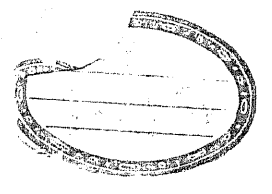

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

2 400 40 **Faber**
MADE IN SPAIN

...
...
...
...
...

es de casa de ...

PLVTARCHI CHAERONEI

Ethica, SIVE Moralia, Opera
quæ extant, omnia:

Interprete

HERMANNO CRUSERIO I. C. ATQUE^o

*Illustrissimi Ducis Cluensis & Iuliacen-
sis Consiliario.*

Accefferunt Rerum & verborum fidelissi-
mi INDICES.

Cum gratia & priuilegio Regio.

B A S I L E A E,

APVD THOMAM GVARINVM,

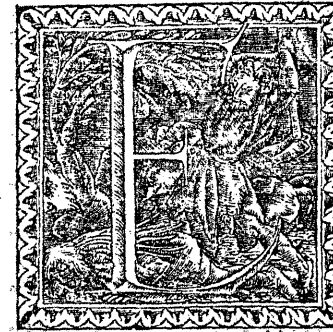
M. D. LXXIII.

*Car. Pens.
de Berna*

ILLVSTRISSIMO ET
EXCELLENTISSIMO PRINCIPI AC
DOMINO, DOMINO IVLIO DVCI BRVN:VVI:

ensi & Lunenburgensi, &c. domino suo clementissimo, HERMAN-
NVS CRVSERIVS I. C. & *illustrissimi ducis Cli-*
uenfis, Iuliacensis, &c. consiliarius, S. P. D.

X T A N T Illustrissime atque excellentif-
sime princeps, domine clementissime cum
præclara Ciceronis de philosophia multa
præconia, tum mirificum imprimis ilud
elogium. O vitæ philosophia dux, o viru-
tis inventrix, expultrixque vitiorum. Quid
non modo nos, sed omnino vita hominum
sine te esse potuisset. Neque sane sine causa. Tu vrbes pepe-
risti, tu dissipatos homines in societatem vitæ convocasti. Tu
eos inter se primo domiciliis, deinde coniugiis, tum literarum
& vocum communiione iunxisti. Tu inventrix legum, tu ma-
gistra morum & disciplinæ fuisti. Ad te confugimus, à te
opem petimus: tibi nos, vt antea magna ex parte, sic nunc
penitus totosque tradimus. Est autem vnus dies bene & ex
præceptis tuis actus pene toti immortalitati anteponendus.
Cuius igitur potius opibus vtamur, quam tuis? quæ & vitæ
tranquillitatem largita nobis es & terrorem mortis sustulisti.
Hac laudatione paucis comprehensa verbis ornamenta Cice-
ro philosophiæ est omnia complexus, cui addi potest nihil.
Cum autem partes philosophiæ multæ sint: illa, quæ de mo-
ribus tractat, atque ideo est moralis dicta, hæc tenus omnibus
cæteris præstat, quatenus vitæ communitatem continet. Ea
est, quæ affectibus animi moderatur, vitia refecat, & alit vir-
tutem. Iram, quæ multos rapit transversos, hæc reprimat. Ex
quo est illud ab Archia Tarentino dictum ad feruum suum recte
& cum laude. Ego in te animadverterem seuerè, nisi valde ira-
scerer. Rogatus à quodam Dionysius tyrannus Syracusanus, quid
ei fructus Platonis consuetudo contulisset, respondit: Quid tibi
videor, num, si vsus mihi non intercessisset cum Platone, tan-
tam fortunæ commutationem ferre posse patienter. Qua de
causa præstantissimi & prudentissimi reges liberos suos philo-
sophis dederunt instituendos & ad virtutem instruendos. Rex
Macedonum Philippus filio suo Alexandro, qui post ob rerum

Epistola

gestarum magnitudinem est Magnus dictus, Aristotelem summum philosophum praefecit. Augustus Caesar Arium Alexandrinum philosophum audiuit. Traianus, qui propter singulares virtutes appellatus fuit à senatu Romano Optimus, Plutarchum hunc nostrum habuit praepceptorem, eique operam dedit. Non erubuit imperator M. Antoninus dici cognomine Philosophus. Quid autem nunc plerunque fit? Liberos suos tradunt histrionibus, luforibus, citharædis, & leuissimis hominibus educandos. Modo numerosè saltare, ad ludos Circenses equitare, alea & chartis ludere, egregie helluari, potare, scortari & citharam vel testudinem pulsare sciant, nihil ultra laborant, nec morantur mores. Ita ludiones, aleatores, ventres, spongiæ, scortatores, musicos, non principes efficiunt. At quid docuit Alexandrum Aristoteles? Deum timere, reuereri parentes, mortem non trepidare, veram gloriam vel cum vitæ discrimine sectari: æquitatem, continentiam, animi fortitudinem, liberalitatem, humanitatem, comitatem, tolerantiam, &c. Ita evasit ille insignis & imprimis memorabilis princeps. Agesilaus Lacedæmoniorum rex habuit secum præstantem philosophum Socraticum Xenophontem. Vt igitur tingi egregiis moribus, & nobilis princeps vel vir valeas evadere: in id incumbendum scito tibi, atque in eo elaborandum: mores vt componas tuos, vt animum virtutibus excolas: quæ ex philosophiæ vberissimo & amœnissimo fonte petuntur. Qua in re praepceptor ex philosophis præ Plutarcho est nemo deligendus. Vt enim quæras, non inuenies cultos ad animum variis virtutum floribus exornandum hortos neq; amœniores neq; vberiores. Hic Plutarchus vt pro dignitate commendetur, Plutarcho commendatore opus sit: nedum ego parum instructus id non aggrediar. Neque quid opus ei sit video laudatore. Est præ cæteris omnibus vendibilis philosophus, nec suspensa habet opus hederæ. Opuscula eius præter illustrium virorum vitas multa & varia in vnum volumen contracta extant. Ethica siue moralia inscripserunt, quòd maxima ex parte ad mores pertineant: tamen etiam contineantur eo volumine etiam physica, medica, historica, ac variis de rebus quæstiones & tractatus. Opuscula autem moralia plurimum ad mores & vitam expoliendam conducunt, ideòque sunt præ cæteris in manibus versanda. Anniam sunt multi, cum primum cœpi in his opusculis omnibus Latine reddendis desudare. Quantum laboris in hoc volumine adeo mendoso & lacunoso mihi fuerit exantlandum, & quid in eo præ-

nuncupatoria.

eo præstiterim, doctorum sit iudicium. Detexere id ob varias occupationes citius non valui. Fuit absolutum tamen ante sesquiannum. Quin citius ederetur, per me non stetit: sed casus certi editionem distinuerunt. Hunc meum laborem Illustrissime atque omnibus virtutibus ornatissime princeps tuo clarissimo nomini nuncupare volui. Virtutes tuæ decantatissimæ, quas paucis annis explicuisti, postquam in principatum Illustrissimo principi successisti patri tuo, merentur, vt per omnes scriptores celebretur laus tua. Neque enim obscurum est, provincia tua quantum nitoris ex lumine virtutum tuarum acceperit. Accedit animorum coniunctio, quæ tibi cum Illustrissimo principe meo duce Cliuensi, Iuliacensi, & Montensi intercedit. Ea non parum me perpulit, vt hunc meum partum ornamentis tuis dicarem. Oro autem, vt hoc iudicium & studium erga tuam Excellentiam meum placidè & principali animo tuo excipere velis. Vale Illustrissime princeps, ex oppido Cliuorum.

OPVS CVLORVM, QVAE HOC PLV-
TARCHI MORALIVM volumine conti-
nentur, ELENCHVS.

	Pag. 1
D E instituentis liberis.	
2 De audiendo.	9
3 Quomodo iuvenes audituri sint poetas, Commentarius.	17
4 Quomodo sentias te in virtute proficere, Commentarius.	35
5 De virtute & vitio Commentarius.	42
6 Tristi doctrina virtutem posse Commentariolus.	44
7 De virtute morali Commentarius.	45
8 De Iside & Osiride Commentarius.	53
9 De nativa in progeniem suam charitate Commentarius.	76
10 De pietate erga fratres Commentarius.	79
11 De tranquillitate & serenitate animi Commentarius.	89
12 Sermo & disputatio amatoria.	99
13 Historiae amatoria.	116
14 Praecepta connubialia.	118
15 De rebus pub. quae à singulis & à populis & à paucis tenentur.	124
16 An tractanda seni res pub. sit, Commentarius.	125
17 Cum principibus maxime debere philosophum sermocinari.	135
18 Ad principem indoctum Commentarius.	138
19 Praecepta politica.	141
20 Qua ratione ex inimicis emolumentum capias, Commentarius.	160
21 De amicorum multitudine Commentarius.	165
22 De fortuna Commentarius.	168
23 Oratio consolatoria ad Apollonium.	170
24 Epistola consolatoria ad uxorem suam.	186
25 Commentariolus, Bellone Athenienses an sapientia fuerint clariores.	189
26 De exilio Commentarius.	193
27 Apophthegmata, id est succincte & acute dicta regum & imperatorum.	200
28 Mulierum virtutes.	246
29 Quod bruta animantes ratione utantur.	259
30 De Romanorum fortuna Commentarius.	264
31 De Alexandri fortuna vel virtute oratio { I. II.	271 276
32 Quomodo quis se citra invidiam laudet.	284
33 Animi an corporis deteriores sint aggritudines.	290
34 An in quo vitium sit, ei nihil desit ad infeliciter viuendum.	292
35 Num recte dictum sit, Ita viue, vt nemo te sentiat vixisse.	293
36 Quomodo adulatorem ab amico internoscas.	295
37 De superstitione Commentarius.	313
38 De immodica verecundia.	318
39 De curiositate Commentarius.	324
40 De garrulitate Commentarius.	330

41 De

Elenchus.

41 De cupiditate diuitiarum Commentarius.	339
42 Non esse seruerandum.	342
43 De esu carniū oratio { I. II.	345 347
44 De non irascendo Commentarius.	349
45 De inuidia & odio Commentariolus.	357
46 De tarda Dei vindicta Commentarius.	359
47 De placitis decretisq; philosophorum lib. { I. II. III. III. V.	373 382 387 391 397
48 Praecepta salubria.	402
49 Vtrius maior utilitas aquae an ignis sit.	412
50 De primo frigido Commentarius.	415
51 Ne iucunde quidem posse ex Epicuri sententia viui.	421
52 De genitura animae illa, in Timaeo Platonis, Commentarius.	436
53 Commentarij de genitura animae illa in Timaeo Platonis compendium.	449
54 Vtra animantia terrenae an aquatilia maiore prudentia sint praedita.	450
55 Quaestiones naturales.	468
56 De communibus notionibus aduersus Stoicos Commentarius.	476
57 De facie, quae in orbe luna apparet, Commentarius.	496
58 Quod nunc Pythia sortes non det versibus.	514
59 Quare expirauerint oracula.	524
60 Septem sapientum conuiuium.	544
61 Quaestionum conuiualium liber { I. II. III. III. V. VI. VII. VIII. IX.	556 568 579 590 599 608 616 629 643
62 De fato Commentarius.	653
63 Contra Colotem Commentarius.	658
64 Quaestiones Platonicae.	672
65 De Stoicorum pugnis Commentarius.	681
66 Quaestiones centuriatae Romanae.	698
67 Quaestiones centuriatae Graecae.	717
68 De dictione E I, quae apud Delphos est inscripta, commentatio.	726
69 Informatio, Magis inopinata à Stoicis quam à poetis adferri.	733
70 De Musica Commentarius.	734
71 De casibus comparatis Graecorum & Romanorum Commentarius.	745
72 Decem oratorum Vita.	753

α iiiij

Authorum

73	<i>De liberata vrbe Thebis, & de Socratis demonio Commentarius.</i>	767
74	<i>Comparationis Aristophanis cum Menandro Breuiarium.</i>	784
75	<i>De Herodoti malignitate Commentarius.</i>	785
76	<i>De Homero liber.</i>	799

AVTHORVM, QVORVM TESTIMONIA

IN SVO MORALIVM VOLVGINE CITA-

uit PLVTARCHVS nomina, alphabeti-
co ordine digesta.

A Eschines.	Aristophas.
Aeschylus.	Aristophanes Boeotus.
Aefopus.	Aristoteles.
Agatarchidas Samius.	Aristoxenus.
Agathon Samius.	Arteius.
Agefilaus.	Asclepiades.
Agnon.	
Alcaeus.	B
Alcinous.	Bacchylides.
Alcman.	Berosus.
Alcmæon.	Biantis sententiæ.
Alexander.	Boethus.
Alexander Polyhistor.	
Alexarchus.	C
Alexis.	Cæcilius.
Ammonius.	Cæpio.
Anaxagoras.	Callimachus.
Anaxagoras Clazomenius.	Callisthenes.
Anaxandridas.	Carneades.
Anaximander Milefius.	Castor.
Anaximenes.	Cato.
Antenor Creticus.	Chæredemus.
Antias.	Chares.
Anticlesdas.	Charo Lampfacenus.
Anticles.	Chilonis præcepta.
Antimachus Colophonius.	Chryfermus.
Antimachus poeta.	Chryfippus.
Antipater.	Cicero.
Antipho.	Cleanthes.
Antiphon.	Cleo Halacarnassensis.
Antistius Labeo.	Clitomachus.
Apollochorus.	Clitonymus.
Aratus.	Clitophon.
Archelaus Apollodori F.	Cluuius Rufus.
Archimachus Euboensis.	Colotes.
Archilochus.	Côrinna.
Archita.	Crantor.
Architas Amphissenfis.	Crantor Academicus.
Architimus.	Crates.
Aretades Cnidius.	Cratinus.
Aristagoras.	Cratippus.
Aristarchus.	Crito.
Aristides Milefius.	Critolaus.
Aristo.	Ctesibius.
Aristobulus.	Ctesiphon.
Aristocles.	Cydia.
Aristodemus.	
	D
	Deno.
	Demades.

Demaratus.

nomina.

Demaratus.	Hesiodus.
Demetrius.	Hieronimus.
Demetrius Magnes.	Hipparchus.
Demetrius Phalereus.	Hippocrates.
Democritus.	Hippon.
Demosthenes.	Hipponax.
Dercyllus.	Hippys.
Diagoras Melius.	Homerus.
Dicæarchus.	
Diocles.	I
Diodorus Siculus.	Ibicus.
Diogenes.	Ion.
Dionysius.	Ister.
Dionysius Chalcidensis.	Inba.
Dionysius Siculus.	
Dionysius Thrax.	L
Dorotheus.	Lairus.
Dositheus.	Laocrates.
Duris.	Leophanes.
	Leothenes.
E	Lesthes.
Ephantus Pythagoreus.	Leucippo.
Empedocles.	Leucippus.
Empedocles Meronis F.	Liuius.
Ephorus.	Lyfianis Maleores.
Ephorus Cumæus.	Lyfias.
Epicharmus.	Lyfis.
Epicurus.	
Epigenes.	M
Erasistratus.	Manethes.
Eratothenes.	Melanthius.
Euclides.	Meliffius.
Eudoxus.	Menander.
Euenus.	Merillus.
Euemerus Tegeata.	Meryllus.
Eupolis.	Metrodorus.
Euripides.	Mnaseas.
Eurhymenes Mafsiliensis.	Mnasegto.
	Myrtis Anthedonia poetria.
F	N
Fauorinus.	Neanthes Cyzicenus.
Fenestella.	Nicander.
Florus.	Nicias Malecotes.
	Nigidius.
G	Nymphis.
Glaucus Italus.	
Glaucus Reginus.	O
Glaucus Thaleta.	Oécetes.
	Olympus.
H	Onopides Chius.
Hecatæus.	Onecritus.
Hecatæus Abderita.	
Hegesianax.	P
Hegefias Magnes.	Panærius.
Heliodoros.	Parmenides.
Hellanicus.	Parthenius poeta.
Heraclerus.	Phanias Ereffeus.
Heraclerus phisicus.	Philemon.
Heraclides.	Philarchus.
Hermæus.	Philippides comicus.
Hermippus.	Philistio Locrus.
Hermogenes.	Philistus.
Herodotus.	Philochorus.
Herodorus Halicarnassæus.	Philolaus.
Herodicus Selybrianus.	Philoxenus poeta.
Herophilus.	Phocylides.
	Phylarchus.

Authorum elenchus.

Pindarus.	Strato phyficus.
Plato.	T
Plato Ariftonis F.	Thales Milefius.
Plato comicus.	Themanus.
Polemon Athenienfis.	Themiftocles.
Polybius.	Theocritus.
Polybus.	Theocritus Chius.
Pofidonius.	Theodorus Cyrenenfis.
Pofidonius.	Theodorus Solenfis.
Pratinus.	Theognis.
Protagoras.	Theophilus.
Ptolemæus.	Theophrastus.
Pyrande.	Theopompus.
Pyrrho Lyparæus.	Thespys.
Pythagoras.	Thucydides.
Pythagoras Mnefarchi F.	Timæus.
Pytheas Mafilienfis.	Timo.
Pythocles Samius.	Timotheus.
	Timoxenes.
	Trifimachus.
S	V
Sappho.	Varro.
Satyrius.	X
Seleucus.	Xenocrates.
Seleucus mathematicus.	Xenophanes.
Simonides.	Xenophon.
Socrates.	Z
Socrates Sophronifci F.	Zaratas.
Solon.	Zeno.
Sophocles.	Zeno Citieus.
Softrates.	Zeno Mnaffeæ F.
Stefichorus.	Zopyrus.
Strato.	

EXTRACT DV PRIVILEGE.

DAR grace & priuilege du Roy, est permis à *Jaques dupuys*, marchand Libraire iuré en la ville & vniuersité de Paris, & à *Thomas Guerin*, aussi marchand, bourgeois, & Imprimeur de la ville de Basle, l'vng des Cantons de noz aliéz confederez & bon amis les Suyffes, d'imprimer, ou fayre imprimer, quand & ou bon leur semblera, deux copies des *Morales de Plutarque*, nouvellement tournez de Grec en Latin, Assauoir l'vne par *Hermannus Crusenius*, & l'autre par *Xylander*. Et est defendu à tous Libraires, Imprimeurs, & autres quelzconques, de n'imprimer, vendre, ou distribuer en ses país, terres, & seigneuries, lesdicts liures de *Morales de Plutarque* desdictes traductions, & ce, iusques au terme de dix ans prochainemét venans, sur les peines contenuës és lettres patentes dudit Seigneur, données à Saint Germain en laye, le huitiesme d'Aouft, Mil cinq cens soixante & dix.

Par le Roy, le seigneur de Saint Francoys, maistre
des requestes ordinayres de l'hostel present.

Signe

Le Vayer.

PLVTARCHI CHÆ- ronei, grauisimi & Philosophi & Historici,

ETHICA, siue MORALIA opera:
HERMANNO CRVSERIO I. C. INTERPRETE,

PLVTARCHVS De instituendis liberis.

DE INGENVORVM liberorū institutione, & qua frugi e-
vadere ratione queant, agē dispiciamus, quid habeamus di-
cere. Bene autem erit ab ipsa statim ordinari generatione,
Eos ergo, qui fieri clarorum liberorum ament genitores,
ne cum quibusvis mulieribus consuetudinē habeant, vtpu-
ta cum meretricibus vel pellicibus, admoneam. Siquidem
ex vitio secus natis materno vel paterno comitatur probrū
per totam vitam, quod elui nō valet, turpium natalium: an-
sāq; præbetur inde prompta his, qui libenter mordent &
lædunt. Ac sanè sapuit poëta, qui ait:

*A meretricibus
abstinendum.*

*Quod si basis secus posita est natalium,
Ibi posteros manebit infortunium.*

10 Est ergo liberae linguae clarus ortus thesaurus egregius: ducendaq; est eius imprimis
ratio iis, qui iustos liberos desiderant procreare. Atque adeo etiam animi solent fuca-
to & adulterino genere ortis summitti & labare. Hinc admodum præclare dixit, poë-
ta, qui ait:

*Hoc abiicit quantumvis altos spiritus,
Probi patris matrisve si sint conscij.*

20 Ut certè contra attollunt animos & excitantur, qui parentum sunt illustrium. Ac Dio-
phantum ferunt Themistoclis subinde dicere solitum vel in coetibus, quicquid sibi ef-
fer visum, id populo Atheniensi placere. Nam ipse quæ velle, eadem matrem suam
velle: quæ autem mater, ea Themistoclem quoq; quæ verò Themistocles, etiā omnes
Athenienses. At excelsitas animi perhibenda Lacedæmoniorum est, qui regi suo
multam dixerunt Archidamo, quod pusillam statura vxorem ducere sustinuisset, ad-
dito elogio, quod non reges ipsis, sed dare * regulos, deliberasset. His consequens sit
proponere, quod nec superiores neglexere. Quid nam istud? Debere eos, qui libe-
ris procreandis operam daturi complectuntur coniuges, à vino profus integros, aut
modicè sumpto ad veneris vsum accedere. Quippe solent evadere, quorum initium
sementis fecerint in crapula patres, vinolenti & ebriosi. Hinc adolescentem videns
Diogenes furibundum & vecordem: Parens, inquit, adolescens te seminauit temulē-
30 tus. Atq; hætenus de generatione. Iam de educatione agendum. Breui, dicere de ar-
tibus & scientiis quod solemus, idem de virtute dicendum est: vt plenè rectus evadas,
concursum requiri trium, naturæ, doctrinæ, & consuetudinis. Doctrinam appello eru-
ditionem, consuetudinem exercitationem. Ac sunt quidem primordia eruditionis, v-
sus exercitationis, perfectiones verò omnium. Sicvbi horum quid deficiat, hætenus
claudicat necesse est virtus. Natura enim citra disciplinam cæca est, sine natura man-
ca disciplina, exercitatio sine ambabus rudis. Sicut autem in agricultura primum sup-
pediter solum bonum oportet, inde peritus cultor, mox semen probum: ita amulatur

*Statura in vxore
regregia eli-
genda.*

** Alij, reginas.*

*A vino temperan-
dum ante vxore
ris complexum.*

*Quæ requiruntur
ad virtutem.*

Industria corri-
git vitia natu-
rae.

* Alij, v.

Institutio ma-
gnam vim ha-
bet.

Matres ipsae nu-
trire liberos de-
bent.

Nutricum ha-
bedus delectus.

Pueri non qua-
vis fabulae im-
pamencae.

solum indoles, praceptor agricolam, proba semina doctrinae praepcepta & praescripta. Haec ego omnia constanter affirmem in animis concurrisse conspirasque eorum, qui ubique celebrantur, Pythagorae, Socratis, Platonis, atque omnium, qui memoriam gloriae sempiternam reliquerunt. Quare felix sit ille discipulus charus, cui haec omnia dei curuspiam munere delata sunt. At si existimes minus feliciter natos, institutionem tamen & exercitationem sortitos ad virtutem rectam non posse vitium naturae corrigere: scito magnopere te vel potius omnino falli. Siquidem naturae dorem labefactat foecordia, prauitatem doctrina emendat. Ac fugiunt quidem procliuia oscitantes, ardua sedulitate superantur. Quam vero compendiosa valensque sit sedulitas atque labor, si multas res consideres, cognoscas. Namque aquae stillae saxa excauat, ferrumque & aes manu 1° ratione dirigi iterum valeant. Baculi vero recurui histrionum haudquaquam queunt corrigi: sed quam acceperunt labore contra naturam formam, ea valentior evasit naturalis. Quid, num industriae haec sola vim demonstrant? Non, immo infinita alia. Solum bonum ferax est, sed squaleret neglectum: atque quod est indole praestantior, eodem magis per inertiam destitutum cultura senescit. Sin quod horridius iusto est & asperius, cultum tamen confestim praestantes edit fructus. Quae autem non redduntur tortuosa & effatae arbores obliteratae? Si vero tyrociniuum naturae probum fuerint, felices evadunt ac praefecundae. Iam quod corporis robur non retunditur marcescitque oscitantia, luxur, & foecordia: Quae contra mollis natura exercitatis laboraque subactis non adolevit in 2° summas vires: Ecce qui recte domiti equi non parentes extiterunt fessoribus? Ecce qui contra indomiti qui manserunt, non intractabiles & feroces evasere? Et quid stupeas caetera, cum bestias cernamus vel immanissimas industria curari ac mitescere plerasque? Recte etiam Thesalus rogatus, qui Thesalorum forent placidissimi: Qui bello, inquit, defuncti sunt. Caeterum quid attinet commemorare vulgaria? Est enim multorum annorum assuetudo, & qui virtutes morales assuetudine inductos dixerit, is mihi haud videatur offendere. Vbi vero vnum praeterea addidero exemplum, non ultra huic argumento immorabor. Legislator Lacedaemoniorum catulos duos eorundem parentum Lycurgus sumpsit, quos non pari modo educauit: verum vnum reddidit voracem & gulosum, sagacem alterum & venatorem peritum. Concione hinc ad- 3° vocata Lacedaemoniorum: Momentum utique Lacedaemonij, inquit, ad virtutis foeturam haud est mediocre assuetudo, & doctrina, & institutio, disciplinaque viuendi. Id ego vobis exemplo planum faciam. Mox productos catulos illos dimisit, statuens ex adverso catulis ollam & leporem. Ibi alter cursu leporem, ollam alter petiit. Cum autem quid ea re significaret, aut quod spectans catulos ostendisset, coniectare nondum valerent Lacedaemonij: Parentum hi sunt, inquit, eorundem ambo: sed quia in disciplinam dati sunt diversam: hic edax, alter evasit venator. Ac de assuetudine & vitae genere haec satis sint. His proximum sit de nutritione docere. Debent autem meo quidem consilio partus ipsae nutrire genitrices, hisque praebere vbera. Maiore enim studio & cura nutriunt. Nempè ex ipsius visceribus, & dicit quod solet, a teneris vnguiculis diligunt 4° liberos suos: cum nutrices & educatrices utpote quae mercede ament, charitatem praebent subditiciam & suppositiciam. Ipsa quoque suggerit natura matribus ipsas lactandos & nutriendos esse suos foetus. Idcirco enim animanti enixa lactis alimentum omnia praebuit. Sapiens vero etiam providentia mammas foeminis binas affinxit: quod, si vel gemellos ediderint, binas habeant nutrimenti scaturigines. Adhuc benevolentiores fiant liberis & amantiore eorum, nec sane immerito. Est namque vinculum contubernium benevolentiae. Etenim ferae a contubernialibus abstractae desiderare eas cernuntur. Maxime igitur, uti docui, debent ipsae matres prolem suam alere. Quod si facere nequeat siue ob corporis imbecillitatem (Nam potest id accidere) siue quod ad aliorum foetum puerorum proferent: nutrices certe & alumnae non quaeris, sed sunt quae probissimae 5° diligendae: primum quae moribus sint Graecis. Ut enim membra corporis, quod recta haec nec distorta adolecant, mox a partu conformare pueris necesse est: sic puerorum decet a primo componere mores. Ductilis est enim & mollis iuventus, eorumque animis adhuc teneris facile infunduntur praepcepta. Omne vero, quod durum est, haud prompte emollit. Quomodo enim molli cerae imprimuntur sigilla, sic disciplinae animis eorum, qui etiam sunt pueri, insculpuntur. Ac mihi diuinus ille Plato scite subdicere videtur nutritibus, ne commemoret pueris quasvis fabulas: ne animos horum a principio vecordia

dia & vitis contingat impleri. Videtur poeta quoque Phocylides recte comonere, dum ait: *Hoc decet a pueris virtutum discere facta.*

Ne hoc quidem praetermittendum, pueros, qui ministraturi sunt nutritoribus suis, eorumque futuri contubernales, quarendos ante omnia esse probatos moribus, insuper Graecae ac planae linguae: ne consuetudo barbarorum & improborum moribus imprimat illis aliquid suae prauitatis. Nec vero absurdè proverbio dicitur: Apud claudum si habites, non nihil claudicare disces. Vbi iam eodem aetatis aspirare, praeficiendi eis ut sint pedagogi, ibi magna ratio habenda est horum formandorum, ne imprudentes pueros mancipiis vel barbaris vel leuibus committant. Nam nunc quidem, quod faciunt plerique, perquam est ridiculum. Siquidem seruos, probos partim agricolas, partim nauiculatores, alios mercatores, dispensatores alios faciunt, non nullos foenori exercendo praeficiunt. quod vero reperint mancipium ebriosum, & gulosum, ad nullum accommodatum negotium, huic sine respectu subiciunt liberos. Debet autem pedagogus bonus eo esse ingenio, quo Achillis rector Phoenix. Quod vero omnium maximum & primum est antedictorum, id exordiar referre. Praeceptores quare di pueris sunt vita probata, moribus inculpatis, & rerum usu excellentissimi. Quando fons & radix est probitatis recta imbutus esse institutione. Atque ut adiungunt plantis agricolae pedamenta, ita iusti magistri affigunt pueris, quod mores horum recti pullulascant accuratas praepceptiones & praescriptiones. At nunc non nullos patres detesteris: qui prius quam probauerint, quos sument praepceptores, ex inscitia interdum & imperitia hominibus credunt liberos suos reprobis & peruersis. Necdum hoc est ioculare, si lapsi imprudentia id committunt. Enimvero illud plane monstruosum. Quidnam? Aliquando non imprudentes, cum de hoc a meliorem intelligentibus admoneantur, non nullorum doctorum inertiae & nequitiae, his tamen filios suos permittunt, aliqui adulatorum impares assentationibus, non nulli precibus indulgentes amicorum: non aliter ac si corpore aeger relicto eo, qui ex arte curare valeat, amico inserviens alium, qui ex inscitia sit te perditurus, capias: aut nauclerum optimum reicias amici gratia, & probes imperitissimum. Tu vero pater cum voceris, pro sancte Iupiter discipulos omnes, maiorem rationem amicorum gratiae quam institutionis habebis liberorum? Num vero vetus ille Crates ab re frequenter dixit, in excelsissima parte urbis se, si fieri posset, scanfurum, ibique exclamaturum: Quod miseris ruitis, qui in quaerenda pecunia omnem motum lapidem: liberi vero, quibus haec estis relicti, parum vos sollicitat? His ego adiungam, perinde facere huiusmodi genitores, ac si calcei cura te angat, nihil labores de pede. Iam coplures parentes eodem deveniunt avaritiae iuxta ac odij in liberos: ut, ne mercedem maiorem pendant, homines viles elidunt quorum doctores, inscitiam sectantes parabile: quomodo non inscitiae Aristippus, immo admodum lepidè derisit oratione experte mentis & cordis patrem. Cum enim rogaret eum quidam, quid mercedis instituendi filij postulare: Drachmas, inquit, mille. Qui cum dixisset: Pape nimium petis. Equidem mercari mancipium possem mille: Ergo duo, inquit, habebis mancipia ille, filium & illum quem es empturus. In summa nonne absurdum, dextra assuefacere liberos ut capiant cibum: ac laeva si porrigant, castigare: nullam autem curam agere, ut praepcepta audiant dextera & honesta? Quid igitur praclaris his partibus, ubi secus eduxere, secus instituere liberos, vsu veniat, ego expediam. Postquam adulti sana & frugalè viuendi ratione abiecerunt, in voluptates autem praecipitauerunt se effrenes & seruales: tunc iam frustra neglexisse liberorum disciplinam se ducuntur poenitentia, cum illorum sceleribus angunt. Siquidem aliqui eorum adultores & parasitos admittunt, homines degeneres ac detestandos iuuentutisque perniciem & pestes. Alij meretrices & scorta redimunt inflata & sumptuosa, alij abliguriunt sua, alij in aleas & copotationes impingunt. Iam vero sunt, qui audaciora aggrediuntur adulteria committendo & debacchando, vnamque voluptatem morte licendo, qui in contubernio si fuissent philosophi, haud quaquam iis rebus sese mancipassent, didicissentque certe praepceptum Diogenis: qui verbis quidem illepidè, sed re ipsa vera admonet, aitque. Ingredere in lupanar aliquod: ut inter vilia & honorata nihil cognoscas interesse. Summam ergo dico, ac vaticinari potius quam praecipere iure videbor, vnum esse primum, medium & nouissimum in his caput disciplinam rectam & institutionem iustam, easque compendiosas ad virtutem vitamque beatam ac conducibiles esse affirmo. Ac caetera quidem bona humana, tenuia, neque admiranda sunt. Nobilitas res est honesta quidem, at maiorum bonum. Opes praeratae, at fortunae possessio, quando possessoribus eas subinde detrahit, nec sperantibus vero subito confert. Ac magna quidem opulentia exposita est iis, qui oculis adiu-

Praeceptorum & pedagogorum delectus habent.

Phoenix Achillis praceptor.

* Alij, animaduer-
tentque, cum de hoc
a nonnullis adma-
nistrantur, doctores.

* Alij, contumeliosus.

* Alij, libidinosus
se mancipando.

Eruditio omnium
bonorum optima.

ciunt oculos improbis seruis sycophantibus; & quod maximū est, in partē eius veniunt vel teterrimi. Porro, res gloria est ampla, at lubrica. Formae elegantia summis votis ex petenda, at brevis aevi. Sanitas chara, at fluxa. Magnae est dignationis robur, at morbis opportunum & senio. Quid multis? Si vires corporis tibi animos faciunt, multū scito te opinione falli. Quantula enim vis est humana, si aliorum cum animantium confertur lacertis, elephantorum inquam, & taurorum & leonum? Eruditio verò omnium, quae in nobis sunt, immortalis est & diuina vna. Sunt autem in humana natura praecipua duo, mens & doctrina. Atque est domina mens doctrinae, doctrina verò ancilla mentis, fortunae inexpugnabilis, a sycophantarum rapina tuta, a morbis incorrupta, a senectutis iniuria secura. Sola enim senescens repubescit mens: & quod cuncta aufert, addit tempus senectuti scientiam. Iam Mars, qui torrentis modo omnia trahit atque transversa rapit, solam doctrinam non potest detrahere. Vnde mihi Stilpon videtur philosophus Megarensis memorabile responsum reddidisse, cum Megarā Demetrius bello captā solo aequasset, atque Stilponem esset percunctatus, e quid amisisset. Cui ille: Nequaquam, inquit. Neque enim praedā facit bellū virtutē. Huic congruere & concinere videtur Socratis responsum. Siquidem hic requirente ex eo, ni fallor, Gorgia, quam existimationē haberet de rege magno, & haberetne eum pro beato: Haud scio, inquit, quā sit vir bonus, quā doctus: quali vita beata sit in his, non in bonis fortunae posita. Vt autē institutione moneo liberorum nihil magis laborandum: ita etiam atque etiā praecipio synceram & sanam sectandam, atque a nugis forensibus quam longissimē filios abducendos. Quandoquidē placere vulgo, est displicere sapientibus. Astipulatur verbis meis Euripides, qui ait:

Ego sum rudis populi loqui in frequentia.

Paucos apud valeo coeuique eloqui

Doctus mali turbæ canunt venustus.

Video enim illos ego, qui gratē et accommodatē ad multitudinē plebeia dicere affectant, etiā vitā sese dedere ferē dissolutā & mollī: nec hercle immeritō. Si enim negligunt, dum aliis voluptates instruunt, honestū: haud quaquam propriae libidini rectū & sanum praferant, aut praedelectabili venent frugalitatē. Porro quid aliud insuper vtile pueros docēbimus, aut quae bona praecipiemus sectari? Sanē decet nihil temerē neque dicere neque facere. Etenim, ut in proverbio est, difficilia quae honesta. At plena sunt orationes temporariae multae vanitatis & dissolutionis: neque vbi exordiendū, neque vbi perorandū tenentium. Vt autē si leam offensiones alias, quicumque ex tempore dicunt, mirē excedunt omnem modum, incurruntque in garrulitatē. Meditatio verò transilire orationē non sinet cōpetentiam. Pericles, ut nos auditū accepimus, a populo subinde excitatus non gessit ei more, allegans non esse commentatū se. Perinde illius in regenda rep. aemulus Demosthenes vocantibus eum ad consiliū proponendum Atheniensibus, denegavit: ac, Nō sum, inquit, meditatus. Ceterum sint haec fortassis sine villo auctore & fictae fabulae. At in oratione contra Midiam lucubrationis fructū clarē ob oculos ponit. Ego verò commentatum esse me aio, atque haudquaquam inficias eam. Sanē, quantum valui, meditatus sum. Etenim miser sim, si cum ita acceptus sum & accipior, ea, quae diciturus de his eram, neglexissem. Verum enim verò reprobandā profus promptā dicendi facultatē, aut cōtra ad eā, vbi operae precium erit, se nō exercendū: id ego nō censuerim: ceterū ea medicamentū vice utendū. Ante virilē aetate nō lo subitō dici: verum vbi facultatē cōfirmaveris, tunc temporibus, postulantibus, vela facere oratione convenit. Nam sicut illi, qui diu fuerunt vinciti, si post soluti sunt (quae ex longa vinculorum assuetudine incedere nō valent) velut lapsantibus, vestigiis claudicant: haud aliter qui orationem longo spacio astrinxerunt, hi ut dicere cogantur ex tempore, nihil fecius sermonis retinebunt eandē formā. Pueris vero fortuito permittere ut dicant, id vanissimā dictionem efficiet. Pictor, ut fertur, malus offensa Apelli imagine: Hanc, inquit, modō pinxi. Qui: Vt mihi id non referas, inquit, video pictam properē. Miror verò, quo minus eiusmodi pinxeris plures.

Oratio qualis esse debeat.

Pueri nec auidaces nec attoniti sint.

Meditanda pueris oratio.

Pueri ex tempore dicant.

Quomodo igitur (ut vnde digressa est, eō revertatur oratio) theatralem & inflatam, ita contra, exilem dictionem & infractam vitandam ac declinandam censeo. Est enim praetumida a civili modo aliena, minus mouet tenuis. Vt autem etiam bonae habitudinis esse corpus, nedum salubre debet: itidem non a vitio solū liberam orationem, verum etiam valentem decet esse. Nam cautio commendatur tantum. Quod verò tutum est a discrimine, id admirationi est. Eadem est mea sententia de animi compositione. Neque enim audacem, nec timidum & percussum decet esse: quando

do hoc vernilitati, procacitati illud adhærescit. Atqui artis est mediā viam scite tenere. Statui verò, dum tracto adhuc de institutione, quid de ea sentiam, edisserere. Orationem simplicem & inconditā primum notam facio ieiunitatis bonarum artium, deinde in exercendo fastidiosam atque profus arbitror tēdiosam esse. Nam monodia facit vbiq; stomachum obtunditque aures: cōtra oblectat varietas, sicut aliis in omnibus, ita in istis, quae auditū vel visu percipiuntur. Quare nō debet permitti, ut ingenuus puer vlla in arte ex istis, quae liberales dicuntur, hospes vel peregrinus sit: ceterum has quidem obiter tēquā gustus causa debet didicisse (siquidem in omnibus, absolutū impossibile est) philosophiam verò supra omnia colere. Possum autē similitudine sententiā meā representare. Vt enim nauigando obire multas vrbes pulchrum est, sed colere vtilissimum optimā. Atque vrbane ait philosophus Bion: Vt proci, cum in complexum Penelopes venire nō valerent, cum ancillis eius cōsuetudinem habuerunt: sic illi, qui aspirare nequiuerunt ad philosophiā, in fordidis artibus sese macerant. Quare faciendā est disciplinae ceterae philosophiā caput. Nam ad corporis curam artes invenerunt homines duas, medicā & gymnasticen: quarum altera sanitatē, altera cōciliat bonum habitum. Animi verò molestiarum morborumque vna est philosophia medicina. Per hanc enim atque hac adiutrice nosse licet, quid honestum, quid turpe, quid iustum, quid iniustum, breui quid expetendum, quid fugiendum: quemadmodū erga deos, quemadmodū erga parentes: qui erga maiores natū, qui erga leges, qui adversus magistratus, qui adversus alienos, qui adversus amicos, qui adversus cōiuges, qui adversus seruos nos gerere debeamus: Deos ut colamus, parentes ut veneremur, maiores natū revereamur, legibus pareamus, magistratibus audientes simus, amicos diligamus, castē cum cōiugibus agamus, pietatē in liberos exerceamus, in seruos nō saeviamus. Et quod caput est, rebus secundis ut non exultemus, neque nimium animum cōtrahamus rebus asperis: neque in voluptatibus gestiamus, neque in ira exardescamus vel efferati simus: quibus ego ex bonis, quae suppediat philosophia, omnibus nihil antiquius esse duco. Nā generosē fortuna secunda uti viri est: citra invidiā, hominis modesti, frenare ratione libidines, sapientis: irā moderari, viri non cuiusvis. Consummatos autē habeo homines, artes civiles qui miscere ac temperare queant cum philosophia: duorumque bonorum, quae summa sunt, cōpotes reor, vitam omnibus frugiferā remp. tractando, & placidā tranquillāque philosophiā colendo.

Ac cum rationes sint viuendi tres: quarum est vna actiua, contemplatiua altera, tertia voluptaria: dissoluta & ancilla voluptatis, brutalis atque illiberalis est: contemplatiua ab actiua remota, sterilis: actiua philosophiae experis, impolita cōcūtiensque. Est itaque pro viribus elaborandum, ut quantum permittunt tempora, & remp. capessas & philosophiā te dedas. Ita gessit remp. Pericles, ita Tarentinus Architas, ita Dion Syracusius, Thebanusque Epaminondas: quorum fuit Platonis vterque affectator. Atque de disciplina haud scio quid longius ducam orationem. Porro praeter antedicta refert vel potius necessarium est, ne vetera scripta negligamus comparare, sed horum esse cōquilitio faciēda agricolarum more. Siquidem eruditionis est librorū vsus organū, atque a fonte scientiā seruat. Nec verò corporis abiicienda exercitatio, sed mittendi pueri ad praedotribae domum, atque ibi quod satis sit, exercendi simul & corporis ad aptū motum concinnandī causa & ad robur. Egregiū est enim senectutis corporatura bona fundamētū. Vt enim caelo tranquillo, quae opus sunt ad tempestatē, cōparanda, ita in tyrocinio viaticū ad senectutē condendum moderatio & temperantia: Sic autem labor dispensandus est corporis, ut ne exucci reddantur, atque ita ad literarum studium fatiscant. Somni enim & defatigationes, ut est Plato auctor, sunt disciplinarum hostes. Atque faciunt haec aliquid. At quod omnium, quae retulimus, est primum, pergo exequi. Ad certamina militaria sunt subigendi pueri, ut in iaculando, sagittando, venando desudent. Si quidem devictorum in acie fortunae victoribus proposita praemia sunt. Respuit verò educum in umbra corporis habitum bellum. Gracilis enim miles certaminibus assuetus bellicis acies impellit athletarum & hostium. Enimverò hūc obiciat mihi quis. Tu, qui de pueris instituendis ingenuis ostendisti te praepcepta traditurū, modō videris nihil pauperum & popularium institutionem morari: sed solis conspiras cum diuitibus, ut istis praepcepta tradas. Quibus expeditum est respondere. Ego quidem omnibus in communem cupiam frugiferam hanc institutionem esse. Quod si qui in rebus tenuioribus nequeant monitis meis uti: fortunam, non hanc cōsulentem ipseculent. Enitendum igitur, quantum fieri queat, etiam inopibus, liberos suos ut in-

Pueri artes liberales omnes attingant.

Philosophia caput disciplinae.

Philosophia fructus.

Alii, voluptati sumus mancipati.

Philosophia politicae mūcenda.

Alii, quisque vetera scripta comparanda.

Exercenda corpora puerorum.

Ingeni pueri non verberandi.

Pueri laudationibus & vituperationibus ducendi.

Pueri non nimium onerandi.

Requies pueris necessaria & respiratio.

Patres ipsi examinent liberos.

Memoria puerorum exercenda.

Memoria mater Musarum.

Pueri abstinendi ab obscenis verbis. Pueri sint affabiles. Cedant interdum pueri.

Manus abstinentiae.

Ira reprimenda. Socratis moderatio.

stituant quam rectissime. Sin minus, ea utendum institutione, quam consequi valebunt. Atque haec orationi obiter adieci, quod deinceps reliqua quae sunt ad iuuentutis rectam institutionem conducibilia, annectam. Volo autem ad praecleara studia pueros impelli monitis & verbis, non hercle verberibus nec flagris. Haec nimirum seruis potius quam liberis conveniunt. Obtorpescunt enim & trepidant ad laborem alij ob plagarum cruciatus, alij probri causa. Quippe sunt laudationes & vituperationes omnibus verberibus apud ingenuos vtiliores: quod haec deflectant a turpibus, illae stimulum ad recta addant. Est vero vicissim & alternatim increpationibus & commendationibus utendum. Ac si quando exultaverint, obiurgationibus ad erubescentiam vocandi, mox revocandi laudibus: imitandaeque nutrices, quae infantibus, ubi vagiunt, mox mammam leniendi eorum gratia praebent. Caeterum non sunt hi vel praconis extollendi & inflandi. Intumescunt enim animis, qui nimium celebrantur luxurianturque. Noui ego certos patres, qui nimium diligendo, ne diligenter, efficerent. At quid est, quod intendo dicere, ut exemplo planiorem faciam orationem meam? Dum praefestinant, ut liberi sui ubique primas teneant, laboribus opprimunt eos immensis: quibus fatiscientes desiscunt, atque alioquin pressi aeternis non dedunt se disciplinae obsequenter. Ut enim modice irrigatae aluntur platae, nimium suffocantur: animus item laboribus gliscit iustus, demergitur enormibus. Quare danda pueris ab assiduis laboribus respiratio, considerandumque vitam omnem in remissionem esse & contentione distributam. Qua de causa non vigiliae modo, verum etiam inventus est somnus: nec solum bellum, sed & pax: non tantum tempestas, sed tranquillitas quoque: neque operosa solum actiones, verum etiam feriae. Paucis, condimentum est requies laborum. Neque in animantibus tantum hoc animaduertas, sed in inanimatis etiam. Siquidem arcus item & lyras, ut intendere eas queamus, remittimus. In summa, conseruatur corpus indigentia & expletione, animus vero laxamento & industria. Iam corripiedi genitores sunt, qui paedagogis & praecceptoribus concredentes liberos, ipsi omnino spectatores non sunt vel auditores horum institutionis. Qua re maxime aberrant ab officio. Debent enim specimen capere ipsi paucis interpolatis diebus liberorum suorum, neque omnem spem in dispensatione ponere nummarii magistris. Etenim magis curae habebunt illi pueros, quando semper expectant reddere rationes. Atque est hic sane scite ab equisone quodam dictum, nihil perinde sognare equum atque regis oculum. Imprimis vero puerorum excelsa versandaque est memoria. Haec enim eruditionis quasi penuraria cella est. Vnde Musarum memoriam genitricem in fabulis finxerunt esse: hoc enigmatae significantes, nihil perinde gignere atque alere doctrinam ac memoriam posse. Igitur erit ea utrobique subigenda, siue sua sponte valeant pueri memoria, siue contra obliuiosi sint. Siquidem praecellentiam naturae corroborabimus: ac quod ei deerit, replebimus: atque hi se ipsi, illi alios superabunt. Quippe bellum est Hesiodium illud.

Si modico addideris modicum, atque frequentius illud feceris, haud dubie tibi summam excrescet in amplam.

Neque vero hoc praetereat patres, partem disciplinae, quae in arte memoriae posita est, non ad literas modo, sed & ad vitae actiones non parum compendij afferre. Quando exemplo sit ad recte de futuris deliberandum rerum memoria praeteritarum. Iam etiam sunt filij ab obsceno sermone deflectendi. Est enim oratio, ut ait Democritus, operis umbram. Porro docendi pueri sunt, ut affabiles & comes sint. Nihil est enim aequum ac mores ad compellendum asperi inuisum magis. Adhaec evadent grati pueri sodalibus, si in quaestionibus non semel praefraeti sint. Non solum namque vincere, verum etiam pulchrum est vinci scire, ubi victoria est futura noxia. quando est etiam revera Cadmea victoria. Huius habeo sapientem illum Euripidem testem laudare, qui ait:

Dicentium duorum inflammato altero, sermone contumax minus, sapit magis.

Iam quae non secus ac superiora, imò vero magis sectanda iuventuti sunt, nunc expriam. Ea sunt haec: vitam instituere reductam ab deliciis, linguam continere, reprimere iram, manus abstinere: quorum singula, quanta sint, videndum. erunt autem exemplis illustriora. Nempè, ut à nouissimo primum exordiar, quidam, qui capturis iniquis manus aperuerunt, priore quaesitam vitam gloriam effudere: ut Lacedaemonius Gylippus sacculos pecuniae soluit: quamobrem in exilium est Sparta exactus. Iam tenere viri est sapientis. Namque Socrates calce caesus ab audaci valde & insolenti

lenti adolescente, ubi comites conspexit frementes atque indignè factum ferentes, ut etiam persequi vellent eum: Num si me calce, inquit, percussisset asinus, invicem calce percutere eum velletis? Non fuit tamen illi hoc omnino impune: caeterum cum insectarentur omnes eum, calcitronemque appellarent, laqueo vitam finiuit. Aristophanes, cum Nephelas ederet, atque eum omni plane genere aspergeret contumelia: quispiam ex iis, qui aderant, dum eum nominatim perstringit: Non incederis, inquit, Socrates? Non me hercle, inquit, ego. In theatro enim ut in frequenti conviuium lacessor dicentibus. Horum germana & comparata videbuntur Architas Tarentinus & Plato fecisse. Ille enim è bello regressus (erat autem dux) cum agrum suum incultum offendisset: villicum, quem ibi habebat, accessit ac: Poenas dedisses, inquit, nisi impense iracerer. Plato seruo edaci atque perditio succensens, vocato sororis filio Speusippo: Abi, inquit, atque hunc caede. Ego enim admodum ira flagro. Atqui ardua haec, ac non prompta dicas esse ad imitandum. fateor & ego. At tentandum tamè, quantum efficere queas, ut his ob oculos positis exemplis, multum ab impotenti & flagrante ira detrahas. Neque enim alias cum horum contendendi sumus vel prudentia vel probitate. Non eò minus tamen, qui eorum sumus veluti deorum aeditui ac tædiferi sapientiae, quae assequi valeamus, haec amulari & delibare aggredimur. Iam vero linguam cohibere (de hoc enim, ut constitui, superest dicere) si rem parvam & contemnendam existimaueris, multum ab recto aberres. Sapientiae est enim plena res opportunum silentium, omnique praefantior sermone. atque ideo veteres arbitror sacra mysteria instituisse, ut in iis tacere insuefacti ad mysteriorum fidem humanorum metum deorum traducamus. Etenim neminem poenituit tacuisse, locutos esse, permultos. Ac tacita est proclive proloqui, ac dictum nulla queas ratione revocare. Sexcentos ego fando accepi ob linguae intemperantiam in gravissimas incidisse calamitates: quorum praeteritis aliis vnum aut alterum exempli gratia proferam. Cum Philadelphus sororem matrimonio sibi iunxisset Arsinoen: Sorades, qui ait, in nefarium foramen aculeum impellit, in carceris situ multos annos contabuit, atque loquacitatis intempestivae non iniustas pendit poenas. Hic, quò aliis risum moueret, diu ipse eiulavit. Confimilia atque finitima his, imò multo atrociora effutiit & perpeffus est sophista Theocritus. Cum enim Graecis edixisset Alexander, ut vestes purpureas pararent: quò reversus sacrum ob victoriam ex gesto cum barbaris bello relatam faceret: gentibus per capita pecuniam conferentibus: Haecenus, inquit, dubius fui, nunc plane scio purpuream Homerum mortem hanc esse. Quo dicto alienavit Alexandrum. Iam regem Macedonum Antigonom altero lumine orbem hoc vitium ei exprobrans, graui ira incendit. Siquidem magistrum cocorum Eutropionem, qui in dignitate apud hunc fuerat, misit ad eum atque adesse iussit ad rationes referendas atque accipiendas. Hoc cum derulisset ille ad eum, atque subinde adisset: Satis noui, inquit, velle te Cyclopi crudum me apponere: exprobrans huic luminis vitium, illi quòd esset cocus. Ille igitur caput, inquit, non habebis: sed huius procacitatis lingue atque infaniae poenas exolues: atque dicta regi annunciauit, qui necari iussit Theocritum. Supra haec omnia, quod sanctissimum est, assuefaciendi pueri sunt vera dicere: quando est mentiri veniale, omnibusque mortalibus odio habendum, imò ne mediocribus quidem seruis ignoscendum. Haec igitur non ambigue nec cunctanter de puerorum moderatione & temperantia exposui. De eo vero, quod pergo dicere, fluctuo ac suspensus sum sententia: atque huc illuc propendens ut in lance neutro quoque vergere, grauatimque author eius rei & dissuasor fuissem. Audendum est tamen eam referre. Quae tandem ea est? Amatores puerorum admittendi ne sint ad eorum consuetudinem & contubernium, an vero ab eorum consortio abigendi & depellendi. Quando enim respicio praefraetos patres moribusque tristes & acerbos, qui ob probrum filiorum non censent amantium admittendum congressum: vereor huius esse author & consultor. Vbi contra considero Socratem, Platonem, Xenophontem, Aeschinem, Cebetem, totumque illorum virorum chorum, qui masculinos amores comprobauerunt, adolescentisque provexerunt ad eruditionem popularitatemque ac probitatem morum, rursus invector, deflectoque ad virorum illorum vestigia. Astipulatur autem eis Euripides sic canens,

Amor quidem alter extat in mortalibus Mentis bonae iustaeque, nec non sobriae.

Hoc utique serio vrbauitateque iunctum non est praetereundum Platonis. Ius esse ait

Architae Tarentini moderatio.

Platonis moderatio.

Lingua cohibenda.

* Alii, a vero.

Pueri assuefacti vera dicere.

Puerorum amatores an admittendi.

50

debere iis, qui temp. bene gessere, quem volent ex formosis osculari. Itaq; qui formæ flagrant cupiditate, relegandi sint: omnino autem admittendi animi amatores. Atque is amor quidem, qui in vltu est Thebis & Elide, Cretensiq; quem vocant, despectendus puerorum raptus. Qui verò Athenis exercetur & Lacedamone, amplectendus imitandusq;. De his igitur, quod sua cuiq; fert sententia, id sequatur. Quando de puerorum moderatione atq; modestia expediuimus, nunc ad adolescentiam transibo, si per pauca præfatus fuero. Ego enim subinde notavi eos, qui moris prauis architecti fuerunt, ac pueris educatores doctoresq; præposuerunt, motum verò laxè vagari permiserunt adolescentium: cum contra, intensiorem oportuisset his cautionem stationemq; adhibere quàm pueris. Nam quem fallit offensa leuia esse puerorum atq; planè sanabilia negligentia fortasse contracta educatorum, aut erga præceptores in institutione inobediencia. Enim verò adolescentium noxæ inexpiabiles subinde & atroces evadunt, in glutiões, pecuniæ compilationes paternæ, alex, commestationes, compotationes, virginū amores, supra matronarum. Quare vincendi horum ardores sedulitate ac refrenandi erant. Improvidus est enim voluptatum vigor ac gestiens, habetq; frenis opus. Itaq; qui minus validè hanc aratè retinent, imprudentes amentia aperiant ad facinora fenestram. Convenit igitur prudentibus patribus hoc maxime articulo obseruare, excubare, refrenare adolescentulos præceptis, minis, precibus, consilio, pollicitis, exemplis ob oculos ponendis cum horum, qui per libidinè grauissima naufragia fecerunt, tum illorum, qui ex continentia laudem & gloriam insignem comparauerunt. Si quidem sunt hæc duo quasi virtutis elemèta, spes honoris & supplicij formido. Hæc enim ad maleficia tardiores, altera promptiores ad honestissima studia reddunt. Prorsus autem perditorum hominum vsui est liberis interdendum. Afficiuntur enim aliquatenus improbitatis horum contagine. Id etiam admonuit Pythagoras dictis involutis, quæ adiciam explicaboq;. Etenim non parum adferunt hæc ad virtutem parandam momenti: vt, Ne gustes melanuros (hoc piscis genus est, quasi dicas, nigram habens caudam) id est, ne cõverseris cum hominibus propter prauitatem morum atris. Stateram ne transgrediaris: quod ratio potissimum iustitiæ ducenda sit, neque hæc transcendenda. Chœnici ne insideas: fugiēda delidia, ac prospiciendū, necessaria vt ad victum quæramus. Ne cuius dexteram dederis: quasi dicat non esse cum villo facile coniunctionem conciliandam. Arcum anulum ne gestato: quod vita colenda libera sit, neq; vinculo ea astringi debeat. Ignem ne gladio fodito: quasi dicat non lacessendos ira incensos, quod non decet, verum concedere iratis. Cor ne edito: id est, ne lædas animum, sollicitudinibus eum torquendo. A fabis abstineto: abstinentum à repub. tractanda. Si quidem suffragia olim fabis calculorum vice ferebantur, usque magistratus abrogabantur. Cibum in matellam ne conice: quo significat in animum improbum non esse sermonem imittendum elegantem. Est enim animi sermo alimentum. hunc efficit improbitas hominum spurcum. Ad fines vbi peruenis, ne revertare: hoc est, ingruente fatali die, vbi in propinquo esse terminum vitæ animaduertimus, facile ferre neque animo debemus deiici. Nunc reflectam me ad orationis institutum vnde deflexi. Ab omnibus, vt dixi, peruersis hominibus sunt liberi retrahendi, præcipue ab adulatoribus. Quod enim crebro multos parentes in isto monere, idem nunc commemorabo. Natio pestilentior est nulla, neque quæ iuuentutem plus citiusque præcipitet, quàm assentatorum: qui & patres & filios funditus profligant: atque horum iuuentutem, illorum tristem reddunt senectutem, consiliorumq; suorum locupletum filijs improvisam escam offerunt delicias. Genitores, vt sicci sint, præcipiunt: illi, vt vino se mergant: hi temperantes vt sint: illi, vt libidinosi: hi, vt rem suam tueantur: vt profundant, illi. hi vt sint industrii: illi, vt supini: momentum temporis esse ferentes vitam: viuendum esse, nō miserè viuendum. Quid moremini vos fulmina paterna? Delirus pater est & capularis senex, atque humeris eum sublimem iam iam efferemus. Summittit etiam aliquis scortum, & matrem familiaris adducit, patrumq; viatica senectutis accidit ac deprædatur. Execrandum genus hominum amicitia simia, ieiuni liberæ vocis, opulentorum adulatores, pauperum contemptores, quasi ex arte Lyrica in iuuentutem ducti. Cachinnant, vbi, qui pascunt eos, rident: animi suppositicia, atq; adulterine partes vitæ: ad nutū viuentes diuitum, fortuna quidem liberi, sed instituto serui: vbi non habentur ludibrio, tum putantes ludibrio haberi se, quod gratuito alantur. Itaq; si cui patrum cordi est institutio puerorū recta, ei abf-

Adolescentiæ magna cura adhibenda.

Pueri à malorum consortio retrahendi. Pythagoræ symbola.

Adulatores à liberis repellendi.

ei abigendæ detestabiles hæc pecudes, abigendæ & condiscipulorū improbitates. Hinc namq; labefactare optimas valēt indoles. Atque hæc quidē recta frugiferæq; sunt: quæ verò nunc sum memoraturus, humana. E diuerso patres nolo duro vel aspero ingenio esse, verum identidē coniuere quibusdā * adolescentioris peccatis, atq; libimetipso, quod iuuenes fuerint, subicere: ac medicorū more, qui amara medicamēta liquoribus dulcibus temperantes, oblectamento viam aperiant ad profectū: sic parentes increpationū rigorē lenitate diluere: atq; modò cupiditatibus liberorū remittere laxarēq;, modò contra habenas debent adducere. Ante omnia autē leniter ferre delicta: sin minus, vbi excanduerūt, certè citò deflagrare. Potius autē debet ira pater præcipiti, quàm morosa esse. Nam animus infestus & implacabilis non parū indicium est odij in liberis. Ere etiā est quosdam liberorum erratus ne scire quidem simulare: sed hebetudinem in senectute oculorū & obtusas aures traducere ad ea, quæ admittunt peccata: vt quædam, quæ agunt, videntes non videamus, nec audiamus audientes. Amicorū ferimus offensa, quid mirū si liberorū? Seruorum subinde vino grauatorū temulentia non excutimus. Parcus aliquando fuisi, fac etiā sumptus subministres. Fremuisti aliquando, fac vt ignoscas etiā. Imposuisti aliquando per seruū, irā reprime. Ex agro interim iugum subduxit, venit aliquando hesternā crapulam exhalans, ignora: vngueta renidēs, tace. Ita lasciuens domabit iuuentus. Iam voluptatibus perditos & castigatōibus oblectantes, dabis operā vt coniugio astringas. Vinculū enim hoc est tutissimū iuuentutis.

Despondendæ sunt filiis mulieres neq; nobiliores multò neq; pecuniosiores. Sapiēter enim dictū est, Parem tibi fume. Si quidē qui longè præstantiores se ducunt, hi non coniugum viri, verū imprudentes serui fiunt dotiū. His pauca si attexuero, colophonē imponam præceptis meis. Ante omnia decet genitores nusquā titubando, sed omnia ritè agēdo illustre liberis semetipso exemplū proponere: quo ad ipsorū vitam sicut speculū respicientes à turpis factis & dictis deterreantur. Nam qui offendentes castigant liberos, dum eadē ipsi vitia incurrūt: non animaduertunt sub illorū nomine accusatores ipsos fieri sui. Qui verò semel dissolutè viuūt, hi ne seruos quidem libertatē habent obiurgadi, nedū liberos. Imò verò isti peccadi sint illis authores ac magistri. Vbi enim impudēs sunt senes, ibi iuuenes oportet esse, pccatissimos. Enitendū igitur ad liberos cõponendos omnia, quæ conueniēt, adhibere subsequētes Eurydicē: quæ mulier Illyrica modisq; omnib. barbara, instituendorū liberorū tñ gratia literis se dedit atate iam pvecta. Cuius in liberos charitatē clarè demonstrat, quod cõsecrauit Musis, epigrāma,

*Ingentem hunc Musis Eueropolietis amorem,
Quo mens flagrant, dedicat Eurydice.
Mater adulatorum litras addiscere doctas
Fæta hæc natorum posset vt, incubuit.*

Cuncta igitur, quæ commemorauimus, præcepta simul amplecti vōti sit forsitan potius quàm monitionis. At sectari plerāq;, id quoq; magnam felicitatē multamq; sedulitatem requirit: quò tamen ingenium aspirare potest humanum.

Patres in liberos non debent nimium esse acerbi. * Alij, prioribus.

Patrum esse debet ira breuis.

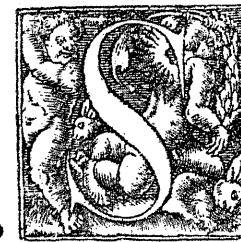
Patres aliquando ignoscere debent.

Vxorēs quales ducendæ.

Patres carere ipsi debet vitiiis.

Eurydices erga liberos charitatis.

Plutarchus De audiendo.

CHOLAM, quam habui Nicander de audiendo, mitto tibi scripta: quò suadenti rectè discas audiēs esse, cum sumpta virili toga solutus sis præceptoribus. Licentia enim, quam nonnulli adolescentiū ex incitua libertatē arbitrantur, sauios illis pueritiæ magistris & pædagogis imponit eis quasi vinculis expeditas cupiditates dominos. Ac quomodo cum tunica ponere ait Herodotus sceminas pudorē: perinde aliqui iuuenes, vbi exuere prætextam, exuta simul verecundia & metu, solutaq; quæ illos componebat veste, implētur ilicò dissolutione. Tu autē, qui audisti frequenter idem esse sequi deū, atq; parere doctrinæ: habeto sumptā togam puram imperij non esse abiectiōnē, sed conversionem imperantis: quæ mer cenarij alicuius vel emptiij vice ducē vitæ diuinam accipiat doctrinā. quā qui sequuntur, habendi liberi soli sunt. Quando soli ea, quæ oportet, quia didicerunt velle: vt volunt, viuunt. Aestus & actiones indoctæ ac brutales degener habent atq; exile in magna poenitentia liberū arbitrium. Quoniam autē sicut illi quidem, qui in ciuitatem af-

scribuntur peregrini & hospites, admodum multa moris publici aegre ferunt & stomachantur: incolae vero, qui educti sunt illis in legibus, usque assueti, non grauerunt onera publica, usque acquiescunt: ita oportebat longo spacio in philosophia obiter alitum, nullumque non genus disciplinae & praceptorum puerilium comentatione tinctorum philosophica gustare consuefactum applicare animo placida atque beneuolentia ad philosophiam: quae uirilem & puram uera ex doctrina adolescentibus iniicit ornatum. non existimo autem fore tibi inuicendum audire etiam de sensu auditus, quae praeter ceteros sensus ait Theophrastus permoueri maxime. Quippe nec quod in uisus vel gustus vel tactus sensum cadit, quicquam ita mentem de gradu deicit, nec aestus motusque ciet tantos, quati, ubi sonitus quidam & fragores tinnitusque auribus accidunt, percellunt animum. Enim uero pertinet potius hic ad rationem quam ad affectum. Etenim uitii praebent complura loca, membraque corporis aditum per ipsa ad feriendum animum: uirtuti uero nexus unus est adolescentium aures, si pura, si illa ab adulatione & sermonibus intacte improbis, a teneris feruntur. Hinc Xenocrates pueris potius quam athleticis addi iubebat amphotidas: quod illorum aures ictibus, sermonibus horum mores peruertantur: non ille quidem, quod auditus amissionem aut grauitatem commendaret parandam: sed quod sermones pestilentes cauere moneret ante, quam alij boni tanquam custodes moribus a philosophia innutriti locum eorum impulsibus & illecebris maxime opportunum infidissent. Ac iussus uetus Bias Amasidum uictime pessima simulque optimam carnem mittere, exactam linguam misit: quod fraudes & compendia afferret oratio summa. Ac uulgum, cum admodum pueros osculant, cum ipsi tangunt aures, tum hisce ita facere praecipunt, per ludum significantes eos praecipue, qui per aures comodant, esse diligendos. Lique enim, si semel ab auditione abstineatur adolescens, neque doctrinam ullam degustet, non solum sterile eum torum manere, neque frutescere ad uirtutem: uerum etiam ad uitia detorqueri, quod ex animo uelut ex terra non proficissa & inculta multa fera edat. Namque impulsus ad uoluptatem, & ad laborem languores non peregrinos neque uerbis afficitios, uerum quasi indigenas fecerunt animi perturbationum morborumque fontes si effrenes, quod uergunt, pergere sinas, nec sana doctrina praecidendo uel detorqueo componas naturam, fera erit nulla, quae non appareat homine mansuetior. Quare cum ferat emolumentum auditio iuuenibus, grande nec discrimen minus, operae precium esse existimo semper tum secum, tum cum aliis de audiendo differere: quando hoc plerumque secus uti cernimus: qui prius quam ad audiendum se comparauerint, meditantur dicere. Sane dicendi quidem putant disciplinam esse & commentationem: auditione uero, quocumque ea utaris modo, proficere te. Et quidem pila ludentibus simul & mittere & accipere disciplina est pilam. at in sermonis usu accipere recte quam emittere prius est, sicut partu conceptus & retentio foetantium. Atque aurbus quidem uirina puerperia foetusque rudium quorundam ac surdorum exordia conceptuum ferunt esse. Adolescentibus uero, qui audire non sustinent, neque fructum didicerunt ex auditu capere, uirina uera excidens oratio

Obscura in nubes euasit atque inhonora.

Etenim uasa ad excipiendum ea, quae infunduntur, inclinant uertuntque, ut infusio uere non effusio fiat. At praebere se dicenti & parere audientiam attentam, ne quid commode dictorum elabatur, non condiscunt: ceterum quod est uel maxime ioculari, si in quempiam inciderint, qui coenam, pompam, somnium, aut iurgium sibi cum alio commissum narrat, silentio audiunt adherentque ei. Sin autem trahas hos, ut quid, ere quod sit, eos erudias, aut officij admoneas, aut castiges offendentes, aut excandescentes mulceas: non sustinent, uerum si queant concertando superare, repugnant orationi: sin minus, aufugiunt uertuntque se ad alias confabulationes & ineptias, & ut uasa uilia & cariola aures quibusuis potius quam necessariis implent. Atque equos qui rite alunt, ita comparant eos, ut os habeant freno obsecundans: pueros uero orationi audientes, docentque eos multa audire, dicere non multa. Siquidem Epaminondam Spintharus celebrans, haud temere ait, qui uel plura sciret uel pauciora loqueretur, offendisse se alium. Nimirum naturam memorant cuique nostrum aures binas, linguam dedisse unicum, ut qui sermocinari quam auscultare debeamus parcius. Est itaque ornamentum ubique adolescenti silentium securum, potissimum uero cum non tumultuetur in auscultando alterum, neque in latratum erumpat ad quoduis dictum: sed & ut non probentur ei unde quaque dicta, sustineat se moreturque, dum perorauerit is, qui differit: atque ubi perorauit, non ex templo adoriatur eum contradicendo: uerum ut ait

Aeschines,

Aeschines, laxamentum det, siue adicere, qui dixit, uolet quid orationi suae, siue intertere & detrahare. Enim uero qui euestigio obstrepunt, dum neque auscultant, neque auscultantur, succlamant autem dicenti, decorum non seruant. At modestum & uerecundum qui didicit audire: hic sermonem frugiferum accipiet retinebitque, sterilem uel uanum clarius perspiciet atque explorabit, habebitque uirtutis investigator, non altercator, neque praecipuus uel contentiosus. Quare non perperam ferunt nonnulli adolescentium magis efflandam arrogantiam & tumorem, quam uerum aera his, qui infundere rem ullam fructuosam uolunt: alioqui tumentes & inflati non sunt eius capaces. Iam uero inuidia cum liuore & maleuolentia, cuiuscumque adiuncta rei sit, non est bona, sed omnia interpellat honesta, pessimus autem auditori est assessor consultrixque, tardiosa, odiosa, & ingrata receptu reddens ea, quae uilia sunt: quod quibuslibet citius, quam praclare dictis gaudeant inuidi. Quamuis opulencia quae mordet, & gloria & species aliorum, hic aemulus sit tantum. Dole enim ei aliorum felicitas. Qui uero praclare dictis torquetur, hic a suis propriis pungitur bonis. Ut enim cernentium lumen, ita est doctrina audientium, si eam libeat recipere, bonum. Atque reliquorum inuidentiam, illiberales & prauum morbi inuunt certe alij: at illa, quae aduersus orates ex gloria cupiditate importuna & ex ambitione nascitur iniusta, nec attendere permittit ita constitutum sermoni, uerum percellit ac retrahit animum, dum simul hinc suam facultatem, num inferior sit dicentis, contemplantur: hinc intuetur alios, an retineantur & admirentur: obstupescit laudibus, & stomachatur aduersus praesentes, si commendent dicentem: orationem quidem, quae habita est, contemnit & proicit, quod ea, si haereat in memoria, mordeat: aduersus uero insequentem attonita est, & tremit, ne quae iam decursa sit melior: studet, ut quam citissime dicentes, cum splendidissime dicunt, finem faciant: misso auditorio nulli intenta dictorum est, sed uoces & animos auditorum perscrutatur: ac laudantes ut infana fugit ac resilit ab eis, accurrat uero & aggregat se illis, qui dicta carpunt & peruertunt. Quod si a nemine peruertatur, confert cum illis iuniores aliquos, quasi melius eodem de argumento & facundius dixerint, donec peruerterit & labefactauerit audientem, eamque sibi infrugifera & inutilis effecerit. Debet itaque studio audiendi cum gloriae studio pactum foedus esse, atque tunc iuuenis audire dicentem benignum & placidum, sicut si ad epulum sacrum sit & ad sacrificij libamina inuitatus, celebrans apud eos quos alloquitur, facultatem, & amplectens propensionem ipsam animi eius, qui adfert in medium illa, quae didicit, impellitque alios ius, quibus fuit ipse impulsus. Iam in recte dictis reputandum non fortuito ea, neque temere, sed sedulitate, industria, eruditione recte dici, quae imitanda sunt cum admiratione sane & praconio. Sin titubatum sit, ubi intendendus animus, quibus ex causis & unde lapsus prouenerit. Nam ut diligentibus in re familiari tuenda Xenophon memorat proficere & amicos & inimicos: perinde profunt uigilantibus & erectis non modo hi, qui recte dicunt, uerum etiam illi, qui offensant in dicendo. Etenim sententiae tenuitas, uerbi inanitas, illepidi figura, gestiens exultatio & insolens ad laudationem, & si quae similia sunt: ea sunt auditoribus magis in aliis quam dicentibus in semetipsis conspicua. Quare traicienda ad nos ipsos est a dicente discussio, perpendendumque, eorum imprudentes perinde incurramus. Nihil enim rerum omnium quam reprehendere proximum expeditius, quod sine fructu sit & inaniter, nisi ad emaculandum uel declinandum referatur consimilia. Atque Platonis hoc ne poeniteat te, cum peccant alij, tibi ipsi succlamare: Nunc ubi uero ego talis? Siquidem ut elucetia in oculis proximorum nostra cernimus: item, dum habetur orationes, debemus in alienis effingere nostras: ut ne & ferociter nimium alios fastidiamus, & nobis ipsi in dicendo attedamus acrius. Ad haec confert collatio, si, cum ab auditorio soli apud nos erimus, atque aliquid eorum, quae minus recte uel appositum appareant dicta, deprehendimus, ut idem excitates nosmetipsi aggrediamur partim supplere, partim corrigere, partim aliter efferre, partim semel de integro differere de eodem argumento. quod Plato aduersus orationem Lysiae fecit. Siquidem pugnare non est arduum imo pronum cum habita oratione. Ceterum alia ex opposito illi edere meliorem, hoc difficile est. Sicut Lacedaemonius ille nunciato excisam a Phylippo Olynthum: Atqui non ualeat ille, inquit, talem excitare urbem. Quando igitur in declamando idem propositum, haud multo praestare dictis uidebimur, multum despicientiam praeciderimus, compescaturque citissime procacitas & insolentia nostra in contedendo ita nostra cum aliis deprehensa. Contemptio ergo relata admiratio ingenij est profectio candidioris ac lenioris, quod quarit tamen cautionem

non modicam, imò fortassis etiam maiorem: quò contemptores & feroces ex dictione proficiunt minùs, admiratores verò & simplices magis læduntur, atque Herculem non reprehendunt, dum dicit.

Sermone stultus erudiri omni solet.

Est verò tribuenda dicenti commendatio candidè, verbis verò fides religiosè, dictionisq; & actionis declamantium benevolum esse & simplicem oportet spectatorem, vsus & veritatis dictionum excusorem curiosum & acrem: vt nec afferant odium auditores, nec dicentes nocumentum. Quippe dogmata adulterina peruersaq; benevolentia ac fide adversus declamatores imprudentes complura recipimus. Ac Lacedæmoniorum quidem magistratus, cum sententiam cuiuspiam, qui foedam vitam egisset, comprobassent, alteri iusserunt probatæ vitæ & morum, vt eam pronuntiaret: rectè sanè atq; prudenter populum assuefacientes, vt à moribus potius quam ab oratione duceretur authorum. At præcepta philosophica autoritate detracta dicentis apud nos ipsos sunt seorsum pensanda. Quomodo enim Martis, ita auditionis multa inania sunt. Nempe dicentis canicies, actio, supercilium, commendatio sui, imprimis verò plausus, strepitus, tumultus coronæ vnâ imperitū auditorē iuuenemq; vt si fluctibus transversus rapiatur, torpidum desigit. Est & suus orationi fucus, quando dulcis & copiosa, cum fastu & apparatu rebus accommodatur. Vt enim ad tibiam canentium auditores multæ offensæ prætereit, sic orationis flumen & pompa radiis suis præstringit aciem auditoris, vt non videatur id, quod tractatur. Nam Melanthius de tragœdia Diogenis rogatus, negavit perspicere se eam posse dictionum nebulis obvelatam. At multorum disputationes & declamationes sophistarum non verbis modo pro velis sententiarum vtuntur, verum etiam dum vocem concinnando, molliendo, & modulando dulcem efficiunt, percellunt & transversos auferunt auditores. Et dant quidem inanem voluptatem, sed gloriâ referunt inaniorem. Ita vsu venit eis Dionysij dictum. Siquidem ille citharædo, qui in spectaculo quodam placebat, cum magnū præmium ostendisset se daturum, nihil post dedit, quasi gratiam illi retulisset. Quandiu enim, inquit, oblectasti cantu, tamdiu spe oblectatus es. Hanc mercedem concionatoribus accumulans eiusmodi acroamata. Suspiciuntur namq; quâ diu mulcēt: mox vnâ cum auditione effluit blandimentum, illisq; laus destituit: ac nequicquam his vita, illis absumptum est tempus. Decet itaq; vbertatem & fucum abluere orationis, & fructum ipsum sectari, atq; æmulari apes non coronarias. Hæ enim folia florida & fragrantia sectantur, eaq; contexunt & connectunt, gratum quidem, sed vnus diei & nullius opus fructus. Ille identidem violarum, rosarum, hyacinthorum transvolitantes prata superasperrimum & acerrimum demittunt se thymum, eiq; insident flauum mel operantes, captaq; aliqua vtili præda avolant ad peculiare suum opus. Haud aliter solertem & syncerum auditorem oportet, pictam & luxuriantem dictionem atq; res theatrales & ad pompam paratas fucorum eam, herbam sophistarum ducere ac missas facere: ipsum autem attentione sensum orationis concionatorisq; animum subire, ac decerpere ex ea, quod fructuosum est & conducibile, memorem non in theatrum se neq; in odeum, sed in scholam & ludum venisse, doctrina vitam correcturus. Vnde sanè exploranda est auditio, & iudicium faciendum de ea ex temetipso animique motu tui: ac reputandum ecqua perturbatio animi mollior, ecqua molestia evaserit leuior: an fiducia, an animi stabiles, an ad virtutem & honestum faces additæ. Si enim oportet ex tonstrina surgentem accedere ad speculum, caput atrectare, comam spectare, vt tonsa sit, & discrimen tonsuræ: multò magis ex auditorio scholæq; digressus ad seipsum debet ex templo respicere contemplariq; animum suum, an qua ægritudine vel vanitate deposita leuior evaserit & erectior. Neq; enim vel balneum, inquit Aristo, vel oratio non pura vllius est vsus. Gestiat ergo, qui profectum ex sermonibus facit iuuenis. Caterum non est auditionis in delectatione terminus statuendus, neq; existimandum oportere ludo philosophi excedere cantillantē & exultantem, neq; querere vnguenta, cui irrigatione & cataplasmate est opus: sed habere gratiam, si vt fumo alueare, ita acri sermone repletum caligine multa & hæsitantia animum repurgaueris. Esti enim non debent concionatores prorsus negligere suauem & ornatam dictionem, minimè est tamen de ea laborandum adolescenti, in principio quidem: post sanè, sicut illi, qui potant, postquam sitim sedauere, tunc toreumata poculorum speculantur & versant manibus: ita expleto sententiis & respiranti dictionem largiendum, ecquos lepores & flo-

& flores habeat, intueri. Qui verò mox à primo nō res ipsas amplectitur, sed dictionem Atticam esse & argutam postulat: is similis est eius, qui bibere non vult antidotum, nisi vas ex figlina Coliadis Atticæ sit: neq; pallium iniicere bruma, nisi ex ouibus lana sit Atticis: verum in lacerna orationis Lyliacæ concisa & frigosa fedet languidus & immotus. Hi morbi multam solitudinem cordis & mentis bonæ, multas argutias & garrulitatem in scholis peperere iuuentutis: quæ non vitam, non actionem, non deniq; institutū obseruat philosophi, sed dictiones, sed verba, sed elegantē pronuntiationem laudibus fert: quod verò est pronuntiatū, vtile an invtile, necessarium ne an futile & otiosum sit, nescit nec dignatur excutere. His consequens sit de propositionibus præceptum. Debet enim qui ad cenam est invitatus, appositis vti, nec postulare aliud, nec reprehendere. Item qui ad epulum accessit sermonis, si certis legibus, auscultet tacitus differentem. Quandoquidem ad argumentū qui revocant aliud, intericiuntq; quæstiones ac disceptant cum dicente: cum sunt ad audiendum minùs grati vel benigni, tum promouent nihil, insuper dicentem orationemq; simul protelant. At vbi auditores is, qui declamat, rogare & proponere iusserit: tum aliquid comodi & necessarij oportet proponere videri. Siquidem ludibrio habetur apud procos Vlysses,

Qui panis micus, non enses atq; lebetes

Postuleret.

Animi enim ducebant insignè excelsi vt donare, ita petere quid magni. Impensius verò rideas auditorē, qui ad tenues & steriles quæstiones differentem convertit: sicut conciliantes verbis quidam adolentes, ac scientiam grāmaticæ vel mathematicæ venditantes ponere soliti sunt de prædiorū sectione, & quæ sit motio in latius aut in diametrum. Quibus occurrendum, vt ad suppuratum & phthisicū respondit Philotimus: Cum enim ei locutus esset petens, vt medicinā, sibi adversus reduuiam faceret: advertēs ex colore & spiratione eius valetudinē: Non laboras bone vir, inquit, reduuia. Nec tibi de iis quæstionibus adolescens nunc agendū: cæterum qua ratione ab arrogantia & insolentia amoribusq; ac loquacitate solutus ad vitā componas te modestā ac sanam. Imprimis autem oportet ad dicentis peritiā se accommodantem vel ad ingenij facultatem, vbi excellat, quæstiones ponere: neq; vrgere, in ethicis philosophanti phisicas & mathematicas quæstiones obiciendo: aut in phisicis celebrem in connexorum disceptatione & salforum solutiones trahendo. Vt enim qui clavi ligna secare, & ianuā aperire nititur securi, non istis obrectare, sed semetipsum vtriusq; vsu & facultate videatur excludere: ita à dicente qui requirunt ad quod comparatus aut meditatus non est, quod verò habet & largitur, non colligunt nec accipiunt, non id corrumpunt modò, verum etiam malevolum animū suū ostendunt & hostilē. Vitandum insuper, ne multas & frequētes quæstiones ipse moveas. Sit enim hoc quoq; aliquatenus ostentabundū: at alterius quæstionem ponentis benignum se præbere auditorem, humanum & populare: nisi quod premar ac vrgacitate solutus ad vitā componas te modestā ac sanam. Nimirum enim nec tegere e re sit inscitiam suam, vt ait Heraclitus, sed exponere & mederi. Quod si ira, aut impressio superstitionis, aut controversia cū propinquis acris, aut insana ex amore libido chordas mouens immotas in præcordiis animum de statu deiciat: non fugiemus alios ad sermones, declinantes argui: verum hisce de ipsis est in fermocinationibus audiendum: accedemusq; à fermocinationibus seorsum illos, atq; cum eis morbu excutiemus, non contra, sicut multi philosophis delectantur, qui de aliis disserunt, eosq; habent in admiratione. Sin autem omissis philosophis aliis, priuatim cum his agat de iis, quæ in rem eorū sunt, liberè, eaq; suggerat: ægre id ferunt ac curiosum ducunt. Nam ferè vt in theatris tragædos, sic philosophos in scholis audiendos arbitrantur. ex quibus vbi excessere, nihil sibi eos putant præstare: quod de sophistis quidem rectè ita cogitant. Quandoquidem de sede vbi exurrexerunt, librosq; posuerunt & institutiones: in officiis vitæ veris abiecti & mancipati videntur multitudini. Verorum autem philosophorū ignorant & serium, & ludum, & nutum, & risum, & vultum contractum eorum, potissimum verò verba cum singulis seorsum facta fructum aliquem afferre sustinere illa & attendere assuefactis vtilem. Iam postulat etiam laudationis officium religionem quandam & mediocritatem, quando neq; præcisa neq; effusa est liberalis. Molestus enim auditor est & importunus, qui ad dictum est omnè rigidus & morosus, arrogantia occulte & tactationis sui affectatæ, interim plenus: quasi proferre quid dictis habeat melius, neq; fron-

* Fortasse legendum ἀποπροσ, id est, indefinitorum.

* Alij, ad ingenium aut facultatem.

tem eum gestu moueat, neq; candidè testem attentionis mittat vocem: sed silentio supercilioq; composito atq; fastu viri opinionem constantis & grauis aucupet, laudis vt pecuniæ, quantum impartatur alteri, tantum sibi decederatus. Siquidem frequentes sunt, qui perperam & absurdè Pythagoræ vocem accipiant. Ille enim ex philosophia memorat se parasse, ne quid superet. At hi neminem celebrare vel honorare in contemnendo ponunt, & auctoritatem aliorum despicientia captant. cum doctrina philosophica admirationem & stuporem, qui ex hæsitantia & incertitia provenit, eximat cognitione & perspicentia singulorum causæ: humanitatem verò & magnificentiam & comitatem non amittat. Siquidem veris solidèq; bonis optima laus est laudare laude dignum, atq; ornamentum speciosissimum ornare id, quod honoris affluentia & copia fit. Angusti verò in extollendis aliis etiamnum inopes esse & ieiuni videntur propria laudis. Adversus his vice versa qui non expendit, sed verbo & syllabæ insistit vociferaturq; leuis & volucris, sæpe sanè nec ipsis probatur differentibus: semper verò offendit auditores: dum impellit atq; vnà excitat præter animi sententiam quasi vi raptos, vt ex rubore & vnà plausum dent: neq; vllum profectum facit, quòd circumsonent gestiãtq; aures eius laudationibus, disceditq; vnum ex tribus referens. Nam simulator, vel assentator, vel bonarum artium videtur esse rudis. Atq; iudicem quidem in disceptandis causis decet neq; infestè neq; ambitiosè audire, sed ex cõsilio ad æquitatem. At in fermocinationibus literatis neq; lex neq; iusiurandum verat nobis vllum, quin differentem excipiamus benevolè. Imò associarunt veteres Gratiis Mercurium. 20 quòd sermo animum quærat congratulantem & benevolum. Neq; enim vsq; adeò putant abortiuum prorsus esse eum, qui dicit, & sinistrum, vt nec sententiam prædicandam vllam, nec commemorationem aliorum, nec argumentum ipsum orationis & institutum præbeat, nec deniq; dictionem vel dispositionem orationis,

Velut echinopodas in aspera via,

Molles vbi violæ nascuntur lactææ.

Quando enim quidam, qui vomitus & febris, & verò etiã olse specimínis alicuius causa laudationes peragunt, nõ carent sua gratia: multò magis oratio, quæ à viro aliquo celebri & eo, qui philosophus dicitur, habetur: respirationem aliquam & tempus candidis & benignis auditoribus præbeat ad laudandum. Et quidem qui in flore sunt ætatis omnes, vt Plato ait, aliquo modo stimulant amatorem, qui candidos deorum filios appellans, nigros viriles, grypum regalem, simum venustum, pallidum blando nomine melleum salutat diligitq;. Mirè enim valet vt hedera ex qualibet se alligare amor ansa. Multò magis studiosus audiendè & eruditionis semper, ob quam non absurdè quencunq; dicentem commendare videatur, occasionem aliquam reperiat. Erenim Lysie orationem Plato, cum eius inuentionem non laudaret, & notaret confusionem, prononciationem decantat tamen, & quòd vnaquæque vox detornata est dilucidè & rotundè. Reprehendas Archilochi argumentum, Parmenidis versificationem, Phocylidis exilitatem, loquacitatem Euripidis, Sophoclis salebras: vt scilicet inter oratores quoq; alius indolem non habet. In affectibus ignauus est alius, nonnullus expers 40 venerum: prædicatur tamen in sua quisque, qua mouere & ducere valet, facultate: vt sit auditoribus copia & affluentia dicentes benè & cum plausu excipiendè. Quibusdam enim sat est, vt voce eis testimonium non perhibeamus, oculorum lenitatem, serenitatem vultus, & animum placidum lenemque præstitisse. Nam illa quidem iam adversus etiam vnde quaque offendentes translaticia sunt, & omnis auditionis communia, sessio * modesta, non inclinata, in recta figura, obtutus in ipsum dicentem, species vigilantis attentionis, vultus compositus abdicansque non contumeliæ & morositatis modò, verum etiam sollicitudinum & occupationum suspicionem aliarum. Siquidem opere in omni pulchrum ex multis quasi numeris in vnum tempus coëuntibus à competentia quadam & concentu absoluitur: turpe ex vno quolibet, quòd 50 claudicet aut adest incongruè, mox ortum habet paratum. Vt ipsa in auditione non solum supercilij toruitas, tristitia vultus, obtutus vagus, inflexio corporis, crurum alterius in alterum indecora iniectio: sed & nutus, cum altero susurratio, risus, oscitationes in molèta, capitis in terram demissio, & id genus reliqua in vitio sunt, magnamque cautionem fatigant. Enimverò sunt, qui munus esse putant aliquod dicentis, auditoris nullum: ceterum illum venire meditatam & paratum volunt, ipsi incurij & securi officiorum inuenientes confidunt, quasi reuera ad coenam ventiant, vt genio indulgeant,

* Alii, non effeminata.

geant, dum laborant ceteri. Et quidem etiam conuiuia urbane suæ sunt partes, multò magis auditoris: quòd particeps orationis sit, & dicentis aduocatus: neq; illius debet acerbè offensa excutere, verbum & rem in diuisionem vocas, dum ipse omni excusatione exolutus indecore agit multumq; titubat in audiendo. Ceterum vt in ludò pilæ debet mittenti concinnè in motu respondere is, qui accipit: ita in orationibus est concinnitas quædam tam circa dicentem quam circa auditorem, si officium vterque suum tueatur. Iam nec voces laudum promiscuè vsurpandæ. Epicurus namq; in amicorū epistolis plausibiles strepitus ab eis fieri dum refert, stomachum facit. Qui verò voces in auditoria peregrinas nunc inducunt, atque diuine, prodigiosè, incomparabiliter pro 10 elogio succlamant, quasi non amplius rectè, sapiënter, verè satis sit: quibus Platonis, Socratis, & Hyperidis auditores notis vsi sunt laudum: hi ineptissimos præbent se, infamèq; reddunt his vocibus eos, qui dicunt, quasi inflata, & nimium grandia præconia quærant. Mirè verò sunt odioli, qui cum iureiurando dicentibus vt in iudicio perhibent testimonia. Nec minùs his illi, qui in qualitatibus offendunt: cum philosophò acclamant acutè, seni scitè vel floridè. Hi enim ludentium aut ad pompam declamantiũ in meditationibus ociosis ad philosophos voces transferunt, atq; orationi accommodant commendationem meretriciam castæ, quasi coronam athletæ lirinam vel roseam non lauream aut oleastrinam imponant. Euripides quidem, cum chorum canticum quoddam docente ipso ad concentum factum vnus risisset: Nisi tu stipes, inquit, 20 & truncus esses, modos canente me cum Lydiis mistos, non rideres. Philosophus verò & politicus haud dubiè auditoris gestientis luxuriam excindat, si dicat: Tu mihi insipiens appares & dissolutus esse. Alioquin docete aut castigante me, aut de diis differente, aut de rep. aut magistratu procaciter non caneres neq; saltares ad sermonem. Considera enim verè quid sit, cum foris qui sunt, vociferantium & iubilantiũ causa hæreant, tibia canentis, an citharam pulsantis, an verò saltantis cuiuspiam laudatio sit. Iam verò nec castigationes & increpationes sunt sine stimulo nec ignauiter audiendæ. Nã qui facile & lentè ferunt, cum perstringuntur à philosophis, vt rideant, dum vellicantur, laudentq; vellicant: vt paraliti illos, à quibus aluntur, quando proscinduntur cõuitiis ab eis: hi qui procaces sunt & feroces, nec bonum aut verum specimen dant fortitudinis perfrectam frontem. Dicitum enim citra contumeliã per iocum festiuè eiaculatum comiter & hilariter ferre, non sordidum nec rusticum, sed sanè quamlibet & Laconicum sit. Correptionem verò & castigationem ad mores corrigendos, quæ sermonem reprehendentem quasi mordicans medicamētum adhibet, non contracto vultu audire, nec sudore doloriq; vertigine plenum æstuatèq; in animo pudore, sed 30 immortum, cachinnantem, & dissimulantem, adolescentis est admodum illiberalis, ob peccandiq; consuetudinem & assiduitatem ad erubescendum rigidi, qui vibicem in animo vt in dura & callosa carne non recipit: Qui ab huiuscemodi adolescentibus indolem diuersam sunt sortiti, si vel semel obiurgentur: terga effuse vertūt, atq; ex philosophia profugi præclarum ad salutem rudimentum, quòd à natura sunt nacti erubescientiam, vt sunt delicati & molles, evertunt, quòd non tolerent reprehensiones, neq; castigationes recipiant generosè: sed ad blanda & mollia diuertant aures colloquia adulatorum aliquorum vel sophistarum, qui inuitiles atq; infrugiferas, suaves autem voces decantant. Vt rigitur ille, qui à sectione medicum refugit, nec sustinet alligari se, dolorem quidem pertulit, sed profectum nõ expectauit ex curatione: Sic ille, qui sermone, qui punxit & sauciauit insipientiam, inducere cicatricem & ad planũ vulnus reducere non permittit, recipit se ex philosophia fodicatus & dolens, at sine villo fructu. Neq; enim tantum, vt inquit Euripides,

Scobe Telephi vulnus recreatur scisili.

Hastæ:

50 sed & defixum adolescentibus bonæ indolis à philosophia morsum ipse, qui vulnerauit, procurat sermo. Itaq; affici oportet & morderi non nihil, non opprimi neq; frangi animo eum, qui arguitur: verum vt in mysteriis inclusæ ibi philosophiæ primas expiationes & tumultuationes tolerantes aliquid spirare ex presentia acerbitate & fluctu dulci & præclarum. Erenim quamvis factam increpationem appareat iniuste, honestum est tamen sustinere & perferre dicentem: vbi verò finem dicendè fecerit, appellare eũ, purgarèq; se ac precari, vt illam admonitionem & acrimoniam, quibus adversus se usus sit, ad verum aliquem velit referuare erratum. Præterea vt in picturis & circa lyram

& palæstram ingressus ad disciplinas primis ingenti molestia, sudore, & tenebris suffusi sunt: deinde progresso pedetentim sicut cum hominibus consuetudo frequens ac notitia contracta omnia grata, tractabilia, & prona ad dicendum & fauendum efficit: perinde sanè cum philosophiæ insit nonnihil lubrici scilicet & inauditi primis in vocabulis & rebus: non decet formidantes primordia trepidè ac timidè coeptum deponere, sed tentantem singula incumbentemq; ac nitentem porro expectare eam, quæ omne preclarum reddit dulce, consuetudinem. Aderit enim non longo spacio, ac multum luminis afferet disciplinæ, amorisq; infundet ad virtutem ardentes: sine quibus planè miseris hominis aut ignaui est reliquam vitam sustinere excidentem præ mollitiâ à philosophia. Atque habeant fortassis aliquid res rudibus & tyronibus in limine captu difficile, densiore tamen caligine & ignorantia implicat semetipsi, dum ex diuersis ingeniis in idem peccatum incidunt. Hi namque quod verecundia non nulla atque vt parcant dicenti, dubitent quærere & fidem comparare sermone, quasi perceptum habeant, annunt. Illi ex intempestiua ambitione & inani cum cæteris concertatione aciem ingenij solertiâque in discendo ostentantes, dum antè, quam arripuerint, iactant se tenere, non accipiunt. Hinc evenit pudentibus & taciturnis illis, vbi digressi sunt, vt angat se ipsi & fluctuentur, atque necessitate denique adacti cum pudore maiore eos, qui sermocinati sunt, fatigent requirendo & transcurrendo: ambitiosis verò & gloriois, vt perpetuò contubernalem sibi ignorantiam involuant atque occultant. Quare summo tanta ignauiâ atque insolentia omni ad discendum pergamus simusque intenti ad percipiendum mente id, quod vtiliter proponitur, sustineamusque eorum, qui videntur arguti, risus Cleanthis et Xenocratis exemplo: qui tardiores cum numerarentur esse condiscipulis suis, non destiterunt discere, neque obtorpuere: sed occupauerunt semetipsi irridere vasis comparantes se refecti oris, tabulisque æreis, quasi ægrè disciplinas caperent, fideliter tamen & firmiter seruarent. Neque enim solum, vt Phocylides ait,

In multis falli quærentem existere rectum:

sed ludi etiam frequenter oportet & contemni, caussillaque atque virnilitates excipere, atque ita toto animo repellere supplantarèque inscitiam. Nec verò est contrarium vitium negligendum, in quod incurrunt alij ex pigritia odiosi & importuni. Neq; enim animum inducunt, domi vbi sunt, laborem subire, verum imponunt eum dicenti, dum identidem iisdem de rebus requirunt: sicut nondum volucres pulli qui hiant semper ad os alienum, & omne præmansum iam atque ab aliis elaboratum accipere volunt. Alij qui intentionis & acuminis non loco venantur opinionem, dum semper disputant de re quapiam non necessaria, quæruntque probationes, vbi nihil est opus, loquacitate & curiositate enecant. Ea ratione Compendiosa via longinqua redditur: vt ait Sophocles, non ipsis modò, verum aliis quoque. Dum enim retinent semper frivolis & superfluis quæstionibus docentem tanquam itineris socium, tenorem interpellant doctrinæ quæ ita stationes & moras accipit. Hi ergo, vt est apud Hieronymum, timidorum & edacium more catulorum tergora mordent domi & vellera vellunt, feras minime attingunt. Inertes hosce admoneamus, postquã summam intellectu cõplexi erunt, suo Marte reliqua vt concinnent, ac memoria duce aperiant inventioni viam; doctrinæque aliena pro incunabilis & semine accepta alant eam & fermentent. Neq; enim vt vas mens expletione, sed fomite vt materia indiget, qui ardorem inserat inveniendi ac veritatis expetitionem. Vt igitur si ignem quis petat à vicinis, mox copioso & luculento invento ibi permaneat, perpetuò se calefaciens: ita si quis, vt consors sermonis fiat, conferat se ad alium, nec lumen peculiare suum arbitretur debere se & mentem propriam accendere, sed acquiescens in audiendo reses oblectet se: velvt ruborem trahit & voluptatem gloriam ex sermonibus, interiorem verò animi cariem caliginemq; nõ excalefacit neque excutit per philosophiam. Si quod desideretur ad auditionem aliud præceptum, debemus modò dicti memores subigere vnâ cum doctrina inventionem: ne habitum sophisticum vel exteriorem, sed interiorem & philosophicum accipiamus, tyrocinium rectè viuendi, rectè audire existimantes.

P L V.

Quemadmodum iuuenes audituri sint poetas, Commentarius.

NTER carnes, vt poeta Philoxenus dixit, quæ carnes non sint, gratissimas esse, atq; inter pisces, qui non sunt pisces, afferere permittamus illis, quibus palatum ait Cato, quàm cor acutiore sensu esse præditum. At valde iuuenes ex eis, quæ in philosophia traduntur, illis, quæ non philosophicè neque seriò tractari videntur, impensius retineri, accommodarèq; se, atq; ea sequi apertum est. Non modò enim fabellas Aesopicas & poëtica argumenta Abarimque Heraclidæ & Lyconem Aristonis, verum etiam placita De animis commissa fabellis vbi legunt, voluptate gestunt. Quare debent non tantum in voluptatibus circa epulas & potionem sese seruare temperantes, sed longè magis in audiendo & legendo assuefacere se, vtentèq; modicè oblectamento quasi dapibus, sectari ex eo, quod frugiferum est & salutare. Neque enim urbem clausæ portæ seruant, ne expugnetur, si vna accipiat hostes: neque continentia in cæteris deliciis tuetur iuuenem, si imprudens semetipsum prodat per auditum. Verum quò magis hic animum & rationem pungit, eò neglectus lædit & labefactat grauius eum, qui recepit. At quia neque fieri fortasse potest, neque expedit abducere à poëmatibus aliquem ea ætate, qua nunc meus est Soclarus, & tuus Cleander: demus operam, vt asseruamus eos, vt qui in lectionibus potius quàm in itinere desiderant ductorem. Igitur quæ nuper de poëmatibus exposui, ea mihi nunc in mentem venit ad te conscripta mittere. quæ si putabis non viliora esse medicamentis, quæ faciunt aduersus ebrietatem, *ἀνέδυσσιν* appellant, quibus pro amuletis & antidotis vtuntur in comotationibus: participa ea Cleandro, occupaque ingenium eius: quod, quia nusquam lentum, sed vbiq; est incitatum & acre, sequacius sit in talibus. Pulypodis capiti malum inest vnum, atque bonum vnum: quod eius sit blandissimus cibus, cæterum grauem pariat somnum: in eòq; vt ferunt, terrificas species monstrorèq; excitet: ita habet poësis multum, quod oblectet alacritate adolescentis animum, nec minus quod conturbet ac deprauet, nisi quis rectè moderetur auribus. Neque sanè de Aegyptiorum regione solum, sed & de poëtica possumus dicere

Pharmaca multa bonis multis permista maligna

Fundit in eorum usum, qui hac vtantur.

Hic est amor latitat, latitatq; cupido ibi est usus.

Ansa, rapit quæ cor quamuis multum sapientum.

Neque enim necititur ex ea admodum stipitibus vel truncis dolus. Quare respondit Simonides quærenti: Quid solis non imponeret Thessalis? Nempe tardiores sunt, quàm vt à me capiantur. Tragœdiam Gorgias esse ait captionem: qua, qui deceperit, iustior sit eo, qui non decepit, & deceptus non decepto intelligentior. Vtrum ergo iuuenem ad exemplum Ithacorum cera aures dura obturantes ad declinandam & devitandam poëticam acatium Epicureum adigemus eos conscendere: an potius recta reputatione inhibentes iudicium, idq; astringentes, ne in noxam à delectabili auferatur, dirigemus id obseruabimusque. Neque enim filius Dryantis fortis Lycoorgus sana mente fuit: quod multis vino se mergentibus debacchantibusque vites passim excidit: cum propius potuisset adducere fontes, atque insanum deum, vt inquit Plato, sobrio coërcitum corrigere. Abstergit namque vino hæc mistura noxam, neque tamen tollit eius commodum. Ne nos quidem poëticam, quæ est Musarum vitis, extirpemus neque perimamus. Cæterum sicvbi præ effusa voluptate ad gloriam ferociens procciter lasciuat luxurieturque fabulolitas eius fastusque: ibi manu iniecta frenos ei imponamus ac reprimamus. At si quando festiuè attingat aliquid doctrinæ, orationisque mel & illecebræ non infrugifera sunt vel ociosæ, hic philosophiam inducamus admisceamusque. Vt enim iuxta vites nascens mandragora, atque vim suam in vinum transfundens, impressionem eius potantibus efficit leuiorem: ita doctrinam poësis ex philosophia accipiens cum fabulis confusam, leuem gratiamque iuuentuti eam reddit ad discendum. Itaque non sunt Philosophari intendentibus poëmata

B iij

* Alij, anti. defugienda, sed in poematibus * nauiter philosophandum, assuescentibus in delectabili venari fructum & amplecti: sin minus, repugnare reicereque. Pars enim sit hæc eruditionis.

*Quodcumque verò suscipias opus probe,
Habeat parem semper necesse erit exitum.*

vt est Sophocles author. Primum igitur introducendus in poemata iuuenis est, cui nihil perinde sit præmeditatum ac promptum, atq; hoc,

Multa edunt falsa poetæ,

partim vltro, partim inuite: vltro, quod ad permulcendum aures delectadumq; quod plerique venantur, mendacio veritatem arbitrantur austeriorem. Nam hæc, quæ re ipsa fit, licet finem tristem fortiatur, non cedit. Quod verò fabula fingitur, facillimè cedit, atque ad iucundius flectitur ex angente. Neque enim metrum, aut verborum immutatio, aut dictionis pompa, aut accomodata verborum translatio, neque concinentia, & compositio tantum habet leporis & Venerum, vt bene * contextum fabulæ argumentum. Verum vt in picturis magis mouet color quam linea propter veri simula chrum & fucum: ita temperata cum similitudine veri vanitas stupefacit, acceptaque est præ opere, cuius metrum & dicitio expers est fabulæ & pigmenti. Hinc Socrates, vbi ex certis infomniis dedit se poëtica, non fuit, vt qui per totam vitam veritatis athleta fuisset, artificiosus vel appositus mendaciorum architectus, Aesopi fabellas versibus putabat fabulas: quasi poësis non sit, cui abest mendacium. Sacrificia enim

* Alij, scilum.

sine choro & tibia vidimus, non vidimus vacantem fabula vel mendacio poësim. Empedoclis versus, item Parmenidis, & Theriaca Nicandri, liberq; sententiarum Theognidis orationes sunt mutuata à poetica quasi vehiculum pompam & verum, ne pedestres videantur. Quando igitur monstri quid aut atrocitatis refertur in poematibus de diis vel laribus vel virtute à celebri & claro viro: is qui dicta pro veris accipit, perditur labefactatq; sententiam suam. Qui verò perpetuo memoria seruat retinetque mordicus poëtica in mentiendo præstigias, valétque ei semper dicere. O * Lynce machina multo infidiosior quid ludens frontem contrahis, quid decipiens fingis te docere? nihil huic acciderit mali, nihilve hic prauis credet. verum increpabit semetipsum, qui formidet Neptunum, trepidetq; ne terram dirumpat aperiatq; orcum. Increpabit Apollinem indignantem ob principem Achiuorum,

*Quem laudat ipse & astat in triclinio,
Hæc qui ipse dixit ipse eum quoq; conficit.*

Definet etiam fato functum Achillem, illumq; apud inferos Agamemnonem depolare languentes & imbecillas manus vitæ cupiditate porrigentes. Quod si quando casibus sollicitetur, succumbatque fascinat, haud pudebit eum sibi ipsi obiicere.

*At tu aq; quamprimum lucem pete, cum cæca dicta
Accipe, vt vxori post hæc expromere possis.*

Etenim Homerus id venuste in versibus dixit, quasi audiri ea ob fabulositatem debeat à mulieribus. Ea enim sunt, quæ sua sponte comminiscuntur poetæ. Plura verò, quæ non pro commento habent, verum quia ita opinantur atque existimant, alliciunt nobis: vt quod de Ioue dixit Homerus.

*Fata duo imposuit torquentis pectora mortis,
Hæctoris alterum erat bellacis, alterum Achillis,
Traxitq; è mediis, dependetq; Hæctoris hora
Fatalis, petuitq; Orcum, quem liquit Apollo.*

Fabula Aeschylus tragœdiam totam vestiuit, inscripsitq; Pſichostasiam. Adiunxit Iancibus Iouis hinc Thetis, hinc Auroram pro præliantibus precantes filias. Hanc quidem omnibus liquet fabulam esse & ad delectandum commentum, aut ad percellendum auditorem. At hoc,

*Iuppiter omnipotens dispensat prælia nobis,
Causam quidem præbet deus mortalibus,
Vbi domum delere visum est funditus.*

Et hoc.

Hæc iam vt sentiunt, atque vt credunt, relata sunt ab eis, qui suum de diis errorem & incertitiam inter nos effundunt nobisq; tradunt. Iam cum prodigiosa de rebus inferiorum signa ac descriptiones verbis horrendis imprimunt visa specièq; ardentium fluminum,

num, locorum tristium, cruciatuumq; atrocium, non admodum multos fallunt non parum cum iis fabulosi ac pigmenti, vt cum cibus venenum confusum esse. Ac ne Homerus quidem, neq; Pindarus, neq; Sophocles, quod ita esse crediderint, ea scribere.

*Caligines hinc euomunt vastissimas
Tenuis opaca noctis amnes. Et,
Oceani superant fluctus & Leucada petram. Et,
Orci breues fauces refluxusq; aquoris.*

Atqui mortem qui vt acerbum, aut insepultum iacere vt miserum lamentantes metuēt, tescq; voces misere:

10 *Me ne indefectum linquas aut absq; sepulchro. Et,
Ast anima ex membris volitans petit infera, fatum
Lugens; quod vires linquat floremq; iuuentæ. Et,
Me ne floridum perdas, nam dulce lumen cernere est:
Nec videre me infera cogas.*

Sunt hæc pœmatorum præoccupatorumq; opinione & errore. Quo magis pellunt exanimantq; hoc nos impletos motu & languore, ex quo proferuntur. Ad hæc rursus comparemus nos, vt statim à principio aures nostræ circumsont, non anxie laborare de veritate poësim. Quæ autem his subest veritas, hæc vel iis, qui nullo alio elaborarunt in negotio quam in cognitione & perceptione veri, sanè quam difficilè percipitur & comprehenditur: vt ipsi fatentur: sintq; Empedoclis hæc prompta carmina.

*Nec spectata viris, accepta nec auribus hæc sunt,
Nec percepta animo:*

Iam hæc Xenophanis.

*Nemo fuit, nec erit mortalis, cognita cui sint
Omnia, quæ de diis & mundo dicimus omni.*

Et verò etiã Socratis verba, qui apud Platonem horum cognitionem eiurauit. Minus enim vt explorati quid de his habentibus attendet poëtis, in quibus philosophos certant explorantes. Multo magis etiam inhihibemus iuuenem, si statim, cum admouebimus eum poëtis, poëtica præscribamus artem esse æmulatricem & facultatem picturæ, reciprocã. Nec modò illius vulgò celebrati meminerit dicti poësim loquentem picturam, contra, picturam poësim esse tacitam: verum insuper doceamus eum lacertam pictam vel simiam imaginemq; Theritis cum conspiciamus, retineri nos atq; admirari, non vt pulchram, verum vt similem. Neq; enim res ipsa permittat, deforme vt sit pulchrum. At imitatio siue in prauo siue in bono assecuta similitudinem fuerit, commendatur. Contra, si fœdi corporis formosam speciem ediderit, decorum & paritatè non reddidit. Pingunt etiam absurda facta nonnulli, vt Timomachus * Midia per-

* Alij, Media.

petram in filium, parricidium, & in matrem Orestis, Theon, Parrhasius commentitiã Vlyssis insaniam, congressus cum viris mulierum Chærephanes lasciuos, in quibus præcipue assuescere debet iuuenis vt discat, haud approbare nos, cuius expressa imago est, factum: sed artem, qua eleganter expressum est argumentum. Quando igitur poëtica quoq; frequenter facinora tetra, motusq; ac mores effingit: debet quod in his laudis & artis est iuuenis nec recipere vt verum, nec vt rectum probare, sed commendare modò vt congruens argumento & compar. Vt enim suis vocem, crepitum trochleari, ventorumq; fragores, & maris fluctum cum audimus, fatigamur & æstuiamus: si quis verò hæc assimilet aptè, sic vt Parmeno suem, trochleas Theodorus, mulcemur. Ac hominem morbidum tabescentemq; vt triste spectaculum defugimus. At Aristophontis Philoctetem & Silanionis locastam, ac si tabescerent & morerentur, expressos libenter videmus. Similiter cum legit iuuenis, quæ Therites scurra, vel Sisyphus stuprator, vel Barrachus leno dixisse aut fecisse à poëtis fingitur: discat æmulam horum celebrare facultatem & artificium: quæ verò effingit vitia actusq; execrari & insectari. Neq; enim idem est rectum ac rectè imitari. Rectè est namq; quod congruè & germanè. Germana autem & congrua turpibus turpia. Siquidem Demonidis claudii crepidæ, quæ amissa optauit vt eius, qui has erat furatus, quadrarent pedibus, prauæ erant. At congruebant illi. Atq; illud.

*Si ius violandum est, imperij causa violandum est.
Iusti quidem speciem tibi fac induas;*

Iam hoc,

B iij

Sed facta molientis ad lucrum omnia. Et,
An munus haud capiam talenti. Et,
Satius mori est, talentum quam contemnere.
Imò assequar, iactura etsi facienda sit
Somni, luam quoq; supplicium apud iueros
Vt impius talentum in argenti.

Sermones improbi sunt & vani, at Eteocli & Ixioni & Tocoglypho seni cōgruentes. Si ergo pueris suggeramus, non quò laudent hæc aut suffragentur eis, verum quò im portuna prauaq; prauis & importunis moribus atq; hominibus attribuentes scribant ea, ab opinione non lædentur poetarum: sed contra, suspicio de persona premit actio nem & orationem vt malam à malo tum actam tum habitam. Cuius generis est, quod dicitur de concubitu, cum ex pugna fugisset, Paridis. Qui enim hominem alium nullū luce finxit quàm impurum & adulterum cum muliere concubantem, in turpitudine ostendit & probro ponere se istam intemperatiam. In his diligenter est attendendum, ecquas ipse poeta det aduersus dicta vt minus sibi probata significationes: quod in prologo Thaidis fecit Menander.

Canis dea audacem, lepidam forma simul,
Ad hæc facundam, infestam, excludentem domo,
Petacem, amet quæ nullum, sed fingat tamen.

Elegantissimè autem hoc genere Homerus vsus est. Occupat enim foeda insectari, & commendat probè dicta. Commendat autem ad hunc modum,

Protinus ille dedit blanda atq; salubria dicta. Et,
Mitibus hunc verbis assistens ille reflexit.

At cum prævertit culpam, pœnè testatò vetat abstinere, nec animum advertere vt absurdis & prauis: ceu cum Agamemnonem expositurus esset intemperanter agentem cum sacerdote, præfatus est.

At non Atrida sic est Agamemnoni visum.

Sed malè dimisit: id est, implacide, procaciter, & parum decorè: Achilli vero ferocia verba accommodat:

Qui canis ebrie habes oculos, at cor leuè cerui.

iudicium suum præfatus:

Pelides dictis probrosis denuo Atridem
Aggreditur, nec sustinuit dum ponere bilem.

Haud enim probabile sit bonum esse iratè & austerè dictum. In actibus item:

Nempe etiam Hectoreo non recta animo neq; honesta.
Suasit apud Patrocli feretrum.

Luculentè etiam probrosis elogis vtitur vel vt proprium suffragium addens actis vel dictis. Ac de stupro Martis deos fingit dicere.

Non laudandi actus prauis, celerem tibi lentus
Occupat.

De Hæctoris insolentia & iactantia:

Talia iactauit, Iuno succensuit alma.

De Pandaro sagittante:

Sic fatur Pallas, persuasitq; insipienti huic.

Atq; hæc in orationibus præiudicia censurascq; cuiusvis est, qui animum accommodat, perspicere. Alia verò ex reb. ipsis suggerunt præcepta: quomodo dixisse ferunt Euripidem ad eos, qui Ixionem vt impium vt conuulserat probris increpabāt: Atqui non antè eum eduxi scena, q̄ esset rotæ affixus. Apud Homerum arcanū est hoc genus doctrinæ: quod tñ speculationem habet non infrugiferam, potissimum in reprobatis fabulis: quas allegoriis, vt nunc dicuntur, quæ vocitabantur olim ὑπὸ νοῦναι, deflectentes quidam & detorquentes, stuprum cum Marte Veneris indicare solem iactant, quod vbi iuncta sit Veneris stellæ stella Martis, partus efficiantur adulterini: qui sole mox ex oriente illascq; occupante non latent. Iunonis Iouis gratia cultum præstigiāscq; celsi purgationem volunt esse aeris qñ ad vim applicat igneā: quasi non ipse ea evertat poeta. Nam vbi de Venere agit, docet attentos mulicam prauam, cantilenāscq; lasciuas, & sermones, vbi improbam sunt nacti materiam, mores architectari incestos, vitam effœ-

effœminatam, hominēscq; delicias, mollitiem, & mulierositatem sectantes,

Alternas vestes, thermas, lectos geniales.

Vnde Vlysses canit imperantem citharædo.

Tu verò transi, cultumq; modo accine equestrem.

Rectè atq; ordinè præcipiens argumētum musicos ac poetas mutuari debere à * priu- * A15, temperatib- dentibus & cordatis. At de Iunone vbi tractat, elegantissimè ostendit consuetudinē tibus. cum viris gratiamq; medicamentis & præstigiis & dolo conciliatam non modò momentaneam, fugacem, atq; fluxam esse: verum etiam in similitudinem degenerare & in iram, simulatque voluptas elanguit. Quippe hoc denunciat ei significatque Iupiter.

Vt videas, tibi num pro sit complexus amorq;
Quo mihi digrediens ab diis es iuncta dolose.

foedorum enim expressio & simulachrum factorum, si adiunxerit cōgruam notam & fraudem patratōribus, profuerit non offenderit auditorem. Philosophi certè exempla vsurpant, cum admonent & erudiunt, sumpta ex rebus gestis. Poetæ id agunt comminantes ipsi facta & fabulantes. Melanthius quidem, siue iocò siue seriò ciuitatem Atheniensem ab oratorum ait dissensione & discordia conseruari. Neq; enim inclinare in eundem parietem omnes, sed fieri in remp. tractantium distractione ali- quod momentum, quod prauum retrahat. Dissidia mutua poetarum inuicem fidem ad se retrahentia non sinunt validam propensionem fieri ad id, quod labefactat. Atque vbi pugnas orationum detegit collatio, suffragari decet meliori: vt in his.

Fili subinde imponunt dii mortalibus:
Facillimum est dictis deos incesse. Rursus,
Gaudere te affluentia auri hac non decet.
Sunt fræda opes, si nil scias aliud boni. Et,
Quid te fatiges, longè præstat emori. Et,
Non est deos venerari cœlicolas labor.

Ea enim eversiones habent paratas, si, vt diximus, iuuentutem iudicio dirigamus ad saniora. Quæ verò dicta sunt importunè, nec sunt eversa statim: hæc contrariis, quæ aliis locis ipsi protulere, sunt conuellenda: non succensendum poetæ, vel in eum stomachandum, verum in relata pro moribus hominum & iocò. Primum si placet descriptis ab Homero deorum inuicem præcipitationibus, illatis ab hominibus vulneribus, contentionibus, offensionibus oppone hæc.

Edere quid dictis noras tu rectius istis.

Et consideras herclè & dicis ea aliàs rectius meliūscq;

Dij placida vita potiuntur. Et,
Delectantur eo dii secula cuncta beati. Et,
Sic statuere etenim miseris mortalibus agram
Ducere dii vitam, degunt ipsi sine cura.

Sunt enim hæc de diis sanæ opiniones & veræ: illa verò ad homines conficta percellendos. Rursus cum ait Euripides:

Variis dolis nos per deos eludimur,
Probior licet natura diuis suppetat.

Bene erit subiicere:

Siquid mali faciunt dii, dii sunt minimè.

Quod quidem ab eodem dictum est rectius. Et cum peramarè Pindarus & stomachosè dixerit.

Mouenda cuncta sunt, inimicum vt opprimas.

At tu ipse sanè dicis:

Iniuriam dulcem manet amarissimus
Finis

Et cum Sophocles ait:

Lucrum suaue, et si sit ex fallaciis.

Atqui ex te audiuius.

Fructum ferunt nullum sermones subdoli.

Illis verò, de diuitiis quæ disserit:

Opibus patent cuncta, & reclusum his est nihil. **Et,**
 Qui possit infelix quisquam nullus atq; inops,
 Quæ amat, assequi: corpûsq; fœdum & squalidum,
 Reddit decorum lingua & valde intelligens.
Multa obicias Sophoclis, ex quibus hæc sunt.
 Inops, quid obstat, gloriam quin comparet?
 Mendicis haud peior, probè modò si sapit.

Et alia.
 Bona multa quid inuuant, malè suada si educat
 Diutinas opes cura. **10**

Menander excitat quidem libidinem inflammâtq; amatoris & flagrantib. illis verbis.
 Quicquid viget, solèmq; nobiscum aspicit
 Communem, id omne mancipatum est luxui.

Vice versa reflectit ac reuocat nos ad rectum, atque petulantia ferociam evellit hisce dictis.

Est vitaturpis, licet sit dulcis, probrum.
 Hæc enim cum illis sunt pugnantiâ, meliora tamen & conducibilia. Altervtrum
 igitur talis efficiet pugnantium contentio & consideratio: aut deducet ad rectiora, aut
 fidem derogabit deteriori. Quod si absonorum dictorum non suggerant ipsi ever-
 siones: ère erit, vt aliorum sententias clarorum virorum cum eis comparantes tanquã
 in lance propendamus in partem meliorem. Vt impellente non nullos Alexide,
 cum dicit: **20**

Prudens voluptates habet conquirere.
 Tria sunt enim, vitam planè quæ continent,
 Bibere & comesse, vjum Veneris quibus addito.
 Accessionis sint loco tibi cætera:

**Subiiciendum diuersa Socratem dicere, Improbos comedendi & bibendi gratia viue-
 re: bonos verò, vt viuant, comedere & bibere. Illi, qui scripsit,**

In improbum est malum non telum improbitas.
 Diogenis: qui rogatus, quemadmodû vlciscaris inimicum: Si ipse, inquit, bonus pro-
 bûsq; evaseris. Idem adhibendus est adversus Sophoclem Diogenes. Siquidem in-
 numeros homines consternauit, cum de mysteriis ad hunc modum scripsit.

Vi sunt beati verè illi mortalium,
 Mystera hæc qui contemplati ad inferos
 Percunt, licet nam his illic solis viuere.
 At cæteri experiuntur cuncta ibi mala.
 Diogenes qui tale quid acceperat: Quid ais, inquit. Meleôrne erit à fato fors furi Patæ-
 cioni, quam Epaminondæ, quod initiatus sit. Nam Timotheo quidem Dianam can-
 40 nenti in theatro Mænada, Thyada, Phœbada, Lyflada: cõfestim succlamauit Cinesias,
 Talis tibi nascatur filia. Lepidum etiam Bionis illud ad Theognim dicentem.

Cuires sunt tenues, nil quicquam hic dicere possit,
 Nec facere, ast eius vinclo arcto est lingua restricta.

**Qui fit igitur, tu pauper cum sis, vt tam multa garrias & obtidas nos loquacitate tua?
 Nec verò prætermittenda, quæ ex adiunctis in scripto vel dicto petuntur, ad correctio-
 nem adminicula: sed vt medici cantharidis, quæ exitiosa est, pedes tamen & alas ad-
 versari & discutere arbitrantur vires eius: similiter in poematibus, si vel nomen vel ver-
 bum, quod attextum est, impulsum ad deteriora retundat, id arripiedum est atque de-
 clarandum: sic vt in hisce faciunt quidam.**

Premia sunt ærummosis mortalibus ista:
 Proicere in lachrymas sese & tondere capillum. **Et,**
 Sic statueret etenim miseris mortalibus ægram
 Ducere dij vitam.

**Nec enim absolute dixit cunctis mortalibus fatum ab diis esse, vt acerbam degant vi-
 tam, verum insipientibus & amentibus, quos vt infelices & miserabiles ex improbi-
 tate solitus est miseris & ærummosos appellare. Iam ratio est alia, quæ suspecta in
 poë-**

poëmatibus ex peiore in meliorem partem convertit, ex vsu sumptâ vocabulorum: ad
 quam meditari potius adolescens quam ad glossas, quas vocant, oportet. Est enim e-
 legans illud & amœnum, vt ad animum malam mortem esse, tenere. δάμον enim vocant mor-
 tem Macedones: καμμονίη Æeoles ex perseverantia & tolerantia victoriam: Dryopes
 πόπης demonas. Hoc verò necessarium & vtile, si compendium facere, & non capere
 intēdimus ex poetis detrimentum, cognoscere, quomodo nominibus deorum poëtę
 vtantur, præterea quomodo bonorum & malorum vocabulis, ac quo sensu ψυχὴν & μοι-
 γὰρ vocitēt: & hæc ne, vt alia multa, ex iis sint, quę vno modo an multipliciter apud eos
 dicuntur. Nam οἶκον nunc domum vocant.

10 οἶκος ἐστὶν ὑψόροπος. id est, Inq; domum excelsum.

Nunc facultates.

Ἐδίεται μοι δίκῃ. id est, Exhausere domum nostram.

Et εἶον interim viuere.

* Αὐθιγίνωσθε δὲ διὰ ἀχμῆν
 Κυννοχάστα ποσειδάων βίοτοιο μέγιστος. id est,

Acie mibi debilitauit

Vita præ inuidia Neptunus, qui equora torquet.

Interim pecuniam.

— Βίον δὲ μοι ἄλλοι ἔδρασι.

— Vitam nostram atterit alter.

20 Iam ἀλύη aliquando pro morderi & aestuare vsus est.

ὡς ἐφωδὶ, ἢ δὲ ἀλύσῃ, ἀπεβήσατο, τέγετο δὲ αἰνῶς. id est,

Sic ait, estuat hæc ingenti oppressa dolore.

Aliquando pro exultare & gaudere.

ἢ ἀλύη, ὅτι ἴσον ἐνίκουσας ἀλητήν. id est,

Eultrāsne, Irum quod tu superasti Aleiten.

Iam θαλάσση significat apud eos vel moueri, vt apud Euripidem.

κατὰ θαλάσσην ὁ ἀτλαντικὸς ἄλος. id est,

Cetus mouens sese ex Atlantico mari.

30 vel sedere, vt apud Sophoclem.

τίνας πόδ' ἔδραες τὸς ἡμοι θαλάσση. id est,

ικτερίους κλάδοισιν ἔξισέμυλοι.

Quibus mibi nam his confidetur sedibus,

Olea caput vestrum redimiti frondibus.

**Scitum etiam est nominum vsum rebus aptare presentibus, quod docent grammatici,
 quæ aliud aliud alio in loco significant. Exempli gratia.**

Νῆ' ὀλίγην αἰνῶν, μεγάλην δὲ ἐν φόρτια θεῶν. id est,

Exiguam vitato nauem, magna est oneranda.

40 Nam αἰνῶν denotat τὸ ἐπαυῶν. Iam ἐπαυῶν hic pro vitare positum est quemadmodû ex
 vsu rectè dicimus habere, & valere iubemus, cum ibi nec requirimus quicquã nec ac-
 cipimus. Sic ἐπαυῶν Proserpinam volunt quidam quidã quasi παρατητήν, id est, recusa-
 tricem nuncupatam. Distinctionem itaq; hanc & discrimen nominum in maioribus
 & grauioribus obseruantes, ab diis ingrediamur ad docēdum iuuenes, vsurpari à poë-
 tis vocabula deorum, nunc cum illos ipsos mente comprehendunt, nunc cum faculta-
 tes quaspiam, quarum sunt dij largitores, eodem eas nomine nuncupāt. Verbi gratia,
 Archilochus cum precans ait:

Vulcane rex audi, mihiq; ferto opem

Tibi supplici placidus, mihiq; commoda,

Præbere quæ soles.

50 Ipsum deum liquet à poëta invocari. Vbi verò obrutum fluctibus maris virum fororis
 & iusta carentem sepultura lamentans memorat cladem se laturum fuisse modera-
 ratiùs:

Si caput illius & membra venusta velucens

Vestibus in mundis vaperet Vulcanus adusta:

Ignem ibi non deum appellauit. Iam Euripides, qui ait in iureiurando;

Ἰερο Ἴονεμ ἀστράξ, & Μαρτεμ sicarium:

Ipsos prædicauit deos. At cum Sophocles dicit:

O femina cæcutit, & videt nihil

Facie suis Mars, sed miscet mala omnia:

Intellige bellum: sicut ipsum ferrum, in hoc versu Homeri:

Horum nunc atri Mars sanguinis hausit acutus

Riuos.

At inter multa, quæ ita dicuntur, sciendum & memoria tenendum, & Iouis nomine nunc ipsum deum ab eis, nunc fortunam, subinde appellari fatum. Nam cum dicunt,

Iuppiter omnipotens, regnator ab Ida. Et,

O Iuppiter quis esse te ausit dicere

Sapienterem se.

Ipsum dicunt deum. Cæterum quando omnium actorum ascribunt causas nomini Iouis, aiuntque:

Prævalidos animos multos præmisit ad Orcum.

Consilium verò Iouis implebatur,

fatum. Neque enim deum poeta malum moliri putat hominibus: verum rerum necessitatem rite ostendit: quod ciuitatibus, exercitibus, & ducibus, si modestos ac frugi se præbeant, prospere acturos in fatis sit, hostesque superaturos. Sin perturbationibus animi ac vitiiis labefactati, ut hi, inter se dissentiant, seditionesque moueant, infamem molestamque vitam acturos, atque exitum fortituros turpem.

Fatum est enim, malum quòd consilium debet sequi

Mortalibus merces mala.

Sanè Promethea Hesiodus fingens monentem Epimethea,

— Non sumere dona

Ab Ioue supremo, verum contemnere cuncta.

Pro fortunæ potestate vsurpauit nomen Iouis. Vocauit enim bona fortuita Iouis dona, opes, nuptias, imperia, omniaque, quæ extra nos posita sunt: quorum est non valentibus, probè uti noxia possessio. Quare leui homini & vecordi arbitratur Epimetheo declinanda & metuenda fortunæ blandimenta ut quæ læsura eum sint & labefactura. Iam cum dicit:

— Vili perniciosam

Tu caue egestatem probro cuiquam miserandam

Veritas, diuorum munus sit cum illa beatum.

Hic fortuitum theosdotum, id est, diuorum munus dixit: quòd nihil fortunæ malignitate inopiam tolerantibus exprobrare deceat: verum coniuncta cum inertia, socordia, mollitia, luxu paupertas fœda & probrosa sit. Nondum enim cum ipsum nomen fortunæ vsurparent, quia tamen vim causæ perspiciabant, cuius inconditus nullisque circumscriptus terminis motus vagaretur, validam atque inevitabilem esse humanæ rationi, deorum appellationibus eam expressere: ut nos res, mores, & verò orationes quoque, & viros vocare cœlestes & diuinos solemus. Eo igitur complura, quæ de Ioue importunè dici videntur, corrigenda: in quibus sunt hæc:

Dolia bina Iouis sunt sita in limine: quorum

Diris est fatis hoc plenum, illudque secundis. Et,

Iuppiter omnipotens infectu hæc foedera liquit,

Atque utrisque graues clades contexit illis. Et,

Tuncque mouebantur duræ primordia cladis

Troiano & Graio, fuit alti mens Iouis ista.

ut quæ de fortuna & fato dicantur: quorum incomprehensibilis nobis causa atque supra captum est nostrum. Vbi verò consentaneum, rationi conueniens, & verisimile est, ibi propriè appellari arbitramur deum: ceu in hisce:

At hic versabat hominum turmas aliorum,

Sed Telamoniada Atacis certamina vitat,

Inuidia ille Iouis pressus: si cum meliore

Ille viro pugnet. Et,

Nam Iuppiter mortalium illa cura habet,

Sed parua contemnens diis cedit cæteris.

Nec vero sunt obiter consideranda vocabula cætera, quæ multis in rebus versantur & traiciuntur à poëtis: ut est nomen virtutis. Quando enim non prudentes modo iustosque & bonos efficit in rebus & verbis, verum etiam gloriam fere & potentiam conciliat: ideo in fabulis poëta claritatem & potentiam virtutem nuncupant, sicut oleam fructum oleæ & ficum fici eodem nomine atque arbores, quæ eos ferunt, vocitant.

Quare adolescens nobis, quando aiunt,

Sudorem ante fores dii virtutis posuere.

Virtute illorum Danaïrupere phalangem. Et,

Mors si oppetenda sit, decorum ita mori

Deposito in virtute vera spiritu.

Statim existimet * de habitu in nobis dici hæc optimo & diuinissimo, quem rectam rationem & naturæ rationalis apicem tenoremque conuenientem animi intelligimus. Enimverò vbi è diuerso legit hoc,

Iuppiter amplificat mortalibus imminuitque

Virtutem. Et illud,

Diuitijs etiam virtus concedit honorem:

Ne fedeat opulentos stupens & suspiciens, quasi venalem nummis possideant virtutem, neque in fortunæ manu positum, ut alat prudentiam suam vel præcidat, existimans: verum pro gloria aut opibus aut prosperitate, aut re qua simili vsum arbitretur poëtam virtutis appellatione. Etenim κακότης aliquando prauitatem & vitium animi peculiariter significant, ut Hesiodus.

Τὴν δὲ κακότητα καὶ ἄδωτον ἔστιν ἐλεῖν.

Namque etiam largè vitium tibi sumere promptum est.

Interim afflictionem vel infortunium, ut Homerus.

αἰετὰ γὰρ ἐν κακότητι βέλτοι νάτα γυεδοκασίη.

Quippe homines citius verum asperitate senescunt.

Quandoquidem etià felicitatem fallaris, si poëtas perinde arbitreris vsurpare, ut philosophi asserunt eam esse absolutum bonorum habitum possessionemve, aut omnes numeros secundum naturam fluentis vitæ, ac non identidem per abusum locupletem felicem vel beatum vocare, ac potentiam vel gloriam felicitatem. Homerus enim rectè vocabulis his est vsus.

Arvis haudquaquam latus regno spaciosus.

Et Menander.

Mihi sunt opes lauta, & copiosus nuncupor

Ab omnibus, beatus autem à nemine.

At Euripides multa miscet & confundit, cum dicit:

Ne mæsta vita beata hæc existat mihi. Et,

Tyrannidem quorsum beatitudinem

Colas iniquam.

Nisi, sicut diximus, vocum translationes & abusus sequare. Atque hæc tenus de his factis. Illud verò non semel sed subinde iuuentuti subiiciendum demonstrandumque poësim, cum argumentum habeat simulatum, in rebus, quas tractat, & moribus quidem pigmenta adhibere & splendorem, affinitatem tamen non abiicere veri, haberetque æmulationem in probabili delectabile. Quare etiam vitij & virtutis confusas gestis notas, quæ non vndeque floccifacit veritatem, mimesis simul edit: ut Homeri illa multam salutem Stoicis dicens, qui nulla suffusam improbitate virtutem, neque vlla probitate præditam nequitiam contendunt: sed semel offendere in omnibus indoctum, contra vbi que probum rectè agere. Hæc enim in scholis audimus. Enimvero in rerum actibus & vita multitudinis, ut ait Euripides,

Minimè seorsum existant vel bona vel mala:

Confusio est enim quadam horum.

Porro extra verum vitur præcipue poëtica varietate multiplicique forma. Namque per motiones, improuisum & inexpectatum, cui comitans est cum stupor multus tum venustas, subministrant fabulis vicissitudines. Quod verò simplex est, non commouet neque est fabulosum. Quare nec eisdem fingunt semper vbi que victores, nec florentes, aut prosperitate vrentes. Imò ne deos quidem, in negocia vbi inciderunt humana,

immotos & non offendentes inducunt: ne vsquā quod terret & obstupefacit, in poësi ociosum sit, discrimen si abesset & aduersarius. Quæ cum ita se habeant, inducamus in poëmata iuuenes non eiusmodi præditos opinionib. de præclaris illis & magnificis nominibus, viros illos sapientes & iustos fuisse, summōsq; reges atq; normas virtutis omnis & officij. Siquidem grauius vulneretur, omnia qui probabit & suspiciet, non stomachans, neq; audiens neq; recipiens culpantes eos, cum huiuscemodi agunt & dicunt.]

*Iuppiter ò vtinam genitor, Pallas, & Apollo
Nemo ex Troianis queat hinc euadere saluus,
Nemo ex Argiuis: cladem nos effugiamus.
Troia euertamus sacrata vt mœnia soli. Et,
Vox mihi Cassandra Priami nata miseranda
Audita est, fallaxq; Clytemnestra hanc ingulauit.
Idq; ea patrauit, quò me cum pellice iungat,
Sicq; senem infestet, paruq; illi, atq; peregi. Et,
Iuppiter in diuis te haud est capitator alter.*

Nihil assuescat horū iuuenis commendare, neq; prætextibus adferendis & velamentis speciosis in rebus contechnandis tetrīs artem suam & calliditatem ostentet: ceterū illud arbitretur potiūs, simulachrum poësim esse morum & vitæ, hominūq; non integrorum nec defecatorum, nec vndequaq; inculpatorum: sed suffusorum animi perturbationibus, fallis opinionibus, & inscientiis, qui ex bona indole sese ad rectum frequenter traducunt. Nam ea adolescentis comparatio & sensus, qui recte dictis & factis incendatur atq; inflammetur, peruersa verò nō admittat reiciatq; audientiam faciet innoxiam. Enimvero qui miratur omnia, & omnibus se accomodat, & cuius iudicium per gloriam mancipatum est ab heroicis nominibus: vt qui effingunt Platonis gibbum & blæsitatem Aristotelis, incautus in multa terra impinget. Atqui non sunt religiosè neq; quasi ex superstitione in templo horrenda cuncta & adoranda: verū animosè assuescendum acclamare non secus, non recte neq; ordine, quàm recte atq; ordine. Vt concionem aduocat Achilles ægotantium militum otium esse ab armis grauius ferens, idq; potissimum ob claritatem & gloriam suam bellicam. Quòd autem peritus esset medicinæ ac sub diem nonā, qui esse horum solet decretorius, animaduerteret non esse morbum vsitatum, neq; ex vulgaribus causis extitisse, exurgens non concitat multitudinem, sed regi se consiliarium præbet.

Nunc nos Atrida retrò soli redeamus.

Recte hæc, moderate, & ordine. At cum vates irā timere se potētissimi Græcorū ostendit, non iam recte neq; modeste, deierans neminem se viuo allaturū ei manus, adiūgit:

— Etiam si Agamemnona dicās,

Regis ostendens contemptionem & despicientiam. Hinc magis incensus manū gladio admouet habens deliberatum eum interficere, neq; ad honestum vel ad vtilitatem recte. Mox rursus poenitentia ductus,

Condidit ille ensem rursus, paruq; Minervæ.

Recte rursus atq; honeste: quòd cum opprimere in totum nequiret flammam, prius tamen, quàm atrocius quid admitteret, immutauerit se atq; represserit obtemperans rationi. Iam ridiculus est in suis ad concionem factis dictisq; Agamemnon, verū de Chryside grauior & magis regius. Nam Achilles, cum duceretur Briseis,

Ille chrymans, solusq; sedens dissipit amicos.

Ille verò nauī imponens traditāq; ablegans mulierem, quam paulò antè coniugi se suæ in amore ait præferre: nihil cœdē, nihil amatorie designauit. Atqui Phoenix, in cuius caput pellicis causa execratus fuit pater:

*Hunc ego constitui districto occidere ferro.
Verum aliquis diuūm bilem tenuit, populo qui
Subiecit rumorem hominūq; opprobria multa.
Percussor patris ne diceret inter Achinos.*

Atq; Aristarchus quidē aliqua religione adductus versus hos expunxit: cum temporis sint accommodata, erudiente Phœnice Achillem, quid ira sit, & quo per bilem homines progrediant, quando frenum rationis mordēt, nec lenientibus molestias auscultant.

rant. Etenim Meleagrū subtextit ciuibus infensum, mox patientem se leniri: recte motus illos obterens: ac non obsequi his, sed repugnare, dominari, et poenitere vt rectum & conducibile laudans. Atq; hic quidem non obscurum est discrimen. At vbi sententia in obscuro est, disternabimus hoc modo iuueni subiicientes: si Nausicaa hospitem contemplata Vlysem, atq; perinde ac Calypso erga eū affecta, vt pore lasciuens & ætate nubilis ita apud ancillas delirat:

Quam vellem, hinc habitet mecum, & meus ille maritus

Dicatur, placeatq; suas hinc figere sedes:

Audacia reprehendenda eius est proteruitasq;. Si verò ex verbis eius notans mores, colloquūmq; eius mirata insigni præditum prudentia, præoptat tali iūcta esse quàm cui alicui pecunioso & saltatori, commendanda sit. Rursus colloquente cū prociis comiter Penelope, atq; donantib. ei illis vestes, aurū, & ornamenta alia, letus Vlyses:

Dona quòd illorum cepisset, corde triumphat:

Si quidē munerib. & questu gestit, pscissum in comœdia superat lenocinio Poliagrū.

Beatus est Poliager, cœlestem capram

Qui nutrit, ac multis ditantem censibus.

Si verò ratus potiūs opportunos habiturum se ob spem & expectationē nec opinantes, non iniusta est eius lætitia & fiducia. In dinumeratione item pecuniæ qua cum eo exposita ab nauigauerunt Phæaces: si reuera tanta in solitudine & rerum suarū cœcitate atq; incertitudine deprehensum nummi sollicitant:

Ne illi discedant prædam ex puppirapientes:

Miserandæ sint vel odio dignæ hercle eius sordes. Si autem fluctuans, vt nonnulli ferunt, de Ithaca, saluā pecuniam arbitratu documentū esse Phæacū innocentia. Neq; enim gratis in alienā oram eieciuros fuisse & deserturos tēperantes ab argento se: nec leui vitur indicio ac perhibenda est prouidentia. Aliqui ipsam expositionem, si facta verè est, dormientis reprehendunt. Ac Tuscos aiunt hūtoriam quandam seruare, fuisse somnolentum natura Vlysem, idēq; non facile conueniri potuisse à multis. Quod si somnus non fuit verus: sed cum Phæacas erubesceret sine muneribus & benignitate dimittere: non posset autem presentibus illis fallere inimicos, vsus est fluctuationis suæ obtentu dormire mentiens se, approbant. Hæc igitur iuuentuti si pro exemplis demonstrauerimus, non permittemus præcipites in mala ferri mores, sed meliorum æmulationem, & studiū ilicō his ex vituperatione, illis ex laudatione tribuemus. Id verò faciendum potissimū est in tragœdiis, quando orationes in factis infamibus & tetrīs habent facundas & versutas. Neq; enim vndequaq; verum est Sophoclis dictum.

Factis bona haud quadrat malis oratio.

Nempe solet hic morib. obscenis & importunis factis applaudentes & blandas subministrare causas. Et contubernatis eius irē vides quemadmodū incusantem insuper Phædrum Theæa fingat, quòd ob illius scelera Hippolitum amauerit. Parem Helenæ quoq; fandi aduersus Hecubā in Troadibus tribuit libertatē, existimanti in illam potius, quòd esset adulterū suum enixa, animaduertendū. Nihil igitur horū pro scito aut solerti insuescat habere iuuenis, neq; huiuscemodi cōmenta amplectatur, sed execrari causam. Siquidem Cato admodū puer adhuc præceptis parebat quidem magistrī, causam tamen & rationē præcepti poscebat. Poëtis verò non est fides vt magistris vel legistatoribus adhibenda, nisi argumentum ratione nitatur. Nitetur autem, si rectū sit: si verò prauum, reperietur euandum & cassum. Cæterum pleriq; talium causas requirunt acerbe & percunctantur, quemadmodum dictum sit

Supra potantum cyathum tu ponito nunquam

Cratera. Et,

E Rheda in currum quisquis transcenderit, ille

Hasta cedatur.

At rerum maiorum fidem recipiunt in exploratam: cuiuscemodi hæc sunt.

Hoc abiicit quamuis feroces spiritus,

Probi parris matrisue si sint conscij.

In rebus asperis animo esse conuenit

Humili.

Et,

Et quidem tangunt hæc mores, animiq; tenorem sollicitant iudicia inurendo improba & degeneres opiniones, nisi ad quilibet horum obfirmati obiciamus. Quare asperis in rebus est animus abiiciendus, ac non fortunæ potius reluctandū, erigetq; se ipse atq; excitabit: Cur si ex patre fœdo & infulso natus, ipse probus sim & sapiens, non debeat propriæ virtutis causa magnos animos, sed infractos gerere & summittere ob patris inertiam? Qui enim ad eum modum obicit se & sublitit, neque cuius orationi transuersum velut vento præbet se, sed recte putat dictum,

Mollis homo semper dicto se accommodat omni:

Complura parum verè vel vtiliter dicta auertent. Atque hæc poematum innocentem lectionem præstabunt. Cæterum quia sicut sub viris foliis & pampinis virentibus, saepe fructus abditur latetq; inuibratus, perinde in dictione poetica & offusis fabulis multa iuuenem compendiosa & fructuosa prætereunt: quod vitandum est, neq; ab rebus aberrandum: sed inhærendum præcipue ijs, quæ ducunt ad virtutem & conformare mores valent: è re est, vt de his quoque disseram breuibus, ac summam res ipsas attingam, ductum verò sermonis, & apparatus, & exemplorum aceruum ijs, qui scribunt pomposius, relinquam, Primum igitur iuuenis, qui proborum & improborum morum personarumque habet notitiam, animum aduerat orationibus & actibus, quos poeta vtrisque aptè assignat. Vt ad Agamemnonem Achilles ait, quamvis dicat cum felle.

*Parmibi non fuerit tecum vnquam pramium, Achivi
Vrbem diripient Troianam quando beatam.*

At Therfites eundem probis increpitans fatur.

*Plena æris tentoria sunt, multa inq; cubili
Eximia, tibi quas retulisti in dona, puella
Præcipua à nobis, quando expugnauimus vrbem.*

Iterum Achilles.

Iuppiter annuerit si quando excindere Troiam.

Therfites verò.

Quem ducam vinculis constrictum aliusue in Achæis.

Iam in lustrando exercitu cum laceraret Diomedem Agamemnon, nihil ille reclamauit, 30

Mordaces veritus regis minas reuerendi.

Sthenelus autem, qui nullo numero erat,

Mentiri, inquit, caueas Atride, dicere vera

*Cum noris: virtute patres longè superare
Optamus.*

Etenim nõ neglecta eiusmodi discrepantia iuuenem docebit laudabilem ducere modestiam & moderationem, arrogantiam, iactationemque sui, vt rem leuem declinare. Est etiam Agamemnonis hic factum considerare operæ præcipuum. Sthenelum enim non appellatum præterit, non floccificat Vlysses: sed respondet & affatur

Vt videt incensum, rursus sic dicere cœpit.

Apud omnes enim se purgare feruile & alienum est à maiestate: omnes contemnere, insolens & fatuum. Optime verò obiurgatus Diomedes à rege, in prælio tacet, à prælio increpat eum liberè.

*Exprobrare mihi virtutem primus Achiuum
Sustinuisti.*

Neq; ab re est viri circumspæcti & vatis popularis non præterire disparitatem. Calchas enim temporis rationem non habuit, sed parui duxit regem, quasi author fuisset ipsis peccatis, ad multitudinem criminari. At Nestor cum de reconciliatione cum Achille sermonem vellet inferre, ne in crimen vocare ad vulgus regem vt lapsus & ira euectum videatur, ait:

*Conuiuim ornato, sentit sic namq; senatus
Conciliuq; accito frequens, illumq; sequare;
Optima qui dicet.*

Et secundum cœnâ dimittit legatos. Hæc enim peccati emendatio, accusatio illa erat & suggillatio. Ad hæc quæ ex gentibus resultant, aduertendæ disparitates sunt, quarum hic est modus, Troiani cum vlulatu & ferocia dant impressionem,

Ducto-

Ductorum Danaï sine Voce Verentes.

Siquidem vbi ad manus ventum est cum hostibus cõferendas, metuere imperatores, strenuitatis est & obedientiæ insignis. Hinc affuescendum docet Plato infamiam & turpitudinem impensius quàm labores & pericula formidare. Ac Cato plus sibi ait placere erubescere quàm expalescentes. Porro est etiam peculiaris pollicitationum nota. Dolon namq; promittit

Nauem Agamemnoniam fuerit cum ad castra regressus.

Nihil ostendit Diomedes, minus autem demonstrat se formidaturum, si cū altero mittatur. Nempe Græca est & probata providentia, ferocia barbara & vitiosa: atq; est hæc reiicienda, illa amplexanda. Insuper habet commentationem non inuilem animorum motus Troianorum & Hectoris, quando Ajax cum eo ex prouocatione dimicaturus erat. Siquidem Aeschylus ludis Isthmiis cæso in faciem pugile atq; insecuto clamore: Quantum valet, inquit, exercitatio: Spectatores vociferantur, ictus filit. Poëta autem cum dicit, Aiace in armis progredientem splendidum gauisos, cum vident, Græcos:

At Troianorum Vehemens tremor occupat artus.

Cõrg, etiam Hectorum sub pectore palpirat ipsum.

Quis non probeat diuersitatem: cum eius, qui periculum adit, cor salit modò, quasi luctaturus sanè aut stadium esset cursurus, spectatorum verò tremit & concutitur corpus studio & metu de rege. Hic verò iam optimi cum deterrimo expendendum discrimen. Nam Therfites quidem

Præcipue Acacida hostis erat, cauti quoq; Vlyssis.

Ajax verò cum semper Achilli amicus, tum ad Hectorem loquitur de eo

*Certe cognosces tu liquidò iam,
Quam bellatores etiam post funera Achillis
Magnanimi insignes Graijs superesse videntur.*

Atq; hoc quidem Achilles est præconium, insequètia de omnibus dicta sunt vtiliter.

*Nos verò tales sumus, vt qui occurrere multi
Possimus tibi.*

30 Neq; solum, neq; præstantissimum esse censet semetipse, sed cum multis sui similibus valentem dimicare. Atq; hæc quidem de dissimilitudine satis sint nisi illud quoq; adiungere velimus, in potestatem hostium Troianos viuos complures venisse, Achæorum neminem: atq; illorum nonnullos fuisse hostibus supplices: vt Adrastum, Antimachi filios, Lyaonem, ipsum, de sepultura qui orauit Achillem, Hectorem: horum neminem, quod barbarorum sit supplicem esse in conflictibus & summittere se ad pedes, Græcorum vincere dimicantem aut occumbere. Quando autem vt in pratibus florem apes, germen capra, radicem sus, cætera animantia sectantur semen & fructum: haud aliter in poetis voluendis hic depascitur historiam, ille incumbit nitenti & structuræ dictionum: vt de Euripide memorat Aristophanes:

Rotunditate quidem oris Vtor illius.

Alij ea, quæ ad formandos mores dicta sunt frugiferè, decerpunt. Cum quibus igitur hic agimus, his suggeramus absurdum esse fabulas sectantem vanè & inaniter dicta non præterire, neque disserendi studiosum mundè & oratoricè: gloriæ verò & honesti amatorem, & qui non ludi sed eruditionis gratia accedit ad poemata, solute & oscitanter aures accommodare ijs, quæ ad fortitudinem vel continentiam, vel iustitiam proferuntur, cuiusmodi hæc sunt.

*Qui sit Tydide, vt nobis effluxerit omnis
Virtus, quin tu assiste mihi, namq; opprobrium sit,
Si naues puonax poterit nostras capere Hector.*

50 Quippe constitutum in alea interitus cum omnibus prudentissimum conspicietur pituitudinem & nominis labem horrescentem non necem, hoc verò ad virtutem stimulat iuuenem. Et hoc

Gaudebat iusto sapienteq; diua Minerva.

Huiuscemodi elogiū dat, non diuite villo, nõ formoso, nec robusto deam gaudentem, sed prudente & iusto fingens. Rursus cum Vlysses ait non negligere se nec deserere,

Est quoniam prudens cordatusq;

Demonstrat vnum ex rebus nostris dijs acceptum & diuinum virtutē esse. Siquidem solent teneri similibus similia. Quia verò magnificum esse videtur & est, iræ moderari, atque ideo magnificentius cautio & prospicientia, ne in exandescantiam delabamur, aut ei indulgeamus: sunt hæc quoque lectoribus non per tranfennam exemplis demonstranda. quod Priamo Achilles, qui non esset placabilis nec mansuetus, vt silentium teneret neque iritaret se, præceperit hæc verbis.

Iritare senex noli me, reddere corpus

Hectorem statui tibi, sic est ab Ioue iussum.

Ne te etiam castris expellam, veneris etsi

Supplex, sed mandata Iouis mihi sunt Veneranda.

Atque Hectorem lotum obuelatumque rhedæ imponit, antequam laceratus contumeliose aspiceretur à parente:

Ne natum hic cernens animo non comprimam iram

Tristi, atque Acacides grauius commotus eundem

De medio tollat, Iouis & præcepta resoluat.

Nam effusum in iram, ingenioque asperum ardentiorēque non ignorare seipsum esse, sed præcauere ac vitare causas, atque eas longè antè præuerrere ratione, ne in eam perturbacionem rapiatur vel inuitus, mirificæ est prouidentia. Perinde comparare se debet ad temulentiam vinosis, & ad amores amator: sicut à formoso, cum eum adisset, non sustinuit accipere Agefilauis osculum. Cyrus verò ne aspiciere quidem Pantheam sustinuit. cū indocti contra, faces morbis suis accersant vndique, ad eam demittant se, quibus opportuni & in quæ sunt proclius. At Vlysses non solum se sustinet exandescere, sed Telemachum etiā, quem ex verbis animaduertat infestum esse & improbum hostem, retundit & componit procul, vt quiesceret & inhiheret se, præcipiens.

Sugillare domi insistent me, sed patienter

Fer mala nostra, sed & quamuis de limine nostro.

Raptatus pedibus fuero, iaculisue petitus:

Tu tamen hæc spectans oculis tolerare memento.

Vt enim non iam in cursu frenant equos, sed antè cursum: ita effrenes ad pericula atque feroces rationibus præoccupant, compositosque antè ad certamina ducunt. Iam nec nomina sunt ociosè accipienda, sed ludus Cleanthis reificiendus. Cauillatur enim interdum simulans explicare. Illudque,

Ζὸν πᾶσι δὲ δῶκεν ἰδέσθω. id est,

Iuppiter omnipotens celsa regnator ab Ida.

Et,

Ζὸν εἶνα δ' αὖθ' ἄναια. id est,

Iuppiter ô Dodonæ.

Iubet legere hyphen: quasi aër ex halitu terreno propter sublata in altum euaporationem ab aërē diuocatur sit. Chrysippus autem subinde malignus est, qui non iocatur, sed verba fundit incite, cogitque diuocare Iouem esse, mirè facundum & traicientem vi verborum. Præstat verò relinquere ista grammaticis, & præmere magis illa, quibus & fructus inest & lepos.

Ira non parco, quoniam didici bonus esse.

Et,

Omnibus ille quidem norat se reddere blandum.

Dum enim fortitudinem esse decernit disciplinam, atque humaniter & blandè versari cum hominibus ex arte & ratione censet effici: hortatur ne securus tui, ipsius sis, sed recta condiscas auscultesque præceptoribus: quod etiam rusticitas & timiditas incititia & ignorantia sit. His oppidò consona sunt illa, quæ de Ioue & Neptuno exequitur.

Idem vtriusque genus nimirum, patriaque vna,

Iuppiter at maior natu & sapientior illo est.

Diuinissimum enim prudentiam esse & præcipue regium asserit, in qua summam excellentiam ponit Iouis. Nempe huius virtutes Iouis esse censet comites cæteras. Assuefaciendus simul etiam his iuuenis, vt vigilans aures præbeat.

Haud vanum narrat, mentis quoniam est sapientis.

Et,

Antiloche ô pridem sapiens, quæ facta parastis.

Virtutis labes nostræ & violator equorum.

Et,

Is tu vir cum sis, quam dixi Glauce superbè.

Te ô mollis dixi mentes superare aliorum.

Quod nec mentiantur prudentes, neque ignavi præliatores sint in certaminibus, neque immodeste alios obiurgent. Et dum inductum aut per insipientiam sacramenta confudisse Pandarum: prudentem ostendit credere se nihil iniuste facturum. Paria exempla licet de continentia ostendere incumbenti huiuscemodii dictis.

Antia enim illius coniunx Præti ardet amore,

Furtum agit ans Veneris, verum non perpulit illa

Optima versantem prudenter Bellerophonem.

Antè Clytemnestra committere fœda negauit,

Consilium nullum voluens animo nisi honestum.

Et,

Atque in his etiam moderationis prudentiam authorē esse astruit. In ciendis verò pugnis, cum ubique dicit,

Non pudet ô Lycij: fuga quò nunc, ecce, volatis?

Et,

Obuerfer menti pudor & vindicta malorum;

Nunc nunc Mars ardet:

Prudentes videtur fortes fingere, quod praua timeant, & contemnere valeant voluptates & pericula subsistere. Quibus Timotheus motus non malè in Persis adhortatus est Græcos.

Colendus est pudor, virtutem qui incitat.

Aeschylus verò etiam ob gloriam non esse inflato animo, vel commoueri, neque sustollere animos ex popularibus laudibus prudentia ascribit, cum de Amphiarao scribit:

Neque enim videri iustus hic, sed esse vult:

Alta recessum mente possidens, sciant

Ex qua salubria consilia per Græciam.

Nam fiducia sui suisque fretum præstantissimis dotibus intelligentis est excelsos animos gerere. Omnibus igitur ad prudentiam delegatis omne genus demonstratur succedere cuique virtutis & doctrinae. Apes sanè dūce natura ex acerrimis floribus & spinis asperrimis extricant lenissimum & probatissimum mel: & pueri probe poematibus educantur. atque ex his, de quibus suspicio est praua & absurda, elicere boni & fructus aliquid vtrunque discunt. Exempli gratia, venit quidem Agamemnon in suspicionem, quod largitione redemptus diuiti illi comeatum dedisset:

Aethram qui dederat dono, ad Troiam ne sequatur

Se excelsam, sed ibi sese oblectans resideret.

Namque huic diuitias donarat Iuppiter amplas.

Verum rectè atque ordine sanè fecit, vt ait Aristoteles, bonam equam tali homine qui habuit potiorē. Neque enim cane vel medijsfidius æstimandus sit asino homo tepidus & imbellis, qui opibus & mollitia diffluit. E diuerso filium videtur turpissimè Thetis ad delicias provocare ac refricare libidinem. Verum hinc spectanda ex altera parte Achillis continentia est: quod qui Briseidis amans esset, cum ea ipsum adiret, exitum vitæ cernens instare non ad hauriendas properet voluptates, neque vulgimore amicum inertia & officiorum negligentia lugeat: cæterum voluptatibus mœstitig causa temperet, negociis verò expeditionibusque dedit se. Contra non commendatur Archilochus, dum languet ob sororis virum, qui in salo perierat, vino autem & lusu obniti statuit ægritudine suæ: causam attulit tamen haud improbabilem.

Non etenim flendo medebor, nec voluptates sequens

Atque epulas, quicquam mali asseram.

Nam si ille nihilo secius acturum arbitrabatur se delicias & conuiuia sectantem: qui conditio nostra erit deterior philosophantium, remp. capebantium, ad forum progredientium, in Academiā descendantium, agriculturam amplectentium? Vnde nec respuendæ, quæ adiunctæ sunt, reuocationes, quas Cleanthes & Antisthenes usurpare. Hic enim sanè quam rectè frementes cum vidisset in teatro Athenienses:

Quid turpe, ni videatur ita ventibus?

subiiciens illic:

Est turpe turpe, etsi videatur quilibet.

Cleanthes de opibus:

*Donato amicis, atq; corpus sumptibus
Aegrum restaurato.*

inuertens sic:

*Donato scortis, atq; corpus sumptibus
Aegrum labefactato.*

Et emendans Zeno hoc Sophoclis:

*Quisquis domum elatam tyranni intrauerit
Fit illius seruus, licet liber venit,*

mutauit:

Haud illius seruus fit, si liber venit.

Liberum ostendens hic simul intrepidum esse & magno animo excellēsq;. Quid ergo causae est, quin & nos huiuscemodi acclamationibus ad meliora auocemus, si ad hunc modum dictis utamur.

*Optabile est hoc omnibus mortalibus,
Telum ut cadat pro voto sollicitudinibus.*

Non, sed

Telum ut cadat decenter sollicitudinibus.

Nam quae non decent, ea volentem accipere & assequi indignum est & auersandū. Et,

*Atrous non genuit te ad cuncta secunda Agamemnon:
Sed gaudere decet te tristariq;.*

Minimē gentium decemus, sed gaudere non tristari mediocria affecutum. Nam

*Atrous non genuit te ad cuncta secunda Agamemnon.
Eheu malum est inuectum humanis coelitus.*

Quando bonum nosti, neq; vspas tamen.

Brutale est igitur, stultum, & miserum scientem rectiora à deteriore ex intemperantia & mollitia abripi.

Dicentis inducunt mores, non dictio.

Sanè & mores & dictio, vel mores per dictionem, sicut per frenum equus, & per clarum gubernator: quod nullum sit virtuti aequè humanum aut familiare instrumentum ut oratio.

*In feminam quam masculum sit promior,
Vbi adest decor, vtraq; qui est dexter manu.*

Rectius diceret, vbi adest temperantia, ambidexter reuera & in neutram partem propensus est: at qui à voluptate & forma huc illuc se versat, sinister & instabilis.

Diuina praebent terrorem sapientibus.

Nequaquam sane, sed

Diuina praebent magnum animum sapientibus.

Metum enim insipientibus, ingratis, & amentibus: quod scilicet, quae est omnis causa & fons boni, virtutem vt noxiā suspectent & timeant. Atq; correctionis quidē tale genus est. At vsu in plerisq; dictorum praclare premonstrauit Chrylippus, traducendū & circumagendum, quod vtile est, ad consimilia genere. Cum enim ait Hesiodus.

Nec vel bos pereat, vicinus ni malus adsit.

Idem de cane, de asino dicit, atq; perinde de omnibus, quae perire queunt. Iam cum dicit Euripides.

Qui mortis est securus, haud hic seruus est.

Intelligendum de dolore & morbo eum idem retulisse. Vt enim morbo congruentis vni medicaminis vbi vim aduerterunt medici, traiciunt id, vtunturque eo ad paria cuncta: ita sermo communis, qui publicare valeat vsu suum, non debemus permittere, vni rei vt sit affixus, sed eum ad omne flectere affine, docerēq; iuuentutem, vt promiscuum vsu consideret, transferatq; raptim ad cognatū, in multis exemplis iactans se atq; excolens ad acumen ingenij: vt cum ait Menander:

Beatus est, quicumq; mentem habet atq; opes:

Idem de gloria, de imperio, de eloquentia habeat dictum. Castigatio autem, qua vsus est apud Achillem in Scyro inter puellas desiderantem Vlysses:

*Tu lumen extinguis rutilans originis,
Nec optimi Graium parentis filius:*

Etiam

Etiam in gurgitem valeat torqueri, & in exercentē turpē questū, in supinū, & indoctū.

Bibus Optimi Graium parentis filius,

aut aleae indulges, aut ludum exerces caedendarum coturnicum, aut cauponaris, aut foeneraris, nec quicquam excelsi cogitas aut dignum tua nobilitate.

Ne dixeris Plutum, haud ego hunc miror deum,

Quem & pessimus facillimē parauerit,

Nitirum nec gloriam dixeris, nec formae decorem, nec paludamentum imperatorij; non sacerdotalem coronam, quorum fieri vel terribilissimos cernimus compotes.

Turpes enim formidinis sunt filij.

Et verò etiam lasciuia, superstitionis, inuidia, morborum denique omnium aliorum.

Præclarum Homeri dictum hoc,

Infelix Pari forma insignis.

Et,

Hector forma insignis.

Obterendum enim & nota dignum cenfet eum, cui boni formositate pulchrius suppetit nihil: accommodabimus hoc similibus, coercentes eos, quibus res nihili spiritus dant, ac docentes iuuentutem opprobrium ducere & contumeliam hęc. Pecunia præstantissime, cœnis præstantissime, liberis vel iumentis præstantissime, vt hercle secundum hæc facundia præstantissime. Est enim quærenda ex honestis præcellentia, & in primis vt sis primus, & magnus in maximis. Gloria enim ex tenuibus & leuibus collecta rebus ingloria est & pudibunda. Siquidem hoc exemplum statim subiicit nobis, vt obseruemus vituperationes & laudationes, potissimum in Homeri poematibus. Magna enim significatio datur bona corporis & fortunae eum non magni facienda putare. Namq; primum in salutando & appellando non pulchros, inter se nõ diuites, non robustos vocant, sed faustis hisce vocabulis vtuntur.

O generose Laertiade, ingenio seq; Vlysse.

Nate Hector Priami, diuum qui equare parentem

Consiliis valeas.

Et,

Insignis Graium Pelide gloria Achille.

Et,

Clare Menætiade tu animo gratissime nostro.

Deinde insectantur eos nulla facta corporeorum mentione, sed vitis reprehensionē infligunt.

Ebrie cor corni retinens oculosq; caninos.

Et,

Ajax ad lites simul & maledicta parate.

Et,

Idomeneus quid tu ante ferocia verba dedisti.

Non te verborum fastus decet.

Et,

Vaniloque O Ajax & iactabunde.

Denique Therites ab Vlysse non claudus, non caluus, non gibberus, verum loquax per opprobrium dicitur. Vulcanū verò genitrix vel blandiens à clauditate appellat.

Surgito claudē pedem fili.

Ita ridet Homerus erubescens claudicationis aut cæcitatis causa, non culpandū censens eum, qui turpis non sit: neq; turpem, qui non sua culpa, sed casu extitit. Duo igitur assuescentibus audire poetas accrescunt luculenta commoda, vnum ad moderationem, nemini vt fortunam odiosē & stultē improperent: rursus ad excelsitatem animi alterum: ne alteram fortunam experti frangantur neq; tumultuentur: verum ferant dicta, probra, & risus leniter: habeantq; præcipue Philonis illud sub manu.

Incundius nihil neq; est venustius,

Quam ferre conuitum si possis leniter.

Quod si quem correptionem requirere appareat, offensiones & vitia corripere: vt tragicus A drastus Alcæoni, qui ipsi obiecerat.

Cognatus es, virum quæ occidit, foemina:

respondit:

Percussor at matris tu, quæ tete edidit.

Nam vt vestes qui flagellant, non attingunt corpus: ita qui diram fortunam quispam aut pudenda natalia exagitant, mordent nequicquam & stolidē extrā posita, animum verò non perstringunt, neque ea, quæ verè desiderant correctio-

nem & dentem. Adde his, quod sicut supra aduersus peruersa & noxia poemata dicta, ac sententias clarorum & politicorum virorum obtinendo fidem eis derogare & detrudere videbatur: ita siquid apud eos elegans inuenerimus & velle, id alendum amplificandumque est sententiis & elogiis philosophorum, deferentes illis inuentio- nem. Aequum est enim id & conducibile: quod robur & auctoritatem fides afficiat sibi, cum dictis ex scena & ad lyram cantatis meditatisque in ludo Pythagoræ & Plato- nis placita consentiant, Chilonisque præcepta atque Siantis ad easdem sententias cum lu- dicris illis lectionibus ducant. Quare non obiter præmonendum hoc,

Non tibi sunt fidei concredita munera Martis.

Dulcem verum operam lecto præbe geniali.

Iuppiter offensus tibi, quod tu cum meliore

Congrediare viro.

Ethoc,

10

Nihil discrepare ab illo, Nosce te ipsum, sed sententiã habere cum illo eandem. Et hoc,

Ignorant stultitoto plus dimidium esse.

Atque hoc,

Consilium prauum est auctori pessima noxa.

respondere Platonis in Gorgia & rep. scitis de eo, fraudem inferre quam ferre peius esse, & violare quam violari nocentius. Subiiciendum verò Aeschilo.

Animo bono es, extremus haud durat dolor.

hoc esse illud apud Epicurum celebratum semper & laudatum: dolores, si magni sint, celeriter mortem afferre: sin diurni, magnitudinem non habere. quorum illud liqui- do dixit Aeschylus, vltimum superiori consequens est. Si enim magnus & acris do- lor non durat: non est magnus, qui est diurnus, neque toleratu grauis. Thespidis hæc,

Viden Iouem deos eo antecellere,

Mendax quod haud sit: insolens iue nec leuem,

Tractet iocum, est luxuriosus, solus nescius.

Quid discedunt ab eo? Longe a voluptate & tristitia positus est deus, ut ait Plato.

Hoc verò,

Virtus ferenda habere firmatum decus:

Sed & trepidis aget Plutus cum hominibus:

à Bacchylide dictum, atque etiam ab Euripide similiter.

Ego omnibus præpono temperantiam,

Quando bonis ea semper adest, colenda quæ

Vobis data est: at vos parare videmini

Virtutem opum velle, sed sedebitis

In continentia beati.

Nonne confirmat philosophorum de diuitiis & bonis externis dicta, sine virtute inu- tilia hæc & sterilia esse possidentibus. Nam ita adaptare & conciliare poemata do- gmatibus, detrahit eis fabulam & personam, conciliatque vtiliter dictis grauitatē. Ad- hæc aperit atque intendit sermonibus philosophicis iuuenis animum. Accedit enim non hospes eorum profusus nec peregrinus, nec sine discrimine confertus illis, quæ ex matre & nutrice, & vero etiam ex patre atque pædagogo accepit assidue: qui opulen- tos beatos ferebant & colebant, exhorrescebantque mortem & dolorem: infelicem etiã virtutem sine nummis & gloria ducebant esse, à quibus diuersa cum audiunt de philoso- phis, primum occupat eos stupor, perturbatio, & trepidatio, non admissuros nec tole- ratorios, nisi tanquam ex densa caligine solem aspecturi consueuerint in mixtis fabulis veritati velut in fucato lumine, quod fulgorem habeat mollem, citra molestiam ea in- tueri & non refugere. Vbi enim ante audierunt in poematibus legeruntque,

Lugete natum, in tanta quod venit mala.

At mortuum, malisque defunctum omnibus

Efferte læti vocibus festis domo. Et,

Nihil est opus præter duo hæc mortalibus

Tantum, Cereris munus, deinde etiam haustum aquæ.

Et,

Tyrannis hei tu barbaris gratissima.

Et,

Mortalium felicitas

Est hisce, quam minime dolor quos deprimit.

50

Minus

Minus percelluntur & fatigantur, apud philosophos cum audiunt, mortem nihil no- stra referre, & naturæ definitas diuitias esse, item felicitatem & beatitudinem non esse merendam pecuniarum cumulo, neque rerum fastu, neque vllis magistratibus, aut poten- tia, sed vacuitate ægritudinis, mansuetudine motuum, atque animi affectu terminos na- turæ sequente. Quare cum horum tum antè dictorum omnium causa bono guberna- culo indiget in lectione iuuenis: ne prius labefactatus, sed potius instructus, placidus, beneuolus, & familiaris à poetica ad philosophiam deducatur.

PLUTARCHI,

Quemadmodum sentias te in virtute proficere, Commentarius.

VIBVS NAM rationibus tueberis Sossi Senecio perceptionem tuam te ad virtutem promouere, si progressus laxamentum insipientiæ efficiunt nullum, sed pari libramento obducta omnibus impro- bitas

Si lamina vti plumbea rete detrahit.

20

Neque enim in musica vel grammatica qui facit profectum, intelli- gat in discendo detractionem harum ignorationis sibi nullam fieri, sed in eadem hæere se semper insipientia: nec ægroto curatio, quæ remissionem vel alleuationem non adferat villo modo inclinantis & remittentis morbi, sensum præbeat discriminis prius, quam status contrarius unde quæque persanato corpore integer adlit. Caterum sicut processum non faciunt hic, si cum proficiunt, remissione molestiæ tan- quam si in statera in diuersum vergant, conuersionem non animaduertant: in profi- tentibus item philosophiam nec progressus sit nec progressus admittendus vllus sen- sus, si nihil abiicit aut deponit animus suæ amentia: sed, dum attigerit apicem & con- secutus sit omnes numeros virtutis, in extrema vitiositate adhærescat. Neque enim puncto temporis in habitum virtutis ex vltima improbitate summum migrans sapiens, qui nec longo temporis cursu partem abluit vitiositatis, subito vniuersam effugerit. Et quidem iam eos, qui hæc certe dicunt, nosti rursus multum sibi præbere negocij hæsitacioneque de præterito ingentes: quod nondum quicquam euasisse se comprehē- derit sapientem: verum fluctuet ignoretque existens pedetentim longo tempore, quod quædam detrahat, quædam adiciat, incrementum, quod sicut iter sensim applicet la- tens se virtuti. Nam si voluminis quidem tanta pernitas, tantus erat modus: ut ma- ne qui fuerit teterrimus, euaserit optimus vesperi: item si obtigerit cui ea mutatio, ut quieti qui se tradiderit turpis, sapiens expurgatur, salutetque dimissas ex animo he- sternas amentias & errores:

Valete falsa insomnia eratis vos nihil.

Quisquam ne variationem in seipso sui tantam extitisse ignoret, prudentiamque subito effuluisse cumulatam? Nam citius meo quidem iudicio quis, qui ex voto vir factus fuerit ex foemina sicut Cœneus, hanc transformationem ignorauerit: quam si ex timi- do, insipiente, intemperante continens, prudens, fortis effectus sit, conuersusque in di- uinam ex beluina vitam momento temporis, lateat semetipsum. Atqui dictum est recte: Ad amullim lapidem accommoda, nequaquam ad lapidem amullim. Qui au- tem ad res dogmata non accommodant, verum res ad hypotheses suas vi cogunt, qui bus illæ non sunt consentaneæ, hi multis scrupulis refererunt philosophiam: maxi- mo verò illo, qui vno excepto perfecto homines in eadem vniuersos vitiositate con- cludit, à quo natum est anigma hoc, quod dicitur progressio non multum ab extrema insipientia distans: quæ eos, qui omnibus simul ægritudinibus atque vitis ab ea soluti non sunt, iuxta facit miseros atque illos, qui nullo adhuc pessimorum sunt extricati. At- qui arguunt hi semetipsi, dum in scholis parem iniustitiam Aristidis & Phalaridis esse statuunt, ignauiam Brasidæ ac Dolonis, & vero nihil interesse inter Melitis & Plato- nis improbitatem. In vita vero & rerum usu illos declinant & fugiunt ut detestabi- les, his ut præstantibus viris vtuntur & fidem habent. Nos autem, qui omni in gene-

50

re vitij, maxime vero in omni incōposito atq; intemperato animi statu plus & minus cernimus inesse: quatenus discrepāt etiā progressiones remissione turpitudinis sicut umbrā a doctrina paulatim illustrante atq; repurgante animum: non arbitramur absurdum esse sensum capere nos mutationis quasi ex profundo quodam supernē tendentis, sed qui ad calculos mox vocet ea, quæ primum animaduvertebat: si vt, qui vasto in æquore faciunt vela, ex tempore ad vim venti cursum dimetiuntur: prout verisimile est tanto tempore à tanta vectis vi esse confectum: similiter in philosophia continuationem & tenorem itineris, qui non sæpe mediā in via substititit, inde denuo impetus & pro cursus fecerit: sed plane & æquabiliter porro pergat perpetuo & percurrat per doctrinam nusquam incurrando: coniecturam ceperit sibi sui progressus. Hoc enim.

Si modico addideris modicum, atq; frequentius illud feceris:

haud sola de pecuniæ dictum est adiectione eleganter, sed facit ad omnia, præsertim ad virtutis accessionem, cum assiduam adiungit sibi doctrina & vehementem meditationem. Cæterum inconstantia & tarditates philosophorum non tantum remoras faciunt sicut in itinere progressus, verum etiam regressus: quod semper cedenti imminet vitiositas facile, eaq; transuersum abripit. Nam planetas tradunt mathematici, vbi est procurfus eorum astrictus, consistere. In philosophando vero non est sustinētis interuallum aut statio progressionis. cæterum quæ nunquam non aliquas habet motiones, natura sicut in statera vergere quærit atq; inclinari à rectioribus, aut contrariis momentis ad deteriora depelli. Si igitur iuxta datas Cirrhæis ab Apolline fortes. Noctes atq; dies est omnes belligrandum, item conscius sis te dies & noctes cū turpitudine perpetuo depugnasse, aut non crebro certe excubias intermisisse, neq; ab ea assidue tanquam caduceatores voluptates aliquas aut vacationes aut occupationes recepisse in virtutis actionibus: iure fidenter & alacriter ad reliqua pergas. Quin etiam interualla si facta philosophandi sint, solidiora tamen ac longiora prioribus posteriora, non mala nota est elidi labore & meditatione socordiam. Contrarium malum, frequentes & continentes respirationes velut deseruescentis promptitudinis. Vt enim calami fructificatio, quæ gliscente & pulcherrimo impetu ab initio assurgit æquabiliter & continenter, primū magnis spaciis raro interpellata & inhibita, deinde quasi ex anhelatione porro per imbecillitatem fatiscens multis insistit & frequentibus geniculis, quod spiritus offendet & intremiscat. Haud secus, qui primo procurfiones ingentes fecerunt ad philosophiam, mox multis & assiduis offensionibus & interpellationibus distrahuntur: quia nullam emendationem percipiunt insignem, flaccescunt tandem obtorpescuntq;. Huic contra adduntur alq; qui compendij causa iactat se causasq; perumpit sicut obstitentem impetui & ardori industriæ turbam. Quomodo autem indicium est amoris orientis non delectari formoso præsentē: Quippe hoc commune sit: sed pungi dolereq; eius distractione: sic ducuntur philosophia multi, & cupide profecto disciplinam capessere videntur. Qui si à rationibus & negociis abducuntur aliis, effluit iis motus ille, ac facile id ferunt. Quem vero amoris stimulus perurilil pupugit, præsentē amasio vnaq; philosophante, modeste se & leniter gerat. Sin abstrahatur ac separetur, cerno ardescens, mœrentē, atq; omnes res & negocia stomachantem. Oblitio autem amicorum vt irrationalis excitatur desiderio philosophiæ. Neq; enim oblectari literis, dum præsentē sicut vnguentis oportet: vbi vero discesseris ab iis, non requirere has neq; angere: verum perinde in diuisionibus motos, ac si fame & siti laboraremus, persequi processum sedulo: siue nuptiæ, siue nauigatio, siue amicitia aliqua, siue expeditio oblata diuortium faciat. Quanto enim amplius ex philosophia accesserit, tanto quod desideratur, torquet grauius. Iam huic pene est idem aut cognatum progressus indicium antiquissimum Hesiodi, si nō amplius ardua nec surrecta nimium, sed prona æquaq; ex facilitate semita sit vsu quasi cōplanata, quæ lumen in philosophando claritatemq; adferat ex fluctuatione animi, errore, & poenitentia: in quæ incurrunt illi, qui primo applicauerunt se ad philosophiam: sicut qui terram reliquerunt, quam cognoscunt, nondum autem conspiciunt eam, quo cursum intendunt. Relicta enim rep. & negociis consuetis antequam potiora cognoscant & teneant, medio in cursu palantur subuertuntur identidē, Romani Sextij exemplo: quem memorant relictis philosophiæ causa honoribus vrbis & magistratibus, cum in philosophiæ studio rursus torqueret sese, atq; in principio doctrina offenderetur, pene

pene ex biremi quadam se abieciſſe. Paria de Sinopenſi Diogene tradunt, vt ad Philosophiam appulit: cum ſolenni quodam Athenis * cenarum ſumptuoſas, ſpectacula, & conuiuia inter ſe agitantē in laſciuiam & ludos nocturnos ſoluti eſſent: in angulo hunc fori contrahentem ſe tanquam ſomnum capturum in reputationes inciditſe; quæ grauiter eum immutarent & lancinarent: quod nulla neceſſitate in ærumnoſam & tristem vitam ſe demittens bonis ſemetipſe cunctis orbatum iret. Inde muſ dicitur arrepenſ offe eiſ micar captiſſe: tum denuo ſuſtulitſe animum ille, atque apud ſe dixiſſe velut caſtigans ſe reprehendenſq;. Quid aiſ Diogene? hunc conuiſio accipiunt aluntque reliquiæ turæ: dum tu homo præclarus, quod non accumbens in molibus & pictis ſtragulis ingurgites te temeto, eiulas & lamentaris teipſum. Quando ergo animi deiectiones eiſcemodi exiſtunt non frequenter, repudiationes autem in animo earum & diſcuſſiones tanquam ex fuga cito ſe reſeſentant, languoremq; atque mœrorem diſcutiunt prompte, in gradu aliquo firmo putādum progreſſum eſſe. Quando vero non ſolum ſua ſponte illa, quæ detrahunt & in diuerſum detorquent, in philoſophiam ſectantibus ex imbecillitate inualeſcunt, verum etiam amicorum ſtudia ſeria, & alienorum obiectiones, quæ per riſum & ludum fiunt, ſeſcunt ac liquefaciunt, non nullos vero ſemel philoſophia deturbauerunt: haud contemnenda ſignificatio ſit profectus cuiuſq; in hiſ tranquillitas, cum non percelluntur nec punguntur ab iis, qui dicunt ac nuncupant æquales aliquos, qui in aulis regum florent, vel dotes nuptiarum cauſa accipiunt, vel deſcendunt magna cum frequentia in forum ad comitia aut ad cauſam alicuius dicendam. Quem etenim iſta non perculerunt aut mouerunt: ille iam occupatum ſe eſſe ſicut oportet à philoſophia, certus eſt. Neque enim deſiſtere valeant cupere illa, quæ vulgus admiratur, quos admiratio non cepit virtutis. Nam aduerſus homines ferocire & ex ira quidam ſuſtinerunt & ex amentia. At quas res homines ſuſpiciunt, eaſ niſi ex vera animi fortitudine & ſtabili ſaſtidiſe nequeas. Quapropter hæc cum illiſ comparantes excitant ſeipſos, vt Solon.

Verum diuitiis non ego vendidero

Iſtis virtutem, cuius poſſeſſio firma eſt.

Eſſe poteſt locuples improbus atq; probus.

30 Ac Diogenes ſtram Corintho Athenas, ac denuo Corinthum Athenis demigrationē contulit regis vere Suſis, hyeme Babylone, æſtate in Medis commorationibus. Iam de rege magno Ageſilaus: Quidnam me ille eſt maior, niſi etiam iuſtior? Ariſtoteles ad Antipatrum ſcribēs de Alexandro, non modo illi par eſſe ait, quia imperiū in multos habeat, animos attollere: verum non minus, ſiquis de diis ſentiat recte. Zeno cum Theophrastum eſſe conſpicuum cerneret, quod frequentes haberet auditores: Illius eſt, inquit, chorus maior, ſed magis conſentiens meus. Vbi ergo ad eum modum virtute externis oppoſita inuidiam depoſueris, & obſtinationem, & vellicatiam, & deprimentia multos ex iis, qui philoſophiam auſpicantur: magnum hoc quoq; pignus tibi ſit proficere te. Non eſt porro res exigua conuerſio in doctrina. Omnes enim, vt ſummam dicamus, qui inſtantur philoſophiæ, illas quæ claritatem adferunt, ſectantur potius: atq; partim auium more in phyſicorum ex leuitate & ambitione ſplēdorem & ſaſtigium deuolant: partim vt catuli, inquit Plato, vellere & laniare gaudēt, qui ad rixas, quæſtiones ſpinofas, & cauillationes ſe cōferunt. maxima pars in dialectica ſe inſinuans, ſilico pabulum quærit in ſophiſtica. Negocia aliq; & exempla ex hiſtoriiſ conquirentes circumcuſant, qui, vt dicebat Anachariſis nummiſ videre ſe ad nihil aliud vtentes Græcos quam ad numerandum: ſic literas ſupputant & dinumerāt, neque fructum colligunt inde alium. Vſuuenit autem illud Antiphaniſ, vt quidam ex Platonis alumnis ait. Nam dicebat ludens Antiphaneſ voces quadam in vrbe, mox vbi emiſſæ eſſent, ex algore conglaciari: inde ſolutas audire ſe vere, quæ fuiſſent hyeme redditę. Sic ea dixit, quę relata à Platone iuuenibus eſſent, complures vix tandem, poſtquam conſenuerunt, percipere. Et vero id in tota philoſophia accidit: dum ſtatim * iudicium ſalubrem naſtum incipiat familiaritatem contrahere cum doctrina, grauitatē quæ imprimere & altitudinē animi valet, atq; eam quærere, cuius iuxta Aetopum intro potius quam foras verſa ſunt veſtigia. Sicut enim dicebat Sophocles grauitatem dicendi ſubſannans Aefchylī, deinde ſeſ & compositionem elaboratam, tertium iam mutare diſtinctionis genus, quod grauiſſimū eſſet & optimum: ſic qui philoſophiam ſectantur, vbi ex plauſibilibus & ſplendidis ad eam, quæ totā mentem & affe-

* Alij, epulas publicas.

* Alij, temperantia.

ctus ciet, doctrinam transire, tum germanum ordiuntur & solidum progressum habere. Tu igitur circumspecte, non solum cum philosophorum commentarios voluas aut auscultes sermones, vocabulisne plus solis, an ipsi intendas rebus, ac salubris ne & argutis, an frugiferis, solidis, & vtilibus: verum etiam si volueris in poematibus & historia, observa rete, ecquod dictum eleganter ad limandos mores aut ad alleuandas animi perturbationes te praterierit. Vt enim peruolui apem ait Simonides in floribus mel factitantem croceum, elegantiam alios & halitum, nec quicquam praterea quærere vel accipere: ita dum alij voluptatis gratia & lusus in poetis versantur, si aliquid ibi inuenias & congeras frugiferi, videaris iam familiaris ex consuetudine & amicitia honesti & eius, quod decet, euasisse. In Platone namq; & Xenophonte qui dictionis tantum gratia versantur, neq; quicquam aliud quam elegantiam Atticam vt rorem & lanuginem colligunt, quid hos aliud quam medicamentorum dicas fragrantia & hilaritate capi, de virtute doloris sedandi & purgandi non laborare neq; eam cognoscere. At qui magis etiam prouehuntur, hi non ex disciplinis tantum, sed etiam ex spectaculis rebusq; ex omnibus fructum colligere & referre queunt sibi convenientem & vtilem: quemadmodum de Aeschulo memorant & de aliis similibus. Aeschylus enim cum apud Isthmum ludos pugilum spectaret, vbi isto altero conclamatum est à theatro, pungens Ionem Chium: viden, inquit, quantum valeat exercitatio? Pulsatus silet, spectatores vociferantur. Brasidas cum murem in carycis cepisset, morsusq; ab eo dimisisset: Pape, inquit, apud se, vt nihil est adeo pusillum vel debile, quod non victurum sit, si se ab iniuria defendere audeat. Diogenes bibentem manibus cõspicatus, eiecit mantica sua poculum. Vsq; adeo attentio atque intentio meditatio sensum acuit capacisque reddidit vndequeq; eorum, quæ referunt ad virtutem. Efficitur hoc magis, doctrinam si negotiis misceant: non tantum, sicut dicebat Thucydides, si cum periculo se exercent, verum etiam si ad delicias, ad lites, in iudiciis, defensionibus & magistratibus, quasi documentum sibi dent dogmatum: imò si rerum vsu dogmata faciant. Nam discentes adhuc & commentantes speculant: estq; si ex philosophia abducamus atque extemplo in forum aut conuersationem adolescentium, aut in conuiuium regium reuolutos coniciamus: non magis sunt hi philosophari existimandi, quam illi, qui medicamina aut sinegmata venundant, medicos agere. Quin potius nihil plane discrepat eiuscemodi sophista ab aue Homerica, quicquid acceperit, auditoribus vt implumibus pullis ore offerrens.

Verum secus huic cadit ipsi,

qui nihil eorum, quæ sumit, in suum ipsius nutrimentum vertit aut concoquit. Vnde considerandum, ecquid doctrina vtamur cum ad nos ipsos vtiliter, tum ad alios non inanis gloriae causa nec ambitionis, verum potius audiendi quid & erudiendi. Præcipue autem si obstinatio & pernicacia in disputationibus remittitur, abistimusq; sermones tanquam lora vel pilas inuicem adicere, ferireq; & prosternere libentius quàm discere aliquid aut docere. Quippe lenitas placiditasque in his, & citra contentionem congregari atque dissolueri absque ira consortium sermonis, ac velut reprehendere citra contumeliam, nec stomachari reprehensos, valde proficientis est. Ostendit hoc quadam in concertatione cauillationibus victus Aristippus ab homine quodam audaci, sed furioso alioqui & amente. Nam vbi eum exultantem iactantemq; se vidit: Ego, inquit, qui conuictus sum, ab eo iucundius quam tu, qui me conuicisti, dormiturus. Licet etiam, cum dicimus, experimentum agere nostri: si neque, quando maior expectatione nostra conuenit frequentia, ex perplexitate subterfugiamus: neque, apud pauciores cum dicimus, cadamus animis: neq; si in concione aut ad magistratum sit dicendum, inopia apparatus circa orationem, occasionem amittamus: quomodo de Demosthene & Alcibiade fertur. Hic namque, qui in rebus excogitandis acerrimus erat, in dictione meticulosior seipsum in agendo protelabat, ac sæpe nullo inter dicendum quærens & aucupans vocabulum aut verbum, quod fugeret ipsum, sermone deficiebatur. Homerus autem primum versus numeris deficientem non est commotus, cum proferret. Tantum superat ei ad reliqua ex facultate sua animorum. Quare debent magis illi, qui ad virtutem & ad honestum contendunt, re: apore & rebus vti, turbarum & plausuum dictionis gratia excitandorum prorsus securi. Non solum autem orationes, sed etiam actiones debet quisque contemplari: plus emolumentum quam pompæ, an ostentationis quam veritatis illæ habeant. Si enim

enim non quærit verus pueri aut mulieris amor testes: verum fruitur voluptate, licet desiderium in occulto expleuerit: longe est conuenientius honesti cupidum & sapientia studiosum, qui rationem per rerum actus habet cum virtute, eamq; tractat, tacite alto animo apud semetipsum esse, nec commendatores vel auditores desiderare. Sicut ergo ille, qui ancillam vocauit domi clamauitque: Dionysia deposui vanitatem: sic illum, qui quid eleganter & probe fecerit, mox id commemorat & iacet passim, foris spectare etiamnum atque ad gloriam liquet rapi, nondum autem esse spectatorem virtutis, neque vere, sed per somnium imaginem & vmbra eius vidisse inanem, inde factum sicut picturam proponere ad spectaculum. Est igitur progressionem facientis non modo, vbi donum in amicum contulit, aut beneficium deposuit apud familiarum, non effere illud apud alios: verum etiam si sententiam in multis iniustis iustam tulit, vel ad infamem diuitis alicuius aut magistratus appellationem animu obfirmavit, munera spreuit: & vero cum sitisset nocte, non bibit, osculoue formosi aut formosæ vt Agesilaus repugnauit, id premere silentio ac tacere. Hic enim sibi ipsum probatum esse non contemnens, sed lætus contentusque quod locuples testis simul & spectator sit recte factorum suorum, demonstrat versari iam in penetrabilibus doctrinam radicemque in animo suo agere, atque vt est apud Democritum, sumere assuescentem ipsum ex seipso oblectamenta. Atque agricultores quidem interspicas vident cupidius illas, quæ inclinatae sunt, & ad terram vergunt, surrectas vero præ leuitate inanes ac fallaces ducunt. Ex adolescentibus item, qui ad philosophiam applicauerunt animum, qui maxime casti sunt, nec pondus habent, ferociunt: ac gestum, incessum, vultum habent contemptus fastidiiq; plenum omnium despicientis. Enimvero vbi impleri & colligere cœperunt ex doctrina fructum, tum supercilium & vanitatem deponunt. Vt autem, cum accipiunt liquorem vasa, inanis aer impulsus egolat: sic in hominibus, quibus bona infunduntur vera, remissior fit fastus, tumorq; mollior, ac qui desistunt barbæ & obsoleti pallij causa inflari, meditationem vertunt ad animum, stimuloque & felle in semetipsos potissimum vtuntur: cum aliis agunt mitius. Philosophi appellationem atque opinionem philosophandi non arrogant, vt antea sibi neque ascribunt: imo si salutaturs etiam bonæ indolis iuuenis eo cognomine sit, respondeat statim renidens ac non nihil rubore suffusus:

Haud ego sum diuus, quid me immortalibus æquas.

Oculos puellæ, vt ait Aeschylus, ardere non vllum latet,

Quæcumq; complexum viri gustauerit.

At iuueni, profectum qui verum in philosophia gustauit, sapphica hæc conueniunt:

Lingua suffusa est tenui igne statim,

Vultus & constans, oculiq; lenes,

Verba tu audire & cupias loquentis.

Sicut enim qui mysteriis inicianur, in exordio cum tumultu & clamore impellentes se mutuo congregiuntur: cæterum quando sacra peraguntur & monstrantur, tum erecti sunt cum trepidatione & silentio: sic in philosophiæ limine & ad vestibulum fluctum contemplantur & ferociam & garrulitatem: cum ad gloriam nonnulli contendunt infulse & violenter. Qui vero ingressus est intro, ac lumen aspexit ingens, sicut cum panduntur adyta: tum alio modo componit se, silet, contremiscit, ac doctrinam quasi deum demissus ac modestus consecratur. In hos quadrare apparet, id quod Iulius Menedemus. Nauigare ait complures studiorum causa Athenas, sapientes primum, inde fieri philosophos, mox oratores, progressu temporis tyrones: atque quo magis imbuti literis sint, eo arrogantiam magis & fastum deponere. Iam inter eos, qui curationem habent opus: si qui sint, qui ex dente vel digito laborant, vltro petunt medicos. Qui vero tenentur febre, domum accerunt eos, rogantq; vt opem ferant. At qui inciderunt in melancholiam, phrenesim, delirium: nec si quando hos illi inuisant, ferunt eos: sed aut eiiciunt aut refugiunt: quod ex vi morbi ne teneri quidem sentiant valetudine, haud aliter in peccantibus insanabiles sunt illi, qui animo sunt in reprehendentes & admonentes inimico & acerbo, stomachanturq; qui sustinent eos atq; admittunt, lenius habent. Quod si ille, qui offendit, castigantibus offerat se, morbum indicet, & aperiat vitium, nec id clam esse gaudeat, contentusq; sit, si sit tectum, verum fateatur, rogetq; corripientem & corrigentem: haud leue fuerit id progressionis insigne, vt sane dicitur.

xit Diogenes: qui salutem desideret, ei quaerendum esse vel sedulum amicum, vel flagrantem inimicum: quo increpatione vel curatione animi vitia exuat. Quoad vero ostendendis fordibus, aut macula tunicae, aut lacerato calciamento gloriaris apud alios, & vana modestia cauilla iaciens in temetipsum vt pusillum, aut vt gibbosum putas agere praclare: interiores vero animi foeditates, vitae labe, inuidias, malevolentias, fordes, libidines vt vlcera contegis & abscondis, quas neminem attingere vel aspiceri permittis, dum vereris ne arguare: parum profectus, imo nihil fortitus fueris. Ceterum qui cum his pedem confert, praecipue qui ipse mordere se & insectari offendentem: secundo loco qui praestare se castigante alio tolerantem, & patientem purgari se a reprehendentibus, valet & vult: hic vero est ei, qui amolitur & execratur pra-¹⁰ uitatem, proximus. Nam oportet profecto etiam, ne improbus videare, vereri & declinare. Qui vero esse improbum se quam infamem videri fert grauius: hic non refugit male audire vel maledicta ferre, quo melior euadat. Lepidum est Diogenis illud ad adolescentem quendam, qui in caupona cum conspiceretur, refugit in interiora caupona: Quanto, inquit, fugis interius, tanto magis in caupona es. Malus item vt quisque maxime talem se esse negat, sic maxime insinuat & includit se in vitiositate. Pauperes denique, qui se simulant diuites, magis ob istam insolentiam sunt pauperes. At qui vere progressionem facit, etiam Hippocratē pro exemplo habet sibi, qui ignorantiam suam in capitis commisionibus declarauit, & scriptis prodidit: reputans indignam rem esse illum, ne idem accidat aliis, suum ipsius lapsum detexisse: se autē hominem vulgarem, quo saluus sit, non sustinere reprehendi, nec stultitiam & inertiam suam fateri. Iam vero * Bionis & Pyrrhonis haec nō pro profectus, sed pro habitus notis maioris & consummatoris habes: Ille enim asseclas suos proficere se iubebat estimare, cum insectantes contumeliis perinde audirent, ac dicentes: Hospes

Quando virum haud prauum praefers nec desipientem,

Salue iterumq; vale, tibi dii felicia praestent.

Pyrrhonē ferūt, cū nauigaret & periculosa tēpestatē iactaretur, porcellum monstrasse, qui obiecto hordeo oblectaret se ac dixisse familiaribus: qui a rebus fortuitis cōturbari nollet, ei ex doctrina & philosophia eiusmodi cōparadam indolentiam esse. Iam mihi illud Zenonis vide quid sit. Volebat enim ex insomniis suū quēq; processum sentire: si neq; exultare vlla se turpitudine, neq; admittere vel agere quicquā scelerate aut iniuste in somnis videat, verum quasi in profundo tranquillitatis placidae perspicuo visiones & motus animi perluceant ex doctrina hilares. Quod sane prior perspicuens Plato expresit & informauit, animi sua sponte tyrannici quidnam agat in somniis imaginatio, cum destituta est ratione. Complexu venereo coniungi tentat cū matre, & praeter morē varios pastus capescere tendit, fruiturq; libidinibus suis velut solutis, quas interdū lex infamia & metu astringit. Quomodo igitur instituta probe iumenta, nec si habenas dimiserit agitator, de via deflectere ac decedere tentant: sed vt doctae sunt, pergunt ordine, iterq; seruant rectum: sic cui natura pars animi brutā obtemperans & mansueta reddita sit a ratione & correctā, hic neq; in somnis vel vi morborum amplius lasciuire aut effrenis libidinibus esse volet, sed retinet & in memoria conseruat assuetudinē, quae vim intentioni & robur infundit. Nam si corpus meditatione calli obducendi aduersus dolorem parens sibi ipsi etiam partes reddere valet parentes, ceu oculos, vt in rebus lamentabilibus temperent lachrymis, cor saltatione in trepidationibus, verenda castorum, vt quiescant neque stimulent apud formosos & formosus: an non vero sit similis iniciientem manus parti animi, quae perturbationibus iactatur, meditationem quasi subigere & componere visa & motus vsque ad somnia comprimant ea. Sicut refertur de philosopho Stilpōne, videre visum eum in somniis expostulantem secum Neptunum, quod bouem, vt sacerdotibus moris erat, non immolasset sibi, at nihil hunc percussum: Quid ais, dixisse, Neptune: tu ne puerorum more ades querulus, quod non aere alieno facto vrbe impleuerim nidoris: sed ex iis, quae suppetebant mihi domi, tibi sacra modice fecerim? Tum visum sibi arridentem Neptunū dextram porrexisse, ac dixisse, aquarum se copiam ipsius gratia Megarēsi bus daturum. Quibus ergo ita leta somnia, clara, & tranquilla, horridū autē vel asperū, vel malignum, vel importunū ex somniis nihil offertur: eos esse radios quosdā profectus autē: furores, pauores, fugas ignauas, pueriles exultationes, eiulatus insomniorū miserandorū & absurdorū fragorib; & procellis quibusdam similes esse animi nondū decenter

decenter compositi, sed eius qui informatur adhuc praceptis & legibus: a quibus vbi in somnis est remotissimus, redit & volutatur a gradibus. Haec autem tu ipse perpende tecum, profectus sint, an habitus cuiuspiam, qui stabilitatem & neruos in doctrina inconcussos comparauit. Quando autem res est consummata indolentia eximia atque diuina: profectus autem, vt dicimus, remissionem refert quandam & laxamentum animi motuum: debemus tum ipsos seorsum motus, tum eosdem inuicem comparatos pensare ac disparitatem aestimare: seorsum ipsos, an cupidine nuncquam olim afficiamur mollioribus, trepidationibus, item & iris, ac cito insultum eorum & ardorem doctrina repellamus: illos inter se, magis nunc erubescamus quam¹⁰ timeamus, aemulemur nec inuideamus, nec ambitiosi aut auari simus. breui enormia, quibus peccamus, modulantium more Doryca ne an Lydia sint: ac durius an mollius viuamus, tardiores simus ad agendum an rapidiores, admiratores supra quam decet doctrinarum & hominum, an contemptores. Nam vt significatio est non insalubris, si morbi ad partes non principales deflectant: ita vitiositatem apparet progressionem facientium, si in morbos diuertat placidiores, pedetentim exolescere. Phrynnimi, qui septem fidibus addiderat duas, rogauerunt ephori: superiores an inferiores permittere ipsis incidendas vellet. Nobis vero, si consistere intendamus in medio & moderato, tam superiora quam inferiora sunt incidenda. Profectus verò exuperantias prius & praecipitantes morborum laxat.¹⁴

²⁰ Ad quae, iuxta Sophoclem, feruntur omnes stulti acerrime. At verò traducendam esse ad facta censuram, ac doctrinam non sinendam, vt doctrina maneat, sed vt fiat actiones, id praecipue ad progressionem pertinere, iam est dictum. Huius indicium primum est laudatorum aemulatio & promptitudo ad faciendum ea, quae suspicimus: ac quae vituperamus, nolle nec sustinere facere. Nam omneis quidem Athenienses par erat, vt animi celsitudinem & fortitudinem celebrarent Miltiadis: Themistocles vero, qui somnum eam sibi adimere dixit, non celebrare modo vel admirari, verum etiam aemulari se atque imitari eam declarauit. Modicum igitur censebimus proficere nos, dum clarorum virorum res apud nos atq; immota ex se ipsa ad imitandum admiratio fuerit. Neque enim amor corporis tenet vllum strenuus, nisi obtrectationem habeat adiunctam: nec laudatio ardens & vehemens virtutis, quae non pungit nec stimulat, nec loco inuidie efficiat in honestis aemulationem, quae assequi ea aueat. Etenim non ab oratione debet philosophantis tantum, vt Alcibiades dixit, cor moueri & exprimi lachrymas: sed qui proficit reuera, si cum conferat potius se ipsum operibus & factis viri boni & praestantis, simul torqueat se claudicationis conscientia sua, simul spe & desiderio gaudeat, plenusq; sit ardoris non feriantis: hic is est, qui valeat iuxta Simonidem,

Vt pullus haud lactatus equi cursum assequi,

coalescere pene gestiens honesto. Germani namq; profectus affectio haec est peculiaris: quorum admiramur gesta, horum vt diligamus & amemus animum, ac cum tribuente celebrem semper honorem benevolentia effingamus. Cui vero ambitio & inuidia erga meliores inoleuit: hic sciat aemulatione titillari se gloriae cuiuspiam vel authoritatis, non virtutem honorare nec magnificere. Quare vbi sic amare coepimus bonos: vt non solum iuxta Platonem beatum ipsum sapientem, beatum eum qui audit dicta, quae ex ore manant sapientis, numeremus: verum etiam gestum, incessum, obtutum, risum eius admiremur & amplectamur, vt conformare nos cum illis & conglutinare nos ipsos promptissimus: tunc censendum vere nos promouere. Multo magis, si non modo bonos in rebus secundis in admiratione habeamus: verum sicut amatores vel balbutie capiuntur venustorum palloribusque, Panthiae vero lachrymae quoque & moeror lugentis & afflictæ torpidum defixit Araspem: sic nos nec exilium⁵⁰ Aristidis, nec carcerem Anaxagorae, nec inopiam Socratis, aut Phocionis damnationem subtimeamus: sed & cum hisce amplexandam ducentes virtutem pedem cum ea conferamus, Euripideumq; hoc singulis acclamemus.

Papa decent vt omnia egregios viros.

Nam afflatum quasi numinis eatenus, vt non abhorreamus etiam ab his, quae horrenda videntur, sed stupeamus ea & admiremur, nemo certe amplius inter bonos aueretur. His iam consequens est, vt ij, qui se accingunt ad actiones aliquas vel magistrum

capessunt, vel quibus reflauit fortuna, vt viros bonos praesentes aut superiores ob oculos ponant cogitentque: quid fecisset hoc loco Plato, quid dixisset Epaminondas; quem monstrasset se Lycurgus vel Ageilaus: velut ad specula excolentes se & componentes, aut vocem reprehendentes suam ignauiores, aut cum perturbatione animi aliqua pugnantes. Nam nomina qui Idæorum dactylorum edidicerunt, vtuntur iis ad amolendos terrores submissim singula recensentes. At si virorum cogitatio & recordatio bonorum confestim sese representet & excipiat omnibus in perturbationibus omnibus in aestibus progressum facientes, stantes eos & immotos conseruat. Sit itaque id ipsum quoque tibi progressionem facientis ad virtutem signum. Ad haec si non magnopere amplius perturberis, neque erubescas, neque subducas te, neque villa in re aliter te formes, vbi vir clarus & sapiens subito in te incidit: sed fidens sis, & cum illis te propius adiungas: habet hoc quandam conscientiae confirmationem. Nam Alexander quidem, cum mire hilarum nuncium accurrentem conspiceret dextramque porrigentem: Heus tu, quid mihi, inquit, es nunciaturus, ecquid reuixisse Homerum? Quod nihil fastigium suum praeterquam nomen ad posteros desiderare arbitraretur. Iuuenem vero, qui mores suos emendat, nullius rei amor incesit magis, quam vt se apud bonos & honestos viros ostendet, domum illis suam reddat conspicuam & apertam, mensam, coniugem, liberos, studium, orationes quas habet vel conscribit: vt angatur etiam, cum animum eius subit defuncti patris vel praecceptoris memoria, quod non contempletur eum ita prouectum: neque ab diis perinde optet quicquam, quam vt renati illi vitae suae & actionum fiant spectatores. Sicut contra quos pudet sui ipsorum, & peruersi qui sunt, hi ne in somniis quidem absque trepidatione & metu propinquos suos aspiciunt. Adde insuper supradictis symbolum si libet non contemnendum: si peccato quantumuis exiguo non amplius veniam des, sed caues omnia & deflectis. Vt enim illi, qui diuites fieri se diffidunt posse, exiguos sumptus nauici faciunt, nihil rati efficere magnum, quod exiguo sit adiectum: ceterum spes quanto propius finem peruenit, tantum cum diuitiis pecuniae cupiditatem auget. Itidem in negociis ad virtutem pertinentibus qui non saepe sibi indulget, vt dicat: Quid hoc ad illud? & Nunc hoc modo, alias rectius: Verum qui omni in re est intentus: & si quando vel minimi suscepti delicti malitia gratiam fecit, cruciat se & ingemiscit: hic aliquid se comparasse sibi puri ostendit, neque villo velle inquinari modo. At aethore Aeschilo

Magnum nihil putare quicquam habere,

Id faciles ad parua & solutos reddit. Siquidem sepem & materiam qui struunt, non laborant quamuis materiam vel vilem lapidem adiacere, vel pilam subicere prolapsam ex monumento: vt faciunt mali, qui omne opus & rem temere congerunt & coaceruant. Verum qui progressum faciunt, quibus iam vitae tanquam sacri alicuius aedificij regalisque aureum firmiter factum est fundamentum: hi quod fortuito sit, comprobant nihil: ceterum ab doctrina sicut amussi singula admouent & accommodant, de quo dicere putamus Polyclitum, opus eorum, quibus subit lutum vngue, molestissimum esse.

PLUTARCHI,

De virtute & vitio, Commentarius.

AESTES Apparet concalfacere hominem, non illas quidem, quod concalfaciant & adferant teporem: Nempe est earum quaelibet sua sponte frigida: quatenus frequenter, qui estuant & febricitant, alias aliis commutant. ceterum quem ex seipso digerit per halitum homo feruorem, hunc admota corpori vestis cogit & comprimit constrictumque in corpus non sinit rursus discuti. Quod idem quando in negociis occurrit, imponit vulgo: qui arbitrantur, si domos amplas possederint, si mancipiorum cateruam contraxerint & vim pecuniae coaceruauerint, iucunde se victuros. Atqui iucunde viuere & hilariter non a foris est: sed contra homo rebus ipsis, in quibus versatur, laetitiam & oblectamentum ex moribus suis quasi fonte addit.

Aspectu

Aspectu domus est splendens gratior igni.

Opes item latiores, splendidiorque gloria & potentia, si hilaritatem ab animo mutentur. Quando vel paupertatem, exilium, & senectutem ex aequanimitate & mansuetudine facile ferunt & leniter. Vt enim efficiunt laenas & panniculos aromata beneolentes, corpus vero Anchisae virulentum cruorem reddebat,

Qui polluit sanie tunicam eius byssinam.

Ita omnis cum virtute vacat molestia ac iucunda est vita & consuetudo quotidiana. Vitium vero etiam praecleara in speciem, splendidaque & ampla, si intercurrat, tristitia, fastidiosa atque ingrata reddit iis, qui ea comparauerunt.

Beatus hic numeratur omnibus in foro,

Qui cum fores reserauerit, est miserrimus.

Mulier tenet cuncta, imperatque vim adhibet.

Tamet si non aegre, modo vir sis non mancipium, muliere expedias te mala: verum vitio tuo remittere nequeas nuncium: quo molestiis iam explicatus sis & conquiescas, vbi ipse tecum fueris. sed in visceribus illa tuis habitans,

Noctisque, dieisque

Absque face inflammat, seniumque inducit acerbum.

gravis ob insolentiam itineris comes, conuiuia ob ingluuiem sumptuosus, tortrix concubina: curis, sollicitudinibus, & obrectationibus somnum interpellans et fugans. Si quidem dum dormiunt, corpori somnus & requies est, animo vero ex superstitione pauores, somnia, & fluctus. Quando apprehendit conuiuentem me dolor, Mox enecat in somnia: vt ait quidam. Perinde afficit invidia, timor, ira, libido. Quippe interdum extra speculans componensque se apud alios vitiositas vere contegitque animi perturbationes, neque vnde quaque appetitibus suis semetipsam aperit: sed reluctatur saepe iis ac repugnat. Enimvero per somnia, vbi hominum existimationibus & legibus est elapsa, ac quamlongissime a formidine & verecundia auocata, tunc omnem cupidinem ciet, improbitatemque & libidinem inflammat. Namque stuprum inferre conatur, vt ait Plato, matri, pascus nefarios capessit, neque facto temperat ab villo, fruens sceleribus, quantum effici queat, in spectris & visionibus, quae nullam in concupiscentis voluptatem vel finem absolutum terminant: sed impellere modo asperatque perturbationes & animi aegritudines valent. Vbi est igitur, si nusquam tranquillitas & iucunditas est, neque animus suis rebus contentus vel terroribus vacuus vel quietus, vitij oblectamentum? Nam carnis quidem voluptatibus temperatura corporis bona & sanitas locum & ortum dant. Animo, nisi alacritas, vacuitas terroris, & fidentia sicut sedes & serenitas tranquilla substernatur, non potest laetitia nec gaudium solidum infundi. Imo si spes aliqua vel delectatio arriserit, haec cito coorta sollicitudine ceu tranquillitas turbine miscetur & perturbatur. Congere aurum, contrahe argentum, extruere ambulationes, comple domum seruitiis, nominibus ciuitatem, nisi motus animi turbatos compresseris, insatiabilem cupiditatem extinxeris, metu te ipsum & curis exemeris: vinum roganti febricitanti et bilioso obtuleris mel, cibum & obsonium celiacis & dysentericis paraueris non ferentibus, vnde non solum non confirmantur, sed etiam laedantur. Vident aegros, quam a cibis mundioribus & sumptuosioribus abhorreant, quam respuant ea, deprecenturque offerentes & cogentes: Inde postquam conuerso temperamento, spiritu bono & sanguine dulci, genuinoque calore in corpore reparato conualuerunt, simplici pane cum caseo & nasturcio lacti libentisque vescuntur: Eiuscemodi habitum imprimat doctrina animo: neque tibi, si perceperis, quid honestum & bonum sit, deerit quicquam, delicate ages in egestate regnabisque: nec quietam ac priuatam vitam quam ducis & principis estimabis minoris. Non viues, si philosophiam sis amplexus, iniucunde, sed vbi que viuere iucunde disces: atque vnde quaque exhilarabit te opulentia de multis bene merentem, paupertas multis sollicitudinibus vacuum, gloria honoratum, nominis obscuritas inuidia intactum.

D iij

Tradi doctrina virtutem posse, Com.

DE VIRTUTE deliberamus & ambigimus, tradi ne valeat per doctrinam, vt prudenter agamus, iustitiam colamus, honeste viuamus. Et miramur, si oratorum, gubernatorum, aedificatorum, agricolarum, & mille aliorum facta extant: viri boni nominentur tantum & dicantur, quomodo Hippocentauri, Gigantes, Cyclopes: at factum inculpatum ad virtutem & syncerum non sit reperire, neq; 10 à turbulentis motibus defecatum ingenium & intactum: verum si quid proferat sponte naturæ recti, hoc cum multo alieno sicut cum spinis & vepribus fructus feris & impuris confusus obliteretur: Cantare discunt homines, saltare, literas legere, agrum colere, equitare, calciare se discunt & amicare, pocula ministrare, & coquere docentur. Quæ nisi didiceris, non recte exequare. Cuius vero causa hæc omnia discuntur, honeste viuere, o dii immortales tradi non potest præceptis: sed temerarij, rudèq; & spontaneum est: Quid virtutem, dum doceri eam asserimus non posse, ex rerum natura sustollimus? Si enim est disciplina generatio, discendi obstaculum sit integeritus. Et quidem, vt Plato ait, ob pedis ad lyram incompetentiã nec fratrem frater oppugnat, neq; amicus cum amico conflictatur, neq; ciuitatibus ciuitates infestæ extrema cladum exempla inter se mutuo edunt & incurrunt: neq; vocum notis dixeris esse turbatum ciuitatis ocium, an *πρῶτον* pronunciandum sit: neq; dissidium domi inter virum & vxorem de subtegmine vel stamine extitisse. At tamē neq; telam, neq; librum, neq; lyram, nisi condidiceris, tractes recte, licet magnam iacturam inde nō expectes: sed verearis, ne deridiculus fias: Inscitiã enim præstare ait Heraclitus tegere: familiam vero, matrimonium, remp. imperium censeas te recte administraturum? Ligurientis pueri Diogenes pugnum infixit pædagogo. Recte ille, qui culpam non discipulo, sed doctori ascripsit. Itane vero lancem vel calicem non communices recte: nisi mox ab ipsis incunabulis sis institutus, vt ait Aristophanes, ad non popinandum, ad non liguriendum, & ad pedes alterum alteri incumbentes non tenendum: familiæ vero, ciuitatis, matrimonij, vitæ, imperij inculcata societas cõsistat inter eos, qui quemadmodum consuetudo colenda sit mutua, non didicerunt: Aristippus interrogatus cū esset à quopiã: Num tu es vbiq;? Ridens: Nempe nulum, inquit, male colloco, si sum vbiq;e. Quid ni ergo tu quoque dicas: si institutione non reddantur homines meliores, pædagogorum merces male collocatur. Nam vt primum acceperunt hi à lacte puerum, sicut corpus nutrices conformant, ita eum componunt moribus, atq; in vestigium primum aliquod constituunt virtutis. Ex Lacone cum esset quæsitum, quid regendis pueris præstaret: Recta, inquit, vt iucunda sint pueris, efficio. Ac docent ipsi pædagogi inflexa ceruice per viam incedere, vno digito salamentum attingere, duobus pisces, panem, carnem, ita scalpere, pallium ita colligere. Quid igitur ille, qui ad lichenem dicit artem medicam pertinere & ad reduuiam, ad pleuritim, febrem, phrenitim non pertinere: qua re discedit ab eo, qui rerum frivolarum & puerilium disciplinam, præcepta, & monita esse iactat, in magnis & eximiis absurdum esse se exercere & fatigare? Quippe quomodo ille, qui dicit: Qui remigare vult, discat oportet: Qui gubernare vult, non habet opus, vt discat: ridiculus est: sic qui artium reliquarum relinquit disciplinam, sed virtutis tollit, is contra videtur ac Scythæ facere. Illi namq; vt est author Herodotus, seruos exoculant, quo oculos tradant ipsis. At hic, qui ancillantibus & administris artibus tanquam oculum scientiam inserit, virtuti admittit. Atqui dux Iphicrates Calliæ Chabriæ filio, cum sciscitaretur ac diceret: Qui es, sagittarius, cetratus, eques, an legionarius? Nullus ex his, inquit, sed qui hisce omnibus imperet. Ridiculus ergo est: qui sagittarij, legionarium, funditorem esse, & equitare tradi præceptis posse: artem vero imperatoriam & ducere exercitum, id temere prædicat obuenerit. An non ergo magis ridendus est, vnam qui prudentiam, qua sine artium operæ precij vel vsus nullus est aliarum, non posse asserit doceri? Atqui hæc dux & tenor omnium ordōq; est, quæ ad vsu suum vnam quamque dirigit: Exempli gratia. Quæ cœnæ gratia sit, si instructi sunt & docti pueri, vt esse possint structores, coci, pincernæ: nisi digestio & descriptio sit inter ministrantes? *Videntur multa desiderari.*

De virtute morali, Comment.

DE VIRTUTE, quæ moralis appellat & habetur, quatenus discrepet à contemplatiua, quæ in perspicentia posita est: quod huius forma ratio sit, illa in animi motu versetur, instituimus differere. Iam, quæ habeat substantiam, quemadmodum eius natura subsistat, adhæc peculiari ne ratione pars animi illa, in qua sedes habet, tinta sit, an confors alienæ. Quod si confors sit: vtum vt illa, quæ temperata cum vi præstantiore sunt: an potius vt in regimine & imperio aliquo posita, confors esse dicatur principis virtutis. Nam posse & virtutem esse, & permanere vnde quæq; exortem materiæ & indilutam, puto perspicuum esse. Præstiterit tamen breuibus perstringere aliorum sententias, nō tam quo hæc cognoscantur, quam quo liquidiores & stabiliiores explicatis prius illis fiant nostræ. Menedemus quidem Eretriensis virtutum tam numerum quam differentias sustulit: quasi vnica sit multis insignita vocabulis. Quippe eandem temperantiam, fortitudinem & iustitiam dici, quomodo mortalem & hominem. Aristo Chius substantia vnam ipse quoq; fecit virtutem, ac sanitatem nominavit: cæterum si referatur ad aliud, diuersas existere & numerosas: vt si visum nostrum, 10 quando alba apprehendit leucotheam, quasi albi visum nominare velis: quædo nigra, melantheam quasi nigriuisum, aut quo alio nūcupare nomine. Namq; virtus, cū quid agendum sit & quid fugiendum, considerat, est prudentia dicta: quando cupiditatem componit, moderationeq; & opportunitate circumscribit voluptates, temperantia: quando in commercijs & contractibus cum alijs versatur, iustitia: sicut culter vnū est, licet alias aliud incidat: & ignis varijs in materijs vim suam exercet, cum tamen in vna persistet natura. Apparet & Zenonem Citiensem quasi in hanc descendere sententiã: dum definit prudentiam esse in suum cuique tribuendo iustitiam, in rebus deligendis temperantiam, in tolerandis fortitudinem. Qui autem eum tuentur, cõtendunt in his scientiam à Zenone prudentiam vocatam. Chrysiippus, dum sitam cuique qualitati 20 virtutem assignat, non intelligit, vt verbis Platonis vtar, examen insolitum & peregrinum se virtutum conglobare. Dum enim à forti fortitudinem, à mansueti mansuetudinem, iustitiam à iusto: ab vrano item vrbantatem, à probro probitatem, à magno magnitudinem, ab honesto honestatem, deniq; alias huiusmodi, dexteritates, affabilitates, festiuitates, virtutes esse statuit, multis & absurdis vocabulis parum ex vsu philo sophiam referat. Communiter autem inter hos omnes conuenit virtutem principis partis animi dispositionem ac vim à ratione inductã, vel potius rationem esse certam, firmam, & immobilem: neq; arbitratur obnoxiam animi partem perturbationibus ac rationis expertem discrimine vilo & natura animi ab ea, quæ vtitur ratione seiunctam esse: verum partem animi eandem: quam nimirum mentem & principem partem vo- 30 cant: conuersam & variantem, tum in perturbationibus, tum in habitus vel dispositionis voluminibus vitium fieri & virtutē, neq; cuiusquam, quod brutum sit, esse confortem: sed dici brutam, quando inualecente & dominante appetitionis enormitate in turpitudinem aliquam inuita ratione euehitur. Siquidem esse animi perturbationem rationem prauam effrenemq;, quæ ex peruerso & hallucinante iudicio vim & robur sibi adiunxit. Enimvero fallere hoc videtur omnes, quatenus vere est duplex quisque nostrum & copulatus. Quippe naturam alteram geminam, non perspexere, sed tantum animi & corporis apertiore mixturã. Nam ipsius esse animi in seipso quid, quod coagmēratum, geminum, & dissonum sit, parte bruta quasi altero corpore cum ratione lege quadam rationali confusa & conglutinata, verisimile est ne Pythagoram 40 quidem latuisse, vt coniecturam capimus ex illius in musicã studio: quod mulcēdi & leniendi gratia animi accommodauit ei: vt qui nō sit omni ex parte doctrinæ & disciplinæ audiens, neq; ratione ex vitio versatilis: sed alterius inductionis, emollitionis, & blandimentorū opem requirat: ne vnde quæq; philosophiæ sit intractabilis & rebellis. Plato sane plane, constanter, & indubitate huius mundi animum non esse simplicem, incompositum & vniformem: verum ex eiusdem & alterius temperatum virtute partim eundem perpetuum processum & vertiginem seruare vno in tenore persistentem firmo, partim in motiones & circulos dissectū contrarios & vagos: vnde dissidij exor-

dium & semen processit. Iam animus humanus, qui portio est & particula animi vniuersitatis, atque ex proportionibus compactus & numeris illius germanis, simplex non est neque vniuersum: verum partem obtinet vnam intellectiuam & rationis compotem, ad quam regere hominem, eique imperare spectat naturaliter: alteram patibilem, rationis exortem, palantem & inordinatam, quae sua sponte eget rectore. Ea iterum in partes diffrahitur duas: quarum vna est dicta corporea, quae cupiditatibus patet: altera nunc ad hanc sese aggregat, nunc rationi robur aduersus hanc & vim addit, irascentia dicitur. Quid inter istas intersit, rationis & intellectus cum cupiditate & irascentia pugna ostendunt: ut haec subinde non pareant, sed reluctentur honesto. Haec principia Aristoteles, ut illius monumenta declarant, plurimum usurpauit. Post irascentiam cupiditati attribuit, quod libido sit ira & appetitio vlciscendi. Partem tamen concupiscentem & ratione carentem a ratione ubique secreuit: non quia semel exors est rationis, sicut sentiendi, alendi, & augendi plantas vi praedita pars animae: sed haec profus non audientes rationi & surdae quodammodo ex carne scaturierunt, corporique in totum coaluerunt. Patibilis propria ratione caret & vacat, solet tamen hanc & intelligentiam audire, ad eam se conuertere, aggregare, & conformare, nisi sit ab inculta voluntate, & a viuendi ratione luxuriosa funditus dissoluta. Qui vero mirantur, quemadmodum rationis sit orba, pareat tamen rationi: hi meo iudicio vim non comprehendunt rationis, quanta sit & quo pertineat superando & ducendo non rigida & aspera disciplina, sed informante & inuitante allicientemque magis quam si vlla vim adhibeat. Quando etiam spiritus, nerui, ossa, & reliquae corporis partes vacuae sunt ratione. At ubi impulsu ea quae tanquam habentis ratio, omnia intendunt, expediunt se, & attentata sunt. Pedes, quando deliberauit currere, validi sunt: manus ad partes suas accingunt, si iacere vel comprehendere quid constituit. Praeclare poeta consensionem cum ratione & obsequelam partis brutae repraesentat hisce versibus:

*Vt lachrymis maduere maritum, dum asidet ille,
Plorantis nitida gena: miseretur Vlysses
Coniugis ex animo moerentis: lumina verum
Palpebris stabant immotis, cornua sicut
Velferrum, atque dolo compressit vim lachrymarum.*

Adeo auscultantem iudicio spiritum, sanguinem, lachrymam habuit. Declarant id etiam apud formosas & formosos, quos ratio & lex prohibent attingere, pudendum fugae & receptus quietiscentium & conticescentium: quod potissimum amantiibus vltimo venit: ubi post rescuerunt sororis vel filiae se amore incautos deperisse. Tunc enim uero trepidat libido increpante ratione, corpusque membra componit & consonat cum iudicio. Porro qui cibariis vel pulmentariis sunt cupidius vlti, si perceperunt & didicerunt impura se & vetita sumptisse: non iudicio solum acerbiter animi & aculeum infligunt, verum etiam corpus vna cum opinione commotum & oneratum vomitus & auersiones occupant fastidiosa. Vereor autem, ne videar plane illecebrosa & blanda commemorare, si psalteria, lyras, pectidas, tibias, & caetera organa recenseam, quae musica molita est, canora & sonora, & quae animi humani motibus, etiam inanimata sunt, consentiscunt, collachrymantur, concinunt, vnaque lasciuunt & exhibent iudicia, motus, & ingenia vtentium. Zenonem etiam memorant, cum scandisset canente ad citharam amoebo in theatrum, discipulis: Pergamus, inquit, quo intelligamus, qualem interanea, nerui, lingua, & ossa, quae in rationis, numeri, & tenoris non veniunt societatem, concentum & vocem mittant. Caeterum praetermissis his libenter eos rogem, an cum canes, equos & aues conspiciant domesticos consuetudine, educatione, & disciplina voces intelligentes, rationi obsecundantes: motus, gestus, & actiones modestas, nobisque conducibiles edentes: Homerum vero audiant, qui Achillem refert equos acueri & milites ad praellum: etiamnum admirabundi ambigunt, eequid pars animi nostri, quae excandescit, concupiscit, tristatur, & exultat, auscultare queat ei, quae sapit, atque affici ab ea, ad nutumque eius componi: cum non sit extra posita, nec disiuncta, nec foris fingatur formeturve vi vlla vel plagis: sed naturaliter ei sit nexa, atque assidue versetur in eius contubernio, vnaque crescat, & imbuatur consuetudine. Quapropter recte mores dicuntur. Sunt enim, ut quam paucissimis expeditam, qualitas partis animi, quae rationis est expers, mores. Nomen autem inuenit *idios*, quod apud

apud Graecos significat mores, inde, quod qualitatem hanc & differentiam *idios*, id est, consuetudine accipiat illa rationis exors pars a ratione conformata, quae non vult agritudinem semel euellere. (Neque enim valeat neque expediat) sed terminum certum & modum praescribit ei, ac virtutes morales, quae indolentiae non sunt, sed moderationes & mediocritates affectionum, infundit. Infundit autem prudentiae patibilis partis animi vim, quam vrbana reddit. Siquidem tribus tradunt animum praeditum esse, facultate, affectu, & habitu. Facultas origo est & semen affectus, ceu iracundia, verecundia, fidentia. Affectus motio iam quaedam facultatis: ut ira, audacia, pudor, ferocitas. Habitus facultatis robur & confirmatio, quae in parte bruta est ex assuetudine comparata: atque est vitium, si prae: virtus, si recte a ratione fuerit affectus instructus. Sed quia non omnem virtutem esse volunt mediocritatem neque moralem vocant: quid intersit, explicabimus alius exorsi. Igitur res partim absolute & quocumque modo se habent, partim quodammodo erga nos. Absolute coelum, sidera, mare: quodammodo erga nos, honestum, turpe, expetendum, fugiendum, iucundum, asperum. Cum autem vtrumque genus ratio respiciat: superioris scientia & contemplatio est, posterius in deliberatione & actione consistit: ac virtus est huius prudentia, sapientia illius. Inter quas hoc intersit: quatenus quando id, quod in contemplatione est positum, ad illud, quod vertitur in actione & affectibus patet, conuertitur & id respicit, accedente habitu quodam iuxta rationem, existit prudentia. Quapropter requirit prudentia fortunam: Sapientia non habet ea opus nec consilio ad finem suum. Quispe versatur in perpetuis atque iisdem, quae eodem modo se habent. Atque ut geometres de triangulo non consulat, an duabus rectis lineis pares habeat internos angulos: sed id nouit. Deliberationes enim ineuntur de rebus, quae aliis aliter sunt comparatae, non de stabilibus & immobilibus: sic illa, quae in speculandis rebus agit mens, cum primas, fixas, vnaque perenni praeditas natura, quae aliena est a vicissitudinibus, tractat, a consilio capiendum libera est. At prudentia in rebus demersa fluxis & turbulentis, crebro fortuitis implicet necesse est, & deliberationem de casibus obscurioribus suscipiat: Vbi vero consuluit, tunc ad agendum se accingat parte etiam animi illa, quae rationis est expers, assistente & comitate iudicia. Quando quidem impulsu egent. Affectui addunt mores impulsu, qui ratione habet opus terminante: quo moderatus sit, neque transiliat occasionem vel deferat. Nam pars affectibus obnoxia & exors rationis motibus vitur alias nimium acerbis & precipitibus, alias languidioribus quam par est & ignauioribus. Hinc euenit, ut semper vnaquaeque in actione nostra vno tantum modo officium fiat, modis vero titubetur multis. Siquidem ferire propositum vnum est & simplex: aberrant a destinato alias alio modo, vel modum excedendo vel non assequendo. Rationis ergo actiuae partes naturae sunt enormitates eripere animi motibus & offensiones. Nam quando ex languore & molitia vel metu & pigritia flaccescit & deserit impulsus honestum, hic praesto est extimulans & excitans: contra cum euehitur effusus & lasciuit, ibi feruorem detrahit & comprimit. Hoc modo patibilem limitans motum imprimit parti rationis experti virtutes morales, quae in medio defectus & excessus consistunt. Neque enim omnem virtutem fieri dicendum est mediocritate. Caeterum illa, quae non indiget parte rationis vacua, atque in sincera & immota stat mente, sapientia & prudentia consummata per se est rationis apex & potentia: quae res nobis diuinissima & beatissima infunditur scientia. Alia vero coacta corporis causa atque indiga illius patibilis sicut ministerij organici ad agendum: quae non elidit partem animi brutam neque enecat, verum eam componit & adornat, vertex quidem est potentia & qualitate: sed modo medium efficiens tollens id, quod redundat & quod claudicat. Quia vero dicitur medium multifariam: Mixtum enim est extremorum medium, ut albi & nigri fuscum: quod simul continet & continetur, contenti & continentis, ceu duodenarij & quaternarij numerus octonarius: adhuc quod neutrius est extremorum particeps, ut boni & mali indifferens. Horum modorum virtus nullo sit medium. Neque enim mixtura est vitiorum: neque comprehendens quod minus est, comprehenditur a redundatiorum quam iustum est, neque expedita est profus a patibilibus appetitionibus: in quibus plus & minus insunt. Existit autem medium ut appellatur potissimum pariter atque illud, quod in sonoro est & concentu. Illud enim cum vox sit modulata, sicut nete & hypate, quod in hac nimium est graue, in illa plus satis acutum, id refugit. Haec motus cum sit & vis in parte animi rationis experte, remissiones & intentiones, plus denique & minus ex appetitione euellunt.

lit, atque in mediocritate & in tuto ab offensa singulas perturbationes collocat. Verbi gratia, fortitudinem medium esse inter timiditatem aiunt & temeritatem: quarum hanc nimij animi, illam imbecillioris constituunt: liberalitatem inter fordes & prodigalitatem: mansuetudinem inter stuporem & immanitatem: ipsamque temperantiam & iustitiam, hanc, quae in contractibus non plus iusto nec minus tribuit: illam, quae in medio indolentiae rigorisque & luxuriae cupiditates coerctet. In quo sane videtur imprimis, quid distet pars animi ratione vtens à bruta, oculis subiecta: ac demonstrari perturbationem à ratione longe dissidere. Neque enim quicquam interesset inter temperantiam & continentiam, neque inter luxuriam & incontinentiam in voluptatibus & cupidinibus: si pars eadem animi foret, quae concupiscit naturaliter & iudicat. Nunc temperantia est, cuius perturbationem sicut obedientem pecudem & mansuetam ratio regit & tractat, quam in libidinibus habet obscundantem. Continentia sequente ratione vtitur & vincente libidinem. Ducit autem eam non sine molestia neque obsequentem, sed desistentem & obliuantem, quasi plagis & freno instans & reuocans, luctationis intra se & aetna plena. Quod adumbrat Plato in animi iumentis: ubi detentius aduersus melius luctatur pariter & aurigam conturbat, qui inhibere ea & virgere assidue compellitur, properantem, ne punicea è manibus amittat lora, vt est apud Simonidem. Quocirca nec esse continentiam per se absolutam virtutem censent, sed infra virtutem. Neque enim est medium facta ex concentu cum rectiore deterioris, neque exemptum perturbatione, quod excedit medium: neque cupiditas paret et assentitur parti animi sanae: sed pungit & pungitur, coerceturque necessitate: ac sicut in seditione inimica & hostis vno in domicilio habitat.

At vrbs simul suffribus referta sit,

Et cantilenis, & simul quoque fletibus

continentis animus ex inconstantia & dissidio. Eadem ratione incontinentiam aliquanto minus esse vitio existimant: consummatum vero vitium luxuriam esse. Haec enim quia continet in se perturbationem malam & rationem, ab illa stimulat cupiditas ad turpitudinem, ab hac prauo iudicio associata cupiditatibus etiam sensum amittit erratum. Incontinentia tuetur iudicium, quod est rectum: sed perturbatione, quae valentior sit ratione, inuito iudicio abripitur. Quare discedit à luxuria. Illic enim superatur à perturbatione ratio, hic ne repugnat quidem: illic reclamans sequitur libidines, hic suffragans praet: illic dolenti auctor est veniendi in peccatorum societatem, hic gestienti: illic deserit inuita honestum, hic vitio turpe sectatur. Elucet autem diuersitas non ex factis modo, verum etiam ex earum dictis. Luxuriosorum enim haec voces sunt:

Quid oratum, vel quid letum, aurea si Venus absit

Emoriar, me horum cura relinquet vbi.

Potare esse & indulgere Cypriae:

Ego cetera accessoria omnia voco:

ait, quasi toto animo nutans in voluptates & oppressus. Non minus quam hi ille, qui ait:

Perire sine me, namque id mihi expedit:

iudicium habet cum perturbatione laborans. Intemperantiae aliae sunt & dissonae voces.

Natura consilio me expugnat praeditum. Et,

Eheu malum est inuectum humanis caelitus,

Quando bonum cernis, neque usurpas tamen. Et,

Me namque iam feruor trahit nec restitat,

Sabulosus vt saeuo dens fluctui anchora.

Sabulosum dentem non male vocat non tenacem rationis nec fixum, sed eum, qui languori & mollitudini animi iudicium permittit. Non abhorrent ab hac similitudine illa dicta:

Vt nauis ex terra religata est funibus:

Ventus secundus flat, vim adfert rudentibus.

Rudentes appellat renitentia turpitudini iudicia, mox sicut à valido vento elisa à perturbatione. Omnino enim passis velis luxuriosus à cupiditatibus ad voluptates rapitur, permittitque his seipse, ac recta illas sectatur: ex obliquo incontinentens velut qui asurgere gliscet & summuere perturbationem, turpitudini arripit & inuoluitur, vt Anaxarchum convitio profcindit Timon.

Robore

Robore Anaxarchum dicunt vixisse canino,

Qui fuit & prudens miser, vt fert fama per aures.

Attamen abripuit natura hunc illecebrosa,

Quam pluraque solent subformidare sophista.

Neque enim est sapiens incontinentens, sed moderatus: neque iners incontinentens, sed luxuriosus. Si quidem delectatur superioribus rebus honestis, hic non offenditur turpibus. Est igitur animi fucoli incontinentia ratione praediti, quae in sententia sua perstare recta non valet. Atque haec tenus quidem distinguitur à luxuria incontinentia. Continentia vice versa à temperantia similiter. Continentia enim nondum morsu aculeo & stomacho est soluta. Animus temperans vnde quaque lenis est, pacatus, & sanus: in quo congruit & temperata est pars bruta animi cum ratione, obsequela & placiditate mirifica culta. Quam si intuearis, dicas:

Iam ventus cecidit, flatus quies alta secuta est,

Et Deus vndarum sedavit murmura summus.

quando procellosos, insanos, rabidosque cupiditatum motus ratio restinxit: illos vero, quos requirit necessario natura, consonos, parentes, socios, & auxiliares reddidit voluntatibus actiuis: vt neque praecurrant consilium, neque torpescant, neque lasciuant, neque frenum mordeant: verum vt omnis appetitio sequax

Vt pullus haud laetatus equi cursum assequi

Queat.

comprobetque Xenocratis dictum, quod de legitimis philosophis protulit: eos solos praestare vitio, quae reliqui legis metu inuiti faciant sicut verberibus canes, & mustele strepitu, à voluptatibus desidentes & cruciatus respicientes. Igitur existere quidem in animo tate firmitatis sensum & discrimen circa cupidines, vt alicuius eis repugnantis & obstrepentis, non est obscurum. Sed sunt non nulli, qui perturbationum & affectum, Graeci πῆξι dicunt, non esse autem aliud à ratione, neque duorum discrimen & distractionem, verum vnius rationis in vtramque partem conuersionem, quae praetereat nos conuersionis velocitate & celeritate: nec animaduertunt idem esse in animo, quod naturaliter concupiscit, & penitentia ducitur, irascitur & timet, ruit ex voluptate ad turpitudinem & ruentem se retinet. Quippe cupiditatem, metum & eius generis omnia opinionones esse & iudicia praua: quae non vna in aliqua animi parte proueniant: caeterum totius principatus eius nutus, propensiones, assensiones, appetentiae, breui efficientiae quaedam sunt in momento commutabiles: sicut puerorum incurfus ardorem & vim ex imbecillitate & infirmitate habent lubricum. Caeterum sunt haec primum contra euidenciam & sensum. Nemo enim in seipso cupiditatis sentit in iudicium conuersionem, neque contra in cupiditatem iudicij neque desistit amare, ubi conprimendum reputat amorem, eique repugnandum: neque rursus intermittit reputare & iudicare, quando ex libidine liquecens se remittit: imo etiam ratione perturbationi animi reluctans, in perturbatione adhuc haeret: itemque superatus à cupiditate perspicit reputando offensam: & neque perturbatione rationem opprimit, neque reputando perturbatione expeditus est: dum vero nutat in vtramque partem, vtriusque est medius & communis. Qui vero nunc fieri animi principatum cupiditatem, nunc repugnantem cupiditati putant rationem: hi perinde faciunt atque illi, qui non duos venatorem esse & feram arbitrantur: sed corpus idem vicissitudine intercedente modo feram modo euadere venatorem. Illi namque in sole caligant, hi reclamant sensui: qui non vnius rei mutationem, sed duarum simul pugnam & dissidium sentit. Quid igitur aiunt, an non consilium hominis frequenter in diuersa fertur, atque in sententias distrahitur contrarias, quid conducat, sed est vnum? Sane vero respondebimus: caeterum non est par casus. Neque enim secum pugnat pars animi sana, sed vna vtens potentia diuersas tractat reputationes. Imo vna est reputatio, in rebus quae fit diuersis sicut materiis discrepantibus. Quo fit, vt nec molestia reputationes occupet perturbatione vacuas, nec praeter animi sententiam velut expugnati eligunt alterum: nisi hercle annexa clam sit perturbatio aliqua sicut in statera. Si quidem hoc crebro vsu venit, non quando cum reputatione pugnat reputatio: sed quando ambitio vel concertatio, vel gratia, vel amulatio, vel metus renititur: vt id ex duarum dissidio rationum fieri existimemus, ceu in hisce.

At pugnare metus, retro pudor ire vetabat.

E

Iam in hoc:

*Durum iugulare est, sed comitatur gloria:
Non emori ignavum, voluptatem autem habet.*

Atque in disceptandis commerciis intercurrentes perturbaciones vehementer homines distinet: atque in regum consiliis qui gratiam eorum in dicenda sententia captant, hi non duorum iudiciorum alterum defendunt: verum perturbationi cupisiam se præter utilitatis reputationem accommodant. Quapropter oratoribus magistratus in civitatibus, ubi primores regunt, non concedunt animos pertractare. Vergit enim recto momento immota perturbatione ratio ad iustum. Quam si infederit ægritudo, pugnam & dissensionem cum iudicio & consilio voluptas & dolor excitant. Nam cur cõmentaciones philosophicæ non habent hoc, ut cum molestia ab aliis alliciantur & immutent sententiam frequenter: verum ipse Aristoteles, Democritus, & Chrysippus quædam, quæ ante eis probabantur, sedate, sine stimulo, & cum delectatione repudiaverunt. Quoniam contemplanti & disciplinarum studiosæ animi parti nulla oblitit perturbationis: verum conticescit hic, nec ingerit se illa rationis exors. Qua de causa ad veritatem, ubi illuxit, reiecto falso cupide ratio inclinatur. Quippe in hac est neque villo in alio, quod adducitur & abducitur aliorum. At negociosæ deliberationes, iudicia, & arbitria vulgi perturbationibus obsita gravem odorem rationi & asperitatem offundunt hærenti & sollicitatæ apud partem illam animi brutam, quæ obnitit ei voluptate aliqua vel metu vel dolore vel libidine: quorum sensus arbiter est utrunque contingens. Etenim si exuperaverit alterum, non perimit alterum, sed reluctans hoc vi retrahitur. Qui enim se corripit amantem, is afficit sibi aduersus illam ægritudinem rationem, quasi ambo teneant animum, ut si manu alteram partem premat tumentem, & duo esse atque inter se dissidere sentiat. Cæterum in deliberationibus & speculationibus, quæ sunt ab animi perturbationibus immunes, in quibus versatur potissimum, qui contemplatur: si pares maneant, nullæ sibi partes sunt iudicij, sed hæsitacionis: quæ est mentis sub contrariis perturbationibus dissidium & permanensio. Quod si nutus ad alteram fiat, ea victrix alteram evertit: ut iam non obrundat vel oppugnet sententiam. Quid multis: ubi reputationem impugnare videtur reputatio, non duo & diuersa percipiuntur, sed vnum, quod in variis versatur imaginationibus. Enimvero ubi obstrepit rationi pars animi bruta, quæ non solet vel vincere sine acerbitate vel vinci: statim ut duo in partes conflictu distrahunt animum, redduntque discordiam perspicuam. Non modo autem ex pugna illa, verum æque ex consequentibus principium & fontem, unde manant perturbationes, perspicuas alium à rationis consorte esse. Quando enim bonæ ad virtutem indolis & egregium puerum potes diligere, potes etiã improbum & lasciuum: contingit item indulgere ire immerito aduersus liberos suos & parentes, flagrare vice versa ira pro parentibus & liberis iure aduersus hostes & tyrannos: sicut illic pugnam & contentionem cum ratione affectionis sentis, perinde hic inductionem & obsequium quasi obsecundans & alteri se permittens. Quando quidem etiam vir probus, qui uxorem ex legis præscripto duxit, deliberatum habet eam fouere atque cum ea viuere iuste & caste: die vero & consuetudine rationi affectum sentit iniustum, qui amorem & dilectionem amat: sicut etiam adolescentes, qui præceptores nati sunt præclaros, utilitatis gratia sectantur eos & admirantur, post amant quoque, nominanturque & sunt pro affectatoribus & auditoribus amatores. Idem contingit in civitatibus erga magistratus humanos, vicinos, & affines. Orsi enim ex usu aliquo decentem inter se consuetudinem mox prius, quam animaduertant, delabuntur in eorum amorem vna secum rapiente & permouente ratione affectum. Qui dixit,

*Duplex pudor, non est malus hic, alter domus
Labes:*

an non significat percepisse in semetipso subinde hanc ægritudinem inuisa ratione cunctando & moras nequendo tempora & res corrumpentem: quibus etiam hi aliquatenus ex euidencia obsecundantes pudorem, verecundiam, voluptatem, gaudium, metum cautionem appellat: quam plausibilem appellationem reprehendat nemo. Inde ægritudines ipsas, quando accommodant se rationi, hisce nuncupant vocabulis: quando repugnant & impellunt rationes, illis. At quando lacrymis, tremoribus, & coloris detecti mutationibus pro molestia & metu mortis ali-

sus aliquos & contractum culas dicunt, & libidines promptitudines blando vocabulo nominant, adulterina non philosophica tegumenta & effugia ex rebus ipsis per appellationes machinari videntur. Et quidem ipsi inuicem lætias illas, voluntates, & cautiones *δυσπράδειας* non *επιπράδειας* nuncupant, id est, rectas affectiones non vacuitates affectionis: qui vocabula hic usurpant recte. Existit enim recta affectio, quando ratio affectionem vel ægritudinem non perimit, sed componit & ordinat in temperantibus. Improbi vero & incontinentes, quando patrem & matrem iudicauerunt amici & amicæ loco diligendos, non possunt tamen Meretricem vero illam et adulatorem ubi iudicauerunt, continuo diligunt. Si namque esset affectus vel perturbationis iudicium, oportebat, ubi amare vel odisse te iudicaris debere, sequi ut amares vel odisses. Nunc contra euenit: quod aliis iudiciis assentiatur animi perturbationi, aliis refragetur. Siquidem ipsi quoque aiunt rebus vi exprimentibus, non omne iudicium perturbationem esse, sed quod appetitionem violentam & laxam mouet. Ita fatentur aliud esse, quod iudicat, aliud quod in nobis perturbatur, ut quod mouet & quod mouetur. Ipse adeo Chrysippus multis locis definiens tolerantiam & continentiam habitus eligenti rationi obsequentes. planum est, quod à rebus ipsis confiteri compellatur, aliud esse quod obsequitur in nobis, aliud cui obsequitur inductum, vel vice versa repugnat non inductum. Errores igitur, qui pares omnes pariæque omnia peccata statuunt, sicubi aberrant à recto, non est huius loci coarguere: certe maiore ex parte apparet eos rationi contra euidenciam plane repugnare. Omnis enim est ex ipsorum autoritate peccatum perturbationis: atque quisquis dolet vel timet vel concupiscit, peccat. Ingentia autem magnitudine & quasi gradibus deprehenduntur perturbationum discrimina. Nam Dolonis metum quis parem esse Aiacis metui dicat, cum hic recipiat se & gradu abscedat composito ex hostibus parum per altera genua promouens: vel Platonis ex Socratis morte dolori illum Alexandri ob Clitum, qui sibi ipsi manus adferre parabat. Intenduntur enim haud mediocriter ex inopinato dolores, & casus est inexpectatus opinato acerbior: si ille, qui florentem & celebrem se visurum expectabat, tormentis audierit necatum, sicut Philotam Parmenio. Iam ira quis dixerit aduersus Anaxarchum indulsisse pari Nicocreonem, atque aduersus Philemonem Magam: quorum utrumque illi conuictis profciderant. Hic enim carnifici iussit, ut Philemonis iugulo strictum gladium ad-moueret, inde eum dimitteret: ille Anaxarchum pistillis ferreis contudit & concidit. Hinc iracundiam Plato animi nervos appellauit: ut quæ acerbitate intenditur & remittatur lenitate. Enimvero hæc & alia id genus, dum explodunt intendi per-motiones & incendi, insicantur existere iudicio, in quo vis consistit peccandi: verum extingui, contrahi, diffundi: ubi cadit plus & minus. Et quidem in iudiciis quoque magnæ deprehenduntur disparitates. Quandoquidem paupertatem sunt qui non pro malo, sunt etiam qui pro magno habeant malo, & vero alij etiam pro maximo: ut eius causa per scopulos & mare ruant. Iam mortem alij bonorum priuatione, alij supplicij perennibus apud inferos & piaculis terribilibus malum censent. Quid quod corporis valetudinem hi ut naturæ conuenientem & utilem magnificiunt: Alij eam inter omnia summum bonum credunt. Neque enim opum vel sobolis, neque

Regni, quod est diuina res mortalibus,

oblectamentum esse vllum, virtutem denique, nisi adlit sanitas, inutilem esse & sterilem opinantur. Hinc liquet & in iudiciis ipsis hos plus, illos minus labasce-re. Cæterum hæc non est nunc tempus redarguendi. Illud vero hinc sumendum, concedere etiam ipsos à iudicio distare partem animi brutam, in qua nasci perturbationem autumant acriorem & ampliolem, qui cum de nomine & verbo pugnant, res ipsas concedunt illis, qui differre perturbationibus subiectam & ratione non videntem partem ab illa, quæ ratione & iudicio prædita est, affirmant. In libris de assensu Chrysippus, cum rem esse cæcam dixisset iram, ac subinde obstare, quo minus clara cernas, subinde vero perceptis officere: paulum progressus: Quippe succedentes, inquit, perturbationes extrudunt ratiocinationes & ea quæ aliter videntur, ideoque propellunt ad diuersos actus: Tum testem laudat Menandrum:

*Hæc me miserum, quemnam in locum mens corporis
illo recesserat mea hæc articulo*

Non hæc sed illa deligimus.

Adhæc in progressu ostendit Chrysippus: etsi animans, quod ratione utitur, sua sponte rationem ubique sequatur, atque ab hac regatur: nos tamen identidem eam auerari concitatore alio impulsos impetu, agnoscens euentum ex dissidio cum ratione perturbationis. Alioqui ridiculum sit, ut Plato ait, quempiam dicere modo quam fuerit esse meliorem, modo contra deteriore: atque hunc sui potentem, illum impotentem. Qui enim fiat, idem ut seipso melior & deterior sit, vel superetur simul & superet: nisi aliquatenus geminus quisque natura foret, & aliquid in se deterius, aliquid etiam haberet rectius. Ita enim hic, dum in eo meliori deterius obsecundat, sui potens & se præstantior sit. Qui vero conuictus, ut pareat & ancilletur id, quod rectius est, parti animi brutæ, deterior seipso & impotens dicatur sui & non conuenienter naturæ comparatus. Quippe consentaneum est naturæ, ut ratio, quæ diuina est, dux sit & parti brutæ imperet, quæ iam inde ab initio ortum habet ex corpore, cui sua sponte aggregat se, huiusque perturbationum contagione afficitur, & tingitur ab eis, quia induit illud & cum eo est confusum: quod demonstrant appetitiones, quæ ad corporis nutum cientur, efferuescuntque in corporis vicissitudinibus & remittuntur. Quapropter iuuenes præcipites & temerarij sunt atque in appetitibus ardentibus rabidique sanguinis copia & feruore. In senibus cupidinum fons, qui sedem habet in iecore, extinguitur, dæteritur, & languescit. Inualefcit vero ratio, quod pars animi perturbationibus patens vna cum corpore contabescat. Hæc nimirum & brutorum informat ad 20 perturbationes naturas. Haud enim ex rectis opinionibus, neque vero ex malis ferocitas alijs præsto est & alacritas aduersus ea, quæ apparent horrenda, alijs immensi pauciores & trepidationes animi: sed sanguinis, spiritus, & corporis facultates diffonas creant perturbationes: quod ex corpore velut radice pars animi turbulenta germinet fundatque vnâ qualitatem & iudicium. Hominis autem turbulentis appetitibus consentire corpus & commoueri ab eis demonstrant pallores, rubores, tremores, cordis palpitationes, contra effusiones animi spe proposita vel expectata voluptatum. Vbi vero citra perturbationem ipsa secum agitur cogitatio, est corpus in quiete & tranquillum, neque in societatem vel partem muneris intelligentiæ venit, si ad descendum se intenderit, neque partem brutam animi in societatem admittat: qua re etiam esse patet 30 eas duas & facultatibus inter se distractas. In summa res & ipsi affirmant & liquet partim habitu regij, partim natura, alia animo bruto, alia animo tum ratione prædito tum intelligentiâ: quorum est homo simul omnium particeps, ac constitutus in omnibus, quas commemorauimus, differentiis. Namque habitu continetur, natura alitur, ratione & intelligentiâ utitur: denique confors est etiam partis animi brutæ, & natiuum habet perturbationis fontem non aduentitium, sed necessarium: qui semel deleri nequeat, sed medico & rectore habeat opus. Itaque non est Thracium vel Lycurgeum rationis munus, ut vna cum noxis emolumenta perturbationis excindat & elidat: Verum sicut fruticator Deus vel vinitor ut castris feritatem & exputet enormitatem, tum id, quod frugiferum est, cicuret & inflectat. Neque enim effundunt, qui crapulam metuunt, vinum: neque perturbationem, qui timent eius procellas, extinguunt, sed temperant. Quippe bouum & equorum saltationes & contumacias, non motiones vel actiones sustollunt: perturbationibus item domitis & cicuratis utitur ratio, non eneruat vel exsecat radicitus ex animo earum obsequia:

Sub curru equus (ut ait Pindarus) sub aratro bos, delphin volat

Velocius iuxta nauem, minanti apro

Cadem canis querendus est industrius.

Quibus longe sunt perturbationum pecudes conducibiliores, ut quæ rationi opitulentur, & seruiant virtutibus: iracundiâ, si mediocris sit fortitudini: iustitiæ odium improbitatis: inuidia in eos, qui immerito rebus secundis vtuntur: ubi amentia simul & petulantia flagrans eorum animus freno indiget. At ab amicitia indulgentiam, vel ab humanitate misericordiam, vel congratulari aut dolere alterius vicem a vera benevolentia, ne si velis quidem, diuellas neque distrahās. Quod si illi, qui vnâ amorem cum perditio amore exturbant, peccant: nec hi, qui cupiditatem auaritiæ causa insectantur, faciunt recte: cæterum perinde agunt atque illi, qui currere, ne offendant: & iaculari ne traiciant propositum, vitant, atque a canendo prorsus abhorrent propter absonum. Quomodo-

Quomodo enim in sonis musica concentum non tollendo graui & acuto: in corporibus ars medica salubrem valetudinem non calore vel frigidityte extinguenda; sed competentia & modo eorum temperatorum efficit: eiusmodi inest in animo id, quod vincit: quando infusa est a ratione facultatibus & motionibus turbulentis æquitas & modestia. Siquidem turgenti & tumentis corpori affinis est nimium anxius vel exultans vel pertristis animus: non gaudens, non tristis, non timens. Ac recte Homerus, cum ait:

Haud nimium trepidat bonus, aut versare colorem

Assolet.

non timorem sed immodicum detraxit timorem: ne fortitudo vecordia vel fidentia ferocia euadat. Quocirca in voluptatibus hians præcidenda libido, & in vindicta effrene improborum odium. Ita ille non stupidus & rigidus, sed temperans, hic iustus, non crudelis neque acerbus erit. At oppressis in totum perturbationibus, si etiam id fieri queat, in multis erit languidior & obtusior ratio, sicut sopitis gubernator ventis. Hæc itaque cum non animaduertant legumlatores, ambitionem & mutuum æmulationem in resp. inuehunt, tubis tibiisque animos bellicos in hostes excitant & inflant. Neque enim in poematibus tantum, ut ait Plato, artificem & ad vnguem factum fanaticus & lymphatus ridiculum facit: sed in acie quoque motus turbulentus & afflatus quasi furoris inexuperabilis, & inuictus est: quem etiam deos Homerus infundere ait 20 hominibus, sic fatus:

Sic ait, inflauit magnos animos populorum

Paſtori.

Et

Hæc minime sic inflant sine numine diuum.

velut ardorem rationi & vehiculum admouentes perturbationem. Porro hos ipsos videre licet frequenter laudibus iuuentutem acuentes; frequenter correptionibus etiam castigantes: quorum huic comitatur tristitia, illi lætitia. Siquidem correptio & in seclatio poenitentiam & ruborem inurit: quorum hic ex genere metus, illud doloris est: atque has præcipue ad corrigendum adhibent: sicut Diogenes, cum celebraretur Plato: Quid vero, inquit, habet ille præclari, qui tam diu philosophiam professus nemi acerbus fuit. Neque enim ita disciplinæ dicendæ sint, ut ferebat Xenocrates, nexus esse philosophiæ, quomodo iuuenum permotiones, pudorem, cupidum, poenitentiam, voluptas, dolor, gloriæ sitis: quarum stimulo scite & salubriter pungens ratio & lex in rectam viam iuuenem magno cum fructu deducit. Quare a Lacone pædagogo dictum est non male, effecturum se, ut honestis puer hilaretur & ingemisceret turpibus: quomodo meliorem nullum est neque speciosorem finem statuere homini libero rectæ institutionis.

PLUTARCHI,

De Iside & Osiride, Comment.

40 **M**ANIA bona sunt sanis Clea ab dijs cõtendenda: præcipue notitiam eorum, quatenus aspirare mortales valent, affectantes optamus eam ab illis ipsis consequi: quod nihil homini accipere grandius vel largiri Deo, veritate sit augustius. Nam cætera quidem hominibus Deus, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet peculiararem, eaque utitur. Neque enim argento numen & auro beatum, vel tonitribus & fulminibus est valens: sed scientia & intelligentia, idque omnium, quæ dixit, de cœlestibus pronuncians elegantissime Homerus

Idem vtrisque, genus nimirum, patriaque vna:

Iuppiter at maior natu & sapientior illo est.

Iouis declarauit esse augustius imperium, quod scientia & sapientia antiquius foret. Mea quidem sententia est etiam aternæ vitæ beatitudinem in eo positam esse, quod rerum cognitionem ante non abiecerit: at intelligentia ablata rerum & sapientia non vitam sed tempus esse immortalitatem. Quocirca desiderium veritatis imprimis de

diis est diuinitatis cupiditas: quæ quasi sacrorum restaurationem habet disciplinam & inuestigationem, eaque res omni expiatione & sanorum tutela sanctius est munus, & acceptum vt nihil aliud huic deæ, quam tu veneraris eximie sapientem & sapientia studiosam: vt nomen indicare videtur *ἡ δὲ θεὰ*, id est, scire & scientiam præcipue ad eam pertinere. Prudentiam enim denotat Isis, & est ei deæ Typhon hostis ob ignorantiam & errorem delirus dissipansque & opprimens sacram doctrinam: quam hæc dea contrahit concinnatque ac tradit religioni inuitatis: quæ sobrio assidue victu, ciborumque multorum & Veneris abstinencia castigat salacitatem & libidinem, austeram autem & grauiam in delubris deorum munera consuefacit tolerare. Quorum est finis primæ & summæ principis, qui sola mente comprehenditur, perspicentia. 10 quem hæc dea hortatur vestigare apud se agentem versantemque secum. Templi eius nomen notitiam & intelligentiam vniuersitatis dilucide indicat. Nuncupatur enim Ilium, quasi *ἰλιούδης τὸ ἴπ*: id est, cogniturum vniuersitatem. Itaque templum huius deæ circumspicte & sancte ineamus. Iam complures Mercurij, complures Promethei esse eam prodiderunt filiam: quorum alterum sapientia & prouidentia, Mercurium grammaticæ & musicæ inuentorem putant. Hinc Musarum, quæ apud Hermopolim sunt, priorem Ilium simul & iustitiam vocant quasi sapientiam, vt est dictum, & monstrantem diuina illis, qui iure & vere hierophori & hierostoli appellantur. Hi sunt, qui sacram de diis doctrinam ab omni defecata superstitione & arguta fedulitate in mente gerunt sicut in capsula & contegunt: quæ quidem partim ni- 20 grantia & opaca, partim illustrata & clara de deorum opinacionibus denunciat: cuiuscemodi etiam de sacro amictu produntur. Vnde quod hoc ornamentum defuncti Iliaci, nota est hanc doctrinam cum iis esse, atque hanc secum neque quicquam aliud ferre quando eo contendunt. Neque enim philosophos promissa barba Clea & lana facit, neque stola linea Iliacos & rasura. Cæterum Iliacos est reuera, qui ea, quæ circa hosce deos monstrantur & aguntur, legitime percepit, ratione scrutatur, & inquirat eorum veritatem. Quando vulgus vulgarissimum hoc & minimum præterit, quamobrem capillum recidunt Isidis sacerdotes, & veste linea vtantur. Alij nihil prorsus de his quicquam scire laborant. Alij lana iuxta ac carne ouis, quam colunt religiose, eos temperare memorant: deradi capita luctus causa, lineis vestiri co- 30 loris gratia, quem linum fundit floridum, æthereo caruleo colori, qui mundo est circumfusum, æmulum. Germana causa vna est omnium. Quippe purum, vt Plato ait, contingi ab impuro nefas est. Nullum autem partus retrimentum & sterces purum & mundum est. Iam ex retrimentis lanæ, villi, pili, & vngues pullulant & germinant. Quare ridiculum foret, si suos ipsorum pilos in expiationibus ponerent radentes & glabrum facientes totum vndique corpus, pecudum vero circumuicerentur & velarentur. Etenim Hesiodus existimandus est, cum ait:

*Festa tibi est si quando dies celebranda, caueto
Ne conuina tuos cultro purgaueris vngues.*

docere purgatis iam istis festum celebrandum, non ipsis in sacris adhibendam lustrationem & detractionem excrementorum. Nascitur autem ex immortalis telluris indole linum, fructumque effert, qui edendo est. Vestem suppeditat subtilem & nitidam, velamine non ponderosam, omni tempestatu accommodatam, minime opportunam, vt perhibent, pediculis: de quibus alijs. Sacerdotes vero vsque adeo excrementorum prouentum auersantur, vt non modo reiciant pleraque legumina, ex carnibus ouillam & suillam, quæ vim copiosam creant excrementorum: sed etiam salem in expiando à cibarijs dimoueant cum alijs de causis multis, tum quod potioris & cibi reddat stimulando appetitionem auidioses. Nam eo, vt Aristagoras dicitabat, quod in concreto multa minuta animalia emoriantur deprehensa, impurum haberi sa- 40 lem, fatuum est. Porro feruntur etiam ex puteo peculiari Apis potum præbere, atque à Nilo eum in totum depellere: non quo liquorem eius profanum crocodili causa, vt quorundam fert opinio, arbitrentur. Nihil enim æque est apud Aegyptios ac Nilus in honore: verum saginare videtur & obesos reddere Nili haustus. Nolunt autem eam vel Apis vel sibi habitudinem esse, sed expeditis & agilibus vestitas corporibus animas, neque naturæ caducæ vi & mole cœlestem premi vel degradari. Vinum Heliopolitani, qui Apis ferunt, omnino non inducunt in templum: quasi

quasi parum deceat sub oculis domini & regis interdum bibere. Cæteri eo vtuntur, parce tamen: ac frequentes habent lustrationes in quibus abstemij sunt. In his assidue cōmentantur, dicunt & docent res diuinas. Reges, qui isidæ sacerdotes fuerunt & ad mensuram ex sacris monumentis, vt est Hecataeus auctor, bibebant. Orsi sunt potare ab Pflammetichi æuo: antea non gustabant vinum, neque vt diis acceptum libabant, sed vt cruorem eorum, qui arma quondam diis intulerunt: ex quibus cælis & telluri commistis vineas ortas putant. Hinc etiam temulentia dementes & insanos efficit, quod progenitorum sanguinem ingurgitent. Atque hæc quidem secundo libro peregrinationis sue Eudoxus ita narrari ostendit à sacerdotibus. Piscibus marinis omnes non omnibus cæterum certis temperant, ceu Oxyrynchitæ hamo captis. Nam quia colunt Oxyrynchum piscem, metuunt ne hamus, cum adhæserit ei Oxyrynchus, immundus sit phragro Syenitæ. Siquidem putatur vna cum intumescente prodire Nilo, eiusque autem lactis vitro ostendere ipsum nuncium. At sacerdotes ab omnibus abstinent. Primi mensis die nono cum reliquorum Aegyptiorum quisque pro atrio assum piscem deuoret, sacerdotes non gustant, sed concremant pisces pro foribus duabus de causis: ex quibus sacram & elegantem repetam sanctis cōmentacionibus de Osiride & Typhone concinentem: Aperta & peruagata non necessarium neque opiparum pulmentum piscem demonstrat, atque in eo suffragatur Homero: qui neque Phæacas delicatos homines, neque insulares Ithacenses in usu habere scribit pisces, neque Vlysis socios in navigatione habuisse adeo diuturno & in salo, quam vt ad extremam inopiam reciderunt. 20 Breui mare quoque ex igne existimant secretum, neque portioitem vel elementum, sed diuersum excrementum corruptum esse & morbidum. Nihil enim monstrum vel fabulosum, neque ex superstitione, vt censent non nulli, sacris pro elemento imprimatur: sed partim quæ moralibus & frugiferis rationibus, partim festiuitate non vacant historica & physica: vt quod de cæpa traditur: cecidisse in amnem atque interisse Isidis altorem Dyctim, dum cæpas captat, prorsus absurdum est. Enimvero auersantur sacerdotes & abhorrent ab ea ex obseruatione, quod senescente luna gliscere & germinare solet. Est vero neque expiantibus se neque festa celebrantibus cæpa accommodata: his, quod Iachrymas sumentibus eam: illis, quod sitim prouocet. Suem item animal profanum ha- 30 bent. Nam præcipue admittere luna senescente coitum videtur: ac qui lac earum bibunt, eorum corpora lepram & asperitates impetiginis, quam psoram dicunt, emittunt. Fabulam quam illi, qui suem semel in plenilunio immolant adeduntque addunt, sectantem Typhonem ad plenam lunam aprum, ligneum loculum, in quo corpus iacebat Osiridis, reperisse ac dissipasse, non omnes recipiunt: quod eam per errorem acceptam sicut alia multa existimant. Delicias certe lautitiamque & luxum adeo execrabiles fuisse apud præcos ferunt, vt pila Thebis in fano posita sit, in quam incisæ sunt deuotiones in caput regis Minij, qui Aegyptios princeps ex angusta, tenui, & frugali viuendi ratione laxauit. Memorant Technatim Bacchoris patrem in expeditione Arabica, cum morarentur impedimenta, haud grauatim sumptis communibus cibarijs contentum 40 fuisse. Inde cum arcte in toro militari dormitasset, amplexum fuisse frugalitatem. Tum in caput execratum Minij fuisse, comprobantibusque sacerdotibus execrationem in pila consignasse. Reges ex sacerdotibus aut bellatoribus creabantur: Habent hi ex virtute, ex sapientia illi dignationem & ornamenta. Designatus ex bellacibus confestim in sacerdotum collegium allegebatur, veniebatque in consortium philosophia: testæ pro modum fabulis, quæ exilia veritatis simulachra & scintillas continent: vt certe non nullam ipsi significationem dant, qui pro delubris sphingas fere collocant: quod sapientiam theologia eorum inuolutam contineat. Signum, quod Sai est, Mineruæ, quam eandem putant Ilium esse, inscriptionem habuit huiuscemodi. Ego sum vniuersum, quod fuit, quod est, & quod est futurum, flammeumque meum nullus mortalium aperuit vni- 50 quam. Iam cum arbitrentur complures appellationem esse apud Aegyptios proprium louis Amum, quem nos prauè Ammonem dicimus, Manethos Sebennites occultum putat & occultationem hac voce indicari. At Abderites Hecataeus hoc vocabulum ostendit vsurpare inter se Aegyptios, quando quem in clamant: vocatiuam enim hanc dictionem esse. Quo circa primum deum vniuersitati eundem statuunt esse, quasi tectum & reconditum: inuitantesque & orantes, vt manifestus & apertus fiat, Amum dicunt. Ac religio quidem diuina apud Aegyptios sapientia tanta fuit. Id testantur Gregorum sapientissimi, Solon, Thales, Plato, Eudoxus, Pythagoras, & vt nonnulli vo-

lunt, Lycurgus quoque qui in Aegyptum profecti cum sacerdotibus consuetudinē habuerunt. Atque Eudoxum auditorem fuisse Chonupheos autumant Memphitae, Sonchitis Saitae Solonem, Oenupheos Heliopolitae Pythagoram. Hic, ut creditur, apud illos magna in admiratione fuit, admiratusque illos eorum gryphos & mysteria est imitatus scitisque suis aenigmata intexuit. Siquidem à literis hieroglyphicis multa ex praeceptis Pythagoricis nihil discendū: ceu haec, In sella ne comedas, Super choricem ne fideas, Palmam ne seras, Ignem domi gladio ne fodias. Equidem etiam cenfeo, quod monadem nuncupet Pythagorei Apollinem, dyadem Dianam, hebdomadem Minertiam, primam tesseram Neptunum, congruere cum iis, quae in illorum templis sunt dicata: & nimirum etiam cum iis, quae sibi agunt & scribunt. Quippe regem & dominum Osirim oculo & sceptro scribunt. Aliqui interpretantur hoc oculo, multis oculis praeditum: atque os multum, erit oculo lingua Aegyptia significare: caelum ut nunquam ob aeternitatem senescens corde thynni, quod subiectam crustam habet. Simulachra Thebis consecrata fuerunt iudicum manibus mutila, praesidis iudiciorum conniues: quod abstinentes & immota sit iustitia. Virorum militarium scarabeus anulo, quo signabant, insculptus fuit. Neque enim est scarabeus foemina, sed mares omnes. Pariunt sentem globi in modum, non ut incunabulorum potius materiam, quam natalium locum parent. Quando igitur, quae fabulantur de diis Aegyptij, audieris, errores, distractiones membrorum, & id genus multas fabulositates, refutanda quae ante diximus sunt, nec putandum horum ita factum & gestum quicquam. Neque enim canem proprie Mercurium dicunt: verum animantis huius ingenium cautum, vigil, & sagax, quod cognitione & ignorantia familiare & infestum discriminet. Qua ratione, ut ait Plato, deorum facundissimo canem assignant. Neque solem ex loto existimant infantem modo natum oriri: sed ita solis exortum scribunt, accensam ex humoribus flammam innuentes. Quando & immanissimum Persarum regem truculentissimumque Ochum, qui necatis multis Apim denique mactavit & in cena depastus est cum amicis, nominauerunt gladium, nominantque etiam num in regum catalogo: non quo proprie eius essentiam significet: sed quod morum asperitatem & importunitatem instrumento mortifero comparent. Eo sane modo, quae de diis referuntur, si audias & accipias ab exponentibus fabulam sancte & philosophice, perpetresque semper atque obserues sacrorum solennia: nihil autem quam synceram opinionem de diis tenere cenfeas te eis vel immolaturam vel facturam gratius: non leuius impietate deflexeris malum superstitionem. Memoratur fabula haec compendiosissime, quatenus fieri potest, inutilibus valde & superuacaneis recis. Concumbentem aiunt furtim cum Saturno Rheam ut percepit sol, hunc ei imprecatum, ut neque mense neque anno eniteretur. Cupidum autem huius deae Mercurium cum ea congressum esse, inde taxillis cum luna luisse, ablataque ex vno quoque eius lumine parte septuagesima, ex omnibus dies quinos coisse, quos sexaginta & trecentis eum intercalasse, intercalares eos nunc Aegyptij vocant, & natales deorum agunt: prius editum Osirim, vocemque vna cum nato excidisse, omnium dominum prodire. Sunt, qui Pamy lae cuidam ferunt Thebis aquanti ex Iouis fano vocem accidisse, quae proclamare ei praecipisset, magnum regem beneficum natum esse Osirim, ideoque hunc eduxisse traditum sibi ab Saturno Osirim, ac Pamyliorum festum ei solennibus Priapi assimilari: Altero die Aruerim, quem Apollinem & maiorem Horum quidam nuncupant: Tertio Typhonem non tempestiue neque recto loco, verum erumpentem impetu per latus exilisse: Quarto Ilin in praeriguis natam: Quinto Nephthen, quam finem & Venerem, non nulli etiam Victoriā dicunt. Ortum Osirim & Aruerim ex sole, ex Mercurio Ilin, Typhonem & Nephthen ex Saturno. Quare reges tertio intercalari, quia eum habebant nefastum, non vacabant actui rerum, neque corpus usque ad noctem curabant. Cultam autem à Typhone Nephthen fuisse. Ilin & Osirim inter se amantes, antequam ederentur, in ventre sub tenebris concubuisse. Quidam volunt Aruerim quoque ita ortum, appellarique ab Aegyptiis maiorem Horum, Apollinem à Graecis. Regno suo Osirim confestim Aegyptios ab angusta & fera vita abduxisse, fruges monstrando, leges sciendo, & deos docendo venerari, post agrum mansuefaciendo lustrasse, nec armis habuisse opus, sed blandimentis pluresque facundiaque cum omnis generis cantilenis & modulatione permulsos induxisse. Hinc ex Graecorum sententia eundem Libero patri hunc esse. Typhonem absente illo nihil noui molitum obstantem Iside, quae cauere & prauidere potentia sua valebat. Regresso dolum nexuisse affectis duobus & septuaginta coniu-

coniuratis, cum haberet etiam sociam reginam Aethiopiae praesentem, quam Azo appellant: a modo inito latenter corporis Osiridis, atque pro eius magnitudine affabre factam & eleganter instructam arcam in conuiuium intulisse. Eius spectaculo oblectatis stupentibusque conuiuiis ludibundum ostendisse Typhonem, qui inclusus magnitudinem eius impleffet, ei se dono arcam dare. Tentantibus sigillatim omnibus, ut nemo congruebat, subeunt eam decubuisse Osirim. Ibi conscios aduolantes operculum iniectisse, atque hinc clauis eam extra obsepsisse, hinc feruidum plumbum infudisse, atque ita in amnem extulisse, ac per ostium Taniticum in pelagus demisisse: quod propterea inuisum nunc est, atque execrabile vocari ab Aegyptiis. Haec gesta perhibent die septimodecimo mensis Athyr: quo sol Scorpium transscendit, regni Osiridis illo anno vigesimo octavo. Alij vixisse aiunt eum, non regnasse tantum spacij. Quia id facinus odorati erant, qui circa Chennin incolebant, Panes & Satyri, deque eo sermones feruerant, repentinos vulgi fluctus & pauores etiamnum inde Panicos vocari. De quo edoctam totondisse extemplo vnam comam Ilin, vestemque lugubrem sumpsisse. Unde hac quoque memoria vrbis nomen esse Copto. Alij nomen hoc significare putant priuationem. Siquidem priuare coptan dicunt. Palantem vero in omnem oram praeterisse neminem, quem non affaretur. Quin incidisse eam etiam in pueros, ex quibus sciscitatum de arca fuisse. Hos, cum eam forte vidissent, indicasse ostium, per quod vas Typhonis amici in mare eiecissent. Hinc diuinandi vim pueris fuisse Aegyptios existimare, atque praecipue oracula petere ex horum vocibus in delubris ludentium, & quod in buccam venerit, effundentium. Ut sensit iunctum fuisse per errorem forori suae amatem quasi sibi Osirim, argumentum que conspexit coronam melilotinam, quem ille apud Nephthen reliquerat, infantem vestigasse. Illum enim repente Typhonis terrore eam enixam. Aegre & laboriose inuentum ab Iside ducibus canibus, eductumque fuisse, ac tutorem comitemque habuisse Anubim appellatum, & dictum deorum custodem, ut hominum canes. Ex hoc arcam didicisse ad oram circa Biblum à solo eieciam & ericam cuiuspiam à molli vnda fuisse appulsam. Haec erica in speciosissimum germē & maximum excreuit, quem complexa est & vestiuit atque intra se texit loculum. Suspensus fructus amplitudine rex excidit eum, qui complectebatur non conspectum loculum, sinu, ac fulcimentum tecto suo subiecit. Haec aiunt cum diuina fama aura Idis accepisset, contulisse se Biblum, confidentemque abiectam ac lamentantem, alium compellasse neminem, tantum reginae ancillas salutare comiter, comam earum colligasse, mirificamque corporibus earum ex se aspirasse fragrantiam. Contemplanti ancillas reginae desiderium inaccessibile peregrinae capilli corporisque ambrosiam spirantis. Ita accitam & factam familiarem dedisse infanti nutricem. Nomen regis Malcandrum edūt, illius Astartem, alij Soasin, alij Nemanum, quod Graeci Athenaida appellasse. Aluisse Ilin mammae vice digitum pueri ori inferendo, nocte ambulasse quod corporis erat mortale, ipsam in hirundinem versam circunvolasse columnam querulam: usque dum id aduertens regina & vociferans, ut concremari spectauit infantem, eum immortalitate fraudauit. Ilin, ut detecta est, columnam poposcisse tecti: qua subtracta facile ericam refecasse, mox hanc linteo obuelatam vnguentoque perfusam tradidisse regibus. Id lignum hac quoque memoria in templo Iside sacratum à Bibliis coli. In loculum porro incubuisse ac lamentatam fuisse tantopere, ut ex regis liberis natu minor intermoreretur, ac maiore secū rapti loculoque nauis imposito soluisse. Cum Phaedrus flumen ventum flexisset acrius ad orientem, ira inflammata alueum eius exicasse. Ut primum solitudinem attigit, remotis arbitris aperuisse arcam, facieque sua in Osiridis faciem incubuisse exosculataque lachrymas profudisse. Puerum sensim admouisse à tergo se, & rem explorasse. Illam, cum id sensisset, respexisse atque horride puerum fuisse ex bile intuitam, at puerum ex nimio tremore expirasse. Alij haud ita, sed eo, quo relatum est modo, in mare fuisse delapsum. Consecutum autem Iside deae gratia honores. Quem enim canunt in conuiuiis Aegyptij Menerotem, eum hunc esse. Sunt qui puerum hunc dici Palestinum, urbem que Pelusium nomen ab eo traxisse ab hac conditam dea. Eum autem, qui canitur, Menerotem principem inuenisse musicam scribunt. Sunt qui ferant nullius eam appellationem, ceterum genus esse loquendi potantibus & epulantibus conueniens, se cunda ea adfint. Hoc enim dictione Menerote significatum conclamare assidue Aegyptios: ut sane nec, quae monstratur eis effigies hominis mortui in scrinio translata, monumentum est Osiridis casus, quod non nulli credunt: sed vino calentes excitare se

mutuo ad vtendum & fruendum rebus presentibus, quod omnes propediem tales sint futuri: quam obrem inducunt eam in commestationem. Profecta ad filium Horum, qui Buti educabatur, Iside atque arcula seposita, venantem noctu ad lunam Typhone offensus eam, corpusque agnitum in quatuordecim concidisse portiones ac dissipasse. Ilim, cum id rescuisset, eas peruestigasse cymba papyracea paludes per nauigantem. Hinc scaphis papyraceis nauigantes non violari a crocodilis, siue eas timeant siue venerentur huius deae gratia. Ea de causa frequentia per Aegyptum Osiridis conditoria dicitur: quod ut in quamque partem circumuagans incidisset, ei funus fecisset. Id alij negant, sed eam simulachra fecisse distribuisseque per singulas vrbes, quasi corpus daret: quo pluribus locis in ueneratione foret: & si superasset Typhon Horum, requirendo busto Osiridis vero, cum multa dicerentur & monstrarentur, spem abiceret inueniendi. Vnum ex Osiridis membris non eam reperisse pudenda. Siquidem actutum in amnem fuisse proiecta, gustasse ea Lepidoton, phagrum, & Oxyrynchum, quos praecipue piscium Aegyptios detestari: cuius umbram expressisse Ilin ac consecrasse Priapum, cui etiam nunc festum diem agitare Aegyptios. Inde Horo Osirim ab inferis suppetias uenientem, acuisse eum exercuisseque ad praelium, ac requisisse, quid pulcherrimum censeret: Quo facto patris & matris persequi poenas afflictorum. Iterum rogasse, Quodnam maxime conducere in praelium euntibus animal: Respondente equum Horo, obstupuisse Osirim miratumque, cur non leonem potius quam equum. Cui occurrisse Horum, esse quidem indigentem ope leonem conducibilem, sed equum ad effusum in fugam dissipandum atque conficiendum hostem. Quo audito delectatum Osirim, quod abunde instructus Horus esset. Fama tenet multos quotidie ad Horum per fugientibus etiam pellicem se Typhonis ad eum contulisse Thuerin. Quam cum Ophis quidam consecraretur, ab Hori comitatu trucidatum fuisse: qua de causa nunc funiculum quempiam in medium coniectum concidunt. Praelium per multos dies traxisse, ac penes Horum fuisse uictoriam. At quod Typhonem Isis, in cuius hic potestatem traditus fuerat uinctus, non necasset, sed uincula dempsisset, eumque missum fecisset, aegre tulisse Horum, atque illatis genitrici manibus capiti eius insigne regium detraxisse, cui reposuisse Mercurium factam ex capite bouino galeam. Cum autem non iustorum natalium Horo litem Typho intendisset, defensore Mercurio deorum sententia Horum iuxta originis pronunciatum fuisse. Duabus debellatum aliis pugnis Typhonem. Ilim a facto ex Osiridis complexu genuisse Helitomenum, captumque inferioribus membris Harpocratem. Haec fere sunt fabulae capita horrendissimis omis: ut est quod de Hori dissectione & Isidis detractione fabulantur. Si ergo in beata haec & aeterna natura, qua potissimum censetur in animo diuinitas, esse gesta uere & interuenisse opinantur & praedicant:

Os exuat necesse est & deuoueat:

Vt Aeschylus ait. Quod tamen tibi nihil refert dicere. Tu enim adeo prae & barbare de diis sentientibus tua sponte infensa es. Haudquaquam uidentur tamen haec germana anilibus fabulis aut commentis futilibus, qualia poetae & fabularum scriptores, qui araneorum ritu producant ex semetipsis principia sine suppositione, textunt & protendunt: sed casuum in se quaestiones atque expositiones continere. Ac quomodo mathematici arcum caelestem representationem esse solis aiunt coloribus distinctam a ceteris nostrae in nubem repulsur: sic fabula hic doctrina cuiuspiam alio mentem reflectentis simulachrum est: quod sacrificia, quae sunt cum luctu coniuncta & representant mortem, innuunt, & delubrorum descriptio, quae hinc in pleromata laxata & curricula subdialia perlucida sunt, hinc cryptas & caliginosa habent stoliditatem Thebanis affinita & adytis: praesertim Osiriorum opinio, cum multis locis conditum corpus esse dicitur. Abydum fortasse aut Memphin dicitur aiunt oppidum, quod unum uerum habeat, atque Abydilocupletes & potentes Aegyptios humari, qui apud corpus student humari Osiridis: Memphi uero Apim tolli illius animam imaginem, ubi etiam conditum esse corpus. quod oppidum huius stationem bonorum interpretantur, illi uelut Osiridis tumulum. Insulam modicam pro portis esse aliis inuiam & inaccessam omnibus, nec uel aues in eam demittere se, uel appellere pisces. Vno articulo sacerdotes iustrantes expiare & redimere monumentum * Methides planta inumbratum, quae cuiusuis oleae amplitudinem superat. Eudoxus, etsi Osiridis busta commemorant frequentia, Butiride tamen esse situm corpus. Quippe patriam hanc eius fuisse. Nec iam explicatum opus esse Taphosirin. Ipsum enim explicare uocabulum taphon, id est sepulchrum Osiridis.

* Alij, Mediphthes.

ridis. Commendo autem ligni sectionem, & lini incisionem, & libamina dari: quod multa mysteria his interueniant. Non modo autem horum antistites, uerum etiam aliorum narrat deorum, qui non ingenti neque immortalibus sunt, reliquias apud ipsos conditas esse exanimatas colique: animas uero eorum in caelo refulgere sidera, nuncuparique a Graecis Isidis stellam Canicula, Sothin ab Aegyptiis, Hori Orionem, Typhonis sidus Vrsam. Ad depingenda animantia, quae uenerantur, tributum alios inferre, solos immunes se seruare Thebaidis cultores: quia mortalem deum neminem habent: sed quem nominant ipsi Cneph, eum ortus & occasus expertem esse. Multa huiusmodi cum memorentur & monstrantur, qui huius regum arbitrantur & tyrannorum, qui ob excellentem uirtutem uel potentiam diuinitatis dignationem opinione sibi uendicauerunt, inde in calamitates inciderunt, facta & clades nobiles & ingentes commemorari, hi effugio orationis expeditissimo utuntur, infamiamque haud male ab diis in homines traiciunt: atque haec habent ex historiis adminicula. Siquidem tradunt Aegyptii corpore Mercurium ita fuisse comparatum, brachium ut haberit iusto macilentius, Typhonem colore rufum fuisse, candidum Horum, fuscum Osirim, ut qui natura homines fuerint. Iam duce quoque appellant Osirim, Canobum gubernatorem: a quo nomen traxisse aiunt stellam: nauemque, quam uocant Argo Graeci, Osiridis nauis simulachrum honoris causa in stellas relatum non procul meare Orione & Canicula: quorum hanc Isidi, illum putant sacrum esse Aegyptii Horo. Vereor autem, ne hoc sit immota mouere, & pugnare non cum uetustate, ut uerbis utar Simonidis, solum: uerum etiam cum multis hominum nationibus & gentibus, quas horum deorum possidet religio: quod parum ab sint, quin traducant ex caelo in terram nomina tanta, honoremque & fidem fere cunctis ex prima genitura impressam labefactent & aboleant, qui magnas impio populo fenestras pandunt in humana conuertenti caelestia, splendidam etiam dant licentiam praestigiiis Eumeri Messenij: qui ipse testimonia commentus absone fidei & a natura abhorrentis fabulata orbem terrae omni impietate impleuit: dum eos, qui pro diis habentur, iuxta omnes interducum nauarchorum, & regum nomina recenset: tanquam qui olim nati fuerint, atque illa legit Panchonte literis aureis per scripta in acta: quae in nullius manus neque barbari neque Graeci, nisi unius Eumeri (qui scilicet nauigauit ad eos, qui nusquam gentium extiterunt neque existunt, Panchos & Triphyllos) uenerit. Atque magnifice celebrantur res gestae apud Assyrios Semiramidis, magnifice Sesostris in Aegypto. Phryges nunc quoque praecleara & mirifica facta manica nuncupant: quod in praecis regibus Manis quidam uir bonus & pollens apud eos fuerit: quem sunt, qui Masdem dicunt. Cyrus Persas, Macedonas Alexander uene ad ultimas terras duxit: ceterum nomen sortiti sunt ac memoriam regum proborum. Quod si qui ostentatione sublati, ut ait Plato, quorum ex insolentia & rerum imperitia flagrauit animus procacitate, appellationem acceperunt deorum, eisque erecta templa sint: breuis aui flos illorum gloriae fuit, mox etiam nota iniusti uanitatibus & insolentiae cum impietate & scelere coniunctae

Præpetibus pennifumus ut sublatis abiere:

ac nunc ut fugitiui, qui iudicati sunt ut abduci possint, delubris & ab aris abstracti nihil praeter monumenta & conditoria habent. Hinc Antigonus ille senex, cum Hermodotus quidam in poematibus suis solis filium deumque ipsum praedicaret: Nihil, inquit, in me eiusmodi agnosco, qui lasanum meum portat. Probe etiam Lysippus plures pictorem Apellem perstrinxit: quod in effigie Alexandri manu pinxisset fulmen, ipse uero addidisset ei hastam, cuius nullum seculum gloriam esset deleturum germanam & propriam. Rectius itaque, qui de Typhone, Osiride, & Iside quae prodita memoriae sunt, neque deorum casus neque hominum, uerum esse magnorum arbitrantur Latium: quos Plato, Pythagoras, Xenocrates, Chrysippus uestigii insistentes ueterum theologorum, esse hominibus autumant ualentiores, & uiribus longe quam nos superiores, diuinitate autem non syncera neque mera praeditos: sed natura animi & corporis sensum sortita uoluptati patentem & dolori, iisque perturbationibus, quae in hisce existentes conuersionibus hos magis, illos minus exanimant. Effert enim se non secus in laribus atque in mortalibus uirtutis malitiaeque disparitates. Nam apud Graecos quae canuntur facta Gyganica & Tytanica, ac Saturni cuiuspiam nefandae actiones, Pythonisque aduersus Apollinem concertationes, homicidiaque Liberi patris, & Cereris errores germana sunt Osiridis & Typhonicis aliisque, quae fabularum mo-

do commenta vbiuis obuia sunt: ac quæ facris inuoluta mysticis ceremoniisque nefanda & recta ad vulgus feruantur, hæc eodem loco sunt. Audimus etiam Homerum bonos semper extra ordinem *θεοδίας*, id est, diis similes, *ἀνθρώπους*, id est, diis æquiparados, & *θεῶν ἀπὸ δυνάμεως ἴσους*, id est, diuinis consiliis præditos dicentem: appellatione à laribus tracta vtentem promiscue iuxta in probis atq; in improbis.

Huc prope in infelix, quid ita extimescis Achivos.

Sed genio similis cum quarto concitus esset.

Pessima quid tantum Priamus Priami quoq; proles

Commisere scelus, totis vt viribus optes

Moenibus egyptie fabricatam euertere Troiam?

Quibus locis vsus est Homerus dictione *δρακόντι* pro infelici, pessimo, & genio similis, quod diluta laribus sit multiplexq; natura & voluntas. Hinc Plato diis celestibus dextera & imparia, diuersa ab his assignat dæmonibus, id est, laribus. Xenocrates dies nefastos & ferias, quæ verberationes, vel plangit, vel ieiunia vel execrationes, vel obscæna verba habent, parum censet vel deorum honoribus vel larium congruere bonorum: sed esse naturas in aere grandes & robustas, morosas tamen & terribiles: quæ illis mulceantur, affecuræq; ea nihil aliud tristius moliantur. Contra probos & bonos tum Hesiodus pueros lares, præsidescq; hominum appellat munificos, ac regium illud munus adeptos: tum Plato interpretem nominat hanc nationem & administram inter deos & homines: quæ vota & preces illuc mortalium deferat, inde oracula huc & bonorum dona portet. Empedocles & pœnas ait exoluere lares suarum noxarum & delictorum.

Aetheris hos pulsus sub vastum conuicit æquor,

Ima in terræ æquor compellit, terra deinde

In solis cursum, qui mox cœli implicat orbi,

Ex aliq; alius caput hos, odere sed omnes.

quoad castigati ita & repurgati regionem suam nativam atq; ordinem recipiant. His & eiusmodi affiniâ memorari referunt de Typhone, facinora eum atrociam inuidia & malignitate impulsam designasse, omnibusq; confusis vniuersam simul terram & mare calamitatibus cumulasse, inde fuisse in eum animaduersum: Supplicij exactricem Osiridis sororem & coniugem extincta Typhonis & discussa infania & rabie haud permisisse puluerem & certamina, quæ subiit, errorelq; suos, multaq; sapienter, multa fortiter facta in obliuionem venire ac silentium: verum sacratissima mysteria interpolasse imaginibus, figuris, & simulachro illorum casuum: itaq; religionis disciplinam ac solatium viris & mulieribus, qui pari calamitate prelli essent, sacrasse. Hanc autem & Osirim ex bonis laribus virtutis causa in deos conuersos, vt postea Herculem & liberum patrem simul deorum & larium non absurde confusos honores obtinere cum omnibus locis, tum his, qui super terram & sub terra sunt pollentes plurimum. Neque enim alium esse Sarapim quam Plutonem autumant, & Isin Persephonem: vt Archemachus author est Euboensis & Ponticus Heraclitus oraculum, quod Canobi est, Ditis patris esse ratus. Ptolemæus Soter colossus apud Sinopem sustulit Ditis patris, qui, qua figura esset, ignorabat, neque ante conspexerat, cum præcepisset, vt quam citissime Alexandriam se deportaret. Imprudenti ac fluctuanti, vbi collocatus esset, visionemq; exponenti amicis multiuagus vir Sosibius nomine oblatus est: qui Sinopæ ferret se eiuscemodi colossus, qualem videre rex visus esset, conspexisse. Itaque misit Sotelem & Dionysum, qui longo spacio ægre non sine diuina prouidentia interceptum adduxerent. Vt apportatum contemplati sunt, augurabantur Timotheus sacrorum interpretes & Manethon Sebennites Ditis patris signum esse. Coniecturâ ceperunt ex Cerbero & dracone, fidemque fecerunt Ptolemæo nullius esse dei alterius quam Sarapidis. Neque enim illinc ita dictus aduenit, sed Alexandriam delatus nomen vsitatum apud Aegyptios Ditis patris iuuenit Sarapim. Et certe physico authore Heraclito Dis pater & Liber pater hic est. Ac quando infantiunt & delirant, in hanc concedunt opinionem. Qui enim Ditem patrem censent dici corpus, quod anima, velut desipiat & ebrietate grauetur in eo, illiberaliter allegoria vtuntur. At satius est Osirim cum Libero patre, & cum Osiride Sarapim conciliare, qui postquam naturam immutauit, hanc sit sortitus appellationem. Hinc omnibus est Sarapis communis: sed vt Osirim, qui sa-

qui sacrorum consortes sunt, intelligunt. Siquidem absurdum est scriptis Phrygiis attendere, quibus traditur Charopam quandam Herculis fuisse filiam, Isæaci vero Herculis filij Typhonem. Repudiandus etiam Philarchus: qui primum scribit in Aegyptum ex Indis Liberum patrem duos duxisse boues: quorum vni nomen Apim, alteri fuisse Osiridi. Sarapim vocabulum esse illius, qui vniuersitatem ordinat, à *σαρπει*, quod polire & ornare quidam dicunt. Quippe monstrosa hæc Philarchi sunt. Longe monstrosiora adferunt, qui deum esse Sarapim inficiantur: cæterum ita Apidis loculum dici, ac valuas quasdam æreas apud Memphim, quas Lethes & Cocythi vocant, cum funerat Apim, pandi cum graui & aspero strepitu. Hinc quicquid ex ære factum concrepat, ab eo abhorre nos. Melius illi, qui ab *οὐρανῶν* & *οὐρανῶν*, id est, cieri, vniuersitatis simul cursum deducunt. Sacerdotes plarique inter se contextos Osirim aiunt & Apim, narrantque ac docent nos elegantem effigiem Osiridis animæ existimare Apim debere. Ego vero si nomen est Aegyptium Sarapis, lætitiâ id denotare & gaudium reor, coniectura ductus: quod solenne apud Athenienses charmosena à gaudio dictum Aegyptij Seri vocent. Namque Plato *Ἀδύς*, id est, Ditem patrem, quasi *ἀδύς*, id est, reuerentiæ filium posteritati eius & placidum deum ait nominatum: atque apud Aegyptios cum alia multa nomina sunt inania, tum inferorum sedem, quo discedere à letho existimant animas, Amenthen dicunt: quod nomen significat capientem & dantem. An hoc quoq; ex nominibus sit, quæ ex Græcia quondam migrauerunt, & traiecta sint illuc, post dispiciemus. Nunc reliqua eius quam in manibus habemus, opinionis attemamus. Osiris & Isis ex bonis laribus in deos transiere. Typhonis oppressas & fractas vires, palpitantes etiam num tamen & animam agentes certis sacrificiis propitiant placantque. Interdum contra insultant ei & fuggillant eum in non nullis festis: in quibus homines rufos ludibrio habent, asinum autem præcipitant, vt Coptitæ: quod fuerit rufus Typhon ac colore Asinino. Busiritæ & Lycopolitæ tubis, quod asinino clangorem asinilem edant, prorsus non vtuntur. Denique non mundum asinum, sed animal habent propter eius cum illo gentilitatem dæmonicum esse: placentulasq; in sacrificiis faciunt mense Payni & Phaophi, quibus pro signo asinum alligatum addunt. In solis solennibus deum * contemplaturus ^{* Veneraturis, forsitan.} præcipiunt, aurum corpore ne gestent, neue asino pabulum præbeant. Apparet Pythagoreos quoque Typhonem esse vim dæmonicam arbitrari. Docent enim in modo pari sexto & quinquagesimo natum Typhonem. Iam trianguli vim Ditis patris, Liberi, & Martis esse: quadranguli Rheæ, Veneris, Cereris, Vestæ, & Iunonis: dodecagoni Iouis, octocæpenticontagoni Typhonis: vt Eudoxus scriptum reliquit. Aegyptij, quia rufum Typhonem fuisse arbitrantur, etiam boues, qui rufi sunt, sacrant, vsque adeo exquisite in eo religiosi, vt si vel pilum habeat nigrum vel album vnum, non litari arbitrentur eo. Quippe hostiam non esse diis gratam, imo diuersum: quæcunque hominum animas scelestorum & improborum in alia transfiguratorum corpora assumpserunt. Idcirca execrabantur in caput victimæ, præcisumque in amnem olim proiciebant, nunc vendunt peregrinis. Bouem autem, qui immolandus erat, certi sacerdotes, qui dicti fuerunt sphragistæ, signabant. Sigillo insculptus erat, vt Castor est author, homo genu innixus, qui retrorsum circumactis manibus tenet imminentem iugulo gladium. Iam referri etiam ad asinum, vt est dictum, similitudinem rudiatæ & opprobrij causa non minus quam coloris opinantur. Quapropter ex regibus Perfarum imprimis infestis Ocho vt nefario & detestabili, asinum eum cognomine dixerunt. Qui cum dixisset: Atqui Asinus hic bouem vestrum deuorabit: immolauit, vt est apud Dionem relatum, Apim. Qui perhibent ex conflictu Typhonem asino vectum septem dies profugisse, saluumque liberos procreauisse Hierosolymum & Iudæum, statim produnt se res Iudæicas ad hanc fabulam trahere. Atque hæc quidem huiusmodi præbent allegorias. Porro alio ex capite inter eos, qui quid, quos magis philosophiam redoleat, alterre queunt, simplicissimos primum consideremus. Hi sunt, qui aiunt: quomodo Græci per allegoriam dicunt Saturnum tempus, Iunonem aera, Vulcani ortum aeris in ignem conuersionem: sic apud Aegyptios Osirim Nilum esse coniunctum Isidi terræ, Typhonem mare: in quod Nilus illabens extinguitur & dissipatur præter portionem eius, quam recipit & rapit terra, vnde genitalis reditur. Ac lamentatio est sacra, quæ facta est Saturni seculo. Lamentantur in partibus natum læuis & in dextris expirantem. Siquidem existimant Aegyptij plagas orien-

tales mundi faciem esse, Boreales dextras, Austrinas sinistras. Cum ergo ex sinistris Nilus decurrat, & sub æquor diffundatur in Borealibus: iure natales in sinistris, & in dextris interitum habere dicitur. Hinc mare sacerdotes detestantur, salemque Typhonis appellant spumam: & ex interdictis in mensa salem nefas est apponere, nec gubernatores salutant: quod exerceant salum, vitamque ex eo tolerant. Auerlantur imprimis hac de causa pisces, atque odisse scribunt pisce. Siquidem Sai in fani Mineruæ vestibulo sculptus fuit infans, senex, mox accipiter, hinc piscis, postremo equus fluuiatilis. Id significabat ænigmatice, O nascentes & morientes deus odit impudentiam. Nam infante & sene nascentes & morientes, accipitre deum denotant, pisce odium, ut est dictum, maris causa, equo fluuiatili impudentiam. Dicitur enim, cum interemisset patrem, consuetudinem habuisse cum genitrice. Apparebit etiam, Pythagoreorum dictum, mare Saturni lachrymam esse, obscure indicare eius spurcitiem & a natura dissociationem. Atque hæc quidem ut foris petita dicta sint, quæ vulgarem habent cognitionem. Sapientiores sacerdotes non tantum Nilum Osirim nominant, & mare Typhonem: verum etiam Osirim semel principium & vim omnem humili-
cam, quod causam cum generationis & seminis naturam arbitrentur esse: Typhonem contra quicquid squallidum & igneum est, siccansque plane, & humiditati inimicum. Hinc quod rufum corpore & pallidum eum fuisse existimant: non libenter alloquuntur eiusmodi speciei homines vel consuetudinem cum eis agitant. Viceversa nigrum fuisse Osirim fabulantur: quod omnis aqua tellurem, vestes, & nubes, si admix-
ta his sit, denigret, iuuenumque insita humiditas germinet capillum nigrum. At canicies tanquam pallor provenit ætate proeclis. Ac ver virefcens, fecundum, & blandum: autumnus succi inopia cum plantis inimicus, tum animantibus est insalubris. Qui Hieropoli alitur bos, quem Meum dicunt Osiridi sacrum, sunt qui Apis eum esse putent patrem, niger est, proximosque secundum Apim honores obtinet. Adhæc Aegyptum, quæ præ cæteris est fusca, sicut oculi nigrum, Chemia vocitant, assimilantque cordi. Torrens enim est humidaque & ad plagas orbis Austrinas, ut ad lævas hominis partes cor potissimum inclinatur & vergit. Solem autem lunamque non curibus, sed nauigiorum vehiculis vtentes circumuagari dicunt perpetuo: significantes ex humore eos gigni alique. Porro tenet eos opinio Homerum quoque sicut
Thalem ex Aegyptiorum disciplina aquam omnium principium statuere. Siquidem Oceanum Osirim esse, Thetyn Isin quasi nutrientem vniuersa adiuantemque in educando. Etenim seminis effusionem Græci *επρωσιον* vocant, & coitum *σπρωσιον*, atque *σπρωσιον*, id est filium, *απο το υδρατος* *υδατος* *υδατος*, id est, ab aqua & pluuere, Liberumque patrem Hyem vt naturæ præsidem humidæ, eundemque Osirim dicunt esse. Quippe Osirim Hellanicus ostendit audisse se Hysirim ab sacerdotibus dici. Ita enim perpetuo hunc deum nuncupat haud ab re, à natura & inuentione. Atque eundem hunc quidem Libero patri esse quem nosse Clea potius quam te par sit? quæ princeps apud Delphos & Thyadarum, solennibusque Osiriæ à patre & matre consecrata. Quod si sunt aliorum causa adducenda testimonia, arcana ne moueamus. Quæ vero in propatulo
agunt, cum funerant Apim sacerdotes & efferunt rate corpus, ea nihil à bacchatione discrepant. Etenim tergis ceruinis amiciunt se, thyrsosque gestant, vociferationesque adhibent & corporis inquietationes sicut furere Bacchico afflati. Hinc taurina effigie complures Græci fingunt Liberi patris signa. Etorum fœminæ implorant precibus eum, vt pede bouino ad ipsas accedat. Apud Argiuos Bugeni, id est boue nato est Libero patri cognomentum. Cient eum tubis ex aqua, conticentes in abyssum agnos Pylaocho. Tubas in thyrils recondunt: vt in libris de sacris Socrates demonstrauit. Congruunt titanica quoque & nox sacra iis, quæ de Osiridis dilacerationibus, reddita ei vita, & secundis natalibus commemorantur. Perinde ea, quæ in funere aguntur. Siquidem tam Aegyptij multis locis monstrant, vt diximus, tumulos, quam Delphi Liberi patris apud se reliquias ad oraculum repositas esse putant: sacrumque, quando Bacchæ Licnitem excitant, faciunt puri in Apollinis templo. Non autem vini modo Liberum patrem, verum etiam naturæ omnis liquidæ existimare Græcos præsidem esse & authorem locuples testis Pindarus est, qui ait:

*Magnum arborum auget pascuorumq; iubar,
Purum exhilarans Liber pater autumnus.*

Vnde

Vnde colentibus Osirim arborem vrbanam perdere & aquæ fontem obstruere est interdictum. Neque vero vnum modo Nilum, sed & liquorem semel omnem effluuium appellant Osiridis, atque in huius dei honorem vna semper præcedit sacra, folioque ficulneo regem & plagam mundi Austrinum scribunt, folium ficulneum denotat potionem atque vniuersitatis meatum, videturque natura esse genitrali assimilabile. Quando Pamyliorum festum agunt, quod, vt memorauimus, in honorem est Priapi institutum, signum, cuius triplex penis est, proponunt ac circumgestant. Est enim principium huius deus. Omne autem principium fecunditate sua foetum suum multiplicat. Solemus vero & quod ter fit, id fieri sæpius dicere: ceu ter beati, & vincula tria, id est, infinita: nisi hercle numerus triplarius proprie à prisca repræsentatur. Quippe natura humens, quæ exordium est & origo ab initio omnium, corpora tria prima, terram, aerem, & ignem creauit. Namque quod attexitur fabulæ, Osiridis Typhonem proficisse virilia in amnem, quod cum non reperisset Isis, assimilabile signum locauisse parasseque: quod colit, ac Priapum circumgestari sanctiuit: eo docet fertilitatem huius dei genitalem primo habuisse materiam humorem, ac per humorem immixtum esse iis, quæ apta sunt, vt generationem recipiant. Memorant præterea Aegyptij Apopim Solis fratrem arma contra Iouem tulisse: Osirim autem, qui Ioui suppetias tulerat, & socius fuerat ad hostem domandum, adoptatum fuisse ab eo ac Liberum patrem nuncupatum. At huius historiæ fabulam à naturali veritate non alienam esse licet monstrare: quando ventum Aegyptij Iouem appellant: cui inimicum est squallidum & igneum. Id vero sol non est: cæterum intercedit ei quædam cum sole propinquitas. At humiditas siccitatis restinguens enormitatem intendit & firmat vapores: ex quibus ventus alitur grandæcitque. Iam quam Græci Libero patri sacrant, hederam nominari apud Aegyptios chenolirum aiunt: quod nomen, vt ferunt, significat Osiridis plantam. Aristo igitur, qui deductam ab Atheniensibus coloniam descripsit, tradit in epistola quandam se Alexarchi incidisse: in qua relatum fuisse Nafadis filium Liberum patrem esse. Præterea proditum est Isidis Liberum patrem esse filium, atque ab Aegyptiis non Osirim sed Arlaphem in litera A dici: quod nomen significat forte. Idem ostendit libro primo de Aegyptiis Hermæus. Osirim enim, si interpretaris, dicit valentem esse. Omitto Mnafam qui Epapho ascribit Liberum patrem, Osirim, & Sarapim. Omitto item Anticlidem, qui Promethei Isin vult natam ac Libero patri fuisse nuptam. Quandoquidem antedictæ in solennibus & sacrificiis affinitates clariorem quam testes fidem afferunt: atque inter astra caniculam Isidis ducunt esse, quæ est pluuiosa: & leoni honorem habent, rictibusque leonum valvas templorum exornant: quod exundet Nilus,

Vt primum cum sole paves Leo fecerit ortus.

Vt Nilum Osiridis effluuium, ita Isidis corpus terram habent & existimant esse, non omnem tamen, verum eam, quam supergreditur Nilus foeticans & se commiscens. Hac ex coniunctione Horum procreant. Est autem Horus, quæ cuncta tuetur alitque, aeris hora, id est hilaritas eiusque temperatura: quem in paludibus ad Butum à Latone eductum perhibent. Namque vuida & irrigua tellus potissimum halitus, qui extinguunt & remittunt ariditatem & squallorem, nutrit. Nephthyn vocant extrema terræ & montibus vicina atque imminentia mari. Quapropter Nephthyn No-
uissimam cognomine dicunt, ac nuptam esse aiunt Typhoni. Quando vero affluens & redundans Nilus ad extremas oras procedit, hoc concubitum appellant cum Nephthy Osiridis, qui ex plantis deprehendatur exurgentibus, in quibus melilotum est: quo refert fabula elapso & relicto odoratus est violatas suas nuptias Typhon. Itaque edidit partum Isis iustum Horum, Nephthys spurium Anubim. At in regum successibus Nephthyn prodat Typhoni nuptiis primam iunctam infœcundam fuisse. Quod si de fœmina non de dea recensent, vniuersam tellurem præ rigiditate exilem nec genitalem esse denotant. Typhonis inlidia ac tyrannis squalloris erat vis superantis & discutentis gignentem madorem Nilum eumque inflantem. Adiutrix eius regina Aethiopum auras ex Aethiopia austrinas denotat. Siquidem vbi vicerunt se Etesias, qui nubes versus Aethiopia propellunt, obstantque, quo minus, qui Nilum intendunt, imbres prorumpant: incumbens Typhon ardet, ac tunc prorsus superior Nilum in diuersum contractum & fluentem, te-

F ij

nem & humilem in æquor expellit. Nam quæ memoratur Osiridis in arca coertio, nihil ea videtur aliud quam aquam reconditam & absumptam indicare. Hinc mense Athyr Osirim exolescere dicunt: quando quiescentibus prorsus Ethæliis Nilus se in alueum suum recondit, & aperit se ager. Iam producta nocte ampliantur tenebræ, lucis vero vis marcescit frangiturque. quo tempore sacerdotes cum aliâ agunt luctuosa, tum bouem deauratum, quem pulla veste amictiunt byssina lugendi causa Osiridis monstrant (Bouem enim Osiridis imaginem & terrâ Iſidis esse arbitrantur) ad dies quatuor à septima ad decimum sequentem. Etenim ex quatuor, quæ lugent, primum est, quod Nilus senescit & remeat: secundum, quod venti Septentrionales plane conticeſcunt præualentibus Austrinis: tertium quod dies minor nocte efficitur: postremo quod terra detegitur, simulque stirpes tunc deciduis nudantur foliis. Nondecim nocte ad mare descendunt, sacramque cistam stolistæ & sacerdotes efferunt: in hac clausa est aurea urna, in quam haustam aquam potabilem infundunt: tumque à corona quasi reperto Osiride conclamatur. Inde terram optimam aqua subigunt, additisque odoramentis exquisitis signum formant lunatum, quod stola vestium coluntque demonstrantes deos hocce terræ & aquæ se arbitrari substantiam esse. Recipiente Osirim Iſide atque Horum nutricante euaporationibus, nebulis, & nubibus summatum, fractus quidem est, non interemptus tamen Typhon. Neque enim concessit præses terræ dea sustollî in totum oppositam humiditati naturam, sed laxauit & remisit eum, quod manere vellet certamen. Quippe non valeat spirante & subdu-
 2o to igne absolutus esse mundus. Quæ si non referuntur apud eos: merito nec illam repudies fabulam, à Typhone quondam partem fuisse Osiridis superatam. Si quidem Aegyptus mare fuit. Quapropter frequentes conchas in metallis & montibus hac quoque memoria habere inuenitur. Cuncti fontes & putei, qui crebri illic sunt, falsum haustum & amarum habent vt marcidas reliquias maris, quæ illuc confluerent. At Horus die Typhonem deuicit, id est, opportune superuenientibus imbris propellens Nilus pelagus campum edidit alluionibusque compleuit. Cui sane suffragatur sensus. Cernimus enim vel nunc aduehenti recentem anni limum, terramque minutatim adificienti retro cedere salum, atque id assurgentibus, quæ in alto sunt, per alluiones recurrere: Pharumque, quam diei cursu ab Aegypto Homerus diremptam vidit, nunc eius esse portionem: non quod ea subierit aut scanderit ad Aegyptum: sed quod interiectum mare fingenti anni alentique continentem cedat. Cæterum sunt hæc Stoicorum de rebus diuinis commentationibus germana. Illi namque genitalem & lactificantem auram Liberum patrem esse ferunt, ferientem distrahentemque Herculem, mordacem Ammonem, Cererem & Proserpinam eam, quæ per terram & fruges: Neptunum illam, quæ per mare permeat. Alij hisce physicis quædam ex astrologia mathematica affundentes, orbem solarem putant Typhonem, lunarem Osirim dici. Lunam enim, quæ feraci lumine irriguoque est prædita, esse animalium foetibus & plantarum fructificationibus benignam. Solem vero immodica flamma hoc muneri sortitum, vt germinantia & pullulantia foueat torreatque, magnamque telluris partem ardore suo reddat inhabitatam, ac subinde vel lunam subigat. Hinc Typhonem Aegyptij Sed semper appellant, id est, opprimentem & obruentem. Ac soli fabulantur Herculem insidentem vna cum eo circumcursitare, lunæ Mercurium. Si quidem operum facundia & sapientia ea, quæ eduntur à luna, æmula sunt: quæ à sole, pulibus vi & robore effectis. Stoici ex mari solem accendi & ali prædicant, lunæ fontanos & lacustres latices dulcem subministrare & mollem halitum. Septimodecimo die fato functum Osirim Aegyptij fabulantur: quo maxime plenum orbem suum luna ostendit. Quapropter eum diem Pythagorici obstrictionem vocant, ac planè eum numerum vt nefastum detestantur. Nam sedecim quadri, & octodecim excedentis longitudine præ aliis dimensionibus, quibus solis inter numeros firmos contingit æquales habere lineas ambientes spaciis, quæ ab eis cinguntur, medius numerus septemdecim intercurrens repellit & dissociat eos ab se mutuo, distrahitque proportionem semioctauam, quam in spacia secat imparia. Annorum numerum hi vixisse Osirim, illi regnasse aiunt octo & viginti. Tot enim lumina lunæ sunt, totidè que dies circuli suum euoluit. Lignum in exequiis, quæ dicuntur Osiridis, secant, ex quibus parant capsam lunatam: quod luna, quando ad solem accedit, cauans cornua sua fugiat. Discerptionem in partes quatuordecim Osiridis accommodat ad dies, quibus senescit

senescit secundum plenilunium luna, vsq; dum renascatur. Diem quo primum monstrat se, postquã radios effugit & præteruicta solem est, imperfectum bonum appellat. Est enim beneficium Osiris: cuius appellatio multa significat, præcipue robur agens & beneficium, quod dicunt. Alterum eius nomen Omphim, bene merentem Hermæus ait, si interpretaris, denotare. Arbitrantur autem lunæ luminibus aliquatenus Nili incrementa respondere. Quippe summum apud Elephantinen ad cubitos euadit * viginti octo, quot lumina & modi menstruorum orbium vniuscuiusque lunæ sunt. Minimum ad Mendetem & Xoim sex cubitorum intermestri lunæ respondet. Medium circa Memphim, cum iustum fuerit, cubitorum quatuordecim plenilunio. Apim spirans Osiridis simulachrum esse. Nasci eum, quando lumen incubuit genitale à luna præstrinxitque bouem initus appetentem. Quapropter figuras lunæ æmulatur multus Apidis candor vmbrosis maculis denigratus: quod primo die mensis phamenothe festum agant, idque ingressum Osiridis in lunam appellant, qui exordium est veris. Ita Osiridis vim in luna ponunt: atque Iſim, quæ generatio sit, ei ferunt misceri. Hinc Lunam genitricem mundi vocant, naturamque putant ei esse inter marem & foeminam ambiguam: quæ impleatur à sole & concipiatur: rursus emittat in aerem genitiua principia, eumque foecundet. Neque enim corruptionem semper præualere Typhoniam: imo subinde à generatione vincit, constructamque denovo emergere depugnareque cum Horo. Est hic circumterrenus mundus, neque corruptione solutus neque generatione. Non nulli hac fabula ecliptica obscure designant: quoniam deficit luna plena, quado ei sol stat ex opposito, in vmbra incidens terræ, quomodo aiunt Osirim in loculum. Illa vice versa tegit solem & officit luminibus eius diebus tricesimis. Non tamen delet vndeque solem, sicut nec Typhonem Iſis. Quando edit Nephthys Anubim, subiicit se Iſis. Nephthys enim est subterraneum & obscurum, Iſis id quod super terram est & clarum. Hoc qui non nihil stringit, vocaturque horizon & finiens circulus, & amborum est communis, Anubis dicitur, canemque specie exprimit. Quippe vtitur canis visu iuxta noctem & interdiu: atque hanc habere apparet auctoritatem apud Aegyptios Anubim, quam apud Græcos Hecatem, quæ infera simul & cœlestis est. Sunt, quibus esse Anubim placet Saturnum. Qua de causa, quia omnia gignit ex seipso, & κωδὴ est, id est, concipit in seipso, κωδὴ id est canis nomen inuenit. Quæ res sanè hac quoque ætate venerantibus Anubim est arcana: & antiquitus summi honores per Aegyptum cani habitis fuisse. Quia vero occisi à Cambyse & proiecti Apidis nullus animans adiit aut gustauit cadauer præter solum canem, amisit primam dignationem & supremum inter reliquos animantes cultum. Non desunt, qui vmbra terræ, in quam amittere lumen lapsantem arbitrantur lunam, Typhonem nuncupent. Quamobrem haud videtur absurdum dicere, per se parum probe singulos, simul autem omnes censere probe. Neque enim squallor, vel ventus, vel æquor, vel tenebræ: verum quicquid possidet natura nocuum & interimens, id Typhonis est. Neque enim in corporibus surdis vniuersitatis ponenda semina sunt: quod Democritus & Epicurus fecerunt: neque in destituta qualitibus, quæ opifex materia non sit, vna ratione & prouidentia vna: quod Stoici, superante & vincente omnium, fieri enim non potest, vt quicquam simul omnium, siue sit vitiosum siue probum, quando deus nullius, author sit.

Compages mundi in diuersa reflecta,

authore Heraclito, & vt vult Euripides:

Hand reperire seorsum est hinc bona hinc mala,

Sed temperata mutuo, quo sint bene.

50 Itaque peruetusta hæc descendit à theologis & legumlatoribus ad poetas & philosophos opinio, cuius initij laudare authorem nequeas: quæ tamen constantem fidem atque ægre eluendam accepit, non in sermonibus modo & fama, verum etiam in mysteriis & sacrificiis tam apud barbaros quam apud Græcos passim peruagatam, non vacantem mente & ratione & gubernaculo suspensam temere esse vniuersitatem. neque vnam esse, quæ imperet & temperet velut clauis & obsequentiis frenis, rationem: sed multa confusa & malis & bonis. Imo cum nihil, vt semel dicam, quod syncerum sit, hic natura ferat: non duorum dolorum dispensator vnus res sicut lati-

ces cauponis more dispersi nobis miscet: cæterum ab exordiis duobus contrariis duabusque pugnantibus potentiis, quarum vna dextrorsum & recta, altera in dixersum retrahit & retorquet, vita mixta est nostra & mundus, si non vniuersus, at circumterrenus hic & sub luna inæqualis variusque est, & vicissitudines recipit omnes. Nam si nihil vt sine causa fiat, comparatum est, causam autem præbere non valet bonum mali: ortum peculiarem & principium sicut boni item mali natura habeat oportet. quod quidem plerisque placet & sapientissimis. Nam existimant hi deos esse duos tanquam artis æmulos, vnum honorem, alterum architectum malorum: illi meliorem deum, alterum dæmonem appellant, vt Zoroastris magus, quem quinque millibus annorum bellum Troianum scribunt præcurrisse. Atque hic quidem hunc Arimanium, illum Oromazem nominauit. Prædicauit insuper Oromazem referre præcipue ex rebus in sensum cadentibus lucem, superiorem vice versa tenebras & ignorantiam, medium horum duorum Mithrem esse. Hinc Mithrem Persæ intercessorem vocant. Tradidit autem, vt priori sacra vota & gratiæ habendæ causa facerent, alteri auerruncana & tristitia. Terentes enim certâ herbâ, quæ Omomi dicitur, in pila, Ditem patrem & Orcum aduocant: tum diluunt eam iugulati lupi cruore, efferruntque in locum opacum effunduntque. Siquidem plantas partim bono deo, partim malo dæmoni assignant: itemque animantes ceu canes, aues, & echinos terrestres bono, malo aquaticos. Hinc eum, qui horum quam plurimos peremit, beatum dicunt. Sed & illi quoque multa de diis fabulosa edunt, cuius generis hæc sunt. Oromazes ex limpidissimo lumine, Arimanius ex caligine genitus bellum inter se gerunt. Atque prior sex deos creauit, primum benevolentiam, alterum veritatis, tertium bonæ disciplinæ publicæ: reliquorum vnum sapientiæ, alterum opulentiæ, vltimum oblectationum ex rebus honestis opificem: posterior, horum quasi æmulos totidem. Inde cum ter sese Oromazes ampliflet: abstinit à sole hætenus, quatenus à terra sol recessit, ætheraque distinxit sideribus. Vnam vero stellam præ omnibus quasi tutricem & excubitricem infixit ibi Caniculam. Iam alios efficit viginti quatuor deos, quos duo inclusit. Qui vero fuerunt ab Arimanio producti, hi quoque totidem numero ortum politum pertulerunt. Ita confusa cum malis bona fuere. Veniet autem tempus fatale, quo Arimanius, qui pestem & famem inducit, ab his intereat & tollatur necesse sit: & tunc cum terra plana & æqua fuerit reddita, vna vita vnaque resp. existat hominum beatorum & vna vntium omnium lingua. Theopompus ait ex magorum authoritate vicissim ter mille annos alterum istorum deorum dominaturum, alterum fractum iri. Altera autem tria millia annorum pugnaturos, bellaturos, & euersuros mutuo alterum res alterius: ad postremum abiectum fore Ditem patrem, futurosque homines felices, neque cibum desideraturos neque vmbra facturos. Horum effectorem deum in ocio futurum & quieturum spacio temporis. Voco quidem id non multum deo, sicut homini dormienti moderatum. Ac magorum quidem fabulositas hoc se habet modo. Chaldæi errantibus sideribus natos deos, quos appellant, duos beneficos, duos maleficos, medios designant & communes tres. Græcorum omnibus est nota sententia: qui bonam Ioui Olympio sortem, diuersam Diti auerruncano assignant. Ex Venere & Mercurio natam fabulantur Harmoniam: quorum hic sæuus & rixosus, blanda altera est & genialis. Iam his philosophos vide assentientes. Heraclitus diserte bellum nominat patrem, regem, & dominum cunctorum: atque Homerum optantem

Pugnare existant inter diuos hominesue

præterire ait, quod excretur in omnium rerum generationem, quæ ex pugna & repugnante natura ortum trahant: solem autem non transensurum sibi assignatos terminos, alioquin linguas Mendices adiutrices innenturum. Empedocles beneficium principium familiaritatem & amicitiam esse, ac sæpe harmoniam vocari à Merope: deterius contentionem perniciosam & pugnam cruentam. Pythagorei pluribus appellationibus demonstrant, vocantque bonum vnum, terminatum, manens, rectum, impar, quadrum, dextrum, splendidum: malum dyadem, infinitum, agitatam, curuum, par, prelongum, inæquale, leuum, tenebricosum: atque hos esse generationis fontes. Mentem Anaxagoras & infinitatem Aristoteles alterum formam, alterum priuationem. Plato multis locis velut huc illuc torquens se & defunctorie contrariorum principiorum hoc idem illud alterum nominat. In legibus ætate iam grauior,

uior, non inuolute neque intricate, sed propriis nominibus, non vna demonstrat anima mundum conuerti, sed pluribus forsitan, non paucioribus certe duabus: ex quibus vnam esse beneficam, aduersam alteram huic & contrariorum molitricem. Relinquit etiam tertiam quandam in medio naturam haud inanem neque rationis expertem vel immotam ex se, vt non nullorum est opinio, verum ambabus illis aptam, gestientem tamen semper sitientemque melioris eamque sectantem: vt ostendet pars sequens orationis, quæ Aegyptiorum theologiam potissimum cum hac philosophia conciliat. Compositus est enim huius mundi ortus & contextus ex pugnantibus non tamen æque validis potentiis: sed præualet melior, peruersam tamen semel opprimere non valet: cuius magna vis corpori, magna animæ vniuersitatis est infusa, perpetuoque & duriter meliorem oppugnat. Itaque in anima omnium dux & dominus optimorum mens & ratio Osiris est. Quod vero in terra, ventis, aqua, cælo & sideribus est descriptum, constitutum, & sanum articulis temporum, temperaturis & anfractibus, Osiridis effluuium id & imaginem repræsentat. Typhon est animæ motus turbatus, Titanicus, brutus, & temerarius. Idem ille status aduersus corporis & insalubris, turbatus æther tempestatibus & intemperaturis, solisque & lunæ defectiones, sunt quasi excursions, interitus, & Typhones. Id nomen indicat Seth, quo Typhonem appellant. Significat hoc opprimens & violentum. Significat etiam identidem reuersionem, non nunquam transgressum. Bebæonem quidam vnum ex Typhonis amicis fuisse memorant. Contra Maneihus Typhonem Bebæonem quoque dici: quod nomen retentionem vel obstaculum denotat: quod rebus recte procedentibus & quo decet, tendentibus obstat Typhonis vis. Quapropter ex domesticis animantibus assignant ei inertissimum asinum, ex feris sæuissimos crocodilum & equum fluuiatilem. De asino sit præ disseruimus. Hermopoli Typhonis signum ostendunt equi fluuiatilis figura: cui insidet pugnant cum serpente accipiter: atque equo Typhonem expriment, accipitrem potentiam & imperium: quod vt Typhon possidens frequenter non angitur, dum terretur à malitia & terret. Hinc qui sacra faciunt die septimo mensis Tybi, quem aduentum vocant ex Phœnicia Isidis, super placentulas, quas adhibent in sacrificiis, equum fluuiatilem vincunt fingunt. In Apollinis vrbe solenne est, vt omnino gustet quisque ex crocodilo: ac die vno captos, quot possunt, & mactatos ex aduerso templo proiciunt, dicuntque Typhonem, qui elapsus Hori sit, verum in crocodilum esse, cum cæcosque animantes & plantas & affectus, quæ sint mala & infesta, Typhonis facta, membra, & motus esse statuant. Vice versa Osirim oculo & sceptro pingunt: quorum hoc potentiam, ille prospicientiam repræsentat. quomodo principem & regem omnium Homerus Iouem summum authoremque bonorum appellat: ac videtur summo potentiam eius, auctore prudentiam & intelligentiam significare. Scribunt etiã subinde hunc Deum accipitrem. Quippe visus acie præcellit, & volatus pernicitate, ac tolerare se parcellima esca solet. Fama est eum quoque mortuorum insepultorum oculis superuolitantem iniicere terram. Quando ad bibendum deuolat ad amnem, alam surgit: eandem, vt bibit, summittit: quo demonstrat saluum se esse atque crocodilum euasisse. Nam raptus si fuerit: manet ala, sicut stetit, fixa. Passim etiam Osiridis effigiem specie humana ostendunt, quæ penem ob vim genitalem & vegetantem arrigit. Simul iachra eius amictus ornat fulgidus: quod solem corpus potentia boni vt visibile substantia intellectibilis esse arbitrentur. Hinc merito repudiandi sunt, qui solis globum Typhoni ascribunt: cui splendidum aut salutare nihil, neque ordo, neque productio, neque motio, quæ modo & ratione consistat, verum diuersa congruunt: nec squallorem, quo complures animantes & stirpes perimit, à sole statuendum est profectum esse, sed à mistis in tempestiue in terra & aere ventis & aquis: cum incondita & infinita potentia principium errans extinxerit halitus. In sacris Osiridis canticis ciet in vniuersis solis delitescentem, ac trigesimo die mensis Epiphii oculorum Hori natales celebrant: quando luna & sol vna in directalinea concurrerunt. Nempe non lunam modo, sed & solem oculum Hori & lumen censent esse. Vigesimo tertio mensis Phaophi baculos solis natos: quorum festum agunt secundum æquinoctium autumnale, significantes fulcimento indigere eum & sustentaculo: quod deficiatur calore, quo defectum declinare atque à nobis meare obliquum. Iam bouem fœminam sub solstitium brumale septies circa delubrum circumferunt: vocaturque solis circumuectio Osiridis inuestigatio, aquam hyeme dea concupiscente. Toties circumeunt, quod à brumali reuer-

sione ad æstiuam appulsam septimo absoluat mense. Fama fert etiam sacrificasse soli quarto die mensis omnium principem Horum Isidis filium: vt in natalibus scripto editis Hori est relatum. Adhæc quotidie soli ter adolent, resinam sub eius exortum: myrrham, quando medium tenet æthera, circa obitum cyphi appellatum: quorum singula quam habeant causam, post exponam. Solem omnibus his inuocare & colere arbitrantur se. Sed quid attinet multa eiusmodi congerere? Sunt enim, qui dicunt Osirim esse solem, dicitur à Græcis autem Sirium: quod nomen apud Aegyptios articulus præpositus reddidit ambiguum. Isim non aliamquam lunam, sed esse vnâ ferunt: cuius etiam simulachra, quæ cornuta sunt, in cornua cauatam representare. Pullatis vestibus exprimunt occultatam & inumbratam, quo tempore magna cupidine solem sectatur. Quapropter in amoribus lunæ opem implorant, Isimque Eudoxus auctor est procurare res amatorias. Atque hæc quidem aliqua nituntur probabilitate. Illis vero, solem qui statuunt Typhonem esse, indignum est aures præbere. Sed nos ad institutum redeamus. Est Isis naturæ fœmina & omnis capax fatuæ: quo circa nutrix & Pandeches, id est omnica-pax à Platone, à vulgo *μυελήνυς*, id est, Millenominis est nuncupata: quod omnes à ratione conuersa formas & species accipiat. Impressus est autem ei primi & summi omnium amor, quod non est aliud quam bonum: illudque expetit & sectatur, fortem verò ex malo refugit & repellit. Atque est quidem loculamentum vtriusque & materia, propensa tamen sua sponte ad præstantius, facitque ei gignendi & conserendi ipsam effluuiis & similitudinibus suis copiam: quibus capitur, gestitur, quando concipit & impletur partu. Quippe generatio imago est substantiæ in materia: & quod nascitur, simulachrum existentis. Quo circa non ab re Osiridis fabulantur esse æternam & immortalem animam, sed corpus subinde distrahi à Typhone & aboleri: quod ab Iside palante perquiri compingiturque denuo. Ens enim, intelligibile, & bonum est interitu & mutatione validius. Aliquas autem ex eo fenile corpus exprimit imagines, rationesque & species & affinitates recipit: quomodo in cera non perpetuo sigilla durant: verum opprimit ea confusio & mixtura huc ex supera regione depulsa, que Horum oppugnat: quem imaginem Isis intellectuibilis mundi sensibilem edit. Hinc postulari dicitur non iuste, originis à Typhone: quasi non liquida nec sincera, vt pater ratio ipse per se nulla suffusus mixtione & incompatibilis, sed adulterina ex materia sit propter corpus. Superant etiam Mercurij victoria, id est, rationis, testantis ac demonstrantis naturam, quando ad intellectuibile transfiguratur, mundum efferre. Nam Apollinis, dum adhuc tenentur in vtero Rheæ dii, editus ex Iside & Osiride partus significat, prius quam in lucem hic mundus prodiret, & esset consummatus, à ratione materiam deprehendi natura per se rudem primam fudisse genituram. Qua de causa Deum illum mancum sub tenebris natum aiunt, vocantque maiorem Horum. Neque enim erat mundus, sed mundi simulachrum quoddam & inane visum futuri. At Horus hic est ipse circumscriptus & plenus: qui non sustulit panitus Typhonem, verum ardorem & nervos ei detraxit. Hinc Copti signum Hori ferunt altera manus Typhonis pudenda tenere, ac Mercurium fabulantur excisis Typhonis neruis pro chordis vsu: quibus docent concinnatam à ratione vniuersitatem ex dissonis concinentem partibus esse effectam, neque perniciosam sublatam portionem eius, sed completam virtutem. Itaque imbecillis illa & languida hic confusa & applicata patibilibus & flexilibus membris terræ motuum in terra & tremorum, siccitatum & ventorum in aere horrendorum, alias presterum & fulminum est opifex. Adhæc inficit pestilentis aquas & ventos, scanditque & recurrit ad lunam vsque coercens & denigrans sæpe numero eius splendorem, vt opinantur, & aiunt Aegyptij, Typhonem nunc pulsasse Hori oculum, nunc erutum deuorasse, inde reddidisse soli: ac pulsu significant menstruam lunæ decretionem, eluscatione defectionem: cui sol, vbi ea umbram terræ euasit, luminis sui obiectu confestim medetur. At præstantior diuiniórque natura ex tribus constat, ex intellectuibile, materia, & eo, quod ex his compositum est, quod mundum Græci dicunt. Ac Plato quidem intellectuibile speciem, exemplum, & patrem: materiam matrem, nutricem, sedem, & receptaculum genituræ: compositum ex vtroque sobolem & fœtum nominare consuevit. Aegyptios autem triangulorum longe pulcherrimo conicias huic vniuersitatis naturam comparare. Quapropter Platone quoque in libro de rep. apparet hunc vsurpasse, formam nuptialem conscribens. Habet illud triquetrum trium lineam illam ad orthiam, quatuor basim, & quinque hypotinu-

sam æquivalentem lineis circumdantibus. Comparanda igitur linea illa ad rectas mari, basis fœminæ, hypotinusa vtriusque soboli. Atque Osiris vt exordium habendus, Isis vt receptaculum, Horus vt effectus. Siquidem ternarius numerus primus impar est & plenus, quaternarius quadrangulus à latere æquali dyadis, quaternarius hinc patrem, hinc matrem refert, qui constat ex ternario & dyade, vniuersitatisque appellationem à quinario accepit, diciturque numerare apud Græcos *πεντακταδον*. Reddit quadrum numerus quaternarius per se, quanta est literarum apud Aegyptios multitudo, & quot annorum spacium vixit Apis. Atque Horum quidem solent Cæmim appellare, quod est conspiciuum. Sensilis enim est & visibilis mundus. Isis interim Muth, interim Athuri & Methyer dicitur. Significant primo vocabulo genitricem, altero domum Hori ornatam, sicut Plato locum generationis & recipientem: tertium conflatum est ex pleno & auctore. Siquidem plena est materia mundi, versaturque cum bono, puro, & or nato. Videatur fortassis Hesiodus quoque, dum prima omnia chaos, terram, Tartarum, & Cupidinem decernit esse, non alia sumere principia quam hæc, atque nomen terræ Iside permutare, Osiride cupidinis, Typhone Tartari, vt nos demonstrauimus. Nam chaos videtur conceptaculum quoddam & sedem vniuersitatis ponere. Postulat autem aliquatenus Platonis fabulam hoc negocium, quam attulit in symposio de amoris ortu Socrates: Peniam, id est, paupertatem narrans liberorum desiderio cum sopito concubuisse Poro, id est, quæstus: ex quo prænantem, Cupidinem genuisse natura procerum & varium: quod ex patre natus sit hono & sapiente, ex matre inope, egente, atque egestatis causa alterius auida & apud alium semper mendicante. Porus enim non est alius, ac primus amabilis, desideratus, plenus, & cui nihil desit. Materiam Peniam appellauit, quæ per se indiga est boni, sed impletur ab eo, auetque semper & accipit. Qui ex his nascitur mundus & Horus, id est, anni tempus, non est sempiternus, neque impatibilis, neque immortalis: verum quia in perpetua est generatione, molitur vt laborum vicibus & orbibus semper iuuenis, nec vnquam interiturus permaneat. Utendum porro est fabulis non vt plane vanis: sed debemus ex quaque, quod ex vsu sit, in similitudine positum sumere. Quando igitur materiam dicimus: non oportet, vt permittamus nos nonnullorum philosophorum sententias, ac corpus quodpiam anima & qualitibus destitutum, inersque et ociosum ex seipso animo nostro subiciamus. Quippe oleum vnguenti materiam vocamus, & signi aurum: quæ non vacant omni affinitate. Ipsam quoque animam & intelligentiam hominis vt materiam scientiæ & virtutis rationi excolendam & tingendam præbemus, ac mentem non nulli specierum sedem dixerunt, & intellectuibilem quasi expressam effigiem. Sunt qui semen quoque fœminæ non virtutem vel principium, sed materiam & alimentum esse opinantur fœturæ. Quibus inhærentes substituere animo debemus etiã deam hanc summi Dei consortem, quæ cum eo consuetudinem habet illius honorum & honesti cupidine, non aduersariam ei esse: sed vt virum legitimum & iustum diligere in iustitia, ac vt mulierem probam, quæ viro nupta est ac concubat cum eo, concupiscere eum tamen dicimus: ita illius semper cupidam, ac circa illum versantem partibus repleri eius præcipuis & purissimis. At quando intercurrit Typhon extrema adoriens, ibi videri mœstam & lugere dicit, ac reliquias quasdam & frustra Osiridis vestigare amicis, recipientem partes eius emorientes abdentemque: quomodo in lucem edit denuo nascentia atque ex se emittit. Nam rationes in coelo & astris specierumque & effluvia Dei durant: at in patibilibus diffusa, terra, mari, plantis, & animantibus extabescunt, intereunt, & sepeliuntur, ac subinde elucet de integro & proferunt se genituris. Hinc iunctum connubio Nephthyi fabula refert Typhonem, Osirim vero ei furtim consuesse. Siquidem extremas materiam portiones, quas Nephthyn & obitum nominant, vis perimens potissimum obtinet. In eas fœta & salutaris infirmum semen languidumque disperdit. quam perimit Typhon: nisi quantum excipient seruat, alit, & coagmentat Isis. Breui melior hic est, vt Platonis & Aristotelis fert opinio. Ad eum, & vt existat, fertur vis fœcunda & salutaris naturæ: illa perimens & extinguens ab eo & ad obitum. Quapropter dictionem Isim vocant ab *ἰσθίς*, id est, contendere cum intelligentia & ferri motu, qui est animatus & prudens. Neque enim nomen est hoc barbarum. Cæterum vt apud Græcos diis omnibus, quos *θεοί* vocant, à duobus dictionibus *θεω*, id est, spectabili & *νοειν*, id est, corrente, est nomen commune: ita hanc deam ab intelligentia & motu *νοειν* Græci, Isim nuncupant Aegyptij. Pari modo Plato *νοειν*, id est, fas ait significantes præcos

Isiam appellare: sic νόσιον & φρόνησιον quasi νόσιον φρόνησιον, id est, mentis impetum, incitum & motionem contendentis & pergentis: atque intelligentiæ bonum prorsus & virtutem inuentoribus & currentibus tribuere: sicut ediuerso repugnantibus nominibus probrose id, quod naturam impedit, astringit, moratur, interpellat contendere & ire, malitiam, inopiam, ignauiam, molestiam nominare. Osiris ἐν τῷ ὄσιῳ καὶ ἰσίδι, id est, ex sancto & sacro nomen confusum accepit. Communis est enim cœlestium & inferiorum doctrina: quorum hæc fas, illa sancta veteribus appellare moris erat. Quæ demonstrat cœlestia & eorum, quæ sursum feruntur, doctrina Anubis dicitur, nonnunquam Hermanubis: ut quorum hoc inferis, illud superis congruat, quare immolant ei iuxta primum nomen gallinaceum album, iuxta posterius crociam: quod hæc mixta & varia, illa pura existiment & clara. Non mirandum autem nomina hæc in vocem Græcam conformari. Infinita enim alia quoque, solum quæ ex Græcia exilij causa verterunt, in hanc usque diem apud alios permanent & peregrinantur: quorum quia nonnulla poetica reuocat, eam ut ad barbariem delabentem traducunt, qui linguas eas appellant. In Hermis libris, ut appellant relatum de nominibus sacris scribitur: circumuersionis solaris statam vim Horum ab Aegyptiis, à Græcis Apollinem dici: venti ab aliis Osirim, ab aliis Sarapim, à nonnullis voce Aegyptia Sothi: quæ significat cœceptum vel concipere. Inde deflexo nomine κνώρις, canicula Latine dictum est hoc sidus, quod peculiare ascribunt Isidi. Ceterum minime est de vocabulis pugnandum: sed tamen concedendum citius Aegyptiis Sarapidis quam Isidis nomen: quando hoc quidem Græcum, illud peregrinum: vnius tamen ambo Dei & potentia arbitrarè. His consona sunt Aegyptia. Quippellim frequenter Mineruæ vocant appellatione, quæ hanc exprimit sententiam, Veni à me ipsa: quod spontaneum meatum indicat. Typhon, ut retulimus, Seth, Bæbon, & Smy nominatur: quæ vocabula violentam quandam & interpellatricem remoram, repugnantiam, retorsionemque demonstrant. Iam sideritum lapidem Horios, Typhonis ferrum, ut est Manethus author, vocant. Quomodo enim ferrum sæpe rapi ad hunc lapidem ac sequi eum videtur, sæpe recurrit & reuicitur in diuersum: perinde salutaris, bonus, & ratione præditus orbis motus duritiam illam & toruitatem Typhoniam blandimentis flectit, allicit, & emollit: mox inhibens, denuo recipit se in seipsum abditque in inopiam. Ad hæc memorat de Ioue Eudoxus fabulari Aegyptios, quod cruribus eius concretis cum non valeret ingredi, præ verecundia in solitudine egisse: Isin diffusis & diductis his corporis partibus rectum & integrum incessum præstitisse. Quibus fabula significat Iouis mentem & rationem, quæ in inuisibili & obscuro incedat, ad generationem à motu impulsam processisse. Demonstrat etiam sistrum σείσθρις, id est, vibrari oportere, quicquid est, neque vnquam ab incitu consistere, sed quasi excitari & inquietari sopita & exolescentia. Typhonem namque ferunt se sistris reuicere & summouere: significantes interitum constringente & cohibente dissolui iterum atque excitari à procreatione per motionem naturam. Sistrum autem superiori parte orbiculati apsis amplectitur quatuor, quæ agitantur. Etenim pars mundi quæ patet productioni & interitui, orbe circumuicitur lunari: in qua incitantur cuncta varian turque per quatuor elementa, ignem, terram, aquam, & aërem. Sistrum apsidis in vertice felem cum vultu humano insculpunt: infra sub iis, quæ torquentur, hic Isidis, illic Nephthys effigiem: Innuunt vultibus his ortum & obitum. Hi enim elementorum sunt vi ces & motus: fele lunam ob varietatem, laborem nocturnum, & fecunditatem huius bestia. Siquidem hanc vnum ferunt gignere, inde duo, tria, quatuor, quinque, atque ita singulatim ad septem usque adiciunt: ut octo & viginti vniuersa pariat, quot lunæ sunt lumina. Atque hoc fortasse sit fabulosius. At in oculis eius pupillæ in plenilunio compleri atque explicari videntur, contra deduci in opacarique luna senescente. Facie humana felis intellectus & ratio representatur voluminum lunarium. Quid multis: Neque aquam, neque solem, neque terram, neque cœlum Osirim vel Isin esse recte existimes: nec viceversa ignem Typhonem, vel ariditatem, vel mare: sed semel quicquid in his est immodicum atque inconditum enormitatibus & defectibus si Typhonem delegauerimus: ordinatum, bonum, & compendiosum, ut Isidis quidem opus, sed imaginem, simulachrum, & rationem Osiris veneremur & honoremus, non offenderemus: sed Eudoxo suspicionem exemerimus hæsitacionemque: cur minus Cereri cura incumbat amorum, sed Isidi: & Liber pater non Nilum inflat, nec vita functos regere valeat. Vna namque ratione communi hosce deos in omni dispensatione positos esse boni

boni censemus: & quicquid habet natura recti bonique, horum beneficium esse illius, qui principia conferat: huius, quæ accipiat & distribuat. Ita etiam vulgus & importunos adoremur, siue vicissitudinibus per anni tempora aeris, siue frugum foetibus, faribus, & arationibus cupiant ea, quæ de hisce diis prodita sunt, applicare ac dicere hu mari Osirim, cum quæ sementi datur, conditur terra fruges: quem reuiuiscere atque in lucem redire, vbi frutescere coepit. Hinc dici Isim, quando prægnantem animaduertit se, amuleta sibi sexto die mensis Phaophi appendere, parere Harpocratem ad solstitium brumale in præcocibus floribus & germinibus rudem & nouitium. Quapropter nascentium lenticularum ei primitias offerunt, celebrantque dies puerperij ab æquinoctio verno. Quippe cum hæc audiunt, acquiescunt, fidemque adiungunt confestim, ex obuiis & vilitatis, quod probabile est, trahentes. Nec quicquam habet res absurdæ, si primum hos deos nobis seruent communes, nec peculiare faciãt Aegyptiis: neque Nilum, & quam Nilus irrigat solam regionem nominibus his occupando, neque lotos deorum simulachra esse asserendo magnis diis alios orbent mortales: quibus non est Nilus, vel Butus, vel Memphis: cum Isin & asseclas eius deos habeant noscantque omnes. quorum non nullos licet non ita dudum Aegyptiorum vocabulis appellare didicerunt, singulorum tamen vim ab initio tenent & colunt. Deinde, quod maius est, ut oppidò cauti & religiosi sint, ne imprudentes in auras, fluxiones, sementes, arationes, terræ labores, & temporum anni conuersiones transfigurent diuos & dissipent: sicut qui vinum Liberum patrem, flammam Vulcanum esse dicunt: Proserpinam eum, qui perlat fruges & perimitur, ventum dicit quodam loco Cleanthes. Poeta quispiam de messoribus:

Tunc quando Cererem iuuenes per membra secabunt.

Perinde enim faciunt hi, ac qui vela, calos, & anchoram esse existimant gubernatorem: fila, tramam textorem: cymbium, aquam mulsam, pitisanam medicum. Ceterum mori strosas atque impias opiniones imprimunt, dum sensus expertibus & furdis, & quas aboleri necessario homines, qui iis habent opus & vtuntur, naturis & rebus deorum nomina accommodant. Nam hæc ipsa cogitare qui possis deos esse? Absit sane, ut vel res inanima Deus vel hominibus sit mæcipata. At eos, qui vsui nostro illa largiuntur præbentque perennia & æterna, deos duximus, non alios apud alios, non barbaros & Græcos, non Austrinos & Aquilonares: verum ut sol, luna, cœlum, terra, mare, promiscua omnibus sunt, quamvis apud alios aliter nominentur: item vnius rationis, quæ distinguit omnia, vniuersæque providentiæ horum dispensatrici, & potentiarum administrarunt ad omnia assignatarum alij apud alios moribus sunt honores & appellaciones. Ac notis vtuntur initiati exilibus, magis perspicuis alij, quibus ad res diuinas cogitationem deducunt parum securè. Quidam enim penitus aberrantes in superstitionem sunt deiapsi, alij deuitantes velut paludem superstitionem, in impietatem quasi in locum præruptum nec opinantes incurrerunt. Quamobrè debemus præcipue doctrinam ex philosophia mystagogam nobis adiungere: atque ita singula, quæ dicuntur & aguntur, pensare pie: ne, ut dixit Theodorus, sermones suos, quos dextra porrigeret, non nullos auditorum accipere sinistra: ita nos quæ præclare leges in sacris & solennibus statuerunt, ea aliorum accipiendo offendamus. Nam sermone omnia expedienda esse, vel ab illis ipsis accipias. Siquidem nonumdecimum primi mensis diem Mercurio festum agitant, ac tunc melle & fico vescuntur cum hoc elogio, Dulce veritas. Isidis amuletum, quod sibi eam appendisse fabulantur, significat, si interpretaris, vocem veridicam. Harpocrates neque Deus mancus & infans, neque vllum habendus est legumen: sed sermonis inter mortales de diis nouitij, claudicantis, & impoliti præses & moderator. Hinc ori digitum habet admotum silentij & taciturnitatis symbolum. Mense Mesore legumina aliqua adicientes dicunt, Lingua fortuna, lingua pestis. Plantarum Aegypti præcipue Deo sacram Persicam esse referunt: quod fructus eius cor, linguam æmuletur folium. Nihil enim habere homo potest sermone, præsertim de rebus diuinis diuinius, neque adminiculum ad felicitatem maius habet. Proinde in penetrale hoc descendenti denuncio: pie ut sentiat, honeste ut loquatur. At vulgus hominum ridicula designat in supplicationibus & solennitatibus: quod in exordio festis & faustis vocibus vtendum proclamat: inde de diis ipsis horrendissima tum loquitur tum cogitat. Quomodo igitur agendum in austeris mæstis, & lugubribus sacrificiis: si neque omittere moribus usurpata decet, neque opiniones de diis absolis

suspicionibus permiscere & confundere? Apud Græcos multa geruntur germana illorum, quæ per idem fere tempus in sacris Aegyptij agunt. Quippe ieiunant Athenis mulieres sacris Cereris humi desidentes. Bœoti Achææ sacrariū mouent, vocantque *εργαστες*, id est, acerbum illud festum: quod ex Proserpinæ ad inferos descensu in *εργα*, id est mœnore Ceres fit. Est autem hic mensis sub Vergiliis fatui accommodus: quem Athyr Aegyptij, Panephsionem Athenienses, Damatrium Bœoti dicunt. Eos, qui ad Hesperum incolunt, scribit Theopompus existimare & nuncupare brumam Saturnum, æstatem Venerem, ver Proserpinam, ex Saturno & Venere cuncta gigni. Phryges, qui Deum arbitrantur hyeme dormire, vigilare æstate, illa tempestate decubitus ei, hac experrectiones bacchabundi agunt. Paphlagonum vincium & astrictum hyeme, vere moueri ferunt & resoluunt: subicitque ipsum tempus suspicionē, quod occultata tunc fruges sint, austeritatem illam vultus fieri: quas veteres in diis non numerabant, sed in deorum donis necessariis & grandibus, ne ferino & beluino more viuamus. Quo autem anni tempore fructus arboreos contemplantur exolescentes semel atque expirantes: quam autem ipsi sementem fecissent egre & magno sudore scindentes manibus tellurem, cooperuissentque incerta in futurum spe, an ad maturitatem peruentura & tempestiua esset futura, eam cum deponerent, multa funerantium & lugentium modo agebant. Iam quomodo nos eum, qui libros Platonis mercatur, mercari dicimus Platonem: ac Menandrum agere eum, qui Menandri comœdiarum est histrio: item illi celestium nomenclaturis munera eorum & opificia vocare non sunt veriti colentes vilitatis gratia hæc & reuerentes. At posteri dum imperite id accipiunt, atque crasse in deos detorqueant, fructuum mala, presentiaque rerum necessariarum & latebras deorum ortus & occasus non solum appellant, verum etiam arbitrantur, monstrosos, prauis, & turbidis opinionibus se ipsi implerunt. Et quidem cum erroris absurditatem ante oculos habent: non modo Xenophanes Colophonius & qui eum sunt secuti, Aegyptios dixerunt, si deos esse istos existimant, non debere eos lamentari: si lamentantur, non existimare deos: sed ridiculum esse inter lamentandum votis fatigare, fruges ut proferant & maturas sibi reddant: quo iterum consumantur & deplorentur. At qui res non ita se habet: verum deplorant fruges, authoribus vero earum & largitoribus diis supplicat: alios ut de integro novos faciant & fundant absumptorum loco. Hinc apud philosophos dicitur rectissime eos, qui didicerunt minus rite vocabula accipere, secus quoque usurpare res: sicut in Græcis, qui area, picta, & lapidea didicerunt neque consuefacti sunt non signa & honores deorum, sed deos vocitare: mox dicere sustinent exuta veste à Lachare Mineruam, capillum Apollinis aureum ab Dionysio detonsum, Iouem Capitolinum bello ciuili flamma consumptum. Perpiciunt itaque comitantes appellationibus noxias sententias imbiberere & recipere. Hoc colendis animantibus vsuuenit præ ceteris Aegyptiis. Nam Græci certe loquuntur recte & sentiunt, sacram Veneri animantem esse columbam, draconem Mineræ, coruum Apollini, canem Dianæ: ut Euripides,

Hecates imago est vera Lucifera canis.

At Aegyptiorum turmales, dum pro diis eadem venerantur & colunt, non risu tantum & ludibrio sacrificia cumulauerunt, quæ tamen stoliditas minimum est malum: sed opinio etiã occupat absurda imbecillos & imperitos, quæ in meram impingit superstitionē, acerbis & ferocioribus in impias & beluinas recidit cogitationes. Quapropter de his quoque, quæ veri sunt similia, at texere haud sit incongruum. Nam hæc in animantes deos Typhonis formidine vertisse se velut abscondentes ibum, canum, & accipitrum corporibus, omnem fabulositatem & monstrum excedit. Aequè à fide abhorret defunctorum animas, quæcunque permanent, in has renasci solas. Inter eos vero, qui causam aliquam adducere politicam laborant, alij Osirim in magna expeditione autumant in multas partes partitis copiis (Manipulos & cohortes Romanis vocant) distribuuisse omnibus signa & effigies animantium: quarum singulas singulis nationibus centuriatis sacras fuisse & venerandas. Alij posteriores reges percellendi gratia hostium in prælia cum capitibus ferarum aureis & argenteis prodisse. Alij ex astutis his & versutis regibus quempiam tradunt, postquam Aegyptios animaduertit ingenio temperarios, & ad mutationem ac res nouandas esse pronos: inuicta autem in domitæque ob multitudinē vi ex vita temperata & consociata succinctos perennem superstitionem eis perpetuæ occasionem concertationis impressisse. Siquidem cum animan-

animantes, quas præcepit aliis alias colere & venerari, infeste & hostiliter se mutuo peterent, ac pastu aliarum essent uti confictæ, quia propugnabant assidue pro suis peculiaribus quique, ac læsi moleste ferebant, imprudentes bestiarum inimicitias prouecti, atque aduersus se inuicem iritati fuerunt. Soli enim etiam num Aegyptiorum Lycopolitæ oue vescuntur, quando & lupus, quem pro deo habent. Oxyrinchitæ nostra memoria, cum oxyrinchum piscem Cynopolitæ manderent; canes eorum captos & immolatos ut victimam vorauerunt. Hinc bello commissi cum se inuicem cladibus affecerunt, tum postea ab Romanis male mulctati pacem composuere. Cum autem complures in hæc bestias Typhonis ipsius animam migrasse se narrant: innuere videatur hæc fabula naturam quancumque rationis expertem mali genij esse sortem, ac quo illum propitient & placent, venerari has & colere. Quod si ingens ingruerit & grauis siccitas, quæ effuse vel morbos pestilentes vel calamitates alias nec opinatas & portentosas inducat: quasdam ex iis, quas venerantur, in tenebras rapiunt sacerdotes submissim & silentio, comminanturque eis & teritantur primum. Sin durent, deuouent eas maculantque: quod scilicet arbitrantur supplicium quoddam dæmonis esse, aut procurationem certe magnis in noxis magnam. Namque in Idithyæ oppido homines viuos, ut est Manethon author, concremauerunt, quos Typhonios appellabant: quorum cinerem incernentes ad nihilum redigebant & dissipabant. Ceterum hoc vno tempore diebus canicularibus propalam agebatur. At quando bestias, quas colunt, immolant: id remotis arbitris, & temporibus incertis pro re nata peragitur clam vulgo: nisi ubi exequias agunt, tum aliarum aliquas monstrant omnibus assistentibus, easque vna in tumultum coniciunt, Typhonis rati repungere & coercere oblectationem. Nam Apim apparet, cum paucis aliis esse Osiridi sacrum. Illi pleraque assignant. Quod si hæc vera est commemoratio, significare eam reor id, quod quaritur in confessis & iis quæ communes habent honores: cuius generis sunt Ibis, accipiter, cynocephalus, & ipse Apis. Ita enim hircum, qui Mondeti est, vocant. Porro superest horum vsus & allegoria: quorum quædam alterius, complures sunt vtriusque confortes. Ac bouem quidem & ouem & ichnumenem commodi & compendij gratia constat ab eis in honore haberi, sicut à Lemniis corydalos: qui cum attelaborum oua inueniunt, tondunt ea: à Theffalis ciconias: quod serpentes, quas ea regio frequentes fudit, aduentu suo omnes deleuissent. Quare etiam lege sanxerunt exilium in eum, qui ciconiam occidisset. Iam aspidem, mustellam, & scarabeum colunt: in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radiis solis, deorum potentia considerant. Siquidem mustellam adhuc multi putant & dicunt, quod aure ineatur, & ore pariat, sermonis ortum exprimere: scarabeorum genus foemina carere: Mares omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum, eamque voluunt aduerso gradu propellentes: ut videtur cælum sol, dum ipse ab occidente in orientem conuertitur, in contrarium contorquere. Aspitem, ut qui non sentiat senium, motumque sine organis peragat prompte & expeditè, illi sideri comparant. Nec vero crocodilus probabili defectum ratione est honorem consecutus, sed exemplar dicitur Dei esse, qui vnus sit elinguis. Vocem enim sermo non requirit diuinus, ac via incedens silenti ac per formulam res mortales regit rite. Solius autem aiunt in aqua degentium oculos membrana polita & pellucida, quæ ex fronte descendit, integi, ut cernat nec cernatur: qua re cum summo Deo congruit. Iam quo loco foemina egerit puerperium, ibi incrementum Nili consistere norunt. Quippe in humido quia non valent, procul verò formidant eniti, usque adeo ad vnguem futurum præsentunt, ut amne accedente vtantur foetantes & incubantes ouis, simul oua sicca & libera ab vnda seruent. Edunt sexagena, totidem diebus ea excludunt, totidem viuunt annos, qui longissimam vitam trahunt: estque ea mensurarum celestia pertractantibus prima. At vero earum, quæ vtraque de causa in dignatione sunt, de cane est supra dictum. Ibis serpentium lethalia necans docuit princeps purgationis medicæ vsu, cum spectarent ita eam abluui & purgari ab se ipsa. Sacerdotum peritissimam iustitiam aquam, unde Ibis bibit, cum expiant se, sumunt. Non bibit enim insalubrem aut veneno infectam, nec accedit. Pedum traiectione mutua cum rosario triangulum æquis lateribus reddit. Insuper atrarum penarum albis adiectarum vitæ & mixtura cauantem cornua lunam refert. Nec est mirandum, si tenues affinitates in tantum placuerunt Aegyptiis: cum & Græci tam

in pictis quam in fictis deorum imaginibus crebro eo genere sint vsi: ceu in Creta signum fuit Iouis, quod auribus carebat. Siquidem principi & domino vniuersitatis nemini par est, vt audiens sit. Mineruæ signo sociavit Phidias draconem, Veneris Elide testudinem: quod desiderent custodiam virgines, matribus familiâs domi residere ac tacere conueniat. Neptuni tridens nota est terræ regionis, quam mare sub cœlo & aëre locata tenet. Hinc Amphitriten quoque & Tritonas dixere, Pythagorei numeros quoque & figuras insignierunt deorum appellationibus. Triquetrum enim æquis lateribus Mineruam vocauerunt fastigigenam & Tritogeniam: quia tribus perpendicularibus ductis à tribus angulis definitur. Vnum Apollinem leporis gratia & simplicitatis monadis: Diadem contentionem & audaciam, triadem iustitiam. 10 Cum enim iniuria afficere & affici ex defectu & exuperantia consent, æquabilitate iustum in medio eorum positum est. Illa quæ tetractys, id est quaternio nominatur, constans ex sex & triginta, maximum fuit iusiurandum, vt rumore percrebuit, & mundus est dicta. Absoluitur autem quatuor paribus primis, & quatuor imparibus in vnum coeuntibus. Igitur si clarissimi philosophi, cum vel in surdis & incorporeis rebus diuini numinis vestigium obscurum aduerterent, nullum duxerunt post mittendum vel repudiandum: multo minus cenfeo sentientium & animæ compotum affectibusque & indole præditarum qualitates naturarum pro conditione animorum. Itaque non debemus in his colendis acquiescere, sed per has in numine diuino venerando quasi per clariora & ad id natura comparata specula. Nam instrumentum vel 20 artem semper cunctis moderatis Dei recte debemus eas existimare, nec rem inanimam vllam animata, neque sensus expertem sentiente esse præstantiorem, nec si vel quicquid est auri & smaragdi in vnum congesseris: Neque enim colores vel figuras, vel polituras occupat diuinitas: ceterum fortem habere mortuis abiectiorem, quæcunque vitæ non sunt consortes, neque vt sint, sunt natæ. Quæ vero spirat, videt, & motus ex se ipsa habet fontem, notitiâque conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente, quo regitur auctore Heraclito vniuersitas, riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur numen diuinum, quam in aëris & lapideis opificiis: quæ interitum æque recipiunt & infecturam colorum, sensu omni & intellectu natura vacant. Ac de animantibus quidem, quæ coluntur, hæc potissimum ex iis, 30 quæ referuntur, probo. Porro stola versicolores Isidis sunt. Siquidem versatur vis eius in materia, quæ omnia recipit, lumen, tenebras, diem, noctem, ignem, aquam, vitam, mortem, principium, finem. Osiridis stola umbra caret, neque est picturata: verum habet vnum colorem simplicem, lucidum. Est enim principium primum & intellectibile purum & indilutum: quare vbi semel hanc acceperunt, recondunt eam & seruant. Nam intellectibile quod est, id inuisibile est & intangibile. Iliaca vero vsurpant identidem. Sensibilia enim, quæ vsui & ad manum expolita sunt, varie vt explicentur & spectentur aliâs aliter alternantes, præbent facultatem. At eius, quod intellectu concipitur, sincerumque est & sanctum, notio fulguris modo, quando animam illustrauit, semel aliquando tantum contingendi sui & conspiciendi copiam facit. 40 Hinc tum Plato tum Aristotelis *ἐπινοήτω*, id est sacratiorem hæc philosophiæ partem appellant. Quando quidem illi, qui opinabilia, confusa, & omnia hæc doctrina superauerunt, ad primum illud, simplex, & omnis exors materia exiunt. Cuius postquam attigerunt liquidam veritatem, consummatam se clausulam consecutos philosophiæ putant. Et hoc quod huius seculi sacerdotes obiter cum reuerentia & religiose subindicant, Deum hunc imperium & regnum in mortuos habere, neque diuersum esse ab eo, qui apud Græcos *ἄδης*, in est Orcus & Pluto dicitur, vulgus, quod ignorat, qui id verum sit, obturbat suspicans in & sub terra, vbi defunctorum corpora delitescere videntur, sacrosanctum reuera Osirim domiciliū habere. Enimvero remotissimus hic est à terra, immaculatus, impollutus & purus ab essentia omni, 50 quæ interitū & lethum admittit. Mortalium animæ corporibus hic & ægritudinibus vestitæ in partem Dei non veniunt: nisi quatenus obscurum eius somnium mentis conceptione per philosophiæ opem attingant. At quando solutæ ad domiciliū demigrant sempiternum, inuisibile, ægritudine vacuum, & purum: tunc hic eis dux est & rex Deus, quæ ab eo suspensæ sunt, contemplanturque avidissime semper atque appetunt, quem nulla lingua exprimere vel explicare valet, decorem: cuius Istin antiqua fama demonstrat amore flagrantem perpetuo, sectantemque eum, & cum eo agen-

agentem compleffe omnibus præclaris & bonis res terrenas, quæ generationis sunt consortes. Atque hæc quidem imprimis sunt diis consona. Quod si etiam de sufficientis, quæ incenduntur, diebus singulis dicendum est, vt me ostendi facturum, illud voluas animo prius, semper Aegyptios imprimis laborasse, vt eorum, quæ a sanitatem referunt, rationem haberent: ac potissimum in sacrificiis, expiationibus, & victu salubritatem hanc non minus quam religionem esse obseruatam. Neque enim decere arbitrabantur, vt corporibus vel animis ægris & affectis colerent id quod purum, integrum vnde quaque, & impollutum est. Quando igitur aër, quo plurimum vitimur, & in quo versamur, non semper pariter comparatus & temperatus est: verum non otu spissatur, premitque corpus, & contrahit animum in languorem & solitudinem quasi caligine suffusum & pondere pressum: simul atque surrexerunt, resinam adolent, vt aëra curent & purgent discutiendo eum, natiuumque corporis spiritum marcescentem excitent: quod insit odori huic vis quædam acris & percillens. Contra meridiem, quia tunc halitum sentiunt permagnum & grauem ex terra vi ab sole trahi, & misceri eum aëri, vaporant ad odorem myrrham. Quippe eius feruor, quicquid in aëre coactum est turbidi & limosi, id dissipat & discutit. Etenim medici, quando pestilentia laboratur, luculenta flamma excitanda opitulari se putant, quod ea attenuet aërem. Attenuat vtilius, si ligna odorata cremant, vt sunt cupressi, iuniperi, & piceæ. Acronem ferunt medicum Athenis sub magnam pestilentiam, 20 quod accendi apud ægrotos ignem præscripsisset, inclaruisse. Succurrit enim id non paucis. Author est Aristoteles, vnguentorum, florum, pratorum fragrantis, nidores, quod algidum natura & gelidum cerebrum leniter calore & lenitudine sua diffundant, non minus ad secundam valetudinem quam ad oblectationem referre. Quod si myrrham vocant Aegyptij bal (id si interpreteris, potissimum significat nugacitatis discussionem) fidem non nullam hoc quoque dictis de causa astruat. Cyphi mixtura est xvi minarum, compositum ex melle, vino, vua patia, iunco, resina, myrrha, aspalatho, seseli: insuper ex lentisco, bitumine, vlua, rumice, vtraque iunipero, quarum alteram maiorem, alteram minorem dicunt, cardamomo, & calamo. Miscentur non temere: sed recitantur pigmentariis, dum hæc temperant, literæ sacræ. Numerum 30 autem, tamen si plane videatur quadratus ex quadrato esse, ac cū solus obtineat numerum pariter parē, loco ambitū æqualem recipere merito, minime dicemus ad id certe referre: sed pleraque ex iis, quæ assumuntur, vi prædita odorata suauem auram & salubrem fundunt halitum: quo aër versus, simulque corpus aura incitatum effuse & blande solidatur & temperaturam accipit gratam, acerbitatesque hæc & fatigationes solitudinum diurnarum citra crapulam vt vincula remittunt & resoluunt, imaginationemque somniorum receptatricem emolliunt, redduntque liquidiorum non minus quam lyrae sonus, quem adhibebant ante somnum Pythagorei, quo perturbationes & motus brutos animi excantarent ita & mitigarent. Siquidem odorata sepe numero flaccescentem reuocant sensum, sepe vice versa obtundunt & sopiunt, dum diffunditur eorum læuore in corpore sagina diducta. Quomodo non nulli medici somnum nos corripere ostendunt: quando cibi respiratio molliter circumuecta viscera & palpans excitat quandam titillationem. Cyphi vtuntur tam in potione quam in vnguine. Potu enim videtur intestina eluere, inunctum emollit. Præterea est resina solis opificium: cuius plantæ etiam myrrham ad lunam stillant. Eorum, ex quibus temperatur cyphi, sunt non nulla, quibus est nox gratior: sicut quæ gelidis flatibus, umbris, rore, & madore gaudent alii. Quando diei lumen vnū est & vniuersum: ac solem Pindarus conspici ait vastum per æthera: Nocturnus aër multis ex luminibus & potentis instar seminum in vnum ab omni sidere defluentibus temperatus est & committus. Itaque non ab re illa vt simplicia atque à sole natales trahentia interdiu, hæc vt miscellanea & proprietatibus varia ineunte nocte adolent.

De natiua in progeniem suam charitate, Commentarius.

PELATIONES & peregrina instituere subfellia Græci primū ob mutuam diffidentiam commentū sunt, quasi affectuam iustitiam sicut rem necessariā aliam, quæ apud ipsos non proueniret, desiderarent. Haud aliter philosophi quoque in propositionibus nonnullis ex mutua concertatione provocant, quasi ad extraneam ciuitatē ad brutorum animantium indolem: quorū motibus & moribus ut impetrabilibus & abstinentibus cognitionem permittunt. An & hoc crimen est vitij humane cōmune: quod, cū de summē necessariis & primis ambigimus nos, in equis scrutemur & canibus, volucribusque: quemadmodum nuptias iungamus, quemadmodū liberos suscipiamus & tollamus: ac quasi nulla in nobis ipsi significatio sit naturæ, bestiarū ritus & affectiones ad eam premantibus testimonio vitam nostram nostro magnopere in naturalibus tuendis & peruertendis officiis mox ab incunabulis & in primis esse confusam & perturbatā. Quippe syncerā in illis natura puramque & simplicē conseruat peculiare indolem. In hominibus vero à ratione & vsu, quod oleo infert à pigmentariis, multis mista, dogmatibus decretisque affectuū multiplex euasit & noua proprietatē non retinuit suā. Neque est, quod obstupefcamus, si expertes rationis animantes præ ratione utentibus sequuntur naturā. Etenim præ animantibus plantæ, quibus neque imaginatōne neque impulsū tribuit ad alia appetenda eo, quod naturæ conuenit relicto: sed velut cōpedibus constrictæ manēt & tenent, vnāque perpetua via, cuius est natura dux, pergunt. Bestiis vero māuetudo rationis excellentiā, aut libertatis studiū non admodū est: sed libidinibus præditæ ratione carentibus & appetentiis, vagantibusque & circumcursantes sæpē numero nō longe, verum in natura ut anchora fluctuant. Itaque sicut viā sub habena & freno pergentes rectam monstrant. Domina verō in homine & imperatrix ratio diuerticula & nouationes architectans ex aliis alias vestigium perspicuum & euidens naturæ relinquit nullū. Ac propone tibi nuptias, quanta sit in animantibus vis naturalis. Primum non respiciunt, sicut Lycurgi & Solonis ciues, cælibatus & ferotinarū nuptiarum sanctiones, neque notas reformidant orborum, neque ius trium liberorū captant, multorum exemplo Romanorum: qui nuptiarū foedus ineunt & liberos gignunt, non quo hæredes habeant, sed quo hæredes esse queant. Deinde iungitur sceminae mas non quouis tempore. Quippe haud metuant nuptias voluptate, sed generatione & sobolis procreatione. Ideo anni congrua tēpestate, quæ auras habet genitales & opportunā foetantibus temperiem, conuenit cū mare scemina tractabilis & amabilis grato curis odore, ornatūque corporis peculiari exultās, roris & herbe puræ satura. Postquā foetam se & plenā sensit: recipit se modeste, et de puerperio & foetus salute est sollicita. Non potest pro dignitate hæc historia explicari: nisi quod singula, quæ faciunt, fiant prospicientia, tolerantia, moderatione coniuncta cum genitiua charitate. At qui apem nos sapientem vocamus numeramusque flauū mel exercentem, blandientes lætæ, quæ titillat nos, suauitati: reliquarū in puerperis & incunabulis sapientia & artificij negligimus. Ut ecce alcedo prægnans ad cunabula sua facienda spinas colligit aciculæ marinæ, belonem Græci vocant: hæcque inter se contextens & connectens figurā eorum conuexam instar nassæ piscatoris & oblongam fingit: compagine & spissitudine astrictas spinas pulsui fluctus diligenter subiicit, ut leniter verberatus & compressus globus superficiei condenset. Ea ratione fit, ut egre ferro & lapide perfringi valeat. Quod vero magis stupendū est, ita est os eius constructum cōpetenter ad alcedinis amplitudinem & modum: ut neque grandius aliud neque minus eo penetrare animal queat: imō, ut aiunt, ne aquam quidem marinā recipiat, nec res vel minimas. Præcipue mustelli marini partus intra se edunt. Concedunt autem catulis foras prodire ac pasci, mox recipiunt eos cōplectunturque pro cubilibus viscera sua præbentes. Fera immittissima & tristissima rudes & informes foetus vrsa edit. Hanc lingua sicut instrumento conformantem membranas non gignere sed etiam fabricare dicunt partum. Homericus leo,

Cui teneros partus ducenti per nemus altum

Venator

Venator se offert. ostentat at ille lacertos.

Omne supercilium demittit, lumina condens.

Quid nonne velle videtur cū venatoribus de natis pacifici: Breui sobolis charitas vel ferocia trepida, torpida industria, voracia parca reddit: atque auis Homericæ modo adferens natis

Escam frustatim inseruit, dum hæc esurit ipsa.

Sua enim ipsius pascit foetus fame: escamque, vbi attingit ventrem, reuocat premittitque ore, ne imprudens eam deuoret,

Haud secus atque canis, catulis qui dulcibus astat,

Allatratque virum ignotum, pugnamque capessit.

timorem, quem de liberis habet, ut alterum assumens animi ardorem. Perdices, quando petuntur cum pullis, illos præuolare & fugere permittunt. Interim moluntur, ut in ipsas tendant aucupes in propinquo se volutudo, iamque illis prehenfurus paululum fugiunt: mox resistunt, ac spem præbent capturæ suæ propinquam: donec ita obiciētes se discrimini ad seruandam prolem, longe abducant aucupantes. Gallinæ, quotidie ante oculos habemus, quomodo foueant pullos, cum his aperiunt alas, illis dorsa scandentes, atque vndique accurrentes cum gratulatione & blandā voce recipiunt. Canes & dracones, si sibi metipsis timeant, profugiunt: sin foetibus, defendunt eos, propugnantque supra vires. Num hos motus à natura imprimi his arbitramur, ut gallinarum soboli canumque & vrsarum consulat, non potius ut perstringat nos & pungat hæc reputantes exempla sequentibus, opprobria rigoris esse stupidis proposita: per quæ naturam humanam arguunt solam: quod spontaneam non habeat in suos charitatem, nec diligere nisi necessitate compulsā sciat. Admirationem sui in theatris excitat ille, qui ait:

Mercede namque hominis hominem quis diligit.

ut ex Epicuri sententia pater filium, genitrix natū, liberi parentes. Enimvero si rationis sint bestiae capaces, atque hoc in publicū theatrū conuocatis equis, bobus, canibus, & auibus inuertens pronūciat, nec canes mercede charos habent catulos, nec pullos equi, nec aues foetus suos: verū vltro atque ex natura: cognoscetur in omnium motibus recte ac vere dictū. Turpe est enim, pro sancte Iupiter bestiarum foeturas, puerperia, enixus, incunabula naturā & beneficij esse: hominum vero mutuum, mercedes, arras vtilitatis causa data. Cæterum nec est hoc dictum vere nec auribus dignū. Siquidem natura ut in feris plantis ceu labruscis, caprificis, oleastris exordia mansuetorum fructum cruda & rudia producit: ita rationis exortibus charitatem in foetus suos claudicantem, neque expleram ad iustitiam, neque vltra quam vsus requirat progredientem largita est. Hominem verō rationem vntem animantem & politicum ad iustitiam & leges cum institueret, ad deorum cultum, ad ciuitates condendas, ad comitatem: egregia, præclara & vbera horum semina præbuit beneuolentiam in liberos & dilectionem, sequens prima principia: hæc in corporum officio erant. Quippe natura vndique absoluta est, foetus amans, plena, nec vsquam mutila, nusquam, ut ait Erasistratus, vacillans. Rationes autem natalium non est operæ referre, neque decet fortasse nimium exacte arcana attingere nominibus & verbis: verum reconditorum & abditorum considerare ad generandum & foetificandum membrorum illorum egregiam elegantiam. Satis namque lactis officina & dispensatio prouidentiam eius & sollicitudinem demonstrat. Ex sanguine enim quantum plus satis redundat in mulieribus ob spiritus hebetudinem, & angustias, innatansque fluctuat ac prægrauat: assuevit aliās & didicit menstruis dierum ambitibus referate ipsi canales & meatus natura reliquum corpus exonerare & mundare, atque vterū velut aratro & sementi terrā in plantis gliscentem tempestiue præbere. Postquā geniturā excepit, amplectens vterus eam obuoluit acta radice. Siquidem umbilicus primo in vtero authore Democrito ut iacta anchora aduersus fluctuationem, ne iactetur foetus, defigitur pedamentum, & palmes conceptū iam nato & ei qui expectat. Iamque menstruas et purgantes fistulas natura obstruit, sanguinemque arripiens manantem pro alimentum eum vsurpat: partūque, qui iam structuram accipit & conseruationem, irrigat: dum solennibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locum flagitet. Tunc verō quouis plantarū cultore & irrigatore cōcinnius ex aliis ad alia diuertens & sumens quod ex vsu est, habet aptatas quasi venas &

G ij

fontes affluentis laticis: qui non fortè neq; sine sensu excipiunt, sed & spiritus blando tepore & molli succu emittere, subigere, & conuertere valent. Quippe ad eum modum est in sinu suo mamma comparata & temperata. Emissaria sane non sunt lactis neq; salientes eructantes effuse: sed in carnem scaturiginosam & spiramentis plane exilibus transcolantem terminas mite infantis ori & gratū contrectatu & comprehensu promptuarium inserit. Cæterum hæc tam multa ad genituram organa, hæc dispensationes, munificentia, & prouiso nullius essent momenti, nisi charitatem erga natos natura & sollicitudinem genitricibus insculpisset.

Nam verum nihil est homine arummosius omnium,

In terra ducunt animam quæcunq; repuntq;

Hoc non falsò de infante modò edito dicit. Nihil est enim vsq; eo inchoatū, vel destitutum, vel nudum, nihil ita informe vel immundū, vt homo, si eum in natalibus cõspicias: cui pene vni ne purū quidem dedit natura in lucem ingressum, sed sanguine imbutus, & tabo oblitus, ac iugulatū potius quā nascentem referens non potest à quoquam attingi, tolli, osculum accipere, in complexū venire, quā eius & ab eo, qui impellente natura eum diligit. Hinc animantium reliquarum sub ventre aperit vbera & mammas. Mulieribus superne ad pectus extant: vt facile suauari, cõplecti, & deosculari queat infantē: quod fœtificatio & nutritio finem habeat non quæstum sed amicitiam. Repete à priscis orationem: quorū non nullis parere primis, aliis cõtemplari nascentem infantem contigit. Non lege erat illis tollere sancitum liberos, non gratiæ vel mercedis nutrimentoꝝ scœnori datorum expectatio. Acerbas potius dixerim & ofensas infantibus matres fore grauium periculorum dolorūq; memores.

Vt quando grauidam dolor acris parturientem

Occupat & durus, Iunone satæ lithiæ

Quem immittunt, quoties natos parientibus adsunt.

Hæc non Homerum mulieres, sed Homeridem ferunt scripsisse à partu vel in partu etiamnum, dum misturam cruciatu pariter amaram & acrem in visceribus sentiret. Sed ingenita charitas fleuit & torquet eam. Feruida adhuc discruciatq; et doloribus fracta non conculcat infantē nec refugit: verum conuertit se ad illum, arridet, sustollit, & amplectitur eum nulla oblectamenti vel emolumentis spe, sed magno cū sudore & tolerantia fasciis inuoluit, fouet, & siccat: laborēq; labore in nocturno diurnum variat. At quam hæc mercede vel lucro in futurum, cum ne in præsentia quidem sit paratum: Nam spes incerta & longinquæ. Vineam æquinoctio vernali qui passinauit, autumnali vindemiat. Qui tritici sementem fecit Vergiliarum obitu, earundem exortu succidit. Boves, equi, aues expedita ad operas pariunt. Hominis verò laboriosa educatio, incrementum lentum, virtutes, quæ sera est, morte præuertunt pleriq; patres. Non spectauit Themistoclis Salaminem Neocles, neque Eurymedontem Miltiades Cimonis, neque Periclem Xantippus concionantem audiuit, neque philosophatē Aristoteli Platonem, neque Euripidis & Sophoclis victorias genitores eorum. Balbutientes & verba conantes audierunt. Comestationes, comotationes & amores eorum offensantium homines videntur: vt commendetur & celebretur hoc vnum Eueni epigramma.

Vide, patri proles luctum vsq; quem creet,

Non desistunt tamen liberos alere, præcipue illi, qui liberis non habent opus. Ridiculum enim sit, si locupletes arbitreris ex gaudio sacrificare, quando liberi eis sunt nati: quod, qui eos alturi sunt & funeraturi, habeant. Nisi scilicet hæredum penuria liberos educunt. Nempe non est reperire vel accersere, aliena accipere qui velit. Arena vel puluis vel pictarū pennæ volucrum non ita sunt numerosæ, quam hæreditatibus qui inhiant. Quinquaginta pater filiarum Danaus fuit. Qui si orbis liberis esset, plures habuisset, qui hæreditatem suam creuissent, neq; pari modo. Liberi enim gratiam nullam habent, neque huius causa obseruant & venerantur: quasi vt debita eis deferatur hæreditas. Alienorum apud orbem voces audis comicis illis affines.

Popule ô laua

Primum, sinens iniudicatum vnum diem,

Sorbe,ingere, & vora, iste habet triobulum.

Enimvero Euripidis dictum,

Mortali-

Mortalibus nummos amicos querere,

Potentiamq; habere vbiq; plurimam:

non est vndequaq; verum, sed in orbis. Hos pecuniosi inuitant ad cœnam, præsides colunt, oratores solis his patrocinantur gratuito. Pollens est diues, qui hæredem habere ignoratur. Multos verò amicorum grege succinctos vnus puer natus nudauit amicis & opibus. Quare nec ad potentiam liberi quicquā conducunt. Cæterum præualet in totum natura non secus in hominibus quā in bestiis. Sed cum hæc tum alia multa ab improbitate sicut spinis vepribusq; iuxta semina mansueta fructificatibus obliterantur. An nec semetipsum natura diligere dicemus hominem, quia multi seipsi iugulant vel præcipitāt. Oedipus vero linquens domum cruentas abscedit genas. Dissidendo multos auditores, vt sibi mortē conciscerent, adduxit Hegesias. formæ infortuniorum sunt multæ. Hæc autem sunt sicut illa, ægritudines & perturbationes animi, quæ natura sua hominem dimouent: vt ipsi contra se testantur. Si enim, quæ enixa est, sus porcellum, aut canis discerperit catulum, attoniti sunt, trepidant, deos placant, ac pro monstro id habent: quod omnibus partus suos diligere innatum sit, alereq; non ne care conueniat. Verum enimvero sicut in metallis multa confusum & obrutum terra emicat tamen aurum: perinde natura in vitiatas moribus & animi motibus charitatem erga liberos refulgere facit. Siquidem inopes non tollunt liberos: quod timeant, ne secus quā deceat, educti illiberales, inertes, omnibusq; nudi ornamentis existant. Paupertatem enim nouissimum malorum rati, non sustinent eam vt grauem aliquem & magnum morbum liberis impertiri.

PLUTARCHI,

De pietate erga fratres, commentarius

nobili & strenuo viro, Arnolde à Vvachtendorick

Cluixæ mareschalco, & præfecto Cranenburgi dicatus.

LYNDARIDARVM fratrum signa Spartiata Docana dicunt. Ligna sunt duo parib; inter se spaciis duobus infixæ & imposita transeuerfis. Quod apparet monumentum confociatum & indiscretum fraternæ inter se horum deorum pietati congruens esse. Pari ratione vobis ego quoque Nigrine & Quinte hunc de pietate in fratres commentarium vobis communem merito vestro confesco. Nam ad quæ excitamini, in his dum iam estis comprobare potius ea testimonio vestro quam prouocari videbimini. Et quia officium vestrum animo facitis gestienti: efficietis, vt iudicio vestro firmitus inhæreatis, quasi in theatro probis & elegantibus spectatoribus placeretis. Atque * Aristarchus Theodotis pater agmen irridens ingens sophistarum, olim ait sapientes vix septem extitisse, in præsentia verò hard facile rudes & imperitos tot inueniri posse. Ego autem video hoc seculo adeo insolentem fratrum inter se charitatem, vt apud priscos odium: cuius siqua extiterunt exempla, ea vetustas vt monstruosa tragediis & theatris nobilitauit. Athocæuo cuncti mortales, si quando in probos fratres inciderunt, mirantur non secus ac Molionidas illos, quorum coaluisse corpora autumant: vsumque patrimonij, amicorum & mancipiorum promiscuum in tantum absonum fidei arbitrantur & prodigiosum: vt si duorum corporum vtatur manibus, pedibus, & oculis anima vna. Cum exemplum tamen mutui fratrum vsus non multum à nobis natura remouerit, imò ipso in corpore organa necessaria fere bina, germana, & gemina natura machinata, manus, pedes, oculos, aures, nares, docuerit omnia hæc factis ab se causa & ad conspirandum in commune, non concertationis, & pugnae ea ratione distincta fuisse: ipsasque manus in multos & dispares dissectas fuisse digitos, quo organorum omnium scitissime atque artificiosissime fabrefactæ essent. vt Anaxagoras ille antiquus manibus humanæ sapientiæ & prudentiæ causam assignauerit. Cæterum hic mea sententiâ diuersum est verum. Neque enim, quia manus habet, ideo homo animal est sapientissimum. Sed quia natura eum ratione dotauit & artifice solertia, idcirco talia naturaliter est organa fortitus. Hoc certè omnibus liquet vno

G iij

ex semine naturam atq; ab vno fonte fratres duos, & tres, etiam plures edidisse non ad diffidium & distractionem, sed vt distincti magis operam mutuam præsentent. Tricorporales enim & centimani, si tamen hi extiterent, nihil extra se vel seorsum agere quiverunt: quæ facultas certe est fratribus: vt simul & manere & peregrinari, remp. tractare & agrum colere per se mutuo possint: si modo quod largita est natura benevolentia & consensionis caput, retineant. Alio qui nihil à pedibus sane different se inuicem subuerrentibus & à digitis implicatis distortisq; monstruose à se mutuo. Atq; adeo sicut eodē in corpore vnus consortio naturæ, & alimenti humida, arida, frigida & calida optimam & iucundissimam temperaturam ei cōciliant & concinentiam: qua sine neque opes aiunt neq; regij beatitatem imperij vllum homini oblectamentum aut vtilitatem afferre. Quod si inter ea inæqualitas & dissociatio extiterit, labefactant gravissime animantem & dissipant. Haud aliter fratrum concordia genus & domus vigent florentq; amice & familiares nihil inter se sicut concinens chorus dissident vel factis vel dictis vel consiliis. At

Dissidio in populi capite & sceleratus honorem,

famulus delator, vel assentator irrepens foris, vel ciuis invidus. Nam vt morbi, cum corpora non admittunt ea, quæ sunt ipsis familiaria, multorum extraneorum & noxiuorum infundunt appetitiones: ita similtas cum necessariis & suspicio aduersus eos consuetudines allicit malas & prauas, quæ extrinsecus in locum vacuum influunt. Vates Arcadicus pedem ligneum, vt author Herodotus est, sibi accommodauit natiuo truncato. Frater, qui oppugnat fratrem, atq; externum parat sibi ex foro vel palæstra amicum, nihil aliud facere videtur, quam si partem carnis natiuam volens præciderit, applicet autem sibi & affigat alienam. Ipse namque, qui desiderat & querit amicitiam & consuetudinem, vsus erudit nos, vt id, quod nobis est cognatum, colamus, amplectamur, tueamur: quod ita nati non sumus, vt sine amicis, sine societate, & in solitudine viuere valeamus. Hinc recte Menander.

Ex poculus non vel frequentibus epulis

Exquirimus, cui vita committenda sit

Pater, bonum haud mediocrem quisq; existimat

Reperisse se, solum si amici vmbra tenet.

Quippe sunt reuera vmbra multuagæ amicitia, imaginesq; & simulachra primæ illius, quam liberis erga parentes, fratribus erga fratres natura impressit. Quam qui non obseruat neq; colit, quod cedo pignus coniunctæ voluntatis dabit alienis? Aut qui tandem est, sodalem qui in salutationibus & literis fratrem appellat, & cum fratre non putat eandem calcandam viam. Vt enim imaginem ornare fratris, cum pulses & lacres eius corpus, dementis est: ita nomen fraternum venerari & honorare in aliis, dum ipsum odio habes & fugis fratrem, non est hominis sobrii vel eius, cui vnquam naturam in mentem venit rem sanctissimam & maximam esse. Equidem meminime Romæ arbitriū inter duos fratres suscepisse, quorum apparebat alterum philosophiæ sectari. Eratis autem, vt mihi est visus, non tantum frater, verum etiam philosophus titulo & nomine tenus. Quem ego admonui, ageret cum fratre & idiota vt philosophus. Hoc, inquit, vt ad idiotam vere dixisti. Apud me vero non habet multum momenti neq; magni pendo ex iisdem genitum esse genitalibus. Tu quidem, inquam ego non dissimulas, ne ex genitalibus quidem genitum esse, quicquam apud te ponderis habere aut valere. Omnes certe alij, etiam si aliter sentiant, dicunt vtique & cantant parentibus honorem secundum deos primum & summum à natura, atq; ab ea, naturam quæ conseruat, tributum lege esse, neq; rem vllam facere homines diis gratiore, quàm si genitoribus suis & alioribus vetera & noua sœnori data beneficia benigne & prompte rependant: neq; viceversa vestigium vllum extare impietatis matius quam contemptum & delictum aduersus parentes. Hinc male mereri interdictum est de aliis, matri vero suæ, vel patri nisi ita te prestes, vt omnibus dictis & factis tuis, licet non adsit acerbi quicquam eos lætifices, flagitiosum existimant & nefarium. Quæ igitur sit liberorum vel actio vel meritum, vel quid gerant, quo exhilarare plus parentes valeant, quàm erga fratrem benevolentia & amicitia firma? Quod quidem facile ex contrariis discas. Quando vernam, qui aliquo numero sit apud patrem vel genitricem, si suggillant filij, plantarumq; & prædiorum, quibus retinebantur, curam non gerat, torquent eos. Ac canis domi genitus equusq; mordet, si neglectus sit, indulgentes & benignos

* Alij, sodalibus.

gnos senes. Indignantur etiam liberis, si acroamata, spectacula, athletas, quibus ipsi ducebantur, vellicent & fastidiant. Quid iam eos dices, num æquo animo ferre pugna tes inter se atq; infestos obtrecentesq; filios & obstrepentes omni in actu ac negotio euerterentq; se inuicem? Minime gentium. Ergo vicissim, quando inter se diligunt amantq; fratres: & quantum eos corporibus natura diuisit, tantum animis negociisque coeunt: studia communia, confabulationes; ludicra vnà inter se tractant: iucundam ac beatam parant parentibus senectutis illorum curatricem benevolentiam fraternam. Neq; enim tangitur perinde pater eloquentia vel honoris vel pecunia ac liberorum amore. Quocirca filios neq; eloquentes neq; diuites neq; magistratu fungentes ita liberet vt inter se amantes vident. Apollonidem ferunt Cyzicenam regis Eumenis genitricem triumq; aliorum Attali, Philetari, & Athenæi beatam se semper prædicasse, diisq; egisse gratias, non opum gratia neq; regni: sed quod tres filios conspiceret natu maximum sitantes, eumq; in medio illorum hastis & gladiis armatorum securæ agentem. Sicut contra Ochum filium Artaxerxes fratribus cum odoratus esset insidias struentem, animum despondens vitam finiuit. Bella enim tristia, vt Euripides ait, fratrum sunt, sed parentibus ipsis tristissima. Nam fratrem suum qui odit, eique est infestus, hic non potest non succensere genitori & genitrici. Pisistratus, cum nouerçā induceret filii adultis ait, quia honestos & probos eos existimaret, cupere se plurimum talium esse patrem. Boni verò & iusti filij non modo parentum gratia se inuicem diligunt vehementius, sed parentes quoque propter se mutuo: hoc si semper sentiant ac prædicent, cum multis nominibus sint parentibus obstricti, tum plurimum esse fratrum causa: quod hanc omnium possessionem preciosissimam iucundissimamq; eorum beneficio habeant. Præclare etiam Telemachum finxit Homerus, quod fratre careret, in calamitate numerare.

Vsq; adeo nostrum pessum genus ire coegit

Iuppiter.

Hesiodus verò non recte monet,

Vnicus vt natus sis patri atq; vnicus heres.

idq; Musarum discipulus: quas quia vnà ex benevolentia & charitate sororia perpetuo agunt, ita appellauerunt Musas. Itaq; est apud parentes amor fraternus is, vt amare fratrem statim instar sit amoris erga patrem & matrem, ad hæc erga liberos amoris disciplina & exemplum fraterni: ac pestem contrariam, si secus fiat, sicut ex documentis paterno odio aduersus fratres imbunt. Qui enim in litibus, rixis, & concertationibus cum fratribus consenuit, inde filios hortatur ad consensionem, hic

Alius medens ipse vlcerebus scatenis

factis nervos orationis suæ incidit. Si ergo Thebanus Eteocles, qui apud fratrem ait:

Ad solis exortum supremi ascendero,

Et terra ad ima, si modo hoc effecerò;

Summum deorum vt obtineam imperium:

ediceret ediuerso liberis, æquabilitatem vt colerent: quæ amicos amicis, ciuitates ciuitatibus, socios sociis copulat:

Æqualitas enim est stabilis mortalibus:

quis eum non despiciat? Quem porro exhibuisset se Atreus, si inuitato ita ad cenam fratre huiusmodi præcepta liberis dedisset?

Sane vsus hic amici, qui cognatus est,

Solus malo tibi ingruente subuenit.

Quapropter mala senum parentum, peior liberorum alitrix exturbanda est fraterna similtas. Iam insimulatrix & infectatrix apud ciues est. Siquidem arbitrantur ex tam longo contubernio, consuetudine, & familiari vsu euadere eos inimicos & hostes, nisi multorum inter se scelera conscij fuissent, non potuisse. Quippe benevolentiam & necessitudinem causæ magnam magnæ distrahunt: vnde non facile reconciliantur animi. Quomodo enim compacta, si luxatum sit gluten, possunt iterum compingi & coire: at corporis concreti, si disruptum sit vel dissectum, magnæ molis est glutinamentum inuenire & coagulum: Ita quas vsus contraxit, etiam si retextæ sint, non ægre coalescunt iterum amicitia. fratres si genitiua coniunctione exceperint, tum tristius recolliguntur: tum si recollecti sint, saniosam & suspectam trahunt istæ reconciliationes

cicatricem. Omnis igitur cum homine homini suscepta offensio, quæ cum acerbis animi motibus subit, æmulatione, ira, inuidia, rancore torquet & sollicitat animū. Quæ vero est suscepta cum fratre, qui cum penates, sacra, & sepulchra sint oportet communia paterna, & vero etiam domestica intercedit aliquando consuetudo & villarum vicinitas, hæc ante oculos habet crucē, quæ ingerit quotidie amentia & desipientia, propter quam suauissimum vultum & propinquitatem coniunctissimum conspiciat toruissimum, voxque ab incunabulis grata & familiaris reddita sit summe formidanda. Ac cum fratres alios cernant vnum domiciliū complures inhabitantes, mensa vna, vilis, mancipiis in communi vtentes: ipsi amicos & hospites partiuntur, infesta cuncta, quæ iucunda sunt fratribus, arbitantes: præsertim cum reputare in medio omnibus liceat: quæri quasi prædam amicos posse & compotores, parari affines & familiares, primis velut armis vel instrumentis amissis: fratris sicut detruncatæ manus vel oculi excussi nullam esse receptionem. Sed dictum à Perfide est recte, quæ salutem liberorum suorum fratris salutem prætulit: filios quærere se alios posse, fratrem alium sibi defunctis parentibus non posse. Quid igitur, quæras, faciet, cui improbus est frater? Primum illud meminerit, ad omne genus penetrare amicitiaë improbitatem: atque, vt est apud Sophoclem,

*Si excutias, pleraque offendes turpia
Humana.*

Neque enim inter necessarios, vel sodales, vel amantes synceram, immotam, defecatamque à vitio est reperire. Ac Lacon, qui pusillam vxorem duxerat, ex malis ait quam minima eligenda. At fratres cordate admoneas, ex malis vt tolerēt familiarissima citius, quam periculum factant alienorum. Illud enim culpa vt necessarium vatat, hoc reprehensionem patet vt sponte delectum. Neque enim compotor vel equalis vel hospes.

Durissimis pudoris vinculis vincit est:

sed consanguineus, collactaneus, eodem patre & matre progenitus, cui etiam virtutē permittere verisimile est quædam & concedere, vt dicat ad offendentem fratrem:

Cladibus oppressum quare non prodere possum,

& improbum & amentem: ne quam imprudens paternam vel maternam à semine instillatam ægritudinem duriter & acerbè odio in te vindicem. Quippe de alienis, vt dixit Theophrastus, non decet amantem existimare: verum, cum de eis existimaueris, amare. Enimvero vbi ductum natura iudicio ad benevolentiam non tribuit, neque operitur iactatum vulgo salis modicum, sed fontem ingenuit amicitiaë: hic non oportet acerbos & acres esse nozarum censores. Nunc vero an non mirandum quosdam hominum extraneorum & alienorum, quos ex computatione aliqua vel ludo vel palaestra sibi coniunxerunt, æquo animo offensas ferre ac lubentes, rigidos autē & acerbos aduersus germanos esse. Quando etiam canes sæuos & equos, nonnulli lynces, feles, simias, leones alunt & amplectuntur, flammam vel rusticitates vel ambitiones non sustinent fratrum. Pellibus alij & scortis domos & prædia donant, cum fratribus de area & angulo dimicant. Deinde odio fraterno detestationis improbitatis prætextentes appellationem in fratribus passim vitia eorum detestantur increpantque: ad quæ conuenient in aliis, quorum multum vtuntur commercio & consuetudine. Atque hæc mihi de hac disputatione omni præfata sint. Caput autem docendi non à patrimonij partitione vt non nulli faciamus: sed ab viuientium etiamnum praua parentum contentione & æmulatione. Nam ephori, cum Agesilaus semper, vt quisque inter senes renunciatus esset, ei bouem honoris causa mitteret: multam ei dixerunt adiecto elogio, quod blandimentis & beneficiis communes ciues proprios suos redderet. At filium si commonueris, ita vt parentes obseruet, ne eos sibi conciliet vni, neue charitatem eorum in se deriuat: qua obsequij ratione fratres multi opprimunt, velamento quidem specioso, sed parum iusto cupiditatis: quoniam præcipua & optima patrimonij portione defraudant eos illorum benevolentia, dum illiberaliter & astute surrepunt, in tempore illorum occupationes & imprudentiam captando: ac præsertim honeste se gerendo ac modeste, quando offendentes illos aut suspectos vident. Cum contra oporteat, vbi efferebit bilis, eam vna excipere & subire velut laboris societate fratrem subleuando, officijque & beneficiis suis intrudere omni modo simul in gratiam illum: Qui sicubi occasionem vel actionem aliam de manibus amisit, causam ad ingenium eius delegare, vt ad a-

ad alia magis accommodatum & grauius. Praclarum autem illud Agamemnonis. Nam

*Non hunc segnitias aut imprudentia tardat:
Respicit aut is me, nostrum ardoremq; moratur.*

mihique hoc officij commendauit. Gratè etiam nominum immutationes accipiunt patres creduntque filiis, quando socordiam fratrum candorem appellant, rusticitatem integritatem, peruicaciam animum non abiectum. Itaque ea permutatio facultatem ei dat susceptam contra fratrem iram eleuandi simulque charitatem intendendi erga te genitoris. Postquam illum ita subleuasti, iam ad eum te conuertere atque increpare offensam acris debes, ac libere lapsum ipsius ostendere. Neque enim indulgendum est fratribus, neque vice versa claudicantibus insultandum: Hoc enim malis eius gaudentis, illud vna offendantis est. Sed dum eum castigas, de illius laborare profectu dolereque eius incommodis decet. Fuerit autem fratris acerrimus apud illum ipsum accusator, qui promptissimus eius apud parentes patronus fuit. Quod si nihil frater admisit: cætera seruiendum quidem est parentibus, bilisque est omnis eorum ac tardum deplorandum, idque piū est: sed pro fratre, qui immerito male audit vel acceptus est, offerre se litū eiusque crimina depellere, id cum omni reprehensione caret & honestū est, tum nihil verendum audire hoc Sophoclem.

Tu pessime o fili, qui cum patre litigas:

dum causam agis fratris, quem culpam contraxisse apparet. Quippe talis causatio apud ipsos, qui arguuntur, efficit, vinci quam vincere vt malint. Porro patre vita functo incumbere impensius quam ante decet in fraternam benevolentiam. Ac statim communicanda in illachrymando communi dolori & casui acerbè pietas: suspicionesque leniendæ, & calumniaë aliorum pro amicis se ipsis vendicantium propulsandæ: fidesque adiungenda cum aliis, quæ de Tyndaridarum fratrum fraternam pietate fabulantur: tum quod Pollux eum, qui fratrem apud se clam detulit, pugno inflato interemerit. Ad hæreditatem partiendam non denunciato inter se bello sicut vulgus hominū.

Andi Alale Martis nata:

& coitione facta occurrendum: sed potissimū est ille obeundus dies religiose: vt quæ sit his implacabilis inimicitiaë & distractionis, illis amicitiaë & concordiaë ingressio: maxime solis seorsum, alioquin amico presente communi, qui vtrique sit testis: ac bona fide agendum: debentque modo fortibus, vt Plato ait, optata & quod par est accipere & dare, censereque procuracionem diuidi & dispensationem, fructum & possessionem in medio positam esse communem & indiuisam omnibus. Sunt aut, qui etiam nutrices à se mutuo auellant, collactaneosque, & contubernales pueros, superantescque licitationibus discedunt, mæcipij iudicatura ditiores: quod antiquissimū & preciosissimū est in hæreditate amicitiam fidemque fraternam distraxerunt. Non nullos citra vllum etiam emolumentum æmulationis causa hæreditatem nihilo quam spolia ciuilius scimus tractasse: in quibus Charicles & Antiochus fuerunt Opuntij. Hi patera argentea concissa vestesque dissecta abripuerunt se, quasi ex deuotione aliqua tragica domum acutis ensibus partiti. Alij qui commemorarunt aliis gloriantes fratres se astutia, acrimonia, & captione in diuidendis bonis circumscriptisse: cum oporteret, quod moderatione, beneficentia, & condonatione superiores fuissent, exultare & magnos animos gerere. Quare operæ precium est Anthenodori meminisse, & certe meminerunt apud nos omnes. Erat ei frater natu maior Xenon nomine: qui magna ex parte rem familiarem procurator filii decoxit: denique raptus mulieris iudicatus bonisque suis est multatus, quæ in publicum addicta fuere. Erat etiam tum adolescens imberbis Anthenodorus. Hic vendita quæ fuerat ei attributa bonorum portione non abiicit fratrem, sed posuit omnia in medio diuisitque ac magna iniuria in partitione affectus non indigne tulit, neque poenituit eum facti, sed placide & hilariter fratris amentiam tulit, quæ per Graciā fuit diuulgata. Ac Solonem quidem, qui de rep. pronunciauit æqualitatem non parere seditionem, more apparet plus satis plebeis arithmetica & popularem loco elegantis geometrica inuehere proportionem. Hic vero, qui domi author fuit fratribus, maxime, quod Plato monuit ciues, vt meum & non meum tollerent: sin minus, æqua portione contenti essent eamque amplecterentur, bonum fundamentum pacis & concordiaë iecit. Semper etiam vtantur illustribus exemplis: cuius generis est Pittaci responsum ad Lydorum regem qui percontabatur, an bis tantū pecuniæ haberet. Cui

respondit: Si vellem fratre defuncto. Quando autem non solum in pecuniæ accretione & decessione plus & minus pugnantia inter se sunt: sed in vniuersum, vt est author Plato in inæqualitate existere morum, in æqualitate stationem & quietē, omnis est lubrica ad fratrum alienandos animos imparitas. Vt autem sint per omnia pares & equales, fieri non potest. Partim enim naturæ ipsi ab incunabulis inæqualiter distribuunt, partim deinceps fortunæ liuores imprimunt æmulationesq; pessimos morbos & pestes non familiis tantum, sed & ciuitatibus perniciosos: qui sunt, si iam inuaserint, defugiendi & procurandi. Est igitur, qui præstat, admonendus: vt quibus rebus præcellere videtur, has participet fratribus, vnaq; eos sua gloria decoret & allegat in amicitias: Si fit eloquentior, eius dotis fructum communem faciat vt nihilo minus ad illum pertinentem: Tum vt nullum fastum præ se ferat vel insolentiam: quin potius summissus & suppressus se gerendo præcellentiam suam ab inuidia vindicet, atq; fortunæ inæqualitatem æquiparet, quoad eius fieri potest, animi moderatione. Lucullus noluit ædilitatem ante fratrem, quamuis ætate anteiret ipse, petere: verum posthabito suo illius tempus expectauit. Pollux ne deus quidem sustinuit solus, sed præoptauit cum fratre fieri femideus, & sortis esse particeps humanæ, quo immortalitatis illum redderet confor-tem. Tibi fodes, dicat quis, facultas est citra vllam bonorum tuorum iacturam tecū ehere & exornare fratrem quasi ipso fruente fulgore, virtute & fortuna tua: quod Plato fecit: qui fratribus præclarissimos commentarios suos inscribendo eos nobiles fecit, Glaucioni & Adimanto librum de rep. minimo Antiphonti Parmenidem. Iam vero sicut existunt in naturis & fortunis fratrum disparitates: item in omnibus & vnde-
20 quaq; non poterit fieri vt emineat alter. Siquidem elementa memorant ex vna prodifse materia diuersissimis prædita viribus: duorum fratrum ex vna matre & patre eodem ortorum nemo vidit alterum simul ex Stoa sapientem, pulchrum, factum, liberalē, honorabilem, locupletem, eloquentem, literarum studiosum, humanum: alterum turpē, inurbanum, contemptum, illiberalem, inopem, infantem in dicendo, rudem, inhumanum: sed dotati sunt aliquatenus etiam obscuriores & demissiores sua sorte festiuitatis vel facultatis, vel indolis ad aliquam frugem:

*Velut echinopodas in aspera via,
Molles vbi violæ nascuntur lacteæ.*

Proinde hæc, qui videtur in cæteris præstare, si non extenuet neq; obscuret, neq; ex toto sicut in certamine exturbet fratrem primatu: verum inuicem concedat, ad multaq; declarat meliorem & accommodatiorem illum, subtrahendo semper inuidiæ semen sicut materiam igni, extinguet eam: imo penitus non sinet, vt ortum vel incrementum capiat. Qui vero etiam socium in iis, in quibus videtur ipse excellere, facit fratrem semper & authorem consilij, velut orator in causis, qui remp. tractat, in magistratib. & negociis amicorum, atq; vt breui dicam, nullo in negotio, quod alicuius sit momenti, & gloriæ habeat segetem, patitur esse illum inferiorē, sed decorum omnium confortem facit: alliciscitq; sibi præsentem, expectat absentem, omnino autem demōstrat esse eum non minus se negotiosum, sed minus gloriæ & opum cupidum: hic nihil sibi detrahit, & illi dignitatem ingentem conciliat. Hæc præcellentiori præcipias. Submissior versare secum debet, non vnum neque solum ipso opulentiorem aut facundiorem aut clariorem fratrem esse, sed passim multis se concedere, imo tam multis, vt iniri non queat numerus,

Quotquot fruimur spaciōsa terræ frugibus.

Sive igitur cum omnibus, qui vsquam sunt gentium, æmulatur, siue solus ipsum tanta in fortunatorum frequentia charissimus mordet & sanguine proximus, nihil ad eius miseriam addi potest. Quare vt Metellus debere existimauit populum Romanū diis gratias agere, quod Scipio alia in vrbe vir tantus non fuisset natus: perinde optandum cuiq; maxime, vt abundantia fortunæ ipse antecellat: sin fecus, vt illam frater suus adeo desiderabilem præcellentiam & potentiam obtineat. At vulgus hominum vsq; eo est a recto auersum, vt amicis exultet & gloriatur splendidis, & si hospites dignitate præstantes & diuites habeat: fratrum vero splendores luminibus suis officere arbitretur: patrum felicitate excitetur & præturis proauorum, quādo commemorantur, quarum fructum percepit nullum, neq; earum particeps fuit. fratribus si venerunt hæreditates, vel obtigerunt magistratus vel inclytæ nuptiæ, cadat animis frangaturq;. Et quidem oportebat

oportebat imprimis nemini inuidere: sin minus, extra desistere, atq; ad alios deriuare liuorem: quomodo illi, qui seditiones foras ad hostes detorquent.

Nam mihi sunt Troes multi sociiq; iuuantes.

Et contra existunt tibi permulti mundi Achii

& tecum æmulantes. fratrem vero decet non lancis modo vergere in diuersum, dum alter euehitur, atq; pessum ire: ceterū vt minores numeri maiores multiplicare & multiplicari auerereque simul & augeri vna cum bonis. Neque enim digitus, qui non potest scribere vel fides pulsare: neq; ad id est aptus, minoris est, quam qui scribit vel pulsatur: sed vna mouentur conspirantque quodam modo in opus omnes, quasi de industria inæquales facti sint, ac vim cōprehendendi ex eo obtineant quod pollicii, qui maximus est robustissimisque, sint obiecti. Ita Craterus Antigoni regnantis frater, & Cassandri Perilæus partes ductandi exercitus & rerum domesticarum ceperunt dispensandarum. Contra Antiochi & Seleuci, præterea Grypi & Cyziceni, quia secundarij esse non didicerant fratrum, sed purpuræ & diademati inhæbant, multis semetipsos & inter se mutuo, multis Asiæ cumulauerunt calamitatibus. Quoniam vero ambitiosis ingenis præcipue inolefunt aduersus gloria & honore superiores inuidiæ & æmulationes: expedit maxime ad hoc fratribus neq; honores neq; opes ex eadem materia quærerē, sed alium ex alia. Siquidem & bestia, quæ pastum ex iisdem habet, dimicant inter se: & athletarum sunt, qui in eodem certamine defudant, aduersarij. At pugiles præcratiastis, dolichodromi luctatoribus beneuolunt, suntq; solliciti & laborant de se mutuo. Quapropter Tyndaridæ fratres pugilatu vicit Pollux, Castor cursu. Recte etiam atque ordine Teucrum sinxit Homerus sagittarium insignē fuisse, cum in graui armatura frater eius excelleret.

Illum hic sed clypei fulgente sub orbe tegebat.

Et rempub. tractantium qui foris res gerunt concionatoribus forensibus non sane inuident, neque inter oratores caudidici rhetorica docentibus: neque inter medicos dignitarij iis, qui manu curam reddunt: sed subueniunt inuicem & suffragantur. At eadem ex arte vel facultate gloriam & splendorē venari perinde est inter improbos, ac si duorum vnam amantium alter altero in amore præferri & magis placere velit. Ac qui vis diuersis pergunt, nihil conferunt inter se. Qui vero vitæ genere distracti sunt hi cum inuidiam declinant, tum subueniunt inter se magis: ceu Demosthenes & Chares, Aeschines item & Eubulus, Hyperides & Leosthenes: dum hi concionibus & rogationibus præfunt, illi exercitus ductant & res gerunt. Itaque debent quam remotissime à fratribus abducere cupiditates & ambitiones illi, quorum abhorret à gloria & potentia candide communicanda ingenium: quo hilarent inter se in successibus, non torqueant. Super hæc omnia refugienda sunt affinium, necessariorum, & coniugum interim ambitionem exacuentium impotentia dicta: frater tuus dominatur vbi que, suspicitur, obseruatur: te adit nemo, nihil est in te authoritatis. Ego vero, respondeas licet si sapias, fratrem habeo clarum virum, fruorque nō parum illius opibus. Quippe dixit Socrates malle Dariū se habere amicum quam Daricum. Fratri cordato bonum censu, imperio, facundia non minus est in magistratu positus frater vel diuitiis affluens, vel eloquentia enitescens. Eo maxime modo hæc imparitates leniuntur. Sed ecce tibi illico alia exoriuntur ex ætate dissidia inter indoctos fratres. Nam fere nati maiores fratres, quod imperium vsurpent in minores semper, præferriq; eis, & priores partes vbique ferre gloriæ & potentia postulent, graues sunt & odiosi. Contra adolescentiores frenum mordentes ferocientisque despiciere illos & floccifacere discunt. Ita hi vt inuidia prelli & impediti in gloriæ cursu correptiones defugiunt atque iniquo animo ferunt: illi dum semper primas affectant, vt sui euerfionem incrementum fugiant illorum. Igitur vt beneficium censent maius accipientibus ducendum, dantibus minus: haud aliter tempus qui monet maiorem ne magni faciat, minorem ne parui: hic despicientia, contemptu, & fastidio vtrumque expedierit. Quia vero curam suscipere fratris, formare eum & corrigere ad maioris ætate officium spectat: ad minoris colere, æmulari, & parere: illius sollicitudo sodalitia potius quam patria sit, inducat quam imperet, gratuletur & applaudit recte & cum virtute gestis, quam si titubauerit, insecetur, & deprimat non modo promptius, verum etiam humanius. Inferioris ætate æmulationi imitatio insit non concertatio. Admirantis enim imitatio,

certamen est inuidentis. Quamobrem eos, qui effingere ipsos student, charos habent: qui ad æquare, hos premunt & obterunt. In multis honoribus, quos deferre adolescentiores decet maioribus natu, obsequium censetur præcipue, efficitque cum reuerentia studium enixum & fauorem vicissim obsecundantem. Ita Cato natu se maiorem Capionem obseruando mox à puero obsequela, placiditate, & auscultando tandem ætate virili ita illum in se circumegit, adeoque reuerentem reddidit sui, nihil ut eo ageret vel diceret inficio. Quippe memorant, tabellam testimonij cum Capio signasset, superuenientem post Catonem signare detrectasse. Ibi repetita Capionem tabella signum suum auulsiſſe: quo vsque qua re motus non adiungeret testimonio frater fidem, sed haberet id suspectum, intellexisset. Exstitit etiam ingens erga Epicurum ex beneuolentia huius & cura, qua fratres complectebatur, eorum reuerentia cum in alia tum in eius philosophiam quasi inflammatorum. Est enim falsi opinionone sunt, qui à rudibus annis nullum Epicuro natum sapienterem crediderunt & prædicauerunt: operæ precium est tamen & hunc, qui illos eo perpulsi, & illos, qui eo fure re perpulsi, admirari. Quin etiam ex philosophis neotericis reprehendit Peripateticus Apollonius illum, qui asseruit non admittere in communionem gloriam vllum quod fratrum suum minorem celebriorem quam se Sotionem præstitisset. Me certe cum multorum beneficiorum nomine à fortuna delatorum ei obstrictum esse, tum præter cætera omnia ob studium, quod exstitit & existit fratris in me Timonis, nemo, qui nobiscum habuit cõsuetudinem, ignorat, minime vero familiares vos nostri. Iam alia æqualibus ætate & propè nihil distantibus fratribus præcauenda sunt vitia, tenuia illa quidem, sed assidua & crebra: quæ prauam faciunt offendendi se mutuo & lacessendi vbique meditationem, quæ in odium & similitatem erumpit immortalem. Cum enim cœperunt in ludis contendere de alendis animantibus & de certaminibus eorum ceu coturnicum vel gallinaceorum, inde puerorum in palæstris, canum in venationibus, equorum in ludis circensibus: temperare deinceps sibi in maioribus vel peruicaciam & ambitionem comprimere non valent: sicut Græcorum memoria nostra polentissimi, qui in saltatorum studiis, mox citharædorum discederant: hinc natatoria in Edepo porticusque & andronas mutuo semper obinoliebantur, ac certamen de area contrahebant, incidebantque & auertebant canales, vsque adeo fuerunt efferati & labefactati: ut omnibus fortunis à tyranno euerſi, exules, pauperes, & pene dixerim in alios homines verſi vno permanerent iudem odio mutuo. Quare summopere irrepenti clam in minutis & primis aduersus fratres conflictationi & amulationi repugnare debemus, meditates mutuo concedere & succumbere, gaudereque potius, quod indulgeamus eis, quam quod superemus. Neque enim aliam veteres Cadmeam victoriam, quam apud Thebas fratrum tanquam fœdissimam & teterrimam appellauerunt. Quid igitur nonne multa suggerunt res vel iis, qui moderati habentur & lenes, pugnarum & concertationum semina? Prorsus. Cæterum & hic cauendum, ut luctentur causæ per se solæ, neque nos vllum contentioni vel flammæ motum animi sicut hamum adiciamus: sed in æquo bono ut in lance momentum communiter obseruantes, quam ocyllime iudicibus & arbitris controuersiam tradamus disceptandam: ante quam tincturæ & maculæ modo penetrans inficiat ita, ut elui ægre queat. Tum subsequamur Pythagoreos, qui nulla coniuncti sanguinis necessitudine, solum cõmunis doctrinæ confortes, si quando ira prouecti in contumelias eruperint, prius quàm occuberet sol, dextris iunctis inter se complexi in gratiam redibant. Ut enim quando excipit bubonem febris, signum non est dirum, quod si eo sublato persistat: morbus esse videtur, radicem qui habeat altiorē. Perindeque fratrum, quæ transacto negotio expirat contentio negotio est ascribenda. Sin si duret: color quidem fuit negotium, sed ex praua & tabifica causa originem traxit. Operæ autem est fratrum audire barbarorum disceptationem non de rusculi portione, non mancipiorum vel ouium causa institutam, verum de Persarum regno. Cum excessisset Darius, alij Ariamem regnum despondebant stirpis maximo, Xerxi alij, qui matre Atossa Cyri filia & Dario iam regnante erat natus. Descendit Medis Ariamenes non infesto sed ut ad iudicium animo pacato. Xerxes præsens erat & regnum agebat. Cæterum ut adfuit frater, posito diademate detractaque, quam gestant reges directam, tiara processit fratri obuiam, eumque est complexus, ac muna mittens nunciare iussit eos, qui illa ferebant: Hisce nunc honorat frater te Xerxes. Qui si rex Persarum iudicio & suffragio fuerit renunciatus, secundum ab se locum

cum tibi tribuit. Ibi Ariamenes: Ego quidem dona, inquit accipio, sed regnum Persarum ad me existimo spectare. Honorem verò post me fratribus, atque inter fratres Xerxi primo conferuabo. Ut illuxit iudicij dies, iudicem Persæ eis fratrem Darij Artabanum tulerunt. Cuius notionem fretus multitudine defugiebat Xerxes. Quem mater Atossa increpuit. Quid Artabanum fugis fili patrum tuum & in Persis optimum? Quid vsque adeo trepidas certamen, in quo etiam secundas præclarum est ferre ac regis Persarum dici fratrem? Assentiente Xerxe, causaque vtrinque dicta pronunciauit ad Xerxem Artabanus regnum pertinere. Ibi exiliens extemplo fratrem Ariamenes adouit, dextraque prehensum in solio regio locauit. Hinc fuit apud eum maximus, estque eum beneuolentia profecutus tanta, ut prælio nauali ad Salamina strenue pugnans pro illius gloria occuberit. Hoc pro exemplo expositum sit puro & vacante nauo candidi & magni animi. Antiochi verò cupiditatem regni culpes: quod ea tamen non vndequaque obliterauerit fraternam charitatem, suspicias. Bellum gerebat de regno cum Seleuco ætate minor frater, genitricisque fultus erat ope. Flagrante bello signa Seleucus cum Galatis contulit, superatusque nusquam comparebat, sed vniuerso à barbaris deletio eius exercitu pro mortuo habebatur. Quod ut est ad Antiochum allatum: deposito purpura vestem pullam sumpsit, clausaque regia luxit fratrem. Mox accepto incolumem esse atque alias copias ab eo scribi: progressus est ad habendum diis honorem, ciuitatibusque sibi parentibus præcepit, ut diis immolarent ac coronas surmerent. Athenienses fabulam de deorum iurgio cum absurdam finxissent, absurditatem eam non mala correctione interpolauerunt. Si quidem diem secundum extimunt mensi Boëdromioni, quod illo cum Minerua Neptuno controuersia intercessisset. Quid igitur causæ est, quin nos quoque, si qua nobis aliquando cum necessariis & propinquis conflictatio extiterit: illius diei memoriam deponamus, vnumque censeamus eum ex nefastis: non complures & lætos dies, quibus vna eucti fuimus viximusque, vnius causa obliuione obruamus? Aut enim incassum & nequicquam nobis natura lenitatem & moderationis stirpem tolerantiam largita est, aut ea imprimis aduersus gentiles vtendum & necessarios. Porro non minus, quam si veneam demus incurrentibus, si petamus & accipiamus ipsi, quando incurrimus, beneuolentiam id & pietatem repræsentat. Quare non sunt, cum stomachantur, contemnendi, neque oblectandum deprecantibus. Imo præoccupanda sæpe nobis, quando offendimus, deprecatione ira: & contra, si læsi fuerimus, ipsa venia deprecatio. Atque Euclides quidem Socraticum in scholis celebratur: quod cum vocem audisset fratris ad se importunam & beluicam, cum diceret: Dispeream, nisi te male accipiam: Ego verò, inquit, nisi te inducam, vt iram deponas, amesque nos, sicut ante amabas. Ad regis Eumenis factum non dictum nihil vel humanitatis vel mansuetudinis addi potest. Rex Macedonum Perseus infestus huic parauerat ei percussores. Qui ascendentem odorati à mari ad templum Apollinis Eumenem, apud Delphos infidias ei struxerunt: atque à tergo adorti congesterunt in caput eius & ceruicem ingentia saxa. Vnde sopitus prolapsusque ac pro mortuo est habitus. Eius casus fama passim perlata fuit: amicique & serui, qui interfuisse videbantur, eum renunciarunt. Huius Attalus frater maximus, vir probus Eumenique omnium fidissimus non solum rex declaratus atque diademate ornatus fuit, verum etiam coniugem eius Stratonicen connubio sibi iunxit, atque cum ea concubuit. Postquam Eumenem allatum est saluum esse, iamque ille aderat: detracto diademate, sumptaque vt ante solebat, hasta processit ei cum cæteris satellitibus obuiam. Ille quoque hunc placide complexus est, reginamque honorifice & comiter salutauit: ac multo spacio, quo post superstes fuit, nihil cum expositulasset cum fratre, nec signum suspicionis vllum edidisset, decessit, Attaloque regni successionem ac coniugem reliquit. Quid iam ille? Extincto Eumene nullos liberos tollere ex vxore, quamuis edidisset multos, in animum induxit: sed illius filium e-duxit, atque in virum prouecto etiam num viuens imposuit diadema, regemque salutauit. At Cambyles ex insomnio vt regnantem in Asia fratrem metuens, nullo argumento, nullo expectato indicio eum trucidauit. Hinc defuncto eo regnum à Cyri successione excidit, familia aurem Darij regnauit viri, qui non fratribus tantum, sed amicis quoque participare nouerat imperia & opes. Adhæc illud memoria tenendum in conuersione cum fratribus obseruandumque, vt cum eorum amicis tunc vt cum maxime consuetudinem agites, refugiasque inimicos, neque eos admittas: atque in eo imitere Cretenses,

qui in crebris secessionibus & bellis ciuilibus, si quando ingruerunt hostes externi, iuncta inter se pace arma sociauerunt. Atque hic est, qui dicitur syncretismus. Non nulli enim aquae modo hiantibus & diuulsis insinuant se subruuntque necessitudines & amicitias, exosi quidem ambos, sed imminentes magis ei, qui ex imbecillitate flaccescit. Quippe amanti praesto sunt in amore candidi & simplices amici: ira inflammato ac cum fratre altercanti liuidissimi socios se doloris eius & bilis adiungere simulat. Quomodo legitur Aesopica gallina feli officij specie ex ipsa morbo confictata, qui valeret, roganti: Recte, inquit, si tu hinc facessas. Haud aliter ad talem hominem, qui sermonem de similitudine infert, sciscitaturque & agit arcana aliqua, dicendum. Ego nihil aduersus fratrem habeo: modo neque ego delatoribus neque ille aures accommodet. Nunc vero haud scio quo pacto, cum ophthalmia laboramus, aciem censemus ad colores & corpora flectendam ea, quae non feriunt nec regerunt visum. Quod si inciderit cum fratribus exostulatio, vel bilis aduersus eos & suspicio est exorta: ducimur consuetudine nos sollicitantium: quo tempore decebat inimicos & alienos ab iis refugere, iis fores pracludere: conuersari autem & congregari praecipue cum illorum propinquis & amicis, adireque eorum coniuges, & ad hos querelam deferre, atque apud eos inculare. Atqui lapidem negant fratres, quando iter faciunt, in medio capere oportere: aegre ferunt & si canis intercurrat, & id genus formidant multa: quorum concordiam fratrum distrahit nullum. Interim homines caninos & sycophantas non intelligunt se intermedios accipere & impingere in eos. Quare, quando oratio, quae his sunt coniuncta, subiicit, recte est a Theophrasto dictum: Si communia sunt amicorum omnia, debere praecipue communes amicorum esse amicos: quod potissimum fratribus suggeras. Visus enim & consuetudines ab se mutuo distractae & disiunctae, ab se mutuo animos eorum auellunt & in diuersum abducunt. Quippe si alios diligas, huic mox est consequens, ut aliis delecteris, eosque imitere ac ducere ab aliis. Si quidem informant amicitiae, nec maius vllum est diuersitatis morum insigne, quam amicorum delectus diuersorum. Quare neque vesci & bibere vna cum fratre simulque ludere & tempus traducere adeo vinculum est consensionis arcum, ut simul amare & odisse capi que eorundem consuetudine: & vice versa auersari & fugere. Neque enim calumnias amicitiae communes edunt neque discordias: verum etiam si qua extiterit flamma & indignatio, ea interuenientibus diluitur amicis, qui eam excipiunt & discutunt: modo vtriusque studiosi & in vtrumque pariter benevolentia sint propensi. Quandoquidem sicut plumbum aes diruptum plumbat & conglutinat vtriusque contactu ora familiariter consentiens: eodem modo debet amicus congruens & communis ambobus fratribus benevolentiam consolidare. Inaequales vero & infociales, sicut in forma musica soni, diuulsionem non connexionem efficiunt. Ambigas igitur, recte an secus dixerit Hesiodus.

Nectus germano fratri equiparabis amicum.

Nam candidus qui est & communis, ut diximus, hic magis per vtrumque diffusus charitatis copages fraternae erit. Hesiodus meo iudicio vulgus hominum & prauos veritus est aemulationis causa & insolentiae: quae decet declinantes, etiam si parem benevolentiam amico tribuat quis, semper fratri primas seruare in magistratibus, in muneribus publicis, in inuitationibus & familiaritatibus principum, in omnibus denique, quae splendida vulgo & gloriosa habentur, atque ita sua naturae auctoritatem & honorem tribuere. Neque enim amico ita praerogatiua in his ampla, ut imminutio fratri existit turpis & foeda. Caeterum de hac sententia alio loco, quae nobis viderentur, explicuimus fusius. At quod a Menandro dictum est praclare,

Quod nemo, qui quem diligit, vult negligi:

curam agendam fratrum suggerit & praecipit, neque eos naturae fiducia postmittendos. Etenim equus sua sponte hominis est amans, domini canis: sed nisi foueantur & eis prospiciatur, exuunt charitatem & a nobis alieni redduntur. Corpus item animo artificissima est propinquitate coniunctum: verum si negligatur ab eo & vilipendatur, detrectat ei praesto esse, evertitque & deserit officia. Curam egregiam ipsis fratribus, multo tamen honestiorem foveris & generis illorum praestiteris: si te semper beneuolum eis ad omnia & paratum exhibeas: si seruos eorum, qui sunt dominorum cupidi, amplectaris & benigne habeas: si medicis, qui curauerunt eos, gratias agas: si fidem ite amicis, qui prompto animo peregrinationem cum iis vel militiam tolerauerunt: si fratris coniugem ut rerum omnium sacrarum sanctissimam suspicias venererisque, & viri causa honores eam & collaudes, neglectae vicem doleas, frementem lenias: si leuiter incurrerit, reducas illam in gratiam cum viro

viro & cum vxore hunc: Quando propria tibi intercedit cum fratre contentio, si deponas querelam apud illam & indignationem transigas: si dolorem ex fratris calibatu & orbitate suscipias, adhortandoque & probris lacerando compellas eum omni modo ad nuptias, iustisque affinitatibus alliges: si genitis fratri liberis apertius declares tuam erga eum charitatem, & quem habes vxori eius honorem, si liberis eius beneuolum ut tuis praebas te, magis blandum tamen & indulgentem: ne si offenderint iuventutis more fugam capiant, neue diuertant patris vel matris metu ad hominum prauorum & profligatorum caetus, sed receptum ad te & per fugium simul cum beneuola correptione & deprecatione habeant. Ita fratris filium Plato Pseulippum ex magna dissolutione & licentia coeruit, nullo quidem aduersus eum acerbato vel dicto vel facto: sed quod fugienti parentes, qui assidue eum perstringebant & insectabantur, placidum praerberet se & lenem, imbuuit eum magna sui & philosophiae reuerentia & studio: tamen multi amici ei obicerent, non corrigi ab eo adolescentem. At hic maiorem in modum corrigere se eum ostendit: quod vita sua & consuetudine quotidiana efficeret, ut discrimen intelligeret in turpibus honestorum. Aleuam Thessalum pater insolentem & effrenatum coerebat & acerbate tractabat, sed fouebat eum & adiungebat sibi patruus. Mittentibus autem Delphos Thessalis ad Apollinem de regno fortes: iniicit pro Aleua clam patre vnam patruus. Eam cum extraxisset sacerdos, infirmauit pater fortem pro eo iniicisse: ac videbatur omnibus interuenisse in nominum descriptionibus error. Quapropter iterum ad deum consulendum miserunt. Tum sacerdos quae si comprobans priorem renunciationem fata est.

Rufum demonstro tibi, quem Archedice edidit, illum.

Ad hunc modum declaratus ab Apolline rex patruus opera Aleuas, cum ipse praefuisset longe regibus prioribus omnibus, tum gentem eam ad magnam gloriam & opes prouexit. Sed & florētibus rebus, honoribus, & magistratibus fratris filiorum gaudere & gloriari, atque ita incendere decet eos atque incitare ad recta, ac praclaras res gerentes effuse celebrare. Nam tuum quidem filium, inuidiosum fortasse sit, si collaudes: fratris praclarum nec insolens, sed honestum & vere heroicum, quae dictio vtrumque significat diuinum, & patruo vel auunculo conueniens. Videtur enim mihi etiam nomen heroicum, ad charitatem & dilectionem instigare fraternam. Sunt porro exempla sequenda praestantiorum. Genuit Hercules duo de septuaginta liberos, neque quam vllum horum minus amauit fratris filium: caeterum hac quoque memoria eadem ara Iolao vna cum illo passim consecratae sunt, vota que faciunt homines, ac parastem Herculis appellant. Cum vero frater eius occubuisset in acie ad Lacedaemonem Iphicles, moerore confectus totam Peloponnesum reliquit. Matura sorore defuncta eduxit infantem eius atque ad diuinitatem simul prouexit. Hinc matronae Romanae Matutae solennibus non suos, sed fratrum & sororum liberos amplectuntur & honorant.

PLUTARCHI,

De tranquillitate & serenitate animi, Commentarius.

PLUTARCHVS PACCIO S. D. Serius accepi literas tuas, in quibus me, ut aliquid tibi scribam de animi tranquillitate, hortaris, ac de exponendis iis, quae in Timaeo tractantur, accuratius. Simul familiari nostro nauigandum confestim Romam, erat Eroti euocato Fundani viri optimi literis, quae illum ad maturandum urgebant. Cum autem spacium mihi non daretur incumbendi, ut statueram, in ea, quae flagitabas, neque omnino vacuis manibus eum paterer praesto tibi a nolis profectum esse: excerpsti ex commentariis, quos mihi paraueram, de animi tranquillitate delecta quaedam: existimans commentationem te hanc non dictionis causa elegantis leporisque, sed utilitatis administratricis desiderare: simul congratulor tibi, quod, qui principis amicitia frueris, & laude nemini concedis eorum, qui causas in foro agunt, non idem tibi ac tragico Meropi animus sit: neque, ut illum in caelum ferens vulgus, obstupefacit te applausus: sed quod saepe audire te meministi, neque podagra

calceolo repando leuari, neq; anulo precioso reduuiam, neq; diademate dolorem capitis. Multo minus ad iucunde & tranquille viuendum proffit opulentia vel gloria vel aulica potentia: nisi simul illi, quibus ea suppetunt, his fruantur hilariter: & quae non habent, ea non desiderent. Hoc vero quid est aliud quam assuetudo & meditata ratio patibili & rationis experti animae parti, quae est potestate crebro exit, cito manū iniiciendi, nec sinendi, ut euehatur à rebus praesentibus & demittatur. Quare sicut monuit Xenophon rebus potissimum secundis deorum meminisse: quo duris temporibus eorum opem animo fidenti imploremus ut beneuolorum iam & propitiorum: perinde praecipua ea, quae animi perturbationibus medentur, ante quam haec corripiant, commentata habere debent recte consulti: ut multo ante parati matius capiant emolumentum. Ut enim saeui canes ad omnem exagitantur vocem, ab assuetu mitescunt sola: ita motus animi turbulentos, quando efferati sunt, arduum est compescere: nisi doctissima, quae sollicitos apprehendat, familiaris praesto sit & consueta. Itaque qui dixit homini, qui animo tranquillo victurus est, non multa negotia suscipienda esse nec priuatim nec publice: hic primum magno nobis proscribit hanc tranquillitatem inertia venalem, comonens sicut languentem vnumquemque:

Maneas miser tectis quietus in tuis.

Quantum mala est stupor corporis indolentiae medicina. Nihil est medicus aestuū & aegritudinis animi melior seueritas, mollitia, amicorum, familiarium, & patriae desertio. Deinde falsum est in tranquillitate agere illos, qui minus sunt operosi. Ita enim maiore tranquillitate vitam degerint mulieres quam viri, quod domi fere resides sunt. Nunc vero etiam

Virginis haud Aquilo mollissima corpora perflat.

ut ait Hesiodus: aegritudines tamen animi, perturbationes eius & malignitates ex obtruncatione, superstitione, ambitione, & inani gloria, quas non facile enumeres, in gymnasium irrepunt. Laertes, qui annos viginti ruri solitarius egit,

Cui anus assidue potumq; cibumq; parabat,

patriam, domum, regnum defugit, aegritudinem tamen cum inertia & moerore assiduam contubernalem habuit. Non nullorum vel ipsa negotiorum vacatio animos deiecit: velut hunc:

At celex ante rates pedibus confedit Achilles

Clara Iouis soboles, irarum concitus aestu.

Non ille aut hominum caesus, aut magna frequentat

Concilia, aut duris validum caput hostibus offert.

Sola vorax animum languentem cura remordet,

Nil aliud cupiens noua quam consurgere bella.

faturque ipse aestuans ideo ac fremens,

Sed sedeo ad naues telluris inuile pondus.

Qua de causa ne Epicurus quidem consolidandum censet, sed ingenium ad munus suum obeundum atque ad remp. tractandam splendoris & gloriae cupiditas applicandum: quod grauius ex ocio tumultuari & torqueri soleant: si quae affectant, ab iis decidant. Caeterum est ineptus ille, qui non ad remp. gerendam habiles, sed quietis incitant impatientes. Est autem non frequentia neque raritate, sed honestate & turpitudine negotiorum animi tranquillitas & anxietas pensanda. Siquidem actionum honestarum praetermissio non minus quam improbarum susceptio est, ut diximus, molesta & infesta. Nam illos, vnam qui praecipue vitam moeroris ducunt esse expertem, ut nonnulli rusticorum vel caelibum vel regum vitam, satis Menander hisce verbis submonet:

Ego arbitrabar diuites o Phania.

Quis mutuari opus haud est, non gemiscere,

Neue huc & illuc iactantes se, Hei dicere,

Suauem sed & lenem somnum capeffere.

Inde propius admouens se, ut diuites vidit in eadem nauis cum pauperibus esse

Cognata certe, inquit, sunt moerorq; vitiaq;

Et luxui comitatur iuxta & gloriae,

Simulque vita consenscit pauperi.

Ceterum

Caeterum quomodo meticulosi & naueantes inter nauigandum, qui melius acturos se arbitratur, si in nauem onerariam ex acatio, hinc in triremem tranierint, nihil proficiunt: quod bilem & pauorem vna secum transportent. Sic vitae in aliud atque aliud genus commutationes non eximunt animo sollicitudinem & terrorem. Hanc efficiunt rerum imprudentia, temeritas, non valere neque nosse rebus praesentibus recte vti. Haec tam locupletes quam inopes exercent, haec iuxta in matrimonio atque in coelibatu pungunt. Horum causa fugiunt forū, inde quietem non ferunt. Horum causa promotiones in aulis sectantur, ac votum consecutos ilico poenitet coepti.

Perplexitate ex implacidi sunt cuncti aegri.

10 Siquidem & molesta vxor est, & medicum incusant, & offenduntur leetulo:

Venit si amicus siue recedit, cruciat.

ut Ion ait. Post morbo discusso, conuersaque corporis temperatura adest sanitas, quae cuncta grata & suauia reddit. Nam heri qui oua, amyllum, & primum panem respue raris hodie cibarium cum olea vel nasturcio mandit cupide & auide. Tantam adfert consilium, si adsit, cuiuscumque vitae mutationi animi placiditatem. Alexander, cum ex Anaxarcho innumeros esse audiret mundos, lachrymas profudit: rogitantibusque amicis, quid ei abesset: An non res est, inquit, flebilis, cum mundi sint infiniti, quod haud dum domini nos vnus euaserimus. At Crates cum pera & pallio sordido ludens ridensque sicut in festo vitam transegit. Atqui Agamemnoni, quod multis imperaret,

20 graue erat.

Nosces Atreidem, quem prorsus de omnibus vnum

Iuppiter in curas coniecit.

Diogenes, dum venundaretur, in praecone humi iacens cauilla iecit, nec ad praecipium eius exurgere induxit in animum, sed insultans in eum: Quid si piscem, inquit, auctionareris? Socrates in carcere cum amicis disseruit. At Phaethon, cum caelum scandisset, plorauit, quod nemo sibi patris equos & currum traderet. Sicut ergo calcamentum vna ad pedis figuram obtorquetur, non contra: perinde vitae genera animi habitus sibi congruentia reddit. Neque enim efficit diligentibus optimam vitam assuetudo iucundam, ut quidam dixit: sed prudentia vitam optimam simul iucundissimam reddit. Itaque cum fons securitatis animi sit in nobis situs, repurgemus eum: quod extera velut familiaria & grata, non molesta nobis in vtendo occurrant.

Negocijs irasci prorsus abstine.

Nihil mouentur, sed si quae delata sunt

Tibi, commode tractes, prorsus felix eris.

Quippe cum aleae ludo comparauit vitam nostram Plato: in qua optandum, ut commodissima iacias, & iacta alea iis, quae ceciderunt, recte vtendum. In his iactus in manu non est nostra. At aequo animo ea, quae tulit fortuna, excipere, & assignare cuique locum, in quo quod ceciderit, proffit quam plurimum, & quam minime offendat in commo-
40 modum eos, quibus delatum est: id, si sapimus, muneris est nostri. Qui vitam nulla arte sed ruditate tractant, quomodo corporibus valetudinarij neque aestum ferre neque algorem valent: hos fortunae abundantia impotentes reddit, & contrahit sinistra: sollicitantur autem ab vtraque vel potius ab semetipsis in vtraque, & multa maxime in iis, quae nominantur bona. Nam Theodorus quidem ille, qui est Atheus cognominatus, dixit, cum praecipua ipse dextra daret, accipere ea auditores suos sinistra. Inertes, dum fortunam, quae saepe dextram se offert, peruerso modo sinistre excipiunt, praebent se turpes. Contra consulti, sicut apibus administrat herba acerrima & aridissima thymus mel: item ex rebus acerbissimis iridentidem, quod accommodatum sit & conducibile ipsis, desumunt. In hoc igitur primum verses te oportet, hoc meditare: ut ille, qui
50 a cane aberrauerat, & lapide icerat nouercam: Ne sic quidem, inquit, male. Licet namque diram fortunam corrigere. Pulsus fuit in exilium Diogenes: Ne sic quidem male. Quippe philosophari in exilio est auspiciatus. Citiensi Zenoni nauis erat vna reliqua oneraria. Quam ut accepit cum mercibus perisse fluctibus haustam. Bene sane, inquit, agis fortuna, quae ad pallium obsoletum illud me & ad Stoaam redegisti. Hos quid obstat, quin subsequamur? A magistratu aliquo excidisti: Ruri vitam deges res tuas agens. At cum amicitiam ambires praesidis, repulsam tulisti: Extra discrimen atque in tuto viues. At negocijs operosis implicatus fuisti & sollicitis?

H iij

Non tantum aqua calida mollis terra ebibit,

ut est apud Pindarum: sicut efficit gloria atque in honore esse adiuncta aliqua potentia laborem dulcem ærumnâsq; faciles. At offensio quædam vel ignominia ex delatione vel invidia exercet te? Ad Musas ventus hic secundus est atq; ad Academiam, ut factato in Dionysij amicitia Platoni. Quare refert hoc ad animi tranquillitatem magno opere, si consideres, ecqui clari viri, qui in eisdem casus reciderunt, nihil fuerint commoti. Exempli gratia orbis cruciat te? Conuerte te ad imperatores Romanos, quorum filio imperium reliquit nullus. Paupertatis torquet te onus? Quem cædo malis te Bœotorum esse, quam Epaminondam? Quem vero Romanorum, quam Fabriciū? At vxor est tua adulterata? An non epigramma illud apud Delphos legitur?

Lasciua & mollis rex me sacrauerat Agis

Neque audiisti habuisse Alcibiadem cum eius vxore Timæa adulterij consuetudinem, namq; ex illo appellasse eam furrantem cum ancillis Alcibiadem? Hoc tamen, quin Græcorū clarissimus & primus esset, nihil remoratum est Agis: quomodo nec Sulpionē, quin ex philosophis suæ memoriæ omnib. legissimam duceret vitam, lasciuia filia. Imo cum hoc ei Metrocles impropere: Meum ne hoc, inquit, an illius est peccatum? Occurrente Metrocle: Illius quidem peccatum, sed infortunium tuum. Quid ais, inquit ille: Nonne peccata etiam lapsus sunt? Prorsus, inquit. Lapsus autem nonne quorum sunt lapsus, horum sunt frustrationes quoque? Assensus est Metrocles. Quid porro frustrationes sunt ne illorum, quorum sunt frustrationes, infortunia? Lenibus hisce verbis & philosophicis hominis Cynici maledictum inanem esse demonstrauit latratum. Enimvero vulgus hominum etiam inimicorum, nedum amicorum & familiarium mordent & stimulant vitia. Coniuitia enim, iræ, inuidiæ, improbitates, riuallitates, infestus animus ipsorum sunt, qui his tenentur, labes. Fatigat autem & infestant insipientes, sicut etiam vicinorum excandescentiæ, familiarium morositates, atq; in rerum actibus officiorum admittit: a quibus maiorem in modum conturbari mihi & tu ipse videris, ac non secus atq; medici Sophoclei,

Bilem qui amarum amaro pharmaco abluunt,

inuicem frendere, pariq; acerbitate illorū vitii & morbis respondere immerito. Nam quas res fidei commissas tuæ tractas, eas non integris neq; probis ingenis sicut habitibus organis, sed scabris maiore ex parte tortuosisq; administrantur. Hæc corrigere noli existimare tui muneris esse vel alias expeditum. Quibus si ita natis vtens, quomodo dentariis scapellis medici fibulisq; vulnerariis, blandum te ostendas, atq; quoad eius fieri queat, moderatum: lætaberis tuis moribus magis, quam aliorum asperitate & improbitate obtundere: ac sicut canes, si latent, quod natura illis ipsis est insitum, ita eos puta agere. Alioquin imprudens multa aspera congeres sicut in locum cauum & depressum confluentia in pusillanimitatē hanc & imbecillitatem malis redundantem alienis. Quando enim philosophi nonnulli hominum afflictorum reprehendunt commiserationem: quasi succurrere, nō vicem alterius dolere vnāq; emollescere rectū sit. Et quod maius est, ne illos quidem, qui incurrere se & male moratos percipiunt esse, abiicere animum ac cruciare se permittunt, sed medicinam facere iam citra dolorem vitii: perpende quam non conueniat admittere: ut ipsi, quod omnes, qui nobiscum agunt aut adeunt nos, ciuiles & urbani non sint, ægreferamus, & indignemur. Sed vide charissime Pacci, ne nos ipsi fallamus, dum non in vniuersum perversitatem nobiscum versantium, verum affectionem erga nos amore quodam nostri non improbitatis odio obtendimus & timemus. Siquidem incitatus circa res stupor, indignæq; affectiones & appetitiones: aut vice versa fastidia & criminationes sunt, quæ suspiciones gignunt nobis aduersus homines & morositatem: quorum opera nos nudari aliis, aliis videmus inuolui. Qui vero rebus assuevit se presse accomodare ac modice, huius placidissima & mansuetissima efficitur cum hominibus consuetudo. Itaque vnde digressi sumus, referat se ad res ipsas oratio. Ut enim febricitantibus amara & ingrata gustatu omnia videntur: verum quando alios cernimus ea citra fastidium vitiantes, iam nō in cibum nec potum, verum in nosmetipsos ac morbum culpam conferimus: ita res quoque definemus accusare atq; insectari, alios si eadem haud grauatim sed hilariter excipere cernamus. Ergo proficit in casibus aduersis ad animi tranquillitatem etiam hoc, si non obliteres dotes gratas & laudabiles tuas: cæterum temperando obruas deteriora melioribus. Nunc cum aciem a lucidis nimis perstrictam auerti-

auertimus, floridissq; & viridibus coloribus recreamus: mentem tamen infigimus in tristitia, adigimusque acerborum immorari reputationibus, ac vi pene eam a letioribus auellimus. Et quidem dictum in curiosum non infestium huc licet accersas. Quid malum homo liuidissime tam acute cernis alienum, caligas ad proprium? Quid malum tantopere tuum ipsius incommodum oculis requiris, efficitq; perpetuo clarum & recens: bonis vero presentibus animum non applicas: sed cucurbitularum more, quæ pessimū humorem ex carne ad serapiunt, grauissima quæq; quæ domi tuæ sunt cogis in te ipsum? Nihilō prestat Chio illo, qui magnum boni vini numerum aliis vendebat, sibi ad prandium acidum vappamq; degustando seligebat. Seruus quidam ab alio rogatus, qua de causa herum suum reliquisset: Quod bonis, inquit, affluentibus mala quaereret. Etenim multi salubria & suauissima poculenta transmittentes ad iniucunda & praua transfiliunt. Non sic Aristippus, imo doctus fuit sicut in statera ad res suas meliores assurgere & attollere. Qui amisso egregio prædio percunctatus est vnū ex illis, qui maiorem in modum ingemiscere eius calamitati & dolere vicem eius præ se ferebāt. Nonne prædictum tibi vnictū, mihi tria sunt reliqua? Assentiente illo: Quin igitur, inquit, nos potius casum dolemus tuum? Insani est enim cruciari perditis, saluis non lætari: sed puerorum more pusillorum: qui si quis ex multis ludicris vnum ademerit, etiam reliqua omnia disiciunt, plorantque & eiulant, nos item, si vna iccti clade simus a fortuna, reliqua reddere nobis ipsis sterilia lamentantes & queribundos. At enim, quid habemus, dicas? Imo quid non habemus? hic honores, ille domum, alius coniugem, fidum alius amicum. Atqui Tarsensis Antipater instante fato bona, quæ sibi delata fuerant, reputans nec navigationem suam ex Cilicia Athenas secundam prætermisit. Nec vero sunt oblitteranda cōmunia, sed aliquo loco numeranda: gaudendumque, quod viuimus, quod valemus, quod solem aspiciamus, neque bellum est neque seditio: sed licet cui libet agrum secure colere, mare sulcare, loqui, tacere, agere & ferari. Gestiet animus horum fruiione magis, si eorū desiderium in mente præstituamus: ut est affectis sanitas optabilis, bello implicatis pax, obtinere honores in ciuitate tam magnos atq; amicos homini nouo & hospiti, tum expoliari his, vbi obtinueris quam acerbum. Quippe non efficitur tunc eorum quoque, quando effusum est, magnificum & præclarum: cum integrum est, sordet. Siquidem nulli rei, quia intercidit, accedit dignatio. Neq; vero paranda hæc nobis vt grandia sunt, neq; solliciti esse debemus semper extimescentes, ne his vt rebus amplis extramur: & quando autem ea tenemus, negligere & despiciere vt fordida: quin potius horum vsu & fruiione lætari: vt eorum iacturam, si ita casus tulerit, æquiore animo feramus. Vulgus hominum ad poemata, vt ait Arcefilaus, aliorum, picturasq; & statuas censet sibi pergendum ad ea exacte ac singulatim visenda, menteq; atq; oculis contemplanda: suam verò ipsorum vitam, quæ varias suppeditat neq; insuauas commentationes missam faciūt: dum semper foras prospiciunt stupentq; honores & sortes alienas, vt vxores aliorum adulteri: se vero & sua fastidiunt. Et vero hoc quoq; non parum ad animi tranquillitatem conducit, si præcipue te ipsum tuāq; lustres: sin minus ad inferiores te deflectas oculos, non sicut plerique mortales se cū præcellentioribus contendunt. Ceu fortunam prædicant vincti solutorum, illi liberorum, liberi ciuium: iam hi opulentorum, opulenti præsidum, præsidēs regum, reges deorum, ac tantum non tonare & fulminare affectant. Ita dum aspirare nunquam valent ad res conditione sua maiores, nunquam in forte sua acquiescunt.

De Gyge nil laboro opulento, ambitio

Nec cepit vnquam me, haud opera admiror deum,

Tyrannidem nec sector magnificam, a meis

Etenim admodum procul hæc oculis reducta sunt.

Fuit ille Thasius, alius est Chius, Gallogræcus alius vel Bithynus, qui non bene agi putat secum, si aliquo in munere nomen aut opes inter ciues suos consecutus est: sed plorat, quod non senator indutui prætextam gerat: quam si gerat, quod nondū prætor Romanus sit: qui si sit: quod non consul, si consul, quod non prior sed renunciatus sit posterior. Hoc vero quid est? Quid aliud, quam velamentum conquirentem in grauitudinis erga fortunam ipsum a se plecti ipso & poenas pendere. Vir certe cordatus & qui sana est mente, cum perlustrat numerum infinitum mortalium,

Quotquot fruimur spatio se terre frugibus.

non quod aliquibus impar sit gloria vel pecunia eiulans & abiectus desidet: verum quod sexcentis infinitis honestius viuat & rectius, celebrans fortem vitamque suam in via sua pergit Olympiæ non licet ad palmam obtinendam deligere aduersarios. At in vita res concedunt ipsæ, vt inter multos eminens animos attollas beatūq; sis potius, quam admireris alios: quamvis sane Briarei non geras te neque Herculis amulum. Cum ergo maiorem in modum suspexeris vt præcellentior eum, qui lectica gestatur: despice & lecticarios: ac vbi transeuntem tumultuariū pontem Xerxem illum miraberis vt beatum, sicut Hellepontius ille: respice etiam istos, qui flagris adacti montem Atho transfodiunt: aliosque auribus & nasīs mutilatos, quod fluctibus esset 10 pons dissolutus: simul si illorum mentem speculare, comperies quod tuam vitā tuamque celebrabunt conditionem. Amicum quendam Socrates cum audiret, qui dixit: Magno in vrbe omnia veneunt, mina vinum Chium, purpura tribus minis, mellis he mina drachmis quinque manu præhendens abduxit eum ad farinam: ac obolo hemina, inquit, venit: Vilis est hic annona. Inde ad oleas: duobus æreis sesquifexarius, vilis hic annona: mox ad exomidas: drachmis denis: Vile ergo precium. Sic nos quoque, si alium audierimus dicentem, conditionem tenuem esse nostram & pudendam admodum: quod consulatu non fungamur, neque procuratores Cæsaris simus: dicamus licet, splendidam fortem nostram esse, felicemque vitæ modū: Non sumus mendici, non baiuli, non assentatores. Verum enim vero quando eo deuentum est amentia, vt ad 20 aliorum potius quam ad nostrum affueuerimus viuere modum, multoque suffusa natura liuore inuidiæq; non ita suis gaudeat, vt alienis pungatur bonis: noli aciem intendere tantum in splendorem & celebritatem eorum, quos tu beatos audis atq; in admiratione habes: sed ad aperta & detecta tanquam velo picto gloria eorū & specie externa intrò penetra. Ibi multos scrupulos & multos eis infixos contemplaberis aculeos. Pittacus ille, cuius ingens virtutis, ingens sapientia, iustitiaq; celebratur decus, hospites conuiuio acceperat: cuius vxor superueniens mensam euertit. Cōmotis hospitibus: Nemo est, inquit, nostrum, incommodo qui non prematur suo. Hoc pacto adhuc nobiscum præclare agitur,

*Beatus hic numeratur omnibus in foro,
Qui cum fores reserauerit, est miserimus,
Mulier potest cuncta, imperat, & vsq; obstrepit.
Huic sunt molesta multa, sed mihi nihil.*

Eiuscemodi multorum agmen opes, gloria, regnum trahunt secum vulgò hominum obscurum. Obtenus est enim fastus.

*Omnium felix Graiorum rex Agamemnon,
Cui fortuna dedit fati melioribus vti.*

Extraria est beatitudo hæc armis, equis, & exercitu circumfusa. Enimvero ægritudinum voces ex corde inani gloriæ reclamant

*Me ferus ærumnis grauius rex Iuppiter vrget. Et,
Beatus es senex, beatus qui procul
Discrimine ignotus vitam & inglorius
Exegisti.*

Hæc igitur reputando querelas aduersus fortunam exhaurias licet, atque ex fortis admiratione alienæ contemptum fastidiumq; tuæ. Itaque tranquillus animus non mediocriter ex eo infringitur, quod appetitionibus sicut velis non pro nostris viribus vtamur moderatis, sed spe altioribus inhiemus. Quæ nos si destituat, incusamus ilico genium malum & fortunam, non stultitiam nostram. Nam non est, sagittare qui intendit aratro & boue leporem venari, infelix: neq; qui verriculis & sagenis non capit seruos, ei vllus aduersatur malus genius, sed stoliditas, sed vitium impossibilia molientibus. Præcipue in causa est, quod nimium nos amemus. Vnde fit, vt vbique primas appetamus, eoque contendamus peruicacia, gliscentēq; libidine omnia persequamur. Neque enim satis iis est locupletibus esse, simul & disertis & fortibus & festiuis conuiuus & iucundis & regum amicis, & magistratum gerere: sed nisi canes quoque habeant primæ bonitatis, equos item, & coturnices, & gallinaceos, vitā sibi putant acerbam. Dionysius senior non satis habuit, quod maximus esset suæ ætatis tyrannorum: sed quod

sed quod non superaret in carminibus pangendis Philoxenum, Platoniq; in differendo impar esset, ira flagrans atq; asperatus hunc in Aeginam venundandum ablegauit, illum in Latomias compegit. Aliter Alexander: qui, cum Brison ei nobilis certamine cursus, qui cum ipso contendebat de pernicitate, vitro concederet, vehementer est indignatus. Præclare etiam de Achille Homerus, qui cum dixisset

*Talis erat, qualis fortes nemo inter Achiuos.
Sed subiecit.
In bello, at forum habet multos alios meliores.*

Plinius hoc de Alexandro refert. Megabyzo Persæ, qui in Apellis officinam concesserat, cum multa garrire cœpisset de arte, os Apelles hoc dicto clausit. Quam diu silebas, auri & purpuræ causa vir esse magnus videbare. Nūc pueri hi, qui colores terunt, ineptias tuas ridet. Atqui sunt, qui Stoicos ludere existimant: quando sapientem aut diunt apud eos non tantum prudentem, iustum, & fortem: sed & oratorem, imperatorem, poëtam, diuitem, regem appellari: cum tamen sibi affiscant hæc ipsi omnia & nisi obtineant, crucientur. Et quidem etiam dii alio præditus est numine: vt hic Enyalius, quod bellico furori præsit: ille Mantous, quod vaticiniis, alius Cerdous, quod lucris, cognomine dicatur. Venerem Iupiter, quod munera bellica nihil ad eam spectent, ad nuptias & lectum ablegat genialem. Quin non nulla, quæ magno studio querimus, ne consistere quidem vna valent, sed pugnant inter se: ceu dicendi commentatio & disciplinarum studium vacationem flagitant & ocium: potentia vero vt 20 bana & necessitudines regum non sine agitationibus & negociis obtingunt. Iam vinum & carniū popinatio corpus firmum reddunt robustumque, contra animum debilem. Pecunia curam gerere eique incubare opes amplificat, eius contemptus & despicientia magnum est ad philosophiam compendium. Quocirca non omnium sunt omnia: sed Apollinis præscripto oportet parentem nosse seipsum, tunc ad vnum, ad quod sit appositus, applicare, neq; ad vitæ rapere institutū se aliās aliud, & vim naturæ adhibere

*Sub curru equus, sub aratro bos, delphin volat
Velocius iuxta nauem, minanti apro
Cædem canis querendus est industrius.*

30 Qui vero angitur & in incrore est, quod leo non sit
In montibus degens & mixtus viribus,

simul & catellus Melitæus in viduæ alitus sinu, vesanus est. Nec eo est sapientior, qui simul esse vult Empedocles, vel Plato, vel Democritus mundi describens & vniuersitatis historiam, simul cum opulenta anu concumbere, ceu Euphorion: vel cū Alexandro vt Medius ad multā commessari noctem. Fremit autem & dolet non suspici se vt Ilieniā opum gratia, et virtutis vt Epaminondam. Neq; enim cursores, quod luctatorū non referant coronas, animos submittunt: sed in suis acquiescunt & gaudēt. Spartam sortitus es, hæc orna. Siquidē Solon, At virtutis, inquit, opes nō nisi rectus habet:

*His non cedo malis, quarum est possessio firma, ast
Esse potest locuples improbus atq; probus.*

40 Strato Physicus cum discipulos Menedemo multo esse quam sibi accepisset plures. Num ergo mirum, inquit, si plures sunt, qui lauare quam vngi volunt? Scribens ad Antipatrum Aristoteles: Glorandum non Alexandro, inquit, solū, quod in multos mortales imperium habeat: sed non minus illis, de diis qui sentiunt recte. Quippe eos, qui ita sua propria honestant, non angent aliena. Nunc vitis non postulamus vt ficum ferat, neq; vt vvas olea: cum nos, nisi copiosorum simul & facundorum, militantiū, philosophantium, adulantium, liberam linguam habentium, parcorum & profusorum ornamenta habeamus: criminamur nos ipsos, poenitetq; nos nostri, & quasi inopem & 50 mancam vitam agamus, fastidimus nos. Ad hæc naturam quoq; cernimus nos informentem. Vt enim feris animantibus aliis assignauit ab aliis saginam diuersam, vt non vescantur omnes carnibus, aut semina colligant, aut eruant radices: perinde multiplicia hominibus ad vitam subsidia parauit,

*Hinc pascuat hinc arua & foetum alitum,
Et quicquid edit pontus.*

Debet igitur, sibi quod congruat, quisq; deligere, idq; excolere: missa facere aliena, neque Heliodum, quasi parum recte dixerit, arguere:

Inuidet & figulus figulo, & fabro faber alter.

Quippe dum non modo artis & instituti homines eiusdem inter se æmulantur, verum etiam eloquentes opulenti, opulentos clari, cauidici sophistas: & hercle dum placentes in theatris comædiarum actores, saltatores, & seruos in aulis regum homines ingenui & patricij stupent & deos faciunt: non mediocriter premunt seipsi & fatigant. Habere autem quemq; domi animi trāquilli & anxij cellaria, bonorumq; & malorum dolia, non in Iouis posita limine, verum in animo locata motuum turbulentorum indicant imparitates. Insuper enim, quod curis semper suspensi ex adueniente sunt, bona etiam præsentia postmittunt & negligunt. Prudentes & ea, quæ præteruolauerūt, acrimonia sibi repræsentant. Siquidem præsens, quod puncto temporis offert se, 10 mox sensui elabitur, non ultra nos insipientibus videtur contingere, neq; nostrū esse: sed sicut funarius ille, qui apud inferos pingitur, permittit asino cuiuspiam propter pascenti funem, quem torquet, arrodere: sic multorum stupida & ingrata obliuio, quæ accipit, depascitur, & obliterat omnem actionem, omne officium, suauia oia, conuictum, voluptates, vnam haud sinit esse vitam instantibus transacta connectendo: ceterum vt si diuersa ab hodiernis hesternā sit, crastina item non eadem hodiernis distrahendo hæc, eo exolescente redigit memoria, quod præteritum est, quasi non extiterit. Nam in scholis qui augmenta corporum sustollunt, quod perenni exhaustu diffluat substantia, verbis vnum quemq; nostrum alium, atque alium quam ante fuit, faciunt. Qui vero memoria non continent neq; resumunt antecedentia, eaq; incaute permittunt 20 effluere, hi reuera sese quotidie vacuos, inanescq; atq; ex crastino efficiunt suspensos: quasi annotina ad ipsos vel nuperrima, vel hesternā nihil attineant, neque profusus eis obtigerint. Atque cum hoc protelat animi tranquillitatem, tum illud magis: quando sicut muscarum specula, qua læuia sunt, nō recipiunt vestigiū, scabris herent & crenis: haud aliter homines ab lætis rebus & blandis excidunt, reminiscentiæ autem intricantur ingratorum: Imo quomodo Olynthi scarabæos in locū memorant se quendam inferere, quod Cantharolethron dicitur, nec euadere inde valere, verum voluntatos rotantescq; se ibi emori: item delabentes in malorum recordationem excitare se vel respirare nolūt. Debemus verò in animo sicut in tabula picta variis coloribus res floridas & splendidas ob oculos ponere, atque ita integere atque premere, quando 30 expungere omni ex parte atque obliterare non licet, acerbis. Est enim mundi vt Iyræ & arcus versatilis concentus: neq; in humanis est syncerum, & liquidum quicquam. Cæterum vt musica sonis grauib; constat & acutis, & literis grammatica vocalibus & mutis: neque est, ab alterutris qui abhorret eaq; refugit, mulicus vel grammaticus: sed ille, qui applicare omnia & miscere rite nouit. Sic, cum res pugnantias habeant, quando quidem, vt est Euripides auctor,

Haud inuenias seorsum vel bona vel mala

sed est, vt recte sint, confusio horum quædam: non est aliis succumbendū nec fatiscendum: sed debemus harmonicorum more melioribus semper deteriora, ac calamitosa prosperis inuoluendo concinnā mixturam facere vitæ nobisq; accommodatam. Ne- 40 que enim, vt Menander ait,

Assistit omnibus demon, vt natus est

Quisq; illico

bonus vitæ mytagogus. Imo potius ex autoritate Empedoclis geminæ vnūquemque nostrum accipiunt initiāntq; parca & genij.

Illic infera erat fulgens Tanaopis, Erisq;

Sanguinolenta manus, simul Harmonia illa suavis,

Feedaq; Callisto, & Dimeæ mobilis, atq;

Nimertis placida, & foetu nigricante Asaphia.

Cum itaq; horum laborum semina omnium accipiant confusa natales nostri, qui proinde magnam habent inconstantia: optat vir cordatus meliora, expectat diuersa, vtitur vtriusq; enormitatem detrahens. Neque enim ille solum, quem minime morat dies crastinus, vt est auctor Epicurus, accedit ad crastinum lætissimus: verum etiam oblectant diuitiæ, honos, potentia, imperium, præsertim eos, qui contraria minime trepidant. Siquidem æstus cuiusq; eorum incitatus acutissimum timorem imprimens eorum amittendi, exilem voluptatem conciliat atque flammæ instar vento interpel- 50 lata

latae volucrem. Cui vero fidenter & intrepide ad fortunam dicere indulget ratio:

Dulcis, si aspiras: tenuis dolor, aspera si sis.

huic tribuit, vt præsentibus fruatur iucundissime, fiducia ab horum amittendi, quasi eorum incerta possessio sit, metu libera. Licet autem Anaxagoræ animum ex illius in funere filij voce, Mortalem genui, non suspicere modo: sed eius exemplo rerum fortuitarum cuique subicere. Scio opes me tenere momentaneas atque instabiles. Scio adimere magistratum posse eos, qui mandauere. Noui vxorem esse meā probam, sed mulierem tamen: amicū hominē esse animal natura versatile, vt ait Plato. Ad eum modum præparata & comparata mens, siquid acciderit aduersi, non præter expectationem tamen, quia non admittit ista, Non putaram, Non speraueram, Hæc non expectabam, velut cordis palpitationes & pulsus absterferit id, ac cito furorē æstūque animi iterum composuerit. Carneades magnis in rebus caput & summam ad mouendum dolorem & angorē esse doctus, quod nec expectatō interuenerint. Quippe regnum Macedoniae quantula portio erat Romani imperij. At Perseus amissa Macedonia cum fortem ipse lamentatus est suam, tum omnibus esse mortalium calamitosissimus & ærumnosissimus est visus. Hunc qui deuicerat Paulus Aemilius, cum traderet alteri terræ mariscq; imperium, coronā sumpsit, & diis gratias habuit, quem merito tulerūt in cœlum laudibus. Nempe nouerat hic, quod capiebat, redditurū se imperium: ille præter expectationem proiecit. Præclare etiam Homerus, quid sit, Nec opinato, præscripsit. Ulysses mortuo cani illachrymatus est, sed vxori assidens ploranti fuit ab eo motu remotus. Huc enim contulerat se consilio frenata, quam ante represserat, ægritudine: in illum incautus atq; repente nec opinans incidit. Quid multis? Quando rerum asperarum non nullæ mœrorem & acerbiter naturam sua infligunt, plerisque angustiam tamen opinione assuescimus discimusque: non ab re est aduersus ea hoc Menandri perpetuo ad manus habere.

Nil accidit, nisi similes, tibi durius.

Quid enim ad te, inquit, modo ne corpus nec animū vellicet: ceu fordidum genus paternum, vel adulterium vxoris, vel laureæ honorisve alienius priuatio: quibus etiāsi careat, nihil obstat, quin & corpore homo & animo sit optime compositus. Ad illa vero, naturæ quæ infesta videntur, cuius generis sunt morbi, dolores, mortes amicorum & liberorum, illud Euripideum.

Hei hei: Quid heu? quæ nos præserere, humana sunt.

Nulla enim partem animi ægritudinibus mancipatam, quando nutat & ruinam minatur, perinde sicut consideratio, atq; illa, quæ necessitatem refricat communem & naturam. Ea corpori humano cum sit infusa hæc vnica aperit fortunæ homo fenestram, in præcipuis & summis securus consistit. Potitus Megarensium vrbe Demetrius rogauit Stilponem, equid rerum ipsius in prædam verum esset. Cui Stilpo neminem respondit sua se vidisse rapientem. Ac sane cum alia depopuletur cuncta fortuna ac diripiat, aliquid habemus in nobis, 40

Quod nec diripiant neq; deprædentur Achivi.

Quare non est in totum natura deprimenda & despicienda: quasi nihil firmi, nihil obtineat inconcussi, neque supra fortunæ vim: sed contra, quando hoc nobis constat momentum esse in homine exiguum, quod flaccidum sit & impressioni succumbat, & quo pateat fortunæ: in partem vero potiore nos ipsos ius habere: in qua sedes fixerunt summa bona, opiniones probæ, disciplina ac literæ: quæ terminationē habent in virtutem, atq; sic possessionem nulli expositā prædæ inuiolatamq; esse animo debemus aduersus futura inuictō fidentiq; atq; ad fortunam dicere, quod Socrates, cum affari videretur accusatores Anytum & Melitum, ad iudices dixit, vitam adimere sibi Anytum & Melitum valere, detrimento afficere non valere. Siquidem morbo implicare fortuna potest, opes extorquere, deferre ad populum vel tyrannum: improbum, timidum, animo infractū, ignauum, inuidum nequit virū bonum, fortem, et magnanimum reddere, neq; adimere ita compositū animum: cuius perpetua præsentia plus quam ad mare gubernator refert ad vitam. Quatenus gubernator neq; fluctus lenire fauientes neq; ventū potest, neq; ubi volet, portū re postulatē obrinere, neq; animo subire, quod fors tulerit, fident atq; imperterritō: verū quoad nō despondit animū, artis ope fugit, 50

Quantum potest, velum demittit: quamdiu

Malus tenebroso ex mari extat infimus,

tremens desidet palpitansq;. At vir prudens ita sese cōparat, vt cum corpori pareteferenitatem fere morborū semina discutiendo temperatā, victūq; frugali, & moderatis laboribus: tū si qua incunabula extrinsecus agritudinis velut impetus turbinis incurerint: expedita, vt ait Asclepiades, & agili desleat antenna. Quod si inopinatum quid & graue ingruerit prostraueritq; eum: prope est portus, atq; ex corpore sicut rimoso lembo enare licet. Si quidem insipientem fati formido non desiderium viuendū ex corpore suspēdit circumplacatū vt Vlysem ex caprifico subiecte metu Charybdis.

Quod statio à vento non esset ibi,

nec cursus dare: dum hec eum torquet, illa percellunt. Enimvero qui animē indolem 10 est vt cunq; odoratus, eiusq; in locū meliorem, aut certe in nō deteriozem in letho demigrationē reputat: is non paruum ad vitā secure traducendā adminiculū mortis contempitū habet. Cui enim integrum est virtute, quæ propria est eius, dominante hilariter viuere, alienis autem et à natura diuersis obruentibus fidenter moliri hinc dicenti:

Soluet deus me ipsus, mihi cum videbitur.

huic intercurre quid molesti, quid acerbi, aut denique terrifici animo substituemus posse? Nam qui dixit: Præuerti fortuna te, aditūque tibi omnem præclusi: is non vectibus, non clauibus, non parietibus muniuerat se, sed præceptis philosophicis & doctrina: quæ parata cuiuslibet sunt. Neque est eiuscemodi dictis deroganda aut infirmanda fides, sed cū admiratione, æmulatione, & afflatu quasi numinis aliquo pericu- 20 lum faciendum & specimē capiendū in minoribus ad maiora sui ipsius: nō meditando fuga, neq; cura abiicienda animi sui, neq; vagandum. fortasse nihil suberit grauius. Anxietatem enim inurit & languorem inertē, quæ in facilimis assidue versatur, atq; ad gratissima ex asperis recipit se animi diffusio. Quod si morbi, doloris, exilij species occurrentes subsistere assueueris, reuictisq; singulis consilio: multum reperies in duris specie & horrendis falsi, vani & friuoli: vt in vno quoq; demonstrat doctrina. Quamquam complures hoc Menandri sollicitos habet:

Fari haud potest spirans, mihi hoc non accidet:

nescios, quantum momenti afferat ad erigendum animum meditatio, & fortunā obtueri apertis oculis posse, neq; cogitationib; indulgere delicatis & effœminatis: quasi 30 in spei umbra semper cedentis neque vnquam restantis eductus sis: Illud tamen Menandro respondere habemus,

Fari haud potest spirans, mihi hoc non accidet.

At dicere viuenti licet: Hoc non faciam, non mentiar, non fallam, non interuertā, non struam insidias. Hoc enim in arbitrio cum positum sit nostro, nō exiguum sed ingens ad animi tranquillitatem præsidium est. Sicut vice versa admissorum à me conscientia scelerum instar vlceris in carne lancinantem in animo poenitentiam pungentemque perpetuo relinquit. Cæteros enim tollit doctrina mœores, poenitentiam ipsa hæc generat carnificantem cum rubore seipsam atque poenas à semetipsa exigentem. Nam vt illi, qui rigent vel æstuant ex epialis vel febribus, quam alij, qui extra ita ab ardore 40 vel algore afficiuntur, acrius affliguntur & peius habent: ita leuiores adferunt fortuita angores, vt quæ foris inferantur. Hoc vero,

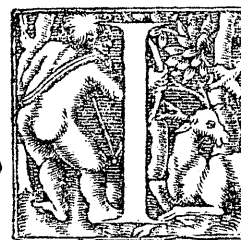
Haud alius nisi ego mihi quis culpabitur author,

quando lamentabiliter occidit intus à seipso admissis, dolorem turpitudinē acerbiorē inurit. Quo circa neq; recta sumptuosa, neq; aurī vis, neq; natalium claritas, neque moles imperij, neq; facundia lepos, neq; eloquentiæ acrimonia serenitatem & tranquillitatem vitæ præstat tantam, quantam à factis animus & consiliis tetris purus: qui vitæ habet fontem mentem placidam atq; impollutā: ex qua honestæ emanant actiones, efficacitatemq; lymphaticā & hilarem vna cum excellentate animi recordationēq; Pindarica senectutis altrice spe iucundiorē ac firmiorem habent. Si namq; odorata 50 fruteta, vt dicitare solebat Carneades, quamvis accisis stirpibus vel conuulsis exhausta fragrantiam in longum tempus reddunt: an non in viri cordati animo actiones honestæ relinquāt gratam semper & recentem reminiscētiā: qua rigata lætitia florescit contemnitq; eos, qui vitam vt plenam malorū regionem aut exilij locum hic animis attributum lamentantur & lacerant. Ego vero commendo Diogenem, qui Lacedæmone cum hospitem cerneret instruentem se ad festum quoddam, paratūq; magnificū facientem: Quid nōne vir bonus, inquit, omnem diem ducit festum? Certe admo-

admodum, si sapius, splendidum. Templum est enim mundus sacratissimum & religiosissimū. In hoc homo per ortum suum inducitur non manufactorum & sordorum spectator signorum, sed solis, lunæ, siderum, à quibus vitæ motionis que manant fontes: quæ mens diuina nobis viuenda præbuit: quo sensilia sint, vt Plato inquit, intelligibilium simulachra: iam amnium, qui recentem aquam perpetuo fundit: tellurisq; quæ plantis & animantibus alimentū subministrat. Quorū cū vita sit initiatio ac mysteria sanctissima, tranquillissimo decet nos & lætissimo animo esse: nō vt vulgus Saturnalia, Bacchanalia, quinquatria, aliosq; dies eius generis operis: quo exulter, risuq; oblectet se emptitio, mimis saltatoribusq; mercēdem pendens. Itane vero illic linguis fauentes consideremus composite? Nemo enim eiulatur, dum initatur: vel lamentatur, dum Pythia spectat, vel dum bibit Saturnalibus. Quorū vero nobis solennū ipse dux & præfultor est deus, hæc pollunt in planctibus, fere & acerbitatibus animi sollicitudinibusq; hærentes ærumnosissimis: iam organis ducunt dulce modulātibus, & autum cantū, ludentesq; & subsultantes animantes cupide spectant: contra offenduntur ab rugientibus, frementibus, & toruis: At cum suā ipsorum vitam tristem, sollicitā acerbissimis perturbationibus, negotiis, & curis sine vilo sine depressam semper cernant atq; afflictā, non solum quemadmodū sibi ipsis laxamentū aliquod & alleviationem querant alicunde, non habent: sed nec admonentium recipiunt amicorū præcepta: quorum subsidio & præsentia transigant recte, & superiorum lætam memoriā ducant, atq; 20 ad venientia hilari spe erectaq; remoto metu & suspitione accedant.

PLUTARCHI,

Sermo & disputatio amatoria.

30

N HELICONE aïs Autobule sermones esse de amore habitos: quos siue scriptis siue memoriæ mādasti, qui identidem illos de parente requisisti, nunc facies, vt nobis eos rogātibus exponas. Cum apud Musas in Helicone Cupidinis Flauianæ solennia ageret Thespenses. Agunt enim ludos quinquertiones vt Musis ita Cupidini magnifice admodū & splendide. Scis tu ergo quid omnes, qui accessimus ad audiendū, rogabimus? Minime, sed sciam, si dixeritis. Noli orationi tuæ in præsentia intexere prata & vmbas, simulq; hederē & lacuum discursus, & quicquid est præterea. Qui eiuscemodi loca occuparunt, hi desiderat Platonis Hilissum viticēmq; illam & leniter occurrentē herbam, quæ facilius solent quam elegātius atteri. Quorsum istis opus habet optime Flauianæ præfationibus hæc narratio. Statim occasio, ex qua fluxit hic sermo, chorū quærit ad affectum, flagitatq; scenā. Cætera fabulæ nihil absunt ab actu tragœdiæ. Precemur modo Musarū genitricē, vt fabulæ propitia adsit. Nam pater noster quondā ante quā essemus nos nati, cum haud 40 ita pridem matrem nostrā domum deduxisset ex cōtrouersia & dissensione, quæ inter parentes eorū extiterat, perexit ad sacrum Cupidini faciendū. Duxit ad festū matrem secum, quod illius votū & sacrificium foret. Secuti eum domo ex amicis sunt familiares. Thespis offendit Daphnæum Archidami filium, Lysandru filij Simonis amorem, qui ex procis ei gratissimus erat: & Soclarum, qui Tithora venerat, Aristionis filium. Erāt ibidem Tharsensis Protogenes & Zeuxippus Lacedæmonius hospites. Ex Bœothis prædicauit pater, quibuscū sibi intercederet consuetudo, plurimos adfuisse. Ibi dies duos vel tres in oppido per ocium philosophantes in palæstris atq; in theatris inter se transegerunt. Inde cum refugerent odiosum citharædorū præfationibus & studiis præiudicatum certamen, receperunt se maiore ex parte sicut ex hostico in Heliconem, diuersariq; sunt apud Musas. Eo mane ad eos venerunt Athemion & Pissias viri clari, Bacchonis, qui formosus appellabatur, propinqui intēq; se ob illius charitatem quodammodo æmuli. Nam erat Thespis Ismenodora mulier opibus & natalibus nobilis, & vero etiam reliqua vita honesta: Vixerat enim in viduitate Thespis multos annos, quamvis iuuenis esset & forma liberali, citra probrum. Hæc cum conciliandarum Bacchonis necessariæ & familiaris foeminae filio nuptiarū puellæ propinquæ suæ esset interpres, ex frequentia eius vsu & colloquio, permota in iuuenem fuit, audiendūq; & memorando sermones de eo benignos, ac cœtū spectans egregiorum

illius amatorum, fuit eius amore correpta. Statuebat autem nihil admittere turpe, sed nuptiis coire & vitam transigere cum Bacchone. Quæ res cum mira videretur, tum mater iuuenis suspectum habebat fastum & fastigium illius domus ut parum amator congruentem: tum socij non nulli venationis, quod Bacchonis atas non conueniret Ismenodoræ, deterrendo eum illudendoque duriores erant, quæ qui serio oblittebant, in hisce nuptiis aduersarij. Pudebat enim eum, qui adolescens adhuc foret, matrimonium tenere viduæ. Tandem missis factis cæteris permittit rem Pisiæ & Anthemoni: ut illi, quod esse sua esset, consulerent. Fuit horum alter consobrinus eius natu grandior, amatorum Pisiæ austerissimus. Quapropter morabatur nuptias, perstringebatque, quod adolescentem Ismenodoræ proderet, Anthemonem. Hic vero non recte dicebat illum
10
facere: verum cum esset cætera probus, imitari eum peruersos amatores: qui familia, nuptiis, & amplis opibus fraudaret amicum, ut intactus & recens quam longissimo tempore exeret se in palæstris. Ne igitur lacescendo se invicem pedetentim in offensam erumperent, velut arbitros legerunt & disceptatores parentem meum illis quoque cum eo erant, accesseruntque illuc. Præsto fuit præterea ex aliis amicis quasi ex composito, Daphnæus vni, alteri Protogenes. Enimvero hic effuse inuectus est in Ismenodoram. Daphnæus: Prò sancte Iupiter, inquit, quid non expectes: quando Protogenes quoque ad oppugnandum adest amorem, qui & ludens & seriu agens totus in amore est, obliterauit literas, obliterauit patriam: non quomodo Laius, qui quinque tantum dierum via à patria aberat. Tardus enim illius et terrestris Cupido. Attuus ex Cilicia Athenas.
20

Alas cito circumdans per pontum aduolat.

ut formosos aspectet cum eis quoque paletur. Ea scilicet ab initio causa extitit Protogeni pergrinationis. Insecuto risu Protogenes: Censen tu me, inquit, nunc bellum amori induxisti, non pro amore dimicare cum laiciuia & petulantia, quæ foedissimis rebus et animi motibus in pulcherrimas & honestissimas appellationes irrupit: Tum Daphnæus: Nempe res turpissimas connubium viri quoque & foeminae coniunctionem, qua sanctior neque fuit neque est copulatio, appellas: Hæc quidem, inquit Protogenes, ut ad foeturam necessaria celebrant non male legulatores & ad vulgus commendant: Cæterum germani amoris nullum est gynæcio commercium, ac nego vos, qui in mulieres propensi estis aut in virginibus, amare: sicut nec musca lac, nec fauos apes amant: neque saginatores & coqui, qui in
30
umbra vitulos & aues pascunt, diligunt eos: sed sicut ad cibum & pulmentum trahit natura moderate, & quantum est satis, appetentiam: enormitas autem, quæ affectionem concitauit, ingluuius & popinatio dicitur: sic insitum est naturaliter mulieribus & viris mutuum inter ipsos desiderium. Qui autem eo mouet, impulsus, si æstu & robore inualuit & contumax euasit, non recte amorē nominant. Quandoquidem amor, si generosum & iuuenilem pepulerit animum, in virtutem per amicitiam exit. Enimvero hisce in mulieres cupidinibus, si quando quam optime ceciderunt, voluptatem haurias licet, & forma fruaris & corpore. Quod testatus est Aristippus Laidem insectanti apud ipsum ut non amantem sui respondens, etiam vinum existimare & piscem non diligere se, sed esse iucundam sibi vtriusque visum. Nam cupiditatis est voluptas & eius perceptio finis.
40
Amor, quando expectatione destitutus est amicitiam, non vult perstare neque fouere ob speciem molestiam eius & ardorem, si fructum amicitiam & virtuti non offert congruentem. Audis non neminem tragicum maritum coniugi suæ dicentem.

Odisti, ego vero feram facile odium,

Meam lucro hanc ascribens contumeliam.

Quippe nihil est hoc amator magis ille, qui non quæstus gratia sed rei Veneræ & concubitus mulierem fert peruersam & austeram, ut ludens Stratoclem oratorem Philippides comicus scripsit carmine.

Vix oscularis auersa illius caput.

Igitur si hic quoque motus appellandus est amor, effoeminatus & adulterinus appellandus sit, in gynæcio quasi apud Cynosarges census: Imo ut aquilam certam germanam & montanam dicunt, quam nigram Homerus & venatricem appellauit: alia autem sunt non iustorum genera, quæ circa paludes pisces & aues capiunt inertes: hæc si quando laborant penuria, clangorem sæpe palustrem & querulam edunt. Ita amor legitimus est puerilis, non desiderio resplendens, quomodo ait virginium Anacreon, neque vnguentis delibutus & comptus, sed frugum eum contemplabere & nihil minus quam mollem in philosophorum scholis vel circa gymnasia & palæstras in uenanda iuuen-

da iuuentute peracrem & strenuam, concitantem ad virtutem eos, qui merentur, ut sui cura habeatur. Mollis autem hic & domi reses, qui in sinibus agit & lectulis mulierum, qui assidue captat effoeminata, voluptatibus quoque indulget muliebribus, quæ amicitiam atque ardoris diuini expertes sunt, est reiciendus, sicut reiecit Solon. Seruis enim amore interdixit puerorum & vinctione sicca, mulierum consuetudine eos non arcuit. Res est enim honesta amicitia & laudabilis, voluptas fordida & illiberalis. Quare quod pueros seruis amet, id liberale non est neque probatum. Quippe hic amor ut mulierum non officit. Plura dicere parantem Protogenem interpellans Daphnæus: Recte vero, inquit, si diis placet, Solonis mentionem fecisti, eoque utendum pro nostra
10
ma amanti

Floribus in gratis aui puerilis amator

Os captat fragrans & iuuenile femur.

Adiunge Soloni & Aeschylum, qui ait:

Cave afficias pudore honorem foemorum

Ingrate tam frequentia illa in oscula.

Alij quidem irrident eos, quod sacrificiorum & ariolorum more conuicere oculos in coxas & lumbos amatoribus iubent. Ego vero magnum argumentum hoc duco pro mulieribus. Si namque consuetudo cum maribus à natura aliena beneuolentiam non tollit neque offendit amatoriã: longe plus par est foeminarum quam virorum natura subnium amorem in amicitiam per gratiam terminare. Quippe foeminae erga virum obsequium gratia Protogene vocata à veteribus fuit. Quomodo Vulcanum Pindarus ait sine Gratiis ex Iunone esse natum, ac puellam nondum nubilem Sappho compellans ait,

Mihi parua tu appares etiam sine Gratijs

Nata esse.

Hercules à quopiam rogatur.

Quid, vi puellam tu induxisti an gratia?

Quod vero præstat à maribus obsequium inuitis, violentum dicitur & prædatorium. Quod si volentes cum infania et effoeminatione eò se demiserint, quo equitent, ut Platonis verbis utar, quadrupedis quoque & puerorum modo ingrediantur: est id ingratum plane, foedum quoque & inuenustum. Ita quoque Solonem arbitror illa iuuenem adhuc & copioso affluentem semine sanxisse, ut est Plato author, hæc iam senem.

Sunt Veneris Bacchi quoque, mihi nunc munera cordi

Musarum quoque, viros quæ recreare solent:

cum ex amorum puerilium quasi procella & tempestate in tranquillitate quadam connubiali & philosophica vitam collocasset. Quare si verum Protogene spectamus, vnus & idem est erga pueros & mulieres amoris motus. Quod si ista pertinaciter discriminare voles, haud mediocria apparebit à puerili hoc designari: sed tanquam sero natus & intempestiue, adulterinus, & tenebrio iustum amorem & antiquiorē summouet. Heri enim & nudius tertius, postquam exuere se & denudare adolescentes coeperunt, irrepsit in gymnasia, applicuitque se submisit & associauit: Inde pedetentim aliis adultis non vltra coerceri valet, verum lacerat sugillatque coniugalem illum, & adiutorem generis mortalis ad immortalitatem: qui exolecentem naturam nostram per generationem propere reuocat & accendit. Hic vero voluptatem abdicat. Nempe rubore suffunditur trepidatque. Aliquod scilicet quærendum velamentum manum inticentis pulchris & formosis adolescentibus. Amicitia igitur & virtus color est. Puluere autem aspergitur, frigidus balneo utitur, supercilia adducit, philosophari faciat se, & temperantiam colere foris legis metu: mox noctu & per quietem absente custode dulcis est mensis. Quod si, ut ait Protogenes, non est Veneris commercium puerilis: quomodo amor sit, si absit Venus: quam ex officio inter deos colit & obseruat, tantum quoque obtinet honoris & potentiam, quantum illa participat. Sin quis sine Venere amor est, sicut crapula sine vino ex potu hordeaceo vel ex ficis confectio, eius commotio insuavis & mutila est fastidiosa quoque & odiosa. Dum hæc dicuntur, apparebat Pisiæ stomachari atque exardescere in Daphnæum. Cum autem paulisper ille conquiesceret: O dij immortales incredibilem, inquit, licentiam & audaciam, homines ne aperte ferentes canum more se ex pene copulatos esse cum foemina, mouerentque et pellere Cupidinem ex gymna-

sio, ambulationibus, purisque sub sole & expositis occupationibus ad lignonulas, securiculas, incantationes & praestigias redactum libidinosarum mulierum. Quando castis neque amare neque amari conuenit. At hic pater Protogenem narrauit se adortum dixisse: Argiuum, quod dici solet, leo armis instruit. Et hercle Daphnaeo aduocatos adiungit nos, dum non seruat modum, Pifias: sed nuptiis inamabilem & diuinæ exortem amicitiae inuehit consuetudinem: quam amatorio lepore & veneribus destitutam pene iugis & frenis ex pudore & formidine ægre contineri cernimus. Ibi Pifias. Equidem, inquit, parum moror hunc sermonem. Daphnaeo vero idem video vsu venire, quod æri. Etenim illud non perinde ab igne, atq; ab ære ignito & fuso, si id infundas, tabescit resoluaturq; colliquefactum. Neq; decor hunc Lyfandræ pungit, sed inflammato & ignis pleno admouens se & contingens repletur eo: cõstatq; nisi cito ad nos refugiat, fore ut fluitet. Ceterum video, inquit, fieri id, quod maxime exoptet Anthemion, incurrentem in iudices & in me. Itaq; taceo. Tum Anthemion: Recte tu qui dem, inquit. Nam dicendum quidem aliquid erat ad institutum argumentum. Aio igitur, inquit Pifias & pronuncio per me quidem licere, omnium ut mulierum amator sit: Huius tamen mulieris esse adolescenti cauendam opulentiam: ne si implicauerimus eum fastui & tumori tanto, imprudentes tanquam in ære stannum absumamus. Quippe ingens est commodum, si cū facili & tenui muliere adolescentis coniuncti temperatura instar vini superior sit. Hæc vero imperare, ut videmus, & dominari vult. Neq; enim abiecta dignitate, tanta generis claritate, & diuitiis ambiret adolescentulum ex chlamyde, qui adhuc pedagogo opus habet. Quare qui sapiunt, adimunt & præcidunt sicut pennas mulieribus pecuniam matrem luxus ostentationumq; vanarum & peruersarum, quibus sublata frequenter auolant. Quæ si maneant, aureis, ut in Aethiopia, compedibus quam mulieris copiis præstat vinciri. Illa vero non attingit Protogenes, inquit, tantum non inuertere nos absurde & ridicule Hesiodum, qui ait.

*Tres decies cum habeas annos, nec magnopere infra
Nec supra fueris, tunc vincla iugalia cura,
Æmina pubescat quarto decimo, atq; deinde
Connubium iungat.*

Nos propemodum contra, si tanto foeminae maiori sicut Phænices ficus & nuces virum immaturum collocaemus. Quis igitur est, qui procatum ire prohibeat, cantare bilem cantionem, quæ ad ianuam cani solet, coronis redimire imagunculas, & pancratio certare cum rivalibus. Hæc sunt enim amatoria. Adducat autem frontem illa. Superfedeat delicias agere & ludere induerq; congruentem huic affectui imaginem. Quod si verecunda sit & casta, cõtineat se modeste, procos & amantes domi operiens. Eam vero, quæ amare proficitur se, declinanda & fastidienda mulier, nedum vxor est iungenda, nec nuptiarum ex tali intemperantia ducenda auspicia. Sic fata Protogene: Vi des, inquit, Anthemion iterum communem eos facientes causam & disputationem. Quibus respondere necesse habemus nos, qui non negamus neq; fugimus, quin amoris simus coniugalis cultores. Certe, inquit Anthemion, ex plurimis euincit nunc eos amare. Sed age, succurre opibus, quibus maxime percellit nos Pifias. Quid autem, inquit pater, nonne conuictum fuerit mulieris, si amoris & diuitiarum causa Ismenodoram repudiabimus? Nempe superciliosa est & opulenta. Quid formosa & iuuenis? Quid splendore natalium elata & illustris? Castæ nonne austeritatem & amarulentiam habent odiosam, grauem, & intolerandam: vocantq; eas pœnas & viris infestas, quia pudice sunt. Num igitur ducere consultissimum est ex foro Abrotonum nescio quam Tressam vel Bacchidem Milesiam ob precium tergorum pignori datam? At qui his quoq; non paucos scimus turpissime seruasse. Tibicina Samiæ & saltatrices Aristonica & tympanum tenens Oenanthæ Agato cliaq; regum diadematis insultauerunt. Syra semiramis vernæ regij ancilla corpore quaestum fecerat. Quæ, cū in ipsam incidisset ipsamq; dilexisset Ninus, ita hominem in potestatem suam redegit cõtempnitq; ut licere peteret sibi & permitti vnū diem in solio regio sedere diademate redimitam & responsa gentibus dantem. Quod ille cū concessisset edixissetq; ut omnes ei perinde ac sibi parerent & dicto essent audientes, gessit se in primis præceptis, ut periculum faceret stipatorum, moderate. Quos ut nihil obstrepentes, sed impigre madata exequentes vidit, Ninum corripit, mox vinciri iussit, deniq; etiã obtruncari. Quibus transactis regnauit

regnauit per Asiam clare longo tempore. Cedo quid Belestica, nonne barbara fuit e foro empta muliercula? Cuius sacra & sana habent Alexandrini, * concedente per amorem rege vel Venere Belestica. Illa porro, quæ idem hic delubrum & eandem aram Delphis cum cupidine obtinet, & cuius posita est inter regum & reginarum statua aurea, qua dote amatores deuinxit: Ceterum sicut pusillanimitate illi sua & mollitia mancipia imprudentes & præda euaserunt foeminarum: sic vice versa obscuri alij & tenuium fortunarum locupletibus & claris foeminis cum essent matrimonio iuncti, non fuerunt labefactati, neq; spiritus summisserunt, sed honorati imperium domi tenuerunt & cum benevolentia vitam cum eis transegerunt. Qui verò vxorem astringit cogitq; in angustum ut strictum anulum, metu ne defluat: hic similis est iis, qui equas tendent, inde ad fluium & lacum eas agunt. Nam ut aspexit effigiem suam quæq; foedam & turpem, abiicere eam aiunt ferociam & admittere asinorum initum. Sane opes antepone mulieris virtuti atq; nobilitati, id animi ignaui est & illiberalis: coniunctas vero cum virtute & generis claritudine refugere, inepti. Antigonus illi, qui præsidio obtinebat Munichiam, eum eam munuisset, scripsit præfecto, ne collare tantum modo validum, sed ut canem etiam strigosum faceret, detrahendis populo Atheniensi facultatibus. At vxoris copiosæ & speciosæ virum non decet reddere eam deformem vel tenuem: sed seipsum continentia & prudentia & nihil illius ornamenta stupendo parem præstare & inuictum, ac sicut in iugo momentum addere moribus & grauitatem, à qua ad communem utilitatem reprimatur & ducatur. At ætas & flos ad pariendum & generandum maturus nuptiis congruit. Ego vero illam intelligo virere, simulq; aridens Pifias: Nempe nullum, inquit, rivalium annis antecedit, neq; habet canos: ut non nulli, qui Bacchonem affectantur. Qui si consuetudinem habent eum non tempestiuam: quid causæ est, quin illa quoq; curam gerat adolescentis quæ quæcunq; puella rectius. Morosa est enim tenerarum mixtura & temperatura, atq; ægre longo tractu ferociam & petulantiam abiiciunt. Initio etiam æstuant & iugum detrectant, idq; magis, si adlit amor: qui venti modo gubernatore non præsentem sollicitat & miscet nuptias. cum nec imperare possint, nec parere velint. Quod si regit infantem nutrix, puerum pedagogus, adultum gymnasiarcha, adolescentem amator, lex & dux ætatem virilem & militarem, nemo imperio solutus est & sui iuris: quid habet absurditatis, si foemina cordata ætate maior viri iuuenis modèretur ætati: quæ frugifera ei est plus sapiendo, iucunda amando & blanda. Deniq; etiã Hercule, inquit, nos qui Bœoti sumus, venerari oportebat, neq; abhorrere ab nuptiis ætate inæqualibus: cum sciamus illum quoque vxorem suam Iolo Megaram nuptui dedisse annos tunc nato sexdecim, illam iam quatuor & triginta. Dum hi sermones inter eos tractantur, narrauit pater Pifias amicum ex vrbe equo accurrisse, qui rem stupendam nunciauerat patratam. Nam Ismenodora, quæ non auersum esse, ut est credibile, putabat ab nuptiis Bacchonem, sed vereri deterrentes: statuit non proficere adolescentem. Ergo ex amicis eos, qui maxime moribus erant iuuenilibus, eiusq; amoris studebant, & mulieres familiares acciuit & contraxit, obseruauitq; horam, qua solitus erat concedens ad palæstram Bacchon præter aedes suas modeste transire. Qui ut accessit cum duobus vel tribus vnctus, ipsa ad fores occurrit Ismenodora, chlamydemq; eius attingit tantum. Amici pulchrum pulchre in chlamyde & læna correptum conglobati in domum deportarunt, foresque extemplo obseruauerunt. Continuo mulieres intus ablata chlamydule iniecerunt ei pallium nuptiale. Famuli in omnem partem circumcurfantes oleaginis & laureis fertis fores non modo Ismenodoræ, sed Bacchonis quoq; ornauerunt. Tibicina canens vicum percurrere. Thespenses & peregrini partim ridere, partim fremere & excitare gymnasiarchas. Regunt enim adultos hi acriter, attenduntq; diligenter, quid illi agant. Postmittentur ludii, relictoq; teatro ad Ismenodoræ disputabant conflabanturq; inter se. Quod ipsum postquam Pifias familiaris velut in bello aduectus equo tumultuose exposuit, raptum ab Ismenodora Bacchonem fuisse: Zeuxippum pater retulit risisse ac dixisse, quod esset Euripidis studiosus.

Humana diffuens luxu mulier sapit.

At exilientem Pifiam exclamasse. Dii boni, quorum evadet tandem ista, quæ evertit ciuitatem nostram, libertas? Iam enim, quia immunes nostris legibus viuimus, eo progredimur, ut exleges fiamus. Tamen si ridiculum fortasse sit de legibus & iure quæri. Ipsa violatur natura foeminis regnata. Quid simile designauit Lemnos? Eamus nos erit

mus, inquit, ac gymnasium quoque mulieribus curiamque permittamus: si in totum est ciuitas enervata. Igitur progrediente Pisia Protogenes quidem adhærebat ei modo cum eo stomachans, modo hominem leniens. Antemion vero: Audax facinus, inquit, & vero Lemnium vehementer amantis, quod nobis constat, mulieris. Ibi subridens Zoclarus: Putas vero raptum, inquit, admissum & vim illatam, non satisfactionem esse & stragem intelligentis adolescentis: qui complexus profugiens amatorum in formosæ & opulentæ mulieris manus transfugit: Carè dixeris hoc, inquit Antemion, Zoclare, neque suspiceris sic de Bacchone. Atque ut non fuerit ingenio simplici & aperto, me certe de hoc non celasset, quem arcanorum omnium fecit participem, viditque promptissimum Ismenodoræ fautorem. Ceterum amori est arduum repugnare, non iræ iuxta Heraclitum. Quodcumque volet, vel anima licetur pecuniæque & existimatione. Nam Ismenodora quid fuit in ciuitate verecundius? Quando penetravit in domum eius vel dictum turpe, vel facti ea aspersa fuit suspitione improbi? Ceterum, ut apparet, diuinum quoddam revera cepit mulierem consilium & humana solertia maius. Tum arridens Pemptides: Nimirum etiam corporis, inquit, morbus est, quem sacrum dicunt. Non est ergo absurdum, si & animi ægritudinem furiosissimam & maximam sacram & diuinam aliqui nuncupant. Iam sicut in Aegypto aliquando duos vidi inter se altercantes, cum arreplisset in viam anguis, ambobus id bonam sortem vocantibus, & utroque ut suum ven dicante. Perinde cum cernebam modo alios vestrum in andronem trahentes amorem, alios in gynæcium ingens bonum & celeste, non mirabar: quando ea pollet vi, & eum 2° habet hic affectus honorem: ut quos decebat eum vndique exigere & arcere, ab his amplificetur & ornatur. Atque ego quidem modo silui. De priuatis enim potius quam de publicis esse controversiam videbam. Nunc liberatus à Pisia cupide ex vobis audiam: quorsum declarauerunt Cupidinem deum primi, qui hoc dixerit. Ita fato Pemptide cum pater esset aliquid exorsus de his differere, alius adfuit ex oppido ab Ismenodora, qui Anthemionem acciebat. Gliscebant enim tumultus, ac certamen erat inter gymnasiarchas. Censebat alter repetendum Bacchonem, alter intercedebat, ne anxie eam rem excuterent. Atque Anthemion quidem surgens illuc perrexit. Pater compellens nomine Pemptidem: Magnam rem mihi videris, inquit, Pemptide & ancipitem attingere, vel potius omnino immota mouere, quam de diis habemus, opinionem, qui rationem de singulis exigit & probationem. Satis est enim patria & antiqua fides: qua non adferas neque inuenias documentum dilucidius. 3°

Celsam reperta haud per mentem est sapientia

Verum est sedes & basis & sustentaculum commune pietatis, cuius si in vno agitur & concutitur certitudo, lubrica existit & suspecta omnibus. Audis sane Euripidi quem admodum obstrepitum fuerit, cum exordium Menalippæ ita scripisset.

Nam Iuppiter scio ego rumore.

Verum facta verborum mutatione propter certum inimicum suum confidit, ut videtur, fabulæ scriptæ pompose & eleganter, ac versus immutauit, ut nunc habet.

Nam Iuppiter veridicam famam ut comprobat.

Quid igitur interest existimationem, quam habemus, de Ioue, an de Minerva vel Cupidine in dubium disputando adducas vel in obscurum. Neque enim nunc primum flagitat Cupido aram & sacrificium, neque advena ex barbarica aliqua superstitione, ut Attæ quidam & Adonides appellati per semiviros & mulieres, irrepit: honorisque, quibus sit indignus, obtinet. Quare omite controversiam ei facere natalium & nomen eius deferre ut non iusti dei. Sed quando Empedoclem audis amice dicentem. 4°

*Dulcis amice, pares quam longæ quam spaciöse
Sint res, mente tuere, oculis ne fretus oberres.*

Hoc dici putandum de Cupidine. Neque enim oculis hic apprehendi à nobis deus potest, sed opinione inter peruetustos est locandus. De quorum singulis si argumentum poscis, omni templo tendiculas & omni aræ captiones admouens sophisticas, nihil prætermittes, quod non calumniaris & excutias. Non longe ab eo. 5°

*At Cypriam non cerno, hæc quanta sit dea,
Amoris ardorem quæ datque & seminat,
Cuius sumus mortales omnes posteri.*

Almam

Almam enim eam Empedocles, Sophocles appellat fecundam scite plane & apposite. Verum tamen magnificum hoc & stupendum Veneris quidem est opus, sed Cupidinis, qui Veneri assistit, accessorium. Quo non assistente, quod fit, putidum plane relinquitur, sordidumque, & ingratum. Consuetudo enim inamabilis, sicut fames & sitis, quæ posita tantum est in saturitate, in rem nullam euadit rectam. Ceterum detrahens Venus Cupidini satietatem voluptatis charitatem efficit & commixtionem. Hinc Parmenides amorem dicit opus Veneris antiquissimum esse, qui in mundi genitura scribit:

Primum inter diuos cunctos fabricauit amorem.

1° Physice magis facere mihi videtur Hesiodus amorem omnium antiquissimum, quo propter illum cuncta ortum fortiantur. Quare si Cupidinem recepto exuamus honore, ne Veneri quidem suus manebit immotus. Neque enim hoc allegaueris, Cupidini maledicta à non nullis ingeri, qui temperant tamen à Veneri. Atqui ex eadem audimus scena.

Etenim amor segnis quoque est in talibus.

Et alio loco,

Non est Venus tantum, ast habet cognomina

Multa, Orcus est, & est æterna vis simul.

Infania est rabies quoque.

2° Sicut cæterorum deorum pene nullus est, qui non aspersus probris evaserit libere à probris inscitia. Aspice Martem in tabula ærea, quæ locum tenet Cupidini directo obiectum, quantos honores à mortalibus sortitus sit: è diuerso quanto opere perstringatur.

Est femina Mars cæcus, nec quicquam videt

Feri suis vultu cuncta hic misceat mala

Homerus vocat eum sicarium & versipellem. Chrysippus nomen exponens huius dei accusat & incescit eum, æpυ enim (Nam sic dicitur Græce) idem esset ait, quod αἰσθησις, id est, perimere, occasionem præbens illis, qui vim, quæ in nobis est, ad pugnam, contentionem & iram concitantem existimant vocatam Martem. Alij rursus Venerem dicent cupiditatem esse, Mercurium eloquentiam, Musas artes, Mineruam prudentiam.

3° Vides nimirum altum specum, in quem ruimus impietatis: si ex animi motibus, viribus, & virtutibus quemque deum censeamus. Video, inquit, Pemptides. Sed neque ex diis motus animi facere fas est, neque contra animi motus esse putare deos. Tum pater: Quid igitur Martem deum esse existimas, non motum animi nostri? Cum respondisset Pemptides deum arbitrari se Martem, qui animi nostri partem, in qua ira & fortitudo existit, exornat: exclamans pater: Num ergo, inquit, illa Pemptide, quæ ægritudini patet, quæ bellax est, & dissidia mouet, deum habet: hæc, quæ dilectionem, societatem & hominum congressus ciet, deo vacat? ac mactantes, mactandosque homines, arma, tela, urbium oppugnationes, populationes aliquis procurat & dispensat bellicofus & militaris deus: nuptiarum & charitatis, quæ in consensionem & societatem pergit, deus nullus testis vel arbiter vel dux vel adiutor nobis extat: sed eos, qui capreas, lepores, & ceruos venantur agrestis aliquis incitat & acuit deus. Qui lupos & vrsos fossis & laqueis circumueniunt, vota faciunt Aristæo,

Ille feris pedicas est qui princeps fabricatus.

Alium Hercules deum aduocat, arcum tollens in aurem, ut ait Æschylus.

Apollo rectum venator telum regit.

Viri vero, qui pulcherrimam institutam venationem amicitiam capere, nec deus nec genus dirigit & adiuvat conatur? Ego quidem neque quercu neque oliua neque illa, quæ celebrans vitam domesticam Homerus appellat, germen obscœnius vel viliores plantam optime Daphnæ numero hominem, quæ impetum habet germinandi hilaritate resplendentem, decorumque corporis iuxta atque animi. Tum Daphnæus: Quis per deos immortales, inquit, sentiat aliter? Nempe hi inquit omnes pater, qui arbitrantur arui, fementis, & consitionis curam diis incumbere. Nam si nymphæ eis Dryades sunt

Par arboris sortita vitæ terminum,

Magnum arborum auget pascuorumque iubar,

Purum iubar Liber pater autumnii:

vt est apud Pindarum.

Adolescētium & puerorum in adolescētia & ætatis flore seruandorum & teperandorum disciplinæ

næ & educationes ad nullum deorum vel geniorum spectant: neque est quisquam, quem sollicitet, ut crescens homo in virtutem assurgat rectus, nec peruertatur & frangatur curatoris penuria vel vitis contubernij indoles eius generosa? An est vel dicere hoc indignum & ingratum: si deum ab humanitate abigamus in omnem partem distributa neque usquam deferente in necessitatibus: quarum habent non nullam magis necessarium quam decorum finem, ceu statim in ortu nostro, qui licet propter sanguinem & puerperij dolores parum sit speciosus, praesidem tamen caelestem Lucinam & Lochiam habet. Praestabat autem non nasci, quam natum esse improbum tutore & rectore destitutum bono. Atqui nec agrum deserit hominem deus, qui hoc muneris procurandum est sortitus, imo ne exanguem quidem. Est illic quidam, qui hinc transfert adiutor, qui extinctos sopiat, animasque deducat, ut hic, de quo agimus:

*Neque enim generavit nox hura me praesidem,
Vatemue, vel medicum, sed manibus ducem.*

Atque ista multas habent molestias. At illo nullum munus dicere possis sanctius, neque contentionem vel certamen: cuius curatorem & arbitrum potius deum deceat esse, quam sollicitudinis de formosis & pulchris & affectationis amantium. Nihil enim hic turpe est, nihil coactum, sed lepos & urbanitas: quae subministrans laborem reuera suauem, ærumnam deducit ad virtutem & amicitiam: quae non sine numine finem conuenientem accipit, neque alium habet ducem & dominum deum, quam Musarum, Gratiarum & Veneris sodalem Cupidinem.

*Dulcem enim viri affundens messem in praecordiis
Aestus*

iuxta Menalippidem, suauissima temperat cum pulcherrimis: nisi aliud Zeuxippe dicis. Ita prorsus, inquit, sentio. Monstruosum enim sit diuersum dicere. Quid illud, pater inquit, nonne monstruosum: si cum quatuor habeat amicitia genera, ut distribuerunt veteres, naturale primum, deinde ab hoc cognatum, tertium familiare, quartum amatorium: suus cuique sit praeses deus vel Philius vel Hospitalis, vel Gentilitius & Patrius: solum amatorium sicut illi, qui litare non valent, impurum & domino orbem reicitur: idque cum maxima sollicitudine & temperatione habeat opus? Habet hanc quoque, inquit Zeuxippus, non assecitiam tamen. Atqui, pater inquit, Platonis dicta orationem nostram quamuis sit obiter prolata, notent. Furor enim, qui a corpore ad animum protenditur ex intemperaturis certis aut commixtionibus, aut spiritu afflante noxio, asper est, saeuus, & morbidus. Alter est, qui non vacat numeris afflatu, neque domi est natus: sed exotica imaginatio & detorsio mentis & consilij, a principio oriens & mota praestantior: cuius motus in genere appellatur enthuasiasticus. Ut enim *ἔνθουσιον*, id est, quod spiritus est plenum: *ἰσχυρὸν*, quod prudentia: item is animi aestus enthuasiasticus est dictus id est afflatus diuinus ex virtutis communiōne & contagione diuiniōris. Enthuasiastici vis diuina ex Apollinis est afflatu & aspiratione, Bacchatio ex Liberi patris,

Et cum Corybantibus saltate,

ait Sophocles. Etenim sacra matris Idaeae, Panicaque habent cum ceremoniis Bacchicis affinitatem. Tertius, qui a Musis accipit rudem & integrum animum, genus poeticum & musicum excitat & inflat. Martialis hic appellatus & bellicus, ut omnibus liquet, numine stimulat bacchaturque qui ingratum sine cithara, & tibiis & modis obstrepens populum in arma cogit. Reliqua est conuersionis in homine & inclinationis non obscura neque sedata Daphnae pars, de qua visum est mihi Pemptidem hunc interrogare. Cedo, quid tandem deus hic fructus plenum concutit thyrsus? Id facit, inquit ille, quo amatorium hunc erga praecclaros pueros & castas foeminas afflatum quasi furoris acerrimum esse indicet & flagrantissimum. An vero non vides, quemadmodum miles, postquam arma posuit, liberatur furore bellico,

*Huius mox humeris detraxere arma ministri
Leti.*

sedetque aliorum pacatus spectator. Bacchicas has & Corybanticas petulantias numeros conuertendo ex trochæo, & modulos ex Phrygio mollit & permulcent. Perinde Pythia, postquam tripode excessit & afflatu, in tranquillitate & quiete agit. At furorem amatorium, ubi serio corripuit hominem atque inflamavit: nulla iam Musa, non

non carminis illecebrae, non loci natura placat: sed praesentes amant, absentes desiderant, interdum sectantur, noctu ianuam obsident, sobrii vocant formosos, & potates canunt. Nec, ut quidam ait, imaginationes poeticae propter representationem vigilantium sunt insomnia: sed potius amantium imaginationes, quod colloquantur quasi cum praesentibus, amplexentur & exoptulent. Visus namque depingere in materia liquida videtur ceteras visiones, quae exolescunt & cogitationem dimittunt. Etenim amantium imagines ab illa ipsa quasi encausto pictae per ignem species in memoria defigunt mobiles, spirantes, loquentes, & reliquo tempore inhaerentes. Quippe Cato Romanus animam dixit amantis viuere in amati anima: similiter figuram, mores, vita, & actiones: a quibus raptus cito contrahit longam viam, ut Cynici dicunt, compendiariumque & celere inuenit ad virtutem viam. Etenim amicitiam conspicimus in animi motu sicut fluctu cum deo rapit. Dico igitur in summa neque vacare numine amantium furorem, neque alium habere deum praesidem & aurigam, quam hunc: cuius nunc festum celebramus & sacrum facimus: tamen ob virtutem & utilitatem praesertim dei huius, quatenus etiam inter bona humana duo haec regnum & virtutem diuinissima ducimus & nominamus: nunc spectemus prius, num cui deorum Cupido vi & potentia concedat.

Atqui Venus vi palmas ingenti refert:

ut etiam testatur Sophocles. Multum pollet Mars quoque, ac quodam modo reliquorum deorum bifariam diuisorum vim in his cernimus. Nam vna quae allicit ad honestum, altera quae obsistit turpitudini, a primo ingeneratae animis sunt, ut Plato formas dixit. Consideremus igitur Veneris opus esse denario venale: neque laborem quisquam vel periculum rei Venerae causa, qui non amaret, subiit. Ac ne Phrynas nominem Zeuxippe vel Laidas: Gnathonium, cum vesperi indiget facula, lumen operiens & ciens transit crebro. Quod si repentinus ingruerit multo cum amore & appetitione ventus, idem is fecerit hoc, quod cum Tantalus talentis, quae dicuntur, & cum eius fame sit conferendum. Usque eo languida & fastidiosa Veneris oblectatio non aspirante est Cupidine. Quod illinc liquidius intelligas. Multa rem Veneriam cum aliis communicant, qui non solum meretrices, sed & coniuges suis prostituere: sicut Romanus ille Cabba inuitauit ad coenam, si recte memini, Maecenatem. Inde eum & uxorem suam cernens inter se amictantes, leni capitis inclinatione dormire simulauit. Interea cum quidam ex seruis foris arreperet ad mensam, ac vinum interciperet: suspiciens: Nescis infelix, inquit, soli me dormire Maecenati? Ceterum non est hoc fortasse mirum: Erat enim Cabba scurrus. Argis Nicostrotus aduersarius erat in reipublica administranda Phaulij. Eo cum comessasset rex Philippus, omnium opinio erat Phaulium per uxorem foeminam elegantem, si consuetudinem haec haberet cum Philippo, aliquam potestatem vel magistratum obtenturum. Quod cum odoratus esset Nicostrotus & deambularet circa ianuam aedium: Phaulius inductis uxori crepidis, iniecitque chlamyde & cauisa Macedonica eam ut vnam ex regis pueris clam in domum misit. At cum tantus fuerit & sit amantium numerus, numquem, ut mereretur Iouis honores, lenonem scis amantij sui fuisse? Ego vero non arbitror. Qui enim cum tyrannus qui obstrepet vel in administranda reipublica repugnet, sit nemo: riuales, qui contentant cum eis de formosis & elegantibus sunt multi. Quippe fando accipitis Aristogitonem Atheniensem, Antileontem Metapontinum, & Acragantinum Menalippum cum tyrannus, quamuis remp. profligantes & effrenatos viderent, non pugnassee. Ceterum ut amantios suos illi appellarunt, pugnaverunt sicut pro artis & focis atque in periculum demiserunt se. Theodoro dicitur Alexander Protei fratri scripsisse. Mitte mihi cantricem illam tuam, donabo tibi decem talenta, nisi ames eam. Cum alius ex amicis Antipatrides ad eum cum psalteria comessatum venisset, accensus puella amore rogasse Antipatridem, an eius amore deperiret. Qui cum ardentem dixisset: Abi igitur, inquit, in malam rem: continuatque se, nec attigit mulierem. Rursus confidera, quantum factis Martij superet Cupido: qui non est, ut Euripides ait,

*ignauus neque inconstans
Neque mollibus incubans puellarum genis.*

Quippe vir amore ebrius nihil requirit, cum dimicat cum hostibus, Martem: sed quia deum habet suum adiunctum,

Ignem & mare & flatus paratus aetheris

* *Est peruolare.*

pro amico, si iusserit. Namque ex Niobes apud Sophoclem filii, cum iaculis peterentur & occumberent, vnus nullius implorat opem & suppetias quam amatoris:

Ad me o amice perge.

Pharsalius Cleomachus scitis profecto, qua de causa pugnans occubuerit. Minime nos quidem, Pemptides inquit, sed audire auemus. Est sane res, inquit pater, digna. Venit suppetias Chalcidensibus bello cum Eretrienisibus gliscente Thessalico. Ac firmos esse apparebat a peditatu quidem Chalcidenses, sed equitatum hostium operosum erat profligare. Itaque Cleomachum socij virum impigrum, vt primus impressionem daret in equites, orarunt. Hic quaesiuit ex amasio, an esset certamen spectaturus. Annuente adolescente, atque amice eum amplectente, cassidemque ei imponente, Cleomachus exultans fortissimos Thessalos circa se conglobauit, inuectusque strenue & adortus hostes, equitatum eorum turbauit auertitque. Hinc cum etiam pedestres copiae terga darent, egregiam victoriam Chalcidenses obtinuerunt. Cecidit tamen Cleomachus. Eius monumentum monstrant in foro Chalcidenses, in quo ingens locata columna fuit, quae etiam nunc extat. Ac qui ante puerorum amorem duxerant infamem, hi tunc eum supra alios in admiratione habuerunt atque honorarunt. Aristoteles alio modo mortem oppetisse tradit Cleomachum, cum signis collatis Etetrienfes vicisset: illum vero, qui osculum ab amasio accepit, ex Chalcidensibus fuisse Thracie²⁰ missum Chalcidensibus Euboeae subsidio. Hinc cani apud Chalcidenses.

Veneres pueri patresque, sortiti bonos

Forma ne consuetudinem abnuite probis.

Nam fortitudo & amor per Chalcidensium.

Vrbes viget.

† *Alij causis.*

Antoni huic amatoris nomen fuit, Amasio Philisto, vt in † Antiis Dionysius poeta scriptum reliquit. Apud nos Pemptide Thebanos nonne armis amator donauit Asium, qui Ardetas inscribitur. Conuertit etiam & variauit ordines grauis armaturae vir amoris deditus Pammenes: qui vt auersum ab amore notauit Homerum, quod per tribus & curias centuriaret Achiuos, non coniungeret in acie amasium amanti, vt ita³⁰ fieret illud,

Et galeam galea & clypeum clypeus stabiluit:

qui solus exercitus est inuictus. Namque tribules & necessarios, & vero parentes quoque & liberos deserunt. At medios per amantes nemo vnquam peruasit aut perrupit hostis. Quando quidem etiam non instante amasio audaciam sua & vitam contemptum demonstrant: ceu Theron Thessalus admota muro laua & stricto gladio praescidit pollicem suum prouocans riualem. Alius nescio quis, cum in praelio esset in faciem prolapsus, intentantem ei gladium hostem rogauit, vt paulisper sustineret, ne auersum conspiceret vulneratum amasium. Non tantum autem pugnacissimae gentes amoris sunt deditissimae Boeoti, Lacedaemonij, Cretes: verum ex vetustate etiam Meleager,⁴⁰ Achilles, Aristomenes, Cimon, Epaminondas. Etenim amasios hic habuit Asopicum & Caphisodorum: qui ad Mantineam cum eo occubuit, & iuxta est humatus. Asopicum vero terribilissimum hostibus & fortissimum qui primus substitit & fauciatu Eucnamus Amphissentis honores accepit apud Phocenses heroicos. Herculis caeteros amores difficile sit recensere, adeo sunt multi. Iolaum, quem dilectum ab eo putant fuisse, nunc quoque colunt & venerantur, amorisque iusiurandum & fidem super sepulchrum eius exigunt ab amasiis. Alcestim etiam perhibent ab eo artis medicae perito, cum illa deplorata valetudine esset, quo gratificaretur Admeto: fuisse conseruatam, qui eam mulierem amabat & amasius fuerat huius. Etenim Apollinem⁵⁰ fabulantur

Mercede Admeto magnum seruisse per annum.

Commode nobis occurrit Alcestis memoria. Marti enim non magnopere implicat se mulier. At motus fanaticus eo ex amore impellit hanc, aliquid vt audeat contra naturam & mortem subeat. Quod si quam fidem fabulae merentur, illa, quae de Alcesti, Protefileo, & Eurydice Orphei memorantur, vni ex diis demonstrant Plutonem dicto esse audientem Cupidini: quantumuis aduersus alios, vt Sophocles ait, nihil benignitati,

nignitati, nihil gratiae det: sed vnquam tantum charam habeat iustitiam. Habet autem in reuerentia amantes, quibus solis non est praefractus neque rigidus. Quare ex vsu Pemptide est mysteriis initiari Eleusinis. Ego quidem Cupidinis video cultoribus & mystis potiorem conditionem apud inferos esse: non quod prorsus fabulis fidem adiungam, neque tamen etiam in totum derogem. Nam profecto recte dicunt, ac diuina quadam sorte attingunt veritatem: qui ex Orco regressum esse ad lucem amanti- bus esse dicunt. Qua autem & quomodo, ignorant: quod semita diuorterint, quam inter mortales primus per philosophiam perspexit Plato, tamen tenuia quaedam vestigia & obscura veritatis in Aegyptiorum fabulis sunt dispersa. Caeterum inuestigato- rem quaerunt acrem, & eum, qui gaudia exiguis vestigiis venari queat. Itaque ab his digrediamur. Secundum Cupidinis vires, quae tanta sunt, iam studium erga ho- mines eius & beneficia reputo, non an multa in eos, qui consuetudinem habent cum eo, bona conferat (Nam haec liquet omnibus) sed an plura & grandiora commoda amanti- bus sui praestet. Quando, licet amator esset Euripides, rem tenuissimam est ad- miratus.

Quippe

Poetam amor docet, licet rudem prius.

Siquidem & intelligentem reddit foecordem licet prius, & fortem, sicut est dictum, ho- minem inbellem prius: quomodo qui ligna adurunt, ex mollibus efficiunt firma.²⁰ Breui largus euadit & magnificus omnis amans, vt parcus fuerit ante, sordibus & auaritia instar ferri per ignem fulis: vt amatis largiantur, quam ab aliis accipiant ipsi, cupi- dius. Nostis profecto, quem admodum ad Anytum Anthemionis filium Alcibia- des sui amantem, qui hospites accipiebat lauto & splendido conuiuio, commessabun- dus accefferit, raptaque ex mensa dimidia poculorum parte discefferit. Stomachanti- bus hospitibus, qui dixerunt, petulanter & superbe tecum is adolescens egit: Imo benigne, inquit Anytus, cui licebat capere omnia. Nunc tam multa mihi reliquit. Hac re delectatus Zeuxippus: Pape, inquit, quam prope diremisti cum Anyto paternam a Socrate & philosophia inimicitiam, si adeo fuit in amorem ille lenis & generosus. Age, inquit pater, Ex morosis & toruis humaniores in consuetudine & hilariores³⁰ reddit,

Flagrante igne domus spectatu splendidior sit.

nimirum hominem item laetorem ex ardore amatorio. Caeterum est hoc in vulgo mi- rum: quod si in aedibus viderint noctu fulgorem, rem putent diuinam & stupendam esse: animum si angustum, abiectum & humilem videant repente plenum euadere spi- rituum, liberalitatis, magnificentiae, beneficentiae, audaciae, non cogatur dicere, quod Telemachus.

Nimirum deus intus erat quis.

Illud vero, inquit Daphnaeus, per Gratias an non diuinum? quod cum nihil moretur rerum omnium, qui amat, non solum amicos & necessarios, sed & leges, & magistra-⁴⁰ tus, & reges, nihil formidet, nihil admiretur neque obseruet: imo etiam iaculatorem au- deat subire fulmen: simul vt formosam aspexit,

Gallus velut domitam premens alam horruit.

fractaque ferocia est, & concidit animi alacritas. Opera precium autem est apud Musas Sapphus mentionem facere. Nam Vulcani filium Romani Cacus ignem & flama-⁵⁰ mas scribunt efflare ore erumpentes. Haec vero reuera mixta igni loquitur, atque per artus effundit cordis aestum Musis canoris amoris medens, vt ait Philoxenus. At nisi, vt verba Lysandri vsurpem, veteres memoria tua cesserunt facitiae, reduc in memoriam nobis vbi formosa Sappho dicat: Si superuenerit amica, vocem faucibus haerere, & loqui corpus, idque expallescere, vibrare, & vertigine capi. Ibi cum recitasset Da-⁵⁰ phnaeus carmina illa, vt sunt scripta, excipiens pater: Haec, inquit, cedo non sunt ma- nifestus numinis afflatus, non aestus animi diuinus? Quid tantum corripuit Pythiam, vbi accessit ad cortinam? Quanam fanaticorum tibia vel sacra Matris magnae tym- panumque perinde de statu mentem mouet? Idem corpus multi & eandem specie com-⁵⁰ plantantur, sed vnus corripitur, qui amoris deditus est, ex illa causa: quam non disci- mus, cum tamen eam explicet Menander, neque intelligimus.

Animi est amor morbus.

Qui autem percussus est ab amore, vulneratur: sed est auctor deus, qui hunc perstrinxit illum omittit. Porro quod commodius dictum initio fuisset, ne nunc quidem,

Quando mihi in buccam venit,

ut est apud Aeschylum, transire prorsus commodum arbitror. Est enim non vulgare. Quippe alia iuxta omnia mi Zeuxippe, quae non per sensum ad notitiam nostram perveniunt, partim ex fabula, partim ex lege, partim ex doctrina fidem ab initio obtinere. Igitur opinionis, quam de diis habemus, auctores prorsus & magistri fuerunt nobis poetae, legumlatores, & tertij philosophi. Ac deos quidem esse pariter omnes censent: sed de numero, ordine, essentia, & vi multum inter se dissentiunt. Illi enim philosophorum immunes sunt morbis & senio, laboribus vacant, nec graui strepum traiectum viderunt Acherontis. Quocirca poeticas non admittunt contentiones, Nolunt pauores vel pallores vel metum deos esse vel Martis filios confiteri. De multis etiam cum legumlatoribus pugnat: quomodo Xenophanes Aegyptios monuit: Ostrim, si mortalem arbitrantur, ne pro deo colerent: sin deum, ne lugerent. Vice versa poetae & legumlatores philosophos, qui species quasdam, & numeros & monadas, & spiritus deos faciunt, neque audire sustinent neque capere possunt. Breui multum horum discrepant & dissident opiniones. Igitur sicut factiones quondam Athenis tres fuerunt, Parolorum, Diacriorum & Pediorum infestae inter se & discordes. Inde in concilio publico ciues suffragia omnia Soloni detulerunt, eumque creauerunt pacis arbitrum, principem, & legislatorem: qui omnibus sine controuersia videbatur virtutis laude praestare. Ita tres de diis dissidentes sectae, quae suffragium aliud alio ferunt, neque facile vllum ex alio suffragio recipiunt, in vnum consentiunt, ac communibus suffragiis Cupidinem inter deos referunt poetarum praestantissimi, legislatorumque & philosophorum frequentes voces magnopere illum celebrantes: sicut Pittacum ait a Mitylanae designatum tyrannum Alcæus. Nobis rex, princeps, & praeses Cupido ab Hesiodo, Platone, & Solone in Academiam ab Helicone coronatus deditur, atque exornatus ingreditur multis paribus amicitiae & consociationis: non, qualem Euripides indissolubilibus iunctam pedicis ait, hic quidem frigida in vsu & graui amictus ex pudore necessitate: sed qui alis deportatur ad res pulcherrimas & diuinissimas, de quibus alij melius differuere. Sic fato patre Soclarus: Vides, inquit, ut iterum iam eodem hic reuolutus, haud scio quo pacto, vi abripit nos, alioque iter flectens parum iuste defraudat, si quod sentio, dicendum est, nos sermone, qui est diuinus. Etenim modo cum Platonem simul & Aegyptios quasi inuitus leuiter attigisses, transisti, & nunc haec agis. Quae igitur a Platone vel potius ab deabus hinc Platoni ore Zeuxippe dicta sunt diuinitus, caue, etiam si iusserimus, exponas. Quod vero te te inuisti Aegyptiorum fabulas concinere dictis Platonis, non licebit tibi non exprimere apud nos & enucleare. Satis nobis tamen fuerit, modo parua de magnis audiamus. Hic cum instarent etiam alij, pater: Aegyptij, inquit, duos item ac Graeci Cupidines, vulgarem & coelestem noscunt, Solem tertium cupidinem numerant. Venerem in summo habent honore. Nos magnam affinitatem Cupidini esse videmus cum Sole. Si quidem neuter horum est, ut quorundam fert opinio, ignis. Splendor illustris est vtriusque: tepor suavis & iucundus. Ille, a Sole qui provenit, corpori subministrat alimentum, remissionem, fluorem. Qui a Cupidine proficiscitur, animis. Ut autem sol ex nubibus & post nebulam est feruidior: sic amor post expostulationes & suspensiones reconciliato amico laetior & acrior. Ad haec ut accendi & extingui existimant nonnulli solem: sic de Cupidine ut mortali & temperario cogitant. Iam neque corporis status non subacti solem, neque amorem valent ferre commode mores animi indocti. Decedunt de statu suo vtrique ac laborant, dei virtutem non suam incusantes imbecillitatem. Hoc tamen interesse inter eos apparet: quod Sol in terra pulchra & turpia spectantibus monstrat. Cupido pulchrorum tantum est lux, atque ad haec amantes sola impellit ut respiciant & vertant se: caetera omnia ut fastidiat. At Venerem dum Tellurem vocant, nullam omnino germanitatem adferunt. Quae enim terrestri cum coelesti & immortalis cum mortali consociatio. Est tamen per se terra, nisi illustretur sole, languida & obscura, sicut absente Cupidine Venus. Quare comparem esse Veneri Lunam, Solem Cupidini praeter diis reliquis est consentaneum, non esse tamen prorsus eosdem. Neque etenim animae corpus idem, sed diuersum: sicut est aspectabilis sol, amor intellectibilis. Et nisi dici videatur durius, diuersum Solem ac Cupidinem dicas agere.

agere. Deflectit enim ab intellectibilibus ad sensui subiecta oblectamento & splendore visus illiciens & inducens, ut credamus in ipso & circa ipsum petenda esse cum caetera omnia tum veritatem: alibi nihil. * Videmur autem, qui perdit amamus, ingredi & respicere terram, ut ait Euripides, propter alterius insolentiam vitae, imo obliuionem eorum, quorum est amor reminiscencia. Ut enim illorum, qui in amplam & fulgentem lucem excitantur, effluunt animo, quaecumque in somnis oblata fuerunt, evolvantur: ita gestorum hic & variantium obstupescere memoriam & fascinare mentem sol videtur, quod ex voluptate & admiratione illa obliterentur, quamvis veritas re vera illic & circa illa obuerfatur. Hic vero somniorum imagines amplectitur & stupet id, quod pulcherrimum est & diuinissimum.

Dulcia sed circum illum insomnia falsa fluebant.

quicquid sit boni & eximij, id persuadens sibi hic esse: nisi forte diuinum & castum amorem nata sit medicum & conseruatore. Hic amor bonus per corpora ad veritatem ex Orco atque ad veritatis campum accedit: vbi ingens illa, sinceraque, & minime fucata sedes habet elegantia. quam amplecti & qua cum consuescere longo intervallo auent: emittensque Cupido reducensque placide sicut in mysteriis assistit mystagogus eorum, qui huc remittuntur. Nec tunc ipsa per se admouet se anima, sed per corpus. Quomodo autem geometrae pueris, qui nondum suo Marte possunt intellectibiles arripere essentiae in corporea & impatibilibus figuras, formant & offerunt simulachra, quae tactu & visu percipiuntur, sphaerarum, cuborum, & decadrorum: sic nobis Cupido coelestis specula pulchrorum pulchra, mortalia tamen deorum & patibilia intellectibilibus machinans in formis, coloribus & figuris iuuenum decore relucencia monstrat, mouetque memoriam, quae paulatim his accenditur primum. Hinc ob ruditatem non nulli amicorum & familiarum, qui restinguere moliti sunt vi & imperite hunc animi motum, nihil ex eo commodi perceperunt: sed vel fumo & inquiete impleverunt se ipsi, vel in voluptates delapsi adulterinas & illegitimas contabuere. At qui sano consilio verecunde ut vero igni detraxerunt furorem: splendorem tamen & lumen reliquerunt animo, non agitationem caloris, ut quidam ait, mouentis ad semen & fluorem atomorum, quae laetore & titillatione stringuntur: sed dissolutionem mirificam & fecundam, sicut in plantis germinante & gliscente, meatibusque aperientem facilitatis & comitatis: haud multum intercedit temporis, quin corpus amatorum penetrantes intro ferantur & attingant animum: & provocant oculos: intuenturque inter se & multum commercij sermonibus & actionibus contrahunt, si fragmentum & imaginem honesti in mente habeant. Sin minus, saltem dicunt eis, vertuntque se ad alios: quomodo apes, quae multas herbas & flores melle vacantes relinquunt. Quod si quando vestigium aliquod teneant diuinitatis micamque & vmbra blandientem, praeter voluptate & miraculo lymphatici ac mire comoti oblectant se in re amabili vere, beata, grata, & chara omnibus. Itaque videntur complura per ludum poetae de deo scribere, ac canere de eo lasciuie. Pauca vero sunt ab eis dicta serio, vel mente & consilio suggerente vel deo aspirante veritatem attingentibus.

4° Quorum est vnum illud de generatione.

*Auricomae & praepes diuis praeter alios generavit
Fortem Iris Zephyri per concubitu.*

Nisi quid vos quoque permouerunt grammatici, qui hanc similitudinem ad illius affectionis splendorem & amoenitatem relatum dicunt. Tum, Quodnam ad aliud, inquit Daphnaeus: Audite inquit igitur pater. Ita enim cogit me rei euidentia dicere. Reflexio est id, quod in arcu coelesti sentiunt oculi: quando leuiter humida, aequabili, & modice spissae nubi occurrens acies solis repercussum attigit, illiusque fulgorē cernens & lumen, imaginationem nobis infundit visum, quasi in nube sit. Haec vero amatoria machina & commentum in animis generosis & honestis resultum efficit memoriae ab iis, quae hic habentur & dicuntur pulchra, in diuinum & amabilem & beatum reuera illum & admirabilem decorem. Caeterum vulgus quidem hominum in pueris & foeminis sicut in speculis imaginem eius, quam in animo fingit, sectans & contrectans, nihil quam missam acerbitate voluptatem valet assequi solidius. Verum hanc vulgi esse vertiginem & lapsum apparet: quod in nubibus inane sicut in vmbri venatur rem desideratam: quomodo pueri, qui arcum coelestem captant manibus, trahuntur ad id, quod oculis obicitur. Generosi amantis & casti alia est ratio. Illic enim fit ad diuinam & intellectu-

bilem elegantiam repulsus. At quando in corporis aspectabilis incidit elegantiam, eaque pro organo vitur recordationis, amplectitur eam atque acquiescit in ea, eiusque consuetudine exhilaratus multo magis accenditur animo. Ac neque dum agunt cum corporibus hic, refides lucem hanc desiderant & stupent: neque postquam illuc de venerunt post facta, quod huc iterum vertant se refugiuntque, atque in foribus & cubiculis nouorum maritorum voluntur, tristiaque in somnis visa habeant voluptariorum & corpora amanti viro- rum & mulierum, qui nullo iure amatores appellantur. Nam verus amator, ut illuc applicuit, & cum formosis, quatenus fas est rationem habuit, erigitur & expiatur, perpetuoque apud ipsum deum in caelo tripudiat & cum eo vagatur: quoad denuo in Lunam & Veneris prata delatus & sopitus alteras auspicetur natales. Caterum sunt haec gra- uioris quam pro praesenti loco argumenti. Enimvero habet hoc quoque sicut caeteri dii Cupido, ut quod ait Euripides:

Sit huic coli gratissimum a mortalibus.

Atque est diuerso. Serenissimus est is, qui ipsum accurate excipiunt, durus se fastidientibus. Neque enim hospitum & supplicum Hospitalis Iupiter violatorum iniuriam, vel parentum deuotiones Natalitius persequitur ita & vindicat cito, ut durius habitos & reiectos amatores velociter exaudit Cupido imperitorum et insolentium ultor. Nam quid Euxynthetum & Leucomantidem, quae nunc quoque in Cypro Paracypsa id est oblique aspiciens appellatur, commemorem. At Gorgus fortassis supplicum Cressae non audistis, quae pariter atque illa Paracypsa fuit mulcra. Nisi quod illa, cum limis oculis aspiceret amatorem, qui efferebatur, in lapidem obrigerit. Gorgus vero Asander quidam amator fuit adolescens honestus & claro loco natus. Qui cum ex splendida fortuna in duram & tenuem recidisset, nihil summisit tamen animos: sed Gorgo, quam diuitiarum scilicet gratia multi proci petebant, uxorem qui genere ei erat propinquus, poposcit. Multorum hac in re bonorum virorum studia habebat, omnemque in sententiam suam adduxerat eius procuratores & necessarios. * *Multa hic desiderantur.*

Præterea quas causas dicunt & ortus amoris, haec peculiare neutrius generis, sed ex ambobus sunt communes. Etenim ut simulachra, quae irrepunt in amantes & percurrunt, moueant & titillent corporis tumorem in genituram cum aliis speciebus fluentem, non potest fieri a pueris, atque impossibile est a foeminis: ac pulchras haece & sacras recordationes, quibus anima subuolat, ad diuinam illam nos & germanam & caelestem pulchritudinem revocamus. Quid igitur vetat, quin a pueris & adolescentibus, itemque a virginibus & mulieribus, quando mores casti & modesti ex forma & venustate elucescunt, provenire valeant: quomodo calceus aptus pedis elegantiam monstrat, ut dixit Aristoteli, ubi in formis & puris corporibus vestigia clara animi recteque impressa nec turbata perspicunt, qui id animadvertere callent. Si enim, quando rogatus voluptarius, propensior in foeminam an in marem sit, respondit: ubi forma decor floret, ambidextre videtur & apte pro cupiditate sua respondisse: quid honestus vir & generosus non pro honestate & bona indole, sed pro genitalibus instituit amorem? Et si equitius studiosus non minus amplectitur Podargi elegantiam quam Aethen Agamnoniam: nec venator maribus tenetur solum, sed Cressas etiam & Lacanas canes alit: elegans & humanus vir non ex aequo vtriusque sexus erit cupidus, sed amanti foeminarum & virorum sicut vestium faciet discrimen? Et quidem formae speciem florem esse virtutis adiunt. Negare autem florere foeminam vel significationem exhibere aegregiae ad virtutem indolis, absurdum est. Etenim recte Aeschylus cecinit:

Non me iuuenula oculus flagrans latet,

Experta si complexus est vni semel.

Num igitur animi impudentis, lasciuus, & peruersi in foeminarum formis notae eminent: modesti & casti nullum praese fert facies lumen? Multa quidem insunt & elucescunt: nullum tamen eorum pellit vel conciliat amorem: quorum est neutrum veritati consonum: sed promiscue, sicut demonstrauius, vtriusque sexui insunt omnia, perinde ac si vacuum consisteret, *Desunt quaedam.* Nunc cum illa Daphnae pugnamus oratione, quam modo Zeuxippus habuit, amorem qui esse idem dixit quod cupiditas fluxa & in lasciuam animum impellens: non quo haec eius sententia sit, sed quod frequenter de viris morosis & inamabilibus ita audierit: quorum alij miseras mulierculas

culas dotium gratia asscitas cum pecunia in dispensationem domesticam & fordidas rationes coniciunt, rixantesque quotidie eas in sua habent potestate. Alij qui sobolem potius quam uxores quarunt, sicut cicadae in Scyllam aut quid simile genitricem effundunt: sic ubi pro pere quibuslibet in corporibus foetificauerunt, & partum tulerunt, ilico salutem dicunt nuptias: vel si consistat, nullam habent earum rationem, neque curant, ut ament vel amentur. *σεγγεσθαι* enim & *σεγγεσθαι*, id est, diligere, quod litera differt vna a *σεισσει* id est durare, significare statim videtur temperatam necessitate a tempore & consuetudine benevolentiam. Cuicumque vero incubuerit & aspiraerit amor: hic primum est rep. Platonica non habebit illud meum & non meum. Quippe non prius sunt amicorum omnia communia, nisi in iis, qui corporibus distracti animos vi conglutinant & conflant: quod noluit duos esse se neque arbitrentur. Deinde ex mutua inter se temperantia, quam imprimis flagitat matrimonium, illa externa lege magis violenta quam voluntaria ex pudore & metu

Etenorum opus multorum & clauorum simul,

in manibus versatur semper agentibus vna coniugibus. Amori vero tantum temperantiae suppetit, tantum concinnitatis & fidei: ut si quando animum etiam inceserit libidinosum, retrahat eum ab reliquis amatoribus, elidat ferociam, infringat impotentiam & procacitatem, iniectioneque verecundia & silentio sedans & modestiam infundens vni faciat dicto audientem. Nostis profecto ex fama decantatam illam atque multis amatam viris Laidem, quemadmodum sui desiderio Graecam incenderit: imo de qua erat inter duo maria contentio: postquam amore correpta fuit Hippolochi Thesali

Linquens Corinthi arcem, quam fluctus allatrant

Virides.

profugiensque caeteros amatores clam, ac pergens Megalopolim recepit se modeste. Ibi foeminae ex inuidia & aemulatione ob eius venustatem in sanum Veneris deductam lapidibus obruerunt & necauerunt. Vnde nimirum hac quoque memoria sanum illud Veneris Homicida vocant. Nouimus certe ancillas herorum refugere consuetudinem, & reginas a priuatis fastidiri, si quando amorem in animo dominum acceperunt. Nam sicut Romae ferunt designato eximio illo dictatore, magistratum e- iurare caeteros, qui aliquem obtinent: ita quorumcunque amor factus dominus fuerit, a caeteris dominis & rectoribus manumissi & liberati ut serui templis consecrati vitam agunt. Matrona autem generosa, quae viro iusto est deuincta vrorum citius & draconum amplexus quam contrectationem & concubitum viri sustineat alieni. Exemplorum quamuis magna copia sit apud vos certe, qui dei illius sacris & choris dicati estis: non est tamen Cammae casus foeminae Galaticae praetereundus. Cum huius, quae forma eximia erat & Sinato tetrarche nupta, amore Synorix deperiret Galatarum potentissimus: quod vi stuprum ei offerre viuente Sinato vel inducere non posset, interfecit illum. Erat Cammae solamen & alleuatio doloris paternum Dianae sacerdotium, ac fere in delubro degebat, nec vllum ex multis suis & potentibus, prociis admittebat. At cum non dubitasset eam Sinorix de connubio appellare, hominis tentatione non reiecit, neque de admissis cum eo exposulauit: quasi eo Sinorix ipsius charitate & desiderio non alia improbitate impulsus fuisset. Qua spe fretus ille venit petiit eius nuptias. Illa processit ei obuia, comiterque exceptum Dianae arae admouit, libauitque ex phiala aquam mulsam, ut creditur, venenata. Inde cum prior ipsa fere dimidium eius exhausisset, reliquum Galatae porrexit. Quem ut conspexit ebibisse, alte exclamauit, appellato defuncti nomine: Hanc, inquit, dum diem ego charissime vir mane, moesta sine te vixi. Nunc accipe me laetus. Nam poenas caedis tuae ab omnium mortalium sceleratissimo sum persecuta: & consors tibi vitae, huic mortis cupide sum facta. Ac Sinorix, dum in lectica aufertur, breui post expirauit. Camma, cum diem illi & noctem superuixisset, dicitur magno animo & hilari exanimata fuisse. Eiuscemodi cum multa extent exempla tam apud nos quam apud barbaros: quis ferat illos, qui Veneri improperant, si adiuncta & sociata amori sit, eam ne amicitia coeat, obstare. Coniunctionem quidem cum viro viri intemperantiam rectius & insultum appelles, exclamas.

Hac insolentia admittit non Cypria.

Quapropter qui id pati delectantur, hos in flagitiosissimo improbitatis genere numeramus, nullamque partem fidei eis, nullam pudoris vel amicitiae tribuimus: sed reuera iuxta Sophoclem:

Gaudet, amicis qui orbatu sunt talibus:

Qui adhuc habent, cupiunt profugere.

Qui verò sua sponte non mali circumuenti fuerunt vel ad morem gerendum vi & ad se præbendum adacti: hi à nullo hominum æque atque ab istis, qui in se id admiserunt, perpetuo abhorrent, nullumq; perinde odere, & exequuntur acriter temporis opportunitatem nacti iniuriam. Siquidem Archelaum peremit Crateuas, qui illius amafius fuerat. Alexandrum Pherum Pytholaus. Ambracatarum tyrannus Periander percūctatus est amafium suū, nondum ne vterū gereret: quem ille inflāmatu obtruncavit. At mulieribus nuptis semina hæc amicitia sunt & magnorū cōmercia sacrorum. Atq; est quidem, quod ad voluptatē pertinet, res illa exigua: sed qui ex ea expullulascit quotidie reuerētia, gratia, charitas mutua ac fides, neq; ineptos arguit Delphos, quod Venerem appellent currū: neq; Homerum, quod eam consuetudinem amicitia vocet: ac Solonem testatur rerū cōnubialiu intelligentissimū legislatorem fuisse: qui vt non rarius quā ter mense coniugem suam quisq; cōplecteretur, sanxit: non voluptatis gratia. Qui enim? Sed vt ciuitates per interualla renouant inter se fœdera: sic quò hac comitate & oblectatione nuptias ex iis, quæ colligunt quotidie, offensionib; refricēt. At multa prauæ & infane designāt, q; mulieres amat. Quid an nō plura infaniora puerorū amor?

Prolapsus ah sum causa consuetudinis

Imberbus & mollis iuuenisq; floridus:

Mortem cupiunt & mox sepultura affici.

Ceterum vt hic motus furor exardescens in pueros est, sic neutrum est amor. Absurdum est igitur etiā aliarum virtutum mulieres esse dicere exortes. Quid memoremus castitatē earum & solertia, quid fidē & iustitiam: quando etiā fortitudo, audacia, & animi altitudo est in multis conspicua? Quarū si natura est ad cætera, vt obterit nequeant, apposita, ad solā amicitia non esse vilo modo cōpositam affirmare non est consentaneū. Etenim amātes liberorū & virorū sunt, charitalq; in illis omnino sicut solum benignū & plātariū capax neq; leporis expers neq; Venerū est. Quomodo autē sermonis est poetis condimentū: quæ temperat in eo modos, metra, & numeros, atq; acriorē reddit ad docendū, & vt minus euitari queat eius nocumentū: sic natura, quæ mulierē exornauit oculorū venustate, vocis lepore, & blanda faciei specie, lasciuæ ad oblectandum & decipiendum, castæ ad viri benevolentiam & amicitia multum confert. Ac Plato Xenocratē cætera quidē egregiū virum & magnum, sed moribus supra modum austeris, vt sacrificaret Gratis, hortabatur. Probam matrem familias pudicāq; moneat aliquis, vt Cupidini immolet, quo vxoris blandimentis retineatur vir, nec præceps in aliā cogatur voces illas ex comœdia vsurpare,

Quam coniugem violo probam infelix ego.

Siquidem amare inter coniuges bonum est quā amari grandius. Quippe multa offensa discutit, atq; adeo, quæ coniugium labefactant, omnia. Affectum verò, qui initio pungit & mordet, nolī optime Zeuxippe vt vlcus vel gingiuarum pruritū extimescere: licet etiā cum vlcere, id est, vt ad vocabulum Græcum alludam, tractu arborū more cum proba coalescere muliere nihil sit mali. Tractio autem foetandi quoq; initium est. Mixtura autē nulla est eorū, quæ inter se nō afficiantur. Percellunt etiā pueros in tyrociniō disciplina, & philosophia iuuenes. Cæterum vt non adhæret perpetuo his, sic neq; amantibus mordacitas: sed instar liquorū inter se confusorū ebullire initio & agitari amor videtur: tempore inde compositus & subactus habitum efficit firmissimū. Hæc enim est reuera illa, quæ omni ex parte dicitur temperatura. Aliorum amantium vna viuentium temperatura cōtractibus & complexibus Epicuri similis est, incurrens mutuo & resiliens: vnitatem verò non reddit eam, quam amor in cōmunionem delatus coniugalem. Neq; enim oblectamenta aliunde maiora, neq; vtilitates frequentiores mutua sunt, neq; amicitia bonum alterius ita illustre & admirandum.

Concors quando animis vir habet cum coniuge lectum.

Etenim lex cōmunis generationis subuenit, deoq; etiā egere amore ostendit natura. Hoc namque pacto amans esse poetæ aiunt cœlum terræ, solem Lunæ amantem physici, concubitusque celebrare inter se & foetificare. Et vero terram hominum genitricem, animantiumq; & plantarum omnium geniturā, nōnne interire aliquādo & extingui erit necesse: cum ardens amor & desiderium dei deseruerit materiam, eaque non

non amplius exordium illinc & motionem desideret. Sed ne longius vagari vel magnopere videamur nugari, pueriles amores nosti quam multa vanissima adferant, & per iocum dicant, amicitiam esse ipsorum ouī modo diuisam trifariam: se autem pasto rum more, vbi tempus vernum translegerunt in locis germinantibus & floridis, statim ex hostico castra mouere. Importunius etiā sophistes Bion formosorum pilos Hermodios & Aristogitonas vocauit: quod simul pulchra tyrannide ab eis amatores liberentur. Hæc iure non exprobrantur germanis amatoribus. At Euripidis est lepidum dictum. Dixit enim, cum Agathonem illum formosum, qui iam barbam germinabat, amplecteretur & suauaretur, pulchrorum etiam autumnum pulchrum succedere. Solus amor iustus non minus cum canis floret & rugis, sed ad funus vsque & ad monumentum durat. At paria amorum puerilium pauca, infirma muliebrium amorum recensere queam, quæ omnis fidei societatem fideliter simul & alacriter conserua uerunt. Quorum vnum ex iis, qui nostra memoria sub Vespasiano Cæsare fuerunt, recensere statui. Iulius, qui defectionem in Gallia mouit, cum multos alios, vt sit, socios habuit, tum Sabinum iuuenem impigrum, diuitiis & generis claritudine omnium præcellentissimum. Hi cum rem magnam tentassent, offenderunt: Qui quod pœnas duros se timerent, alij seipos necauerūt, alij ex fuga retracti fuere. Sabinus, qui magnam facultatem habebat euadendi & refugiendi ad barbaros, vxorem duxerat omnium optimam, quam illic Epponinam vocabant, Græcè Heroidem appellare possumus. Eam inducere in animum non poterat vt relinqueret, vel secum deportaret. Habebat rurū cellaria duo pecuniarum sub terra aperta: quorum erant duo tantum liberti consij. Igitur reliquos seruos dimisit, quali medicamentis seipse necare statuisset: duos autem fidos secum ducens in specus illos descendit. Ad vxorē liberum misit Martalium, nunciatum veneno se perisse, atq; vna cum corpore villam deflagrasse. Volebat enim ad confirmandam mortis suæ famam luctu vt vxoris vero. Id quod euenit. Nam cum corpus præceps abiecit cum lachrymis & eiulatu, tū tres dies & noctes in inedia perstitit. Quod vt ref. iuit Sabinus, ne omnino se illa perditum iret, præcepit Martalio, vt clam ei viuere se indicaret & in latebris agere: orare autem eam, vt aliquantisper in luctu perstaret, nec luctum tamen simularet nimium affectate. Atque illa quidem impositam sibi personam ad stabilendam luctus opinionem egregie agebat. Illum autem cum videre aueret, nocte ad eū commeabat & redibat. Post clam aliis tantum non in Orco agebat cum viro demptis septem perpetuis mensibus: quibus cum Sabinum veste, tonsura, & capitis velamentis ita adornasset, vt non cognosceretur, Romam eum secum comitantibus quibusdā portauit. Cum ibi nihil effecisset, rediit, ac fere cum illo in specu degebat. Aliquādo, vt fœminas amicas & familiares conueniret, in urbem commeabat. Quod vero omnium fuit stupendissimum, ventrem eam ferre mulieres, etsi cum eis lauaret, non deprehendere. Nam medicamentum, quo comam fœminæ illinunt, vt eam auti instar fuluam reddant, vnguen habet, quod corpus augeat & inflat, vt gliscat & turgeat. Eo copiose vsa in reliquis corporis partibus, ventris tumorem, qui attollebat se & augefcebat, texit. Puerperium sola per se pertulit, sicut in lustris leana descendens ad virum: natosq; catulos mares (Nam duos enixa est) educauit furtim: quorū filiorum alter in Aegypto ex casu periit, alter non ita pridem Delphis apud nos Sabinus nomine fuit. Eam Cæsar interfecit, deditq; post pœnas omni eius familia breui spacio deleta. Nihil enim habuit principatus ille tristius, neq; aliud spectaculum verisimile est deos & demonas magis fuisse auersatos. Quamvis miserationem mulieris detraxerunt spectatoribus spiritus eius & magniloquentia: qua præcipue Vespasianum exasperauit, postquam saluti desperauit, gratias agi ei iubens. Vixisse enim in tenebris se & sub terra quā imperantem illum hilarius. Hic narrauit pater sermoni de amore impositum fastigium fuisse, cum ipsi iam prope Thespias venissent. Conspectū autem ad ipsos properatius accedere vnū ex Pistæ amicis Diogenē. Cui cum procul etiā diceret Soclarus: Num ad bellum indicendum Diogene ades? Illum, Bona verba, dixisse: Nuptiæ sunt. Non pergetis maturius: præstolatur vos sacrificiū. Atq; omnes quidem gauisi sunt, solus visus offensus est Zeuxippus. At primus tamen, vt licuit, Ismenodoræ veniam dedit, & nunc vltro corona & candido pallio sumpto per forum ad deum præire statuit. Sed eamus. Certe, inquit pater, eamus: quò rideamus hominem ac deum adoremus. Liquet enim lætum eum & propitium hisce nuptiis adesse.

PLUTARCHI
Historiæ amatoriæ.

HALIIARTI, quod oppidum est Bœotia, formæ venustæ puella Aristoclia nomine Theophanis filia. Huius proci erant Strato Orchomenius & Haliartius Callisthenes. Opulentior Strato puellæ amore ardentius deperibat. Viderat Lebadia laurantem in fonte Ercyne. Erat enim futura Ioui Regi canephora. Verum superior erat in amore Callisthenes. Nam & genere erat ei propinquus. Incertus, quid ageret, Theophanes: quod Stratonem metueret opibus & nobilitate omnibus pene præcellentem Bœotia, statuit optionem Trophonio permittere. Strato, cui fides facta erat à puellæ domesticis animū eius in ipsum propensorem esse, reiciebat rem ad puellæ iudicium. Ut filiam interrogavit coram omnibus Theophanes, & Callisthenem illa prætulit: in præsentia quidem non dissimulavit Strato iniquo animo se ignominiam hanc ferre: verū elapso biduo Callisthenem & Theophanem adiit, petiitq; ut amicitia sibi cum illis integra maneret. licet eas nuptias sibi quispiam inuidisset genis. Illi probata hac oratione etiam ad epulum nuptiale eum inuitauerunt. Is subornavit fodalum globum, famulorumq; manū haud exiguam clam inter hos distribuit. Dum ritu patrio puella ad fontem, quam Cissoesam dicunt, descendit: ut Nymphis solennia ante nuptias sacra faceret. Ibi concursu facto omnes, qui in insidiis erant locati, puellam corripunt. Etiam trahit ad se illam Strato. Retinet scilicet altera ex parte Callisthenes cum suis: quoque puella inter manus hinc atque hinc raptantium, prius quam ipsi animaduertent, expiravit. Ac Callisthenes quidem protinus nusquam apparuit: siue manum sibi ipse intulit, siue in exilium abiit ex Bœotia, nec quid eo factum esset, potuit quisquam dicere. Strato palam super corpus puellæ seipsum confodit.

PHIDON quidam qui Peloponnesiorū imperiū affectabat, quod patriam suam Argos principatum tenere in reliquis vrbes velle primū Corinthiis insidias struebat. Depoposcit ab eis per legatos mille ex eorū pube, qui flore ætatis & virtute præcellerent. Illi mille miserūt: quibus ducem dederunt Dexandrum. Quia vero adoriri hos Phidon deliberatum habebat: quo Corinthiorū vires debilitaret, atq; ciuitatē sibi faceret obnoxiam (Arcē enim opportunissimā hanc fore totius Peloponnesi) negocium transiendū amicis non nullis delegauit: in quibus Abron erat Dexandri hospes, cui insidias enunciauit. Ita adolescentes illi prius, quam occuparentur, Corinthū incolumes profugere. Porro elaborabat Phidon consilij sui proditorē euoluere, & inuestigabat acriter. Territus itaq; Abron profugit Corinthū, traxitq; secum coniugem & familiā, atq; in Melisso vico agri Corinthiorū confedit: vbi natus est ei filius, quem imposita ex loco appellatione Melissum appellauit. Huius Actæon filius fuit æqualium suorū longe formosissimus ac pudensissimus: cuius multi amatores fuerūt, præ cæteris Archias de Heraclidarum familia, diuitiis & opibus supra cæteros Corinthios pollens. Quem cum pellicere non valuisset, vim statuit adhibere ac puerum rapere. Ita commessabundus ad Melissi aedes profectus est cum amicorum & seruorum agmine, tendebatque abducere puerum. Obluctantibus patre & amicis, accurrentibusq; insuper vicinis ac retrahentibus Actæon ita laceratus interiit. Illi se subduxerunt. Cadaver Melissus pueri in forum Corinthiorum delatum monstrauit, ab authoribus facinoris pœnam reposcens. Illi vero nihil nisi miserabantur eum. Ita hic cum operam lussisset, domum retulit se Isthmiorum solenne operiens. Illic Neptuni delubrū conscendit, conuictisq; laceravit Bacchiadas, & patris merita Abronis cōmemorauit, deosq; testatus in præceps se de saxo dedit. Mox squallor regioni & pestilentia ingruit, consulentibusque Apollinem de remedio Corinthiis responsum fuit à deo iram esse Neptuni: qui, quo ad Actæonis necem vindicassent, non esset placandus. Quo audito Archias, qui theorus erat, vltro cessit Corintho, nauigauitq; in Siciliam, vbi Syracusas condidit. Procreatis ibi duabus filiabus Ortygia & Syracusa à Telepho, qui in deliciis ei fuerat, nauisq; dux eum in Siciliā secutus, per insidias interficitur. Vir tenuium fortunarum Scedafus nomine Leuctra habebat. Est is agri Thespiensis viculus. Huic filia duæ erant, quæ Hippo & Miletia, vel vt alij, Theano & Euxippe vocabantur. Erat vir hu-

manus Scedafus, & quamvis in re parua hospitalis. Hic Spartiatis duos ad se diuer-
tentes excepit benigne. Quos puellarum amore captos à vi eis inferenda deterruit
Scedasi comitas. Postero die Delphos, quo tendebant, profecti sunt: scilicet Apol-
linem, quorum de causa venerant, retrō domum concessere, ac itinere per Bœotiam
facto declinauerunt iterum ad Scedasi aedes. Ille fortè peregre erat: cæterum filia ex
solito instituto hospites exceperunt. Qui puellis, quas deprehenderūt solas, per vim
stuprauerunt. Eas, cum viderent supra modum ea contumelia infensas, peremerunt,
abiectisq; in puteum recessere. Reuersum domum Scedafum, vt puellas desiderauit,
omnia autem, quæ reliquerat, invenit salua, res suspensum habebat: dum admurmu-
rante canicula, identidemq; ad eum accurrente, atq; ab eo ad puteum regrediente con-
iecit id, quod erat, ac filiarum cadauera extraxit ex puteo. Vt vero intellexit ex vici-
nis pridie visos, quos nuper hospitio acceperat, Lacedæmonios ad ipsum ingressos: il-
los facinus patrasse coniecturam capiens ex eo, quod nuper sine sine laudassent puel-
las, beatosq; dixissent, qui earum essent potituri nuptiis, Lacedæmonem ad cōuenien-
dum ephoros profectus est. Vt appulit in fines Argolicos, appetente nocte ad cau-
ponem quendam diuertit. Eodem quidam alius senex declinauit ex oppido Oreo He-
stiaetid. Quem gementem dirasq; Lacedæmonii imprecantem cum Scedafus au-
disset, requisit, quid mali ipsi intulissent Lacedæmonij. Ille exposuit ei sub ditione
se Lacedæmoniorum esse: Aristodemum autem, qui ab Lacedæmonii Oreum mis-
sus erat præfectus, multa seuitiæ exempla & improbitatis edidisse. Amans, inquit, fi-
lij mei, postquam gratia nihil efficere apud eum potuit, ad vim est conuersus, aggressusq;
eum ex palastra abripere. Insistente ei magistro succurrenteq; adolescentium ca-
terua, in præsentiarum quidem recepit se Aristodemus. Postremo completa trireme
adolescentem corripuit, traiecitq; in vltimus litus, vbi eū stuprare aggressus est. Non
permittentem iugulauit, regressusq; Oreum conuiuia agitauit. Qua re citò ad me de-
lata, postquam iusta corpori solui, profectus Spartam conueni ephoros. Cæterum il-
li nullam mei rationem habuerunt. Quæ vt accepit Scedafus, perculsus est, suspicatus
nec se quicquam Spartiatis respecturos, exposuitq; inuicem hospiti suam calamita-
tem. Ille vero adhortabatur eum, vt ne adiret quidem ephoros, sed repeteret Bœotia,
filiabusq; tumulum conderet. Haud paruū tamen Scedafus: sed delatus Lacedæmo-
nem ephoros appellauit. Quibus rem leuiter ferentibus appellauit reges, mox popu-
larem quemq; cum lamentis. Cum autem nihil proficeret, volitauit mediā per urbem
manus ad solem protendens. Hinc terram pulsans, furias ciebat, ad vltimum mortem
sibi conscituit. Post tamen supplicia Lacedæmonij præbuere. Nam vt rerum sunt per
totam Græciam potiti, vrbibusq; imposuerunt præsidia, princeps Epaminondas præ-
sidium, quod Thebis erat, contrucidauit. Eo nomine arma inferentibus Lacedæmo-
niis Thebani ad Leuctra occurrerunt, auspiciū loci secuti: quod ante etiam ibi asse-
ruissent se in libertatem: quando ab Sthenelo in exilium Amphycion pulsus Thebas
se contulit: ac cum tributarios inuenisset Chalcidensibus, eos vētigali exemit Chal-
codonte Eubœensium regē interfecto. Tunc ergo apud ipsum Scedasi filiarū tumu-
lum Lacedæmoniorum exercitus ingenti clade totus fusus fugatusq; est. Fama est
ante conflictum Pelopidi vni ex Thebanarum copiarū ducibus, oblatiis foedis osten-
tis perculso visum in somnis Scedafum, qui eum bono animo esse iuberet. Nam signa
Lacedæmonios ad Leuctra mouere sibi & filiabus suis pœnas soluturos. Pridie au-
tem quam signa cum Lacedæmonis conferret, equæ candidum pullum apud virgi-
num sepulchrum mastrari præcepit. Pelopidas confidentibus etiam num Tegeæ La-
cedæmonii Leuctra misit inuestigatum earum sepulchrum, monstratq; ingenti spē
elatum copias eduxisse, ac victoriā retulisse.

PHOCVS Bœothus origine (Erat enim ex Clisante) pater fuit Calliroes puellæ
specie & castitate eximia. Huius nuptias iuuenes triginta totius Bœotia spectatissi-
mi petebāt. Verum alias ex aliis moras Phocus, ne vis sibi adferretur, timēs ne ctebat.
Deniq; obsecrantibus illis Apollinis arbitrio optionem relinquere volebat. Ea ora-
tione illi inflammati impressione data Phocum obruncarunt. Medio tumultu puel-
la effugit, perrexitq; per campos. Quæ insequentibus se iuuenibus in rusticos delata,
qui in area frumentum coaceruabant, ab eis est seruata. Hanc cum abscondissent in
frumento, præterierunt, qui eam persequebantur. Ira salute parta festum expectauit
omnibus Bœotibus solenne. Tunc Coroneam profecta supplex in lunonis Itonia ara

sedebat, ac procorum flagitium narrans nomen cuiusq; & patriam edidit. Misericordiam capientes Bœothî puellæ exarserunt iracundia in iuuenes. Qui de his edocti Orchomenon confugerunt. Reiecti ab Orchomeniis contulerunt se ad Hippotas. Vicus erat propter Heliconem inter Thebas & Coroneam iacens. Hi receperunt eos. A quibus cum per legatos exposcerent Thebani Phoci percussores, neque illi dederent eos: bellum intulerunt his cum communi Bœothorum duce Phœdo, qui per id tempus imperium Thebanorum regebat. Circumsidentes vicum, qui munitus erat, fame eum expugnauerunt, homicidasq; saxis obruerunt. Incolas vici in seruitutē abripuerunt, mœnibusq; ac tectis dissectis diuiserunt agrū Thebanis & Coroneis. Noctē, quæ antecessit Hippotarum deditiōem, vocem ex Helicōne ferunt auditam dicentis cuiuspiam, Adsum: ac vocem eam Phoci esse procos illos omnes triginta agnouisse. Quo die lapidibus fuerunt obruti, monumentum in Clisonte huius senis croco memorant fluxisse: Phœdum Thebanorum rectorem & ducem ex bello regressum, cum nunciatum esset ei natam filiam, accepto omīne Nicostratam appellasse.

ALCIPPVS ciuis Lacedæmonius ex vxore Damocrita filias duas habuit: cuius cū ciuitas optimo consilio & opera multis in rebus esset vsa, in inuidiam est ab hominibus diuersarum partium in rep. raptus: qui falsis delationibus obrepentes ephoris moliri res nouas Alcippum consueuerunt ei exiliū. Atque ille quidem ex vrbe profugit. Damocritæ vero eius coniugi sequi cum filiabus virum paranti veruere. Imo vero ne dos suppeteret virginibus, etiam patrimonium eius publicauerunt. Sed & inimici, cum non nulli puellas ob virtutem paternam iungere sibi connubio cuperent, interdixerunt lege, ne quis puellarum nuptias sibi conciliaret, prætendentes votum fecisse frequenter matrem eius Damocritam, vt quam citissime gignerent filias liberos, qui illatæ patri iniuriæ pœnas persequerentur. Cum iam vndique Damocrita agitaretur, captauit festum quoddam publicum, quod foeminae cum virginibus, propinquis, & infantibus celebrabant: coniuges autem eorum, qui in magistratu erant, seorsum magno in Androne pernoctabant: ac gladio sub veste accincta, trahensq; secum filias noctu penetravit in delubrum, tempus obseruans, quo omnes in Androne sacris arcanis operabantur, oclusisq; aditibus materiæ magnâ vim, quæ ad solenne sacrificium ab illis parata ad manum erat, succendit. Concurrentibus ad opem ferendam viris filias Damocrita iugulauit, & post illas seipsam. Cum iam Lacedæmonij, in quos effunderent iram, non haberent, extra fines Damocritæ filiarumque eius corpora proiecerunt. Qua de causâ in senso deo magnum illum terræ motum Lacedæmonie traditum est memoriæ extitisse.

PRÆCEPTA CONNUBIALIA.

Plutarchus Polliano & Eury-

dicæ S. D.

SECUNDVM ritum patrium, quo Cereris vos sacerdos connubio copulauit, existimo, si oratio quoque assistat vobis, carmenq; vnâ cantet nuptiale, aliquid eam operæ precij facturam ac legi concinens. In musicis enim modorum tibialium vnum hypothoron vocabant. Eo modulabantur, vt equis acuerent, siquâdo flaccescere videbantur in admissura, ardorem. Philosophia vero institutio- nes habet multas & præclaras: quarum est nuptialis hæc nulla inferior: qua demulcens eos, qui vitæ consortium ineunt, mansuetos efficit inter se & tractabiles. Quæ igitur subinde accepistis, dum in philosophia enutritimini: eorū conscripta à me sub similitudinibus quibusdam concisis, quo retineri valeant memoria commodius, dono ambobus communi mitto, votum faciens, vt adiungant se & præsto sint Veneri Musæ. Siquidem neq; lyram vllam neque cytharam potius conueniat eis, quam in nuptiis & domo compositam concinnitatem ex doctrina, concinnitâ, & philosophia præstare. Namq; iuxta Venerem veteres Mercurium vno in sacello collocauere. quod voluptas genialis præcipue sermonem postulet, Suadâq; & Gratiâ: blandimentis vt impetrent à se mutuo ea, quæ fert animus, non certamine neque contentione.

entione. Solon præcepit, vt sponsa vorato malo cydonio cum sponso concubet: obscure nimirum significans oris & vocis debere gratiam primū comem esse & suauem. In Bœotia obuolatam sponsam a paragonia coronant. Vt enim fructū ille edit asper- rima ex spina suauissimum: sic sponsa ei, qui primam suam non refugit neq; auersatur asperitatem & acerbicatem, contuberniū lene præbebit & dulce. Qui vero virginum prima iurgia non sustinent, hi nihil discrepant ab iis, qui vix acerbæ causa permittunt aliis maturam. Item multæ nouæ nuptæ auersantes initio sponfos similiter faciunt atque illi, icturn qui tulerunt apis, & fauum proiciunt. Debent matrimonio iuncti in principio potissimum concertationes et offensiones desistere: quâdo compacta vasa cernunt à leuissima occasione initio diuelli facillime. Postquam vero constricta die compago est, ægre ab igni & ferro resoluī. Sicut in paleis, papyro, & pilis leporinis prompte ignis accenditur: extinguitur autem citius, si materiā aliam nullam, quæ conseruare & alere queat eum, amplectatur: sic is, qui ex corpore & forma est accensus, repente flagrans coniugum amor nouorum, haud ducendus est diuturnus vel stabilis, nisi sit moribus sanctus, atque animum allegerit, itaque habitum ceperit viuum. Piscatio, quæ sit medicamentis, cito comprehendit & capit facile piscem, cæterum ingustabilem & prauum reddit: perinde quæ amatorium virus & præstigias machinantur in viros, eosq; voluptate capiunt: hæc cum stolidis, amentibus, & labefactatis ætatem exigunt. Neq; enim oblectauerunt Circen illi, qui fuerunt potioniati, neq; ex iis, qui conuersi in apros & asinos erant, cepit illa voluptatem. At Vlysem virum cordatum, cuius erat sapiens consuetudo, mirifice dilexit. Quæ affectant potius viris imperare amentibus, quàm esse sapientibus audientes, æmulantur eos, qui esse in via munit cæcorum duces, quàm eos, qui viam norunt & vident, sequi. Pasiphaën non credunt regi nuptam amore deperisse bouis: cum non nullas cernant seuerorum & temperantium aspernantes: intemperantia autem & libidine delibutis quasi canibus & hircis libentius se subiicientes. Qui ex imbecillitate & mollitia in equos insilire non valent: hi illos summittere genua docent & procubere: haud aliter non nulli, qui generofas vel opulentas vxores duxere, nō se reddunt meliores: verū illas deprimūt: quasi magis iis imperaturi abiectis. Atqui oportet sicut equi magnitudinem seruantem: sic dignitatem vxoris vti freno. Lunam, vbi abscedit à sole, illustrē cōtemplamur & lucidam: quæ, cū ei est vicina, hebetatur & occultatur: contra oportet castam matronā maxime præsentem conspici viro, absente domi claudi & latere. Parū recte ait Herodotus ponere mulierem vnâ cū tunica pudorem. Nam contra tunicæ loco amicit se pudica pudore, summiq; amoris summa verecundia vtuntur inter se pro nota: vt si soni duo simantur concinentes, modus sit grauioris, sic omni in recte constituta domo proficiscitur quidē ab ambobus actio consentientibus, præfert tamen viri imperiū vel etiam consilium. Boream sol superauit. Nam homo detrahente vento pallium nitente & increbescente vestem astringit et comprimē magis. Enimvero efferuescente sub auram sole tepescens, mox exastuans etiā tunica vna cum pallio spoliat se. Haud secus faciūt plarēq; mulieres: eripientibus vi delicias et luxum viris obnituntur & stomachantur: quæ si ratione inducantur, deponunt facile & modestè ferunt. Mouit Cato senatu eū, qui coram filia fuerat vxorem osculatus. Fuit sane hoc vehementius. Quod si iam est, sicut est, præsentibus aliis osculari se mutuo, suauitari & completi foedum: an ne præsentibus aliis foedius inter se conuitari & alter cari? & consuetudinem cum vxore & familiariter agere clam, correptionē vero & querimonia & admonitione vti aperta atq; in propatulo? Vt speculū auro & gemmis distinctum, nisi formæ similitudinem reddat, nullius est vsus: ita nec vxor locuples, nisi viram ad virum componat & mores concinnet, vilius est precij. Si læti imaginē representet speculum tetricam, & ediuerso, tristis & tetrici hilarem ac ridentem, mendosum est & prauum. Nempe etiam praua mulier est & importuna, quæ ludere cupiente atq; amplecti eam marito contrahit vultum: rursus agente aliquid seri, ludit & ridet. Habet enim contemptum hoc, illud asperitatem. Atqui oportet, vt ferunt geometræ, lineas & superficies non per se solas, sed vna moueri cum corporibus: itē proprium habere mulierem affectum nullum: sed cum viro serium, ludum, mœsticiam, risum communicare. Qui coniuges suas non libenter contemplantur vescentes secum & bibentes, vt seorsum se ingurgitent, comonstrant eis: sic qui non conuersantur cum vxoribus iucunde, neq; ludū & risum iis participant, docent eas seiuicias ab ipsis peculares voluptates circumspicere. Matris

familiās reges Persarum iustas adhibent coenis & epulis suis. Quod si animus sit ludere & perbacchari, has ablegant, cantrices & pellices accerunt: Recte sane atq; ordine, quod in consortium non admittant matronas lustrorum & popinæ. Si ergo vir plebeius, qui libidinibus mancipatus dissolutusq; sit, admisit quid cū scorto aut ancilla: non debet fremere neq; succenfere vxor reputans eum temulentiam, lasciuam & petulantiam ipsius pudore alteri impertire. Reges, qui musica delectant, multos musicos reddunt, studiosi dicendi disertos, certaminū cupidī athletas. Haud aliter corpori colendo vir nimum deditus coniugem efficit compticem, libidinofam voluptarius & salacem, castā verecundamq; honesti & virtutis amās. Puella Lacæna rogante quopiam, complexa ne iam virū esset: Minime verò, inquit, ego: sed me ille. Hic esse mos meo iudicio debet matris familiās, vt neq; defugiat neq; auerfetur ea exordiente viro, neq; occipiat ipsa. Hoc enim meretricium & impudens factum, illud est superbū atq; ab amore alienum coniugali. Amicos non conuenit mulieri vt quærat priuatos, sed cōmunibus viri vtatur. Sunt autem amici primi & maximi dī. Quare deos, quos confuevit vir colere, hosce vxor decet vt cognoscat solos, curiosas religiones superstitionesq; excludat atrio peregrinas. Nulli namq; deorum furtiua sacra & clancularia, quæ fiunt à muliere, grata sunt. Felicem ac beatam esse dicit Plato ciuitatem illam, vbi meum & non meum quam minime audiuntur loquentes, quod vtatur quam maxime fieri potest ciues rebus honestis. Multo magis eiuscemodi ex coniugio pellenda vox est: nisi quod, sicut aiunt medici partium ictus sinistrarū reducere in dextras sensum: sic mariti incommodis moueri vxor debeat, vel potius vir vxoris: vt quomodo nodi implicata connexionē robur ex se mutuo accipiunt, ita reddente beneuolentiā vtroq; reciprocā commercium perambos conseruetur. Miscet enim, corporibus nos natura, quo ex vtroque portione sumpta ac confusa commune, quod genitum est, ambo bus reddat: vt discernere vel diducere suum vel alienum queat neuter. Itaq; hæc quoq; pecuniæ societas conuenit coniugib. imprimis, vt in vnas rationes omnis cōfusa concreatq; non partem suam propriam, partem alienam: verum totum proprium & nihil ducat vtterq; alienum. vt vinū temperatum, licet maiore ex parte aquæ constet, vinum appellamus: sic census & res familiaris, quamvis plus contribuerit vxor, nuncupanda viri est. Auida diuitiarum Helena, Paris voluptuosus, sapiens Vlysses, pudica Penelope. Quapropter faustum ac felix horum coniugium, illorum tulit Græcis & Barbaris Iliadem malorum. Romanus ille, quod vxorem pudicam, opulentā, & speciosam dimisisset, ab amicis castigatus, protēlo calceo: Nempe & hic, inquit, aspectu pulcher est nouusq; cæterum vbi me premat, nouit nemo. Debet ergo non doti, non imaginibus, non formę fidere mulier: verum quibus potissimum virum ducit, comitate, modestia, facilitate, hæc non dura neq; odiosa quotidie: sed grata, sed iucunda, sed blanda prestare. Nam vt febres medici ex causis natas cæcis ac minutatim collectis plus quam eas, quæ euadit inuicta iusta materfamiliās, si omnia in se reponens, dotem, natales, præstigias, illecebras, modestia & virtute conciliet beneuolentiā. Alias Olympias, cum adolescens quidā aulicus vxorem duxisset formosam quidem, sed famosam: Hic, inquit, consilio destitutus est: alioquin oculis vxorem non duxisset. Siquidem non oculis decet neq; digitis ducere: quomodo non nulli supputant, quantū dotis afferentem accipiant, non quemadmodum secum victuram reputant. Præcipiebat Socrates adolescentibus, qui se intuerentur in speculo, iis, qui deformes erant, vt emendarent fœditatem vultus virtute: qui pulchri, ne formam vitiis deformarent. Recte etiam materfamiliās fecerit, si, cum in manibus speculum habet, secum loquatur, turpis: Quid autem, si casta non sim? speciosa: Quid autem, si sim casta. Est enim turpis, si diligitur morum potius quam formæ gratia, præclarum. Lyfandri filiabus tyrannus Siculus stolas & monilia magnæ dignationis misit. Ea nō admisit Lyfander, qui ait: Mundus hic deturpauerit quā exornauerit potius meas filias. Ante Lyfandri id dixit Sophocles.

Ornatus hic non est miser, sed fœditas

Videa-

Videatur, ac mentis vecordiatua.

Ornamentum est enim, vt inquit Crates, quod ornat. Ornat autem, quod mulierē ornatorem reddit. Id efficit non aurum, non smaragdus, non coccus: sed quæ grauitatis, modestiæ, verecundiæ imaginem exhibent. Qui præsidī nuptiarum sacra faciunt lunoni, non adolent cum reliqua hostia fel, sed eximunt proiciuntq; apud altare. Quare innuit legislator nunquam oportere bilem vel iram matrimonio adesse. Quippe debet matris familiās sicut vini comoda esse & grata austeritas, non sicut aloæ amara neq; virosa. Plato Xenocrati, qui moribus erat plus satis tetricis, cætera bonus & honestus sacrificare iussit Gratiis. Equidem Gratiis etiam putem opus esse ad virum castæ: quo, vt ait Metrodorus, viuat cum eo iucunde: non vt iræ indulgeat, quod casta sit. Oportet namq; frugalem non negligentem esse mundiciæ, neq; viri amantem comitatis. Siquidem reddit sanctitatem mulieris peruersitas ingrata, sicut frugalitatem immundiciæ. Quæ veretur arridere viro aut agere quid, ne habeatur ferox & lasciuia, hæc nihil differt ab ea, quæ, ne videatur caput eius vnguenta redolere, nec vngat se: ac ne fucare faciem, nec lauet se. Porro cernimus poetas & oratores, qui dictionem plebeiam defugiunt illiberalēq; & affectatam, rebus, dispositione, & grauitate vt auctorem ducant & impellant, elaborantes. Quapropter debet item, si recte atq; ordine facere volet, omnem luxuriam, fucum, & pompam materfamiliās declinare & defugere: satagere verò in morum & vitæ venustate aduersus virum, virtute cum voluptate coniuncta familiarem reddens. Sin vero natura quæpiam sit austera, & dura, & tristis: erit id viro boni consulendum: atq; exemplo Phocionis, qui, cum eirem Antipater minus honestam & eum non decentem imperaret: Non vales me, inquit, & amici vti & adulate: perinde de vxore reputandum pudica & acerba: Non possum cum eadem pariter vt matrona & vt meretrice viuere. Fœminis Aegyptiis, quo domi se continent, non erat vti calciamentis moris. Plarisq; mulieribus si calceos detraxeris auratos, armillas, periscelidas, purpuram, & vniones, domi manebunt. Theano obiter nudauit manum, cum circumiiceret stolam. Ibi cum diceret quidam: O brachium pulchrum: Verum non publicum, inquit. Atqui decet non brachium modo, sed nec sermonem publicū esse fœminæ castæ: imo vocem vt corporis detectionem vereri eam & cauere apud extraneos. Quippe elucet ex ea & animi motus & mores & affectio loquentis. Eliorum Phidias Venerem testudini insistentem finxit, domi manendum significans & silendum fœminis. Debet enim loqui vel ad virum vel per virum: nec, si per alienam linguam tibicinis modo sermocinet honestus, moleste ferre. Locupletes & reges amplio rem honorem habendo philosophis iuxta semetipsos atq; illos ornāt. Philosophi vero, qui diuites obseruant, non illos claros, sed se reddunt obscuriores. Idem vsuvenit mulieribus. Si summittāt se viris, celebrantur: si vero iis in animum inducant imperare, turpiores se quam, qui parent, viri præbēt. Debet autem in vxorem vir dominari: non quomodo in mancipium dominus, sed vt animus in corpus, consertiens ei & conspirans beneuolentiā. Quemadmodum igitur corporis licet ei curam agere, vt tamen voluptatibus huius & libidinibus non ancilletur: sic præesse vxori oblectando & indulgendo. Philosophi corpora aiunt quædam ex distractis constare, ceu classē & exercitum: alia ex compactis vt domum & nauem: non nulla esse vnita & concreta, vt sunt animantia quæq;. Eodem pene modo connubium est amantium vnitum & concretum: eorum, qui dotium aut prolis gratia iunguntur, ex compactis: concubantium, ex distractis: quos vnā habitare dixeris, nō cenleas vnā viuere. Atqui oportet, vt phisici humida autumant omni ex parte temperari inter se: sic matrimonium contrahentium & corpora & facultates & amicos & necessarios mutuo conporari. Etenim legislator interdixit Romanus munera dare & accipere inuicem connubio iunctis: nō ita, ne quid ab altero alter caperet: verum cuncta vt communia censerent. In vrbe Africæ Lepti moris est, postridie nuptiarum vt ad sponsi matrem mittat sponsa ollam postulatam: illa non det, sed neget habere se, quo noscens ab exordio focus animum nouercalem, si quid accidat postea acerbi, ne ægre ferat neq; indignetur. Hoc cognoscens debet mitigare occasionem mulier. Est autem matris cum ipsa de charitate æmulatio. Huic morbo medicinam faciat, si beneuolentiā priuatim conciliet sibi viri, non à parente distrahat uel carpat. Natos videntur genitricēs diligere, quod ipsis opitulari queant: patres filias vt quæ ipsorum opem requirant, fortassis etiam honore mutuo id, quod magis est alteri familiare, vult complecti & amare præ

L

se ferre. Cæterum sit hoc forsitan controuersum. Enim uero illud elegans, si procliuio^r vxor ad honorandos mariti quam suos parentes conspiciatur: & si qua ei acciderit offensio, ad referendum, ad illos atq; ad celandum suos. Fit enim, si fidem habere videare, tibi ut habeatur fides: & si diligas, ut diligare. Græcis, qui sub Cyri signis erant, edixerant duces: ut hostes, si cum ululatu inferret se, exciperent silentio: si illi silerent, ipsi ut sublato clamore darent in eos impressionem. Cordata autem foemina stomachantibus in flamma viris conticescunt, tacentes verò illos appellando consolandoque leniunt. Recte incusat Euripides eos, qui inter pocula lyram adhibent. Oportebat enim in bile & luctu potius accersere mulicam, quã in voluptatibus demersos insuper dissoluere. Existimate igitur vos peccare illos, qui libidinis causa mutuo concubant. Vbi verò offensio vel altercatio aliqua intercessit, seorsum cubant, neq; tum imprimis optimam earum rerum Venerem medicam accersunt: ut alicubi docet poëta, qui lunonem fingit dicentem:

*Immersa illorum mox iurgia soluam,
In thalamum suadens concedere amore iugandos.*

Cum semper oportet & ubiq; vitare, ne incurrat in virum vxor, neque vir in vxorem: tum vero præcipue in cubili & thoro hoc declinare. Nam quædam parturiens & languens ad eas, quæ reponebant ipsam in lecto, ait. Qui medeatur hisce lectus, in que in lecto incidi. At quas lectus excitat pugnas, iurgia, & offensas, haud temere hæc alio loco & tempore discutiantur. Videtur Hermione dicere vere.

Aditus malarum me mulierum perdidit.

Non sit verò hoc simpliciter: cæterum quando contentiones & æmulationes aduersus viros non fores tantum eiuscemodi foeminis, sed auditum quoq; referant. Tunc igitur præcipue oportet sapientem mulierem ocludere aures ac susurraciones defugere, ne igni addatur ignis, ac in prompto habere illud Philippi. Fertur enim, cum inflammaretur ab amicis in Græcos, quod licet bene de eis merito Philippo obrectarent tamen, dixisse. Quid ergo, si male de eis mereamur? Quando ergo iniuria affici à viro te amantem eius & pudicã, dicunt delatrices, subiices: Quid igitur, si odisse coepero eum et laedere. Qui fugitiuū post interuallum temporis conspexit & persecutus est: ut præterit ille in pistrinum refugere. Vbi mallet, insit, eum, quam hic inuenire? Ergo mulier, quæ ex æmulatione diuertit à viro intendit & cruciatur, dicat ad se ipsam: Vbi malit cõtemplari me & quid agentem æmula, quam agram animi & à viro dissidentem, domumq; & torum relinquentem? Arationes agunt Athenienses tres sacras, primam in Scyro vetustissimum monumentum sementis, in Raria alterã, tertiam sub vrbe, quam lugalem vocant. Harum est omnium coniugalis sementis & aratio sacratissima, quæ sobolis procreandæ causa celebratur. Recte Venerem Sophocles frugiferam Cytheream appellauit. Vnde ea est viro & mulieri vsurpanda præcipue, temperandumque prophanis & iniustis aliorum complexibus: neque faciunda sementis ibi, vnde nihil libi nasci volunt: imo si quis natus foetus fuerit, erubescunt & eum supprimunt. Recitante oratore Gorgia Olympiã Græcis de concordia orationem Melanthus: Hic nobis, inquit, author pacis est, qui sibi ipsi, vxori, & ancillæ, qui domi suæ tres sunt, ut consentiant non persuasit. Tenebatur nimirum amore quoptiam Gorgias, & coniunx æmulatione in ancillam. Domum igitur oportet bene compositam & consentientem habeat is, qui componere constituit forum & amicos. Magis enim apparet mulierum quam in mulieres admissa esse vulgo obscura. Felem vnguentorum odore exagitari & in rabiem ferunt agi: pari modo, si ab vnguentis infestari extrinsecus de potestate vxores contingeret, graue foret, si non parcerent vnguentis viri, sed fugitiuæ causa voluptatis ita ferrent eas affligi. Quando itaq; sic afficiuntur, non si renideant vnguenta viri, sed rem habeant cum scortis: iniquum est tantillæ delectationis gratia tantopere coniuges torquere & sollicitare: non sicut apibus, quod abhorrere hæc & pugnare videantur cum iis, qui cum mulieribus habuerunt consuetudinem, puros & mundos ab aliarum concubitu foeminarum iungere se coniugibus. Vestem candidam, qui accedunt ad elephantos, cauent ne sumant, neq; rubeam, qui ad tauros. Quippe animantia hæc ab iis coloribus maxime efferantur. Tigres memorant fonitu tympanorum semel in rabiem agi ac laniare semetipsas. Quando igitur etiam viri aliqui, cum vident vestes coccineas & purpureas, id moleste ferunt, aliqui cymbalis ac tympanis offenduntur: quid causa

causæ est, quin his abstineant mulieres, ne exagitent & exacerbent maritos, sed conuersentur cum iis modestè & mansuetè. Mulier quæpiam Philippo, qui eam attrahebat nolentem: Mitte me, inquit, omnis mulier amota lucerna eadem est. Id ad adulteros & lasciuos dictum est rectè. At matronam decet præsertim sublato lumine non eandem ac vulgus foeminarum esse: sed esse conspicuam viro, ubi non conspiciatur corpus, eius castimoniam, mores peculiare, modestiam, & amorem coniugalem. Senes monebat Plato, magis verentes ut essent adolescentium, quo & illi sint ipsorum reuerentes. Siquidem ubi impudentes sunt senes, ibi ruborem aut pudorem iuuentuti nullum infundi. Hoc tenendum est viro, nullius ut magis quam vxoris eum subeat pudor: velut torus illi schola sit modestiæ aut libidinis futurus. Qui verò ab iisdem voluptatibus, quibus fruitur ipse, eam auocat, nihil differt ab eo, qui iubet vxori, ut cum hostibus, quibus ipse se dedit, dimicet. Porro de elegantiæ studio voluit Euridice Timoxenis ad Aristyllam scripta, atq; ut ea memoria complectaris, da operam. Tu vero Polliane noli existimare temperaturam à superuacaneis & ecquisitis coniugem, hæc si te non fastidire contempletur in aliis, verum inauratis poculis, pictis cubiculis, mulorum phaleris, equorum collaribus duci. Quippe nequeas expellere gynæceo eum, qui medio in androne versatur, luxum. Ac tu quidem, qui eius iam es ætatis, ut incumbere debeas in philosophiæ studia, iis, quæ cum demonstratione & probatione traduntur, mores fac ut exornes colloquendo ac sectando eos, qui prodesse tibi possunt. Vxori verò quod ex vsu est, vndiq; apud modo colligens, ac ferens in te ipse participa, ac sere cum ea colloquia, atq; ita gratas ei & familiares doctrinas optimas redde:

*Quando quidem pater es tu illi venerandãq; mater,
Tu frater.*

Nec minus est vxorem audire dicentem graue.

At es tu mihi vir

præceptor, & philosophus, & rerum magister optimarum & diuinissimarum. Nam primum à rebus absurdis abducunt huiuscemodi disciplinæ mulieres. Erubescet enim, quæ geometriam addiscit, foemina saltare, neq; veneficiorum desiderabit incantamenta, quæ Platonis fascinata sermonibus est & Xenophontis. Quod si qua deuocare lunam profiteatur, ridebit incitiam & insultatam earum, quæ hisce fidem adhibent mulierum, quæ astrologiæ non sit rudis, & de Aganica audiuit Hegetoris Thessali filia: quæ eclipticorum pleniluniorum callens, cum tempus, quo lunam contingit terræ vmbra subire, præsensisset, imponebat persuadebatq; mulieribus lunam se de cælo deuocare. Prolem nulla vnquam foemina citra viri consortium concepisse fertur. Conceptus informes carneosq; & eos qui concretionem accipiunt ex corruptione, molas vocant. Hoc vtique ne in animis existat mulierum, cauendum. Nisi enim sermonum semine proborum impleantur, vel in partem veniant cum viris doctrinæ, ipsæ per se monstrosa multa & praua consilia motusq; concipiunt. Tu vero potissimum Eurydice elabora, ut sapientium & bonorum virorum facete dictis consuescas, ac perpetuo voces illas in ore habeas, quæ apud nos, dum adhuc virgo esses, colligebas: quo virum oblectes, atq; à mulieribus aliis, quæ tam culta eximie & magnifice sis nullo precio, suspiciare. Quippe huius opulentæ foemina vniones, & illius peregrinæ auferre non est sericas vestes, neq; nisi magno comparaueris, corpori accommodare. Enim uero Theanüs ornamentis, Cleobulene, Gorgis Leonidis coniugis, Timocliæ Theogenis sororis, Claudiæ Priscæ, Corneliæ Scipionis, aliarumque, quotquot notabiles ac memorabiles fuere: his, inquam, redimita gratis & ornata clare simul ac beate viuas licet. Etenim si, quod carmina scriberet eleganter, in tantum spiritus sustulit Sappho, ut ad locupletem quandam scriberet:

Iacebis extincta & non vlla memoria

Erit tui, neq; enim ex Puria rosas habes.

Quid ni magis tibi licebit tollere animos atque tua ipsius causa excitari si non rosarum, sed fructuum sis consors: quos Musæ ferunt donantque literarum & philosophiæ studiosis.

De rebus pub. quæ à singulis, & à populis & à paucis tenentur.

L HOC sane iudicium cum ipse quoque, quam habui vobiscum heri, inducerem disceptatione: videbar mihi verè vel per somnium virtutem politicam audire dicentem:

Decantata mihi est sacro basis aurea cantu.

exhortetur & traducat ad remp. iacta est oratio: si Attico iam debita superstruamus exhortationi institutionem. Debetur autem ei, qui recepit adhortationem & ardorem ad capeffendam rempublicam ex quo audire & accipere præcepta est: quorum præsidio, quantum efficere homo queat, utilis erit civitati, ac cum securitate & merito honore etiam rationes suas priuatas tuto loco collocabit. Porro quod conducit ad consequentia, ac superius dictis comitatur, id considerandum, quænam præstantissima sit resp. Vt enim vitæ rationes hominis plures sunt: sic est populi recte instituta resp. vita. Quare capere necessarium sit optimam. Aut enim de omnibus deliget hæc Politicus: aut de reliquis, hanc si nequeat, ei germanissimam. Ac dicitur quidem politia etiã, cum quis in consortium venit omnis iuris civitatis. Quomodo Alexandro dicimus politiam, id est, civitatem Megareses decreuisse. Qui cum studium eorum pro ioculari duceret, commemorasse ferunt illos solo se superiori memoria civitatem Herculi, & secundum illum ipsi decreuisse: ita eum admiratione affectum agnouisse honorem, dignationem raritate metientem. Dicitur etiam viri politici & remp. tractantis vita politia, id est actiones. Quæ ratione Periclis politia celebramus et Biantis, Hyperboli & Cleonis obterimus. Sunt qui vel vnam actionem in repub. dexteram & splendidam politiam appellant: vt donatiui largitionem, belli explicationem, legis lationem. Quæ ratione politiam, id est remp. gessisse certum dicimus: si quid forte recte atq; ordine publice perpetraverit. His in omnibus dicitur politia ordo & status civitatis temperans actiones. Hinc politias, id est, resp. rationes esse tres aiunt, dominatum vnius, paucorum ius & ditionem, popularem civitatem. Quorum libro tertio fecit Herodotus contentionem, appareretque eas formas communissimas esse. Nam cæteras sicut in formis musicis, modis remissis primis vel contentis existere contingit absonas & inconcinnas, prout claudicant vel modum excedunt. Has, quæ & plurimum & maxime pollentes gentes fuerunt, fortitæ sunt rerum publ. formas: Persæ regnum cum soluto & libero arbitrio, Spartiæ rigidum paucorum optimatum ius & ditionem, Athenienses immunem & mere popularem civitatem. Quarum titubantium depravationes & enormitates sunt illæ quæ tyrannides & factiones appellantur & infimæ plebis regimina: quando regnum alii vit liberam insolentiam, paucorum ditio contumeliam & procacitatem, resp. popularis licentiam, æqualitas enormitatem, omnes verò vecordiam. Vtigitur harmonicus & musicus quamvis omne instrumentum vsurpabit consonanter: si id ex arte temperaverit, & cum ratione vnumquodque pulset, sicut concinne resonare comparatum est: attamen consilium si sequatur Platonis, sambucis & psalteriis, quæ numero se sonant, barbitisq; & trigono transmissis lyram & citharam anteferet. Politicus item Læconicam paucorum ditionem & Lycurgiam rite tractabit, si coaptaverit sibi viros æque pollentes & honoratos, leniterq; eos impellat. Recte etiam ac numero se variisq; sonantem chordis accedet ad popularem civitatem hinc remittendo hinc intendendo remp. laxandq; in loco, & rursus instado acriter obniti & oblucri doctus. Quod si optio ei rerump. sicut organorum sit data: nullam, si Platonè audiat, præ vnius principatu elegerit: qui vnus valet completum & illum, qui reuera orthius dicitur, virtutis non sustinere, nec ad necessitatem vel ad gratiam, aliter quã ex vsu sit, aptare. Nam reliquæ quidem resp. formæ obnoxium quodammodo imperium habent, atq; impulsæ impellunt politicum, qui non teneat potentia solidam in eos, à quibus habet vires, sed subigitur sæpe exclamare Aeschylum hoc: quod ad fortunam Expugnator vsuravit amisso imperio Demetrius.

*Tu me tibi genuisse, tu me perdere
Videris.*

PLV-

PLVTARCHI

An tractanda seni resp. sit, Comment.

CREBRO te Euphane, qui Pindari laudum buccinator sis, hoc vt recte & scite dictum ab eo de ipsis edendis ludis in ore habere,

*Prætextus in densas virtutem compulit
Tenebras.*

10 haud fugit nos. Quia vero cum plurimas habent ad munera civilia detrectanda languor & effœminatio prætextus, tum nouissimum velut ab sacra anchora adducunt senectutem: qua certe dum videntur potissimum animum laudis cupidum perstringere & retardare, esse ostendunt convenientem non athleticis modo, verum etiam civilis metam curriculum: facium dum mihi putavi, vt quæ animo mecum assidue verso, ea tibi de gerenda à senibus reponam: quo neuter nostrum longinquam viam, qua hæcenus vt socij communi sumus progressi, intermittat, neq; vita civili vt cœno & familiari amico reiecto ad aliam transeat insolitam, quæ, ne assueta fieri & contubernalis queat, tempore sit exclusa: verum in primo instituto persistamus, eundemq; viuendi & recte viuendi faciamus finem. Nisi sane velimus in angusto, quod superest, prolixum vt parum recte & incassum contritum damnare tempus. Neq; enim tyrannis, vt non nemo Dionysio dixit, præclara sepultura sit: sed illi quidem, quod non desineret dominatum cum iure violando, calamitatem inuexit grauiorem. Ac quomodo Diogenes post, cum Corinthi filium eius ex tyranno factum priuatum vidisset: Quam indignam te agis, inquit, Dionysi vitam. Neq; enim hic te nobiscum agere oportebat libere & secure, sed illic in tyrannidis domicilio inclusum, sicut pater tuus, consensescere. At resp. popularis legitimaque viri, qui præstare consuevit seipsum non minus parentem in bonum publicum quam imperantem, sepulturam vere præclaram ex vita gloriam morti adiungit.

Namq; hoc subit terram nouissimum:

30 vt ait Simonides. Nisi ante quorum mortem extinguitur humanitas et honesti studium, citiusq; quam necessariorum cupiditas virtutis amor fatiscit: quasi partes eorum animus negociosas & cœlestes quæ turbulenta et corporales obtineat flaccidiores: quod nec recipere debemus, cum aiunt solum facientes quæstum non defatigari nos, sed dictum etiam Thucydidis corrigere: vt non modo ambitionem existimes non sentire ætatem, sed potius sociabilis consortionis colende & resp. studium: quod in formicis quoq; vsque ad extremum durat & in apibus. Nemo enim apem ex senio fucum euasisse vidit: quomodo non nulli eos, qui remp. gerunt, volunt grandes natu domi resides victitare, ac sicut rubigine ferrum ex inertia virtutem negociosam extingui sinere. Quippe dixit Cato multis obnoxia peculiaribus malis senectuti non infligendam vltro vitij maculam. Ex multis autem vitis multo maxime ignauia, languor, & mollitia suggillant virum grandævum: qui ex curia in conclaue abdit se mulierum, vel ruri specilegium facit & messorum aspicit.

Vbi Oedipus, præclara vbi sunt anigmata?

Nam in senectute conferre se demum ad remp. capeffendam nec ante: sicut Epimenedem memorant, cum adolescens somno se dedisset, quinquaginta post annis euigilasse senem: ac tunc tandem longa, in qua ætatem traduxit, deposita quiete, conicere se in certamina & negocia insolentem, neq; in illa duratum palæstra, neq; in puluere fortiter versatum vel lumine hominum: id materia præbeat forsitan alicui hoc Pythiæ obficiendi:

Sero magistratus & ambis rostrata tu,

Non tempore fores pulsas pratorij.

50 atq; ita non secus atq; comestator aliquis rudior vel hospes, nocte qui aduenit, non locum, non regionem, sed vitæ sortem, quam non es periclitatus, comutas. Nam Simonidis hoc,

Virum respública format.

verum est in illis, quibus tepus adhuc suppeditat ad dediscendam doctrinam priorem & ad imbibendam alteram, quæ multis concertationibus & negociorum vndis ægre excolitur, si mature in ingenium, quod laboris & rerum asperarum æquo animo sit patiens inclerit. Hæc videant non absurde dici in eum, qui in senectute confert se ad remp. Quam-

L iij

vis diu sum videamus, à prudentibus iuuenes & adolefcentes à rep. tractada deter-
reri: & testant leges, quæ per ptecones in concionibus non Alcibiades non Pytheas
ad suggestu primos: sed quinquaginta annis maiores ad dicendum & consilium dan-
dum vocant. Nullum est enim cuiq; militi tantu flagitium, atq; audacia insuetum exer-
citationisq; rudẽ esse. M. Cato octogenarius defendens se in iudicio: Difficile, inquit,
est, vt qui cũ aliis vixerim, apud alios causam dicã. Cæsaris eius, qui Antonium debel-
lauit, non parũ principe digniores & reip. salubriores ante obitum fuisse omnes fate-
rentur actiones. Qui cũ pubem Romanã institutis austerẽ castigaret, obstrepentibus
illis: Audite, inquit, iuuenes senem, quẽ iuuenem senes audierũt. Periclis potissimum
in senectute actiones vigerunt: quando & ad bellum suscipiendũ impulsit Athenien-
ses: & cum alieno tempore cum LX millibus grauis armaturã militum signa conferre
pararent, obstitit & repressit eos pene populi arma & portaru clauis consignans. At-
qui quod de Agesilao Xenophon scripsit, opere precium est ad literã attexere. Cuius-
nam enim, inquit, iuuentute nõ præstatiõ effulsi illius senectus: Quis enim hostibus
in ætatis flore æque formidolosus fuit, atque Agesilaus in fessa ætate? Quo summo
plus gratulati hostes sunt quã Agesilao, quãvis decesserit grãdior natur: Quis peccora
acuit lociorũ nisi Agesilaus, quantũvis letho iam vicinus? Quem iuuenẽ amici arden-
tius desiderauerũt, quã Agesilaum grandæum defunctũ: Itãne illos tantas res gerere
ætas non prohibuit? Nos, qui ludimus nunc in tractada rep. quæ dominatione, bello,
obsidione vacat, et cõtentiones tranquillas habet, et certamina, quæ verbis plerãq; et ex
iuris formula transigunt, ad eam ignauã recidemus: vt non solum veteribus ducib. &
cõcionatoribus, verũ etiã poetis, sophistis, & histrionib. esse nos fateamur deteriores?
Siquidẽ in senecta Simonides choris vicit: quod epigrãma nouissimis versib. indicat.

*Octo bis expleat iam lustra Simonidis ætas,
Cum decus ille sua victor ab arte tulit.*

Sophoclem fama est, cum amentia in iudicio postularetur, recitasse ex Oedipode Co-
lonæo parodum, cuius est initium:

*Hospes huc age ad Erippi campum
Accede, locus dabit optimas
Sedes, albus est colonus:
Vbi vocalis Lucinia
Virentibus in vallibus
Frequens cantillat:*

Quod carmen cum mirifice placeret, ex iure sicut ex teatro profecuta eum fuisse co-
ronam plausu & acclamatione. Hoc autem epigrãma est citra controuersia Sophoclis

*Herodoto Sophocles hæc panxit carmina, postquam
Lustrum vnum expleuit prater eãq; decem.*

Philemonem comicum & Alexim fabulas agentes & corona donatos in scena fatum
oppressit. Polum tragædum scribunt Eratosthenes & Philochorus LXX gerentẽ gra-
tis annos tragædias diebus quatuor octo peregrisse paulo ante vitæ exitũ. Quid igit, 40
an ne pudendum scenicis senibus reperiri concionales ignauiores, ac sacris reuera cer-
taminibus excedere & personã ponere ciuilem, haud scio qua eam cõmutantes: Nam
rusticã regia vice animi est abiecti. Cũ enim Demosthenes miseram conditionẽ osten-
dat esse Paroli sacra apud Athenienses triremis, quæ materiã, vallos, & pecudes Midia
deportat: nõne vir in rep. versatus relictis ludorũ dispensationibus, Bæotarchis, et
primis inter Amphycionas subsellis, si iam offenda in dimetiãda farina & vinaceis,
vel velleribus, videbit hoc quod dicitur equi senectutẽ nemine cogẽte assciscere? Ad
quæstũ certe conferre se sordidũ & circumforaneũ, perinde est, ac si fœminã ingenuã
& castã vestẽ detraxeris, ac dato subligaculo in caupona eã teneas. Quippe vitæ poli-
tica ita demũ dilabitur dignitas & amplitudo, si ad procuraciones quasdam domesti-
cas & compendia faciãtanda se demittat. Si vero, quod restat, luxum & delicias ocium
& oblectationes nominant, atq; in his tabescentẽ tacite admonent politicũ vt senium
traducat, duarum fœdarum imaginũ haud scio cum vtra potius quadrare vita eius vi-
debitur: cũ nautis ne, qui totũ iam reliquũ tempus Venerea agunt, cum nauẽ non-
dum in portũ deduxerint, sed in alto destituerint: an quomodo Herculem nõ nulli per
ludũ pingunt non probe, apud Omphalem amicũtũm Crocota & ancillis præbentem
pullandum se Lydis & illis se admiscẽt: politicum item spoliantes leonina reclina-
tum

tum perpetuis epulis oblectabimus inter psallentes & tibicines: nec pudorẽ faciet no-
bis Magni Pompeij vox, quã iecit in Lucullum. Qui cum ipse in balnea, cœnas, conui-
uia diurna, variãsq; alias delicias, atq; insanas substructiones secundum res domi belliq;
gestas se coniecisset: Pompeio honorum affectationes & ambitionem præter ætatem
exprobrabat. Cui Pompeius intempestiuus esse ait seni delicias indulgere quam impe-
rare. Cum valetudine tentato coturnicem medicus præscripsisset, nec posset aliena tem-
pestate comparari facile, ostenderet autem quispiam esse in Luculli viuariis multas: ne-
que misit neq; accepit fatus: Ergo ni luxuria Lucullus distulset, nõ viueret Pompeius?
Quippe etiam si omnino quærat natura suauitates & oblectamenta: corpus certe deser-
uit ad voluptates exceptis necessariis paucis vniuersas: nec

Abhorret à magnis natu Cypriis

modo, vt est apud Euripidem: sed potioris etiã & ciborum habent obtusas fere & stu-
pidiores auditates, vix vt ea attingant & delibent: Sed animo parandẽ voluptates sunt
non sordidæ neq; illiberales: sicut respondit Simonides iis, qui avaritiã ei obiciẽbãt,
aliis se voluptatibus ob senectutem orbum ab vna ætate suam foueri quæstuarã. Cæ-
terum habet resp. præclarissimas & summas delicias: quibus deos quoq; verisimile est
vel solis vel præcipue oblectari. Hæ sunt, quas beneficia & præclara facta gignunt. Nã
si Nicias pictor vsq; adeo tenebatur artis suæ operibus, vt de famulis sapius quæreret,
an lauisset & pransus esset: Archimedes autem tabulã affixum abstrahabant atq; exue-
bant ministri, vt eum lauarent, ille verò in corpore vncto describebat formas: Canus de-
niq; fistulator, qui tibi non est ignotus, nescire dicebat homines, quanto plus se, cum ti-
bia caneret, quã alios demulceret: fore enim, vt qui audire vellent, postulaturi essent
non daturĩ mercedem: consideramusne, quã magnas voluptates cultoribus suis virtu-
tes ex honestis actibus & operibus popularibus & benignis parent: non quod scalpãt
vel eneruent, vt lenes & blandæ, quæ carnem pellunt, motiones: sed stimulent hæc, & flux-
am pungentẽq; & confusam cum morfu habeant titillationem. At illæ, quæ ex ho-
nestis factis nascuntur, quorum est ille, qui remp. recte atq; ordine gerit, artifex, nõ pen-
nis Euripidis aureis, sed Platonicis illis & celestibus alis affimiles animum celsos spiri-
tus cum lætitia fortientem in sublime tollunt. Subiice porro tibi ipse, quæ frequẽter ac-
cepisti. Rogatus, quid sibi iucundissimum accidisset, Epaminondas respondit: quod vi-
uentibus adhuc patre & matre palmam Leucitricam retulisset. Sylla vt à bellis intesti-
nis Italia purgata propinquauit primum vrbi, ab ingenti gaudio & gratulatione sicut
aura animo euectus somnum tota nocte non vidit: quod de seipso scriptum reliquit in
commentariis. Nempe nihil aures feriat laude dulcius, vt verbis Xenophontis vtat.
Spectaculum vel monumentum vel commentatio rerum nulla est, quæ tantum adferat
delectationis, quantum rerum suarum in magistratibus & publicis muneribus gestaru
velut in locis splendidis & publicis speculatio. Quin etiã gratia ex candido animo
profecta, quæ suffragatur factis, certansq; cum his commendatio iustæ dux beneuolen-
tiæ quasi lumen aliquod & splendorem virtutis gaudio conciliat: neq; est permittendũ,
vt coronæ athleticæ modo marcescat in senio gloria: verum connitendum, vt nouitio
quo semper & recentĩ cumulo veterum gratiam excitemus, melioremq; reddamus &
perennem. Quomodo enim artifices, quibus ea cura incumberebat, vt nauigium Delia-
cum incolume esset, corruptorum asserum loco reponendis aliis insigendisq; sempi-
ternam ex illa ætate & immortale videbantur efficere: ita est etiã gloriæ vt flammæ
non ardua tutela & conseruatione, sed exiguis opus fomentis. Exinctam & conglacia-
tam neutram sine negotio iterum accenderis. Sicut autem Lampis nauicularius, quem
admodum comparasset opes, rogatus: Non laboriose, inquit, amplas: exiguas operose
& tarde: Haud aliter gloriã & potentiam ciuilem non est initio consequi procliuẽ: am-
plificare vero ac tueri magnam, quæ ex quibusvis factis creuit, est pronum. Neq; enim
amicus, vbi eum conciliasti, multa officia & negocia, vt perftet in amicitia, flagitat: sed
tenuibus significationibus coniunctionem conseruat assiduitas perpetuam: & populũ
amor ac fides non vsquequãq; postulat præbitorem vel procuratorem vel cõsulem: sed
si stationem tuam non deserat, neq; remittat sollicitudinem & curam, ipsa animi prom-
ptitudine retinetur. Neq; enim expeditiones semper habent instructas acies, prælia, &
oppidorum oppugnationes: verum etiã sacrificia non nunquam, & cõuiuia interim,
& ocium largum in ludis & iocis admittunt. Multo minus certe resp. extimescenda vt
ærumnosa, operosa, & dura: vbi spectacula, supplicationes, congiaria, tripudia, mysa,

Aglaiā, semp̄q; dei alicuius honos deducat supercilia cuiusvis pretorij & curiā curas repensat multiplicibus oblectamentis & blandimentis. Enimvero maximum malum, quod publicā procurationem comitat, inuidiā quā minime distringitur in senectutem.

Omnibus allatrat canis ignotis:

vt est apud Heraclitum. Populares item sicut in foribus tribunalis incipienti reluctantur, neq; ei præbent aditum. Gloriam vero collactaneam, cui assueverunt, non grauitur neq; iniquo animo, sed molliter ferunt. Hinc inuidiam aliqui fumo æquiparant. Ingens enim initio prius quam flagret, erumpit; postquam relucere cepit, euanescit. Ac cæteris quidem, qui virtute, natalium claritudine & munificentia præcellunt, obstrepunt & reluctantur: quasi tantum sibi ipsi detrahant, quantum aliis in his concedunt. Aetatis vero primatus, qui dicitur proprie *ωπρωβήτης*, quasi ætatis prærogatiuum, liber est ab æmulatione & permissus. Nullus enim habet hoc honos alius: vt honorantem magis quam eum, cui honos habetur, ornet, quam qui habetur senibus. Præterea opes, quæ ex diuitiis vel eloquentia vel sapientia colliguntur, nō sperant affecuturos se omnes. Ad quas prouehit senectus, reuerentiam & splendorem, eas nullus desperat in rep. ciuis. Itaq; imitatur gubernatorem nauis, qui postquam diu in cursu cum fluctibus & ventis aduersis est luctatus periculose: simul atq; extitit tranquillitas & sopitum est mare, portum respicit, ille, qui longo spacio cum inuidiā colluctatus, vt ea conticuit & placata est, recipit se ex rep. deferens vna cum rerum actu contubernia & sodalitates. Siquidē quo diutius in rep. versatus fuit, eo amicos plures & commilitones sibi parauit: quos neq; abducere secum omnes licet, vt chorū magistrō, neq; prodere est æquum. Cæterum sicut arbores annosas haud expeditum est diuturnam reip. procurationem conuellere radicofam iam illigatamq; negociis: quæ procellas & scrupulos præbet recedentibus quam manentibus plures. Sin quæ adhuc supersint inuidiæ vel æmulationis aduersus senes ex contentione ciuilibus reliquæ, hæc potentia potius restinguenda, quam danda terga, vt recipiant se nudi & inermes. Neq; enim perinde certantes, qui inuident eis, ac lanquentes ex contemptu adoriuntur. Testatur id magni illius viri Epaminondæ ad Thebanos dictum: cum bruma Arcades inuitarēt eos, vt urbem ingressi agerent sub tectis. Quod hic non permisit, sed: Nunc suspiciunt, inquit, vos inuenturq; in armis exercitantes corpora vestra & luctantes. Qui si ad focum sedentes conspexerint & fabas tudentes, non maiores vos semetipsis facient. Perinde est senex, quando dicit aliquid & agit & est in honore positus, venerandum spectaculum. Qui vero diem in lectulo traducit, aut in angulo porticus garrit, & emungitur, vilescit. Hoc sane etiam Homerus docet eos, qui illum recte intelligunt. Nestor ad Troiam militans in autoritate erat & magna existimatione. Peleus & Laertes domi residues abiecti & despecti. Neq; enim prudentiæ excellentia æque constat remittentibus se: sed ex inertia flaccescens & elanguescens pedetentim semper postulat aliquam meditationem curæ, quæ rationis agitationem & vim agendi incendat atq; detergat.

Etenim resurget vsu tanquam æs lucidum

Corporis infirmitas. Neq; enim tantum habent incommodi actiones eorum, qui exacta ætate ad suggestum & tribunal pergunt, quantum boni cautionem & prudentiā: quod non videantur falli, neq; ex inani gloria involare in publicam procurationem, raperēq; secum multitudinem vt pelagus a ventis agitatum, sed placide vti & moderate rebus occurrentibus. Hinc ciuitates, cum titubauerint vel consternatae sint, grandiorum natur virorum desiderant imperium: ac subinde ex agro acciunt alienum ab ambitione senē, atq; inuitum cogunt, vt in puppi sedens in tutum remp. collocet, ducibus repulsis clamoribus, qui vno spiritu continenter verba fundere, & verò obtritit hostibus fortiter præliari valent: sicut oratores Athenis cum Timotheo & Iphicrate Charetem Theocharis filium comparabant corpore florentem & robustum, ac talem esse dicebant debere Atheniensium imperatorem. Ibi Timotheus: Minime gentium, inquit: sed eiusmodi esse eū, qui stragula imperatori est portaturus: imperatorem vero eum, qui simul a fronte & a tergo negocia videat, & cuius salubria consilia nullo animi motu protelentur. Sophocles gaudere ait se, quod rem Veneream sicut ferum & rabiosum dominum effugisset. In rebus vero ciuilibus tractandis, non vnus est defugiendus dominus puerorum & foeminarum amor: verum etiam multi hoc infaniores, contentio, ambitio, cupiditas primatus: qui morbus maxime gignit inuidiam, æmulationem, & seditionem: quorum partim remittit

remittit & obtundit, partim extinguit & obrigescere facit senectus, nec tantum accidit impulsus actiuum, quantum ab animi perturbationibus summouet impotentibus & ardentibus: quo sobriam & tranquillam mentem ad curas applicet. At enim esto, videatur hoc dictum reuocare auspicantem in canicie, & senem obiurgare, qui ex longo ocio & umbra quasi valetudine exurgit & pergit ad imperium & in solem forenssem.

Maneas miser rectis quietus in tuis.

At qui virum, qui ætatem trinit in publicorum curriculo negociorum, non sinit ad facē & vitæ metam progredi: verum reuocat iubetq; quasi ex longa via regredi: hic plane ineptus est, neq; illi vsquam similis: sicut qui parantem senem vxorem ducere, coronatq; suam mentem ac redolentem vnguentum abducit, adfertque ea, quæ dicta ad Philoctetem sunt:

Quæ sponsa te capiet vel quæ iuuenula?

Sane probe: vt misere infias tu nuptiis.

Non fuerit hic importunus. Quippe ipsi locos multos in se tales iaciunt:

Scio sat, senex duco & vicinis coniugem.

Qui vero eum, qui multos annos in vxoris contubernio vixit inculpate, huic oportere existimet senij causa nuncium remittere, ac secum habitare solitarium, vel pellicem matrisfamilias loco affiscere, illo nihil fieri poterit imperitius. Item non est absurdum, si accedentem ad populum senem & Chlidonem rusticum, vel Lamponem nauclerū vel aliquem ex horto philosophum admoneas & retineas in consueta vitæ tranquillitate. At qui Phocionem vel Catonem vel Periclem corripiat & dicat. Quietæ senectuti hospes Atheniensis vel Romane exequias conscribere, ac reip. negociisq; & curis forensibus. & imperatoris salutem dicens rus perge, & cum ancilla agricultura vitam age, aut in curatione aliqua priuata & calculis reliquam ætatem traduc: hic parum æqua consulit viro politico, parumq; grate cum eo agit. Quid igitur dixerit aliquis, nonne dicentem in comœdia audimus militem?

Faciant capilli cani me hinc emeritum.

Prorsus verò. Quippe Martis ministros adolefcentes & ætate florentes esse oportet,

Vt qui sum Martem tum etiam Mauortia facta

dispensent: in quibus etsi cassis caniciem absconderit,

Tamen ipsa & membra grauatur.

ac destituunt strenuitatem vires. Nos verò ab Iouis consiliorum, fori, & ciuitatum præsidis famulis non pedum non manuum opera quarimus: sed consilij, sed prospicientiæ, & eloquentiæ, non illius, quæ fremitum & strepitum populi excitet, sed quæ sale condita sit & sollicitudine prædita prudente cautioneq; in quibus ludibrio habita ab omnibus. senectus & vsus rerum testes rugæ elucent, assistentemq; ei fidem & grauitatis auctoritatem conciliant. Est enim iuuentutis parere, senectæ imperare. Ac maxime stat ciuitas, vbi consilia senum & iuuenum vigent hastæ. Atq; hoc:

Magnanimusq; senum coetum amplum ante omnia cogit

Nestoriam ad puppim:

mirifice celebratur. Quo circa sociatum Lacedæmone regibus principum ordinem Apollo maiores natu, Lycurgus diserte appellauit senes. Romæ summum consilium in hanc vsq; diem senatus dicitur. Ac quomodo diadema lex & coronam, sic crinos natura gloriosum imperatoris insigne maiestatis imponit. Etiam nomen *γῆρας* apud Græcos & *γῆρας*, id est, honor & honorare *ἔτι γῆρας*, id est, a senibus deductum, ni fallor, venerabile permanet: non quod balneis calidis vtantur, & dormiant mollius: verum quod regium ex prudentia locum in ciuitatibus obtineant: cuius sicut arboris, quæ fructus ferotinos edit, peculiare dotes & absolutas in senectute denique natura fundit.

Quin & regum regem deos immortales præcantem:

Tales assideant & Achini bis mihi quinq;

qualis fuit Nestor, nemo reprehendit Martiorum & animos spirantium Achinorum: sed concedebant omnes plurimum momenti adferre non domi tantum verum etiam belli senectutem.

Nam consilium sapiens multas vnum manus

Superat.

atq; vna sententia, quæ facunda sit & lepore distincta præclarissimas & summas res conficit in rep. Atqui regnum, quod inter resp. est omnes consummatissima & prima, quæ plurimis sollicitudinibus, sudoribus & negociis distringitur. Ac Seleucum semper dicere solitum perhibent. Si sciret vulgus scribere solum tam multas epistolas ac legere quanti laboris sit, nollet in terram abiectum tollere diadema. Castra loco commo- Philippus metaturus, vt audiuit non esse ibi iumentis pabuli copiam: Quæ est, inquit, o dii immortales vita nostra, si etiam ea ad aliorum est tempora accommodanda. Age igitur regem mone senio affectu, diadema vt ponat & purpuram, pallioq; circumiectus & sumpto baculo retorto ruri vitæ agat, ne præter ætatem rebus se ingerere videatur, qui in canicie regnet. Quod si hæc indigna sunt, quæ de Agesilao, Numa, & Dario dicantur: nec consilio Areopagi Solonem, nec senatu Catonem senij causa emoueamus. Ergo neq; Pericli authores simus, vt remp. popularem Athenis deferat. Neq; enim alioqui consonum sit suggestui insultare iuuenem, inde effusis insanis illis ambitionibus irruptionibusque in negocia publica, postquam ea, quæ rerum vsu adfert prudentiam, ætas accessit, remp. cum ea abusus sis, foemina modo prodere & proficere. Siquidem vulpes Aesopica vetuit erinaceo, ne ricinos sibi, cū vellet, auferret. Nam hos, inquit, si plenos abegeris, alij aderunt famelici. Resp. vero, quæ semper senes amouet, iuuenibus gloria & potentia sitientibus, mente tamen destitutis ciuili oneretur necesse est. Quippe vnde eam habeant, si nullius erunt auditores vel spectatores gerentis remp. senis. Si nauigiorum non reddunt scripta de gubernandis nauibus rectores eos, qui non frequenter spectauerunt in puppi brumalia aduersus fluctus, flatus, & noctem certamina,

Cum naua Tyndaridas mari fratres ciet

Nec certe ciuitatem temperare, & impellere populum vel concilium queat recte adolefcens, qui voluit sibi librum vel scholam de rep. in Lyceo scripsit: nisi ad habenas & temonem steterit, & cum certantibus vsu rerum simul & casibus oratorib. & ducibus nutans in vtranq; partem didicerit etiam negocia. Imo etiam si nulla alia de causa seni iuuentutis certè gratia erudiendæ capeffenda est resp. Vt enim literatores & musicæ magistri præludunt & prælegunt ipsi præeuntes discipulis: eodem modo politicus non dicendo tantum & præcipiendo ore, sed & gerenda & moderanda rep. erudit iuuenem, dum factis & dictis eum expolit & informat viuus. Nam ad hunc qui subactus est modum, non in palæstris & ceromatibus extra telorum iactum numerose dicentium sophistarum: sed reipsa in ludicro Olympiaco & Pythicis,

Vt pullus haud iactatus equi cursum assequi

Queat:

vt ait Simonides: sicut Aristides Clithrenis, Aristidis Cimon, Phocion Chabrizæ, Cato Fabij Maximi, Syllæ Pompeius, Philopœmenis Polybius. Siquidem hi iuuenes illis naua maioribus suppare, mox velut succrescentes & adolentes cum illorum procuratoribus & rebus gestis experientiam & promptitudinem ad munera publica laudem & potentiam secum trahentia parabant. Academicus Aeschines, cum sophistæ aliqui simulare dicerent eum fuisse Carneadis se, cum non fuisset, auditorem: Ego vero tunc, inquit, Carneadem audiui, cum abiesset oratio eius fragorem & strepitum, atq; intra vtilitatem & comitatem esset contracta. In rep. per senes administrata, quæ non verbis modo, sed & factis est ab ostentatione & iactantia defecata, sicut Ibiim ferunt, postquam consenuit & virus turbidum exhalauit, suauiore fragrantiam habere, sic decretum est senile vel consultum turbulentum nullum, sed cuncta solida & composita. Itaq; vel pubis gratia est seni resp. tractanda: quo, quemadmodum ait Plato, in temperata cum mero aqua insanum deum altero deo castigatum sobrio refrenari: sic cautio senilis cum feruente mista in populo iuuentute furenteq; gloria cupiditate & ambitione insaniam & impotentiam detrahit. Præterea hallucinantur, qui perinde esse existimant remp. gerere ac nauigare atq; stipendia facere: quod ad aliud dirigitur, termineturq; quando illud fuerit consecutum. Neq; enim est munus reip. curatio, quod ad quæstum reuocetur, verum animantis vita placidi, politici, & sociabilis: quod natura, quam diu hac luce fruatur, honeste & comiter viuat. Vnde officium est non remp. gessisse sed gerere, sicut veracem esse non fuisse, iuste agere non egisse, amare non amasse patriæ & ciues. Huc namq; ducit natura, atq; has dicitur voces iis, quos non semel ignauia & mollitia deprauauit:

Memorabilem te plurimum genuit pater.

Et,

Semper

Semper bene mereamur de mortalibus.

Qui vero valetudines & impotentias prætendunt, hi morbum potius & corporis vitium quam senium culpant. Siquidem complures valetudinarij iuuenes, complures robusti sunt senes. Itaq; sunt non senes, sed invalidi deterrandi, neq; inuitandi iuuenes, sed valentes. Erat Aridaeus iuuenis, senex Antigonus. Cæterum hic vniuersam propè Asiam in ditionem suam redegit: ille sicut in scena cohors regia mutum nomen regni & persona, prout quisque superior erat, ita semper ab eo fuit ludibrio habita. Quemadmodum ergo ille, qui sophistam Prodicum vel Philetam poetam moderari vult reip. florente illos quidem ætate, sed extenuatos, valetudinarios, & plerumque ex infirmitate in lecto decumbentes, stultus est: non aliter qui a magistratu & imperio arcent huiusmodi senes, qualis fuit Phocion, qualis Masanissa Afer, qualis Romanus Cato. Nam Phocion quidem molientibus bellum alieno tempore Atheniensibus edixit, vt qui essent armorum sexaginta, arma caperent, & sequerentur se. Quibus sto-machantibus: Quid malum, inquit, noui est? Ego dux vester ero annos natus plus octoginta. Masanissam scribit Polybius nonagesimo ætatis anno decessisse, qui filium relinquebat ex se procreatum quadrimulum: ac cum paulo ante vitæ exitu signis collatis fudisset fugauissetq; Pœnos, conspexerunt postridie pro tabernaculo mucidum panem mandentem: qui mirantibus respondit: quod hoc faceret:

Etenim resfulget vsu tanquam es lucidum,

At torpidum tandem die tectum vnit.

vt ait Sophocles. Sicut vero nos dicimus, fulgor ille & lux, qua ratiocinamur, meminimus, & intelligimus, animi esse. Vnde etiam reges autumant fieri in bello & expeditionibus quam ocio meliores. Attalum quidem Eumenis fratrem ex diuturna quiete & pace plane oscitantem vnus ex amicorum cohorte Philopœmenes pascebat frenuè pascentem se: vt Romani quotidie per ludibrium ab redeuntibus ex Asia quærent, ecquid posset rex apud Philopœmenem. Lucullo, quam diu prudentiam suam rebus gerendis exercebat, quatum quemq; ex Romanis ducibus reperias præstantiorum: Postquam vero in vitam demisit se solutam, & institutum supinum & socors spogiarum more in tranquillo obtorpescens emarcescensq; Calistheniq; permittens liberti senectutem suam pasendam & cicurandam, habitus est amatoris veneficis ab eo potionatus & præstigiis fascinatus. quoad Marcus frater isto amoto dispensationem & procurationem per reliquum vitæ eius, quæ non fuit diuturna, suscepit. Darius Xerxis pater fieri rebeat se in rebus duris prudentiorem. Scytha Ateas nihilo existimare se, cum feriretur, equisonibus præstantiorem esse. Dionysius superior roganti, an ocium ei esset: Absit, inquit, vt hoc mihi vnquam contingat. Arcus enim, quando tenditur, rumpitur: animus, quando laxatur. Etenim harmonici, si exaudire concinentiæ geometre, si retexere complexionem: arithmetici, si continuam supputationem intermiserint, quamuis in artibus versentur, quæ non manu sed mente peraguntur, non agendo etiam offuscant progressu ætatis facultatem suam. Politicorum vero facultas, rectum consilium dare, prudentia, iustitia, adhæc experientia, quæ vis est temporum articulos considerandi & verba animorum permouentia, in eo continetur, perpetuo vt aliquid agant, vt reputent, vt iudicent. Turpe est autem hæc defugientem elabi sibi tot tantâq; virtutes sinere ex animo. Quippe non poterit non simul exolescere humanitas, popularitas, beneficentia: quarum esse nullus debet finis nec terminatio. Quod si Tithonum haberes patrem immortalem quidem, verum indigentem ob senium affi due multa cura, non arbitrarer declinaturum te nec reuicaturum, quin ei sis prospecturus, eum appellaturus, & opem laturus, quasi officio tuo diu defunctus. At patria & matria, vt Cretes vocant, quæ antiquius in nos & maius quam parentes ius vendicat, longæua quidem est, non ita tamen, vt exoluta senectute sit, & quin egeat opere: imò haberi perpetuo flagitat sui rationem, suscipi de se sollicitudinem & sibi succurri. Ideo as-sciscit politicum virgetq;

Veste tenens etiam properantem detinet illum.

Quin etiam haud fugit te Apollini me multis Pythiadicibus operam præbuisse, haud dixeris tamen: Satis iam solennia Plutarche suscepisti, satis supplicationum habuisti, satis choreas duxisti. Nunc tempus est, vt grauior ætate coronâ ponas, atq; oraculo propter senium salutem dicas. Nec vero tete oportere existima sacrorum antistitem & va-

rem publicorum Iouis honores reip. & fori praesidis, quibus iam pridem consecratus es, relinquere. Caeterum repudiata, si tibi videtur, oratione, quae à rep. reuocat, illud videamus modo ac commentemur: ne vllum, quod dedecet & fatiget senium, accersamus certamen: cum partes in rep. multae sint huic congruentes & accommodatae. Nam quomodo, si muneris nostri foret constare in cantando, cum multorum tonorum & generum, quae *ῥόπαι* vocant vocis, quos musici harmonias vocant, ea sit facultas, non acutum simul & intensum persequi debeamus iam senes: sed eum, qui cum facilis, tū sit decoro affectu coniunctus. Sic quoniam agere & dicere magis hominibus quam cygnis cantare vsq; ad extremum vitae spiritum est natuum: haud est actio quasi aliqua intensa lyra abicienda: verum remittenda atq; traducenda ad facilia, moderata, & consona senibus munera. Neq; enim, quia tractare bipalium vel halteres non valeamus vel disco ludere, neq; sub armis exercitare nos vt ante, continuo corpora relinqueamus semel immota atq; in exercitata, sed gestationibus & deambulationibus, nonnulli pila luctando leuiter & differendo agitant spiritum & calore excitant. Itaq; neq; permittamus, vt prorsus obrigescamus & congelascamus inertia: neq; inuicem omnem magistratum appetamus, neq; omni muneri inhiemus, quo redigamus eō senectutem, vt deprehensa ad voces huiusmodi delabatur.

*O dextra quam tenere hastam manus cupis,
Cupidinem ast extorquet imbecillitas.*

Ne florens quidem etate & valens viribus vir commendatur, qui negotia publica sibi imponit simul cuncta, neq; vllum relinquere vult alteri, sicut Iouē Stoici dicunt, in omnia intrudens se, omnibusq; ingerens ex immensa ambitione vel inuidia eorum, qui in consortiū aliquanti honoris in ciuitate vel auctoritatis veniunt. Seni verò sanequā, vt ablit infamia, laboriosa est atq; arduosa, quae ad omnia occurrit comitia, praesentatio, quae omni etiam imminet subelliorū & concilij temporis curiositas, omnem porro quae legationem & procuracionem surripit ambitio. Etenim haec agere vel cum benevolentia graue est & praeter aetatem. Enimvero diuersum evenit. Siquidē odio veniūt iuuentuti, quod nullam ipsis se demōstrandī materiam neq; ad rem. aditum praebent. Est enim aduerso rumore apud alios principatus & honorū sitis non secus ac diuitiarum in aliis senibus & luxus cupiditas. Quare vt Bucephalā Alexander aetate grauiorem ne oneraret, ante praesidium, cum aciem lustraret & dirigeret, aliis vehabatur equis: inde signo dato in illum transultans extemplo signa hostibus inferebat & Martis aequā subibat. Politicus item, si intelligens sit, ipse aetate iam fessa nō necessariis temperabit, permittetq; ciuitati, iuuenibus vt ad minora vtatur, in grauioribus ipse certabit alacriter. Athletae corpora sua ab laboribus necessariis integra seruant & illibata ad infrugiferos: nos contra repudiabimus obscuros & tenues, & insignibus nos referuabimus. Quippe iuuenē decent fortassis iuxta Homerum omnia, omnibus incubunt, omnia sectantur: vocantq; eum, qui sectatur humilia & vulgaria, popularem & indusrium: qui splendida & grauiā, hunc generosum & magnanimum. Interim etiam peruicacia & audacia proiecta venustatem & gratiam habet ei aetati convenientem. At si vir grauius in rep. munera ciuilia cum ministeriis coniuncta excipiat: vt si auctonibus sit praefectus vel portuum curae & fori, praeterea si legationibus & profectonibus ad praesides & potestates inhiet, in quibus necessarij est nihil, sed obsequium & blandimentū: id miserum mihi mi Euphane & putidum videtur, aliis forsitan etiam odiosum & molestum. Quippe nec in magistratibus tanto natu virum congruū est iactari: nisi si quibus adiuncta amplitudo est & dignitas: vt est is, quem nunc geris Athenis consilij Areopagiticū moderationem, & vero etiam Amphictionie maiestatem, qua te in perpetuū ornauit patria, cum labore coniunctam iucundo & opera non operosa: quibus nec ipsis est inhiandum, sed suscipiendum refugientibus non appetentibus, imō deprecantibus: non quasi sibi ipsi magistratum capiant, caeterum quasi seiplos magistratui dedant. Neq; enim, quod Tiberius Caesar dixit: Manum medico porrigere eum, qui annum excessit sexagesimum, turpe est: sed magis manum populo porrigere ad testulā vel suffragium in comitiis rogandum. Id enim illiberalis est & abiecti animi: sicut contra habet dignitatem aliquam & speciem, si designante patria accersentq; & praestolante descendens cū honore & benevolentia senex reuera honoratus & suspiciendus exosculetur & amplectatur honorem. Pari modo est & oratione annis proveccto in concione vtendū, vt non inlilat assidue in suggestum, neq; perpetuo gallinaei instar cantum

cantum loquentibus referat, neque digladiando & conflitando dissoluat eam, quae ipsam prosequitur iuuentus, reuerentiam, neque meditationē & assuetudinem rebellionis & contumaciae inducat: imo etiam permittat aliquando & conniueat, vt reluctetur gloriae suae & insultet, non praesens neque anxie excutiens: si periculum non sublit grande publicae salutis aut honesti & decori. Nam ibi oportet vel nemine vocante accurrere supra vires, praebereque se ducendum manibus vel gestandum leuiter: quod memoriae proditū est Romae de Appio Claudio: qui Romanis ingenti prelio suis fugatisq; cum senatum acciperet verba de foedere & pace admittere, rem indignam ratus est, contenditque, licet vtroque lumine orbatus medio foro ad curiam.

10 Quam vt est ingressus, consistens in medio molestum ait ante fuisse sibi, quod captus oculis esset, nunc vero optare, vt ne audire quidem posset illos, qui adeo infamia & ignaua consilia caperent & coepta praemanibus haberent. Ita senatum partim castigatum, partim doctum atque excitatum induxit extemplo ad arma capienda ac cum Pyrho pro Italia decertandum. Solon vt palam factum est blandas Pisistrati actiones ad tyrannidem spectare, cum nemo se obuiere aut intercedere sustineret, prolatis armis ac pro foribus positis ciues ad obuiam eundum imploauit. Ibi cum sciscitatum ex eo Pisistratus misisset, quare fretus eo progredere: Senecta respondit. Caeterum tātae necessitates vel decrepitos senes, si modo vllus in corpore superlit spiritus, accedunt & stimulant. In caeteris si non nunquam, vt supra dictum est, deprecatur

20 fordida & famularia, & quae plus occupationis administrantibus, quam qua de causa administrantur, necessitatis adferant & emolumentū, ciuili fuerit: Non nunquam si sustineat senex, dum vocet ipsum, desideret, & domo accersant ciues, maiore cum fide apud eos, qui opera sua indigent, descendet. Vt plurimum etiam si assistet adolescentioribus dicere tacitus permittet, quasi ciuili ambitionis & concertationis arbiter: Quae si modum excesserit, placide corripet, ac cum benevolentia peruicacias, contumacia, & bilem opprimit: in dicendis vero sententiis eum, qui peccauit, subleuans citra suggillationem ac docēs: adhuc commendabit citra inuidiam recte agentem, vinctique se vltro patietur ac non transiri in sententiam suam, & non praualere se identidem, quo illi crescant & excitentur: non nullis etiam explebit cum laudatione id, in quo claudicant, sicut Nestor:

*Nemo tuos carpit sermones inter Achiuos,
Nemo tibi dicit, dictis quis deniq; finis:
Quamuis sis iuuenis, noster charus quoq; natus.*

Porro erit eo ciuilius, si non solum non propalam neq; publice improperet cum motu validius fodicante & probroso: verum potius seorsum aptis ad rem. gerendam directa commoda suggerat benigne & ad praeclearas actiones adhortetur, concitetque ad recta, & illustret animos eorum, praebatq; eorum more, qui equitare docent, mitem in limine & mansuetum ad eum recipiendum populū: quod si quis offendat, non permittat, vt animis cadat iuuenis, sed excitet eum & alleuet: vt Aristides Cimonem, Mnesiphilus Themistoclem inuisos initio & male audientes in ciuitate vt impudentes & insolentes erexerunt & confirmauerunt. Memorant Demosthenem quoque cum explosus esset à populo & id grauiter ferret, increpitum à magno natu sene, qui Periclem audiuerat, fuisse. Is admonuit hunc non facere eum recte: quod cum natura illi viro germanus esset, animum desponderet. Ita Timotheo Euripides, cum exhiberetur nouationis causa, quasi leges musicae perumperet, animum addidit, regnaturum eum breui ostendens in theatro. In summa sicut Romae virginibus Vestalibus tempora statuta sunt primum vt addiscant, alterum vt legitima sacra obeant, tertium vt iam doceant. Ephesi item earum, quae sacrae Dianae sunt, vnamquamque mulierem primum quasi designatam sacerdotem, hinc hieren id est sacerdotem, tertio parierem quasi defunctam sacerdotio nominant: Perinde vir plene politicus primum instruitur adhuc ad rem. tractandam & initiatur, postremo docet & est mystagogus. Siquidem aliorum qui est arbiter certantium, hic non certat ipse. Qui vero iuuenem in negotiis communibus & publicis instruit certaminibus, praeparatq; eum patriae

Dicere vti possit recte, res & gerere amplas:

is non exiguo in munere reip. neq; contemnendo vtilem operam praestat: sed eam in quam praecipue & primam incubuit Lycurgus, adolescentiam seni assuefaciens vt legislatori audientē esse perpetuo. Nam quo spectauit, cum Lacedaemone diceret pul-

cherrimam senectutem agi Lyfander? Num quia rura potissimum maioribus natu cole re licet illic, aut scenus exercere, aut alea ludere cōsidētes, aut in formosorū cœtu adolescentium cōpotare? Bona verba. Cæterum quod tam grandes natu quodammodo pro summo magistratu vel parentibus vel pædagogis censeantur: atq; ita non modo rep. curæ habeant, sed & actus singulos iuuenum perpetuo in excitationibus, institutionibus, & vitæ rationibus explorent non defunctorie, formidabiles delinquentibus, reuerendi bonis & iucundi. Nam obseruant vsq; affectanturq; adolescentes illos, qui modestos & generosos ipsorum animos alunt & arrigunt sine inuidia. Quippe hic morbus nullū tempus decet ætatis: in iuuenibus tamen non deficitur honestis nominibus, dum dicitur contentiones, studium, ambitio. In senibus vero est prorsus intempestiuus, ferus, & illiberalis. Quocirca quam alienissimus sit oportet ab liuore politicus senex, nec pro annosarum arborum malignitate iuxta fruticantium & prope nascentium germinum opprimat & coerceat propagationem & incrementum: sed benigne admittat præbeatque se apprehendentibus & amplectentibus directorem, ductorē, & altorem non præceptis tantū & consiliis salubribus, sed concedendis quoq; actionibus honorificis & gloriosis, & quæ cum obsequiis sunt cōiuncta, quæ vt innoxia ita blanda sint plebi & grata futura. Quæ vero infesta & aspera medicamentorū ritu mordent in præsentia ac torquent, laudē vero & fructū postea ferunt: ne demittat in ista iuuenes, neq; tumultib. imperitæ multitudinis insolentes obiciat, sed ipse offensiones pro bono publico excipiat. Id magis propitios reddet iuuenes & in aliis ministeriis alacriores. Super omnia hæc tenendū memoria, nō esse reip. gerere tantum magistratu fungi, in legationē ire, & vociferari in concione, atque in suggestu insanire dicendo rogationesq; ferendo: quod vulgus reip. gerere existimat, vt videlicet philosophiæ dare operā illos dicit, qui ex stella differunt, atq; disputationes in libris tractant: affidua vero in operibus & factis, quæ nequaquam apparent quotidie, actiones publicæ & philosophia latent hos. Etenim eos, qui in porticibus reciprocant gressus, deambulare dicunt, vt Dicæarchus ait, non illos, qui rus vel ad amicos pergunt. Est autem perinde reip. tractare ac philosophiam. Socrates certe nullis positis sellis, neq; conscenso solio, neq; ad horam sermonis vel deambulationis auditoribus præfinitā occurrens: verum etiā per ludum, si ita casus tulisset, in conuuiuo, in contubernio militari, in frequētia fori, in carcere deniq; & cum hauriret venenum, cum focis philosophabatur. Qui ostendit princeps vitam omni tempore, omni in officio, in animi motibus & negociis semel omnibus philosophiæ locum dare. Haud secus sane in rep. statuendū vecordes, nec quādo in imperio sunt, nec cum scribæ, nec cū concionantur, reip. tribuere operam, sed aurā popularem captare, vel venditare se, vel seditionem mouere, vel suscipere partes suas necessario: At virum sociabilem, humanum, patriæ amantem, assiduum, & bona fide politicum, etiam si chlamyde nunquam vtatur, ad reip. se accommodare perpetuo, incitando aptos, præcipiendo rudibus, assistendo deliberantibus, reprimendo scelerosos, confirmando viros bonos, præ se ferēdo attendere se non oscitanter negociis publicis, neq; quando de studio agitur & suffragatione propter principatum contendere se in theatrum vel curiam, sed forte oblectandi sui gratia sicut ad spectaculum vel ad audiendum, vbi libuit, accessisse: Imo etiā si non interfuerit corpore, præsentem mente & percunctatione partim eorum, quæ acta sunt, comprobare, partim damnare. Neq; enim Athenis Aristides vel Cato magistratum gessit frequenter Romæ: sed vacauerunt perpetuo per totam vitam patriis suis. Epaminondas multas res & præclaras prætor gessit. Quibus non est tamen inferius, quod perpetrasse eum perhibent, cum neq; in prætura neq; in magistratu villo esset, in Thessalia: quando, cum exercitum prætores in loca incōmoda cōiecissent, & obstreperet eis tumultus militaris: Nam premebant missilibus eos hostes: euocatus ex cohorte sua, primum confirmando exercitu tumultū & trepidationē repressit, deinde instructā ac digestā aciem, quæ confusa fuerat, facile inde recepit, atque infestam hostibus opposuit, vt concederent illi alio. Agidi regi in Arcadia, cum infesta signa stante in procinctu exercitu inferre hostibus intenderet, ex maiorib. natu Spartiatis quidam inclamauit, velle eum malo malo tollere: præproperū ex Argis receptū significans intempestiua præsentem alacritate velle eum corrigere, vt est apud Thucydidem. Quod cum audiisset Agis, obtemperauit ac receptū cecinit, victorq; euasit. Sedes posita ei quotidie erat iuxta curiæ valuas: ac frequenter confurgentes adibant eū ephori ac de rebus maximis consulebāt. Habebatur enim consultus, ac consideratum fuisse

fuisse proditū est literis. Itaq; cum vires eius iā omnino obtorpuissent, ac fere recubās in grabato diem traduceret: accersentibus eum in forū ephoris, exurgens pergere ad eos moliebatur. Cum egre & cū labore progredere, & in via incidisset in pueros, regressus est domū. Neq; enim dependenda vigentibus viribus alacritas est: nec quādo pro derelicta est habita, vis ei faciēda. Iam C. Laelio Scipio domi militiæq; semper consiliorū authore utebatur: vt dicerent non nulli histrionē actionū Scipionem, poetā esse Lælium. Cicero fatebat ipse optima se & summa cōsilia sua, quibus salubriter consul insistent patriā seruauit, cum P. Nigidio philosopho inisse. Itaq; cū rationes multæ sint capessendæ reip. nihil obstat, quin senes cōsulere in cōmune optimis sui partib. valeant, facundia, consilio, admonitione, sollicitudine pūda, *virtutis* dicūt poetæ. Neq; n. solæ manus nostræ, neq; pedes, neq; corporis robur possessio & pars est ciuitatis: sed præ cæteris animus, animiq; ornamēta, iustitia, tēperantia, prudentia. Quæ cum sero & tarde maturescāt: absurdū est domū, agrum, reliquāq; pecuniā, & facultates his frui, cōmuni vero patriæ & ciuib. porro viles non esse ætatis causa: quæ nō tantū administratoriis virib. detrahāt, quantū imperatoriis & ciuilibus adiicit. Quapropter hermas annosiores manibus & pedibus mutilos, sed pene arrecto moluntur. Quo obscure significant, non quærī munera à senibus, quæ corpore obeantur: si mentē obtineāt agentē, vt est cōueniens, & fecundū.

Cum principibus maxime debere philosophum fermocinari.

IN AMOREM insinuare se & amicitia ambire aliorū, aliōsq; in amicitiam recipere eamq; colere, quæ multis priuatim, multis etiā publice sit cōducibilis & frugifera futura: id hominū est honestorū, ciuiliū, & populariū: non, vt non nulli existimāt, ambitioforū. Imo contra is ambitiosus & meticulosus est, q; refugit & timet, ne obseruans & cultor dicatur virorū pollutū. Nam quid ait ille, qui sanari potest & philosophiā requirit. Vtinam Simon sim ille coriarius vel literator Dionysius ex Periclis vel Catonis familia: mecū vt societ Socrates sermonē assideatq; mihi vt illis. Atq; Aristoteli Chius, qui, quod cum quibusuis colloqueretur, apud sophistas male audiebat: fere quoq; inquit, vellē sermonū capaces essent ad virtutē stimulantū: & nos opulentorū virorum & principum vt immanium bestiarum & indomitaram refugemus cōsuetudinem? Non est oratio statuaria philosophiæ, vt torpida efficiat simulachra, quæ ipsa in basi stant, vt verbis Pindari vtat: sed strenua studet reddere, quæ cunq; attingit, agentiaq; & viua: infunditq; impulsus, qui animos versent: iudicia, quæ rapiant ad frugifera, studia honesta, animos celsos & magnos cum lenitate & securitate: qua de causa consuetudinem habent cum primoribus & potentibus politici promptius. Etenim medicus, qui egregius sit, libentius oculos curauerit, qui multis prospicit & excubat pro multis. Philosophus item respiciet maiore alacritate animum, quem pro multis sollicitum videbit, & cuius partes sunt, multis intelligentem, multis sapientem & iustum esse. Nam si artifex esset inuestigandæ & cogendæ aquæ, sicut Herculem memoriæ traditum est ac multos veteres fuisse: haud diceret præclarum in vltimis oris apud Corui rupem Arethusam illam subulceam fodere, sed fluminis alicuius perennes aperire scaturigines vrbis & castris arbutisq; regum & nemoribus. Audimus ab Homero Minoæ dei nuncupari familiarem, id est Platone interprete, affeclam & discipulum. Neq; enim priuatos censebat vel ignauos, vel domi resides, vel languidos discipulos esse deorum, sed reges: quibus si contigerit prudentia, iustitia, humanitas, & magnanimitas: omnibus, qui cum eis agerent, erant commodaturi & consulti. Eryngion pusillam herbam si vna capra in os sumpserit: illam ipsam ferūt simulque reliquum gregem consistere: quo vsq; accurrat caprarius, herbamq; ex ore eximat. Vsq; adeo acres efflantur è rebus vires, quæ proxima quæq; depascuntur diffundunturque in ea. At philosophi oratio, si manum iniecerit homini vni priuato, qui capiatur ocio, circumferatque se ipse sicut centro & spacio geometrico vtilitati

bus corpori feruentibus, hic non profeminat in alios: verum, postquam tranquillum vnum illum reddiderit & pacatū, emarcescit exolefcitq;. Quod si virum in magistratu positū politicū, & negociosum pupugerit, eiq; infuderit virtutem, hic multis per vnū profecerit: ceu Anaxagoras, cui propior cum Pericle vsus fuit: Plato, cui cum Dione: & Pythagoras, cui cū optimatibus Italiæ. Cato ipse ex castris ad Athenodorum nauigauit. Panætium acciuit Scipio, cum senatus eum misisset gentiū improbitatē & bene constitutos mores speculari, vt est author Polidoniū. Quid igitur erat Panætio allegandum? Si Castor sis aut Pollux, aut alius quispiam priuatus, qui solem refugiendū duceres ciuitatum, vt in angulo quopiā syllogismos philosophicos dissolueres & necteres, cupide reciperem te in contuberniū. Sed quia filius es Pauli Aemilij, qui bis 10 fuit consul, nepos autē Scipionis Africani, qui Annibalem pœnum deuicit, non admit tam te in colloquiū. Enimvero dicere duo genera esse sermonū, alterū internum ducis donū Mercurij, alterum in enunciatione positum & efferendo organicum: id sanequam frigidū est, in quod cadit hoc dictū, Noueram hoc ante, quam Theognis naceretur. Cæterum illud non offendet nos: quod tum interior sermo tum prolatus ad amicitiam referatur, hic aduersus alterum, ille aduersus semetipsum. Alter enim, qui dirigit duce philosophia ad virtutem, consonantē sibi ipsi, & irreprehensibilem apud se metipsum, plenumq; quietis & hilaritatis erga seipsum perpetuo præstat hominem.

Seditio non est non concertatio membrum prodigiola,

non motus rationi rebellis, non appetitus cum appetitu pugna, nō cogitationis cum 20 cogitatione lucta, non tanquam in confinio cupiditatis & pœnitentiæ asperitas, fluctus, & delectatio: sed placida cūcta & blanda: quæ efficiunt, vt plurimis bonis quisque fruatur, oblecteturq; semetipso. At sermonis enunciationi musam Pindarus non quæstui olim prostitutam ostendit nec mercenariam fuisse, ac ne nunc quidem existimo: verum incitā & insulitate communem Mercurium negociatorem & conductitium esse reddidit. Nam Venus aduersus ministri sui indignata est filias: quod machinā primæ fuerint adolescentibus scelera offundere: nedū Vranix, Calliopæ, & Clio cordi sunt illi, mercede qui doctrinam tradunt. Imo mihi videntur Musarum facta & munera magis quam Veneris ad amicitiam inuitare eamque conciliare. Etenim gloria, qua terminant non nulli sermonem, vt amicitia fons & semen commendata est. 30 Quin potius vulgus gloriam in benevolentia collocat, arbitrans nos celebrare illos tantum, quos diligimus. Sed hi quidem vt Ixion, dum insequeretur Iunonem, in nubē incidit, sic amicitia vice fallacem, plausibilem, & vagam imaginē amplectuntur. Cordatus, si in rep. & rerum actibus versetur, hætenus requirit gloriam, quatenus auctoritatem ei in rebus gerendis ex fide, quæ ipsi habeatur, conciliet. Neq; iucundum est de nolentibus neque proclue benemereri. Vt autem velint, efficitur ex eo, quod fidem habeant: sicut lumen plus commodat videntibus, quam iis qui videntur: sic gloria sentientibus, quam his, qui despiciuntur. Enimvero qui abduxit se à rep. sibi que 40 viuūt, & summum bonum ad quietem & otium reuocat: hic illam in cœtibus & theatris popularem ac fluxam gloriam, vt Venerem Hippolytus procul, quia castus erat, salutari tamen hanc à probis & claris profectam ne ipse quidem contemnit. Opes, gloria principalis, & potentia in deligendis non est sectanda amicitia: haud fugienda tamen hæ, quando ingenio moderato sunt coniunctæ. Neque enim adolescentes philosophus requirit formosos & venustos, verum sequaces & modestos & studiosos: non tamen si qui præditi forma sunt liberali & flore ætatis, hi philosophum exterrant: neque hic repellit vel summouet eorum, qui merentur, vt ipsorum cura suscipiatur, decorem. Pari modo si dignitate principali & potentia ornatus sit vir moderatus & ciuilis, non abhorrebit ab eo philosophus diligendo & amando: neq; timebit, ne 50 dicatur aulicus & obseruans principum.

Quicumq; declinat Venerem, hic valde ager est.

Perinde vt illi, qui student bona tollere.

Item qui eo animo sunt erga illustrium virorum & principum amicitiam. Ac philosophus quidem, qui remotus est à negociis, non abhorrebit ab iis. Politicus vero eos etiam sectabitur, vt se audiant: non quo fatiget aut obsideat horum aures importunis & captiosis disputationibus: sed cum his lubentibus sermocinabitur, tempus traducet, & conuersabitur cupide.

Bis

Bis sex dierum timeris aruum ego sero

Berecynio ex agro.

Hic, si non modo agriculturam amet, sed etiam sit humanus, mallet cōserere eum, qui tot valeat nutrire homines, quam illum Antisthenis agellum, quē vix sibi dicebat sufficere. Quod si te rogem, vtum tu malles: respondeas illud malle. At si rogem te, nū vnuerfum suscipere curandum velis orbem terræ, dicas sane, Refuso. Atqui Epicurus, qui vltimum honorum in altissima quiete sicut in tranquillo portu & placido ponit, beneficium dare quam accipere non solum honestius, verum etiam demonstrat esse iucundius. Si quidem nihil perinde est lætitiæ gignendæ ac beneficium. Cæterum 10 sapiens fuit ille, Gratiis qui indidit vocabula Aglaia, Euphrosyna, & Thalia. Quippe gratulatio & lætitiā vberior est in dante beneficium & purior. Quapropter accipiendis beneficiis rubore multi suffunduntur: semper vero exultant, quādo bene merentur. Bene autem merentur de multis: qui bonos reddunt eos, quorum opera multi indigent: & contra, qui semper labefactant principes vel reges vel tyrannos, delatores, sycophantæ, & assentatores ab omnibus exagitantur & male mulctantur, vt qui non vnum in poculum virus iniiciunt pestiferum, sed in fluentem in publicum, quo 20 vt omnes homines norunt, fontem. Quomodo igitur Calliæ adulatores, quos comœdia perstringit, non ignis, non ferrum, non æs arceat, quō minus ad cœnam, vt est apud Eupolim, ventitent: Apollodori verò tyranni, Phalaridis, & Dionysij amicos & 20 familiares obruncarunt, tormentis lacerarunt, cremauerunt, & execrarunt: quod superiores vnum læderent, hi per vnum, qui cum imperio erat, multos: Haud aliter qui cum priuatis agunt, hos efficiunt sibi ipsis iucundos, innocentes, lenes. At qui principi mores prauos vel sententiam abstergit dirigitque ad officium, hic quasi publice philosophatur, ac remp. corrigit, qua gubernantur vnuerfi. Sacerdotibus reuerentiam & honorem ciuitates tribuunt: quod bona ab diis immortalibus non sibi tantum amicisque & necessariis suis, sed omnibus in communi poscant ciuibus: licet non efficiant deos sacerdotes bonorum largitores, sed tales natura cient. Illos vero, qui imperium tenent, qui agunt cum his philosophi, iustiores, moderatores, atque ad beneficentiam reddunt alacriores. Quare efferantur oportet gaudio maiore. Equidem 30 credo vel Iyræ opificem libentius Iyram atque animo promptiore facturum: si sciret eum, qui hanc comparaturus sit, vrbis Thebanæ conditorem fore, vt Amphionem: aut Lacedæmoniorum seditionem compressurum carmine permulcendo & delinendo, ceu Thalem: fabrum æque, qui clauum molitur, gauisurum, si audisset Themistoclis hunc nauem prætoriam pro Græcia propugnantem gubernaturum, vel illam Pōpeij, qua prælio nauali piratas deuicit. Quid igitur existimas, si de sermone philosophus cogitet virum politicum & principem, qui hunc accipit, publicum præsidium fore ciuitatis iure dicendo, legibus ferendis, vindicando in sceleratos, prouehendis honestis & bonis viris. Meo certe iudicio naupegus quoq; qui homo probus sit, clauum fabricaturus sit cupidius: si hunc Argo nauem, de qua sint omnes solliciti, intellexerit gubernaturum: nec perinde fabrum materiarium facturum aratrum libenter vel plaustrum, vt tabulas, in quibus leges incisurus esset Solon. Atqui dicta philosophorum, si principum virorum & politicorum inscripta fuerint animis & infixata 40 altius, vicem obtinent legum: qua ratione etiam Plato in Siciliam nauigauit hac spe erectus, fore vt dogmata sua leges efficeret & in opus educeret in Dionysij actionibus. Cæterum Dionysium offendit sicut librum palimpsestum liturarum iam plenum, ex quo tyrannidis tinctura elui ægre posset, quod eam imbibisset penitus. Probos autem sermones accipias oportet, dum mutabilis adhuc es.

M iij

Ad principem indoctum, Com. mentarius.

DLATONEM Cyrenaei rogarunt, leges ut ipsis scriberet traderetque, ac remp. ipsorum ordinaret. Id ille abnuuit, magnae molis esse fatu ita fortunatis leges sancire Cyrenaeis. Nihil enim aequum est intractabile, asperum, & praefractum, ut homo, cui felicitatis opinio inhaerit. Quapropter imperantibus operosum est consilium dare de imperio. Quippe doctrinam velut imperatricem formidant admittere: ne potestatis eorum circumcidat bonum, si officij frenum ei iniecerit. Ignorant enim Spartanorum regis sententiam Theopompus qui Lacedaemone princeps adiecit regnantibus ephoros. Hinc cum eum vxor insectaretur, quod imperium filiis relicturnus esset, quam accepisset angustius: Imo amplius, inquit, quanto firmitus. Siquidem ubi vim eius immodicam remisit, simul cum inuidia declinauit periculum. Quanquam Theopompus quidem avertendo in alios imperij sicut vasti fluminis riuo, quantum eius in alios contulit, tantum sibi detraxit. Doctrina vero ex philosophia prompta, quae assessor & custos est domestica imperantis, de potestate sicut bono habitu praecidens quod lubricum est, relinquit quod est sanum. Verum mentis inopes plerique reges & principes imitantur imperitos statuarios, qui grandem speciem & amplam futuram existimant colossorum: si tibiis vehementer diductis inflatos & hiantes sinxerint. Etenim hi vocis minis, obtutus toruitate, morum asperitate, & consuetudine dura infocialique grauitatem ac maiestatem exprimere putant se principalem: cum nihil a colossorum status absint, quae extra heroicam & diuinam effigiem representant, intus sunt terrae, lapidis & plumbi plenae: nisi quod statuarum haec pondera seruent illas perpetuo rectas, firmas, & immotas. At duces & principes inertes ex intestina sua importunitate subinde agitantur & subuertuntur. Dum enim basi non ad rectam lineam positae potestatem superstruunt excelsam, vna cum ea nutant. Sicut autem regula oportet sit ipsa recta non obliqua, quo caetera dirigat adaequans illa, quae ei cohaerent & adiunguntur: perinde princeps constituat oportet primum seipsum, ac dirigat imperium, moresque componat, deinde accommodet sibi populares suos. Neque enim labentis est erigere, neque erudire rudis, neque componere incompositi, neque ordinare inordinati, neque imperare non parentis. Verum vulgus hominum parum sapiunt, qui summum bonum in imperando numerant, si nullius obnoxij sint imperio. Rex Persarum omnes existimabat seruos extra coniugem suam, in quam potissimum ei esse ius debebat. Quis igitur imperabit imperanti? *Lex,*

Mortalium omnium & rex immortalium.

ut est apud Pindarum: non illa quidem in libris extra neque in ligneis conscripta tabulis, sed sermo animatus: qui semper cum eo habitat, semper asseruet, neque animum eius vnquam destituat ductu. Rex Persarum vnus habebat cubicularium: cuius partes erant, ut mane ingrediens ad eum diceret: Surge rex, ac cura ea, quorum tibi Mesoromades imposuit curam. Eruditus & sapiens princeps in praecordiis habet eum, qui hoc ei perpetuo edicit & iubet. Polemon amorem dixit deorum esse ad respectum iuuentutis ministerium. Sed verius dixeris ministros principes dei esse ad hominum respectum & salutem: quo, quae mortalibus dii tribuunt bona & virtutes, haec partim dispertiant, partim seruent.

In edito immensum vides hunc aethera

Qui madidis tellurem vniis amplectitur.

Hic primordia conuenientium demittit feminum, tellus germinat: aluntur ea partim imbribus, partim auris, siderum alia & lunae fotu, omnibus addit sol nitorem, atque adeo omnibus hoc ab se amoris beneficium infundit. Caeterum tot tantorumque, quae caelestes largiuntur, donorum & honorum non est fructio vel vsus rectus sine lege, sine iustitia, sine rectore. Atque est iustitia quod legis finis, lex munus principis, princeps cuncta

cuncta ordinantis simulachrum dei: qui non Phidiam requirat fingentem nec Polyetum vel Myronem: sed semetipse ad effigiem dei per virtutem componat & moliatur omnium signorum visu iucundissimum atque augustissimum. Qualem caelo solem deus supra modum venustam illigauit sui effigiem & lunam: eiusmodi in urbibus simulachrum & lumen est princeps: qui religiosus iustitiam colat: id est dei sermonem obtineat mentem: non sceptrum, non fulmen, non fuscina, sicut non nulli seipso fingunt & pingunt, qui eo, ad quod aspirare non valent, stultitiam suam faciunt inuidiosam. Siquidem odit deus simulantes tonitru, fulmen, & radiorum iaculationes. Qui vero iustitiam sectantur ipsius, qui ad probitatem se & humanitatem comparant: hos libenter amplificat participatque eis aequitatem suam, iustitiam, veritatem, lenitatem: quibus diuinius nihil est, neque ignis, neque lux, neque solis cursus, neque siderum exortus & obitus, neque aeternitas, neque immortalitas. Neque enim spacio deus est vitae beatus: verum eo, quod virtutis princeps sit. Siquidem hoc diuinum est. Est etiam virtutis decus id, quod ei pareat. Atque Anaxarchus quidem scrutantem se ob Cliti necem alleuans Alexandrum: Nescis, inquit assessorem Iouis deorumque iustitiam & fas esse: quo quicquid factum ab dominante fuerit, id ius & fas sit. Hic parum recte vel vtiliter poenitentiae eius admissorum causa animu addendo ad consimilia medicinam faciebat. Quod si haec assimilare & adaequare libet, non habet iustitiam Iupiter assessorem: sed ipse ius & fas est, ac lex antiquissima & sanctissima. Prisci ad hunc modum loquuntur, scribunt, & docent citra iustitiam dominari ne Iouem quidem posse recte. Est sane illa virgo iuxta Hesiodum illibata, reuerentiae, modestiae & opis familiaris. Hinc reuerendos appellant reges. Decet enim eos, qui minime metuunt, reuereri. Debet autem metuere princeps imponere magis quam pati iniuriam. Huius enim illud efficiens est. Atque est hic principis benignus metus nec ignauus, subditis metuere, ne imprudenter ipso violentur: haud secus atque canes laboriosas, qui apud gregem ouium excubias agunt in caula, quando feram audiunt trucem, non pro se, sed pro illis, quas custodiunt. Epaminondas, cum dissolute Thebani in ludos per festum quoddam & compotationes se proiecissent, solus arma & muros inspexit, integrum manere se & stationem agere dicens: quo caeteris vino & somno indulgere liceret. Cato Vitae reliquos omnes nunciata clade iussit per mare sibi consulere. Quibus, ut conscenderunt, secundum cursum precatus domum est regressus, ubi se ipse interemit: qua re docuit, pro quibus suscipere timorem, & quae contemnere debet rector. Clearchus Ponticus tyrannus quieturus abdebat se serpentis more in arcam. Arguius Aristodemus in coenaculum, quod ianuam habebat pensilem, supra quam lectulum locauerat, in qua dormiebat cum amica: cuius mater scalas infra terrahebat, inde diluculo iterum apponebat. Qui hunc horuisse censetis theatrum, praetorium, curiam, conuiuium: qui ex cubiculo sibi carcerem fecerat. Nam reuera reges ipsorum iuri subiectis metuunt, tyranni illos ipsos. Itaque quo plus pollent, hoc timent magis. Dum enim pluribus imperitant, plures formidant. Quippe probabile non est neque decorum deum, ut fert nonnullorum philosophorum sententia, materiae omnium patienti, & pro ut ferunt negotia mille subiectae necessitatibus, calibus, & vicibus esse permittu: sed supra nos in sublimi iuxta perennem & inuariabilem naturam in sanctis subselliis sedet, ut verbis Platonis utar, ac secundum naturam circumuectus recta perficit. Atque ut solem in caelo effigiem per speculum ac pulcherrimum sui simulachrum editiis, qui intueri ipsum per se non valent: ita in ciuitatibus iustitiae lucem huiusque decreti sicut imaginem locauit: quam beati & moderati ex philosophia effingunt ad pulcherrimum sese rerum conformantes. Hoc modo nihil est quod nos pareat, quam doctrina ex philosophia accersita: ne nobis accidat, idem quod Alexandro: Qui Corinthi cum Diogenem vidisset, ex praecleara indole sua amplexus stupensque eius animos & celsitatem: Nisi, inquit, Alexander essem, Diogenis sim: felicitatem pene dixerim splendoremque & potentiam suam ut virtutis obstaculum, quod eum distringeret, grauatus & aemulans vile pallium & mantiscam: quod his inuictus Diogenes atque inexpugnabilis esset: non, ut ipse, armis, equis, & sarissis. Atqui integrum erat ei philosophiam sectanti atque animi habitu fieri Diogeni simulque fortuna manere Alexandro: atque ideo fieri Diogeni magis, quia Alexander erat: quod aduersus ingentem fortunam, quae vehementi vento & fluctibus agitabatur, multa opus haberet suburra & gubernatore magno. Siquidem quando debiles, abiecti, & priuati simul neruis carent & amentes sunt, fit ut offendere non valeant:

sicut cum in somniis pravis aegritudo quæpiam sollicitat animum, qui libidinibus obsequi non valeat. Enimvero coniuncta potentia cum improbitate acerbiter addit animi perturbationibus. Ac verum est hoc Dionysij: qui tunc maxime frui se dixit imperio, cum statim, quæ vellet, efficeret. Quare magni est discriminis, quæ non decet, hæc velle facere eum: qui, quæ velit, possit.

Vt semel est dictum, simul est res ipsa peracta.

Quando enim cursum peruersitas à libero arbitrio volucrem est mutuata, tunc animi motum impellit omnem: iram vertit in cædem, amorem in stuprum, auaritatem in bonorum publicationem.

Vt semel est dictum,

simul actum est de illo, qui offendit: si suspicio est, occidit delatus. At quomodo fulgur docent phyci posterus quam tonitru elidi, ut post vulnus exilit sanguinem, sed conspicit prius: quod fragorem excipiat auditus, cum occurrat lumini visus: ita preuertunt supplicia in imperiis accusationes & damnationes probationes præcurrunt.

Illic enim iram iam nequit resistere,

Vt littorali fluctui dens anchora.

nisi prædita pondere mens constringat & reprimat licentiã imitante principe solem: qui, quando euectus in plaga Boreali in fastigium euasit sublimitatis, quam minime incitatur, cursu lentiore in tuto consistens. Virtus enim fieri nõ potest ut in summis potestibus delitescant. Cæterum comitiales quidem, si algore correpti sint vel circumacti, vertigo occupat & iactatio, quæ corporis valetudinem eorũ arguit. Indoctos & inertes fortuna, quando paululum ab ea sublatis opibus vel honoribus vel imperiis in sublime euolauerunt, mox præcipites ferri ostendit. Imo sicut vas integrum an vitiosum sit, dum inane est, haud internoscas, sed postquam quid infuderis, proditur, quod perfluit: haud aliter animi maridi potentia non continentes dimanant cupidinibus, iræ flammis, proteruitatibus, insolentiis. Sed quid hæc commemoro: quando vel tenuissimæ titubationes virorum illustrium & clarorum traducuntur. Cimoni improperabatur vinum, somnus Scipioni, Lucullus splendidarum cœnarũ causa obterebatur.

Plutarchus Chæroneus Traiano imperatori S. D.

MODERATIONEM tuam non appetere noueram principatũ, quem tamen semper morum elegantia mereri elaborasti: Qui quidem tanto iudicaris dignior, quanto ab ambitionis vitio remotior esse videris. Tuæ igitur virtuti & fortunæ gratulor me: si tamen, quem probe meruisti, gesseris recte. Alioqui te periculis & me obrectatorum linguis 40 expositum iri non dubito: cum & ignauiam imperatorum Roma non ferat, & sermo populi discipulorum offensas delegare soleat doctoribus. Ita Seneca Neronis sui vitio detrectatorum linguis vellitur, adolescentium suorum vertit in Quintilianum temeritas, & Socrates in pupillum suum fuisse indulgentior culpatur. Tu verò cuncta recte geres, nisi à te ipso descueris: si primum tete composueris, si omnia retuleris ad virtutem, ita recte tibi procedent cuncta. Politicas & morales virtutes tibi descripsi. Quibus si obtemperaueris, Plutarchum viuendi habebis authorem. Alioquin epistolam hanc testem appello non pergere in perniciem te imperij authore Plutarcho. Vale.

P L V -

P L V T A R C H I

Præcepta politica, nobili & excellenti domino, Domino Gulielmo Ketel- ler dicata.

I A L I O accommodari Menemache hoc potest recte,

Nemo tuos carpit sermones inter Achiuos,

Nemo tibi dicit, dictis quis deniq; finis:

potest certe philosophis illis, qui exhortantur, cum interim doceant & præcipiant nihil. Quippe imitantur eos, qui lucernam emungunt, nec infundunt oleum. Quando igitur concitari te à facundia ad rempub. capeffendam video, atque intendere pro dignitate nobilitatis tuæ in patria,

Dicere vti possis recte, res & gerere amplas:

nec spacium tibi datur, ut viri philosophi vitam solè expositam in actionibus civilibus & publicis curriculum cognoscas vel contempleris exempla, quæ agendo non dicendo efficiuntur: desideras autem præcepta tibi tradi politica: haudquaquam mihi admittendũ duxi, ut voluntati deessem tuæ: sed labor meus opto, ut studio tuo & animo meo prompto respondeat. Distinxi autè hoc opus, ut flagitasti, maiore exemplorũ varietate. Ac primum velut sedes figenda resp. gerendæ stabilis & firma, quæ oriatur ex fonte iudicij & rationis, voluntas, non ex ardore inanis gloriæ vel ambitionis vel ex negociorum penuria aliorũ. Ut enim illi, quibus domi nihil est boni, in foro, licet negocij eis illic nihil sit, versantur plurimum: ita aliqui, quod nihil serij negocij eis suppetat, coniciunt in res civiles se, atque repub. ad fallendũ ocium vtuntur. Multi fortuito delati ad rempub. vbi fatietas eos cepit, non commodum habent inde receptum: quibus idem accidit, atque iis, qui ut valetudinis causa vectentur, conscenderunt, atq; in altum prouecti sunt. Quando enim nausea capti sunt & vertigine, ad terram respiciunt, cum manere & accommodare se rebus præsentibus deberent.

Tranquillitate in candida cursu nauis

Pulchræ hos maris sulcandi per iniuriam

Deum cupido incesit.

Hi sunt præcipue, qui rempub. culpant, quod pœnitentia ducantur & stomachentur: quia vel sperata delituti gloria in inuidiam incurrerunt: vel cum terrori se aliis exponentia expectassent fore, negociis involuuntur lubricis & procellosis. Qui vero, quod imprimis ei conueniebat, pulcherrimum opus consilio ex iudicio profecto rempub. auspiciatus est tractare: hunc nihil est istorum, quod percellat vel immutet eius animũ. 40 Neq; enim lucri aut quæstus gratia ad rempub. accedendum: sicut Stratocles & Dromochides ad auream messem (ita ioco nuncupabant suggestum) se mutuo hortantur: neque si quasi ab animi motu subito sis oppressus, ut C. Gracchus, qui flagrante adhuc fraterna clade quam longissime à repub. remotã egit vitã: inde iniuriis & contumelia inflammatus intulit se in eam: mox molestiarum & gloriæ pertæsus, cum quæreret exitum cuperetq; vitæ vicissitudinem & quietem, non inuenit deponendæ potentia suæ ob magnitudinem eius rationem: verum in ea occubuit. Qui ad contentiõnem vel gloriam sicut histriones se cõponunt, hos pœnitentia necesse est subeat: dum aut quibus volunt imperare, his ancillantur: aut incurrunt in eos, quorum captant gratiam. Cæterum hi quidem, dum in rempub. sicut in puteum incidunt in sperato & in- 50 consulte, æstuent oportet & pœniteat eos: illi, qui eo descendunt re deliberata & consulto, animo tranquillo versentur in negociis moderate, neq; quicquam egreferant: ut qui ipsum honestum neq; rem vllam aliam spectent. Hoc pacto vbi consiliũ in mente nostra fulcuerimus, immobilisq; & stabile effecerimus, ad dispiciendum convertere oportet se ciuium ingeniu: quod ex omnibus mixtũ maxime erumpit & pollet. Nam mores repente tentare fingere & indolem conuertere, non est sane procliu nec tutũ: sed & spacij multum postulat & opes magnas. Debet autem, sicut vinum initio ab indole vincitur bibentis, mox leniter excaffaciendo per sanguinem diffusum ipsum in-

format bibentem & versat: politicus item, quoad vires, quibus ducere valeat, gloria & fide parauerit, accommodare se presentibus moribus, cognoscere eos & animadu-
tere sciens, quibus capi populus & quibus solet duci: ceu populus Atheniensis facile
mouetur ad iram, facile reflectitur ad miserationem, propere suspicari potius quã edo-
ceri pedetentim vult: vt ad subueniendum hominibus obscuris & abiectis promptior
est, item orationibus iocosis & ridiculis mulcet, easque antepone. Celebrantibus
ipsum maxime retinetur, taxantibus minime succenset. Formidabilis est vel summis
magistratibus, contra clemens etiam erga hostes. Diversi populi Carthaginensis mo-
res, acerbi, tristes, dicto magistratibus audientes: duri iis, quibus imperant, obiecto
languidissimi terrore, seuisissimi in ira, in deliberatis constantes, à iocis & salibus alie-
ni & abhorrentes. Non hi, si Cleon ab ipsis postulasset, quoniam sacrificarat & inuita-
uerat hospites, vt concionem producerent, cum risu & plausu confurrexissent. Neque
Alcibiadi, cum in concione coturnix ex pallio eius euolasset, propense ad eam reci-
piendam & restituendam adfuisse: verum necassent eos, qui ipsos ludibrio haberent.
Quando Annonem, quod leonem secum in expeditionibus duceret qui sarcinas suas
ferabat, intentantes affectare eum tyrannidem, in exilium egere. Nec verò Thebani
meo quidem iudicio temperassent ab literis hostilibus, si in potestatem eorum venis-
sent, vt Athenienses captis Philippi tabulariis, epistolam quã illi ferebant Olympiadi
in scriptam non soluerunt: neque arcanam viri foris agentis ad vxorem aperuerunt co-
mitatem. Nec sane vice versa Epaminondæ Athenienses, qui ab obiectis criminibus 20
se purgare noluit, sed exurrexit, & medio theatro ad gymnasium est digressus, æquo
animo ferocitatem & elatos spiritus tulissent. Multo minus insolentiam Spartiata &
procacitatem concocturi fuissent Stratoclis: qui suavitatis, vt quasi oblatum rerum be-
ne gestarum nuncium diis honorem haberent: & cum clade vere allata stomacharen-
tur, rogauit populum, quid eum lassisset, qui sua opera latus fuisset triduum. Assenta-
tores quidem aulici, vt coturnicum aucupes voce imitando & simulationem induen-
do subeunt maxime & sollicitant per fucum reges. Politicum verò non decet populi
mores effingere, sed nosse et vti quaq; in re iis, quibus capitur. Siquidem morum igno-
rantia offensiones & titubationes affert non minores in rebus pub. quã in regum ami-
citiis: Atq; ad instituta quidem popularium, postquam iam potentiam & fidem tibi 30
comparasti, accingendum emendanda sensim ad id, quod rectum est, pellicendo ac le-
niter tractando. Flectitur enim ægre vulgus. At tu ipse sicut aetatem reliquã in thea-
tro laxo acturus excole atq; exorna mores tuos. Quod si procliuè non est elidere vn-
de quaq; ex animo vitia: at eas, quæ elucet potissimum, atque in oculos incurrunt, la-
bes elue atq; deterge. Audis etiam Themistoclem, cum accedere ad rem pub. ei deli-
beratū esset, reduxisse à comotationibus se & comestationibus: vigilantem autem,
sobrium, & sollicitum dixisse familiaribus, nō sinere Milciadis trophaū sibi somnum
capere. Pericles corpore ac vitæ ratione immutauit se, vt composito gradu incederet,
sermone leni vteretur, vultum præferret semper adductum, manum intra pallium con-
tineret, vna via ad forum & ad curiam pergeret. Neque enim ita est tractabilis, nec fa- 40
cile ad salutem suam irretitur à quolibet turba: sed præclare agitur, si neque vultu neq;
voce tumultuans suspiciosa & versuta feræ modo frenum admittat. Vt igitur soluta
cura in his non agenda, ita non est in vita & moribus oscitandum, vt ab omni probro
& nota sint puri. Quippe non tantum dictorum publice & factorum ab iis, qui rem-
pub. gerunt, reposcuntur rationes: verum etiam cœna eorum, cubile, nuptiæ, ludicra
& serua actio excutitur omnis. Quid commemorem Alcibiadem, qui supra omnes in
repub. fuit industrius & dux inuictus: eum tamen vitæ dissolutio & ferocitas euerit,
neq; fructum capere ciuitati ex reliquis eius virtutibus permisit luxus & lasciuia: cum
& Cimonis ciues crapulam, & populus Romanus Scipionis, cui nihil præterea obii-
cere poterat, insectaretur somnum. Pompeio Magno inimici, qui id obseruarant, ex- 50
probrarunt, quod vno digito caput scalperet. Quomodo enim in facie lentigo & ver-
ruca magis sunt, quam notæ, mutilationes, & cicatrices reliqui corporis odiosa: sic
exigua peccata videntur, quando apparent in principum & politicorum vitis, magna
propter existimationem, quam de magistratu & repub. habet vulgus vt de re magni-
fica, quæ omni vacare vitio & delicto debeat. Iure igitur comendatus fuit Iulius Dru-
sus tribunus plebis: quod cum ædes eius multis locis paterent vicinorū oculis, & opi-
fex quidam eas se quinq; mercede talentorum ostenderet auersurum & mutaturum:
Decem,

Decem, inquit, dabo, si totam domum meam conspicuam effeceris: quò ciues omnes,
quemadmodum vitam institutam, contemplantur. Quippe vir fuit temperans & mo-
deratus. Enim vero nihil fortassis ei erat opus, vt illa ita esset conspicua. Quippe per-
spicit vulgus & ea, quæ altissimis tenebris videntur inuoluta in rem pub. tractantibus,
mores, consilia, actus, & vitæ instituta: nec secus ex priuatis quã publicis studiis alium
diligunt & suspiciunt, aliū inuisum habent & fastidiunt. Quid autem, nonne illis quo-
que, qui vitam licentiosem agunt & delicatam, ciuitates vtuntur? Nempe & pregnan-
tes mulieres, quæ absurdis appetentis laborant, & qui nauseant, lapides, falsa, atque
huiusmodi cibaria frequenter appetunt: paulo post expuunt ea & auersantur. Eodem
modo populi per ludibrium vel petulantiam vel meliorum inopiam ducum vtuntur
hominibus triobolaribus: quos tamen detestantur, & fastidiunt: mox cupide audiunt
huiusmodi in se dicta: qualia Plato comicus ipsum dicere fingit populum:

Manum prehende quam celerrime meam,

Suffragio prætorem dicam Agyrhium:

Post poscere peluim & pennam ad vomendum dicentem:

Mihi obstreper valde ad sug gestum linteum,

Depascitur morbus teter fastens caput.

Populus Romanus pollicente nescio quid cum iureiurando & deuotione Carbo-
ne, simul iurauit inuicem non credere se. Lacedæmone sententiam, quam Demosthe-
nes quidam homo libidiniosus dixerat idoneam, populus reiecit. Ephori autem forte
vni ex senibus ducto iusserunt, vt eandem illam orationem haberet velut in vas mun-
dum ex putido transfusam, quo accepta esset plebi. Adeo magnum habent in repub.
probatos mores momentum. Non ideo tamen postmittenda in dicendo festiuitas & fa-
cundia, modo omnia ponamus in virtute: verum dicendi facultatem numerantes non
opificem, sed adiutricem ad inducendum corrigemus dictum Menandri:

Dicentis inducunt mores, non dictio.

Nempe mores & oratio: nisi sane regi nauigium dixeris à gubernatore non à guber-
naculo, atque ab equite non à freno flecti equum: ita ciuitatem impelli non orationis
ope, sed morum sicut clauis & freni à virtute politica: quæ velut animal maxime versa-
tile, vt ait Plato, ex puppi regat ac dirigat. Quando enim magni illi & Ioue prognati
reges vt ait Homerus, purpuris, sceptris, satellitibus, & diuinis oraculis factum sibi
ipsis conciliant: atque ampla illa specie mancipientes sibi vulgus quasi augustiores:
voluerunt tamen,

Dicere vni possent recte, res & gerere amplas,

neque repudtauerunt dictionis elegantiam. neque

Sug gestus, quo præclarum sibi nomen haberent:

Neq; Iouem consilij authorem solum ciebant, neq; Martem bellatorem & bellonam
Minerum: verum Calliopen quoq; implorabant:

Reges nimirum reuerendos quæ comitatur,

40 demulcens blandimentis, & deliniens populorum contumaciam & ferociam: num
fieri poterit, vt homo priuatus ex veste & habitu populari, qui regere ciuitatem velit,
nisi eloquentia succinctus sit flectente & alliciente, præpolleat & teneat vulgus. Na-
uium quidem gubernatores alios adhibent celestias. Politicus habere in seipso gu-
bernatricem debet mentem, in seipso hortatricem eloquentiam, ne vocem requirat
alienam: neque sicut Iphicrates, cum Aristophontis facundia obrueretur torrente, di-
cat: Præstantior est aduersæ partis histrio, sed fabula melior mea: neque ei crebro opus
sit versibus hęc Euripideis.

O si sit elinguis soboles mortalium.

Et,

Eheu, quod haud hominum vocem res obtinent:

50 *Disertus vt nullo semel sit numero.*

Nam hæc fortassis Alcamenis, Nestoræ, & Ictio, omnibusq; vilibus & vulgaribus opi-
ficibus facultatem dicendi eiurantibus concedendum sit profugere: ceu Athenis cum
aliquando de architectis duobus, vter ad opus publicum esset conducendū præstan-
tior, quareretur: alter disertus & festiuus oratione habita, quam commentatus erat de
de opere efficiendo, permouit populum. Alter, qui arte quidem excellebat, sed erat
infans, in medium progressus: Athenienses, inquit, sicut hic dixit, sic ego faciam.

Namq; hi Mineruam Opificem soli colunt,
vt est apud Sophoclem:

Qui malleis granibus ad incidem

& i cibus parentem materiam surdam procudunt. At vrbium praesidis Mineruæ, & consiliorum authoris Themidis,

Vt quæ hominum cæcus cogit vrsusq; resoluit,

faceros vno vtens organo oratione, alia formando & conglutinando: alia, quæ relu-
ctantur operi, vt nodos quosdam in ligno & in ferro plicas emolliendo & poliendo
componit ciuitatem. Quare Periclis reipub. gubernandæ ratio verbo, vt ait Thucydi-
des, popularis: re sub viro primario ob eloquentiæ vim fuit principatus. Nam & Ci- 10
mon quoq; vir fuit bonus, Ephialtes item & Thucydides. Cæterum rogatus hic ab re-
ge Spartiatarum Archidamo, ipse Pericles ne lucta præstaret: Nemo, inquit, id possit
dicere. Nam si quando luctando eum ego prostrauit, ille se negans cecidisse vincere
persuadet spectatoribus. Id verò non illi modo laudem, verum etiam salutem ciuitati
peperit. Dum enim ei obsecundat, conseruauit opes suas, & rebus externis abstiniuit.
Nicias, qui idem consiliū sectabatur: quia ea facundia deficiebatur, & quasi molli fre-
no parabat oratione populum deflectere, non retinere eum neque reprimere valuit:
sed vi ablati in Siciliam est atque vna cum reipub. effusus. Lupum quidem negat te-
neri auribus. Populus & ciuitas præcipue auribus sunt ducendæ: non quomodo non
nulli dicendæ rudes nexus quærunt incitos & inconcinnos in multitudine, atque ex 20
ventre eam trahunt epulis, vel ex oculis largitionibus vel saltationibus vel gladiato-
rum muneribus dandis semper populum deliniunt vel potius illiciunt. Deliniuntur
enim, qui oratione inducunt. Istis illecebris subire plebem perinde est ac ratione non
vtentes feras venari & fallere. At oratio sit rempub. tractantis neque picturata neque
theatralis quasi ad ostentationem & pompam ex mollibus parata et floridis dictioni-
bus: neq; vice versa vt Pytheas Demosthenis orationem lucernam dixit redolere so-
phisticamq; & argutam sedulitatem duris enthymematibus & verborum ambitibus
ad regulam & circinum elaboratam: sed quomodo tangendos musici nervus volunt
placide, non pulsari: ita in oratione eius, qui reipub. moderatur, qui consiliū dat &
in imperio est, eluceat non artificium, neque argutia, neque ei ascribatur laudi: si dica 30
tur, excellenter, scite & distribute: sed grauitatis ingenuæ, constantiæ solida, corre-
ptionis paternæ, prospicientiæ, & prudentiæ salutaris sit plena, veneribusque & blan-
dimentis condita, quæ spectent honestum, verbâque habeat & sententias singulares
& aptas. Admittit autem oratio politica potius quam iudicialis sententias, historias,
fabulas, translationes: quibus maxime, si vtaris eis modice & in loco, animos impel-
las: vt ille, qui ait: Nolite Græciam altero oculo orbare. Et Demades, qui naufragia
tractare se ciuitatis dixit. Archilochus item:

Ne Tantali saxum huic impendeat insula.

Iam Pericles, qui leuam auferendam Piræeo suasisit. Phocion etiam de Leosthenis vi-
ctoria, præclarum esse stadiū, sed belli dolichon se formidare. Breui elata & magni- 40
fica oratio magis esse debet politici: quales sunt Philippicæ, ex Thucydides concioni-
bus illa Stenelaidæ ephori & regis Archelai Plateis habita & Periclis post pestem. De
Ephori vero, Theopompi, & Anaximenis rhetoricis ornamentis & circuitibus: qui-
bus armantes copias & aciem instruunt vtuntur, dicas licet:

Has inter arma nemo nugas quisquam agit.

Quin etiam cauillum & ridiculum orationi politicæ interim aspergendum, modo ne
contumeliose vel verniliter, sed vtiliter ad increpandum vel velliscandum iaciatur. Ha-
bent ea potissimum gratiam, cum laceffiti respondemus. Nam ex destinato, & si exor-
diaris, scurrile est & risum captantis, nec caret malevolentie suspitione: quod dicta Ci- 50
ceronis & Catonis maioris habebant, & Euxitheii alumni Aristotelis. Hi enim crebro
vsi sunt dictionibus vltro. Repungenti veniam dat & festiuitatem conciliat occasio: Ita
Demostheni, qui illi, qui fur habebatur, cum irrideret ipsius lucubrationes: Non igno-
ro, inquit, quod lucernam accensam habeat, molestum tibi esse: & ad Demadem cla-
mantem: Demosthenes me corrigere vult, sus Mineruam: Atqui hæc Minerua nuper
in adulterio est deprehensa. Festiuum etiam Xenogeneti illud ad ciues, qui eum insecta-
bantur, quod imperator fugisset: Nempe vobiscum ciues. Cæterum cauendum in ri-
diculo,

diculo, ne sit immodicum, neue auditores pungat non loco, vel dicentem illiberalem
& abiectum faciat: sicut Democrates, qui ascendens in pulpitum in concione, se & ci-
uitatem parū pollere dixit & magno pere inflatum esse. In clade Chæronica in concio-
nem profectus: Optarem ciuitatem non ita infelicem esse, vt vobis me consultore ef-
fer opus. Siquidem hoc pusilli, illud insani est animi: quorum politicum neutrum decet.
At Phocionis astrictam breuitatem admirabantur. Ac Polyuctus oratorem dicebat
Demosthenem primū esse, sed acerrimum in dicendo Phocionē. Quippe orationem
eius concisa dictione plurimum sententiæ complecti. Demosthenes etiam, qui cate-
ros fastidiebat, exurgente Phocione dicere solitus erat. Verborū meorum securis sur-
10 git. Hoc ergo cura imprimis, oratione vt meditata nec ieiuna apud multitudinē caute
vtaris: meminerisq; Periclem summum virum prius, quam concionem haberet, optare
solutū, ne vllum verbum sibi à re præsentī alienum excideret. Versanda est tamen ora-
tio & exercitanda, vt dextre ad cauilla possit occurrere. Fugaces namq; articuli sunt,
multaq; ex improviso adferunt in rebus. Hinc Demosthenes, vt memorant, multis
concedebat: qui detrectaret & dubitaret ex tempore dicere. Alcibiadē scribit Theo-
phrastus, qui non tantum, quæ conueniebat, verum etiam quemadmodum conuenie-
bat, dicere volebat, subinde inter orandum quærentem & componentē dictiones re-
stitisse & offensasse. Enimvero, quæ ex causa ipsa exiit, & quam ipsum subministrat
tempus, ea præcipue obstupescit auditores conciliatq; & immutat. Verbi gratia: Ve
20 nit aliquando Leo Byzantinus cum Atheniensibus in ciuili discordia acturus. Quem
vt conspexerunt pusillum deriseruntq;: Quid si vxorem meam, inquit, videretis, quæ
vix ad genu meum pertingit. Inde maiore excitato risu: Atqui nos, inquit, licet ita bre-
ues, cum inter nos rixamur, vrbis Byzantinorum non capit. Pytheas orator, cum Ale-
xandri honores impugnaret, iactante quodam: Adeo ne tu iuuenis qui es, tantis de
rebus verba facere audes? Atqui Alexander, inquit, quem vos esse deum sciscitis, me mi-
nor est. Debet etiam voce valida & firmis lateribus ad non leue sed ad varium cer-
tamen reipub. exercitatum adferre orationem: ne crebro fatiscentem & elanguescen-
tem superet eum rapax aliquis & latrator voce rabulæ armatus. Cato, in quibus dif-
fidebat se, quod occupatus esset gratia vel studiis populus, obtinere posse, totū diem
30 dicendo rem tempore excludebat. Hactenus de orationis apparatu atq; vsu satis di-
ximus iis, qui quæ his sunt consequentia, possunt adinvenire. Porro aditus & via ad
rempub. duæ sunt: cita vna & ad gloriam splendida, non explorata tamen à periculis:
altera pedestris tardiorq;, quæ maiore securitate est nixa. Ac quidam ex actione in-
clyta & magnifica, quæ cum audacia sit coniuncta sicut ex promontorio in rempub. se
precipitant, qui à Pindaro existimant dictum recte.

Exordium est operis ponendum splendidum.

Quippe admittit facilius populus fastidio & tædio quodam consuetorum auspican-
tem, sicut pugilem spectatores: atque inuidiā præstringunt ea, quæ clarum habent &
volucere incrementum & opes. Neq; enim ignem dicit Aristo fumum producere, ne-
40 que gloriam inuidiam, si statim & prope eluxerit: verū illos, qui pedetentim acces-
sionem accipiunt & paulatim, ab aliis aliunde inuadi. Quapropter multi ante quam
in foro effloruissent, emarcuere. Vbi vero, quod de Lada perhibetur,

Fuit strepitus in auribus iste carceris.

sibi corona donatus est quis legationis vel triumphī vel ductus sui causa gloriosi, ne-
que inuidia vel contemptus perinde in hos valet. Ita inclaruit Aratus, qui ex Nicoclis
tyrāni oppressione viam sibi ad rempub. munuit. Ita Alcibiades affctis in societatem
aduersus Lacedæmonios Mantineis. Pompeius nondum in senatū lectus triumphum
postulauit. Cum intercederet Sylla: Plures solem, inquit, ex orientem adorant quā oc-
50 cidentem. Quod vbi audiuit, cessit Sylla. Cornelium Scipionem non à vulgari rudi-
mento populus Romanus ædilitum candidatū repente contra leges consulem crea-
uit, sed miraculo eius ductus: qui adolescens in Hispania ex provocatione dimicans
victoriam obtinisset, ac breui post apud Carthaginem tribunus militum præclara fa-
cta edidisset: de quo Cato superior exclamauit.

Huic modo cor soli est, reliqui velut vmbra sequuntur.

At nunc, cum ciuitatum res non quærant bellorum duces, neq; tyrannorum oppres-
sores, neq; actiones sociales, quod caput sumas clarum & splendidū reipub. capeffen-
N

da. Publica certe iudicia restant: legationes ad imperatorem, quæ virum acrem, fidentem, & cordatū flagitant. Multa licet etiam ciuitatis recte instituta, quæ collapsa sunt referendo, atq; ex ritibus prauis illapsa in opprobrium & detrimentum ciuitatis monendo corrigere. Iam causa magna recte disceptata, fidesq; in defendendo contra potentem aduersarium pro inope, ac libera contentio pro iustitia aduersus improbum prouincia rectorem parauit aliquibus clarum ad rem. aditum. Non nulli etiã ex inimicitis creuere, cū adorti essent homines inuidiosa autoritate & formidolosa præditos. Vbi continuo euersi opes ad victorem cū maiore gloria transeunt. Nam virum bonum, qui per virtutem primum locum tenet, vt ex inuidia oppugnes, ceu Periclem Simmias, Alcmaon Themistoclem, Pompeium Clodius, Epaminondam Meneclides orator, id neq; gloriosum neque aliàs est conducibile. Quando enim virū bonum multitudo violauit immerito, atq; quod cito in ira accidit, respuit, expeditissimam satisfactiōnem existimat & iustissimã, si authorem & furasorem obtriuertit. At hominem tetrum, qui flagitiis et versutia ciuitatem sibi fecit obnoxiam, quales fuerunt Cleon & Clitophon Athenis, qui obiticiens se detrahit & frangit: hic splendidum ingressum ad rempub. sicut ad agendū fabulam struit. Non me fugit non nullos etiam, qui durum & factiosum senatum represserunt, quod Ephialtes fecit Athenis, & apud Elios Phormio, autoritatem simul & gloriam quæsiuisset. Cæterum hic grande periculum accingentibus se ad rempub. est propositū. Quocirca melius exordium cepit Solon. Nam cum in partes tres ciuitas discessisset, Diacrios, Pedieos, & Paralios, quod nulli parti se aggregaret, sed communem seruaret omnibus, omniãq; dicta & facta sua ad concordiam dirigeret, creatus est legislator ad ordines cōcilandos: qui hac ratione rempub. constituit. Atq; illustrior quidem ad rempub. appulsus tot habet & huiusmodi ingressiones. At tutã illam & tranquillam multi clari viri ceperunt, Aristides, Phocion, Pammenes, Thebanus, Lucullus Romanus, Cato, Agelilaus Lacedæmonius: quorū quisque hederæ more, quæ robustis arboribus circumplicata vna cum iis assurgit, affectando virum seniore etiam num iuuenis, & obscurus illustrem sensim subuectus & amplificatus illius opibus fulciuit se radicauiq; in rempub. Siquidem Aristidem extulit Clisthenes, Phocionem Chabrias, Lucullum Sylla, Catonem Fabius Maximus, Epaminondam Pammenes, Lyfander Agelilaum. Cæterum hic intempestiua ambitione gloriæ luxurians rerum gerendarum præceptorem cito abiecit: Ceteri recte atq; ordine ad extremum vsque vitæ coluerunt & cohonestauerunt sicut soli obuersa corpora id, quod ipsos collustrabat, ex se vicissim amplificantes eos illustrantēque. Quippe Scipionis obrectatores histrionem eum dicebāt actionum, amicū eius Lælium poetam. Non sustulit ideo Lælius tamen animos: nec destitit Scipionis virtutē & gloriam semper alere. Pompeij familiaris Afranius, quamvis admodum humilis fortunæ esset: tamen cum consulatus ei destinaretur, suffragante aliis Pompeio deposuit presentationem, addens non perinde sibi amplum fore consulatum assequi, ac inuito Pompeio neq; petitionem suam iuuante molestum & graue. Itaq; cum annum tantum sustinuisset se, nec repulsam tulit consulatus, & illius amicitiam retinuit. Qui autem hoc modo promouentur ab aliis ad honores: his cōtingit, vt simul & vni & multis res gra ta fiat: & siquid secus acciderit, minus offendant. Quapropter monuit Alexandrum Philippus, vt amicos sibi, quoad liceret, regnante pararet alio, obsequiis & festiuitate illos demerendo. Deligendus est aggredienti rempub. tractare dux non tam is, qui clarus sit & potens, quam qui eo per virtutem aspirauit. Nam sicut non quæuis arbor admittit & fert circumplicatam vineam, verum non nullæ suffocant & opprimūt eius incrementum: in ciuitatibus item qui virtutem non amplectuntur, sed honori tantū & dignitati inhiant, hi nō præbent iuuenibus segetem probandi se, sed quasi alimentum eorum intercipient gloriam, deprimunt ex liuore eos & calcant: vt in Africa Marius, & inde in Galatia, postquam multa Syllæ opera confecerat, destitit eo vtī, atque incremento eius anxius, prætexuit sigillum, vt eum amoliretur. Siquidem Sylla, cum Marij, qui in Africa bellum gerebat, quæstor esset, legatus ab eo ad Bocchum, captum Iugurtham adduxit. Ibi Sylla vt iuuenis ambitiosus, qui modo gustum gloriæ cepisset, non potuit sibi in hoc successu moderari: sed anulo, quem gestabat, effigiem rei gestæ, vt sibi Iugurtha fuisset traditus, insculpsit. Hinc offensus Marius reiecit eum. Sylla autem ad Catulum & Metellum transiit viros probatos & à Mario alienos: breuiq; vrbe expulit & conuulsit Marium, cum hic bello ciuili Romam pene euertisset. At Sylla cum

cum Pompeiū ex adulescētia prorexit assurgens ei & caput aperiens adeuntī ipsum, tum aliis iuuenibus rerum gerendarum subministrando materiã, non nullos etiam incitando nolentes contentione ad laudem & studio honoris exercitus suos impleuit: omniãq; sui iuris fecit: dum non esse vult solus, sed inter multos & magnos primus & maximus. Hos igitur sectari, ad hos aggregare se oportet: non quomodo Aesopi basiliscus, qui aquilæ humeris vectus, repente prævolauit, illamque prævertit: sic vt gloriam ipsi illorum subtrahant, sed vt ab iis eam simul cum benevolentia & amicitia accipiant. quod nec imperare recte, qui nō ante recte seruierunt, vt est apud Platonem, valeant. His consequens est de amicis iudicium, quod neque Themistoclis probet neque Cleonis sententiam. Nam Cleon, vt primum animum adiecit ad suscipiendam rempub. amicos coegit, eisque renunciauit amicitiam: vt quæ magnopere rectum & verum institutum emolliat & pervertat in repub. tractanda: Rectius fecisset, si auaritia animo & peruicaciam eiecisset, sibiq; inuidiam & malevolentia detraxisset. Neq; enim inopes amicorum ciuitates & familiarium, sed bonos viros & temperantes flagitant. Nunc amicos quidem abegit, sed centum in orbem consceleratorum adulatorum capita, vt ostendunt comici, circa eum ligurierunt: aspēq; ac durus aduersus probos viros, rursus mancipauit seipsum plebi senectutem suam ad gratiam eorum aucupandam componens, eamque venalem faciens, fecemq; & sentinam plebis in sodalitiū suum aduersus optimatum capita decuriauit. Themistocles contra ad illum, qui declarabat recte eū magistratum gesturum, si eundem se omnibus præberet: Dij prohibeant, inquit, vt id conscendā solium, in quo nihilo melior conditio apud me futura sit amicorum quam alienorum. Ne hic quidem recte amicitia despōdit rempub. communiãque & publica priuatis fauoribus & studiis submisit: quamvis postulanti quid parum æqui Simonidi: Neque poëta, inquit, bonus est, qui præter numeros canit: neque qui præter leges indulget, bonus magistratus. Indignum enim reuera & miserum sit, cum nautarum delectum habeat gubernator, gubernatoris nauclerus:

Qui recte in puppi clauum, recte quoq; norunt

Antennam in alto torquere furentibus Austris.

Architectus item administratorum & operariorum, qui non peruertant ipsius opus, sed ad efficiendum sint præsto: si politicus, qui est, vt Pindari verbis vtat, artifex præstantissimus, bonæq; disciplinæ & iustitiæ opifex, non statim amicos leget congruentes sibi, ministrōsque & conspirantes secum ad rectum: dum alius atque alius ad aliū semper vsus torquet eum iniuste & violenter. Nihil enim differre videbitur ab edificatore & fabro, qui imperitè & temere angulis, regulis, & perpendiculis vtī, quibus opificium est deprauaturus. Siquidem organa sunt amici viua & intelligentia virorū politicorum, neque vna cum iis offendendum delinquentibus: sed attendendum, ne imprudentibus ipsis ab officio discedant. Nimirum hoc Solonem quoque labe affectit & traduxit ad ciues. Cum enim in animo haberet æs alienum eleuare ac tabulas nouas (Ea enim speciosa appellatio erat incisi æris alieni) ferre, consiliū suum ad amicos retulit: qui rem iniquissimam perpetrarunt. Siquidem præverterunt grande æs alienum conflare. Ita lege breui post promulgata, palam fuit splendida hos ædificia & agros ex nominibus, quæ fecerant, comparasse. Interim male audiuit Solon, quasi circumveniret ciues, cum esset ipse circumventus. Nimirum in amicorum studiis remissus & infractus Agelilaus, vt Euripidis Pegasus

Metu trepidauit ac cessit plus quam satis:

quibus cum in calamitatibus propensius quam decebat succurreret, consentire videbatur eorum flagitiis. Phæbidam in crimen adductum, quod Cadmiã sine vlla autoritate publica occupasset, seruauit talia factans vltro facienda. Sphodrias de facinore scelesto & atroci accersitus (Nam in Atheniensium fines amicorum & sociorū incursionem fecerat) contendendo peruicit precibus filij amatoris inflexus, vt liberaretur: atq; epistola eius ad dynastem quendam circumfertur: Niciam, si nihil admisit, noxæ exime: sin quid admisit, mihi eum exime: omnino autem hominem noxæ exime. Phocion verò ne genero quidem, cum de argento Harpalio reus esset, Charillo aduocatus esse voluit: cui: Ego vero, inquit, ad omnia honesta generum te assciui: atq; ita abscelsit. Corinthius Timoleon fratrem, postquã neq; monitis neq; precibus, vt deponeret dominatū, efficere potuit, conspirauit cū eius percussoribus. Oportet enim non vsq; ad aram amicū esse, ne eius causa peieremus, vt Pericles aliquando dixit: sed quatenus

Ilex, verū & vtile concedit. quod, si neglectū sit, in magnū detrimentū & publicū erum pit: sicut erupit Sphodriæ & Phæbidæ impunitas: Nā hi potissimū involuerunt Spartam bello Leucitrico. Fraudib. sane amicorū modicis insultare grauius non cōpellit ratio politica. Imo largit̄, vbi p̄cipuis reip. negociis cōsulisti, vt insuper op̄e feras amicus assistatq; eis atq; cōtendas pro eis. Sunt alia quoq; nō inuisa beneficia, si amico candidato assiduitate tua adsis, vel potius tradideris procurationē aliquā nobilē vel muniticā legationē: vt quæ ad honorē rectoris provincie pertinet, vel ad ciuitatē aliquā ad agendum de amicitia vel cōcordia. Quod si qua sit laboriosa, illustris tamē & grādis actio: postquā ei te primū destinaueris, si amicū deinde tibi allegeris: vt fecit Diomedes.

Quare si socium quenquam me adiungere vultis:

Diuinum haud quaquam nos prætereamus Vlysses.

Ille vicissim laudem retribuit amice.

Thracia, quos cernis, genuit grandæue caballos.

Florum magnanimus dominum trauit Diomedes,

Bis senos cornites etiam omnes robora Martis.

Hæc enim aduersus amicos summiffio decorat nō secus laudatores quā laudatos. Peruicacia vero, vt est apud Platonē, solitudinis est contubernalis. Præterea honesta & benigna beneficia sunt cū amicis communicāda: iubendūq; iis, in quos hæc sunt collata, illos vt celebrēt & amplectant̄: vt qui opera sua & cōsilio ea in re sibi adfuerint. Præue & importunæ postulationes reiciendæ non acerbè sed leniendō & placidē docendo: quod illorū virtute & nomine sint indignæ. Optime omnium Epaminondas, cū Pelopidē abnuisset orātī, vt custodia cauponem leuaret, eūq; paulo post amicæ precibus cōdonasset: Huiusmodi, inquit, beneficia Pelopida scortis nō ducib. conuenit vt præstentur. Seuere Cato & præfracte: cū Catulus censor, qui cū ei summa necessitudo intercedebat & familiaritas, interpellet eū pro quodam, quē ipse questor in discrimen vocabat: Turpe est, inquit, te, cuius sunt emendare nos iuuenes partes, ab apparitoribus nostris summoueri. Quippe integrū ei erat citra verborū asperitatem & amaritudinem beneficium re ipsa abnuere: quasi nec factō molestiā illi esset exhibiturus vltro, sed necessario lege & iustitia cogente. Ad hæc nō est etiā illiberalē in reipub. administratione inopib. amicis ad emolumentū opitulari: sicut Themistocles, cum post prælium cadaver conspexisset torquibus & catellis aureis ornātū: ipse quidem præterit, sed conuersus ad amicū: Tolle hæc, inquit, Neq; enim tu Themistocles es. Permittunt enim hoc quoq; res subinde politicis aduersus amicos (Quippe non sunt omnes Memachi) vt huic causæ æque defensionem, quæ compenditū sit allatura, tradant: illi vt diuitē, qui cura & defensione habet opus, cōmendant: alij ad opus aliquod conducendum, aut ad redempturā questuosam faciendam ad sint. Epaminondas amico iussit, vt adiret pecuniosum quendam, ac talentū ab eo peteret, adderetq; se iussisse. Hic ille, à quo flagitatū erat, cū ad eum profectus causam requireret: Quia bonus hic, inquit, est vir. Tu verò circūfluis diuitiis, qui multā pecuniam publicam interuertisti. Agesilaum Xenophon tradit, cum locupletaret amicos, exultasse: qui interim pecuniam ipse contemnebat. Quia vero omnib. galeritis est natiua crista, omnēq; actiones publicæ aliquas gignunt inimicitias & cōtentiones: debet politicus hæc imprimis habere circūspecta. Ac Themistoclem quidē & Aristidem vulgo commendat: qui, quoties in legationem vel in expeditionē proficiscerent̄, deponerent ad fines simulatē, quam reuerſi resumebant. Non nullis illud Cretinæ Magnetis supra modū placet. Cum enim æmulus in reipub. administrāda Hermiæ esset viri non multum pollentis, generosi tamen & celsi animi: ac bello exorto Mithridatico expositā cerneret ciuitatē periculo, egit cum Hermiā, vt summū magistratū caperet remq; publicā regeret, discessurum se de medio. Quod si vellet, vt ipse imperaret, facesseret ille: ne mutuis certaminibus ciuitatem perditū irent. Placuit Hermiæ conditio: qui ostendens bellatorem Cretinam se meliorem esse, excessit cum coniuge & liberis vrbe. Eum Cretinas profectus est, ac de suo necessaria largitus, quæ fugæ consulentibus quam obsessis erant commodiora: ciuitatēq; saluberrimo imperio suo, quæ pene perierat, præter omnem expectationem tutatus. Nam si generosa est atq; ex magno profecta animo hæc exclamatio.

Natos amo meos, sed amo plus patriam.

Nōne potius dicere liceat vtrique illorum: Odi quempiam, ac male de eo statui mereri, sed patriam meam amo impensius. Nam redire in gratiam cum inimico nolle eorum gra-

rum gratia, propter quos deferendus amicus sit, nimis ferū est & fauū. Rectius Phocion & Cato, qui nullo modo in dissensionibus de reipub. inimicitias suscipiebant, sed erant in publicis certaminibus pro bono publico acres & rigidi: In priuatis placidi & lenes erga illic dissidentes. Nullus enim ciuis est numerāndus hostis: extraquam si quis, qualis fuit Aristion, vel Nabis, vel Catilina, labes & pestis ciuitatis extiterit. Dissonos aliās intendendo, vt faciunt harmonici, et remittendo preſse ad concentum reuocabimus, nō stomachose & cōtumeliose titubantē mordendo: sed vt Homerus placidius.

Te præstare alius dixi prudentia amice.

Et,

Edere quid dictus noras tu rectius istis.

- 10 Siquid rectē ab eis dictum vel gestum sit, nō debemus honore nos illorum angī, neq; in præclaris factis eorum celebrandis maligni esse. Ita fiet, vt & obterentibus in loco si des adiungatur. Ac vitia illorum insectabimur virtutem extollens, atque hæc opponentes illis, vt digna magis eis ac decencia. Ego verò etiam testimonium dicere in iusta causa vltro pro aduersariis politicum & subleuare reos aduersus calumniatores, atque delationibus, si ab eorum instituto abhorreant, fidem detrahare. Quomodo Nero iste breui ante quam necaret Thraseam, quem summè oderat & timebat: at tamen cum quidam insimularet eum, quod male & iniūe iudicasset: Velim, inquit, ita me Thrasea diligat, vt iudex est integer. Neque ab re est ad perfringendum alios natura improbos, qui grauius peccant, mentione illata inimici elegantiorum morum dicere. At ille hoc nō dixisset vel fecisset. Subiciendi etiam quibusdam sunt, cum deliquerunt, patres honesti, vt Homerus fecit.

Haud sibi sat similem Tides natum generauit.

Et Scipionis Africani in comitiis competitor Appius: Quantū, inquit, Paule, si apud inferos sentias, ingemifcas: quod filium tuum censorium candidatum publicanus stipet Philonicus. Ea enim iuxta castigant offendentes & ornant castigatores. Ciuilitate Nestor quoque Sophocleus conuicio profectus ab Asiæ respondet:

Non culpo te, male qui dicis, dum recte agis.

- Et Cato, qui à Pompeio differerat in volentis eius cum Cæsare actionibus, vt exarsit inter eos bellum, author fuit, vt Pompeio imperium permitteretur, addens eorundem esse facere magna mala & comprimere. Quippe temperata laude insectatio, quæ vacet contumelia & contineat correptionem, nec iram, sed morsum infigat & poenitentiam, candida videtur & salutaris: contumeliæ vero politicum decent minime. Iam mihi vide dicta in Aeschinē Demosthenis, & in hunc illius, præterea quæ in Demadem Hyperides scripsit: an ea Solon dixisset, vel Pericles, vel Lacedæmonius Lycurgus vel Pittacus Lesbis. Quanquam in causis forensibus solum maledicta Demosthenes vsurpat: Philippicæ vacant cauillo omni & vernilitate. Quippe maculant ea euomentes, quam eos in quos cōtorta sunt, magis. Ad hæc miscent res perturbatq; subfella & conciones. Itaq; rectissime Phocion, qui conuitori locum cedens orationem suam intermisit. Postquam vix tandem iste conticuit, rediens: Iam, inquit, de equitatu & graui armatura audiuiſtis: superest, vt de leui armatura & cetratis exponā. Cæterum quia multi ægre sibi in eo temperant, ac sæpe non sine effectu vocem claudunt obtrectatorum retorsiones, sit concisa verbis retorsio, neq; stomachum præ se ferat vel bilem, sed lenitatem, facete & false aliquatenus mordens. Huiusmodi sunt potissimum retorta maledicta. Nam quomodo tela, quæ regeruntur, robore & firmitate percussi resilire videntur: perinde dictum viriditate & solertia eius, qui est probris lacessitus, reflecti apparet in allatantes. Vt illud Epaminondæ ad Callistratū, qui Thebanis & Argiis improperabat Oedipodis parricidium patris & Orestis genitricis: Atqui hos parricidas nos exterminauimus, vos recepistis. Antalcidæ item Spartiatæ hoc ad Atheniensem, qui dixit: Sæpius tergis vestris à Cephiso inhæsimus: Nos verò vestris ab Eurota nunquam. Lepide etiam Phocion vociferante * Demade: Nec abunt re Athenienses, si insanerint: At te, inquit, si sapuerint. L. Grassus orator ab Domitio rogatus: Tu ne extincta, quā in viuario alebas, murena plorasti? inuicem rogauit eū: Num tu, qui tres funeraſti vxores, lachrymam vllam misisti? Atq; hæc quidem etiam ad reliquam vitam sunt vsui. Iam reipub. alij omnibus ex partibus implicant se ceu Cato: volūntq; bonus ciuis vt à nulla abducatur se sollicitudine vel cura, ac prædicant Epaminondam: quod cū per inuidiam atq; ad contumeliā vectigalibus à Thebanis præ-

Alj, Demosthenes.

fectus esset, non est id munus aspernatus, sed fatus: Non solum magistratus virum, verum etiam magistratum demonstrat vir: ad magnam & amplam dignitatem eam praefecturam euexit: quae ante nihil erat quam cura in viis angustiis stercorei eiciendorum & auertendorum riuorum. Sane ego quoque aduenis sum ludibrio, cum me circa talia frequenter in publico contemplantur occupatum. Verum subleuat me celebre dictum Antisthenis. Nam mirante quopiam, quod medio foro ferret falsamentum: Nempe mihi ipsi, inquit: Ego contra vitio vertentibus mihi, quod fastigium aedificij dimetienti astiterim, calcisq; subactae & lapidibus deportandis: Non mihi ipsi dico me, sed patriam aedificare: Multis enim aliis in rebus pusilli sit & sordidi animi ista sibi curare & per semetipsum obire. Sin vero reipub. & ciuitatis gratia, non degeneris: sed est grandior usque ad res humiles industria & promptum studium. Grauius alij & magnificentius factum esse Periclis putant: ex quibus Critolaus est Peripareticus: qui censeat, ut nauis Salaminia Athenis & Paralus non quavis de causa sed ad vrgentes & graues res deducebantur, sic ut referuemus nos ad praecipua & summa negocia: quomodo rex ille mundi.

*Nam magna suscipit, fortuna exigua
Mandat deus,*

vt est apud Euripidem. Neque enim immodicam Theagenis laudis sitim & ambitionem commendamus: qui cum palmam tulisset non modo solennibus, sed multis aliis ludis, nec pancratio solum, sed & pugilatu dolichoque, epulo denique heroico in finire quodam apposita de more omnibus portione exiit, pancratioque decertauit: quasi vincere nemo ipso debuisset praesente. Vnde coaceruauit ducentas supra mille coronas: quorum plerasque nauis non facias. Quare nihil discedunt ab hoc illi, qui ad omne munus publicum accingunt se, sed incurrunt in ora vulgi offenduntque omnes: atque euadunt, vel quando rem bene gesserunt, inuisi: & si offenderint, deridiculi: & laus eorum sedulitatis initio collecta vertit in iocum & ludibrium. Tale est illud. Metiochus dux est, Metiochus viarum, Metiochus panis, Metiochus farinae est curator, Metiochus omnia mouet, Metiochus in malam rem ibit. Fuit hic ex Periclis amicis vnus: qui illius potentia inuidiose vrebatur & insolenter. Oportet autem vt aiunt cum amante agere populo politicum: & si absit, desiderium apud eos relinquere sui. Quod Scipio Africanus fecit: qui diu rusticabatur, quo et inuidiae pondus detraheret, & iis, qui premi videbantur ab sua gloria, respirare concederet. Clazomenius Timestias fuit caetera in reipub. vir bonus: sed quod tractare omnia per se vellet, imprudens in inuidiam & odium incurrit, donec hoc ei contigit. Forte pueri in via ex fossa quampiam talum, dum ille transit, eruebant: quorum aliqui dicebant quiescendum: Vnus percutiens talum: Vt, ita, inquit, Timestias cerebrum excutiã, quomodo est hic excusius. Quo Timestias audito, cum esse omnibus se animaduertet odio, regressus domum uxori rem aperuit: cui cum iussisset, vt raptis secum necessariis sequeretur, extemplo a foribus excessit vrbe. Apparet Themistoclem quoque, cum par casus ei offerretur ab Atheniensibus, dixisse: Quid malum vos molesti estis multis meis beneficiis devincti. Ex his quaedam recte, quaedam secus sunt dicta. Si quidem benevolentia & sollicitudine a nulla parte reipub. deiciendi oculi: verum ad omnia aduertendus animus, & singula perspicenda: neque sicut in nauigio sacrum instrumentum debemus nos seponere manentes ciuitatis vrgentes necessitudines & casus: sed vt in nauis gubernatores quaedam ipsi manibus suis exequentur, quaedam organis aliis per alios procul sedentes contorquent & circumagunt, adhibentque nautas, proretas & horatores: quorum euocant subinde non nullos ad puppim, committuntque eis gubernaculum: politico item cedere conuenit aliis imperio atque ad tribunal eos cum studio & humanitate excitare: non versare negocia cuncta ciuitatis suis orationibus & rogationibus vel actionibus: sed fidei succinctum & bonis viris singulos ad singulas partes ei consentaneas applicare. Ita Pericles Menippo est ad res foris gerendas usus. Ephialtis opera consilij Areopagitici auctoritatem fregit, Charini legem contra Megareses pertulit. Lamponem ad coloniam Thurios ducendam legauit. Quippe non modo opum, quae in multos videntur distractae, minus inuidiam sentit amplitudo: caeterum etiam officiorum munera expediuntur rectius. Vt enim dissectio in digitos manus non debilitat eam, sed usum eius reddit artificiosum: & officialem: haud aliter qui participat in reipub. aliis munera, actionem efficit communione efficaciorum.

Qui

Qui insatiabili gloriae vel potentiae siti vniuersam in humeros suos remp. sustollit: & ad quae appositus non est neque meditatus, his se ingerit, sicut Cleon ad ductandos exercitus, ad classis praefecturam Philopocemenes, ad concionandum Annibal: haud meretur hic, cum titubauit, ventam: sed audit in super illud Euripidis.

Fabrilis non tractabas, esses cum faber.

Ad dicendum insulsus legationem suscepisti, aut supinus dispensationem domesticam assumpsisti, calculorum rudis quaesturam gessisti, aut senex & imbecillis rectorem egisti militiae. Pericles etiam cum Cimone imperium est partitus, ipse vt vrbi praeset, ille completa classe res cum barbaris gereret. Quippe fuit hic ad arma, ad togam ille magis factus. Laudibus fertur Anaphlystius Eubulus, quod cum fide & opibus si quis alius polleret, non ingesserit se bello Graeco neque ad imperium aspirauerit: sed cura suscepta ararij vectigalia publica amplificauerit, multumque reip. hac parte commodaauerit. Iphicrates vero, quod etiam declamationes domi in coetu meditaretur, ostentui fuit. Nam etsi rhetor bonus, non ineptus esset, debebat tamen in gloria militari acquiescens ludo cedere sophistis. Quia vero populus inuidia & obreccatione eff omnis suffusus aduersus remp. gerentes: multaque compediota, si vacent dissidio & intercessione, ex coniuratione agi suspicantur: quod in causa est, vt sodalitia & amicitiae male audiant, veram quidem inimicitiam vel similitudinem cauendum ne vllam relinquamus: sicut Chiorum concionator popularis Onomademus non permisit, cum seditione fuisset superior, vt omnes diuersae partis vrbe pellerentur: Ne inquit, si semel ab inimicis fuerimus expediti, certamen nobis exoriatur cum amicis. Nam hoc stultum est. Sed quando multitudo rem quampiam magnam & salutarem habet suspectam, non debent omnes quasi coitione facta eandem dicere sententiam: sed duo vel tres dissentire ab amico atque leuiter repugnare, mox quasi reuicti in illius sententiam transire. Hac ratione, dum duci videntur bono publico, trahunt secum vulgus. In rebus vero exilibus, quae non magnopere referunt, non nocet vel vere amicis permittere, vt abs te discrepent, quisque ductus suaratione: quo in praecipuis & maximis videantur ad salutem reip. non ex composito conuenire. Atque est quidem semper vir politicus ciuitatis rector, sicut dux inter apes, idque substituentem animo semper versare in manibus oportet eum remp. Quae nuncupant imperia & quos suffragiis creant magistratus, hos neque nimio captare, neque crebro. Neque est enim viri grauis & popularis inhiare magistratibus, neque populo legitime conferente & vocante repudiare. Imo si etiam infra dignitatem nostram sint, capere eos, seruireque hic populi voluntati. Quippe verum est, vt maioribus magistratibus ornati, vicissim ornemus minores: Atque in sublimioribus, vt est praetura Athenis, Prytania Rhodi, apud nos Bceotarchia modeste non nihil summittamus nos & remissius agamus: inferioribus vero dignationem addamus & splendorem. quo neque despiciabiles in his, neque inuidiosi simus in illis. Porro debemus initio quouis honore non solum illas rationes ob oculos ponere, quas suggererat sibi quoties chlamydem sumebat, Pericles: Aduerte Pericle animum, liberis imperas, Graecis imperas, ciuibus Atheniensibus imperas: sed illud quoque nobis subficere: Imperio obnoxius imperas, subiecte ciuitatis proconsul es, Caesaris procurator es: Non sunt hi lanceae campi neque veteres Sardeis, neque potestas illa Lydorum: contrahenda plus chlamys, respiciendumque ex pratorio ad forum, neque coronae nimios animos credendum, cum cernas supra caput calceos: verum effingendi histriones, qui affectum suum vultumque ac dignationem adferunt, audientes sunt tamen ei, qui verba potestate suggerit, neque superueniunt numeros & modos permissa ab iis, quorum ius est, potestatis. Neque enim adfert haec offensio libilum & explosionem: verum imminuit multis

Piaculi exaetrix truncatrix tristior

Colli securis:

quod Pardalae vestro limitum oblito accidit. Non nemo in insulam deportatus & factus est, vt verbis Solonis vtar, * Phelegradus vel Scinites

* Alij, Phlegadros.

Pro Atheniensi commutata patria.

Pueros paruos ioco excipimus & ridemus, quando inducere sibi paternos calceos moliantur & accommodant coronas. Magistratus ciuitatum, qui insipienter maiorum facta, spiritus, & actiones temporibus praesentibus non quadrantes imitari iubentes

N iij

addunt animos plebi: dum ludos faciunt, in pœnas incurrunt, nisi admodum despiciantur, non ludicras. Siquidem multa licet alia superiorum Græcorum commemorando his, qui nunc viuunt, informare & docere eos: ut si Athenis memoriam renoues non bellorum gestorum: sed quale est egregium illud deletis triginta tyrannis de obliteranda prætorum memoria populis scitum: & quod Phrynichum, qui Mileti expugnationem in tragœdia docuerat, multam irrogauerint: & sumpserint, cum Thebas restitueret Cassander, coronas. Cædem item cum Argis factam audissent, in quibus mille quingentos Argiui ciues suos baculis interemerant, expiari iusserint concionem. In causa item Harpalia cum domos scrutarentur, solam eam, in qua erat noua nupta, præterierint. Hæc enim licet etiam hoc tempore æmulantibus maiores æquare. In-
 10 terim Marachonem, Eurymedontem, Plateas, & reliqua exempla, quæ insunt & gloriari vulgus faciunt in casum, sophistarum scholis relinquunt. Non solum autem debet se præstare quisque & patriam apud præsidem inculpatam: verum etiam amicum habere semper quempiam in aula præpotentem quasi firmum reip. columen. Tales sunt Romani, qui in negociis ciuilibus fauore & studio adfunt promptissimo amicis: ac fructum ex præsidum amicitia eum capiunt, quem cepit Polybius & Panætius, qui per Scipionis coniunctionem maiorem in modum patriis suis commodauerunt. Arium Cæsar Augustus, cum Alexandria esset potitus, manu tenens, atque ex familiaribus cum eo solo colloquens urbem inuectus est. Hinc Alexandrinis, qui summo in timore versabantur, supplicibus recõciliari dixit se propter urbis amplitudinem, propter
 20 conditorem Alexandrum, & tertio in huius, inquit, amici mei gratiam. Num cum hoc beneficio opulente conferri procuraciones valeant & prouinciãrum administrationes, quas multi sectantes apud fores alienas re neglecta familiari cõsenescunt? An corrigendus Euripides, canendumque ac dicendum. Si excubandum est, & aula frequẽtanda alterius, principisque cuiuspiam familiaritati se quis submittere debet, patrię causa eo pulcherrimum est se demittere. Cætera amicitia amplectendæ & affectandæ æquæ & iustæ sunt. Reddendo tamen & præstando dominantibus obtemperantem patriam non debes in super eam opprimere, neque vincito crure simul obnoxium facere collum: quomodo non nulli, qui tam minuta quam grandia ad prouinciãrum rectorum referunt, imo totam subuertunt remp. dum cõsternatam, meticolosam, & nullius rei
 30 faciunt potentem. Nam uti illi, qui sine medico neque cœnare neque lauare assuefacti sunt, ne quatenus quidem per naturam licet, fruuntur sanitate: ita qui quoduis decretum, concilium, beneficium, & procuracionem ad præsidis arbitrium reuocant: compellunt rectores, plusquam volunt, dominos suos esse. In causa est præcipue immodica cupiditas & æmulatio primorum. Aut enim, si quando lædunt inferiores, eo redigunt illos, ut ciuitate profugiant: aut si qua de re ambigant inter se, dum inter ciues succumbere nolunt, adhibent potentiores. Hinc fit, ut curia, populus, iudicia, magistratus denique omnis vim suam amittat. Debet autem populares politicus æquabili iure, potentes inuicem cedendo placans retinere in rep. ac dirimere controuersias, atque ciuilem quandam earum sicut reconditorum morborum medicinam facere, mal-
 40 leque se manus dare inter ciues, quam cum contumelia & iuris patrię euerfione vince re, singulosque alios precari & quam res sit pestifera peruicacia, eis demonstrare. Nunc ne ciuibus & tribulibus domi, ne vicinis & collegis inuicem cum honore & gratia cõcedant, ad oratorum ianuas & in manus pragmaticorum deferunt magno cum detrimento & macula pugnas suas. Medici morbos, quos funditus tollere nequeunt, detorqueunt foras versus corporis faciem: Politicus contra si seruare ciuitatem non valeat unde quaque tranquillam, in intestinis eius certe elaborabit ut procellas & turbines recõdat, ibique eas curet & componat: quo peregrinos medicos & medicamina desideret quam minime. In eo enim versari consilium politici debet, ut securitati inhæreat ac refugiat inanis glorię tempestates & furias, uti est supradictum, animo tamen
 50 sit elato, & fidenti intrepidusque,

Qualis inest illis, qui in festis hostibus alma

Pro patria.

& negociis temporibusque asperis oblectantur & resistunt. Neque enim tempestates excitare ipse debet, sed coortis non deserere remp. neque mouere ciuitatem periculose: sed labascanti & in lubrico positæ subuenire, ac quasi sacram anchoram ex se adhibere liberam admonitionem maximis in fluctibus: quales Neronis principatu Pergame-

Pergamēnos exercuerunt, Rhodios nuper sub Domitiano, & pridem sub Augusto Thessalos: qui Petrarum viuum concremauerant. Vbi non stertentem videas nec trepidam germanum politicum, neque quo seipsum periculo eximat, incusantem alios: sed in legationem proficiscentem, nauigantem, & dicentem præ cæteris: non solum

En percussores nos, pestem auertito Phœbe.

Sed & si culpæ non sit affinis, nec consors plebis, caput suum tamen pro illorum salute discriminibus offerentem. Nam est hoc cum honestum, tum præterea vnus viri sæpe numero virtus & excelli spiritus admiratione incussa conceptam in omnes iram permulserunt terribileque & atroces minas discusserunt: quod comprobasse videtur in
 10 Buli & * Sperchirex Perfarum, sicut in Sthenone comprobauit Pompeius: quando supplicia exacturo à Mamertinis ob eorum defectionem, inique facturum ait Sthenon si vnus culpa authoris complures insontes necaturus esset. Se namque esse eum, qui per motis amicis & vi subactis inimicis ad defectionem retraxisset ciuitatem. Quę ita Pompeij animum pepulerunt, ut & ciuitatem crimine liberaret, & cum Sthenone ageret clementer. Syllæ hospes simili virtute apud dissimilem vsus generosa morte occubuit. Nam cum capto Præneste Sylla omnes ciues deliberatum haberet contrucidare, vni tantum illi ob ius hospitale parceret, nolle fatus se patrię extinctori salutem suam debere coniecit se in ciuium cærum, atque cum iis est concisus. Cæterum huiusmodi tempora deprecari, ac meliora oportet expectare. Cum autem res sit magistratus
 20 omnis & is, qui eo fungitur, sancta & ampla, est is honorandus imprimis. Honos autem magistratus est concordia & amicitia cum collegis multo magis quam corona & prætexta. Qui vero ex comilitio & ex eo, quod vna pubuerint, amicitiam ordiuntur: collegium contra præturæ & consulatus rudimentum capiunt alienationis: hi ex tribus malis vnũ non defugiunt. Aut enim, dum pares putant sibi collegas, ipsi remp. turbant: aut dum præstantiores, inuidet iis: aut dum humiliores, fastidiunt: cum colere oportet meliorem, ornare inferiorem, parem cohonestare, amplecti vero & diligere omnes: quod non mensæ vel vini vel contubernij vinculo, sed communi & publico amicitiam cõtraxerint, ac quodammodo paternam à patria acceperint beneuolentiam. Siquidem male audiuit Scipio Romæ: quod cum epulum in ædis Herculis
 30 dedicatione præberet, collegam non inuitasset Mommiũ. Nam si alioquin alieno esse inter se mutuo animo ipsi existimabant: at in talibus honorem sibi mutuo habere & comitatem demonstrare magistratus causa debuissent. Quando igitur viro cætera Scipioni memorabili benignitatis adeo minutum officium præteritum notam superbiam inuissit: quid num eum, qui dignitatẽ imminuit collegæ, vel splendida eius gesta allatrat, vel omnia simul arripit atque ex peruicacia ad se trahit, illi vero detrahit, virum censebis ciuilem & moderatum? Memini iuuenem me etiam num in legationem cum alio ad proconsulem missus essem: cum ille casu quodam restitisset in itinere, me solum conuenisse pro consulem & negocium transegisse. Ut iam reuersus domum eram renunciaturus legationem, exurgens pater seorsum præcepit mihi, ne
 40 cerem: discessi, sed discessimus: neque dixi, sed diximus: reliquaque cum collega participans & communicans ut referrem. Quippe non modo est ciuile hoc & humanum, verum etiam inuidiæ stimulum laudi detrahit. Hinc magni viri rebus præclare gestis fortem fortunam consortem faciunt laudis suæ. Sic Timoleon excisus in Sicilia dominationibus templum Casus excitauit. Sic Python, quem, quod interfecisset Cotyn, magnificiebant Athenienses & honorabant: Deus hoc, inquit, manu vsus mea perpetravit. Lacedæmoniorum rex Theopompus ei, qui stare iactabat Spartam regibus imperandi scientibus: Imo, inquit, popularibus parendi scientibus. Hæc efficiuntur per se mutuo. Aiunt autem plerique atque arbitrantur institutionis politicæ, ut recte obsecundantes præstet ciues, munus esse. Siquidem pars quæque in ciuitate parentium quam imperantium amplior est. Ac spacio exiguo imperat quisque, parat vero
 50 semper in libera ciuitate, qui remp. tractat. Est itaque pulcherrima & vtilissima dicto audientem rectoribus esse disciplina, etiam si opibus & gloria sint inferiores. Quippe indignum est, ut is, cuius in agenda tragœdia primę sunt partes, Theodorus vel Polus mercenarius aliquem, qui tria tantum verba loquitur, sequatur sepe, & demisse appellet, si diadema ille & sceptrum habeat: in actibus vero seriis & rep. locuples & illustris positum in magistratu popularem & inopem vilipendat & despiciat, insultans & deprimens dignitatem ciuitatis suę, nec potius amplificet & cumulet gloria & potentia

* Alij, Sperchye.

sua magistratum. Hoc modo Spartæ ephoris reges assurgebant, atque ex populo, qui accitus esset ab eis, non lento gradu, sed cursim & propere per forum volans ostendebat civibus obsequiam suam: gloriabaturque in eo, quod honore magistratus prosequeretur: non ut insolentes non nulli & inepti: qui ad vendendam ingentem potentiam suam ludorum curatores suggillant, & choragos in Bacchanalibus maledictis incessunt, prætoresque & gymnasiarchas irrident: nescij nec discentes honorare sapius quam honorari esse honorificentius. Siquidem viro magna in rep. autoritatis maiori honori est, si magistratum stipet & sequatur, quam si ab illo ipse stipetur & deducatur: Imo vero hoc odium & invidiam, illud synceram & profectam ex benevolentia conciliat gloriam. Quod si quando ad fores eius appareat, salutet prior, & capiat in deambulando medium: cum nihil sibi detrahit, tum civitati honorem adiungit. Iam populare est etiam convitium ferre & stomachum magistratus, atque hoc sibi Diomedis subicere:

Etenim laus me inde sequetur:

vel Demosthenis illud: non esse in præsentem se Demosthenem tantum, sed thesmothetem quoque vel choragum vel coronatum. Quocirca producenda expetendarum pœnarum dies. Aut enim ultionem ab eo, ubi abierit magistratu, exigemus: aut hoc compendij adferet nobis tractus, quod ira nostra deferuisset. Studio tamen & prospicientia & sollicitudine de rep. cum omni semper certandum magistratu. Qui si probi sint, præcipiemus, quæ officij eorum sunt, monebimusque & suggeremus consilia nostra, quibus vii recte poterunt, iuuabimusque eos, ut inclariscat resp. Quod si obtorpuerint illi, vel segnes fuerint, vel improbitate teneantur ad actionem: tum debet ipse accedere, & verba facere ad populum, neque negligere vel postmittere, quod e rep. sit: quasi non deceat gubernaculum tenente alio inferre se & intrudere in illius partes. Lex enim semper recte agenti & tenenti, quæ expediunt publice, primum ordinem in rep. assignat. Erat quidam in castris, inquit Xenophon: qui etsi neque imperator, neque ordinum ductor foret, bonis consiliis tamen & audendo imperium arripens viro Grecos conseruauit. Ex Philopœmenis factis clarissimum est, quod occupata ab Agide Messene, cum detrectaret prætor Achiuorum suppetias venire, & rem ignauia proderet, erumpens cum promptissimis sine vlllo decreto eriperit illi urbem. Hoc tamē cauendum, ne modica vel quavis de causa extraordinarium quid agamus: verum rebus postulantibus ut Philopœmenes: vel rei magnifice perpetranda gratia, ceu Epaminondas, qui contra legem Bœotarchiam suam in septem menses prorogauit: quibus irrupit in Laconiam & res Messenicis transiit: quo si hinc in crimen vocemur vel incusemur, purgare crimen necessitudine valeamus, vel alleuationem periculi magnitudinem & decus habeamus rei gestæ. Celebratur Iasonis, qui apud Thessalos dominatus est sententia, quam vsurpabat semper, cum aliquos læderet vel premeret: necesse esse, in paruis ut delinquerent, qui in magnis recte agere vellent. Hoc dictum confestim odorosis dominationem redolere. Ciuius illud præceptum, ignoscenda & condonanda multitudini parua, ut maioribus obistere & compescere valeas peccantes. Quoniam qui nimium acris est ubique & vehemens, nihilque concedit vel coniuert: sed vsque quaque asper & inexorabilis est, hic reniti etiam sibi & fremere aduersus se assuefacit populum: cæterum est ingruentibus magna vi fluctibus non nihil laxandus pes, permittetque quædam atque indulget benigne ludenti focium se præbens, sicut in sacrificiis, ludis, & theatris: quædam sicut domi adolescentium offensas videre & audire dissimulabit: ne correptionis & monitionis vis tanquam medicamenti exhauriatur & elanguescat: sed vigorē & fidē retinēs in grauioribus pungat & mordeat acrius. Alexandrum, delato ad eum aliquid sorori cum formoso iuvene intercessisse: non excanduit, sed ait, permittendum illi quoque non nihil frui regno. Parum recte, qui talia indulgebat, neque ex dignitate sua. Non est enim imperij dissolutio & petulantia fruitio appellanda. Populo politicus iniuriam in ciues, vel bonorum alienorum publicationem vel partitionem publicorum nullam, quoad eius facere possit, permittet: sed suadendo, docendo, & terrendo libidini huiusmodi repugnabit, qualibus Cleon alendis & intendendis examen, ut ait Plato, in ciuitatem aculeatorum furorum inuexit. Quod si solennis patrii vulgus vel honoris diuini prætextu ludos aliquos vel congiarium non sumptuosum vel munus benignum vel largitionem concupiscat: ne recludatur ei hic liberalitas & ararij copia. Quando quidem Periclis actiones

actiones & Demetrii huiusmodi multa habent. Cimon quoque forum platanorum consitione & ambulationibus ornauit. Cato cum populum a Cæsare animaduerte ret in Catilinæ cõiuratione sollicitari atque ad nouandas res præcipitem esse, induxit senatum, ut inopi plebi frumentum congiarium daret: quo munere populares procellæ conquieuerunt & fuerunt motus compressi. Siquidem quomodo medicus, qui corruptum sanguinem affatim extrahit, modicum præbet inno cui alimentum: perinde vir politicus, cum magnam labem vel incommodum exemerit, facili inuicem munere & blâdo indignatione & querimoniam placabit. Expediit interim ad vtiliora populi libidinem traducere: quod Demades, cum vectigalia publica haberet in manu sua, fecit. Nam cum pararet populus defectionem ineuntibus ab Alexandro classem suppetias mittere, stipendiumque iuberet ut ille præberet: Habet, inquit, pecuniam ararium. Conseceram enim ad congiarium, unde capturi vos selibras eratis. Sin mauultis eam in hæc expendi, absumite rem familiarem. Hac ratione, ne diuisione illa fraudaretur, cum missam faceret classem populus, offensam aduersus Alexandrum eius restinxit. Multa enim sunt damnoſa, quæ recta non amoliaris: verum quærunt omnino anfractum aliquem & circumflexionem: quali est Phocion vsus. Cum iuberetur in commodo tempore arma Bœotie inferre: pronuciari extemplo imperauit, ut omnes adulti, qui annum lx non excessissent, ad signa adessent. Frementibus grandioribus natu. Quid malum vobis ciferatis, inquit: Dux ego vobiscum ero octogenarius. Eodem modo legationes intempestiuas reiiciens allegando ad id munus vna obeundum proficiscendumque multos minus idoneos, easque sarcinas ac vasa ut deferant præcipiendo, quæ impedimento & dedecori futura sint. Ante cæteros illi, qui ista suadent, & incitant populum, trahendi sunt eo & affiscendi: Aut enim interpellare negocium videntur, si causificentur ipsi, aut si adhibiti sint, in partem venient molestiarum. Cæterum quando res transigenda magna & conducibilis est, coniuncta tamen cum magna contentione & labore: hic enitere, ut ex amicis tuis legantur optimi, aut ex optimis placidissimi. Hi enim quam minimum refragabuntur tibi, & quam maxime te subleuabunt, si prudentia citra æmulationem præditi sint. At tamen perspecto ingenio tuo debes, quam ad rem minus altero sis appositus, eos, qui plus illic valeant, præ tui similibus cooptare. Ita Diomedes ad speculandum adiunxit sibi præteritis viris fortibus solertem. Hoc modo enim negocia in æquilibrio stant, neque existit mutua æmulatio inter eos, qui diuersis subnixi virtutibus & facultatibus laudem quærunt. Ita adhibe in causa agenda adiutorem & legationis socium, si facundia deficiaris, disertum: sicut Epaminondam Pelopidas: si non sis communis & habilis ad agendum cum populo, sed fastuosus, ut Callicratidas, festiuum & blandum: si debili & torpido corpore, laboris patientem & robustum, ut Nicias Lamachum. Sic fuit admirabilis Geryones: cui multa crura, manus, & oculi erant, quæ anima vna cuncta regebat. Politicus vero licet, si non corporibus solum & pecuniis, sed fortunis etiam, & opibus & virtutibus conspirauerint in vnum negocium collatis præ alio eadem in re celebre nomē consequi: non Argonautarum exemplo, qui relicto Hercule compulsi fuerunt scæminarum fascinationibus & veneficiis se seruari & furari vellus illud aureum. Aurum, in certa templa qui penetrant, relinquunt foris, ferrum secum in nullum inferunt. Quia vero commune est suggestus templum Iouis consiliorum & urbium præsidis, iurisque & iustitiæ: in ipso iam limine auaritiam & pecuniæ cupiditatem velut ferrum & ple-nū rubiginis morbū excute ex animo, atque in cauponum & sceneratorum forū proiice. Tu vero eum, qui quæstum ex publico facit, caue ac sacras ædes, sepulchra, amicos eum compilare, furari ex proditione, ex falsis testimoniis existima, consiliarium esse infidum, iudicem periuurum, in magistratu nummarium, breui nullius expertem sceleris. Itaque non est pluribus de his agendum. Porro ambitio quantumuis elatiora pacitate sit, non minoribus vitis tamen in rep. est cooperta. Etenim est illa audacior. Quippe occupat non languida aut demissa, sed imprimis valida ingenia & strenua: auraque popularis extollens eam & impellens laudibus effrenem atque intractabilem reddit. Hic, sicut Plato inculcandum dicit iuuentuti iam à teneris vnguisculis, corpori foris adhibere vel parere aurum nefas esse, quod peculiare cum animo temperatū habeat: quo ni fallor obscuri significat pertinentem in naturam eorum ex natalibus virtutem: pari modo ambitionem permulceamus, aurumque ei esse ostendamus in corruptum, syncerum, nec adulteratum, & intactum liuore & obtreccatione honore: qui

perpensis & perspectis rebus gestis & actionibus nostris increfcit: vnde nec opus habere eam pietis vel fictis vel areis honoribus, ex quibus ad alios redit gloria. Si quidem laudatur, non cui factus est, sed à quo tubicen & satelles. M. Caro cum statuarum Romæ infinitus viseretur numerus, noluit vllam sibi erigi: Malo, inquit, quæri, cur statua mihi nulla posita sit, quam cur sit. Veniunt namq; in inuidiam ista: existimant que, quibus delata non sunt, his se gratiam debere populus: affectos sibi debere atque incurrere in oculos, atque velut à mercenariis officia ab his exigunt. Vt igitur qui Syrtim est præuectus, hinc nauem in freto fregit: nihil iste magni vel gloriosi egit: sic qui ærarium & prouentus publicos conseruauit, compertus autem in consulari tu est vel censura facinoris: hic in excelsum quidem promontorium impegit, perinde tamen hauritur. Optimus quidem ille sit, qui nihil tale concupiscit, sed fugit & deprecatur. Quod si expeditum non sit populi munus & beneficium quando eo delabitur, reuicere tanquam non argentarios vel mercenarios agonas edamus, sed sacrum reuera & coronatum: satis est inscriptio quædam, tabula, plebiscitum, & ramus oleaginus, qualem sumpsit ex arce Epimenides, cum urbem lustrasset. Anaxagoras delatos sibi honores repudiatis petiit, die illa, qua vita excessisset, vt permitteretur pueris ludere & à literis feriari. Septem Persis, qui magos interemerant, eorumq; posteritati concesserunt tiaram anteriore capitis parte gestare. Quo quidem signo, quando facinus illud aggrediebantur, sunt vli. Nec caruit honos, qui Pittaco fuit habitus, ciuitate. Hic ex agro, quem ciuibus pepererat, cum fundum, quantum vellet esset capere iussus: tantum cepit, quatenus iaculum, quod manu torlit, peruenit. Horatius Cocles Romanus tantum agrî, quantum ipse vno die claudus circumarauit. Neque enim debet merces esse honos facti, sed indicium: quo perennet, vt illi durauere. Ex trecentis Demetrii Phalerei statuis æruginem vel squallorem nulla sentit: sed illo etiam num viuo euerse fuerunt omnes. Demadis cõflauerunt in matulas. Quod quidem multis honoribus contigit, nõ improbitate modo eius, qui delati fuerant, sed magnitudine etiam sua inuidiosus. Est itaque optima & fidelissima honoris custos tenuitas. Ingentes, immodici, & immanes enormium statuarum more cito collabuntur. Honores hic nomino, quos vulgo iuxta Empedoclem, quatenus fas est, vocant. Assentior tamen ego quoq; Quando quidẽ germanum honorem & gratiã in beneuolentia & animo positum memorũ non despiciet vir politicus, ac ne gloriam quidem fastidiet declinans placere iis, quibuscum viuít, vt Democritus voluit. Neq; enim canum blandimenta & equorum charitates venatoribus & equorum altoribus sordent: ceterum expedit & oblectat domesticis & familiaribus bestiis eam affectionem erga ipsos imprimere, quam Lysimachi canis demonstrauit, & quã Achillis equorum narrat poeta erga Patroclum fuisse. Equidem cum apibus quoque melius actum iri arbitrer, si blãditi & admittere eos, qui ipsas alunt & fouer, quam infestis petere aculeis mallent. Nunc has castigant fumo, equos lasciuientes & rebelles canes collaribus & frenis ducunt inuitos. Hominem homini sua sponte placidum & mansuetum præterquam beneuolentiã fides probitatisque & iustitiã opinio reddit nihil. Quapropter summum præsidium esse ostendit Demosthenes aduersus tyrannos ciuitatibus diffidentiam. Hæc enim potissimum animi pars, qua fidem habemus, exposita est circũuentionibus. Sicut igitur Cassandræ, quæ nulla in existimatione erat, scientia rerum futurarum inutilis fuit ciuibus, quæ ait:

Vatem voluit frustra sane esse me deus.

Quando ante cladem sum numerata insana ego,

Calamitate accepta nunc sapiens vocor:

ita fides erga Archytam & charitas erga Battum ciuium multum consulentibus hoc propter eorum existimationem commodauit. Ac conciliat quidem hoc primum & maximum bonum nomini politicorum ea, quæ aditum præbet ad actiones, fides. Alterum, quod aduersus inuidos & improbos pro armis sit bonis viris multitudinis beneuolentia, quæ

Mater vt à placide stertente infante repellit

Muscã:

summouet inuidiam atque ad authoritatem comparandam hominem nouum nobilibus, pauperem pecuniolis, & priuatum adæquat magistratibus. Breui ubi veritas & virtus

virtus adiunctæ sunt, secundus est & constans ad reip. aditum ventus. Contemplare contrariam dispositionem, eamque explora in exemplis. Dionysij liberos & coniugem constupratos Itali interemerunt. Inde combustorum cadauerum cineres ex nauigio in altum dissiparunt. Menandro cuidã, qui iuste apud Bactros regnauerat, post in castris defuncto, de cætero iusta ciuitates promiscue fecerunt: verum de reliquiis cum conflarentur inter se, ægre conuenit inter eos, vt partibus æquis cinerum acceptis digrederentur, excitarenturque apud omnes eius monimenta. Vice versa A-cragantini à Phalaride liberati lege se iuerunt: nequis pallium glaucum ferret: quod tyranni spiculatores glaucis subligaculis vli fuissent. Persæ, quod naso adunco fuisset Cyrus, etiam num amant eos, qui naso sunt incuruo, eosque existimant pulcherrimos. Hic amor omnium est firmissimus iuxta & diuinissimus, quem ciuitatibus & populis erga vnum infundit virtus. Illi ex ludis, vel ex congiariis, vel gladiatorum muneribus adulterini & falsi meretricias respiciunt plebis assentationes, quæ semper danti & largienti applaudit, momentaneamque & fugitiuam afflat gloriam. Recte sane ille, qui primus labefactatum dixit populum ab eo, qui princeps eum redemerat, amittere animaduertit plebem vires suas, quando venalis esse cœpit. Mercatores item illi ita reputent oportet, cum magnis impensis licentur gloriam, plebem se armare & ferocem reddere, quasi rem magnificam adimere & tribuere valeat. Non oportet esse tamen, si per rem familiarem liceat, in vilitatis munificentis astrictum. Quando quidem non largientem de suo opulentum multitudo quam compilatorem ararij pauperem peius odit: quod hoc necessitate fieri, illud despectum & contemptum arbitretur sui. Sint igitur largitiones primũ gratuita. Ita enim obstupesciunt & auctorant magis eos, qui accipiunt. Deinde in tempore, quod ciuilem & honestum prætextum habeat: & cum diuino coniunctæ cultu, qui omnino ad pietatem ducat. Siquidẽ occupat animos vulgi validus motus & opinio grande quid & augustum deum esse: quando eos, quos ipsi honoribus prosequuntur & magnos ducunt, erga diuinum numen tam vident munificos & prolixos. Ita quomodo ademã Plato iuuentuti, quæ instituitur, concentum Lydium & Phrygium: superiorem, quod animi mœrorẽ & luctum excitet: alterum, quod propensionem in voluptates & lasciuiam intendant: sic munera, quæ sauitiam & feritatem vel vernilitatem & libidinem acunt & alunt, ante omnia exige ciuitate: sin minus, fuge & obliste multitudini ista spectacula flagitanti. Semper autem in muneribus dandis probum & frugale tibi argumentum subice: quod honesto & necessitate definiatur, vel certe voluptate & oblectatione ab omni noxa & petulantia aliena. Quod si facultates trã modicã sint, centroq; & spacio ad vsum tuum circumscriptæ: haud est animi degeneris vel abiecti in opiam cõsistentem cedere copiosorum munificentis, nec versuram facientem miserandum simul & ridiculum in muneribus se præbere. Neque enim tegere possunt esse impares se, vel amicis importunos, vel assentiri creditoribus: vt neque laudem sibi neque authoritatem, sed infamiam potius & contemptum iis impensis comparent. Quare operæ precium est hic semper Lamachi & Phocionis meminisse. Hic poscentibus ab ipso in sacrificio Atheniensibus congiarium plaudentibusque frequenter: Puderet me, inquit, vobis si largirer, & Callichi huic, monstrato creditore, non dissoluerem. Lamachus in expeditionis rationibus pecuniam in crepidas & pallium suum factas semper expensam referebat. Hermoni Thessali magistratum ob paupertatem defugienti lege lata attribuerunt lagenam vini menstruam & medimnum farinæ quarto die cuiusque mensis. Ita non est fateri paupertatem fordidum: neque minus pollent in ciuitatibus, quam qui epulum præbent & congiaria dant, egeni: si virtus & fides libertatem eis loquendi concedant. Debet autem sibi ipse hic moderari quisque: vt neque in campum descendat depugnaturus cum equire pedes, neque in circum, thymelas & viscerationes certaturus cum locupletibus de gloria & potentia pauper: verum virtute & grauitate cum facundia vt ciuitatem regat, perpetuo studere, quod non solum honestum est & amplum, verum etiam gratum & iucundum, ac Cæsi potius stateribus. Neque enim procax est & importunus vir bonus, neque temperans præfractus neque

Incedit hic acerbe ciues intuens:

sed primum affabilis & communis, vt aditus & accessus ad eum omnibus sit facilis, domum præbet patentem velut portum & asylum perpetuum operam eius desideranti.

bus, sollicitudinemque & humanitatem non opera tantum & sedulitate, verum etiam dolendo vicem titubantium & gratulari se successibus demonstrando: nusquam molestus est neque fatigat seruatorum agmine in balneo, non occupandis locis in theatro, neque luxu & lautitia inuidiosa inlignis, sed communi & æquabili vestitu, victu, liberorum educatione, & cōiugis cultu, vt qui populari & vulgari modo viuere velit. Iam consiliarium benignum, aduocatum gratuitum, conciliatorem ad vxores virorū candidum atque amicorum inter ipsos præbendo se: non paruam diei partem reipub. in foro vel in pulpito vacando: tum non per omnem vitam ad se trahendo, sicut Cæcias nubes vnde quaque munera & procuraciones: sed assidue curis reipub. intendendo, eiusque administrationem vitam & actionem, non negocium vt plarīq; neque publicam functionem numerando, his & similibus omnibus conuertit ad se allicitque multitudinem, quæ adulterinas & fucatas aliorum assentationes & illecebras cum huius sedulitate & prudentia collatas esse cernit. Demetrii palpatores reges appellare cæteros nolebant: sed Seleucum elephantorum magistrum, Lyfimachum thesauris prefectum, Ptolemæum nauarchum, Agathoclem insulæ rectorem vocabant. Vulgus autem et si initio bonum & cordatum virum spreuerit: post tamen, vbi eius candorem perspexit & grauitatem, solum pro ciuili, populari, & magistratu habet, reliquorum alium munerarium, alium conuiuatore, alium gymnasiarchum ducit & nominat: mox sicut in conuiuio Callia sumptum faciente vel Alcibiade Socrates auditur, & ad Socratem contuentur cuncti: ita sanis in ciuitatibus largitur Ismenias, epulum præbet 20 Lichas, ludos facit Niceratus: Epaminondas, Aristides, Lysander in summo magistratu sunt, rempub. gerunt, exercitus ducunt. Hæc respicienti non est animus demittendus, neque stupendus, qui colligitur ex ludis, popinis, polyandriis plausibilis ad vulgus splendor, & temporarius vnaque cum gladiatoribus & scenis euanescentis: qui nihil, quod gloriosum sit & amplum, habeat. Ac periti quidem curandarum & alendarum apum quod maximos bombos edit alueare & strepit, hoc gliscere & esse putant sanum. Cui vero ratione præditi & ciuili curam examinis deus dedit, hic quiete potissimum & lenitate populi felicitatem eius metiens, cætera comprobabit & pro viribus æmulabitur Solonis: verum hæsitabit & mirabitur, quare vir ille motus infamia notauit eum, qui in ciuili discordia neutri parti se aggregauit. Neq; enim in corpore fit pars affecta conuersionis ad sanitatem principium ab simul affectis partibus: sed quando præualens in integris temperatura id, quod contra naturam est, immutauit: item quando populus non discessit funesta & exitiabili seditione, sed languescit: ibi oportet, quod eius integrum & validum est, frequens admisceri, adhærescere, atq; associari, quia affluit huic illud, quod ei est affine, penetratque per partem agræ. Quæ vero ex toto exurrexerunt, hæ sunt prorsus labefactæ: nisi qua vi peregrina & coertione subactæ resipuerint. Haud par est tamen, vt ita in seditione delideat, quasi nullus mali sensus eum tangat, nihilue moueatur, tranquillitatem prædicans suam securamque & beatam conditionem, atque aliis offensantibus se oblectans. Sed hic potissimum cothurnus calceandus est Theramenis, atque cum vtriusque partibus agendum, & aggregandum se neutris. Non enim existimaberis, quia non eadem in fraude hæres, alienus: sed subueniendo esse omnium communis: nec quod non idem te perculerit infortunium, inuidiam subibis, si casum tibi acerbum esse iuxta omnium ostenderit. Primum est autem, ne vnquam in partes discedant, prouidere, idq; actionis politicae sicut artis summum ducere & pulcherrimum officium. Vides enim inter suprema bona ciuitatum, pacem, libertatem, vbertatem telluris, pubis lætitiā, & concordiam nihil populos hoc tempore politicos ad pacem requirere. Siquidem profligatum est ex nobis & exulat omne Græcum, omne barbarum bellum. Libertatis quatenus, qui rerum potiuntur, tribuunt, sunt compotes populi: plus fortassis nō sit ex vsu. Fœcunditatem terræ affluentem, commodamq; temperiem tempestatum anni, 50

Et patribus matres germanam gignere prolem,

incolumitatem nascentibus, qui sapit, votis petet ciuibus suis ab diis. Vnum ergo politico ex illis, quæ eius officij sunt, reliquum est: quo nullum est bonum aliud excellentius, vt concordiam semper constituat amicitiamq; inter ciues suos mutua: contentiones, dissensiones, simultatem omnem discutiat: sicut in amicorum cōtrouersis si cum parte, quam plus apparet læsam esse, congregiatur prius, ostendatq; communem sibi cum illo iniuriam molestiamque esse: ac tum denique tentet lenire eum

eum & subicere eos, qui iniuriam accipiunt & cedunt, non moderazione & grauitate tantum lacessentibus & vincere contententibus, sed & animi celsitudine & magnitudine præstare, paululumque de iure suo remittentes pulcherrimam & maximam palmam obtinere. Inde singulatim & in communi declaret & exponat Græcorum fractas opes, in quibus acquiescere præstet sanis, in ocioque & vnitate vitam traducere, postquam nullum in medio reliquit fortuna certaminis præmium. Quæ enim præfectura, quæ gloria victoribus, aut quæ authoritas relicta est, quam paruum proconsulis edictum euertat & transferat in alium: quæ vt tibi remaneat, nullum habet operæ precium. Quia vero sicut incendium raro ex ædibus sacris & publicis, sed 10 lumen in domo priuata neglectum vel incensa palea flammam ingentem edit & publicam calamitatem adfert: pari modo non semper discordiam ciuilem contentiones de iure publico accendunt: cæterum ex negociis subinde & offensionibus priuatis, quando in publicum erumpunt, totam sollicitant ciuitatem: magnopere ad politicum pertinet, his vt medeatur, atque hæc occupet: quo partim omnino non exoriantur, partim comprimantur quam ocyssime, partim non gliscant neque comprehendant rempub. verum consistant inter dissidentes: attendatque ipse ac demonstrat aliis priuata, si postmittantur neque curentur initio, neque componantur, in publicam & paruam in magnam euadere perniciem. Sic maxima nouatio extitisse Delphis perhibetur: quod cum Crætis filiam Orgilaus Phalidis filius esset vxorem ducturus, & crater in libando mediis casu ruptus: id in malum omen vertens relicta sponsa cum patre se subduxerit. Quibus cum Crates paulo post aliquantum ex sacro auro subiecisset: Orgilaum fratremque eius indicta causa de rupe præcipitauit. Inde etiam amicos non nullos eorum & necessarios in Prouidentia fano supplices trucidauit. Multa cum essent huiusmodi infecuta, necatis Delphis Cratete & seditionis, ex eorum pecunia sacra appellata inferiora sacra exædificauerunt. Syracusis duorum adolescentium familiarium alter amici scorto, quod fidei suæ erat creditum, dum ille peregre agit, stuprum obtulit. Hic reponens illi iniuriam vxorem eius stuprauit. Ibi ex maioribus natu quidam in curia profectus iussit, vt vterq; vrbe pelleretur prius, quam inimicitia sua velut contagione ciuitatem infectam perderent. Eum tamen non secuti, sed in partes discedentes optimum reipubl. statum ingentibus calamitatibus euertere. Nec vera domestica tibi exempla desunt, Pardali cum Tyrrheno simultas: quæ ex tenuibus & priuatis causis in rebellionem & bellum euecta Sardeis pene obruit. Quare non debemus ciuiles sicut in corpore offensiones, quæ cito tabe inficiunt, parui facere, sed occurrere, reprimere, & opitulari. Siquidem attentione, vt ait Cato, vel magnum efficitur paruum, & paruum in nihilum redigitur. Ratio ad persuadendum in his potior nulla, quam si propriis in tuis cōtrouersis reconciliabilem te & facilem præbeas: si sedatus in primis querelis maneat, neque cuiquam peruicaciā vel bilem adiungas vel motum animi alium: qui necessariis cōtrouersis asperitatem suffundat & acerbitem. Quippe digladiantium in palæstris manus deuincunt fasciis: quo non euadat in grauius malum certamen, sed plagam infligat mollem & lenem. In iudiciis & actionibus, quas aduersus ciues institueris, rectius feceris: si simpliciter & nude expositis criminibus experire, neque vt tela sic causas acuas, easque probris, maleuolentia, & minis atroces, immanes & publicas efficias. Ita qui agit cum iis, quibuscum ei est negocium, hic obsecundantes alios habebit. Contentiones vero de repub. similitatibus sublati priuatis leues euadunt, neque asperitatem adferunt vllam vel vulnus insanabile infligunt.

O ij

Qua ratione ex inimicis emolumentum capias, commentarius

Nobili ac strenuo viro Ottom à Bylandt domino de Reidt & de Brempt, aula Iuliacensis magistro dicatus.

VIDEMVS quidem placidissimam ipsum te Corneli Pulchre resp.¹⁰ tractandæ secutum rationem: in qua resp. imprimis commodans aduentibus priuatim præbes te facilimum. Quando autem regionem inuenire vacantem bestiis feris & virulentis licet, quod de Creta tradunt: resp. vero, quæ non effuderit inuidiam nec æmulationem vel concertationem, quæ vitia imprimis pariunt simultatem, hæcenus non est reperta: imo si nihil aliud, implicant inimicitias amicitia nos: quod Chilo ille sapiens cum aduertisset eum, qui inimicum iactabat habere se nullum, rogauit, an ne amicum quidem haberet: debet meo iudicio is, qui tractat rempub. cum alia de inimicis perspecta habere, tum Xenophonitis attente audiuisse dictum, prudentis esse etiam ex inimicis emolumentum capere. Quæ igitur nuper mihi in mentem venit de his disserere, ea tibi ad verbum in vnum contracta misi, omittens quam maxime potuit ea, quæ in præceptis politicis literis mandauit, quando & eum librum in manibus tuis frequenter video versari.

PRISCIIS mortalibus satis erat, vt ab animantibus peregrinis & feris ne læderentur, atque hunc ponebant illi certandi cum feris finem. Posteriores autem docti iam ea in vsum suum vertere, etiam fructum capiunt ex iis, dum carnibus earum vescuntur, pilis amicitiant se, ex felle & coagulo medicinam faciunt, atque armant se tergoribus: vt iam verendum sit, ne ferarum solitudine vita homini fera & inops & syluestris euadat. Ac quoniam præclare secum ceteri agi putant, si sint ab inimicorum noxa securi: cordatos vero etiã ex alienis ait vtilitatem ducere Xenophon, non est ei fides abroganda: verum ratio & ars inuestiganda est, qua consequi hanc commoditatem valeant, quibus viuere non licet sine inimicis. Haud valet arborem mansuifacere agricola omnem, neque omnem feram edomare venator. Inierunt igitur rationem, vt etiam alios in vsum nihilominus ille ex infrugiferis, hic ex feris profectum faceret. Maris haustus alienus & nocuus est, at pisces alit, oramque in omnem transmittit, & vehiculum est ad importata & exportata paratum. Cum Satyrus ignem, vt primum apparuit, osculari & complexi vellet, Prometheus,

Heus hirce, inquit, lugebis tuam barbam quidem, quemcumq; tangit, vrit.

At lumen præbet teporemque, & artis organum est omnis iis, qui vti eo norunt rite.⁴⁰ Inimicum item specta, vt alio qui nocuus & morosus sit, an ne contrectari vsquam permittat se, atque vsum aliquem præbeat peculiarem, sitque frugifer. Nempe sunt etiam res multæ aliæ tristes, infestæ, asperæque occurrentibus. Atqui vel morbis quidam cernis quemadmodum vsi sint ad tranquillam vitam, laboresque oblati multos roborauerint & subegerint. Complures vero exilium quoque & pecuniæ iacturam ad occasionem ocij & studij sapientiæ vertere: velut Diogenes & Crates. Zeno nauigium suum meritorium cum fractum accepisset: Probe sane facis, inquit, fortuna, ad lænam quæ nos redigis. Vt enim animantes, quæ valentibus sunt stomachis & firmissima valetudine, angues & scorpiones vorant & conficiunt: quædam lapidibus & testis vescuntur, quæ robore & feruore peragunt spiritus: cum fastidiosi & valetudinarij, si panem & vinum assumant, nauscent: item insipientes peruertunt & amicitias, sapientes vero valent scite vti vel inimicitias. Ac primum censeo id, quod est in inimicitia nocentissimum, esse posse intentis vtilissimum. Quidnam istud est? Nempe excubans perpetuo inimicus factis tuis imminet, neque quærens vndique ambit vitam tuam: qui non quercum tantum Lyncei more penetrat acie, neque lapides & testas: sed etiam amicum, seruum, familiaremque omnem,

omnem, vt facta tua indaget, quantum eniti valet, consiliaque rimetur & perscrutetur. Nam amicos aduersa valetudine teneri subinde & decedere * cunctatione & negligentia nostra ignoramus: inimicorum vero tantum non somnia etiam excutimus anxie. Morbi, æs alienum, cum vxore dissidium illos ipsos citius quam inimicum fallant. Præcipue captat & inuestigat offensa. Et vulturum more, qui putorem corporum putridorum sectantur, syncerorum & sanorum non habent sensum; morbi morum vitiaque & incommoda excitant inimicū, hæc petunt ofores, hæc adoriuntur & vellcant. Quid autem, an hoc conducibile est? Certe, vt caute vitam agas, attendasque tibi ipse, nequid solute, nequid temere vel facias vel dicas, sed vitam semper sicut in exquisita victus ratione inculpatam conserues. Etenim ita quæ refrenat animi perturbationes coercetque mentem prouissio, curam ac voluntatem excitat in nobis sancte & inculpate viuendi. Nam sicut ciuitates, quæ bellis finitimis, & assiduis refrenantur expeditionibus, sanam remp. & bonis legibus recte institutam cupide amplectuntur: æque illi, qui ex simultatibus coguntur pro vita excubare, defugereque locordiam & securitatem & cum commoditate quamcumq; rem agere: hi nec opinantes per consuetudinem à peccando prorsus abducuntur, moresque componunt, modo tantulum præsto sit doctrina. Siquidem quibus hoc,

Gaudeat hinc Priamus simul & Priameia proles,

semper in ore est: id auocat, auertit, & retrahit ab istis, quibus alieni à nobis gaudent & rident. Iam artifices, qui ludicram artem faciunt, cernimus subinde solutos, oscitantes, & minus accurate, si per se soli sint, ludentes in theatris. Sin contentio eis aduersus alios & certamen extiterit: tum non ipsi modo magis intendunt animum, verum etiam organa sua apparant, fides deligunt, aptant accuratius, modulanturq; dulcius. Qui ergo vitæ famæque habere se scit inimicum æmulum, hic sibi attendit magis, factaque circumspicit, ac vitam ordinat. Quando hoc quoque est improbitatis proprium, vt verecundiam, vbi incurrimus, habeamus magis inimicorum quam amicorum. Vnde Nasica, cum existimarent & dicerent quidam rem Romanam eueris Carthaginensibus & subiugatis Achæis in tuto esse: Atqui nunc, inquit, in lubrico sumus: quando quidem neque quos metuamus, neque qui nobis imponant verecundiam, reliquos nobis fecimus. Insuper adiunge Diogenis dignum philosopho & versante in rep. dictum. Qui vlciscar inimicum? Si tu temet virum bonum & honestum præstiteris. Equos si videant inimicorum probatos, anguntur: si canes laudatos, si fundum ex cultum contemplantur, si floridum hortum, ingemiscunt. Quid igitur futurum putas, si te præbeas virum iustum, cordatum, placidum, in dicendo celebrem, in factis innocentem, in victu temperantem,

*Alta recessum mente possidentem, scaten
Ex quo salubria consilia?*

Dantes manus, inquit Pindarus, non sustinent illi hircere: Non simpliciter neque omnes, verum quicumque superari se vident ab inimicis vigilantia, placiditate, altitudine animi, humanitate, beneficentia. Hæc linguam detorquent, vt Demosthenes ait, hæc os obturant, præfocant, & vocem claudunt.

Primas feras tu inter malos cunctos licet.

Mordere si velis maleuolum: ne appelles eum conuitio cinædum, ne mollem, ne lasciuum, ne scurram, ne sordidum: verum sis ipse vir: sis continens, verax, atq; age cum quolibet comiter & iuste. Quod si laceffere quem subactus sis conuitio: da operam, vt quam remotissimus sis ab vitiis, quæ improperas illi, animum excute tuum, vulnera circumspice, ne tibi quoque alicunde vitiositas hoc tragœdi obiiciat.

Aliis mederis ipse vlcibus scaten.

Si indoctum te per contumeliam inimicus appellet, studium intende tuum & industriam: si timidum, excita impensius fidentiam & firmitudinem animi: si petulantem & lasciuum, elue si quod in animo latet libidinis vestigium. Conuitio enim retorto foedius est nihil neque acerbius. Imo offendit grauius cum luminis repercussus imbecilles oculos, tum regeffa in authorem à veritate probra. Nam vt Cæcias nubes, sic attrahit ad se vita improba maledicta. Plato quoties apud homines fuisset, qui se turpiter gererent, regressus apud se dicere solebat: Nuncubi ego talis? Qui con-

uitio incessit alterius vitam, hic si confestim lustret suam, eamque componat ad diuersum dirigens & flectens: ex conuitio quod fecit, quæ res alioquin inutilis & inanis videtur & est, aliquid fructus referet. Ridet vulgus, si caluus aut gibberus ea vitia aliis obiciat vel impropere, at in alterum iacere conuitium aut dictum vllum, si reponi tibi vicissim idem valeat, prorsus est ridiculum. Sicut Byzantius Leo, cui gibberus valetudinem oculorum obiecerat: Humanum, inquit, vitium infligis mihi, qui dorso portas Nemesin. Quare adulterium non obiectabis, si puerorum amore ipse deperias: neque bonorum probrose appellabis gurgitem, si ipse sis fordidus.

Cognatus es, virum quæ occidit, foemina:

Adrasto improperauit Alcæon. Quid autem ille? Nempe proprium non alienum flagitium reponit illi:

Tu parricida matris es, quæ te edidit.

Obiecit Crasso Domitius: Tu ne murena, quam in viuario alebas, mortua fleuisti? Cui alter: Num tu, qui treis extulisti vxores fleuisti? Conuitiator qui vult esse, eum non oportet facetum, nec vocalem, nec impudentem esse, sed omni vitio & crimine vacan-tem. Nemini enim Apollo æque, ac paranti alterum incescere conuitio iubet: Nosce te ipsum: ne cum, quæ volunt, dicunt, audiant, quæ non volunt. Solet enim is iuxta Sophoclem,

Qui verba sudit temere,

Inuitus audire hæc, quæ dicere gestit.

Hoc igitur emolumentum & compendium adfert factum inimico conuitium. Nec minus alterum, si proscindaris & male audias ab inimicis. Quare recte Antisthenes ait, qui esse velit saluus, et opus esse vel synceris amicis vel inimicis ardentibus. Hi enim lacerando, illi deterrent offensantes castigando. Quia vero amicitia, ut nunc quidem est, linguam habet in libere monendo hæsitantem, garrula autem est eius adulatione, castigatio porro obmutuit: accipienda ab inimicis est veritas. Sicut enim Telephus, cum medicum inter suos non inueniret, hastæ permisit hostili vlcus: sic qui beneuolo deficiuntur, qui corripit, hi sustinere linguam coguntur inimici, si reprehendat & corrigat, factum non animum spectantes obrectatoris. Siquidem ut Promethea Thessalū ille qui interficere deliberauerat, gladio tuber percussit, atq; ita aperuit, ut homini salutem attulerit atq; a periculo vindicauerit rupto tubere: ita se penumero in gestum ex bile aut offensione conuitium animi vitium latens aut neglectum curat. At qui magna pars, vbi iactati sunt conuitio, non expedit, an eo sint, quod est obiectum, contacti: sed quo vitio contactus alio sit conuitiator, ac sicut puluerem luctantes non detergunt probra ipsis obiecta: sed cōspargunt se mutuo, inde cōcurrentes inquinant inter se & oblinunt. Debet vero is, quæ momordit inimicus, magis quam maculam monstratam vestis id eluere: Sin quid obiectum sit, quo vacet, causam tamen querere, unde originem traxit maledictum: cauereq; & vereri, nequid vel finitimum vel par obiecto imprudentes admittamus: sicut Argiuorum regi * Lacydi coma certo modo compta, ac delicatior incessus mollitudinis obiciendæ locum dedit. Et Pompeio, quod vno digito caput scalperet, qui a mulierositate & lasciuia erat alienissimus, Crassus, quod prædium elegans a quadam virgine Vestali comparare cuperet, eaq; de causa eam sæpe appellaret seorsum coleretque, eius stuperatæ causam dixit. Posthumia, quod solutior in risum esset, & liberius confabularetur cum viris, in crimen incestus vocata est. Quam tamen compertam eo crimine innoxiam cum liberaret iudicio Pontifex Maximus Sp. Minucius admonuit, ne sermonibus leuioribus, quam viueret, vteretur. Themistocli Pausanias nullo contacto crimine, quia illo utebatur amico, scriberetque & mitteret ad eum assidue, proditiōnis suspicionem inussit. Quare si quid dictum fuerit, quod non sit verum: non ideo, quod falsum sit, vilipendendum & negligendum est: sed spectandum, ecquod tuum vel dictum vel factum, vel ecquis tuorum familiarium vel sodalium calumniæ probabilem prætextum præbuerit, idq; declinandum & defugiendum. Nam si discunt alij, quando in ærumnas incurrerunt fortuitas, quod in rem sit, ut ait Meropa.

Casus meus

Mercede pignora capiens charissima

Mea reddidit sapientem me.

Quid

Quid causæ sit, quin magistrum capias gratis inimicum, ab eoque emolumentum accipias ac discas aliquid, quod te fugiat. Multa enim citius inimicus quam amicus admauerit. Quippe cæcutit, ut est apud Platonem, amans in adamato. Habet autem hoc osor, ut curiose rimetur & loquax sit. Exprobrauit inimicus quidam oris halitum Hieroni. Qui ut domum ad vxorem venit: Quid ais, inquit, hoc vitium ne tu quidem mihi indicasti? Illa, quæ casta esset & incallida: Arbitrabar, inquit, ita omnes viros oleret. Ita etiam quæ sub sensu cadunt, ut quæ foris apparent in corpore, citius queas ab inimicis quam ab amicis & familiaribus discere. Ad hæc linguæ continentiam, quæ pars est non exigua virtutis, haud valeas auscultantem & obsecundantem rationi tenere: nisi commentatione, meditatione, studio perniciosissimas animi ægritudines, in quibus est ira, confeceris. Namque inuitis excidens vox: item illud,

Fugerunt dicta repagula dentum:

& quod verba quædam euolent vltro maxime animis in exercitiis quasi laboribus & perfluentibus, id ob impotentiam ex candescentiæ & mentis intemperantiæ vitæ rationi comitatur feroci. Sermonem autem rem leuissimam grauissima vindicta, ut est apud diuinum Platonem, cælestis pariter & humana consequitur: è diuerso solum est ubique noxa silentium: nedum sitim, ut ait Hippocrates, repellit: in male dicto etiam res grauis & Socratica, vel potius Herculeæ. Siquidem ille

Vel minus ac muscam curabat verba molesta.

Cum eo nihil sit grauius vel pulchrius, quam si ad inimici conuitium conticescas,

Lisi petram mordacem ut præternauigans:

tum maior est exercitatio. Si inimicum assuetus fueris, ut tacitus feras allatrante: admodum placide feres vxoris impetum maledicta ingerentis, & amici voces fratrisq; amariores audiens molliter tolerabis. In patrem autem & genitricem, cum cedunt te vel insectantur, comprimes iram & ab vltione abstinebis. Xantippam enim ferebat Socrates iracundam morosamq; mulierem, quasi facile conuersaturus cum aliis, illam si ferre esset inuictus. Multo est præstantius ad inimicorum & alienorum occallentem dicta, probra, indignationes, & insolentias assuefacere animum, ne se moueat: neque dum conuitio proscinderis, excandescat. Mansuetudinē igitur tolerantiamq; ita demonstras licet in simulatibus: candorem verò magnanimitatemq; & benignitatem in amicitia magis. Neque enim tam est bene de amico mereri pulchrum, quam fœdum id officij in eius necessitate prætermittere. Vltionis etiam gratiam facere inimico, qui ansam dedit, humanitatis est. Eius verò, qui mouet illius incommodis, vbi offenderit, & supplicem subleuat, liberisq; inimici & rei eius familiari postulanti studium & fauorem suum præstat, qui non amplectitur placiditatem, & benignitatem in cœlum fert,

Cor ille ferreum aut adamantinum gerit.

Cum Cæsar deiectas Pompeij statuas reponi iussisset: Cicero, Dum Pompeij, inquit, statuas erexisti, tuas fixisti. Quare nec temperandum erit a laudando & honorando inimicum, qui merito celebratur. Laudem enim adfert id laudantibus maiorem, atq; fides ei rursus, vbi criminatur eum, habetur: quasi non hominem oderit, sed improbet factum. Porro quod pulcherrimum & vtilissimum est, minime inuidebit amicorum felicitati & successibus familiarium, qui extollere inimicos, nec morderi vel emulari eorum prosperis rebus est assuetus. Et quidem quæ exercitatio compendium adferat animis nostris alia maiore vel affectionem meliorem ea, quæ ardorem nobis æmulandi & cupiditatem detrahit inuidendi. Ut enim in ciuitate multa necessaria quidem, sed peruersa tamen, vbi moribus confirmata & vim nacta sunt legis, haud facile possunt, qui ea experiuntur incommoda & nociua, depellere: sic inimicitia, quæ inuehit eum odio liuorem, suspicionem, gaudium ex malis alienis, iniuriarum memoriam, relinquit in animo horum vestigia. Ad hæc versutia, fraus, insidia: quæ, dum aduersus inimicum distringuntur, non malæ neque iniustæ videantur, si animum inuasent, ægre queant excuti. Inde ex consuetudine vritur ipsi iis, nisi declinauerint eadem aduersus inimicos, in amicos. Ac si recte Pythagoras, dum in animantibus ratione carentibus assuefacit crudelitate & fraudatione temperare, aucupia detrectauit, emptorq; retium iactu dimitti imperauit pisces, atq; animantis mitis cede omnis interdixit: multo est certe præclarius in cōtentionibus & concertationibus, quas cum hominibus suscepisti, inimicitias generose, iuste, & simpliciter gerere: atq; ita peruersas animi pertur-

O iij

* Alij, Calydi.

bationes degeneresque & malitiosas retundere ac deprimere: quo in commerciis cum amicis agendis moderatus sis abstinere a fraudulencia. Hostis erat & accusator Scaurus Domitij, cuius seruus ad illum ante diem iudicij venit quasi ei arcani aliquid indicaturus. Noluit ille hominem audire, sed comprehensum ad dominum remisit. Catonem, qui ambitus crimine accersebat Murenam atque argumenta colligebat, assectabantur de more custodes: qui, quid ageret, obseruarent. Hi nunquid eo die collecturus aut tracturus esset, quod ad accusationem pertineret, frequenter percunctabantur. Si negaret, fidem ei habentes abscedebant. Atque habent hæc quidem significationem maximam eius existimationis. Verum maius est & pulcherrimum, quod iniustitiam exercere vel aduersus inimicos meditati, nunquam cum sodalibus & amicis 10 iniuste & dolose acturi simus. Quia vero

Cunctis oportet crista sit corydalis.

iuxta Simonidem, & mortalium omnium ingenium contentionem, æmulationem, & inuidiam effert inter vanos amicos, ut ait Pindarus: mirifice profuerit, si ægritudinum istarum vomitam in inimicos effundas, ac velut canales quæ remotissime ab amicis & necessariis auertas. Quod advertisse vir reipub. tractanda peritus videtur Onomademus: qui in Chio cum partium in seditione superiorum fuisset, admonuit suos: ne cunctos, qui diuersas partes secuti fuerant, exterminarent: sed aliquos ut relinquerent: ne liberati, inquit, ab inimicis, consiliari cum amicis occipiamus. Quare etiam hæc vitia si in inimicos euacuauerimus, minus erunt amicis molesta. Neque enim figulo figulum, 20 neque cantorem cantori oportet invidere, ut est apud Hesiodum, neque vicino æmulari, neque consobrino aut fratri ad diuitias properanti ac secundo vtenti rerum cursu: verum si expedire te nulla alia ratione queas contentione, inuidia, æmulatione: confuefac te ipse, successibus ut torquearis inimicorum, ac mucronem in illos æmulationis imprime. Nam quomodo elegantes agricolæ rosas & violas efficere se putant meliores, si alia & cepas iuxta seminant: quod hæc, quicquid alimento inest acre & virosum, trahant: Pari modo, si excipiat & amplectatur inuidiam & malevolentiam inimicus, exhibebit placidiorem amicis prosperitate vtentibus & minus grauem. Itaque de gloria, de honoribus, de compendiis iustis cum illis certandum: non hoc tantum ut mordeat nos, si superiora habeant præ nobis, verum etiam ut asseruamus, vnde superiora 30 habeant: elaboremusque, ut superemus eos cura, industria, frugalitate, cautione: ut dixit Themistocles adimi sibi à palma Milciadis Marathonica somnum. Qui enim inimicum suum præcellere se arbitratur felicitate in magistratibus, aut in actandis causis, aut gerenda reipub. aut apud amicos aut præsides: nec conatur quid vel æmulari, sed prorsus confugit ad inuidiam & animi defectionem: is ignaui & inertis liuore tenetur. Enimvero quem non occæcat odium, sed æquis oculis vitam, mores, dicta & facta spectat: is perspicit laudanda pleraque ex diligentia, providentia, ac præclaris actibus accedere iis, qui ea obtinuerunt: atque ad ea si intentionem dirigat, explicabit ambitionem suam & studium, oscitantiam vero & discordiam dispellet. Sin autem assentationibus, vafritie, constupratis iudiciis turpes & indignas opes in aulis aut re- 40 bus pub. obtinere videantur: non punget hoc nos, sed potius voluptatem adferet: dum conferimus cum illis libertatem nostram, vitæ integritatem, & continentiam. Virtuti enim secundum Platonem aurum, quod super terram & sub terra est, non sit vniuersum æquiparandum: atque Solonis illud in promptu semper habere debemus.

Verum diuitis non ego vendidero

Illis virtutem,

neque acclamationibus, quæ redemptæ viscerationibus sint, theatralis multitudinis, neque honoribus & primo accubitu inter regum eunuchos, concubinas, neque satrapiarum regum. Nihil est enim, quod ex turpitudine nascitur, suspiciendum vel bonum. Verum cæcutit in eo, quod amatur, amans, ut est author Plato, sentimurque inimicorum offensa 50 facilius. Non decet autem esse vel lætitiā ex illorum peccatis, vel ex successibus tristitiam inanem: cæterum considerandum in vtrisque, quemadmodum illa declinando meliores illis simus, hæc imitando non simus deteriores.

PLV-

De amicorum multitudine,

Commentarius.

NONEM Thessalum, qui esse sibi ipsi persuadebat mirè se in literis versatum, atque ut dictum est ab Empedocle, in sapientie vertice versari, rogauit Socrates, quid virtus esset. Qui cum respondisset se roci ter & expedite, & pueri virtutem esse, & senis, & viri, & foemine, & magistratus & priuati, & domini, & ministri: Probe sane, inquit Socrates, de virtute interrogatus vna examen excitasti virtutum: haud male notans, quod iste, qui ne vnam quidem virtutem nosset, nominaret multas. An non nos quoque rideas, quod qui amicum parauimus firmum nondum vnum, vereamur, ne multorum amicitia imprudentes implicemur? Nempe nihil prope inter nos & mutuum cœcumque interest: qui metuat, ne Centimanus Briareus aut oculis plenus Argus fiat. Et quidem adolescentem apud Menandrum mirifice prædicamus: qui vnumquemque dixit pro bono inæstimabili, si amici vmbra habeat, ducere. In causa est præter alia multa, præcipue sane: quod in comparanda amicitia multos appetamus amicos, ceu lasciuas mulieres, quæ quod sæpe & multis se substernant, cum eas retinere non valeant primi, negliguntur et ab amatoribus excidunt, Vel potius sicut Hypsipyles alumnus:

*Qui considens in prato & decerpens tulit
Florum remisso animo spolia, modo hæc, modo
Illa, insipientia actusque in explebili
Pratum fere totum denudat floribus.*

ita vnumquemque nostrum ex nouitatis cupiditate & nausea priorum nouitia semper & florens allicit & traducit cupido, dum multa simul & rudia exordia facit amicitia & familiaritatis: qui amore eius, quem sectatur, præter vehit illum, quem occupat. Utigitur primum velut ab ipso lare exordiamur à vitæ fama, quam de stabilibus amicis nobis reliquit, longum & vetustum eum testem & consiliarium sumamus, in quo paria amicorum commemorantur Theseus & Perithous, Achilles & Patroclus, Orestes & Pylades, Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas. Animal est enim amicitia, cum vno quod concorditer non gregatim viuat more graculorum: & quod alterum ipsum habeat amicum, appellet Græcè τράποιον & τράποιον: quia alterum nullum est aliud, præterquam ea, quæ modum amicitia binis terminant. Neque enim mancipia vel amicos valeas exiguo nummo multos parare. Qui est autem nummus amicitia? Nempe benevolentia & beneficentia cum virtute, quibus habet natura rarius nihil. 40 Vnde valde diligere & diligere non cadit inter multos: verum vt amnes, qui in multos sunt diuisi & dissecti riuos, languidum & tenuem vndam trahunt: ita amor, qui est animo innatus vehemens, in multos dispersitus obfuscatur. Hinc animantibus, quæ vnū modo pariunt, charitas erga prolem suam vehementior inest, nominatque Homerus dilectum filium, solum τάλυγρον, hoc est, parentibus, qui alterum nec habent nec habebunt, genitum. Amicum verum nos solitarium non volumus esse: cæterum cum aliis telygetus aliquis & cordus sit: qui tecum vulgo iactatum longo spacio salis modum comederit. nõ quomodo multi nunc amici dicti, si semel cum aliquo comperauerint, vel pila aleæve luserint, vel sint vno diuersorio vsi: ex diuersorio, palæstra, foro conquirunt amicitias. In ædibus autem locupletum aut præsidum vbi agmen ingens & turbam salutantium, amplectentium, & stipantium conspiciunt, felices habent eos, quibus frequentes amici sunt: tametsi muscas in coquinis eorum plures videant. Cæterum neque hæc gulæ materia, neque vtilitate deficiente adherent illi. Quando quidem iusta amicitia tria potissimum requirit, virtutem vt honestum, consuetudinem vt iucundum, atque vsum vt necessarium. Debemus enim admittere cum iudicio amicos, oblectari eorum præsentia, atque cum necesse sit, iis vti: quæ multitudini amicorum omnia repugnant, atque imprimis id quod præcipuum est, iudicium. Spectandum autem primum, num fieri queat vt breui tempore probes mimos consentientes, remiges con-

eordi impetu concitatos remos, seruos, qui pecuniæ dispensatores, aut liberorū sint futuri pædagogi, nedum amicos, si multos introducas, qui omni in fortuna sint futuri præsto: quorum quisque se ipse, dum aspirat sibi fortuna, offert promptum, & si resflauerint venti, non moleste fert. Nec nauis ad tot tempestates demittitur in æquor, neque prædia lorici, vel portus muniunt vallibus & aggeribus periculorum expectatione tantorum & tam multorum: ad quam multa proficitur spectata rite & solide amicitia refugium & subsidium. Illis autem, qui in explorato obrepserunt, ubi sicut nummi reprobī coarguuntur, qui sunt orbatī, gaudent: qui habent eos, cupiunt profugere. Est vero id molestum fugere aut deponere importunā amicitiam: verum ut cibum noxium & ingratum neque retinere valeas, quin corpus offendet & labefactet, neque sicut est corpus ingressus, reicere, sed receptum, commistum & alteratum: ita amicus peruersus, vel si adest, fatigat & fatigatur: vel vi inimice atque infeste sicut bilis aliqua expellitur. Non sunt ergo recipiendi neque adiungendi quilibet prompte, neque diligendi, qui sectantur: sed sectandi, qui digni sunt. Neque enim quod facile capitur, id est deligendum. Siquidem ericam & rubum, quæ præhendunt nos, transgredimur dimouemusque, oleam & vitem petimus: sic id, quod cito complectitur, non semper decet familiarare facere: verū laudata & vtilia ipsi debemus amplecti cum iudicio. Quomodo autem Zeuxis incusantibus eum non nullis, quod imagines lente pingeret: fateor, inquit, longo tempore pingere me. Nempe ad magnam pingo æstimationē: Perinde amicitiam & consuetudinem debes seruare, ubi eam longo ponderatam spacio acceperis. Quid igitur, de frequentibus amicis non est existimare proclue, verari cum frequentibus simul proclue: An vero & hoc quoque impossibile: At qui vsura est consuetudo amicitia: ac quod habet summe delectabile, id in eo est positum, quod conuersentur amici inter se, & vna tempus traducant.

Elaud etenim viui charis semoti ab amicis

Consilium capiemus.

Et de Vlyste Menelaus.

Ni nos vel lati vel grati dissociabat,

Antequam lethum nos atra nube velaret.

Diuersum certe multivaga amicitia facit. Illa namque contrahit, cogit, & constringit colloquiis densans & familiaritate: sicut coagulatum candidum lac astringit, compingitque iuxta Empedoclem. Eiuscemodi enim efficere vult vnitatem & conglutinationem amicitia. Contra multivaga amicitia distrahit, diuellit, & dirimit: quæ quod auocet & traducat se aliās ad alium, non sinit misturam vel compagem in circumfusa ac conglutinata fieri consuetudine. Hoc autem in officiis etiam varietatem & vitiosum pudorem ilico subicit. Nam vsus, qui in amicitia est facilis, difficilis euadit in multivaga amicitia. Hunc mores, illum cura vrget mortalium. Neque enim ingenia nostra eodem propensa impulsibus suis sunt, neque cum fortunis paribus versamur semper, rerumque articuli ventorum more his secundis, illis sunt aduersi. Et quidem ut eadem omnes requirant amici, arduum sit tamen omnibus satisfacere consulentibus, rempublicam tractantibus, presentibus, conuiuium habentibus. Quod si iam rebus & casibus vno tempore diuersis distraherentur, simulque ab amico postulent, qui nauigat, secum ut peregre proficiatur: qui causam dicit, ut sibi patrocinetur: accusator, ut delationi subscribat: qui vendit vel mercatur, ut adsit sibi ea in re tractanda: qui uxorem ducit, ut secum sacrificet: qui funus ducit, ut secum agat lectum: ciuitas fuerit multivaga amicitia, quæ

Gratis simul suffitibus referta sit,

Et cantilenis, & simul quoque fletibus.

Hic omnibus impossibile est ut adis, nemini absurdum, vni ancillantem offendere multos molestum. Nemo enim ipse diligens facile fert negligi. At qui negligentiam & socordiam amicorum ferunt lenius, causasque huiuscemodi placate ab iis accipiunt: Memoria cessat. At si alleget, quod amico alteri advocatus fuerim, non astiti vocato in discrimen tibi: febre laborantem non inuisi. Nam cuiuspiam, qui amicis cenam præbebat, operam dedi: dum purgationem negligentia ex studio erga alios mutuatur, non diluit, sed onerat insuper æmulatione expostulationem. Enimvero complures, amicitia multivaga quæ præstare queat, spectant scilicet: quæ vera afferat onera, ad ea conuenient: neque meminerunt oportere illum, multis qui vititur, quando sibi opus est, multis,

multis, si quando res eorum postulant, mutuam præbere operam. Quomodo ergo Briareus, qui centum manibus in ventres ingerebat quinquaginta, nihilo nobis præstabat, qui vni ventri duabus subministramus manibus: Ita quod in amicis inest comodi, hoc habet adiunctum, ut multis ministrent, socios se præbeant in rebus trepidis, in negociis, in laboribus. Neque enim dictis adiungenda fides Euripidis.

Modica esse amicitia inter mortales debet,

Nec ima se insinuare sub præcordia:

Nec mulcimenta mentis extrudi ardua

Vel attrahi illa, ceu clauis nauis pedem

porrigendo & contrahendo ad vsus amicitiam. Sed id vertendum Euripide ad inimicitias est: præcipiamusque modicas ut gerant homines simultates, neque ima ut insinuent se sub præcordia: sed laxa ut sint odia, & iræ, & expostulationes & suspiciones. Quintu illud potius subiicit nobis Pythagoricum, ne multis iniiciamus dexteram, id est, ne multos faciamus amicos, neque promiscuam aut vulgarem amplectamur amicitiam: nec eam, quæ in diuersum multis cum animi perturbationibus concedat: quarum est societas in trepidationibus, in mœroribus, in laboribus, ac periculis non ita grauis hominibus liberis & generosis. Sed hoc verum est *sophistæ Chilonis ad eum, qui nullum habere se iactauit inimicum: Nempe apparet te, inquit, ne amicum quidem habere. Comitantur enim confestim adherentque amicitias simultates: neque potest fieri, illata amicis iniuria, quin eius infamia, & inuidia ad te pertineat. Siquidem inimici exemplo suspectant & oderunt amicum: amici crebro inuidet, æmulantur, retrahunt. Atque ut Timææ de colonia deducenda datæ sortes pronunciauerunt:

Vesparum tibi erunt confestim examina apūmq;

Ita qui gregem quarunt amicorum, incurrunt nec opinantes in inimicorum sicut vesparum aluere. Nec momentū par affert inimici malevolentia ac gratus animus amici. Philotæ & Parmenionis amicos vide quemadmodum accepit Alexander, quemadmodum Dionis Dionysius, Plauti Nero, Serani Tiberius, quos excruciatos necauerunt. Sicut enim Creonti nihil filia aurum vel peplum profuit, sed accensus ignis repente accurrentem & circumplectentem hausit & vna absumpsit: ite multi amici, qui a florentibus nihil acceperunt emolumentum, vna cum afflictis occidere: quod quidem accidit potissimum philosophis & bonis viris: ita Theseus cum Perithoo fuit vinceto & poenas luente

Pedes adamantinis constrictus vinculis.

In pestilentia memorat Thucydides eos, qui vnicè virtutem sectabantur, vna cum affectis amicis interisse. Nam salutis suæ rationem, ut accederent ad necessarios suos, nullam habebant. Vnde non decet tam citra delectum virtutem profunderè aliis eam colloquendo & copulando: verum commercium hoc conseruare dignis, id est iis, qui eque amare & conferre valent. Etenim horum omnium dissonantia summa cum multivaga amicitia: quod amicitia ex similitudine foetura sit. Quando enim miscentur inanimata cum disparibus vi subacta, detrectant id, diffugiuntque a se mutuo: cum cognatis vero & familiaribus coalescunt dum commiscentur, admittuntque consociationem facile & placide: qui ergo possit moribus in discrepantibus, in motibus disparibus, atque alia sectantibus studia vite generibus existere amicitia: Cantilenarum quidem & cithararum habet harmonia ex dissonantibus concentum: cum ex acutis & grauibus aliquo modo paritas edatur. At in consonantia hac & harmonia amicitia partem nullam ab similem neque inaequalem oportet esse neque mutam: verum ex concinentibus omnibus congruere, consentire, idem velle, iisdemque affici quasi in corpora plura vno distracto animo. Quis est igitur adeo laboriosus, adeo multiplex & versatilis homo, multis ut semetipsum adæquet multisque adaptet, non autem derideat Theognim, qui monet:

Polypodis mentem varij cape, cuius imago

Effringit petram, cui applicat ipse cutem.

Quamquam ad ima non penetrant polypodis variationes, sed in summo eduntur corio: quod spissamento & raritate effluuia recipit eorum, quæ propius admovent. At amicitia multivaga æmulari student mores, affectus, sermones, studia, & habitus animorum, Prothæi cuiuspiam opus infelicis est nec probi: sed eius qui præstigiis sese in

alteram ex altera formam eodem tempore subinde transformat, cum studiosis literarum legens, cum luctatoribus puluerulentus, cum venatoribus venans, cum vinosis potitans, cum versante in repub. vnâ prensans, & qui domicilium morum proprium non habet. Vt autem informem & nullo tinctam colore essentiam & materiã ferunt phisici subiectã ac conuersam à seipsa nunc ardere, nunc liquefcere, aliã in aëra solui, rursus densari: perinde multivaga amicitia animum requirat subiectum, qui varie afficiatur, versatilis mollisq; sit, vt variis modis facile conuertatur. Amicitia stabiles quærit ratiosq; atq; vno in loco & consuetudine fixos mores. Quapropter insolens est & difficilis inventu firmus amicus.

P. L. V. T. A. R. C. H. I.

De fortuna, Commentarius.

O R T A L I V M res fors non providentia.

Quid an nec iustitia res mortalium sunt, nec æquitas, nec continentia, nec modestia: sed casu & per casum, cum potiri magna pecuniæ vi posset, patienter tulit Aristides paupertatem: atque expugnata Scipio Carthagine nihil de manubiis neque attigit neque vidit: Casu & per casum accepto Philocrates à Philippo auro scorta & pi-
20 sces est mercatus: Lathenes autem & Euthyrcrates Olynthū ventre ac rebus fœdissimis felicitatem definientes prodidere: Num fortuito Alexander Philippi filius cum ipse à mulieribus captiuus abstinuit, tum ab illis, qui stuprauerant eas piacula exegit. Priami vero filius fortuna mala & forte vsus hospitis sui coniugi illulit, eaq; rapta duas armis & calamitatibus repleuit continentes: Nempe hæc si fiant fortuito, quid cause est, quin mustelas, hircos, & simias sectari dicamus casu ingluviẽ, intemperantiam, scurrilitatem. Quod si est continentia, si iustitia, & fortitudo, qui fiat, vt non sit prudentia: si prudentia, quid impediatur, quo minus providentia sit: Nam est temperantia, vt aiunt, prudentia quædam, & iustitia præsentiam requirit prudentiã. Imo providentiam & prudentiam, quæ in voluptatibus præstat bonos, continentiam
30 & moderationem vocamus: eam, quæ in periculis & laboribus, tolerantiam & fortitudinem: quæ in commerciis & repub. tractanda æquitatem & iustitiam. Quare si providentiã opera ascribenda ducimus fortunæ, sint fortunæ iustitiæ quoq; & moderatiõnis opera: sit hercle etiam furari, compilare, & lasciuire fortunæ: dimissisq; cõsiliis nostris permittamus nos fortunæ ceu ingenti ventõ, vt pulueris vel paleæ modo ab ea impellamur vel hac illac iactemur. Tolle igitur providentiam, & consultationem sustuleris de rebus, similiter reputationem & investigationem eius, quod conducit: ac nugæ sint, quod dixit Sophocles

*Hoc percipi valet, quodcunq; queritur,
Atque effugit, siquid negligitur.*

Rursus discriminans res,

Siquid valet doceri, disco: si licet

Reperire quid, quero: optanda ab diis postulo:

Quid est enim, quod inventi ab hominibus aut disci valet, si cœco casu efficiunt omnia: Quæ autem non evertitur ciuitatis curia, quod non dissipat consilium regis, si omnia parent fortunæ, quam contumeliæ causa cœcã appellamus, quod cœci in eam incurramus: Quid deniq; non faciemus, si, postquam providentiam tanquã oculos eruerimus, vitæ cœcam acceperimus duces: Atqui dicat sodes aliquis fortunam esse cernentium res, non visum nec oculos luciferos, vt verbis Platonis vtar: & casum esse audientium res, non vim apprehendentem pulsus aëris, qui per aures & cerebrum acci-
50 dit. Effet porro bonum scilicet sensum defugere. Atqui visum, auditum, gustatum, olfactum, & partes reliquas corporis, per quas funguntur illi facultate sua, vt ancillentur providentiã & prudentiã, natura nobis donauit.

Mens audit & videt mens, cætera surda sunt

Et cæca.

Et quomodo, nisi sol foret, quod ad reliqua astra attinet, in nocte, vt ait Heraclitus, versaremur: sic quantum ad sensus, si vacaret homo mente & ratione, nihil vita nostra à brutis

à brutis discreparet. Nunc non fortuito neq; temere præstamus eis atq; præcellimus: sed est Prometheus, id est, consilium author,

Asinorum equumq; vehiculis & fœtibus

Taurum remunerans, laborisq; solans:

vt est apud Aeschylum. Quando sortem quidem atq; indolem genituræ plæraque ratione vacatã nata meliorẽ sunt. Quippe alia cornibus, dentibus, aculeis sunt armata.

Dorsa at echinus inhorrescentia vibrans:

Alia calceata & vestita sunt squamis, villis, chelis, & vngulis rigidis. Vnus homo iuxta Platonem nudus, inermis, excalceatus, & non instratus à natura relictus est: verum
10 vno illa dono solatur hæc omnia consilij, curæ, & providentiã.

Robur viri exiguum, at mentis versutia

Miras maris domat artes atque montium

Sublimium.

Leuissimi sunt & ocyllimi equi, sed currunt hominibus: bellax canis animosusq; sed custos hominis est: carnosus piscis & sus, at hominibus esca & pulmentum est. Quid vastius elephanto vel aspectu horridius: at hic quoq; pro ludo est homini & spectaculo celebri, tripudiãq; & saltatus & adorationes discit. Neque hæc ab re peregre adducuntur: cæterum vt intelligamus, quo efferat prudentia hominem, super quæ extollat, & quemadmodum emineat hic omnibus, superetq; omnia. Neq; enim pugiles sumus
20 præstantiores neq; luctatores, neq; pedibus currimus perniter: verũ omnibus in his infortunatiores bestiis sumus. At peritia, memoria, sapientia, arte iuxta Anaxagoram vitimur nostra ipsorum: mel ex fauis exprimimus, mulgemus, gestamus, & agimus apprehendentes animo: vt sibi hic fortuna nihil, cuncta consilium & providentiã vendicet. Quin etiam fabrorum opificia utiq; mortalium sunt, & arariorum & ædificatorum & statuariorum: à quibus forte aut cœco casu rite effectum nihil contemplamur. Quod si casus sapienti arario aut ædificatori leuis intercurrerit, plæraque certe & potissima opera absoluunt per se artificia: quod hic significauit.

Ite in viam sodes cæterua tu artifex.

Oculus trucem natam Ionis qui Palladem

Latens honoratus frugum primitiis.

Allesorem enim artes Palladem & Mineruam non fortunam habent. Vnum tamen memorant, qui, equum cū pingeret & reliquis quidem partibus & coloribus successum habuisset, spumæ vero, quæ ad frenum verberabatur atq; cū anhelitu excidebat, raritatem non probaret, in pingendo sapius eam absterfisse, tandem iratum impigisse tabulã spongiam sic vt coloribus erat infecta: quam iniectam mirifice expressisse & reddidisse, quod optauerat. Hoc artificiosum proditum est memoriã vnum fortunæ opus. Normas autem, amulles, modos, & numeros, ne vsquam temeritas & cæcus casus manum interpellet, vsquequaque adhibent. Et sane artes dicuntur parua quædam
40 esse prudentiã, vel potius micæ prudentiã & ramenta in huius vitæ vsus diffusa: quomodo per ænigma significatur diuisus in partes à Prometheo ignis, alius alio fuisse diffusus. Prudentiã namq; momenta & fragmenta minuta dissectæ & disceptæ cesserunt muneribus. Mirum est igitur, qui artes casum ad proprium effectum suum non possulent: si omnium prima & absolutissima ars ac caput humanæ laudis ac dignationis nihil est. Atqui in fidium intentione & remissione intelligentia quædam est, quam musicam dicunt: & in pulmentis condiendis, quam culinariam nominamus, & in lauandis vestibus, quam fulloniã artem: liberos nostros calceari & amiciri docemus, dextraque sumere pulmentum, tenere panem sinistra: quod ne hæc quidem fiant fortuito, sed animaduersionem & animum flagitent intentum: Et ea, quæ prima & præcipua ad
50 vitam beatam sunt, non aduocatam petant prudentiam, neq; rationem & providentiã adhibeant: Enimvero nemo terram, quam macerauit, quasi casu & forte lateres inde extituri sint, relinquat: neque qui lanam vel coriũ comparauit, desideat fortunæ vota nuncupans, vt palliũ inde sibi vel calciamenta fiant. Auri vero & argenti qui magna vim congesti: mancipiorumq; agmine se & laxis atris succinxit, ac lectos mensalq; exposuit sumptuosas: num existimet hæc, si ablit prudentia, felicitatem sibi fore, vitamq; lætã, beatã & immobilẽ? Quæsiuit quidam ex Iphicrate duce coarguendi eius gratia, qui esset. Neq; enim eũ legionarium esse, non sagittarium, non cetratũ. Cui

ille: Is sum, inquit, qui omnibus his impero & vtor. Non est aurum prudentia, non argentum, non gloria, non opes, non sanitas, non vires, non formæ decor. Quid est ergo? Nempe quod hisce omnibus uti valet recte & per quod horum quodque iucundum, honorificum, & utile redditur: quo sine incommoda, infrugifera, & noxia eundum, degrauiantque & dedecorant possessorem. Nonne Epimethea Prometheus admonet recte,

Non sumere dona

Ab Ioue supremo, verum contemnere cuncta.

Fortuita significans & aduentitia: ut si iuberet musicæ rudis, ne canat fistula: ne legat, illiterato, ne equitet, qui equitandi est imperitus: Haud aliter commonet eum, ne imperium capeat, cum insipiens sit: nec opes quærat, cum illiberalis: nec uxorem ducat, cum obnoxius ei. Quippe non tantum immerito secundis rebus uti, occasio sit desipiendi stultis, ut ait Demosthenes: sed & immerito fortunatum esse occasio est non sapientibus rerum asperarum.

PLUTARCHI

Oratio consolatoria ad Apollonium,

Excellentissimo viro Domino Henrico Olischlegerio I. U. doctore

& cancellario Cluensi nuncupata.

ROSTRYAM excessum immaturum accepi charissimi nobis omnibus filij tui adolescentis sanequam modesti & temperantis, qui mirifice omnia iura & officia tam aduersus deos quàm aduersus parentes & amicos conseruauit: iam dudum vicem tuam Apolloni dolui, moeroremque hausi ex tuis molestiis. Ac tunc quidem, ut sub ipsum obitus articulum appellarem te hortarerque, eum casum ut ferres moderate, parum erat consentaneum: qui ex calamitate inexpectata & corpore & animo languebas, & ego non poteram non tangi dolore tuo. Neque enim optimi medici subitis pituitæ 30 epiphoris extemplo medicamentorum auxilia applicant, sed permittunt molestiam tumoris citra imposita foris emplastra per se maturari. Quando igitur nunc & quæ omnia maturare solet, accessit ad cladem hanc dies, & tu comparatus ita es, ut requirere videaris amicorum opem: recte me facturum arbitratus sum, si ad remittendum moerorem comprimendumque luctum atque inanes lamentationes orationem consolatoriam ad te mitterem. Quippe

Mentis quidem ægra sunt sermones medici,

Si cor modo mollueris tu in tempore.

Nam iuxta sapientem Euripidem,

Morbis medicina alia sunt sane in cæteris,

Mærenti amicorum benigna oratio,

Insanienti valde castigatio.

Etenim inter animi labores, qui multi sunt, grauissimus esse tristitia solet. Quandoquidem ex tristitia multos ferunt in insaniam atque in morbos incidisse insanabiles, ac non nulli tristitia oppressi manus sibi ipsi intulere. Ac dolere quidem morderique ex interitu filij fontem habet, qui non est in manu nostra, naturalem moestitiæ. Equidem enim non assentior iis, qui feram illam & rigidam laudibus ferunt indolentiam, quæ & extra potestatem nostram est, nec conducit quicquam. Siquidem spoliabit hæc nos conflata ex mutuo amore benevolentia, quæ imprimis est retinenda. 50 Cæterum ultra modum concitari atque intendere luctum, hoc ego præter naturam esse aio, nascique ex opinione, qua imbuti sumus, praua. Quapropter est hoc ut noxium, vitiosum, atque ab honestis viris profus alienum omittendum, ægritudo autem haud improbanda modica. Optandum, ne ægrotemus, inquit Academicus Crantor: Vbi vero in morbum incidimus, ut ad sit sensus aliquis, siue ex corpore nostro aliquid secetur siue auellatur. Namque vacuitas hæc doloris non sine magna mercede inurituri homini immanitatis. Quippe efferatum esse oportet illic corpus, si euaserit

ferit tale, hic animum. Itaque nec immunes doloris in eiusmodi acerbitatibus vult esse ratio sapientes, neque nimium perturbationibus succumbere. Hoc enim eneruati animi & muliebris, illud stupidi & bruti est. Itaque bene consultus est, qui fines proprios non excedens, casuum humanorum tam blandimenta quam asperitates ferre valet prudenter: præcogitauitque, sicut in populari ciuitate magistratus sortito creantur, ac cui fors obvenit, eum gerere magistratum oportet, præteritum æquo animo fortunam ferre: perinde partitioni rerum placide se atque obsequenter accommodare. Quod facere qui nequeunt, hi neque secundas res ferre sapienter & modice valeant. Nam inter recta dicta etiam hoc pro præcepto est:

10 *Succensus vsque adeo magnus ne sit tibi,
Qui spiritus nimio tuos plus euehat,
Neu rebus in duris remittas demuo:
Sed ipse continenter indolem tuam
Vi aurum in igni ardente serua stabilem.*

Est enim virorum doctorum & moderatorum eundem esse in fortunæ flatu, quem apparet esse secundum, & temporibus duris generose tueri decorum. Siquidem recte consulti officium est aut deflectere malum ingruens, aut acceptum corrigere, aut quam angustissimè contrahere, aut componere se ad tolerantiam virilem & fortem. 20 Etenim satagit circa bonum prudentia quadrupliciter: dum vel quærit bona, vel conseruat, vel amplificat, vel vitur sapienter. Hæc sunt namque prudentiæ virtutumque aliarum regulæ, quæ ad utramque fortunam vsurpandæ sunt. Quippe qui perpetuo sit felix, est nemo, neque hercle qui fatum, ut non sit fatum, efficiat. Quomodo enim in plantis interim proventus vberes fructuum sunt, interim sterilitates: item in animantibus modo magnæ foeturæ, modo infœcunditates, atque in æquore tranquillitates & tempestates: sic complures & multiformes, quæ existunt in vita circumstantiæ ad fortes circumagunt mortales repugnantes: ad quas contuens non immerito dicas:

*Ad cuncta non genuis te Agamemnon prospera
Atreus, dolendum & gaudendum inuicem tibi.*

30 *Es namq; mortalis genitus: qui ut non velis,
Est quando sic visum superis: fiet tamen.*

Et quod est à Menandro dictum.

*Natus si alumne solus es mortaliū,
Quando edidit mater te, ut tu pro libito
Ageres, beatūsq; esses in perpetuum,
Atque id deūm tibi promisit quispiam:
Merito fremis, quando te ludificatus est,
Ac non probe egit. Sin iisdem legibus
Aura, quibus nos, tu communi vesceris,
Ut durius loquar tibi, ferenda sunt
Hæc atq; perpendenda sane rectius.
Orationis hoc autem caput est, homo es:
Citius quo ad altum rursusq; ad imum vices
Animal capit nullum: & merito imbecillimum
Etenim quod est, agit atur rebus maximis:
Verum cadens bona secum plurima obtulit.*

*At qui bona haud amissisti tu insignia
Alumne: nunc quoque sunt tibi mediocria
Mala: feras ergo modice, siquid restat.*

50 Verum enim vero quamvis ita se res habeant, non nulli ex insipientia sunt vsq; adeo stolidi & insolentes, ut non nihil euecti aut ob ingentem pecuniæ affluentiam, aut magnitudinem imperij, aut ob principatum in repub. aliquem, aut honorum aut gloriæ causa committentur inferioribus & lasciuant, non pensantes fortunæ instabilitatem & inconstantiam, neq; quam facile excelsa pessum eant, & demissa euehantur repentinis fortunæ conuersa vicissitudinibus. Querere igitur in instabilibus quicquid stabile, res non recte reputantium est.

*Rotæ enim volutatæ circum modo altera
Est apsis in summo, modo contrâ altera.*

Medicina vero ad tollendū mœrorem doctrina præstantissima, & præparatio ex hac ad omnes vitæ conuersiones. Oportet enim non modo mortalem se natura scire esse, verum etiam vitam fortitum mortalem atq; res, quæ in diuersum vertunt facile. Homini enim reuera sunt mortalia & momētanea corpora, mortales item fortunæ & animi motus, breui omnia, quæ sunt in hac vita.

*Quæ non licet mortalibus desicere,
Nec prorsus euitare. Verum Tartari
Fundum premis obscuri necessitatibus
Duris.*

vt est apud Pindarum. Hinc recte Demetrius Phalereus, vbi dixit Euripides,

*Non sunt opes stabiles, diei at vnus:
Nec non caducæ mature, atq; vnus dies
Extollit hæc in altum, & illa deprimit:*

Cætera dicere ait eum probe, sed hoc rectius fore, si non vnum diem, sed punctum dixisset temporis.

*Nam circulus plantis est idem pinguis
Mortaliumq; genti: horum vita alitur,
Inclinat horum rursus ac decerpitur.*

Pindarus autem alio loco:

Aliquis quid est, quid nullus? homo vmbra est somnium.

superiectione vsus sanequam illustri & præstanti vitam mortalium declarauit. Quid namque vmbra debilius? At huius somnium ne explicare quidem alius dilucide queat. His consequenter consolans ob decessum liberorum Hippoclem Crantor ait. Hæc enim omnis antiqua philosophia demonstrat & præcipit: quorum siquid aliud non recipimus, hoc certe, erumnosissimam esse molestiarumque plenam vitam plane verum est. Etenim si nō ita sua sponte est comparata, à nobis certe eo est corruptionis deducta: atque fortuna hæc incerta iam pridem nos ipsiq; ab incunabulis sequitur, neque sana est vsquam, orientibusque admiscetur in omnibus mali quædam fors. Si quidem semina, quæ à primordio mortalia sunt, in confortium veniunt huiusce causæ: vnde animi ignauia, morbiq; & angores, & fatum nobis arripit. Sane huius gratia huc diuertimus, vt cognoscamus alteram fortunam experiri, nihil id esse homini noui: verum eodem contacti omnes sumus. Cæca est enim, inquit Theophrastus, fortuna, mtræq; valet ante elaborata auferre, atq; speciosam prosperitatē traicere, nec tempus habet statum vllum. Hæc atq; huiuscemodī alia promptum est apud temetipsum reputare, atq; ex aliis audire veteribus & sapientibus viris: quorum est diuinus Homerus princeps, qui ait

*Debilis quicquam humanis tellus nihil effert,
Nam nihil aduersi iactant contingere posse
Post sibi: virtutem dum dii, viresq; ministrent.
At si iam à superis diuersa afflauerit aura,
Hos animo inuiti tolerant casus moderato. Et,
Talis enim miseris mens est mortalibus: horis
Omnibus vt versat diuim pater atque hominum rex.*

Alio item loco.

*Quid genus ô fortis vestrum Tydide requiris.
Sic genus est hominum, sicut cernis foliorum.
Quorum hæc tempestus decussit, & illa virescens
Sylua edit, verno succrescunt tempore multa.
Sic genus hoc hominum prodit, sic occidit illud.*

Hac eū imagine recte vsus humanæ vitæ esse liquet ex iis, quæ alio loco idem canit.

*Bella hominum causa tractare horum miserorum.
Qui folius similes florent nunc atq; fruuntur
Tellure, exanimis nunc marcent viribus orbi.*

Simoni-

Simonides cantilenarum conditor, cum Lacedæmoniorum rex Pausanias, qui perpetuo res suas gestas iactabat, iuberet ioculariter, vt sibi præceptum aliquod sapiens daret: postquam hominis insolentiam aduertit, vt meminisset consulēbat hominē se esse. Philippus Macedonū rex, cum tria ei sub idem tempus læta nunciata essent: primum, vicisse ipsum Olympiis quadriga, alterum ducem suum Parmenionem signis collatis Dardanos concidisse, tertium, peperisse sibi Olympiadem filium: tenis ad cœlum manibus: Refer his fortuna, inquit, modicum aliquod incommodum. Ingentibus felicitatibus inuidere sciebat fortunam solere. Theramenes, qui Athenis in triginta tyrannis fuit, collapsa domo, in qua cœnabat cū pluribus, seruatus vnus, cum ab omnibus esset beatus appellatus, elata voce exclamauit, ac: In quod tandem, inquit, tempus fortuna me referuas? Hunc non multo post eius collegæ in tyrannide excruciatum necauerunt. Mirifice sane placet in cōsolatione Homerus, à quo fingitur Achilles Priamum, qui ad corpus Hectoris redimendum venerat, ita affari:

*Verum age considera sella, mentisq; dolores
Linquamus: quoniam grauis haud mœsitia prodest.
Hæc miseris superi mortalibus imposuere:
Mœsti vt agant: ipsi quamuis sint absq; dolore.
Dolia bina Iouis sunt sita in limine: quorum
Diris est fati hoc plenum, illudq; secundis,
Cui permista bonus felicia Iuppiter offert.
Sortem hic nunc letam ducit, quandoq; malignam.
Cui mala contingit, probis obnoxius hic est.
Exagit atq; fames dira istum terra in opima.
Huic quoq; apud duos hominesq; infamia adheret.*

Eo inferior & gloria & ætate, quamvis discipulum se ipse prædicet Musarum, Hesiodus etiam in doloio includit mala, quod vbi Pandora aperuit, demonstrat hanc examen eorum per omnem terram & mare profeminasse, cuius hæc sunt verba.

*At mulier magnum tegumentum doloio ademit
Distribuitq; suo curas mortalibus ægris
Consilio duras: intus spes vna remansit
Aedibus in validis sub labris: quæ neque ad extra
Extulit hinc se, doloium enim concluderat illa.
Sed clades inde innumera mox exilierunt.
Plena malis tellus, plenum mare, iamq; diurni
Exercent homines morbi, nocturnaq; silentes
Inuadunt illos sponte, cumulumq; malorum
Infigunt miseris, quoniam Saturnius hisce
Iuppiter incidit voces atq; abstulit omnes.*

40 Hisce astipulans comicus de iis, qui huiuscemodī in calamitatib. affligunt sese, ita ait.

*Si luctus eriperet grauis nobis mala,
Lachrymanq; post dolere semel desisteret:
Auri parandæ lachrymæ precio forent.
Nunc non morantur res nec respiciunt eas.
Verum via incedent eadem, steteris
Nec ne ô here. Quid profunt igitur? plane nihil.
Sed fructum habet mœror, vt folia arbores,
Lachrymas.*

50 Iam consolans grauiter lugentem Danaën dicit Dictys.

*Orcum putasne tuis moueri lachrymis
Quicquam, tuumque remisurum tibi filium,
Si tu voles mœrere? Cessa ac respice
Mala cæterorum, ita ferēs tua lenius:
Reputare si voles, homines quot vinculis
Stringuntur, ac natis quot orbi sunt senes,
Magna quot & ditissima ex tyrannide.*

P iij

*Ad nihilum recidere, quæ perpendere
Tecum decebat te.*

Præcipit enim ei, ut volutet in animo illos, qui pares & maiores clades pertulere, ita la-
tura suas facilius. Huc applices etiam Socratis vocem, quæ vult, ut infortunia in com-
mune conferantur, ac tum ex æquo quisque partiatur, ita fore, ut pars maior sit contenta
suis abitura. Pari alleuatione est poeta Antimachus vsus. Nam extincta coniuge sua,
quam charam habebat, Lyde leuamen sibi doloris elegiam condidit, quæ Lyde voca-
tur: enumerauitque ad eleuandum miseris alienis mœrorem suum ærumnas heroicas.
Vnde dilucet eum, qui recreat mœstum, & casum ostendit communẽ esse, & multorum,
aliorum exemplis opinionem alleuare mœrentis, eoque hunc adducere, casum suum ut
credat, quam quantum existimabat, minorem. Aeschylus autem arguit recte eos, qui
mortem in malis numerant: cuius hæc sunt verba.

*Mortem quam iniquè persequuntur odio
Homines, malorum cum sit hæc vel maxima
Medela multorum.*

Hunc enim subsecutus est ille, qui ait:

*O mors Pæan medicus Veni. Nam portus est
Dubio procul per orbem Orcus terræ patens.*

Magnum namque est ex animo fidenter dicere.

*Quis seruus est, qui mortis est incurius?
Orci auxilio fretus mortem non horreo.*

Et hoc,

Quid enim est illud, quod graue sit & angat in morte? Mors autem an non supra-
modum domestica nobis est & congenita: haud scio tamen qua ratione eam infestare ap-
pareat? Quid enim est miraculi, si quod sectile est, sit dissectum: si eliquatum, quod li-
quescere potest: si combustum, quod aduri: si corruptile sit corruptum. Quando enim
non circumgerimus in visceribus nostris mortem? Ac natura, ut ait Heraclitus, idem
est viuus & mortuus, vigilans & dormiens, iuuenis & senex. Siquidem hi, quando se
vertunt, illi sunt: illi rursus, quando vertunt se, hi. Vt namque potest eodem ex luto con-
fundere figulus, quæ formauit animantia, iterumque fingere & permiscere, idque vicissim
assidue facere: perinde natura ex eadem materia olim maiores nostros produxit, inde
continuo edidit parentes nostros, mox nos, hinc alios ex aliis versabit: atque annis hic
generationis iugiter fluens haud insistet vnquam, ac rursus vice versa ille interitus, si-
ue Achæron siue Cocytus à poetis dicatur. Imo prima causa, lumen quæ nobis ostendit
solis, eadem tenebricosum Orcum adducit. Atque haud scio, an huius simulachrum
sit circumfusum nobis aër, qui inuicem diem & noctem efficit seriem continuantes vi-
tæ & mortis, somni & vigiliæ. Quapropter debitum dicere esse vita fatale, ut reddendū:
quod maiores nostri acceperunt scœnore: quod etiam dissoluendum, ubi creditor ap-
pellauerit, æquo est animo & hilariter. Ita enim ostendemus nos maxime bonam fidem
agnoscere. Ac meo quidem iudicio vitam nostram cernens natura incompositam &
breuem, diem decessus præfinitam reddidit incertam. Id enim satius erat. Quippe eam
si ante videremus, aliqui priusquam veniret, contabuerant mœrore, & ante mortui e-
rant, quam emorerent. Iam mihi vide vitæ dolores curasque crebras, qui animum confi-
ciunt: Eos si percensere instituamus, magno pere nos eius pœniteat, veramque agnosca-
mus, quæ apud nonnullos invaluit, opinionem mori quam viuere potius esse. Siqui-
dem Simonides:

*Hominum, inquit, lacerti sunt modici, Vanæ quoque
Cura, breui & vita laborum cumulus,
Fatumque crudele instat inenitabile,
Obnoxij huic sunt ex æquo boni & mali.
Vnum quidem ad malum duplex incommodum
Homines capiunt, durare nec valent
Aeterni, inepti qui modeste isthæc ferant.
Tu quod caducus occidit, valde gemis.
Cum, quod futurum est, sit dubium tibi,
Quicquam ne sit lucri relaturum tibi.*

Ac Pindarus,

Iam Sophocles,

Ad hæc Euripides,

Natura

*Natura nostin cuius sit mortalibus
Modi? Nequaquam si quid sentio. Vndenam?
Audi proinde me, ponenda est omnibus
Mortalibus vita. Inter hos nec vllus est,
Qui cras ne victurus sit, certo nouerit.
Ac quo volabit fors, incertum est omnibus.*

Ea cum sit mortalium vita, quam hi asserunt: cur non conueniat potius prædicare bea-
tos eos, qui seruitudine, qua premimur in ea, sunt exempti: quam miserari & deslere,
quod ex inscientia faciunt multi. Socrates mortem adæquabat vel profundissimo
somo, vel peregrinationi longinquæ & diutina, vel tertio corruptioni alicui & inte-
ritui corporis simul & animi: at nullo horum modo eam malum esse, exequabaturque
eos sigillatim, ac primo loco primum. Nam si mors somnus aliquis est, neque habent
quicquam dormientes mali: planum est nec defunctos mali quicquam habere, imo ve-
ro profundissimum esse quam iucundissimum quid attinet referre? Nempe res ipsa
mortalibus clara est omnibus. Astipulatur de ea Homeris his verbis:

Altiq; & gratus summe, referens quoque letum.

Alio loco etiam ita ait.

*Hic mortis frater somnus sese obtulit illis. Et,
Somno mortisque gemellis.*

quodam modo oculis germanitatem eorum ostendens. Siquidem affinitatem maxi-
me repræsentant gemina. Alias mortem demonstrat esse somnum æreum, omnium
sensuum in morte stuporem docere nos laborans. Nec sane ineleganter censuit ille,
qui esse dixit somnum parua mysteria. Est enim imitatio prima reuera somnus mor-
tis. Sanequam autem sapienter somno arreptus Cynicus Diogenes, cum excessurus
iam vita esset, excitante eum medico percunctanteque, eequam molestiam sentiret: Nul-
lam, inquit, Nam frater sororem anticipat, somnus mortem. Sin peregrinationem
mors æmulatur, ne sic quidem est malum, imo haud scio an contra bonum sit. Siqui-
dem mancipatum non esse carni, neque eius affectibus teneri, quibus mens distracta
ineptis repletur mortalibus, id felix beatumque est. Negotia enim, inquit Plato, præ-
bet nobis sexcenta alimenti necessarij gratia corpus. Huc si accesserint morbi aliqui,
interpellant nobis vniuersitatis contemplationem. Iam amoribus, cupidinibus, ti-
moribus, spectris variis & portentis onerat nos: ut verum sit, quod dicitur, reuera ni-
hil nobis vnquam per id intelligere licere. Nam nihil bella, seditiones, & pugnas quic-
quam aliud quam corpus excitat, orientesque ex eo cupiditates. Quando quidem quæ-
rendæ pecuniæ causa bella cuncta nascuntur. Pecuniam autem corporis causa, dum
huius seruimus obsequiis, comparare compellimur. Hinc non licet nobis ob hæc o-
mnia vacare philosophiæ. Et quod omnium est nouissimum, quia etiam si quid nobis
ab eo ocej fuerit concessum, verterimusque nos ad speculandum quid, quod passim in
questionibus occurrat: inturbat, sollicitat, & percellit, ut non sit per illud conspice-
re verum integrum. Cæterum re ipsa demonstratum a nobis est, si cognituri vnquam
quicquam dilucide simus, discedendum ex eo esse, ipsoque contemplandas animo res i-
psas: ac tunc profecto consequemur, quod affectamus, & cuius dicimus nos amore te-
neri. Assequemur autem ubi è vita migrauerimus, prudentiam, ut ratio illa declarat,
viui nunquam. Nam si fieri non potest, ut cum corpore rem vllam liquido percipia-
mus: alterutrum necesse est, ut aut nunquam aut defuncti cõparemus scientiam. Tunc
enim ipse secum animus solus secretus à corpore erit, ante non, neque tantisper dum vi-
uimus. Ita mea sententia quam proxime ad scientiam perueniemus, si quam maxime à
consuetudine nos abducamus corporis, neque consortium cum eo, nisi maxima ne-
cessitas exprimat, habeamus: neque induamus huius indolem, sed mundi ab eo sumus:
quoad deus nos ipse eo exoluerit. Ac tunc quidem, cum discesserimus ex corporis a-
mentia, puri cum talibus erimus, ac per nosmetipsos omne syncerum, id est verum
cernemus.

*Nam munda ut immundus contingat, sit nefas
Plane.*

Itaque quamuis à morte traduci quem alium in locum appareat, non est malum tamẽ.
Quippe haud scio etiam, an in bonis prædicanda sit, uti demonstrauit Plato. Quapro-
pter ita iudices Socrates affatus est sane quam diuine. Trepidare itaque iudices mortẽ,

nihil est aliud, quam videri, cum non sis, sapientem esse. Quandoquidem scire videri est, quæ nescis. Cognouit enim mortem nullus, neque an homini illa summum bonorum sit omnium. Atqui formidant eam, quasi malorum sciant esse summum. His concinere videtur ille, qui ait.

Nemo laborum terminum fatum horreat,

& vero malorum etiam maximorum. His astipulari dii quoque dicuntur. Multos enim accepimus pietatis hæc assecutos ab cœlestibus remunerationem, quorum alios, ut modum seruem huius scripti, omittam, commemorabo autem celeberrimos, qui omnibus sunt in ore. Ac primum tibi exemplum Cleobis & Bitonis iuuenum Argiuorum exponam. Referunt matrem eorum lunonis sacerdotem fuisse: ac cum profici-¹⁰ scendi ad templum tempus instaret, remorantibus qui trahebant currum mulis atque articulo urgente, hos subisse iugum currus, matremque ad delubrum vexisse: quam supramodum filiorum pietate exultantem, precatam esse deam, ut eis optimum, quod dari posset mortalibus, daret: quos, ut cubitum concesserunt, nunquam post surrexisse, dea horum pietatem morte remunerante. De Agamede & Trophonio Pindarus narrat, hos postquam fanum Delphicum struxissent, mercedem postulasse ab Apolline: hunc autem ostendisse ad diem septimum eam se persoluturum, interea ut epularentur, præcepisse. Fuisse hos dicto audientes, ac septima nocte sopitos mortem cum vita commutasse. Authores sunt ipsi Pindaro, qui Bœotorum legatis ad templum Apollinis missis mandauerat, ut quærerent, quid optimum mortalibus foret, re-²⁰ sponsum reddidisse vate, id non nescire ipsum, si quidem scripta de Trophonio & Agamede illius forent. Quod si etiam experiri aueat, fore id ei breui apertum. Hoc ubi relatum fuit Pindaro, animaduertisse eum id mortem esse, nec multo interposito spacio defunctum fuisse. Itali Euthynoi hunc fuisse memorant casum. Patrem ei fuisse Elisiū Terinæum ciuitatis suæ virtute diuitiis, & dignitate principem. Illum ex causa aliqua obscura extinctum. Elisium igitur subisse cogitationem, sicut fortasse alteri quoque subisset, an forsitan fuisset veneno sublatus. Hunc enim fuisse solum sibi tantarum facultatum & pecuniæ heredem. Ambigentem quemadmodum ad indicium horum perueniret, concessisse ad psychomantium quoddam, ac de more sacrificio ante factio de-³⁰ disse se quieti, oblatamque ei fuisse huiuscemodi visionem. Visum ei adesse patrem suum. Quem ut conspexit, exponere ei se filij sui casum, obsecrareque atque orare, ut ad eruen- dum necis authorem, sibi præsto esset: illum autem, Ea de causa accessit, dixisse. Cæterum cape ab hoc, quæ tibi apporto. Nam ex his cognosces omnia, quorum causa mœres. Fuisse vero eum, quem significabat, adolescentem, qui sequebatur ipsum, filij as- similem, & qua tempore, qua ætate affinem. Quæsisse ergo, quinam esset, atque hunc respondisse: Genius sum filij tui, atque tum libellum ei porrexisse. Quem ubi explicuit, conspexisse in eo tria hæc scripta.

Elisi age ô demens animos tu sume viriles.

Euthynous letho fatali concidit: illum

Viuere nec diis nec genitoribus expediebat.

Hæc quidem habes exempla, quæ apud veteres relata sunt. Porro si absoluta mors actam corporis quam animi corruptio & dissipatio est (Erat enim similitudinis hoc Socraticæ tertium) ne sic quidem mors malum est. Sensus enim in ea tollitur omnis, tollitur etiam dolor & cura. Quippe ut nihil boni nobis in ea accedit, ita nihil mali. Nam in eo, quod est & existit, quomodo potest esse bonum, sic etiam malum. Ei vero, quod non est, sed sublatum est ex iis, quæ sunt, neutrum horum queat adesse. Eodem igitur loco sunt defuncti, quo ante, quam essent geniti, fuerunt. Sicut igitur nihil nobis accidit ante ortum nostrum neque boni neque mali, perinde neque ab excessu ex hac vita erit. Atque ut ea quæ antecesserunt nos, nihil ad nos spectabant: item nec quæ consequentur nos, spectabunt ad nos nihil.

Nam mortuum pungit nullum vere dolor.

Idem mori dico esse, ut haud unquam editum

fuisse.

Eadem est enim ab interitu conditio atque fuit ante productionem. An vero inter non genitum esse & genitum interisse discrimen esse existimas? Nisi etiam domus & vestimentum nostrum post dissipationem arbitraris discrimen esse ad tempus, quo nondum parata fuere.

fuere. Quod si nihil in hisce interest, in confessio est nec in morte ad conditionem ante natiuitatem esse disparitatem. Scitum est enim illud Arcesilai. Hoc, inquit, quod dicitur malum mors, reliquorum, quæ numerantur mala, vnum, ubi præfens est, nulli dolorem unquam attulit: verum quamdiu abest & expectatur, torquet. Nam reuera complures ex vanitate & quærela de morte, ne moriantur, moriuntur. Probe igitur Epicharmus: Concretum est, inquit, & discretum, eoque iterum recessit, unde accessit, terra in terram, aer in sublime. Quid est horum graue? Nihil sane. Apud Euripidem Alcibi Cresphontes de Hercule loquens

Tellure, inquit, si sub ima in illis incolit,

Qui haud plus colunt vitam, nil ille iam potest.

¹⁰ Hoc si correxeris, dicas

Tellure si sub ima in illis incolit,

Qui haud plus colunt vitam, nil hic iam sufferat.

Generosum etiam illud Laconicum.

Nunc nos, ante alij vixerunt, nec genus horum

Ultra oculis sese subicere inde valet.

Etrursus.

Hi cecidere, bonum non vitam aut cedere fato

Rati, at vtrunq; horum sine locasse bono.

²⁰ Præclare admodum etiam Euripides de iis, qui longinqua valetudine tenentur, ait

Exosus est mihi, quisquis producere

Vitam cupit dapibus, simulq; poculis,

Magorum & artibus despectens riuulum

Deiuter ut fatum: quem, cum profut nihil

Orbi, decebat emori, & faceffere

Dantem locum statim efflorescent i publi

Merope fortiter loquens commouet theatra, cuius hæc sunt verba

Non liberi sublari soli sunt mihi

Mortalium, nec sum viro vna vidua,

Sed vitam plurima exegere æque atq; ego.

³⁰ His enim apte illa annectas.

Vbi nam illa sunt præclara, vbi magnus illerex

Croesus & ille Xerxes, Hellepontici

Hic qui maris ceruicem ponte transit.

Omnes patris Ditis nec non Lethes domos

Videre, corporibus simul & pecuniis

Iam prorsus absumptis.

At hercule multos ad luctum & lamentationem mors immatura impellit. Verum est in hac quoque tam facilis alleuatio, ut etiam à vulgaribus poetis sit perspecta & adhibita. Contemplare enim, quæ de eo referat comicus quidam, qui intempestiua morte angebatur.

Iam si teneres vitam, quam non viuere

Quiuit, secunde acturum, est importuna mors.

Sin attulisset vita quicquam durius:

Fortassis hæc longe fuit te amicior.

Quando autem obscurum est, commode fato functus sit, qui migrauit è vita, & maioribus solutus curis, nec ne: non ita grauius ferendum est, quasi orbari simus omnibus, quæ consecuturos nos ab eo putabamus. Siquidem non inscite videtur ille apud poetam Amphiarus matrem confirmare Archemori: quæ, quod infans filius atque perquam immaturus extinctus esset, confitebatur: cuius sunt hæc verba:

Mortalium est in lucem nemo hanc editus.

Qui non laboret, liberoq; funeret,

Ac mox, nouos acquirat, & mortem oppetat.

Punguntur hinc mortales, illos qui efferunt.

Porro necesse vitam est hanc detinere

Spica modo pinguis, hunc esse, illum minus.

Quid hæc opus deslere, natura lege

Quæ transeant oportet. Nam necessitas

Quæ cogit, vsq; ferenda sunt mortalibus.

In summa omnia tibi in animo sunt voluenda percensenti apud te atq; apud alium scudulo non esse longissimam vitam optimam, sed honestissimam. Neq; enim qui plurimum cithara cecinit, aut causas dixit, aut nauem gubernauit, sed qui recte, commendatur. Rectum autem non est in temporis longinquitate, sed in virtute & competentia locandum tempestita. Hoc enim fortunatum & pium habetur. Ideo sane excellentissimos heroes atque diis prognatos, qui senectutem morte præuenterunt, nobis poetæ prodidere. Neq; enim ille,

Ex animo quem diligit ipse

Iuppiter Aegiochus, studioq; amplectitur omni

Phœbus, per sepe senij per limina transit.

Siquidem tempestitatem potius quam grandævitate cernimus plurimum præpollere. Etenim plantarum præstantissimæ sunt, quæ breui ætate plurimum fructus ferunt: & animantium, à quibus non longo spacio magnum ad vitam compendium accepimus. Inter multum autem & parum, ad æternitatem si respicias, nihil interesse apparet. Siquidem mille anni & decem millia annorum iuxta Simonidem momentum sunt ad infinitum, imo particula momenti breuissima. Quando animalibus illis, quæ ad pontum legimus provenire, ac vnum tantum diem vivere, mane nascentia, meridie adulta, vespere senescencia vitamque ponentia, si animus humanus ratioque singulis inesset, nonne hæc eodem modo ac nos afficerentur, atque eadem eis videlicet acciderent: vt illa, quæ ante meridiem vitam reddunt, lamentationes excitent & lachrymas: quæ vero diem transegerunt, hæc plane iudicemus felicia. Modus enim vitæ honestum non temporis diuturnitas est. Quippe inanis & magnæ stultitiæ sunt huiuscemodi exclamationes censendæ: Atqui non oportebat eum in ætatis flore subito è medio tolli. Quis vero dicat, quemadmodum oportuerit. Multa etiam alia, quæ dicas non oportuisse facta, facta sunt, fiuntque nunc, & fient sapius. Namq; non ad ferendas leges in vitam ingressi sumus, sed obtemperaturi gubernantium cuncta deorum sanctionibus fatique & providentiæ scitis. Quid porro illi, qui lugent ita sublato, sua ipsorum absumptorumne causa lugent? Si quidem sua ipsorum: quod suauitate defunctorum, vel utilitate, vel eorum in senectute sua officiis sint spoliati: mœroris occasio illinc proficiscitur, quod se ipsi ament. Neq; enim illos desiderare, sed comoditates ab illis videbuntur. Sin vero defunctorum causa lugent: si considerent nullo illos malo teneri, mœrere desinent, sapiens sequentes & antiquum dictum, quod admonet, vt bona faciamus quam maxima, mala vero contrahamus & deprimamus. Quare si luctus bonus est, facere debemus eum plurimum & maximum. Quod si, vt res est, fatemur eum malum, astringere ac quam breuissime cogere atque obliterare pro viribus. Quam autem id sit facile, ex hac liquet consolatione. Fama est priscorum philosophorum quendam, cum esset ad reginam Arsinoen ingressus, quæ filium lugebat, huiuscemodi oratione vsum esse ac commemorasse, quo tempore dilargiebatur dæmonibus Iupiter honores, absentem fuisse luctum. Illis iam distributis venisse eum fero. Iouem itaque, cum peteret, vt etiam sibi honorem haberet, fluctuantem animo, quod omnes iam effudisset in alios, hunc ei impertisse, qui in defunctorum funere sit, lachrymas & ægritudines animi. Sicut igitur cæteri dii, à quibus coluntur, hos diligunt: item luctus, si eum contempseris mulier, non adibit te. Si vero colatur à te accurate delatis sibi honoribus, mœroribus & lamentationibus: diliget, semperq; aliquid tibi suppeditabit eiusmodi, quo abs te assidue colatur. Mirifice dicitur mulieri eo adductæ sermone ademisse luctum & lamentationes. Breui dicere posses ad lugentem. Nunquam ne depones ægritudinem, an perpetuo existimabis tibi per totam vitam lugendum. Nam semper si persistes in hac acerbitate, in summam miseriam & acerbissimam calamitatem ex animi ignauia & mollitia temetipsum conieceris. Sin animum mutabis aliquando, quin nunc mutas, atq; ex miseria teipsum extrahis? Quibus enim rationibus die vsum eximes te, iisdem nunc attendens explica ista molestia. Etenim in morbis corporis, vt quæq; est liberationis expeditissima via, ita optima est.

Quod

Quod ergo tempori es concessurus, id rationi concede literisque, ac temetipsum malis extrica. At enim non speraueram, inquis, hunc acerbum casum, neq; expectaueram. Atqui oportuerat te expectare, atq; ante reputasse rerum humanarum incertitudinē & imbecillitatē: nec imparatus nunc ceu ab ingruentibus repente hostibus esses deprehensus. Etenim egregie Euripideus Theseus instructus fuisse ad talia videtur. Nam ait ille.

Sapiente doctus à quodam curas ego

Reputabam & ærumnas, fugamq; exilij,

Obitusque substituebam immaturos mihi,

Molesq; alias malorum, vt si quid ex eis,

Agitaueram quæ mente, me percelleret,

Nouum atque inexpectatum ne mihi accidens

Acerbius menti vulnus infligeret

Languidiores vero qui sunt ne meditati, ne receptum quidem capiunt vnquam ad cogitandum quicquam, quod eos deceat & expediat: verum ad vltimas deslectunt miserias, innocuum corpus cruciantes, eaque, quæ non ægrotant iuxta Achiuum illum vna dolere cõpellunt. Itaq; perquã recte admonet Plato eiusmodi in ærumnis, vt quietem agas: quod non constet, quid bonum vel malum sit, neq; quicquam proficiat in posterum ægre ferenti. Eripi enim consultando de eo, quod euenit, dolorem, atque aggregando vt in talorum factu res tuas ad ea, quæ cecidere, sicut euincit ratio rectissime habere. Non esse igitur, si quando offendimus, puerorum more affixorū plagæ vociferandum, sed confuefaciendum animum, vt petat casus & morbi medicinam & emendationem arte medica lugubrem opprimendo cantilenam. Legislatorem Lyciorum præscripsisse ferunt ciuibus suis, quando lugerent, vt stola velati muliebri lugerent: quo demonstraret esse luctum muliebrem atq; à dignitate virili alienum & ab iis, qui ingenuas artes profiteantur. Est enim profecto muliebris, imbecilli, & degeneris animi lugere. Quippe sunt ad luctum fœminæ quam viri proniores, barbari quam Græci, deteriores quam meliores, atq; inter ipsos barbaros non fortissimi Galli, Galatæ, omnesq; qui spirituum sunt virilium pleni: sed potius, si qui sint tamen, Aegyptij, 30 Syri, Lydi, & quotquot horum similes sunt. Nam eorum aliquos tradunt historiæ in foueas abdere se, ibiq; complures dies hædere, ne solis lumē aspiciant: quod eo quoque, qui defunctus est, sit orbatus. Ac poeta tragicus non ignarus horum fatuitatis lon inducit quandam, quæ ita ait.

Ego plena lachrymis nutritrix egressa sum

Fosus relictus natorum lugubribus.

Sunt inter barbaros, qui se membris aliquibus mutilant, naribus, auribus, ac corpore liquum flagris cedunt: quod defunctis, si à moderatione in hisce ægritudinibus naturali discesserint, rem gratam se putent facere. At hercle obiciunt hic se quidam, qui non passim plangendos mortuos, sed immaturos existimant: quod nihil assecuti sint eorum, quæ in vita habentur bona, ceu nuptias, doctrinam, iustam ætatem, reip. procuraciones, magistratus. Hæc enim esse, quæ pungant potissimum eos, qui præcocius occasibus premuntur, quod ante tempus exuti spe sua sint, ignorantes præcox lethum quantum ad naturam humanam nihil referre. Quomodo enim proposito omnibus ad communem patriam itinere necessario & ineuitabili hi prægrediuntur, illi subsequuntur, omnes autem eodem contendunt: sic inter eos, qui ad fatum pergunt, qui seriis adfunt, præ aduentantibus maturius nullam habent prærogatiuam. Atqui si præmatura mors malum esset, præmaturissima esset puerorum & infantium, multoque magis recens editorum: verum horum ferimus excessus è vita leniter & æquo animo: eorum vero, qui proveciores sunt, ægre & lugubriter, quod propter falsæ spei figmentū arbitremur fixū iam habere nos, perduratos esse. Itaq; si vitæ humanæ spacium annorum esset viginti, eum, qui quintum decimum excessisset, non iam deedere immature, sed in modo ætatis sufficiente putemus. Illum vero, qui viginti annorum expleisset terminum vel prope accessisset ad annorum numerum viginti, plane in cœlo collocarem ceu eum, qui felicissimam & consummatissimam vitam sit emensus. Quod si ducentorum annorum esset, defunctum anno ætatis centesimo, quia arbitramur omnino sublato immature, ad eiulationes & planctus conuerteremus nos.

Constat itaque tam ex his quam ex superius dictis immaturæ, quæ dicitur, mortis facilem esse alleuationem. Nam minus profecto lachrymatus esset Troilus vel Priamus ipse, si florente adhuc ei regno atque fortuna tanta, quam complorabat, mortem optetisset: cum ad filium suum talia retulit Hectorem, commonens eum, ut abduceret se ab ineunda cum Achille dimicatione, his verbis.

Vi Troiam serues, concede in moenia fili

Ne ingens Pelides pariat decus, atque priueris

Chara tu vita, atque senem miserare parentem

Aerumnosum, etiam spirantem in lumine summus

Iuppiter absument senis leto miserando

Plurima cernentem mala, natos cæde peremptos,

Raptatas natas, thalamorum & diruta tecta

Infanteque solo afflictos per prælia dura

Meque canes postremum ipsum immanes laniabunt

Primis in foribus: ferro me cum quis acuto

Percutiens animam moestam dimittet ad umbras.

Cum vero in canam barbam in canosque capillos

Atque pudenda canes sui fedare perempti

Iam senis institerint, erit hoc miserabile cunctis.

Sic fatur Priamus, capitisque comam venerandi

Euellit manibus, neque sic tamen Hectora flechit.

Cum igitur permulta tibi de eo exempla ante oculos sint, considera non paucos mortem ingentibus & grauibus malis expedire: quibus, si superstites fuissent, prorsus essent iactati: quæ ego, ut consulerem orationis breuitati, prætermisi contentus ante dictis in hanc sententiam, non esse ultra naturæ præscriptum & modum ad inanes planctus & lamenta mollia deflectendum. Nam non sua ipsius culpa in asperis rebus se esse non exiguum ostendit Crantor esse ad fortunas leuamen, ego vero medicinam dicam ad tollendam moerorem summam. Diligere autem fato functum & amare non in eo est, ut torqueamus nosmetipsos, sed ut iuueamus eum, quem charum habemus. 30
Auxilium porro præstabitur sublati, si pia memoria eos colamus. Nemo enim meretur bonus gemitum, sed laudes & commédationes: neque planctum, sed recordationem celebrem: neque lachrymas lugubres, sed gloriosa libamina. Quandoquidem qui decepsit, vitam induit diuinorem emancipatus corporis seruitute curisque his asperis & calamitatibus, quas tolerare necesse est iis, qui vitam hanc sunt sortiti caducam: dum in iunctam fati conditionem expleuerint vitæ, quam largita nobis natura est non in perpetuum, sed sigillatim distribuit tempus ex legibus fatalibus dispensatum. Quare non debent intelligentes defunctorum causa ultra naturalem & moderatam animi egrimoniam in inanes & barbaricos planctus se præcipitare, neque hoc, quod multis iam vsu venit, operiri: ut prius, quam luctum summouerint, confecti ærumnis animam reddant, atque inter lugendum infelices exequias sortiantur cum profectis ex imperitia anxietatibus & malis, quæ vna cum ipsis funerentur, ut in eos Homericum hoc exclamare liceat. 40

Accessitque niger lugentes Hesperus istos.

Debent itaque semetipsi crebro affari. Quid autem, nunquam ne tristitiam ponemus, an ærumna perenni consistabimur per omnem vitam? Nam luctus ducere nullum faciendum terminum extreme dementiæ est. Et quidem eos qui vel grauissime moerent & diutissime lugent, maxime subinde leniri à die conspiciamus: atque quibus in monumentis ingenti dolore lamentantes & plangentes conficiebantur, adhibitis cantricibus & aliis animi oblectationibus splendida conuiuia agitantibus. Est igitur infans ita opinari in eodem luctum statu permanurum. Atqui si reputarent conquieturum, si quid accidisset: simul reputarent: nempe ubi tempus quid effecerit. Nam quod factum est, id ne deus quidem infectum reddere valet. Quod igitur nunc præter spem euenit ac præter nostram opinionem, id ostendit ipsis exemplis, quod accedere solitum est compluribus. Quid igitur num percipere hoc ratione nequimus, neque animaduertere.

Est plenum pelagus, tellus quoque plena malorum.

Et hæc.

Tanta

Tanta homini hæc mala sunt, circum quoque fata feruntur.

Nec vero ingressus vacuus vel cœlitibus sit.

Multi namque & sapientes homines, ut ait Crantor, non nunc, sed iam olim conditionem humanam deplorauerunt, qui supplicium ducebant vitam esse, ac principium, quod natus homo sit, cladem maximam. Idem memorat Aristoteles Silenum comprehensum Midæ demonstrasse. Operæ precium autem est ipsa philosophi verba attexere. In libro, qui inscribitur Eudemus vel de anima sic ait. Quapropter optime omnium ac beatissime non modo beatos, verum etiam felices existimamus esse defunctos, ac mentiri de iis aut iis detrectare, ut qui meliores iam & præstantiores sint redditi, nefas ducimus: atque hæc ita vetusta & antiqua apud nos opinio sunt firmata: ut nemo prorsus vel initium temporis vel primum authorem nouerit: sed ab æterno in perpetuum hæc ita fuisse censeantur. Adhæc in ore vides hominum hoc ex multis vetustatis annis pervulgari tritum. Quidnam tandem, inquit? Ac respondens ipse: Nempe omnium optimum, inquit, non nasci, ac emori quam viuere est melius, atque huius apud multos testis deus fuit. Ceu illi Midæ ferunt post capturam, postquam Silenum comprehendit, percontanti & roganti, quidnam optimum foret hominibus, & quid maxime omnium expetendum: nihil hunc primum dicere voluisse, sed immobilem siluisse. Cæterum ut tandem aliquando omnia machinatus expressit, aliquid ut ad se loqueretur, tum coactum dixisse. Fati ærumnosii ac fortunæ asperæ foboles momentanea quid me proloqui, quod vobis præstabat ignorare, compellit: Ignorantia enim propriorum malorum vitam quam maxime abducit à tristitia. Nequaquam valent homines summum omnium bonum assequi, neque optimæ naturæ fieri participes. Siquidem optimum est mortalibus omnibus non esse natos: Proximum & alterum, quod fieri queat primum, sed secundum tamē, natos quam ocyssime interire. Patet igitur ita pronunciaisse eum, quod conditio in moriendo quam viuendo sit melior. Sexcenta & sexcenta eidem argumento eiusmodi exempla attexere queam: verum non est operæ verbosum esse. Non sunt igitur, qui è vita emigrare, lugendi iuuenes, quod bonorum, quæ longa vita putatur afferre, sint destituti. Id enim, bonis malisne sint destituti, est sicut iam sæpius ostendimus, anceps. Quippe sunt longe mala copiosiora. Atque illa quidem ægre & multis quarimus sollicitudinibus, mala vero per facile. Hæc enim esse aiunt globosa & continentia multisque ex causis sibi mutuo consequentia: at bona distracta ac contumacia circa ipsas vitæ metas coire. Adæquamus igitur eos oblitis. Siquidem non tantum, ut ait Euripides,

Minime suas homines tenent pecunias.

sed semel rerum humanarum nihil. Quare dicendum est de omnibus. Res cœlestium habemus, quas tractamus. Vbi illis visum est, auferunt eas rursus. Non est ergo inique ferendum, si ea, quæ paulisper nobis commodauerunt, hæc reposcant. Neque enim argentarij, ut dicere crebro consueuimus, si quando repetuntur ab iis illa, quæ apud mensam sunt deposita, si bonæ fidei sint, grauiter ferunt, quod ea sunt restitutura. Illis enim, qui inuiti reddunt, iure dicas. Num accepisse te hæc excidit tibi, ut redderes? Idem profecto omnibus mortalibus vsu venit. Vitam tenemus velut necessario ab diis apud nos depositam: neque est huius tempus statum vllum restituendæ, sicut nec numulariis depositi apud mensam argenti: sed est, quando is, qui dedit, exacturus sit, incertum. Itaque qui aut ipse est moriturus, aut morientibus supra modum id moleste fert liberis, an non & ipsum hominem esse & liberos se genuisse mortales ex animo eius effluxit? Neque enim est hominis cordati, animal hominem esse mortale natumque, ut moriatur, nescire. Si ergo Niobe iuxta fabulas hanc opinionem habuisset promptam, non se vita semper virente, germinibus propendentem ac dulce lumen aspicientem expiraturam, haud ita tumultuata foret, ut etiam vitam statueret ob calamitatis grauitatem abrumpere, deosque cieret, ut abriperetur ad exitium quam dirissimum. Tabulæ apud Delphos extant duæ, quæ ad vitam imprimis sunt necessaria, Nosce teipsum, & Nequid nimis. Nam ex his reliqua sunt apta omnia. Sunt autem hæc inter se consentanea & concinentia, atque alterius altero vis significari videtur. Siquidem in cognoscendo teipsum continetur hoc, Nequid nimis, atque in hoc illud, Nosce teipsum. Quapropter differit de his non in hunc modum.

Q

Est Nosce teipsum non quidem ampla dictio,
Sed tanta res, solus quam nouit Iuppiter.

Pindarus:

Multum sapientes laudarunt, Nequid nimis.

Quare si hæc mente teneat vt præcepta ex Apollinis oraculo profecta, facile accom-
modare se quis ad omnes vitæ molestias, easque poterit ferre moderate naturam con-
tuens suam, atq; eo respiciens, ne præter quam deceat, in occurrentibus casibus ad in-
solentiam extollatur, vel abiiciat & demittat se ad miserationes & planctus ex animi
imbecillitate & innato nobis mortis timore per imprudentiam eorum, quæ accidere
in vita iuxta necessitatis vel fati fortem cõsueuere. Recte autem Pythagorei commo-
nuerunt hisce verbis

Casibus athereis mortales quæ mala vexant,
Quæ tibi delata est fors, hanc cape, nec stomachare.

Actragicus Aeschylus.

Virtute præditi & sapientis est viri
Non rebus in duris in diuos fremere.
Necessitati qui cecidit mortalium,
Valde hic sapit, tenetq; res cælestium.
Quicumq; casus fert alios permolliter
Habeo modestum hunc imprimis & optimum.

Iam Euripides,

Item aliis locis,

At vulgus de omnibus cõqueruntur, ac quæ præter expectationem ipsis interueniunt,
omnia ex inuidia fortunæ & larum arbitrantur fieri. Quapropter ad omnia lamen-
tantur gementes suamq; incusantes infelicitatem. Quibus respondeas.

Deus haud tibi officit, sed ipse tu tibi,

atque per inertiam amenitiã & vecordia. Ac nimirum ob hanc fallacem & falsam opi-
nionem de omni excessu queruntur. Nam si quis peregre fato cesserit, cum gemitu
dicunt.

Infelix, neq; enim huic pater ac mater veneranda
Occludent oculos.

Si domi suæ assistentibus parentibus, lamentantur, quasi subito ereptus e manibus sit,
doloremq; sui causa ipsis incusserit. Si mutus nullius facta mentione, plorantes dicunt.

Nullum mi verbum, cuius semper meminisssem
Fecisti sanum.

Siquid fermocinatus sit, id perpetuo tristitiæ suscitabulum in ore habent. Si repente,
lamentantes dicunt, Ereptus est: si longo morbo, incusant quod tabe cõfectus & ex-
cruciatus perierit. Siquidem ad dolores & lamentationes * laceffendas quiuis co-
lor fatis est. Hæc mouerunt poetæ, ac præ cæteris Homerus primus, qui ait.

*accumulandas.

Haud secus ac genitor, nati cum funerat ossa
Sponsi, edit luctum, miserisque dolore parentes
Afficit extinctus. stetum luctumque ministrat
Immensum.

Atq; hæc quidem non fatis liquet, an merito lamentetur. Cæterũ quod sequitur, vide.

Filius in copiis charusque & vnicus amplis:

Quis enim nouit, an paterne deus prospiciens ac sollicitus de humano genere, cũ quæ
impendeant præuideat, ante illorum euentum immaturos ex hac vita non nullos edu-
cat. Quare nihil eos, quod fugiendum sit, pati, existimandum.

Homini namque nihil, necesse quod sit, est graue:

siue ex præposita causa eueniat, siue ex consequenti: & quod migrationes ex hac vi-
ta plaræq; acerbitates maiores anteuertant, & quod his ne natis quidem esse conduci
bile erat, illis vna cum ortu interisse, non nullis paululum prouectis, aliis florenti æta-
te. Omnes hi, inquam, excessus sunt molliter ferendi, cum sciamus defugì non posse fa-
tum. Est autem hominum doctrina excultorum cogitatione anticipare paululum præ-
uentos nos ab illis, quibus immature apparet vitam extortam esse. Siquidem est ad æ-
ternitatem quam longissima vita breuis & momentanea: & complures, qui diuini lu-
xerunt, non multo post eos, quos complorarunt, sunt subsecuti, nullo facto ex lachry-
mis

mis suis compendio, nisi quod animi ægritudine incassum seipsum afflixere. Quia vero
peregrinationis in hac vita dies est breuissima: non in squalidis mœroribus neq; infe-
licissimo in luctu labefactare debemus nosmetipsi doloribus & corporis suppliciis
confectos, verum traducere ad meliora & humaniora, annitentes & quarentes con-
uenire viros, non qui nobiscum mœreant & extimulent luctũ assentando, sed qui mœ-
rorẽ eripiant forti & graui consolatione, auscultatesq; & mente tenentes Homericum
hunc versum, quo Hector cõfirmans mutuo Andromachẽ eã est affatus hisce verbis.

Sollicitare animum tu infelix desine nostrum:

Nemo etenim præter fatum me mittet ad Orcum.

10

Fata autem nullum fortemue aio timidumue

Defugere, vt primum lucem cõspexerit almam.

Hoc fatum poeta alias expressit.

Neut ei stamen, genitrix postquam edidit illum.

Quæ si menti subiecerimus, inani & anili leuabimur luctus acerbitate, præfertim
cum vitæ spacium intercedat angustum. Agendum igitur est, vt placidum hoc at-
que ab lugubribus ægritudinibus transigamus tranquillũ, insignia luctus abiicien-
tes & corporis curam agentes, salutisque contubernaliũ nostrorum. Rectum
est etiam meminisse sermonum: quos de more ad necessarios & amicos aliquan-
do paribus ictos ærumnis habuerimus, cum erigeremus eos suaderemusque, vt ca-
sus vitæ communes ferrent communi modo, & humana humano: cauendumq; ne
qui aliis ad abstergendum mœrorem subuenire valemus, nobis horum suggestio nul-
lum adferat subleuamen, neq; dolore animi salubribus orationis medicamentis de-
pellat. Nam cuiusvis potius quam abiiciendi mœroris facienda productio. Et quidẽ
quacunq; in re procrastinatorem cum Atis dicit luctari tutum hoc apud omnes pro-
uerbium: Multo magis meo quidem iudicio eum, qui acerbis animi perturbationes
inauspicataq; in futurũ reicit. Contueri autem ad generosos oportet & magnanimos
viros, qui filiorum fata leniter tulerunt, Clazomenium Anaxagoram, Demosthenem
Atheniensem, Dionem Syracusium, regem Antiochum, frequentesq; alios cum supe-
rioris tum nostræ memoriæ. Ex his fando accepimus Anaxagoram de rebus naturali-
bus disputantem & differentem apud familiares, cum ex quodam annunciante de fi-
lij sui obitu intellexisset, parumper sustinuisse se, tum dixisse ad auditores: Sciebã mor-
tale me genuisse filium. Periclem, qui ob dicendi & prudentiæ incomparabilem vim
cognomen Olympij inuenit, postquam ambos filios suos naturæ concessisse accepit
Parolum & Xanthippum, vt memorat Protogoras, ita dixisse. * Siquidem filiorum,
qui iuuenes erant & pulchri, intra dies autem omnino octo extincti, casum tulit hila-
riter. Tranquillitatem enim retinuit animi, quæ ei inde magis indies ad felicitatem,
ad dolores opprimendos ac gloriam ad plebem profuit. Quicumque enim luctus
suos fortiter ferentem contemplabatur, celsumque & virilem animo, longe habebat
eum se ipso præstantiorem, suam cognoscens paribus in molestiis mollitiã. Quippe
hunc mox accepto de vtroque filio nuncio, nihilo secius patrio more coronatum &
candida veste amictum concionatum fuisse, consiliorumque bonorum authorem se
præbuisse, & populum Atheniensem ad bellum inflammasse. Xenophontem Socra-
ticum sacris aliquando operantem, cum ex nunciis, qui ex castris adierant, filium suum
Gryllum pugnantem cecidisse audisset, detracta capiti corona, quemadmodum occu-
bisset, percontatum. Qui vbi denunciarunt strenue præstantem multis hostibus in-
terfectis, aliquantulo interposito spacij, dum ægritudinem animi consilio reprimeret,
reposuisse denuo capiti coronam, sacrificiumque absoluisse, ac nunciis dixisse. Deos
precatum sum, non vt immortalis mihi vel longæuus esset filius: Id enim incertum an
conducatur: sed quod mihi contigit, vt bonus & patriæ amans. Dionem Syracusium in
confessu amicorum, cum domi tumultus & clamor ingens exortus esset, vt causam &
casum accepit, filium suum de recto delapsum fuisse & exanimatum, nihil perculsum,
corpusculum præcepisse extincti mulieribus ad iusta facienda tradi, ipsum ea, de qui-
bus consultabat, non intermisisse. Huius fertur æmulus fuisse orator Demosthenes,
cum vnicam & dilectam filiam amisisset, de qua Aeschines ad eum criminandum ita
memorat. Septima die, quam filia eius deceffit, antequam eluxisset & iusta exequia-
rum fecisset, coronatus & candido amictus pallio sacrificauit & morem soluit: cum
vnicam infelix & eam, quæ primum eum appellauerat patrem, amisisset. Atque ille

*Videntur hic
quedam deesse.

quidem cum more oratorio accusare instituit eum, ita differuit, nescitis illum se his celebrare, quod luctum abiecit, potiorumque patriæ charitatem affectu in necessariis habuisset. Antigonum regem excessu in acie filij allato animose ad eos, qui cladem hanc ei nunciauerunt, contuitum, atque aliquantulo interposito spacio mœstum locutum: Serius Alcyoneu occidisti, qui in hostes tam ruebas inconsulte, & cui neque salus tua, neque monita curæ erant mea. Quos quidem viros magnitudinis animi causa suspiciunt & commendant omnes, vestigijs factorum eorum ob animi ex inertia ignauiam insistere nequeunt. Cæterum ex multis exemplis eorum, quos historia nobis Græca pariter & Romana prodidit generose & honeste in fatis se necessario-
rum gessisse, sufficiunt ea, quæ retulimus, ad acerbissimum omnium luctum, atque ad
inanem & vnde quaque in vtilem in eo deponendum dolorem. Nam virtutibus præ-
stantes & diis charos iuuenes fato concessisse & iam pridem superiore docui oratio-
ne, & nunc quam breuissime perstringere studebo, astipulans præclaro huic Me-
nandri dicto:

Quem diligunt diui, iuuenis discedit hic.

At occurrens fortasse charissime Apolloni dicas: fuit perquam adolescens Apollonius in fatis felix assequendis, ac te oportebat ab illo cum ad virilem ætatem aspirasset, fato functum efferri. Erat id quidem secundum naturam nostram videlicet & humanam, at non secundum vniuersitatis providentiam & mundi descriptionem. Illi
vero beato non erat vltra attributum ei ad hanc vitam tempus morari secundum natu-
ram: sed recte atque ordine eo expleto ad fatum se recipere, cum id iam illum ad se
reuocaret. At immature interit.

Proinde tanto felicitior, neq. in malis iactatus.

Nam vita, inquit Euripides, diceris, laborem sed te ego. Hic vero in ætate floridissima ante decessit, integer, cælebs, charus, honoratusque familiaribus suis omnibus: qui patris, matris, propinquorum & sapientiæ fuit amans, breui humanus, seniorum amicorum vt parentum reuerens, diligens æqualium & familiarium, venerans præceptorum, hospitibus & ciuibus mitissimus, omnibus blandus & ob aspectus gratiam & affabilem humanitatem iucundus. Sed enim & tuæ illi & suæ pietatis meritam laudem
affecutus ad æternum seculum ex vita hac caduca quasi ex conuiuio ante, quam ex temulencia in petulantiam aliquam incurreret longæ senectuti comitantem, concedere præuertit. Quod si verusti poetæ & philosophi verum, quod est verisimile, dixerunt: id piis, postquam defuncti sunt, suus honor est, vt ferunt, & prærogatiua, ac locus assignatus certus, vbi horum manes degunt: bonam spem habere de filio tuo beato debes, illis eum annumeratum esse ac cum eis agere. Referuntur à melico poeta Pindaro hæc de piis apud inferos.

*Quibus resplendet nostro noctis tempore
Phæbi aureum iubar, rosisque rubentibus
Sunt prata ibi consita, arbutus suburbium
Est thuriferis inumbratum atque fructibus
Simul aureis plenum, hic ludis equestribus
Et, tesseras illi, sunt qui gymnasiis,
Et fistulis alij se recreant. Ibi
Florum affluentia editur complurium,
Gratusque perpetuo locum illum halitus tenet,
Variaque primitias aris dant cœlitum.*

Ac paulo post alia in lamentatione, ubi de anima loquitur, ait.

*Beata dissoluens labores terminat
Parca vndiq. omnium morti valida patet
Corpus, neq. existit videnti æternitas.
Etenim est imago ex diuis tantum, agentibus
Membris quiescit: Verum dormientibus
Insomnis in multis gratorum indicat
Et arduorum iudicium certum arrepen.*

Diuius

Diuius Plato in dialogo de anima multa de eius immortalitate differuit, non pauca etiam in rep. in Menone, in Gorgia, & sparsim alijs in dialogis. Verum quæ in dialogo de anima retulit, peculiari commentario à me exposita tibi, vt voluisti, dabo. Quæ vero ad præfens accommodata sunt & vtilia ad Athenæum dicta Gorgia oratoris assecclam & auditorem ita habent. Ait apud Platonem Socrates. Accipe ergo, inquit, perpulchrum sermonem, quem tu quidem habebis meo iudicio pro fabula, ego vero pro sermone. Nam vt vera tibi expromam ea, quæ p̄go exponere. Imperium Iupiter, Neptunus, & Dis pater, vbi id à patre acceperunt, partiti sunt. Erat autem lex de hominibus hæc etiam sub Saturno, & semper & nunc quoque est apud deos: vt homo, qui iuste hanc vitam & sancte transegit, postquam decessit, in beatorum insulas recedat, ibique extra mala in omni felicitate commoretur: qui iniuste, iniustitiæ & vltionis carcerem, quem Tartarum dicunt, vt hi pergant. Eorum regnante Saturno, etiam initio regni Iouis, viui erant viuorum iudices: atque eo die, quo excessuri vita erant, iudicabant. Deinde parum recte dispensabantur iudicia. Pluto igitur & curatores, qui ex beatorum insulis venerunt, exposuerunt Ioui homines sibi utroque comere indignos. Quibus Iupiter. At ego, inquit, huic rei medebor. Nam nunc quidem non recte iudicia sunt: quod amici, qui causam dicunt, iudicentur. Quippe cognoscitur de viuis. Itaque complures forsitan, inquit ille, quibus improba sunt animæ, culti decoris sunt corporibus, nobilitate, opibus: ac cum disceptatur causa, adsunt illis frequentes testes iuste eos vixisse. Quare iudices cum his præstringuntur, tum simul amici cognoscunt de causis, velatamque habent animam suam oculis, & auribus & toto corpore. Hæc sane eis omnes offunduntur nebulae amicis sui & reorum. Quare hoc primum curandum, ne vltra mortem præsciant. Nam nunc quidem præsciunt. Quod vt tollat, imperatum Prometheo est. Deinde denudati omnibus his iudicandi sunt. Cognosci enim de iis debet mortuis. Debet etiam nudus iudex esse, defunctisque ipsa anima ipsam animam speculari mox, vt quisque è vita excessit, omnibus remotis propinquis, relictoque in omni isto cultu, quo sit iudicium rectum. Hæc vero cum ego præ vobis animaduertissem, iudices filios meos legi, duos ex Asia Minoa & Rhadamanthum, ex Europa vnum Aeacum. Hi, simul atque extincti erunt, confidebunt iudices in prato ad triuuium, vnde ferunt duæ viæ, vna ad beatorum insulas, altera ad Tartarum. Atque de Asianis cognoscet Rhadamanthus, de Europæis Aeacus. Minoi hoc præcipuum dabo, vt cognoscant, siquid sefellert alterutrum vt hominibus de itinere quam æquissima sit notio. Hæc Callicle, quæ ego accepi, credo fidelia esse, atque ex hac oratione istud contingere reputo, mors vt sit mea quidem sententia nihil aliud quam rerum dissociatio à se mutuo duarum animæ & corporis. His tibi charissime Apolloni colligendis magnoque studio componendis orationem effeci consolatoriam: quæ tibi ad tollendum præsentem mœrorem atque ad omnium acerbissimum detrahendum luctum imprimis est necessaria. Complectitur eadem debitum diis charissimo filio tuo honorem gratissimum iis, qui sunt in diuos relati per bonam memoriam & perpetuam in omne æuum commendationem. Quare recte feceris, si huic orationi auscultans ac filio tuo gratificans beato ex inutili hac corporis & animi afflictione & oppressione ad institutum referas te vitæ tuæ solitum & natium. Quippe vt nec, cum viueret nobiscum, videbat mœstum libenter vel te vel genitricem: sic nec nunc, quando cum diis agit atque cum his epulatur, gratam habeat istam vitæ vestræ rationem. Itaque viri boni, generosi, & in filium pijs animum suscipe, teque ipsum atque adolescentis matrem, & necessarios, & amicos ex hac infelicitate eripe, atque ad tranquilliores statum, filioque tuo & nobis omnibus, qui de te, vt par est, sumus solliciti, gratissimum traduc.

Q. iij

Epistola consolatoria ad uxorem suam.

Plutarchus uxori S. P.

NUNCIVM, quem de puellæ obitu misisti, puto in via Athenas pergen-
tem errasse. Equidem ut Tanagram accessi, accepi de filiola. Funus
quidē arbitror te curasse. Quæ egisti, ita acta velim, ut & nunc & in po-
sterum minime te crucient. Siquid, quod constituisti, non es executus,
dum sententiam meam præstolaris: existimas autem leuius laturam
te, ubi factum erit: facies hoc citra omnem anxiam curam & supersti-
tionem, à quibus abes longissime. Tantum meâ vxor vide, ut animū meum & tuum in
hoc casu tranquillum serues. Ego enim ipsum casum, quantus sit, cognosco & pon-
dero. Quod si te nimium languentem offendero, hoc me turbabit, quam id, quod ac-
cidit, grauius. Tamen neque ego ex quercu vel saxo genitus sum, neque teipsam id
latet, quæ mecum incunabulorum tam numerosæ prolis, quam domi omnem nostrā
sedulitate eduximus, es consors. Quod autem hæc cupienti tibi post quatuor filios
est nata, mihi que nominis ei reddendi tui occasionem præbuit, tibi id mire fuisse scio
gratum. Addit etiam indulgenti in tantulos animo peculiarem quandam acerbita-
tem oblectatio, quam ex ea capiebamus, sincera omnique expers offensæ & quære-
læ. Illius quoque indoles prorsus felle carebat, placidaque erat, eiusque mutuus
amior & benignitas, voluptatem simul & significationem præbebat humanitatis.
Nam non infantibus aliis modo, sed & supellectili, qua ducebatur, & ludicris pueri-
libus volebat, ut nutrix sua præberet & offerret mammam, quasi ad mensam suam
propriam ex humanitate impertiens ea, quæ habebat, bona, & iucundissima sibi
communicans iis, quæ ipsam oblectabant. Atqui non video mea vxor, quid hæc
& eius generis alia nos viua illa tenebant: nunc, quando cogitatio subit eorum, an-
gent & sollicitabunt. Contra vereor ne vna cum mœrore memoriam eius eiiciamus,
sicut Clymene, quæ ait:

Ego corneum odi arcum, mihi qui est commodus,

Dico salutem gymnasiis,

vsq; refugiens & horrens mentionem, quam semper præsentem habebat, filij. Quippe
declinat omnia aspera natura. Decet autem, quomodo omnium illa se iucundissimū
delinimentum, spectaculum, & auditionem præbuit: pari modo eius recordationem
permanere & viuere nobiscum: quæ maiorem, imo multo copiosiorē titillationem
quam molestiam adfert: modo ea, quæ sapius apud alios sermocinati sumus, verisimi-
le est nobis quoq; in tempore vsui esse: neq; abiicere nos & conqueri voluptates illas
longe pluribus animi moribus obruentes. Prædicant autem, qui interfuerunt, admi-
ranturque neque vestem te lugubrem sumpsisse, neque vllam tibi tuisque ancillis
squallorem addidisse, vel infixisse suggillationem, neque apparatus fuisse in exequiis
solennis splendoris, sed administrata omnia moderate & modeste, neque vltra quam
necesse foret. Ego quidem id non mirabar te, quæ nunquam excolueris te ad thea-
trum vel pompam, sed etiam ad voluptates nihil referre arbitrata sis luxum, in tristi-
bus cautam & frugalem fuisse. Neque enim in vinolentis solum decet temperantem
permanere integrum, sed & nihilo minorem putare in luctus procellis & motu ægri-
tudinis moderationem requiri reluctantem non, ut vulgi fert opinio, charitati in libe-
ros, sed animi intemperantiæ. Nam charitati desiderium, honorem, & recordatio-
nem defunctorum largimur. Lamentationum vero immodicus æstus, qui impellit ad
eiulatus & planctus, non minus quidem quam effrenes libidines fœdus, verbo qui-
dem veniam inuenit, quod acerbitate & asperitate delinimenti loco prædita sit hæc
turpitude. Quid enim stultius quam effusos risus & immodicas exultationes præci-
dere, fletuum & eiulationum torrentibus eodem ex fonte manantium in totum indul-
gere: de vnguentis item aliquos & purpura vxori reluctari, permittere interim
tonsuras lugubres, pullas vestes, sessiones deformes, decubitus laboriosos? Et
quod omnium est deterrimum, si seruos vel ancillas immodice plectant, obli-
stere

stere & interpellare eas: cum verò in semetipsæ atrociter consulunt & acerbe, nul-
lam in animi perturbationibus & fortunis, quæ alleuationem & solatium flagitant,
curam earum agere. At nobis certe mea vxor inter nos neq; illa opus fuit pugna, ne-
que hac reor fore opus. Restrictione enim circa corpus & vitæ austeritate nullum
non philosophorum, cui quidem vsus & consuetudo nobiscum intercessit, obstupe-
fecisti: Nulli non ciui in sacris, in sacrificiis, in theatris spectaculum præbuisi tem-
perantiæ tuæ. Iam in huiuscemodi casibus constantiam demonstrasti non vulgarem,
cum maximū natu ex filiis amisisti: iterumq; quando suavis ille nos immature deseruit
Charon. Memoria namq; teneo hospites non nullos, qui me a mari prosequerentur
allato pueri excessu, cum reliqua frequentia domum meam ingressos, postquā omnia
pacata & quieta viderunt, ut post apud alios prædicauerūt, nihil accidisse grauius, sed
inanem famam temere vulgatam existimasse: adeo moderate composueras domum,
quo tempore magna confusio licentia conceditur. Et quidem tua ipsius mamma
illum nutricaueras, sectionemq; vberis tuleras, cū papilla fuisset contusa. Fortiter hæc
& pie. Enimvero genitricis vulgo cernimus ab aliis pueros ut ludicra accipientes in
manus, mox defunctis in luctum effundi inanem & illiberalem, non ex charitate. Est
enim honesta & moderata charitas: verum motui exiguo naturali multa ad vanā glo-
riam admixta propensio efferat atq; insanos implacabilē reddit luctus. Neque id
Æsopum sefellisse videtur. Narrat enim, cum lupiter diis partiretur honores, etiā Lu-
ctum postulasse: Ac dedisse quidem iouem illi, cæterum apud cupientes tantum ac vo-
lentes. Atq; hoc quidem principio fit. Sibi enim ipse quisq; luctum accersit. Vbi vero
sedes fixit contubernalisque & familiaris est factus, tum ne volentibus quidem nobis
discedit. Quare est ei ad fores repugnandum, neque recipiendum prælidium per ve-
stitum, vel tonsuram, vel aliud eius generis: qualia quotidie occurrunt & fleunt: que
pusillanimum, angustum, inexplicabilem, implacabilem, atq; omnem strepitum expa-
ulescentem efficiunt animum: ut neq; risum admittat, neq; lumen, neq; liberalem men-
sam, quando est istis implicitus & impulsus per luctum. Huic malo consequens est,
nulla ut habeatur corporis cura: vinctio, balneum, & alia viuendi ratio repudiet. Cum
omnino contra oporteat, ut animos per corpus validum sibi ipse opituletur. Quippe
multum perstringitur & laxatur molestia sicut in sereno fluctus, quando corpus tran-
quillitate exhilaratur. Quod si squalor accesserit & austeritas ex prauo vitæ institu-
to, neque quicquam benigni vel boni subministret animo corpus præter dolores &
ægrimonias sicut amarus quosdam & tristes halitus: haud pronum est, etiā si cupias,
eum colligere. Huiusmodi premitur animus malis, si quando ita fuerit afflictus. Sane
quod grauissimum in his & horrendissimum est, non possum timere malarum mulie-
rum accessus & voces lamentationes occinentium: quibus extimulant & exacuunt
mœrorem, neq; eum vel per alios vel ipsum per se sinūt restingui. Non latet me, quam
magna nuper certamina subieris, cum Theonis sorori præsto esses, pugnarēq; cum il-
lis, quæ fors cum eiulatus & vlulatus superueniebant, & quasi vere ignem affere-
bant. Quippe amicorum tecta ubi flagrant vident, restingunt ignem, quam ocyssi-
me & enixissime quisq; valet: quando animos inflammatos, admovent eis fomenta.
Cui lux oculorum est perturbata, huic nō sinunt quemvis manū admouere, nec mem-
brum inflammatū contrectant. Qui luget, sedens cuius manum accommodanti per-
mittit: sicut riuum exagitare atq; exacerbare animi perturbationem: quæ ex modica ti-
tillatione & impulsu in vehemens & difficile malum, exulceratur. Cæterum hæc non
dubito, quin cauebis. Tenta autem cogitatione traducere teipsam ac repræsentare ti-
bi subinde illud tempus: quo nondum nata hac puella nihil habebamus, quod fortun-
am incusarem: tum committere cum illo hunc articulum, quasi eundem in statum
res nostræ reciderint. Quando natales eius mea vxor parum nobis grati esse videbun-
tur, qui magis acquiescimus in ea conditione, quæ eius ortum antecessit. Quod vero
intercurrit, biennium non est memoria eiiciendum: sed quod oblectamento & volu-
ptati fuerit, pro blandimento habendum, neq; exiguum bonum pro magno ducen-
dum malo: neq; quia quod sperabamus, non adiecit fors: de eo, quod contulit, ingrati
esse debemus. Etenim semper animus, qui de diis bene sentit, atq; erga fortunam pla-
cidus & minime est querulus, gratum & amœnum fructum adfert. Hisce autem in ca-
sibus qui maxime oblectat se honorum recordatione, & qui ad lucem splendoremq;
vitæ deflectit & traducit ex caligine & procellis animum: hic mœrorem vel in totum

fustollit, vel contrarij temperamento eleuat & obscurat. Nam vt vnguentum blanditur odorati, & graueolentiae resistit: ita cogitatio bonorū in rebus malis vicem praebet remedij necessarii iis, qui bonorum recordationem non refugunt, neque semper atque omni ex parte fortunam culpant. Quod nobis non est admittendum, vt vitam nostram, si vnam habeat quomodo liberaturā puris & nitentibus ceteris, calumniemur. Beatitatem saepe audiisti ex rectis commentationibus, quae in stabilem affectionem terminant, aptam esse: fortunae vero vicissitudines non multum momenti adferre, neque inferre lapsus vitae temerarios. Quod si etiam nos vulgi more rebus gubernandi externis sumus, & enumeranda fortuita, iudicioque standū de felicitate quorumlibet hominum, noli spectare visentium te lachrymas & lamentationes, quae prauo more apud quemvis effunduntur & peraguntur: sed refer ad animū, quam te felicem hae liberorū, familiae, & vitae causa praedicent: & alios optare quam turpe fortem tuam vel cum hoc incommodo, quo nunc cruciamur, te vero quiritari & moleste ferre eandem, quam habes: neque ex hoc, quod mordet, percipere, quā grata sint ea, quae nobis suerant: sed quomodo illi, qui capite & sine truncos Homeri versus seligunt, & praeter eunt interim multos in illius poematibus insignes: sic anxie consecrari & traducere vitae incommoda, bonis vero incondite & promiscue affluentibus non videntes imitari sordidos & auaros: qui multa coaceruant nec fruuntur partis, sed lamentantur torquenturque amissis. Porro si illius miseratione teneris, quod innupta & liberorum decessit exors, iam habes ex aliis, vnde magis te delectes, quae nullius horum immunis vel expers sis. Si enim haec magna sunt spoliatis bona, non sunt ea obtinentibus parua. Illa vero, quae iam omni cruciatu vacat, non debet nos cruciare. Quid enim ab illa nobis accedit mali, si omni est ipsa soluta molestia: Quippe magnarum rerum orbitates, vbi eo pervenerunt, vt eis non indigeant, deponunt moerorem. Timoxena tua paruis est orbata, quae parua cognoscebat & paruis ducebatur. Quorum vero neque sensum habuit, & quae in notitiam eius non venerunt, & quorum nullam habuit notitiam, quomodo dicatur iis viduata: Iam vero quae audis ex aliis, qui multis persuadent, nihil profus ex animi mali vel molesti accidere: his ne fidē adiungas, scio sermone prohiberi te apud nos vulgato & mysticis symbolis Liberi patris sacrorum, quorū interū nos, qui in eorum consortiū venimus, sumus conscij. Quare animo vt immortalī idem cogita atque captis aurbus accidere. Nam si diu in hoc corpore vixerit, multique ex negociis & longa consuetudine coeperit huic vitae esse familiaris: quando rursus devolat, de integro induit se laqueis, nec emergit vel conquiescit calamitatibus. his et fortunis ex natalium condicione irretitus. Neque enim senectutē arbitrare ob rugas, canos, & corporis imbecillitatem obteri & male audire. Imo est hoc eius grauissimū malum, quod animum languidum reddat ad recolendum memoria res illas, & rebus terrestribus affixum, fleatque & deprimat figuram, quam a corpore in tolerandis malis accepit, conseruās. Qui vero corpore excessit, in meliore est condicione velut ex flexu lento & molli ad meliorem statum revocatus. Nam sicut ignis, si eum extinxeris, mox accendas, excitatur & concipit flammam ocyus. Ita animus, si quam citissime hinc auolet:

Peruolat extemplo, feralimina Ditis,

priusquam ingenti rerum humanarum amore sit imbutus & delinitus, atque quasi ex veneno contabelcat. At instituta & leges patriae ac praecepta horum veritatem demonstrant clarius. Neque enim infantibus suis extinctis inferias dant, neque alia iusta faciunt, quae apparet alios defunctis praestare. Quippe commercium cum terra aut cum terrenis habent nullum: neque hic apud tumulos, & monumenta, & libamenta mortuorum libenter versantur & assident corporibus. Neque enim tantulos lugere leges, quasi nefas sit, permittunt, cum ad meliorem & diuiniorē sortem simul & sedem demigraverint. * Quibus cum derogare quam adhibere fidem sit periculosius: quantum ad externa, ex legum praescriptis nos geramus: interiora multo impollutiora, puriora, & moderatio-
ra praestemus. * *Desiderantur aliqua.*

PLV-

Commentariolus, Bellone Athenienses an sapientia fuerint clariores.

RECTE haec ille ad duces, qui ipsi successerunt, quibus viam ad invsecutas res gerendas pulsas barbaris & Graecia liberata muniuit. Recte etiam ad illos dicentē, quibus facit eruditio animos. Si enim sustuleris rerum effectores, non habebis earum scriptores. Sustolle Periclis res domi gestas, victorias navales apud Rhion Phormionis, facta Nicias ad Cythera, Megaram, Corinthum, Demosthenis Pylon, trecentos Cleonis captivos, Tolmiam Peloponnesum circumnavigantem, Myronidem Bæothos in vinetis superantē: simul Thucydidem induxeris. Sustolle Alcibiadis strenua in Hellesponto acta, apud Lesbos Thrasybuli, paucorum dominorū excidium Theramenis, Thrasybulum, Archippum, & septuaginta illos, qui ex Phila in Spartiatarum imperium insurrexerunt, Cononemque Athenas denuo in mare deducentem: sublati sit Cratippus. Nam Xenophon quidem sui ipsius fuit historia, qui res suis auspiciis gestas descripsit, & Themistogenē scripsit Syraculium eas memoriae prodidisse: quo maiorem fidem faceret, si se vt aliam personam celebraret, alteri eorum commentariorum gloriam largiens. Reliqui historici omnes Clindemi, Diyli, Philochorus, Philarchus actuum fuerunt alienorum velut fabularum histriones: qui, quod imperatorum & regum res conscripserunt, in laudes eorum irrepere: vt in quasi splendoris alicuius & luminis partem venirent. Resultat enim ab rerum authoribus ad scriptores relucetque decoris effigies alieni: dum tanquam in speculo per scripta actiones representantur. Ac multarum quidem haec ciuitas benigna genitrix & nutrix aliarum artium extitit: quas partim princeps invenit & edidit, partim confirmavit, ornauit, & amplificavit. Imprimis prouecta & exulta ab ea est pictura. Siquidem Apollodoros pictor, qui phthoram, id est, colorum mixturam & vmbre coloribus rationem reddenda mortalium primus invenit, Atheniensis fuit, cuius operibus subscriptum est, inuisurum aliquem facilius quam imitaturum. Euphanor, Nicias, Asclepiodorus, & Plistenæus Phidiae frater, alij victores duces pinxerunt, alij prelia, heroas alij: sicut Euphranor, qui Thesea suū cum Parrhasij contendit, addens Thesea illius rosa pastum esse, suum carnem bubulam mandasse. Nam revera ille Parrhasij pictus & effictus est venuste: quod res ipsa indicat. Euphranoris qui viderit, haud illepidē dicat.

*Strenui Erechthei populum, quem aliquando Minerva
Filia magna Iouis nutruit.*

4° Pinxit etiam equestre praedium apud Mantineam cum Epaminonda Lymphatica per motione praeditum Euphanor. Res autem hunc in modum gesta est. Epaminondas Thebanus ex acie Leuctrica magnum nomen assecutus abiecta insultare Spartae spiritusque eius & dignitatem proculcare certum habuit. Ac primum septuaginta millibus militum incurians fines Laconicos depopulatus est, finitimisque ab Lacedaemoniis retraxit. Deinde ad Mantineam in procinctu adversus se stantes Lacedaemonios accessit ad dimicandum. Quibus detrectantibus neque aciem ausis, sed auxilia operientibus Atheniensium, nocte signis motis praeter omnium expectationem Laconiam inuasit: neque quicquam factum est propius, quin urbem ex itinere caperet vacuam, eaque potiretur. Ceterum cum id odorati essent focij, & repentina auxilia urbi
5° submisissent: simulavit ad populandum & vrendum agros iterum se versurum. Ita illius & securis hostibus recepit se nocte ex Laconia: vastatoque, qui interiectus erat, agro Mantineis ex improviso imminabat, praecidensque eis occasionem mittendi Lacedaemonem suppetias, extemplo arma capere Thebanis imperavit. Ita Thebanis, quorum intolerabiles erant in armis spiritus, corona adorti sunt & oppugnaverunt moenia. Mantineos stupor inceserat vulantes & discurrentes: qui tantas copias instar vndarum ingruentes non valebant propulsare, nec ullam opem animo concipiebant. In hoc articulo & fortuna Athenienses ex summis montibus in fines Mantinicos de-

scenderunt, imprudentesq; momenti & præcipitis periculi composito procedebant gradu. Vt quidam ex ipsis, qui excurrerat, discrimen annunciauit, et si rati essent cum hostium multitudine comparati & ex via defessi, neq; vllus adesset ex sociis, in aciem tamen extemplo præcipere. Equites raptis armis inuesti sub ipsas portas & muros duram equestrem pugnam commiserunt, obtentâq; palma, ex Epaminondæ manibus Mantineam eripuerunt. Hunc actum Euphranor pinxit: atq; videre est quasi simulachrum eius conflictus hanc picturam cum illo certantem & virtutis animorum & spirituum plenam. Cæterum non conferatis, ni fallor, pictoris cum duce ingenium: neque feratis eos, qui præferant trophæo tabulam vel imitamentum veritati: nisi quod Simonides picturam tacitam poësim appellat, poësim picturam loquentem. Quas enim pictores res, tanquã agantur, ob oculos ponunt, has libri gestas exponunt & tradunt. Quamvis autem nominibus hi & dictionibus, illi coloribus & figuris eadem indicent: materia & ratione quidem exprimendi inter se differunt, finem tamen spectantambo eundem. atque inter historiographos præcellit ille, qui narrationem picturæ modo animi motibus & personis representat. Thucydides quidem ubique oratione ad hanc euidenciam contendit, vt auditorem tanquam spectatorem faciat, stuporeq; & animorum motus, quibus perciti fuerunt rerum contemplatores legentibus affectat imprimere. Quippe instruens in ipsius Pyli crepidine Atheniensiu Demosthenes aciem, gubernatorem vsque instans Brasidas eicere, & progrediens in scyllas, saucius, animam agens, & reclinatus in prora pro remigij fronte, pedestri pugna ex mari certantes Lacedæmonij, Athenienses ex terra nauali: iam bello Siculo ex terra pedestres copiarum hinc inde neutro adhuc inclinante Marte nauali, graui certamine & conspiratione animorum classium causa conflictata, quasi conflictu ipsi corporibus interessent: hæc parem gloriam obtinent perspicuitate picturæ ac scripturæ affectibus & informationibus rerum. Vnde si indignum sit cum ducibus contendere pictores, nec historiæ auctores contendamus. Pugnam Marathoniam denunciat, vt Ponticus Heraclides tradit, Thralippus Eroensis. Præterque Ericlem memorant currentem in armis adhuc ex acie calidum ac concidentem in ianua primorū hoc tantum dixisse: Saluete, nos salui sumus, mox expirasse. Verum hic ipse, qui certamini interfuerat, nuncius venit. Cedo iam, si quis, qui ex colle quopiam vel specula spectator fuisset prælij, caprarius vel bubulcus, magnamq; illam rem atq; omni maiorē oratione esset contemplatus, in urbem veniret non saucius & incruentus nuncius: inde honores poscat, qui tributū Cynegiro fuerunt, qui Callimacho, qui Polyzelo: quod horum præclara facta, vulnera, & occasus renunciaffet, quid hic ad summam impudentiam reliqui fecerit? Cum Lacedæmonios perhibeant ei, qui victoriam Mantiniam adferbat, præmio carnes ex conuiuio misisse. At qui rerum scriptores nuncij sunt gestorum canori, orationeq; pernitorem & facundiam rem attingunt: quibus præmium debent illi, qui in scripta inciderunt & qui ea perlustrauerunt primi: & certe celebrantur, dum eorum commemoratio fit, & dum propter magnificarum rerum patratōres leguntur. Neq; enim gerunt historiæ res, at tamen audiri merentur. Etenim affecta est præmium & honorem poësis, quod rebus gestis germana referat: vt est apud Homerum.

Falsa ille effudit complura affinia veris

Fama est Menandro familiarem quempiam dixisse: Infant Menander Bacchanalia, nec comœdiam tu fecisti? Respondisse illum: Ego medijsfidius comœdiam condidi. Digestum est enim argumentum, cui accinant versus oportet: quod illi ipsi etiam verbis res magis necessarias et antiquiores ducant. Corinna Pindarus oppido etiã num iuuenem et facundiam ostentantem corripuit vt inertem nec fabulas condentē, quod ad poëtices munus spectat. Lingua abusiones, interpretationes, modos, numeros rebus ad oblectandum suggerit. Quibus dictis magnopere Pindarus animum intendens hoc carmen fudit.

*Ismenon aut Meliam sagittis cum aureis,
Cadmimue, sacrum aut Spartiarum genus,
Aut Hercules robur præcellens vincere.*

Quod vt Corinnæ ostendit, ridens illa, manu dixit semen spergendum, non toto curleo. Quippe reuera collecticiam quandam fabularum Pindarus farraginem congestit, atque

fit, atq; in hoc carmen effudit. Cæterum versari poeticam circa fabulositatem etiã Plato est professus. Fabula autem oratio esse vult veritatis æmula. Quare longe a factis abest: si historia facti, historiæ fabula imago & simulachrum est: tantumque vincuntur ab historiographis rerum factores, quanto agentibus historiici posthabentur. Atq; in poësi quidem vel modis condendis non habuit hæc vrbs artificem celebrem. Nam Cinesias odiosus fuisse videtur dithyramborum poeta, atq; ipse infœcundus & inglorius extitit. Derisui autem & ludibrio habitus a comicis infelix fuit ad gloriam. Inter fabulas vero adeo est comœdia abiecta & illepida habita, vt lege sancitum sit, ne quis comœdiam componeret Areopagita. At floruit tragœdia inclaruitq; ac mirificum eius ætatis hominum acroama & spectaculum est existimatum: præbuitq; fabulis & affectibus captationem, vt ait Gorgias: qua qui cepit, iustior quam qui non cepit: captusq; nō capto sapientior sit. Qui cepit, iustior, qui hoc professus sit: captus sapientior, quod facile teneatur ab orationis suauitate, qui non est stupidus. Quem igitur fructum præclaræ tragœdiæ Athenis tulerunt, qualem Themistoclis prudentia, qui muris urbem cinxit: qualem Periclis industria, quæ arcem exornauit: qualem Miltiades, qui seruitutem à ciuitate depulit: qualem Cimon, qui eam ad summam imperij prouexit? Si æque Euripidis sapientia, Sophoclis facundia, Aeschylī mel aliquid mali auertit, vel splendoris conciliauit: verum sit, vt fabulas cum trophæis componamus, prætorio theatrū adæquemus, vt cum strenuo fabularum doctorem pertendamus. Visne illos ipsos introducamus notas factorum suorum & insignia apportantes, ac parti vtriq; seorsum transitū præbeamus? Hinc ergo accedat ad tibias & lyras poetæ, qui dicant & cantent.

*Lingua sauendum, decedendumq; est via
Nostris ei, huius qui sermonis est rudis,
Lingua vel impura, aut insignium orgia
Nunquam cecinit Musarum aut saltauit sacra,
Neq; Tauriuori Cratini initiatus est
Mysteris.*

Amictus, personas, aras, machinas ex scena versatiles, & mensas victoriosas ferant. Histrones eos Tragi, Nicostrati, Callippedæ, Menisce, Theodori, & Poli comitetur tragœdiæ sicut foeminae luxuriosæ comptores & lecticarij: vel potius vt signorum incauta, inauratores, & tinctores affectentur. Amictuum, personarum, Xystidum conchiliatarum, machinarum scenicarum, chori magistrorum, & satellitum odiosa natio, & impensa paratur immensa: quæ Lacon quispian respiciens nō absurde dicat: Quantum peccant Athenienses, tantum qui in ludum serij impendunt: id est, magnarū classium sumptus & exercituum stipendia effundit in theatrum. Quando si ad calculum reuocetur, quanti fabula quæq; steterit: plus impendisse planum fiet hunc populum in Bacchas, Phœnissas, Oedipodas, Antigonam, Medæ & Electræ calamitates: quam pro imperio & libertate belligerans cum barbaris erogauit. Duces se penumero postquam edixerant, vt incocta cibaria milites secum ferrent, eduxerunt eos ad prælia. Et hercle trierarchi sociis naualibus parata farina & in opsonium cepis & caseo imposuerunt eos in nauibus. Choragi vero mimis anguillas, lactuculas, allij nucleos, & medullam apponentes in longum tempus conuiuio excipiebant, dum vocem exercerent & genio indulgerent. Atq; ex his, qui succubuissent, hoc restabat eis, ut exploderentur & illuderentur: Victores non mensam assequantur, non monumentum palmæ, ut est Demetrius auctor.

*Sed in rudentibus vitam depositam,
Demortuorumq; cenotaphiam domum.*

Nam huiusmodi exitus extiterunt poeticæ, neq; inde clarius quicquam. Imperatores vicissim ex altera parte transeuntes spectemus: quos prætergredientes profecto faustis exclamationibus excipere atq; assurgere ignauos, ciuiliū artium rudes, & paganos oportet: quicunq; ad ea opera animo & consilio sunt profani, neq; Miltiadis Medorum extinctoris, neq; Perfarū percussoris Themistoclis manus furore initiati sunt. Martia hæc est comessatio, ex terra simul phalangibus, classibus ex mari, manubiis & trophæis grauis.

Bellona Martis audi filia.

auspicans præludium.

Sacrum ut libamen fortes effundite mortem.

vt Epaminondas dixit, in quibus sunt, qui pro patria arisque & focis dedunt se præclarissimis & acerrimis certaminibus: quorum videre videor accedentes victorias, quæ non bouem trahant palmæ præmium vel hircum, neque hedera sunt coronata & fecem Bacchicam respiciunt: sed earum sunt solidæ vrbes, insulæ, continentes, oræ maritimæ, coloniæ frequentes deductæ, ac variis circumfusæ sunt triumphis & prædis. Quarum statua & monimenta, Parthenones hecatompedi, australes muri, naualia, ve stibula, Chersonesus, Amphipolis, Marathon Miltiadis lauream prosequitur, Themistoclis Salamin nauium naufragia mille calcætem. Fert illa Cimonis centum trirèmes ab Eurymedonte Phoenissas, Demosthenis & Cleonis à Spacteria captiuum Brasidæ clypeum victosq; milites. Sepit urbem Cimonis palma, Thrasybuli populum ex Phila liberum reducit. Illæ Alcibiadis collapsam in Sicilia ciuitatem erigunt, ex Nilei & Androcli circa Lydiam & Cariam certaminibus deuasatam aspexit Græcia Ioniam. Cæterarum quamq; si roges, quid ciuitati attulerint commodi: hæc Lesbos proferet, illa Samum, Cyprum alia, alia Pontum Euxinum, quingentas alia trirèmes, alia præter gloriam & trophæa decem millia talentum. Horum causa festos dies agit ciuitas, horum causa diis honorem habet: nõ ob Aeschylis victorias vel Sophoclis: neq; quando cum Aerope consuetudinem habuit Carinus, vel cum Hectore Astydamas, sed sexto die Boedromionis in huc vsq; diem victoriam Marathoniam ciuitas celebrat. Sexto die eiusdem mensis propter Chabriæ ad Naxum victoriam vini congiarium datur. Duodecimo recuperatæ libertatis causa ad gratias diis habendas sacrificabatur. Illo enim die ciues ex Phila domum redierunt. Tertio die victoria ad Plataas potiti sunt. Sextumdecimum Munichionis Dianæ sacrauerunt. Quo die vincentibus apud Salamina Græcis dea pleno orbe illuxit. Duodecimum Scirophorionis solenniorem fecit acies Mantiniaca: quo reliquis focis profligatis & terga dantibus soli pulso, quod ipsis oppositum fuit, cornu trophæum de vincentibus statuerunt hostibus. Hæc ciuitatem ad gloriam, hæc ad magnum nomē euexere. Horum gratia columen Græciæ appellauit Pindarus Athenas: non quod Phrynichi tragœdiis & Thespidis Græcos erigerent: sed eum primum, vt ille ipse ait, apud Artemisium

Cecropidæ clarum libertatis posuere

Fundamentum.

Ac Salamine, Mycale, & Plataeis quasi adamantinis fultam Græciæ libertatem cæteris mortalibus tradiderunt. At hercle illa poetarum ludus sunt, oratores vero cum ducibus comparati aliquam prærogatiuam habent. Vnde verisimile est, vt false ridens Demosthenem Aeschines ait dicere eum, iudicium diciturum se, & controuersiam pulpito cum prætório cõstituturum. Num igitur præferenda est oratio Hyperidis Plataica cum Plateica victoria Aristidis: aut Lysia in triginta tyrannos cum Thrasybuli & Archiæ oppressione tyrannorum: aut Aeschinis in Timarchum de scortatione cum Phocionis ope Byzantiis lata: qua obstitit, ne sociorum liberi contumelia afficerentur & ludibrio essent Macedonibus: aut cum coronis, quas Græcia ab illo liberata ei communi decreto detulit, Demosthenis de corona conferamus orationem: in qua hoc luculentissimum & disertissimum fecit orator ille: quod iuramento testatus est maiores, qui in Marathone pro Græcia decertauerunt: aut eos, qui in scholis iuuentutem rudimenta docuerunt, atq; in his Iocrates, Antiphontas, & Iæos: Cæterum hos ciuitas publicis funeribus extulit, cum corporum reliquias accepisset: atq; inter cœlestes orator ille eos, quorum non sequebatur vestigia, retulit iuramentis. Iocrates illos, qui pro Græcia discrimini se obtulerant in Marathone, tanquã sub alienis animabus prædicat dimicasse, audaciãq; eorum & vitæ contemptum miris laudibus cõmendauit: cum ipse, vt fama est, iam senex, quemadmodũ haberet, quærenti: Ita, inquit, vt homo, qui supra nonaginta annos natus mortem summum malum ducit. Neq; enim acudis gladiis, vel lancea cuspidanda, vel galea extergenda, vel æra merendo, nec socius naturalis, sed antithetis, parisis, & homœoptotis cõglutinandis & cõtendendis tantum nõ scaptris & strigilibus comprehensiones & ambitus verborum poliens & cõcinnans consenuit. Non mirum igitur si strepitum armorum exhorruisset & concursum aciei, homo qui cõmittere cum vocali vocalem & syllaba ifocolon truncũ proferre timuit. Miltiades quidem ipse postridie, quam in Marathone acie pugnaisset, in urbem cum exercitu victor rediit. Et Pericles, qui nono mense Samios subiugauit, magis gloria-

30

batur quã Agamemnon, qui decimo anno Troiam ceperat. Iocrates fere tres Olympiadas in scribenda oratione panegyrica posuit: qui non fecit tanto spacio stipendia, neq; legationem obiit, neque oppidum condidit, neq; nauarchus in bellum est missus, rametii sexcenta bella ea tempestas tulerit. Verum interea, dum Eubœam Timotheus in libertatem vindicauit, Chabrias circa Naxum classe dimicauit, ad Lechaon Iphicrates cohortem Lacedæmoniorum concidit, liberatãq; ciuitate populus in pari conditione constituit Græciam: domi desidebat librum effingens dictionibus tã diu, quam vestibula Pericles & templa Hecatompeda excitauit: quamvis etiam hunc, quod segniũ opera consummaret, ridens Cratinus in hunc modũ de intermedio muro dicat.

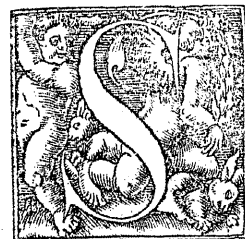
*Iam pridem haud cessat murum iactare Pericles
Verbis, at re ipsa nil præstat.*

E diuerso sophisticam ignauiam spectata, quæ vitæ nonam partem vnã in orationem absumpsit. At enim secundum Demosthenis oratoris orationes meretur cũ ducibus comparari oratio in Cononis amentiam, illius ad Pylum trophæis: illa cõtra Amathusium de m̄ancipiis, Spartiatis ab illo in seruitutem abreptis: aut quod orationem aduersus incolas scripsit: cuius ope Alcibiades Mantineos & Elios in Lacedæmonios concitauit. At qui publicæ orationes hanc merentur laudem: quod Philippicis ad res gerendas incitet, & actionem Leptinis celebret.

20

PLUTARCHI

De exilio Commentarius.

30

ICVT amicos optimos & firmissimos, ita sermones esse ferunt eos, qui in calamitatibus præsto sunt utiliter & opem ferunt. Quandoquidem multi adsunt et colloquantur cum iis, qui impegerunt, verum nullo cum fructu, imo cum perniciẽ: perinde ac natandi rudes, qui eos, qui obruti sunt fluctibus, moliuntur succurrere, complexi ab illis vna vndis hauriuntur. Debet vero amicorum & opitulantiũ oratio consolatio non patrocinium esse. Neq; illachrymãtibus casui nostro sicut choris tragicis in miseris nostris opus habemus, sed monentibus, & demonstrantibus mœrere & animum abiciere cum vbiq; sterile esse, fieriq; id ne quicquã & stulte, tum quando res ipsæ permittunt ab oratione contrectatæ & detectæ, vt apud te ipsum dicas:

Mali nihil tibi accidit, nisi similes.

sanequam ridiculum sit nõ ex corpore requirere: Quid tibi abest: neq; ex animo num eo ex casu labefactatus sit: sed extra te vicem tuam dolentes & malis tuis ingemiscen-tes magistros adhibere doloris. Quare nos seorsum nobiscum agentes in singulis casibus velut oneribus animum nostrum excutiamus. Nam corpus quidem degravantis fauce premitur: animus vero molestiis frequenter pondus ex seipso adiicit. Durus sua sponte est lapis, glacies sua sponte gelida, neque à foris rigores hocce fortuito & concrectiones adferunt. Exilia, infamias, repulsas in petendis honoribus, sicut vice versa coronas, magistratus, primatus, quia non ex nostra natura, sed ex nostro habent iudicio affligendi & exhilarandi modum, ea sibi quisq; ipse leuia, graua, & facilia ad ferendum efficit, & contra. Polynicum audias licet respondentem, cum ita ex eo quaesitum esset.

Quid patria priuari ingens an non malum?

Est maximum, sed re quam dicto grandius.

50 Contra Alcmanem, vt cecinit, qui hoc epigramma condidit,

Sardaici patres in vestro ego si agmine vitam

Duxissem, celsas aut aliquis Macelas

Concava veste ego in aurata tunc tympana pulsẽm.

Alcman nunc nomen, Sparta mihi patria est.

Musam tractauit Græcam, longeq; tyrannos

Dasyleum supra hæc me extulit atq; Gygem.

Quippe eandem rem vni commoda opinio sicut probum nummum, alteri incom-

R

modam & noxiam reddit. Sit sane res acerba, ut complures dicunt & canunt, exilium. Etiam multa esculenta amara, acris, & mordicantia sunt gustus. At temperando ea dulcibus & suauibus, tardum tollimus. Sunt & offendentes oculos colores, qui nulla confusione & luminis interpolatione ob violentam asperitatem leniri valent. Si ergo ad illam emendandam offensionem umbram eis admiscemus aut aciem auertimus ad viridantiam & blanda: idem in cladibus facere poteris, ac diluere eas presentis conditionis tuæ commoditate & facilitate, re familiari, amicis, ocio, necessariorum ad vitam copia. Neque enim multos esse reor Sardonios, quin fortem tuam vel cum exilio præoptent: quos non poeniteat ita peregre viuere, quam ut cochlearum more testis affixos, neque quicquam aliud boni experientes domi viuere nulla interpellante molestia. Quomodo igitur in comœdia quidam, qui aduersa iustum fortuna amicum confirmat, atque ut repugnet fortunæ, admonet: quærente illo qua ratione, respondet philosophice: perinde nos ei philosophando recte renitatur. Ioui plenti & spiranti Boreæ quomodo renitatur? Ignem quærendo, balneum, vestem, lectum. Neque enim quando funditur imber, desidemus vel ploramus. Tibi æque si cuiquam alij licet perfrigeratam hanc vitæ partem recreare & refovere citra alia adminicula, si tantum vtaris presentis forte moderate. Cucurbitulæ modicæ, quæ vitiosissimum sanguinem corpori detrahunt, alleuant & seruant reliquum. At præcipites qui sunt in mœrorem & querulæ, dum ex rebus suis colligunt & reputant assidue acerbissima quæque, neque à molestiis animam abducunt: hi vel vitia reddunt sibi in vitia in articulo, quo maxime succurrere valent. Nam heus tu gemina dolia, quæ Homerus dicit fatorum plena in cœlo posita esse, vnum bonorum, alterum malorum, non sedet Iupiter dispensans & emittens aliis læta & temperata, aliis meros riuos malorum: sed ex nobilissimis sanis qui sunt, aliqua bona infundentes malis vitam efficiunt suauiore & potabiliorem: vulgo hominum sicut colis applicant se & adhærescunt effluentibus melioribus deterrima. Quocirca si vulnere quopiam vere & acerbitate iusti fuerimus, ex presentibus & relictis bonis amplecti debemus iucunda & læta, & nostris aliena lenire. Quorum vero natura nullius est contagione mali suffusa: sed totum atque omne, quod torquet, ex vana fictum est opinione: hanc oportet, sicut metuentibus personas pueris prope admouendo eas & convertendo assuefacimus illas contemnere: ex propinquo item contrectando & consilium confirmando, flaccidam, inanem, & tragicam speciem aperire: qualis est nunctua ista causa ex ea, quæ putatur, patria. Nam natura nulla est patria, ut nec domicilium neque prædium, neque officina æraria, ut Aristoteles dixit, vel medica: sed sit, imo appellatur & nominatur horum quodque quantum ad habitatorem & vntem. Homo enim, ut est apud Platonem, non est stirps terræ infixus neque immota: sed cœlestis ex capite sicut radice, quod corpus dirigit, ad cœlum conuersa. Hinc dixit Hercules:

*Argiuis haud sum vel Thebanus: non lego
Vnam, omnis est mihi turris patria
Græcia.*

Melius Socrates, qui non Atheniensem se, neque Græcum, sed esse ostendit mundanum, ceu Rhodium dicas vel Corinthium: quod neque Sunio, neque Tenaro, neque Ceraunicis in cluserit se montibus.

*Vides in edito sublimem hunc æthera,
Complectitur madidis qui terram brachius.*

Hi patriæ sunt nostræ limites: neque est exul vel hospes vel peregrinus quisquam, vbi idem est ignis, aqua, aer: consules iidem & senatores sol, luna, lucifer: leges omnibus eadem sub vno ordine atque imperio, solstitia Aquilonaria, solstitia Austrina, æquinoctia, Vergilia, Arcturus, articulus sementis, articulus plantandi: rex etiã & princeps vnus deus, qui principium, medium, ac finem tenet vniuersitatis, cuncta cõplet directio tramite naturaliter ea lustrans. Eū iustitia digredientium ex diuina lege vindex comitatur: qua vtimur natura duce aduersus cunctos mortales ut ciues mortales cuncti. Quod Sardeis non colas, nihil refert. Neque Athenienses colunt omnes Colyton, neque Corinthij Cranion, neque Pitane Lacones. Num igitur, qui ex Melite Diomidem demigraverunt, hospites & extorres sunt Athenienses: vbi etiam mensum Metagitnionem & solenne agunt, cui migratio nomen dedit Metagitnia: qui vicinitatem cum aliis equo animo & hilariter admittunt, in eaque acquiescunt: Minime dixeris. Quæ igitur habitatae

terrae

terra vel vniuersa pars longe altera ab altera remota est, quam demonstrat mathematici puncti instar esse, si cum cœlo comparetur, indiuidui? At nos formicarum vel apum modo nido vno vel aluari profugi angimur & cruciamur: nec nouimus omnia nobis propria, ut sunt, facere & ducere. Et quidem stoliditatem ridemus eorum, Athenis qui iactant meliorem quã Corinthi lunam esse: cum tamen idem nobis accidat, quãdo non agnoscimus, vbi peregre sumus, terram, mare, aëra, cœlum, quasi alia sint & discerpantia à consuetis. Natura emancipat nos & solutos dimittit: contra nos constringimus nosmetipsi, in arcibus cogimus, domo includimus, in exigua & angusta redigimus. Ita ne vero Persarum reges ludimus, modo verum sit, quod qui haustum Choaspi solum potant, reliquum orbem faciunt sibi sitientem: nos vbi solum vertimus, dum Cephisum gliscimus, Eurotamque vel Taygetum vel Parnasum appetimus, nullam in orbe terræ vrbem & domicilium nobilissimis relinquimus. Aegyptij aliqui, cum propter offensam quampiam & sæuitiam regis in Aethiopiã demigrassent, orantibus, redirent ad liberos & coniuges monstrarunt more Cynico inuerecundius verenda: nuptiasque & sobolem negauerunt sibi, quoad hæc secum ferrent, defuturas. Pudentius & honestius dicere licet: vbi & cui necessaria medio critere ad vitam suppetunt: ibi eum neque oppido neque tecto carere, neque peregrinum esse. Tantum applicare his mentem & animam oportet, sicut anchoram gubernator: ut uti queat portu, quocumque appulerit. Opes sane non est proum amissas breui recuperare. Patria sit omne oppidum homini, qui uti eo didicit, & radices habet, quæ vbique viuere & adolescere, omnique loco coalescere valeant: quales habuit Themistocles, quales Demetrius Phalereus. Hic Alexandriam profugus primum fuit Ptolemæi amicorum, ac non tantum ipse in magna rerum affluentia egit, verum etiam Atheniensibus munera misit. Themistocles, qui sumptibus regis quasi in Prytaneo victum habebat, dixisse perhibetur vxori & liberis: Perieramus, nisi perissemus. Hinc Diogenes Cynicus dicenti Sinopenfes tibi exilium irrogauerunt: Ego illis, inquit, in Ponto mansionem extremis in littoribus Euxini Ponti. Stratonicus aduenam quendam Seriphii rogauit, quodnam crimen lege apud eos exilio expiaretur. Ut audiuit testamentarios exterminari. Quin igitur, inquit, testamentum supposuisti, quo ex his angustiis solum mutes illuc,

Ficos Comicus ait, vbi fundis demeti

atque omnia habere, quibus sit opus, insulam. Si namque consideres reiecta inani opinione verum: qui vnus est oppidi ciuis, hic hospes est aliis in omnibus & peregrinus. Neque enim honestum esse vel verum videtur: ut relicto tuo colas aliud. Spartam sortitus es, hæc orna, quantumvis ignobilis & pestilens sit, licet laboret intra se seditionibus & negociis parum salubribus. Cui vero patriam extorsit fortuna suã: huic dedit, ut eam, quæ ipsi cordi sit, tenere possit. Quippe præclarum illud Pythagoreorum præceptum: Vitam delige optimam, iucundam consuetudo efficiet: etiam hic prudens sit & conducibile. Urbem delige optimam gratissimam patriam eam dies efficiet: ac patriam, quæ non distringat te, non fatiget, non imperet. Infer tributum, legationem Romam obijce, excipe hospitio præsidem, munus publicum præsta. Quæ si subiicias tibi, modo mente præditus sis, nec semel delires: eliges vel insulam patria pulsus Gyaron vel asperam Cinaron, infœcundam, & plantis malignam: nec fracto eris animo, vel lamentis te dedes, nec vsurpabis dicta illarum apud Simonidem mulierum.

Purpureum tumidis mare me circumfremit vndis.

Quin potius illud Philippi reputabis. Qui cum in palæstra cecidisset, & cõuersus corporis vidisset formulam: Pape, inquit, quam exiguam terræ portionem occupamus, qui appetimus orbem vniuersum. Vidisse arbitror te Naxum: si minus, at nobis vicinam Thuriam. Atqui ista Ephialtem & Otum cepit, hæc fuit Orionis domicilium. Alcæon limum recentem compactum Acheloi alluie incoluit fugiens, ut poetæ perhibent, Eumenidas. Ego illum quoque conficio fugientem ciuiles magistratus, motus, & furiosas calumnias maluisse exiguum prædium in ocio & quiete incolere. Tiberius Cæsar in Capreis septem annos ad excessum suum vsque vixit, atque orbis terrarum princeps illa ædes tanquam in cor coacta nusquam se tanto intervallo mouit. Cæterum illi quidem principales curæ offusæ atque ad eum vndique affluentem quietem insulari præbuerunt parum synceram & tranquillam. Cui vero licet in angustam descendenti insulam non paruis se expedire malis: hic miser sit, nisi hæc Pindarica sibi suggerat, & occinat crebro.

R ij

*Leuem cupressum ama, Cretaq; pasqua
Fac missa: concessum est modicum mihi rusculum
Quod vacuum licet sit arboribus, tamen
Non luctibus sum obnoxius,*

neq; seditionibus, neq; principis edictis, neq; ministeriis reipub. temporibus postulan-
tibus, neq; muneribus publicis, quæ causationem ægre admittunt. Quando enim non
maledicere Callimachus videtur,

*Ne metiare Persico sapientiam
Schaeno:*

num felicitatis schœnis & parafangis modum inibimus, ac si in insula agitemus, quæ 10
in ambitu ducentis stadiis non quatuor dierum navigatione vt Sicilia pateat, afflige-
re nos & lamentari vt calamitosi debemus? Quid enim ad vitam latam regio laxa.
Non audis dicentem in Tragœdia Tantalum:

*Bis sex dierum itineris aruum ego sero
Berecynthio ex agro.*

Mox subicientem,

*Animus meus aliquando summis inhians
Delapsus est humi, ac suggestit talia:
Disce obstupescere non nimis mortalia.*

Nautilhous spaciolis relictis Hyperia campis, quod finitimos haberent Cyclopas, in 20
insulam sedes transferens vltro aliis procul mortalibus, habitansq; vbi cum nullis ho-
minibus haberet commercium

Vndosa per æquora solus,

vitam ciuibus suis parauit suauissimã. Cycladas ante Minois filij, post Codri & Nilei
tenuere: in quibus amentes exules plecti putant se. Et quidem quæ exulum insula non
est agro Scylluntio patentior, in quo post expeditionem hilarem senectã Xenophon
vidit. Academia tribus millibus drachmarũ comparatũ prædiolum penates fuit Pla-
tonis, Xenocratis, & Polemonis: qui literis ibi vacarunt, totãq; vitam traduxerunt,
die excepto vno, quo Xenocrates quoq; anno transibat in urbẽ ludis Bacchanalibus 30
nouorum tragœdorum ornans, vt ferebat, solenne. Aristotelem etiam insectatus est
Theocritus Chius: quod contubernium amplexus Philippi & Alexandri in Borbori-
ripis quam in Academia habitare maluerit. Est annis iuxta Pellam, quæ Macedones
Borborum vocant. Insulas quasi dedita opera celebrat & cõmendat nobis Homerus.

*Deuenit Lemnum, sacri sedesq; Thoantis
Et quacumq; deum Lesbos domus alma recondit. Et,
Excelsam tenuit qui Scyron Eycis urbem. Et,
Illi ex Dulichio, est hoc inter Echimadas almas,
Vltri quæ pelagus posita sunt Elida contra.*

Iam ex viris illustribus insulam incoluisse fama tenet sanctissimum Aeolum, sapientif- 40
simum Vlysem, fortissimum Aiace, hospitalissimum Alcinoũ. Zeno, vt ad eum
est delatum nauem, quæ vna ei supererat, cum mercibus obrutam fluctibus fuisse. Be-
ne, inquit, fortuna agis, quæ ad vile pallium & vitam philosophicam nos redigis. Vir
autem, qui non prorsus vanus est, neque infano amore agitur cætuũ, in insulam rele-
gatus nõ expostulet cum fortuna, sed eam laudet: quod ingenti languore, fluctuatio-
ne mentis suæ, erroribus in peregrinando, periculis in mari, turbis in foro expedierit
ipsum: ac quietam, ociosam, solutam, & * propriam vitam reuera sibi largiatur pun-
cto & spacio circumscribens necessariorum vsum. Quæ enim vacat lare insula, ambu-
lationibus, balneis, piscibus, leporibus, si venationem & animi oblectationem quæ-
ris? Porro quod in ocio est maximum, eius tibi sæpe facultas suppetit. Quod cum 50
sitiant alij, talis ludentes eos & delitescentes domi delatores & corycaei perscrutan-
tur & investigant atq; ex subvrbanis & hortis in foro & aulam vi trahunt. In insulam
nemo ad obtundendum, vel petendũ, vel foenerandum, vel oratũ vt pro ipso interce-
das, vel petitionem in comitiis frequentia tua adiuues: sed benevolentia causa & tui
desiderio optimi ex necessariis & familiaribus nauigant. Reliqua indulgetur tibi vita
inviolata & sacrosancta, si ferriari velis et scias. Qui vero eos, qui circumuagantur foris
maximamque vitæ partem consumunt in cauponis & pontonibus, censet felices: hic
perin-

* Alij, suauem

perinde facit atq; ille, qui stellas vagas esse affixis arbitratur beatiores: tamen si vagan-
tium quæque vna in sphaera sicut in insula circumacta ordinem suum seruat. Sol enim
non transcendit, inquit Heraclitus, præscriptos limites: alioquin furie eum iustitie ad-
ministra deprehendent. Cæterum heus tu hæc atque horum similia apud illos dica-
mus, illisque de cinamũs, quibus in insulam semotis commercium admittit cum aliis,

Inuitos quod complures circummicit, æquor.

Tibi quia non vnus tantũ est assignatus locus, sed vno interdicitum, omnes aperit vr-
bes clausa vna. At non gerõ honores, nõ sum in consilio publico, non edo ludos: Imo
hic ex aduerso ponas, non turbo ciuitatis oesum, non facio impensas, non excubo ad
10 præsidis ianuam, non moror qui fortitus sit provinciam, an iracundus, an durus. Sed
nos quomodo Archilochus agrum Thali feracem & vitæ pinguem, quod confrago-
sus & salebrosus sit, fastidens obtriuuit insulam, dixitque:

*Hæc asini velut dorsum materia
Est plena agrestis.*

Ita dum in partem vnã exilij intendimus oculos infamem, vitæ tranquillitatem, ocium,
& libertatem despiciamus. Et quidem reges Persarum deos faciebant, qui Babylone
Brumam, in Media transigebant æstatem, Susis lætissimam veris partem. Licet cer-
te ei item, qui solum vertit, si iudicris ducitur, cum aguntur mysteria, Eleusine commo-
rari, Bacchanalibus ludos & festos dies Argis agitare, Ludis Apollinaribus Delphos
20 concedere, Isthmiũ Corinthum. Si minus, ociari, deambulare, legere, dormire quiete,
& hoc quoq; Diogenis suppetit: Aristoteles, quando videtur Philippo, prandet: Dio-
genes, quando Diogeni: nullo negotio vel magistratu vel præside consuetam distrin-
gente viuendirationem. Quamobrem ex prudentissimis & sapientissimis quorum-
quemq; reperias, qui in patria sua fuerit elatus: Plerique nulla re coacti ipsa anchora
sublata vitam transtulerunt suam: ac partim migrarunt Athenas, partim ex Athenis.
Quis vero perinde patriam prædicauit suam, vt Euripides.

Hæud est populus profecto aliunde hic aduena:

Sumus indigena. Verum talorum ceteri

Cines modo variis disiecti finibus

Hinc exciti sunt atque illinc: si qua tamen

Ita clauis est obiter vtendum scemina.

Est temperatum nostris coelum finibus,

Vbi nec gelu nimium nec ardor cruciat.

Iam quicquid edit Græcia, quicquid Asia,

Illis fruente lati vitam ducimus.

Hæc tamen qui scripsit, in Macedoniam contulit se, ætatẽq; apud Archelaum exe-
git. Audisti, puto, & hoc epigramma.

Atticus Euphorione satius sub mole sepulchri est.

Aeschylus hac positus pinguis ad arua Getæ.

Nam hic quoque in Siciliam nauigauit, vt antea Simonides. Illud, Herodoti Halicar-
nassei historiae explicatio hæc est, transcribunt multi. Herodoti Thurijs: quod Thu-
rium demigrasset, atq; in eam coloniã nomen dedisset. Sacrum vero illum & diuinum
in Musis spiritũ Troiani belli scriptorem Homerũ, an ne hoc multis controuersiosum
oppidis fecit, quod nõ vnus est buccinator. Etia Iouis Hospitalis honores multi ma-
gnisq; sunt. Quod si dicas gloria hos & laudis fuisse captatores: tranli ad sapientes, atq;
doctas, quas Athenis audiuisti, scholas & disputationes reuoca in mentem, illas in Ly-
ceo, in Academia, Stoam, Palladium, Odeum. Si sectam Peripateticã amplecteris &
suspicias maxime, Aristoteles fuit ex Stagira, ex Ereso Theophrastus, Strato, e Lampsa-
30 co, Glycon ex Troade, Aristo ex Cea, Critolaus Phaselites. Si Stoicam, Citiensis Ze-
no, Cleanthes Lyssius, Chrysipus Solensis, Diogenes Babylonius, Antipater Tar-
sensis, Atheniensis Archedemus in Parthos migravit Babylone, atque illic successio-
nem Stoicam reliquit. Hos autem quis est insectatus? Nemo. Ceterum sectantes ipsi
ocium, quã frui non admodum domi integrum est iis, qui quantulacumq; autoritate
vel opibus sunt præditi, cetera libris suis, hæc factis nos docent. Et nunc quoq; proba-
tissimus & optimus quisque peregre viuit: non quia pulsus fuerit, sed quod emigra-
rit: non quod in exiliũ sit actus, sed fugiat vltro molestias, interpellationes, et negocia,

quæ patriæ imponūt. Sane antiquis Musæ optima & excellentissima opera exiliū ope consummaverunt. Thucydides Atheniensis bellū inter Peloponnesios & Athenienses gestum conscripsit in Thracia ad Scapten Hylen, Xenophon Syllonte Eliorum, Philistus in Epiro, Tauromenites Timeus Athenis, Androtion Atheniensis Megaræ, in Peloponneso poëta Bacchylides suâ est cōmentatus: omnes hi plurēq; alij patriis profugi non desponderunt animos neq; abiecerunt se ipsi: verū ingeniorum suorū felicitatem explicauerunt occasionem mutuati à fortuna exilium, cuius causa vbiq; etiā defuncti celebrant: cum eorum, qui hos pepulerunt, invidiaq; conflata & factione oppresserunt, mentio nullius sit vlla relicta. Quare ridiculus est ille, qui labē adesse exilio censet. Heus tu, famosus est Diogenes: quē vt vidit in sole Alexander aperticantem allistens rogauit, ecquare opus haberet: Quo nulla respondēte, nisi quod peteret, vt paulum ex sole recederet: stupens ingentes eius spiritus amicis ait: Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem. Infamis fuit Roma exactus Camillus, cuius nunc alter cōditor prædicatur: Nec vero Themistocles, quā inter Græcos obtinebat, amisit extorris gloriā, sed insuper apud barbaros cōparauit. Neq; est adeo ignauus quisquam vel degenet, qui esse mavelit se Leocratem, qui nomē eius detulit, quā exilio multatū Themistoclem: & Clodium, qui exterminauit, quam qui exterminatus fuit, Ciceronem: & Aristophontem, qui postulauit, quā Timotheum, qui patria cēssit. At quoniam multos verba Euripidis, quem mire exagitare exilium apparet, cōmouent: videamus quæ dicat, singulatim quærens ac respondens.

Quid patriâ priuari ingens an non malum?
Est maximum, sed re quam dicto grauius.
Quid cedo nam mali est, premuit quod exules?
Hoc maximum, non est eis vox libera.
Seruile id est, quæ sentias, non dicere.
Potentiorum perferenda infamia est.

Hæc ille non recte neq; ex vero censet. Primum, non est seruile, quæ quis sentit, nō expromere, sed viri cordati, quando tempora & res reticentiam & silentium postulant: vt ille ipse aliās dixit rectius.

Loco tacere, & quando securum, loqui.
 Deinde eorū, qui rerum potiuntur, inficiā non secus, qui domi manent, quam qui exulant, necesse habent ferre. Quin etiā sæpe multo magis quā domi manēt, quam qui abscesserunt, iniquas factioforū in ciuitatibus calumnias vel violentias formidant. Hoc vero multo maximum est, si liberā vocem exulibus præcidit. Fuit scilicet mutus Theodoros: qui, cū rex ei obiceret Lyfimachus: Tua te istis moribus patriâ in exiliū dedit: Vero, inquit: quod me non ferret, sicut Liberum patrem Semele. Neq; eum perculit, cū ostendisset ei in cauea Telephorum, cui oculos eruerat, quem naso, auribus, & lingua mutilauerat, diceretq;: Ita in male de me merētēs cōsulo. Quid Diogenes, nō habuit liberam vocem? Qui castra Philippi ingressus: quo tempore pergebat ille ad dimicandum cū Græcis, atq; ad eum pro speculatore attractus: Certe, inquit, speculatuū accessi immodicę tuæ cupiditatis & amentię, qui breui momento aleam iactus venis de regno simul & de capite. Quid vero Annibal Poentis, nōne libere egit cū Antiocho, exul cum rege? cum oblata occasione monuit eum, vt hostes adoriretur. Qui cum immolasset, & foeda exta diceret esse, increpauit eum fatus. Tu quid caro prescribit, agis, non quid vir prudens? Sed nec geometris quidem vel mathematicis ademit exilium linguæ libertatem: quin de iis, quæ tenent & perceperunt, differant. Multo minus profecto viris bonis & fortibus. Cæterum animus degener vocem vbiuis claudit, linguam detorquet, obtundit, & elinguem reddit. Illa porro, quæ subfungit Euripides, qualia tandem sunt?

Spes exules, sicut vulgo ferunt, alit.
Pulchris vident oculos, morantur at tamen.
 At est stoliditatis id quoque potius quam exiliū crimen. Quippe qui non didicerunt neque norunt præsentī sorte vti: sed qui semper pendunt ex futuro, inhiantque, absentibus, spē quasi in rate iactantur, etiam si pedem extra muros nunquā extulerint.
Patemi amici & hospites prosunt nihil?
Bene sit tibi, rebus amici nil malis.

Natalium nec splendor in alium te exulit?
Malum est egere, non autem me aluit genus.

Hæc iam Polynices vt ingratus, qui nobilitatem suam cōtemptui haberi & amicis orbium exilium prædicat: cum tamen propter generis claritatē nuptias exul regias obtinuerit, amicorum verò subsidio & opibus sepius ingentibus expeditionem fecerit: quod ipse paulo post fatetur

Multi ex Mycenis & Danaï iam adsunt mihi,
Acerbam opem sed opportunam vt asserant.
 Conformia matris lamentantis verba sunt.
Nec nuptiales accendi faces tibi,
Hymen nec adsuit, nec te Ismenus lauit.

Debebat vero hæc gaudere & præclare secum agi putare: postquā filiū intellexit tam amplā regiā colere. At faces illa dum luget nō accelas, nec lauacrū præbuisse Ismeniu, quasi Argis neq; aqua nuptiis neq; ignis, suppeditet, vanitatis & stultitiæ mala exilio adiungit. At probrosus est exul: Nempe apud insipientes: qui etiā mendicū, caluū, & pusillū probrosū putat, & vero etiā peregrinū & incolā. Imo qui his erroribus nō tenentur, honorē habet, quāvis inopes, quāvis peregrini, quāvis exules sint, bonis viris. An nō videmus sicut Parthenonē & Eleusiniū sanū, ita etiā Thesei ab omnibus adorari. Atqui fuit extorris Theseus Athenis, propter quē habent nunc Athenas homines: vrbēq; amisit, quā nō acceperat, sed ipse cōdiderat. Eleusini vero quid superest præclari, si nos Eumolpi pūdet: qui cum Iosū mutasset ex Thracia, Græcos initiauit sacris & initiat. Codrus deniq; quoniam ortus patre regnauit, Melanthonē Messenio exule: Nō laudas hoc Antisthenis ad eum, qui ipsi obiecit, Phrygia est genitrix tua: Sane & deū mater. Quin tu item, si exprobratur tibi exilium, respondes: Nimirū & Herculis Victoris exul fuit pater, & Liberi patris auis: qui ad investigandam missus Europam nec ipse regressus est.

Phœnicia ortus qui exulem genuit prolem,
 Vt Thebas est ingressus.

Bacchas cientem Liberum,
Honoribus furiosus, qui gaudet soli.
 lam quæ obscure notauit & innuit Aeschylus, dum ait
Apollinem castum exulem celo deum.
 His linguā fauendum, vt Herodoti verbis vtat. Empedocles in philosophiā auspiciū præfatus,
Viget enim vetus ac stabilis sententia diuina,
Quem scelerum metus acer agit, crepidumq; fatigat,
Dæmones hunc longæ sortiti tempora vita.
Pellitis à superum facie per secula multas.
Quos ego nunc inter diuis proculexul aberro.

Non se modo, sed posteros quoq; offendit omnes extorres hic, hospitesq; & exules nosse. Neq; enim sanguis, inquit, neq; spiritus temperatus vobis homines animæ essentiam & principiu præbuerunt: sed ex his est corpus conflatum terrenum & caducum, animæ vero, quæ aliunde huc delata est, ortū speciosissimo & blandissimo nomine appellat peregrinationem: Ac reuera profuga est & palatur diuinis expulsa decretis & legibus. Inde quasi in fluctuante multum insula, vt est apud Platonem, ostrei vice illigata corpori, quod non recordetur, neq; in animum reuocet,

Ex quantis opibus, qualiq; orbatus honore
 profugerit, nec Sardis Athenis, neq; Corinthū Lemno vel Scyro, sed cœlum & lunā terra & terrestri pmutauerit vita: si exiguū ibi locū ex loco variet, grauius & indignē fert, sicut vitiosa stirps extrabeseens, quamuis stirpi solū alio aliud accominodatus est, in quo adolescat & fructuetur melius. Hominem beatitate nullus expoliat locus: sicut neque virtute neque intelligentia: sed Anaxagoras in carcere de quadrando circulo scripsit: Socrates, cum venenum hauriret, philosophabatur, & ad philosophiā colendam familiaris suos ex citabat: cui illi gratulabantur vt beato. Phaërontē verò & Tantalum, quamuis scanderint in cœlum, perhibent poëta propter dementiam tamen in summas miseras incidisse.

Apophthegmata, *id est*, succincte & acute dicta regum & imperatorum.

ARTAXERXES Persarum rex, maxime imperator Caesar Traiane, qui iuxta censebat regium esse & benignum capere candido & alacri animo exigua, atque ingentia donare, cum homo pertenuis & plebeius, cui nihil erat aliud, sumptam ex amne ambabus manibus aquam ei equitanti in itinere obtulisset, accepit hanc grato animo, arrisitque ex propenso animo dantis, non ex dati precio munus aestimans. Lycurgus simplicissimas hostias Sparte prescripsit: quo semper deos ex iis, quae ad manum essent, colere prompte & facile valeret. Pari mente cum leuia tibi dona, xenia, & communitia ex philosophia afferam libamina, vna cum animi nostri prompta voluntate vtilitatem accipe memorabilium, dictorum, quae regulam aliquam habent ad perspicienda ingenia & studia principum virorum: cum ea ex dictis eorum magis quam factis eluceant. Quamquam etiam vitas complectitur commentarius noster clarissimorum tam apud Romanos quam apud Graecos ducum, legumlatorum, & principum. Ceterum interpolatae actiones pleraque fortuna sunt. Quae vero emittuntur in actionibus, arumnis, & casibus sententia & dicta, prebent sicut in speculis dilucide cuiusque animi speculationem. Ac Persees Siramnes mirantibus, quod cum dicta eius prudentiae plena essent, nihil gereret prospera, verba sua ait in arbitrio suo esse, in fortuna & regis gesta. Atque illic quidem illustrum virorum dicta, cum actus habeant adsumptos, ociosas aures quaerunt: hic vero dicta seorsum tanquam tenorum animi specimina & semina contracta nihil existimo tempus suum interpellatura: cum in paucis complures viros memorabiles valeas contemplari.

Perse viros adunco naso amant & pro pulcherrimis habent: quod quem in regibus summe dilexerunt, ea specie Cyrus fuerit.

Dixit **CYRVS**, qui sibi ipsis nollent, eos aliis cogi bona suppeditare. Imperare nemini conuenire, qui parentibus non praestet. Tendentibus Perlis montosam suam & asperam regionem campestri & molli commutare non indulsit, dicens & plantarum semina & hominum mores solum amulari.

DARIVS Xerxis genitor seipse celebrans, in praeliis dixit & praesenti in discrimine fieri se sapientior. Cum tributa descripsisset subditis, principes provinciarum exciuit, ac de tributis, ecquid grauiora forent, rogauit. Vbi responderunt, sic satis bene esse, dimidium eorum pendere quemque iussit. Cum malum punicum aperuisset grande, requisitus a quodam: quid cupiat tanto numero, quantus acinorum esset, habere: Zopyros respondit. Fuit vir bonus & eius amicus Zopyrus. Cum semetipse flagris Zopyrus caecidisset, nasoque & auribus mutilatis Babylonios circumuenisset, quibus fidem ei adiungentibus prodidit Dario urbem: sapius est ex Dario auditum, malle se integrum Zopyrum habere, quam centum potiri Babylonibus. Semiramis parato sibi conditorio inscripsit: Siquis regum pecunia indigeret, aperiret monumentum, acciperetque quantum liberet. Quod ubi refregit Darius, nummos quidem non inuenit, sed incidit in scripturam aliam, quae hoc significabat. Ni vir malus & auro esses insatiabilis, defunctorum loculos non moueres.

XERXES Darij filius fratri Arimeni, qui secum de regno ambigebat, descendenti ex Baetris militi dona, iussit qui ea daturi erant, dicere. Hic te nunc honorat frater Xerxes. Quod si fuerit rex renunciatus, omnium eris apud eum primus. Regem consalutatum Xerxem adorauit extemplo Arimenes & insigni regio revinxit: cui Xerxes locum a se dedit secundum. Babylonios ob eorum defectionem insensus, postquam eos recepit, ne arma ferrent, imperauit, sed psallerent, tibia canerent, lenocinia & cauponas exercebant, & tunicas ferrent sinuosas. Caricis Atticis allatis negauit venalibus vesciturum, nisi quae eas edidisset, subiugata regione. Graecos speculatores in castris suis prehensos nihil laetit, sed exercitum ut inspicerent, iussit, tum missos fecit.

ARTAXERXES Xerxis filius cognomento Longimanus, quod manum haberet alteram

lateram prolixior, addere dicebat quam detrahere esse magis regium. Primus iaculari ante se ex comitibus in venatione, qui possent & vellent, iussit. Primus delinquentibus principibus poenam sanciuit, ut corporum loco detractae eorum vestes flagellarentur, & loco depilandi capitis tiam deponeret. Satibarzanem cubicularium, qui petebat quid ab eo, quod dare iure non poterat: ut odoratus est tribus millibus Daricorum redemptum id facere: praecipit quaestori, ut ter mille Daricos adferret, largiensque eos illi: Cape, inquit, Satibarzane. Hos enim cum dedi, nihilo ero pauperior, illud si fecissem, essem iniustior.

CYRVS iunior ad societatem secum in eundem inuitans Lacedaemonios, cor habere dixit se fratre grauius, plus meri eo bibere & ferre melius. Illum in venationibus agre in equo manere, in aduersis rebus nec in sella. Petiit ut milites ad se mitterent, ostendens pedestribus largiturum se equos, equestribus currus, villas possidentibus vicinos, vicos tenentes urbium se dominos facturum, argentum & aurum non annumeraturum sed appensurum.

ARTAXERXES huius frater, Mnemonem dicit, non solum appellantes se passim admittebat: verum etiam iustae matrifamilias suae aulaeas currus praecipit ut auferret, quo qui cuperent, eam conuenire valeret. Malum conspicuae magnitudinis, quod homo pauper ei obtulit, cepit vultu hilari, ac: Per solem, inquit, hic meo iudicio etiam urbem paruum, si permissa ei sit, efficiat magnam. Impedimentis eius in fuga quadam direptis, cum edisset siccus ficus & panem hordeaceum: Quas delicias, inquit, non gustavi ante hac?

PARYSATIS Cyri & Artaxerxis mater iussit eum, qui regem erat admoniturus, verbis ut vteretur bysiniis.

ORONTES regis Artaxerxis gener infamia ab eo per bilem notatus damnatusque ait: ut arithmeticorum digiti nunc immensos numeros, nunc vnum ponere possunt, perinde regum amicos nunc omnia posse, nunc minimum.

MEMNON, qui pro partibus Darij bellum cum Alexandro gerebat, mercenarium militem, qui multa conuicia petulanter euomebat in Alexandrum, hasta percussus: Ego tibi, inquit, ut pugnes cum Alexandro, non ut eum laceres, stipendium do. **AEGYPTIORUM** reges ex lege sua iudices iureiurando adigebant, si vel rex iussisset quid iudicare non iuste, non obtemperaturos.

POLTYS Thracum rex, cum legatos ad eum bello Troiano pariter Troiani & Achiui misissent, iussit Paridi, redderet Helenam, & duas ab se formosas mulieres caperet.

TERTES Sitalci pater ferebat, cum a bello feriret, nihilo se equisonibus prestare.

COTYS illum, qui pardalim ei donauerat, remunerauit leone. Hic natura cum esset in iram princeps & acerbis titubantium in ministeriis vindex, hospes autem quidam ei aliquando vasa apportasset fragilia & subtilia, quae scite & affabre coelata & tornata erant: hospitem quidem est muneribus profecutus, sed vasa quassauit cum ta: Nequid, inquit, in eos, qui ea frangent, consulam acerbius.

IDATHYRSVS Scytharum rex, in quem exercitum traduxit Darius, consuluit Ionum tyrannum, ut ponte dissoluto recipere se. Abnuentes ob fidem in Darium frugimancipia nec fugitiua appellauit.

ATEAS ad Philippum scripsit: Tu regnum in viros bellandi peritos obtines Macedonas: ego in Scythas, qui cum fame & siti pugnare valent. Legatos Philippi fricans equum rogauit, num id faceret Philippus. Ismeniam ceperat optimum tibicinem, huic imperauit, ut tibia caneret. Aliis eum admirantibus ipse iurauit iucundiorē auditu esse sibi hinnientem equum.

SCILVRVS, qui filios relinquebat octoginta, cum morti vicinus esset, fasciculum iaculorum singulis porrexit iubens, ut frangerent eum: Cum id eorum posset nemo, ipse singula iacula extrahens facile omnia confregit: docens illos, si concordessent, permanfuros validos, imbecillos euasuros, si essent dissociati & distracti.

GELO tyrannus Poenos, cum hos apud Himerum bello superasset, pace cum eis pacta coegit eos in foedere ascribere post eum diem non litaturos Saturno liberos suos. Educebat subinde plantatum sicut in expeditionem Syracusanos: quo melior redderetur ager cultura, nec ipsi ex ocio deteriores. Cum postularet a ciuibus pecuniam, ubi fremuerunt illi, postulare ostendit se ut redderetur, reddiditque perpetrato bello.

In conuiuio cum circumferretur lyra, pulsarentque eam & canerent ordine ceteri, ipse alacriter & expeditè in equum, quem introduci iusserat, insillit.

HIERO, qui in tyrannide Gelonis successior fuit, neminem dixit, qui libere loqueretur, sibi importunum esse. Arcana qui enunciarent, hos iniuriam arbitrabatur inferre etiam illis, quibus ea proderent. Veniunt enim nobis odio non modo hi, qui enunciant, sed & qui, quæ nolumus, audierunt. Exprobrata sibi oris à quodam graueolentia, culpauit uxorem suam, quæ sibi id nunquam indicasset: Illa vero: Arbitrabar profecto, inquit, omnes viros ita olere. Xenophani Colophonio, qui dixit agre feruos se duos alere: At Homerus, inquit, quem tu vellicas, amplius decem millia alit extinctus. Comico Epicharmo, quod uxore eius præsentè aliquid locutus esset inhoneste multam irrogauit.

DIONYSIVS senior, cum fortes ducerent concionatores literis, vt ei exiit M. dicenti, Morionis modo garris Dionysi: Imo, inquit, monarche erimus. Atque postquam concionatus est, mox fuit à Syracusanis designatus prætor. Cum in tyrannidis exordio à conspirantibus in eum ciuibus obsideretur, amici consulebant ei, nisi vellet in potestatem eorum redactus necari, vt deponeret dominatum. At ipse bouem cum videret, quem cocus macabat, ilico concidentem: Quid, an ne durum sit, inquit, si mortis timore adeo breuis tantum imperium derelinquamus? Filium, quem relicurus erat dominatus successorem, cum stuprum hominis ingenui uxori obtulisse rescuisset: inflammatus rogauit eum, ecquid in se tale comperisset. Respondente adolescente: Nempe tu patrem non habuisti tyrannum: Nec tu, inquit, nisi factis istis temperes, filium habebis. Aliàs ad eum ingressus domum, vbi conspexit poculorum aureorum & argenteorum magnam vim, exclamauit: Non es ad dominatum natus, qui tam multis, quæ à me accipis, poculis amicis tibi nullum comparasti. Pecuniam cum à Syracusanis exigeret, mox eiulantes cerneret deprecantesque, ac non esse sibi allegates: iussit iterum extorqueri, ac bis vel ter idem egit. Vt vero pluribus indictis ridentes audiuit ac dictèria inter deambulandum in foro facientes, iussit desistere: Nunc enim nihil, inquit, habent, quando nos contemnunt. Cum mater eius quereretur grandæua viro elocari, ciuitatis ait perumpere leges se posse, naturæ non posse. Qui atrociter alios in fontes animaduertebat, furibus vestium parcebat: vt delinere Syracusani vna cœnare & perbacchari. Peregrino cuiuspiam, qui monstraturus ei se & doctorum profitebatur, quemadmodum præsentire insidiatores valeret, iussit expromere. Vt ille ad eum accessit ac dixit, dona mihi talentum, quo audisse videre insidiatorum indicia: dedit audisse simulans, miratusque est hominis commentum. Percunctanti, esset ne ocium ei: Absit, inquit, hoc vnquam vt mihi contingat. Duos iuuenes acceperat multis probris se dominatumque suum inter pocula aspersisse. Hos inuitauit ambos ad cœnam: quorum cum videret alterum debacchantem ac multas nugas per vinum euomentem, alterum non temere sed caute poculis indulgentem, illum noxæ exemit vt natura debacchantum atque ex crapula in conuiuia effusum, alterum vt infestum sibi & hostem ex composito sustulit. Incusantibus eum quibusdam quod improbum hominem & ciuibus iniustum honoraret & proueheret: Ego vero, inquit, esse volo aliquem, qui plus me sit iniustus. Cum Corinthiorum legati munera, quæ eis ipse dabat, verante abdicarent lege, qua sancitum erat, ne à dynaste munera legati caperent: Rem absurdam ostendit eos facere, qui quod tyrannides vnum habent bonum, abolerent docerentque beneficium à tyranno horrendum esse accipere. Delatum ad eum cum esset ciuem quempiam defossum habere domi aurum, adducere illud præcepit ad se. Hic cum aliquantulum furtim interuertisset, ac translato in aliud oppidum domicilio villam mercatus esset, accito iussit, vt solidum reciperet, vtereturque opibus, nec posthac vtile quod sit, redderet inutile.

DIONYSIVS iunior multos sophistas ostendit ab se alii, non quod suspiceret illos, sed quo per eos suspiceretur. Polyxeno dialectico redarguere iactante se eum: Nempe verbis, inquit: Ego vero coarguo te factis, qui relictis tuis me & mea captas. Dominatu eiectus roganti: quid tibi Plato & philosophia profecit? Vt tantam, inquit, fortunæ conuersionem feram leniter. Sciscitanti, qui pater eius tenuis & vnus de plebe imperium Syraculis quæsiuisset: & ipse, cum id teneret & tyranni esset filius, perdidisset: Pater meus, inquit, displicente populari ditione rerum potitus est, tyrannide ego iniusta. Ab alio interrogatus idem: Pater mihi, inquit, tyrannidem suam, non fortunam reliquit.

AGA-

AGATHOCLES filius fuit figuli. Hic potitus Sicilia ac rex appellatus, solitus erat pocula iungere aureis figlina, atque iuuenibus glorians dicere, se, qui antè hæc finxisset, nunc illa ob vigilantiam & strenuitatē suam facere. Obsidentem urbem quampiam, quidam ex iis, qui stationem in muro agebant, insectabantur hisce verbis: Vnde stipendium figule militibus numerabis? Quibus hic placide ridens: Hanc, inquit, cum cepero. Expugnata vrbe distrahebat captiuos, addens: si iterum me allatrueris, deferam ad dominos vestros querelam. Insimulantibus nautas eius Ithacensibus, eos appulsa nauis ad insulam pecudes aliquot abegisse: Atqui vester, inquit, rex cum ad nos venisset, non modo raptis ouibus, verum ex oculato insuper pastore recepit se.

DION, qui tyrannide pepulit Dionysium, delato ad eum parari ipsi insidias à Calippo, cui supra amicos & hospites omnes fidem habebat, non sustinuit excutere crimen, præstare dicens emori quam viuere, si non ab hostibus tantum, sed & ab amicis esset cauendum.

ARCHELAUS, à quo poculum aureum vnus ex familiaribus non tamen exprobratis petebat, puero iussit, vt Euripidi daret. Stupente illo: Nempe tu qui petas, inquit, hic qui accipiat, etiam si non petat, est dignus. Cum loquax tonsor esset sciscitatus: Quomodo tondebo te? Tacitus, inquit. Complectente in conuiuio Euripide formosum Agathonem atque deosculante iam pubescentem, ad amicos ait. Ne miremini. Quippe pulchrorum etiam autumnus pulcher est. Cum citharædus Timotheus, qui maiora sperauerat & minus acceperat, non dissimularet queri de eo, atque aliquando hunc canens versiculum:

Tu nempe terrigenum argentum effers laudibus:

taxa et Archelaum: retorfit hic in illum. Sed tu petis. Cum quidam eum aqua resperisset, inflammantibus eum in hominem amicis: Non me, inquit, sed resperit illi, quem esse putauit me.

PHILIPPVM Alexandri genitorem memoriæ prodidit Theophrastus non maiestate modo ceteros reges, sed fortuna quoque & ingenij modestia antecelluisse. Hic beatus dixit Athenienses, qui denos quoque anno inuenirent, quos designarent duces: cum ipse multis annis vnum solum ducem inuenisset Parmenionem. Multis ei & claris vno die annunciatis victoriis: Exiguam fortuna, inquit, mihi malum pro tot tantisque bonis repende. Superatis Græcis cum suggererent ei quidam, vt præsidii vrbes frenaret: Malle dixit diu se dici humanum, quam exiguo tempore dominum. Conuertiorem vt expelleret monentibus amicis, negauit se facturum, ne ipsum passim apud plures conuictis proscinderet. Deferente Nicanorem Smicytho, quod perpetuo obtrectaret Philippo, censentibusque amicis eius euocandum & plectendum: Atqui non est, inquit, vilissimus Nicanor Macedonum. Videndum igitur, nunquid per nos admissum sit. Itaque vt Nicanorem comperit graui inopia premi, neque haberi eius ab se rationem, iussit donum quodpiam ei præberi. Post referente iterum Smicytho mirifice ipsum apud omnes assidue prædicari à Nicanore: Cernitis iam, inquit, in manu nostra positum esse, vt bene aut male audiamus? Concionatoribus Atheniensium gratiam se ait habere, quod obterendo ipsum redderent tum dicendo tum moribus meliorem. Elabro enim eos iuxta oratione & factis mendacij arguere. Cum Athenienses, qui ad Charoneam capti erant, sine precio dimissi insuper vestimenta & stragula reposcerent, Macedonesque stomacharentur, ridens Philippus: Videntur ne vobis, inquit, Athenienses talis se à nobis existimare victos? fracta ei per bellum clauicula, cum qui eum curabat, quotidie omnino postularet aliquid medicus: Sume, inquit, quantum libet: nam clauem habes. Ex fratribus duobus, quorum vnus Ambo, alter Vterque dicebatur: cum prudentem hunc & negociosum, illum esse videret fatuum & ignaum: Vterque, inquit, Ambo est, Ambo Neuter. Illos, qui suadebant, vt durius in Athenienses consuleret, esse dicitauit ineptos, qui iuberent viro gloriæ causa nihil non facienti & perpetenti vt proiceret gloriæ theatrum. Iudex sedens duorum facinorosorum fugere præcepit vni ex Macedonia, & alteri eum insectari. Castra loco amœno metaturus cum acciperet non esse iumentis foenum: Quæ est, inquit, vita nostra, eam si accommodare & ad asinorum tempora debemus? Arcem intendens murum nitam capere, vt renunciarit speculatores asperam vndique esse atque inexpugnabilem: Itane rogauit aspera, foret, vt nec onustus auro asinus eo posset accedere. Cum Olympius Lathenes quereretur & fremeret, quod proditorem se non nulli ex Philippici co-

mitatur appellarent: rudes natura esse & rusticos ait Macedonas, ac scapham scaphā vocare. Filio subiecit, ut ad conciliandas sibi vulgi vires, blandiretur Macedonibus, quam diu esse regnante alio liceret humanum. Consulebat, ut pollentium in ciuitatibus pararet amicitiam tam malorum quam proborum: inde his vteretur, illis abute retur. Philoni Thebano bene de ipso merito & hospiti, cum ageret Thebis obses, qui post nullum ab se munus admittebat: Noli me, inquit, si beneficiis & meritis victus sim, inuicti gloria spoliare. Ingentem numerum captiuorum sub hasta vendens subducta sedebat tunica parum honeste. Ibi vnus ex iis, qui veniebant, exclamauit: Parce mihi Philippe: amicus sum tuus paternus. Requirente, Vnde cedo sis & quem admodum, Philippo? Exponam tibi, inquit, ex propinquo. Ut ad eum adductus est: Demitte, inquit, aliquantulum chlamydem. Parum enim decore ita sedes. Tum Philippus: Missum facite, inquit, eum. Nam vere cupidum nostri & amicum esse melauit. Cum ab hospite quopiam ad cœnam inuitatus in itinere multos adduceret, atq; hospitem cerneret percussum. Neq; enim satis erat parati, misit ad amicorum quemque monens, ut placentem locum relinquerent. Qui cum crederent expectarentq; non multum edebant. Ita omnibus satis fuit. Eubœensi extincto Hipparcho casum grauius ferre præ se ferebat, ac cum diceret quidam: Atqui non fuit eius immaturus decessus: Ipsi quidem, inquit, at mihi immaturus. Præuertit enim fato fungi, quam meritam gratiam à me amicitia reciperet. Cum audisset succensere sibi, quod sobolem ex pluribus forminis quæreret, Alexandrum: Igitur, inquit, cum multos de regno habebas aduersarios, bonum te & fortem præsta, ne mei causa sed tua ipsius regnum consequaris. Iussit ei, ut audiret Aristotelem & philosophia vacaret: Ne, inquit, multa admittas, quorum me admisorum poenitet. Quendam ex Antipatri necessariis in album iudicum retulerat: quem inde vbi barbam sensit & capillum inficere, expunxit eum, infido fatus in crinibus nihil putare se fidendum in negociis. Dum Machetæ cuiusdam causam disceptat, conuiuens non attendit causæ eius æquitati, sed damnauit eum. Quo exclamante prouocare se à sententia excandescens: Ad quem, inquit: Cui Machetas: Ad te ipsum, inquit, rex vigilantem & attente audientem. Ac tunc quidem excusso somno magis ad se reuersus cognouit iniuria fieri Machetæ, nec rescidit rem iudicatam, cæterum litis æstimationem ipse dependit. Cum Harpalus pro propinquo & necessario Cratete iniuriarum reo peteret, sibi ut liceret multam inferre, & ille iudicio liberaretur, ne probris profcinderetur: Satius est, inquit, huc ipsum quam eius causa nos male audire. Stomachantibus amicis, quod Olympiis Peloponnesij eum, cuius haberent beneficia, exhiberent: Quid ergo, inquit, si læsi à nobis forent? Cum longo spacio in expeditione dormitasset, inde excitatus: Secure inquit, dormiebam. Quippe excubabat Antipater. Alio tempore cubante eo interdium, Græcisq; qui ad fores eius erant coacti, frementibus & eum inculantibus, Parmenio: Nolite mirari, inquit, dormire nunc Philippum. Nam cum sopiti vos essetis, hic vigilabat. Fiduciam instituyente eo super cœnam corrigere ac verba facere de pulsandarum fidium ratione: Dii melius, inquit, rex me quam ut hæc teneas rectius. Offensione ei cum coniuge Olympiade & filio orta cum aduenisset Corinthius Demaratus, sciscitabatur, qui inter Græcos conueniret. Cui Demaratus: Scilicet tibi conuenit de Græcorum consensione verba facere, cum ea tecum intercedat tuis coniunctissimis similtas. Hinc ad se reuersus deposita ira reconciliauit cum eis gratiam. Cum paupercula anus postularer, ut ipse de causa sua cognosceret, eumq; identidem interpellaret, negauit vacare sibi. Ibi vociferans anus: Ergo noli, inquit, regnum agere. Quo ille dicto defixus non istam modo, verum etiam alios consertim diligenter audiuit.

ALEXANDER puer etiam num multas referente victorias Philippo non lætabatur, verum contubernalibus suis dicebat. Nihil mihi reliquum faciet pater? Subicientibus pueris, ei illa parari: Quid refert, inquit, multa si habeam & agam nihil? Agilis cum foret ac velox, atq; à patre ad currendum ludis Olympiæ stadium excitaretur: Sane, inquit, si reges habiturus sim aduersarios. Adductam ad ipsum profunda iam vespera puellam, quæ concubitura erat secum, rogauit: Quid id temporis venisset. Qua allegante, præstolatam se, dum vir surus cubitum iussit, pueros castigauit acerbe, quod pene eorum opera adulter factus fuisset. Adolescenti diis large, & subinde thus in ignem iniicienti assistens pædagogus Leonidas: Tam profuse fili, inquit, adolebis, quando thuriferam regionem in ditionem redegeris. Qua ut est positus, scripsit

scripsit ei epistolam. Misi tibi talenta thuris & casia quingenta, ut desinas in deos esse malignus, certus oram nos odoriferam subiugasse. Commissurus prælium ad Granicum hortatus est Macedonas, ut liberaliter cœnaret, omniaq; proferrent, tanquam postridie ex hostilibus cœnaturi. Per illo cuidam ex amicis dotem filiabus suis petenti, talenta quinquaginta capere iussit. Qui cum dixisset, satis esse decem: Nempe tibi, inquit, accipere: mihi non satis donare. Anaxarcho philosopho dare iussit dispensatori, quantum postulauisset. Vbi ostendit dispensator eum centum talenta postulare: Recte, inquit, facit, qui esse amicum nouit sibi, qui tantum & possit donare & velit. Miletis multas staturas contemplatus athletarum, qui ludis Olympiis & Pythicis fuerant victores: Vbi erant, inquit, tanta corpora, cum urbem vestram barbari expugnabant? Regina Cariæ Ada, cum dapes & bellaria exquisite per artifices & coquos parata assidue ad eum propenso animo mitteret, meliores habere ait se opsoniorum architectos, ad prandium antelucanam expeditionem, ad cœnam frugale prandium. Omnibus ad conflictum instructis requisierunt duces, nunquid præterea vellet: Nihil respondit, nisi ut Macedonum menta raderentur. Demirante Parmenione: Ignoras, inquit, nexum in pugna non esse barba meliorem? Dario offerente ei decem millia talentum dare, Aliamq; ex æquo cum eo partiri, ac ferente Parmenione: Si Alexander essem, acciperem: Et ego hercle, inquit, si essem Parmenio. Dario respondit neque terram duos soles, neque Asiam reges ferre duos. Cum de summa esset apud Arbela decreturus aduersus copias decies centena millia, adierunt eum amici, qui detulerunt in tentoriis milites iactare atque inter se constituere, nequid de manubiis in ararium regium reportaretur, sed omnia ipsi in prædam verterent: arridens: faustum nuncium, inquit, adfertis. Nam sermones audio viutorum, qui vincere non fugere moluntur. Ac frequentes milites obtulerunt se ei, qui dixerunt. Bono animo es rex, neque hostium numerum trepida: ipsum virus non ferent nostrum. Dum instruitur acies, conspicatus militem quandam, qui iaculum amentaret: exegit eum ut inutilem acie, qui pararet arma tunc, cum esset eis utendum. Allatam à matre epistolam, qua arcana crimina & delationes contra Antipatrum continebantur: vna legenti, ut solebat, non prohibuit Hephæstioni: cæterum ealecta detraxit sibi anulum, atque ori illius signum impressit. In Ammonis delubro appellatus à vate Iouis filius, nihil ait miri esse: Patrem enim esse natura Iouem omnium, adoptare autem sibi optimum quemq;. Sagitta crure eius icto, ut consertim cõcurrerunt, qui frequenter erant eum deum salutare soliti, gestientis vultu: Hic sanguis, inquit, est non liquor,

Diis ut solitus manare beatis.

Celebrantibus nonnullis Antipatri frugalitatem, cuius esset durus victus & austerus: foris, inquit, est candidus Antipatri amicus, intus totus purpureus. Hyeme per algorem cum amicis quidam, qui excipiebat eum epulo, focum paruum & modicum ignis intulisset, aut ligna aut thus præcepit inferri. Cum Antipatridas formosam psaltriam in conuiuium adduxisset, motus eius forma Alexander, quasiuit de Antipatride, ecquid istam amaret: Annuente illo: Non abduces, inquit, actutum scelus ex conuiuio mulierem? Alio tempore Pythonem, qui ab Euiō tibicine amabatur, vi volebat Cassander osculari. Quo offendi cum cerneret Euium, exiliit ira flagrans in Cassandrum vociferatusque est. Num nec licet quenquam per vos amare? Apud eum, cum remitteret ad mare Macedonas valetudinarios & mutilatos, delatus fuit quidam, qui inter fonticos se, cum non esset, retulerat. Ut hic ad conspectum eius est attractus, interrogatusque morbum se respondit causatum amore Telelippæ, quæ ad mare abscedebat: Percunctatus Alexander est, quicum esset de Telelippa agendum. Quam ut liberam esse intellexit. Ergo, inquit, inducamus Antigene Telelippam, nobiscum ut maneat, quando cogere liberam non est nostrum. Ex mercenariis Græcis apud hostes militatibus, qui capti erant, iussit in vinculis haberi Athenienses: quod, cum præberentur iis publice alimenta, æra mererent: Theffalos, quod, qui agrum possiderent optimum, nollent eum colere: Thebanos dimisit, solis dicens his neque urbem neque aruum per se relictum esse. Peritissimum inter Indos in arte sagittandi celebratumque per anulum mittere iaculum bello ceperat. Huic iussit, documentum ederet, ac recusantem ira incensus trucidari imperauit. Qui inter ducendum dixit eis, qui ipsum ducebant, multos dies non esse meditatam se ac ne aberraret veritum. Eo Alexander nunciato illum in admiratione habuit, missumque fecit additis muneribus, quod occupas

bere citius, quam gloria illa videri indignus sustinisset. Cum Taxiles vnus ex Indiarum regibus occurrens provocaret Alexandrum, ne dimicarent, nec bellum gererent: sed si cederet sibi, beneficia acciperet: sin praestaret, daret: De eo ipso esse respondit certandum, vter meritis esset futurus superior. Rupem Aornum appellatam apud Indos cum acciperet praesidium inexpugnabile esse, sed eum qui teneret illam, hominem inbellem: Ergo nunc est, inquit, expugnabile praesidium. Alius, qui potiebatur saxo, quod inexuperabile habebant, in deditioem se cum saxo & copiis suis permisit Alexandri. Hunc praefecit illis, adiecitque regionem, dicens sapere videri sibi hominem, qui viro se bono permittere quam munito loco maluisset. Capto saxo cum iactarent amici eius supergressum eum rebus gestis Herculem: Enimvero ego, inquit, res gestas meas cum imperio non existimo esse vni aequiparandas Herculis verbo. Amicis non nullis, quos in tessararum ludo animaduertit serio agere, mulctam indixit. Ex primis & summis amicis in praecipuo supra ceteros honore Craterum habere videbatur, sed diligere Hephestionem. Craterus enim, inquit, regis, Hephestion Alexandri est amans. Xenocrati philosopho talenta quinquaginta misit. Quae postquam ille non accepit, non indigere fatus: rogauit, an ne amicum quidem haberet Xenocrates. Nam mihi quidem, inquit, vix Darij opes ad explendos amicos satis fuere. Vt Porus a conflictu rogatus ab eo, quemadmodum de ipso esset statuturus: Regaliter, inquit. Insuper requisitus, nunquid praeterea: Omnia, inquit, eo in verbo regaliter sunt: admiratus tum prudentiam viri tum virtutem, latiorem 20 regionem illi ea, quam antea possederat, adiecit. Audiens maledictis a quoquam se laedi: Regium, inquit, est, cum bene meritis sis, male audire. Moribundus in amicos versus: Magnas video, inquit, futuras mihi exequias. Defuncto eo Demades orator cernere ait se Macedonum exercitum ex licentia occacato Cyclopi similem.

PTOLEMAEVS Lagi fere apud amicos cenabat & cubabat. Si quando epulum praerberet, rebus illorum utebatur petens commodato pocula, stragula, & menfas. Ipse non parauerat plus necessarius. Verum ditare dicebat quam ditescere esse regalius.

ANTIGONVS pecuniam exigebat rigide. Cum autem diceret quidam. At 30 non fuit eiusmodi Alexander. Merito, inquit. Ille enim demetebat Asiam, ego lego spicas. Milites non nullos intuitus thoracatos & galeatos pila ludentes gestiuit, acciuitque eorum praefectos, vt eos laudaret. Quos vt accepit potare, illorum praefecturas attribuit militibus. Mirantibus cunctis, quod iam senex blande & comiter regnaret: Ante, inquit, opus habebam potentia, nunc gloria & beneuolentia. Filio Philippo multis praesentibus percunctanti, quando castra mouebimus? Quid tu, inquit, metuis ne solus tubam non exaudias? Contendente iuvene Philippo diuersorium sibi assignari apud mulierem viduam, cui filiae tres speciosae erant: vocato qui super hospitibus erat: Educesne, inquit istis ex angustiis filium meum? Corruptus paruo languore, vt ex morbo assurrexit: Haud male, inquit, actum est nobiscum. 40 Commonuit enim morbus nos, ne spiritus, cum mortales simus, sustollamus. Cum Hermodotus eum in carminibus solis filium appellasset: Non idem dicat, inquit, lasanum qui mihi subiicit. Cum quidam dixisset esse honesta & iusta regibus omnia: Certe, inquit, barbarorum regibus: Nobis vero honesta sola, quae honesta, & sola iusta, quae sunt iusta. Marfyas frater eius reus cum postulare, de causa vt domi cognosceretur: Imo, inquit, cognoscetur in foro omnibusque audientibus, nunquid facinoris conceperimus. Cum per brumam aliquando in locis, vbi angustia erat commeatum, castra locari coegisset, ac milites nonnulli profcinderent eum conuictis, prope eum esse ignari, aperuit baculo tabernaculum, ac: Poenas dabit, inquit, nisi remotiores laceraueritis me. Vno de amicorum grege Aristodemum, qui patre prognatus dicebatur coquo, consulente ei, vt impensas & dona praecideret: Oratio tua, inquit, Aristodeme olet ius. Cum Athenienses seruum eius, quem in honore habebat, in ciuitatem pro libero ascriptissent: Cupiam, inquit, vnum ciuem Atheniensem a me non fuisse flagris caesum. Iuuenis quidam ex Anaximenis oratoris alumnis orationem meditatam cum apparatu in laudem eius habuit. Ibi cum vellet aliquid discere, interrogauit eum. Obmutescente iuvene: Quid ais, inquit, haec cenne scripta sunt in tabellis? Alium cum audiret oratorem, infestam niuisbus qui praedicaret

dicaret tempestatem penuriam herbae inuexisse: Non temperabis, inquit, me pro vulgo habere? Thrasylo Cynico ab eo drachmam petente: Id vero non est, inquit, donum regium. Quo subiciente: Da ergo mihi talentum: Enimvero, inquit, non est id accipere Cynicum. Demetrium filium cum frequenti iuuentute & copiis ad Graecos mittens in libertatem asserendos, gloriam memorauit ex Graecia sicut ex specula faciem in orbem terrae emicare. Poetae Antagorae congrum elixanti, ipsique patellam quatienti assitens ponere: Putasne, inquit, Homerum Antagora, acta cum describeret Agamemnonis, elixasse congrum? Cui Antagoras: Tu vero, inquit, rex num Agamemnonem censes, cum acta ederet illa, esse rimatum, ecquis in castris congrum elixaret? Cum obuersata ei esset species in somnio messem auream defecantis Mithridatis, deliberatum habebat illum perimere. Quod cum filio declarasset DEMETRIO, adegit eum sacramento tacitum habiturum. Hic trahens secum Mithridatem, ambulansq; cum eo iuxta mare, in litore ferro in lance exarauit: fuge Mithridate. Quod ille intelligens profugit in Pontum, atq; illic regnum perpetuo tenuit.

Rhodum DEMETRIVS obsidens cepit quodam in suburbio tabulam Protogenis pictoris, qui lalysum pingebat. Cum per praconem Rhodij petissent ab eo, vt tabulae parceret: citius respondit patris se statuas quam picturam illam labefacturum. Foedere cum Rhodijs pacto Helepolin apud eos reliquit magnificentiae documentum ad posteros suae atq; illorum fortitudinis. Cum rebellassent Athenienses, capta 20 vrbe, quae iam fame macerabatur, ilico pro concione, quae ei erat aduocata, largitus est dono iis frumentum. De quo cum ad populum verba faceret, essetq; locutus barbarae: quidam ex iis, qui in concione sedebant, quemadmodum verbum illud eloquendum esset, succlamauit. Tum ille: Ergo huius quoque emendationis gratia altera vobis quina millia medimnum dono.

ANTIGONVS secundus, cum pater eius captus Demetrius esset, missoq; vno ex amicis mandasset ei: ne obtemperaret, si quid vi a Seleuco subactus scripsisset, neque cederet vrribus: ipse ad Seleucum scripsit, si patrem Demetrium dimisisset, concessurum ei se vniuersum imperium suum, traditurumq; seipsum obsidem. Commisurus cum Ptolomaei ducibus praelium navale, monente gubernatore naues Ptolomaei longo numero superare: Me vero, inquit, ipsum praesentem cum quot comparas? Receptiens aliquando se ingruentibus hostibus negauit fugere se, sed consecrari retro positum compendium. Iuuenis, qui parentem virum fortem habuerat, ipse non habitus strenuus, poscenti stipendium, quod patri Antigonus pendere solebat: Ego vero, inquit, adolescens propriae virtutis non paternae mercedem & premia do. Xenone Citieo defuncto, quem praeceteris philosophis suspiciebat, theatrum dicebat actuum suorum sublatum.

LYSIMACHVS cum in Thracia a Dromachete esset deuictus, atq; siti subactus se exercitumq; in potestatem eius dedisset: vt bibit iam captiuus: Dii boni, inquit, quam breuis voluptatis causa seruum me ipse ex rege feci. Philippidi comico & familiari 40 cum dixisset: Quid tibi meorum participabo? Tum ille: Quidlibet, modo ne arcana.

ANTIPATER nunciato absumptum ab Alexandro Parmenionem ait. Si insidias tetendit Parmenio Alexandro, cui adiungenda fides? Sin secus, quid agendum? Demadis oratoris iam aetate grauis dixit licet victimae sacrificio perpetrato solium superesse ventrem & linguam.

ANTIGONVS tertius scripsit ciuitatibus, si quid scripsisset, quod quid contra leges imperaret, ne parerent vt falso sibi. Dianae sacerdotem contemplatus forma mire venusta repente mouit Epheho: veritus, nequid praeter animi sententiam nefarii admitteret.

ANTIOCHVS cognomento Hierax bello certabat de regno cum fratre Seleuco. 50 Qui vt profligatus a Gallis nusquam apparuit, sed putabatur trucidatus: posita Antiochus purpura pallium pullum induit. Breui post allato esse incolumem fratrem, oblatum nuncium diis honorem habuit, ciuitatesque suae ditionis sumere iussit coronas.

EVMEVES insidiis a Perse appetitus habebatur mortuus. Rumore Pergami accepto fratre eius Attalus adiecto capiti diademate, ductaque eius vxore regnabat. Vt autem venientem accepit fratrem viuum, prodit ei obuiam more suo cum satellitibus iaculum tenens. Quem comiter Eumenes salutauit, atque in aurem ei dixit: Caue prius, quam extinctum conspexeris, matures nuptias conciliare. Praeterea dum vi-

xit nec dicto nec facto ullam ei causam dedit suspicionis: Imo etiam reliquit ei moriens uxorem & regnum. Quorum gratia nullum ex liberis suis, quamvis haberet plures, eduxit: verum Eumenis filio postquam maturus fuit, adhuc viuus tradidit regnum.

PYRRHVM filij adhuc pueri rogarunt, cuiusnam relicturus regnum esset. Quibus respondit Pyrrhus: Qui gladium habebit acutissimum. Interrogatus, Python an Caphisus tibi cen melior foret: Polyperches respondit dux. Cum signis collatis bis Romanos fudisset, multis desideratis amicis & praefectis suis: Si vna, inquit, adhuc pu gna pepulerimus Romanos, actum de nobis fuerit. Cum spe lapsus potiunda Sicilia inde solueret, respectans retro ad amicos: Qualem, inquit, Romanis & Cartha-¹⁰ ginensibus palastram relinquimus? Militibus aequilam eum appellantis: Quid nisi sim, inquit, armis vestris vt pennis sublatus. Cum delatū ad eum esset iuuenes multa probra in ipsum inter pocula effudisse: iussit posttridie ad se duci omnes. Ex adductis primum percunctatus est, ea ne de se dixissent. Cui iuuenis: Nos vero, inquit, rex: ac plura eramur dicturi, plus vini si fuisset.

ANTIOCHVS, qui iterum Parthos bello petiit, in venatione quadam sectando feras cum ab amicis & ministris diuertisset, villam hominum tenuium ignotus subiit. Vbi super coenam illato de rege sermone audiuit caetera bonum se esse, sed prauis amicis res permittendo plurimis conuiuere, ac subinde necessaria ob insanū venandi studium postmittere. Atq; in praesentia quidem tacuit. At primo diluculo aduolantibus²⁰ ad villam eius stipatoribus, notus iam allata ei purpura & diademate: Primum heri, inquit, post eam diem, qua vos in familiam meam recepi, vocem de me audiui libera. Iudaeis, cum circumfideret Hierosolyma, ad summum festum postulantibus dierum septem inducias: non tantum dedit has, verum & tauros auratis cornibus adornatos, thymiamatumq; & odoramentorum ingentem vim ad portas deduxit: atq; postquam eorum sacerdotibus victimas tradidit, ipse in castra est regressus, quem Iudaei admirati mox a festo in fidem eius se permiserunt.

THEMISTOCLES adhuc adolescentulus in vino & iustis volutabatur. At vt in Marathone fudit fugauitq; Miltiades dux legiones barbarorum, non offenderes dein ceps agentem Themistoclem dissoluit. Eam stupentibus conuersionem: Haud finit,³⁰ inquit, me dormire aut torpescere Miltiadis trophaum. Rogatus Achilles ne an Homerus esse mallet. Et tu, inquit, ipse victor malles Olympiis, an proclamans victores esse praeco. Descendente in Graeciam ingenti classe Xerxe, metuens ne si Epicydes conuentionator homo venalis & ignauus praetor creatus esset, perditum iret ciuitatem: auro eum redemit, vt petitionem deponeret. Dubitans classe conflagrare * Adimantus cum ad Themistoclem diceret, qui Graecos acuebat & excitabat: Qui in ludis maturius as-⁴⁰ surgunt, hos semper caedunt flagris: Sane quidem, inquit, Adimante: at moratores non coronant. Cum attolleret Eurybiades baculum vt eum pulsaturus: Pulsa, inquit, sed audi tamen. Cum non adduceret, vt in freto dimicaretur, Eurybiadem, misit furim ad barbarum, monens ne circumspicientes fugam Graecos formidaret. Vt hic habita⁴⁰ ei fide est fufus, cum classe pugnasset loco Graecis opportuno, misit iterum ad eum, confestim vt ad Hellepontum fugeret: constituisse pontem interfcindere Graecos: quo, dum seruabat Graeciam, seruare illum videretur. Seriphio, qui ei obiiciebat, non per se illum, sed vrbis causa esse clarum: Recte ais, inquit. Caeterum neque ego Seriphius si sim, euasissim clarus: neque tu, si Atheniensis. Formosus Antiphates ante amantem defugerat & fastidierat Themistoclem. Post, vbi ingens nomen eius & opes fuere, adiens blandiebatur ei. Cui ille: Adolefcens, inquit, sero quidem ambo, sed tamen sapimus. Simonidi postulant, vt quadam in causa ini-⁵⁰ que iudicaret: neque illum ostendit poetam fore bonum, si praeter modos caneret: neque se, si praeter leges quid decerneret, magistratum probatum. Nixum matris indulgentia filium plurimum inter Graecos memorauit pollere. Siquidem impe-⁵⁰ rare Graecis Atheniensibus, se Atheniensibus, sibi illius genitricem, illum genitrici. Ex illis, qui filiae suae nuptias ambiebant, probum cum pecunioso praetulisset, ait virum se querere potius, pecunia qui aegeret, quam pecuniam, quae viro. Praedium distrahens iussit pronunciar, etiam vicinum bonum illud habere. Insultantibus ei Atheniensibus: Quid tum ultuamini, inquit, qui ab iisdem saepius beneficia accipitis. Comparabat Platanis se, sub quas tempestate coorta refugiant homines; vbi disserenuit, vellicent

* Alij Eurybiades.

vellicent eam praetereuntes atq; insectentur. Eretrientes cauillo dixit sicut loligines gladium habere, cor non habere. Postquam profugit Athenis primum, deinde ex Graecia quoq; contendit ad regem: ac dicere iussus, sermonem ait instar esse stragularum pictorum: Nam vt haec, ita illum expansum aperire imagines, contractum tege-¹⁰ re ac deprauare. Postulauit autem spacium, quo percepta lingua Persica suo arbitrio non per interpretem consilia sua regi aperiret. Honoratus plurimis donis, ac cito factus opulentus filiis suis: filij, inquit, perieramus, nisi perissemus.

MYRONIDES expeditionem in Boeothos edixit Atheniensibus. Instante hora cum ostenderent ordinum ductores haud dum omnes adesse: Adfunt, inquit, qui di-¹⁰ micaturi sunt: quorum prompta opera vsus fudit hostes.

ARISTIDES iustus rep. semper suis opibus gerebat, ac so dalitia defugiebat: quod collecta ex amicis potentia ad iniuriam impellat. Instituentibus irrogare decemnale exilium Atheniensibus quidam literarum rudis & rusticus testam tenens adit eum, petens vt nomen inscriberet Aristidis: Tum ille: Nempe nosti, inquit, Aristide: Nos-²⁰ se quidem illo negante, sed vri se iusti appellatione: conticuit, ac inscripto nomine suo reddidit ei testam. Alienus cum esset a Themistocle, & mitteretur cu eo legatus peregre: Placet ne, inquit, Themistocle, vt ad fines simultatem deponamus, resumpturi, si videbitur, eam reduces? Descripto Graecis tributo, tanto reuersus est pauperior, quantum in profectioe impenderat. Fecerat in Amphiarum Aeschylus hosce versus:

20 Neq; enim videri iustus hic, sed esse vult

Alta recessum mente possidens: scitent

Ex quo salubria consilia per Graeciam.

Dum hi recitantur, Aristidem omnes intuiti sunt.

PERICLES quotiescunq; praturam erat initurus, cum sumeret chlamydem, apud se dicebat: Attende tibi Pericle: Liberis imperaturus es, Graecis, & Atheniensibus. Aeginam iussit Atheniensibus a Piraeo velut lemam auellere. Amico, qui falsum testimonium, quod iurato erat dicendum, ab eo flagitabat: vsq; ad aras respondit se ami-³⁰ cum esse. Instante morte beatum se eo ipse praedicauit, quod ciuis Atheniensis pulla vestem nullus sua opera sumpsisset.

ALCIBIADES etiam num puer cum in palastra ita praehensus esset: vt expedire se nequireret: manum eius, qui ipsum luctatione deprimebat, momordit. Qui cum diceret: Mulierum more Alcibiade mordes: Minime vero, inquit, sed leonum more. Cani, quem habebat mira specie septem millibus drachmarum comparatum, caudam truncavit: Vt hoc de me, inquit, loquantur Atheniensibus, nec in aliis sint curiosi. Ad ludum literarium profectus Homeri Iliada poposcit. Respondente nihil se habere Homeri magistro, inflicto colapho reliquit hominem. Salutatum profectus Pericle, vt audiuit ei non vacare, sed quemadmodum Atheniensibus rationes referret, pen-⁴⁰ sare: Satiufne esset, inquit, quemadmodum non referret, pensare? Ex Sicilia ab Atheniensibus ad causam capitis dicendam reuocatus subduxit se, stultum esse praedicans reum, qui, cum fugere liceat, quaerat absoluti. Cum quispiam dixisset ei: Non credis Alcibiade iudicanti de te tuae patriae? Ego vero, inquit, ne matri quidem, ne forte pro albo atrum calculum imprudens iniiciat. Audito se cum sociis rei capitalis condemnatum: At ostendemus, inquit, eis nos viuere: conferensq; se ad Lacedaemones bel-⁴⁰ lum Atheniensibus Dilelicum conflauit.

LAMACHVS increpabat quendam ordinum ductorem offensi causa. Qui cum dixisset, posthac se id non admissurum: Non licet, inquit bis in bello offendere.

IPHICRATES, qui filius habebatur furoris, nullo loco numerabatur. Verum tunc primum est factus celebris, eum hostem saucium vna cum armis corripuit, atq; viuum in trirem suam transportauit. Hic in agro pacato ac sociali castra locans, dum ea⁵⁰ vallo & fossa munit accurate, iactanti: Quidnam formidamus? Vox haec, inquit, est imperatoris turpissima: Non expectaram. Cum in procinctu aduersus barbaros staret, vereri ait se, ne Iphicratem ignorarent, quo nomine alios consterneret hostes. In iudicium capitis vocatus, delatori: Quid, inquit, malum agis: qui circumstante bello de me suades ciuitati, non mecum vt deliberet. Hermodio prisca Hermodij progeniei, qui natalium ei obscuritatem obiiciebat: Nobilitas, inquit, a me mea orditur, tua in te expirat. Oratore quopiam subinde eum in concione interrogante: Quisnam es, tan-

ros qui geras animos, eques, sagittarius, cetratus, an pedes? Nullus, inquit, horum: caeterum qui hisce sciam omnibus imperare.

TIMOTHEVS dux habebatur felix. Cum eo quidam æmulantes vrbes pingebant in nassam illo dormiente vltro se insinuantes. Quare dicebat Timotheus: Si vrbes tantas capio dormiens, quid facturum censetis expergefatum? Duce quopiam ferocē vulnus suum Atheniensibus monstrante: Me vero, inquit, puduit: quod prope me, cum dux vester in Samo eram, telum catapulticum decidisset. Oratoribus Charetem commendantibus, atq; talem factitantibus esse debere Atheniensium ducem: Non ducem, inquit Timotheus sed eum, qui duci stragula portet.

CHABRIAS summum esse dixit ducis officium habere explorata hostium consilia. Perduellionis cum Iphicrate accusatus, exprobrante ei Iphicrate, quod reus ad gymnasium vaderet, & hora solita præderet: Igitur, inquit, si secus de nobis Athenienses statuerint, squalidum te & ieiunum, me necabunt pransum & vinctum. Referre solebat exercitum terribiliorem ceruorum duce esse leone, quam duce ceruo leonum.

HEGESIPPO, cui cognomen Crobylo fuit, in Philippum concitante Athenienses, succlamauit quidam ex concione: Tunc bellus es author? Sane hercle, inquit, etiā pullorum palliorū, publicarum exequiarum, & orationum funebrium, si victuri simus in libertate, nec imperata Macedonum facturi.

PYTHEAS etiamnum adolescens accessit ad dissuadendum, quæ in honorem Alexandri ferebantur, rogationes. Ibi cum diceret quidam: Tu dicere iuuenis tantis de rebus audeas? Atqui Alexāder, inquit, quem plebs cito deū appellatis, me est iunior.

PHOCION Atheniensis à nemine ridere visus vel lachrymari. In concione dicenti: Præ te fers Phocionem meditari: Recte diuinas, inquit, Meditor enim, an quid præcidere de oratione, quam ad populum habiturus sum, valeam. Edito Atheniensibus oraculo vnum esse in vrbe ciuem, qui omnium sententis repugnet. Ibi quæstionē decernentibus Atheniensibus, qui ille esset, frementibusq; Phocionem esse eum edidit se. Soli namque sibi, quæ vulgus agat & dicat, non probari. Cum sententiam aliquando in concione diceret, quæ probabatur, omnesq; ex æquo videret orationi suæ assentientes: conuersus ad amicos: Nunquid imprudens, inquit, secus dixi? Ad sacrificium quoddam flagitantibus Atheniensibus congrarium præbentibusq; aliis identidē appellatus: Puderet, inquit, me vobis si largirer, nec huic soluerem, ostendens simul fœneratorem. Demosthenes orator cum dixisset: Interficiet te populus Atheniensis Phocionem, si insanire cœperit: Respondit, me, si in sanire cœperit: te, si sapuerit. Aristogitonē Sycophāta dānatus, cū esset moriturus in carcere, Phocionē, vt ad se veniret, precabatur. Hic retinentib. eū amicis, ne ad improbū hominē pergeret: Vbi nā, inquit, malis Aristogitonē cōuenire? Succensente Byzantiis populo Atheniense, quod non accessissent vrbe Charetem, quem miserant iis cum copiis aduersus Philippum suppetias: ostendit Phocionem non esse dissidentibus succensendum sociis, sed infidis ducibus. Ibi creatus dux habita ei à Byzantiis fide coegit Philippum re infecta se recipere. Cum Alexander rex dono ei centum talenta misisset, quæsiuit de iis, qui ea apportabant: Qua de causa inter multos Athenienses ea soli sibi Alexander largiretur. Vbi illi responderunt, quod virum te existimet bonum & honestum: Ergo, inquit, sinat, talis vt & habear & sim. Postulante classem Alexandro cum euocaret eum nominatim populus, vt adesset & sententiam suam expromeret: exurgens: Consulo igitur, inquit, vobis, vt aut vincatis ipsi, aut amici sitis victorum. Cum rumor afflauisset incerto auctore de Alexandri obitu, prosilientibusq; extemplo in suggestum oratoribus, neque cunctandum sed bellandum iam suadentibus: præstolandum censuit & certum cognoscendum Phocionem. Nam hodie, inquit, si mortuus est, & cras erit & post mortuus. Vt ciuitatem Leosthenes præcipitem in bellum egit ingenti spe ad libertatis & imperij nomen arrepta, orationem eius cupressis assimulauit. Hæc namq; insit, pulchræ sunt & excellē, sed non ferunt fructum. Cum primi successus ex voto essent, & ciuitas ob lætum nunciū diis honorē haberet: rogatus, an ne hæc optaret ita fuisse gesta: Omnino, inquit hæc gesta esse, sed tamen consilia capta illa. Cum in Atticam incurrisset & depopularent oram maritimā Macedones, eduxit iuuentutē. Ibi multis accurritibus, monentibusq; vt illū tumultū occuparet, hinc instrueret acie: Pape, inquit, quā multos duces, paucos video milites: sed in signis collatis fudit occiditq; ductorē Macedonū Nicionē. Breui post fracti bello Athenienses præsidij ab Antipatro acceperūt. Menyl-

autem

lo autem præsidij præfecto pecuniā sibi offerenti Phocionem cū stomacho respondit neque illum Alexandro præstantiorem, & deteriorem esse causam, quare nunc caperet, qui tunc non accepisset. Antipater dicebat ex amicis duobus, quos haberet Athenis, neque Phocionem inducere se, vt quicquam acciperet, neq; Demadem dando exple-re potuisset. Postulante ab eo Antipatro, vt quiddam, quod iniquum erat ageret: Non vales, inquit, Antipater amico Phocione vt & adulate. Secundum fata Antipatri restituta populo Atheniensi libertate, rerum capitalium fuit Phocionem cum amicis in concione damnatus. Ac cæteri plorantes ducebantur. Phocioni, qui tacitus ibat, ex inimicis quidam occurrens in os expuit. Hic oculos Phocionem magistratus conuertens: Nemo reprimit, inquit, istum ne ita turpem se præbeat: Vno ex illis, qui cum eo morituri erant, lamentante & gemente: Non tu, inquit, præclarum Euipe ducis, quod cum Phocione occubiturus sis? Cum iam calix ei deferretur, rogatus, nunquid ad filium vellet: Ego tibi, inquit, præcipio & moneo, ne quæ in nos admiserunt Athenienses, ad memoriam reuoces.

PISISTRATVS Atheniensium tyrannus, cum nō nulli amici ab eo descisissent atque Phylon infedissent, profectus est ad eos ipse ferens culcitram. Sciscitantibus illis, quid sibi vellet: Vt, inquit, in sententiam meā adductos vos reducam: aut si id non potero, maneam vobiscum: atq; ideo apportans mecum necessaria veni. Cum ad eum esset delatū adolescentis cuiusdam amore matrem eius deperire, ac furtim habere cum eo consuetudinem formidante atq; abnuente plerunq; vocauit adolescentē ad cœnam, ac cœnatum rogauit: vt acceptus esset: Laute, inquit. Tum Pisistratus: Hoc tibi quotidie, inquit, paratum erit, si fueris matri meæ gratus. Cum Trafybulus, qui amabat eius filiam, huic in occursum osculum tulisset, stimulantē eū vxore in illum: Si odisse oportet, inquit, eos qui diligunt nos, quid faciemus odio prosequentibus: puellamq; ei collocauit. Cum temulentis non nulli in coniugem eius, in quam inciderant, multa petulanter designassent & euouissent: postridie autem deprecarentur cū lachrymis Pisistratum: Date, inquit, vos operam posthac, vt sobrii sitis. Nam vxor mea nusquam omnino heri est progressa. Filiis eius, cum alteram vxorem insisteret ducere, percunctantibus: nunquid ipsis succenseret: Minime, inquit, imo probo vos, atque alios vo-
lo mihi nasci tales.

DEMETRIVS Phalereus Ptolemæū regem admonuit, commentarios de regno & imperio comparare volueretq;. Quæ namq; dubitant subicere regibus amici, hæc descripta in commentariis sunt.

LYCVRGVS Lacedæmonius ciues, vt essent comantes, assuefaciebat, referens reddi pulchros à coma speciosiores, turpes formidabiliores. Monenti vt rempub. in ciuitate efficeret popularē: Tu prius, inquit, domi tuæ effice rempub. popularem. Domo præscripsit securi tantum & ferra fabricandas: quod in ædes pudeat humiles pocula, vestē stragulam, mensas sumptuosas inferre. Pugilatus & Pancratij interdixit cet tamen, quo ne per ludū quidem fatiscere assuescerent. Interdixit sapius in eisdem mor-
40 ueri arma, ne pugnaciores eos redderent. Hinc saucium post Agelilaum egregiā mercedem Antalecidas recipere ait à Thebanis, qui inuitos imbuisset & docuisset bellare.

CHARIDELVS rex, quid tam raras leges Lycurgus sciuisset, requisitus: Eos respondit, qui verba vsurpent pauca, non requirere numerosas leges. Cum ex Ilotis quidam ageret cum eo ferocius: Occidisset hercle, inquit, te nisi ira flagrarem. Querenti quid comati essent: quod inter ornamenta hoc, inquit, maxime parabile sit.

TELECLVS rex improperanti fratri ciuibus, quod importuniores aduersus se quam fratrem essent: Nempe nescis tu, inquit, lædi.

THEOPOMPVS in oppido quodam ostendenti sibi muros rogantēq; an ne pulchri & excelsi videant: Pulchri sane, inquit: at non vt viri, sed vt eos incolant foeminae.

ARCHIDAMVS postcentibus bello Peloponnesiaco sociis, vt vestigalia ipsis desiniret certa: Bellum, inquit, non habet certum pabuli modum.

BRASIDAS in carycis captum murem morsus ab eo missum fecit: Mox assistentibus: Nihil adeo est, inquit, pusillum, quod non sit incolumē, si aduersus aggredientes defendere se audeat. In prælio lancea per clypeum ictus, eadem ex vulnere extra cta hostem peremit. Interrogatus, qui vulneratus esset: Prodente, inquit, me clypeo, Cum forte cecidisset, dum incolentes Thraciam in libertatem afferit Græcos, missiq; Lacedæmonem legati matrem eius adissent: primum requisitū ea, an cecidisset Bra-

S iij

fidas honeste. Celebrantibus ibi eum Thracibus, prædicantibusque nullum esse alterum talem: Erratis, inquit, hospites: fuit sane vir Brasidas fortis: ceterum habet complures illo Lacedæmon præstantiores.

AGIS rex negavit querere Lacedæmonios, quot sint, sed ubi sint hostes. Mantineæ cum interpellaretur signa cum hostibus, quod plures essent, conferre: Cum multis, inquit, dimicandum est ei, qui imperare intendit multis. Cum commendarentur, quod Olympia rite celebrarent, Elij: Quidnam, inquit, miri edunt, si quarto quoque anno vna die iustitiam exercent. Cum pergerent eos laudare: Quid miri, inquit, si recte recte vtantur iustitia. Homini impuro subinde percunctanti, qui Spartiatarū esset optimus: Tui, inquit, dissimilimus. Alio sciscitante, quot sint Lacedæmonij: Tot, inquit, qui ad propulsandum sufficiant malos. Idem querenti alij: Multi tibi, inquit, esse videbuntur, si eos pugnantes contempleris.

LYSANDER stolas, quas Dionysius tyrānus filiabus suis exquisitas miserat, non accepit, vereri se dicens, ne apparerent ex iis turpiore. Ad concidentes ipsum, quod plerumque fraude transigeret, vt indignum Hercule, ait, quo non pertingat leonina, ibi alluendam vulpinam. Argiuis, qui de controuerso agro adferre videbantur quā Lacedæmonij æquiora, districto gladio: Qui hoc, inquit, potiat, hic de agri finibus dicit optime. Lacedæmonios segnes cernens ad oppugnandos muros Corinthiorum: vt leporē conspexit ex fossa exilientem: Eiuscemodi, inquit, formidatis hostes, quorum ex ignauiā mœnibus indormiunt lepores. Agenti cum eo ciui Megarensi liberius in Græciæ concilio: Oratio tua, inquit, vrbe indiget.

AGESILAVS Asiæ cultores, liberos ferebat malos esse, seruos bonos. Cum illi regem Persarum magnum appellare in more haberent: Quo ille, inquit, me est maior, nisi iustior & temperantior? De fortitudine & iustitia, vtra præset, rogatus: Nihil fortitudinem, inquit, requiramus, omnes si iustissimi. Nocte castra ex hostico repente moturus, cum amasium videret, qui ex infirmitate sequi non valuit, in lachrymas profusum: Arduum, inquit, est pariter misereri & sapere. Cum Menecrates medicus cognomine Iupiter epistolam ad eū scripsisset: Menecrates Iupiter regi Agesilao Salutem: rescripsit, Rex Agesilaus Menecrati Sanitatem. Cum sudissent Athenienses eorumque socios Lacedæmonij, atque numerum intellexisset Corinthi hostium interfectorum: Hem Græciam, inquit, quæ tot ipsa perdidit, quot ad barbaros domandos satis sint cunctos. Sortibus Olympiæ acceptis à Ioue ex voto suo, cum inde iuberent ephori, vt de iisdem Apollinē Pythium consulere: profectus Delphos rogauit Apollinem, eadem ne ei quæ patri viderentur. Deposcens ab Icarienti Care quendam amicum scripsit ei: Niciam, si nihil commisit fraudis, dimitte: sin fraudem commisit, nobis dimitte, omnino vero dimitte. Cum inuitaretur ad audiendum eum, qui vocem Lucinæ referebat: Ipsam, inquit, audiui frequenter. Post Martem Leuetricum notatis ex lege omnibus, qui ex acie fugerant, infamia, vibem cum cernerent ephori viris desolatam, notam in animo habebat antiquare, ac legislatorem creauerunt Agesilaum. Qui progressus in concionem leges sanxit ex postero die fixas esse. Missus Aegyptiorum regi suppetias, cum obsideretur cum eo ab hostibus, quorum numero nulla parte comparari sui poterant, castraque fossa circumvallarentur: imperante rege, vt eruptione cum hostibus dimicaret: negavit inhibiturū hostibus se, qui pares ipsis se vellet reddere. Vt iam parum spacij superfuit, quin comitteretur fossa, eo in ipso interstitio instructa acie pares cum paribus certantes victoriam retulere. Amicis moriens præscripsit, ne vllam suam vel pictam imaginem facerent. Nam si quod meum recte factum extat, erit monumentum hoc meum: si nullum, ne si omnes quidem statua.

ARCHIDAMVS Agesilai filius telo conspecto catapultico, quod tunc allatum ex Sicilia primum erat, exclamauit: Pape perit viri virtus.

AGIS minor, cū diceret Demades deuorari à præstigatoribus, ob breuitatē gladios Laconicos: Atqui his ensibus, inquit, hostes maxime attingunt Lacedæmonij. Ephoris, vt milites traderet proditori præcipientibus: negavit credere alienos se ei, quod prodidit suos.

CLEOMENES pollicenti gallos gallinaceos dare sibi, qui in pugnando exspirarent: Minime vero hos, inquit, ceterum da mihi illos, qui in pugnando interficiunt.

PAEDARETVS in trecentorum lectione præteritus: qui honos in ciuitate censebatur ordine primus: hilaris ridensque digrediebatur, gaudere iactans se, quod ciues haberet ciuitas trecentos se præstantiores.

DAMO-

DAMONIDAS locatus ab eo, qui chorum docebat, nouissimo loco: Recte sane, inquit, commentus es, quemadmodum hic quoque euadat honorificus.

NICOSTRATVS Argiuorum prætor ab Archidamo sollicitatus, vt magnæ summæ præmio & nuptiarū Lacenæ, quam optasset extra regias, præsidium quoddam proderet: responsum reddidit non esse stirpem Archidamum Herculis. Quippe Iustitiam terras coercuisse improbos Herculem, Archidamum probos improbos facere.

EVDAMIDAS in Academia conspiciens grandem natu iam cum discipulis philosophantem Xenocratem, accipiensque inuestigare eum virtutem: Quando tadem, inquit, eam in opus educet. Alias audito philosopho, qui solum sapientem bonū imperatorem esse dicebat: Oratio quidem ista, inquit, mirifica est: at qui dicit, tubarū sonitum non audiuit.

ANTIOCHVS cum esset ephorus, vt nunciatum est Messeniis Philippum agrum donasse: rogauit num etiam palmam ferre eis de agro confligentibus dedisset.

ANTALCIDAS Atheniensi, qui indoctos Lacedæmonios appellabat: Nempe solus, inquit, nihil à vobis didicimus nos mali. Cum alius ei Atheniensis dixisset. Enimvero nos subinde à Cephiso vos sumus insecuti: Nos vero, inquit, vos ab Eurota nuntiam. Cum sophistes Herculis laudes recitaturus esset: Quis, inquit, eum vituperat?

EPAMINONDA Thebano duce nunquam tumultus panicus castra occupauit. Mortem, quæ obiretur in bello esse dixit pulcherrimam. Armigerorum esse corpus dicitur oportere exercitatum non athleticè modo, verum etiam militariter. Quocirca oppugnabat semper habitiores: ac quempiam cum tali corpore exauctorauit, addens vix clypeis tribus vel quatuor tegi eius ventrem: qui obstaret, quo minus videre pudenda sua posset. Vique adeo fuit in victu frugalis: vt inuitatus à vicino ad cœnam, postquam offendit illic bellariorum, dapum, & vnguentorum apparatus, extemplo se receperit, dicens: Sacrificare ego te, non luxuriari arbitrabar. Cum collegis eius coquus rationes paucorum dierum impensa ederet, solam ob olei vim est stomachatus. Obstupescens collegis eius: non sumptu ait angere, verum quod tantum olei in corpus receptum esset. Solenne celebrante ciuitate, omnibusque in vinum & epulas effulsis incurrit in familiarem quendam squalidus cogitabundusque incedens.

Qui mirate atque sciscitante: quidnam solus tali specie obambulet: Quo vobis, inquit, crapulari & oscitare omnibus liceat. Hominem turpem, qui fraudem non grandem admiserat, deprecante missum non fecit Pelopida: sed oranti amice concessit, talia dicens accipere meretricibus conuenire, non ducibus. Cum petentibus bello Thebanos Lacedæmonij oracula Thebanis referrentur, quæ partim cladem, partim victoriam spondebant: præcepit hæc ad dexteram suggestus, illa ad sinistram locari. Omnibus ita positus exurgens: Si dicto, inquit, audientes imperatoribus esse ac pedem conferre velitis cum hostibus, hæc vobis edita sunt oracula, monstrans lætiora: Quod si ingruente periculo locum deserueritis, illa, contuens tristiora. Alio tempore mouens in hostem, cū tenuisset, atque assistentes interrogarent, quid eo putaret denunciari: perculisse Iouem ait hostes: quod quando loca eiuscemodi ad manum essent, in huiuscemodi castra essent metati. Iucundissimum ostendit sibi omnium esse eorum, quæ sibi obtigerant præclarorum & lætorum: quod patre adhuc superstiti & matre, qui se genuerant, lauream retulisset Leuetricam. Solitus aliàs prodire vnctus & fronte exporrecta: postridie illius conflictus sordidatus & vultu deiecto est progressus. Requirentibus nunquid ei tristius accidisset: Nihil, inquit, verum heri animaduerti maiores me, quam decebat, animos gessisse. Quare nimiam animi effusionem hodie coerceo. Quia vero sciebat suppressi à Spartiatis eiuscemodi casus: quo cladis eorum detegeret molem, non promiscue omnibus mortuos recipere, sed singulis ciuitatibus concessit. Ita plus mille deprehensi sunt Lacedæmoniorum.

Cum Thessalorum princeps Iason Thebanorum socius in urbem venisset, atque aureos duo millia Epaminondæ, cui angustia erant rei familiaris, misisset: aurum repudiavit, ac Iasonem contemplatus: Iniquis, inquit, manibus imperas. Ipse autem drachmis quinquaginta ab vno ciuium scœnori acceptis expeditionis viatico arma Peloponneso intulit. Alio tempore missis ei ab rege Persarum triginta millibus Daricorum, corripuit Diomedontem acriter, quod tantum æquoris ad redimendum Epaminondam traiecisset: atque regi renunciare iussit: Si repub. Thebanorum consultum vellet, amicum eum habiturum gratis Epaminondam: sin secus, hostem. Cum Thebanis Argiui se consociassent Atheniensium autem

legati in Arcadiam profecti utrosque criminarentur, atque orator Callistratus hisce ciuitatibus exprobrasset Orestem & Oedipodem: exorients Epaminondas: fatemur, inquit, apud nos parricidam extitisse patris, & genitricis apud Argiuos. Caterum eorum scelera auctores nos exegimus, Athenienses receperunt. Spartiatis multis verbis in Thebanos inuectis: Atqui breuitate, inquit, hi vobis verborum extorsere. Postquam cum Alexandro Pheræorum tyranno hoste Thebanorum Athenienses amicitiam & societatem pepigerunt, qui promiserat eis libram carniū semioholo præbiturum se venalem: Nos, inquit Epaminondas, ad carnes has præbebimus Atheniensibus sine precio ligna. Quod si negociis nostris se inuenerint, fines eorum populabimur. Bœotos ex ocio dissolutos cum perpetuo vellet in armis continere: si quando creatus Bœotarches esset, monens dicebat. Etiam atque etiam deliberate ciues. Ego enim si dux ero, militandum erit vobis. Agrum, qui campestris est & lusus belli orchestram nūcupauit: quod tenere eum, nisi insertam loro scuti haberent manus, non valeret. Cum paucos Thebanos sub Corinthiorum muris pugnam lacerantes fudisset Chabrias, ac trophæum statuisset: irridens Epaminondas ait, Ibi non trophæum, sed excitatum ab eo Hecatæsum. Nam Hecaten fere in triuitiis pro portis locabant. Allato copias ab Atheniensibus, nouis instructas armis in Peloponnesum missas: Quid igitur, inquit, Antigenidas non gemit, quod nouas habet Tellis tibias? Fuit tibi cen Tellis pessimus, optimus Antigenidas. Armigerum suum odoratus à captiuo multum argenti cepisse: Mihi quidem, inquit, redde clypeum, tibi vero cauponam, in qua vitam transigas, mercare. Quia enim vnus ex pecuniosorum & beatorum numero euasisti, noles posthac æque discrimina subire. Rogatus, utrum se censeat, an Chabriam, an vero Iphicratem ducem meliorem: Id, inquit, dum viuimus, aestimatum est intricatum. Postquam domum ex Laconia repetiit, in iudicium capitibus cum collegis vocatus, quod præturam suam contra legem in menses quatuor prorogasset: collegis iussit in se culpam transferre quasi vi subactis: Se quidem negauit meliorem gestis habere orationem. Sin omnino quid apud iudices dicendum sit, flagitare se, si damnent se rei capitalis, ut in pila condemnationem inscribant: quo intelligant Graci nolentes Thebanos ab Epaminonda compulsos Laconiam vastasse annos intacta quingentos, Messenen ab annis triginta & ducentis cultoribus frequentasse, vñ in corpus centuriasse & contraxisse Arcadas, restituisse Gracis immunitatem & leges suas. Hæc enim gesta fuerunt illa expeditione. Iudices igitur in cachinnos effusi exiere, ac ne calculos quidem in eum acceperunt. Postremo certamine vulneratus ac relatus in tabernaculum acciuit Daiphantum, mox post illum Iollidam. Quos ut accepit cecidisse, dirimere Thebanis, quod duce carerent iussit cum hostibus bellum. Atque res ipsa dicto eius astipulata est, quod optime perspectos habuisset ciues.

PELOPIDAS Epaminondæ collega, cum amici incurium esse dicerent rei necessaria, pecuniæ paranda: Necessaria vero pecunia huic, inquit, Nicomedi, hominem claudum & mutilum monstrans. Orante vxore ad prælium progredientem, ut se seruariet: Id alius, inquit, est subiciendum: imperatori vero & duci, ut seruet ciues. Cum miles quidam diceret: Incidimus in hostes: Quid magis, inquit, quam in nos illi? Violatus præter foedus à tyranno Pheræorum Alexandro ac vincitibus probris lacerauit eum. Qui cum diceret: Festinas mori? Ego vero, inquit, quò magis inflammatis in te Thebanis poenas pendas maturus. Inuilit Pelopidam vxor tyranni Thebe, ac mirari ostendit se, quod ita esset in vinculis hilaris: Cui magis ait se ipsam demirari, quod soluta Alexandrum sufferret. Liberatus per Epaminondam grates habere se Alexandro iactauit. Periculum enim se potissimum nunc fecisse sui ac comperisse etiam ad lethum se, nedum ad bellum obfirmato esse animo.

Romanorum apophthegmata.

M. CVRIVS incusantibus eum nonnullis, quod de agro bello capto exiguam in capita portionem assignasset, ac partem magnam publicasset: optauit neminem existere ciuem Romanum, qui pro exiguo habiturus esset agrum illum, qui alere ipsum valeret. Samnites ad eum devicti venerunt, aurumque obtulerunt. forte autem coquebat in ollis rapas. Quibus respondit non habere opus auro se, cui tale esset prandium. Malle autem imperare aurum habentibus, quam ipse habere.

C. FABRICIVS fusos à Pyrrho Romanos audiens: Leuinum, inquit, Pyrrhus non Epirotæ

Epirotæ Romanos superauerunt. Missus ad Pyrrhū ad redimēdos captiuos vim magnā auri, quod ille dabat, reiecit. Postridie maximum elephantum iussit Pyrrhus à tergo inficio Fabricio sonum cum magno stridore edentem offerri. Quo facto conuersus Fabricius ardensque: Me, inquit, neque aurum heri, neque hodie hæc belua perculit. Inuitanti eum Pyrrho, ut ipsum comitaretur, teneretque primum post se locum: Ne tibi quidem, inquit, hoc conducatur. Si quidem Epirotæ si ambos nouerint nos, me regnare apud se quam te maluerint. Consuli Fabricio scripsit Pyrrhi medicus epistolam ostendens se, si iubeat sublaturum veneno Pyrrhum. Eam epistolam transmisit Fabricius Pyrrho, ut consideraret monens pellimum ipsum esse amicorum & hostium aestimatorem. Compertis insidiis Pyrrhus medicum suspendit, ac Fabricio captiuos sine precio reddidit. Quod munus non admisit: verum, ne capere videretur mercedem, totidem invicem restituit. Neque enim gratificandi gratia Pyrrho detexisse insidias se: sed ne viderentur eum Romani dolo necasse, quasi vincere nequissent.

FABIVS Maximus signa cum Annibale conferre detrectans, sed atterere instituens copias eius die rei pecuniaria angustis & commeatuum laborantes in festo agmine per loca aspera & alta sectabatur. Hic cum ludibrio haberet eum vulgus, atque Annibal balis pædagogum appellaret, floccifaciens id rationibus suis utebatur, atque amicis dixit eum, qui cauillorum & convitiatorum metuens esset, timidiorum putare se eo, qui hostes profugiat. Cum collega eius Minutius aliquanta manu hostium caesa in omnium ore esset, ut vir vere Romanus: Magis ait secundam fortunam se quam adversam timere Minutij. Breui post insidiis circumvento ac pene cum exercitu oppresso succurrens & magnum hostium numerum cecidit & illum eripuit. Quare Annibal amicis: Nonne prædixi, inquit, vobis ego sapius illam, quæ federet in montibus, nubem imbrem aliquando in nos daturam. Post Cannensem vrbis cladem vocatus cum Claudio Marcello ad imperium feroce viro præliandique semper cum Annibale audio, ipse spem conceperat: si nemo signa cum Annibale conferret, breui fore, ut vires eius confectæ elanguerent. Itaque dixit se Annibal magis quam dimicantem Marcellum formidare Fabium à pugna abstinentem. Miles quidam Lucanus delatus erat apud eum extra castra subinde amore mulieris pernoctare: cætera virum esse in armis exitium intelligens, comprehendit imperauit clam amicam eius atque ad se trahi. Ut tracta est, accito illi: Haud sefellit me, inquit, contra disciplinam militarem extra castra te pernoctasse. Neque vero etiam virtutes ante ignoravi tuas. Igitur factis tuis strenuis, quam commisit, condono fraudem. Posthac manebis nobiscum. Habeo enim expromissorem, productamque mulierem tradidit ei. Annibale, qui præsidium Tarento præter arcem imposuerat, dolo quam longissime inde retracto vrbemque capta & direpta, interroganti scriba, quid signis deorum fieri vellet: Deos iratos, inquit, Tarentinis relinquamus. M. Liviū, qui arcem custodiebat, sua opera receptam commemorantem vrbem cum cæteri deriderent, Fabius ait: Recte ais. Nam nisi vrbem tu perdidisses, ego eam non recepissem. Iam annis grauis ad filium consulem pro tribunali sedentem assistente magna caterua equo vehens accedebat. Cui cum iuuenis missio licitore iussisset, ut descenderet ex equo: erubuerunt alij. At Fabius ex equo desiliens præter ætatem properauit ad filium, eumque complexus: Maeste consilio, inquit, sibi. Sentis, quibus imperas, & quantæ maiestatis imperium teneas.

SCIPIO maior quod ei ab expeditionibus & repub. gerenda ocij concedebatur, id in literis traducens dicebat tum minime se esse in ocio, cum esset ociosus. Cum Carthaginem expugnasset, & milites nonnulli virginem mira forma captam adducerent ei que darent: Libens, inquit, acciperem, si priuatus & non cum imperio essem. Obsidens oppidum cauo loco positum, ex quo delubrum Veneris eminebat, ibi iussit ut sponiones facerent, post triduum in fano Veneris auditurum se disceptantes: atque id positus vrbe, sicut prædixerat, fecit. Interroganti cuidam in Sicilia, quo fretus traicere cum classe aduersus Carthaginem institueret: ostendit milites armatos trecentos, qui exercebant se, ac turrim editam, que mari imminabat, atque: Horum, inquit, est nemo, quin si iussero, scandat hanc turrim, atque se ipsum præcipitet. Ut transmissis legionibus terra est potius atque castra hostium incendit: Carthaginenses missis legatis pacem his legibus patrarunt, ut elephantos & naues traderent, stipendiumque penderent populo Romano: deportatis ab Annibale ex Italia copiis poenituit eos ex fiducia foederis. Quod ubi intellexit Scipio ostendit se, nec si cuperent, staturum iam se pactis: nisi in-

super, quod accersuissent Annibalem, quinque millia talentum penderent. Postquam signis collatis victi Pœni legatos ad petendum fœdus & pacem ad eum miserunt: fa- cessere extemplo iussit illos, qui venerant: non ante auditurum se eos, quam L. Terentium adduxissent. Erat inter Quirites Terentius vir probus à Carthaginensibus captus. Vt eum adduxerunt, pro tribunali in consilio iuxta se locauit Terentium, atque ita fecit eis dicendi potestatem, ac bellum diremit. Terentius liberti modo pileatus secutus est triumphantem: ac defuncti funus prosequentibus, mullum dedit, cœteraque in exequiis munifice fecit. Cœterum hæc post secuta sunt. At cum rex Antiochus traducto in Asiam exercitu Romano legatos ad Scipionem pacem petitem misisset: Hoc oportuerat, inquit, ante factum, non nunc postquam frenum & sessorum accepisti. Cum senatus decreuisset, ut pecuniam sumeret ex arario, reuuentibus ararium illo die aperire quæstoribus, se ipsum iactauit aperiturum. Quippe claudii sua opera ararium, qui id tanta impleisset pecunia. Cum Petiti & Quintus eum longa oratione in concione accusassent: Hoc, inquit, die cum Carthaginensibus & Annibale signis collatis feliciter pugnaui. Itaque corona sumpta in Capitolium sacrificatum ascendo. Cui cordi est, ferat de me suffragium. Ita fatus ascendit, populusque accusatores relinquens concionantes est eum secutus.

T. QVINTIVS adeo fuit à rudimētis clarus, ut transceso tribunatu, prætoris aedilitate cōsul designaretur. Hic cum missus esset aduersus Philippum dux, adductus est, ut in colloquium cum eo veniret. Petente obsides Philippo, quod ille multi alij Romanis duces essent, se vnū Macedonibus: Nemppe tu, inquit Quintus, qui amicos interfecisti & necessarios solum te ipse reddidisti. Superato pugna Philippo Isthmiis per præconem pronunciauit, subere se Græcos liberos esse & immunes suis legibus. Quotquot ciues Romani bello Punico capti in Græcia seruebant, hos in capita drachmis quingentis redemptos ei dono dedere. Qui manumissorum more pileati currum secuti sunt triumphantis. Parantes in Zacynthiorum insulam expeditionem Achæos deterruit, ne testudinis modo caput extra Peloponnesum exerentes exponerent se periculo. Rege cum ingentibus copiis Græciam petente Antiocho, omnibusque multitudinis stupore & armaturæ defixis, huiusmodi orationem ad Achæos habuit. Chalcide, commemorauit, cum cœnaret apud hospitem, miratum se affluentiam carnum. Respon- disse hospitem sibi, esse ea omnia porcina, apparatus, condimentis, & confectionibus distincta. Quare nolite vos quoque, inquit, stupere exercitum regium, cum lancearios, cataphractos, pedites, sagittarios desultores auditis. Omnes enim hi Syri sunt, armis inter se differentes. Cum Philopœmene Achæorum prætoris, qui magnum equitatum & peditatum habebat, sed re pecuniaria deficiebatur, iocans ait: Manus Philopœmen habet & crura, ventrem non habet. Et erat enim habitus quoque is Philopœmeni corporis.

C. DOMITIVS, quem Scipio maior sibi apud Lucium fratrem substituerat legatum bello, quod cum Antiocho est gestum, contemplatus hostium aciem præfectis, quos secum habebat, ut extemplo signa inferret, instantibus: negauit fati temporis suppeditare, ut concilis tot millibus atque impedimentis eorum direptis in castra reuertere possent corpora. Idem facturum cras ostendit se mature. Ac prælio postredie conferto quinquaginta millia hostium contrucidauit.

P. LICINIUS consul, qui res in Macedonia gerebat, à rege Perseo equestri prælio fufus duo millia octingentos de suis desiderauit partim occisos partim captos. Cum autem secundum pugnam misisset ad fœdus & pacem faciendam Perseus, imperauit victus victori, ut sua omnia populo Romano permitteret.

PAVLVS Aemilius candidatus iterum consularis honore deiectus est. Quem ut bello Macedonico, quod cum Perse gerebatur, ducum imperitia & ignauia extracto consulem creauerunt, gratiam eis negauit se habere. Neque enim, quod ipse honorem requireret, sed quod illi imperatorem, mandatum sibi magistratum. Domum ex foro reuerfus, filiolamque reperiens Tertiam lachrymantem, causam requisit. Quæ cum diceret: Perseus nobis mortuus est. (Catellus fuit ita dictus) Quod felix faustumque sit, inquit, filia accipio omen. Reperiens in castris ingentem ferociam & loquacitatem, quod milites imperatoris officio se ingererent, & consilia iactarent sua: edixit, ne sibi obstreperent, sed gladios acuerent solum, reliqua sibi curæ fore. Vigiles lanceam & gladium in stationes ferre vetuit: quo spe deposita repellendi hostem somno acrius repugnarent. Inita per iuga montium Macedonia in aciem instructos conspiciens hostes, cum

stes, cum impelleret eum ad hostes euestigio adoriendum Nasica: Si tua quidem, inquit, sim ætate. Enimvero multarum rerum mihi usus, ne cum instructa acie signa exitinere conferam, prohibet. Deuictio Perseo cum cōiuiua exhiberet victorialis, eiusdem esse dixit peritiæ aciem quam horrendissimam hostibus, & conuiuium offerre amicis quam iucundissimum. Cum Perseus bello captus deprecaretur, ne in triumphum duceretur: Id in tua, inquit, est situm manu, potestatem ei faciens se ipsum necandi. Ex immensis, qui reperti sunt, thesauris nihil sibi sumpsit, sed genero Tuberoni phialam argenteam quinque pondo virtutis causa donauit: quod ferunt primum fuisse in Tuberonum domum argentum factum illatum. Ex filiis, quos habebat quatuor, duos ante in adoptionem aliis dederat. Duorum, quos in familia retinuerat, alter diebus quinque ante triumphum eius annos natus quatuordecim decessit: alter annorum duodecim post triumphum totidem diebus. Tum in concionem progressus populo vicem eius dolente & casum eius lugente: Nunc de patria, inquit, securus sum & extra omnem aleam: quod in domum meam effuderit fortuna rerum inuidiam secundarum, quam pro omnibus ipse suscepi.

CATO maior pro concione in luxum & profusionem invehens: Vt est, inquit, difficile ad ventrem verba facere auribus expertem. Mirari ait se, quemadmodum salua possit esse ciuitas, in qua pluris piscis veneat quam bos. Insectans aliquando infundentem se ciuitati fœminarum potentiam: Omnes, inquit, mortales mulieribus imperant, nos omnibus mortalibus, nobis mulieres. Malle demonstrauit se benefactis suis non haberi gratiam, quam non luere pœnas offendentem: Omnium noxis præterquam suis ignoscere. Incitans magistratus ad puniendum delinquentes, dixit eos, qui cum valeret, non interpellarent flagitia admittentes, hos incitare. Iuuenes placere sibi ait potius eos, qui erubescerent, quam qui expallescere. Odisse militem se, in ambulando qui manus, & in præliando moueat pedes, stertat altius quam fremat. Pessimum esse dicebat reipublice rectorem, qui regere se ipse non posset. Maxime arbitrabatur seipsum quenque vereri debere. Neminem enim vnquam à seipso esse remotum. Compluribus positas cernens statuas: De me, inquit, præopto ut querant homines, cur posita statua Catoni nulla sit, quam cur posita. Ut parcerent monuit potentes sententia, quo uti ea ipsi perpetuo possent. Qui virtutem spoliarent honore, hos spoliare virtute iuuentutem dixit. Potestatem aut iudicem debere negauit permittere, ut aut quis ipsum ad ius suum obtinendum precaretur, aut ad obtinendam iniuriam deprecaretur. Iniuriam aiebat, quamvis non creet periculum facientibus tamen omnibus creare. Senectuti multis obnoxia turpibus monebat, ne adiungerent à vitio turpitudinem. Irascentem à furioso putabat diurnitate differre. Minime esse inuidiosos, qui fortuna ciuilitate & modice vtantur. Neque enim nobis, sed iis, quæ nobis adsunt, inuideri. Qui serij in ridiculis essent, hos fore in seriis memorauit ridiculos. Preclara facta præclaris decoranda orationibus demonstrauit, ne gloria defraudentur. Increpauit ciues, quod semper eosdem consules designarent. Videbimini enim, inquit, aut non magni consulatum aut non multos consulatu ducere dignos. Eum, qui prædium maritimum venum dederat, demirari sinxit se ut pelago validiorem. Quod enim, inquit, illud ægre lambit, id hic facile deuorauit. Censuræ candidatus, cum alios conspiceret supplices & prensantes multitudinem, ipse clamabat indigere medico populum se uero ac magna purgatione. Itaque non blandissimum sed capiendum tristissimum. Quæ ille dum iactat, omnibus fuit prælatus. Erudiens pubem audacter pugnare, subinde prædicauit sermonem citius quam ferrum, ac vocem quam manum auertere & obstupescere hostem. Res gerenti aduersus Boeticam incolentes terrorem incussit multitudo hostium. Ibi Celtiberis societatis mercedem ducenta talenta postulantes, Romanis vero indignantibus mercedem barbaris promitti: errare ostendit eos. Siquidem si vicissent, deperituros se non de suis, sed de hostium facultatibus: Sin essent victi, non fore neque qui exigerent, neque à quibus exigeretur. Vrbes plures cepisse ait se, quæ fuisset dies in provincia moratus, ac nihil præter esculentam & poculentam accepisse. Militis viritum libras argenti partitus satius esse ait multos cum argento, quam cum auro paucos domum redire. Nam ducum decere nihil aliud in provinciis quam gloriam amplificari. Seruos habebat in expeditione quinque, quorum vnus tria mancipia mercatus, cum non esset id clam Catonem: antequam in conspectum eius venit, laqueo sibi mortem conciliauit. Ab Scipione Africano rogatus, ut

adesset Acheorum exulibus advocatus, quo in patriam eis reditus conficeret: simulavit rem curae sibi non esse. At cum in senatu magna esset hac de re disputatio, exurgens: Quasi non sit, inquit, quid agamus, desideramus hic totum diem de senibus Graculis quærentes, hic an illic à sandapilariis efferantur. Posthumio * Labieno, qui historias Græce scriptitauerat, veniam ab auditoribus petente, cauillatus est Cato gratiam faciendam, si Amphycionum decreto coactus scripsisset.

* Alii, Albino

SCIPIONEM minorem annis ferrunt, quibus vixit quatuor & quinquaginta, nihil nundinatum esse, nihil diftraxisse, nihil ædificasse, pondo argenti triginta tria sola magno in censu, duo auri reliquisse, idque Carthaginis domitorem & eum, qui supra ceteros imperatores locupletauerat milites. Polybii præceptum sequens elaborabat non prius ex foro digredi, quam quavis ratione consuetudinem & amicitiam sibi conciliasset alicuius ex iis, qui ipsum conuenirent. Tantam etiam num adolecens excitaue- rat de se virtutis & prudentiæ opinionem: ut Cato maior pronunciauerit rogatus de iis, qui ad Carthaginem militabant, in quibus erat Scipio:

Huic modo cor soli est, reliqui velut umbra feruntur.

Ab expeditione ad urbem reuerso consulatum detulerunt: non quo ei gratificarentur: verum quo illius opera mature & facile potirentur Carthagine. Cum teneret muros propugnantis ex arce Carthaginensibus, author fuit ei Polybius, ut in mare interiectum non admodum altum murices ferreos dispergeret, aut tales disseminaret aculeatas, ne illac transmeantes adoriretur hostes aggeres. Cui ille ridiculum ait esse, cum teneant mœnia, & in vrbe sint, iam hoc agere, ne cum hostibus dimicent. Cum urbem reperisset lignis & ornamentis Græcis refertam ex Sicilia asportatis, per præconem pronunciarî iussit, ut ciuitates certos mitterent, qui agnoscerent & auferrent sua. Ex præda neque seruam neque libertinum quicquam vllum permisit capere ac ne licitari quidem, cum agerent & ferrent omnes. C. Lælij amicorum eius charissimi consularis candidati petitionem studio suo iuuans requisit de Poppio, num ipse quoque consulatum ambiret. Dicebatur Poppius tibicinis esse filius. Abnuente eo ambire, imò pro Lælio etiam se prensaturum ostendente, habita fide, dum operiuntur illum, delusi sunt. Nunciatum est enim eum in foro ambire & prenfare ciues. Cum ibi stomacharentur ceteri, Scipio ridens: Stulti, inquit, sumus: qui quasi non homines sumus sed deos precaturi, tempus iam diu terimus, tibicinem prætolantes. Appio Claudio, qui competitor eius erat in censura, iactante omnes ciues se nominatim salutare, cum neminem pene cognoscat Scipio: Verum, inquit, prædicas. Mihi namque non nosse multos, verum ne essem cuiquam ignotus, fuit curae. Iussit ciuibus, quandoquidem bellum cum Celtiberis gerebant, utrumque ut in castra mitterent vel legatos vel tribunos, atque eos, qui bello interfuissent, testes caperent & iudices vtriusque virtutis. Renunciatus censor ademit iuueni equum, quod opipare cœnans, quo tempore oppugnabatur Carthago, formatam ad vrbis effigiem placentam, quam Carthaginem appellauit, conuiujs apposuisse diripiendam. Quærenti causam, cur equum sibi ademisset, iuueni: Quia Carthaginem, inquit, me antevertisti diripere. C. Licinium cum videret prætergredientem: Hunc ego scio, inquit, peierasse. Ceterum cum eum nemo accuset, non possum idem accusator esse & iudex. Missus à senatu tertius, ut est Clitomachus author,

Quas homines leges colerent speculator & vrbes:

ad res ciuitatum, nationum, & regum inspicendas, ut Alexandriam appulit, atque egressus è nauî incessit iniecta capiti toga: petierunt circumcursitantes Alexandrini, ut aperiret se, ostenderetque desiderantibus faciem suam. Vbi aperuit caput, clamorem sustulerunt ac plausum dederunt. Progredientes autem illos ægre ob ignauiam & mollitiam corporis rege comitari contendente: Scipio submissim Panætio insurrans ait. Hunc iam fructum ex aduentu nostro ceperunt Alexandrini, quod regem suum viderunt inambulantem. Comitabatur eum amicus vnus philosophus Panætius, serui quinque: quorum in peregrinatione extincto vno, alium quia comparare nolebat, accersit Roma. Cum haberentur Numantini inuicti bello viri, multosque duces profligassent, ad bellum illud gerendum Scipionem populus consulem creauit. Cum autem frequentes ad eam expeditionem se voluntarij offerrent: veritus, ne vacua relinqueretur Italia, impediuit id senatus: nec stipendium ut caperet ex gratia concessit, verum assignauit à publicanis, cuius pecuniæ nondum cesserat dies. At Scipio

Scipio non requirere ait se pecuniam, suppeditaturam domo & ab amicis: verum de militibus est quaestus. Quippe graue esse bellum, si virtute hostium fuissent toties superati, quod aduersus tales: si ciuium ignauia, quod cum talibus gereretur. Postquam in castris sub aduentum suum ingentem licentiam, lasciuiam, superstitionem, & luxum offendit: extemplo fatiloquos, ariolos, & lenones exegit, instrumentum omne edixit ut dimitterent, præterquam ollam, veru, & poculum figlinum. Ex argenteis calicem permisit, quibus liberet, non amplius dupondio, balneis interdixit. Qui vngi vellet, ut se quisque ipse fricaret. Namque iumenta manibus carentia habere opus alio, qui ipsa fricent. Prandium præscripsit ut pedibus insistentes caperent incoctum: cenarent accumbentes panem vel pultem simplicem, & carnes assas vel elixas. Ipse sago amictus pullo in publico versabatur, lugere ferens se exercitus infamiam. Cum Memmij cuiusdam tribuni militum iumenta deprehendisset cupas gemmatas deportantia & pocula Thericia: Mihi, inquit, & patriæ dies triginta, tibi verò ipsi vitam omnem talibus moribus effecisti inuilem. Cum scutum aliis egregie exornatum ostentasset: Scutum quidem, inquit, adolecens bellum est: at decet militem Romanum spem in dextera potius quam in sinistra reponere. Qui vallum gerebat, cum oppido se diceret degrauari: Merito, inquit, Nam ligno hoc plus quam gladio fidis. Desperationem cernens hostium, redimere prædicauit se tractu securitatem. Siquidem ducem bonum medici more nouissimo loco adhibere in curatione ferrum. Tandem adortus in loco Numantinos fudit fugauitque eos. Ibi senioribus victos probris increpantibus, quod terga dedissent iis, quos tam sepe fugientes egissent, dixisse ferunt Numantinum quendam, eadem etiam nunc esse oues, at pastorem alium. Vbi capta Numantia iterum triumphans urbem inuectus in concertationem cum C. Graccho pro senatu & socijs venit, populisque ob id insensus ei pro rostris obstrepuit: Me nunquam, inquit, exercituum fremitus perculit, nedum hominum collectiorem, quorum esse Italiam non matrem sed nouercam noui. Vociferante Caji caterua contrucidandum tyrannum: Haud ab re, inquit, hostes patriæ occupare volunt me interficere. Neque enim Romam stante Scipione cadere fas est, neque viuere Scipionem in præceps data Roma.

CAECILIVS Metellus firmam arcem aggredi destinans centurionem, qui ei demonstrabat, si decem tantum militum faceret iacturam, potiturum eum arce, rogauit, ecquid vnus ipse ex illis decem esse vellet. Cuidam ex iunioribus tribuno militum, quid cepturus esset, percunctanti: De eo mihi, inquit, si tunica esset conscia, detractam in ignem conicerem. Scipionis, quem viuum oppugnauerat, morte doluit, filiisque suis eius lectum iussit subire. Diis autem memorauit vrbis causa gratias se agere, quod alibi non esset Scipio natus.

C. MARIVS, qui ex obscuro loco gloria militari ad rempub. aspirauit, ædilitatem curulem petiuit. Ac præteriri cum se animadverteret, eodem die ædilitatis plebis se candidatum professus est. Qua item cum esset deiectus, non est depulsus tamen principatus Romæ obtinendi spe. Varices habebat in vtroque crure, quos præbuit medico exsecandos non alligatus, ac sine gemitu vlllo, & vultu non contracto sectionem pertulit. Verum ad alterum crus cum transiret medicus, reiecit eum, negans tanti esse curationem, ut tolerandum eum dolorem existimaret. Cum secundo eius consulatu fororis eius filium Lucium vim sibi adhibentem miles quidam forma speciosa Trebonius nomine confodisset, multis ipsum criminantibus non iuit inficias se tribunum confodisse, sed causam allegauit probauitque. Quare iussit adferri Marius coronam, quæ virtutis causa dari solebat, eaque Trebonium donauit. Cum castra sua Teutonum castris contulisset loco, qui angustam habebat aquationem, militibus siti laborare se ferentibus monstrauit manu, qui sub hostium castris decurrebat, fluuium atque: Inde vobis, inquit, potus sanguine venalis est. Illi duceret conclamauerunt, dum liquidum sanguinem haberent, neque omnem dum ex siti concretum. Bello Cimbrico mille Camarinos, quorum strenua opera vnus fuerat, simul ciuitate donauit nulla lege, & obrectantibus respondit non potuisse per armorum crepitum se leges exaudire. Bello Italico circumvallari & obsideri se passus est, occasionem suam manens. Cum diceret ei Silo Popedius: Si magnus es Mari dux, descende in certamen: Immo tu, inquit, si magnus dux es, cogeme dimicare vel inuitum.

LVCTATIVS Catulus bello Cimbrico ad Athesim amnem statiuam habebat, cum autem Romani, qui barbaros transmittere molientes cernebat, reciperent se, neque susti-

nere eos valeret, ad primos contendit fugientium, ne cedere hostibus viderentur, sed duces sequi.

SYLLA cognomento Felix in maximis suis felicitatibus numerabat duo, Metelli Pij necessitudinem, & quod non deleuisset Athenas, verum ei vrbis pepercisset.

C. POPILIVM legatum a senatu ad Antiochum missum cum literis, quibus iubebatur, vt deportaret ex Aegypto exercitum, neque sibi affereret liberorum Ptolemai orbis regnum, cum accedentem per castra procul salutarer comiter Ptolemaeus, hic non resalutauit illum, sed epistolam reddidit. Qua lecta cum deliberaturum se ille dixisset, ac redditurum responsum: virga ei Popilius circulum circumscripsit, addens, vt eo loco insistentem consultaret ac responderet. Stupentibus spiritus Popilij cunctis, 10 atque senatus voluntati Antiocho obsecundaturum se ostendente, tum salutauit complexusque eum est Popilius.

LVCVLLVS in Armenia cum decem millibus peditum & mille equitum mouebat in Tigranem exercitu succinctum centum quinquaginta millium militum pridie Non Octob. qua die antea legiones Capionis oppressae fuerant a Cimbris. Cu subitceret quidam diem eam esse Romanis nefastam: Igitur, inquit, decertemus hodie strenue, vt & hanc ex nefasta & tristi laetam & secundam Romanis reddamus. Cataphractoru praecipue timentes milites iussit bono animo esse. Plus enim fore laboris in his spoliandis quam fundendis. Motum barbarorum ex cliuo, quem princeps scandit, speculatus exclamauit: Vicimus commilitones. Effusus in fugam omnes consecrans 20 quinque de suis desiderauit, de hostibus concidit plus centum millia.

CN. POMPEIUS tam fuit populo Romano charus, quam in odio eius pater. Admodum adhuc iuuenis partibus Syllanis aggregauit se: ac cum neque magistratum vllum cepisset, neque senator esset, magnas copias ex Italia conscripit. Quem accersente Sylla, negauit sine manubiis & incruentum ostensurum se imperatori exercitum: neque ante ad eum venit, quam hostium duces multis praeliis contudisset. Vbi missus cum imperio a Sylla in Siciliam milites accepit excedentes agmine manus adferre provincialibus eosque expilare, qui sine causa vagabantur & palabantur, animaduertit in eos: illorum vero, qui ab se mittebantur gladiis sigilla impressit. Mamertinos, qui a diuersis partibus steterant, parabat cunctos necare. At Sthenio 30 demonstrante concionatore facere eum inique, qui vnus vice fontis infontes pleckeret multos: Eum se esse, qui amicos induxerat, alienos a se vi subegerat, vt in Marij descenderent sectam: obstupescens Pompeius veniam ait dare Mamertinis se, qui permoti ab eo fuissent viro, patriam qui sua ipsius anima potiorem habeat, ciuitatemque ac Sthenium noxa exemit. Postquam in Africam traiecit aduersus Domitium, atque hostes ingenti praelio fudit, salutantibus ipsum militibus imperatorem, honorem eum negauit, dum directum hostium vallum stare, agnoscere. Tum illi, tamen largus imber caelo deflueret, impressione facta castra exciderunt. Reuersum cum aliis honoribus Sylla excepit benigne, tum Magnum primum appellauit. Triumphum petentem, quod nondum in senatum allectus esset, reiciebat. 40 Ibi cum iactasset apud assistentes Pompeius, fallere Syllam exorientem solem plures quam occidentem adorare: proclamauit Sylla, Triumphet. Stomachabatur autem Seruilius, qui partis erat optimatum, ac frequentes milites praemia quaedam postulantes triumphum interpellabant. Vt vero dixit Pompeius potius se triumphum dimissurum, quam illis assentaturum: Nunc, inquit, Pompeium video & Magnum vere & triumpho dignum. Moris erat equitum Romanorum, siquando legitimum tempus stipendiorum expleuissent, vt equum in forum ad censores adducerent, recensitumque singulis expeditionibus & imperatoribus, sub quibus meruissent, honorem aut notam pro meritis consequerentur. Pompeius autem consulatu fungens equum ipse deduxit in forum ad censores Gellium & Lentulum. Quibus de more in- 50 terrogantibus, ecquid omnia stipendia impleisset: Omnia, inquit, sub me ipso imperatore. Sertorij monumentis in Hispania potitus, in quibus multorum epistolae principum erant, qui cum praesentem reru statum mouere & versare remp. cuperent, Sertorium in Italiam acciebant: omneis concremauit poenitentiae locum dans, & vt corrigere se improbi possent. Vt Parthorum rex per legatos postulauit ab eo Phraates, vt terminus ipsi Euphrates esset: Imo, inquit, vtetur populus Romanus termino cum Parthis iustitia. Cum L. Lucullus post bella gesta se in luxum demississet, ac sumptuo-

sumptuosam duceret vitam, carperet autem Pompeium, quod praeter aetatem multas res gerere affectaret: Magis ait deliciis indulgere seni quam rempub. gerere esse praeter aetatem. Laboranti turdum praescripserunt medici sumere. Qui cum quareretur, nec inueniretur, quod esset intemptiuum, dixit quidam reperturos apud Lucullum, qui per totum annum eos aleret: Itane vero, nisi Lucullus, inquit, luxuria diffuere, non viueret Pompeius? missoque facto medico, quae parabilia erant, cepit. Cum Romae annona grauiter laboraretur: praepositus verbo procuratori frumentariae, reuera creatus terrae marisque dominus, soluit in Africam, Sardiniam, & Siciliam, grandique coacto frumenti numero Romam properauit. Cum autem grauis tempestas fau- 10 uiret, dubitantibus gubernatoribus conscendit primus, imperansque vt anchoras mouerentur, exclamauit: Nauigare necesse est, viuere non est. Dilucente alienatione a Caesare eius, cum Marcellinus quidam, quem fama erat fuisse a Pompeio profectum, desciuisset ad Caesarem, atque oppugnaret eum in senatu valde: Ecquid te pudet, inquit, Marcelline, insectari me, per quem ex muro disertus, & ex famelico nauseabundus es effectus? Catoni, qui eum perstrinxit acriter, quod identidem denunciante se Caesaris opes & incrementu non e repub. esse, ipse eas auxisset, respondit: Tua maiorem diuinationem, mea amicitiam habuere. De seipso iactans dixit, omne imperium se citius quam expectasset, accepisse, & deposuisse quam esset expectatum. Post aciem Pharsalicam in Aegyptum fugiens, vt transiturus ex triremi erat in nauem piscato- 20 riam, quam rex miserat, conuersus ad uxorem & filium aliud nihil quam hoc Sophoclis dixit.

*Quisquis domum elatam tyranni accesserit,
Fit illius seruus, venit liber licet.*

Vt transcendit in eam, gladio ictus vno edito suspirio nihil locutus est, sed obuelato capite permisit se percussoribus.

CICERO orator, cum illuderetur eius nomen, monerentque amici, vt id immutaret: Redditurum nomen se Ciceronis ait Catonibus, Catulis, & Scauris illustrius. Poculum argenteum diis dedicans initia nominum suorum literis expressit, Ciceronis loco cicer insculpsit. Oratores clamoros dicebat ex imbecillitate in clamore sicut claudos in equum insilere. Erat Verri filius, qui parum pudice formam habuerat: cum autem obticeret Ciceroni mollitiem, atque cinadum appellaret: Nescis, inquit liberis in- 30 tra fores conuiciandum esse? Cum exprobrasset ei Metellus Nepos plures eum testimoniis occidisse, quam conseruasse patricinio: Nempe, inquit, plus mihi est fidei quam eloquentiae. Quarenti Metello, quis pater eius esset: Hanc, inquit, responsum mater tua efficit difficiliorem. Erat enim eius impudica mater: ipse autem leuiculus temporariusque Metellus, atque in appetitus suos praiceps. Diodoti, quo vsus erat Metellus in rhetoricis praepatore, cum tumulo defuncti imposuisset marmoreum coruum: veram ait mercedem eum recepisse. Volare enim hunc non dicere docuit. Vatinium hominem ab eo alienum & improbum alias cum allatum esset decessisse, 40 vbi mox viuere illum cognouit: Male pereat, inquit, qui male mentitus est. Ad illum, quem ex Africa ferebant ortum, cum non exaudire se eum dicentem praedicaret: Atqui aures, inquit, habes perforatas. * C. Popilium, qui haberi iuris peritus affectabat, cum esset indoctus & ineptus, ad testimonium in causa quadam citauerat. Qui cum nihil diceret se scire: Putas, inquit, fortassis te de iure interrogari. Orator Hortensius, qui a Verre Spingem argenteam mercede acceperat: cum Cicero aliquid oblique dixisset, scire negauit soluere aenigmata. Cui Cicero: Atqui Sphingem, inquit, domi habes. Voconio occurrens, qui secum ducebat tres insigniter deformes filias, submisit ad amicos dixit.

Inuito Apolline seminavit liberos.

50 Cum Faustus Sylla filius aere alieno obrutus bonorum suorum auctorem proscrispisset: Hanc, inquit, proscruptionem malo quam paternam. In Pompeij & Caesaris dissensione ait. Quem fugiam, habeo: non habeo, quem sequar. Ac Pompeium reprehendit, quod deserta vrbe Themistoclem potius quam Periclem esset imitatus: cum res huius temporibus non illius affines essent. Cum esset ad Pompeium profectus, & rursus eum consilij poeniteret, a Pompeio rogatus, vbi Pisonem generum suum reliquisset: Apud socerum, inquit, tuum. Cum quidam a Caesare ad Pompeium rigendum

transisset, atque equum referret se praestinantem ex studio suo reliquisse: melius aut illum equo consuluisse. Annuncianti Caesaris amicos contracto vultu esse: Narras, inquit, male eos Caesari velle. Post pugnam Pharsalicam cum fugam Pompeius conseruisset, referente Nonio septem ipsis adhuc aquilas superesse, hortanteque idcirco, ut bono animo essent: Recte moneres, inquit, si cum graculis esset bellum gerendum. Cum Caesar victor defectas Pompeij statuas honorifice erexisset, loquens de illo Cicero: Caesar, inquit, Pompeij statuas erigendo suas stabilis. Tanti faciebat bene dicere, atque adeo laborabat in eo anxie, ut causam apud centum viros dicurus, instante die feruum Erotem, qui iudicium in posterum diem reiectum nunciarat, manumiserit.

C. CAESAR cum Syllam profugeret admodum adhuc iuuenis, incidit in piratas. Ac primum cum poposcissent ab eo summam argenti: praedones, quod ignorarent, quem tenerent, derisit alterumque tantum promissit se daturum. Deinde custodientibus se, dum argentum cogitur, imperabat, ne dormientem interpellarent, & silentium tenerent. Orationes etiam & versus scribebat, quos eis recitabat. Eos nisi valde laudarent, insulos appellabat & barbaros, ac per iocum suspensurum eos se minitabatur: quod breui post fecit. Si quidem precio redemptionis allato dimissus contractis hominibus ex Asia nauibusque rededit in potestatem praedones ac cruci suffixit. Romae competitor Catuli principis ciuitatis comitiis Pontifice Maximo rogando matri ad ianuam eum prosequenti: Hodie, inquit, mater aut Pontificem Maximum filium aut exulem habebis. Vxore Pompeia ob Clodium famosa abdicata, in Clodium, qui ob id causam dicebat, testis productus, nihil dixit secus sibi de vxore compertum. Ibi quarente accusatore: quid ergo diduxisset cum vxore matrimonium: Quod Caesaris coniugem, inquit, etiam calumnia vacare oporteat. Acta legens Alexandri ad lachrymas est effusus: quod, ut est apud amicos professus, in ea ille aetate debellasset Darium, ipse nihil dum effecisset. Oppidulum in Alpibus tenue praetergrediens disputantibus eius amicis, num qua illis quoque de primatu seditiones & certamina forent: restitit, ac cogitabundus: Equidem, inquit, mallem apud hos primus esse, quam Romae secundus. Caepta audacia & magna agenda dixit esse, non consilio expendenda. ac Rubiconem amnem, qui provinciae Galliae fines efficit, traiecit aduersus Pompeium dicens: laeta esto alea. Cum relicta Pompeius vrbe ad mare se reciperet, ac Metellus, qui praefectus erat arario, argentum capere quarenti vetaret, arariumque praclusisset, denunciavit ei necem. Consternato Metello: Hoc, inquit, adolescens dictu mihi quam factu est difficilius. Cum milites ei seruis Brundulio Dyrrachium transportarentur, clam omnibus exiguum nauigium conscendit tentauitque transmittere pelagus. Cum autem obrueretur nauigium fluctibus: gubernatori, qui esset, aperuit, exclamauitque. Confide fortunae, cum scias vehere te Caesarem. Ceterum in praesentia quidem increbrescente tempestate impeditus fuit, concursuque facto militum moerentium, quod diffidens ipsis copias respiceret alias. Ut signis collatis victor Pompeius non institit fugientibus, sed receptui cecinit: Hodie, inquit, penes hostes victoria fuit: verum non habent, qui vincere nouit. Apud Pharsalum cum aciei Pompeius digesta, ne se moueret sed exciperet hostes, edixisset: errare dixit eum, quod militum vim & impressionem, quae ex incurfu furioso inferitur, resoluisset. Pharnace Pontico prima irruptione deuicto ad amicos scripsit. Veni, vidi, vici. Secundum Scipionis in Africa superati fugam cum manus Cato sibi ipsi intulisset: Inuideo Caro, inquit, hoc lethum tibi. Namque tu mihi tuam salutem inuidisti. Antonium & Dolobellam suspicientibus non nullis, atque ut caueret sibi ab eis, monentibus: hos negauit timere se pingues & nitidos: verum macilentos illos & pallidos Brutum & Cassium designans. Sermone super coenam, quanam mors optima foret, moto: Inopinata, inquit.

CAESAR, qui primus dictus est Augustus, admodum adhuc adolescens ab Antonio millies IIII ex hereditate primi Caesaris interfecti, quam pecuniam domum suam asportauerat Antonius reposcebat: quo representaret populo Romano, quod legauerat Caesar, viritim trecentos nummos. Incubante autem argento Antonio, atque repetitionem istam, si saperet, ut missam faceret, consulente, patrimonium suum proseripit ac distraxit, lagatoque soluto studium sibi, illi ciuium conciliauit odium. Cum rex Thraciae Rhymetalces, qui ab Antonio ad eum defece-

rat, im-

rat, immodice inter pocula atque odiose societatem suam ei exprobraret: propinans alij cuiuspiam regi Caesar: Proditionem, inquit, amo, proditores non commendo. Alexandrinis vrbe capta extrema timentibus, conscendit tribunal, Alexandrinoque sibi adiuncto Ario, parcere retulit se vrbi primum ob eius amplitudinem & speciem, deinde Alexandri causa conditoris, tertio amici Arij gratia. Delato ad eum procuratorem Aegypti Erotem coturnicem, qui in pugnando superabat omnes & invictus erat, nundinatum esse atque assum adedisse, exciuit eum, atque quaestionem de eo habuit, confessumque malo nauis imperavit suffigi. In Sicilia Arium suffecit Theodoro procuratorem. Cum autem porrexisset ei quidam libellum, in quo scriptum erat. * Caluus * Alij, Theodorum Tharfenis caluus vel fuit erat.

10 Theodorus Tharfenis fur erat, tibi quid videtur? Lecto Caesar subscripsit. Videtur. A Moeenate contubernali quotannis phialam natali suo dono accipiebat. Athenodoro philosopho senij causa domum dimitti postulanti annuit. Qui cum salutem eum mouisset: cum exarseris iracundia Caesar, nihil ante dixeris vel feceris, quam xxiiij literas apud te ipsum recensueris: prehensa eius manu: Praesentia tua etiam num, inquit, opus habeo: detinuitque eum annum integrum, esse fatus etiam silentij tutum praemium. Audito annos natum duos & triginta Alexandrum maxima parte orbis ab se subiugata, quid deinceps acturus esset, haesitasse: mirabatur, quod non magis arduum arbitraretur, quam quaerere spaciosum imperium, id quod tenebat, componere. Cum legem Iuliam de adulterio tulisset, in qua definitum erat, quemadmodum reorū causa cognoscenda, & quemadmodum vindicandum esset in compertis: Inde ira elatus iuuenem ob stupri cum filia sua Iulia consuetudinem infamem manibus pulsaret: vociferante illo: legem sanxisti Caesar: tanta poenitentia subiit eum, illo die ut cenare recusaret. Neptem in Armeniam Caium mittens praecabatur deos, ut charitas eum Pompeij, animi magnitudo Alexandri, & sua comitaretur fortuna. Populo Romano memorauit successorem imperij se relicturum, qui nunquam eadem de re bis deliberasset, Tiberium denotans. Tumultuantes iuuentutis primores reflectere cupiens, ut non audierunt, sed obstreperunt: Audite, inquit, iuuenes senem, quem senes iuuenem audire. Cum populus Atheniensis aliquid culpa contraxisset diceretur, scripsit ex Aegina existimare se non latere ipsos infensum se esse. Neque enim hyematurum in Aegina se. Nec aliud eius extitit in illos vel dictum vel factum. Cum vnus de Eucyclis accusatoribus insolenter & odiose loqueretur, atque eo progressus esset, ut eiusmodi quid iaceret. Si haec Caesar non videntur tibi magna, iube ei, ut mihi Thucydidis scriptum volumen recitet. Vnde ira percitus, ad eadem rapit eum mandauit. Ceterum ut ex stirpe intellexit hunc esse Brasida reliquum, accitum atque modice castigatum dimisit. Cum Piso domum a fundamentis ad culmen vsque accurate extrueret: Alacrem, inquit, facis me, perinde qui aedificas, atque si futura sit Roma perpetua.

Apophthegmata Laconica.

40 ACROTATVS, cum postularent ab eo parentes, ut quadam in re iniura efficienda esset ipsis praesto, aliquandiu restitit. Vbi institerunt, respondit: Dum vobiscum fui, nullam intelligentiam habui iustitiae. Enimvero quando me patriae dedidistis eiusque legibus, praeterea ad iustitiam & honestatem pro viribus instituitis, haec potius dabo operam quam vos ut fecer. Quia vero vultis me optima agere: optima autem cum priuato tum multo magis imperanti sunt iusta: agam, quae vultis: quae dicitis, repudiabo.

AGASICLES Lacedaemoniorum rex mirante quodam, quod qui discendi studiosus esset, non admitteret Philophanem sophistam: Horum respondit volo discipulus esse, quorum sum filius. Quarenti quemadmodum quis sine satellitio imperare tuto queat: Si ita, inquit, popularibus imperitet, ut liberis genitores.

50 AGESILAVS magnus in comotatione magister conuiuij sorte creatus, cum requisisset ex eo pocillator, quantum cuique vini ministraret: Si multum, inquit, vini supeditat, quantum quisque petit: si parum, ex aequo omnibus. Cum homo quidam scelestus obstinate quaestionem pertulisset: Quantopere est iste, inquit, perditus, qui in nefariis & turpibus rebus patientiam & tolerantiam consumit. Celebrante oratorem quopiam, quod res tenues mire valeret amplificare: Ego vero ne futorem quidem, inquit, duco bonum, pusillo pedi qui calcamina grandia inducit. Cum quidam ei aliquando dixisset: Pollicitus es, idemque subinde inculcasset: Certe, inquit, si iustum est: si ini-

T iij

nus, dixi quidem, sed non pollicitus sum. Subiiciente illo: Atqui decet reges, quicquid capite annuerint, præstare: Non magis, respondit, quam eos, qui ad eunt reges, petere decet æqua & dicere, rationem habentes tum temporis tum eius, quod conveniat regibus. Si quando vituperantes vel laudantes audiret, non secus existimabat inspiciendos dicentium quam eorum, de quibus dicerent, mores. Puerum etiam num, cum ludii gymnici puerorum agerentur, chori magister locum minus honoratum assignauerat. Ille quamvis iam rex designatus, obtemperavit dixitque: Probe sane: Nam ego ostendā non loca viros, sed viros cohonestare loca. Præscribente ei medico accuratorem nec simplicem curationem: Per Castores, inquit, nulla mihi spes est vitæ, ne si omnia quidem præstem. Assistens aliquando Chalciæ aræ ac rem diuinam faciens, cum mordisset eum pediculus, non erubuit: verum captum palam inspectantibus omnibus, occidit, addens: Ego hercle insidiatorem vel ipsa in ara. Aliās murem conspicatus ex fenestra trahi à puero, qui eum tenebat: ut flectens se manum momordit mus tenentis profugitque, ostendit id illis, qui præsto erant, aitque. Quando animal minimum ita propulsat iniuriam, quid viros facere deceat, perpendite. Moliens bellum regi Persarum ad Asianos Græcos in libertatem asserendos mouere, oraculum Iouis Dodonæi consuluit. Quod cum annuisset, ut expeditionem pro animi sententia faceret: sortes renūciavit ephoris: qui præceperunt ei, ut etiam Delphos pergeret, atque eadem de re quærerent. Profectus ad oraculum in hunc modum requisivit: Idem ne tibi Apollo ac patri videtur? Qui ubi annuit, dux creatus signa eduxit. Cum Tisaphernes primum Agefilai formidine pepigisset cum eo, urbibus Græcis se permittendum, ut libere legibus suis sub rege essent: mox evocatis à rege ingentibus copiis, indixisset ei bellum, nisi Asia excederet, cupide accepit violatum fœdus, ac velut Cariam petiturus castra movit. Postquam illic exercitum Tisaphernes contraxit, in Phrygiam subito conuertit agmen, compluribusque captis urbibus & magna pecuniæ vi demonstravit amicis fidem in fœdere fallere iniuste nefarium esse: hostes vero circumvenire non iustum modo & laudabile, sed & iucundum esse ac compendiosum. Quia vero erat equitatu inferior, recepit se Ephesum, edixitque opulentis, si solum militiam vellent, ut pro se equum & vicarium darent. Ita factum, ut breui cogerentur equi & milites loco ignavorum & locupletium boni: aitque vestigiis se Agamemnonis insistere: qui pro bona equa imbelli & diuiti militiæ vacationem dedisset. Cum eius iussu captiui detractis vestibus sub corona venirent, auctionem fecerunt prædæ, qui ei rei erant præpositi: cumque vestes quidem complures licerentur, corpora vero ex vita umbratili candida & mollia deriderent ut in vitia & vilia, assistens Agefilaus: Hi sunt, inquit, quibus cum dimicatis: illæ, propter quas dimicatis. Fuso in Lydia Tisapherne, ingentique strage data provincias regis populabatur. Illo pecuniam ei ostendente, ut pacem sibi daret: Agefilaus pacis respondit penes civitatem suam arbitrium esse: se vero malle milites dicitare, quam ipse ditescere. Præclarum autem duci apud Græcos, non dona capere, sed manubias referre ab hostibus. Cum Megabates Mithridatis filius forma eximia illum adisset, quod ardentem amari videretur ab eo, ad eum salutandum & osculandum: declinavit. Ut destitit ille ipsum adire, requisivit eum Agefilaus. Amicis ipsum in causa esse subiicientibus, qui formosi illius complexum fugisset: nunc autem metu adductum non venire illum: haud exiguo spacio cogitabundus ac tacitus constitit, tum: Haudquaquam est ille, inquit, à nobis inducendus. Ego enim ista vincere præopto, quam munitissimam hostium urbem expugnare. Erat cætera integer rectusque: sed in amicorum negociis prætextum existimabat nimium exactam iustitiam in iis tueri. Ascribitur ei epistolium, quo deprecabatur amicum quendam, ad Carem Idriae huiuscemodi. Niciam, si nihil admisit, absolue: Sin quid admisit, nobis absolue, omnino vero absolue. Atque in amicorum causis is fere Agefilaus fuit. Interim tamen, si ex usu foret, tempori se potius accommodabat. Ac cum tumultuosius aliquando castra moueret, infirmum relinquens amicum: precibus & lachrymis abeuntis imploranti opem conuersus: Ut arduum est, inquit, simul miserari & sapere. Victus erat ei nihilo quam contubernalis suis delicatior. Atque ingluvie & crapula prorsus temperabat. Somno indulgebat ita, ut sibi non dominaretur, sed negociis suis ancillaretur. Ad æstum erat, & algorem ita comparatus, solus ut omnibus anni temporibus eadem veste vteretur. Medius in castris tendens cubile nullo habebat melius. Perpetuo dicebat principem non mollitia & delicis

licis præstare priuatis sed virtute debere. Atque interrogante quopiam, quid contulissent Sparta Lycurgi leges: fastidium, inquit, voluptatum. Admirantibus moderationem in vestitu & cibo eius cæterorumque Lacedæmoniorum: Pro hac, inquit, vendi ratione hospes libertatem metimus. Alio adhortante, ut genio indulgeret, ac suggerente ob incertum fortunæ fortasse non datum iri eius faciendi occasionem: At ego, inquit, sic consuefacio me, nulla ut in vicissitudine quæram vicissitudinem. In senectute iam eadem disciplina utebatur, rogantique cur aspera hyeme sine tunica id ætatis ageret: Quo amuletur hoc, inquit, iuuentus exemplo eis proposito maximorum natu & imperantium. Thasij provinciam suam peragranti cum exercitu farinam, anferes, bellaria, dulciaria, dapeque multifarias & exquisita poculenta misere. Ille vero accepta modo farina, reliqua eos, qui apportauerant, reportare iussit ut ipsis nihil vtilia. Precantibus & instantibus illis, ut omnino caperet, iussit illotis præberi. Causam sciscitantibus: Virtutem ait meditantibus non conuenire, eiusmodi gulæ irritamenta ut admitterent. Illecebras enim mancipiorum ab ingenuis esse aliena. Rursus cum ei Thasij, quod iudicarent multa se habere eius beneficia, delubra & diuinos honores decreuissent, atque huius rei causa legationem misissent: lectis, quos detulerant ei legati, honoribus rogauit, an patria eorum facere homines valeret deos. Annuentibus: Agite, inquit, facite primum vos. Quod si feceritis, tum vobis posse & me deum efficere credam. Cum nationes Græciæ Asianæ statuas ei in celeberrimis urbibus collocare decreuissent, scripsit ad eas: Mea sit nec picta nec ficta nec sculpta imago. In Asia cōtemplatur domum quadratis laqueatam trabibus, rogauit dominum ædium, num materia nasceretur apud ipsos quadrata. Abnuenti, verum teres: Quid igitur, inquit, si esset quadrata, teretem efficeretis? Interrogatus aliquando, quovisque pertinerent Laconia fines: vibrata lancea: Quovisque, inquit, hæc pertingit. Requirenti alij, quid muris careat Sparta, ostendens armatos ciues: Hi, respondit, sunt Lacedæmoniorum muri. Alij idem quærenti: Non lapidibus, inquit, septiendæ nec lignis vrbes sunt, verum incolarum virtutibus. Amicos suos monuit, non argento, sed fortitudine & virtute ut studerent ditescere. Si quando opus aliquod à militibus fieri mature vellet, ipse sub oculis omnium ei princeps manus admouebat. Gloriabatur, quod nemini in obeundo labore concederet: potiusque quod imperaret sibi ipsi, quam quod regnaret. Cum spectaret quidam Laconem in expeditionem euntem claudum atque equum quærentem: Non intelligis, inquit, non fugientes sed manentes in bello requiri. Rogatus, qua ratione magnum nomen sibi paraturus esset: Si mortem, inquit, contempseris. Quærenti cuiusnam, quid ad tibias dimicarent Spartiata, respondit: Ut cum ad modos incedunt, ignaui & fortes elucescant. Prædicante nonnullo regem Persarum, qui admodum erat adolescens, beatum: Nempe nec Priamus, inquit, hac ætate alteram fuit fortunam expertus. Parte magna Asiæ subiugata statuerat in ipsum mouere regem, quo facultatem ei Græcorum concionatores feriant redimendi præcederet. At revocatus ab ephoris ob virgines in faucibus Sparta bellum Græcum, quod missa pecunia rex Persarum conceitauerat: bonum imperatorem fatus dicto audientem esse legibus oportere, soluit ex Asia, magnumque desiderium colentibus Asiæ Græcis sui reliquit. Quia nummi Persici sagittario erant signati, deportans exercitum triginta millibus sagittariorum ait Asia se ab rege summoueri. Tot enim deportatis Athenas & Thebas, diuisisque inter concionatores aureis Daricis populi illi ad mouendum Spartiatis bellum fuerunt incensi. Ephoris epistolam rescripsit huiuscemodi. Agefilaus ephoris S. D. Plæraque Asiæ subegimus, barbaros profligauimus, atque in Ionia rebus multis gestis, postquam iussistis mihi, ut ad præfinitam diem præsto sim, sequar hanc epistolam, imo eam pene præcurram. Habeo enim imperium non mihi, sed rei publicæ nostræ & sociis. Ac tum demum imperator vere ac iuste imperat, cum etiam pareat legibus & ephoris, aut si qui in ciuitate alij magistratum gerunt. Helleponto transmisso, dum permeat Thraciam, nemini fuit barbarorum supplex: cæterum ad vnum quemque misit legatos quæsitum, pacatam an hostilem terram transiturus esset. Ac cæteri eum omnes receperunt ac profecuti sunt amice. Illi vero, qui Troades dicuntur, quos Xerxes quoque donis, uti fama est, redemerat, transitus mercedem ab Agefilao centum talenta & totidem fœminas poposcerunt. Quos ludens ait: Quin ergo statim adfuerunt accepturi ea. Ita processit, illosque signis collatis fudit, multique cæsis transiuit. Cum paribus mandatis misit ad regem Mace-

* In Vitæ, Tral-

donum legatos. Qui cum respondisset deliberare se velle: Deliberet ergo, inquit. Nos interim transgrediemur. Cuius admiratus & pauens rex audaciam, pacate petiuit vt progredieretur. Theſſalorum, quod hoſtium ſocij forent, depopulatus eſt fines. Lariffam Xenoclem & Scythem adiungendam cum eis amicitiam legauit. Quibus prehenſis & in cuſtodiam datis ceteri inſenſi cenſebant, vt Ageſilaus Lariffam corona circumdaret & oppugnaret. Enimvero ille cum tanti facere negaſſet ſe vniuerſa Theſſalia potiri, vt alterum eorum amittere vellet, pacis inducijs recepit eos. Allato nuncio Spartiataſ commiſſo circa Corinthum prælio perquam paucos cecidiſſe: Corinthiorum, Athenienſium, cæterorumque iis confederatorum permultos: nullum lætitiæ ex victoria ſignum dedit vel exultationis, ſed ingenti edito gemitu: Heu 10 Græciam, inquit, quæ tot milites bello inſentino perdidit, quot ei ſi incolumes ſint, ad debellandum vniuerſos barbaros ſint fatiſ. Carpentis & fatigantis agmen eius Pharfalos quingentis equitibus fudit fugauitque, ac trophæum ſub Narthacijs excitauit. Eam victoriam fecit inter omnes maximam: quod equitatu, quem ipſe per ſe conſcripiſſet, ſolo plurimum gloria equeſtri elatos ſuperaiſſet. Hic Diphridas magiſtratum Spartanorum mandato præcepit ei, vt conſeſtim ex itinere Bœotiam incurſaret. Quod eſti facere maiore poſt inſtituerat apparatu, quia non putabat tamen non parendum magiſtratibus, euocatis cohortibus duabus de exercitu, qui apud Corinthum bellum gerebat, Bœotiam inſit, ac concurrat apud Coroneam cum Thebanis Athenienſibusque, ſimulque cum Argiuis & Corinthiis, atque hos ambos, quam 20 vis multitudiſe vulnerum corpore affecto maxima, vt eſt Xenophon author, ſua ætatis pugna pepulit. Nec in vita aut victu tot ſucceſſuum & palmarum gratia domum reſeſius quicquam nouauit. Cum cerneret non nullos ciues, quod equos ad ſacra certamina alerent, celebres eſſe & ſibi placere: quo ſubiiceret Græcorum oculis nullius ea virtutis eſſe, ſed opum & ſumptus, ſororem impulit Cyniſcam, vt currum conſcenderet, & Olympiis certaret. Xenophonti illi ſapientem, quem ſecum magno in honore habebat, liberos ſuaſit vt acciret, & Lacedæmone educeret, quo pulcherrima diſciplina imbuerentur imperandi atque parendi. Rogatus aliquando, quare ſupra cæteros agerent præcipue Spartiataſ vitam felicem: Quod ſupra cæteros, inquit, excolant ſe ad imperandum & parendum. Deſuncto Lyſandro cum factionem fre- 30 quentem, quam ille ſimul, atque ex Aſia remeauit, conſlauerat in Ageſilaum: ſtudu- it, qualis ille in vita ciuis extitiſſet, oſtendere, atque cum relicta in volumine orationem legiſſet, quam à Cleone ſcriptam Halicarnafſe habere memoriter ſtatu- rat in concione Lyſander de rebus nouandis & reip. mutatione, proferre eam in publi- cum inſtituit. Quam cum legiſſet ex ſenibus quidam, veritutiſque orationis neruos ſuaſiſſet, ne refereret Lyſandrum, ſed orationem citius cum illo defoderet: paruit ac- quieuitque. Adverſarios ſuos in aperto quidem non fatigabat: ſed efficiebat, vt ex illis aliqui duces & reſtores foras mitterentur: quorum detegendo in poteſtate ne- quitiam & auaritiã, mox poſtulatũ rursus opem ferendo & patrocinando neceſſa- rios ſibi reddidit, & ad ſe traduxit, vt inſeſtum haberet neminem. Orauit eum qui- 40 ſpiã, vt ad hoſpites ſuos in Aſia ſcriberet, quo ius ſuum obtinere poſſet: At hoſpites mei, inquit, quod æquum eſt vltro, vt non ſcribam, facient. Oſtendit ei non nemo moenia vrbiſ firma & prævalide ſtructa rogauitque, ecquid viderentur ei pulchra: Pulchra ſane, inquit, at non vt viri ſed vt ea incolant foemina. Cum Megarenſis quidam apud eum vrbeſ ſuam ſactaret: Oratio tua, inquit, adoleſcens magnas vires requirit. Quorum teneri alios ſtupore videbat, ea ſimulabat nec noſſe. Atque ali- quando tragœdiarum hiſtrio Caltipides, cuius inter Græcos celebre nomen & fama atque gratia erat apud omnes ingens, occurrens ſalutauit eum primum, deinde fa- ſtuoſe inferens ſe ambulantiſ oſtentabat ſe, fore exiſtimans, vt comiter ſe exciperet: poſtremo ait. Non me rex noſcis, neque qui ſim auditiſ: Ille eum reſpiciens re- 50 ſpondit. Tunc Callipides eſ Dichelictas? Ita mimos Lacedæmoniũ vocant. Cum in- uitaretur ad audiendum quendam, qui vocem Luciniæ reddebat, detreſtauit fatuſ: Ipſam ſæpe audiui. Menecrates medicus, qui quod in deploratiſ quibuſdam morbiſ curandiſ habuiſſet ſucceſſum, Iupiter appellabatur, odioſe uſurpabat eam appellatio- nem, & vero ad Ageſilaum ſuſtinuit ſcribere. Menecrates Iupiter regi Ageſilao Sa- lutem. Cui non lectiſ reliquiſ reſcripſit. Rex Ageſilaus Menecrati Sanitatem. Poſt- quam Conon & Pharnabazus, qui regia claſſe mare obtinebant, maritimã Laconiam vaſtabant,

vaſtabant, & vrbs Athenienſis moenibus ſepta eſt ſumptum præbente Pharnabazo: pacificati ſunt cum rege Lacedæmoniũ, ciuemque ſuum Antalcidam ad Tiribazum miſerunt, & Aſiaticos Græcos, pro quibus bellum Ageſilaus geſſerat, regi prodide- runt. Vnde contigit Ageſilao, vt haudquaquam illius infamiæ ad eum contagio per- ueniret. Quiſſe erat eius Antalcidas inimicus: qui pacem hanc quouis modo uſiſ: quod bellum Ageſilaum amplificaret, illuſtraret, & ſupra omnes extolleret. Verum- tamen illi, qui dixit ſentire cum Medis Lacedæmoniis, reſpondit potius Medos cum Lacedæmoniis ſentire. Interrogatus quandoque, vtra virtus præſtaret fortitudo an iuſtitia: fortitudinis demonſtrauit, vbi abeſt iuſtitia, nullum eſſe uſum. Quod ſi omnes 10 iuſti eſſent, fore vt non requireretur fortitudo. Aſia cultoribus regem Perſarum de more Magnum nuncupantibus: Quid me ille eſt, inquit, maior, niſi ſit iuſtior & tem- perantior. Aſia incolam memorauit liberos improbos, ſeruos eſſe bonos. Cum de eo quaſitum eſſet, qui potuſſimum hominibus ſe quis probaret: Si diceret, inquit, optima & honeſtiſſima ageret. Ducem vti dixit debere aduerſus hoſtes audacia, erga paca- tos benignitate. Requirit quopiam: quæ addiſcenda ſint pueriſ: Hæc, inquit, qui- bus etiam, quando euaſerunt viri, uentur. Cum cognofceret de lite quadam, accuſa- torque probe cauſam egiſſet, deſenſor male, qui vbiq; occinebat: Decet regem Ageſi- lae legibus ſubuenire: Et ædes tuas reſpondit ſiquiſ diſſiparet, aut expoliaret te pal- lio, num expecſtes, dum ædificator aut textor pallij tibi ſuccurrat? Literas ab rege 20 Perſarum compoſita pace de hoſpitiũ & amicitia iungenda miſſas, quas attulerat ve- niens cum Lacedæmoniũ Callia Perſes, non accepit, iuſſitque renunciarĩ regi, non eſſe opus ad ſe priuatim iſtoſas mittere. Quod ſi amicũ ſe Lacedæmoniũ probaret & Græciæ beneuolum, amicũ ſe quoque ei pro viribus fore. Quod ſi inſidiari iſ com- pertus eſſet, nec ſi multas literas accepſſet, credat ſe ei amicũ futurũ. Fuit in libe- ros multo indulgentiſſimus, ac memorant cum paruulis liberis in arundine equitan- tem domi colludere ſolituũ. Conſpectus autem à quodam amico orauit, necui id prius, quam liberorum ipſe foret pater, enunciaret. Cum aſſidue bello Thebanos per- ſequeretur, ac vulnere in prælio fuiſſet affectus, ſerunt Antalcidam dixiſſe. Præcla- ram mercedem refers à Thebanis, qui inuitos & rudes pugnare docuiſti. Et profecto 30 Thebanos perhibent ex pluribus Lacedæmoniorum in ipſos expeditionibus belli- coſiores tunc quam vnquam alias euaiſſe. Quamobrem in rhetriſ appellatiſ interdix- erat Lycurgus priſcus in eoſdem identidem arma ferri, ne bellare addiſcerent. Cum fremere ſocios ob continua bella accepſſet, qui paucorum Lacedæmoniorum fre- quentes ipſi ductũ ſequerentur: quo detegeret eorum numerũ, ſocios iuſſit omnes inter ſe promiſcue conſidere, Lacedæmonios ſeorſum ſolos. Inde pronunciauit, vt ſi- guli primi exurgerent. Vbi hi conſurrexere, mox excitauit fabros ararios, hinc ma- teriaros & ædificatores, reliquosque per ſingula artificia. Ita cuncti prope ſocij ſur- rexere, ex Lacedæmoniis nemo. Quiſſe hiſ artem exercere & diſcere vilem vetitũ erat. Itaque arridens Ageſilaus: Videtiſ, inquit, ſocij quanto nos quam vos plures mi- 40 lites præbeamus. In prælio Leuctrico cum multi Lacedæmoniũ terga dediſſent, te- nerenturque hi legitimiſ poenis: ephori, qui exhauiſtam ciuibus vrbeſ videbant, quæ requirebat milites, volebant illoſ ſoluere infamia, & leges conſeruare. Ita legiſlato- rem Ageſilaum creant. Ille in concionem progreſſus: Lator ego, inquit, nolo aliarum legum eſſe. Neque enim præſentibus quicquam adiciã vel detrahã, vel eas cor- rigã: Verum leges præſentes è rep. puto eſſe vt ex craſtino die vim ſuam recipiant. Imminente tanta cum procella & fluctu Epaminonda Thebanorum ſociorumque vi- ctoria exultantium, repulit eos tamen ab vrbe ac recipere ſe coegit, pauci licet in vrbe eſſent. In pugna ad Mantineam monuit Lacedæmoniũ, vt aliis miſſis omnibus Epa- minondam peteret, ſolos ferens eſſe prudentes fortes, authoresque victoriaſ ſolos. 50 Hunc igitur ſi ſuſtulerimus, facile fracturos alioſ: Nempe inſipientes eſſe & diobola- res: Quod ſcilicet eventus comprobauit. Nam cum victoria penes Epaminondam eſſet, & effuſi in fugã Lacedæmoniũ: ſigna conuertenti & receptui canenti Lacedæ- moniorum quiſpiã lethale vulnuſ dedit. Qui vt cecidit, verſi à fuga in hoſtes qui cum Ageſilao erant, dubiam fecerunt victoriaſ: quod multo Thebanis geſſiſſent ſe ignauius, & multo fortius Lacedæmoniũ. Laborante porro rei pecuniariaſ diſſicultate Sparta, quod milite mercenario ad bellum vteretur, Ageſilaus in Aegyptum perre- xit, accitus propoſita mercede ab rege Aegyptiorum. Cæterum ob veſtiſ ſimpliciãtẽ

fuit incolis contemptui. Expectabant enim regem Sparta sicut Persarum se spectaturos corpore excultum eximie: qui opinionem de regibus prauum præceperat. His demonstravit deinceps maiestatem & dignationem prudentiam & virtute comparandam. Ut vero illos qui præsto ei in bello esse debebant, timentes imminentes discriminis ex hostium multitudine vidit, qui erant ducenta milia, atque ex sua infrequentia: ante conflictum statuit sacrificium facere, aliisque in scitis sinistrae manus palmae victoriam inscripsit, atque acceptum à vate secur coniecit in inscriptam manum. quod aliquantisper tenens speciem præ se ferebat hærentis & fluctuantis: dum exceptæ iocinore & expressæ, literarum figuræ fuerunt: atque tunc monstravit id commilitionibus, deos prædicans illis literis significare victoriam. Argumentum igitur firmum rati palmarum habere ad conflictum se acuerunt. Circumvallantibus eius castra multitudine sua hostibus, Neclabique, cui adiunxerat se, iubente infesta signa inferri ac prælio cum eis decerni negavit impediturum se hostes elaborantes, ut ipsi se reddant pares. Postquam pene iam iuncta fossa est, in relicto intervallo aciem instruxit, atque cum paribus dimicans hostes in fugam vertit, ac cum paucis militibus suis ingentem stragem edidit, civitatisque suæ grandem pecuniæ vim misit. In renavigando ex Aegypto moriens suis præcepit, nullam ut facerent vel fictam vel pictam imaginem suam. Namque si quid feci, inquit, præclare, hoc mei monumentum erit: sin minus, ne omnes quidem statuarum opificum opera nihili hominum.

AGESIPOLIS Cleombroti, cum narraret quidam Philippum paucis diebus Olynthum delevisse: Ille hercle, inquit, aliam talem urbem multo longiore spacio non excitauerit. Alio prædicante, quod cum adultis regnans fuisset obses, non pueri vel uxores eorum: Merito, inquit. Quippe decet nos offensa nostra ferre. Cum vellet domo accerere catulos, ac non nemo dixisset, non licere apud ipsos educere: Nec etiã, inquit, ante hac viros, at nunc licet.

AGESIPOLIS Pausaniæ Atheniensibus de controuersis mutuis aduersus eum ad ciuitatem Megarensis prouocantibus: Turpe est, inquit, Athenienses Græcorum duces minus quam Megarenses, quid æquum bonum sit, scire.

AGIS Archidami filius, cum ephori aliquando ei edixissent: Perge trahens tecum iuventutem ad huius patriam. Ducet te hic ipse in arcem: Qui conueniat, inquit, ephori tantam pubem ei, qui suam ipsius patriam prodit, credere. Interrogatus, quam disciplinam potissimum Sparta cõmententur: Scire, inquit, imperare & parere. Quærere negavit Lacedæmonios, quot sint hostes, sed ubi sint. Apud Mantineam cum interpellaretur, ne cum hostibus pluribus dimicaret: Cum pluribus, inquit, dimicet oportet is, qui imperare pluribus intendit. Sciscitante quodam, quot sunt Lacedæmonij: Satis, inquit, ad arcendum malos. Prætergrediens Corinthiorum muros, contemplatusque excelsos, firmos, & longe porrectos: Quamã, inquit, in hoc loco incolunt feminæ. Cum dixisset sophista quispiam: Omnium est oratio præualentissima: Scilicet, inquit, tu si taceas, nauici non es. Ut Argiui fusi post iterum obtulerunt se ei ferocius, perculos cernens plerisque socios: Bono animo, inquit, este cõmilitiones. Nam quando nos victores trepidamus, quid facere censetis illos, qui à nobis victi sunt. Abderitarum legato, ubi proluxa orationis finem fecit, quid civitati suæ esset renūciaturus requirenti: Quantum temporis, inquit, dicendo consumpsisti, tantum me tacitum auscultasse. Prædicantibus Eliis quibusdam, quod in ludis Olympiacis præstarent se iustissimos: Quidnam vero magni, inquit, aut miri faciunt, si per annos quinque vno solo die iustitiã tractant. Dicentibus certis cum eo ex altera familia regia æmulari: Igitur, respondit, torquebunt istos propria mala, atque insuper mea meorumque amicorum bona. Præcipienti esse fugientibus hostibus, aperiendum transitum: Qui inquit, si cum terga vertentibus non pugnabimus, pugnabimus cum iis, qui ex strenuitate locum tenent: Disserenti cuidam de Græcorum libertatem non leuia quidẽ, sed effectua ardua: Desiderat, inquit, hospes vires & pecuniã ista oratio. Iactanti clausuram ipsis aditum in Græciã Philippum: Satis nobis, inquit, spes spacijs ad versandum in patria est. Legatus, qui Lacedæmonem Perintho venerat, pluxam orationem habuit. Ut perorauit & quæsiuit, quid relaturus esset Perinthiis: Quid aliud, inquit, quam vix tandem abrupte te sermonem, ac me tacuisse: Legatus ad Philippum solus venit. Quo rogante: Quidnam hoc, solusne venis: Nempe, inquit, ad vnum. Cum ex maioribus natu quidam ad eum iam grandævum dixisset, postquam veteribus institutis videret exolescere bus irrepere praua alia: ideo Sparta summa imis cõmutant: ludens respondit: Hoc si fit, recte

recteres procedunt. Quippe audiui ego à patre puer summa imis illius memoria cõmutata. Addidit puero etiam ei hoc narrasse illius parentem. Itaque non esse miraculum, quod sint cõsecuta antecedentibus deteriora: sed si forte rectiora aut cõsimilia essent. Interrogatus, quemadmodum quis permaneat liber: Si mortem, inquit, contemnat.

AGIS inferior, cum diceret gladios Laconicos Demades à præstigiatoribus devorari: Atqui Lacedæmonij, inquit, his gladiis hostes assequuntur. Ad hominem improbum subinde quærentem, qui optimus esset Spartiæ: Tui dissimilimus, inquit.

AGIS Lacedæmoniorum regum postremus ex insidiis correptus, atque indicta causa ab ephoris damnatus: cum conspiceret, dum ducitur ad laqueum, ex ministris quendam flentem: Mitte tu me, inquit, deslere. Etenim ego, qui ita nefarie & violenter pereo, præstantior sum interfecto hoste. Ita fatus collum ultro laqueo obrulit.

ALCAMENES Telecristoroganti, quemadmodum quis optime regnum conseruaret: Si maioris, inquit, quæstum non faciat. Sciscitanti alij, quid à Messeniis dona non cepisset: Quia si cepissem, inquit, nullo pacto cum legibus pacem habere queam. Obiicienti, quod lauta in re viueret anguste: Honestum est, inquit, locupletem ex rationis non libidinis præscripto vivere.

ALEXANDRIDAS Leontis filius, cuidam quod patria extorris esset, languentis: Noli quæso, inquit, quod urbem reliqueris, trepidare, sed quod iustitiam. Illi, qui parum cõuenientia apud ephoros & pluribus, quam satis esset, verbis dicebat: Hospes, inquit, congruo parum congrue vteris. Roganti, quid agros permitterent illis, non ipsi eum colerent: Quia hos, inquit, non colendi hunc gratia, verum nosmetipsos eum parauimus. Alij gloriam officere iactanti, quam beatum esse qui fugisset: Ergo, inquit, qui iniuste agunt, sunt ut tu ais beati. Qui enim quis, cum sacrilegium committit aut iniuriam facit, gloriam moretur? Percunctanti alij, quid per bella Spartiæ intrepide pericula adirent: Quod solliciti, inquit, esse de vita, non ut alij timere meditamur. Roganti eum, quid causas capitales senes pluribus diebus disceptant: atque ut noxa quis liberatus sit, nihilominus maneat reus: Multis, inquit, diebus disceptant: quod, si in re capitali titubent, non sit ad poenitentiam regressus: legibus autem obnoxium esse oportet, quod hac ex lege liceat etiam rectius consilium capere.

ANAXANDER Eurycratis quærenti, cur pecuniam in ararium non cogeret: Ne, inquit, qui cultodes ei præfati sint, labefactentur.

ANAXILAS miranti, cur regibus non assurgant ephori, idque cum ab regibus creentur: Eandem ob causam, inquit, ob quam ephori præsumunt.

ANDROCLIDAS Lacon crure captus centurauit se inter bellatores. Cum reuicerent eum quidam, quod mancus foret: Atqui non fugientem, inquit, sed loco insistentem cum hostibus confligere oportet.

ANTALCIDAS cum Samo thracæ initiaretur, interrogatus à sacerdote, quod in vita grauissimum piaculum admisisset: Si quid ego concepi tale, scient, inquit, ipsi dii. Vocanti rudes Athenienses Lacedæmonios ait: Nempe soli à vobis nihil didicimus mali. Alij Athenienses, qui ei dixit: Atqui nos à Cephiso sapius vos sumus consecrati: Nos vero, inquit, ab Eurota vos nunquam. Alij roganti, qui potissimum hominibus placere posset, respondit: Si quam iucundissime cum eis sermocineris, & quam plurimum commodaueris. Laudationem Herculis instituyente sophista recitare: At quis, inquit, eum vituperat: Agefilao in pugna à Thebanis vulnerato: Retulisti, inquit, mercedem: qui inuitos atque rudes bellare docuisti. Apparebat enim expeditionibus in ipsos Agefilai assiduis euasisse illos bellicosos. Murum dixit hic Sparta iuventutem esse, fines lanceæ cuspidem. Quærenti, quid gladiis breuibus Lacedæmonij in bello vtantur, respondit: Quod comminus cum hostibus manus conferamus.

ANTIOCHVS, cum esset ephorus, postquam Philippum Messeniis agrum audiuit donasse, quæsiuit: num vires quoque, ut de agro dimicantes vincere possent, tribuisset.

* ARIGESVS commendantibus non nullis non suas, sed certas aliorum coniuges: Non debent sane, inquit, de bonis & honestis matronis temere verba fieri: imo, quæ sint, nisi domesticis prorsus ignorari. Per Selinuntem Sicilia iter faciens, cum videret inscriptum monumento hoc epigramma.

*Seno, qui diros quondam extinxere tyrannos,
Ante Selinuntis moenia Marte cadunt:*

Merito, inquit occubistis, flagrantem qui extinguere tyrannidem moliti sunt. Contra enim oportebat totam sinere incendio absumi.

ARISTO extollenti Cleomenis responsum, quod interrogatus, quodnam sit boni regis officium: dixerit: Bene de amicis ut mereatur & male de inimicis: Quanto vero, inquit, homo praeclare praestantius est bene mereri de amicis & inimicos conciliare. Hoc dictum, est si primum eius Socratem in confesso sit autorem fuisse, huic quoque tamen tribuitur. Requirit, qui numerus Spartiarum esset: Tantus, inquit, qui satis sit ad summouendum hostes. Recitanti orationem funebrem Atheniensi in laudem eorum, qui ab Lacedaemoniis fuerant caesi: Quos viros, inquit, hos qui superarunt, fuisse censet.

ARCHIDAMIDAS Charilaum, quod esset in omnes aequale lenis, commendanti: Quo iure, inquit, commendetur, si in malos quoque sit lenis: Carpentis sophistam Hecataem, quod in eorum convivium admissus nihil dixisset: Ignorare mihi videris, inquit, qui dicere nouit, eum etiam tempus nosse dicendi.

ARCHIDAMVS Zeuxidami filius, quaerenti de ipso, qui Sparta praesint: Leges, inquit, & iuxta leges magistratus. Illi, qui laudibus citharcedum ferebat, stupebatque eius artem: Qualem honorem quaeso, inquit, bonis viris habebis tu, cum citharcedum ita in caelum feras? Cum quidam, qui fidicinem ei commendabat, diceret: Bonus hic est fidicen: Apud nos, inquit, bonus est coquus. Quasi nihil intersit, per organorum vocem, an per esculentorum & iuris condituram illecebras offeras. Pollicenti suauenum: Quo, inquit, si quidem & exhaurietur largius, & animos strenuos labefactabit. Dum statua ad Corinthum habet, cum videret ex quodam loco iuxta moenia lepores exurgentes, fatus est ad commilitones: Expugnatio, inquit, hostium procliuus est. Ceperunt eum duo arbutum. Hos in Chalciocaea templum duxit, ibique iureiurando adegit, iudicatis staturos. Adiuratis: ludico, inquit, ne prius templo pedem efferatis, quam inter vos de controversia transigeritis. Filiabus eius missas a Sicilia tyranno Dionysio praeciosas vestes non accepit, addens: Vereor, ne ex eo amictu puellae videantur mihi deformes. Filium contemplatus caeco impetu cum Atheniensibus confligentem: Aut viribus, inquit, adiuce, aut summitte animos.

ARCHIDAMVS Agelilai Philippo, qui a pugna ad Charoneam ad ipsum scripserat asperius, rescripsit: Si tua ipsius umbrae mensuram egeris, haud reperies eam quam ante victoriam ampliolem. Rogatus, quantum agri Spartiatae possideant: Quantum, inquit, lancea assequantur. Periandro praestanti in arte sua & imprimis laudato medico, sed mala carmina scribenti: Quid malum, inquit, Periander pro generoso medico dici affectas malus poeta? Bello, quod cum Philippo gessit, consulentibus procul domo conferendam pugnam: At qui non hoc, inquit, spectandum: caeterum ubi strenue pugnando hostes superabimus. Celebrantibus ipsum, cum Arcadas praelio vicisset: Praestaret, inquit, si prudentia eos quam lacertis vicissemus. Vbi incurrauit in Arcadum, nunciato ferre eis Elios suppetias, scripsit his: Archidamus Eliis: Praeclara res ocium. Sociis bello Peloponnesiaco, quantum stipendij satis futurum esset, requirentibus, postulantiisque tributa definiti: Non habet, inquit, bellum definitum pabulum. Telum conspicatus catapulticum tunc primum ex Sicilia aduectum exclamauit: Pape perit viri virtus. Cum non audirent eum Graeci, abnuerentque initum cum Antigono & Cratero Macedonibus foedus dirimere, ac se in libertate vindicare, quasi duriores futuri Lacedaemonij quam Macedones essent: Quis vocem, inquit, mittit semper eandem, multas homo & varias, dum quod visum sit, effecerit.

ASTICRATIDAS, cum diceret ei quispiam fuso iam in pugna adversus Antipatrum apud Megalepolim Agide: Quid agetis Lacedaemonij, seruiet sine Macedonibus? Quid, num valebit, inquit, Antipater, quo minus pugnantes pro Sparta occumbamus, impedire?

BIAS insidiis ab Atheniensium duce Iphicrate circumventus, cum rogaretur a militibus, quid faciendum esset: Quidnam, inquit, aliud, quam ut vos evadatis incolumes, ego vero dimicans cadam.

BRASIDAS captum in carycis murem morsus ab eo dimisit. Tum ad assistentes ait: Nullum est adeo animal pusillum, quod si repellere iustineat aggredientes, non valeat esse saluum. In praelio faculo per clypeum vulneratus, eodem ex vulnere recepto hostem interemit. Quomodo vulneratus esset, rogatus: Proditus, inquit, a clypeo.

Profectus

Profectus ad bellum ephoris scripsit. Quaecumque belli nocumenta aut repellam aut occumbam. Ut forte cecidit, dum incolentes in Thracia Graecos in libertatem asserit, ac missi Lacedaemonem legati matri eius Archileonidi praesto fuere: primum rogauit, occubisset ne Brasidas honeste. Celebrantibus eum Thracibus, predicantibusque, neminem extare parem alium: Erratis, inquit, hospites. Fuit quidem vir bonus Brasidas, sed sunt Sparta meliores illo multi.

CALLICRATIDAS nauarchus amicis postulantibus Lyfandri, largiretur ipsis vnum certum ex inimicis suis interficiendum, daturus ei se quinquaginta talenta: Ille, quavis in magna rei nummarie difficultate foret ad comitatum nautis expediendum, haud annuit tamen. Ibi consiliarius eius Cleander: Ego vero, inquit, si tu essem, acciperem: Sane ego quoque, inquit ille, tu si essem. Profectus autem Sardeis ad Cyrum minorem Lacedaemoniorum socium ad quaerendum classiaris stipendium, primo die cupere ipsum conventum iussit ei significari. Vbi potare eum audiuit: Ego hic, inquit, dum potauerit, expectabo. Atque in praesentia quidem, ut non dari intellexit illo die copiam sibi eius conveniendi: insulsiatis de se praebita opinione recessit. Postero die cum iterum eum potare neque proditurum in publicum accepisset: fatus non ita enitendum pecuniam parare, ut nihil indignum admittere Sparta, multumque execratus in capita illorum, qui barbaris se primi sum miserant, quique eos docuerant ipsis, propter opulentiam insultare, Ephesum abscessit. Iurauit etiam apud assistentes, ut primum Sparta redisset, ad reconciliandos Graecos omnia se moliturum: quo essent ipsi barbaris formidabiliores, neque deinceps illorum in se mutuo opem peterent. Interrogatus, qui homines lones essent: Liberi, inquit, mali, serui boni. Cum misisset militibus Cyrus stipendium, & huic munera: accepit modo stipendium, munera remisit, addens nihil esse, quod amicitia sibi cum eo priuata intercederet: sed quae facta cum Lacedaemoniis civibus publica esset, eam etiam ipsi competere. In procinctu cum classem ad praeliandum circa Arginusas haberet, Hermone monente gubernatore recte facturum, si recepisset se. Si quidem triremium numero Athenienses longe superiores esse, ait. Quorum hoc? Enim vero fugam capessere cum foedum Sparta tum dispendiosum, manentem vero vel cadere vel vincere optimum. Cum ut ex incensis praemactatae victimae exercitui victoriam, sed duci mortem portendi audiuit: nihil perplexus non ex vno pendere Sparta ait. Me namque defuncto nihil decedet patrie: sin cessero hostibus, decedet. Igitur suffecto in locum ductore Cleandro instituit pugnam naualem committere, ibique pugnans occubuit.

CHARILLVS rogatus, quid leges Lycurgus adeo paucas tulisset: Quia pauca loquentibus, inquit, etiam paucis legibus est opus. Requirit, cur virgines reiectas, matronas in publicum velata facie ducant: Quod virginibus, inquit, quaerendi viri sint, foeminis seruandi illi, quos habent. Cum ex llotis quidam cum eo ageret ferocius: Nisi irascerer, inquit, occiderem te. Interrogatus, quam remp. optimam numeraret: In qua, inquit, plarique, qui remp. tractant, de virtute inter se sine seditione certant. Roganti, cur deorum signa armata omnia apud ipsos posita sint: Ne probra, inquit, quibus homines profcinduntur ex ignauiam, in deos conferamus, neque iuuentus deos inermis precetur.

CLEOMBROTVS Pausaniae hospiti cuidam cum patre de virtute ambigenti: Hactenus, inquit, te pater melior est, quo usque tu quoque generaueris.

CLEOMENES Anaxandrida Lacedaemoniorum esse dixit Homerum poetae, Hesiodum llotarum. Hunc enim, quem admodum arua colenda, illum quem admodum belandum praescripserit. Inducias in aliquot dies cum Argiuis pactus, tertia nocte sopitos ut induciis fretos per insidias est adortus, ac partim eorum contrucidauit, partim cepit. Insectantibus eum ob violatum iusiurandum, negauit cum diebus in iureiurando comprehensas noctes. Alio qui quicquid cladis hostibus intuleris, id apud deos hominesque praestantius iustitia haberi. Enim vero evenit ei, ut ab Argis, cuius causa inducias soluerat, deciderit mulierum opera: quae detraxerunt aedibus sacris arma, quibus eum repulerunt. Post mente captus arrepto cultro semetipse incidit a plantis pedum usque ad partes corporis vitales, itaque expirauerit ridens cachinnansque. De terrente eum ab expeditione in urbem Argiuorum vate: fore enim receptum deformem: ut ad urbem accessit, portas conspexit clausas, & foeminas muros tenentes: Hic tibi, inquit, videtur deformis reditus: in quo viri cecidere, mulieres portas clausere.

V ij

Lacerantibus eum ut periturum & nefarium Argiuis: Maledictis laceffendi, inquit, vos facultatem, affligendi vos ego habeo. Legatis Samiis orantibus, ut tyranno Polycrati bellum faceret, qui ea de causa longam orationem habuerunt: Quae memorastis, inquit, eorum exordium non teneo memoria, eoque non capio media, postrema non probabo. Praedoni, qui populatus erat fines & comprehensus ait: Cum non haberem, unde commeatus militibus expedirem: ad eos, qui abundabant, nec vltro praebant, vi rapturus me converti: Concisa, inquit, malitia. Cum homo turpis probis eum lacefferet: Ideone, inquit, omnes tu probis laceffis, quo purgantibus nos de tuis vitiis verba facere non vacet? Cuius quodam ferente regem esse omnibus modis debere mansuetum: Nempe haecenus, inquit, dum ne sit contemptui. Diuturno morbo confictus, postquam piatoribus & ariolis dedit se, a quibus fuerat ante alienus, demiranti cuiuspiam: Quid miraris, inquit. Neque enim sum idem qui ante. Cum autem idem non sim, non probabo eadem. Sophista de fortitudine differente effusus est in cachinnos. Qui cum diceret: Quid cachinnaris Cleomene, dum de fortitudine dicentem audis, idque qui rex es? Quia, inquit, hospes de ea si etiam hirundo diceret, idem faceret: si aquila, plane quiescerem. Argiuis priorem pugnam, qua fusi fuerant, se reparaturos iactitantibus: Miror, inquit, si syllabam adiectione vnus, evasistis quam ante fortiores. Insectati eum atque obsecrati: Delicatus es Cleomene: At praestat id, inquit, quae iniustum esse. Tuz vero, quamvis quod satis sit possideas, avarus es. Quidam, qui fiduciam ei volebat commendare, cum in ceteris hominem laudavit, tum optimum ostendit Graecorum esse. Cui hic quempiam ex corona monstrans: Hic hercle, inquit, apud me coquus. Cum tyrannus Sami incursionis Persarum metu Meander Spartam profugisset, ostendissetque ei, quantum argentum vim secum adduxisset: quantumque liberet, obtulisset: nihil cepit: ceterum sollicitus, ne aliis civibus largiretur, profectus ad ephoros, e rep. esse ait, ut hospes suus Samius ex Peloponneso discederet, ne perverteret quempiam ex civibus. Qui ei auscultantes edixerunt Maandro, ut eodem die finibus suis excederet. Cum rogaret quidam: Cur Argiuos, qui bellum vobis faciunt, cum eos subinde viceritis, non deleuistis? Non debebimus eos, inquit, ut habeamus, qui iuventutem nostram exercent. Quarenti ex ipso, quare diis Spartiatae hostium spolia non sacrent: Quod detracta, inquit, ignavis sint. Si quidem de possessoribus ob eorum ignaviam capta neque iuventutem videre bonum est, neque diis dicere.

CLEOMENES Cleombroti donanti ei pugnaces gallos gallinaeos, quos referebat pugnantes animam deponere de victoria: Tu vero, inquit, da mihi ex illis aliquos, qui eos perimunt. Quippe his illi sunt praestantiores.

DAMINDAS armis a Philippo illatis Peloponneso iactanti cuiuspiam graves calamitates Lacedaemoniis, nisi foedere bellum cum illo diremissent, impendere videri: Effeminata, inquit, quid mali patiamur, si mortem contempserimus?

DAMIS ad Alexandri scripta, ut deum se esse sciscerent: Permittimus, inquit, Alexandro, si velit, deum appellari.

DAMONIDAS locatus a chori magistro nouissimus in choro: probe sane, inquit, chorage invenisti rationem, quomodo hic ipse in honore locus evadat honestus.

DEMARATVS, cum horridus egisset cum ipso Orontes, dixissetque quidam, tractavit te Orontes asperere: Nihil, inquit, in me peccavit. Nam qui blandiuntur, laedunt: non qui agunt acerbe. Rogatus, quid iis, qui clypeum proficere, dedecus imprimatur: illis, qui galeam vel thoracem, non item: Quia haec, inquit, sui ipsorum causa sunt, clypeum communis aciei gratia. Fiduciam audiens: Haud male, inquit, videtur mihi nugari. In consilio quodam rogatus, stultitia ne an inopia dicendi taceret: At stultus certe, haud queat, inquit, tacere. Quarenti, cur Sparta solum exilij causa verisset, cum rex esset: Quia leges illis, inquit, sunt potentiores. Cum Perse quidam assidue muneribus sollicitando amicum ab eo retraxisset, dixissetque: Cepi amasium tuum: Minime vero tu, inquit, sed mercatus es. Cum descivisset quidam a rege Persarum, qui Demarati impulsus erat ad eum reversus, essetque hunc Persem rex perempturus: Turpe est, inquit, rex, cum hostis esset tuus, non potuisse te poenas ab eo rebellionis perse qui: cum vero factus amicus est, eum necare. Assentatori regis, qui exilium ipsi crebro improperebat: Non certabo tecum hospes, inquit: quoniam vitae cursum peregi.

DERCILLIDAS ad Pyrrhum, qui in finibus Spartanis exercitum ducebat, imperante Pyrrho regem suum recipere Cleonymum, aut cognituros nullis aliis ipsos praestan-

praestantiores esse, occurrens ait: Si deus est, non timemus hunc: nihil enim est a nobis profectum iniuria: sin homo, nihilo profecto nobis praestat.

EMEREPES ephorus Phrynidis musici ascia duas fides ex noue incidit, adiiciens: Noli pervertere musicam.

EPAENETVS omnium ait mendaces noxarum et maleficiorum architectos esse.

EVBODIDAS, cum non nullos audiret alienam uxorem commendantes, non probavit, de indole dicens muliebri nullum omnino apud extraneos haberi sermonem debere.

EVDAMIDAS Archidami, frater Agidis Xenocratem contemplatus in Academia grandiore iam aetate cum aseculis philosophantem, exquisiuit, quinam ille esset senex: Respondente quopiam virum esse sapientem & ex illis, qui virtutem quaerunt: Quando tandem, inquit, si modo eam quaerit, utetur ea? Philosophum cum audisset differenterem, Vnum sapientem bonum esse ducem: Oratio mirifica, inquit: sed non mere tur, qui dicit, fidem. Neque enim aures eius tubae sonum audire. Cum quaestione Xenocrates explicasset, si nemque dicendi faceret, aderat Eudamidas. Ut dixit ex comitibus eius quidam: Postquam nos adsumus, abruptit sermonem: Recte, inquit: si quidem dixit iam ea, quae voluit. Illo subiiciente: Opera precium erat audisse: Num etiam, inquit, ad coenatum si veniremus, postularemus ut iterum coenaret? Interrogati, qua de causa cum ciues eius decerneret adversus Macedonas bellum, ipse quiescendum decernat: Quod nolim, inquit, eos arguere mendacij. Cum alius actos de Persis triumphos commemoraret, acueretque ad bellum: Ignorare mihi quidem, inquit, videris idem esse, ac si mille victor ouium cum quinquaginta lupis deceret. Fiduciam quopiam placente requisiverunt de eo, qui esse ei videret: Magnus, inquit, exigua in re delinitor. Laudanti Athenas: Quisnam, inquit, iure hanc celebret urbem, quam nemo vnquam probus dilexit. Argiuo, qui Laconas peregrinando deteriores fieri dicebat, desciscens a patriis legibus: At qui vos, inquit, postquam Spartam venistis, non prauiores, sed evadistis meliores. Cum Olympius Alexander per praconem pronunciarum iussisset, ut omnes exules Thebanis exceptis domum rediret: Miserum, inquit, Thebani gloriosum tamen edictum. Solos enim formidat vos Alexander. Rogatus, quid ante praelia immolent Musis: Quo res gesta, inquit, ornatam historiam consequantur.

EVCRAATIDAS Anaxandridae filius quaerenti, cur de contractibus ephori quotidie ius dicant: Quo, inquit, & inter hostes fidem mutuo habeamus.

HERONDAS Athenis agens, cum quendam ocij damnatum audisset, petiuit monstrari sibi eum, qui ingenuae causae iudicatus esset.

HIPPOCRATIDAS, ad epistolam satrapae Cariae, qua scripserat civem Lacedaemonium quibusdam insidias ipsi struentibus eas silentio texisse, adieceratque, quemadmodum de eo statueret: rescripsit, si magno beneficio eum affecisset, trucida hominem: si minus, exiit provincia ignavum ad virtutem. Cum occurrisset ei aliquando adolescens, quem asecratur amator, erubescens illo: Cum talibus, inquit eundem, quibuscumque conspectus colorem non mutabis.

HIPPODAMVS, cum adversus Archidamum Agis in acie staret, & mitteret Spartam, ut illic necessaria Agidi administraret: Nonne hic, inquit, pulchrius occumbam, pro Sparta strenue pugnans? Nam annos natus erat plus octoginta. Mox sumptis armis dexteram regis clausit ac pugnans cecidit.

LABOTVS multa verba fundenti: Quid mihi, inquit, in minutis gradibus praefaris? Quanta enim res fuerit, tanta sit & oratio, qua vteris.

LEOTYCHIDAS primus obsecranti, quod versatilis esset: Pro tempore, inquit, non ut vos pro vestra prauitate. Quarenti, qui retineatur praesens felicitas: Si non, inquit, vnde quaeque fortunae credas. Interrogatus, quid potissimum ingenuos pueros discere oporteat: Hec, inquit, quae vsui eis futura sunt, quando viri evaserunt. Requirenti, qua de causa parci in potu Spartiatae sint: Ne alij, inquit, pro nobis consulenti, sed per alios nos.

LEOTYCHIDAS Aristonis dicenti Demarati filios ei maledicere: Non me hercle, inquit, miror. Nam bene dicere valeat eorum nullus. Propioris portae vecte circumiecto angue, vatribusque ostentum pronunciantibus esse: Id mihi inquit, non videtur: verum si angue vectis circumplicaret, ostentum sit. Philippo, qui Orpheus sacris initiabat, plane mendico initiatos ab se iactanti felicem vitam a fato agere: Quin tu igitur, inquit, homo demens quam ocyslime vitam deponis, quo desinas infelicitatem atque inopiam deplorare.

LEON Eucratidæ interrogatus, quali in vrbe habitare queat quis secure: Vbi, inquit, neq; plura neq; pauciora possidebunt incolæ, atq; vbi iustitia vigeat, & languebit iniustitia. Olympiæ cursores de emissionem laborantes cernens: Quanto acrius, inquit, cursores de pernitate laborant quam de iustitia. Intempestive de rebus non infrugiferis verba facienti: Parum, inquit, hospes opportune re opportuna vteris.

LEONIDAS Anaxandridæ frater Cleomenis dicenti, nulla re nos, nisi quod rex no ster sis, excellis: Imo, inquit, nisi præstantior essem vobis, non regnarẽ. Vxori suæ Gorgo euntem in expeditionem ad Thermopylas ad pugnandum cum rege Persarum sci scitanti, numquid veller: vt bonis nubas, inquit, & bonos edas. Dicentibus ephoris paucos ipsum ad Thermopylas ducere: Multos, inquit, ad quem pergimus actũ. Exquirentibus iterum, nihil ne statuisti aliud agere: Transitum barbarorũ, inquit, verbo ar cere, revera pro Græcis moriturus. Vt pervenit intra Thermopylas ad cõmittitones ait: In propinquo ferunt esse barbarum. Quare non est tempus terendũ. Iam enim aut vincendi barbari, aut nobis est moriendum. Dicenti præ barbarorũ sagittis nec solẽ videre licebit: Bene habet, inquit, quod in vmbra cum iis decertabimus. Alij dicenti: Propinquant nobis: Ergo, inquit, & nos illis propinquamus. Dicenti: Cum tam mul tis conflicturus Leonida paucos sub signis adduxisti: Si multitudine me censetis fre tum esse: ne vniuersa quidem Græcia fatis sit. Exiguã enim portionem illorũ colluicel adæquet: In virtute, & hic numerus sufficit. Idem dicenti alijs: Atqui, inquit, multos ad duco vt morituros. Xerxi, qui ei scripserat: Copia tibi est, nisi cum diis pugnare velis, sed à me stare, toti Græciæ dominari: rescripsit: Si honestam vitam nosces, desisteres a liena concupiscere. Mihi vero satius est pro Græcia emori, quam gentis meæ dominũ esse. Vt denuo scripsit ei Xerxes: Mitte arma: rescripsit: Veni & cape. Insuper iam hostes adoriri Polemarchi dixerunt operiendum ceteros socios: Quid, non adsunt, inquit, qui dimicaturi sunt: an fugit vos, præliaturos cum hostibus solos, reges qui ve rentur & timent: Militibus edixit, vt pranderent velut apud inferos cœnaturi. Ro gatus, cur optimus quisq; nobilem mortem ignobili vitæ præferat: Quoniam, inquit, illud naturæ proprium, hoc sui ipsius putat esse. Cum impubes vellet esse saluos, sci ret autem aperte id eos non toleraturos: scytalas singulis dedit ad ephoros perferen dos. Cupiebat item adultos tres servare: qui rem odorati scytalas refecerunt. Horũ v nus ait: Non præco, sed pugnator te secutus sum: Secundus, Hic si maneam, præstan tior ero: Tertius, haud postremus horum, sed primus pugnabo.

LOCHAGVS Polyænidæ, pater Sironis fatum sibi alterius filiorũ nuncianti: Iam pridem, inquit, mortuum esse sciui.

LYCVRGVS ille legislator ex priore vita instituẽs civitatem traducere ad statum frugaliorem, honestosq; ac fortes reddere (Nam molles erãt) catulos duos ex eodem susceptos patre & matre eduxit, atq; hunc domi relictum gulæ assuefecit, alterum secũ trahens ad venationem exercuit. Inde produxit eos in concionem, positisq; spinis pi scium & gulæ iritamentis emisit simul leporem. Hic cum vterq; consueta peteret, & ce pisset alter leporem: Cernitĩs, inquit, ciues hosce, licet eadẽ stirpe sint, vitæ tamen disci plina longe inter se evalisse diuersos, atq; efficaciorẽ ad recta esse natura exercitatio nem. Alij memorant non produxisse catulos eum, qui ex iisdem essent geniti, sed fuis se vnum ex domesticis, alterum ex Venaticis: hinc illum deterioris generis venatio nibus excoluisse, hunc melioris ad ingluviem tantum exercuisse: mox vtroq; ad solita contendente, cum subiecisset oculis, quantum disciplina ad meliora vel deteriora mo menti adferat, dixisse: Nec nobis igitur ciues natalium apud vulgus celebrata clari tas, nec quod stirps sumus Hercules, profit, nisi sectemur ea, per quæ mortaliũ omniũ ille nobilissimus & generosissimus evalit, meditates & condiscetes per totam vitã honesta. Cum partitus agrum esset, omnibusq; ciuibus sortes æquales distribuisset, fe runt postea peregre reuertentem agrum frugibus modo demellis peragrassse, cernen tẽmq; acervos comparatos æqualiter & pares lætum arridentẽmq; comitibus dixisse: Nonne totam Laconiam dicas multorũ fratrum, qui modo eam inter se sint partiti, ef se: Iam lata de novis tabulis lege aggressus etiam est ea, quæ rerum mouentũ sunt, ex æquo diuidere: quo semel disparitatem & inequalitatem sustolleret. Quia vero vide bat, si eis extorquerent aperte, egre laturos, monetam auream & argenteam antiqua uit, solius ferri vsum sanciuĩt, definiuitq; quatenus censendũ ad huius valorem totum patrimoniu foret. Ea re exterminata Lacedæmone omnis est iniustitia. Quis enim fu rari,

rari, quis venalis muneribus esse, quis defraudare aut rapere poterat quid, quod nec valeret tegi, cuius nemo esset possessione beator: neq; quo vti securum, neq; quod ex portare vel importare tutũ. Adhæc supervacanea & exotica eiecit e civitate cuncta. Quare neq; mercator, neq; sophistes, neq; vates vel circulator, neq; fradũ architectus Spartam ingrediebatur. Neq; enim monetam eis tractabilem permisit, tantum ferreæ autoritatem tribuit, quæ est mĩna pondere Aeginetico, valore quatuor chalcorũ, id est areolorum. Quo aut magis incurfaret luxuriam atq; admirationẽ opum adimeret, invexit convivia, quæ sylstia dicuntur. Ac quarentibus, quare hæc instituisset atq; ita distinxisset, vt pauci ciues simul seorsum ab aliis in armis discubarent: Vt, inquit, præ pre edicta accipiant, & siquid novauerint, peccatum hæreat apud paucos, portioq; ci bi & potus æqua sit: neq; in poculentis aut esculentis, imo nec in lecto & supellectili, vel in re vlla alia quicquam præcipui præ paupere habeat locuples. Quia vero despe ctas fecerat diuitias, quod iis frui, vel eas ostentare posset nemo, dixit apud familia res. Vt est sodales præclarum re ostendere Plutum, vt vere est, cæcum? Cavit, ne præ sumpta domi cœna liceret expletis aliis dapibus aut potu ad convivia commearẽ. In sectabantur ceteri eum, qui cum ipsis non biberet vel vesceretur, vt intemperantem & ad convictum elanguescentem promiscuum. Multabatur etiam, siquis convictus esset. Ac cum longo intervallo à bello devictis Atheniensibus rex reuersus Agis cœ nare apud vxorem vno die vellet, portionem postulanti non miserunt polemarchi, ac postredie re ephori ad ipsos delata multam ei dixerunt. Ob has ergo leges fremen tes pecuniosi coitione facta obstreperunt ei, saxi:q; eum petierunt deliberatum ha bentes obruere. Dum eum insectantur, proripuit se foro. Aliis autem elapsus ad Mi neruæ Chalciæca confugit. Alexander vero fugientis terga in hærens respicienti ocu lum excussit. Quem publico decreto deditum sibi ad supplicium nec verbo nec facto læsit, sed victorem secum habens effecit, vt laudator esset ipsius & victus, quo fue rat apud ipsum vsum, atq; prorsus disciplinæ suæ amator. Huius monumentum casus in Chalciæca templo sacellum excitavit Mineruæ, quam Optiletin dixit: quod eius re gionis Dorij oculos in hærens vocent. Interrogatus, cur legibus scriptis non esset vsum: Quod instituti, inquit, & informati recta disciplina, quod tempori conveniat, probẽt. Quarentibus item, quid fastigium securi factum imponi ædificiis sanciuisset, fores ser ra sola, nec instrumento vilo alio: Quo moderati, inquit, sint ciues in omnibus, quæ in ædes inferant, neq; quicquam eorum, quæ apud alios in dignatione sunt, habeant. Ex hoc more regem Leontychidem primum referunt cœnantem apud quẽdam, cum tẽ tum adium magnifice stratum & laqueatum cerneret, rogasse hospitem, ecquid li gna apud eos quadrata nascerent. Interrogatus, quare eosdem hostes sapius peti ve tuisset: Ne, inquit, sæpe pericula propulsare assuefacti, scientes belli evadant. Quapro pter peccatum visum est haud leue fuisse Ageilai, qui perpetuis in Bœotiam irruptio nibus expeditionibusq; Thebanos effecit Lacedæmonis pares. Alij requirenti, cur corpora virginum cursu, lucta, discorum & iaculorum iactu subigeret: vt, inquit, foetuum radix validũ in valentibus corporibus exordiũ accipiẽs bene germinet, & ipsæ strenue partus subeuntes facile simul & bene adversus puerperij decertẽt dolores: ac si qua incumbat necessitas, valeant pro sua, liberorũ, & patriæ salute pugnare. Impro bantibus non nullis virginũ in supplicationibus detectionẽ, causamq; requirentibus: Quo eadẽ, inquit, ac viri sectantes studia, non concedant illis corporis robore & sani tate, vel animi altitudine & virtute: vulgi autem existimationẽ contempnant. Hinc de Gorgo Leonidæ vxore hoc literis proditũ est. Cum mulier quædam, vt arbitrator, pere grina ei diceret: Solẽ vos Lacæne imperium in viros habetis: Nempe sola, inquit, pa rimus viros. Exclutit cælibes gymniorũ ludorũ spectaculo, suggillauitq;. Quare libe ris quarendis multũ consuluit. Adhæc honore eos & obseruantia, quam præstabant maioribus natu iuvenes, orbavit. Atq; id, quod Dercyllidæ exprobratũ fuit quantũ vis in clyto duci nemo reprehendit: cui accedenti adolescentior quispiã subsellio non cessit, adiciens: Neq; enim tu mihi, inquit, qui cessurus sit, sustulisti. Roganti, quare puellas elocari indotatas sanxisset: Ne, inquit, vel per inopiam vllẽ illo cabiles sint, vel opum causa ambiant: sed spectas quisq; virginis mores, ex virtute delectũ facti: qua re etiam elegantia cultus vrbe pepulit. Cum aut nuptiarũ viris & foeminis præstituis set tempus, quarenti cur id fecisset: vt foetus, inquit, ex adultis validus procreentur. Miranti, cur elocatum ab nuptæ concubitu abstineret, prescripsissetq; ei, vt maiorem

partem diei mansitaret noctēq; totas cubaret apud æquales, atq; cum sponsa occulte pressetq; congregaretur: Quo, inquit, corpore firmo sint non satiati, sed semper amore recentes, durioresq; efferant foetus. Iam vnguentum sicut olei corruptelam & perniciem amouit: insecturam item vt sensus blanditias, omnibusq; pigmentariis aditum Spartæ præclusit, vel vt malis artibus veras adulterarent. Porro tanta erat illis seculis matronarum castitas, tantumq; aberat ab ea, quæ post est infecuta, earum licentia, vt adulterium fuerit prius apud eos incredibile. Ac dictum memoratur Geradæ cuiusdam Spartiæ ex antiquissimis, qui hospiti sciscitanti, quæ esset in adulteros poena apud eos constituta: Nihil enim videre de eo se ab Lycurgo sancitum: respondit. Adulter hospes apud nos non invenitur. Quo subiicit: Quid si inventus sit? Taurum, inquit, luit ingentem Geradatas, qui capite traiecto Taygerum bibat ex Eurota. Obscure presentem illo ac dicente: Qui existat bos tantus? ridens Geradatas: Qui, inquit, adulter existat Lacedæmone, vbi opulentia, delicia, pigmenta infamia: pudor vero, modestia, & erga magistratus obsequium in honore sunt. Postulanti, vt principatum popularē Lacedæmone constitueret, respondit Lycurgus: Prius tu erigas principatū domi popularē. Quærenti, quid hostias adeo exiguas & viles præscripsisset: Ne vnquam, inquit, deum intermittamus colere. Certamina sola quia permisit ciuibus suis, in quibus manus non tollatur, requisit quidam causam: Quo, inquit hic, nullus eorum in laborando fatiscere consuecat. Interroganti, quare transferre crebro castra præciperet: vt hostibus, inquit, plus incommodemus. Alij exquirenti, cur muros oppugnare vetuisset: Ne a foemina, inquit, vel puero, vel simili homine opprimantur præstantiores. Thebanis, qui eum consulebant de re diuina & luctu, quem Matutæ faciunt, author fuit: si deam existimarent, ne lamentarentur: sin hominem, ne rem diuinam vt deę facerent. Sciscitantiibus non nullis ciuium, quemadmodum hostium impressionem propularent: Si inopes, inquit, sitis, neq; plus alter quærat altero. Iam requirētibus de muro, negauit expertem muri urbem esse, quam virorum non laterum corona ambiret. Excolebant Spartiæ comam, commemorantes dictum quoddam de ea Lycurgi, formosiores ab ea speciosiores, deformes effici horrendiores. Edixit, vt prælio fufos fugatosq; hæcenus, dum confirmassent victoriam, consecrarentur, mox receptui cernerent, haud esse ferens trucidare terga dantes Græcis dignum: imo id conducibile quoque. Siquidem certos, quibuscum manus conferent, occidere eos illos, si qui subsisterent, terga vertentibus parcere: fugam capessere, quam in acie manere existimatos commodius. Roganti, quid mortuos hostes interdixisset spoliare: Ne, inquit, detrahendis incumbentes spoliis negligat pugnam: verum vt paupertatē quoq; cum loco in acie teneant.

LYSANDER, cum misisset ei Dionysius stolas duas iubens vt eam, quæ placuisset, caperet, vt filia ferret: Illam ipsam ait melius opraturam, acceptisq; duabus abscessit. Fuit mire verus Lysander, dolosq; plæraq; colorans, ac iustitiam vtilitate metiens, honestumq; commodo, verum ait esse falso valentius, sed vtriusq; valorem & auctoritatem vsu dirigendam. Carpentibus eum, quod astu plæraq; transigeret, vt Hercule indignum, & fraude non aperte res gereret, ridens dixit, quo non pertineat leonina, ibi vulpinam assuendam. Insectantibus eum aliis, quod iusiurandum, quod editum ab eo erat Mileti, temerasset: pueros respondit talis, viros esse sacramentis circumueniendos. Superatos dolo apud Aegos fluuium Athenienses, famēq; pressos ad deditionem compulit, scripsitq; ephoris: Captæ sunt Athenæ. Argiuis, qui de agri finibus ambigebant cum Lacedæmoniis, ferebantque causam tueri se quam illos æquiores, districto gladio: Hoc qui potitur, inquit, hic optime disputat de agri terminis. Fluctuantes, vtrius se partibus darent, cum agrum eorum permearet, Bozotos cernens, missis legatis rogauit, directis an inclinatis hastis per fines eorum transiret. Cū ciuis Megarenis in concilio libere cum ipso ageret: Oratio tua, inquit, hospes ciuitate indiget. Cum Corinthij desciuissent, accedensque ad muros Lysander Lacedæmonios segnes cerneret ad oppugnationem: lepus autem transillire fossam esset conspectus: Ecquid pudet vos, inquit, Spartiæ eos formidare hostes, quorum propter ignauitiam mœnibus indormiunt lepores? Sciscitanti deos in Samothrace iussit facerdos, quod facinus in vita nefandissimum concepisset, expromere. Hic percunctatus eum, Tuo ne an deorum præcepto id faciam? Qui cum diceret, Deorum: Tu ergo, inquit, hinc facesse. ego illis, si rogent, aperiam. Persæ interroganti, quam potissi-

*In vitis est, Gerade.

potissimum remp. commendaret: Quæ inquit, viros fortes & ignauos pro merito tractat. Iactanti ipsum a se celebrari ac defendi: Boues habeo, inquit, ruri duos, quibus ambobus silentibus recte noui inertem & industrium. Proscindenti ipsum cuiquam convitiis respondit: Perge sedulo hospitule, perge, nec quicquam omitte: quo mala, quibus videris refertus, exhaurire ex animo valeas. Postea loci, cum sociorum discipulatio quædam post huius excessum Spartæ esset, perrexit ad domum Lysandri Agelilaus ad consulenda, quæ de ea erant scripta. Hæc enim apud se asseruarat Lysander. Ibi librum etiam inuenit, quem de rep. Lysander scriptum habuerat, regnū Eurytionidis & Agiadis eripiendum & in medio esse ponendū, legendosq; reges ex optimis: ne Hercules nepotibus, sed iis, qui qualis Hercules fuit, virtute, qua ille quoq; ad diuinis honores aspirauit, essent censiti, præmium illud deferretur. Hanc orationem instituit in lucem pro concione proferre, ac Lysandrum aperire, qui in operto fuisset ciuis, simul ad traducendum Lysandri amicos. Verum Cratidem ferunt principem ea tempestate ephorum verentem, si lecta esset oratio, ne impelleret ciues, retinuisse Agelilaum, monuisseq; ne refoderet Lysandrum, sed orationem etiam cum eo astute & artificiose concinnatam defoderet. Procos, qui nuptias ambierant eius filiarum, mox inopia eius post vitæ exitum erumpente illis renunciauerunt, multam ephori dicere: quod eum, cum pecuniosum arbitrarentur, coluissent, iustum & probum ex tenuitate compertum repudiauisent.

NAMERTE S legatus missus, cum eius loci quidam beatum ipsum prædicaret, quod multos haberet amicos, requisit: an probatum haberet, qua ratione multos amicos habere quis se exploret. Desideranti id discere alteri: Adversa, inquit, fortuna.

NICANDER, cum diceret quispiam maledictis incessi eum ab Argiuis: Igitur debent, inquit, quod bonos oberant, multam pendere. Quærenti, quare comam & barbam promittant: Quia omnium, inquit, speciosissimus est & minimæ impensæ viro suus proprius ornatus. Atheniensi obicienti: Nimum dediti estis Nicander oratio: Verum ais, inquit, cæterum non sicut vos temere agimus.

PAEDARETVS dicenti multos esse hostes: Igitur decus, inquit, referetur maius. Plures enim interficiemus. Cum quendam vidisset ingenio mollem, benignitatis autem nomine a ciuibus celebratum, nec viros ait foeminarum similes, nec virorum commendabiles esse foeminas, nisi incubuerit mulieri necessitas. Cum lectus non esset inter trecentos, qui ordo in ciuitate erat dignitate primus, hilaris ridensq; digrediebatur: revocatum autem ephori rogauerunt, quid rideret: Quod congratuler, inquit, ciuitati, quæ ciues me habeat trecentos meliores.

PANTHOEDAS in Asiam legatus monstrantibus ei murum munitum ait: Pulchrum, inquit, hospites gynæcium. Disputantibus in Academia philosophis, Panthoedamq; post rogantibus, qui viderentur ei hi sermones: Quid aliud, inquit, quam boni: Verum quo illi vobis, qui eis non vtimini.

PAVSANIAS Cleombroti filius Delis disceptantibus de insula Delo cum Atheniensibus, allegantibusq; lege patria neq; parere in insula mulieres neq; defunctos humari: Qui ergo, inquit, patria hæc vestra sit, in qua neq; natus quisquam est vestrum, neq; sepultus erit? Exhortantibus eum exulibus, vt moueret in Athenienses, atq; adferentibus, cum voce præconis Olympiis pronunciaretur, consecratos sibilis ipsum solos Athenienses: Quid igitur censetis, inquit, qui vbi bene meritus sum de ipsis, sibilis me conciderunt, facturos male merenti. Requirenti, quid poetam Tyrteum ciuitate donassent: Ne, inquit, peregrinus vnquam videatur esse dux noster. Ad imbecillum corpore, qui consulebat, vt cum hostibus terra mariq; confingerent: Vis igitur, inquit, ostendere tete exurus, quis sis, nobis qui dimicare præcipis? Demirantibus quibusdam in manubiis barbarorum vestes: satius esse ait, vt laudati ipsi sint, quam vt possideant laudata. Superatis ad Plataas Medis præcepit suis, vt præparatam coenā Persicam apponerent. Ea cum esset mirifice exquisita: Hælluonem mediusfidius, inquit, esse oportebat Persem, qui hæc cum ei suppeterent, offæ nostræ inhiauit.

PAVSANIAS Plistonactis interrogati, quid nullam ex priscis legibus apud ipsos antiquare ius sit: Quod ciues, inquit, esse in potestate legum oporteat, non in ciuium leges. Extollenti huic Tegeæ exuli iam Lacedæmonios dixit quispiam. Quare igitur non hæstisti tu Spartæ, sed in exilium iuisti? Quod nec medici, inquit, apud valentes, ve-

*In vitis, Laceratidams.

rum ubi sunt ægri, ibi agere soleant. Roganti, qui frangere valent Thracas: Si optimum, inquit, designauerimus ducem. Consideranti ipsum medico, qui dicebat, Nihil mali habes: Ego vero, inquit, te non vtor medico. Cum culparet eum quidam amicus, quod medicum quempiam, quem periclitatus non erat, neque fuerat ab eo læsus, trauceret: Quod si essem, inquit, eum periclitatus, non viverem. Cum autem diceret ei medicus, senex evasisti: Propterea, inquit, quod te medico non sum usus. Medicum retulit hunc optimum esse, qui non ad marcorum deducit egrotos, sed quæ ocyllime sepelit.

PLISTARCHVS Leonidæ quærenti cuidam, qua de causa non à primis regibus nomen mutuarentur: Quod illi duces, inquit, esse quam regere malebant, posteriores minime. Causidicus cum ridicula profferret: Non temperabis, inquit, mouendo assidue risui, ne reddaris ridiculus: sicut illi, qui perpetuo luctantur, luctatores? Narranti commendari eum ab detrectatore quopiam: Miror, inquit, nisi retulerit quis ei me decessisse. Siquidem de nemine ille benedicere potest viuo.

PLYSTONAX Pausaniæ oratore quodam Attico Lacedæmonios appellante indoctos: Recte, inquit, dicis: Nos enim ex Græcis soli nihil à vobis didicimus mali.

POLYDORVS Alcamenis, cum hostibus quidam multum minaretur: Non intelligis, inquit, maximam partem exhaustisse te suppliciorum. Signa inferentem Messenæ interrogauit quispiam, fratresne oppugnatum iret: negauit, sed ad vacuam possessore partem agri pergere. Arguis iterum à trecentorum Marte signis collatis ad interuentionem cælis monebant Polydorum socij, occasionem ne elabissibi fineret, sed adiretur hostium muros, urbemque reciperet. Pronum id fore viris stratis, relictis foeminis: respondit eis, Pari Marte præliantem vincere hostes, est mihi honestum. Enimvero eum, qui de finibus dimicauit agri, affectare urbem capere, haud cæso verum. Adsum namque ad recipiendum agrum, non ad potiundum urbem. Interrogatus, quid Spartiata in bello pericula forti animo capefferent: Quod vereri, inquit, didicerint duces, non timere.

POLYCRATIDAS legatus cum aliis missus ad regis duces, qui ex eo exquirebatur, priuatim an publice missi essent: Si obtinuerimus, inquit, publice: sin minus, priuatim.

SOEBIDAS ante Leucetricum certamen, cum dicerent non nulli offensurum diem hodiernum virum fortem: Magni ait faciendum diem, si virum fortem monstrare valeret incolumem. Fama est eum, cum in loco aspero & arido à Cliteriis circumfideretur, pactum fuisse, si ipse totusque exercitus suus ex propinquo fonte bibisset (Nam seruabant eum hostes) agrum se bello partum eis redditurum. Cum id foedus iureiurando sancitum esset, concione advocata suorum pronunciasse regnum ei se, qui non bibisset, dare. Vbi nemo sibi temperare potuit, sed biberunt omnes, ipsum descendisse omnium postremum: cumque consperisset aqua se, hostibus adhuc presentibus discessisse: itaque agrum, quod non potasset, retinuisse.

TELECRVS referenti patrem male de ipso dicere: Nisi, inquit, dicendum ei fuisset, non dixisset. Cum dixisset ei frater non perinde secum ciues ac cum illo agere: quavis ex iisdem esset prognatus, sed importunius: Nempe tu, inquit, non nosti ut ego iniuriâ ferre. Interrogatus, cur apud ipsos moris esset, ut iuniores maioribus natu assurgerent: Quo, inquit, habendo eum honorem alienis magis honorent parentes. Quærenti, quantum patrimonij teneret: Haud plus, inquit, quam sat est.

THEARIDAS gladium acuminas, an acutus esset, rogatus respondit, Calûnia acutior. THECTAMENES capitis damnatus ab ephoris, abibat ridens. Ibi quodam ex corona rogante, an iura Spartana despiceret: Minime, inquit, sed lætus sum, quod hæc mihi luenda est multa, quam à nemine precario vel foenori accipiam.

THEMISTEAS, qui vates erat, regi Leonidæ perniciem ad Thermopylas ipsius & commilitonum suorum prænuiciauit instare. Qui cum ab Leonida Lacedæmonem futurum casus specie nunciandi ablegaretur, reuera ne sine causa interiret: non obtemperauit, sed: Pugnator sum, inquit, missus non nunciator lator.

THEOPOMPVVS quærenti, qua ratione quis fidele seruaret regnum: Si amicis, inquit, iustam admonendi libertatem concedat: ac subditos, quatenus efficere possit, non negligat lædi. Hospiti iactanti dici se apud ciues suos Laconum cupidum: Præstabat, inquit, ciuitem te quam Laconum cupidum vocari. Ex Eliorum legato, qui legatum ideo se à ciuibus perhibebat, quod vitam Loconicam vnus sectaretur, requisit: Tua an aliorum ciuitem melior vita est? Eo suam dicente: Qui ergo, inquit, hæc salua sit ciuitas, in qua ex frequentibus ciuib. bonus vnus est? Dicenti Spartam per reges stare imperandi

randi artifices: Minime, inquit, sed per ciues magistratibus audientes. Cum Pylis maiores honores ei sciuisent, rescripsit: Moderatos dies alit, immodicos obliterat.

THERYCION Delphis veniens, cum exercitum Philippi fauces Isthmi infedissem contemplaretur: Malos vos, inquit, habet Corinthij Peloponnesus ianitores.

ZEVXIDAMVS quærenti, qua de causa leges de fortitudine non scriptas feruarēt, atque iuuentuti scripto propositas non præberent legendas: Quod inquit, fortibus factis potius quam scripturæ assuescendum sit attendere. Aetolo, qui dixit iis, qui studēt esse viri fortes, potius bellum pace esse: Bona verba, inquit, verum potior his mors est vita.

Vulgarium Laconum apophthegmata.

- 10 SAMIORVM legatis multa verba fundentibus responderunt Spartiata: Prima effluerunt ex animo nostro, posteriora non sumus assecuti, quod effluerint priora. Thebanis de quibusdam repugnantibus dixerunt: Aut minores animi vobis gerendi sunt, aut plus pollendum. Lacon rogatus, Qua de causa barbam usque adeo promittis? Quo cernens, inquit, canos meos nihil iis faciam indignum. Celebrantem optimos bellatores cum Lacon audiuisset: Apud Troiam, inquit. Alius audito quosdam à cœna ad potandum compelli: Num, inquit, ad vescendum quoque compelluntur? Cui scripsisset Pindarus, Columen Athenæ Græciæ, Lacon: Ruet Græciæ, inquit, tali quæ insidet columini. Cum spectans quidam in tabula picta obruncari ab Atheniensibus Laconas diceret, Viri sane fortes sunt Athenienses, occurrens Lacon: In tabula, inquit. Recipienti cuidam calumniosa probra: Desine, inquit Lacon, aures aduersus me præbere. Ad eum, qui dum plecteretur, dixit, Inuitus offendi, ait quidam: Ergo inuitus quoque plectere. Cernens quidam in discedendo sedentes in sella homines: Absit, inquit, ut tibi sedeam, vnde non est assurgere seniori. Cum Chij in peregrinatione à cœna in ephorum tribunal vomuissent, atque in illorum sellis cacassent: primam acris quæstio habita est in aures, an essent ciues. Ut Chios fuisse senserunt, per præconem pronunciauerunt Chijis permitti petulantibus esse. Amygdalas duras cum quidam videret duplo distrahi: Num raritas, inquit, lapidum est? Lucinæ quidam vultis pennis cum exigua carnem reperisset: Vox es tu quædam, inquit, præterea nihil. Cernens Lacon quidam Diogenem Cynicum per ingens frigus statuatam aream completentem rogauit, an rigeret: neganti: Quid igitur, inquit, magni facis. Cum obiectasset Metapontio Lacon ignauiam: Atqui non parum, inquit, agri alieni tenemus. Cui ille: Ergo, inquit, non ignauimodo, verum etiam iniusti estis. Peregrinus, qui Spartam crepidatus altero pede reclusus insitebat, dixit ad Laconem: Haud arbitror te Lacon tam diu pede quam ego instituturum. Qui occurrens: Non sane, inquit, ego: verum ex asseribus nullus non. Gloriantem ob artem rhetoricam: At hercle, inquit Lacon quidam, nisi traeret veritatem, ne existat vnquam villa. Iactante aliquando Argiuo, frequentes tumuli sunt apud nos Spartiatarum, respondit Lacon: Apud nos vero Argiuorum nullus, quod Argos ipsi frequenter inuassent, Argiui Spartam nunquam. Lacon captiuus pronunciantem, dum venditur, præcone: Laconem vendo: reuocauit eum fatus: Captiuum proclama. Quidam ex iis, qui Lysimachi castra sequebantur, num ex Iliotis esset, interrogatus: An tu, inquit, ad quatuor obolos tuos venturum existimas Laconem? Cum Thebani fuis ad Leuctra Laconibus accessissent ad Eurotam, ac quidam ostentabunde iactaret, Vbi nunc sunt Lacones, captus ab eis Spartiata: Non ad sunt, inquit, Neque enim vos huc accessissetis. Flagitantibus, cum urbem deditionem fecissent, Atheniensibus, Samum ipsis solum permitti, responderunt. Quando vestri iuris non estis, tunc habere & alios queritis: Vnde est proverbium natum. Qui seipsum non habet, Samum petit. Expugnato ab Lacedæmonis oppido certo dixerunt ephori. Sublata est pubis nostræ palastra. Non habebunt posthac, quibuscumque luctent, aduersarios.
- 50 Aliud oppidum, quod forte Laconibus subinde fuerat infestum, ostendente rege funditus se deleturum, non permiserunt fati: Minime deleueris vel sustuleris iuuentutis nostræ cotem. Luctantibus pueris non apponebant rectores, ne artis ea contentio sed virtutis esset. Quapropter rogatus Lysander, qui eum Charon superasset: Ingenti artificio, inquit. Scribente Philippo, quando in eorum finibus signa habebat: virum velint, pacatus an hostis veniret: responderunt: Neutrum. Legato, quem ad Antigonom Demetrii filium miserant, ut intellexerunt eum appellasse illum regem, multam dixerunt, quamuis medimnum tritici ab eo arctis commeatibus in capita apportaret

Cum quidam optimam sententiam homo teter dixisset, discesserunt in eam omnes: ceterum detraxerunt eam huic, atque alij innocentis vitæ ascribere. Conflantibus inter se fratribus irrogauerunt multam patri, quod filios dissidere permetteret. fidicinem peregrinum, quod citharam pulsaret digitis, multarunt. Duorum puerorum pugnantium alteri alter falce lethale vulnus infixit. Cum autem pueri familiars expiraturus denunciarēt executuros se facinus ac percussorem interēpturos: Dij prohibeant, inquit. Neque enim id rectum sit. Idem ego, si prævertissem & fuisset fortis, fecissem. Alius puer sub tempus, quo furari moris erat ingenuis pueris, quod quisque valeret, & non fefellisse infame: vt pueri, qui eum comitabantur, viam surripuerunt vulpeculam, eique custodiendam tradiderunt, supervenientibus, qui vulpeculam amiserant, ad eam querendam, ab dīderat forte illam sub pallio suo: Sequente bestia, ac latus eius usque ad interanea laniente, continuū se, ne deprehenderetur. Inde digressis illis vt spectarunt factum pueri, inculsaueruntque eum prævistisse dicentes vulpeculam detexisse, quam usque ad mortem occultare: Apage, inquit. Nam fatius est doloribus immori, quam furti manifestum per ignaviam, vt turpiter viam, esse affectum. Oblati non nulli Laconibus in itinere dixerunt: Bona vestra fortuna modo hinc dilapsi sunt latrones: Illi, minime vero, inquit, sed illorum, qui non inciderunt in nos. Interrogatus, quid sciret, Lacon: Liber, inquit esse. Puer Spartiates ab rege Antigono captus ac venundatus ceteris in omnibus emptori paruit, que decere ducebat liberum facere. Postquam imperavit, vt amidem afferret, non paruit fatus: Non servia. Illo tendente, conscendit in tectum, ac cum dixisset, intelliges quid emeris, prævistavit se atque expiravit. Alius, dum distrahitur, rogante quopiam: Eris frugi, si te mercatus fueris? Etiam si non mercatus, inquit, fueris. Alius captivus pracone in auctione subiiciente mancipium se vendere: Non dices, inquit, scelus captivum? Lacon, qui in clypeo insigne habebat muscam, eamque non maiorem vera, cum deridentes quidam dicerēt, Hoc fecit, vt lateret: Imo, inquit, vt manifestus sim. Siquidem ita prope hostibus admoveo me, vt insigne quantum sit, ab iis conspiciatur. Alius oblata in conuiuio lyra: Haud est, inquit, ineptire Laconicum. Rogatus Spartiates, tuta ne via Spartam foret: Qualis, inquit, accesseris. Nam ingredienti leones eiulant, lepores in cubilibus venamur. In palæstrico manuum nexu cum colluctator curiose collo prehenderet & detraheret ad terram alterum: hic, qui cum illo congressus erat, minor corpore mordit illius brachium: qui ait: Mordes Lacon vt foemina: Imo, inquit hic, vt leones. Claudus ad bellum pergens, cum irideretur ait. Non queruntur, qui fugiant, sed qui insistant, & locum in acie teneant. Alius sagitta confixus moribundus dixit: Non laboro, quod mortem oppetam: verum quod ab effeminato sagittario interfectus, ac re nulla perpetrata. Quidam, qui ad cauponem diuenterat, ac pulmentum dederat stabulario parandum: vt alter caseum poposcit & oleum: Quid, inquit, si caseum haberem, quærerem insuper pulmentum? Ei, qui prævistabat Lampidis felicitatē Aeginae, quod ex magno censu, quem ex nauibus meritoris comparabat, opulentior haberetur, ait Lacon: Floccipendo aptam ex sparto felicitatem. Cum quidam Laconi ipsum mentiri dixisset, respondit: Nempe liberi sumus: Alij, ni vera dixerint, non ferent impune. Cum institisset quidam cadaver statuere rectum, vt omnia molitus non valuit: Oportet hercle, inquit, aliquid intus esse. TYNNICHVS Thrasymbuli mortem filij forti animo tulit, factumque est in eum epigramma.

In clypeo Pitane rediit Thrasymbulus ab Argis

Traiectus septem peccora vulneribus:

Tynnichus hunc senior foedatum sanguine multo

Imponens flammis talia verba dedit:

Quisq; flet timidos, at tum nostrum te ego natum

Insetum condam cum Lacedæmonium.

Atheniensi Alcibiadi, cum copiose balneator aquam administraret, ait Lacon: Quid eam non vt mundo, sed vt illuicet pleno præbet affatim? Philippus, cum signa Laconie inferret, haberenturque omnes pro deploratis, affatus est Spartiatem quenda: Quid nunc agetis Lacones? Quid vero, inquit, aliud quam fortiter cademus? Soli enim ex Graecis nos liberi, nec audientes esse didicimus aliis. Deuictio Agide cum postularet obsides Antipater pueros quinquaginta, respondit Eteocles ephorus non datur

ros

ros pueros, ne minus instructi patria disciplina incompositi evaderent: Neque enim ciues essent. Senes vel mulieres, si placeret ei, bis totidem duros. Denunciante illo vltima, ni accepisset, responsum publice reddiderunt. Si morte imperes grauiora, aequiore animo moriemur. Senex Olympiæ ludos, qui edebantur, affectans spectare, sed illi deficiebatur: cumque se ad complura loca contulisset, contumelia ac diceris iactatus fuit excipiente eum nemine. Postquam ad Lacedæmonios venit, confurrexerunt omnes pueri virique frequentes, qui loco ei cedebant. Ibi cum totus Gregorum cætus illud institutum comprobaret, atque in cælum laudibus efferret: senex mouens tum canum mentum tum tempora cana lachrymansque: O mores prauos, inquit: Quam sciunt cum Graeci recta, sed soli ea vsurpant Lacedæmonij. Idem accidisse aiunt non nulli Athenis. Siquidem Panathenæis Attici senem ludificabant accerentes eum tanquam recepturi: quem, vbi accessit, reiecerunt. Vt prætergressus omnes pervenit ad Lacedæmoniorum theoros, cumque ex subseillis assurgentes dabant illi locum. Eo facto turba ducta ingenti assensu plausum dedit. Ibi quispiam Spartiates: Per Castores, inquit, norunt Athenienses, quid rectum sit, non faciunt tamen. Mendico Lacon ab se petenti: Enimvero, inquit, tibi si dedero, magis mendicus eris: ac inuerecundiae huius tuae primus, qui tibi est largitus, fuit author, quod oscitantem te reddiderit. Lacon collectam exigentem videns dicit, nihil curare ait deos magis quam se mendicos. Cum deprehendisset quidam adulterum cum deformi muliere: Que tibi miser, inquit, necessitas fuit? Alius oratorem, qui magnos verborum ambitus torquebat, audiens: Næ ille, inquit, homo strenuus in argumento nihil bene voluit linguam. Spartam quidam profectus, cum iuuenem vidisset erga senes reuerentiam: Vna in Sparta, inquit, expedit senescere. Rogatus Lacon, qui Tyrtaeus poeta esset: Bonus, inquit, ad animos iuuenum excitandos. Alius, qui ex oculis laborabat, ad bellum profectus est. Cui cum dicerent non nulli: Quo abis ista valetudine, aut quid es facturus? Vt nihil aliud agam, inquit, hostis gladium certe obtundam. Buris & Spertis Lacedæmonij profecti vltro ad regem Persarum Xerxem supplicium luituri, qua obstricta Lacedæmon ex oraculo erat: quod missos a Perse ad ipsos caduceatores interemissent: Vt ad Xerxem venire, iusserunt, quo vellet modo, se pro Lacedæmonijs necaret. Quos vbi admiratus ille liberavit, petiitque vt apud se manerent. Qui valeamus, inquit, hic deserta patria, legibus, & his viris, pro quibus tantum itineris ad moriendum sumus emensi, vivere? Instante vehementius duce Indarmo memorantque pari in honore futuros atque illi, qui maxima dignitate in amicis regis præfulgerent: responderunt. Ignorare videmini nobis, quanti sit libertas, quam non mutauerit quis, nisi amens sit, Persarum regno. Lacon, cum die priore ipsum hospes defugeret, postridie commodato sumptis stragulis excepisset eum liberaliter, conscendit stragula calcauitque addens horum causa heri nec in storea se quietuisse. Alius Athenas profectus, qui vidit Athenienses salamenta & pulmenta sub hasta vendentes, vectigalia colligentes, lenocinium facientes, acrisque alios foedos obeuntes, neque ducentes quicquam turpe: vt est domum reversus, quarentibus ex eo ciuibus, quæ vidisset Athenis: Omnia, inquit, recta: cauillatorie subiiciens omnia apud Athenienses honesta, turpe nihil censeri. Alius dere quapiam interrogatus respondit, Non. Vbi subiecit ille, qui requisierat, Mentiris: Videtne igitur, inquit, vanum esse te, qui ea, quæ scis, exquiris? Venerunt aliquando in legatione ad Lygdamim tyrannum Lacones. Vt producta ille sapius die audientiam extraxit, atque ad postremum valetudinem eius causati sunt: legati, nuncia ei dixerunt non certe luctatum venisse nos cum eo, sed colloctum. Laconem inittans quidam percunctabatur, cur iusnam facti maxime nefarii esset sibi conscius: Ille: Hoc sciunt, inquit, dij. Qui cum insisteret vehementius ac diceret. Est omnino hoc tibi declarandum: rogauit eum vicissim Lacon: Cui est hoc, tibi an deo dicendum? Illo respondente, Deo: Ergo tu, inquit, hinc facesse. Alius monumentum nocte præteriens concepit demoniū quoddam se videre. Itaque incurrit, sublatamque lanceam ei intorsit addens: Quo me fugis bis interitura anima? Alius voto concepto, vt præcipitaret se ab Leucate: postquam conscendit, conspecta altitudine recepit se. Quod cum ei improperaretur: Non arbitrabar, inquit, votum illud voto indignisse alio maiore. Alius in acie ferrum hosti intentans, cum tuba receptui cecinisset, non percussit eum: Ibi sciscitanti, cur hostem, quem opportunum habebat, non interfecisset: Quia auscultare, inquit, imperatori quam occidere rectius est. Laconi ludis Olympiis superato ait quidam: Aduersarius fuit La-

X

con te præstantior. Minime, inquit, sed ad sternendum dexterior.

INSTITUTA LACONICA.

UT QVISQVE conviua, quæ sylitia vocabant, inibat: natu maximus commo-
stratis foribus: His, inquit, nulla verba egrediuntur. Inter pulmenta atro iuri prima
laus erat. Proinde carnes non petebant maiores natu, quas iunioribus permittebant.
Quare Dionysium fama est Siciliæ tyrannum huius gratia coquum Laconicum cõpa
rasse, præcepisseq; vt pararet sibi id, neq; villo parceret sumptui: mox gustu offensum
expuisse, ac dixisse coquũ: Hoc ius parandum rex iis est, qui Laconice sunt exercitati,
& in Eurota lauerunt. Postquam biberunt Lacones in conviuiis medio criter, domũ
se sine face recipiunt. Neq; enim permittitur neq; tunc neq; aliàs ad lumen incedere:
quò discant in tenebris & nocte fidenter commeare & intrepide. Literas vsus gratia
addiscebant: cæterarum disciplinarũ vrbe interdicebant non magis doctoribus q; arti-
bus. Disciplina vero erat iis vna ad bene parendum, ad tolerandum labores, & ad vin-
cendum in pugna aut occumbendũ. Perpetuo agebant sine tunica, vnum modo pal-
liũ quotannis accipiebant: squallidi corpore, à balneis & vnctionibus fere abstinentes.
Vna iuvenes quietem turmatim & gregatim capiebant in toris, quos ipsi construebant
ex arundine secus Eurotã nascente: cuius panniculã manib. citra ferrũ confringebant.
Per brumã Lycophanas, quos vocant, subternebant, torisq; miscebant: quod ea ma-
teria vim quandam obtinere excelsioriam putatur. Amare boni ingenij pueros li-
cebat, complecti nefas habebatur, quasi corporis amore non animi captis. Qui argue-
retur venereã coniunctionis, per totam vitam erat famosus. Moris erat etiam adole-
scentiores à maioribus natu rogari, quo pergerent, & ad quid. Non respondentẽ aut
velamenta causantem castigabant. Qui non castigaret se præsentẽ offendentem, is pa-
ris affinis culpæ erat atq; is, qui lapsus esset. Ac qui obiurgari agreferebat, in magno
erat probro. Noxã manifestum aram quandam oportebat ex urbanis circulare pro-
bra cantantem in se composita: quod nihil erat aliud, quam semetipsum perstringere.
Adolescentes reuerentẽ de more non suos tantum genitores, atq; his obsequaban-
tur: verum omnes etiam ætate maiores obseruabãt, quibus via decedebãt, ex sella af-
surgebant, prætereuntibus conticescebant. Quo circa imperabat etiã quisq; non quo-
modo aliis in ciuitatibus liberis, seruis & mancipiis suis tantum, verum etiam vicini
vt suis: quo eorum quam maxime curam agerent vt suorum communem. Correctus
à quopiam puer si detulisset id ad patrem: turpe erat parẽti, nisi tantundem, vbi audie-
rat, inflixisset. Credebant enim illos ex disciplina patria nihil filius turpe iniunxisse. Fu-
rantur adolecentes etiam quecumq; possunt cibaria, insidiari cum solertia dormienti-
bus meditantibus aut solutiorem curam agentibus. Cõperto verbera & fames pro pia-
culo sunt. Angustam mensam habent, quo propulantes indũstria sua famem ad au-
dendum concitentur & ad dolos concinnandum. Id cibi penurię munus est, atq; ideo
erat angusta mensa, vt assuescerent saturitatem vitare, & tolerare famem posse. Ita nãq;
ad expeditiones etiam aptiores fore censebant, si per inediã valerent laboribus suf-
ficere, temperantioresq; & frugaliores, si per diu exigua impensa degerent. Item eo qd
non desiderarent pulmentum & quemvis pastum caperent, putabant corpora salu-
briora reddi & gliscentia, spiritumq; cibi defectu non coactum in profundum & latũ
attollere in sublime corpora, præterea pulchra reddere: qd graciles & exiles habitus,
ad membrorum conformationem magis ductiles sint, cum saginati relictis suo põ-
dere. Iam affectabant cantilenarum elegantia & carminum, quibus inerat aculeus,
qui excitaret animos, spiritusq; quasi motu fanatico & alacritate inflammaret. Dicitio
nuda erat & virilis, neq; argumentum habebant aliud, quam ornamenta eorum, qui
generose vixissent, & pro Sparta occubissent, quos immortalitati commendabãt, &
probra ignauiorum, quod acerbam atq; infelicem ducerent vitam: professionem item
& magniloquentiam ad virtutem congruentem ætatibus. Tres erant in solennib. per
treis ætates instituti chori. Senum chorus exordiens canebat:

Nos quondam eramus in clyti bello viri.
Nos iustumus: facti voles, periculum.
Nos fortitudine plurimum præstabimus.

Inde iuuenum chorus respondens.
Tertius puerorum.

Porrò modi classici, quos embaterios vocant, ad virtutem, audaciam, & mortis con-
temptum animos acuebant. hos in choris vsurpabant & ad tibiam, cum signa hostib.
inferrent.

inferrent. Quippe copulauit bellicæ meditationi Lycurgus musicæ studium: quo ar-
dor immodicus bellandi cum modulatione temperatus concentum aptamq; & con-
sonantem convenientiam haberet. Vnde ante pugnam rex Musis immolabat, vt res
memorabiles & gloriosas in prælio ederent. Quod si quis ex præca musica quid transi-
lisset, non conuiebat: sed & Terpandro, qui magis antiquarius suæq; ætatis citharæ-
odus optimus erat, gestorũq; celebrator heroïcorum, multam ephori dixere, ac ci-
tharam eius in palum illiferunt: quod interpolandæ vocis gratia chordam tantum v-
nam intendisset supervacaneam. Solos namq; simpliciores modos probabant. Cer-
tantem Carnibus Timotheũ vnus ex ephoris rogauit, vtra ex parte chordas, quæ ex-
cedebant septem, incideret. Sepeliendi omnem superstitionem exemit Lycurgus, su-
nerare in vrbe extinctos & habere ante oculos rerum monumenta religiosarũ permit-
tens. Sustulit etiam piacula. Prohibuit quicquam cum corpore condi præter puni-
cum amiculum; quo & foliis oleaginis cadauer æque omnes involuerent. Inscr-
ptiones etiam conditorum interdixit, præterquam eorum, qui in bello ceciderant,
præterea luctus & lamentationes. Peregre proficiscendi non erat eis ius, ne externis
institutis & moribus imbuerentur illiberalibus. Tulit item, vt peregrini finibus arce-
rentur, ne advenã alicuius noxã ciuibus doctores existerent. Ciuis, qui puerorũ di-
sciplinam negligeret, iuris ciuitatis erat exors. Sunt, qui commemorant peregrinos
quoq; qui subissent huius instituti meditationẽ, ex autoritate Lycurgi attributã an-
tiquitus fortis participes fieri solitos. Cæterum illam non erat vendere integrum. Vi-
cinorum seruis, si vsus eorum requireret, vt propriis moris erat vti, canibusq; & equis:
nisi eis domini indigerent atq; in agro, si qua re quis opus haberet, qua careret, aperta
villa exportatisq; commodis domini, cellaria obliquata relinquebat. In expeditioni-
bus amiculis puniceis utebantur. Nam cum virilis color ipsis videbatur esse, tum v-
sum præbet color sanguineus, quod terrorem incutiat tyronibus maiorem, & non fa-
cile hostibus patefaciat, si quis sit eorum vulneratus, sed vt id coloris affinitas tegat.
Quando hostem superant consilio, bouem Marti immolant, vbi aperto Marte, gal-
lum gallinaceum, exercituum ductores, vt non tantum bellaces, verũ etiam astuti cal-
lidisq; sint, assuesciant. Imprecationibus adiiciunt, vt possint lædi. Est autem votum
eorum, vt largiantur dii bona ob bonas actiones; nihil præterea. Venerem colunt ar-
matam: & vero deos omnes foeminas & mares cum hasta fingunt, velut præditos vir-
tute bellica: vsurpantq; in proverbio, manum admouenti implorandam fortunã, qua-
si aggrediendo opus & agendo aliàs non cedere oporteat deos. Pueris llotas ebrios, ad
deterrendum a vinolentia ostendebant. Morem habebant non pulsandi fores, sed fo-
ris clamandi. Strigilibus utebantur non ferreis, sed arundineis. Comœdias & tragœ-
dias non audiebant: quo neq; in re seria neq; ludicra aures præberent iis, quæ legibus
reclamarent. Poetam Archilochum, cum Lacedæmonem commisset, eadem hora
expulerunt: quod fatius esse arma proicere quam occumbere scripsisse eum in poe-
mate cognouissent.

Vir Sapiens clypeo quidam nunc gaudet, ego quem
Egregium dumis cum fugerem, oculis
Dulcem conseruans animam, male perditus ille
Sit, mihi forsitan eo post melior dabitur.

Virginibus & pueris sacra promiscua erant. Sciraphidam ephori multarunt, quod
à multis violaretur. Baiulum, quod in saccum coniecisset prætextam, necauerunt. A-
dolescentem ex gymnasio insimularunt, quod viam, quæ fert Pylæam, nosset. Cephi-
sophontem, qui posse ostenderat se de re qualibet totum diem dicere, exegerunt, bo-
num declamatorem dicentes respondentem rebus habere orationem debere. Pueri
apud eos lacerari se flagellis totum diem in Dianæ Orthiæ ara subinde ad necem, vsq;
lati & gestientes sustinent, atq; inter se concertant de palma, qui ipsorũ diutius & me-
lius verbera toleret. Qui vicerit, est splendidus imprimis. Appellatur certamẽ hoc fla-
gellatio, ac quotannis obitur. Inter cætera bona & felicitatem, quæ putabatur suis ci-
uibus parasse Lycurgus, vnum fuit ocij copia: quibus artes sordidas in totũ est interd-
ctum attingere. Pecuniam quarere, quæ magno labore & negotio accumulatur,
quod iacerent plane fordescerentq; diuitiã, non operæ erat. llotas colebant eis agrũ,
vecigal pridem descriptum pensitantes. Locationis pensionem nefas erat intende-

re, quo lucro illecti illi libentes seruirent, hi ne plus iusto desiderarent. Sanctum erat, ne nauæ essent, vel naualem pugnam committerent. Post tamen mari pugnaverunt: quo postquam sunt potiti, rursus ab eo destiterunt, quod inde mores ciuium labefactari cernerent. Cæterum denuo variarunt, sicut omnibus in aliis. Nam qui invexerunt ad Lacedæmonios nummos, rei capitalis sunt damnati. Etenim Alcameni & Theopompo regibus editum oraculum fuit, Cupiditas pecuniæ Spartam perdet. Nihilominus receptis Athenis vim ingentem Lysander auri & argenti deportauit, quam ceperunt, illique habuerunt honores. Itaque quam hæc ciuitas diu legibus inhæsit Lycurgi, ac iureiurando stetit, publica disciplina & gloria quingentorum spacio annorum principatum tenuit Græciæ. Quibus pedetentim solutis, irrepenteque diuitiarum studio & immodica cupiditate, eorum opes extenuabantur, & animi ab eis sociorum ideo alienabantur. Verum tamen eo in statu positi post Philippi Macedonis ad Chæroneam victoriam, cum omnes eum Græci ducem terra marique renunciaissent, ac deinceps deletis Thebis filium eius Alexandrum, soli Lacedæmonij, et si nudam muris urbem coleret, atque ex assiduis bellis forent infrequentes ac longe infirmiores, hostique redditi opportuni, quia scintillas sanequam exiguas Lycurgi sanctionum seruabant, neque meruerunt sub eis vel secutis Macedonia regibus, neque ad concilium publicum venire, neque tributarij fuere: quousque Lycurgi institutis semel reiectis dominatum in eos sui ipsorum ciues usurpauerunt: quod nullam micam amplius tenerent disciplinæ patriæ: ac germane redditi cæterorum pristinum splendorem libertatemque exuerunt, & in seruitutem sunt redacti, Romanorumque imperio nunc sicut reliqui Græci se submisere.

Lacænarum apophthegmata.

ARGILEONIS Brasidæ mater defuncto eius filio cum Amphipolitani quidam, qui commeauerant Lacedæmonem, illam inuiserent, an filius suus requisitum honeste et ut Sparta dignum erat, cecidisset. Quibus illum extollentibus adiciuntibusque illum in factis fuisse Lacedæmoniorum omnium præstantissimum: fuit hospites, inquit, honestus vir & fortis filius meus, sed habet multos Sparta illo excellentiores.

DAMATRIA cum filium ignauum accepisset & ipsa esse indignum, reducem nauavit, in cuius memoriam extat epigramma hoc.

Legirupam mater Damatrium ultra peremit

Ipsa Lacæna suum hunc ac Lacedæmonium.

GORGO regis Cleonis filia, cum Milesius Aristagoras eum ad bellum contra Persas suscipiendum pro Ionibus sollicitaret, reciperetque ei magnam pecuniam: ac quo magis præcedebat, plus adderet. Perverteret, inquit, te peregrinellus iste pater, nisi quam primum domo eum eieceris. Cum præcepisset ei aliquando pater, ut cuiuspiam pro mercede daret frumentum adiceretque. Docuit me vinum bonum facere: Ergo pater, inquit, & plus vini exhaurietur, & qui bibent, deliciae deterioresque evadent. Aristagoræ cum a famulo calceos induci videret: Hospes hic, inquit, pater caret manibus. Peregrinum molliter ac sensim accedente repellens: Non facesses hinc, inquit, qui ne mulierem quidem adæquare vales.

GYRTIAS, cum Acrotatus eius ex filia nepos aliquando ex quadam puerorum pugna multis acceptis plagis pro exanimi domum relatus esset, plorantibus familiaribus & necessariis: Non tacebitis, inquit: Demonstravit enim, cuius stirpis esset. Neque vociferari debent boni, sed curari. Cum adesset ex Creta nuncius decessum afferens Acrotati: Debuisti ne, inquit, ad hostes cum ierit, vel ipse emori vel contrucidare illos? Est verso auditu mihi gratius occubuisse eum, ut me & urbe nostra & maioribus est dignum, quam vivere perpetuo imbellem.

Lacæna alia filium, qui locum in acie non tenuerat, ut patria indignum interfecit addens, non est germen hoc meum. In quam hoc scriptum epigramma fuit.

In rem tu ito malam germen prauum, ito per umbram, haud

Per musam, Euvotas nec timidus stuitat

Ceruis, i catule o sterilis, concedito ad Orcum

Indigne i Sparta, non ego te genui.

Cum accepisset filium quædam incolumem, qui hostes profugisset, scripsit ei. Fama de te vulgata parum secunda est. Igitur aut hanc nunc elue, aut noli vivere. Alia, cum

cum effugissent ex prælio filij sui, atque ad ipsam redissent: Quo, inquit, recurritis fugitivi improba mancipia: num huc, unde emicastis, subituri, detectumque monstravit eis ventrem. Accedentem quædam filium conspicata requisivit, quemadmodum gesta resp. esset. Qui cum ostenderet omnes cecidisse: sublatam tegulam inflixit ei peremitque dicens: Ergo te nuncium nobis misere? Cum memoraret quidam genitrici strenuum fratris obitum: An non fœdum, inquit, est ab eo comitatu te excidisse? Dimiserat quædam filios quinque suos ad bellum. Hæc in suburbio stabat eventum pugnae operiens. Ut adveniens quispiam roganti nuncium attulit filios eius omnes cecidisse: Enimvero non hoc requirebam, inquit, furcifer: verum quid patria factum esset? Quo significante penes eam esse victoriam: Læta igitur, inquit, filiorum meorum fata accipio. Funerans quædam filium, ut vilis anicula accedens ei ait: O infortunatam mulierem! mo vero, inquit, fortunatam. Nam cuius eum gratia sum enixa, pro patria ut vitam profunderet, hoc mihi contigit. Ostentanti mulieri cuiuspiam Ionicae telam quandam suam exquisitam, monstratis Lacæna quatuor filiis suis honestissimis, hæc ait bonæ & honestæ foeminae esse debere opera, atque ob hæc tollere animos eam atque exultare. Alia, quæ filium intellexerat apud peregrinos improbe versari, scripsit. Turpis de te fama vulgata est: hanc discute, aut noli vivere. Pari modo Chæorum exules, qui venerant Spartam, Pædareto grauiter criminabantur. Quibus mater acceptis Teleuria, auditisque eorum querelis: ut filium in noxa esse est ei probatum, scripsit ei. Mater Pædareto. Aut rectius age, aut ibi mane deposita spe saluum posse te Spartam redire. Alia filio facinoris reo: Aut hæc, inquit, crimina filii, aut te de vita depelle. Alia claudum filium ad aciem prosequens. Inter eundem filii, inquit, virtutis memento. Alia, ad quam filius ex acie rediit faucibus pede grauiter cruciatus: si virtutis, inquit, filii memineris, cum solutus dolore, tum bono animo eris. Vulneratus in bello Lacon, cum ingredi non valeret, quadrupedum more incedebat. Qui cum ridere erubesceret: Quanto rectius sit, inquit, mater filii exultare ob virtutem, quam ob stultum risum erubescere. Alia porrigens filio scutum adhortansque: Aut hoc, inquit, filii aut in hoc. Pergenti alia filio ad bellum tradens scutum: Hoc, inquit, pater tibi semper seruauit: quare tu quoque id serua, aut noli vivere. Alia dicenti filio paruum gladium sibi esse: Adde, inquit, gradum. Alia filium nunciato in acie fortiter pugnantem cecidisse: Erat vero, inquit, meus. De alio audiens ignauiter evasisse saluum: Sane, inquit, meus non erat. Alia ut filium in cõsuetu accepit, quo loco locatus fuerat, occubuisse: Deponite etiam, inquit, ac locum illius frater suppleat. Alia supplicationem publicam celebrans filium in acie vicisse, sed vulneribus concisum intellexit expirare. Quæ non detracta corona sed exultans proximis foeminis ait. Multo præclarius est amicæ in acie vincentem occubere, quam vivere Olympiis victorem. Cum exponeret quidam forori suæ, filius eius quam interfisset fortiter: Quantum illius causa, inquit hæc, exulto, tantum angor tua, qui fortem comitem deseruisti. Lacænam quidam de stupro per internuncium appellauit, ut sibi assentiretur: cui responsum illa reddidit: Puella cum essem, patri didici dicto audiens esse, idque feci: postquam nupsit, viro. Si ergo equa a me postulat, huic primum id aperiat. Virgo inops, quam adferret sponso dotem, interrogata: Patriam, inquit, castitatem. Lacæna rogata, an viro se iunxisset: Minime ego, inquit, sed vir se mihi. Virgo quædam furtim compressa eliso partu tanta patientia dolores tolerauit, nulla missa voce, ut & patrem & alios, qui prope erant, peperisse falleret. Quippe molem dolorum decori accidens dedecus superauit. Lacæna, cum distraheretur, & rogaretur, quid sciret: fida, inquit, esse. Alia captiua, cum ex ea idem requireretur: Domui, inquit, recte præesse. Rogata a quopiam quædam, an frugi futura esset, si ipsam esset mercatus: Etiam, inquit, si mercatus non sis. Alia, cum venundaretur, rogante præcone, quid sciret: Libera, inquit, esse. Ut vero iniunxit ei emptor quædam, quæ libera erant indigna, ait. Poenitebit te, quod eiuscemodi mancipium tibi invideris. Mox mortem sibi ipsa consciiuit.

Mulierum virtutes.

DE virtute mulierum non assentior Clea Thucydidi. Nam ille quidē eam demū, cuius nulla foris vel ad vituperium vel ad laudem fama sit, primam censet esse: putatq; perinde nomen ac corpus oclusum probata mulieris & obseptū esse oportere. Magis scita nobis videt Gorgiæ sententia, non speciem fœminæ debere, sed existimationē vulgo notā esse. Probatissimus aut, vt ego censeo, mos est Romanorum: apud quos ita mulieres vt viri orationibus funebribus pro merito publice celebrant. Itaq; et nos, cum lectissima fœmina defuncta Leontis esset, copiosum statim sermonē tecum, qui consolationē aliquam ex philosophia ductā posset afferre, habuimus. Nunc reliquā, vt flagitasti, huiusce argumenti disputationē, qd eadem virorū & fœminarū virtus sit, dicaui tibi: in qua probatio ex historia petita est omnis: non illam quidem ad aures concinnatā mulcendas: ceterū si ea natura est exempli, vt coniunctā cum persuasionē oblectationē habeat, non abhorret ab inductione adiutrice gratia oratio, neq; erubescit pulcherrimo vinculo, vt ait Euripides, cū Mufis Gratias copulare, quæ ex animi honestate præcipue ad assentiendū inducit. Quid enim, cum eandem artem esse dicimus viros pariter et fœminas pingendī, si eas profamus picturas fœminarum, quas Apelles reliquit, aut Xeuxis, aut Nicomachus, cul pandi ne simus, quasi oblectare potius ac delinire auditorem, quam inducere contentanum: Non arbitror. Quid iam, si artem poeticam aut histrionicam nō aliam virorū quam mulierum esse contendamus: sed Sapphus carmina cum versibus Anacreontis componamus, aut cum Bacidis vaticiniis Sibyllæ fortes: quis hanc docendi rationē, quod lætum & lubentē ad assentiendum adducat auditorem, reprehēdat: Nemo hercle. Atqui nusquam facilius, quatenus fœminæ & viri virtute convenient vel dissideant, cernas quam vitam & facta velut artificiosa opera comparando ac considerando, an in præcipua raritate & virtute eiusdē notæ & formæ Semiramidis magnificentia & Sesostris sit, aut Tanaquilis & regis Seruij prudētia, aut Porciæ & Bruti spiritus, Peleopidæq; & Timocliæ. Quanquam aut discrimina utiq; alia quædam veluti peculiare colores ex natura virtutes ducunt, presentibusq; moribus & temperamentis corporū accommodantur, atq; educationi & rationi viuendī. Siquidem alio modo fortis Achilles, Ajax alio, & prudentia Vlyssis dissimilis Nestoris, neq; ita Cato vt Agestilus iustus, neq; viri amans Irene vt Alcestis, neq; magnanima sicut Olympias Cornelia: nō ideo tamen multas faciemus & diuersas fortitudines, prudentias, & iustitias: dum modo diuersitas, quæ in singulis elucet, de suo modo convenienti nullam abducatur. Ac per uulgata quidem, & quæ ex recepris libris legisti & percepisti, hic omittā: nisi quæ nō, qui rerum publice gestarum & celebratarum conscripserunt historiam, cognitu digna prætermisere. Sed quoniam multa simul & separatim mulieres memoratu digna gesserunt, non incongruum fuerit ea, quæ simul gesta sunt, præmittere.

TROIANÆ.

Plurimæ capta Troia profugit tempestate & nauigandi imperitia ignoto pelago in Italiam delati fuere. cūq; ad Tyberim fluuium ægre tenuissent stationem & portum necessarium, viri q; per agrum vagarentur, vt aliquos exciperent, ex quibus, qua in regione essent, discerēt: mulieribus subit cogitatio, quamcunq; sedem in omni errore & nauigatione hominibus aspirante fortuna esse amplectendam, patriamq; faciendā, cum recipere amissam non valeant. Vnde coitione facta naues vna præeunte, vt aiunt, Roma incenderunt. Quo perpetrato viri se, qui ad mare opem laturi accurrebant, obuiā dederunt. Cūq; in senos timerent, hinc viros, hinc necessarios complexæ osculataq; abunde hac comitate eos placauerunt. Hinc inoleuit mos, qui etiam nunc manet, vt mulieres Romanæ osculo propinquos saluent. Nam cum necessitatem cognoscerent Troiani, simulq; incolarum aduersus se benignitatem & humanitatem experirentur, collaudarunt fœminarum factum, ibiq; vna cum Latinis confedere.

PHOCIDES.

PHOCIDVM factum, quo non aliud à mulieribus gestum memorabilis, nobilem scriptorem tamen non inuenit: ceterum magnis sacris, quæ nostra etiam memoria ad Hyampolium celebrant Phocenses, contestatum est & decretis veteribus: quorum vt cuiusq;

cuiusq; fuerunt, res gestas in Daiphanti vita memorauimus: fœminarum hoc est. Bellum inter Thessalos & Phocenses atrox erat. Phocenses magistratus illorum & tyrannos in ciuitatibus suis vno die vniuersos interfecerant. Thessali flagris ad necem vsq; verberauerant quinquaginta illorum obsides: mox omni nomine excito Thessalorū in fines eorum per Locros irruerunt, decreto proposito, vt omnes puberes interficerentur, impuberes & fœminæ in seruitutem redigerentur. Ibi Daiphantus Bathillij filius, qui tertius in summo magistratu erat, author fuit Phocensibus, vt ipsi Thessalis occurrerent, ac cum eis dimicarent: vxores ac liberos ex tota gente certum in locū cogerent, rogūq; circa extruerent adiuncto præsidio, cui præciperent, si cernerēt rem inclinātam, vt illico materiæ subderent flammam, corporaq; concremarent. Quibus cum reliqui assensu essent, vnus surrexit. Hic par ait esse, vt & mulieres ea comprobarent: sin minus, non tentandum, neq; vim eis adferendam. Re ad fœminas delata ipsæ seorsum concilio habito approbarunt decretum, ac Daiphantum, quod optime consulisset genti, corona donauerunt. Pueros quoq; memorant sua habita per se concione huic decreto subscripsisse. His paratis ad Cleonas Hyampolidis Phocenses victoriam retulerunt. Græci hoc Phocensium decretum desperationem vocarunt. Men se autem Elaphebolione omnium summum festum Hyampoli Dianæ huius victoriæ causa etiam nunc celebrant.

CHIAE.

20 LEUCONIAM Chij hac de causa habitarunt. Vxorē in Chio ducebat nobilis vir. Rex Hippoclus, cum sponsa in rheda adduceretur, quod propinquus sponsi esset, accesserat cum reliquis ad nuptias. Hunc inter pocula & ludos in vehiculum insilierunt, non vt vilius probum inferret, sed quod ludo vteretur apud eos vsitato, necessarii sponsi interfecerunt. Cum autem Chius numinis ira dehincaretur, atq; ora culo iuberentur Hippocli percussores occidi, vniuersi se Hippocli interemisse professi sunt. Omnes igitur deus, si sceleri sese omnes alligassent, excedere oppido iussit. Ita homicidæ, adiutores, & qui aliquo modo approbauerant facinus, multi sane homines & opulenti sedes ceperunt in Leucania, quam Coronai antea occupauerant, ac cum Erythraeis tenebant. Inde bello inter eos & Erythraeos, quorum ea tempestate maxime inter Ionas opes erant, coorto: cum hi infestum exercitum in Leuconiā induxissent, neq; eos illi valeret sustinere, hac conditione deditioem fecerunt: vt cum singulis lænis & tunicis abirent, nec quid asportarent præterea. Hic fœminæ conuictis eos inceserunt, quod medios per hostes amissis armis nudi abituri essent. Quibus iuramentum prætentibus iusserunt, ne arma deponerent, sed dicerent hostibus, viro fortissimam pro læna esse, & clypeum pro tunica. Hoc consilium secuti Chij ferociter cum Erythraeis agere, arma ostentare. Quorum Erythraei perculli audacia, ac nihil contra hincere vel repugnare ausi præclare putabant secum agi, si illi abirent. Ita hi à fœminis ad audendum accensu fuerunt feruati. Non minus eo forte exemplum multis secularis post Chiorum vxores prodidere: quo tempore Philippus Demetrii filius vrbē eorum obsidens fœde ac superbe per præconem pronuciari iussit: si qui serui ad se transfugissent, libertatem se eis & dominas matrimonio daturum: quasi nuptum se eis daturus esset dominorū vxores. Mulieres lacessite atq; exacerbata vna cum seruis, qui etiam id ferebant egre, & socios se præbebant, ad moenia accurrunt, lapides telasq; fugerunt, adhortantur pugnantes & obtestantur. Deniq; propugnando & petendo hostes Philippum reiciunt, nec plane seruus ad eum defecit vllus.

ARGIVAE.

30 Inter res à fœminis communiter gestas nulla nobilior prælio est cum Cleomene ad Argos ab eis commisso Telestilla conciente poetria. Hanc ferunt illustri natam domo, cum valetudinaria esset deos de recipienda sanitate consuluisse: Responso dato; vt Mithas coleret, deæ consilium secuta carminibus se & harmoniæ dedisse: Ita morbo cito leuatam, & ob artem poeticā apud mulieres in honore fuisse. Cum aut Lacedæmoniorū rex Cleomenes multis necatis, non tamen, vt quidam fabulantur, septem millibus septingentis septuaginta septem, infestis signis vrbem peteret: ardor & audacia incessit fœminas atate florentes incredibilis, vt aduersus hostem pro patria ppugnarent. Duce Telestilla arma capiunt, in pinna culisq; stantes muros corona cingunt, attonitis miraculo hostibus. Cleomenem multis amissis repellunt. Alterum regem, vt tradit Socrates, qui iam vrbem inuaserat, tenebatq; Pamphylia cum, Demaratū expellunt. Has

ratione cum conseruata vrbs esset: mulieres, quæ pugnantes ceciderāt, viā Argiua hui mauerunt. Incolumibus concessum, vt virtutis monumentum Marti signum ponerēt. Hoc prælium non nulli septimo die, alij primo mensis, qui nunc quartus est, olim Her mæus fuit apud Argiuos vocatus, factum est. quo tempore festum etiā nunc celebrāt, Hybristica id est probrosa appellant. Induunt tunc foeminas tunicis virilibus & chla mydibus, peplis & calyptis muliebribus viros. Vt aut virorū infrequētia mederent, nō seruis, vt est Herodotus author, sed præstantissimis ex finitimis oppidis in ciuitatē allecīs mulieres elocarunt. Verū cum & hos in cōcubitu viderent contēnere et asper nari vt indignos: lege sanxerunt, vt barbam nupte haberent, quæ cum viris essent concubitura.

PERSIDES.

Cyro, quo duce ab Astyage rege & Medis defecerant Persæ, acie profligato, cū ho stes pene vno agmine cum fugientibus Persis in vrhem irrumperent: occurrerunt eis ante vrhem foemine, nudatisq; pudendis: Quo ruitis, inquit, homines ignauissimi? Neq; enim huc, vnde prodistis, vobis fugæ receptus esse poterit. Hæc species & vox ruborem Persis incussit: qui seipsi increpantes ac conuersi pugnam repetierunt, & hostes fuderunt fugaueruntq;. Vnde authore Cyro lege cautum fuit, cum rex in vrbe iniret, vt singulis mulieribus aureus daretur. Ochum autem ferunt tetrum & sordidif- simum regem deflexisse semper & prætergressum vrhem, vt munere mulieres fraudat. Alexander & bis ingressus est & prægnantibus geminauit donum.

GALLAE.

Galli, priusquam Alpes superassent, & insiderent eam Italia orā, quam nunc tenēt, foeda agitati & acri seditione ad intestinū exarserunt bellum. Hic foemine se inter infe stas acies intulerunt, ac susceptam controversiam tam æquabili diremerunt arbitrio, vt mirifico amicitia vinculo & publice & priuatim omnes conglutinentur. Hinc mos inoleuit, vt pacis & belli cum foeminis consilia inirent. Si quæ cum focis quaestiones inciderent, earum arbitrio has committerent. Atq; in foedere, quod cum Annibale ice runt, hoc inseruerunt caput. Siquid de Carthaginensibus querant Galli, Carthaginen sium in Hispania præfecti & duces disceptant: Sin Carthaginenses de Gallis, Gallorū coniuges.

MELIAE.

MELII, qui asperæ colebant agrū, duce Nymphæo florētis ætatis & formæ insignis viro alias sedes quaerere statuerunt, oraculo admoniti, vt nauigarēt. Vbi aut amitterent vectores suos, ibi confiderent. Forte cum ad Cariā applicuissent, descensione facta na ues tempestate fregerunt. Cares, q; Cryassam colebat, siue sortis eorū miserati, siue me- tuentes ab his vim, ad habitandū eos secum in vitauerunt, ac partē attribuerunt eis agri. Quorū vt animadverterūt breui opes plus satis increuisse, insidiis circūventos in cōvi uio & epulo tollere statuerunt. Virgo forte eius regionis, Caphenæ nomen fuit, Nym- phæum nemine cōscito amabat. Quæ, dum hæc parant, quo Nymphæū seruaret ab exi- tio, consiliū ei ciuū enunciauit. Cum iam eos invitarēt Cryallenses, negauit moris esse Græcis Nymphæus sine vxoribus cōnā inire. Eo intellecto iusserunt Cares, vt adduce- rent secum vxores. Tuac ille, quæ agerent, Meliis aperiens præcepit, vt ipsi in tunicis irent inermes, vxores omnes gladiū sinu regentes assiderēt qualibet viro suo. Media cōnā dato Caribus signo; cum articulū illum Græci intelligerēt, simul omnes foemine sinus suos explicāt. Viri correptis ensibus adorti barbaros obruncāt vniuersos. Inde agrum occupāt, illorūq; everso oppido aliud, q; nouam Cryassam nominauere, cōdunt. Caphæna Nymphæo nupsit, honorēq; ac præmia pro meritis accepit. Operæ precitū est hic foeminarum taciturnitatem admirari & animum: tum quod ne vna quidem tan- to in numero vel metu subacta ignauam se præbuerit.

HETRVS CAE.

Thuscis quibusdam, qui Lemnum & Imbrum occupauerāt, ex foeminis Atticis, quas ex Baurone rapuerant, nati liberi fuerunt: quos Athenienses, quod semibarbari essent, ex insulis illis exegere. Hi cum ad Tanarum se contulissent: vtilem operam bello, qd cum castellanis, Ilotas vocant, gerebant, Lacedæmoniis nauarunt. Hac de causa acce- perunt eos in ciuitatem, connubiāq; cum eis contraxerunt. Quia tamē ad honores nō admittebant neq; in curiā, in suspicionem venerunt, quasi res nouas molirentur, ac sta- tum pararent ciuitatis turbare. Itā comprehensos Lacedæmonij, dum indicia, quibus clare eos convincerent, quarunt, in vinculis custodiebant diligenter. Vinctorū vxores ad carcerem accesserunt, & vt salutare modo et appellare liceret viros, multis & suppli- cibus

eibus precibus obtinuerunt a custodibus. Ingressæ vestes iusserunt illis, vt propere secū commutarent, ac quæ ipso essent, darent sibi: suis aut illi induti velatq; abirent. Atq; ipsæ quidem animum induxerunt omnibus periculis sese obitantes ibi manere. Ita viros circumventi custodes, vel vt mulieres fuissent, emiserunt. Inde illi Taygeta insi- dere, castellanos concire ad defectionem, & in suum agmen recipere. Quare ingenti perculli pauore Lacedæmonij missis caduceatoribus hac lege cum eis foedus fecerūt, vt receptis vxoribus pecuniāq; accepta & nauibus facerent, partōq; alia regione a- gro & vrbe, pro Lacedæmoniorum colonis & propinquis haberent. Hæc Pelasgi du- cibus egerunt Polli, Adelpho, & Crataide. Hi partim in Melo substituerunt. Maxima pars ex oraculi præcepto Polli adherentes in Cretā delati sunt. Nam fortē acceperāt, cum deam & anchorā perdidissent, vt eum finem facerent erroris, ibiq; vrhem conde- rent. Dum stationem ad locū, qui Chersonesus dicit, habet: panicus terror eos incessit nocte. Itaq; trepidi sine vilo ordine naues repetunt, relicto in terra signo Diang, quod a maioribus in Lemnū ex Baurone delatū, inde quo cunq; secum circūferebant. Hoc, postq; resedit tumultus, inter nauigandū desiderauerūt, simulq; deesse anchorā Pollis dentem animadvertisit (Verisimile namq; est, dum vi anchoram fundo lapidofo mo- liuntur, reuulsam eos non animadvertisse vncum dentem fuisse) Apollinis oraculo fa- tus eventum respondisse, signū dat, vt redirent. Inde regionē illam occupat: ac postq; multis præliis ire cōtra aufos fudit, Lyciū colit, subigitq; vrbes alias multas. Vnde eos materno genere Atheniēsis opinio est cōiunctos esse, et Lacedæmoniorū colonos.

LYCIAE.

Quod in Lycia gestum dicitur, quamvis fabulosum sit, est fama tamen aliqua ibi celebratum. Amisodarus, vt aiunt, quem Isaram appellāt Lycij, ex Lyciorum colonia apud Zeliā piraticam exercebat. Classi præerat magnus quidem bello vir, ac crude- lis saeuīq; Chimarrhus. Naui, qua vehebatur, signū ex prora leo, draco ex puppi erat. Multas Lyciis clades inferebat, vt infestum nauigantibus esset mare, deserereq; oppi- da maritima cultores cogentur. Quem cum Bellerophonem fugientem Pegaso cō- secutus interemisset, insuper eiecisset Amazonas, nullus ei habitus est honos, sed fuit ingrātissimus aduersus eum Iobates. Quare mare ingressus Neptunum, vt sterilem illi & infrugiferum agrum faceret, est precatus. Ita imprecatus abiit Bellerophonem. Flu- ctus vero inflati agrum inundarunt, sequēsq; tumidū mare & super campos effusum triste edidit spectaculum. Cum virorum preces apud Bellerophonē, vt fluctum siste- ret, nihil valeret: obtulerunt se ei scillis tunicis mulieres. Quarum verēcundia rece- dente illo vndas simul ferunt se recepisse. Alij, quo colorem aliquem conciliant fabu- læ, non imprecationibus inductum ab eo pelagus, sed fuisse pinguiſsimos campos æ- quore demissiores, cui pro obice obiectum in littore aggerem Bellerophonem aut intercidisse. Ita vi irrumperis sali agrum coopertum. Virorum preces nihil apud eū momenti habuisse, molliuisse sui veneratione mulieres magno coetu circūfusas eius i- ram. Sunt, qui fabulosam Chimæram montem ferant esse soli obiectū, ac reflexus red- dere & ardores in monte graues torridosq;, quorū afflatu marcescere per arua fruges. Re Bellerophonē animaduersa, qua parte rupes mollissima erat, & solis ardorē retor- quebat, abscondisse. Lyciorum offensum ingratitude, cum se conuertisset ad sumendā de eis vindictā, mitigatum a foeminis fuisse. Propior fidem causa est, quā tertio de He- raclea libro tradidit Nymphis. Bellerophonem, cum nullam ei gratiā, quod aprū in eorū sinibus infestum animantibus & frugibus occidisset, referrēt Xanthij, dira apud Neptunū Xanthiis imprecatū esse, falsūq; humorē extemplo totum eorum agrum exudasse. Vnde cum reddita terra esset amara, sterilem factum, donec foeminarum ho- noris causa deprecantium Neptuni iram placasset precibus. Quare lege apud Xan- thios cautum fuit, ne a patre, sed a matre nomina sortirentur.

SALMANTIDES.

ANNIBALI Barchino prius, quam arma Romanis moueret, amplam Hispaniæ vrhem Salmanticam oppugnanti ciues primum trepidi imperata se facturos polliciti sunt, Annibalq; duros trecenta talenta argenti & trecentos obsides. Remissa mox oppugnatione nō steterunt poenitentia ducti promissis. Ita reducto ad vrbe exercitū milites cōcessa eis omnis præda ad muros adoriendos cohortatus est. Tū barbari exa- nimes pepigerunt, vt ingenui cum singulis vestib. excederent, armis, pecunia, manci- piis, & vrbe relicta. Hic foemina hostes rata singulos viros, cum exirent, excussuros

& ipsas neglecturos, abditis intra vestem gladiis vna cum viris excessere. Omnibus egressis Annibal praesidium relinquens Masæfulorum asseruabat eos in suburbio. Caeteri milites tumultuarie irumpentes urbem diripuerunt. Masæfuli cum multa agi ferrique cernerent, non ultra continuerunt se, sed relicta statione irarum pleni recesserunt, ut partem praedae ferrent. Ibi mulieres sublato clamore enses viris dant. Quaedam etiam ipsae praesidium aggrediuntur. Vna Hannoni interpreti eripiens hastam ipsum ferit, cum esset thorace armatus. Reliquis partim fulis partim fugatis, vno agmine cum foeminis viri eruperunt. Quos re cognita Annibal persecutus corripuit aliquot moratores. Reliqui per montes fuga in praesenti elapsi sunt. Post legatis supplicibus missis sunt in urbem ab eo reducti: nec fuit id modo eis impune, sed & benignè culti fuerunt.

MILESIAE.

VIRGINES apud Milesios quondam animi motus corripuit ex causa nescio qua oculta dirus et horrendus. Insectum aerem opinabantur, qui dementaret animum, mente eas mouisse, atque ad insaniam redegit. Omnes enim subitum mortis desiderium, & impetus ad suspendium vesanus incessit. Multae clam laqueo vitam finierunt, nec quicquam eas parentum monita mouebant vel lachrymae, nec preces necessariorum: neque cura vlla aut cautione ita illae obseruari valebant, quin consciscerent sibi mortem: videbaturque malum ad deos referendum auctores, neque ei occurri ope vlla humana posse: quovis ex viri prudentis sententia decretum fuit, ut si qua se ipsa stragulaissent, medio foro nudae efferrentur. Id promulgatum non deterruit tantum, sed etiam plane ardorem omnem ademit virginibus manus sibi adferendi. Magnam sane bonae indolis & virtutis fugere probum specimen est: ac cum ad rerum omnium horridissima imperterrita essent morte & dolorem, turpitudinis non tulisse opinionem, nec deposita vita labem sustinuisse.

CIAE.

MOREM habebant Ciorum virgines, ut vno coetu ad publica sacra profectae, ibi inter se diem traderent. Spectabant proci ludentes & choreas ducetes. Sub vesperum domum ad vnamquamque invicem ibant, parentibusque & fratribus mutuo ministrabant, ut lauerent etiam eorum pedes. Saepè vna plures amabant, eratque tam castus & legitimus amor, ut cum desponsa vni puella esset, amorem statim deponeret reliqui. Caput castitatis muliebris sit, quod neque adulterium apud eos neque stuprum non intercedentibus nuptiis vllum septingentos annos memoria relatum sit fuisse auditum.

PHOCIDES.

PHOCENSIVM tyrannus, qui Delphos occupauerat, cum bellum Thebani, quod vocauerunt sacrum, intulissent: mulieres Bacchas, quas Thyadas appellat, furore percitatae & errantes nocte ingressae sunt omnibus ignorantibus Amphissiam. Ibi in foro, quod essent lassae, nondum recepta mente humi stratis corporibus sopitae passim procubuerunt. Foeminae Amphissinae verentes, quod foederata ciuitas Phocensibus esset, ac multi milites adessent tyrannorum, ne afficerentur contumelia thyades, in forum omnes concurrerunt, ac tacitae vndique circumstantes, dormientes non interpellarunt. Postquam euigilauerunt, altarum aliae susceperunt curam, cibumque eis obtulerunt: denique permittentibus viris ad fines usque profectae in tutum has deduxerunt.

VALERIA & CLOELIA.

Tarquinius Superbum, qui Romae regnavit à Romulo septimus, stuprum oblatum Lucretiae eiusque virtus nobili viro nupte & propinqua regibus cognatione urbe exegit. Vim ei vnus ex Tarquinij filiis hospitio exceptus intulit. Quae ut iniuriam amicis & necessariis indicavit, se ipsa extemplo confodit. Pulsus regno Tarquinij varia ad recuperandum imperium mouit bella. Postremo Tuscorum regem Porfenam, ut adiretur, Romam cum ingenti exercitu, impulit. Romani simul & bello pressi & fame, cum Porfenam audirent non bello solum, sed iustitia etiam & integritate clarum esse, controversique cum Tarquinio capere eum arbitrum volebant. Id abnuuit Tarquinus, nec Porfenam, si societatem parum coleret constanter, aequum iudicem ostendit fore. Ita eo Porfena omisso, hoc studebat, ut amicus Romanorum discederet, agro, quem Thuscis ademerant, & captiuis receptis. In hac obsidibus acceptis decem pueris & totidem puellis, inter quas Publicolae consulis filia Valeria erat, quavis pactis nondum impletis omnem apparatus belli dissoluit. Puellae ad fluuium paulo longiore a castris spacio descenderunt sicut loturae. Earum vna nomine Cloelia adhortante tunicis circum capita religatis coniecerunt se in rapidos fluctus, praetereaque gurgites continua serie magno labore

10

20

30

40

50

ægre

ægre tranaverunt. Alij Cloeliam memorant equo, qui ad manum erat, insidentem sensim transisse, ac munere fuisse functam ducis, natates cohortantem & adiuantem. Quo argumento hi ducantur, dicam paulo post. Cum incolumes cernerent Romani: virtute & robur animi earum laudauerunt, non probauerunt reditum, nec vinci se fide ab vno viro sustinuerunt, datisque ducibus remiserunt puellas. Quibus, cum amnem traiecissent, posuit insidias Tarquinus, virginisque pene circumvenit. Ibi filia Publicolae consulis Valeria tribus comitata seruis in castra Porfenae profugit. Reliquas raptim succurreres Porfenae filius Aruns eripuit hostibus. His in conspectu positus iussit profiteri Porfena, quae dux & consilij author fuisset. Vbi caeterae Cloelie timentes steterunt tacite, ipsam se Cloeliam professam admiratus Porfena equum insigniter ornatum adduci iussit: quem cum Cloelia donasset, omnes comiter & humaniter remisit. Hoc signo contendunt plerique Cloeliam equo amnem transmisisse. Id negant alij, sed audaciam puellae & animum supra sexum miratum, dono eam, quod tribui viro bellicoso decet, honorasse. Posita fuit via, quam sacram vocant, equestris statua huic puellae, quam hi Cloeliam, illi Valeriam referunt fuisse.

MICCA & MEGISTO.

ARISTOTIMVS, qui tyrannidem apud Elios invaserat, opibus stabat regis Antigoni, sed potentia immodice & impotenter utebatur. Erat hic sua sponte ferus, & coluiviei barbarorum, quos stipatores habebat dominatus & corporis, praeter metu obnoxius multas eorum in ciues contumelias & foeda facinora dissimulabat: cuiusmodi iniuria illa illata Philodemo fuit. Huic filia erat excellenti forma Micca nomine. Ea quidam militum extraneorum ductor, Leucio nomen fuit, per contumeliam magis quam per amorem stuprare tentabat. Cum accerseret per nuncium virginem: parentes, qui parentem videbant necessitati, ut iret, iusserunt. Puella praecleari animi & celsi complexa genitorem ac demissis verbis precabunda, ut ipsam potius permitteret iugulari, orabat, quam stuprum per dedecus & nefas inferri. Mora intercedente cum libidine flagraret Leucius, vino grauis iraque percitus ex convitio ipse evolauit. Miccam reperiens caput in gremio parentis tenentem se iussit sequi. Non obtemperantem tunica dilacerata nudam verberavit. Illa nulla edita voce ferebat fortiter dolorem. Parentes cum precibus et lachrymis nihil proficerent, ad deorum & hominum fidem implorandam se converterunt, foedum & indignum facinus sibi offerri querentes. Barbarus bile & vino totus in furorem versus ita facientem puellam atque in sinu patris os tenentem iugulavit. Neque hoc quidem flexit tyrannum: imo multos interemit, plures exterminavit. Octingenti exules ad Aetolos profugisse feruntur. Hi orarunt, ut uxores sibi et liberos concederet tyrannus. Ille paulo post per praconem pronunciauit, permittere se foeminis, quae cumque vellent, viros sequi, & quantum ex rebus muliebribus liberet, asportare. Animadvertens fuisse omnibus id decretum gratum (amplius sexcentae erant) stata die iussit vno agmine abire, vel ut in tutum eas ipse deducturus esset. Constituta die foeminae, cum res suas convassent, & paruos liberos partim vlnis ferrent, partim imposuissent plaustris, ad portam se mutuo expectantes convenerunt. Ibi repente ingens manus subito advolat tyranni satellitum: ne loco se moueant, procul conclamant. Vbi prope accesserunt, mulieres redire iubent, vehicula & plaustra evertunt, & in ipsas impellunt, perque medias crudeliter agunt. Non sequi, non manere permittunt, neque infantibus. opere ferre pereuntibusque partim plaustris excussi, partim obruti interibant: sed clamore & verberibus sese mutuo obterentes impellunt, donec in carcerem coniecerunt cunctas, pecuniamque ad Aristotimum deportant. Ferebant haec Elia acerbe. Sacerdotes Liberi patris, quas Sedecim appellat, cum velamentis supplicum & dei coronis Aristotimo in foro occurrunt. Stipatoribus earum reuerentia via decedentibus primum stabat tacitae, ac velamenta supplicum cum religiose porrigebat. Ut intercedere eas pro mulieribus atque iram deprecari cognouit, magno clamore inuectus in satellites, quod has admisissent, iussit hinc impellendo hinc verberando eas exigi foro. Insuper singulas binis talentis mulctavit. Secundum haec Hellanicus, quod aetate provecata foret ac duobus orbus filiis, nihilque ab eo metueret tyrannus, contemptus ab hoc coniurationem in eum parat. Exules ex Aetolia profecti Amymonem occupant, idoneam in ea regione belli mouendi sedem, qua plerisque, qui Elia de profugebant, excipiebant ciues. Quae timens Aristotimus, adit mulieres, ac metu potius quam benevolentia existimans effecturum se, imperat, ut per nuncios scribant ad viros, praesidio excedant. Si recusent, denunciat prius contumelia suggillatas post liberos interfectos se omnes necaturum. Plerique diu virginti, & an morem gesturae essent,

10

20

30

40

50

expromere iubenti nihil responderunt: sed tacito & blando inter se nutu pacifcebantur, ut forti essent animo, minasque contemnerent. Timoleontis vxor Megisto, quae & viri dignitate & sua virtute principem locum inter eas obtinebat, non est assurgere dignata, nec permisit alias. Ea sedens respondit tyranno. Tu si mentem haberes, de virtus non ageres cum vxoribus, sed ad illos, qui in nos ius habent, misisses meliorem excogitato consilio, quam quo nos circumvenisti. Si vero, quod hos tibi diffidas fidem habituros, per nos eis statuis imponere: noli sperare iterum fucum te nobis facturum. Neque illi tam sint amentes, ut infantibus & foeminis parcendo patriae libertatem prodant. Neque nostri amittendi, quibus ne nunc quidem fruuntur, tanta illis iactura sit, quantum fructus ciues abs tua immanitate & contumelia vindicasse. Haec cum illa diceret, impar ira Aristotimus, filium eius arripit eadem sub eius oculis intentans imperauit. Quem dum ministri in coetu reliquorum ludentium & colluctantium querunt, mater eum nomine compellans: Huc ades, inquit, fili: prius hac tetra tyrannide, quam sentias & intelligas, liberare. Mihi certe indigna oppressum seruitute acerbis est aspicere quam expirantem. Hic Aristotimo iritato eamque stricto ferro petente quidam eius familiaris, Cyloni nomen fuit, quem fidum sibi putabat, cum odisset ille tyrannum, essetque in Hellanici coniuratione, intercessit ardoremque eius precibus repressit, admonuitque turpe id esse ac muliebrem, atque a principe viro, qui in magnis rebus versatus esset, alienum. Ita vix sui compos factus Aristotimus discessit. Fit inde ei magnum prodigium. Cubabat cum vxore meridie. Dum paratur coena, aquila in aere volitans circumagebat se supra edes, mox velut de industria & ad destinatum ingentem lapidem in illam partem tecti, ubi cubiculum erat, in quo quiescebat Aristotimus, demisit. Cum magnus fragor ex alto, & foris fremitus alitem videntium editus esset, percussus audito ostento, vate, quo semper in foro utebatur, accessit: eum, quid portendat attonitus consulit. Vates hominem confirmat. Iouem demonstrat eum excitare & opem ferre. At ciuibus, quibus fidem habebat, vindictam denunciat tantum non supra caput suspensam imminere tyranno. Quare Hellanico visum est non extraherem, sed postero die aggredi. Nocte insequente in somno visus est Hellanico alter filiorum defunctorum assistens ipsum affari. Quid hoc rei est pater, nunc somno indulges, cum cras huius vrbis praetor sis futurus? Hoc ostento is corroboratus accendit ceteros. Aristotimus nuncio accepto Craterum magna cum manu suppetias ferentem castra in Olympia metatum esse, tantum animi sumpsit, ut sine stipatoribus cum Cylone in forum prodiret. Ut vidit opportunitatem Hellanicus: signo, quod ei cum illis conuenerat, qui hominem aggressuri erant, omisso clara voce atque ambabus manibus sublatis exclamat. Quid cessatis viri fortes? Praeclarum theatrum est in media patria decertare. Mox Cylon stricto gladio princeps quendam ex Aristotimi asseclis ferit. Cum Thrasybulus & Lampis infestis se in eum inferrent, occupauit Aristotimus in delubrum Iouis confugere. Ibi eum opprimunt, cadaver in forum abiciunt, ciues vocant ad libertatem. Nec seigniores iis plerisque foeminae fuerunt. Ex templo gratulabundae magno cum plausu in publicum coniciunt se, ac circumfusae viris laureas & coronas imponunt. Exin multitudine in tyranni aedes irrumpente, vxor obserato cubiculo vitam laqueo finiuit. Duae habebat is filias virgines eximia venustate iam adultas. Has correptas in publicum extrahabant prorsus interempturi, sed ante contumelia & probro eas afficere delibatum habebant. Quibus Megisto cum ceteris occurrentes, indignam rem perpetrare eos exclamat: si cum populus esse vellent, immanitatem hanc conciperent, & petulantiam tyrannorum sectarentur. Suspiciebat populus mulieris corripientis & ad lachrymas effusae dignitatem. Ita contumelia statuerunt abstinere & puellis mortis relinquere arbitrium. Igitur postquam intro reductis, ut confestim necem sibi consciscerent, edixerunt: natu maior Myro cingulum dissoluit, factoque laqueo sororem complexa hortabatur, ut attenderet, & quod se facientem videret, sequeretur: Ne abiecte, inquit, & praeter nostram dignitatem, vitam deponamus. Hic cum rogaret iunior, hanc ut sibi faceret gratiam, quo mori prior posset, cingulumque retineret: Nihil vnquam, inquit tibi denegavi aliud petenti, & hoc quoque accipe munus. Equidem letho acerbius sustinebo & perferam, quod te visura sim charissima soror ante expirantem: simulque ipsa, quemadmodum collo laqueum aptaret, docet. Quam ut animam conspicit eam exhalasse, deponit eam operitque. Haec inde Megisto precatur, ut curet sedulo, ne ubi mortua sit, inhoneste abiciatur: ut nemo adesset tam durus vel infestus tyranno, cui lachrymae

mae non erumperet, & quem generosi animi non misereret puellarum. Haec exempla ex infinitis, quae mulieres communi animo designarunt, sufficiant. Singularum virtutes, prout se offerent, confuse hinc describemus: neque hanc commentationem arbitramur temporis seriem desiderare.

PIERIA.

Quidam Iones aduenae Mileti seditione aduersus Nelei filios mota, illinc Miumta petierunt. Ibi sedibus positus multum vexabantur a Milesiis, qui eos, quod ab ipsis defecissent, bello persequerentur. Non fuit adeo tamen inexpiabile bellum, quin haberent mutua quaedam commercia: sed certis feriis Miletum mulieres Miumte cominebant. Pythes nobilis inter eos vir coniugem habebat Iapegiam ac Pieriam filiam. Cum instaret apud Milefos festus dies ac sacra Dianae, quae Neleida vocant, vxorem cum filia misit petiti, ut ad solenne ire eis liceret. Inter Nelei filios maximae opes erant Phrygij. Hic Pieriae captus amore, quare deuincere posset eius animum, rationem inibat. Illa suggestit: si effeceris, ut saepius huc multis comitatae veniendi mihi copia sit. Phrygius considerans amicitiam & pacem ab ea ciuibus posci, bellum sedauit. Vnde celebrata fuit & honorata vtraque in ciuitate Pieria. Ac Milesiarum foeminae etiam nunc, ut ita amentur, quomodo a Phrygio Pieria, vota faciunt.

POLYCRITA.

Bellum Naxij & Mileij Neerae causa vxoris Hypsicreontis Mileij gerebant. Haec enim amore capta Promedontis Naxij nauigantem est secuta. Hospes ille Hypsicreontis erat, & cum amante Neera consuetudinem habuerat: quam a viro metuentem asportauit in Naxum, supplicemque apud Vestam collocauit. Quam cum Naxij in gratiam Promedontis, religionis tamen specie non dederent, ad arma itum est. Socios Mileij hoc bello cum multos alios, tum acerrimos inter Ionas Erythraeos habuerunt. Diuturnum fuit bellum & calamitosum. Post ut foeminae scelere conflatum fuerat, ita virtute fuit sopitum. Diognetus Erythraeorum praetor, cum arcem, quae eius fidei concredita erat, oppositam Naxiorum oppido teneret natura & opere munitam, magnam praedam abegerat Naxiis, foeminasque ingenuas & puellas ceperat. Vnam ex iis amabat Polycritam, eamque non pro captiua, sed pro vxore habebat. In expeditione cum solenne Milesiis superuenisset, omnibus ad pocula & epulas conuersis, rogauit Diognetum Polycrita, liceret ne partem belliarum mittere fratribus. Annuente eo & iubente, libellum plumbeum placentae includit, mandatque per nuncium fratribus, quae misisset, ea ut ipsi per se commederent. Qui cum plumbum reperissent, & scripturam legisissent Polycritam, quae mandabat, ut ea nocte adorirentur hostes: neglecta ut infesto inter vino grauatosa omnia esse: res ad duces referunt, excitantque, se ut sequerentur. Capto praesidio multisque caesis Diognetum sibi a ciuibus Polycrita condonari postulauit, seruauique incolumem. Illa, cum ad portam ei ciues obuiam processissent, ingenti gratulatione & coronis exciperent celebrarentque: non ferens gaudij magnitudinem, ibi ad portam moribunda coecidit, quo loco humata est. Vocatur sepulchrum inuidi, quod inuida quadam sorte non licuerit Polycritae frui illis honoribus. Ita Naxiorum scriptores tradunt. Aristoteles refert non captam Polycritam, sed forte conspectam captam amore Diognetum, omniaque dare & facere pollicitam. Illam promississe iuram se ad ipsum, si vnquam rem sibi concederet, in qua, ait ille philosophus, ab Diogneto iuramentum postulauit. Quo exacto Delium, id praesidio nomen fuit, sibi tradi poposcit, aliter negabat se illum admisuram. Ille tum libidine adductus tum sacramento cessit & tradidit Polycritae praesidium, illa ciuibus. Itarursus pares facti, quibus voluerunt conditionibus pacem cum Milesiis pepigere.

LAMPSCA.

DE Codridarum familia fratres in Phocaea gemini fuerunt Phobus & Blepsus. Ex his Phobus relictis Leucadibus rupibus ipse mare princeps ingressus est: ut Lampscenus Charon memoriae prodidit. Hic cum potens & in dignatione esset regia, in Parium negotiorum suorum priuatorum causa traiecit. Amintia ei & ius hospitij cum Mandrone apud Bebrycas regnante, quos vocant Pityoessenos, intercessit: opemque eis aduersus accolas, qui eos infestabant, tulit ac socia arma iunxit. Madron cum alia mirifica comitate Phobum profecutus abeunt est, tum in partem agri & vrbis, si adducere incolas Phocensis vellet, & constituere domiciliu Pityo esse, vocauit. Ille ciues eo impulit, fratremque cum incolis misit. Non sefellit eorum expectationem Mandron. Sed dum opimas manubias praedaeque a vicinis barbaris agunt, inuidiam primum mouent, deinde & in

suspicionē veniunt Bebrycibus. Qui cum hos cuperent perditos, Mandronem non potuerunt probum virum & æquum Græcis in sententiam suam adducere. Absente igitur illo tollere dolo Phocenses parabant. Mandronis filia virgo Lampfaca insidias odorata est. Ea primum cœpit amicos & necessarios deterrere, atq; ob oculos ponere, quam fœdū facinus & nefarium cōciperent, qui bene meritos & socios, nūc etiam ciues interimerēt. Vt nihil proficit, Græcis clam detegit consiliū, monetq; vt caueāt. Hi sacra quædā & epulum apparāt, inuitantq; Pityoessenos in suburbium. Ipsi bipartito hinc muros occupant, hinc ciues trucidant. Ita potiti oppido Mandronē ad rēp. vna capessendā accersunt. Lampfacā magnifice efferunt ex imbecilla valetudine defunctam, urbemq; ipsius nomine appellant Lampfacum. Verū metuens suspicionem 10 Mandron proditiōnis habitare non sustinuit apud eos: sed liberos interemptorum et coniuges, vt permitterent sibi, postulauit: quos ad eum nulla vlli illata iniuria prompte miserunt. Lampfacā memoriā primum coluerūt inter heroidas, deinde sacra ei velut deæ publico decreto, quæ etiam nunc manent solennia, constituerunt.

ARETAPHILA.

ARETAPHILAE Cyrenææ vetus memoria non est, sed fuit Mithridatis tempore: cuius virtus & factū herodū comparandū exemplis extitit. Filia fuit Aeglatoris, Phedini vxor illustriū virorū. Eximia specie fuit & cordata habita, nec reip. gubernā de rudis. Nobilitauit eā publica patriæ fortuna. Nicocrates enim oppressis tyrannide 20 Cyrenæis cū alios multos interemit, tū sacerdote Apollinis sua interfecto manu Menalippo inuasit sacerdotiū. Adhæc Aretaphilæ virū Phedimū necauit, quam sibi matrimonio iunxit inuitā. Supra sexcenta alia scelera custodes ad portas disposuit, qui exanima corpora, quæ efferebantur, ne quis ciuis pro mortuo clā exportaretur, enibus pungendo & cauteria imprimendo suggillabāt. Erant etiā Aretaphilæ domestica calamitates, et si apud virū amantē plurimū posset, acerbæ. Aretaphilæ enim obnoxius, huic tractabilis vni erat, immanis alio qui & ferus. Verum patria eā indigne oppressa magis torquebat. Nam cædes aliæ super alias cumulabātur ciuium, nec spes vlla melior apparebat. Exules enim inopes plate & metu suspensū dissipati erant. Vnam igitur spem Aretaphila reip. seipsam proposuit, præclarū & memorabile exemplū æmulans Thebes Pherææ. Sed cum fidis & familiaribus, quales illi fortuna cōci- 30 liauerat, deficeretur, veneno tollere statuit virū. Dum id struit & parat, dum multorū experitur efficaciam, detecta & delata fuit. Cum indiciis premeretur: Nicocratis mater Calbia truculento mulier ingenio & implacabili, extemplo Aretaphilam probris afficiendā & de medio censuit tollendam. Iram Nicocratis amor morabat & molliebat. Præfens autē Aretaphilæ animus, qui ab obiectis criminibus seipsa purgabat, specie aliā quā facto ipsius prætextit. Sed cum manifeste teneretur, atq; apparatus medicamentū videret non admittere inficiationem, medicamentū, confessa est parasse quidē, ceterū non noxiū. Ego vero, inquit, in magnarū rerum vir periculū vocor tua de me opinio- nis & opum, quibus per indulgentiā tuam fruor: ob quas apud multas improbas mu- 40 lieres vocor in inuidiam, harū verita pharmaca & insidias in animū induxi remediū contra moliri, stultum fortasse ac muliebre, nō capitale tamen: nisi tibi probabitur iudici ob amatoria veneficia & præstigijs de muliere, quæ plus quam tu velis, diligi cupiat, supplicii sumendum. Hanc excusationem cum Aretaphila adduxisset, decreuit tormenta Nicocrates adhibere. Calbia quæstioni immota & rigida astante eā examinavit, quæ tanto in periculo inuictā se præstitit: donec & Calbiam satietas inuitam cepit. Nicocrates, cum ei esset satisfactum, hanc noxa soluit, pœnitentiāq; ductus, quod eam torfisset, non longo interposito intervallo rediit amore compulsus ad priorem consuetudinem, iterumq; cum ea concubuit honoribus & blanditijs benevolentiam etiam reconcilians. Illa enim uero vinci beneficentia, quæ equuleum superauerat & cruciatus, non valuit: sed copulata cum honesti studio peruicacia, alia via eum est ag- 50 gressa. Filiam habebat iam nubilem & forma honesta. Hanc obiecit tyranni fratri escā iuueni voluptatum illecebris opportuno. Vulgatum est præstigijs Aretaphilam & medicamentis vsam in hac puella adolescentis, cui Leandro nomen fuit, mentē occupasse & turbasse. Postquā irretitus præcibus à fratre nuptias impetrauit, hinc edocta à matre puella obrepit ei persuasitq; vt ciuitatē in libertatē vindicaret. Nā ne ipsum quidē, sub tyrāno qui viueret, liberū esse, neq; in ipsius esse potestate vel nuptias conciliare vel retinere: Hinc amici in Aretaphilæ gratiā semper materiā aliquam ei aduersus fratrem

fratrem præbebant querelarum & suspicionum. Vt vero idem cupere & moliri Aretaphilam animaduertit: suscipit rem, ac serus, quem induxerat, opera Nicocratem interficit. Deinceps Aretaphilæ salutem dixit, ostenditq; fratrem interimere non tyrannum voluisse. Quippe impotenter & stolidè imperabat: aliquo tamen in honore apud eum & autoritate erat Aretaphila. Neq; enim ei illa reluctabatur aperte vel obnitebatur: sed occulte rem instruebat. Primum bello Africano eum implicuit summisso dynaste quodā Anabo, qui agrum popularetur, urbemq; infesto exercitu peteret. Deinde amicos & duces apud Leandrum insectabatur, quod abhorrerent à bello, pacemq; & quietem preferrent: quam etiam res ipsius desiderare & tyrannidem: si quidem dominatum suum in ciues esse stabilem vellet. Se arbitram interpretemq; offert pacis cōciliandæ: ac prius quam re non integra bellum incrudefceret, ad colloquiū eius, si iuberet, Anabum adducturam. Assentiente Leandro prius ipsa cum Afrō in sermonem venit. Postulat, vt in congressu comprehendat tyrannum. In id ingentia præmia & pecuniam ostendit. Quod cum suscepisset Afer, cunctabatur Leander primum, post veritus Aretaphilam, quæ comitem se offerebat, inermis & incustoditus perrexit. Vt prope fuit, & in conspectu habuit Anabum, rursus fluctuans animo satellites operiri volebat. Aretaphila præfens nunc confirmando hominem, nunc castigando, denique cum res extraheretur, manu protrahendo perquam ferociter & constanter, adduxit hunc ad barbarum, illiq; tradidit. Mox manus ei iniecerunt, prehenderuntq; ac vincitū 20 barbari custodierunt, dum Aretaphilæ amici ac reliqui ciues cum pecuniā adessent. Nam re audita plærique exciti ab illa excurrerunt. Quam vbi conspexerunt, tyranni odium eis pene excidit, ac perfectorum putauerunt de illo supplicium sumere. Primum officium duxerunt & fructum libertatis, vt illam gratulabundi & lachrymabundi tanquam ad dei statum procumbentes salutarent. Alijs super alios confluentibus vix fero Leandrum adducentes in urbem regressi sunt. Postquam Aretaphilam honoribus & laudibus cumularunt, tandem ad tyrannos conuersi Calbiam viam cremauerunt, Leandrum culeo infutum submerferunt. Decreuerūt etiam, vt vna cum optimatibus Aretaphila magistratus capesseret, & reimp. gereret. Ceterum illa, postquam variam fabulā & multiplicem vsq; ad coronæ collationem egit, vt vidit reddita libertati 30 ciuitatem, ilico inclusit se gynæcio, texendoq; reliquam vitam cum necessarijs & familiaribus omni ambitione reiecta traduxit quietam.

C A M M A.

Inter Gallogræcorum regulos amplissimarum familiarū & propinquæ cognationis erant Sinatus & Sinorix. Sinatus vxorem virginem duxit (Camma nomen fuit) forma & ætate florentem, clariorem tamen virtute. Non solum enim casta fuit & viri amans, verum cordata etiam, magnanimaq; & quod placida esset atq; comis, ciuibus maiorem in modum chara. Magis conspicuam fecit sacerdotium Dianæ, quam præcipue Gallogræci veneratur, cultusq; eius in pompis & sacris magnificus. Huius amore Sinorix inflammatus, cum neq; pellicere eam neq; vim facere incolumi posset viro, ad 40 fœdum facinus animū adiecit. Sinatum per dolum interimit, breuicq; post nuptias ambit Camma. Ea in templo commorabatur: nec demisso vel abiecto animo casum, sed prudenter ferēs, opportunitatem expectabat vlciscendi Sinorigis scelus. Ille summis precibus agebat: nec facultas ei deerat sua verba colorandi: quod alias excelleret Sinato, neq; vlla alia malevolentia, quā Cammæ amore illum sustulisset. Mulier id primum negare non præfracte, pedetentim deinde videri labascere. Si quidem necessarij quocq; & amici id miscendo precibus minas vrgebant viri potentissimi obseruantia & gratia Sinorigis. Tandem annuit, illumq; ad se accersit, vel vt coram dea iniri sponsalia & dari fidem cuperet. Venientem comiter excipit adducitq; ad aram, tum ex patera libat, ac partem ipsa bibit, reliquum illi porrigit. Mulsam veneno temperatum. Quem 50 vt conspexit hauisse, signo lætitiæ magno plausu edito, ante aram se proiciens: Terestor, inquit, sanctissima dea huius me diei causa superesse post Sinati fata voluisse, neq; interea quicquam mihi in vita lætum fuisse præter spem vltionis, quam consecuta defecdo ad virum meum. Tibi vero homo sceleratissime pro lecto geniali & nuptijs tumulum propinqui parent. Quo audito Gallus sentiens iam vim & motum in corpore veneni conscendit vehiculum, vt succussu & motione agitaret corpus. Mox eo relicto ingressus læticam sub vesperam animā egit. Camma fuit illa nocte superstes: post allato illius excessu, hilari ac læto animo vitam cum morte commutauit.

STRATONICE.

STRATONICEN præterea Deiotari coniugem & Chiomaram Ortiagontis Gallogræcia memorabiles fœminas dedit. Stratonicæ cum cupere scire maritum liberos regni successores, & infœcunda ipsa esset, impulsit eum, vt ex alia muliere gigneret, & sibi permitteret subire partum. Deiotarus consilium mulieris miratus, eius arbitrio rem permisit. Illa puellam inter captiuas insigni specie Electram nomine parauit cœci liauitq; Deiotaro, ac prognatos ex ea filios pro suis pie & splendide eduxit.

CHIOMARA.

Qua tempestate Romanorum dux Cn. Manlius in Asia fudit Gallogræcos, Chiomara Ortiagontis coniunx forte inter reliquas fœminas capta fuit. Ordinum ductor, qui eam ceperat, fortuna vsus militari animo stuprum ei obtulit. Hic cum & libidinis & avaritiæ projecta esset atq; impotentis, cupiditate tamē pecuniæ victus magno auri pondere pactus est de muliere liberanda, quam ad certum locum duxit, precio accepto eam dimissurus. Gallogræcis flumen, quod eos dirimebat, transierunt, auroq; tradito Chiomaram acceperunt: illa vni innuit, vt amplexantem se & osculantem Romanum feriret. Qui cum parens caput eius præcidisset, sublatum ipsa sinu illud inuoluit aufugitq;. Vt ad virum venit, caput ante pedes eius abiecit. Qui cum mirabundus diceret: Præclara res mulier fides est: Sane quidem, inquit: sed præclarius vnum tantum qui copiam mei habuerit, viuere. Polybius scribit, cum Sardibus cum ea collo cutus esset, grauitatem se & prudentiam mulieris miratum.

Mulier quadam Pergamensis.

Iam aliud quoq; eadem prouincia scribendi argumentum præstat: Cum Mithridates sexaginta Gallogræcorum proceres, quos Pergamum euocauerat, contumeliose & impotenter accepisset, ac proinde omnes offendisset: Toreadorix valente vir corpore & insigni animo (tetrarcha fuit Tosioporum) suscepit Mithridatem, cū pro tribunali in gymnasio responsa daret, complexurum se, atq; in præceptis secum in hiatum daturum. At quia forte eo die in gymnasium non ascendit, sed domū ad se euocauerat Gallogræcos, bono animo iussit eos esse, & simul atq; congressi essent, vt vndiq; eum adorti discerperent ac necarent. Id clam non fuit Mithridatem, sed re delata omnes Gallos ordine imperauit iugulari. Mox cum forte in memoriam venisset ei adolescentis excellentissimæ & florentissimæ inter omnes suæ memoriæ formæ, miserum eius pœnituit, ostenditq; grauius se ferre, quod inter primos necatus esset. Misit tamen cum mandatis, si adhuc incolumis esset, vt dimitteretur. Bepolitanus adolescens vocatus fuit. Ille mirifica quadā fortuna vsus est. Cum arripereur, veste nitida & preciosa amictus erat, quam à cruore mundam cum seruare carnifex cuperet, dum sensim adolescentem exiit, conspicit accurrentes regis ministros, & iuuenem nomine in clamantes. Ita quæ multos perdidit, Bepolitanum nec opinantem seruauit avaritia. Toreadorix in frustra dissectus, & in publicum insepultus projectus est, nec quisquam amicorum accedere ausus fuit. Mulier vero Pergamensis, cuius forma ipsi cum Gallogræco notitiam contraxerat, non dubitauit mortuum operire & sepelire. Custodes, qui id perceperant, comprehensam ad regem rapuerunt. Cum admodum iuuenis puella & simplex videretur, dicitur cōspectu suo regē mouisse: magis etiam, vti censeo, cognito adductam amore fuisse, placatus est, permisitq; ei tollere corpus, ac sumere de suis vestem & ornatum ad funus faciendum.

TIMOCLIA.

THEAGENEM Thebanum, qui Epaminondam, Pelopidam atq; optimates pro libertate patriæ imitari studebat, communis Græciæ fortuna ad Charoneam destituit vincentem iam & insequentem, quod sibi oppositum in acie fuerat, cornu. Hic ille fuit, qui ad clamantem, Quousq; insequeris? Ad Macedoniam vsq;, respondit. Is moriens sororem reliquit contestantem & illum quoque virtute generis & indole magnū & inclytum fuisse virum. Hæc vero ex virtute præterea fructum aliquem retulit, vt fortē suam, quæ ex publicis cladibus ipsam perculit, leuius ferret. Superatis enim ab Alexandro Thebanis, milites cū in urbē inuasissent, alij aliā partē diripiebant. Forte Timocliæ ædes occupauerat homo nec humanus nec moderatus, sed lasciuus & vecors. Præfectus erat alæ Thracū, cognominis quidē sed haudquaquā similis regis. Qui neq; genus mulieris neq; mores reueritus, vino iā cōfectus eā à cœna, vt cubaret secū, vocauit. Nec hic substitit, sed aurū et argentū, si quod oculuisset, querebat modo mortem denuncians, modo spem faciens coniugij. Illa arrepto, quam præbebat ipse nexu:

Satius

Satius mihi, inquit, erat morte ante hanc noctem defungi, quā viuere: vt corpus certe amissis reliquis à contumelia liberum retinerem. Verum hoc rerum statu, si ita deo visum est, vt te patronum, dominum, virum debeam ducere, non fraudabo te rebus tuis. Video enim me in manu tua esse. Mundus mihi ad corporis cultum fuit, argentea pocula, aliquid etiam auri & pecuniæ. Cum vrbs caperetur, vt omnia corripent iussi ancillis ac proicerēt, imo deposui in puteo sicco, nec eum multi norunt. Operculum habet septus vndiq; densis sentib. His tu adeptis beatus fueris. Mihi vero testimonio apud te & indicio erūt domestica opulentiæ & splendoris. Quod vbi audiuit Macedo, nō expectata luce ad locū duce Timoclia properauit: atq; claudi hortum iusso, ne quis animadverteret, in tunica descēdit. Torua præibat Clotho vltix sub Timoclia superne incumbēte. Vt eum ex voce cognouit in imo esse, multos lapides ipsa deiecit, multos & magnos ancillæ deuoluerūt, donec hominē oppresserūt & obruerūt. Postquā hoc factū rescierunt Macedones, & corpus exanime extraxerunt, quia edicto vctitū erat nullū Thebanorū amplius occidere, correptā protraxerūt ad regē, cui facilius exposuerūt. Ille ex vultu cōstantia & grauitate incessus dignitatem mulieris & generosum animū cōiiciens, primū interrogauit eam, quænam esset. Illa intrepide & animose respondit. Theagines mihi frater fuit, qui ad Charoneam dux aduersus vos pro Græciæ libertate, ne in hanc incideremus calamitatē, depugnans occubuit. Nunc quando indigna nostro genere passæ sumus, nō recusamus mortē. Neq; tanti vitæ æstimo, vt alia mihi expectanda nox sit, nisi id tu prohibueris. Ibi, vt quisq; humanissimus fuit, il-lachrymabat. Alexander vero mulierē præstantiorē, quā quæ deploranda esset, putauit: virtutemq; eius & orationē, quæ miros in animo eius reliquerat aculeos, admiratus imperauit præfectis, curarēt & pviderēt, ne deinceps vlla illustri domus afficeret pari cōtumelia. Timocliā ipsam omnemq; q; ei ppinquitate reperiebant cōiuncti, liberauit.

ERYXO.

BATTI cognomento Dæmonis Arcefilaus filius fuit haudquaquam moribus paternis. Nam viuo etiā patre propugnaculis domū munerat. Quare talentū multā ei dixit: & defuncto, cum hinc truci ingenio respōderet cognomini, hinc improbi amici consuetudine Laarchi vteretur, vertit regnū in tyrannidē. Laarchus vero, qui oculum adiecit tyrānidē, cum Cyrenæorū primores exterminaret vel interficeret, in Arcefilauē causam cōiiciebat. Deniq; morbo tabifico & graui illum propinato lepore marino impletum necauit. Ipse cum imperio erat quasi filij eius Batti tutor. Ac puer, quod claudus esset & immatura ætate cōtemnebatur. Matrī adhærebāt plarīq;. Erat enim modesta & benigna, multosq; amicos & potentēs habebat. Quare eam colebat etiam Laarchus, eiusq; nuptias ambibat. Battum ostendebat adoptaturum se cōtractis nuptiis & cōsortem regni facturum. Eryxo (id nōmen fuit mulieri) re cum fratribus deliberata Laarcho, vel vt nuptiæ sibi placerēt, iussit vt illos appellaret. Vt fratres conuenit Laarchus acrem illi de industria producit & extrahit: mandat ei per ancillā Eryxo fratres, qui nūc aduersent, vbi cōcubuerint, nō vltra reiecturos, sed assensuros: cōsulere, vt nocte, si videat, ad se accedat: eo facto initio reliqua recte fore. Erant hæc Laarcho iucunda, atq; ob eam mulieris in se comitatē exultās, quādo illa tuberet, ad eā pergere cōstituit. Hæc struebat Eryxo cū fratre natu maximo Polyarcho. Statuto ad cōgressum tempore Polyarchus duos secū ducēs gladiis accinctos iuuenes, qui patris necē persecuturi erāt nuper ab Laarcho interempti, in cubiculū sororis clam intromissus est. Accitus ab Eryxo ille remotis satellitib. est ingressus. Ibi adolescētes in hūc coorti gladiis eum occiderūt. Corpus exanimū trans mœnia proiecerūt, Battū in mediū producit, ac parentis loco designat regē. Pristinā reip. formā Polyarchus Cyrenæis reddidit. Erat ibi magna manus Amalidis Aegyptiorū regis militū, quos fidos circū se Laarchus habuerant: propter quos eū metuebāt plurimū Cyrenæi. Hi ad Amasim accusatores Polyarcho & Eryxo summisserūt. Offenso illo ac de bello Cyrenæis inferēdo deliberāte, forte mater eius obiit. Cui dum iusta facit, nunciatur de Amalidis consiliis. Igitur Polyarchus proficisci ad se purgandum statuit. Cum domi manere Eryxo nollet, sed sequi, & eandem cum fratre subire aleam, nec eos mater quamvis magno natu mulier, deserere Critola voluit. Hæc quod soror esset Batti felicis, in magna dignatione erat. Vt in Aegyptum advenere, factū eorū cū alij omnes collaudauerūt mirifice, tum Amalis probauit maiorem in modum Eryxus modestiam & virtutem. ac cum donis, cultuq; regio Polyarchum fœminasq; profecutus esset, Cyrenas eos remisit.

Y iij

XENOCRITA.

Nec minus Cumanam Xenocritam suspicias ob eius facta adversus Aristodemum tyrannum, cui cognomen nonnulli falsi Molli fuisse putant. Malacos enim à barbaris, quod est ephebus vocatus est (Græce significat mollem) quod admodum adolescens cum æqualibus comam adhuc alentibus: quos Coronistas, ut ego censo, à coma appellauerunt: in bellis contra barbaros clarus præstantque non audacia solum & manu, sed alta etiam indole & consilio fuisset. Hinc apud ciues celebris factus ad summos magistratus aspiravit. Cum Thufci, qui in regno Tarquinium Superbum reponere volebant, armam inferrent populo Romano: missus fuit, ut eis opem ferret. Hac in expeditione, quæ longa fuit, ciuium militantium licentia plurimum indulgens, inferuissentque eis magis quam imperans concitauit eos in senatum, ut principes & factiosissimos in exilium agerent. Hinc assumpta tyrannide, violandis fœminis & pueris ingenuis nihil reliqui fecit ad summam improbitatem. Siquidem pueris memoriae proditum est eum ut comam ferrent atque auro redimirentur, imperasse: fœminarum caput orbiculatim raderent & amicerent se chlamydibus, qualibus ephebi uti solent, breuibusque supra crura tunicis. Supra cæteras Xenocritam amabat. Hanc, cum pater eius in exilio esset, secum habebat: neque illo reuocando in ciuitatem, aut blande agendo eam conciliauerat: verum omnino puellam arbitratus est, quando ex ipsius consuetudine videret obseruari se & suspici à ciuibus, se dilecturam. Enimvero nihil ista puellam mouerunt, imo mordebat, quod non elocata neque iustis pacta nuptiis cum eo esset. Itaque non minus patriæ libertatem, quam ipsius infensus tyrannus erat, desiderabat. Forte ea tempestate fossa Aristodemus cingebat agrum nec necessario, nec vtili opere: tantum ut labore & ærumnis conficeret fatigaretque ciues. Præscripserat viritum ciuibus certum terræ modum, quem egerent. Conspiciens abeuntem Aristodemum deflexit vultum ac tunica velauit. Cum discessisset Aristodemus, adolescentes per risum & ludum quasiuerunt, quid solum præ vereturia declinaret Aristodemum, alij ipsam non mouerent. Illa serio admodum: Nam solus, inquit, inter Cumanos Aristodemus vir est. Hoc dictum omnes pupugit. Generosos viros etiam pudor ad libertatem repetendam inflammavit. Fertur & Xenocritam, cum id audiisset, dixisse: malle etiam se pro patre præsentem ferre terram, quam cum Aristodemo deliciis & tantis opibus frui. Hæc eos, qui coniurauerant aduersus Aristodemum, confirmauerunt. Eorum dux fuit Tymoteles. Hi, cum tutum accessum ipsi Xenocrita præbuisset, adorti inermem & imparatum facile oppresserunt Aristodemum. Ita duarum virtute mulierum, quarum vna mentem eis & animum dedit facinoris aggrediendi, altera ad efficiendum adiuuit, ciuitas Cumana in libertatem vindicata fuit. Ciues cum magnos honores & dona deferrent Xenocritam, repudiatis omnibus vnum, ut efferre corpus Aristodemi permetterent sibi, postulauit: quod ei concesserunt, simulque eam legerunt sacerdotem Cæteris, hunc honorem non minus gratum deæ, quam illi arbitrati amplum.

PYTHII vxor,

ET PYTHII quoque, qui regnante vixit Xerxe, vxorem sapientem fœminam fuisse & humanam fama est. Nam ipse Pythes, cum forte reperisset aurum metalla, totusque in opibus esset ex iis parandis, nullo modo, sed intemperater & assidue in his versabatur, studioque omni alio relicto & opere cunctos ciues pariter fodere aut egerere purgareue aurum compellebat. Oppressis multis, omnibus fatiscientibus mulieres ad fores ædium coniugis Pythii supplices accesserunt. Has illa bona spe ostensa remisit domum. Ea non nullos ex artificibus, quorum fidem præcipue probatam habebat, accersit: inclusis imperauit, ut aureos panes, bellaria varia & poma, esculentaque ac poculenta, quibus maxime Pythen delectari sciebat, facerent. Paratis omnibus cum reversus domum esset Pythes (nam peregre erat profectus) coenam poscenti auream mensam vxor, atque in ea nihil, quod edendo esset, verum aurea omnia proposuit. Primum oblatarunt illum simulachra: cæterum fatiatis oculis cibum postulauit. Apposuit illa, quod concupierat aurum. Indignabundo & esurire clamanti, illa: Atqui horum, inquit, nullius præterea nobis copiam parasti. Quippe industria & artes exoleuerunt omnes. Nemo agrum colit: sed semente, plantatione, & pascendi cura neglecta effodimus & quarimus ea, quæ nulli vsui sunt, enecantes nos ipsos & ciues. Quibus Pythes motus metallorum opus non profus reliquit, sed quintam partem ciuium incumbere ei voluit, reliquos agriculturam & artificia tractare. Qua autem tempe-

tempestate Græciam Xerxes petebat, ab rege, quem splendidissime exceperat, & muneribus erat profectus, hoc petiit beneficij, ut pluribus ex liberis suis militiæ vacationem vni daret, sibique eum relinqueret ad senectutis solatiū. Offensus Xerxes eum solum, quem postulauerat, iugulauit: dissectoque in partes corpore, exercitum per medium traduxit. Reliquos secum abduxit, cecideruntque in præliis omnes. Quare animo Pythes abiecto multorum ineptorum & stultorum more mortem exhorruit, & vitam sensuit acerbam. Cum tæderet eum vitæ, neque satis animi haberet ad eam deponendam: esset autem magnus in vrbe agger, perque mediam flumen ferretur, quod appellabant Pythopolitem, in aggere monumentum extruxit, flumenque ita auertit, ut fluens per aggerem annis sepulchrum allueret. His perfectis ipse in monumentum descendit: Imperio omni vxori & vrbe demandata vetuit ei accedere: tantum ut coenam quotidie scaphæ impositam mitteret: quovisque hæc vna cum intacta coena præterflueret sepulchrum. Post quasi mortuo ne amplius mitteret. Ita ille reliquam transegit vitam. Vxor imperio præclare præfuit, ciueque ærumnis liberauit.

Quod brutæ animantes ratione vtantur.

Ulysses, Circe, Gryllus.

ABC mihi percepisse Circe & retinere videor. Cæterum cupiam ex te sciscitari, equos in his, quos lupos leonesque ex hominibus formasti, tenes Græcos. CIRCE. Multos sane charissime Ulysses. Verum quid hoc rogas? VLYS. Quod ædè pol præclarum mihi videtur atque ad magnam gloriam celsurum, si quæ precibus meis hos concessisti, etiam homines alienos conseruem, neque permittam eos in corporibus contra naturam consenescere ferarum indignam adeo atque fœdam vitam degentes. CIRCE. Hic autem non sibi modo & sociis, sed profus etiam alienis ambitionem vult suam ex amentia esse calamitosam. VLYS. Alterum rursus hic mices Circe verborum poculum: ac fascinaueris me: quæ me quidem in feram plane vertas, si calamitosum esse hominem ex fera fieri tibi credam. CIRCE. Nonne cedo indignus iam de te consulisti, qui immortalis missa facta & perpetuo florente mecum vita, mulierem ad mortalem, atque ut ego dico, anum iam per sexcenta etiam num mala properas: quasi suspiciendus hinc & nobilis adhuc plus quam nunc euasurus sis, inanem felicitatem atque pro veritate sectans imaginem. VLYS. Sint hæc Circe ita, ut ais. Quid enim sapius nos de his rixemur? Tu vero hos homines solue, eosque mihi dona & concede. CIRCE. Haud ita facile sane per Hecaten. Neque enim vulgares sunt: sed prius ex ipsis, velint ne, require. Quod si negent: age homo præclare cum iis, atque eos induc. Sin minus induxeris, sed sermocinando sint illi superiores: satis habe, quod fecus de te ipso atque de amicis statueris. VLYS. Quid tu me ludificaris Circe? Qui enim hi, dum asini, iues, & leones sunt, percunctentur vicissim & respondeant? CIRCE. Agedum homo ambitiosissime. Ego tibi eos præstabo & intelligentes & sermocinantes. Imo vnus satis probe pro omnibus & sciscitabitur & responsa dabit. En hic, cum eo age. VLYS. Quo nam hunc Circe nomine compellabimus, aut qui hic mortalium est? CIRCE. Quid quæso hoc ad disputationem? Tu vero voca eum, si placet, Gryllum. Ego interim faceffam hinc, ne præter animi sententiam mihi in disputando gratificari videatur. GRYL. Salue Ulysses. VLYS. Et tu vero Grylle. GRYL. Quid libet percunctari? VLYS. Ego homines scio fuisse vos. Quare misericordiam quidem capio omnium, qui in hac estis conditione. Par tamen est plus me Græcorum causa moueri, qui in hanc inciderunt miseriam. Igitur precibus nunc à Circe exposci: ut ex vobis, quicumque velit, solueret, restitutumque pristinae formæ nobiscum dimitteret. GRYL. Tace quæso, neque porro quicquam Ulysses dixeris. Quippe omnes te nos fastidimus, quod ne quicquam sane acutus dicere, longè que cæteris mortalibus habebaris præstare prudentia: qui hoc ipsum extimisti in potiora ex deterioribus conuersione: neque advertis, sicut medicamenta pueri medicorum horrent, declinantque ferre ea, quæ ex morbidis & insipientibus salubri-

Y iij

res & cordatiores eos reddunt: ita tu abhorruisti ab eo, ut alius ex alio fieres, ac nunc ipse trepidas ac reformidas Circes consuetudinem, ne imprudentem te suem aut lupum reddat: atque author es nobis, qui in honorum affluentia viuimus, ut vna cum his relinquamus eam, hęc nobis quę peperit, solutamque hinc tecum, facti iterum animal ærumnosissimum homines. VLYS. Mihi tu non effigiem tantum Grylle videris, verum mentem etiam ex poculo illo habere labefactam, refertisque esse monstris ac deprauatis semel opinionibus, aut te profecto aliqua consuetudinis cum hoc corpore dementauit voluptas. GRYL. Neutrum horum rex Cephelenorum. Quod si disputare potius quam convitari placet, cito in aliam te sententiã traduxerimus, qui utranque periclitati vitam sumus, merito hæc nos potiora illis habere. VLYS. Ego vero audire aueo ex vobis. GRYL. Etnos certe dicere. Exordiar autē a virtutibus primum, quarum causa video vos valde vobis ipsis placere, quasi brutis multo iustitia, prudentia, fortitudine, ac ceteris virtutibus præstetis. Iam mihi responde homo sapientissime. Audiui enim, cum aliquando Circe Cycloperum regionem commemorares nemine profus arante vel quicquam plantante vsque adeo bona esse ac generosa indole, omnes ut sponte sua fundat fructus. Hancine igitur commendas potius, an montosam asperamque Ithacam, quę ægre multa opera & labore ingenti exigua & vilia maligne cultoribus reddit? Sed caue molestum sit præter animi sententiã charitate patrię respondere. VLYS. Amo equidem (Quid enim mentiar) atque amplector patriam meam & regionem impensius: Laudo tamen & admiror illorum. GRYL. Igitur sic se hoc feremus habere: hominum prudentissimum alia ut existimet celebranda atque probanda, alia eligenda & sectanda. Idem reor te de anima responsurum esse. Nam huius & agrı eadem est ratio: quod melior sit illa, quę absque labore virtutis velut spontaneum fructum reficit. VLYS. Esto & hoc, ut dixisti. GRYL. Iam ergo confiteris bestiarum optime comparatam esse ad virtutem edendam animam & absolutiorem. Quippe sine cuiusquam iussu & institutione, velut tellus sine cultura & semente fert & alit sponte naturę convenientem cuique virtutem. VLYS. Quanam tandem quæso sunt Grylle bruta prædita? GRYL. Quæ verò nam non citius quam homo sapientissimus? Specta autem primo loco, si videtur, fortitudinem: quę tibi animos facit, neque pudet te audacem & expugnatorem appellari: qui homo miserime, dolis technisque vbi homines, qui simplicem & generosam noscunt belli rationem, imposturarumque & fallaciarum sunt rudes, circumvenisti: versutia virtutis, quę minime versutiam admittit, attribuis nomen. At brutorum inter se & vobiscum certamina vides ut incallide & citra fraudem, apertaque & nuda committant fiducia. Veris enim viribus freti iniuriam propulsant: ac neque lege iubente neque ignavia metuentes poenã, sed natura, ne vincantur, fugientes, extrema perferunt, seque seruant invicta. Neque enim debellantur superata corporibus, neque animis fatiscunt: verum ipsis in præliis emoriuntur. Multorum autem expirantium robur cum feruore animi recedens aliquo ac coacta vna in corporis parte reluctatur interfectori, exillitque ac fremit: quo vsque ignis modo semel extinguitur ac pereat. Non orant, non misericordiam deprecãdo crient, non dant manus. Non seruit leoni leo vel equus equo ob fortitudinẽ, sicut homo homini ignavię cognomen equo animo amplectens. Quotquot autem homines laqueis vel astu cepere: hæc si iam adulta fuerunt, pastum reiciunt, sitimque tolerant, præseruitute quærunt & cupide conciliant sibi lethum. Pullis horum & catulis propter ætatem sequacibus & mollibus multa & fraudulenta delinimenta ac blandimenta admouendo & fascinando voluptatibus præter naturam gustatis vna cum victus ratione exiguo spacio subegerunt: ut illi admittant sustineantque curationem appellatam tanquam animorum effœmationem. His igitur potissimum bestię ad audendum præclare factę sunt. Hominiibus vero vel libere loqui non est natium. quod inde Vlyse sodes præcipue animaduertes. In bestiis pari momento ad virtutem natura verget: neque est mare vsquam fœmina ad subeundos in parandis necessariis labores atque ad decertandum pro natis inferior. Imo suem quandam audis Crommyoniam, quę multum negocij bestia fœmina Theseo præbuit: & spingi illi nihil profuisset astus super Phycion montem sedenti, ænigmatãque & gryphos necenti, nisi viribus & virtute Cadmeis longe superior fuisset. Ibi etiam vulpem Telmessiam bestiam curiosam, atque haud procul inde draconem cum Apolline de oraculo ex provocatione dimicantem Delphis fuisse memorant. Athen rex vester a Sicyonio mercedem accepit comme-

commatus: ac bene consuluit, qui imbelli homine equam bonam & pugnacem habuit potiore. Ipse pardales & leones subinde spectasti, nihil maribus fœminas animis atque virtute cedentes: ut coniunx tua, quę dum tu belligeras, domi resideret ad focum: nec quatenus hirundines eos, qui ipsam ipsiusque domum perunt, propulsat, idque cum sit Lacæna. Quid iam tibi de Carię Mæoniaeque fœminis memorem? quando ex his certe liquet non natura præditos fortitudine esse viros. Quippe prædita iuxta fœminę virtute forent. Quare vos ex legum necessitate, non spontaneam nec consultam, verum moribus, infamiã, & glorię externę ancillantem, verbisque compositam meditamini fortitudinem, laboresque ac discrimina subitis: non quo ad ea sitis animati, sed quod alia plus quam hæc formidetis. Quomodo igitur qui ex focis tuis primus occupavit leuem rem petere, non contemptu illius, sed veritus & vitans grauiorem: perinde qui verbera fert, ne accipiat vulnera: & ad vitandam contumeliam vel mortem hostem propulsat: is non ad hæc celsus, cæterum ad illa est trepidus: sic fortitudinem vestram prudentem ignauiam esse, audaciam metum scientia præditum aliorum per alia declinandorum patet. Breui si præstare vos fortitudine existimatis bestiis, quid poëtę vestri eos, qui cum hostibus dimicant fortissime, *λυκοφρονες, θυμολιουρας*, & aprum virtute referentes nominant: nemo autem eorum vllus leonem *ἀνθρωποθυμω*, id est, infestum hominis animosum, vel aprum virum fortitudine referentem appellat: verum ut celeres, credo *ποδινεμους*, & formosos *θεοειδεις* excellenti similitudine dicunt: sic maxime strenuos bellatores cum præstantissimis bestiis comparant. In causa est, quod fortitudinis velut tinctura & mucro animi ardor sit. Eum bestię ad prælia adhibent sycerum: vobis temperatus cum ratione, sicut cum aqua vinum præsentem discriminem desciat, atque in ipso destituit articulo. Iam sunt inter vos, qui dicunt haud quãquam adhibendum in dimicationibus animi ardorem, sed eo reiecto sobria ratione utendũ. Qui quidem ad salutis securitatem probe, ad fortitudinem et tuitionem turpissime dicunt. Qui enim non sit absonum naturam a vobis culpam, quod corporibus vestris aculeos non attexerit, nec tela dentium, nec hamatos vngues: ipsam vero animam armis spoliare & mutilare natius. VLYS. Pape acutus mihi videris Grylle sophista fuisse: qui nunc quoque, cum ex hara loqueris, argumentis adeo validis propositum astruas. Ceterum quin deinceps de temperantia disseruisti? GRYL. Quod te dictis prius occursum arbitrabar. At tu de temperantia aliquid, quoniam fœminę vir es castissime, audire properas. Temperantię autem ipse putas te dedisse, quod amores repudiaueris Circes, documentum. Enimvero ne hic quidem bestiis continentia præstas. Neque enim præcellentioribus illę gestiunt consuecere, sed voluptates & amores cum sui generis animantibus explent. Vnde mirum non est, si perinde atque hircus ille Mendisius in Aegypto fertur, cum concluderetur cum multis & decoris fœminis, abhorruisse ab earum consuetudine, verum in capras potius cupidine exarsisse: tu ite assueti ductus Venere complexum recusas homo deæ. Penelopes vero castitatem infinitę cornices crocitantēs ostentui habebunt ac despicient. Quarum vnaquęque mortuo matre non exiguo tempore, verum ætatibus hominum nouem vidua manet: ut speciosa tua Penelope nouies cornici pudicitia cedat. Verum quando esse sophistam me odoratus es, age utar ordine dicendi, ac moderationem definitam, inde generatim cupiditates dispertiar. Est igitur temperantia vel moderatio contractio quædam cupiditatum modusque peregrinas depellens & luxuriantes, tempore autem & medio critate necessarias temperans. Iam appetitionum differentias infinitas esse cernis, potumque pariter naturalem & necessarium esse. At Veneris appetitiones, quibus inserit natura exordium, quando etiam citra eius usum licet aliquando ab iis liberato viuere commode, naturales sunt non necessaria dictæ. Porro non necessariorum neque naturalium, sed foris a vana opinione ex insolentia importatum genus naturales vestras penes ne oppressit præ frequentia sua vniuersas, haud secus atque in populo peregrinorum aduentitia turba, quę indigenas ciues calcit impellitque. At bestię, quę in totum inaccessos præclusosque ascititiis perturbationibus animos habent, moribusque procul ab inani opinione sicut a pelago sunt reductæ, lautæ & elegantis vitę sunt rudes: verum moderatas & melius temperatas cupiditates, nec multas domesticas vel peregrinas acriter retinent. Me sane ipsum aliquando non minus quam te nunc obstupescit ut possessioni nulli alię conferendum aurum, retinebat argentum & ebur: & qui his abundat, is beatus mihi & in cœlo esse videbatur, siue Phryx, siue Car Dolone abiecitior &

Priamo infelicioꝝ foret. Hic suspensus semper cupiditatibus nec oblectamentum nec voluptatem ex rebus aliis cepi affluentibus et copiosis in vita mea, quasi maximorum indigus & exors bonorum relictus. Igitur cum te, ut memini, in Creta spectavi veste cultum splendide: non prudentiam suspiciebam tuam nec virtutē, sed mira subtilitate contextā tunicā & lacernā purpureā mollitudinem ac splendorem in admiratione habebam & stupebam. Non nihil me fibula quoque retinebat aurea torno fabrefacta, sectabāq; te mulierum more præstigiis captus. Nunc vanis istis explicatus atque extricatus opinionibus aurum & argentum sicut lapides alios contemno & conculco. Amiculis vero vestris & tapetibus non magis hercle quam profundo & molli coeno, ut in eo recumbam satur dormiturus, delector. Eiuscemodi autem concupiscentia 10. rum extranearum habitat in animis nostris nulla: sed necessariis fere cupiditatibus & voluptatibus regitur vita nostra. Non necessarias sed naturales tantum non incomposite neque immodice attingimus. Atq; has quidem primo loco percurramus. Ac voluptas quidem familiaris, quæ ex fragrantibus & mouentibus nidore odoratum concitatur, vna cum gratuita & simplici utilitate vsum aliquem adfert discernēdo pastui. Nam lingua dulcis, acris, & austeri index est & dicitur: quando applicantes ad vim diuidentem saporis confusionem quandam acceperunt. At odoratus noster, qui ante saporis virium cuiusq; index est, multo illis, qui regibus prægustant, acutius probans, id, quod accommodatum est, intro recipit, alienum repellit, nec sinit contingere id vel fatigare gustum: verum prauitatem eius prius, quam lædat, indicat & arguit. 20. In cæteris non sollicitat, quomodo vos suffimenta, cinamoma, nardos, folia, calamos Arabicos mira quadam & pigmentaria & medicata arte vel vnguentaria in vnu confundens simulque cogens dissimilia, qui multo are delicias efforminatas & puellares: neq; vlla vsquam in re conducibiles nundinatis. Enimvero quamvis is sit, pervertit non solum foeminas cunctas, verum etiam plerosque viros: ut nolint vel cum coniugibus suis consuetudinem habere, nisi vnguenta spirantes & pastillos ad concubitum eorum veniant. Sed porcos scrophæ, hircos capræ, ac cæteræ foeminae mares sui generis propriis odoribus alliciunt: purumq; rorem, prata, & herbam spirantes virentem congregiuntur communi benevolentia ad nuptias. non meretricio fastidio stimulant foeminae, neq; fucos libidini præstigiāq; & detractiones prætendunt, nec mares Venereis stimulis & furore concitati mercede vel labore vel seruitute generationis opus 30. licentur: sed suo tempore ingenue Venere & gratuita indulgent. Quæ postquam suo articulo tanquam plantarum germen animantium libidinem excitauit, extemplo eam restinguit: neque foemina, postquam impleta est, initum admittit, neq; ultra attemptat eam mas. Adeo modicus tribuitur apud nos & flaccidus voluptati honos, sed vniuersum obtinet natura. Itaq; in hanc vsq; diem neq; cum mare maris, neq; cum foemina foeminae mixtio inter bestias libidine impellente invenitur. De vobis autem eiuscemodi multa, vel de præstantibus & insignibus, ut præteream humiles, audiuntur. Agamemnon Bæotiam inuit venans Argæum, qui clam aufugerat, falsoq; causatus mare & ventos inde in Copaida paludem, quasi illic amorem restinctorus, seq; expediturus cupidine, pulchrum pulchro se ipsum iniecit. Perinde dum socium insectatur Hercules imberbem, Argonautas destituit, ac prodidit classem. In tholo Ptoij Apollinis quidam vestrum clam inscripsit, Achilles formosus, cum filium iam Achilles sustulisset. Atque hanc inscriptionem adhuc ibi accipio extare. At gallus gallinae, si gallum ineat non presente gallina, viuis cõcrematur: cum vates quispiam aut aruspex id magnum & dirum denunciaret esse ostentum. Ita apud vos quoque confessum est homines, bestiis potius convenire temperantiam, neque vim eas libidinibus facere naturæ. Vestram vero lasciviam, nec adiutrice lege intra limites suos natura coerces: sed sicut a fluctibus abrepta subinde cupidinibus mirum quantam iniuriam, procellas, & confusionem in re Venerea adferat naturæ. Quando & capris tentaue- 50. runt viri & scrophis & equis illudere, mulieres quoq; in bestiarum mares insanierunt. Ex eiuscemodi enim nuptiis Minotauri vobis & Aegipanes, etiā meo iudicio Sphinxes suppullant & Centauri. Quanquam fame premente hominem aliquando ex necessitate vorauit canis, aut vsq; degustauit: ad concubitum tamen nunquam bestia aggressa est uti homine: bestias vero homines cum ad hæc, tum ad alia multa impellente libidine compellunt, & vim per scelus eis adhibent. Cum autem in memoratis cupiditatibus adeo sint improbi atque intemperantes, multo magis in necessariis temperantia

rantia bestiis cõcedere deprehenduntur. Hæ sunt in cibo & potu: quorum nos delicias aliquo cum vsu semper capimus. Vos, dum illecebras potius, quā alimenti vsum sectamini naturalem, a multis & diuturnis morbis castigamini: qui ex vno fonte infusi corporibus ingluvie, varis vitis & perniciosi vos implent. Primum etenim vniuscuiusq; animantis generi vnus congruens est pastus, his herba, illis radix quæpiā, vel fructus. Quæ vero carniuora sunt, nullum ad aliud vertunt se pabuli genus, neq; saginam imbecillioribus eripiunt: verum sinit & leo pascere ceruum & lupus ouem pro naturæ suæ ratione. At homo ad omnia illecebris ab ingluvie concitatus tentansque cuncta & degustans, quasi, quid sibi accommodatum & familiare sit, nondum norit, 10. vnus omnia nata vorat: viturq; primum carne, nulla ex inopia vel penuria: cui licet semper suo quæque tempore alia ex aliis præ copia citra laborem a plantis & seminibus vindemiare, sumere, & decerpere: cæterum ex deliciis & rerum fastidio necessariorum epulas alienas & immundas iugulatis animantibus appetit longe, quam familiarissimæ bestia, atrocius. Si quidem cruor occisorum carneq; miluo, lupo, draconi cibatus est familiaris: homini pulmentum. Iam vsurpandis omnīs generis cibus nō ut bestia plurimis temperat, paucis facit ob esca necessitatem bellum: verum nullum volatile, nullum aquaticum prope dixerim, neque terrestre lenibus, uti appellatis, vestris & hospitalibus elapsum est mensis. Esto: Enimvero pro pulmentis vsurpatis hæc, isque conditis cibum. Quid ergo in ista hæc occiditis? * At bestiarum prudentia ste- 20. rilium & frigidarum artium nulli locum dat. Necessarias vero non ab aliis ascitas, neque mercede traditas, neq; conglutinans meditatione & compingens præceptorum quodque cum quolibet, sed sua sponte ex se ipsa velut legitimas & nativas fundit. Aegyptios enim intelligimus omnes medicos esse. At animalium quodq; non modo ad medicandum per se est eruditum, sed & ad victum, & virtutem, & venationem, & ad sui tutelam, & ad musicam, quatenus cuiusque naturæ convenit. Nam a quo hausimus, ut valetudinarij cancorum causa amnes petamus? Quis instituit hirundines, ut quando viperam adederunt, supermandant organum? Quis capras Creticas: ut, cum sagittis sunt vulnerate, dictamum sectentur: quo gustato cuspides eiiciunt? Si enim id, quod est, fateri velis, horum esse naturam magistræ: ad antiquissimum & sapientissimum fontem reducis bestiarum prudentiam. Quam nisi rationem arbitramini oportere vel prudentiam vocare, nomen videndum ut ei præstantius & honoratius tribuamus: sicut certe re ipsa meliorem & notabiliorem præbet virtutem, quæ non rudis neque indocta est, sed potius sua sponte docta atq; absoluta, non languore, sed virtutis firmitudine & perfectione naturæ, missam faciens collectam ab aliis ex disciplina prudentiam. Quæ ergo homines per delicias suas vel ludum ad discendum & commentandum compellunt, ea horum mens vel invita corporis indole complectitur intelligentiæ excellentiā. Taceo enim, quod catuli investigant, & elaborant gressus ad numeros quosdam glomerare pulli equini: verum quod differunt corui, canes per circumactas rotas saltant, equi & boues in theatris decubitus, tripudia & stationes per 40. ricolosas motionesque, nec hominibus admodum pronas exacte effingunt edocti ac reminiscentes ad demonstrandam docilitatem suam etiam eam, quæ rem ad nullam est aliam utilis possidentibus. Si adduci non potes arripere nos disciplinas, tradere quoque eas, accipe. Siquidem perdices in profugiendo assuefaciunt pullos suos occidere se atque obicere sibi pedibus glebam resupinos cadentes. Ceruis, in tectis ciconiarum pullis ut adultæ assistentes meditantibus volatum præeant. Lucinæ pullos cantum prædocent. Qui si infantes etiam num sint capti, atque in manibus hominum educti, canunt deterius, quasi præmature magistrum reliquerint. Postquam vero demersus hoc in corpus sum, demirari cepi orationes illas, quibus fui a sophistis permotus, ut rationis & mentis præter hominem expertes animantes omnes existimarem. 50. VLYS. Nunc igitur Grylle mutatus es tu, ouemq; facis & asinum ratione vtentem. GRYL. Imo ex his ipsis optimè Vlyse coniectura capienda imprimis est bestiarum non esse rationis & intellectus naturam expertem, sicut non est arbor alia quam alia plus vel minus inanimata, sed æquè vacant sensu omnes. Nulla enim earum animam obtinet: Perinde non videretur alio aliud inertius & tardius ad sapiendum animal esse: nisi omnia ratione & intellectu, alia magis tamē alia minus aliis essent prædita. Perpende quemadmodum aliorum insipientia & stupiditas ab aliorum arguatur verusitia & acrimonia: si cum vulpe, lupo, ape asinum & ouem contenderis: ut si Polyphemum

* Desunt hic quædam.

recum aut cum auro tuo Autolyco Homerum illum Corinthium. Neque enim bestia arbitror dissociationem cum bestia tantam esse, quantum ab homine in sapiendo, ratiocinando, & reminiscendo discedit homo. VLYS. Atqui vide Grylle, ne graue sit & durum rationem tribuere illis, quibus innata non est dei intelligentia. GRYL. Quid, nonne te dicemus Vlysse virum adeo sapientem atque excellentem ex Sisypho esse procreatum?

PLUTARCHI

De Romanorum fortuna Commentarius.

VM crebris subinde atq; ingentibus certaminibus inter se virtus & fortuna contenderunt, tum hoc praesenti longe maximo decertant, dum de Romanorum imperio ambigunt, vtra eius auctor fuerit, atque vtra tantas ad opes eam prolexerit. Neque exiguum erit hoc victrici testimonium vel potius telum aduersus insimulationem. Obiicitur enim virtuti, esse quidem eam bonum, sed inutile: contra fortunam, esse quidem instabile, bonum tamen: atque in sterilibus illam desudare, hanc largiri fluxa. Quis igitur negauerit, si alterutri parti Roma accesserit, aut compendiosissimam esse, si tantis bonis virtus affecerit, aut firmissimam secundam fortunam, quae tam diu ea, quae tribuit, teneatur. Ac poeta quidem Ion in iis, quae dictione scripsit soluta & prosaica, refert: quamvis dissimilima res fortuna virtuti sit, rerum tamen machinatricem esse simularum. Amplitudinem conciliat vtraque, ornat viros, provehit ad gloriam, ad opes, ad imperium. Quid multis? Ipsam, quae nobis producit cuncta, naturam quidam fortunam esse arbitrantur, alij sapientiam. Itaque affert vbi Romae haec nostra disputatio ingens decus, si de ea ut de terra, mari, caelo, & sideribus disceptamus, fortuito ex providentia ne composita sit. Equidem quamvis graue & continuum inter fortunam & virtutem bellum & dissidium sit, ad tantam certe imperij & potentiae conglutinationem probabile est eas inducitis factis convenisse: atque vbi conuenerunt, absoluisse & consummasse opus omnium humanorum pulcherrimum substituere me animo recte puto. Ac mea quidem sententia est, ut Plato censuit, ex igne & terra velut necessariis & primis elementis vniuersum esse conditum mundum: quo aspectabilis esset & tractabilis, libramentum terra & stabilitatem conferente: colorem, figuram, & motionem igne. Interiacentes naturae aqua & aer fundendo & restringendo vtriusque extremorum dissociationem conciliauerunt, materiamque iis temperauerunt. Perinde sane, quod urbem Romam ut officium instituit, tempus socio deo fortunam & virtutem inter se temperauit & copulauit: quo ab vtraque mutuatum peculiarem operam exadificaret omnibus mortalibus domicilium vere sacrum & beneficium, arcemque firmam, atque elementum sempiternum: quod labascentibus rebus humanis anchorae vice aduersus iactationem & errores, ut Democriti verbis vtar, foret. Nam ut Physici mundum dicunt non fuisse mundum, neque corpora voluisse coeuntia & confusa formam naturae ex omnibus communem praebere: sed cum corpora quae etiam nunc erant minuta, tumultuarie vagarentur dilaberentque & fugerent apprehensiones & complexus: tumidiora vero & concreta graues inter se conflictus & commotiones experirentur: fluctum & impulsus fuisse, atque interitu, errore, naufragiis omnia plena: prius quam tellus in molem assurgens ex compactis mutuo corporibus & collisis consisteret quodammodo, sedemque ceteris in se firmam & circa se praestaret. Eodem modo cum maximis inter mortales potentatus & imperia temere impellerentur colliderenturque: quod nullus rerum potiretur, vellent tamen omnes: immensa pernicietas, error, & conuersio vndique rerum omnium extitit: quoad urbem Roma invalescente & in crescente, succinctaque partim suae gentis nationibus & populis, partim exteris & transmarinis regum ditionibus sedem accepit summa rerum solidam: cum tandem pax in mundum vnum & orbem imperij stabilem deuoluta est, atque omni genere virtutum horum molitores exornati fuerunt, afflauitque ingens fortuna, ut progressu sermonis patebit. Porro

Porro nunc mihi videor ex propositione tanquam ex specula procedentes despicere ad signa conferenda & ad certamen fortunam & virtutem: ceterum lenem virtutis incellum & aspectum compositum. Edit etiam vultu ad hanc contentionem aliquem ambitionis ruborem, relinquiturque magno spacio a tergo ab accelerante gradum fortuna. Ducunt eam sepiuntque cateruatim viri.

In pugnis casti, gestantisque arma cruenta,

aduersis oblitum vulneribus, & cruore cum sudore stillantes conmixto, semifractis innitentes spoliis. Agedum percunctemur, si placet, quinam hi sint. Fabricios ferunt se esse, Camillos, L. Cincinnatos, Fabios Maximos, Cl. Marcellos, Scipiones. Video etiam C. Marium aduersus fortunam frementem. Mutius Scauola ibi vtilitatem monstrat manum clamans: Num hanc quoque fortunam dabis? M. item Horatius, qui strenue ad amnem Tyberim pugnans, telisque obrutus Hetruscorum, ac claudicans femur ostentat et ex alto vortice succlamat: Quid ego ne etiam casu luxatus sum? Talis virtutis chorus ad conferendas manus adest.

Bellator, fortis, terror simul hostibus ingens.

Fortuna pernix gressus, feroces spiritus, & spes tumida. Haec antevertens virtutem adest, non pennis atollens se leuibus, neque vestigium extremis vnguibus super globo aliquo figens lubrica & fluctuans offert mox recipit se aspera: verum ut Venerem Spartiae perhibent Eurota transeuntem spectulo, mundo & cestro positus hastam & clypeum sumplisse, ut Lycurgo se comeret: Sic fortuna Persis relictis & Assyriis Macedoniam agilis pervolauit, excussaque prope Alexandro Aegyptum & Syriam circumferens regna lustravit, Carthaginensesque fallax identidem in humeros sustulit. Denique aduolans ad Palatium transmissis Tyberi posuit alas, exutisque talaribus infidum ac volubilem globum reliquit: ita iniit urbem ut illic commoratura. atque sic comparata sistit se quali ad iudicium, non incognita, ut est apud Pindarum, neque geminum versans temonem: imo iustitiae & Suaeque foror, filiaque Providentiae, sicut Originis eius serice recenset Alcman. Decantatum illud Copiae cornu inter manus gestat non pomorum semper exuperantium plenum:

Sed quae cuncta edunt terra, simul aequora cuncta,

flumina, metalla, & portus cumulate & affatim effundens. Clari atque inclyti viri in comitatu eius non pauci visunt, Numa Popilius ex Sabinis, Priscus ex Tarquinibus: quos aduenas reges & peregrinos in Romuli solio collocavit. Paulus Aemilius a Perse & Macedonibus integrum sine vulnere exercitum reportavit victoriamque incruentam: qui triumphans extollit fortunam. Eandem extollit Cecilius Metellus Macedonicus se nex a quatuor elatus filiis consularibus, Quinto Balearico, Lucio Diademato, M. Metello, & C. Caprario, duobus generibus, consularibus, & nepotibus, qui res domi militiaeque praeclaras gessere. Aemilius Scaurus ex conditione obscura & obscurioribus natalibus homo nouus ab ea elatus princeps amplissimi ordinis eligitur. Cornelium Syllam ex Nicopolis meretricule assumptum & sublatum sinu super Cimbricas Marij laureas & consulatus septem arbitrio orbis terrae & dictaturam imposuit. Hic palam in adoptionem se cum rebus suis gestis dedit fortunam clamans cum Sophoclis Oedipode.

Ego ipse me fortunam ascribo filium.

ac felicem se appellauit. Graecis in hunc modum scribebat. L. Cornelius Sylla Venustus, atque trophaea eius, quae apud nos Coroneae posita sunt, & illa de Mithridate hanc habent inscriptionem: nec immerito. Plurimum consortij cum Venere non nox, ut est apud Menandrum, sed fortuna habet. Itaque si quis fortunam patronus hoc proprium fecerit orationis suae exordium, ipsos Romanos adducat testes, ut qui fortunam plus quam virtuti tribuerint. Virtutis enim apud eos sero & post multa secula templum sacrauit Scipio Numantinus: inde M. Marcellus cellam Virtutis & Honoris faciendum locavit: Mentis Aemilius Scaurus, qui vixit circa bellum Cimbricum. Qua tempestate influentibus in urbem literis, praceptoribus, & facundia, coeperunt ea magnificere. Sapientia vero ne in hanc quidem diem aedes extat, neque Temperantiae, vel Fortitudinis, vel Magnanimitatis vel Continentiae: sed fortunam delubra splendida & vetusta ac primis vrbis incunabulis aequalia admixta eis fuere. Siquidem aedem fortunam princeps excitauit Ancus Martius Numae nepos rex a Romulo quartus: qui fortasse nomen fortunam deriuauit a fortitudine: cui multum ad obtinendam victoriam fortuna confert. Fortunam Muliebris templum ante Camilli aetatem extruxerunt, cum M. Coriolanum signa Volscorum admoventem vrbis foeminarum opera auertissent. Haec namque suscepta le-

gatione ad Coriolanum cum eius vxore & matre precibus extuderunt & effecerunt, vt vrbis parceret, legionēq; barbarorū ex finibus Romanis abduceret. Quo tempore fama est signū fortunæ, cum dedicaret, vocem misisse in hæc dicta: *Pieme & tite mulieres vrbanae posuistis. Iam Furius Camillus quoq; quando flammā Gallicam extinxit, vrbemq; auro quæ rependebatur, ex lance & libra detraxit, non prudentiæ neq; fortitudinis, sed Aij Locutij templum erexit in via noua: vbi ante bellum M. Ceditio ferunt iter facienti vocem auditam, quæ nunciabat, breui bellum Gallicum expectaret. Illius vero ad Tyberim, quæ Fors Fortuna ab illis dicitur, quod vim omnium dominicem obtineat, fanum in hortis, quos populo legauit Cæsar, struxerunt, quod illum secunda fortuna euasisse, vt ipse est testatus, arbitrarentur maximum. De C. autem Cæ-*

10 fare veriti essent, nisi id ipse testis fuisset, ad summū fastigium rerum diceret ex prospera fortuna euasisse maximū. Vt enim Brundisio Pompeium persequens pridie Non. Ianuar. soluit circa solstitiū brumale pelagus incolumis transmisit inhibente hyemem fortuna. Cum Pompeiū offendisset ingentibus viribus terrestribus & naualibus succinctum atq; cū omnibus copiis in statiuis sedentem: haberet autem ipse secū manum admodum exiguam: quod legiones, quas Antonius & Sabinus ducebant, morarentur: nō dubitauit minutū acatium conscendere, imprudentibusq; nauiculario & gubernatore familiari habitu nauigare. Vt grauius vndis fluuij obluantē æstu atq; furientes voluente fluctus immutantem vidit gubernatorem cursum, ibi detracta à facie veste, qui esset, aperiens: *Perge quæso, inquit, noli dubitare vel quicquā timere, permitte* 20 *te vela fortunæ & vento, ac tibi persuade Cæsarem te vehere & Cæsaris fortunā. Vsq; adeo comitem credebatur sibi fortunā esse nauiganti, terra proficiscenti, militanti, exercitiū ductanti: cuius munus erat tranquillitatē imperare æquori, æstatem hyemī, celeritatem lentissimis, robur animi deploratissimas spes habentibus: & quod maius miraculum est, fugā Pompeio, & Ptolemæo hospitis necem: vt & caderet Pompeius, & Cæsar ne pollueret. Quid huius filius, qui Augustus est primus dicitur, & annos Liiij imperauit, nōne quādo nepotem in expeditionē mittebat, precatus deos est: vt virtutem ei Scipionis, benevolentiam Pompeij, & fortunam suam darent, sicut operi magnifico nomen sibi inscribens opificis fortunæ: quæ insinuās eum Ciceroni, Lepido, Pansa, Hirtio, M. Antonio, illorum decoribus, manibus, palmis, classibus, expeditionibus,*

30 legionibus in summum fastigium euexit: hisq; per quos eo aspirauerat, oppressis solū reliquit. Quippe in huius usum actiones suas domi instituit Ciceroni, Lepidus res bello gessit, Pansa vicit, Hirtius cecidit, Antonius insolens fuit. Ego vero & Cleopatram Cæsaris fortunæ assigno: in quam velut scopulum impedit & naufragium fecit tantus imperator, vnus vt esset Cæsar. Memorant magna inter illos intercedente necessitudine & familiaritate cum darent crebro se ludo pileæ vel tesserarum, vel etiam vacarent altissimi certamini coturnicum & gallinaceorū semper victum discessisse Antonium: quem reprehensum monitūq; frequenter fuisse à quodam eius affecla, qui futurorum se coniectorem profitebatur: *Quid malum rei tibi cū hoc est adolescente,* 40 *fuge eū. Clarior es, natu maior, pluribus imperas, rebus es bellicis exercitatus, rerum vsu præcellis. At tuus genius gentium huius trepidat, fortunāq; tua per se alioquin ampla fortunæ assentatur huius. Nisi procul ab ea abduxeris te, trāsibit ad illum. Probationes ex testimoniis hæc fortunæ suppetunt. Nunc illa, quæ ex rebus ipsis ducuntur, sunt accersendæ, auspicabimurque à condita vrbe orationem. Iam statim quis neget ad Romuli ortum, incunabula, educationem virtutem fundamenta iecisse, sed fortunam ea exadificasse. Ac primum molitores & conditores vrbis ita natos ita genitos fuisse mirifica felicitate apparet accidisse. Cū deo enim genitricem eorum memoriæ proditum est concubuisse. Ac quomodo Herculem fatum in longa nocte fama est fuisse inhibito præter naturam die ac sole remorato: sic in Romuli fatu & conceptu defecisse scribunt solem iusto eius cum luna coitu: sicut Mars deus Syl-*

50 uia mortalī illudit. Idem euenisse Romulo in vitæ exitu ac deficiente sole ex oculis hominum elapsū fuisse Nonis Capratinis, quam diem in hanc vsq; memoriam præcipue festam agunt. Deinde editos cum tyrannus quæreret necare, traditi forte fuerunt non barbaro neq; fero ministro, sed misericordi & humano: qui non occideret eos: sed vbi ripa amnis, qua alluuius expatiebatur, viridi vestita prato erat atq; humilibus arbutis inuibrata, ibi infantes deposuit iuxta caprificum, quam Ruminalem dixere. Hinc lupa, quæ ab recentī enixu turgidas mammas ac lacte habebat distentas, amissis catu-

sis catulis cum leuari onere cuperet, complexa est infantes, mammamq; præbuit, velut altero partu exonerans se lacte. Adhæc sacra auis, quam Picum Martium appellant, admouens se atq; assidēs leniter vicissim vtriusq; infantis os vnguiculis diduxit, ac turundam escæ suæ ingessit concisam. Caprificum hanc Romani Ruminalem nominauerunt à ruma, id est mamma: quā lupa procumbens apud eam infantibus præbuit. Diu obseruarunt eius loci accolæ, vt nullum infantem exponerent, sed tollerent educerentq; omnes Romuli casum & paritatē venerantes. Ad hæc clam creuisse eos, atq; institutos Gabiis fuisse atq; occultum Siluiae natos & Numitoris nepotes esse fratris regis: id furtum videtur & commentum fuisse fortunæ: ne antequam quiequam

10 egregij edidissent, natalium causa sustollerentur: sed in ipsis innotescerent egregijs factis, nobilitatis virtutem edentes indicium. Hic subit animū meum in clyti & prudentis imperatoris dictum Themistoclis ad nonnullos duces: qui post Athenis inclaruerant, etq; contendebant præferri: Cum die festo, inquit, ambigens posterus esse illum allegauit laboribus & negociis plenū, in se paratis homines feriantes frui. Cui respondit dies festus: *Recte ais, sed nisi ego sim, vbi tu esses? Ego etiā, inquit, nisi bello Medico fuisset, quis iam vestri vsus fuerit. Hoc mihi dicere Romuli virtuti fortuna videtur.* Facta sunt præclara tua & magnifica, ac documēta dedisti te ex vrbis diuino sanguine & stirpe esse: cæterum me vides quanto sis inferior. Siquidem nisi ego tunc benignitate & humanitate mea infantes profecuta fuisset, sed eos deseruisset & proie-

20 cisset, tu quomodo extitisses, vnde eluxisses, nisi bestia lupa lactis vi & flumine turgida superuenisset: quæ potius requirebat, quem aleret, quam à quo aleretur, sed fera semel & famelica: nōne etiam nunc insignes hæc basilica, delubra, theatra, ambulationes, forum, curiæ, gurgustia tuguriāq; & stabula pastorum essent Albanum vel Hetruscum vel Latinum dominum adoratiū? Ac principium quidem cū omni in re tum præcipue in molienda & condenda vrbe maximi est momenti. Id conseruato & custodito conditore præbuit fortuna. Quippe magnum virtuti effecit Romulum: fortuna eum, quovsq; euaderet magnus, tutata est. Iam Numæ quoq; regnum, quod fuit sanequam longæuum, in confesso est à mirifica vsq; gubernatum fortuna fuisse. Nam Egeriam quidem nympham ex Dryadibus vnā deam sapientem, quæ amans Numæ consuetudinem cum eo habuerit, in temperanda & constituenda repub. ei adfuisse, fortassis plus fabulam respicit. Etenim alij, quos fama est potitos nuptiis diuinis, diisq; charos fuisse, Pelei, Anchisæ, Oriones, Emathiones non vsq; quaque lætam & suauem vitam transegerunt. Numæ secundam fortunam contubernalem, cōsiliariam, ac regni collegam adfuisse apparet: quæ sicut in sæua tempestate atque procelloso salo finitumorum & vicinorum odio & acerbitate exagitata atque æstuantem sexcentis ærumnis & seditionibus cum vrbem accepisset, infestas flammæ & inuidias vt ventos restinxit. Atq; sicut alcyonum puerperia excipiens mare memorant hyeme incolumia præstare ac fouere: similem suppedians & parans hæc rerum tranquillitatem pacatam, salubrem, tutam & securam, nouitio ac nutanti populo radices agendi constituendiq; ciuitatem adolescentem stabilitate à nemine interpellata in ocio facultatem dedit. Nam quomodo nauis oneraria & actuaria ictibus & vi construitur multa, tunditurque, dum compingitur, clauis ferrisque & dolabris: Postquam iam fabricata est, non est mouenda loco, dum certo tempore solidescat, fibulæq; tenaces sint reddita, coaluerintque clauis. Quod si humentibus etiam num & fluidis compagibus deducatur: cuncta laxabuntur quassata, & aquam accipient. Perinde Romam primus rex & opifex ex agrestibus & bubulcis tanquam ex roboribus validis coagmentans non paucos labores exhaustit, neque mediocria bella & pericula excepit obluantando necessario iis, qui ortum eius & molitionem distinebant. Secundos laxamentum temporis affecutus est figendo & firmando prosperitate eius increment-

50 to: quam ad rem longam pacem & ocium sumpsit. Quo tempore si Porfena aliquis Tuscum vallum obiecisset, & infestum exercitum muris admouisset etiam num mollibus & tremulis, vel quis ex principibus Marforum bellator inita defectione, vel Lucanus invidia stimulante & æmulatione turbulentus & inquietus homo, qualis post Mutius vel Silo ille ferox, vel qui cum postremo luctatus Sylla est, Tefelinus, qui quali vno signo omnem armauit Italiam, circa aures sacris & precibus intenti classicum cecinisset Numæ: haud sustinuisent prima vrbis rudimenta procellam & fluctum tantum, neque in tam præclaram pubem & frequentiam excreuis-

sent. Nunc autem apparatus plane ad inseguta bella populo Romano pax illa fuit compendium: atque instar athletæ populus ab illis sub Romulo certaminibus per trium & quadraginta annorum ocium vires collegit ad arcendos postea hostes. Quippe non famem, non pestilentiam, non solam sterilitatem, non intemperiam æstatis vel hyemis ullam tanto spacio Romam exercuisse memorant: quasi non consilium humanum, verum diuina fortuna tempora illa procurauerit. Tunc lanæ templum clausum: quod belli ianuam dicunt. Panditur namque bello, pace facta obferatur. Sub exitum Numæ bello contra Albanos confiato referatum est: quod cum infinita continuo exceperent alia, iterum annis post quadringentis octoginta clausum est C. Attilio & T. Manlio consulibus pace à bello primo Punico composita. Infra hunc annum rursus patefactum, ac perpetua bella usque ad victoriam Cæsaris Actiacam fuere. Tunc arma Romana non diu sunt ferata. Siquidem tumultus Cantabricus & Gallicus cum Germanico coniunctus cum exardesceret, pacem exturbauit. Hæc felicitati Numæ ascripta sunt testimonia. Porro fortunam etiam magni fecerunt eius successores reges sicut vrbis caput, altricem, & columen reuera, vt Pindari verbis vtar: quod hinc perspicias. Celebris est Romæ virtutis templum: sed sero & multis post seculis à Marcello dedicatū eo, qui Syracusas expugnauit. Exat etiam ibi Mentis ædes: verum hoc quoque Aemilius Scaurus, qui fuit belli Cimbrici æqualis, dedicauit: cum literæ iam, artesque & lepos Græcus in vrbem irreplisset. Sapientia vero in hanc usque diem non habent delubrum, neque Temperantiæ, neque Tolerantia, neque Magnanimitatis: cum fortunæ frequentia sana & peruetusta venerandaque omnibus prope erecta sint & inserta partibus & regionibus vrbis celeberrimis. Ac Fortunæ virilis ædem ab Anco Martio quarto rege structam, & quod plurimum virtuti ad victoriam fortuna contulisset, ita appellatam esse: Fortunæ Muliebris templum à mulieribus, quæ M. Coriolanum hostiles copias vrbis admouentem auerterunt, nemo est, qui ignoret consecratum. Seruius Tullius, qui vnus regum populi opes plurimum amplificauit & reipub. procuracionem subornauit, comitia & disciplinam militarem ordinauit, primus censor morumque & temperantiæ arbiter fuit, habitusque vir fortissimus & prudentissimus fortunæ se arrogauit, atque imperium ad illam delegauit: vt consuetudinem cum eo habere fortuna putaretur, atque per fenestram quandam in cubiculum eius descendere, quod nunc portam Fenestellam vocant. Hic templum fortunæ in Capitolio Primogeniæ dictæ & Obsequentiæ ædificauit. Age missa faciamus vocabula Romana, ac sacratorum numina tentemus recensere. In Palatio fortunæ Priuatæ delubrum est & Viscatrici. Rîdîculum cognomen, sed non inane reperias ex metaphora, quasi longinqua attrahentis, & quicquid ei hæserit, tenentis. Ad fontem Muscosum dictum præterea fortunæ Virginis sanum est. In via longa area est fortunæ Bonæ spei. Visitur etiam ad aram Veneris Cluaciæ fortunæ Masculæ simulachrum. Alij insuper infiniti fortunæ cultus & cognomina sunt, quorum fere Seruius fuit author. Nouerat enim, quantum momenti adferat, vel potius omnibus moderetur fortuna mortalium rebus & suis potissimum ob secundum rerum cursum: qui ex captiuis hostilibusque natalibus ad regium fastigium fuerit euectus. Siquidem capto à Romanis Corniculo Ocrisia virgo captiua: cuius neque formæ neque moribus obstruxit calamitas, dono data Tanaquilis regis Tarquinij coniugi in seruitute apud eam fuit, collocataque cuiuspiam regis clienti Seruium edidit. Id alij negant: sed virginem Ocrisiam, quæ primitias quotidie & libamenta ex mensa regia sumebat, ea in focum detulisse. Cum forte aliquando libamenta, vt solita erat, in ignem proiceret: ecce tibi repente marcescente flamma genitale viri ex foco surrectum fuisse. Id percussam puellam vni edidisse Tanaquilis. Illam, vt erat acri & solerti ingenio exornasse in modum Nympharum puellam, eamque inclusisse cum monstro, quod diuinum visum arbitrabatur. Herois aliqui, non nulli Vulcani hunc amorem fuisse autumant. Editi ita Seruij, cum ad huc infans esset, iubar ex capite fulgetræ assimilis effulsit. Aliter Antias tradit, coniuge defuncta * Gegama Seruium præsentem matre ex mœstitia & luctu somno fuisse correptum. Quiescentis visum mulieribus caput igne refulsisse: quod ortum eius ex igne confirmabat, eratque prodigium faustum inopinati, quod sub Tarquinij excessum opera Tanaquilis assecutus est, regni tamen omnium certe regum ad imperium hunc minime appositum fuisse, atque ab eo quam maxime apparet abhorruisse.

Quip-

* Alij, *Gegama*,
Alij, *Gentansa*.

Quippe qui eiurare regnum cum deliberatum haberet, impeditus fuerit. Nam moriens illa credit hunc iureiurando ad egressum retenturum regnum neque patriam populi Romanum rempub. abiecturum. Itaque Seruij regnum, quod nec expectatum cepit, & retinuit inuitus, prorsus est fortunæ acceptum ferendum. Cæterum ne ad antiquitatem videamur sicut ad locum nebulosum ex claris & perspicuis argumentis refugere & recedere: agetum omillis regibus ad nobilissimas actiones & clarissima bella conuertamus orationem: quibus ingentem

*Audaciãque & fortitudinem, simul
Verecundiam sociam virtutis bellica.*

10 vt Timotheus ait, quis inficiatur adfuisse? At cursus rerum adeo secundus, impetusque fluctus in tantas opes & actum haudquaquam humanis manibus vel impulsu partum imperium, sed auspiciis diuinis & vrgentis aura fortunæ recte reputantibus demonstrat. Trophæa alia super alia excitantur, triumphus occurrunt triumphis, cruoremque primum armis etiam num calidum abluere secundus occupat. Victoriarum numerum ineunt non cesorum multitudine & manubiarum, sed regnis subiugatis, sed gentibus domitis, insulisque & continentibus molis accedentibus imperij. Vnico Philippus confictu Macedonia exutus est. Vnico ictu excidit Asia Antiochus. Semel Carthaginenses vbi titubauerunt, proiecerunt Africam. Vnus vir vnus impressione expeditionis adiunxit Armeniam, Pontum Euxinum, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberas, reliquasque gentes ad Caucasum & Hircanos usque, eundem qui orbem terrarum ambit Oceanus ter lustrauit victorem. Numidas in Africa ad littora usque Meridiana redegit. Hispaniam cum Sertorio rebellantem usque ad Oceanum Atlanticum subiugauit. Albanorum reges insequendi ad mare Caspium finem fecit. Omnia hæc feliciter gessit publica afflante fortuna, inde proprio fato concidit. Magnus autem ille populi Romani genius non exiguo momento sicut Macedonum floruit: neque terrestris modo vt Lacedæmoniorum, vel maritimus fuit vt Atheniensium: neque sero incitatus vt Persarum, neque cito vt Colophoniorum elanguit: sed alte à primis incunabulis cum vrbe adoleuit, creuit, rempub. vnâ procurauit, stabili permanit terra marique, bello pacemque, iuxta aduersus barbaros ac Græcos. Hic Annibalem Pœnium inuidia & simularibus ciuilibus, nullo summissio domo supplemento torrentis modo effusum in Italia attriuit. Hic Cimbrorum & Teutonum legiones ingentibus locorum & temporum intervallis diremit distraxitque: vt vnus Marius sufficeret ad vicissim cum vtriusque dimicandum, neque coeuntia victorum virorum & insuperabilium armorum trecenta milia simul Italiam inuadent. Hac de causa dum laceraretur bello Philippus, Antiochus distinebatur: Philippus periclitante Antiocho iam ante fractus attollere non audebat caput. Mithridate Roma Marsico flagrante bello Sarmatica & Bastarnica arma distringebant, Tigranem à Mitridate florente suspiciones & inuidia disungebant, copulauerunt victo, vt vna cum eo caderet. Quid iam, nonne maximis in vulneribus exiit fortuna vrbem. Gallis Capitolium circumfidentibus atque oppugnantibus arcem

40 *Castra lue implicuit diua, hac copia perierunt.*

Nocturnam eorum impressionem, cum omnes homines fallerent, fortuna & temerarius casus enunciauit: de qua aggressione paulo prolixius haud ab re fuerit disserere. Fulsit ad Alliam flumen ingenti prælio Romanis pars, quos fuga Romam retulit terrore omnia tumultuque complerunt: ad quorum trepidum nuncium populus, qua cuique visum, diffugit: pauci qui in Capitolium se receperant, obsidionem tolerarunt: pars mox à clade Veios agmine delati dictatorem creauerunt M. Furium Camillum, quem luxurians rebus prosperis populus peculatus damnatum eiecerat atque in exilium pepulerat: tunc autem percussum abiectionemque vulnere illo, quod acceperat, revocans permisit, ei & credidit summum liberumque imperium.

50 Quod ne tempori hic vir sed legi putaretur ferre acceptum, neque vt complorata reipub. exercitus suffragiis tumultuarij & palantis raptus: voluit ad senatores, qui Capitolium tenebant, voluntatem militum referri, eosque authores fieri. Erat C. Pontius vir impiger. Hic cum provinciam suscepisset militum sententiam in Capitolium nunciandi, periculo se ingenti obiecit: quod transeundum per medios esset hostes, qui stationibus arcem & vallo vndique seplebant. Hic vt ad anem tenebris venit, incubans suberibus latis, corpusque leuitati permittens vehiculi, lenisque & placido flumine delatus tenuit tuto aduersam ripam. Postquam in terram euasit, perrexit qua lumina non

Z iij

cernebat, ex tenebris silentioque solitudinem coniciens. Ascendens præruptum saxum, qua vestigium admittebat & prehendi poterat mollior devexitas, anfractibus & asperitatibus rupis affixus innixusque in virtutem evasit, receptusque ab excubiis exposuit obsessis madata, acceptoque decreto ad Camillum regressus est. Cum diluxisset, quidam ex barbaris, qui illac forte transibat, ut advertit hinc summa pedum vestigia & instabilium graduum notas: hinc obrutam & convulsam, qua terram vestiebat, herbam, tractus etiam corporis & obliquos nixus: rem aliis indicavit. Hi monstrari ab hostibus sibi viam rati in rupem eluctari aggressi sunt: nocteque, qua infrentissimi vigiles erant, captantes conscenderunt: fefelleruntque non solum stationes, verum etiam canes excubitores vigilumque comites somno merfos. Haud defuit tamen fortunæ Romanæ, quæ tantum discriminis enunciare & significare valeret, vox. Sacri anferes apud templum lunonis in honorem eius alebantur. Hoc animal sua natura facile ad omnem tumultum & strepitum expauescit: & tunc, quod in magna difficultate versantibus obsessis cibarium negligenter, tenui ex fame somno tenebantur: quare statim hostes perceperunt verticem rupis superantes, elatoque clamore eos audacter petiverunt. Mox armorum fulgore magis exterriti locum valido clangore asperoque complerunt: quæ Romani excitati & quid agere odorantes impulerunt & præcipites dederunt hostes. Ob huiusce casus memoriam ostentat se in hanc usque diem fortuna celebri pompa. Canis in crucem actus, & anser in amplo & splendido grabato & ferculo transferunt. Proponit autem hoc spectaculum fortunæ vini, eiusque ad omnia ex nec expectatis facultatem: quæ quando quid molitur & suis auspiciis res gerit, consilium stultis & insipientibus, animum & audaciam infundit ignavis. Quis enim non vere obstupescat & admiretur magno animi motu percitus, qui aliqua reputatione illam asperitatem et presentem urbis felicitatem complectitur, suspicitque splendorem & opulentiam monumentorum, artificum certamina, munificentias civitatum, dona regum, omnium denique, quæcunque profert tellus, mare, insulæ, continentes, flumina, arbores, animantes, campi, montes, metalla: horum inquam primitias contentionem suscepisse ad huius loci elegantiam specie & venustate excolendam: quam prope factum fuerit, hæc ut non nascerentur vel non existerent: sed cum igne, tetra caligine, obscuritate, gladiis barbaris, & carnificibus animis omnia tenerentur: contemptæ, rationis expertes, & meticulosæ bestiarum caput fuerint salutis: ut etiam in clyti illi bello viri & duces, Manlij, Servilij, Posthumij, Papirij posterarum familiarum proauthores tantum non interissent, nisi anferes eos ad dimicandum pro aris & foris ex somno exciuisent. Quod si ea, quæ in secundo libro Polybii prodidit de Gallis, qui id temporis urbem occupaverunt, vera sunt, cum obiectus eis nuncius esset profligari omnia domi à finitimis barbaris, qui eorum patriæ arma intulerant eamque subiugabant, pacem pactos cum Camillo retrocessisse: fortuna citra controuersiam salutis eius extitit asseritrix: quæ hostes distinuerit, imo præter expectationem ab Roma abstraxerit. Sed quid immerer in his, quæ nihil certi vel fixi habent: quod res Romanæ tunc perierint, earumque interciderint, ut author Livius est, commentarij: cum sequentis ævi res claræ & liquidæ indulgentiam fortunæ commonstrent. Ego vero & Alexandri exitum numero viri, qui ingentibus successibus & insignibus victoriis ex invicta audacia & spiritibus sideris modo volabat & traiecit in occidentem ex oriente, ei aculabaturque iam armorum in Italiam fulgorem. Nam velamentum quidem erat ei expeditionis Alexander Molossus à Brutis & Lucanis apud Pandasiam obruncatus. Trahebat autem hunc eo vere, ut adversus omnes mortales, gloriæ & imperij cupido: qua æmulabatur & enitebatur Liberi & Herculis expeditionum transcendere terminos. Accipiebat porro populi Romani potentiam & vires Italiæ propugnaculum esse. Siquidem nomen horum & fama adferebatur ad eum sicut athletarum infinitis duratorum bellis. Haud enim incruento Marte fuisset haud dubie decretum, si armis inexpugnabilibus tam indomitum animi militum: qui bellatores erant omnes & strenui,

Arma equites pariter docti & tractare pedestres.

** desiderantur multa.*

PLV-

De Alexandri fortuna vel virtute oratio prior.

ORTUNA, quæ proprium suum solius contendit opus esse Alexandrum, hæc allegat: cui repugnandum philosophiæ nomine vel potius ipsius Alexandri: qui indigne ferat, si gratuitum & fortunæ beneficio accepisse putetur imperium: quod dum multo venale sanguine acceptisque aliis super alia vulneribus parat:

Complures noctes insomnes peruigilavit:

Atque dies crebros transegit sanguinolentos.

arma conferendo cum inuictis legionibus, cum innumeris gentibus, cum fluminibus insuperabilibus, rupibus editissimis, consilio, tolerantia, virtute, temperantia stipatus. Equidem arbitrer illum ita fortunam res suas præclare gestas sibi vendicantem allocuturum. Noli virtuti meæ detrectare, neque tolle vel adime gloriam. Tuum fuit Darius opificium: quem ex seruo & astande regis Persarum, dominum effecisti: Sardanapalus item: cuius caput purpuram carminantis insigni regio euinxisti. Ego Susa victor per Arbela ascendi. Cilicia mihi laxam pandit Aegyptum, Ciliciam Granicus, quem Mithridatis & Spithridatis cadavera calcans superavi. Decora te & vendita regibus, qui in solem & pulverem non prodire. Illi fortunati fuere Ochi & Artaxerxes: quos statim ab ortu in Cyri solio collocasti. Corpus meum noras fortunæ aduersaria non so ciae præfert multas. Primum in Illyrico caput lapide, collum pistillo comminutum est. Deinde ad Granicum caput gladio conscissum barbarico, ad Issum ense femur, apud Gazam ictus sagitta talus, & cadens ex sella grauis humerum contorsit. Apud * Marcadartas sagittis tibiæ os concisum. Denique inflata ab Indis vulnera, impetus ardentibus ubique, quando humerus sagitta fuit traiectus. In Gandridis crus, apud Mallotas telo arcu misso atque alte infixæ eius cuspidis pectus vulneratum, & pistilli ictu secundum collum vulnus accepi: quando admota muris scalæ contracte sunt. Ibi me fortuna vnum inclusit, non claris aduersariis, sed obscuris barbaris facturus tantum largiens. Quod nisi pelta me protexisset Ptolemæus, & Limnaeus, mille pro me telis exceptis cecidisset, diruissentque ira & vi Macedones murum: fuisset barbarus ille & ignobilis vicus Alexandri tumulus. Iam ipsa expeditio quid habuit aliud, quam procellas, squalores, profunda flumina, celo iuncta montium fuga, species beluarum inusitatas, feros victus, dynastarum defectiones & subinde prodiones, Nam hæc præcesserunt expeditionem meam: post bella Philippica caput palpitabunda erigebat Græcia, excutiebat ab armis Athenæ puluerem Chæronicum ex clade asurgentes, iungebant se eis Thebæ manus porrigentes, tota male cogitans Macedonia ad Amyntam & Aeropi filios spectabat, irruerunt Illyrij, Scythæ nouationibus finitimis erecti erant, aurum Persicum ubique per concionatores manans impellebat Peloponnesum: inania Philippi æraria, imò ære alieno merfa, ut tradit Onesicritus, ducentorum talentorum. Tantis in angustiis & rebus turbulentis adolescens modo ex pueris excedens Babylonē ausus est & Susa sperare, atque adeo imperium orbis terræ sibi spondere, triginta millibus peditum, quatuor equitum fretus. Hunc enim numerum Aristobulus tradit, rex Ptolemæus triginta millium peditum, quinque equitum: Anaximenes quadraginta trium millium peditum, quinque millium quingentorum equitum. Præclarum vero ei & amplum parauerat fortuna viaticum septuaginta talenta, ut est Aristobulus author, ut Duris triginta modo dierum comitatum. Ergo inconsculte & præcipitanter Alexander tanta in tenuitate ad tantam adoriendam potentiam profiliit? Minime. Quis enim maioribus vel præstantioribus subsidiis ad res gerendas profectus est, animi sublimitate, intelligentia, temperantia, fortitudine: quibus adminiculis eum ad expeditionem instruxit philosophia, pluribusque à præceptore Aristotele quam à Philippo parente præsidis subornatus in Persas traiecit. Sane scribentibus testatum aliquando Alexandrum Iliadem & Odyssæam ipsum pro expeditionis compendio comitari, honoris Homeri causa credimus: sed Iliadem si dicas & Odyssæam pro leuamine eum laborum, traducendi temporis, & fallendi oculi

** Alij, Maracodartas.*

Z iij

secutas: verum aut subsidiū praecepta philosophiā fuisse, & de animi fiducia, de fortitudine, de continentia item & excellentia animi commentarios, facile tibi accedimus: aspernamurque, quod de syllogismis nihil vel de pronuntiatis, quae axiomata dicuntur, scripserit, neque in Lyceo deambulauerit, neque quaestiones disceptauerit in Academia. His enim metiuntur philosophiam illi, qui in verbis eam non in factis ponunt. Et quidē neque Pythagoras scriptitauerit quicquam, neque Socrates, neque Arcesilaus, neque Carneades philosophorū grauissimi: cum tamen non distringerentur illi tantis bellis, non regibus barbaris domandis, non urbibus inter feras gentes Graecis condendis: neque illeges & immanes nationes docendarum legum gratia vel iuris foederum adierunt: verum quamuis etiam ocio abundarent, scribendi partes sophistis reliquerunt. Vnde 10 igitur crediti sunt philosophari: ex dictis suis vel ex vita acta vel ex doctrina: inde Alexander quoque aestimetur. Nempe comperietur ex dictis suis, ex factis, ex praeceptis philosophus. Ac primum, quod maxime est stupendum, si ita videtur, spectata Alexandri discipulos, eosque cum Platonis vel Socratis committit. Bonae indolis hi & suae linguae homines erudierunt, si nihil aliud linguae Graecae intelligentes, nec multi tamen eorum praeceptis acquieuerunt: sed Critiae, sed Alcibiades & Clitophonates doctrinam sicut frenum respicientes alio deflexerunt. Alexandri vero disciplinam si inspicias, Hyrcanos foedera connubialia docuit colere, agriculturam tradidit Araschois: Sogdianos induxit, patres ut alerent, non occiderent: Persas, ut venerentur genitricem suam, atque earum abstinerent connubiis. Admirabilem Philosophiam, cuius 20 gratia Indi deos Graecos colunt, Scythae humanum non deuorant defunctos. Stupemus Corneadis nervos, quod Clitomachum, qui ante dicebatur Asdrubal, natione Poenum Graecorum mores induere compulerit. Suspiciamus Zenonis facultatem, quod Babylonium Diogenem ad philosophiam se dedendum traxerit. At subiugante Asiam Alexandro legebatur Homerus: Persarum, Sufianorum, & Gedrosiorum filij Euripidis & Sophoclis tragedias cantabant. Ac Socrates, qui peregrina demonia inuehebat, a quadruplatoribus Atheniensibus est damnatus. Alexander in causa fuit, cur Graecorum deos Baetra & Caucasus sint venerati. Plato, qui vnus ciuitatis scripsit, formam, neminem adduxit, qui ea propter austeritatem vteretur. Alexander vrbes plus septuaginta in solo barbarico excitauit, conferendoque Asiam Graecis mysteriis 30 feram eorum vitam cicurauit. Iam Platonis pauci voluimus leges. Alexandri legibus innumeri homines vsi sunt & vtuntur: beatioreque euaserunt ab Alexandro subacti illis, qui ei sunt elapsi. Hos enim ex misera vita exemit nemo, illos agere compulit victor in felicitate. Itaque quod ait Themistocles, cum munera exul a rege magnifica consecutus esset, atque vrbes accepisset vectigales tres, vnam in frumentum, alteram in vinum, in pulmentarium tertiam: Perieramus filij, nisi perissemus: hoc de subiugatis ab Alexandro iustiore iure dixeris: haud mansueta facti sint, nisi essent deuicti. Non haberet Alexandriam Aegyptus, neque Seleuciam Mesopotamia, neque Sogdiani Prophtasiam, non Bucephaliam India neque urbem Graecam Caucasus accolam: quibus astricta cum esset, extincta est feritas, exiitque a meliore assuetudine 40 detertus. Quare si plurimum hinc philosophi gloriantur, quod rudes & rigidos mores mitificent & componant: innumerabiles autem nationes & ingenia fuisse ab Alexandro immania apparet flexa, merito summus Philosophus numeratur Alexander. Atqui resp. quae tantopere in admiratione est conditoris Stoicorum sectae Zenonis, hoc habet argumenti, ne diuersis oppidis & populis habitemus, suis quisque discrimi nati legibus: sed omnes mortales ducamus populares & ciues nostros, vna sit vitae ratio & mundus vnus ut gregis vnus generis compascuo in agro compascentis. Hoc scriptis Zeno mandauit, cum velut in somnium vel simulachrum philosophice & recte instituta resp. informaret. Alexander verba factis comprobauit. Siquidem non, ut ei consulebat Aristoteles, Graecis ducem se, barbaris praebens dominum: neque superiores ut amicos & familiares respiciens, cum his sicut cum brutis & stirpibus agens, imperium sollicitantibus pacem exulibus & infidis seditionibus impleuit: sed communem missum diuinitus se arbitrans omnium rerum moderator & arbitrum: quos oratione non conciliauit, compellendo eos armis, omnia vndique in vnum contraxit: & perinde ac si in poculo coniuuiali vitas, mores, connubia, victus rationes commisceret: pro patria orbem terrae praecipit omnibus habere, castra pro arce & praesidio, pro propinquis bonos, pro alienis improbos: Graecos & barbaros non chlamyde, non

de, non cetra, non acinace, non denique candye discriminare: verum Graecos virtute; barbaros vitis censere: promiscua vero existimare vestes, mensas, coniugia, viuendi modos sanguine inter se & liberorum pignoribus copulatos. Demaratus quidem Corinthius vnus ex Philippi hospitibus & amicis, quando Alexandrum Susis conspexit, exultans gaudio atque ad lachrymas effusus ingenti dixit lachryma fraudatos, qui ante obissent, Graecos: quod sedentem in Darij solio Alexandrum non vidissent. Ego hercle nihil hoc spectaculo felices iudicem eos, qui, quod & fortunae erat & vulgariū regum, spectauerunt. Illorum vero praeclarorum & sacrorum libens mihi videor spectator fuisse sponsaliorum: cum vno sub tabernaculo auro intertexto coegit in eosdem 10 penates & ad communem mensam centum sponsas Persidas, centumque sponsos Macedonas ac Graecos, atque coronatus ipse hymenaeum princeps orsus, quasi coniuuale carmen accinens in consortiū coeuntibus maximis & potentissimis populis, vnus ipse sponsus, omnium vero auspex simul & pater conciliatorque foedere nuptiali coniunxit. Cupide enim dixissem: Barbare Xerxe & insipide, qui multum in Hellesponto ponte iungendo nequicquam desudasti: ita cordati reges Asiam Europae connectunt, non lignis, non ratibus, non surdis atque rigidis vinculis, ceterum amore legitimo, castis nuptiis, & liberorum consortio conglutinando. Hunc respiciens Alexander cultum, non vestem Medicam, sed multo hac simpliciore admissit Persicam. Siquidem ex cultu barbarico, quod insolens & tragicum erat, reiciens, ceu tiam, 20 candyn, & subligacula, ex Macedonico & Persico ritu temperatam quandam, quod Erathosthenes scriptum reliquit, gerebat stolam: atque ut philosophus indifferenter vtebatur, ut imperator communis erat & rex popularis, vestitus honore deuictorum concilians charitatem: quo in fide persistere diligentique ut principes Macedonas, non ut hostes grauarentur. Contra enim inflati animi erat eoloriam chlamydem magnificere, tunicam praetextam contemnere: aut viceversa his oblitum peccere, illas vilipendere infantis more amicum retentantem, quo ritus eum patrius sicut nutritrix velauit. Venatores ceruorum tergora induunt: tunicis circumficiuntur pennatis, qui capturae insidiantur autum. Cauent tauris se offerre in vestitu puncticeo, in tunicis candidis elephantis, Lacesuntur enim iis coloribus haec bestiae efferanturque. 30 Quod si magnus rex gentes indomitas & bellicosas tanquam feras cicurans & mulcens vestibus vernaculis & solitis mansuefecerit eas consuetudine quotidiana, atque in officio continuerit animi aegritudine placanda & leniendo moerore: reprehendunt non suspiciunt eam sapientiam: quod leui vestitus mutatione Asiam delinuerit: qui cum armis corpora subiugasset, amictu allexit animos. Atqui Socraticum commendat Aristippum: quod sordido pallio & chlamyde vestitus Milesia, utroque decorum retinuerit. Alexandro exprobant: quod amictum ornans patrium nec bello partum fastidiuerit, qui magnarum rerum moliebatur rudimenta. Neque enim latronum more Asiam vastauit, neque ut insperatae felicitatis rapinam & praedam lacere vexareque instituit: quomodo post Italiam Annibal, supra Treves Iordanam & Scythae incurauerunt Mediam: verum quo vni audientia rationi omnia, quaecumque in terra sunt, & resp. populum vnum vnus omnes mortales efficeret, ad eum modum se se composuit. Quod nisi repente Alexandri spiritum ille, qui eum caelitus emiserat, reuocasset deus: lex homines cunctos vna lustraret, atque ad vnus iuris formam velut ad commune lumen dispensaret. Nunc exors mansit solis orbis portio, quae Alexandrum non aspexit. Itaque primum expeditionis Alexandri consilium effecit eum philosophum: qui sibi non delicias luxumque, sed mortalibus omnibus concordiam, pacem, & mutua commercia parare destinauerit. Secundo loco dicta eius consideremus. Quando quidem etiam aliorum regum dynastiarum mores vocibus animi produnt potissimum. Senex Antigonus, cum sophista nescio quis commentarios ei occineret de iustitia: Stolidus es, inquit, qui cum alienas me vrbes cernas machinis quaerentem, de iustitia disputas. Dionysius tyrannus pueros praecipit talis, viros iure iudicando circumuenire. Sardanapali monumentum hanc habet inscriptionem.

Hac habeo, quae edi, quaeque exaurata voluptas

Hausit.

Quis neget his dictis hinc voluptatem, hinc impietatem, iniustitiam, & immodicam cupiditatem proponi. At Alexandri vocibus si diadema, Ammonem, & nobilitatem natalium remoueris: Socratis vel Platonis vel Pythagorae eas esse iudicabis. Neque

enim quas simulachris eius poetæ & statuis verborum ampullas inscripserunt, dum non modestiam sed potentiam Alexandri spectant, curemus.

Aereus aspectans cælum proferre videtur:

Afferui terram, sidera habeto deus.

Alexander ego loue natus. Cæterum his, vt dixi, adulantes poetæ fortunā eius sunt affati. At ex germanis Alexandri dictis primo loco exequaris puerilia. Hic cum pedum pernicitate æqualibus omnibus iuuenibus præcelleret, atque sodales eum ad cerramen Olympicum accenderent, quæ siuit an reges certaturi essent. Negantibus illis, iniquam ostendit concertationem esse, in qua palmam relaturus esset de priuatis, vincendus rex. Cum pater Philippus in Triballis femore lancea traiecto e periculo quidem euolasset, sed clauditate angeretur: Bono animo pater, inquit, es ac prodi in publicum: quo virtutis ingrediendo memineris. Quid hæc, nonne mentis sunt philosophicæ atque ex rerum ardore honestarū corporis detrimenta contemnentis? Quæ admodum in suis ipsum gloriatum vulneribus censes: qui in singulis monumentum gestabat gentis, victoria, vrbium captarum, & in potestatem venientium regum: certe non texisse vel occuluisse cicatrices, sed quasi insculptas imagines circumtulisse virtutis & strenuitatis. Iam si quando Homeri carminum in confabulationibus vel inter pocula fieret contentio alio alium versus præferente, ille vt omnium præstantissimum probabat hunc:

Virumq, insignis rex iuxta ac fortis in armis.

Quam laudem tempore præceperat alius, hanc sibi pro lege latam est interpretatus: vt dixerit quis Homeri eodem metro Agamemnonis celebrasse virtutem & Alexandri vaticinatum esse. Igitur transmissio Helle ponto lustrauit Troiam, gesta heroica animo reuoluens. Vbi cum ex provincialibus quispiam ei Paridis lyram, si vellet, ostenderet se daturum: Nihil, inquit, illam requiro: quando Achillis teneo, ad quam illererebatur.

Cantabat decora illa virorum.

Paridis ista enertem & effeminaatam profus canebat modis amatoris harmoniam. Sed & animi est philosophici sapientiam sectari, virosque supra omnia suspicere sapientes: quod Alexander si quis alius rex habuit. Ac quo animo erga Aristotelem fuerit, retulimus, & quod harmonicum Anaxarchum præ cæteris amicis in honore haberit. Pyrrhoni Eleo, vt primum ipsum cõuenit, mille aureos donauit. Platonis affectatori Xenocrati quinquaginta talenta dono misit. Onesicritum Diogenis Cynici discipulum gubernatoribus præfecit, vt est a compluribus memoria proditum. Ipso cum Diogene apud Corinthum congressus vsque adeo obstupuit admiratusque est vitam & grauitatem morum eius, vt crebro mentionem eius faciens diceret: Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem, id est, literarum studiis me dederem, nisi philosophum agerem factis: Non ait, Nisi rex essem, Diogenes vellem esse: neq, nisi opulentus & Argeades. Neque enim potiore habebat sapientia fortunam, neque purpuram & diadema mantica & obsoleto pallio: sed ait: Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem, id est, nisi barbaros conglutinare in animo haberem cum Græcis, vniuersumque orbem peragrando ad humaniorem vitam perducere, iustratisque terre & maris finibus applicare. Oceanum Macedoniae, Græciamque disseminare, & populos perfundere omnes iustitia & pace: haudquaquam in imperio inertis indulgens delicis desiderem: verum Diogenis amularer frugalitatē. Nunc ignosce Diogene mihi. Vestigiis Herculis insisto, Persea sector, ac Liberi patris consequens vestigia dei generis mei proauthoris & atavi volo iterum victores in India tripudiarè Græcos, ac montes vltra Caucazum incolentibus ferisque hominibus commensationes Bacchicas refricare. Ac non nullos tenet fama sibi esse, qui rigidam & nudam sectentur sapientia professionem, viros sanctos atque immunes suis legibus, deo vacantes, qui Diogene duriorem vitam agant, neque manticam desiderent. Neque enim penum recondunt: quod recentem semper ac nouitiam à terra petant. Potum fundunt amnes. Folia ex arboribus decidua ac herba telluris lectum præbent. Mea opera tum illi Diogenem cognoscent, tum Diogenes illos. Moneta etiam inuertenda est mihi, ac pro nota barbara signanda Græca. Cædo iam, res hæc illius gestæ vtrum temeritatem casus vimque bellicam & violentiam præ se ferunt: an hinc ingentem fortitudinem & iustitiam, illinc ingentem temperantiam, lenitatem, modestiam, prudentiam cum sobrio &

brío & acri consilio omnia transigentis? Neque habeo mediusfidius discrimen notare, vt assignem hoc fortitudini, illud humanitati, aliud continentia. Cæterum quicquid gessit, videtur virtutibus temperatum omne omnibus: comprobauitque ille decretum istud Stoisicum, quicquid agat sapiens, id eum ex omni virtutum genere efficere. Vnius quidem virtutis in singulis actionibus primæ partes sunt: sed aduocatas habet ad opus perficiendum reliquas. Ac cernere in Alexandro est vim bellicam humanitate conditam, lenitatem virilem, frugi largitatem, placabilem iracundiam, amores castos, animi remissionem non ociosam, labores non irrecrabiles. Quis temperauit bellis festa? Quis comensationibus expeditiones? Quis vrbium obsidionibus & rerum actibus Bacchationes, nuptias, & hymenæos? Quis ius violentibus infestior, aut mitior ærumnolis? Quis repugnantibus durior, vel supplicibus facilior? Hic mihi in mentem venit illud cum Poro actum commemorare. Qui vt fuit captus & ad Alexandrum raptus, roganti, quemadmodum de ipso statueret: Regaliter, inquit, Alexander. Quo iterum requirente, num quid aliud? Nihil, inquit. Siquidem in hoc verbo regaliter sunt omnia. Mihi vero subit Alexandri gessit singulis succlamare, Philosophice, Hoc enim complectitur omnia. Roxanes amore captus Oxyathris filia, quæ inter captiuas saltabat, non obtulit ei vitium, sed duxit vxorem: Philosophice. Darium conspicatus iaculis confossum non sacra diis fecit, non præana cecinit tanquã diuturno profligato bello: sed detraxit sibi chlamydem, eamque iniecit mortuo, velut stirpem aliquam fortunæ regia operiens: Philosophice. Epistolam aliquando matris arcanam cum preuolutaret, assidentem forte Ephestionem, atque vna aperta simplicitate eam legentem non interpellauit: sed anulum suum ori eius admouit, consignans amici fide silentium: Philosophice. Nam hæc si philosophica non sunt, quæ sunt alia? Comparemus hæc, cum factis aliorum, qui sine controuersia habitū sunt philosophi. Socrates concubitum admisit Alcibiadis. Alexander, cum Philoxenus oræ maritimæ præfectus ei scripsisset, puerum in Ionia esse flore ætatis & venustate præcellentissimum, quæreretque per literas, an eum missurus ad ipsum esset: rescripsit acerbe. Quid in me homo nequissime vnquã comperisti, vt mihi huiuscemodi lenociniis blandireris. Xenocrates, quod talenta quinquaginta ab Alexandro missa dono non acceperit, miraculo nobis est: non, quod ille dederit. An non iuxta pecuniam contemnere arbitramur largientem ac non admittentem? Non egebat diuitiis philosophia causa Xenocrates: at egebat iis Alexander eiusdem causa philosophia, vt talibus daret. Illorum memoriam colimus, qui contemnenda mortis nobis elogia reliquere. Ea quoties protulit, cum iaculis peteretur & premeretur Alexander. Quamuis recto iudicio omnes homines esse præditos censemus. Quippe ducit sua sponte natura ad honestum. Cæterum hoc præstant cæteris philosophi, quod iudicium in periculis solidum & fixum habeant. Quando huiusmodi quædam anticipata in animis habent.

Optimum id augurium est patriam defendere solum.

Et,

Est terminus fatum omnibus mortalibus:

vel si se quis in conclaue penitus abstruserit. Atqui bonos viros egregiis cceptis semper incumbere bonam spem sibi proponentes decet: Quicquid vero deus dederit, id ferre generose. At frangunt temporum articuli præsentibus periculis hominum consilia, & iudicia elidunt vrgentibus discriminibus imaginationes. Timor enim non modo memoriam percellit, vt est apud Thucydidem: sed & constitutum omne, studiumque, & animi impulsū. Verum his vincula inicit philosophia.

De Alexandri fortuna vel virtute oratio posterior.

FFLVXIT sane nobis heri referre Alexandri seculum multis artibus & insignibus felix ingentis fuisse proferendis. At non Alexandri hoc, sed fortunæ fuit illorum: ut illis testis obtingeret & spectatoris, qui cum optime existimare de operis elegantia, tum maxime posset remunerare. Ac memorant aliquot post annis quempiam ad Archestratum poetam festiuium, qui in mendicitate tamen & obscuritate consenuit, dixisse: Tu vero si Alexandro contemporaneus fuisses, in singulos versus Cyprum tibi vel Phœniciam donasset. Equidem illius memoriæ artifices non tam sub Alexandro quam propter Alexandrum nobilissimos extitisse existimo. Siquidem fructuum ubertatem recta temperatura & subtilitas circumfundētis nos efficit aeris: artium & ingeniorum incrementum bonorum candor honos, & humanitas regis excitat: vicissim inuidia, sordibus æmulatione principum extinguitur & marcescit, quicquid est eius generis. Dionysius tyrannus, uti fama est, nobilem citharœdum audiens ostendit talentum se ei donaturum. Qui cum promissum postridie flagitaret: *Hæc, inquit, oblectatus abs te, quantisper canebas, oblectavi te vicissim spe. Itaque delinimenti tui præmium inuicem delinētis ilico recepisti.* Pheræorum Alexander tyrannus (quo hic vno nomine vocitari non maculare deberet cognomen, dum spectat tragœdiam quandam, percitus fuit ex titillatione motu maiore miserationis. Vnde proliens ex theatro properantius subduxit feram indignam esse ferens conspicere, qui tam multos ciues iugulasset, Hecubæ & Polyxenæ calamitatibus illachrymantem. Nec multum abfuit, quin male tragœdum multarit, quod animum suum ferri modo liquefecisset. Archelaum, qui ad largiendum habebatur astrictior, cantans Timotheus hoc taxauit subinde dicitur. Tu sane terrigenam laudas pecuniam. Cui Archelaus occurrit haud inconcinne: At tu poscis. Scytharum rex Ateas tibicini lumenæ iussit in conuiuio tibia canere. Stupentibus tibia modulamine cæteris plaudentibusque ipse malle iuravit se hincientem audire equum. Usque adeo aures à Musis remotas animumque in præsepibus habebat non ad equos sed ad asinos audiendos natum. Quod igitur apud tales reges incrementum artis & Musarum harum vel honos sit? quando nec apud eos, qui haberi in his artifices volunt, atque idcirco liurore & odio veros artifices calcant: in quibus iterum produendus Dionysius est, qui poetam Philoxenum, quod eius tragœdiam emendare iussus ab ipso usque capite ad calcem totam circumduxisset, in Latomias condidit. Fuit Philippus quoque hic, ut qui sero ad eas applicuisset animum, sui dissimilior & minus grauis. Huic cum fidicine memorant de pulsandarum fidium ratione certanti, cum putaret illum se coarguere, renidentem dixisse hominem: *Dij melius rex, quam ut ita sis infelix, me ut ista noris rectius.* At Alexander, qui sciret, quorum spectatorem & auditorem esse deceret, atque in quibus certare & ipsum elaborare: hoc quidem, armis ut præcelleret, meditabatur assidue, atque ut esset, quod Aeschylus ait,

Bellator acris & tremendus hostibus.

Hanc tenebat artem auitam ab Aeacidis & Hercule. Cæteris artibus honorem citra æmulationem habebat: atque ut nobilitatem & Veneres amplectebatur earum, ita blando ad eas sectandas non trahebatur. Floruerunt sub eo tragœdi Thessalus & Athenodorus. Quibus in certamen inter se descendentibus sumptum præbuerunt reges Cyprî, iudices fuerunt delectissimi duces. Ut palmam tulit Athenodorus: Mallem, inquit, regni portionem amisisse, quam Thessalum videre victum. Cæterum neque verbum cum iudicibus commutauit, neque de iudicio est questus quod omnibus debere existimaret se præcellere, concedere tamen iustitiæ. Comœdi fuerunt Lycon & * Scarpheus. Huic, cum comœdiæ cuiuspiam versus intertextuisset, qui petitionem contineret, arridens decem talenta largitus est. Citharœdi cum alij tum Aristoni-

* Alij, Scapheus.

Aristonicus. Is cum in prælio cuiuspiam suppetias tulisset, strenue pugnans cecidit. Cui Alexander statuam aream poni in Apollinis Pythii templo præcepit cum cithara & lancea prætenta: non solum quo illi honorem haberet, verum etiam quo ornaret musicam ut fortitudinis incitatricem, & quæ feruore lymphatico ardoreque institutos in ea recte perfunderet. Namque ipse Antigonide aliquando carmen modulante harmatiū usque eo permotus est atque exarsit animo modis illis, ut concussis armis proripiens se manus prope accumbentibus iniecerit, suffragareturque Spartiatis cantantibus.

In ferrum serpit citharam pulsare perite.

fuit & Apelles pictor Alexandri auro & plastes Lysippus: quorum superior Alexandrum pinxit fulmen tenentem adeo indiscreta similitudine & concinne: ut vulgo ferrent: quod duorum Alexandrorum alter esset à Philippo genitus inuictus, alter ab Apelle omni maior imitatione. Cum Alexandrum Lysippus primo finxisset supposito ore cœlum suspectantem, exprimens Alexandri intuentis morem ceruice leuiter inflexa, adiecit epigramma quidam haud illepidum.

Aereus aspectans cœlum proferre videtur:

Asseruit terram, sidera habeto deus.

Quapropter præcepit Alexander, ne quis se præter vnum Lysippum fingeret: quippe vnus hic are sensus eius repræsentauit, ut redderet lineamentis virtutem. Cæteri ceruicem inflexam, oculorumque hilaritatem & blandimenta dum exprimere student, non seruauerunt virilem eius & leoninum obtutum. Inter alios artifices fuit Stasicrates quoque Architectus. Hic nihil, quod amœnum, quod iucundum & blandum foret visit, sectabatur: verum & opus grande instituebat & argumentum rege non indignum præbitore: Hic ad Alexandrum in superiores prouincias profectus; pictas, sculptas, & fictas eius imagines ut artificum opificia ignauorum & illiberalium carpsit. Ego vero, inquit, in immortalem rex & spirantem materiam æternisque innixam radicibus, ac molim immota & inconcussa statui corporis tui effigiem imprimere. Thracius Athos, quæ maximus est, & culmen eius assurgit maxime conspicuum, congruentique latitudine & altitudine est subnixus, membris item præditus & artibus ad humani corporis modum distinctis, poterit, vbi elaboratus & figuratus erit, simulachrum Alexandri & dici & esse: balibus qui attingat mare, altera manu amplum frequentissimumque oppidum complectatur feratque, dextra amnem perennem ex phiala libet in pelagus effusum. Aurum vero, æs, ebur, ligna, pigmenta, effigies minutas, quæ comparari, furto subtrahi & consilari valent, nulla faciamus. Ita facti Alexander spiritus excellos & fidenciam admiratus laudauit hominem: verum: sine, ut suo loco maneat, inquit, Athos. Satis est enim, quod vnus sit regis monumentum ludibriorum. Me vero Caucasus ostendet & Emodi montes, & Tanaïs, & mare Caspium. Hæ meorum sunt actuum imagines. Sed age per deos immortales: num si quisquam consummatum & extans huiusmodi opus videret, existimauerit casu & temere editam formam, dispositionem, & speciem? Nemo herede. Quid Alexandrum fulmen tenentem, quid quem cuspidi innitentem vocant? Itane vero statuæ molem nequaquam citra artem molitur casus, aurum, æs, ebur, copiosamque & præciosam materiam affundens & subministrans: vir magnus, imo omnium, qui vnquam fuerunt, maximus fieri potuit, ut absolutus sine virtute sit per fortunam, quæ arma, stipendium, vrbes, equos præparet: quibus hæc vti nescio discrimen afferunt, non vires, non ornamentum conciliant, sed arguunt inertiam & animum abiectum? Nam recte Antisthenes omnia hostibus dixit esse bona optanda præter fortitudinem. Quippe recidere ita illa non ad possessores, sed ad victores. Ideoque naturam ferunt ignauissimo animanti cornua inuictatæ magnitudinis & asperitatis ceruo ad se tuendum addidisse: quoniam non erudiret nulli vsui esse vires & arma illis, qui consistere & recta non auderent aduersarium aspicere. Perinde fortuna frequenter imbecillibus & vecordibus accomodando opes & imperia, quæ dedecorant eos, cohonestat & illustrat virtutem ut eam, quæ amplitudinem vna decusque viro conciliet. Si namque, ut est apud Epicharmum,

Mens cernit & mens audit, cæca cætera

Et surda sunt, menta si desituantur:

Siquidem habere sensus peculiare facultates videntur: mentem præsidio esse, mentem ornamento esse, mentem esse, quod vincat, quod imperet, quod regnet: cætera

cœca, surda, & inanima morari, degrauiare, & deformare, si absit virtus, possessores suos res ipsa demonstrat. Nam eadē ex potentia & imperio Semiramis foemina classes compleuit, agmina militum armis instruxit, Babylonem condidit, mare rubrum classe lustrauit Aethiopas & Arabas subiugans: Sardanapalus vir natus domi purpurā carminauit, supinus in humerisque inter pallacrum gregem iacens. Huic defuncto statuam lapideam fecerunt secum ipsam tripudiantem ritu barbarico, digitisque supra caput velut concrepitantem: cui inscripserunt: Ede, bibe, Veneri indulge: cetera nihili sunt. Crates Phrynes meretricis cum statuam Delphis positam auream cerneret, de Græcorum exclamauit lasciuia id colloatum trophæum. At Sardanapali si quis vitam vel sepulchrum (Nihil enim interesse arbitror) sit contemplatus, hoc dicat de bonis fortuitis trophæum esse. Quid igitur fortunam post Sardanapalum Alexandro manum iniicere, eiusque magnitudinem & potentiam sinemus vendicare? Quid enim in eum contulit plus, quam reliqui reges ab ea accepere, arma, equos, tela, stipendium, satellites? Age efficiat hinc magnum fortuna, si potest, Aridæum, magnum Amalim, vel Ochum, vel Oarsem, vel Armenium Tigranem, vel Nicomedem Bithynum. Ex quibus Tigranes ad pedes Pompeij abiecit diademate regnum ut prædam captam foede deposuit: Nicomedes raso capite sumptoque pileo libertum se esse populi Romani est professus. Quid igitur fortunam reddere dicimus humiles, lægidos, ignauos? Atqui non est vel vitium infortunio vel fortitudinem & prudentiam fortunæ ascribere secundæ æquum. Imo Alexandri imperio fortuna censetur. Quippe fuit in eo clara, inuicta, celsa, innocens, clemēs. Mox hoc extincto potentia eius dixit Leosthenes palantem & in semetipsam incurrentem imitari Cyclopem, qui eruto lumine manus quoquoersum porrigebat ad nihil certi tendentes: haud aliter errabat lapsabunda & offensans ex licentia eius moles. Vel potius ut emortua corpora, ubi euolauit anima, non ultra consistunt vel cohærent, verum contabescunt, dissoluuntur à se inuicem, euanescentque & exolescunt: ita amisso potentia illa Alexandro palpabat moribūda, vibrabat, & æstuabat Perdiccis, Meleagris, Seleucis, & Antigonis sic ut spiritibus calentibus adhuc pulsibusq; micantibus & huc illuc iactatis: deniq; marcescens & contabescens intra se scatuuit tanquam vermibus ignauis regibus ducibusque torpidis. Ipse sane Ephestionem obiurgans cum Cratero conflictantem: Quid tu, inquit, polleas vel agas, si quis te Alexandro orbet? Ego vero hoc illius temporis fortunæ obicere, non dubitabo. Quæ tua gloria, quæ vis, ubi tu inuicta: si quis te orbet Alexandro, id est, si quis orbet arma tua peritia, opes tuas liberalitate, luxum temperantia, certamina fiducia, victorias clementia? fac alium, si potes, magnum, qui pecuniis largitatem non exerceat, qui in acie ante signa se discrimini non obiciat, amicis qui honorem non habeat, qui misericordiam non capiat captiuorum, qui voluptatibus non temperet, qui rerum gerendarum occasionibus non immineat, qui in victoria sit placabilis, qui rebus præclare gestis non lenis. Quis magnus, qui in potestate sit stolidus & flagitiosus? Detrahe felici, virtutem, iam vnde quæq; paruus fuerit, in beneficiis collocandis ob sordes, in laboribus ob mollitiā, apud deos ob superstitionem, apud bonos ob inuidiam, inter viros ob ignauitiam, inter mulieres ob libidinem. Nam quomodo imperiti artifices bases ingentes pusillis simulachris subiciendo produnt eorum humilitatem: perinde fortuna, quando ingenium humile in locum amplum & splendidum euehit, arguit magis & maculat offendente & fluctuatē ex leuitate. Ita non est in possessione bonorum sed in usu magnitudo. Quando infantibus quoque regnum paternum & imperium hæreditate obuēnit, ut Charilaos: quæ cum incunabulis allatum in conuiuium, quod phiditium dicitur, loco sui Lycurgus regem Sparte, renunciauit. Neque fuit infans hic, verum ille, infanti qui regnum paternum restituit, non interuertit neque prædā fecit suam, magnus. Aridæum quis dicere posset magnū, quem nihil à puero discedentem, tantū purpura & fasciis inuolutum in solio Meleager locauit Alexandri? neque id absurde: ut intra paucos dies videretur, quemadmodum virtute homines & quemadmodum casu regnent. Pugili imperij hiltrionem suggestit. Imo sicut in scena diadema cœcum orbem terræ percurrat.

Vel mulier portet fascem, si hanc imposuit vir.

contra dicas capere atque in humeros tollere potentatū, opes, & imperium tum foeminae tum pueri est. * Oarsi & Dario Bagoas eunuchus sublatū imposuit Persarum regnum. At ubi acceperis magnū dominatū, eum gerere & tractare, neque rerum potestatem & mole

* Alii, Xerxi.

& mole obrui & cōtorqueri: id viri est virtute, consilio, & celso animo præditi, ut fuit Alexander, cui crapulā non nulli & temulentia impropertant. Habebat vero ille hoc, magnis ut esset in rebus gerendis sicus, non imperij licentia ebrius vel bacchabundus: cuius alij exiguae partis compotes ubi eam gustauerunt, temperare sibi ipsi non valent. Quando enim improbi expleti pecunia vel ciuile fuerint potentia affecti, lasciuunt inexpectata rerum suarū felicitate. Clitus ad Amorgū tribus vel quatuor Græcorum depressis nauibus Neptunus salutat tridentem gestabat. Demetrius, cui modicam particulam fortuna ex Alexandri opibus adiecit, louem defultorē vocari se sustinebat. Mittebant ad eum non legatos, sed theoros ut ad oraculū ciuitates, eiusque responsa oracula appellabāt. Lysimachus, qui oram Thraciæ quasi regni extrema obtinebat, eo euasit insolentia & ferocia, ut in hæc verba eruperit. Nunc, cum cœlū lancea attingo, Byzantini ad me veniunt. Ibi Pasiades, qui aderat: Subducamus nos, inquit, ne lancea iste cuspe cœlū pertundat. Quid autē dicas de his, quibus Alexandri causa sustollere licebat animos: cū Clearchus, qui Heracleæ fuit tyrannus, sceptrū gestauerit, vnumque ex filiis nominauerit fulmen. Dionysius iunior Apollinis se filium appellauit in epigrammate scribens.

Doridis hic matris Phoebi de femine natus.

Huius genitor, qui decem milia ciuium atque adeo plures necauit, prodidit fratrem inuidia impulsus hostibus: non expectauit, dum mater anus paucis diebus post extingueretur, sed spiritum eius intercluit, qui etiam scripsit ipse in tragedia.

Etenim tyrannis est parens iniuria.

Hic tamen filiarum vnam Areten, id est virtutem, Sophrosynem, id est temperantiam alteram, tertiam dixit Dicæosynem, id est iustitiam: sicut illi, qui Euergetas se dixere, id est benefactores: sunt qui Callinicos, id est victoriosos, sunt qui Soterias, id est seruatorum, sunt qui Magnos se ipsi nuncupauere. Horum alias super alias nuptias sicut emissariorum inter mulierum greges passim diem traducunt, puerorum supra, tympanorum inter semimares pulsationes, alea ludos interdū, tibiæ cantus in theatris, noctem in cœnis, diem in prandis consumptū quis dicendo cōsequi possit? Alexander diluculo prandebat sedens, cœnabat primis tenebris: potabat, cum diis sacrificasset, alea ludebat cum Midia fabricitans, ludebat iter faciens vna & sagittare discens atque e curru desilire. Vxorem duxit sibi vnam amore captus Roxanen, Statiram Darij regno & rebus ita postulantibus. Intererat enim gentes cōmitione copulari. Cæteris Persidibus tantum præstitit castitate, quantum fortitudine viris. Nam inuitam aspexit nullam. Quas aspexit magis quam quas non aspexit, præterit: & qui aliis fuit omnibus popularis, solis se venustis superbum præstabat. De Darij coniuge foemina speciosissima ne vocem quidem, quæ formam eius commendaret, auribus admisit. At defunctam adeo funere regio ornauit, tantoque luxit animi motu: ut eius castitati fidem humanitas abrogaret, comitasque in crimen incurreret iniuria. Quippe ita Darij potentia & ætas eius permouit. Vnus enim ille quoque erat etiamnum ex iis, qui fortuna aspirante potiri eum rerum arbitrabantur. Cæterum postquam omnia rimatus cognouit veritatem: Profecto, inquit, non vsquequaque deplorata sunt Persarum res, neque nos vllus semel imbelles dicet & effœminatos, qui à tali viro sumus superati. Equidem se cū dum cursum ab diis & successum belli opto: quo beneficiis exuperem Alexandrum, tenetque me ambitio & æmulatio eo me mitiorem demonstrandi. Quod si de me Iupiter patriæ Persarum præses diique, quibus reges curæ sunt, transactū est: nemo in Cyri solio alius extra Alexandrū confideat. Hæc Alexandri fuit diis adhibitis testibus adoptio. Vsq; eo vincunt virtute. Assigna, si libet, fortunæ Arbela, Ciliam, & reliqua, quæ vi sunt effecta. Concusserit ei fortuna bellū Tyrum, panderit Aegyptum fortuna, fortunæ ope conciderit Halicarnassus, capta fuerit Miletus, Euphratem Mazæus sine præsidio reliquerit, cadaueribus campus Babylonius stratus fuerit: non fuit certe fortunæ beneficio castus, non fortunæ beneficia temperans, non superiorem voluptatibus fortuna neque à libidinum vulneribus tutum velut inclusum serua uit eius animum. Atqui hæc fuerunt, quibus fudit fugauitque Darij, cætera armorum clades & equorum, prælia, strages, & fugæ hominum. Ingenti vero illa & confessa fractus clade Darij est, succubuitque virtuti, altitudini animi, fortitudini, iustitiæ, stupens animum eius à voluptatibus, laboribus, & beneficiis inuictum. Nam par-

mis, sarissis, vlulatus, conferendis signis inuicti etiam fuerunt Tarras Dinomenus, Pellenæus Antigenes, & Philotas Parmenionis filius: aduersus delicias vero, fœminas, aurum, argentum nihilo captiuus præstantiores: sed Tarras, cum æs alienum susciperet Alexander Macedonum, dissolueretque pro omnibus, obæratum mentitus se producto apud mensam, qui se assereret eius creditorem: mox compertus tantum non manus sibi ipse attulit: nisi re cognita Alexander exemisset eum noxæ & argentum ei condonasset, recordatus oppugnante Perinthū Philippo sagitta in oculo ictū, non ante eximi telum præbuisse vel sustinuisse, quam hostes profligasset. Antigennem, cum dimissis in Macedoniam ex fontica causa immiscuisset se, essetque nomen suum professus: vt manifestus fuit fictæ valetudinis, qui validus esset, virum militariē & corpus eius vulneribus conspiciens concisum indoluisset Alexander. Quo causam requirente, Telesippæ amore se deperire factus est, eamque deducere ad mare, quod eius desiderium non ferret, voluisse. Ibi: Cuius est inquit hæc mulier Alexander, & quis de ea apellandus? Ingenuam esse ostendente Antigene: Ergo adducamus, inquit, eam, vt hic maneat, promissis & donis. Adeo cuius citius amanti quam sibi ignoscebat. Iam Philotas vitis suis imperare nescio quomodo non valuit. Antigona erat muliercula Pellæa in turba ad Damascum captarum. Eadem fuerat ante ab Antophradate, cum nauigaret Samothraciam, capta. Erat ea forma liberali, ceperatque consuetudine sua mire Philotam. Ille vir alioquin ferreus ita mollis fluxusque fuit, vt in voluptatibus sibi temperare non potuerit, sed perfluens multa arcana apud eam effutierit. Quid fuisset, inquit ille, Philippus, nisi esset Parmenio. Quid esset Alexander, nisi Philotas foret. Vbi Iupiter Ammonius, vbi dracones, nisi placeat nobis. Hæc dicta Antigona apud mulierem quandam ex familiaribus enunciauit, illa apud Craterum, Craterus ad Alexandrum clam introduxit Antigonem. Ac corpus quidem ille eius non attigit, sed temperauit ea: cæterum Philotam huius opera excutiens, totum detexit, atque annorum spacio plus septem suspicionem hanc nusquam aperuit, non inter pocula vinosus, non per bilem iracundus, non apud amicum, qui omnia credebat Ephestioni, omniaque in sinu eius deponerat. Siquidem memorant, cum matris secretam epistolam soluisset tacitusque secum legeret, admoto Ephestionem sensim capite vna eam legisse: quod illum quidem interpellare non sustinuisse, sed detracto anulo admouisse Ephestionis ori sigillum. Cæterum recensendis exemplis, quibus liquet optime eum, & vt maxime est rege dignum, summam potestatem exercuisse, deficiant me vires. Nam si fortunæ beneficium factus est magnus: maior est, quod fortuna vsus sit recte: ac quo quis fortunam eius magis extollit, hoc amplificat plus eam, cuius causa dignus fortuna erat, virtutem. Verum nunc tandem ad incrementi eius stirpem & potentia rudimenta pergo, ac circumspectio, quid fortuna sibi, quamobrem Alexandrum ab ea ad magnitudinem autument prouectum, præstiterit. Quin pro sancte Iupiter integrum illum, incruentum illum, imbellem illum, quem equi hinnitus in folio Cyri locauit, vt olim Darium Hystaspis filium? aut blanditiis inductus vir vxoris, vt ab Atossa Darius Xerem, cuius ad fores diadema se Asiæ obtulit: vt Bagoæ opera Parysatim: qui stola posita astanda id est tabellarij imposuit capiti regalem & directam citarim, cui repentina atque nec opinata sorte orbis terrarum regnum obuenerit, sicut Athenis sortito Thesmothetæ & Archontes creantur: Vis scire quemadmodum fortunæ ope regnant homines? Expirauit quondam apud Argiuos Heraclidarum gens, ex qua de more regem habebant. Requiritibus regem his consulentibusque oraculum sortes dedit deus monstraturam aquilam. Paucis post diebus aquila, quæ superuolabat, demittens se super Aegonis ædes consedit ibi. Ita rex designatus Aegon fuit. Iam in Papho cum ille, qui regnabat, violentus esset & flagitiosus, exacto eo Alexander alium quærebat ex Cinyradarum familia, quæ iam exolecere atque extinguí videbatur. Igitur vnum demōstrarunt superesse inopem & obscurum hominem in horto quodā neglectū, atque ex eo se tolerantē. Ad quem cum nunciij venissent, adaquantē olera offenderunt. Obstupuit hic occupatibus eum militibus ac cōcedere iubentibus ad Alexandrū. Ad quē in obsoleta plagula adductus rex est designatus, ac purpurā induit, fuitque in numero eorum, qui regis amici dicebantur. Nomen erat ei Alynomo. Ad hunc modum faciunt fortunæ reges. Aliis vestibibus velant, transfigurant cito & facile nec opinantes vel sperantes. Alexandro quid indigne, quid sine sudore, quid sine sanguine, quid gratis, quid

quid non rei magnæ patranti dedit? Ex fluuiis cruore confusus potauit, cadauerum pontibus iunctos permeauit: herba fame exprimente vixit, quæ prima offerebatur. Gentes altis obrutas niuibus, vrbesque sub tellurem abditas scrutatus est, repugnans pelagus nauigauit, sitientes Gedrosiorum & Arachosiorum peragrans arenam ante in æquore quam in terra plantam vidit. Nam si Alexandrum liceret aduersus fortunam vt hominem defendere, ita sane dixerim. Vbi tu & quando Alexandri actibus viam aperuisti? quam petram incruente fauore tuo expugnauit? quod oppidum præsidio nudum ei, quamue inermen phalangem tradidisti? Quis repertus est rex ignauus, vel dux languidus, vel stertens portæ custos? Imo neque pronus ad traiciendum amnis, neque bruma temperata, neque non infesta æstas. Concede ad Antiochum Seleuci filium, ad fratrem Cyri Artaxerxem. Faceffe ad Ptolemæum Philadelphum. Illos viui patres declarauerunt reges. Illi victorias incruentas rerulerunt. Illi perpetuo festos dies in pompis & theatris egerunt. Illorum quisque secundo fortunæ cursu agens consenuit. Alexandri si nihil aliud, en tibi vulneribus corpus à vertice vsque ad pedes concisum, traiectum, afflictum, & ictibus contusum hostilibus,

Hæc itaque & gladio atque ingenti pondere saxi

Ad Granicum dissecta capillo tenuis eius galea. Apud Gazam telo percussus humerus, in Maragandis sagitta tibia, vt radij diffractum os ictus vi exiliret: cervix in Hyrcania saxo, vnde caligine luminibus offusa in periculo multos dies cœcitatatis fuit, apud Assacanos Indico telo talus: quo tempore ad assentatores ridens ait: Nemphe hic sanguis est non fanies,

Diis vt solitus manare beatis.

apud Issum femur gladio à rege Dario, qui cum eo, vt est author Chares, congressus erat. Ipse ingenue & citra omnem fucum scribens ad Antipatrum Alexander: Contigit, inquit, mihi quoque ipsi pugione vulnus accipere in fœmore: cæterum nihil grauius vel in præsentia vel post inde est secutum. Sagitta in Mallis bicubitali, spiculo per thoracem in pectus ad ceruicem vsque adacto, vt Aristobulus prodidit. Superato Tanai fusos fugatosque Scythas insectatus est equo centum quinquaginta stadiis alui profluvio consiliatus. Probe sane fortuna amplificas & magnum facis Alexandrum, dum transfigis eum vndique prodisque & ictibus omni ex parte corporis patefacis: non vt Menelao Minerua telum in arma, qua firmissima erant, detorques, lorica, fascia & balteo vim fregit plagæ, quæ hæc tenus corpus eius perfrinxit, vt tingeretur tantum sanguine: sed nuda telis obiecisti vitalia, ictibus ossa traiecisti, circumcurfasti vndique corpus, obsedisti oculos & pedes, interpellauisti insectantem, victorias distrinxisti, spes abscedisti. Mihi quidem nullus regum fortunam videtur magis noueram expertus, quamuis multis ingruit dura & maligna. Cæterum vt fulmen abscedit alios & obtruit: aduersus Alexandrum vt aduersus Herculem odium extitit eius pertinax præfractum, & implacabile. Quippe quos Typhonas & prodigiosos Gigantes non excitauit ei aduersarios, vel quos non sepsit hostes vi armorum vel altitudine fluminum vel rupium salebris vel beluarum feritate inulitatarum. Quod nisi spiritus essent celsi Alexandri, & ex ingenti excitati virtute assurrexissent & substitissent fortunam, qui non fatiscere & eianguescere potuissent toties instruenda acie, toties armâ dis copiis, tot vrbibus obsidendis, consecrandis toties hostibus, infinitis rebellionibus, defectionibus, & lasciuis nationum, regū contumaciis, Bactra, Maracanda, Sogdianos inter gentes infidas & infestas sicut hydræ caput abscondendo nouis semper bellis germinantis. Rem nouam videbor adferre, dicam tamen verum. Nihil factum est propius, quam vt fortunæ causa ab opinione exciderit, vt haberetur Ammonis filius. Quis enim diis natus, si à Iouis filio discesseris Hercule, adeo ancipitia, laboriosa, & arumnosa exantlauit certamina. Verum illi vnus vir improbus leones imperauit capere, apros sectari, & abigere aues, ne lustranti orbem ocium foret ad maiora, ad vindicandum in Antæos, ad coercendos latrones Busiridas. Enimvero iniungebat virtus Alexandro rege dignum & diuinum certamen: cuius erat finis non à sexcentis circumlatum camelis aurum, non luxus Medicus, non mensæ & mulieres, non vinum Calydonium, non denique pisces Hyrcanici: sed vno cultu vt cunctos exornatos mortales vni audientes imperio faceret, vni que assuescerent vitæ rationi. Hunc cum iam inde ab incunabulis insitum haberet coalescentemque & vna cum ætate gliscentem amorem, postquam legati ab rege Persarum ad Philippum venerunt, qui peregre e-

rat: excipiens eos Alexander benigne hospitio nihil aliorum more puerile quaesivit, de aureo arbutto, vel de hortis penilibus, vel de regis cultu: sed de rebus praecipuis imperij percunctabatur, quantae Perfarum copiae, quem locum rex in acie caperet, quando dimicaturus esset, Vlyssis exemplo:

Quoniam ille arma loco Mauortia equosq; teneret.

Quae viae ad superiores prouincias contendenti a mari compendiosissimae, ut obstupescerent hospites dicerent: Puer hic rex est magnus, noster opulentus. Ut defuncto Philippo ad traiciendum se accinxit, speique iam atque apparatus incumbens Asiam properauit adoriri: hic distinxit, auertit, & retraxit eum fortuna, manuque iniecta mille implicauit negociis & moras ei nexuit. Primum finitimos conciuit barbaros Illyrica & Triballica machinas arma, quibus ad Scythiam usque trans Istrum tractus a Persico bello est. Quas prouincias cum circumuolitando ingentibus periculis & dimicationibus confecisset, iterumque insisteret virgeretque traiectum: illa denuo Thebas ei obiecit, belloque eum Graeco illigauit difficultatibusque sui percedem, per ferrum, per ignem contra popularem & cognatam gentem defendendi acerbissimis, quae tristissimum exitum habuere. Sub hac transcendit in Asiam cum triginta dierum, ut Philarchus author est, comitatibus: ut Aristobulus cum LXX. talentis. Possessiones domesticas & vectigalia regia amicis pleraque diuisit. Vnus nihil ex illius largitione accepit Perdiccas, sed rogauit: Tibi vero quid Alexander reliquit? Qui ut respondit: Spes meas: Ergo harum, inquit, nos quoque erimus consortes. Neque enim nos tua capere, sed praedam expectare Darij decet. Iam qua fultus spe Alexander in Asiam transmisit? Nempe non opes erant, quae muris censerentur frequentissimarum urbium, non per medios montes nauigantes classes, non flagra, non compedes insana & barbarica maris cruciamenta, sed extra ipsum ingens paucis in armis magnanimitas, aemulatio inter aequales, concertatio de gloria & virtute sodalium. Ipse in se habebat spes illas repositas magnificas, religionem erga deos, erga amicos fidem, frugalitatem, continentiam, rerum peritiam, animum a mortis trepidatione liberum, altitudinem animi, humanitatem in consuetudine comitatem, ingenium candidum, in consiliis securitatis rationem, in rebus gerendis celeritatem, imprius gloriae studium in honestis vehemens. Homerus quidem parum secutus est decorum & veritati consonum, cum Agamemnonis speciem ex tribus imaginibus, quibuscum contendit eam, est modulatus.

*Asimilis caput atq; oculos est ille tonanti,
Balteus at Martis Neptunum pectore reddidit.*

At Alexandri indolem, si sane ex compluribus conflauit eam & contexuit virtutibus parens deus, nonne dicemus praeditam esse celsis spiritibus Cyri, continentia Agesilai, solertia Themistoclis, Philippi experientia, Brasidae audacia, eloquentia & peritia reip. administranda Periclis? Porro ex veterioribus etiam Agamemnone fuit temperantior. Siquidem iusta vxori ille captiuam praetulit. Alexander etiam antequam nuptias contraheret, temperauit a bello captis. Achilli praestitit animi sublimitate. Ille enim exiguo aere corpus redimendum Hectoris praebuit: hic magnis impensis iusta Darij fecit. Ille ab amicis dona & mercedem, ut ira deposita eis reconciliaretur, cepit: hic hostes deuictos locupletauit. Diomedes religiosior. Ille namque ad lacessendos paratus fuit deos, hic nihil a diis nisi recte duxit agi. Charior quam Vlysses propinquus. Quippe illius genitrix moerore extincta est: huius obitum hostis mater suo ex beneuolentia cumulauit. Quid multis? Si Solon reip. fortunae indulgentia domi gessit recte, Miltiades foris, Aristides fortunae beneficio iustus fuit: iam nullum virtutis opus fuerit, sed nomen ei tantum restabit & fabula gloriosa immerito vitae apud eos, qui ea narrant, a sophistis & legumlatoribus conficta. Sin autem horum vnusquisque similitumque pauper, vel pecuniosus, vel debitis, vel robustus, vel deformis, vel venustus, vel grandaeuus, vel breuis aui fortunae causa fuit: magnum vero imperatorem, magnum legislatorem, magnum denique in magistratibus & in reip. tractanda se ipsum quisque virtute & doctrina praestitit, aegidum contemplare omnium comparatione Alexandrum. Solon tabulas nouas, quas *σειράχθαι* dixit, Athenis instituit: Alexander creditoribus debitorum nomine aes alienum representauit. Pericles, qui expressit a Graecis tributum, eam pecuniam in arcem fanis exoranda consumpsit: Alexander ex praeda barbarica decem millia talentum ad edificanda diis

* Alii, beneficentiam.

* Alii, prudentia.

diis delubra in Graecia misit. Brasidas euasit apud Graecos celebris, quod ad Methone hostium castra in ora maritima collocata percursauerit: Alexandri in Oxydracis incredibilem auribus & visu horrendum saltum, quando de moenibus in medios se librauit hostes, qui lanceis, telis, & gladiis eum excipiebant, cui compares, nisi fulmini eliso & eiaculato eum turbine, cuiuscemodi visum Apollinis in terram delabit armis resurgens ignitis. Hostes primū percussi trepidique retro se in fugam coniecerunt. Mox ut vnum hominem conspexerunt multos adorientem obiecerunt se ei. Hic scilicet fortuna benevolentiae erga Alexandrum suae magna dedit & praecleara documenta: cum in oppidum ignobile & barbarum coniectum inclusit circumvallauitque. Eos vero, qui suppeditas huic foris venire properabant, murosque scandebant, diffractis & commutis scalis evertit atque deturbauit. Ex tribus autem, qui maturauerunt murum occupare, desilientesque circumfeterunt regem, vnum exemplo oppressit, & antequam succurrere posset, sustulit: alter grandine sagittarum traiectus haecenus a morte abfuit, quod visus ei & sensus constaret. Nequicquam ex castris accurrerunt & clamorem sustulerunt Macedones, cum non machina vlla neque organum ad manum esset, verum ingenti ardore moenia gladiis foderent, nudisque manibus rescindere & pene erodere anniterent. Rex vero hic fortunatus, pro quo excubabat perpetuo & quem stipabat fortuna, fere modo retibus inclusus, desertus atque omni destitutus ope, non pro Susis vel Babylone, neque ut Baetris potiret, neque quod operae precium erat, ut vinceret Porcum dimicabat. Quippe nobilia & magna certamina, quamvis minus prospera, nulla macula tamen comitatur: sed tam erat infesta & inuida fortuna, tam aequa barbaris & Alexandro iniqua, ut etiam gloriam eius, quantum in ipsa erat, nedum corpus, deleteret & splendorem offuscaret. Neque enim apud Euphratem Alexandrum vel apud Hydaspem miserum erat occubuisse, neque foedum cum Darij congressum & cum propugnantis pro rege equis, gladiis, securibus Persicis cadere, neque Babylonis scandentem moenia offendisse ac magnifica spe depulsum esse. Sic Pelopidas, sic Epaminondas: quorum fuit fatum tantis propolitis praemiis non infortunij sed virtutis testimonium. Haec vero fortuna, de qua hic quaerimus, quid designauit? In extrema barbarie ultra fluuium intra oppidulum muros ignobilis reclusit & rerulit totius orbis regem & dominum: ut armis inhonoris & telis tumultuariis ibi percussus & ictus interiret. Namque securi caput eius dissecta galea vulneratum est, ac sagitta arcu adacta, quae traiecto thorace ossibus secundum mammam defixa inhaesit: cuius hastile extas praegravabat, ferrum cuspidis quatuor digitis latum, longum quinque erat. Denique quod extremum malorum fuit: dum hic a fronte propulsat hostes, atque eum, qui sagitta se percusserat, accurrere prope cum gladio sustinentem, ipse pugione occupat sternere atque interficere: interea quispiam ex pistrino aduolans pistillo ceruicem eius afflixit: unde offusa caligine luminibus turbatus sensus est. Caeterum praesto fuit virtus, quae animū ei addidit, vires & strenuitatem amicis eius. Siquidem Lemnaei, Ptolemæi, Leonati, & quotquot superatis vel perfollis muris eum protegebant, murus erant virtutis, qui charitate & amore regis corpora, ora, & animas discrimini obiecerunt. Neque enim fortuna impellente pro bonis regibus offerunt se alij vltro morti & periculis: verum virtutis amore, sicut per beneficia amatorum admouent se apes regi suo, eumque stipant. Quis igitur, qui tunc illud extra telorum iactum vidisset, non diceret ingentem se pugnam aduersus virtutem fortunae spectare, ac barbaros indignae fortunae beneficio prevalere, Graecos virtutis ope resistere supra vires: ac si palmam illi tulerint, id fortunae atque inuidiae sortis nemelisque attribuendum studio. Sin hi superiores euaserint virtutem, audaciam, amorem & fidem lauream relaturo. Haec enim Alexandro sola assistebant. Inter reliquum exercitum, apparatus, classes, equos, castra medium interiecerat fortuna murum. Itaque profligarunt Macedones barbaros, fustosque ex eisi oppidi ruinis tumularunt. Caeterum quo haec Alexandro: qui cum telo fuit sublatu, ac bellum in visceribus habebat, vinculumque ei & clauus sagitta erat thoracis ad corpus: atque recipere ex vulnere ut radice molientes non sequebatur ferrum: quod pectoris solidissimis ossibus, quae cordi praetenduntur, defixum erat. Iam arundinis quod extabat, excicare non audebant: nequa dissectum laceratione os dolores intolerabiles excitaret, ac sanguinis vis ex interioribus prorumperet. Ut consilij prorsus inopes ac morantes conspexit, tentauit ipse in summo loricae sagittam pugione excindere: verum elanguit manus, ac pondere ex vulneris tumore obtorpuit. Itaque

iussit, manus admouerent ac timorē deponerēt, confirmans eos, qui integri erāt: atq; hos, quod flerent & mœrerent, insectabatur: illos desertores appellabat, quod sibi nō inducerent in animū succurrere. Clamabat etiam ad amicos: Nemo sit ne mei quidem causa meticolosus: Nemini probo nō formidare me mortem, si meam vos formidatis.

Quemadmodum quis se citra invidiam laudet.

VAM ipsius apud alios Herclane gloriam vel opes prædicare, verbo esse dicunt omnes odiosum & illiberale: revera non multi vel ex iis, qui id culpant, offensionem eius effugere. Si quidem Euripides, dum ait:

*Precio parari posset si cui oratio,
Nemo eloquens velit esse, cæterum quia
Ex æthere est profundo gratis sumere,
Nunc quilibet vera & non vera dicere
Vult, quod rei huic non constituta poena sit:*

importunissima est iactatione vsus: dū tragicis calamitatibus & negociis intexit alienam de se ipso mentionem. Perinde Pindarus, qui dicit

Iactare se haud loco resonare furias,

facultatis suæ ostentandæ nullum finem facit: quæ profecto commendabilis est (Quis enim neget?) Cæterum etiam qui corona in ludis donantur, hos alij victores renunciant: qui id agunt, ne hi semetipsos prædicando moueant stomachum. Quemadmodum Timotheo in victoria, quam de Phrynide retulit, scribenti.

Eras beatus Timothee, cum præco ait

Milesius vincit Carbonis filium Iono campitem Timotheus.

iure infensi fumus, quod inurbane & præter morē suam ipsius victoriam proclamat. Homini enim quam ut ipse audiat ab aliis laudari se, nihil est auditu iucundius, ut Xephon ait, aliis ab se ipso ingratisimum. Nam primo impudentes illos, semetipsos qui laudibus ferunt, censemus: cum deceret eos, etiam si celebrarentur ab aliis, rubore suffundi: Secundo iniustos: qui quæ ab aliis accipere oportebat, ea sibi ipsi tribuunt. Tertio, aut si silemus, offendit & invidere videmur: aut hoc si veremur, cogimur præter animi sententiam vna collaudare & suffragari: quæ res assentationi parū ingenuæ quam honori citius convenit, commendare hominem præsentis & id sustinentes. Verum enim vero tamer si ita res habeat: poterit tamen aliquando periclitari vir politici iactationem sui attingere: non ut sibi aliquam gloriam vel gratiam venetur: sed cū tempus & negocium postulat sicut aliud, ita de se ipso aliquid veri prædicari: præsertim vbi res gestæ & dotes nostræ sunt commendabiles: non continuisse se quin diceret & ageret quid simile. Præclarum enim edit huiuscemodi laus fructū velut ex semine plurimum aliorum & præstantiorum, quæ ex se oriuntur, decorum. Quippe vir politicus, non ut virtutis mercedem & solatium comitantē rebus gestis gloriam repetit & amplectitur: sed quia fidē accipere & censerī probum, id ad plures & præcellentes actiones subsidium adfert. Quando quidem fidentibus & diligentibus iucundū est & proclive prodesse. Erga suspicionem & calumniam haud queas virtutē beneficia obtundendo fugientibus explicare. Quod si quæ sint aliæ causæ: cur ille, qui remp. tractat, sese extollat: quæ hæc sint, dispiciendum: quo vitantes vanitatem & offensionē, si quid habeant commodi, id non repudiemus. Est igitur laus inanis illorum: quos, quo laudentur, semetipsos laudare oportet: vilescitq; summopere, quod ex ambitione & præpostera gloria proficisci videatur. Ut enim illi, qui cibariis deficiuntur, ex ipso coguntur corpore se suo præter naturam alere: atq; is famis est finis: ita laudis sitientes, si copia aliorum eos celebrantium desit, dum putant ipsi honoris cupiditati ex penū sua se aliquid subministrare, turpes se præbent. Quando vero nec simpliciter & suo nomine laudibus ferri quærunt, sed ex concertatione cum laudibus alienis contendunt firas, quo illarum luminibus officiant, vanitatem invidia & malevolentia cumulant. Ille, qui alieno in choro pedem ponit, curiosus proverbio & ridiculus dicitur. Quæ vero in medium se alienarum laudū præ invidia & æmulatione intrudat, magnopere fugien-

fugienda est sui iactatio. Imo, nec ut alij te commendēt, ferre debes: verum aliis, dum laudantur, si quidem digni sint, dare locum. Sin autem indigni & turpes esse videbuntur, ne laudibus propriis delibemus illorum laudes, sed coram coarguendum demonstrandumq; celebrari eos immerito. Hæc igitur planum est cavenda esse. At temetipsum citra reprehensionem laudes licet. Primum si depellendæ causa calumniæ vel criminis id facias, sicut Pericles. Atqui infensi estis, inquit, mihi: qui ni fallor concedo nemini in iis, quæ ex vsu sint, cognoscendis & exponendis, amansq; sum reip. & abstinentens. Non solum enim arrogantiam, insolentiam, & ambitionem declinauit de se ipso tunc dicendo præclare: verum etiam spiritus suos & granditatem ob oculos ponit virtutis suæ, quæ non succumbendo succumbere facit & opprimit invidiam. Neq; enim iudicare iam eiusmodi viros sustinent: sed assurgit animus eis, erigunturq; & inflammantur vna cum gloriis illis, si solidæ sint & integræ, ut exempla testantur. Si quidem Thebani, cum in crimen vocarentur prætores, quod die exeunte magistratus eorum, non ilico domum repetissent, verum finibus Laonicis intulissent arma, & res Messenæ ordinassent, Pelopidam fractum & supplicem grauate absoluerunt. At cum Epaminondas multum res gestas extolleret, atque ad extremum paratum emori diceret se, si euastatam ab se Laoniam, instauratam Messenem, socios adiunctos Arcadas ipsis inuitis faterentur: non sustinuerunt tabulas ad ferendum in eū sententiam accipere, sed cum illius admiratione gaudiōq; & risu sunt digressi. Hinc non omnino est Steneli culpandum Homerici dictum hoc:

Nos patribus multo meliores esse studemus.

si meminimus illius.

Hei mihi quid trepidas clavo fate sanguine Tydel

Quidue reformidas, aut quid fera prelia differs.

Neq; enim ipse audiebat male, sed convitio proficissum amicum defendebat: vbi criminatio iactationi sui ignoscentem dedit dicendi libertatem. Atqui Romanos offendit frequenter actiones suas aduersus Catilinam in cælum ferendo Cicero. Scipionē, qui non decere ait, ut illi iudicium ferrent de Scipione, cuius beneficio omnibus gētibus iura darent, coronati ad sacrificandum sunt in Capitolium secuti. Huic enim absterit periculum invidiam: ille non necessario sed gloriæ causa in laudes erumpebat. Non solum autem causam dicentibus & in periculum vocatis, sed & magis diras res quam excitatam fortunam experiuntibus magniloquentia & gloriatio congruit. Hi enim quasi vsuram gloriæ indulgentes ambitioni videntur occupare: Illi nulla honoris captandi gratia temporibus postulantibus animos sustollere aduersus fortunam & spiritus sustentare, nollēq; profus miserandam putari conditionem suam vel lamentabilem ex fortuna infesta, nec animi deiectionem ostēdere. Quippe quomodo illos, qui in ambulando attollunt se & cervicē subrigunt, fatuos ducimus & vanos: contra commendamus eos, si in pugilatu & bello erigant se: Sic vir, qui ex fortuna titubauit, si assurgit & pugilis more conferens pedem casui reluciat, atq; ex spe abiecta miserabilisq; traducit se ostentatione ad animum gestientem & excelsum: nō ille odiosus vel ferox, sed magnus esse videatur atq; inuictus: ut Patroclum etiam Homerus modestū & intactum ab invidia in victoriis, in moriendo grandiloquium finxit, qui ita dicat.

Tales si nostri similes tunc occurrissent.

Ac Phocion cætera quidem placidus fuit: at damnatus cum aliis in rebus multis animi magnitudinem demonstravit: tum vni ex sociis, qui cum eo rei capitalis damnati erant, eiulanti & grauiter mœrenti: Quid ais, inquit, non præclare agi putas tecū, qui mortem cum Phocione oppetis? Nec vero minus, imo magis viro remp. tractanti cōcessum est aliquid pro se aduersus ingratos ciues dicere. Sicut Achilles alias cessit deo gloria, ac modestus fuit, dum ait.

Iuppiter annuerit si quando excindere Troiam.

Læsus vero indigne & contumeliis laceffit, arrogantiam bilis permittit.

Bis senas hominum destruxi manibus vrbes.

Et,

Flaud etenim galeæ fulgentem illi aspicere ausi

Frontem essent propius.

Admittit enim dicendi libertas, quæ pars est defensionis, grandiloquentiam. Deniq; Themistocles, qui nihil in rebus gerendis dixit vel egit inuidiose, postquā Athenien-

ses vidit fastidientes ipsum & despicientes, nihil est veritus dicere. Quid queso tumultuamini vos, de quibus sum saepius bene meritus? Et, Vos ingruente tempestate sub me sicut sub arborē confugitis. Postquā differenuit, vellitis pretereuntes. Atque hi quidē, cum immerito exagitantur, res ab se præclare gestas apud nō agnoscentes accepta beneficia commemorare. Enimvero qui recte factorum nomine lacerat, huic condonandum, non vitio vertendum, si res suas gestas extollat. Videtur enim nō improperare, sed se defendere. Quod quidem latum campum dicendi aperuit Demostheni, fatietatemque laudum detraxit, quas per totam fere orationem pro corona usurpauit, glorians iis, quæ exprobrabantur ei, legationibus & legibus ab se de bello latis. Huic vicina leporem habet oppositio: cum cuius quis nomine in crimen vocatur, eius contrarium scdum ostendit & turpe: ceu Athenis Lycurgus: cum improperare ei, quod calumniatorē pecunia placasset: Ergo, inquit, qui vobis esse ciuis videor, qui tam diu iam remp. apud vos tracto, & dare magis iniuste quam capere cōperiar? Cicero item, cum obiiceret ei Metellus, plures eum testimonio suo oppressisse, quam defensionibus seruasse: Quis negat, inquit, plus mihi fidei quam eloquentiæ esse? Iam Demosthenis hæc. Quis autem iure me non interficeret: si quid ex huius ciuitatis ornamentis oratione tantum maculare tentassem? Et, Quid homines hos scelestos dicturos censeatis fuisse, si nimum me circa hæc restricto nobis ciuitates illæ perissent? Breui oratio pro corona scitissime oppositionibus & criminum solutionibus suas laudes applicat. Quin etiam hoc refert illa in oratione advertere, quod suis præconiis auditorum laudes implicando liberat se invidia & insolentiæ nota: quales se Athenienses erga Euboenses, quos erga Thebanos: quanta beneficia Byzantiis & Chersonesitis præstitissent: se vero iis in rebus fuisse commemorans administrū. Ita enim antequam animadvertat auditor, surreptem cum suis propriis laudibus commendationem dicentis cupide admittit. Ac mulcetur suorum decorum commemoratione: cui comitatur titillatio, admiratio, & amor eorum, per quos ea est consecutus. Hinc Epaminondas deridente aliquando eum Meneclida, quod maiores quam Agamemnon animos gereret: Nempe propter vos, inquit, Thebanis: quibuscum solis Lacedæmoniorum imperium vno die dissolui. Quia vero celebranti semetipsum infestum est vulgus & infensum supra modum, alterum non æque: sed secundis auribus saepe audiunt atque suffragantur propenso animo: solent non nulli paria consilia & facta extollere, atque omnino similibus sui commendandis in loco allicere & circumagere ad se auditorem. Agnoscit enim extemplo in dicente, etiam si de alio verba fiant, ob affinitatem virtutem eius easdem laudes mereri. Nam ut, qui alium conuitiis proscindit, quibus ipse patet, hunc liquet potius semetipsum quam illum perstringere: item dum bonos boni ornant, suggerunt seipsum illis, qui id cognoscunt, ut succlamant illico: Tu ne non talis? Ac nimirum dum colit Herculem Alexander, & post Androcopos Alexandrū, se ipsos ex similibus ad honorē provexere. At Dionysius Geloni obtrectando, quem Sicilia γέλωπι, id est risum appellabat, imprudens ex liuore opum suarum amplitudinem & splendorem depreffit. Sane hæc quidem vel alias tenenda & despectenda politico sunt. Qui vero celebrare compelluntur seipsi, tolerabiliores fuerint, si non sibi omnia arrogant, sed gloriam ut fasces aliquem partim fortunæ partim imponat deo. Itaque recte Achilles,

Sternere cæde virum postquam mihi fata dederunt.

Recte etiam Timoleon, qui Syraculis Casus aram pro rebus gestis extruxit, ædēsque suas bonæ fortunæ dedicauit. Optime Python Aeniū, qui interfecto Cotye Athenas venit, cum certarent præconiis eius ad populum concionatores: postquam sensit invidere sibi aliquos atque offendi, in concionem progressus atque ita fatus est: Deus aliquis Athenienses hæc patrauit, nos manus commodauimus. Deterfit Sylla quoque efferenda fortuna invidiam. Denique Faustum se appellauit. Siquidem felicitate malunt homines quam virtute vinci: quod hoc proprium delictum & sua culpa contractum, illud bonum existimant alienum. Sane mirum in modum fuisse ferunt Locris Zaleuci probatas leges: quod Mineruam oculis ipsius se offerre assidue, suggerereque leges & docere referret: sui vero nihil in eis, quæ ferret, esse inventi vel consilij. Cæterum hæc fortassis ad prorsus morosos & malignos medicamēta & blandimēta struenda sint. At apud viros æquos commendationum correctionibus non absurde vtaris: cum quis ut eloquentem eum vel locupletem vel potentem celebret, si petat, hæc ne de se

de se commemoret: sed citius, an probus, an innocens, an salutaris ciuis sit. Neque enim hoc qui facit, ingerit, sed tradit laudem: neque iucundi ei videntur laudum ipsius esse buccinatores: sed potius, quia immerito nec vnde oporteat, molesti, atque ipse deteriora melioribus tegere: nō quærens laudari, verum laudare recte docens. Namque hoc dictum: Non muris lapideis aut lateritiis hanc vibem muniui: sed si muros volēs meos spectare, arma, socios, equos inuenies. Eiuscemodī quid subiicere etiam clarius Periclis dictum videtur. Nam lamentantes agente iam animam eo atque affligentes se necessarij expeditiones eius & opes memorabant, ac quot trophæa, laureas, & vrbes Atheniensibus parta reliquisset. Ibi ille paululum assurgens castigauit eos: quod cum multis communia & fortunæ quædam magis quam virtutis insignia adferrent: quod vero excellentissimum summumque & proprium ipsius erat, prætermisissent, nullum ciuem Atheniensem ipsius causa pullatum fuisse. Quo quidem exemplo potest orator, modo vir bonus sit, quando celebratur ipsius facundia, laudem ad vitam & mores traicere: ac dux, cuius est peritiam rei militaris aut felicitas admirationi, de mansuetudine & iustitia sua verba facere. Vice versa quando laudes adferuntur plusquam modica, cuiuscemodi multi adulatorēs inuidiosa prædicant, respondere:

Nullus sum diuus, quid me immortalibus æquas?

Cæterum, si me recte nosti, commenda abstinentiam, vel temperantiā, vel candorem, vel humanitatem. Siquidem invidia non grauate maiora deprecanti largitur moderatiora, neque falsa & vana repudiantibus decus verum adimit. Quapropter reges, qui non deos se, neque deorum filios, sed Philadelphos, vel Philometoras, vel Evergetas, vel Theophilos appellari voluerunt, non grauabantur præclaris quidem his, homini tamen convenientibus decorare vocabulis. Sicut etiam scriptores & oratores, qui sibi sapientiæ inscribunt nomen, incurrunt in animos hominum: quibus grati sunt, qui philosophari se vel progressionē facere vel quid simile de se minus inuidiose & modeste prædicant. Rhetorici vero sophistæ dum acclamationes, diuine, & supra facultatem humanam, & magnifice, recipiunt: mediocriter & pro humana facultate, insuper amittunt. Iam quomodo ophthalmia impeditos ne infestent colores, plus satis floridos vmbra aliqua temperant: aliqui item suas ipsorum laudes non vsque quaque splendidas neque indilutas proferendo, sed claudicationes quasdam, vel offensas, vel titubationes aspergendo leues tædium earum & odium abstergunt. Sicut * Aepius arroganter de pugilatione & insolenter locutus, ut obstrepitū aperte est ei: An ne satis est, inquit, quod ad pugnam sum ineptus. Cæterum fuit hic forsatis ridiculus, qui ostentationem athleticam ignauitæ & languoris molliebat confessione. At scite & modeste ille, qui obliuionem vel ignorationem vel ambitionem vel ad certas scientias & disciplinas studiū aduersus seipsum profert: quod fecit Vlysses.

Mea sed mens

Capta sono est, socios mihi vincula soluere iussi,

Exiguo appellans nutu,

40 Et alio loco.

Ast ego, sit quanquam melius parere, reieci,

Compellare virum quo possem & munerā ferre.

Denique si qua non semel turpes & infames erratus commendationibus attextantur, invidiam depellunt. Multi porro paupertatis, imprudentiæ, imperitiæ, & vero nouitatis generis confessione laudes interim interpolando languidiorem sentiunt invidiam: Sicut Agathocles cum scyphos aureos & celatos iuuenibus propinasset, imperauit & scitiles apportari. Tum: Hoc efficit, inquit, assiduitas, industria, & fortitudo. Nos quondam hos, nunc illos facimus. Siquidem existimabatur in siglina Agathocles propter natalium obscuritatem & inopiam educatus fuisse, inde vniuersæ penē Sicilia regnum tenuit. Hæc accersere foris licet iactationis sui lenimenta. Alia iis ipsis, qui celebrantur, quasi insita sunt, quibus est Cato vsus, invidiam conflare sibi ferens, quod rerum suarum abiiciat curam, & totas noctes patriæ causa insomnes ducat. Atque illud: Qui sanus sim: cui licebat secūre inter gregarios milites numero eandem experiri ac sapientissimus fortunam: Item hoc: Nolo superiorum laborum gratiam effundere. Et: Non reicio occurrentes labores. Ut enim domum & fundum, ita gloriam vulgus & virtutem iis, qui gratis eas habere & citra puluerem videntur: non illis, qui multis

emunt sudoribus & periculis, invident. Quia vero non tantum citra offensionem & invidiam, verum etiam vtiliter & frugifere adducendae laudationes sunt: ne id agere, sed aliud per hoc videamur. Vide primum, an adhortationis causa auditorum ad emulandum & ad gloriam concupiscendam, temetipsum laudes: quomodo sua recensendo Nestor decora & pugnas Patroclum stimulavit, & nouem illos ad pugnandum ex provocatione acuit. Siquidem quae cum factis & dictis est coniuncta excitatio ac cum exemplo & aemulatione propria, viua est mouetque & accedit: ac cum impulsu animi et studio spem efficiendi nec esse rem impossibilem ostendit. Itaque chori apud Lacedaemonios cantant: senum,

Nos quondam eramus inelyti bello viri.

Nos ij sumus: fac, si velis, periculum.

Nos fortitudine plurimum prestabimus.

Iuuenum,

Puerorum,

10

Vbi recte atque ordine legislator propinqua domesticaque exempla iuuentuti per ipsos ob oculos ponit auctores. Sed et ad percellendum non nunquam & reprimendum & frangendum domandumque ferocem & praefractum non ab re est iactare aliquid de seipso & gloriari: vt rursus Nestor.

Nam quam vobiscum mihi cum melioris olim

consuetudo fuit.

Et,

Nequaquam vquam ego despiciebar ab illis.

Perinde Alexandro Aristoteles: Non modo, inquit, qui multis imperant, his ingentes animos gerere licet: sed & illis, qui de diis sentiunt recte. iam conducibilia sunt haec & aduersus hostes & inimicos,

Foeda meis soboles animis occurrere tentat.

Et de Persarum rege, qui Magnus appellabatur, Agesilaus: Quidnam me ille est maior, nisi iustior? Et ad Lacedaemonios, qui Thebanos accusabant, Epaminondas: Atqui effecimus, vt iam succincte vos dicere desieritis. Caeterum haec aduersus inimicos & hostes. Amicos vero & ciues non solum queas insolescentes compescere & summissiores reddere: verum etiam trepidos & perculsos, si iactatione in tempore adhibeas, excitare denuo & impellere. Namque Cyrus in discriminibus & in acie iactabundus erat, alias non magniloquus: Antigonus secundus, qui caetera fuit modestus & modestus, in praelio nauali apud Coum, cum vnus ex amicis diceret: Vidésne, quanto naues hostiles sint plures? Me ipsum vero, inquit, quam cum multis comparas? Animadvertisse id Homerum apparet. Quippe Vlysem finxit amicis eius ad strepitum & fluctus apud Charybdim trepidantibus subicientem prudentiam & virtutem suam.

Haud etenim grauiora premunt discrimina, quam cum

vis nos vasta cauo tenuit Cyclopus in antro.

Eripuit tamen hinc meanos prudentia mensque.

Neque enim auram popularem captantis est neque ostentationem declamantis ea laus, neque plausum vel popysma postulantis, sed virtutem & scientiam bene sperandi amicis pignus dantis. Quippe magni momenti dubiis temporibus est ad salutem viri vsu imperatorio & solertia praediti gloria & fides. Ac cum laude quidem & gloria aliena seipsum contendere supra dictum est minime ciuile esse. At tamen vbi officit & labefactat studium infundens ad praua & propensionem vitiosam grauibus in rebus commendatio adulterina: haud ab re sit reicere, imo reflectere ad potiora auditorum disparitatem demonstrando. Nam laudabis profecto, cum proficilla improbitate & contumelias lacerata libenter abstinentes cernis vulgus. Quod si assumpserit improbitas laudem, illiusque voluptatum vel compendiorum illecebris, accesserit honos & dignatio: nulla adeo est felix vel valida indoles, quam non superauerit. Debet itaque non cum minimum, sed cum rerum, si turpes sint, is qui in rebus versat, pugnare laudibus. Quippe haec deprauant, vnaque cum his imitandorum & aemulandorum turpium studium vt honestorum insinuat se. Coarguuntur autem potissimum, si commissa cum iis sint vera: sicut tragœdiarum actor Theodorus dixisse aliquando ad comicum perhibetur Satyrum: non esse ad risum adducere spectatores rem stupendam: sed ad lachrymas & fletum. At huic eidem dicat philosophus, Heus tu non excitare lamenta & complorationem, sed moerorem eximere, sed lachrymas abstergere id amplum est. Quippe celebrando se ipse iuuat auditorem, eiusque iudicium fleuit. Ita etiam ad examen Theophrasti disci-

40

50

discipulorum Zeno: Illius coetus, inquit, numerosior, consonantior est meus. Phocion item rebus Leosthenis adhuc secundis rogatus ab oratoribus: Ecquod beneficium apud ciuitatem collocaffer? Nullum, inquit, nisi hoc: quod vos me duce orationem funebrem non habueritis, sed omnes, qui diem suum obierunt, in sepulchra paterna fuerint illati. Et hanc quam lepide Crates aduersus illud.

Hac habeo, quae edi, quaeque exaturata voluptas

Hausit:

hoc ex opposito scripsit:

Hac habeo, quae commentus doctusque magistris

Cognoui Musis praecleara.

Siquidem praecleara est laus ea frugiferaque, pro inanibus & supervacuis quae vtilia & conducibilia suspicere & sectari docet. Quare aggeratur hoc ad praesens institutum antedictis. Nunc superest nobis oratione quod proximum est flagitante & invitante, vt exponamus, quemadmodum quisque caueat, ne seipse celebret in tempestiue. Magnam enim habet iactantia amorem suipsius arcem, atque oppido in specie moderate gloriam sectantes visitur adorari. Quomodo namque praceptorum est salubrium vnum loca perniciose declinare profus, aut diligentius sibi prospicere, in ea si de veneris: item habet quaedam iactatio sui tempora & dicta lubrica, quae in seipsam quavis ex occasione reuoluntur. Primum namque alienis in laudibus, sicut dictum est, iactationem sui germinat ambitio: quam, dum pungitur & titillatur quasi a prurigine, obsidet effrenis quidam ardor & astus gloriae, praesertim quando ex paucis vel minoribus rebus alius celebratur. Nam vt famelicorum, quando alij in conspectu eorum vescuntur, iritatur stimulatque appetentia magis: ita proximi laudatio gloriae sitientes immodice aemulatione accendit. Secundo rerum prospere & prudenter gestarum commemorationes corripunt multos atque auferunt ex animi effusione in ostentationem & arrogantiam. Nam vbi incidunt in victoriarum aliquid suarum vel successuum in pro curatione publica, vel actionum apud principes vel orationum celebrium mentionem, non temperant sibi neque modum tenent: cui generi iactantiae nationem nauticam cernere est & militarem affinem esse. Idem morbus tenet illos, qui ex locis vbi agunt provinciarum rectores, vel ex grandibus negociis reuertuntur. Dum enim mentionem inferunt clarorum virorum & regalium, laudationes quasdam sui ab illis prolatas attexunt: arbitranturque non semetipsos commendare, sed aliorum exponere de ipsis emissa praeconia. Alij in totum fallere arbitrantur se auditores, quando regum & imperatorum praefationes, appellationes, & complexus exponunt, quasi non suas laudes, sed demonstrationes illorum comitatis & popularitatis narrent. Quare in aliorum commendationibus magno opere nobis ipsi attendamus oportet: quo a suspitione, ne nos ipsi commendemus & venditemus, puri & remoti simus: ac ne Patroclum videamur in specie, & nos ipsos sub illorum nomine celebrare. Sed & culpandi & inculcandi anceps est genus, suppeditatque gloriae cupiditate laborantibus excursus: in quod impingunt praecipue senes: si quando ad corrigendos alios & ad insectandum prauos mores aut in actionibus offensiones sunt progressi, laudibus ferentes seipsi, quasi in his praestantissimi fuerint. His quidem, si non modo aetatis, sed auctoritatis quoque & virtutis commendationem habent, id permittendum. Neque enim hoc inuile est, sed studium gloriae ita castigatis ingens simul & contentionem infundit. Nos alij magno opere declinare & reformidare hoc diuerticulum debemus. Siquidem cum molesta alioqui est & aegre tolerabilis proximi reprehensio, tractandaque ea religiosissime: tum si admisceas laudem notae alienae propriam, atque ex alterius infamia gloriam aucuperis: importunus plane & odiosus sis, quasi in clarescere ex turpitudine affectes aliena. Praeterea in risu natura effulsit & pronis vitandae sunt imprimis & cauendae titillationes & palpationes: in quibus laeuissime corporis partes laesantes & confluentes hunc morbum exagitant & excitant. Qui vero gloriae cupiditate flagrant, hos commune facias potissimum, vt dum laudantur ab aliis, a seipsis laudandis temperent. Decet enim pudere eum, qui laudatur, non depudere, atque inhibere magnifice de ipso praedicantes, non, quod minus laudent, culpae: quod vulgus hominum facit, qui subiiciunt ipsi atque insuper suggerunt acta quaedam sua & parta decora: quoad tam ab seipsis quam ab aliis profectam labefactent laudationem. Non nulli blandientes sibi ipsi quasi titillat se & inflant. Alij improbe velut escam tenuem hono-

rificæ commendationis subiiciunt, quo eliciant iactationem sui. Alij etiam exquirunt & percunctantur, vt apud Menandrum militem, quo ridendi materiam habeant.

Qui vulnus accepisti hoc? Telo. Quaso qui?

Cum scanderem muros: ego monstro sedulo.

Illi sed irriserunt me.

Igitur omnibus in his quantum facere queamus, cauendum: ne vel auferamur laudationibus, vel interrogationibus nos profundamus. Solidissima autem cautio & prouisio horum est: si adueras, quoniam alij seipsum celebrant: recolasque, quam hæc tædiofa res sit, & quam obtundat omnes, neque sermonem esse perinde odiosum & molestum alium. Cum nihil habeamus dicere aliud mali, quo afficimur ab iis, qui seipsum commendat: tamen, quasi natura id ægre ferentes & defugiētes recipere nos & respirare, speramus: quoniam adulatori, parasito, & egeno per est molestus & grauis in egestate & quasi intolerabilis, qui seipsum extollit diues vel satrapa vel rex, & symbola soluere hæc se dicunt maxima: ceu ille apud Menandrum.

Hic enecat me, epulando ego reddor macer.

Quam dicta sunt docta & pratoria, scelus

Quam est insolens?

Quippe qui hæc non ad milites tantum vel ad eos, qui repente sunt diuites facti, ac splendide & arroganter de semetipsis verba faciunt: verum etiam ad sophistas, philosophos & duces inflatos ex seipsis grandiloquosque soliti sumus dicere & differere: si meminerimus propriis laudibus probra aliena semper comitari, finemque existere inanis gloriæ huius infamiam, atque hoc lucrari eam: vt stomachum auditoribus, vt ait Demosthenes, faciant: non, vt tales habeantur: verba de nobis ipsis facere, nisi magnum fructum ea res nobis sit vel auditoribus allatura, super se debimus.

Animi an corporis deteriores sint ægritudines.

MERVS mortalium animantium genera contemplatus, eorum inter se collatis vitis & rationibus viuendi exclamauit nullum hominem ærumnosius esse.

Cunctorum, viuunt quæque in tellure repunt.

principatum tribuens homini ad malorum exuperantiam haud sane faustum. Nos vero veluti iam vincentem miseria hominem, ceterorumque animantium pronunciatum calamitosissimum ipsum secum componamus in malorum certamen suorum peculiarium, corpusque & animam dirimamus non ab re, sed recte atque ordine: quo intelligamus, animi ne an nostra ipsorum causa viuamus miserius. Morbus enim in corpore sponte naturæ pullulat. Vitium & improbitas animi factum est primum, deinde ægritudo eius. Per autem magni ad animi tranquillitatem refert: si quod hic est deterius, curabile sit: & leuius, quod euitari nequeat. Atque vulpes quidem Aesopica de varietate litigans cum pardali: vt corpus hæc & pellem picturatum & maculis ostendit distinctam: illa, quod flauum haberet hæc, id sordidum nec aspectu dixit esse gratum. Me vero, inquit, si introspereris iudex, præ ista variam videbis: morum significans versutiam modis pro re nata alternantem. Dicimus igitur multos homo corpus tuum tam morbos quam ægritudines tum proferre ex se naturaliter, tum extrinsecus incidentes recipere. Sed si tua ipsius intestina aperueris: Varium profecto & multis refertum vitis penuriam reperies, thesaurumque, vt Democritus ait, non foris illabentium, sed quasi natiuis & indigenis prædicatorum fontibus: quos effundit exundans & larga perturbationibus, malitia. Quod si corporis morbi pulsibus venarum & coloris rubore deprehenduntur, æstusque & præcipites lassitudines eos arguunt: animi vero morbi fallunt plerumque, quod mali sint: hæc tenus sunt hi deteriores, quod insuper impediunt affectum, ne ipsos sentiat. Nam corporis incommoda, ratio, si vigeat, advertit: sed si vna cum morbis suis ægroter animus ipse, deficit iudicio in malis, quæ perpetitur: quod affectum sit id, quo iudicat, estque animi morborum primus & grauissimus numeranda amentia: per quam insanabilis vitiositas cum plerisque vna habitat, vitam transigit, & expirat. Quippe pars est depellendi morbi sensus, qui

sus, qui affectum ad medicinam adhibendam adigit. Hic vero, dum non credit impediri se valetudine aduersa: atque ideo, quibus sibi sit opus, ignorat, etiam præsto sit, quod medeatur, inficiatur. Etenim corporis morbi, qui non sentiuntur, sunt perniciosiores, lethargi, capitis dolores, morbi comitiales, apoplexiæ, ipsæque febres, quæ ex ardore in delirium prolapsæ sunt, sensumque velut in organo perturbant.

Chordas mouent immotas in præcordiis.

Itaque optant quidem non tentari hominem morbo medici, tentatum autem affectum se esse non ignorare: quod animi ægritudinibus accidit omnibus. Neque enim, dum desipiunt, dum scortantur, iniuriam inferunt, existimant se peccare: imo non nulli etiam recte agere. Febrem profecto nemo sanitatem vocauit, vel phthisim bonam habitudinem, vel podagram pedum velocitatem, vel pallorem ruborem. At iram multi fortitudinem dicunt, amores amicitiam, inuidiam contentionem, timiditatem cautionem. Ita accersunt priores medicos: Quippe percipiunt, quibus ad valetudinem suam opus habeant: hi philosophos declinant. Existimant enim, ubi offendunt, præclare agere. His adducti rationibus leuius malum dicimus ophthalmiam insaniam esse, & phrenitide podagram. Alter enim sentit, vociferansque advocat medicum. Quando adest, præbet oculos illiniendos, detrahendum sanguinem & incidendum caput permittit. Enimvero insanientem Agauen audis quemadmodum ex morbo charissima pignora non cognoscat.

Ex monte ferimus nos recens casum

Ceruum bonam prædam domum.

Etenim is, cuius est affectum corpus, præbet confestim se facilem demittitque in lectulum, & inter curandum quiescit. Quod si aliquantulum stimulet insultetque æstu urgente corpus: cum assidentium quis leniter admonuerit,

Maneus miser tectis quietus in tuis,

illico reflexerit eum & compresserit. Qui vero animi ægritudinibus occupantur: tunc maxime agunt, tunc minime conquiescunt. Sunt enim actionum appetitiones exordium, animi ægritudines appetitionum nerui. Quocirca considerare non permittunt animus: sed cum maxime eget homo tolerantia, silentio, & remissione, tunc eum in solem extrahunt, tunc detegunt eum iræ, contentiones, amores, inuestitiæ, multa designare inique, & loqui alieno tempore compulsus. Vt autem infestior est, quæ portum ingredi prohibet, tempestas quam qui cursum impedit: ita animi procellæ fatigant magis, quæ velum non sinunt hominem contrahere neque sistere perturbatam mentem: sed excusso gubernatore sine armamentis in æstu & errore cursibus exitiosis & vagis præcipitem in horribile naufragium impellunt, coguntque eum suam ipsius evertere vitam. Quare hæc quoque de causa incommodius est animis quam corporibus laborare. Superiores namque hoc modo mali habent, vt afficiantur: hi vt & afficiantur & agant male. Denique quid refert multas ægritudines commemorare. Ipse eas suggerit hic articulus. Aspicitis frequentem hanc & collectitiam, quæ collisa est inter se mutuo & confusa hic circa tribunal & forum, colluuiem? Non coierunt ad rem diuinam diis patriis faciendam, neque vt sacris familiaribus intersint, non vt loui Ascræo fructuum Lydorum primitias ferant, neque vt Libero patri cum tyrso Bacchico sacris noctibus & communibus comessionibus orgia celebrent: verum quasi solennibus vicibus vigor morbi recrudescens, incendensque Aliam ad lites & certamina in diem certum præscripta aduolant huc conflaturi: ac negotiorum acervus instar impetuorum vndarum in vnum irrumpit forum, æstuatque atque committitur perdentibus ibi se mutuo & pereuntibus. Quæ hæc faciant febres, qui epiali, quæ intensiones, qui intercurfus, vel intemperies caloris vel humorum inundatio. Si singulas lites velut homines excurias, vnde ortæ sint, vnde procedant: reperies hanc provenisse ex præfracta bile, illam ex insana ambitione, ex iniusta aliam cupiditate.

An in quo vitium sit, ei nihil desit ad infeliciter viuendum.

AB E R E dote mancipatum suslinet
Corpus.

vt ait Euripides. Momentanea significatur huic & fluxa, quæ non copiosum per cinerem, sed per rogam quendam tendenti regium, ambusto, suspiriisque & trepidationis pleno ac sudoris marini opes aliquas conciliat Tantalus, quibus per negocia frui nequeat. Si quidem Sicyonius ille, qui alebat equos, sapiebat, quod Achiuorum regi equam donauerit pernicem:

illum ne ad celsa sequeretur moenia Troia:

verum vt oblectaret se domi manens, collocansque in profunda opulentia se & remoto à molestia ocio. Quos vero hilares nunc & agentes apparet esse, hi nemine inuitante præcipites ingerunt se in aulas, affectationes, & duras sub dio mansiones: quo equum aliquem vel scortum, vel eiusmodi aliquam felicitatem nanciscuntur.

Coniugis afflictæ tutelam prodidit ille

Atq; domum mancam,

errat, palatur, iactatur spe quapiam lactatus & ludibrio habitus. Quod si etiã aliquid ex iis, quæ expetit, potiat: rotatus naufragusque ad fortunæ vanitatē evolare inde querit, beatosque habet ignobiles atque eos, qui in securitate viuunt. Alij cõtra, qui sublimem supra se contemplantur illum volentem, suspiciunt. At omnino permouet omnium mortalium pectora vitium, vt quod per se artifex sit vitæ miseræ. Neque enim machinamentis vel administris habet opus. Alij tyranni, quos plectunt, hos quia miseros reddere enituntur, carnifices alunt tortoresque, vel cauteria & fiduculas comminiscuntur, quæ mente carent. Improbis præter omnem paratum, postquam insinuauit se animo, obrerit & prouit, implet mœrore, lamentatione, acerbitate, poenitentia hominem. Indicio est, quod multi, dum laniuntur, silent: dum flagellantur, sufferunt: dum tormentis lacerantur à dominis vel tyrannis, vocem non mittunt: quando contrahens se animus ratione sicut manu habenas premit & retinet. Excandescentiæ vero non imperaueris quietem, nec luctui silentium, nec trepidanti persuaseris consistere, nec poenitentia languenti non vociferari vel non trahere capillum vel femur non pulsare. Adeo est igne & ferro vitium violentius. Ciuitates sane, quando templorum vel colossorum locationem faciendorum proscribunt, opifices audiunt de opere redimendo inter se decertantes, rationesque & specimina proferentes: mox eum capiunt, qui minore impensa idem suscipit efficiendum & melius & expeditius. Age dum, locationem nos quoque vitæ atque hominis proscribamus miseris. Hanc ad eoductionem accedant fortuna & improbitas inter se æmula: illa cum omnis generis instrumentis ac sumptuoso apparatu ad vitam molendam infelicem & miseram, quæ latrocinia, bella, tyrannorum carnificinas; tempestates ex mari, ex cœlo trahat secum fulmina, cicutam terat, gladiis sit accincta, calumniatoribus stipata, febres excitet, vinculis circumsonet, carceres extruat: licet improbitatis horum pleraque potius quam fortunæ sint. At fuerint fortunæ omnia. Vitiolitas vero assistens nuda, neque cuiusquam indiga externi roget fortunã. Qui reddes miserum & animũ despondentem hominẽ fortunã? Paupertatẽ intentas? Subsannat te Mirocles: qui inter oues hyeme, estate in sacrarum edium vestibulis, hyberna agentẽ Babylone, æstiuã in Media ad certamen de felicitate regem Persarum provocauit. Seruitutem, vincula, & au-
ctiõnem infligis? Despiciat Diogenes te: qui cũ distraheret à latronibus, pronõciauit. Quis emere dominũ cupit. Veneni calicẽ mices? Non hũc prius Socrates hausit? Hilaris enim hic & placidus intrepide nihil mutato colore vel gestu calicem æquissimo ebibit animo: quem viui beatũ dixerunt expirantẽ, quasi nec apud inferos sortis expertem futurũ diuinã. Iam flammã tuã dux Rom. Decius occupauit: qui in medio exercitũ dux seipsum pro imperio Saturno deuõit. Apud Indos quæ mulieres virorũ sunt amãtes & pudicę, conflitant inter se & pugnat de igne. Quę obtinuit, vt rogo vnã cũ marito

marito imponatur, eam beatam canunt ceterã. In sapientibus autem illius regionis felix vel beatus nemo habetur, nisi viuis adhuc, menteq; & valetudine integra à corpore animũ abstraxerit igne, ac mortalitate eluta defecatus carne excesserit. At ex coptis lautis, è domo, mensa, & luxu ad lenam, ad manticã, ad victũ in diem mendicandũ redigis? Hæc beatitudinis Diogeni rudimenta, hæc libertatis Crateti & gloriæ fuere. At in crucẽ sustolles, aut suffiges palo? Sane nihil Theodori interest, humi an in sublimi putrescat. Scytharum faulta hæc monumenta. Hyrcanorũ canes, Bactrorum ex le-
gibus aues veltũtur cadaveribus, vbi finem nanciscuntur beatũ. Quos igitur hæc miseros efficiunt? Nempe ignauos, stolidos, peruersos, imperitos, inhaerentes, quas à tenis imbiberunt opinionibus. Proinde nõ est miseræ vitæ fortuna effectrix, nisi ad vocatam improbitatem habeat. Nam vt filum os dissecat cinere & aceto inebriatum, & Zytho ebur emollitum flaccescensque contorquent & fingunt, quæ sunt aliã contumacia: sic fortuna per se affectum & improbitatẽ molle adoriens excavat vulneratque. Ac quomodo * accola nulla re alia no cuius est vel infestat contingentes & circumferen-
tes eum: sed si vulneratus admoueatũ tantum, confestim iniuriæ & contagioni suæ opportuno pernicem adfert: perinde cuius est à fortuna elidendus animus, is suum peculiare intra se vlcus & morbum in corporis penetralibus habeat oportet, si incurrentia extra miseranda & luctuosa representatura est. Non igitur improbitas ea est, vt fortunam ad vitam inuehendã miseram requirat. Quid? non asperum & procellosum affurgit pelagus? Non latronum per viam circumcingit insidiis vasta montium dorsa? Non nubes grandinem eiaculantes in campos circumfundit vberes? Non Meletum, non Anytum, non Callixenum? Quid enim calumniatorem opibus nõ exiit, à prætura non repellit? Vt faciat miseros. At facit locupletes, abundantes, hæredes. Enimvero improbitas in terra, per mare subit, affixa liquefacit cupidinibus, adurit bile, superstitione opprimit, oculis deridet.

Num recte dictum sit, Ita viue, vt nemo te sentiat vixisse.

A ne ipse quidem huius dicti author in obscuro esse voluit. Quippe hoc ipsum retulit, ne obscurus esset, qui tanquam sapientia præditus præcellentiore, ad gloriæ contemptum adhortando immeritam gloriam quæsiuit.

Odi sophistam, qui sibi ipse non sapit.

Philoxenum enim Eryxidis filium & Siculum Gnathonem, quibus mire animus fuit in patinis, ferunt mucẽ nasi in catinos emungere solitos: quo deterritis reliquis conuiujs ipsi soli feracula vorarent. Gloriæ vero qui immodice & impotenter inhiant: gloriam, vt citra æmulum ea potiant, apud alios veluti rituales obterunt, imitanturque remiges. Vt enim illi, licet puppim nauis respiciant, proræ tamen procursum adiuuant, quod vnda retro inhibita cum impetu propectam simul cymbam impellant. Haud secus illi, qui eiusmodi præcepta tradunt, in speciem fastidientes gloriæ eam sectant. Alioquin quid dicere hoc attinebat, quid scribere, & scripta ad posteritatis memoriam vulgare: si ignorari intendebat à suæ memoriæ hominibus, qui nec à secuturis? Quin illud ipsum nõne improbum, Ita viue, vt nemo te sentiat vixisse, sicut sepulchrorũ spoliator. At scõdum est ita viuere, vt omnibus cõueniat esse ignotum. Ego potius dixerim: Ne si turpiter quidem vixeris, in tenebris velis herere: ceterũ prodi in lucem, redi ad meliorem frugem, relispice. Si virtute ornatus es, noli esse inuitis: sin vitiosus, noli reniti correctioni. Imo cuiam hoc præcipias, discrimina & discerne: si inertis, malo, & insipienti: nihil discedis ab eo, qui dicit, Nemo febre te teneri sciat, nemo te sciat phrenitide laborare. Caue noscat te medicus. Abi conice te aliquo ignorus cũ tuis morbis. Et tu abi cũ vitio tuo morbo implicatus insanabili & pestifero: qui tegis inuidiã & superstitionem, qui trepidas ceu punctiones quãdam permittere te iis, qui corrigere & medicinã facere valent. At præci mortales etiam ægros in propatulo appellabant. Horũ quisque, siquid salutare haberet, quod vel egrotando ipse, vel ægro opitulando comperisset, indicabat requirenti: atque artem

ea ratione dicitant experimentis conflatam grandem euasisse. Oportebat item languidos mores & motus animi turbatos apud omnes reterege: quo tangeret et subiret quisque, qui affectiones inspiceret. Irascere: caueto hoc. Emulatione laboras: illud facito. Amas: amauit ego quoque: verum poenituit me. Nunc dum inficiant, recondunt, & integunt vitium: altius id in viscera sua intrudunt. Iam si bonos viros, vt abdāt se & ignorent, admones: Epaminōdā dīcis, Noli dux esse: Lycurgo, Noli leges ferre: Thraſybulo, Caue tyrannum de medio tollas: Pythagorā, Caue erudias: Socrati, Noli differere: ac tibi ipsi prae ceteris Epicure, Caue scribas amicis Asianis vel Aegyptiis militē scribas, vel Lampſacenorū adulescentes, vel omnibus mortalibus ostentāda eruditionis tuae causa libros mittas, vel de sepultura statuas. Quo enim communes mensa, 10 quōve necessariorū & formosorū congressus? Quo autē tam infinitus numerus in honorem Metrodori, Aristobuli, Cheredemiq; scriptorum & elucubrorū versuum: ne post fata in obliuionē venīrēt: vt obliuione scias virtutē, inertia artem, philosophia silentiū, & felicitate obliuionē. Quod si ex vita sicut ex cōuiuio lumen subducis cognitiōnē: quo omnia facere ex voluptate atq; ad voluptatē nesciatur, nemo te vixisse sciat. Sane quidē si cum laeto mihi scorto vita & cum Leontio traducēda, ac respues dum est honestū, summāq; bonorū ad corpus & titillationē revocāda: hi tenebras postulant fines, hi noctē, hi obliuionē & ignorationē. Sin in rebus naturalibus deum celebres eiusq; iustitiā & providentiā: in ethicis legē, cōmercia, reip. tractationē: in rep. tractāda honestū, nō vtilitatē: cur in obscuro viuas? Num vt neminē instruas, nemini 20 virtutis luminare vel exemplū sicut ad honestatē? Si ignorus Atheniensibus Themistocles fuisset, non reieciſſet Grācia Xerxem: Si populo Romano Camillus, haud staret vrbs Roma: Si Dion Plato, haud esset Sicilia liberata. Vt nimirū lumen nō modo cōspicuos nos, verū etiā inter nos nos invicē cōducibiles reddit: notitia item non gloriā solū, sed & actionē virtutibus parit. Quippe ad quadragesimū annū obscurus Epaminondas nulli vsui Thebanis fuit. Vt habita est ei fides, suscepto imperio ruentem ciuitatem conseruauit, ac seruientem in libertatem asseruit Grāciam, qui in gloria sicut in sole virtutem strenuam in tempore praestitit. Refulget enim vsu:

*Vbi nobilis more aris, seque quod diu
Iacuit, resumpsit animum*

non solum, vt ait Sophocles: verum etiā indoles hominis, quae velut situm & senium per inertia cōtrahit ex obscuritate. At muta quies, vitaeq; sedentaria in ocio recondita nō corpora tantū, sed & animos tabefacit. Ac quomodo clausae aquae, quod in vmbra haereāt neq; perfluant, cōputrescunt: sic scilicet eorū, qui torpidā vitam degūt, si quem vsu praestare valent, dum nō prolabitur nec mouetur, marcescit & obsoleſcit natūra vis. Non cernis nocte ingruente corpora tum inertia torpore teneri, tum pigro quodā languore corripī, ac contra cōtra in se rationem ignis modo pene extincti ex ignauia & desidia parum distractis agitari visionibus, tantum hominem viuere, significantem?

Somnia vt exoriens Phoebus fulgentia candens

Discussit,

ac velut in vnū cōmiscens reuexit & concitauit sua luce omnium actiones & cogitationes, vt Democritus ait: nouo in die versantes homines mutuo inter se ardore sicut valedo vinculo cōpositi, alius aliunde ad opera cōsurgūt. Equidē existimo vitā ipsam & omnino ortū & cōfortiū nataliū humanorū nobis a deo in hoc, vt innotescāt, tributa. Tectus autē est atq; incognitus in vniuersitatis cōgerie, dum minutatim & tumultuarie torqueſ. Vbi vero secum coit, atq; in molē assurrexit, elucet euaditq; clarus ex abdito & illustris ex obscuro. Neq; enim ad essentiam cognitio via est, vt quorundā fert opinio, sed essentia ad cognitionē. Quippe nō edit nascentiū quodq; verum ostendit: quomodo nec interitus existētis sublatio est, vt non sit: quin potius ad obscuritatē abductio dissoluti. Hinc scilicet solē Apollinē ex patris & priscis mysteriis putāt ac Deū 50 hū & Pythiū nuncupāt. At q; forte obtinet diuersā, siue deus ille siue demō est, Aden. i. Orcū dicit: qd' exanimis in aedis & ἀγορῶν id est caliginē & obscuritatē cōcedamus,

Obscura ad noctis somni quoq; principem inertia.

Ac nimirum hominem ipsum censeo esse a veteribus photā a luce appellatum, quod innotescendi cognoscēdiq; ex affinitate vniciq; ingens cupido insita sit: ipsumq; animum arbitrantur nō nulli philosophi natura lumen esse, vtunturq; cum aliis argumentis, tum quia prae rebus omnibus ignorantiam animus moleste fert; & quicquid opacum

cum est, id refugit eoque perturbatur: quod tenebrae ei suspectae terrōrem incutiant. Contra vsque adeo est ei lux iucunda atque amabilis, vt nihil aliud, quod natura delectabile sit, citra lucem cupiat in tenebris: verum haec quamuis voluptatem, quamuis oblectationem & delicias quasi condimentum nouitium exhilaret admixta & gratā reddat. At qui seipsum conicit in ignorationem, atq; nebulis inuoluit, vitamque quasi in sepulturam abdit: hic ab ipso videtur abhorrere ortu, & ad prodeundum in rerū naturā fatiscere. Et quidem gloria & essentiae naturā sedem autumāt esse piorum,

Fulget quibus lumen sub nocte Apollinis

Haec punicea per prata, quibus felicium

Vernantiumq; letarum quoq; floribus

Campus virens est expansus arborum.

tum amnes quidam tranquilli ac lenes eum perfluunt. Illi tempus iucunde colloquiis rerumque praeteritarum ac praesentium commemoratione transigunt prosequentes se mutuo atque inter se congressus agitantes. Porro tertia via est eorum, qui impiam & sceleratam vitam egerunt: quorū animas conicit in locum caliginosum & voraginē,

Vastam vnde flumina eructant caliginem

Noctis tenebrose obscura,

excipientia & abscondentia ignorantia & obliuione supplicia pendentes. Nam nec prosectorum in terram tendent semper secur hominum perditorum vultures. Quippe cremata sunt aut computruerunt. Neq; grauium onerum opprimit & conficit gestatio corpora eorum, a quibus piacula exiguntur. Neque enim carnes iam & ossa habent fibrae. Reliquiae corporis renitentis nullae sunt vita defunctis cruciatuum capaces: sed ratio poenas a scelerosis exigendi reuera est vnica nominis obscuritas, ignorantia, & obliuatio in totum: quae ignauiam & inertiam in abyssum vastumq; pelagus demergit, quod omnem secum ignorantiam & obscuritatem rapit.

Quemadmodum adulatorem ab

amico internoscas.

VI diligere Antioche Philopappe seipsum impense profiteatur, huic ignoscere Plato omnes ait. Vitium autem multis cum aliis innascenti grauissimum: quod impediatur, quo minus iudex sit sui quisque iustus & incorruptus. Cecidit enim in eo, quod amat, amans: nisi colere recta eaque expetere praecognatis & domesticis doctri- 30 na sit meditatus. Id praebet media in amicitia campum adulatori amplum, qui arcem opportunam aduersus nos habet amorem nostri: per quem cum sit assentator quisque sui primus & maximus, haud grauatim recipit externum, quem existimat & vult testem iuxta atque astipulatorem sibi accedere. Qui enim conuitio appellatur philocolax, id est, adulatoribus gaudens: hic immodice amans est sui, atque ob hanc benevolentiam & omnia sibi adesse vult, & omnia opinatur. cuius non est absurda voluntas, sed opinio lubrica, magnamque postulat cautionem. Quod si diuina veritas, omniumque ea tam diis quam hominibus, vt author est Plato, fons est bonorum, nimirum sit deorum assentator hostis, praecipue Apollinis Pythij. Siquidem semper pugnat cum hoc dicto, Nosce te ipsum: quod imbuat vnumquenque captione aduersus semetipsum atque ignoratione suorum bonorum & malorum, ac bona claudicantia & manca, mala reddat incorrigibilia. Atque si vt mendae pleraque alia, contingeret adulator solum vel praecipue degeneres & abie- 50 ctos, haud sit res ita grauis aut vitatu difficilis. Ceterum quando vt colli potissimum in teneris lignis & dulcibus nascuntur: sic ingenia generosa, proba, & lenia adulatorem admittunt aluntq; adhaerentem: insuper vt equorum alendorum studium ait Simonides non lomentis comitans esse, sed feracibus tritici aruis: ita assentationem certimus non tenues, non obscuros, non inopes sectantem, sed domos & fortunas impellentem & afficientem magnificas, saepe etiam eueritentem regna & imperia: non vulgaris operae sit, neque prospicientiam requirat leuem eius consideratio: ne, quae aequae ac res nulla alia est circumforanea, vulneret aut traducat amicitiam. Nam discedunt

Bb iij

à morientibus pediculi, corporaq; extincto, ex quo aluntur, sanguine deserunt: adula-
tores vero haudquaquam rebus aridis se adiuuantes & frigidis conspicias, verū splē-
dori & potentatibus imminēt, iisque aluntur: at conuersis rebus dilabuntur. Enim-
vero non est istud experimentum operiendum inutile, imo noxium & discrimine cō-
iunctum. Difficilis est namque tempore, quod amicos postulat, eorum, qui amici nō
sunt, probatio: quæ commutationem veri & firmi cum volubili & adulterino non ha-
beat: cæterum amicus est vt nummus ante necessitatem comparandus probatus, nō
quem exploret necessitas. Neque enim sentire debemus læsi, sed ne lædamur, expe-
rientiam, & notitiam capere oportet adulatoris. Alioquin idem nobis acciderit,
quod illis, qui percipiunt præ gustando exitiale medicamentum, iudicium per sui ipso-
rum perditionem & necem agentes. Neq; sane hōs laudamus, neq; illos, qui, amicū
rem honestam esse ducunt & vtilem: sed amicos, quorum est consuetudo iucunda, i-
lico deprehendisse putant se assentatores esse. Quippe non est tetricus vel acerbus
amicus, neque amarulentia grauis amicitia & austeritate sed est vtiq; ipse hic decor &
grauitas eius iucunda & optabilis,

Hanc iuxta Charites sedes & amor posuere.

Atq; non afflicto tantum

Vultum intueri dulce sit chari viri.

authore Euripide: sed nihilo minorem rebus secundis voluptatem & festiuitatem ad-
fert, quam asperis detrahens mœrorem & præplexitatem præsto est. Atque vt Eue-
nus esse ait * condimentū ignem optimū: ita qui vitam temperauit amicitia deus,
lauta, dulcia, & grata, hæc si adsit sociā, reddit cuncta. Qui alioquin, amicitiam si cer-
nat nusquam delectabile admittentem, vestiret se delectatione adulator, haud video.
At sicut vasa illa, aurum quæ mentiuntur, & adulterina, fulgorem & nitorem auri
reddunt tantum: ita adulator scilicet amici iucunditatem & hilaritatem exprimens
præbet se vbiq; amœnum, lætum, nusquam renitentem, nusquam oblucentem. Vn-
de nec, si quis laudet, statim quasi plane palpet, suspicandus sit. Laudatio enim tem-
pestiua non minus quam reprehensio amicitiam decet. Imo vero immodica morosi-
tas & querelæ horridæ atq; alienæ sunt ab amicitia & mutua vitæ consuetudine. Be-
neuolentiæ vero, quæ laudem ob recte facta benigne & candide tribuit, rursus casti-
gationem liberam facile & leuiter ferimus, boniq; consulimus ac fidem habemus vt
necessario culpanti, qui laudauit libenter. Res est ergo, dicat quis, spinosa adula-
torum ab amico, si nec delectatione ab eo nec laudatione discrepāt, internoscere. Nam-
que in obsequiis & operis crebro ab assentatione amicitiam præverti videas. Quid
autem non studeat, respondebimus: si germanum adulatorem, qui cum ingenio & ar-
te rem tractet, venemur: non sicut vulgus hos, qui autolecythi & parasi dīcuntur, &
quibus exprobratur hoc, post manus lotas, vt quidam dixit, adultores ducamus. quo-
rum vna in patina & calice illiberale ingenium cum vernilitate coniunctum & scurri-
litate patefit: Quippe nihil opus fuit parasitum Alexandri Pheræi excutere Melan-
thium, qui rogantibus, quemadmodum necatus Alexander esset: Per latus, inquit, in
ventrem meum: neq; istos, qui opulentam circulant mensam, quos nec ignis nec ferrū
nec æs, quin ad cœnam ventitent, arceat: neque assentatriculas illas Cyprias, quæ vbi
transierunt in Syriam, fuerunt scalulæ appellatæ quod regum coniugibus inclinantes
se summitterent ad currus conscendendum. A quo est igitur cauendum? Nempe
ab eo, quem non apparet, & qui non præ se fert assentari: quem non * deprehendas
circa culinam, neq; vmbra admetientem ad cœnam, neque vino mersus quolibet lo-
co iacet: sed est fere sobrius, ingerit se vbiq; negotiorum in societatem debere pu-
tat se venire, sermonumque esse consors vult arcanorum. Breui tragicus est non saty-
ricus amicitia histrio vel comicus. Vt enim refert Plato, representare, cum non sis,
iustum extremæ est iniustitiæ: assentatio item numeranda perniciosissima, non cōfes-
sa vel ridens, verum illa seria. Hæc enim & synceram amicitiam, quæ cum ea sæpe con-
currit, nisi cauti simus, reddit plane suspectam. Ac Gobrias, qui in conclauē vna cū
mago fugiente opacum irruit, inter luctandum imminenti suspensioque animi iussit
Dario, vt vel vtrumq; gladio traiceret. Nobis vero, si nullo modo commendabimus
id, quod dici solet, Valeat amicus cum inimico, dum multis commissum affinitatibus
cum adulatore amicū diuellere ab eo quarimus: verendum sit, nequa vna cum
malo eiiciamus vtile, aut dum temperamus à familiari, noxiū implicemur. Nimirum
vt syl-

* Alii, ofculenti
criticum.

* inueniat.

vt syluestria semina, quæ æmulantur figura & mole triticum, si confusa sint cum eo, æ-
gre secernuntur. Aut enim non elabuntur per foramina angustiora, aut per laxiora v-
na cum illo transmeant. Haud aliter ab amicitia assentatio, quæ omni in ægritudine,
motu, vsu, consuetudine confundit se cum illa, morosa est distractu. Quia vero omnī
est res amicitia iucundissima, neq; perinde exhilarat quicquam, idcirco irrepit per de-
licias, in iisque est adulator. Et quoniam comitatur ei officium & beneficentia: vn-
de etiam in proverbio est: Amicus magis est quam ignis & aqua necessarius: hinc cō-
ficiens se in obsequia adulator, semper videri elaborat sedulus, impiger, promptus. Iā
quando quæ ingressione amicitia primam connectit & conciliat, studiorum est &
morum similitudo, ac breui, iisdem delectari atq; ab eisdem abhorreere primo copulat
eam ac conglutinat consensione affectuum: hoc perspiciens adulator, quasi materiā
quampiam componit formatq; sese: qui adaptare sibi & induere studet personā eo-
rum, quoscumq; statuit aggredi, cum sit mollis & conuertendi se ad effingendos quos-
uis artifex: vt illud dicere possis,

Tu non Achilles filius, sed ipse es.

Quod autem omnium in eo est astutissimum, quia liberam admonitionem & dici &
haberi aduertit vocem amicitia quasi animantis cuiuspiam propriam, contra astrictā
se iunctam esse ab amicitia & abiectam: nec hanc negligit mentiri, sed sicut intelligen-
tes coqui amara iura & austera condimenta ad nauseam detrahendam adhibent dul-
cium: perinde assentatores non veram non frugiferam, cæterum velut cōniuentem
ex supercilio atque titillantem plane adferunt admonitionem. Hinc fit, vt iste depre-
hendatur laboriose, sicut quæ mutare sunt solite colorem, feræ representant fruticum
& locorum, quibus insistant, speciem. Quando autem imponit & integitur ille vni-
bra vnitatis: partes sunt nostræ detegere eum ac detrahere ei personam coloribus &
simulachris alienis, vt verbis Platonis vtar, inopia priorum exornato. Age igitur
rem à capite contemplemur. Fontem esse diximus plarisque amicitia, animi &
ingenij similitudinem, mores & sensus quæ bona fide exosculatur eosdem, iisdem au-
tem ducitur studiis, negociis, exercitationibus: de quibus hæc dicta sunt.

Lingam senex habet seni gratissimam,

Puero puer, mulier mulieri congruit,

Aeger quoq; egro, & rebus ictus asperis

Sortem ferenti turbidam est consentiens.

Quia igitur nouit parasitus gaudere similibus & vti, atq; amare ea esse nobis ingenitū:
hac via annittitur primum admouere se vnicuiq; atq; in familiaritatem insinuare, vt in
pascuis feræ, iisdem exercitationibus institutisque iisdem, & iisdem studiis atq; viuen-
dicatione sensim arrepsit & affectans, dum opportunum se præbeat laqueo, & attri-
genti tractabilem se & familiarem reddat: vituperans, res, mores & homines, quibus
illam offendi sentit: viceversa ostendens se buccinatorem eorum, quæ ei cordi sunt,
non mediocrem, sed vt omnes superet cum stupore & admiratione, suffragans amori
& odio, quasi iudicio potius quam morbo susceptum sit. Qui ergo arguatur, & qui-
bus deprehendatur discrepantiis, similis non esse neq; effici, verum æmulari similem.
Primo æqualitas & tenor considerandus instituti vitæ est, an retineatur eisdē per-
petuo, an eadem commendet, atque vnum ad exemplar vitam suam dirigat & compo-
nat, sicut ingenio amicitia & familiaritatis, quæ eorundem est morum, conuenit amā-
tori. Talis est enim amicus. Adulator, qui sedem vna morum non habet fixam, ne-
que genus vitæ sibi quærit delectum, verum alteri & ad alterius conformatur & compo-
nit se nutum: non simplex est nec vnus, sed multiformis variusq; in aliam ex alia effi-
gie aquæ more transeuntis, quæ circumfluit semper, atq; imaginem suam variat pro al-
ueo. Nam simia quidem, dum imitari parat hominem, vna motitandō se & saltando
capitur. Adulator irretit & in laqueum illicit imitando non similiter omnes, sed cum
alio saltando & cantando, cum alio luctando & exercendo se. Feras figendi & venan-
di cum petit studiosum, sequitur tantum non exclamans sicut Phædra:

Lacerare per deos maculosos gestio

Cervos canibus, eosq; includere castibus.

Nec feram moratur, sed ipsum in plagas conficit & indagine cingit venatorem. Sin
literarum & artium studiosum bonarum venetur: iam in libris est, barba promittitur

ad pedes vsq; pallio amictus est, nulla rerum differentia, in ore sunt numeri, rectanguli, & trianguli Platonis. Iam si homo iners, vinosus, & pecuniosus in manus eius venerit:

Pannosam veicit vestem Veterator Vlysses.

Abicitur pallium, detondetur sicut infrugifera messis barba: in ore autem sunt cupa, phiala, ioci in deambulationibus, dicteria in philosophos: sicut Syraculis memorat sub adventum Platonis, cum amor Dionysium mirificus philosophiæ teneret, regiam ob frequentiam geometriæ se dantium plenam pulueris fuisse. Vt vero in Dionysium incurrit Plato, ille autem salute philosophiæ dicta coniecit denuo se in pocula, scorta, nugas, & libidinem: cunctos statim, ut si à Circes poculis transfigurati fuissent, inertia, solordia, vitæque remissio occupavit. Testantur id etiam insignium facta assentatorum concionatorumque: quorum summus Alcibiades Athenis iocos ciendo, equos ad sacra certamina alendo, comiter & festiue viuendo: Lacedamone barbam cutetenus radendo, vili pallio se amiciendo, balneo vtendo gelido: in Thracia beligerando & potando: ut contulit se ad Tisaphernem, profundendo se in luxum, molitiam, & insolentiam delinuit & consuetudine sua omnes assimulando se & ancillando is cepit. Enimvero non ita Epaminondas neque Agefilus: verum quamuis plurimis cum hominibus, ciuitatibus, ritibus habuerint rationem, congruos tamen sibi amictu, victu, sermone, vitæ mores vbique tuebantur. Sic Plato is Syraculis, qui in Academia, & is apud Dionysium, qui apud Dionem fuit. At assentatoris ut Polypodis piscis mutationem facillime opprimas, si in multa versari ipse videare, atque improbare quam ante laudasti vitam: quæ autem fuerunt tibi res vel vitæ ratio vel sermones offensa, ea tanquam probata accipere repente. Nempe cernes istum nquam stabilem vel eundem, neque proprio suo amantem, perosum, delectatum, & offensum motu: cæterum speculi more simulachra accipientem perturbationum, morum, & motionum peregrinarum. Quando eiusmodi qui est, si quem apud ipsum amicorum obteras, prompte dicit: serius hominem excussisti. Nam mihi quidem nec ante commendatus fuit: si laudes, rursus inuertens se, gratulari hercle ostendet se & gratias agere de illo, eique credere. Si vitam commutandam prædices, ceu si in otium & quietem exreip. procuratione transeas: iam dudum, inquit, procellis oportuit nos atq; inuidia extricatos fuisse. Quod si denuo animum demonstras appellere te ad res gerendas vel ad causas agendas, succlamauerit: Rem te dignam cogitas. Est quidem dulcis tranquilla vita, sed obscura & ignobilis. Huic igitur extemplo dicendum est.

Hos pes nunc alius mihi quam pridem esse videris.

Non quæro, qui mecum se inflectat & mihi assentiatur, amicum. Facit enim ea umbra melius: sed illum, mecum qui vera dicat & exploret. Atq; ratio probationum hæc vna est. Altera, ex similitudinibus huiuscemodi asseruandum discrimen. Germanus amicus nec emulor est omnium nec laudator expeditus, verum optimorum modo.

Nam socius esse amoris haud curfus solet:

vt ait Sophocles: & vero in rebus recte gerendis & colendo honesto, non in delinquendo vel fallendo: nisi quis ut ophthalmiæ infectio & contagium vsu & consuetudine inficiat vitio vel errato aliquo inuitum. Ita Platonis imitatoris momorant assentatoris contractos humeros, Aristotelis balbutiem, Alexandri regis ceruicem inflectam, & vocis in sermocinando * asperitatem. Complura enim ex amicorum moribus & ritibus accipiunt aliqui imprudentes. At adulator vere chameleontis ritu mouetur. Siquidem color est ille excepto albo omnem reddit. Adulator, quod in præclaris parem non valeat se præstare, turpius, quod exprimat, præmittit nihil: sed sicut mali pictores, ubi assequi ex imperitia speciosa nequeunt, reddunt in rugis, lentiginibus, & cicatricibus gentilitatem: perinde imitator sit intemperantiæ, superstitionis, excandescentiæ, acerbatis erga famulos, diffidentiae erga familiares & propinquos. Natura enim supapte sponte est ad deteriora propensus, putatque se quam remotissime à carpendis turpibus abesse imitando. Quando veniunt, qui rectiora sectantur, obtundunturq; & offunduntur amicorum noxis, in suspicionem, quod sane apud Dionysium Dionem, Samium apud Philippum, & Cleomenem apud Ptolemæum pressit: & euer-

* Alij, celeritate

& evertit. Hic vero esse & videri affectat iuxta iucundus & fidus, quasi ex nimia beneuolentia nec vitis angatur, sed omnium morbos, omnium induat ingenia. Quapropter nec fortuitorum & eorum, quæ temere accidunt, esse sustinent exortes: verum blandientes affectis pari morbo simulant se impeditos, neque cernere acute vel audire, si cum cœcutientibus & surdas fris versentur: ut Dionysij, qui oculis caligabat, assentatores, offensabantque se mutuo & patinas inter coenandum deficiebant. Non nulli admouentes se morbis propius, interius insinuant se immiscetque agritudinum paritate vsque ad arcana. Quando enim aduertunt coniugium non nullorum inauspicatum, aut de filiis aut familia grauius opinantem, non parcunt sibi ipsi, queruntur de propriis liberis, de vxore, de necessariis vel domesticis, ac reconditas effutunt causas. Efficit enim similitudo magis consentientes: imo quasi accepissent pignora, effundunt apud illos abditum aliquid, ubi effuderunt autem, vtuntur eis familiariter, metuuntque decedere fide. Equidem noui quendam, qui vxorem repudiavit, cum exegisset amicum suam. At ventitando ad eam occulte accersendoq; compertus fuit, cum id fuisset amici vxor odorata. Adeo fuit assentatoris rudis ille, qui canro citius quam adulatori congruere hæc existimauit iambica.

Est venter omne corpus, vndiq; obruens

Oculus, susq; reptans bestia dentibus.

Simulachrum est enim hoc parasi ex istis,

Qui sunt amici mensa & in paropside:

vt ait Eupolis. Cæterum hoc in locum suum reiciamus. Illum vero in imitationibus ne prætereamus fucum eius, referuare hunc, siquam subsequitur illius, cui vendit se, virtutem, ei prærogatiuam. Nam iustis amicis æmulatio inter ipsos aut inuidia est nulla: atque adeo siue pares in præclaris factis siue sint inferiores, candidæ & modice ferunt. Adulator memor semper, ut secundum se præbeat alteri, concedit in affinitate paritatis, ubique vinci se & succumbere præterquam in prauis præferens. In prauis enim non permittit ei primas: sed profitetur, si morosus ille sit, se melancholicum esse: si ille superstitiosus, se numine afflatum: amare illum, se insanire: non loco inquit ridebas, ego vero risu disrumpebar. In bonis contra: pernicem se in currendo esse, sed volare illum, equitare satis bene se, sed quid ad Centaurum hunc? Poeta sum felix, & carmen scribo non pessimum: cæterum tonare non est meum, sed Iouis. Simul namque ostendit & institutum se præclarum illius comprobare sectando, sed imitabilem, dum superatur, illius facultatem. Atque in adumbrando hæc sunt inter adulatorem & amicum distantiae. Quia vero inter eos etiam communitas est oblectationis. Teneatur enim non secus animis bonus atque adulatoribus malus: hoc quoque sodes discriminemus. Est autem in voluptatis ad finem relatione discrimen. Ac sic mihi expende. Est odoratum vnguentum, est & antidotum. Verum hoc interest, quod ad luxum illud neque ad aliud paratum sit vllum: ibi vis purgans aut calefaciens aut carne explens vulnus interim spirat iucunde. Iam pictores amœnos colores & infecturas miscent. Sunt & medicamina non nulla salubria oculis amœna & colore tincta non ingrato. Quid igitur dissident? nonne patet, quod sine vsu nos ea distinguemus? Siquidem habent item amicorum festiuitates ad honestum & vtilitatem oblectationem suam velut efflorescentem. Et vero etiam vtuntur interim inter se vt condimentis rectorum & honestorum ioco, mensa, vino, risu quoque & nugis. Cui quadrat illud.

Oblectant vario sese sermone vicissim.

Et illud.

Nil nos vel grati vel læti dissociebat.

Assentator hoc agit eoque spectat semper, ut lusum aliquem vel factum vel dictum oblectandi causa & ad oblectandum coquat & condiat. Atque vt summam dicam: hic iucundus vt sit, omnia agere se putat oportere. Alter semper, quæ decet, agens, sæpe est iucundus, sæpe etiam tristis: non ille quidem vltro, verum si id ex vsu sit, non defugiens tamen. Quippe vt medicus, si in rem sit, crocum adicit & nardum: & vero etiam subinde balneum præscribit blande, & benigne

nutrit: interim repudiatis his ingerit castorium vel polium graue olens, quod virus spirat, vel intritum exhaurire cogit veratrum: neque hic, quod ingratum sit, neque illic, quod delectet, respicit: verum vnum habet propositum, quem curat ægrum, ei vt proflit. Haud aliter amicus modo cum laude & festiuitate efferendo & permulcendo ducit ad honestum, vt hic:

Teucer amice mihi Telamonie ductor Achiuum

Siciaculare.

Quinam ego diuini post obliuiscar Ulysis.

Et illud.

Contra vbi castigatione est opus, perstringendo verbis acerbis & castigatione salubri.

Dius genite infans, nequete decuit Menelae

Hic furor.

Interdum actum coniungit cum sermone, sicut Menedemus amici filium luxu perditum ac lasciuum Asclepiadis excludens nec appellans ad bonam frugem reduxit: & Batto, cum in Cleanthem versum in comœdia fecisset, interdixit schola Arcesilaus. Vbi vero pœnitentia ductus, satisfecit Cleanthi, rediit cum eo in gratiam. Debeamus enim commo dantes mordere, nō mordentes tollere amicitiam: sed mordacibus vt medicinis vt ad vitam & salutem ægroti. Itaque amicus sicut harmonicus vicissitudine ad rectum & vtile, partim remittens partim intendens, sape quidem suauis, perpetuo tamen est conducibilis. Adulator vero tanquam ad eandem formulam vsquequaque iucundum & gratum assonare solitus, nihil facere quod renitatur, nihil dicere quod pungat, nouit: verum soli obsequitur voluntati, accinens ei perpetuo consonansque. Sicut igitur Agesilaum libenter memorat Xenophon solitum laudari ab illis, qui etiam vellent ipsum vituperare: sic suauis & blandus habendus est amicus, si etiam pungeret & reniit. Consuetudo vero, quæ perpetuo voluptatem & titillationem habet meram atque omni carentem ægrimonia, habenda est suspecta. & vero ad manum habere illud Laconis debemus: qui, cum rex celebraretur Charillus: Qui nam hic, inquit, bonus sit, qui nec improbis est acerbus? Atque quomodo œstrum insinuare se referunt in tauro rum aurem, & in canum ricinus: ita glorio forum obsidet adulator laudibus aures, itaque est affixus, laboriose vt auellatur. Quocirca iudicium hic imprimis habendum est vigilans obseruansque, rei an hominis commendatio sit. Rei est, si absentes potius quam præsentes commendent: si eadem ipsi appetentes & sectantes non nos solum, sed cunctos iisdem de causis, non modo hæc, modo diuersa agentes & dicentes: præcipue vero, si sentimus non pœnitere nos neque pudere eorum, ob quæ prædicamur, non optare potius diuersa ab his à nobis facta ac dicta fuisse. Nam interius iudicium, quod pugnant perhibeat testimonium nec agnoscat laudem, immotum, inuiolatum, atque ab adulatoribus est integrum. Enimvero haud scio quo pacto vulgus hominum consolationes in rebus aduersis non ferat, verum leniatur citius ab illis, qui vna euilant & lamentantur: at si offenderit & deliquerit; is, qui reprehendendo & carpendo stimulum pœnitentiamque infigit, hostis habetur & accusator: contra laudantem ex tollentemque facta, appellat numeratque amicum & sui studiosum. Atque qui factum aut dictum vel serio agentis quippiam vel facetiis vtentis temere laudibus ferunt & comprobant, hi in præsentia solum atque in iis, quæ in manibus sunt, officiant. Qui vero ad mores penetrant laudatione, blanditiisque per animi tenorem contingunt: hi imitantur seruos, qui non de aceruo, sed de semine furantur. Animum enim, qui semen actionum: & mores, qui initium & fons sunt vitæ, dum vitiorum virtutibus imponunt vocabula, impellunt. In seditionibus enim & bellis solitam vocabulorum dignitatem refert Thucydides non iis tribui factis, quibus oportebat: sed accommodari iis, quæ fiebant. Siquidem inconsulta audacia fortitudo contentiosa habita est: prouida cunctatio, timiditas speciosa: modestia, ignauia velamentum: prudentia omni in re, mera socordia. In assentationibus considerandum & obseruandum dici profusionem liberalitatem, timiditatem securitatem, stuporem acumen, sordes frugalitatem, amatorem comem & beneuolum, iracundum & inflatum fortem: humilem & abiectum animo humanum: vt Plato quodam loco amatorem ait, qui sit eorum, quos amat, adulator, eum qui limo est naso appellare amabilem: qui adunco, regalem

regalem, nigros viriles, candidos deorum filios: mellei cognomen fucum esse amantis, qui blande appellet & benigne ferat pallorem. Et quidem teter, cui pulchrum se esse persuasum est, aut pusillus, cui magnum, non diu in eo errore hæret, nec fraudem id ei magnam vel incorrigibilem adfert. At quæ assueta vitiis vt virtutibus est laus, vt non offendaris, sed accipias eam libens: & quæ verecundiam abstergit peccatis, hæc obtriuuit Sículos, dum Dionysij & Phalaridis crudelitatem odium improborum nuncupauit. Hæc perdidit Aegyptum, quæ Ptolemæi mollitiæ & infaniam, vlulatus, musicorum instrumentorum & tympanorum tractationes religionem & deorum cultum nominauit. Hæc res Romanas tunc adeo opulētās pene evertit & perdidit, cum Antonij luxum, libidines, & insolentiam res lætas atque humanas indulgentis ei potentia & fortunæ blando nomine Romani prædicarent. Ptolemæo autem phorbiam & fistulas quid accommodauit? Quid porro Neroni tragicam fixit scenam, personamque & cothurnos induxit, nonne adulatorum præconia? Complures denique reges, nonne Apollines cum cantillant: Bacchi, cum vino merli sunt: si lucentur, dicuntur Hercules: Quod illis si placeat, in omnem impelluntur à blāditiis infaniam. Quare est præcipue in laudationibus asseruandus adulator. quod nec illum ipsum fugit. Verum qui ad deuitandum est artifex suspitionem: si quem nactus sit splendide cultum vel agrestem, qui phorbiam crassam ferat, toto naso vtitur. Sic insultans Biantij Struthias & insultati eius laudibus illudens: Plus quam rex Alexander, inquit, potasti: & Cypriū cum in cessit risu. At argutiores cum cernat hic potissimum in ipsum erectos, declinantēque præsidium hoc & locum: tum non directo invehit laudationē, sed porro abducens eam per ambages accedit, tanquam sensim palpans pecudem & periclitans. Modo enim laudes de illo renunciat aliorum, sicut oratores, alienam inducens personam: atque colloquium cum hospitibus demonstrat se aut cum maioribus natu in foro per sibi gratum fuisse, qui multam & præclaram ipsius mentionem fecerint, eumque in admiratione habeant. Modo contra cum leuibus & falsis criminibus, quæ in eum ipse composuit, vt ab aliis si audisset, accurrit, vbi hoc dixerit, aut vbi hoc fecerit, quærens. Negantem haud dubie, statim irretitum conicit hominem in laudes. Equidem mirabar, si tu quenquam familiarium dictis læsisses, qui ne inimicos quidem soles: aut manus tu alienis admouisses, de tuis qui adeo es liberalis? Alij autem, vt lucida & splendida pictores umbrōsis & caliginosis intendunt prope admotis: ita contraria obterendo, insectando, perstringendo, & deridendo, celebrant aluntque vitia, quibus imbuti sunt illi, quibus assentantur. Temperantiam enim vt rusticitatem concidunt in profusis, auaris, fraudulentis, & in iis, qui ex rebus opes parant fœdis & improbis: forte sua esse contentum iustitiamque vt ignauiam & imbecillitatem ad agendum. Vbi cum socordibus & supinis & solem deuitantibus urbium conuersantur: non pudet eos reip. administrationem arum nosam negociorum procuracionem alienorum, honore cupiditatem ambitionem appellare inuilem. Iam vero facundi est interdum adulatione allatrare philosophum, & apud fœminas lasciuas sunt in precio, dum matronas castas & virorum amantes à Venere auersas & rusticas dicunt. Porro hoc improbitatem superat omnem, quod nec sibi metipsis parcant adultores. Sicut enim, alios vt prosternant, demittunt luctatores corpus: sic carpando se surrepunt, vt laudent familiares. In mari timidum sum mancipium, fatisco ad labores: vbi male audio, infansio ex ira: At huic, inquit, nihil est acerbū, nihil triste, sed singularis hic homo cuncta fert leniter & placide. Quod si quis sit, multum qui se sapere putat, esseque vult austerus & rigidus, semp̄ ex quadam animi rectitudine hoc allegat.

Ne nimium celebres Tydide me neq. culpes.

Non hac via adoritur eum artifex adulator, sed machina est in hunc alia. Adit eum de rebus suis peculiaribus tanquam prudentiorem consulturus, atque esse ostendit alios sibi familiares magis, sed necessario fatigare ipsum. Nam quo recurramus nos, qui consilium querimus? Cui fidamus? Deinde audito, quicquid dixerit, discedit oraculum non consilium addens accepisse se. Si etiam quem peritiam literarum aduertit vendicare sibi, dat ei aliqua scripta sua, oratque vt legat & emendet. Ac studioso medicandi etiam secandos & vrendos præbuerunt se non nulli amicorum Mithridati, re non verbis assentantem. Testimonio enim comprobari apparebat peritiam suam, cum fidem ei illi adiungerent. Formæ dæmoniorum multæ. Verum hoc dissimularum

Cc

* Alij, vestem ex pelle porcina.
Alij, clauam.

genus laudationum, quia cautionem requirit sagaciorum, discutendum est: quod quidem frigidiora consilia & monita subiicit, & castigaciones facit ineptas. Nam nusquam qui repugnat, sed annuit omnibus, omniaque comprobatur, atque ubique accinit: Recte & probe detegitur

*Signum petere, aut aliud requirere debitum:
Vt laudibus celebret inflatque spiritus.*

Iam ut picturam quidam latentem esse dicunt poeticam: perinde est quaedam adulationis laus tacentis. Quomodo enim qui venantur, si non hoc agere, sed iter facere vel pascere vel colere agrum simulent, citius fallunt ea, quae captant: haud aliter adulatorem tunc maxime tentant laudibus, cum laudare non apparet eos, sed aliud agere. Qui enim sella vel loco in conuiuio cedit accedenti, aut concionem qui habet dicitur in senatu, si quem sentiat locupletum dicere velle, media in oratione conticescat, tradatque suggestum ei & facultatem dicendi: is demonstrat silendo plus clamante meliorem censere se & excellentiore prudentia illum. Ita cernere est sedes hos in auditoriis & theatris primas occupantes: non quo illis se arbitrentur dignos, verum ut cedentes pecuniolis blandiantur: atque ingressos in conciliis & iudiciis orationem: mox concedentes ut potioribus, atque facillime transeuntibus in diuersa, si potens vel diues vel nobilis sit, qui contra dicat. Quo imprimis concessiones huiuscemodi & submissiones sunt horum detegenda: quod non vsui rerum, non virtutibus vel atibus, sed opibus illa & claritati deferant. Siquidem Apelles pictor, cum * Megabyzes, qui assidebat ei, loqui aliquid vellet de linea & umbra: Viden pueros holce, inquit, qui melidem colorem terunt: hi in te oculos admodum intentos habebant tacentem, purpuramque & aurum admirabantur: nunc vero irrident te, quod de his, quae non didicisti, occiperis verba facere. Croeso item de felicitate percunctante, Solon Tellum quendam hominem Atheniensem obscurum, Bitonemque & Cleobim esse affirmavit beatiores. Adulatores reges, diuites, & summos magistratus non felices tantum & beatos, verum et intelligentia, arte, virtute praestare omni pronuntiant. Et Stoicos non nulli nec audire sustinent, cum sapientem simul diuitem, formosum, nobilem, regem appellant: quando diuitem palpones & oratorem & poetam, & si libeat, pictorem & fistulatore esse decernunt, celerem quoque & robustum, succumbentes in luctando & in cursu a tergo remanentes: sicut in certamine cursus vinci se passus est ab Alexandro Crisone Himeræus. At ille fremuit, ubi id animadvertit. Dixit Carneades diuitem & regum filios equitare solum, praeterea nihil recte & probe discere. Quippe assentitur iis in scholis praecipitur laudando, & qui cum eo collatur, succumbendo: equus vero nescius nec laborans, priuatus an in magistratu positus, diues an inops sit, imperitos equo vehi effundit. Stulti vero erant & inepti Bionis conatus qui, si agrum erat praedicando feracem & fructiferum redditurus, magno opere videbatur erraturus nisi hoc faceret potius, quam foderet & se fatigaret. Nec sane etiam importunus sit ille, qui laudat, si laudatis quae stuosus sit & fructuosus. Siquidem non sterile scit laudationibus aruum: hominem vero, qui falso & immerito commendant eum, excecant & perdunt. Sed de his quidem haecenus satis. Proximum est, ut de libera admonitione videamus. Oportebat enim, ut cum arma Achillis Patroclus indueret, atque equos eius in praedium educeret, vnam non fuerit tamen ausus attingere hastam Pelidae, verum hanc omiserit: sic adulatorem insignibus & notis instructum compositumque amici, solam liberam admonitionem ut eximit amicitiae gestamen, magnum, graue, validum, intactam relinquere inimitatamque. Caeterum quando probationem in ioco, vino, diceris, & lusibus deflectunt, & rem iam in supercilium evehunt, adulanturque vultu tetrico, increpationemque aliquam addunt & castigationem: nec id fodes relinquamus inexcussum. Nempe ut in comedia Menandri personatus Hercules inducitur clauam gerens non firmam nec robustam, sed figmentum quoddam flaccidum & inane: ita admonitio mollis assentatoris, leuisque, atque eneruis vsu reperitur: quae mulierum imitatur puluinarum: haec enim licet capitibus appareant obniti & contratendere, cedunt tamen obsecundantque: sicut fucata haec libertas, tumorem quae habet cassum, imaginarium & supposititium, assurgit intumescitque, ut contracta subsidensque excipiat attrahatque eum, qui in ipsam sese demittit. Quando quidem solida & amica admonendi libertas peccata mordet salubri praedita & medico stimulo, quae mellis ritu vlcera pungit & mundat, caetera condu-

* Megabyzum
Suidas & Politi-
anum.

conducibilis est ac dulcis: de qua priuatim agemus. At adulator primum speciem praese fert amari, perquam asper, atque in aliorum implacabilis offensilis. Est enim seruus durus, noxius insultat acerbe propinquorum & necessariorum, ac mire nouit nullum suspicere aut celebrare externorum, sed fastidire: ignoscit nemini, delator est: alios ut inflammet, existimationem aucupatur hominis improbis infestis, quasi non sua sponte cedat ipsis libertate linguae, neque faciat aut loquatur ambitiose quicquam. Deinde vera & grauius crimina dissimulatione omnia transmittit & conuiuet ad ea: in leues & exteriores titubationes acriter insurgit obiurgatque ardentem & feruente, vas si positum videat negligenter, si parum splendide habitantem: si tonsurae, si amictus incurium, si in canis vel equi cura solutiorum. Sin autem parentum securus sit, si liberorum negligens: coniugis item despectus, familiarium contemptus, rei familiaris labes, nihil ad eum, verum mutus hic est trepidusque, veluti si athletam sinat aliptes vino & libidini indulgere, de lecytho & strigile fremat: aut de tabula & stilo obiurgat grammaticus puerum, sollicitum vero & barbarissimum conuiuet committenti. Is est enim adulator, qui mali & ridiculi oratoris nihil reprehendat orationem, sed de voce culpet & grauius incuset, quod arteriam labefactet frigida potione: & scriptum indoctum iussus recognoscere ut spissam culpet chartam, scribamque scelestum & oscitantem appellet. Ita cum Ptolemaeo, qui literarum videbatur affectator, de lingua, de verliculo, & historia pugnam ad medias usque noctes trahebant, saeuienti, insolentem, tympanum pulsanti, & initiato ex tam multis repugnauit nemo. Atque ut si homini, qui panis & fistulis infestatur, scalpello medico crines & vngues decidat: ita admonitionis adulatoris libertatem non partibus afflictis & dolentibus adhibent. Adhuc istis versutiores vsurpant vel ad oblectandum solutam admonitionem & increpationem: sicut Arguius Agis, cum scurræ cuidam Alexander ingentia dona largiretur, inuidia & dolore impulsus exclamauit. O rem vehementer indignam. Vbi indignatus se ad illum rex convertit, & Quid ais, inquit: Fateor, respondit, agreferre me & stomachari: quod vos conspiciam loue prognatos iuxta omnes adulatoribus & ridiculis hominibus capi. Etenim cercopibus quibusdam Hercules, & Silenis retinebatur Bacchus, & apud te licet videre in precio esse istos. Tiberio Caesare curiam aliquando ingresso exurgens adulatorum vnus: ipsos ait, qui liberi essent, dicere oportere libere, neque quicquam dissimulare vel suppressere, quod in rem foret. Cum ita excitasset omnes, facto ei silentio, suspensoque Tiberio: Audi Caesar, inquit, in quo te culpemus cuncti, nec promere aperte quisquam audeat. Negligis temetipsum, perditum is corpus, curisque & laboribus pro nobis conficis perpetuo, neque nocte vel die laxamentum sumis. Huiuscemodi multa cum ille declamaret: Cassium Severum memorant oratorem dixisse: Haec hominem perimet libertas. Atque haec quidem leuiores sunt. Illa vero iam grauiora quae labefactant stultos: ubi vitia & morbos exprobrant pugnantia, ut assentator Himerius diuitem quendam Atheniensem sordidissimum & auarissimum ut prodigum insectabatur & dissolutum atque cum liberis misere esuriturum: vel e diuerso profligatis & sumptuosus obiecit tenacitatem & sordes: ceu T. Petronius Neroni: vel magistratibus, qui atrociter et truculenter habent populares suos, ponere imperant nimiam lenitatem, intempestiuamque atque inuilem misericordiam. Perinde ille, qui imperitum, stultum, & bardum ut callidum & versutum cauere & timere simulat: & qui inuidum, semperque obrestandi allatrandique cupidum, si aliquando in laudes alicuius clari viri eruperit, perstringat ac reclamet quasi eo morbo laboranti: Homines prorsus indignos in caelum fers. Quisnam enim est hic, aut quid gessit vnquam aut dixit praecleari? Potissimum autem eos, quibus blandiuntur, in amoribus adoriuntur inflammantque insuper. Siquidem a fratribus si videant alienatos, aut despicientes parentum, aut aduersus coniuges suspiciosos: nec corripiunt nec incusant, imo etiam subiiciunt flammam. Nimirum non satis intelligis temetipsum. Et: Tu his causam praebes, qui blande semper & summissem cum iis agis. Quod si quis in meretricem vel adulteram, cuius amore depereat, ex ira vel obrestitutione extiterit pruritus: adsunt cum splendida libertate correctionis subleuant eam, blanditiae, & igni ignem addunt, excusantque amantem, quasi acerba multa duraque & indigna faciat.

Inuolate tam frequentia illa in oscula.

Adhuc modum Antonium amici Aegyptiae amore depereuntem ut crederet indu-

xerunt ardere ipsius amore illam, increpantesque inhumanum ac superbum appellabant. Mulier tanto regno, totque amoenis & splendidis locis relicta misera castra tua pellicis specie sequitur.

Est immota tibi duro sub pectore mens est:

istam qui negligis anxiam. Ille, qui non inuitus coarguebatur ut in istam iniquus, incusantibus gaudens plusquam laudantibus imprudens ficta ea castigatione fuit etiam deprauatus. Aequat enim ea correptio lasciuarum morsus mulierum, excitans & titillans, dum videtur pungere, voluptatem. At ut vinum, quod alioqui contra citam opitulatur, si huic assusum commiscuerint, efficiunt ut eius vis veneni nulla ope expugnari queat, quod vini calore mox perferatur ad cor: haud aliter liberam mentionem mire esse ad assentationem gnari improbi efficacem, hac ipsa assentantur libertate. Quare non recte Bias quarenti, quinam esset animantium saeuissimus, respondit ferorum tyrannum, cicurum adulatorem. Verius dixisset, ex adulatoribus hoc balnei & menae asseclas cicures esse: illum, qui in cubicula & gynecocia velut citros curiositatem, calumnias, improbitatem suam porrigit, syluestrem, ferum, & intrastabilem esse. Cautionis autem mea sententia modus vnus est, si teneamus & meminerimus semper: quod cum partes animus noster duas habeat: vnam synceram, honestam, rationalem: irrationalem alteram, falsi cupidam, & perturbationibus opportunam: amicus assiduus assistit praestantiori author & advocatus medici modo quod sanum est augens conseruansque. Adulator parti assidet perturbationibus patienti & rationis experti. Hanc scalpit, hanc titillat, hanc impellit abducitque ab ratione delicias quasdam prauas ei instruens. Ut ergo cibi certi sunt, qui nec sanguinem nec spiritum augent, nec firmitatem conciliant neruis vel medullis: sed pudenda stimulant, aluum cient, carnemque efficiunt flaccidam & marcidam: sermo item assentatoris nihil sanae & ratione utenti parti confert, verum ille cebras aliquas alit amoris, vel stultam iram incendit, vel inuidiam iritat, vel spiritus inflat odiosos & vanos, vel mœrori addit se sociam, vel animum exulceratum, illiberalem, et diffidentem perpetuo aliqua deferendo & odorando acrem, meticulosum, & suspiciosum reddit, quod non fallit intentos. Semper enim imminet alicui animi morbo, hunc laecat, adiungitque se bubonis in morem suppurantibus intumescensque animi partibus in-nascens. Irascaris? Sume vindictam. Concupiscis? compara. Metuis? Fugiamus. Suspiscaris? Crede. Sin deprehendi in hisce nequeat morbis, quod ingenti vi elisa sit ratio: in reliquis, ut qui sit sui similis, tenebitur potius. Nam in suspicionem si venerit quis, quod vino ciboque fuerit grauatus, & fluctuet animo de balneo & cibo: retinebit eum amicus, ut caueat monens, & sibi attendat. Adulator vero in balneum trahit, ac lautum quid iubet apponere, neque afficere astrictione corpus. Ad iter vel navigationem vel actionem aliquam suscipiendam si languidior cernat: vrgere negabit tempus, sed idem effecturum reproducta vel misso alio. Si familiari cuiusdam pecuniam foenerari vel donare promisit, mox poeniteat eum, pudeat tamen: adicit se adulator deteriori momento, acceditque illi secundum crumenam sententiae, atque eripit istam verecundiam: quasi magnos sumptus faciat multisque praebet, iubens parere. Proinde nisi ignorabimus teneri nos ipsi cupiditate, impudentia, ignauia: haud fefellerit adulator. Semper enim horum est patronus morborum, monetque, vbi excedere his velis, libere. Caeterum haecenus satis de his. Nunc ad vsus & obsequia pergamus. Siquidem ingentem efficit in his confusionem & obscuritatem adulator discriminis ab amico: quod impigrum esse eum promptumque in omnibus appareat nec recusantem quicquam. Nam amici mores, ut est veritatis authore Euripide simplex oratio, sunt candidi nec fucati. At assentatoris, qui sunt reuera intus morbidi, medicinis indigent doctis multisque certe & exquisitis. Ut igitur in occurribus amicus aliquoties non data neque reddita salute, sed intuendo re-nidendoque benevolentia & familiaritate significata vultu, acceptaque interiori praeteregitur: adulator vero currit, insequitur, salutat procul: si visus prior sit appellatus, per testes & iusiurandum frequenter excusat se. In actionibus perinde praetermittunt multa amici minuta, neque quicquam nimium argute & affectata sedulitate exequuntur, neque inferunt se in obsequia omnia. Ille hic assiduus, perennis, infatigabilis, non relinquens locum alteri vel spacium operae dandae: sed imperari vult sibi: & nisi imperetur, stomachatur, imo prorsus exanimatus redditur, & quiritatur.

Atque

Atque sunt haec quoque vestigia iis, qui sapiunt, amicitiae parum syncerae, nec castae, sed meretriciae, citiusque complectentis quam illi, qui eas quarunt. Verum enim vero spectanda primo est in promissionibus disparitas. Recte enim maiores nostri dixere, promissum hoc esse amici:

Si valeam efficere, aut ea sit res, qua efficiatur.

Adulatoris hoc:

Edito, quid cupias.

Nempe tales inducunt comici.

Me Nicomache militi isti opponite.

Flagris nisi istum languidum reddidero,

Faciem fecero nisi molliorem spongia.

Deinde amicus, nisi fuerit ante author, non fit adulator vllus: caeterum, vbi probauerit, composueritque vna rem ad honestum & utile. Adulator, ut referas ad probationem & notionem eius rem: qui non solum concedere vult & inseruire, verum etiam suspicionem metuit praebere detrectantis & laborem defugientis, obsecundat atque cupiditatem instigat. Haud temere enim inuenias diuitem aut regem quenquam, qui in animum inducat dicere.

Menducus ille sit mihi, vel si liber

Et vilior mendico, amicus qui mihi

Citra metum ex animo loqui verum velit.

Verum ut tragœdi chorum requirunt amicorum concinentium aut applaudentes spectatores. Hinc in tragœdia Merope admonet.

Parato amicos in verbis non flaccidos.

Sed improbos, qui blandiuntur auribus

Grate tuas, excludat ostium domo.

Contra faciunt alij. Qui non succumbunt in sermonibus, sed ex vsu renitentur, hos repudiant. Istos vero, qui callide ad gratiam loquuntur, impudentes & planos non intra ostium modo & rectum, sed etiam intra affectus & negocia admittunt arcana: quorum qui est simplicior, non decere existimat aut dignum se esse, tantis in rebus ut consultor sit, sed sequester & administrator. Versutior est ille quidem in deliberando & fronte contrahenda, in annuendo vultu socius, caeterum loquitur nihil. Quod si sententiam ille aperiat suam: Pape praertitisti, inquit, me: idem dicere ego volebam. Quippe ut superficies & lineas negant mathematici flecti sua sponte vel porrigi vel moueri, quod haec mente tantum percipiuntur, & sint incorporea: flecti autem & porrigi traicique vna cum corporibus, quorum sunt extremitates: Eodem modo deprehendens adulatorem semper astipulantem, assentientem, consentientem, vna stomachantem. Itaque in hisce omnino liquidissima evadat distinctio, clarius tamen in obsequij modo: quod amicorum officia praecipuam habeant in alto ut animans vim, venditatio vero & ostentatio nulla adest, sed crebro, sicut medicus incicum aegrum curat, ita commodat amicus appellando aut reconciliando gratiam curam gerens ignorantis. Eum se praestitit Arcefilaus cum aliâ tum cognita Apellis Chij valetudine affecti inopia, qui iterum inuilit eum adferens drachmas viginti, assidensque prope: Hic nihil est, inquit, praeter elementa haec Empedoclis.

Ignem & aquam & terram & placidi fastigia caeli.

At ne cubas quidem tu commode. Simul versans illius cervical, id argenti subiecit clanculum. Ut igitur quae ei ministrabat, hoc reperit anus, admirataque Apelli significauit, ridens ille: Arcefilai est, inquit, hoc furtum. Iam nascuntur profecto parentibus in philosophia germani filij. Familiaris enim Lacydes Arcefilai Cephisocrati perduellionis reo inter caeteros amicos aderat advocatus. Postulante anulum eius accusatore, demisit eum iuxta submisit. Quod advertens Lacydes eum imposito occuluit pede. Erat criminis anulus indicium. Postquam fuit absolutus, cum amplecteretur Cephisocrates iudices: quidam scilicet, qui id viderat, iussit ei, ut gratias ageret Lacydi, atque rem exposuit, cum nemini id narrasset Lacydes. Pari modo deos arbitror clam complura beneficia collocare: quibus, ut in promerendo & collocanda gratia gaudeant, est ingenium. At adulatoris nihil habet factum iustum, nihil verum, nihil candidum, nihil denique liberale: sed sudorem, sed discursum, sed clamorem, sed

Cc iij

contractum vultum, qui speciem præ se ferat laboriosæ operæ & sedulæ: sicut arguta pictura, coloribus saturis, vestibus infractis, rugis, angulisq; rei effigiem representat. Adhæc odiosus est, dum errores sollicitudinēq; suscepisse eius causa se commemorat, inde similitates cum aliis, mox sexcentos labores, & incommoda recēset: quasi dicat, Non sunt hæc tanti. Beneficium est enim exprobratum odiosum, ingratum & intolerabile omne. Assentatorum non consequitur merita, verum illico, dum præstatur, adiuncta est eis improperatio & ruboris incussio. Amicus etiam si expromenda res sit, exponit eam modeste, de se nihil mouet. Ita Lacedæmonij cum rogantibus annonam misissent Smyrnæis, atq; beneficium illi in coelū ferrent laudibus: Nihil esse dixerunt id magni. Hanc enim subtracto lege nobis iumentūq; nostris in vnum diem prandio coegimus. Est enim non liberale solum id beneficium, sed etiam iucundius accipientibus: quod conferentibus non magnō pere id putent damnosum. Nec vero ex importunitate in obsequiis præstandis vel pollicitationis leuitate ingenium perspicias potissimum adulatoris: verum ex opera potius, honesta sit an turpis, referat ad voluptatem an ad vtilitatem. Namq; amicus non, vt censuit Gorgias, amicum sibi iniustus seruire volent, illi autem seruiet ipse in multis etiam iniustus.

Nam seruo adesse haud desipiscenti solet.

Imo deterrebit eum ab illis, ipsum quæ dedeceant. Quis si non flectat eum: tunc recte poterit vsurpare illud ad Antipatrum Phocionis. Non poteris me & amico vti & adulatorem, id est, & amico & non amico. In factis enim adesse oportet amico, nō in malefactoribus: in consiliis dandis, non in fruendis insidiis: in testimoniis ei dandis, nō in neccendis fraudibus: deniq; socium esse in fortuna ferenda aspera, non in inferenda iniuria. Neq; enim consciū esse turpitudinis amico, nedū non adiuuare & præsto esse in dissolutione decet. Quomodo enim superati Marte ab Antipatro Lacedæmonij foedusq; percutientes postulabāt ab eo, quamvis multa, modo nequid foedum imponeret ipsis: Similiter amicus si quis vsus cum sumptu, aut periculo aut labore coniunctus incidat, primus petit vocari atq; in foortium venire sine vlla causatione & prompte: Vbi suggestio tantum subest, postulat missum se fieri & sibi parci. Aliter assentatio. Officiis in operosis & ancipitibus fatiscit: & si periclitandi causa pulses, flaccide ex aliquo prætextu & ignauiter resonabit: in foedis obsequiis, abiectionis, infamibusq; abute re, concūca. Nihil graue, nihil habet contumeliosum. Videtne simiam, non valet vt canis aedes seruare, non gestare vt equus, non vt bos arare terram. Fert autem contumeliam & scurrilitatem, ludos tolerat, organum se præbens risus. Adulator perinde, non patrocinari, non sumptu iuuare, non periculis se sociū præbere valet, sed quæ ab labore & industria subducit se omni, in factis furtiuus nihil prætextit, administrat in amore est fidus, in redimendo scorto sedulus, in computationis impensarum subducendo calculo non solutus, non in parandis oscitans cœnis, pellicum obseruator: aduersus affines, si iusseris ferox, socius ad efficiendā vxorem durus & inuerecundus. vt hæc quidem parte iste difficilis sit compertu. Siquid enim imperatum sit infame & turpe: vt obsequatur imperanti, præsto est, nec parci sibi. Potissimum aut ex eius erga ceteros amicos animo, multum ab amico istum discrepare perspicias. Amico est enim cum multis & diligere & diligere iucundissimū: atq; hoc nunq; non agit erga amicum, quo frequentes habeat amicos, & magna in existimatione sit. Communia namq; cum ducat amicorum omnia: nihil iuxta atque amicos esse commune putat oportere. Falsus vero, degener, & factitius: quod scilicet amicitia maxima sciat ab se affici iniuria, vt quæ nummus ab eo facta sit adulterinus, est sua sponte quidem inuidus: ceterū hūorem exercet cum paribus, pugnans procacitate & dicacitate vt vincat eos: superiorem trepidat et formidat: non hercle quod cum Lydio curru pedester cōtendat, sed quod ad aurum purum putūmq; vt Simonides inquit, ne plumbū quidem habeat. Leuis ergo, *supposititiū, & fucosus cum sit, quādo ad manum iuxta amicitia explorat germanā, stabilem & solidā: quia non retinet auctoritatem, sed detegitur: vestigiis infistit pictoris, gallos gallinæos qui pinxerat inscite. Ille enim puero iussit, quā longissime vt veros gallos abigeret à tabula: perinde solidos amicos adulator abigit, nec linquit propius adire. Quod si non valeat, propalā quidem ad blandiendū, affectat, et magnificat vt præstatiores eos: ex occulto verō supponit aliquas & subiicit calūnias. Cum aut latens fodicet vlcus sermo, vt non ex toto transigat, quod intendit, ex templo, illud Medij tenet memoria. Fuit Medius in Alexandri adulatorum grege princeps & architectus

*Alij, affectatus.

Ætus coryphæus aduersus optimates instructus. Præcepit sic, vt intrepide adortrenē et morderēt calumniis, do cens, licet morsu Iesus vlcus curauerit, cicatricē tamen remāsuram calumnie. Nempe hæc cicatricibus vel potius gangrenis et carcinomatis exesus Alexander perdidit Calisthenē, Parmenionē, Philotā: Agnonibus, Bogais, Demetriis affatim propinauit sese sternēdum, dum adorat, excolitur vestitu & conformat ab eis ad instar simulachri barbarici. Adeo habet obsequiū vires magnas, & maximas sane in iis, qui numerant maximi. Nam sentire de se ipso magnificentissime, itaq; velle haberi se, id fidem assentatori & audaciā tribuit. Siquidē loca excelsa ægre conscendunt & superant ab insidiatoribus: at animi non cordati ex rerū successu vel vitiosa indole excellitas & sublimitas vilibus & abiectionis maxime strata est. Quapropter initio huius cōmentarij cōmonuimus et nūc cōmonemus, vt amorem nostri arrogantemq; de nobismet ipsis opinionem extirpemus. Hæc enim blandiens prior adulatoribus externis nos vt paratos reddit molliores. Quod si parentes deo atq; huic oraculo, Nosce te ipsum, quanti quæq; res sit, didicerimus: atq; simul naturā, educationem, disciplinā nostram cōsideremus claudicare infinitis modis in virtute, magnāq; prauitatis & temeritatis habere portionē in factis, dictis, affectibus adiunctā: adulatoribus non ita præbebitur nos facile insultandos. Alexander enim ex eo potissimū, quod somno & rei Venereq; indulgeret, abrogare se ait fidem iis, qui deum esse se prædicabāt. quod in his degeneraret & commotiōr evaderet. Nos si multa in nobismet ipsis vndiq; foeda, multa tristia, multa manca & vitiosa cōtemplemur, deprehēdemus nos ipsos nō laudate nec cōprobante, sed arguente, sed libere monente atq; culpante amico nos domi male habere. Quotusquisq; est enim, qui monere potius libere amicos quā eis blandiri sustineat: iam in his paucis non temere inuenias, in eo qui calleat: verum putat, si convitia ingerant & obterant, monere se libere. Quamq; sicut alij medicamento, sic ei, qui monet libere non in tempore, evenit: ab re vt fatiget exagitetq; ac faciat quodā modo cum dolore: qd facit is, qui adulat, cum voluptate. Vulnerant non hi modo, alieno qui cōmendantur tempore, sed & qui culpant. Quod quidem imprimis exposito adulatoribus præbet & opportunos: cum multū arduis & renitentibus ad caua & mollia aque modo delabant. Quare debet admonitio libera esse grauitate condita, atq; ita præcidere sermonē, ne sicut lux immodica sit & effusa: neve confusi dolorēq; perculli ab illis, qui nihil non reprehendunt, & omnibus obtrectāt, sub vmbra confugiant adulatoris, atq; ad id, quod non pungit, deflectāt. Nam cum omne Philopappe defugiendum per virtutem vitium est, non per vitium pugnas, vt arbitrantur se quidā nimium pudorem impudentia vitare, rusticitatem vernilitate, abducere q; longissime à timiditate & ignauia mores suos, si in proximo videantur temeritatis & audaciæ. Sunt qui superstitioni impietatem in deos & versutiā prætextant stultitiæ: qui vt lignum ita mores ex curuatura in diuersum corrigendi imperitiā contorquent. Tum inficiatio est assentationis foedissima, citra fructum si sis molestus, atq; inconcinna cuiusdā & inepta ad benevolentiam consuetudinis, si odio & asperitate, ne seruilis in amicitia & abiectionis videare, declines: sicut libertinus in comœdia criminationē libertatis ex æquo omnibus permissa loquendi vsurā esse existimās. Quando igitur turpe est, dum studes obsecundare, adhærescere assentationi: turpe etiā fugiendo assentationem hiantē libertate reprehendendi perdere gratiā amicitia & medicina vtilitatem: admittendum aut est neutrum: imo sicut aliās, ita in admonendi libertate metiendum mediocritate honestum: ipse videtur sermo qui residuum flagitat, hoc vt commentarij coronidē prætextamus. Cum igitur plures tanq; pestes libera admonitioni comitari cernamus: primum detrahamus ei amorē nostri, ne qua de causa priuata nostra ceu læsi ac stomachantes exprobrare appareat nos. Neq; enim ex benevolentia, sed ex ira illum, quem pro se ipso habet, proficisci arbitrantur sermonem, neq; admonitionem, sed esse expostulationem. Est enim amoris plena & grauis admonitio libera, at expostulatio amorem sui atq; fordidum refert animum. Vnde reuerentur ac suspiciunt libere admonentes: de expostulantibus vicissim queruntur, eosq; despiciunt. quomodo Agamemnon Achillem, qui modica vti in monēdo libertate videbatur, non fert: Vlyssi acerbe castiganti dicētiq;

Perdite tu o si effes aliarum dux legionum.

cedit & continet se, salutari & prudenti oratione repressus. Hic enim nullius prætextu propria iræ egit cum eo de salute Græciæ libere: illum fremere potissimum sui causa apparebat. Ipse vero Achilles quamvis ingenij non lenis neq; placidi animi, sed ar-

dentis, qui accusare sustineret etiam infontem, tacitus tulit huiuscemodi multa sibi exprobrantem Patroclum.

*Non truculente parens Peleus tibi Martius heros,
Nec Thetis est genitrix, sed glaucum te edidit aquor,
Aereaq; petra, quando est animus tibi * senus.*

* Alij, dum.

Vt enim postulavit ab Atheniensibus Hyperides orator, spectarent non tantum, an acerbus foret, sed an gratis acerbus: castigatio item amici ab omni defecata morbo proprio reuerenda est, & grauis, oculosq; perstringit. Si vero etiam demonstres in obiurgando, quae admissa ab amico in te sunt, nihili te facere & praetermittere: fraudes autem quasdam eius culpae & mordere in alios alias, neq; hic parcere ei: in expugnabiles existunt huius nerui correptionis, ac melle castigantis amarorem & austeritatem fermentant castigationis. Quare illud quidem dictum est recte, in offensis & simultatibus aduersus amicos, imprimis agendum aliquid aut spectandum, quod in illorum rem aut honorem sit. Sed & non minoris est benevolentiae, si illi, qui contemni & negligi videntur, aliorum causa, qui negliguntur, corripiant illosq; in memoriam reducant. Sicut Plato in suspicionibus & simultate, quam habuit cum Dionysio, copiam postulavit eius conueniendi: quam ille, ex postulaturo & questuro arbitrans de iniuriis sibi illatis Platonem, dedit. At Plato ad hunc modum eum affatus est. Si quem senensis Dionysi infestum tibi nauigasse in Siciliam, ut tibi aliquid mali crearet, deficiat aut occasione, num hunc ab nauigare praetermittas impunitum? Minime inquit Plato Dionysius. Non enim facta tantum, sed & consilia odio habenda & vindicanda inimicorum sunt. Si quis ergo, inquit Plato, amore tui huc se contulerit, ut apud te aliquid beneficij deponat: tu vero locum ei non dederis: ecquid hunc debes proficere inhumaniter & contempnim? Vbi, quoniam hic foret, per cunctatus esset Dionysius. Aeschines, inquit, vir moribus modestis cum quouis Socratis affectatorum conferendus, & instructus facultate, ut per doctrinam polire valeat eos, quibuscunq; agit. Hic ingens aquor emensus, in philosophia ut consuetudinem tecum haberet, abs te despicit. Hac oratio usq; adeo commouit Dionysium, ut exemplo Platonem quidem complecteret & deoscularetur, placidum & excelsum animum eius admiratus: Aeschinem vero egregie & magnifice prosecutus sit. Deinde porro velut repurgantes omnem contumeliam, risum, cauillum, & dicta mala admonitionis condimenta liberae remoueamus. Vt enim secantis carnem medici distincta concinnitate et elegancia esse debent opera, saltatoria vero & temeraria & circulatoria ei abesse gesticulatio & affectatio manus: ita admittit dexteritatem et urbanitatem increpatio: si retineat urbanitas seueritatem. Quod si ferocitas, si insolentia, & procacitas adlit: ea illam plane vitiat & labefactat. Itaque cantor ille haud in scite neq; illepide vocem Philippi clausit, de pulsandis fidibus qui secum moliebatur disceptare, atq; Absit rex, inquit, tantum mali tibi, me ut haec melius scias. Non recte Epicharmus, cum Hiero, qui non nullos familiares necauerat, ac postridie ipsum inuitauit ad coenam: At qui heri, inquit, cum sacrificares necessarios tuos, me non vocasti. Male Antipho etiam, instituta apud Dionysium quaestione & sermonem, quod esset aes optimi: Illud, inquit, ex quo Harmodij & Aristogitonis statuas Athenienses fecere. Neq; enim profectum adfert horum aculeus & acerbitas, neq; cauillatio & iocus oblectat: sed est iuncta cum malevolentia & contumelia impotentiae & odij hoc genus: quo qui vtuntur, saltationem circum puteum in scite saltantes, perdunt vna semetipsi. Nam necatus est a Dionysio Antipho, & ab Caesaris amicitia Timagenes excidit, qui vocem liberam quidem nunquam vsurpauerat, verum in conuiujs & deambulationibus assidue nullam in rem seriam:

Sed quod ridiculum fore nosceret inter Achiuos:

criminatione amicitiae ut commentum contumeliae adferebat. Nam comici quoque multa in spectatores austere & ciuilitate composita: caeterum quia ridiculum & vernitas iis ut cibis intritum prauum intermixta evanida efficiebant & infrugifera eam libertatem: ergo illis, qui ea effudere, opinio remansit malignitatis & insolentiae, auditoribus vero ex dictis fructus nihil. Alias igitur adhibendus est apud amicos iocus & risus. Admonitioni vero serium adsit & grauitas. Sin autem de rebus magnis agatur, etiam affectu, gestu, & vocis acrimonia fidem astruat & permoueat oratio. Opportunitas vero praetermissa cum omni in re nocet magnopere, tum praecipue vtilitatem admonitionis elidit. Liqueat igitur temperandum ea in vino & crapula. Sereno enim nubem inducit, inter iocos

iocos & hilaritatem amicorum sermonem qui infert contrahentem supercilij & vultuosum, quasi repugnantem deo Lyfio: qui molestiarum & sollicitudinum soluit funiculum, ut ait Pindarus. Etiam habet correptio intempestiua periculum grande: propterea quod animi eorum, qui vino incaluerunt, in iram praecipites sint: ac subinde ebrietas, quae assumpsit libera linguam, author fuit inimicitiae. Breui non est animi generosi & fortis, sed ignaui, cum libere monere non sustineas siccus, erumpere timidorum more canum super mensam. Nihil igitur est, cur his amplius immorer. Caeterum quia multi amicos rebus eorum secundis neque volunt neque audet corripere, sed accessum & aditum esse arbitrantur castigationi nullum ad felicitatem: offensantes autem impingentesq; adoriunt atq; calcant, vbi iam redditi sunt tractabiles & demissi, ac quasi vi coercitum flumen cumulate & violenter emittunt in eos libertate admonitionis, & fruuntur libenter ista vicissitudine propter priorem illorum superbiam & suam pusillanimitatem: operae precium est de hoc differere, ac respondere Euripidi, qui ait.

Rebus secundis quorsum amicis est opus?

Maxime opus est iis, quibus res prospere fluunt, libere corripientibus amicis, & nimios animos infrigentibus. Singulares sunt enim, quibus datur simul & felicibus esse & sapere. Praeterea prudentiam requirunt accersitam consiliumq;, quod extra ipsos tumentes fluctuantemq; reprimat. At vbi fors fastum compressit & praecidit, tum rebus inest ipsis, quod corripiat & ad poenitentiam inducat. Quare nihil querunt tunc amicam admonitionem, neque seueram orationem pungentemq;. Verum reuera eiusmodi in conuersionibus

Vultum intueri dulce sit chari viri:

qui leuet molestiam confirmetq; sicut Clearchi vultum Xenophon in acie & praesentis discrimine, cum conspiceretur placidus & benignus, ait reddidisse animosiores illos, qui dimicabant. At castigationem liberam & pungentem qui homini adhibet afflicto ceu medicamentum, quo acuitur visus, oculo turbato & inflammato: cum nihil auxiliatur, neque imminuit dolorem, tum bilem adicit dolori, atq; afflictum exasperat. Verbi gratia tum, vbi quis recte valet, non est inensus neque infestus omnino amico, qui carpit libidinem & computationes eius reprehenditq; inertiam, desidiam, assidua haec ex intemperantia, ex mollitia, ex opsoniis, ex mulieribus, maior morbus audire. O importunitatem hominis, tabulas describo, miscetur mihi a medicis castorium vel scammonium: interim tu castigas & philosophum agis. Res item asperae afflictorum non monitionem admittunt nec sententiosam orationem, sed humanitatem, sed subsidium quaerunt. Neque enim infantes, vbi ceciderunt, ut obiurgant, aduolant nutrices: sed erigunt eos, abluunt & tumorem reprimunt: tum demum increpant ac puniunt. Demetrium memorant Phalereum, cum patria profugus apud Thebas inglorius ac demissus ageret, accedentem non libenter vidisse Craterem: quod correptionem expectaret Cynicam orationemq; asperam. Verum ut appellauit eum Crates leniter: ac de exilio sermocinatus nihil ei accidisse mali, vel quod grauiter ferendum esset: qui rebus exolutus esset lubricis & fluxis, simul hortatus est eum, ut in seipso atque animi sui dotibus fiducia collocaret: remissior factus ac recreatus amicis ait. O indignas actiones illas & negocia, quibus districti talem virum non cognouimus.

Nam languido lenis danda est oratio,

Insanienti valde castigatio.

Mos hic generosorum amicorum est. Degeneres vero atq; abiecti felicitum adulatorum, ut vitia ruptorum & convulsorum dicit Demosthenes, quando affectum corpus est, tunc comitari: ita fortunam vertentem vellant quasi lati ex ea voluptatem capiant. Nam si indigeat quis admonitione eorum, in quibus sua culpa male sibi consulens offendit, sufficiat illud.

Et audid consului, nam saepe ego te renotavi.

Vbi ergo acrem se praebere amicus, & quando feruidam castigationem debet adhibere? Nempe quando voluptatem vel iram vel libidinem praecipitem inhibere tempora admonerunt, aut reprimere auaritiam, aut stulto alicui reluctari animi motui. Ita admonuit Solon libere Croesum ab instabili labefactatum & luxuriantem felicitate, ut respiceret finem, subiiciens. Ita Socrates corripuit Alcibiadem, & lachrymas

* Alij, licentia.

ei veras excussit, dum coargueretur, & cor ei verfauit. Talis fuit Cyri apud Cyaxarem oratio, & apud Dionem Platonis. qui, cum esset ille clarissimus, omnesque mortales ob rerum gestarum decus & magnitudinem oculos in eum defixos haberent, vt defugeret & timeret peruicaciam tanquam solitudinis contubernalem, monuit. Scripsit ei Pseusippus quoque, ne ideo, si in coetu puerorum & mulierularum celebraretur, fustolleret spiritus: verum hoc ageret, vt religione, iustitia, & optimis legibus exornata Sicilla Academiam redderet illustrem. At familiares Persei Euctus & Eulæus: qui rebus huius florentibus semper blandientes conuiuentisque sicut cæteri eum affectabantur: postquam signis collatis ad Pydnam à Romanis victus fugam cepit, incurstantes acerbe culpauerunt & refricauerunt ea, in quibus offenderat, aut quæ neglexisset singula exprobrantes. quo vsque homo dolore & ira victus vtrunque gladio confodit. Ac communis quidem opportunità hoc modo obseruanda. Quas vero offerunt sæpe ipsi, non debet is, qui laborat de amico, abicere amicus, sed eis vti. Nam percunctatio, narratio, rerum similitum in aliis vituperatio vel commendatio est aliquibus ad castigationem velut ansa. Verbi gratia profectum Corintho in Macedonia memorant Demaratum eo articulo, cum similtas Philippo cum vxore & filio esset. Vt salutauit eum Philippus, quasiuicque, qui conueneret inter Græcos: Demaratum, qui amicus & necessarius eius erat, respondisse. Scilicet conuenit Philippe tibi, cuius domus tantæ seditionis & discordiæ plena est, de Atheniensium & Peloponnesiorum consensione percunctari. Recte etiam Diogenes: qui, vt in castra Philippi venit, cum pugnaturus ille cum Græcis signa moueret, attractus est ad eum. Qui hominem non cognoscens, an speculator foret, sciscitatus est: Ego vero, inquit speculator temeritatis & amentia: Philippe tuæ: qua impulsus nulla necessitate de regno & de vita pergis vna hora aleam iacturus. Cæterum hoc fortasse feruidius. Alius locus castigandi est, quando ab aliis lacerati ob offensa demisso contractoque animo sunt. Quo scite vtatur vir vrbanus, si conuitiatorem reiiciat ac summoueat: ipse vero amicum seorsum increpet suggeratque, si nulla alia de causa, ideo certe esse ipsi circumspiciendum, ne insultent ipsis inimici. Vbi enim hiscere illis, quid autem obicere liceat, hæc si missa feceris & abieceris, quæ te infamem faciunt. Ita fiat, vt molestia conuictanti, vtilitas autem accepta referatur castiganti. Venustius alij, qui alios culpando familiares perstringunt. Accusant enim de his, quæ admittere illos sciunt, alios. Præceptor noster Ammonius in congressu pomeridiano, cum rescuisset non nullos familiares non pransos simplex prandium, filio proprio vt verbera infligeret, iussit liberto, adiciens, quod prandere non posset sine aceto: simul in nos oculos convertit, vt affines culpæ pungeret castigatio. Adhæc vitabimus in coetu reprehendere amicum, illud Platonis considerantes. Cum enim super mensam familiarem quendam increparet inter differendum Socrates acrius: Satiissime, inquit Plato, erat hæc seorsum ei dixisse? Cui Socrates: Tu verò rectiusne fecisses, si hoc mihi dixisses seorsum? Quod asperius coram multis Pythagoras familiarem accepisset, dicitur adolefcens laqueo sibi gulam fregisse: Inde Pythagoram referunt neminem vnquam præfente castigasse alio. Debet enim vt morbi minus honesti sic peccati correptio & relectio occulta non celebris esse neque ostentabunda, nec testes spectatoresque aduocare. Alienis enim sese iactare in offensis venditareque presentibus, vt medici, qui ad redempturam faciendam manu curant in theatro, non amici sed sophistæ est. Iam præter contumeliam, quæ à curatione est omni remouenda, etiam vitij spectanda pertinacia & peruicacia est.

Non enim castigatus imperite amor premit

Magis,

vt est apud Euripidem: verum si castiges in frequentia atque effuse, egritudinem & perturbationem omnem vertes in impudentiam. Vt igitur Plato sensibus præcipit, qui verecundiam parare student in adolescentibus, ipsi primū vt adolescentes reuerentur: ita amicorum reprehensio imprimis inducit verecunda verecundiam, & cum cautione sensim accedere & corripere peccantem superat & elidit vitium, quod occupat, verecundia reuerentis. Quare recte dictum est illud.

Admouit caput, vt ne quisquam exaudiat alter.

Detegere vero audiente coniuge virum, vel sub oculis filiorum patrem, amatorēve coram

coram amasio, vel coram affectatoribus doctorem, id minime decorum est. Quippe dolor & ira de statu mentis illos deicit, cum coarguuntur apud eos, apud quos in precio haberi cupiunt. Equidem Clitum reor Alexandrum non tam inflammasse ex vino, quam quod in frequentia corripere videretur. Et Ptolemæo magister Aristomenes, quod dormitanti assistentibus legatis institit excitare eum, materiam dedit adulatoribus stomachari simulantibus regis gratia, qui dicebant: Si tantis laboribus & vigiliis somnus defatigatum oppressit, admonere te seorsum, non in hominum conspectu tam multorum manus debemus admouere. Ille autem virulentum poculum misit ei ac iussit vt hauriret. Cleoni item ostendit obicere se hoc Aristophanes, quod

De ciuitate apud hospites dicat male.

Quare incendit Athenienses. Itaque vitandum inter cætera etiam hoc iis, qui non ostentationis neque auræ popularis captandæ gratia, verum ad iuuandum & ad faciendum intendunt monere. Atqui quod Corinthios Thucydides de seipsis commemorare facit, dignos se esse, qui insectentur alios: non est dictum perperam, atque oportebat libere obturgantibus illud suppetere. Lysander enim Megarensi cuidam in concilio sociorum de rebus Græciæ liberius differenti, orationem eius ait ciuitate opus habere. Requirit autem fortassis cuiuscunque viri admonitio gravitatem, idque verissime in iis, qui alios corripunt & castigant, dicitur. Ac Plato castigare ait vita sua se Speusippum: sicut videlicet conspectus tantum in disputatione Polemonem Xenocrates, respiciensque ad eum, inuertit flexitque. At vbi leuis quispiam & improbis moribus homo alium monere aggreditur: huic contingit, vt hoc quoque audiat.

Alius mederis, ipse viceribus scatenis.

At enim quando sæpe res nos, quamvis parum probi sumus, vbi cum paribus versamur, impellit ad corripiendum: modestissimus modus fuerit, qui complectitur aliqua tenus comprehenditque simul crimine corripientem. Quare ratione dictum est illud.

Qui factum, quare Tydide Martia virtus

Exciderit nobis.

Atque illud.

Nunc vero haud vilo sumus Hectore digni.

Ac Socrates ira submisit reprehēdebat adolefcetes, quasi nec ipse vacuus esset ignorantia, sed vna cum illis incumbendum putaret sibi esse in virtutem & investigandam veritatem. Siquidem benevolentiam & fidem comparant sibi, qui iisdem in erroribus teneri se, corrigereque amicos non aliter ac seipsos videntur. Nam qui seipsum, dum corripit alterum, iactat, quasi syncerus sit, atque ab omni defecatus vitio, nisi ætate provecta sit, atque ex virtute autoritate & existimatione apud omnes comprobata: odiosus evadit atque molestus: vnde nihil commodat. Quare non temere intulit infortuniorum suorum Phœnix mentionem: quod parentem suum interimere sit aggressus, cæterum statim poenituerit:

Pertussor patris ne diceret inter Achivos.

Quo non castigare videretur Achillem, quasi bili ipse non opportunus & plane infons. Penetrant enim ea modeste, ceduntque illi magis iis, quos paribus contactos morbis esse neque ipsos apparet fastidire. Quoniam vero oculo inflammato non est admouendum splendidum lumen, nec castigationem impeditus perturbationibus recipit animus indilutam: vtilissimum remedium sit aspersa leuiter laus, ceu in hisce.

Non vltra vobis est cura bellica virtus.

Quamuis in castris non sit præstantior vllus.

Haud ego cum quoquam pugnem, qui bellica tractet

Arma malus. Verum vobis succense corde.

Item hoc

Pandare vbi arcus, vbi atque volucra tela, decusque?

Quo tecum haud vllus castris contenderit hisce.

Nec vero mediocriter reuocant ista turbantes:

Vbi Oedipus, vbi clara sunt enigmata?

Et hoc

Tam multa passus dicit isthæc Hercules?

Non modo enim remittunt reprehensionis asperitatem & imperium: verum etiā ho-

nestis refricandis pudore capto turpium atq; pro exemplo meliorum proponenti seipsum infundunt erga seipsum æmulationem. Contra si alios ceu æquales aut ciues aut propinquos cum eo contendas, fremit efferturq; vitij pervicacia, ac solet frequenter ea cum stomacho succlamare. Quin ergo facellis ad præstantiores me, desiniscq; me fatigare? Est igitur in aliis carpendis commendatio fugienda aliorum, nisi sane parentes sint: vt fecit Agamemnon.

Haud natum sane similem genuit sibi Tydeus.

Et in Tragœdia Scyriis Vlysses.

*Tu lumen extinguis rutilans originis,
Nes optimi Graium parentis filius.*

Minime vero congruit, vt castigantem castiges inuicem, vel monentem vicissim admoneas. Siquidem id incendit & generat facile offensionem. Ac plane non alternatim monentis eiusmodi conflictatio, sed non ferentis videatur liberam admonitionem. Præstat igitur amicum, quem castigare apparet, tolerare. Nam post, si incurrit ipse, atq; opus ei fuerit castigatione: id ipsum quodammodo libertati monendi dedit libertatem. Cum enim subiectum ei erit citra vllam offensionem præteritam non solere eum peccatis amicorum cõnuere, verum arguere ac docere: citius cedit ac correctionem admittet vt benevolentia & officij, non inculcationis vel iræ vicem. Iam refert Thucydides eum, qui maximis de causis invidiam suscipit, consulere recte. Ad amicum autem pertinet eam, quæ castigationis consequens est, invidiam magnis de causis & de iis, quæ magni momenti sunt, suscipere. Quod si amicus in quibuslibet, & ad quælibet stomachetur, nec vt benevolus, sed vt magister agat cum sodalibus: erit castigatio eius circa præcipua obtusa & casta: qui, sicut medicus medicamen acre vel amarum, quod necessarium tamen & exquisitum sit, in multa & minuta nec necessaria absumat eam libertatem monendi. Ipse igitur etiam atq; etiam vitabit, ne affidius in eo nec querulus sit. Sed si fuerit vbiq; amicus eius nimis morosus, atq; vbiq; allatret: tum habebit ad grauissima peccata quasi ansam. Etenim medicus Philotimus, cum ei quidam, qui suppuratione iecinoris laborabat, digitum ostendisset exulceratum: Non est tibi, inquit, homo præclare negotium de reduuia. Haud aliter largitur occasio amico, vt carpentem leuibus & nihili de rebus, iocis inquam, computationibus & nugis appellet: Heus tu meretricem iste ableget, aut aleam abiiciat, cetera nobis est vir egregius. Cui enim leuibus in rebus datur venia, is non grauate libertatem arguendi concedit in grauibus: Qui vero vrget perpetuo, qui vbiuis est acerbus & mordax, omnia resciscit, omnia rimatur, hic nec liberis est nec fratribus ferendus, imo intolerabilis vel seruus. Porro quando nec senectuti omnia adsunt vitia, vt ait Euripides, nec amicorum stultitiæ: non solum delicta, sed virtutes etiam & recta facta asseruanda amicorum sunt, & vero propense celebranda primo loco: mox sicut spissatur refrigeratione ferrum solidaturq; remissum ante calore & emollitum: pari modo diffusis & seruescentibus ex commendatione amicis quasi tinctura leniter adhibenda monitio est. Suppeditat enim tempus, vt dicas: Num cum his conferenda illa? Honestum videlicet quos adferat fructus? Hæc requirimus abs te amici, hæc propria tua sunt, ad hæc natus es: ista resciscenda

In montem celsum, aut spumosi in æquoris vndam.

Nam vt probus medicus somno mauelet & victu quam castorio & scammonio ægri morbum tollere: ita amicus moderatus, pater indulgens, & præceptor libentius laude ad emaculandos mores quam probro vtatur. Haud enim aliud est vllum, quod æque efficiat, vt quam minime molesta sit increpatio, & maxime medicinam faciat, quam si temperans à bile agas cum amico grauiter & amice. Itaq; non sunt inficantes acriter refellendi, neq; satisfactio reprimenda eorum, imo etiam prætextus vndique subministrandi honesti, omniaque causa deteriore melior & mollior subiicienda, vt Hector,

Infelix istum non recte animum occupat ira:

ad fratrem, quasi non fuga neq; ignauia, sed flamma receptus eius ex conflictu sit. Ad Agamemnonem item Nestor.

Te nimirum istuc animum tuus impulit ingens.

Ciuius

Ciuius enim existimo, si dicas ignorasti, quam si iniuriam fecisti: nõ attendisti, quam si turpiter egisti: item noli concertare cum fratre, quam noli inuidere fratri: & devisa istam mulierem, quæ te pellicit, quam desiste pellicere mulierem. Huiusmodi enim desiderat, quæ curat, admonitio modum. In actione rerum diuersa in eunda ratio. Quoties enim ad peccandum paratos deflectere oportet, vel cum libidine aliqua pugnantem violenta, quæ in diuersum rapitur, vel ad honesta molles atq; ignatos intendere aut stimulare voluerimus: rem, quæ in manibus est, ad causas relegare debemus foedas & indecoras: vt apud Sophoclem concitans Achillem Vlysses, haud dicit cœnæ causa inflammatum. Iam conspicatus, inquit, effigiem Troiæ tremis. Hac de causa fremente iterum Achille atque abnauigaturum se ostendente.

Scio quid fugis, non ne quid audias male.

Sed instat Hector, non manere tibi expedit.

Animosum igitur & fortem timiditatis opinione: castum, temperantem & modestum, incontinentia: liberalem & splendidum, sordium & avaritia: si terreat, ad honesta accuunt eos, & à turpibus depellunt: cum præbet moderatos se in deploratis, magisque languere se & vicem eorum dolere demonstrant in admonendo quam carere: vice versa cum in delictis interpellandis & in repugnando animi perturbationibus acres durique sunt & assidui. Hoc enim tempus benevolentia: austeræ est & amicitia: synce ra. Reprehensionem verò iam actorum cernimus etiam inter inimicos mutuo exerceri. Sicut dixit Diogenes, Saluus vt esse queas, requiri, vt aut bonos amicos aut inimicos habeas flagrantis. Quippe culpant hi, illi docent. Satius est autem auscultantem consulentibus offensa defugere: quam vbi offenderis, ob maledicis pœnitere. Quare adhibenda erit in corripiendo ars: quatenus medicina ea res in amicitia maxima & optima est: quæ temporis obseruationem potissimum & temperaturam semper postulat moderatam. Quando igitur sæpe, vt memorauimus, grauis ei, cui medicina adhibetur, castigatio existit, imitari debemus medicos. Neq; enim illi, vbi secant quæ, partem laborantem in cruciatu & dolore desituunt, ceterum fomenta blanda adhibent, & rigant ea: nec qui castigant ciuilibus, aufugiunt, postquam acerba & mordacia impigerunt, sed aliis colloquiis & sermonibus placant relaxantq; lenibus, lapicida: more, si incisas & castratas statuas leuigat ac poliunt. At q; ictus est castigatione lancinatusq; si relinquat asper, tumens & turbatus, per excandescentiã, ægre leniri & alleuari valet. Quare est imprimis hoc corripientibus obseruandum: q; deserere non debent amicos, nec cū momorderint familiares & lacefferint, abrumpere colloquiũ & congressum.

PLUTARCHI

De superstitione commentarius.

40 **V**M ruditas & ignorantia de diis mox ab initio duobus riuis labatur: hic in animo quasi solo duro & renitente impietatem, ille sicut in humido & molli imprimi superstitionem. Atque iudicium falsum omne, præsertim si de his sit, malum est: huic etiam animi perturbatio adheret deterior. Omnis enim perturbatio iudicatio æstuans esse videtur. Ac quomodo articulorum luxationes cum vulnere, sic coniuncti cum perturbatione errores animi sunt grauiores. Corpuscula, atomos vocant, quispiam & inane elementa esse arbitratu vnuer sitatis. Adulterina hæc est opinio, verum non infligit vlcus vel morsum vel dolorem perturbantem. Existimat quis summum bonum diuitias esse. Hoc mendacium venenum habet, depascitur animum, de statu eum deicit suo, somnum adimit, furore implet, impellit de faxis, strangulat, liberam vocem adimit. Iam sunt, qui virtutem & vitium esse corpus putent: foedus fortassis error, qui tamen lamentationes & ciuilatus non mereatur. Alia quædam sunt eius generis iudicia atque opiniones:

O miseram virtutem, es nil quam verba tu:

At ego colebam te precium velut opera,

Ac quæstuosam dimisi iniustitiam,

Omnisq; voluptatis matrem luxuriam.

Hæc miseranda sunt & graua: quod multi morbi & ægrotudines instar vermium &

D d

lumbricorum, eorum contagione pullulent in animis. Igitur etiam ex iis, de quibus sermo est, impietas, quæ nihil beatum esse & incorruptum prave iudicat, in quandam indolentiam videtur non credendo numen esse impellere, estque finis ei non putandi esse deum, eum non timere. Superstitionem verò, quam vocant *θεοσφοβία* Græci, vel vocabulum arguit opinionem commotam esse, ac terrificam, quæ hominem deicit & opprimit, qui esse quidem censeat deos, verum acerbos & noxios. Quippe impium apparet non moueri numine, superstitosum moueri quidem, at inepto modo, atque ita distorqueri. Nam ignorantia illi diffidentiam circa id, quod prodest nobis, imprimit: hunc imbuit illud nocere opinione. Quare ratio est impietas fallax, superstitionis animi perturbatio ex ratione fallace iniusta. Atque animi quidem morbi & ægritudines sunt omnes turpes: attamen non nullis animus inest ex leuitate excelsus, altus, & sublimis: impulsus vero strenui expers prope est nulla. Cæterum hæc profecto culpa omni adhæret perturbationi, quod impulsibus cogens acerbis consilium vrget, & intēdit. Vnus metus, qui non minus audacia quam consilio destituitur, ignauam, æstuantem, & perplexam habet vecordiam: ex quo, quod eius animum contrahit simul ac perturbat, pavor & tremor nominatur. Inter omnes autem metus ignauissimus est, & maxime perplexus superstitionis. Non metuit pontum, qui non nauigat, nec bellum, qui non meret, neque domi reses latrones, non calumniatorem pauper, non inuidiam priuatus, non terræ tremorem qui in Galatia degit: nec, qui apud Aethiopas, fulmē. Enimvero deos qui metuit, cuncta metuit, terram, mare, aerem, cœlum, tenebras, lumen, vocem, silentium, somnium. Obliuiscuntur herorum cum dormiunt, serui. Vincit leuat somnus compedes. Vulnerum inflammationes, fera carnem depascentia vlcera, & infestis cruciatus a sopitis abscedunt.

Somni ò solatium lene, in morbis opem

Ferens, mihi quam suauē tu ades in tempore.

Hoc dicere non permittit superstitionis. Sola enim non paciscitur cum somno inducias, neque animo vnquam respirare vel excitari permittit amaris depulsis & grauibus de deo opinionibus: verum in somno superstitosorum sicut in impiorū sedibus species horrendas & portentosas scelestorum laruas atque furias aliquas excitans, versansque miserum animum, somnos interpellat in somniis: dum a semet ipsa quasi ab alio verberatur & punitur, præcepta que accipit terribilia & monstrosa. Inde expergefacti non contemnunt ea, neque rident, aut diffunduntur, quod nihil eorum, quæ eos perculerunt, erat verum: sed dum vmbrae declinant cum nullo coniuncte in commodo ludificationis, etiam atque etiam seipsi fallunt, exhauriuntque atque exanimant, quando in circulatoribus & præstigiatores inciderunt: qui dicunt: Si spectrum nocturnum formidas, vel ad Hecaten inferam commellatum iuisti, voca anam piatricem, in mare merge te, ac totum diem humi deside.

Hem Graciam, tibi quæ parasti barbaras

clades.

superstitione, volutationes in cœno, lutationes, sabbatissimos, abiectiones in faciē fœdas, prostrationes, prodigiosas adorationes. Qui iustam musicā tueri videbant velle, recto ore citharædis præceperunt vt canerēt. Nos venerari iubemus deos recto & iusto ore: non linguam in extis pura ne & recta sit lustrare, suam interim ipsorum distorquendo & polluendo absonis nominibus & verbis barbaricis maculare & violare numen & patriam auctoritatem religionis. At Comicus quodam loco ait non illepide eis, qui auro lectos & argento inducunt.

Nobis quod vnum dii tribuunt gratuito

Somnum, quid hoc tute reddis carum tibi?

Item ad superstitosum dicas: Cum somnū dii obliuionē nobis malorū dederint & requiem, tortorē hunc quid tibi reddis ipse assiduū & immittē infelicis animi, cū ad somnum is refugere aliū nequeat. Heraclitus vigilantibus prædicat vnū esse, & communē mundū, dormientū ad suū propriū quonque diuertere. At superstitoso orbis nullus est cōmunis. Neque enim vnus vigilans consilio, neque a terrore somno stratus discedit, sed somniat quidē mens, metus vero excubat perpetuo: exilium autē vel migratio extat nulla. Fuit truculentus Sami Polycrates tyrānus, fuit Corinthi Periander: at nemo hos, qui solum verterat in liberā & popularē ciuitatē, formidabat. Qui verò deorū imperium vt triste tremat & implacabile, vbi locū exilio quærat, quo profugiat? quā oram deorum religione

religione offendant intactā, quod æquor? In quē mūdī angulū abdes & retrudes te infelix, vbi euolasse te confides deo. Est etiā seruitio lex, siquādo spes est libertatis abscissa, vt distractionē postulent, & ad dominū migrēt clementiorē. Enimvero superstitionis deorum permutationē non permittit: neque est reperire, quē non horreat deum: patrios & natiuos qui timet, qui seruatores & benignos tremat & formidat: a quibus poscimus opes, rerum affluentiam, concordiam, pacem, diuorum factorumque directionem optimorum. Scilicet isti seruitutem calamitatem existimant: & dicunt:

Est dira acerbitas viroq; & coniugi

In seruitium rapi, & graues nasci heros.

10 Quanto conditionē censeas duriorē esse eorū, qui tales, quibus nulla fuga, nullo cursu aut exilio elabi valeāt, sunt nacti? Confugere licet seruo ad aram, sunt etiā multis in templis latronibus asyla: & qui hostes profugiunt, si statuā vel delubrū apprehenderit, sunt securi. Superstitosus hæc potissimū horret, timet, metuit: in quibus, qui timēt extrema, se reponūt. Noli protrahere ex fanis superstitosum: hic puniē & cruciatur. Quid multis? meta est omnibus mortalibus fatū vitæ: superstitionis ne hoc quidē: sed transcendit vltra vitā limitēs, quod longinquiorē vitā efficiat metum, connectatque letho malorū cogitationē immortalium: atque vbi soluitur molestiis, ingredi existimat se perēnes. Orci cuiusdā pādunt altæ portæ fluminaque ignis simul & Stygis rapidi gurgites laxant, & caligo patescit multarū imaginū & spectrorū, quæ duas visiones vt miserandas repræsentant voces: ad hæc iudices, tortores, hiatus, sinusque malis redundantes infinitis. Perinde laboriosa superstitionis, quæ in vitā diuinā vltionē effugere diffidet posse, ipsa sibi expectanda a fato mala proponit inuitabilia. Horū impietati nihil adest: cæterū est ignorātia illa periculosa, conuicereque & cæcutire in iis vulnus est magnū animi: vt qui inter multos oculos clarissimū eluscatū habet dei cognitionē. At superstitionis opinio perturbationē, vt dictū est, exulcerantē, exanimantemque & consternantē ilico adiunctā habet. Musica ait Plato elegantie & concinnitatis opificē hominibus a deo, non deliciarū causa, aut pruritus aurium datam: sed concessam, vt animi peridos & harmonias turbulētos & erraticos in corpore Musarū & Gratiarū penuria sapenunero per insolentiam & improbitatem lasciuientes iterū reuoluat decenter & reducat.

30 *Que non amauit Iuppiter,*

Elec obstupescunt grauius,

Cum Pieridum audiunt vocem.

vt est apud Pindarum.

Si quidem efferant fremuntque. Tygres ferunt audito tympano in rabiē agi ac territari, tandemque semetipsas dilaniare. Minus igitur est malū illis, quibus ex surditate & obtuso auditu accidit, ne musica moueant vel ducant. Tiresias id habebat infortunij, quod liberos & familiares non cernebat. Grauius Athamas & Agaue, qui cernebant eos quasi leones & ceruos. Atque Herculi profecto furienti cōmodius fuisset non videre neque sentire præsentem liberos, quam charissima pignora tractare hostiliter. Quid igitur, censefne tantundē interesse inter impiorū vitium & superstitosorū? Illi enim profus non cernunt deos, hi esse existimant: illi despiciunt, hi opinant esse horrendum, quod est placidū: tyrannicum, quod est paternum: infestum, quod est salutare: & quod lene, ferū & truculentum. Itane vero stant ærariis, lapicidis, plastis deorum corporibus formā esse humanā: quæ quidem talia fingunt, adornant, venerant: philosophos vero & politicos viros contemnunt, qui maiestatem diuinā coniunctā esse cum benignitate & animi celsitudine, cum vitā & nostri sollicitudine? Superest ergo superioribus, vt bona, quæ profunt, non sentiant, eisque diffidant: his vt percellant terrore & formidine eorū quæ profunt. Breui impietas immotus est erga numē animus, qui non intelligat eius bonitatem: superstitionis nimia animi perturbatio, quæ bonum quod est, suspicatur esse malum. Tremunt deos, & ad deos refugiunt, assentantur & insectantur, supplicat & incusant. Commune est mortalibus, vt non sit felicitas perpetua.

Morbo & senio intacti, atque illi laboribus,

Acherontis horrissoni, & traiectu liberi.

quod de diis memorat Pindarus. Labores & negocia humana temperata casibus sunt aliter aliis fluentibus. Age autē in aduersis: primū specta impiū, ac quemadmodum sit animo cōparatus, explora, is an sit cætera moderatus, vt statui rerū presentium accomodet se modeste, & quærat sibi auxilia & leuamina: an vero grauitē ferat & torqueatur, vt omnes in fortunā & temeritatem effundat questus, quiriteturque nihil rite vel ex

providentia, sed omnia confuse & incōdite ferri trahiq; humana: superstitiosi non si-
dem mores sunt: sed in minimis malis fortē aduersam ponit: sedet autē & perturbatio-
nes graues, ingētes, & tenaces aegritudini astruit suā, accumulataq; sibi pauores, timo-
res, suspiciones, terrores, omniq; lamētatione & omni gemitu deū incessit. Neq; enim
hominē vel fortunā, vel tempus, vel semetipsum: verū de omnibus cōpellat deū, ex eo
manare ad se, ac ferri torrentē diuinū calamitatum ait, neq; infelicē se, sed esse inuisum
deo hominē, ab eo puniri, poenāq; pendere ac pati omnia merito propter suam ipsius
mentem. Si aegrotat impius, reputat ac repetit ingluuiem & crapulā suā, inordinatum
victum, aut enormes fatigationes, aut vicissitudines aeris insolentes extraneasq;. Iam
repulsam in honorum petitione passus aut infamia notatus ad plebem aut delatus apud
præsidem, causam in semetipso suisq; actibus quærit.

Quid miri, quo dicto ego vel factio turbauit.

Superstitioso quæuis corporis valetudo, pecunię iactura, interitus liberorū, in tractan-
da repub. aduersitates & offensiones sultuaria dei, impressionesq; dæmonij dicuntur.
Quapropter neq; sustinet subuenire, neq; casum expedire, vel mederi ei, vel oblecta-
ri: ne cū deo pugnare vel ei videat obniti piacula exigenti: sed repellit ab eo, si aegro-
tet, medicus: excludit, si in lectu sit, admonēs & consolans philosophus. Sine, inquit,
quæso pendere poenas incestum me, execrandū, diis dæmonibusq; inuisum. Possis ho-
mini ignorantem deum esse, si aliās mœret & angit, detergere lachrymas, tondere capil-
lum, detrahere palliū. Superstitiosum qui appelles aut quomodo ei succurras, foris
desidet sacco tectus, vel fasciis cinctus sordidis, subinde nudus in cœno volutatus, pec-
cata aliqua cōmemorat sua & piacula. quiddā edisse aut bibisse, aut iter fecisse, qua ve-
tuerat dæmonij. Quod si in cursu rerū secundarū sit, ac dæmonio fruatur propitio, ex su-
perstitione domū reses victimis replet & aspergit. Vetulæ ei sicut paxillo, inquit Biō,
quicquid in manus venit, pro amuleto appendit & aptat. Teribazum aiunt, cū à Per-
sis corripere, q; esset vir validus, strinxit acinacē, ac vi se defendisse: Quibus testan-
tibus vociferantibusq; ex præcepto se regis ipsum comprehendere, confestim ensē
abiecisse, manusq; vincendas præbuisse. An nō hæc res par est: Alij repugnat arūnis,
retrudunt molestias, struētes sibi ipsis fugas & deriuationes sinistrorum. Superstitiosus
nemine audiēs, sed secū ipse locutus: Hæc sustines miser ex providētia & dei imperio:
spem omnem abiicit, seipsum proficit, fugit, reicit succurrentes. Multa deniq; modica
mala efficiunt superstitiones pestifera. Priscus Midas ex somnijs certis exanimatus &
perculsus adeo afflictio animo fuit, vt hausto cruore taurino necē sibi vltro conscisce-
ret. Rex Messeniorū Aristodemus bello, qd' aduersus Messenios gerebat: quod canes
luporū more ulularent, apud focū paternū suppullularet gramen, auersarenturq; ea o-
stenta fatidici, summissis prorsus animis, ac spe abscissa semetipse iugulauit. Præstitif-
fer vero & Nicia fortassis Atheniensij duci eximere se superstitione ad eū modū, quo
Midas vel Aristodemus, quam, dum vmbra extimescit deficientis lunæ, desiderem
muro ab hostibus circumuallari, mox cum quadraginta millibus capitum deponenda-
torum, vel viuorum captorum in deditioem concedere, ac turpiter vitam contere.
Neq; em̄ terræ obiectus interuenientis terrificū neq; monstruosum tempore pedes re-
quirente si eius vmbra lunæ occurrat. Imo monstruosum, si superstitionis caligo obiecti
hominis cōfundat & occeret consiliū in negocijs consiliū summopere desiderantibus.

Ceruleis enim fremit iam pontus fluctibus

Nubesq; in alto cingit promontoria

Insigne tempestatis.

Hoc vbi vidit gubernator, optat vt subducere queat se, deosq; ciet seruatores: At inter
precandum gubernaculum traducit, antennam demittit,

Amplio contracto velo fugit ex nebuloso

Aequore.

Hesiodus præscribit, vt ante aratrū & sementem agricola Ioui infero atq; almæ Cereri
stiuam tenēs supplicet. Aiacem Homerus ait, quādo cū Hectore erat ex prouocatio-
ne pugnaturus, vt vora faceret præcepisse Græcis pro ipso diis, hinc vota nuncupan-
tibus illis arma induisse. Iam Agamemnon, postquam conflicturis imperauit:

Hastam quisq; acuat, clypeumq; accomodat apte: tunc Iouem precatus est.

Annue tu Priami mihi te celsa excindere celsa.

Siquidem virtutis deus spes est, non velamentum ignauitæ. Iudæi vero per sabbata in
pannis

pannis non interpolatis desidentes, cum admouerent scalas hostes, atq; muros scan-
derent, haud erexerunt se, sed hæserunt sicut vno in verriculo in superstitione cōstri-
cti. Ea est turbiditas & diris in rebus temporibusq; superstitione: nec est in lætioribus me-
lior impietate. Lætissima sunt hominibus festa, tempestiua conuiuia apud sacras ædes,
initiationes, ceremonię, vota & supplicia deorū. Hic mihi specta impiū: ridetē quidē
videbis insanum & Sardonij risum, dum hæc aguntur, & fortassis insufurrantē familia-
ribus suis, delirare & insanire eos, deos qui ita se putant colere: verū nullo alio pres-
sum malo. Superstitiosus vult quidem, sed non valet gaudere neq; lætari.

At Vrbs simul sufficitibus referta sit,

Et cantilenis, & simul quoq; fleibus

superstitiosi animus. Coronatus pallefcit, sacrificat & metuit, vota facit voce vibrante,
manibus adolet trementibus. Quid multis, dictum esse ostendit nugatorij Pythago-
ræ, qui ait, reddinos, cum ad deos pergimus, optimos: quandoquidem tunc agunt su-
perstitiosi miserrime & pessime: ac velut ad vrsarum lustra vel antra draconum vel cetō-
rum cubilia ad deorum delubra vel penetralia accedunt. Hinc mihi in mentem venit
demirari istos, impietatē qui aiunt irreligiosum esse, & negant superstitionē. Et qui-
dem vt irreligiosus postulatus fuit Anaxagoras, quod solem esse dixisset lapidē. Cim-
merios, quod solem ne esse quidem prorsus arbitrentur, irreligiosos dixit nemo. Ain
vero? Qui esse non putat deos, nefarius sit: qui tales ducit esse, quales superstitiosi, nō
opinionibus teneantur longe magis nefariis? Ego quidem de me homines prædica-
re mauelim neq; omnino natum fuisse, neq; esse Plutarchum, quam dicere hominem
esse Plutarchum instabilem, volucrem, in iram præcipitem, quauis de causa ad vindi-
candum promptum, facile stomachantem: si, cum inuitas ad cœnam alios, illum præ-
terieris: si ferians eum non adieris aut non salutaueris: corpus tuum mordicus affixus
adedet, vel arreptum torquebit puerū, vel si bestiam habeat, eam frugibus immittet,
vastabitq; arborū fœtus. Cum caneret Athenis Timotheus Dianam, diceretq; Thyā-
dem, Phœbadem, Mœnadem, Lyssadem: poeta Cinefias in theatro exurgens: Talis
tibi, inquit, filia nascatur. Atqui de Diana credunt superstitiosi similia his & prauiora.

Vt quæ ad laqueum homines adigat, quæ lancinet

Animo fruentem tranquillo, ingressu & suo

Sedata turbet & composita, omnia

Et misceat, sociataq; sicario

Curru viatorem in trivio quoq; detrahat.

Nihilo his melius sentiunt de Apolline, de Iunone, de Venere. Hos em̄ tremūt & for-
midant omnes. Quanquā quod euomuit tantū in Latonā Niobe conuictum, quantū
insipientibus de hac dea superstitione persuasit, laceffitā nimirū probris miseræ mulieris

Sex lepidas natus, natos & sex quoq; adultos

flagittis confecisse. Adeo malis alienis satiari nullis vel placari potuit. Quando si dea
bilis vere mota, illaq; infesta erat improbitati, ac maledicta egre ferebat, neq; iridebat
imperitiam & incitiam humanam: sic censuisset certe his, tantam qui in ipsam imma-
nitatem acerbiteratq; falso contulerant, quiq; ista scribunt & narrant. Iam Hecuba
detestatur vt barbaram & beluinam amarulentiam, cum dicit.

Cuius ego cupiam depasci mordicus hepar.

Deam Syriam superstitiosi existimant, si halecem quis vel apuas gustauerit, crurū par-
tem anteriore adedere, vlcerebus corpus cōplere, iecur tabefacere. Num ergo est ma-
la de diis prædicare piaculum, opinari non est piaculum? An etiam vocem efficit exi-
stimatio cōuiciatoris importunā? Siquidē conuictum nos, quia indicij maleuolentiæ
est, odimus: eosq; qui proscindunt nos conuictis, hos inimicos ducimus vt infidos atq;
a nobis alienos. Perspicis, de diis superstitiosi quid sentiāt: qui stolidos esse, perfidos,
leues, irreconciliabiles, atroces, iritabiles arbitratur. Ita ogerit oportet superstitiosus
atq; timeat deos. Quid ni id faciat: qui summa mala sibi ab eis statuit profecta & porro
profectura. Qui vero odio habet et formidat deos, hic eorū hostis est. Et si veretur, ad-
orat, sacrificat, affixus est delubris, nihil habet hoc miri. Nam tyrannos quoq; salutant,
colunt, statuas eis aureas ponūt: interim eos oderūt in animo, atq; interfectos cupiūt.
Obseruabat Hermolaus Alexandrū, Philippum Pausanias stipabat, Charea Caium.
At dicebat quisque horum cum illos prosequeretur:

Certe ego te mactem, si detur mihi ista facultas.

Non censet esse impius deos: superstitiosus non vult: credit autem vel inuitus, quia timet mori. Si verò vt Tantalus deponere sublatum saxum, æquè hic timorem, à quo non minus premitur, valeat: amplectatur ac beatam dicat conditionem, vt liberam impij. Nunc verò vacat semel impius superstitione: superstitiosus, qui voluntate est impius, imbecillior est, quàm vt de diis, quæ libet, sentiat. Iam haud quaquam est efficiens impietas superstitionis: verum superstitio impietati ortus semen præbuit: & postquam est orta, excusationem administrat ei, non illam quidem veram & honestam, non expertem prætextis tamen. Nam cum nihil in cœlo, neque in astris, neque in anni temporibus vel circunuectionibus vel meatibus solis circum terram diei ac noctis molitoribus, vel pabulis animantium, vel fructuum foeturis vagi aut inordinati contemplaretur, deos vt crederet esse, adducta est antiquitas, eosque qui nō præesse dicerent vniuersitati deos, damnarunt. Enimvero superstitionis facta & labores ridiculi, dicta, motus, præstigia, fascinationes, circuncursationes, tympanorum pulsationes, impuræ piationes, sordidæ lustrationes, barbaricæ & inulitate apud templa castigationes corporis & suggillationes, hæc materiam præbent non nullis, vt præstare dicant non esse deos, quàm esse, ista qui probent, istis capiantur, tam sint improbi, tam fordidi & iracundi. An nō fatius erat Galatis illis & Scythis si nullam omnino notionem haberent deorum, vel imaginationem, vel cognitionem, quàm quod deos esse existimarent, qui hominum mactatorum cruore mulceantur, ac maxime solemne hoc sacrificium & victimam existiment: Quid bono ne fuisset Carthaginensibus Critia sumpto ab initio, vel Diagora Legislatore non esse putare quenquam deum vel dæmonem, quam ea sacra facere, quæ faciebant Saturno: non sicut Empedocles ait, insectans eos, qui animalia immolant:

Forma alia indutum præcharum multa precatus

Mactauit stolidus natum pater.

verum scientes & prudentes suos ipsi natos deuotos victimas cædebant. Liberis qui carebant, hi comparabant à pauperibus pueros, sicut agnos vel pullos auium, eosque mactabant. Assistebat rigida sine gemitu mater. Si ingemuisset vel illachrymata esset, fraudabatur precio, neque puer minus immolabatur. Insuper ne vociferatio exaudiretur, circumsonabant omnia pro signo tibiæ cantu & tympanis. Quod si Typhones vel Gygantes exactis regnarent diis, quibus caperentur sacris, aut quas victimas alias postularent: Vxor Xerxis pro salute sua Amestris duodecim sub terram defodit homines viuos Plutoni: quæ dicitur Plato, quod humanus, sapiens, & opulentus sit, & retineat gratia & facundia animas, & dicitur esse. Phisicus Xenophanes, cum cædentes se in solemnibus & lamentantes conspiceret Aegyptios, apposite admonuit eos, atque: Hi, inquit, si dii sunt, ne planxeritis eos: sin homines, ne feceritis eis sacrum. Ceterum adeo multis demersus erroribus & perturbationibus animi, contrariisque ac pugnantibus magis opinionibus confusus, vt superstitio morbus est nullus. Itaque defugienda est, nō quomodo, qui latronum aut ferarum insultum aut ignem declinant, cæcoque & inconsulto impetu profugiunt, incidunt in loca inuisa, voraginosæ & præcipitia: sic enim nonnulli, dum superstitionem deflectunt, transilientes positam in medio religionem, in asperam & salebrosam incurrunt impietatem.

De immodica verecundia.

ERRA nascentium quædam sua ipsa quidem indole sunt fera & sterilia: quorum etsi nocuū est mansuetis seminibus & stirpibus incrementum, præbent tamen agricultoribus soli non maligni, sed egregij & pinguis notam. Perinde motus sunt animi nō illi quidē boni, at ingenij velut fructificationes boni, quod doctrinæ commodè præbere queat se excolendum. Horum in classe censeo immodicam verecundiam: quæ licet signum nō malum sit, attamen causam præbet improbitatis. Quippe in eadē incurrunt subinde, qui verecundantur, atque impudentes vitia: nisi quod hoc habeant, quod suis ingemiscant & discrucient offensis, nō, vt illi, hilarentur. Vacat enim in turpitudine impudens dolore: contra qui plus satis est verecundus, facile ad speciem turpitudinis perturbatur. Siquidem est erubescencia verecundia plus quàm modica. Quapropter hanc appellationem inuenit: quod vna cum

cum animo perturbetur flaccescatque vultus, quam Græci *δυσωπία* appellant. Nam quomodo *κατὰφραση* definiunt oculos deicientem tristitiam: ita verecundiam, hæc genus quæ concedit rogatibus, vt nec contra intueri sustineat eos, *δυσωπία* dixere. Hinc in verecundum orator negauit habere in oculis *νόσος*, sed meretrices. Significat enim vtunque *κόρη* pupillam oculi & virginem. Vice versa qui facile erubescit, animum ex visu prodit immodice effœminatum & delicatum, victoriam de se impudentium specioso nomine verecundiam appellans. Ac Cato quidem plus sibi prædicauit place-re erubescentes quàm expallescentes: recte assuefaciens ac docens probrum potius quam reprehensionem vereri, ac suspensionem magis quam periculum. Sed tamen effusior metus ac trepidatio hæc probrum reprimenda est: quando sunt sepe, qui dum non minus audire male quam affligi horrent, elanguere atque honesto salutē dixere: quod sustinere non valent infamiam. Qui sanè in ea imbecillitate non sunt relinquendi: neque invicem ille probandus rigidus & præfractus animi tenor, neque fidentia & immobilitas,

Quippe vbi Anaxarchi fidens firmumq; caninum

Irruere apparet robur.

sed concinna quædam temperatura paranda amborum: quæ præfracto plus satis impudentiam, & enormiter leni abstergat mollitiam: quatenus & medicina spinosa est, nec periculo eiuscemodi enormitatum restrictio caret. Siquidem vt agricola, dum syluaticum fruticem & infœcundum excindit, non cunctatur intrepide adacto sarculo eum radicitus subvertere, vel admoto adurere igne: ad vitem vero cum accedit, quæ putationem quarit, & quando malum vel oleam attingit, manum admouet presse, ne quid sani mutilet, timens. Ita, qui inuidiam ex animo iuuenis excecat philosophus nociuum germen, quod ægre domatur, aut importunam auaritiã, aut libidinem effrenem: lancinat, stringit, incisuramque & cicatricem inducit altam. At si quando parti delicatæ & molli animæ castigantia admouet præcepta, vt est illa, quæ immodice erubescit & confunditur: cauet, ne simul præcidat pudorem. Quippe nutrices extergendo subinde infantium strigmenta, sauciant interim & violant carnem. Quare danda est opera, ne dum iuuenum vsque ad viuum erubescenciam exterimus, eos dissolutos nimisque reddamus præfractos: verum quod faciunt illi, qui cum propinqua edibus sacris demoliuntur ædificia, continua certe & coherentia omittunt & fulciunt: ita erubescenciam mouebimus religiose, ne similitam simul cœuellamus verecundiam, lenitatem, & placiditatem: cui inlinuauit se & applicuit blandiens ei, qui est erubescenciam expositus, vt humano, populari, & animo prædito cõmuni, non rigido nec perniciaci. Hinc factum, vt ab initio Stoici vocabula quoque pudere & erubescere à verecundari discreuerint, ne vel ex nominis affinitate huic vitio materiam præberent lædendi. Ceterum nominibus concedant facultatem nobis vtendi sine calumnia, imo Homericò more. Etenim ait ille.

Aut multum ledit pudor, aut fert commoda multa.

Nec ineleganter noxã eius ante expressit. Euadit enim doctrinæ opẽ, quæ eius enormitatem detrahit & relinquit modum, vt illis. Primum itaque hoc credat oportet, qui immodica verecundia vrgetur, malo se teneri nociuo. Nihil autem noxium idem honestum. Neque laudibus oportet delinitum gestire: si lepidus & hilaris pro graui, pro magno, & iusto appelleris: neque sicut Euripidis Pegasus,

Qui quam velit plus Bellerophonti obsequitur

Horrens,

interpellantibus seipsum dedere vel abicere timentem audire, Hominem durum & horridum. Aegyptio Bocchoridi homini sauo ingenio aspidem perhibent ab Iside, quo iudicaret iuste, immisam caputque eius circumiectam superne inuibrasse. Erubescencia, quæ eneruisibus & effœminatis incumbit, neque vsquam abnuere vel reclamare valet, & iudices ab æquitate abducit, & consultis vocẽ claudit, multaque dicere & agere subigit præter animi sententiam. Huiuscemodi hominis semper est importunissimus quisque dominus, imperatque ei non pudendo pudorem subigens. Itaque sicut ager patens & mollis erubescencia, quod nullum appellansem reicere vel summo- uere valeat, foedissimis est rebus & motibus mancipatus. Quippe mala est hæc pueritiae, vt dixit Brutus, custos: non existimans recte consulturum formæ suæ, nihil qui

denegare nosset: mala etiam lecti genialis & gynæcij tutrix, vt ait illa apud Sophoclem, quam facti sui pœnitebat:

Inducti & extudisti blanditiis.

Quare erubescencia, quæ ante dissoluit lasciuia, vallos distrahit, reclusa & prona prodit ad orientibus cuncta. Muneribus scelestissima ingenia capiunt: permouendo verbis & perfrecta fronte vrgendo frangunt etiã probatos. Mitto rei familiaris ex erubescencia iacturas: dum illis, quibus fidem nõ habent, fœneratur inuiti: pro quib. nolunt, intercedunt. & cum celebrant hoc dictum, Sponsioni proxima noxa, id in rebus agendis tamen in vsum deducere non possunt. Quam hoc vitium perdiderit multos, non in eas facile dicendo numerum. Quando alloquens Medeam Creon,

Præstat mihi mulier te nunc offendere,

Tibi quàm obsecundantem post ingemiscere:

aliis recte præcipere potuit, qui ipse ab erubescencia fuit expugnatus, diemq; roganti vnam largitus domum suam suspectabant, id ex rubore dissimulauere. Ita Dion quamvis non imprudens strui sibi à Calippo insidias, dum ab illo cauere sibi amico & hospite verecundatur, stulte coniecit sese in perniciem. Ita Alexander Cassandri filius invitato ad cœnam Demetrio inde vocatus postridie ad illum, quod fidem, quæ ipsi habita erat, non tribuere deterreretur pudore, ad illum est profectus atque à cœna obruncatus. Hercules Alexandri ex Barline filium recepit Cassandro Polyperchon centum mercede talentorum se interfecturum, inuitauitq; ad cœnam. Eam cœnam cum haberet suspectam & timeret adulescens, sed in specie valetudinem causaretur: adit eum Polyperchon, atq; Primum, inquit, insiste fili paternæ popularitatis & in amicos propensionis vestigiis, nisi sane insidias à nobis times. Ibi rubore suffusus adolescens est eum secutus, qui à conuiuii fuit strangulatus. Quare haud est, vt non nulli iactant ridiculum vel ineptum, sed scitum hoc Heliodeum.

Ad cœnam haud hostem, verum inuitabis amicum.

Noli erubescere infestum tibi, vel subiicere te ei, qui fidem tibi habere videtur. Inuitaberis enim, si inuitaueris: ibisq; ad cœnam, cœnam si dederis: cum instar tincturæ cautionem diffidentia emollitam abieceris. Quapropter ægritudinem hanc, ex qua multa scaturiunt mala, vincere enitemur meditatione, primū exorsis, sicut illi qui alia meditantur, à paruis neque perinde importunis. Vt si propinet tibi quis, cum satis biberis: ne erubueris neq; vim feceris tibi ipse, sed poculum depone. Inuitat alius ad ludendum inter pocula alea: caue erubescas aut timeas cauilla: sed quomodo Xenophanes, cum Lasus Hermionensis recusantem alea secum ludere timidum vocaret, falsus est sane quam timidum se ad turpia & languidum esse. Item si garrulus, in quem incidisti, detinet te & tibi affixus est, nullo ore reiice eum, properaq; ad institutum tuum, idque absolue. Quippe tales fugæ & repulsæ, dum leuibus in offensis frontem perficere assuefaciunt, callum ante nobis ad maiora obducunt. Huc non incongrue adducemus Demosthenis dictum. Cum Harpalo opem ferre Athenienses intenderent, caperentque in Alexandrum arma: ecce tibi classis Alexandri præfectus Philoxenus superuenit. Attonito pauore populo tacentēq; Demosthenes: Quid agent, inquit, isti, si solem viderint, qui non sustinent lucernam intueri recta. Nam quid magnis in rebus cōpellante rege vel populo facies vrgente: si calicem repellere propinante nequeas familiari, neq; nugatorem effugere: sed calcandum nugatori te præbes, nec vales dicere: Videbo te alias, nunc mihi non vacat: iam meditatio & assuetudo nõ erubescendi ad commendationes tenuibus & leuibus in rebus non est infrugifera: ceu in conuiuiis amici canit citharæodus male, vel magno comparatus comæodus Menandrum obtrahit. Multi hic si cum assensu hominem collaudent, non est profecto silentio audire laboriosum neq; graue, & nõ contra animi sententiam celebrare illiberaliter. Hic enim si tui freris impotens: quid facies, si, cum amicus poëma malum recitat, aut orationem ad ostentationem habet sibi scriptam? Nempe laudabis, plausumq; cum assentatoribus dabis: Qui ergo titubantem in rebus castigabis: Qui in magistratu, vel cōiugio, vel repub. contra officium agentem corripias: Equidem ne Periclis quidem ad postulantem amicum, vt falsum testimonium iuratus diceret, laudem dictum: qui ait: Vsq; ad aram amicus sum. Nimum enim prope venerat. Qui vero procul consuefecit se ipsum

ipsum, vt neq; dicentem præter sententiam suam commendet, neq; canenti plausum det, neq; arrideat inscite cauillanti: hic non sinet hæcenus progredi vllum neque dicere in illis immoto: lura secundum me, & falsum testimonium dic, iniquum decretum pronuncia. Eodem modo obistendum pecuniam poscentibus, atque in non magnis neque magnoperè recusandis exercendum se. Rex Macedonum Archelaus, cum ab eo super cœnam quidam, qui nihil nisi munera capere duceret honestum, poculum aureum peteret, imperauit puero, id Euripidi vt daret: coniecistq; in istum hominem oculis: Tu quidem, inquit, qui petas, dignus es, nec accipias: hic, qui accipiat, etiã si non petat. Rectissime dandi & beneficij collocandi apud iudicium, non apud erubescenciam ostēdit ius esse. Enimvero nos homines sepe numero probos, necessarios & egenos negligimus, aliis assidue & nulla fronte flagitantibus largimur: non quo bene velimus de eis mereri, sed quod recusare nequeamus: ceu Antigonus senex à Biantē crebro fatigatus: Date, inquit, Bianti talentū. Ita necesse est: quavis præcipue inter reges ille ciuilitate ista & scite amoliri nosset. Cū peteret aliquādo Cynicus ab eo drachmam: Non est regium, inquit, hoc donum. Quo protinus subiicente: Da igitur mihi talentum: occurrit. Atqui non est tantum capere Cynici. Ac Diogenes quidem circumibat in Ceramico stipem à statuis petens, ostenditq; mirantibus repulsam ferre menditari se. Nobis vero agendum, vt primum in vilibus calleamus, & nos exerceamus in minutis ad præcidendum petentibus, qui merito accipere non debent: quo grauius afflictis valeamus succurrere. Nemo enim, vt Demosthenes ait, qui sua in nõ necessaria effudit, habebit prompta, quibus caret, ad necessaria. Incurrimus autē varias in labe, quādo in honesta deficiunt facultatibus, supervacaneis affluentibus. Quippe non pecuniarum modo est erubescencia mala & iniqua dispensatrix, verum etiã in maioribus consilium vtile abdicat. Siquidem medicum ægri non accersimus verecundia familiaris peritum, liberisq; præceptores probatorum loco illos, qui id muneris à nobis petunt, deligimus. Cum litigamus in foro, non adhibemus patronum vtilem & in iudicijs versatum: verū vt familiaris vel propinqui filio gratificemur, iactare se & ostentare in causa nostra ei concedimus. Complures deniq; est videre vel ex iis, qui philosophi appellatur, Epicureorū & Stoicorū sectam amplexos, nullo id quidem delectu vel iudicio, sed rubore assensu necessariis & amicis. Agedum etiã ad hæc è longinquo in vulgaribus & minutis versemus nos ipsi, assuescentes neq; tonsore neq; scriba confultrice vt erubescencia, neq; diuersorium capere parato meliore vile: quod sæpe nos stabularius salutauerit: sed meditando gratia, etsi paulum intersit, sumere melius. Quomodo Pythagoricis in perpetua fuit obseruatione dextero foemori nunquam læuam imponere, neque par eligere loco imparis, si nihil aliud referret. Consuecendum item, vt ad sacrificium, nuptias, & aliud eiusmodi conuiuium non statim eum, qui nos salutauit vel occurrit, potius quam studiosum nostri & probum virum inuitemus. Siquidem in hisce qui tyrocinium suum posuit & consuefecit, is ægre capiat, imo nemo prorsus aggrediatur eum in maioribus. Atque de meditatione hæcenus satis. Porro inter frugiferas rationes, quibus hæc confirmantur, prima est, quæ præcipit & subiicit vitiis & ægritudinibus comitari omnibus ea, quæ nobis per illa deuitare videmur, infamias ambitionibus, dolores libidinibus, labores mollitiis, contentionibus clades & damnationes. Erubescencia vero vsu venit vere: vt dum fumum fugit ignominia, in ignem se coniciat. Quippe qui renuere importune vrgentibus verecundantur, post erubescunt iuste incusantes: & qui verentur leuem expositulationem, frequenter confessam ignominiam subeunt. Siquidem dum petenti argentum amico erubescunt denegare, cum non habeant, mox cum ignominia non habere deprehenduntur. Item cum patrocinium quibusdam in iudicio ostenderunt, inde rubore partis alterius subducunt se atque aufugiunt. Complures ad paciscendum suas vel filia vel sororis nuptias damnosas postquam compulsi erubescencia, eludere post mutata sententia cogit. Qui omnes Asiam incolentes vni dixit homini seruire, quod vnam nequeant sylabam, Non proloqui, non serio sed per ludum id dixit. Erubescencibus, vt nihil loquantur, licet supercilio adducto vel capite in terram deiecto multa incommoda & indigna obsequia effugere. Siquidem silentium ait Euripides sapientibus responsum esse. Cæterum eo sane potius nobis aduersus importunos opus est: quando apud homines ciuiles leui satisfactione defungi licebit. Hic illustrium et honestorum virorum ad manum habere debemus scita acutęq; dicta, eaq; obicere fatigantibus; vt Phocio,

* Alij, fallone.

nīs ad Antipatrum: Non potes me simul amico vti & adulatore. Et Atheniensibus, vt congiarium daret, in quodam solemnī instantibus & plaudentibus: Puderet me, inquit, vobis si largirer, nec huic persoluerem: monstrauitq; creditorem suum Calliclem. Pauertatem enim non est, vt ait Thucydides, fateri turpe: sed ita te gerere, vt eam diffingere nequeas, turpius. Qui vero stoliditate ita est solutus, vt petenti dicere erubescat:

Non est domi argentum mihi hospes candidum:

mox velut pignus det promissionem,

Durissimis pudoris vinculis vincetus est.

Perfæus, qui argentum cuidam familiari suo fœnori dabat, in foro cautionem perscripsit, memor nimirum Hesiodi, qui ait.

Nec fratri contemne iocans apponere testem.

Qui stupefactus cum diceret: Ita ne Perfæe ex lege: Sane, inquit, vt cum bona gratia recipiam, nec exigam lege. Multi enim cautione initio neglecta postea recurrerunt ad ius cum offensione. Item cum Heliconi Cyziceno Plato epistolam daret ad Dionysium, qua eum vt probum & modestum virum commendabat, mox in calce epistolæ ascripsit. Scribo tamen hæc tibi de homine animali natura variabili. Xenocrates et si austero vir ingenio, ex rubore tamen inflexus hominem Polyperconti per epistolam commendauit minus probum, vt res ipsa declarauit. Quem cū esset Macedo amplexus rogassetq;, ecqua re esset ei opus: petiuit talentum. Quod ei ille dedit, sed per literas admonuit Xenocratem, vt diligentius probaret deinceps eos, quos commendaret. Atque Xenocrates quidem non cognoscebat hominem. Nos persæpe quamvis esse sciamus improbos, literas & nummos tamen effundimus cum detrimento nostro non libentes, sicut qui scortis inseruiunt & adulatoribus: sed grauius & iniquo animo ferentes subvertentem et opprimentem consilia nostra impudentiam. Si namque ad aliud vllum, ad impudenter instantes certe dicamus licet. Intellego, quid mali admissurus sim, si falsum pro testimonio dicam, vel non ex iuris formula iudicem, vel suffragio meo ad malum publicum comprobem rogationē, vel mutuo dari fide mea non dissoluturo iubeam. Quapropter præ cæteris vitiis erubescantiam non sequitur, sed confestim actionibus nostris præsto est poenitentia. Quippe damus inuiti, testimonio dicendo pudore suffundimur, adiuuantes studia eorum notā incurrimus, renuentes conuincimur. Multa enim ex renuendi imbecillitate, etiam quæ præstare nō valemus, pollicemur illis, qui perpetuo nobis adherent, vt commendationes in aulis, interpellationes præsidum: dum nolumus nec valemus dicere: Non nouit nos rex, sed adi potius alios. Quod Lysander fecit: quem, cum ei infensus Agefilaus esset, censeretur tamē ex gloria maximæ apud eum authoritatis esse, non est veritus apud eos, qui ipsum appellabāt, excusare se iuberēq;, abirent ad alios, qui plus apud regem possent. Neq; enim est non omnia pollere infame. At cum præstare non possumus, neque ad id sumus comparati, ea recipere & vrgeri tamen ad ea, cum infame tum summe pudendum est. Iam vt alio à capite exordiamur: moderata & convenientia postulantibus subministrare debemus non rubore inducti, sed petitioni locum dantes: In damnosis vero & indignis illud Zenonis semper promptum habere. Hic, cum adolescenti, qui cum sibi intercedebat consuetudo, occurreret pone moenia silentio gradienti, audito quod fugeret amicum, qui ab eo contendebat, vt falsum testimonium secundum se diceret: Quid ais, inquit, stolide: te ille, qui iniqua flagitat & iniuria te afficit, non veretur neque verecundatur: & illum tu in iusta causa non sustines subsistere? Nam qui dixit:

In improbum est malum non telum improbitas,

male consuefacit æmulatione mali vlcisci malum. Enimvero impudenter & perfrecta fronte fatigantes pariter perfrecta fronte reicere, neque indulgere in turpibus pudore deterritum impudenti, id recte atq; ordine fit à cordatis. Iam inter importune instantes obscuris, abiectis, & sordidis hominibus non est arduum occurrere: sed vel risu quidam & cauillo istos deslectunt, ceu Theocritus: cum duo ab eo in balneo strigilem commodato peterent: quorum erat peregrinus alter, alter nobilis fur: ioco vtrunque summouit dicens, te non noui, te noui. Lysimache Athenis Minervæ sacerdos, cum muliones, qui sacra portabant, vt infunderet sibi, postularent: Ego vero, inquit, vereor, ne id quoque in morem abeat. Antigonus iuueni cuidā ignaui & molli, cuius pater vir probus ordines duxerat, postulanti vt ad ordines proveheretur: Apud me, inquit,

inquit, adolescens propriæ sunt non paternæ virtutis præmia. Quod si ille, qui importune obrundit, vir clarus sit vel potens: qui potissimum non facile reiciuntur vel accipiunt excusationem, siquādo appellent de iudicando vel suffragio, Catonis factum iuuenis etiam tum aduersus Catulum non videatur cuiuspiam fortassis proclive neque necessarium. Fuit Romæ Catulus primæ authoritatis ac tunc censor. Hic perrexit ad Catonem, qui tunc quæstura fungebatur, vt interpellaret eum pro quodam, cui multam ille dixerat, atque accuratis precibus instetit: quo ad erupuit Catoni stomachus, qui ait: Turpe tibi est Catule censori discedere hinc nolenti, nisi ab accensis abripiare. Ibi suffusus rubore Catulus ac fremens abiit. Cæterum considera, an ne fuerit, quod Agefilaus & Themistocles egerunt, ciuilius & moderatius? Agefilaus, cum pater ei quippiam pro tribunali decernere contra legem præciperet: Ego vero inquit, abs te pater parere ab prima ætate doctus sum legibus. Itaque hoc tempore tibi parebo, nihil iniqui vt perpetrem. Themistocles Simonidī aliquid parum æqui flagitanti: Neq; tu poëta, inquit, bonus, si præter modos canas: neque ego, si præter leges iudicem, magistratus sim probatus. Atqui nō ob pedis cum lyra inconvenientiam, vt Plato dixit, ciuitates à ciuitatibus, amici ab amicis dissidentes grauissimas clades inferunt inuicem & accipiunt, verum propter leges & ius violata. Attamen sunt aliqui, qui numeros, lineas, & modos seruant præcise ipsi, ab aliis in magistratibus, in iudiciis & rerum actibus postulant, vt quod rectum est, postmittant. Quare si hoc præcipue aduersus eos vsurpandum. Compellat te pro tribunali orator, vel in curia concionator popularis: promitte, si ille absurdum orationis exordium fecerit, aut in oratione barbare dixerit. Nolet enim propter eam, quæ in specie est, turpitudinem. Imo aliquos videmus etiam vocalium concursum in dicendo vitantes. Quod si ruborem nostrum premat alius quispiam vir clarus & conspicuus: iube ei, vt forum saltans transeat vel distorquens vultum. Id si detrectet, tum locus tibi datur dicendi & rogandi: Quid foedius, solacissimum facere & distorquere vultum, an leges violare, & iulurandum adulterare, & plus homini peruerso contra ius quam probo tribuere. Ad hæc Argiuus Nicostriatus, cum magna pecunia ostensa & nuptiis mulieris, quam vellet cumq;, Lacænae sollicitaret eum ad procedendum sibi Cromnon Archidamus, negauit Hercules eum sobolem esse. Illum enim multas oras, vt scelerosos sustolleret, lustrasse, hunc probos facere improbos. Perinde nos homini, qui numerari se vult honestum, quādo magno premit & inuerecunde contendit, respondebimus, alenum id esse & ipsius natalium nobilitate & virtute indignum. In turpibus hominibus vide & considera, avarum an importunitate tua adduces, sine cautione vt tibi talentum credat: vel ambitiosum, an vt primis honoribus cedat: vel magistratus gerendi cupidum, vt abiiciat petitionem suam, cum magistratum se consecuturum speret. Profecto enim indignum videatur in ægritudine. hos & vitis inflexibiles permanere stabilesq; & pertinaces: nos vero, qui esse amantes volumus & dicimus nos honesti & iusti non imperare nobis ipsis, sed de sententia deduci & virtutem proicere. Nam si homines importuni gloriæ & potentia gratia hoc agunt, portentosum sit ornandis & amplificandis aliis nos ipsos gerere turpiter & male audire: vt illi, qui in ludis præmia victoria coronas non pro merito deferunt, aut suffragiis suis magistratus & honores ad gratiam mandant, honore semetipsos & honestate spoliant. Quod si nummorum causa instantem cernamus hominem importunum: quo pacto inducere in animum poterimus, vt nostram ipsorum gloriam & virtutem, quo crumena cuiuspiam euadat grauior, postmittamus? Quamquam non caligant in istis pleriq;, neq; later eos, quod incurrant: sicut qui grandes calices exhaurire coguntur, ægre & suspirantes & vultum distorquentes exequuntur iussum. Sed æquat animi imbecillitas corporis temperamentum, quod iuxta ad æstum & algorem comparatum est male. Siquidem quando extolluntur ab hominibus importunis, semel franguntur & labascunt, expauescuntq; & trepidant ad querelas & toruum intuitum repulsorum. Oportet autem reluctari hos vtrisque, vt neque perterrentibus, neq; blandientibus nos summittamus. Thucydides, quod necessario comitetur potentiam inuidia, probat consilium eius, qui magnis præmiis liuorem subit. Nos vero, qui non difficile inuidiam effugere censemus, sed in quærimoniam non incurrere, atq; vt acerbi offeratur à familiaribus nihil, animadvertimus fieri non posse, recte deliberauerimus: si hominum importunorum excipiamus offensiones potius quam illorum, qui iure nos, nisi ipsis iuste inseruimus, incusent. Porro

commendatio ab illis, qui pudorem nostrum vrgent profecta est vt adulterina modis omnibus repudiada: ne idem nobis quod suis accidat, vt ex prurigine & titillatione cuius faciles nos praebeamus, neq; abiciamus nos succumbentes. Quippe nihil absunt ab illis, qui crura praebent iis, qui deicere ipsos laborant, hi, aures qui assentatoribus permittunt: verum foedius prosternuntur & cadunt: alij, qui remittunt fel & vindictam improbis hominibus: quo clementes, lenes, & misericordes vocentur: alij contra, qui ad similitudines suscipiendas & expostulationes non necessarias neq; periculo vacantes impelluntur a laudantibus, qui solos ipsos esse viros, solos non patere adulatoribus, atq; os & linguam habere dicunt ipsos. Vnde comparauit hos Bion amphoris, quae commode auribus transferantur: quomodo Alexinum scribunt sophistam multa probra contempsisse in deambulando in Stilponem Megarenses. Cui cum diceret ex sociis quidam: Ille vero non ita dudum te celebrauit: Hercle vero dixisse illum. Optimus enim vir & preclarissimus est. Contra Menedemus, cum Alexinum frequenter ipsum laudare accepisset: At ego, inquit, obtero semper Alexinum. Est namq; vir malus, qui vel malum commendat, vel vituperatur a bono. Vsq; adeo fuit hic immotus atq; inexpugnabilis ab istis, seruassq; admonitionis, qua Hercules Antisthenius praecipit filiis, necui, qui ipsos laudibus ferret, gratias haberent. Quod nihil erat aliud, quam ne aut erubesceret aut invicem blandirentur illis, qui ipsos celebrarent. Satis enim est, ni fallor, hoc Pindari ad eum, qui passim & apud omnes se illum laudare praedicauit: Ego vicissim gratiam tibi refero. Quippe facio te veracem. Quod igitur ad omnia vitia proficit, huius debent imprimis, qui facile erubescunt, quando eos percellit haec aegritudo, vt praeter sententiam titubent & plus satis verecundentur, etiam atq; etiam meminisse: notaq; vellitationis & poenitentiae figere in seipsis, ac repetere eas atque in longum tempus conseruare. Nam sicut qui impegerunt saxo viatores, vel in promontorium illati & everfi fuerunt gubernatores, si periculi memoriam conseruauerint, non illa modo, sed & consimilia horrent & devitant perpetuo: perinde qui erubescitiae tabes & detrimenta assidue poenitentiae & morsui animi admouent, hi revocabunt in paribus seipsum, neq; vt cespitent facile, admittent.

PLUTARCHI

De curiositate commentarius.

DES perflatus non patentes vel caliginosas vel tempestatibus opportunas vel insalubres optimum fortasse sit defugere. Quod si quis ex consuetudine teneatur eo domicilio: hic & traiectis luminibus valeat & scalis mutatis, aut ianuis aliquibus apertis, oblectis aliis splendidiores, magis perspirabiles, ac salubriores machinari. Atq; vrbibus non nulli, qui ita eas conuerterunt, commoda uerunt magnopere: sicut patriam meam, quae ad ventum Zephyrum vergit, & soli est incumbenti vespertino a Pernaeso exposita, fuisse a Cherone memorant ad orientem flexam. Physicus Empedocles montis profundum quendam inter rupes hiatus, qui grauem & pestilentem per campos Austrum inspirabat, obstruxit: qua re pestem existimatus est ex eo tractu exclusisse. Quando igitur motus quidam insalubres sunt & noxii, qui fluctus animo & caliginem incutiunt: consultius est hos eiicere & funditus delere, atq; ita serenitatem, lumen, & auram liquidam nobis ipsis praebere: Sin minus: mutare quidem & invertere certe intorquendo eos & flectendo. Exempli gratia, curiositas, quae studium est aliena mala noscendi, videtur non intactus inuidentia morbus neq; improbitate esse. Quid incommodum homo inuidissime alienum cernis oculis lynceis, ad propria caecus? Traduc ab externis ac verte intro curiositatem. Si malorum cognitionem tractare cupis, est quo domi te satis distringas.

Doricus Isthmus aquas quot habet, vel folia quercus,

tantam vim offendens in vita tua offensarum, & in animo aegritudinum, & claudicationum in officiis. Nam vt Xenophon economicis peculiarem esse demonstrat instrumenti ad sacrificia, peculiarem ad cenas locum, alibi locari rusticum, seorsum bellicum: ita tibi alia sunt a liuore reposita mala, alia ab oblectatione, alia ab ignauiam, alia ab fordidibus. Haec adi, haec contemplantur fenestras ad vicinorum incommoda, & ingressus curiosi-

rositatis obsepi. Alios pande in andronem tuam qui ferat, in gynaeceum, in ministrorum tabernacula. Hic habebit, quo tempus traducat anxiam haec percunctatio & sedulitas non infrugifere neq; maleuole, sed compendiose salubriterq; cum sibi ipsi quisq; subiciat.

Quid merui, quo dicto vel facto titubauit?

Nunc vt in fabula Lamiam perhibent canere domi luminibus captam, quae in cista oculos habeat repositos: ac foras cum prodit, sibi eos addat: Perinde nostrum quisq; foris & ad alios maleuolentiae argutam sedulitatem quasi oculos admouet: in offensas vero & vitia nostra crebro incurrimus ex ignorantia, quia visum ad ea & lumen non paramus. Quapropter inimicis curiosus magis conducit. Quippe incommoda illorum coarguit & increpat: monstratq; iis, quae cauenda, quae corrigenda sunt: domestica pluraq; negligit, quod alienis gestiat. Si quidem conuenire Vlysses ne genitricem quidem prius sustinuit, quam didicisset ex vate, quae de causa ad inferos concessisset. Quod vt accepit, vertit se ad illam, rogauitq; ex mulieribus aliis, quam Tyro, quae formosa esset Chloris,

Qua de re extincta Epicaste,

Et laqueum infandi lethi trabe nexuit alta.

Nostros nos qui sanequam solute prosequimur & cum magna imprudentia, aliorum origines excutimus, vicini Syrum auum fuisse, auiam Thressam, tria illum talenta habere aeris alieni, neq; vsuram dissoluisse. Exquirimus item huiusmodi, vnde huius reuera sit vxor, quid ille & ille seorsum collocuti sint in angulo. At Socrates circumibat requirens, quibus sermonibus Pythagoras homines impulisset. Aristippus mercatu Olympi piacō congressus cum Ichomacho rogauit: quam orationis vi adeo permouisset Socrates iuuentutem. Ac pauca quaedam sermonum illius & gustum eorum exiguum cum cepisset, ita fuit incitatus, vt corpore concideret, planeq; pallorem & maciem contraheret: quoad Athenas nauigauit sitibundus aestuansq; atq; ex fonte hausit, virumq; illum & sermones & doctrinam audiuit: cuius erat finis: vt quisque sua cognoscat vitia, eisq; explicetur. Caeterum propriam vitam aliqui vt spectaculum odiosissimum non sustinent intueri, neq; vt lumen reflectere & auertere intro iudicium. Sed scatenens omnis generis vitis animus, horrensq; & timens interna exilit foras, & circa extranea pascens & saginans improbitatem suam vagatur. Vt enim auis, quae in domo habet saepe numero ante oculos paratum pastum, in angulum abdit se, atq; scalpit ibi:

Sic tibi compareat frumenti in stercore granum.

Haud aliter scrupulosi sermonibus, qui in medio positi sunt, & exemplis preteritis, quae nemo percunctari impedit vel infestus est percunctantibus, tecta cuiuscunq; familiae & arcana colligunt. Et quidem scitum hoc est Aegyptij ad eum, qui quid ferret involutum, requirebat: Hac de causa involutum est. Tu vero quid anxie laboras de eo, quod absconditum est: nisi malum foret, non absconderetur. Atqui nisi fores pulsaueris, in tectum alienum haud est ingredi moris. Verum nunc sunt ostiarii, quondam mallei ad pulsandas fores signo erant, nequis matrifamilias alienus vel virginis vel castigationi serui, vel vociferantibus ancillis subito interveniret. Ad haec tamen ipsa curiosus irrepit: honeste quidem domus & composita, ne si accersas quidem, cupit esse spectator. Quorum vero causa clavis, sera, atrium comparata sunt, haec detegit & in publicum effert aliis. Quanquam etiam inter ventos ab iis abhorremus potissimum, qui vestes, vt Aristo ait, nostras attollunt. Curiosus non pallia vicinorum, non tunicas, sed parietes detrahit, sed ianuas pandit, & per virginis mollis cubilia ventis more pervadit et proserpit, Bacchana lia, choros, pervigilia perscrutans & traducens. Ac sicut perstricti in comedia Cleonis

Manus in Aetolis, sed mens in Clopidis.

item curiosi mens simul in locupletum est domiciliis, in casis pauperum, in aulis regum, in nouarum conclauibus nuptarum. Omnia rimatur negocia hospitem, praesidium. Nec scrutatur haec secure: verum vt si quis aconitum gustauerit argute indagans eius proprietatem, repente ante quam sensit, preverterit letho illud presentientem: sic illi, qui magnatum indagant mala, antequam perveniant ad eorum cognitionem, semetipsos perditum eunt. Etenim qui solis largum hunc atq; in omnes diffusum despiciunt fulgorem, ipsum autem circulum impudenter intueri & lumen eius intus vi tentant & audent aperire, occaerant. Recte igitur comicus Philippides, cum diceret aliquando ei rex Lysimachus: Quid tibi rerum mearum impertiar: Tantum, inquit, rex ne arcana. Etenim sua uisissima, quae habent reges, in propatulo sunt, cenae, copia, splendores, beneficia. Si quid reconditi sit, caue accefferis vel moueris. Non celat gaudium regis in rebus la-

tis, nō rīsus ludentis, neq; benignitatis paratus & beneficētia. Formidabile est, quod absconditur, tetricum, triste, inaccessum, irā alicuius thesaurus exulcerata, aut piaculi faui meditatio, aut de vxore obrectatio, aut suspicio de filio, aut erga amicū diffidentia. Fuge atram hanc & conglobatam nubem. Percipies tonantē et fulminantem, cum eruperit, rem, quā nunc occultitur. Quā igitur est horum declinandorū ratio? Distractio, vt est dictum, & revocatio curiositatis: presertim si ad rectiora & latiora animum verteris. Scrutare cœlestia, scrutare terrestria, aëria, & marina. Tenuium rerū an grandium duceris spectaculo? Si grandia, solem scrutare, vbi immergat & vnde emergat. Indaga in luna sicut in homine conversiones, quo effuderit tantam luminis copiam, vnde iterum eam collegerit.

*Quid ex tenebris primum ostendit se noua,
Faciem comans & lumine complens cornua,
Et vt fuit longe vultu nuidissima,
Dilabitur rursus atque euanescit semel.*

Et sunt secreta hęc naturę: at tamē in investigantes nō incendit. Renuncias magnis: minora rimare: quare stirpes quādā perpetuo floreat vireantq; & rideant, nullo non tempore diuitias suas ostentantes: aliā modo has æmulentur, modo vt homo profusus affatim copias suas dissipantes, nudæ & mendicæ relinquant. Quid hęc oblongos, illæ angulosos, teretes aliæ & globosos edant fructus. Fortassis hæc, quod iis nihil insit mali, non investigabis. Enimvero si omnino anxiam curā in prauis aliquibus oportet, vt serpentem in lætiferis herbis, semper pacisci & agere: in historias age coniciamus eam, obiciamusq; ei malorum flumen & affluentiam. Ibi namque reperies ruinas virorum, feritatem morum, supra scēminarum, insidias seruorum, amicorum calumnias, venenorum instructiones, inuidias, obrectationes, naufragia familiarium, electio nes principum, his exple te atq; oblecta, nulli importunus aut molestus amicorū. At apparet non frigidis & rancidis curiositatem, sed callidis malis & recentibus retineri, nouasq; libenter spectare tragœdias, in comicis & hilarioribus negociis sanequā inuitam versari. Itaq; si nuptias quis, vel sacrificiū, vel deductionē recenscat: oscitās curiosus & segnis est auditor, & ante maximam partem eorum se ostendit audisse, iubētque hæc breuib; perstringere & transilire narrantem. Quod si quis assideat, qui vel stuprum virginis, vel matrisfamilias probrum, vel litem adornatam, vel fratrum dissidium exponat: haud dormitat, neq; diffringitur negociis.

*Talibus at paudet dictis, atq; admouet aures.
Hei heimalum fortune prospera
Quanto magis ab aures hominum ferit*

Ethoc,

de curiosis dictū est vere. Nam vt cucurbitula, quod prauissimum est, ex carne trahit: ita curiosorū aures sermones arripiunt peruersissimos: atq; adeo quomodo vrbes habent portas certas ne fastas & tristes, quib; educunt eos, in quos vltimo supplicio animadvertitur, fordesq; & piacula efficiunt: purum autem vel sacrum nihil ingreditur aut transit illac: perinde curiosorum aures boni vel vrbani nihil, cæterum capitalia dicta permeant atteruntq; quæ piaculares & execrabiles narrationes deportant.

*Semper canens Cocytus solus in domo
Mea incidit.*

Hęc curiosis camena & modulatio est vnica, hac nihil audiunt lubentius. Siquidē curiositas est libido sciscitandi arcanorum & reconditorū. Nemo vero bonū, quod possidet, occultat: quando & quæ absunt, habere simulant se homines. Malorum igitur cognitionis curiosus sitiens, vitio laborat malevolentia, quæ invidentia & liuoris soror est. Est namq; invidentia dolor ex rebus alicuius secundis: Malevolentia letitia ex alicuius aduersis rebus. Vtraq; ex vitio indomito & beluino prognata est prauitatis. Est autem adeo cuiq; malorum suorum acerba reuelatio: vt multi præoptent emori, quam detegere morborum quid abditorū medicis. Age si Herophilus vel Erasistratus vel Aesculapius ipse, cū homo esset, medicamentis succinctus & organa per singulas domos proferens exquireret: ecquis fistulam haberet in sede, vel mulier in natura cancrum, tameri salutaris est huiusce artis scrupulositas: nemo sit meo iudicio, qui istum non abigat: quod nō maneat tantisper, dum res requirat, sed ad incommoda exploranda non vocatus pergat aliena. Curiosi vero hęc ipsa atq; his deteriora excutunt, non medendi

medendi, sed revelandi tantū gratia: Quocirca iure odio veniunt maiore. Etenim publicanis infensissimi sumus & indignamur, non quando ex apertis inuestorum cogunt vetigal: verū quando tecta excutunt, & aliena armamenta & sarcinas versant. quamvis hoc eis lege facere visus est: ac ni faciunt, capiunt detrimentum. Curiosi perdūt & proficiunt, dum circa aliena conteruntur, sua. Raro rus eunt: quod quietem & silentium solitudinis non ferant. Quo si quando accesserunt longo intervallo, vicinorum vineas plusquā suas inspiciunt: rogantq; quot boues demortui sint vicino, vel quantum vini eius coacuerit, mox his faturi aufugiunt. Quippe agricola ille germanus, ne vitro quidem delatum ex vrbe rumorem lubens admittit, dicitq;. Ita ne vero mihi narrabit forsor, quibus legibus decisa controuersia sit? Hęc enim nunc anxie odorans scelestus iste obambulat. Enimvero curiosi vt rem friuolam frigidāq; & minus tragicā declinant rusticationē, & in rostra, in forū, in portus volant: Nihil ne noui? Non enim venisti mane in forum. Quid tum, horis tribus cenfes reip. statum conuersum? Attamē si quis habeat quid eiusmodi, quod referat: ad pedes ex equo digressus, & porrecta dextra cōplexus eum, ad audiendū consistit. Sin quis oblatus nihil esse dicat noui, indignās: Quid ais, inquit: Non fuisti in foro: non prætergressus es prætorium: non cōmeantes ex Italia cōuenisti? Itaq; recte Lo crorū magistratus: qui, si quis peregre adueniens rogasset, Nunquid noui, multa ei dicebant. Nam vt coci proventum vberem pecoris optant, pisciū piscatores: ita malorū curiosi optant affluentiam, fecunditatem negotiorum, rerū nouitatem & conversionem: semper vt habeant, quod venent & concidant. Preclare etiā Thuriorum legislator, qui perstringi ciues in comœdiis extra adulteros & curiosos interdixit. Siquidē & adulteriū apparet aliena voluptatis esse curiositatē, investigationēq; & indagatiōem rerum abditarū & vulgus latentium: estq; curiositas dissolutio, labes, & detectio arcanorū. Porro rerū investigationi multarum garrulitas fere est comes. Hinc iuuentuti præscriptit Pythagoras quinquennale silentiū, quā Græce ἐκ μυσίων, quasi sermonis continentia appellauit. Anxie vero sedulitati male dicentia comites oportet. Quæ enim libenter audiūt, hęc effutunt libenter: ac quæ enixe colligunt, ab aliis, ea apud alios lete effundunt. Vnde cū aliis malis hic morbus cupidinem eorū morat. Omnes enim ab istis cauent, eosq; defugiunt, neq; quicquā agere curioso spectate vel dicere audiente libenter sustinent. Sed & cōsilia extrahunt, & considerationes negociorū producunt in aliud tēpus, dū iste ē medio se subduxerit. Quod si dum sermo interior in manib; est, vel negocium tractat serium, quisquā curiosus intervenere, perinde ac pulmentū prætercurrente mustella auferunt id ē mediū abscondūtq; vt frequenter quæ auribus & oculis patēt aliorū, ea ab horum auditu & visu solorū subducantur. Quare omni quoq; fide curiosus orbis est. Seruis certe & peregrinis credimus citius epistolas, literas, sigilla quā amicis & familiarib; curiosis. Bellerophōtes nec cum literas de capite quidē ferret suo scriptas resignauit eas, sed abstinuit eadē ex contentia vt regis cōiuge ita epistola. Quando quidē intemperatiā est curiosum esse iuxta atq; adulteriū admittere, ac præter intemperantiā immodicæ amentia & insipientia. Siquidē tot præterire vulgatas & publice prostitutas scēminas, in reclusam autē & sumptuosam exardescere, sepe etiā si casus tulerit, deformem, id superat insaniam & desipientiam omnem. Idē curiosis vsuuenit. Multis & præclaris spectaculis, auditionibus, disputationibus, & confabulationib; neglectis aliorum epistolas effringunt, vicinorum parietib; aures applicāt, cū mancipiis et mulierculis consurrāt, sepe nō sine periculo, semper turpiter certe. Quare prodest imprimis ad declinandū hoc vitium curiosis præcognitorū recordatio. Nā si, vt Simonides dixit, cū scrinia ex intervallo tēporis aperiret, vnū, quod erat mercedū, semper plenum: alterū, quod Gratiarū, reperire se inane: ita si curiositatis recludat spacio interposito capsam, cōsideretq; multis inutilibus, vanis & friuolis refertā: forsitan offendat rei faciē vt prorsus odiosam & futilem. Cedo, si quis veterū plustratis monimētis foedissima ex iis excerptat, librūq; habeat cōmentatū ceu ex carminib; Homerit truncis, & vitiis tragicorū, & dictis ab Archilochō ad scēminas turpiter & petulanter semetipsū traduce, an nō tragicā deuotionē mereatur:

Pereas, calamitates hominum qui colligis.

Imo absq; detestatione turpis est & sterilis ei noxarū thesaurus alienarū: sicut oppidū, quod ex terrimis & nequissimis ab se conditū Poneropolim dixit Philippus. Itaq; curiosi, dū non versūt, non poematū, sed lapsus in vita offensionesq; & vitia congerūt & cogunt, foedissimā inscitissimāq; malorum apothecā memoriam circumferunt suā. Igit quomodo Romæ aliqui tabulas pictas & statuas, & vero formas egregias vena-

litorum puerorū & mulierum floccipendentes in monstrorū foro versantur, atq; ea, quę furis carent, felinis vlnis tribusq; oculis prædita sunt, & capite representant passeres contemplantur & quærunt, si quod sit mixtū genus vel portentosum monstrum: quibus si perpetuo exhibueris eiusmodi spectacula, cito res stomachū & nauseam eis faciet: Perinde illi, qui titubationes in vita, nataliū maculas & perversitates aliquas in alienis ædibus mendasq; affectate consecantur: hi prima subiiciant sibi nullam inde voluptatem se vel vtilitatem retulisse. Maxime tamen ad hanc depellendam ægritudinem assuetudo est efficax, si procul auspiciates subigamus nos ipsi atq; ad hanc tem perantiā instruamus. Quippe etiam accretio huius morbi extitit vsu, qui sensim progressus facit. Id quemadmodū fiat, cognoscemus, si de meditatione simul disseramus. Ac primum à minimis ac tenuissimis auspicemur. Quę enim habet laborē in viis non legere monumentorū inscriptiones? Quid autē molestiæ, si cum deambulas, in parietibus descripta prætereas vsu, ac suggeramus nobis nihil in his vel frugiferum vel delectabile scriptum esse: sed mentionem fecit quispiam cuiusdam honoris causa, & amicorum optimus est hic nescio quis, multaq; huiuscemodi ineptiarum plena: quorum non apparet officere lecturam, verū officit sensim: quod meditationem obiter imprimat ea, quę nihil ad te spectent, investigandi. Ac sicut venatores canibus diuertere & quemvis sectari odorem non permittunt, sed loris eos retrahunt & revocant: quo purum & integrum referent peculiari eorū officio olfactū, vt vestigiis inhareat acrius;

Et magis indagent vestigia nave ferarum.

sic oportet ad omne spectaculum & ad omnē auditionem curiosi digressiones & circumvagations præcidere retrahereq; atq; ad cōducibilia referuare. Nam vt aquilę & leones, quando ingrediunt, contrahunt intro vngues, ne aciem & mucronem eorum atterant: ita curiositatem, quam studij ad cognoscendum acumen & mucronē esse putamus, ne absumamus neq; præstringamus in rebus terribilibus. Deinde infuscamus, si prætergrediamur alterius ianuam, non introspicere, neq; iis, quę intus sunt, iniicere velut manum scrupulositatis oculos: sed promptū habeamus hoc Xenocratis, qui nihil interesse ait, manus an oculos alienas in eades inferas. Neq; enim iustum est neq; honestum, imo ne iucundum quidem hoc spectaculum.

Sunt fœda visu hospes, quę sunt in ædibus.

Siquidem quę in domiciliis sunt, pleraq; visuntur eiusmodi, posita vtensilia, ancillulae confidentes, nihil graue, nihil delectabile. At hæc oculorum, quę vna animum labefactat; deflexio & eiaculatio fœda & improbus est mos. Siquidem contemplatus curru inuestū Diogenes Dioxippum Olympionicem, atq; à formosa muliere, quę celebritatē spectabat, retrahere non valentē oculos, sed limis eā intuentem ac respectantem: Videte, inquit, athletā à puella resupinari. Curiosos cernas iuxta ab omni spectaculo circūagi ac contorqueri, si vsus eis & meditatio fuerit conciliandorū in omnem partem luminum. Debet vero mea quidem sententiā non dissolutæ ancillæ modo vagari foras sensus, sed emissus ab animo ad res adiungere se eis propere ac renunciare, mox referre ad rationem modeste, eiq; audiens esse. Nunc obtinet Sophoclis dictum.

Deinde frena vt auferunt equulei,

Os est quibus durum:

& qui minus recte sunt, vt diximus, instituti neq; exercitati sensus, hi antequā oportet erumpentes, vnaq; secū crebro rapientes, quo nō oportet, præcipitāt mentem. Quare falsum est Democritū vltro extinxisse lumina sua speculo infixā candenti, à quo repulsum accipiebant, ne evocando sepe foras mentē turbas præberēt, sed linerent intus eā residere atq; immorari contēplationibus, vt oppilata, quę in viā spectāt, fenestra. Ceterum omnib. modis est verū sensum agitare parū eos, qui plurimum mente sunt intenti. Etenim remotissime ab vrbib: collocatā fuerunt musea, noctemq; dixerunt *ἡ φρόνιμος* à sapiendo: quod magnopere ad eruenda ea, quę investigant, & ad cōmentationem censerent commodare, quietem ab rebus non interpellatā exteris. Sed nec illud operosum vel arduū, si quādo homines convitiis in foro & maledictis se invicē incessunt, non accedere, vel concursu cætus ad quippiā factō remanere confidentē: Quod si tibi imperare nequeas, surgere ac digredi. Nihil enim boni, curiosi si admiscueris te, referes: sed tibi cōmodaueris maiorem in modū, si affectatā sedulitatē retorseris vi & coërcueris, rationi morigerari assuescentē. Hinc amplius meditationē intendens præclare feceris, si, cū retinet acroamate theatrū auditores prætereas: et quādo amici ad spectandum saltatorē aliquem, aut comœdiæ actorem inuitant, renuas: & cum editus plausus est in

est in circo vel hippodromo, non flectas te. Quomodo enim cauere monuit Socrates ab esculentis, quę non esurientes ad vescendum alluciant, & à poculentis, quę ad bibendum non sitientes: item vitanda spectacula & acroamata, quę non opus habentes iis retinent & rapiunt. Cyrus videre detrectavit Pantheam. Cui cum Araspes spectatu dignam mulieris speciem esse prædicaret: Ergo impensius, inquit, ab ea abstinentum. Si enim abs te impulsus ad eam perrexero, fortasse illa me aliās etiam, cum non vacabit, vt ipsam adeam, inducet, vtq; spectem & resideā apud ipsam rebus multis posthabitis necessariis. Alexander item in conspectum non venit vxoris Darij, quam forma esse venustissima ferebant: sed qui matrem eius inuisit, iam auum, iuvenē & formosam non sustinuit aspiciere. Nos, qui mulierum lecticis oculos subiicimus, atq; ex fenestris sumus suspensi, nihil peccare arbitramur: qua ratione lubricam & pronam omnia effimus curiositatem. Momentum autem habet etiam ad iustitiā assuescendum spernere interim iustum quæstum, vt procul iniustis consuescas cōsistere: atq; ad castitatem, reprimere non nunquam se à propria vxore, ne te moueat vnquam alterius. Hunc morē accommoda curiositati, ac condisce nō nulla quoq; te quę cōtingunt, audire dissimulare quandoq; & coniuere: & cum volat quis aliquid adferre de rebus domesticis, id protrahere: & si quid dictum de te videatur, id reicere. Etenim Oedipodē summis malis arguta sedulitas involuit. Cum enim quæreret semetipsum, quasi non esset ciuis Corinthius, sed peregrinus, occurrit Laio. Quo trucidato, ductaq; in matrimonium præmioregni matre, cum felix haberetur, iterum quæsiuit seipsum, & non cōcedente coniuge, multo magis coarguit conscium senem, quem omni vi vsit. Ad postremum cum res eum iam suspitioni implicaret, ac vo ciferaretur senex:

Hei dura res vrget me vt dicam.

Ex motu animi tamen inflammatus & discruciatu respondet:

Et me quidem

Vt audiam, verum audiendum sit tamen.

Adeo est cum dulcedine quadam amara & indomita curiositatis titillatio, & instar vlceris, quādo pungitur, semetipsa cruentat. Quo morbo qui expeditus est, atq; ingenio placidus, quem res aliqua tristis fallit, dicat:

Sanctā dō malorum, quam es sapiens, obliuio.

Quare huc etiā te pares, vt allatam epistolā non præpropere neq; ocys soluas, quod faciunt vulgo: ac si remorentur manus, dentibus vincula dissindunt: nuncio alicunde aduentate ne accurras neq; exurgas. Si amicus quispiam dicat, est aliquid noui, quod tibi referam: potius, dicas, si quid quod ex vsu aut ex re sit, expone. Me aliquando Romæ sermocinantem rusticus ille, quem post gloriæ eius æmulatione ductus interfecit Domitianus, auscultabat. Interea accedēs miles literas ei tradidit Cæsaris. Facto silentio, cum ego, quo legeret epistolam, sermonem sustinerem: noluit, neque ante resoluit eas, quam orationem absoluissem, essetq; dimissum auditorium. Qua de causa grauitatem eius sunt omnes mirati. Vbi autem curiositatem aluisti licitis, validamq; ac violentam effeceris: raptam deinceps ex assuetudine ad illicita haud facile reprimere queas: sed literas hi resoluunt, conciliis ingerunt se amicorum arcanis: sacrorum, quę spectare nefas, offerūt se spectatores, loca ex religione inaccessa pedibus calcant, negocia & sermones principales scrutantur. Et quidem tyrannos, quos omnia rescicere cogit necessitas, odiosissimos reddit aurū & emissariorū genus. Exploratores primus habuit Darius minor: quod diffideret sibi, omnesq; suspectaret & timeret. Emissarios Dionysij Syraculanis admiscuerunt. Quamobrē in reip. conuersione hos Syraculani primos corripuerunt atq; supplicio affecerūt. Siquidem calumniatorum natio ex curiosorum curia & domo est. Ceterum calumniatores, an quis vel deliberauerit vel commiserit facinus, inquirūt: Curiosi etiam fortuita infortunia eorum, quibuscum versantur, explorant & in publicum efferunt. Fama est & *τοῦ ἀλυσθηίου*, id est quadruplatorem vel delatorem ex sedulitate nomen inuenisse primum. Nam cum Athenis fame laboraretur, nec quibus triticum esset, id in medium afferrent, sed silentio & nocte domi molerēt, quod Græce *ἀλυσθη* dicitur, circumcursantes captabant molarū strepitum. Hinc *ἀλυσθηίου* sunt nominati. Perinde inuenisse sycophantam nomen. Siquidem cum exportare veritum esset ficos: qui indicabant & deferebant exportantes, sycophantæ vocati sunt. Quare non inutile sit, vt hoc reputent curiosi: quo similitudo & gentilitas cum maxime inuisis & odiosissimis studij incutiat eis ruborem.

Ee iij

De garrulitate commentarius, nobili & strenuo viro Vvernero à Pallandt domino de Sellem inscriptus.

MOROSAM recipit curationē & operosam philosophia garrulitatis. Siquidem medicina eius sermo, audientium est: garruli autem neminem audiunt, quod semper loquantur. Atque non posse silere hoc habet malum primum, ut non audiat. Quippe surditas hæc spon-¹⁰ tanea est hominum naturam accusantium: quod vnicam linguam, aures vero habeant binas. Si ergo ab Euripide ad imperitum audi-
torem dictum est recte:

*Ego persluentem explere neuiquam queam,
Si dicta non sano infundam sapientia:*

maiore iure ad garrulum vel potius de garrulo dicas:

*Ego non capientem explere neuiquam queam,
Si dicta non sano infundam sapientia:*

imo si offundas sermones homini, qui ad non audientes loquitur, neque loquentes au-²⁰ dit. Qui ut paulisper quid audierit, garrulitate sicut refusum æstum hoc recipiente cō-
festim reddit multiplex. Porticum Olympiæ, quod percussit ex vna vocem nume-
rosam reddat, Heptaphonam vocant. Garrulitatem si breuissima attigerit oratio, reso-
nat statim vndique,

Chordas mouens immotas in præcordiis.

His igitur non in animum sed in linguam tubulatus sit oportet auditus. Quare inhæ-
rent aliis sermones, loquacibus persiunt. Inde sicut vasa mentis inanes, soni obambu-
lant pleni. Si ergo placet nihil intentatum relinquere, dicamus ad garrulum,

Fili tace, bona multa habet silentium:

Duo prima & maxima, quod audiat & audiatur: quorum neutrum obtinere licet gar-³⁰ rulis, verum ipsa in appetitione nauseant. Siquidem aegritudinibus in aliis animi, ceu
auaritia, ambitione, libidine facile est, quæ concupieris, potiri: quod garrulis est diffi-
cilimum. Cum enim desiderant auditores, non potuntur eis, sed quilibet effuso fugit
curfu. Quod si in hemicyclio sedentes vel deambulantes spectauerint accedentē, con-
festim ad discedendum hortatur se. Et quomodo cum in circulo silentium factum est,
adesse aiunt Mercurium: sic quando in conuiuium vel consessum familiarium intulit
se loquax, cuncti consiceant, ne ei nexum præbeant. Qui si hincere cœperit,

Vi ante tempestatem promontorium

Si verberet Boreas, verentes nauisam

Fluctumque

confurgunt. Hinc vsuuenit eis, ut nec in conuiuium assessores, neque contubernales nan-⁴⁰ ciscantur promptos in itinere vel navigatione, sed coactos. Adhæret enim vbiq; ve-
stesprehendens, barbamque, & latus manu fodiens:

Illic pedes sane in precio sunt maxime.

authore Archilocho, & vero sapiente Aristotele. Nam cum hic à garrulo importunis
quibusdā dissertationibus, fatigaretur & obtunderetur, atque ille subinde diceret: Nonne
mirum hoc Aristotele? Non hoc, inquit, mirum: sed si quis, cui pedes sint, te ferat. Alte-
ri huius simili, qui post multa verba hoc iecit: Obrui verbis te philosopho: Minime fa-
ne, inquit, Neque enim attendi. Etenim si apud inuitos garriant linguaces: permittit eis
mentationes. Hinc neque erectos neque fidem adiungentes auditores habent. Siquidem
eorum, qui in Venerem profusi sunt, infœcundam perhibent genituram esse: garrulo-
rum irrita est & infrugifera oratio. Atqui membrorum nostrorum in formando natu-
ra nullum ita ut linguam firma sepsit statione, quam munivit dentium vallo: quo si ad-
ducenti habenas intus silentij rationi non sit audiens, sed frenum mordeat, moribus
reprimamus eius intemperantiam fauciando.

Effrenis, haud domus, sed oris exitum

dicit

dicat esse infortunium Euripides. Qui vero ædificiorum, quæ foribus carēt, & crume-
narum, quæ nodis, nullū vsu esse ducunt dominis: buccis vero patentibus & reclusis
quæ Ponti more perpetuo extra manent, vtuntur: hos sermonem nulla in dignatione
habere apparet. Hinc fit, ut, quam omnis desiderat sermo, fide vacent. Eo namque pro-
prie spectat, fidem vt faciat auditoribus. Derogatur autem, & quando verum dicunt,
loquacibus fides. Vt inclusum in vas triticum modo amplius reperitur, vtilitate dete-
rius: ita si in linguacem hominem sermo incidit, amplificat mendacij cumulum, quo
fidem labefactat. Iam temulentiam, quisquis frontem habet, & est modestus, deuitaue-
rit. Quippe socia est infamia ira, vt non nulli volunt, ebrietas contubernalis, imo ipsa
infamia, tempore quidem minor, sed sponte sua, quia accedit voluntas maior. In crapu-
la autem nihil ita insectantur vt linguæ impotentiam & effusam licentiam.

*Vinum etenim vel prudentem cantare coegit
Lenem atque in risum laxauit & inde choreas.*

Et quidem quod grauissimum est (Nam risus & saltatus nihil sunt huc vsque)

Et vocem iecit, satius quæ indicta fuisset.

hoc iam intolerandum & anceps. Et nescio an, quod ambigitur apud philosophos,
poeta extricans vinolentiæ, *οἰνωρίῳ* Græci dicunt, & ebrietatis discrimen explicuit: vi-
nolentiæ esse remissionem animi, nugamenta ebrietatis. Quod enim in corde sicci, id
in lingua est ebrij: vt est in proverbio. Hinc in comotatione quadam tacēs Bias, cum
vt stolidus derideretur à garrulo: Quis vero valeat, inquit, fatuus qui sit, in vino tace-
re. Athenis cum epulum præberet quidam regis legatis, elaborauit cupientibus illis
philosophos adiungere. Ibi cum sermones inter se sererent alij, & sua quisque adferret,
silentium tenente Zenone, inuitantes & præbidentes ei hospites: De te, dixerūt, quid
Zeno referemus regi? Quibus ille: Nihil aliud, inquit, quam esse Athenis senem, qui
inter pocula tacere potest. Adeo est res silentium grauis, sacra & sobria: ebrietas lo-
quax, ideoque amens, insipiens & multisona. Philosophi quoque, cum definiunt ebrie-
tatem, delirationem eam prædicant esse temulentam. Ita non conscinditur potatio, si
adiuncta sit potationi taciturnitas, sed nugæ vinolentiam reddunt ebrietatem. Ebrius
itaque nugatur in vino: garrulus vsque quaque nugatur, in foro, in theatro, in ambulatione,
interdū, nocte. Est medicus morbo grauior, in naui nauis fastidiosior, laudator vi-
tuperante odiosior. Libentius certe cum improbis, qui vrbani sint, consuetudinē ho-
mines agitant, quā cum probis garrulis. Siquidem apud Sophoclem Nestor ferocien-
tem verbis Aiace placans ciuilitate ait:

Incuso te minus, nam recte agens male

Loqueris.

Alia ratio est garruli. Omnem facti gratiam verborū importunitas vitiat & tollit. Ly-
sias cuiusdam iudicium adducto conscripsit orationem. Quam vbi accepit, & sapienter
perlegit, animo abiecto adiit Lysiam, narrans, cum eam primum percurrisset, mire si-
bi orationem placuisse: verum iterum ac tertium reperenti prorsus elumbem visam ef-
se & languidam. Cui Lysias arridens: Quid tum, inquit, nōne eam semel apud iudices
habebis? Hic mihi Lysia vide leporem & venustatem. Illum ego quoque dicam

Sortem coronariorum natum bene.

Ex his autem quæ de Homero memorantur, hoc est verissimum, cum hominum fasti-
dium deuitasse: quod semper nouus sit, & venustate floreat. At tamen cum illud de sei-
pso prædicasset:

Mihi sed res illa molesta est

Præclare dictum verbis exponere rursus.

declinat & veretur imminem omnino orationi fatietatem, in alia ex aliis narrando au-
res ducens, fastidiumque detrahens nouitate. Enimvero hi nimirum enecant aures, eas-
dem recinendo cantilenas, sicut palimpsesta oblinendo. Quare hoc primum propo-
namus eis: quomodo vinum, quod voluptatis gratia & hilaritatis est inuentū, qui com-
pellunt aliquos copiosum & merum ingurgitare, eos iniucundum reddere, & furoris
authorem: haud aliter sermonē iucundissimum commercium & humanissimum, qui
vsurpant eum secus & expedite, inhumanum hos efficere & infocalem: dum quibus
gratum se putant facere, hos torquent: & quibus se admirationi esse, ab his iridentur:
ex quibus diligi, his sunt odiosi. Sicut ergo ille, qui cesto eos, qui consuetudinem se-

Ee iij

cum habent, abigit & retrudit, abhorrens est à Venere: perinde qui sermone fatigat & obrudit, inurbanus est & ineptus. Ac cætera quidem vitia & ægritudines partim sunt periculosa, partim inuisa, partim iocularia: garrulitas vero his est omnibus obnoxia. Luduntur in narrandis communibus. In odio sunt, quod mala nunciant. Et quia arcana non continēt, in discrimen vocantur. Hinc Anacharsim inuitatum apud Solonem, cum accubuisset, viderunt leuam virilibus, ori dextram tenentem admotam. Quippe freno censebat firmiore opus habere linguam. Qui recte censuit. Neque enim facile recenseas libidinis intemperantia viros tot perisse, quor vrbes & imperia verba prolata recondita deleuere. Obsidebat Athenas Sylla, cui diu non vacabat illic hæere: quod eum alia sollicitudo vrgeret, occupata à Mithridate Asia, & Marianis iterum Roma potentibus: sed colloquentes senes quosdam in * Ceramico, non esse septum statione Heptachalcon, ac periculum esse, ne illa parte vrbs caperetur, cum speculatores audissent, renunciauerunt id Syllæ. Qui ei parti admotis repente copiis, concubia nocte signa vrbi intulit, eamque pene euertit, cædibus certe & cadaveribus impleuit: vt cruore Ceramicum manaret. Infensus fuit Atheniensibus ob dicta plus quam ob facta. Quippe probra iaciebant in eū, & Metellam profluentes in mœnia & cauillantes,

* Alij, *constrina.*

Mora si Spargas farina, talis extat forma Syllæ.

atque aliis similibus euomendis nugis accerserunt verborum rei leuissimæ, vt ait Plauto, grauissimum piaculum. Quo minus vrbs Roma in libertatem excusso Nerone asfereretur, vnus hominis obstetit loquacitas. Vna supererat nox, post quā tollendus erat tyrannus instructis omnibus. Qui eum trucidaturus erat, profectus ad theatrum vidit quendam pro foribus, * ad bestias damnatum, qui erat Neroni producendus. Ad hunc sortem suam lamentantem propius accedens, atque in aurem susurrās: Heus tu, inquit, fac votum, vt diem hodiernum modo prætereas. Cras ages mihi gratias. Id obscure iactum excipiens ille, reputansq; meo iudicio fatuum esse eum, qui repudiatis, quæ parata sunt, sectatur imparata, salutem elegit pro iustiore certiore. Indicauit enim Neroni vocem istius hominis. Qui statim fuit correptus. Mox quaestiones, ignis, flagella expedita neganti expresserunt, quæ citra necessitatem indicauerat. Zenon philosophus ne inuito quidem se quid secreti adactum vi corpus proderet, arrosam linguam expuit in tyrannum. Præclarum item obtinuit leænæ continentia præmiū. Amica fuit Hermodij & Aristogitonis, coniurationisque in tyrannos spe vt foemina consors. Etenim hæc circa in lignem illum Cupidinis craterem bacchabatur, initiataque erat à Deo arcantis illis. Vt ergo iritis coeptis illi interfecti sunt, ac quaestione adhibita, hæc iussa est expromere eos, qui latebant: non detexit hos, sed pertulit tormenta, ostenditque illos nihil præter dignitatem suam fecisse, quod talem amassent. Athenienses ei æream leænæ linguam in valuis arcis dicauerunt, qui ferocia illius animantis animum inuictum eius, linguæ mutilatione taciturnitatem & arcanorum suppressionem significauerunt. Quippe sermo nullus vnquam ita profuit expositus, vt multi silentio suppressi. Licet enim dicere quandoq; quod silentio est tectum: non tamē tacere, quod dictum est, sed effusum est, & diuulgatum. Quare nimirū dicendi homines, tacendi deos magistros habemus, qui in ceremoniis deorum immortalium silentium discimus. Ac disertissimum Homerus Vlysem maxime taciturnum expressit, filiumq; eius, & coniugem, & nutricem. Siquidem audis eam dicentem:

Non secus ac fortis quercus ferrumue tacebo.

Ipsæ assidens Penelopæ,

Miseretur Vlysses

Coniugis ex animo mœrentis: lumina verum

Palpebris stabant immotis, cornua sicut,

Vel ferrum.

Vsq; adeo fuit corpus eius vndequaq; temperantia refertum: cunctaque habens ratio obtemperantia sibi & mancipata oculis imperauit, vt lachrymis temperaret: linguæ, ne loqueretur: cordi, ne tremere neq; latraret.

At huic cura vorax in pectore fixa remansit:

quod pertineret vsq; ad rationis expertes motus ratio, spiritumque & sanguinem sibi redderet audientem & parentem. Talis etiam fuit magna pars eius sociorum. Cum enim rapti & solo illisi à Cyclope non detexerunt Vlysem, neque præustum & paratum

tum aduersus oculos istius monstrauerunt organum, sed crudos deuorari se, quam quid detegere arcanorum maluerūt: nihil ad eam continentiam & fidem accedere potest. Quare non male Pittacus, cum victimam ei rex Aegyptiorum misisset, præcepissetque, vt optimam & pessimā carnem auferret: victimam excisa remisit lingua: quod tam bonorum ea quam malorum organum sit summorum. Ino Euripidea libere agens de seipsa scire ostendit se

Tacere, vbi decet: atq; vbi tutum, dicere.

Nam qui generosa & vere regia instituti sunt disciplina, hi tacere primum, deinde loqui didicere. Rex ille Antigonus sciscitante ex eo filio, quando castra moturi essent: Quid tu, inquit, an times, ne tubam solus non exaudias? Ergo ne vocem quidem credidit occultam ei, cui regnum erat relicturus? Sane quidem, vt temperanter gereret se in talibus & religiose, voluit eum docere. Senex ille Metellus aliud quid simile in expeditione rogatus: Si tunicam meam, inquit, consciam scirem huius mei arcani, exuerem eam atq; in ignem conicerem. Allato Eumenes cum infesto exercitu Craterum adesse, nulli id amicorum aperuit, sed esse mentitus est Neoptolemum. Hunc enim milites nihili faciebant, illius suspiciebant nomē & virtutem amplectebantur. Nec rescivit id vllus alius, sed commillis signis victores Craterum occiderūt nescij, ac cadauer cognouerunt. Ita moderatum est prælio silentium, tantumq; aduersarium texit: vt amici eum, quod ipsos hac de re celasset, magis commendauerint q̄ incusauerint. Et vt incuset quis: incusari præstat conseruatum ex eo, quod non crediderit tem: quam perditum eo, quod crediderit, culpæ. Quis autē vllum sibi increpandi reliquit eius, qui non reticuit, locum. Si enim te tam rem oportuit, quam declarasti, improvide detextisti eam alteri. Quod si effusum ex te recondis in alio secretum, ad alienam prodita tua confugis fidē. Qui si tui similis fuerit, iure peristi: sin melior, seruaris insperato, quod alium repereris tibi te tua in re magis fidē. At est hic mihi amicus, huic alius quispiam, cui fidas & hic, vt huic ego: iam illi alius. Ita dum contextitur perpetua serie incontinentia, sermo foetificat & multiplicatur. Siquidem vt monas terminos suos non excedit, sed semel vnū manet, vnde dicta monas quali sola est: dyas verò dissidentia infinitum est principium. Mox enim multiplicatione in frequentiam se vertens degenerat: Ita dictum, in primo si remaneat, reuera secretum est. Quod si ad alterum tranierit, famæ obtinet locum. Verba enim alata dixit Homerus. Quippe volucrē manibus emissum haud pronum est iterum prehendere: neq; effusum ore dictum apprehendere & tenere valeas: sed præpetibus pennis volitat circuncirca per alios in alios profeminatum. Nauem à vento raptam rudentibus & anchoris cursum eius tardantes reprimunt. Dicti, postquam quasi ex portu soluit, nulla est statio, neque anchoræ factus: sed strepitu multo & clangore volitans illidit & demergit in magnū & graue periculū auctorem.

Modica ex enim face Idæum tu incenderis

Montem.

Et,

Cuncti audiant ciues, vni si dixeris.

Senatus Romanus per multos dies remotis aliis de re quapiam secreta deliberabat. Quod cum multos suspesos teneret cogitantes, quid rei ageretur: foemina cætera modesta, foemina tamen importune virum suum & magnopere orabat, vt declararet sibi illud arcani. Iam iuramenta & deuotiones taciturnam se offerebat, quiritabaturq; cum lachrymis non haberi sibi fidem. Cuius vt Romanus hic detegeret stoliditatem: Expugnas, inquit, me mulier. Accipe rem atrocem & prodigiosam. Nunciatum nobis ab auguribus est cassitam cum galea aurea & hasta visam volantem. Hoc portentum consideramus faustum an infaustum sit, auguresq; consulimus. Cæterum tu tace. Sic fatuus contulit se ad forum. Hæc ancillam, quæ prima ingrediebatur, appellans pectus suum tondebat, capillum vellebat, dicebatq;: Heu virum meum & patriam. Quid nobis fiet: volens & docens ancillam dicere: Quidnam rei est? Cui vt percunctate rem exposuit, clausulamque omnis garrulitatis adiecit communem: Caue hæc cuiquam dixeris: sed file: vix ancilla ab ea est digressa, quin actutum ex aliis ancillis, cui maxime videbat ocium esse, obicit dictum, illa amatori, qui eam adiit, enunciat. Ita cum in forum fabula dimanasset, vt præcurreret rumoris auctorem: ex familiaribus quispiam factus ei obuiam: Modo ne, inquit, domo ad forum venis? Modo admodum inquit ille. Ergo nihil audisti? Nunquid noui? Cassita visa est volans cum galea aurea & hasta. De hoc senatum consules habituri sunt. Tum ille arridens: Satis, inquit, strenue mulier. Nempeti-

bi quod dixi, pergente ad forum me praverit. Ac consules quidem appellans discussit terrorem: cæterum vxorem hoc modo vitus est. Vt domum est ingressus: Perdidisti, inquit, me mulier. Arcanum illud è domo mea compertum est elatum in vulgus fuisse. Quamobrem ex tua impotentia eundum mihi est in exilium. Quæ cum ad inficiandum se converteret, causareturque: An non hoc tu cum trecentis audisti? Quibus inquit, trecentis: te vt probarem, hæc finxi fabulam. Hic quidem tuto & caute quasi in dolium cariosum non vinum, non oleum, sed diffundens aquam vxoris periculum fecit. Fuluius Cæsaris Augusti amicus, cum annis iam grauem deplorantem audisset orbitatem suam, & quod duobus nepotibus amissis, Posthumio, qui vnus reliquus erat, ex calumnia exule, vxoris filium adoptare imperij successorem cogeret: quamuis misericordiam capienti Posthumij deliberatum sibi esset eum ab exilio reuocare. Quæ Fuluius cum accepisset, aperuit ea vxori suæ, illa Liviæ. Liviæ exposulauit cum Cæsare acriter: quod qui iam pridem id statuisset, non accerferet nepotem, sed offensionem & bellum cum successore imperij sibi concitaret. Fuluius cum more suo eum mane accederet, diceretque: Salue Cæsar: Vale, inquit, Fului. Ille percipiens id quod erat, contulit ex templo se domum, accitaque vxore: Rescuiuit, inquit, Cæsar me arcanum illud detexisse, ideo conciliabo mihi ipse mortem: Merito, inquit mulier: qui cum tam diu matrimonium teneris meum, nõ perceptam & suspectam habueris incontinentiam meam. Verum sine me priorem emori, arreptoq; pugione ante viri lethum traiecit se. Recte igitur comædiarũ scriptor Philippides rege comiter excipienti eum Lysimacho, qui illi dixit: Quid tibi rerum mearum impertiar? Quiduis, inquit, rex, modo ne secreta. Quid quod loquacitas alio præterea vitio imbuta est curiositate. Quippe audire volunt multa, vt effutire multa queant: præsertim sermones reconditos, & occultos vndiq; venantur & perserutantur, quo velut materiam vetustam sarcinarum garrulitati aggerant: mox sicut pueri, qui glaciem nec retinere nec dimittere volunt, atq; adeo quasi serpentes sermones secretos in sinu cõplexi non possunt eos comprimere, sed ab iis exeduntur. Acus memorant & viperas, cum enituntur, dirumpi. Oculti sermones eos, à quibus nõ continetur, postquã effluxere, perdunt & conficiunt. Seleucus Callinicus in pugna contra Galatas omni deletio exercitu suo & copiis capiti diadema detraxit, & equo fugam capessens cū tribus vel quatuor, auisq; itineribus & erroribus multum itineris emensus, atq; iam media fatiscens, contulit se ad villam quandam. Cum dominum ipsum forte inuenisset, panem & aquã postulauit. Ille cum hæc, tum alia, quæ ruri suppeditabant, benigne præbens, & comiter eum excipiens, faciem regis agnouit, exultansq; ita cecidisse eam necessitatem non suppressit id neque regis dissimulationem iuuit: sed ad viam vsq; eum persecutus cum discederet: Vale, inquit, rex Seleuce. Ille protensa dextra attrahens eum ad se quasi osculaturus, innuit ex comitibus vni, vt ceruicem homini præscinderet.

Pulvere mox mistum est caput, vt fuit ille locutus.

Qui si tacuisset tunc, & aliquantisper sibi temperasset: rebus florentibus post regis, cuius magnæ opes fuerunt, præmia profecto silentij quã hospitalitatis retulisset maiora. Cæterum habuit hic impotentia occasionem spem & comitatem. Garrulorum vero plarique vel sine causa perdunt se ipsos: sicut in tonstrina quadam cum de Dionysij tyrannide mentio incidisset, adamantinam esse & infractam: arrides tonsor: Hoccine vos, inquit, de Dionysio referre, cuius ego in iugulo sæpius interpositis paucis diebus nouaculam habeo? Quod vt audiuit Dionysius, cruci eum suffixit. Loquax ferè est tonsorum natio. Nam confluunt ad eos & assident linguacissimi, vt ea tonsores consuetudine imbuantur. Itaq; facete rex Archelaus garrulo tonsore humeris eius admovente lintea ac rogante: Quomodo te rex tondebo? Silentium, inquit, tenens. Tonsor quoq; magnam illam Atheniensium in Sicilia acceptam cladem nunciauit, cum primus eam in Pireæo audiisset ex seruo quodam eorum, qui inde profugerant: mox relicta officina in urbem cursu contendit.

Ne decus auferret quisquam,

qui eum sermonem in vrbe seminaret:

Ferret vero ipse secundas:

Excitato vt fit tumultu coactus in concionem populus authorẽ famæ requisit. Attractus est tonsor, interrogatusq; ne nomen quidem nouerat nunciij, sed in obscuram & ignotam reiciebat personam originem. Ibi stomachari & frendere theatrum. Questionem

stionem age, torque scelus. Conficta sunt hæc & composita. Quis audiuit alius? Quis fidem habuit? Allata est rota: distensus est homo. Interea aduenerunt qui res perditas nunciarent, atque ipsa ex clade salutem fuga quaesierant. Tunc ad familiares luctus dilapsi omnes, miserum istum rotæ reliquerunt alligatum. Qui sero iam sub vesperam solutus de carnifice requisit: ecquid de duce Nicia, quemadmodum perisset, audiuit sent. Vsque adeo incurabile & incorrigibile malum efficit consuetudo garrulitatem. Atqui sicut qui amara & graueolentia medicamina biberunt, abhorrent à poculis quoque: Ita malorum nunciij, inuisi sunt audientibus & odiosi. Quare hæsitās quaesit Sophocles facete.

Morderis auribus, anne animo potius tuo?

Quid corrigis luctum meum? Quando quidem

Qui fecit, affluit tibi mentem, aures ego.

Sunt itaq; iuxta, qui dicunt ac qui patrant, molesti. Verum tamen non est lubrica lingua inhibitiõ neq; coheritiõ. Lacedæmone Mineruæ templũ Chalcioecæ repperunt expilatũ, relictamq; in templo inanem lagenam. Cõ cursu facto multi, quisnam author esset, ambigebant. Ibi quidã ex cœtu: Ego, inquit, si vultis, expromam vobis, quid mihi de lagena in mentem venit. Existimo sacrilegos, cum tantum adituri essent periculum, cicutam hausisse, vinumque attulisse: quo si falleret, merum sorberent, atque ita extincto & discusso veneno incolumes euaderent. Sin deprehenderentur, ante questionem facili & leni morte defungerentur. Ita fatus, cū res adeo intricata esset, ac perplexa, non suspicari sed videbatur conscius esse: circumstantesq; hominem hinc inde quaesierunt: Qui es, quis te vidit, vnde hæc nosti? Demum cum ad eum modum coarqueretur: vnus esse ex sacrilegis se confessus est. Ibyci percussores nonne pari modo comperiti fuere. Considebant in theatro, apparentibusq; obiter gruibus susurrabant cum risu inter se Ibyci adesse vtrices. Quod excipientes, qui iuxta assidebant, cum iam diu non comparuissent & requisitus esset Ibycus, vocem illam arripuerunt atq; ad magistratus detulerunt. Ita convicti cū essent, abrepti fuerunt: ac non à gruibus, sed ab sua ipsorum multatati immodica lingua veluti furia vel vtricibus diris subacti fuerunt eadem enunciare. Quomodo enim in corpore ad membra affecta & dolentia feruntur & rapiuntur vicina: haud aliter garrulorum lingua semper turgens & puncta aliquid ad se arcani & abditum trahit & cogit. Oportet ergo obseptã esse, rationemq; instar promontorij obiectam linguæ inhibere vndam eius & præcipitantiam: ne insipientiores reperiamur anseribus: quos perhibent, quando ex Cilicia transtunt Taurum, qui aquilis scatet, ori inserere prægradem lapidem, quem quasi septum vel frenũ addunt voci, atq; ita furtim traicere. Porro si quæras, qui teterrimus & pestilentissimus sit, nemo alium præterito dicat proditore. Tectum suum ornauit Euthycrates, ut Demosthenes ait, materia Macedonica. Philocrates magno auri pondere redemptus, scorta & pisces mercatus est. Euphorbo & Philagro, qui Eretriam prodiderunt, agrum rex donauit. Garrulus proditor est gratuitus & vtroneus nuncijs: qui non equos, non muros prodit, sed arcana in iudicijs, in seditionibus, in secessionibus popularibus vulgare: neque apud quenquã gratiã fert: Verum, modo ipse audiatur, insuper habet. Itaq; quod ei, qui temere & inconsulte patrimonium suum profundeabat & profligate condonabat, dictum fuit:

Non benignus es, habes morbum, gestis tu largiens:

quadrat etiam in nugatorem:

Non amicus es tu, qui hæc effers nec beneuolus, gestis tu garriens & nugans.

Hæc nos commemorare non putandum criminandi, sed medicinam faciendi garrulitati gratia. Quippe vitia iudicio & assuetudine deuincimus. Priorem locum tenet iudicium. Nemo enim refugere assuescit atq; abstergere ab animo id, quod nõ grauat. Grauiamur autem animi impotentias: quando noxas & labes, quas nobis inurunt, doctri-na percepimus: sicut nunc percipimus in garrulis. Dum diligere volunt, odio sunt: dum inseruire student, obsterpunt: dum esse putant se in admiratione, deridentur: dum lucrantur, nihil capiunt. Lædunt amicos, inimicis profunt, profligant semetipsi. Est itaq; prima hæc cura & medicina istius vitij, orientiũ ex eo macularũ & molestiarũ reputatio. Altera vtendũ reputatione contrariorũ: dum audimus, repetimus memoria, atq; oculis proponimus taciturnitatis laudes: quam præclarũ, sanctũ, & religiosum sit silentiũ: suspici plus & diligi sapientioresq; haberi effrenis his & lubricis eos, qui rotunde &

conciſſæ dicunt, & quorū multa mens paucis in verbis eſt contracta. Quippe celebrat Plato tales, peritis iaculatoribus æquans eos: qui criſpa, denſa, concitata & vibrante vtuntur oratione. In hanc vim Lycurgus ciues ſuos mox à teneris vnguiculis ſilentio premens compegit ac ſolidauit: Vt enim Celtiberi ex ferro aciem efficiunt: cum deſodiunt id ſub terrā, atq; ita quod ſuperfluum eſt & terreſtre, detergūt: pari modo exors eſt oratio Laconica corticis: verum ad acrimoniam detracta ſuperuacaneo ducta acuminatur. Siquidem breuis hæc & concifa dictio, ac cum feſtiuitate acuta reſpōſiones ex multo parantur ſilentio. Sunt autem hæc garrulis præcipue ob oculos ponendæ: qua gratia & qua vi præditæ ſint. Cuius generis eſt hoc Lacedæmoniorum ad Philip-
pum. Dionyſius Corinthi. Eidem cum eis ſcripſiſſet: Si Laconicæ arma intulero, exter-
minabo vos: reſcripſerunt, Si Demetrio rege indignante & fremente: Vnum ad me
Lacedæmonij miſerunt legatum: Nihil legatus attonitus: Vnum, inquit, ad vnū. Me-
morabiles ſunt etiam ex veteribus, quorum fuit preſſa oratio. Atq; in delubro Apollin-
is Pythij non Iliadem, non Odyſſeam, nō deniq; Pindari carmina deſcripſerunt Am-
phyctiones: ſed, Noſce teipſum, Ne quid nimis, Sponde, proxima eſt noxa, admiran-
tes diſtinctionis ſuccinctam tenuitatem, quæ in breuib; verbis ſententiam ſolidam com-
plectitur. Ipſe in vaticiniis ſuis nonne concifus eſt Apollo & aſtrictus: nominatūq;
Loxias, id eſt, tortuoſus ex eo potius, quod garrulitatem vitat, quàm ex obſcuritate.
Quid illi, qui per notas ſine voce animi ſententiam loquuntur, nonne commendātur
& ſuſpiciuntur mirifice. Sicut Heraclitus flagitantibus ab eo ciuib; vt ſententiam a-
liquam de concordia diceret, conſenſo ſuggeſtu poculoq; frigida ſumpto atq; aſper-
ſo farinæ aliquantulo, cum id pulegio agitaret epotaſſetq; diſceſſit: ſignificās eis con-
tentum vulgaribus eſſe, neq; ſumptuoſa quærere, eo ciuitates in pace & concordia re-
tineri. Scytharum rex, qui octoginta liberos reliquit, Scilurus iaculorum faſciculum,
cum deponeret vitam, poſtulauit: quem tradidit eis, iuſſitq; vt colligatum ſimul diſ-
fringerent & rumperent. Quod vbi non potuerunt, ipſe extraxit ſingula, ac facile om-
nia conſregit: conſenſionem eorum & vnitatem eſſe demonſtrans validam & inex-
pugnabilem: infirmam diſſociationem atq; inſtabilem. Hæc & his germana ſi quis aſſi-
due contempletur & memoria repetat, deliſtet forſitā nugis delectari. Ille vero me ſer-
uus quoq; præſtringit magnopere, dum penſo, attendere verbis & retinere inſtitutum
ſeruum, quantū valeat. P. Piſo orator interpellari nolēs præcepit ſeruis ſuis: vt ad quali-
ta reſponderent, nihil præterea loquerentur. Poſt cum conſulem Clodium demereri
vellet, imperauit eum inuitari: & magnificum vt ſit, epulum parauit. Inſtante hora cæ-
teri aderant, Clodius expectabatur: miſitq; ſapienter ſeruum ſuum vocatorem viſum, ve-
niret ne. Veſpera iam cum ſpes non eſſet venturum: ibi famulo: Quid, inquit, vocaſſi
eum? Ego vero, inſit, Quin igitur venit? Ibi ille: Nempe negauit. Cur ergo id non ili-
co dixiſti? Quia non rogavi hoc. Ita ſeruus Romanus. Atticus exponet domino fo-
diens, quibus legibus foedus ſancitum ſit. Tantum habet aſſuetudo ad omnia momen-
ti, de qua iam diſſeramus. Neq; enim valeas quali adducendo freno compescere gar-
rulum, aſſuetudine vincenda hæc eſt ægritudo. Ac primū in familiarium interroga-
tionibus conſueſcit teipſum, vt quo ad omnes depoſuerint reſponſionem, taceas.

Non conſiliorum & curſus idem ſinis eſt:

vt Sophocles ait: neq; item vocis & reſponſionis: verum illic eſt eius, qui præuertit, vi-
ctoria. Hic, ſi ſatis reſpondeat alius, bene eſt annuendo & comprobando viri candidi
exſtimationem quærere. Sin minus, tunc & docere quod ignorauerunt, & quod deſi-
deratur, ſupplere citra inuidiam & importunitatē licet. Imprimis caueamus, ne roga-
to alio ipſi præueniamus & occupemus reſpondere. fortaſſis enim etiā nec aliud cum
petitum ſit ab altero, decet ſummoto nos illo polliceri. Videbimur enim ſimul & huic
quali præſtare, quod rogatur, non valeat: atq; illi, quali petere, à quibus queat accipe-
re, neſciat, exprobrare. Præcipue verò eſt in reſponſis talis præcipitantiæ & temeritas
contumelioſa. Quippe ſignificat ille, qui interrogato reſponſionem præripit: Quid
hoc opus eſt? Quid hic nouit? Me præſente ex nemine alio de his percunctandum
Quamquam non nullos ſubinde rogamus, non quod ſermonem eius requiramus: ſed
quo vocem & comitatem excitemus ab eis, & ad conſuetudinē prouocemus contra-
hendam, velut Theætetum & Charmidem Socrates. Nam perinde facit, qui præ-
uertit reſpondere, aures traducit, mentem rapit & auertit ad ſe: vt ille qui volen-
tem oſculum ſibi ab alio ferri, ipſe præcurrit ad oſculandum, vel qui alteri oculos
adiicien-

adiicientem in ſe convertit. Quando vbi non habeat etiam, quid reſpondeat, qui eſt
rogatus: decet cunctantem atq; ad deſiderium requirentis componentem reſponſum
ſicut pro uocationem alienam verecunde & modeſte occurrere. Etenim interrogati
ſi titubauerint in reſpondendo, veniam iure merentur. Qui vero vltro ſe offert ſermo-
nemq; occupat: hic, etiam ſi commode reſpondeat, eſt odioſus: ſi ruſit, inſultant ei &
præbet ſe ridiculum. Secunda meditatio ad ſua propria eſt reſponſa: quibus attende-
re garrulus præcipue debet, vt declaret laeſentibus vocem ipſius ridendi & contu-
meliaſe cauſa, ſerio reſpondere ſe. Quando ſunt, qui ſine cauſa tantum diſputationis &
ludi gratia concinnant quaſtiones, quas huiuſmodi hominibus obiciunt, mouentq;
eis nugamenta: quod deuitandum eſt magnopere: neq; conſeſtim, neq; quali gratiam
habeamus, conuolandum ad dicendum: ſed mores ſpectandi interrogantis et ad quid
interroget. Si iam vere teneri eum diſcendi ſtudio appareat: aſſueſcendum ſubſiſte-
re, atq; aliquid ſpaciū interrogationi & reſponſo interponere: quo addere quid, ſi ei ſit
viſum, poſſit qui quærit: & ipſe ea, de quibus reſponſum redditurus eſt, perpendere,
non præſtinare vel obruere quaſtioneſ, ſi adhuc interrogantibus ex proſeruatione
alia pro aliis reſponſa reddant. Sacerdos Apollinis quidem & nondū rogata ex tem-
pore diſtiones aliquando dare ſolet. Quippe cui ſeruſit, deus

Et tacitum exaudit, mutumq; intelligit omnem.

20 At qui reſpondere vult decenter: ei mens operienda et votum percipiendum percun-
ctantis: ne vſu ueniat, quod proverbio dicitur:

Hamas rogabam, illi negabant alueos.

Eſt etiam alloquin impetus & verborum inordinata fames reuocanda: ne videatur
velut fluctus in lingua iam dudum promptus libenter ab interrogacione elici. Quo-
modo reſpexit Socrates ſitum: qui non conceſſit ſibi ab exercitio bibere ante, quam
cadum aqua ex puteo hauſta impleſſet & effuſiſſet: quo aſſueſcat pars animi rationis
expers loquendi tempus manere. Sunt ergo reſpondendi ad interrogata genera tria,
neceſſarium, humanum, ſuperfluens: verbi gratia: quærenti an Socrates intus ſit, alius
quali inuite & grauate reſponder: Non eſt intus. Quod ſi velit Laconice reſpondere,
30 etiam Eſt intus detrahet, ac ſolam ipſam exprimet negatiuā: vt illi, cum ſcripſiſſet Phi-
lippus, eſſent ne ipſum in urbem accepturi, Non magnis literis in charta ſcriptum re-
miſere. Alius humanius reſpondeat: Non eſt intus, ſed apud menſas. Qui ſi velit in-
ſuper cumulum addere: hoſpites neſcio quos operiens. Effuſus & loquax, ſi certe Co-
lophonium legerit Antimachum: Non eſt, dicit, intus, ſed apud menſas hoſpites expe-
ctans Ionas, quos ei commendauit Alcibiades: qui Mileti eſt, agitq; apud Tiſſapher-
nem regis magni ſatrapam: qui pridem Lacedæmoniis ſuppeticas tulit, nunc in Alci-
biadis gratiam partes fouet Athenienſium. Nam, quia redire Alcibiades auct ab exi-
lio in patriam, Tiſſaphernem eo traducit. Breui octauum librum Thucydidis fuſius
40 explicabit, inuendabitq; hominem: quo vſq; expugnata Mileti, atq; in exilium Alci-
biades iterum fuerit actus. Potiſſimum autem in hoc cogenda garrulitas & quali in-
ueſtigium redigenda interrogatio, atq; vſu ſciſcitantis velut centro & ſpacio circum-
ſcribenda reſponſio. Carneadi enim, cum nondū magnæ authoritatis eſſet, in gymna-
ſio diſſerentem miſſo quopiam gymnafiarchus vocem acutam iuſſit vt remitteret. Fuit
enim vocaliſſimus. Cum ille reſpondiſſet: Da mihi vocis modum: non inepte occur-
rit: Do eum, qui tecum ſermocinatur. Reſpondenti autem modus ſit interrogantis
voluntas. Iam ſicut præcepit Socrates, fugiendos eos cibos, qui non eſurientes ad
veſcendum inuident, & potiones, quæ ad potandum non ſitientes: Perinde ſermones
garrulus, quibus maxime delectatur, & quos plus ſatis vſurpat, devitet oportet atque
his obſiſtat affluentibus. Vt homines militares libenter bella narrant: atq; talem Ho-
merus Neſtorem inducit decora ſua ſubinde ac res geſtas percenſentem. Fere etiam
illis, qui in iudiciis cauſam obtinuerunt, vel apud præſides & reges præter expecta-
tionem accepti fuerunt, hoc ſicut morbus eſt affixum & coherens, identidem vt com-
memorent et exponant: quemadmodum ingreſſi ſint, quemadmodum inſinuarint ſe,
cauſam egerint, diſſeruerint, reſellerint aduerſarios vel accuſatores, celebrati ſint. Eſt
enim multo gaudium hoc vigilia illa comica loquaciſ, excitans crebro ſemetipſam
recentemq; præſtans commemorationibus. Hinc proni in eos ſermones ex qualibet
occafione feruntur. Non tantum enim

Sicuti dolet quid, illic & manus habet:

verum etiam habet in se lætitia vocem, linguamque voluit, incumbere semper mentioni affectans. Ita amatores plerumque versantur in sermonibus, qui recordationem amicorum aliquam refricant: qui quidem etiam si non apud homines, apud res surdas utique loquuntur de eis.

*Perchare lecte, Bacchis te numerat deum,
Beata tu lucerna dearum maxima
illi videris.*

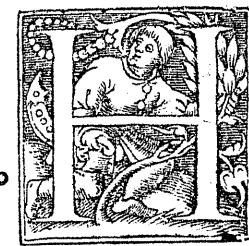
Est ergo vere garrulus ad sermones amussis alba. Sed sane qui propensior in hæc quæ in illa est: ea debet declinare, inhibere, & reducere se quam remotissime ab iis, quæ vehere & producere usquequaque ex voluptate valent. Idem vsu venit iis in loquendo illis de rebus, quarum visu & peritia præcellere se arbitrantur. Talis enim, quia nimium de se sentit & est ambitiosus,

*Partem diei maximam tribuit rei,
Præcellere in qua se putat potissimum:*

in historiis, qui multæ lectionis est: in literatura grammaticus: in recensendis rebus peregrinis, qui multas oras perlustravit & pervagatus est. Quare sunt hæc cauenda. Siquidem inescata ab iis loquacitas pecudis more solita pascua petit. Perhibendus Cyrius, qui concertationes suscipiebat cum æqualibus, non in quibus præcellerat: ceterum in quibus erat quam illi minus exercitatus. Ad hæc, ne pungeret illos, si luminibus eorum officeret, & discens fructum referret, laceſſebat eos. Garrulus contra. Si illatus sermo sit, ex quo arripere aliquid & audire queat, quod eum præterit: hoc reicit & proſligat, nec mercedem illi dare paulisper tacendo valet: sed in rancidos & tritos orationem ceterones per ambages impellit. Ut apud nos quidam, qui forte duo vel tria Ephori volumina legerat, omnes mortales fatigabat, totumque conturbabat conviuium, assidue pugnam Leucetricam & consequentia narrans: unde cognomen traxit Epaminondæ. Ceterum habet hoc quam minimum mali, estque eo loquacitas deflectenda. Quippe in studio quæ redundat, minus faciet loquacitas stomachi. Consuefacienti etiam sunt isti ad commentandum quid atque ad dicendum priuatim. Quippe Stoicus Antipater, quia non valebat neque volebat pedem conferre cum Carneade, qui magno fluctu in Stoicos invehebatur: scribebat autem & referciebat libros suis contra illum confutationibus, Calamobas quasi calamo intonans cognomento est dictus. Garrulum fortasse umbratilis in scribendo pugna & vociferatio abstergens quotidie verborum luxuriam conversantibus cum eo reddiderit tolerabiliorem canum more: qui in lapides & ligna cum iram effuderunt, hominibus minus molesti sunt. Conveniet etiam eis mirifice, si cum melioribus & ætate grauioribus consuetudinē habeant. Verecundia enim illorum authoritatis silentio assuescent. Debet præterea huic copulata & contexta assuetudini esse attentio illa et reputatio: quando quid intendimus loqui, atque in os incurrunt verba: Quod hoc est, quod me vrget & premit, dicitur: Quo pergit lingua? Quid boni obringet mihi, si dixerò hoc, aut quid, si tacuero, incommodi? Neque enim est sicut pondus aliquod grauens deponendus sermo: quando quidem & ubi emissus est, remanet similiter: sed aut sua causa vsu postulante loquuntur homines, aut quo prosint auditoribus, aut ut mutuam benevolentiam concilient, vel ut sale condiunt sermone consuetudinem vel actionem, quæ in manibus est. Quod si neque dicenti est dictum frugiferum, neque necessarium auditoribus, neque oblectamentum & leporem habet, quid refert id expromere? Siquidem incassum & nequicquam non secus in verbis quam factis est. Postremo & præter hæc omnia ad manum habendum & memoria tenendum Simonidis illud: Locutum esse frequenter pœnituisse, tacuisse nunquam: meditationemque omnia vincere multumque pollere. quando etiam singulorum ac tullim homines attendendo sibi & vim adferendo non sine labore & cruciatu comprimunt. Silentium non modo sitim non excitat, verum etiam molestia & dolore vacat.

PLV-

De cupiditate diuitiarum commentarius.

IPPOMACHVS aliptes laudantibus quibusdam hominem procerum longis manibus ut bonum pugilem: Certe, inquit, si corona, quæ suspensa est, detrahenda sit. Idem dicas licet ad eos, qui amœnas villas, ampla ædificia, & magnam vim argenti stupent & in cœlum ferunt: Sane si in auctione licitanda sit felicitas. Atqui multos cernas, qui malunt vel cum infelicitate diuites esse, quàm beati pecunia danda. Sed non est profecto argento tristitiæ vacatio venalis, non magnanimitas, constantia, fidentia, animus rebus suis contentus. Diuitiæ non afferunt diuitiarum contemptum, neque superfluum possessio desiderium superfluum aufert. Quo igitur eximunt opes alio malo, si nec diuitiarum cupiditate? At potu potus appetitio restinguitur, cibo cibi aviditas expeditur. Atque ille, qui ait:

*Dategmen Hippoacti valde frigeo,
Rigoreque horreo.*

Pluribus iniectis grauius fert reicitque. Auaritiam non extinguit argentum vel aurum, neque pluribus inhians fraudulentia, plurium possessione conticescit: sed exprobrari diuitiis tanquam medico insolenti potest:

Medicina morbum hunc ag grauat magis tua

Pane qui indiget, qui domo, velamine modico & parabili pulmento: si ea sit nactus, non impleuit sitim auri, argenti, eboris, smaragdorū, canum, equorum, ad paratu difficilia, rara, præciosa, & inutilia appetentiam necessariorum traducens: quando iis, quæ ad vitam tuendam satis sunt, pauper est nemo: neque pecuniam vllus mortalium, ut farinam emeret vel caseum vel panem vel oleas, scœnebrem accepit. Sed hunc ædes magnificæ ære alieno merferunt, illum finitimum oliuetum, arua alium & vineæ, alium mulæ Galaticæ, equi alium

Qui splendidos currus iugales quatunt:

impulerunt in cautionem, vsuram, & pignorum voraginem. Mox ut illi, qui potant, postquam sitire, aut postquam esurire desiderunt, edunt: simul ea, quæ inuitante sumperunt, siti vel esurie, reiciunt. Ita qui inutilia & supervacanea expetunt, nec necessaria retinent. Atque ea est horum conditio. Illos vero, qui nihil fortunis suis fruuntur, possident autem multa, & pluribus semper indigent, multo magis mireris Aristippi memor. Solebat ille dicere eum, multa qui vorat, multumque esurit, neque expletur vnquam, pergere ad consulendum medicum, qui morbus, & quæ sit affectio, & quemadmodum ea procuraret. Quod si quis, cui quinque sunt lecti, decem quærat: & qui decem mensas possidet, totidem comparet alias: & multis suppeditantibus prædiis & ære, non satietur: verum aliis inhiet, & lucubret, nullaque re expleri queat: hic non arbitratur opus habere se vlllo, qui medeat sibi ostendatque, qua ex causa ita laboret. Atqui inter sitientes eum, qui non bibit, leuatum iri expectes, ubi potauit, siti. Qui vero assidue potat neque desinit sitire, illum non implendum, sed purgandum censemus: præcipimuscque vomitum: non quod infestus à penuria, sed quod humor eum acris vel calidus occupauerit. Pari modo ex iis, qui sunt ad rem quærendam intenti, indigus & inops conuiescet fortasse, ubi lares parauit, vel inuenit thesaurum, vel amici subsidio soluit æs alienum & creditorem dimisit. At plura quam sat est possidenti pluraque sitienti non aurum, non argentum medetur, non equi, oves, boues: sed detrahendum huic, et purgatio ei adhibenda. Neque enim paupertate hic, verum inexhausta auiditate & diuitiarum cupiditate laborat ex iudicio, quod eum obsidet, prauo & stulto. Quo nisi expurges illius animum, perpetuo sicut intestinum obliquum indigebit excrementis & superfluis, id est concupiscet ea, quibus non habeat opus. Quando medicus, qui hominem visit in lectulo decubentem, suspirantem, abhorrentemque à cibo, attigit eum & interrogauit, reperitque à febre liberum: animum, inquit, morbus est, ac discedit. Nos item si hominem conspexerimus lucro affixum, sumptibus ingemiscetem, neque ab vlla turpitudine, modo compendium adferat, vel ab vlla asperitate abstinentem, domos, agros, greges, seruitia cum vestiario tenentem: huius hominis quæ dicemus esse ægritudinem, nisi inopiam animi: Quando

Ff ij

pecunię quidē, vt ait Menāder, vnus munificētia suę amicus detraxerit: illam animi vniuersi nō expleuerint neq; viuī neq; mortuī. Quare ad hos ab Solone dictū est recte.

Nulla homini reperit stabilitum opulentia finem.

Quatenus mētis compotibus naturales diuitiæ sunt limitatæ, & fines vsu necessitatis quasi centro & spacio circūscripti. Sed & hoc peculiare est avaritię. Cupiditas est repugnās, ne expleat, cum aliæ subueniāt. Nemo certe ex epulāz cupiditate bonis epulis tēperat, neq; ex vino sitate vino: vt cōtinent ob pecuniā cupiditatē à pecuniā. Et quod est insana & miseranda egritudo, si quis veste parcat, quod rigeat: vel quia esurit, pane: vel diuitiis, quod cupidus diuitiarum sit: ceterum in Thraconidis est malis:

Etenim est apud me intus, licet mihi, & volo

Hoc, perdirissime vt qui amant, facio haud tamen.

Simul atq; reclusi omnia, obliquauiq; & annumeravi sceneratoribus & negociatoribus, alia cogo & sector. Rixor cum seruis, cū colonis, cum debitoribus. Pro sancte Iupiter, ecquē hominem vidisti miseriorē, ecquem amantē magis misere? Sophocles, an cōsuetudinem habere cum muliere valeret, rogatus: Bona verba quæso, inquit. In libertatem asserui me, qui rabidos & feros dominos senectutis beneficio profugi. Scitū est enim vna cum voluptatibus eiecisse libidines, quas neq; virum dicit Alcæus neq; scēminam effugisse. Id non est in diuitiis cupiditate integrē: sed instar duræ & acerbæ heræ cōparare cōpellit, vt prohibet: cupidinē stimulat, adimit voluptatem. Ac Rhodiorum quidem Stratonicus iussit luxum: qui ædificare dixit eos vt immortales, opsonari vt homines vite fugacis. Auari parāt vt splendidi, fruunt vt fordidī: ac labores quidem ferunt, nō percipiunt voluptates. Demades prandenti aliquando assistens Phocioni, miratūsq; mensam eius austerā & frugalem: Demiror, inquit, te Phocion, qui ita prandere potes, reimp. tractare. Quippe cōcionator ille erat in ventrē suum, ac ciuitatē Atheniensē exiguum ducens gulæ suæ subsidium ex Macedonia frumentabat. Hinc conspicatus iam senē Antipater, sicut sacrificio perpetrato ex hostia nihil ait ei præter linguā & ventrem superesse. Te vero homo infelix non miremur: si, qui adeo viuere il liberaliter, inhumaniter, & maligne sustines, atq; erga amicos restricte & erga reimp. inglorie, perferas tanta mala, neq; somnum capias, redempturas facias, hæreditates captes, summittas te: cum tantum sit ad manum tibi ociose vite cōpendium illiberalitas.

Byzantinum quendā memorant, cum apud deformē vxorē suam adulterum offendisset, dixisse: Qui compedes miser Sapradora sunt dos? Age tu exagitas & taxas homo perverte reges, regum pcuratores, eos qui primos honores & magistratus in ciuitatibus ambiunt. Illis ppter ambitionē, ostentationem, et inanem gloriā necesse est, vt viscerationes dent, largitiones faciant, affectent, dona mitant, exercitus alant, gladiati res emant. Tu vero tam multa negocia sustines, agitas te & tumultuaris, ac cochlear vt tam agis ob sordes, omnēq; acerbitates toleras, neq; deliciis indulges vllis sicut balnearioris alinus: qui licet ligna & farnēta apportet semper, fumo tamē & cinere est opletus, balnei vero, teporis, & nitoris exors. Hæc alinina huic & foeminina dico diuitiarum cupiditati. Altera est fera, delatrix, hæreditates sectas, circumventrix, curiosa, sollicita: enumerās amicos, quot etiā num sint superstitēs: neq; frui vsquā tamen iis, quæ vndiq; obvenierunt. Quomodo igit vīperas, & cantharidas, & phalangia auersamur & odimus plusq; vīros & leones: quod noceāt et perimāt homines, nec vllum tamen ex iis capiāt, quos interficiūt, fructum: ita odio digni sunt illi maiore, q per sordes & illiberalitatē sunt prauī, q qui per ingluuiē. Spoliant. n. alios iis, quibus vt ipsi neq; possunt neq; iis natura cōcedit. Itaq; inducias dant illi, quādo affluunt copiis, & est vn de sumptus faciant: vt Demosthenes dixit eis, q improbitatē deposuisse existimabant Demadē: Nunc enim, inqt, cernitis sicut leones saturum. Ceterum illis, qui actiones suas in rep. ad nullā hilaritatem vel ad nullā vtilitatem dirigunt, nullæ à pecuniā siti ferriæ, nullæ sunt vacationes: quod semper inanes omniumq; ieiuni sint. At hercle dices, liberis hi & heredibus seruāt & recōdunt. Atqui his, quādiu spirant nihil impertunt: sed participē fieri nō licet aurī, sicut murium, qui arenā auream in metallis vorāt, nisi illis mortuis & dissectis. Liberis autē & heredibus quorsum volunt magnā pecuniā & multas opes relinquere: Nempe quo hi quoq; eas aliis seruent, atq; illi liberis: quomodo canales figlini, nihil in se recipiunt, sed transmittunt ex se quisq; ad alium: dum alie nus quispiam vel calumniator vel tyrannus exciso vel fracto illo, qui opibus incubabat, alio auerterit eas & derinauerit: vel, vt aiunt, vnus, qui ex familia extiterit teterrimus,

mus, omnium census profligauerit. Siquidem non tantum, vt est apud Euripidem,

Lasciuunt omnes seruorum liberi,

verum etiā fordidos: vt per caullum dixit Diogenes, cuius Megarēsis esse arietem q filium præstare. Etenim quibus præceptis erudire vident, his perdūt eos & pervertūt insuper: dum hos sua avaritia & fordibus imbuunt, & quali hæreditatis arcē in animis extruunt hæredū. Nempe hæc sunt eorū monita & præcepta. Serui lucro, cōparce: & tantū aestima te ipsum, quantum possederis. Id vero nō est instituere, sed contrahere & cōsuere marsupium: vt cōtinere & seruare, qd iniectum est, queat. Et quidē marsupium immisso argento reddit fordidum & putidum. At avarorū liberi, anteq; recipiant diuitias, diuitiis cupiditate ab ipsis genitoribus implentur. Et sane persolunt mercedē iis doctriinæ meritā: dum nō diligunt eos, qd multa ab his sint capturi: sed perosi sunt, qd nondū capiant. Cum enim aliud q opes suspicere nihil didicerint, neq; vitare vlla alia metiant quā pecuniæ possessione: vinculum suæ ducunt vitæ illoz, reputantq; ipsis detrahare tempus id, quod illis adiicit. Quapropter parentibus etiā num superstitibus clanculum eis vt cunq; suffuratur voluptatem, fruunturq; ea, dum velut de alie no amicis impertiunt, insumuntq; in libidines, quod inuiti aliquid discant. Vt vero illis fato functis claues & sigilla ceperunt: protinus aliam vitæ faciē induunt, personāq; grauem, austerā, inaffabilem. Nulla iam mentio ludī colophonis, nō pile, nō trachelismi: nō Academia, non Lycæum: sed quæstio de seruis, tabularū tractatio, cum dispensatoribus vel nominibus rationes, occupatio, sollicitudo tollens prandium ac cogens nocte in balneum. Exercitia aut, quibus à prima ætate assueuerunt, Dircesq; vnda præterfluxit. Quod si quis dicat, Non audis tu, respōdebimus, Aristoteles quid dicat, esse aliquos, q non vtant: esse alios, qui abutant: quorum deceat neutrum. Ceterum hos offendit res familiaris & maculat, illis nō proficit neq; ornamento est. Age iam expendamus primum: vsus hic, cuius gratia magnific opulentia, qui sit: earum ne res, que ad tuendum hominē satis sunt: Nihilō plus habent pecuniosi illis, qui possident mediocria: sed sunt diuitiæ, vt Theophrastus ait, vere fastidiente nec suspiciēda: si Atheniensium Callias ditissimus, Ismeniasq; locupletissimus Thebanorū iisdem, quibus Socrates & Epaminondas, vtēbant. Nam vt Agathon tibiām ex conuiuio ad foeminas rele gavit, satis esse estimās conuiuiaz colloquia: ita lectos amouerēt purpureos, mensasq; preciosas, atq; exquisita omnia: opulentos si cernerent iisdē atq; pauperes vtētes, non

Te sine torre vrit, citiusq; senescere cogit.

tanq; rugas præmaturas & canos inducens animo angores ex avaritia & negotiis: per quæ tabescit animi alacritas, generositas, & benignitas. Quid ergo, dicas: Vidēsne nō nullos vtentes pecunia largiter: Non audis tu, respōdebimus, Aristoteles quid dicat, esse aliquos, q non vtant: esse alios, qui abutant: quorum deceat neutrum. Ceterum hos offendit res familiaris & maculat, illis nō proficit neq; ornamento est. Age iam expendamus primum: vsus hic, cuius gratia magnific opulentia, qui sit: earum ne res, que ad tuendum hominē satis sunt: Nihilō plus habent pecuniosi illis, qui possident mediocria: sed sunt diuitiæ, vt Theophrastus ait, vere fastidiente nec suspiciēda: si Atheniensium Callias ditissimus, Ismeniasq; locupletissimus Thebanorū iisdem, quibus Socrates & Epaminondas, vtēbant. Nam vt Agathon tibiām ex conuiuio ad foeminas rele gavit, satis esse estimās conuiuiaz colloquia: ita lectos amouerēt purpureos, mensasq; preciosas, atq; exquisita omnia: opulentos si cernerent iisdē atq; pauperes vtētes, non

Dura gubernaculi mox subdas roborā fumo,

Nec percant magni mulamq; boum, labores.

sed aurificum, tornatorum, vnguetariorum, si honesta facta sit & frugalis rerum repul sio sterilius. Si vero ea, quæ ad vitam tolerādam abunde sunt, in promiscuo diuitibus & non diuitibus iacent: venditant aut se supervacaneis diuitiis: & Thessalum Scopam laudas, à quo cum quiddam ex instrumēto domestico postulatum esset tam superfluum quam inutile: Nos vero, inquit, hisce felices & beati sumus superfluis, sed non illis necessariis: vide ne ludum & tempestiuum conuiuium celebrare præ vita videre. Patriū Bacchanalium solenne quondam populariter & hilariter celebrabatur: amphora vini & malleolus. Inde hircum quispiam trahebat. Alius sequebatur, qui caricaz cophinū ferebat: postremo Priapus. Hæc despiciunt nunc atq; exoleuere: quādo vasa aurea trāferuntur & vestes magnificæ, rhede agunt, & traducuntur personæ. Itā necessaria diuitiarum cōmoditas in vtili obruta est redundātia. Ceterum plerisq; nostrū illud Telemachī vsu venit. Ille vt erat imprudēs, imo ineptus, Nestoris domū cū vidisset lectis, mensis, vestibus, stragulis, suauī vino instructā: non gratulatus est rerū necessariarū vel etiā vtiliū cōpoti. Sed cum apud Menelaū ebur, aurz, electrū spectasset: obstupefactus ait:

Taliter aula Iouis nitet intus cuncta regentis.

Quæ copia est rerum? cepit stupor aspicientem.

Socrates dixisset vel etiam Diogenes:

Quæ copia est vana stultitia & miseria? risus capit aspicientem.

Quid ais inepte, cum vxori detrahere purpurā & mundum debeas, vt luxui & rerum exoticarū estui salutem dicat: tu cōtra ades in theatri vel scenæ modū ingressuris man gonizas. Tali insignita est felicitate opulentiā: quæ spectatorū et testium aut prius sit nulla. Alia res est continentē esse, in studiū sapientiæ incumbere, recte de diis immortalibus sentire, etiā si omnes lateat mortales. Hęc peculiare iubar habet et fulgorē in animo grandē, gaudiūmq; parit ei assiduū, si suum amplectatur bonum: siue cōspiciat quis, siue deos hominesq; fallat omnes. Eiuscemodī res est virtus, veritas, disciplinarū decus geometricarū & astrologicarū: cui copiarum phaleras has, torques, & ostētacula puellarū qui possis opponere: cum nemine vidente vel aspiciēte vere cōcæ & caliginosæ sint diuitiæ. Quippe solus si diues cum vxore & familiaribus cōcnet: neq; cōuualibus faceffit negociū mensis, neq; poculis aureis: sed cōmunibus vti. Vxor sine auro, sine purpura, & modice assidet culta. Quādo vero epulū, id est pompa & spectaculum adornatū est, ac fabula inducitur opulentiæ: tunc ē nauibus effert lebetēsq; tripodēsq; ordine disponuntur lucernę. Calices mutant, pincernas interpolant, variant omnia, mouent omnia, aurum, argentum, gemmis distinctum. Breui hoc agunt, opulētos vt se profiteantur. Continentia vero, etiā si cōcnet solus, & læta mensa ei abest.

Non esse fœnerandum.

N legibus Plato non licere sancit aquā alienam haurire vicinis, nisi ad argillam vsq; cauato solo infœcundū latice prædium repererint. Siqui dem argilla, quæ natura est pinguis & astricta, continet quem accepit nec percolat humorē. Debent autē participes alieni fieri illi, qui parare non valent proprium. Penuriæ namq; subuenit lex. Itaq; latā de pecuniis ostensum est legem esse: ne prius nomina faciāt, neq; fontes petāt alienos, quā subsidiis rei familiaris suæ excussis collegerint quasi ex stillis id quod eorum vsus & necessitas requirit. Nūc ex deliciis, mollitia, & luxu nō vtunt iis, quę ipsis suppeditant: sed accipiunt cum nō egeant graui fœnore ab aliis. Cuius indicium est, quod inopibus nō credant, sed iis, qui comparare copiam sibi volunt. Hinc qui fœnebrē sumit pecuniā, testem adhibet atq; expromissorem, id agens, vt rem credat habere: cum oporteret eos, qui rem habent, nō conflare æs alienum. Quid obseruas argentariū vel negociatorē? A tua ipsius fœnerare mensa. Pocula habes, catinos argenteos et patinas: hęc pignora necessitudini. Mensam amœna Aulis vel Tenedos argenteorū vasculorū loco siglinis instruet: quæ illis sunt mundiora: non olent graui & tristem vsuram, quæ instar rubiginis luxuriā quotidie fœdet. Non refricabunt Calendas tibi: qui dies cū sit præ aliis festus, nefastum faciunt eum & atrum fœneratores. Qui enim ne distrahant, res suas pignori opponunt, hos ne ipse quidē quæstus preses seruet Mercurius. Erubescunt præcium accipere, nec rerum suarū pensitare vsurā erubescunt. Et quidē Pericles ille Mineruæ mundū quadraginta talentū auri obrizī exemptilem fecit: vt eo, inquit, mutuo ad bellū vsus accepto non minus post restituamus. Sic nos quoq; in angustiis nostris velut in obsidione ne accipiamus præsidium creditoris hostis, ne res nostras mancipio dari aspiciamus: sed mēsa minus vtilia detrahamus, cubili etiā, & vehiculis, & diætā, atq; ita libertatē nostram tueamur, quasi rebus nostris secundis redituri. Romana matrona, vt Apollini Delphico pars prædæ decima solueretur, ornamenta sua contulerunt: vnde crater aureus factus, qui Delphos missus est. Fœminæ Carthagenenses totonderunt capita, capillosq; suos intendēdis machinis & organis pro patria præbuerunt. Nos dum frugalitatis nos pudet, mancipamus nos ipsi pignoribus et cautionibus: cum oporteret nos intra vtilitatis nos modum cogere & contrahere, atq; ex sterilibus et supervacaneis contulis vel proscriptis templum libertatis nobis ipsis, liberis, & coniugibus excitare. Diana Ephesia debitores, qui ad templū suū perfugerūt, inuolatos præstat & securos a creditoribus. Frugalitatis vero asylum sanctum vbiq; temperantibus patet, amplū que magni ocij campum, qui exhilaret, nec maculet famam, præbet. Nam vt sacerdos Apollinis bello Medico muros ligneos Atheniensibus a deo respōdit dari: quapropter relicta illi Attica terra, relicta patria, possessionibus et penatibus retinendę libertatis causa in naues confugerunt: eodem modo tribuit deus nobis, si viuere in libertate velimus, ligneā mensam, patinā siglinam, asperam vestim.

*Si phaleratus equus desit tibi, nil moneare,
Et curvus velox auro decoratus & ostro.*

quæ

quæ vsuræ pernices occupāt & antevertunt: verū ascino vttere vulgari et caballo quopiam, atq; ita fuge hostem & tyrannum fœneratorē: qui non ignem & aquā, sicut Medus, poscit: sed libertatē tentat, multam ascribit. Nisi dissoluas, importune instat: si oferas, non accipit: si venundes, vililicita precio: si non vendas, cōpellit: si ius dicas, appellat: si iuraueris, pro potestate iubet: si ad fores eius accesseris, excludit: si domi te cōtineas, non discedit a foribus tuis continentēq; eas pulsat. Quid enim Atheniensibus profuit Solon, qui eos nexu liberauit: cum seruiant omnibus creditoribus: imo ne his quidem (Quippe hoc ferendū esset) sed seruis flagitiosis, barbaris, immanibus: sicut q; Plato ait apud inferos crudeles pœnarum exactores & tortores instare impiis. Siquidem hi forum faciunt impiorum sedem miseris debitoribus, vulturūmq; more in intima viscera penetrantes adedunt eos & rodunt. Non nullos Tantalū exēplo arcent assistentes, ne sua gustent, quando vindemiant & fructus colligunt. Vt Darius Athenas misit Datin & Artaphernem: qui manibus catenas et vincula ferebant: quibus minitabantur captiuis. Haud aliter hi chirographorū & cautionum tanq; compedum plena in Græciam deportantes vasa ad ciuitates proficiscunt & percurrunt, seruntq; semen non, vt Triptolemus, vrbānū: sed nominū radices amaras & vsuris mergētes, quę evel livaleant ægre, plantāt. Hæ circumcirca depalcentes, fruticantēsq; intorquēt & suffocant vrbes. Lepores ferunt parere simul & lactare et superfoetare. Mastigiarū et barbarorum horū credita prius q; concipiant, pariūt. Quoniā simul atq; dant, repetūt: simul atq; ponūt, tollunt: ac fœnori dant, qd capiūt ex fœnori dato. Referē apud Messenios:

Porta est pro porta, tamen est quoq; & altera porta.

De fœneratoribus item dici poterit:

Vsura est pro vsura, vsura quoq; altera restat.

Et physicos scilicet derident, quod dicant hi, ex nihilo nihil gigni. Apud hos ex eo, qd neq; est, neq; existit, editur vsura: ac publicani munus, qui vectigalia exigunt, infame habent, quod est lege permissum: ipsi interim contra ius, dum fœnerantur, publicanos agunt. Vel potius, vt vere dicam, in fœnerando debitores defraudant. Qui enim accipisse scribit, cum minus acceperit, in eo defraudatur. Mentiri Persæ secundum delictū ducunt, Primum æs alienum conflare: quod mentiri quoq; solēt debitores crebro. Ceterum plus mentium fœneratores, et mala fide agunt: qui in diurnis suis scribant, huic tantum se expensum ferre, cum numerent minus. Quod mendaciū ex lucri auiditate non ex necessitate oritur: non ex inopia, sed ex profunda rapacitate: cuius est ieiunus ipsis & sterilis finis, perniciosus lesis. Neq; enim arua, quę extorquent debitoribus, colunt: neq; in ædibus illorum, quibus exigunt eos, cōmorantur: neq; mensas apponūt, neq; vestibus eorū vtuntur: verum vt primus perit, alterū venantur inescantes. Quippe depalcentur ignis modo feritas horū, gliscens peste & cōtagione, fortunūq; eversoꝝ alium ex alio exhauriens. Hanc qui excitat & alit in multorū perniciem fœnerator, nihil est beator: nisi quod calēdarium in manus sumat legatq; q; multos subhastauerit & ciuitate pepulerit, vnde coactum & accumulātū, vbi collocatum sit argentū. Neq; hęc cōmemorare existimate me, quasi fœneratoribus bellum indixerim. Siquidē nunquam boues meos vel equos abduxerūt: verum vt ostendam illis, qui tam propte contrahunt debitum, quā hæc probrosa res atq; illiberalis sit: atq; extremæ dementiae molitūq; esse fœnerari. Habes: ne fœnereris, quia nō vrgeris inopia: Non habes: ne fœnereris. Neq; enim dissolues, atq; ita vtrūq; seorsum expendamus. Cato senior cui dā improbo: Heus tu, quid senectutem, inquit, multis alioquin obnoxiam malis oneras in super improbitatis nota. Nec tu quoq; multis infestam malis paupertatē obrue, quas fœnebris pecunia et æs alienum secum trahit, difficultatibus: neq; paupertatē, qua sola præcellit opulentię, eripe animi tranquillitatem. Ridiculum enim fuerit, quod pro uerbio dicitur: Capram portare non valeo, imponite mihi bouem. Paupertatem qui ferre nequeas, fœneratore te ipse oneras fasce vel locupletibus pōderoso. Quæ igitur ratione tolerabo me? Hoccine rogas? Sunt tibi manus, sunt pedes, est vox, homo es: cui est hoc insitum, vt diligat et diligatur: vt beneficus sit, et beneficium accipiat. Ludum aperi, age pædagogum, age sanitorem, nauiga, renauiga. Horum fœdus vel tristius nihil est, quam audire: Solue. Rutilius ille Romæ cōpellans Musonium: Iupiter seruator, inquit, Musoni, quem tu sectaris & amularis, pecuniā fœnebrem non sumit. Cui Musonius arridens: Nec fœnebrem, inquit, dat. Rutilius enim, qui fœnus ipse exercebat, exprobrauit ei, quod æs alienum contraheret. Quam est Stoica hæc infania?

Ff iij

Nam quorsum attinet, ut louem Seruatorē ē cœlo detrahas: cum statim cōmonere liceat ante oculos positorū. Non fœnerant hīrūdines, nō formicæ: quibus natura non manus, nō sermō, non artem tribuit. Homines autē ex profuso ingenio ob solertiam nō necessario alunt equos, canes, perdices, lepores, graculos. Cur igitur de teipso conquereris, quasi graculo indocilior, perdice magis mutus, cane ignauior: nullū ut in homine præsidium positum habeas, fouendo, oblectando, stipando, protegendo. Vidē telus quantā copiam suppeditet, quatā equor? At qui Micylum aspexit, inquit *Crates, la

* Alij, Socrates: nam carminantē, & vxorem vna carminantē, communiq; pugna famem, ppullantes. Cleanthem rex Antigonus, cum eum longo intervallo vidisset Athenis, rogauit: Mo-

lis adhuc Cleanthe? Molo, inquit, rex, quod facio, quo victum quærā solum, nec defis-

10 stam philosophari. O ingētes huius viri spiritus: qui ex pistrino & macra manu pistoria & molendinaria de diis, luna, sideribus, & sole scripsit. Nobis hæc seruilia munera vident. Ergo ut liberi simus, are alieno facto hominibus seruilibus adulamur, affecta

mur eos, ad cœnā vocamus, munera damus, vectigales eis sumus, nō inopiæ causa (Nemo enim fœnerat pauperi) sed propter luxum. Nam si in necessariis ad vitā acquiesce-

remus, non esset fœneratorum natio, ut nō est centaurorum neq; Gorgonum. Cæterū

inverunt fœneratores non aliter q̄ aurifices, vascularios, vnguentarios, & pigmentarios delicia. Neq; n. ob panis vel vini precium vsurā debemus: sed ob villarū, mācipio-

rum, mulorū, triclīniorum, & mensarū: sed dū munera ciuitatibus effuse damus in mun-

20 nificentis sterilibus & ingratis ambitiosi. Semel qui est impeditus, manet perpetuo debitor, vectorēq; alium ex alio frenati equi more mutat. Nō patet eis ad pascua & prata refugium, sed vagantur, ut Empedoclis illi ab diis exacti & cœlo delapsi dæmones:

*illos aetherum robur compellit in aquor,
In tellurem aquor, rapidos hinc euomit illa
In solis radios, hic obuiat aetheris orbi.*

Alius ex alio excipit fœnerator vel negociator, Corinthus, mox Patrensis, post Atheniensis: dum ab omnibus arrosus in vsuras dissoluatur & friet. Nam sicut resurgat oportet is, qui in lutum cecidit, aut maneat in eo. Quippe q̄ versat & volutat in eo se, humidum corpus & madens limo involuit copiosiore: sic dum in transcribendis & mutandis nominibus vsurā faciunt & grauioribus vsuris se intricant, semper evadunt pōdero-

30 siores, nec differunt a cholericis: qui cum nō admittant curationem, & q̄ est præscriptum, reiciunt, assidue plus bilis coaceruat. Etenim nolunt hi purgari: sed dum perpetuo singulis temporū articulis cū dolore & stimulis vsurā penitent: affluente mox alia & vrgente iterum naufragant & grauedine torquent: cum oporteret dimisso fœneratore puros se ac liberos reddere. Nam mihi hic cum lautioribus res est et delicatioribus, qui aiunt: Ergo seruis, penatibus, & tecto carebo? Quasi ad medicū dicat valetudinarius, qui hydropisii laborat & turgescit: Ergo ne macer siam & exuccus? Quid ni, ut integra valetudine sis? Tu item careas seruis, ne seruus sis, & possessionibus, ne te possideat alius. Audi vulturum dictum. Vomentī alteri, qui dixit viscera se sua reicere, aff-

40 stens alter: Bono animo es, inquit. Nō viscera tua reiciis, sed cadaveris, quod modo la nauimus. Nec prædium suum quisquā debitor vel propriā vendit domū, sed creditoris, cui ea mancipauit lege. At ex patris hæreditate, inquit, hoc mihi venit prædium. Nempe libertatem quoq; ingenuitatemq; dedit pater, quas facere te decet pluris. Pedem item & manum genitor creauit tuus: verum ubi emarcuerunt, mercedem dat præ-

*Vestimenta illi iniiciens fragrantia, corpus
Immortale:*

quæ redolebant, illius amicitia dona & pignora. Sed cum fracta nauis demersus ægre caput ex vndis attollere ob vestem madidam et grauem valeret, exiit ea proiecitq; ac fascia pectus nudum subcinxit, enauitq; in terram. Qui ut conspectus fuit, ac periculo

50 exemptus: neq; vestem neq; victum desiderauit. Quid autem, iactantur ne tempestate debitores, quando instat post intervallum fœnerator, qui dicat: Solue.

*Sic fatus nubes cogit, simul æquora miscet,
Vnā Eurūsq; Notusq; ruunt Zephyriq; furentes,*

mergentibus vsuras vsuris. Ille dum obruit fluctibus, opprimentibus adhærescit, nec enatare vel effugere potest, sed p̄fundo mergit peritq; cum amicis sp̄sioribus. Thebanus Crates, qui a nullo appellabatur creditore, neq; obaratus erat: sed ipsis rei familiaris

procura-

procuratoribus, curis, & negociis sollicitabatur: patrimonio suo octo talentorū relicto obsoletū pallium & perā sumpsit, refugitq; ad philosophiā & paupertatē. Anaxagoras agros suos desolatos reliquit. Sed quid hos cōmemorem: cū poeta Philoxenus deducta in Sicilia colonia forte accepisset facultatēq; ad vitā tuendā domum opulētā: luxui autē & voluptati incolas deditos & abhorrentes a Musis videret: Non mediūfidius, inquit, hæc bona me perdent, sed ea ego: relictaq; aliis sorte sua nauigauit ex Sicilia. Hi vero sustinent & ferunt in ere alieno esse, flagitari a se, vectigales esse, seruire argēto emungi, ac Phinei modo harpyias pennatas alere. Fœneratores autē auferunt & rapiunt escam nondum maturā, sed ante messem emunt frumentum, & ante vindemiam vinum & oleum mundinantur: Liceor, inquit, tantū referensq; in tabulas precij partem perfoluit. Interim pendet adhuc vua, & vitū Arcturum manens adhæret.

PLUTARCHI

De esu carniū oratio prior.

20 **M**IMVERO quæris tu, quamobrem temperarint Pythagorei carni- bus? At ego demiror, quo motu, q̄ animo, qua deniq; ratione os pri- mus homo carne animatis cruori admouerit, labiisq; attigerit occise vel mortue animatis carnes, exanimatorumq; corporum & idolorum posuerit epulas, opsonia, & escam: atq; adeo quæ modo mugie- bant, sonabant, mouebant, & cernebant, mēbra. Qui ferre oculus po- tuerit sanguinē eorū, dum iugulabantur, dum coria detrahebantur, dum discerpantur. Qui tolerauerit olfactus nidore. Qui gustatus non averfatus sit in- quinamentum vlcera trāctans aliena, vulnerumq; lethaliū hauriēs succum & tabū.

*Tergora serpebant, carnes assæ pariterq;
Crude mugitu pecudes diro referebant.*

Id signētum est & fabula. At cœna est reuera mōstrosa esurire quem id, q̄ adhuc mu- giat: præscribereq; ex quibus spiratibus adhuc & vocē edētibus dapes parādē, digere

reç cōdimenta certa, & quæ assanda, & quæ apponenda fercula. Hic quærēdus erat, a

30 q̄ hæc primum inuenta, nō a quo sero relecta. An vero illis, q̄ carnes vorare principes cœperunt, causam dicas fuisse penuriā? Neq; em, q̄d in libidinibus agerēt enormibus, neq; q̄d affluentia necessariorū insolescerent, atq; in voluptates essent delapsi a natura alienas et p̄digiosas, huc reciderunt. Imo dicāt hoc tempore ab inferis reuocati. O bea- tos vos & diis charos, q̄ nunc viuitis. In q̄d seculum incidistis ad hauriendā & capiendā sortem bonorū affluentem? Quā multa tellus vobis fundit, q̄ multa largit vīde- mia: Quātas opes edunt arua, quot delicias arbores: quas carpere licet vobis, ac luxui indulgere nō pollutor? Nos vero tristissima & efferatissima vitæ & temporis etas exce- pit, atq; in magnas et duras cōiecta a prima genitura mundi fuimus angustias. Tunc e- tiam cœlū involuebat aer. Sidera turbido humore ac vago igni fluctuationibusq; im-

40 plicata erāt ventorū. Nondū sol certo fixus loco motū ferebat recto & stabili, ut auro- ram vel occasum discriminareret, neq; reducebat flectens iter anni tempestates feraces bacca- rē rosacea coronis. Tellus luxuriabat vagis fluminū ostiis, magnāq; eius pars deformata efferatāq; erat paludibus, altis voraginibus, saltib; sterilibus, & syluis. Nul- lus vrbano- rē fructuū proventus, nullum artis organū nec sapiētia machinamentū. Fa- mes laxamentum nō dabat, neq; tempestates anniverfarias semētis tunc operiebatur. Num mirū, si ad animantū tunc nos carnes inuita natura convertimus: cum lutū man- deretur, cortex ligni in cibo esset: ac præclare agi putaret secū, q̄ vel gramē germinās, vel radicem aliquā reperisset phlei? Glandē vero quādo gustarunt & manducauerūt, ex voluptate saltauerunt circum quercū & fagum, & munificē, matrem, almā illam ap-

50 pellauerunt: quem diem festū illud seculū cognoscebat, cætera erāt æstu & asperitate omnia plena. Vos vero, quibus tāta laxitas est necessariorū, quānā rabies aut furor ad carnificinā impellit? Quid falso causamini non esse vobis tellurē alendis? Quid numē violatis legiferæ Cereris? Quid mitem et blādum Liberū patrem, quasi parum beni- gne vobis præbeat, traducitis? Ecquid vos placidas: frugum pudet, q̄ cruore eos et cę de p̄fanatis: Atqui dracones vocatis immanes, pardalēq; et leones, dū ipsi carnificinā exercitis nihilo illis placidiores. Quippe illi ex cęde pastū, vos lautitias petitis. Nō ve- scimur certe leonib; & lupis, q̄ nos de illis vlcisamur. Cæter; hæc q̄dē non attingim;

interim innocua, mansueta, & ad pungendū vel mordendū inermia capimus & ma-
 ctamus: quæ speciei hercle gratia & oblectamēti protulisse natura videt: perinde atq;
 si Nilum quis superfusum cernat ac complentē Aegyptum opimo & fecundo latice:
 nec vim eius vegetā fecunditatemq; miret vtilissimarum ad vitam frugū. Sed sicubi
 viderit innatantem crocodilū vel aspidem delabentem vel muscas feras bestias et infe-
 stas: has dicat in causa esse, cur querantur & ad ista patranda cōpellantur: Aut sane qui
 terrā hanc & arua spectet domesticis differtā frugibus & spicis onustā, inde cernat for-
 te inter segetem hanc & spicas lolium & orobanchen: mox relicta illorū vfura & frui-
 tione de his expostulet. Item qui oratoris videt orationē in causa aliqua & defensio-
 ne elaboratā & vibrantem ad propulsandū periculum, aut certe ad arguenda facinora
 & in crimen vocanda: fluentem autē & procurrentem non ieiune & tenuiter, sed simul
 cum affectibus multis, imo multiplicibus in animos pariter multos, varios, & discre-
 pantēs auditorū vel iudicū, qui versandi & flecendi sunt, aut vero permulcēdi, placan-
 di, & cōprimēdi: mox transmittat considerare atq; expendere caput & statum causę:
 sed tantum excerptat non satis recte prolatas aliquas dictiones, quæ orationis cursus
 impetu æstus secū rapuit, simul influentia & effusa cum reliquis concionatoris verbis
 videat. Cæterum nihil nos reflectit, non coloris læta facies, non cōcinnæ gratia vocis,
 non animi solertia, non in victu mundicies, non acuminis miserorū præstantia: sed mo-
 dicæ carnis causa eripimus eis animā, solem, lucem, vitæ à natura definitū spacium. Ita
 ne, quas mittunt tremulas voces, inconditas ducimus, nō deprecationes, non obscra-
 tiones & causationes cuiusq; allegantis. Non deprecor necessitatē tuam, sed luxū. Vt
 vescaris, interfice: sed vt lautius vescaris, nolī me interimere. O immanitatem. Horren-
 dum est vel videre appositā mensam hominum diuitiis circumfluentiū, coquos adhi-
 bentium: qui popinas ex mortuorū dapibus instruunt: horrendius autē, quæ tollunt, vi-
 dere. Plura enim super sunt, q̄ quæ sunt consumpta. Ergo ne perierunt hæc nequicq;
 iam alij parcentes appositis non sinunt præcidi & dissecari deprecates carnes, cum ta-
 men viuētibz non pepercerint. At accepimus allegare illos ducem se naturā sequi.
 Atqui alienum à natura homini esse carnes vorare, primū ex officio liquet corporis.
 Nulli enim assimile est corpus humanū natura carniū ororū. Non sunt ei labra adūca,
 non cuspidati vngues, non dentes asperi, non firmus venter, non feruidus spiritus, qui
 convertere et conficere carnis pondus valeat: sed à primo natura eius dentium mollitię,
 oris angustia, lingua delicata, & spiritu ad peragendū cibum languido abdicat carnis
 cibum. Sin natū te ad huiusmodi escam esse contendis: quo vesci libet, id ipse macato
 per temetipsum nō adhibito gladio vel baculo vel securi: verum quomodo lupi, vrsi,
 & leones, quibus pascunt, ea necant ipsi, interfice morsu bouē, vel ore suem, vel agnū
 & leporem lanā. Rape ac vescere adhuc spirās, vt illa. Quod si manes, dum expirauit,
 quod gulę destinasti: & deterret anima presens te, ne fruaris carne, quid contra naturā
 veras exanimes: Atq; adeo ne exanimi quidem vescat vllus & extincto, ita vt est: verū
 elixāt, assant, versant igne & medicamentis, interpolantes & vertentes et circumagen-
 tes condimentis infinitis animantē occisam: quo delusus admittat gustus id, à quo ab-
 horret. Ac sane lepidum est illud Laconis: qui emptū in stabulo pisciculū dedit, vt pa-
 raret, stabulario. Cui caseum, acetum, & oleū postulant: Equidē si hæc, inquit, haberē,
 piscem non essem mercatus. Nos vero vsq; adeo in lanienis deliciis agimus, vt carnē
 nominemus pulmentū, mox pulmēta ad carnem quæramus, addamūsq; oleum, vinū,
 mel, garum, acetū, ac condimentis Syriacis & Arabicis quasi reuera funus cadaveris
 procuramus. Etenim ita resoluta, macerata, & quodāmodo putrefacta ægre valet ven-
 ter conficere: quæ etiā quando confecit, mire corpus grauāt ac morbificas excitāt cru-
 ditates. Sustinuit vorare Diogenes crudum Polypum, vt ad concoquendū ignis subli-
 dium summoueret. Circumsistentibus sacerdotibus & magna corona populi cum in-
 iecisset capitū pallium, admouens ori carnē: Vestra causa, inquit, discrimini me obicicio
 & periculo oppono. Præclarū pro sancte Iupiter periculū. Nempe non vt pro The-
 banorum libertate, quomodo Pelopidas, vel quomodo Hermodius & Aristogiton
 pro Atheniensium, obtulit in discrimen pro aliis vitā philosophus: qui cū polypode cru-
 do, vt vitam humanā efferaret, colluctabat. Itaq; carnis vsus non solum alienus est cor-
 poribus, sed & animos gula & popinatione crassescere facit. Siquidē vinum & carnis
 ingurgitatio corpus validū & robustum reddunt, animū debilitant. Ac ne in athletas
 incurrā, domesticis vtat exemplis. Nos Bœotos Attici pingues, infulsos, & stupidos
 popina-

popinationis gratia vocabāt. Nimirū isti sunt sues. Et Menander. Qui buccas habent.
 Item Pindarus. Buccæ inde splendor. At animus siccus ex Heracliti sententia sapien-
 tissimus videtur. Quippe dolia inania pulsata resonāt, plena non respondent pulsanti-
 bus. Lebetes subtiles clangorē vndiq; reddunt, quo ad obsepas eas manu, vagante
 plaga. Oculis nimio humore redundans hebetat, nec munus suū implere valet. Solē
 cœlo humente & crassis terræ respirationibus obducto non liquidū, non splendidū,
 sed mersum caligine et instabiles radios cernimus reddentē. Perinde corpore turbido
 & ex ganea cibis degrauato nature suæ non convenientibus splendor animi lumēq;
 præstringat & obnubilat necesse est, valeturq; & rapiat ad tenues & spinosos rerum
 fines: quod fulgore et vigore careat. Præterea assuetudo ad humanitatē q̄ est insignis?
 Quis enim violare hominē in animū induxerit, qui in malis alienis & peregrinis tā se-
 gerat leniter & humane. Subiecti nudius tertius inter differendū Xenocratis dictum,
 atq; Athenienses ei, qui viuo arietis tergus detraxerat, multā dixisse. Non est autē meo
 iudicio tetrior, qui viuū torquet, eo qui vitam extorquet & occidit. Cæterz magis scilicet
 rebz mouemur inuilitatis q̄ à natura abhorrentibus. Atq; hæc quidē tunc pinguius
 disputauit. At arduū illud & arcanū atq; incredibile ignauis hominibus, vt ait Plato, &
 caduca cogitatibus caput dogmatis vereor hic sicut nauē in tempestate nauicularius
 mouere, vel machinā in teatro, dū scena traducit, attollere poeta. Non ab re fortassis
 fuerit tamen Empedoclis verba præcludere & præcinere: quibus obscure significat anti-
 mas hic ideo, quo carnificinę voratę carnis, & pastus ex mutuis cędibus pœnas exol-
 uant, mortalibus corporibus esse illigata. Quanc̄ hæc videat doctrina esse vetustior.
 Nam fabulis, quæ prodita sunt de Liberi disceptis mēbris, de Titanū carniū ororū ad-
 missis in eū facinoribus, horūq; supplicis e cœlo ictorū: ea alteros natales repræsen-
 tant. Siquidē animi nostri partē rationis expertē, turbulentā, violentā, non diuinā, sed
 dæmonicā antiqui appellauerunt Titanas: quę quidē eius est, q̄ puniit & pœnas pēdet.

PLUTARCHI

De esu carniū oratio posterior.

 D marcidum carnis esum recentem inuitat oratio mentem nostrā
 & contentionem. Siquidem lubricum est, vt Cato ait, apud carētes
 auribus dicere ventres: & poculū confusum consuetudinis haustū
 est, sicut illud Circes, cruciatus, dolores miscens lucisq; dolōsq;
 Nec carnis manducandę hamū evellere luxu meris & cōfixis ex-
 peditem est. Quādo recte faceremus, si vt Aegyptij exemptū exa-
 nimatis corporibus ventrē atq; ad solem suspensum proiciūt vt om-
 nium hominis offensorū semen: itē nos ipsi gula et laniena execta reliquā vitam lustra-
 remus. Quatenus non est pollutus per se aluus, verum polluit ab intemperantia. Ve-
 rum enim vero si vel in potestate nostra non est, vel cōsuetudine pudet nos innocētē:
 peccemus cum ratione. Voremus carnes, sed fame non luxu impulsī. Macremus ani-
 mantem, sed miseratione & dolore moti, non per insolentiam vel cruciatum: vt nunc
 fere faciunt: dum hi in necando suem candente veru transfigunt, quo ferri tinctura
 extinctus sanguis & diffusus delicatorem & teneriorem reddat carnem: illi in partū
 vicinaz suum insiliunt vbera eaq; calcibus cædūt, quo sanguinē, lac, & tabum partū
 simul elisorū inter puerperij dolores subigāt (Pro Iupiter piacularis) et vorent, qd in a-
 nimante maxime est corruptū. Alij gruum & oloz consuunt oculos, inclusosq; tene-
 bris sagināt, vt monstrosis misturis & conditionibus certis carnem eoz apparent. Ex
 quibus perspicuū est potissimum, nō cibarij eos, nō penurię vel necessitatis causa, sed
 ex satietate, insolentia, & luxu flagitia in delicias vertisse. Ac quomodo lasciuus in fœ-
 minis libidine exatiata omnia experiens & vagans in nefanda scelera recidit: ita in-
 temperantia in pastu quando fines semel egressæ sunt naturales & necessarios, imma-
 nitate & scelere interpolant appetentiam. Quippe sensus alter alterius ægritudinem
 sentit, trahitque vnus alterum, vbi modum à natura præscriptum transilierunt, in ean-
 dem lasciuam. Sic æger auditus musicam vitiauit: qui delicatus in mollitiā pro-
 lapsus fœdas frictions & titillationes quæsiuit muliebres. Hæc visum docuerunt
 pyrrichas fastidire chironomiāsq; & cæteras elegantes saltationes, statuas itē & pictu-
 ras: cædem autem mortēq; hominū & vulnera & pugnas spectaculū ducere exqui-

fitillimum. Perinde comitatus sunt insolentibus mensis concubitus petulantes, foeda Veneri acroamatâ obscœna, cantilenis & auditionibus lasciuus spectacula môstrosa, spectationibus immitibus indolentia & fauitia aduersus homines. Hinc diuinus ille Lycurgus in tribus legum suarum tabulis, quas dixit rhetras, fanciuit: vt ferra et securi fores ædium struerentur et fastigium, neq; instrumentum afferretur aliud: non profecto quo terebris & alciis aliisq; quibus opus intestinum fieri solet, bellum indiceret: sed quod sciret per huiusmodi opera non illaturum te in ædes lectulum inauratū: neq; animum induciturum, vt in tectum sordidum argenteas importes mensas, tapetes pureas, gemmas præciosas: verum consentaneam esse domicilio, lecto, mensæ, & calici tali etiam cœnam frugalem & prandium cômune: rudimentum aut peruersi victus

Vt pullus haud lactatus equi cursum assequi

solet, sunt delitiæ & luxus. Quæ est ergo sumptuosa cœna, cuius gratia non macetur quicquam, quod animatum sit? Exiguam ne impendium ducimus animâ? Neq; iam dico matris vel patris vel amici vel filij, vt Empedocles prædicauit: at sensus conuertent, at visus, auditus, visionis, intelligentiæ: quam ad parandum id, quod sibi est conueniens, & declinandum, quod alienum, vniciq; est natura largita. Dispice autem, vtum melius mansuefaciant quam philosophi illi, qui liberis & amicis, qui parentibus & coniugibus vesci velut mortuis præcipiunt, an Pythagoras & Empedocles consuefacientes nos, vt erga alios quoq; animantes præbeamus nos iustos. Tu quidem subsannas ab oue temperantem. At nos dicent quando extincti patris contemplamur vel genitricis refecantem membra, atq; amicis mittentem absentibus, præsentem autem inuitantem, ac mensam carnibus instruentem large, nonne ridebimus? Imo nunc quoq; fortassis incurrimus, cum contrectamus hosce libros: quod non prius manus, lumina, pedes, aures expiauerimus: nisi sane illorum est expiatio de his differere dulci, vt Plato ait, oratione, quæ auditionem falsam eluat. Quod si libros & sermones inter se contendas, illam philosophiam Scythiis, Sogdianis, & Melanchlæntis esse credas scriptâ, de quibus scribens fide caret Herodotus: hæc Pythagoræ & Empedoclis dogmata præcorum fuerunt Græcorum leges, ex quibus vitam suam instituebant & tuebatur. Nempe nihil nobis iuris cum brutis intercedit. Qui ergo hoc postea cognouerunt?

Ante alios gladium furestem qui fabricare

Ausi sunt, primiq; bouem gustare mgalem.

Hac ratione ordiuntur carnificinam tyranni. Quemadmodum enim initio peremerunt Athenis ex delatoribus teterrimum, qui mereri videbatur, alterum item ac tertium. Post ex hac assuetudine Niceratum aspexerunt trucidari Nicia filium, Teramenem ducem, & Polemarchum philosophum: Ita immane quodpiam primum & perniciosum animal pro cibo sumptū, inde auis vel piscis irretitus: ac gustu ita in illis versata iniuria ad bouem oratorem, ad ouem, quæ nos vestit, ad domus custodem gallinacem processit: ac sic pedetentim ad homicidia, cædes, & bella est progressa. Cæterum etiâ si quis insuper demonstrauerit alteris in natalibus vti promiscuis animas corporibus: ac quod nunc ratione est præditum, post evadere rationis expers: vicèq; versa mite, quod modo est ferum (Natura enim cuncta convertit ac domicilium commutare cogit carnis peregrina operiens tunica) non cohibetur tam effrenata libido: neq; ideo, quod & corpora morbis implicet & degrauet, animūq; ad bellum per summam iniuriam præcipitem labefacit: quando receptum apud nos est citra cruorem & lanienam non inuitare hospitem, non nuptias agitare, non conuiuium præbere amicis. Quamuis autem argumentum illud immigrare iterum in corpora animas non mereatur fidem: hic scrupulus tamen magnam habet cautionem et religionem: ceu si quis in prælio exercituum nocturno militi strato, cuius sit corpus armis contactum, intentans gladium audierit quem dicentem, haud certo quidem scire se, arbitrari tamen & putare eum, qui iaceat, filium ipsius esse, vel fratrem, vel patrem, vel contubernalem: vtum hic præstiterit, suspitione vt fidem falsæ adiungat, atq; ita missum faciat pro amico hostem, an vt postmissa incertitudine familiarem vt hostem trucidet? Hoc enim omnes fatebimur durum. Iam vide quoq; Meropen ex tragedia, quæ in filium ipsum, vt percussorem filij securim sustollit cum hisce dictis,

Hanc commodiorem ego plagam tibi adfero:

quantum in theatro erigat motum exurgens ad cædem trepidationemq; ne retinentem prævertat senem, atq; adolecentem vulneret. Quod si alter senex absitisset, qui diceret:

diceret: feri, hostis est: alter è diuerso: Caue ferias, filius est: Vtrum peccatum grauius foret, non vlisci filij causa inimicum, an parricidium concipere filij ex bile in hostem. Itaq; quotiescunq; nullum subest odium, nulla, quæ ad cædem nos impellat ira, neque vindicta, neq; de nobis metus: sed voluptatem capimus ex victima, quæ resupino collo procumbit: tum dicat philosophus hic: Cæde, animal est rationis expers: Ille, Sustine te. Quid si propinquus alicuius vel dei huc immigrauit anima. Par hercle & simile periculum est, si carne vesci non deterrear, ac si non credam iugulare me natum meum vel alium necessarium. Iam vero pugnam hanc pro esu carniū non possunt Stoici sustinere. Quis ille helluo in ventrem & culinam? Quid autem isti, qui voluptatem ad sceminas relégant traducuntq; vt quæ non sit in rerum bonarum numerum neq; præcipuarum vel naturæ conuenientium referenda, tantopere sectantur ea, quæ ad voluptates pertinent. Atqui consentaneum erat ipsis, vnguentum si conuiuio & secundas mensas exigūt, plus auersari cruorem & carnem. Nunc perinde ac si philosophos agant in febre diaria, sumptum detrahūt cœnis in superuacaneis & inutilibus, immanitatem luxus & carnificinam non reiciunt. Sane verò, inquit, nihil nobis cum brutis intercedit. Nec verò cū vnguentis, respondeat aliquis, nec cum exoticis bellariis. Sed & hæc auersamini, vt voluptatem infrugiferam nec necessariam prorsus repellatis. Verū enim vero hoc quoq; tam dispiciamus, nullo iure nos cum bestiis coniungi, non tamen argute neq; captiose: sed motus nostros intuentes, nobiscumq; humanitus agentes & disceptantes.

PLUTARCHI

De non irascendo commentarius, nobili & strenuo viro, Theodorico à Pallandt domino de Bredembent, præfecto cubiculi Illustrissimi ducis Iuliacensis, & Cliuensis, ac satrapæ Vvassenburgi inscriptus.

EC TE mihi videntur Fundane pictores facere, qui opera sua interposito spacio prius, quam extremam manum his imponant, inspiciunt: quod, dum auertunt visum suum, frequenti iudicio nouum faciunt, quo acrius exiguum exploratur discrimen, quod claudit assiduitas & assuetudo. Quonia vero fieri non potest, vt quis recedat a semetipso, retrahatq; sensum ab assiduitate, & per intercapedinem ad se accedat: verum hoc illud est, quod maxime reddit quemq; deteriore sui quam aliorum iudicem: proximum sit contempleri per intervallum amicos, seq; illis comparare: non solum an consenuerit cito, & corpore rectius vel peius habeat: verum etiam animi tenorem & mores intueri, ecquam dies virtutem conciliarit aut ecquod deterferit vitium. Equidem qui Romam, iam annus est alter, delatus sum, ac mensem hunc quintum egitecum: honorum, quæ tibi ex præclara indole suppetunt, incrementum & accessionem non vsq; adeo mirum existimo factam tantam. At feruorem illum & ardorem bilis cernenti mihi ita lenitū & rationi obsecundantem redditum venit in mentem dicere.

Pro sancte Iuppiter, quam nunc es mollior.

Hæc autem mollitia non ignauia nec dissolutione, sed sicut terra subacta placiditate & firmitate comparauit strenuam ad agendum pro impetu illo & præcipitâ. Hinc liquet non ex languore aliquo ex ætate excandescentiâ illam neq; sua sponte deseruiscere, sed præceptis salubribus curari. Et quid (verum enim apud te dicam) familiarē nostrum Erotem, hæc nobis cum exponeret, ea, quibus ornatus non esses, sed quibus ornatū deceret esse optimū quemq;, ex benevolentia in te sua tibi tribuere suspectū habebat: quamvis homo sit, vti nosti, haudquaquam factus ad aliquid contra animi sententiâ gratiæ tribuendū. Cæterum est nunc ille falli testimoniū absolutus. Tu vero, quando suppeditat iter tibi ocium, explica nobis tuam ipsius quasi medicinam: qua vsus animi ardorem adeo mansuetū, expeditū, placidū, & rationi obtemperantem reddidisti. Quin tu quoq; propensissime in nos Sylla vide, ne ipse etiâ benevolentia in nos & amore non nullis virtutibus nostris conuiueas. Amori enim, qui ne ipse quidē retinet subinde constantem in Suada Homericâ

animi impetum, sed improbitatis odio asperiores, videri nos probabile est mitiores: quomodo in diagrammatū variationibus netæ aliqua apud alias netas hypatarū accipiūt locū. Neutrum horū Fundane est. Tu vero da hoc nobis, vt, quod postulo, facias. Sane ex Musonij bonis, quæ memoria teneo, vnū Sylla est, oportere eos, qui volūt incolumes esse, medicinis perpetuo adhibendis viuere. Neq; enim vt veratrum censeo eiiciendā vna cum morbo, quæ opitulata est, doctriinā: verū debet hæc animo inhærere retinere & cōseruare iudicia. Quando quidē cibos salubres æmulatur nō medicamēta vis eius: quæ cum secunda valetudine habitū conciliat bonū iis, quibus cōsuevit. Admonitiones vero & correptiones, quæ feruescentib; & tumescentib; adhibent perturbationib; animi, leuiter proficiunt & ægre: nihilq; inter eas & odorata interest, quæ comitiales erigūt collabētes, nō expediūt morbo. Quanc; cætera, quo tēpore gliscūt, cedūt vtcūq; præceptaq; succurrētia foris in animū admittūt, bilis nō, vt Melanthius ait:

Agit ira dira, sede mentem vbi expulit:

sed domo eiicit semel atq; excludit: vt illi, qui vna cum ædibus seipfos inflammat, cum etaq; tumultu, fumo, & strepitu complet interiora, vt succurrētes neq; videat neq; audiat. Itaq; citius in tempestate & in alto destituta nauis recipiat externum gubernatorem, quā præcepta aliena fluctuās in bile & ira homo, nisi mentē suā habeat cōcinnatam, admissurus sit. Verum sicut illi, qui obsidionē manēt, spe deposita externa cogunt & accumulāt necessaria: Perinde excandescētia remedia potissimū procul sunt ex philosophia perenda atq; in animū deportāda: quod, cum instat tempus necessariū, nō facile importare ea aliunde valeam. Neq; enim audit æstus causa animus accita, nisi velut hortatorē intus habeat doctriinā prope se aperientē percipientemq; singula, quæ præcipiunt. Cū iam audierit, ea, quæ submissim & leniter dicunt, contemnit, in acrius instantes exasperat. Etenim insolens cum sit & præfracta, & omnino aliis obnitat excandescētia, sicut munitus dominatus, domi habeat oportet & ex sinu suo euersorē. Atq; assiduitas quidē fellis & stomachari frequentē, habitū animo prauū inducit, quæ iracundiā appellant. Ea in excandescētia, acerbitatē & morositatē exit, & quādo exulceratur, fit iritabilis animus & querulus quauis de causa: vt ferrū tenue & debile, quod acuitur. Quod vero euestigio oblitit bili eamq; reprimit iudiciū: hoc nō in præfenti modo medicinā facit, verum etiā in posterū obfirmat animū, eiq; callū obducit. 30 Mihi certe idem accidit, postquā bis vel ter occurri ira, quod Thebanis. Qui vt semel impulerunt eos, qui inuicti habebātur, Lacedæmonios, nulla post in pugna eis succubuerunt. Quippe cōsilio intelligebā me obtinere victoriā posse. Porro videbā irā nō modo suffusa desinere, vt Aristoteles scripsit, aqua: sed & timore admoto restringi, & vero etiā oblato repente gaudio, vt extat apud Homerū, hilarata est & diffusa multis bilis. Itaq; mihi visus est nō prorsus deploratus volentibus sane hic animi morbus. Neque enim semina semper habet magna & firma: sed & dictū & iocus & risus & nutus & eius generis multa complures inflammant: sicut affata consobrinam Helena:

Electra prælongo tu virgo tempore:

concitauit eam, vt diceret.

*Sero sapi, tunc quæ liquisti tumpiter
Domum.*

Item Alexandrum Callisthenes: qui cum circumferretur ingens calix, ait: Nolo Alexander hoc hauisto opus habere Aesculapio. Vt igitur flammam pilis accensam leporinis & papyro & palea facile est opprimere: quæ si amplexa sit solidi quid & firmi, cito corrumpit & dissipat

Sublata sursum fabrorum sublime opus:

vt Aeschylus ait. Ita qui intēdit animū initio iræ, quæ pedetentim ex loquacitate & venilitate aliqua circulari fumat & exardescit, non multū habet negocij: verū sape tacēdo tantum vel negligēdo eam sedat. Nam & ignē, qui non præbet ei materiam, extinguit: item iram qui non alit in principio, neque inflat seipse, deuitat eam & opprimit. Quapropter non subscribo, quamuis multa frugifera aliās dicat & moneat, Hieronymo: vbi non nascentis ostendit, sed natæ & existentis esse sensum iræ propter perniciousitatem. Siquidem nulla inter animi perturbationes collecta & concitata ortum habet adeo manifestum & incrementum: vt sane Homerus prudenter docet, qui repente frementem, simul atq; auribus eius dictum accidit, facit Achillem: dum ait:

Sic

Sic fatum dolor hunc atro velamine texit.

Indulgentem iræ cunctanter Agamemnonem, ac multis verbis accensum. Quæ si quis eis initia subtraxisset & præcidisset: non haberet accessum contentio tantum neq; anolem. Hinc Socrates, quoties commoueri aduertebat se in amicum asperius,

Maris velut rupem obiceret si fluctui,

remittebat vocem, aridebat vultu, & intuitu utebatur leni: itaq; vergendo alteram in partem atq; in contrarium animi motum se torquendo stantem & intractū se conseruabat. Est namq; mi Sylla prima quasi tyranni deiectio iræ, non parere neq; audientem esse imperanti, vt vocifereris, torue intuearis, cædas teipsum: sed quiete agas, neq; magis sicut morbu irites corporis inactione & planctu agritudinem. Nam actiones amatorie commessando, cantando, & fores coronis ornando relaxationem quodam modo habent non inurbanam & inscitam.

Vi veni, non clamaui, neq; quis neq; cuius:

Oscula sed chara libaui: mirra si hæc est,

Admissam fateor per me.

Ac lugentes, cum indulgent complorati & lamentationibus, multum mæroris vna cum lachrymis eiiciunt. Ira vero iis, quæ agunt & loquuntur illi, qui in ea perseverant, etiam atq; etiam excitatur. Nihil igitur prestat, quam refugere, abdereq; se, & decurrere: tanquam in portum in quietem, sicut si ingruentem morbu comitalem sentiamus, ne concidamus vel potius incurramus. Incurramus autem præcipue & plærunq; in amicos. Neq; enim omnes diligimus, neq; omnibus inuidemus, neq; omnes formidamus. At ira intractū & intractū est nihil: verum exardescimus in amicos iuxta atq; in hostes, in liberos, in parentes, & in deos hercle, in bestias etiā & surda vasa vt Thamyris,

Auro illigatum qui fregit cornu,

Qui fidibus tensam fregit lyram.

Et execratus in caput suum Pandarus:

Ni tela combustisset fracta sua manu.

Xerxes etiā æquori stigmata & verbera inflixit, atq; ad montem misit epistolas: Noli diuine Atho, qui nubes attingis vertice, operibus meis præbere lapides vastos & parum tractabiles: Alioquin ipsum te excindā & in altum proiciā. Quippe multa habet ira terrena, multa etiā ludicra. Quocirca supra omnes animi agritudines odio venit & cōtempuit. Vtrunq; aut habere ex vsu est meditatū. Igitur ego certe, quam recte haud scio, hanc medicinā auspicatus, sicut in llotis Lacedæmonij violentiā, quæ sit, iram in aliis explorauit. Ac primū, vt ait Hippocrates perniciosissimū esse morbum, in quo ægroti dissimilimus sui fit vultus: sic cum cernerē ex ira exeuntes e potestate magnopere vertentesq; obtutū, colorem, incessum, vocem: velut huius agritudinis imaginem ob oculos mihi ponebam sane grauiter ferens, si tam toruum offerrem me aliquando amicorum, vxoris, filiarum paruularum oculis, non modo aspectu trucem & infocialem, sed & vocem sæuam asperamq; mittentem: sicut alios cōtubernales meos offendebam non tenorem animi, non faciem vel sermonis Veneres, non gratiam vel comitatem in consuetudine valentes ira impediēte retinere. Ac C. quidē Gracchio oratori, qui & ingenio erat duro & commote dicebat, parata erat fistula, qua vocem harmonici leniter huc illuc per tenores ducunt. Quod tenens seruus eius, qui, dum diceret, a tergo assistebat, tenorem remittebat mollem & placidum: quo vociferantem revocabat, asperitatemq; & fremitum detrahebat illius voci, sicut

Compacta per ceram modulatur fistula

Dulces modos cicade,

demulcens, & sopiens illius oratoris iram. Mihi vero si cōtingeret scitus & lepidus comes: non moleste ferrem, quod offerret in bile mihi speculum, vt aliquibus offerūt nullo cum fructu lotis. Se autem contemplari ipsum tumultuantem & de gradu deiectū, ad huius mali infectionem nō parum refert. Etenim Mineruam aiunt iocantes, cum tibia caneret, a Satyro admonitam non paruisse:

Te dedecet facies hæc, pone tibias:

At arma sumas, componasq; tibi genas:

Sed cum in amne quodā vultus sui specie spectasset, pertesam tibias proiecisse: quamvis deformitatis habeat illa ars dulce modulamen solamen. Marsias corio circumliga

Gg ij

uitos, ac sic spiritus impetum cōpreffit, faciemq; composuit, & intexit eius scēditatē.

At hirsuta auro redimunt tempora laui,

Lorisq; os rapidum retro tensis reliquit.

Enimvero inflans ira & distendens faciē fœde multo vocē turpiorē edit & infestiorē,

Chordas mouens immotas in præcordiis.

Mare, cum ventis intumescens muscum & algam eicit, purgari dicunt. Quę vero euomit commoto animo ira importuna, amara, & inepta verba, ea primis illis, qui hæc dicunt, labem imponunt ac diffamant eos: quasi hæc semper contineant in visceribus, eiq; affluant, detegantur autem ab ira. Hinc rei leuissimę, vt Plato ait, sermonis, grauiissimam multam pendunt: quod inimici, maledici, & maleuoli habeantur. Hęc cōtemplanti atque obseruanti vsuuenit mihi statuere & reputare multum conducere in febre, sed plus in felle mollem retinere & æquabilem linguam. Siquidem febricitantium lingua, si a statu naturali discessit, signum malum nō causa est. Ira percitorum exasperata & impura, cum erumpit in verba importuna, irreconciliabilis inimicitia authorum & odij retrusi indicem euomit contumeliam. Nihil enim vinum adeo effrene & tædiosum, vt ira effert. Hęc enim temperata cum bile sunt, illa cum risu & ludo sicut melle. In comotatione qui silet, ingratus est conuiuiis & molestus. In ira contra nihil decorum magis quam si silentium sit, quod valeat admonere ambos:

In peccatore vt refrenent iram fulem.

Neq; hoc solum considerare licet oculos intentos in ira percitos habentibus: verum etiam naturam discere irę reliquam, non generosam, non virilem, non prudentiam vel magnanimitate præditam esse. At vulgo apparet commotionem eius esse strenuitatē, vim minacem fidentiam, contumaciam, fortitudinem. Non nulli & immanitatem pro granditate in agendo, in placabilitatem pro constantia, morositatē pro improbitatis odio non recte habent. Facta enim, motus, & gestus abiectum animum & imbecillum arguunt: non tantum quando pueros vellicant, & aduersus mulieres fremunt: canes, equos, mulos puniendos putant: sicut paucratiafies Ctesiphon mulam cedere inuicem volebat: verum etiam per carnificinas tyrannicas debilitas eorum animi in acerbitate, atq; in agendo perpeffio elucens serpentum germana est moribus: qui quando ex dolore exarserunt, flammam effundunt acriter in eos, qui ipsos stimulauerunt. Nam vt est ingentis carni inflatę plagę affectus tumor: ita in mollissimis animis ad offensionem propensio elidit bilem ex impotentia maiore maiorem. Hinc scemina sunt viris iracundiores, ægri valentibus, senes iuuenibus, felicibus infortunati. Quippe iracundissimus est in dispensatore avarus, in coquum ganeo, in vxorem zelotypus, ambitiosus, quando audit male. Longe vero sunt flagrantissimi, qui honores in ciuitatibus ambiunt, aut seditionem moliantur,

Molestia est quę splendida: vt ait Pindarus.

Ita ex animi offensione & perturbatione exurgit potissimum propter mollitiam ira, non neruis, vt quispiam ait, animi similis, sed intentionibus & conuulsionibus, quę in vindictę appetitionibus feruidius insurgant. Atq; exempla praua spectaculum præbuerunt non gratum, sed necessarium tantum. At in iis, qui leniter & mansuete in ira se gerunt, multa cū auditu tū spectatu quā optima petēs occipio despiciere istos, qui iactant.

Quando virum lassisti, vir ferendus est.

Ethoc;

Age insile in collum pedibus, quin insilis

Terrę propinquę.

& cæteros stimulos: quibus sunt qui fel ex gynæcio in andronē parum recte transferunt. Concinnens cætera fortitudo cū iustitia, de sola digladiari mihi cū ea videt māsuetudine vt sibi cōpetente potius. Homines enim superare & deterioribus præstatores obrigit. Verū enimvero trophæū statuere de ira, cui arduū esse ait repugnare Heraclitus: Quippe quodcunq; lubet, licetur anima: ingentis est & victoriosę firmitudinis: quę consilium sicut neruos & lacertos reuera aduersus perturbationes animi habet. Quo circa colligere assidue & legere laboro non hęc scilicet tantum philosophorum, quos ferunt, qui sapiunt, esse bilis expertes: sed illa magis regū tyrannorūq; ceteri Antigoni hoc ad milites: qui cū eos in tentorio ipsum percidentes quasi remotū audisset, sublato baculo interpellans eos foris: Pape, inquit, non longius aliquo digressi me la cerabitis. In Arcadionē Achium, qui semper Philippo obtrectabat, monebatq; profugere, dum ventū esset eo, vbi nemo Philippū cognosceret: post autē aliquando fuit in Macedonia cōspectus, amici cōsulēdū censebāt nec incuria id trāsmittēdū. Philippus vero

vero benigne appellatū lautiis & donis prosecutus iussit eis deinceps requirere, quid de se ille apud Græcos prædicaret. Vt omnes testimonium dederunt, laudari ipsum ab eo mirifice: Medicus ergo, inquit, sum ego quam vos melior. In certamine Olympico cum probra in eum iacerentur, ac dicerent quidam piacula a Græcis, qui Philippo pro beneficiis maledicta redderent, exigenda: Quid ergo, inquit, si fuerint a nobis violati, agent: Laudatum & Pistrati illud in Thrasylulū, Porfennæ in Mutium Scæuolam, & in Philemonem Magæ: qui publice in comœdia per eum in theatro perfrictus:

Ab rege literę Veniunt tibi Magæ,

Non didicisti infelix literas Magæ.

10 Cum hominem cepisset in eam aram tempestate actū, militi imperauit, vt stricto gladio ceruicem eius tangeret tantum, mox abscederet modeste: præterea talos & pilam ei vt carenti mente puero militi, missumq; fecit. Ptolemæus grammatici inscientiam iridens, qui esset Pelei pater, sciscitatus est. Cui ille: Si tu mihi prius, inquit, dixeris, qui Lagi. Dicitum hoc mordebat genus regis sordidum. Ibi stomachabantur omnes, rem indignam esse, quam ferret. At Ptolemæus: Nisi ferre, inquit, dicerem, nec iacere regium est. Acerbius quam pro suo ingenio cum Callistene & Clito Alexander egit. Nam Porus captus petiit ab eo, regaliter vt secum ageret. Rogante illo: Nunquid amplius? In verbo regaliter, inquit, omnia insunt. Itaq; deorum regem benignū alij, Athenienses *μακάριον*, ni fallor, id est mitem appellā: Carnifex animus furiosus & pestifer, non diuinus est neq; Olympius. Quare vt de Philippo, cum Olynthū deleuisset, quidam dixit. At condere urbem non valeat ille tantam ita irę dicas licet: Proruere valēs, conuellere, & dissipare: excitare, seruare, parcere, tolerare placidū animi & indulgentis moderatiq; & Camilli, Metelli, Aristidis & Socratis est: fodicare & mordere formicæ & muris. Quin etiam cum simul vindictam respicio: si ira in consilium adhibeatur, parum fere reperio effici, ac omnem effundi mordicandis labiis, stridore dentium, vanis incurribus, & maledictis, quæ stultas minas habent: ac mox, vt in cursibus pueri, quod moderari sibi nequeant, ante metam, quo contendunt, prolabantur ridiculi. Hinc nō male Rhodius ille ad ducis Romani licentem vociferantem & ferocientem: Non laboro tu quid dicas, sed quid ille taceat. Neoptolemum Sophocles & Eurypylum cum armasset,

Hic tela torfit conuictis vacantia

Armorum in orbis æreorum.

Siquidem ferrum non nulli barbari veneno inficiunt. At fortitudo non quarit fel. Tina est enim consilio. Bilis vero & insania fragilis & flaccida est. Detrahunt etiam preliantibus Lacedæmonij per tibias iram. Multiq; ante bellum sacra faciunt: vt consiliū eos ne destituar: neq; auersos hostes insectatur: sed revocant iram vt modicos gladios reductu promptam & expeditā. Ira vero ante vltionem multos oppreffit, ceu Cyrum & Thebanum Pelopidam: Agathocles, cum insultarent ei obfessi, tulit id leniter: ac cum quidam iactasset: Vnde mercenario militi figule stipendium numerabis? arridens: 40 Hac, inquit, si potitus fuero. Antigono ex muris deformitatē improperebant. Quibus ille: Equidem mihi formosus videbar. Urbe capta vendidit derisores istos, testatus si postea insultarent sibi, apud eorum dominos se de eis cōquesturum. Venatores etiam video atq; oratores ira impulsos vehementer impingere. Scribit Aristoteles Sa tyri aures, cum causam diceret, amicos eius obturasse: ne cōfunderet rem ex ira, si conuictio ab inimicis profcinderetur. Et nos ipsos sæpe destituit facultas seruum coercendi, qui peccauit. Quippe minarum metu & obiurgationis fugam cōsciscunt. Vt igitur pueris nutrices dicunt: Ne plores & accipies. Idem ad iram non ab re dicendum: Noli properare, noli vociferari, noli vrgeri: ita citius rectiusq; votum assequere. Nam cum filium pater cōspicit tentantem quid persequere vel diffindere, capit ipse ferrum atq; id 50 agit. Bili item si vltionem eripueris, ipse ex tuto citra noxam & cum fructu expectes poenas a merito, nō a temetipso, vt ira loco illius frequenter. Porro cum perturbationes animi requirant omnes assuetudinem, quæ quasi domet, & infringat meditatione brutam & contumacem animi partem: non ad aliam magis quam ad iram exercere te in seruis valeas. Neq; enim inuidia, vel timor, vel ambitio incessat te aduersus illos: sed crebre stomachus sæpe incurrens & cespitans: qui ex potestate vt in solo lubrico nemine obflistente aut retinente rapit transversum. Quandoquidem nequeas in perturbatione, quin aliquo incurrat, inhibere licentiam: nisi multa potestatem constrinxeris

placiditate, multasque sustinueris voces vxoris & amicorum languorem & fœcordiam exprobrantium: quibus in seruos ipse quoque maxime exarsi: quod non puniti laberent. Sero tandem perspexi: primum illos patientia facere deteriores præstare, quam amarulentia & felle inuertere ad alios corrigendos semetipsum. Deinde cum cerno complures, quia non coercantur, sæpe verentes malos esse, immutandique se ex venia potius quam ex supplicio capientes exordium: & vero aliis ex nutu obedienter & promptius, quam per verbera & flagra aliis seruientes: induxi in animum consilium quam iram imperare rectius. Neque enim, ut ait poeta,

Vbi metus est, simul est verecundia.

Imo contra reuerentibus castigans infunditur timor: at assidua atque inexorabilis multata non tœdium infundit committendorum scelerum, sed fallendi potius prospicientiam. Tertio reminiscens semper atque animo mecum versans, ut is, qui sagittare nos docuit, non mittere tela prohibuit, sed non irrita mittere: sic neque morari punitiorem, si doceatur quis in loco, moderate, commode & decenter hoc agere; iram amputare tendo, non eripiendo iis, in quos animaduertio, causificationem, sed eis aures præbendo. Nam & tempus perturbationi moram affert & cunctationem iræ discutientem, & iudicium tum rationem decentem tum modum congruum inuenit piacula exigendi. Ad hæc nihil relinquitur causæ poenas pendenti ad renitendum castigationi: si non per iram, sed plectatur reuictus: nec macula illa adest iustiorum causam afferre seruam quam dominum videri. Quomodo igitur Phocion ab Alexandri decessu obfistens Atheniensibus, ne motum concirent neque cito fidem adhiberent: Si hodie, inquit, Atheniensis ille mortuus est, etiâ cras erit & perendie mortuus. Perinde oportere arbitror vnumquemque, qui per iram ad exigendum piaculum properat, sibi ipsi suggerere: Si hodie noxam illam admisit, & cras & perendie erit admittenda: neque iacturam importat vllam, si poenas serius exoluet: verum si propere, semper apparebit multatum nihil secus admisisse, quod quidem crebro accidit. Quis enim nostrum vltimo adeo est acerbus, ut vindicet in seruum, eumque flagellet: quod quinto aut decimo iam die pulmentum adusserit, aut mensam euerterit, aut exaudierit segnius. Atqui hæc sunt, quibus modo admissis & recentibus tumultuamur, exacerbamur, atque implacabiles sumus. Quando quidem ut per nebulam corpora, ita res per iram apparent grandiores. Quocirca decet statim replicare similitum memoriam: atque vbi extra hanc ægritudinem citra vllam suspicionem positus eris, si menti liquidæ & tranquillæ videatur factum factum corrigere, neque proicere tunc vel effundere vindictam sicut cibum fastidio captos. Nihil enim æque in causa est, ut supplicium in ira repræsentetur: ac quod, cum deseruerit, omittatur & animus ad id languescat: idemque ei vsuueniat ac feriantibus remigibus, qui tranquillo in statione sunt, inde periculo se committunt flante vëto. Siquidem consilio contempto ut languido & molli in puniendo assilimus ad illud bile præsentem quasi procelloso flatu. Quippe cibum, qui esurit, secundum naturam adhibet: supplicium recte, qui non famescit, neque sitit id, neque ira sicut pulmento ad exigendum eget piaculum: verum quando est ab appetendo remotissimus, adhibens consilium necessario. Neque enim, ut Aristoteles tradit flagellari suo æuo seruos ad tibiam solere: sic pro oblectamento oportet explere se atque gestire vindictæ ut deliciarum appetentia: atque vbi vindicaueris, poenitere: quorum est hoc muliebre, illud beluinum: sed remoto dolore & libidine consilij tempore poenam persequi, non relinquentem iræ occasionem. Atque hæc quidem haud esse iræ medicina videbitur, sed offensarum in ira cuiuspiam repulsio & declinatio. Quamuis etiam lienis tumor accessorium est febris malum, lenitus tamen febrem remittit, ut est Hieronymus auctor. Cæterum ipsius quidem iræ cum contemplarer originem: alios aliis de causis in eam delabentes cernebam: quibus pene omnibus despici se & vilescere opinio obicitur. Quapropter orantibus iræ veniam subvenire debemus, factum quam remotissime a contemtionem & audacia auocantes, & amentia vel necessitati vel ægritudini animi vel infortunio id expensum ferentes, ut Sophocles.

Non mens eo statu remanet, quo floruit

Orex in hisce, quos malorum pondera

Graviter premunt, sed linquit afflictissimos.

Et Briseidis ablationem Atæ ascribens Agamemnon, tamen

Mox placare cupit cumulataque munera ferre.

Etenim

Etenim deprecari non est despicientis: ac demissum cum præbet se, qui iniuriam impofuit, diluit contemptus suspicionem. Hoc vero operiri non oportet irascentem: verum Diogenis illud: Hi te derident Diogene: At ego non derideo: sibi assumere, nec fastidiri existimare se, sed potius illum fastidire: tanquam imbecillitate vel offensione, vel præcipitantia, vel fœcordia, vel rusticitate, vel senio, vel iuuenili ætate titubantem. Famulis certe atque amicis ea sunt condonanda omnino. Namque non ut languidos & molles: verum ob lenitatem & benevolentiam hi ut diligentes, illi ut faciles parui-pendunt. Nunc non in vxorem modo & in seruitia & amicos, quasi contemptui habeant nos, incendimur: verum etiam cauponibus, nautis, mulorum curatoribus temulentis subinde ex bile, quia contemptui esse nos putamus, infestis sumus: in canes item allatrantes asinosque excandescimus incurrentes: sicut ille, qui asinarum cædere volebat: Quo exclamante, Cuius Atheniensis sum: Tu quidem, inquit, cuius non es Atheniensis, asinum pulsans multaque verbera ei incutiens. Sane perpetuas crebrasque & minutatim collectas in animo iras potissimum amor sui morumque perversitas cum delicata mollitia tanquam apum vel vesparum examen in nobis generant: Quocirca nullum facilitate est & simplicitate ad placiditatem erga seruos, coniugem, & amicos compendium maius modicis esse valenti contento, nec multa & supervacanea requirenti.

At qui haud satis coctis satisve assis, neque

Magis minusve, nec conditus inter hæc

Capitur, ea ut commendet.

Sed si desit nix, non bibist, neque ex foro panem edit, neque pulmentum gustat ex vasis communibus vel sigillis, neque in strato quiescat nisi turgido, ut in mari per imum agitato: virgis autem ac verberibus seruos administratores urget cum cursu, clamore, & sudore velut inflammationum cataplasmata ferentes: is vitæ seruus delicatæ, iurgiosæ, & querulæ, tanquam ex tussi perpetua vel offensionibus frequentibus imprudens vlcerosam & destillantem in animi principatu affectionem efficit. Itaque assuesciendum corpus per frugalitatem ad facilitatē, ut paucis acquiescat. Quippe qui paucis indigent, non frustrantur multis. Neque ab re sit exorsum a mensa æquo animo fructibus præsentibus: neque multum stomachantem & freudentem odiosissimum ferculum obicere sibi atque amicis iram.

Haud quaquam existat res coena ingrator vlla,

si adusti causa cibi, aut fumus, aut desiderij salis, aut panis frigidioris vapulent serui, vel contumelia vxori dicantur. Inuitauerat Arceilaus cum aliquot hospitibus amicos. Cum apposita esset coena, panis deerat, quos emere pueri neglexerant. Qua de causa quis nostrum parietes clamore non dissipasset? At ille leniter arridens: O dii immortales, inquit, ut est facilis conviua sapiens. Cum Socrates ex palastra Euthydemum exciperet, accedens ira flagrante Xanthippa contumeliasque ingerens ad postremum euerit mensam. Ibi subito exurrexit Euthydemus ac se subduxit. Cui Socrates: Nonne apud te nuper, inquit, auis quædam se intulit, quæ idem egit, nec tamen indignabamur nos? Oportet comiter, facete, & hilariter amicos accipere, non contrahentes supercilium, neque horrorem & tremorem ministris incutiens. Assuescendum item instrumentum populariter admittere quodlibet, non hoc magis quam illud vsurpare: sicut non nulli, qui ex magna copia vnum deligunt cantharum, ut de Mario proditum est, vel patheram, neque ex alia bibant. Perinde in lecythis & strigilibus se habent, delictati vno ex omnibus: inde eliso ex his aliquo vel amisso grauiter ferunt & puniunt. Temperandum est igitur mancipato iræ ab raris & exquisitis, ceu poculis, sigillis, & gemmis preciosis. Dimouent enim de statu animum, vbi perierunt, plus quam si parabilia essent & quotidiana. Qua de causa cum tabernaculum Nero octangulum mirum elegantia & splendore spectaculum parauisset: Ostendisti, te ipse inquit pauperem Seneca. Quippe hoc si perdidit, tale haud comparabis aliud. Et vero ita cecidit, ut merso nauigio tabernaculum periret: Ac Nero Senecæ memor tulit id moderatius. Porro æquanimitas in rebus lenem reddit & placidum etiam erga seruos. Si erga seruos, plane erga amicos quoque & subditos. Videmus etiam mancipia huper comparata de emptore quarentia: non an superstitiosus, neque an liuidus, sed an iracundus sit. Breui cum felle neque castitatem viros coniugum, neque virorum amorem vxores susti-

Gg iij

nere valentes, neque consuetudinem mutuam amicos: adeo neque nuptiæ neque amicitia cum ira tolerabilis est. Cæterum remota ira vel violentia res est leuis. Siquidem Liberi patris ferula satis magnus est ebrii vindex: nisi accedens bilis Orestem & Mænolem cum pro Lyæo & Choreo reddiderit. Atqui insaniam quidem per se solam Anticyra procurat: confusa vero cum ira tragœdias edit & fabulas. Decet autem locum ei ne per ludum quidem dare, quod similitatem in suauem consuetudinem inuehat: neque in colloquio, quia ex festiua sermocinatione efficit concertationem: neque in iudicando, contumeliam enim potestati allinit: neque in erudiendo, nam animi parit deiectionem odiumque literarum: neque afflante fortuna, quando quidem inuidiam fermentat: neque ea reflante, siquidem miserationem tollit, quando stomachant & obliuiscantur ipsorum casum dolentibus, ut Priamus:

Ite procul Troes prauum genus, ite nefandi

Vique adeo à luctu vobis domus exulat, ut me

Nunc releuaturi adsitis.

At comitas his succurrit, illa ornat, alia hilarat: vincit lenitate bilem & morositatem omnem: sicut Euclides: qui, cum frater ei ex iurgio diceret. Dispeream, nisi te male mulctem: Ego vero dispeream, inquit, nisi te reconciliem. Ita pudorè iniecto eum represit & immutauit confestim. Polemon lacerante convitiis eum quodam, qui gemmarum erat studiosus, & in sigilla preciosa permotus, respondit quidem nihil, sed in vnum sigillum intectus erat & oculos defigebat. Eo iste delectatus: Noli ita, inquit, Polemon, sed id ad solem specta, ac longe tibi præstantius videbitur. Aristippus, cum aliquod similitatis ei cum Aeschine intercessisset, ac dixisset quispiam: Vbi nunc vestra Aristippe consuetudo: Dormit, inquit: cæterum ego eam suscitabo: ac profectus ad Aeschinem: Ita ne tibi prorsus, inquit, miser videor, & deploratus: ut correptioni non sit apud me locus: Tum ille: Non est, inquit, mirum: si, qui in omnibus natura me excellis, etiam hic, quid rectum sit, prior videris.

Etenim horridum hand tantum mulier aprum, sed

Puer manu pusillus molli conficans

Inclinat omni luctatore facilius.

At nos, qui feras bestias cicuramus, mansuefacimusque luporum catulos, & catulos leonum in vlnis ferimus: liberos, amicos, familiares ex ira extrudimus, in seruos & ciues bilem ut bestiam emittimus, interim parum recte id specioso nomine improborum odium appellamus: sed nimirum ut perturbationum & ægritudinum animi aliarum hanc providentiam, illam liberalitatem, aliam religionem dum vocamus, nullam exure valemus: Et quidem quomodo prædicauit genituram Zeno mixturam esse & temperamentum animæ facultatum ab eis auulsam: perinde apparet omnium miscellaneum esse iram semen. Siquidem à tristitia voluptateque et insolentia abstracta est, atque ab inuidia mutuatur malevolentiam, eade vero etiam tetrior est. Elaborat enim non, ne quid ipsa accipiat incommodi, verum ut alteri infligat. Ex libidine, quod eius tristissimum est, habet insusum. Siquidem libido est alterum offendendi. Ideo cum profusorum nepotum domos accedimus: tibi cinam audimus de mane, & cœnũ, ut quispiam ait, vini, coronarum fragmenta, & nauseabundos ad fores cernimus ministros. Amarulenti produntur & morosi seruorum facie, notis, & compedibus,

Semper canens Cocytus solus in domo

Ira parentis incidit vni:

dum castigantur intus dispensatores, ancillæ torquentur: ut dolorum iræ in libidinibus & voluptatibus misericordiam capiant spectantes. Enimvero siqui reuera ex se leratorum odio incendunt subinde ira, his est impotentia eius detrahenda, & ne quid nimis vna cum flagranti de familiaribus fide. Hæc namque præcausis aliis iram intendit: siquando qui aut bonus est habitus, comperitur improbus: aut amare visus similitatem suscepit vel iurgium. Meum quidem ingenium nostri profecto quantis momentis ad benevolentiam hominum & fidem propensum sit. Ergo sicut illi, per inane qui ingrediuntur, quocumque magis applico ad diligendum animum meum, impingo magis, & cum falsus sum, angor. Ut euellam quidem ex animo meo immodicum motum & facilem ad amandum, non est iam in manu mea: sed ad non fidendum effusse, utar fortasse freno Platonis cautione. Etenim Heliconem mathematicum ita prædicare

dicare ait se ut natura versatile animal: atque eductos in vrbe probe, vererine, qui homines sint & ex semine nati humano, detegant aliquando naturæ frugalitatem. Sophoclem, dum ait,

Si excusseris, pleraque offendes turpia,

nimum apparet nobis insultare ac corripere nos. Verum tamen morosum hoc & querulum iudicium iras præstat faciliores. Furibundum est enim, quod repentinum & inexpectatum est. Adhibendus autem, ut etiam ait Panærius, Anaxagoras: atque ut ille in filij morte memorauit. Noueram mortalem me genuisse, hoc exacerbantibus vnusquisque occinere debemus peccatis. Nouerā sapientem non mercatum me seruum. Noueram amicū me non parasse vitio liberū omni. Noueram vxorem me foeminam duxisse. Quod si illud quoque Platonis perpetuo affonet sibi: An ne ego fortasse sum talis? atque ita ab externis reputationem intro reflectat, criminationibusque interferat metum: non admodum vsurpabit improbitatis in alios odium, cum magna venia sibi esse opus videat. Nunc nostrum quisque in stomachando & pœnis exigendis Aristidis voces & Catonis obicit. Ne fureris, ne mentiaris, quid torpes? Et quod omnium profecto est turpissimum, irascentes increpamus cum ira: & siquid per bilem est titubatum, id bile vindicamus: non ut medici amaro amaram eluunt medicamento bilem, sed amplius intendimus eam, magisque ac magis turbamus. Quæ cum perpendo, simul aliquid annitor curiositatis meæ discutere. Quippe arguta ubique sedulitas, atque inuestigare omnia, omneque excutere negocium famuli, actum amici, studium filij, susurrum vxoris, iras affert multas & assiduas & quotidianas: quarum est morositas & acerbitas caput. Ac

Deus quidem, ut ait Euripides, tantum permagna suscipit,

Verum quod est paruum, fortuna delegat.

Ego vero nihil fortunæ permittendum arbitror, vel oscitantem esse hominem cordatum debere: sed credenda & mandanda alia curæ vxoris, alia seruorum, alia amicorum, tanquam procuratorum, qui imperatoribus imperant, & rationibus præfectorum dispensatorumque: ipsi vero præcipua curanda & summa. Siquidem ut minutæ literæ visum, sic res exiles magis intendentem fodicant & turbant iram, quæ mortem prauum ad maiora sumit. Super omnia igitur Empedoclis dictum magnum duxi & diuinum, abstinerem vitiositate. Commendabam & illa ut non inelegantia: neque indocta in precibus vota, ut annum Venere temperemus & vino, temperantia deum colentes, aut alias per statum tempus abistamus mendacio nobis ipsis attendentes, ut & in iocis & in seriis simus omnibus veraces. Hinc accommodavi his animum meum, quasi non minus sit pium: ut festos dies primum ab ira tranquillitas aliquot quasi siccos & abstemios transigerem, tanquam ferias agerem sobrietatis, & melle libamina facerem: inde mensem, post duos meditando paulatim tempore progrediebar promouens tolerantiam, omnibusque vnguiculis incumbens & custodiens cum laude placidum meipsum & sedatum, mundumque à verbis impuris & rebus tetris & ab omni animi perturbatione: quæ exigua gratia voluptatis & sordidæ æstus ingentes & pœnitentiam secum trahit foedissimam. Ita etiam deo aliquo, ni fallor, optulante declarauit iudicium illud vsus, hanc tranquillitatem, mansuetudinem, & comitatem nulli esse familiarium adeo benignam, gratam & iucundam, ut his ipsis, qui eis sunt præditi.

PLUTARCHI

De invidia & odio commentariolus.

TA quidem nihil videtur inter inuidiam & odium interesse, sed rem esse eandem. Breui enim quali vndique hamatum vitium comitantibus ei animi perturbationibus huc illuc agitatum varie eas inter se connectit & complicat: quæ morborum ritu consentiunt mutuo aliæ aliarum æstibus. Siquidem cui affulget fortuna: hic iuxta eum, qui odit ipsum & qui invidet, pungit. Quocirca oppositam ambobus existimamus benevolentiam, quæ voluntas est bene cupiens proximis: atque invidere idem esse quod odisse, quod contrariam amo-

rimentem habeat. Ceterum qui non ita idem affinitates, ut diuersum esse ostendunt disparitates, ex his rem scrutemur atque inuestigemus, ab ortu exoriri harum perturbationum. Gignitur odium ex eo, quod opineris eum, quem odisti, esse vel in vniuersum vel aduersus te improbum. Qui enim affici se arbitrantur iniuria, hi solent odio habere: & alias iniuriosos vel improbos detestantur, & sunt eis infensi. Invident dumtaxat illis, quibus res secundas putant fluere. Hinc esse inuidia infinita videtur, quae sicut lucis oculorum perturbationes ad omnem splendorem exturbetur. Odium limitibus est circumscriptum certis, effunditurque in certa sibi subiecta. Deinde flagrat etiam odium aduersus rationis expertes animantes. Etenim mustellae & cantharides aliquibus odio veniunt, rubetaeque & serpentes. Germanicus galli gallinacei neque vocem neque aspectum ferebat. Magi apud Persas mures interficiunt, quasi & ipsi eorum odio teneantur, & abhorreat ab eis deus. Quippe Arabes pene omnes & Aethiopes eos abominantur. Invidet vero homini tantum homo. Iam bestias inuidia mutua non est laborare probabile. Siquidem non cadit in eos opinio aliam in secundis vel aduersis rebus esse: neque mouet eos gloria vel infamia, quibus exasperatur imprimis inuidia. Oderunt vero inter se, infestae sunt, & persequuntur bello non nullas velut infidas. Bellant inter se aquilae & dracones, cornices & noctuae, pari & spinii adeo, ut horum ne sanguinem quidem interfectorum praedicent commisseri: & si confuderis, discipiet se fluatque seorsum. Merito etiam leoni in gallinaceum, elephanto in aprum inietum generalle ingens odium. Quod enim timent, id natura oderunt. Quare hoc etiam modo discedere ab odio apparet inuidiam: quod hanc non capiat bestiarum ingenium, illius sit capax. Adhuc inuidetur nulli iure, Nemo enim ideo iniuriam facit, quod felix sit: ob id tamen subeunt homines inuidiam. Contra odio sunt multi merito, ut quos odiosos dicimus: nisi fugiant improborum consuetudinem, neque eos excrentur vel alieno ab eis animo sint. Magnum huius argumentum est: quod odisse multos fateantur se aliqui, inuidere nemini dicunt. Siquidem odisse malos laudabile est: ac fratris filium Lycurgi Charillum, qui Spartae regnabat, mitem virum ac lenem cum laudibus non nulli ferrent, collega eius: Qui vero, inquit, probus sit Charillus, qui ne peruersis quidem est infestus? Therisitique Homerus corporis foeditatem multis partibus atque vndeque effinxit, ingenij vero peruersitatem succinctissime vnicuique expressit verfu.

Acacidae imprimis erat atque infestus Vlyssi.

Siquidem inimicitias cum praestantissimis gerere effusa quaedam est improbitas. At inuidere se eunt inficitas. Quod si coarguantur, mille velamenta praetexunt, & irasci al legant se vel formidare hominem vel odisse, inuidiamque quouis alio aegritudinis vocabulo obumbrant ac tegunt: quasi sola haec inter animi aegritudines arcana sit. Quare perturbationes haec ex iisdem necesse est, ut plantae, ut non alantur & increcant, neque comitari solent inter se. Quippe ut quisque maxime gliscit improbitas, ita maxime eum oderunt. Invident maxime illis, quos florere potissimum ex virtute putant. Ita riuensis etiam num Themistocles nihil agere dixit se praecleari. Nondum enim inuidia laborare. Siquidem ut cantharides potissimum adustum frumentum & adultas rosas inuadunt: ita inuidia praecipue probatos ac virtute incalescentes indoles & personas appetit. Vice versa summae peruersitates ex se alunt odium. Ac Socratis quidem delatorum, ut quorum ab alio nemine superari improbitas posset, tantum ciues odium susceperunt, adeoque sunt eos auersati: ut neque ignem eis accendere, neque respondere interrogantibus, neque in communionem venire vellent cum eis aquae in balneo, sed cogerent eos, qui affundere eam solent, quasi pollutam effundere: quoad, cum non ferrent ciuium illi odium, se ipsi strangularunt. At rerum secundarum amplitudo & splendor saepe inuidiam opprimit. Neque enim Alexandro vel Cyro credibile est rerum potius & omnium dominium fortis quenquam inuidisse: sed quomodo sol, quando capiti nostro imminet, demittens lucem umbram vel semel tollit, vel tenuem reddit: haud aliter ubi elata est in celsitudinem felicitas ingentem, & caput superauit inuidiae, contrahitur haec ac recedit, collucens. Odium non eleuat inimicorum sublimitas & opes. Ita Alexander, qui inuideret, nullum habuit: qui odissent, multos: quorum insidias tandem perit. Similiter sinistra fortuna mitigat inuidos, inimicitias non tollit. Sunt enim vel in fractos inimicos suos infesti, cum nemo cum calamitoso amuletur. Imo vero, quod a quodam memoriae nostrae sophiste est relatum, inuidentes liben-

libenter capi misericordia, verum est. Ita est hoc quoque inter ista vitia discrimen grande: quod odium neque florentibus rebus vtentes neque diris relinquere soleat: inuidia, cum vtraque in summo sunt, elanguescat. Iam vero id ipsum ex contrariis magis hoc pacto spectemus. Simultates & odium deponunt, quando vel nulla se re probatum eis est violatos esse, vel bene sentire de illis, quos oderant ut improbos, coeperunt: vel denique aucti ab eis sunt beneficio. Siquidem nouissimum beneficium, ut Thucydides ait, & si minus sit, in loco tamen collocatum magnam culpam extergere valet. Quorum primum non tollit inuidiam. Quippe certi a principio nulla se lacessitos iniuria, amulantur. Reliqua etiam eam inflammant. Illis enim, qui boni habentur, inuidet impensius: quod scilicet maximum bonum virtutem obtineant. Quod si beneficium a fortunatis acceperint, anguntur, inuidentes eis tum voluntatem tum facultatem. Siquidem est haec felicitatis, illa virtutis, bona autem vtraque. Quare est prorsus diuersum ab odio vitium inuidia: quando quidem quibus illud placatur, iis haec stimulat & iritatur. Postremo consilium & libidinem ipsam vtriusque vitij consideremus. Eius, qui odit, malo afficere consilium est: ac vim odij hoc modo definiunt, affectionem & libidinem esse malo afficere molientem. Inuidia certe eo vacat. Multos enim ex sodalibus suis & familiaribus non velint inuidi perditos vel afflictos, tantum res eorum laetas moleste ferunt, obstantque, si queant, eorum gloriae ac splendori calamitatis vero durioris non sint eis authores: sed sicut ex aedificio excelso, ubi id quod luminibus suis officit, detraxerint, conquiescunt.

PLUTARCHI

De tarda dei vindicta Commentarius.

ITA Epicurus Cyni factus, antequam quisquam responderet, cum nos ad porticum terminum venissemus, subduxit se. Nos qui aliquantisper stupebamus hominis importunitatem, taciti atque intuentes inter nos restitimus, inde repetiuimus priorem deambulationem. Mox princeps Patrocleas: Quin igitur, inquit, si ita viderur, quaestionem hanc deponimus, aut disputationi ab illo inductae tanquam praesente & non praesente respondeamus. Hic occurrens Timon: Atqui nec si telo incusso, inquit, recepisset se, relinquendum sit inflictum. Nam Brasidas recepta ex corpore lancea eadem vulnerauit & peremit eum, qui miserat. Nos vero ut vlciscamur non est operae precium eos, qui ineptam ne an fallam quaestionem in nos coniecerunt. Sat est iis, si opinionem istam prius, quam foedat, explo damus. Quid igitur, inquam ego, potissimum ex dictis pepulit vos? Multa enim cumulauit, nihil ordine tamen: ceterum hinc inde aliud atque aliud vellicans homo quasi bile quadam & maledicto providentiam repudiavit. Ibi Patrocleas: Tarditas, inquit, & cunctatio in exigendo ab improbis supplicio dei imprimis mihi absurda videtur. ac nunc ex hisce disputationibus recens mihi & noua est opinio obiecta. Iam pridem autem auribus audiui parum secundis Euripidis dictum.

Cum clatur, ingenioque talis est deus.

Et quidem cum nulla in re tum minime aduersus prauos homines decet socordem esse deum: cum non sint ad mala illi infligenda segnes vel lenti, sed torrenti ardore ad laedendum ferantur. Atqui illatam iniuriam, ut Thucydides ait, proxime accolens vltio obstruit viam iis, qui in secundo cursu sunt improbitatis. Nullum enim tardum nomen adeo ut poenae flaccescentem spe & abiectum reddit eum, qui violatus est, contra inflat ferocia & audacia improbum. At quae perpetratis facinoribus occurrunt expeditae piacula: haec & consequentes sistunt iniurias, & laesos maxime leniunt. Nam me quidem etiam dictum, cum id memoria repeto, torquet Biantis. Siquidem ait, ut opinor, ad flagitiosum quempiam, vereri se, non ne poenas pendat, sed ne ipse non aspiat. Quo Messeniis, qui ante sublatis fuerant, Aristocratis supplicium: qui prodicione in praelio de Cypro admissa, cum ea clam plus viginti annos fuisset, & tanto spacio re-

gnum Arcadum tenuisset, post pœnas pependit deprehensus, quo tempore illi extincti erant. Aut quod Orchomeniis, qui liberos, amicos & familiares amiserant à Lycisco proditos, attulit leuamen morbus, qui multo intervallo corripuit eum, & corpus est depastus: cum assidue hic demittens & immergens in flumen pedes diris executionibus computrescere se proditiis & sceleris admissi causa iuraret. Nam Athenis impiatorum corpora proici & cadauera exterminari ne filiorum quidem filiis aspicere licuit illorum, qui iugulati fuerant. Quare frivole ad deterrendum à sceleribus hæc Euripides adducit.

Adiens nihil læsit, ne formidaueris,

Alludet hepatis, nec inter ceteros

Iniustum humanos: sed silet, lento & pede

Gradiens sibi malos oblatos puniet.

Nempe non alia, verū hæc ipsa verisimile est sibi metipsis malos ad aggredienda flagitia subicere & monere: quod iniustitia fructum extemplo maturū & certum præbeat, pœnas sero, quæ multum lente voluptatem sequatur. Hæc ut Patrocleas recensuit, excipiens Olympiacus: Illæ vero, inquit, quantum habent Patroclea dei in his cunctationibus & cessationibus absurdi: quod fidem tarditas providentiæ abroget: & quia afflictio simul atque admissum quodque flagitium est homines profligatos non persequitur, sed post, cum iam id pro infortunio habent: calamitatem eam non supplicium vocant: Ita non emendantur: quod mordeant quidem eos casus sui, non pœniteat eos tamen commissorum. Ut enim præsens pœna offensam, & noxam insectans plaga & aculeus corrigit & ad officium retrahit: vellicationes vero castigationis & correptionis serotinae & procrastinatae, alterius gratia citius quam instituendi fieri videntur, atque hinc mordere non docere solent: Perinde ni mulctetur & revocetur, ubi cuncti tubauerit & incurrerit improbitas, haud temere ad mentem redeat, summittat se, vel formidet deum ut assistentem humanis factis & cladibus non lentū supplicij exactorem. Enimvero que sensim & segni pede, ut Euripidis verbis utar, & temere incumbit malis vindicta, ea fortuito potius quam ex providentiâ evenienti habet cæcitatē, intercalationem, & confusionem assimilem. Quare non video, quid compendij ferat, si qui sero in pistrinum, quod vocant, dedantur deorum, unde obscura existat vindicta, & improbitatis terror elanguescat. His dictis cum ego rem mecum cōsiderarem: Timon: Vtrum, inquit, ego quoque imponam sermoni huic fastigium, an adversum hæc eum digladiari prius sinam. Quid vero, inquam ego, attinet tertium fluctū aggerere, atque insuper invadere disputationē, si prima nequit summovere vel elidere obiecta. Primum itaque, ut quasi à radice auspicemur, patriam Academicorum religionem, qui sibi aliquid hic explorati dicere videntur, summam degustemus. Grauius est enim, quam si de musica eius rudes & de re militari pagani disserant: si nos, qui homines sumus, diuina fataliaque negocia exacte peruestigemus, sicut imperiti artificum mentem ex opinione & mentis conceptu per coniecturā venantes. Nam si medici ei, qui imperitus est, consilium diuinare arduum est: cur non ante, sed post secuerit: neque heri lauerit, sed hodie. Multo minus de deo pro cliue aut fixū fuerit mortali afferre aliud: quam, cum articulum ille improbitati medicinam faciendi optime nouerit, remedium eum cuique adhibere punitionem, quæ nec modum grauitatis communem, neque tempus vnum & idem habeat. Nam animæ medicinam, quæ ius & iustitia appellatur, omnium esse artium maximam, præter sexcentos alios etiam Pindarus testis est, qui summum artificem nuncupat, imperatorem, & dominum vniuersitatis deum: ut qui iuris sit opifex: cuius sunt partes, quando, quomodo, & quatenus facinorosus quisque sit mulctandus, statuendi. Atque huius ait artis Plato filium Iouis fuisse Minoa discipulum: quod rem iustam vllam recte gerere, vel percipere recte gerentem nemo valeat, qui eam artem non hauserit & complexus sit. Neque enim earum, quas mortales faciunt, legum ratio consona semel & perpetuo est conspicua: Verū quædam scita sanequam ridicula apparent. Ut Lacedæmone per præconem ephiori, simul atque ineunt magistratum, pronunciant: ne barbam alant, & ut audientes sint legibus, ne ipsis sint duræ. Romani, quos in libertatem vindicant, eorum corporibus tenuem festucam iniiciunt. Cum tabulas testamenti scribunt, alios instituunt hæredes, alij bona vendunt: quod esse absorum dicas. Multo autem maxime est hoc Solonis

Ionis absorum, eum, qui in seditione ciuili neutras partes sit secutus, sed qui euerit famosum esse. Breui, complures percenseas legum absurditates: quod rationem, qua motus fuit, non teneas latoris, neque causam intelligas cuiusque sanctionis. Quid ergo miri, si cum res nobis ita obscuræ sint humanæ, de consilio diuino dicere parum sit expeditum: quamobrem delinquentium ab his post, ab illis prius exigat piacula. Atque hæc non fugæ velamentum, cæterum veniæ est postulatio: quo disputatio quasi portum & perfugium respiciens maiore fiducia accedat per probabilitatem ad hanc quæstionem. Sed considerate ante omnia deum, qui, ut est apud Platonem, omnium honorum seipsum in medio posuit exemplum, humanā, quæ quodam modo sui emulatio est, largiri iis, se qui sequi valent. Si quidem omnium rerum natura, quæ sua sponte fuit incondita, ex hoc fonte conuersa est, atque affinitate & consortio quodam diuinæ speciei & virtutis extitit mundus. Visum quoque idem Plato accensum à natura ait in nobis, ut ex rerum spectaculo & miraculo cœlestium amplecti & diligere affluens decorum anima & compositum, à peruersis & vagis perturbationibus abhorreat, fortuitumque & temeritatem ut vitij & noxæ omnis matrem refugiat. Quando quidem fructum nullum capere ex deo concessum est homini perinde, ac si exprimendo & sectando illius ornamenta virtutem induat. Quapropter à malis longo intervallo & tarde pœnas expetit: non quia maturata vindictæ noxam vel pœnitentiam veretur: sed quo nobis immanitatem & impetum in animaduertendo enormem eximat, doceatque: ne cum flamma, neque cum grauissime flagrat & æstuat supra rationem exiliens bilis, ut si sitim vel famem expleamus, inuolemus in eos, qui nos fatigauerunt: sed effingamus ipsius placiditatem & cunctationem moderate & considerate, atque in consilio adhibeamus, quod minime in pœnitentiam impingit, tempus, atque ita ad pœnas exposcendas accedamus. Aquam turbulentam leuius est periculum si ex intemperantia magno impetu haurias, ut dixit Socrates, quam si turbulento consilio, flammaque & furore tumente, priusquam deseruuit & ad tranquillitatem rediit, expleas te corporis supplicio necessarij & coniuncti. Neque enim cum proxime vindicta locata est acceptam iniuram, ut voluit Thucydides, sed cum longissime dilata, ius suum obtinet. Ut enim ira Melanthio auctore, ubi sedibus suis mentem exturbauit, designat atrociam: item ratio iuste agit & moderatè, quando iram & excaudescantiam summo iussit. Itaque mitescunt vel humanis exemplis: cum Platonem audiunt, qui baculum puero intenderat, diu constitisse, ut ille ipse narrat, dum ardorem animi refrenabat: & Architas, cum seriorum offensam quampiam ruri & petulantiam comperisset, inde incensum in illos animadverteret se grauius & asperius: nihil fecit, nisi quod recedens ait: Bene vobiscum agitur, quod in vos excaudescit. Quare si virorum commemorata dicta & actus expositi iræ asperitatem & æstum exhauriunt, multo magis nos decet contemplantes deum, qui metu nullo, nulla pœnitentia tenetur rei vilius, suspendentem tamen vltionem diemque operientem, providos fieri in his, ac diuinam ducere virtutis portionem esse mansuetudinem & tolerantiam, quam deus demonstrat, quæ plectendo paucos corrigit, tarde plectendo multis commodat: eosque emendat. Deinde hoc advertamus animadversiones humanas id vnum continere ut repungant: consistereque in eo, ut qui malum dederit accipiat, nec progrediatur vltra. Quare peccatis canis more allatrantes adherent, factaque vestigijs insectantur. At deum verisimile est cui inflixerit cumque supplicium ægre animæ, eius ægritudines dispicere, sicubi fleantur & ad pœnitendum inclinent, spaciumque ad reuocandum se ad bonam frugem, quibus non impotens & inflexibilis inoleuit improbitas, concedere. Nam quando ille intelligit, quātam ab se virtutis portionem accipiant, cum ad genituram pergunt, animæ, & generositas eis quānta valida nec euanda sit impressa, germinet autem invita natura vitium ex praua educatione & consuetudine labefactata, mox procurata aliquibus recte congruentem valetudinem recipiat: non præcipitat in omnibus æque supplicium: verum quod deploratum est, protinus vita emouet præciditque, ut aliis profus pestilens, sibi ipsi vero pestilentissimum, si semper versetur cū prauitate. Quibus vero ignoracione recti citius quam turpitudinis libidine peccatum probabile est adhæsisse, his invertendi se tempus largitur. Qui si persistent, exigat ab eis piacula. Quippe non veret, ne sibi euolent. Specta autem, quanta volumina in moribus & vita hominum extiterunt: qua ratione & eius vicissitudo appellatur: quod maxima ex parte eos subeat, id

est, mos, polleatq; potissimum, ubi manus iniicit. Equidem Cecropem existimo à priscis biforem dictum: non quia, ut quidam volunt, ex rege laudato ferus & truculentus evasit tyrannus. Imo contra, quod cum tener & efferatus ante fuisset, post comiter & blande imperaverit. Id si in obscuro est: Gelonem certe scimus & Hieronem & Pisistratū Hippocratis, cum malis artibus tyrannidas inuasissent, cum virtute eas administrasse: & qui violato iure ad dominatū aspirauerant, principes fuisse moderatos & reip. salutare: qui resp. suas rectis legibus constituerunt, agriculturæ studium induxerunt, ipsosq; ciues ex petulantibus & garrulis frugales & industrios reddiderunt. Gelo etiam, cum fortissime arma cum Carthaginensibus contulisset, consecutus ingenti prælio victoriam non antè pacem orantibus dedit, quam hoc quoq; fœdere cauisset, ne deinceps liberos suos Saturno immolarent. Megalepoli tyrannus fuit Lydiadas. Inde in ipsa dominatione immutatus & violenti iuris pertæsus reddidit ciuibus leges suas: post pro patria dimicans magna cum gloria cecidit. Quod si quis tyrannum trucidasset Miltiadem in Chersoneso, aut consuescentem forori postulasset & damnasset Cimonem, aut Themistoclem petulanter per forum saltantem & lasciuientem vrbe pepulisset, ut ille, qui post Alcibiadis nomen detulit: non ne nobis Marathones, Eurymedontes, & nobile Artemisium intercidissent: ubi

*Cecropidæ clarum libertatis posuere
Fundamentum.*

Nihil enim magna ingenia efferunt mediocre, neq; feriantur magni spiritus in eis & promptitudo: sed in ætate fluctuantq; quovsq; ad stabilitatem solidā tenor animi pervenerit. Quomodo agriculturæ imprudens non delectatur agro, quem densis cernit spinis vepribusq; obstructum stirpibusq; syluaticis, & feris multis infestum, ac magna vituli deformatum: sed callenti dīiudicare & discernere eadem hæc felicitatem, omnemque indolem terræ & mollitiā commonstrent. Perinde turpia & prava multa efflorescunt in præstantibus ingenis: quorum protinus asperitatē & scabritiem excindere & detruncare, quia eā non ferimus putamus oportere. Exactior vero estimator, quod etiam ex iisdem eius bonitatem & excellentiam consideret, operitur advocatā rationis & virtutis ætatem & maturitatem, qua nativum effert natura fructū. Atq; hæc quidem hæcenus. Quid Aegyptiorum legem nonne merito vobis aliqui Græci descripsisse vident: quæ statuit, ut prægnās, si rei capitalis iudicata sit, dum est enixa, in custodia habeatur. Sane quidem responderunt. Tum ego. Si iam partum quis non pueri gerat: verū actionem vel consilium in lucem solis arcanum proferre valeat die, atq; iudicio suo facinus quodpiam abditū detegere, vel salubris author sententiæ fieri, vel rei necessariæ inventor: melius ne facit, qui opportunitatē manet plectendā, quā qui immature interemittit. Mihi enim, inquam, ita videtur. Et nobis quoq; inquit Patrocleas. Recte, inquam. Nam cogita, si in dominatus sui limine Dionysius supplicium persolvisset: nemo Siciliam Græcis à Carthaginensibus euastatam incoluisset, neq; Apolloniam vel Anatorium vel Leucadiorum Chersonesum cultoribus frequentassent Græci, ni longo intervallo esset Periander punitus. Equidem & Callandro productum existimo supplicium, ut Thebæ restituerentur. Illorum, qui delubrum hoc occuparunt conductitiorum militum pleriq; traicientem in Siciliam Timoleonem secuti, postquam Carthaginenses devicerunt, & iniustos dominatus euerterunt, pœnas, ut meriti erant, pependere. Nempe abusus est non nullis etiam vindicibus aliorum improborū carnisicum loco deus, inde absumpsit eos: ut, ni fallor, magna ex parte tyrannos. Nam ut hyenæ fel, phocæ coagulū alarumq; dirarū bestiarum aliquid habent contra morbos medicaminis: ita quibusdam, quibus morsu opus est & castigatione, his iniicit acerbiter deus tyranni implacabilem vel asperitatem horridā magistratus, nec ante aufert aculeum & telum, quam agrum purgauerit & curauerit. Huiusmodi Phalaris fuit Acragantinis medicamentū, & Romanis Marius. Sicyoniis deus licetoribus indigere ciuitatem diserte denunciavit: cum Teletiam puerum in ludicris Pythiis coronatum Cleonæis extorquentes ut ciuem suum discerpere. Cæterum Sicyoniis Orthogoras tyrannide occupata, ab eo Myron & Clisthenes licentiā represserunt. Cleonæi parem non nahti medicinam corruunt. Et Homerum auditis dicentem

*Filius est melior natus de patre maligno
Omnigena virtute potens.*

Quam-

Quamvis præclarum vel rectum factum ille Copris filius nullum edidit: sed Sisyphi, Autolyçi, & Phlegyi progenies floruit magnorum regum gloria & virtutibus. Iam Periclis stirps Athenis fuit impiatę familiæ, Romę Magnus Pompeius filius fuit Strabonis, cuius cadauer Romani odio proveci in publicum proiecerunt & calcaverunt. Itaque quid noui sit, si sicut non excindit spinam agricola, nisi asparagum acceperit, neque virgultum Afri incendunt prius quam Ladanum ab eo collegerint: ita illustri & regali deus gentis radicem malignam & asperam non ante delet, quam exortus sit ex ea debitus fructus. Siquidem sexcentos Iphiti boues & equos interire præstiterat Phocensibus, maioremq; vim Delphis auri & argenti rapit, quā neq; Vlystem neq; Aesculapium natum fuisse, neque alios, qui ex malis & turpibus viri probi & oppido viles provenere. Nonne igitur tempore & ratione congruenti pœnas expeti satius fuerit, quam propere & confestim repræsentari? Cuius est Calippus exemplum: qui quo pugione amicū simulans interemit Dionem, eodem post ipse est ab amicis sublat. Illud item Argiui Mitiij, cuius in seditione trucidati area statua, cum ludī in foro ederentur, collapsa in eius percussorem, hunc oppressit. Iam illa Bessi Pæonis & Aristonis Oetæi mercenariorum militum ductoris nostri profecto Patroclea. Minime ego, inquit: sed aueo discere. Aristo, inquam, Eriphyles mundum hic depositum auentibus tyrannis sustulit, atque vxori tulit donū: cuius filius in matrem nescio quā de causa inflammatus ignes tectis subiecit, cum ceteros simul cum eo concremauit. Bessus, si recte memini, necauerat patrem. Quod cum diu clam fuisset, post cœnans apud extraneos milites hirundinum nidum lancea fodit: quo deiecto pullos occidit. Cum dicerent autem, qui aderant. Quæ malum res te mouit, ut facinus tam durum ederes: Nonne iam pridem, inquit, hæc falso testimonio suo, quasi parentem interfecerim, infamem faciunt me? Quo dicto, qui aderant obstupefacti renunciauerunt rem regi, ac facinore deprehenso pependit Bessus supplicia. Cæterum hæc, inquam, referimus nos, ut iussistis, laxamentum constituentem dari aliquod flagitiosis piaculorum. Reliqua ex Hesiodo cogitare debetis vos audire. Hic ait, non ut Plato, comitem vindictam noxæ esse, sed coæuum ex eodem simul fundo & radice expullulantem.

Consilium prauum est auctori maxima noxa. Et,

Diva parat quicumque alij, sibi & hic parat ipsi.

Nam cantharis perhibetur in se remedium ex quadam repugnantiā continere temperatum. At improbitas vna secum gignens stimulum & tormentū, non post, sed ipso in flagitio pœnam fraudis fert: ac corpore suo facinorosus quisque, cum plectitur, exporat suam ipsius crucem. Improbitas torturam quamq; sibi ipsa ex seipsa molitur, opifex vitæ mira calamitosa, quæ cum turpitudine frequentibus terroribus, asperis agitudinibus, pœnitentia, & assiduus estibus agitatur. Cæterum inter nos nihil interest & pueros: qui cum maleficos in theatris contemplantur sæpe numero auratis in tunicis & chlamydibus purpureis coronatos & saltantes, ut beatos admirantur & stupent: quoad stimulis agitari, flagris cædi, flammā ex picta illa & sumptuosa veste cernuntur effundere. Quandoquidem peruersos pleriq; amplis succinctos tectis, imperiisque, & opibus splendidis plecti non prius animadvertimus, quam conspexerimus iugulatos vel in præceps datos: quæ non pœnā, sed exitum pœnæ dixeris & consumptionem. Nam sicut se lymbrianum Herodicum, qui in morbum incidit irremediabilem tabem, & mortalium primus gymnasticen arti medicæ adiunxit Plato author est longam sibi fecisse similique affectos morbo mortem: sic improbi, qui præsentem scitum declinasse videntur, non longiore post tempore, at longiore in tempore longinquiores non tardiores pœnas pendunt: neque postquam consenuerunt, sunt puniti, sed consenuerunt in pœnis. Dico quantū ad nos longum tempus: quando diis sane totum vitæ humanæ spacium nihil & præsens momentum est. An non ante annos triginta perinde est ac vesperi, non diluculo fœdum hominem torquere vel suspendere, præsertim in custodia vitæ datum velut in carcere: vnde non licet demigrare vel profugere: quantūvis habeat interim multas commestationes, negocia, congiaria, oblectamenta, & vero etiā ludos: sicut qui in carcere, alea, vel talis ludū recte super caput pendente. Et quidem, quid causæ sit, quin nec in vincula ob crimen capitale conditos pœnam dicamus luere, donec securi percutiantur: vel eum, qui cicuta hauit, inde deambulat & expectat, dum crura sua grauedo invadat, prius quam vna cum sensuum priuatione extingatur & congelascit: si extremum supplicij punctum ducimus suppli-

Hh ij

cium: intercurrentes autem animi perturbationes, trepidationes, expectationes, poenitentias, quibus patrato scelere torquetur improbus quisque, praeterimus: ut si piscem, qui hamum deglutiuit, captum ante esse, quam a cocis eum videamus affari vel concidi, inficiemur. Incubat enim cuique malefactori vindicta, ac delicti mel vel escam repente devoravit: at, quia conscientiam habet vellentem & poenam luit,

Ut tumus exagitato cito impetu salum.

Quippe ferocia illa & audacia peruersitatis usque ad maleficia est neruosa & prompta: mox aegritudine venti modo languescente exanguis & abiecta paucis & superstitionibus succumbit. Hinc ad casus & veritatem effinxit Stesichorus Clytemnestrae in somnium, dum ait.

Incedere est visus draco, cui humanum caput esset,

Rex hinc Plisthenidas obtulit sese oculis.

Etenim in somniorum species, diurna spectra, oracula, portenta, atque opinio auctore deo ista eventus fluctus iniiciunt & trepidationes ita permotis. Velut Apollodorum ferunt in somnio vidisse excoriari a Scythis se, mox elixari, cor autem ex lebe missa voce dicere: Ego tibi horum auctor sum: iterum filias flagrantibus corporibus in orbem circa ipsum currentes: Hipparchum Pisistrati filium paulo ante mortem sanguinem sibi Venerem in faciem ex phiala infundentem. Ptolemaei Cerauni amici vocari videbant eum a Seleuco in iudicium disceptatoribus vulturibus & lupis, vimque magnam carnum hostibus partiri. Pausanias virginem ingenuam Byzantiam Cleonicen ad stuprum acciuit, ut ea per noctem potiretur. Quam, cum accessisset, ex perturbatione quapiam & suspitione interfecit. Ea frequenter vidit in somnis sibi dicentem.

Tu cole iustitiam, teque atque alios manet vltor.

Cum haec visio non consisteret, nauigavit Heracliam ad psychomantium: ubi cum placasset manes inferis & libamentis, exciuit puellae animam. Venit illa in eius conspectum, ac defuncturum illis malis ostendit, cum Lacedaemonem venisset. Quo ut venit, expiravit. Itaque si reliquum animae nihil est a fato, sed meta est omnis oblectationis & cruciatus mors: lenius & remissius dicas cum scelestis, qui ocys poenas dant pereuntque, deum agere. Nam etiam si aliud in vita & improborum curriculo existere nihil dicas mali: at, dum patet maleficium rem esse sterilem & ingrati, quae nihil boni aut expectandi ex multis & ingentibus certaminibus profert, sensus eorum subvertit animum. Quomodo Lysimachum proditum est memoriae sibi subactum dedidisse in Getarum potestatem corpus & exercitum suum: atque ut bibitam captiuus, dixisse. Heu me hominem turpem, qui voluptatis causa adeo temporariae tanto regno orbatus. Atque naturalis affectionis necessitati sanequam est operosum obniti. Vbi vero vel pecuniae quaerendae causa homo, vel ciuili gloria & potentiae invidia, vel ob libidinem Veneris facinus tetrum & atrox commisit: inde motus illius restincta siti & furore conspiciat spacio interposito turpes & terribiles maleficij sui perturbationes durare: nihil vero vtile, necessarium, aut frugiferum sibi obtigisse: nonne verisimile est subire animum eius reputationem, ex inani gloria vel voluptatis causa illiberalis, & fordidae preclarissima & summa inter mortales iura labefactando ignominia & trepidatione vitam suam se cooperuisse? Quomodo enim Simonides dixit ioculariter argenti se arcam inuenisse semper plenam, inanem Gratiarum: sic improbi, cum malitiam in ipsis perspiciunt per illecebras extemplo cassa oblectatione praeditam, spe bona vacantem reperiunt, paucis vero, mœroribus, recordatione odiosa, suspitione futuri, diffidentia praesentis perpetuo differtam. Sicut Ino, cui displicent facta sua, in theatris introducit loquens.

Mihi foemina chara est si Adamantis testata ego

Tenere possem iterum, nec quicquam egissem ego

Scelerum meorum.

Haec vniuersisque prauis hominis animi secum versare & reputare veri simile est: quemadmodum praeterlatus scelerum memoria, atque conscientia eorum excussa defecatus aliam vitam de integro auspicietur. Siquidem qui malum sectantur, in his confidentia, alacritas stabilitas, & firmitas est nulla: nisi hercle scelerosos esse sapientes dicemus. Caeterum ubi pecuniae studium, ubi libido ardens, ubi impotens invidia domicilium habet cum infesta improbitate: ibidem superstitionem, si attendas, offendet latentem, languo-

languorem ad labores, ignauiam ad mortem, volumina incitata libidinum, hiantem gloriae sitim ex insolentia sui. Infectantes timent, laudantes verentur ut fraude laesos & hostes improborum acerrimos: quod eos, qui speciem habent probitatis, libenter commendent. Quippe improbitatis durities sicut vitiosi ferri flaccida est, & facile perstringitur eius acies. Unde tractu temporis longo cum conditionem suam explorant: moerent, stomachantur, vitam suam execrantur. Si enim, quod depositum reddiderit, pro familiari expromissor intercesserit, gloriose & munifice congiarium dederit: & pecuniam contulerit vir malus, statim piget et coedet eum actorum priorum propter volucritatem eius et vagum consilium: ac cum plauduntur quidam in theatris, mox revoluta in auaritia ambitione suspirant: non potuerunt, qui homines in dominatu & coniurationibus trucidabant, ut Apollodorus: & cum deprehendebantur amicorum pecuniam, quod fecit Glaucus Epichidis filius, non poenitere, non displicere sibi ipsis, neque factis cruciari. Equidem, si fas est dicere, neque deum vllum neque hominem desiderare vltorem arbitror nefarios homines, sed ipsorum sufficere vitam a vitis subversam totam & conuulsam. At oratio, inquam, videte, ne longius, quam permittit tempus, progrediatur. Tum Timon: Fortasse, inquit, si consequentem & residuam eius prolixitatem spectamus. Iam enim quasi subsidiariam excito supremam haesitationem meam: quando in primis est mediocriter decertatum. Nam quod exprobrat & obicit Euripides diis, qui

Fraudes parentum puniunt in posteris:

vel tacentes nos opponere puta. Quando quidem siue auctores ipsi piacula luerunt, quid ultra persequuntur ab infontibus poenas? quando bis eadem ob crimina ne de ipsis quidem auctoribus verum sit: siue socordia dissoluti in expectandis ab sceleratis poenis fuerint, easque tarde exigant a non merentibus, parum recte tarditate iniuria compensant. Exempli gratia, fama tenet Aesopum huc commisse cum argento, quod a Croeso acceperat, ut sacrum Apollini splendide faceret, ac Delphis in capita diuideret minas quaternas. Cum autem rixa ei & contentio intercessisset cum ciuibus, factificium quidem perpetravit, sed numos Sardeis remisit: quod Delphos ille, qui donum acciperent, haberet indignos. Hi fabricato in eum sacrilegij crimine, hominem de rupe illa, quam Hyampiam dicunt, praecipitem egerunt & interemerunt. Hinc perhibetur infensum eis Apollinem sterilitatem inflixisse atque horrendorum morborum omnem genus: ut peragrantes omnes Graeciae celebritates pronunciarent & inuictaret quemlibet, cui cordi esset, ut Aesopi causa ab ipsis poenas repeteret. Tertia demum generatione venit Samius Idmon ab Aesopi familia prorsus alienus, tantum stirps eorum, qui Sami fuerant eum mercati. Huic supplicia aliqua Delphi cum praebuissent, calamitatibus illis exempti fuerunt. Hinc sacrilegorum piaculum * in Naupliam ab Hyampia fuisse aiunt translatum. Alexandrum autem nec eius valde studiosi, in quibus nos sumus, probant: quod Branchidarum urbem sustulerit, ciuesque omnes sine discrimine gratis deleuerit: quod templum Miletii eorum proavi prodidissent. Syracusanorum tyrannus Agatocles cum risu ludens rogantes Corcyraeos, quid ipsorum insulam popularetur: Nempe, inquit, maiores vestri exceperunt Vlysses. Ithacensibus item conquerentibus, quod oues suas raperent milites eius: At vester, inquit, rex cum ad nos venisset, pastorem insuper exoculauit. Quid ergo nonne his importunior Apollo, qui huius aetatis Pheneatas obstructo barathro omnique eorum agro inuadato perdit: quod mille iam annis, ut aiunt, tripodem fatidicam Hercules sublatam Pheneon deportauerit: & Sybaritis cladium sine sponde, ubi tribus caedibus placauerint Iunonis Leucadiae iram. Iam non ita pridem Locri Troiam virgines mittere desierunt:

Quae neque vestita velut ancilla, pedibusque

Nuda, vel quales verrunt altaria circum

Cecropiae scopis, nullo velamine tecta,

Etsi instet senium graue.

ob Aiacis lasciuia. Quid haec rationis aut iustitiae habent. Neque enim Thracas laudamus, quod coniuges suas ad hanc usque memoriam ad placandum Orphea notis compungant. Neque accolae Danubij ob luctum Phaethontis pullatos. Etiam hoc magis ioculari fuisse censeo: quod cum illius seculi homines, cum perit Phaethon, illud floccifecerint: qui aetatibus quinque vel decem casum hunc sunt secuti, hi coeperint eius cau-

sa vestem mutare & lugere. Quanquam hoc stultitiam tantum habet, nihil atrocius tamen vel durius. Enimvero deorum irā qua ratione recenti re conduntur quorundam fluminum more, post in alios aperiunt se, & in summas calamitates exeunt? Ut primum conticuit: veritus ego, ne ex integro alia afferret plura & maiora monstra, confestim rogavi eum: Cædo, inquam, num omnia hæc existimas veras? Tum ille: Si minus, inquit, omnia, sed aliqua, an non eidem perplexitati disputationem hanc adhaerescere censet? Fortassis, inquam: Etiam febricitantibus grauius siue vestimento vno siue pluribus sint induti, eundem & parem ardorem sentiunt: at tamen ad leuamen detrahenda est multitudo. Sin id displicet, relinque eam: tamenli fabulas pluraque & commenta imitantur. Reuoca in memoriam nouissimum omnium deorum solenne & portionem illam præclaram: quam qui tollunt, Pindari prædicant posteritatem capere: ut ea res visa tibi augusta sit & iucunda. Quis vero, inquit, non capiatur eius præmij honore, qui adeo Græce & ingenue antiquitatem redolet?

Ni frigida casum atrum cui flamma cor est.

vt eiusdem Pindari verbis vtar. Prætermitto igitur, inquam, simile huius Sparta præconium: quod secundum cantilenam Lesbiam in veteris Terpandri honorem & memoriam pronuntiatur. Eadem est enim ratio. At vos sane prerogatiuam habere apud Bœotos, qui stirpe estis Philtiada, præ cæteris vultis, atq; apud Phocenses Daiphanti causa. Mihi vero aderatis & subueniebatis primi, quando Lycormis & Satilæis patrium Heraclidarum honorem petentibus & coronæ gestandæ dignitatem, ad ea re-
20 cuperanda præsto eram. Quo tempore, dixi debere imprimis Herculis posteris honores & præmia, quæ propter illius in Græcos merita, ob quæ illum digna gratia non remunerauerunt eis tributa sunt, immota manere. Præclaram sane nobis, inquit, & philosophia perquam dignam refricuiisti contentionem. Mitte igitur, inquam, sodes fulmen hoc criminationis: neque stomachare, si in quos consulitur ex turpibus ortos & improbis: aut noli gestire vel probare, quando natalium claritas decoratur. Quippe decet, si gratitudinem generi conseruamus virtuti debitam, merito nec vindictam censere conticescere debere & citius extinguere ob scelera, sed concurrere cum illa, quæ vice versa pro merito remunerat. At qui Cimonis progeniei cupide spectat Athenis honorem haberi: & cum Lacharis vel Aristonis genus fatigatur, agre fert & 30 fremit: hic plus nimio est mollis & solutus, imo querulus plane & morosus aduersus deum: qui offenditur, si hominis scelesti & prauis nepotes fortunati videantur: offenditur rursus, si familiae coerceantur & deleantur improborum: inculat autem deum, siue probi parentis siue turpis liberi affligantur. Atq; hi quidem, inquam, contra plus satis acerbos & accusatorios istos iaceant obices. Iam repetamus ex integro quasi filii caput in caliginosa, & tortuosa, & errorum plena de deo disputatione: deducamusque nos ipsi presse & sensim ad id quod verisimile est & probabile, quando clarum & verum ne in his quidem, ipsi quæ agimus, liquido explicare valeamus. Ut ecce quid eorum, qui tabe vel aqua inter cutem sunt absumpti, filios sedentes in aqua pedes iubeamus, dum crematus sit mortuus, rigare. Opinio est enim ita malum ad eos non transire nec 40 accedere: Aut item, cur, vbi capra eryngiten herbam in ore sumpsit, totus consistat grex: quoad accedat & eam eripiat caprarius. Sunt insuper alia facultates, quæ contagiones & effectus habent mirificos: vt pernitate etiam procul per alia in alia penetrent. Cæterum intervalla nos ex temporibus non ex locis admiramur: tamen si magis sit portentosum, quod valetudo, quæ exorsa fuit in Aethiopia, vulgata Athenis fuerit: qua periit Pericles, & Thucydides laborauit: quam si Delphorum vel Sybaritarum, qui homines tetri fuerunt, vindicta reciderit ad eorum filios. Obtenent enim aliquas hæc facultates à nouissimis ad prima reciprocationes & affinitates. quarum etiam si nos præterit, submisit tamen efficit suum officium causa. Veruntamen diuinæ aduersus respub. ciuitatum offensiones habent rationem iustitiæ liquidam. 50 Est enim corpus quoddam ciuitas vnum & continens, sicut animans, quæ non degenerat à se ipsa ætatum vicibus, neque die aliud ex alio existit: verum conuenit & congruit sibi ipsi, omnemque eorum, quæ publice gerit vel gessit, causam & gratiam recipit: quam diu, quæ colligat contextu, communi retinet vnitate. Quod si multas ciuitates distrahendo tempore vel potius innumeris facias: id perinde erit, ac si multos ex vno homine facias: quod nunc natu grandior sit, ante iunior, & altius adolefcens esset. Imo sunt hæc prorsus Germana Epicharmis illis, ex

illis, ex quibus gliscens sophistis disputatio adoleuit. Nam pridem qui mutuo accepit, nunc non debet, quod factus sit alius. Heri ad cœnam inuitatus, venit hodie inuocatus, quia alius est. Et quidem conuersiones in vno quoque nostrum quam publice in ciuitatibus edunt ætates maiores. Id perspicat, qui Athenas annis ante xxx vidit. Nam cognoscat populū mores, motus, ludos, studia, liberalitates, & iras mite veteribus congruentia: cum hominis vix familiaris vel amicus, si per interuallum temporis ei occurrerit, faciem agnoscat. Morum vero inclinationes, quæ omni sermone, affectione, animi motu, & instituto vertunt prompte, etiam apud assiduū sociū extraneæ & mire sunt nouitiæ. At cum homo dicatur vsque ad extremum à primis vnguis
10 culis vnus, tum ciuitatem, quæ eadem item permanet, probris teneri aurum cœsemus eodem iure, quo eorum gloria & opum sunt socij. Alioquin imprudentes res omnes in animum Heraclitium conticiemus: quem bis ille negat eundem ingredi: quod omnes natura varians moueat & verset. Quod si res ciuitas est vna & coharens, est mirum & familia, quæ ex vno est apta capite: quod vni quādam & societatem inhaerentem profert: nec quod genitum est, vt officium fictum alienum est à gignente, quia ex eodem non ab eodem factum est. Itaque obrinet & sortitur in se aliquam ad illud pertinentium portionem: quæ tam pœnas merito dat, quam honoribus illius causa fruitur. Quod nisi ludere videar, Cassandri statuam contendam, quæ ab Atheniensibus fuit conflata, iniuria maiore affectam esse, ac Dionysij corpus
20 post obitum ab Syracusanis exterminatum, quam pendentem supplicia eorum progeniem. Siquidem Cassandri statua in nullam partem venit eius naturæ, ac cadaver anima Dionysij ante defererat. Nysæo, Apollocrati, Antipatro, Philippo, & aliis item peruerorum parentum filiis præcipua pars eorum impressa & innata est, non illa quidem segnīs neque ociosa: cæterum ea viuunt, ea aluntur, reguntur, intelligunt. Neque est durum vel monstrosum, si qui illorum sunt, ea quæ ad illos pertinent, ferant. Breui, inquam, sicut in arte medica vtilitas est & æquitas: ac ridiculus sit, qui dicat iniustum esse ex coxendice laborantium adurere pollicem, aut suppurato iocinore inimum ventrem incidere: & bouem, si vngulæ eorum molluerint, summa inungere cornua. Perinde qui in exigendis piaculis aliud quid æqui quam in medendis vitiis arbitrat
30 tur: & offenditur, si ab aliis ad alia diuersas curationem, vt qui sanguinem detrahunt, vt leuēt ophthalmiam: hic nihil vltra sensum cernere videtur, neque meminisse puero- rum præceptorem vnum cædendo corrigere cæteros, ducemque decimando legiones ad officium omnes reducere. Ita non parti modo per partem alteram, sed & animo per animum certi habitus, deprauationes, & emendationes applicantur citius, quam per corpus corpori. Nempe illic idem affectus imprimatur oportet, hic animus visionibus motus in sidendo vel trepidando deterius vel rectius agere natura solet. Differente adhuc me subiciens Olympiacus: Videris, inquit, magnum principium ponere animæ immortalitatem. Id sane vos, inquam conceditis, atque adeo concessistis. Nam quasi deus pro merito honorem habeat, huc ab exordio decurrit oratio.
40 Tum ille: Itane vero, inquit, consequens existimas esse, si deus singulas res humanas lustrat & dispensat, continuo existere animas vel in totum æternas, vel tractum aliquem à fato permanere? Bona verba, inquam: sed adeo ne pusilli animi & vanus est deus: vt nihil si nos habeamus in nobis diuinū, vel aliquatenus eius affimile vel perenne vel stabile: sed foliorum, vt Homerus ait, more marescamus in totum & euo expiremus breui, tanti nos faciat: vt mulierum more, quæ Adonidis hortos in testis quibusdam alunt & curant, animas momentaneas in delicato corpore, quæ radicem vitæ non admittat firmā germinantes, mox quauis occasione emorientes infunderet? Ac mittamus sodes alios deos: spectemus autem hunc præsentem, si videtur, nostrum: qui animas decedentium si interire sciat extemplo, quas instar nebulæ & fumorum
50 exhalet corpus propitiari sapius manes, præmiaque & honores tribui defunctis præciperet circumueniens credentes atque eis imponens? Equidem non repudiabo animæ immortalitatem: nisi quis vt Hercules tripodem sustollens Pythiæ hoc oraculum euerterit & profligauerit: cum multa vaticinetur huiuscemodi etiam nostra memoria. Ceu Coraci Naxio sortes dedisse dicitur: Nefas est animā existimare mortalem. Hic Patrocleas: Quas narras, inquit, sortes, & quem Coracem hunc. Nam est mihi ea res & nomen peregrinum. Minime, inquam: verum ego sum in causa, qui nominis loco cognomen vsurpauit. Ille enim, qui in acie Archiloehum obruncauit, vo
Hh iij

catus fuit, ni fallor, Callondes, cui erat Coraci cognomen. Hic repulsus primum à Pythia, quod virum Musis sacrum interemisset: deinde adhibitis supplicationibus certis & inferiis cum culpæ purgatione iussus est Tettigis domum pergere & propitiare Archilochi manes. Ea Tenarus erat. Illuc enim appulsum cum classe Tettigem Cretem urbem condidisse, atq; incoluisse apud psychomantium perhibent. Sic Spartatis cum data dictio esset, placarent Pausaniæ manes, accersiti ex Italia pythagoribus diuinis perpetratis simulachrum ex delubro abstraxere. Vna itaq; est, inquam, ratio, dei quæ prouidentiam & animæ humanæ asfruit immortalitatem, neq; consistere sublato vno potest alterum. Iam si post lethum anima superest, propius fidem est & honores ei & pœnas reddi. Siquidem decertat vt athleta per vitam. Postquã certamen peregit, tunc 10 precium pro merito assequitur. Cæterum quas, cum illic solitaria sit, cõsequatur antea actæ vitæ præmia vel piacula, nihil ad nos viuentes, sed ambigua sunt & nobis incerta. Quæ vero liberos & stirpem persequuntur, mortalibus dilucidæ complures reuocant reprimuntq; improbos. Quia vero foedior nullus est cruciatus, neq; qui infestet grauius, quàm sobolem suam affligi sua culpa contemplari: & quod hominis anima impij & scelerati sub excessum è vita cernat non statuas, non honores aliquos subuer- 20 ti & abrogari suos, sed in liberos, vel amicos, vel stirpem, vel necessarium suum grauiâ exempla statui suo nomine, & eos noxam luentes: nihil merearis ne louis quidem honores, vt iniustus iterum & libidinofus esse velis. Habeo etiam commemorare quid- dam, quod nuper fando accepi: verum dubito, ne vobis fabula videatur: quare sola ni- 20 tor probabilitate. Minime, inquit Olympius, sed recense illud quoq;. Idem cum pariter alij contenderent: Sinite, inquam, orationem me eo, quod consentaneum est, ornare: post fabulam, si tamen fabula est, si placebit, mouebimus. Bion deum, qui in malorum liberos vindicet, magis deridiculum esse ait medico, qui ob aui valetudinem vel pa- tris nepoti vel filio remedium adhibeat. Atqui sunt hæc partim imparia partim paria & similia. Morbo enim alium alius, cum curatur, non expedit: nec melius quisquã ha- buit, qui ophthalmia vel febre laboraret, si quem vngi vel cui cataplasma imponi vi- derit. Supplicia vero hominum perditorum hac de causa ob oculos ponuntur omni- bus: quod piaculi rite exacti munus sit alios aliorum multatorum exemplo refrenare. Quatenus autẽ quæstioni nostræ adducta à Bione comparatio conueniret, ipsum 30 latuit. Iam enim hominis, qui morbo difficili non tamen deplorato implicitus, mox ex intemperantia & mollitudine permisit morbo corpus & interiit, cum filium, quem nulla est suspicio agrotare, tantum eidem vitio esse opportunum, medicus, vel fami- liaris, vel aliptes, vel benignus dominus aduertit, dura victus ratione astringendo, de- trahendoq; pulmenta, bellaria, pocula, & scorta: medicamenta autem assidue adhiben- do & corpus subigendo laboribus discutit & fugat grandis mali semen exiguum, cu- ius resecat incrementum. An non itidem admonemus proscribimusque, sibi ipsi vt at- tendant, animumq; aduertant, neque oculos deficiant, qui ex patribus vel matribus prognati sunt valetudinariis, sed innatum principium, quod lubricum est & pericu- 40 losum, mature anteuertant propulsentque? Sane vero, inquit illi. Non ergo, in- quam, alienam, sed necessariam: neq; ridiculam, sed frugiferam rem instituiamus: qui comitialium, melancholicorum, & podagricorum liberis labores, victus rationes, me- dicamina præscribimus, non quod affecti sint, verum ne afficiantur. Siquidem quod maligno ex corpore natum est corpus, noxam quidem nullam, curationem autem & custodiam meretur. Quam si quis, quia voluptates eripit, mordetq;, & laborem inflig- git, pœnam præignauia & deliciis vocat, is valeat. Num igitur corpori perditum stirpi corporis auxiliari & asseruare id decet: vitij vero instar cognatum, quod in noua sup- pullulat indole adolescitq;, negligendum est, operiendumq; & expectandus, donec vi- 50 tiis prodatur se,

Desipiens fructus occultus animi?

vt ait Pindarus.

An in eo quidem nihilo est Hesiodeo deus intelligentior præcipiente, admonente, & subiciente:

Nec Venerem tristi rediens de funere misce,

Sed letus superum pingues operatus ad aris.

quasi cum non improbitatem modo & virtutẽ, verum etiã dolorem, lætitiã & quæ- uis alia recipiat cœtura nostra, hilares, lubentes, exporrectaq; fronte pergere ad operã liberis dandam debeamus. Illud non est Hesiodium neq; humanæ factum sapientiæ, sed

sed dei perspicere & diiudicare congruentias & discrepantias prius, quàm turbulen- tis animi motibus in atrociam facinora imegisse deprehendantur. Siquidem viri etiã- num infantes, luporumq; & simiarum nati ab nemine vestiti vel ficti indolem suã cõ- festim produunt. At natura humana, vbi in ritus, præcepta, & leges semetipsam conie- cit, tegit praua, & recta æmulatur crebro: vt vel semel eluat & desleat vitiositatis læ- bem, vel diu fallat, vafricia se velut volam sine tegens: fallant autem nos, qui tanquam ex icu vel morsu singularum fraudum ægre sentimus ipsam improbitatem: Imo qui plane tunc fieri existimamus iniustos, cum iniuriã inferunt: lasciuos, cum insolentia: timidos cum fugiunt: vt si scorpiis putes innasci, quando percutiunt, aculeum: & virus, 10 quando mordent, viperis: quæ est cogitatio stulta. Neq; enim simul fit & detegitur improbus: verum est ab incunabulis prauitate præditus. Ea vitur occasione & facul- tate oblata, furandi fur: iura volandi is, qui animo est tyrannico. Cæterũ deus neq; im- prudens sanè est conditionis & ingenij cuiusq;. Nempe animum potius quam corpus valet aduertere. Neq; expectat vim, dum manu: impudẽtiam, dum voce: salacitatem, dum pudendis sit patrata, persequi. Neq; enim consurgit in pœnã eius, qui ipsum læ- sit, male acceptus: neq; incenditur in raptorem violatus, neq; odit adulterum stuprum passus: sed medendi gratia effusum in adulterium, auaritiã, iniuriã inferendã mul- 20 ctat crebro: quo vitium sicut morbum comitalem tollat ante, quam intradat. Nos autem modo indignabamur, quasi sero & tarde soluant mali pœnas: nũc quod ante ad- missum facinus vllum à non nullis habitum eorum & dispositionem coerceat, impro- peramus, nescij præterito futurum, tenebris inuolutum soli exposito deterius esse & horrendius: cum reputare non valeamus causas, cur quibusdam, quamuis fraudem cõ- miserint, conuiuere præstet, non nullos etiam deliberantes anteuertere. Vt nimirum medicamenta quoq; aliis non cõueniunt ægris, aliis salutifera sunt vel non ægris, quo- rum est in præcipiti magis quam illorum valetudo. Quamobrem nec lapsus parentũ omnes deriuant in prolem dij: verum si ex prauo natus sit probatus, sicut aliquis bonæ 30 habitudinis ex valetudinario, is pœna gentilitia soluitur, tãquam ex improbitatis do- mo in aliam familiã datus. Quod si iuuenis in prauorum natalium germanitatem re- labatur: in nequitia supplicium sicut in hæreditatis æs alienum, par est profecto vt suc- cedat. Neq; enim Antigonus certe Demetrii nomine, neq; ex improbis Phyleus Au- gei, neq; Nestor Nelei pœnas dedere. Ex impuris enim probi fuerunt. At quorum se- ctata est & amplexa natura propinquorum vitium: horum persequens improbitatis germanitatẽ supplicium, in eam vindicat. Vt enim verrucarũ genus, quod *αἰχμηδονίας* 40 Græci vocant, nigra macula, & lentigines gentiorũ, quæ in filiis exoleuerunt, resur- gunt postea iterũ in nepotibus. Et mulier Græca enixa partum nigrũ, cum inde causam diceret adulterij, demonstrauit Aethiopsis se quartã progeniem esse: Ex Pythonis Ni- sibensis, quem fama erat cognatione Spartos attingere, liberis ille, qui nuper decessit, figurã edidit in corpore lancea: tanto interuallo extulit se & emicuit sicut ex profun- do affinitas gentilitia: Perinde frequenter mores & motus animi reconduunt & suppri- 40 munt primæ soboles, post vero & per alias germinat & refert vitiõũ vel virtutum na- tura exemplar. Vt ita fatuus cõtici, arridens Olympicus: Non celebramus, inquit, te, ne fabulã remittere videamur, quasi dicta tua satis sint astruãta: verum tunc, cum illam quoq; audiuerimus, feremus sententiã nostram. Recte, inquit. Soleus Tespeus illius, qui aliquando nobiscũ hic fuit, Protogenis necessarius & amicus, cum priorẽ vitam in maximo luxu transegisset, atq; ita decoxisset cito rem familiarẽ, aliquãtis per exprime- te necessitate gessit se improbe: opesq; ex pœnitentia sectanti idem vsuuenit quod fa- lacibus: qui vxores cum habent, nõ retinent eas: sed vbi has dimiserunt, attentant ite- rũ per scelus aliis iunctas stuprare. Hic ergo, cum nulla se re, quæ referret ad libidinem aut cõpendium, abstineret, censum quidẽ non grandẽ, sed famam improbitatis breui 50 conciliauit ingentẽ: præcipue vero famosum reddiderunt relata ex Amphilochi oracu- lo sortes. quo ille credo cum misisset, cõsuluit deum, an reliquã vitam acturus esset: feli- cius. Hic respõdit, feliciter acturũ, cũ vitã deposuisset. Et vero nõ multo post id ei quo- dam modo euenit. Siquidẽ delapsus ex fastigio quodã in collum, sola ex collisione si- ne vulnere expirauit, ac tertio die in ipsis iam exequiis reuixit. Qui breui recreatus & ad mentem reuersus mirificam vitę vicissitudinem fecit. Neq; enim iustiorẽ in cõmer- ciis norunt Cilices illa tempestate extitisse alium, neq; erga deos religiosiorem, neq; leniorem inimicis vel firmiorem amicis: vt desiderarent, qui cum eo conuersabantur,

causam discere immutationis: quod non temere eius foeditatem ad tantam modestiam fuisse compositam arbitrarentur. Quod fuit verum, ut ipse Protageni & similibus amicis probis exposuit. Ut enim mente corpus fuit destitutum: sicut gubernator, qui ex nauigio in altum est projectus, motus fuerit, pariter ille habuit ex illa mutatione. Hinc paulatim erectus, totus visus est respirare, atque omni ex parte circumspicere, aperta anima ut vno oculo. Cernebat primum nihil praeter vasta sidera, immensoque spacio a se inuicem recedentia, fulgore ex colore dorata inuisitata & vi vehemente: ut vecta in illis anima leniter admodum in luce eorum velut in tranquillitate facile quoquo versum & propere deferretur. Atque ut plerisque spectaculis praeteritis, animas ostendit defunctorum ex imo subuolantes bullam flammam efficere locum dante eis aere: inde rupta bulla excedere cum effigie humana astricto corpore, quae tamen non aequae impellerentur: verum has subtilire mira agilitate atque emicare recto cursu sursum, illas fursum more in orbem contortas, ac nunc deorsum nunc sursum vergentes incitru quodam traieci confuso & incompósito, qui perquam longo tractu & aegre conlisteret. Complures earum, quae forent, ignorabat. Duas autem vel tres familiares conspicatus, cogredi tentauit & eas affari. Illae vero neque exaudiebant, neque erant in potestate sua: sed amentes perculsaque, omnique conspectum refugientes & tactum vagabantur primū solitariae. Deinde, cum incidere in frequentes perinde comparatas, easque amplecterentur, omni genere traiectionis in incertum temere torquebantur, vocesque mittebant ignotas quasi vlulatus querulas & tremulas. Aliae superne in summo aere aspectu latae, atque inter se mutuo ex benevolentia consuetudinem agitantem, declinantes autem illas tumultuantes demonstrabant, ut conicere licebat, contractione in seipsas angorem, exporrectione & relaxatione latentiam & animum contentum. Hic vna ostendit se propinqui cuiuspiam sui conspexisse, non liquido tamen. Decessisse enim illum etiamnum puero se: carerem illum, cum adiunxisset se propius dixisse, Salue Thespeli. Qui cum stuperet, ac non Thespesium dixisset se, sed esse Aridæum: Ante sane, inquit, sed porro Thespesium. Neque enim mortuus es: verum diuina quadam sorte huc venisti intellectu, reliquam animam velut anchoram in corpore reliquisti. Sit autem nunc tibi hoc in posterum signo animas defunctorum neque umbram efficere neque conuiuere. Quod Thespesium cum audiisset, iam magis colligebat se cogitatione: intentisque oculis attolli secum subtilem quandam & vmbrosam lineam vidit: illos vero circumfulgentes atque intus pellucidos, non tamen iuxta omnes: sed alios sicut clarissima, cum plena est, luna colorem vnum, aequabilem & continuum aequaliter eiaculantes: alios squamis quibusdam discurrentibus vel vibicibus raris inuitos: alios varios & monstrosos aspectu, serpentum nigris maculis notatos, nonnullos leuibus vlcibus deformes. Ostendit igitur, qui omnia exponerebat, Thespesium, necessarius (Quid enim animas hominum vocabulis appellare vetat?) Adrastiam Necessitatis & Iouis filiam omnium vindicem scelerum summo loco constitutam esse: neque improborum tam fuisse magnam quenquam vel humilem, ut aut latebris aut vi effugerit. Aliud autem ad aliam (Tres enim sunt) custodem & chirurgam spectat supplicium. Nam esse, qui actutum in corpore & per corpora plectantur: his manum adicit cito poena leni ratione praetermittenteque multa, quae expiationem quaerunt. Quorum vero improbitas curationem habet difficiliorem, hos Dice post fata genius tradit. Deploratos semel, quos reiecit Dice, tertia & saeuissima ex Adrastia ministris Erinnyis transcurrens vagos & errantes alium aliter, horribiliter & acerbe omnes e conspectu aufert, atque in locum, qui nec voce exprimi nec cerni potest oculis, demergit. Aliarum, inquit, vindictarum illa, quae infligitur in vita a Poena, barbaricis est consimilis. Ut enim apud Persas eorum, in quos animaduertitur, vestes & tiasas depilant & flagellant: qui cum lachrymis, ut cessent, supplices orant: perinde multae, quae pecunia vel corpore defunguntur, morsum non habent acrum, neque ipsam improbitatem corripiunt: sed sunt ad opinionem plerisque & ad sensum eorum. Qui vero illinc non castigatus nec purgatus huc euolauit, hunc Dice corripiens anima conspiciuum nudumque, cui nullum sit lustrum, quo abdere se, tegereque & inuoluere valeat turpitudinem suam, sed omni ex parte atque omnibus sit apertus: ostendit primū sanctis eius parentibus, si qui extant, detestabilem & maioribus suis indignum. Sin improbi sint, supplicia pendentes conspiciens illos conspectusque ab iisdem castigatur longo tractu, atque ita singula vitia eximit cruciatibus & poenis, qui in tantum acerbitate & atrocitate corporeos superant, quanto diurna insomnia nocturnis sunt liquidiora. Cicatrices & vibices singulis ex vitis aliis diutius adhaerescunt,

rescunt, aliis minus diu. Specta vero, inquit, varios & multimodos animarum colores: nigricantem & foedum sordium & auaritię lituram, sanguineum & flammum crudelitatis & saeuitia. Vbi glaucus est, inde intemperantia circa luxum aegre est eluta. Qui vero vitio tetra tenetur inuidia, is viridem & marcidum sicut sepię atramentum emittit. In vita enim malitia, quando anima conuertitur a vitis & conuertit corpus, colores effundit: Hic purgationis & castigationis est terminus. His in totum exteris fulgidam animam & concolorem reddi. Caeterum quam diu hi inhaerent, existunt agridinam quaedam reciprocaiones, quae stimulos habent & aculeum, in quibusdam hebetem & cito elanguescentem, in aliis valide fatigantem. Quarum haec iterum atque iterum castigatae conuenientem habitum & dispositionem recipiunt. Alias denuo in brutorum corpora impellit inertia vis & voluptatis forma. Quippe doctrix imbecillitas ex foecordia speculandi reperit vi agendi ad generationem. Quae organum requirens lasciuia, cupidines connectere deliciis & simul furrigi per corpus litit. Hic enim nihil praeter vmbra quamdam rudem & voluptatis somnium, quae sit expletionis expers, adest. Sic fatus duxit eum raptim per spacium ingens, ut videbatur, quod facile & leniter est emensus, lucis radiis velut pennis sublatus: donec ad vastum quendam hiatum, qui pertinebat deorsum, peruenit: atque ibi fuit a prioris virtute destitutus: quod aliis quoque animis accidere ibi contemplabatur. Suspensis enim auium more alis demisse hiatum illum circumuolabant. Propalam non audebant penetrare cum: qui intus spectabatur perinde ut antra Bacchica syluis, viriditate, herbis, & omnium generis floribus picturatus. Inde efflabatur mollis & placida aura odores mire suauitatis subuehens blandos: quae temperiem, qualem vinum temulentis, infundit. Vescentes enim animae fragrantis illis diffundebantur & amplectebantur se mutuo: locusque bacchatione, risu, atque omni genere cantus circumsonabat, ludentium & sese oblectantium. Referebat hac Liberum patrem ad deos ascendisse, ac Semelem in coelum sustulisse. Locum Lethen, quod obliuionem, significat, dici. Quamobrem neq morari ibi cupientem permisit Thespesium: verum vi retraxit: qui subiiciebat simul ac dicebat colliquescere & emollefcere mentem voluptate, partem autem brutalem & corpoream irrigatam carnescentemque corporis recordationem infundere: ex recordatione desiderium & aetum, quae ad generationem trahat: quam ita appellatam esse, quod nutum intendat humiditate degreuaata anima. Porro cum tantum iterum esset emensus itineris, visus est procul videre grandem craterem, in quem infundere se cum impetu: vos, vnum spuma marina vel niue candidiorē, alterum colore purpureo, qualis in arcu caelesti visitur: alios aliis infectos tincturis, si procul spectetur, quae suo peculiari praediti splendore erant. Ut propius accesserunt, crater ille euoluto ex oculis magis aere, qui circumiectus erat, occoecatibus coloribus floridiorē dempto candore reliquit. Conspectus autem tres vna considerentes figura triquetra, qui riuos inter se certis modis commiscebant. Eo usque memorauit animae Thespesium ductor Orphea, cum vxoris animam scrutaretur, peruenisse, ac memoria lapsam famam apud homines vulgasse adulterinam, oraculum Delphicum Apollinis & Noctis esse commune. Nihil enim Nocti cum Apolline consociationis esse: sed Nocti hoc cum luna, inquit, oraculum est promiscuum: quod nusquam terrarum terminetur, neque sedem teneat vna: sed passim inter mortales infomnis & imaginibus sit vagum. Ex hoc enim somnia confusam, uti vides, cum ludificatione & varietate simplicitate & veritatem accipiunt, & disseminant. Apollinis vero haud lustrasti, inquit, oraculum, neque lustrare valeas. Altius namque non assurgit vel laxat se pars animae terrea, sed corpori affixa virget deorsum. Simul annitebatur prope accedens ei monstrare, lumen quod ex cortina, uti ferebat, per Themidis sinus in Parnasum effunditur. Id contemplari cum affectaret, non potuit praefulgore: verum audiuit praeterlatus vocem acutam foeminae, quae versibus cum alia, tum vero tempus mortis eius protulit. Ostendit genius vocem esse eam Sibyllae. Siquidem haec in facie lunae circumuectas res impendentes canere. Cum vellet autem plura audire, vi lunae in diuersum, ut in vorticibus sit, propulsus est, ac pauca exaudiuit: ceu casum Lesbij montis, & coflagrationem fortuito igne Dicearchiam, & partem versiculi de praefenti imperatore

Quod ille bonus morbo linquet dominatum.

Hinc ad poenas pendentium spectaculum conuerterunt se. Ac primum in tristitia & miseranda spectacula tantum inciderunt: vbi amicos, necessarios & familiares praeter ex-

* Alii, sine vlla errore.

peccationem poenas pendentes offendit: qui, cum graues cruciatus, foeda supplicia & afflictiones tolerarent, lamentabantur & eiulabant ad illum. Parentem denique suum conspexit, qui ex voragine quadam emergebat, verberibus notis & cicatricibus oppletum. Hæc manibus et porrigebat: neque reticere sinebatur: verum, ut confiteretur, adigebatur a suppliciorum exactoribus, flagitium se admisisse in hospites quosdam, quos auri causa, quod habebant, veneno sustulerat. Is cum omnes mortales in vita secessisset, hic compertus alia piacula iam luerat, alia rapiebatur ad luendum. Ac supplicare quidem vel deprecari pro parente ex stupore & trepidatione non sustinebat. Cum autem recipere se ac fugam capessere intendere, non ultra benignum illum & familiarem ducem videbat: sed ab aliis quibusdam, qui erant horrendo aspectu porro impulsus, quod ita euadere illi necesse foret, spectabat impurorum hominum, quorum apud mortales eruperant vitia aut poenas luerant, non ita duriter umbram neque pariter agere impolitam, quæ circa brutam & ægram animam partem erat ærumnosa. Qui vero velamento atque exstimatione virtutis velati tecta improbitate vitam trãsegerant: hos corona aliorum cum graui labore & cruciatu interiora animam adigebat extra euoluere, ac contra naturam flexuoso impulsu se torquere, sicut scolopendræ marinæ, quando hamum deglutiunt, inuertiunt seipse. Non nullos eorum excoriantes atque explicantes ostendebant liuidos & versutos esse, qui in ratiocinatione & principe animi parte prauitatem gerebant. Alias narrabat animas se vidisse viperarum modo complicitas mutuo coherentesque, binas, ternas, & plures, rodentes se inuicem ex trifidi recordatione & odio eorum, quæ perpessi erant in vita aut egerant. Iam lacus esse vicinos, vnum auro feruentem ebullientemque, alterum plumbi gelidissimum, asperum tertium ferri: quibus appositos certos genios sicut fabros ararios, qui instrumentis vicissim recipiebant & demittebant animas eorum, qui inexplibili avaritia cõspurcati erant. Has ex auro cadentes & translucentes in lacum plumbi coniciebant & mergebant. Conglaciatas ibi atque duratas instar grandinis, rursus in ferri lacum transferebant. Vbi mire nigrescebant, dissiliensque ex duritia & elisæ figuras suas variabant. Mox in aurum denuo rapiebatur, ac fauos, ut ille memorauit, in vicissitudinibus illis cruciatus perpetiebatur. Præ ceteris conditione esse calamitosissimam memorabat earum, quæ noxam iam exemptam inde iterum comprehendebatur. Hæc erant, quarum ad nepotes vel filios piaculum recidebat. Vbi enim illorum aduentu & occurrit, inflamabatur ira inuehebaturque, & notas demonstrabat tormentorum probra ingerens & persequens illam, quæ abdere se cum affectaret, non valebat tamen. Siquidem tortores propere aduolabant, & ad supplicia de integro urgebant eiulantes, quod tormentum præuolabant. Aliquas etiã coplures ex fabole sua connexas sibi habere memorabat, & sicut apes & vespertiones plane hærentes stridentemque & quiritates memoria & stomacho, quod ita illorum nomine essent cruciati. Postremo cum contemplaretur animas, quæ ad alteram natiuitatem vertebantur, atque in brutam varia flecebantur violenter & transfigurabantur, ab huius muneris opificibus: qui certis instrumentis & pullibus aliorum solida membra eudendo constrangebant, alia distorquebant, alia pollebant & in totum demoliebantur, quo ea aptarent aliis moribus & vitæ generibus: in his, cõparuisse Neronis animam, quæ cum aliis erat iam grauius afflicta, tum candentibus confixa clauis. Hæc patribus artificibus in Pindarice vipera transformare imaginem, in qua foetantem matrem deuorans victura esset, lucem memorauit ingens illuxisse, ac vocem ex lumine missam fuisse: quæ imperabat, in aliud genus verterent eam mitius, animantem machinati circa paludes & lacus canoram. Nam piacula eorum, quæ commisit, luisse eam. Deberi autem ei gratiam ab diis aliquam: quod inter illos, qui paruissent ei, optimam & religiosissimam gentem libertate donasset Graciam. Hæc tenus eum hartum rerum spectatorem fuisse. Cum iam regrediendum ei esset, incidisse ex metu se in maxima pericula. Etenim mulierem quandam mirifica specie & proceritate ipsum corripuisse, quæ: Heus tu, inquit, ades: quo singula firmius memoria complectaris. Ac virgulam, quali pictores vtuntur, ignitam admodum: verum fuisse ab alia interpellatam. Ibi ipsum quasi a fistula subito raptum vento valido admodum & procelloso ad corpus suum appulisse, atque oculos pene ex busto attollere cepisse.

PLV.

De Placitis decretisque Philosophorum, Liber primus.

Quid sit natura.	j	De corporum sectione.	xxvj
Quatenus differant principium & elementum.	ij	De mixture & temperatura.	xxvij
De principiis, quid sint.	ij	De inani.	xxvij
Quomodo coagmentatus mundus.	ij	De loco.	xix
An vnum vniuersitas.	v	De locamento vel conceptaculo.	xx
Vnde notionem habuerint homines dei.	vj	De tempore.	xxj
Quis deus sit.	vij	De essentia temporis.	xxij
De genis & heroibus.	vij	De motu.	xxij
De materia.	ix	De ortu & interitu.	xxij
De Ideis, id est, speciebus.	x	De necessitate.	xxv
De causis.	xj	De essentia necessitatis.	xxvj
De corporibus.	xij	De fato.	xxvij
De minutis corpusculis.	xij	De essentia fati.	xxvij
De formis.	xij	De fortuna.	xxix
De coloribus.	xvj	De natura.	xxx

RADITVRI naturalem historiam necessarium duximus mox ab exordio philosophiæ commentationem dispertiri: quo cognoscamus, quid sit, & quæ eius pars naturæ explicatio. Ac Stoici quidem censuerunt sapientiam esse diuinarum atque humanarum rerum scientiam: philosophiam vero conducibilis meditationem artis. Conducibile autem esse vnam & supra omnia virtutem. Iam virtutes in summo genere tres, naturalem, moralem, logicam. Quo circa tripartita est philosophia: cuius pars est vna naturalis, moralis altera, tertia logica. Atque naturalis, cum de mundo ac de diis, quæ in mundo sunt, quærimus. Moralis, quæ vitæ humanæ rationem commentatur: Logica, quæ disserendi rationem, quam etiam dialecticam, id est, sermocinatricem appellant. Aristoteles, Theophrastus, Peripateticique pene omnes philosophiam hoc modo distinxerunt, necesse esse, ut vir consummatus & eorum, quæ sunt, contemplator sit & actor eorum, quæ decet. Id inde intelligas licet: Verbi gratia cum quæritur, animans nec ne sol sit. Esse enim videtur. Hoc qui quærit, contemplator est. Nam nihil ultra contemplatur, quam id, quod est, quærit. Item an mundus infinitus sit, & sitne quid extra mundum. Hæc enim in contemplatione posita sunt omnia. Rursus quæritur, quemadmodum instituenda vita, & instituendi liberi, quemadmodum gerendus magistratus, & quemadmodum faciendæ leges. Hæc enim actionis gratia omnia quærentur: & qui in eo versatur, is vir est actuolus.

Quid sit natura, Cap. I.

Quando cõsideratio proposita nobis est rerum naturalium, esse arbitror operæ precium, quidnam sit natura, declarare. Quippe absonum sit de natura disputare, cum id ipsum ignores naturæ potestatem. Est igitur auctore ARISTOTELE natura motus & quietis exordium, in quo proprie & per se non casu inest. Cuncta enim, quæ sub conspectum cadunt, quæ neque ex fortuna neque ex necessitate, neque diuina sunt, neque eiuscemodi sortita causam, naturalia dicuntur, ac naturam obtinent suam ipsorum: velut terra, ignis, aqua, aer, plantæ, animalia. Insuper hæc, quæ fiunt, imbres, grandines, fulmina, præsterea, venti. Nam habent hæc initium aliquod. Neque enim ab æterno horum quodque est, verum aliquo ex principio existit. Atque hæc quidem, ceu animantes & stirpes ortus incunabula habent: in usque natura principium primo est, nec motus tantum, verum etiam quietis. Quando quidem quæ motus principium acceperunt, hæc accipere valent & exitum. Hinc ergo est principium natura motus & quietis.

Quatenus differant principium & elementum. II.

ARISTOTELES quidem & **PLATO** principium & elementa diffidere existimant. At **MILESIUS THALES** idem censet principium & elementa esse. Ceterum distant inter se quam plurimum. Siquidem sunt elementa composita: cum principia dicamus esse neque composita, neque confectum quiddam. Exempli gratia, elementa vocamus terram, aquam, aerem, ignem. Principia ideo dicimus: quod ex quo oriuntur, nihil habeant se prius. Alioquin non erit hoc, sed illud, ex quo productum est, principium. At quam terra & aqua sunt quaedam priora, ex quibus sunt haec procreata, materia rudis & informis, & forma, quam entelechiam vocamus, id est, actum quendam continuum & perennem, atque priuatio. Lapsus igitur Thales est, qui elementum & principium esse aquam dicit.

De principiis, quid sint. III.

Vniuersitatis **THALES** Milesius pronunciauit aquam esse principium. Apparet hunc principem fuisse philosophiae, a quo secta Ionica appellationem inuenit. Fuerunt enim successiones plurimae philosophiae. Qui cum philosophiae vacasset in Aegypto, Miletum se aetate grauior contulit. Hic cuncta oriri ex aqua, atque in aquam cuncta asserit dissolui. Coniecturam ex eo capit primum, quod animantium omnium genitura humida principium sit. Ita omnia quoque ex humido verisimile esse initium trahere. Deinde quod stirpes alantur omnes humore fructumque edant: quo destitute exarescant. Tertio quod ipse solis & siderum ignis aquarum halibus pascantur, adeoque mundus ipse. Quapropter hanc mundi fuisse procreationem Homerum statuisse.

Oceanus de quo existit generatio cunctis.

ANAXIMANDER Milesius rerum omnium principium esse infinitatem ait. Ex eo enim existere, invicemque in id abire cuncta. Quare produci etiam innumeros mundos, ac denuo in id, unde sunt orti, recedere. Ac refert quidem, cur infinitio sit: quo nunquam, quae originem praebet, claudicet productio. Enimvero offendit in eo hic, quod non explicet, quid sit infinitum: aerne, an aqua, an terra, an alia quaequam corpora. Hallucinetur igitur, qui materiam statuatur, causam vero efficientem tollat. Siquidem infinitas aliud nihil nisi materia est. Non valet autem esse materia efficientia, nisi sublit efficiens. **ANAXIMENES** Milesius principium rerum aera statuit. Ex eo enim nasci omnia, atque in eum iterum exolescere: sicut anima, inquit, nostra, quae aer sit, conseruat nos, mundumque vniuersum spiritus & aer continet. Dicitur autem pariter aer & spiritus. Ceterum labitur etiam hic, qui ex simplici & vniuerso aere & spiritu compacta esse animantia existimat. Quippe fieri non potest, ut materia principium rerum, ex quo cuncta extiterunt, vnicum sit: sed simul causa est efficiens ponenda. Ut non satis est ad producendum poculum argentum: nisi accesserit id, quod efficit, id est, vascularius. Perinde est in aere, ligno, & materia alia. **ANAXAGORAS** Clazomenius principia rerum esse particulas similes designauit. Existimauit enim prorsus perplexum esse, quemadmodum ex eo, quod non est, queat quid oriri, & dilabi in id, quod non est. Ceterum enim sumimus simplicem & vniuerso modi, ut panem cerealem, aquamque potamus. Quo ex alimento vegetatur crinis, vena, arteria, neruus, ossa, & partes reliquae. Quae cum fiant, fatendum in alimento, quo vitimur, omnes res contineri: atque ex rebus, quae sunt, omnia crescere, illorumque in alimento partes esse sanguinis, preatrices, neruorumque & ossium, & ceterorum, quas cogitatione contemplari possumus, partes. Neque enim reducenda omnia ad sensum sunt: quod panis & aqua haec fabricent: ceterum in his sunt partes, quas cogitatione assequimur. Quare ex eo, quod in alimento similes partes nascuntibus insunt, appellauit eas homoeomerias principiaque esse statuit eas rerum: atque partes hasce similes materiam, causam vero efficientem mentem eam, quae ordinate cuncta digerat. Sic autem auspiciatur. Vna omnes res fuerunt, quas discreuit ac digessit mens: Itaque recipiendus sit hic, quod materiae opificem copulauit. **ARCHELAVS** Apollodori Atheniensis aera infinitum, eiusque spissitudinem & raritatem: quarum hanc ignem esse, illam aquam. Atque hi, qui sibi invicem ordine successerunt, sectam in philosophia, quae dicitur Ionica, complent. Iam alio a capite **PYTHAGORAS** Mnesarchi Samius, qui philosophiae princeps hanc appellationem dedit, numeros horumque proportionem, quas etiam harmonias, id est, concinentias appellat, vocat principia, ex ambobusque composita elementa, quae nuncupantur geometrica. Idem rursus monadem

nadem & infinitam dyadem in principiis statuit. Tendit autem principiorum eius alterum ad causam efficientem & formalem, quae mens & eadem deus est: alterum ad patibilem & materiale, quae est aspectabilis hic mundus. Esse autem naturam numeri denarium. Siquidem vsque ad decem omnes Graeci, omnes barbari numerant. Quo simul atque pervenerunt, regrediuntur retro ad monadem. Porro vis est, inquit, numeri denarii in quatuor & quaternario. Causa haec est. Si a monade perfectus addendo colligas numeros, ubi progressus ad quatuor eris, explebis numerum denarium. Quod si excesseris quaternarium, simul denarium transilies. Ut, si ponas vnum, & duo adieceris, hinc tria, atque his quatuor, numerum confeceris denarium. Itaque numerus ex monade collectus in decem, sed ex vi sua spectatus in quatuor est. Unde aiebant Pythagorae, quasi iusiurandum esset quaternarius sanctissimum,

Iuro per hunc, animae potuit qui tetrada nostrae

Aeternae fontes naturae infundere habentem.

Et anima nostra, inquit, ex numero constat quaternario. Nam esse mentem, scientiam, opinionem, sensum: ex quibus ars & scientia omnis, nosque ipsi rationis compotes sumus. Atque monas quidem mens est. Mens enim singulariter spectatur. Nam cum multi homines sint, non sunt singuli sensibus subiecti, nec possunt comprehendere, sed sunt infiniti. Verum ipsum hominem, vnum solum intelligimus: cuius est similis nullus: e quom item vnum cogitamus solum. Nam singuli sunt innumeri. Siquidem species haec omnes & genera singulatim sunt. Quare in horum vno quoque hanc definitionem reddentes aiunt, animal ratione utens, aut animal innumibile esse dicendum. Igitur ergo monas mens est, quae haec intelligimus. At infinita scientia dyas, id est, binarius merito est. Omnis enim demonstratio, omnisque probatio scientiae, adhaec collectio omnis ex confessis quibusdam id, de quo ambigitur, colligit, promptaque demonstrat aliquid ex iis, quorum est scientia comprehensio. Quapropter sit dyas. Opinio trias est ex comprehensione, & iure. Quippe multorum est opinio. Est autem trias multitudo: ut

Ter Danaique beati.

Propterea non admittit numerum ternarium Pythagoras. **HERACLITVS** & **HIPPASVS** Metapontinus principium vniuersitatis esse ignem. Ex igne namque omnia ortum & in ignem habere asserunt occasum: cuius extinctione creata omnia esse. Primum enim portionem eius crassissimam in seipsam contractam efficit terram: mox solutam terram ab ignis potestate aquam evadere, cuius anhelitu reddi aerem: iterumque mundum corporaque cuncta ab igne in mundi conflagratione consumptum iri. Esse igitur ignem principium, quod fons sit omnium: atque finem, quod in eum vniuersa dissipentur. **EPICVRVS** Neoclis Atheniensis sectam Democriti in philosophia secutus principia affirmat rerum corpora esse, quae ratione percepta, exortia vacui, ingentia, sempiterna, incorrupta sint, quae frangi nequeant, neque conformari valeant ex partibus vel immutari. Ea ratione perspicui, agitari tamen in inani & per inane. Esse porro ipsum inane interminatam, & corpora interminata. Accidere autem istis corporibus tria haec, formam, magnitudinem, pondus. Nam **DEMOCRITVS** duo posuit, magnitudinem & figuram: quibus tertium adiunxit Epicurus pondus. Moueantur enim, inquit, oportet ponderis pulsu corpora: alioquin non moueantur. Esse autem istorum corpusculorum, quae atomos vocant, comprehensibiles figuras, non infinitas. Nam non hamatas esse, vel vncinatas, vel circinatas. Id namque genus figurarum esse facile contusile: cum atomi sint impatibiles, indiuisibiles: sed habeant suas ratione perceptas figuras. Dicta est atomus, non quod minutissima sit: sed quia est indiuisua, impatibilis, & vacui exors. Itaque si atomum dicas, continuo infragibilem, impatibilem, & vacui exortem dixeris. Esse autem atomum patet. Etenim sunt elementa aeterna, animantes inanes, & monas. **EMPEDOCLES** * Metonis Agrigentinus quattuor ^{* Alij, Metonius} elementa numerat, ignem, aerem, aquam, terram: potentias autem principales duas, amicitiam & diffidium: quorum hoc dirimit, illud copulat: cuius haec sunt verba.

Quatuor haec rerum cunctarum semina noris.

Prima Iouis statio aetherei, quem proxima Iuno

Laretrix vitae sequitur, Plutoque profundus

Et Nestis lachrymis hume Etans flumina nostrae.

Iouem enim appellat feruorem & æthera, largitricem vitæ Iunonem aera, Plutonē terram, Nestim humanūq; riuum tanquam genituram & aquam. SOCRATES Sophronisci & PLATO Aristonis Athenienses (Eodem enim de vniuersitate sunt vtriusque sententiæ) tria principia, deum, materiam, ideam id est speciem. Deus mens est. Materia, quod primum generationi & interitui subiaceret. Idea essentia sine corpore in dei intellectu & visis. Deus autem mens est mundi. Aristoteles Nicomachi Stagiritēs principia entelechiam, id est, continuatam quandam motionem & perennem, siue speciem, materiam, priuationem. Elementa quatuor. Quintum autē corpus quoddam æthereum, immutabile. ZENO Mnasei Citiensis principia deum & materiam: quorum est ille agendi author, hæc patiendi: elementa quatuor. Horum est secta Italica dicta: quod in Italia philosophiam Pythagoras sit professus. Excessit enim patria Samo tyranno infensus Polycrati.

Quomodo coagmentatus sit mundus. IIII.

COagmentatus est mundus forma convexa, atq; hoc figuratus modo. Corporibus infecabilibus temerariam ac fortuitam sortitis motionē perpetuāq; ac pernicissime agitatū multa in vnum glomerata sunt. Vnde diuersam figuram & molem sunt nata. Ex his in vnum conglobatis maiuscula & grauissima in totum resederunt. Minuscula, orbiculata, læuis, & lubrica elisa sunt in istorum corporum concursu, atq; in sublimē eleuata. Vt vero exspirauit iam vis impulsiva, quæ tollebat in altum, neq; ultra sursum pulsus vexit, neq; poterant hæc infera petere, ad loca eorum capacia sunt appulsa. Ea fuerunt in ambitu: atq; circum ea corpusculorum acruus circumflexus: quæ inter se complexa in circumflexione cælum prodixerunt. Hæc corpuscula, quæ varia sunt, vt est dictum, eandem vim retinentia, postquam in altum extrusa fuerunt, stellarum naturam absoluerunt. Porro globus exhalatorum corpusculorum impulit aera, eumque elisit, qui versus in flatus, ac complexus sidera, ea secum rotauit: vertiginēq; quam nunc habent, tuentur sublimem. Hinc ex iis, quæ desederunt, genita est terra: ex evolantibus sursum cælum, ignis, aer. Quia vero materia residua copiosa in terra contorquebatur, quæ impulsu ventorum, & siderum auris astricta est: qua terra concreuerat subtilior, ea pars conglobata est omnis, ac naturam liquidam edidit. Ea quia fluida erat, delata ad caua loca est: quæ accipere eam & complecti valebant: vel sua sponte subsidens tellus aperuit in locis subiectis sinus. Ad hunc mundum partes mundi præcipuæ sunt ortæ.

An vnum vniuersitas. V.

STOICI vnum esse statuerunt mundū, quem etiam vniuersitatē dixerunt, & quicquid corporeum esset. EMPEDOCLES vnicum quidem mundum, nō esse mundum tamen vniuersitatem, sed portionem eius pusillam, reliquam inertem materiam. At PLATO sententiam suam vnum mundum esse atq; vnam vniuersitatem cōiicit ex tribus: quod non sit absolutus, nisi omnia complectatur. item quod nō sit exemplaris futurus similis, nisi vnicus sit, & quod non sit futurus incorruptus, siquid extra eum foret. Atqui Platoni respondeas, absolutum mundum non esse. Neq; enim cuncta continet. Etenim absolutus homo est, quamvis non contineat omnia: suntq; exēpla multa alia, ceu in statuis, ædificiis, picturis. Qui enim sit consummatus, siquid extra eum versari valeat? Immortalis porro non est: neq; qui natiuus sit, esse queat. METRODORVS extraneum esse ait spacio in campo vnam provenire spicam, vnum item in infinitate mundum. Nam innumeros esse ex eo liquet, quod innumere sint causæ. Namque si finitus mundus est, & causæ, ex quibus hic mundus est ortus, infinitæ sunt: infiniti vt sint necesse est. Vbi namq; causæ infinitæ, ibi & effectus. Causæ sunt corpuscula vel elementa.

Unde notionem habuerint homines dei. VI.

DEFiniunt dei essentiam STOICI hoc modo, spiritum intelligentiæ participem, igneum, formæ expertem, vertentem se in quæ liber, omniāq; effingentem. Notionem habuerunt eius homines, primum ex decore eorum, quæ ob oculos cadūt, anticipatam. Nihil enim, quod speciosum est, temere vel fortuito fit: verum aliquo artificio architectante. Est autem pulcher mundus, quod pater ex eius figura, colore, mole, atq; ea quæ in mundo est, stellarum varietate. Est autem mundus globosus: quæ figura omnibus præcellit. Vna est enim hæc partium suarum similis, atq; ipse rotundus partes

partes habet rotundas. Ideo enim, vt vult PLATO, in capite quod diuinissimum est, consistit mens. Iam eius elegans color est. Caruleo namq; est tinctus, qui purpureo fuscior splendore resulget. Quamobrem intentissimi vi coloris adeo immensam perumpens aeris vastitatem tanto ex intervallo conspicitur. Ex magnitudine deniq; est pulcher. Quod enim ambit, omnium est in suo genere pulcherrimum: vt animans & arbor. Mundi venustatem etiam consummant hæc, quæ conspicua sunt. Siquidē circulus in cælo obliquus diuersis imaginibus est distinctus.

Est in eo cancer, sub quem leo, virgo deinde, hinc

Chele, scorpium hinc, intorquet tum ille sagittas.

Mox capricornus adest, comitatur aquarius illum.

Stellati post hunc pisces, aries tum, taurus sub istum.

Hinc gemini.

Sexcentas præterea alias efficit per similes mundi anfractus. Itaq; ait Euripides,

Stellis resurgens ætheris in bar Chronon

Distinctum opus belle periti artificis.

Hinc igitur cepimus dei sensum. Quippe sol, luna, & sidera reliqua sub terram perverta similibus coloribus emergunt, pari amplitudine, iisdem locis & temporibus. Quapropter qui nobis cultum deorum tradidere, tribus eum nobis modis instituerunt: Primo ex naturali ratione, altero ex fabulis ducto, tertio rerum legibus testato. Naturalis à philosophis docetur, fabulosa à poetis, legalis passim in quaq; vrbe instituitur. Ac doctrina quidem tribuitur omnis in partes septem. Prima ex astris & in sublimi positus ducitur. Deum enim perciperunt esse ex apparētibus astris: quod magnæ hæc consensionis viderent causas esse, statq; diei & noctis vices, brumæ & æstatis, exortus & occasus, & à terra productas animantes & fruges. Quapropter habitus est his cælum pater, mater terra esse. Horum autem cælum pater est habitus, quod imbrium effusiones vicem reddant seminum: terra mater, quod concipiat hæc & pariat. Quia vero stellas perpetuo theovras, id est currentes conspiciēbant, atq; τὸ θεογενέτωρ, id est cernendi nobis solem & lunam authores esse, θεός εὐς, id est deos appellauere. Altero tertioq; loco deos distribuerunt in noxios & salutiferos. Salutiferos Iouem, Iunonem, Mercurium, Cererem: Noxios, Poenas, Furias, Martem: quorum infestam atrocitatē procurabant. Quartum & quintum attribuerunt negociis & animi perturbationibus, ceu Amorem, Venerem, Cupidinem his: illis Spem, Iustitiam, Aequitatem. Sextum ordinem poetarum signa sibi vendicauerunt. Nam cum institueret diis natiuis Hesiodus patrem constituit, genitores huiusmodi eis inuexit.

Cæumq; Criumq;, Hyperionaq;, Iapetumq;.

Hinc fabulosus est dictus. Septimum & postremum illi, qui humano more geniti obcollata in vitam humanam beneficia diuinos honores meruerunt: vt Hercules, vt Tyndaridæ, vt Liber pater. Humana specie hosce deos esse dixerunt: quod augustissimū numen sit omnium, animantium vero homo pulcherrime exornatum virtute: quia dotatus est mente, quæ pars est præstantissima. Illos ergo, qui præclara facta ediderunt, pari modo præditos præstantissima parte animadvertere.

Quis deus. VII.

NON nulli philosophi, de quibus Milesius est Diagoras, Theodorus Cyrenensis, & Euemerus Thegeates semel negauerunt deos esse. Euemerum Callimachus Cyrenensis iam his perfrinxit, scribens.

In suburbanum delubrum confertite,

In quo iam pridem æreum qui finxit Iouem,

Insolens senex improba volumina scribit.

Hæc pro ea opinione, quæ esse negat deos dicta sint. Euripides tragicus in apertum id efferre Areopagi metu noluit: significauit autem hunc in modum. Si siphum induxit huius sententiæ principem, atq; huic eius sententiæ est suffragatus

Nam tempus erat, inquit, cum vita humana incondita

Et belluina esset ministra iniuriæ.

Postea, ut ait, ex lex vita latis antiquata est legibus. Vbi enim manifesta scelera arcere lex valuit, sed clam multi ius violabant: tunc sapiens quidam veritatem animadver- tit semper commento esse prastringendam, probandumque mortalibus,

*Quod sit deus, cui etiam perennis vita sit,
Hec qui audiat, cernatque, & multum sapiat.*

Valeant enim, inquit, poetarum ineptiae cum Callimacho, qui ait.

*Si esse deum nosti, simul & facere omnia noris
Possesse deum.*

Atqui non valet omnia facere deus. Quando si deus est, niuem efficiat atram, & igne¹⁰ algidum, & sedentem rectum, viceque versa. Etenim Plato ille grandiloquus, qui ait. Deus mundum ad sui ipsius imaginem formavit: olet, ut veteris comediae scriptores autumant, deliramenta anisila. Nam quo pacto intendens in seipsum oculos finxit mun- dum, aut quo pacto globosum, cum ipse sit homine breuior. ANAXAGORAS ait. Constiterunt initio corpora, quae mens digessit dei, generationisque effecit vniuersita- tis. PLATO non consentientia posuit prima corpora, sed incondite agitata. Quapro- pter, inquit, considerans deus confusione ordinem praestare, digessit haec. Sane ambo simul lapsi sunt: quod deum negotiis humanis finxerunt implicatum, aut hominum causa mundum molitum. Quippe beatum animal & immortale bonisque affluens om- nibus, & omnis mali expers, prius, quod iugiter in felicitate sua & immortalitate ver- setur, non ingerit se actibus humanis. Miser enim sit, si opera modo aut fabri onera ge-²⁰ staret, atque in mundi officio aestuaret. Iam deus, quem perhibent, aut superiore auro non erat, cum immota iacerent corpora, aut mouebatur temere: aut dormiebat, aut vi gilabat, aut horum neutrum: quorum non est recipiendum primum. Quando quidem est aeternus deus: nec secundum. Si enim deus ab aeterno stertebat, mortuus erat. Si- quidem aeternus somnus mors est. Immo non cadit in deum somnus. Nam immortali- tas dei & mortis vicinitas magno diuortio distractae sunt. Quod si vigilabat deus: vel claudicabat eius felicitas, vel ea fruebatur expleta. Ita nec primo modo beatus deus e- rat: quoniam manca felicitas non est beata: nec altero modo. Nequicquam enim mo- liebatur, si nulla re deficiebatur. Age si deus est, atque huius sollicitudine dispensantur res humanae: cur homines terti fortu-³⁰ ne indulgentia fruuntur, contra experiuntur eam nouerunt probi. Ecce tibi Agamemnon, qui

Rex fuit insignis, simul & praeclarus in armis.

ab adultero & adultera oppressus & dolo est interemptus. Quid huius gentilis Her- cules, cum multa infesta generi humano sustulisset monstra, nonne a Deianira incau- tus est veneno extinctus? THALES mentem mundi ait esse deum. Sidera ANA- XIMANDER aetherea deos. DEMOCRITVS deum mentem ignitam, mundi ani- mam. PYTHAGORAS ex principiis monadem deum, & bonum: quae monadis est natura, mensque ipsa. Infinitam dyadem genium & malum: circa quam aceruus versatur materialis. Est praeterea visibilis deus mundus. SOCRATES & PLATO vnum, vni-⁴⁰ genitum & sua sponte natum, vnicum, & reuera bonum. Haec nomina spectant om- nia in mentem. Est igitur deus mens, species abstracta, id est, cum nulla confusa mate- ria nulli rei contexta patibili. ARISTOTELES summum deum formam abstractam, vniuersitatis innitentem sphaeram, quae corpus est aethereum, quod ab eo quintum di- citur. Hoc in Sphaeras dissecto natura quidem contiguas, verum ratione diductas, sin- gulas sphaeras arbitrabatur animalia esse ex corpore concreta & anima: quorum est e-⁵⁰ thereum corpus, quod in gyrum moueatur: anima vero ratio immobilis, sed motus causa efficiens. STOICI communiter deum decernunt ignem esse artificem via pro- cedentem in mundi procreatione rationes feminales intra se complectentis vniuersas. Ex quorum sententia omnia e-⁵⁰ fato pendent: spiritum praeterea per vniuersum mun- dum pertinentem, appellationes autem subinde variantem per vniuersam, quam per- meat, materiam. Esse etiam mundum deum, sideraque, & terram, ac supremam omnium in aethere mentem. EPICVRVS omnes esse humana figura deos: cogitatione autem omnes eos spectabiles praesubtilissima imaginum natura. Idem naturas quatuor a- lias genere incorrupto haec, corpuscula infecabilia, inane, infinitum, similitudines. Dicuntur haec particulae similes & elementa.

De

De genis & heroibus. VIII.

HVic de diis commentationi subtexenda est illa de genis & heroibus. THALES, PYTHAGORAS, PLATO, STOICI genios essentias esse animales. Heroas esse animas, quae corporibus excesserunt: & bonos quidem bonas, malos vero prauas. EPICVRVS horum nihil non improbat.

De materia. IX.

Materia id est, quod prime generationi, interitui, mutationibusque aliis subiacet. *Alii, primum. THALIS et PYTHAGORAE alumni, ac STOICI, versatilem, alterabilem, com- mutabilem & fluitantem totam ex toto materiam. Illi a DEMOCRITO impatibilia prima, corpusculum infecabile, inane, & incorporeum. ARISTOTELES & PLA- TO materiam corpoream, rudem, specie, figura, qualitate, quod ad suam ipsius naturam attinet, vacantem, formarum tamen capacem sicut nutritis, typi, sigilli, & matris vicem implere. Qui vero materiam esse asserunt aquam, vel terram, vel ignem, aut aera: hi non iam informem eam dicunt, verum corpus. Qui indiuidua aut corpuscula infecabilia, informem,

De ideis, id est speciebus. X.

Idea, id est species, essentia est corporis expers: quae per se ipsa non subsistens, rudes tamen conformat materias, causaque est earum demonstratrix. SOCRATES & PLA- TO discretas a materia essentias esse censent Ideas, quae in sensu visisque dei, id est, men- tis subsistunt. ARISTOTELES species quidem reliquit & ideas, non tamen a mate- ria disclusas: quod ex aliquibus factum est a deo. Zenonis aeternae STOICI notio- nes in animis nostris anticipatas ideas esse asseruerunt.

De causis. XI.

Causa est, ex qua effectus existit, aut propter quam evenit quid. PLATO causam trifariam distinxit. Ait enim esse, a qua, ex qua, ad quam. Praecipuam censet eam, a qua. Haec est rerum efficiens, id est, mens. PYTHAGORAS atque ARISTOTELES primas causas sine corpore villo esse. Quae vero participando & ex accidenti sunt cau- sae, eas substantiae esse corporeae. Hinc mundum esse corpus. STOICI causas cunctas corporeas, utpote spiritus.

De corporibus. XII.

Corpus est, quod tres habet dimensiones, latitudinem, profunditatem, longitudi- nem, aut concrementum regerens, quantum e natura sua est: aut quod locum oc- cupat. PLATO, quod neque graue neque leue sua natura est, dum quidem in proprio suo loco manet: Vbi vero in alienum pervenit, continuo nutum habet, ex nutuque momen- tum vel ad grauitatem vel ad leuitatem. ARISTOTELES terram rem esse prorsus ponderosissimam, leuissimam ignem, aerem & aquam alias aliter. STOICI duo ex quatuor elementis leuia esse, ignem & aera, grauia aquam & terram. Quippe leue est, quod sua sponte non nutu a proprio suo medio: graue, quod ad medium vergit. Non est autem medium graue. EPICVRVS incomprehensa esse corpora, & prima quidem simplicia. Quae ex eis sunt concreta, omnia pondus habere. Indiuidua partim ad amum⁴⁰ sim, partim in obliquum moueri, non nulla supera pulsu & concussu petere.

De minutis corporibus. XIII.

EMPEDOCLES ante quatuor elementa fragmenta minima introduxit tanquam elementa ante elementa, particulis constantia similibus, id est, rotunda. HERA- CLITVS ramenta quaedam tenuissima & impartilia.

De formis. XIII.

Forma superficies est, & circumscriptio, lineamentumque corporis. PYTHAGORAE discipuli globosa quatuor elementorum corpora, solum supremum ignem turbina-⁵⁰ tum.

De coloribus. XV.

Color qualitas est corporis visibilis. PYTHAGOREI colorem corporis super- ficem vocarunt. EMPEDOCLES quod visus meatibus congruat. PLATO em- missam ex corporibus flammam, quae particulas visui habeat competentes. ZENO Stoicus colores conformationes materiae primas esse. Pythagorae schola genera co-⁵⁰ lorum, album, nigrum, rubeum, luteum. Discrimina autem colorum fieri certis ele-⁵⁰ mentorum mixturis: eadem in animantibus etiam pro locorum & coeli varietatibus,

li iij

De corporum sectione. XVI.

THALIS & PYTHAGORAE successores patibilia corpora, & in infinitum secti- lia: alij corpuscula insectilia & individua consistere, neq; esse eorum in infinitum sectionem. ARISTOTELES potentia quidem in infinitum, sed actu minime.

De mixture & temperatura. XVII.

PRISCI elementorum misturas fieri alteratione asserunt. ANAXAGORAS & DEMOCRITVS adiunctione. EMPEDOCLES ex minimis modis elementa coagmentat, quae minutissima sunt, & velut elementorum elementa. PLATO tria corpora (Neq; ea proprie esse vel appellari vult elementa) in se mutuo versatilia, ignem, 10 aera, aquam. Nam terram in horum nullum verti.

De inani. XVIII.

PHYSICI, qui Thali vsq; ad Platonem successerunt, inane omnes abdicauerunt. EMPEDOCLES:

Nil vacuum in toto est plane aut circumluit orbe.

LEVCIPIVS, DEMOCRITVS, DEMETRIVS, METRODORVS, EPICVRVS corpuscula insectilia infinito numero esse, inane magnitudine infinitum. STOICI nihil intra mundum esse inane, extra eum immensum. ARISTOTELES tantum esse extra mundum vacui, vt coelum respirare valeat. Esse namq; id igneum. 20

De loco. XIX.

PLATO locum definit id, quod formas assumere natum est, ac translatione quadam ita materiam nominat tanquam nutricem aliquam & susceptricem. ARISTOTELES extremum continentis cum contento commissum.

De loculamento seu conceptaculo. XX.

STOICI & EPICVRVS discrimen esse inter inane, locum, & loculamentum. Atq; inane esse corporis vacuitatem. Locum id, quod in se ipsum est a corpore. Loculamentum, quod ex parte obtinetur, vt in vini doliolo

De tempore. XXI.

PYTHAGORAS tempus esse ambientis aeris sphaeram. PLATO aui mobilem 30 effigiem, vel intercapedinem mundi motionis. ERATOSTHENES solis iter.

De temporis essentia. XXII.

Temporis PLATO essentiam caeli motionem esse. STOICI fere ipsam motionem. Iam pleriq; ingenitum tempus: Genitum Plato pro captu nostro.

De motu. XXIII.

PYTHAGORAS, PLATO motum esse differentiam quandam vel alterationem in materia. ARISTOTELES perpetem mobilis actum. DEMOCRITVS motus genus vnum, quod in obliquum tendit. Duo genera EPICVRVS motus, ad am- 40 plissim & in obliquum. HEROPHILVS motum vnum ratione perceptibilem, alterum sensu. HERACLITVS quietem & stationem ex naturae vniuersitate sustulit: quod haec mortuorum sint. Motum verum aeternum aeternis, interitum tribuit interituris.

De ortu & interitu. XXIII.

PARMENIDES, MELISSVS, ZENO ortum & interitum reiecerunt, quod vni- uersitatem esse immobilem censerent. EMPEDOCLES & EPICVRVS, cun- ctisq; quotquot ex minutilorum congerie corporum mundum construunt, concre- tiones quidem & dissipationes intruderunt, ortus vero & interitus non proprie. Neq; enim ex qualitate per alterationem, verum ex quantitate per accumulationem eos effici. PYTHAGORAS atq; omnes, quicumq; pati materiam statuunt, proprie 50 ortum & interitum fieri. Quippe ex elementorum alteratione, conuersione, & solu- tione eos existere.

De necessitate. XXV.

THALIVALENTISSIMUM est necessitas. Siquidem vniuersitatem edomat. PYTHA- GORAS necessitate mundum obsideri ait. PARMENIDES & DEMOCRI- TVS omnia ex necessitate fieri. Eandem esse fatum, iustitiam, providentiam, & mun- di architectam.

De

De necessitatis essentia. XXVI.

PLATO quaedam ad providentiam refert, quaedam ad necessitatem. EMPEDO- CLES necessitatis essentiam causam principis & elementis vtentem. DEMO- CRITVS dissolutum, incitum, & pulsum materiae. PLATO modo materiam, modo conditoris ad materiam habitum.

De fato. XXVII.

HERACLITVS omnia fato fieri. Idem hoc atq; necessitatem esse. PLATO fa- tum in animis humanis & vita admittit. Vna tamē accersit proficiscentem a no- bis causam. STOICI perinde ac Plato. Ac necessitatem quidem causam esse in vicia 10 & violentam aiunt, fatum contextum causarum statum. Quo in contextu annexa esse & eam causam, quae a nobis proficiscitur: vt sint quaedam fata, quaedam secus.

De fati essentia. XXVIII.

HERACLITVS fati essentiam esse rationem, quae per vniuersitatis essentiam per- tinet, id est corpus aethereum natalium vniuersitatis semen. Rationem PLATO perennem legemq; perennem naturae vniuersitatis. CHRYSIPPVS vim spiritalem ordine vniuersitatis dispensatricem. Iam in definitionibus. Fatum est vniuersitatis ra- tio, aut eorum, quae in mundo sunt, lex providentia constituendorum: aut ratio, ex qua 20 ea extiterunt, quae orta sunt: quae existunt, oriuntur, exitura orientur. STOICI cau- sarum seriem, id est, tenorem & compaginem insuperabilem. POSSIDONIVS ter- tium a loue. Siquidem esse louem primum, alterum naturam, fatum tertium.

De fortuna. XXIX.

PLATO causam in propositis per casum & consecutionem. ARISTOTELES cau- sam fortuitam in iis, quae ex impulsu propter quid fiunt, incertam stabilemq;. Differre a fortuna temeritatem. Quod enim fortuito, idem temere quoq; fieri, idq; omnino in re- bus gerendis esse. Quod vero temere, id non statim fortuito: Na consistere citra actio- nem. Iam fortunam ratione vtentiū esse, temeritatem tam ratione vtentium quam rationis expertium & inanimatorum. EPICVRVS, causam personis, temporibus, modis sibi non constantem. ANAXAGORAS & STOICI causam humano captui obscuram. Siquidem e- 30 venire quaedam ex necessitate, quaedam fato, alia ex consilio, alia fortuito, non nulla temere.

De natura. XXX.

EMPEDOCLES naturam nihil esse, tantum elementorum misturam & diuulsio- nem. Sic enim in primo naturalium scribit.

Ast aliud memorabo hominum nihil esse naturam

Cunctorum, & vanum lethi exitabile nomen.

Sed modo misceri, rursus quoq; mixta resolui.

Omnia, naturam mortales ista vocarunt.

Perinde ANAXAGORAS esse naturam concretionem & dissipationem, id est, ortum & interitum.

PLUTARCHI De Placitis philosophorum, Liber secundus.

De mundo.	j	Quae stellarum essentia, & quemadmodum con-	
De forma mundi.	ij	creta.	xij
Animans ne mundus.	ij	De stellarum formis.	xij
An aeternus mundus.	ij	De ordine & situ stellarum.	xv
Vnde alatur mundus.	v	De stellarum incitu & motu.	xvj
A quo elemento excorsus mundi fabricam deus.	vj	Vnde illuminentur stella.	xvij
De structura mundi.	vij	De stellis, qui Castores dicuntur.	xvij
Qua de causa cernuus mundus.	vij	De significatione siderum et quemadmodum hys	
De eo, quod extra mundum est, num sit inane.	ix	& estas fiat.	xix
Qua mundi dextera, & qua laeva partes.	x	De solis essentia.	xx
De caelo, & quae eius essentia.	xj	De solis magnitudine.	xxj
De caeli sectione, & in quot secetur circulos.	xij	De solis forma.	xxij

De solstitiis.
De solis defectibus.
De luna essentia.
De luna magnitudine.
De luna forma.
De luna illuminatione.

xxiiij	De luna defectu.	xxix
xxiiij	De specie luna, cur terrea videatur.	xxx
xxv	De diuortio luna, quo distat à sole.	xxxj
xxvi	De annis, quam multos errantes capiat magnus annus.	xxxij
xxviij		

ABSOLUTA Principiorum, elementorum, cōiunctorumq; eis explicatione convertam me ad ea, quæ de effectibus commemorantur, ordiariq; ab eo, quod omnium est capacissimum.

De mundo. Cap. I.

PYTHAGORAS vniuersitatis orbem ex eius concinna digestionem princeps mundum nuncupauit. THALES atq; eius schola vnum statuit esse mundum. DEMOCRITVS & EPICVRVS, horumq; METRODORVS discipulus mundos in infinito per omnem eius cōplexum innumeros. EMPEDOCLES orbitam solis mundi circumscriptionem esse, eumq; esse huius terminum. Infinitum SELECVS mundum. DIOGENES vniuersitatem infinitam, finitum tamen mundum. STOICI interesse inter vniuersitatē & totum. Vniuersitatem esse vna cum inani infinitum, Totum remoto inani mundum. Esse itaq; idem totum & mundum.

De forma mundi. II.

STOICI globosum mundum, turbatum alij esse, quidam ouatum. EPICVRVS posse globosum esse mundos, admittere tamen etiam alias figuras.

Animans ne mundus. III.

CAETERI omnes animantem esse, & providentia regi mundum. DEMOCRITVS, EPICVRVS, & quotquot corpusculorum & inanis sunt authores, neq; animatum esse, neq; providentia regi, sed natura quadam rationis experte. ARISTOTELES neq; animatum totum vnde quaq; nec vero sensibilem, nec rationis competentem vel intellectus, nec providentia gubernari. Nam cœlestia omnium horum esse cōfortia: quod sphaeris ambiantur animatis & vitalibus. At terræ finitima nullius eorum. Decentem vero compositionem casu non primigenie obtinere.

An aternus mundus. IIII.

PYTHAGORAS ac PLATO genitum à deo mundum, & sua quidem sponte interiturum. Nam quia corporeus est, sensibilem esse, haud interiturum tamē providentia & conseruatione diuina. EPICVRVS, quia genitus sit, animantis & plantæ modo occisurum. XENOPHANES non genitum, sed sempiternum, neq; interiturum mundum. ARISTOTELES mundi portionem, quæ subter lunam est, pati: in qua vicina quoque terræ emarcescunt.

Unde alatur mundus. V.

ARISTOTELES, si alatur mundus, dissoluetur quoq;. Atqui nullum alimentum desiderat, proinde est aternus. PLATO, ipsum sibi mundum ex pereuntibus per alterationem alimoniam subministrare. PHILOLAVS bifariam esse interitum, alias defluente cœlitus igni, alias ex aqua lunari vertigine aeris effusa. Horum halitus alimentum esse mundi.

A quo elemento exorsus fabricam mundi deus. VI.

PHYSICI à terra tanquam à centro mundi natales coepisse autumant. Nam globi centrum caput est. Ab igni PYTHAGORAS & à quinto elemento. EMPEDOCLES aethera discretum primum fuisse, secundum ignem, mox terram, ex qua circumvectionis impetu astricta aquam scaturisse: inde aera expiratum: genitumque ex aethere cœlum, solem ex igne, compacta ex reliquis esse proxima terræ. PLATO visibilem mundum ad exemplum conditum intellectibilis mundi. Aspectabilis autem mundi priorem animam facta: secundam hanc corpus: cuius quod ex igni & terra constat primū, deinde quod ex aqua & aere. PYTHAGORAS figurarū quinque solidarū, quæ mathematicè dicuntur, ex cubo terram propāgatam ait, ex meta ignem, ex octaedro aera, ex icosaedro aquam, ex dodecaedro vniuersitatis orbem. Plato hic quoq; Pythagoræ suffragatur.

De

De structura mundi. VII.

PARMENIDES tanquam coronas esse inter se cōsertas, vnam ex raro, alteram ex denso, easq; ex lumine & caligine interiectis inter se commistas: & quod ista ambit omnia instar muri solidum esse. LEVCIPPVS cum DEMOCRITO tunica vndique membranāq; obducunt mundum. EPICVRVS quorundam mundorum ambitum rarum, quorundam densum, atq; hos partim mobiles partim immotos. PLATO ignem primum, inde aethera, tum aera, mox aquam, nouissimam terram. Interim aethera igni aggregat. ARISTOTELES primum aerem inflexibilem, eumq; quintum quoddam corpus: à quo ea quæ patiuntur, ignem, aera, aquam, postremam terrā. inter hæc cœlestibus meatum orbicularē assignatū. Eorum vero, quæ illis sunt subiecta, leuia subvolare, grauiā descendere. EMPEDOCLES non perpetuo fixas esse neq; stas elementorum sedes, verum omnia eas invicem permutare.

Qua de causa cernuus mundus. VIII.

DIOGENES & ANAXAGORAS. Ut conditus est mundus, atq; ex terra animantes producti, eum sua sponte in partem sui meridionalem inclinātū, ex providentia forsitan: quo partim inhabitabilis, partim habitabilis foret pro rigore & feruore & rēperatione. EMPEDOCLES aere solis impetui cedente pronas esse vrsas, ac plagas Septentrionales erectas, Austrinas pessum esse, ex quo vniuersum quoq; mundū.

De eo, quod extra mundum est, inane ne sit. IX.

PYTHAGORAS schola esse extra mundum inane, in quod & ex quo mundus respiret. STOICI, quo in conflagratione resoluitur infinitum. POSSIDONIUS non infinitum, sed quantum ad dissolutionem sat est. In primo de vacuo Aristoteles esse asserit inane. PLATO neq; extra mundum neq; intra inane esse.

Qua mundi dextera, & qua leuæ partes. X.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES dexteram mundi partes esse orientales, ex quibus caput motionis, sinistras occidentales. EMPEDOCLES dexteram, quæ sunt ad solstitium æstiuum, sinistras quæ ad brumale.

De cœlo, & qua eius essentia. XI.

ANAXIMENES globum extimum terreum esse. EMPEDOCLES solidum esse cœlum ex aere ab igne in crystalli duritiā compacto, ignem & aerem in vtroq; hemisphaerio completens. ARISTOTELES ex quinto corpore igne, vel caloris & algoris mixtura.

De cœli sectione, & in quot secetur circulos. XII.

THALES, PYTHAGORAS eiusq; asseclæ digestam cœli sphaerā in circulos quinque, quos Zonas appellant. Dicitur vnus ex iis arcticus, & semper est cōspiciuus: alter solstitialis æstiuus, tertius æquinoctialis, quartus solstitialis brumalis, quintus antarcticus, qui est abstrusus. Obliquus, qui Signifer nominatur, tribus mediis subiciit, eosq; per transversum stringit, quos æquinoctialis omnes à septentrione lineis rectis ad oppositam partem secat. Princeps Pythagoras animadvertisse circuli Signiferi fertur obliquationem, quam OENOPIDES Chius vt suum inventum sibi ascribit.

Qua stellarum essentia, & quemadmodum concretæ. XIII.

THALES terrea esse, sed ignita sidera. EMPEDOCLES ignea, ex igne constantia, quæ continens in se aether in prima discriminatione elisit. ANAXAGORAS ambientem æthera substantiam quidem habere igneam, suæ vero ardore vertiginis in sublime raptasse ex terra saxa, quæ ardore suo stellasse. DIOGENES pumicosa sidera ac spiracula arbitratum mundi esse. Alias idem esse lapides cœcos, & sæpe in terram deciduos extingui, ceu illam ad Aegos fluuium faxeam stellam ignis more delapsam. EMPEDOCLES stellas inerrantes crystallo affixas esse, vagas laxatas. PLATO pene igneas, elementorū tamen aliorū instar glutinis consortes. Ex nubibus XENOPHANES accensis, quæ restinguant quotidie, noctu carbonū more recandescere. Nā exortus & occasus accensiones & restinctiones esse. HERACLIDES & Pythagorei singulas stellas mundos esse, qui terram completatur aeremq; & aethera in infinito æthere. Hęc dogmata in Orphicis esse iactantur. Siquidem singulas stellas mundos faciūt. Horum EPICVRVS refellit nihil, ei, quod fieri potest, adhærens.

De stellarum formis. XIII.

STOICI globosas stellas, ut mundum, ut solem & lunam. Turbinatas CLEAN-
THES. ANAXIMENES clauorum instar crystallino affixas. Non nulli bra-
ctas igneas velut picturamenta.

De ordine & situ stellarum. XV.

XENOCRATES vna superficie ceteri stellas existimat: ceteri Stoici prae aliis alias
in alto & profundo. DEMOCRITVS fixas primo: sub iis vagas, tum solem, Lu-
ciferum, lunam. PLATO secundum inerrantium sedem primum Phaenontem dicitur
Saturni stellam, secundum Phaenontem Iouis, Tertium Pyroentem Martis, quartum
Luciferum Veneris, quintum Stilbontem Mercurij, sextum solem, septimum lunam.
Ex mathematicis quidam Platonem assentiuntur, quidam solem omnium medium. AN-
AXIMANDER & Chius METRODORVS CRATESQUE locatum supra omnes
solem, a quo lunam, sub his inerrantes & errantes.

De stellarum incitu & motu. XVI.

ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, CLEANTHES ab oriente in occasum om-
nes rapi stellas. ALCMAEON & MATHEMATICI vagas adversus inerran-
tes. Quippe ex occasu in orientem contrario motu converti. ANAXIMANDER a
circulis & sphaeris, in quibus vnaquaeque meat, rapi. ANAXIMENES ex aequo terram
versus & circum eam volui stellas. PLATO & mathematici parem cursum esse solis,
Luciferi, Stilbontis.

Unde illuminentur stellae. XVII.

METRODORVS infixas collustrari omnes a sole. HERACLITVS & STOI-
CI alii stellas ex terrae halitu. Non quare ARISTOTELES a caelestibus ali-
moniam: quod caduca non sint, sed sempiterna. PLATO cum STOICIS ut mundum
vniuersum, ita sidera ex semetipsis nutriti.

De stellis, qui Castores dicuntur. XVIII.

XENOPHANES stellas, quae in summis nauibus visuntur, nubeculas esse, quae ad
certum motum obiter se ostendunt lucidas. METRODORVS emicantes ex
oculis cum pauore & consternatione cernentibus scintillas.

*De significationibus siderum, & quemadmodum hyems & aestas
fiat. XIX.*

PLATO significationes tam aeternas quam brumales sub siderum exortus & obi-
tus fieri, solis, lunae, reliquorumque vagorum & inerrantium. ANAXIMENES
lunae causa nihil horum, sed vnius solis. EVDORVS, ARATVS propter cunctas co-
muniter stellas: ut haece ostendit.

*Namque haec signa deus per caelum splendida fixit,
Sidera distinguens totum prouidit in annum
Tempore quaeque suo rerum stellantia signa.*

De solis essentia. XX.

ANAXIMANDER orbem eius esse octo & viginti partibus tellure ampliore:
qui apud eum in modum rotae currus obtinet cauam ignis plenam. Cuius ex hia-
tu aliquatenus effulgere ignem sicut per tibiae foramen, atque id solem esse. XENO-
PHANES ex igniculis, qui ex humida evaporatione coaceruatur, cogit solem, vel nu-
bem esse accensam. STOICI humorem maris accensum. PLATO ex copiosissimo
igni. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, METRODORVS ferri globum aut sa-
xum candens. ARISTOTELES sphaeram ex quinto corpore. PHILOLAVS Py-
thagoricus eum vitrum referre, ac recipere ignis, qui in mundo est, resultum splendo-
ris, ac lumen ad nos transmittere. Ita soli esse caelestem ignem assimilem, atque solē in-
de prodire & simile quid speculi eam, quae a speculo ex repercussu diffunditur ad nos,
lucem. Hanc enim nominamus solem, quasi imaginis imaginem. EMPEDOCLES
duos facit soles: alterum archetypum & primum ignem in altero mundi hemisphae-
rio, qui hoc hemisphaerium impleat semper luminis sui reflexui obiectum. Hunc ve-
ro, quem conspiciamus, resultum esse luminis, quod altero in hemisphaerio aere fruen-
te

repleto ex globosiore terra per reflexionem solem crystallinum subeat, cōtorquea-
turque vna ignis illius agitatione. Atque ut summatim perstringam, resultum relucens
circa terram luminis solem esse. EPICVRVS esse terrestre spissamentum, pumico-
sum, contusionibus ab igni succensum.

De solis magnitudine. XXI.

ANAXIMANDER parem terrae solem esse. Ceterum orbem, unde spiraculum ha-
bet, & in quo voluitur, septies & vicies terra maiorem. ANAXAGORAS lon-
ge Peloponneso vastiorem. HERACLITVS longitudine pedali. EPICVRVS
omnia antedicta esse ait probabilia: aut tanto, quantum conspicitur, paulo maiore vel
minorem.

De solis forma. XXII.

ANAXIMENES latum esse laminae modo solem. HERACLIDES scaphae in-
modum leuiter pandum. STOICI, ut mundum ac sidera globosum. EPICV-
RVS defendi praedicta posse omnia.

De solstitiis. XXIII.

ANAXIMENES ab aere spissato & regerente sidera relidi. ANAXAGORAS
Aquilonaris repulsi aeris, quem ipse protrudens densando validiorem efficit.
EMPEDOCLES a sphaera, quae hunc complectitur, arceri, reflectique de recto cursu, &
a circulis solstitiali & brumali. DIOGENES ab occurrente calori rigore extingui
solem. STOICI permeare solem alimenti sibi subiecti tractum. Est autem Oceanus
vel tellus, cuius respirationem depascitur. PLATO, PYTHAGORAS, ARISTO-
TELES propter obliquitatem Signiferi, per quem meat, transversum ferri, atque ob cin-
gentes solem solstitiales circulos: quae cuncta demonstrat sphaera.

De solis defectibus. XXIII.

THALES primus deficere solem ait, cum luna, quae natura est terrea, ad perpendicu-
lū sub eum subit. Id quasi in speculo cerni subdito disco. ANAXIMANDER ob-
structo ignis spiraculo. HERACLITVS, quod repraesentet scapham sol, cum ca-
uum eius superius sit, conuexum quantum ad nostrum aspectum deorsum vergat.
XENOPHANES solem extingui, denuoque ad orientem alterum nasci. Addit deli-
quium solis menstruum, praeterea deliquium absolutum: ut noctis dies imaginē red-
dat. Non nulli nubium spissamentū, quae solis lumen latenter occupent. ARISTAR-
CHVS solem numerat inter stellas affixas, terramque circum circulum solarem voluit,
atque pro huius inclinationibus solis lumen obumbrari. XENOPHANES complu-
res esse soles & lunas pro diuersis terrae tractibus, segmentis, & zonis: Ac certo tem-
pore incidere solem in aliquod terrae segmentum nobis incultum, atque ita velut per
inane ambulans defectione laborare. Idem solem in infinitum progredi, videri
autem rotari ob suum a nobis interuallum.

De lunae essentia. XXV.

ANAXIMANDER orbem esse eius nouies decies terra maiorem, ut illum solis,
plenum ignis. Obscurari rotae flexibus. Esse enim similem currus rotae, quae ca-
uam habeat apud eum, & confertum igni vnum spiraculum. Nubem XENOPHA-
NES esse constrictam. STOICI confusam ex igne & aere. PLATO maiore ex par-
te igneam. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS ignitum conglobamentū: quod
in se campestris, montes, & conualles contineat. HERACLITVS terram nebula ob-
uolutam. PYTHAGORAS etiam ignitum lunae corpus.

De lunae magnitudine. XXVI.

STOICI ampliore esse asserunt terra sicut solem. Parem PARMENIDES soli,
atque ab eo lumen mutuari.

De lunae figura. XXVII.

STOICI globosam sicut solem esse. EMPEDOCLES disci similem. HERACLI-
TVS scapham repraesentare, cylindrum alij. Configurari eam in septem modos. Cū
editur, lunatam apparere, id est, corniculantem, inde diuiduam, mox connexam vtrin-
que, post plenam. Ab hinc cessim iam euntem deinceps vtrinque conuexam, diuiduā,
lunatam fieri, postremo sub nouilunium intermedium latere. Configurari autem eam

hoc modo aiunt, obumbrante eam ubiq; terra, tum quadantenus, tum vsquequaq; v-
tique subeuntem e regione concauitatis terræ.

De illuminatione luna. XXVIII.

ANAXIMANDER lumen ei esse peculiare, rariusculum tamen. ANTIPHO suo
radiare fulgore lunam. Quod autem conditur eius, id ingruente obscurari sole.
Solet enim valentior ignis luminibus obstruere debilioris: quod & reliquis sideribus
vsuuenit. THALES eiusq; æmuli illustrari à sole lunam. HERACLITVS eandem
solis & lunæ conditionem esse. Nam cum figuram habeant stellæ scaphæ, recipiant au-
tem humiditas exhalationes, collustrari eas, vt nobis videtur, esse vero nitidiorem so-
lem: quod liquidiore voluatur in aere, in turbidiorè luna, ideoq; magis fuscâ conspici. 10

De luna defectu. XXIIX.

ANAXIMENES aspîdis ore obturato. Berosvs cœca eius parte nobis ob-
uerfa. HERACLITVS inuerfa eius conuexitate. Inter Pythagoreos aliqui lu-
minis reflexu obstruentioneq; hac ab illis, qui aduerfa nobis premunt vestigia, quos an-
tipodas dicunt, illo à terra. Adolescentiores, accessione flammæ, quæ sensim statis tē-
poribus, acceditur, dum absolute plenus ei reddatur orbis: vicissimq; ad interlunium
vsq; tabescit: quo tempore semel emarcescit. PLATO, ARISTOTELES, STOICI,
mathematici consentiunt menstruas occultationes appulsu ad solem eius, quando hu-
ius fulgore vestitur ac præstringitur, fieri: defectiones, quando vmbra terræ, quæ inter
ambo sidera intercedit, occultatur: vel potius obsepitur. 20

De specie luna, cur terreæ videatur. XXX.

PYTHAGOREI videri lunam terream, quod hæc vndiq; habitetur, sicut nostratē
terram, à grandioribus animantibus & plantis procerioribus. Esse etenim quin-
quies decies præstantiores viribus illis animantes: quæ nihil excrementitium egerat:
totidemque partibus diem longiorem. ANAXAGORAS coagmenti ex mixtura
frigoris & terræ inæqualitatem. Affusum enim esse caliginem ignem: inde hoc sidus ad-
ulterinæ lucis esse dictum. STOICI, quod variæ essentia sit, non esse eius incorru-
ptum coagmentum.

De diuortio luna, quo distat à sole. XXXI.

EMPEDOCLES bis tantum abesse à sole lunam, quam à terra. Mathematicorum
schola decies & octies. ERATOSTHENES recedere à terra solem stadiorum
septies centena & octoginta millia.

De annis, quam multos errantes capiat magnus annus. XXXII.

ANnus est Saturni annorum ambitus vertentium triginta. Iouis xij, Martis duo-
rum, solis duodeni menses, totidem Mercurij & Veneris. Par est enim eorum
cursus. Lunæ dies xxx. Hic enim solidus est mensis à noua luna ad intermestriē. Ma-
gnum annum alij octennium esse asseuerant, alij annos vnde uicenos, sunt qui vnde-
sexagenos. HERACLITVS eum ex octodecim millibus annorum solarium consta-
re. DIOGENES extricenis sexagenis quinis Heracliti annis: Alij ex septenis mil- 40
libus tricenis septuagenis septenis.

PLUTARCHI,
De Placitis philosophorum,
Liber tertius.

De lacteo circulo.	j	De ventis.	vij
De cometis, emicantibus, trabibus, & id genus aliis.	ij	De hyeme & æstate.	vij
De tonitribus, fulgetris, fulminibus, præsteribus, & Typhonibus, id est, vorticibus.	ij	De terra, & quæ eius essentia, quantaque.	ix
De nubibus, imbris, niuibus, & grandini- bus.	iiij	De forma terræ.	x
De arcu cœlesti.	v	De situ terræ.	xj
De virgulis.	vj	De inclinatione terræ.	xij
		De motione terræ.	xij
		De digestionem terræ, & quot eius sint circu- li.	xiiij
			De

De terra motibus.	xv	Quemadmodum æstus maris & eius reciproca- tio fiant.	xvij
De mari, vnde compactum, & vnde sit ama- rum.	xvj	De aëre.	xvij

DER STRICTA breuiter in superioribus cœlestium explicatione,
quorum est luna cōfinium, hoc tertio libro ad metarsia, id est, sub-
limia me conuertam. Hæc sunt ea, quæ ab orbe lunari ad situm
vsque pertinent terræ: quam ipsam in sphaeræ ambitu puncti vi-
cem obtinere existimauerunt. Hinc autem auspicabor.

De lacteo circulo, Cap. I.

Circulus est nubilaceus, qui perpetuo se in cœlo ostendit. Dicitur ex colore albo
lacteus. Ex PYTHAGOREIS quidam inflammationem autumant esse stel-
læ, quæ sede exciderit sua: & regionem, in quam intulit se in gyrum, adusserit: quo
tempore sub Phaetonte cœlum conflagrauit. Solarem alij hac fuisse initio curricu-
lum. Sunt qui speciem esse specularem repercutiente radios ad cœlum sole: quod e-
tiam in arcu cœlesti & nubibus contingit. METRODORVS ex solis meatu. Nam
orbem hunc esse solarem. PARMENIDES densi & rari mixtura redditum colorem
lacteam. ANAXAGORAS terræ vmbra hoc tractu consistere cœli: vbi subiens
sol terram non omnia collustrat. DEMOCRITVS multarum minutarum & con-
tinguarum collucentiam stellarum, quæ propter astrictionem inter se collustrent. A-
RISTOTELES arida exhalationis inflammationem, confertaque, & continuæ. Pa-
rimodo crinitum ignem sub æthere existere infra stellas vagas. POSSIDONIVS
ignem glomeratum sidere * illustriorem, & spissiore splendore. * Alij, rariorem.

De cometis, emicantibus, trabibus, & id genus
aliis. II.

NON nulli PYTHAGORAE alumni cometam esse aiunt stellam ex earum nume-
ro, quæ non perpetuo visuntur, sed stato tempore in orbem recurrente apertun-
tur. Alij visus nostri ad solem repercussum simulachri modo specularis. ANAXA-
GORAS, DEMOCRITVS stellarum binarum vel etiam plurium inter se mutuo col-
lustrantium coitum. ARISTOTELES concretionem aridæ respirationis ignitam.
STRATO sideris lumen densa circumiectum nube, quemadmodum in facibus fit.
Pontius HERACLIDES nubem sublimē ab sublimi illustratam lumine. Similem cau-
sam adfert pogonia, id est, barbata. Alij trabem, columnam, & quæ his affinia sunt,
vt sane tota Peripateticorum natio, in nubis eodem modo configurationibus. EPY-
GENES spiritum terrenum, qui supera petat, ignescentem. BOETHVS aeris laxi spe-
ciem. DIOGENES cometas esse stellas. ANAXAGORAS micantes, quæ dicun-
tur, ab æthere scintillarum modo delabi, ideoque confestim extingui. METRODO-
RVS violentam in nubem solis impressionem scintillare. XENOPHANES eiufce-
modi omnia nubium ignitarum coagmenta vel motiones esse.

De tonitribus, fulgetris, fulminibus, præsteribus, & Typhonibus, id est,
vorticibus. III.

ANAXIMANDER ex vento omnia hæc oriri. Siquidem quando spissa cōstrictus
nube violenter erumpit tenuitate & leuitate, tunc ruptura sonitum, diuulsio pro-
pter nubis nigritiam fulgorem reddit. METRODORVS, cum in nubem densita-
te concretam ventus impegit, elisione efficit fragorem, ictu & scissura diffulget, in-
citu impetuoso mutans a sole feruorem fulmen intorquet, fulminis imbecillitatem
in præsterem vertit. ANAXAGORAS, quando in rigorem incurrit feruor, id est,
portio in aërem ætherea: fragore tonitru efficit, at colore nigricatis nubis fulgetrum,
luminis copia & amplitudine fulmen, corpulentiore igne vorticem, præsterem nubilo
igne. STOICI tonitru nubium esse concussionem, fulgetrum accensionem ex ea-
rum attritu, fulmen incitationem effulgentiam, præsterem languidiorem. ARISTO-
TELES ex sicca exhalatione ista quoque gigni. Vbi ergo occurrit humida, & eru-
ptionem vrget: attritu & effractura tonitru fragorem edi, siccitatis inflammatione
Kk ij

fulgetrum, præferas & vortices exundantia materiæ, quam secum rapit vterq; feruidiorem præster, vortex spiffiorem.

De nubibus, imbribus, niuibus, & grandinibus. IIII.

ANAXIMENES nubes crassescere quam maxime aere procreari: magis coacta exprimi imbres: niuem, quando decidua aqua congelauit: grandinem, quando vuida est aura vestitus. METRODORVS ex euaporatione aquosa nubes cogit. EPICVRVS ex * vapõribus: tornari autem grandinem & pluuiam, vbi à longinquo casu est compacta.

* Alij, ex minutis corpusculis.

De arcu cœlesti. V.

Laborum, quæ in aere existunt, partim reuera, ceu imber, grando: partim specie quadam sine vlla propria subsistente natura: vt ecce tibi, nauigantibus nobis videtur continens agitari. Est igitur per speciem arcus cœlestis. PLATO refert eius originem mortales rei miraculo adductos ad Taumantem retulisse: quod θαυμάσιον Græcis mirari significet. HOMERVS.

Purpuream expandit mire mortalibus Irim.

Hinc sunt quidam fabulati capite præditam hanc taurino flumina sorbere. Qui ergo existit arcus cœlestis? Videmus certe per lineas aut directas, aut flexas, aut refractas, obscuras illas quidem, quæ tamen cogitatione percipiuntur, & incorporeas. Perrectas cetnimus ea, quæ in aere sunt, vel illa per gemmas pellucidas & cornua. Hæc enim materia subtili constant. Flexas lineas in aqua extare conspiciamus. Siquidem obtutus ob materiæ aquæ spiffiorem flectitur: Quapropter remum in æquore ceruimus è longinquo intorqueri. Tertio modo refracta videmus: cuiuscemodi specularia sunt. Huius generis est arcus cœlestis affectus. Quippe aduertendum liquidum vaporem in nubem transire, mox paulatim in minutas stillas rorare. Cum igitur in occidentem sole contulerit, omnis arcus ex opposito soli spectetur necesse est: quado occurrens stillis visus resilit, ex quo existit arcus. Sunt hæc stillæ non figuræ forma, sed coloris. Est color eius primus puniceus: secundus purpurisæus ac purpureus, tertius cæruleus & viridis. Videamus igitur, ne puniceus ideo, quod solis fulgor obiectus, splendorque solis syncerus regestus rubentem reddat & puniceum colorem. Secunda pars turbulentiore & dilutior splendoris stellarum causa, purpurisæum: quod rubentis hic remissio sit. Iam denique color turbidior redditus irroransq; in viridem vertitur. Hoc reipsa probes licet. Si enim solis radius ex aduerso aquam ore capias, insualq; ac recipiant ad solem stillæ repercussum: inuenies arcum existere. Quod quidem lippientibus, quando in lucernam intuentur, accidit. ANAXIMENES arcum fieri radios suos sole in nubem densam, crassam, & atram ei aculante. Cogi enim radios super illam, quod perumpere eam penitus non valeant. ANAXAGORAS repercussum à densa nube irradiationis solaris. Semper autem consistere illum è regione speculariter ipsum informantis sideris. Idem causatur in geminatis solibus, qui videntur ad Pontum. METRODORVS, quando per nubes sol perluxit, tum nubem reddi cæruleum, & iubar rutilare.

De virgulis. VI.

Virgularum & gemini solis casus partim vere, partim per speciem fieri: quando nubes conspiciuntur, non suo tamen proprio colore, sed alieno, cuius speciem representant. Omnibus in his affectus naturales & accessoriij iuxta contingunt.

De ventis. VII.

ANAXIMANDER ventum esse aerem fluidum subtilissimis eius & liquidissimis partibus impulsis aut fuis. STOICIORNEM flatum aerem fluidum esse. Viciisitudine autem regionum appellationes variant: puta à caligine & occasu Zephyrus, ab exortu & sole Subsolanus, ex Septentrione spirans Boreas est, ex plaga Austrina Africus. METRODORVS humida respiratione à sole feruefacta flatu cieri. ETHESIAS spirare astricte ad Septentriones aere, recedentem sub solstitialem reuocationem comitantes solem.

De hye-

De hyeme & æstate. VIII.

EMPEDOCLES & STOICI, quando aer spiffitudine præpollet ac sursum impellitur, hyemem existere: æstatem, cum ignis, atq; ad inferiora compellitur. Percuris iis, quæ in sublimi sunt, terrestria quoq; attingenda.

De terra, & quæ eius essentia, quantaque. IX.

THALES & huius æmuli vnicam esse terram. Pythagoreus OECETES duas, hanc & antipodum regionem. Stoici terram vnam & finitam. XENOPHANES ex parte ima in altitudinem immensam esse radicatam, ex aere autem & igne compactam. METRODORVS terram aquæ sedimentum esse & fecem, aeris solem.

De forma terræ. X.

THALES & STOICI, eorumq; schola globosam terram. ANAXIMANDER terram campestem columnæ lapideæ affilem. ANAXIMENES mensam imaginem referre: Tympani LEVCIPPVS. DEMOCRITVS disci germanam latitudine, cæterum in medio cauam.

De situ terræ. XI.

THALIS alumni terram mediam. XENOPHANES primam in infinitum radices tegisse. PHILOLAUS Pythagoricus esse ignem medium. Hunc enim vniuersitatis, focum, secundam antipodum terram: tertiam eam, quam nos colimus, quæ ex aduerso iacet & voluitur antipodum terram. Quamobrè nec conspici ab huius incolis illius incolis. PARMENIDES tractus terræ habitabiles princeps sub zonis duabus solstitialibus terminauit.

De inclinatione terræ. XII.

LEV CIPPVS propendere terram in plagas meridionales ob meridionalium raritatem: cum plagæ aquilonares, quia obriguerunt, conglaciauerint. DEMOCRITVS, quia ora imbecillior est aeris meridionalis crescentem terram eo recessisse. Tractus enim esse intemperatos Boreales, meridionales temperatos. Quapropter eo coacta est propendere, vbi frugibus & propagatione exuberat.

De motione terræ. XIII.

Alij fixam terram esse. PHILOLAUS Pythagoricus in orbem volui circum ignem in curriculo obliquo similiter soli & lunæ. Ponticus HERACLIDES cum EPICURANTE Pythagorico ciet quidem terram, non traiciant tamen, rotæ instar cardine nixam suo ab occasu ad exortum circa eum volui. Ab exordio vagam ait DEMOCRITVS, terram ob exilitatem & leuitatem suam fuisse, tractu astricte & pondere grauata constituisse.

De digestionem terræ, & quot eius sint circuli. XIII.

PYTHAGORAS terram ad vniuersi cœli spheræ proportionem in quinque tributam Zonas, Septentrionalem, æstiuam, brumalē, meridionalem, Australem: quarum media vmbelicum terræ dimetitur: vnde torrida est nuncupata. Hæc autem habitaculum est, quæ inter æstiuam & hyemalem interiacet, estq; temperata.

De terræ motibus. XV.

THALES & DEMOCRITVS terræ tremorum causam aquæ assignat. STOICIORNEM Terræ motus est terræ humor in aerem dissipatus & erumpens. ANAXIMENES terræ ariditatem & raritatem motuum eius esse causam: quarum hanc imbres, illam producant squallores. ANAXAGORAS subeuntem aerem terram: qui eius superficiem callosum cum offendet, neque erumpere valeat, tremore id, quo arceatur, quateret. ARISTOTELES ob frigoris cohibitionem vndique inferne & superne eam cingentis. Nam supera calor, quia leuis est, petere gestit. Quapropter exhalatio arida discluditur, interceptaque terræ rimas discuneare luctans, intusque fluctuans terram concutit. METRODORVS nihil suo in loco agitari, nisi impuleris, aut actu detraxeris. Quocirca nec terram, vt quæ locum suum est naturalem sortita, inquietari: sed loca quædam eius migrare in alia, PARMENIDES, DEMOCRITVS: quia terra, quæ vndique pari abcessit spacio, manet in æquilibrio, nullo eam huc vel

illuc impellente momento, ideo solum eam vibrari, non moueri. ANAXIMENES, quod eius latitudo aere uectetur. Non nulli aquæ eam innatare platano- rum & affamentorum modo, ideoque moueri. PLATO modos omnis motus esse sex, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, vltro, & citro quorum moueri ter- ram nullo posse: quod vndequaque infinitam sortita sedem consistat immobilis, cui peculiare, cur quoquam nutet potius, sit nihil: at loca eius præ raritate iacta- ri. EPICVRVS defendi posse à spisso aere substrato, qui sit aquosus, repulsam & quasi succussam moueri. Posse etiam fieri, vt quæ partibus sit inferioribus cauerno- sa, quando diffusus aer sinus eius lacunosos subit, vibrare eam.

De mari, vnde compactum, & vnde sit ama- rum. XVI.

ANAXIMANDER mare ostendit esse primi reliquias humoris, cuius maior pars sole sit desiccata, reliquum feruoris vi ab natura sua discesserit. ANAXAGO- RAS humore, qui principio stagnauit à solis circumuectione ambusto, ac pingui eius expirato in saluginem & amarulentiam residuum subsedisse. EMPEDOCLES ter- ræ sudorem perustæ à sole, elutæque in summo amaruisse. ANTIPHO sudorem caloris, ex quo quod humoris fuit reliquum, efferuescendo in saluginem est inco- ctum, quod in sudore omni accidit. METRODORVS, quod per terram transco- latum terrenum lentorem acceperit: sicut ea, quæ per cinerem diffunduntur. PLA- 20 TONIS schola, aquæ elementaris quantum rigoris vi ex aere concrefcit, id dulcesce- re: quantum vero ex terra adusta & conflagrante exhalatur, amarescere.

Quemadmodum æstus maris & eius reciprocatio fiant. XVII.

ARISTOTELES, HERACLITVS à sole, qui plærosque flatus sua secum con- torquet vertiginè: quibus ingruentibus ac mare Atlanticum protrudentibus ipsum intumescere atque efficere æstum: iisdem sopitis reuocatum residere, quod esse reciprocationem. PYTHEAS Massiliensis plena luna æstus existere, decel- sus senescente. PLATO in aquarum elationem confert causam. Esse enim elationem quandam, quæ per certi specus hiatum reciprocationem rapiat: à qua ma- ria fluctuare aduersa. TIMÆVS illabentes Atlantico mari amnes per Galliam montosam causatur: qui impellendo impetu suo æstum reddant, ac retrahendo re- missos reciprocationem moliri. SELEVCVS mathematicus, qui etiam mouet ter- ram, occurrere eius gyro ostendit & motui lunæ conuersionem. Cum autem spiri- tus, qui inter vtrunque corpus est, collidat se & incurrat in oceanum Atlanticum, non sine ratione vna cum eo agitari pelagus.

De area. XVIII.

Area ad hunc modum conficitur. Inter lunam aliudue sidus ac visum nostrum 40 spissus aer nebulosusque intercedit. Ab illo acies nostra statim reflectitur diffunditurque: qua deinde in sideris orbem incurrente secundum exteriorem cir- cumferentiam, circulum apparet circum sidus conspici: qui ita conspectus area ap- pellatur, quod perpetuo ibi area sit. Existere enim hoc simulachrum videtur, vbi nunc visus crassior incidit.

PLV.

PLUTARCHI
De Placitis philosophorum
Liber quartus.

De Nili incremento.	j	terinum & inane visum.	xij
De anima.	ij	De visu, & quemadmodum videamus.	xij
An anima corpus sit, & quæ eius essentia.	ij	De speciebus, quæ in speculis representantur.	xij
De partibus animæ.	ij	An visibiles tenebræ.	xv
Qui animæ principatus, & quæ in parte sit.	v	De auditu.	xvj
De motu animæ.	vj	De odoratu.	xvij
De immortalitate animæ.	vij	De gustu.	xvij
De sensibus & sensibilibus.	vij	De voce.	xix
Veri ne sint sensus & visiones.	ix	An corporea vox, & quomodo echo fiat.	xx
Quot sint sensus.	x	Vnde sensibilis fiat anima, & qui eius sit princi- patus.	xxj
Quemadmodum fiat sensus, notio, & rationis affe- ctio.	xj	De respiratione.	xxij
Quid intersit inter visionem, visi efficiens, & adul-		De affectibus corporis, et an ei cõsentiat anima.	xxij

DE ILLUSTRATIS mundi partibus descendam nunc ad res gestas.

De Nili incremento. Cap. I.

THALES Etelias arbitratur Aegypto aduersos flantes Nilum inflare ostiis eius impetu obicidentis se pelagi oppilatis. Mas- silienfis EUTHYMNES, ex Oceano & exteriore mari suapte na- tura intumere opinat amnem Nilum. Ex niuibus ANAXAGORAS Aethiopicis, quæ liquefcunt æstate, & bruma ex frigore coherent. DEMOCRITVS niue in plagis Bo- realib. sub solstitiũ estiuũ soluta diffusaque, cogi ex eius anhelitu nũbila. Quibus ad me- ridiem & Aegyptum summotis procellosos imbres ab Etelias cieri: iisque redundare pa- ludes & amnem Nilum. HERODOTVS historicus parem quidem eũ à fontibus ve- here vndam, verum apparere hyeme tenuiorem: quod ea tempestate viciniore sol ad Aegyptum appulsu latices eius exhauriat. EPHORVS historiographus æstate tradit Aegyptum totam resolui, & vim vndarum quasi exudare. Accommodat autem ei Arabia quoque & Africa ob solum earũ spongiosum & sabulosum. EVDORVS sacerdotum memorat assignare huius causam aquis pluuiis, articulorumque anni di- uersæ vicissitudini, id est, antiperistali. quando nobis æstas est, qui sub solstitio æstiuo incolimus: tum illis, qui sub solstitio brumali nobis ex aduerso colunt, hyems est. pro- 20 pterea vndæ inflatæ torrenti cursu deferuntur.

De anima. II.

THALES princeps animam naturam esse pronunciauit irrequietam aut sua spon- te mobilem. PYTHAGORAS agitantem seipsum numerum. Numerum autem pro mente sumit. PLATO essentiam intellectualem per se mobilem, quæ numero se moueat concinente. ARISTOTELES entelechiam primam corporis naturalis or- ganici, quod potentia vitam habeat. Entelechiam intellige pro actu. DICÆBAR- 30 CHVS quatuor elementorum concinentiam. ASCLEPIADES medicus sensuum coexercitamentum.

An anima corpus sit, & quæ eius essentia. III.

OMNES hi præfati incorpoream ponunt animam esse, naturaliter ferentes per se mobilem essentiamque intelligibilem, ac naturalis organici, quod vitam ha- bet, perpetuũ actum. PYTHAGORAE affectu aëreum quid esse, & corpus. Spiritum calidum STOICI, DEMOCRITVS igneum coagmentũ ex iis, quæ ratione

Kk iij

percipiuntur specie prædita orbiculari & vi ignea, idque corpus esse. EPICVRVS temperamentū ex quatuor, ex qualitate ignea, ex qualitate aerea, ex qualitate spirabili, & ex quarta quapiam innominata, quæ erat ei sensibile. HERACLITVS mundi animam esse humorum, qui in eo sunt, respirationem. Animantium animam ab externa & ea, quæ intra ipsas sit, respiratione congenitam.

De partibus animæ. IIII.

PYTHAGORAS, PLATO, summa ratione bipertitam animam. Partem enim habet ratione vtemem, partem rationis expertem: Accuratiore vero & exquisitiore tripertitā. Siquidem rationis exortem partem in animositatem & concupiscentiā ducunt. STOICI ex partibus eam constare aiunt octonis, ex quinque sensibus, visu, 10 auditu, odoratu, gustatu, tactu, sexta vocali, septima proseminatrice, octava ipso animi principatu: cui hæc obsecundant omnia per peculiaria instrumenta ad modum cirrurum polypti. DEMOCRITVS, EPICVRVS, bipertitam animam: quæ rationem habeat in pectore locatam, partem sui rationis expertem per totam corporis compaginem diffusam. DEMOCRITVS nihil esse, quod non sit alicuius animæ compos, vel extincta corpora: quod semper perspicue caloris cuiuspiam & sensus consortium habeant, qui maiore ex parte distillantur.

Qui animæ principatus, & qua in parte sit. V.

PLATO, DEMOCRITVS, toto in capite. STRATO in superciliorū interstitio. 20 ERASISTRATVS circa cerebri membranam, quam epicranidem nuncupat. HEROPHILVS in cerebri sinu, qui idem basis eius est. PARMENIDES in toto pectore, cui assentitur EPICVRVS. STOICI vniuersi in toto corde, aut in eo, qui circa cor est, spiritu. DIOGENES in arteriaco cordis sinu: qui animalis, id est, spirabilis est. EMPEDOCLES in sanguinis concremento. Alij in cordis collo. Non nulli in cordis involucro. Sunt qui in præcordiis. Nouitiorum quidam pertinere à capite eam ad præcordiā vsque. PYTHAGORAS vim viuificam in corde, ratione vtemem & intelligentem in capite esse.

De motu animæ. VI.

PLATO moueri perpetuo animā: immotam autem mentem esse motu certe transgressibili. Immotam ARISTOTELES animam motu omni producto, accidentario vero non vacantem, sicut corporum species.

De immortalitate animæ. VII.

PYTHAGORAS, PLATO animam immortalem esse. Quando enim in vniuersitatis animam excedit, ad sui generis naturam se eam recipere. STOICI, simul atque ex corpore euolauit, si imbecillior sit, cum coagimento subsidere. Hanc indolentium esse: firmiorē, quæ in sapientibus est, vsque ad ignis sedem euadere. DEMOCRITVS, EPICVRVS, esse mortalem, vnaque cum corpore interire. PYTHAGORAS, PLATO, rationis compotem partem æternam esse. Etenim animam nō deum, 40 verum æterni esse opus dei. At expertem rationis partem caducam.

De sensibus & sensibilibus. VIII.

STOICI sensum hoc modo definiunt. Sensus est apprehensio organi sensus vel comprehensio. Dicitur autem multifariam sensus. Et habitus enim & potentia & actus imaginatioque comprehensiuæ per organum sensus fiunt, atque ipse octauus principatus, à quo constituuntur. Rursus sensus dicuntur spiritus intelligentiæ compotes à principatu ad ipsa organa producti. EPICVRVS: particula est, inquit, sensus, quæ eadem facultas est sensumque ipsum, vnde est sensus effectus. Ita bifariam ab illo dicitur, ipsa facultas sensus, actus sensibile. PLATO asserit sensum animæ & corporis esse cum externis communionem. Vis enim animæ instrumentum est corporis: quæ ambo apprehendentia sunt eorum, quæ foris sunt. LEVSIPPVS, DEMOCRITVS sensum & intelligentiam simulachris fieri extra occurrentibus, neutrumque vili contingere, nisi occurrat imago.

Veri ne sint sensus & visiones. IX.

STOICI veros sensus esse, sed visiones partim veras partim fallaces. EPICVRVS sensum & visionem fidelem omnem: opinioniones autem alias veras, falsas alias. Ac sen-

Ac sensus quidem vno tantum modo fallitur, quod fit in iis, quæ mente percipiuntur: visio duobus modis. Namque sensibile est visio & intellectibile. EMPEDOCLES & HERACLIDES per meatuum competentiam singulos fieri sensus: cum id, quod familiare est sensibilem cuique, congruat.

Quot sint sensus. X.

STOICI sensus speciatim esse quinque, visum, auditum, odoratum, gustatum, tactum. ARISTOTELES sextum non tradit, sed sensum communem specierum arbitrum compositarū: ad quem simplices suas quisque visiones referunt: in quo transit ab vno ad alterum velut figuræ aut motionis spectatur. DEMOCRITVS sensus esse in animantibus brutis, diis, & sapientibus plures.

Quemadmodum fiat sensus, notio, & rationis affectio. XI.

STOICI prædicant hominem, postquā genitus est, habere principem animæ partem, quæ membranæ scriptoriæ vicem impleat. In ea vnāquamque notionū annotat. Primus annotationis modus per sensus est. Qui enim sensum apprehenderūt verbi gratia candidi, amoto eo memoriam eius habent. Postquā iam vnus generis multæ fuerint memoriæ, tum habere se dicunt vsum. Siquidem vsum est similitum frequentia. At notiones, quæ naturales sunt, supradictis modis existunt, & sine vilo artis adminiculo: alia iam nostra eruditione & industria. Atque hæc quidem notiones solæ dicuntur, illæ etiam prænotiones. Ratio vero à qua rationales vocamur, prænotionibus consummari dicitur per primum septenarium. Porro mentis conceptus visum est intelligentiæ animantis rationalis. Siquidem visum, simul atque animæ rationali occurrit, tum demum *ἐν νόῳ*, id est, sensum dicitur, quod nomen à mente, quæ *νῆς*, dicitur mutatur. Qua propter non offerunt se cæteris animantibus visa. Quæ diis & vero etiam nobis, hæc visa tantum sunt. Quæ nobis, hæc tum visa genere, tum specie sunt sensa: perinde atque denarij & stateres, ipsi quidem per se denarij sunt & stateres. Qui si pro mercede nauis soluantur, tunc præter quā quod denarij sint, etiā portoria appellantur.

Quid intersit inter phantasia, id est, visionem, phantaston, id est, visionis efficiens phantasticum, & phantasma, id est, adulterinum & inane visum. XII.

CHRYSIPPVS discrimen inter hæc quatuor esse memorat. Est phantasma affectio, quæ in anima existit, & demonstrat simul sibi autorem. Vt cum visu candidum contemplamur, affectio est, quod impressum animæ est per visum: cui affectio dicere debemus candidum subesse, quod moueat nos: perinde per tactum & odoratum. Appellationem phantasia *ἐπὶ τὸ φῶς*, id est à lumine sortita est. Nam ut lumen tum se tum alia, quæ complectitur, ostendit, ita demonstrat se ipsam phantasia & suum autorem. Phantaston est efficiens & author phantasiæ, ceu candidum & 40 gelidum, & quicquid impellere animam valet, id est omne phantaston. Phantasticum est attractus inanis, affectio animæ nullo à phantasto inserta: ut in vmbrailem pugnam exercentibus, manusque inaniter inferentibus. Nam phantasia, id est, visio, ni, subiacet phantastum quid visionis efficiens: phantastico, id est, inani visio nihil. Phantasma est, quo rapimur phantastico & inani attractu. Hæc offerunt melancholicis & furiosis. Itaque tragicus Orestes, cum ait.

Mater præcorde, ne incutias tu filio

Oculos trucēs istos & sanguinarios

Hæc namque me hi me propius conuulserant.

Quippe ea vt insanus fatur, cum videat nihil, tantum sibi videtur. Quare ait ei 50 Electra.

Mane miser quietus in tuo toro.

Horum vides nil, cernere quæ clare putās.

Et apud Homerum Theoclymenus.

De visu, & quemadmodum videamus. XIII.

DEMOCRITVS & EPICVRVS imaginibus inferentibus se visum accidere arbitrabantur. Alij radiis quibusdam insinuantibus se: qui postquam rei subiectæ

ocurrerunt, recipiant se retro ad visum. EMPEDOCLES imaginibus radios confudit, appellauitque id radios imaginis composita. HIPPARCHVS radios ait ab vitroque oculo porrectos terminis ipsorum velut manuum admotu externis corporibus in seculo apprehensionem eorum ad visum referre. PLATO per synaugiā, id est, corradiantiam vel mutuum radiorum concursum, quādo oculorum lumen effluit ad aliquantum intervalli in cognatum sibi aera, simulque lumen, a corporibus quod manat, illi occurrit, atque interiectum aera, qui expedite dissipatur vertiturque, vi ignea visus vna intendit. Hæc dicitur synaugiā Platonica.

De speciebus, quæ in speculo representantur. XIII.

EMPEDOCLES, per effluvia in speculi superficie coeuntia: peragi autem per ignem, que ex speculo profluit, atque obiectum aera, in quem feruntur, fluxiones secum traicit. DEMOCRITVS, EPICVRVS, species speculares edi per imaginum subsistentiam a nobis prodeuntium: quæ super speculum conferuntur, relisue circumaguntur. PYTHAGOREI per visum resultum. Nam ferri visum tanquam in æs porrectum. Vbi in spissitudinem eius & læuorem impigit, retro in sese concedere: perinde ac manus porrecta, quæ humerum repetit. His valeas capitibus vti omnibus ad id, quemadmodum videamus.

An visibiles tenebræ. XV.

*Hæc in alio exemplari habentur.

STOICI, tenebras visibiles esse. Quippe ex visu splendorem quendam illis obducit. Nec fallitur visus. Nam cernit reuera, quod tenebræ sint. Porro tenebræ cogunt aggregantque visum, proptereaque hebetant: contra lumen disgregat, ac deducit visum nostrum ad res vsque visui obiectas per intermedium aera: ea propter non cernere in tenebris, verum tenebras ipsas modo cernere. CHRISIPPVS intermedij aeris contentione cernere nos. Siquidem lancinari aera a spiritu visuali, qui ab animæ principatu ad pupillam vsque pertinet: atque quando in obiectum aera incurrit, intendit eum turbinis modo, si sui generis aera nactus sit. Emanant enim radij ex visu ignei, non atrii nec caliginosi. Quapropter esse visibiles tenebras.

De auditu. XVI.

EMPEDOCLES ocurrente spiritu aurium parti tortuosæ, quam affixam ait introrsus auri tintinabuli instar elatam & pulsatam. ALCMAEON audire nos inani & interna auris parte. Esse enim hanc, quæ spiritu irumpente perfonet. Cuncta namque inania tinnitum reddunt. DIOGENES, cum aera, qui in capite est inclusus, a voce feritur & pellitur. PLATO & qui ab eo sunt, pulsari intestinum capitis aera. Hunc autem ad principatum regeri, atque ita existere sensum auditus.

De odoratu. XVII.

ALCMAEON sedem esse animæ principatus in cerebro. Eo odorari nos trahente spirationibus odores. EMPEDOCLES vna cum pulmonis respirationibus, odores influere. Quando igitur laboriose adducitur spiritus, propter asperitatem non sentiri a nobis eos, vt in grauedine laborantibus.

De gustu. XVIII.

ALCMAEON humido tepore linguæ cum mollitie coniuncta internosci sapor. DIOGENES fungositate & mollitie linguæ, & quia corporis venæ ei coaluerunt, attrahi sicut a spongia ac diffundi ad sensum & principatum sapor.

De voce. XIX.

PLATO vocem definit spiritum per os a mente ductum, pulsatumque ab aere per aures, cerebrum, & sanguinem vsque ad animam peruectum. Viurpatur etiam abvisue in brutis animantibus. & in inanibus vox, ceu hinnitus & crepitus. Proprie vero vox dicitur articulata, quæ est Græcè φωνή dicta, quasi mente concepta illuminans. EPICVRVS vocem esse emissum a loquentibus, a sonantibus, & strepentibus profluuium. Hoc profluuium in conformia friari fragmenta. Conformia dicuntur teretia teretibus, scilicet, id est imparium inter se laterum triangula scalenis, & triangula sui generis figuris.

ris figuris. His auditui se obicientibus sensum effici vocis. Hæc declarari in vtriusque effluentibus fullonibusque in vestes sufflantibus. DEMOCRITVS quoque aera refert in conformia frangi corpora, volutarique cum vocis fragmentis. Etenim monedula monedula affidet, &

Ad similem vsque Deus ducit similemque paremque.

Quippe in littoribus conuales calculi iisdem in locis visunt, alibi globosi, alibi teretes. Et in cribrando contrahuntur in vnum conformia, vt seorsum fabæ sint, & seorsum cicera. Obiectas his. Qui pauca spiritus momenta theatrum complent hominum innumerorum. Enimvero STOICI aiunt non constare ex frustulis aera, sed continuum vnde quaque, neque in eo esse inane quicquam. Quando vero pulsatus est spiritu, vndabundus circulis rectis in infinitum fertur, dum compleuerit circumiectum aera, perinde vt in piscinam lapide missa. Nam & hæc in gyrum agitur, in globi modum aera. ANAXAGORAS fieri vocem, quando in solidum aera incurrit spiritus, a quo relisus ille ad aures perfertur: qua ratione echo quoque fieri.

An incorporea vox, & quomodo echo fiat. XX.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, esse incorpoream. Neque enim aera, sed figuram, quæ cingit aera, & superficiem aliquo pulsu fieri vocem. Est autem superficies omnis corporis expers: vt quæ cum corporibus moueatur, cum sit prorsus ipsa sine corpore: vt fit in virga, quæ flectitur. cuius nihil patitur superficies: sola est, quæ flectitur, eius materia. Nam omne, quod agit aut facit, corpus est. Vox autem facit & agit. Exaudimus enim eam sentimusque appellentem ad auditum, in eoque exprimentem: velut anulum in ceram. Iam quicquid mulcet & fatigat, corpus est: mulcet autem concentus nos, fatigat discrepantia. Ad hæc quicquid mouetur, corpus est. Vox autem mouetur, atque impingit in loca læuia, relisitque pilæ in modum in parietem coniecta. In Pyramidibus quidem, quæ in Aegypto conspiciuntur, vox intus eiaculata vna quaternos atque adeo quinos fonos reddit.

Unde sensibilis fiat anima, & quid eius sit principatus. XXI.

STOICI esse animæ autem partem supremam principatum, qui efficiat visiones, assensiones, sensus, & appetitiones: quem rationem vocant. A principatu animæ septem partes sunt enatae ac porrectæ in corpus, vt ex polygono cirri. Ex septem his animæ partibus quinque sunt sensibus deputatae, visus, odoratus, auditus, gustus, tactus. Ex his visus est spiritus a principe parte ad oculos vsque pertingens. Auditus spiritus a principe parte pertingens vsque ad aures. Olfactus spiritus pertinens a principe parte faucibus narium tenus. Gustatus spiritus a parte principe vsque ad linguam pertingens. Tactus spiritus a principe parte pertingens ad superficiem vsque rerum tractatui facile sensibili obnoxiarum. Reliquarum vna dicitur genitura: quæ & ipsa spiritus est a principatu ad genitales vsque meatus pertingens. Altera vocalis a Zenone dicta, quam & vocem nuncupant. Ea spiritus est a principatu pertinens ad fauces, linguam, aliaque accommodata sibi organa. Principatus vero ipse sicut in mundo sedes in globoso capite nostro habet.

De respiratione. XXII.

EMPEDOCLES respirationem primam primi animantis factam abscedente infantium humore, ac subeunte sub exhaustam inanitatem externo aere in hiantia vascula: inde iam nativo feruore erumpendi impetu aera extrorsum propellente expirationem: Inspirationem reciprocatone ad interiora ingressum vicissim aeri præbente. Eam vero, quæ nunc obtinet, cum sanguis velut ad superficiem tendit, aeraque per nares affluentia sua relidit: cuius excessum fieri expirationem: quando resilit aera, atque in destituta ab sanguine loca retrahitur, in spirationem. Id ante oculos ASCLEPIADES clepsydram exemplo proponit. Pulmonem quidem infundibuli vice constituit. Causam vero respirationis intestinam ponit pectoris subtilitatem: ad quæ externum aera, qui densior est, fluere & contendere: eum vicissim summoueri, quod pectus iam eum admittere neque carere valeat eo. Porro restat in pectore semper aliqua subtilioris aeris portione (Neque enim expellitur vniuersus) ad hanc rursus pari impetu aera externum intro se recipere. Hæc cucurbitulis comparat. At liberam spon-

taneamque respirationem fieri ait exilioribus pulmonis contractis meatibus, eorumque fistulis astrictis. Hæc enim arbitrio auscultant nostro. HEROPHILVS potentias relinquit corporibus motrices in nervis, in arteriis, in musculis. Pulmonem igitur arbitratur naturali appetitione cieri, ut adducat & reddat animam. Inde etiã aliam esse pulmonis functionem, externæ auræ attractum. Attrahitur ab impletione, qua foris petitur. Mox ex secunda appetitione spiritum pectus transfundens, quia expletus attrahere ultra nequit, iam in pulmonem superfluum deriuat. Vnde foras excernitur, consentientibus inter se corporis partibus, quando pulmo distenditur, reddendis subinde vicibus expletu exhaustuque facto. Ita quatuor fieri in pulmone motiones: primam, cum aerem externum recipit: alteram, cum hoc, quod accepit à foris, intra se ad pectus permanat: tertiã, qua contractum à pectore rursus in se recipit. Quartam, qua ex reciprocatione in ipso receptum foras propellit. Ex hisce motionibus esse duas distentiones, vnam à foris, alteram à pectore: duas item contractiones: vnam, quando spiritum ad se pectus allicit: alteram, cum in sinuatum aera expellit. Si quidem duæ modo in pectore existunt: distentio, cum ex pulmone spiritum evocat: contractio, cum acceptum vicissim reddit.

De affectibus corporis, & an ei consentiat anima. XXXIII.

STOICI affectiones in locis esse affectis, sensus in animæ principe parte. EPICVRVS tam affectiones quam sensus in locis affectis esse. Nam partem animæ principem non laborare. STRATO tum affectiones animæ tum sensus in principe eius parte non in locis affectis consistere. In hac namque positam tolerantiam esse: quod atrocibus & asperis in rebus deprehendi, nec non in hominibus fortibus & ignavis.

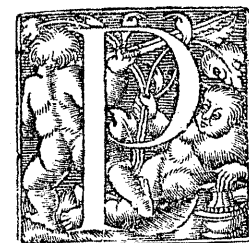
PLUTARCHI

De Placitis philosophorum,
Liber quintus.

De diuinatione.	j	De animantium generatione, quemadmodum sint	
Quemadmodum somnia fiant.	ij	animalia genita, & an intereant.	xix
Quæ essentia seminis genitalis.	iiij	Quot genera animantium, & an omnia sensu &	
An corpus genitura.	iiij	ratione sint prædita.	xx
An femina quoque semen emittant.	v	Quanto tempore conformentur in utero anima-	
Quemadmodum conceptus fiant.	vj	lia.	xxj
Quemadmodum mares gignantur & femina.	vij	Ex quibus constant elementis singula hominis ge-	
Quemadmodum monstra edantur.	vij	nerales partes.	xxij
Cur mulier, quæ frequenter Veneri indulget, non		Quando & quemadmodum exordiat homo	
concipiat.	ix	perfici.	xxij.
Quando gemini & tergemini nascantur.	x	Quemadmodum somnus fiat aut mors.	xxij.
Vnde existant parentum similitudines & progeni-		Vtrius sit sonus vel mors, anima an corporis.	xxv
torum.	xj	Quemadmodum adolescant stirpes, & an animan-	
Vnde alienos representent non parentes.	xij	tes sint.	xxvj
Vnde sterilecant tum femina, tum viri.	xij	De vegetatione & auctu.	xxvij.
Cur sint mula steriles.	xiiij	Vnde appetitiones animantium & voluptates fi-	
An partus in utero animans sit.	xv	ant.	xxviiij
Vnde partus in utero alantur.	xvj	Quemadmodum fiat febris & an aduentitium ma-	
Quid primum absoluat in utero.	xvij	lum sit.	xxix
An partus septimestres vitales.	xvij	De sanitate, morbo, & senectute.	xxx

De diui-

De diuinatione. Cap. I.

LATO cum STOICIS diuinationem inducunt per instinctum a flatumque diuinum ex animi diuinitate: quæ fanaticus furor est, feruorque lymphaticus per somniorum imaginamenta Chaldeorumque obseruationes. Hi plerumque diuinationis partes probant. XENOPHANES & EPICVRVS sustollunt diuinationem. Vnde PYTHAGORAS improbat aruspicinam. ARISTOTELES & DICARCHVS diuinationem ex solo instinctu lymphatico & somniis recipiunt. Nempe animam non existimant immortalem, diuini aliquid tantum eã habere.

Quemadmodum somnia fiant. II.

DEMOCRITVS, somnia obiectis imaginibus fieri. Strato, cum mentis natura, quæ rationis est exors, in somnis valentius quodammodo sentiat, proptereaque cietur à cognitua potentia. HEROPHILVS, somnia diuinitus inspirata necessario fieri: At naturalia commodarum sibi rerum effingente anima simulachra, & quæ in his futura sunt: Ex utroque vero genere temerario imaginum appulsu: quando ea, quæ expetimus, offerunt se nobis: cuiuscemodî accidit iis, qui amicas tenere sibi in somno vident.

Quæ essentia seminis genitalis. III.

ARISTOTELES, semen est, quod mouere in semetipso valeat ad tale quid conficiendum, quale est id, ex quo concretum est. PYTHAGORAS sanguinis spumam probissimam genituram esse, alimenti recrementum, ut sanguinem & medullam. ALCEMAEON cerebri portionem. PLATO medullæ spinalis effluuium. EPICVRVS animæ & corporis fragmentum. DEMOCRITVS, ex totis corporibus & partibus principibus prodit genitura veluti carnolis fibris.

An corpus genitura. IIII.

LEVCIPPVS & ZENO esse corpus. Frustulum enim esse eã animæ. PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, vim esse incorpoream genituræ, ut mentem motricem, sed corpoream materiam eam, quæ profluit. STRATO & DEMOCRITVS, etiam vim corpoream esse, utpote spiritalem.

An femina quoque semen emittant. V.

PYTHAGORAS, EPICVRVS, DEMOCRITVS etiam feminam genitale effundere. Habet namque testiculos auersos: quare & in usu habet appetentiã. ARISTOTELES & ZENO, materiam emittere liquidam, velut à colluctatione sudorem, cæterum haudquaquam feminalem. HIPPO profundere quidem genituram non secus ac viros feminas, non eam tamen ad foeturam conferre, quod extra vterum procidat. Quapropter non nullas subinde emittere citra viros genituram, viduas præsertim. Provenire autem à viro ossa, carnem à femina.

Quemadmodum conceptus fiant. VI.

ARISTOTELES conceptus fieri attrahente à purgatione vulua, mensibusque simul a totius corporis cõpagine liquidam sanguinis portionem evocantibus, ut accedat maris genitura. Non fieri autem conceptiones ob mensium defectum, vel vuluæ inflationem, vel terrorem, vel feminarum imbecillitatem, vel ob virorum languorem.

Quemadmodum mares gignantur & femina. VII.

EMPEDOCLES marem vel femina gigni pro feruore vel frigore. Hinc primos mares memoriæ proditum est ad plagam orientalem & meridionalem potius è terra prognatos, ad septentrionalem feminas. Ediuerso PARMENIDES tractus Septentrionales mares germinasse: quod sint astrictiores: meridionales ex raritate feminas. HIPPONAX pro compacta aut etiam valente, pro fluida languidioreque genitura. ANAXAGORAS, PARMENIDES, manantia ex dextris partibus demitti in partes vteri dextras, illa ex sinistris in sinistras. Quod si contrario modo fiat, feminas gigni. LEOPHANES, cuius ARISTOTELES meminit, mares ex testiculo dextro, feminas ex laevo. LEVCIPPVS ex partium alternatione, quæ mas colem, femina vuluam habeat. Nam hoc tantum dicit. DEMOCRITVS, promiscuas partes ex utroque contigerit, peculiâres vel ex alterius prævalentiã. HIPPONAX, si præpolleat femina, marem: si alimentum, femina.

LI

Quemadmodum monstra edantur. VIII.

EMPEDOCLES monstra procreari ex genitura affluentia vel penuria, vel ex motionis exordio, vel ex distractione in plura, vel si aberrauerit. Ad hunc modum occupasse omnia pene argumēta videtur. STRATO, ex adiectione vel detractione, vel conversione, vel inflammatione. Nonnulli medici ob distortum id temporis vterum distendente spiritu.

Cur mulier, quae frequenter Veneri indulget, non concipiat. IX.

DIOCLEES medicus, aut quod aliqua semen profus non emittant, vel quia minus quam oportet: aut quia tale est, quod vi careat viuifica: aut ob caloris vel frigoris, vel humiditatis, vel siccitatis defectum: aut quia membra genitalia sunt resoluta. STOICI ob colis obliquitatem, quod recta emittere genituram non valeat: aut ob genitalium incompetentiam, vtero nimium abducto. ERASISTRATVS vteri vitio, si callosus carnosusque sit, aut quam pro natura sua spongiosior, aut exilior.

Quomodo gemini & tergemini nascantur. X.

EMPEDOCLES generari geminos & tergeminos ex genitura luxuria & diffractione. ASCLEPIADES ex corporum discrimine: ut sit in hordeo, quod binos & ternos mittit culmos. Esse enim semina fecundissima. ERASISTRATVS conceptuum causa, ceu in rationis expertibus animantibus. Vbi enim repurgatus vterus est, tunc impletur prompte. STOICI propter vteri locos, cum in primum & secundum genitura illapsa sit, tunc superfoetari & edi tergemina.

Unde existant parentum & progenitorum similitudines. XI.

EMPEDOCLES similitudines invalescente fieri genitura, dissimilitudines seminis exhalato calore. PARMENIDES, cum ab dextra vteri parte genitura est excreta, patre: cum a laeva, matrem referre. STOICI manare toto ex corpore & anima genitalia, atque affinitates corporum figuras formasque fingere iisdem ex generibus, haud secus atque pictorem iisdem ex coloribus propositi effigiem. Effundere autem & foeminam semen: ac si praevaleat foeminae semen, partum representare genitricem: sin viri, virum.

Unde alienos facie representent non parentes. XII.

Medici plerique fortuito & temere, cum refrixerit tum viri tum mulieris genitura, infantes edi dissimiles. EMPEDOCLES mulieris in conceptu imaginatione informari infantes. Siquidem sepe numero certis imaginibus, & statuis ducte fuerunt mulieres: quarum germanos ediderunt partus. STOICI mentis consensu, radiorumque & imaginum sub effluuorum inlinuationes existere similes inter se figuras.

Unde sterilesant tum foeminae tum viri. XIII.

MEDICI steriles fieri foeminas vteri causa, vel quod astrictior sit, vel fistulosior, vel rigidior, vel callosior, vel carnosior: vel ob languidum mulieris animum, aut si tabido corpore, aut habitu sit pravo: aut vteri causa contorti aut convulsi. DIOCLEES, infocundos esse viros, aut quod non nulli haudquaquam semen emittant, aut intra modum, aut quia effoeta est genitura, aut resolutis membris genitalibus, aut intorti causa penis, qui genituram directe infundere non valeat, aut ob virilitatis ad reductum vterum incompetentiam. STOICI causantur abhorrentes vtriusque coeuntium facultates & proprietates: quas si distrahi mutuo contigerit, ac sociare se aliis sui generis, tum temperaturam fieri naturalem, & foetum perfici.

Cur sint mule steriles. XIII.

ALCMAEON, mulos infocundos propter geniturae tenuitatem, id est, seminis frigiditatem: mulas, quod non dehiscant earum vulvae, id est, non se pandunt. Ita enim hic dixit. EMPEDOCLES propter exilem, demissam, & arctam vulvam, venterque averse additam. Neque enim genituram in illam illabi recta, neque si vel id factum sit, eam excipere. Huic suffragatur DIOCLEES, qui ait. In corporibus dissecandis mularum vulvam eiusmodi saepe conspeximus. Itaque iisdem ex causis probabile esse & mulieres existere non genitales.

An partus in vtero animans sit. XV.

PLATO animantem foetum esse. Quippe moveri in vtero aliquid. STOICI, portionem eum vteri esse, non animantem. Ut enim arborum sunt fructus partes, qui maturi defluant,

defluant, perinde foetum. EMPEDOCLES non esse foetum animantem, sed spirantem in vtero. Enimvero primam animantis fieri in puerperio respirationem, humore quidem partuum abscissum capiente, ad depletum vero aere externo in hiantia conceptracula subeunte. DIOGENES gigni quidem inanimos infantes, verum in calore tamen: Hinc effuso foetu ilico nativum calorem in pulmonem advocant. HEROPHILVS agitationem foetibus relinquit naturalem non animale. Motionis esse nervos causam. Tum demum existere animantes, postquam in lucem editi aliquid aeris hauserint.

Quemadmodum partus alantur. XVI.

DEMOCRITVS, EPICVRVS, foetum in vtero per os alii: hinc protinus, ut editus est, ore mammam petere. Etenim in vtero esse papillas quasdam & oscula, per quae alantur. STOICI per secundas & umbelicum. Quare hunc extemplo religare obstetrices, atque os infantis diducere: quo usus alimenti alius instituat. ALCMAEON per totum alii corpus. Exugere enim id spongiae modo alimenta vegetantia.

Quid primum absoluitur in vtero. XVII.

STOICI plerique membra simul omnia absolui. ARISTOTELES lumbos primum castrumque navis instar. ALCMAEON caput, in quo animae principatus residet. CORMEDICI, in quo venae & arteriae. Sunt, qui pedis digitum maximum. Alii umbelicum.

Cur partus septimestres vitales. XVIII.

EMPEDOCLES, cum genus humanum terra editum esset, tantum spacio temporis ob solis tardum meatum fuisse diem, quantum nunc decem sit mensium dies. Hinc tractu temporis tantum diem fuisse, quantum nunc septem mensium. Quapropter decimestres & septimestres partus vitales esse, natura mundi ita meditata vno adolescere die, qua ponitur nocte infans. TIMAEVS non decem menses ait, sed novem arbitrari se esse: quod & ante conceptus menses susterentur: Perinde haberi septimestres, qui septimestres non sint. Quippe cum a conceptu quoque vterus non nunquam mensuris affluat. Ignorari enim & post conceptum purgationum numerum. POLYBVS, DIOCLEES emperici & octavum mensem agnouerunt genitalem: verum debiliorem aliquatenus: quod ob debilitatem multi subinde intereant. In vniuersum autem neminem velle octimestres alii: quamvis multi editi sint octimestres viri. ARISTOTELES & HIPPOCRATES tradunt: si vterus mensibus expleat septenis, tunc erumpere vitalesque nasci. Quod si eruperint, nec alant tamen, quod vsu venire solet, si languente vtero concrementum partus fiat, tunc non sentire foetum alimentum. Qui si menses novem in vtero hauserit, cum tunc proruperit, absolutum esse. POLYBVS, centum octoginta duos dies cum venisse vitales efficere: quod semestre tempus esse, quanto sol ab vno solstitio ad alterum perveniat. DICI vero septimestres, quoniam reliquos sexti mensis dies in septimo implet. At octimestres non esse vitales, cum prociderit quidem ex vtero partus, sed diutius afflictus umbelicus sit. Tabescit enim ut nutrimenti auctor. MATHEMATICI vero octo menses omnis ferunt esse geniturae dissociabiles, sociabiles septem. Dissociabilia signa sunt, si stellas, quas oecodespotas id est domicilij dominas vocant, natae sint maleficas. Nam si quis harum vitam & vivendi institutum sortitus sit, infortunatos eos temporariosque portendunt. Signa dissociabilia numerantur octo: veluti artes cum scorpione est disiunctus, taurus cum sagittario disiunctus, gemini cum capricorno, cancer cum aquario, leo cum piscibus cum ariete virgo. Hinc septimestres & decimestres esse vitales, octimestres propter mundi dissidentiam enecari.

De animantium generatione, quemadmodum sint animalia genita, & an ab interitu libera. XIX.

QVORUM sententia genitus mundus est, genita animalia sunt & intereunt. EPICVRVS, secundum quem ingenita, ex conversione in se mutuo gigni animalia. Esse ea enim mundi huiusce partes: similiter atque ANAXAGORAS & EVRIPIDES. Interit nihil eorum, quae nata sunt. Vertentia vero aliud in aliud formas induunt. ANAXIMANDER provenisse prima in humido animalia corticibus vestita aculeatis progressu aridiora euasisse, diruptoque cortice breue aevum duxisse. EMPEDOCLES natales primos animantium & plantarum haudquaquam fuisse omnibus partibus absolutos, verum partibus non cohaerentibus diffluentes: secundos coale-

* Alij, seminum praestantia.
* Alij, superfusivum.

* Alij, umbelico.

scantibus partibus figuratos, tertios enascentibus ex se invicē partibus: quartos non ultra ex similibus, velut ex terra & aqua, verū ex se invicē iam, his spissato alimento, illis specie mulierum seminalis motionis stimulum addente. Animantium genera omnia certis distincta esse temperamentis. Nam aquę familiariora ad aquam tendere, alia in aerem aspirare, quam diu exuperat in iis ignis in terram ponderosiora: quę æquabili sunt temperamento, ex pectoribus vocem edidisse.

Quot genera animantium, & an omnia sensu & ratione sint prædita. XX.

EST ARISTOTELIS tractatus, in quo genera animantium quatuor ponit, terrestria, aquatilia, volucra, cœlestia. Etenim animalia tam cœlestium orbium dici quam terrę animal rationale immortale. DEMOCRITVS, EPICVRVS cœlestia. ANAXAGORAS animalia prædita esse cuncta ratione agente, at passiva veluti mente, quam mentis dicunt interpretem, carere. PYTHAGORAS, PLATO, rationales esse rationis quoque expertium animantium appellatorum animas, licet cum ratione non agant ob corporum intemperiem, tum quod deficientur differendi facultate: ut in simiis cernere est & in canibus. Blaterant enim hæc animantes, non differunt. DIOGENES, compotes animantes esse intelligentię & aeris: verum quia partim eorum astrictiores sunt, partim redundant humore: non intelligere eas neque sentire, verum furentium modo affici, animę hallucinante principatu.

Quanto tempore conformentur in vtero animalia. XXI.

EMPEDOCLES, in hominibus ordiri membra figurari a sexta & trigesima die, consummari membris ab vndequinquagesima. ASCLEPIADES in maribus artium conformationem feruoris gratia a sexta & vigesima fieri: in multis etiam citra, absoluti partibus omnibus suis ad quinquagesimam: in foeminis membra spacio conformari bimestri, quadrimestri ob caloris penuriam peragi. In genere brutorum consummari pro elementorum temperatura.

Ex quibus constant elementis singula hominis generales partes. XXII.

EMPEDOCLES, carnes procreari ex æquabili quatuor elementorum temperatione: nervos igne terraque duplici proportione mistis. Ungues in animantibus generari nervis, quatenus aeri obiecti sunt, obrigentibus: ossa ex aqua videri & interna terra constare: ex quatuor denique commistis sudorem & lachrymam componi liquefacto sanguine extenuatuque diffuso.

Quando & quemadmodum exordiatur homo perfici. XXIII.

HERACLITVS & STOICI, incipere homines circa secundam hebdomadā absoluti, sub quam seminale ferum prodit. Namque arbores tunc ordiuntur perfici, cum coeperunt generare semina. Antē hac rudes sunt, immatura, & infructuosa. Est igitur tunc consummatus homo. ARISTOTELES sub secundam hebdomadā honesti prauique intelligentiæ existere, cum disciplinis initiantur. Sunt qui putent hebdomada consummari hominem tertiam, ut cum viribus suis vitur.

Quomodo somnus fiat aut mors. XXIII.

ALCMAEON, sanguinis in confluentes venas receptu fieri ait somnū, diffuso expergescantiam, recessu in vniuersum mortem. EMPEDOCLES somnum refrigerante modice sanguinis calore, in totum mortem. DIOGENES, si sanguis diffusus vniuersus venas impleuerit, aeremque in eo residentem propulerit in pectus & subiectum ei ventrem, somnum creati ac concalescere præcordia. Quod si, quicquid aerei in venis continetur, expirauerit, mortem existere. PLATO, STOICI, somnum spiritus sensilis remissione somnum fieri, non laxatione, ut in terra. Recipit autem se ad superciliorum interstitium, id est, animę principatum. Si vero remissio spiritus sensilis omnifaria fiat, tunc mortem consequi.

Utrius sit somnus animę an corporis. XXV.

ARISTOTELES somnum corporis & animę esse promiscuum. Est eius causa humor a pectore ad capitis regiones suffusus, subiectoque alimento cordis feruor refri-

refrigeratus. Mortem vero esse absolutam refrigerationem. Porro mortem vnius esse corporis non animę, cuius non sit mors. ANAXAGORAS corporalis functionis somnum esse, corporalem enim laborem esse non animale: esse autem diremptionem etiam animę mortem. LEVCIPPVS non corporis tantum esse, sed temperatura subtilissimi maiore quam temperatura caloris animalis affluentiam causam esse mortis. Hęc esse enim corporis non animę affectiones. EMPEDOCLES mortem esse eorum, ex quibus compactus est homo, distractionem. Quapropter communē ex huius sententia esse corporis & animę mortē. Somnū esse naturę igneę quandam dissipationē,

Quomodo adolescant stirpes, & an animantes sint. XXVI.

PLATO, EMPEDOCLES, etiam stirpes animatas esse & animantes: Liquevere id, quod vibrent, quod porrectos habeant ramos, quod tractanti eas arboratori non sine violentia cedant, rursusque laxati in pristinum usque adeo habitum crescendo revocent se, ut etiam renitentia pondera evincant. ARISTOTELES animatas esse, non animantes tamen. Animantes etiā appetitricas esse, præterea sensibiles & ratione vtenes. STOICI & EPICVREI, haudquaquam animatas. Aliquas enim animantes anima prædita esse appetitricę & concupiscente, aliquas & rationali. Stirpes vero sua sponte quodam modo provenire, non animę vi. EMPEDOCLES primas animantium arbores ex solo ait prodisse, antequam solis circumflexus expansus, & prius quam dies a nocte discretus esset. Propter temperaturę autem competentiam maris & foeminę eas rationem obtinuisse: Crescere porro ab interno terrę calore distributo. Proinde partes eas terrę esse: sicut foetus, qui in vtero sunt, vteri partes. Fructus vero excrementa esse in plantis aquę & ignis. Ac quę deficientur humore, has digesto eo ætate folia deperdere: quę abundant, retinere: ut cernere est in lauro, olea, & pakna. Succorum discrimina ab euariantibus causis particularumque induci multitudinē: quas quidē differentias ab altricis terrę multis partibus referunt, velut in vineis. Neque enim harum differentię vini præstantiam efficiunt, sed altoris potius soli nutrimentū.

De vegetatione & amictu. XXVII.

EMPEDOCLES, alii animantes familiari sibi substantia, crescere accedente calore, extenuari & interire expirante vtroque. Huius autem temporis homines, si componantur cum primis, instar obtinere infantium.

Unde appetitiones animantibus & voluptates fiant. XXVIII.

EMPEDOCLES appetitiones fieri animantibus elementorum defectibus, quę vniuscuiusque sunt efficientes: voluptates ex humido: periculorumque & eius generis aliorum motiones: molestias item &: Reliqua desiderantur.

Quemadmodum fiat febris, & an aduentitium malum sit. XXIX.

ERASISTRATVS definit febrem hoc modo. Febris motio est sanguinis in spiritus vasa illapsa, nulla nostra sponte. Ut enim in mari: quando non agitat aliunde, placidum est. Vbi vero ventus irruit acer, tunc invitum in totum turbatur. In corpore item, quando incitatur sanguis, tunc vasa spiritalia inuadit, inensumque ab eo totum corpus efferuefcit. Placet autem illi etiā confectarium malum febrem esse. DIOGENES ait ea, quę sub oculis sunt, abstrusa in corpore demonstrare. Illis autē, quę sub oculis sunt succedere febrem cernimus, vulneribus, inflammationibus, abscessibus inguinum. Herophilus et nulla etiam præcedente causa aliquos interdū febricitare.

De sanitate, morbo, & senectute. XXX.

ALCMAEON, sanitatis tutricem esse facultatem æquabilitatē, humiditatem, caliditatem, sicci, frigidi, amari, dulcis, reliquorumque. Cum vero quid in iis dominatur, id morbi efficiens esse. Tabificum enim cuiusvis horum dominatum, ac morborum causam, tum a qua propter caloris exuperantiam aut frigoris, tum ex qua propter humorum copiam vel penuriam, tum in quibus ob sanguinis inopiam vel cerebri. Sanitatem autem esse competens qualitatum temperamentum. DIOGENES pluresque morbos ex disparitate provenire elementorum corporis & habitus aeris. ERASISTRATVS, fieri morbos ex redundantia cibi, ex cruditatibus & corruptione: moderatio-

nem & abstinentiam secundam valetudinem esse. STOIICI VNO ore senium ex caloris penuria oriri. Eos enim, qui plus caloris obtinent, longiorem senectutem ducere. ASCLEPIADES Aethiopus refert mature senescere anno trigelimo: quod, cum sole adurantur, nimium efferuescant. In Britannia homines centenos vigenos annos vivere: quod ille rigeat tractus, qui in corporibus calorem cōseruat. Etenim sunt corpora spongiosiora Aethiopum, quia soluantur à sole: Septentrionalium astricta, proinde longæua.

Plutarchi præcepta salubria.

Moschion & Zeuxippus.

V SANE Glaucum medicum heri Zeuxippe, ne philosopharetur nobiscum, cum id cuperet, deterruisti. ZEUXIPP. Neq; deterrui mi Moschion, neque in animo habebat philosophari ille nobiscum: verum declinaui veritusque sum ansam affectanti pugnam præbere. Nam in re medica quidem, ut Homeri verbis utar

Et alios multos equauerit vnus.

sed animo est erga philosophiam parum placido, semperque in disputationibus habet aliquid confragosi & acerbis, atq; id temporis infestus in nos pergebat, procul etiã num vociferans rem nos non exigam neq; leuem designasse, qui differendo de victus ratione salubri terminos confudissemus. Direptas enim philosophorum esse & medicorum sicut Myforum & Phrygum fines. Quædam etiam non serio, haud tamen ab re à nobis prolata in ore habebat & vellicabat. MOSCH. Atqui tum horum ego tum aliorum Pseusippe auditor attentus aueram esse. ZEUX. Nempe es tura sponte Moschion philosophus, philosophoque, qui alienus est à re medica, succenses indignarique: si potius decere existimet se, ut geometriam, & dialecticam vendicare, quam inquirere velle & discere cernatur,

Aedibus in nostris quæ recta aut praua gerantur,

ipso scilicet in corpore. Tameñ plures ibi cernas spectatores, vbi pecunia, quod sit Athenis, ad spectaculum confluentibus distribuitur. At artium ingenuarum, medica cum nulli concedit, quæ plus nitoris, splendoris, & oblectamenti habeat, tum mercedem studiosis sui magnam salutem & sanitatem largitur. Quare non est differentiis de iis, quæ conducunt ad bonam valetudinem, philosophis improperandũ, quod terminos transcenderint: verum ita demum, si non putent, nisi semel eos sustulerint, quasi vna in regione promiscue debere se recta studia colere, sectantes in disputando pariter quod iucundum & necessarium sit. MOSCH. At Glaucũ Zeuxippe missum faciamus, qui pro supercilio suo esse vult absolutus, neque requirere philosophiam. Tu vero dicta nobis explana omnia, atque prima, nisi molestum est, illa, quæ non plane serio ostendisti allata exagitate Glaucum. ZEUXIPP. Ferebat amicus ille noster audisse ex quopiam se, qui diceret manus habere semper calidas, nec sinere vt algeat, non parum ad secundam valetudinem referre: contra artuum rigorem, dum cogit ad interiora calorem, velut familiaritatem aliquam & assuetudinem febris inducere. Quod si foras torquendo cum calore trahat dispensetque materiam in omnes partes, id firmandæ esse valetudini: quando cum manibus incumbimus easque adhibemus, motionem ipsam huc applicamus, teporemque continemus. Cæterum quando ab his operibus feriamur, minime esse admittendum, vt ad extremas partes frigus accedat. Atque hoc vnum fuit ex illis, quæ in iocum versa sunt. Alterum, ni fallor, de cibis, quos offertis laborantibus. Ea attingere ac degustare interim monebat, vt nos his integri assuefaciamus quò non puerorum more tremamus atque auersemur rationem illam victus, verum appetentiæ sensim familiarem reddamus & domesticam, ne ab istis cibis in ægritudine ceu à medicamentis abhorreamus: ne si quando cibum simplicem nullo adhibito pulmento vel condimento capimus, stomachemur. Quapropter nec esse declinandum, illoti vt accedamus ad mensam: nec vt aquam potemus cum adsit vinum: neque calidam æstate, si parata nix sit. Ac gloriosas insolentisque missas faciendas istorum abstinentias, & ex abstin-

abstinendo iactantias: verum debere nos apud nos ipsos tacitos ad vtilitatem parendum cum facilitate parare stomachum, atq; detrahere etiam multo ante animo anxiam circa hæc in morbis scrupulositatem lamentationemq; ne magnis se ex voluptatibus & deliciis in ignauum & sordidum cõiectum victum eiulet. Siquidem recte est dictum. Vitam delige optimam, efficiet tibi cõsuetudo eam iucundam: & sigillatim vt vnumquodq; exploranti ex vsu est: præsertim victum oportet & corporis curam in optima valetudine ita comparare consuetudine, vt placida naturæ vt affueta & familiaris sit: memoriaque tenendum ea, quæ accidant non nullis, & quæ faciant in aduersa valetudine stomachantes & frementes, quando aqua calida apponitur, aut sorbitio, aut panis: execrantesque & asperrantes hæc iuxta atque illos, qui ad ea ipsos compellunt. Porro non paucis fuit balneum exitio, cum initio non multum mali haberent, nisi quod non valerent neque sustinerent illoti cibum gustare: in quibus Titus imperator fuit, vt ferunt ij, qui ægro ministrare. Ad hæc relatum id quoque fuit, vt quodque maxime est parabile, ita corpori esse saluberrimum: Potissimum autem vitandam ingluuiem, ebrietatem, popinationem festum celebraturis, aut amicis epulum præbituris, aut inuitatum iri se expectantibus ad imperatoris aut præfidis conuiuium vel circumcompotatio, quam subterfugere non liceat: vt ceu vento & procella ingruente expeditum corpus & agile in serenitate parent. Operosum est enim in conuiujs & inuitationibus assuetam suam temperantiam retinere, nisi omnibus velis cum nimia toruitate odiosus & importunus haberi. Ne igitur ignis igni, quod aiunt, gula gulæ, crapula crapulæ addatur, quod lusum à Philippo fuit vrbane, sedulo est imitandum. Res autem fuit huiuscemodi. Quidam eum * ruri, paucis comitatum ratus, ad cœnam inuitauit: inde cum videret magnam cateruam secum trahentem, percussus fuit. Quod sentiens Philippus admonuit per internuncium singulos amicos, vt placenta locum relinquerent. Id illi cum crederent & expectarent, ferculis appositis parcebant. Ita assatim cœnæ omnibus fuit. Pariter præparare nos debemus ad necessarias comotationes: vt plumento, bellariis, & verò etiam ebrietati locum in corpore reseruemus, vegetamq; ad ea & aridam appetitionem ducamus. Quod si eiusmodi necessitas repente graues nos & male affectos deprehenderit, quod adsint præfides vel hospites interuenerint, vt præ rubore ad conuiuium commeandum sit cum firmis & cum iis compotandum: ibi vero armatum esse oportet te aduersus eum, qui magnopere incommodat hominibus pudorem & immodicam erubescenciam, vsurpantem hoc tragici Creontis.

Præstat mihi te nunc hospes offendere,

Tibi quam obsecundantem post ingemisere.

Quippe metuentem, ne inciuilis habearis, in pleuritium te ipsum vel phrenitium præcipitare hominis vere inciuilis est menteque carentis & ratione, qua valeas & sine calice & gulæ iritamento contubernium habere cum hominibus. Nam deprecatio, si dextre & vrbane adhibeatur, non est minus quam circumcompotatio grata, & si, cum conuiuium præbes sicut sacrificium illibatũ, ipse temperes eo, atq; inter pocula & super mensam hilariter & festiue ioceris & dicta in te conicias, habebis quam vinolentiæ & ingluuietis socius iucundior. Meminit ex vetustate Alexandri, qui à magna potatione denegare erubuit Midio inuitanti & conicienti ipsum denuo in vinum, vnde periit: ex nostra memoria Rigli pancratiastæ, qui vocatus summo diluculo à Tito Cæsare in balneum, venit lauitque cum eo: atque postquam semel bibit, vt fama est, correptus apoplexiã, extemplo expirauit. Hæc nobis cum res sit Glaucus vt puerilia obiciebat. Reliquorum non fuit cupidus audiendi, neque nos illi exponendi: neque considerauit quodque dictum. Primus Socrates, cum cauendum præcepit à dapibus, quæ non esurientes ad vescendum inuitant, & à portionibus, quæ ad potandum non sitientes: non semel horum vsu interdixit: sed vti, vbi opus sit, docuit, atque vt delicias horum ad necessitatem redigamus: sicut illi, qui in ciuitatibus pecuniam theatralem conuertunt in stipendium. Nam quod sua sponte oblectat, id quatenus pars alimenti est, hæc tenus est familiare: debemusque, dum esurimus, frui necessariis aut suauibus: seorsum autem non iritare relictis promiscuis nouas appetentias. Nam vt ipsi Socrati exercitium erat non iniucundum saltatio: ita cui bellaria & secundæ mensæ cœna sunt & cibaria, hic offenditur minus.

At ubi quod satis sit naturæ, acceperis teque expleueris: ne ista rapias, summo pe-re cauendum. Nec vero secus ineptiæ & ambitio quam illecebræ horum & popinatio declinanda. Quippe dum subinde nos illæ inducunt, ut præter famem & quibdam vescamur & bibamus citra sitim: sane quam illiberales & importunas opiniones subiiciunt, quasi non frui absurdum sit re rara & exquisita, cuius copia est, ceu sumine vel mugilibus Italicis vel placenta Samia, vel niue in Aegypto. Hæc enim pellicunt nimirum sæpe, ut rebus celebratis & insolentibus utamur, inani gloria quasi nidore impulsæ, corpusque cum id non requirat, particeps esse cogimus: quo narrare id ipsis liceat aliis ac beatissimè haberi, quod frui ipsis contigerit adeo charis & exquisitis. Perinde mouentur in nobiles mulieres. Cum propriis enim 1-10 dentidem & formosis & amantibus si concubent, quietem agunt. Phrynæ vero & Laidi mercedem pensitantes, licet corpore male & ad Venerem sint ignauiter comparati, excitant ex ostentatione simul & provocant ad voluptatem libidinem. Unde dicebat ipsa Phryne iam anus, pluris gloriæ causa distrahere fecem suam. Est vero res magna & inter exempla, si quas recipit necessario natura delicias, permittentes eas corpori: & magis si plerumque ipsis in rebus ei repugnantes & producentes atque prorsus ægre necessitatibus eius suppeditantes, aut ut ait Plato titillanti atque virginti morigerantes integri discedamus. At invicem à descendentes ex animo in corpus cupiditatibus, quæ subigant ipsius obsequi & inseruire motibus, non potest fieri quin grauissimæ noxæ & maximæ in elanguescentibus & exole- 20 scentibus voluptatibus in corpore relinquuntur. Hoc vero est supra omnia cauendum, ne animi æstu ad illecebras corpus pellamus. Fit enim contra naturam ipsum exordium. Ac quomodo axillarum titillationes non genuinum neque placidum vel iucundum præbent animo risum, verum spasmo assimilem ac molestum: ita etiam quæcunque extimulatum ab animo protelatiumque accipit corpus delinimenta, infesta, turbulenta, atque ab natura sunt remota. Vbi ergo rara aliqua lautitia aut celebrata erit oblata, in temperando ab iis potius quam in fruendis exultabimus memores, sicut dicit Simonides, nunquam se, quod tacuisset, poenituisse: sed quod locutus fuisset, sæpe: ita nunquam reiecti pulmentarij nos poenitentiam subisse, neque quod loco Falerni aquam potauerimus: sed contra non tantum non vis adhi- 30 benda naturæ est, verum etiam, si quærenti eiuscemodi quid apponatur, erit subinde usus gratiæ & meditationis ad tenuia & consueta appetentia detorquenda.

Si violandum est ius, inquit Thebanus ille non sane recte, regnandi gratia Est violandum.

Nos rectius. Si seruendum gloriæ est in talibus, continentia præstat ad corporis tempestiuitatem. Enimvero hiantes fordes adigunt non nulos, qui cupiditates frenant domi & constringunt, explere se & frui apud alios exquisitis epulis quasi ex hostico effuse frumententur: inde affecto discedunt corpore, ac mercedem insatiabilis auiditatis cruditatem referunt. Quare Crates, qui innasci in ciuitatibus potissi- 40 mum ex deliciis & luxu arbitrabatur seditiones & tyrannides, per iocum monebat, ne præ lenticula semper augendo patinam in seditionem nos conicias. Tu vero tibi ipsi subiicias, ne præ lenticula augendo semper patinam, neque semel nasturcium & oleam transvolando ad farcimen & piscem in seditionem ex ingurgitatione corpus & in tumultum fluoremque alui conicias. Namque cibaria viliora in modo naturali appetentiam retinent. At popinarum commenta & architectorum eiuscemodi, operosaque hæc cupediæ atque ingeniosa commenta, ut est apud Comicum, terminos voluptatis semper promouent longius, & id, quod conducit, prætereunt. Atque haud scio, qui fiat, ut cum mulieres, quæ amatoriam veneficia in viros & præstigias struant, execremur ac respuamus: cum mercenariis & seruis permittamus cibos & 50 pulmenta tantum non præstigiis & veneficiis fascinare. Quod si dictum videbitur amarius in moechos & lasciuos Arceilai, nihil referre auersus an aduersus cinædus sis, quadret tamen huic loco. Quid enim interest, ad voluptates satyriis adhibitis libidinem cieas et concites, an nidoribus et condituris stimiles palatum: ut ceu membra scabiosa scalpitu semper et titillatione indigeant. Verum alias fortassis aduersus voluptates agemus, ac quam bona per se continentia et præclara sit, ob oculos proponemus. Hic sermo nobis de multitudine et magnitudine deliciarum est. Neque enim

enim tot nobis actiones vel expectationes vel peregrinationes, vel oblectamenta morbi, quot eripiunt & labefaciunt voluptates. Quocirca minime conducit negligere prosperam voluptatem iis, qui præcipue voluptatem sectantur. Quippe vacare philosophiæ multis improspere valetudo permittit, & hercle exercitum ducere & regnare. At corporis luxus & deliciae nonnullæ in morbo minime ortum habent: siquæ habent, hæc parum genuinæ sunt, neque quicquam syncerum: sed multo confusum alieno vitiatumque sicut ex procella & tempestate edunt. Neque enim in ingluuie Venus, verum in serenitate potius & in tranquillitate est carnis. Finisque voluptas est Veneris, itemque edendi & potandi. Integra autem valetudo voluptatibus, ut Alcyonibus 10 cœlum tranquillum, securam & commodam foeturam puerperiumque præbet. Siquidem dixit Prodicus lepide, condimentum esse ignem optimum. Verissime enim dixeris esse condimentum corporis sanitatem diuinissimum & suauissimum. Quippe elixæ, assæ, coctæ dapes affectis vel crapulæ plenis vel nauseantibus voluptatem vel oblectationem præstant nullam. Pura vero & defecata appetentia reddit corporibus interis dulcissima omnia, desiderataque, ut ait Homerus, & conuenientia. Cæterum quando, ut Demades Athenienses dixit, qui intempestiue pugnaces erant, nunquam sciscere sine palliis pullis pacem: item nobis haud vnquam venit in mentem sine febre ardente & cataplasmatibus victus tenuis & frugalis: simul atque in hæc incidimus, offensa nostra mire celamus, memoriam eorum prementes, atque ut vulgus, 20 quod modo cœlum, modo loca culpat in salubria, ac peregrinationum mentionem facit, exoluimus crimine intemperantiam & luxuriam. Cæterum sicut apud Getas Lyfimachus siti oppressus deditioem cum exercitu fecit, mox hausta frigida: Dij boni, inquit, quam temporariæ causa oblectationis ingentem amissimus felicitatem. Ita in inualetudine ad animum reuocandum: quod vel ex frigide potione, vel intempestiuo balneo vel comotatione multas voluptates nostras corruperimus, honestaque actiones & iucunda oblectamenta nobis multa effluerint e manibus. Quippe vlnerat stimulus ex reputationibus huiusmodi memoriam, ut remanens sicut cicatrix circumspectores per sanitatem in viuendi ratione reddat. Neque enim valens corpus æstu producet nimium effusos neque effrenos neque insolitos vel valde oblectantes, 30 Verum magno animo esse oportet aduersus erumpentes & insultum facientes in delicias appetitiones: quando quidem quærelam habent & fletum leuem & puerilem, ac sublata conticescunt mensa, neque de iniuria incusant: imò liquidæ, hilares, non graues nauseantesque manent crastinum. Sicut dixit Timotheus, qui pridie apud Platonem in Academiâ philosophica & frugali cœna exceptus fuerat, eos qui apud Platonem cenauissent, esse etiam postridie hilares. Ferunt Alexandrum quoque, cum Adæ opifiorum artifices remisisset, posse ait meliores se semper ducere secum, ad prandium inter antelucanum, frugale prandium ad cœnam. Non fugit me etiam ex fatigatione, & ex æstu, & algore homines febre tentari. Cæterum sicut flores odorati sunt per se parum efficaces, sed temperati oleo vires habent & firmitatem: ita extrinsecus excitatis 40 causis & initis sicut substantiâ præbet corpus humorum affluentiam subiectam. Absque his si sit, nihil periculi subest, verum euanescent dissipanturque prompte excipiente cœrum motum subtili spiritu & sanguine liquido: at in humorum luxuria & abundantia sicut cœnum commotum noxia, molesta, & tenacia omnia efficit. Quapropter non quomodo boni nauiculatores, qui nimia auiditate multum oneris in nauem coniecerunt, deinde assidue exhauriunt sentinam atque aquam marinam eiiciunt: sic ubi impleuimus & oppressimus corpus, exinanire id rursus debemus & clysteribus exonerare: sed seruandum est expeditum: quo, etiam si premi id aliquando contigerit, instar suberis præleuitate fluat & sustollatur. Imprimis autem, cum prænunciantur & præsentuntur morbi, præcauendum. Neque enim omnes iuxta Hesiodum tacite 50 opprimunt morbi:

Vocem ubi præcidit consultor Iuppiter omnem:

Verum plerique quasi prænuncios & antecurfiores ac præcones habent cruditates & torpores. Pigritiæ & defatigationes, inquit Hippocrates, spontaneæ morbum nunciant: quod ex repletionem nimirum habeat spiritus, qui circa neruos est, distentionem in corpore interiore & cõstitionem. Verum enimvero licet obnitatur corpus atque ad quietem detrahat: alij ingluuie tamen & luxu perditum coniciunt sese in balnea atque ad pocula properant: quasi ad obsidionem tolerandam, commeatus contrahant,

metuantque, ne inpransos febris se occupare praeuertat. Magis belli non macipantur isti vitio: sed dum crapulam & cruditatem fateri erubescunt & diem traducere in pallio, cedentibus ad gymnasium & inuitibus aliis surgunt, ad exercitationemque se accingunt, & eadem quae sani obeunt. Plures spes, quae aduocatū proverbium habet intemperantiae & mollitiae, inducit & impellit, ut surgentes audacter ad consuetam vitam se conferant: quasi vino vinum & crapula expulsi & digesturi crapulam sint. Itaque huic spei opponenda Catonis est cautio, a qua ait vir ille imminui magna & exigua funditus tolli: ac ferre ex superuacuo prestare inediam & requiem, quam ad balneas & coenam currendo in periculum se demittere. Quippe si subest quid, securitas & incontinentia offendunt: si nihil, non offenderis, quod corpus contractum & redditum sit mundius. Enimvero ille, qui adeo est puerilis, ut apud amicos suos & domesticos ex ingluuie vel crapula laborare se vereatur detegere, dum fateri eum hodie cruditatem pudet, fatetur cum pudore cras destillationem aut febrē, aut tormina. Summum probrum ducis inopiam ferre: longe turpius cruditatem, grauitatem, atque ex popinatione pondus corporis, quod in balneum sicut in pelagus putridum nauigium & rimosum trahitur. Ut enim non nulli, qui nauigant, in littore haerere exorta tempestate verentur, inde postquam in altum prouecti sunt, vociferantur & nausant: perinde, cum suspectum aut praenuncium morbi affectum corpus habet, qui unum diem lecto se tenere & non apponere mensam, infame ducunt: hi foedissime multos dies decumbunt, dum purgantur & cataplasmata ferunt, blandientes & colentes medicos dum vinum poscunt aut frigidam importunaque & indigna multa agere & loqui ex dolore & metu sustinent. Atqui decet quidem eos, qui voluptatum causa imperare non valent sibi, sed succumbunt libidinis atque auferuntur ab eis, discere & subiicere sibi plurimum sumere ex corpore voluptates. Atque ut acetum & salem subministrant Lacones coquo, reliqua ex hostia quarere iubent: sic in corpore sunt condimenta cibi optima, quae sano & puro exhibentur. Siquidem dulce & opiparum extra ista quidem & seorsum sunt, delectabile vero solet fieri in corpore, vel cum corpore, quod delectatur, si naturae conuenienter habet. At in languentibus & crudis & male affectis, gratiam suam & iucunditatem amittunt omnia. Itaque nolite piscem an recens, vel panem an purus, vel balneum an calidum, vel meretricem an sit speciosa, spectare: verum temetipsum, num fastidiosus, num fluctuans, num marcidus, num turbatus. Alioquin sicut qui in domum lugubrem irrumpunt commessatores, non hilaritatem aut voluptatem excitant, sed mouent eiulatum: Perinde Venus, opsonia, balnea, vinum corpori permista male & praeter naturam affecto perturbatis & labefactis pituitam & bilem mouent, infestant eos, magisque peruertunt: oblectamenti vero nihil admodum, nec quicquam grati, ut expectauimus, adferunt. Porro victus ratio nimis arguta & ad vnguem, ut dicitur, seruata cum corpus consternatum reddit, & omni discrimini opportunum, tum animum gestientem frangit: quod ad omnes res omnemque non secus in voluptatibus quam doloribus occupationem & actionem trepidet, neque quicquam fidenter & animose aggrediatur. Est vero ut velum corpus neque contrahendum in tranquillo & premendum nimium, neque eo libere utendum & solute, si suspicio subit: sed remittendum, efficiendumque leue ut sit, sicut memorauimus: neque operiendae cruditates & veteris profluua, neque aestus & torpores, a quibus nonnulli vix tandem ut a nunciis & viatoribus, quando iam ad limen febris est, perculli contrahuntur: verum longe ante tempestatem praecauendi

Ut promontorium si verberet Boreas.

Absurdum est enim coruorum crocibus, gallinarum murmure, closmos vocat Graeci, & suis foeni fasciculos raptantibus, ut Democritus ait, sedulo attendere & praesagia capere ventorum & imbrium: corporis motus, fluctus, & praecurrentes affectus non percipere & praecauere, neque indicia habere impendentis & futurae in se tempestatis. Quare non in victu modo & in exercitationibus obseruandum corpus, num praeter morem accedat ad haec oscitanter & fœcorditer: aut contra num praeter consuetudinem siticulosum & famelicum sit: verum etiam somnus aduertendus interpellatus & non placidus, qui in aequalitates habeat atque interruptiones: & vero etiam somniorum monstra. Namque si instabiles atque insolentes sint visiones, humorum affluentiam vel crassitudinem vel spirituum intus iactationes denunciant. Iam etiam animi motus corpus significant in morbum praecipit esse. Quippe moestitia & metus tenent subinde nulla ex causa liquida, quae spes nostras repente opprimant. Ad haec euadunt flagrantes

flagrantes ira & acres, in moerorem precipites, & lachrymas atque anxij, quando vapores prauis & halitus acres coacti sunt & suffusi, ut ait Plato, animi ambitibus. Quare consideres oportet, quibus haec accidat: meminerisque, nisi quid sit spiritale, causam subesse corpoream, quae reprimenda vel repurganda sit. Sanequam ex usu est, ut cum inuisis amicos aegros, causas ab iis requiras non cauellatorie vel curiose, aggressiones, sanguinis in arterias aberrationes, & communionem garrindo ostentandoque nominum & literarum peritiam medicarum: verum translata haec & vulgaria, ne audias supine, humorum affluentiam aut inanitionem, defatigationem, vigiliam, victus rationem praesertim, cuius usu in febrem incidit. Mox sicut Plato in offensionibus solebat alienis recipiens se dicere: Nunquid & ego talis? Ita ex vicinorum erratis componas te, discasque cauere ea, & memineris, ne eodem incurras, neque ipse in lectum delapsus celebres optesque charam sanitatem: caeterum laborante alio subicias tibi ipsi, ut sanus sis, magnopere referatque hoc conserues attendendo tibi ipsi, tuoque rationem habendo. Nec ab re erit obiter etiam nostram ipsorum rationem ex vires dispicere. Si enim potui vel cibo vel laboribus aliquibus vel inordinatae aliae fuerimus vitae impliciti, nec corpus suspicionem aut praesensionem vllam prebeat, debemus nihilo secius cauti esse, & ante, ubi ex Venere & fatigationibus discessimus, recreare nos laxamento & quiete a vinolentia & copotatione aquae potione: maxime si quando cibis vli sumus solidis, carnis, vel variis, modice vesci, neque copiam relinquere in corpore retrimenti vllam. Haec enim cum sua sponde multorum morborum causa sunt, tum causis aliis materia & vires subministrant. Vnde est dictum optime: si absit a cibo saturitas, a laboribus pigritia, & seminis materia conseruetur, ea saluberrima esse. Etenim usus Venere immodicus, praeterquam quod resoluat vires, a quibus nutrimentum conficitur, multum excrementi & affluentiae humorum gignit in corpore. Ut igitur a capite singula resumamus: primum de exercitationibus, quae conueniant literarum studiosis, dicamus: quod sicut ille, qui nihil scribere maritimus ait se de detibus, vsum aquae marinae docuit: ita studiosis nihil scribere te dicas de exercitationibus. Disputatio enim, quae voce peragitur quotidie, mirifica est palestra non ad sanitatem tantum, sed & ad valentiam, non illam quidem palestra eamque, quae vestiat carne incrustetque aedificij more cutem: verum vitalibus maxime & principibus partibus robur verum & solidam firmitatem conciliet. Nam vires a spiritu confirmari ostendunt alipte, qui athleticis iubent, ut renitent frictionibus, easque obiter interpellent, atque animu adhibeant semper iis corporis partibus, quae emolliuntur & contrectantur. Quippe vox, quae spiritus motio est, non in superficie, verum quasi in fontibus inualescens circa viscera calorem alit, extenuat sanguinem, venam omnem repurgat, omnem arteriam aperit, cogit & coagulari non permittit humorē superfluum sicut fecem in vasis, quae alimentum recipiunt & conficiunt. Debemus igitur imprimis amare hoc exercitium atque ei assidue dicendo assuescere: sin aut suspectes aliquo modo corpus minus firmum aut defatigatum esse, legendum vel declamando. Quod enim gestatio ad exercitationem, hoc ad disputationem est lectio, quae tanquam in vehiculo alieno in sermone agit mollior & portat leniter vocem. Disputatio vero conspirante cum animo corpore contentionem & ardorem addit. Vociferationes sunt tamen declinandae nimis commotae & asperae. Efficit enim spiritus impetus & contentio inaequalis rupturas & conuulsiones. A lectione vel disputatione ante quam inambules, leni vteris & tepida frictione, carnemque emollies, quantum assequi valeas, contrectans intestina, spiritumque mollior aequabilem reddens ac diffundens usque ad summas partes. Modus adhibenda frictionis sit, dum gratam & molestiam sentias experte. Qui ita interiorem turbam ac spiritus contentionem tranquillauit, nihil ei molestiae excrementum exhibebit: & si temporis incommoditas aut negocium aliquod deambulationem moretur, nihil est negocij. Satisfactum enim erit naturae. Vnde neque nauigationem neque in diuersorio mansionem, ne si omnes quidem te derideant, praetexes silentio. Siquidem ubi esse non est turpe, nec exercere scilicet turpe. Imo turpius vereri nauas, muliones, caupones, atque apud eos expallefcere subsannantes non pila ludentem aut umbratili certamine depugnantem: sed dicentem, si inter exercitandum doceas aliquid & quaras, & discas, & excites memoriam tuam. Nam Socrates sufficere dicebat ei, qui saltando mouet se, septem lectorum capacem ad se exercendum domum. Illi vero, qui cantando vel dicendo exercet se, gymnasium sufficiens, siue steter siue decumbat, quiuis locus suppeditat. Vnum est illud fugiendum, ne popinationis vel scortationis

vel defatigationis nobis conscij vocem contendamus asperius: quod multi oratores & sophistæ admittunt: hi mercedis vel contentionum ciuiliū causa, illi à gloria & ambitione ad contendendum vltra, quam ex vsu sit, concitantur. Niger noster, qui in Galatia rhetoricam docebat, forte spinam piscis deglutierat. Cum autem rector alius peregrinus aduenisset, qui declamabat: quod erubesceret illi cōcedere videri, inhærente adhuc spina declamauit. Graui infecuta & dura inflammatione, doloris impatiens incisionem altam foris accepit. Atque spina quidem ex vulnere euulsa est: cæterum vulnus, quod sauum euasit & destillans, hominem absumpsit. Cæterum hæc posthac subiecerit quis opportune. Sub exercitationem balneo frigido vti ostendabundū potius & temerarij est, quam eius, qui valetudinis rationem habeat. Quem enim inducere videtur ad externas iniurias & corporis rigiditatem callum, hic circa interiora validius creat malum obstruendis spiramentis, humoribusque constringendis & coagulandis halitibus, qui laxari & digeri nituntur. Præterea illi, qui frigida lauant, in istam recidunt, quam declinant necesse est, exactam & præcise ordinatam victus rationem, dum perpetuo attendunt sibi, si eam prætergrediatur, ne quæuis offensa ilico eos acerbe coarguat. At balneum calidum multis modis veniam dat. Neque enim tantum virium & roboris detrahit, quantum conducit adiumentum & facultatem præbendo concoctioni ad secundam valetudinem: tum illa, concoctionem quæ fugiunt, nisi sane semel cruda & in summo stomacho substitierint, dissipando facile, latentque recreando lassitudines. Verum enim uero vbi natura suggerente corpus mediocriter & satis bene habere sentis, missum faciendum balneum est: præstat autem vnctio ad ignem, si quærat teporem corpus. Suppeditat enim ei calorem, at sol neque plus neque minus, verum prout ad cælum temperatus est, ita vsu sui accommodat. Hactenus satis de exercitationibus. Iam vt ad cibum veniamus, si quis vsus sit antedictorum, quibus appetitum mulcemus & delinimus, aliud quid deinceps præcipiendum. Sin autem vt vinculis solutus tractari fuerit morosus, & contendere sit difficile cum ventre, qui auri- bus, vt dixit Cato, caret: cibi proprietate reddere enitendum copiam leuiorem, atque esculenta, quæ solida sunt & affatim nutriunt, vt caro, caseus, ficus sicci, ova elixa, erunt presse assumenda & attingenda: Est enim ea semper reuicere arduum: Amplectenda vero tenuia & leuia, vt pleraque olera, aues, pisces non pingues. Licet enim ea mandenti indulgere appetentiæ & corpus non premere. Præsertim quæ ex carnibus existit, cruditas refugienda. Namque cum extemplo grauat impense, tum reliquias post se prauas relinquit. Atque ita consuefacere corpus, vt pauci non desideret carnibus, primum sit. Multa namque non tantum ad corpus tolerandum affluentia, sed & ad delicias & lautitiam edit tellus: quorum partim tibi sua sponte vsu præbent expeditum, partim condita & varie parata ad oblectandum. Cæterum quando consuetudo quodammodo in naturam transit, nedum non contra naturam est: non sunt carnes luporum & leonum more ad explendam vorandæ appetitionem, sed munimenti vice & tegumenti cibi ingerendæ, atque alia esculenta assumenda & pulmenta, quæ & corporis indoli magis conueniant & partem animæ rationalem minus perstringant quasi ex tenui & agili materia subuolantem. Ex liquidis lac non potus vice sumendum, sed cibi firma vi & multum nutriente præditi. Ad vinum vero, quod Euripides ad Venerem, dicendum.

*Sis tu mihi sane moderatum poculum,
Nec desis.*

Etenim poculentorum commodissimum est, & medicaminum iucundissimum, pulmentorumque innocentissimum, si opportunitate potius temperatum quam aqua sit. Enimuero aqua, non tantum ea, qua temperatur vinum, verum etiam quæ per se inter dilutum bibitur, innocentius reddit dilutum. Itaque in quotidiani victus ratione assuescendum ad hauriendum duo vel tria aquæ pocula, quæ vim reddant vini leniorem & familiarem corpori aquæ potionem: ne, si quando ex vsu fuerit, offendaris eius insolentia vel eam respuas. Nam contingit rapi aliquos tum potissimum ad vinum, cum aquæ potione maxime indigent.

Quan-

Quandoquidē in sole tosti & cōtra argentes, & qui feruidius dixerunt, qui cogitationibus intensioribus se dederunt, & in summa à lassitudinib. & luctationibus, quali natura blandimentū corpori aliquid flagitet & vicissitudinib. ex laboribus, forbendum arbitrant vinum. Natura vero blandimentū, si blandimentū appellas delicias, non potulat: sed conversionem quærit eā, quæ in medium inter voluptatem & dolorem deducat. Quare in hisce detrahendum & de cibo, vinumque vel semel præcidendum, vel sumendum copiosa interim temperatum & dilutum aquæ potione. Quia enim incitata est & acris efficaciam, corporis turbines exagitat, exasperatque grauius & exacerbabat partes infestatas, quæ fomenta & lenimenta requirunt: quibus blanditur aqua præcipue. Quando si non ex siti, sed aliàs calidam secundum lassitudines, distractiones, & æstus potauerimus: laxamentum sentimus in visceribus & lenimentum. Quippe est aque blanda & mollis humiditas, at illa vini cum impressionem habet ingentem, tum vires affectibus parum placidas & benignas recentibus. Namque quos ferunt non nulli induci corpori ab inedia acores & amarores si formides, aut puerorum more ante febris accessionem, quam expectas, non apponere mensam in languore constitutus animi, graue existimas, congruum est aquæ potio confinium. Etenim ipsi Libero patri frequenter Nephalia (festum est, quod citra vinum celebratur) facimus recte assuescentes merum non semper quærere. Mimos & tibiam à re diuina coronamque ex mœrore remouit. Et quidē non offendi vel à coronis vel à tibiis scimus egrum animum. At corpus adeo robustum nullum sit, quod agitatum & æstuans à vino non offendatur. Ac Lydos aiunt in fame se tolerare sumendo alternis diebus cibo, hinc lusu vel alea: nec literarum cultorem Musarumque studiosum, qui pro tempore requirat cœnam tardiorē, digramma quod ad manū est, aut liber aut lyra prædam ventri obiciet: verum diuertens ille assidue traducensque huc mentem à mensa appetentias vt Harpyias abiget Musis. Si enim tangit subinde inter pocula Scythæ arcum, & leuiter neruum pulsat, resolutum ex crapula excitans animum: quid vir Græcus illudentes ipsi, quod literis & libris cupidinem tacite remittat & laxet hiantem & importunam, reformidabit? Namque adolefcentium apud Menandrum, quos captabat inter pocula introducendis formosis & excultis meretricibus leno, quisque vt memorat, deiecto in seipsum capite ex bellariis mandebat refugiens ac timēs eas aspiceret. Studiosi vero eruditionis honestas & multas & iucundas deflexiones & diuerticula habent, si alia ratione caninam & brutalem apposita mensa appetitionē reprimere nequeant. Aliptarum autem voces & pædotribarum dicta, qui à literatis inter cœnandum sermonibus corrumpi perpetuo iactant alimentum ac caput tentari, tunc extimescenda, cum aut Indum resoluturi, aut loqui super cœnam institutum de principe. Siquidem cerebrum prædulce quidem esse phœnicis, sed capitis dolorem excitare ferunt: diuina vero super cœnam modo dulciariorum, quæ ex granis mali Punici facta sunt, cum minime grata est palato tum mire capiti dolorem & fatigationem creat. Quod si quærere nobis aliud quid vel disputare vel legere, quod cum honesto & vtili illecebras aliquas & oblectamentum habeat, non permittant: dicemus eis, ne molesti sint, sed vt faceant, atque in Xysto hæc & in palæstris sermocinentur apud athletas: quos à libris abductos tempus vsque quæ in dictariis & vernilitatibus consuefaciendo traducere, ad instar columnarum gymnasiij, vt festiue Aristo dicebat, pingues effecerunt & faxeos. Nos vero qui audimus momentibus medicis, vt interstitium semper inter cœnam faciamus & somnum, nec cum corpus cibo refererimus, spiritumque demerferimus, statim cruda & feruescente concoctionem sagina oneremus: sed respicemus & laxamentum sumamus: vt illi, qui corpus sub cœna mouere volunt: non cursibus, non pancratiis hoc peragunt, verum remissis deambulationibus trepidisq; concinnis: perinde censebimus nos versandum animum à cœna non negociis, non sollicitudinibus, non concertationibus sophisticis, quæ ad contentionem pompasam & motoriam eduntur: sed quæstiones sunt multæ physicae faciles & gratæ: multæ etiam narrationes graues, & quæ commentationes habent atq; hoc *μυωανες*, id est cedens tumentis animo, vt inquit Homerus, nec renitens. Iam disputationes de quæstionibus historicis & poëticis non illepide appellauerunt quidam secundas mensas viris literarum & Musarum cultoribus convenientes. Sunt etiam narrationes nō nullæ iucundæ & fabulæ. Ad hæc est aliquid de tibia & lyra audire & dicere, quam lyrae ipsius vocem aut tibiæ iucundius. Modus autē temporis sit, dum alimento conquie-

M m

sciente & consentiente superior & eius victrix concoctio euaserit. Quia vero coenatorum calorem excitari Aristoteles existimat à deambulatione: à somno vero, si confestim se quieti dent, suffocari: quietem alij concoctio proficere, contra à motione digestionem arbitrantur interpellari: vnde inducti hi mox à cœna quiescunt, illi inambulans: videtur commode vtrunque ille affecutus, qui corpus fouet & ad requiem componit post cœnam, sed animo non torpet neque oscitat statim, verum spiritum vt modo diximus, dispergit leuiter & diducit fabulando vel audiendo aliquid blandi: quod non mordeat vel fatiget. Vomitus autem & purgationes alui per medicamenta, lenimenta noxia popinationis, nisi magna ex necessitate non mouendi: sicut vulgus hominũ, qui vacationis gratia explent corpus, & vice versa explendi causa in uita natura euacuant, ingluuie non minus quam inanitione torquetur. Imo vero tanquam deliciarum vinculo grauantur ingluuie, inanitatemque vt locum semper voluptatibus machinantur. Quippe noxa in hisce aperta est, ac corpus vtrunque conturbat & infestat. Peculiare autem adhæret vomitui malum, quod voracitatem intendat & alat. (Redditur enim fames fluentorum intercisorum modo aspera & turbulenta, rapitque vi cibum, qui semper infestet) non appetitionum germanam earum, quæ cibaria quarant: sed inflammationum, quæ medicamenta & cataplasmata. Vnde voluptates præcipites & imperfectæ cum multa coniunctæ molestia ipsis in titillationibus eos estu tentant: distentiones vero & collisiones spiramentorum succedunt, spirituumque remanent reliquæ, quæ naturales educationes non operiuntur, sed in corporibus fluitant velut in onere grauatæ nauibus, quæ leuari nõ premi desiderant superfluo. Concitationes vero in inferiore aluo, quæ medicamentis peraguntur corrupendo & eliquando subiecta redundantiã, quam educunt, reddunt copiosiores. Sicut itaque si quis Græcorum turbæ vrbane pertœsus consuetæ Arabibus vrbem & Scythis frequentauerit aduenis: Haud aliter non nulli toto cœlo errant, qui vt reimenta expellant familiaria & natia, foris inferciunt in corpus grana quædam Gnidia, scamoniã, aliasque medicinas eximias & feras, quæ potius expurganda sint, quam expurgare naturam queant. Est ergo primum ratione victus moderata & frugali corpus ita parare in explendo & vacuando, vt per se tueri semet ipsum valeat, neque aliena egeat ope. Quod si quando vrgeat necessitas, faciendi vomitus sunt citra medicamentã et supervacaneã operositatem non defatigando: verum quatenus declinetur cruditas, statim emittendo placide redundantiã inchoatã. Nam vt vestes lineæ, si sme gmate vel sapone lauentur magis quam aqua lotæ in lauando deteruntur: ita excitati medicinis vomitus noxij sunt corporibus eaque labefactant. Quod si consistat aluus, nullum medicamentum conferendum cum certis cibis, qui molliter laxant & irritant soluuntque leniter: quorum & familiare omnibus experimentũ est & blandus vsus. Quod si plures dies esse his perseverauerit contumax: adhibenda aquæ potio aut inedia potius aut clyster, quam infesta & pervertentes medicina: quo aduolat prompte vulgus sicut salaces mulieres: quæ quo impleantur iterum & indulgere liceat libidini, medicamentis conceptum abigentibus & enecantibus vtuntur. Cæterum sunt hi missi faciendi. Qui vero contra nimium exactas stasque atque in orbem recurrentes decretorias interiiciunt inedias, hi parum recte docent naturam, cum ei opus non sit, cibo indigere astricco ac necessariam facere non necessariam cibi detractionem tempore, quod institutum morem requirit. Præstat namque coertionibus corporis hisce vti solutis: Vbi vero præsentio nulla nec suspicio subest, reliquã victus rationem, sicut memorauimus, pro re nata semper vicissitudinibus obsecundantem habere, non vnimodo vitæ ad certos articulos aut numeros aut orbis alluefactæ degere mancipatam vel astriccam. Neque enim fidelis, vel expeditus, vel ciuiliis, vel humanus est, sed vel ostrei alicuius vel stipitis vitæ affinis perpetuus ille tenor & coactus in victu, abstinentia, motione, quiete: vnde in vmbrailem quandã & se-gnam vitam solitariãque & infocialem obscurãque procul à repub. demittunt se ipsi contrahuntque: quod equidem, inquit, haudquaquam probauerim. Neq; enim sanitate licendum ocium, & inertia. Quippe hæc duo mala præcipue ex omnibus morbis adsunt. nec quicquã interest inter eum, qui indigere sanitatem existimat torpore & quiete: atque illum, qui oculos non videndo et vocem non loquendo seruat. Siquidem nihilo fuerit ille sanus ad multa humanitatis officia vtilior. Minimè igitur salubris ducenda inertia est, si sanitatis finem amittit, neq; verũ magis sanos eos, qui quietem

tem agunt, esse. Neque sane Phocione rectius Xenocrates, vel Theophrastus valuit Demetrio. Nec Epicuro atque eius gregi ad decantatam illam corporis bonam constitutionem actionis cuiusvis & cum gloria coniunctæ fuga profuit: ceterum alia est sedulitate in naturali corpus habitu tuendum. Quippe admittit quælibet vita morbum & sanitatem. Porro politicos contra atque Plato iuuenes monuit, monendos ait. Ille enim dicere ex schola digrediens solebat: Date operam pueri, vt recte ocium collocetis. Nos vero repub. gerentibus subiiciamus, labores vt in honesta aliqua collocent & necessaria, non leui aut vili de causa corpus conficiant. Siquidem conficiuntur complures, qui qualibet de causa sese enecat excubando, oberrando, circuncursitando in nullum vsu honestum: sed dum obtrectant aliis aut invident, aut cum eis æmulantur, aut gloriam vanam & inanem venantur. His enim dicere Democritum præcipue puto: si disceptet cum animo corpus de damno dato, non fore, vt ille noxæ eximeretur. Dixerit fortasse & Theophrastus vere, cū per metaphoram ait magnam habitationis pensionem soluere corpori animum. Verum tamen plura mala corpus animo, quod ipso parum vtatur rite, neque convenientem ipsius gerat curam, accepta fert. Quippe quando perturbationibus, contentionibus & studiis est intentus suis, abvtitur corpore. Ac lason quidem haud scio qua re ductus, in paruis oportere dicit iniustum esse, vt in magnis iustus esse queas. At nos merito commoneamus politicum, in minutis vt torpescat, ferietur, & reficiat sese si libet: ne negocia ad præclara consecutum corpus habeat neque obtusum neque fatiscens: sed sicut ex remigando ocio recreatum: quo rursus, si quando ad munera ab animo vocetur,

*Vt pullus haud lactatus equi cursum assequi
Queat.*

Quapropter vbi licebit per negocia, colligimus nos ipsi, nec somnum invidentes corpori, nec prandium, nec alleuationem, quæ terminum seruet inter delicias & asperitates medium, quem dum vulgo non seruant, corpus conficiunt commutationibus more tincti ferri: quod vbi intentum vehementer laboribus est, mox voluptatibus immergunt & elidunt immodice: hinc rursus ex lustris & vino remissum & liquidum in forum vel aulam vel negocium, quod curam requirat acrem & vehementem, coniciunt. Heraclitus enim cū aqua intercute laboraret, medico, vt ex imbris faceret squallorem, præcepit. At vulgus hominum prorsus delirant: quisi defatigationibus, ærumnis, & inediis sint confecti, tum potissimum corpora tradunt voluptatibus emollienda & dissoluenda: rursusque ex voluptatibus quasi intendunt & distringunt. Quippe huiuscemodi vices haud querit fieri corpori natura. Verum animi lasciuia & illiberalitas, quæ ex ærumnis nautarum modo ad luxum & delicias petulanter properat ac secundum voluptates iterum ad operas & quæstus detruditur, non sinit naturam accipere, qua maxime opus habet, sedatam & tranquillam constitutionem: cæterum de statu eam suo dimouet propter inæqualitatem sollicitatque. Enimvero qui sapiunt, hi nequaquam sudanti offerunt voluptates corpori. Neque enim villo modo ista flagitant aut meminerunt eorum: quod mentem intentam habeant actionis honestati, animique titillationem aut industriam aliis desideriis offuscant. Nam Epaminondam quod serunt ioco dixisse de viro forti, qui quo tempore pugnatum est in Leuctris, ex morbo interiit: Pape qui vacauit illi tam multis in negociis fato fungi? id vere dicas de viro, qui in actu publico vel in commentatione philosophica est occupatus: Quod ocium huic homini est, vt crudo esse et nunc liceat, vel crapulari vel helluari. Postquam rursus negocia de manibus deposuerunt, corpus tradunt quieti, & interquiescere id faciunt, labores steriles & multo magis voluptates parum necessarias vt naturæ infestas declinantes & defugientes. Equidem Tiberium Cæsarem dixisse accepi hominem sexaginta annis maiorem, qui manum medico porrexisset, ridiculum esse. Mihi verò dictum hoc videtur arrogantius: sed verum esse illud, debere vnumquemque neque proprii modi pulsus sui rudem esse: Singulis enim diuersi sunt: neque imprudentem temperaturæ, quam habeat caloris vel siccitatis corpus: nec quæ proficere ei, aut quibus solet offendi. Siquidem hoc qui discit ab alio, atque à medico percontatur, astate an bruma rectius valeat, ac humida ne an arida sibi magis accommodata sint, pulsusque natura frequentem rarum ne habeat: is hospes est apud semetipsum, cæcusque inhabitat

in corpore & surdus. Nam opere est ista scire: quod facere facile valemus: nempe assidue exploramus & vna sumus. Epularum vero & poculorum frugifera potius quam delectabilia cognoscere convenit, potiusque explorata habere ea, quae amica stomacho quam quae inimica sunt: item quae concoctionem non conturbant, quam quae gustum impense titillant. Quando requirere à medico, quae concoctu sibi morosa vel facilia sint: quaeve aluum astringant, vel molliant, non est, quam rogare, quid dulce, quid amarum, quid austerum, minus infame. Nunc vero conditores & instructores convivorum castigant perite diiudicantes, ubi plus satis ex dulci vel falso vel austero additum est: cū interim ipsi, quid corpori mistum leve erit & innocuum & vtile, ignorent. Hinc in condiendo iure non frequenter apud illos peccatur: cum interim semetipsi quotidie condientes perverse & male multum negocij medicis praebeant. Ius enim, quod dulcissimum est, non habent pro commendatissimo, ceterum amarum, id etiam & acris interpolant. At in corpus voluptates ingerunt affatim multiples, partim ignari partim immemores salubribus naturam & conducibilibus accommodare delinimentum omnis exors molestiae & poenitentiae. Ceterum cum haec memoria tenenda sunt, quae conveniunt & congruunt corpori, tum contra in tempestatum vicibus circumstantiisque aliis consentaneam cuique adaptare vivendi rationem sciendum. In quas enim anxiae sedulitatis & illiberalitatis incurrit vulgus offensiones in colligendis frugibus ac servandis operose, vigiliisque & circumcurrationibus, dum explorant an corpus intus marcidum & vitiosum sit: non est verendum, ne haec studiosis & politicis, ad quos nobis hic institutus est sermo, contingat: verum sedulitas his defugienda in literis & disciplinis acrior est alia, à qua proficere atque negligere corpus compelluntur: quod saepe numero non recolligant confectum, sed insuper, ut mortale cum immortalibus, terrigenum cum caelestibus decertat & luctetur, cogant. Atqui hos conferuo suo camelo, qui parte oneris eum subleuare nolebat: Tu vero, inquit, & me & omnia haec breui portabis, quod mortuo eo contigit. Haud aliter accidit animo, qui dum paululum laxare & remittere abnuat corpus lassum, quod id requirit, mox febre aliqua aut vertigine ingruente, dimissis libris, disputationibus & studiis vna cum illo aegrotare & laborare compellitur. Recte igitur praecepit Plato, ne corpus absque animo, neque absque corpore agitemus animum: ceterum ut quali bigae medium quoddam libramentum retineamus: potissimum autem quando animo se praebet corpus in opera & sudoribus socium, summam curam & refocillationem ei adhibeamus, praeclearamque & amabilem sanitatem rependamus, arbitremurque bonorum, quae confert, dare id optimum, quod ad virtutis cognitionem atque ad usum in sermonibus & rerum actibus se praebet obsequens.

Vtrius maior utilitas aquae an ignis sit.

Qua eminent praecunctis, sed aurum velut

ignis coruscans:

inquit Pindarus. Ita secundas hic igni tribuit manifeste: cui suffragatur Hesiodus, qui ait.

Reuera primum chaos extitit.

Plerisque enim hanc appellationem tribuisse videtur quae *ἄρα τῷ χυμῷ*, id est, à fusione. Ceterum auctoritas vtrinque testium par. Quando ignem sunt, qui vniuersitatis affirmant principium esse, ac seminis instar eum ex se omnia procreare, cunctaque ex conflagratione mundi in se recipere. Verum abeamus à testibus, & rationes vtro citroque, vtrae magis impellant nos, expendamus. Nunquid igitur vtilius est illud, quo semper & continenter indigemus & plurimo sicut instrumento & organo, & nimirum amico, qui omni hora & tempore est omni praesto & paratus: At qui ignis non commodat assidue, imò respicimus aliquando eum & abhorremus ab eo. Aqua vero hyeme & aestate, in secunda & aduersa valetudine, non est atque die vsus est: neque est vnquam, quin eam homo desideret. Et nimirum

nimirum votant defunctos *ἀλιεὺς* quasi exuccos, id est, humiditatis indigos, atque proinde vita orbatos. Iam absque igne aliquando substitit, citra aquam nunquam homo. Quando quidem quod à primo fuit atque vna cum exordio mortalium, id commodius sit post invento. Si quidem liquet illud quasi per necessarium esse à natura ministratum, hoc superfluo vsu, forte, & commento repertum. Atque hoc aqua haud dicat quando non fuit hominibus, neque vllus memoratur deorum vel heroum eius inuentor. Pene enim cum natis extitit, auctorque fuit ortus nostri. Ignis vsus heri, ut aiunt, & nudius tertius à Prometheus est inventus. Ante sine igne, non sine aqua viuebatur. Quod commentum auit huius memoriae vita haud esse poeticum. Sunt enim hominum nationes certae, ab igne quae vitam degunt, domo carent & penatibus ac subdio agunt. Et vero Cynicus Diogenes minime vsurpauit ignem: itaque etiam cū viuum polypodem sorbisset. Sic, inquit, pro vobis amici adimus intrepide periculum. Citra aquam neque honestum existimauit quisquam vivere, neque naturam id ferre. Sed quid in persequenda hominum natura sum verborum, multa cum in promptu sint, imò infinita genera animantium, inter quae hominis pene vnum vsus nouit ignis? Reliqua viuunt pascunturque citra ignem, vitamque tolerant pascentes, volantes, repentes ex radicibus, frugibus, carnibus sine igne: citra aquam nec aquaticū nec terrestre, nec volucres. Etenim animantium carnuiora quorū quaedam tradit non bibere Aristoteles, reuera liquoris vsu pascuntur. Sit ergo vtilius hoc, quo sine nulla vita natura consistit vel durat: Transeamus ab vterius ad ea, quibus vimur, plantas & fructus. Horum partim calidi proflus non sunt consortes, partim admodum parcae & obscure. Enimvero humifera natura germinantibus suppeditat omnibus incrementum & foeturam. Quid autem recensebo vinum, oleum, & cetera, quae cumque vindemiamus, mulgemus, cernimusque praemanibus posita. Quando vel triticum, quod apparet esse aridi nutrimenti, conversione, putrefactione, & diffusione gignitur liquoris. Iam etiam conducibilis est, quod nunquam laedit. At qui ignis facile est pestilentissimus, aqua nunquam nocua indoles. Quid, quod ex duobus est commodius, quod parabilius est, & citra apparatus vllum vsus suum praestat? Ignis vsus impensam requirit & materiam. Quapropter fruuntur plus eo diuites quam pauperes, reges quam priuati. Aqua vero hanc quoque habet benignitatem, quod aequabilis & par omnibus sit. Neque enim requirit organa vel machinamenta, nullius est indigum, sed sua sponte plenum bonum. Adhuc quod multiplicatum effundit profectum, est sterilis. Eiuscemodi ignis est, ut belua vorax, sumptu materiae, commento & arte potius atque medico critate quam per se fructuosior: nunquam vero horrenda aqua. Praeterea quod alterius societatem admittit, est vtilius. Atque ignis quidem nunquam recipit humorem, neque eius consortio vsus praebet: contra est aqua adiuuata igne conducibilis. Nam aquae calidae sunt medicinales & ad opitulandum efficaces. Porro ignem humentē haud inuenias: aqua ut frigida, ita calida homini proficit. Adde quod inter quatuor elementa aqua ex se ipsa quantum quasi elementū peperit mare, nihilo secius quā illa frugiferum, cum aliis de caulis tum commercij gratia. Ac feram quidem vitam nostram in socialemque hoc elementum coniunxit plenamque effecit, corrigens eam mutuis subsidiis, commutationibusque consortium moliens & necessitudinem. Porro Heraclitus: Nisi sol, inquit, esset nox esset. Licet autem dicere, nisi foret mare, omnium implacidissimum animal & asperri-mum esset homo: Nunc vero hoc ab Indis vitem Graecis, ex Graecia fructuum commo-ditatem transmarinis nationibus per aequor tribuit, ex Phoenicia obliuionis monimenta literas. Inuexit vinum & frugem, vindicauitque ab literarum inscitia maximam humani generis partem. Qui ergo non sita aqua, quae elemento excedit, vtilior? An vero hinc argumentum in contrarium sumas, quod elementa deo quatuor ut artificij ad vniuersitatis opificij suppeditent. Quae cum sint inter se diuersa: ex his terra & aqua materiae subiectae vice funguntur & formantur, accipiuntque compositum statumque ordinem, vim etiam genitalem & foeticam, pro ut impertitum iis ab aliis fuerit: spiritus vero & ignis fictorum & molitorum: iacentesque torpidae tunc excitantur ad foeturam. Iam ex his duobus dominatum & principatum ignis obtinet. Id liquet ex hac inductione. Terra enim sine substantia tepida, sterilis, & effoeta est. Ignis effluens & diffundens ceteris gliscientia ad generandum. Neque causam inuenias vllam, cur in fecunda faxa atque arida montium sunt, nisi quod ignis aut omnino aut pene sint expertes. Breui tantum abest, ut tuendis vel edendis per se sufficiat aqua aliis: ut illi ipsi ignis sit pe-

nuria pernicialis. Vegetat enim calor vnum quodq; in sua natura, atq; in propria substantia sicut cetera ita aquam tuetur: quo recedente & emarcescente tabescunt: atque mors est aquae & interitus desiderium caloris. Quippe palustres aquae & stagnantes, atq; aliqua in recessibus inclusa in viis malignae sunt, ac tandem computrescunt, quod prorsus vacent motione: quae calorem in singulis excitando conseruat in iis maxime, quae deferuntur & labuntur, aquis: quod agitatione calor retineatur. Ita etiam appellamus ac dicimus viuere. Quomodo igitur non sit ex duobus vtilissimum, quod causam alteri, vt existat, prebuit, vt ignis aquae. Iam cuius in totum migratione interit animans, hoc vtilissimum est. Constat enim id, quo priuatum esse non possit, etiam cum esset, causam huic prebuisse. Atqui supeditat vel extinctis humiditas, neque ex toto exhauritur. Alio qui non computrescerent corpora humida: cum putredo sit in humidum ex sicco conversio, vel potius humorum in carne corruptio. At mors non est aliud quam caloris omni ex parte defectio. Algidissimi proinde sunt exanimis: vt etiam aciem si tentes nouacularum his admouere, obtuderint eam ex effuso rigore. Adeoq; ipso in animante, quae minime compotes ignis sunt, his sensus est hebetior: ceu ossa, crines, & quae a corde sunt remotiora. Nam fere diuersitas plus & minus sentientium ex ignis presentia existit. Plantas namq; & fructus non mador, sed calidus fundit mador. Quippe aquae algidae minus aut nulla ex parte feraces sunt. Et quidem si aqua sua sponte foret foecunda, semper & per se solam produca oportet fruges. Imo contra, etiam noxia est. Iam ab alio capite. Ad ignis quidem vt ignis vsu aquam non quaerimus, imo contra offensae est. Extinguit enim eum & corrumpit. Aquae vero vsus citra ignem fere nullus est. Siquidem calidior, est conducibilior, alioquin noxia. Itaq; inter duo est melius illud, quod sua sponte vsui est, neq; alterius opem desiderat. Adhuc aqua vtilis est duntaxat ex tactu lauandis aut attrahendis: Ignis per omnes sensus. Nam per tactum & longe conspectum, vt etiam ad caetera vsus eius munificentia redundet. Nam dicere hominem interitum absq; igne exitisse: sane omnino ne gigni quidem queat. Ceterum sunt hoc in genere sicut in aliis differentia. Mare quoq; efficit calor vtilius, vt magis quam reliqua aquae calfaciat. Alioquin nihil hoc a caeteris aquis differret. Qui autem non requirunt externum ignem: no accidit hoc eis vt non indigis ignis, sed caloris copia & affluentia interni. Precelestis igitur vel ea re nimirum ignis vsus. Aqua nunquam eo est in statu, vt quid foris non requirat. Igne ex multa virtute sua nihil deest. Vt dux est melior ille, qui ita ciuitatem comparauit, vt auxiliu non quaerat extraneum: ita elementum, quod externis adminiculo sepe sit, nec requirat aliunde, precelestis. Idem de caeteris animantibus dicendum, quae nullius indigent. Et quidem e diuerso vtilius esse hoc statuas, quo vtimur solo, praesertim cum potius consilio sumere valeamus. Nam ratione quid vtilius, aut vero mortalibus conducibilis. Ceterum carent ea, quae rationis sunt expertia. Quid igitur, idcirco minus censetur vtile illud, quod ex providentia est melioris inuentum? Quando vero huc dicendo delapsi sumus, quid arte in vita compendiosius? At ignis artes eruit & seruat omnes. Hinc authorem Vulcanum earum faciunt. Iam tempus hominibus & vita tributa est exigua, vt refert Aristo. Quonia somnus publicani modo dimidiu eius tollit. Ego vero dixerim in tenebris semper excubare nobis nocte licere: sed quo vigilemus, nisi diei nobis commoda ignis largiret, dieq; & noctis tolleret discrimen? Quid quod nihil hominibus vita vtilius, eamq; multis modis ignis amplificat? Quid ergo causae sit, quin omnium sit vtilissimus? Adhuc cuius plurimi temperamentum sensuum est particeps, hoc vtilius fuerit. Non cernis autem natura humida nullum sensum per se nisi cum spiritu & igne in ea temperato vti. Ignis vero sensus omnis vt vitalis compos est, praecipue visus, qui in corporis sensibus est acerrimus, ignis autem fax: & quod fidem deorum astruxerit. Praeterea Platonem authorem valeamus ad motus coelestes per visum animam conformare.

PLV.

De primo frigido Commentarius.

T calidi ignis, ita ne vis aliqua frigidi Fauorine prima est materia: cuius praesentia & contagione redditur aliorum quodq; frigidum. An potius caloris frigus priuatio est, sicut lucis esse tenebras ferunt, & quietem motus. Quando frigus quoq; quietum, mobilem calorem esse apparet: calidam nullius praesentia potentia, sed caloris refrigerant abcessu: Quippe simul atq; effuse hunc apparet dilabi, frigeat reliquum. Nam vapor, quem aqua feruida emittit, vna cum recedente erumpit calore. Itaq; extenuatur modus refrigeratae aquae, quae calorem exhalat, si nihil succedat aliud. An vero primum haec ratio eo minus probabilis videatur, quod multas virtutes tollat perspicuas, vt non qualitates & habitus, sed habitum & qualitatum extinctiones: ceu grauitatem leuitatis, duritiam mollitudinis, nigrum albi, amarum dulcis, reliquaque, quorum singula singulis potentia repugnant, non vt habitui priuatio. Deinde quia omnis languida & segnis est priuatio, velut coecitas, surditas, silentium, mors. Quippe occasus sunt specierum & interitus essentiarum, non naturae per se neq; essentiae. Atqui frigus non minores quam calor, si quando obsedit corpus affectus & conuersiones producere solet. Siquidem multa algore constringuntur, coagmentantur, & constipantur: neq; est eius ociosa quietes & torpor, verum solida & stabilis obrobore vt praeditum stabilendi & coaptandi. Ita priuatio sit oppositae defectio & abcessio potestatis. Coplura vero frigescent multo adhuc praedita feruore: quaedam frigus si tenuerit torrentiora, plus densat cogitq; ceu tinctum aqua ferrum. Stoici deniq; spiritum autumant in corporibus conceptum obdurefcere refrigeratis, vertensq; ex natura fieri animam. Caeterum id non vacat controuerfia. At multorum aliorum cum liqueat, frigus architectum esse, minime duendum est priuationem esse. Adhuc priuatio agnoscit nulla plus & minus, neq; alterum altero magis excoecat dixeris ex iis, qui oculis sunt capti, aut silere ex non loquentibus, aut mortuum ex non viuentibus. In frigidis magnopere plus & minus infunt, valde & non valde, breui intensiones & remissiones haud secus atq; in calidis. Quocirca materiam nunc supra modum, nunc modice a contrariis potentiis affectam aliis alia reddere ex se calidiora & algidiora. Etenim habitus quidem non est cum priuatione mixtio, neq; recipit potentia vlla repugnantem, quae priuationem ei inuehat, neq; in consortium admittit, sed obnuitur. Calida est quatenus temperari sustineant cum frigidis, quomodo cum nigris alba, cu grauibus acuta, cum dulcibus austera: eduntq; consortio hoc & concinentia colorum, sonorum, medicaminum & pulmentorum gratas multas & benignas genituras. Quippe pugna, quae inter priuationem & habitum existit, hostilis & implacabilis est: quod essentia vnus, occasum alterius adferat. Quae vero in diuersis est potentiis, si opportunitatem sit naeta, ea cum multum vtuntur artes, tum natura plurimum tam aliis in generationibus quam in aeris vicissitudinibus, atq; omnibus in illis, ex quoru descriptione et dispensatione harmonicus deus & musicus appellatur: non quod societ grauia & acuta, vel alba & nigra inter se conciliet: sed quia consortium & distractione in mundo caloris & frigoris, quo consentiant mediocriter & viceversa dissident, curans recte & ordine vtrumq; constituit. Iam vero frigoris est vt caloris sensus. Priuatio neq; oculis neq; auribus, neq; tactione, neque sensibus aliis percipit. Nempe sensus est alicuius essentiae: ea non coparente priuationis cogitatio subit, quae abdicatio est essentiae, non aliter atq; visus coecitas, vocis silentiu, corporis vastitas & inane. Neq; enim vacui per contrectatione admonitio est: sed vbi non est corporis contactus, ibi subit mentem cogitatio vacui. Neq; silentiu aures accipiunt: caeterum quando nihil exaudimus, silentiu intelligimus mere. Parimodo nec coecorum, nudorum, & inermiu est sensus, sed sensus orbitas cogitationu subit. Quare frigidorum no oportebat perceptione esse: veru quando calor exspirauit, intellectu comprehendere frigidum, si modo caloris priuatio esset. Sin autem sicut corporis tepore & digestionem calor, perinde coctionem atq; astrictionem frigus sentit: frigori patet iuxta ac calori suum esse fontem & originem. Iam est vniuersum in vnaquaque specie priuatio.

Mm iij

Essentia differentiis & potentis potuntur pluribus. Siquidem est silentium vntul-
modi: multiformis vox nunc offendens, nunc mulcens sensum. Paria habent tum co-
lores tum figuræ discrimina, quibus alias aliter occurrentem mouent. Quod vero in-
tractabile est, quod caloris & omnis expers qualitatis, id vacat diuersitate, estq; sui si-
mile. Num igitur comparandum cum hisce priuatiuis frigidum, vt disparitatem nō e-
dat in affectibus? An contra voluptates corporibus ingentes & salutare a frigori-
bus conciliantur, inuicemq; acres noxæ, dolores, & offensiones: a quibus non semper
calor profligatur & extinguitur: sed crebro opprimenti relucatur & repugnat. Huic
eorum pugnae nomen est horrore & tremori. Superato calore congelascit & obtor-
pescit corpus. Qui si victor sit frigoris, teporem ei cum blandimento adfert, quod læ-
tificare Homerus vocauit. Caterum hinc quidem liquet: cuius, & vero multo maxi-
me cōvincitur hisce affectibus, frigus calori velut essentiam essentia vel affectum affe-
ctui nō ceu abdicationem & priuationem obiectum esse, neq; id caloris esse interitū
& exitium, sed naturā & vim tabificam. Alioquin hyemem ex anni temporibus & ex
uentis expungemus Aquilonem, tanquam tempesatū calidarum & Austri priuatio-
nes, & sua propria destitutos origine. Atqui quando corpora in vniuersitate quatuor
sunt, quæ ex numero, simplici natura, & virtute pleriq; elementa reliquorum & semi-
na ponūt, ignis, aqua, aer, terra: qualitates quoq; necesse est principes & simplices sint
totidem. Quenam tandem sunt hæc, nisi calor, frigus, siccitas & humiditas: quarum
ope elementa patiuntur & agunt omnia. Porro vt in literaturæ elementis breue &
longum sunt, in musica graue & acutum: non alterum alterius priuatio: ita in corpo-
ribus naturalibus pro elementis relinquemus humida aridis, frigida calidis opposita,
ne a probabilitate & fide oculorum discēdamus. An ex prisca opinione Anaximenis
neq; frigidum in essentia neq; calidum relinquimus, sed passiones promiscuas mate-
ria mutationibus comitantes. Quippe contractionem & strictionem eius frigus ait
esse: raritatem & fluorem, vt ille nominauit, calorem. Hinc non absurde dicitur homi-
nem ore calida & frigida effundere. Frigescit enim compressus & spissatus halitus la-
bis, hiante ore emissus ex raritate calefcit. Caterum hoc errori illius Aristoteles af-
scribit. Quippe laxato ore exhalari ex nobis ipsi calorem: Quādo labiis spiramus ad-
ductis, aerem nō ex nobis, sed ori offusum, qui algidus est, impelli & priorem occur-
rere. Sin autem essentiam relinquimus frigoris & caloris, pergamus ad consequen-
tia, ac quæ essentia frigoris ortusq; sit & natura, scrutemur. Qui igitur, quando scalen-
tia atq; trigonales figuræ corpus detinent, rigorem, tremorem, horrorem, & si quæ his
germanæ passiones sunt, ex aspritudine existerē memorant, et si membratim exorbi-
tant, caput quidem vsq; vnde oportet, sumunt: quia debemus ab ipsa vniuersitatis
essentia quasi a fundamento questionem auspicari. In quo potissimum a medico, agri-
cola, & tibicine alienari philosophis videatur. Illi enim extremas causas speculari sa-
tis habent. Nam simul atq; causam passionis maxime finitimam odoratus est, febris
intensionem & sanguinem in arterias aberrantem, rubiginis solem ab imbre torren-
tem, grauis soni inclinationem tibiarum vel mutuam earum adductionem, id artificū
est ad suum peculiare munus satis. Physico, qui speculari gratia scrutatur veritatem,
extremorum notitia non est meta, sed carceres ad primā ac suprema pergendi. Ideo
recte tam Plato quam Democritus, quando caloris & ponderis vestigabant causam,
nō in terra & igne considerationem abruperunt, sed ad ea, quæ mente assequimur,
principia, referentes ea quæ cadunt sub sensum vsque ad minutissima tanquam semi-
na progressi sunt. Verum enimvero operæ precium est ante omnia hæc sensibus sub-
iecta discutere: in quibus Empedocles & Strato cum Stoicis potentiarum essentias
collocant, ac Stoici primum frigidum aeri assignant, Empedocles & Strato aquæ. Ter-
ram fortassis alius frigoris ponere essentiam videatur. Sed primum illorum rationes
dispiceamus. Quando ignis calidus pariter & splendidus est: natura, quæ obiacet
igni sit oportet algida & caliginosa. Obiectum est autem quomodo splendido caligi-
nosum, sic frigidum calido. Siquidem sicut visum tenebræ, pari modo frigus tactio-
nem confundit. Calor vero sensum diffundit atrectantis non secus ac videntis splen-
dor. Quod ergo ante cætera est in natura opacum, idem præ cæteris frigidum sit. Por-
ro esse aerem opacum ante cætera, nec poetas præterit. Tenebras enim aerem ap-
pellant.

Aer enim inuoluit classē densus, neq; luna

Fulge-

Fulgebat celo.

Rufus.

Aera diffudit, nebulam & cito dispulit atram,

Illuxit Phœbus, patuit pugna vndiq; cunctis.

Quippe aera luce carentem *νεφέλας* quasi *νεφὴ φέως* dicunt, conglobatusque aer & com-
pactus luminis priuatione *νεφέλη* id est nubes, est appellatus. Dicitur etiam *αέρας* id est
caligo & *νεφέλη* id est nebula. Atque adeo quæcunque lucis non præbent sensui con-
spectum, aeris sunt diuersitates. ac quod eius oculis non patet & colore vacat, *αέρας*
quasi *αέρας*, & *αέρας* quasi *αέρας*, id est Orcus, & fluuius infernalis. quod colora-
tus non sit, nuncupatum est. Vt igitur cum splendore deficitur tenebrosus aer: sic
cum emigravit calor, nil nisi frigidus est aer. Hinc Tartarus sic ex frigore nomen
inuenit: quod innuit Hesiodus, qui dixit, Tartarus obscurus, atque ex rigore in-
quietari & tremere appellauit *ταρταρίδιον*. Atque hæc quidem ea nituntur ratione.
Quia vero interitus conuersio est interuentium in id, quod cum quoque pugnat: age
consideremus, quam recte dictum sit, ignis mortem aeris esse natales. Quippe emo-
ritur vt animas item ignis quando vel vi restinguitur vel sua sponte extabescit. Effi-
cit autem extinctio euidentiorē eius in aera transitum. Quando fumus aeris genus
est: & ille apud Pindarum.

Cœli halitus fumo recalcitrans.

Et vero etiam extabescens ob alimenti penuriam flammæ videas in lucernis api-
cem in aera caliginosum & opacum resoluū. Vapor etiam, qui post lauacrum vel bal-
neum ex frigida affusa attollit se, conuersionem in aerem expirantis caloris satis pro-
dit vt igni sua sponte aduersum, cui consequens est aera primo tenebrosus & frigi-
dus esse. Adde his, quod omnium quidem, quæ infert corporibus frigus, acerrimus
& violentissimus gelatio labor sit aquæ, factum aeris. Siquidem ipsa per se a-
qua liquida, laxa, & fusa est. Intenditur autem gelascitque aeris rigore astricta. Hinc
dicitur.

Auster si Boream exciuerit, illico ninget.

Vbi enim quasi materiam Auster humorem aptauit, excipiens congelat eum A-
quilio. Argumento præsertim est nix, quæ postquam aerem effudit & expirauit sub-
tilem & gelidum, mox diffluit. Ad hæc laminas Aristoteles plumbeas ex gelu &
frigore admota modo aqua tabesceri prodit & colliquefcere. Aer vero algore astrin-
gendo scilicet corpora elidit & frangit ea. Adde quod aqua fontana citius glaciatur.
Nempe citius domat pauciorē aer. Quod si frigidam vase haustam in puteum de-
ruiō demiseris, ita vt non attingat a quam vas, sed in aere suspendatur, atque aliquanti-
isper sustineas, offendet eam frigidiorē. Hinc elucet clarissime non esse aquam sed
aerem causam frigoris primam. Magnum flumen certe ob altitudinem nullum ge-
lascit. Neque enim pertinet in totum aer. Verum quæ rigore amplectitur contin-
gens & propinquans, hæc solidat. Ideo cum traiciunt barbari pedibus amnes, præ-
mittunt vulpes: quæ, si non crassa sit glaciē sed tenuis crusta, quod percipiunt ex sub-
terfluentis strepitu, retro concedunt. Aliqui ad venandum pisces calida partem gla-
ciei soluant & fundunt, qui tunc lineam appetunt. Ita nihil ea, quæ in imo est, a fri-
gore afficitur: cum tamen aquæ corium vsque eo immutetur, vt aqua in seipsam ada-
cta & compressa nauigia elidat: vt scribunt, qui nunc cum Cæsare ad Istrum hyberna
egerunt. Quamquam etiam exempla eorum, quæ nobis accidunt, satis astipulantur.
Quippe a balneis & sudationibus refrigescimus magis, quod affluentius gelu cum
aere solutis & fluidis corporibus recipiamus. Idem accidit aquæ, quæ frigescit, post-
quam incaluerit, magis, quia iniuriæ aeris reddita opportunior est: cum aquam fer-
uidam in altum iactando & in sublime tollendo nihil aliud agant, quam vt cum aere
eam affatim commisceant. Ac disputatio, quæ aeri Fauorine primam frigoris assignat
virtutem, hisce argumentis nititur. Illa, quæ aquæ, paria sumit principia: ac sunt hæc
Empedoclis verba.

Fulgentem aspicio solem penitusq; calentem,

Est imbrem nebulis densum prorsusq; rigentem.

Hic frigidum cum calido & lucido opposuit atrū, reputandum dedit eiisdē esse atrū &
frigidū essentia, sicut eiisdē lucidum & calidū. iam spectare non ad aera sed ad aquam
atrū oculi testatur. Aere namq; nigrescere, vt summam dicā, rem nullā, aqua omnia,

Si enim lanam vel vestem candidissimam merferis in aquam, colorem representabit atrum, & ita manet, quoad forbuerit calor humorem, vel premento & ponderibus hic extortus sit. Telluris aqua conspersa denigrantur occupata guttis loca, ceteris in suo statu manentibus. Ipsa quidem aqua quo profundior, hoc conspicitur ex copia opacior. Quibus vero aer se applicat, hæc collustrantur & renident. Inter reliquos humores translucet præcipue oleum, quod plurimi compos sit aeris. Indicio est eius leuitas, ob quam in omnibus fluitat ab aere sublata. Præstat etiam in pelago, si vndis sit aspersum, tranquillitatem: non quod læuor eius lubricus impressionem non recipiat ventorum, vt Aristotelis est sententia: sed quia à quouis liquore lenitur vnda agitata. Singulare oleo est, quod in fundo refulgeat & radiet districto ab aere humore. Neq; solum in summo mari pernoctantibus, sed etiam spongiarum venatoribus efflatum ore in mari lumen præbet. Non plus ergo habet nigroris aer quam aqua, & frigoris minus. Ita quia inter humores oleo plurimum inest aeris, minime frigidum est, ac glaciatur molliter. Siquidem cum quo est temperatum aere, hic id lapidescere gelu non permittit. Iam acus & fibulas ferreas, ac reliqua opera non aquæ intingunt, sed oleo, quod immodicus aquæ algor vereantur ne ea peruertat. His enim exploretur hæc assertio verius quam coloribus. quando & nix, & grando & glacies pariter lucidissimæ & frigidissimæ sunt: pix contra melle est calidior & obscurior. Simul demiror istos, qui aerem esse ob caliginem volunt frigidum, non cõsiderare alios calidum eum leuitatis gratia censere. Neq; enim æque frigidus opacitas, ac pondus & stabilitas familiaris & affinis est: cum multa caloris expertia in parte sint fulgoris. Leue vero & agile & in sublime euolans, quod frigidum sit, est nihil. Sed & nubes, quatenus aeris natura pertinet, in sublime tollitur: at si humescant, confestim defluunt, leuitatemque non secus atque colorem imbutæ frigore abiiciunt. Viceversa caloris appulsu ex integro inflectunt motum, simul atq; in aera transferunt, euolante eorum essentia. Nec vero quod de interitu relatum est, veritate nititur. Neq; enim in contrarium, sed à contrario perimitur, quicquid interit, sicut ignis aquæ opera in aera transiens. vt Aeschylus quamuis tragice, vere tamen dixerit

Vndam ignis poenam sistas.

Homerus cum flumine Vulcanum, & cum Neptuno Apollinem non tam fabulose quam physice cõparauit in acie. Archilochus de muliere aduersa se cõtra eleganter ait.

Vna manu dolosa aquam, ignemque altera

Ferebat.

Apud Persas summum fuit supplicandi genus, quod abnuere nefas esset: si ignem tenens supplex atq; amnem ingressus denunciaret, si reiectus esset, ignem se in aquam missurum. Assequebatur enim, quod postulabat: & voti compos minarum causa vt nefariarum & à natura abhorrentium plecebatur. Atq; adeo hoc tritum de impossibilibus proverbium, Aquam igni miscere, testari videtur esse aquam igni infestam, ab eaque periri & puniri extinguiq; non ab aere, qui recipit & admittit eius essentiam conuersi. Si namq; illud, in quod transit interemptum, contrarium ei est: non magis aeri ignis quam aqua contrarius conspicietur. Siquidem conuertitur solidatus in aquam, in ignem dissipatus, sicut inuicem aqua, quando dissipatur, expirat in aera, cõpacta in terram, meo quidem iudicio ob germanitatem & gentilitatem cum vtroque eius, non vt aduersaria vtriq; & infesta. Illi vtro modo dicant, argumentum evertunt. Quod vero concrefcere per aerem autumant aquam, id monstri simile est, nusquam congelascere cum videant aerem. Quandoquidem nubes, nebula, & quæ græce dicuntur *νεφέλαι*, sunt hæc parua nebula, nõ gelationes sunt, sed aeris coagmēta & spissamenta vuidi & vapore redundantis. Squallidus & siccus ne ad hanc quidem conuersionem perfrigescat: cum certi sint montes, qui nubem vel rorem vel nebulam non admittunt, sed in aera limpida & humore vacantem iugis suis sunt euecti. Vnde potissimum liquet inuicem hoc spissamentum & concretionem aera mutuari à confuso humore & frigore. Ima magnorum fluminum merito non glaciuntur. Quippe facies astricta eorum respirationem non transfundit: verum coercita intus & repulsa humoribus conciliat in alto feruorem. Argumento est, quod soluto post gelu multus vapor ex humidis subuehatur. Quapropter animantium sunt bruma calidiora corpora: quod retineant intra se redactum ab externo frigore introrsum calorem. Iactationes & euectiones in altum non modo colorem aquis, sed & frigus eripiunt. Quare niuem & ex-

& expressum ex his liquorem, qui magnopere requirunt frigus, quam minime agitat. Vtroque enim est motus summouendo. Eam autem vim esse non aeris sed aquæ, ita denovo perspicias. Primum non est consentaneum propinquantem atheri aera contingere temq; circumuectionem eius igneam contactumq; ab eo vim habere oppositam. Neque enim aliter fieri possit, cum attingat eius fines, hisq; sit contiguus. Neq; est probabile naturam in vicinia interimentis locasse id, quod interimitur: perinde ac si non confortij vel consensionis, sed belli esset & pugnae auctor. Vtitur autem non pertinacibus & refractariis: verum iis, quæ inuicem sedem & ordinem non exitialem sed socialem inter se & adiutorem in medio connexum sunt sortita. Hunc obtinet aer, qui suffusus igni pro aqua, suam vim vtriq; distribuit, conciliatq; eos, non feruidus ipse neq; gelidus, sed frigoris caloriscq; medium temperamentum & communitio, quæ permiscetur in eo innocenti confusione, quæ placide aduersarias infundit atque recipit extremitates. Deniq; est vnde quæq; aer æquabilis, non passim hyems vel rigor par: verum hi orbis tractus gelidi & viginosi, illi aridi & ambusti caloribus sunt: non temere, sed quod vna sit frigoris & humoris essentia. Nam Libya fere est torrida & sitiens. Scythiam, Thraciam, & Pontum, quæ eas regiones perlustrarunt, vastas paludes habere, præaltisq; amnibus & frequentibus esse produnt diuisas. Interiacetes ora, siquæ palustres & lacustres maxime sunt, hæc hyeme ob aquarum respirationes sunt infestæ: Posidonius, dum frigoris causam prædicat, quod aer lacustris recens sit & liquidus, non diluit eam rationem, sed reddidit probabiliorē. Neq; enim aer recens, nisi ex humore frigus ortum traheret, semper videretur frigidior. Rectius igitur Homerus, Algidus ex anni flatus, dixit quali ad frigoris fontem digitum intendens. Super hæc crebro imponit nobis sensus, qui, si quando vestes vel lanam algidam attingimus, attingere existimamus nos madentes: quod essentia ambobus communis sit, vicinæq; & affines natura. Iam in plagis gelidis multa vasa dirumpuntur à gelu aera & figlina: quod inane sit, nullum, verum plena omnia, quod aqua vim suo frigore eis adferat: licet ab aere ferat vasa Theophrastus frigoris sicut clauis ministerio rumpi. Cæterum vide ne lepidius hoc quæ verius dictum sit. Oportebat enim picis plena potius & lactis dirumpi ab aere. Sed apparet sua sponte aquam frigidam & primo esse. Quippe aduersatur frigore suo ignis feruori, quomodo madore suo illius squallori, & libramẽto leuitati. In summa ignis aperit & diducit, aqua solidat & conglutinat humore suo constringens & cogens. Quod etiam Empedocles innuit, qui ignem contentionem perniciosam, humorem amicitiam tenacem passim appellat. Quandoquidem pabulum est ignis id, quod in ignem vertitur. Vertitur autem familiare & affine: cõtrarium conuersioni est contumax, ceu aqua: quod cum prope dixerim cremari non potest, tum efficit, vt materia & herba madens lignaq; rigata ægre incenduntur, flammamq; caliginosam & debilem viriditatis causa edant frigore suo calori vt natura hosti repugnans. Considera etiam hæc atq; cum illis confer. Quia vero Chrysippus, qui aerem putabat, quod opacus sit, primo frigidum esse, meminit solum eorum, qui longius diiunctam ab æthere aquam, quam aera autumant: ad quos reuincendos: Ita, inquit, primo frigidam, cum ab æthere reducta sit plurimum, terram quoq; dixerimus, velut prorsus reprobam & absurdam hanc rationem repudians: ego mihi videor nec terram speciosis & probabilibus argumentis ostendere posse defici, exorsus ab eo, quod potissimum Chrysippus pro aere vsurpauit. Quod tandem illud est? Quod primo opacus sit. Nam si duabus ille sumptis potentiarum pugnantis statuit alteri comitari necessario alteram, sexcentæ profecto distractiones sunt & pugnantia: cum æthere terræ, quibus hanc quoque censeas consequentem esse. Neq; enim vt grauis cum leui, & deorsum vergens cum supera petente, repugnat tantum, neq; vt spissa cum raro, neq; vt lenta & stabilis cum volubili & mobili: verum vt ponderosissima cum leuissima, densissima cum rarissima, postremo vt immota sua sponte cum volubili per se, ac regionem obtinens mediam cū circulante. Non sit igitur absõnũ tot & tantis inimicitis etiam illa frigoris & caloris consequentẽ esse. Sane. At lucidus ignis est, terra caliginosa. Nepe caliginosissima omniũ & obscurissima. Aeri certe vsura lucis primo est, ac conuertitur citissime, acceptumq; in omnẽ partẽ diffundit lumen, corpus accommodans se splendoris. Nam sol exorrens, vt poeta quispiam dithyrambicus ait, confestim impleuit aerem vastumq; ventorum domicilium: Hinc paludi quoq; & ponto descendens fulgorem participat, imaq; fluminũ renident, quatenus ad ea penetrat aer. Ter-

ra inter corpora vna nunquā illustratur vel afficitur à solis & lunæ luce. Fovetur quidem à eis, & tepescendum se calori præbet exiguum sui partem subeunt. Lucem soliditas eius non recipit, tantum in cute collucet. Viscera eius caligo, chaos, Orcus nominantur. Ac nimirum Erebus est infernæ & subterraneæ tenebræ. Nōctis poetæ tellurem matrem esse fabulantur. Terræ umbram mathematici docent solī obiectæ esse noctem. Siquidem offundit aeri terra tenebras, ut lumen sol, cuius opacitas est noctis longitudo tanta, quantum umbra terræ occupat. Quapropter externo aere vel de nocte tam homines videntur quam bestiarum multæ pastus suos per noctem capeffentes, quod vestigia quædam lucis & effluvia claritatis infusa habeat. Qui vero domi reses & tectis est clausus, utpote terra vndiq; circumiectus, hic cæcus est & lumine cassus. Iā coria cornuarq; animantium integra ob soliditatem non translucēt. Secta & rasa fiunt permisto eis aere pellucida. Terra etiam à poetis, ni fallor, propter opacitatem eius & lucis desiderium atra nuncupatur. Ita præclara hæc pugna cum lucido tenebrosi terræ præ aere competit. Cæterum hæc à præsentī est quæstione remota. Quippe multa doctus lucida frigida esse, obscura & tenebrosa calida. Illæ frigoris magis affines potentia sunt, soliditas, stabilitas, densitas, immutabilitas: in quarum confortium aer nullius, terra potius quam aqua omnium venit. Ad hæc nihil æque percipit sensus, ac quod gelidum est, durum, indurās, & rigidum. Siquidem pisces scribit Theophrastus à gelu congelatos, si in terram proficiantur instar corporum vitreorum & figlinorū confringi & quassari. Delphis esse accepisti eorum, qui ad succurrendum Bacchis à vento procelloso & niue occupatis, Parnasum conscenderāt, ita vestes induratas à gelu fuisse, atq; in lignum obriguisse chlamydas: ut etiam dissecarentur & lacerarentur, cū distenderentur. Reddit & nervos rigidos, linguam elinguem torpore suo & duritia intensum frigus humidas & molles partes congelando. Quæ cum ad oculum pareant, vide mihi deinceps, quid inde efficiatur. Omnis profecto facultas, si præpolluerit, mutare & convertere in se id, quod est victum, solet. Siquidem quod superatur à calido, ignescit: quod à spiritu, in aerem soluitur. Quod in aquam incidit, nisi statim emerferit inde, madescit perfusum ab ea. Quare multū frigescentia in primum frigus degenerent necesse est. Est autem summum frigus gelatio. Gelatio tandem naturam vertit & lapidescit: quando algore semel vincente gelavit humor & calor elisus est. Hinc quæ in profundo terra est, fere saxosa omnis est & glacies. Siquidem enorme frigus & mollescere nesciens torpidum facit, illuc ab æthere quam longissime remotū. Quæ vero ante oculos sunt, rupes, scopulos, cautes Empedocles ab igne existimat, qui in visceribus est terræ, turgescit fixa, fastigiata, & fulcita esse: cum potius appareat, quorum extortus est & euolavit calor, hæc à frigore cuncta congelasse. Quare etiam *σκιαι* quasi glacies appellantur, ac fastigia multorum nigricantium, quæ calor ea destituit, ambusta repræsentant. Congelat enim frigus alia plus, alia minus: præ cæteris ea, quibus primo inhæret naturaliter. Nam ut, si calor est leue efficere, calidissimū est quod levissimum: si humoris emollire, humidissimum, quod mollissimum: item si frigoris est astringere, quod maxime est astrictum ceu terra, frigidissimum sit oportet. Quod autem natura est frigidissimum, id profecto etiam primo frigidum sit. Quare terra primo & natura, frigidum est. Id sane vel sensu percipitur. Lutum enim aqua est gelidius, ignemq; ingerenda terra restringimus. Sed & fabri ferrarij candenti liquefcentiq; ferro marmor lapidumq; ramenta, ut fluorem eius nimium listant & refrigerent, inspergunt. Frigerat & athletarum pulvis corpora, sudoresq; inhibet. Quid vero habet argumenti, quod singulis anni temporibus commoditatis nostræ causa migramus & transferimus domiciliū, dum bruma reducimus nos à terra quam longissime ad loca excelsa atq; humo extantia: æstate contra sectamur inferiora, subimusq; & captamus accommodas latebras, vivimusq; libenter in terræ sinibus. Nonne hæc facimus, quia sensum ad terram ducem sequimur, atq; eam primum natura frigidum esse agnoscimus. Maritima certe hyberna sunt quædam terræ fugæ: ut eam, quoad eius facere possumus, propter gelu relinquamus, marinum autem & pelagium aerem, qui calidus est, inducamus. Viceversa æstate terrigenam & mediterraneum æstus causa desideramus: non quo hic sit frigidus, sed quod ex frigido natura & primo propagetur, & tingatur terræ virtute, ut ferrum tinctura. Nam & profluentium aquarum, quæ ex saxis & montanis manant, putealiumq; altissimæ sunt gelidissimæ. His enim nullo modo propter profunditatem admiscetur foris aer. Illæ decurrunt per terram sinceram

ceram & puram, ut apud Tænarum illa, quam Stygis aquam dicunt, ex saxo malignis guttis scaturiens, adeo frigida est, ut vas nullum aliud quam sola vngula asinina eam capiat, cætera perfringat & dirumpat. Ex medicis vero terram audimus in uniuersum omnem vim stringendi & frigerandi habere: multaq; metalla enumerat, quæ vim præstant eis in medicinis astringendi & cogendi. Siquidem elementum eius non habet incidendi facultatem, neq; sciendi, neq; extenuandi. Non est agile, non emollit, non facile circumfunditur: sed cubi modo stabile est & fixum. Quare cum ipsa ponderosa est: tum frigus, si modo hoc sit eius facultas, spissandis, cogendis, atq; exprimendis humoribus horrores & tremores ex inæqualitate edit in corporibus. Quod si in totum subegerit elabentem & restinctum calorem, habitum congelatum & stupefactum sistit. Hinc fit, ut haudquaquam terra vratur, vel vratur lente & operose. Aer enim flammam ex se edit subinde, fluitq;, & fulgurat flagrans. Humor vero pro caloris efca est. Neq; enim solidum materia sed concrematur mador. Quo exhausto solidum & torridum eius superest in cinerem redactum. Qui vero illud quoq; converti & consumi demonstrare elaborant, quamuis demergant id identidem in oleum & adipem, nihil proficiunt: verum postquam adipale devitum est, restat omnino & permanet terre stre. Itaq; quod non solum ex sede immobilis sit, verum etiam essentia eius invariabilis, & non nunquam habet in diuorum domicilio, * *κρυζος* appellauerunt præci ^{* Alij, *σκιαι*.} bilitate & firmitate: cuius vinculum est, ut Archelaus physicus ait, frigus nulla re eam laxante vel fundente, alienam ab æstu & tepore. Qui vero auram sentire se & aquam frigidam, terram minus existimant: hi proximam intuentur terram aeris, aquæ, solis, & feruoris mixtura & congerie redundantem. Inter quos nihil interest & illos, qui nec æthera natura & primo calidum, sed aquam feruidam vel ferrum candidum esse statuunt: quod hæc contrectent, & manus eis admoueant, primi synceri & celestis ignis nullum sensum tactu percipiant: sicut neq; iidem eius, quæ in profundo est terræ: quam præcipue terram, quod seorsum & per se ab aliis sit dirempta naturis, esse intelligas. cuius speciem etiam hic rupes præbent. Ingens enim ex alto nec toleratu facile obiciunt gelu. Qui autem potum gelidiorum quærunt, hi calculos in aquam coniciunt, quæ ex lapidum rigore, qui recess & defecatus effertur, evadit frigidior rige-
scitq;. Itaq; veteres sapientes & doctos illos non misceri existimasse terrena & celestia arbitramur, non locis quasi in bilance summa & ima spectassent, sed virtutum diversitate: ac calorem, claritatem, celeritatem, & leuitatem immortalis ac sempiternæ naturæ attribuisse: tenebras, frigus, lentitudinem caducis & inferis pro infelici sorte assignasse. Quando etiam corpus animantis, dum spirat, & ut poetæ loquuntur, virefcit, calore fruitur & vita. His destitutum & in sola relicto terræ portione siccus frigus & gelu occupat: quod vbivis citius quam in terreno calor naturaliter habitat. Hæc Favorine cum iis, quæ ab aliis relata sunt, confer: ac si neq; concedant iis probabilitate, neq; præcellant multum, salutem dic opinionibus, ut inhibeat assensionem in obscuris quam astipuletur, ad philosophum potius pertinere ratus.

Ne iucunde quidem posse ex Epicuri sententia viui.

SECELA Colotes Epicuri librum emisit cum hac inscriptione, Sequendo aliorum dogmata philosophorum ne viui quidē posse. Quæ igitur mihi occurrerunt, ut ei responderē pro aliis philosophis, ea scriptis antehac mandavi. Cæterum quia dimisso auditorio complura in deambulando adversus eam sectam relata sunt: visum mihi est hæc quoq; repetere, si minus alia de causa, at demonstrandi certe gratia tantibus alios, non esse cuiquā sermones, quos perstringit, & scripta percurranda oscitanter, neq; voces aliunde alias abruptem, verbaque non adhibitis scriptis captanti protelandos imperitos. Nam progredientibus more nostro schola ad gymnasium nobis Zeuxippus: Mihi quidem, inquit, videtur longe sermo mollis obnoxiusque, quam conveniat, habitus. Digreditur enim nos incusans Heraclides: qui Epicurum & Metrodorum sine nostra culpa ferocius laceravit. Ibi Theon: Quin dixisti, inquit, Nn

Colorem, si cum illorum dictis conferatur, omnium hominum esse in dicendo blandissimum: Quae enim sunt apud mortales teterrima verba, vernilitates, frigiditates, insolentias, scortationes, homicidia, infelices, perniciosos, cerebrofos, haec conquisita in Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, & in quem non ex claris viris evomere. Vt si vel aliis vndequaque sint sapientes, ob haec tamen convivia & maledicta longissime a sapientia arceantur. Siqui dem excluditur invidia extra diuinum chorum & aemulatio, quae ex infirmitate recondere non valet dolorem. Hic excipiens Aristodemus: Heraclides igitur, inquit, qui grammaticus est, pro poetarum fece & turba, ut isti dicunt, & Homeri deliramentis hanc gratiam rependit Epicuro: vel quod Metrodorus tam multis in scriptis poemata 10 perstrinxerit. Ceterum illos Zeuxippe omittamus. Quod autem initio sermonis adversus istos iactatum est, non posse ex eorum praecipis viui, quin nos, quando factit hic, per nosmetipsos absoluiamus assumpto nobiscum Theone. Cui Theon: At hoc certamen, inquit, obierunt ante nos alij. Nunc aliud propositum, si placet, ponentes formula huiusmodi istos philosophorum illorum vicem persequamur. Nam ostendere, si qua fieri queat, tentabimus, ne iucunde quidem posse ex istorum sententia viui. Pape, inquam ego arridens, insilire in ventrem eorum videris, atque de carnibus certamen inducturus, qui detrahis voluptatem hominibus clamantibus.

Fland etenim pugiles sumus inculpati,

neque oratores, vel praesides populorum, neque magistratus: 20

Verum perpetuo nobis conuiuia cordi

sunt, omnisque in corpore suavis motio, quae ad voluptatem aliquam & animi titillationem destinatur. Videris igitur mihi non delectationem tollere, uti aiunt, verum istis auferre vitam, si vitam eis non reliqueris iucundam. Quid ergo, inquit Theon, si de oratione nostra ipse existimes, qua data opportunitate utar audiens & respondens, si desideraueritis. Vos meo concessu praesidebitis. Causante hic non nihil Theone Aristodemus: Tam copendiosam, inquit, & tritam cum habeas viam, obsepisti nobis sermonem: qui non permisisti, ut ante sectam illam in disquisitionem vocarem de honesto. Siquidem homines, qui summum bonum voluptate metiuntur, non est extrahere ex vita iucunda primum. Sed si excidissent ab honesta, simul iucunda destituerentur. Quando iucunde viuere, nisi simul honeste, nullo modo licet, ut ipsi referunt. Hic Theon: Atqui hoc quidem, inquit, si libebit, in progressum sermonis nostri reiciemus. Nunc concessis ab ipsis utemur. Censent autem circa ventrem summum bonum esse, & circa meatus corporis alios, per quos voluptas non dolor se insinuat, omnes: omniaque 30 eleganter & sapienter inventa gratia voluptatis, quae in ventre est, ac bonae de hac spei instituta esse: ut sapiens ille dixit Metrodorus. Hic illico apparet eos Aristodeme ieiunam quandam ac putidam nec solidam causam summi boni sumere: sed meatibus iisdem, per quos voluptates inducunt, etiam doloribus aequae patientem: imo voluptatem paucis, contra dolorem cunctis partibus recipientem. Quippe voluptas circa articulos, nervos, pedes, & manus versatur omnis: in quibus sedes habent labores graues et infesti, podagrica fluxiones phagedonicaeque, diabroses, marcores. Odores vero & liquores gratissimos cum admoues corpori: locum in eo sane quam exiguum, qui cieatur leniter & blande, reperies: cum interim caetera fatigentur sapius & offendantur. Nullus est autem, qui inflato ab igne, ferro, morsu, flagris non afficiatur dolore. Imo & aestus & rigor, & febris in omnia penetrat. At voluptates sicut auram ad alia alia corporis promontoria arridentes blandiuntur. Iam spacium non durant haec magnum: sed sicut ignium traiectiones accenduntur in corpore simul & extinguuntur. Atque de dolore testis est Aeschylus Philoctetes locuples.

Draco haud remisit, at dirum oris indidit

Germen, pede arripit, simul dolor irrepit:

neque caeteras huiusmodi mouet & titillat corporis partes: verum ut semen medicae tortuosum & angulosum inhaeret terrae, duratque ob asperitatem suam pertinaciter: sic dolor hamos & radices diffundens atque implicatus corpori permanensque non diei tantum & noctis: verum etiam annorum aliquot spacium ac circulos Olympiadum vix tandem ab doloribus aliis sicut clavis incitatoribus expulsus recedit. Quis enim tam potauit diu aut pastum cepit, quam diu sitiunt febricitantes, et obfessi famem tolerant. Vbi est animi remissio & cum amicis congressus tam diu, quam diu cruciant & torquent tyranni, 40

ranni. Etenim hoc imbecillitatis & inhabilitatis est corporis ad iucunde viuendum, quod cruciatius magis quam voluptates ferat, sitque in his languidum & fastidiosum, ad illos robur habeat & vires. Quod si laeta vitam attingamus, plura de hac non permittunt nobis afferre, dum fatentur ipsi breuem esse corporis delectationem, imo momentaneam: nisi sane futillis et inanis sit eorum oratio: cum dicat Metrodorus: Cospimus saepe nos corporis voluptates. Epicurus etiam ridere refert subinde in grauissimis corporis morbis laborantem sapientem. Quibus ergo tam sunt corporis leues & faciles labores, qui sit, ut voluptates his sint aliquo modo charae: Namque ut neque diurnitate neque magnitudine concedant doloribus, at circa dolores eas habent, terminumque eis Epicurus communem omnis cruciatibus imposuit depulsionem: quasi dilatet, dum discussit afflictionem, natura oblectamentum: neque ulterius sinat id incrementum, verum varietates, ubi vacat cruciatibus, recipiat non necessarias: Progressus autem ad eum statum cum appetitione, qui modus est voluptatis, per existit breuis & contractus. Quare cum sentiunt hanc sterilitatem, ex corpore velut infecundo fundo traiciunt finem ad animum, quasi ille prata illecebrarum vbera nobis laxet.

Non Ithace sane sunt laxa curricula,

Neque plana in corpulculo fruitio, sed aspera cum multis diluta infestis & mordacibus. Hic subiiciens Zeuxippus: An vero non recte, inquit, videntur tibi facere illi, cum aspiciantur a corpore, in quo primum ortus extitit, atque ad animum ut solidiorem eam transferunt, atque in totum absoluunt in eo. Recte vero, inquam ego, & secundum naturam etiam id, quod praestantius est & consummatius, vere sectantur & inveniunt, sicut viri theoricis & politicis. Quod si ipsos audias testantes & vociferantes non posse animum vlla re mulceri, vel in vlla acquiescere: nisi quando corpus praesentes sentit voluptates aut expectat, atque hoc ipsis summum bonum esse: nonne videntur tibi animo uti, per corporis vase defrutorio, ac cum sicut vinum ex vitioso & perrufo dolio diffundunt huc atque inveterant, arbitrari quicquam praeclearius & honorificentius agere. Et quidem vinum tractu dissolutum vas conseruat & condit. Voluptatis vero, ubi eam animus gustauit, memoriam sicut odorem, aliud retinet nihil. Quippe simul atque in corpore effertur, instar est umbrarum nidorisque: cum quis ea, quae olim comedit vel bibit, reponit & depromit cogitationibus suis, fruiturque his quando recentia non sunt praesentia. At vide quanto Cyrenaici modestius, quam vis eodem ex cyatho potauerint, nec rem Veneriam tractare existimant oportere ad lumen: sed praeteris tenebris, ne species istius operis recipiens in se per visum perspicue cogitatio subinde appetitionem inflamet. Hos vero ut praetereamus nihil sapientia dignum profiteri, dum sapientem eo potissimum praestare censent: quod recorderetur dilucide retineatque in se, quae occurrunt in voluptatibus visa, pulsus, & motus: qui sicut in corporum domicilio in animo sapientis voluptatis igniculos residere arbitrantur. Non posse autem hinc iucunde viui, indidē patet. Neque enim fortassis cum voluptate est coniunctum id, quod memoriae inhaeret, si & exiguum apparet, cum est praesens: & si modice offerebant, quibus acquiescebat, 40 quando praeterierunt, evolant. Quando nec iis, qui stupent corporea & suspiciunt, durat eorum, quae desiderunt, oblectatio: verum umbra non nulla superat & somnium auolantis voluptatis, quasi cupidinum fax: sicut in somno sitientes vel amantes claudicantes voluptates & illecebrae libidinem stimulant acrius. Neque sane suavis his est haustarum memoria voluptatum: sed ex reliquiis exilibus delectationis & ieiunis grauem morsum & aculeum refert perspicue appetitionis. Neque moderatos & continentes probabile sit istorum cogitationi immorari: Neque id, quod cauillatus est in Corniade, qui id egit, quasi ex calendario reputare, quoties cum Hedra & Leontio concubui, aut vbi Thasium bibi, quibus solennibus coenatus sum lautissime. Miram enim declarat & ferinam in voluptatibus capiendis & expectandis fluctum & rabiem tanta in reminiscendo insania & inflammatio. Quare mihi videntur isti, cum absurditates horum sentiant, ad indolentiam & ad statum rectum refugere corporis: quasi in imaginando hunc in aliquibus futurum esse vel fuisse oblectamentis vita posita iucunda sit. Siquidem constitutio corporis firma, expectatioque eius certa summum gaudium & solidissimum continet reputare animo valentibus. Iam vide primum, quid agant: dum siue voluptatem hanc, siue indolentiam vel oblectamentum sursum ac deorsum transferunt ex corpore in animum, inde rursus ex hoc in illud: quod non contineat effluentem diffluentemque: compellanturque eam capiti committere, atque oblectationem, ut 50

ait, corporis animi delinimento fulciunt: ac vice versa lætitiā animi spe oblectatio-
num corporis terminant. At qui fieri queat, vt concusso fundamento, non vnā con-
cutiatur id, quod impositum est, aut firma spes oblectatiōq; sit stabilis in re fluctui ob-
noxia tanto & variationibus: quæ circumstant corpus cum multis foris opportunum
iniuriis & vulneribus, tum quod in visceribus suis malorum fontes continet, quos nō
auertit cogitatio. Alioquin non corripuissent viros cordatos vrinæ difficultates, ter-
mina, tabes, vel aqua subter cutem fusa: quorum aliis conflictatus fuit Epicurus ipse,
aliis Polyenus, alia Neoclem & Agathobulum exagitauerunt. Neque hæc expro-
brandi gratia commemoramus: qui scimus & Pherecydem & Heraclitum grauibus
versatos morbis fuisse. Cæterum postulamus ab eis: si suos ipsorum labores agnosce-
re volunt, neq; inanibus verbis insolentes & plausum popularem captantes in cri-
men incidere arrogantia: ne vel sumant oblectatiōis exordium totius corporis fir-
mam constitutionem, vel asserant in suauitate & petulantia esse illos, qui immensis do-
loribus & ægritudinibus tenentur. Quippe constitutio firma corporis existit sæpenu-
mero: spes vero fixa de corpore & firma haud valeat in animum intelligentem cade-
re: sed sicut in pelago, vt verbis Æschyli vtar,

*Gravis gubernatori nox est sobrio
Tranquillitasq;*

Quippe quod consequetur, in obscuro est. Perinde in recte comparato corpore, at-
que in corporis expectationibus qui summum bonum collocat animus, securam &
tranquillam vitam traducere non potest. Neque enim a foris tantum vt mare tempe-
states habet atque procellas corpus: imo plures ex seipso motus & maiores edit. Ci-
tius bruma serenitatem, quam corporis statum securum speres tibi constituturum. E-
tenim momentaneam vt appellent, fluxam, & instabilem, foliisque æstiuo tempore
provenientibus ac mox emarcescentibus vitam cōparent, quid induxit poetas aliud,
quam corporis ab origine vitia natura, & vnde quæq; deprauata, atq; morbosa: cuius
nimis vel optime comparatum statum suspectum habere ac reprimere præcipiūt.
Lubricus enim, inquit Hippocrates, summe bonus habitus.

*Vivet modo qui corpore, is instar sideris,
Quod cœlitus lapsum est, restinguitur:*

vt ait Euripides. A liuore & inuidia offendi intuentium arbitrantur formosos, quod
corporis flos ex imbecillitate ocyllime convertatur. Omnino autem parum esse so-
lidam eorum doctrinam ad traducendam sine molestia vitam, id ex ipsorum ad alios
dictis considera. Nam eos, qui fraudes & scelera admittunt, miseram aiunt perpetuo
& trepidam vitam agere. Quoniam etiam si fallere alios valeant, in occulto tamen
fore impossibile est vt certi sint. Quare impendentis formido semper premens læti-
tiam ac fiduciam in præsentia non largitur. Quæ isti sibi etiam ipsis non intelligunt
dixisse. Namque possunt frequenter corpore esse bene constituto & salubri: sed vt
exploratum eis sit ita duraturum, id fieri non potest. Quare sollicitentur necesse est,
atque anxij sint perpetuo futuri metu de corpore. Alioqui quid operiuntur spem fir-
mam ab eo & fixam, quam nondum assequi valuerunt? Porro ab omni temperare iniu-
ria nullam fiduciam præbet. Neque enim merito affligi, sed est affligi horrendum.
Et si contactum esse fraudibus est triste, etiam circumveniri acerbum est aliorum frat-
ribus. Imo si non magis, non minus certe molesta fuit Atheniensibus Lacharis &
Syracusanis Dionysij importunitas, quam illis ipsis. Dum enim sollicitabant, sollici-
tabantur, atque accipere expectabant iniuriam, quod priores imposuissent, violas-
sentq; eos, qui in eorum manus inciderant. Vulgi vero iras, latronum atrocitates, hæ-
redum scelera, contagionem aeris, & maris seuitiam: a quo pene fuit Lampfacum na-
uigans haustus, vt scribit, Epicurus, quid referam? Satis est natura corporis, quæ ma-
teriam in se continet morborum: & quod per iocum dicitur, ex boue corrigias acci-
pit, cruciatus ex corpore: vt iuxta improbis ac probis ancipitem vitam reddat & for-
midolosam: si certe in corpore & spe ex corpore didicerint, & nulla alia in re lætari &
fiduciam habere: sicut tum aliis in multis libris Epicurus, tum in his, qui sunt de fini-
bus bonorum, reliquit scriptum. Itaque principium viuendi summum non lubricum
modo & vacillans, verum etiam sordidum & teiunum, si malorum declinatio eis sum-
ma

ma oblectatio & summum est bonum: aliud vero ferunt nihil animadvertere se, neq;
prorsus habere naturam, vbi extremum honorum collocet, nisi solum, vnde malum e-
ius excedit: vt iacet Metrodorus in libris, quos aduersus sophistas scripsit. Quare
hoc ipsum est finis bonorum, deflexisse malum. Vbi enim sedes futura sit bono, non
reperies: quando nullus surrepere desiit dolor vel asperitas. His consonat Epicurus,
qui boni naturam ipsa ex declinatione mali, memoriæque & cogitatione, & oblecta-
mento, quod id ei obtigerit, procreari ostendit. Nam quod summum gaudium effi-
cit, esse dicit id, quod sua sponte ingens malum defugerit. Atque hanc naturam esse
summi boni, si recte applices te, mox acquiescas in eo, nec inaniter deambulans de
summo bono iactes. Præclaram istorum voluptatem & beatitudinem, qua fruuntur
lati, quod afflictionibus, molestiis, & doloribus vacent. Num tanti ea est, vt & cen-
seant & iactent, quæ iactant, qui immortales seipso & diuinos appellant: ob præcel-
lentiâque & fastigia bonorum in strepitus & vlulatus bacchicos præ voluptate e-
rumpunt: quod aliis despectis inuenerint soli diuinum bonum etiam vacuitate om-
nimoda mali coniunctum: vt nihil porcis & ouibus inertia cedant, dum felicitatem
recta corporis animique circa corpus constitutione & beatam vitam metiuntur.
Quandoquidem animantes argutiores & elegantiores non ponunt in mali fuga ver-
ticem boni: verum & ad cantus, quando expleta sunt, convertunt se, natationibus
gaudent & volatibus, effingeretque ludibundi tum voces varias tum strepitus ex vo-
luptate gestiente tentant: blandiuntur inter se saltantque, vbi malum defugerunt,
quæere solita bonum. Imo vero quicquid pungit & alienum est, vt obstaculum e-
ius, quod ipsis est familiare, & melioris persequendi summouent ex natura. Siqui-
dem necessarium quod est, id non est summum bonum: sed vltra malorum declina-
tionem situm est id, quod est desiderabile, quod expectandum, & vero quod iucun-
dum ac familiare, vt est Plato author: qui non permittit, vt offensarum & dolorum di-
scensus inter voluptates numeremus, sed pro umbra aut temperatura familiaris & a-
lieni, sicut albi & nigri: dum ab imo ad medium assurgunt, imperitia autem & igno-
ratione imi medium ducunt summum bonum esse & finem: sicut Epicurus opinatur
& Metrodorus, qui declinationem mali essentiam boni & culmen esse existimant:
gaudiumque habent quoddam mancipiorum aut custodiarum vinculis solutarum:
quæ libenter vnguntur & abluuntur post verbera & flagra: interim ingenui, liquidis,
synceri, & defecati gustum non ceperunt, nec conspectum habuerunt gaudij. Neque
enim si impetigine laborare carnem & lippitudinem oculum est alienum, continuo sca-
bi & emungi mirificum est. Neque si cruciari & trepidare cœlestia ac percelli iis, quæ
de inferis traduntur, est malum, evitatio horum beatum atq; fortunatum: sed paruum
quendam locum & angustum proponunt gaudij, in quo versatur & volutatur eate-
nus, ne inferorum malis exanimetur, gaudium horum: quod ex opinionibus profe-
rum est inanibus, atque hunc finem constituit sapientia: quod sua sponte suppete-
re rationis expertibus videatur. Nam si ad corporis indolentiam nihil interest, per se
ne, an natura vacet dolore: neque ad animi tranquillitatem maioris est momenti, suo
labore an natura sit ita comparatus, ne terreatur. Et quidem haud absurde dixeris
firmiorem esse dispositionem, quæ natura perturbationem non admittit, quam illam,
quæ meditatione & ratione eam defugiat. At sit perinde. Tum vero nihil brutis
præstare videbuntur in eo, quod non terreantur his, quæ de inferis & de diis narra-
ntur, neque expectent ægritudines vel mœrores termino circumscriptos. Quippe i-
pse ait Epicurus: si nihil eorum, quæ in aere existunt, timores animos nostros pertur-
barent: iam nusquam ad hoc naturæ indagatiōem de morte & doloribus animi re-
quiramus. Neque enim suspitiones habent de diis malas vel opiniones, quibus post
mortem torqueantur, neque prorsus suspicantur vel norunt quicquam in his mali.
Quamquam si in anticipatiōe, quam de diis habent, providentiam reliquissent: vide-
rentur bona spe præcellere ad iucunde viuendum sapientes brutis. Sed quia finis e-
rat doctrinæ de diis non timere deum, cæterum deponere terrorem: firmius arbitror
esse hoc iis, quæ plane non putant deum esse, quam illis, qui didicerunt non nocere
eum putare. Neque enim sunt superstitione soluta, sed nec inciderunt in eam: neque
percellentem de diis opinionem abiecerunt, sed ne obiecta quidem iis est. Perinde
de rebus inferorum dicendum. Siquidem sperare ex illis bonum neutris licet: time-
re vero & formidare post fata minus valent illa, quibus nulla ante capta est mortis in-
Nn iij

formatio: quam hi, qui nihil ad ipsos mortem pertinere opinione præsumunt. Quippe ad hos hæc pertinet, quatenus de ea pensant & versant eam animo. Illa vero sollicitudine de iis, quæ nihil ad ipsa, in totum libera sunt. Verbera vero fugiunt, & vulneta, & cædes, quia hæc ex morte timent: quæ etiam his terrori sunt. Ac quæ sibi memorant esse ex sapientia comparata, hæc sunt. Quibus vero se ipsi defraudant atque excludant, iam videamus. Animi ex corpore & ex corporis oblectamento effusiones, si sint moderatæ, nihil habent magnificum vel singulare. Sin effusæ sint: quia cum fallaces & fluxæ, tum odiosæ reperiuntur & importunæ, non spiritales neque delinimenta animi, sed corporales voluptates vel titillationes & illecebras animi appelles. Quæ vero dignæ sunt & merentur, ut lætitiæ & gaudia dicantur, defecata sunt à contrario, neque villo cum aculeo vel morsu coniunctæ vel poenitentia. sed congruens animo est & vere spiritale, germanum, nec assciturum ei bonum, neque absurdum, sed consentaneum imprimis ex commentatione & studio, aut ex industria & mentis cultu nascens: quorum quot vtrumque quantatque voluptates effundat, nemo quantumvis magno studio consequatur percensendo. Ut tamen paucis subiiciam, historiæ sunt ad manum, quæ numerosis oblectamentis retinent, & aviditatem veritatis insatiabilem relinquunt & inexhaustam voluptatis: ob quam nec mendacium est festiuitatis exors, verum fragmenta quoque & poemata, quamvis fidem non faciant, animum tamen permouent. Considera enim, quemadmodum pungimur, cum Platonis pervolutamus scriptum Atlanticum & partem postremam Iliadis: in quibus, velut cum templa 20 occluduntur vel theatra, residuum fabulæ desideramus. Ipsius vero perceptio veritatis iuxta ac vivere & spirare cognitionis causa amabilis est & desiderabilis. Contra in morte hæc sunt maxime horrenda, obliuio, ignorantia, tenebræ. Quo fit sane, ut omnes pene pugnent cum his, qui vna cum morte sensum adimunt: quod vno sensu & cognitione animi vitam, naturam suam, & gaudium metiantur. Quippe ea etiam, quæ fodiant, hoc habent, ut cum voluptate aliqua audiantur. Ac frequenter illi, qui trepidant ob ea, quæ narrantur, atque plorant, tamen peragere iubent: ut hic.

Hei durares videret me ut dicam: & me quidem

ut audiam, verum audiendum sit tamen.

Cæterum hoc videtur voluptatis in cognoscendo vniuersa impotentia quadam esse & propensio, quæ rationem expugnat. At vbi non solum nihil habet historia vel narratio acerbi vel noxii, verum etiam rebus gestis honestis & magnificis orationem adiunxit acumine & lepore conditam, ceu Herodoti Historia Græca, Persica Xenophontis: iam quæ diuine prompsit Homerus, qui admiranda cognouerat: aut de peregrinationibus suis Eudoxus, aut de conditis urbibus & rebus Aristoteles, aut de clarorum virorum vitis Aristoxenus scripsit: in iis non modo continetur, quod mirifice & multum oblectet, verum etiam quod purum sit nec poenitendum. Quis enim comedat esuriens vel bibat sitiens libentius, quam Phæcorum & Vlyssis erroris apologum percurrat? Quis gestiat formosissimæ mulieris concubitu potius, quam lucubraverit in scriptis de Panthea Xenophontis, vel de Timoclia Aristobuli, vel de Thisbe 40 Theopompi? Cæterum hæc animi sunt. Summouent etiam delicias, quas ex disciplinis mathematicis capimus. At qui habent simplex & planum quiddam historiæ. Voluptates vero ex geometria Astrologia, & musica acribus præditæ & multiplicibus illecebris nullis blandimentis cedunt, trahuntque diagrammatibus quasi incantamentis. Quæ qui gustauit, modo in eis exercitatus sit, is hæc Sophoclis cantauerit in ambulâs.

Raptus furore musarum ad collum vsque sum,

Accedo veroque ex lyra & citharis.

Non philosophatus est circa alia Thamyas, nec hercle Eudoxus & Archimedes. Quando enim studiosi pictores vsque adeo ducuntur operum gratia: ut Nicias, dum pingebat Necyam, rogaret subinde ministros, pransus ne esset: Ac cum rex Ptolemæus sexaginta talenta ei absoluta pictura misisset, non acciperet ea, neque venundaret illud opus: quas censetis & quantas ex geometria voluptates collegisse, atque ab astrologia Euclidem, cum dioptrica scriberet, & cum demonstrationes de figura lunæ texeret, Philippum: Archimedesque, cum inuenisset ex angulo diametrum solis tantam esse maximi circuli partem, quanta est quatuor rectorum linearum, item Apolloniū & Aristarchum aliorum in vectores similitum: quorum nunc aspectus & cognitio delectationes ingen-

ingentes & mirificos spiritus discentibus infundit: Est autem prorsus indignum culinatum prostibulorumque voluptates illas cum hisce contendentes dehonestare Heliconem & musas.

Vbi pascere haud velit suum pastor pecus,

Ferrum neque vnquam peruenit

Sed sunt hæc reuera pascua apum intemerata, porcorum illa & hircorum pruritus imitantur, quæ animi partem perturbationibus patentem explent. Est quidem varia & procax libido: nunquam tamen, qui amicam fuit complexus, quisquam præ gaudio bouem immolauit: neque optauit distentus dapibus vel bellariis regalibus extemplo emori. At Eudoxus, si soli astans formam huius sideris percipere, magnitudinemque eius & speciem posset, optauit sicut Phaeton conflagrare. Pythagoras etiam diagrammatis causa bouem immolauit, ut est author Apollodorus.

Nobile repperit simul ac diagramma fuisse,

Pythagoras superis pinguis sacra tulit.

Sive de hypotenusæ: ea linea est trigoni orthogoni, quæ vtraque latera recti anguli complectitur: quod æqualis sit ambabus illis, quæ rectum illum angulum continent: sive propositio fuerit de circumeunte aream conilinea. Archimedes vi à formis abstrahentes vngebat ministri. Hic vero in ventre figuras strigili delineabat: atque inter laudandum, ut aiunt, ex infusa aqua coronæ modum cum animadvertisset, quasi fanaticus et numine quodam afflatus exiliit clamans, Inueni: idque inter eundem crebro repetiit. Enimvero helluonem, qui animo commotus, Comedi, exclamaret, neminem vllum audiuimus: neque amatorem, qui, Suauitatus sum: cum infiniti salaces fuerint & sint: sed veniunt nobis odio ij, qui maiore animi motu coenarum meminerunt, tanquam in voluptatibus minutis & vilibus plus fatis acquiescentes. At cum Eudoxo, Archimede & Hipparchio eximus de potestate: credimusque Platoni, quod disciplinæ mathematicæ, quamvis negligantur per ignorantiam & inertiam, vi tamen assurgant oblectationis gratia. Hæc nihilominus talia tantaque deflectentes ac reicientes oblectamenta non sinunt auditores suos ea gustare, sed passim maioribus velis præcipiunt aliis, ut hæc defugiant. Pythoclem vero omnes orant obstanturque supplices, ne disciplinam illam ingeniuam appellatam suspiciat. Apellem quendam, qui eum in admiratione habet & protegit, scribit, quod à disciplinis mathematicis se à prima ætate abstinerit, prorsum se ipsum conseruasse. De historia vero, ut aliam ignorantem præteream, sola subtexam verba Metrodori, qui in commentariis de poetis scribit. Si versus poematis Homericis primos aut medios non reformides, prorsus nescias, quarum partium Hector fuerit. Ac voluptates quidem corporis Etæiarum modo elanguescere, quando deslagauerunt, atque expirare non præterit Epicurum. Ambigit tamen, an iam grauis ætate sapiens & ad Venerem impotens capiatur etiam num formosorum contactu et contrectatione. Quilongè aliter sentit ac Sophocles, qui, quod hanc voluptatem ut ferum effugisset & rabidum dominum gauisus est. At qui oportebat voluptarios, cum emarcescentes cernant voluptates ex senio complures, quod

Abhorreat à grandibus natu Cypris:

ut est apud Euripidem, has potissimum conquirere voluptates, quasi ad tolerandam obsidionem cibaria à vitredine immunia & incorrupta pararent, tum Venerea celebrare vitæ & Bacchanalia præclara in historiis & poematibus versantes, vel in propositionibus musicis & geometricis. Neque enim venisset eis in mentem, ut cæcas illas & edentulas subicerent animo contrectationes & lasciuia insultus, modo didicissent, si nihil aliud, scribere de Homero & Euripide, ut Aristoteles, Heraclides & Dicæarchus. Sed nimirum posthabitis eiuscemodi compediis, dum alia eorum commentatio insuauis & exucca est, quod de virtute ipsi aiunt, lætari tamen prorsus intendunt: fatisciente autem corpore fœda intemperstiaque designare produnt se, dum et priorum voluptatum memoriâ reficant, & penuria recentium vsurpant veteres sicut sale conditas & emortuas: aliaque iterum & extinctas in corpore velut in frigido cinere mouent atque excitant: quod nihil proprium delectabile gaudio dignum præparatum in animo obtineat. Cæterum alia, ut nobis in mentem venerit, recensuimus. Musicam autem quantas voluptates & quæ secum trahent oblectamenta respuant & defugiant, nemo libens prætereat ob monstruosa Epicuri dicta: qui in quæstionibus ostendit cupidum spectatorem esse

sapientem, ac duci præter ceteros acroamatibus & spectaculis ludicris: propositiones vero musicas & quæstiones criticorum eruditæ, ne inter pocula quidem admittit: sed & musarum studiosis regibus præscribit, ut fabulas militares ac iocos scurriles ferant potius super mensam, quam sermones, qui de propositionibus musicis & poeticis habentur. Hoc enim in commentario de regno scribere sustinuit, quasi Sardanapalo vel Narato, qui satrapes fuit Babylonis, scriberet. Sane enim neq; Hiero, neq; Attalus, neq; Archelaus inducti essent, ut Euripidem, Simonidem, Melanippidem, Cratetas & Diodotas summouerent ex conuiujs, & ad accumbendum secum Cardacas, Agriantas, Callias scurras, Thrafonidas nescio quos, & Thrasileontas vlulatus & obstreperos plausus cientes vocarent. Quod si Ptolemæus, qui primus Museum instruxit, in hæc incidisset egregia & regalia præcepta, nonne Samis dixisset.

O Musa quænam hæc inuidia est?

Siquidem nemini conuenit Atheniensi adeo Musis esse infestum & hostem

Quæ non amauit Iuppiter,

Hæc obstupescunt grauius,

Cum Pieridum audiunt vocem.

Quid ais Epicure, ad audiendum mane citharædos & aulædos pergis ad theatrum: in conuiuio audieturus Theophrastum de symphonijs differentem, de tonorum mutationibus Aristoxenem, Aristophanem de Homero aures manibus ex odio & fastidio obturabis? Itane vero elegantiorum fuisse ostendunt Scytham Atean: qui capto in acie tibiæcine Ismenia, cum hic inter pocula tibiæ cecinisset, iucundiorum esse furauit sibi equi uocem hinnientis? An non consentitur bellum se indixisse honesto inexpressibile & internecinum? Detrahe voluptatem, quid iam præclari aut sinceri amplectuntur & sectantur? Erat ne ad iucunde uiuendum unguenta & suffitus respicere uerius, ut scarabei & vultures, quam criticorum & musicorum garrulitatem execrari & repudiare. Quæ enim tibiæ vel cithara ad modulamina concinnata, vel

Quinam chorus strepitum sonorum ore efferens

Perelegante & infracto.

perinde demulsi Epicurum & Metrodorum, ut Aristotelem, ut Theophrastum, ut Hieronymum, & Dicæarchum præceptiones & doctrinæ de choris, ac propositiones de numeris & concentibus tibialibus: uelut cur parium tibiæ arum angustior modos cieat grauioribus, & quid fistula sublata omnes edat tonos acutos, inclinata contra graues, item coacta ad alteram tibiæ, at abducta acutius resonet: Et quid ita, si palea orchestra theatri vel puluere insperso compleueris, populus occædetur: atq; instituenti Alexandro ex ære profchenium Pellæ facere non sit opifex assensus, quod histrionum uocem labefacturus esset. Iam qua demum de causa inter musica genera chromaticum animos diffundat, harmonia contrahat? Porro *bonum* uel affectus poetarum, actiones conformatio uel effectio, & discrimina stilorum, locorumq; enodationes difficultum decore contexta & eleganter, quæ consentaneum ac gratiam habent, illud Xenophontis mihi uidentur uel amoris efficere ut obliuiscaris. Tanta uis inest eis uoluptatis: cuius in nullam ueniunt hi partem, neq; dicunt neq; uolunt sibi esse. Contemplationem uero dum deiciunt in corpus detrahuntq; sicut laminis plumbeis corporis cupiditatibus, nihil equisonibus uel pastoribus præstant, qui scenum uel stipulam uel herbam aliquam obiciunt, quasi pabulum & pastum, pecudibus suis. Nonne perinde animi uolunt corporis uoluptatibus uelut suem saginandum: quatenus expectet aliquid in corpore, uel moueatur, uel meminerit gestiens. Suaue uero uel delectabile sumere ex seipso, quod proprium sit eius, uel petere non permittunt. Et quidem quid absurdius, quam cum conflatus ex duobus homo sit ex corpore & animo, obtineat autem dignationem animus præstantiorē, corporis esse aliquod proprium, genuinū, & peculiare bonum, animi nullū, sed residem ad corpus contueri eum & corporis moribus arridere atq; applaudere gratulabundū: ipsum interim ab ortu suo immortū & omni affectione & delectu vacuū, nihil prius appetere, nulla re mulceri. Aut enim ingenue oportebat ut detegerent se, & hominem redderent totum corporeū, quod non nulli faciunt, qui essentiam animalem tollunt: Aut si naturas in nobis relinquunt discrepantes duas, suum ut sinerent utriq; bonum esse & malum, conueniens & alienum: sicut nimirum etiam sensus, et si magnopere inter se consentiscant, comparatus tamen quisque est ad peculiare,

peculiare, quod sub ipsum cadit. Est autem peculiare, quo sentit, organum animi mens: cui nihil attributum esse familiare non spectaculum, non motionem, non affectionem gentilem, in cuius fruitione oblectari solet, maxime monstruosum sit: nisi certe aliqui illos onerant calumnijs imprudentes. Hic ego illi: Haud nobis sane iudicibus, inquam: uerum omnem contumeliam eis omite. Itaq; noli dubitare, quod in oratione tua restat, absolue. Qui, inquit, non Aristodemus nos, si tu semel renuis, excipiet? Sane uero, inquit Aristodemus, ubi fessus fueris, ut hic: At tu sodes, dum uires adhuc constant, uere facultate tua, nec ostende te elanguescere. Atqui, inquit Theon, sanequam est, quod restat, expeditum. Restat autem ipsos actus quantas uoluptates habeant, percurrere. Sane ipsimet referunt beneficium dare esse quam accipere iucundius. Mereri autem bene etiam uerbis licet, cæterum maxima ex parte & potissimum factis, ut ipsa suggerit & testatur beneficentiæ appellatio. Siquidem audiuius ante, inquit, cum hic recenseret, quas uoces emisit Epicurus, quas uero literas miserit amicis prædicans extollensq; Metrodorum: quam recte & fortiter ex urbe in Pyraeum descendisset Mithro Syro suppetias laturus, idq; cum nihil tunc Metrodorus egisset. Quas igitur censemus & quantas fuisse uoluptates Platonis, cum incitatus ab ipso evertisset Dionysium Dion, Siciliamq; seruitute exemisset? Quas porro Aristotelis, cum solo æquatam excitauit patriam suam, cuiusq; rediit? Quas iam Theophrasti & Phidias, cum patriæ tyrannos eiecissent? Nam priuatim quam multis mortalibus succurrerint, non tritici aliquantum missitando, aut farinae medimno, sicut non nullis Epicurum misit: uerum confecto exulibus domum reditu, uinctis ex carcere liberatione, liberorum & coniugum orbis restitutione, quid uobis, qui optime ea nostis, recenseam? At importunitatem hominis, ne si uelim quidem, ualeam præterire: qui Themistoclis & Miltiadis res gestas deprimit & extenuat: interim de seipso ita scribit amicis. Scite & magnifice curate nobis, ut frumentum deportetur. & Mirificas demonstrationis significationes beneuolentiæ erga me uestræ: ut si frumentulum istud ex epistola eximas philosophi, æstimationem præ se ferat uerba beneficii, quasi de tota Græcia uel de populo Atheniensi in libertatem asserto uel conseruato scribatur. Atq; ad corporis quidem oblectamenta quæri à natura ingentem *sumptum*, neq; in ossa et lentacula residere summam uoluptatem: sed pulmenta, amygdala, dapes, cupidias ex belarijs & placentis probe subactas uoluptariorum quærere appetitus, adhuc speciosas & adolecentes mulieres: ut leonculum, buculam, catellum, cuiuscemodi oblectamenta in hortis eius pascebantur, relinquamus. Atqui animi gaudia rerum gestarum magnitudine & factorum splendore plane oportet nitantur præclarorum: si non erunt inania, fordidæ, & puerilia: sed solida, firma, & magnifica. Cæterum insolentius efferri oblectarum fruitionem exacerat more Venerea celebrantium: ac quod sibi placeat, quia morbo laborans nautarum se, ac conuiuia quædam cum amicis egit, concessitq; hydrico ut ueretur humidis, atq; recordans nouissima Nicoclis dicta peculiari sua cum lachrymis marcuit uoluptate: hæc nemo sanus oblectationes uel lætitijs germanas appellet. Imo si uillus est etiam animi Sardonius risus, in his est, ubi uis adhibetur naturæ, & in eiulantibus risibus. Itaq; has si dicis oblectationes & lætitijs, considera quid ad illas uoluptates addi possit.

Consilijs laudem peperit nostris Lacedæmon.

Et,

Ingens hic patriæ Romæ hospes stella resulsit.

Et,

Fluctuo, quemnam te compellem, hominemne deumne.

Equidem si quando Thrasybuli & Pelopidæ præclara facta oculis subiiciam, uictoremq; ad Plataeas Aristidem, & in Marathone Miltiadem: tum compellor, ut Herodoti uerbis utar, sententiam proferre uitæ negociosa plus inesse iucunditatis quàm splendoris. Astipulatur mihi Epaminondas, quem dixisse perhibent, nihil sibi accidisse iucundius, quam quod genitores sui palmam se duce uiuū conspexissent Leuctricam. Contendamus nunc cum Epaminondæ matre hanc Epicuri lætitiæ elatam, filium quod contemplata sit in hortulum abditum, ac socio Polyeno liberos procreantem ex meretrice Cyzicena. Nam Metrodori matrem & sororem, quanta delectatæ lætitiæ ex illius nuptiis fuere, scripte ad fratrem literæ, quas ex libris eius depromas licet, indicant: sed iucunde uixisse, atq; in delicijs agere se, laudibusq; ad cælum ferre suam uitam magnis clamoribus iactant. Etenim seruorū, quando in Saturnalibus

cœnant, vel Bacchanalia ruri circumcursantes agunt, haud feras vlulatum & tumultum, dum præ gaudio & insolentia eiusmodi delignant & loquuntur.

Quid desides? Quin potamus? Cibisne abest?

Noli tibi inuidere. Mox hi conclamant.

Infunditur vinum, iniicitur sertum simul.

Ramo accinit. Venusto oliuæ turpiter

Non consonum chordis Apollo, & fistulam

Quis summōuens amicam dilectam sonat.

An non idem agit Metrodorus, dum ad fratrem scribit. Nihil refert seruare Græcos, neq; sapientiæ causa ab eis coronas consequi: verum comedere & bibere Timocrate vinum sine noxa ventris & cum eius titillatione. Iterum alio loco isdem in literis ait. Ut hilaratus sum & animum extuli, quod ventri probe indulgere ab Epicuro didicerim. Etenim circa ventrem natura indagator Timocrate summum bonum est. Isti deniq; voluptatis magnitudinem ventre sicut centro & spacio circumscribunt. At insignis, regalis, & eius, quæ elatos animos facit, lucemq; & tranquillitatem adfert vere in omnes effusam, oblectationis non veniunt in consortium illi, qui vitam vmbralem, a rep. & officiorum commercio remotam & ab honorum cupiditate averfam sectantur, & liberalitatem tollunt. Neq; enim vulgaris res fortuna vel tenuis vel leuis est: neq; polypodum more vsq; ad saginam expandit æstus. Cæterum hanc quidem perniciosissima fatietas momento temporis præcidit. Gliscentium vero ad honestum animi impulsuum, atq; ad virtutis laudem & ad benefaciendum non est vitæ spaciū modus: sed omne ærum honoris sitis & benignitas apprehendit, eoque enixe contendit actionibus & beneficentiis: quibus voluptas est adiuncta immensa, quæ ne fugiendo quidem effugere queant boni vbiq; eis se offerentem & affectantem: quando recreant multos beneficiis.

Ut diuum aspiciunt, quando ille perambulat urbem.

Quippe ita qui permouit alios, ut gaudeant, ut exultent, ut contingere & appellare prægestiant eum: hunc vel cæco perspicuum est magnis esse donatum & frui in mente voluptatibus: Quare dandis beneficiis nec fatigantur nec fatiscunt: verum voces audimus eorum huiusmodi:

Mortalibus dignum multis genuit pater.

Et,

Mereamur. Nq; de mortalibus bene.

Quid autem de virtute præcellentissimis commemorem? Nam sicui ex non improbitatis instante letho deus vel rex, cuius ea est potestas, horam largitus sit vnam: ut simulatq; ea vltus sit ad honestam actionem vel ad delicias perfruendas, ilico mortem opperatur: quoruscumq; mavelit interea. Laidis consuetudine frui vel vinum Ariusium potare, quam ad vindicandas in libertatem Athenas obruncare Archiam? Equidem nullum arbitror. Siquidem gladiatores contempserunt eos, qui non semel efferati sunt, sed Græci, quando in arenam sunt descensuri, posita esculentorum & poculentorum exquisitorum copia præoptantes hoc spacio coniuges suas amicis commendare, seruolq; manumittere, quam indulgere ventri. Sed esto, maximam capiamus ex corpore voluptatem: non minus certe fruuntur ea actiuosi quam ociosi.

Nam fruges comedunt & vira ardentia potant.

ac cum familiaribus epulantur longe sanè latius à præliis & factis magnificis: ceu Alexander Agelilausq; et vero Phocion atq; Epaminondas: quam sicut hi ad focum vni & lecticis agitati molliter. At fastidiunt hos, qui in rebus illis maioribus versantur. Quid enim prædicem recusantem cœnare, ut cenam quam pro facultatibus sumptuosam viderit, Epaminondam? qui amico dixit. Ego sacrificare te non luxuriari existimabam. Quando etiam Alexander Adæ cocos reiecit, esse sibi referens meliores pinatores, ad prandium iter antelucanum, ad cœnam parcum prandium. Philoxenū, qui de formosis pueris ei scripserat, esset ne eos mercaturus, nihil factum est propius quam ut præfectura amoueret. Et quidem cui potius id facere liberum fuit? Verum, ut ait Hippocrates dolorum duorum occæcari à maiore minorem: voluptatum item corporales negociosa & gloriosa lætitia animi ob præcellentiam & magnitudinem suam obruunt & extinguunt. Si ergo, ut iactant bonorum reminiscencia priorum ad iucunde viuendum plurimum refert: Epicuro quidem fidem nemo nostrum tribuat: quod

quod cum summis in cruciatibus & morbis animam ageret, recordatio eum profecura sit & lenierit antehaustarum voluptatum. Imaginem enim vultus tui in aquæ fundo turbata & fluctuantis citius conspicias, quam refractionem delinientem voluptatis tanta in acerbitate & stimulo corporis concipias animo. At rerum gestarum recordationes nemo vel dedita opera ex animo emouerit. Num enim aut qui fieri poterat, ut obliterarentur in mente Alexandri Arbela, vel Leontiades in Pelopidæ, vel Salamin in Themistoclis. Quando quidem pugnam Marathoniam ad hanc vsq; memoriam Athenienses, Leucitricam Thebani, & nimirum nos Daiphanti apud Hyampolim celebramus, ut nosti, solenni sacrificiorumq; & honorum plena est Phocis. Neq; est nostrum quisquam eorum causa, quæ vorauit vel hausit, ita hilaris: ut rerum præclare gestarum ab illis gratia. Hinc intelligere licet, quanta oblectatio, gaudium, & lætitia comitata vitam sit eorum, qui rerum illarum fuerunt opifices: quarum annis quingentis & plus non amisit memoria oblectamentum. Atqui produci non nullas fatetur Epicurus ex gloria. Quid ni autem? qui ita gloriæ cupiditate gestit & flagrat: ut non modo repudiet præceptores suos: cum Democrito, cui dogmata ad verbum subtrahit, rixetur de syllabis & apicibus: sapientem autem fuisse, vbi à se suisq; auditoribus discesseris, iacet neminem: sed quemadmodum Colotes de rebus naturalibus disferentem ipsum tactis genibus adorauerit, literis mandet: iam frater eius Nicocles statim à puero neminem fuisse vel esse Epicuro ostenderit sapienterem, matrem in corpore tantum numerum corpusculorum habuisse: quæ inter se compacta sapienterem procreare potuerint: Nonne iam, quomodo Cononem stuprare ait mare Callieratides, sic Epicurum dixeris scæde & furtim attentare gloriæ, eiq; vim afferre: qua cum potiri non valeat aperte, torquet seipse & amore cõfiscit. Nam ut ex fame corpora, quando cibis ad manum non est, coguntur alimentum ex seipsis petere: par malum in animis gloriæ sitis efficit, ut cum laudis fame laborantes eam non assequuntur ab alio, semetipsi extollere compellantur. At eo animo qui sunt ad laudem & gloriæ, nonne ingentes se voluptates effundere fatentur, dum ex languore & mollitia magistratus, reip. procuraciones, & amicitias regum fugiunt, ex quibus magna ornamenta ad vitam quæri narrat Democritus: Nemini enim mortalium persuaserit, qui testimonium 30 Nicoclis & Colotis adorationem tanti fecit & amplexus est: quin si Olympiis plausu esset à Græcis exceptus, insaniturus, altaq; voce vlulaturus, imo præ lætitia elatus fuisset, ut verbis Sophoclis vtat,

Ut cardui pappus turgescens veteris.

Si ergo celebrari hominum sermone iucundum, nimirum est improbari triste. Nihil autem omnis amicitia repudiatione, inertia, impietate, mollitia, incuria foedius. Hæc nemo est mortalium omnium præter illos ipsos, quin isti sectæ opinetur adhærere. Immerito dices. At opinionem non veritatem spectamus. Atque ut libros, ut ciuitatum decreta, quæ in eos scripta sunt, probrosa missa faciamus. Est enim id o diosum. Sed si oracula, diuinitio, deorum providentia, parentum in prolem charitas natia & amor, reip. procuratio, imperium, magistratus celebre & gloriosum: qui non esse tuendos Græcos autumant, sed epulandum & potandū sine noxa & cum titillatione ventris, si infames sint necesse est atq; improbi habeantur: Qui vero tales habentur, languide & indecore viuunt, modo honestum & bonam existimationem iucundum esse ducant. Ita fato Theone ambulationem inhibere visum est: atq; ut solebamus, in sublellis confidentes, dicta taciti aliquantisper expendimus. Zeuxippus enim, cum ei ex dictis hoc in mentem venisset: Quisnam, inquit, sermoni nostro residua adiiciet: quando nondum debitam habet clausulam. Hic enim mentione illata diuinationis etiam providentia admonuit. Hæc namq; potissimum iactant isti esse illa, quæ voluptatem, tranquillitatem, & fiduciam ad vitam concilient. Quare est aliquid de his dicendum. Tum Aristodemus: Enim vero, de voluptate quidem, inquit, dictum fere est, hanc sententiam, cum secundo vitæ cursu & prospero, trepidationem quandam abstergere ac superstitionem, lætitiā tamen & gaudium ab diis non præbere: verum perinde animatos reddere aduersus deos, quos neq; timeat quis, neq; sibi propitios esse letetur: ut sumus erga pisces Hyrcanos, à quibus nihil neq; boni neq; mali expectamus. Quod si quid antedictis subtendendum, illud mihi videor ab illis mutuaturus. Primum quod eos, qui tollunt dolores, lachrymas, gemitus ob amicorū decessus, impugnant, aiuntq;

exeuntem in indolentiam vacuitatem aegritudinis ex alio malo oriri maiore, immanitate vel ostentatione immodica & rabie: Proinde moueri aliquo modo satius esse & morere, nec inungere oculos, & tabescere dolore, & quicquid sane ad affectus mouendos agunt & scribunt, ut Ienes & amicorum esse videantur amantes. Nam haec cum aliis locis retulit Epicurus, tum de Hegesiana actis obitu cum ad Dositheum scribit patrem defuncti & Pyrfonem fratrem. Nuper enim epistolas eius percensui, dicoque eos sequens malum esse impietatem non minus saeuitia & iactantia: in quam nos impellunt illi, qui beneficentiam deo cum ira detrahunt. Siquidem praestant in herere opinioni de deo atque ea imbutum esse affectum, qui & vereatur eos & timeat: quam dum hoc vitamus, neque spem neque beneficium, neque fiduciam bonorum praesentium, neque vllum seuis temporibus ad deos refugium superesse. Eximas enim oportet opinionem de diis sicut visui lemam superstitionem: Quod si natura non fert, ne vna excindas neque excoces persuasionem, quae plarisque de diis est impressa. Haec autem est non truculenta nec tristis, quemadmodum hi fingunt calumniantes providentiam, quasi pueros percellat, vel quasi pestifera & tragica impendat ultio. Caeterum non nulli quidem mortales verentur deum, quibus non expediat non metuere. Dum enim metuunt ut clementem probis magistratum & improbis infestum: vno terrore, ob quem non morantur multos licentiam ad peccandum dantes, improbitatemque apud se positam tenent velut emarcescentem, minus perturbantur quam illi, qui eam exercent & audaces sunt, moxque poenitentia ducti trepidant. At vulgi erga deum animus & indoctorum non vnde quaque perverforum habet temperatum cum religione & reuerentia aculeum & metum, qui nuncupatus est superstitio: millies tamen maiorem et abundantio rem spem boni & laetio rem. Nam optat & expectat ad omnem successum ab diis opere: quod maximis argumentis patet. Neque enim commorationes in sacris adibus, neque tempora in festis epularum, neque actiones vel spectacula exhilarant alia magis, quam illa, quae contemplantur aut agimus ipsi apud deos, dum solennia celebramus, vel tripudiamus, vel sacrificiis assistimus vel mysteriis. Quippe eo tempore non, ut si cum tyrannis aut facis carnificibus conuersetur, contractus est animus & abiectus & mcestus, quod par erat: sed ubi maxime arbitratur & subiicit sibi praesto esse deum, ibi praecipue angore, pauore, & sollicitudinibus reiectis exultando usque ad temulentiam & lusum & risum demittit se, ut de amoribus ait poeta.

*Turpis anus simul atque senex, ubi Cypria menti
Aurea subiecta est, ex curis corda remittunt.*

In supplicationibus vero & sacrificiis non senex modo & anus, pauper & plebeius: verum etiam

Ancilla tumido crure cum versat molam,

veritatemque & fex plebis praegaudium & laetitia exultant, locupletibusque & regibus epulationes & commensationes paratae sunt. At illa, quae victimis & thure cohonestantur, ac cum quam proxime deum contingere putant se cogitatione, cum honore & reuerentia voluptate & gaudio fruuntur longe vberiore. Huius in consortium nullo modo venit homo, qui providentiam abdicauit. Neque enim vini copia vel assae carnes diffundunt in festis animum: sed bona spes, sed existimatio adesse deum propitium libentique animo delata sibi admittere. Tibiam enim a caeteris solennibus coronamque amouemus. Sacrificium, si absit deus, sicut templum si epulum, quod superest, impium exorsque festi & afflatus diuini: imo ingratum & triste est totum. Precatur enim in specie adoratque praeter animi sententiam vulgi metu, vocesque commentationibus suis repugnantes mittit: & quando sacris operatur, ut coco assistit maectanti hostiam sacerdoti. Quibus peractis recipit se cum hisce dictis: Quod hominum tulit consuetudo, immo laui non attendentibus mihi diis. Ita enim, ut censet Epicurus, componas te oportet, ut neque inuidere videaris neque laceffere vulgus exultans, neque stomacheris & auersum te praebes ab iis, quae alij agunt.

Quaecumque enim res geritur coactu, est aspera.

ut est auctor Euenus. Qua ratione etiam superstitiosos non hilari animo sed meticoloso existimant applicare se rebus diuinis & mysteriis, cum nihil ab illis hi discrepent: neque etiam si eadem timore impulsu agunt, spei bonae sicut illi sunt consortes: sed tantum pauent & sollicitantur, ne imponere imperitae multitudini & ei illudere deprehendantur:

dantur: in quam illi commentarios de diis & deorum natura conscripserunt,
Spinosa nec quicquam sani, sed omnia

Contorta

continentes, dum sententiam suam metu vestiunt & obducunt. Porro secundum improbos & vulgus tertiam iam consideremus rectorum hominum & religiosissimam nationem: in quam magnis voluptatibus ex sincera de deo opinione versentur, omnium illum esse duce bonorum, omnium parentem honestorum, neque fas ei esse, ut quicquam designet mali vel patiatur. Quippe bonus est. Bonus autem nulla contactus est inuidia, vel trepidatione, vel ira vel odio. Neque enim calidi est stringere algore, sed feruefacere: quomodo nec boni incommodare. Ira vero a benevolentia, se a placiditate, ab humanitate & comitate malevolentia & toruitas longissime natura sunt abductae. Haec enim virtutis & roboris, illa sunt imbecillitatis & improbitatis. Non igitur simul ira deus & gratia tenetur: caeterum ut promereatur, ac succurrat, ingenitum est ei: ut indulgeat irae & affligat, id abhorret ab eius natura. Imo magnus ille in caelo Iupiter ad sedes imas primus pergit ad componendum & procurandum omnia. Ex aliis diis hic largitor est, ille blandus, alius auerruncanus.

Addictus est Appollo, currum qui volucrum agit,

Mortalibus, placidum illis ut se praebet:

ut est apud Pindarum.

Omnia sunt autem, ut auctor Diogenes est deorum: communia omnia amicorum. Amici sunt diis boni. Deorum vero amans ut non recte agat, vel temperans & iustus non sit, fieri non potest. Num igitur aliam poenam quaerere nec satis magnam luere arbitramini istos, providentiam qui summovent: dum eripiunt sibi ipsi voluptatem & gaudium tantum, quantum nobis ita erga deum animatis suppetit. Nam Epicuri quidem Metrodorus, Polyenus, & Aristobulus efferebant & erigebant gaudio animum: quorum plarisque perpetuo opitulatus est aegrotis vel defunctos luxit. Enimvero Lycurgus a Pythia salutat, &

Intimus ille Iouis cunctorumque caelicolarum.

Socrates qui secum existimabat demonium ex benevolentia colloqui: Pindarus, cum audiret a Pane cantilenam quandam ex iis, quarum fuerat ipse conditor, cani, modico gaudio elatus est: aut Castores Formio, aut Sophocles Aesculapium hospitio excipere cum & ipsi crederent, & alij item putarent, quod se conspectui eorum obtulissent: Nam quid de diis sentiret Hermogenes, opere est ad verbum commemorare. Ita enim ait. Qui omnia sciunt & omnia possunt dii, adeo me charum habent: ut ex sollicitudine, quam de me gerunt, nunquam quocumque vel nocte vel interdum animum appellem, vel quicquid instituiam agere, ignorent. Quia vero, quid ex quoque euenturum sit, praesentiant: significat id mihi per nuncios, quos mittunt, rumores, insomnia, & auguria. Bona itaque consentaneum est esse, quae geruntur a diis. Quod autem haec ipsa a diis gerantur, id miram oblationem habet & fiduciam immensam, animorumque elationem & gaudium bonis viris quasi blandiens. Secus qui sentiunt, illi quod in rebus secundis est iucundissimum, excludunt, & fortunae fluctibus non relinquunt receptum, sed arcem & portum duris temporibus vnum interitus & sensus extinctionem respiciunt: perinde ac si quis in alto & tempestate ad confirmandum offerat se alios, qui destitutam gubernatore nauem esse dicat, neque accursuros Tyndaridas ad saeuitiam placandam ingruentem salu rapidasque ventorum procellas: nihil esse rei atrocis tamen, sed iam iam obrutum iri fluctibus nauem, aut breui eos impactam scopulo hanc fracturos. Haec enim Epicuria est in acribus morbis & cruciatibus atrocissimis oratio. Expectas quid pietatis tuae fiducia a caelestibus opis? Deliras. Siquidem natura beata & immortalis nec bili nec benignitati patet. Meliorem quam in vita fortem post fata imaginari? Luderis. Quippe quod dissolutum est, id nihil sentit. Quod autem nihil sentit, nihil ad nos. Sed heus tu: quomodo igitur comesse me & iatari iubes? Nempae naufragium prope est. Quandoquidem dolore normis est morti proximus. Atqui vector diffracta excussus nauis, non nulla vehitur spe fore, ut terram teneat corpus & enatet. At horum philosophiae excensio

Extra salum nusquam apparet caeruleum

menti nostrae: sed extemplo euanescent, dissipaturque, ac citius corpore perit: ut exultet sapientissimo hoc & diuino instructa dogmate: terminum ei esse miseriae perire,

interire, nihil esse. At enim, inquit me intuitus, insulsum est de eo tractare nos, qui iam pridem audiuius oppugnantem te eos, qui Epicuri contendunt orationes quae Platonis de anima expeditiores nos & alacriores ad mortem reddere. Ibi excipiens Zeuxippus: Ergo ne hic, inquit, illius causa inchoatus manebit sermo, dubitabimusque oraculum illud ad Epicurum proferre? Minime, inquam ego: sed ut ait Empedocles,

Quatenus est rectum, praebenda aures.

Theon igitur iterum est nobis cohortandus. Neque enim interfuit, ni fallor, cum ista tunc commemorarentur. Et vero iuuenis est, nec timet, ne obliuionis iuuenibus rationem reddat. Tunc quasi expugnatus Theon: Atqui ita si agere, inquit, visum est: haud imitabor Aristodeme te. Tu sermones huius referre trepidasti: at ego vsurpabo tua. Recte enim mihi distribuisse in tria genera videris homines: primum sceleratorum & turpium, alterum vulgi & imperitorum, proborum tertium & cordatorum. Atque scelerati quidem & turpes, si propositas ubique vindictas & supplicia formident ac metuant mali quid admittere, ideoque plus coerceant sese, latius agent & tranquillius. Nulla re enim Epicurus ab iniuria reprimere inferenda putat alia oportere, quam vindictae terrore. Quare est illis etiam atque etiam incutienda superstitio, incutiendique in eos pariter ex caelo & terra terrores, hiatus, pauores, & suspiciones: quo his perculli gerant se modestius & lenius. Conducibilius enim iis est, si consecutura mortem horreant, abstinere a malefactis: quam infestam degere & trepidam vitam, si ea committant. Vulgo vel sine Orci pauore spes fabulosa aeternitatis desideriumque illius vitae, quae cupidinum est omnium antiquissima voluptatisque & oblectationis plena, metum illum puerilem superat. Etenim & qui liberos, coniuges, & amicos amiserunt, esse eos praeruptant vsquam in aërumnis, quam esse semel sublato & ad nihilum redactos. Cupide enim haec vocabula decedere morientes & migrare e vita, ac si quae alia, quae conuersionem animae denotant non interitum, audiunt, dicunt, que ita.

*At illic etiam chari reminiscar amici. Et,
Quid Hectori vis nunciem aut seni viro.*

Hic inualuit error, ut arma, instrumenta, vestes consuetae una cum defunctis, atque ut Minos cum Glaucō Creffas

Casi ossa tibias maculis sparsi hinculi.

tumulantes recreantur: ac si quid illos poscere & desiderare suspicentur, laeto animo id largiuntur: sicut Periander simul cum vxore mundum eius quasi postulari id & algeri diceret se cremavit. Aeaci vero & Aescalaphi & Acherontes non admodum commouent: quibus quidem etiam choros, spectacula, & cantum ut iis se oblectent, omnis generis praebuit vetustas. At illam mortis faciem ut horrendam, tetricam, caliginosam subtimefcunt omnes, omnis sensus abolitionem, obliuionem, & ignorantiam: ac cum dicitur, perit, interit, non est, exanimantur: grauiusque anguntur, haec dum recensentur.

*Terra putrescet in umbrosa, conuiuio
Lyrae, cassus & dulci modulamine
Quoque tibi arum.*

*At semel ut tenues animas proculiuit in umbras,
Nulla quidem spes est in corpora posse reuerti.*

Imo vero enecant insuper, haec qui memorant.

*Nos homines semel exorti non possumus ultra
Nasci, nec fas est posthac existere vitam.*

Quando praesens tempus ut pusillum vel potius nihil ad aeternitatem vilipendentes non fruuntur eo, postmittuntque virtutem & negocia: dum videlicet despondent animum & semetipsi tanquam momentaneos, instabiles & nequicquam natos despiciunt. Quandoquidem sensuum oppressio, interitus, & quod nihil sit quantum ad nos insensibile, non soluit mortis metu, verum insuper eam ob oculos ponit. Hoc ipsum enim est, quod natura extimefcit.

Sed vos in terram cuncti redeatis & vmdas.

vt ita

vt ita dissipetur animus, nihil ut intelligat & nihil sentiat. Quem dum in inane Epicurus & minutula corpuscula dissipat, longe magis spem praecidit immortalitatis. Cuius gratia pene dixero viros & foeminas lanari omnes a Cerbero cupere atque in constipatum eius aluum condi, ut tantum perpetuo esse valeant, neque semel intereant. Quamquam haec, ut retuli, non multi sane pauent ut matrum & nutricum placita & aniles fabulas. Qui vero ea horrent, hi expiationes certas & procuraciones succurrere arbitrantur: quibus lustratos perpetuo se putant apud inferos lufuros & tripudiaturos inter illos, qui in luce & aura liquida versantur & voce vtuntur. Vitae vero priuatio iuxta iuuenes & senes fatigat.

*Hoc anxie nos sollicitos semper habet,
Vt fulgeamus in terra:*

vt ait Euripides: neque a quo animo vel sine molestia audimus

*Sic fatum lumen properantis dulce diei
Illic destituit.*

Ita vna cum immortalitatis opinione iucundissimas spes popularium & summas euerunt. Quid iam de bonis censemus atque de iis, qui sancte & iuste vixerunt? Nihil illis mali, sed optima & diuinissima praestolantur. Nam primum coronam athletae, nisi certent, non accipiunt, sed si certauerint & victores fuerint: Eodem modo, quia bonis vitae praemia post vitam proposita esse statuunt, mirifice animos sustollunt erectique sunt spe illa: qua hic quoque valent, eos qui insolescunt ob opes & potentiam, illuduntque stolide melioribus, merita supplicia pendentes contemplari. Deinde qui veritatis & contemplandae vniuersitatis amator est, nullus hic cupiditatem suam ea expleuit: quod quasi per nebulam vel nubem corporis atram humida & confusa vtatur ratione: sed instar auis in caelum suspicientes sicut ex corpore euolatur ad sedem aliquam amplam & splendidam expeditum & agilem reddunt animum, auocantque a caducis philosophia pro moriendi meditatione adhibita. Usque adeo ingens & consummatum reuera bonum existimo obitum esse, ut vitam solidam illic victurum putem animum, qui non vere hic, sed velut per somnium viuuit. Itaque si vnde quae gratia est amici memoria defuncti, ut est apud Epicurum: iam consideres licet, quanta laetitia semetipso defraudent, qui spectra & visa amicorum arbitrantur se capere & sectari fato functorum: quibus neque mens suppetit neque sensus: cum denuo se cum eis congressuros reuera, vel charum parentem vel charam genitricem, vel probam coniugem aspecturos non expectent: nec habeant consuetudinis illius & complexus spem, quae affulget illis, qui cum Pythagora, Platone, & Homero de anima sentiunt. Cui autem eorum affectus affinis sit, innuit Homerus: dum Aeneae speciem vt extincti in medium praeriantium proicit, post eundem illum exhibuit viuum amicis.

Saluum accedentem, pectus quoque forte gerentem.

Hic mire exultant & eum amplectuntur amici.

Quare nos quoque suggerente doctrina illa, posse reuera cum defunctis nos conuersari, atque amanti sentientem attrahere ipsum amantem licere, erecto animo sumus. Cui illi, qui commercium habere putant se non posse vltra cum eis, quos charos habuerunt: non valeant abicere imagines cunctas corticesque, ob quae lamentantur afflictae atque affligunt se. Adhaec qui alterius vitae obitum exordium melioris ducunt: siue rebus laetis fruuntur, impensius diffunduntur, si meliores expectent: siue non ad votum eis res humanae cedant, non anguntur magnopere: verum bonorum & laetorum a fato spes oblectamentis & expectationibus nixa immensis erratum & offensionem animi omnem delet aboletque, sicut in via vel potius in via diuerticulo breuiter leniter quicquid fors obtulerit, & modice ferentes. At quibus in sensus occaecationem vita haec terminat & dissipatur: his occasus, quia malorum non affert vicissitudinem, amobus est acerbus, vehementius fortunatis tamen, quam aërumnosam vitam degentibus: quod horum quidem abscondat spem vitae latioris incertam, illis exploratum bonum late viuendi detrahat. Et quomodo nimirum saeva medicamenta, necessaria tamen, dum aegros leuant, conficiunt ac laedunt valentes: sic Epicuri doctrina calamitosam vitam agentibus & in dira positis fortuna non beatum exitum, sed interitum ostendit & animae dissolutionem: prudentum vero, sapientum, & indulgentia

O o ij

fortuna florentium penitus deprimit alacritatem: quod ex vita beata eo redigantur, ut non uiuant nec sint. Hinc ergo nemini quidem non liquet amissionis cogitationem bonorum non posse non mordere, quatenus spes fixa & fructio bonorum exhilarat. Verum enim uero malorum ipsi autumant perennium & infinitorum exemptam suspensionem bonum stabilissimum atque gratissimum relinquere interitus cogitationem, idque efficere Epicuri doctrinam, quae mortis terrorem in animae dissipatione coercet. Itaque si innumerabilium malorum expectatione est exolui gratissimum: an non bonorum spe sempiternorum orbari ac supremam felicitatem effundere odiosum est? Bonum enim non est utriusque parti, verum natis omnibus non esse praeter naturam est & alienum. Quibus autem detrahit vitae mala mortis malo, leuamentum hi habent sensus extinctionem, ceu ea fuga euaserint. Versa quoque vice, quibus commutatione in nihilum bonorum, his calcem, in qua euanescit beatitudo, cerno horrendissimam. Neque enim ut vitae caput alterius timeat natura sensus omnis priuationem, sed quod ea praesentium sit bonorum expoliatio. Nam illud, Nihil ad nos, quia omnium, quae nostra sunt, interitu constat, iam ad nos cogitatione pertinet: atque sensus extinctio non pungit tunc eos, qui non sunt: sed eos, qui sunt: quibus hoc ab illo infligitur damnum, ut non sint, non ut submergantur. Hinc nec Cerberus nec Cocytus formidinem lethi immensam inducit: verum minae ne sis: quae carent vicissitudine ut iterum, qui interiere, sint. Bis namque nasci non licet. Oportet enim non esse Epicuro authore in aethernum. Nam extremas si est non esse: hoc autem infinitum & immotum, iam malum inuenit sempiternum bonorum destitutio extinctionem sensuum non intermissuram. Sapientior fuit Herodotus: dum deum ait, qui dulcis perennitatis praebuit gustum, malignum apparere praesertim illis, qui numerantur felices, quibus est aegritudinis esca voluptas: quod quibus nudabuntur, gustent. Quam enim oblectationem vel delicias & latitiam non abigat & frangat occurrens animam quasi in vastum pelagus infinitate effusum iri imaginatio eorum, qui uoluptate summum bonum & beatam vitam metiuntur. Quod si etiam cum dolore, ut placet Epicuro, plerisque perire vsuuenit: nullam prorsus admittit alleuationem mortis trepidatio, quae ad bonorum ereptionem per mala rapit. Atque haec quidem summa ope apud omnes mortales contendunt & urgent: ut summum bonum malorum declinationem ducant, malum uero non item existimant bonorum ademptionem. Enim uero illud consistitur, nullam spem vel gaudium morti suppetere: sed praecipiam ea esse hilaritatem omnem ac bonum, quo tempore multa bona & ingentia diuinaque expectant illi, qui animos incorruptos esse atque immortales arbitrantur, vel anfractibus annorum longis partim in terra, partim in caelo vagari: dum simul cum mundo dissoluatur focus sole & luna in ignem succensae intellectuum. Talem tantarum voluptatum regionem Epicurus excindit: ac spe, quam de Deo habemus, ut retulimus, & beneficiis sustollendis in contemplantium studium, & in negotioso ambitionem heberans, in astrictam oppido nec synceram animi ex corpore letitiam contrahit, conturbatque naturam, quasi bonum quam mali euitationem maius non habeat.

PLUTARCHI,

De genitura animae illa in Timaeo Platonis Commentarius.

Pater Autobulo & Plutarcho S. D.

VANDO QUIDEM ea, quae frequenter disputata à nobis & scripta sparsim alia sunt, cum Platonis explicarem, quam de anima habuit, sententiam, ut nobis est uisa, censetis in unum contrahi voluminem debere, ac disputationem hanc peculiarem mereri commentarium: quae cum aliis non est expedita, tum quia est plurimis, qui à Platone sunt, controuersa, eget lenimento: primo loco uerba eius ex Timaeo descripta proponam. Ex ea essentia, quae indiuidua, & quae semper eadem essentiae genus, quod esset eiusdem naturae & alterius: atque ita hanc constituit inter indiuiduam & corporibus diuiduam mediā. Quas quidem essentias

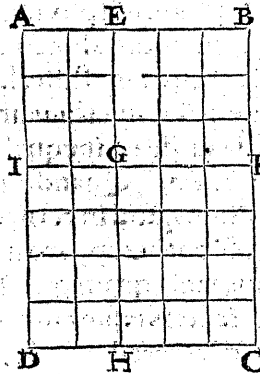
essentias tres confudit in unam omnes speciem, alterius naturam misceri contumace vi implicans eidem. Simul atque sic eam cum essentia confundisset, atque ex tribus fecisset unam: rursus totum hoc, in quas oportuit, distribuit portiones, singulas has ex eodem & altero & essentia temperatas. Orsus autem est distrahere eas hunc in modum. Primum quam multas ista pepererint interpretibus altercationes, immensi hinc laboris fuerit, & apud uos, qui uersati estis in plerisque fere, etiam superuacaneum exponere. Ceterum quando ex probatissimis uiris alios Xenocrates aggregauit sibi, animae essentiam numerum, qui ipse à seipso moueatur, esse pronuncians: alij Cratori associauerunt se Solienti, qui temperauit animam ex in intellectuabili natura & ea, quae in illis, sensu quae accipiuntur, est opinabilis: arbitror haec, si ea euoluerimus, lucet ut praesidium uobis datura. Poterit autem utrumque succincte expediri. Nam altera pars nihil aliud quam genituram existimat numeri indiuiduae cum diuiduae essentiae confusione denotari. Quippe indiuiduum unum esse, diuiduam multitudinem: ex his autem existere numerum definiēte numerum uno quod infinitioni terminum addit, quae dyadem uocatur in terminatam. Hanc Zaratas Pythagora doctor numeri matrem, unum nominauit patrem. Ita optimos numeros esse eos, qui monadis sint germanae: non dum tamen hunc numerum animam esse: quia mouens & mobile absit ei. At temperatis inter se eodem & altero: quorum alterum est motionis & mutationis principium, alterum animae statio & quies, animam extitisse, quae non minus uisistente & stante, quae agitante & agitata censeatur. Crantor, qui praecipue officium arbitrabatur animae esse peculiare, iudicare intellectuabilia & sensibus subiecta, horumque in seipsis & mutuas diuersitates affinitateque: ex omnibus ait, ut omnia habeat nota, esse compositam animam. Ea quatuor esse, naturam intellectuabilem, quae perpetuo eadem uniusque modi maneat: & illam, quae in corporibus afficitur & uariatur: adhaec naturam eiusdem & alterius: quod etiam illarum utraque alterius & eiusdem contagione teneatur. Hi iuxta omnes animam negant tempore generatam, neque in eam cadere generationem, sed virtutibus praeditam esse pluribus: in quas à distribuentem commentationis gratia animae essentiam Platone uerbo genitam poni & compositam. Idem cum de mundo sentiret, nosse quidem eum esse sempiternum nec genitum: sed quemadmodum descriptus sit & regatur, intellectu cum uideret arduum esse uis, qui neque natum esse, neque concursum à primo posuerunt generantium, huc deflexisse. Haec summam cum ita dicantur, Eudorus utrumque dicit aliquid habere probabile: uerum mihi uerque uidetur à Platonis mente aberrare: si normam sequi contentanei, nec nostra dogmata subicere, sed adferre, cum illo quod congruat, uelimus. Siquidem illa, quae adfertur intellectuabilis & in sensum cadentis confusio essentiae, non declaratur, quemadmodum animae citius quam aliorum, quicquid dixeris, sit generatio. Nam & mundus hic, & pars quaeque eius ex corporea conflata est & intellectuabili essentia: ex quibus haec figuram & speciem, materiam illa & subiectum rei, quae gignitur, suppeditat: & quicquid materiae consortio & effusione & adumbratione est intellectuabilis informatum, id continuo tactu & visu percipitur. Anima uero sensum effugit omnem. Numerum certe Plato nunquam animam nominauit, sed naturam sua sponte perpetuo mobilem, motusque fontem & caput. Numero autem & proportione & concinentia essentia eius digesta: quae est subiecta & recipit pulcherrimam ab his impressam speciem. Equidem animae essentia numerum esse non idem esse puto ac numero eam constare. Quandoquidem ex concinentia consistit, nec tamen est, ut ipse in libro de anima demonstrauit, harmonia. Platonis autem, quid esset idem & alterum non intellexerunt. Dicunt enim hoc motionis, illud quietis ad procreandam animam vim suggerere. cum ipse in Sophiste Plato, ens, idem, alterum praeterea quietem & motum, ut quae singula inter se discrepent, & quinque sint, distrahatur mutuo & dirimat. Porro quod hos in communi & plerisque Platonis studiosos percellat & torqueat, omnia ut moliantur, urgent, & omnem lapidem moueant: ut quasi rem atrocem & nefandam opprimant & inficient mundi & animae eius ortum coagmentationemque ex aeterno non extitisse atque ita uerum non habuisse infinitum, id cum suo loco tractauimus, tum hunc tantum dixisse fat erit, contentione eos & disputationem de diis, qua Plato ambitiosissime me fatei & praeter aetatem suam esse in honorem se deorum usum, permiscere, imo semel conuellere. Nam si non est mundus genitus, iam concidit Platoni illud, antiquiorum corpore animam omnis auctor mutationis & motus, ducemque & principem architectum, ut ipse ait, in corpore collocata esse. Quae uero sit, & cuius rei anima, cur prior & senior corpore dicatur, infra explicabo. Quae uero huius ignorantia maximam haesitationem ueritate sententiae adiunxisse, & fidem uidei abrogasse. Primum igitur, quid de his ego sententiam exponam.

ac sententiā cōfirmabo ratione probabili, emolliamq; quatenus quæ admirabilē sermonis veritatem. Deinde verbis Platonis interpretationē & probationem attexā, simul eas cum illis conciliabo. Res autē meo quidem iudicio sic se habet. Mundū hunc, inquit Heraclitus, nullus vel deus vel homo condidit: quasi extimescat, ne abdicato deo hominē quempiam mundi existimemus opificem. Præstat igitur, ut Platoni subscribentes mundū creatum dicamus & canamus à Deo. Ille est enim rerū pulcherrimus omnium, hic causarū optimus. Essentiā vero & materiā, ex qua est factus, non pro creatam, sed paratam semper molitori fuisse obsecundantemq; ut eam cōponeret, digereret, & ad suam, quoad eius fieri posset, formaret effigiem. Quatenus non ex nihilo oriatur quicquā: sed ex non eleganter & cōmode comparato, sicut edificium, vestimentum, statua. Siquidem ante mundi originē indigesta & incōdita cuncta erant. Indigesta autē non sunt sine corpore & motione neq; inanima: verum informe corpus & inconditū, quod motu cleatur temerario & inconsulto. Ea erat carentis ratione animæ inconcinntas. Neq; enim ex re deus incorporea corpus, vel ex inanimo animā effecit: sed quomodo ab harmonico & rhythmico non vocem effici, non motum, verum cōcinnam vocem fieri & motū volumus aptum: sic deus neq; corporis contrectationem & soliditatem, neq; animæ imaginationem & motionem ipse molitus est: sed vtrumq; principium accepit, alterum exile & obscurum, turbulentum alterum & stolidum: vtrumq; autem rudius quam decuit atq; interminatū, quæ digessit, concinnauit, composuitq; speciosissimumq; & consummatissimum reddidit ex iis animantem. Ac corporis quidem essentiā diuersa non est ab omnium capace, ut ipse vocat, natura, fedeq; & nutrice cunctorum, quæ gignuntur. At animæ essentiā in Philebo infinitiōnem nuncupauit: quæ numeri & proportionis est orbitas, nec claudicationis, enormitatis, discrepantiæ, & diparitatis terminum in se vel modum habet. In Timæo cum indiuiduæ addita naturæ anima, quæ in corporibus fieri diuidua dicitur, ea neq; multitudo in monadibus & punctis, neque longitudines & latitudines est censenda dicit: quæ ad corpora pertinent, corporumque potius quam animæ sunt: sed inconditū & immensum, mobile tamen sua sponte mouensque principium, quod saepe necessitatem, in libris de legibus plane animam inconditam dixit & maleficam. Hoc erat anima per se sola, quæ tamen mentem, rationem, & concinnitatem solertem est sortita: quo mundi anima fieret. Etenim omnicapax illa materia magnitudinem, interuallum, & locum possidebat: nitorem, speciem, & figurarum decentem modum desiderabat: quæ est sortita tamen, ut compta telluri, ponto, cælo, stellis, plantis, & animantibus varia corpora præberet. Qui vero necessitatem, ut vocat in Timæo, & in Philebo maioris vel minoris penuriæ & luxuriæ immensitatem & infinitatem materiæ assignant non animæ: quonam modo tuebuntur, quod ab illo dicitur, informem perpetuo materiā & rudem esse, omni que qualitate & dote vacare, compararique * ignaui oleo, quod ad tincturas sumunt pigmentarij. Neque enim credibile est id, quod exors est qualitatis, ignauium ex seipso, & immotum causam mali & principium statui à Platone, vocariq; ab eo infinitatē turpem & maleficā: rursum necessitatē crebro repugnantē deo cōtumacemq;. Nā illa, quæ, ut in Politico dicitur, retorquet cælū & reuoluit in aduersum necessitas & natua libido, veterisq; quōdam naturæ contubernium, quod multa præditū confusione fuit ante, quā ut nunc politū esset, vnde nā rebus est: si subiecta materiā omnis exors qualitatis & inanis omnis erat causa: bonus autē opifex, qui omnia sibi cōsimilia, quatenus valeret, cuperet reddere. Tertium, ab his si discesseris, relinque nihil. Stoicę nāq; opprimūt perplexitates nos, si malū ex nihilo, sine causa, & sine origine inducamus. Quandoquidē ex iis, quæ existunt, neq; bonū, neq; quod vacat qualitibus, essentiā & ortū præbuisse probabile sit mali. Sed non eodē Plato, quo successores, incurrit: ut, quod fecerunt illi, prætermissio, quod inter materiā & deū intercurrit, tertio principio & potentia rē omnium absurdissimā admitteret, faceretq; aduentitiā, haud scio quo pacto, malorum ex temeritate & casu naturā. Cū Epicuro ne minimā quidē atomi inclinationē permittant: quasi motum ex nihilo nulla fultū causa inuehat: qui ipsi vitium & miseriam tantā aliāq; circa corpus incōmoda innumera & asperitates, quæ causam nō habēt in primordiis, ex cōsecutione referant extitisse. Nō ita Plato, verū materiā omni distinctione exoluens, deūq; à malorum causa longissime retrahens, sic de mūdo in Politico scripsit. A conditore omnia bona accepit: ab accessita potētia, quicquid odiosi & intū in cælo existit, et ipse habet & animantibus inurit. Iā paulo infra. Die, inquit obliuione eū occupate prepollet veteris la

* Alii, crudo.

bes inconcinntatis: neq; multum abest, quin dissolutus locū dissimilitudinis infinitū rursus subeat. At dissimilitudo in materiā, quæ omni caret qualitate & discrimine, nō est. Enimvero huius cū multis aliis ignarus Eudemus Platoni illudit: quasi non eam, quam sæpenumero genitricem nutricemque appellauit, causam, radicem, fontem malorum dicat. Nempe materiā Plato genitricem vocat & nutricem: sed mali causam vim materiæ agitatricem, atque in corporibus diuiduam redditam, inconditamque & temerariam, non inanimam tamen motionem: quam in legibus, sicut retulimus, animam aduersariam & reluctantem bonorum authori nominauit. Est enim causa anima & primordium motus, mens ordinis & contentus in motu. Siquidem non excitauit languentem ignauiamque deus materiā: sed causam, quæ eam miscebat, repressit stolidam: neq; semina naturæ vicissitudinis & laborum suppeditauit, sed multimodis laboribus exercitata voluminibusque peruersis ingentem illam ademit enormitatem & errorem instrumenta adhibens concinnitatem, competentiam, & numerum, quorum munus est non mutatione & incitu alterno difficultates & disparitates rebus infligere: imo potius fixas, stabiles, & nunquam variantibus reddere germanas. Hæc mens est, ut mea fert opinio, Platonis. Id confirmabimus primum, si discrepantiā, qua secum ipse dicitur & existimatur pugnare, diluerimus. Neque enim vel sophistæ vino languenti, ne dum Platoni talem tribueris, quibus in scriptis plurimum studij posuit, discrepantiā & inconstantiam: eandem ut naturam pariter ingentem & genitam pronunciet. Ingentem in Phædro animam, in Timæo genitam. Atque illa quidem in Phædro dictio omnium prope sermonibus iactatur: quæ astruit, si non est genita, neque occasuram: si sua sponte mouetur, nescire ortum animam. In Timæo: Animam, inquit, non ut hoc loco instituiimus, posteriorem dicere, ita condidit deus adolescentiorem. Neque enim, ut pareret maius natū minori cum eo capularum, permisisset. Sed nos sane, quia multum inest nobis temeritatis inconsultæ, perinde etiam loquimur. Ille vero & ortu & virtute priorem corpore animam ut dominam & imperatricem parenti coniugauit. Iterum cum dixisset animam in seipsa volutatam diuinam inuexisse perennis & sanæ vitæ ingressionem: Atqui corpus quidem, inquit, cœli spectabile est: anima vero oculorum effugit obtutum, rationis tamen particeps & concinnitæ ab optimo omnium, quæ sunt sempiterna, & quæ sub intellectum cadunt, inter omnia, quæ creata sunt, est creata optima. Nempe qui hic deum dixit rerum optimum sempiternarum animam genitorum optimam, liquidissimo hoc discrimine & contentione æternitatem huic originis nesciā detraxit. Quænam hic emendatio sit alia extra eam, quam suggerit recipere valentibus ipse. Ingentem dicit animam, quæ ante mundi natales vage cuncta & incondite mouebat: è diuerso genitam & natuam, quam deus ex hac atque ex stabili & præstantissima illa essentia intelligentem & compositam molitus est, & quasi speciem, sensui mentem, impulsu ordinem ex se sufficiens, rectorem præfecit vniuersitati. Perinde corpus mundi modo æternum, modo genitum affirmat. Siquidem quando ait, quicquid aspectabile erat, non ociosum, sed fluctuans incompolite id deum accepisse atque digessisse. Item alio loco quatuor genera, ignem, aquam, terram, & aerem, antequā vniuersitas ab iis descripta nasceretur, impulsisse materiā, atq; ab hac illa concussa fuisse ex inequalitate: fuisse certe vult atque extitisse corpora illa ante orbem conditum. Quando iam vice versa anima narrat minus natu corpus, & mundum esse natum, quod in cernendi & contrectandi sensum cadat & corpus habeat: ea autem nasci & natua appareat esse: palam est ortum ab eo naturæ corporis tribui. Imo nihil minus facit, quam quod pugnantia dicat & diffideat à se ipse summis in negociis tam perspicue. Neque enim eodem modo vel idem corpus creatum refert à deo, & prius, quam crearetur, fuisse. Id enim plane insanientis fuisset. Cæterum quemadmodum accipienda genitura sit, ipse docet. Nam antea, inquit, vniuersa hæc temere & incondite ferebantur. At postquam politū est vniuersitas cœpta, ignem primum, aquam, terram, & aera pro formis habuit. Quæ quidem ei omnino sic erant comparata, sicut par est quamlibet rem esse, sicunde absit deus. Hæc igitur cum ad eum se haberent modum, primum formis ea & numeris configurauit. Ante quoque qui dixerat, compingere solidam & profunditate præditam molem, non vnius fuisse proportionis, sed duarum: exposuitque interiectis deum inter ignem & terram aqua & aere cælum colligasse & contexuisse. Itaque ex his, inquit, talibus & numero quatuor corpus est mundi pro-

creatum proportionem sibi consentaneum, concordiamque ex his parauit: ut scilicet se cum compactum ab aliis extra quam ab eo, qui colligauit, dissipari nequeat. Quibus liquidissime docet non corporis absolute, neque molis & materiae: sed competentiae corporis decorisque & similitudinis parentem deum & opificem fuisse. Idem est de anima cogitandum: vnam neque a Deo creatam, neque mundi esse animam, sed vim quandam in imaginatione & opinione positam temerariaeque atque in condita & stationis & impulsus per se & perpetuo agitatricem: alteram a deo congruis distinctam numeris & proportionibus mundo nato ducem eamque genitam fuisse praefectam. Id Platonem de his sensisse, nec commentationis gratia geniti mundi & animae aequae coagmentationem & generationem induxisse, illud praeter alia multa sit argumentum: quod anima ab eo ingenua, sicut supra retulimus, & genita dicatur: mundus autem semper creatus & genitus, ingenitus nunquam neque sempiternus. Ac testimonia ex Timaeo quid attinet proferre, cum totus & vniuersus commentarius de mundi genitura a capite ad calcem usque id loquat. Ex aliis in Atlantico seruo agens nominat Timaeus eum illum olim reconditum nunc verbo deum. In Politico Parmenidius hospes creatum a deo mundum multorum bonorum compotem factum esse. Quod siquid ei vitii vel prauis sit, id ex priore habitu incondito & rationis experte eum habere. In rep. de numero, quae connubium non nulli vocant, orsus Socrates dicere: Est, inquit, deo nato ambitus, quae numerus absolutus completus. Vbi non aliud vocat deum genitum quam mundum. *Desunt aliqua.* Hic prima coniugatio vnius est & duum, altera trium & vnius, tertia v & vi: quarum efficit nulla quadrum vel ipsa sola vel cum aliis fociata. Quarta est viii & x. Ea copulata primis triginta sex producit quadrum. Atque ille numerorum, quos explicat Plato, quaternio plenior natiuitatem est consecutus: quod paria paribus, imparia imparibus sint intervallis multiplicata. Includit enim in se monadem communitate parium & imparium principium. Ex subiectis ei duo & tria plana prima: iiii & ix prima quadra, viii & xxvii. principes in numeris tesseras, non habita monadis ratione. Vnde noluisse liquet eum ad vnam directam lineam omnes, sed alternos seorsum locari inter se pares, itemque impares. Sequitur. Ita coniugationes erunt cum similibus similibus, efficientque numeros insignes contextione & multiplicatione ex se mutuo. Contextione hunc in modum. Ex duobus & tribus veniunt quinque, ex iiii & ix xiii, ex viii & xxvii quinque & triginta. Ex hisce numeris Pythagorei quinarium altorem, id est sonum dixerunt, rati intervallum toni primum sonum quintum esse: xiii sicut Plato *ἀρμυρὰ*, id est, defectum, toni in paria dissectionem abdicantes: quinque & triginta harmoniam: quod ex duabus tesseras principibus, quae ex pari & impari sunt natae, consistit: atque ex numeris quatuor vi. viii. ix. xii: qui arithmetica & harmonicam comprehendunt proportionem. Erit haec clarior vis ex diagrammate.

Sit parallelogrammum orthogonium A B C D, cuius latus vnum A B sit quinque, alterum A D septem: dissectoque in duo & tria ad E minore, maiore in tria & quatuor ad F: a secturis traiciantur lineae rectae sese mutuo intersecantes ad E G H & ad F G I. Sic A I G F vi. E B G F noem G H D i viii. G F H C xii erunt. Quod totum parallelogrammum triginta quinque primorum proportionum in spaciis numeris, in quos est distributus, continet. Atque vi & viii proportionem sesquiterciam habent, in qua symphonia diatessaron est: vi & ix sesquipla, in qua diapente: vi & xii duplam, in qua diapasone. Sed & toni proportio inest, sesquioctava in ix & viii. Hinc numerum, qui completitur has proportionum, harmoniam nominare. Hic sexies cumulat numerum parit decem & ducentorum: quot diebus foetus septimestres ad partum absoluti dicuntur. De integro ab alio exordio, ex multiplicatione bis tria sex efficiunt, quater noem xxxvi, octies xxvii cxxvi. estque numerus perfectus senarius, qui partibus suis constat paribus, atque ob paris & imparis copulam connubium vocat. Adhuc compactus est a principio ex primo pari & impari primo. Numerus vero xxxvi primus quadrus est pariter & triquetrus: quadrus ex senario, ex octonario triquetrus: factusque est quadrorum duorum multiplicatione, quaternario nouenarium cumulate, & coniunctione duorum cuborum.

Siqui-

Siquidem vni, octo, & xxi copulata supra scriptum numerum reddunt. Adde quod duobus lateribus constat caetera excedentibus, duodenario ter multiplicato, nouenario quater. Quare si proposita sint figurarum latera, quadri vi, triquetri viii, & parallelogrammorum alterius ix, alterius xii: proportionum edent concentuum. Erunt enim xii ad ix diatessaron, ut ima chorda, quam neten vocant, ad mesen: ad viii diapente, ut nete ad paramesen: ad vi diapasone, ut nete ad hypaten. cxxvi cubum pariunt, qui numerus a senario est suo orbi par. Cum autem propositi numeri eas obtineant potentias, peculiare hoc sortitus est nouissimus xxxvii: quod antecedentibus connexus, omnibus sit aequalis. Idem periodicus est lunae & spaciis mensurorum, locantque hoc in numero Pythagorici tonum. Quapropter xiii limma id est defectum vocant. Vno enim minor quam dimidium est. Porro his concentuum quoque includi proportionum ex facili animadvertitur. Siquidem proportio duplaris duorum ad vnum est, in qua consistit diapasone: sesquialtera illa trium ad duo, in qua diapente: sesquitercia quatuor ad tria, in qua diatessaron: triplaris ix ad tria, in qua diapasone & diapente: & quadrupla viii ad duo, in qua disdiapasone. Inest & epogdous octo ad nouem, in qua toniaxon. Si ergo monas, quae promiscua est, annumeret tam paribus quam imparibus: vniuersus numerus globum pariet decussis. Nam numeri a monade usque ad denarium collati quinque & decem, triquetrum ex quincunce. Numerus impar quadragessimus compositione xiii & xxvii proventem, quibus intervalla mathematici musica dimetiuntur clare, atque vnum diesin, alterum tonum vocant: qui multiplicando quaternionis vi existit. Siquidem primorum quatuor singulis seorsum quater sumptis nascuntur iiii. viii. xii. xvi: ex quibus numerus conflatur xl. qui concentuum proportionum completitur. Etenim numerus xvi sesquitercius duodenarij est, octonarij duplaris, quaternarij quadruplus. Quadruplus duodenarij ternarij, octonarij sesquiplus, quaternionis triplaris. Quae proportionum intervalla diatessaron, diapente, diapasone, & disdiapasone coercent. Iam numerus quadragenarius duobus quadris est & cubis duobus copulatis par. Siquidem vnum iiii. viii. & xxvii conflati tesserae & quadra euadunt. Quare multo est Pythagorico quaternio Platonius compositione numerosior ac consummatior. Caeterum quia medietatibus, quae inducuntur, propositi numeri spacia non largiuntur: termini capiendi erant iidem in proportionibus ampliores. Hi, qui sunt, explicandum est: ante tamen de medietatibus: quarum vnam, quae pari numero excedit & pari exceditur, arithmetica non solum memoriae homines appellat: alteram, quae eadem portione extrema excedit & exceditur, Adversariam. Iam arithmeticae termini sunt vi. ix. xii. Nouenarius enim parili numero senarium superat & superatur a duodenario. Adversariae vi. viii. xii. Nam octonarius duobus senarium superat, superatur quatuor a duo denario. In quibus binarius senarij, quaternarius duodenarij est triens. Ita fit, ut in arithmetica eadem portione medium superetur & excedat: in adversaria eadem portione ab altero extremo exuperetur, alterum egrediatur. Quia illic tria medij triens sunt: hic quatuor & duo extremorum vtrunque vtriusque. Hinc est adversaria dicta. Hanc vocant harmonicam: quod terminis prima reddat consona, maximo cum minimo, diapasone: maximo cum medio, diapente: medio cum minimo, diatessaron, qui a maximo termino in nete locato, in hypate minimo: medius ad mesen redit: ac facit haec ad maximum diapente, ad minimum diatessaron: ut in mese occurrant octo, in nete xii, sex in hypate. Rationem, qua accipiant medietates, quas memorauimus, explicat Eudorus plane & dilucide. Ac primum in arithmetica attende. Si namque propositis extremis sumpseris vtriusque dimidium copulauerisque: numerus conflatus medius erit aequae in duplaribus & triplaris. In adversaria si in duplaribus extremos propositis, ac minoris trientem, maioris sumpseris semissem, numerus coagmentatus efficitur medius. In triplaris vice versa minoris capiendus semissem, maioris triens. Nam ita contextus euadit medius. Sit in portione triplari senarius minimus terminus, octodenarius maximus. Hic si senario semissem tria detraxeris, & octodenario trientem sex, eaque copulaueris, habebis nouem eadem portione supergredientia & supergressa. Hoc pacto medietates sumuntur. Sunt autem intericienda illic, duplariaque & triplaria explenda intervalla. Caeterum propositi numeri partim nullum prorsus numerum in medio, partim minus laxum relinquant. Quare amplificant eos iidem seruatim proportionibus, atque ita receptacula moliantur medietatibus illis satis ampla. Ac si primum

minimum vnus vice ponamus senarium, quando primus semissem & trientem habet, omnes sefcuplos inferiores facient, vt infra scriptum est: qui vtrascq; medietates duplicibus recipiunt intervallis. Cum vero dixisset Plato, Sesquialteris intervallis et sesquiterteris & sesquioctauis sumptis ex hisce vinculis in primis intervallis sesquioctauo intervallo sesquitertertia omnia expleuit, cum singulorum particulam relinqueret. Eius autem particulæ intervallo relicto numerus habuit ad numerum eandem proportionem & comparationem in extremis, quæ habent CCLVI cum CCXLIII. Hæc verba compulerunt eos revocare numeros, ac maiorem efficere. Debebant enim ordine duo fieri sesquioctaua, cumque nec de se sesquioctauam haberet senarius: & si cõminutis in particulis monadibus secaretur, spinosa futura hæc doctrina esset, res ipsa multiplicatio¹⁰ nem subiecit, sicut in harmonica mutatione, cum totum diagramma & forma simul cum primo numero grandescit. Atq; Eudorus quidem Crantorem secutus primum sumpsit numerum CCCLXXXIII, qui ex multiplicato in LXIII senario orit. Hos induxerat numerus LXIII: qui sesquioctauum habet octonarium: quæ proportio¹⁰ nem LXXXVIII cum LXXII habent. At Platonis dictis semissem ponere potius congruebat. Quippe huius defectus proportionem obtinebit sesquioctauam in numeris, quos Plato edidit CCLVI ad CCXLIII primis CXCII positis. Huius si duplex ponatur primus: erit defectus, qui proportionem eandem, numerum habeat altero tanto maiorem, quem habent DXII ad CCCCLXXXIII. Efficitur enim centena²⁰rii nonagenarii binarii ducentenarius quinquagenarius senarius & tricenarii octogena²⁰rii quaternarii quingentenarius duodenarius sesquiterterius. Nec vero absurde sit ad hunc numerum reductio, sed ratione reddidit probabilem Crantoris. Nam LXIII cubum reddunt ex primo quadro, & quadrum ex primo cubo. Ac si per tria ducatur, qui numerus impar est primus, primus triquetrus, primus absolutus, & sesquialter, CXCII explebunt: qui numerus & ipse habet, vt demonstrabimus, sesquioctauam. Cæ³⁰terum ante quid limma id est defectus sit, & quæ mens Platonis, perspicietis breui ad³⁰monitione eorum, quæ in scholis Pythagoricis referri solent, præmissa. Est enim in modulamine intervallum, quicquid à duobus tenore diuersis comprehenditur sonis. In⁴⁰teruallorum vnum vocatur tonus, quo harmonia diapente est illa diatessaron maior. Hunc harmonici generare arbitrantur bipertitum intervalla duo, quorum vtrūq; he³⁰mitonium appellant. Pythagorici æquam eius partitionem nõ agnoscunt: sed sectionum inæqualium minorem dicunt limma, quod contractior dimidio sit. Quo circa con⁴⁰centum diatessaron hi duorum tonorum & semissis volunt esse, duorum alij & defectus. Apparet autem harmonicis sensum, mathematicis astipulari argumentum hoc modo institutum. Sumperunt, quod organis est exploratum, harmoniam diapason proportionem habere duplam, illam diapente sesquialteram, diatessaron sesquiterteriam, tonum sesquioctauam. Quid veri sit, etiam nunc excutias licet: si libramenta inæqualia⁴⁰ ex duabus chordis suspendas: vel tibiarum, quæ æque sint laxæ alteram longitudine feceris alterius duplam. Ibi tibia maior tinniet grauius, vt hypate ad neten: ex chordis illa, quæ duplici pondere detenditur, altera acutius, sicut ad hypaten nete. Id autem est⁴⁰ diapason. Itidem tria si ad duas sumas longitudines & libramenta, ea diapente reddent: si quatuor ad tria, diatessaron: ex quibus hoc proportionem habebit sesquialte⁴⁰ram, illud sesquiterteriam. Quod si quasi nouem ad octo sit ponderum vel longitudinum inæqualitas: tunc existet toniaon, non consonum illud quidem, numerosum tamen aliquatulum: quod sonos, si alternæ sint pulsæ, dulce sonantes reddat & blande: si vna, cum⁵⁰ offensione. In concentibus siue simul pellantur, siue vicibus, grata accidit auribus concinentia. Sed & ex proportione hoc demonstrant. In harmonia hæc diapason ex diapente constat & diatessaron: in numeris duplum ex sesquialtero & sesquiterterio. Numerus enim duodenarius nouenarii est sesquiterterius, sesquialter octonarii, & duplus senarii. Cõflata est ergo dupli proportio ex sesquialtero & sesquiterterio: sicut proportio⁵⁰ diapason ex proportione diapente & diatessaron. Verum & illic diapente quam diatessaron tono, & hic sesquialterum quam sesquiterterium est sesquioctauo maior. Lique⁵⁰ret igitur diapason duplam proportionem habere, diapente sesquialteram, diatessaron sesquiterteriam tonum sesquioctauam. Hoc demonstrato, videamus iam, an bipertito secari sesquioctauum valeat. Quod nisi possit, nec tonus. Quando primum, qui sesquioctauam faciunt proportionem nouenarius & octonarius, intervallum nullum obtinent medium: Geminatis autem ambobus, ille qui in medio intercurrit, duo parit inter-

rit intervalla: patet, si sint hi pares, diuidi bipertito sesquioctauum posse. At cum duplicentur VIII in XVI & IX in XVIII, recipiantque XVII in medio: sit, vt euadat intervallum vnum grandius, alterum minus. Antecedit namque prius septimadecima, secundum sextadecima parte. Quare in portiones discerpitur sesquioctauum impares. Si hoc, & tonus quoque. Ita neutrum sit huius distractæ segmentum hemitonion, sed à mathematicis vocatur recte limma id est defectus. Atque hoc est, quod ait Plato, sesquitertertia sesquioctauis cum expleret deus, particulam reliquisse singulorum: cuius est convenientia, quam habent CCLVI cum CCXLIII. Sumat enim diatessaron in numeris duobus, qui convenientiam sesquiterteriam contineat, CCLVI & CXCII: quorum minor CXCII locetur in grauiissimo tetrachordi sono, maior CCLVI in acutissimo: ostendendum, hoc duobus expleto sesquioctauis superesse intervallum tantum, quantum inter numeros CCLVI & CCXLIII. Quippe si grauius tono intendatur, quod est sesquioctauum, existunt CXCVI. Quod si tono iterum intendatur altero, efficiuntur CCXLIII. Ab his enim vincuntur CXCVI, XVII: & à CXCVI, CXCII, XXIII: in quibus XXVII sesquioctaua CXCVI sunt: & XXIII, CXCII: Itaque sit in numeris his tribus, maximus medij sesquioctauus, & minimi medij: intervallum vero vsque ad maximum à minimo, id est à CXCII ad CCXLV ditonum duobus complemus sesquioctauis. Quo detracto restat summe totius intervallum reliquum, quod inter CXLIII & CCLVI patet, XIII. Hinc limma hunc numerum²⁰ nuncuparunt. Equidem hisce in numeris explanatam Platonis sententiam esse cenfeo liquidissime. Alij terminos harmoniæ diatessaron ponunt, acutum in CCCLXXXVIII, grauem in CXCVI: cætera deinceps proportione transigunt: extraquam quod defectum duorum intermediorum capiunt. Nam grauius, si tono sit intensum, existunt CXLIII: si acutius tono remissum, sunt CCLVI. Sunt enim CXLIII sesquioctaua CXCVI: & CCCLXXXVIII sesquioctaua CCLVI: vt toniaon sit vtrūq; interval³⁰lum. Relinquatur iam necesse est intermedium inter CCXLIII & CCLVI: quod non est hemitonion, sed eo minus. Siquidem CCCLXXXVIII hæc CCLVI excedunt duob. & triginta: CCXLIII superat CXCVI, XXVII: CCLVI excedat CXLIII, XIII: quæ vtracq; vincuntibus minora dimidio sunt. Quare duorum tonorum & lim³⁰matas non duorum & sesqui inuenitur harmonia diatessaron esse. Atque hæc quidem hunc in modum demonstrantur. Illud non est ex superioribus cognoscere ita arduum: quanam de causa Plato, cum sesquialtera, sesquitertertia, & sesquioctaua fieri diceret intervalla, dum explentur sesquitertertia sesquioctauis, nullam mentionem fecerit sefcuplorum, sed ea prætermiserit. Nam sefcuplum, si sesquiterterio sesquioctauis, vel sesquioctauo sesquiterterio cumuaueris, completur. His iam præmonstratis explere intervalla, & intexere medietates, vt nemo ante hac aggressus esset facere, vobis ipsis tamen id meditationis gratia relinquerem. Nunc quia multi id & præstantes viri, præ cæteris Crantor, Clearchus, & Theodorus Solenses excoluerunt, pauca de horum dissentione non ab re sit dicere. Theodorus non vt illi duos constituit ordi⁴⁰nes, verum ad vnam directam lineam in seriem duplos & triplos numeros locat. Vbi primum nititur illa naturæ in longum exporrectione, quæ quasi ex vna portio⁴⁰nes facit duas, non quatuor è duabus. Deinde medietatum interiectiones ita locari contendit oportere: alias dissipationem consecuturam & confusionem: moxque in primum transit triplum ex primo duplo, cum supplementa vtrūque explere deberent. At Crantori suffragantur numerorum parium & imparium locationes: in quibus plani cum planis, quadri cum quadris, cubi cum cubis ex aduerso sunt comparati: sumptionique non ex ordine eorum, sed alternorum parium & imparium, & in⁵⁰ vnusmodi esse sicut formam & speciem. Diuiduum vero in corporibus vt receptaculum & materiam: mixtum, quod ex ambobus est conflatum promiscue. Atq; in diuiduum⁵⁰ quidem essentiam, quæ vna semper eademque est, caue, exilitate vt minutissima corpuscula cogites à diuisione abhorrentem esse. Quippe quod eius simplex est, impatiibile liquidum, vnusque formæ, id indiuiduum est & indiuisibile dictum: quod quidem compositorum, diuiduorum, & temere huic atque illuc iactatorum contagione sui nõ nulla coerces frequentiam, atque ad vnam habitudinem affinitate redigit. Illam vero, quæ in corporibus sit diuidua, sicut nominare libebit ex homonymia materiam vt subiectam illi & illius receptricem naturam: hic nihil discrepet à Platonis verbis. Qui vero materiam corpoream misceri censent indiuiduæ, falluntur: Primum, quod ex eius

appellationibus Plato hic nullam usurpauit. Recepticem enim, & omnicapacem, nuncupat; solenne ei est ubique illam appellare, non in corporibus diuiduam, imo corpus in singularia diuiduum. Deinde quid intererit inter animam & mundi procreationem: si scilicet ambo ex materia & iis, quae sub intellectum cadunt, sunt conflati. Ipse certe exposuit Plato animam ex corpore originem: atque intra eam ostendit positum à deo, quod corporeum est, inde foris ab illo vestitum. Demum postquam absoluit in totum disputatione sua animam, quaestionem de materia inducit: quam ante, cum animam produceret, ut quae citra materiam esset genita, nusquam desiderabat. Pari modo confutes Posidonium. Neque enim longe digressus à materia est, sed sumens extremorum diuiduam dici in corporibus essentiam, atque hæc cum intellectu temperans, animam pronunciauit speciem esse eius, cui quoque verum dimensio sit, numero compactam. Quae profecto erroris sunt plena. Siquidem quae addisci possunt hæc inter prima ea, quae intellectu percipiuntur, & illa, quae sensu, sunt collocata: & cum anima ab his perturbationes & affectiones, æternitatem ab illis mutuetur, decet essentiam eius medium tenere locum. Nam fessit eum hoc quoque lineamentis deum corporum peracta iam anima ad materiae conformationem esse usum: ut quod eius est dissipabile & compactum, terminaret & circumscriberet triquetrorum coagmentatorum superficiebus. Ineptius est, quod animam faciat speciem: cum hæc immota, illa agilis sit: hæc omnem cum eo, quod sub sensum cadit, fugiens contagionem, illa corpori astricta. Ad hæc deus speciei ut exemplaris imitator fuit, animam ut opificij architectus. Nec vero essentiam animam statui à Platone numerum, sed ab numero digestam & compositam esse supra ostendimus. Pugnat autem hoc cum utriusque in communi: quod neque lineamentis neque numeris vestigium insitvillum illius potentiae: qua anima de iis, quae sensu accipiuntur, existimare possit. Quippe mentem ea atque intelligentiam ex intellectibilis consortio principij hausit: opinioniones, assensus, visiones, & affectiones ex corporis qualitatibus: quae nemo ex monadibus, vel lineis, vel superficie absolute intellexerit infundi. Atqui mortaliū animam non modo intelligentem rei sensibilis vim obtinent: sed & mundi animam dicit ad se ipsam revolui: si quando attigerit quid, quod essentia præditum dissipabili sit: & cum rursus quid, quod indiuiduum sit, omnem in seipsa agitatam discernere: quid cum quo conveniat, à quo discrepet: quid cuique potissimum, ubi, quomodo, & quo tempore affectum erga quodque sit & afficiatur. Hic simul decem categorias adumbrat, tum multo magis eas infra declarat. Quando ratio, inquit, vera id, quod sensu cieri potest, attingit: & orbis alterius generis recta progrediens totius animam renunciat, tunc opinioniones & assensus gignuntur stabiles & veri. Quando vero circa id, quod percipitur ratiocinatione, versatur, gyrusque eiusdem generis, qui est volubilis, id prodit: necessario scientia efficitur. Quae quidem, cuiuscunque rei infunduntur, si quis aliud quam animam appellet, is semel à vero aberrauerit. Unde igitur percepticem animam rerum sensum mouentium & motionem hanc opinatricem diuersam ab illa intelligente atque in scientiam terminante acceperit, arduum sit dicere: nisi pro rato & solido constituerimus, non nunc illum absolute animam, sed mundi animam fabricare ex essentia præcellentiore indiuiduaque, & ex deteriore: quam in corporibus diuiduam nominauit: quae alia non est atque opinatrix illa visorumque informatrix & consentiens sensum scienti motio: non natua, sed sicut altera sempiterna. Cum enim intelligendi natura vi prædita sit, simul est & opinandi: verum illa quidem stabili, affectu vacante, & in materia semper manente fixa: hæc vero diuidua vagaque, ut quae materiae agitabilis & dissipabilis contagione teneatur. Neque enim quod sensum mouebat, erat ordinatum, sed informe interminatumque: atque huic attributa vis neque opinioniones liquidas neque motiones obtinebat compositas: sed insomniorum ludibris plærafque vanas, insanas, & sollicitantes id, quod corporeum erat, nisi forte in partem incideret meliorem. Quippe media erat inter vtramque consentientemque cum utriusque atque affinem indolem sortita: vi sentiente materiam vendicans, iudicante ea, quae intelligentia comprehenduntur. Ita sane ipse etiam ad verbum declarat. Hæc, inquit, meo calculo subducta ratio summam reddatur, id quod est, locum, & generationem, tria trifariam etiam ante coelum existisse. Materiam enim locum nominat quasi sedem, interim receptaculum: id quod est, quod mente percipitur: nondum nati genituram mundi, haud vllam aliam quam varian-

variantem & agitatam essentiam, inter id quod formam imprimit & id quod eam recipit positam: quae huc illinc imagines dispensat. Atque tum hinc est diuidua nuncupata, tum quod cum eo quod sentitur id quod sentit, & cum visiones efficiente id quod informat, pariter diuidi & protendi oporteat. Etenim sentiens motio, quae animæ est propria, mouetur ad id, quod sensui obicitur foris. Mens vero per se stabilis erat atque immota. Vbi autem infusa est animæ, polluitque: convertitur in sese, & anfractum lustrat conuersionis circa id, quod fixum est perpetuo, attingentis id quod est. Quocirca haud prompte coiuuit eorum consortium, quod indiuiduo diuiduum, et nusquam mobili id, quod quoque uersum est agitabile, miscet, cogitque alterum cum eodem congregari. Alterum erat non motus, quomodo idem non quies: sed dissociationis & discrepantiæ rudimentum. Quandoquidem ab altero vtrumque exordio proficiscitur, idem ab vno, alterum à duobus: suntque primum hic in anima confusa, ac numeris, proportionibus, & medietatibus copulata harmonicis: gignitque alterum assusum eidem diuersitatē, idem alteri ordinem: ut in primis animæ potentiis liquet: quae hæc sunt, existimandi vis & illa mouendi. Ac motio quidem commonstrat extemplo circa coelum in eodem alterum ex stellarum affixarum vertigine, in altero idem ex errantium ordine. Quippe præualet in his idem, in terræ vicinis contra. Duo iudicium principia habet, mentem ab eodem ad vniuersa, & sensum ab altero ad singula. Temperata ex ambobus ratio fit in iis, quae intelliguntur, intelligentia: opinatio in iis, quae sentiuntur, organis intermediis visionibus & memoriis vtens: quorum superiora in eodem alterum, hæc in altero efficit idem. Est enim intelligentia intelligentis circa stabile motus: Opinatio sentientis in moto permanens. Visionem vero, quae opinationis est cum sensu commissa, memoriae insigit idem. Alterum agitat vice versa in distinctione præteriti & instantis, alterius & eiusdem iuxta particeps. Sumendum autem ex corporis mundi coagmentatione simulacrum comparationis, qua concinnata est anima. Illic enim purus ignis erat & terra: quorum natura temperari morosa est: imo commisceri et coire nequaquam possunt. Quare in medio eorum obiecit aerem igni, & aquam terræ: quae primum inter se confundit: deinde horum opera illa cum his & inter se commiscuit & copulauit. Hic iterum idem & alterum pugnantem potentias atque extremitates aduersarias colligit, non eorum ipsorum opere: sed naturæ intercessione alterius eidem indiuiduam naturam, alteri diuiduam aliquatenus vtramque vtrique affinem prætexens: inde cum illis iam confusis vtramque commiscens, ita animæ vniuersam speciem contexit, atque ex diuersis, quatenus licuit, simile atque ex multis efficit vnum. Porro parum recte dici quidam volunt à Platone morosam temperari alterius naturam: quae non aliena à vicissitudine, sed eius sit cupida: quin potius eiusdem indolem, quae stabilis est & conuersioni contumax, ægre mixturam admittit, sed repudiare eam refugeretque: quo simplex permaneat sinceramque, & omnis expers voluminis. Hæc qui culpant, hi idem speciem esse nesciunt eorum, quae pari se modo habent: alterum eorum, quae diuerso: atque huius officium esse, quibus admixtum sit, ea ut dissociet, verlet, & numerosa reddat: illius, ut cogat & societ ex germanitate eorum, quae illis frequentia sunt, vnam induentia formam & vim. Habes animæ vniuersitatis potentias: quae ubi in mortalia & patibilia irrepserunt organa, quae corporibus concreta sunt etiam caducis, in his forma potius interminatæ dyadis elucet, simplicis monadis obscurius prodit se: haud temere tamen vel perturbationem hominis semel rationis exortem mente percipias, vel intelligentiæ motum: qui nulla libidine, vel ambitione, lætitia, vel ægritudine sit suffusus. Quo factum est, ut non nulli philosophi animi perturbationes rationes faciant: quasi omnis libido & ægritudo animi, & ira sint iudicia. Alij virtutes affirmant perturbationibus esse obnoxias. Etenim formidinem esse fortitudinem, voluptatem temperantiam, lucri studium iustitiam. Iam cum considerans animus simul & agens sit: consideret autem vniuersa & singula: intelligere tamen illa, hæc sentire videatur: communis ratio, quae semper in eodem implicatur alteri, & eidem in altero, tentat definitionibus & partitionibus disiumgere vnum à multis, & à diuiduo indiuiduū: quod tamen neutro bi fieri pure potest. Quia principia alterno invicem nexu conferta sunt & confusa. Quapropter essentia deus illud ex diuidua & indiuidua conceptaculum eidem & alteri coniunxit: quo in diuersitate ordo existeret. Nam hoc erat nasci: quando citra hæc non habebat idem distinctionem: itaque neque motionem neque ortum. Alterum deficiebatur ordine: ita contextu quoque & generatione. Quippe hoc si idem haberet,

vt diuersum ab altero foret: & alterum vice versa conueniret cum eodem: nullū id mutuum confortium foetum produceret: sed tertiam quandam flagitant, ceu materiam, receptoricem & ab vtriusq; digestam. Hæc est ea, quam primam condidit intellectibilibus stabilitate motionis corporum infinitatem definiens. Vt autem vox est aliqua bruta nihilq; significans: sermo vero dictio in voce, quæ mentis significationem dat: concentus ex sonis constat & intervallis: sonus vnum & idem: intervallum sonorum diuersitas & distinctio: temperatis inter se his cantus & modulamentum efficitur. Perinde pars animi patibilis interminata erat & instabilis: quæ post limitata est, quando terminus & species diuiduæ & multiplici motioni accessit. Cùmq; idem & alterū assumpsisset similitudinibus & dissimilitudinibus numerorum, qui ex dissociatione 10 consensum genuerunt: vita vniuersitatis sapientia dotata extitit: harmoniæq; & ratio trahens secum suadela temperatam necessitatem, quam appellant vulgo fatum, Empedocles amicitiam & dissidium, retrogradam Heracliti mundi tanquam lyra & arcus harmoniam, Parmenides lucem & tenebras, Anaxagoras mentem et infinitatem, Zoroastres deum & dæmonem: quorum hunc Arimanū, illum Oromasdem vocat: Euripides non recte pro coniunctione disjunctionem vsurpauit.

*Necessitas natura vel mens Iuppiter
Mortalium.*

Siquidem necessitas & mens est, quæ per omnia pertinet, potentia. Atq; Aegyptiorum fabulis innuitur Hori iudicati patri spiritum & sanguinem, carnem matri & adipem 20 attributam fuisse. At animæ nihil syncerum, nihil liquidum, nihil ab aliis relinquatur secretum. Harmonia enim obscura quam clara ex Heracliti sententia melior: in qua disparitates & diuersitates, qui eam miscuit, deus recondit & textit: cum tamen se prodat in iis, in bruta parte perturbatio, in ratione ratus ordo, in sensibus coactio, in mente libera potestas. Vis autem definiendi vniuersum & indiuiduum ex affinitate amplectitur. Contra partiendi vis ex diuiduo propendet ad singularia. Vniuersitas ratio ordine, quæ propter idem cietur, & mutatione, quæ alterius gratia, ducitur. Potissimum vero honesti & turpitudinis discrimen, voluptatis item & doloris, amantium insaniam æstusq;, & pugna cum lasciuia honesti produnt mixturam ex diuina inuictaq;, & ex caduca & in corporibus patibili portione: quarum hanc appellat libidinem 30 natiuam voluptatum, illam adventitiã opinionem optimi sectantē. Nam vim passionibus patentem germinat ex seipsa anima. Mentē vero à potiore infusam principio sortita est. Gemina hac communione nec cœli intacta est natura: verum alteram in partem præceps nunc cernitur eiusdem circumvectione pollente, moderatūque mundo. Incidet etiam temporis fors, quæ sane iam crebro incidit: qua prudentia præstringatur obstupescatq; offusa eius, quod sibi est congruum, obliuione: & vsitata corpori à principio affectio attrahat, degraue, & retorqueat in dextram vniuersitatis eius cursum: quem tamen conuelleret totum ne queat, sed referat denuo ad meliora conuertatq; ad exemplum se dei conatus suo opitulantis & eum dirigentis. Ita perspicuū fit variis modis nobis non omni ex parte animam esse dei opificium: sed fortem mali, 40 quam in se continet genitiuam, fuisse ab deo exultam: qui quidem vno infinitationem, vt essentia fieret termini consors, circumscripsit. At eiusdem & alterius virtute ordinem variationem, diuersitatem, & paritatem temperauit commiscuitq;: omnibus deniq; his, quoad eius fieri poterat, societatem inter ipsa familiaritatemq; numeris & harmonia conciliauit. De quibus quamvis & frequenter audiuisstis, & in multis sermonibus scriptisq; exercitati estis, operæ precium est tamen, vt ea strictim percurram, si antehoc Platonis explicuero. Vnam detraxit vniuersitati portionem, hinc duplam eius subduxit, mox tertiam secundæ fescuplam, triplam primæ, tum quartam secundæ duplam, quintam triplam tertiæ, sextam octuplam primæ, septimam septem & viginti partibus prima maiorem. Deinceps intervalla expleuit dupla & tripla, modos e- 50 tiam illinc præcidents, quos hisce interiecit: vt intervallis in singulis binæ essent medietates: vna, quæ portione eadem extrema eorum excederet, partiq; cederet. Cum autem interstitia existerent sesquialtera, sesquitertia, & sesquioctaua: ex his copulis in primis interstitiis sesquioctauo intervallo sesquitertia omnia expleuit particulam singulorum relinquens. Eius particulæ relicto intervallo habuit numerus ad numerum in extremis comparationem eandem, quam CCLVI ad CXLIII habent. Hic quaeritur primum de numerorum summa, deinde de ordine, postremo de potentia. De summa,

summa, qui sint, quos in duplis intervallis sumit. De ordine, in versum ne explicanda omnia vnum, vt Theodorus: an potius, vt Crantor, in quincuncem in versum, locato in vertice primo, & seorsum duplis, seorsum triplis in versum duos subiunctis. De vsu & potentia, quid conferant adiuncti ad animam constituendam. Ac primum de primo explodemus eos, qui in proportionibus istis satis esse autumant contemplari, cuius naturæ intervalla sint, & cuius, quæ illa explent, medietates. Quando quibuscunq; numeris positis, in quibus sedes sint interiectæ memoratarum capaces proportionum, æque doctrina peragitur. Etenim vt verum illud sit, disciplinam reddat tamen sine exemplis obscuram, atq; alia arce speculatione cum Veneribus coniuncta haud indoctis. Si ergo à monade auspiciati duplos & triplos sigillatim, vt ipse docet, ponamus: exponentur deinceps hinc secundus, quartus, & octauus: illinc tertius, nonus, vigesimus septimus: in summa septem. Quod si communis sumatur monas, multiplicatio ad quaterna progreditur. Neq; enim hic modo, sed passim quaternionis cum septenario perspicitur consensio. Ille igitur decantatus à Pythagoricis quaternio sex & triginta hoc habere eximium videtur, quod constat ex paribus quatuor primis & quatuor primis imparibus. Existit autem quarta confugatio numeris coniunctis. Prima confugatio est vnius & duum, altera imparium. Siquidem monadem, quæ promiscua est vtriusq;, præponit, tum capit octo, mox XXVII. tantum non monstrans nobis, quam vtriusq; generi attribuat sedem. Cæterum pertinet ad alios potius hæc argutius exquirere. Quod restat, instituti nostri est proprium. Neq; enim Plato, quo ostentaret nulla re vergente scientiam in argumento physico mathematicâ, medietates arithmeticas & harmonicas accersuit: sed quia imprimis profecto ad condendam hæc proportio referebat animam. Tamen si sunt, qui in globorum errantium pernicitate, alij potius in diuortijs, alij in siderum granditatibus: qui vero scrupulosius hæc indagare videntur, in epiculorum diametris supra relatas quaerunt comparationes: quali animam creator horum gratia cœlis intexuisset in septem partes distributam. Complures etiam Pythagorica huc traducunt, qui à medio corporum diuortia triplicant. Id sit monadem si in igne loces: in directe opposito tria, in tellure nouem, in luna XXXVII, in Mercurio LXXXI, in Lucifero CXLIII, in ipso sole 30 CCLXXIX: quod numerus hic simul quadrus & cubus sit. Hinc est, quod solem interim quadrum appellent & cubum. Perinde alia sidera ad triplicationes redigunt. Qui quidem multum à vero aberrant, siquid huc conferunt argumenta geometrica: & longe probabiliore comparare sibi illos ostendunt se, qui illinc argumenta sumunt: cum tamen ne illi quidem ad vnguem excussa, sed quam proxime vero prodant: diametri solis ad terræ diametrum proportionem duodecuplam esse, rursus diametri terræ ad lunæ triplam. Quam autem apparet esse inter affixas stellam minimam, hæc non minorem terræ diametro quam trientalem obtinere diametrum. Totius telluris globum toto lunæ septem & viginti partibus antecellere. Luciferi & terræ diametros duplam, globos octuplam habere proportionem, intervallum eclipticæ & umbræ diametri lunæ triplam: quod latitudinis deflectit luna à diametro Zodiaci in vtramq; partem, vnicalem. Eius cum sole comparationes in spacijs triquetris & quadris figuras sumunt dimidiatas & gibberas. At sex lustratis signis plenum orbem velut concentum aliquem in hexatono diapason reddat. Iam cum sol circa solstitia minimos, maximos circa æquinoctia cieat motus, atq; ita detrahat diei & nocti adiciat, vel contra, hæc est proportio primis in XXX diebus. Siquidem sub brumales reuocationes aggerit diei sextantem eius, quo longissima nox diem vincit breuissimum: triginta insequentibus trientem, semissem reliquis ad æquinoctium vsq; intervallis sexcuplis & triplis imparitatem tempore exæquante. Chaldæi ver aiunt, si cum autumno confertur diatessaron habere: diapente, si cum bruma: si cum æstate, diapason. Sin recte 30 distinguit Euripides,

Brumæ quaternos menses æstatisq; item,

Verisq; binos grati & autumnii pares:

vicissitudo anni tempestatum proportionem habet diapason. Quidam, qui terræ assignant proslambanomeni chordam, lunæ hypaten, Mercurium & Luciferum diatono & lichano cient, ipsum solem mesen obtinentem harmoniam diapason volunt continere, recedentem à tellure harmonia diapente, à stellis fixis illa diatessaron. Cæterū neq; horum argutiæ vlla ex parte veritatem attingunt, neque illorum est exacta ratio.

Quibus igitur non probatur Platonis hæc menti congruere, his illa sane quæ proportionibus musicis videbuntur consentanea, cum tetrachorda sint quinque, hypate, mese, synemena, diazeugmena, hyperbolæa: in quinque intervallis collocatas esse vagas stellas: quorum unum est à luna ad solem æquantelque solis cursum Mercurium & Luciferum: alterum huic proximum ad Martis stellam: tertium, quod inter hanc & Iovis stellam interiacer: hinc illud ad Saturni stellam: quintum deinceps, quod ab ea est ad globum fixum: ut qui determinant tetrachorda tinnitus proportioni respondeant stellarum vagarum. Præterea priscos novimus hypatas duas, tres netas, unam mesen, unam etiam paramelen posuisse: ut totidem sint stabiles, quot errantes stellæ. Inferiores, qui proslambanomenon tono ab hypate discedentem gravi addunt, tonum quidem coagmentum disdiapason fecerunt, concentuum vero nativum ordinem non tenuerunt. Nam hypatæ tono adiecto hypatæ ad gravem existit diapente ante diatessaron: cum liqueat eam tamen assumi à Platone ad acutum. Dicit enim in libris de rep. octo globorum unumquemque à Sirene, quæ in eo insistit, versari: cantare vero omnes unum tonum cientes: quibus ex omnibus unam temperari concinentiam. Hæc animum remittentes diuina expromunt, demulcentque aures sacri processus & tripudij octonis distinctis fidibus modulamine. Quippe octo erant etiam primi duplarum & triplarum terminum proportionum, annumerata utriusque parti monade. Etiam veteres tradiderunt nobis Musas novem: octo quomodo Plato in æthereis, à nona permulceri terræ finitima, quæ ex erroris & dissidij inconstantia & turbatione ad quietem revocat & componit. Considerate etiam cum animis vestris, an ne cælum ducat & cælestia modulationibus suis & impulsibus prudentissima & iustissima anima. Dotata est autem ita ex concentus proportionibus: quarum simulacra extant in aspectabilibus ad ea, quæ corpore vacant, & in partibus mundi & in corporibus, quæ sub oculos cadunt. Prima & præstantissima vis oculorum fide infusa est animæ, præstatque se semper excellentissima & divinitissima parti consonam & obsecundantem cæteris omnibus concinentibus. Cum enim accepisset opifex ille in motibus incompositæ & insipientis animæ secum luctantis confusionem & offensionem, alia disclusit et distraxit, aliam harmoniis adhibitis et numeris conciliauit inter se & confociauit: quibus etiam surdissima corpora, lapides, ligna, libri stirpium, & bestiarum coagula inter se temperata & compacta mirificas imaginum species, mirificas exhibent medicamentorum & instrumentorum vires. Itaque Zeno Citienis ad tibicinum spectaculum adolecentiam acciuit: ut disceret, qualem cornua, ligna, calami, & si quæ alia proportionis & concentus consortium habent, vocem mittant. Omnia enim numerum æmulari, quod Pythagoras astruebat, id requirit proportionem. Huius verò ope omnibus diis ex dissidio & dissensione societas mutua & concordia est conciliata: cuius causam esse numeri & harmoniæ consortibus moderationem & ordinem, id ne poetas quidem fugit: qui æquæ amica & blanda, inæquæ inimicos appellant & hostes: quod dissidium incongruentia sit. Qui in Pindari honorem hanc natiã scripsit,

Blandus is hospitibus fuit, & populi studiosus:

**Locum mendosum.* virtutem plane congruentiam existimavit: sicut ipse quoque Pindarus: * Deo, inquit, exaudiente repudiat strenuitatem, ostendens Cadmum. Antiqui certe theologi, qui philosophi sunt vetustissimi, instrumenta musica deorum signis in manus dabant, non quasi lyram & tibiã: cæterum nullum officium perinde arbitrabantur diis ac harmoniã ac concentum convenire. Ut igitur ille, qui sesquitercias, sesquialteras, & duplas proportionem in lyra iugo, testudine, & collabis quarit, est ineptus: (Quippe debet utique hæc quoque inter se longitudine et crassitudine respondere, harmonia tamen illa in sonis est spectanda: sic par est siderum corpora, orbium intervalla, & incitationes vertiginum sicut organa rato ordine & commode inter se & cum univertate esse temperata: etiã si modum, & quid iustum sit, non teneamus, proportionum tamen illarum numerorumque, quibus est opifex usus, officium est ascribendum animæ secum convenientis concinnæ & accuratæ harmoniæ: quam obrem cælum ea dotatum infinitis bonis complevit, orbemque terræ temporum articulis & vicibus certo modo temperatis optime & pulcherrime ad gignendum & tuendum omnia, quæ nascuntur, ornatum digessit.

Com-

Commentarii de genitura animæ illa in Timæo Platonis compendium.

COMMENTARIUS, quem inscripsimus de genitura animi illa in Timæo Platonis, quicquid Plato Platonicique elaboraverunt, exponit. Adducit etiam proportionem certas geometricas & comparationes ad speculationem, ut putat, animæ spectantes, & vero etiam præcepta musica & arithmetica. Narrat autem materiam informatam fuisse ab anima, tribuitque univertati animam: tribuit & singulis animantibus eas, quæ illis moderentur. Inducit modo animam originis expertem, modo generationi ancillantem: Materiam æternam, quæ à Deo per animam sit figurata: Germen esse vitium materiæ: ne deus, inquit, malorum author astringatur: Posidonium non procul à materia summovisse animam, sed fumentem extremorum diuiduam dici in corporibus essentiam, atque hæc cum intellectu temperantem, animam pronunciauisse speciem esse eius, cui quoque versum dimensio sit, numero compactam, quæ harmoniam contineat. Siquidem mathematica inter prima ea, quæ intellectu percipiuntur, & illa, quæ sensu, esse collocata: & cum anima ab his perturbationes & affectiones, æternitatem ab illis mutuetur, decere essentiam eius medium tenere locum. Nam fessellit eum hoc quoque lineamentis deum corporum peractam animam ad materiam conformationem esse usum: ut quod eius est dissipabile & compactum terminaret & circumscriberet triquetrorum coagmentatorum superficiebus. Ineptius est, quod animam faciat speciem: cum hæc immota, illa agilis sit: illa corpori abstracta, hæc omnem cum eo, quod sub sensum cadit, fugiat contagionem. Ad hæc deus speciei ut exemplaris imitator fuit, sed animæ ut opificij architectus. Nec vero essentiam animæ statui à Platone numerum, sed ab numero digestam et compositam esse sit praestendimus. Pugnat autem hoc cum utrisque in communi: quod neque lineamentis neque numeris vestigiū insit vllum illius potentia: qua anima de iis, quæ sensu accipiuntur, existimare possit. Quippe mentem ea atque intelligentiam ex intellectuabilis consortio principij hausit: opinionones, assensus, visiones, & affectiones ex corporis qualitibus: quæ nemo ex monadibus, vel lineis, vel superficie absolute intellexerit infundit. Atque mortalium animæ non modo intelligentem rei sensibilis vim obtinent: sed & mundi animam dicit ad se ipsam revolui: ubi attigerit quid, quod essentia præditum dissipabili sit: & cum rursus quid, quod indiuiduum sit, omnem in seipsa agitaram discernere: quid cum quo conueniat, à quo discrepet: quid cuique potissimum, ubi, quomodo & quo tempore affectus, erga quodque sit & afficiatur. Hic simul decem categorias adumbrat, tum multo magis eas infra declarat. Quando ratio, inquit, vera id quod sensu cieri potest, attingit: & orbis alterius generis recta progrediens toti eius animæ renūciat, tunc opinionones & assensus gignuntur stabiles & veri. Quando vero circa id, quod percipitur ratio cinatione, versatur, gyrusque eiusdem generis, qui est volubilis, id perdit, necessario scientia efficitur. Quæ quidem, euique rei infunduntur, si quis aliud quæ animam appellet, is semel à vero aberraverit. Vnde igitur percepticem anima rerum sensum mouentem et motionem hanc opinatricem diuersam ab illa intelligente atque in scientiam terminante acceperit, arduum sit dicere: nisi pro rato & solido constituerimus non nunc illum absolute animam, sed mundi animam fabricare ex essentia præcellentiore indiuiduamque, & ex deteriore: quam in corporibus diuiduam nominavit: quæ alia non est atque opinatrix illa visorumque informatrix & consentiens sensum scienti motio: non nativa, sed sicut altera sempiterna. Cum intelligendi natura vi prædita sit, simul est & opinandi: verum illa quidem stabili, affectu vacante, & in materia semper manente fixa: hæc vero diuidua vagaque, ut quæ materiæ agitabilis & dissipabilis contagione teneatur. Neque quod sensum mouebat, erat ordinatum, sed informe interminatamque: atque huic attributa vis neque opinionones liquidas neque motiones obtinebat compolitas: sed infomniorum ludibriis plerisque vanas, insanas, & sollicitates id, quod corporeum erat, nisi forte in partem incideret meliorem. Quippe media erat inter utraque consentientemque cum utrisque atque affinem indolem sortita: vi sentiente materiam vendicans, iudicante ea, quæ intelligentia comprehenduntur. Ita sane ipse etiam ad verbum declarat Plato. Hæc, inquit, meo calculo subducta ratio summam reddatur, id quod est, lo-

Pp iij

cum, & generationem, tria trifariam etiam ante coelum extitisse. Materiam enim locum nominat quasi sedem, interim receptaculum: id quod est, quod mente percipitur: nondum nati genturam mundi, haud ullam aliam quam variantem & agitata essentiam, inter id, quod formam imprimat & id quod eam recipit positam: quae huc illinc imagines dispensat. Atque tum hinc est diuidua nuncupata, tum quod cum eo quod sentitur id, quod sentit, & cum visiones efficiente id, quod informa pariter diuidi & proterendi oporteat. Etenim sentiens motio, quae anima est propria, mouetur ad id, quod sensui obicitur foris. Mens vero per se stabilis erat atque immota. Postquam autem infusa est anima, pollensque, convertitur in sese, & anfractum lustrat conversionis circa id, quod fixum est perpetuo, attingentis id quod est. Quocirca haud prompte coiuuit eorum consortium, quod indiuiduo diuiduum, & nusquam mobili id, quod quoquoque sum est agitabile, misceat, cogatque alterum cum eodem congregari. Alterum erat non motus, quomodo idem non quies: sed dissociationis & discrepantiae rudimentum: Quandoquidem ab altero utriusque exordio proficiscitur, idem ab uno, alterum a duobus: suntque primum haec in anima confusa, ac numeris, proportionibus, & medietatibus copulata harmonicis: gignitque alterum affusum eidem diuersitatem, idem alteri ordinem: ut in primis animae potentis liquet: quae haec sunt, existimandi vis & illa mouendi. Ac motio quidem monstrat exemplo circa coelum in eodem alterum ex stellarum affixarum, vertigine, in altero idem, ex errantium ordine. Quippe praevalet in illis idem, in vicinis terrae contra. Duo iudicium principia habet, mentem ab eodem ad vniuersa, & sensum ab altero ad singula. Temperata ex ambobus ratio fit in iis, quae intelliguntur, intelligentia: opinatio in iis, quae sentiuntur, organis intermediis visionibus & memoriis vtens: quorum superiora in eodem alterum, haec in altero efficiunt idem. Est enim intelligentia intelligentis circa stabile motus: opinatio sentientis in moto permanens. Visionem vero, quae opinionationis est cum sensu commissa, memoriae insigunt idem. Alterum agit viceversa in distinctione praeteriti & instantis, alterius & eiusdem iuxta particeps. Sumendum autem ex corporis mundi coagmentatione simulachrum comparationis, qua coacta est anima. Illuc enim purus ignis erat et terra: quorum natura temperari morosa est: imo commisceri & coire nequaquam possunt. Quare in medio eorum obiecit aerem igni, & aquam terrae: quae primum inter se confundit: deinde horum opera illa cum his & inter se commiscuit & copulauit. Hic iterum idem & alterum pugnantem potentias atque extremitates aduersarias colligauit, non eorum ipsorum opere: sed naturae intercessione alterius eidem indiuiduam naturam, alteri diuiduam aliquatenus utranque utriusque affinem praetextens: inde cum illis iam confusis commiscens, ita animae vniuersam speciem contexit, ex diuersis, quatenus licet simile, atque ex multis efficiens vnum.

Vtra animantia terrena ne an aquatilia maiore prudentia sint praedita.

YRTAEVM Leonidas interrogatus qualem esse existimaret Bonum poetam, inquit, ad expoliendos iuuenum animos, innuens iuuentuti illum carminibus suis ardentem impulsus in praesens & generosum, per quem pericula contemnant, imprimere. Ego vero amici vereor, ne recitata heri venatus laudario plusquam modice accendat nobis venandi cupidos iuuenes: ut caetera nihil ad rem pertinere neque vilius esse ducant opera praecipua, atque huc semel delabantur. Quando mihi ipsi quoque videor quasi recepta iuuenta praeter aetatem maiore animi concitatione permotus esse, & affectare sicut Euripidis Phaedra,

I acerare cervos canibus

Maculosos clausos venibus.

Adeo pepulit me, quae adduxit crebra & probabilia argumenta, illa disputatio. Verum dicit Autobule. Etenim visa mihi illa est gratificandae & oblectandae iuuentutis gratia artem oratoriam excitasse. Potissimum vero delibutus voluptate sui collatis ab eo cum venatione gladiatoribus: ut commendanda praecipue ea sit: quod oblectationem, quam ex vitis inter se ferro dimicantibus capimus, huc magna ex parte conuertit,

erit, spectaculumque praebet purum simul artificij & audaciae cordatae cum stolido robore & vi comparatae laudantisque Euripideum hoc.

*Augusta sane Vis viri est, versutia,
Sed mentis aquoris genus, terrestrium
Et consilia domat.*

Atqui inde mihi Soclare incessisse ferunt hominibus rigorem animi & feritatem: quae gustato cruore ante assuefacta in praeda fuit ex venatu capienda non abhorre ab animantium sanguine & vulneribus, sed eorum caedibus & carnificinis oblectari. Inde quomodo Athenis, cum primus a triginta tyrannis punitus delator fuit, merito dictus est perisse, alter item & tertius. Ea re paulatim iam serpente viros probatos adorti sunt: denique non temperarunt etiam optimis ciuibus. Perinde qui vrsu princeps vel lupum interfecit, clarum nomen est affectus. Bos etiam & sus culpam sustinens, quod victimas gustasset, visus est, qui occideretur, meritis. Hinc ceruicem & lepores & caprae gustati ad ouium & alicubi canum equorumque carnes invitauere. Anserem vero cicurem columbamque familiarem & domesticam, non ut mustellae & feles fame compellente, sed ad delicias & pulmentum laniantes & contrucidantes, quicquid naturae inerat truculentiae & saevitiae, id confirmauerunt, & ad miserandum reddiderunt immotum: lenitatem vero maxima ex parte praestrinxerunt. Sicut viceversa placiditate Pythagorei aduersus bruta propensionem meditaerunt ad humanitatem & misericordiam. Quippe insinuans sensum se animi motibus assuetudo miram vim habet ad hominem porro propellendum. Caeterum haud scio quo pacto delapsi simus imprudentes in sermones, qui neque institutis heri, neque iis, qui modo in manibus erunt, cohaerent. Heri namque, ut nosti, cum ostenderemus consortium omnino habere mentis & rationis cuncta animantia, excitauimus inter iuuenes venatores non incertam neque iniucundam de bestiarum marinarum & terrestrium solertia velitationem: de qua hodie certe erimus disceptatores, modo denunciationibus Aristodemus & Phaedimus stent. Ex quibus hic mari, quod ea intelligentiora animantia gignat, dedit se foedalibus patronum, illae terrae. Stant vero Autobule, & iam iam adierunt. Vidi enim summo mane euntes in ordines. Caeterum, si placet tibi, ante certamen, quae hesternis sermoni congruentia, ne exprimerentur, aliena temporis fuerunt, vel inter vinum & pocula oscitanter illis fuerunt obiecta, recolamus. Apparebat enim aliquantulum non sine forensi calore ex Stoa quasi resonare sicut, mortali immortale, corrupto incorruptum, & vero corpori obiacet incorporeum: pari modo ei, quod existit rationale, oportere rationale oppositum esse atque ex aduerso existere, neque solum tot in coniugatis inchoatum hoc & mancum par relinquendum esse. Quis istud Soclare censeat, si sit in rerum natura, quod ratione utitur, ut etiam sit rationis expertus. Hoc enim frequens & cumulatam in omnibus inanimatis cernitur: neque iam requirimus, quod ratione praedito opponamus aliud: verum quicquid inanimatum est, id continuo ut rationis expertus & mentis obuersum est rationis & mentis copotum. Quod si quis naturam non esse claudicantem censeat: sed naturam animatam partim ratione uti, partim ea esse destitutam: alius animatam naturam ex parte imaginandi vi, ex parte non esse praeditam: & ex parte sentientem, ex parte non sentientem postulabit: ut diuersas has & contrarias facultates & orbitas eodem natura in genere habeat pares. Quod si non est ferendus, qui animatum partim sentiens partim non sentiens vult esse: item partim imaginans, partim secus: quod quicquid est animans, idem statim ex natura sentiens sit & imaginans: ne sic quidem postulabit iuste amatum partim rationis cofsors partim non esse, si cum hominibus agat, nihil qui sensibus praeditum arbitrantur, quin simul sit intelligentia: neque amans, quod non opinionem aliquam & ratiocinationem habeat. Quippe natura, quam nihil non agere ratione & respectu alicuius recte dicunt, non ideo sensibus animans dotauit, ut tantum affectum sentiret: verum quia multa sunt ei familiaria, contra multa aliena, ne momento quidem superesse valeret: nisi haec declinare, illis se sciret associare. Atque cognitionem quidem utriusque generis subministrat cuique sensus: caeterum arripere vtilia, eaque sectari, viceversa repellere & refugere pestifera & tristitia, quae sensus sunt comitantia, haec nullo modo suppetunt illis, qui ratiocinari, iudicare, meminisse, attendere non valent: sed quibus in totum de caeteris expectationem, memoriam, voluntatem, adornare, sperare, metueri concupiscere, angere,

his, ne oculos quidem ut habeant, vsui fuerit, vel aures, vel quemvis sensum, vel visionem: cum id, quod his utatur, non habeat: ut esse his orbem sit fatius, quam laborare, cruciari, & dolore premi: cum quo summoveantur hæc, non adsit. Quamquam Stratonis physici extat disputatio, quæ hoc ostendit, prorsus non posse citra intelligentiã quæquam sentire. Etenim scripta oculis sæpe percurremus, et verba auribus accidunt, quæ tamen fallant nos & prætereant rebus intentos aliis: cum ea mox reversa mens percurrat & persequatur, ac singula, quæ effusa sunt, colligat: in quam sententiam dictum hoc est.

Mens cernit, & mens audit, caeca cetera

Et surda sunt

Quod oculorum permotio, nisi præsto sit intelligentia, sensum non efficiat. Hinc rex Cleomenes, cum placeret acroama quoddam, rogatus, essetne egregium, respondit, ut illi videret. Nam se in Peloponneso mentem habere. Ita omnes, qui sentire possunt, etiam intelligent necesse est: si ita est natura comparatum, ut intelligendo sentiamus. Esto, non requirat ad munus suum sensus mentem: certe quando animantem deserit sensus, qui inter id, quod sibi accommodatum est & alienum, discrimen facit: quod nã est illud, quod meminit, quod timet molesta, appetit comoda: & quãdo hæc absunt, ut potiatur eis, molitur ad ea paratq; præsidia, refugia, retia: Vbi verò periculum est, ne capiantur, effugia e manibus insidiãtium. Quæ quidem cum ita esse fateantur, evocant tamen semper in institutionibus suis: dum propositum definiunt esse perficiendi destinationem, appetitione impulsam ante impulsam, apparatus actionem ante actionem, memoriam pronuntiati perceptionem præteriti, quod cum præsens esset, sit sensu comprehensum: quorum, quod ratione consistat, est nihil, atq; animãtibus ea suppetunt omnia omnibus: sicut nimirum etiã intelligentiæ: quas intus residens, notiones: motas cogitationes appellat. Perturbationes vero animi uniuersas cum communiter praua iudicia & opiniones fateantur esse, mirum est, qd in bestiis non animadvertant earum effectus & motus, multos iræ, multos metus, & vero etiã inuidiã æmulationemq;. Ipsi autem vel canes & equos mulctant delinquentes, non nequicq;, sed ad eos corrigendos, inuuntq; eis tristitiam, quã poenitentia nominamus. Porro voluptatis, quæ auribus accipitur, nomen mulcedo est: quæ oculis, præstigiis: quarum vtriusq; in feras vtunt. Demulcentur cerui & equi tibiis et fistulis. Paguros ex cauernulis suis facularum vi evocant. Alosam ad cantum & plausum emergere autumat & progredit. Iam asio capitur saltantium in conspectu eius ludificata præstigiis, dum ipsa numerorũ effingere suauitatem concinna humorũ iactatione gestit. Qui vero de his disputant insulsius neq; exhilarari, neq; nasci, neq; formidare, neq; præparare se lucinã, neq; meminisse apẽ, sed quasi irasci leonem, & quasi metuere ceruũ: haud video, quid statuent de iis, qui dicunt neq; videre neq; audire illos: sed quasi videre, quasi audire: neque canere, sed quasi canere: neq; prorsus viuere, sed quasi viuere. quæ certe non magis contra evidentia meo iudicio, quã illa dicuntur. Me vero etiã Autobule his numera suffragantem. At humanis moribus, ritibus, institutis, & viuendi rationibus affinia facere bruta: id cum multum generis humani derogat totius dignitati, tũ virtutis, ad quã destinata fuit instituta oratio, nullum præfert respectum, neq; profectum, neq; appetitionem. Hæreo ergo, qui principiu eis natura tribuerit, cum aspirare non valeant ad finem. Atqui ne istud quidem videtur Soclare his ipsis nouum. Si quidem qui charitatem erga prolem initium ponunt societatis & iustitiã humanã, eam aut grandem & validam infixam animantibus cernunt: negant tamen neq; admittunt in societatem ea venire iustitiã. Asinis non absunt membra genitalia. Quippe penes habent & vuluas, eorumq; vsu delectantur, finem non attingunt tamen foetura. Considera alia ratione, sit ne ridiculũ So crates & Platones non leuiore improbitate q; quodvis mancipium teneri dicere, sed æque amentes, lasciuos, & iniustos esse: mox bestias causari non esse ad virtutem defectas neq; consummatas: quasi non rationis id vitium & imbecillitas sit, neq; eam fateantur rationis prauitatem esse, qua quodvis animã scætet. Quippe timiditate magnam eorum partem lasciuiaq; & iniustitiã & luore cernimus suffusa. Qui vero id, cui absolutam negauit natura rationem, ne rationis quidẽ potens esse natura capiendẽ censet: is idem facere videtur, atq; ille, qui neq; simiã esse deformitatis confortem, neq; tarditatis statuit testudinem: quod neq; formositatis neq; pernicitatis sint capaces. Deinde quid intersit, non animadvertit. Nam rationem natura infundit: honestã vero & summa-

summatã rationem ex industria & doctrina per rationis consortium omnia animãtia consequuntur. At quã quarunt integritatem & sapientiã, ne in homine quidem reperiant. Ut est oculorum aciei cum acie disparitas & volatus cum volatu (Neq; nã que miluus & cicada sunt perspicaces, neq; similiter volant aquilæ & perdices) ita nõ obtinet quodvis, quod rationis compositus est, ingenij summã dexteritatem & acumen. Alio qui multa documenta edunt popularitatis, fortitudinis, solertiẽ ad vitam querendã & ad res suas procurãdas: sicut e diuerso contrariorũ, ceu iniustitiã, inertia, & tarditatis. Astipulatur id, quod nunc concertationem inter adolefcẽtes istos excitauit. Quasi nã aliqua sit discrepantia, hi terrena contendunt, illi marina esse natura ad virtutem plus pvecta. Quod certe liquet, cum ciconiis si equos fluuiatiles componas. Hi enim perimunt, quo ineanat matres, illi nutriunt genitores: & cum columbis perdices: qd hi oua perdant, & necent foeminas, si ouis incubent, nec concubitu non admittant: illa curã earum fouendis vicissim ouis suscipiunt, pastumq; priores præbent: foeminãq;, si diutius vagata sit tundens ore mas adigit ad oua & pullos. Asinis Antipater & ouibus qui exprobrat sordes, miror qui lynces hirundinesq; præterierit: quorũ superiores omni cura summovent, recondunt, & supprimunt vrinam: hirundines averso foras podice pullos reddere suum docent. Et quidem quid arborem non dicimus arbore tardiorẽ, sicut cane ouem: & holus holere ignauius, sicut leone ceruum? An quomodo in non mouentibus se aliud alio lentius non est, neque voce fuscius in vocis expertibus: perinde neq; acutius ingenio, neq; obtusius, neque intemperantius alio aliud, quibus non dedit natura omnibus intelligentiã: quæ aliis aliter vel maiore vel minore modo collata illas, quas cernimus, efficit distinctiones? At plurimum præcellit animãtibus homo facilitate, ingenio, iustitiã, popularitate. Nempe etiã cõplures Soclare bestie, hæc corporis mole & velocitate, illa visus firmitate & auditu exquisito omnes antecedunt homines: neq; ideo tamen cæcus, omnibus viribus destitutus, & surdus homo est. Cæterũ nec manibus, nec oculis, nec viribus, nec corporis amplitudine destituit nos natura: quantumvis in his, si cum elephanto & camelo comparemur, nihil sumus. Pari ergo modo neq; bestias, si obtusiore intelligentia & ingenio sint deteriore, nulla intelligentia dicamus, nullo ingenio prorsus esse præditas: sed infirmius & tardius possidere, sicut lusciosum oculum & turbatum. Quod nisi adolefcẽtes, illos eruditos & literarum studiosos iam iam expectaremus, alterum ex terra, alterum ex mari multa hic congesturos: haud prætermissem infinita tibi docilitatis, infinita bonæ indolis bestiarum expromere exempla: quæ hamis & alueolis ex imperatoris haurienda spectaculis in clyta Roma præbuit. Hæc itaq; illis recentia & illibata ad doctrinam suam ostentandã relinquamus. Interea volo non nihil tecum, dum ocium est, considerare. Peculiare suum cuiq; membro est mea sententia vitium, claudicatio, et morbus, ceu oculo cæcitas, cruri clauditas, blesitas linguæ, neq; ea vlli alij est parti. Neq; enim cadit in id, cui natura visum negauit, cæcitas: nec clauditas, cui ingredit: neq; blesum, quod elingue: balbumve, quod mutum est natura, quicquam appelles. Ergo nec desipiens aut insanum aut demens: cui non natium sit sapere, ratione uti, & intelligere. Neq; enim esse affectum potest, quod non obtinet facultatem, cuius affectio vel claudicatio vel aliud vitium sit. Atqui vidisti profecto canem rabiosum, ego etiam equos. Sunt qui insanire boues quoque ferant & vulpes. Cæterum sufficit canum rabies: quæ testatur probatq; inesse rationem intelligentiamq; huic bestiã non contemnendam: cuius turbata & confusa rabies & infania illa vitium est. Neque enim oculorum aciem vel auditum videmus eorum variantem: sed sicut hominis melancholici vel delirantis qui negat de statu suo dimotam & labefactam mentem, rationem, & memoriam; ridiculus sit. Nam ipse profecto loquendi vsus prædicat de insipientibus non esse eos apud se, sed mente excidisse. Sic qui canes rabiosos alia tentari re, non intelligentiam rationemq; & memoriam perturbationis plenam habere existimat & desperet, ut charissima pignora non agnoscant, refugiantq; consuetas viuendi rationes, aut caligent in sole: hunc non perpendere id, quod quotidie fit, sed cõcertare cum veritate apparet. Recte sane mea opinione putas. Nam Stoici & Peripatetici diuersum acriter tuentur: ortum iustitiã alium nullũ habere, sed tolli aboleriq; eam funditus, si cuncta animãtia in rationis societatem veniunt. Si quidem aut iniuriã inferamus necesse est, si ea attingamus: aut si nõ vtamur iis, vitã tolerare non poterimus, vel tolerabimus duriter, & quodãmodo vitam viuemus ferinã: si quæ ex bestiis capimus, comoda amisse.

rimus. Mitto Numidarum & Troglodytarum infinitum numerum: qui cibum præter carnes nullum nouerunt. Nobis, qui mitiorem vitam & humaniorem agere uide-mur, quid reliquum erit, quod terra vel mari agamus: Quæ in montibus ars, quis in vi-ctu cultus: si, quod par est, ut cum ratione utentibus & cognatis omnibus animanti-bus innocenter & religiose didicerimus agere, difficile dictu est. Quare præsidium vel medicinam aduersus difficultatem, quæ vel vitam tollit vel iustitiam, nullam habe-mus: nisi terminum uetustum & legem tueamur: qua authore Hesiodo naturas distin-guente, atq; genus utrumq; segregante,

*Piscibus atq; feris mos est generisq; uolucrum
Se inter se uesci, neq; enim illum ius regit illa.
Verum hoc insudit mortalibus*

inter se mutuo. Illis enim nullum intercedit nobiscum iustitiæ commercium, nec nos in illa iniuriosi dicimur. Quam rationem qui neglexerunt, hi neq; usum alium, neq; locum iustitiæ minimum relinquere. Hæc tu ex corde illorum depromisti. Haud ta-men permittendum philosophis est sicut pariendi difficultate laborantibus mulieri-bus, ut pro amuleto appendant ocytocium, quo facile & citra dolorem iustitiam nobis enitantur. Neq; enim illi largiti Epicuro sunt de rebus maximis rem exiguam & vi-lem: ut atomum perperam unam in latus inclinaret, quo aditus sideribus, animanti-bus, & fortunæ daretur, & arbitrium nostrum ne periret, ac demonstraret obscurum, aut fumeret quicquam, quod clarum sit. Nec etiam ponendum illud de amantibus est ad iustitiam, si liquidum non est, neq; illi alias probant. Patet enim uia iustitiæ altera non lubrica neq; præceps adeo, neq; per ea, quæ euidentiã evertant, ducens: uerum q; præeunte Platone filius meus tuus Soclare sodalis monstrat non contentiosus, qui se-qui & discere cupiunt. Nam non vacare iniustitia profus, qui ita cum amantibus ag-it, hominem Empedocles & Heraclitus pro uero recipiunt, ac frequenter queruntur inculantq; naturam, quasi necessitas & bellum sit, nec quicquam defecati vel syn-deri habeat: sed per multos & iniquos labores expleatur. Quandoquidem etiam e-ius genituram ex iniuria ferunt profluxisse coeunte cum mortali immortalis compa-ctam: oblectariq; quod inde genitum est, membris eius, quod ipsum genuit, præter naturam laniandis. Sed plus satis uidentur hæc acris & acerba. Moderatius est re-
medium, quod nec rationem eripit amantibus, & seruat eorum, qui illis rite utuntur, iustitiam. Hoc à sapientibus & pricis in uetum ingluuies facta cum luxu coitione expulit & obliterauit. idq; Pythagoras fructum capere docens ex illis citra uillam ini-uriam, reduxit. Neq; enim iniuste agunt, qui in socialia & noxia ualde coercent & co-ficiunt: urbana & mitia faciunt tractabilia obsecundantiãq; ad usum, ad quem singula sunt à natura recte comparata,

*Asinos equosq; ad initum taurorum quoq;
Foetus,*

quos Aeschylus Prometheus dare ait se nobis

Vice mancipiorum, erumnarum & vicarios.

canibus autem utuntur caprarum & ouium custodibus, ex quibus lanam & lac perci-piunt. Neq; uero uiui idcirco non potest, neq; tollitur mortalium uita, nisi patinas pi-scium, & tocina habeant anserum, bouesq; vel hœdos ad epulum concidunt: nisi o-cio languentes in theatris uel animi causa in uenationibus hæc ferocia esse compellat & pugnare inuita, illa ad uisionem non facta trucident. Ludentem enim & oblecta-tionem querentem uti oportet, opinor, una ludentibus & lætis: non sicut pueros dixit Bion ranas ludibundos lapidibus petere, ranas autem non iam ludibundas, sed serio emori: item uenari & piscari cruciatibus & cædibus ductos bestiarum, & abstrahēdis his delinicos à catulis & pullis. Neq; enim animantibus qui utuntur, faciunt iniuste, sed qui his perniciose, contemptim, & immaniter utuntur. Tace Autobule & ista insimu-latione tempera. Nam prope adsunt hi magna caterua uenatores omnes: quos depel-lere non sit procliuē de sententiã, neq; pungere necesse. Probe mones. At Eubiotum satis noui, consobriniq; meum Aristonem, etiam Dionysij filius Delphos Aecidē & Aristotimum hunc, iam Nicandrum Euthydami terrestri scientem uenatus, ut Ho-merus ait, ideòq; ab Aristotimo staturos: sicut uice uersa insularibus illis & marinis Me-garensi Heraclione, Philostrato Eubæensi,

Colere

Colere est quibus aquora cura,

Phædimus incedit cinctus:

Tydidis, dubium est, se utris coniunxerit.

æqualem hunc nostrum Optatum,

Montanis crebro qui prædis aquoreisq;

Syluanumq; patrem simul & Dictynnâ honorauit,

quia huc cōcedit ad nos, neutris partibus certum est se illum associaturum. Quid nos mi Optate, recte ne conuicimus communem te & medium futurum inter hosce iuue-nes arbitrum. Recte sane Autobule arbitraris. Iam olim enim exoleuit Solonis lex: quæ in seditione illos, qui neutris partibus aggregauerint se, mulctat. Ergo ueni huc festum apud nos: ne, si opus teste fuerit, Aristotelis libris negocium faciamus: uerum tibi propter experientiam suffragantes sententiã secundum eos, qui uera afferent, dicamus. Placet. Conuenit aliquid iuuenes inter uos de ordine? Conuenit Socla-re: cæterum fuit ingentis res certaminis. Inde ut est apud Euripidem,

Sors nata fortunæ rei isti præsidens,

ea, quæ pro terrestrium iure dicenda sunt, præ marinis inducit. Nunc igitur Aristotime, ut tu dicas, nos ut audiamus, tempus est. Forum quidem litigantibus esto: hæc uero foetum factu in foeminas impetu sub ipsum perdunt puerperium. Mugilum ge-nus, quos literales uocant, ex mucore uiuunt suo. Polypus seipsum reses sub brumam arrodit,

Tectis in gelidis curis sub pectore mæstus:

adeo iners est uel torpidus uel gulosus, uel omnibus his uitiis aspersus. Quare Plato iterum iterumq; libro de legibus uetuit, uel potius detestatus est, iuuenes uenatus pe-lagici amore capi: Quando nullus uirtutis campus, sapientiã nulla meditatio neq; eor-um, quæ roboris, uel pernicitatis, uel agilitatis parandæ gratia subeunt mortales, in i-sto cum lupis uel congris uel scaris certaminibus reperiatur quicquam: quomodo hic feroces feræ audaciam & uirtutem acunt pugnantium, astutæ circumspiciōne ado-rientium & solertiam, insectantium robur & industriam ueloces. Quæ quidem uenari di studium honestum effecere. Piscatus uero nulla re est celebris. Neq; uero deorum uoluit ullus Congricida, sicut Apollo Lupicida: neq; Multipeta ut Ceruipeta Diana appellari. Neq; est id mirum. Quandoquidem etiam homini aprum tantum uel cer-uum uel capream capere est quam mercari laudabilis: thynnium contra & carabū est honestius opsonari quam piscari. Quippe, quod ignarus, & perplexus profus sit, nul-laq; cum astutia coniunctus eorum piscatus: factum, ut simul sit foedus, pudendus, & illiberalis. Breui quando quibus docent philosophi ratione animantia uti hæc sunt, consilia, apparatus, memoriæ, animi motiones, natorum cura, gratitudines eorum, a-pud quos beneficia sunt collata, offensiones aduersus id, quod læsit: ad hæc necessario-rum inventiones, specimen uirtutis, ut fortitudinis, popularitatis, cōtinentiæ, magna-nimitatis: conuertamus nos ad pelagica, an ne horum illa nullã, aut certe profus ob-scuram significationem oculisq; fallentem, ut quicquam de iis conuicere habeamus, representet: in pedestribus bestiis & terrenis claras, perspicuas, & certas notas singu-lorum, quæ supra diximus, capere & spectare possimus? Primum consilium & appa-ratum aspice ad pugnam insperato puluere accingentium se taurorum, aprorum den-tes acuentium. Elephantes, quia materia, qua effossa uel detonsa pascuntur, hebetat at-teritq; dentem, alterum huic usui adhibet, alterum cuspidatum semper & cultellatum ad sui protectionem seruant. Leo semper contortis ingreditur pedibus tanquam uagina conditis intus unguibus: ne aciem attriti retundant, ne uel uestigantibus notã re-linquant. Quippe haud temere inuenias unguis indicium leonini: sed, quia in tenuia & cœca uestigia incidunt, aberrant neq; assequuntur eos uenatores. Icheumonem audi-stis certe nihilo secius ac grauis armaturæ militem se armare ad prælium, adeo crasso li-mo corpus adoriturus crocodilum loricat & uellit. Hirundinum ante foeturam appa-ratus uideamus, quam probe ex solidis festucis fundamenta iaciant, mox allinãt leuio-res: ac si luti gluten desiderare sentiant nidum, ad lacum uel mare aduolantes summis alis ita stringunt ea, ut humescant tantum non degrauentur liquore: correptoque ita puluere illinunt & constringunt laxa & diffluentia. Figuram operi non angulis uel anfractibus, sed æquabilem, quatenus fieri potest, & globosam efficiunt. Est e-nim ea & firmior & capacior, resistitque foris insidiantium animantium conatibus.

Desideratum qua-dam.

Arañeꝝ opificia commune telarum foemina & fagenarum piscatoribus exemplar nō vno tantum nomine mirere. Si quidem & filum argutum, ac tela non hians neq; stami nosa, sed lauis membranæ modo continua & tanquam visco lentore aliquo, qui oculos fallit, admisso est contexta, tinctura coloris aerea, quæ speciem, vt fugiat oculos, reddit caliginosam: Ipsa præ cæteris machinamenti huius temperatio & moderatio, vbi qua irretita est præda, quam hæc sentire & periti aucupis modo propere contrahere rete includereq; est docta capturam, quia id quotidie cernimus & spectamus, fidem meruit, cum alioqui haberetur pro fabula: sicut illud coruorum in Africa est visum: qui lapidibus coniectis complent & subvehunt aquam, quoad eam contingere valeant. Post canem contemplatus, cum in nauigio absentibus nauitis in amphoram olei non plenam coniceret calculos, obstupui: qui intelligeret subsidentibus grauioribus subvehit leuiores. Par est apum solertia Creticarum, & anserum in Cilicia. Illæ enim infestum ventis flexuræ promontorium quoddam onerant se suburra, ne transuersæ rapiantur, minutis calculis. Anseres aquilarum formidine transcensuri Taurum grandem lapidem ore capiunt, velut obturantes & frenantes garrulitatem & clangorem suum, dum furtim imprudentibus sint præteruictæ. Est etiam illud in gruum volatu memorabile. Volant, si increbescat ventus & sauiat cœlum, non vt trāquillo exporrecta agminis fronte vellunato globi sinu: verum ilico in triquetrum contrahunt se, ac mucrone auram scindunt circumfusam. Ita, ne diuellatur ordo, cauent. Postquam demiserunt se in terram: illæ, quæ excubias nocturnas fortitæ sunt, vno pede insistant, altero sustinent lapidem. Retinet eum ractus vis, ne dormiant, perditu. Laxatus vbi decidit lapis, cōfestim excitat dimittentem. Quod facit, vt non ita Herculem mireris,

Alæ quod arcum subiectum valido tenet

Hic brachio, & dextra clauam dormit premens:

Nec vero etiam eum, qui princeps animadvertit, quemadmodum contractum dehiscat ostreum, si ardeolarum versutiam spectauisti. Quæ cum clausam deglutierunt cocham, molestiam eius tolerant, dum tabescentem ex calore & laxatam sentiant: tunc effundunt dehiscentem & diductam, eximuntq; quod esui est. Formicarum sedulitatem & molitionem etsi explicare nemofatis queat, semel præterire tamen sit hominis supini. Neq; enim quicquam habet adeo exiguum natura, quod maiorum & præstantiorum rerum sit speculum: verum tanquam pura in guttula omnis est virtutis representatio.

Hic est imago amicitie commercium,

Similq; fortitudinis est industria.

In his crebra cernas continentia semina, crebra prudentia & iustitia. Cleanthes ostendit, quantum vis ratione prædita esse neget animantia, huiuscemodi se intervenisse spectaculo: cum formicæ occurrerent ei, quæ ad aliam cavernam mortuam portabant formicam: mox extulerunt, ex caverna se alia ac cum illis quasi collocutæ retro descenderunt, idq; factum fuit bis aut ter: deniq; hæ ab imo sicut redimēdi mortui precium vermem extulerunt, quo sublato redditoq; mortuo se receperunt. Iam ex iis, quæ omnibus sunt testata, illa est in occurrendo honestas candorq;. Decedunt via onustis vacuæ, præbentq; transitum. Quid quod grauiora & translato minus expedita arrodunt & dissecant, quo pondus in plures dispertitum facilius perferatur. Quando oua exponunt torrentq; sub dio, id pro significatione habet Aratus imbrium,

Oua penetrati quando omnia progerit antro

Formica.

Alij non oua scribunt, sed fruges conditas, quoties eruginem senserint aut vereantur cariem & putredinem, ab eis exponi. Nihil verò addi potest ad solertiam: qua prævertunt, ne triticum exeat in frugem. Neq; enim permanet siccum & incorruptum: verum madescit lactescitq; ac convertit se ad germinandum. Ne igitur vertat in semen, atq; in vtile reddatur cibo, sed penus permaneat: caput arrodūt, quo effundit triticum germen. Illos vero, qui cubilia harum in peruestigando velut ex infectione diuidūt, non recipio. Commemorant non rectum esse à communi descensum, nec alteri animant permeatu promptum, sed flexibus & anfractibus, qui detortos & occultos calles & cauas semitas habeant, in tria terminantem antra: quorum vnum commune est

cœna-

cœnaculum, alterum penoris cella, in tertium mortuæ cōduntur. Non arbitror impertune me facturum, formicis si subiungam elephantos: quo solertia indolem in minutissimis simul & vastissimis corporibus cognoscamus neq; in horum molibus evanescentem, neq; in illis claudicantem. Ac aliis quidem miraculo est elephantum docilitas, cuius in spectaculis dat specimen multiformibus & variis gestibus: quorum diuersitatem excellentiamq; memoria ac reminiscencia non ita facile exercitationes humanæ assequi valent. Ego vero potius in spontaneis huius beluæ affectionibus & motibus, quorum nullum habuit magistrū, vt synceris & simplicibus elucere cerno intelligentiam. Romæ cum non ita pridem multi ad ludos instituerentur stationibus ancipitibus, quibusdam discendis & motibus intricatis reuoluendis, vna omnium tardissimus, cum quotidie male audiret & castigaretur verberibus subinde, deprehensus est, qui noctu ipse ex seipso ad lunam præcepta effingeret & meditaretur. In Syria antea scribit Agnon elephantum, qui domi alebatur, rectorem ex demeso ordei, quod accipiebat, subtrahere & interuere dimidiū quotidie solitum. Hunc, vbi domino assistente aliquando & spectante integrum demensum soluit, intentis in dominum oculis produrctaq; proboscide secreuisse & remouisse partem, atq; ita quam prudentissime rectoris sui detexisse furtum. Alium, cuius præfectus lapides & terram demenso permiscebat, dum elixarentur carnes, correptum cinerem in ollam iniecit. Alius Romæ lacessitus à pueris, qui stilis proboscidem eius pungebant, vnum ex iis correptum sustulit sublimem, putabaturq; eum confecturus. Clamore assistentium insecuto, leniter eum rursus in terram statuit transiitq; satis magnā pœnam repetisse à tantulo existimās, quod eum exterruisset. De indomitis & liberis inter cætera miracula, quomodo traiciant amnes, proditum est, transmittere primum natu & mole corporis minimum, qui se discrimini offert. Cæteri stant spectantes, quantum superet altitudine vndas: quæ res ad audendum grandioribus ingentem fiduciam præbet. Postquam huc oratione sum prouectus, haud puto vulpem affinitatis gratia prætereundā. Proditum fabulis est columbam Deucalioni arca emissam nunciā fuisse tempestatis, cum intro remearet: serenitatis, cum euolaret. Thraces hac quoq; memoria, quando fluuium cōglaciatum transire instituerunt, indicem faciunt firmitatis glaciei vulpem. Nam progrediens illa glaciei aurem sensim admouet. Quæ si percipiat ex strepitu prope vndā delabentē, coniciēs non altum esse gelu, sed tenue & infirmum, sublitit: ac ni prohibeatur, regreditur. Si strepitum non sentiat, transit fidenter. Neq; sensus hoc carenti ratione subtilitati ascribimus, sed ex sensu reputationi id, quod strepitū, moueri: quod mouetur, nō cōcreuisse: quod non concreuit, liquidum esse, porro liquidum cedere. Dialectici canem aiunt argumentationis genus, quod ex pluribus disiunctum vocāt, vsurpantem in multipartitis semitis statuere apud semetipsum, aut hac fera tetendit, aut illac, aut potius istac: verum non illac neq; istac, restat ergo, vt hac. Vbi sensus nihil nisi præsentationem præstat, sumptiones & conclusionē sumptionibus infert ratio. Verum enim vero non indiget hoc canis testimonio. Est enim falsum & adulterinū: cum sensus ipse vestigiis & odore fugam feræ monstret contemptis pronuntiatis, disiunctis, & connexis. Aliis autem rebus multis & motibus & officiis, quæ neq; olfactu neq; visu percipiuntur, sed mente tantū & ratione peraguntur & visuntur, animaduere est canis natura: cuius in prædis agendis cōtinentiā, obsequiā, & sagacitatem, ridiculus sim, si cōmemorare statuā apud vos, qui cōtemplamini eas quotidie & tractatis: neq; Romani in bellis civilibus trucidati præcidere prius quisquā caput valuit, quā eius custodem & propugnatorē canem circumuentū confodissent. Pyrrhus rex in itinere offendit canem, qui iugulati corpus domini seruabat: auditoq; triduo illū sine pastu durasse illic neq; abcessisse, cadaver humari, canemq; secū abduci, eiusq; curā haberi imperauit. Paucis post diebus lustrabat rex copias suas, militesq; confidenter rege transibant. Aderat canis quietus.

Qui vt domini percussores cōspexit prætereuntes, cum latratu & ira procurrat in illos, subinde circumagens se ad Pyrrhū: vt non illi modo, verum etiā toti coronæ venirent isti in suspitionē. Itaq; cōprehensi extemplo, & quaestione habita, cum indicia aliunde exigua accessissent, eadem cōfessi pœnas dedere. Idem Hesiodi illius sapiētis fecisse canē memorat: qui Ganyctoris Naupactij indicauit filios, à quibus fuerat Hesiodus trucidatus. Quod vero genitores nostri, cum Athenis vacaret literis, ipsi cognouerūt, est quæ prædicta testatur. In Aesculapij fanū quidā furtim penetrauerat, qui dona aurea & argentea minus ampla surripuit, ac fallere ratus inde se subduxit. Custos delubri

Qq

canis nomine Capparus, ubi latrantem nullus a ditorum exaudiuit, profugentem factilegum insectabatur: ac primum, quavis lapidibus peteretur, non reliquit hominem. Ut diluxit, non applicuit se propius, sed in oculis illum feruans sequebatur. Si ille obiter efcam, non attingebat: si somnum caperet, iuxta pernoctabat: quando iter ingrediebatur, exurgens denique insectabat: viatoribus, qui se offerebant, adulabatur, illum allatrabat, instabatque ei. Quae cum intellexissent, qui furem consecrabantur, ab occurrentibus, qui & colore referebant & modum canis, acris consecrabant, adeptique eum retraxerunt a Crōmyone usque. Canis in regrediendo antecurrebat gestiens & ouas, quasi praedam & capturam suam faceret sacrilegum. Qua de causa alimenta ei publice sciuerunt, & ut perpetua eius cura sacerdotibus mandaret, quo retulerunt benignitatis veterum Atheniensium in mulum exemplum. Nam cum delubrum Hecatompodon moliretur in arce Pericles: saxaque, ut fit, quotidie adueherentur plaustris: ex mulis, qui strenue laborauerant, & iam aetatis causa vacatione erant donati, vnus in Ceramicum descendens, subuehentibusque lapides iumentis occursans comitabatur ea, iuxtaque currebat velie hortator eos excitans: cuius propensam industriam admiratus populus sciuit ei de publico annonam, sicut athletae, qui ex senio elanguit, ius in Prytaneo epulandi. Quare illos, qui nihil aiunt nobis esse cum animantibus commercij, fatendum est recte dicere in pelagicis atque in profundo degentibus. Nulla est enim cum illis benevolentiae nobis vel charitatis societas, omnique vacant placiditate, ac dixit Homerus eleganter,

Glaucum te adidit aquor,

in eum, qui erat immitis & horridus: quasi nihil a quor, quod placidum sit & mite, proferrat. Sin quis eo dicto in terrestria utatur, is saeuus sit & immanis: ac nihil Lysimacho dicat necessitudinis intercesisse cum cane Hyrcano, qui defuncto adhaesit solus, & illato in rogum corpore, in eundem insiluit. Idem eodemque modo imitatum illum ferunt, quem Pyrrhus, non ille rex, sed alius nescio quis priuatus aluit: cuius versans circa corpus exanime, lectuloque, cum efferretur, assultans, ad postremum coniecit se in rogum, ac cum illius corpore combussit. Pori regis elephas in acie contra Alexandrum grauius faucij multa racula leuiter & molliter proboscide sua euulsit. Qui quamvis esset ipse grauius vulneratus, non ante elanguit tamen, quam regem iam exanguem & defluentem percipiens, timens ne caderet, sensim se submisit, prebuitque ei reclinandi facultatem. Bucephalus non instratus recipiebat in sedem agasonem: sed cum esset ornatu et phaleris regis instratus, nullum nisi ipsum admittebat Alexandrum. In alios, qui ad id tentandum accedebant, infestus incurrens hinnitum tollebat, & insultabat, eosque, ni maturassent longius se propere & aufugere, obterebat. Non dubito exempla haec videri vobis euariata. Atque non est sagacium animantium actum, qui vnus imaginem virtutis praeferebat, inuenire promptum: verum elucet in eorum erga suos amore propensa industria in generositate prudentia, solertiaque & intelligentia non vacat audacia & strenuitate. Quod si tamen distinguere & discriminare singula libeat, lenis iuxta ac elati animi specimen praebent canes, quia demittentibus se defleunt. Extat alibi hoc dictum.

Hi magno clangore ruunt, fallax sed Vlysses

Sede quietas erat, sceptrumque manu excidit illi.

Non vltra enim oppugnant abiectos & supplicium speciem praebentes. Fama tenet canem Indicorum principem, qui depugnauit contra Alexandrum, in arenam emisso ceruo, apro, & vrsu non se mouisse, sed illos fastidiuisse. Ut vero leonem conspexit, ilico exortum acuisse se ad praedium, demonstrasseque se illum habere aduersarium suum, reliquos omnes contemnere. Qui venantur lepores, si eos ipsi necauerunt, gaudent illis laniandis, et sanguinem lambunt auide. Quod si deplorata salute, quod subinde fit, quantum ei superest spiritus, in nouissimum expendens cursum expirauerit: ubi examinum occupauerunt, prorsus abstinent ab eo, stantesque caudas motitant, quasi non carnis, sed victoriae & virtutis causa certent. Astutia multa extant exempla, in quibus missos faciemus vulpes & lupos gruumque argutias & graculorum (Sunt enim nota) sed teste vtetur sapientum antiquissimo Thale, quem perhibent recte, quod astu superior fuisset, maximum nomen consecutum fuisse. Ex mulis, qui saleni supportabant vnus flumem ingressus forte procubuit, ac liquecente sale exurgens expeditus animaduertit causam, mandauitque eam memorie. Itaque semper, cum transiret amnem, demittebat se, ac demergebat vasa in vitraque partem inclinans nutansque. Quo ad Thalem delato precepit, vt salis loco vasa impleantur lana & spongiis, eisque oneratum mulum agerent:

Qui

Qui, vt solitus erat, cum sarcinas aqua impleisset, commentum suum percepit sibi inutile esse. Quare in posterum attente & caute flumen traiciebat, vt ne vel invito se contingeret liquor onus. Aliam astutiam coniunctam cum natorum charitate perdisces edunt. Pullos suos, quando nondum fugere valent, consu faciunt consecratis aucupibus, vt supinos sternant se, glebamque vel paleam pro integumento supra obtendant corpori. Ipsae aucupes abducunt alio vertuntque in semetipsas huc illuc eminus volitantes ac pedetentim refugientes: quoad in breuem spem adducunt illos captum se iri longe a pullis abstrahant. Lepores in cubile regressi lepulos suos alium alio deportant, vt intervallum saepe inter eos iugeri sit: ne si immineat homo vel canis in periculum vniuersi voventur. Ipsi discursu multiplici compluribus locis vestigia premunt: denique saltu ingenti reducant se a vestigiis, atque ita cubant. Vrsa veterno, quem *φύλακα* vocant, appetente prius quam semel stupida, grauis, & torpida fiat, repurgat speculum suum: quem subitura reliquo gressu quam maxime potest suspensio & leui, summis tantum nixa vestigiis, tergo denique volutata promouet corpus deportatque in lustrum. *Ceruorum foemina potissimum egerunt puerperia iuxta vias, quod bestiae non appellant carniuore. Mares quando intelligunt pinguitudine se & corpulentia graues esse, sedes mutant integentes se latebris, si fugae diffidant. Erinacei in protegendo & tuendo se solertia proverbio locum fecit.

Scit multa vulpes, sed magnum vnus erinaceus.

20 Siquidem hac ingruente, vt ferunt,

Vt pinus nucleus spinis se contegens

Tutus iacet parte ex omni inuolabilis.

Magis est scita illa de catulis suis eorum sollicitudo & providentia. Adulto namque autumno subit vineam, pedibusque acinos ex racemis decutit humi, atque in his volutatus excipit eos spinis suis: praebuitque aliquando omnibus nobis, qui eum spectabamus, vnae repentis vel ingredientis speciem: ita oppletus incedebat acinis. Mox cubile suum ingressus catulis in cibum sumendos dat, quos ipse subministrat. Lustrum eorum bina spiramenta obtinet: vnum in Austrum, alterum in Aquilonem spectans. Provt autem aeris vicissitudinem praesentium, sicut vela gubernatores nauum vicissim vertunt, illud, quod obuersum est vento, obstruunt, alterum pandunt. Quare Cyzicenus quidam animaduersa credebatur ingruentes ventos ex arte sua praenunciare. Communitatis cum intelligentia dare specimen elephantos Iuba author est. Foueas his venatores clam tenuibus virgulis & humo leui iniecta struunt. In has quoties decidit aliquis, quia gregatim pascuntur, reliqui aggesta materia, lapidibusque superiniectis explent caua foueae, vt facile inde emergere valeat. Idem tradit obsecrationes diis elephantos facere, atque a nullo docto maris vnda se lustrare, solemque orientem adorare proboscide sicut manu in caelum sublata. Quare hanc bestiam esse testatus est Ptolemaeus Philopator religiosissimus. Hic cum caelo fugatoque Antiocho honorem deo habere vellet magnifice, cum multas alias obtentae ex praedio palmae, gratia victimas, tum quatuor elephates immolauit. Inde quod somnium illi noctu fuisset, louem ei infensum inuitati illius sacrificij causa comminari, multis piaculis id procurauit, elephatosque quatuor ex aere mactatorum loco posuit. Haud minus est leo sociabilis. Adolescentiores enim tardos & aetate iam graues educunt secum venatum: atque hi quando fatiscunt, sessum eunt expectantes, dum alij venantur. Qui si quam sint praedam nacti, acciunt eos vituli mugitui assimilem rugitum edentes. Qui ilico rem intelligentes accurrunt, praedaque promiscue fruuntur. Amores etiam multorum alij saui & insani extiterunt, alij humana pro catione non caruerunt, nec venusta consuetudine. qualis fuit elephantum Alexandriae Aristophanis grammatici rualis. Nam eiusdem deperibant amore coronaria: nec minus id elephas indicabat. ferebat ei semper, cum praeteriret, ex foro poma, moramque apud eam trahebat, & proboscidem intra tunicas sicut manum inferens blandae eius vbera contrectabat. Draco, qui virginem Aetolam amabat, tenebris commeabat ad eam, surrepensque ad summam corporis cutem completensque nihil eam vitro vel inuitus offendeat: sed placide sub disciculum recipiebat se. Quod cum faceret assidue, deportarunt propinqui mulierem remotius. Ille tribus aut quatuor noctibus non venit ad eam: sed circumibat vt putabatur, errans quaerensque eam. Quam vt tandem inuenit, circumlapsus non de more suo lenis, sed aspe-

Qq ij

rior spiritus reliquis manus eius corpori deligauit, & extrema cauda eam flagellauit, facilem & beneuolam parentis potius quam punientis præ se ferens iram. Anserem in Aegypto pueri amore captum, hircumque Glaucos fidicinæ amantem, quia noti sunt, & multorum exemplorum narratione affici vos existimo tædio, omitto. Sturni vero & corui & psittaci, qui loqui discunt, & vocis spiritum magis concinnantibus & formantibus sequacem æmulumque præbent, docilitatis mihi videntur cæteris animantibus esse patroni & defensores, docentque nos aliquatenus sermocinandi & vocis articulata consortium illos habere. An vero non plane ridiculum sit relinquere cum his contentionem illis, quæ ne vlulare quidem possunt: neque tantum vocis habent, ut gemitum valeant edere. At horum vel natiuis & rudibus sonis quanta insit elegantia & festiuitas facundissimi suauissimique oratores testantur: qui iucundissima poemata & carmina olorum & lucinarum adæquant cantilenis. Quia vero docere quam discere potiores orationis partes obtinet, iam Aristoreli fides est adiungenda, qui id quoque animalia facere dicit. Obseruatam enim lusciniam, quæ pullo suo in canendo præiret. Astipulatur ei, quod secius canant illæ, quæ infantes captæ & à matre non sunt educatæ. Instituuntur namque, quæ in illarum contubernio cresunt & discunt, non quæstus vel gloriæ causa, cæterum quod modulari voluptati habeant, vocisque elegantiam præferant utilitati. Qua quidem de re commemorare vobis, quod à multis Græcis & Romanis accepit, qui interfuerunt, habeo. Tonsor quidam, qui officinam Romæ habebat pro templo, quod forum Græcum vocant, garrulam ad miraculum vsque & loquacem alebat picam. Hæc verba humana, voces ferarum, & organorum crepitus reddebat, nullius illa coactu, sed meditando ipsa, elaboransque nihil, quod non exprimeret & simularet, prætermittere. Forte funus diuitis cuiuspiam illac ad multas tubas ducebatur. Quia vero eo loco consistebat de more pompa: tubicines celebres, qui canere iubebantur, diu illic moram traxere. Pica post illum diem muta & elinguis erat, neque vocem suam in laboribus necessariis mittebat. Quapropter qui mirati ante fuerant eius vocem, his maiore miraculo erat silentium & mutum acroama, quibus quotidianum illac iter erat. Coniciebatur autem in eiusdem artis opifices veneni suspicio: maior pars à tubis suspicabantur præstrictum fuisse eius auditum, atque vna cum auditu vocem extinctam. Cæterum neutrum horum fuit, sed meditatio vi imitatrice in seipsam reuocata vocemque velut organum aptante & instruente. Post enim repente apparuit & eluxit vox, neque ex solitis illis & pristinis simulacris quicquam, sed tubarum cantilenas iisdem periodis sonabat, varietatesque omnes ac vocum cunctos numeros peragebat. Ostendit itaque hoc, quod dixi, maiorem rationis vim habere ea, quæ sponte quam quæ facile discunt. Vnum certe disciplinæ docilitatisque in cane exemplum cuius ego ipse fui Romæ spectator, non possum omittere. Canis mimo cuidam, qui plures personas in agenda fabula representabat, adhærēs cum aliis gestus motibus & negotiis pro argumento reddebat conuenientes, tum panem medicamentum, cuius in illo faciebatur periculum, temperatum soporifero, sangebatur aut mortiferum esse, sumpsit: eoque deuorato paulo post sangebatur tremere se laparique & grauedine tentari. Denique protēsis mēbris, pro mortuo iacebat, patiebaturque trahi auferrique se, ut fabulæ argumentum postulabat. Ut vero articulū ex iis, quæ dicebantur & agebatur, aduerit: primū, quasi ex profundo somno ad se reuertens, leniter mouit se, capiteque elato suspexit. Hinc stupētibus omnibus, exurgēs cōtulit se, ad quæ oportebat & decebat lætus & gestiens: ut totū theatrum & Cæsar (intererat enim pater Vespasianus in Marcelli teatro) permouerent. Enimvero ridiculi fortassis simus, si docilitatē venditemus bestiarum, quarum Democritus nos summis in rebus esse discipulos ostendit, araneæ in texendo & sarcinendo, hirundinis in ædificando, suauiter modulantiū oloris & luscinia in cantu & voce fingenda. Iam artis medicæ ex vno quoque trium generum magnam in eis & insignem portionem videmus. Non solū enim medicamentis vtunt, cū testudines organum, mustelæ rutæ, quando deuorauerūt anguē, superedāt, canes felle laborantes certa herba repurgēt se: draco oculorum caliginem marathro dissipet & incidat: viscus, ut primū lustro est egressus, aron sylvaticū edat: quod huius acrimonia intestinum eius coalitū referet: alias fastidiosus pergat ad formicarum cuniculos, ibique assidēs succo dulci madentē exerat linguā, dum formicis scateat: quæ deuorata ei profunt. Purgationē, quā sibi Ibis ex sanguine adhibet, animaduertisse Aegyptij & imitatos esse referunt se. Sacerdotes autem, ex qua bibit Ibis, aqua se lustrat: Nam si medicata vel aliis insalubris sit, non attingit eam: Verum etiā in mediā curantur quædam. Siquidem lupi & leones, quando carnibus nimium

mium sunt oppleti, cubantes fouentesque se quiescunt. Tigri narrant obiecto ei hædo, cum vicus ratione vitur, non vesci biduum, tertio die poscere famelicam aliud & caueam lacerare, illi parcere, quod contubernalem iam putet & familiarem. Sed & curam, quæ manu redditur, ab elephantis vsurpari aiunt. Siquidem iacula, spicula, & sagittas assidentes vulneratis citra cruciatum expedite & sine incommodo extrahunt. Capræ Creticæ, quæ dictamo gustato facile sagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monstrauerunt huic herbæ vim elidendi partus esse. Siquidem ad aliud nihil properant vulnerata, sed ad quærendum & investigandum pergunt dictamum. Hæc licet sint stupenda, minus tamen reddunt stupenda intellectu numeri & facultate præditæ numerandi naturæ, sicut prædita sunt boues apud Sufam. Sunt illic, quæ hortos regio versatili modio haustorio ad certum numerum adaquant. Centenos modiolos singulæ boues in diem educunt. Plures non auferas, ne si compellere quidem eas aggrediare. Ac cum non nulli sæpe tentandi gratia vrgeant, subistunt nec progrediuntur soluto penso. Adeo exacte colligunt & memoriæ mandant summam, ut Ctesias Cnidius prodidit. Afri ludunt Aegyptios, qui orygem fabulantur vocem reddere die & hora illa, qua emergit sidus, quod Sothen illi, nos Caniculam & Sirium dicimus. Siquidem vniuersas eorum capras, quando sidus hoc cum sole exoritur, certum est conuersas orientem respicere. Quod circumuersionis firmissimum argumentum esse, ac regulis mathematicis astipulari. Cæterum ut tandem coronidem sibi ipsi oratio imponens conticescat: agere sacram anchoram mouentes de diuinitate eorum & vi fatidica pauca commemoremus. Neque enim contemnenda vel obscura, sed magna & peruetusta vaticinandi pars auguratus scientia dicitur. Illa namque acrimonia, sagacitas, atque ob ingenij eorum dexteritatem facilitas in omnem visionem organi modo præbet deo se vtendam vtendamque ad omnem motionem, voces, conuersiones, & formas, nunc aduersas, nunc secundas sicut ventos, quæ nunc interpellant, nunc dirigunt actiones & instituta ad finem. Hinc omnes in vniuersum aures appellat deorum caduceatores Euripides. Sigillatim vero dicit Socrates se ipsum reddidisseolorum conseruum. Inter reges quoque delectabatur Pyrrhus aquila dici, accipiter Antiochus. Indoctos & stolidos convitiis & cauillo pisces nominamus. Alia porro infinita cum ad manum sint commemoranda, quæ præmonstrant & denunciant ab diis nobis bestiarum & volucres, haud poterit vnum eius generis exemplum adducere aquatiliū propugnator: sed muta cæcaque, quod attinet ad providentiam, in impium & Titanicum locum sicut nefariorum sedem profligata sunt: in quibus est ratio & intelligentia animi extincta: ac minuta quapiam sensus scintilla temperato & demerso animo palpitantibus quam viventibus respondent citius. Erige supercilium chare Phædim, teque nobis pelagicis & insularibus excita. Neque enim res ludica illa fuit oratio, sed certamen durum & declamatio: quæ cancellos adhuc & tribunal requirit. Sunt istæ Heracleon manifestæ cum dolo insidiæ. Nauseantes namque etiam num & hæstæ mero nos ex composito adortus est iste, ut videtur, siccus. Verum tergiversari non licet. Neque enim statui, qui admirator sum Pindari, audire hoc dictum.

Tenebras in extremas posito certamine

Prætextus inuicit virtutem.

Ocij siquidem abunde est nobis, quando feriantur non horæ, sed canes, equi, plaga & omne verriculi genus: quod disputationum nostrarum gratia inducitur vniuersis animantibus hodie terra marique sint data. Sed non est, quod timeatis. Vt enim modice ocio: neque placita philosophorum, vel fabulas Aegyptiorum, neque dubia fides Indorum adferam vel Afrorum historias: sed quæ testes habent omnes, qui mare colunt, quæ conspiciuntur, atque oculis fidem faciunt, horum proponam pauca. Quamquam terrestriū exempla nihil habent obstaculi, sed laxato sensui patent. Aequor pauca & tenuia suorum spectacula præbet: plurimorum vero obtegit ortus & incubula, insidiasque & cautiones mutuas: in quibus non pauca intelligentiæ, memoriæ, & societatis opera existunt: sed, quia ignoratur, deprimunt orationem nostram. Deinde terrestria ex affinitate, qua sunt coniuncta nobiscum, & ex contubernio vtuntur: quæ res efficit, ut omne amarum & triste, sicut affusa potabilis aqua marinæ mitescat: in sociabilem vero feritatem omnem & ignauiam excitat consuetudine cum ho-

minibus euocatam. At pelagicorum vita, quæ ab humano commercio magnis discreta est terminis, & afficitur nihil vel familiare habet, solitaria est & indigena, atq; ab alienis moribus loci non naturæ causa abhorrens. Nam eorum natura, quantum assequitur disciplinæ, id capiens & continens præstat multas anguillas, quas sacras appellant, hominibus tractabiles, sicut illas in Arethusa: passim etiam pisces, quæ ad nomen aduolant: quod de Crassi murena proditum est memoriæ, cui Crassus extinctæ illachrymauit. Qui, cum ei diceret Domitius: An non murenam tu mortuam luxisti? occurrit: Non ne tu, qui tres extulisti uxores, nullam lachrymâ effudisti? Crocodili sacerdotum non modo cognoscunt vocem appellantium, & contrectationem ferunt, sed & rictu dehiscente dentes præbent eorū manibus repurgandos & veste linea detergendos. Philinus vir optimus, qui in Aegypto peregrinatus fuerat, reuersus nuper narrauit nobis anum se vidisse in Antæi oppido in grabato cū crocodilo concubantem, qui perquam modeste ei se applicabat. Olim scribunt Ptolemæo regi vocati non audientem sacrum crocodilum, neq; obsecrantibus & oratibus parentē sacerdotibus portendere visum, quod non multo post insecutum est, eius fati. Ita nec præclaræ istius exors est aquatiliū genus diuinationis vel immune. Quandoquidē accipio apud Suram vicū Lyciæ inter Phellum & Myrā vaticinari ex piscibus homines, sicut alij de cælo seruantes: qui linguæ voces, fugas, & insectationes eorū obseruant. Cæterum sint hæc naturæ eorum non profus peregrinæ vel abhorrentis à nobis satis multa documenta. At acris et naturæ solertia indicium illud vulgare est. Quippe nihil ita ex facili capit ab homine, 20 quod natet (Excipio illa, quæ faxis adherent & coaluerunt) vel præhendit citra negotium, ut à lupis asini, à popilionibus apes, ab hirundinibus cicadæ, à ceruis serpentes: à quibus rapiuntur facile. Hinc eis Græcè ἐλάφοις nomen inditum, non à leuitate, verum à serpentis tractatione, quæ Græcè ἐλάφις dicitur. Ouis pede lupi accersit. Pardali pleræq; animantia adiungere se odore eius captos præcipue limiam ferunt. Marinorum prope omnium presensio suspicax & circumspecta contra insidias ex solertia efficit: ut non expe ditum nec leue venatus eorum opus sit: sed varia instrumenta & machinationes in semiras & astus postuler: quod patet ex plane perspicuis. Nam calamum piscatoriū nolunt crassum esse, quāvis eis firmo sit opus aduersus captorū iactationes, sed desumunt potius subtile: ne si amplam diffundat vmbra, suspicionem eorū sollicitet. Inde lineam, 30 non faciunt nodosam anularum vinculis vel asperam: quod id etiā doli sit eis nota, festasq; ad hamum pertinentes moluntur, ut quam candidissimam speciem præbeant. Ita enim in mari ex coloris vnitatis citius eos fallunt. Hoc vero poetæ dictum.

Hæc sese plumbo similis demersit in altum.

Quale per agrestis transmissum cornua tauri

Piscibus exitium præbens clademque minatur.

*Nos cornua ver timus: quia dictionem, quæ cornu et pilum vel setam significet, non habemus Latinam.

fecus accipientes nō nulli pilis bouinis arbitrant in lineis veteres vsos. Siquidem *νε γας, quod Græcis significat cornu, etiam pilum dicitur: hinc νεραδου & νεραδ, id est tondere & tonsuram deducta: & apud Archilochum νυποπλάστου esse circa capillos ornandos & comendos elegantem: Cæterum id verum non est. Quippe equinis vtuntur setis, atq; iis equorum. Nam equæ vrina fetas perfusas reddunt infirmas. Aristoteles negat quicquam hic adferri acutum vel exquilitum: sed reuera cornu addi lineæ proxime hamum, ne deglutito hamo pisces dentibus lineam præcidant. Hamos tortos ad mugiles amiaque vlurpant, quod astricto ore sint. Quippe rectiorem declinant. Sæpe etiam tortum mugil suspectum habet, ideoque in orbem circumnata cauda ex omni parte cædens escam, voratque quod decussit. Quod si non successit, contrahens os comprimensq; summis labiis libat præsecatq; escam. Labrax quam elephas animosus non alij, sed sibi ipsi, quoties implicatus hamo est, eum sicut telum eximit, huc illuc iactando caput vulnus diducens, cruciatumq; ex laceratione perferens, quoad hamum eiecerit. Vulpes haud crebro, ad hamum accedit, sed fugit insidias. Occupata ex 50 templo euoluit se. Valet ob lentorem & mollitudinem versare & invertere corpus, ut interaneis foras euolutis hamus excidat. Atque hæc quidem nosse & vti eos ostendunt his in loco, & vbi vsus est, ingeniose & excellenter. Alij representant cum intelligentia naturam sociabilem & mutua consuetudine se teneri: in quibus sunt anthiæ & scari. Quoties enim deglutit scarus hamum: cæteri, qui adfunt affilientes lineam abrodunt. Iidem nassæ irretitis caudas porrigunt: quibus illos mordicus inhaerentes extrahunt atque ad se reducunt. Anthiæ populari suo maiore vi succurrunt.

Lineam

Lineam in dorsum reiectam directa spina moluntur asperitate eius quasi ferra difficere & præcidere. Atqui ex terrestribus nullū nouimus, quod alteri laboranti præsto esse sustineat, non vrsus, non aprum, non leonem, non pardalim. Coeunt quidem in theatris eiusdem generis animalia, & vndique circulant vna, verum non nouit, neq; animum inducit alteri alterum adesse: sed refugiunt resiliuntque quam remotissime à faucio & expirante. Nam illa elephantum historia in foueas congerentium materiam & delapsam per aggerem educentium sanequam noua est & extranea: quæ quasi ex edito regio scriptis lubæ adiungi sibi imperat fidem. Quæ tamē vt vera sit, multa pelagica ostendit terrenorum prudentissimo neq; comitate neq; acrimonia cōcedere. Verum de communitate eorum locus mox erit peculiaris. Piscatores considerantes iactus hami quasi ludificationibus quibusdam in lucra fere à piscibus propulsari ad vim conuerterunt se, qui sicut Perse euerriculant eos: quasi nulla irretitis elabendi per consilium & solertiam ratio pateat. Verriculis enim & plagulis mugiles & luliæ capiuntur, item mormyræ, fargi, gobij, labraces. Iactarij, qui dicitur, mullus, chrysos, scorpio reticulis & fagenis capiuntur. Quapropter retium genus recte Homerus *παυδάρα*, quasi omne capiens vocauit. Sed aduersus hæc quoq; machinamenta galeis & labracisunt. Quando enim trahi sentit rete, solum vi secando ictibus cauat. Postquam parauitiam sibi aduersus retis incursum latibulum, tum eo impellit se, hæretq; ibi transper, dum præterit. Delphinus comprehensus, vbi percipit in fagenæ vlnis teneri se, 20 manet imperterritus lætusque. Epulatur enim citra sudorem ex præsentium piscium copia. Vt vero prope terram venit, eroso reti molitur inde. Qui si non maturauerit profugere, primo nihil ei periculi est. Iunco enim marino in crista insuto missum faciunt. Iterum captum plagis castigant, ex suturæ cicatricibus cognoscentes: qui rarus est casus, quod primo venia donati bonam fidem pleriq; agnoscant, abstineantque in reliquum iniuria. Inter multa, quæ restant cautionis, prouisionis, & elabendi exempla: sepia hoc operæ precium est commemorare. Velicam collo habet dependentem atrii plenam liquoris, atramentum vocant. Hunc, quando occupatur, emittit, machinans, simul atq; aqua insulcra tenebris inuoluit se, elapsam & effugium ex piscatoris oculis. Qua re imitatur deos Homericos: qui nubibus obscuris frequenter eos, 30 quos incolumes volunt, eximunt eripiuntq;. Sed de his satis. Porro ingenij eorum in prædando & venando astus intelligere ex multis est. Stella enim, quæ omnia à se contacta fundi & liquefcere scit, corpus præbet & permittit accedentibus aut appropinquantibus attingendum. Torpedinis nostis certe vires. Obstupescit non modo contingentes: verum etiam per fagenam stuporem piscatorum manibus inducit. Sunt, qui ex maiore eius obseruatione scribant: si, cum viua elapsa sit, summam aquam manu agites, sensurum te vitium hoc ad manum recurrens, tactumq; stupidum reddens per aquam scilicet prius mutatam & affectam. Huius intellectu prædita natuō pugnat aperto mare cum nullo, neque in discrimen descendit: sed vndiq; circumuecta quam petit prædam, sicut spicula effundit contagionem suam: inficitque aquam 40 primum, deinde per aquam animantem, vt neq; tueri se neq; fugere valeat, sed alligetur sicut vinculis congelietq;. Qui vero piscator dicitur inuento ex re nomine, notus compluribus est. Hunc eadem ac sepia vti perhibet Aristoteles versutia. Demittit lineam modo ex collo acetabulum, quod laxum in longum portendi, & recurrere in semetipsum, vbi id recipit, promptissime valet. Quando igitur minutulum piscem prope videt, præbet id vellendum, reuocatq; clam & pedetertim adducitq;, dum assequi ore potest id, quod illigatum est. Polypodas colorem variantes nobilitauit Pindarus, qui ait.

Piscis marini pelli mentem accommodans

Cum ciuitatibus omnibus versatur hic.

50 Theognis item.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat

Qui corium petrae, cui sese adiunxerit, omni.

Vertit se chamæleon, non quo quicquam struat vel tēgat sese, verum metu: nullaq; alia de causa variat, natura trepidus & timidus. Consequitur etiam venti vis, vt est author Theophrastus. Corpus enim huius animantis pene vniuersum est. * vento re-

* Alij, pulmone.

Q q iij

vero prouenit ex eius industria non uitio variatio. Versat enim speciem suam de industria, hoc machinans, ut clam sit ea, quæ timet, & comprehendat escam, fallendo namque prædatur non fugientia, alia præterestitia effugiunt. Nam sua ipsum adedere acetabula, mendacium est. Quod vero murenam formidet & congrum, id est verum. Quippe ab his læditur: cum lædere eos, quia elabuntur lubricitate sua, non valet. Quomodo contra carabus eos, ubi apprehendit, facile conficit nihil proficiente aduersus scabritiem laurore, quem si intra acetabula sua concluderit polypus, perit. Hunc insectandi & fugiendi inuicem orbem & gyrum pro puluere & meditatione parauit eis exercendæ solertiae suæ & sagacitatis natura. At enim echini terrestres, qui herinaceus vulgo appellatur, præensionem nescio quam ventorum iactat Aristotimus. Idem gruum triquetrum volatum stupuit. Ego vero echinum non vnum Cyzicenum vel Byzantium, sed aquatiles allego simul omnes. Hi quoties ingruentem senserunt tempestatem vel procellam, onerant se calculis: ne propter leuitatem euerantur, neque auellantur excitato fluctu, sed inhæreant saxulis firmiter. Illa vero gruum volatus ad ventum vicissitudo non vnus est generis: verum hoc in vniuersum omnes pisces intelligunt, & aduersus fluctum & vndam semper natant prouidentque: ne incumbens à tergo ventus squamas explicet, atque ita corpus nudatum & exasperatum offendat. Hinc obuertunt assidue se vento, obnixique fluctibus dirigunt cursum. Ita enim fulcatum à vertice salum branchias eorum cohibet, labensque per corium leniter premit, neque excitat horrorem. Atque est hoc, sicut dixi, piscibus accipensere excepto commune. Hic enim natura secundo vento & fluctibus fluitat punctationis squamæ securus: ut cui squamæ non sint versus caudam plicatæ. Thynnus ita exacte æquinoctia & solstitia sentit, ut etiam hominem doceat, eumque ab astrologis liberet obseruationibus. Siquidem quo illum cunque brumales reuocationes occupauerint loco, ibi consistit agitque ad æquinoctium vsque. Præclarum vero gruis commentum, quod lapidem teneat, quo eum laxans subinde excitetur somno. At quanto hoc Soclare Delphini callidius: cui consistere & cursum nefas est intermittere. Quippe posita est eius in perenni motu natura, terminumque habet vitæ & motus eundem. Quando quiete habet opus, subuectus sursum corpore ad æquoris faciē supinum demittit se per profundum, deferturque velut lecti pensilis iactatione, dum applicuerit ad solum idque attigerit. Ita expergestus recurrit: atque postquam denuo supera tenuit, remittit se ac gestatur, ita commistam motioni requiem sibi parat. Idem eademque de causa agere thynnus aiunt. Quia vero mathematicam solis tam cōuersionis peregrinatio, cuius est Aristoteles testis, accipe nunc cognitionem eorum arithmeticam: sed prius tamen opticen: quam nec Aeschylum fugisse apparet. Hic enim ait.

Hinc lauum oculum celeris thynni ritu admonens.

Siquidem videtur altero lumine caligare. Quamobrè erumpunt in Pontum dextrorsum legentes terram, contra sinistrorsum cum egrediuntur. Ita prudenter ac circumspecte corporis custodiam semper meliori oculo credunt. Arithmetices, quia videlicet societate & mutua consuetudine tenentur, studiosi vsque adeo ad apicem peruenerunt huius disciplinæ: ut, quia mutuo contubernio mire ducuntur, & cupiunt gregatim inter se agere: semper agmen in cubum forment, & solidum faciant vndique lateribus sex partibus vallati. Inde ita in natando aciem quadratam fronte ancipiti tenent. Itaque thynnorum venator, si ad vnguem inuenerit superficee numerum, statim quantus totus sit grex, dicit. Quoniam profunditatem nouit pari serie latitudini & longitudo dñi respondere. Amia vero etiam ex eo, quod gregatim agant, nomen inuenere: & veto etiam meo iudicio pelamydes. Reliquarum nationum, quotquot visuntur & viuunt in societate mutua & gregatim, nemo dixerit numerum: verum potius peculiaris sunt eorum confortia & contubernia consideranda. Ex his est, qui plurimum Chrysiippi atramenti exhaustit, pinnotheras, locumque in omnibus eius tam physicis quam moralibus libris primum tenet. Nam spongoteram non vidit, alioqui eum non transiturus. Est pinnotheras cancrorum generis, ut aiunt, comitemque se præbet pinnæ. Huius ad concham est sanitor, sed etque ad limina, passam esse & hiantem sinens, quousque accurrunt aliqui, quibus pascuntur, pisciculi. Tunc vna se insinuans vellicat pinnam. Illa occludit concham, communiterque prædam inter claustra captiuam consumunt. Spongiam regit quasi auriga pisciculus non ex cancrorum genere, sed araneæ

germanus. Neque enim inanima est, neque caret sensu vel sanguine spongia, sed petris ut alia complura adhæret. Motionem habet suam propriam, qua distenditur & contrahitur, quasi ductu & monitione egentem. Nam cum alias fungosa sit, fistulis inani-bus ex inertia & tarditate laxata: quoties subiit esca, illo signum dante contrahit se, eaque pascitur. Multo magis, si homo accedat vel attingat eam, docta & fodicata quasi inhorrescit, corpusque astringens & stipans coarctat: ut non facile & sine labore eam venatores succidant. Purpuræ gregatim coeuntes apum ritu faurum in communi faciunt, in quo foetificare dicuntur. Pabulum muscus est & alga: quæ colligunt præterita testis, conuiuiaque in orbem circulantia inter se præbent, alteram altera depascente. Sed quid in his aquatiliū ingenium mireris: quando id, quod est maxime infociabile & immanissimum omnium, quæ in annibus, lacubus, æquoribus viuunt animantium, crocodilus mirificam ostendit in commerciis cum trochilo, quem regem aurium Latini vocant, communionem & benevolentiam. Est auis trochilus ex illis, quæ circa paludes & flumina colunt, crocodili fatelles. Hic non de suo, sed illius reliquiis vitat. Siquidem quādo animaduertit sopito crocodilo imminentem ichneumenem, ac limo se in illum armantem sicut puluere aspergentem se athletam, suscitatur eum sono suo & radendo rostro. Est autem hic aduersus illam auem tam mansuetus, ut hiante rictu eam intra fauces recipiat, capiatque voluptatem ex eo, quod hæc partes carnis tenuiores dentibus inhærentes excerpit leniter rostro & scabat. Cum autem huius titillationis satur velit comprimere & claudere rictum, inclinando maxillam signum dat, neque ante demittit eam, quam trochilum euolasse animaduertit. Ille, qui dux dicitur, gobij magnitudine & specie pisciculus in summo auem inhorrescentē ob squamarum scabritiem referre dicitur. Hic cum vno ex magnis cetis semper versatur. Prænatat cursumque eius dirigit, ne in breuia vel vadum impingat, vel in fretum coniciat se strictum. Sequitur eum cetus velut gubernaculum nauis, paratque duci. Quicquid hic rictu vel animal vel scapham vel saxum prehenderit, id ilico perit & interit in aluum eius demersum: solum vero illum cognoscit, ac sicut anchoram in os interius recipit: qui ibi somnum capit. Cetus illa quiescente insistit & stationem tenet. Progre-dientem iterum subsequitur, neque interdiu neque noctu eum relinquit: alioquin palatur & errat, qua ratione multi periere sicut gubernatore amisso in terram eieci: quod ipsi apud Anticyram vidimus: ubi multo ante scribunt non procul Bunis eieci & putrescente ceto pestilentiam excitatam fuisse. Quid his consociationibus & conuictibus compares? Aristoteles quidem amicitiam inter vulpes & serpentes intercedere ostendit, quod commune sibi aquilam habeant inimicam, inter otidas item & equos: quod otides delectentur adulantes scalpendo eorum simo. Ego vero ne in apibus quidem tantam contemtor, neque in formicis mutuam curam. Siquidem opus omnes commune promouet: respectus vero vel sollicitudo alteri alterius alio in opere nulla est. Discrimen longe magis deprehendemus, si ad antiquissima & maxima communio-nis officia illa, quæ ad genituras & foeturas spectant, orationem conuertamus. Primum pisces, qui lacubus finitimum aut forbens flumina colunt mare, instante partu sectantur & subeunt ex aquis dulcibus lenissimam & placidissimam. Est enim puerperis eorum tranquillitas conueniens, neque sunt lacus & amnes bellis infesti: quare sunt ibi partus securi. Hinc plerique ad Pontum Euxinum puerperia egerunt. Neque enim alit cetos, tantum phocam gracilem & delphinum minutum. Præterea fluminum admixtio plurimorum & maximorum, quæ in Pontum se exonerant, clemens præbet & accommodum enixibus aquarum temperamentum. Præ cæteris est miraculo antias, quem sacrum piscem appellat Homerus: tamen si sacrum quidam magnum existimant esse: quomodo os sacrum, magnum: & morbum comitalem, qui magnus est morbus, sacrum dicunt. Alij in vniuersum eum, qui in numinis alicuius est tutela & libere vagatur. Eratosthenes auratam videtur

Pernicemque supercilioque flauente sacrumque

Pisces.

dicere, multi accipenserem. Est enim infrequens nec capienti promptus. Circa Pamphiliam subinde conspicitur. Quem si quādo comprehenderit, ibi & ipsi sumunt coronas piscatores, & nauiculas suas coronis exornant, plausuque & iubilo, quando applicant, excipiuntur & honorantur. Plerique sacrum antiam & esse & vocari ideo arbitrantur. Vbi enim cumque visus est antias, ibi nulla reperitur bellua: sed animo so-

luto spongiarum piscatores vrinant, animo soluto partus edunt pisces, quasi praedem habeant fidei publicae. Causa coniectu difficilis est: devent ne anthiam beluae, vt furem elephantem, gallum gallinaceum leones: an nota sit hic piscis ora tutae, quam nouit & obseruat circumspectus & memoria pollens. Commune certe est hoc gignentibus, soboli vt consulant. Mares vero non solum non deuorant prolem suam, verum etiam assidua statione, vt est author Aristoteles, oua tuentur. Sunt qui affectentur foeminas aspergentes aliquantulum earum clunes: aliter non grandescit foetus, sed manet inchoatus neque affurgit in amplitudinem. Solae fuae ex alga constructo velut nido contegunt foetum & aduersus fluctus eum muniunt. Galei in sobolem suam charitas omnium mansuetissimarum animantium indulgentiae & benignitati praecellit. Edunt ouum: inde animantem non foris, sed in visceribus suis, educantque sic & gestant quasi ex altero partu. Postquam adolerunt, emittunt natos foras, docentque iuxta natam, mox recipiunt eos iterum intra se per os, praebentque corpus suum eis pro incunabulis incolendum, & pro alimento & refugio: quoad satis validi ad seipsos tuendos euaserint. Stupenda etiam testudinis in foetando & in foetu seruando sollicitudo. Quando parit, excedit mari in propinquum. Quia vero incubare ouis vel in continenti diu non potest versari, condit in sabulo oua, obruitque haec ex arena eo, quod leuissimum est & mollissimum. Vbi iam ea contexit & satis recondidit: hi pedibus aiunt eam terrae insculpere & incidere notam, qua locum sibi faciat notum, illi foeminam a mare ali, notaque peculiare & sigilla imprimere. Quod mirandum est magis, praestolata die quadragessimus (Hoc enim spacio maturantur & excluduntur) accedit, cognoscensque surum vnaqueque thesaurum, vt nullus auri homo, laeta alacrisque eum referat. In crocodilo caetera sunt consimilia. Locum vero qua ratione designet, nullus mortaliu cogitando vel reputando consequi valeat. Quapropter huius beluae praesensio-nem ex diuinatione non ex ratione esse autumant. Neque enim ultra vel citra progressus, quam quantum aestatis tempore inflatus Nilus telluris spacium inundabit & occultabit, illic oua edit. In qua si quando incidat agricola, cognoscit aliusque nunciat, quatenus ipsis procedet fluuius. Adeo dimetitur locum competenter, ne eo rigato ipse rigatus incubet: Siquis exclusorum catulorum, simul atque exiuit, non prehenderit ore quid, quod forte obuuium sit, vel muscam vel seriphum vel vermem terra, vel festu cam, vel herbam: hunc dentibus discerpit mater perimitque. Animosos & impigros diligit & fouet, ex sapientissimorum hominum sententia, iudicio non affectu amans. Phocae quoque pariunt in sicco. Catulos autem pedetentim educunt & gustum eis falli dant, moxque reducunt. Hoc subinde per vices faciunt: dum sic consuefacti intrepide vitam marinam amplectantur. Ranae circa nuptiarum horam ololyzantur, vt appellant, voce amatoria & connubiali euocant foeminam. Quam si ita mas pellexerit, noctem inter se operiuntur. Quippe in aqua non valent, & interdum verentur in terra concubitum agere. Primis tenebris progrediuntur, Venerique libere indulgent. Praecipue claram reddunt vocem, quando imbrem manent, quod signum est constantissimum. Caeterum prophancte Iupiter, quam absurdam rem & ridiculam pene admiseram, si phocis me & ranis immorantem solertissimum & diis charissimum praeterisset & effugisset aquatiliu. Quas enim lusciniis musicae halcyonis, vel indulgentiae in natos hirundines, vel humanitati liuias, vel artificio copares apes? Cuius foeturas, partus enixus in tantum honorauit deus? Latonae puerperiu quidem vnam excepisse insulam, quae eius cupida erat, memoriae proditum est. At enitenti circa solstitia Halcyoni totum sopit tranquillatque mare. Vnde animal est aliud nullum, quod perinde homines ament, cuius gratia septem dies totidemque noctes adulta hyeme securi nauigant, itinere tunc maritimo quam terrestri tutiore. Quod si de singulis, quas obtinet, virtutibus pauca sunt recensenda: adeo est viri amans, vt non vna tempestate, sed toto anno complexum & consuetudinem maris admittat, non lasciuiam quidem: Nam aliis nuptiis in totum abstinet: sed charitate & beneuolentia matris familias more. Eundem grauem iam annis & agre sequentem excipiens portat fouetque senem neque vsquam deserit aut relinquit solum, sed impositum humeris suis gestat, curatque, & viuait cum eo vsque ad vitae exitum. Amore natorum & sollicitudine de iis, vt primum praegnantem sentit se, conuertit se ad nidum struendum, non subigens lutum parietibus & tecto illiniendum, quod hirundines faciunt: neque occupat in id multa corporis membra, quomodo subeuntes toto corpore apes fauum cellas in formam hexagonum distinguunt. Hal-

Halcyon, quae vnum organum simplex, vna arma, instrumentum vnum habet rostrum, nullumque praeterea industriae & in foetus suos studij subsidium, quae machinetur & molliatur opera, arduum sit credere: nisi arbitratus oculis fueris illud, quod fingit, vel potius nauis ritu fabricat ea forma, quae sola euerit & obrui vndis nequeat. Collectas acus piscis spinas contextasque mutuo complicat colligatque alias directas, alias transuersas quasi in stamine subtegmen substernens flexibus & anfractibus inter se compactum. Itaque concinnatur & aptatur in pile figuram, rotundus vt innatare queat, & ad nasse piscatoriae exemplar. Absolutum transfert, applicatque crepidini, quam fluctus maris molliter feriens, quod parum firmum est hiatque: docet sarcire & astringere spectantem vndarum verberare laxari. Compacta vero constipat & conspissat: vt agre lapide vel ferro luxetur & diffringatur. Nulli miraculo cedit symmetria & forma vasis huius cauum. Ita est enim constructum, solam vt hanc excipiat subeuntem, reliquis sit omnibus vnde quaere caecum & occultum: nihilque eo penetrare, ne vnda quidem maris valeat. Ego vero neminem vestrum esse, quin conspexerit hunc nidum, reor. Mihi quidem identidem contemplanti & contrectanti subit dicere & canere,

In Phaei talem delubro vidimus olim

Corneam inter septem, quae vocant, mundi miracula decantata aram: quae citra compagem vllam aliam & vinculum dextris solis commissa & constructa est cornibus. At quae mulicum aliquatenus vrinam me insulare meque musicus Apollo & insularis pelagicae Sirenis laudes candidae canentem benigne placideque ferat: Istorum vero quaestiones, quas deridendi causa ponunt: cur neque congruente Apollo, neque Mullicida Diana vocetur, ludat non ignorantium Venerem quoque sacra ritusque suos in mari instituisse, ac praeter cultum & lucrum mari gaudentem. Lepti sacerdotes Nepruni nihil, quod aquatile sit, gustare: nullum Cereris Eleusinae sacris initiatos nostis colere: a quo etiam religionis causa temperare illam Iunonis apud Argos antistitem. Siquidem leporem marinum, qui homini est exitialis, nulli necant praeter caeteris & conficiunt. Quapropter vt animantes humanae & salutare sacrosancti sunt. Adhaec Dianae Dictynnae & Apollinis Delphinij delubra altariaque apud complures Graecos sunt. At quem locum sibi ipse Apollo elegit eximium, eum Cretensium posteri duce tenuerunt delphino. Neque enim, vt est in fabulis, deus ipse forma mutata classem natas praecurrit: sed delphino missio, qui cursum reget, eos Cirrham deduxit. Scribunt etiam missos a Ptolemaeo Sothere Sinopem ad deportandum Sarapim ac Liberam patrem, quos vento procelloso contra voluntatem supra Maleam abreptos fuisse habentes ad dextram Peloponnesum. Inde fluctuantes & anxios conspectum ex prora delphinum quasi exciuisse ac duces se in portum leni cursu praebuisset: quousque hunc suum ductum sequentes Cirrhae saluos constituit. Ibi factis pro consensu sacrificiis intellexerunt ex duobus signis alterum Plutonem tollendum & asportandum, alterum Proserpinam exprimendum esse & relinquendum. Ac quamuis verisimile quidem est delphinum, quia studiosus est musicae: charum deo esse: quo cum conferens se ipsum Pindarus dicit excitari delphini gestu:

Quem mouit in maris tranquillitibus

Suauē carmen alto.

multo magis tamē eius humanitatem apparet deum amplecti. Solus enim hominem, quia homo est, diligit: terrestrium vero partim neminem: partim quae sunt mitiora, v. s. sui gratia solos colunt altores & familiares, ceu canis, equus, elephas. Hirundines necessitate consulente in aedificia nostra ad captandam vimbram & necessariam securitatem commigrant, hominem vero vt feram fugiunt & horrent. Delphino autem praeter omnes soli ille ab optimis philosophis quaeritus amor sine vllō vsu est erga homines natura datus. Nam cum nullo vlla in re indigeat homine, omnibus est benignus amicus, multisque praesto fuit. Ex quibus Arionis exemplum neminem fugit. Est enim peruagatum. Heliodi vero tu quidem opportune nos mi Aristotimi comonefecisti.

At habet haud tibi fabula finem.

Debebas enim, cum canis fidelitatem praedicares, non omittere delphinos. Fuit indicium obscurum latrantis canis & cum clamore persequentis licarios: Apud Nemeon in alto tactatum sustollentes delphini, & inuicem succedentes prompte apud Rhion exposuerunt, iugulatumque ostenderunt, Aeolium Enalum tradit Myrti.

* Alibi, nihil eo, quod versantis motu a sine more circumagatur. Ego legendum puto: ac nequaquam cedibus gaudentem.

lus Lesbius filiae Phineae amantem, cum ex oraculo Amphitrite esset illa à Penthidis in mare proiecta, vna in mare delilisse, atque à Delphino incolumē ad Lesbum fuisse expositum. Delphini in puerum lassensē benevolentia & charitas nihil reliqui ad summum amorem fecit. Ludebat cum eo natabatque quotidie, ac contrectari se in cute ferebat eius manibus, equitantem in se non reiciebat, sed portabat latus: ac quo eunque cursum ille dirigeret, eò se flecebat. Ad quod spectaculum cuncti simul lassensē ad litus quotidie currebant. Cum autem imber largus cum grandine aliquando fufus esset, puer delapsus expiravit. Ibi delphinus cadaver deportans vna cum eo impulit se ipse in litus, neque abcessit ab eo donec, extinctus est, iudicans consortē esse debere se, qui causam dedisset, lethi. Huius casus insigne lassensibus moneta est imagine equitantis in delphino pueri. Hinc Coerani fabula fides accepit. Hic genere Parius delphinorum iactum fagenae irretitorum, qui concidendi erant, emit, dimisitque omnes. Breui post nauigabat in quinqueremi: qua, vti fama est, piratae uehebatur. Naui in freto, quod inter Naxon & Paron est, hausta fluctibus, ceterisque submersis illum ferunt substernente se & subleuante eum delphino expositum fuisse ad Zacynthi speluncam, quae monstratur etiam nunc, diciturque Coeranion. In huius honorem fecisse fama est Archilochum hoc earmen.

*Quinquaginta uiris superesse dedit Ceranum
Neptunus pater.*

Quo post defuncto cum corpus necessarii iuxta mare cremarent, accessit ad litus delphinorum agmen velut ostendentium adesse se ad funus: neque ante, quam omnia iusta peracta essent, discessere. Vlyssis clypeo insigne fuisse delphinum à Stesichoro proditum est. At qua de causa: memorat, ut Critheus testatur, Zacynthij. Infans adhuc, ut ferunt, Telemachus ex litore fallentibus pedibus in mare vorticosum lapsus, atque exceptus à delphinis reuehentibus eum ad terram euasit incolumis. Hinc pater, ut gratiam referret huic animanti, insculpsit anulo & ornamentum addidit clypeo delphinum. Quia vero supra ostendi nullam fabulam me vobis relaturum: nunc autem haud scio quo pacto, dum de delphinis ago, imprudens ultra progressus impegi in Vlyssē & Coeranum, multam mihi ipsi dico. Hic namque orationem concludo. Vos igitur iudices sententiam feratis licet. At iam dudum nobis illud Sophoclis placet.

*Hic sermo discrepans facile conueniet
Simulque compingetur.*

Haec enim, quae aduersus vos inuicem differuistis, si in vnum contuleritis vterque, communibus armis cum illis, qui animalia ratione & intelligentia orbant, egregie certabitis,

PLUTARCHI

Quaestiones naturales.

VA de causa aqua marina non vegetat arbores? Ideone, quod nec animantes terrestres? Esse namque animans stirpem terrenum Platonis, Anaxagorae, & Democriti est opinio. Etsi enim plantis est pelagicis & piscibus in alimento & potu, non continuo tamen stirpes & arbores terrestres alit. Quippe non subit ob crassitudinem radices, neque ob pondus assurgit. Spissam autem esse & terrestrem cum aliis multis argumentis ostenditur, tum eo, quod magis subleuat & sustentat nauigia & natatores. An ideo, quia siccitate arbores maxime offenduntur. Praedita est autem vi siccante aqua marina. Quare putredini resistit sol: & curtem habent, qui in salo lauerunt, silico aridam & scabram? An vero quod plantis oleum infestum sit, enecetque eas, quae eo sunt vinctae. Est autem valde oleaceum, mare, & incendium iuuat. Hinc monemus, ne in flammis aqua marina ingeratur. An quia euasit non potabilis & amara, ut scriptum apud Aristotelem est, terrae admixtione adusta. Siquidem lixiuuium sit, aqua dulci in cinerem ingesta. Diffusio autem inuertit & corrumpit eam, ne sit potui utilis: quomodo in nobis febres humorem in bilem vertunt. Quod vero in mari rubro scribunt provenire fruteta & stirpes: id quidem verum est,

Quaestiones naturales.

est, sed fructum ferunt nullum. Aluntur autem fluminibus, quae multum limum inuehant: qua de causa non procul à terra, sed in propinquo nascuntur.

QUAM ob causam arbores seminaeque potius ex aquis pluuiis, quam affluentibus aluntur? Vtrum, quod Laitus attulit, quia ictu imbres tellurem diuidendo & spiramenta referendo magis ad radicem penetrant? An vero est minus hoc verum, ac fellit Laitum lacustres stirpes etiam, typham, phleon, vluam non adulescere, sed tabescere, si suo tempore deficiantur imbribus: sed opinio solidior est Aristotelis recentem ac nouitiam esse aquam pluuiam, exoletam & inueteratam lacustrem. An hoc quoque probabilius quam verius est? Quippe fontanae & fluuiatiles latices recentes sunt & nouae. Fluuios enim non bis ingrediatis eosdem, ut Heraclitus ait: quod alia affluat aqua: cum tamen alunt haec quam pluuias fecius. An vero leuis est coelestis & aerea, spirituque temperata in plantam cito ducitur & allicitur ab ea ex subtilitate sua. Hinc est, quod bullas aeris mixtura edat. An ideo nutrit, quod facillime vincatur ab alio. Id est enim concoctio. Cruditas contra, quando validiora sunt, quam ut patiantur. Et vertunt tenuia, simplicia, & insipida citius: cuius generis est aqua pluuias. Quod enim in aere proueniat & vento, liquida & nulla re infecta decidit. Fontanae solum & loca, per quae labuntur, amulantes multas imbunt proprietates: qua de causa laboriosius alterantur, tardiusque cedunt concoctio ad transeundum in alimentum. Enimvero coelestes facile conuertunt putrefactio indicat. Perputrescunt enim quam fluuiatiles vel puteanae expeditius. Videtur autem esse concoctio putrefactio Empedoclis testimonio, qui ait.

Vinum est putrescens ligni sub cortice lympha.

An causam praee omnibus est promptissimum & explicatissimum assignare dulcedini & bonitati coelestium, quae statim impellente emittuntur aura. Hinc pecudes has appetunt magis: ac ranae, cum imbres expectant, laetae vocem tollunt clariores, sicut palustris condimentum pluuiam agnoscentes, semenque illius dulcedinis. Nam hoc inter signa numerat propinqui imbris Aratus his versibus.

*Aut cum progenies miserabilis, esca colubris,
Ranarum patres ex vndis voce coaxant.*

QUARE pecori obiciunt pastores salem? Vtrum copiosioris pastus gratia, ut vulgo arbitrantur, & saginandi. Nam stimulat acrimonia appetentiam, meatibusque referendis alimento viam sternit, ut facilius in corpus distribuatur. Inde macilentis & illis, qui cibum non sentiunt, interdixit Apollonius Herophili filius dulciarius & alica, praescripsit autem salisameta & subsalsa: quorum subtilitas, quasi fictitios pilos addat, cibos corporibus per meatus adiungit. An potius sanitatis causa, ut pinguitudo incidatur, lingere confusantur pecudes salem. Quippe incidunt in morbos supra modum obesa. Sal autem resoluunt saginam dissipatque. Quod obseruant, quo promptius & expeditius eas excoriant. Nam quae glutinat & constringit corpora pinguitudo, tenuatur ab acremento & infringitur. Tenuatur enim sal lingentium sanguis, neque con crescunt affuso sale interanea. Quid si foecundiores & ad admissuras ex sale propensiores fiunt? Quando etiam canes gustato salamento implentur statim, & subuehenti salem nauigia mures numerosiores, quod coeant frequenter, alunt?

QUAM ob causam aquae coelestes commodius rigant semina à tonitribus & fulguribus, quas astrapas vocant? Ideone quod propter aeris agitationem & confusio-nem spiritus plenae sint. Spiritus autem humiditatem ciendo magis eas summittit & distribuit. An tonitrua & fulgura aeris feruor cum rigore pugnans edit. Quapropter bruma rarissime tonat caelum, creberrime vere & autumnus ex aeris intemperie. Calor autem maturans humorem frutescentibus familiarem reddit & vtilem. An vero frequentissima verno tempore ob eam, quam commemorauimus causam, tonitrua sunt: aquae autem seminibus ante aestatem sunt magis necessariae vernaes. Hinc plaga, quae plurimum imbribus vere irrigatur, ut Sicilia cumulate egregios fructus fundit.

QUI FIT, ut inter sapes, qui octo sunt, vnum solum gigni ex nullo fructu videmus salsum: cum tamen ferat primo amarum oliua, vna acidum: inde vertens hic saporē vinosum induit, ille euadit pinguis. Transit & acerbus in palmae fructu, & in malo punico austerus in dulcem. Sunt etiam mala punica & alia, quae acidum prorsus edant.

Rr

Acris in radicibus & seminibus copiose est? An igitur nihil falsum gignit, sed enecat alia. Hinc non suppeditat alimentum vllis, quæ ex plantis & seminibus nutriuntur: sed est non nullis ad fastidium alimenti detrahendum, condimentum? An sicut aquæ marinæ coctura adimit falsitudinem & mordacitatem: ita in locis calidis obtunditur ab æstu falsitudo? An *xyris* id est succus, ut voluit Plato, aqua per plantam colata. Percolata autem deponit falsitudinem aqua marina. Est enim terrestris & crassa. Hinc est, quod qui in litore fodiunt, inveniunt scaturigines potabiles. Multi etiam vasibus cereis aquam marinam hauriunt: quæ percolata secreta falsitudine terrestri fit potabilis. Quies autem & segnitias marinam, quod retineat in se nec transmittat terrestrem proprietatem, si post coletur, efficit potabilem. Itaque cum hoc modo se res habeat, plantas est probabile neque foris admittere falsilaginem, neque si genita intra eas sit, effundere in fructus. Meatus enim, quia angusti sunt earum, materiam terrestrem & crassam non percolant. An locanda in genere amaritudinis falsitudo: sicut Homerus.

*Bilem falsam expuit ore,
Quæ capite illius defluxit multa.*

Et Plato utrunque humorem abstergerendi & colligandi dicit virtutem habere: minus tamen falsum, neque esse asperum. Appareat vero à falso amarum maiore siccitate differre. Quando siccandi vim etiam falsa obtinent.

CVR, QVI assidue per arbuta rotulenta eunt, eorum membra, quæ flagellis horum tanguntur, lepra foedari solent? Vtrum, quod Laitus dixit, subtilitate sua ros cutis humorem distringit? An sicut rubigo humescentiâ occupat semina: perinde ex viridibus & tenellis ramis in corio à rore lancinatis & colligatis leuis aspergo efaculata noxia replet eas, quibus est affusa, maxime exangues corporis partes, ceu crura & pedes, fodicatque & mordicat earum speciem. Nam præditum rorem vi mordenti esse liquet ex eo, quod illos, qui hunc bibunt, reddat graciliores. Quare mulieres habitiores vestibus vel lanis tenuibus excipiunt rorem, eoque corpulentiam putantur resolvere.

QVID ITA nauigia per brumam in omnibus cursum habent tardiores, non perinde in æquore? Vtrum aura fluuiialis sua sponæ lentior & grauior hybernis frigoribus magis mollescens distinet nauigantes? An potius fluminibus hoc ex aere accidit. Nam penetrans rigor aquam, reddit eam ponderosam & crassam, quod in clepsydriis perspicias, quæ lentius hyeme quam æstate aqua subducunt. In Thracia non longe à Pangæo esse tradit Theophrastus fontem: ex quo idem vas repletum aqua, si appendatur, duplex hyeme quam æstate pondus pendeat. Nam spissitudinem aquæ inducere cursus tarditatem hinc patet, quod plus oneris portent hyeme naues fluuiatiles. Siquidem renititur plus, quando astrictior & ponderosior facta est, aqua. Salum prohibet spissari feruor, cuius causa nec cõglaciât. Videtur enim esse eius mollis astrictio.

CVR, CVM alij humores motu & agitatione frigescant, mare cernimus euadere, quando fluctuat, feruidius? An quia aliorum humorum calorem, qui eis est aduentitius & peregrinus, extrahit & discutit motus: maris vero natium excitant magis venti aluntque? Caloris signa sunt, quod pellucidum sit, nec concrecat quamuis terrestre & graue.

CVR MINVS est hyeme gustantibus mare amarum. Nam hoc scribere tradunt Dionysium, qui de aquæ ductibus tractat: Quia, cum tot flumina accipiat, non est vnde quæque vidua dulcedinis neque expers eius amaritudo: Sol autem, quod eius dulce est & potabile innatans propter leuitatem eliciat, idque magis agat æstate: brumali vero tempestate caloris imbecillitate mollius mare delibet, pars reliqua copiosæ dulcedinis effusam & medicamento sam amaritudinem remittit. Quod & potabilibus aquis aliquantula ex parte accidit. Fiunt enim æstate maliciosiores discutiente quod eius leuissimum est & dulcissimum æstu. At hyeme ex fontibus nouum fluit & recens, cuius non potest non fieri mare agitatam simul & largientibus fluminibus particeps.

QVARE vino affundunt marinam, datumque perhibent piscatoribus oraculum,

lum quod mergi in mare Bacchum præcipit, qui vero procul habitant à mari, gypsum è Zacyntho tostum iniiciunt? Vtrum feruor aduersus refrigerationem conducit: an labefactat is potissimum vinum restinguens & minuens eius vires. An partem vini: quod maxime mutationi opportunum est, aquosam & aeream reprimat pars terrestris, cui astringere & comprimere est natium: Sal autem cum marina tenuans & fundens quod alienum est & redundans, arcet ab eo graueolentiam & putredinem: adhuc quod crassum & terreum est, id grauioribus implicatum vnaque subsidens sedimentum & fecem efficit in fundo, ac vinum relinquit purum.

QVARE naueant magis, qui in mari quam qui in flumine nauigant, etiam si nulla sit tempestas? An quod nullus sensus æque ac odoratus naueam moueat, præterque alios animi motus timor? Quippe tremunt, horrent, alius concitatur, quando apprehendunt, homines cogitatione periculum: quorum in fluuio nauigantes fatigat nullum. Nam cum odoratus omni potabili ac dulci aquæ familiaris est, tum vacat ea nauigatio discrimine. In pelago odore ex insolentia offenduntur, trepidantque in præfenti de futuro solliciti. Nihil ergo prodest externa tranquillitas, quando æstu animus & procellis plenus vna exagitat & replet corpus perturbatione.

CVR RESPERVVM oleo mare translucet & pacatum redditur? Vtrum, ut est apud Aristotelem, ventus in lubrico defluens non impellit neque exagitat mare? An hoc probabiliter adfertur de cute æquoris. Cæterum quia vrinatores, cum quod in ore tenent, oleum efflant, lucem & prospectum habent in alto, non possunt illic venti lubrico causam delegare. Quare vide, an ne oleum mare, quod terreum est & asperum, densitate sua impellat & aperiat: mox reciprocante eo in seipsum & contracto relinquuntur in medio meatus, qui oculis splendorem & lucem præbeant. An vero lucidus est ex feruore, qui mari commistus est, aer: sit autem, cum turbatus est, inæqualis & caliginosus. Quoties ergo inæqualitatem hanc spissitudine sua oleum leuigauit, sit planum & pellucidum.

QVID ITA hyeme magis quam æstate putredinem sentiunt retia: quando cæteris æstate id potius accidit? Vtrum, quæ Theophrasti est opinio, frigori calor cedens cohæbetur & contrahitur, atque ima maris sicut telluris calidiora reddit? Hinc fontanae sunt hyeme tepidiores, lacusque & amnes magis respirant: quod vi frigoris maiore constringatur in alto calor. An non putrescunt retia: sed quando obriguerunt, & in glaciem concreuerunt, exiccata retia ab vndis plus atteruntur: quod putrefactio ni & erosioni est assimilabile. Laborant enim in gelu magis, sicut nerui, cum valde sunt intenti, rumpuntur, saeuiente se penumero ob hyemem equore. Quapropter stringunt ea tincturis spissantque, quod ne laxentur, timeant. Quando non tincta & illita citius pisces fallerent. Referens enim linum aeris colorem decipit pisces.

QVARE non est apud Dorienses scæni conuectio commoda? An incommode conuehitur per imbres scænum: quia non siccum, sed virens adhuc metitur, itaque com-
putrescit madescens. At imbres ante æstatem frumento aduersus feruidos & Austrinos ventos proficiunt. Hi enim non sinunt conformatam in spicam frugem spissari: sed calore dissoluunt eam laxatque, ne cogi valeat: nisi solo rigato humiditas duret, que frigidiorum & humentiorum reddat spicam.

CVR TRITICI magis ferax est pingue & graue aruum, hordei tenuius. An semina valentiora plus alimenti quærunt, tenue & leue imbecillia. Iam infirmius hordeum rariusque est. Qua de causa alimentum copiosum vel graue non admittit. Astipulatur huic rationi illud, quod triticum trimestre locis aridioribus prouenit melius: quod impotentius sit, & alimenti minus desideret. Vnde & maturescit citius.

QVA DE CAUSA in proverbio est tritico lutum, hordeo puluerem conferite? Vtrum, sicut diximus, hoc non multum fert & affluens, quod se obruat, alimentum, illud copiosius valet conficere? An triticum, quod spissum est & lignosum, melius nascitur in vliginoso, vbi mollescit & liquefcit. Hordeo quia magis est fungosum, conuenit initio solum aridius. An quia ob calorem temperatura est tritico illa commodior & innoxia, hordeum autem est frigidius. An triticum dubitant in sicco formicarum causa exterere: quod illæ confestim ei immineant, hordeo infestæ sunt minus. Haud facile enim fertur & transportatur ob molem.

QVARE ad lineas piscatorias equorum potius quam equarum fetas adhibent?

Vtrum vt aliis mas quam foemina partibus corporis item pilis est firmior? An potius vrina foeminarum setas putant perfusas fieri deteriores.

QVI FIT, vt si conſpecta loligo ſit, ingentis tempeſtatis ſit ſignificatio? An quia natura omnes piſces, qui cutem habent mollem, rigoris ſunt impatientes, cum caro ſit earum nuda & glabra, nec teſta, vel corio, vel ſquamis ſepta: ſed intus ſint dura & oſſea. Vnde Graece *μαλακία* dicuntur. Quare praſentit cito, quod facile laedatur, tempeſtatem. Hinc refugit in terram polypus: & quando calculoſ comprehendit, ventum iam iam inſtantiem nunciat. At loligo exilit algorem fugiens & in alto maris fluctum. Eſt enim eius pra omnibus ſui generis friabilis & delicata caro.

CVR COLOREM polypus variat? Vtrum vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticuloſum ſit? Ergo vbi percuſus eſt, vna cum ſpiritu conuerſo verſat hominis more colorem. Hinc in proverbio eſt. Vertitur ignaui color. An hoc de variatione eius dictum eſt probabiliter, non ſatisfacit tamen de ſimilitudinis expreſſione. Ita enim tranſit color eius, vt faxorum, quibus ſe applicat, repraeſentet: quo Pindarus hoc carmine alludit.

Piſcis marini pelli mentem accommodans

Cum ciuitatibus omnibus verſatur hic.

Et Theognis.

Polypodis mentem cape verſicoloris, adaequat

Qui corium petrae, cui ſeſe adiunxerit, omni.

Quod quidem homines valde verſutos & callidos dicunt ſtudere: vt, quo lateant & fallant alios, ſeipſos ſemper polypodi conforment. An cum colore ſicut veſtimento putant eum agere, vt pro libito eum mutet. Vtrum igitur motu ſuo ipſe caput quidem huius viciffitudinis praebet, praecipua cauſa tamen alibi eſt inueſtiganda. Vide igitur iuxta Empedoclem atq; intellige,

Effluuium noſcens res natas mittere cunctas.

Non enim ex animantibus modo & plantis & terra & mari multa aſſidue effluunt, ſed & ex faxis, aere, ferro. Intereunt enim cuncta & exoleſcunt: quod perpetuo reſoluatur ex eis aliquid & pereat continenter. Siquidem attractiones & aſſultus effluuiis attribunt: ponuntque alij connexus eorum, alij iccus, impulſiones neſcio quas alij & circumiectiones, praefertim a petris litoralibus, quae alluuntur riganturque ab equore, decidere aſſidue ramenta & fragmina frequentia & minuta: quae aliis atque aliis coloribus infecta non cuiſlibet corpori applicari poſſunt: ſed latentem dilabuntur ab iis, quae ſpiramenta habent aſtricta & euadit per ea, quibus ſunt ſpongioſiora. Polypus autem caro eſt aſpectu ſiſtulosa & fungoſa & effluuiis patens. Quoties iam in trepidatione eſt, ſpiritu varians & profugiens ex timore conſtringit corpus contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit ſe, in facie corporis effluuia. Nam conſuncta cum mollitudine ſcabredo velut cirros vel flagella praebet momentis affluentibus: quae non diſſipantur, ſed coaceruantur, adherentque corio, atque ita colorem rei cuiuſque proximae repraeſentat. Huiuſce cauſae indicium eſt magnum, quod non omnia, quibus ſe applicauit, referat, neque colorem Chamaeleon album: ſed ſola vterque, quorum effluuiis reſpondentia habet ſpiramenta.

QUAE CAUſA aprorum lachryma dulcis, ceruorum eſt falſa & mala? In cauſa calor & frigiditas eſt horum. Eſt enim ceruus frigidus, praeferuendus aper & ardens. Hinc ille in fugam ſe conſicit, hic ad orientibus reſiſtit: quo tempore potiſſimum ob iram lachrymas mittit. Nam multo ad oculos calore, vt diximus, ſublato

Erigit & ſetas & flammis lumine ſpargit.

Ita dulce ſit, quod inde reſoluitur. Non nulli, inter quos eſt Empedocles, aiunt, ſicut ſerum lacte, ita ſanguine exagitato elidi lachrymas. Quando igitur ater eſt ex feruore aprorum ſanguis, ceruorum tenuis & aqueus: par eſt, vt & quod per iras prorum pit & per timores vtriuſque ſit eiuiſmodi.

QUAE CAUſA cauſam frequētius ſues pariunt, ſemel apri & circa eoſdem fere omnes dies, qui ſunt ineunte vere. Hinc dictum eſt,

Subſiſtunt imbres, partus quando imminet apri.

An ob paſtus copiam. Eſt enim comes faginae Venus. Affluentia namque pabuli genitale excrementum tam platis quam animantibus gignit. Feri ſues ſua opera & cum metu cibum quaerunt: qui domeſticis ſemper ſuppeditat, partim ſponte pueniens partim ex preparato.

An cau.

An cauſa in ocium & negocium transferendum. Hi enim ſegnes ſunt, neque a ſubulcis longe vagari volunt, illi per montes errant circumcurruntque paſtum venantes, ac totum abſumunt in corpus, neque excrementum in iis gignitur. An ideo, quod perpetuo ſues vna ſint eodemque in contubernio & grege agant cum maribus foeminae, memoria excitatur Veneris & appetitio ſtimulatur: vt de hominibus Empedocles hoc verſu ait.

Illi ex aſpectu Veneris ſtimulata voluptas.

In feris ſuibus, quia non gregatim, ſed ſeorſum viuunt, atque ideo nulla eſt mutua flamma & conſociatio moroſa, appetitiones obtunduntur & extinguntur. An dictum verum eſt Ariſtotelis, Homerum *χλόνυ* appellare ſuem, cui vnus tantum teſtis ſit. Plarisque enim dicit, quod ſtipitibus ſe affricent, collidi teſtes.

QUAE CAUſA OBREM vrſae ferunt manum dulciſſimam, & carnem eſui eſſe gratiſſimam? Quod corporis partes, quae alimentum maxime conſiciunt, carnem praecipue ſuauem habeant. Peragit autem cibum optime, quae digerit commode: digerit vero commodiſſime, quae mouetur maxime exerceturque: ſicut vrſa hoc membrum plurimum agitat. Nam pro pedibus vitur ingrediens & currens prioribus, in apprehendendo pro manibus.

CVR VERIS tempore difficilius ferae indagantur. Vtrum canes, vt ait Empedocles,

Nauibus, indagant capturam quando ferarum,

odorem excipiunt, quem ſere relinquunt in ſyluis. Hunc verno tempore obruunt & confundunt frequetes plantarum & frutetorum halitus floribus ſuperfuſi & permixti, odoratumque canum turbant, eoſque in errorem inducunt, ne ferarum odorem prehendere valeant. Hinc circa Aethnam in Sicilia neminem ferunt cum canibus ventum ire. Quia enim multos perpetuo illic vt in viridario prata colleſque flores mittunt, a fragrantia, quae eam oram occupat, obſcari ferarum anhelationes. Ac fabula narratur legentem ibi flores raptam a Plutone Proſerpinam fuiſſe. Cuius gratia colentes & venerantes eam regionem paſcentibus illic non inſidiantur.

QUAE CAUſA circa plenilunia ferarum veſtigia minime indagare valent? An ob cauſam ſupradictam. Etenim rorem luna plena copioſiorem fundit. Quapropter rorem Alcman Iouis filium & lunae appellauit, ita canens.

Ros Iouis & luna tu nate alimenta miſiſtra.

Eſt enim ros imber imbecillis & languidus. Imbecillis etiam lunae tepor. Itaque trahit quidem aequae ac ſol ex terra exhalationem: verum quia eam ſubuehere non valet in altum, neque accipere, dimittit.

CVR QUANDO ros per frigora cadit, ferarum eſt difficiliſ inueſtigatio? Vtrum, quia feras rigoris cauſa procul luſtris ſuis piget abſcedere, non multa praebent indicia. Quare parcere eas ferunt propinquis, ne aſſigantur, ſi hyeme vagarentur longius: ſed in vicino habeant, vbi paſcantur. An vero non ſolum habere debet, vbi venatus exerceſtur, veſtigia locus: verum etiam olfactum pellere. Pellunt autem, qui diſſunduntur & remittuntur calore molliter. At nimium circumfuſum gelu conſtringendis nidoribus non ſinit eos fluere neque impellere ſenſum. Hinc & vnguenta quoque & vinum minus redolentia per frigora & britumam ferunt eſſe. Siquidem aſtrictus aer eorum halitum claudit ac diſſundi prohibet.

QUID CAUſAE eſt, cur animantes ſalubria remedia, quoties laborant, inueſtigant ac ſectantur, ſentiuntque crebro vſum eorum vtilem: ſicut canes nauſeantes, vt bilem reiſciant, gramen appetunt: ſues ſcrutantur cancroſ fluuiatiles, quibus hi remedio ſunt ad capitis dolores: Teſtudo quando carnem viperam guſtauit, ſupermandit organum: Vrſam memorant incommodo affectam, formicas excipere lingua: quas vbi vorauit, illo liberari. Haec eas neque vſus neque caſus docuit. Vtrum igitur, vt faui apem odore, carnes morticinae vulturum ſollicitant & inuitant procul: ita etiam ſues cancro, teſtudinem organum, formicae vrſam odoribus halitibusque accommodis & familiaribus alliciunt, nec rapit eas cogitatione rei expedientis ſenſus. An appetitus animantibus inſundunt corporum temperatura, quae morbos gignunt: quod diuerſa acramenta, vel dulcedines, vel alias proprietates humorum adulteratorum noxas & monſtroſas ingenerent: quod patet in mulieribus praegnantibus, quae lapides

R r iij

& terram vorant. Quapropter ex agrorum appetitionibus periti medici, si qui deplorare vel salubriter habeant, presentunt. Scriptum reliquit Mnesitheus medicus, in pneumoniæ exordio eum, qui auiditate tenebatur cepearum, ex eo morbo seruatū illum, qui ficorum, interisse: quod temperamentis appetentiæ, temperamenta morbis sint comitantia. Veri ergo est simile & bestias, quæ non pernicialibus prorsus & exitiosis tenentur malis, ita esse comparatas & temperatas: ut earum vna quæque appetitionibus ad salubria rapiatur & ducatur.

QVA de causa mustum, si frigori sit vas expositum, diu permanet dulce? Vtrum quia conuersio in saporem vinorum vini est peractio. Impedit autem frigus peractiōnem. Fit enim hæc à calore. An contra peculiaris est vix succus dulcis. Quapropter maturari dicitur, quando particeps fit dulcedinis. Frigus autem diffilari eam prohibet constringensque calorem musti dulcedinem asseruat. Quæ etiam causa est, cur quando vindemia est per imbres facta, mustum minus effervereat. Ebullitio enim à calore prouenit. Calorem autem continet & constringit frigus.

QVI FIT, ut inter feras visus haudquaquam rodant castes, cum id tamen lupi & vulpes faciant? Vtrum quia dentes in rictum interiorem recedentes minime pertingunt ad plagas: & labra eorum, quod crassa & magna sint, præ dentibus incidunt in ea. An potius, quod validis sit manibus, rumpit & discerpit plagam anfulam. An vero, quia manibus simul & ore vititur, atque hoc cum venatoribus pugnat, illis lacerat plagas. Multum vero iuuatur à corporis rotationibus. Quare id laborans plus, quam ut discerpat castes, identidem se in caput contorquet: qua ratione potius se quam dentibus seruat.

QVAMOBBREM aquæ frigida non sunt nobis miraculo, sed calidæ: cum tamen calidorem constet harum esse authorem, sicut illarum frigus. Neque enim, ut non nulli arbitrantur, calor est potentia, caloris frigus priuatio: quando id, quod non sit, causa eius, quod est, esse non valeat. Cæterum videtur raritatem potius natura admirans, quod non sit frequenter, quemadmodum fiat, scrutari.

*Vides in edito sublimem hunc athera,
Complectitur madidis qui terram brachiis,
Quam multa secum adfert noctu miracula.
Interdum nobis quam ostendit speciem.*

30

Quare miratur vulgus horum naturam. Irides autem & variae nubium pictura, quæ bullarum modo, dum radiis nubes finduntur, ornatae sunt, per diem conspiciuntur.

QVARE vites, quoties nimia ubertate luxuriantur, minus feraces sunt, & aliquando exarescunt: cuius rei causam quidam siderationis vitio ascribunt. An hoc eo fit, quod hirci saginati minus sint foecundi, atque ægre ob aruinam ineant. Est enim alimentum, quod corpori conglutinatur, semen redundantiæ. Quando igitur animal vel planta bonæ habitudinis est & intumescit, id alimentum in eo indicat absumi, ac nihil vel modicum prauum, quod redundet, relinquere.

QVARE VITIS vino maxime eo, quod ipsa produxit, rigata, exarescit? Vtrum sicut vinolentos, discutiente humidum capitis vino, corripit caluities. An, quia calidum est natura, putrefactionem generat, ut est apud Empedoclem,

Vinum est putrescens ligni sub cortice lymphæ.

Quoties igitur extra vino perfunditur, admouetur viti ignis, atque humidus, quo lactescit, vim peruertit omnem. An præditum vinum est astringendi potentia, ideoque penetrat radices, coactisq; meatibus & densatis non transmittit humorem in plantam, quæ natura gliscit fruticatque. An vero etiam hoc eius indoli repugnat: ut quod emisit ipsa, denovo in se recipiat. Nam humor quidem, qui in stirpe vegeta existit, alere quidem valet eam: post adiungi ei vel pars eius non potest ultra fieri.

QVID omnibus in arboribus vna palma imposito onere fornicatur. Vtrum quia ignea & spirabilis vis, quæ maxime pollet, cum tentatur & irritatur, sese exercens magis magisque assurgit. An quoniam pondus ramos subito vrgens aerem, qui in his est, oppressum omnem cedere compellat retro: qui mox resumptis aliquatulum viribus aduersus onus rursus instat acrius? An mollia & tenera virgulta impetum non sustinentes, cum onus quiescit, paulatim erigunt se, spectemque quasi contra illud assurgant, præbent.

CVR

CVR AQUA puteanaquæ fontana vel cœlestis minus alit? An quia gelidior est, & parum quoque aeris habet? An quod salis multum ex immixta sibi habeat terra. Sal autem maciem præ cæteris inducit. An quod pigra nec cursu exercitata qualitatem aliquam induat malignam animantibusque inimicam, in causa est, quod nec recte concoquatur, nec alere quicquam queat. Idem in causa est, cur stagnantes aquæ minus salubres habeantur: quod iniurias, quas vel ab aeris mala proprietate vel à terrâ mutantur, digerere nequeant.

CVR ZEPHYRVS ventorum omnium ocyssimus vulgo fertur, ut Homerus,

Nos quoque cum Zephyri curriamus flatibus vna.

10 Vtrum quod cælo perpurgato & minime nebuloso spirare soleat. Aeris enim densitas & impuritas ventorum non mediocriter interpellat cursum. An quod sol radiis suis flatum frigidum perstringens, quo feratur velocius, author est. Quicquid enim frigida ventorum vi contrahitur, id à calore veluti hoste superatum, longius & citius propelli credendum.

QVARE fumus apes ferre nequeunt? Vtrum quod meatus spiritus vitalis sanquam habeant arctos. At his fumus interceptus & conclusus angit, & propemodum ad mortem apes adigit. An credo fumi amaritudoque in causa est? Ducuntur enim dulcibus apes, neque nutrimento aluntur alio. Itaque ut aduersam & infestam rem propter amaritudinem fumum detestantur. Quocirca mellarij, quando fumum abigendis apibus faciunt, herbas amaras, ut cicutam & centaurium incendere solent.

20 QVAMOBBREM apes citius stimulant eos, qui stuprum non ita dudum fecerunt? An quod animal sit mundiciæ & elegantie mire studiosum. Insuper olfactus sensu polleat plurimum. Itaque quia impuri congressus propter impudicitiam & immoderatam libidinem solent esse immundiores: cum citius ab apibus deprehendantur, tum odium in illos concipiunt hæc flagrantius. Hinc apud Theocritum iocose ad Anchisem Venus à pastore ablegatur, ut apum aculeis propter commissum adulterium pungatur.

Te confer ad Idam,

Confer ad Anchisem, vbi quercusque atque cypirus

Crescit, apum strepit atque domus melliflua bombis.

Et Pindarus

Tu molitrix fauorum parua, perfidum

Quæ puniens Rhœcum stimulo pupugisti eum.

30

CVR CANES relicto homine, qui iecit, lapidem morsu insectant? An quia neque cogitatione comprehendere quicquam, nec reminisci, quibus solus homo valet virtutibus potest? Itaque cum mente, à quo illata iniuria fuerit, non discernat: id tantum quod ob oculos minaciter versatur, esse censet inimicum, de quo vindictam sumere parat. An lapidem, dum per terram mittitur, feram aliquam arbitrans, pro ingenio suo hanc prius capere tendit: post cum viderit se opinione sua frustrari, hominem rursus adortur. An id, quod missum est & hominem ipsum iuxta odit, & id, quod est proximius,

40 insectatur.

CVR LUPÆ certo anni tempore omnes intra XII dies pariunt? Antipater in libro de animalibus partum lupas prolicere asserit, quando glandiferae arbores florem abiciunt: quo gustato vteros illarum referari. Cum eius copia non est, foetum in ipso corpore emori, neque in lucem venire posse: præterea regiones illas, quæ glandium quereuumque feraces non sunt, à lupis non vastari. Sunt qui rem ad Latonæ fabulam referant. Quæ, cum vterum ferret, neque esse vspiciam præ lunone posset tuta: duodecim diebus, quibus in Delum proficiscebatur, in lupum à loue versa, ut deinceps omnes lupæ eo ipso tempore parere possint, impetrauit.

50 QVID AQUA in summo alba, in fundo nigra spectatur? Vtrum quod nigredinis profunditas mater est: ut quæ solis radios prius, quam ad eam descendant, obtundat & labefactet. Corium autem eius quoniam continuo à sole afficitur, candorem luminis accipiat oportet. Quod ipsum etiam Empedocles approbat.

Et niger in fundo fluminis color extat ab umbra,

Atque cauernosis itidem spectatur in antris.

An limo plerunque oppletus amnium & æquoris fundus, talem de se colorem per folis reflexum parit, quali utique is præditus est? An est vero proprius aquam, quæ il-

Rr iij

lic est, minime puram & synceram esse: sed qualitate terrea, utpote quæ perpetuo, qualabitur vel agitur, aliquid ex eo advehat, imbutam, cum ad fundum residet, turbidiorum & minus pellucidam reddi.

PLUTARCHI

De communibus notionibus adversus Stoicos, Commentarius.

VAN QUAM te non admodum Diadumene verisimile est, si cui-
piam præter communes notions philosophari videamini, labo-
rare. Quando quidem non morari fateris te sensus: à quibus plu-
rimè fere originem ducunt notitiæ, quæ firmâ & certam fidem ac-
cipiunt ex apparentibus: me tamen, qui ingenti, ut mihi quidem
videor, ictus & horrida perplexitate adsum, siue verbis siue fa-
scinationibus, siue aliò quemcunque scias modo remediij iuveris.
Vique adeo percussus sum & perplexus redditus ab Stoicis viris illis quidem alio-
quin optimis, & vero familiaribus meis, sed qui nimium acerbè & hostiliter Acade-
miam mordent: et ob pauca, quæ cum modestia à me fuerunt proposita grauitèr (Non
enim mentiar) parum placide me acceperunt: maioresque stomachosè sophistas &
philosophiæ pestes & rectorum eversores placitorum appellauerunt: multaq; his ab-
surdiora cum proferrent & existimarent de iis, demum ad notions delapsi sunt: qua-
si confundant & conturbent eas Academicis. Ibi quispiam ex illis non forte iactauit, sed
ex deorum providentia censere se post Arcesilaum ut ante Carneadem exortum fuisse
Chrysiptum. Quorum alter suggillauit consuetudinem, alter præ omnibus floruit
Academicis. Chrysiptus, qui inter hos intercessit, suis aduersus Arcesilaum scriptis
etiam Carneadis vim obsepsit atq; inclusit: ac cum multorum quidem reliquit auxi-
liorum sensibus tanquam ad tolerandam obsidionem copiam: tum illum de anticipa-
tionibus & notionibus tumultum penitus compefcuit, correxitq; singulas & ordine
tractauit: ut qui deinceps turbare rem instituerint ac vim adferre, nihil proficiant: nisi
quod dolum & versutiam suam prodant cauillatione. His ego mane inflammatus au-
xilij opus habeo restinguentibus, quæ animi fluctuationem sicut inflammationem mi-
hi detrahant non aliter fortasse ac vulgi more affecto. Quod si fidem tibi poetæ faciunt,
qui ostendunt ex deorum providentia veterem subversam fuisse Sipylum Tantalum
plectentem: crede scholæ Stoicæ editum non casu sed providentia fuisse à natura Chry-
siptum: cum peruerso rerum ordine summa imis ac contra permutare vellet. Siquidem
nemo mortalium comparatus à natura ad id extitit rectius. Verum ut de Cæsare dicta-
tore dixit Cato neminem nisi illum ad conuellendum ciuitatis statum sobrium & in-
telligentem ad reipub. tractandæ se accommodasse. Perinde mihi videtur magna sedu-
litate & solertia hic vir consuetudinem, quantum res facultatis habet, subruere atque
excindere: quod non nulli testantur, qui illum celebrant: ubi cum eo dementiente, qui
ab eis *Stoicis* dicitur, pugnant. Nam qui effecta per opposita negat plane falsâ ef-
se: ac vice versa orationes aliquas ex veris summationibus & structuris dictas veris re-
pugnantes tamen habere veras asserit conclusiones: quam obsecro demonstra-
tionis notionem vel quam fidei non distubatur anticipationem. Polypum quidem memo-
rant brumæ tempestate cirros suos arrodere. At Chrysipti dialectica, quæ præcipuas
eius partes & fontes tollit & incidit, quam aliam reliquam fecit non suspectam noti-
tiam: Nam non arbitrantur superstructa firmitudinem habere, nisi ante fundamenta
consistant tantis perplexitatibus & spinis implicata. Sed sicut illi, quibus est corpus
luto vel puluere aspersum, eum, qui ipsos attingit & cum ipsis volutatur, non moue-
re, sed admouere ei, quod exasperet, videntur: ita aliqui Academicos culpant, pu-
tantque eos culpam sustinere, quam plane ipsi se ostendunt. Quando communes no-
tiones qui magis pervertunt: Quod si velis, ut illorum omnia criminatione ea, quæ
nobis obiciunt, diluamus: equidem videor Diadumene mihi hodie in varias &
multiplices me vertisse formas. Quippe modo ad purgandum aderam demissus &
attonitus, nunc conuerto me ad accusandum statuique vltionis voluptate frui: cum
omnes contempler reuictos eiusdem peccati contra notions & anticipationes phi-
losophandi:

Iosophandi: in quibus potissimum sectam suam tanquam gradibus stabili-
mant, vnamque eam naturæ esse iactant consentaneam. Quid ergo in commu-
nia primum & pervagata signa inferemus illa, quæ paradoxa id est mirabilia, in quo
vel ipsi æquo animo admittunt absurditatem, appellant: dum illos Stoicorum solos
sapientes, solos diuites, pulchros, ciues & iudices solos nuncupant: An hæc ma-
uis in rancidorum & frigidorum forum detrudamus: in illis autem, quæ maxime
in rerum vsu sunt, & de quibus magno studio differitur, excutiamus hanc dispu-
tationem? Hoc certe mihi magis placet. Quis enim non millies illorum confuta-
tiones audiuit. Quare hoc ipsum iam primum specta, an ex notionibus communi-
bus consentire queant naturæ illi: qui quæ naturalia sunt, esse indifferentia putant:
neque sanitate vel bonam habitudinem vel pulchritudinem, vel robur existimant
expetenda vel vitia vel conducibilia, neque ex plentia perfectionis naturalis: ne-
que refugienda contraria & nocua corporis vitia, dolores, foeditates, morbos: à
quorum aliis alienare, cum aliis conciliare nos aiunt naturam ipsam: quod quidem
est ipsum contra communem intelligentiam: ut adiungat nos iis, quæ non conse-
runt, neque sunt bona, natura: & disiungat à non malis vel infestis: & quod est ma-
ius, hæctenus conciliare & alienare: ut nisi hæc assequantur: & illa si ipsis sint dela-
ta, merito vitam sibi putent ponendam, eaque cedendum. Iam illa quoque arbitror
præter intelligentiam communem dici, naturam ipsam quidem indifferens esse, sed
naturæ obtemperare summum bonum. Neque enim legi se accommodare, vel ra-
tioni est honestum parere: nisi honesta & proba lex ipsa & ratio fuerit. Cæterum non
est hic quidem tam magnus lapsus. Sed si, ut libro primo de exhortatione scripsit
Chrysiptus, in sola vita cum virtute acta est felicitas posita, cum reliquæ res, ut ait,
nihil ad nos pertineant, neque eo conducant: non modo est indifferens natura, ve-
rum etiam insipiens & stolidi, quæ res nobis, nihil quæ ad nos pertinent, commen-
det. Insipientes & nos, qui insequendo naturam ad ea, quæ nihil commodant ad fe-
licitatem, ducentem ponimus felicitatem. Et quidem quid citius sit secundum com-
munem notitiam, quam ut expetenda ad vitam suuandam, ita naturalia ad viuendum
secundum naturam prodesse. Enimvero hi secus dicunt, ac qui viuere secundum na-
turam summum bonum esse statuerunt, naturalia in indifferentibus numerant. Neq; eo
est minus præter notitiam communem, virum cordatum & prudentem in paria bo-
na non æque propensum esse: sed alia floccifacere, aliorum causa ad omnia subeun-
da & perpetiendâ paratum esse: cum tamen altera nihilo sint alteris præcellentiora
vel inferiora. Hæc enim asserunt isti paria facta esse fortiter patriam seruasse, & ca-
pularum animi caste auersatum esse. Vtrumque enim iuxta ex officio sit: cæterum
illorum gratia ut splendidorum & magnificorum mortem tibi oppetendam dixe-
ris, ob hæc gloriari pudendum sit & ridiculum. Iam memorat Chrysiptus in com-
mentario de Ioue & libro tertio de diis, frigidum, ineptum, & alienum esse huius-
modi virtutis opera laudibus ferre, quod morsum muscæ tuleris fortiter, & quod anu-
decrepita continenter temperaueris. Nonne igitur, dum quæ facta pudet eos lau-
dare, his nihil prædicant esse pulchrius, præter communem philosophantur intelli-
gentiam? Vbi enim expetendum, vel quomodo amplectendum: quod neque com-
mendare neq; admirari decet: imo etiam commendantes id & admirantes ineptos &
absurdos existimant. Multo magis esse censebis mea sententia præter notionem com-
munem, si vir prudens, summis bonis fruatur an careat, nihil labore: sed qui est in in-
differentibus, atque his tractandis & dispensandis, idem in his sit. Siquidem omnes

Quicumque tellure hac spaciola fruimur,

quod, si adsit, conducit: sin absit, requiritur & desideratur: id appetendum, bonum, &
vtile esse existimamus. De quo vero nihil labores, neque lusus gratia neque commo-
ditatis: hoc esse indifferens. Quippe nullum discrimen facimus aliud inter industrium
& curiosum, qui in rebus agendis sæpe teritur: quam quod in rebus hic futilibus at-
que indifferentibus, ille conducibilem causam & frugiferarum elaboret. Verum hi con-
tra. Siquidem eorum sapiens & vir prudens, licet complures comprehensiones &
comprehensionum consecutus fuerit memorias, paucarum sua referre putat: cætera-
rum securus nihil sibi accessisse vel decessisse arbitretur: si meminerit nuper compre-
hensionem se percepisse sternutantis Dionis vel Theonis pila ludentis: quavis com-
prehensio, quæ in sapiente & memoria stabilita est & firma, omnis ilico sit scientia,

bonumque magnum, imo maximum. Num igitur valetudine aduersa, sensu aliquo laborante, amillis fortunis æque securus est, nihilque horum sua interesse sapiens existimat? An verò morbo impeditus mercedem pendit medicis, pecuniæ gratia ad Leuconem nauigat Bosphori dynastem atque ad Scytham Indathysum proficiscitur, vt Chrylippus ait, ac sensibus non nullis desideratis ne viuere quidem sustinet? Qui ergo non fateantur contra notiones philosophari istos, qui circa indifferentia tanto opere fatagunt & laborant: bonis vero affluentibus an destituti sint, indifferenter ferunt? Sed & illud pugnat cum notionibus communibus, vt homo qui sit, quando grauissimis ex malis ad summa bona pervenit, non gestiat. At hoc habet istorum sapiens. Quippe si ex improbitate extrema transierit ad extremam virtutem, miserimamque elapsus vita & lætissimam sit adeptus: nihil magnopere exultat, nihil erigit seipsum, neque pellit eius animum tanta vicissitudo infelicitate exolutum atque prauitate omni, & certum solidumque bonorum cumulum consecutum. Iam alienum est ab notione constans iudicium & certitudinem summum bonum esse, sed non requirere id illum, qui ad summum promouerit, neque, si delatum sit, curare: subinde hanc, quam tamen absolutum & summum numerant bonum, exploratam certitudinem ne tanti quidem facere, vt digitum porrigere velint. Neque hic consistunt isti, sed illa addunt insuper, non amplificari die bonum: sed si vel momentum temporis fuerit quis prudens, non concessurum felicitate illi, qui perpetuo commercium cum virtute habuit, & vixit in ea beate. Quæ postquam adeo contenderunt acriter, mox nullius momenti virtutem breuem esse aiunt. Quid enim si naufragium statim facturo vel ex rupe præcipitem se daturo prudentia obvenit? Quid si Lichas, dum ab Hercule ex funda telis petitur, in virtutem variet ex vitio? Hæc igitur non solum contra communes notiones sunt philosophantium, sed etiam priuatas suas perturbantium: si breui spacio virtutem tenuisse nihilo summa felicitate inferius esse simul plane nihili æstimant. Neque est maximum hoc, quod in eis stupeas: sed quod identidem præsentiam virtutis & felicitatis ne percipi quidem ab eo, qui eas est nactus, putent. Fallere eum, quod qui paulo ante fuit miserimus & insipientissimus, nunc simul perspicax euaserit ac beatus. Non solum enim instructum hoc modo prudentia non intelligere, quod sapiat: neque perspicere, quod ignorantiam defugerit, est lepidum: sed etiam, vt vno verbo complectar: quod summum bonum claudicans faciunt & languidum, si admonitionem nullam sui edat præsentia sua. Siquidem natura sua ex illorum sententia sensum id non effugit. Imo diserte ostendit in libris de fine Chrylippus sensu accipi bonum; quod & arbitratur & demonstrat. Restat ergo, vt imbecillitate & tenuitate sua sensum prætereat: si, cum præsto est, ignoretur & fallat sui possessores. Ad hæc extraneum est, vt modice alba & colores percipiat acies intermedios, effugiant autem eam summe alba: item vt mollem & remissum calorem tactus percipiat, in excitato feruore obtorpescat. Sed monstruosius, si quis, quod communiter secundum naturam est, vt sanitatem & bonam corporis habitudinem percipiat, virtutis consuetudinem ignoret, quam maxime & summe statuunt esse secundum naturam. Qui enim fiat, vt non sit præter communem notionem secundæ valetudinis & aduersæ distinctionem animadvertere, prudentiæ & stultitiæ non item: verum hanc existimare exactam adesse, illa ornatum adesse eam nescire? Quia vero ex summo progressu in felicitatem & virtutem transeunt: alterutrum necesse est, vel profectum vitium non esse nec infelicitatem, vel à vitio non multum variare virtutem, neque felicitatem à miseria, sed obscuram neque cadentem sub sensum à malis esse bonorum dissociationem. Alioquin illos ipsos pro illis hæc se tenere non fugisset. Quando igitur de nullo decedere repugnantium fixum eis est, sed omnia profiteri & asserere, illos, qui progressionem faciunt, amentes & malos esse: eos, qui prudentes & boni euaserunt, id ipsum ignorare: non multum distare à prudentia amentiam, nunc tibi videntur mirifice decretis suis professionem tueri suam? Tales sunt multo in rebus magis: quando omnes eos, qui sapientes non sint, pariter malos, iniustos, infidos, demones pronuntiant: ac mox partim eos fugiunt & execrantur, partim occurrentes non salutant, partim pecunias credunt, magistratus permittunt, filias nuptum dant. Quæ si ioco dicunt, supercilium summittant: si serio & philosophantes, præter communes est notiones, vt mortales quidem infectentur & conscindant iuxta omnes: agant tamen cum aliis vt probis, aliis vt peruersissimis: ac Chrylippum ad stuporem vsque admittentur, ludificentur

Alexi-

Alexinum: tamen si æque omnes eos stultos esse putent. Sane vero, inquit. Sed sicut qui in æquoremersus cubitum abest à summo, æque suffocatur, ac qui conditus est passus quingentos: perinde illi, qui prope ad virtutem accesserunt, non sunt quam remoti minus in vitio. Ac sicut cæci cæci sunt, quantumvis breui post sint contuituri: sic qui progressionem faciunt, dum virtutem induerint, insani & peruersi permanent. At neque esse cæcis, qui progressus habent, assimilés, sed minus acute cernentibus: neque iis, qui suffocantur, sed natantibus, idque prope portum, ipsimet rebus ipsis testantur. Neque enim adhiberent eos in consilio, neque duces & legumlatores capeant, quomodo cæci ductores: neque admirarentur facta, res gestas, dicta, mores non nullorum, si suffocari omnes ex amentia & improbitate conspicerent. Cæterum omisso hoc ex illa parte Stoicos admirator, quod nec suis ipsorum discant exemplis perdere se ignorantes sapientes, neque intelligentes vel sentientes non vltra suffocari se, sed lucem videre, superatisque vitii respirare. Quid quod hoc quoque contra communem notitiam est: vt homini, cui cuncta suppeditant bona, neque ad felicitatem quicquam & beatitatem abest, subducere se è vita conveniat. Sed & illud magis, cui boni suppeditat vel suppeditaturum est nihil, horrenda autem omnia acerbaque & mala, persequeaturque eum vsque: hunc, vt vitam despondeat, non decere: nisi qua ei oblata res indifferens fuerit. Atque hæc quidem Stoicorum sunt sanctiones: ac sapientes multos è vita educunt tanquam felicius acturos. Atqui sapiens diues, beatus, vndique felix, tutus, securus est. Contra malus & stultus qui est, is dicere potest.

Vitiis refertus sum, aliis nondem locum.

Cæterum & hos, in vita vt remaneant: & illos, vt eam deponant, censent decere. Quid ni, inquit Chrylippus. Neque enim bonis & malis, sed iis, quæ secundum naturam sunt, metienda est vita. Ita consuetudinem tuentur Stoici, & iuxta intelligentias communes philosophantur. An vero, non est ei, qui de vita & morte inquirat, attendendum,

Aedibus in nostris que recta aut praua gerantur,

neque tanquam in bilance debet examinare, quæ ad felicitatem & infelicitatem magis vergunt, & quæ commodant vel officiant: sed ex illis, quæ neque profunt, neque officiant: diutius viuendum, sit nec ne, rationes instituere? An non ex eiusmodi rationibus & fontibus eliget quis convenienter vitam, cui nihil non fugiendorum adest: et defugiet eam, quæ omnibus completa appetendis est? Et quidem est mihi Lampria absurdum, si vitam defugiant ij, qui nullo in malo versantur. Multo est tamen absurdus, si profundas, nisi rem indifferentem assequaris, vitam: quod hi faciunt, qui felicitatem effundunt & virtutem præsentem pro sanitate & corporis integritate, quas non assequuntur.

Huic Glaucò mentem Saturnius abstulit omnem,

Aurum qui ere bonum vilique etiam preciosum

commutare volebat. Quanquam arna ærea non secus atque aurea vsui erant præstantibus. At corporis decor & tempestiuitas nihil commodant Stoicis, nihil proficiunt ad felicitatem consequendam: cum tamen iidem prudentiam integra valetudine commutent. Etenim Heraclito, inquit, & Pherecydi conuenisset virtutem & prudentiam, si licuisset, dimittere: quo phthiriasi & hydropisi eximerentur. Ac Circe duo medicamenta infundente, alterum quod insanos ex sanis: alterum, quod ex insanis sanos, & in speciem beluinam verteret ex humana: Vlysses illud amentia citius hausturum: quam vt solertia præditus, & vero etiam felicitate cum solertia effigiem suam in speciem verteret feræ. Atque hoc ipsam præcipere & commonere aiunt prudentiam. Mitte me ac finito interire illatam in asini faciem. Atqui asini profecto, inquit, ista quæ prescribit, prudentia est: si sapere & beatum esse bonum, circumferre vero asini faciem est indifferens. Gentem esse aiunt apud Aethiopas, inter quos canis regnat. Salutatur rex. Sacra & honores ei deferuntur regum. Viri ducunt & magistratuum munera obeunt. An non item apud Stoicos nomen & species boni penes virtutem est: vnamque hanc vocant appetendum, vtile, & conducibile: at actiones suas instituunt, commentantur, & viuunt velut ex indifferentium edicto. Quanquam canem illum nullus interficit Aethiopum: sed amplo in folio sedet adoraturque. Hi virtutem suam ipsorum perimunt & perdunt, dum sanitatem amplectuntur & opulentiam. Ne pluribus de his agam, liberat nimirum me, quem placitis suis Chrylippus imposuit, colophon. Nam cum infinite naturæ alia bona, alia mala, alia intermedia, quæ indifferentia vocantur: non est mor-

talium quisquam, quin citius bonum quam quod est indifferens, & indifferens citius quam malum eligat. Sed & testificamur deos, votis ab eis postulantes, maxime ut bona consequamur: in minus, ut mala declinemus. Quod vero neque bonum neque malum est, id recusamus præ bonis obtinere, sed præ malis cupimus. Hic vero naturam invertens & ordinem pervertens ex mediâ sede medium in nouissimam traiecit, nouissimam evocat & traducit in mediam, tyrannorumque more malis prima subsellia tribuit, ac sancit primum sectandum bonum, deinde malum, postremo pro deterri- mo, quod neque bonum est neque malum, habendum: ut si sub cœlestia Orcum, terram & terrestria in tartarum detrueres.

Longe vbi sub terra iacet immense alta vorago.

Postquã ergo libro tertio de natura prestare demonstravit, ut amens quis viuat, quam non viuat, etiam si prudens futurus sit nunquam, subiicit hæc verba. Siquidem bona eiusmodi sunt hominibus, ut quodammodo etiam mala aliis præferantur intermediis. Hæc autem non præferuntur, sed ratio: qua cum viuere congruit potius, licet futuri simus insipientes. Patet itaque, etiam si iniusti, scelerati, & deorum hostes, & vero etiam miseri. Nullo enim horum carent illi, qui dementer viuunt. Convenit ergo miserum esse potius quam non miserum, lædi quam non lædi, ius violare quam non violare, sceleratum esse quam non esse: id est, convenit ea, quæ non conveniunt, admittere: atque ex officio est viuere etiam contra officium. Vero. Prius est enim ratione & sensu vacare quam amentem esse. Iam qui sit, ut non esse malum fateantur, quod malo est deterius? Quare fugiendam censent tantum insipientiam: si nihil minus, imo magis decet eum statum, qui non recipit stultitiam, defugere. Sed quid horum causa stomachere: cum memineras eorum, quæ libro secundo de natura tradidit, asserens non ab re ad vniuersitatem factum esse vitium? Opera precium autem est, ut hoc dogma ipsis illius verbis repetamus: quo intelligas, qui in Xenocratem & Pseusippum invehuntur, quod sanitate non numerent inter indifferentia neque diuitias inuitiles arbitrentur, quo loco ipsi vitium habeant, & quæ verba de eo faciant. Vitium autem ad accidentia reliqua rationem habet termini. Existit enim id quodam modo pro natura ratione: atque, ut ita dicam, non ab re ad vniuersitatem existit. Alioquin neque bonum sit. Itaque nihil habent dii boni, quando nec mali. Neque si quando Iupiter dissoluta in seipsum vniuersa materia vnus factus fuerit, reliquaque sustulerit differentias, vltimum iam bonum fuerit. Quippe nullum adfuturum sit malum. Sed chori quidem est concinentia, nihil si habeat absonti: corporis integritas, nullo membro affecto: virtus vero sine vitio non oritur. Verum ut non nullis medicamentis anguis virus, & fel hyenæ est necessarium: item alia convenientia est necessaria Meliti peruersitati cum Socratis iustitia, & Cleonis dissolutioni cum honestate Periclis. Qua autem ratione generare Herculem Iupiter & Lycurgum potuisset, nisi Sardanapalum nobis etiam & Phalarim procreasset? Restat ut dicant tabem quoque bonam hominum corporaturam, atque ad celeritatem podagram extitisse: & quod non fuisset comatus Achilles, nisi Therites caluus. Quid enim discrepant ab illis, qui huiusmodi proferunt nugas & deliramenta, hi qui non in cassum extitisse ad continentiam iactant libidinem, & ad iustitiam iniustitiam: quo deos obtestemur, ut perpetuo duret improbitas,

Falsa, & sucosa lingua, moresque dolo.

si sublati his cassa est peritque virtus. An libet, quod in eius elegantis est suauissimum & facultate contemplari. Quomodo comœdiæ, inquit, epigrammata proferunt, quæ per se quidem sunt contemnenda, sed fabulæ toti Veneres addunt: sic detesteris ipsam per se vitiositatem, quæ alioqui non est infrugifera tamen. Hic primum, quod vitium ex dei providentiâ factum sit, ut est factum ex poetæ consilio putidum poema, id omnem cogitationem superat absurditatis. Nam qui bonorum magis quam malorum sint dii largitores? Quomodo iam diis inimica & infesta improbitas: aut quomodo his execrabilibus vocibus occurremus?

Causam quidem præbet deus mortalibus,

Vbi domum delere visum est funditus.

Et,

Quisnam illos rixa voluit committere diuus.

Iam epigramma prauum comœdiam illustrat, conducitque ad institutum eius, quæ ridiculum quærit & spectatorum oblectamentum. At Iupiter Patrius, Supremus, Iustus, Optimartifex, ut est apud Pindarum, cum mundum certe non fabulam magnam, variam,

variâ, & eruditâ, sed deorum hominumque urbem communem, ut cum iustitia & virtute viuerent concorditer & beate, conderet: quid ad pulcherrimum hoc & augustissimum opus latronibus, homicidis, parricidis, & tyrânis habebat opus? Neque enim gratum deo & scitum fuit improbitas acroama: neque urbanitatē iniustitia vel risum & comitatem addit rebus: in quibus ne per somnium quidem videre est decantata illius simulachrum convenientiâ. Ad hæc epigramma inconcinnum portio est poematis minima, & locum in comœdiâ plane angustum occupat: atque ista neque redundant, neque leporem eorum, quæ concinne facta videntur, perdit & labefactat. Improbitatis vero res sunt omnes plenæ, vitæque ilico ab ingressu & exordio usque ad metam præter decorum agens, degenerans, confusa, neque vlla ex parte pura & inculpata, ut hi dicunt, foedissima est omnium & odiosissima fabula. Quare libens quæsierim, quo facta sit vniuersitati rerum vitiositas conducibilis. Non hercle ad ætherea dicitur & diuina. Ridiculum est enim, nisi nata esset inter mortales & existeret improbitas, insatiabilis cupiditas, & mendacium, & nisi mutuo nos vexaremus, calumniaremur, trucidaremur, non lustraturum cursum suum solem, neque peracturum articulos fuisse & anfractus temporum orbem: neque tellurem, quæ vniuersitatis tenet umbelicum, semina ventorum & inbrium profusuram. Reliquum est ergo nobis & in visum nostrum vitium extitisse vtiliter. Atque hoc est fortassis, quod isti dicere volunt. Cædo igitur, num rectius valeamus, quando sumus improbi, num vero magis abundamus necessariis? Num ad formam nobis & robur conducibilis peruersitas extitit? Minime, inquit: Sed virtus nomen est tantum & opinatio noctivagorum cœca sophistarum: non similis vitij, quod omnibus expositum & perspicuum est: cuius est nemo ut inutilis particeps, Virtutis O dii immortales minime, cuius causa sumus nati? An vero non est absurdum, quæ agricolæ gubernatori, & aurigæ sunt commoda instrumenta, eadem adminiculo esse & adiumento ad eorum opus efficiendum: quod vero creatum à deo in visum est virtutis, id evertere & enecare virtutem? Cæterum tempus iam fortassis sit, ut alio digrediamur, atque hoc argumentum relinquamus. Nequaquam mi Diadumene mea gratia. Aveo enim, quo tandem modo mala Stoici ante bona & vitium natum ante virtutem ferant, intelligere. Sane res digna est mi Lampria. Multa isti quidem nugantur. Tandem prudentiam, quæ scientia est bonorum & malorum, insipientia sublata simul prorsus tolli aiunt. Ut enim, si vera sint, fieri non potest, quin simul sint falsa: ita convenit bonis existantibus ut mala existant. Atque hoc non male est dictum, iam illud alterum nec me puto præterire. Perspicio namque discrimen: quatenus quod verum non sit, id cõtinuo est falsum: non tamen statim malum, quod bonum non sit. Quocirca verorum & falsorum nullum est medium, bonorum & malorum indifferens medium est: nec necesse mala & bona simul existere. Poterat enim habere natura bonum, nec requirere malum: modo, quod neque bonum sit neque malum, habeat. Prior autem ratio, siquid allatum est, è vobis audienda. Multa quidem relata sunt: verum hoc loco persequemur necessaria. Primum stultum est putare prudentiæ gratia malorum & bonorum ortum poni. Nam bonis & malis existentibus succedit prudentia, sicut ars medica positus morbidis & salubribus. Neque enim bonum & malum, ut edatur prudentia, in rerum natura sunt producta: sed ea, qua bonum & malum discernimus existentia et orta, appellatur prudentia, ut visus alborum et nigrorum sensus. Quæ quidem non extiterunt, quo visum nos haberemus: sed nos potius ad ea internoscenda habuimus visum opus. Deinde cum mundum hi inflammauerint, mali nihil manebit quicquam, sed erit vniuersum tunc intelligens et sapiens. Est ergo, quamvis non sit malum, prudentia: neque malum sit oportet, si prudentia fuerit. Quod si omnino esse oportet prudentiam bonorum et malorum artem: quid habet absurdi, si sublati malis non sit futura prudentia, aliâque consequemur illius vice virtutem, quæ non bonorum et malorum, sed bonorum duntaxat sit scientia: ut si ex coloribus in totum perierit nigrum, ac tum virgeat quis visum simul interisse: Quippe alborum non extare et nigrorum sensum: quid verat, quin ei respondeamus, nihil monstri esse, quod eo, quem tu prædicas, careamus visu: sed alius præsto nobis sit illius loco visus et vis, qua albos et non albos colores percipimus. Ego vero nec gustatum fore arbitror deperditis amaris cassum, nec evanescente tactum dolore, nedum prudentiam oblitterato malo: sed cum illos permanere sensus dulcium et suauium et diuersorum percipientes, tum hanc, quæ bonorum sit et non bonorum ars, prudentiâ. Qui aliter sentiunt, nomen sibi habeant, rem relinquât nobis. Præterea

quid causæ est, quin in cogitatione sit malum, bonum etiam extet. quomodo etiam dii præsentem fruuntur sanitate, cum febris & pleuritidis intelligentiam habeant. Quando nos quoque, licet malis vndique omnes omnibus superfluamus, nec boni, ut isti dicunt, suppetat nobis quicquam, cogitatione tamen prudentiæ, boni, felicitatis non deficiamus. Quod etiam mirandum sit: si non suppetente virtute, quid ea sit, doceant, informantque nobis eius comprehensionem: cum non ortæ fieri non possit, ut cogitationem suscipiamus. Nam vide, quæ probare volunt nobis, qui contra communes notiones philosophantur, insipientia comprehendere nos prudentiam: prudentiam vero sine insipientia ne ipsam quidem intelligere posse insipientiam. Quod si omnino mali productionem desideraret natura, vnum profecto satis erat mali exemplum vel alterum: aut, si ita vis, decem improbos, aut mille, aut decem millia nasci oportebat, nec vitiorum proventum tanto numero, quantum non arena, non puluis, non avium plumæ pictarum effuderint: virtutis vero ne somnium quidem offerri. Qui Lacedæmone conviviis, quæ phiditia dicunt, sunt præfecti, vnum vel tres hilotas vino mersos & temulentos publice iuuentuti ostendunt, quo inebriari quid sit, cognoscant, sicque id deviant, & vitam instituant temperanter. At in vita ingens vis extat improbitatis exemplorum. Siquidem ad virtutem sobrius est nemo, sed omnes titubamus, ac turpes nos præbemus & misere agimus. Vtique adeo inebriat nos ratio, & tanto perere facit tumultuantes & desipientes: ut comparandi simus canibus, quos scribit Aesopus pellibus quibusdam in mari fluctuantibus inhiantes ebibere æquor tentasse, sed ante diruptos fuisse, quam pelles prehenderent. Etenim ratio nos, dum per eam nomen consecuturos speramus nos & aditum ad virtutem, antequam ad illam aspiraverimus, labefacit nos & corrumpit multa prius mera & amara gravatos improbitate: si utique etiam is, qui summam progressionem fecerunt, ut hi dicunt, nullam allevationem vel remissionem vel respirationem ab amentia & miseria sentiant. Itaque qui non invuliter ait natam esse malitiam, vide è diverso, quales eius opes & possessionem ostendat tenentibus esse: cum scribat in commentariis de officiis hominè pravam nulla re indigere, nulla re ei opus esse, nihil conveniens ei vel congruens. Quomodo ergo commoda improbitas, qua cum neque secunda valetudo est conducibilis, neque pecuniæ magnitudo, neque progressus: An non eget quis eis, quorum aliqua sunt præcipua, fumenda, & vero commoda, aliqua secundum naturam, ut isti vocant? Ita ne vero nemo his, nisi evaserit sapiens, habet opus? Ita neque ut sapiens fiat, habet opus malus, neque sicuti vel esuriunt homines, antequam sapientes extiterint: Sitieutes igitur non egent aqua, neque pane fementes.

Hospitiis similes blandis, teclimodò

Atque indigentes igne?

Ita non habebat hospitio opus neque læna ille, qui dixit,

Da tegmen Hipponacti, valde frigeo,

Rigoreque horreo?

Sed vis admirandum quid & novum & singulare dicere? Dic sapietem nulla re opus habere neque ullam rem desiderare. Ille dives, ille abundans, illi abest nihil, ille beatus & rebus omnibus cumulatus. At quæ hæc vertigo est, ut qui nullius rei est indigus, indigeat, quæ possidet, bonis: improbus indigus multorum sit, sed nulla re indigeat. Nam hoc Chrysippus dicit, non egerè, sed tamen indigere malos, taxillorum modo huc illuc notiones communes transferens. Quippe mortales omnes egerè prius esse quam non egerè existimant, putantque eum, qui non promptis neque parabilibus egeat, indigere esse. Cornibus certe & alis nullus indiget homo: quod nec his egeat: sed armorum indigos dicimus pecuniæque & vestium: quando horum pressis penuria ea non adipiscuntur neque habent. Isti vero adeo affectant semper aliquid præter communes intelligentias dicere videri: ut subinde novandi cupiditate etiam sententiis suis propriis excendant, sicut hoc loco. Ac specta paulo altius repetens. Dictorum contra notiones communes vnum est: nullum, qui improbus sit, adiumentum sentire. At qui multi per institutionem profectum faciunt, ex servitute manumittuntur, obsessi servantur, caeci manu ducuntur, ægri percurantur. Quæ tamen cum assequuntur, nihil commodi sentiunt, neque beneficio augentur, neque habent benefactores, neque benemeritos negligunt. Nec igitur ingrati improbi sunt, nec vero etiam cordati. Ita non est in rerum natura ingratitude. Hi namque apud se collatam gratiam non intervertunt, illi gratiam non possunt

sunt capere. Iam vide quomodo his occurrant. Dicunt gratiam ad media pertinere, ac iuvare & iuvari sapientum esse, gratiam vero stultos consequi. Quid iam, qui gratiam percipiunt, his ne rei nullius est usus? Et quo gratia pertinet, ibi nihil est vile & conveniens? Num aliud effecit, ut officium sit gratia, quam quod vile quid contulerit in egentem ille, qui beneficium dedit? Cæterum hæc missa fac. Illud vero præclarum adiumentum vel emolumentum, quod ut rem magnificam servant sapientibus præcipuam, nec tamen nomen eius ipsis relinquunt sapientibus, quidnam est. Si sapiens vnus quocunque digitum porrigat prudenter, sapientes omnes per orbem terræ emolumentum percipiunt. Hoc est amicitia eorum munus. Eo communibus adiumentis sapientium virtutes terminant. Despiebat Aristoteles, despiebat Xenocrates, qui emolumentum capere & iuvari ab diis, a parentibus, a præceptoribus homines dicunt: mirificum autem hoc adiumentum ignoraverunt & emolumentum: quod sapientes, dum virtute inter se mutuo moventur, capiunt: tamen non intercedat inter eos mutua consuetudo, nec inter se cognoscant. Iam delectus, asseruationes, & dispensationes, quando vtilium sunt & conducibilium rerum, tunc demum vtilis & conducibilis arbitrantur esse, ac claves comparat, & horrea feruat opulentus quispiam,

Gratissimum referans opum thalamum manu.

At feligere illa, quæ nullius sunt usus, eaque cum cura servare & laboriose, non gratie vel honestum, sed ridiculum. Vlysses itaque, si nexum illum à Circe edoctus obstringasset in eo non Alcinoi tripodas, lebetes, vestes, aurum: sed palmam, lapides, & ligna colligans, industriam eo collatam possessionemque eorum & asseruationem felix putasset negotium & beatum: quis hanc fatuam laudasset provisionem & inanem sedulitatem? Atqui hæc illa est Stoicæ professionis honestas, amplitudo, & beatitas, nec quicquam præterea: sed rerum asseruatio invtilium & indifferentium. Eiusmodi enim sunt ea, quæ secundum naturam sunt, ac magis ea, quæ extra nos sunt posita. Quando quidem cum fimbriis, matulis aureis, & vero lecythis verbis gratia maximas divitias contendunt. Inde sicut illi, qui deorum aliquorum vel larum delubra sibi visi sunt insolenter contaminasse contumeliis, extemplo poenitentia percussis supplices sunt, sedentesque demissi laudibus numen extollunt: sic illi, quando in iram divinam ex instantia hac & vanitate incurrerunt, in hisce indifferentibus & nihil ad ipsos pertinentibus deprehenduntur rursus, vociferantes quantum possunt: quod horum delectus & communitio bonum, honestum, & magnificum sit, atque in his vitæ consistat societas: quorum expertes non esse cur vivant: sed manus sibi ipsos adferre vel inedia mortem debere consciscere, multam salutem virtuti dicentes. Ac Theognim quidem isti plane degenerem & pusillanimum existimant, qui dicat.

Pauperiem ut fugias, in vastum te abice pontum,

Et te de celsis præcipitato petris.

Ita infractum humili oratione exhortantur, dicuntque eum, qui morbum defugere ingentem velit & acrem dolorem, si non sit ensis ad manum vel cicuta, abicere se in Pontum oportere, atque de rupibus dare præcipitem: quorum sit neutrum incommodum vel malum, vel invtile, vel miseros facere eos, qui in hos casus sint delapsi. Vnde igitur, inquit, exordiar, quodnam officij vestibulum vel semen capiam virtutis, si à natura & ab eo quod secundum naturam est, discessero? Vnde quæso homo præclare Aristoteles & Theophrastus auspiciantur? Quæ vero Theophrastus & Polemon primordia sumunt? Nonne hos etiam est Zeno elementa ponentes naturam & quod secundum naturam est felicitatis secutus? Cæterum illi quidem in his perstiterunt ut expetendis, bonis, & vtilibus: virtutemque adhibentes per ea agentem, quæ convenienter singulis vtatur, perfectam ex his & consummatam putabant se complere vitam atque absolvere, cum convenientiam naturæ vere accommodatam & consonam eaderent. Non enim ut illi, qui à terra subsiliunt, atque in eam deferuntur denuo, percellantur: dum res easdem sumendas, & non expetendas: convenientes, & non bonas: non proficientes, sed vsum tamen præbentes, nihil ad nos pertinentes, officiorum tamen principia appellat: verum virorum illorum orationi respondebat vita: qui dictis suis facta convenientia & consona præstabant. Horum vero secta, sicut illa apud Archilochum mulier

*Vna manu dolosa aquam ignemq; altera
Ferebat.*

aliis dogmatibus afficit, ab aliis repellit naturam. Imo factis & re ipsa illa, quæ secundum naturam sunt vt appetenda & bona sectantur, appellationibus & verbis indifferentia & inutilia virtuti ad felicitatem abdicant & obrerunt. Breui quia bonum mortales omnes intelligunt esse lætabile, exoptandum, felix, summæ dignationis, cui abesse nihil, neque est indigum: age compone iam cum eo horum bonum: num lætabile reddat prudenter digitum protendisse? Quid vero optanda res est prudens tortura? Num fortunatus est, qui honesti specie præcipitat se? An dignationem habet maximam, quod sæperatio mauult locum non boni repudiare? Absolutum ne est & cui absit nihil, quod consecuti, nisi adsint indifferentia, non sustinent nec volunt vivere? Num qua instituta fuit vnquam disputatio, à qua grauius est violata consuetudo: quæ iustas subtrahit & eripit sicut liberos notiones: adulterinas subiicit alias & beluinas & monstrosas, hasque illarum vice & nutrire & diligere cogit? At hæc in commentariis reperiuntur de bonis & malis, appetendis & refugiendis: conuenientibus & alienis: quæ oportebat quam calida & frigida, alba & nigra habere perspicuitatem clariorem. Superiorum enim imaginationes foris offeruntur sensibus accessoria. Hæc ex bonis & iis, quæ insita nobis sunt, habent originem. At isti dum velut in mentem vel dominantem cum dialectica in locum de felicitate irruerunt, nullā discusserunt in eo ambiguitatem, sed sexcentas inuexerunt. Et quidem quod duobus ex bonis, summo, & eo, quod spectat ad summum, præstantius summum est spectante ad id atque consummatius, nemini est dubium. Nouit etiam, quid inter ea interlit, Chrysippus, vt patet ex libro tertio de bonis. Nam censentibus summum bonum esse scientiam assentitur, atque hoc astruit in libris de iustitia. Siquis posuerit voluptatem vltimum bonorum, iustitiam non arbitratur esse incolumem: sin non extremum, sed simpliciter bonum posuerit, contra arbitratur. Verba eius non existimo te velle ex recitatione mea cognoscere. Nam liber tertius de iustitia vbiq; obuius est. Si quando igitur alibi mi Lampria bonum negat vltimum alio esse bono maius vel minus, sed summo par id, quod non est summum: non cum notionibus modo communibus, sed & cum suis ipsorum dictis manifeste pugnant. Rursusq; si duobus ex malis ab altero reddimur, vbi accesserit, deteriores: alterum officit quidem, cæterum deteriores non reddit: nec noxam nequiores edit, quæ non præstet nequiores. Sed esse fatetur Chrysippus certas formidines, mœstias, & imposturas: quæ lædunt quidem nos, sed non reddunt deteriores. Reuolue librum primum commentariorum qui aduersus Platonem de iustitia scripti sunt. Nam aliis etiam de causis, quæ verba ibi fundat, operæ præcium est intueri, ab omnibus prorsus rebus & dogmatibus tam suis ipsius quam alienis abhorrentia contra communem intelligentiam. Est contra communem notitiā duos fines bonorum propositos esse, quo tendat vita, nec omnia, quæ agimus, ad vnum referri. Multo est magis contra communem notionem alium esse finem, ad alia singulos actus referri. Horum isti alterum ferant oportet. Si enim ea, quæ prima sunt secundum naturam, per se sunt appetenda: rationi autem consentaneus delectus & sumptio eorum est: omnia, quæ in se sunt sita, agere quemque necesse est quo assequatur ea, quæ secundum naturam sunt prima: ad illud vero omnia, quæ aguntur, referri, vt acquirantur, quæ prima sunt secundum naturam. Si enim censent nos non eo collimantes neque appetentes, vt illa cōsequamur, finem habere: aliud erit, quo referri oportet horum electionem, non hæc. Finis est enim eligere ac sumere illa prudenter. Illa ipsa atque ea consequi res est exilis, ac subiiciuntur vt materia quædam, in qua est æstimatio eligens. Hoc enim arbitror tum nomen ipsum velle & scribere istos, vt disparitatem ostendant. Præclare commemorasti tam quod dicunt quam quomodo dicunt. Vide iam, an ne idem faciant, quod illi, qui vmbra suam transilire affectant. Non enim relinquunt, verum vna cum disputatione absurditatem remotissime à communibus notionibus recedentem transferunt. Quomodo enim, si sagittantem non in eo dicas totum esse, propositum vt attingat: verum vt omnia, quæ in ipso sunt posita, faciat: scirpis similia & monstrosa adferre videaris: sic ista trisilicernia, qui non adeptionem eorum, quæ secundum naturam sunt, collimandi eorum, quæ secundum naturam sunt, esse contendunt finem, sed sumptionem & electionem: neque sanitatis sitim & consecrationem terminare cuique

cuique in id, vt sanus sit: sed contra sanitatem ad appetitionem & consecrationem eius dirigi. Et vero cum ambulationes, declamationes, atque etiam sectiones meditationesque consentaneas fines constituunt sanitatis, non hanc illarum: æque delirant, ac qui dicit: Prandeamus, vt sacrificemus, vt lauemus. Imo illud morem & consuetudinem inuertit, omnemque ordinem: item ea quæ hi prædicant, omnium continent rerum dissipationem & confusionem. Non studemus opportune ambulare, quo cibum peragamus: sed opportuna deambulationis gratia peragimus cibum. Num sanitatem natura veratri causa non sanitatis produxit veratrum? Quid iam ad summam istorum nouitatem, quam vt talia statuunt, addi potest? Quid enim discedit ab eo, qui factam iacet medicamentorum gratia sanitatem, non sanitatis gratia medicamenta, ille qui medicaminum delectum, modulationem, & vsum expetendum præ sanitate facit? Imo sanitatem in totum non appetendam existimat, sed in illorum tractatione finem constituit, & appetitionem decernit adeptionis, non appetitionis finem adeptionem. Nempe appetitio illud, vt considerate & prudenter fiat, continet. Sane vero respondebimus adeptionem finem respicere eorum, quæ capiat, & acquisitionem. Alioquin detrahitur recta consideratio huic, quæ omnia agit assequendi causa eius, quod consequi non est vel honestum vel beatum. Quia vero huc prouecta est oratio nostra, quiduis dixeris citius esse notionibus communibus consentaneum, quam nos non suscepta neque habita boni notionem concipere & persequi bonum. Consideras enim acrius à Chrysippo redigi eo perplexitatis Aristonem, vt rerum cum eo, quod nec bonum est nec malum, indifferentiâ cogitatione concipiamus animo, non conceptis ante bono & malo. Ita enim appariturum priorem eis existere indifferentiam, si informatio huius concipi, nisi substituto prius bono non valet. Hæc vero aliud nihil sit, quam ipsum summum bonum. Age iam aduerte hanc ex Stoa profectam indifferentiam: (Appellatur autem conuenientia:) quemadmodum & vndenam præbuerit nobis summum bonum animo complectendum. Si namque boni seorsum non est indifferentiam cum non bono concipere: multo minus bonorum intelligentiâ cogitationem sui præbet eis, qui non ante boni informationem habent. Sed sicut artis salubrium & insalubrium non sit informatio, nisi quibus ante illorum ipsorum est facta: sic bonorum & malorum scientiam, nisi bona & mala prius tibi substitueris, non complectaris. Quid est igitur bonum? Nihil, nisi ipsa prudentia & intelligentia. Quid prudentia? Nihil, nisi bonorum ars. Itaq; multis modis, quod dicitur, Iouis Corinthiis, in eorum disputationem iacitur. Nam pistilli versationem, nerit edere videaris, mitte: tamen si disputationi horum simile quiddam vsuuenit. Apparet enim, cum ad boni informationem ipsius cōceptione indigeat, prudentiam eum in ipsa boni cōceptione quærere, cogiq; ab altera semper consecrari alteram, destitui aut vtraq; propterea quod id, quod ante eam animo agitur, indigeat illo, quod agitari animo separatim non valet. Sed & alta ratione non iam peruersionem sed inuersionem eorum disputationis & redactionem in nihilum cognoscere licet. Essentiam boni collocant in delectu eorum, quæ sunt secundum naturam, bene reputato. Delectus est bene reputatus, qui ad finem aliquem, vt supra est relatam, dirigitur. Qui autem est hic? Nihil aliud aiunt, quam recte reputare in deligendis iis, quæ sunt secundum naturam. Primum igitur euanescit & perit summi boni notio. Quippe recte reputare in deligendo, ex recte reputationis facultate oritur. Quare dum hanc ex fine, finem autem sine hac animo concipere compellimur, neutrius informationem assequimur. Deinde quod maius est, iustissima ratione recte reputatum delectum bonorum oportebat & vtilium & conferentium ad finem esse delectum. Namque eligere, ea quæ non conducunt, neque laudata sunt, neque omnino expetenda, qui possit hoc esse recte reputantis? Sit enim, vt ipsi dicunt, recte reputantis delectus eorum, quæ in dignatione sunt ad consequendam beatitatem. Considera iam in quam præclaram & amplam disputatione eis euadat summam. Est scilicet recte reputare ex eorum sententia in delectu eorum, quæ in dignatione sunt, ad felicitatem finis. Cæterum, si ita accipias dictiones, admodum extraneum tibi Lampria id, quod enunciatur illis verbis, videbitur. Adhuc opus mihi est, vt intelligam, quemadmodum id eueniat. Ergo est tibi attendendum diligentius. Neque enim istum scirpum cuiusuis est cognoscere. Quare audi & responde. Nonne finis est his recte reputare in deligendis iis, quæ sunt secundum naturam? Ita aiunt. Iam quæ secundum naturam sunt,

utrum ea tanquam bonum eligunt, an tanquam dignationibus quibusdam prædita & promouentibus accessibus ad finem, an ad rem vllam aliam? Non arbitror, sed ad finem. Iam igitur quia totam rationem detexisti, vide quò eis res euadat. Quod sit recte reputare finis, neque felicitatis habere se dicunt, neque animo concipere alium, quam præclaram hanc reputationem in iis, quæ dignationem habent, deligendis. Cæterum hoc non nulli sunt, qui contra Antipatrum dici non contra sectam Stoicam putant. Illum enim, cum vrgeretur à Carneade, ad hæc diuertisse commenta. Porro eorum, quæ commentantur de amore in Stoa contra notitias communes, absurditatis nullus est Stoicus expers. Aiunt turpes esse, si improbi sint & insipientes, adulescentes, sapientes autem formosos. At illorum formosorum neminem amari vel esse amabilem. Neque adhuc absurdum hoc est: sed & eos, qui amauerunt turpes, desinere, vbi facti sunt formosi. Quis autem amorem nouit talem, qui simul cum animi & corporis prauitate conspicua cohæreat & existat: Quando vero formæ splendor cum iustitiâ & temperantia accedit, extinguatur & exolescat, quos nihil culicibus differre arbitror? Delectantur enim crassiore vini spuma & aceto, potabile & bonum vinum defugientes auolant. Enimvero ea formæ representatio, vt vocant & appellant, quam conciliatricem referunt amoris esse, primum non habet Veneres. Siquidem in foedissimis & improbilissimis representatio pulchritudinis nulla existit: si prauitas, vt dicunt, morum formam insicit. Quando magnopere contra notionem communem est foedum amabilem esse: quod decorem aliquando confecturus esse speretur: quem vt consecutus est & factus formosus, & bonus, à nullo eum diligi. Aucupium est, inquit, quoddam amor rudis illius quidem, sed bene tamen à natura ad virtutem cõparati adolescentis. Num vero aliud nunc agimus, quam sectâ eorum arguimus neq; probabilibus neq; vtitatis verbis nostras inuertere & detorquere notiones? Nemo enim erat, qui impediret studium in adolescentes sapientum: si motus turbulentus, vt omnes concipiunt & appellant, ab eo ablit: vt etiã vnâ, si velit, cubare possit.

* Locus lacunatus plenus.

* Tempore nam nullo mi amor ita hominis deæ

Edomuit mentem penitus per pectora susus.

In eiusmodi res tamèn dum disputatione mortalem expellunt tortoras, & in nihil sanè, sed totum vndiq; spinosum, vilipendunt alios & irrident: quasi soli scilicet naturâ & consuetudinè, quo oporteat, dirigant, cõstituantq; sermonè. Sed natura quidè repellit & allicit appetitionibus, persecutionibus, & impulsibus vnũquodq; ad id, quod ei est accommodatum. Consuetudo autè differendi innovata nihil boni vel sani accipit: sed vt auditus æger à sonis nouis obtunditur & obfuscat: de qua alias sumpto argumẽto, si tibi videtur, differemus. Nunc doctrinã eorum physicam, quæ non minus quã illa de finibus percellit communes anticipationes in præcipuis & primis, adoriãmur. In totum est absurdum & præter communem notionem, cum dicunt esse aliquid nõ ens nõ esse: & esse quidem, sed existentia non esse. Sed absurdissimum est, quod de vniuersitate dicunt. Inani infinito cum mundum extra circumfundunt, vniuersitatem neque corpus neq; sine corpore prædicant esse. Huius est consequens, vt vniuersitas sit non existens. Existentiã enim sola corpora vocant. Quandoquidem existentis est aliquid agere vel pati. At vniuersitas non existens est. Ita neq; agere neq; patiatur vniuersitas. Sed nec in loco erit. Quippe corpus est, quod locum occupat. At non est vniuersitas corpus. Iam locum tenere eundem potest hoc, quod manet vel quiescit. Itaque non quiescit vniuersitas. Neque enim oblidet locum, imò ne mouetur quidem. Primum, quia ei, quod mouetur, est loco opus & sede, quæ id capiat. Deinde, quia quod mouetur, id aut seipsum mouere aut pati potest ab alio. Atque illud quidem, quod à seipso agitur, habet aliquos ex seipso nutus & momenta pro pondere vel leuitate sua. Leuitas autem & grauitas vel habitus aliqui vel potentia sunt vel differentia cuiuslibet corporis. At non est vniuersitas corpus. Proinde neq; grauis neq; leuis sit oportet, neq; obtineat ex seipsa motionis principiũ. Sed nec ab alio vniuersitas ciebitur. Quando extra vniuersitatem nihil est aliud. Quare dicant necesse est isti, quod dicunt, neque quiescere vniuersitatem neque moueri. Breui, quandoquidem non oportet, vt isti volunt, vniuersitatem esse corpus dicere: Cælum autem, terra, animantia, plantæ, homines, & lapides corpus sunt: quod corpus non est, partes id, quæ corpora sint, habebit, & non existentis erunt existentes partes: & quod non est graue,

grate, partibus vtetur grauibus, & leuibus quod leue non est: quibus ne somnia quidem concipere queamus magis cum communibus pugnantia notionibus. Porro nihil adeo est evidens & notionibus communibus consentaneum, quam quod animatum non est, id esse inanimum: ac contra quod non inanimum est, id animatum esse. Et vero hanc quoque evidentiam subvertunt hoc modo, dum neque animantem vniuersitatem neque inanimum esse dicunt. Ad hæc nemo mutilam esse concipit animo vniuersitatem, vt quæ nullam partem desideret. Hi consummatam vniuersitatem negant. Definitum enim est, quod est perfectum. At vniuersitas est ob infinitatem indefinitum. Est igitur ex horum sententia quiddam, quod neque absolutum neque mancum sit. Præterea nec vniuersitas pars est: Quippe eo maius est nihil: Nec totum, vt isti autumant. Siquidem prædicatur de digesto totum. Vniuersitas vero ob infinitatem etiam indefinita & indigesta est. Iam neque vniuersitatis aliud causa est: quod aliud præter vniuersitatem nihil sit: neque alterius vniuersitas, neque vero sui ipsius. Quandoquidem non potest agere. Ex actione enim causa comprehenditur. Age porro, fac omnes mortales rogare, quid substituunt animo nihil esse, & quam nihil concipiant notionem. Nonne respondeant, quod neque causa sit, neque habeat causam: neque totum sit, neque pars: neque perfectum, neque imperfectum: neq; animatum, neque inanime: neque quiescat, neque existat: neque corpus sit, neque sine corpore. Id enim neque aliud est nihil quicquam. Quando igitur quæcunque reliqui nihilo attribuunt omnes, soli de vniuersitate hi dicunt: idem mea sententia apparet eos facere nihilo vniuersitatem. Dicant ergo oportet in super tempus, categoria, pronunciatum, connexum, complicatum nihil esse: quæ etsi præ cæteris viuerent philosophis, esse tamen insipientur. Quid quod verum existens dicunt non esse neque existere: sed percipi & perceptibile esse, atque compertum: quod essentia existentis non sit particeps. Hoc iam à nullo monstro superari potest. Cæterum ne videantur hæc magis logicam perplexitatem respicere, attingamus naturaliora. Quando igitur ex loue principium & medium est, & louis omnia plena, vt ipsi ferunt: maxime oportebat eos notionibus de diis informatis, si qua in iis dissensio vel error foret, mederi, has corrigere, & in ordinem optimum revocare: aut certe non mouere, sed relinquere, vt quisque ex legum præscripto & moribus de deo cogitat. Neq; enim hodie vel heri, sed semper viuunt cuncta: neque quando ortum habuerint, nouit quisquam. Isti vero tanquam ab ipso lare exorsi res nouas moliri, atq; instituta mouere patria, nullam informationis de diis opinionem, vt vno verbo dicam, sanam & sinceram reliquerunt. Quis est enim vel fuit mortalium alius, qui non immortale & sempiternum esse numen animo concipiat: aut quid in prænotionibus communibus de diis magis confessum pronunciatum est, quam hæc:

Diui ibi se oblectant per secula cuncta beati. Et,
Diuumque immortalium humiq; hominum gradientum. Et,
Morbo & senio intacti atque illi laboribus,
Acherontis horridi es traiectu liberi.

Reperias fortassis gentes barbaras & feras, quæ nihil de diis sentiant. Sed qui deum concipiat animo esse, nec simul sentiat immortalem & æternum esse, nullus vnquam mortalium extitit. Siquidem qui athei, id est, impij fuerunt dicti, Theodori hi, Diagoræ, & Hippones, non induxerunt in animum esse caducum numen: verum non est eis fides facta esse quicquam immortale. Ita dum non concesserunt esse immortalitatem, deorum anticipationem seruauerunt. Chrysippus & Cleanthes, qui verbis diis prope dixerim compleuerunt cælum, terram, aerem, mare: nullum ex tam multis immortalem & sempiternum reliquerunt extra vnum Iouem, in quem cæteros exhauriunt omnes: Vt huic quoque insitum sit, vt interimat: quod nihilo est quam interire melius. Est enim imbecillitas quædam & vertendo in aliud interire, & ex aliorum in se conuersorum interitu alimentum sumendo incolumem esse. Hæc non vt alia multa monstrosa ratiocinatione collecta fundamentis & præceptionibus eorum nituntur & comitantia sunt eorum scitis: verum ipsi magna voce personantes in commentariis de diis, providentia, fato, & natura diserte asserunt deos esse natos omnes interiturosque ex ignis vi: vt qui velut cerei vel stannei eliquefcant. Abhorret ergo à notione communi sicut hominem incorruptum esse, sic corruptum deum. Imo non

video quid inter deum & hominem interfuturum sit: si deus animal rationis confors & interitus sit particeps. Quod si hic argutum illud & scitum opposuerint, mortalem hominem; non mortalem esse deum, sed corruptum: vide quid consequantur. Aut enim simul immortalem deum & corruptum esse dicent, aut neque mortalem neque immortalem: quorum, ne si ex industria quidem fingant quicquam alij contra communem notionem, superare queant absurditatem. Alios dico, quando nihil tam est prodigiosum, quod tacitum hi vel intentatum praeterire. Adhuc in mundi conflagratione lacertos suos ostentans Cleanthes, solem, lunam ac sidera reliqua absumpturum in seipsum, atque assimilaturum sibi cuncta conuersurumque praedicat in seipsum. ** Locum corrupti.* At quod multo omnium est monstruosissimum, omnes stellas, quae dii sunt, ad suum ipsorum interitum conspirare cum sole, atque aliquid ad mundi inflammationem conferre: ut ridiculum sit plane, quod salutem precibus ab eis poscamus, hominumque seruatorum esse arbitremur: quibus est ingenitum ad suam ipsorum properare dissolutionem & interitum. Enimvero modis omnibus isti insultant Epicuro exclamantque, vah vah, eheu eheiu: quasi deorum informationem sublata pervertat providentia. Neque enim immortalem modo & beatum, verum etiam humanum, & salutare, & auxiliarem praesumi & intelligi deum, quod verum est. Quod si dei prae notionem, qui non relinquunt providentiam, evertunt: quid faciunt illi, qui prospicere quidem deos aiunt nobis, non commodare tamen neque honorum esse largitores, sed indifferentium: qui virtutem non largiantur, largiantur autem opes, sanitatem, prolem, & quae eius generis sunt: quorum sit utile, frugiferum, expetendum, conducibile nullum. An vero notionem illi de diis non labefactant: hijs etiam insectantur et subsannant: dum quendam deum esse perhibent frugiferum, Genitalem & Phytalmium* id est Satorum: cum tamen non sit sanitas bonum, non stirpis procreatio, non foecunditas agri, sed indifferentia & infrugifera accipientibus. Iam tertium est in praesentione deorum, nulla re deos tantum praecellere, quantum felicitate praecellunt & virtute. Atqui ut est Chrylippi opinio, ne hoc quidem est eis relictum. Nam virtute Iouem Dionemque, & iuxta alterum ab altero iurari Iouem Dionemque, cum sapientes sint, quando alter alterum moueri sentit. Hoc enim est, nec praeerea quicquam, quod hominibus ab diis praestatur, atque ab hominibus, ubi sapientes euaserunt, diis. Hominem vero, qui virtute non deficitur, non indigere aiunt felicitate: sed eque ac Iouem Seruatorem esse beatum infortunatum, qui propter morbos & corporis mutilationes subducit se ex hac vita, si modo est sapiens. Hic vero nusquam gentium est neque fuit, sed numerus hominum infinitus summe miserorum in Iouis rebus. & imperio optime administrato. Atqui contra Iouis notionem quid ita repugnet quam optime regnum temperantis, & nobiscum quam pessime agi? Proinde si, quod nec dicere fas est, noluerit vel seruator vel Lylius vel Auerrucanus esse, neque contraria praeclaris his appellationibus: nihil poterit adici bonis rebus, quae sunt, neque in multitudinem neque in magnitudinem, ut hi loquuntur, cum omnes mortales in summa miseria & improbitate dicant, neque improbitas incrementum neque superiectionem miseria admittat. Caeterum non est summa hic absurditas: sed Menandro, qui speciose dicit,

*Summum malis sunt humanis exordium
Latè nimis res.*

succensent. Quippe hoc praeter communem notionem esse: cum ipsi deum, qui bonus est, malorum faciant authorem. Nam materia certe non protulit ex se malum: quod qualitatis sit exors, omnesque, quas recipit varietates, a mouente eam & conformante accipiat. Siquidem quae inest huic, ratio figurat eam, cum neque agitare neque figurare se valeat. Quare necesse est malum, si per nihil est, ex eo quod non est: si per causam mouentem, ex deo natum esse. Etenim si Iouem existimant partem esse suarum impotentem, neque uti singulis ex sua ipsius sententia: cum omni notionem pugnant, finguntque animantem, cuius multa membra non obsecundent eius voluntati: sed peculiare suas obeant functiones & actiones, quas totum non pellit, neque subministrat eis motionem. Nullum enim ex animantibus adeo comparatum est male, ipso ut invito progrediantur pedes, vellingua loquatur, vel cornu petat, vel mordeant dentes: quae ferre pleraque cogitur deus: si nolente eo mali, qui eius sunt partes, mentiuntur, circumscribunt, furantur, & contrucidant se mutuo.

tuto. Quod si, ut Chrylippus vult, non valet vlla vel minima pars aliter ac ex Iouis nutu se gerere: sed animans omne perinde listi & perinde cieri natum est, ut ille dicit, ille convertit, retinet, & comparat:

Est iam illius vox multo pestilentior.

Siquidem infinitis modis tolerabilis sit Iouis infirmitate & imbecillitate vim passim partes multa atrociam praeter eius ingenium & arbitrium designare, quam nullam esse intemperantiam, nullam imposturam, cuius non sit Iupiter architectus. Iam quod mundum esse dicunt vrbem, stellas ciues: & si ita est, etiam tribules & magistratus: scilicet etiam solem senatorem, hesperum Prytanum vel aedilem: haud scio, num quis, qui notet haec absurdiora alia, quam ista qui proferunt & asseuerant, qui Physici dicuntur adferre queat. Nonne praeter communem est notionem semen esse, quam quod ex eo nascitur, amplius & grandius. Naturam quidem certe omnibus in animantibus & plantis etiam feris principia cernimus ex minutis & tenuibus, quae aciem quoque effugiant, foetura vastissimorum capere. Non tantum enim ex tritici grano culmum, vitem ex acino: verum etiam ex nucleo vel glande, quae aut exciderit, tanquam ex minuta scintilla accendens ac ventilans vim genitalem stipitem vel rubi vel quercus vel palmae vel piceae immanem attollit. Quare dicunt etiam Stoici, ubi vocabulorum originem persequuntur *σπέρμα* id est semen, *σπέρμα* id est contractionem quasi in spiras dicitur: *φύσις* autem id est naturam, quod *εμφύσις* id est inflatio & diffusio sit eorum, quae ab hac aperiuntur & soluuntur proportionum & numerorum. Iam rursus ignis, quem mundi esse aiunt semen, etiam post eius conflagrationem mutabit mundum ex corpore & mole exiliore naturam consecutum ingentem occupantemque insuper & assumentem vacui immensam regionem auctu coactam: nascentis vero contra subsidere & collabi magnitudinem lubeunte, quando generatio existit, & contrahente se in seipsam materia. Audias itaque istos, multaque eorum scripta legas: in quibus cum Academicis digladiantur ac vociferantur res omnes ab eis misceri suis *ἀπαράμειψαι* id est nulla sui parte variantibus naturis, qui contendant duabus in naturis vnam talem esse. Atqui nemo est mortalium, hoc cui in mentem veniat: Imo contra existimant omnes mirabile & inopinatum, si neque palumbus a palumbo, neque apes ab ape, neque granum triticeum a grano triticeo, neque, quod est in proverbio, ficus a fico per omne aeuum extitit, quod non euariaret. Enimvero illa sunt vera praeter notionem communem, quae praedicant & fingunt hi vna in essentia & natura proprie duos esse posse tales: eandemque essentiam, quae vnum talem habeat, superueniente altero excipere et conseruare pariter ambos. Nam si duo, etiam tres, & quatuor erunt, & etiam quinque, denique quot enumerare vna in essentia velis: non in partibus, inquam, diuersis, sed iuxta omnes in tota vel infinitos. Ac praedicat Chrylippus similem esse Iouem & mundum hominis, animi providentiam: Quando igitur conflagrauerit mundus, Iouem, qui vnus ex diis non agnoscit interitum, in providentiam se recepturum: Inde coniunctos vna in aetheris essentia ambos permanuros. Sed reliquam iam deos, venerabundique ab eis poscamus, ut communes animos & communes dent mentes: ac quid sentiant de elementis, deinceps videamus. Contra communem intelligentiam est corporis corpus esse locum, ac corpus permeare per corpus: etiam si complectatur neutrum inane, sed in plenum insinuet se plenum: atque id, quod caret spacio nec habet, quod solidum sit, spacium, recipiat id, quod admiscetur. Isti vero non vnum in vnum, neque duo, neque tria, neque decem glomerant in vnum: verum partes mundi concepti in vnum, quicquid illud sit, omnes coniciunt: ac minimum, quod sub sensum cadat, negant superuenientis maximi non fore capax: atque ita factabundi dogma faciunt more suo ex re, quae conuincuntur: ut qui proposita sumant notionibus communibus repugnantia. Mox hac ratione multa prodigiosa ac noua admittunt, qui corpora corporibus tota totis confundunt: ex quibus est illud, tria esse quatuor. Hoc per hyperbolem adducunt alij exemplum eorum, quae in intelligentiam non veniunt. At his vsuuenit, ut dum vnum vini cyathum cum duobus aquae temperat, si non est defecturus, sed exaequandus, producit in totum simulque diffundit: eum, qui est vnus, duos faciant commixtionis cum duobus exaequatione. Nam si vnus manet, & duobus se propagat, paremque facit duplo, sic ut euadat temperatura ad duos, modumque capiat in diffusionem duorum: iam modus existit simul trium & quatuor: trium, quod duobus sit vnus additus: qua-

tuor, quod in duos coniectus copiam habuit æqualem copiam eorū, quibus est admixtus. Hanc præclaram rem consequuntur, hancq; complectendi ab intelligentia remotam rationem, dum corpora coniciunt in corpora. Necesse est enim concedentium in se mutuo, dum confunduntur, ne alterum contineat & alterum contineatur, neve alterum suscipiat, alterum insit & suscipiatur. Ita enim non temperatio sed contactus erit eorum in summo, alterius subeuntis, alterius includentis: cæteræ autē partes non confusæ sed puræ intus distrahuntur. Verum necesse est facta, ut volunt, mutua commistione ea, quæ commiscuntur, misceri: & idem simul eo quod insit, includi: & eo, quod suscipiat, includere alterum: rursusque neutrum horum fieri posse. Quia commixtio cogit ambo se mutuo penetrare, ac partem alterius exortem esse nullam, sed omnem omnium affici contagione. Hic habes crus illud in scholis tritum Arcefilai, quod magno risu illorum monstris insultat. Nam si commistiones sunt omni ex parte: quid causæ est, quin per crus truncum putridumque in mare proiectum & diffusum non Antigonis modo classis enauiget, ut dixit Arcefilas, verum etiam Xerxis mille ducentæ, vnaque Græcorum trecentæ trirèmes ipso in crure præliantes. Neque enim in progressu deficiet, neque conquiescet in maiori minus. Alioqui si consistet temperatura: neque postremum eius contactu, ubi desinit, factio per totum pervadet, sed inter miscendum fatiscet, neque vndeque permiscebitur: minime hercle decertandi in se præbebit crus Græcis locum: verum crus quidem computrescat & convertatur oportet. At si cyathus vel gutta vna in mare Aegeum delapsa vel Creticum fuerit, ea statim vsque in Oceanum & pelagus Atlanticum euadet, nec in summa specie perstringet, sed penitus per profundum & latum & altum sese diffundet. Atque hæc quidem mox in primo libro quaestionum naturalium approbat Chrysippus: nec quicquam vetare ostendit vini guttam vnam vniuerso misceri mari. Quod ne miremur, in omnem docet pertinere mundum eius guttæ misturam: quo quid reperiri poterit absurdius. Quid an ne præter communem est notionem nihil in natura corporum neque summum neque primum neque extremum esse, quo claudatur corporis magnitudo: sed id, quod proponitur, in immensum atque infinitum procurrare: ut quicquid sumpseris, semper eo aliquid esse appareat vterius. Neque amplio rem vel minorem esse licebit cogitare alteram altera magnitudinem, si pergere in immensum partibus ita contingat ambabus: sed inæqualitatis tollitur natura. Nam rebus è duabus, quæ inæquales esse subiiciuntur menti, altera prior extremis partibus deficit, altera prævertit ac superat. Quod si non sit imparitas, sequitur neque inæqualitatem esse neque asperitatem corporum. Quippe inæqualitas est vnius superficiæ cum seipsa imparitas: asperitas inæqualitas cum duritia. Quorum nihil relinquunt, qui corpus nullum extrema parte finiunt, sed omnia partium multitudine proferunt in immensum. Et quidem nonne perspicuum est ex partibus hominem conflatum esse pluribus quam hominis digitum, item mundum quam hominem. Ea enim, nisi Stoici sint facti, sciunt & sentiunt omnes. Simul atque euaserunt Stoici, diuersum dicunt & existimant non constare pluribus ex partibus hominem quam digitum, neque mundum quam hominem. Sectio enim corpora in infinitum deducit. At inter infinita, nihil est altero maius vel minus, neque est omnino magis multiplex. Alioquin partes eius, quod residuum est, non vltra in partes secabuntur neque edent ex se numerum. Qui ergo expediunt se his nodis? Argute admodum & strenue. Dicit enim Chrysippus, quando rogamur, ecquas partes habeamus, quot, & ex quibus hæc consistent partibus & ex quot: ut ad distinctionem confugiamus. Ac cum de toto corpore nostro rogamur: respondeamus, ex capite, pectore, cruribus nos constare. Quippe hoc fuit omne, quod quærebatur, & de quo dubitabatur. Quod si ad partes extremas perdant quaestionem: tunc nihil esse tale respondendum: sed dicendum neque ex aliquibus neque item ex certo numero constare, neque ex infinitis neque finitis. Ac videor mihi ipsis Chrysippi verbis vsus: quo intelligas, quemadmodum notiones communes situtatus: dum nos menti substituere iubet corpus quodque neque ex aliquibus partibus neque ex certo numero partium neque ex infinitis neque ex finitis compositum esse. Nam si ut boni & mali indifferens, ita finiti & infiniti medium est: proferre quid hoc sit, ac scrupulum oportebat eum dissoluere. Quod si ut quod non æquale est, id continuo esse inæquale, & quod non est mortale, id im-

id immortale: ita quod non est finitum, infinitum id concipimus animo: perinde est certe corpus neque ex finitis neque ex infinitis constare, orationem item neque ex veris esse summationibus neque ex mendacibus, neque numerum ex paribus & imparibus. Hinc vero iuueniliter se iactans constantis ait ex triquetris metæ latera in contactu eundem tenorem non seruantia esse quidem inæqualia: sed tamen quatenus sunt maiora, non excedere. Ita conseruauit notiones communes. Nam si est aliquid, quod maius sit, nec excedat: erit & aliquid, quod sit minus, nec tamen non æquet. Itaque etiam inæquale, quod nec excedat nec deficiat, id est, inæquale erit æquale, maius non maius, ac minus non minus. Præterea vide, quemadmodum physice nec stupide disputanti Democrito occurrat, si conus secetur ad basim in puncto, quid de superficie segmentorum animo concipiendum, æqualis an inæqualis sit. Si inæqualis, efficiet inæqualem, qui in cisiones in modum graduum & scabritias recipiat: si equalis, erunt sectiones æquales: ac quod cylindro, idem cono accidere videbitur, ut ex æqualibus constet & inæqualibus circulis, quod est absurdissimum. Hic itaque dum Democritum facit, quid dicat, ignorare, superficies esse ait neque æquales neque inæquales, sed corpora inæqualia: quod nec æquales species nec inæquales sint. Sane igitur, quando superficies æquales non sunt, evenire ut corpora sint æqualia, hominis est, qui licentiam sibi, quicquid occurrerit, scribendi permittit. Quippe diuersum ratio cum euentia subicit animo, corporum esse inæquales superficies inæqualium, & maiorem maioris, nisi excessum, quo est maius, habiturum est, qui careat superficie. Etenim si non superant maiorem superficies illas minorum, sed citra subsistunt: erit corporis, quod terminum habet, pars sine termino ac interminata. Quippe si dicit compelli se ita statuere, ne superficies inæqualitas incisiones efficere ad instar graduum videatur, nihil est, quod timeat. Quas enim pauescit in corio incisiones, eas nimirum corporum inæqualitas, non superficies edit. Ridiculum igitur est deprehensam superficiebus deprehensam relinquere in corporibus asperitatem. Cæterum ut in hoc argumento persistamus: quid magis est contra communem notionem, quam ista comminisci? Nam superficiem si statuemus superficiæ neque æqualem esse neque inæqualem: pari modo magnitudinem licebit magnitudini dicere & numero numerum neque parem esse neque impari: idque cum æqualis & inæqualis tertium, quod neutrum sit, non habeamus proferre vel animo substituere. Insuper si superficies sunt neque æquales neque inæquales, quid vetat, quin circulos quoque animo complectamur neque æquales neque inæquales. Nam ipse profecto superficies, si conica sunt segmenta, circuli sunt. Quod si circuli, simul diametri statuentur circulo neque æquales neque inæquales. Et si hoc, pariter anguli, trianguli, parallelogramma, parallelepipeda, & corpora. Etenim si longitudines neque æquales sunt inter se neque inæquales, pariter profunditas erit, latitudoque & profunditas. Quo tandem ore nunc insectantur authores vacuitatem eosque, qui indiuidua & pugnancia, ut neque moueantur neque quiescant, ponunt: cum ipsi eiusmodi pronunciata esse dicant falsa, si qua inter se sint æqualia, illa inæqualia inter se sunt: item non sunt æqualia inter se hæc, nec sunt hæc inter se inæqualia. Quando vero aliquid refert esse maius, quod tamen non excedat: operæ precium est quærere, an hæc inter se congruent. Si congruent, quid sit, ut alterum maius sit: si non congruent, quid fiet, ut non necessario alterum excurrat, alterum non æquet, cum non sit tertium: nec congruet maiori, aut etiam congruet eo, quod alterum sit maius? Huiuscemodi enim spinis implicentur necesse est, qui notitias communes non seruant. Super hæc contra communem notionem est, nihil esse, quod aliud contingat: neque minus hoc, contingere se mutuo corpora, nulla tamen parte contingere. Hoc enim recipiant oportet illi, qui tollunt minimas corporis partes, semperque prius aliquid sumunt eo, quod contingere videtur, nullumque vterius producendi finem faciunt. Ita quod ipsi potissimum indiuidua defendentibus obiciunt, hoc est, totorum non contactum sed mixturam facit. Id vero fieri non potest, quod partes indiuiduis non sint. An non igitur in eandem culpam incidunt, qui partem nullam nouissimam neque primam relinquunt? Dicunt enim tota corpora contingere tota puncto & extremitate non parte: iam non est punctum corpus. Continget ergo vnum corpus alterum re corporis exorte, & contra non continget: quod intercedat id, quod sine corpore est. Quod si continget, etiam agere aliquid & patietur re corporis ex parte corpus. Siquidem agere aliquid & pati inter se mutuo &

tangere corpora possunt. Quod si contactum per rem corpore vacantem habebit corpus, habebit quoque connexionem, temperationem, & ut coalescat. Adhuc in connexionibus & temperationibus aut remaneant necesse est, aut non remaneant, sed intereant corporum puncta: quorum est contra communem notionem utrumque. Nam interitum & ortum in eis, quae sine corpore sunt, nec ipsi relinquunt. Mixtura autem & connexio corporum, quae suas retinent extremitates & puncta, non valet fieri. Siquidem extremitas corporis naturam terminat & sistit. Temperationes porro, nisi partibus partes applicentur inter se, omnia, quae miscentur, confundent. Quippe, ut hi volunt, interitus relinquendi in terminorum sunt commixtionibus, inde in eorum distractionibus genitura. Haec nemo mortalium facile animo concipiet. Quin etiam qua contingunt se mutuo corpora, ea etiam premuntur, stringuntur, & atteruntur a se invicem. Sed quod corpore caret, id haec pati vel agere non valet, neque id substitui potest animo. Verum vim nobis adferunt eo, ut informemus animo. Si globus planiciem puncto contingit, voluitur scilicet etiam puncto per planiciem: & si minio in superficie sit tinctus, lineam planicie miniatam imprimet: si ignitus sit, ignitam reddet planiciem. At ut in corpore tingatur, atque in corporeo ignescat corpus, id praeter communem est notitiam. Quod si iam globum figlinum vel crystallineum in planiciem delatum lapideam ex alto cogitauerimus: absonum erit, nisi confringatur regenti illis: & monstruosius confringi in extremo & puncto in corporeo impactum. Ita semel confundentur illis anticipatae animo de incorporeis & corporibus informationes, imo tollentur, dum multa, quae fieri non possunt proponunt. Contra communem notionem est tempus futurum esse & praeteritum, praesens non esse tempus: sed quod modo & paulo ante fuit, subsistere: quod vero nunc est, nihil prorsus esse. At qui hoc vultu venit Stoicis, qui minimum tempus non relinquunt: nec tempus, quod nunc est, individuum concedunt esse: sed quodcumque ut praesens putat quis accipere se atque animo complecti, huius partem unam futuram, alteram praeteritam iactant esse: ut ex eorum sententia remaneat vel reliqua sit temporis instantis nulla particula: si quod dicitur instare, id partim in futura, partim in praeterita est distractum. Quocirca duorum alterum evenit, ut si ponant tempus, fuit, & tempus, erit: tollant tempus, quod est aut instat: cuius alicuius era pars instituit, altera instabit: aut dicant temporis praesentis partem futuram, partem praeteritam esse: atque ipsius temporis, quod nunc dicitur, alteram partem priorem, alteram posteriorem esse: ut nunc sit, quod nondum est nunc, & quod amplius non est, nunc. Neque enim nunc est, quod est praeteritum: neque dum nunc, quod futurum est. Quare necesse habent, dum ita tempus dividunt, ut dicant etiam praesentis & instantis temporis partem anno superiore fuisse, partem futuram proximo sequenti: atque id quod simul est, partim prius, partim posterius esse. Nihil his saniora miscerent, dum eadem esse putant nondum, iam, non amplius, nunc, non nunc. Mortales ceteri omnes modo & paulo post ut alias a nunc partes, atque hoc post nunc, illud ante nunc ponunt, animo concipiunt, & putant. Ex his Archidamus dum praeteriti & impendentis nunc exordium aliquod et commissionem praedicat esse, imprudens sane omne tempus tollit. Nam si nunc non tempus sed temporis est extremitas: omnis autem pars temporis talis est, qualis nunc, videtur nullam partem uniuersum tempus habere, sed in extremitates ex toto, connexionesque, et initia resolui. In his discriminandis studens ingenium suum Chrysippus ostentare, libro de inani et aliis non nullis praeteritum tempus & futurum non existere, sed substituisse docet, solum existere instantis: Tertio, quarto, & quinto de partibus asserit instans tempus partim futurum esse, partim praeteritum. Ita facit, ut distribuatur existentem partem temporis in non existentes partes existentis, imo vero nihil prorsus, quod existat, relinquat: Sic certe tempus instantis partem nullam habet, quae aut futura non sit aut praeterita. Quare ita concipiunt animo tempus isti, ut si aquam manu comprehendas: quae quo magis stringitur, eo diffusetur magis atque dilabatur. Actiones vero & motiones omnem confusionem habent perspicuitatis. Siquidem necesse est, si eius, quod nunc est, altera pars in praeteritum, altera in futurum distrahitur: aequae eius, quod mouetur nunc, pars ut mota sit, pars ut post moueatur: atque ut punctus motionis sit sublatus & caput: neque ullius operis quicquam primum fuerit vel extremum: quod una cum tempore actiones dissecentur. Quomodo enim instans tempus partim praeterisse, partim aiunt esse consecuturum: perinde eorum, quae aguntur, partim transacta esse, partim transactum iri. Quando igitur habuerunt

runt initium, & quando exitum habebunt prandere, scribere, ire: si quisquis prandet, prandens est & prandebit: quisquis it, iuit & iturus est: Et quod omnium afferunt monstrorum monstruosissimum, si uiuenti vixisse & vicuro esse accidit: nullum fuit initium viuendi, neque erit finis: sed quisque nostrum scilicet natus est non exorsus vitam, & morietur vitam non finiturus. Nam si pars est nulla extrema, sed semper aliqua uiuenti praesentis in futurum superest, nunquam falso dicitur, Viuet Socrates; quoties verum est, viuit Socrates: At quoties verum est, viuit Socrates, toties falsum est, Mortuus est Socrates. Quare si hoc, Viuet Socrates, verum est in partibus temporis infinitis: nulla in temporis portione illud, Socrates mortuus est, erit verum. Et quidem quis finis erit operis, ubi consistet actio: si quoties verum est, Agitur, toties quoque verum sit, Agetur. Siquidem mentietur, qui dicit finem scribentis & disputantis esse Platonis, quod desinet aliquando disputare Plato: si nullo tempore falsum est, Disputabit, de disputante: & scribet, de scribente dicere. Adhuc facti pars nulla est, quae non vel peracta sit vel peragetur, & aut praeterita aut futura: Facti vero & peracti & praeteriti & futuri non est sensus. Nullius ergo omnino sensus est. Neque enim videmus praeteritum vel futurum, neque audimus, neque alium vllum percipimus peractorum & peragendorum sensum. Neque, si adlit quippiam, cadit sub sensum: si praesens partim consequetur, partim praeteritum: & partim est peractum, partim peragendum. Iam vero rem indignam facere Epicurum dicitant, ac vim notitiis communibus adferre, qui aequae velociter omnia corpora cieat: neque quicquam, quod altero sit ocyus, relinquat. At longe indignius est, magisque abhorret a notionibus communibus, nihil a quoquam occupari, ne si testitudinem quidem, ut est in pro-
Atergo Adrausti pernix equus insequeretur.

Quod necessario evenit, si haec mouentur iuxta prius & posterius: & spacia, quae permeant, in infinitum sunt, ut isti contendunt, scythia. Si namque uno iugere tantum antecesserit testudo equum: qui iugerum in infinitum carpunt, atque utrumque iuxta prius & posterius mouent, nunquam lentissimo adiungerit celerimum: quod tardior semper praecipuet aliquantum spacii, quod in spacia diuiditur infinita. Quod dicunt aquam, quae e phiala vel cyatho effunditur, nunquam effusum iri omnem, nonne praeter communem notionem est, vel nonne est iis, quae hi praedicant, consentaneum? Nam illam secundum prius eorum, quae in infinitum sunt scythia, motionem non ceperis animo totum peragere: sed semper ex remota diuiduum quid relinquens faciet quamvis effusionem, quemvis lapsum & fluxum liquoris, & incitum solidi ponderisque dimissi calum claudicantem. Praetereo multas eorum absurditates, tantum quae contra notionem sunt, attingo. Sane disputatio de actu vetus est. Quippe fuit ante Epicurum, ut ait Chrysippus, agitata: atque Academicos, qui ab Epicurum quidem eam quaestionem non expeditam existimant neque ex se faciliem, incusant & insectantur ut anticipatarum animo informationum everfores: quam ipsi tuentur tamen contra notionem, imo insuper sensum pervertunt. Nam disputatio ea nuda est, & sumptiones huiusmodi admittunt hi, essentias omnes singulares fluere & dilabi partem ex seipsis emittendo, partim aliunde supervententia admittendo. Quibus vero accessio & decessio fit numeris vel cumulibus, haec non durare, sed alia fieri, quod memoratis his accessionibus conversionem recipiat natura. Obtinuisse autem immerito consuetudine, ut mutationes haec actus & diminutiones dicerentur: cum esset convenientius, ut ortus & interitus appellarentur: quod ex statu praesenti in alterum redigant. Augeri vero & minui permanentis sunt & subiecti labores corporis. Quae cum ita dicantur & ponantur, quid perspicuitatis vindicet hi & notionum regulae communium volunt, num nostrum unumquemque geminum, biforem esse, & duplicem: non quomodo poetae Molionidas partibus quibusdam unitos, aliis discretos: verum duo eiusdem coloris corpora, eiusdem etiam figurae, eiusdem ponderis, eundem occupantia locum, eiusdem etiam molis, a nemine ante mortalium visa: sed hi soli hunc viderunt contextum, complicationem, & ambiguitatem: quod quisque nostrum duo sint subiecta, alterum essentia, alterum mutatione: atque alterum perpetuo fluat dissipaturque neque augetur neque decrescens, neque vnde quaque in statu suo persistens: alterum permaneat, gliscat, decrescat, omnia patiat, alteri concretum, connexum, ac confusum, nullumque vlla ex

parte discriminis sensum præbeat? Atqui perhibetur Lynceus ille saxum & quercum acie penetrasse. Contemplatus est quidam ex specula in Sicilia sedens Pœnorum classem ex portu vela facientem, quæ diei & noctis cursum distabat. Callicratidem & Myrmecidem fama est currus molitos fuisse, qui muscæ alis tegerentur, atque in sesamo insculpsisse Homeri versus aliquot. At hanc in nobis conversionem & digestionem nemo diuisit vel diremit: neque percepimus nos euasisse duos, atque vna parte assidue diffluere, altera ab ortu ad obitum vsque eosdem permanere. Liquidius ago. Licet quatuor faciant in vnoquoque subiecta, vel potius nostrum quemque quatuor, satis sunt tamen duo ad eorum demonstrandam importunitatem. Penithea cum audimus in tragœdia dicentem binos se soles & Thebas binas videre: non videre eum, sed hallucinari dicimus visu à mente & consilio deductum. His, qui non vnam modo urbem, sed homines cunctos, cuncta animantia, plantas, vasa, instrumenta, & vestimenta duplicia geminæque constituunt, non dicimus salutem, vt qui desipere nos potius quam sapere cogant? Cæterum hic fortassis sit eis, cum alias subiectorum naturas fingunt, conuincendum. Nam nullum videtur superesse elaborantibus auctus seruare & tueri commentum aliud. Enimvero in animo quare moti sint, aut quare iterum alia elementa concinnent, vt forment corporum differentias & species pene numero infinitas: haud aliam causam dixeris, nisi quod communes & receptas notiones exterminent, imo prorsus evertant & labefactent, alias vero inuehant extraneas & peregrinas. Siquidem oppido est absolum, virtutes, vitia, adhæc artes, memorias omnes, præterea visiones, animi motus turbulentos, impulsus, assensiones corpora facere, ac nusquam his dicere sedem esse nec locum vllum, nisi vnum illum in corde puncti instar meatum relinquere: quo principem animi partem contrahunt à tanta suffocatum corporum multitudinem: quorum magna pars ipsos, qui sibi videntur mire subtiliter discriminare ac dirimere aliud ab alio, fugit. Quod vero non modo hæc corpora faciant, verum etiam ratione vtentia animalia, atque animantium examen tam ingens non pacatum nec mansuetum, sed turbam aduersariam vitis ad oppugnandam evidentiam & consuetudinem inducant, id iam non abest à summa absurditate. Isti vero non solum virtutes & vitia esse prædicant animantia, item motus animi turbulentos, iras, inuidias, agridudines, malevolentias: præterea comprehensiones, visa, & ignorantias: denique non artes solum animantes, futuriam, æriariam, verum insuper actiones corpora & animantes efficiunt, ambulationem animantem, salutationem, inuasionem, salutationem, insectationem. Quibus est consequens risum quoque esse animantem & ploratum: Si hæc, etiam tussim, sternutationem, gemitum: breui expuitionem quoque & emunctionem & reliqua. Sunt enim perspicua. Neque hæc res eos torqueat, quod huc sensim deducantur disputatione: cum Chrysipum meminere libro primo physicorum ita adducere. Non nox corpus? Vespera, mane, intempesta nox corpora non sunt? Neque dies corpus est? Non interlunium corpus, tum decima luna, & quintadecima & trigesima, & mensis corpus est, æstas, autumnus, annus? Cæterum hæc violatis constituunt communibus prænotionibus. Illa iam contra species, cum feruidissimum refrigeratione, astrictione subtilissimum producant. Siquidem anima certe calidissima est & maxime tenuis. Eam moliantur refrigeratione & astrictione; cum quasi conspissatione spiritus convertitur atque ex inanimo evadit animans. Factum etiam solem autumant animantem humore in ignem transeunte intelligentem. Adverte quemadmodum etiam sol cogitetur refrigeratione produci. Xenophanes, cum narraret quidam anguillas se in aqua calida vidisse viuentes: Ergo eas, inquit, in frigida elixabimus. His vero conueniens sit, si refrigeratione procreant calorem, & astrictione leuitatem: vt vice versa calore frigida, dissolutione spissa, dissipatione graua gignant, absurditatis proportionem quadam seruata & competentia. Iam notiois ipsius essentiam & ortum non contra notiones fingunt? Est enim notio visio quædam: Visio impressa animo informatio, animæ natura exhalatio, quam conformari ob raritatem arduum est: quando conformationem accepit, eam vt retineat, non est possibile. Quippe cum alimentum & genitura eius sit ex humidis, accedunt perpetuo ei aliqua & absumuntur. Iam spirationis cum calore commercium recentem semper efficit halitum vertentem & variantem per fluxum, qui foris infert se rursusque erumpit. Nam vnda aquæ decurrentis citius animo substituitur formas, figuras, & imagines seruare, quam aura in vaporibus

poribus & humoribus agitata, atque cum alio foris affidue sicut ignauo & alieno spiritu confusa. Cæterum vsque adeo non intelligunt seipsi: vt cum notiones definiant intelligentias esse quasdam repositas, memorias firmas & tenaces informationes: scientias vero penitus fixas faciant, vt quæ constantiam habeant & stabilitatem, mox tamen his subiciant fundamentum & sedem essentia lubricæ & solubilis currentisque perpetuo & fluentis. Porro elementi notio & principij in communi omnibus fere mortalibus est impressa, quod simplex, purum, & incompositum sit. Nam mixtum quod est, id non est elementum neque principium: sed illa, ex quibus est illud mixtum. At isti dum deum, qui principium est, corpus intelligens & mentem in materia fingunt: non syncerum neque simplicem neque compositionis immunem, sed ex alio & per aliud eum producant. Materia autem cum sua sponte rationis sit & omnis exors proprietatis, naturam habet principij simplicem. Deus vero, si non est expers corporis neque materia, materia vt principij contagione tenetur. Nam si materia & ratio vnum & idem sunt, parum recte materiam ratione vacantem explicauerunt. Sin diuersa, etiam amborum erit deus particeps, non simplex, sed conflatum quiddam, quod cum intellectu corpus ex materia assumpsit. Quid quod quatuor illa corpora, terram, aquam, aera, & ignem cum prima elementa vocent: haud scio quo pacto alia simplicia & pura, alia composita & mixta faciant. Terram enim ferunt & aquam neque seipsa neque alia complecti, tantum potestatis spiritalis & ignea confortio vnitate tueri suam: aerem vero & ignem tenacitate sua cum seipsos expandere, tum quando cum duobus illis sunt temperata, robur eis stabilitatemque & substantiam subministrare. Qui ergo iam sit elementum terra vel aqua, si neque simplex neque prima est, neque se per seipsam tueri potest, sed indiget semper, vt foris accersat, quod ipsam in natura contineat & conseruet. Quippe ne essentia quidem eorum reliquerunt intelligentiam: verum ingentem habet confusionem & cœcitate hoc, quod de terra attulerunt, eam per se consistere. At quomodo iam, si per terra consistit, aera desiderat, qui ipsam compingat & coerceat. Sed non vltra terra per se neque aqua consistit: sed ex materia aer, quam sic compegit & astrinxit, terram creauit: contra ex sic laxata & fusa aquam. Quare est horum neutrum elementum, quorum vtrique aliud essentiam & natales suppeditaui. Ad hæc essentiam et materiam subiectas esse dicunt qualitatibus, atque fere ita terminum efficere. Qualitates rursus hi etiam corpora faciunt. Sed habent hæc magnam perplexitatem. Nam si essentia qualitates peculiarem obtinent, ex qua dicuntur & sunt corpora: non quærunt essentiam aliam. Quippe habent suam. Quod si solum eis subiectum est hoc commune, quod essentiam hi & materiam nominant, liquet eas in communi esse corporis. Nam corpora non sunt. Quod autem est subiectum & recipit, id distinguatur necesse est ab eis, quæ recipit, & quibus est subiectum. At hi dimidium tantum cernunt. Siquidem materiam vocant *ἡτοιον* id est qualitatis exortem: sed qualitates non item dicere volunt *ἄλλας* id est materia experites. Atqui quomodo fieri potest, vt citra corpus qualitatem fingamus, cum sine corpore non concipiamus animo qualitates. Quippe quæ copulat cum omni qualitate corpus ratio, hæc non patitur cogitationem substituere sibi corpus sine vlla qualitatis notione. Aut igitur, qui qualitatem reicit in corpoream, reicere simul materiam qualitate vacantem videtur: aut alterum si ab altero abducit, etiam ambo à se invicem abducit. Illa vero ratio, quam non nulli eorum præterdunt, quod essentiam *ἡτοιον* dicant: non quo omnis exors sit qualitatis, sed quod qualitates habeat omnes, id præcipue cum notione pugnat communi. Nullus enim *ἡτοιον* concipit animo esse, quod nulla liberatum qualitate sit: neque impatibile, quod ad omnia patendum semper sit factum: neque immobile, quod quoquo versum moueatur. Illud autem non præterit nos, etiam si semper cum qualitate materia animo substituitur, aliam tamen eam concipi animo et differentem à qualitate.

De facie, quæ in orbe lunæ apparet, Commentarius.

LA fatus Sylla est, quæ ad fabulam meam pertinent, atque inde sunt deducta. Ceterum quorum hæc mouenda sint ad pervagatas hæc & tritas de lunæ facie opiniones, ante omnia cupiam audire. Qui facere, inquam, potuimus, quin ex horum scrupulo illuc reiceremur. Nam ut in morbis longinquis, si quando deplorata sunt communia remedia & rationes victus vsitate, ad sacrificia lustralia, amuleta, & somnia convertunt se: ita in contortis & spinosis questionibus est necesse: ubi vulgares, celebrata, & receptæ rationes nihil efficiunt, periculum faciendum magis absonarum: neque eas contemnere, sed sedulo occinere nobis veterum opiniones, atque vndeque verum debemus eruere. Nec longe abieris. Vides, quam non ferendus sit is, qui elucens in luna speciem, quam faciem dicimus, affectum esse prædicat aciei nostræ, quæ fulgori ex imbecillitate cedit, nec advertit id in sole exiturum potius, qui aciem offert se præstringitque: ut etiam Empedocles vtriusque discrimen reddit non incite,

Et Phoebus valde rutilans, & saxeæ lunæ:

qui blandam eius hilaritatem atque innocuam ita exprimit. Inde rationem reddit, cur hebetes & invalidi oculi nullam cernant in luna formæ disparitatem, sed æquabilis eis & plenus huius circulus resplendeat. Quorum vero est acrius lumen & incitatum, hi exactius animadvertunt & internoscunt expressas faciei formas, & distinctionem discipiunt dilucidius. Nam contrarium, ni fallor, oportebat, si superati affectus oculi eam imaginationem afferrent. Quando id quod afficitur, debilius est eo, quod ipsi apparet. Ceterum lunæ varietas hanc rationem plane coarguit. Neque enim in perpetua umbra & confusa apparet eius vultus: sed eleganter eum adumbrat his verbis Agelanax.

*Tota igne hæc circumfulget, media sed in ipsa
Virginis apparet cyano ceu oculus magæ glaucus,
Frons etiam mollis visu, hæc querubere videtur.*

Siquidem revera partes superantes umbrosæ lucidis conduntur, quas invicem ab illis interruptæ, atque omnino interfusæ sunt mutuo, ut graphice delineatam vultus figuram repræsentent. quod contra Clearchum vestrum ab Aristotele dici videbatur non absurde. Vester enim est ille vir Aristoteles, qui veteris illius fuit familiaris, tamen multa Peripateticorum decreta pervertit. Excipiente hic sermonem Apollonide ac quænam esset Clearchi illa sententia, rogante: Neminem, inquam minus quam te fallere oportet ratione illam, quæ ex geometria ut firmo fundamento profluit. Docet namque ille faciem istam, quam appellant, lunæ imagines speculares esse ac dilucetia in ea Oceani simulachra. Acies enim nostræ, dum multis ex partibus regerit, contingere solet ea, quæ non directo conspiciuntur. Ac luna, quando pleno est orbe omnium speculorum æquabilitate & splendore est liquidissimum. Sicut igitur arcum cælestem existimatis vos resiliens in solem acie cerni in nube, quando læuorem parum liquidum & mollitudinem accepit: item ille percipi visu in luna Oceanum, non quo est loco, verum vnde diffusans acies illud regesto lumine attingit. Quod etiam alias Agelanax dixit.

*Vastam aut contra vndam pelago voluente figura
Assimilis speculi flagrantis redditur igne.*

Hic assensus Apollonides: Ut singulare, inquit, & nouum prorsus hoc sententiæ illius commentum est, authoris tamen confidens & doctum ingenium præ se fert. Sed qua ratione eam refellebat. Primum, inquit, si vna natura Oceani est, confluum & continuum est pelagus. At facies nigrorum lunarium non est vna, sed habet

bet quasdam velut ceruices dispicente & dirimente splendido id, quod umbrosum est. Hinc vnoquoque loco discreto & suis circumscripto terminis lucida caliginosis adiecta, dum altitudinis & profunditatis speciem accipiunt, imagines, quæ apparent circa oculos & labia quam similime effingunt. Ita vel plures Oceanos esse existimandum ceruicibus quibusdam & continentibus interclusos: quod quidem monstruosum est & falsum: vel vnus si sit, non est effigiem ita distractam in luna existere verisimile. Sane illud interrogare est quam decernere te præsentem securus: an cum orbis terræ latitudinem & longitudinem obtineat, fieri possit, ut omnis æque acies etiam illorum, qui in Oceano nauigant & incolunt, ut Britannorum à luna repercussa Oceanum attingat: idque cum nec terra, ut defendistis, ad lunæ globum puncti portionem obtineat. Hoc, inquam, tui muneris est considerare: Aciei vero ad lunam resolutum, neque tuarum partium neque Hipparchi est. Et quidem mi Lampria, inquit Apolloniades, multi sunt, quibus Hipparchi physica de aspectu disputatio non probetur: quod veri sit similis eum æquabili temperatione & compage esse, quam impulsus habere & diffusus, quales finxit corpusculorum Epicurus. Nolent vero, ni fallor, lunam corpus vobis durum & solidum Clearchus ponere, sed sidus æthereum & lucens. Tali namque contenditis convenire, ut aciem comminuat & auertat: ut iam actum sit de repercussu. Quod si insuper vrgeat nos, requiremus, qui fiat, sola ut in luna maris speculo nec vlllo in alio eiusmodi siderum facies aspiciatur. Quamvis probabilis ratio hoc postulet, ut in omnibus aut in nullo sic afficiatur acies nostra. Ceterum ego ad Lucium contuens: Subiice tibi, inquam, quod primum à nostra parte allatum est. Ibi Lucius: At vide, ne suggillare, inquit, videamur Pharnacem, si ita non confutatam præterierimus opinionem Stoicam? Adfer igitur aliquid contra eum, qui omnino aeris mixtionem & mollis ignis lunam esse statuit, inde quasi in tranquillitate dicit, quando horror irruit, aere nigrefacientem representari vultus imaginem. Tum ego: Probe, inquam, rem absurdam Luci speciosis verbis vocabulis. Non sic amicus noster: sed quod res ipsa erat, dixit suggillari ab his lunam, dum maculis eam & nubeculis nigris suffundunt, & simul Dianam Mineruamque nuncupant, ac coagmentum faciunt massamque aeris caliginosi ignisque primam reddentis: quæ non accendatur vel luceat per se, sed corpus habeat cognitum difficile, semper fumans & amustum fulminum more illorum, quæ cæca & fumosa à poetis dicuntur. At ignem primæ germanum, qualem hi lunæ faciunt non durare vel consistere, nisi solidam materiam prorsus, quæ capiat eam & alat, apprehenderit, rectius existimo quam non nullos philosophos intelligere illos, qui ioco aiunt Vulcanum dici claudum: quod ignis sine materia sicut claudi sine baculo non progrediatur. Proinde si luna ignis est, vnde accessit ei tantum aeris? Quippe supernus hicce & circulans locus non aeris est sed naturæ diuiniore, quæ omnia diducere atque inflammare secum vi sua valeat. Quod si est, qui sit, ut non pereat vertatque aliam in speciem redditus ab igne æthereus: sed incolumis contubernium tanto tempore habeat cum igne, sicut clauus indefertum perpetuo partibus aptatus & compactus. Nam si rarus est & confusus, non consistere sed labascere consentaneum est eum. Astringi vero non potest, qui admistum habet ignem, vacatque humore & terra, quibus solis aer congelari potest. Impetus autem aera etiam eum, qui in saxis & in frigido continetur plumbo, succendit: nedum eum, qui in igne tam pernicio cursu rotato est. Etenim Empedocli sunt insensu, qui lunam facit grandineam aeris concretionem ignis sphaeræ inclusam: cum ipsi lunam sphaeram esse ignis atque aera alio distractum completi ferant: idque cum neque hiatus in se habeat neque profunditates vel sinus: quæ tamen relinquunt, qui eam terream faciunt: sed summo scilicet eius gibbo incumbentem. Atqui sit hoc, si consistere debet, absurdum: & si oculis nostris credimus in pleniluniis, fieri nequeat. Neque enim dirimi atrum & opacum oportebat, sed dilabi ex oculis atque occultari aut collucere, cum occupatur à sole luna. Etenim aer, qui apud nos in imis locis & recessibus est terræ, quo non pertinent radij solares, opacus & tenebrosus manet. Ille, qui terræ corio circumfusus est, luce præditus est & colore rutilante. Prompte namque cum omaem proprietatem & potentiam, ut est spungiosus, admittit: tum luce, si eam tantum attigerit, ut dicitur, & leuiter strinxerit, versus varians illuminatur. Idem hoc illorum quoque, qui in profunda & caua

lunæ aere cogunt, videtur sententiam fulcire: ac vos, qui ex aere & igne haud scio quo pacto miscetis & coagmentatis eius globum refutat. Neque enim fieri potest, ut super sit in fastigio eius umbra, quando luce sua collustrat sol vniuersam lunæ partem illam, quam acie nostra defecamus. Nondum finieram sermonem, cum Pharnaces: Hoc illud, inquit, vulgatum iterum ad nos reuolutum est ex Academia: ut oppugnandis immorantes aliis semper non permittant discussioni ea, quæ ipsi adferunt: sed si interpellent, ita admittendi sunt, ut purgent se, non ut infectentur. Me certe ut causam dicam eorum, quæ Stoicis obiicitis, non compelletis prius, quam ad calculos reuocauero vos, qui summa mundi ad ima redigitis. Tum Lucius arridens: Heus tu, inquit, noli impietatis nos arcessere: sicut Aristarchus 10 putauit impietatis iudicio prouocandum à Græcis Samium Cleanthem: qui mundi fundamenta moueret. quod dum tueri laborat, ea quæ comparent in cælo, id ponat consistere, ac terram circulo obliquo torqueri simul circa axem suum voluntam. Nos itaque pro nobis ipsi dicimus. Qui vero mi Pharnace lunam esse statuunt terram, cur potius summa imis permutant, quam vos, qui sublimem in aere locatis terram, quæ luna longe amplior est: ut in eclipticis lunæ laboribus mathematici & in traiectionibus per umbram obstructionis magnitudinem dimetiuntur. Siquidem umbra terræ quam sit ipsa minor à maiore illuminante protenditur: ac ne Homerum quidem fefellit terminum umbræ superiorem tenuem esse & angustum: noctem vero 20 *halid*, id est acutam ab umbræ acumine appellauit. Ab hoc tamen defectionibus laborans luna triplici magnitudinis suæ spacio vix tandem expedit se. Vide igitur quotupla tellus lunæ sit: si umbram mittit, qua ea est angustissima, lunæ triplam: at tamen lunæ, ne cadat, veremini. Nam de terra Aeschylus fortasse vobis persuasit, quod Atlas

*Stat pila telluris torquens & ætheris
Humero onus suis sulcitu pergrauæ.*

Silunæ leuis aer, qui magnæ molis non sitferendæ par, suffunditur: terram auctore Pindaro columnæ sustinent adamantinæ. Quapropter Pharnaces ipse non casuram terram securus est. Miseret autem eum subiectorum lunæ traiectioni Aethio- 30 pum & Taprobanoorum, ne pondus eos tantum obruat. Et quidem lunæ, ne ruat, motus suus atque conuersionis subuenit incitatio: quomodo quæ fundis sunt imposita, volutatione gyrata prohibentur defluere. Rapit enim quodque natius incitus, nisi à re quapiam retorqueatur alia. Quocirca non trahit libramentum, cuius momentum à vertigine eliditur, lunam. Cæterum demirari æquius forsitan sit, quod ea profus sicut terra inflexibilis consistat. Nunc luna multæ sunt causæ, cur huc non delabatur: terram autem alterius exortem impulsus solo par erat prægrauante pondere * stare. Est vero hæc quam luna grauior, non tantum quo est maior: verum longe magis, quod ex calore luna & adustione volucris sit reddita. Breui apparet 40 ex dictis tuis lunam magis, si ignis sit, terra indigere materiaque, qua fulciatur, cui adhærescat, atque in qua conseruet & vegetet vim suam. Neque enim ignem est animo concipere absque fomite stantem incolumem. At tellurem contenditis vos contra fulcimentum & radicem firmam manere. Certe, inquit Pharnaces, quando suam & nativam tenet sedem, ceu ipsum umbelicum. Hæc est enim circa quam omnia pondera momento suo gradum sustinent, & quo vergunt nutantque vndique. Enimvero regio superna omnis, etiam si acceperit terreum quid, quod vi in sublime tortum sit, id huc expellit confestim: imo dimittit, quo nativo & suo ipsius nutu delabitur. Ad id ego, quia spaciū dari Lucio cogitandi volebam, Theone appellato: Quisnam Theon, inquam, ait tragicorum: quod medici

Amarum amarum bilem purgant pharmacia.

Cum respondisset Theon: Sophocles. Id quidem, inquam, permittamus necesse est illis. Philosophos vero quis audiat, si admirabilia admirabilibus oppugnare velint: & quando contendunt cum inuitatis dogmatibus, absurdiora & incredibilia comminiscantur: sicut hi momentum ad medium inuehunt: cui quid non inest stupendi? nonne terram globum esse, quæ tam multis est specubus, montibus, & asperi-

tatibus distincta? nonne antipodas habitare, qui ut teredines & feles contrariis sursum imis partibus terræ adhæreant? Nos ipsos non directo ingredientes, sed obliquos insistere atque ebriorum more nutare? nonne ferreas mille talentorum massas per altum terræ delatas, postquam ad umbelicū peruenerunt, nullarè occurrente vel fulciēte listi? Quod si rei demissæ impetu medium superaerint, mox reuocari retro atque inde resiliere? Nonne trahium segmenta ex utraque parte non ferri perpetuo deorsum, sed extra incidentia in terram impelli æqualiter atque in meditullio recondi? Nonne fluxionem torrentem aquæ decurrentem, si medium attigerit signum, quod isti incorporeum dicunt, insistere ac circumfluere 10 in orbem circa polum libramento suspensum perenni & irrequieto? Nemo enim adegerit seipsum, ut vel falso quadam horum euenire posse substituatur animo. Hoc est enim summa ima fingere, omniaque inuersa: ut quæ sint vsque ad medium infra: & contra, quæ infra, intelligantur supra esse. Quare si quis naturali cum terra consensione meditullio eius occupato insistet umbilico eius: idem hic simul & caput habiturus sit infra, & pedes supra: & si perfodiatur locus vltior, pars eius existens vltra medium omnino supra foret, ac deorsum superne traheretur, qui effoderetur. Quod si iam huc quis aduersa vrgere vestigia fingatur: eueniet, ut vtriusque pedes supra sint & esse dicantur, Huiusmodi tamen tot monstrorum dictorum cum non mantichæ hercle sed præstigiatoris cuiuspiam sarcinam & farraginem partim dorso baiulent, partim protrahant: alios tamen aiunt lunam, cum terra sit, sursum promoveri, aliaque quam media locare sede. Quamuis si omne corpus ponderosum eodem inclinatur se atque ad medium sui omnibus partibus suis hinc inde vergit: non magis, quia gremium terra vniuersitatis est, quam quod totum, veridicabit ut partes sui corpora grauiora. Ac deorsum vergentium conglobatio argumentum erit, non quod terra medium mundi locum sit sortita, sed communionis cum terra & cognationis partibus ab ea reuulsis eandemque repetentibus. Nam ut sol partes, ex quibus est conflatus, in se conuertit: item lapidem terra sicut cognatum, & qui propinquitate se contingat, excipit & fert. Hinc spacio vnitur ei quodque eius generis coalescitque. Sin est corpus aliquod, quod telluriam a primo non est contributum, neque ab ea abruptum, sed alicubi seorsum peculiarem accepit constitutionem & indolem, cuius generis illi lunam esse fatebuntur: quid causæ est, quin abstractum sit & maneat apud se suis astrictum & alligatum partibus. Nam nec terra meditullium esse ostenditur vniuersatis, ut conglobatio corporum, quæ hic sunt, & concretio cum terra subiicit rationem: qua ea, quæ ad lunam sunt contracta, illic hæere queant. Qui vero terrena & ponderosa vnam in regionem cuncta cogit, portionesque efficit corporis vnus: haud video, cur minus vicissim eandem necessitatem leuibus tribuat: sed discretos esse sinat tot ignis globos interque se disiectos, nec eodem stellas vniuersas decurians vnum existimet & commune corpus esse surgentium in sublime & flammantium omnium 40 portere. At solē, inquam, optime Apollonide infinitis stadiorum millibus dicitur à summa cæli vertigine abesse, inde Veneris stellam, tum illam Mercurij, reliquasque vagas atque easdem citra affixas demissas atque grandibus inter se diuisas interuallis versari: Grauius vero & terreis nullum arbitramini in se orbem attribuire spaciū laxum & intercapedinem. Reputate, quam sit iocularē, si lunam quia ab ima regione abscessit, esse negabimus terram, & sidus esse contendemus: cum abductam ab supræma conuersione tot stadiorum millibus cernatis, quasi in voragine profunda demersam. Ac sideribus quidem tanto est demissior interuallo, quantum exprimat nemo, sed deficiimini vos mathematici in subducenda ratione numero. Terram autem quodam modo contingit, iustransque cursum suum prope 50 tanquam currus vestigia ducens euoluit, ut ait Empedocles, terræ circum iugam summa. Nequa enim umbram eius superat, cum frequenter paululum sustollitur: quod sol, qui eam illustrat, ingens sit. Verum ita videtur in corio ac propemodum in terræ vnus circumuehi, ut ea obstruat lunæ solis radiis: dum opacam hanc terrestremque & obscuram non superat regionem, quæ terræ fors est. Quare dicendum est audacter in telluris sinibus lunam esse ab summis eius iugis obnubilatam. Considera autem cæteris præteritis inerrantibus & errantibus stellis, quæ

ob oculos Aristarchus ponit in libro de magnitudinibus & intervallis, diuortium solis quam lunam, quo recedit à nobis, plus octodecuplo sed vigecuplo minus esse. Atqui Lunam qui quam longissime in editum attollit, abesse dicit eam à nobis quinquagesecuplum, quam terram punctum: quod est 40000 millium stadiorum: at eorum, qui medium modum ineunt calculo atque subducunt ab ea rationem, recedit à luna sol amplius quadringentes ter centenis millibus stadiorum. Adeo ab sole ponderis causa diuisa est, atque vicina terræ. Itaque si locis essentia sunt dirimenda, telluris fors & regio lunam asserit, quæ negotiis & corporibus est terrenis propinquitatis & vicinitatis iure obnoxia. Hic nihil meo iudicio offendimus, si, cum sublimibus, ut appellat, tantam altitudinem & laxitatem largiamur, relinquamus etiam loco 10 infero curriculum & campum, quantus à terra ad lunam est. Neque enim qui summum cœli fastigium solum supera, & reliqua nuncupat cuncta infera, æquus est: neque qui terra vel potius puncto eius inferum circumscribit, ferendus: cum hac parte mundi magnitudo intervallum & laxamentum conueniens admittat. Illi autem, qui asserit, quicquid excedit terram, id continuo esse omne superum & sublime, statim obstrepit è diuerso alius, inferum esse, quod gyro inerranti subiaceat. Breui, qui dicitur, & cuius terra media est? Siquidem est vniuersitas infinita: Infinito autem, quod nec caput habet nec calcem, nec umbilicum conuenit habere. Est vero aliquis terminus medium. Atqui terminorum infinitas orbitas est. Enimuero qui non vniuersitatis sed mundi terram esse mediam astruit, is homo suauis est, si 20 non mundum quoque ipsum isdem in difficultatibus harere existimet. Quippe vniuersitas ne huic quidem medium reliquum fecit: sed is sine lare & sine pedibus in immenso inani voluitur nullam ad propriam regionem: verum si causam aliquam nactus hærendi substiterit, ea certe non est ex loci natura. Perinde conficere de luna licet: ut alij cupiam animo & naturæ potius illæ assignandæ sint cum terra diuersitates: quod hæc quiescat hic, illa etiam vertatur. Ad hæc quid si res eos fefellit non mediocriter. Si namque quantumcunque & quicquid extra punctum est terræ, id supera est, nulla est pars infera mundi: sed supra est & ipsa terra, & quicquid est in terra, omne denique corpus, quo cingitur & circumfusum est punctus, supra est. Infra est vnum modo incorporeum illud signum, quod vniuersæ mundi natura 30 obiaceat necesse est. Siquidem infra & supra naturaliter inter se sunt pugnantia. Neque hoc tantum absurdum, verum etiam causam pondera, cur huc deorsum tendant & ferantur, perimunt. Quandoquidem corpus nullum infra est, quo pellantur. Nam incorporeum illum punctum neque verisimile est, neque illi concedunt ea præditum potentia esse, omnia ut deuocet ad se, atque apud se contineat: at tamen absonum esse inuenitur & rebus ipsis repugnare, superum vniuersum mundum esse, nec quicquam inferum, nisi punctum corporis expertem & indiuiduum. Illud vero est consentaneum, quod nos dicimus, supero & infero amplam & spaciosam regionem determinatam esse. Verum enimvero fac, si libet, motus esse in cœlo contra naturam corporibus terreis: ac submissæ non tragice, sed placide reputemus, eo 40 non probari lunam terram non esse, sed terram loco esse à natura sua alieno. Quando etiam Aetnæus ignis sub terra contra ingenium suum est, at tamen est ignis: & spiritus ytribus inclusus, est quidem leuis & ardua petit, sed in abhorrentem à natura sua redactus est locum. Cædo ipse animus, inquam, nonne corpori est contra naturam illigatus, lento celer, gelido igneus, uti vos perhibetis, & visum effugiens sensibus subiecto? Num ideo in corpore animum inesse, aut illum rem diuinam præ pondere & tumore, totum cœlum, tellurem, & mare ibidem peruagantem, diremptumque carnem, nervos, medullas subire, affectibusque sexcentis cum humore repleri inficias ibimus? Iam Iupiter hic nonne nobis natura vtens sua inest ingens ignis & continuus, ac nunc remittitur, inflectitur, & omnem induit formam, & mutationibus subiicitur. 50 Quare etiam atque etiam considera, ne traiciendo & abducendo, ad locum singula natium, dissipationem aliquam mundi philosophere, litemque & contentionem rebus accersas Empedocleam: imo præcos excites Titanas aduersus naturam & Gigantes, fabulosamque illam & horrendam confusionem & commixtionem rerum aspiceret elabores, ubi seorsum est, quicquid est graue, seorsum etiam quod leue.

Phæbi ubi terrorem minime frons splendida terræ.

Nec

Nec genus hirsutum offundit, tumida aut maris vnda.

ut est apud Empedoclem. Non terra teporis, non auræ erat particeps aqua, non sita pra quicquid ponderosum, non infra quicquam leue: verum indiluta, auersa à se mutuo, & solitaria vniuersitatis semina alterius cum altero non admittentia temperationem neque communionem, sed refugientia auersantiaque, & motu impulsa peculiari & præfracto habebant ita se, ut se habet vniuersitas, à qua abest deus iuxta Platonem, id est, ut se habent corpora mente & animo destituta: vsque dum in naturam venit ex prouidentia desiderium infusa amicitia, Venere, & Cupidine: ut Empedocles, Parmenides, & Hesiodus aiunt: quo locorum permutatione & dotium mutua communicatione facta, alia motus necessitatibus, alia quietis illigata & adacta ad conditionem meliorem ex naturali sua concedere & transire in concentum & consociationem coirent. Nam si nec vlla pars mundi alia præter naturam esset comparata, sed singula loco positæ natiuo, neque traici vel traduci quærerent vel ab exordio quær fierint: hæream, quæ partes sint prouidentia, aut eccius conditor & pater, opifex Iupiter ille optimus artifex. Neque enim in exercitu opus sit ordinum ductoribus, si quisque miles ordinem, locum, & tempus, ubi capiendum & tenendum sit, sciret: neque hortulanis, neque architectis: si ipsa esset aqua ita facta, ut vltro superfunderet se sitientibus & irrigaret ea affluens: & lateres, tigna, & lapides sponte naturalibus conuersionibus & nutibus vtentia congruam accipere compaginem & sedem possent occupare. Quæ ratio si manifeste prouidentiam tollit, ad deum autem rerum digestio atque distinctio pertinet: quid habet miri ad eum modum descriptam & cõpositam naturam esse, hic ut ignis, illic sidera: hic rursus terra, in edito locata sit luna firmiore rationis quæ naturæ attrita vinculo. Quando si cuncta momentis naturalibus suis vtantur oportet & voluantur, sicut eis est natura comparatum: nec sol iam in orbem rotetur, nec Venus, nec reliquarum stellarum vlla. Sursum enim non in gyrum ut cieantur, leuiss & igneorum natura fert. Quod si tale volumen à loco mutuata est natura, noster ut superpetat agitatus ignis: ubi vero in cœlum euasit, ut vna cum mundi vertigine verferetur: quid habet monstri, si grauibus quoque & terrenis, quando extra locum suum posita sunt, perinde vsuueniat, ut in aliam motionis formam à continente ea abripiantur. 30 Nam si est mundo ingenitum, ut leuibus subuectionem in sublime extorqueat: non tamen ideo minus grauis & deorsum nutantia valet retinere: sed vi diuina, qua illa, eadem hæc transformauit eorum indolem, & applicuit ad melius. Verum enimvero si omillis motibus coactis atque extraneis opinionibus nunc intrepide sententia nostra est expromenda: nullam apparet totius portionem ipsam per se, ordinem, vel sedem vel motum obtinere peculiarem, quæ appellare secundum naturam possis: sed cum vnaquæque, cuius gratia est nata, & quod destinata & condita, huic accommodet, & ad huius usum conciliet motum, labores, & affectiones suas: ut illi ad incolumitatem vel decorem vel potentiam est conueniens, tunc genitiam tenere videtur regionem, impulsam, & tenorem. Siquidem homo, qui si vlla res alia, maxime secundum naturam factus est, in vertice ponderosa & terrena præcipue circa caput habet, in mediuillio calida & ignea. Dentes partim superne, inferne partim inserti sunt: neutri tamen contra naturam habent. Neque si ignis, qui supra ex oculis micat, secundum naturam est: ille, qui in ventre & corde versatur, sit contra naturam: sed est vnumquodque proprie & vtiliter collocatum. Iam muricum, testudinum & ostreorum omnium naturam, ut ait Empedocles, si contemplare:

Hic corio in summo terram videas habitare.

nec tamen operimentum lapideum eorum corpus pressat vel stringit: neque inuicem calor ex leuitate sua in regionem superiorem auolat: sed sunt iuxta cuiusque naturam inter se temperata & coagmentata. Pari modo mundum cõsentaneum est cõparatum esse, si animans quidem est, multis locis ut terram habeat, multis ignem, aquam, spiritum, non necessitate compressum, sed ratione descriptum. Neque enim est oculus hac corporis parte ex leuitate expressus, neque cor libramento labascens in pectus cecidit: sed quod ex re esset ita vtrumque digerit. Cur igitur ex mundi partibus vel tellurem hic iacere præ grauitate collapsam, vel solem putemus, ut Metrodorus opinabatur Chius, in plagam sublimem vteris modo ex leuitate elisum, vel stellas alias quasi in bilancis momento nutantes eo loci, ubi sunt, euasisse? Imo ra-

tione imperante earum alia sicut oculi lucentes vniuersitatis faciei illigata orbem Iustrant suum. Sol vi præditus cordis sicut sanguinem & spiritum dispertit & diffundit ex se calorem & lucem. Tellure & æquore secundum naturam mundus vt ventre & vesica animal vititur. Luna inter solem & terram vt inter cor & ventrem iecur vel aliud molle viscus interiecta teporem superne huc transmittit, & respirationes hinc excoctione aliqua & purgatione attenuans circa se diffundit. An vero portio eius terrena & firma vsu aliquem præstet, id latet nos. Omni certe in re id, quod præstantius est, coacto dominatur. Quid enim ex his, quæ autumant illi, ita colligamus verisimile. Iactant enim ætheris radiantem & subtilem portionem ob raritatem cœli factum esse: spissam & astrictam, sidera. Horum maxime segne & turbulentiſſimum esse lunam. At lunam tamen ab æthere haud cernas abstractam, verum ingenti etiam copia eius circumfusam, quæ magnam quoque subter se vim habeat ventorum, ibidem & cometas volitari. Ita non momentis ponderis & leuitatis librata singula corpora sunt, sed alia descripta ratione. His absolutis cum sermonis vices Lucio traderem, ac dogma hoc ad demonstrationes pergeret, arridens Aristoteles: Tu quidem, inquit, omnem pugnam instituisti contra illos, qui lunam ponunt semisflammam esse, & promiscue corpora partim sursum partim deorsum sua sponte asserunt repere. Quod si est, in orbem qui dicat cieri secundum naturam sidera, multumque diuersæ esse à quatuor principis naturæ, id ne fortuito quidem nobis in mentem venit: Quare non est, quod mihi quisquam negocium faceſſat & molestus sit. Tum Lucius: Reliqua, inquit, mi Aristotele sidera fortassis totumque cœlum in naturam aliquam limpida & liquida omnisque laborum vicissitudinis exortem ponentibus vobis, atque in orbem pellentibus, vnde etiam gyrum nacta sunt interminatum, nullus hoc quidem loco repugnauerit: tametsi sexcenti hic existunt scrupuli. Cæterum quando præcipitans sol attingit lunam, non vltra eam factam tectam tuerur, neque illius elegantiam corporis. Verum vt alias enormitates & disparitates missas faciamus: facies hæc, quæ comparet nobis, affectu aliquo naturæ lunæ vel permixtione extitit alterius. Afficitur autem aliquatenus etiam id, cui quid miscet. Amittit enim, quando violenter suffusum est deteriore, puritatem suam. Eius vero lentitudinem & celeritatis tarditatem, calorisque imbecillitatem & tenuitatem, Qua nigra, vt est apud louem, non coquitur vindemia, cuiam nisi eius infirmitati & affectui, si tamen æternum corpus & cœleste vlllo tenetur, assignabimus. In summa enim chare Aristotele, si illa terra est, sanequam speciosa & augusta res conspicitur esse atque ornata: si sidus, vel lux vel corpus aliquod diuinum & æthereum, vereor, ne deformis foedaque sit, dehoneſtetque pulchræ cognomen: si vna quidem superest, quæ ex corporibus cœlestibus adeo numerosis lucis indiga sit alienæ, vt est apud Parmenidem

Fulgida perpetuo respiciens lumina solis.

** Alij, ea pro consensu habens.*

At familiaris quidem noster in schola, cum hoc Anaxagorei demonstraret, solem lunæ fulgorem accommodare, commendatus fuit. Ego vero, quæ à vobis vel vobiscum addidici, non exequor: sed vltro ad reliqua pergam. Collucere igitur lunam non vitri modo & glaciei sole illuminante & irradiante probabile est: sed nec collustratione & radiatione mutua vt faces augete lumine. Ita enim nihilo secius interlunius quam dimidia luna fuerit plenilunium nobis, nisi contineat & obstructione repellat solis splendorem, sed ob fungositatem suam transmittat, vel per communionem illuceat coaccendatque circa se lumen. Neque enim queas eius defluxiones vel auersiones, sicut cum diuidua est, aut cauat cornua sua, aut est falcata, causari in coitu: sed ad perpendicularum, inquit Democritus, sub illuminante posita suscipit & admittit solem: vt & hanc apparere probabile esset & per eam translucere illum. Ea autem tantum abest, vt hoc faciat, vt & ipsa obscura tunc sit, & illum occultet, eiusque obstruat luminibus subinde, & summo ueat radios, vt ait Empedocles.

De super auertit solis radios, tegit atque

Telluris tantum, quantum luna spacium extat:

quasi in noctem & tenebras non in sidus aliud lux incidisset. Quod vero refert Posidonius ob lunæ altitudinem non penetrare per eam ad nos solis lumen, aperte vincitur

vincitur. Quippe cum aer immensus sit, profunditatemque multis modis habeat quam luna amplioſiorem, illius tamen collustratur & micat radiis. Relinquitur igitur illud Empedoclis repulſu quodam radiorum solarium ad lunam existere eam, qui hic ab illa redditur, lucem. Hinc fit, vt nec calida nec frigida perueniat ad nos: quod oporteret, si accensio & mixtio luminum fieret: sed sicut voces regestæ magis fuscum reddunt sonum loquentis, ita & que dissulantium telorum accidunt mollius: ita solis radius latum lunæ orbem feriens debilis ad nos & exilis refluit vi eius repercussu resoluta. Tum Sylla: Habent hæc sane, inquit, probabilitatem aliquam. Cæterum quod validissimum est ex his, quæ ex aduerso occurrunt, est ne id aliquo modo mitigatum: an vero familiarem nostrum præterit? Quidnam illud est, inquit Lucius. An qui nodus est in dimidia luna? Id ipsum, Sylla inquit. Nam non caret ratione: quod, si omnis paribus angulis fiat repercussus, quando luna inter mesbris medium tenet cœlum, non feratur ab ea in terram lumen, sed vltra eam dissuldet. Quippe sol, quando sinientem, quem vocant horizontem Græci, tenet, attingit radio lunam. Ita in portiones fractus æquales in alterum terminum excidet, neque huc splendorem mittet, alioqui distortio ingens & variatio consequetur anguli: quod fieri non potest. Imo hercle, inquit Lucius, etiam hoc expositum est, coniectisque in differendo oculis in mathematicum Menelaum: Equidem erubescio, inquit, te mi Menelæ præsentem thesim evertere mathematicam, quæ fundamenti vice quæſtionibus est speculaturibus subiecta. At hoc necessarium est, inquit: quod neque per se appareat, neque in confesso sit omnem ad angulos æquales repercussum tendere. sed refellitur id in speculis repandis. Quoniam simulachra ad vnum aspectus signum semetipsis grandiora præſentant. In speculis item duplicibus revincitur: quod quando inclinata in se mutuo sunt, constituto intus angulo geminas vtraque planicies imagines reddat, quaternasque effigies ab vna efficiat facie, binas, quæ ex aduerso exterioribus sinistris respondent, binas à dextra patentes obscuras in speculorum alto. Idem in speculis concauis evertitur, in quibus variant alternantque aspectus. Quæ cur fiant, Plato causam edit. Hic ostendit, vbi speculum hinc inde sese attollit, vertere aspectus resulsum ab vno latere in alterum transilientem. Itaque si aspectus alij confestim ad nos reciprocant, alij in speculorum partes alias dilabentes, inde rursus ad nos remigrant: nullo modo valeant in paribus angulis omnes fieri resulsum. Quare pedem conferentes ipsis, quæ à luna in terram feruntur, fluxionibus angulorum æqualitatem subvertere intendunt: quod longe esse existimant quam illud probabilius. Cæterum si hoc charissimæ geometriæ donandum & concedendum est: primum id speculis est accidere verisimile exquisite politis. At multas luna salebras & aspredines habet: vt radij à vasto solis corpore applicantes altitudinibus non contemnendis, quæ lumina regerunt & transmittunt à se mutuo recepta, omnifariam refringantur, & implicentur: ipsaque luminis resulsum sicut à multis delatum ad nos speculis, secum committat. Deinde vt ad lunam ipsam fieri repercussus paribus angulis demus: nihil prohibet, quin tanto delati spacio radij reflexus habeant & offensiones: vt inde lux confundatur & fulgeat. Sunt qui demonstrent ductis lineis, lumina ab ea in terram ad lineam sub inclinata protensam proici. Verum ei inter differendum adornare diagramma idque ad vulgus non licebat. Denique demior, inquit, quemadmodum dimidiam lunam in nos concitent, cum conueniat cum curuata in cornua & falcata. Nam si lunæ corpus, quod illustrat sol, ætherea esset vel ignea, non relinqueret dimidium eius globum perpetuo umbrosum pro sensu nostro & opacum. Sed etsi paulum modo lustrans eam attingeret: consentaneum foret, vt luce quoquo versus propter celeritatem suam progrediente tota colluceret atque in totum variaret. Cum enim vinum, quod aquam in alto tangit, & sanguinis gutta in liquorem cadentis inficere totum solet & puniceum reddere: ipsum autem dicunt aera non effluuiss neque radiis mixtis, sed conuersione & mutatione per punctum à luce versari: quomodo sidus, quando attingit sidus & lucem cum lucem, non misceri neque confusionem omni ex parte & vicissitudinem arbitrantur efficere, sed illa collustrare modo, quæ attingit in cute. Quem enim sol anfractum in circulando agit contorquetque ad lunam, qui modo in sinientem partis lunæ aspectabilis & non aspectabilis incurrit mo-

do affurgit ad rectos angulos, vt & illam fecet ab illaque fecetur aliis inclinacionibus & tenoribus lucidi ad opacum, ac curuatas in cornua & falcatas in ea edit figuras: hi, inquam circuli præ cæteris non commixtionem, sed appulsum: neque collucentiam, sed collustrationem esse eius illuminationem ostendunt. Quia vero non ipsa tantum illustratur, verum etiam huc simulachrum remittit fulgoris sui: id etiam maiorem facultatem præstat cardinem causæ ponendi in ratione, quam de eius essentia tradidimus. Quippe repercussus ad rem nullam fiunt spongiosam vel subtilem: neque est lucem à luce vel ignem ab igne dissilientem mente concipere expeditum: sed sic oportet id, quod resolutum & repulsum effecturum est solidum & spissum, vt pulsus ei inferatur resultatque ab eo. Siquidem ipsum quidem transmittit aer solem non refringendo neque renitendo: cæterum à lignis, à lapidibus, & vestibus luci expositis crebros luminis repulsus & illustrationes edit. Perinde terram cernimus à sole collucentem. Neque enim in altum sicut aqua, neque omni ex parte sicut aer transmittit iubar: sed qualis lunam cingit spira eius, quantamque illius portionem præcidit: talis altera ambit tellurem: quæ tantam eius partem illustrat, & relinquit luce cassum tantundem. Quandoquidem vtriusque pars, quæ radiis accenditur, paulo videtur hemisphærio maior. Concedite agredum mihi, vt geometricè dicam ex convenientia. Si, cum tria sint, ad quæ appellat à sole lux, terra, luna, aer: videmus lunam non vt aerem potius quam vt terram illustrari: eiusdem sint necesse est naturæ, quibus est eodem modo ab eodem affici naturale. Hic cum omnes Lucium collaudarent: Probe sane, inquam, quod egregiæ disputationi egregiam attexeris comparationem. Neque enim tuis defraudandus ornamentis es. Tum ille arridens. Ergo, inquit, iterum est vsurpanda convenientia: vt non ex eo tantum, quod eodem modo ab eodem afficiantur: verum etiam ex eo, quod idem quoque eadem agant: demonstremus affinitatem cum terra lunæ intercedere. Ac nihil eorum, quæ soli accidunt, perinde germanum esse alteri, vt solis defectionem eius obitui: id concedite mihi proximæ huius coniunctionis memores. quæ frequentia sidera passim per cælum statim ex meridie exorsa aperuit, temperavitque aerem æque ac crepusculum solet. Quod si nolueritis, Theon vobis hic Mimnermum, Cydiam, & Archilochum adducet, adhæc Stesichorum & Pindarum: qui in defectibus clarissimum sidus deflent conditum, ac meridiè simul noctem factam, radiumque solis tenebrarum inire semitam prædicant: postremo Homërum, qui nocte & caligine ea mortaliū incunabula obsideri prædicat, ac solem è cælo apud lunam perisse. Quod quidem fieri natura comparatum est, vt eius verbis vtat.

Hic cum defierit mensis, cum è coeperit ille.

Reliqua subtilitatibus mathematicis existimo ad claram & certam rationem peracta esse, noctem terræ vmbra esse, ac solis defectionem vmbra lunæ, quando in eam est aspectus coniectus. Nam quando subit sub terram, à terra cum deficit, à luna aspectui nostro obstruitur & conditur. Est autem vtrumque occæcatio: verum occidua fit, cum terra: ecliptica, cum luna vmbra sua aspectum nostrum occupat. Hinc casus, de quo quærimus, perspectu expeditus est. Nam si par est labor, paria sunt eius efficientia. Siquidem eidem eadem inferantur necesse est ab iisdem. Quod vero non perinde in defectibus est caligo profunda, neque iuxta ac nox aera premit, non est mirum. Natura enim eadem est eius, quod noctem producit & defectum, corporis: magnitudo non par. Sed Aegyptij, si recte memini, autumant lunam partem terræ septuagesimam alteram æquare, parem Anaxagoras Peloponneso. Aristarchus lunæ diametrum ea esse ostendit proportionem, quæ minor sit quam sexaginta cum decem & nouem comparata, maior fere quam centum & octo cum quadraginta tribus. Quo circa magnitudine sua adimit in totum terra aspectui nostro solem. Quippe est in vmbra ingens, atque ipsum noctis tempus occupat. Luna vero, vt totum aliquando inopacet solem, non est diuturna neque diffusa defectio tamen solis, sed circumgyrum fulgoris aliquid elucet: qui obstat, quo minus profunda vmbra & inmodica sit. Aristoteles ille vetus causam, cur frequentius deficere luna quam sol conspiciatur, præ cæteris hanc reddit: Solem, quando luna orbem eius subit, obscurari: lunam, vbi aut terram subit aut à sole premitur. Ita def-

finiit Posidonius. Huius defectionis labor, solis est coitus & lunæ, cuius vmbra aciei nostræ incidens producit defectionem. Etenim sol occultatur solis illis quorum oculos vmbra lunæ occupans solis luminibus obstruit. Qui cum vmbra fateatur lunæ ad nos ferri, haud scio, quam sibi allegationem reliquam fecerit. Vmbra certe non potest fieri vt sidus iaculetur. Nam quod lumine cassum est, id vmbra dicitur. Lumen autem non reddit vmbra, sed eam naturaliter tollit. At quid dehinc argumenti, inquit, adductum est: Tum ego: Eundem, inquam, patitur luna defectum. Probe, inquit, submonuisti. Cæterum vtrum quasi fingatis vos & statuatis lunam, quod ab vmbra occupetur, deficere, convertam me ad disputationem: an vero vultis, vt declamationem instituamus vobis & demonstrationem singulis argumentis recensitis? Nempe in his, inquit Theon, iactato te. Equidem suada aliqua indigeo: vt qui hæc tenus solum audierim, quando tria hæc corpora, terra, sol, luna vnam ad rectam lineam diriguntur, defectiones oriri. Nam terra lunam, vel vice versa luna terram spoliatur sole. Siquidem deficit hic, quando luna: Luna, quando terra intercurrit, deficit: horum fit hoc dimidia luna, illud in coitu. Tum Lucius: Hæc fere, inquit, præcipua capita sunt eorum, quæ relata fuerunt. Cæterum ante omnia tracta, nisi molestum est, ductum ab vmbra figura argumentum. Est enim eius figura meta: vt pote quæ ingenti igne vel lumine globoso minus, globosum tamen completitur corpus. Hinc in lunæ defectibus à splendentibus nigricantia circumscriptionibus distinguuntur orbiculatis. Siquidem quacumque parte rotundi corporis appulerint, siue qua id susceperit sectiones: siue qua effecerit, quia circunquaque fundunt se propter similitudinem, fiunt circulares. Deinde arbitror scire te lunæ eas obscurari partes, quæ ad Subsolanum spectant: Solis quæ ad occasum. Mouetur autem terræ vmbra ad hesperum ex ortu, sol & luna contra ad orientem. Nam cum ea, quæ in cælo conspiciuntur, hæc oculis subiciunt, tum ex paucis addisci possunt. Hinc defectionis causa firmatur. Cum enim sol deficiat, quando occupatur: luna autem, quando defectus efficienti occurrat: verisimile, imo necessarium est solem à posteriore, lunam à parte anteriore deprehendi. Illinc enim incipit in vmbra, vnde ingruit id, quod in vmbra. Ingruit autem illi ab occidente luna, quæ ad illum contendit: Huic ille ab oriente vt in diuersum delabenti. Tertium, quod ex tempore & magnitudine lunæ defectionum dicitur. Quippe sublimis & longe à terra cum est euecta, non diu nitorem suum condit. Sin humilis sit & demissa, quando ita laborat, magnopere deprimatur, & explicat se vmbra tarde. Quanquam, quando est humilis, ocyllimis, edita lentissimis cietur motibus. Cæterum residet discriminis huius in vmbra causa. Nam cum in fundo instar metæ sit latissima, & sensim in mucronem fastigio contrahatur, in terminum exit tenuem. Ita cum luna depressa incurrit, maximis orbibus ab seipsa cingitur, partemque profundissimam penetrat & caliginosissimam. At quando sublimis est, sicut in lacuna ob spacij vmbrosi breuitatem oblita cito inde demigrat. Transeo ea, quæ separatim rationes habent peculiare. Cernimus enim ex loco ignem opaco collucere & refulgere excitatus: siue quod aer tenebrosus ob spissitudinem suam non recipiat diffusentem & diffusam, sed cohibeat eodem loco constringatque ignis essentiam: siue quod hic labor sit sensus: vt sicut calida frigidis comparata calidiora, & voluptates doloribus flagrantiores: ita splendida appareant cum tenebrosis composita lucida: dum diuersis affectibus imaginationem ex aduerso intendunt. Sed propius fidem prius est. Siquidem in sole natura ignea non solum fulgorem amittit, sed & cedendo obtorpecit & præstringitur. Quippe discutit calor solis & diffundit eius vires. Si ergo ignem luna languidum obtineret & imbecillum vt sidus, sicut illi autumant, turbidum: nihil horum, quæ nunc cernimus, sed diuersa accidere ei omnia probabile esset: vt luceret, cum occultaretur: & occultaretur, quando lucet: id est, occultaretur reliquo tempore tenebris æthere, qui est circumfusus, eam obruente: niteret autem & reluceret sexto mense, iterumque quinto, cum terræ vmbra subit. Nam ex CCCCCLXV eclipticorum pleniluniorum orbibus quadringenti quatuor sexto, reliqui quinto fiunt mense. Oportebat igitur toties conspici in vmbra effulgentem lunam. Nunc vero in vmbra silet amittitque lumen: quod resumit, simul atque ex vmbra euasit. Apparet etiam subinde interdum: vt quilibet iam potius quam corpus igneum sit & sidereum. Ita fato Lucio procurrerunt vna impetum in dicta eius facturi Pharnaces & Apollonides. Mox Apollonide succumbente Pharnaces eo vel potissimum lunam demonstrari sidus

vel ignem esse ostendit. Neque enim prorsus in defectibus occultatur: sed præ se fert colorem quendam carbonis more rutilantem & horrendū, qui ei est peculiaris. Apollonides vero de vmbra repugnauit. Sic enim semper luce vacantem à physicis & mathematicis dixit appellari locum, neque recipere cœlum vmbra. Ego vero hoc modo eos vocabulo demonstraui contentiose potius quam physice & mathematice rei oblectari & repugnare. Nam obstructum à terra locum si vocare recuses vmbra, sed viduam luce regionem: necesse est tamen, quando in eo versatur luna, vt hebetari concedas eam. Ac plane infulsum dixit esse terræ vmbra in facias ire illuc pertinere, vnde vmbra lunæ oculis occurrens delataque ad terram defectum inducit solis. Iam ad te Pharnace me convertam. Etenim prunæ similis ille & adustus color lunæ, quem esse eius ostendit naturam, corporis est spissitudine & profunditate præditi. Quando quidem nullæ reliquiæ, nullumque vestigium vult flammæ in corporibus durare raris. Neque gignitur pruna, nisi corpus solidum in alto ignescat. Ac Solon sicut etiam Homerus ait,

*Auolat at postquam flos ignis, flammaque cessat
Lignis in prunas stratis.*

Nam pruna non ignis, sed corpus esse videtur ignitum affectumque ab igne, qui solidæ radicemque habenti adhæret immoraturque molli. Flammæ vero rari sunt accensio & fluxiones alimenti & materiæ, quæ cito ex imbecillitate resoluuntur. Ita argumentum terream esse & spissam lunam aliud adeo evidens sit nullum: si ceræ color eius proprius prunæ esset similis. Cæterum non est mi Pharnace. Siquidem multis modis colorem eam in defectibus dicunt mathematici variare: quem sic definite pro temporis & loci ratione distinguunt. Si ab occasu deficiat, repræsentat se mirum in modum atram vsque ad sesqui quartam horam. Si medio cœlo, tunc colorem hunc mittit puniceum igneumque & flammeum. Hinc à septima hora & dimidia rubor existit. Ad auroram denique quando occultat se, cœruleo tingitur & glauco, à quo sane potissimum Glaucopin eam poetæ & Empedocles dicunt. Tot ergo colores cum lunam in vmbra videant induere, parum recte ad solum delabuntur carbonis modo rutilantem, quem lunæ dixeris alienissimum esse, potiusque suffusionem & reliquias resplendentis per vmbra luminis: genuinum vero colorem eius atrum esse & terrestrem. Cum enim purpureis & puniceis lacubus & amnibus, qui solem recipiunt, opaci tractus vicini concolores hiant collustrenturque repercussu multos & diuersos efalantes fulgores: quid habet miraculi, si fluxio copiosa vmbra velut cœlesti incubans pelago, quæ nec stabilem nec quiescentem habet lucem, sed mille agitaram sideribus, mixturaque varias & vicissitudines admittentem, alium alias colorem exprimat ex luna & hic reddat. Nam sidus vel ignis haud quaquam in vmbra videatur ater vel cœruleus. At montes, campi, & æquora multis à sole colorum figuris distinguuntur ex vmbra et nebulis, quas tincturas medicamentis pictoris temperatus splendor inducit. Ex his quæ maris sunt, motus est aliquo modo Homerus exprimere, qui violaceum nuncupat & vini colorem imitans mare: item vndam purpuream, alias glaucum æquor, & albam tranquillitatem. Disparitates vero alias aliter elucetium in terra colorum, vt innumeras prætermisit. At lunæ haud est probabile maris modo vnam esse in summo speciem, sed assimilem huius indolem ei terræ, quam fabulatur Socrates ille vetus, siue hanc obscure innuit, siue aliam quampiam exposuit. Neque enim incredibile est vel mirabile, si luna, cum nihil corrupti in se, nihil cœnosi includat, sed lucem ex cœlo accipiat liquidam, calorisque non adurentis neque insanientis ignis, sed humifici, innocentis, & naturalis plena amœnitates locorum mirificas obtineat, montesque flammeos, cinctus purpureos, aurum & argentum non in imo dispersa, sed in campis copiose enitentia vel æquabilibus montibus circumfusa. Quarum rerum si ad nos permanet per vmbra spectaculum, alia aliud vicissitudine & diuersitate quadam circumiecti aeris, præclaram dignitatem certe gloriæ & diuinitatem non proicit luna: quando terra aliqua cœlestis & sacra ab hominibus æstimatur vel potius ignis turbidus, quod volunt Stoici, & fœculentus. Siquidem honores ignis apud Medos & Assyrios obtinet barbaricos: qui noxia præ bonis procurandi gratia colunt. Enimvero Telluris omnibus est Græcis venerabile nomen: quam ritu patrio vt alium aliquem deum veneramur. Longe vero abest, vt nos homines lunam, quæ terra est cœlestis, surdum, amens, & expers arbitremur corpus eorum

eorum, quæ diis decet nos libare, quo de more ob collata beneficia remuneremus, atque ex natura præscripto, quod præcellentius est virtute & potentia ac quod est honorabilius, reueremur. Quare nihil offenderè existimemus nos, si esse eam terram stauerimus. Quod vero ad hanc eius faciem, quam videmus, attinet: sicut hæc nostras terra sinus habet luculentos: sic illam vastis apertam altitudinibus esse & hiatibus, quæ aquam vel aera tenebrosam contineant: intra quæ non demittitur neque penetrat solis lux, sed expirat, diuisumque hic edit resultum. Tum Apollonides: Num nam quæso per ipsam, inquit, lunam posse fieri vobis videtur, vt hiatum vel specuum illæ vmbra sint, atque illinc ad oculos nostros perveniant: an quod consequitur; re-
10 putatis? Tum ego: Quidnam, inquam, id est. Ibi ille: Et si non ignoretis, inquit, audias tamen. Diametres lunæ duodecim est digitorum, quanta nobis per media intervalla eius magnitudo apparet. Partes nigricantes & opacæ singule dimidio digito videntur ampliores: vt maior sit quam diametri pars vigesima quarta. Iam si orbem ponamus lunæ stadiorum esse triginta millium, & diametrum pro hoc nostro instituto decem millium: haud sint minores quingentis stadiis partes eius singulæ vmbrosæ. Itaque perpende primum, num fieri queat, adeo ingentes vt lunæ sint altitudines, atque adeo ingentes salebræ, quæ tantam vmbra excitent. Deinde qui fiat, vt tam magnæ à nobis non conspiciantur. Hic ego ei arridens: Præclare vero, inquam, tu Apollonide, tam egregium qui invenisti argumentū: quo & me & temetipsum Aloa-
20 dis illis ostendas esse grandiores: non quavis tamen diei hora, sed matutina potissimum & vespertina. Arbitraris ne vmbra nostras, quas reddat Sol immanes egregiam hanc sensui parare collectionem: vt si magnum est, quod obvmbatur: immensum sit, quod obvmbat. Lemni nostrum neuter, fat scio, fuit: hunc tamen tritum verficulum sapenunero audiuit vterque.

Athos bovis corpus velabit Lemnia.

Ingruit namque montis vmbra baculæ cuiuspiam æneæ, ac longitudinem productit trans mare septingentis stadiis non minorem: non quo corporis sit in vmbra tanta altitudo, sed quia luminis intervalla corporū vmbra intendunt. Age igitur solem considera intervallo à luna, quando plena est, atque oris effigiem maxime reddit expressam vmbra altitudine, maximo recedere. Diuortium enim ipsum lucis grandem vmbra, non magnitudo earum, quæ in luna sunt, inæqualitatum efficiunt. Nec vero solis collustrationes interdium montium iuga conspici sinunt: cum tamen eorū loca profunda, caua, & vmbrosa procul se ostendant. Nihil ergo habet absurditatis, quod luna à sole perceptus splendor & collustratio ad vnguem non perspiciatur: commisionem autem cum splendidis vmbrosorum ob diuersitatem aciem nostram non fingiant. Cæterum illud citius, inquam, istum; quem dicunt à luna, resultum infirmare videtur: quod eventiat iis, qui in radiis consistunt regeſtis, vt non modo corpus illustratum, verum etiam corpus cernant, quod illustrat. Nam quando resultat ab aqua ad parietem fulgore aspectus in loco, qui repercussu illustratur, fit: hæc illustrat
40 tria, splendorem refractum, effectricem resultus aquam, & solem ipsum, à quo lux in aquam incurſans est regeſta. Quæ cum in confesso & perspicua sint: iubent eis, qui repercussu terram à luna contendunt illuminari: vt repræsentatam noctu in luna solis imaginem ostendant, quomodo cernitur in aqua interdium, quando fit ab eo repulſus. Quod quia non conspicitur, alia censent ratione non repercussu illuminationem eius fieri. Id si non fiat, nec lunam esse terram. Qui ergo eis est inquit occurrendum Apollonides? Siquidem repercussus ratio communis etiam apud vos esse videtur. Sane aliquo modo, inquam, communis, alio non communis. Primum vide, quemadmodum similitudinem à currentibus sursum amnibus & vice versa retro sumant. Quippe in terra aqua est & in loco inferior, supra terram atque in sublimi luna. Vnde reflexi radij oppositas sibi angulorum figuras reddunt: vt alter supra ad lunam, alter infra ad terram verticem habeat. Ne igitur postulent, vt eandem speculum imaginem, vel ex quolibet intervallo similem efficiat resultum. Pugnant enim cum euidencia. Etenim qui corpus non subtile neque æquabile, vt est aqua, affirmant lunam esse, sed solidum & terrestre: non intelligo, quemadmodum solis imaginem in luna oculis nostris offerri postulent. Ne lac quidem eiusce-
50 modi imagines speculares reddat, neque ob partium inæqualitatem & scabritiem efficit visus repulſum. Nedum luna non valeat regerere à se aciem, vt planiora specula

regerunt. Et quidem vel hæc sane si crenula vel sordes vel agitatio occupauerit: signum illud, à quo visus repercussus figuram accipere solet, occæatur conspiciaturque quidem, sed resultum non edit luminis. Qui vero postulat aciem nostram ad solem regeri, idem postulet aciem nostram esse lumen, & hominem cœlum. Nam solis quidem ob incitatum fulgorem, quando lunæ applicat se, cum illusione repercussum fieri probabile est ad nos. At acies nostra, quæ imbecillis est exilisque, non est mirum si pulsum non edat resultantem, neque resultantis tenorem tueatur: sed infringatur fatiscatque copia defecta luminis, quo minus in asperitatibus & inæqualitatibus diliciatur. Ab aqua atque speculis aliis valens etiam num & exordio vicinus nihil obstat quin possit in oculum repercussus salire. Verum à luna ut fiant aliqui aciei lapsus, erunt tamen invalidi & exiles, atque ante ob intercapedinis longinquitatem expirabunt. Nam alioqui specula lacunata firmiorem efficiunt primo & antecedente regeſtum splendorem, ut identidem etiam flammæ regerant: repanda & globosa, quod non omni ex parte renitantur, languidum & obscurum. Ac videtis profecto, si quando arcus duo cœlestes conspiciuntur nubem nube includente, obscuros edi & fuscis ab circumſiciente alterum colores. Etenim exterior nubes longius ab aspectu nostro remota non validum neque firmum reflexum reddit. Quid multis. Quando enim solis lux ab luna regeſta ardorem abiicit omnem, iubaris autem eius tenues ægre pertinent ad nos atque tantulæ reliquæ: num visus nostri parem circum vel reciprocans stadium decurrentis portio valet quantum à luna ad solem aspirare. Equidem id non existimo. Sed & vos, inquam, id perpendite: num acies iuxta ab aqua atque à luna afficiatur: Ut plena luna terræ, stirpium hominum, & siderum repræſentet imagines, quales alia specula reddunt. Quod si acies nostra ad hanc ob eius infirmitatem vel asperitatem lunæ non reflectitur, nec ad solem postulemus. Ac nos quidem, quæ memoria non effluxerunt, retulimus. Nunc tempus est, Syllam ut rogemus vel potius exigamus narrationem illam, ut qui certa lege fuerit ad audiendum admissus. Itaque nisi aliud videtur, sistamus deambulationem, confidentesque in subselliis sedentariam ei faciamus audientiam. Quod ubi placuit, ac nos conſedimus, Theon: Ego vero Lampria, inquit, vestrum concedo nemini, qui magis, quæ dicenda sunt, audire aueat. Cæterum prius libenter audierim de illis, qui incolere in luna feruntur: non an insideant eam aliqui, sed an fieri possit, ut insideant. Quando si non potest, non est lunam terram esse rationi consonum. Quippe videbitur nulla de re, sed in casum creata esse: quæ neque fructus fundat, neque mortalibus ullis præbeat sedes vel natales vel victum: quorum gratia hanc quoque genitam esse dicimus iuxta Platonem altricem nostram, dieique ac noctis sedulam custodem & opificem. Intelligis autem multa ioco de his & serio iactari. His enim, qui sub luna habitant ut Tantolis vertice impendere autumant eam: illos vice versa, qui eam habent, ut Ixionas illigatos concitata vertigine, ne excutiantur, periclitari. Nec vero motu cietur vno: sed quomodo etiam appellatur, est Triuia: ut quæ simul per longitudinem, latitudinem & profunditatem Zodiaci rapiatur. Quorum motuum vnum circumvectionem, alterum anfractum, tertium haud scio quo pacto dicunt inæqualitatem mathematici: quamvis ei nullum æquabilem atque digestum anno vertente in eodem signo orbis videant esse. Non igitur si leo quispiam impetu est rotationis in Peloponnesum delapsus, pro miraculo habendum: sed quod non sexcentos virorum & bestiarum casus qui illinc velut in capita deiectioni & impulsu sint, cernamus. Ridiculum namque est, quemadmodum permaneant illic, quærere: si neque oriri illic neque consistere valeant. Quando enim Aegyptij & Troglodytæ, quorum supra verticem vnus diei puncto per solstitia consistit, inde abscedit sol, tantum non aduruntur aeris squalore: profecto eos, qui lunam colunt, consentaneum est ætates quoque anno duodenas ferre, quod singulis mensibus sol eis quando plena est luna ad perpendiculum imminet & consistat. Ventos certo, nubes, imbres, citra quæ plantæ neque nascuntur neque durant natæ, nullo modo substituere animo queas illic existere. Visque eo est illic torridus & subtilis aer. Neque enim hic iuga montium immittes & aduersas hyemes admittunt. Sed neque æstuans & fluctuans aer ex lenitate sunt, ut hæc ita concreſcant & consistantur: nisi sane dicamus, quomodo Achilli Minerua nectaris aliquantum & ambrosiæ, cum non reciperet cibum,

bum, instillauit: lunam item, quæ & dicitur & est Minerua, tolerare illos atque ambrosiam eis quotidie subministrare, ut pasci ipsos Pherecydes ille antiquus opinatur deos. Nam radicem quidem Indicam, quam perhibet Megasthenes quosdam, qui neque edunt neque bibunt, sed ore carent, adolere & suffire, ut eius odore alantur, unde illic animo substituas editam, cum luna non irroretur. Ita fatis Theone: Suauissime, inquam, & optime orationi tuæ isto ioco supercilium detraxisti. Itaque fiducia nobis respondendi accessit: quod neque acerbam neque austeram expectemus disquisitionem. Siquidem reuera dissident ab eis, qui fidem adiungunt talibus, illi, qui ea reiciunt & ægre eis adhibent, parumque placide id, quod fieri potest & est probabile, volunt perpendere. Ac primum quidem nisi incolant lunam mortales, ut continuo incassum & nequicquam condita sit, non necesse est. Quippe nec terram ubique coli & habitari videmus: sed exigua eius portio velut promontoria quædam & Chersonesi ex profundo existentia animantium est & stirpium ferax. Cætera partim vasta sunt atque infœcunda algoribus & æstibus, maiore ex parte Oceano submersa. Quin tu, Aristarchum qui semper in manibus habes, non attendis Cræti, cum legis,

*Oceanus cum cæcis mortalibus extitit vnde
Cœlitibusque ortus, læta tellure vagatur?*

Cæterum sunt hæc nequaquam frustra orta: verum anhelitus mare molles expirat, & auras æstate mediâ gratissimas ex plagâ inhabitata & gelu rigente niues sensim tabescentes emittunt & diffundunt: dieique & noctis locata in medio est tellus, ut est Plato auctor, sedula custos & auctor. Quare nihil causæ est, quin etiam animantibus luna quoque orba sit, præbeat tamen repercussus offusa ei luci, confluxumque stellarum radiis & temperaturam, qua maturat terræ respirationes, solisque immodicum ac torrentem ignem remittit. Imo etiam, qui multum præcæ famæ tribuimus haberi eam dicimus Dianam ut virginem & sterilem, opiferam tamen & conducibilem. Nam horum quidem, quæ relata sunt, nihil evincit mi Theon illam, quæ vulgo factatur, habitationem in ea esse non posse. Siquidem lunæ vertigo, quæ mirifice est placida & tranquilla aerem polit, diffundit, exornatque: ut nihil minus verendum sit, quam ne excidant, & delabantur ij, qui illic agunt, nisi simul ipsa delabatur. Ac varietas hæc cursus eius vagi non inæqualitati & confusione est ascribenda, sed incredibilem esse ostendunt in his ordinem & meatum astrologi circulis quibusdam, qui circa alios circulos volutantur, coaptantes eam, alij quiescentem, alij placide & æqualiter eadem semper impulsus contrarij concitatione labentem. Nam hi circulo-
rum meatus, circumvectiones, & tenores inter se mutuo & ad nos illas, quas conspiciamus, motus altitudines & depressiones atque in latum vicissitudines vna cum eius in longum gyris scitissime conficiunt. Illum vero ingentem assidue à sole succensum æstum desines mirari, si primum comparaueris cum vndecim interlunis æstibus pleniluniam: Deinde enormitatibus illis, quæ non durant diu, ut temperamentum suum inurant, perennem vicissitudinem, quæ quod vtrique adest enormitati nimum detrahit: quarum mediâ, ut par est, tempestatem habent veti accommodatissimam. Mox ad nos demittit per aera turbidum incumbens calorem, qui evaporationibus alitur: illic vero aer subtilis & pellucidus radios omnis exortes fomenti & corporis spargit ac diffundit. Plantas autem & fructus ipsi vegetant imbres. Alibi ut in superioribus regionibus circa Thebas apud vos & Syenem non pluuiam, sed terra natam aquam tellus sorbens fruensque ventis & roribus, nolit sane, qua est indole & temperie, conferri vbertate ei solo, quod plurimum perfunditur pluuiâ. Stirpes porro eiusdem generis apud nos, si graue gelu pertulerint, fructum fundunt copiosum & egregium. In Africa atque apud vos in Aegypto facile rigore offenduntur extimescuntque hyemem. Ac cum Gedrosia & Troglodytis, quæ ad Oceanum pertinet, ob ariditatem ignava sit & arboribus nuda prorsus in finitimo & circumiecto mari vastæ magnitudinis arbores proveniunt, atque in alto pullulant: quarum alias oliuas, alias lauros, alias vocat illis capillos. Hi vero, qui Anacampserotes appellantur, non tantum viuunt, quam diu velis, suspensi: verum etiam germinant. Quæ feruntur, alia ut centaurium, si in generosam & opimam humum spargantur, irrigentur, & adaquentur, ab ingenio suo desiccant ac vim abiiciunt genitiuam: gaudent autem squalore, atque in genuinam indolem proficiunt. Sunt, qui ne rorem quidem sustineant, velut Arabica pleraque: sed emar-

cescāt, si humectentur, atq; extinguant. Qui ergo mirum sit, si in luna radices, semina, & stirpes, quæ imbres non quarāt vel gelu, sed lætificentur in aere æstiuo & tenui, crescant. Qui vero sit improbable ventos lunæ tepore concitari, & conversionis iactationi auras comitari tranquille, quæ rores & humores leues contineant, diffusæq; sufficiant germinantibus: ipsam autem lunam temperatura nō ignea & squallida, sed mollis esse & humifica. Siquidem ariditatis ab ea ad nos effectus pervenit nullus, sed humiditatis multi & mollitudinis, incrementa stirpiū, concoctiones carniū, vinorum in vappam mutationes, materiæ mollitiēs, facilis mulierum puerperia. Vereor vero, ne Pharnacem iterum iritem, & commoueam, si Oceani æstus, ut ipsi dicunt, & fretorum auctus diffusorum & inflatorum à luna humectante attaxam. Quare ad te potius mi Theon convertam. Dicis enim, cum Alcmanis nobis hoc exponis:

Filia que lune nutrit atque Iouis

quod hic aera vocet Iouem, eumq; ipsum à luna humectatum in rores dicat converti. Videtur enim mi Theon repugnantem luna obtinere soli indolem: si non modo, quæ astringere & torrere ille, hæc mollire & fundere solet: sed etiam manantem ab illo calorē lauare & refrigerare, quando accedit & ei admiscetur. Qui vero lunam existimant ignitum corpus & ardens esse, errant: itemq; illi, qui animantibus lunā incolentibus eadem, quæ hic agentibus ad ortū, ad partum, ad vitam tuendam postulant: superpetere, imitantur eos, qui disparitates naturales nunquā sunt contemplati: in quibus maiores est & plures animantium inter se quam ab inanimis distantias & dissociationes invenire. At illi concretis labris homines, qui odoribus pascuntur, ne sint quidem, si vivere homines sine solido copiosoq; cibo vivere nequeāt. Quā tamē naturę vim & victus facultatē ipse nobis explicauit Ammonius, atq; innuit Hesiodus hisce verbis.

Nec quantum in malua latet asphodeloq; leuamen.

Atq; Epimenides re ipsa perspicuum fecit docens exiguo plane naturam fomento vegetare & tueri animantē, si vel oleæ tantulum sumpserit: ita ut nullo præterea indigeat alimento. Qui vero in luna commorantur, si qui modo commorantur, eos corporibus agilibus esse & quavis re abunde tolerare se probabile est. Etenim ipsam lunam, ut solem, qui animans est ignea & tellure multis modis amplior, humoribus, qui in terra sunt, alii sunt: ceteraq; quarum est numerus infinitus, stellas. Vsq; adeo leues & tenui contentas partu ab loco sublimi arbitrantur animantes proferri. Cæterum neque hæc perspicimus, neque quod locus, natura, & temperatio eis congruat diuersa. Sicut ergo, si accedere ad æquor non valeremus neque id attingere, tantum procul hoc spectaremus, acciperemusque impotabilem & falsam aquam esse, ac narraret aliquis frequentes animantes & vastas figurisque diuersas id in alto alere, belluisque scatere, quæ aquam vsurpent ut aërem nos: Fabulosa hic & monstrosa asserere videretur. Ita videmur & nos comparati esse, & hos docentes de luna recitare, qui non credimus vltimos illic incolere mortales. Equidem multo maiore teneri posse admiratione illos existimo, dum procul contemplantur terram velut sedimentum & fecem vniuersitatis in humoribus, nebulis, & nubibus emicantem, lumine cassam, humilem & immobilem locum: quod animantes producat & nutriat, motione, spiratione, calore præditas: ac sicunde Homericæ hæc forte audirent:

Horrenda atque situ squallentia diisque odiosa,

Tam subter terram, quam à cælo terra recessit.

Hæc verè affirmauerint de regione hac dici, Orcumque hic & Tartarum sedes habere: vnam lunam terram esse, quæ pari intervallo ab superioribus illis atq; ab his inferioribus dirempta sit. Me pene adhuc loquente subiiciens Sylla: Inhibe, inquit, Lampria sermonem atque appelle eius nauigium: ne imprudens fabulam quasi in litus impingas: quæ nunc aliam scenam & argumentum habet. Atque ego quidem actor sum: sed prius eius conditorē proferā vobis, nisi quid prohibeat, versu Homericō exorsus.

Ogygie quadam longe iacet insula ponto.

quæ distat à Britannia nauigantibus ad occasum quinque dierum cursu. Tres aliæ e quo spacio inter se mutuo & ab illa recedentes maxime ad occasum solis æstiuū prominent: quarū in vna vincitū teneri ab Ioue fabulantur barbari Saturnū. Iuxta eum collocatum esse Briareum: qui insularū harum & pelagi, quod Saturnium dicunt, est custos. Magnam

Magnam continentem, à qua Oceanus circumcirca coercetur, ab reliquis brevius, ab Ogygia circiter quinque millibus stadiorum esse remotam. Ad eam auctuariis vehi oportet. Nam pelagus illud, quod in id multa flumina se exonerent, retardat nauigia & cæno est oppletum. Flumina illa à magna terra effundi: quorum illuue graue reddit illud mare & terreum, quod etiam glaciatum esse putauerunt. Oram continentis, quæ ad mare hoc vergit, circa sinum Mæotide non minorem à Græcis habitari: cuius os Caspij maris ori obiacere. Appellare & habere se illos terræ continentis cultores; incolas huius plagæ insulares, quod eam mare circumfluat. Arbitrari etiam Saturni populis permixtos post fuisse illos, qui comitati eo Herculem, atque ibi ab hoc relicti fuerunt, exolesecentemq; iam ibidem nationem Græcam; linguæq; & institutis & moribus occupatam barbaricis tunc quasi reuixisse denuo inualuisseque & frequentatā fuisse. Hinc primos honores haberi Herculi, secundos Saturno. Vbi iam Saturni sidus, quod apud nos *Φαίνουσα*, apud illos Nycturum vocari memorauit, Taurum anno trigesimo attigerit, longo spacio quæ ad sacrificium & nauigationem pertinent paratis eos, qui continentē incolūt, emittere sorte ductos, qui pelagus adeo immensum remigio transmittant, diuq; peregre viuant. Eos in altum prouectos, ut sit, alios alia fortuna uti. Qui incolumes è mari euaserunt, eos primū prætentas insulas, quas Græci habent, tenere solemque videre minus vna hora triginta diebus abscondi, quod nō ctem vocari: quæ tenebras habet tenues & crepusculum ab occasu circumlucens. Vbi postquam dies commorati sunt nonaginta, atque honorifice benigneque culti habitique & appellati sancti homines, ventis iam traici in Saturni insulam: cuius nullos extra se atq; eos, qui ante se fuerunt ablegati, alios incolas esse. Quippe integrū esse domum nauigio repetere, postquam triginta annos Saturno cum aliis seruiuerunt. Sed plerisque fere confidere ibi malle, alios consuetudine ductos: alios, quod citra laborem & molestiam omnia cumulate suppeditent ad sacrificia & cultum: qui literis & philosophiæ perpetuo vacant. Indolem mirificam insulæ esse, ambientisque aeris clementiam. Non nullis, qui abitum meditantur, obsistere numen: quod sicut familiaribus & amicis se repræsentet: ac non in somnis modo aut per signa, verum etiam multis clare offerri dæmonum visiones & voces. Nam ipsum quidem dormientem antro auri specie fulgente esse inclusum Saturnum. Machinatum enim ei pro vinculis Iouem somnum. In petreæ vertice aues esse, quas advolantes ambrosiam ei ministrare, insulamq; odoribus, quos petra ut fons afflat fragrare totam. Dæmonas illos seruire Saturno, eumque colere: qui amici eius, quo tempore hominumque deūque erat rex, fuerant. Hos multa ariolandi peritos per se prædicere: grauissima ac de rebus grauissimis ut Saturni somnia, vbi ad eum descenderunt, enunciare. Siquidem quæcunque Iupiter secum ante animo voluit, ea somniare Saturnum. Esse autem clades illas Titanicas exuscitationem, & somnum eius profusus animi motiones. Quod dum tenetur, regiam & diuinam maiestatem ipsam per se puram reddit & synceram.

40 Eo delatus, ut narrabat hospes ille, ac colens in ocio deum, astrologiæ quidem, quatenus longissime progredi geometriæ studiosus valeat, peritiā comparauit. Cum autem ex reliqua philosophia physicam amplecteretur, desiderio aliquo captus fuit, ut magnæ illius insulæ spectator fieret. Nam ita, ni fallor, hunc à nobis habitatum orbem dicunt. Ut triginta anni effluerunt, & successores domo aduenerunt, salutatis amicis soluit cum rebus reliquis probe instructus, tum viatici affatim poculis aureis secum ferēs. Eius casus, quotq; gentes peragrauerit, dum literas sacras scrutatur, dum sacris initiatur omnibus, haud vnus est diei recensuisse labor: ut ille retulit nobis, qui exacte singula commemorauit. Sed quæ præsentis sunt commentationis propria, accipite. Diutissime Carthagine hæsit, ut cui magni honores apud nos fuerint habitū: quod excisa priore vrbe sacras pelles furtim exportatas, quæ diu in terra reconditæ & occultatę fuerant, eruiisset. Hic ex diis, quos oculis conspiceremus, oportere docuit ac mihi consuluit, ut lunam tanquā vitæ principem nobisq; semper adhærentem præcipue colerem. Quæ ego cum demirarer, atque ut clarius ea explicaret, rogarem: Multa, inquit, Sylla, non omnia tamen dicuntur apud Græcos recte. Exempli gratia Cererem & Proserpinam nominant recte, non recte simul & eodem ambas loco esse existimant. Illa enim in terra & rerum est terrestrium domina: Hæc in luna, dictaque ab iis, qui lunam colunt, Core & Proserpina: Proserpina quasi *Φωσφορος*, id est, lucifera: Core, quod oculi quoque partem eam, in qua effigies relucet spectantis, sicut solis

fulgor in luna conspicitur, coren id est pupillā nuncupamus: atq; iis, quæ de errore & inuestigatione rerum memoratur, inest veritas. Nam distractæ altera alterius delirio tenentur, ac complectuntur subinde sese in umbra. Quod vero Proserpina nunc in coelo & luce, nunc in tenebris & nocte sit, non est illud quidem falsum, sed temporis spacio errorem creauit. Neq; enim sex menses, sed sexto quoq; mense eā sub tellure vt sub matre cernimus umbra occupatam: Raro autem hoc eam quinto mense pati. Quippe relinquere non potest Plutonem, cum eius coniunx sit: sicut Homerus recte innuens hoc non male dixit.

Elysios verum in campos atq; vltimā terrā.

Vbi enim umbra progredi desinit, ibi terminum terræ & fines constituit. Eo improbus nullus vel impurus ascendit: sed prohi illuc à fato delati vitam agitant quidem eodemam, non beatam tamen sortiti neque diuinam sunt vsq; ad mortem secundā. Hæc quæ sit, noli Sylla de me querere. Ipse tibi rem exponam. Hominem vulgus recte compositum esse, sed ex duobus parum recte arbitratur consistere. Siquidem portionem esse quodammodo animi mentem putant: cum mens animo tanto, quanto animus corpore, præster & diuinior sit. Efficit autem animi cum mente coniunctio rationem: quorū hæc virtutis & vitij, ille voluptatis & laboris est fons. Ex his tribus compactis corpus terra, animus luna, mentem sol suppeditat ad ortū homini, vt nimirum lunæ splendorem. Mors autem, quā obimus, prima efficit, vt ex tribus fiat homo duo: altera, vt vnus ex duobus: atq; superior in Cereris est regione, quā obrem ei facere sacra solent, ac defunctos Athenienses Demetrios, quasi dicas Cereales, vocabant quondam: altera in luna Proserpinæ regione. Contubernalis quidem Cereris Mercurius terrestris, Proserpinæ celestis. Illa corpore animus ocyus & violenter exoluunt, lente Proserpina & longo tractu mentem animo. Hinc Soligena est dicta. Solus enim fit, quando pars hominis præstantior ab ea secernitur. Ita vtrumq; simul contingit naturaliter. Nam in factis est, vt animus, postquā corpore elapsus est, omnis amens & mente præditus regione, quæ terræ & lunæ media est, spacio vegetur impari. Conscelerati & proterui pœnas pendunt noxarum. Probos, dum exuerint & expirauerint corporis vt vitiorū authoris labes, in plaga aeris lenissima, quam Plutonis prata nuncupant, statō tempore versari oportet. Post velut ab exilio peregre reduces fruuntur gaudio: quale illi potissimum, qui inuitantur, tumultu & strepitu temperatum sua certa cum spe obtinent. Siquidem multos extrudit, & velut aestu quodā expellit gestiētes iam lunā tenere. Non nullos etiā habet in parte infera sese oblectantes, ac quasi in profundum respectarent, versantes. Qui vero loca supera tenent, & firmiter sunt fulti: hi primum vt victores euincti circumstant coronis, quæ consistunt ex pennis Eustathie, id est constantie & securitatis. Nam sic dicuntur, quod partem animi brutā & perturbationibus patentem in vita rationi plane tractabilem & modestā præbuerint. Deinde arcem radio similem habent. Tertio animi, qui sursum attolluntur, vt hic, ita in æthere lunari etiā robur ab eo & vim, quomodo ferrum, quod in aciem solidatur, accipiunt. Siquidem quod animi rarum adhuc & laxum est, firmatur stabiliturq; & pellucidum euadit, vt quouis alatur vapore. Atq; ait Heraclitus recte, animos in Plutonis regno odorari. Contemplantur enim ipsius lunæ molem, speciem, atq; indolem: quæ non vniuersimodineque mera, sed velut sideris coagmentum & terræ est. Nam quomodo terra aura & humore temperata mollis redditur, ac sanguis carni additus sensum ei præstat: lunā item ætheri ferunt funditus admixtā tum animantem & fecundā esse, tum æquilibrium habere leuitatis cum pondere competentia. Quippe ipsum mundum ex iis, quæ sursum & quæ deorsum sponte vergunt, concretum motu esse per loca prorsus solutum. Idem Xenocrates diuinā quadam consideratione sensisse videtur Platonis motus auctoritate. Quippe Plato est, qui stellā quamq; ex terra & igne compactam per interiectas naturas conuenientia contributas dixit esse. Nullam enim sensui nostro obici, cui non aliquid sit admixtum terræ & lucis. Xenocrates sidera & solem ex igne & primo denso constare, lunam ex secundo denso & suo peculiari aere, terram ex aqua, igne, & tertio densorum genere. In summa neq; ipsum per se densum neq; rarum esse animi capax. Hactenus de lunæ materia. Eius amplitudo & magnitudo non quantum perhibent geometræ, verum multis est modis maior. Dimetitur autem terræ umbrā paucis sui modis: non quod exigua sit, sed quia motum suum cōcitāt feruidissime: quo locum opacum ocyus permeet, efferatq; bonorum animas properantes & vociferantes.

rantes. Neq; enim iam, quādo in umbra sunt, concentum exaudiunt cœli: simulq; inferne eorum, qui puniuntur, animis tunc per umbrā lamentantes atq; eulantes se eis offerunt. Quapropter in defectibus ære concrepare pleriq; strepitumq; & tinnitum solent ad excitandas animas edere. Exterret etiam eos illa, quæ dicitur, facies, cum prope eam est ventum, quod aspectu horrenda & terribilis esse, cum tamē non sit, videatur: cæterum sicut tellus nostras altos & vastos sinus habet: vnum hic, qui per columnas Herculis intro ad nos influit, extra Caspium & illum maris rubri: sic cauitates hæc & specus sunt lunæ: quorum appellat maximum Hecates recessum. Vbi ambigunt animi de iis, quæ hic cum essent, sustinuerunt vel egerunt. Duos alios longos. Per eos peruadunt animi, modo ad tractum lunæ cœlo, modo terræ obuersum. Vocatur tractus lunæ, qui cœlum spectat, cæpus Elysios: is, qui huc, Persephones, quæ non aduersa nobis premit vestigia. Porro non perpetuo in luna genij commorantur: sed ad oracula procuranda huc se demittunt, ac summis interfunt ceremoniis, easq; concelebrant: vindices sunt atq; obseruatores scelerum, salutareq; in bellis & per æquor præsto. Quicquid secus in his egerint, & super terram ad iniquam gratiam vel inuidiam, eius exoluunt supplicium. Siquidem detruduntur iterum in terram compingunturq; in corpora humana. Ex illis probioribus, qui apud Saturnum sunt, esse narrabāt se, atq; olim in Creta Idæos dactylos, in Phrygia Corybantas fuisse, in Lebadia Bœotia Trophoniadas, infinitosq; alios passim per orbem terræ: quorum templa, cultus, & appellationes manent, sed non nullorum expirauerunt potestates, qui aliā in plagam demigrationem optimā sortiti sunt. Asseruntur eam alij maturius, serius alij, postquam ab animo mens est abstracta. Abstrahitur imaginis desiderio solaris: per quam illuces, quod desiderabile est, quod honestum, diuinum, beatum: cuius natura est omnis, sed alias alia sitiens. Nam ipsam quoq; lunā solis cupidine circūcurrere assidue ac cum eo versari, quod appetat ab eo fecundissimam fertilitatem. Deficit animi natura in lunam quali vestigia quædam vitæ & somnia referuans. De hoc illud recte dictum puta.

Instar somni animus volucris sese abriepiebat.

Neque enim hoc statim, vel quando est corpore solutus, ei accidit: cæterum post, vbi desolatus & solus est mente destitutus. Atq; Homerus omnium, quæ dixit, hoc præfertim de iis, qui in Orco sunt, dixisse diuinitus videtur.

*Percepi vero post hunc mente Herculeam vim
Spestrum: perpetuis nam diis interfuit ipse.*

Quippe vnusquisq; nostrum non est ira, non timor, non concupiscentia: quomodo nec carnes nec humores: cæterum id, quod intelligimus & sapimus. Atque ipse animus formam accipiens à mente, & corpus informans amplectensq; vndiq; exprimit in forma speciem: vt quamuis diu discretus ab vtroq; fuerit, quia tamen similitudinem eorum et formā retinet, simulachrum recte nuncupatur. Horum est, vt diximus, luna elementum. Resoluuntur enim in hanc sicut in terram defunctorum corpora: temperantes quidem animi cito, qui in ocio quietā & studiosam vitam sunt sectati. Quandoquidem expediti mente, cum nullā ad rem turbulentis motibus ultra vtantur, exolefcunt. Ambitiosorum & negociosorum, amantiumq; corpora & iracundorum animi, alij quasi per somnium huius vitæ rerum recordantes huc illuc temere feruntur, ceu Endymionis animus. Alios natura instabilis & perturbationibus patens de statu deficiit abstrahitque de luna ad alios natales: nec sinit eos sibi euanescere, sed reitocat atque pellit. Neq; enim mediocris vel facilis vel certi est negocij, vbi sine mente corporis patibilem partem occupant. Quorum animorum inaniam rationis vel arrogātia & errate perturbatione prouectorum ex numero Tityi, Typhones, & illi qui Delphos irrupit conturbauitq; oraculum Typhon fuerunt. Tandem aliquando illos etiā in se luna recipit atq; componit. Inde sole mentem denuo infundente vitali virtuti suscipiens animos efficit eos nouitios, ac terra tertium corpus subministrat. Nihil enim hæc post fata confert, sed accipit ad genituram. Sol mutuo capit nihil: sed quam dat, recipit mentem. Luna accipit, dat, componit, & distrahit alia atq; alia potestare. Quarum ea, quæ componit, Lucina: quæ distrahit Diana nuncupatur. Ac trium Parcarum Atropos in sole locata ortus fontem infundit: Cloto in luna versans colligat & commiscet: postrema circa terram promouet opus atq; adiuvat Lachesis, cui multum cumi

fortuna est commercij. Nam quod inanimatum est, id est inuaditum & aliorum iniuriis est patens. Mens nulli exposita iniuriæ etiã ius habet in cætera. Mixtum & medium animus, quomodo luna, naturæ superæ & inferæ coagmentum & magna commixtio est à deo effectus: ac luna ita est ad solem comparata, ut ad lunam terra. Hæc ego quidem, inquit Sylla, hospitem illum narratorem audiui, cui ea Saturni cubicularij & famuli, ut ipse dicitur, enunciauerant. Vobis vero Lampria hanc narrationem in quamlibet partem accipere liberum est.

Quod nunc Pythia sortes non det versibus.

Nnoctem usque Philine per dicata dona deduxistis hospitem. Ego vero vos expectando confectus sum. Nempe progredimur Balilocles lente, dum sermones serimus metimusque extemplo cum pugna acerbos & hostiles spartorum modo suppululantes nobis & erumpentes inter eundem. Quid ergo, aliumne accersimus ex iis, qui interfuerunt: an hoc dare vis nobis, ut exponas; qui illi fuerint sermones, et quæ eos habuerint. Id nimirum mei Balilocles est muneris.²⁰ Siquidem ex aliis neminem in urbe facile adipiscere: quia plerisque vidi iterum Corycium & Lycuriam cum hospite scædentes. Est enim spectandi hic hospes cupidus & mirifice comis, multoque magis literarum cultor & discendi studiosus. Cæterum non sunt hæc in eo præcipue admiranda: sed magna modestia cum festiuitate coniuncta, & acris disputandi ex prudentia vis, nulla aspersa amaritudine, vel peruicacia ad respondendum suffusa: ut exitu quo tempore cum eo versatus dixerim: Natus patris probi. Nostri enim optimum virum Diogenianum. Ipse cum Philine non noui. Sed multi sunt, qui paria his alia de hoc adolescente commemorant. At quo ex fonte alio atque occasione ducta fuit disputatio. Pronunciabant deductores, quæ illis erant conscripta, nulla habita ratione quod rogaremus eos, ut versus & epigrammata pleraque contraherent. Hospitem autem species & manus statuarum satis inuitabat: qui nimirum multa & præclara opera spectasset. Aeris vero stupebat nitorem, ut quod non sordidum esset, nec æruginem contraxisset, sed colorem referret fulgentis cyanii: ut etiam mouerent eum non nihil Nearchi (Siquidem ab illis auspiciatus erat spectare) qui velut reuera marini & pelagici stabant. Quid igitur, inquit, temperarunt aliqua ratione & interfecerunt præcipue artifices æs. Nam Corinthium quidem non arte sed casu fama est coloris accepisse elegantiam cum depastus esset ignis domum, in qua aliquantum auri & argenti, plurimum tamen conditum æris erat. Quæ conflata & confusa nomen æris maiori portioni dederunt. Sub quem Theon: Alia fama, inquit, ad nos delata est magis arguta, ararium quendam Corinthii, cum incidisset in thesaurum, in quo recondita erat magna auri vis: ac vereretur, ne res comperiretur, paulatim præcidisse aurum, & modice admiscuisse æri. Quod cum mirificam acciperet temperaturam, vendebat id, cum esset in magna dignatione coloris & nitentis gratia, charè. Cæterum est vtrumque fabulosum. Sed erat scilicet mixtura & conditio certa, ut nunc quoque confundunt cum argento aurum: quæ temperatura singularem quendam & nouum, meo tamen quidem iudicio morbosum refert pallorem, & adulterata deformiter videtur. Quam ergo, inquit Diogenianus, arbitrare causam fuisse huiusmodi loci æris. Cui Theon: Si quando, inquit, ex illis quæ prima & maxime naturalia elementa erunt & sunt, igne, terra, aere, & aqua nullum aliud extra vnum æra contigerit æs, vel ei se admouerit: manifestum est affici id ab aere: & quia is perpetuo adhæret & applicatus est, ita adulterari. An vero hoc antiquum est, & ut est apud comicum, Prius quàm esset Theognis natus. Sed qua præditus aer indole, quæque vi subnixus contagione sua æs inficiat, aures disceret. Annuente Diogeniano: Certe ego quoque, inquit, filii. Inuestigemus ergo vna, & ante, se videtur: cur præcipue ex liquoribus æruginem oleum maculet. Quippe æri certe id, ut quod purum ad hoc accedit & defecatum, æruginem non imprimat. Minime, inquit adolescens. Imo aliam apparet ei hanc esse causam. Nam dum applicat se ærugo huic, quod tenue, liquidum & translucens est, maxime conspicua est: reliquis in liquoribus exolescit. Ibi Theon: Recte sane, inquit,

quit, & physice. At dispice etiam, si placet, eam, quæ adfert Aristoteles causam. Verum exponam hanc. Ostendit æruginem, quando aliis succis admouet se, occulte eam diduci & dissipari: quod partibus consistat asperis neque inter se coherentibus: olei vero spissitudine astringi & consistere coactam. Si ergo nos quoque simile quid ponere valeamus, non omnino incantamento ad leniendam nostram hesitationem deficeremus. Quod cum, ut hic faceret, hortaremur & concederemus. Aera ostendit Delphis spissum, astrictum, & validum esse propter montium repercussum & reflexum: mordacem insuper, quod cibi arguit concoctio. Hunc igitur, quod penetret ex subtilitate & dissecet æs, abradere multum æruginis ex eo & terrestris materiæ probabile est, atque hæc rursus constringere & cogere, non largiente exitum densitate: Cum autem iam es acciperit densitatem, ob copiam efflorescere, atque accipere in callo fulgorem & nitorem. Comprobantibus id nobis hospes ille ait, modo alterum constituamus, id ad hanc questionem satis esse. Enimvero subtilitas, inquit, cum aduersari videbitur spissitudinis, quæ iactatur, aeris tum accersitur huc non necessario. Ipsum enim sua sponte veterascens æs æruginem efflat & exudat, quæ densitas coercendo spissandoque prodit ob copiam. Ibi occurrens Theon: Nunquid hospes, inquit, causæ est, quin idem & tenuis esse & densum valeat pannorum modo sericorum & Byssinorum: de quibus Ho-

Perque othonum densatum oleum distillat humescens,

ob oculos ponens argutam panis illis subtilitatem ex eo, quod non continetur ab eo oleum, sed perfluat & exudetur percolaturque per ira spissum. Nec vero ad abradendam æruginem modo accersat aeris subtilitatem, sed & colorem ipsum reddere is videtur gratiorem & magis glaucum admiscenda cum nigredine luce & splendore. Hinc insecuto silentio deductores denuo versus promebat. Ac cum esset recitatum oraculum metris comprehensum quod editum fuit de Aegonis, ni fallor, Argiui regno: Sæpe numero demonstrauit se versusum Diogenianus, quibus sortes continentur obsoletam dictionem & abiectam demiratum esse: cum tamen Musarum Apollo antistes sit, atque eloquentiæ, quam vocat, non secus quam carminum, cantilenarum, & vocalitatis laudem vendicet: ac Hesiodum longe suauitate in condendis versibus & Homerum superet. Atqui complura eius oracula in modis cernimus & dictionibus incondita & humilia. Ibi poeta Serapion, qui Athenis aduenerat: Quid vos, inquit, hæcine carmina esse creditis Apollinis? Concedamus autem iam iam, quod dicitur, minime ea esse cum Homeri & Hesiodi versusum elegantia comparanda: Non usurpabimus hæc ut optime & venustissime elaborata corrigentes eorum dictionem a prava consuetudine præoccupatam. Tum Boethus geometres: Nempe, inquit, nostri illum ad castra iam transfugisse Epicuri. An non igitur, inquit, pictor quid egerit Pauson, intellexisti? Non sane, Serapion inquit. Atqui operæ precium est, inquit ille. Hic cum equum volutantem se pingendum conduxisset, pinxit currentem. Stomachante locatore ridens Pauson tabulam inuertit. Cum hic quæ supra erant, infra cernerentur, non currere, sed volutari videbatur equus. Idem ait Boethus non nullis orationibus vsuuenire, quando intorquentur. Itaque oracula dicent aliqui non elegantiæ esse, quia Apollinis sunt: verum Apollinis non esse, quia sunt insulsa. Cæterum illud in obscuro est, hoc vero facere & elaguisse oraculum vim certe vel tibi iudici optime Serapion planum est. Siquidem poemata scribis sententiis philosophice & austere: acumine, venustate, & dictionis apparatu Homeri & Hesiodi carminibus, quæ a Pythia editis germaniora. Hic Serapion: Nempe laboramus, inquit, Boethe & auribus & oculis: qui, ut fumus delicti & effoeminati, assuesciti sumus ea, quæ suauiora sunt, existimare & iudicare bona. Fortassis etiã Pythiam incusauerimus, quod Glauce fidicina non sonet dulcius, neque madeat vnguentis, neque sit purpura culta: & vero etiã, quod non adoleat cassia vel ladanum vel thus, sed laurum & farinam hordeaceam. Viden, inquit, modi sapphici quas Veneres habeant, & quâ opere demulceant & titillent aures? At Sibyllæ vox ore furiante, ut Heracliti verbis utar, austera, ab omni furore & pigmento aliena fundens Apollinis gratia mille iam annos durat. Pindarus audisse ait Cadmum Apollinem cantantem non musicam orthiam, non blandam, non mollem, neque modis inflexam. Siquidem illecebras non admittit rigida sanctitas: ceterum hic vna cum carmine friget omnis fere voluptas: atque, ut apparet, in hominum aures confluit. Ita fato Serapione arridens Theon: Serapion, inquit, obsecundatus est moribus suis, qui sermonem incidentem de ipsa vo-

luptate arripuit. Nos vero Boethe, ut sint quam Homeri hæc carmina horridiora, ne eorum cenleamus Apollinem conditorem esse: sed illo mottonis initium subministra te pro suo quamq; vatem ingenio moueri. Nam si exarandæ, non ore promendę fortes essent: haud sane dei esse scriptiõẽ putaremus & obtereremus eam, quod scripturis regis de elegãtia cederent. Neq; est dei illa vox, neq; sonus, neq; dictio neq; versus, sed mulieris. Solas ille visiones repræsentat, ac lumen in animo accendit ad conspiciẽda cõsequentiã. Quippe hic numinis est afflatus. Cæterum ut breuibus dicã, vobis Epicuri sacerdotibus (Nã videris te ipse ex eo albo ostendere esse) nõ licet elabi. Quãdo etiam vitium priscis sacerdotibus obiicitis, quod vitiosis viãtur poematibus: itemque iis huius seculis, quæ oratione soluta & abiectis verbis vaticinia reddunt. Itaq; ne vos eis metra capite trunca, tenuia, & in fine mutila exprobetis. Cui Diogenianus: Noli quæso, inquit, io cari: sed scrupulum hunc, qui vulgaris est, exime nobis. Siquidem nemo est omnium, qui non causam requirat & rationem: cur oraculum hoc verbis & oratione respondere desierit. Huic occurrens Theon: Atqui nunc quoque, inquit, videmur fili contumelia aliqua deductores exturbare suo munere. Quare sine peragi illorum partes prius, inde de quibus voles, per ocium disputabis. Iam in progrediendo ad tyranni statuã perteneramus Hieronis. Ac cum cætera omnia hospes spectaret, præstabat simul pro modestia sua auditorẽ se. Audito autem columnã quãdam in edito positã ex ære Hieronis sua spõte illo concidisse die, quo eum contigit Syraculis vita excedere, obstupuit. Simul ego paria exempla commemorauit, ceu Hieronis Spartiatæ, quod ante quam in acie Leuctrica decederet, statuæ eius excidissent oculi: & stellæ desideratæ fuerint, quas Lysander victoriã ex pugna nauali apud Ægos flumen parta dicauerat. Ex ipsius statua Lysandri marmorea fruticata fuit syluestris materia atq; herba ita copiosa, ut faciem eius integeret. Per clades Atheniensium Siculas aureæ palmę glandes defluerunt, & Mineræ clypeum corui attonderunt. Cnidiorum corõna, qua saltatricem Pharsalam donauit Philomelus Phocensium tyrannus, cum in Italiam ea ex Græcia migrauisset, Metapontij apud Apollinis templũ ludentem perdidit. Prosilientes enim ad coronam iuuenes, depugnantisque inter se de auro discerpserunt illam. Atq; Aristoteles quidem vnum perhibuit Homerum mobilia fingere vocabula, quod tam clare res repræsentent. Ego vero contendã etiam ornamenta huic loco dicata præcipue vna moueri & prænunciare cum dei prouisione, neq; hæc vlla ex parte inania vel stupida, sed plena omnia numinis esse. Tum Boethus: Vero, inquit. Neq; enim deum fat est semel in mense in corpus includi mortale: verum etiã omni lapidi & æri eum inseremus: quasi idoneã non habeamus eiuscemodi casitum sortem & temeritatem opificem. An vero, inquit ego, cum fortuna tibi videtur & temeritate istorum quodq; habere affinitatem, & corpuscula consentaneum est defluere, dirimi, & deflectere, neq; ante neq; post, sed momento illo, quo eorum quisque, qui ea sacrauerat, deterius vel rectius erat habiturus. Ac tibi Epicurus consulit nunc scilicet illis, quæ ab hinc annos trecentos vel dixit vel scripsit: Apollo, nisi seipsum in omnibus illigatum ierit permiscueritque omnibus, non videtur tibi per motionis exordium & causam vlli rei præbiturus? Ad eum modum ego Boetho occurri. Pari de Sibyllinis modo. Ut enim constitimus, simul atque peruenimus ad rupem apud curiam illã: in qua consedisse, postquam ex Helicone huc se contulit, primã ferunt Sibyllam, quã aluerant Musæ: Alij autem Maleonem perhibent venisse, ac Lamia, cuius fuit Neptunus pater, fuisse filia: commemorauit Serapion versus, quibus celebrauit seipsam, ne defunctã quidem destitutum iri se diuinatione, sed circumuagaturam in luna futuramq; faciem illã appellatam, quã in luna cernimus: spiritum suũ cum aere temperatum in deorum dictionibus & fortibus perpetuo agitatũ iri: Ex corpore in terrã conuerso natam herbã & frutices pastum futuras armentis: quorum in visceribus extituri essent varij colores, figuræ, & proprietates: ex quibus futura homines prænunciaturi essent. Hæc Boethus præ se ferebat longe magis irridere. Cum autem diceret Zous, ut hæc videãtur fabulosa, vaticinia tamen multa comprobãtur à Græcarum urbium excidiis & trãsmigrationibus, multis exercituũ barbaricorũ aduentibus & imperiorum occasibus. Iam recentes hos & nouitios graues casus, qui apud Cymen & Dicearchiã acciderunt, nonne celebratos olim & decãtatos per libros Sibyllinos tempus sicut debita reddidit, ignis ex montibus eruptiones, æstus marinos, saxorum & flammaram per ventum in sublime iactationes, urbium strages vno tempo-

tempore tot & tam magnarum: ut postridie superuenientibus obscurum & incertum esset, vbi loci constitissent, quod ita esset ager confusus. Hæc namque, quæ acciderunt, non facile fidem accipiunt, nedum difficile est ea sine numine prædicere. Tum Boethus: Quæ tandem casum, inquit, cædo non debet naturæ dies? Quid vero tam est monstruosum & inexpectatum terra vel mari vel circa vrbes vel homines: quod si prædixeris, non assequaris eius eventum? Quamuis hoc prope non est prædicere, sed dicere, imo iactare & serere sermones, qui principio careant, in infinitatem: quibus vagantibus respondet subinde fortuna & temere concurrat. Interest enim meo iudicio, extiterit quod dictum sit: an dictum sit, quod est futurum. Quæ namque nunciavit ea, quæ non extant, oratio, cum contineat in se errorem, nullo iure expectat ex temeritate fidem, neque indicio prædicendi vero vitur: cum futurum sciat, quod omnia infinitas adferat exempla. Est optimus quidem testis ille, qui conicit recte quem optimum diuinum appellauit prouerbium. Hic inuestigantem & indagantem per probabilia adueniens imitatur. Sibyllæ hæc & Bacchides sicut in æquor in tempus sine notis vel indicijs coniecerunt & sparserunt cæco impetu variorum nomina & verba casuum & laborum. Quibus si respondeant forte quædam, æque mendacium est, quod nunc dicitur, etiam si post fortuito extiterit. Quæ ex cuto Boetho Serapion: Iustum pronunciatum, inquit, adfert Boethus de iis, quæ ita interminate & sine argumentis referuntur: si victoria prædicta imperatoꝝ fuerit, vicit: si vrbs excidium, euerfa est. Enimvero vbi non exprimitur solum, quod fiet, verum etiam quemadmodum, quando, sub quæ, & quo cum: tunc non est hoc eorum, quæ fortassis euenient, sed eorum, quæ omnino fient, prænunciatio: cuiuscemodi sunt ea, quæ de Agelilai clauditate denunciata fuerunt.

*Tu quamuis animo tumeas ò Sparta superbo,
Te validam pedibus prorsus circumspice claudum
Ne ledat regnum, longi te namque labores
Et subiti cingent, Martisque agitaberis vndis.*

Item illa, quæ de insula, quam edidit obiectum Theræ & Therasiæ mare, & de bello inter Philippum & Romanos.

*At vbi Dardanidum superarint Marte nepotes
Poenos, ex templo miranda exempla videbis.
Immensam effundet mare flammam, ex fulmine cælo
Præsterea saxa elident vnaq; procellas
Seuas, ostendet sese mox insula nullas
Cognita per gentes, populiq; simul meliorem.
Signis deuincet collatis deteriores.*

Siquideem modico interuallo tam Romanos domituros Carthaginenses Annibale bello superato, quam Philippum signis cum Aetolis & Romanis collatis superatum iri, denique insulam ex alto emicaturam multo cum igne & ebulliente salo, nemo dixerit cessisse simul cuncta hæc & concurrisse fortuito & temere, sed rerum series præensionem monstrat: & quod Romanis prædictum sit annis fere quingentis tempus, quo cunctæ simul gentes arma aduersus eos collaturi essent, id erat bellaturos esse cum seruis fugitiuis. In his enim, nihil incertum, nihil cœcum & apud fortunam quærit in infinitate oratio: verum pignora experientiæ multa dat, viamque, qua progreditur fatum, monstrat. Nam non arbitror dicturum quemquam ea his, ut prænunciata fuerant, respondisse fortuito. Quando quid prohibet aliud, non ut scripsit composita maxime ratã vobis Epicurus Boethe decreta, sed temere & casu concurrentibus ita inter se literis consummatum librum fuisse. Dum hæc differuntur, progrediebamur. In cella Corinthiã spectantibus palmam nobis æneam, quæ ex donis adhuc superest, insculptæ ad radicem ranæ & hydri miraculo erant Diogeniano, & vero multis quoque. Neque enim palma cæterarum arborum modo palustris est & aquatica planta: neque Corinthiis quicquam cum ranis intercedit, ut nota vel insignis illius sit ciuitatis: quomodo Selenuntij quondam aureum σελωνος, id est apium perhibentur huic templo dicasse, & securim Tenedij à cancris, qui nascuntur iuxta locum, quod

Asterion apud eos dicitur. Quippe soli hi, vt creditur, notam habent in testa sua securim. Iam ipsi Apollini certe ceruos, cygnos, lupos, accipitres, & quasuis citius animantes, quã hanc esse existimamus acceptas. Cum vero dixisset Serapion alimentũ ex humoribus solis, ortumq; & halitũ ab opifice innui, siue quod Homerum audierit dicentẽ,

Irrupit ponto discedens Phœbus ameno.

siue Aegyptios viderit pro solis exortu infantem modo natum scribentes Ioto insidẽtem: effusus in risum ego: Nempe tu iterum, inquam, Stoam huc conitiscis, suggeriscq; submisisse sermoni nostro conflagrationes & exhalationes: non quod vt Thessalã lunam & solem deuoces quasi hinc ex terra & aquis pullulantes & orientes. Nam Plato quidem etiã homines appellauit cœlestem stirpem quasi ex capite superiore radice 10 assurgentem. At vos Empedoclem irridetis, qui solem dicat circa terrã luminis repercussu aetherei genitum rursus lumen ad cœlum intrepidis frontibus regerere: cum ipsi terrenum animantem aut plantam palustrem solem faciatis, qui in ranarum regionem eum vel aquam relegatis. Cæterum hæc tragœdiã Stoicã accepta referamus. Artificum autem opera accessoria expendamus obiter. Nam sunt in multis arguti: non vbi que tamen, quin frigeant & nimium sint anxij, defugerunt. Igitur sicut ille, qui Galium Gallinaceum Apollinis manui addidit, horam matutinã innuens & instantis exortus solis tempus: Perinde hic ranas tempestatis vernã notam: qua temperare exorditur sol aërem & brumam discutere: modo ex sententiã vestra Apollo & sol non duo 20 dij, sed est vnus censendus. Ibi Serapion: An vero, inquit, tu secus sentis, ac solem aërium esse existimas ac Apollinem? Nempe ego, inquit, sicut alium solem ac lunam. Cæterum hæc non crebro neque omnibus recondit solem: Sol vero efficit, vt pene omnes Apollinem non cognoscant, detorquens sensu animum ab eo, quod est, ad id, quod apparet. Hinc deductores Serapion percunctatus est, quidnam cellam illam non Cypseli, qui dedicauit eam, sed Corinthiorum appellent. Cum silerent illi, vt mihi quidem videbatur, imprudentia causa, arridens ego: Quid, vero, inquam, plus hos existimemus nosse vel meminisse, qui nugantibus vobis de rebus sublimibus obstupere. Quando quidem ante dicentes eos audiuimus, voluisse delecta tyrannide Corinthios illam, quẽ est Pissã auream statuam, & eum, qui hic est, thesaurum vrbi suã inscribere. Quod Delphi eis merito dederunt & cõcesserunt. At Delios, qui id denegabant, summouerunt Isthmiorum ludicro. Hinc nullus vltra Isthmiis decertauit Elius. Molionidarum vero cædes ab Hercule apud Cleonas perpetrata nõ 30 est vlla ex parte causa, vt quorundam fert opinio, cur Elij arceantur. Nam contra cõueniebat eis arcere, si Corinthios ea de causa offendifsent. Hæc ego attuli. Vt iam Acanthiorum & Brasidã prætergressis nobis cellam ostendit ductor locum, vbi Rodopidis meretricis olim positi fuerant obelisci ferrei: Stomachatus Diogenianus. Nepe eiusdem, inquit, ciuitatis fuit Rodopidi locum præbere, quo quæstus sui decimas deferret & deponeret, & Aesopum conficere eius conferuũ. Cui Serapion. Quid hæc quæso, inquit, offendunt te? Illuc suspice atq; aureã inter duces & reges spectã Mnesaretē: quam Crates ait Græcorum lasciuia dedicatum esse trophæum. Id contempla 40 tus adolescens: Hoccine, inquit, de Phryne retulit Crates? Vero, inquit Serapion. Nam Mnesaretã nomen fuit, Phrynã cognomen palloris causa. Multa nimirum nomina per cognomina supprimuntur. Atq; Alexandri quidem matrẽ Polyxenam, inde Myrtalem, Olympiadãq; & Stratonicen dictam fuisse ferunt. Corinthiam Eumētē in hanc vsq; diem ex nomine paterno Cleobulen appellant. Erythrãam Herophilē, quã fatidica fuit, Sibyllam vocauerunt. Grammaticos audias Ledam quoq; Mnesinoen, & Orestem Achæum vulgo nominatum fuisse perhibentes. At quemadmodũ, inquit, intuitus Apollinem, Theonem intelligis hanc de Phryne querelã diluisse. Cui ille subridens: Ita, inquit, vt te insuper, qui minutissima Græcorum insectaris delicta, incuset. Nam quomodo Socrates in Callia queribundus vnguentũ oppugnat tantũ, 50 saltationes puerorum, aleas, oscula, & scurras aspiceret sustinet: item mihi tu mulierem videris, quã forma parum fuit vsã liberalitẽ, delubro pellere: homicidiorum, bellorum, prædarum primitiis & decimis qui deum conspicias vndique circumiectum, templumque spoliis & manubiis refertum Græcis non offenderis, neque miseraris Græcos, dum in præclaris donis fœdissimas legis inscriptiones: Brasidas & Acanthij de Atheniensibus. Athenienses de Corinthiis. Phocenses de Thessalis. Orneatã de Sicyoniis. Amphycitiones de Phocensibus. Cæterum Praxitelēs videlicet vnus, qui

qui amicã id hic beneficij confecit, stomachum fecit Crateti, quem laudibus extollere Crates debebat: quod aureis hinc regibus meretricem amicam associauerit: opulentiam, cui nihil præclari, nihil adest honesti, eis improperans. Siquidem iustitiã ornamenta, temperantiãq; & magnanimitatis decebat iuxta Apollinem, reges, & summos magistratus locare, non aurearum & delicatarum copiarum: quarum sunt etiam illi, qui turpissime vixerunt, consortes. At illud inquit non addis alter deductorum, quod Croesus hic etiam pistricis suã auream effigiem factam posuit religiose, nulla ille ex insolentia in templum, verum honesta de causa ac iusta. Nam Alyattem fama est Croesi patrem alteram vxorem duxisse, liberosque tulisse alios. Igitur insidiantem 10 Croeso nouercam venenum pistrici tradidisse, consecutumque ex eo panem vt Croeso daret, iussisse. Id indicasse clam Croeso pistricem, atque illius natis eum panem apposuisse. Cuius meriti regnantem Croesum apud deum sicut testem recte atque ordine mulieri gratiam retulisse. Quare, inquit, merito siquod extat etiam ciuitatum eius generis donum, in honore est habendum & magnificandum, cuiuscemodi est Opuntiorum. Cum enim Phocensium tyranni vim magnam donariorum aureorum & argenteorum conflasset: ex quibus monetam signatam disseminarunt per ciuitates, collecto Opuntij aliquantulo argenti, vnam huc miserunt ac deo consecrarunt. Equidem etiam Myrinas commendo & Apolloniatas, qui messes aureas huc miserunt. Multo magis Eretrienfes & Magnetas, hominum primitiis qui Apollinem honorauerunt, vt frugum largitorem, vt Patrium, Natalitium, & humanum. Improbo Megarenfes, qui secundum bellum Persicum urbem suam tenebant, proffigatos exegere. Hi tamen post plectrum Apollini aureum donarunt, attendentes scilicet Scythino, qui de lyra dicit.

*Quam pulcher aptat filius Phœbus Iouis
Primordium quoduis finemq; promovens,
Plectrum hic habet fulgentem solis lampadem.*

Instituente de his aliquid exequi Serapione hospes: Iucundum quidem, inquit, foret mihi eos sermones audire: verum necesse habeo ego primam pollicitationem exigere de causa, quã efficit, ne amplius Pythia carminibus & versibus aliis responsa reddat. Quare, si placet, quã restant spectanda intercalemus, atque hic confidentes de his audiamus. Quippe hic est, qui maxime huius oraculi fidei refragatur locus: quod alterutrum sit necesse, vt aut vates ad locum, vbi vis diuina est, non accedat: aut aura semel extincta sit diuina & vis exoleuerit. Cum igitur circulaſsemus, confedimus in scabellis meridionalibus fani iuxta Telluris cellam: atque aquam spectantes eam summo admirati, vt extemplo diceret Boethus vel eum locum intendere hospitis scrupulum. Siquidem Musarum erat sacrarium ibi ad riuũ fontem. Quapropter lympha hac ad libationes utebantur, vt Simonides ait.

*Illic Musarum latex sacer subitus reconditur
Ad manus lauandas.*

Alio loco Simonides paulo curiosius, Clío appellans sacram custodem.

*Ad pollubra pergratam tuetur, mollem, & puram aquam
Fragrantemq; munus ex sinibus diuinis effluens*

Itaq; perperam Eudoxus fidem adiunxit illis, qui Stygis hanc aquam vocari contendunt. Musas autem posuerunt assessorum diuinationis & custodes illic iuxta riuulum istum et Telluris cellam: cuius ferunt hoc manteũ fuisse, metrisq; & numeris illigatum vaticinium. Sunt qui primum hic carmen heroicum auditum fuisse autumant.

Confer auis pennas & apes fragrantia mella.

Post destitutam deo maiestatem illam amisisse. Tum Serapion: Sunt hæc, inquit, ciuiliora Boethe & concinniora. Neq; enim est cum Theone pugnandum, neq; sustollenda simul cum diuinatione providentia & diuinitas: sed quemadmodum contraria diluamus, inuestigamus: religiosa vero & patria non proficienda persuasio. Recte, inquam ego, ais optime Serapion. Neque enim philosophiam vt euerſam plane & labefactam pro deplorata habemus: quod ante versibus philosophi præcepta & doctrinam ediderint: ceu Orpheus, Hesiodus, Parmenides, Xenophanes, Empedocles, & Thales, postea vero destiterint & desierint adhibere præter te, metra. Per te autem

in philosophiam poetica postlimio redit, elato & generoso carmine incitans iuuentutem. Neque astrologiam effecerunt contemptiorem Aristarchus, Timocharis, Aristyllus, & Hipparchus, qui pedestri dictione scripserunt: cum versibus prius Eudoxus, Hesiodus, & Thales scripserint. si modo est vere author Thales astrologiae illius, quae ei attribuitur. Pindarus etiam de genere melodiae aetate sua neglecto ambigere fateatur se & demirari, quod ita exoleuerit. Nihil enim habet monstrofi vel absurdi istarum varietatum scrutari causas: sed tollere artes & facultates continuo, si quid in iis motum sit & versatum, non est aequum. Ibi Theon: Atqui magnas, inquit, habuerunt haec reuera vicissitudines & nouitates. Dictiones vero, quae hic datae fuerunt, multas tunc quoque pedestri oratione constat redditas fuisse etiam de rebus non vulgaribus. Lacedaemoniis, ut est apud Thucydidem, de bello cum Atheniensibus suscipiendo consulentibus victoriam & imperium Apollo ostendit, opemque se latitum, siue implorassent ipsum, siue non: ac Pausaniam nisi domum reuocassent, argentea collecturum. Atheniensibus de expeditione in Siciliam sciscitantibus praecipit, ut sacerdotem Erythris Athenas ducerent. Ea mulier Hefychia, id est quies dicebatur. Siculo Dinomeni Apollinem de filiis consulenti sortem dedit tres tyrannide potiturus. Cum hic subiecisset Dinomenes: Nempe non impune laturos Domine Apollo: Et hoc, inquit, do tibi & insuper respondeo. Ac scitis Gelonem aqua intertute laborantem, Hieronem calculo tyrannidem tenuisse: tertium Thrasybulum seditionibus & bellis non diu implicatum & regno fuisse eiectum. Iam Epidauri tyrannus Procles cum alios multos atrociter & scelerate trucidauit, tum Timarchum, quem Athenis cum pecunia ad se uenientem excepit comiter, interemit, corpusque in sportam confectum demersit in mare. Haec clam ceteris administro Cleandro transegit Aeginete. Post rebus eius concussis fratrem misit huc Cleotimum occulte de fuga & exilio percunctatum. Cui dictionem Apollo dedit, concedere se ei fugam & exilium, ubi sportam iusserat hospiti Aeginetae deponere, vel ubi cornu abiicit ceruus. Ut igitur intellexit tyrannus iubere Apollinem, ut submergeret se, aut in terra defoderet: Quandoquidem defodiunt cerui & terra recondunt decidua cornua: moratus est aliquantisper. Mox rebus suis prorsus labefactis profugit. Quem Timarchi amici captum obtruncarunt, ac cadaver in pelagus proiecerunt. Quod vero primum est, rhetrae, quibus Lacedaemoniorum rempublicam ordinauit Lycurgus, edita ei fuerunt oratione profaica. Iam vero cum Alyrius, Herodotus, Philochorus, & Isthier, qui praecipue in vaticiniis contrahendis metricis elaborarunt, oracula sine numeris memoriae prodiderint: Theopompus, si quis alius studiosus huius oraculi acriter increpuit eos, qui illo aeo non credebant versibus Pythiam responsa dedisse. Quod probare cum uellet, perquam paucarum sortium copiam habuit: quod alia etiam tunc oratione edita essent soluta. Non nullae autem nunc quoque numeris illigatae effluunt. Quapropter res celebris facta. Siquidem Misum fanum est in Phocidae Herculis: ac qui sacerdote ibi fungitur, abstinet de more illo anno vxoris consuetudine. Ideoque sacerdotes fere grandaevos creant: nisi quod non ita dudum iuuenis non malus, sed generosus, qui puellae deperibat amore, adeptus est sacerdotium. Hic primum refrenauit se ac refugit illam. Qui eam, cum quiescenti aliquando post potum & saltationem obtulisset se, compressit. Metu ergo trepidus ad mantem confugit, ac de delicto, nullis precibus vel luitione expiare id liceret, est Apollinem sciscitatus. Cui haec data est dicitio.

Neesse quicquid est, id admittit deus.

Sed & si dederis nullum nostro seculo oraculum sine versu reddi, plus ambiges de veteribus, quae modo versibus, modo citra versus responsa reddidere. Est vero neutrum fili miraculum, modo rectas de Apolline & religiosas opiniones habeamus: neque illum ipsum existimemus esse, qui dudum carmina finxerit, & nunc Pythiae subministret vaticinia, quasi ex personis loquatur. Ceterum res tanti est, ut alias pluribus de his sermocinemur & audiamus. Nunc paucis, quae accepimus, commemoremus: Corpus organum uti compluribus, sed ipso corpore animum corporisque partibus, instrumentum esse dei animum: organi virtutem imitari eum, qui utitur, quae comparata est facultate, & praestare opus sui consilij in seipsa valet, sed efficere opificem non posse purum, impatibile, & omni vacans peccato: sed mixtum, patibile & offensionipatens. Per se naeque est nobis obscurum. Aliud enim & per aliud elucens contagione illius naturae

naturae afficitur. Ac ceram quidem, aurum, argentum, reliquaque species materiae, quae figurantur, omitto. Haec recipiunt quidem formam expressae similitudinis unam: verum aliud aliam ex se mistura diuersitatem addit, & illas in speculis planis, cauis & lucidis visorum & imaginum specie ab una sexcentas expressiones. Etenim sunt infinitae. Nullum autem proferas, quod formam magis exprimat, neque quod ut instrumentum sequacius se naturae ad usum praebet quam lunam. Haec accipit a sole rutilantem splendorem, quem non parem demittit ad nos: sed simul atque cum ea est admixtus, & colorem vertit & virtutem obtinet aliam. Feruor vero exolefcit semel, deseritque ex imbecillitate lucem. Puto autem scire te id, quod apud Heraclitum dicitur: Principem illum, cuius est Delphis oraculum, neque eloqui, neque occultare, sed significare. Adde his, quae recte dicuntur, ac substitute animo tuo hunc deum adhibere Pythiam pro oculis & pro auribus, quomodo luna sol utitur: Ostendit per corpus mortale & animum immortalem futura. Illa autem sua sponte quietem agit: sed quia non valet, cum ex seipsa sit tranquilla, praebere se mouenti immotam: ceterum velut in fluctu impellitur, & implicatur agitationibus, quae in ipsa sunt, & motibus, perturbatur: ut enim corpora vertigines una rotata non retinent firmiter: sed dum in orbem illa uoluntur coacta, & delabuntur sponte naturae, existit quidam ex ambobus turbulentus & vitiosus gyrus. Ita afflatus numinis videtur ex duabus esse conflatus motionibus: cum una, prout est impulsus: altera, prout comparatus est, mouetur animus. Quando enim corpora inanimata & sua sponte quiete nequeas adhibita vi tractare contra quam nata sunt, neque mouere globi modo, vel cubi cylindrum, vel lyram tibiam, vel tubam citharae: sed non aliter ac par est, ut arte uel noquoque utamur, atque ut ei est natura comparatum: num, quod est animatum & per se mouetur, appetitusque & rationis confors est, aliter quam ex antegresso suo tenore vel vi vel natura tractes, ac musicam moueas a Musis alienum, vel grammaticam illiteratum, eloquenter dicendi rudem & imperitum? Minime certe. Astipulatur mihi Homerus, qui nullam pene causam sine numine statuit compleri: non omnibus tamen passim uti fingit deum, sed unoquoque pro arte & dote sua. An vero non vides mihi Diogeniane Mineruam, quando inducere Achaos in animo habet Ulysses accersentem: quando disturbare foedera, Pandarum quaerentem: ubi profligare Troianos, contentem ad Diomedem. Hic enim robustus & bellax, alter iaculandi peritus & amens est, ille eloquens & prudens. Quippe non eandem Homerus habebat ac Pindarus mentem: si modo Pindarus fuit, qui hoc scripsit.

Deo secundo vel nauiges in vimine.

Verum intelligebat alias ad alia dotes & naturas natas: quarum impellitur diuerso quaque modo: quamuis id, quod cuncta moueat, sit unum. Ut igitur quod mouet tardum, non valet perneciter, neque volubiliter balbum: neque eum, qui lingua est haesitante, sonore. Sed & Battum meo iudicio ea de causa, cum Romam commeasset, in Africam ad coloniam deducendam miserunt: quod balbutiret quidem & lingua haesitantia laboraret, animo tamen esset regio, politico, & intelligente. Sic qui dicendi inops esset, hic fuit rectus & bonus, vixitque honeste. Quae vero in contubernio pauperum rusticorum, neque ex arte quicquam vel alio ex usu & facultate adferens descendit in oraculi specum: sed ut Xenophon existimat sponfam paucissimis visis, paucissimis etiam auditis viri inire lectum debere: sic haec ignara & insolens propemodum omnium, virgoque reuera animo cum deo versatur. Enimvero nos ardeolis arbitramur & regulis & coruis uti loquentibus, cum quid portendit, Apollinem: nec postulamus, si deorum sunt nuncij & praecones, ut intelligenter & sapienter exponant. Pythiae vero vocem & sermonem sicut personam ex scena non illepidam vel humilem, sed numerosam, elate, actuose, & cum verborum translationibus & tibia sonantem quaerimus. Quid igitur de praecis dicemus? Non unum, sed plura profecto. Primum, sicut relatum est, pluraque ille quoque profa dabant responsa. Deinde etiam corporum temperamenta & ingenia tulit tempus illud in poesi pro-na & proclia: quibus mox accedebant alacritates, impulsus, & comparationes animi promptitudinis efficientes: quae exiguum foris principium & impulsus imaginationis requirerent: ut extemplo ad id, quod ex ingenio esset suo, raperentur, non tantum, ut Philinus ait, astrologi & philosophi, sed & vino multo meri & animi motu

oppressi, obrepente miseratione aliqua vel gaudio oblato delaberentur in vocem sonoram & numerosam, modisque & cantilenis complerentur amatoris conuiuia & libris scriptis. Euripides autem, dum ait,

Poetam Amor docet licet rudem prius,

intellexit poeticam & musicam non ab amore infundi, sed ante insitam moueri excitatione latentem & oscitantem. Alioquin neminem hospes teneri nunc dicamus amore, sed euaniidum fugere Cupidinem, quod metris nemo

Vel canibus leuiter nec non facietis,

vt Pindarus ait,

Petit suaues hymnos.

Ceterum est id absurdum. Amores enim hominem commouent multi, quando cum animis versantur ad musicam non natis vel propensis, citra tibiam quidem & Iyam, garruli tamen nihilo minus sunt flagrantisque quam veteres. Et vero nefas est & pudibundum dicere Academiam Socraticam & Platonis chororum, quorum sermones amatorij pre manibus sunt, poemata vero non reliquerunt, ab amore abhoruisse. Quid enim, nonne perinde faciunt, ac qui iactat, solam inter foeminas amantem Sappho fuisse, diuinas solas Sibyllam & Aristonicam & siquæ alia metris sortes edidere. Si quidem vinum, vt ait Charemon, moribus miscetur potantium. At afflatus numinis fatidicus sicut amatorius presentis & parata vtitur facultate, afflatusque quosque, vt sunt comparati, mouet. Imo si dei spectemus & prouidentia institutum, inclinationem factam comperiemus in melius. Quippe imitatur moneta vicissitudinem sermonis vsus: qui probatus est, si sit vsitatus & notus, accipitque aliam alio tempore vim. Fuit igitur, cum pro orationis moneta vsurparet versus, modos, & cantus, in narratione omni & philosophia, breui omnem animi motum & rem, quæ grandiosem requireret vocem, in poeticam & musicam redigebant. Nam non solum nunc pauci ægre intelligunt cantus, & omnes tunc aures accommodabant & tenebantur eis

Aratorumque & augures,

vt est apud Pindarum: verum etiam, vt erant ad poeticam prompti, plerique per Iyam & cantum admonerant, castigabant, exhortabantur fabulis, & prouerbis utebantur. Ad hæc deorum laudes, vota, præanas metris & modis peragebant, alij ex ingenij dexteritate, alij ex consuetudine. Igitur neque diuinationi elegantiam & Veneres Apollo denegauit: neque Musas, quæ in honore erant, hinc tripode arcuit, imo magis excitauit ingenia amplectens poetica: atque imaginationes ipse infudit, vnaque extimulauit elatum dicendi genus & doctum vt congruens & celebratum. Postquam vero vita ad conuersionem casibus simul & ingenijs est conuersa: submouens luxum vsus aureos detrahit corymbos, & delicatas Xystidas exuit, & vero comam etiã insolentiorẽ detondit, cothurnosque soluit, non perperã consuetudinibus mortalibus venditare se & certare modico cultu cum luxu, simplicitatemque & tenuitatem pro ornamento habere potius quam fastum & luxuriam: ita oratione simul vertente cultum descendit & ex metris sicut vehiculis historia, atque oratione pedestri præcipue à fabula distincta est veritas. Philosophia, quæ perspicuitatem & docendi rationem potius est amplexa quam verborum tonitrua, disquisitionem rerum per orationem solutam instituit. Tunc etiam repressit Pythiam Apollo, ne vltra ciues suos Pyriacos vocaret, Spartiatis Ophiouoros, viros Oreañas, amnes orempotas: detrahensque vaticiniis carmina, linguarum diuersitatem, verborum ambages & nebulas, instruxit eam, sic consulentes vt affaretur, quomodo leges alloquuntur ciues, quomodo reges appellantes se populos, & magistros audiunt discipuli, comparans eam, vt intelligeretur & informaret. Nam hoc sane cognoscendum est, vt est apud Sophoclem,

Predictionum cordatis ducem deum,

Tardis sed esse doctorem & breui malum.

Cum claritate fides quoque ita flexa est, atque vna cum alijs rebus conuertit se: vt olim quod vsitatum non esset nec promiscuum, sed admirandum plane & splendidum, in opinionem trahens sanctitatis obstupesceret, & veneraretur id vulgus. Postea cum clare & expedite singula, & citra phaleras & fucum discere cuperent, infestabantur vestientem oracula poelium, non modo quod obstrueret veritatis intelligentiam, caliginemque & umbram dictioni admisceret: sed & translationes iam, ænigmataque & ambiguitates velut condimenta & latibula diuinationis, quo abderet se & reciperet, im-

10

20

30

40

50

pingenti struentia suspecta habebant. Multi audiebantur, qui dicerent esse non nullos poeticos: qui voces excipientes & arripientes etiam nunc sedent apud oraculum, versibusque & numeros sicut vasibus sortes ex tempore complectuntur. Prætereo, quod tragico & fastuoso ornatu oracula importune fucarint, nec admiserint varietates, Onomacriti illi proditoresque & Cinefones quæ male audierint. Maximam tamen poeticæ infamiam aspersit natio illa prestigiatoria, circumforanea, atque illa, quæ matris deum Serapisque religionem præ se tulit, scurrilisque & vagabunda: cuius hi subito, illi sortito ex tabellis certis vaticinia reddebant seruis & mulierculis: qui versibus potissimum & numeris dictionis ducebantur. Hinc præcipue poetice, quod vulgare videatur se impostoribus, circulatoribus, & falsis vatibus excidit à veritate & cortina. Quare non mirer, si fucos aliquo, ambage, & obscuritate fortassis apud veteres opus fuerit. Neque enim hercle hic de comparando mancipio sciscitaturus descendeat, neque ille de agricultura, sed præpollentes ciuitates, regesque & tyranni ambitiosi deum de grauibus rebus: quos pungere & asperare, si multa contra animi sententiam audirent, non erat eis oraculi ministrorum vsu. Neque enim paret Apollo Euripidi sicut sancti & dicenti:

Phœbum esse vatem tantum oportet hominibus.

Sed quia mortalibus vtitur famulis & vatibus, quorum eum agere decet curam atque eis prospicere, ne ab hominibus scelestis perdantur, qui deo seruiunt: opprimere quidem non vult verum: sed diuertens eitis sententiam sicut lucem in poetica crebro refractam, ac multis locis intersectam, rigorem eius & austeritatem abstergebat. Reserebat porro, vt id & tyranni ignorarent & hostes non præsentiscerent. Oracula ergo involuebat allégorijs & ambiguitatibus: quæ apud alios tegebant dictorum mentem: non fallebant alios neque imponebant iis, quibus opus erat & attendebant. Est itaque stultissimus, qui rebus commutatis, quod iam non eodem modo nobis, sed alio putat deus succurrendum, obtrechat & calumniatur. Iam vero nihil ex poetica orationi suppetit commodius, quam quod numeris illigata dicta atque contexta fidelius memoria infinguntur & retinentur. Atque illius quidem temporis hominibus multa erant memoria complectenda. Siquidem multa edebantur locorum signa, rerum articuli, deorum templa transmarinorum, & heroum secreta conditoria: quæ erui ægre poterant procul Græcia enauigantibus. Nam in Chium, Creticum & Cyprium pelagus coniecerunt oracula Nefichum, Phalanthum, multosque alios classium duces: quos coniecturis indagare oportebat datas cuique & assignatas sedes, à quibus non nulli etiam aberrarunt, ceu Battus. Quippe data ei dictio fuerat, nisi eum, ad quem missus fuit, locum occupasset, exactum iri. Inde adiit iterum obsecratus deum. Igitur indicauit ei Apollo.

Nosli vrbem fontem Melibœam, vbi pasqua læta,

Non visam tibi, si hanc adeas, fueris mihi prudens.

Ita eum denuo dimisit. Lysander autem, qui in totum ignorabat collem Archelidem & Alopocum, quem vocant & Hoplitem amnem

Terrigenumque, dolo sequitur qui terga, draconem:

in prælio profligatus iis locis & cæsus fuit ab Inachione ciue Haliarcto, cuius clypeus insigne habebat anguem. Alia eius generis multa ex antiquitate, quæ non facile memoria comprehenduntur & conseruantur, per censere apud vos, qui ea scitis, nihil atinet. At rerum statum, qui nunc obtinet, pacatum, de quibus Apollinem consulunt, amplector equidem & in eo acquiesco. Nam alta pax est & ocium, bellum constitit, erroresque & seditiones non sunt neque tyrannides vel morbi aii & mala Græciæ, quæ magnam medicinam & exquisitam flagitent. Vbi autem nihil superest rei versutæ neque reconditæ vel periculosa: sed de rebus tenuibus & vulgaribus rogatiuncula, vt in schola propositiones tractantur: an nuptiæ contrahendæ, vel nauigandum, vel pecunia in vsuras collocanda: vrbes præcipue consulunt Apollinem de frugum proventu, de pecoris scetu, & corporum valetudine: ibi versus implicare, verborum flexus & linguarum diuersitates inducere interrogationibus, quæ simplex & concisum responsum querunt, id ambitiosus est sophista oraculum ad gloriam fucantis. Pythia vero cum sua sponte generosa est moribus: tum quædo illuc descendit, & apud Apollinem agit, tunc maior ei veritatis cura est, quam gloriæ & laudationis vel vituperationis.

XX iij

tionis hominum. Itidem nos comparatos esse oportebat. Nunc vero quasi aestuantes & trepidantes, ne trium millium gloriam annorum hic locus effundat, atque oraculum velut sophistæ scholam relinquant contemptu, vindicamus id, causasque constringimus & rationes de iis, quæ neque scimus, neque nostrum est scire: ut leniamus & placeamus obtreçantem, non salutem ei dicamus. Nam illi ipsi primum, qui eiusmodi habet de deo opinionem, erit id molestissimum. Itaque hæc sapientum præscripta, Nosce te ipsum, & Nequid nimis, amplectimini ac vel maxime in admiratione habete ob breuitatem, ut eam, quæ vberem & solidam exigua in mole comprehendat mentem: nec vaticinia ideo, quod strictim, simpliciter, & recta pleraque dictiones det, culpate. Ea autem compendiosa sapientum dicta flumina imitantur, quæ in arcum sunt co-
10 acta. Neque enim sensum perspicimus eorum, neque statim assequimur. Cæterum si perpendas, quid scriptum de iis & dictum sit auentibus, quid quodque velit, intelligere: non temere orationes his reperias alias prolixiores. Porro Pythia oratio, quomodo lineam mathematici breuissimam ex iis, quæ easdem habent extremitates, rectam nuncupant: sic dum non facit flexum, nec circuitionem, nec ambiguitatem, sed recta ad veritatem pergit, quamvis ad fidem sit anceps & hominum iudiciis obnoxia, nemini tamen hæc tenus sui coarguendi locum reliquit: ornamentis autem & donis sanum com-
20 pleuit barbarorum & Græcorum, ædificiorumque elegantia & apparatus Amphychthonicis. Videtis profecto ipsi multa, quæ prius non fuerant, astructa, multa instaurata, quæ corruerunt & labefacta fuerunt. Ut autem iuxta arbores felices aliæ fructican-
20 tur: item cum Delphis simul Pylæa pubescit, vegetaturque ex ea, quæ hinc scætet, opulentia, speciemque accipit & formam decoremque sacrificiorum, conventuum, & voluptatum, ut annis mille superioribus non accepit. Atque illi quidem, qui ad Galaxion Bæothij incolunt, dei præsentiam lætis copia & affluentia senserunt. Nam

Omnibus ex omnibus lac pingue effluxit ut haustus

Optimus ex venis, implebant dolia cuncti

Certatim, neque vter vacuus sine amphora quæquam

Hic se domi mansit, facta omnia dolia multetra.

Nobis illustriora, præstantiora, & clariora his signa dat, qui velut ex prioris vastitatis & penuriæ squallore copiam, splendorem, & honorem effecit. Itaque placeo mihi
30 ipse, quod in hæc negocia præstiterim me cum Polycrate & Petraeo promptum & utilem. Placet etiam ille, qui author huius digestionis nobis fuit, atque horum pleraque excoluit, instruxit, ac descripsit. Cæterum non potuit alia ratione talis & tanta adeo breui humana industria fieri conversio, nisi deo hic presente atque oraculo huic diuinitatem sua ope conciliante. Verum ut illis seculis erant, qui sortium nodosam cæcitatem improbarent: ita nunc sunt, qui nimium earum tenuitatem cauillantur: quorum est perquam iniquus affectus & ineptus. Etenim pueri, quando arcus cælestes, circulos, qui & λωσ dicuntur, id est area, & cometas, quam cum lunam & solem contemplan-
40 tur, delectantur & gestiunt magis: & hi ænigmata, allegorias, & translationes, qui diuinationis sunt resultus ad conditionem humanam & imaginationem, desiderant: ac nisi causam satis assequantur vicissitudinis, discedunt ita, ut deum improbent non nos neque seipsum, qui ad dei consilium aspirare non valemus.

Quare expirauerint oracula.

QVILAS quasdam vel olores Terenti Priscæ ab extremis terræ oris fabulant ad mediterranea pergētes, conuenisse ad delubrum Apollinis circa vmbelicum quem vocant. Postea loci Phæstium
50 Epimenidem hanc relatam in illius dei honore fabulam coarguentem, cum oraculum ei redditum esset obscurum & ambiguum, dixisse:

Haud erat vmbelicus medius terræque marisque:

Siquis forte, patet superis, hominesque refugit

Optimo ergo iure vltus est deus eum, qui veterem fabulam, ut picturam pertentabat manibus. At paulo ante Pythia, quæ nostra memoria sub Callistrato acta sunt, ex diuersis orbis terræ finibus forte viri duo sancti Delphos concurrerunt, Demetrius gram-
maticus

maticus ex Britania Tarsum recipiens se domum, & Lacedæmonius Cleombrotus diu
in Aegypto & finibus Troglodyticis palatus, qui longe à mari rubro nauis est reue-
ctus non negociandi gratia: sed qui esset homo spectandi & discendi avidus, facultate
resque haberet lautas, & plus quam satis esset, non magnificeret possidere, otium ea
in re posuit, composuitque historiam velut syluam philosophiæ, quæ theologiam, ut
ille appellauit, finem propositum haberet. Hic cum nuper Iouem Ammonem adisset:
cæterorum, quæ illic erant, ostendit non fuisse affectum se admiratione. Tantum de
lucerna æterna mira narrauit, quæ à sacerdotibus accepisset. Semper eam minus quic-
que anno absumere olei: quam notam habebant annorum imparitatis: quæ alterum
10 præcurrente semper tempore breuiorem efficiat. Quippe probabile esse, ut angustio-
re tempore exhauriatur minus. Cum id, qui aderant demirarentur: Demetrius autem
ridiculum diceret esse rebus ex minutis de adeo grandibus facere iudicium, nec ex vn-
guibus, ut Alcæi verbis utar, leonem pingere, sed ellychnio & lucerna coelum pari-
ter & vniuersitatem loco mouere, mathematicamque tollere funditus: Neutrum, in-
quit horum Cleombrotus sacerdotem protelabit, verum mathematicis in exacta ob-
seruatione non concedent: quasi illos citius prætereat in motionibus & conversioni-
bus tanto spacio remotis tempus, quam modus ipsos olei, qui intenti perpetuo essent
propter rei monstrum absurdo, idque seruarent. Nam si abnuas exilia Demetri ingen-
tium rerum existere signa, multas artes interpellabis. Quando ita fiet, multorum ut pro-
20 bationes & multorum sustollantur prædictiones. Et quidem non exigua res demon-
stratur nobis, poliuisse heroes corpus nouacula, cum inueniamus Homerum nomi-
nantem nouaculam. Sed & fœnori dedisse pecuniã conicitur ex eo, quod alicubi æs
alienum dicit neque recens neque exiguum: quasi ὀφέλιμα, quod est deberi, augeri significet.
Iam cum noctem dicit ὄλω, id est, vmbrosam, libenter huic dictioni inhæretis, atque
ab ea dicitur significari terræ vmbra reddi à globoso corpore in metam fastigiatam:
Artem medicam pestilentem æstatem ex araneorum frequentia prænunciare atque ex
foliis ficulnis, quando vere cornicis pedem referunt, quis confitebitur, qui res pusil-
las statuat vestigia non esse magnarum? Quis porro feret aquæ congio & hemina di-
metientem solis magnitudinem: aut eum laterculum, qui hic est, cuius est angulus actus
30 tus ad planiciem flexus, modum esse dici elationis illius, quæ vertex, qui semper est
conspicuus, ab horizonte eleuatur. Hæc enim audires ex vaticiniis illis. Itaque afferen-
dum est aliud, si volumus patrio more solis vilitatum ordinem fixum nec mutabilem fa-
cere. Hic Ammonius philosophus, qui aderat. Non solis tantum, exclamauit, sed cæ-
li vniuersi. Contrahatur enim oportet à solstitiis ad solstitia meatus eius, neque per-
seueret horizontis portionem occupare tantam, quantam aiunt mathematici, verum
decrefcere semper versus Septentrionem Austrinis coactis, æstatemque nobis angu-
stiores & gelidiores temperiem esse intro flectente se sole, maioresque parallelos pun-
ctis solstitialibus attingente. Adhæc Syene vmbelicus, quos gnomonas vocant, iam
videri circa reversiones æstiuas vmbra iacere, multas stellas affixas subisse, non nul-
40 las contingere & confusas inter se detracto esse intervallo. Quod si dixerint tenorem
suum reliqua conseruare, solum cursibus suis exorbitare solem: cum non poterunt, quæ
vnum hunc ex tam multis incitet, adducere causam: tum multa, quæ sub oculos cadunt,
permiscebunt, ac rationem lunarem semel: ut olei modis ad imparitatem detegendam
non sit opus futurum. Quando quidem id defectiones ostendent, cum & sol in lunam
subinde incidat, & vicissim in vmbra terræ luna, & reliqua in se mutuo. Neque fa-
ne ad vanitatem orationis illius arguendam plura requiras. At qui, inquit Cleombro-
tus, modum ipse vidi. Multos enim monstrarunt, at eius anni modus multo fuit vetu-
stissimis contractior. Respondens denuo Ammonius: Itane vero alios mortales, in-
quit, hoc latuit, apud quos colitur ignis perpetuus, seruaturque tractum temporis pro-
50 pe dixerim infinitum. Ergo si constituat quis, quod commemoratur, verum esse: non-
ne præstet algores aliquos pratexere vel aeris humiditates, à quibus ignem exolefcen-
tem consentaneum sit magnam non consumere neque requirere alimentum copiam: vel
contra siccitates & calores. Iam enim ex non nullis de igni auditi, ardere eum bruma
ob robur melius, dum contrahitur in se frigore spissaturque, in squalloribus languescere
diffiparique & flaccescere: qui si in sole incendatur, deterius operari, materiamque at-
tingere molliter & absumere tardius. Præcipue vero ad ipsum causam referas oleum.
Neque est enim absonum non fuisse olim id alendo igni commodum, sed aquosum ex

planta natum adolescentiore: post maturatum in adultis compactumque ex pari modo valentius esse & plus alere. Ita oportuit apud Ammonios argumentum hoc quamvis monstruosum & extraneum defendi. Sic fatus Ammonio: Quin tu, inquam ego, de oraculo recense Cleombrote nobis. Quippe ingens est ut vetusta eius loci diuinitatis opinio, quam nunc apparet elanguescere. Conticescente Cleombroto, oculoque deiciente Demetrius: Quid refert, inquit, isthic quid agitur, requirere: dum hasitas de nostratum interitu oraculorum: praesertim cum praeter vnum & alterum omnia cernamus exoleuisse: sed illud est, quam ob causam ita elanguerunt, considerandum. Nam caetera quid attinet commemorare? cum Boeotiam oraculis apud veteres celebrem nunc illa plane sicut flumina defecerint, magnusque obsideat diuinationis squalor hanc regionem. Nullo enim nunc alio loco quam Lebadia Boeotia quaerentibus haurire fortes concedit. Reliqua partim silentium partim solitudo occupat: tametsi bellis Medicis claruit non minus Amphiarai oraculum, & apud Tegyras Apollinis. Nunc utroque scilicet mutilata est. Ac quia mantel vates, quae voce utebatur Aeolica, editum barbarorum legatis oraculum enunciauit, ut nemo intelligeret ex praesentibus puris illud: quod afflatus furoris non sint barbari participes: capere vocem Graecam, quae suppeditaret, quod imperabatur, non fuit illis datum. Seruus, qui ad Amphiarai oraculum fuit missus, secundum quietem visus est videre dei ministrum, qui ipsum voce reuiceret primum, quasi non adesset deus: deinde impelleret manibus, ac resistentis correpto immani lapide caput feriret. Haec quasi sponso fuit consequentium. Siquidem succubuit Mardonius: cum non rex, sed regis dispensator & minister Graecos duceret, ac lapide ictus cecidit: sicut visus est in somniis caedi Lydus. Eadem tempestate nobile illud apud Tegyras oraculum fuit, ubi natale Apollinis scribunt esse, praesentiumque riuorum Phoenicem alterum, alterum Oleam ad hanc usque memoriam, ut non nulli dicunt, appellari. Ac bello quidem Medico vate Echecrate promissit victoriam & palmam belli Graecis deus. Peloponnesiaco exactis insula sua Delis fortes Delphis autumant allatas, quae praecipiebant, ut locum, ubi fuit natus Apollo, eruerent, ac certa sacra ibi facerent. Mirantibus ac haesitantibus, an non apud ipsos, sed alio loco esset deus natus, addidisse Pythiam, cornicem ipsis locum indicaturam. Igitur concessisse eos illinc (Cheroneam, atque cauponam audisse, quae cum certis hospitibus Tegyram pergentibus de ista dictione loquerentur. Quam cum hospites in digressu salutarent, appellarentque, ut ei erat nomen, Cornicem: percepisse vaticinium, factaque apud Tegyras re diuina breui post patriae redditos fuisse. Porro claruerunt recentiore quoque memoria haec oracula, quae nunc euantere. Quare operae precium sit huius conuersionis apud Apollinem causam scrutari. Iam a delubro aliquantulum progressi ad fores veneramus Gnidiorum exedrae. Ingressi intro amicos, ad quos tendebamus, conspeximus confidentes ac nos operientes. Atque alij quidem ob temporis articulum conticescebant, quod vigerentur aut athletas spectarent. Demetrius vero arridens: Mentiar, inquit, an dicam verum? Videmini mihi nullam insignem commentationem in manibus habere. Contemplor enim vos in magna animi remissione sedentes ac frontem exporrigentes. Hinc subiiciens Megarensis Heracleon: Nempe non quaerimus, inquit, verbum βέλω, an duorum λ. alterum in futuro tempore deponat: neque a quibusnam simplicibus nominibus χείρον, βέλτιον, χείρισον, & βέλτισον sint formata. Haec enim fortassis & id genus alia adducunt & contrahunt frontem. Alia sine supercilio specularis & perscruteris licet quiete & non vultuose, & sine stomacho aduersus praesentes: Excipite ergo Demetrius nos, inquit, & nobiscum disceptationem nobis oblatam, quae huic congruit loco, atque Apollinis causa omnibus convenit: ac ne inter disputandum frontem contrahatis, caute. Ut ergo permisti fuimus inter confidendum, adduxitque in medium Demetrius sermonem: extemplo Didymus Cynicus Planetiades cognomine exiit, ac cum bis terve baculo pulsasset tellurem, exclamauit, Heu heu, rem intricatam ac multae investigationis nobis adduxistis. Stupendum scilicet est, si, cum tot vitia irrepserint, non modo, ut praesagiuisset Hesiodus, pudor & Nemesis rebus humanis excessere: verum etiam deorum prospicientia vasis collectis oraculorum se subduxit. Contrarium vobis ego pono quaerendum: quid ni vel tunc cessit, vel Hercules denuo, aut quis alius deus cortinam diuellit rogatiunculis oneratam adeo foedis & impiis, quas Apollini proponunt: dum alij ut sophistam experiuntur, alij de thesauris aut haereditatibus, aut incestis nuptiis requirunt: ut plane coargua-

tur Py-

tur Pythagoras, qui mortales ait, quando ad deos pergunt, solito effici meliores. Ita quos merito decebat homine praesente natu grandiore inficiari & recondere animi morbos & perturbaciones, hos detectos & apertos ad deum deferunt. Qui sermonem cum producere intenderet, praehendit Heracleon eius pallium, & ego, qui omnium prope eram ei familiarissimus: Noli, inquam chare Planetiade ultra deum inflammare. Est namque praiceps nec lenis.

Habetur esse autem nobis placidissimus.

ut verbis Pindari utar. Et siue ille sol, siue solis est dominus & pater, exceditque visibilia cuncta: haud est verisimile homines eum hoc tempore voce sua dedignari: quibus est author generationis, alimeti, vitae, & intellectus: neque simul providentiam sicut benignam matrem & facilem, quae omnia nobis subministrat & conseruat, vnam invidere diuinationem: & quam a primo praebuit, hanc eripere: quasi nec tunc extiterint maiore in frequentia homines flagitiosi, cum passim toto orbe oracula vigerent. Proinde huc ad sedendum confer te iterum: ac cum improbitate, quam perpetuo consueuisti oratione coercere, inducias pactus Pythicis aliam nobis causam indaga defectiois, ut dicitur, oraculorum: Deum autem propitium retine et placidum. Hicce ego dicitis tantum effeci, ut Planetiades mutus foribus excederet. Facto aliquatisper silentio appellauit me Ammonius, ac: Vide quid agimus, inquit, Lampria, atque sermoni aduerte animam, ne deum hic excusemus. Nam aliunde qui, & non dei huius consilio oracula censet silentia expirasse: hic suspicionem, nec extitisse nec esse per deum ea, verum alio quopiam modo arbitrandi adfert. Neque enim alia maior aut potentior vis, quae tollere & abolere opus dei valeat diuinationem, est vlla. Sane Planetiades dicta non accipio cum ob alia, tum ob inconstantiam, quam deo tribuit: qui nunc auersetur & reuiciat improbitatem, nunc contra admittat regis more vel tyrannum: qui vna ianua excludit scelerosos, altera recipit & eis respondet. Caeterum cum opus, quod est amplissimum, consummatum, & nusquam superfluum, atque cui deest nihil, deos deceat: hoc accepto capite si dicas communem hominum raritatem, quam superiores discordiae & arma toto ferre terrarum orbe peperit, maxima ex parte in Graeciam redundasse: ut hoc tempore vix tria militum millia valeat vniuersa praebere, quot vna Megarensium ciuitas ad Martem Platensem misit: ac nihil esse aliud, cur multa oracula deus deferuerit, quam quod ostendat Graeciam, vastitatem: huic ego satis materiae eo ad verba fundenda praebuero. Quid enim attulit Tegyrae boni, ubi ante oraculum fuit, aut apud Ptoon: ubi non licebat interdum pascentem hominem appellare. Etenim quod illic fuit antiquissimum tempore, & gloria celeberrimum, a dira bestia perditum factum vastum fuisse & inaccessiblei dracone foemina scribunt: qui parum recte efferatam terram, sed ex contrario accipiunt. Siquidem solitudo alexit potius beluam, quam solitudinem fecit. Quando vero, ubi ita visum fuit deo, & Graecia ciuitatibus amplificata est, & locus hominibus frequentatus, duabus vni sunt vates, quae vicissim oracula reddiderunt. Etiam tertia designata subsidiaria fuit. Nunc vero vates est vna, nec quaerimus. Satisfacit enim haec consulentibus. Non igitur etiam deo assignanda causa. Nam quae obtinet diuinitas & durat, haec omnibus sufficit, omnesque remittit potitos iis, quae requirunt. Ut ergo nouem est usus praecognitionibus Agamemnon, atque concionem aegre ob frequentiam contineat: hic vero paucis diebus in theatro vocem vnam ad omnes pervolantem cernetis: ita pluribus tunc ad plures diuinitas vocibus utebatur. Nunc vero contra demirari oportet deum, si diuinationem lineret nequicquam aquae modo defluere, vel sicut rupes pastorum in solitudine & pecudum voces referre. Ita Ammonio fatus ac me conticescente compellans me Cleombrotus: Iam hoc tunc, inquit, largitus es, efficere haec oracula & tollere deum. Non sane, inquam ego. Interisse enim nullum dei causa aio manteum vel oraculum: verum ex compluribus, quae nobis ille parat & instruit, affert non nullis natura dissolutionem & interitum. Immo materia, cum sit priuatio & labes, refugit identidem & dissipat id, quod a natura efficitur potiore. Perinde vaticinandi facultatibus alias arbitror nebulas offundi, & interitus earum esse: quod quamvis multa hominibus deus praecleara largiatur, nihil tamen immortale:

Moriuntur ut diuina res, sed non deus.

ut ait Sophocles. Essentiam autem eorum pollentiamque, naturae & materiae peritos debere aiunt excutere, seruato deo, ut aequum est, principio. Quando stultum est & pue-

rile valde deum ipsum putare vt engastrimythos Eurycleas olim, nunc Pythonas appellatos corpora subire vatum & responsa dare illorum ore & voce vtendo pro organis. Nam eum qui admiscet negociis humanis, hic non habet rationem eius auctoritatis, neque maiestatem ei & amplitudinem virtutis retinet. Ibi Cleombrotus: Recte tu quidem, inquit. Ceterum quoniam capere & definire, quemadmodum vtendum et quatenus providentia, arduum est: qui nullius omnino deum, & qui omnium statuunt esse authorem, hi mediocritatem & decorem non assequuntur. Quare recte dicunt, qui aiunt Platonem, cum qualitatatum geniturae subiectum inuenisset elementum, quod nunc materiam & naturam vocant: multis expedisse homines & magnis scrupulis. Plures vero mihi videntur illi exemisse aetates atque maiores, qui demonum gentem inter deos & homines, quae quodammodo consortium inter nos in vnum conciliat & conglutinat, excogitauerunt, siue magi haec Zoroastris est doctrina, siue Thracia ab Orpheo, siue Aegyptia, siue Phrygia: vt ex mysteriis apud vtrosque auguramur, qui ceremonias & sacrificia eorum admixtum mortale quippiam & lugubre habere videmus. Ex Graecis quidem apparet Homerum vttrunq; nomen vsurpare, deosq; interim daemonas nuncupare. Plane Hesiodus & distincte exposuit princeps ratione vtentium genera quatuor, deos, inde daemonas multos & bonos, mox heroas, tum homines, semidiis inter heroas repositis. Alij mutationem iuxta corporibus & animis faciunt: quomodo ex terra aqua, ex aqua aer, ex aere ignis conspicitur generari fursum euolante materia: sic ex hominibus in heroas, in daemonas ex heroibus praestantissimae animae accipiunt mutationem. Ex daemonibus paucae haecenus longo spacio per virtutem semel defecatae diuinitatis sunt compotes factae. Non nullis contingit, vt non imperet sibi, sed flaccescentes & relabentes denuo in corpora caduca tenebricosam & obscuram vitam sicut exhalationem habeant. Enimvero Hesiodus etiam certis anfractibus temporum offerri daemonibus obitus existimat. Exequitur etiam sub Naidis persona tempus obscure.

*Secula viri nouies pubentis garrula cornix
Vincit, cornicis ceruus quater, at tria cerui
Tempora coruus agit, quem deinceps Indica phoenix
Egreditur nouies, at vos natae Iouis alii
Pulchricoma decies superatis secula nympha.*

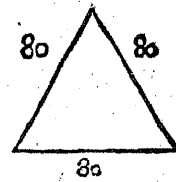
ANNOTATIVNCVLA.

Si pro *πεντάτης, πέντα τρις* legamus, intelligamusq; vtraque quadraginta prius confecta in octogenarium coire numerum, eumq; in triangulum redigamus: certissimum erit nobis inde propositum numerum expeditissime procreatum iri, si tamen meminerimus ter eam trianguli summam in vnam colligere.

Adde dam putauit Plutarchi loci descriptionem per notas numerorum figurarq; quo facilius intelligantur omnia

	1	1	1	1	
	2	2	2	2	
	3	3	3	3	
<i>συνθεσι μὲν</i>	4	4	4	4	4
	10.	10.	10.	10.	10
<i>ἑκατάτης μὲν</i>	40				40
<i>καὶ τὰ πέντα</i>					80

Vt utriusque termini in seipsum ductu. id est vtraque quadraginta simul iuncta.

<i>τῆς τριγωνοδότητος</i>	1	3240
	2	3240
	3	3240
		9720

At generantem reddit eum, qui genitus est, genitor. At grandaeui qui scribunt, non pubentis

pubentis, aetati annos octo & centum assignant. Siquidem quinquaginta quatuor mediata terminum humanae vitae esse, ex monade conflatum & primis duobus planis, & duobus quadris, & duobus cubis: quos numeros etiam Plato ad animae procreationem sumpsit. Omnino eo in loco locutum Hesiodum apparet obscure de mundi conflagratione: quando interituras vna cum humoribus probabile est nymphas.

*Quaeque tenent lucosque videntes
Et fontes flumiuorum & prata scatentia riuus.*

Tum Cleombrotus: Audio haec, inquit, ex multis: ac video Stoicam mundi conflagrationem vt Heracliti & Orphei de pacentem carmina, ita Hesiodi simulq; in errorem trahentem. Nec vero mundi vulgatum interitum comprobo, nec quae fieri non possunt, vel quae voces ipsae praesertim, cornix & ceruus admonent, ad tantum annorum excessum euadere. Annus autem exordium in se & exitum simul omnium, quae ferunt anni tempora, & tellus fundit, complectitur neque ab re hominum dictus est aetas. Vos namque aetatem certe ab Hesiodo vitam dici humanae fatemini. Quid nonne sic se habet? Annuit Demetrius. At qui illud quoque liquet, inquit Cleombrotus, mensuram & ea, quorum est mensura, iisdem appellari vocabulis, heminam, choenicem, amphoram, medimnum. Quomodo igitur, quae omnis est numeri modus minimus & principium, monadem numerum vocamus: ita annum, quo primo mensuram agimus vitae humanae, iuxta atq; id, cuius agitur mensura, aetatem nuncupauit. Etenim quos illi faciunt numeros, hi nihil habent ex iis, quae illustrata & clara vt in numeris sunt habita. Ille vero nouem millium septingentorum viginti ortum habet, contextu ex numeris a monade quatuor consequentibus quatuor quadruplicatis. Nam efficiuntur * vtrobique quadraginta. Haec quinquies in trianguli modum redacta propositum numerum reddunt. Ceterum de his nihil est, quod cum Demetrio pugnemus. Quando siue longius spacium, siue breuius, siue ratum & certum, siue temerarium & indefinitum sit, quo conuertit ille daemone animam & herois vitam: nihilo secius, quod intendit, demonstrauit illustri antiquorum testimonio naturas certas esse quasi in deorum & hominum positas confinio humanis laboribus & vicissitudinibus necessariis obnoxias: quas daemonas more institutoque maiorum censentes & nominantes venerari debemus. Exemplum dictis his Platonis sodalis adduxit Xenocrates triangulorum, qui deo assimilauit isopleurum, scalenum mortali, isosceles daemone. Primum enim vndique par est, secundum vndique impar, tertium partim par partim impar: sicut daemone natura, quae affectu humano & vi praedita est diuina. Natura autem imagines representauit & simulachra, quae sub sensum cadunt, deorum spectabilium vt solem & astra: mortalium iubar, cometas, traiectiones ignium, vt expressit haece verbis Euripides.

*Cui nunc vivet corpus, delapsa is caelitus
Expirat vt stella, atque in caelum spiritum
Mittit.*

Ita lunam, quod huius generis concinat vertigini, cum diminutiones oculis subiectas & accretiones accipientem variationesq; contemplantur, alij astrum terrestre, alij terram caelestem, nonnulli infera simul & caelestis sortem Hecates appellauere. Sicut igitur si aera sustolleris, & submoueris eum, qui inter terram & lunam est interiectus, vnitatem retexueris vniuersitatis, in medio vacua relicta & laxata regione. Ita qui daemone nationem non relinquunt, commercium deorum hominumq; & consortium subducunt, dum interpretem, vt Plato ait, & administram tollunt naturam: aut omnia miscere pariter & turbare nos compellent, dum laboribus humanis & rebus implicent deum, devocantq; ad negocia nostra, vt feruntur, lunam Thessalae. At illarum in mulieribus versutia accepit fide: quod Aglaonice* Agetoris filia, vt fama est, mulier astrologica in lunae defectu incantare & devocare eam simularet. Nos vero nec eos, qui diuinationes aliquas sine numinis afflatu esse praedicant, aut mysteria & Liberi patris sacra postmitti ab diis, audiamus: neq; rursus deum in hisce volutari, iis interesse aut vna admouere opinemur manus: Verum quibus par est, deorum ministratoribus sicut statutoribus & scribis haec delegantes, daemonas arbitramur sacrorum deorum mysteriorumq; arbitros, alios immanium & magnorum scelerum ultores palari. Non nullos sanequam reuerende Hesiodus sanctos nuncupauit diuitiarum datores regumq; hoc munus obtinentes: quod sit benemereri regium. Sicut enim in hominibus, ita in da-

monibus virtutis disparitates, ac perturbationum & stultitię his debiles adhuc & obscurę adherent reliquię, quali retrimentũ, illis copiosę ac restingui morosę: quarum vestigia notatq; passim sacrificia, mysteria, & fabulę in ipsis profeminata seruat ac retinent. Atq; mystica quidem, in quibus maximas significationes & lumina capere est veritatis de dæmonibus, tacita & in arcano, vt Herodoti verbis vtat, maneant. Solenia vero & sacrificia sicut dies nefastos & atros, in quibus sunt crudę epulę, laniationes, ieiunia, plangtus, sæpenumero etiam verba in sacris obscena, ac furores alij commoti iactatione cum capitis, nulli deorum, sed malorum dæmonum causa auerruncandorum pro mulcimentis & blandimentis fieri dixerim: humanasque hostias, quę olim immolabantur, neque appeti ab diis neque esse iis probabile sit gratas. neque temere reges & duces liberos suos dare & ipsi mactare & iugulare sustinebant, sed vt di rarum & importunarum amolirentur & explerent acerbitates furiarum: non nullorum etiam insanas & tyrānicas libidines eorum, qui corporibus aut per corpora coniungi non valent aut nolunt: sed sicut Oechaliam Hercules virginis gratia obsedit: ita valentes & violenti dæmones, qui deposcunt vestitam corpore animam humanam, cum per corpora complecti eas non valent, pestilentias ciuitatibus vel agrorum sterilitates inuehunt, armaque & seditiones concitant, dum quod concupiscunt, ceperint & hauserint. Quidam diuersum: sicut in Creta diu versatus monstruosum cognoui festum celebrari, quo effigiem hominis capite truncam ostendunt, memorantq; Molam hunc fuisse Merionis patrem: qui virgini per vim oblato stupro repertus truncato est capite. Iam in fabulis & cętilentis quę referunt & agunt, partim raptus, partim errores deorum, latibula, exilia, & obsequia: hæc non deorum, sed dæmonum sunt casus & fortunę, quę ob eorum virtutem & potentiam commemorantur. Ac neque Aeschylus ait:

Apollinem castum exiitem caelo deum

neque Sophoclis Admetus:

Melus egit ad molam istum gallinacem.

Plurimum vero deerrant a veritate Delphorum theologi, qui arbitrant fuisse aliquando hic pugnam Apollini de oraculo cum dracone. Atq; hæc poetis ac fabularum scriptoribus in ludis theatralibus referre permittit: quasi de industria sanctissimis solenni-³⁰ bus, quę agunt, repugnent. Hic cū esset stupore defixus Philippus (aderat enim historicus ille) ac requireret, quibus reclamare diis censeat eos, qui in ludis concertant. His, insit, qui ad hoc oraculum spectant: quibus modo cunctos, qui extra portas fuerunt, Gręcos hæc ciuitas inuasiens vsq; ad Tempē est progressa. Nam tugurium, quod in area nōno quoque anno erigitur, latibulum aut cubile nō est draconis, sed tyrannici vel regij domiciliij simulacrum, irruptioq; tacita in id per Doloniam appellatā: Mox quod puerum patrum & matrum accensis facibus inducunt, atq; vbi tugurio subiecerunt ignes, mensamq; subverterunt, effusa fuga per templi ostia eiciunt se: Postremo errores & cultus pueri, & quę ad Tempē aguntur lustra, immanis piaculi & facinoris suspicionem præbent. Quando ridiculum sit mi Philippe interempta Apollinem be-⁴⁰ stia ad vltimas Gręcię oras expiationis quærendę gratia fuisse: ibique libamina quędam fuisse, atq; egisse ea, quę obeunt mortales, cum offensiones dæmonum expiant & procurant: quos alastoras & palamæos, quasi dicas vltices diras & pestes vocant, tanquā perpetua & vetera piaculā memoria recolentes. Quę audiui modo referri de fuga hac & exilio, prodigiōsa sunt oppido & noua. Quod siquid subest veritatis, ne exiguum æstimemus & vulgare, quod illo æuo apud oraculum gestum est. Cæterum ne Empedocleum illud dicere videar, ac fastigia annectere alia aliis fabularum neque adferre tramitem vnam, sinite me primis congruum imponere exitum. Modo enim eo perveneramus: atque audeamus post multos nos quoque exponere, dæmonas, qui manteis & oraculis appositi sunt, plane expirare, & cum his illa: atque quando⁵⁰ profugerunt vel migrauerunt, vim suam effundere: vbi redierunt post longinquum spacium, sonare sicut instrumenta: quod qui tractare ea & eis vt valent, præsto sint. Ita fato Cleombroto Heracleon: Nemo, inquit, profanorum & nec initiatorum atque eorum, qui a nobis dissonas de diis opiniones habent, adest. Verum ipsi caueamus Philippe nobis, ne imprudentes absurda principia & immania sermoni nostro accommodemus. Recte ais, inquit Philippus. Sed quid te ex iis, quę posuit Cleombrotus, offendit. Ibi Heracleon: Sortitos esse oracula, inquit, dæmonas deorum ministris,

istros, non deos, quos cura exemptos esse rerum humanarum deceat, mihi non improbat opinio. At dæmonibus his tantum non abrupte ex Empedoclis verbis, offensa, noxas, errores, diuinitus immisos impingere, & postremo etiā mortales sicut homines facere, id esse arbitror audacius & barbarius. Rogauit ergo Cleombrotus Philippum, qui esset & cuias ille adolefscens. Vt audiuit nomen eius & patriam: Nec nos ipsos, inquit, præterit Heracleon delapsos nos in sermones aliēnos esse. Cæterum non potest fieri, vt grandibus de rebus, nisi vsurpes grandia exordia, ad id, quod probabile est, progrediare. Tu vero imprudens, quod dedisti, adimis. Fateris enim esse dæmonas. At dum hos esse non vis peruersos vel mortales, non vltra dæmonas¹⁰ retines. Quo enim discedunt a diis, si natura incorruptibiles, & virtute sunt ab animi perturbationibus & noxis liberi. Ad ea Heracleone submissum secum quid volente: Atqui prauos, inquit, dæmonas non Empedocles submissum secum quid volente: verum etiam Plato, Xenocrates, Chrysippus. Adhęc Democritus auspicas species precibus sibi optando, alias sauas & improbas noscere se libera voluntate præditas & impulsibus ostendit. de quorum obitu historiam ex viro audiui nec stulto nec vano. Aemiliani oratoris, quem etiam non nulli vestrūm audiuerunt, Epithersis fuit pater, ciuis meus & in grammaticis præceptor. Hic narrauit, cum aliquando in Italiam nauigaret, conscendisse nauem se, quę merces & frequentes vectores portabat. Sub vesperum apud Echinadas insulas cecidisse ventos, nauemq; huc illuc iactatam prope Paxas delatam fuisse: vigilasse autem plurimos, complures etiā adhuc a cœna com-²⁰ potasse. Ibi repente exauditam ex insula Paxis vocem cuiuspiam, qui Thamum quendam clamore cieret, vt obstupefceret. Thamus Aegyptius erat gubernator, ne eorum quidem, qui in nauī erant, multis de nomine notus. Eum bis appellatum tacuisse, tertio paruisse vocanti. Tunc illum contenta voce dixisse: Cum ad Palodes perveneris, magnum Pana nuncia interisse. Quod qui audiuerunt, attonitos ostendit Epitherses omnes fuisse ac rem secum perpendisse: facere ne præstaret imperatum, an non scri-³⁰ tari de eo curiose, sed negligere. Tamum censuisse, si ventus flaret, vt præternauigarent tacite. Sin tranquillitas esset, silerentque apud eum locum venti, vt pronunciarer, quod acceperat. Vt ad Palodes delati sunt, & cecidit ventus, nec fluctus fuit, prospectantem ad terram Thamum retulisse, vt acceperat, magnum Pana obisse. Vix conticuisse eum, cum extitit non vnus, sed multorū cum stupore confusus gemitus. Eum rumorem, quod multi presentes essent, quo Romę percrebuisse, accitumq; a Tiberio Cæsare fuisse Tamum. Tantam autem a Tiberio sermoni adiunctam fidem, vt de Pane perquireret & indagaret: Coniecisse verō eruditos, qui circa eum erant frequen-⁴⁰ tes, eum esse, qui fuit ex Mercurio & Penelope natus. Ac habuit ex presentibus Philippus non nullos testes, qui Aemilianum senem audiuerant. Demetrius ex insulis Britannię vicinis multas demonstrauit esse vastas & disiectas: quarum dicatas quædam dæmonibus & heroibus esse: Nauigasse autem se contemplandi & visendi gratia accepto ab imperatore comitatu in proximam ex desertis, quę paucos incolas,⁵⁰ sed sacrosanctos & inuolatos a Britannis omnes habebat. Paulo ante, quam eo pervenisset, procellas in aere ingentes & prodigia extitisse, & truces coortos ventos, prætereque delatos fuisse. Postquam exsaviit tempestas, dixisse insulares, aliquem forte humana maiorem decessisse. Vt enim lucerna, dixisse, accensa nihil habet molesti, extincta multus est grauis: perinde magnę animę accensiones placidas et lenes habent, extinctiones earum & interitus subinde vt nunc auras & procellas cient, subinde pestifera lue aerem inficiunt. Vnam quidem ibi insulam esse, in qua asseruari in vinculis a Briareo sopitum Saturnum. Pro vinculo enim ei somnum structum esse. Apud eum multos dæmonas esse famulos & ministros. Sub hunc Cleombrotus: Habeo, inquit, ego quoque paria exponere. Sat est autem ad institutum, nihil pugnare⁵⁰ nec prohibere, quum hæc ita sint. Quanquam Stoicos, inquit, nouimus non de dæmonibus modo hæc, quę refero, probare, sed & inter deos adeo frequentes vnum numerare sempiternum & immortalem, cæteros & genitos & expiratuos arbitrari. Epicureorum autem irrisiones & cachinni nec extimescendi sunt, quos effundunt & in providentiam, quam fabulam appellant. Nos vero imperitiam esse dicimus fabulam, quę tot in mundis nullum ratione diuina habeat temperatum, verum temere omnes existimat extitisse & consistere. Quod si ridendum est in philosophia, species ridendę sunt illę surdę, cœcæ, & inanimes: vbi maneant mul-

ris annorum gyris existentes & circumquaque palantes, quæ partim ab adhuc spirantibus, partim à iam dudum crematis aut putrefactis defluentes: quarum auctores nugas & umbras in naturæ rationem invehunt. Qui tamen, si quis asserat dæmonas esse, qui non natura tantum, sed & fama incolumitatem & æuum diuturnum obtineant, indignantur. His dictis Ammonius: Recte, inquit, mihi Theophrastus dixisse videtur. Quid enim causæ est, quin vocem accipiamus gravem & sapientissimam. Etenim si reicitur, multa, quæ valent fieri, nec tamen ratione demonstrari, tollit: sin probatur, multa secum trahit, quæ fieri vel existere non valent. Quod tamen vnum audio ex Epicureis adversus ascitios ab Empedocle dæmonas demonstrantibus non posse fieri, si improbi sint & offensatores, vt beati & longevi sint: quod 10 multa cœcitate suffusa prauitas sit, & in labefactantia incurrat, hoc imperitig plenum est. Ita Epicurus Gorgia deterior sophista, et comico Alexide Metrodorus videbitur. Quippe bis tantum spacij hic quam Metrodorus vixit, & quam Epicurus ille plus sesquitriplo. Temere namque valida virtus & vitium esse dicitur infirmum ad corporis incolumitatem & interitum. Quando vel bestiarum dicitur, quæ torpidæ sunt & stupida multæ lasciuæ & impudicæ æua viuunt quam intelligentes & solertes longiora. Proinde parum recte deo æternitatem ex cautione & summotione offensionum assignunt. Oportebat enim, vt beatum quod est, natura non sentiat mala & occasum, & sollicitudine librum sit omni. Ceterum absentes parum candidum videatur oppugnare. Par igitur est, vt Cleombrotus nobis, vnde declinauit, de dæmonum demigratio- 20 ne & fuga, reuocet orationem. Ibi Cleombrotus: Enimvero mirer ego, inquit, nisi longe vobis quam superiora absurdior videbitur: quatumvis ducta esse appareat ex ratione naturali, & profecta à Platone sit. qui licet non disertus, sed ex obscura opinione pronunciauit, & suspitionem tectam eius preesse intulit, attamen est ipse aliorum philosophorum clamoribus multum iactatus. Sed quandoquidem fabularum & sermonum crater inter se confusorum in medio propositus est: & fortasse quispiam, qui in auditores benigniores incidit, vt nummos peregrinos hanc orationem probauerit: non grauabor hominis sermonem barbari adferre: quem multis erroribus & magna indicij mercede ad mare rubrum cum hominibus semel quoque anno congregientem, cetera cum nymphis Nomadibus dæmonibusque, vt narrabat, commorantem vix tandem reperi, habuicq; cum eo colloquium & familiaritatem. Inter omnes, quos equidem vidi, homines, fuit hic facie venustissima, omnisq; exors morbi perpetuo degebat. Fructu herbæ quodam medicato & amaro semel mense vescebat. Linguas callebat multas: apud me tamen Dorica fere vtcebatur non sine modis canticis. Cum loqueretur, locum fragrantia occupabat, quam os eius efflabat gratissimam. Reliquum tempus aliis in studiis & lectionibus omne ponebat. Ad diuinationem vero vnum diem quoque anno inspirabatur, reddebatque ad mare descendens vaticinia. Conueniebant ad eum dynastæ & scribæ regum, inde recipiebant se. Ille igitur diuinationem ad dæmonas delegabat. Libentissime meminit Delphorum, nec cuiusquam eorum, quæ hic de Libero patre commemorantur, & de sacris, quæ aguntur, ho- 40 spes erat. Verum cum illa casus esse ingentes dæmonum prædicat, tum hæc de Pythone. Nec vero, cum cædem perpetrasset, nouem annos ad Tempe exulem fuisse, sed huius orbis solum alio orbe mutasse, post illinc annorum magnorum anfractibus nouem factum puri Phœbumque reuera, id est, mundum hoc oraculum accepisse, quod eo tempore à Themide seruabat. Eodem modo se habent Typhonica, & Titanica quæ dæmonum fuerunt cum dæmonibus pugna, inde superatorum fugæ, & piacula à deo exacta admissorū: vt Typhonis dicitur in Olirum noxa, & in Cœlum Saturni: quorum euaserunt honores obscuriores, vel etiam omnino hi in alium mundum decesserunt. Quando Solymos accipio Lyciorum accolæ præcipue Saturnum venerari. Vt vero peremptis principibus eorum Arfalo, Dryo, & Trofobio fugam fecit, concessitq; nescio quo 50 (id enim non habent dicere) illos iacuisse, Arfalum vero asperum deum appellasse, devotionesq; in eius nomen publice & priuatim concipere Lycios. His sane multa germana ex theologorum commentariis sumas licet. Quod si solennibus deorum vocabulis dæmonas aliquos nuncupamus: non est, inquit hospes ille, mirum. Cui enim quisque deo contributus est, atq; à quo potestatem est & honorem consecutus, ab hoc solet appellari. Namq; ex nobis alius est Iouius, alius Palladius, aut Dionysius, aut Mercurialis. Non nulli tamen fortuito rectam appellationem habent, plerique vero nihil ad se

ad se attinentia, sed perperam deorum obtinent vocabula. Vt conticuit Cleombrotus, omnibus visa sunt dicta eius stupenda: roganteque Heracleone, num hæc Platoni conuenirent, & quemadmodum primordium ille huic sermone præbisset: Bene, inquit succurrit tibi infinitatem eum à primo mundorum improbasse, de numero autem finito fluctuassee: qui vsque ad quinque ponentibus pro singulis elementis mundos singulos concessit, quod consentaneum foret: ipse tamen perstitit in vno, quod esse Platonis videtur peculiare: cum alij magnopere formidassent multitudinem, perinde quasi eos, materiam qui vno mundo non definiant, sed excurrant, ilico interminata & aspera excipiat infinitas. Hospes ne ille, inquam ego, de mundorum numero vt Plato statuit: an vero toto consuetudinis tempore eum hac de re non appellasti, neque quid sentiret percunctatus es? Ego ne, inquit Cleombrotus? si nihil aliud, non acris essem neque intentus auditor, cum præberet hic se & exhiberet facilem. Prædicabat non innumeros, neque vnum, neque quinque mundos, verum esse CLXXXIII, figura constructos triquetra: cuius singula latera mundos completi sexagenos, trium reliquorum quemque affixum angulo esse. Hos ordine inter se contingere leniter sicut in chorea circulantes. Internam trianguli planiciem penates esse omnium, quam veritatis campum vocari, vbi doctrinas, formas, & exempla præteritorum & impendentium immota iacere: circa ea seculum esse, cuius velut effluuium in tempora manare tempus. Horum aspectum & spectaculum animis humanis decies mille annis 20 semel fieri, modo vixerint probe: ac mysteria nostratia optima illarum somnium esse ceremoniarum & mysteriorum, retulitque propter præclara, quæ illic sunt philosophari homines aut nequicquam de literis commentari. Hæc, inquit, sine vlla arte fabulantem sicut in mysteriis & initiatione audiui, neque vllam probationem vel argumentum dictorum suorum asserat. Ibi ego appellato Demetrio: Qui habent se procorum, qui tractantem arcum admirabatur Vlystem, verba: Vbi ea suggessit Demetrius: Eadem mihi, inquam, veniti mentem de hospite illo usurpare:

Ne ille quidem venator erat furaxq;

præceptorum & disciplinarum variarum, in literisque multiuagus, nec barbarus sed Græcus natione, multa Græca doctrina tinctus. Prodit autem eum mundorum numerus: qui non est Aegyptius vel Indicus, sed Doricus ex Sicilia, hominis Himerei Petronis nomine. Illius ipsius quidem non legi librum, nec scio an extet. Rheginus vero Hippos, cuius meminit Phaniæ Erethius, sententiam hanc esse & doctrinam Petronis scribit, mundos octoginta tres supra centum esse serie contingentes se mutuo. Sed quid illud sit serie contingere, non explanat, neque rationem vllam probabilem accommodat aliam. Tum excipiens Demetrius: Quæ vero, inquit, ratio sit huiusmodi in rebus probabilis: cum Plato quoque nullo allato consentaneo aut verisimili ita opinionem illam euerat. Hic Heracleon: Atqui vos, inquit, audimus grammaticos Homero id placitum attribuentes, vniuersitatem illum in mundos quinque dispertiri, cœlum, aquam, aera, terram, olympum. Quorum duo communia relinquunt, terram, quæ vniuersitatis inferæ sit: Olympum, qui vniuersitatis superæ. Tres intermedij sunt tribus diis delegati. Platonem item apparet pulcherrimas & primas corporum formas & figuras attribuentem vniuersitatis dissimilibus naturis vocare eas mundos, mundum terre, mundum aquæ, aeris, ignis: nouissimum eum, hos qui completitur illum duodecim signorum diffusum & volubilem, cui potissimum animalibus circumvectionibus & meatibus congruentem figuram & convenientem reddidit. Ibi Demetrius: Homerum, inquit, in præsentia ne moueamus. Satis enim fabularum est. Plato vero nihil minus, quam quinque mundi discrimina quinque mundos vocat, pugnatque cum illis, qui quinque mundos ponunt. Plane ait vnicum hunc esse vniuersamque & sufficientem, ex materia vniuersa corporea, integrum, absolutum, nihil extra se requirentem esse procreatum. Quare mireris, qui, cum verum ipse dixerit, opinionis aliis improbabilis & absurdæ præbuerit semen. Nam vt vnum mundum non tueretur, argumentum quodammodo ex vniuersitatis infinitate capiebat. At limitate statuere tam multos, nec plures quam quinque vel pauciores, perquam est nouum atque ab omni verisimilitudine remotum: nisi quid tu dicis, inquit, me intuens. Cui ego: Ita ne, inquam videtur, vt misso iam de oraculis sermone tanquam decurso ad alterum transeamus tam immensum. Non vt missum faciamus, inquit, illum; sed ne hunc, qui nos retinet, prætervehamus:

verum quatenus fidem eius inquirere liceat, attingamus eum, mox ad institutum argumentum transituri. Primum igitur, inquam ego, quæ obstant, quo minus mundos constitutamur innumeros, eavno plures constituere nihil prohibent. Etenim quantum ad id, potest esse pluribus in mundis diuinitio & prospicientia, & valde exiguus fortunæ intercurfus, ut in plerisque tamen ordo, ortus, & varietas constant, quorum in infinitate non valet vllum. Deinde huic rationi magis consequens est deo non vnigenitum neque desertum esse mundum. Siquidem plene cum bonus sit, nullius indigus est virtutis, eius præsertim, quæ in iustitia & amicitia posita est. Quippe pulcherrimæ sunt ei hæc & diis convenientes. Frustra autem habere quicquam aut inuitile à Deo est alienum. Sunt igitur foris dii alij & mundi, erga quos virtutes sociabiles exercet: quando non aduersus seipsum aut partem sui iustitiæ, vel beneficentiæ vel humanitatis, sed erga alios est ei visus. Itaque non est probabile exortem amicorum vel solitarium hunc, vel infocalem infinito in vacuo mundum iactari: cum etiam naturam cernamus singula generibus & formis velut conceptaculis & involucris seminis complectentem. Nihil enim in rerum numero est, cuius causa non extet communis, neque certam aliquam appellacionem assequatur, quod non communiter certum quid priuatim sit. Atqui mundus negatur certum quid esse. Qui autem certum quid sit ex mutua cum aliis differentia, qui a finis sibi & vniformis fabricatus est talis? Sinamque neque homo vnus neque equus extitit, neque sidus, vel deus, vel dæmon: nunquid causæ est, quin nec mundum habeat natura vnum, sed plures? Quippe qui iactat ei etiam terram vnam & mare esse, is rem apertam non videt, esse res, quæ partium sunt similia. Terram enim in eiusdem vocabuli portiones, mare item dissecamus. At mundi pars non vltra mundus, sed naturis conflata est ex diuersis. Iam cuius potissimum metu materiam vniversam quidam in hunc mundum effundunt: nequa extra relicta obstat aut illisionibus conquasset huius contextum: hi nequicquam metuunt. Nam plures si mundi sint, quorum cum sua essentia & materia quisque modum & terminum certum sit & limitatum nactus: nihil confusi vel indigesti ut superflui relinquatur, quod foris incurrat. Siquidem quæ in quoque causa est, cum sit contributa materiæ potens: nihil quod erumpat aut vagetur, sine in alium impingere, neque in se ex alio: propterea quod numerum natura non habeat interminatum & immensum, neque motum temerarium & inconditum. Si vero quod effluuium ab aliis ad alios rapiatur, id germanum blandumque sit oportet, & omnibus familiariter admisceatur, sicut stellarum fulgores & commistiones: ipsique oblectentur intuentes se mutuo placide, diisque multis & bonis, qui in quoque sunt, consortia præbeant & comitatem. Nihil est enim horum, quod fieri non possit, nihil fabulosum vel absolum: nisi sane qui Aristotelis doctrinam ut naturæ consonam formidant. Nam cum corpus quodque obtineat, ut ille ait, locum proprium, terra vndique feratur necesse est in medium, in illam aqua propter pondus, subiiciens se leuioribus. Si ergo plures mundi sint: eveniet ut terra frequenter supra ignem & aerem feratur, frequenter infra. Simili modo aer & aqua: ut modo in locis suis natiuis sint, modo secus. Quæ cum fieri non possint, ut arbitratur, neque duos neque plures mundos esse: sed vnum hunc ex omni essentia conflatum, collocatumque secundum naturam, ut convenit corporibus differentibus. Cæterum sunt hæc artificiosius quam verius dicta. At ita, inquit, mi Demetri considera. Nam qui corpora quædam medium & infera dicit petere, quædam à medio supera, alia circa medium & in orbem versari: ad quid sumit medium? Non ad inane scilicet. Neque enim est de eius sententia: vbi vero est, non habet medium, ut nec primum nec extremum. Sunt enim hæc termini. Hoc vero est infinitum & interminatum. Siquis autem vrgeat eum ratione, ut infinitum audeat inane fateri, quanam in eo motionum diuersitas corporibus existat? Quippe neque in inani vis est corporum, neque habent corpora voluntatem & impulsum, qui medium appetat, eoque contendat vndique: nec tamen fieri potest, ut ex corporibus inanimis aliquid ad incorporeum repat & ad id, quod nullam in partem mouetur: aut ut cetera ea ex semetipsis aut trahi cogitemus ab illo. Restat ergo, ut medium non loci, sed corporis ratione dicatur. Namque huius mundi, qui vnam habet pluribus ex corporibus & dissimilibus vnitatem modulationemque, dissimilitudines motus edunt necessario alios atque alios. Iam liquet id ex eo, quod singula, quæ essentis variant

variant, simul mutare & loca. Nam determinationes ab vmbelico materiam subuolantem vndique dispersiunt. concretiones vero densationesque deprimunt pessum, & ad medium compellunt: de quibus nihil est quod hoc loco prolixius agamus. Quamlibet enim constituas harum passionum & vicissitudinum causam opificem esse, hæc quemque mundum in seipso coercebit. Siquidem terram & mare singuli habent mundi. Habent etiam medium singuli peculiare, labores corporum, conuersiones, naturam, & vim, seruantque suo loco & tueritur vnum quodque. Extra hunc siue nihil est, siue inane infinitum, non dat, sicut dictum est, medium. Plures vero si mundi sunt, suum cuique est medium. Itaque motus peculiaris est his ad hoc, illis ab hoc, aliis circa hoc, sicut ut illi distribuunt. Qui vero vnum in * medium ex multis vergere vndique libramenta statuit: hic nihil discedit ab eo, qui multorum hominum vult in vnam venam sanguinem confluere vnde quaque, vnaque membrana omnium cerebra contineri, absurdum esse ducens, si corporum naturalium non vnum cuncta solida, & vnum rara locum obtineant. Hic etenim inepus fuerit: & ille quoque, qui indignatur, si tota partibus vtuntur suis situm suum natuum sigillatim ordinemque tenentibus. Quippe illud monstruosum sit, si quis mundum esse diceret eum, qui in se lunam ita contineat: sicut si homo in calcibus cerebrum, & in temporibus cor ferret. Enimvero plures decernentem discretos esse inter se mundos, simul cum totis se iungere & segregare partes, haud est alienum. Quippe quæ in quoque est terra, quod mare, & quod cælum, locatum erit naturaliter, ut par est: ac supra, infra, in orbem, & medium non ad alium, neque extra, sed in semetipso & ad semetipsum habet quisque mundus relatum. Nam quæ extra mundum lapidem quidam ponunt: is neque quietis intelligentiam neque motionis præbet. Qui enim aut subsistet pondere præditus, aut ad mundum sicut momenta reliqua mouebitur: qui neque pars sit eius, neque eius essentia contributus? Eam vero terram, quæ alio in orbe continetur, & est astricta, non oportebat conturbari, ne huc ponderis causa à toto reuulsa transiret: cum naturam conspiciamus & firmitatem, qua continentur partes singula. Quando si non ad mundum, sed extra eum infra & supra accipimus, iisdem cum Epicuro in æstibus hærebimus: qui corpuscula, quæ atomos vocant, cuncta in subiectas pedibus sedes detrudit: quasi aut pedes vacuum haberet, aut infinitas in se infra & supra intellectui subiceret. Quocirca Chrysippum quoque mireris, imo hæsites omnino, qua re motus mundum in medio consistere prædicet, essentiamque eius loco medio sempiternè occupato, maxime huic astrictam esse, ut perpetuo duret & quasi sit immortalis. Hæc enim in quarto *περι δυνάμεων*, id est, de diis, quæ fieri possunt, tradit: medium infiniti locum parum recte somnians, absurdiusque permansionis mundi ei, quod existere non valet, medio causam assignans: id que cum sapius aliis locis dixerit motibus in sui medium essentiam & à sui medio regi atque administrari. Iam alia Stoicorum quis timeat querentium, quemadmodum fatum vnum maneat & providentia, nec multi extituri sint Ioues, plures si mundi sint? Primum si multos esse Ioues monstrum est, multo sint profectio illorum monstruosiora decreta. Etenim soles, & lunas, & Apollines, & Dianas, & Neptunos in circumuersionibus mundorum innumeris innumeros fingunt. Deinde quid cogit, si plures sint mundi, frequentes Ioues esse, & non in quoque rectorem primum & ducem vniversitatis deum vel quinqueaginta vel centum, qui ratione vtantur vna, atque ad vnum referantur principium, non est, quod fieri non possit: imo valde decet eiuscemodi digestio deos. Neque enim ut examinis ducibus, sic diis, ne foras prodeant, prohibendum, neque tanquam in custodia materiæ sunt includendi vel potius constringendi: sicut hi deos faciunt aeris habitus, aquarumque & ignis potestates commistas putant in his, atque vna cum mundo gignunt eos, rursumque concremant, non solutos nec liberos sicut aurigas vel gubernatores: sed sicut signa affixa sunt basibus: applumbataque coherescunt: sic conclusi corpori agglutinati que eius usque ad interitum dissolutionem, & mutationem consortes sint. Illa vero religiosior opinio atque magnificentior, nullius

obnoxios imperio deos, sed ipsos esse principes, sicut Tyndaridæ tempestate vexatis opitulatur

*Præsentia & reddunt tranquillam vim sua
Seui maris, rapidosq; ventorum impetus.*

cum ipsi non sint vectores, neq; in societatem veniant periculi, verum superne appareant salutare: perinde subire mundum aliâs alium spectaculi voluptate ductos, atq; naturæ in regendis singulis socios. Nam Iupiter quidem Homericus non valde longe ad negocia Thracia à Troia & ad accolentes Danubium pastores oculos deflexit. At verus ille pulchras habet & decentes pluribus in mundis vices: non inane immensum foris lustrans: neq; semetipsum, præterea nihil, vt non nullis est visum, consideramus: verum actus deorum & hominum multos, motusque & cursus astrorum in orbibus suis ex alto spectans. Haud enim sunt conuersiones tædio, sed pergratæ numini, si ex eorum, quæ sub conspectum cadunt, capienda est coniectura vicissitudinibus & vertiginibus cœlestibus. Est igitur prorsus infinitio inepta & absurda, quæ nequam admittit deum, sed adhibet ad omnia fortunam & temeritatem. Quæ vero in definita mundorum multitudine & numero consistit curatio & prouidentia: nihil hanc ea, quæ vnum in corpus insinuauit se, atque annexa est vni, idque infinitis modis transfiguratur ac fingit, equidem censeo habere abiecius vel arumnosius. Hæc ego factus continui me. Philippus non longo intervallo: Veritas, inquit, de his ita aliter habeat, ego quidem non contendam. Quod si mundo deum vno emouemus, cur quinq; solorum facimus eum non plurimum conditorem? Ac quænam sit, cupiam potius discere, huiusce ad multitudinem numeri ratio, quam quo consilio dictio & sit hic coniectura. Neque enim triangularis vel quadrangularis est, neq; plenus, vel cubicus, neque elegantiam sectantibus talia & admirantibus aliam vllam præbere videtur. Nā ducta ab elementis ratio, quam ille recte & quasi per ænigma innuit, est intellectu plane difficilis: neq; vllum præ se fert argumentum, quod illum induxerit, vt esse probabile diceret, cum corpora quinq; angulis recta & æqualia lateribus, quæ planiciebus æquis contineantur, in generata materiæ sint, totidem continuo esse ex iis effectos mundos. Atqui, inquam ego, apparet Theodorum Solensem non inscite, vbi exponit Platonis Mathematica, persecutum esse eam rationem. Persequitur autem sic: Metæ, octaedrum, icosaedrum, & dodecaedrum, quæ prima ponit Plato, omnia proportionū competentis & paritatis pulchra sunt: neq; melius quicquam his vel simile aliud componere naturæ vel conglutinare relictum est: vnam tamen omnia concretionem non obtinent neq; genituram parem. Cæterum subtilissima est & minutissima metæ, maximum partibusq; numerosissimum dodecaedrum. Reliquorum duorum octaedro est duplo triangularium numero icosaedrum maius. Itaq; vt ortum simul cuncta capiant, naturæ non fert, vna ex materia. Subtilia enim, & exigua, & cōstructione simpliciora prima mouenti & fingenti materiæ sequacia sint necesse est, perficianturque, & ante illa, quæ plenioribus constant partibus, corporatioraq; sunt, existant: quorum è numero, quæ concretionem habent morosior, dodecaedrum est. Huic consequens est solum corpus primum esse pyramidem, neq; vllum aliorum, quorū est natura natalium tardior. Cæterum hanc quoq; absurditatem expedit materiæ in quinque mundos partitio & distractio. Alibi enim piramis extitit prima, alibi octaedrum, alibi icosaedrum. Ex eo autem, quod primum prodit in singulis ducent reliqua originem per partium concretionem, dum in omnia fiat omnibus conuersio: vt ipse ostendit Plato, qui omnia fere explicat: nobis autem breuibus didicisse sufficiet. Quando aer, dum extinguitur ignis, producitur: ac tenuatus rursus, ex se ignem edit in vtrisque seminibus labores & vicissitudines sunt spectandi. Semina ignis metæ ex XXXIII primis triquetris. Octaedrum aeris ex iisdem XLVIII efficitur. Fit igitur aeris vnum elementum ex duobus ignis commissis & coagmentatis: aeris rursus elementū in minuta frusta dissectum, in corpora ignis digeritur duo. Contra constrictum in seipsum & compactum in aquæ speciem degenerat. Ita vbiq; id quod prius existit, semper omnibus aliis ex mutatione expeditam reddit genituram, neque vnum solum est primum. Sed cum aliud in alio corpore motum conditorem & anticipantem habeat ad generationē, eiusdē omnibus appellationis seruatur societas. Hic Ammonius: Strenue hæc, inquit, Theodoro & magnanimiter elaborata sunt. Cæterum mirer, ni subuertentibus se mutuo vsus sit sumptionibus. Pronunciant enim omnibus quinq; non extitisse

extitisse vnâ concretionem: verum subtilissimū semper, & quod minori negotio fingitur, ante cætera ad productionem progredi. Deinde quasi huic consequens non repugnans ponit, non quamuis materiæ efferre tenuissimum hoc & simplicissimum: sed interim spissa & composita maturare ex materia cœturæ suæ exortum. Ad hæc quinq; positis primis corporibus, quapropter totidem dicantur mundi, in solis quatuor probationem adhibet. Cubum vero vt in calculorum ludo subtrahit: qui, in illa vt transeat, non sit comparatus, neq; vt conuertenti in se illis præbeat copiam: quod nimirum non sint eiusdem generis trianguli. Illis enim subiacet commune in omnibus semitriangulum. In hoc vero est peculiare solo isosceles, quod propensionem ad illud vel confusionem vniuentem non efficit. Quare si quinq; corporum & quinq; mundorum in singulis principatum habet genituræ, vbi extitit cubus primus: nullum prodibit aliorum. In nullum enim potest cubus verti illorum. Relinquo enim, quod dodecaedri appellati elementum aliud statuunt, non illud scalenum, ex quo metæ, octaedrum, icosaedrum Plato compingit. Quare simul ridens ait Ammonius: Aut hec tibi sunt diluenda, aut quid adferendum de communi quæstione peculiare. Tum ego: Nihil, inquam, hoc quidem tempore probabilis, quod promam, habeo. Cæterum satius est fortassis suæ quam alienæ opinionis rationem reddere. Repeto igitur à capite: Cum naturæ duæ propositæ sint, vna sensilis in ortu & interitu varia vagansq; alias alio, altera in essentia intellectibilis, quæ eodem in statu semper consistit. 20 absurdum sit sane, cum intellectibilis dissectetur & disparitatem in se habeat, si corporea & passionibus mancipata non vna relinquatur, quæ cohæreat sibi ipsi & in se nuret, sed distrahatur & diuellatur, stomachari & offendi. Siquidem stabilia & diuina certe conuenit vt sibi ipsis cohæreant defugiantq; quatenus fieri queat, dissectionem & diuisionem omnem: sed & hæc alterius facultas attingens maiores imprimit, quam sunt illa ex loco diuortia, intellectibus ex proportione & specie dissociationes. Hinc reclamans iis, qui vniuersitatem prædicant vnum, Plato: & id, quod est, dicit esse, & idem, & alterum, deniq; motum & statum. Itaq; cum hæc sint quinq; nōn fuit mirum, si quinq; elementorum illorum corporeorū quodq; simulachrum naturæ & imago sit natum non incompositum neq; syncerum: sed quam maxime particeps 30 quodq; cuiusq; potentia. Siquidem cubus propter planorum stabilitatem & firmitatem plane status peculiare est corpus. Metæ vim igneam & agitabilem in laterū subtilitate & angulorum acuminē quiuis percipiat. At dodecaedri indoles figuras complectens alias, quæ est eius, quod est, mago, ad omne corporeum esse natum videtur. Reliquorum duorum icosaedrum alterius, octaedrum eiusdem speciei potissimum consors est. Quare hoc æra constringentem essentiam omnem vna in figura, alterum aquam confusione in plurima qualitatum genera transeuntem edidit. Itaq; si poscit æquabilitatem natura in omnibus, etiam mundos probabile est neq; plures editos esse neq; pauciores illis exemplis: quo quodq; in quoq; ordinem principatus & vim habeat sicut in corporum concretione habuit. Sed tamen hoc placemus admirantem, 40 quod obnoxiam productioni & variationi naturam in tot genera discernimus. Illud vero iam reputate in communi animis intentis, supremorum principiorum, vnus inquam, & infinite dyadis, hanc, quæ informium est omnium elementum & confusorū, infinitatem dici: Vnius naturam, quæ finit & cōplectitur infinitatis inanitatem & temeritatem interminatam informare eam, atq; vt in cadētibus sub sensum appellatōnem demonstrationi comitantem aliquo modo sustineat & excipiat, efficere. At hæc primum principia in numero exoriuntur, imo plane non est illa multitudo numerus, nisi sicut forma, quod materiæ est ex immensæ infinitate innatum, nunc plus, nunc minus refecetur. Tunc namq; euadit multitudo quæq; numerus, quando ab vno terminatur. Quod si sublatum sit vnum, iterum infinita dyas omnia confundens incomposita, infinita, & immensa reddit. Quia vero non est forma interitus materiæ, sed figura & digestio eius subiectæ: simul numero insint oportet ambo principia: Vnde prima & maxima dissociatio & disparitas orta est. Est enim numeri paris infinitum principium machinator: melius alterum imparis. Est autem parium binarius primus, ternarius imparium: ex quibus numerus quinarium compositione communis amborum numerus est, cum potestate sit impar. Oportebat namq; cum sensile & corporeum cōglutinationis causa in portiones dissectetur plures alterius necessitate, vt nec primus par esset, nec primus impar, sed is, qui ex his conficitur, tertius: quo ab vtroque prin-

cipio edatur, tam ab eo, qui parem condit, quam ab eo, qui impari. Neque enim poterat fieri, alterum ab altero ut discederet. Quippe utriusque principij naturam obtinet & vim. Ambobus igitur copulatus praestantius superato interminato, quod dirimere solet, corporeum exortum est: & cum materia utrobique discerneretur, interiectam in medio monadem sine vniuersitatis dissectione non reliquit: sed multitudo extitit mundorum ex interminati variatione & diuersitate: impari vero multitudinē eiusdem & terminati vis effectit. Imparem autem eam, quod longius naturam, quam decebat, non siuerit procedere. Si enim incompositum & purum esset vnum, nequaquam distractionem materia haberet. Cæterum quia diuisore temperatum est dyade, sectionem quidem accipit & segmentum, hic tamen subsistit per impari victo pari. Hinc *πρῶτον* *πρῶτον* solenne fuit prisca ut vocarent numerare deductum a numero quinario. Iam vniuersitas meo iudicio, quam Græci vocant *πεντακτα*, a quinario numero, quem *πεντακτα* dicunt, non ab re nominata est, quod scilicet numerus quinarium ex primis numeris constet. Etenim alij cum alijs multiplicati in alterum ex his numerum transeunt. At quinarium si pari numero sumatur, plenum parit denarium: sin impari, seipsum denuo reddit. Præterea, quod ex primis duobus quadris conflatus sit monade & quaternario quinarium. Primus autem antecedentibus se æquiualens duobus pulcherrimum orthogoniorum triquetrorum conflatur, primus creat proportionem sesquialteram. Neque enim hæc forsitan proposito argumento congruunt: sed illud citius, quod ea huius numeri naturalis vis sit, ut diuidat, & quod præ his plurimum naturam dispersiat. *20* Siquidem in nobis ipsis sensus insunt & partes quinque animæ, naturalis, sensilis, concupiscens, turbulenta, rationalis, digitique utriusque manus totidem, & fecundissima genitura in partes quinque scissa. Neque enim plus quinque peperisse feminam memoria extat, quina iisdem puerperis crebro. Rhæam quoque fabulantur Aegyptij deos edidisse quinque, tecte significantes quinque mundorum vna ex materia ortum. Iam in vniuersitate quinque Zonis terræ plaga, quinque circulis distinctum est coelum, duobus Arcticis, duobus solstitialibus, & medio equinoctiali. Quinque porro errantium stellarum sunt orbis, solis, luciferi, Mercurij eadem vertigine currentium. Hermonicis vero est mundi quoque contextus: quomodo scilicet concentus apud nos in quinque tetrachordorum collocationibus cernitur, hypatarum, mesarum, connexarum, disiunctarum, *30* superlatarum. Modulaminum item interualla quinque, diesis, hemitonium, tonus, sesquitonium, ditonum. Ita naturam apparet libentius quinque omnibus molendi, quæ globosa figura, ut tradidit Aristoteles, delectari. Quid tandem dicat, qui spiritum, ad quinque figuras retulit quinque mundorum Plato numerum, dum ait quinto corpore deum in vniuersitate ab usum describenda: Inde obiecta de mundorum numero quaestione, vnum quinque ne eos vere genitos dicendum sit: demonstrat hinc dubitationem profectam putare se, si modo ad illius sensum reducenda probabilitas est consideranti corporum & figurarum illarum dissimilitudinibus necesse esse protinus motuum quoque comitari dissimilitudines: sicut docet ipse, qui dissipationis & concretionis nomen essentia variatione etiam locum permutare pronunciat. Nam ex aere si natus sit ignis *40* dissoluto octaedro & dissecto in metas: aut vice versa ex igne aer in octaedrum coactus & compresso, permanere in pristina sede non potest: verum fugit, regionemque rapitur ad aliam magna vi obliuientia & urgentia perumpens ac cum eis pugnans. Clarius autem id, quod tunc euenit, similitudine quadam ostendit: Perinde atque ea, quæ ventilabris & instrumentis ad purgandum frumentum comparatis excutiuntur & euannuntur, simili modo elementa referens, quæ materiam agitant & agitantur ab illa, accedere semper similibus similia, aliamque regionem alijs fuisse, priusquam ex iis esset ordinata & composita vniuersitas. Ita ergo cum materia esset tunc comparata, ut fuisse vniuersitatem verisimile est comparatam: extemplo quinque primæ qualitates peculiaribus præditæ momentis raptæ fuerunt diuersæ, non in totum neque sincere secreta: *50* quod cunctis confusis semper ea, quæ superantur, superantibus contra naturam comitentur. Quapropter sane cum alia alio raperentur, pares numero corporum generibus particulas & dissociationes fecerunt: vnam ignis non puri, ignea tamen forma: alteram ætheris non liquidæ, sed ætherea forma: aliam non solius seorsum terræ, sed terream. Maxime autem aeris & aquæ natura promiscua fuit: propterea quod multis generibus, ut est dictum, admixti alijs discesserint. Neque enim distinxit locis deus vel diduxit materiam: sed cum ea sua sponte distraheretur & in diuersum ferretur, quam

quam in confusionibus acceperat tam multis, competentia & mediocritatis temperatione ordinavit & composuit. Inde cum singulis rationem velut moderatricem & custodem præfessisset, mundos effecit totidem, quot genera primorum corporum fuere. Atque hæc quidem Platonis sint in Ammonij gratiam tributa. Equidem de mundorum numero, tot esse nunquam asseuerem. Eam vero opinionem, quæ plures vno, non innumeros tamen, sed numero statuit certos, neutra illarum esse importunior reor, cum materiam natura dissipabilem & diuiduam intuear, neque in vno consistente: cui tamen in infinitum non permittitur a ratione discedere. Quod si alio loco hic certe Academia memores immodicam fidem premanus, securitatemque ut in loco lubrico in disputatione de infinitione retineamus. Me ita fato Demetrius: Recte, inquit, monet Lamprias. Multis enim formis diuini non sophismatum, ut Euripides ait, sed rerum nos in errorem trahunt: quando velut ex certa scientia tantis de rebus statuere audemus. Verum reducenda est, ut ille ait ipse, ad institutum ab initio argumentum oratio. Nam cum relatum esset recedentibus & deserentibus oracula demonibus sicut organa artificiosa, ignaua ea iacere & muta, id aliam excitat de causa maiorem disputationem & de virtute, cuius ope impleret diuino afflatu quasi furoris & visionibus diuinas & diuinas. Neque enim causam debemus oraculorum silentij assignare desertioni: nisi, quemadmodum vbi præsidet & præsto his sunt, agentia & fatidica ea efficiant demones, sciamus. Tum excipiens Ammonius: Putasne aliud demones, inquit, quam *10* animas esse & circumuagari iuxta Hesiodum aere vestitos. Mihi quidem, ut homo distat ab homine, qui tragœdiam vel comœdiam agit: perinde apparet ab anima animam distare, quæ corpore indutam vitam se præsentem exhibet. Quare non est absurdum vel mirum, si animæ cum animis conuersantes species futuri obiciunt: sicut nos inter nos non omnia voce, verum etiam literis & contactu solum atque intuitu multa indicamus transacta, & venientia prænunciamus, nisi tibi Lampria secus videtur. Etenim allatus est nuper nobis rumor multa te de his Lebadeæ apud hospites disseruisse: quorum nihil is, qui retulit, exacte commemorauit. Nihil mireris, inquam ego. Multæ enim actiones simul & negocia, quæ intercurrerant, quod oracula redderentur & sacrificiū fieret, rationis filum distraherunt & diuulserunt. At nunc, inquit Ammonius feriantes *20* habes auditores & paratos partim ad quaerendum, partim ad discendum semotariæ & contentione omni, veniaque est omni, & licentia, uti vides, permittit. Alij item eo simul me inuitantibus, ut paulisper conticui: Atqui casu nescio quo Ammoni, inquam, illis sermonibus tu ipse primordium & ingressionem dedisti. Si enim disclusæ a corporibus vel eius semel exortes animæ demones sunt authore te & diuino Hesiodo:

Cæsti, custodes hominum terramque colentes.

cur corporibus animas vestitas ista dispoliabimus virtute, qua impendentia prælagere queunt & prædicere demones? Neque enim vim aut partem vllam accedere probabile est animis, quando excesserunt corporibus, quam ante non habuerint: verum habere semper, deteriores tamen, dum corporibus immixtæ sunt, ac partim prorsus *30* casus & tectas, partim languidas & obscuras, & per nebulam videntium modo aut eorum, qui in humore mouentur, inhabiles, segnes, magnæque emendationis & restaurationis indigas suæ facultatis, amotionisque & detractionis illius, quod fallit: quod anima vel corpori alligata præsentendi habeat vim, sed propter corporis cum terra mixturam occœetur. Nam quomodo sol non cum emerferit ex nubibus, efficitur rutilans, sed rutilat perpetuo, apparet autem nobis in nebula caliginosus & opacus: anima item diuinandi non quaerit vim, quando corpore ut nube excessit: verum habet eam nunc quoque: quæ tamen ob eius cum illo, quod est caducum, commistionem & confusionem obtunditur. Nihil autem est, quod obstupescamus, aut fidem illis dictis abrogemus, cum cõtemplemur, si nihil aliud animæ equipollentem diuinationi vim, *40* quam memoriam appellamus, quam ingens opus edat conseruandis & tuendis præteritis, ac magis instantibus. Præteritorum enim nihil est vel existit: cæterum simul oriuntur cuncta & intereunt, facta, dicta, casus: quod tempus sicut vnde impetus singula transuersa rapiat. At hæc animæ vis haud scio quo pacto ea, quæ presentia non sunt, imaginatione quasi ad sint, complectendo insinuat. Nam datæ Theissalis de Arna fortes præceperunt dicere.

Auditum surdi, cæci quoque visum.

Memoria vero & rerum auditum surdarum, cæcarumque nobis aspectus est. Quare sicut

dixi, non est mirandum, cum teneat ea, quæ non amplius existunt, si multa nodum oratorum anticipet. Hæc enim eius potius inter sunt, atque his illa consentit. Etenim insistit & adheret consequentibus, ab antea actis aut & consummatis discessit, extra quam quod eorum meminit. Hanc igitur cum habeant facultatem animæ naturam quidem, sed exilem & imagines obscure representantem, tamen efflorescunt subinde & exultantur per insomnias & in mysteriis aliquæ defecato corpore, aut cum temperaturâ convenientem ad hoc acceperit: aut quando ratiocinatio & consideratio remissa & exoluta presentibus partem, quæ ratione caret, & visorum est informatrix imaginatione in futura intendit. Neque enim, ut ait Euripides,

Est optimus Vates, qui conicit bene.

verum hic cordatus vir est, qui mente præditam animi partem ac decenter ducentem in itinere sequitur. Pars vero illa diuinatrix sicut tabula alba, temerariaque & vaga sponte naturæ, capax tamen imaginatiuis affectibus præfensionum citra ratiocinationem ullam, maxime cum recessit a re præfenti, attingit futurum. Recedit autem, cum temperatio & comparatio est corporis ea, ut immutetur, quem afflatum quasi furoris appellamus. Ipsum quidem corpus sua sponte in eiusmodi tenore est sæpe. Tellus vero multarum alfarum fontes virtutum hominibus edit, partim mentem de statu suo mouentes, insalubres, & letiferos: partim commodos, blandos, & salubres: ut percipiunt illi, qui periculum faciunt. At diuinationis scaturigo & halitus diuinissima res & sanctissima est, siue solus per aerem, siue cum liquido latice hauriatur. Siquidem in corpus infusus temperamentum conciliat animis insolitum & extraneum, cuius proprietatem exponere sit arduum clare: consecrura asse qui ratio identidem concedit. Tempore enim & diffusionem meatu aliquos ab eo representantes futuri pandi probabile est: sicut vini halitus cum motus multos ciet alios, tum sermones reconditos & occultos detegit. Quippe bacchantio & infantia diuinationis multum habet, ut est apud Euripidem: simul atque incallescens animus & inflammatus pudorem excussit, quam humana prudentia adferens afflatum diuinum repellit sæpè numero & extinguit. Simul non incongrue sic citatur quoque dixeris cum seruire infusam subtilem spiritum æthereumque reddere & limpium. Ipse enim siccus est secundum Heraclitum animus. Humiditas vero non solum oculos præstringit & aures, sed & speculorum nitorem contagione sua & aeri offusa splendorem & lumen aufert. Contra fieri potest, ut argente & spissato spiritu sicut tinctura ferri animi pars, quæ præfagiendi virtute prædita est, elucescat & acuat. Iam sicut stannum, si cum ære, quod rarum est & spongiosum, sit confusum, simul conspissat illud & condensat, simul fulgidius præstat & nitidius: Ita nihil impedit, quin diuina euaporatio, quæ congruens quiddam & affine animis habet, expleat rara comprimaturque cum illis apta. Alia enim aliis convenientia & accommodata sunt: sicut purpure colore faba, cocci insecturam nitrum, si admistum sit, exhilarare videtur: bysso glauci croci aliquantum additur, ut ait Empedocles. De Cydno & de sacra Apollinis, qui Tharsi est, secespita ex te mi Demetri, cum referres, intelleximus à Cydno ferrum illud extergere rectius neque alia ab aqua cultum illum quam ab illa: quomodo Olympiæ cinerem adcorporant aræ & affigunt, cui Alphei vndam affundunt: ex alio amne si tentent, nulla valent solidare vel agglutinare cinerem. Quare non est mirum, cum multas terra scaturigines sursum transmittat, si solæ animos hæc diuino quasi furore afflent, & futuri imagines representent. Cui orationi sine controversia fama suffragatur. Etenim patefactam primum huius loci vim scribunt, cum pastor quidam, qui forte in eum inciderat, post voces fanaticas misisset: quas primum, qui aderant, contemnebant: inde euentu fidem iis, quæ ille prædixerat, faciente obstupuerunt. Delphorum doctissimi etiam hominis nomen memoria repetentes Coretam dicunt. Mihi quidem videtur potissimum talem cum præfago spiritu accipere temperaturam animus & contextionem, qualè cum lumine ei consentiente oculus. Quippe oculus, qui vim cernendi habet, nihil sine lumine agat: animi item vis diuina sicut oculus id, quod familiare sibi est, ut eum accendat ex acuatque, desiderat. Hinc ex maioribus complures vnū atque eundem deum Apollinem & solem esse putauerunt. Qui vero pulchram scitaturque tenent atque colunt convenientiam, hi quod corpus ad animū, visus ad mentem, lumen est ad veritatem, id virtutè coniecerunt solis ad Apollinis indolem esse, ab hoc, qui semper est, illum qui semper gignitur, generari & propagari. Accendit enim & extimulat concitatque vim sensus visus effectricem hic, animi præfagam ille. At qui vnum

vnum statuerunt & eundem deum esse, merito Apollini & Telluri hoc oraculum in communi attribuerunt, halitum censentes & temperaturam terræ à sole infundi, ex qua halitus diuinos producit. Ipsam igitur terram, sicut Hesiodus, qui quam nonnulli philosophi rectius sentit, securam omnium sedem appellauit: ita nos æternam & incorruptam ducimus: sed virtutes eius aliis locis interire, aliis oriri, alio demigrare & immigrare aliunde verisimile est, in qua circulare eiusmodi per omne æuum subinde vertigines, ut ex iis, quæ sub oculis sunt coniectes. Stagniorum & amnium extiterunt, & plures riuulorum calidorum hic defectus in totum & occasus, illuc veluti fuga & recessus: Inde rursus ibi interposito temporis interuallo exoriuntur, iisdemque locis aut in vicino emanant. Ac metallorum partim plane apparet exoleuisse, ut in Attica terra argentifodinas, æris in Eubœa, ex quo procudebatur durati aquæ rigore gladij, ut ait Aeschylus.

Acie rigentem acuta ense Euboicum capit.

Nec ita pridem destitit vena illa Carysti gloriose lapidum molles, qui in licia deducebantur, eructare. Non nullos certe vestrum vidisse arbitror mantilia, plagulas, & reticula ex ea materia ab ignis iniuria libera: quæ cum fordidam vsu facta sunt, coniecta in ignem splendida & pellucida auferunt. Et nunc exoleuit, atque vix quasi fibræ vel capillamenta tenuia intercurrunt in iis metallis. Horum omnium Aristoteles effectorem terræ halitum esse dicit: quo cum exolefcent vna & migrent, denuo que emanent eiusmodi indoles necesse est. Idem de spiritibus diuinis sentiendum, vim non esse iis sempiternam neque immarcescibilem, verum vicissitudinibus expositam. Quippe immensis imbribus probabile est eam extingui, discutique fulminum ictibus: præsertim quando tellus in tremore defedit & concussa est in imo, euaporationes discedere aut semel euanescere: sicut hic ferunt magni illius terræ motus, qui etiam oppidum labefecit, vertigia remansisse. Orchomeni referunt in pestilentia multos interisse mortales, ac Tire si oraculū in totum expirasse, quod ad hanc vsque memoriam ociosum & mutū permanere. An Ciliciæ oraculis par casus euenerit, ut accepimus, nemo te id Demetri exponat nobis liquidius. Ibi Demetrius: Me quidē, inquit, quo nunc illa in statu sint, fugit. Nam per iam diu, ut nostis, peregrinor. Me certe præfente Mopsi & Amphilocho oracula adhuc florebant. De Mopsi oraculo, qui interfui, rem habeo commemorare maxime stupendā. Præfes Ciliciæ ipse quidem in rebus diuinis fluctuat: quod ex animi imbecillitate credo fidem eis deroget. Nā cætera improbus est & homo teter. Hic, cum in comitatu suo non nullos Epicureos haberet, qui præclara scilicet illa naturæ ratione succincti rebus huiusmodi, ut ipsi loquuntur, illudunt: misit in manteū tanquā in hosticum instructum exploratorem libertū. Is tabellam habebat consignatā: in qua id, quod quæreret, nullo conscio scriptum erat. Cum iste de more pernoctasset in adito, & sopitus esset, renunciauit postridie eiusmodi somniū. Visus ei est vir pulcher affluere, qui locutus est tantum. Nigrum, neque quicquā præterea: verum extemplo digredi. Hoc nobis monstruosum & perplexū valde videbatur. At præfes obstupuit adorauitque illud: ac resignata tabella monstrauit rogatiunculā inscriptam hanc: Candidum tibi an nigrum taurū immolabo? Vnde & Epicurei pudore perfusi fuerunt, & ille rē diuinam fecit, Mopsiumque per totam vitam est veneratus. Sic fatus Demetrius siluit. Ego autem, qui in summā aliquam colligere disputationem volebam, iterū me ad Philippum & Ammonium vna sedentes conuertit. Qui cum mihi aliquid velle viderentur dicere, denuo obticui. Atque Ammonius: Habet, inquit, Philippus quoque Lampria de superioribus afferre aliquid. Arbitratur enim ut vulgus ipse haud aliū Apollinem deū sed eundem & solem esse. Mea vero maior est & de maioribus hæsitatio. Modo namque haud scio quo pacto orationi tuæ assentientes ab diis diuinationem profus ad demonas reieciimus. Nunc mihi videmur hos ipsos rursus exigere, & ex hoc oraculo & cortina summovere: qui in auras, anhelitus, & expirationes diuinitatis fontem, imo naturam ipsam & vim dissoluimus. Nam supradictæ temperaturæ, teporesque hi, & cōsolidationes multo magis ab diis opinionem remouent, ac considerationem eiusmodi aliquam obiciunt causæ, qualis fingit Cyclopem Euripides vtentem.

At tellus, est necessitas, noluit velit

Gramen pecus saginet effundens meum

Nisi quod ille non dicat facere se diis sacra, sed sibi summoque demonum ventri. Nos verò quo consilio immolamus diis & adoramus eos propter oracula: si virtutē in se-

ipſis animi diuinandi gerunt: & quæ ciet hanc, aeris temperatura quædam eſt & ſpiritus: Sacerdotum aut quid ſibi volunt creationes, & quod dictio non datur, niſi victima tota ex imis pedū plantis ſubtremla fuerit concutiaturq; dum libamina ei inſperguntur: Neq; enim ſar eſt caput vibraſſe, vt aliis in ſacrificiis, ſed omnia membra iactatio ſimul & palpitatio occupet oportet cum ſtrepitu tremulo. Quod niſi fiat, negant ex oraculo fortes dari, neq; inducunt Pythiam. Et quidē eos, qui deo vel dæmoni cauſam potiſſimum tribuunt, hoc facere & dicere conſentaneum vt tu ais, non eſt: Nam anhelitus terre, ſiue victima hoc faciat, ſiue non faciat, præſens afferet afflatum fanaticum, & afficiet animū æque non Pythiæ modo, verum etiā ſi quodlibet corpus attigerit. Quare vnam mulierem ſtultum eſt oraculo adhibere, eamq; fatigare, dū eam tota vita caſtam & puram ſeruamus. Nam inter Coretā illum, quem Delphi dicitur primum, vbi in hunc locū incidit, eius virtutē indicat, & reliquos caprarios nihil interſuiſſe arbitror: niſi ſane hæc fabula eſt & vanum cōmentum, vt equidem arbitror. Ac cum reputo mecū, quanta bona hoc oraculū Græcis peperit tam in bellis quam in cōdendis vrbibus, adhæc in peſtilentiis & fructuū ſterilitatibus: abſurdum reor eſſe, nō deo & prouidentia, ſed caſu fortuito & temeritati eius inuentionem & exordium aſſignare. Contra hæc, inquit, velim Lamprias diſſerari. Tu vero expectes queſo. Ego vero, Philippus, inquit, omneſq; hi. Omnes enim pepulit nos oratio hæc. Tū ego ei: Me quidē, inquam, non pepulit Philippe tantum, verum etiā conſudit: qui in veſtro toto 20 tanto mōdo virorum conſeſſu præter ætatem orationis probabilitate venditandum me labefactare videor & conuellere aliquid de iis, quæ homines de diuinitate exiſtando vere & diuine. Verum ſatiſfaciam vobis, teſtemq; ſimul & patronū Platonem adhibebo. Siquidem vir ille Anaxagoram culpauit veterem, quod cauſis naturalibus nimium illaqueatus, & effectus, qui ex corporum laboribus exiſtunt neceſſario, captans ſemper & ſectans, ſinē & efficientē, quæ ſunt præſtantes cauſæ, reliquerit. Ille autē princeps vel ſupra ceteros philoſophos vtraſq; eſt perſecutus: ac deo primordiū reddidit eorum, quæ in ratione conſiſtunt, materiā tamen neceſſariū operi cauſis non denudauit: cæterum perſpexit iſtam, vniuerſitatis, quæ ſub ſenſum cadit expolitionē non eſſe puram neq; incoſtitutam, verū copulata cum ratione materiā ortum accepiſſe. Ac vide primum in opificiis. Nec longe abieris. Nobilis hic a deſt crateris ſedes & baſis, quæ 30 Herodotus epicrateridion nominauit. Hic cauſam habet quidē materialē ignem, ferrum, emollitionē per ignem & aquæ tincturā: citra quæ opus hoc nullo modo effici potuiſſet: præſtabilius tamē inſitū, quod hæc moueat, & per hæc operetur, ars & ratio operi præſtitit. Et vero picturarū & imaginū harū opifex & machinator eſt inſcriptus

Patre Polygnotus pictura reddidit arcis

Excidium Troiana Aglaophonte ſatus.

Pinxit illas ſane vt videtis: ſed abſq; coloribus tritis & inter ſe permiſtis nō poterat pictura eam imaginē & ſpeciē accipere. Num igitur, qui principiū materiale attingere vult, ac ſcrutatur & diſcit affectus & mutationes, quos cum ochra tēperata ſynopis habet, cū atramento melinū: hic Polygnoti gloria detrahit: Qui vero recenſet, quem admodum ferrū acuminatur & emollitur: quod igni liqueſcens ſuccumbit & cedit procedentibus & tundentibus, atq; vbi poſt in aquam demerſum eſt purā, & frigore molitudo & laxitas eius, quam ab igne accepit, conſtricta & ſpiſſata, firmitatem parauit & ſoliditatem, quam ferri robur Homerus appellauit: minus artiſici natalium operis cauſam ſeruatur: Mihi certe longe aliter videtur. Etenim medicamentorū virtutes quidam explorant, artem medicam non tollunt tamen: ſicut Plato quoq; qui dum videre nos oculorum fulgore cum ſolis luce cōmiſto, audire aeris icū dicit: non negat videnti & audiendi facultatem ex ratione & prouidentia accepiſſe. Brevi, cum duas, vt dico generatio habeat omnis cauſas, theologi & poeta valde vetuſti ſoli præſtatori animi aduertere voluerunt, et hoc nimirum vulgare omnibus rebus accinuerunt. 50

Ab Ioue principium, medium Iouis, ex Ioue cuncta.

Ad neceſſarias & naturales cauſas non vltra attenderūt. Hiſi adoleſcentiores, qui phyſici dicti fuerunt, contra atq; illi, à pulchro illo & diuino deſectentes exordio vniuerſa in corporibus, corporumq; laboribus, illuſionibus, cōuerſionibus, & temperamētis ponunt. Ita vtriuſq; ſectæ claudicat ratio: quod hi cauſā cuius vi & à qua, illi cauſam ex quibus & per quæ ignorent vel prætermittāt. Qui vero ambas cauſas clare attigit, ac ratione agentī ac mouenti copulauit neceſſario ſubiectā & patientē: hic diluit etiā noſtra

ſtra vice omnem ſuſpicionem & querelam. Neque enim detrahimus diuinationi diuinitatem & rationem, cum materiā ei animū humanū, pro inſtrumento autem & aculeo ſpiritū fanaticum & halitū tribuimus. Primum quæ genuit halitus, terra eſt. Qui vero omnē tēperamenti & mutationis inſundit terræ vim, ſol moribus patriis eſt deus. Deinde dum lares præſides, excubitores, & cuſtodes huius temperature quali harmonia, qui partim remittant in tempore, partē intendant, furoremq; nimium fanaticum ac turbulētum detrahant: motū vero mollē & innocuum addāt vtentibus, relinquimus: nihil abſurde & quod fieri nequeat, agere videbimur. Neq; ſane dū prælibamus, coronas victimis imponimus, & immolamus, huic orationi agimus diuerſa. Sacerdotes enim & qui immolare ſe aiunt victimā & libaminibus cōſpergere, motūq; eius & modum obſeruare, alterius rei cauſa nullius, quam vt reſpoſa edat deus, hoc faciunt. Debet enim victima apta & corpore & animo pura eſſe, & integra, & incontaminata. Ac modum quidē corporis nō eſt perſpicere laborioſum. At animum explorāt tauris polentam, porcis cicer offerendo. Quod enim non guſtauerit, id eſſe non putant ſanum. Capram arguit aqua. Neq; enim animi eſt ſecundū naturam cōparati, ſi nihil, cū inſperguntur libamina, afficiatur vel permoueatur. Ego vero etiā ſi exploratum foret, ſignum eſſe redditurum oracula Apollinē, ſi litatum ſit, aut contra non redditurū, ſi litatum non ſit: haud perſpicio, quid prædictis id obſtet. Omnis enim vis, quod ſolet, pro tempore rectius vel ſecius edit. Quod ſi articulus ſit nobis elapſus, eius ſignificationes dare cōſentaneum eſt deum. Porro exiſtimo neq; halitum pari modo ſe ſemper vnde quaq; habere: ſed eſſe ei ſuas remiſſiones & cōcitationes. Argumentū, quo vtor, teſtes habet tū peregrinos multos, tum eos, qui curā agunt ſani, omnes. Siquidē cella, in qua collocaſt eos, qui deum conſulunt, neq; crebro, neq; ſtatis vicibus, ſed temere per interualla impletur fragrantia & aura, quali ſuauiſſima & exquisitiſſima vnguenta ſuffitu, adyto eā ſicut ex fonte affundente: quam efflare ex calore vel qua alia inſuſa vi veriſimile eſt. Quod ſi minus videtur probabile, ipſam certe Pythiam alias aliter motā habere partē animi illam, cui appellit ſpiritus, neq; temperaturā perpetuo vnam ſicut concentum omni tempore immotum cōſiteamini retinere. Quippe multæ aperte, multæ occulte inuadunt in corpus & irrepunt in animum aſperitates & iactationes. Quibus inundatum præſtat non accedere illuc, neq; offerre ſe deo non vnde quaq; purā, ſicut organū inſtructum & ſonorum, ſed agrā & cōmotam. Neq; enim perpetuo vinū pariter vino ſum, neq; fanaticū tibia, vel eodē modo afficit: cæterum nunc minus iidem, nunc plus debacchantur & luxuriantur pro temperatura eorum variatione. Præcipue partem animi viſorum informaticem apparet à corpore opprimit alterato, vnaq; cum eo inuertit: ſicut ex ſomniis liquet. Nam interim frequentes nobis & variæ viſiones offeruntur inſomniorum, interim multa eſt talibus tranquillitas & quies. Ac Cleonem nouimus ipſi illum Dauſienſem, qui prædicat multis, quos vixit, annis nullā ſibi in ſomniis vnam ſpeciem obuerſatam. Ex antiquioribus hoc idem de Thraſymede Heræenſi cōmemoratur. In cauſa fuit corporis temperatura: ſicut viceuerſa melancholicorū habet 40 multa inſomnia multaq; videt ſpecies temperamentum: quamuis ſomnia appareat eis veriora offerri. Cum enim alio alias eorum imaginatio conuertatur, ſicut qui crebro iaculantur, ſæpius collimāt. Quando igitur congruit cum ſpiritus ceu organi temperie imaginandi & diuinandi vis in diuinantibus, afflatus quali furoris exiſtat oportet: Alio qui non exiſtat, aut exiſtat vitioſus, non ſyncerus, & inquietus: ſicut vidimus in Apollinis vate, quæ nuper deceſſit. Nam cum exteri legati ad petendum oraculum adueniſſent, referunt hoſtiam primas libaminum inſuſiones immotam & interritā uuliſſe: Vrgentibus certatim & immodice ſacerdotibus vix tandem latice obrutā & inundatam ceſſiſſe. Quid igitur vati factum eſt: Descendit quidē in manteum, vti memorant, inuite & grauate. Cæterum extemplo in primis reſponſis cognitū eſt ex vocis aſperitate afflatui imparem fuiſſe inſtar properantis nauis bruti & maligni ſpiritus plenam. Deniq; penitus commota, ac cum horrendo clamore contendens ad exitum abiicit ſe: vt conſicerent ſe in fugam non legati modo, ſed antiſtes etiā Nicander, & qui aderant ſancti. Paulo poſt tamen ingreſſi ſuſtulerunt eam * ſanæ mentis: quæ * Alij, amentem. paucos dies ſuperuixit. Ideoq; à concubitu mundum corpus & vitam à peregrinorum commercio & contagione reductam Pythia ſeruatur. & ante, quam conſulant deum, ſigna capiunt: quod notum deo eſt putent, quando probe comparata & apta ſit, vt numinis afflatum ferat citra noxam. Neq; enim omnes neq; eodē ſemper pari modo

spiritus vis permouet, sed facem ministrat & principium, ut est dictum, ut permoueantur & alterentur, recte comparatis. Est quidem diuina reuera & coelestis, non aeterna tamen aut immortalis, aut immarcessibilis & infinitum in aeuum durans: cui succumbunt, ut nostra vult disputatio, quae inter terram & lunam sunt cuncta. Sunt, qui super etiam non perennare, sed facillimitate ad sempiternum & infinitum tempus perniciter vicissitudines & renouationes accipere praedicent. Ad haec, inquam subinde ego versanda animo vos & me ipsum hortor: ut quibus multa obici in contrarium valeat, & quae valde sint ancipitia: quae exequi omnia tempus non permittit. Itaque producantur haec, simulque Philippi de sole & Apolline quaestiones.

PLUTARCHI

Septem sapientum conuiuium.

Nobili atque excellentissimo viro Domino Guilielmo ab Orsbeck, domino in Uninsberg Illustrissimi ducis Iuliacensis Cellario dicatum.

NAë insequens aeuum Nearche magnas tenebras rebus atque caecitatem omnem offundet: quando nunc in recentibus atque ita viridibus vani conlati sermones obtinent fidem. Neque enim septem duntaxat, uti vos accepistis, illi istud conuiuium agitauerunt, sed plures quam bis totidem, in quibus & ipse eram: cum mihi cum Perianthro conciliaffet ars familiaritatem, & hospes essem Thalys. Nam apud me ille Perianthri iussu diuertebatur: neque sermones habitos, quicumque ille fuit, vobis qui eos exposuit (Non fuit autem quisquam, ut videtur, ex illis, qui interfuerunt) recte commemorauit. Caeterum quoniam abunde oculi suppeditat, neque est ad praestandam prolationem sermonis senectus idonea: faciam ut cupientibus vobis à capite cuncta percenseam. Apparauerat non in vrbe Perianther epulum, sed apud Lechaem in coenatione ad delubrum Veneris, cui sacrum fiebat. Nam post illi matris suae amorem, quae vitam abruperat sponte, quia rem diuinam Veneri non fecerat, tunc primum ex certis Melisse insomnis, in animum induxit eam deam honorare & colere. Inuitatis autem singulis biga probe ornata oblata est. Etenim aestatis erat hora, viamque omnem ex vehiculorum & hominum multitudine ad mare usque puluis ac turba occupauerat. Thales quidem, ubi rhedam ad fores conspexit, ridens eam misersam fecit. Nos igitur diuertentes via lento gradu per arua ibamus, ac tertius nobiscum Naucratis Niloxenus homo ciuilis, qui in Aegypto cum Solone & Thale consuetudinem habuerat. Erat hic iterum ad Biantem legatus: qua autem de causa, nec ipse sciebat: nisi quod suspicaretur alteram se conscriptam in libello ferre ad illi quaestionem. Erat ei praecipuum, si Bias reiceret, ut Graecorum sapientissimis ostenderet libellum. Hic per, inquit, commodo cecidit, quod vos hic offenderim omnes, ac fero libellum, ut vides, ad coenam: simul eum nobis ostendit. Ibi Thales ridens: Siquid mali, inquit, sit iterum Prienem. Extricabit enim hoc, ut extricauit primum Bias. Quodnam illud, inquam, primum ego. Victimam, inquit, ei misit, iussitque ut optimam ac deterrimam carnem demeret remitteretque. Hic vero noster recte atque ordine linguam excisam misit. hinc passim clarum nomen & celebre est affecutus. Non huius causa inquit solum Niloxenus: verum non refugit etiam amicus esse sicut vos regum: quoniam tua cum alia admiratur, tum Pyramidis dimensionem mirifice commendauit: quod nullo negotio nulloque requisito organo, tantum fixo baculo ad terminum umbræ, quam pyramis reddebat, cum extitissent radij solaris contactu duo triquetra: ostendisti, quae proportio esset ad umbram umbræ, eandem pyramidis ad baculum esse. Caeterum quod dixi, fama percrebuit odium te habere regum, & dicta quaedam tua referebantur ad eum de tyrannis probrosa, rogatum à Molpagora lone, quid maxime stupendum vidisses: Respondisse te tyrannum senem. Rursus in conuiuio quodam cum institutus de bestiis esset sermo, retulisse terribilissimum inter feras tyrannum, inter placidas esse adulatorem. Haec enim, quanquam plane praeferebant reges discedere à tyrannis se, haud benignis auribus tamen accipiunt. Enimvero hoc, inquit Thales, dictum à Pittaco ad Myrsilum est ioco. Ego vero mirarer, inquit, si viderem non tyrannum, sed gubernatorem. Cate-

Caeterum ad hanc inuersionem idem mihi animus est, qui fuit adolescentis: qui cum te lo canem petisset, & percussisset nouercam, ait: Ne sic quidem male. Quapropter Solonem quoque, qui non suscepit tyrannidem, sapientissimum habui. Et Pittacus hic, nisi principatum admisisset, non dixisset: Quam est virum bonum esse arduum. Perianther autem videtur tyrannide velut morbo paterno occupatus conualescere, qui colloquiis fanis vitur haecenus, & virorum cordatorum congressus accerit: quas vero Thrasylbulus summorum detractiones meus ciuis praecipit, non admittit. Ab agricola enim qui locustas & aues pro tritico & hordeo colligere cupit, nihil distat tyrannus, qui macipiis mauult quam viris imperare. Siquidem vnum multorum malorum vice bonum potestates honorem obtinent & gloria: modo bonis ut praestantiores imperent, & magnis esse videantur maiores. At qui in securitate citra honestum acquiescunt, hos oportebat in ouium gregem, & in equorum bouumque armentum dominari, non in homines. Sed enim in sermones nos hospes hic, inquit, profus alienos coniecit: qui quae ad coenam perguntibus congruunt, posthabuit dicere & quaerere. An vero non censes, sicut conuiuator debet aliquem facere apparatus, item eum, qui futurus est conuiuia, debere? Nempè enim inuitationes faciunt Sibaritae foeminarum anno ante, quo per ocium cultis veste & mundo inire coenam liceat. Ego autem maiore laxamento opus putè esse iusto recte coenaturi apparatus: quo conuenientem moribus nitorem, quam luxuriosum & sterile corpori inuenire est difficilium. Neque enim valis modo, quo expleat se, accedit vir cordatus ad conuiuium: sed ut aliquid ferri agat, audiat, & dicat: quo inuitat tempus conuiuias, si conuicturi inter se iucunde sint. Namque ut ferculum prauum reicias licet, & si vitium sit malum, ad Nymphas confugere. At conuictor, qui caput tenet, qui molestus est & rusticus, omnem vini & epularum, omnem cantoris gratiam labefaciat & peruertit: neque est eum stomachum dimittere proclive: caeterum aliquibus per totam vitam adharefcit mutuum odium, quasi pridiana quaedam contumelia vel fellis in coena effusi temulentia. Vnde optime Chilo vocatus heri ad coenam non ante condixit, quam vnumquemque inuitatorum intellexisset. Ait enim conuictorem & contubernalē, quibuscum nauigandi & militandi necessitudo imponitur, ferendum esse importunum. At conuiuiis seipsum commiscere temere hominis esse amentis. Cadaver aridum, quod fere inferunt Aegyptij in conuiuia & proponunt, commonentque ut breui se tales futuros esse meminerint, licet ingratus & intemptiuus commensator ventitet: habet tamen oportunitatem aliquam, si minus ad potandum & deliciis indulgendum, ad amicitiam certe & mutuam acuit charitatem, exhortaturque, ne vitam, quae spacio existit breuis, efficiamus prauis actibus longinquam. Hisce sermonibus confecto itinere adsumus ad aedes, ac lauare Thales noluit, quod vinctum se diceret. Iuit autem spectatum curricula, palaestras, & nemus, quod ad mare est probe exornatum: non ille quidem, quo ista stupe-ret, sed ne contemnere videretur Perianthrum nec fastidire eius magnificentiam. Caeteros, qui vincti aut loti erant, introduxerunt ministri per porticum in andronem. Sedebat in porticu Anacharis, ac puella pro vestibulo stabat, quae comam eius manibus discriminabat. Hanc Thales, cum ad eum perquam comiter accurrisset, suauitatus est, atque aridens: Ita, inquit, reddit pulchrum hospitem: ut qui est mitissimus, ne sit aspectu tetricus neque ferox. Cum rogarem ego de puella, quanam esset: Sapientem, inquit, & nobilitatem non nosti Eumetim? Eo ipse enim nomine eam pater, populares ex patre Cleobulenen appellant. Ibi Niloxenus: Celebrasne, inquit, puellae in aenigmatibus facultatem & sagacitatem? Etenim in Aegyptum usque quaedam ab ea posita perlatasunt. Minime vero, inquit Thales. Nam his quali talis, cum vsuuenit, vitur & ludit haec aduersus illos, qui in eam incidunt. Caeterum animo etiam mirifico & mente ciuili est praedita humanisque moribus, atque imperium parentis lenius ciuibus praestat & popularius. Sane, Niloxenus, inquit, & ita videtur, si tenuem & simplicem eius cultum respicias. At Anacharsum qua de causa tanta beneuolentia colit? Quod vir, inquit, frugalissit atque multae eruditionis, victusque rationem ei & purgationem, quam adhibent laborantibus Scythae, candide & liberaliter tradiderit. ac nunc arbitror colere eam illum & prensare addiscentem & cum eo sermocinantem. Ut iam ad triclinium ventum est, Milesius occurrit nobis Alexidemus (Erat hic Thrasylbuli tyranni filius non iustus) atque extulit se commotus, fremensque murmurabat secum aliquid, quod intelligere non valebamus. Qui postquam Thalem conspexit, paululum ad se reuersus ac redditus tranquillus: Quarta contumelia, inquit, affecit nos Perianther, qui soluere non permisit mo-

lientem, sed ut operiret cenam, orauit: Postquā veni, locum mihi attribuit parum honorificum. Aeoles autē insulare sc̄q; & quosuis Thrasylulo praefert. Thrasylulū enim in me eius legato manifeste fuggillare eum cōtemnens & abiicere voluit. Itane vero, inquit, vereris, ne sicut Aegyptij stellas, prout vel sublimius elata vel deuectā sunt in locis, quae permeāt, euadere aiunt quam pro natura sua meliores, vel deteriores: item ex loco tu obscurior euadas vel depressior, ac Lacone stas vilior illo: qui in choro quodā ordine locatus nouissimo a praefecto: Recte, inquit, hoc cōmētus es quo & is honoratus reddatur. Haud, inquit, despiciendi causa loci secundum aliquos accumbimus: verum potius, quo simus discumbentibus comes, qui auspiciū & ansam amicitiae in nobis ostēdimus vel potius habemus: quod nō stomachemur, sed gratū habeamus, quod apud tales accubuerimus. Quippe loco qui offenditur sedis, in sensu affidenti est potius quā cōiuuatori, atq; est vtriq; infestus. Verba haec, inquit, tantū sunt Alexidemus: re ipsa vos quoq; cōtemplor sapientes honorē venari. Simul praeteriit nos ac digressus est. Hic Thales nobis, qui hominis importunitatē demirabamur: Bardo, inquit, & procaci est ingenio, quandoquidē adolescens etiam nū vnquentū, quod allatū Thrasylulo erat, exquisitum in cupa ingenti, cum aqua mistum affuso mero exhaulsit, atq; inimicitia cōciliavit pro amicitia. Hinc circulans minister: Iubet te Periander, inquit, affcito hoc Thale, quod ei modo est allatum, cōsiderare, casus extiterit, an prodigium aliquod & portentum sit. Illum enim apparet apprimē cōsternatum esse, impiamentumq; & vitium ducere sacrificij. Simul abduxit nos in vnū ex tabernaculis, quae horto erant adiecta. Ibi adolescens, ut videbatur, pastoritius imberbis etiam nūm, de cetero vultu non illiberali ciliatū quoddā aperiens, infante ostendit nobis editum, ut ferebat, ab equa, qui partibus superioribus ad collum vsq; & manus figura humana erat, caetera representabat equum, voce sicut pueri recens nati vagiebat. Hic Niloxenus, Auerte monstrum Apollo, cum dixisset, id spectaculum auertatus est. Thales diu defixit in adolescentē oculos, mox arridens (solitus est enim iocari semper mecum de arte: Num procurationem Diocles, inquit, mouere cogitas, ac negocium auerroncanis, quasi res noua & magna contigerit, exhibere? Quid ni, inquam. Seditionis enim Thale & discordia est significatio, vereorq; ut ad nuptias vsq; & sobolē euadat, quod priusquā prima placata sit ira, alterā dea, ut vides, denunciet. Ad id nihil responsi Thales retulit, sed ridens digressus est. Periander autē, cum ad fores se nobis obtulisset, essetq; de iis, quae videramus, percunctatus, misso Thales me atq; arrepta illius manu: Quae praescibit Diocles, inquit, factitabis sacra per ocium: Ego vero auctor sim tibi, armentariis equarum ne tam iuuenibus vtaris, nisi des eis vxores. Sane, haec vbi audiuit, visus mihi Periander est gestire valde. Etenim effuse risit: complexusq; Thalem atque osculatus est. Tum ille, la mea sententia, inquit, est simul ostentū hoc Diocles explicatum. Cernis enim, quantum malū nobis, quod cenare nobiscū recusauerit Alexidemus, oblatum sit. Ut ingressi sumus, altiore voce iam locutus Thales: Vbi nā, inquit, cubuit ille, vnde offensus est? Monstrato loco, transiens collocavit se nosq; ibi addens vel empturum se, ut in vnū cōsortium mensae venire possit cum Ardalo. Erat Troezenius tibicen Ardalus, & Ardaliarum Musarum, quas priscus Ardalus Troezenius sacrauit, sacerdos. Aesopus (Hic enim a Croeso recens ad Periandrum pariter & Apollinē Delphicum missus erat) & aderat tunc, sedebatq; humili sella iuxta Solonem, qui supra eū cubabat: Mulus, inquit, Lydus, cum in amne suā ipsius imaginē despiceret, faceretq; ei species & moles corporis admirationē, erectis iubis institit more equi currere. Mox recordatus esse asini se filium, cursum ilico inhibuit atq; exultantē ferocitatem deposuit. Hic Chilo voce Laconica: Tu quoq;, inquit, tardus es, ac curris muli more. Inde adfuit Melissa, accubuitq; apud Periandru. Eumetis vero assedit inter cenandum. Ac Thales me, qui supra Biantē sedebā, affatus: Quin significasti, inquit, Diocles Bianti Naucratis hospite cum quæstionibus regis iterū eum petere, quo accipiat illius orationē sobrius & sibi attendēs. Cui Bias: At hic, inquit, iā pridē terret, qui hęc monet. Ego vero Liberū patrē cū aliās noui potentē esse, tum a sapientia Lysiu nuncupatum. Quo minus vereor, cū huius dei plenus ero, ne decertē ignauius. Ea quodē inter se illi inter cenandū ludebāt. Mihi vero cenā contēplanti frugaliorē solito reputare venit in mentē virorū receptionē & inuitationē sapientū & honorū nullū sumptū adicere, imo cōtrahere potius: quod operosās epulas, vnquentā exotica, bellaria, atq; exquisitorū diffusionē vinorū praecidat. Quibus cū vtaē quotidie fere Periander in domi-

dominatu, opibus, & rerū administratione, tūc apud illos simplicitatem ostentabat & sumptus tenuitatē. Siquidem non ceteris modo, sed coniugi etiā dempsit & suppressit solitum ornatū, ac simpliciter & modice cultam ostendit. Postquam iam sublata mensa fuerunt, coronisque a Melissa distributis libauimus: ac tibia, vbi paulisper accinuit libaminibus, recessit: appellauit Ardalus Anacharsim, rogauitq; sint ne apud Scythas tibia. Hic subito: Ne vites quidē, inquit. Rursus instante Ardalo. At deos certe habent Scythae. Sane vero, inquit, linguæ humanæ intelligentes, non Gregorum more: qui cum elegantius se dicere quam Scythas putent, deos tamen ossa & ligna audire arbitrantur libentius. Hic Aesopus: Quid si videres, inquit, huius temporis tibiarum artifices, qui repudiatis hinnulorum ossis, vsurpant asinina, quae resonare ferunt melius: Ita que

*Cleobulum Phrygiam
Ad fistulam cornigeram aurem stimulat
Superē tibia hinnuli procul sono.*

vt asinum mireris rudissimum & a Mulis caetera alienissimum subtilissimum os atque ad modulamen maxime concinnum suppeditare. Tum Niloxenus: Scilicet haec, inquit, nobis Naucratis Busrata obiciunt. Vtimur enim iam ad tibiam asininis. At illis etiam tubam est audire nefas, quasi sonet quiddam, quod asinum referat. Asinum vero apud Aegyptios nostis sane Typhonis causa infamem esse. Hic factō silentio circumspiciens Periander cupientem quidem, dubitantem tamen ordiri Niloxenum sermonem: Equidem, inquit, laudo amici ciuitates earumq; rectores, qui hospitibus primum, deinde ciuibus vacant. Ac mihi nunc rectum videtur, vt sermones nostri velut ciues & domestici subsistant paulisper, atq; aditum sicut in concione Aegyptiis illis praebant & regis, quos optimus adfert Niloxenus Bianti, & Bias vult in communi eos nobiscum perpendere. Ibi Bias: Vbi enim, aut quibuscum, inquit, malis periculum subire, si ita res fert, in eiusmodi responsis: praesertim cum iusserit rex a me ut spicari ac circulari ad omnes vos sermonem. Ita tradidit ei libellum Niloxenus, iussitque vt solueret, ac totum in medium recitaret. Scriptorum haec erat sententia. Rex Aegypti Amasis significat Graecorum sapientissimo Bianti. Est regi Aethiopiae mecum de sapientia concertatio. Cum autem caeteris vinceret, praecipuum struxit absurdum ac difficile. Pontum mihi iussit vt ebiberem. Praemium erit mihi, si id dissoluam, vt multos eiut vicos & oppida feram. Quod ni dissoluā, vrbibus ad Elephantim iacibus cedendum erit. Vbi hoc expenderis, remitte ilico Niloxenū. Siquid amicis aut ciuibus tuis praestari voles, faciam, vt in eos constent officia mea. His recitatis, vt non longo interposito spacio paulisper secum Bias considerauit, ac non nihil cum Cleobulo, qui prope cubabat, est sermocinatus: Quid ais, inquit, Naucratis? Tam multum ne rex mortalium Amasis, qui regionem adeo felicem & amplam tenet in animum inducet vicorum causa ignobilium & steriliū pelagus epotare? Arridens Niloxenus: Vt tibi visum est, inquit, considera Bia, quid fieri queat. Respondeat igitur, inquit, Aethiopi: dum mare, quomodo nunc est, ipse ebibat, vt ille amnes, qui in maria effunduntur, inhibeat. De hoc enim praecipuum conceptum est, non sicut postea erit. Vt haec dicta Bias dedit, praegaudium institit Niloxenus amplecti deoscularique eum. Postquam vero dictum collaudarunt & comprobant caeteri, ridens Chilo: Hospes Naucratis, inquit, prius quam epotatum aboleatur mare, remea domum, atque Amasidi renuncia: ne quærat, qui salum tam immensum sustollat, verū potius, quem admodum portabile & dulce praestet imperium suum popularibus. In eo enim est Bias diuinus & doctor eius rei praestantissimus. Quod vbi perceperit Amasis, nihil iam requireret apud Aegyptios pollubrum aureum: sed colent omnes eum diligentq; vtpote bonum virum, etiam si millies quam nunc extiterit infestior. Atqui, inquit Periander, decet huiusmodi libamina regi inferre omnes virilia, vt ait Homerus. Nam & illi euadet quam negociatio haec accessio maioris dignationis, & nobis praecipue lucrosa. Cum igitur dixisset Chilo, debere Solonem sermonem auspicari, non modo quod provectior esset omnibus ætate, & cubaret primo loco, sed & quod magistratū summum obtineret & amplissimum, qui leges Atheniensibus tulisset: submissim ad me Niloxenus: Complura sane, inquit, Diocles creduntur falso: multique sermones ineptos de viris sapientibus & fingunt sibi ipsi libenter, & ad accipiendum prompti sunt

ab aliis: cuiuscemodi etiam ad nos de Chilone in Aegyptum sunt allata, renunciat. se Soloni eum amicitiam & hospitium, quod leges dixerit esse Solon commutabiles. Cui ego: Rem ridiculam, inquam narras. Ita enim renuncianda primum amicitia fit Lycurgo cum suis legibus, qui formam totius reip. Lacedaemoniorum convertit. Tum modico interfecto Solon intervallo: Mihi quidem, inquit, videtur potissimum clarum fore & regem & tyrannum, si dominationem civibus suis in formam reipub. redigat. Secundus Bias ait: Si legibus patriis pareat primus. Mox Thales putare ostendit se felicem esse eum, qui cum imperio est, si naturaliter senex defungatur. Quartus Anacharsis, si vnus sit prudens. Quintus Cleobulus, nemini si fidem habeat familiarium. Sextus Pittacus, si ille, qui imperium obtinet, efficiat, vt subditi non ipsum, sed timeant pro ipso. Secundum hunc, in magistratu positum dixit Chilo nihil cogitare debere mortale, verum immortalia omnia. His dictis postulauimus nos, vt & ipse quoque aliquid referret Periander. Ille fronte parum lata & contracta: Ego vero addo, inquit, dictas sententias pene omnes deterrere ab imperio capeffendo eum, qui non sit vecors. Tum Aesopus resellentis more: Oportebat igitur, inquit, vos id apud vos priuatim efficere, non autem qui consiliarios fertis vos esse & amicos, accusatores fieri eorum, qui imperium tenent. Hic contingens caput eius Solon arridens ait. An non putas moderatiorem principem redditurum & tyrannū mitiorem eum, qui persuadeat ei prestare non imperare quam imperare? Quis tibi, inquit, in eo potius credat quam Apollini, qui ait in reddito tibi oraculo.

Audit praconem quæ vnus, est vrbis illa beata.

Atqui, inquit Solon, Athenienses nunc vnum audiunt praconem & dominantem legem, qui temp. popularem obtinent. Tu vero coruorum artifex es intelligendi graclorumq; at tuam ipsius vocem non satis exaudis, qui ciuitatem existimas iuxta Apollinis sortes illam agere optime, quæ vnus audit: & conuiuij arbitraris virtutem, omnes si differant & de omnibus. Scilicet, inquit tu Aesopus, nondum scripsisti legem, par esse, ne non crapulentur serui, atque scripsisti Atheniensibus, ne serui ament vel vnctura sicca vtantur. Cum arripisset Solon, medicus Cleodorus: Atqui simile est, inquit, ita vngt ac loquit vino delibutum. Est enim iucundissimum. Cui occurrens Chilon ait. Hac de causa profecto magis est ab eo temperandum. Tum Aesopus: Atqui Thales, inquit, dicere est visus, breui fore vt consenescat. Ridens igitur Periander: In crimen Aesope, inquit, merito vocamur: quod cum ante instituerimus sermones inducere omnes Amalidis, in alios delapsi sumus. Quare reliqua vide Niloxene epistola, atq; vt ere in eo hisce presentibus. Enimvero, inquit Niloxenus, Aethiopsis iustum nihil aliud quam tristem scytalam, vt ait Archilochus, appelles. Tuus hospes placidior in istis quaestionibus & philosophicus magis est Amasis. Namq; iussit illi edere, quid antiquissimum sit, quid pulcherrimum, quid optimum, quid sapientissimum, quid communissimum, & vero insuper quid vtilissimum & nocentissimum, quid valentissimum, quid facilissimum, expromere. Quid ille, respondit ne & hæc singula explicauit: Ad hunc modum, Niloxenus insit: vbi audieritis, existimate vos. Quippe magni ducit rex, ne calumniari videatur responsa: & siquid in responsis dandis titubauerit, id sine nota non prætermittatur. Legam vobis, quemadmodum responderit. Quid antiquissimum? Tempus. Quid maximum? Mundus. Quid sapientissimum? Veritas. Quid pulcherrimum? lux. Quid communissimum? Mors. Quid vtilissimum? Deus. Quid nocentissimum? Dæmon. Quid valentissimum? fortuna. Quid facilissimum? Suaue. His iam iterum lectis Nicarche ac factio silentio rogauit Niloxenū Thales, nū eis solutionibus Amasis acquieuisset. Qui vbi ostendit, partim has eum accepisse partim eiecisse. Atqui, inquit Thales nulla est earū, quæ reprehensione vacet: verū claudicant multis modis omnes, multumq; sunt rudes: Verbi gratia primū, tempus quinquā sit antiquissimū, si pars eius præterit, pars instat, pars est futura. Quippe quod nos consequetur tempus, magis quam res presentes & homines nouellum esse videat. Nam veritatem existimare sapientiā, nihil mihi interesse apparet, ac si lucem censeas esse oculum. Quod si lucem, vt est, pulchrā iudicauit, qui solem ipsum præterit: Ex ceteris responsio illa de diis & dæmonibus præcepta est & anceps, hæc vero de fortuna per quæ est absurda. Neq; enim, si valentissima esset & robustissima, ita propte inverteretur. Nec vero est mors* cōmunis. Neq; enim est cum spirantibus. Cæterū ne videamur aliorum responsa corrigere, nostras sententias cum illius contendamus: ac me offero primum, si pla-

* Alij, communissima.

si placet Niloxeno sigillatim percunctari. Itaque vt facta tunc sunt, ita nunc percensebo responsa & quaestiones. Quid antiquissimum? Deus, inquit Thales. Ingenitum est enim. Quid maximum? Locus. Nam reliqua mundus, mundam hic complectitur. Quid pulcherrimum? Mundus. Quicquid enim concinnam ordinationem obtinet, huius est portio. Quid sapientissimum? Tempus. Siquidem alia iam inuenit, alia inueniet. Quid communissimum? Spes. Quandoquidem, quibus nihil aliud suppetit, iis hæc suppetit. Quid vtilissimum? Virtus. Namque cætera vtendo recte vtilia efficit. Quid nocentissimum? Vitium. Fere enim noxam adfert eius contagio. Quid fortissimum? Necessitas. Est enim vna invicta. Quid facilissimum? Quod naturæ conueniens est. Quando voluptates quidem subinde auersantur homines. Comprobato ab omnibus Thale Cleodemus: Hæc, inquit, percunctari & expedire regibus Niloxene conueniebat. At qui propinauit mare Amasidi barbarus, requirebat concisam Pittaci orationem, quam ad Alyatem vsurpauit, qui imperauit & scripsit quiddam Lesbii superbe: neq; quicquam respondit Pittacus, tantum cepas & panem calidum esse iussit ei. Hic subiecit Periander. Quinetiam apud veteres Græcos Cleodeme quaestiones eiuscemodi inuicem ponere receptū erat. Accipimus enim ad Amphidamantis exequias sapientum eius seculi Chalcidem clarissimos poetas conuenisse. Fuerat vir politicus Amphidamas, vexatissq; multum Eretriensibus in conflictibus de Lilanto occubuit. Cum composita à poetis carmina spinosum & contortum propter æmulationem iudicium facerent, ac nomen certatorum Homeri & Hesiodi magnam perplexitatem iudicibus incuteret, deflexerunt ad huiusmodi quaestiones. Ac posuit, vt auctor est Lesches, Homerus.

Musa mihi memora, quenam nunquam ante fuerunt,

Postque futura haud sum?

Respondit Heliodus ex tempore.

Cum Iouis ad tumulum sonipes contriuit equorum

Par celeres currus palma causa properantur.

Hinc præcipue in admiratione habitus dicitur tripodem obtinuisse. Quid hæc, inquit Cleodemus, ab Eumetidis ænigmatibus absunt: quæ hanc quidem haud dedecet ludentem & complacentem, sicut meretrices cinctus & reticula proponere mulieribus: viros cordatos in iis elaborare est ridiculum. Ibi Eumetis libenter aliquid illi, vt videbatur, respondisset: cæterum verecundia cohibuit se, ac persusus rubore est vultus eius. Aesopus vero tanquam vindicans eam: An non magis, inquit, hæc soluere non posse ioculari: verbi gratia, quod paulo antè cenam posuit nobis,

igne virum copulare viro as ceu glutine vidi.

Hoc quid sit, queas tu explicare. Ego vero ne discere quidem id, inquit, quæro Cleobule. Atqui nemo, inquit, te hoc neq; melius nouit, neq; facit rectius. Testes habeo, si neges, Sicyonias. Ibi effusus in risum est Cleodemus. Etenim vt ebarur præ cæteris sui temporis medicis sceminis Sicyoniis, fuitq; in dignatione potissimū illius gratia hoc remedium. Atheniensis autem Mnesiphilus sodalis & assecla Solonis: Ego vero, inquit, Periander postulo, vt sermo sicut vinū non per pecuniosos & optimates, sed ex æquo omnibus, vt in rep. populari dispertiatur & promiscuus sit. Quando modo de imperio & regno quæ relata sunt, eorum nobis popularibus nullum est confortium. Quare oportere arbitramur de integro vnum quencq; nostrū de rep. libera sententiam aliquam conferre, exorfos denuo à Solone. Ita visum est facere. Mox princeps Solon: Enimvero didicisti, inquit, Mnesiphile cum cunctis Atheniensibus, quæ mea sit de rep. sententia. Quam si nunc quoq; audire quæris: Videat ea ciuitas mihi felicissima esse, ac tueri optime libertatem popularem, vbi violatorem nihilo minus non lesi quam læsus insectant & piacula ab eo exigunt. Alter Bias ait esse temp. optimam, in qua legem vt tyrannū timeant omnes. Inde Thales eam, cuius ciues neq; nimirū opulenti neque inopes sunt. Secundū hunc Anacharsis, in qua cæteris æquatiss virtus optimū censetur & pessimum vitium. Quintus Cleobulus maxime sanum ait populū esse, vbi probum populares magis quam legem formidant. Sextus Pittacus, vbi improbis ad magistratum aditus non patet, & patet probis. Re considerata Chilo statuit eam, quæ maxime legibus, minime audiens esset oratoribus, probatissimam temp. esse. Nouissimus rursus Periander sententiam suam explicans, videri sibi ait super omnia com-

mendandā remp. popularem, quæ germanissima esset ei, quam principes tenent. Hoc quoque decurso sermone postulabā ego, ut etiam de domo, quatenus ea esset utendum, nobis illi referrent. Siquidem regna & ciuitates rari gubernāt, penates omnes nos ac domum habemus. Tum Aesopus cum risu. Minime: modo inter omnes, inquit recenseas Anacharim. Huic enim domicilium non est. Imo vero gloriatur, quod domo sit expers, & plaustro utatur: sicut solem in curru ferunt vagari, atque aliās aliā tenere cœli regionem. Hic Anacharis: Idcirco, inquit, aut solus aut præcipue inter deos liber ac sui iuris est, dominaturque omnibus, nemini autem in eum est ius: sed regnat atque aurigatur. At te quidem fugit currus eius quam mira specie & stupenda sit amplitudine. Alio qui loco non contulisses nostris illa. Domum autē mihi Aesope videris lutea hæc & siglina tecta ducere: ut si cochleā arbitraris testā, non ipsum animal, ut merito vobis Solon risu fuerit: qui excultā magnifice Crœsi domū contemplatus nō ilico possessorem eius feliciter dixit & beate habitare. Nempe malebat bonorū eorū quæ in illo, quæ quæ penes eū essent, fieri spectator. Te vero ne vulpis quidem tuæ apparet meminisse. Illa enim, cum in certamen cū pardale de variatione descendisset, petebat à iudice, ut interiora sua introspiceret. Nam fore, inde ut variā magis appareret. Tu vero fabrorū & lapidatarum opera perlustras, quæ domum esse existimas: non interiora cuiusque & domestica, liberos, cōiuges, amicos, ministros: quibus si quis vel in formicariū vel auis nido, modo mentem habeant & sapiant, participet facultates suas, hic domum habitet & beatam. Hæc ergo, inquit, pro responso refero Aesopo, & Diochi suffragor. Iam caterorum quisque sententiā suam exponere debet. Hic Solon optimam sibi ostendit videri domum, in qua neque qui pecuniā querūt, iniustitia: neque qui seruant, diffidentia: neque qui expendunt, pœnitentiā contacti sunt. Bias, in qua is est dominus sua sponte, qui foris propter legem. Thales, in qua plurimum ocij est domino agere. Cleobulus, plures si habeat, qui eum amant quam qui metuant, dominus. Pittacus ait domum optimam esse, quæ rem nullam superfluum vel necessariam desideret. Chilo demonstrauit deberē potissimum æmulatricem domum ciuitatis esse, quæ regi pareat. Mox addidit Lycurgum iubenti, ut principatū popularem in ciuitate constitueret: Prius respondisse constitue domi tuæ principatū popularem. Vbi hæc absoluta fuit disputatio, Eumetis exiit cum Melissa. Tum Chiloni Periander propinavit ingentem calicem, Chilo Biantii. Mox Ardalus exurgens appellato Aesopo: Non tu, inquit, poculum huc transmittes ad nos, cum cernas hos quasi Bachydis calicem inuicem transmittentes inter se, neque alteri cuiquam impertientes. Cui Aesopus: Atqui nec hoc, inquit, est populare poculum. Nam iam dudum vni affixum est Soloni. Igitur Mnesiphilum appellauit rogauitque Pittacus, cur nō biberet Solon, sed refutaret testimonio suo poemata, in quibus scripsit.

Sunt Veneris Bacchique mihi nunc munerā cordi

Musarum que, viros quæ recreare solent.

Hic occupans Anacharis. Nempe te, inquit, Pittace tramque rigidam illam extimescit legem, in qua sanxisti, si quis temulentus offenderit, duplam quam sobrius multam. Tum Pittacus: Tu quidem, inquit, hanc legem vsque adeo contempsisti, ut & anno superiore & nunc vino meritis præmiū & coronam postules. Quid nō, inquit Anacharis, propositis ei, qui plurimum vini hauisset, præmiis primus ebrius victoriæ honorem postulare: aut docete vos me, qui sit multi meri sorbendi quam ebrius fieri finis. Hic cum Pittacus arrisisset, apologum Aesopus retulit hunc. Cum lupus pastores conspiciatus esset in tabernaculo oue vescentes, admouit se prope ac: Quantam, inquit, turbam excitaretis vos, hoc si ego admitterem. Recte, inquit Chilo, vindicauit se Aesopus, qui paulo ante redditus à nobis fuit elinguis, nunc autem videt ab aliis Mnesiphilo sermonem ademptum. Nam rogatus Mnesiphilus fuit, ut pro Solone responderet, ac rationem Mnesiphilus adduxit, videri Soloni scire se artis & facultis humanæ & diuinæ omnis opificium esse potius illud quod efficit, quam id per quod efficitur: & finem, quam quæ faciunt ad finem. Quippe textor meo iudicio lacernam citius pro opere suo & pallium habebit, quam regulas collocare aut insilia erigere: ac faber ferrarius ferruminare & acuere securim potius: quam quid eorū, quæ huius causa facta necessario sunt, ut carbones succendere, vel famenta lapidis comparare. Multo magis reprehendat architectus nos, si opificium eius non nauem aut domum, verum terebrare ligna & subigere lutum esse asseramus. Musæ vero modis omnibus stomachen-

machenitur, si earum statuerimus esse opus citharam & tibias, non mores instituere & lenire animorum perturbationes in iis, qui cantilenas & concentum adhibent. Ita nec Veneris est concubitus & complexus opus, neque ebrietas & vinum Liberi patris: verum quam affigunt per hæc nobis inter nos benevolentiam, desiderium, consuetudinem, familiaritatem. Hæc enim nominat diuina opera Solon, hæcque amare se & sectari imprimis iam senem ostendit. Est autem consensionis & amoris adversus coniuges virorum opifex Venus, corporibus ex voluptate commiscendo pariter colliquefaciendoque animos eorum: vulgo hominum nec ita familiaribus nec multum coniunctis Liber pater in vino tanquam igni fundendo sensus liquefaciendoque fores aliquas aperit mutui contubernij & amicitia. At ubi congressus est talium virorū, quales Periander vos invitauit, nihil sane ibi opus calice est nec cyatho: verum Musæ sicut craterem sobrium proponunt sermonem, cui plurimum oblectamenti simul & doctrinæ & serij inest, eoque incendunt, irrigant & diffundunt amicitiam, ac sinunt plerumque quietum facere cyathum super craterem: quod prohibet Hesiodus in iis, qui magis strenui ad potandum quam ad differendum sunt.

Civiti quamuis reliqui sua pocula Græci

Siccant, semper patera est tua plena relicta.

Siquidem propinationes ipsas, inquit, accipio à prisca dicit, quando vnusquisque ad mensum, ut ait Homerus, & ad modum bibit, post ut Ajax partes proximo tradit. Ita fato Mnesiphilo Chersias poeta (Nam remissum ei crimen erat, redieratque nuper deprecante Chilone cum Periandro in gratiam. Vtrum igitur, inquit, etiam diis Iupiter, quomodo proceribus Agamemnon, ad modum infudit potum, quem propinabant mutuo, qui epulabantur apud eum? Cui Cleodemus: Quid Chersia, inquit, si ambrosiam Ioui columbæ Liviæ afferunt, ut vos memoratis, symplegadas supervolantes ægre & magno labore: an non putas etiam nectar ei non ita parabile esse sed rarum, ut parce & sobrie cuique præbeat? Fortassis, inquit Chersias. Verum quando mentio denovo est facta œconomie, quisnam vestrum residuū nobis expediet. Residuum autem credo est quarendæ pecuniæ capere modum, quæ satis sit & sufficiens futura. Tum Cleobulus: Nempe sapientibus, inquit, modū lex dedit. Quod ad malos attinet, commemorabo eam, quam mater mea fratri narrauit fabulam. Lunam ait precatam matrem suam, ut tunicam, quæ sibi quadraret, texeret. Eam occurrisse: Quinam quadrantem texam? Modo enim conspicio plenam te, modo cauā, modo gibbosam. Pari modo homini amenti mi Chersia & prauo nullus est facultatum modus. Alias enim altis opus habet propter cupiditates & casus: sicut Aesopi canis: quem ferunt bruma contorquentem se & conglobantem rigoris causa instituere ad eum modum domum edificare. Aestate contra cum extensus dormit, videri sibi eum magnum, ac non necessarium ducere, sed operosum circumicere tam amplum domum. An vero nō vides, inquit, Chersia etiam tennes nunc contrahere in perangusta se, ut arcte & Laconice victuros, nunc nisi opes possideant priuatorum simul & regum omnes, ex inopia perire se arbitantes? Ut conticuit Chersias, subiticiens Cleodemus: Imo vos quoque, inquit cernimus sapientes modis possessiones inter vos imparibus distributas habere: Cui Cleobulus: Sane quidem lex, inquit, mi Cleodeme ut textor, quod quæque decet nostrum, quod iustum & congruens est, tribuit. Ac tu, qui ratione ut lege alis, victū præscribis, & medicinam facis laborantibus, non par omnibus, verum quod conveniens est, cuique assignas. Tum Ardalus: Num, inquit, etiam amico * nostro Solonis hospiti lex vlla præscribit Epimenidi, ut aliis cibariis temperet, medicamento autem alimī, quas delicias ipse componit, cum tantulum ori indiderit, diem sine prandio & cœna transigat. Inhibito per disputationem conuiuio, sapere ait Epimenidem, qui enecare non velit se molendis cibariis & subigendo pane sibi quomodo Pittacus. Ego enim hospitam, inquit, audiui, cum essem Lesbī, ad molam cantantem, Mole mola mole. Etenim molit Pittacus, magnæ qui rex est Mitylenæ. Solon autem mirari se dixit Ardalum, si legē non legisset Epimenidis victus in versibus expressam Hesiodi. Ibi enim est, qui primus huius alimenti præbuit Epimenidi semina, atque investigare docuit,

Malua tibi quantum simul hastula regia profit.

Quid, censes ne, inquit Periander, tale quid in mentem Hesiodo venisse, & non potius eum, qui ubique parsimoniam commendat, ad tenuissimas dapes ut gratissimas, nos

incitare? Est namque in cibo malua bona, dulcis hastula regia. At hæc, quæ famem & sitim propulsant medicamenta magis quam cibaria accipio mel & caseum certum barbaricum recipere, seminaque parabilia complura. Ergo si tantus requirendus sit apparatus, nonne Hesiodo clauus in fumario fuerit collo candus,

Disperantque boum iam mulorumque labores?

Demiror vero hospitem Solon tuum, si qui apud Delios modo magnum illud sacrificium iustitiale fecit, non spectauit apud eos inferri in fanum primi monumenta & specimina alimenti vilia & sponte nascentia malua & albuca quorum probabile sit etiam Hesiodum nobis tenuitatem & simplicitatem velle familiarem facere. Non ideo, inquit tantum Anacharsis, verum etiam ad sanitatem præ ceteris holeribus utrunque laudatur. Recte ais, inquit Cleodemus. Lique enim Hesiodum, qui non oscitanter neque imprudenter de victus ratione, de temperatione vini, virtute aquæ, balneo, feminis differat, item de concubitus hora, & de infantibus reponendis, non fuisse medicinæ rudem. Cæterum Hesiodi mihi quidem videtur verius se Aëtopus quam Epimenides declarare auditorem. Huic enim caput præclaræ huius varietatis & multiplicibus distinctæ linguæ sapientiæ accipitris cum lucinâ præbuit sermo. Verum ego id cupiam ex Solone audire. Consentaneum est enim intellexisse eum, qui longo tempore Athenis consuetudinem cum Epimenide habuit: qua re ductus, aut quid commentas ad hanc victus rationem decurrerit. Tum Solon: Quorsum, inquit, pertinebat hoc illud rogare. Liquebat enim maximo bono & summo quam parcissimo alimento indigere secundum esse: si certe summum iure videtur nullo prorsus alimento indigere. Minime vero Cleodemus mihi quidem, inquit, ita videtur, si ex animi sententia est loquendum, præsertim ad mensam: quam sustollunt erepto cibo, cum deorum amicitia & hominum præsidium ara sit. Atque ut Thales fert, amota terra in confusione totum mundum fore: sic domus ea dissolutio est. Tollitur enim simul ignis domus vindex, focus, crateres, conuiuia, hospitalitates, suauissima & primæ hominum inter se confociationes, imo vita tota: si certe hominis quædam est coniuncta cum negotiorum decursu conuersatio: quorum alimenti usus & paratus præcipue accersit. Iam atrox agriculturæ accideret calamitas. Huius enim interitu terra nobis relinquatur deformis & sterili oblitata materia riuusque cæco cursu labentibus vndique horrida. Simul artes & quæstus omnes evertantur: quarum est dux illa, suppeditatque sedem eis & materiam, ac sunt hæc sublata inanes. Dissoluantur item cultus deorum: quod soli exigua, minorem lunæ gratiam splendoris modo & teporis causam mortales habituri sint. Ioui vero imbrifero, Almæ Cereris, Satori Neptuno ubi ara erit, ubi sacrificia? Qui vero beneficis sit Liber pater, si rerum nulla earum, quæ confert, opus habebimus? Quid porro immolabimus aut libabimus, quas primitias offeremus? Omnia enim trahuntur secum maximam dissipationem & perturbationem rerum. Porro voluptatem semel & vndique sectari brutale est, contra omnem & vndique insulsum defugere. Quare animo voluptatibus quibusdam aliis frui potioribus liceat. Corpus vero ut voluptatis capiat usum quæ ex victu iustiorum, non inuenias, quod neminem præterit mortalium. Hanc enim in medio ponunt & commu-
nicant mutuo cœnarum & mensarum, illi Veneris noctem & magnas tenebras offundunt: quod huius communionem esse impudens & brutale, ut nullam illius arbitrentur. Cessantem excipiens ego Cleodemus: Illud, inquam, non dicis vna cum alimento nos somnum expellere. Sublato somno nec deus somnus erit, sed perit nobis diuinationis genus vetustissimum. Erit autem vniuersi modi vita, ac quasi nequicquam animum vestiet corpus. quando præcipue eius & præcipue partes ad nutrimentum parata organa sunt, lingua, dentes, ventriculus, iecur. Ociosum est enim nullum, neque in alium tamen concinnatum usum. Vnde qui non eget pastu, nec corpore eget: quod tantumdem est, ac si ipsum semetipso non indigeat. Siquidem cum corpore est nostrum quisque. Atque nos quidem, inquam ego, has ventri suppetias ferimus. Quod si Solon aut quis alius quid reprehendit, audiemus. Ego vero, inquit Solon: ne Aegyptiis esse videamur indiscretiores, qui mortuum exenteratum soli monstrant, hinc intestina in annem abiciunt, ac reliquum corpus iam purum curant. Quippe reuera impiamentum hæc corporis sunt nostri & Tartarus, quasi apud inferos horrendis aliquibus fluentis auræ simul & igni commisto & cadaueribus redundans. Siquidem cum viuat, ex nullo nutritur viuente: verum dum spirantia macramus, & terra nata, quæ quia vegetantur & adolefcunt, consortium habent vitæ, perdimus, inique agimus. Perit enim, quod

quod ex natura sua transit in alienam: ac prorsus corrumpit, ut alterius euadat alimentum. Nam abstinere carniū esca, sicut de veteri Orpheo proditum est memoria, color potius quam declinatio est iniuriarum, quæ circa victum admittuntur. Declinatio autem vna atque expiatio ad iustitiam efficit consummatam, si quis seipso contentus sit, ac nihil ei ablit. Quem vero ita condidit deus, ut citra alterius iniuriam salutem suam tueri nequeat, huic naturam iniuriæ apposuit primordium. Itaque an non æquum est obsecro vna cum iniustitia exsecare aluum, stomachum, & iecur: quæ nullius quidem præbent honesti sensum vel appetitionem: verum partim instrumentis culinariis, ut sunt cultri & lebetes, partim molitorii, caminis, putearii & pistorii sunt similia? Plane autem vulgi cernas sicut in pistrino animum in corpore inuolutum, ac circa corporis negocia circulantem, sicut nimirum nos quoque, modo, non spectabamus nos mutuo neque audiebamus, sed quisque pronus seruiebat pastus necessitati. Nunc sublatis mensis manumissi, ut vides, & fertis redimiti disputationes tractamus, conuersamurque inter nos, atque ocium agimus, postquam eo devenimus, ut cibum non requiramus. Nonne igitur, si ita comparati, ut nunc sumus, permaneamus per omnem vitam, perpetuo inter nos feriamur, neque timebimus inopiam, neque opes noscemus? Siquidem rerum supervacanearum cupido confestim fit vsui necessariorum comes & contubernalis. Enimvero alimentum esse putat oportere Cleodemus, mensæ, & crateres ut sint, quibus Cereri & Proserpinæ etiam nunc sacra faciunt. Alius postulet, ut conflictus & bellum sint, quo muros, naualia, & armentaria habeamus, & centum victimas cadamus: ut lege esse autumant cautum apud Messenios. Alium arbitror sanitati succensere. Durum fore, si nemine ægrotante nulli vsui iam futurum sit stratum molle, vel linum, non Aesculapio rem diuinam faciemus, non auerruncanis: ars vero medica cum organis & medicamentis iacebit inhonorata & abiecta. Aut quid hæc ab illis distant? Namque famis medicina victus adhibetur: ac mederi sibi ipsis omnes dicuntur, qui cibum capessunt, victumque non tanquam blandum & gratum, cæterum ut naturam necessarium parant. Quando acerbitates licet quam oblectamenta quæ à victu accidunt, plures recensere. Imo oblectamentum & locum obtinet in corpore arctum & tempus fugax. At in procuratione eius distractio & tormenta quid attinet commemorare, quam multis indignitatibus & cruciatibus nos onerent. Nam equidem censeo ad ista omnia respicientem hoc evidenti esse Homerum vsum argumento non emori deos, quia non alantur.

Nam nec vescuntur, nec vna rubentia potant.

Hinc sunt exanguis, immortalesque vocantur.

Quod non solum viuendi alimentum, verum etiam materia sit moriendi. Ex hoc enim fonte comitantes corporibus morbi non minus penuria malum habent affluentiam. Subinde porro non minoris est molis victum paratum consumere, et digerere rursus, postquam corpus subit, quam quærere eum & contrahere. Cæterum sicut si ambigat Danaides, quemadmodum ætatem acturæ aut quid facturæ sint, si dolij implendi munere essent exolutæ: item ambigimus nos, si deserimus forte in corpus congerere in-
explebile tam multa ex terra simul & ponto, quid noliemur. Ita honestorum imprudentia acquiescimus in eo, ut vitam in necessariis transigamus. Quare quomodo qui in seruitute fuerunt, quando manumissi sunt, quæ pridem heris suis ministeria præstabant, hæc faciunt sibi ipsis & suorum ipsorum causa: sic animus nunc multis sudoribus & negociis corpus alit. Qui si his operis exemptus fuerit, seipsum alet iam liberum, viuereque seipsum contemplans & veritatem nemine interpellante vel auocante. Hactenus Nicarche de his, quæ de victu sunt tractata. Porro differente adhuc Solone Periadri frater ingressus est Gorgias. Missus fuerat Tanarum ex certis oraculis ad Neptuno rem diuinam & ludos faciendos. Postquam eum nos salutauimus, excepitque & osculatus est Periadri, confidens iuxta eum in lecto, retulit illi vni quædam. Auscultabat ille multos animi sui motus ad eius orationem præ se ferens. Quippe apparebat eum partim angere, partim stomachari, identidem fidem non adhibere, mox obstupescere. Ad vltimum arridens nobis: Visum est, inquit, ad præsens quod annunciatum est, exponere: dubito tamen, quod Thalem audierim aliquando, cum diceret narranda, quæ probabilia sint, inaudita silentio premenda. Cui Bias occurrens: Atqui hoc quoque, inquit, scitum est Thalis, inimicis etiam in verisimilibus abrogandam fidem, amicis adiungendam vel in absurdis. Pro inimicis habeo ego improbos & fatuos, pro amicis probos & prudentes, ut ille vocauit. Igitur, inquit, narranda Gorgia propalam sunt,

imo ducendus es ad nouos hosce dithyrambos, vt resones illa, quæ nobis adfers. Tum Gorgias sic exposuit: cum rem diuinam triduum fecisset, & nouissimo die esset peruigilium choreæque & Ius ad littus luna mare illuminante, nullo spirante vento, sed tranquillo & sopito mari: procul perceptum est oculis horridum quid, quod succedebat iuxta promontorium, spumamque ac fremitum æstu suo secum multum excitabat: vt omnes ad oram, quo id appulsurū videbatur, obstupefacti decurrerēt. Priusquam coniscere propter pernicitatem, quidnam esset, quod appelleret, valeremus: delphinum conspectū est agmen: quorū pars circumcirca circumcurabat: pars præcedebat ad littus, qua mollissimum erat: à tergo alij quasi stipabant. In medio prominebat super pontum moles obscura & cæca vehementis corporis, dum globo facta vnaque 19 impressione data exposuerunt in terram hominem spirantem & mouentem se. Mox illi ad promontorium referentes se, impensius quam ante exultabant præ lætitia quadam, ludebantque vt videbatur & tripudiabant. Ex nostris, inquit Gorgias, frequentes exanimati à mari refugerunt: Paucimicum ausi accedere, agnouimus citharædum Arionem, qui ipse nomen edebat suum, atque ex veste noscebatur. Quippe amictus cultus erat scenico, quo cithara canens vsus fuit. Vt igitur est in tabernaculum delatus, ac nihil incommodi acceperat: nisi quod ex celeritate & impetu cursus videtur languescere & fatiscere: rem ex eo intelleximus omnibus extra nos, qui finem spectauimus, incredibilem. Nam commemorabat Arion, cum pridem discedere ex Italia consiliū ei fuisset, literis à Perandro acceptis eo magis se ad id propensum fuisse. Itaque 20 cum oblata forte nauis oneraria Corinthia esset, statim conscendisse atque vela fecisse. Cum benigno ventorum afflatu vterentur, odoratum se struentes nautas, vt ipsū interficerent. Inde etiam ex nauiculatore intellexisse, qui id clam indicauit ei, delibatum eis esse proxima nocte hoc perpetrare. Cum igitur destitutus ope atque deprehensus esset, diuinitus impulsus se fuisse, vt corpus adornaret, sumeretque funebrem sibi viuus adhuc amictum scenicum, atque exordium vitæ moriens caneret neque cygnis se præberet in eo ignauiolem. Excultum iam ac præfatum cupidinem incessit se sibi, vt pro sua nauisque ac vectorum salute carmen Pythicum caneret, consistentemque ad latus nauis in puppi, cum quiddam ad deos pelagios ciendos prælulisset, cecinisse illud carmen: ac mox, vt ad medium carminis ventum fuit, occidisse solem, 30 fuisse autem in conspectu Peloponnesum. Cum vero non vltra expectarent nautæ noctem, sed accingerent se ad cædem, ac districtos cerneret gladios, & obnubentem iam se gubernatorem, capto cursu quantum potuisset, procul ex nauis abiectis se. Ante autem, quam totum demersum esset corpus, subiicientibus se delphinibus sublatum fuisse perplexitatis, fluctuationis, & stuporis primum plenum & exanimatum. Porro cum facilis vectura esset, frequentesque conspiceret circum se concurrentes placide excipientesque vt necessarij muneris & pertinentis ad omnes vicissim functionem, nauis autem à tergo longo intervallo relicta cursus sui pernicitatē ostenderet: haud tantum narrauit mortis metum neque affectionem vitæ, quantum cepisse studij se salutis, vt vir diis gratus videretur, opinionemque caperet de diis firmam: simul iustrantem com- 40 pletum stellis cœlum, emergentemque magno & claro lunam lumine, tranquillo prorsus ac quieto mari, quasi cursui suo aperiret semitam, cogitauisse secum non esse oculum iustitiæ vnum, sed omnibus his vndique deum, quæ terra marique gerantur, speculari. His quidem reputandis lassitudinem ostendit sibi & laborem iam corporis remissum fuisse. Denique cum promontorium occurreret abruptum & excelsum, ac diligenter vitabundi flecentisque & oram litoris legentes velut in portum nauem saluam deferrent, plane animadvertisse deo gubernante vecturam peractam. Postquam hæc, inquit Gorgias, executus est Arion, requisit ex eo, quo nauem arbitrareretur decursurā. Ille omnino Corinthum quidem, longo tamen spacio subsequi. Nam se, ad vesperum cum nauis excidisset, existimare non minus quingentorum stadiorum cursu raptum ac statim vento destitutam fuisse nauem. Se tamen Gorgias ait, vt didicit nauiculitoris nomen & gubernatoris, nauisque insigne, nauigia se & milites, qui obseruarent eius appulsum, dimisisse: Arionem adferre secum tectum, ne saluum præsentientes effugerent. Itaque reuera hunc casum imitari fortunam cœlestem. Nam simul atque ipsi huc venerint, se accepisse potitis militibus naue comprehensos mercatores & nautas. Igitur præcepit Perander, vtungeret cōfestim Gorgias, atque homines istos in custodiam conderet, vbi nullus adiret eos, nec incolumem quisquam Arionem indicaret. At Aesopus;

pus: Enimvero vos, inquit, graculos meos & coruos, si fermocinentur, ridetis, ea cum designent delphines. Aliud memoramus, inquit, Aesope. Huic vero historiæ statur, & est ea apud nos literis mandata amplius mille iam annos atque vsque ab Ionis & Athamantis memoria. Tum Solon: At contingant hæc, inquit, Diocles deos atque supra captum sint nostrum. Humanus & quem mens nostra complectitur, casus est Hesiodi. Nam rem forsitan audiuiti. Minime vero, inquit, ego. Atqui operæ precium est audire. Milesius quidam, quicum ius hospitij & mensa quotidiana intercedebat Hesiodo, Locris clam hospitij filij intulit stuprum, atque in flagitio deprehensus fuit. Huius sceleris in suspitione Hesiodus venit, quasi ab initio conscitus & adiutor 10 in supprimendo fuisset, cum esset infons: sed in ipsum flammæ articulum & calumniam immerito incurrit. Siquidem trucidarunt eum puellæ fratres insidiis circa Nemeum Locricum exceptum, vnaque cum eo ministrum, cui nomen Troilo erat. Proiectis in mare cadaueribus Troili corpus in Daphnum amnem electum ad clausum vndis scopulum, quod modicum supra mare prominet, ei adhæsit, ac vocatur in hoc vsque tempus hic scopulus Troilus. Hesiodi cadauer ab ipsa vsque terra grex excipiens delphinum ad promontorium Rhion & Molycriam derulit. Erat forte per id tempus Locris sacrificium & solennis conventus Rhiorum, quem adhuc circa illum locum eximie celebrant. Vt corpus conspexerunt advehi, obstupescentes non immerito ad littus decurrerunt: advertentesque recens etiam num cadauer nihil prius faciendum 20 statuerunt propter Hesiodi nomen, quam vt de cæde quærent. Atque hoc quidem cito repertis homicidis sunt executi. Namque ipsos viuos profundo mersere, domumque eorum direre. Humatus est apud Nemeum Hesiodus. Tumulum plerique peregrini ignorant: quod reconditum fuit habitum investigantibus Orchomeniis, vt ferunt, qui tollere ex oraculo illius reliquias atque apud se funerare volebant. Si ergo tanta familiaritate atque humanitate exanimatos prosequuntur, multo magis adesse eos viuus est consentaneum maxime quando demulsi tibiis sunt vel modulis aliquibus. Hoc enim iam nobis constat omnibus musica hæc animalia duci & rapi, natæque iuxta naues, quæ remulco trahunt, cantu inuitata & fistula, quædo sereno nauigant. Gaudent etiam natantibus pueris, & cum vrinatoribus certant. Quapropter lege non scripta si 30 des publica eis est data. Nemo enim ea venatur vel lædit: extraquam si retia subeuntes damnum dent in captura, puerorum more, qui offenderunt, plagis castigant. Memini etiam me ab hominibus Lesbis audire, cum seruata ex mari à delphinibus puellam pro certo affirmarent. Ceterum Pittacus, qui hanc rem compertam habet, par est, vt eam exponat. Tum Pittacus rem ostendit claram ac celebrem esse apud multos. Nam oraculo dato deducuntibus Coloniæ Lesbum, cū in cursu nauis in scopulum nomine Mesogeum incurrisset, tum ibidem Neptuno taurum, Amphitritæ & Nereidibus viam virginem demitterent. Cum essent autem principes septem & reges, octauus Echelaus Apollinis oraculo coloniæ deducendæ dux pronunciatum (erat hic etiam tum celebs) ac septem illi sortes in urnam misissent eorum, * quibus innuptæ puellæ erant, 40 exiit fors * filia Sminthei: quæ veste & auro comptam, vt in locum ipsum venere, erant votis factis demissuri. Erat in nauigantium coetu quidam, qui eam adamabat, non ignarus, vt apparet, adolescens, cuius etiā memorant nomen Enalum. Hic incredibili studio succurrendi ea in calamitate virginis incensus subito impetū cepit, complexusque illam se vna cum ea in pontum abiicit. Mox fama quædam sine certo authore, quæ tamē fidē fecit multis in exercitu, manauit, fuisse eos incolumes auctos, ac postea loci Enalum autumant in Lesbo visum narraisse vectos delphinibus per equor ac saluos se in continentem euasisse. Licet porro alia diuiniora his, quæ obstupesciunt & incendunt vulgus, percensere: ceterū omnibus fidē tribuere operosum sit. Mari altos ciente 50 fluctus ad insulam, atque omnibus deterritis solum mari occurrisse, eumque secutos ad Neptuni delubrum polypos: lapidem, quem maximus eorum ferebat, cepisse Enalum ac sacrasse, quem Enalum vocamus. In summa, inquit, si quisquā nouit, quid inter impossibile & inuitatum, absurdū & inopinatum intersit: is præcipue est Chilo, qui non temere fidē adhibet aut abrogat, sed illud, Nequis nimis, vt tu præcepisti, obseruat. Sub hunc ait Anacharsis: quia Thales inter partes præcipuas mudi & maximas omnes recte censet animum esse, non esse mirum, si optima quæque diuino consilio efficiant, atque esse animi corpus instrumentū, dei animū. Iam vt motus habet corpus ex seipso multos, plurimos tamē optimosque ab animo: itidem animus alia incitu suo operat, in aliis

Videntur hic quædam desiderari.

** Alij, que*

** Alij, matris*

Videntur aliquid hic desiderari.

ancillatur, cum organum omnium habilissimum deo præbeat ad dirigendū se & ver-
tendum pro libito. Absurdum enim dictū sit, cum instrumenta dei sint, ignis, ventus,
aqua, nubes, imbres, quibus multa tuetur & alit, multa perdit & perimit, animantibus
eum ad rem plane nullam suorum operū vsquam vti. Caterum prope fidem sit ea, que
pendent ex dei nutu, subseruire ac consentiscere dei motibus magis, quam Scythiis ar-
cus, lyra Græcis & tibiæ consentiscant. Sub hæc poeta Chersias cum aliorum, qui in-
sperato seruati fuissent, mentionē intulit, tum Cypseli patris Periadri: quem missi ad
interficiendum admodum infantem, alludentem eis reliquerunt: ac rursus mutata vo-
luntate quæsiuerunt, neq; invenerunt: quod mater eum in cypselen, id est cumerā con-
didisset. Qua de causa cellam extruxit apud Delphos Cypselus: quasi euulatum eo ar-
ticulo deus, quo falleret inuestigatores, compressisset. Ibi Pittacus appellato Perian-
dro: Commode sane, inquit, Chersias Periander fecit, qui cellæ illius mentionem agi-
tauit. Sæpenumero enim deliberatum mihi fuit ex te sciscitari ranarum illarū causam,
quidnam velint, quæ ad radicem palmæ incisæ sunt tam frequentes: aut quid deo vel
ei, qui dedicauit, conveniant. Vbi Periander percunctari iussit Chersiam: Nam scire il-
lum, & præsto fuisse consecranti cellam Cypselo: arridens Chersias: Ego vero, inquit,
non ante id expediam: quam audierim ex his, quid hæc ipsis significet. Nequid nimis:
& Nosce te ipsum: & hoc, quod multos calibes, multos infidos, non nulos fecit mu-
tos, Sponde, sed præsto noxa est. Quid autem, inquit Pittacus, nostra explicacione sit
opus. Siquidem iam pridem Aesopi fabulam, quam nimirum in singula horum com-
posuit, celebras. Ibi Aesopus: Scilicet iocatur, inquit, mecū Chersias. Nam serio vbi
agit, Horum ostendit Homerum authorem: qui Hectorē demonstrat nosse seipsum:
Nam qui alios aggreditur,

Vitat, ne pugnet secum Telamonius Ajax.

Vlysem huius, Nequid nimis, laudatorem, Diomedem monere,

Ne nimium celebres Tydide neque culpes.

Sponsionem alij detestari eum vt rem miseram arbitrantur ac vanam, qui dicat.

Sponsio enim misera est ad spondendum miserorum.

Chersias vero hic præcipitatem ait ab Ioue Aten, quod sponsioni, in qua facienda de
Herculis natiuitate offendit Iupiter, interfuisset. Tum Solon: Igitur, inquit, etiam fides
tribuenda sapientissimo est Homero:

Iam nox incumbit, nocti est æquum vt pareamus.

Quare vbi Musis, Neptuno, & Amphitritæ libauerimus, conuiuū, si videtur, solua-
mus. Hunc habuit Nicarche ille cætus exitum.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiuialium li-

ber primus.

49

An inter pocula philosophandum. Quæstio I.

DROVERBIUM hoc *μισέω μνημόνα συμποσται*, id est, odim memorem
compotorem, quidam Sossi Senecio in modiperatores dictum vo-
lunt: qui fere odiosi, & in bibendo sunt rustici. Nam colentes Si-
ciliam Dorij modiperatorem *μνημόνα* vocabant. Alij hoc proverbio
arbitrantur dictis & factis inter pocula obliuionem præscribi. Hinc
fabulæ patriæ obliuionē & ferulam Libero patri consecrant: quod
eorum, quæ in vino sunt admissa nulla prorsus in re conseruanda
sit memoria, vel castigacionem mereantur puerilem. Quia vero tibi quoque videtur

Obluio sapiens reuera turpium

vt est apud Euripidem esse: omnem tamen eorum, quæ dicta inter pocula sunt, eiice-
re memoriā, id non modo à conciliatrice amicitie abhorreere mensa, verum etiā phi-
losophos habere refragantes celeberrimos, Platonem, Xenophontem, Aristotelem,
Pseusippum, Epicurum, Prytanim, Hieronymum, & Academicum Dionem quibus
operæ precium est visum habitos inter pocula sermones literis consignare: ac censui-
sti nos

sti nos etiam debere ex iis, quæ sparsim diuersis in Græcia locis nobis præsentibus
& absentibus super mensam & inter pocula fuerunt disceptata contrahere frugi-
fera: in cubui in eam rem, ac tibi nisi libros iam tres, quorum complectuntur singuli
denas quæstiones. Reliquos mittam breui, si certe non inurbanas has neq; inanes esse
existimaueris. Primum locum continet hæc, An philosophandum inter pocula sit. Ve-
nit enim mihi in mentem, cum instituta Athenis esset à cœna quæstio, tractanda ne in
vino sint philosophica, & qui hic modus adhibendus: Aristonem, qui intererat, dixit.
Sunt hercle, qui locum in conuiuio philosophis negant. Quid ni sint, inquam, cæ-
do: & vero magna grauitates obmutescendū prædicat in vino sicut matrisa
miliæ philosophiæ, recteq; atq; ordine facere Perfas: qui nō cum coniugibus suis, sed
cum pellicibus vino et tripudiis indulgent. Idem à nobis postulant, in conuiuia vt mu-
sicam & mimos accersamus, philosophiam vero ne moueamus: quasi neq; sit ad iocos
illa apposita, neque nos tunc simus ad seria comparati. Nam nec Iocratem rhetorem
adduci ab instantibus potuisse, vt quicquam inter pocula diceret, nisi hoc. In quibus
ego valeo, ea non sunt huius temporis, quæ huius temporis sunt, in his ego non va-
leo. Ibi Crato exclamans: Probe sane, inquit, ita me Liber amet, detrectauit adferre
eos verborum ambitus, quibus exacturus esset conuiuio Gratias. Enimvero non per-
inde reor esse conuiuio summouere rhetoricum ac philosophicum sermonem: sed est
alia ratio philosophiæ: quam, cum ars sit, quæ circa vitam versatur, à nullo ludo, à nul-
la voluptate, quæ tædium discutiatur, esse verisimile est debere remorari: sed præsto ef-
se vbiq; modum & tempus statuendum: nisi etiam temperantiæ & iustitiæ superci-
lium deludimus, vt locum non patere eis inter pocula statuamus. Quod si nobis, vt fa-
ciunt illi, qui Orestem in thesmothetarum curia inuitant, ex præscripto vescendum &
bibendum esset: sit alleuatio hæc parum prospera incitiua. Sin vero Bacchus Lysius
& Lydius, id est Liber dicitur: quod libertatem vnde quaq; det, & præcipue detrahat
frenum, licentiamq; indulgeat linguæ maximam: ineptum esse & stolidum arbitror:
vt effusa * importunitas optimorum sermonum fructum auferat: atque vt in scholis
de officiis conuiuialibus quæramus, quod sit conuiuæ officium, & quemadmodum
vino vtendum: at ex ipsis conuiujs tollamus philosophiam: quasi re præstare, que ver-
bis docet, non valeat. Hic cum tu dixisses conflictari cum Cratone non operæ esse: ve-
rum terminum quandam quærendum & formā, quatenus inter pocula philosophan-
dum sit: quo iocum hunc non inuenuste in altercantes & argute disputantes iaci so-
litum declinemus.

Marte vt certemus, vobis iam cœna petatur.

ac cum nos ad dicendum provocares: Ostendi primum spectandum esse, qui sint con-
uiuæ. Nam plures si conuiuium habeat literarū cultores, quale Agathonis est: in quo
sunt Socrates, Phædrus, Pausanias, Eriximachus: & Calliæ, in quo Charmidas, An-
tisthenes, Ergogones, alique his consimiles: largiemur eis, vt verbis philosophen-
tur, nec minus Musis Liberum patrem, quam Nymphis consocient. Hæc namq; eum
corporibus propitiū & placidum, illæ animis blandum vere & benignum inducunt.
Quippe si rudes adsint infrequentes, qui velut literas mutas vocalibus crebris inter-
iectis viris eruditus complectantur, sonū aliquem non prorsus inconditum & intelle-
ctum inter se miscebunt. Quod si grex fuerit talium hominum, qui quamvis auem,
quemvis neruum & lignum citius quam vocem ferant philosophi, tum illud Pisis-
trati expediet. Ille enim, cum dissidium inter ipsum & filios extitisset, eoq; lætari aduer-
tisset inimicos, advocata concione, Cupisse ait filios se in suam adducere sententiā:
cæterum, quia contumaces sint, illis velle obsecundare & obtemperare. Ita vir philo-
sophicus inter compotores ab ipsius sermonibus auersos, inuertet se, illorumq; confa-
bulationem, quatenus non excedet decorum, sequetur & amplectetur: sciens rhero-
ricari homines oratione, philosophari & tacentes & ludentes, & vero etiam dicteris
laceffiti & laceffentes. Siquidem non modo summæ est iniustitiæ, vt ait Plato eum,
qui non sit, videri iustum, verum etiam primæ prudentiæ, philosophantem non vide-
ri philosophari, & ludentem agere seria. Vt enim Bacchæ Euripideæ inerme nulloq;
ferro accinctæ thyrsis cædunt sauciantque eos, qui ipsas adoriuntur: haud aliter ger-
manorum philosophorum dicta & risus mouent aliquatenus non prorsus rigidos fle-
ctuntque: iam sermonum est mea quidem opinione certum genus conuiuialium: quo
AA iij

* Alij, abundans
sermo optimis ser-
monibus defraudat

rum alios historia suppeditat, alios ex rebus presentibus & obviis desumere est: qui multa ad philosophiam, multa ad religionem continent rerum fortiter & alto animo gestarum exempla: non nulli ad bonorum & humanorum virorum emulationem invitant. Quibus si candide usurpandis tractes compotores, non minima mala absterferis crapulae. Ac non nulli quidem, buglloso qui temperant vinum, vel verbenacae & adiantii aspergine solum irrorant, quasi conuiuii ea laetitiam & hilaritatem concilient, Helenae exemplo Homericae, quae vinum non nihil medicatum propinabat, non considerant etiam illam fabulam longo itinere ex Aegypto usque circumvagantem in sermones euasisse urbanos & congruos. Namque commemorat illis potantibus Helena de Vlysse.

*Quid tulerit, quid patrarit fortissimus ille
Heros & se ipsum plagis affecerit aspris.*

Id scilicet nepenthes mororem & dolorem discutiens medicamentum oratio erat tempestiua & accommodata presentibus animorum motibus & negotiis. At homines ciuiles, vt citra ambages & directo philosophentur, ibi tamen flectentibus potius quam cogentibus argumentis sermonem astruunt. Vides enim etiam Platonem in conuiuii, vbi de finibus & de summo bono disserit & plane de rebus diuinis, non intendentem probationem neque acuentem se & quasi puluere conspergentem adprehendendum more suo firmiter, vt eluctari non valeat aduersarius, sed sumptionibus mollioribus & exemplis fabulisque conuiuias pellentem. Debent namque esse quaestiones faciliores, propositiones clarae, & rogatiunculae leues, non argutulae, ne praestringant rudiores absterreantque. Nam sicut compotantium per saltatus & choreas solenne est conuiuium excitare. Sin surgere, atque sub armis dimicare eos & discolorudere compellamus: non modo insuaue, verum etiam noxium conuiuium erit: sic animos leues quaestiones scite & vtiliter mouent: rixosos auctore Democrito & spinosos sermones missos faciemus: qui cum ipsos torquent in rebus nodosis & involutis, tum colloquentes obtundunt. Quippe decet quomodo vinum, sic sermonem, cuius in consortium venient omnes, esse communem. Siquidem propositiones qui eiuscemodi iaciunt, hi nihilo grue & vulpe Aesopica in communione videantur benigniores, quarum haec effusa in latum lapidem fabata pingui gruem ludificata eam propinavit deridendam. Etenim liquida fabata rostrum eius effugit. Vicissim grus invitata ad coenam vulpi in angusti & longi colli lagenula cibum apposuit: in quam demittere ipsa rostrum facile ac frui epulis, vulpes portionem suam aequam capere non posset. Haud aliter quando philosophi inter pocula in subtiles & dialecticas propositiones abdunt se, & homines vulgares, qui sequi non valent, fatigant: illi invicem conuiciunt se in cantiones quasdam, fabulosa nugamenta, sermonesque illiberales & putidos: iam de societatis conuiualis bono actum est, & contumelia afficitur Liber pater. Vt ergo in Phrynichi & Aeschylis tragœdiam, qui ad fabulas & calamitates euadunt, hoc usurpatum est proverbium: Quid haec ad Bacchum? item mihi sane sepe numero in mentem venit dicere illis, qui inuehebant in conuiuium syllogismum, quem *κρυολογία* vocant: Quid haec quaeso ad Bacchum? Cantat fortasse quis carmina flexiloqua, quae scolia appellantur, posito in medio cratere diuisisque coronis, quas liberans ille nos deus imponit: neque est tamen id honestum vel conuiuii congruens. Alioqui scolia genus esse negant cantilenarum obscure conditarum: verum inde dicta, quod primum cantarent cationem Libero vna in communi omnes voce modulantes. Deinde singulis ordine corolla myrthea tradita, quam * adarcam, ni fallor, vocabant: quod caneret, qui eam accepisset. Mox circumferebatur lyra: qua qui ea callebat canere, capiebat, eaque aptata canebat. Indoctis lyram repudiantibus scolon dictum est, quod in eo non commune esset neque facile. Alij coronam myrtheam non ordine autumant procedere, sed sigillatim ex lecto in lectum deferri solitam: atque eum, qui primus cecinisset, primo secundi lecti mittere, hunc primo tertij: mox secundum similiter secundo: ac varietas illa & flexuosus anfractus scolon, id est, flexiloquum, vt mihi videtur, est vocitatum.

* Alij, a/arcon
Alij a/aron

Conuiuator

*Conuiuator ne confessum assignare conuiuii, an illis ipsis id
permittere debeat. II.*

TIMON frater, cum inuitasset plures, cuique iussit, vt quo placeret loco, interiret se atque accumberet: quod inuitati partim peregrini, partim ciues, familiares, necessarii, breui coetus esset miscellaneus. Cum igitur complures iam adessent, peregrinus quidam purpuratus ex comœdia amictu splendido & puerorum comitatu insolentior ad fores triclinij accessit, atque in orbem accubantes oculis lustrans noluit ingredi, sed ilico subduxit se. Hic multis ad eum reuocandum accurrentibus locum negavit se dignum videre relictum. Atque illum quidem, qui accumbebant, magno cum risu exultantes & plaudentes bono omine domo iusserunt dimitti. Erant enim non nulli illius aduentu satis percussu. Peracta coena pater me, qui longius cubabam, affatus: Timon, inquit, & ego disceptates te iudicem capimus. Iam dudum enim eum hospitis illius causa obiurgavi. Qui si a primo, quod ego consulebam, digressisset, quo quisque loco accumberet, non incurrissemus in ordinis indiscreti probum apud virum

Instruere artificem & equites simul & clypeatos.

Etenim Paulum Aemilium imperatorem perhibent, cum deuicto Perse magnifice apparatus praeretur epulum & caetero ordine mirifice digestum dixisse, eiusdem esse aciem quam horrendissimam instruere & conuiuium quam iucundissimum. Vtrunque enim in ordine seruando consistere: etiam optimos quosque & regno dignissimos instructores ab Homero populorum appellari. Deum etiam Opt. Max. vos quidem dicitis confusum chaos composito ordine re nulla detracta vel adiecta conuertisse in mundum: ac vnaquaque re loco suo congruo collocanda pulcherrimam ex foedissima figuram naturae accommodasse. Caeterum grauiora haec & altiora ex vobis discimus. Ipsi vero quamuis sumptuosissimas cenas videmus, si ordinem desiderent, nihil habere, quod oblectet vel liberale sit. Quare popinatores & instructores ridiculum est magnopere, quid primum, quid secundum vel medium, quid postremum sit inferendum, laborare: & vero vnguenti coronarumque & psalteria, si forte adsit, locum & ordinem esse: vocatos ad haec negligenter & temere locatos a conuiuatore pasci nullo vel aetate vel magistratu, vel alij simili conuenienti assignato ordine: quo praecelenti quidem honos habetur: docetur, qui minor est: exercetur, qui loca designat, ad id, quod decorum est, internoscendum & designandum. Etenim, si sedes est & statio sua viri praestantis, etiam accubitus certe est. Et si non praebit alteri praepriore conuiuator, in locis quoque accubitus attribuendis securus statim a principio non erit discriminum, ac conuiuium ad vnam hominum coeuntium rediget colluuiem. Ac patris quidem haec fuit disceptatio. Frater non esse allegauit se Biante sapientiore: vt cum ille arbiter inter duos amicos recusasset, ipse simul tam inter multos necessarios tam multos etiam alios iudex fieret, non de pecunia, sed de primatu decreturus: quasi non inuitasset ad comiter excipiendum, sed ad suggillandum amicos. Est igitur, inquit, iocularis Menelaus, vnde proverbio etiam locum fecit, qui non rogatus dare voluisset consilium. Multo est ridiculus magis ille, qui pro conuiuatore iudicem se & arbitrum constituit inter eos, qui cognitionem ipsi non permisere, neque ambigunt, qui quo melior vel deterior sit. Neque enim ad certamen descendunt, sed ad coenam veniunt. Sed nec expeditum est existimare: cum hi aetate, necessitudine illi praestent: verum oportebit, quasi argumentum mediteris comparatorum, Aristotelis locos vel Theophrasti hyperballontas habere in promptu: non vt fructum altquem adferas, nisi quod gloriam inanem ex foro & theatris in conuiuium traducas: & qui caetera vitia superare consuetudine contenderit, hoc pro fortuna ratione sarcire velis. Quanto praestiterit animo detergere factum omnem, quam lutum pedibus abluere: vt facilem te simplicemque compotoribus praebas. Nunc conceptam ex bile vel negotiis inimicitiam inuitatis tentamus eximere, cum ambitione eam denuo excitemus & incendamus: dum hos deprimimus, illos tumentes facimus. Quanquam nisi, prout accubitus illis assignauerimus, praebimus crebrius, fercula apponamus, sermocinemur & appellemus eos, erit nobis profus pro conuiuii familiari satrapicum. Quod si in caeteris aequalitatem eis conseruamus,

AA iij

quā auspiciamur primum eos, ut modeste & sine supercilio inter se iam inde à limi-
ne accumbant, confuefacere: cum Democritum videamus nulli ad cenam inuita-
to locum eximium tribuisse, sed pari loco diuitem cum tenuissimis accubuisse. Qui-
bus dictis cum peterent de eo fieri iudicium conuuiæ: Ego, inquam, arbiter sum-
ptus non iudex media via ingrediar. Iuuenes sane debent conuiuatores & ciues &
familiares assuefacere, quod dixit Timon, ut citra fastum & arrogantiā arripiant,
quemcunque sortiti fuerint locum. Qua ex re egregium ad amicitiam compen-
dium relaturi sunt facilitatem. At quando inter hospites, magistratum gerentes,
vel maiores natu res agitur: vereor, ne videamur, quem vestibulo excludimus, pos-
tulo fastum cum multo discrimine intromittere. Qua quidem in re & consuetudini
aliquid & ritibus est dandum: nisi velimus simul propinationes & appellationes
sustollere: quibus cum apud alios, ut quemq; fors obtulit, non temere, verum ut ma-
xime decet, utimur, honoramus eos

Et sedes & dapibus meri & pateris plenioris:

ut rex ille Græcorum ait: qui locum primo in honoris gradu numerauit. Laudamus
etiam Alcinoū, quod iuxta se hospitem locans

Excuiuit natum generosum Laomedontem.

Claudebat patris latus hic.

Quippe quod in chari sedem collocarit hospitem supplicem, id admodum est ciuili-
ter & comiter factum. Sunt & apud deos hæc discriminata. Quippe Neptunus, quan-
tumuis ad concionem adfuisse nouissimus, medio tamen affedit loco, quod is ad eum
pertineret. Mineruam cernis proximum Ioui locum tenere præcipuum, quod obi-
ter declarat Homerus, dum de Thetide ait,

Affeditq; Ioui patri cedente Minerva.

Dilucide autem Pindarus memorat.

Quæ proxima igniuomo affidebat fulmini.

At non esse ostendit Timon eripiendum cæteris, quod vni indulgeas. Eripit, qui
quod est peculiare, vulgat: Est autem cuiusque peculiare, quod è dignitate est eius:
tribuitque currenti & properanti primarium locum: qui virtuti, qui propinquitati,
magistratui, & id genus aliis debetur. ac dum videtur, ne incurrat in inuitatos, de-
clinare, id magis ac magis in seipsum vertit. Mordet enim quemque is, qui sueto
eum spoliat honore. Mihi vero non vsque adeo hæc difficilis videtur gradus distin-
ctio. Primum comparati dignitate multi vnum ad epulum haud temere occurrunt.
Deinde quia sedes sunt honoratae plures, summa est eas dispertiendi facultas, si in di-
iudicando sis solers: huic primam, illi mediam, alij iuxta se, vel apud amicum, vel
familiarē, vel præceptorem, atque ita cuique assignans vnam ex iis, quæ præcellen-
tiores dicuntur. Cæteris munera & comitatem lenimenta reliquit, quando minus ho-
noris delatum est. Quod si dignitates sint pares, ingenio autem homines difficili: vi-
de quo hic artificio vtar. Loco spectatissimo colloco patrem, si is adsit: alioquin
vel auum vel focerum vel patrūm vel collegam vel eum, cui peculiaris est apud con-
uiuatores præcellentiā. Quod ego præceptum ex officiis Homeri sum mutuatus.
Quippe apud se cum Menelaum Achilles & Antilochum de certaminis equestris se-
cundis cerneret ambigentes, veritus ne in maiorem flammam & contentionem pro-
rumperent, alteri statuit præmium assignare: ac dum verbis * Menelaum misera-
tur celebratque, re ipsa causam eorum concertationis sustollit. Itame differente Lam-
prias, qui loco obscuro cubabat, intonans suo more rogauit conuiuas, permitterent
ne sibi, ut ineptientem castigaret iudicem. Cunctis, ut libere ageret & citra dissimu-
lationem, hortantibus: Quis vero conuiueat inquit, philosopho: qui natalibus, opi-
bus, & magistratibus in conuiuiū sicut in theatro loca assignat, aut prima subsellia
Amphycthonicorum scitorum tribuat: quo ne in vino quidem à fastu discedamus.
Neque ad splendorem accommodandi accubitus sed ad iucunditatem sunt. Neque
dignitas spectanda vniuscuiusque, sed alterius cum altero convenientia & concinen-
tia, sicut aliarum quarumpiam rerum, quæ vnam in consortionem sunt adhibita. Si-
quidem non lapidem ædificator Atticum vel Laconicum barbarico præfert, neque pi-
ctor

* Alij, Emelium.

Et or exquisitissimo coloro lo cum tribuit principem, neq; naupegus pinum lithmicam
vel Creticam cupressum in fronte nauis ponit: sed ut quæq; inter se coagmetata & co-
pacta commune opificium sunt firmum, concinnum, & conducibile præstitura, ita or-
dine coaptant. Ac deum vides, quem summum nostri opificem Pindarus nuncupa-
uit, ut non passim ignem in loco celso posuit, neq; in imo terram, verum ut vsus quæ-
rit corporum.

*Aequorea hoc dictant oneroso tegmine concha
Squallentes, & picta operit quam saxeus vmbro
Buccina, & acclui testudo crepidine recta,*

10 ut ait Empedocles. Non quam assignauit natura sedem, cæterum quam ad commune
munus desiderat contextus, eam obtinet. Ac cum vsque quaque mala est confusio,
tum homines eosque potantes si occupet, præcipue improbitatem suam contumeliā
& pestibus aliis innumerabilibus effundit: quæ præuidere ac deflectere viri est ordi-
nis concinnitatisq; periti. Recte tu sane, inquam. Quin igitur concedis descriptionē
nobis, quam proposuimus. Non equidem, inquit, prohibeo: si animum inducere pote-
ritis, ut conuertenti mihi & versanti conuiuium ut phalangem Epaminondæ obsecun-
detis. Nos id ei permisimus omnes. Ibi ille summotis è medio pueris intuitus singu-
los: Audite, inquit, quemadmodum compositurus vos inter vos sim. Volo enim
prædicere. Equidem existimo non iniuria Homerum quoq; perstringi à Pammene
tanquam amorū rudem, gentiles qui gentilibus & tribules tribulibus in acie associa-
uerit: cū per ordines amās iungendus amato esset, quo conspirans sit acies vndiq; vin-
culoq; colligata animante. Perinde hoc nobis certum est concinnare conuiuium: ne-
que iuxta opulentium loco opulentum, neq; adiungam iuueni iuuenem, non magi-
stratum magistratui, vel amicum amico. Languet enim & torpet hic ad fœtificandam
& propagandam ordo benevolentiam. Cæterum quod est cuiq; accommodatum, id
ei applicans præcipio sub viro erudito locandum studiosum, sub moroso mitem, sub
sene garrulo audiendi audidum adolescentem, sub vano & glorioso simulatorem, sub
iracundo taciturnum. Quod sicubi locupletem animaduertam munificum, excitabo
ex angulo quopiam egenum, qui frugi sit, quem illi adiungam: ut quasi ex redundan-
ti poculo aliquid effluat in inane. Apud sophistam nolo sophistam accumbere, neq;
poetam apud poetam.

Inuidet & cantor cantori, & egenus egeno.

Quamuis Socrates hic & Modestus conspirantes hoc carmen fulciunt, qui ad fauillæ
modum alunt flammam, sed periclitatur tamen pulchre. Dirimo item obstreperos,
procaces, & cerebrosos, interq; hos medium in sero placidi aliquem ingenij & mode-
sti, malagmatis modo quod illorum emolliat asperitatem. Viceversa aliptas, venato-
res, agricolas comocio. Est enim paritas vna pugna ceu gallinaceorum, mansueta al-
tera ceu monedularum. Potiores etiam & amatores socio, non modo

Cupidinis quos morsus lancinat,

40 ut est apud Sophoclem: verum etiam quos amor stimulat vxoris vel virginis. Nā ea-
dem quia fouentur flamma, nisi forte eundem vel eandem ament arctius sese mutuo
ferri ritu conglutinati complectentur.

Cur locus, qui dicitur consularis, in honore fuerit. III.

Hinc de loco incidit quæstio. Alia enim loca apud alios sunt honorata: apud Per-
sas medius, quo cubat rex, primus apud Græcos, apud Romanos medijs lecti po-
stremus, quem consularē dixere: apud accolas Ponti Græcos non nullos sicut Hera-
cleotas è diuerso medijs lecti primus. Cæterum de consulari hoc, quem appellant, po-
tissimū hæsitabamus. Hic enim præcelebat memoria nostra honore: neq; suberat cau-
sa huic ut primo neq; ut medio legitima. Iam quæ vsuueniunt ei, partim non sunt hu-
ius vnus propria, partim nullius videbantur momenti: nisi quod tria tantum ex iis,
quæ allata fuerunt, nos mouerent. Primum, quod cū exegissent consules reges, & ad mo-
dum omnia vertissent popularem: cedentes loco medio & regali ad infimū transibāt,
ne hæc imperij & summæ potestatis species esset conuiuiis odiosa. Alterum, quod cum
attributi duo lecti essent conuiuiis, tertius & huius primus locus conuiuatores sit. Si-
quidem hic aurigæ vice vel gubernatoris ministeria lustrat comodissime: neq; quic-
quam distrahunt eum, quin conuiuiis comitatem suā demonstrare & fabulari possit cū
eis, proxima loca. Si quidem sub eo cubat vel cōiunx vel liberi. Locus supra eum iure

tributus est honoratissimo, quo hic prope cōviuatorem cubet. Tertium habere locus hic videbatur proprium cōmoditatem ad res agendas. Neq; est enim Romanus consul, qualis Thebanorum Polemarchus fuit Archias: vt cum literæ ei vel nunciij super mensam oblatis sint de rebus grauioribus, respondeat. In crastinum seria: epistolamq; reiciat, & pateram sumat: sed iis articulis præcipue est vigilans & circumspectus. Siquidem non tantum dolorem parit * sed & potionis omnis & * magistratui curanda sunt: quo siquid opus sit, audire, imperare, & præscribere valeat: hunc locum obtinet præcipuū. vbi, quia secundus lectus adhæret primo, angulus, qui anfractu efficit interuallum, scribæ, apparitori, lictori, & nuncio ex castris venienti aditum præbet, vt colloqui consul cum eo ac percunctari queat: nemine eum interpellante vel interpellato conuiuarum: sed & manum & vocem expeditam habeat ac solutam.

Qualem esse deceat conuiuij magistrum & modiperatorem. IIII.

Gener noster Crato & necessarius Theon, cum in conuiuiō certo insolentia quædam exorta, ac mox esset oppressa, sermonē de modiperatoris officio intulerūt, censueruntq; sumere coronam me debere, nec permittere, vt mos vetus in totum exolesceret: sed referre ac constituere de integro solennem præfecturæ illius in conuiuiis administrationem & moderationē. Quæ cum ceteris quoq; viderentur, vt omnium admurmuratio atq; exhortatio consequeretur: Quando igitur, inquam omnibus ita cordi est, me ipsum ego modiperatorem creo, edicoq; ceteri vt pro libito potent in præsentia: Crato autem & Theon huius authores & latores decreti succincte explicent formulam aliquam, qui esse debeat is, qui modiperator sit creandus: ac quo spectans, qui designatus sit, imperabit: ac quemadmodum aget cum conuiuis: quod argumentum liberum illis relinquebam distribuere & de eo disserere. Qui cum aliquantulum tergiversari se simulassent, detrectassentq; hoc muneris: instantibus tamen omnibus, vt parerent præsidii, atq; imperata facerent: prior Crato: Debet, inquit, vigilum præfectus vigilantissimus, vt Plato ait, esse: & cōbibonum ad bibendum optime factus. Erit eiusmodi, si neque temulentia opportuna sit, neque ad potandum ignauus: verum quomodo scribens Cyrus Lacedæmonius fratre ostendit se ad regnum cum alias magis esse appositum, tum multum meri ferre commode. Nam solutus pro merito inolefcit & turpem se præbet. Contra sicus odiosus est, magisque ad corripendum quam ad conuiuiō moderandum accommodatus. Ac Pericles quidem, quoties prætor creatus chlamydem induebat, ante omnia se ipsum solitus erat affari, quasi commonens: Attende tibi Pericle, liberis imperas, Græcis imperas, Atheniensibus imperas. Modiperator vero noster illa subiiciat sibi: Amicis imperas: nequem sinat ineptum se præbere, neq; eripiat voluptatem. Decet etiam præsidem & seria tractantibus consonum esse conuiuis, nec abhorreere ab ludicris: sed ad vtraq; commode esse temperatus: aliquantulum tamen, sicut vinum probum, ad austerum ingenio propensum. Quippe vinum molliendo & cōdiendo ad mediocritatem ingenium reducet. Siquidem vt Clearchi dixit Xenophon toruitatem & asperitatem in conflictibus tamē hilarem atq; exporrectā cerni propter confidentem eius animū: ita qui natura non est amara sed seuera & auster, in potando remissus iucundior fit & grator. Insuper hoc habere debet, vt singulorum cōbibonum maxime sit cōsciū: quam inclinationem in vino capiat, atq; in quem animi motum pronus sit, ac vt vinum ferat. Si enim vinum cum aqua aliud cum alia temperatur, quod pocillatores regij tenentes modo plus modo minus fundunt: est certe etiam hominis aliqua cum vino temperatura, quam habere debet modiperator exploratam: & si exploratam habeat, obseruare: quo harmonici more hunc intendendo poculis, illum laxando & ei non nihil parcendo ad equalitatem ac concentum ex dissonantia reducat ingenia: ne acetabulis & cyathis æquū, sed temporis modo quodam & pro corporis viribus, quod cuiq; congruit & accommodatum est, tribuatur. Quod si operosum sit, illa certe calleat oportet omnino modiperator communia naturarum ætatumq; exempli gratia, crapula tentantur citius senes quam iuuenes, agitati quam quiescentes, molli & solliciti quam læti & hilares, lar ge assueti potare quam insueti, modesti quam lasciuī. Horum prudens qui est, rectius quam ignarus decorum & confensionem tuebitur conuiuij. Nam hoc quidē familiarē demonstrare se & propenso animo in omnes esse modiperatōrē conuiuas, neq; alienum à quoquam vel infensum, id cuius liquet. Aloquin neq; cum imperabit, ferri poterit,

poterit, neque in distribendo æquus erit, neque in iocando æque inculpatus. Eum tibi, inquit, præsidem Theon conuiuij ex oratione tanquam ex cera informatum tibi trado. Hic Theon: Ego vero, inquit, magis amplector ita ad vnguem factum hominem & commodum cōbibonem. Cæterum an eo vsquequaque vti potero, nec de honestaturus sim hoc opus, haud satis scio, proferam tamen, quod mihi videtur. Is, qui præfuturus conuiuiō erit, non admittet: vt id nunc cōcio popularis evadat, nunc sophistæ schola, mox aleatorum confessus, hinc scena vel pulpitum. An vero non videris alios auram popularem super mensam captantes & de iure disceptantes, alios declamantes & scripta aliqua recitantes, alios mimis & saltatoribus certamina constituentes. Alcibiades & Theodorus Politonis conuiuiō pro loco vsi sunt initiatorio, in quo tædiferos & hierophantas effingebant: quorum censeo præsidii nihil neglegendum: sed orationibus, spectaculis, & ludis dabit locum illis duntaxat, quæ diriguntur ad conuiuij destinatum: id fuerit amicitiam conciliare & alere inter presentes voluptate ininterprete. Est enim conuiuium oblectamentum, quod in vino ex ciuilitate in familiaritatem terminat. Quia vero quod temperatum non est, fastidium gignit vbiq; & offensionem parit: mixtura autem, nisi in loco & certo modo adhibeatur negociis, tollit gratiam, voluptatem interpellat, & offendit commoditatem: etiam conuiuij præfectus delinimentum potantibus aliquod temperatum machinabitur. Ex multis accipio navigationem propter litus, ambulationem propter mare esse iucundissimam. Perinde ludus est seriis accommodandus: quo & qui ludunt, aliquatenus sint intenti: vice versa qui seria tractant, diffundantur sicut naueantes cū ad ludicra respiciunt. Siquidem est risum multis in frugiferis vsurpare, & res grauiiores iucunditate condire:

*Velut echinopodas in aspera via;
Molles vbi viola nascuntur lactea.*

Sin quæ ludicra temulente se conuiuiō nulla cum re cōiuncta seria ingesserint: ab his sedulo monebit conuiuas, vt caueant: ne imprudentes contumeliā ingerant, ac quasi Apollinari herba vinum temperantes imperatis suis, quæ vocant, pro cacitatem adfungant: cum balbos cantare iubent, vel caluos caput pectere, vel vnō pede saltare claudos: sicut Agamestori Acadamico, cui crus erat gracile & emaciatum, compositores omnes insulantes omnibus præceperunt: vt dextro pede insistentes poculum exhaurirent vel multā penderent. Vt vero vices imperandi ad illum delata fuerunt, omnibus iniunxit, ita biberent, vt ipsum viderent: ac pede imbecillo in amphoram, quæ in triclinium illata erat, demisso ebibit poculum. Quod vbi reliqui omnes, cum experirentur, facere animaduertent se non posse, multam penderunt. Ciuilitate Agamestor. Item faciendum, vt in vltiones insurgamus faciles & lætas. Quocirca consuefaciendi sunt conuiuas, vt ad iussa vertant se, que oblectent & commodent, imperentq; ea, in quibus alij valent, & quæ facere possunt commode, ac quæ honestant agentem: vt cantoribus canere, facundis dicere, philosophis enodare quæstionem aliquam, poetis carmina adferre. Cupide namque eo quisque & prompte, vbi plurimum excelsit, ducitur. Assyriorum rex præmium per præconem pronunciauit ei, qui nouam voluptatem excogitasset. Conuiuij rex præmium ostendet ei, qui vacantis contumelia ioci & oblectamenti architectus compendiosi fuerit, risusque non felix & pro cacitati, sed festiuitati beneuolentiaque comitantis. Quibus in rebus pleraque conuiuia, quia non sunt instituta recte naufragium faciunt. Est vero hominis moderati similitudinem & bilem declinare in foro eam, quæ ex habendi cupiditate nascitur: in gymnasiis & palæstris eam, quæ ex concertatione: in magistratibus & honoribus petendis eam, quæ ex ambitione: super cœnam vero & inter pocula eam, quæ ex iocis.

Qui dictum sit, Amor docet musicam. U.

Quæ ratione dictum sit, Amor docet, quamuis rudis ante, musicam, apud Sossium cantatis non nullis sapphicis, quærebat. Quando quidem etiam Cyclopi Camænis vocalibus medicinam fecisse Cupidinem ait Philoxenus. Dictum fuit audaciam ad omnia ab amore & nouarum rerum studium mire infundi: sicut eundem Plato omnium molitorum vocauit. Siquidem reddit taciturnos linguaces, pu-

dentem blandum, supinum & ignauum acrem & industrium: & quod imprimis mireris, homo parcus & sordidus, quando in amorem delapsus est, sicut quando in ignem ferrum, remittitur & mollescit, ita soluitur, fluit, & hilarior redditur. Quapropter iocus hic non profus redditur ridiculus, fronde porraceo religatam esse amorum crumenam. Dicitur etiam fuit crapulae amorem affinem esse. Quippe inflammat, exhilarat, & diffundit. Eo ubi iam deuentum est, tum ad epodos & verba numero cadentia rapiuntur. Atque Aeschylum aiunt tragœdias in vino scriptitasse, cum mero iam incalisset. Fuit auus noster Lamprias inter pocula ad inveniendum longe solito solertior & facundior. Dicere hic solebat, thuris modo se ex feruore odorem effundere. Iam tamen amatos aspiciant cupidissime: non minus cupide tamen celebrant eos quam vident. Et quamuis est ubique loquax amor, loquacissimus est in laudando tamen. Quippe cum ipsi sibi persuadent, tum proborum & honestorum se amore teneri omnes credere volunt. Hoc Lydum perpulit Candaulem, ut ad spectandam vxoris suae formam in conclave suum Gygem pertraheret. Volunt enim ab aliis testimonium adferri. Hinc si quando laudationes scribunt formosorum: modulis eas & metris & cantilenis distinguunt, quas velut simulacra auro exornant: quo & audiantur à compluribus & memorentur. Etenim si equum, vel gallum galinaceum vel quid aliud donant amatis, id donum elegans & supra modum volunt esse splendidum. Praesertim quando orationem adhibent adulatricem, illam proferri suauem, alacrem, & excellentem, qualis poetica est, volunt. Hic Sossius collaudatis illis non secius peti ostendit posse argumentum ex Theophrasti dictis de musica. Cuius ego, inquit, librum de musica non ita dudum volui. Memorat Theophrastus radices muscae tres esse, animi moerorem, voluptatem, & afflatum quasi furoris: quorum vnumquodque de statu suo deflectat vocem & diuertat. Etenim moestitiae flebile & lamentabile genus delabescens in cantum habent. Hinc oratores in epilogis & hystiones in lamentationibus delabentes videmus ad modulamina & vocem intendentes. Iam ingentes exultationes animi vel totum corpus eorum quidem, qui ingenio sunt agiliore, excitant: ut in motum numerosum exsiliant plaudantque, si tripudiare nequeant: insaniaeque edant alias, atque ut Pindari verbis utar, insolenti cum iactatione ouent: Modestiores vero hoc motu conciti solam vocem ad cantandum & vociferandum atque ad modulandum convertant. Supra caetera diuinus afflatus tam corpus quam vocem de statu suo & gradu dimouet ac deflectit. Hinc fit, ut numeris bacchantes utantur, & metris oracula fundant numine afflata: fanaticorumque quotumquemque cernas citra metrum & cantum delirantes? Quae cum ita habeant, si libet explicatum ad solem contemplari amorem, eumque explorare: perturbationem animi, quae aegritudinibus obnoxia sit acrioribus vel gaudiis excitationibus, vel maioribus animi emotionibus & dementiis haud vllam reperias: verum sicut Sophoclis ciuitatem, ita amantis animum

*Simul suffribus refertam
Et cantilenis, & simul quoque, fletibus.*

Quid est igitur miri vel noui, si quotquot sunt muscae fontes, hos complectatur & contineat in se amor omnes, moestitiam, voluptatem, afflatum quasi furoris: cum caetera sit industrius & garrulus, tum ad pangendos numeros & versus supra motus animi reliquos procliuus & pronus.

De Alexandri vinolentia. VI.

Illatus sermo fuit Alexandrum non large bibisse, sed multum spacij in bibendo & fabulando cum amicis triuisse. Id vanum esse Philinus esse commentariis regis demonstrabat: in quibus frequentissime & passim relatum est, hunc diem ex crapulae Alexander somno exegit, interim etiam sequentem. Qua de causa in Venerem fuit segnior: acris tamen & iracundus, quorum causa corporis fuit feruor. Summum quoque eius corpus suauem odorem memorant efflasse: hinc eius tunicas vndique fragrantiam aromaticam fudisse. Quod item acceptum ferendum videtur calori. Quapropter plagae orbis aridissime & torrentissimae caliam & thus edunt. Humor enim concoctioni succedere fragrantiam Theophrastus auctor est, quando vitium, quod offendit humoris excoctum est à calore. Apparet Callisthenem etiam in calumniam apud

apud Alexandrum incurrisse, quod effusorem vini in cena usum eius moleste ferre diceretur. Quippe calicem quoque Alexandri dictum, qui grandis erat, ut ad eum pervenit, reiecit, nolle fatus Alexandri calice hausto Aesculapio opus habere. Haecenus de Alexandri in vino intemperantia. Mithridatem, qui bella cum Romanis gessit, in muneribus, quae edidit, voracitatis & vinolentiae fama est praemia proposuisse, eumque victorem fuisse utrobique, ac plane omnium coeutorum suorum bibisse plurimum, unde fuisse Bacchum nuncupatum. Hoc, quatenus attinet ad cognominis rationem, nos ex iis esse diximus, quorum fides temere est recepta. Siquidem infantis etiam num fulmen perstrinxit cunas corpore illaeso: nisi quod ignis vestigium quoddam in fronte, quam capillus occupabat, vstulatus, fuit relictum. Iterum postquam in aetatem venit actum de caelo cubiculum eius ipso fuit dormiente, suspensamque pharetram traiecit afflatis iaculis. Unde vires eius ex ferentariis & leuis armaturae copiis ingentes fore fulguratores ostenderunt. Plurique tamen Bacchum illum ab siderationibus illius vitij astitit dixerunt. Hinc de bibacibus verba facta, inter quos pugilem Heraclidem numerauerunt: quem patrum nostrorum memoria Alexandri Herculem blando nomine vocitarunt. Hic cum non reperiret constantem combibonem, invitabat hos ad tentaculum, illos ad prandium, alios ad cenam, denique ad comestationem alios. Recipientibus se primis, succedebant secundi, mox tertij, hinc quarti. Ille sine intermissione vlla omnes sustinebat, quatuorque illas computationes perferebat. Ex Drusi Tyberij Caesaris filij contubernaliibus medicus, qui omnes lacebatur poculis, ne tentaretur crapula, semper quinas vel senas amygdolas amaras praesumebat. Verum detectus cum prohiberetur & asseruaretur, ne tantulum quidem vino resisteret. Ac non nulli quidem amygdolas amaras vi praeditas esse existimauerunt pungendi & abstergendi carnem, ut etiam cutis in facie vitia tollat: Itaque si quando praesumpta sint, amaritudine sua vellicare spiramenta & mordicare: ut ita ex capite detrahunt humorem, qui exhalatur. Nobis vero amaritudinis dos potius videbatur exiccare atque exhaurire humorem. Qua de causa omnium est saporum amarus ingrattissimus. Siquidem venulas linguae, ut vult Plato, molles & spongiosas siccitate sua dissolutis humoribus intendit violenter: atque vlcera quoque medicamentis amaris astringit: quod

Homerus demonstrat.

*Contritam manibus radicem admouit amaram.
Substitit hac sanguis, leniuit & illa dolorem.*

Quod enim gustu amarum est, id exiccandi potentia praeditum esse recte admonuit. Pastillos etiam, quibus foeminae sudorem coercent, natura apparet amarus esse & astringentes acerbatis, quae in amaritudine consistit, virtute. Eadem ratione probabile est, inquam, amygdalarum amaritudinem proficere aduersus vinum, corpus interius exiccando, neque sinendo oppleri venas: quarum ex distentione & conturbatione ebrietatem nasci autumant. Cuius argumentum est haud leue id, quod vulpibus accidit. Siquidem enim amygdolas amaras gustauerunt, nisi superbiberint, humoribus subito exhaustis emoriuntur.

Quam ob causam impensius delectentur senes mero. VII.

Quaestum de senibus est, cur potum meraciorem appetant. Erant, qui deferuisse corporis eorum statum atque aegre rati incallescere, idcirco huius temperamenti vim eis censuerunt congruere. Qui quidem nihil noui, sed quod obuium est, adferunt, non tamen ad causam sufficiens, nec verum. Quandoquidem idem in aliis sensibus contigit. Tardi namque sunt & torpidi ad rerum arripiendas proprietates, ni affatim & acriter feriant. In causa est remissa corporis eorum habitudo. Dissoluta enim & flaccescens pellicula desiderat. Hinc est, quod gustu praecipue probent saporibus mordaces. Par est olfactus eorum in nidioribus conditio. Permouetur enim ab halitibus incitatis gratius. Quid quod tactus propemodum ad vlcera occalleat. Nam vulnera inflata non perinde grauem dolorem eis cient. Quin etiam stupor obsidet aures eorum. Hinc ingrauescentes aetate musici harmonias suas acutius temperant & rigidius, ut acri voce tanquam pulsus excitent auditum suum. Nam sicut ferri acies firmitate exacuitur, ita corporis sensus spiritu. Quo remisso & languescente sensus superest ignauus & terrestris, requiritque id, quod intentius pungat, sicut facit merum.

Cur scripta è longinquo senes rectius legant. VIII.

Hanc propositam quaestionem nobis fusius tractantibus visum repugnare apparebat. Siquidem natu grandiores longe scripturam ab oculis reductam legunt, ex propinquo non valent, quod innuens Aeschylus ait,

*Haud noueris tu illum, nam caecus prope
Sed scriba grandaeus fias citius probus.*

Idem de senibus Sophocles liquidius,

*Nam lentus appulsus sane in sermonibus
Non expedit aures pertusus permeat.
Cernit procul, caecus prope est omnis senex.*

Si ergo intentioribus & violentioribus senum sensus obsecundant: qui sit, ut in legendo obiectum in vicino lumen non ferant, sed dimoto longius libro dissoluant fulgorem aere, quomodo vinum aqua temperatum? Hic erant, qui responderent amouere eos ab acie libros, non quo emolliant lumen, sed quo splendorem copiosorem arripiant amplectanturque, & compleant aere lucido interiectum inter oculos & scripturam spacium. Alij illis, qui oculorum radios committunt, assentiebantur. Quoniam enim ab utroque oculo prosilit meta, cuius est ad oculum vertex: sedes & basis, quae complectitur id, quod cernitur: aliquo usque prope fidem est utramque metam seorsum ferri, quae longius progressae coeuntque inter se vnum efficiunt lumen. Quapropter quodque eorum quae conspiciuntur, quamvis ambobus oculis simul obseruetur, vnum non duo cernuntur esse. In causa metarum est in vnum concursus, quae conlucentes aspectum vnum efficiunt. Inde fit, ut maiores natu, qui prope scripturam applicant, radiis nondum confusis, sed utroque seorsum contingentes rem obiectam, languidius eamprehendant: Qui vero longius recesserunt, admixto, quod iam amplificatum est, lumine cernant liquidius: sicut illi, qui ambabus simul manibus aliquid occupant, quod nequeunt altera. Lamprias, qui Hieronymi scriptum non legerat, ex ingenij sui acumine aliam reddidit rationem: quando occurrunt a rebus, quae sub aspectum cadunt, species aciei, illa quae conspiciuntur, primum evadunt grandia & crassa. Quapropter senes, quod tarda eis sit & rigida acies, ex propinquo praestringunt. Quando vero reducta sunt in aerem, & intervallum acceperunt, terrestria dissiliunt ac dilabuntur: subtilia ad oculos appellentia citra molestiam & asperitatem insinuant se oculorum meatibus, ut minus sollicitentur & comprehendant rectius. Quando & florum odores procul accidunt suaviores. quos si ex propinquo adigas, halitum non fundunt tam liquidum & syncerum. Causa est, quod terrestria & turbida obiciantur vna odorati, ac fragrantiam in vicino labefactent: sin longe, turbida & terrestria defluant & decidant: quod vero eius liquidum & calidum est, id pro sua tenuitate integrum offeratur sensui. Nos autem huius rei fontem, qui indicatus est a Platone, non repudiamus, ac spiritum asserimus oculorum radiantem, quando eliditur, lumini, quod corpora ambit, admisceri eiusque contexti: vnum ut ex ambobus inter se ex toto congruens existat. Confundi vero cum altero alterum competentiae & moderatione. Neque enim alterum ab altero victum tolli de medio debet: sed medium quiddam est inter utrumque, quod vna vis temperatorum compage & contagione efficitur. In grandaevis igitur, siue fluor appellandum, quod per pupillam meat, siue aura micans, siue radius: non fit invalidi & languidi cum externo temperatura vel confusio lumine, sed dissipatio et confictus: nisi procul a luminibus scripturam abducant, itaque effusum fulgorem resoluant luminis, ne immodicum vel enorme, sed consentiens & moderatum aciei occurrat. Idem in causa est, ut non nullae animantes liquidius noctu cernant. Siquidem eorum acies imbecillis interdum a lumine inundatur & obruitur, quod non valeat cum copioso & valido infirmus & exiguus radius commisceri: ad debile & tenue, ceu stellae lumen, radium effundit, qui satis sit & illi congruat: ut consociatio & conspiratio eius fiat cum sensu.

Cur aqua dulci potius quam pelagica vestimenta lauentur. IX.

THEON grammaticus epulantibus nobis apud Metrium florū cum Stoico Themistocle disceptabat: Quid tandem Chrylippus cum inter multa mirabilia etiam mentionem intulisset aliquorum absurdorum, cuius generis est, falsamentum, si marina maceretur, reddi dulcius: velleri vi diuellentibus minus sequacia esse, quam sensum dissoluen-

dissoluentibus, & ieiunos lentius vesci quam illos, qui cibum praesumpserunt: neque vilius horum tamen causam explicuit. Hic Themistocles, cum ea Chrylippum ostendisset obiter pro exemplo adduxisset, quod facile nos vel nulla addita causa eo, quod est verisimile, ducamur: & viceversa fidem derogemus absonis: castigans eum: Te vero, inquit, quid malum mouet, ut de his disputes. Si enim causarum te nobis indagatorē & contemplatorem obtulisset: noli abducere tam procul te a familiaribus: sed expedi, quid in flumine Homeris lauantem non in mari quavis vicino scripsit Nalicaam: cum tamē calidius hoc & dilucidius magisque extergere sit probabile. Cui theon: Atqui iam dudum illud, quod nobis ponis, Aristoteles enodauit. Siquidem multum habet aequor admixtum asperae & terrestris materiae, atque id eius salitudinem efficit. Hinc etiam magis mare natantes sustollit & pondera sustinet: cum aqua dulcis ex leuitate & infirmitate cedat oneri. Est enim liquida & pura. Quare propter subtilitatem subit, penetransque magis quam marina eluit maculas. Quid sunt ne haec probabilia Aristotelis? Probabilia sane, inquam, sed minus vera. Video enim cinere quoque & lapidibus, qui si desint, puluere frequenter densantes aquam: quod terrestria asperitate sua extergere sordes valeant: cum aqua id per se ob tenuitatem & infirmitatem suam non perinde queat praestare. Crassitudinem igitur maris parum recte dixit in causa esse: ut quod praeterquam quia non est purum, etiam praeditum est a core. Etenim hic meatus distringendo & recludendo illuuiem detrahit. Quando quidem quicquid pingue est, idem morosum est elui, & labem inducit. Est autem oleosum mare: quae causa fuerit potissima, cur minus probe mundet. Nam pingue hoc esse vel ipse testatur Aristoteles. Siquidem sal quoque vnguinosis est, & lucernas efficit melius ardentis. Marina etiam flammis aspersa vna inflammatur, nullaque aqua perinde ac marina incenditur. Ideoque mea quidem sententia est calidissima. Verum tamen alia quoque ratione. Nam lotionis consummatio exiccatio est: atque ut quodque est siccissimum, ita purissimum apparet. Debet autem, quo quid lauatur, humor, cum sordibus profluere, sicut vna cum morbo veratrum excedit. Atque aquam dulcem quidem sol propter leuitatem facile extrahit: salsa vero meatibus inhaerentia ob scabritiem aegre arescunt. Cui respondens Theon: Nihil ad rem, inquit, Quippe eodem in libro refert Aristoteles, qui in mari lauerunt, eos maturius, quam qui aqua dulci sunt visi, sicari, si in sole steterint. Nempe ita dicit, inquam. At arbitrabar Homero citius te diuersum asruenti staturum. Quippe Vlysses secundum naufragium incidit in Nalicaam aspectu horrendus, quod vna marina esset deformatus: atque ita ancillas affatur.

*Stare procul famula, capiti quoad equoris vnam
Abluero.*

Ac postquam descendit in amnem.

Ponti iam capiti spumam detraximus.

Vbi, quid contingere soleat, mire advertit poeta. Quando enim, qui ex mari emerferunt, in sole apricantur: quod humoris tenuissimum & leuissimum est, id discutit aëtus: ipsum vero salum & asperum relinquitur incubans corporibus, eisque adheret salsa concretio, quoad aqua potabili & dulci eam abluerint.

Quamobrem tribus Aiantidis chorum nunquam Athenis pronunciauerint postremum. X.

Epulo victorali Serapionis, cum tribui Leontidi chorum digessisset atque victoriam retulisset, coenantibus nobis, qui ciuitate donati tribules eius eramus, congruentes praesenti munificentiae sermones oblatis fuerunt. Habuerunt enim ludi illi acriter contertationem, curante ludos splendide & magnifice Philopappo, praebenteque tribubus simul omnibus impensam imperatore. Philopappus etiam invitatus fuerat: ac, ut erat non humanus minus quam discendi audis, vetusta nunc commemorabat, nunc audiebat. Quaestio autem a Marco grammatico agitata fuit huiusmodi. Neanthen memorabat Cyzicenum in fabulosis, quae de quaque vrbe prodita sunt, referre honorem tribui Aiantidi hunc esse delatum, ut chorus eius nunquam postremus pronunciaretur.

* Quod si adulterinum est, proposita esto omnibus in medio causae investigatio. Hic cum amicus noster Milo dixisset: Itane vero illud falsum sit, quod est relatum? Quid, inquit, refert, Philopappus, nobis si idem accidat, quod sapienti illi Democrito, dum sermones auide ferimus. Quippe ille cum cucumere vesceretur, ut sensu liquoris eius

melleum, rogauit ministram, unde comparatus esset. Quæ cum certum hortum nuncupasset: exurgens ducere eam iussit se & monstrare locum. Mirante muliere, & quid quæreret, percunctante: Dulcoris, inquit, mihi investiganda est causa, quam eruero, si spectauero locum. Accumbe age, inquit aridens mulier. Imprudens ego cucumerem in vas condideram mellitum. Tum ille velut stomachans: Enecas me, inquit. Ego æque incumbam rationi, quantumvis propria cucumeri & familiaris sit dulcedo. Quare nec nos leuitatem in quibusdam Neanthis prætexemus effugio. Exercebit enim nos, vt nullum alium fructum adferat, disputatio. Ibi omnes pariter in tribus illius laudes proruperunt, ac si qua decora eius essent, collegerunt. Namque adducebatur in medium Marathon, qui populus in ea est tribu. Harmodium etiam Aiantidem, qui populo fuit Aphidnaeus, demonstrauerunt fuisse. Glaucias orator dextrum cornu in acie Marathonica fuisse Aiantidis tributum, qui illo in prælio dimicauerunt fortiter, elegit Aeschylus confirmabat. Adhæc Callimachus docebat polemarchum illius tribus fuisse. Qui cum virum se imprimis strenuum præstitit, tum eius pugnae author secundum Miltiadem, quod eius sententiæ suffragaretur, fuit præcipuus. Ego Glauciae adieci, etiam legem, ex qua signa Athenis eduxit, tribu Aiantide Prytaniam obtinente rogatam fuisse, & in Platæensi pugna præclare se gessisse tribum illam. Hinc Nymphis Sphragitidibus sacrum victorale ex Apollinis oraculo ad Cithæronem tribus Aiantis faciebat præbente ei victimam & reliqua cõuitate. Verum enimvero vides, inquam, multa ornamenta & aliis quoque tribubus suppetere: ac primam meam certe nostis Leontidem nulli esse gloria secundam. Considerate igitur, an ne propius vero sit, id ei tributum fuisse ad solandum & leniendum eum, à quo traxit hæc tribus appellationem. Neque enim fuit is Telamonius Ajax, qui æquo animo vincit se passus esset: sed indignatione & pernicacia omnia in discrimen vocasset. Ne igitur infensus esset & implacabilis, placuit ademptæ victoriæ detrudere molestissimum: ne tribum hanc in nouissimum locum vnquam conicerent.

* Alii, elegit Aeschylus, qui illo in prælio dimicauit fortiter, confirmabat.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiuialium liber secundus.

Quanam sint illa, quæ Xenophon inter pocula requirit de se quisque, & quibusnam cauillis peti dicit malle, quam non. Quæst. I.

OENARVM & conuiuiorum Soffi Senecio paratus partim necessario constat ordine, ceu vinum, cibus, pulmenta, lecti & mensæ: partim accessoria sunt voluptatis causa, nulla cogente necessitate, velut acroamata, spectacula, scurra quispiam ex Callia Philippus: quibus, si adsint, retinentur: non admodum desiderant, si absint, neque quæruntur vt de se iuna cœna. Perinde etiam sermones, alios ex conuiuiorum vsu amplectuntur homines modesti, alios admittunt: quod commentationem habeant retinentem animorum, eique temporibus & barbato congruentiorem. Quorum primus liber noster miscellanea documenta habuit, atque ex priore genere, An philosophandum inter pocula: & ipse ne accubitus locos assignabit, an conuiuus permittit conuiuator. Hinc ex altero genere de eo, quod amantes poetici sint, & de tribu Aiantide, cur nunquam Athenis pronunciaretur nouissima. Quorum altera compotoria, altera communi nomine appello conuiuialia. Collegi ea tumultuarie nec distribute, sed vt quodque in mentem venit. Nec est quod mirentur lectores, si collecta vel ab aliis vel ab te dicta tibi nuncupamus. Nam si disciplinæ recordationes efficiunt: fit subinde, vt recordari & discere coeant. Quia vero quæstiones in singulos libros denæ sunt dispensatæ: in hoc est prima illa, quam Socraticus Xenophon, quodam modo nobis posuit. Gobriam enim memorat, cum cœnaret apud Cyrum, tum cæteros ritus Persarum, tum hunc stupuisse: quod ea de se requirerent invicem, quæ cuperent potius requisita quam nō: eaque iacerent dicta, quæ nollent non coniecta. Si enim illi, qui laudant alios, sæpe numero eos offendunt: quam est festiuitas & solertia admiranda illorum, quorum etiam

etiam dicta iis, in quos fuerunt missa, voluptati & oblectamento erant. Cum igitur exciperet nos epulo Patris: Cupiam, inquit, audire, rogatiuncula illæ cuius generis sint, & quæ earum figura. Neque enim contemnenda pars est confabulationis scire & seruare in percunctando & iocando ciuilitatem: Magna vero, inquam ego. Cæterum vide, an ne ipse in Socratico Xenophon, & in Persicis subiiciat conuiuus genus. Quibus siquid à me addi postulas: Primum interrogari libenter mihi videntur de iis: quæ expedite respondere valeant. Ea sunt illa, quorum habent vsum. Nam quæ non callent: aut, si nihil de his adferant, anguntur: sicut à quibus petitur, quod dare non habent: aut, si adferunt argumenta obliqua & non solida, conturbantur & trepidant. Quod si non tantum prompta sit, verum etiam exquisita responsio, hoc est respondententi iucundior. Exquisitæ sunt: si quorum multi rudes sunt, & quæ non audiuerunt, ea ipsi teneant: ceu astrologica & dialectica, si in eis sint versati. Siquidem non modo cum agit quisque vel tempus terit, vt est apud Euripidem: sed & cum differit de iis, in quibus plurimum valet, gessit: gaudentque homines rogari, quæ scire se in obscuro & clam esse nolunt. Itaque de regione longinqua & mari peregrino, gentibusque barbaris & eorum institutis, qui vagati sunt & nauigauerunt, libenter rogantur, & memorant alacriter: delineantque finis & oras: quod hunc fructum existimant ferre se & solamen laborum. Breui quæ nullo sciscitante expromere ipsi & narrare vltro solemus, hæc de nobis gestimus requiri: ac rem gratam facere nos putamus illis: quibus, ne stomachum faciamus, magni laboris est, vt nobis temperemus. Quo morbi genere laborant nautici potissimum. Urbaniores hæc rogari volunt, quæ licet cupiant exponere, verecundia tamen parcunt præstantibus: vt sunt res ab se recte & præclare gestæ. Recte igitur Nestor, qui Vlysses gloriam nosset,

*Dic age præcunctis mihi præstantissime Achiuis,
Quæ cepistis equos ratione?*

Faciunt enim aliis stomachum, qui se ipsi celebrant, suasque ipsorum res secundas peragunt, nisi quis ex præstantibus iusserit: vt quasi inuiti eas recenseant. Itaque grate interrogantur de legationibus, de rep. gesta, ac si quod magnificum & præclarum factum forte ediderint. Quare de his qui percunctantur, id minime facere videntur vt æmuli & malevoli, qui talia excludunt & deflectunt, nec locum dant iis narrandis, noluntque sermonis, qui dicentem exornet, suggerere materiam. Hæc ergo qui quærunt, gratiam faciunt respondentibus, quæ inimicos & iniquos intelligunt nolle audire. Sane ad Alcinoum Vlysses.

*Mens mihi sug gessit nostras tibi promere acerbas
Curas, quo maior a gemens suspiria voluam.*

atque ad chorum Oedipus.

*Quod iam quicuerat diu, dirum malum
O mi hospes excitauit.*

Euripides contra.

Quantum meminisse dolorum esti delectabile.

quod leuamen aliquod etiam num palantibus adfert. Cavendum igitur, ne de aduersis percuncteris. Exponunt enim magno cum animi dolore damnationes suas, vel liberorum funera, vel negociationes terra marive parum secundas. At quemadmodum in foro præclare egerint, aut appellati fuerint ab imperatore: aut dum alij incurrerunt in tempestates vel latrones, ipsi discrimen devitauerint, exultant cum subinde rogantur: & quasi dicendo illa re fruuntur, non fatigantur eam exequi & memorare. Volupe etiam est, cum de rebus florentibus amicorum, liberorumque in literis vel causarum defensionibus vel regum amicitiiis progressu rogantur. De inimicorum vero & oforum probis, dispendiisque & damnationibus compertorum & lapsorum lætius interrogantur & exponunt promptius: quod, ne in opinionem incidant malevolentia, vltro faciunt grauatum. Iucundum etiam est venatori, si eum scificiteris de canibus: athletices studioso, si de certaminibus gymniciis: amator, si de formosis. Religiosus & superstitiosus libenter prædicat somnia sua, ac quos ex oraculis, vel extis, vel superis propitiis habuerit successus, ac de his ex se quæri amat.

Senibus vero, ut nihil ad eos res, quæ exponitur, pertineat, omnino gratum feceris, si eos percuncteris, mouerisq; eos haud inuitos.

*O Nestor Neleidae, tu dicito verum,
Atides ubi mortuus armipotens Agamemnon
Et Menelaus ubi fuit, Argis an in Achivis.*

Hic pariter multa sciscitatur, & multorum segetem sermonum suppeditat: non quomodo multi, qui dum cogunt eos & redigunt responiones in angustum, ex oratione fenili, quod iucundissimum est, tollunt. In summa hilarare qui malunt, quam pungeri, hi eas proferunt rogationes: quarum responsa non infamia, sed laus: non inuidia, sed fauor consequatur auditorum. Hactenus de rogationibus. At cauillo, nisi caute noscas id & scite in loco tractare, prorsus est temperandum: sicut illi, qui in loco lubrico aliquem vel leuiter attigerint, eum evertunt: ita in vino ad omnem dicti occasionem non congrue captatam in ancipiti versamur. Dicteriis vero aliquoties grauius quam convitiis laceessimur: quod hæc crebro fieri temere videamus ex bile: illa ut non necessaria, sed ex contumelia & malevolentia nata execramur. Atque omnino cum dicacibus quam cum nugacibus infestiore animo congregimur. Patet enim omne mordere cauillum: cauillum autem maledictum contumeliosum esse fierique ex destinato. Qui enim quempiam falsamentarium appellauit, is statim convitium fecit. Qui vero ait, Meminimus brachio solitum te mungere, is cauillum fecit: Cicero Octauio, qui ex Africa oriundus putabatur, cum verba se Ciceronis negaret exaudire: Atqui aurem, inquit, habes perforatam. Melanthius, cum a comico perstringeretur: Mercedem, inquit, quam non debebas, mihi perfoluis. Cauilla igitur telorum hamatorum instar diutius inhaerent, ac pungunt perstrictos: eos vero, qui audiunt, lepore suo deliniunt. Dum enim delectantur dicto, fidem obtrectanti adiungere putantur. Est enim dicterium iuxta Theophrastum dissimulata offensi improprio. Vnde ex se atexit is, qui audiuit, quasi sciat & credat, quod deest. Qui enim arrisit & titillatus fuit, cum Theocritus ei, qui dicebatur graffator esse, & rogabat, ad cenam ne pergeret, responderet pergere vero se, sed illic noctem quieturum: hunc astruere apparet calumniam. Ita aspergit insuper assistentes, qui parum opportune cauillum iacit, malevolentia opinione, tanquam insultantes alteri & inferendæ calumniæ socios. In reliqua disciplina habuit incluta Lacedæmon, sine morsu cauillari, & cauillum illum, in quem dictum erat, facile ferre. Sin quis dicterij esset impatiens, confestim cauillator quiescebat. Est igitur dictum, quod ei, in quem est dictum, sit gratum, imprimis inuenire arduum. Quandoquidem ne torqueat dictum, artis est & dexteritatis non vulgaris. Verum enimvero illa prima censeo, quæ licet fatigent cultura affines, remotos ab ea tamen voluptate quadam & suauitate perfundunt. Sicut Xenophon deformem supra modum & immodice crassum illum inducit ioculariter, in quem ut Samambaulæ delicias iactum cauillum fuit: & Cytus noster meministi cum in aduersa valetudine manus sibi algere diceret, Aufidium Modestum subiecisse: Atqui calidas ex provincia eas retulisti. Id illi risum & latitiam excitauit. Proconsuli prædoni convitium & probum fuisset. Ita Critobulum Socrates hominem formosissimum ad contentionem formæ provocans lusit, non derisit. Socrati item Alcibiades ioculariter offudit æmulationem de Agathone. Permulcentur etiam reges dictis in se ut inopes & plebeios: quomodo a Philippo perstrictus assentator respondit: Non ego te alor: Qui enim aliis vitia, quibus carent, obiciunt: hi eorum virtutes, quibus sunt præditi, aperiant. Oportet autem virtutem aliquam confessam & exploratam adesse: alioquin contrarium, quod est in quempiam dictum, ambiguam adfert suspicionem. Nam qui ad prædiuitem fceneratores dicit se ducturum: vel abstemium & temperantem insolentem ex vino ebrietate profligatum: vel splendidum, magnificum, & munificum appellat fordidum & tenacem: vel in causis agendis & rep. gerenda præstanti denunciat in foro se damnaturum eum, is hilaritatem & risum ciet. Ita Cyrus, quibus rebus concedebat amicis, ad hæc cum provocaret eos, suavis his erat & iucundus. Ismenia in sacrificio tibiis canenti, postquam non litauit, ademit conductitius tibiis, ac ridicule cecinit. Quem cum inculsarent assistentes: Canere eleganter, inquit, tibia coelitus datur. Ibi ridens Ismenias: At me, inquit, tibia canente demulciti dii hic morati sunt: te canente faceffere maturantes admiserunt sacrificium. Ad hæc qui res præclaras probrosis nominibus iocose nuncupat, si id faciant concinne, impensius diffun-

diffundunt animos, quam qui directò commendant. Nempe pungunt etiam, qui speciosis verbis convitiantur, acerbius ceu qui improbum Aristidem & imbellem vocat Achillem. Quod Sophocleus Oedipus fecit, dum ait.

*Eius Creon qui amicus à primo fuit
Fidus.*

Atq; est nimirum genus, quod in laudibus versatur, cauillationi reciproca, quo est v. sus Socrates: qui Antisthenis industriam in amicitii colligendis & concilianda hominum gratia lenocinium & factionis sollicitationem & lactationem appellauit. Cratem philosophum, qui omnium tecta ingrediebatur excipientibus eum honorifice & benigne hominibus dicebant admissiualem. Iam reddit dictum gratum præferens benevolentiam quarimonia: quomodo de Antisthene prædicauit Diogenes.

*Qui me induit lena, & mendicum redidit,
Et exulem & meis quoq; profugum adibus.*

Neq; enim æque festiuum fuisset, si dixisset: Qui sapientem me, contentum me ipso & beatum reddidit. Lacon gymnasiarcham, qui acapna ligna præbuerat, in speciem incusare dixit se: Cuius opera factum est, ut apud nos ne lachrymam quidem mittere licuerit. Et eum, qui ipsum quotidie ad cenam inuitabat, plagiarium & tyrannum nominans: Per quem, inquit, tot annos mensam non aspexi meam: Et qui dixit appetitum ab rege insidiis se, & ademptum sibi ocium et somnum, qui ex paupere diues euasisset. Item si quis vice versa criminose obiciat Aeschylus Cabiris, cum domum ædificauerint, laboraturos aceto, quod illi ioco minitati fuerant. Hæc enim impendio magis rapiunt, quod gratia sint maiore prædita: ut stomachum non faciant illis, qui celebrantur, neq; eos offendant. Debet porro is, qui dicterio uti volet scite, morbi tenere à studio discerni: auaritia, inquam, & ambitionis à Musarum amore & venatus. Obici enim hæc gaudent sibi, illis oppositis stomachantur. Siquidem non illepide Demosthenes Myrelæus, cum studiosi cuiuspiam canendi & citharæ fores pulsasset: atq; ille audito iussisset intrare: Si prius, inquit, citharam ligaueris. Illepide Lysimachi parasitus, cum ille scorpionum ligneum in eius pallium iecisset, percussus & exiliens, ut animadvertit ludum: Et ego quoq; inquit, te rex exterrere volo: Da mihi talentum. Ex multis etiam sunt huiusmodi differentia in corporis partibus. Exempli gratia, si cauillum iaciatur in nasum adunum vel simum, rident: sicut Casandri amicus non fremuit, cum diceret ei Theophrastus: Miror oculos tuos non canere, cum insertus illis sit nasus. Cyrus præcepit grypo, ut simam duceret uxorem. Id enim congruum futurum. In nasi autem graueolentiam grauius ferunt ridiculum mitti. In caluitium leniter patiuntur: In lumen eluscatum, iniquo animo. Etenim Antigonus licet oculi sui amissionem ipse rideret: ac cum accepisset aliquando supplicem libellum grandibus exaratum literis: Hæc, inquit, vel cæco clara sunt: Theocritum Chium tamen necauit: quod, cum dixisset quispiam, si oculis regis se obtulisset, incolumem fore: Deploratam, inquit, naras salutem meam. Leon Byzantium, cum ei diceret Pasiades, Lucem eius oculorum perturbatam esse: Vitium, inquit, corporis mihi improperas, qui filium tuum non vides humeris ferentem Nemelium. Habebat autem filium Pasiades gibberum. Exarsit etiam Archippus concionator Atheniensis, cum eius gibbum Melanthius irrisisset. Dixit eum Melanthius non propugnasse pro ciuitate, sed procubuisse: *Melius id Græce.* Hæc non nulli leniter & moderate ferunt: ut Antigoni amicus, cum petisset talentum, nec accepisset: postulauit dari sibi comites & custodes: ne, inquit, insidiatur mihi, qui ferre iussit talentum in humero. Ita comparati sunt circa externa obingeniorum diuersitatem. Alij enim aliter in aliis afficiuntur. Epaminondas cum col legis epulans superbibat acetum: sciscitantibusq; an id ad sanitatem referret: Haud scio, inquit, sed ad reminiscendum domestici victus salubre esse, id vero scio. Quare oportet ratione habita ingeniorum & morum iocis uti, enitentem citra acerbiteriam & iucunde agere cum vnoquoq;. Amantes autem varij sunt ut qui maxime: ac dicteris alij punguntur & indignantur, alij gaudent. Noscendus vero est articulus. Nam ut ignem initio ventus extinguit, quod imbecillis sit, aucto alimentum præbet & vires: ita exorians amor etiam num & tectus indignatur ac succenset revelantibus. Postquam vero eluxit & emicuit, gliscit & arridet, dum dicteriorum flatu excitatur. Iucundissimum eis est, quando in eorum ignes dicta mittuntur præsentibus il-

lis, quos amant: contra, si in aliud. Quod si in amore probo forte effusi propria coniugis sint vel adolescentium honestorum, omnino sane laetantur, glorianturque, quod eorum causa perstringantur. Qua de causa Arcefilaus, cum in ludo id ei a quodam amatore esset obiectum: Videris mihi nullius forma pelli: Te ergo, inquit, huius forma pellat, monstrans iuuenem quempiam ei assidentem honestum & speciosum. Iam circumspiciendum etiam, quod genus hominum adsit. Quae enim in coetu amicorum & familiarium audiunt cum risu, haec anguntur si eis vxore praesente vel patre vel praepatore proponantur: praeterquam si quid dicatur, quod illis sit gratum: velut si rideatur quis philosopho praesente, quod sine calceis incedat vel lubricet: vel audiente patre, quod fordidus sit: vel vxore, quod nullius amore teneatur, sed illi ancilletur, illam obseruet: quomodo a Cyro Tygranes: Quid si calorem esse vxor audiat te? Non audiet vero, inquit: sed ipsa spectabit praesens. Efficit autem vtriusque dicta etiam minus acerba confociatio aliqua dicentium: cum ludit paupertatem pauper, generis nouitatem homo nouus, amantem amans: quod non contumelia id, sed ioco aliquo potius fiat a similibus. Aliter exacerbatur & torquet. Libertum imperatoris arrogantem odiose ac superbe philosophis, qui vna cum eo in coena erant, insultantem, tandemque interrogantem: qui ex fabis albis & nigris fiat fabata: invicem cum rogasset Aridices, qui ex albis & non albis loris vibices fierent rubex: exurgere magna cum acerbitate coegit. Tharsensis vero Amphias, quem fama erat ex horti custode ortum esse, obiciens ioculariter praesidis provinciae amico natalium obscuritatem, mox subiiciens: Sed nos eodem ex semine sumus facti, risum mouit. Festiue serotinum Philippi studium & curiositatem repressit fidicen. Nam cum coarguere eum Philippus in pulsandis fidibus & harmoniis existimaret: Dij meliora, inquit, rex, quam ut eo recidas, haec ut me noscas rectius. Quippe dum seipse deridere videbatur, illum sine offensa castigauit. Itaque detrahere videntur non nulli comici illudendo sibi ipsis sel: quomodo Aristophanes caluitio & effusa vinolentiae Agathonis. Cratinus autem fabulam Pytinen docebat. Ante omnia vero attendendum, & etiam atque etiam videndum, ex temporaneum ut sit dicitur ad interrogationem vel iocum subito natum, non longe quasi ex praemeditato accessitum. Sicut enim iras & contentiones ex conuiuio ortas animo aequiore ferunt: Sin quis interveniens foris convitia ingerat & exagitet, hunc inimicum numerant & oderunt: Sic venia datur cauillo & libere dicto, si ex re praesenti emanet, ac simpliciter citraque fucum existat. Quod si non sit ex praesenti sermone natum, sed extraneum: tunc insidiarum & contumeliae speciem habet: ut Timogenis illud in virum mulieris nauseabundae: Nempe in multos improbos habes imperium, introduci que illam vomentem. Item in Athenodorum philosophum: An * musica sit in naros indulgentia. Quod enim non loco sit neque congrue, contumeliam praese fert & malevolentiam. Id si qui faciunt: hi, ut est a Platone dictum, verborum rei leuissimae poenam grauissimam persolunt. Qui vero opportunitatem norunt & obseruant, illi ipsi Platoni suffragantur, recte instituti esse scite & verba ne iocari

* Alii. An physica

Cur tempore autumnali edaciores simus. II.

LEVSINE secundum sacra Cereris medio solenni epulabamur apud Glauciam oratorem. Cum peregissent caeteri coenam, frater eius Xenocles more suo Lampriam fratrem nostrum cauillatus in voracitatem, Boeothium appellauit. Ego, ut illius vicem vlciscerer Xenoclem, Epicuri verba vsurpans: Heus tu, non omnes, inquam, vacuitate doloris metiuntur & terminant voluptatem. Lampriae vero etiam necesse est praesenti Epicuri hortis ambulatione facto astipulari Aristoteli: qui omnes mortales refert autumnis longe quam alias esse voraciores: ac causam adiecit, cuius tamen mihi in mentem non venit. Id malo, inquit Glaucias. Nam nos, postquam coenatum erit, eam indagare moliemur. Postquam igitur sublata mensa fuerunt, causam Glaucias & Xenocles diuersis rationibus in poma contulerunt: Glaucias, quod aluum eliciant, inaniendoque corpore appetitiones assidue recentes pariant. Xenocles attulit: quia confirmant non nihil & mordicant praerique noui fructus, stomachum eos stimulare impensius quovis pulmento vel condimento. Siquidem valetudinariis, qui fastidiosi sunt, oblata poma appetentiam recreant. Lamprias narrauit calorem nostrum

nostrum proprium & genituum, quo vegetamur, esse aestate diffusum, infirmiorumque redditum, & solutum: qui tempore autumnante ob circumiectum frigus & conspissatum corpus intro retrusus cogitur denuo invalescit. Tum ego, ne immunis in partem venire disputationis viderer, aestate docui esse nos siticulosiores aestus ratione atque humorem copiosiore adhibere. Nunc igitur natura, inquam, temporum conuersione contrarium, ut assolet, quaerens famelicos plus quam alias facit, alimentumque ad contemperandum corpus vice versa aridum offert. Nec vero ipsum cibum causa in totum eximas: verum ex nouitatis & recentibus parata frugibus, non offant modo, legumina, panem, fruges, verum etiam carnes animantium, quae horum pabulum pasta sunt, cum sapore praestare dicas annosis, tum invitare magis videntes eis & fruantes.

Auis ne prior an ouum extiterit. III.

EX infomnio quodam ouis longo tempore temperaueramus, idque eo magis feceramus: quo in ovo sicut in corde, vilionis, quae mihi dilucide frequenter obuersata est, facerem periculum. At in suspicionem adduxi alios, cum apud Sossium Senecionem coenarem, praecipis nos imbutos esse Orphicis & Pythagoricis, ouumque quomodo non nulli cor ac cerebrum, quod arbitrentur esse ea geniturae caput, id auei sari: pronunciauitque Alexander Epicureus ad risum excitandum hunc versum.

An ne fabas comedas est par capita an ne parentum.

Quasi Epicurei fabarum nomine obscurae significarent foeturae causa oua, neque quicquam interesse putarent, ouis vesci an parientibus oua animantibus. Fuisse autem causa allegatio causa ipsa, si somnium meum Epicureo exposuissem, asensor. Quare non abdicauit opinionem illam, simulque allusi Alexandro. Fuit enim oppido lepidus & facetus. Inde perplexam illam, quae indagantes multum fatigauit, in medium protraxit de ovo & aue quaestionem, virum eorum prius extiterit. Ibi sodalis noster Sylla, cum dixisset tenui quaestione eum sicut organo magnam illam de mundi ortu & spinosam quater, denunciauit illi, ut ea abstineret. Cum Alexander eam quaestionem, quae nihil adferret, quod conueniret, derideret: gener noster Firmus: Quin ergo vtimini, inquit, in praesenti, atomis. Nam si parua elementa sunt magnarum rerum ponenda principia, propius vero est ouum quam auei extitisse prius. Est enim simplex quantum ad sensum, varium magis & mixtum auis. In vniuersum principium est primum, semen autem principium: ouum vero semine plus & animante est minus. Nam ut progressio medium esse inter bonam indolem & virtutem videtur, item ouum est quaedam progressio naturae ad animantem ex semine pergentis. Iam sicut in animante nasci primas perhibent arterias & venas: sic rationis est ante animantem ouum substituisse, quomodo continens ante contentum. Etenim artes primum rudia & informia fingunt: post singula membra & partes conformant: sicut Polyletus plastes dixit, tum difficilimum opus esse, quando in vngue argilla est. Quapropter naturae primum verisimile est sensum mouenti lentius materiam parere, & figuras inchoatas & impolitas sicut oua edere: Dum autem haec figurantur & modificantur, post affingi animantem. Ut eruca existit primum, hinc siccitate astricta ac disrupta aliam pennigeram alitem ex se fundit, quam nympham appellant. Haud aliter hic prius existit ouum sicut procreationis materia. Siquidem omni in mutatione prius sit necesse est eo, quod mutatur, id, ex quo mutatum est. Vide, ut culices dicti muliones in arbore, & in ligno nascuntur ex humiditatis putredine vel maturitate teredines: quibus nemo quisquam contenderit non prius subsistere, & antiquius natura esse id, quod generat. Quippe materia est in nascentibus matris loco, ut est apud Platonem, & nutricis: Materia autem omne, ex quo concretionem habet id, quod natum est. Restat iam inquit ridens, ut cantem intelligentibus Orphicam & sacram doctrinam: quae non aue solum monstrat ouum esse vetustius: sed semel vniuersam ad id vniuersorum vetustiore geniturae delegat. Ac caetera quidem ne moueamus, ut verbis Herodoti vtar, sed lingua faueamus. Pertinent enim ad sacra magis reclusa. Enimvero cum includat in se animantium complures naturas orbis, nullum prope dixerim est, quin ex ovo ortum suum repetat: verum & volandia producit, & natantia innumera, & terrena lacertas, & generis ancipitis crocodilos, bipedem volucrem, pedum exortem serpentem, multis pedibus nixum attelabum. Hinc non ab re Liberi patris sacris

velut omnia gignentis & in se complectentis simulacrum est consecratum. Quibus à Firmo expositis postremam similitudinem ait Senecio ipsi primam repugnare. Non animadvertisti, inquit, Firme mundum te sicut ianuam, ut est in proverbio, in te ipsum patefecisse. Siquidem mundus, qui est absolutissimus, ante omnia extitit, ac par est, ut imperfecto natura superius perfectum sit, claudicante integrum, parte totum. Absurdum est enim partem consistere, eo cuius pars sit, non extante. Quare nemo est, qui dicat seminis esse hominem, neque oui gallinam: sed gallinæ ouum & semen esse hominis dicimus: quod hæc illorum postera sint & foetura in illis accipiant, inde sicut æs alienum naturæ procreationem reddant. Indigna namque sunt eius, quod ipsis est congruum. Vnde ita comparata sunt, ut aliud gliscant efficere tale, quale fuit, ex quo sunt producta: ac semen definiunt hoc modo, foetum esse productionis indigentem. At indigens nihil est eius, quod non est natum neque extat. Oua autem plane conspiciuntur naturam obtinere concretionis in animante aliquo & coagmenti, quæ organorum eiuscemodi & conceptaculorum egeat. Itaque nusquam relatum est terrigenum ouum. Sed & Tyndarium perhibent poetæ delapsum cœlitus fuisse. Animantes vero absolute & completas in hanc usque diem tellus edit, mures in Aegypto: passim angues, ranas, cicadas, primordio foris alio & vi infusa. In Sicilia bello seruili cum copiosus sanguis & cadavera insepulta humi computruissent, attelaborum examina provenerunt, ac sparsi per totam insulam fruges corruerunt. Hæc igitur terra oriuntur alunturque, atque alimenti luxuria reddit foeticam: qua appetunt consuetudinem inter se mutuam titillante voluptate, convenientiæque coitu alia oua pariunt, integras alia animantes. Hinc potissimum liquet, ea postquam primam originem ex terra ceperunt, alio modo iam & mutua opera foeticare. In summa illud perinde est, ac si dicas, ante mulierem vterus extitit. Ut enim se habet ad ouum vterus, ita rursus ouum ad pullum, qui in eo foeticatur & editur: nihil ut intersit, ambigas quemadmodum sint natæ non procreatis ouis aues: an quæras, qui viri & foeminae, antequam fuerunt virilia & vteri, extiterint. Atqui membra vna cum toto plæraque existunt, sed potentia superveniunt membris, & potentiis functiones, functionibus affectus. Genitura autem & ouum genitales pudendorum potentia sunt. Ita posteriora sunt totorum natiuitate. Iam considera, an ne sicut fieri non potest, ut alimenti peractio natales præueniat animantis, perinde neque ouum neque genitura. Quandoquidem hæc confectionibus nutrimenti quibusdam & conuersionibus succedere videntur: nec potest prius, quam animans sit nata, animantis nutrimenti habere natura redundantiam. Atqui genitura principij certe alicuius locum vendicat. Ouum vero ne principij quidem habet vicem: Neque enim subsistit primum: neque totius naturam, quoniam mancum est. Quare sine principio extitisse animantem non dicimus: principium autem esse generandæ animantis, à quo potentia temperaturam & misturam infundente primum materia conversa est. Ouum autem succidaneum esse quasi germen, sicut sanguinem & lac animantis secundum alimentum & eius confectionem. Nec visum ouum est, quod ex limo conflatum fuerit: verum sola in animante hoc contextitur & gignitur, cum animantes per se sexcentæ creentur. Quid enim alias commemorare refert. Quippe cum frequentes anguillæ capiantur, nemo vidit, quæ vel genitale semen vel ouum haberet, anguillam. Imo ut exhaurias aquam, & limum omnem, confluente eundem in locum aqua anguillæ proveniunt. Posterius igitur sit oportet natum, quod ad proventum suum desiderat alterum: Quod vero nunc quoque potest naturaliter sine altero consistere, id præcurrat ortus primordio. Nam de illo, quod prius est, hic agimus. At nunc etiam nidos ante, quam pariant oua volucres, construunt, & fascias parant mulieres: non dixeris tamen nidum ovo extitisse priorem & fascias infantibus. Neque tellus, ut ait Plato, mulierem, sed tellurem imitatur mulier & vnaquæque aliarum foeminarum. Quocirca priorem ortum probabile est ex terra perfectione & tempore, eo quod non generat per se consummata, & absoluta, fuisse eiuscemodi organorum, tegumentorum, conceptaculorum & vasorum non indigam: quæ nunc in parientibus natura ob imbecillitatem molitur & machinatur.

An certaminum lucta vetustissima. IIII.

SOPHOCLI Coronæo, qui ludis Apollinaribus inter poetas palmam retulerat, epulum victoriatum præbebamus. Appetentibus autem ludis gymniciis plurima verba

ba fiebant de luctatoribus. Nam frequentes aderant & nobiles. Igitur Lysimachus, qui præsto erat, vnus Amphyctionum procurator nuper ostendit se grammaticum auduisse, qui inter omnia certamina antiquissimum esse luctam asserbat: quod etiam appellationem testari. Nam fere res nouitias mutuari imposita veterioribus vocabula: sicut nauulam aptatam dicunt, & pulsus fidium aulemata, id est cantus ad tibiam, nomina à lyra petentes. Iam locum, vbi omnes se athletæ exercent, palastram vocant à pale, id est, lucta: quæ nomē hoc primum obtinuit: quod deinde accommodauit post inventis. Hoc ego testimonium negavi validum esse. Dictam enim à pale palastram, non quia antiquior aliis sit, cæterum quod ex certaminum generibus argillam, quæ 10 *πυλός* Græce dicitur, puluerem, & ceroma requirat. Neque enim cursum vel pugilatum in palastris excolunt, sed luctam & pancratium, quatenus in volutationibus consistunt. Nam veteratum pancratium ex pugilatu esse & lucta liquet. Imo qui consentaneum sit, inquam, luctam, quæ inter certamina est cuncta artificiosissima & solertissima, simul vetustissimam esse? Siquidem simplex & inconditum, & quod vi potius quam arte efficitur, necessitates primum proferunt. Ita me fatis Socrates: Recte, inquit, ais, confirmoque dictum tuum nominis argumento. Videtur enim mihi *παλι*, id est lucta ex *παλός*, id est, astutia & dolo sternere esse dicta. Ac Philinus: Mihi vero, inquit, à paleste, id est, palma: quod hac parte manuum agant præcipue luctatores: ut pugiles vice versa pugno: quapropter hæc exercitatio *πυγμα*, illa appellata est *παλι*. 20 Sed & quia *συμπήκσει* & *λυταπείσει* *παλι*, id est, luctari dicunt poetæ: quod agere potissimum conspiciamus luctatores, huic etiam accommodare nominis explicationem licebit. Considera præterea, inquit, an ne cursores laborent, ut plurimum à tergo relinquant, & quam longissime abint: Pugiles, quamvis id maxime affectent, non sunt curatores ludorum manus conferere. Solos luctatores vnus stringentes & completentes videmus: ac plæræque eorum luctationes, ceu aggressiones, interiectæ inuasiones, congressiones, & applicationes contrahunt eos & committunt inter se. Hinc non est obscurum dictam *παλι* ex *παλιός* & *γίνεσθαι* *παλι*, id est, ex appropinquare & propiore suggestur.

30 *Qua de causa inter certamina Homerus vbiq; primum ordine pugilatum, deinde luctam, cursum ponit nominissimum. U.*

His dictis cum nos Philinum laudasset, rursus Lysimachus: Quodnam, inquit, nos singulis seorsum ludis certantes inducunt, secundum pueros luctatores viros luctatores, pugiles secundum pugiles, perinde pancratiastas: illic vbi pueri certamen peregerunt, tum viros vocant. At tu mihi vide, an potius, inquit, ordinem temporis Homerus designet. Quippe primus semper apud eum pugilatus, lucta secunda, cursus gymniconum est ordine postremus. Hic obstupefactus Crates Theffalus: Quantæ res, inquit, o dii boni prætereunt nos? Quod si quos istorum versum in eam sententiam sub manum habes, ne graueris memorare. Hic Timon: Atqui in Patrocli exequiis hunc certaminum seruari ordinem, omnibus prope dixerim in recenti est memoria. Quem ordinem perpetuo obseruans poeta Achillem Nestori dicentem cecinit

*Dederim tibi præmia frustra.
Nam neque tu pugil esse queas, certamina luctæ
Nec subeas, iaculisq; citi, cursusue volucris.*

Senem in respondendo ineptientem more senili,
50 *Oenopis ipse quidem natum pugil exuperavi,
Ancæum luctæ Pleuromion, ac mihi cessit
Iphiclus cursu.*

Alio loco Vlysem Phæacas provocantem.
Aut pugil aut lucta aut cursu.

Alcinoum autem causantem.
*Haud pugiles sumus insignes, luctæque valeamus
Sed cursu celeri.*

vt qui non temere pro re nata ordinem vsurpet aliâs aliter, sed receptis tunc & vsitatis de more inhareat. Is autem vsus erat, cum vetustum adhuc ordinem illi retinerent. Vt conticuit frater, cætera ostendi dicta esse recte. Cæterum ordinis non potui excogitare rationem. Nec probabatur aliis quoque non nullis pugilatum & luctam in certamine & contentione antecessisse cursum, postulabantq; vt hoc altius reducerent. Dixi ex tempore, hæc mihi videri omnia rei militaris simulachra & meditationes esse. Etenim iustæ armaturæ miles citatur in omnia testis, hunc corporis subigendi finem esse & concertationis: & quod victoribus, cum in urbem invehuntur, ius est murorū partem diruere & deicere, hoc denotat, non magnum operæ precium esse muros urbi, quæ viros dimicandi & vincendi scientes habeat. Lacedæmone victores sacris certaminibus præcipuum locum in acie habebant, vt apud regem locati pugnarent, atq; ex animantibus vnus equus in confortium venit coronæ & certaminis: quod comparatus solus sit & exercitatus ad confligentibus assistendum, & vna cum iis pugnam capeffendam. Quod si hæc non improbatis, iam consideremus, inquam, præstantium primas partes esse ferire & cauere: secundum, vbi pugna iam commissa & ad manus ventum est, impellere se mutuo & sternere. Quare imprimis Spartiatas perhibent in Leuctris à nostris peritis luctatoribus fuisse stratos. Hinc apud Aeschylum bellicosus quidam nominatur grauis in armis luctator. Iam Sophocles dixit nescio vbi de Troianis eos equorum domitores esse, & cornibus trahere, cum scuto autem tinniente esse luctatores. Post omnia tertium est, vt victi fugam consciscant, aut insectentur victores. Ita merito antegreditur pugilatus, secundum habet lucta ordinem, cursus extremum: quod imitamentum pugilatus sit iustus & cautionis, concursus & impulsus lucta, cursu fugere & consecrari meditentur.

Cur larix, pinus & consimiles non inoculentur. VI.

SOCLARVS, qui in hortis nos inuitauerat Cephiso amne circumfluis, arbores monstrabat diuersis inoculationis, quam vocant, generibus distinctas, Nam ex lentis expullulantes oleas, & mala punica ex myrtho vidimus. Erant etiam quercus, quæ puros egregias efferrent: platanisq; quibus malorum: & fici, quibus mororum insiti surculi erant, aliâq; plantarum complexus edomitarum ad fructus vsque fundendos. Ibi alij cum Soclaro ludebant, quasi fabulosis Sphingibus & Chimeris monstrifloras bestias & pecudes aleret. At Crato posuit causam nobis inquirendâ, cur plantæ solæ oleosæ huiusmodi coitus repudient. Siquidem neq; coniferam pinum, neq; cupressum vel piceam vel laricem educare comperiri quicquam, quod diuersi generis sit. Cui occurrens Philo: lactatur, inquit, Crato dictum apud sapientes, atq; ab agricolis confirmatur, esse plantis oleum infestum, atque quamuis plantam oleo illitam quam ocysissime interire, sicut apes. Quas autem memorasti arbores, indolem habent vnguinosam & mollem, vt piceam exudent & resinam: ac quando libro diffillo sunt vulnerata, cogunt velut domesticam saniem: tædæq; earum oleaceam distillant lachrymam, resplendentq; vndique pinguitudine. Quare recusant sicut oleum cum generibus aliis commiseri. Conticescente Philone existimauit Crato & corticis genus huc referre. Quippe quod exilis & aridus sit, sedem non præbere eum stabilem, neq; fomitem vitalem insitis surculis vel oculis & concorporationem: vt nouellas delicatasque illas partes corticofas, hæc quæ sub cortice eas excipiunt, non complectantur, vt secum conglutinentur. Hic ipse Soclarus non male ait eum, qui hæc adferret, sentire. Quoniam quod alienam naturam excepturum est, id se quax sit oportet: quo domitum in insiti indolem transeat, conuertatq; ad illud, quod continet, nutrimentum. Siquidem etiam tellurem ante vertimus subigimusq; quo profcissa & iam tractabilis, variet in eaque cum satis consuetudinem. Rigida enim & dura naturam suam non temere versat. Arbores autem hæc, quæ ligno sunt leui, quia non vincuntur neque imitantur, non temperantur cum illis. Ad hæc non est, inquit, obscurum debere respectu illius, quod inseritur, vicem soli præstare id, quod excepturum est. Solum vero natura præditum sit oportet foeminea & foecunda. Quare plantas deligunt feracissimas, adiunguntq; eis sicut foeminis lactantibus sociantq; alias quasi infantes. Ac laricem, cupressum, & quæ eius generis sunt, omnes malignas & ignauas cernimus esse ad foeticandum. Nam sicut corpulenti & obesi fere infœcundi sunt: Quod, dum alimentum in corpus suum absumunt, non gignant ex se semen genitale: Haud aliter arbores

bore eiuscemodi, quia alimoniam absorbent omnem, insurgunt quidem in magnitudine adolescuntq; sed fructum partim non edunt, partim edunt exiguum ac serotinum. Proinde non est mirandum, si aduena in ea non propagetur, in qua maligne latefcit soboles propria.

De echeneide, quæ remora dicitur. VII.

CHÆREMONTIANVS Trallianus appositis aliquando variis pisciculis vnum ostendit nobis capite acuminato oblongoq; cui affimilem esse echeneidem retulit. Eam se spectasse, cum in mari Siculo nauigaret, ac vim obstupuisse huius pisciculi, qui cursum nauis non parum retinuit & remoratus fuit: donec à proreta adherens lateri nauis exteriori est captus. Atq; erant quidem tunc, qui Cheremonianum riderent, quasi commentum fabulosum & à fide absolum accepisset. Erant, qui rerum repugnantiam, quam *ἀντιρροειδὴν* vocant, iactarent. Audires etiam multa alia ex iis, qui experti erant, elephantem furientem arietis conspectu comprimi: viperam, si admo-veris frondem fagineam, eaq; si illam cōtigeris, sisti: ferum taurum leniri & mitescere fico alligatum: moueri ab electro & allici omnia leuia præter ocimum & oleo imbuta: magnetem ferrum, si alij succo fuerit tinctum, non attrahere. Horum enim, quamuis manifesto experimento nitantur, operosum esse vel potius prorsus impossibile causam explorare. Ego vero ita potius illud quæstionem dixi, quam eius causam expediri. Quin potius illud perpendimus multos casus assecras pro causis numerari parum recte: perinde ac si, quod floreat vitex, maturefcere credas vuas. quia vulgare dictum est: floret vitex & vna maturefcit: vel emicantibus in lucerna fungis turbari & obduci nubibus cœlum: vel vnguium aduncitatem causam non accidens esse exulcerati pulmonis. Quomodo igitur singula hæc sunt laboribus istis cōsequencia ex causis nata iisdem: item, inquam ego, vna est causa, cur lento cursu progrediatur & alliciat echeneidem nauigium. Siquidem quando sicca est, neq; admodum ponderosa ex humiditate nauis: probabile est carinam ob leuitatem labilem æquor sulcare, vndamq; facile cedentem, quam diu pura ab illuue fuerit, secare. Enimvero quando madescens & irrigua multum algæ & muscum constrictum attraxit, tunc impetus obtunditur ligni, & fluctus lentori occurrens haud prompte dilabitur. Quapropter tergunt nauis latera, deraduntq; muscum & algam à tabulatis: quibus adhaerescens glutinosam echeneidem causam segniciei habitam, non consecutionem efficiens causæ segniciei consentaneum est.

Cur Lycospadas equos esse dicunt feroces. VIII.

ERUOS Lycospadas alij à frenis lupatis, quæ Græci *λύκω* dicunt, nominatos ferunt: quorum ita ferocitas & contumacia refrenatur. Pater vero noster, qui minime in equis alendis inconsultus est, & perpetuo equos habuit præstantissimos, prædicit eos, quos lupi essent adorti pullos, si evolassent, egregios evadere & pernices, hosque Lycospadas dici. In quo astipulantibus ei multis ambigi ceptum de causa, quam obrem is casus animosiores acriorē reddat equos. Ac pleriq; qui aderant, censebant formidinem infundi ab eo casu non animos equis: & quia fiant meticulosi, atq; ad omnem expauescant causam, citatiore impetu & velociore eos rapi, vt feræ, quæ cassibus obseptæ fuerunt. Ego vero videndum dixi, num contra se res atq; illi existimabant, habeat: non fieri celeriores, postquam se ex ferarum periculis expedierunt, appetitos ab eis equos: sed effugere, nisi indole feroci & pernici essent, non potuisse. Neq; enim elapsum ex Cyclopiis manibus factum fuisse prudentem Vlysem: sed quia is erat, elapsum.

Cur ouium, quas lupi momorderunt, caro suauior quidem sit, sed lana pediculos producat. IX.

HINC sermo de ouibus, quas lupi momorderunt, illatus est: quarum esse caro perhibetur dulcissima, sed pediculis lana scaterere. Ac videbatur generi nostri non leue argumentum esse Patroclæ, quod de dulcore attulit, bestiam illam morfu suo carnem tabefacere. Siquidem spiritum esse feruidum adeo & igneum lupi, vt ossium durissima in ventriculo fundat & liquet: ita etiam tabescere morfas à lupis quam alias ocyus. De lanis vero hæsitabamus, ne non gignant, sed excitent pediculos, asperitatis alicuius incidentis vel caloris proprietate digerentes carnem: Hanc lanis vim im-

primi ex lupi dente, qui vertat eam, quæ iugulatur, vsq; ad pilos. Faciebat huic dicto fidem exemplum. Nam venatores scimus & coquos alios vnico ictu sternere, vt vno momento cadant icta, alios vix & ægre multis ictibus interficere. Et quod eo est stupendum magis, hos ferro infundere vulneratis eam vim, vt cõfestim putredinem sentiant, neq; ad vnum durare valeant diem: illos occidere non quam superiores lentius: nihil tamen tale iugulorum accidere carni, verum trahere diu. Pertendere autẽ vsq; ad tergora, pilos, & vngues animantium, cum iugulantur & maclantur, variationes, id declarare vel Homerum, qui de tergoribus & coriis solitus est dicere.

Vi bouis, inquit, extincti corium.

Quæ enim non morbo vel senio exanimantur, sed maclantur, harum tenacem & rigidam cutem fieri. Quæ vero morsu bestiarum interierunt, earum vngues quoq; nigrescere, pilos desluere, tergora rugas trahere & lacerari.

Rectius ne fecerint maiores, qui cœnabant ad portiones an huius ætatis homines, qui ex communi cœnant. X.

Cum summo magistratu in patria fungerer, in plæriscq; cœnis dispertite erant portiones distributa singulis sua ex victimis parte: quod quibusdam mirifice placebat. Alij id vt parum civile et illiberale obtenerent: es mensas rebantur, mox posita corona ad consuetam viuendi rationem reducendas. Neq; enim vescendi inquit gratia Agias vel bibendi: sed compotandi cõvescendiq; ni fallor, nos inter nos invitamus. At in portiones visceratio hæc confociationem tollens multas facit cœnas, multosq; cœnantes, nullum autem vllius conuiuiam, vbi sicut à macellarj mensa ad libram capit quisque portionem & sibi apponit. Quanquam quid interest, calice singulis conuiuii appposito, quem congio vini confereris, suaq; cuiq; mensa: quomodo Orestis memorantur Demophontidæ iussisse, vt nihil morans alios biberet: an, qui mos nunc obtinet, carne posita & pane, velut ex peculiari præsepri vnusquisq; epuletur: extra quam quod silentij non incumbat nobis, vt apud illos, qui Orestem inuitauerat, necessitas. Sed & hoc forsitan ad omnium cõmunionem vna epulantes excitet: quod promiscuo inter nos colloquio vtamur, & oblectantis cantu psalteria & tibicinæ iuxta confortes simus, poculumq; hoc nullis circumscriptum finibus propositum sit in medio affluens familiaritatis fons, cuius est fruendi appetitio modus: secus atq; carnis & panis partitio iniquissima modum prætexit apud impares parem. Quippe idem ei, qui modicum querit, amplius est: illi, qui plus, minus. Vt igitur, qui multis ægris paria medicamina exquisito modo & pondere dispensat, ridiculus sit: item conuiuator, qui homines non æque sitientes neq; esurientes æque in vnum contractos pari omnes cõditione accipere instituit, modum & iustum lege dirigens arithmetica non geometrica. Quippe ad cauponem pergimus, vbi mensuram vitupamus omnes publicam. Ad cœnam cum suo quisque ventre concedimus: quem non vna mensura, sed quod satis est, explet. Enimvero conuiuia ista Homericæ, in quibus sua cuiq; portio ponebatur, non sunt ex militaribus cœnis & castrensibus huc traicienda, sed popularitas potius sectanda veterum: vt non solum familiares & contubernales, sed & coepulones victoresq; omnem societatem colendo ornemus. Valeant igitur cœnæ Homericæ: quæ famelicæ sunt & siticulosæ regesq; habent Italicis importuniores cauponibus conuiuatores: vt in acie manus iam cum hostibus conferturi ad vnguem commemorent: quantum quisque eorum, qui apud ipsos cœnauerunt, biberit. Laudatior certe Pindaricæ, in quibus

Heros miscebat se illis mensam ad venerandam.

quod omnibus inter se promiscue vterentur. Siquidem hæc velut cõsortium erat germanorum amicorum & conglobatio: distractio illa & nota eorum, qui esse videntur amicissimi, quasi ne epulas quidem confociare valeant. Ob quæ dicta cum Agias celebraretur, concitauimus ex nostris vnum, vt eum adoriretur. Hic nouo morbo ostendit Agiam affectum: qui vsq; adeo esset ventricosus, vt portione aqua accepta stomacharetur tamen. Quippe ex helluonum eum numero esse. Nam communis piscis, vt est apud Democritum, spinis caret. Atqui, inquit, hinc potissimum *τὸν οὐρανὸν* profatali necessitate ob rerum partitionem recepimus. Siquidem æqualitatis erat

Sociosq; cum sociis vrbesq; cum vrbibus,

vi

vt anus Euripidea ait,

Constringere.

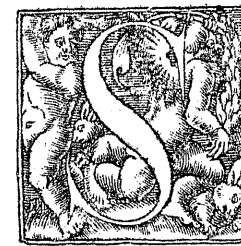
Neq; vero quicquam est, quod perinde natura est & lege constrictum, ac mensæ cõmunio: quæ non nouum habet atq; ex hominum opinionibus inuictum, sed necessarium vsu. Qui aut ex epulis communibus plus equo vorat, huic infestus fit is, qui tardior est & moratur: sicut in vnda volucris cursu rapta tritemis: Neq; enim familiaris est vel conuiualis epulæ auspicium surreptio, prædatio, manuum concertatio, cubitoq; occupare: cæterum sunt hæc indigna caninæq; ac subinde in conuitia et stomachationes non in ipsos inter se modo, verum etiã in structores & conuiuatores terminant. Quos vsq; *μοῖρα* & *ἀρχαίος*, id est, portitio & fortitio æquabilitatẽ in cœnis & conuiuiis dispensant, nihil videres incompositum vel illiberale: sed & cœnas *δαίνας* vocabant, conuiuas *δαρτυρίνας*, structores *δαρπός* à *δαρπῆν*, id est, dispertiendo & distribuendo. Apud Lacedæmonios *λεῖπες δαίνας*, id est, carniũ diuisores erant non vulgares, sed primarij viri: vt etiã Lyfander ab rege Agelilao carniũ diuisor in Asia creatus fuerit. At tũc demum partitiones exploræ fuerunt, postquam irrepsit in cœnas luxus. Neq; enim facile erat scilicet bellaria, mellita, lactaria, opera, quæ *καυλώδες* dicunt, condimenta, diuersosq; alios cupediãrum & esculentorum missus partiri: sed ex impoienti circa ista ingluuie & popinatione portionũ æquabilitatem proiecerunt. Argumento est, quod sacrificia etiam num & cœnæ publicæ ob simplicitatem virtus & sinceritatem portionibus fiant. Ita partitionem qui refert, simul reuocat frugalitatem. At vbi priuatũ est, ibi perit commune. Nempe vbi abest æqualitas. Neq; enim proprij possessio, sed de prædatio alieni & defraudatio in re cõmuni iniuriã & dissidij caput est: quod proprij limite & modo comprimentes leges, quæ Græcæ *νόμοι* dicuntur, ab imperio & potestate, quæ equas portiones publice distribuit, nomen inuenerit. Alio qui postulabis eadẽ opera, vt ne coronam quidem nostrũm singulis cõuiuator dispertiat, neq; sedem neq; locum. Imo si etiã amicam vel psalteriam quis secum adducat, & hæc quoq; amicorum erunt communes: quo etiã sint omnes fortunę nostrę, vt voluit Anaxagoras. Quod si nihil horum ius priuatũ cõmunitatem interpellat: quod illa, quæ prima sunt & grauissima communia sint, colloquia, propinationes, invitationes: partitionum distributiones insectari, atq; animi filiam, vt ait Euripides, despiciere fortem desinamus: quæ neq; opulentia primas neq; claritati tribuit: sed forte alias aliter se offerens inopem & abiectum erigit, neq; vllum genus libertate viuẽdi orbatum relinquit, diuitem autem & excelsum confusificando non ægre ferre æquabilitatẽ ad moderationem reuocat.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiualium liber

tertius.

Proœmium.

SIMONIDES poeta Sotli Senecio in cõuiuio quopiam cum hospitem recumbentem conspexisset tacitum, neq; cum villo fabulante: Heus tu, inquit, si stolidus es, prudenter agis: sin prudens, stolide. Nam imperitiã præstat, vt Heraclitus ait, tegere: quod in animi remissione & in vino labor est.

*Quod cantare facit vel comprimis sapientem,
Adrisumq; adigit mollem, letamq; choream,*

Fundendas Voces mox per iugulum rediturus.

50 Vbi vinolentia & ebrietatis poeta, ni fallor, diuersitatem innuit. Etenim vino qui moderate indulgit, hic ad cantillandum, ridendum, & saltandum se convertit. At verba temere fundere, & obtueri stolide vel tacere, ea ex temulentia & ebrietate oriuntur. Hinc Plato in vino vulgi motus animorũ potissimum perspici existimat. Ac Homerum, qui dicit:

Nec vero in mensis alienam inquirito mentem,

liquet non præterisse, quam sit vinum loquax & verbositate foetum. Siquidem non est vescentes & potantes silentio nosse. Cæterum quia ad dicacitatem potatio provehit:

CC ij

dicacitas autem profert & detegit multa, quæ aliâs sunt occulta: efficit compositio, ut invicem alter alterius ingenium exploret, ut merito possis Aesopo exprobrare: Quid tu obscuro fenestras requiris illas, per quas alterius alter mentem contempletur? Patet enim vinum nos explicatq; nec sinit conquiescere, verum longissime remotis à lege sicut pædagogus fucum & personam detrahit. Atq; Aesopo quidem ac Platoni, & si quis alius exquirere aliorum mores instituit, conducit eo merum. Qui vero non quarunt se mutuo explorare & excutere, sed inter se agere comiter, hi propositiones tractant eiusmodi & sermones in congressibus, quibus reconduntur animi vitia, dotes excitantur eruditioq; ut si in prata & pascua sua philologia duce expaciantur. Itaq; nos quoq; decadem hanc tertiam tibi quaestionum convivialium conscripsi-
10 mus, quæ de coronis continet primam.

An inter potandum coronis floreis utendum. Quæst. I.

IN convivio Athenis, cum Eraton Harmonicus Musis sacrum fecisset, pluresq; inui-
tasset, illatus est aliquando de coronis sermo. Nam cum sub cœnâ variâ coronæ
circumferrentur, subsannavit non nihil Ammonius nos, qui pro laurea fertis rosaceis
redimti essemus. Omnino enim esse puellares coronas floreas, ludentibusq; magis
congruas virginibus & mulieribus, quam philosophorum & virorum cœtibus erudi-
torum. Equidem etiam Eratonem hunc demiror: quod qui in modulis canticis nota-
vit pigmenta, infectatusq; est honum Agathonem, quem in tragœdiam principem au-
tumant infercisse intexuisseq; cum Mylos doceret, chromaticum & picturatum ge-
nus: diversis ipse, ut videtis picturis & floribus conviviium hoc cumulaverit, aureque
intercludat deliciis & titillationi: oculis vero et naribus quasi aliis foribus inducat eas
in animum, coronamq; voluptatis non religionis faciat. Et quidem hoc vnguentum
certe quam florea ista & in manibus marcescens coronariorum exquisitior vibrat fra-
grantia. non est tamen in philosophorum conviviio locus in nullum contextæ usum
voluptatis, neq; ex appetitione naturali scaturienti. Sicut illis, qui ab invitatis ad cœ-
nam amicis umbræ adducuntur, ritu officioso idem honos habetur: quomodo Aristo-
demo, qui fuit à Socrate ad Agathonis cœnam ductus. Quod si quis se vltro obtule-
rit, huic fores par est occludi: ita voluptates in edendo & potando, quas invitavit na-
tura, appetentis comitantes locum sortiuntur. Cætera, quæ invitata non sunt, & nul-
la ratione ingesserunt se, illecebræ repudiandæ. His cum attoniti, qui Ammonij inso-
lentes erant, adolescentes diuelleræ cœpissent coronas: ego, quod scirem exercitij gra-
tia illum & inquirendi sermonem istum in medium intulisse, appellavi Tryphonium
medicum, ac: Dic sodes, inquam, num sustinebis elegantem hanc nobiscum ac rosa-
rum fragrantem floribus coronam deponere, an exponere perpetuo more tuo nobis,
quam effeaces ad potandum coronæ ex floribus sint. Hic excipiens Eraton: Ita sci-
licet, inquit, visum est, nullam ut recipiamus immunem voluptatem, sed inter oble-
ctandum facere illam nobis, nisi cum mercede aliqua eam sustineamus, stomachum.
Num vero iure vnguentorum quidem suppedet nos purpuræq; adventitij luxus cau-
sa, sicut furcatorum vestium & vnguinum, ut barbarus iste dixit: colores & odores na-
tivi simplices sunt & sinceri, neq; absunt à pomis? Nonne ingentis stultitiæ sit succos
colligere suppeditante natura, eisq; frui: odores vero & colores, quas temporum arti-
culi ferunt, propter efflorescens ex his delinimentum & gratiam aspernari, nisi simul
emolumentum foris aliud afferant. Nimirum hoc reclamare vnum videtur, si nihil na-
tura, quod vos contenditis, nequicquam produxit, quomodo voluptatis gratia crea-
ta sint hæc, quæ nihil præterea conducentia, tantummodo exhilarare valent? Specta,
quemadmodum plantis & germinibus folia tutandi fructus causa, & quo ab his arbo-
res tepe factæ & ventilatæ modice ferant cœli vicissitudines, provenerent. At flos, nihil
refert, an duret: nisi quatenus, dum vsurpamus eum, nares oblectet, & oculos retineat,
mirificos odores efflans, varietatēque coloribus & tincturis, quæ nulla assequi ars
queat, edens. Hinc revulsis foliis stirpes anguntur & mordentur, noxâq; eas occupat
vulnerans & fœdum caluitium. Nec sane tantum, ut voluit Empedocles, debemus lau-
ri frondes minime defringere: verum etiam cæteris parcere omnibus arboribus: nec
per vim & invita natura denudare illas foliis, quo nos illarū deformitate exclamamus.
Florum vero decerptiones vindemiarum instar sunt, nec quicquam eis læsionis adfe-
runt. Imo nisi, in articulo defregeris, defluunt marcida. Itaq; quomodo barbari pecorū
tergoribus

* Alij, colorum.

tergoribus se panni loco vestiunt: perinde meo iudicio illi, qui contexere ex frondi-
bus ferta malunt quam ex floribus, non ut decet arboribus utuntur. Hoc modo ego
coronarum institutibus succuro. Neq; enim grammaticus sum, memorare ut queam
poemata, in quibus veteres hieronicas legimus coronis ex floribus fuisse reuinctos:
nisi quod corona ex rosis sacra Musis fuerit, meminisse mihi videor Sappho dicentem
ad inerrem quandam & indoctam fœminam,

Iacebis extincta, & non vlla memoria

Erit tui, neq; enim ex Pieria rosas

Elabes.

10

Cæterum audiamus, ecquod ex arte medica Tryphon sit elogium allaturus. Hinc ex-
cipiens sermonem Tryphon nihil ostendit priscos homines: quod in medicina pluri-
mus usus eis plantarum esset, præterisse. Cuius rei extant etiam num vestigia. Ty-
rij Agenoridæ, Magnetes Chironi, qui primi fuisse medici perhibentur, primos fru-
ctus ferunt. Radices enim sunt & herbæ, quibus opitulabantur affectis. Enimvero
Liber pater non tantum quod vini inventor fuisse præsentissimi & iucundissimi me-
dicamenti, egregius est medicus habitus: sed & quod hederam virtute sua imprimis
repugnantem vino, in honorem adduxisset, bacchantisque coronam sumere ex ea
docuisset, ut minus à vino sollicitarentur: quod crapulam frigore suo restinguat he-
dera. Quam porro anxie in his elaborauerint veteres, demonstrant etiam vocabu-
la quædam. Siquidem nucem Caryæ nomine dixerunt, quod auram grauem, quæ
caput tentet, exhalet, ideoque recubantes sub ea infestet: & narcissum, quod ner-
uos obtundat, grauedinesque gignat torpidas, quas dicunt *vapores*. Quamobrem
eum Sophocles vetustum magnum deorum, id est inferorum coronamentum nun-
cupavit. Ferunt etiam *πηνυρα* id est rutam, ex virtute sua nominatam. Astringit e-
nim, quod *πηνυρα* Græci dicunt, siccitate sua ex nimio calore genituram; ac pla-
ne est prægnantibus inimica. Qui vero amethystum tam herbam quam cognomi-
nem ei gemmam nomen ex eo putant invenisse, quod vinolentiæ oblitat, fallun-
tur. Quippe inditum vtrique à colore nomen est: herbæ certe folium quidem in-
dilutum est, sed vinum leue & aquosum temperatura sua representat. Plura eius ge-
neris adducere possem, quibus dotes suæ appellationes reddidere. Cæterum satis
illa antiquorum sedulitatem argunt & magnum rerum usum: ex quo coronis inter
potandum utebantur. Vinum enim, si quando caput tentavit, enervavitque usque
ad sensum fontes corpora, hominem summopere obturbat: adversus quod mire
florum aura auxiliatur, capitique velut arcem adversus crapulam munit. Siquidem
fiores calidi leniter laxant spiramenta, spiraculumque vino præstant. Leniter frigi-
da modice stringendo repellunt inhibentque evaporationes: ceu viola & corona ex
rosis. Nam vtraque suffitu suo grauedines astringit sistitque. Flos ligustri, crocus,
& baccaris placido somno consoporant in potione sumpti. Assant enim molliter
& blande, existentisque in corpore temulentorum turbationes & asperitates leni-
ter diffundunt: ut oriente serenitate obtundatur & exhaletur crapula. Sunt Flores,
quorum nidore sursum ad cerebrum diffuso & spiramenta, quæ in sedibus sensuum
sunt, defecantur: & humores leniter citra offensam & tædium discussi calore at-
tenuantur: ac cerebrum, quod sua sponte est gelidum, tepefit. Hinc potissimum co-
ronas ex floribus, quas collo suspendebant, suffitus vocabant, vnguentisque eo-
rum illinebant pectus. Quod Alcaeus testatur præcipiens, ut in multis exercitum æ-
rumnis caput & pectus canum suum hoc vnguentum defundatur. Ita etiam hinc
sublati odorati odores per calorem sursum cerebrum ferunt. Neque enim, quod ca-
stra locasse in corde animum, quem Græci *θυμὸν* dicunt, arbitrarentur, collaria coro-
naria hypotymidas dixere. Alioqui rectius ex eo potuissent hæc epithymidas ap-
pellare: verum uti ego censeo, ob eiulatam fragrantiam & respirationem ita nun-
cupauerunt. Nec est, quod miremur, coronarum afflatum tantâ vi præditum esse.
Quando taxi umbram tradunt homini, si in ea somnum ceperit, præsertim quando
flos eius turget, lethalem esse: & aura efflatur ex papavere: à qua nisi caverint, qui
succum eius colligunt, protinus concidunt. Herbam, quam alyssum nominant, qui
vel manu tantum contrectauerunt, imo alij eam modo intuiti ab singultu liberan-
tur. Eadem fertur ouium & caprarum gregibus utilis esse, si feratur apud earum sta-
CC ij

bula. Rosa vero nomen ubiq; inde mutuata est, quod excitatissimi odoris sit. Quamobrem etiam citissime marcescit. Obtinet refrigerandi potentiam, aspectu tamen ignis modo rutilat non ab re. Siquidem tenuis efflorescit in cute eius feruor, quem eiusdem elidit frigiditas

De hederâ, calidæ naturæ, an algidâ sit. II.

Cum Tryphonium nos collaudassemus, arridens Ammonius: Indignum sit, inquit, adeo pictam & floridam orationem sicut coronam repugnando evertere, nisi quod hederâ haud scio qua ratione attexta fuerit: cuius dicitur frigiditate efflagrare vinum. Est enim ferrida & calidior, eiusque fructus vino adiectus, quia inflammatur vinum inebriat caputque sollicitat. Palmitem eius perhibent auulsum sicut ab igni ligna contorqueri. Nix, quæ subinde complures dies inhæret reliquis stirpibus, ocyssime profugit hederam: imo ilico elanguescit prorsus, atque circa hanc ocyssime ex eius calore interit. Quod vero maximum est, & à Theophrasto relatum: cum Harpalo præcepisset Alexander, ut arbores Græcæ Babylone depangeret, & præcipue, quod torrida ea regio & solis ardoribus sit ambusta, ramosas, frondosas & umbrosas inter frutices institueret: solam reiecit illa plaga hederam, licet multam elaboraret in eo omniâque moueret Harpalus: verum elanguit exaruitque, quod æstuans sit ipsa, ideoque cum torrente misceri sociarique solo nequeat, sed refugiat confortium. Enormitates enim virtutes enecat. Hinc appetunt potius repugnantiâ: ac frigidum caloris est sitiens, & frigoris calidum. Quamobrem tractus montosi, ventosi & niuosi plantas tædiferas & picem fundentes, larices præsertim & pinos gignunt. Ad hæc alliosæ mi Tryphon & frigidæ, quia calor penuria sua & imbecillitate contrahit se & destituit plantam, folia dimittunt. Oleæ vero, lauro, & cupressu sicut hederæ pinguitudo & calor virorem perpetuo conseruant. Itaque optimus Liber non pro amuleto adversus crapulam, neque ut vini inimicam inuexit hederam: ut qui merum *uibu* à vinolentia, ac seipsum Methymnæum clare appellauit. Cæterum mihi videtur, sicut vinosi, quando penuria laborant vitigineæ, poculo utuntur hordeaceo, ac vina ex pomis, non nulli ex palmis conficiunt: ita qui brumali tempore desiderat vitigineam coronam, postquam vitem conspicit nudam & foliis viduatam, hederæ amplexus esse affinitatem. Quippe palmitum capreoli multiplici vagantes lapsu, frondiumque mollitudo & liber amplexus, præcipue ipsi corymbi acinis vix acerbæ frequentibus & maturitate nigricantibus affimiles repræsentant vix mores. Sed etiam si succurrat aduersus ebrietatem hederâ, calore hoc facere suo eam spiramentis referendis vel conficiendo potius mero dicemus, ut tui gratia Tryphon maneat Liber pater medicus. Ad hæc obmutuit Tryphon, quomodo ea refelleret, animo versans. Ibi Eraton singulos nos adolentes appellans postulauit, ut pro coronis certanti opitulareretur Tryphoni, aut coronas deponeremus. Ammonius vero potestatem se ait facere, nec dictis nostris reclamaturum. Igitur cum etiam Tryphon ad dicendum nos adhortaretur: Demonstrare frigidam esse hederam, inquam, non erat partium mearum, sed Tryphonis. Hic enim ea ut refrigerante & astringente multum vititur. At ex supra dictis ceteri ab admista vino hederâ temulentiam, id verum non est. Quam enim inuehit bibentibus noxam, eam haud crapulam dixeris sed turbationem deliriumque, quale infundit * Apollinaris herba, multaque eius generis alia, quæ de mentis statu emouent. Iam palmitum eius contorsio non habet rationem. Illæ enim contra naturam efficientiæ ex facultatibus naturalibus non proveniunt. Imo ligna etiam inflectuntur eliciente vi ex eis igne humorem: vnde curuities & flexus proveniunt: cum calor genitiuus fermentare & alere soleat. Tu vero dispice, an ne infirmitas citius & frigiditas corporis eius, cur tortuosa & humilis nascatur, quod multa obstacula & offendicula inueniat, in causa sint, viatoris modo, qui ex languore crebro sessum it, inde progreditur denuo. Quare adminicula quærit & pedamenta: quia fulcire & ducere se ipsa non valet ob caloris, cuius vis in sublime tollit, angustias. Nix porro ob foliorum madorem dilabitur & colliquescit. Quippe liquor extinguit & incidit niuis fungositatem. Nam nix minutarum est & frequentium aceruus bullarum. Quapropter haud secus in gelidis & humentibus locis, quam in apricis nix fluit. Denique sempiterna eius viriditas, & quod, ut ait

*Alij, faba

ait Empedocles, perpetuo frondescat, non est ascribendum calori. Neque enim foliorum defluuium frigori expensum ferendum. Quandoquidem myrtus & adiantum, quæ non numerantur inter calida, sed inter frigida, semper sunt viridantia. Itaque sunt, qui æquabili temperaturæ foliorum perpetuitatem attribuant. Empedocles insuper id delegat spiramentorum competentia ordine & æqualiter alimtum transmittentium, ut affatim affluat. Contra illa, quibus folia fluunt, habent hoc propter spiramentorum laxitatem superiorum & inferiorum angustias: quando neque hæc subministrant, neque illa retinent: sed pauillum accipiunt, quod conferim effundunt, sicut in hortorum inæqualibus incilibus. Nam quæ irrigantur assidue, nutrimentique satis habent & competentis, ea durant, nec sentiunt vnquam senectutem, sed virorem sempiternum tuentur. At consita Babylone hederâ elanguit & emaruit. Recte illa & ordine: quod quæ cliens foret & conuictrix dei Bæotij, noluerit ad barbaros demigrare: neque sit Alexandrum secuta, qui in gentium illarum mores transtulit: sed repudiauerit, omni que vi demigrationem illam longinquam detrectauerit. In causa fuit non calor, sed potius frigiditas pugnantem secum non sufferens temperaturam. Neque enim enecat, quod familiare est, sed recipit & profert: sicut thymum quantumvis calidum solum aridum. In Babylonia cælum fama est adeo torrens esse & graue, ut plarique diuitum in impletis aqua vtribus captandi frigoris gratia cubent.

Cur fœmina difficilime inebrietur, citissime senes. III.

Mirabatur Florus Aristotelem, qui in libro de ebrietate maxime senes, & minimum opportunas crapulæ fœminas prodidit esse, causam tamen non esse persecutum, cum haud solitus esset vlla tali in re esse solutus. Eam quæstionem tandem præsentibus (Erant autem, qui cœnabant, familiares) proposuit in medio speculandam. Tum Sylla alterum per alterum prædicauit declarari: & si de mulieribus recte acceperimus causam, eam de senibus non multa verba desideraturam. Quippe naturas esse eorum, humiditate & siccitate, lauore & scabritie, mollitia & duritia diuersissimas. Atque hoc, inquit, primum tene in fœminis, esse temperatione eas humida, quæ carnis quoque teneritudinem adiunctam conciliat nitoremque cum glabritia & purgationes menstruas. Itaque quando in largum humorem vinum infusum est, fractio effluit virtus eius, extinguiturque & redditur aquatum. Poteris etiam aliquid ab ipso Aristotele petere. Siquidem illos, qui affatim & vnico impetu potant, quod *αυσιση* dictum est à veteribus, minime ait patere crapulæ. Neque enim trahere ipsum merum in corpore moram, sed impressione extrudi & permeare. Mulieres autem fere ita videmus bibentes. Iam corpus earum verisimile est ob perpetuum succorum deductionem ad purgationes menstruas fistulosum euasisse & concisum quasi incilibus & canalibus: in quos influens vinum cito delabi, neque aspirare ad principes partes, quarum commotione ebrietas oritur. At senes, qui Græcè *γέροντες* dicuntur, humoris esse natui inopes, primum ipsum mihi videtur nomen clamare. Non enim sicut *βέροντες* id est labiles in terram, verum sicut *γέροντες* & *γέροντες*, id est, terrestres habitu iam facti, eo nomine nuncupantur. Indicat præterea eorum contumax rigor naturæ ariditatem. Quando igitur se vino ingurgitauerunt, sorberi hoc à corpore ex squalore spongioso probabile est, mox immorans caput tentare & grauedinem creare. Atque ut fluente leniter delabuntur per agros spissos, neque lutulentos eos faciunt, punicosis magis permiscuntur: ita vinum corporibus in senilibus immoratur à siccitate raptum. Præterea accessoria cernas meri senum naturæ sponte inesse. Sunt autem accessoria meri clarissima membrorum tremores, balbuties linguæ, loquacitas immodica, iræ præcipites, obliuiones, mentis emotio. Quorum cum magna pars senes teneat vel sobrios, paruo momento & impulsu leui sit crapula seni non ortus peculiariorum, sed communium intensio vitiorum. Id inde liquet, quod nihil seni quam iuuenis temulentus sit germanis.

Frigidioris ne constitutionis femina quam viri, an calidioris sint. IIII.

HAtenus Sylla. Ibi Apollonides is, qui aciei instruendę erat peritus, probare ostendit se, quod relatum de senibus esset: in foeminis præteritam videri sibi frigoris causam, quo feruidissimum restinguatur, & amittat flammam, quæ caput sollicitat. Quod cum veritati videretur consonum: Athrylatus Thasius medicus in disputationem quæstionem hanc trahens esse aliquos narravit, qui foeminas non frigiditas, sed viris existiment esse calidiores: adeoq; alios, vinum qui frigidum non calidum ducant. Obstupescente Floro: Disputationem, inquit, de vino huic, me monstrans, relinquo. 10
Differeram enim ea de re non ita dudum. Enimvero foeminarum, inquit, feruorem primum ex eo, quod glabrae sint, putant arguere, exhauriente calore retrimentum, quod cum affluit, transit in pilos. Deinde ex copia sanguinis, quem caloris in corpore fontem esse apparet. Est autem tanta eius in foeminis luxuria: ut ni crebrae has & celeres occuparent purgationes, flagrent & inflammentur. Tertio quod in funeribus contingit, evincit calidiores maribus foeminas esse. Quippe prædicant vespillones, quibus ea curæ sunt: si cum denis virorum cadaveribus componantur singula foeminarum, hæc illa vna secum inflammare: quod vnguinosum quid & oleosum earum caro, ut cæterorum sit fomentum, contineat. Adhæc si foecundissimum quodq; calidissimum est, puellæ autem priores catuliunt, atq; ad gignendum extimulantur: nec hoc 20
argumentum caloris earum leve sit. Fortius vero & probabilius est, quod aliorum hyemisque iniuriam facile ferant. Siquidem plerumque minus quam viri rigent, atque omnino paucioribus vestibus indigent. Atqui ex his ipsis, inquit Florus, argumentis evertitur hoc dogma. Primum resistunt magis frigori: quod identidem simile à simili minus afficiatur. Deinde semen muliebre ante virile non est genitale caloris gratia, sed frigoris ratione materiam solum & vegetationem suppeditat virili. Insuper longe ante viros pariendi & gignendi finem capiunt. Cremantur ob adipem facilius: qui inter partes corporis frigidiores censetur. Quippe minime sunt adolescentes, & qui se exercent, pingues. Menstrua purgatio non ex affluente, sed ex infecto 30
est & pravo sanguine. Quod enim eius crudum & foeculentum est, quia non consistit neque concrevit in corpore, ex imbecillitate elabitur, graue & turbidum caloris impotentia redditum. Certe quia rigor & horror menstruo cursui est coniunctus plerumque: demonstratur quod agitata est & effluit ex corpore, frigidum & crudum esse. Glabritiei vero vitium quis calori & non rectius frigiditati ascripserit: cum videat, ut quæque pars est corporis calidissima, ita esse hirsutissimam. Siquidem omnia ista per calorem, qui corporis corium pertundit & aperit, expelluntur. Laeior denfantem cutem frigori succedit. Nam cutem eis esse quam viris spissiore, discis ex iis, qui cum foeminis cubant pigmento vel oleo delibutis. Complentur enim in ipso concubitu, quamvis non attigerint foeminas, neq; iis se applicuerint, vnguento: corporis id feruore & raritate alliciente. Enimvero quæstio, inquam, quæ foeminas spectat, contrariis argumentis est fortiter astructa. 40

An vinum virtute sit frigidum. V.

Iam vinum aueo, sit ne virtute frigidum, discere. Hic me Florus rogavit: unde frigidum esse in suspensionem esse adductus. An putas, inquam, meam eam opinionem esse? Cuius ergo, inquit, alterius? Memini sane, inquam ego, incidere me non modo, sed iam pridem in Aristotelis de hac propositione disputationem. Desseruit etiam in symposio multis verbis de ea Epicurus: quorum est, ni fallor, hæc summa. Negat vinum per se ipsum calidum esse, sed continere in se atomos aliquas caloris efficientes, alias item frigiditatis: quarum illas partim, ut in corpus penetravit, abiicere, partim afflicere ex corpore: pro ut temperatio earum vel natura est nobis consentanea: ut alij incallescant, 50
aliis diuersum accidat, quando vino sunt merfi. Hæc, inquit Florus, aperte per Protagoram in castra nos Pyrrhonis ducunt. Plane nãq; perinde de oleo, lacte, melle, itemq; de aliis si prædicemus, effugium habebimus: ne cuiuscumodi cuiuscq; rei natura sit, declaremus: dum misturis aliorum & temperationibus vnumquodq; tale fieri asserimus. Tu vero vinum esse contendis argumentis frigidum. Id feci, inquam, tunc ex tempore duabus adductis rationibus. Primum veniebat in mentem mihi id, quod medici agunt. Quibus

Quibus ex imbecillitate languet ventriculus, habetq; opus, ut roboretur: his nihil offerunt calidi, sed vino propinato subveniunt. Pari modo alui profluuia, sudorisq; eruptiones compefcunt vino, quod nihilo fecius, imo vero efficacius quam nix cohibeat & confirmet refrigerando cõstringendõq; dilabentem corporis habitudinem. Quod si indole et potentia esset feruida, perinde sit cordi merum atq; ignem niui addere. Deinde somnum pleriq; refrigerando conciliari affirmant: ac somnifica refrigerandi vi fere sunt omnia prædita medicamenta, ceu mandragora & papaueris succus. Cæteri incitate hæc & magna vi in somnum agunt & congelant. Vinum modice refrigerando inhihet cum voluptate & comprimit motionem: ut magnitudine et quasi gradibus ab illis alienetur. Adhæc est calidum genitale. Vbertatem enim humiditas acquirit & spiritus robur ac vim à calore gliscentem. At qui multum meri hauriunt, ad Venerem sunt segniores, semenq; est eorum, effœtum & invalidum, suntq; flaccidæ propter vitium & frigiditatem genituræ cum foeminis consuetudines. Iam quæ adfert mortalibus aliorum incommoda: hæc contingunt ebriis, tremores, languores, pallores, spiritus in artubus saltus, linguæ hæsitantia, nervorum extremis in membris distractio & torpor. Plurimis eorum in nervorum resolutionem temulentia desinunt, si quando obstupescit in totum & extinxit vinum calorem. Porro procurant eas, quæ ebriorum & marcidiorum corpori inflictæ sunt, noxas, extemplo quidem, ut creditur, operimentis intectis & decubitu eos fouendo: postero die balneo & vntione cibisq;, qui non sollicitat corporis tumorem, sed dissipatum à vino & fugatum ex corpore calorem leniter reuocant. Veritamem, inquam, in iis, qui oculis subiiciuntur, similitudines involutas & vires investigamus. Nec est de crapula ambigendum, quod nam illud sit, cui comparatur. Nam potissimum sicut diximus, senibus vinolentos compares. Hinc fit, ut præmaturius consenescant vinosis: ac complures eorum caluitia immatura, caniq; occupent præcoces. Quæ homines omnia caloris penuria invadere videntur. Iam acetum indolem quodammodo & vim refert vini. Nihil est autem inter ea, quæ restringunt, igni aceto inimicius. Cæterum supra omnia domat & reprimat frigiditatis enormitate flammam. Etenim ex aliis fructibus videmus medicos vinosis ut refrigerantibus uti, ut malis punicis & pomis hortensibus. Ipsum porro mellis ingenium nonne cum aqua pluuiæ & niue temperant, ut in vinum redigant, frigore dulcorem propter affinitatem in austeritatem, quoties præpollet, deflectente? Quid vero præci, nonne ideo inter serpentes draconem, ex stirpibus hederam Libero patri dedicauerunt & consecrauerunt: ut frigida non nulla & gelida potentia prædita. Quod si, quia resistere videtur vinum cicuta, si copiosum merum superbibatur, id iudicio esse existimant caloris eius: nos retorto eo contradicemus confusum hoc cum cicuta venenum irremediabile esse, bibentescq; necat omni sublata spe. Ita nihilo magis apparet id repugnando calidum, quam veneni præsentiam adiuuando esse frigidum. Quod si non frigore, nulla certe natura vel dote alia potius læthum representare bibentibus valet cicuta.

De concubitus tempore. VI.

Adolecentes quidam, qui non ita dudum vetera scripta gustauerant, mordebant Epicurum: quod parum honestam nec necessariam mentionem in conuiuio intulisset de concubitus tempore. Nam ut inferat sermonem de Venere provecia vir ætate in cœna præsentibus adolescentibus, ac disputet: sub cœnam an ante cœnam huic se dandum sit, summæ lasciuia esse. Adversus hæc aliqui Xenophontem adducebāt: qui conuiuas à cœna abducit in curribus vel equis ad coniugum complexum. Zopyrus vero medicus, qui diligenter in Epicuri libris erat versatus, parum attente dicebat eos Epicuri conuiuio voluisse. Neq; enim sicut ex capite aliquo & instituto hanc propositionem illum fecisse, inde disputationem eam pertractasse: sed excitatis à cœna ad ambulationem iuuenibus, ut moderatos eos redderet, disseruisse atq; à libidinibus reuocasse: quod ea res cum semper lubrica sit, tum multo maxime illis, qui in vino & voluptate ei se dederint, incommodet. Quod si etiam præcipue & singulariter de eo quæreret: vtrum præstabat, nihil prorsus de concubitus tempore & articulo speculatum esse philosophum, an in tempore & cum consilio id agere? Iam tempus quidem an alias non est in vtile considerare, sed in conuiuio & super mensam obscœnum? Equidem diuersum sentio, recte culpaturum quem philosophum, si die in schola multis & omnis generis hominibus assistentibus de eo sermocinetur. At inter pocula in

familiarium & amicorum coetur, vbi etiam variare expedit obtundentem in vino & frigidam orationem: qui turpe sit dixisse quid vel audiuisset, quod vtiliter ad concubitus vsum adfertur. Nam ego quidem mediusfidius mauelim vel Zenonis partitiones in conuiuio aliquo & ludo quam in commentario de rep. adeo serio fuisse centuriatas. Ita obtupescerent adolescenterum taciti recubuerunt. Ceterum postulantis reliquis a Zopyro, vt Epicuri hac de re dicta expromeret: ait singula commemorare non posse exacte, putare autem se Epicurum illos ex Venere pulsus propter corporum concussum in commotionem & fluctuationem per eum actum delabentium formidare. Breui sede sua corpora exigi a pellente membra & mouente turbationem mero. Quod si ita molem corporis nostri comparatam tranquillitas non excipiat & somnus, sed alia ex re Venerea agitationes: dum eliduntur & iactantur ea, qua potissimum compingere & conglutinare corpus solent, periculum fore ne distrahatur moles sicut aedificium ex fundamentis convulsam. Neque enim recte tunc genitale profluere ex ingurgitatione constrictum, sed vi & commixtum evelli. Quare molliendum ille censet: vbi corpus in quiete fuerit & resederint nutrimenti transcurrentis & fugientis digestionis & cursus, vt ea agamus: quo iterum alterius alimenti fiat corpus indigum. Ad confirmanda Epicuri dicta adducere valeas vetus dictum. Tempus enim interdiu, cum iam iudicium sit penes oculos, imbecillius est. Insultus in Venere a coena non vacat periculo. Obscurum est enim, an nondum peracto alimento in succedentem cruditati strepitum & concussum incidet, vt duplex futura sit noxa. Hic subiiciens Olympicus: Mihi, inquit, Pythagorici Cliniae responsio mire placet. Qui dicitur interrogatus: Quando congregandum cum foeminis esset: Quando cunque, respondit, maxime cupis laedi. Nam quod Zopyrus attulit modo, est aliquo modo probabile: atque alterum tempus alias intempesium esse ad eam rem & molestias alias video habere. Igitur quomodo Thales ille sapiens a matre fatigatus virgine, vt vxorem duceret, declinauit eam ac frustratus verbis est, respondens initio. Nondum est mater tempus. Inde aetate vergente cum eadem instaret: Non est amplius tempus. Ita vt comparet se quisque aduersus Venerem, optimum est, dicatque cubitum concedens, Nondum tempus: exurgens, Non ultra est tempus. Athletica haec inquit Olympi Zoclarus etiam num cottabim prostris & esus carniū illos parum in loco respiciunt. Nam cum iuuenes mariti adsint, qui lecto geniali debent operam dare: tum nos nondum Venus refugit: sed & vota ac supplicia ei redentes dicimus in deorum hymnis

Produce senectutem elegans longe Venus.

Videamus igitur, si tibi videtur, recte ne & ordine Epicurus nostri Venerem adimat: quamvis eam praecipue inter deas illius habere consortium amoribus vir deditus praedicat Menander. Iniciunt enim pulchrum sane integumentum tenebrae iis, qui huic rei vacare stauerunt, ne luce convenient, repellentes ab oculis ruborem, animūque libidinoso addentes & recordationes acres: quibus cum immoratur, excitantur appetitiones. Visus enim nos omnium corporis permotio, vt est author Plato, ocyllime invadit, ac valide propinquis visionibus ad voluptatis species novam semper & recentem cupiditatem erigit. At nox, qua plurima & rabidiora opera tollit mulcet naturam sopitque, non impellens visus vi in flagitium. Praeterea qui quadret, vt qui venit a coena hilaris, si ita res ferat corona redimitus, vnguentoque delibutus abscedat, ac coopertus obdormiscat: luce vero mediisque actionibus ex gynaecio vxorem ad rem eiusmodi evocet, vel mane galli gallinaei more eam complectatur. Quando vesperum mi Olympi a laboribus habemus requiem, diluculum eorum auspiciū: atque hoc ad Mineruam Opificem & Mercurium Circumforaneum surgit, illum respicit Liber pater cum Pterpichore & Thalia: quem propterea cantilenae, tripudia, Hymeneus, comestationes, conuiuia, & canorus tenet tibiarum sonus: superius malleorum crepitus, ferrarum stridores, clamorum publicanorum excitationes matutinae, edicta in ius vocantium, vel regum aliquorum magistratuumve obsequia: qui est articulus omni voluptate cassus,

Dormit Venus, coetusq; iuuenum,

Neciam vllus est Thyrsus Bacchantium.

Quippe premunt curae. Quid quod etiam Homerus heroum cum coniuge interdū vel

vel cum pellice nullum concubare facit praeter Paridem, quem ex praesidio fugientem abdere se fingit in mulieris sinum, quasi rabidi adulteri diurna sit libido. Nec vero corpus a coena, vt Epicuri opinio est, ex complexu coniugis magis vulneretur: nisi sane onustus & grauis vino vel cibo te eo contuleris. Tunc profecto anceps ea res est & perniciosa. Quod si commoda valetudine mediocriter diffusus ipso remisso corpore, animoq; praesenti interim consuetudinem cum vxore habes: non grauem procellam suburra causa concitauerit nocte insecuta refrigeratio vel sede dimota atomi, vt ait Epicurus: si tranquillū quodammodo reddideris te noui affluxus, qui vacationibus succedit, expletionem. Quin illud potius providendum, ne interdiu te Veneri dedas: vt ne intentum & commotum corpus animi cura, negociorū distractiones & fatigationes excipientes prorinus exasperent: cum non satis ad recreandū se intervallū in medio acceperit natura. Neq; enim omnes mi Olympi Epicuri oclū & vitæ tranquillitatem ex doctrina & philosophia plenam in perpetuum habent comparatam. Quando quidem multae cuiq; contentiones die interveniunt, exercitia vero pene cunctis: quibus neq; honestū neq; conducibile est ita constitutum corpus rabioso coitui obicere interdiu. Illi autē valeant fruanturq; beatitate ea & immortalitate: vt de iis, qua non pertinent ad se, non laborent. Nobis vero legi publicae recte atq; ordine obsecundantis religio sit, in aetum incurere & sacris operari, si breui ante tale quid obierimus. Quare refert, vt nocte somnoq; interiecto, atq; abunde spaciū & intervallū interveniente pueros denuo velut a primordio & noua in die intelligentes, vt vult Democritus, surgamus.

Cur mustum minime temulentos reddat. VII.

Vinum nouum Athenis vndecimo die mensis, quem vocant Pithægiam, libant atq; olim nimirum votis conceptis prius, vt innoxius salutarisq; iplis foret huius portio visus, precabantur libantes, quam eam biberent. Apud nos mensis hic Prostatarius vocatur. Huius mensis die sexto solenne est, vt fausto genio sacrum faciamus, ac tunc vinum degustemus fauonio iam silente. Siquidem hic ventus vinum vappam efficit mouetq;. Eum, si quod effugit, huius iam duraturam censent bonitatem. His igitur tur sacris pater ex instituto suo operatus, a coena cum vinum commendaretur, philosophantibus nobiscum adolescentibus rationem investigandam posuit, cur quam minime grauarer mustum ebrietate. Quod cum multis nouum atq; a fide fuit visum absolum, Hagias vinum dulce ostendit vsquequaq; offendere ac stomachū mouere. Hinc multi haud temere quēquam tantum sorbere, vt temulentum reddat. Appetitionem enim sedata siti illius odio flaccescere. Nam a dulci discrepare suaue etiam Homerum nouisse, qui ait

Et caeseo, melle et dulci, vinoq; suau.

Siquidem esse initio vinum dulce, inde postquam coctum etate in austeritate transit, reddi suaue. Aristoteles Nicensis meminisse narravit legere se alicubi vino dulce affusum discutere ebrietatem. Iam non nullos medicos praescribere asseruit iis, qui largius bibissent, vt cubitum concessuri panem in melle mersum manderent. Itaq; siquid meri vim dulcia obtundunt, iure vinum nouum non ciet crapulam ante dulcedinis inclinationem. Hic mire adolescentium istorum inventis assentiebamur: quod rationibus, qua parata & in medio sunt posita, praeteritis noua de suo deprompserunt argumenta. Quippe prompta & ad manum sunt illa, musti pondus, inquam: quod, vt vult Aristoteles, per alium perrumpit. Iam statulenti spiritus & materiae aquosae copiam mustum retinere: quorum ille vi extemplo evolat, haec materia aquosa praestringit vini vires. Dies autem eo, quod aequum est, expurgato robur vino conciliat, redditurq; modo id angustius quidem, sed facultate valentius.

Cur ij, qui impense vinolenti sunt, minus e potestate exeunt, quam leuiter ebrii, qui apud Graecos ἀνεπιβόητοι dicuntur. VIII.

Quando igitur, inquit pater, sollicitauimus Aristotelem, etiam aliquid de leuiter ebriis, qui ἀνεπιβόητοι dicuntur, noue afferamus. Neq; enim satis mihi exacte videtur, quantum vis eiusmodi in quaestionibus sit argutissimus, causam explicasse. Ait enim, ni fallor, sicci mentem recte & vere iudicare, crapula pleni elanguescentem opprimi sensum: illius vero, qui leuiter vino indullit, constare imaginationem quidē,

sed de gradu esse iam deiectam rationem: hinc assentientem visis & iudicare et male iudicare. Sed quamam vestra est, inquit, de his sententia? Mihi vero, inquam, mecum reputanti satis hæc oratio causam expediuit. Cæterum siquid exprimeret mihi iubes de meo: vide primum, si ne commemorata distinctio in corpus traicienda. Nam minus potulentorum vna commota mens est, corpus impulsibus inseruire nondum merum valet. Quod si quando convulsus & oppressus sit, deserit impulsus labascitque. Siquidem non progreditur usque ad agendum. At illi quia habent, quod vna titubet: non eo, quod plus delipiant, sed quod plus polleant, deprehenduntur. Iam alio ex capite, inquam, si vini potentiam expendamus: quid causæ est, quin varia sit & cum modo vertat, quomodo ignis testam, si moderatus sit, edurat & cogit: sin immo-¹⁰ dicus afflet, fundit & fluidam efficit. E diverso veris ingressus febres excitat atque incendit: quæ progressu eius mitescunt & exolescunt. Quid ergo obstat, quin mens quoque naturaliter à vino sollicitata, quando dimota loco est & exagitata, remittatur iterum eo affluente atque in potestatem suam redeat. Siquidem veratrum purgandi auspiciam capit à turbando corpore. Quod si datum intra modum fuerit: turbat quidem, sed nihil repurgat: & ex somnificis si qui minus iusto sumpserint, grauius sollicitantur: alij, qui plus, dormiunt. Aequè verisimile est fluctum hunc in minus potu, ubi ad somnum pervenit, elanguescere, eoque conferre vinum. Quod si liberalius sit infusum, corpus inflammat, animique insaniam discutit: sicut nænia & tibia funebris movet animum initio, cietque lachrymas. Simul atque eum ad commiserationem deduxit,²⁰ tunc ægritudinem pedetentim detrahit & reprimit. Item vinum videas, postquam opido exagitavit extimulavitque vigorem & ardorem animi, denuo residere homines et componere mentem: ut cum largo vino incaluerit, conquiescat.

De eo dicto, aut quinque bibe aut tria, aut ne quatuor. IX.

QUæ cum dixissem, sublato Aristion more suo clamore: Patefactus est, inquit, iustissimo & summe populari modo, qui à tempore aliquo sobrio sicut tyranno multos iam annos exterminatus fuit, in convivia reditus. Nam ut illi, qui proportionem canonicam in lyra observant, gigni ferunt ab seculis symphoniam diapente, ab duplici illam diapason: illam autem diatessaron, qui supra cæteros est fuscus, in se-³⁰ quitertia consistere. Ita Liberi patris harmonici concinentias cum aqua vini tres animadvertunt, diapente, diatriton, & diatessaron: dicuntque & canunt hunc in modum. Quinque bibe aut tria, aut ne quatuor. Siquidem quinque versantur in proportione sesquialtera, tribus partibus aquæ cum duabus vini confusis: tria in duplici, cum vna vini temperatis aquæ duabus: quatuor, tribus aquæ vna diluta vini: quæ proportio est sesquitercia archontum in Prytaneo mente præditorum vel dialecticorum supercilia adducentium: quando disputationum commutationes convellunt abstemia & languida sententia. Reliquarum illarum altera duarum cum vna turbatorem hunc & leuiter temulentum crapulæ inducit tonum

Chordas mouentem immotus in præcordiis

⁴⁰ Neque enim sobrium esse vel abdere se amentem sinit unde quæque in vinum: altera duarum cum tribus, qua est magis musica nulla, omnino est soporifera, curarum expultrix, & iuxta Hesiodiam illam auerruncanam, pueris quietem concilians, insolentium & inordinatarum perturbationum, quæ in nobis sunt, efficit in præcordiis tranquillitatem & serenitatem. Hic cum Aristone, qui ludere videbatur, nemo iucundus est. Ego vero iussi, ut accepto poculo intenderet lyrae modo illam quam celebrabat, mixturam & harmoniam, accedensque puer infundebat merum. Ille detrectabat allegans cum risu ad rationem musicam non organa pertinere. Pater tamen tantum adiecit dictis, videri à veteribus loui nutrices tributas fuisse duas, Iten & Adrastiam: vnam lunoni Eubœam, & vero Apollini quoque duas Alethiam & Corythalam, Libero patri pluribus: quod deus hic modis Nympharum pluribus quasi à nutricibus alitus & formatus mansuetior sit reddendus & sanior.

Cur sub luna citius carnes quam sub sole putrescant. X.

EVTHYDEMVS Suniensis, qui invitauerat nos, prægrandem aprum apposuit. Admirantibus, qui a derat, molem, alium narrauit longe ampliore inter portandum fuisse à luna tabefactum, ac maiorem in modum se de causa hæsitare. Neque enim⁵⁰ esse

esse consentaneum minus solem, qui feruidior sit luna, carnes tabefacere. Ibi Satyrus: Haud est inquit, hoc præcipue mirandum: sed magis illud, quod venatores faciunt. Hi, si quando vel aprum vel ceruum occiderunt, ac longe in urbem mittunt, ad tabem depellendam ei clauum æreum defigunt. Itaque postquam cœnatum est, ac denuo refricuit Euthydemus quæstionem: medicus docuit Moschion putredinem eliquationem esse & fusionem carnis, quæ in humidam tabem vertit: & omnino humescere ea, quæ putrescunt: calorem autem quemcunque, si lenis sit & clemens, humentia commouere & fundere: eundem si igneus sit, viceversa attenuare carnes. Ex his liquidum esse, quod in diffusionem venit. Quippe lunam moderato tepore lauare corpora, solem ardore suo succum corporum potius ad se rapere. Quo alluisse naturali¹⁰ ratione Archilochem.

Expecto, permultos quidem horum Sirius

Siccus faciet citus effulgens.

Clarius etiam Homerum dixisse de Hectore, cui opacam nubem iacenti Apollo circumfudit.

Ne vim per nervos moribundaq; membra coruscus

Exigeret Titan.

flaccidiores lunam radios spargere.

Illis enim vna non maturatur nigra.

²⁰ Ut est apud Ionem. Quibus relatis ego: Cætera, inquam, comprobo: in modo tamen & magnitudinis ratione pro caloris tempore cardo vertitur. Quid enim, an non solem videmus minus bruma calefacientem, estate tamen maiorem putredinem sentientia corpora: cum contrarium oporteret, si teporis infirmitate putredo existeret. Nunc quo tempore magis ambricit, hoc citius carnibus putredinem inducit. Quare nec caloris inopia & imbecillitate tabefacit luna exanguia corpora: cæterum est id assignandum citius defluxus, quem ei aculat, proprietati. Neque enim vna omnis feruor est proprietate, quæ in magnitudine & imbecillitate consistat, præditus. Imo permultæ sunt ignis nulla inter se affinitate coniunctæ vires: quod liquet ex rebus communissimis. Quippe flamma aurifices paleacea aurum elaborant. Medici vitiginea potissimum, quæ coquunt,³⁰ medicamina tepescunt: ad fundendum & figurandum vitrum ignis myricinus congruere videtur: oleaginus corporibus in sudatoribus proficit, inimicus est balneis, loricationemque & fundamenta labefacit succensus. Quapropter periti ædiles non permittunt balnearum redemptoribus lignis oleaginis uti, sicut nec lolium cõficere in ignem, quo eas calfaciunt: quod horum nidores grauedinem capitis & vertigines lauantibus inuehant. Non est igitur mirum, si luna à sole alienetur: cum hic torrentes, illa corporis soluentes humorum fluxiones immittat. Hinc est, quod magnopere cauent nutrices, ne lunæ infantes exponant. Quia enim redundant humoribus, sicut ligna viridia convelluntur & distorquentur: ac sopitos in lunæ radiis ægre expergesieri velut stupidos sensibus & torpidos cernimus. Siquidem humores à luna diffusi de-⁴⁰ grauant corpora. Dicitur etiam ad puerperia referre dimidiata: quod resoluendis humoribus enixus præstet faciliores. Quare est meo iudicio Diana λοφάα, id est, partus præses & Lucina vocata: quæ alia non est ac luna nuncupata. Timotheus plane dicit

Per ceruleiq; poli astra

Per lucinamq; Dianam.

Elucet etiam corporibus inanimis lunæ vis. Siquidem materiã plenilunio succisam fabri repudiant ut mollem atque eam, quæ cito ob madorem cariẽm trahat. Triticum rustici maturant senescente luna ex area tollere, ut aceruus siccitate sua magis humiditati repugnet. Quod vero lunari plenitudine conuehitur, quia ex madore mollescit magis, præcipue crepat. Et farinã quoque fama est plena luna melius fermentescere. Quando-⁵⁰ quidem fermentatio etiã minus plena, licet intra modum sit, pariter tamen totã massam dissoluendo laxandoque corrumpit. At cõputrescentibus carnibus nihil aliud accidit, nisi quod spiritu, qui eas tuetur, in vomitum transeunte, rarefiant & fluitent. Idem vsuvenire aeri videmus. Is plenilunio liquefcens maxime rorat: ut Alcman melicus quodam loco innuens rorem Aeris & Lunæ filium esse.

Ros Iouis & Lunæ soboles qui maxime alens est.

Ita omnium consensu lunæ lumen aquosum est, vimque habet putrefacientem & eliquantem. Clauus æreus, si in carnem depectus, ut autumant, à putredine vindicat carnes: vi

sua astrictoria id agere videtur. Quando ad medicamenta eiusmodi æruginem medicis adhibent, atq; eorum, qui in æris metallis agunt, succurri proditum est memorie oculis: ac succrescere cilia iis, quibus defluerunt. Nam ex chalcitide qui defluit pulvis, illapsus occulte palpebris inhibet fluores, & lachrymas reprimat. Hinc aiunt ab Homero *εὐνοπέα* & *νῶγορα* æs vocari, à visus instauratione. Vulnera etiã ostendit Aristoteles quam ferro cuspidibus æreis vel ensibus inflicta, minus esse dolorifica & faciliora curatur: quod medicamento si quid æs cõtineat, idq; plagis ilico imprimat. Neq; est illud obscurum, putrefacientibus astringentia, corrumpentibus procurantia facultatẽ contrariam obtinere: nisi ictu dicas à clauo humorem alluci, qui semper ad locum affectum confluit: ideoq; ibidem vibicem aliquam & maculã conspici ferunt, ac probabile esse reliquam carnem tabe illuc concurrente integram permanere.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiuialium liber quartus.

* fortassis, qui velpub. tractandeperitus esset,

OMMONUIT Scipionem Africanũ Sossi Senecio Polybius, ne ante foro digrederetur, quam amicum aliquem, qui * contulisset se ad negocia ciuilia, parasset. Amicus aut Accipiendus non Stoice & sophistice ille, qui immorus & stabilis sit, sed vulgari modo beneuolus: sicut Dicerchus censuit benevolentiam conciliare sibi quẽq; omnium, sed amicitiam bonorum virorũ debere. Quippe amicitia longo tractu & virtute quaritur. Benevolentia vero, vsu, colloquio & ludo hominum politicorum allicitur: quando opportunitatẽ est natura comitem ad animum humanũ & fauorẽ eliciendum. At hoc præceptum, vide ane sit non modo ad forum, verũ etiã ad conuiuium aptũ: vt non prius inde discedendũ sit, quam aliquem ex reliquis accumbentibus & presentibus studiosum tui & amicum paraueris. Forum enim petunt homines negociorum gratia & rationũ aliarum. Ad conuiuium pergunt, qui sapiunt, non minus cõparandorum amicorum, quã eorum, quos cõpararunt, oblectandorũ causa. Quocirca alia vt exportes ex conuiuio moliri tum il liberale tum improbũ est. At pluribus adiunctis amicis recipere se & iucundũ & honestum: ac viceversa qui hoc negligit, is ingrati sibi & inanem cõcenationẽ reddit, facessitq; sicut qui ventris cõuiuia non animi fuit. Conuiuia enim non cibi, vini, & tragematũ solum, sed & sermonum & doctrinã comitatũq; consors venit in beneuolẽtiam terminantis. Namq; luctatorum aggressiones & tractus puluerem desiderãt. Amicitia noxibus temperatum sermone vinum præbet præhensionẽ. Sermo enim humanitatẽ ei & morum informationem in animum ex corpore deriuat & infundit. Alio qui vagans in corpore nihil saturitate melius suppeditat. Itaq; sicut marmor, dum candentis ferri refrigerando lentorem & fluorem detrahit, firmum id efficit, quod liquatur & figuratur igne: haud aliter sermo conuiuialis non sinit vnde quãq; à statu mentis dimoueri per merum bibentes: sed reprimat factq; remissione hilaritatem & humanitatem contemperatam & gratam, si tractes scite homines quali amicitia sigillo ex vino ad informandum promptos & flexiles.

An multiplex variusque cibus simplici sit confectu facilior. Quæstio I.

EX quartã decadis quæstionibus prima erit, quã de multiplici cibo in disquisitionem venit. Nam mensẽ Elaphibolione cum ad Dianã festum, quod agitabatur, Hyampolim venissemus, inuitauit nos Philon medicus magnifico, vt videbatur, apparatu. Hic vna cum Philino puerum paruulum pane conspiciatus citra opsonium aliud vescentem: Pape, inquit, hoc illud est, quod dici solet.

Pugna erat in saxis, neq; saxa leuare valebant:

exiliũq; allaturus eis aliquid opipari. Aliquanto post rediit caricas aliquot eis & caseũ ferens. Hic ego cum dixissem hoc vsu venire eis, qui rara & exquisita parant, vt negligant & careãt necessariis & vtilibus: Mihi quidem inquit haud venit in mentem Philo, referre nobis Philinum victus rationem Sosaltri: quem fama est neq; poculento alio neq; esculento vsu per totam vitam se tolerasse. Ceterum illum quidem ex sententia mutata eam vitã verisimile est instituisse. At nostrum hunc, quẽ diuerso modo quã Achil-

Achilles fuit. Chiron hic nutriens inde ab ipsis incunabulis educavit cibus incruentis & excarnibus, non subtili argumento aere & rore cicadarum more dicunt pasci. Nos igitur, inquit Philinus, imprudentes centenis casis victimis epulati sumus * ceu rebus magnificis gestis. Etenim apud nos sunt, qui frugalibus & salubribus eduliis citra pulmentum muniãt se velut amuletis aduersus operosas & turgidas mēsas: idq; quãvis non frequenter audierint vario simplici cibus rectius peragi & esse parabiliorẽ. Ibi Philoni Marcion: Euerit apparatũ tuum, inquit, Philinus: qui ab ea cõuiuas reuocat & deterret. Ceterũ si à me petieris, recipiã nomine tuo apud hos in me multiplicẽ cibum esse simplici faciliorẽ, ne frui dubitent appositis. Id vt faceret, rogauit Philo Marcionem. Vt iã cõnati Philinũ provocauimus, vt accusationẽ institueret varij cibi: Nõ sum ego, inquit, huius cõmenti author: verũ hic nobis Philo occidit perpetuo bestias quã vno genere & simplici vtuntur pastus, salubriores hominibus esse. Quas vero saginant inclusas, has morbis esse opportunas, atq; quod cõfusam & inconditã escã capessant, cruditatibus implicari facile. Deinde nemo fuit in nouãdo medicorum adeo proiectã audacia & confidentia, vt cibus febricitantibus offerre sustinuerit multiplicem: verum simplicem sine omni conditura porrigunt vt cõcoctioni maxime obtemperantem. Quippe debent edulia pati, atq; ab iis, quã in nobis sunt, facultatibus superata converti. Præualet etiam simpliciũ colorum tinctura, & pigmentariorum medicamentis oleum, quod nihil prorsus spirat, ocyllime versatur: itẽ alimentũ simplex & vniiforme facillime à concoctione alteratur: cum multã & diuersã proprietates inter se pugnantibus & ægre superabiles, dum inter se incurrunt, prius corrumpuntur. quomodo in ciuitate hominum miscellaneorum & collectiõrũ colluies non facile in vnũ consentit: sed ad suos ritus quãq; natio nititur, atq; ægre sententia se alienã accõmodat. Argumentum clarũ sumas ex vino. Varietas enim vinorum temulentos facit celerime: Deinde cruditati ex vino est ebrietas similis. Quare defugit potores vinum mixtum: & qui miscent, id clã esse vt insidiatores elaborant. Namq; dimouet de statu animũ, sollicitatq; variatio. Hinc scilicet sit etiã, vt musici cum magna religione multarum chordarum organa tractent, nec quid aliud, quam mixturã & varietatem habent suspectum. Ego vero affirmauero pugnantibus rationes citius fidẽ inuenturas & assensum, quã concoctionẽ discrepantes proprietates. Et ne videar ludere: missis his ad rationes recipiã me Philonis. Audimus enim subinde dicentẽ cibus proprietatem morosa concoctionis causam esse. Multiplicem autẽ rerum cõmixtionem noxiã esse, & peruersarum focundam qualitatum: ac debere nos, quã congrua nobis sunt, vsu doctos desumere, in iisq; vsurpandis acquiescere. Quod si nihil sua spõte tristius cõficitur: sed copia est, quã interpellat & labefactat cõcoctionem: longe magis censeo multiplicia & varia refugienda: quibus Philini nos coquus modo quali sui ipsius æmulus fascino uouitate & diuersitate appetentiã versans non fatiscentem, sed raptam ex aliis ad alia, quã sectando varitatem id, quod naturã est conueniens & sufficiens, egreditur: sicut Hyplipyles alumnus

Qui considens in prato & decerpens tulit
Florum remisso animo spolia modo hæc modo
Illa, insipientia actusq; inexplebili
Pratum fere totum nudauit floribus.

Hic simul est inferendum Socratis dictũ: qui cauendũ præcipit ab esculentis, quã non esurientes ad vescendũ pelliciunt: quasi nihil aliud moneat quã multiplicẽ vitandã & extimescendã varietatem epularum. Hæc namq; longius, quã vsus flagitat, euehit voluptatẽ: quẽ retinetur spectaculis, acroamatibus, Venere, ludis omnibus & sermionibus ex elegantia, cui multa sunt capita. At in iis, quã simplicia & vniufmodi sunt, non egrediuntur naturam illecebre. Omnino mea quidem sententia citius musicum feras, qui multarum fidium sonũ celebret, vel qui pigmentorũ vsu aliptã, quam medicum, qui variam popinã. Diuerticula enim & deflexus à sanitatis tramite appetentiã vim adferunt. Ita fato Philino, videri ait sibi Marcion Socratis deuotione teneri non solum hos, qui vtile se iungunt ab honesto: verum etiã illos, qui à sanitate voluptatẽ vt eius aduersariam & hostem, non potius sociam remouent. Raro enim, inquit, & inuiti vt violentissimum instrumentum affiscimus dolorem: cum nemo quisquã volens quidem oblectamenta reiciat. Imo hæc in cibus, in somno, balneis, vnctionibus & decubitu perpetuo sunt præsto, excipiuntq; & fouent affectum, multaq; proprietate fami-

liari & naturali id, quod alienum est, extergunt. Nam qui cruciatus, quæ penuria, quod deniq; medicamentum adeo expedite & minus operose morbum discutit, ut adhibitum in tempore balneum vinumq; opus habetibus administratum: caputq; cum voluptate cibus aspera omnia extemplo dimouet, ac naturam in integrum quasi sereno & tranquillitate exorta restituit. Enimvero auxilia à molestis petita ægre & sensim cum periculo id expediunt, ac magno molimine vim naturæ inferunt. Ne igitur sit nobis Philinus molestus, si minus velis vtraq; manu in altu datis voluptatem fugiamus: ceterum iucundum tentemus cum salubri confociare elegantius quã non nulli philosophi cum honesto iucundū. Ac statim in limine argumentorū tuorū videris mihi Philine falsus esse, qui bestias pastus capescere quam homines simpliciores, atq; idcirco valetudine integriore esse tibi sumpsisti: quorum est verum neutrum, sed refutāt te testimonio suo Euripidis capræ, quæ pastus suos multiplices & varios decantāt, atq; ita dicunt. Pabuli abunde nobis multifarij est. De pascimur elaten, ilices, teneraque arbuti germina. Insuper etiam alia, cytisum, odorum pharicum, frondosam similacem, oleastrum, lentiscum, fraxinum, quercum, hederam, myricam, viticem, rhamnum, verbascum, hastulam regiam, cisthon, fagum, thymum, tymbram. Hæc enim, quæ enumerauimus, sexcentas disparitates habet saporum, odorū, & virium: licet plura quam dicta sunt, prætermiserimus. Alterum reprobatur Homerus, qui ex magno rerum vtu docet bruta animantia pestifera lue prima occupari. Iam vitæ breuitas, quam caduca morbisq; sint subiecta, arguit. Quippe eorum pene est nullum longæuum, si coruum & cornicem exceperis: quos omnivoras esse neque ab vilo abhorrentes cibatu videmus. Adde his, quod recte atq; ordine ex agrorum victu, quæ operosi cibi & quæ facilibus sint, coniecturam cepisti. Siquidem labor, exercitia, & incidere cibum conferunt ei conficiendo, febricitantibus tamen parum conveniunt. Pugnam vero & discrepantiam multiplicium epularum absurde exhorruisti. Quando quidem siue ex similibus petit, quod sibi est congruum, natura: pastus varius, qui multas ex se proprietates in totam corporis molem offundit, vnicuiq; parti, quod ei est consentaneum, sufficit. Itaq; fit, quod dictum ab Empedocle est:

Dulce quidem dulci se adiunxit amaraq; amaris,

Acre perinde acri accessit, salsum quoq; salso.

& siquid aliud est vile, eius mistura, quæ caloris beneficio in spiritu hæret, distracta, familiaria se ad sibi germana aggregant. Quippe corpus ita miscellaneum atque vndiq; coagmentatum ut nostrum ex diuersa materia magis consentaneum est quam ex vniformi contrahere complereq; temperamentum suum. Siue hoc non est, sed illa, cōcoctio quæ dicitur, alterandi & convertendi vim habet alimentis: in varietate id citius & rectius consequetur. Neq; enim afficitur à simili simile. Pugna vero & distantia promptius confusione cū contrario exolescentes qualitates inuenit. Quod si semel, mixtum quod est & multiplex, Philine abdicas: noli Philonem hunc tantum conuiuatore & epulas apparantem conuitio proscindere: sed longemagis, quoties regia illa & salutifera medicamenta, quæ nuncupabat deorum manus, miscet. * Erasistrati importunitatem reprehende & curiositatē: qui in vnum metalla, herbas, theriaca, e terraq; & mari petita confundit. Nempe præstat his repudiatis ad ptisanam, cucurbitam, & hydrolæum medicinam redigere. At hercle diuersitas titillat & inescat non compotem sui appetentiam. Etenim munditia, mollitudo, odoris fragrantia, breui deliciae alliciunt nos redduntq; voraciores & bibaciores. Quin igitur fursures pro pulste subigimus, loco asparagi allium apparamus & carduos, reiectoq; fragranti hoc & delicato vino immitius e dolio potamus, culicum quod choro circumsonet. Neq; est quod aliter dicas, quin salubris victus ratio non sit voluptatis fuga & declinatio, sed medio critas in voluptatibus, & modus temperatus vtens appetitione, quæ utilitati seruit. Ut autem ventum procellosum summa ope gubernatores defugere sagunt: quem ut cecidit & sopitus est, nemo excitare denuo atq; elicere valet: perinde appetitui repugnare & reprimere effusum non est magnæ molis: sed flaccidum immature languescensq; & munus suum relinquens roborare atq; erigere, hoc opus mi Philine hic labor est. Quare cibus varius tanto præstat simplici & eo, qui est vniuersi: quanto sistere excurrentē naturā, quam cōcitare pigra est procliuus. Iam vero quod iactant non nulli saturitatem magis quam inedia declinandam, verum non est, sed contrarium. Siquidem saturitas quādo pestem aliquam vel morbū conciliauit,

* Alij, Erasistratus reprehendit curiositatem eorum, qui confundunt, &c.

tum deniq; noxia est. At inedia, vt nihil aliud mali infligat, ipsa sua sponte contra naturam est. Atq; hæc quidem opposita sint atq; obiecta istis, quæ abs te sunt disputata. Illud vero vos, qui salem & * cuminum sectamini, aliquatenus fugit, varium, quia sua- uis est, appetitui esse gratius, si superfluum in condiendo detraxeris. Adhærescit enim gliscenti corpori pramuniente viam visu. Quod vero fastidiosum est, vt fluctuet & circumagatur, id aut in totum respuit natura, aut ægre exprimit inopia amplectitur. Illud modo dici à me varium obserua & memoria manda, non quod in eduliis illis est barbaricis, quæ abyrtacas dicunt, & in illis, quæ candylos & carycas: verum sunt odiosa hæc & vana. Plato quoq; varietatem egregiis illis & generosis ciuibus admistrat, ponitq; eis bulbos, oleas, oluscula, caseum, omnifariaq; * pulmentaria. Ad hæc neq; bellariis cœnantes defraudat.

Cur tubera dicantur Ioue tonante gigni, cur etiam dormientes fulmine non percuti existiment. II.

Tubera visendæ magnitudinis cœnantibus nobis posuit Elide Agemachus. Strabentibus omnibus ait quispiam subridens: Respondent nimirum tonitruis nuperinis, quasi rideret eos, qui ortum habere tubera ex tonitruis asseuerant. Erant ibi, qui tellurem iactarent à tonitru dehisce aeris pro clauo opera. Inde fissurarum notis uti illos, qui tubera investigant. Hinc in eam opinionem venisse vulgus gigni à tonitruis tubera, non monstrari: perinde ac si cochleas ab imbribus edī, non in mediū proferri ac prodi putes. Agemachus receptæ famæ innitebatur, neq; hoc miraculi contentebat à fide absconum esse. Etenim multa à tonitruo & fulmine alia designari inusitata & prodigiosa: quorum non facile sit aut prorsus impossibile erueri causas. Siquidem hic, in risum qui abiit & proverbium bulbus, non quia exilis, tutus est à fulmine: verum quod vi præditus sit repugnante, quomodo ficus & phocæ, uti aiunt, corium & hyenæ: quibus summos malos naucleri vestiunt. Nimbos autē fulgurales vocant habentq; rustici vegetes. Ac plane stultum est hæc mirari: cum quod omnium est in huiusmodi affectibus maxime nouum, contemplerur, ex humidis flamas, mollibus ex imbribus fragores edī duos. Hæc ego, inquit, facio, quo vos ad causam indagandam incitem, ne vobis asper essem, qui tubera exigam symbola. Hic ego: Ipse quidem, inquam, rationem quodammodo Agemachus digito monstrat. Siquidem nihil hoc tempore in mentem venit probabilius: quam quod vna cum tonitruo identidem pluuia excutitur foetifica. In causa est calor admistio. Quandoquidem quod in igni est pernix & purum, id fulgur factum euanescit. Quod vero solidum & flatuosum, id involutum nubi, vnaq; conuersum eximit frigus atq; humorem sorbet. Itaq; maxime penetrat in germinantia, id, quod inest blandi succi, celeriterque alit. Insuper temperaturarum proprietate & succi discrimine ea imbunt irrigata: sicut ros dulciorem pecori reddit herbam: ac nubes, quæ arcum cœlestem edunt, quibuscunq; infederint lignis, ea reddunt odorata. Ideoque quia cognoscunt ea sacerdotes nostri, cient Irim, quam arbitrantur eis incumbere. Multo propius fidem est per tonitrua & fulgura effulsis imbribus, flatibus, feruoribus, qui in altum impelluntur, terram versari ac germinare eiuscemodi nodis & fungis: quomodo in corporibus tubercula stumosa & glandulosa calores quidam & humores sanguinei pariunt. Quippe non refert plantam tuber, neque absque pluuia nascitur: sed caret radice & germine, estque dissolutum, concretionemque habet ex tellure affecta & vertente. Quod si leuia vobis, quæ retulimus, videantur: eiuscemodi sane plarique ex tonitribus & fulguribus eueniunt. Quapropter tribuitur hisce effectibus diuinitatis opinio. Hic orator Dorotheus, qui aderat: Recte, inquit, ais. Neque enim vulgus & populares solum in ea sunt sententia, sed & philosophorum non nulli. Mihi certe constat fulmen in domum apud nos delapsum multa miracula edidisse. Vinum ex doliis exhausto vase illaeso, hominemq; somno stratum transuolans neq; illum offendit neq; vestem attigit: sed eius cinctum, in quo succinxerat nummos areos, liquefecit & fudit totum. Hic philosophum Pythagoricum, qui hic advena erat, cum accessisset, multum interrogauit eum. Illum narrauit rem abominatum iussisse, vt secum eam perpenderet, ac deos obsecraret. Accepi etiam militis, qui Romæ ædem sacram custodiebat, fulmē, quod prope delapsum fuit, ambussisse calcæamentorum corrigias: neq; aliud quicquam incommodi attulisse, ac pyxidicularum argentearum, quæ ligneis inclusæ capsulis erant, argentum qui-

dem colliquatum & conflatum fuisse, lignum intactum & integrum inventum. Atque hæc quidem credas vel non credas licet. Omnium autem miracula superat, quod cunctis fere nobis est notum, fulmine ictorum non sentire corpora putredinem. Siquidem multi eos neque cremant neque humo tegunt, sed relinquunt circumsepti: ut conspiciantur cadauera perpetuo à putredine facta tecta, itaque Euripides Clymenen resellentia, quæ de Phaetonte dicit.

Amicus est mihi,

Putrescit aut hic in conuallē mortuus.

Vnde *ῥοβῆαυ*, id est, sulphur dictum apud Græcos reor ex germanitate nidoris, quem 10
 è caelo icti efflant, quasi ex lapide attrito igneum & acrem: quo deterritos apparet canes & aues temperare fulmine afflatis cadaueribus. Hactenus causam ego sicut Laurium persecutus sum. Ad reliqua attextenda hunc, inquit, invitemus: ne idem nobis, quod Andocydi accidat. Ille enim cum inter opera sua luculentissime & pulcherrime pisces, qui apud Scyllam reperiuntur, pinxisset, animi motum potius quam artē visus est adhibuisse. Fuit enim natura eius piscium cupidus: item nos dixerit aliquis impellente voluptate de tuberibus, quorum sunt, ut vides, controuersi natales, philosophari. In his cum disputationis iucundum esset argumentum, ideo etiā facilius accepta est causa. Cum autem ego hortarer diceremque tempus esse, ut sicut in comœdia sublatis manibus, ita illatis tonitruis inter pocula differeremus de fulminibus: de reliquis quidem 20
 facile assentiebantur: sed de iis, qui inter dormiendum non fulminantur, magnopere cupiebant aliquid audire. Equidem quanquam nihil laudis consequi poteram causa tractanda, quæ in communi ratione consistit, dicebam tamen fulminis ignem tenuitate & subtilitate admiranda esse: quod à primordio ex materia ortū habeat pura & liquida, & liquidum cum ea confusum sit humidum vel terrestris, id vniuersum motus eius pernitas excutiat & detergat. Nihil de caelo tangitur, ut est apud Democritum, quod fulgorem æthereum queat retinere. Itaque spissa & densa corpora, ceu ferrum, æs, argentum, aurum, quia fulmen sustinent, dissipantur & funduntur repugnando & remittendo affecta: rara, spongiosa, fluida sicut vestes & materiam aridam traiciens non violat. Viridaria adurit resistente ei humore atque ita accenso. Si ergo dormientes à fulmine non necari verum est, hic vestiganda sit non alibi causa. Nam firmiora sunt & compactiora vigilantium corpora, occurruntque validius: quod membra sint cuncta referta spiritu: à quo & sensus circumagente velut in organo & constringente validum redditur secumque cohærens & spissum animal. In somno diffluit, fitque pumicosum, inæquale, infirmum, diffunditur, ac spiramenta obtinet multa flaccescente & fatisciente spiritu: qua & voces & odores penetrant nullumque sui sensum præbent. Quod enim non renititur, & renitendo accipit plagam, id non occurrit incurrentibus, ac minime iis, quæ ex subtilitate & incitatione tali, ut fulmen, distrahuntur. Quandoquidem illa, quæ minus sunt robusta, munit natura viribus, quæ ægre patientur, his prætexens eis duritias & densitates. Quorum vero est inuicta vis, ab his ea quæ cedunt, 40
 quam quæ reluctantur, iniuriam minorem accipiunt. Adde his, inquam, rem non commendandam consternationem, timorem, tremorem, ex quibus nonnulli citra vllum aliud incommodum eo ipso, quod mortem horrent, expirauere. Etenim pecudes docent pastores, quando tonat, sese conglobare & contrahere in vnum. Quæ enim dispersæ sunt, elidunt foetum pauore. Ac innumeros iam à tonitruo videre est preceptos, quorum in corporibus nullum vel plagæ vel ignis vestigium appareat: sed ex metu, anima nimirum ausu modo ex corpore auolat. Multos namque, ut ait Euripides, leuis tonitruus afflatus perdidit. Atque alias inter sensus præcipue est auditus patibilis, maximasque metus & perturbationes ex strepitu procellas in animo excitant: aduersus quæ dormienti propugnaculi vice est sensus priuatio: cum vigilantes & animi perturbationibus ante, quam vulnerentur, conficiantur, & metu corpus constringente reuera & cogente & constipante ictum renitendo efficiant validum. 50

Cur plurimos in nuptiis ad cœnam inuient. III.

AVT OBVLII filij nuptias celebrabat nobiscum, qui Cheronea aduenerat, Sossius Senecio. Is cum multorum aliorum, quæ illud epulum mirifice cohonestabant, mate-

materiam intulit, tum de causa, quamobrem frequentiores ad cœnas nuptiales quam ad alias vocarentur, disputauit. Quippe legumlatores illos, qui summa ope luxum imptugnauerunt, definisse potissimum eorum, qui ad nuptias vocandi essent, numerum. Nam qui, inquit, ex priscis philosophis de causa egit, nihil, quod mihi certe iudici probetur, attulit Hecataeus Abarrites. Memorat eos, qui uxores ducunt, ad solenne conuiuium complures invitare: quo ingenuos se esse & ingenuorum parentum filiam ducere uxorem multi sciant & testes sint. Contra comici illos, qui grandi & superbo splendore cœnarum & apparatu nuptias agunt, non stabili neque fideli connubio iungunt: velut Menander ei, qui palmis iubeat thorum genialem sepiri, dixit scite: Non spectat ad sponfam, quod prædicas. Verum tamen ne, id quod facilissimum est, dum nihil pronunciamus ipsi, alios culpæ videamur: primum ostendi ego nullam epuli præbendi adeo illustrem & celebrem materiam esse, ut eorum, qui nuptiis cœunt. Siquidem & ij, qui diis sacra faciunt, & qui amicum prosequuntur vel hospitio accipiunt, facere id multis necessariis possunt insciis. At mensa nuptialis delatorem habet hymenæum magna voce intonantem, facemque & tibiam: quæ perhibet Homerus vel scēminas, quæ foribus assistunt, suspensas tenere & spectari ab eis. Quo circa, quia nemo latet conuiuium & sponsalia, dum erubescunt quenquam præterire, omnes familiares & necessarios & illos qui quoquo modo eos contingunt propinquitate, invitant. Hæc cum nos accepissemus, excipiens Theon: Sunt ea ita, inquit. Neque enim à fide abhorrent: 20
 Hoc etiam adde, si videtur, eas invitationes non modo ad amicos, verum etiam ad cognatos spectare, alia asscita in familiam propinquitate: quodque hoc maius est, cum familia inter se copulentur binæ: quia tam qui duxit uxorem, elocantis necessarios & amicos: quam qui elocat, ducentis existimant comiter debere se accipere, geminant conuiuium: & quando multa vel potius pleraque, quæ ad sponsalia pertinent, transiguntur per scēminas: profecto ubi mulieres, simul viri necesse est adhibeantur.

An mare quam tellus meliores dapes suppeditet. IIII.

GALYPsus Eubœæ, ubi thermæ natiuæ sunt, locus, qui multa habet ad voluptates ingenuas parata, multis exornatus ædificiis & diætiis, commune domicilium habetur Græciæ. Ibi cum multus venatus est & aucupium, tum non minus pelagus forum reddit lætum: quod locis liquidis & altis prope litus generosorum piscium vim magnam alat. Nitet præcipue medio vere: qua tempestate frequentes eo conferunt, conuiuiasque inter se celebrant omni affluente rerum copia: ac fere de literis præocio agunt. Cum autem adesset Callistratus sophistes, magni laboris erat alibi cœnare: Quippe erat eius inexpugnabilis comitas. Erat hoc apud eum iucundissimum, quod omnes pene doctos contraheret in vnum. Crebro namque ex vetustate Cimonem multis & diuersi generis hominibus hilariter invitandis imitabatur: semper vero prope diæxerim Celeum, quem proditum est principem conuentum quotidianum, quem faciebat probatorum & honorum virorum, nominasse Prytaneum. Sermones mouebantur tali congrui cœtui: * In præsentia autem suggestit mensa exquisitissima de dapi- 40
 bus quæstionem, terrestres pelagicæque ne commodiores foret. Ac celebrantibus aliis terrestres pene omnibus, quæ effusæ, variæ, generibusque & differentiis innumere sunt appellato Polycrates Symmacho: Quid tu, inquit, qui animal es marinum, atque in tot educatus pontis, qui sacra vestra Nicopoli circumfusi sunt, non propugnans pro Neptuno? Volo Hercle, inquit Symmachus, teque, qui oram colis maris Achaici amœnissimam, advocatum accerso & adhibeo. Igitur, inquit primum Polycrates ad consuetudinem conferamus nos. Ut enim ex multis poetis vnum præstantissimum extra ordinem poetam appellamus: ita inter multa obsonia solus vel potissimum ut opsonium diceretur, quod longe omnibus virtute præcellat, obtinuit piscis. Siquidem *ὀψοφάγος* 50
 & *ψιλός*, id est, obsoniorum voratores & amantes vocamus, non eos, qui ducuntur carne bouilla sicut Hercules: qui cum haberet ficos recentes, carnibus vescebatur: neque ficosum auidum, qualis fuit Plato: non vuarum, qualis Arcefilans: sed eos, qui assidue in piscaria versantur, tintinabulumque cito exaudiunt. Ac Philocratē Demosthenes auro ait proditorio scorta & pisces mercari, opsoniorum voracitate & libidinem homini exprobrans. Non inurbane Ctesiphon, cum opsoniorum helluo, quidam in curia diruptū iri se clamaret: Heus tu, nequaquam, inquit, facias helluones nos piscium. Quid autem voluit, hunc qui verticulum fecit?

Ad capparium viuis, vales qui ad Actiam.

Quid denique per deos immortales vulgus vult, cum inter se ad indulgendum genio invitantes dicunt, Hodie litoremus, nonne ad litus coenam lautissimam statuunt, sicut est: non vndarum & calculorum causa. Quid enim, in litore quis legumen vel caparim opsonatur: verum quod affluentia recentium piscium mensa redundet litorea. Quid quod venit nulla ratione opsonium pelagicum præter cætera immenso præcio. Hinc Cato nõ traiciens veritatem, sed vere inuectus in concione in ciuitatis delicias & luxum pluri venundari Romæ ostendit piscem quam bouem. Amphoram enim piscium tanti distrahunt, quanti centum boues verubus rosti non veneant. Et quidem de medicaminum virtute peritissimus medicus Iudex est optimus, de modulorũ virtute musica studiosissimus. Haud aliter etiam de opsoniorum præstatiã, opsoniorum studiosissimus. Neque enim Pythagoras horum vel Xenocrates sumendus est arbiter, sed poeta Antagoras, Philoxenus Eryxidis, & Androcydes pictor: quem perhibent, cum pingeret Scyllam, pisces, qui ad eam nascuntur, maximo animi motu pene viuos ex opsoniorum auiditate expressisse. Antagora rex Antigonus in castris patientiam congtorum coquenti præcincto assistens: Censu tu Homerum, inquit, cum Agamemnonis res gestas scripto mandaret, congruos elixasse? Cui ille appolite: Tu vero, inquit, Agamemnonem censēs, cum res illas gereret, ecquis in statuiis elixaret congrum, anxie indagasse. Hæc Polycrates inquit, piscariis firmamenta a testibus & consuetudine adfero. Tum Symmachus: Ego vero, inquit, hanc causam sedulo & magis dialectice defendam. Nam si opsoniũ est, quod cibum condit: optimũ sit opsoniũ, quod in pastu maxime appetentiam retinere valet. Quomodo igitur philosophi, qui Elpistici sunt appellati, vitam potissimum spe contineri affirmant: quod abscessa omni spe, quæ oblectet homines, non posse ostendant vitam tolerari: sic conseruari statuendum ad cibum appetitum eo, citra cuius præsentiam ingratum est esculentiũ omnino omne, fastiditurq;. Atqui ex terra natis nihil quod sit eiusmodi, inuenias. Eorũ, quæ mare subministrat, primus sal est: citra quem nihil prope dixerim est edendo. Imo panem quoq; hic lætificat additus. Hinc Neptunus in eodem templo, quo Ceres colitur: atq; aliorum opsoniorum iucundissimum opsonium sal est. Quippe heroes simplici & frugali assueti vt pugiles victui, qui cibo omnes illecebras accitas & supervacaneas detrahebant, adeo vt ne piscibus quidem vterentur: cum statua ad Hellepontum haberent, non sustinuerunt absq; sale carnes gustare: quare salem solum testati sunt pulmentum, quod reici ne queat, esse. Vt enim colores ad mouendum lucem, ita sapores salem ad pellendum deligerant sensum. Aliter interveniunt gustatiui graues concitantq; fastidit. Cadavera enim quam stercoia magis sunt iuxta Heraclitum efficienda. Est enim omnis caro cadaver & cadaveris pars. At salis vis, sicut anima, quãdo accessit, gratiam & titillationem ei conciliat. Qua de causa præsumit ante alium cibum acris, falsa, breui quæcunq; salis vim obtinent. Sunt namque hæc appetentiæ ad reliqua pulmentaria stimulus: quo illecta ad illa pergit recens & alacris. Quod si ab illis auspicata sit, extemplo elanguescit. Iam non solum ad cibum, verum etiam ad potionem est sal condimentum. Nam Homericum illud, potus cepa condimentum, nautis potius & remigibus quam regibus congruebat. Quæcunq; autem esculenta modice falsa sunt, quia ori sunt grata, cuiusvis generis vinum suaue gustui & lene offerunt: omnem etiam aquam reddunt falsa iucundam. Molestia autem & odio, quæ infligit cepa, prorsus expertia sunt: imo digerunt etiam cibum alium, præstantq; facilem & molliorem ad conficiendum: sumptusq; sal corpori delicias condimenti et potentiam præbet medicamenti. Sed & cætera maris pulmentaria iuxta suauißima & iucundissima sunt. Nam etsi carnosa sint, non perinde grauant tamen: verum peraguntur & deducuntur in corpus prompte. Confirmauerit id Zeno hic & vero Crato, qui ægros præ aliis ad pisces vt leuissimum pulmentarium deducunt. Ac consentaneũ est, vt salubria æquor & subacta corporibus alat. Siquidem auram etiam nobis tenuitate & puritate accommodam expirat. Recte inquit ais Lamprias. Verum tamen amplius huic argumento immoremur. Auus tibi meus assidue dicere solebat Iudæos ridens, non vesci eos carne iustissima. Nos dicemus iustissimum esse ex mari pulmentum. Siquidem cum terrestribus hisce vt nulla nobis necessitudo intercedat alia, aluntur certe iisdem, fruunturq; eodem quo nos aere, iisdem lauacris & potione. Quæ etiam qui macarent, verrecundabantur: quod vocem mitterent flebilem, atque quod ea plæraq; familiaria fecissent

cissent & enutrisissent. At marinorum genus extrarium plane et distractum a nobis est, sicut quæ alio quo in mudo nata sunt & degunt: neq; aspectus vel vox vel ministeriũ, quin occidamus ea, deprecatur. Nullum enim eis vitur animal, quæ nequaquam apud nos viuunt: neq; opus est, vt vlla erga ista moueamur amore: sed est eis Orci vice hæc nostra habitatio: ad quam si quando pervenerunt, actutum expirant.

Utrum Iudæi, quod venerentur suam, an quod ab eo abhorreant, abstinent se eius carne. U.

Postquam hæc dicta fuerunt, instituentibus non nullis diversa vrgere, alteram disputationem Callistratus reiciens ait. Qui illud in Iudæos, carne eos non vesci iustissima, tortum videtur: Elegantissime, inquit Polycrates. Ego vero in super hæsito, honore ne illi suum an detestatione huius animantis temperent ab ea. Nam quæ apud illos referuntur, fabulosa videntur: nisi sane rationes habeant, quas nõ vulgant, ferias. Ego vero inquit arbitror Clalistratus coli apud illos hoc animal. Quod si deformis est & lutulentus, non scarabeo * tamen vel crocodilo vel fele, quos vt sanctissimi Aegyptiorum sacerdotes alios alij venerant, foedior aspectu vel ingenio est inurbanior. Suam refugi & coli memorant: quod primus primore rostro tellurem profcindens exemplum prodidit arationis, & vomeris monstrauit vtilitatem: hinc nomen quæsitum apud Græcos instrumento, vt *vomer* dicatur *ἐν τῷ πλῆθει*, id est ab sue. Aegyptij autem, qui regionem suam, qua mollis & caua est, colunt, nullatenus indigent aratro: sed quando Nilus recipit se aruis rigatis, insequunt ac porcos eo agunt: qui conculcando & rostro fodiendo cito tellurem ex imo vertunt sementemq; contingunt. Nec nouum est, si porcos ideo non nulli non esitent: cum animantibus apud barbaros aliis leues ob causas, aliquibus etiã ob plane ridiculas magni sint honores. Siquidem murem araneum aiunt animal cœcum, quod lumine tenebras extitisse arbitrentur priores, ab Aegyptiis consecratum fuisse. Edĩ eum a muribus quinto puerperio, noua luna, etiam occultata luna secur eorum imminui. Leonem soli sacrant: quod quadrupedum vncungitum pariat solus catulos, qui cernant. Dormit momentũ temporis, sublucentq; oculi dormientis. Fontes & hiatus Leontiorum fundunt laticem, quando inuehit nouitiam aquam Nilus Aegyptiorum aruis permeante Leonem folle. Ibim aiunt, simul atq; est exciua, pendere binas drachmas, quantum modo nati infantis cor. Efficat porrectis inter se pedibus altero ad alterum & ad rostrum trianguli æqualium laterum figuram. Quanquam quid Aegyptiis obiticias tantam istam absurditatem: quando vel Pythagoreos proditum memoriæ est gallinaceum album colere, & marinorum piscium mullo & vrtica abstinerere: Magos illos a Zoroastre in precipuo honore habere terrestrem echinum, abhorrevere vero ab aquaticis muribus: eũq;, qui quam plurimos interemit, diis charum a plærisq; ac beatum numerari. Reor autem Iudæos item, si eis execrabiles porcus esset, consecuturos, quomodo mures magi, eum. Nunc iuxta esse & interficere nefas eis est. Nec caret res fortassis ratione: quod sicut asinum, qui eis aquæ fontem ostendit, colunt, sic porcum venerentur sementis & arationis doctorem. Nempe, dicat quis abstinerere illos a lepore quoque, quod abhorreant ab eo animante vt abominabili & immundo. Nec iniuria, inquit Lamprias occurrens. Cæterum a lepore temperant: quod asini, quem maxima & occulta religione colunt, sit hoc animal similitimum. Lepus enim mirifica esse videtur corporis mole & pernicitate. Nam color, aures, oculi supplices tristescq; mire asinum referunt: vt nullum ne paruum quidem magno specie vsque adeo sit germanum. Nisi sane similitudines Aegyptiorum sectantur, celeritatemq; huius animantis & sensuum excellentiam putant diuinam. Oculus enim est eius indefatigabilis, & vt patentibus dormiant luminibus. Sed & auditus acrimonia præcellere videtur: quam Aegyptij admirantes, in sacris literis, cum auditũ significare volunt, lepores pingunt. Carnem vero suillam abominari & defugere Iudæi videntur: quod omnium maxime barbari vitiligines albas & lepras odere: ac contagione huiusmodi morbos depasci existimant homines. Porcum autem sub ventre lepra scatentem & scabiei pustulis videmus: quæ quidem vitioso corporis habitu exorto ac tabe infestare videntur hæc animantes. Quin etiam huius pecudis in victu spurcicies cū prauitate quadã est coniuncta. Quando nullam aliam ita capi luto ac locis sordidis & impuris cernimus: si discesserimus ab illis, quæ

* Desunt hic quædam verba.

originem & indolem ex his ipsis trahunt. Oculorum etiam prædicant porcorum ita reflexam aciem esse atque defectam, ut rem nunquam ullam supernam percipiant, neque suspiciant cælum, nisi resupinatorum inversæ pupillæ fuerint. Hinc quamvis maxime sit hoc animal clamorosum, conquiescere tamen ita locatum ac silere trepidatione ex insolentia cœlestium, metuque maiore repressum à clamore. Quod si etiam allegandæ sunt fabulæ, à sue Adonim fama est exanimatum fuisse. Adonim autem non alium quam Liberum patrem iudicant esse: quod multæ ceremoniæ, quæ in sacris utriusque adhibentur, confirmant. Sunt qui amores & delicias Adonim Liberifuisse adferunt, ac Phanocles, qui amator fuit insignis, hos condidit versus.

*Montiuagus diuum cognoscens Bacchus Adonim
Narratur Venerem virapuisse deam.*

Miratus id, quod postremo dictum fuit, Symmachus: Nū tu, inquit, patriū deū Lampria Qui concitat mulieres, splendidum Euium Honoribus fanaticis

Bacchum professionem facis Hebræorum arcanis mancipatum esse. An fabula vere est, quæ hunc & illum esse eundem asserit. Hic occurrens Mœragenes: Mitte hanc, inquit, respondeo tibi aiocq; nullum alium esse. Cuius rei argumenta magna ex parte nisi solis iis, qui sunt initiati triennialibus mysteriis, enunciare & tradere nefas est. Quæ vero exponere fas apud amicos, maxime inter pocula invitantibus dei donis, si iubeant hi, paratus sum explanare. Hortantibus & orantibus omnibus: Primum, inquit, solennis, quod apud illos maximum est & sanctissimum, tempus & modus Libero patri congruit. Namque ieiunium quod vocant mediis vindemiis agunt, mensasque proponunt variorum pomorum, tabernaculaque subeunt pampinis præcipue & hedera contexta: & diem, qui antecedit festum, tabernaculum dicunt. Paucis diebus post aliud festum apud eos, quod non obscure sed manifeste Bacchi dicitur, agunt. Est etiam apud istos certum festum ramorum & frondium, qui feruntur: quo frondes tenentes in templum succedunt. Quid agant ingressi, latet nos. Verisimile est Bacchanalia agere. Etenim tubis minutis sicut Argiui Bacchanalibus Liberum patrem cientes utuntur. Alij accedunt cithara canentes, quos hi vocant Leuitas appellatione siue à Lylio, siue potius ab Euiio, quæ nomina sunt Bacchi, deducta. Nec Sabbatorum solenne alienū esse reor à Baccho. Sabbos enim vel nunc Bacchos vulgus dicere, atque hanc, cum Orgia celebrant, mittere vocem ex Demosthene certe & Menandro intelligere possumus. Nec est absurdum dictum festum esse ab agitatione, qua detinentur Bacchantes. Illi etiam ipsi dicto nostro suffragantur Sabbatum se colere: quod inuitent se mutuo ad potandū & crapulæ indulgendum. Sin quid rei grauioris impediatur, degustandū omnino certe arbitrantur vinum. Atque hæc quidem dicat aliquis omnino probabilia esse apud eos: quod primum arguit pontifex, qui festis prodit in publicum mitra redimitus, pelleque ceruina auro intertexta indutus & tunica talari cū cothurnis. Ex veste tintinabula dependent: quæ inter eundem resonant, sicut apud nos. Personant etiam in primis sacris, & Dei nutrices, Chalcodrytas nominant. Preterea thyrsus, qui e regione ostenditur cœli impressus & tympana. Hæc nimirum nulli extra Liberū patrem deo conveniunt. Ad hæc non adhibent sacrificiis suis mel, quod appareat ab eo affuso vinum deprauari. Etiam hoc libamina suppeditabat & ebrietatem ante natam vitæ. Et hac quoque memoria barbari, qui à vini usu abstinent, potionem bibunt mellitam, dulcoremque vinosis radicibus & austeris interpolant. Ea Græci agunt festa, quæ Nephelia & Melisponda vocant: quia pugnantis est mel cum vino naturæ. Hunc porro haberi apud eos deum illud quoque non paruo indicio fuerit: quod inter multas, quæ apud eos sunt, pœnas una sit eximia: quæ iis, qui mulcantur, interdicit vino, quam diu statuerit, cuius est plectendi. Eos autem, qui ita puniuntur,

Reliqua libri quarti desiderantur, in quibus hæc quæstiones.

Qui apud Iudæos deus sit. VI.

*Cur planetis dies cognomines non illorum ordine sed commutato numerent,
Ibidem de clauorum ordine, VII.*

Quare

Quare digito eo, qui est medio proximus, sigilla ferant. VIII.

Deorum ne an virorum sapientum imagines in sigillis ferenda. IX.

Cur lactuca media non comedant femina. X.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiualium liber quintus.

DE animi & corporis voluptatibus, quid hoc tempore Sossi Senecio sentias, mihi quidem incertum est:

*Tam quando frequentes
Vmbrosi montes, resonansque interuenit equor.*

Quondam certe non vsque adeo assentiri videbare neque probare illos, qui nihil animo proprium esse, quod ei sit iucundū vel suaue, vel optabile prorsus astruunt: verum plane vitam eius ex corpore pendere existimant, atque eius adhinnire motibus, vnaque cum eis contrahi, recipientem sigilli vel speculi modo existentium in corpore sensuum imagines & simulacra. Nam cum aliis deprehenditur ruinis multis huius insulitas dogmatis, tum in conuiuiis vrbani & lepidi homines, qui mox sub cœnam confestim ad fabulandum velut ad secundas mensas conuolant sermonibusque exhilarant se mutuo, quorum corpus in consortium nullum aut plane exiguum venit, peculiare hoc animo deliciarum pernuarium testantur paratum esse, voluptateque esse has solas animi, illas peregrinas allini corpori. Ut autem nutrices, quæ commansis cibis infantes pascunt, aliquatenus in partem veniunt voluptatis: postquam vero illi satiati & sopiti sedato ploratu fuerunt, tunc per se & sole cibaria & potiones accommodata sibi sumunt percipiuntque: ita animus, in sortem venit potionis & cibarij delinimentorum corporis appetitionibus ancillans instar nutricis indulgensque eius necessitatibus & placans cupidines. Cui postquam factum est satis, idque acquieuit, negotiis explicatus & obsequiis, tunc ad sua oblectamenta convertit se, epulisque reficit disciplinarum, historiarum, quærendique & audiendi alicuius, quod singulare sit. Sed quid loquar de his, cum homines illepidos & horridos videamus à cœna ad voluptates alias longissime à corpore mentem abducentes, & gryphos, laqueos, & quæstiones de vocabulis sub numeris & argutias proponentes. Hinc mimis, ethologis, Menandro, & Menandrum agentibus locum conuiuii dedere: non quia vllum dolorem oculis eximant, vel mollem in carne & blandam excitent motionem: verum quod contemplandi in vno quoque & cognoscendi studium animi oblectationem quandam priuatam & blandimentum quærat, quando officii & occupationibus circa corpus expediti sumus.

Cur illos, qui iratos & tristes simulant, cupide audiamus: ipsos autem, qui perturbationibus hisce tenentur grauatim. Quæstio I.

DE quibus verba facta fuerunt, cum tu Athenis apud nos esses, & Strato comœdus floreret, cuius tunc celebre erat nomen, epulantibus apud Boethum Epicureum nobis (Cœnabant autem vna eius sectæ non pauci) Inde ut studiosis mentio comœdiæ deflexit sermonem ad indagandam causam, cur irascentium, vel tristem, vel timentium audimus cum tædio & stomacho voces: illi vero, qui hos animi motus representant & reddunt voces eorum & mores, oblectant nos. Atqui fuit quidem illorum omnium fere ratio vna. Dixerunt enim: quia præstaret ille, qui imitatur eum, qui vere afficitur: ideo, quia intelligimus non affici illum, delectamur & lætamur. Ego vero quamvis alienam in possessionem pedem ponerem, ostendi: quia ingenio præditi & artium sumus amantes, si quid ingeniose & artificiose fiat, id amplectimur & stupemus, si successum habeat. Nam quomodo apes, quia ducitur dulcedine, omnem materiam, quæ melleo aliquo est temperata, captat & sectatur: item homo, qui natura est

artis & elegantiae studiosus, manū & opus solerter & argute effectū amplecti & probare solet. Quando & pusillo puero si simul obtuleris paruum panem & fictum ex farina catellum vel buculam, huius cernas eum appetentem: simili modo si alius argentum infectum, alius bestiolam vel poculum argenteum proponat & det: hoc sumat potius, cui videt adiectum artificium & industriam. Quocirca sermonibus ista aetate capiunt citius involutis, locisque implicatioribus & contortioribus. Allicit enim sua sponte naturam ut familiare, quod politum est & fabrefactum. Quando igitur is, qui non vere irascitur vel moeret, in perturbationibus aliquibus communibus & effectio-
nibus conspicitur: atque in imitando solertia quaedam elucet & gratia felix, his solemus incendi, illis offendimur. Etenim in iis, quae spectamus, pariter afficimur. Homines emorientes & morbis laborantes cum molestia aspiciamus. At pictum Philoctetem et fictam Iocastem, cuius perhibet in facie admiscuisse aliquid artificem argenti: quo expirantis hominis & animam exhalantis speciem repraesentaret: aemulorum miramurque. Hoc, inquam, Epicurei non vulgare documentum est Cyrenaeis apud nos non in visu, non in auditu, sed in mente nostra versari oblectamentum, dum audimus & spectamus. Gallina enim, quae assidue clamat & cornix, fatigat & obtundit aures. Qui vero gallinam exprimit cantantem & cornicem clamantem, retinet nos. Phthysicorum triste spectaculum est, statuas & picturas phthysicorum cum voluptate contem-
plamur: quod mens a simulachris ducatur convenienter sibi. Nam quare moti, aut quo extrinsecus oblato motu usque adeo Parmenontis suam obstupuerunt, ut in proverbium cesserit. Tamen si fama est, cum clarus foret minus Parmenon, aemulos alios specimen ex adverso sui dedisse. Sed cum praecipue homines essent, dicerentque: Praclare quidem, sed nihil ad Parmenontis suam: attulisse vnum sub ala sua porcellum. Cum autem illi, qui vocem audiebant germanam suis, succlamarent: Quid hic ad Parmenontis suam: dimisisse hunc in medium porcellum ostendisseque ex opinione eos non ex veritate iudicasse. Hinc potissimum liquet per motionem sensus eandem non aequae pellere animum, si quando abest opinio non solerter & artificiose actum.

Poetica vetus certamen fuisse. II.

Pythius sermo habebatur de accersitis ludis, tollendos esse. Cum enim praeter tres antiquitus usitatos tibicinem Pythicum, citharistam, & citharœdum recepissent tragœdum, tanquam patefactis portis non valuerunt obistere gregatim simul influentibus & inferentibus se omnis generis acroamatibus: a quibus varietatem quidem ludi non insuavem & speciem acceperunt, gravitatem Musis dignam non retinuerunt. Sed & negotium praebuit ea res iudicibus, & multas, ut fit, quod multi vincant, similitates conciliavit. Praeter ceteris eorum, qui orationes scribebant, & poetarum existimabant summouendam ludis nationem, non literarum odio: sed quod essent longe omnium, qui in certamen descenderunt, nobilissimi, verecundiam habebant eorum dolebantque, cum haberent pro doctis omnes, nec palmam ferre omnes tamen possent. Nos igitur in concilio leniuimus eos, qui morem veterem obtinere volebant, ludisque ut organo frequentiam fidium & vocum obiciebant: ac super coenā, cum inuitati essemus a Petrao agonothea priorum mentione relata musicam defendimus. Musicam demonstrauimus non seram neque nouitiam inter sacra certamina fuisse relata, sed iam diu laureas obtinuisse. Hic suspicionem praebuimus non nullis obsoleta adducturos nos exempla Oeolyci Theffali exequias Chalcidenisque Amphidamantis: in quibus Homerum & Hesiodum versibus certasse scribunt. Cum autem abiecissem haec, quod divulgata omnia a grammaticis essent, illos, qui in Achillis exequiis recitantur, non *ὁ πόλιον χήμονας*, sed *ρήμονας*: ubi apparet etiam orationum praemia fuisse ab Achille proposita. Missum facio, inquam, etiam, quod Peliam Acastus filius funerans certamen poeticum commisit: in quo victrix fuit Sibylla. Hic ex orientibus multis atque astipulatorem aliquem quasi incredibilis & nouae historiae flagitantibus forte fortuna recordatus demonstraui apud Acesandrum in libro de Lybia esse haec prodita. Sed illud scriptum, inquam, non est omnibus obvium. Polemonis vero Atheniensis de thesauris Delphicis multos vestrum arbitror scripta legenda duxisse, viri certe eruditi neque in Graecia rebus oscitantis. Ibi relatum reperietis in thesauro Sicyonio librum fuisse dedicatum Aristomaches donum Erythraeae poetriae, quae ludis Isthmiis victrix fuit. Nec vero Olympia, inquam, est quod ut immobile fatum & immutabile in certaminibus

nibus stupeatis. Siquidem Pythia musicorum agonas, tres vel quatuor habuerunt afficitios. Gymnicus a primo fere in eo tenore constitit. At ludicro Olympico praeter cursum omnia accessoria fuerunt. Multa enim ante instituta antiquarunt, ut calpes & rhedae certamina. Abrogata etiam pentathlis, quae pueris proposita erat corona. Breui complura illo in conventu sunt innouata. Cur autem, inquam, etiam olim munus gladiatorum Pisae datum fuerit usque ad eadem & exitium eorum, qui victi erant & supplices, nolite ex me denuo requirere historiae auctorem, ne si sefellerit me in vino memoria, ridiculus sim.

*Quamobrem picea Neptuno & Libero patri sacra sit habitā, ac primum vi-
tores Isthmiis coronatos picea corona fuisse, deinde ex
apio, nunc iterum picea. III.*

Picea quaerebatur qua de causa coronarentur Isthmiorum ludicro. Nam Corinthi cenabamus apud Leucaniū antistitē. Ibi Praxiteles historicus fabulam adduxit dici corpus inventū Melicerti a maris vnda piceae illisum: Siquidem non procul Megara locum esse, qui Cales dromos est nuncupatus: qua memorare Megareses Ino puerum tenentem ad mare cucurrisse. Vulgo autem ferri Neptuno piceam coronamentum dicatur esse. Cum autem attexeret Leucanius hanc arborem, quae sacra sit Libero patri, non absurde Melicertae honoribus desponsam: id ipsum dubitationem mouit, quamobrem Neptuno prisci & Libero piceam consecrauerint. Mihi vero nihil id habere absurdū videbatur. Quando vterque deus humidi & foetifici principij praesides habentur. Ac Neptuno Phytalmio, Libero patri Dendritae omnes prope modum Graeci sacra faciunt. Veruntamen ad Neptunum peculiariter dicas piceam pertinere, non ut Apollodorus putat, quia arbor maritima sit, aut quod vento gaudeat, sicut mare: quod non nulli asserunt: sed ob nauium fabricam potissimum. Haec enim & germanae ei arbores Laryces & pini cum materiam subministrant nauigijs aptissimam, tum picis & resinae vnguem: quo sine nihil eorum, quae compacta sunt, in salo valent. At Libero patri piceam dicauerunt, quod condiat vinum. Nam locis, quae piceis consista sunt, aiunt vitem dulce vinum edere: quod telluris feruori Theophrastus assignat. In vniuersum enim locis argillosis nasci piceam. Esse autem calidam argillam. Hinc proficere eam ad maturandum vinum: sicut laticem quoque leuissimum & dulcissimum fundit argilla. Iam admista frumento cumulum efficit largum, quod fermenter & inflet tepore suo triticum. Sed & vsui piceam ipsi vineae probabile est esse, quod vindicet vinum & seruet in longum. Quippe vasa omnes picant, atque aliquantum resinae adiciunt multi vino, ceu ex Graecis Euboenses, atque ex Italicis Circumpadani. Vienna Galliae vinum picatum mittit, quod in magna est dignatione apud Romanos. Neque enim ea fragrantiam modo adiciunt, verum etiam vinum reddunt generosum: quod cito calore suo nouitatem vino & quod inest aquae detrahant. Quibus commemoratis orator, qui plurimum versatus in literarum lectione ingenuarum videbatur: An non o dii immortales, inquit, non ita pridem coronamentum picea Isthmiorum euasit: Ante apio coronabantur: quod quidem in comœdia auarum quendam audire est dicentem.

Ego Isthmia ista libenter tanti venderem,

Quanti apij corona distrabi queat.

Proditum etiam a Timaeo est historicum, in Corinthios, cum pergerent ad dimicandum pro Sicilia cum Poenis, incurrisse non nullos, qui apium portabant. Quod ubi abominabatur vulgus militum ut infaustum omen: quia habetur incommodum apium: atque illos, quorum deplorata est valetudo, opus habere dicimus apio: confirmasse Timotheum eos, ac commonuisse apij, quo Corinthij victores coronant. Ad haec quod ex Antigonis nauis praetoria circa proram sponte sua enatum esset apium, est appellata Isthmia. Iam hoc epigramma scolium notum est. Figulum adducit apio redimitum. Habet autem ad hunc modum.

Tellus propinqua igni haec redacta in cinerem

Fortis nigrum Bacchi cruorem contegit

Frondes in ore deportans suo Isthmicos.

An haec non legistis vos, qui piceam ut non afficitium neque nouum, sed patrum &

vetus Isthmiorum coronamentum celebratis? Permoit ille iuuenes vt magnæ vir eruditionis & multæ lectionis. At Leucanius simul intuitus me & aridens: Prô sancte Neptune, inquit, quam multæ literæ. Alij ex nobis illius inscitia, vti videbatur, & imprudentiæ obstiterunt, probaruntque diuersum, fuisse piceam patrium certaminum coronamentum: Ex Nemea autem studio quodam coronam ex apio, quæ peregrina erat, Herculis causa irrepisse, prælatamque tenebras offudisse illi, vt sacram & convenientem. Inde tamen longo intervallo vendicatio iterum piceam patrio decore præfulsisse honore. Ego igitur his accessi, animumque ita accommodaui, vt multas auctoritates ediscerem & memoriæ mandarem, Euphorionem, qui de Melicerta vel Portumno ita ait.

Plorantes iuuenem sub pulchris deposuere

Pinetis, vbi fertorum portantur honore.

Quippe haud dum manibus genitrix apprehenderat aspris

Filium ab Asopo Nemes præmœsta Charonem.

Ex quo iactarunt apium per tempora frequens.

Iam Callimachum, qui rem clarius explicuit. Narrat Hercules ei de apio.

Atque id Aetida longè terrestrius isto

Palma Aegæonem deum apud ludos celebrantes

Isthmiadis signum statuent æglo Nemeorum.

Pinumque explodent, victores qua alta Corinthus

Ornabat.

* Alij, Proclis.

Insuper lectitasse existimo vos * Periclis commentarium, qui de Isthmiorum ludicra memoriæ tradidit, primum certamen fuisse de corona picea propositum. Post cum factum certamen sacrum esset, ex celebritate Nemeaca coronam ex apio huc translata. Pericles hic vnus fuit ex iis, qui in Academia Xenocratis studiosus audiendi fuit.

De eo dicto ζωρότροπος & κτερουε. IIII.

Ridiculus videbatur non nullis, qui vna cœnabant, Achilles, qui vt meracius diffunderet, Patroclo iussit, inde adiecit causam.

Namque meas venerè viri charissimi ad ades.

Hic familiaris noster Niceratus Macedo plane contendebat non merum, sed calidum dictum esse τὸ ζωρόν, ἀπὸ τῆς ζωτικῆς καὶ ζεωσῆς, id est à vitali & feruore: idque convenire, amicis præsentibus recentem ex integro dilui cratera. Namque nos, siquando libaturi fumus diis, crateras instaurare, quos νεοκράτες Græci vocant. At Solicles poeta, qui dicere meminisset Empedoclem in vniuersitatis commutatione, quæ prius indiluta fuisset, ea facta ζωρότροπος, potius ostendit temperatum ab illo dictum fuisse ζωρόν: nec quid causæ esse, quin imperaret Patroclo Achilles, vt vinum potui temperatum pararet. Quod si pro ζωρὸν ζωρότροπος dixerit, vt dexterius pro dextro, & effœminatus pro effœminato, non esse alienum. Fere namque vsurpari ab eo pro simplicibus comparatiua. Familiaris noster Antipater annos docebat apud veteres ἀπὸς δὲ τῆς σημασίας ζωρόν. Ego subieci eis ζωρότροπος non nullos calidum denotare velle, calidius, ocyus: quomodo nos admonemus identidem ministros, vt calidius munus suum exequant. Cæterum concertationem eorum esse ostendebam puerilem, qui fateri dubitarent τὸ ζωρότροπος dictum meracius: quasi non esset Achilli conuenturum, quod Amphipolitæ opinabatur * Zoilus. Qui non considerabat primum, cum cognosceret Phœnicem & Vlysses Achilles ætate viros grauiore non delectari vino diluto, sed vt cæteros senes meraciore, intendi eum iussisse vinum, quod diffunderetur. Deinde qui discipulus esset Chironis, nec rationis victus rudis, reputaret nimirum desidentibus & feriantibus præter morem corporibus laxiorem & molliorem victum convenire. Siquidem equis cum reliquo pabulo obicit apium, non temere: sed quoniam ociantium præter consuetudinem equorum pedes vitium contrahunt, cui incommo potissimum occurrit apium. Aliis certe equis haud inuenias in Iliade apium vel alium eius generis pastum obicientem. Verum Achilles, qui medicus esset, cum equorum pro temporis ratione convenientem curam agebat, tum corpori rationem victus leuissimam vt in ocio saluberrimam parabat. Enimvero quod viros, qui totum diem

* Alij, Zoilus.

diem in prælio & certamine fuerant, non pari existimaret accipiendos victu, plus diluissit vinum. Quin nec audium apparet vini Achillem fuisse, sed immitem.

Haud etenim leni fuit ingenio placidoque,

Sed magis incenso.

Ac defendens aliquando seipsum multas iactat se noctes duxisse insomnes. Contractus autem somnus non satisfacit vinosis. Iam Agamemnonem increpans, primum vocauit eum vinolentum, quasi præ cæteris vitiis temulentiam exprobrans. Quamobrem omnibus modis decebat, vt expenderet supervenientibus illis: an non vinum, vt sibi solitum erat diffundi, illis laxius & parum conveniens esset.

De iis, qui multos ad cœnam inuitant. V.

Quod in accubando videbatur ineptum, multum sermonibus fuit agitatum in conuiujs, quæ exhibuit quisque amicorum, cœnam dans nobis Alexandria redeuntibus. Vocabantur enim vbique frequentes, qui aliquatenus contingere putabantur nos propinquitate, ac conuiuia compotationes habebant turbulentiores, & soluebantur celerius. Vt vero Onesicrates medicus non multos, sed perquam familiares & maxime necessarios ad cœnam inuitavit: visum mihi, quod dictum à Platone est, amplificata ciuitati ciuitatem conuiuium non datum. Quippe conuiuij magnitudo apposta est, quatenus manere conuiuium velit. Quod si adeo immensa eius frequentia sit, vt non iam appellare se ipsum possit, neque consentiens sit comitate sibi ipsi neque familiare: nec conuiuium sit. Neque enim vtendum velut in castris internuncijs, vel sicut in triremi hortatoribus: sed debent ipsi inter se convenire conuiuæ, habereque conuiuium sicut chorus craspeditem præfultori auscultantem. Ita me fato tum auus noster Lamprias in medium locutus: Nempe, inquit, non in cœnis modo nobis, verum etiam in vocandis conuiujs est moderatio adhibenda. Nam est sane aliqua & comitatis intemperantia, quæ neminem compotum prætereat, sed omnes trahat quasi ad spectaculum & audientiam. Mihi vero nec panis nec vini penuria ita reddere conuiuatore videtur ridiculum, vt sedis & loci: quorum vel non inuitatis, sed supervenientibus vitro hospitijs & alienis paratam suppeteret copiam decet. Præterea si deficiat panis vel vinum, in seruos id reiicias licet, suffurari eos. Locum vero inopia exhausti in multitudinem, oscitantia eius, qui vocauit, ascribitur: Comendatur mire Hesiodus, qui ait.

Reuera primum chaos extitit.

Sedes enim & locus rebus nascentibus suppeteret oportebat: non vt heri filius meus illud, inquit, Anaxagoreum: Erant simul omnes res: concœnationem fecit. Imo vero quo locus suppeditet & paratus: ipsa vitanda est multitudo, vt quæ ex conuiuio societatem & colloquium tollat. Siquidem vini minus vitiosum est subducere ex conuiuio quam sermonis consortionem. Hinc tonstrinas Theophrastus propter confidentium illis loquacitatem sicca conuiuia appellauit. Sermonum commercium intercludunt, qui multos vna conglobant. Imo hoc efficiunt, vt rari inter se conversentur. Etenim bini vel terni seorsum confabulantur, & sermones inter se ferunt. Procul cubantes nec cognoscunt nec aspiciunt, cum inter eos equi cursus interlit.

Ad sedes sine Aiæ geniti Telamone

Sine & ad Aecida.

Quare non recte diuites insolescunt, qui aedes triginta lectorum & ampliores ædificant. Cœnarum enim ille instructus infocialium & alienarum est, quæ panegyriarcham potius quam symposiarcham quærant. Sed danda illis, vt id faciant venia. Siquidem diuitias non esse diuitias & reuera existimant cœcas atque obseptas, nisi sicut tradidit gœdia spectatores testes habeant. Nos vero si multos in vnum non contrahamus: id crebro exiguis globis aliquos excipiendo compensauerimus. Nam qui raro & percurram, quod aiunt, conuiuium habent, coguntur quocumque modo necessarium vel familiarem centuriare. Qui vero crebrius ternos vel quaternos diuersos inuitant, hi conuiuia sicut pontones leuia faciunt. Facit autem aliquam magni amicorum agminis delectum etiam assidua causæ reputatio. Quomodo enim ad vsus nostros non quovis sed accommodatos cuique accimus: si deliberemus, prudentes: si litigemus, facundos: si peregrinemur, in victu quam maxime faciles & in ocio agentes. Sic ad con-

uiuia inuitandi semper accommodati. Accommodati sunt, quando praesidem provin-
ciae inuitas, conuiuiae magistratus, si amici sint, & ciuitatis primores: in nuptiis vel na-
talibus genere coniuncti, & qui communem habent Iouem gentilitium. Ad epulas
autem huiusmodi, quibus excipimus aliquem vel prosequimur, illi potissimum, qui
his sunt grati, vocandi. Neque enim cum deo sacrum facimus, diis omnibus aliis obse-
ratione facimus, ac templa & aras vouemus: sed tribus vino impletis crateris ex pri-
mo his, illis ex secundo, aliis libamus ex nouissimo. Explosa namque ex eorum choro est
inuidia. Diuinus est etiam amicorum chorus, si candide sit in conuictibus dispensatus.

Qua de causa angustius initio mensae, sedeat, inde laxius conuiuia. U I.

Quibus dictis extemplo quaesitum est, cur arctius principio cubaretur, inde la-
xius: cum contrarium oporteret impletis cibo conuiuio. Nonnulli ex nobis ac-
cubitus figuram id tribuebant. Siquidem in latum ut plurimum discumbentes coenare:
qui dextram ad mensas porrigant: ut coenatum est retorquere se magis in latus ac figu-
ram efficere corporis acutam: nec iam fere in obliquum sed ad amussim sedem occupan-
tes. Ut igitur locum tali capiunt, recti si cadant, quam si proni minorem: ita quemque no-
strum primo in os vergere conuictientes in mensam oculos, post convertere in profun-
dum ex lato accubitum. Plerique lectum allegebant explicari. Compressum enim in ac-
cumbendo extendi diducique, quomodo calciamenta, quae premuntur, remittentia se
sensim ac laxata meatibus spacium pedi, ut circumagere se valeat, praestant. Tum senex 20
ludens binos ostendit vni conuiuio praesides & praefectos esse, initio famem, quae ab
omni est ordine aliena: post Bacchum, quem omnes ducem belli fuisse fatentur praes-
tantissimum. Sicut igitur Epaminondas, cum duces ex imperitia in locum impeditum
agmen coniecissent, ut in semetipsum incurreret, secumque collideretur, admouit se, co-
piasque inde eduxit, atque in ordinem restituit. Perinde nos in exordio a fame congloba-
tos canum more mox accipiens deus Lyaeus & Choreus in hilarem ordinem & fa-
cilem redigit.

De iis, qui fascinare dicuntur. U II.

De iis, qui fascinare perhibentur & oculum habere veneficum illato super coenam 30
sermone, cum caeteri rem semel exhiberent & riderent: Metrius Florus, apud
quem coenabamus, casus ostendit mire suffragari famae: nec si deficiamus causa, iure si
dem exemplis abrogari. Quando infinita euidenter existunt, quorum nos tamen cau-
sa praeterit. Omnino autem, inquit, qui in singulis causam investigat consentaneam, is
ex omnibus detrahit miraculum. Vbi enim causae ratio claudicat, illinc orbitu dubi-
tatio, id est philosophia. Ita philosophiam quodam modo tollunt, qui stupendis fidem
derogant. Atqui oportet, cur quidque fiat, ratione persequi: accipere vero, quod id fiat,
a nostro visu. Siquidem perspicimus homines aspectu maximum infantibus momen-
tum adferre, statu corporis eorum ob humiditatem & imbecillitatem ab illis in dete-
rius conuerso & inflexo. quod solidis & duratis iam corporibus non accidit. Tametsi 40
sane * Thybios, id genti nomen est, Ponti quondam accolas Phylarchus scriptum re-
liquit non pueris modo, verum etiam adultis pestiferos esse. Etenim visum animam, &
alloquium eorum tabem contactis corporibus et morbum adferre. Quod mali sensisse
arbitror mercatores aduenas, qui mancipia & venalia exportabant. Licet hoc in istis
minorem facit admirationem. Contactus enim & corporum coniunctio adfert euiden-
tem aliquam mali originem. Ac quomodo reliquarum volucrum pennae si sint cum
aquilinis coniunctae, non marcescunt torrefactae, permanentque illaesa plumis putre-
scentibus: pari modo nihil impedit, quin hominis contactus alius salutaris, alius infe-
stus & perniciosus sit. Illud vero aspectu aliquos offendi, est in exemplis: sed quia cau-
sam habet implicatam, fide caret. Atqui, inquam ego, vestigium aliquod ipsius causae 50
& callem inuenisti, qui ad corporum peruenisti effluuia. Quando odor, vox, & spiri-
tus fluxio quaedam animantium sunt portiones emanantes ex eis mouentesque sensus:
quando ab eorum occursum afficiuntur. Longe vero est probabilius efflari ea & efflue-
re ex animantibus caloris & motionis causa, quando obtinet quasi pulsus aliquem &
concussionem spiritus: Hinc concussatum assidue effluuia quaedam reddit corpus: quod
praesertim per oculos accidere verisimile est. Visus namque ut est inquietus, cum spiritu
lumen elidente igneum vim quandam mirificam diffundit: ut multa patiantur homi-
nes &

* Alij, Thybites.

nes & agant eius opera: voluptatibusque & molestiis impotentibus impulsus a rebus,
quae sub aspectum cadunt, corripitur: atque amorum, qui maximae & vehementissimae
animi sunt perturbationes, originem visus praebet, ut fluat & fundatur amator, quan-
do intuetur formosas, quasi in eas penetret. Quare mireris profecto ut maxime il-
los, qui patere hominem arbitrantur per visum iniuriis & nocentis, nec agere
quicquam vel ledere. Obtutus enim eorum, qui in aetatis sunt flore mutui: &
quod emicat ex eorum oculis, siue id lumen, siue fluor sit, eliquat amantes & per-
dit cum voluptate dolore coniuncta, quam illi γλυκύπικρον quasi dulcem amaram vo-
cant. Neque enim contactu vel auditu perinde vulnerantur & afficiuntur, ut cum
10 aspiciuntur & aspiciunt. Namque adeo penetrat & inflammat contuitus: ut semel ru-
des amorum sint censendi illi, qui Medicum naphtham, quod ex intervallo ab igne
incendatur, admirantur. Quippe speciosorum lumina, etiam si ex spacio multum re-
moto mutuo amantes aspiciant, flammam tamen in amantium animis accendunt.
Atqui ietericorum remedium subinde videmus: qui si rupicem inspecerint, curantur.
Ea enim vis esse & temperatura videtur huius aui, ut allidere & recipere morbum il-
lum per oculos sicut scaturiginem exsistentem queat. Hinc non intuentur rupices
auruginelaborantem nec sustinent, sed auersantur occlusaque tenent lumina: non
quod inuideant, ut non nullorum est sententia, auxilium suum: caeterum quia sicut
ab icteru sauciantur. Praeter caeteris morbis maxime & celerrime lucis oculorum pertur-
20 bationes recipiunt illi, qui cum eo vitio affectis versantur. Usque adeo valet ocul-
us cito afficere alteri & infligere mali contagionem. Sane quam inquit ais recte Pa-
trocleas, ut in malis corporis. At affectus animi, ex quibus inuidia est, quo pacto &
qua ratione per aspectum noxam iis, qui aspiciuntur, infundat? Nescis, inquam,
ab animo, quando laborat, corpus affici? Veneris cogitatio pudenda arrigit, ca-
num bilis in concertando cum feris extinguit saepenumero & occaecat eorum lu-
mina: tristitia, auaritia, obrectatio colorem mutant, habitumque corporis atter-
unt. Nihil sunt vires inferiores inuidiae, quae subiens animum simul corpus im-
plet prauitate. Quam scite exprimere tentant pictores delineantes inuidiae faciem.
Quos igitur ita inuidia moti aciem aliquo defixerint, atque lumina maxime vici-
30 na illud animi ad se rapuerint virus, ac sicut telum venenatum infligantur: nihil mea
sententia miraculi est, neque abhorret a fide illos, qui aspiciuntur, virus concipe-
re atque offendi. Quippe morsus canum cum flamma mordentium sunt infestio-
res: ac genituram humanam in concubitu amantium esse efficaciorum ferunt. Bre-
ui motiones animi firmiores praestant & feruidiores corporis vires. Quocirca ge-
nus eorum, qui amoliuntur fascinum, πρὸς τὸ κούριον dicunt auxiliari aduersus inuidiam
creduntur, retracto visu, dum malum nondum valide inhaesit, ut affectus languidus
infigatur. Haec tibi, inquam, flore conuiuij symbola habe annumerata. Tum Socla-
rus: Nempe, inquit, si ea probauerimus. Patet enim orationem tuam aliquatenus es-
se adulterinam. Nam si ea, quae multi de fascinatibus referunt, esse statuerimus vera,
40 non est certe obscurum tibi multos etiam amicis & necessariis, non nullos etiam gen-
toribus oculum esse fascinantem existimare: ut nec uxores pueros eis monstrant, neque
diu ab istis aspici permittant. Qui ergo iam ex inuidia oriri hoc mali appareat? Quid
porro per deos immortales de iis dices, qui seipsi fascinare perhibentur? Etenim au-
disti hoc: sin minus, legisti certe haec.

Nam fuit Eutelidas forma quondam speciosa.

At miser in rapido dum spectat flumine vultum

Se se fascinat ipse, lues illum occupat atrox.

Fama est enim Eutelidam, cum formam suam spectasset & vidisset formosam: ex eo,
50 quod se spectasset, vulneratum in morbum incidisse, corpusque cum forma amisisse.
Cedo iam, quid ad tam absurda adferes commentum? Ego vero, inquit, cum alias pro-
lixo occurrere potero, tum bibens, ut vides, ex tam grandi poculo confidenter aio:
Perturbationes animi omnes, si diutius inhaeserint, statum corporis efficiunt prauum.
Qui si vim naturae induerit: a quavis agitatus occasione saepe & inuitos ad fami-
liaria & vilitata vitia deducit. Age timidos specta, videbis etiam salutaria formi-
dantes: Iracundos, spectabis vel in charissima indignantes pignora: proteruos, ne
a sanctissimis quidem temperare corporibus valentes. Quippe consuetudo mire po-

rest ad familiare vitium trahere affectum : atque qui præceps est in vitium, hic incurrat necesse est in omnia, quæ occurrant. Itaque non est mirandum, si illi, qui invidentiæ, & fascinationis afficiuntur habitum, etiam in familiares ex vitij proprietate concitentur. Qui cum ita concitantur, quod soliti sunt, non quod volunt, agunt. Nam vt globus moveri orbiculatim, & cylindrus proprio cylindri motu, vt exigit figuræ diuersitas, voluitur: sic eum, qui ita est liuidus, affectio liuide aduersus omnia extimulat. Quin etiam noxam eos par est inferre magis familiaribus sibi atque adamat. Atque bonus ille Eutelidas, & quotquot fascinare creduntur semetipsos, non immerito ita videntur affici. Lubricus est enim, vt est apud Hippocratem, qui ad summum aspirauit, bonus habitus: corporaque, verticem quæ attigerunt vigoris, non consistunt, sed vergunt perpendiculariter in contrarium. Siquando igitur incrementum grande fecerunt, & habere se, quam expectabant, contemplati sunt melius: vt, cum inspiciunt se, admiratione capiuntur, tunc corpus proxime ad inclinationem accessit, prolabentisque ad statum deteriolem seipos effascinant. Hoc efficitur potius ab effluuiis, quæ ad aquas vel alia specula obiciuntur. Respirant enim in seipos, qui se contemplantur: vt, quo incommodauerunt aliis, eo ipsi perstringantur. Quod cum etiam in pueris forsitan fiat, sæpenumero causam falso attribuit illos inspicientibus. Hic cum finem dicendi fecissem, gener Flori Caius: Imagines, inquit Democriteæ sicut Aeginetæ vel Megarense pro nihilo sunt ducendæ & nullo numero habendæ: quas inuidentes ille docet emittere neque sensus ex toto exortes neque impulsus, refertas autem elidentium perversitate & inuidentiâ: cum qua illitas, adherentes, & familiares factas fascinatis corpus eorum & mentem sollicitare & vulnerare. Id enim ille, ni fallor, innuere & verbis diuine magnificeque exprimere videtur. Sane quidem, inquam. At miror, quo pacto præterierit vos nihil illum aliud ex illis fluxionibus, quam quod animatum sit & vim voluntariam delibasse: ne me putetis, quia multa iam nox est, invehendis spectris & simulachris sapientia & intellectu præditis vos territare & percellere. Quare crastino mane, si libebit, de his differamus.

Cur malum arborem Homerus ἀγλαόκαρπον, id est, splendidi fructus feracem dixit, Empedocles πορφύρεα, id est, virentia & florentia mala. VIII.

Epulantibus aliquando Charoneæ nobis, cum apposita essent omnis generis poema, subiit cuidam ex conuiujs versum illum pronunciare.

σύναι τε γλυκερά καὶ μίλα ἀγλαόκαρποι. Id est, Et dulces ficus, fructu & mali specioso Atque virentes oleæ.

Quæsitum ergo est, quid malos poeta ἀγλαόκαρπος præcipue dixerit. Ibi medicus Tryphon hoc dictum ex arboris huius cum reliquis comparatione ostendit: quod perquam pusilla atque aspectu abiecta fructum tamen pariat pulchrum & grandem. Alius memorauit, cum pulchrum vndique in vnum collegisset, huic ex arborum bacis vni id suppeditare vidisse poetam. Siquidem contactu instar est lilij: vt non inquinat, sed fragrantia impleat attingentem: & gustatu suavis olfactuque & aspectu iucundissimus. Hinc, quia omnes sensus delinit, iure eum celebrari. Hæc nobis satis diximus probari. Enimvero quod Empedocles ait.

ὄνευ δ' ἰγόναι τε σίδα καὶ πορφύρεα μίλα, id est, Hinc tardeque sida crescens, & mala venusta.

Sidarum quidem epitheton intelligere se: quoniam autumno exeunte iam æstuque exolescente fructum suum maturant. Nam succum eius, qui imbecillis est & exiguus, non sinit sol in corpus ire, nisi coeperit in frigus æer transire. Hinc solam hanc arborem docet Theophrastus rectius in umbra coquere fructum & celerius. Mala vero, quid velit sapiens ille, cur πορφύρεα dixerit, hæere me præsertim quod vir ille non ornandæ gratia dictionis suæ speciosissimis epithetis, sicut floridis coloribus res illustrare sit solitus: sed vnoquoque indolem alicuius aut potentiam significet, ceu ἀμφιβρότην χθόνα circumiectum animum corpore, νεφελή γεγάτην ἀερα, πολυλίμνατον ἰεκού. Quæ

Quæ cum ego attulissem, grammatici quidam asseruerunt πορφύρεα mala vigoris causa dicta. Nam impense vigere & florere à poetis φλοίσου dici: eoq; modo Antimachum φλοίσου pomis Cadmeorum urbem appellasse. Aratum item, cum de Canicula loquitur,

Καὶ τὰ μὲν ἔρωσε, τὸν δὲ φλόου ὄλισσεν αὐτῶν. Cetera firmarunt, verum amiserunt virentem cuncta

Viriditatem & florem fructuum φλόου dicere. Esse etiam Græcos, qui Baccho Phloos sacra faciunt. Itaq; quod supra cæteros fructus viriditas & τὸ τελευτῆσαι in malo durat, hinc πορφύρεα fuisse ab hoc philosopho nuncupatam. Auus autem noster Lamprias vocem πορφύρεα ait non modo valde & vehementer, verum etiam extrinsecus & superne denotare. Ita enim πορφύρεον, id est limen superius, & υπερῶον, id est cœnaculum nos vocare. Homerum etiam κρεὰ πορφύρεα carnes, quæ extra victimam sunt, sicut ἔγκρεα, quæ in ea sunt. Quare vide, inquit, ne eo respexerit citius Empedocles, cum hoc epitheton fecerit: quod cum fructus ceteri foris obducantur cortice, qui φλοὶς Græce dicitur, habeantq; in corio illa, quæ λεπτόγωνα dicitur, putamina, folliculos, & siliquas: mali cortex intus sit membrana glutinosa & mollis, quæ amplectitur semen: Quod autem est edendo, extra illam circumfundat, iure dictum sit πορφύρεον.

Quid causa sit, cur ficus, quæ arbor est summa acritudinis, fructum edat dulcissimum. IX.

Hinc in discussionem venit: qui tandem vsq; adeo pinguis & suavis fructus ex arbore nascatur amarissima. Fici enim etiam folium scabredinis causa θείον est Græce dictum. Lignum eius est succosum, vt vstum fumum edat acerrimum, lixiuatumq; ex cinere exusti ligni vim abstergendi summam propter acritatem habeat. Quod vero imprimis stupendum est, quod cum arbores, quæ germinant & foetificant, omnes florescant, vna flore vidua sit fici planta. Iam si, vt fama tenet, non tangitur de cœlo, & id quoq; acritudini & asperitati trunci acceptum feras. Creduntur namq; arbores eiusce modi fulmine non affari, vt neque vituli marini vel hyænæ corium. Hic senex excipiens sermonem ostendit expresso, in succum quicquid inerat arbori, dulci, merito quicquid superest, immodice amarum euadere. Nam vt tecur vnum in locum omnium reiecto felle ipsum sit dulcissimum: sic ficum, quæ in fructum suum, quicquid est pinguedinis & maturi succi absumit, ipsam expertem manere dulcedinis. Siquidem lignum eius non profus vtili succo orbem esse, inde, inquam, cōiecturam capio: quod aiunt rutam, quæ sub ficu crescit aut prope nascitur, suauiore esse, liquorisq; mollioris: quod dulcedinis à ficu vsuram aliquam accipiat: qua sapor ille immodice grauis & odiosus extinguitur: nisi sane contra retrahens alimentum ficus, quicquid est acridinis, elicit.

Qui dicantur amici sale tenus & cymino, & cur salem Homerus diuinum dixerit. X.

Quæsiuit, cum apud eum cœnaremus, Florus, qui proverbio dicerentur sale & cymino tenus amici. Id explicuit expedite Apollonphanes grammaticus. Amici, inquit, qui tanta familiaritate sunt coniuncti, vt etiam sale contenti solo & cymino cœnent, illo proverbio notantur. Sali vero vnde is honos accessisset, ambigebamus: cū Homerus diferte dicat,

Diuinumq; salem comedit.

Et Plato corpus salis sanctionibus humanis esse sacratissimum memoret. Maior scrupulus iniciiebatur ex eo: quod sacerdotes Aegyptij, qui casti sunt, abstineant in totum à sale, adeo vt etiam pane vescantur insulso. Qui ergo, si res sal religiosa & diuina est, sunt eum detestati? Hic Florus missos faciendos Aegyptios censēbat: adferrent autem more Græco aliqui ad præsens argumentum. Ego vero nihil demonstrauit à Græcis dissidere Aegyptios. Quippe castitas liberorum procreationem, risum, vinum, multaq; alia alioquin grauiâ tollit. Enimvero salem, quod ad Venerem stimulet ob calorem, vt aliqui volunt, devitant, qui castitatem seruant. Quid si etiam vt opsoniū de-

licatissimum repudiant? Est enim sal reliquorum obsoniorum propemodum opsonium & condimentum. Proinde Venerem sunt qui eum vocent, quod cibum necessarium opiparum efficiat. Haccine, inquit Florus, de causa dictum esse salem diuinum dicemus? Imo est id quoque non minimo documento: quod mortales communia & quae vltibus nostris seruiunt, ferè consecrent, velut aquam, velut lucem, temporum articulos. Tellurem vero non diuinam tantum, verum etiam deam censent: quorum nulli cedit vsu sal: quod corporis alimento pro loricatione est, adaptatque id appetentiae. Iam etiam specta, an ne illud quoque diuini ei accesserit, quod mortuorum corpora à putredine vindicans & conseruans diu morti reluctetur, nec patiat id, quod mortale est, extingui & dissipari: verum sicut anima, quae rerum est nostrarum diuinissima, animantia continet, nec diffuere sinit corporis molem: sic salis indoles cadaueribus adiuncta atque animae munus imitans delabentia in tabem retinet, cohibetque, & sustinet, concinentiam partibus inter se atque coniunctionem conciliando. Qua de causa non nulli Stoici dicunt *σὺν ψυχῆ ὄρεται*, id est, carnem nunc mortuam fuisse *κατὰ* id est carnem animatam, dum anima instar salis ad durandum fuit aspersa. Vides fulguris ignem nos sacrum ducere & diuinum: quod corpora fulmine iectorum resistere in longum tempus cernamus putredini. Quid est ergo noui, si salem eadem ac ignis caelestis praeditum vi veteres diuinum crediderit? Postquam conticui, excipiens Philinus: Quid tibi, inquit, an ne quod foetificum est, diuinum esse videtur. Siquidem author deus omnium est: Annuente me: Atqui salem, inquit, haud mediocriter conferre existimant ad genituram, in qua esse sententia ipse meministi Aegyptios. Hinc igitur in canibus alendis qui studium ponunt, quoties segniores canes sunt ad initum, cum alio pastu falso tum carnibus sale conditis cient & extimulant genitalis eorum socordiam. Nauigia, quibus subvehitur sal, immensum numerum murium producunt: quod foeminae mures vel citra coitum, vt non nulli volunt, vbi linxerunt salem, impleantur: Quamvis propius vero sit falsuginem muribus pruritum excitare, accendereque ad coniunctionem animantia. Quapropter fortassis etiam formam mulieris non ignauam nec illiberalem cum venustate coniunctam & mouentem oculorum, falsam & acrem vocant. Quin & Venerem meo iudicio Saligenam appellant poetae, fabulamque de ea confictam ceu mari orta prodidere, salis foecunditatem innuentes. Imo deos pelagicos cunctos foecundos & numerosam habere prolem tradunt. Nul- lum denique inter terrestria animalia & volatilia proferas vsque adeo foetum, vt marina omnia: quo alludit hoc versu Empedocles.

Multiplices fundens genus in Musis rude pisces.

PLUTARCHI

Quaestionum conuiuialium Liber VI.

Prooemium.

IMOTHEVM Cononis filium Sosii Senecio velut ex splendidis & imperatoris epulis Plato coena excepit in Academia philosophico & frugali, non tumido, vt lon ait, apparatu: cui somni liquidum nec frequentibus interpellati visionibus sunt comites cum corporis coniuncti serenitate & tranquillitate. Itaque postero die Timotheus discrimen percipiens, Platonis ait conuiuias postridie etiam oblectationem sentire. Magnum est enim reuera ad late viuendum corporis non oppressi agilisque & ad omnem functionem sine vlla mali expectatione parati bona temperatura compendium. Quin & alterum suppetebat non leuius iis, qui apud Platonem coenauerunt, sermonum inter pocula habitorum reputatio. Nam hiantium cupiditatum voluptates recordationem habent illiberalem atque alioquin euandam tanquam nidorem rancidum & fumum, quae in iis remansit. At quaestionum & sermonum argumenta doctorum illos, qui eorum reminiscuntur, exhilarant: quod semper offerant se recentia: nec minus illos, qui non interfuerunt quae eos qui audierunt, participes sui faciant. Quandoquidem nunc quoque conuiuitorum Socraticorum in consortium veniunt, hisque fruuntur literarum cultores non secus atque illi,

illi, qui tunc vna coenabant. Et quidem si ferculorum apparatus voluptatem peperissent, oportuisset Xenephontem & Platonem non dictorum sed appolitorum in Callia & Agathonis mensis pulmentorum, cupediarum, & bellariorum annotationem relinquere. Atqui istorum nusquam, quamvis simile veri sit splendida & sumptuosa fuisse, habuerunt mentionem: ceterum quae disputata fuerunt erudite, ea sedulo literis mandauerunt, prodideruntque posteritati exempla: quomodo non tantum serenda inter pocula mutuo sint colloquia, verum etiam dictorum memoria conseruanda.

Qua de causa qui ieiunant, sicut quam esuriant magis. Quaestio I.

HVnc igitur sextum mitto tibi quaestionum conuiuialium librum: in quo est prima de eo, quod sitiant magis quam fameant, qui ieiunant. Siquidem sitiri plus quam esuriri absolum videbatur post inedia: quod alimenti defectum sicci instaurationem naturaliter requirere familiariter appareret. Tum ego illis, qui aderant, ostendi eorum, ex quibus conflati sumus, solum vel praecipue alimentum flagitare a calore: id sane liquere ex eo, quod neque aer, neque aqua, neque terra quarant escam: neque absumant id, quod ipsis sit admotum, sed solus ignis. Hinc etiam pueri ex feruore quam senes sunt voraciores: contra facillime tolerant senes inedia. Est enim eorum calor retusus iam & exiguus: quomodo in sanguine carentibus animantibus: quae quidem caloris penuria nutrimentum quam minimum postulant: atque vnum quemque nostrum exercitia, clamores, & quaecumque mouendo augent calorem, solito cupidiorum cibi & ad edendum reddunt promptiorum. Nutrimentum autem calori, quod primum eius naturae conuenit, humiorem esse potissimum arbitror. Quod flammam, quae oleo grandescunt, docent, & quod omnium sit cinis aridissimum. Quicquid enim inerat liquoris, id exultu est, ac pars eius terrestris superest succo vidua. Iam diducit & destrahit ignis corpora humorem extrahendo conglutinantem & colligantem. Itaque quando ieiunamus, ex alimento, quod in corpore est reliquum, rapit primum calor ad se humidum: mox petit ipsum natuum carnis succum, sectans quod liquidum est, adustio. Vbi ergo extitit sicut in luto ariditas, potum corpus desiderat potius, dum potu refectus & inualecens calor alimenti appetentiam solidi effecerit.

Penuria ne famem & sitim, an meatuum transfiguratio efficiat. II.

SVb hac Philo medicus primam quaestionem mouit: penuria non videri sitim oriri, sed certorum traiectione meatuum. Quod partim ostendunt illi, qui noctu sitiant. Hi superveniente somno, quamvis non biberint, liberantur siti: partim febricitantes, qui remissa vel conuiescente febre simul siti leuantur. Multis lotis & vero à vomitu aliis resoluuntur sitis: quorum tamen auget humiorem nullum: sed spiramenta modo, quae traducta aliam rationem & statum parauerunt. Id magis elucescit in fame. Siquidem multi aegri pariter fame laborant & cibi fastidio. Non nullis cibo expletis nihil est remissior appetitus, sed intenditur & permanet. Complures, qui cibi fastidio laborarunt, olea sumpta, quae muria sit condita vel capari gustata confestim recrearunt & restituerunt appetitionem. Quae re vel maxime liquet ex labore aliquo meatuum, non ex inedia occipari nos fame. Siquidem eiusmodi edulia muria condita penuriam minuunt illis, qui oblato cibo esuriunt, atque salgama, quia ori grata sunt & acritudine praedita, corrigendo & roborando ventriculum aut vice versa laxando & remittendo conuenientiam quandam cibi receptricem in eo gignunt, quam appetentiam dicimus. Videbatur ista mihi disputatio probabilis quidem, sed pugnare tamen cum praecipuo naturae sine, quo omnia animantia ducit, appetentia expleri desiderium auens & inopiae necessarii sarcire quaerens. Illud enim, quo distat potissimum ab inanimi animatum, id inficiari ad tutelam & conseruationem nobis suppetere, sicut subsidium oculorum, qui familiares corpori sunt, aliorumque, quae ei sunt ingenta: sed vitium esse illud existimare & conseruationem aliquam meatuum, quae pro mole & exilitate accidat, hominum est plane nullam rationem naturae habentium. Iam rigere peculiaris caloris penuria corpus nec etiam sitire neque famere humiditatis inopia natuum & alimenti monstri simile est. Longe eo est monstruosius evacuationem quae expletis corpore à natura, expletionem inanito non quaeri, sed propter affectum aliquem alium, quo imbuta sit. Atqui angustia ista & instaurationes nihil discrepant

ab iis, quæ in agricultura fiunt. Multis enim paribus modis afficitur & iuuatur. Squallentia enim rigando adquare, adulta refrigerare modice: Sin rigeant, tepescere studemus & munire multiplici operimento. Quæ autem præstare non possumus, ea à deo precibus poscimus, molles rores, æstus moderatos cum ventis: quo perpetuo defectus instaurationem naturæ habeat temperaturam suam seruans. Ex ea ratione appellatum puto τροφή, id est alimentum τὸ τροφὸν id est, id quod tuetur naturam. Conseruatur autem plantis citra sensum vllum ex aere circumfuso, vt Empedocles ait, conuenienti modo irrigatis. Nos appetitio, quod abest temperamento, investigare docet & persequi. Cæterum singula, quæ allegata sunt, consideremus, quam à virtute distendant. Grata palato & acria fortasse non appetentiam conciliant repletibus alimentis partibus sed fodiant ea: quomodo pruritus titillationem, dum fodicitur cutis. Quod si etiam hic labor appetitionem procreat, propius fidem est, ab iis esculentis conueniens alimentum concisum dissipari ac penuriam efficere, non traductis spiritamentis, sed exinanitis & repurgatis. Quippe acetosa, acria, & salia comminuendo escam digerunt & discutunt: vt recentem moliantur appetitionem excussis prioribus. Itaque non transposita soluant spiramenta sitim, sed quando reficiunt carnis humorem, & vapore riguo sunt impleta. Vomitus, quod alienum est, reiiciens, fruendū naturæ id, quod ei est conueniens, præbet. Neque enim redundantis est humoris: sed eius, quod secundum naturam est & familiare, sitis. Quapropter etiam si peregrino affluat, laborat inopia homo. Insihit namque humori naturali, cuius est appetentia, neque permissionem admittit vel temperaturam, quoad excesserit hic & emigraverit: tunc recipiunt meatus, quod cognatum est. Febres in altum repellunt humorem, qui illuc interioribus flagrantibus omnis abscedit, oppressusque ibi coercetur. Hinc accidit simul, vt multi vomitu reiiciant partium densitate interaneorum astrictarum humores: atque ex penuria & squalore reliqui corporis sitiunt. Postquam vero remittit se febris, feruorque ex visceribus recessit, diffusus denuo redit, penetransque, vt solet, quo quo versus humor cum mediis requiem præbet, tum carnem æquabilem & eduram pro aspera & squalida redditam emollit. Subinde etiam sudores invehit. Ita quæ sitim excitauit, discutitur & conticescit penuria, humore in debitum & desiderantem remigrante locum, relicto qui grauabatur & ægre emergebat. Nam quomodo hor-
tus, cuius quamvis habeat puteus copiosam aquam, nisi hausta irriges eum, sitiat & alimentum non sentiat necesse est: sic corpus succo in vnum reuulso locum non mirum est penuria premi circa partes cæteras & torrerit: quoad influat & diffundatur humor. Idem accidit febricitantibus in remissione, atque indormiscentibus siti. Etenim his somnus ex corporis umbelico reducens humores, eosque quoquo versus dispensans, æqualitatem membris & saginam addit. Nam tractio hæc quæ dicitur spiramentorum, ex qua fames & sitis oriatur, qualis tandem est? Ego quidem in hisce meatibus discrepantias nullas video alias, quam ex abundantia, vel quod conueniant vel pendant se. Quæ quando conueniant, neque potum neque cibum accipere valent: cum dehiscunt, vacuum spacium præbet: quæ indigentia est eius, quod familiare est & naturæ
conueniens. Nam constrictio optime Philo pannorum, qui tinguntur, locum habet, inquam, in acri & abstergente: cuius ope superfluis excretis & consumptis meatus ob defectum & vacuitatem excipiunt citius tincturam & imbibunt.

Cur, qui esuriunt, si potauerint, liberantur fame: contra qui sitiunt, si comederint, sitis increfcit. III.

His dicitis ille, qui conuiuio nos exceperat, satis commode ait ea disputata esse: simul aliam ad quaestionem ad istas meatuum exinanitiones & expletiones in præsentia reuocauit: Cur famem restinguere potus possit: sitientibus è diuerso, si cibum sumpserint, intendatur sitis. Hunc casum illi, qui meatum effectum vrgent, facillime & probabiliter inter cætera reddere videntur pro causa: quamvis alioqui non multa probabiliter allegare mihi videantur. Nam cum meatibus dotata sint omnia, competentiam autem meatus habeant alia aliam: laxiora pariter aridum & humidum alimentum recipiunt, potum strictiora admittunt, cibum non admittunt. Efficat vero horum vacuitas sitim, illorum famem. Quocirca si comederint, qui sitiunt: nullum hi leuamē percipiunt, meatibus propter angustias escam siccā excludentibus: atque ita in egestate eius, quod ipsis conueniat, persistentibus. At qui esuriunt, si biberint, penetrans

in

in meatus humor patentiores, inaniaque eorum spacia inundans, remittit incitatam vim famis. Mihi quidem etsi certum esset rem ita se habere, cardini tamen causæ adductæ non assentiebar. Namque si meatibus hisce, inquam, quos non nulli amplectuntur, & quibus inhærent, aperuerit quis carnem: flaccidam, tremulam, & marcidam reddiderit: quod scilicet hæc corporis partes potum & cibum non recipiant: sed velut per cribra perfluant & exhauriantur: quod quidem monstri simile & absurdum fuerit. Hæc enim cum humido temperatura pastum comminuens assciscensque interni caloris societatem ac spiritum exactius quam vllum instrumentum omni genere incisionum & sectionum atterit cibum: vt quodvis eius fragmen associetur & familiare reddatur cuilibet corporis parti: non quod sicut vasibus & cauernis congruat, sed quia vnitur ei & concorporatur. Alioquin non sit expeditum huius caput quaestionis. Quippe qui cibum sumpserint, nisi biberint: non tantum non discutunt, sed insuper fermentant sitim. Quæ quidem de re nihil dum dictum est. Iam specta, inquam, à parte nostra rationes dilucidas sumamus. Primum sumimus humidum à sicco absumi atque ita labefactari, humidum autem rem aridam rigatam & liquefactam diffundi & respirare. Deinde statuimus prorsus non esse elisionem vel pastus aridi famem, vel humidum sitim, sed moderati eiusque quod satis est penuriam. Quando quos ex toto deficiat altervtrum, hi neque esuriunt neque sitiunt, cæterum confestim expirant. His iactis ceufundamentis, non est iam causam perspicere arduum. Sitis iis, qui comederunt, intenditur ob cibi ariditatem: qui diffusum humorem & relictum in corpore debitum & exiguum colligit atque insuper exugit: quomodo in rebus externis tellurem videmus & puluerem citius admittum humorem sorbere & absumere. Contra famem necessario relaxat potus. Humor enim præmissos cibos duos & exuccos irrigat & diffundit: ex quibus existentem succum & halitum subvehit in corpus, applicatque iis, quæ opus habent, partibus. Quare non absürde cibi vehiculum Erasistratus humorem appellauit. Quæ enim ex siccitate vel vitio tarda sunt & graua, his affusus subvehit ea & extollit. Multi vero quamvis non biberint, sed loti fuerint tantum, vehementi & acri fame fuerunt liberati. Siquidem subiens extrinsecus humor succulentiora & habitiora reddit corpora: quod relaxet interiora, vt famis incitatus & ferinus amaror remittatur atque mitescat. Quapropter diu extrahunt vitam multi ex iis, qui eam abrumpere inedia statuerunt, si solam aquam sumant: quoad quicquid alere corpus eique agglutinari valet, vniuersum non sit exhaustum.

Qua de causa puteana aqua deprompta, si ipso in putei aere pernoctauerit, gelidior euadat. IIII.

Hospiti frigida potiori parauerant famuli puteanam aquam frigidiorē. Eam hausit in vase, quod suspenderant in puteo, vt fontem non attingeret: reliquerantque, vt ibi pernoctaret. Hanc attulerunt ad cœnam recentem gelidiorē. Fuit
40 is hospes doctus satis, idque petisse ostendit se ex Aristotelis libris, cui adiuncta erat ratio. Eam hanc esse. Quævis aqua, si prius calefacta fuerit, riget magis: quomodo eam, quæ concinatur imperatoribus, postquam ad ebullitionem vsque elixauerunt: magno cumulo niuis circumiiciunt vas, frigescitque impensius: non aliter ac corpora nostra, quando lauimus, refrigerantur magis. Nam laxando æstus corpus, pumicosum reddit & rarum, vt copiosum aerem foris admittat: vnde vicissitudo existit violentior. Siquando igitur commota ab aeris percussu fuerit, quæ ante fuit calefacta, celerius refrigeratur. Hic hospite collaudato vt viro egregio & fideli memoria prædito disceptauimus de ratione. Si namque aer, in quo lagena suspenditur, gelidus est, quo pacto calefacit aquam: sin calidus, qui rursus refrigerat. Absolum est enim, idem vt ab eodem nulla re intercedente dispari, in pugnantia agatur. Obmutescente illo & hærente: Nihil, inquam, ambigendum de aere. Quippe frigidum esse ipse demonstrat sensus, præsertim eum, qui in imo est puteorum. Itaque fieri non potest, vt gelido ab aere aqua feruescat. Imo frigidus hic aer fontem ob aquæ copiam non valet convertere: sed si hauseris paulatim, præualecens perfrigerabit.

*Cur calculi & lamina plumbea in aquam coniecta, gelidiores
eam efficiant. U.*

ENimvero de calculis silicibusque, inquam ego, & cotibus, quæ cum coniciuntur in aquam, frigidam eam reddere se putant & constringere, meministi ab Aristotele relatum esse. Ita fieri, inquit solum commemoravit in problematibus. Nos vero causam, excutiamus quæ est imprimis intricata. Hercle vero, inquam, ac mirum, ni ratio nos prætereat: considerate tamen: Primum videtur ne tibi ab incurrente foris aere aquam refrigerari? Aer autem plus pollet in lapides & cotes inflatus: quod non permittant eum sicut vasa ærea & figlina prorumpere: sed spissitudine sua contractum reflectunt ab se in aquam, ut omni ex parte valde algecat. Quæ de causa amnes fiunt bruma quam æquor gelidiores. Vim enim obtinet in eis aer algidus regestus. At in mari propter eius altitudinem ab re nulla refractus dissipatur. Iam alia ratione aquas tenuiores grauius ab aere frigido est consentaneum affici. Domantur enim ob imbecillitatem. Cotes autem & calculi aquam diducunt: quia quod feculentum & terrei est ei permistum, id cogunt retrahuntque ab ea. Ita tenuis magis & invalidior reddita, a frigore magis superatur. Sed & plumbum frigidum natura est. Quippe tritum ex aceto gelidissimum inter medicamenta latalia redditur cessantem. Et calculi quoque densitate sua frigus in imo creant. Siquidem est lapis omnis refrigerata & astricta a gelu terræ coagmentum, eoque magis, quo quisque plus spissatus est. Itaque non est alienum, quod aquæ algorem percussu suo tam lapis quam plumbum dilater.

Quanam sit ratio, cur palea & vestimentis niuem conferrent. U.

Ibi interpolito aliquanto intervalli hospes ille: Amantes, inquit, maxime cum amoribus & deliciis suis: sin minus, de iis prægestiunt sermonem habere. Idem mihi in niue accidit. Quæ quando non est ad manum neque suppetit, quamnam causa sit, quamobrem a rebus conferretur calidissimis, a quo intelligere. Namque palea illam sicut fasciis involuunt, pannisque rudibus obtegunt, quo integram in longum spacium tueantur. Est autem res portentosa vindicari a calidissimis gelidissima. Plane vero, inquam, si verum est. Sed secus se habet, imponimusque nos ipsi, qui id, quod calefacit, continuo esse putamus calidum: idque cum vestem eandem videamus hyeme calefacere, & æstu refrigerare, tamen calefacere dicimus: velut nutritrix illa tragica prolem Niobes educat, adversus parvas molestias detritis obsoletæ lænæ, involucris fouens eam & refrigerans. Ac Germani quidem munimentum adversus gelu tantum adhibent vestem, adversus æstum tantum Aethiopes, nos contra utrumque. Cur ergo potius, quod calefaciat, calidam, quam frigidam, quod refrigeret dicimus? Quod si sensum sequamur iudicem, citius frigidam sit. Etenim tunica primo occursum frigidam occurrit nobis, cum eam induimus, & stragulum, cum thoro decumbimus. Inde tamen occupata ab emissio ex nobis feruore ad calorem nostrum propagandum iuuant, pariter circumfundendo & comprimendo calore & algore exteriusque aere a corpore arcendo. Itaque qui febricitant vel æstuant, vestimenta assidue mutant: quod amictus, cum iniicitur, algidus sit. Qui postquam est iniectus corpori, fit ab eo confestim calidus. Ut igitur nos calefactum calefacit vestimentum: ita niuem refrigeratum invicem refrigerat. Refrigeratur ab ea auram respirante subtili. Vestis enim tuetur, dum inhæret, eius coagmentum. Avolante autem spiritu ipsa, quæ aqua sit, fluit & resoluitur, deflorescitque eius candor: quem spiritus cum humore confusio, quando est reddita spumosa, edidit. Frigus igitur simul intus retinetur vestimento circumseptum, aerque externus summotus non incidit congelatam neque fundit. Pannis utuntur ad hoc rudibus, quod villosi aridique flocci obstant, ne vestimentum incidat ponderosum, neque laxitatem collidat niuis. Pari modo palea ob leuitatem molliter occurrens non frangit concretam. Est præterea spissa & densa: ut & aeris repellere teporem, & frigus, ne excedat ex niue, valeat impedire. Nam spiritus dissipatione niuem resolui ad sensum dilucet. Quippe dum fundit, flatum gignit nix.

Sine

Sine percolandum vinum. U.

Niger cuius noster è Iudo literario domum reuerterat, philosophi consuetudine ab eo odiosa, æmulans eius libertatem increpandi, carpensque quavis in re versantes cum ipso. Coenantibus autem nobis apud Aristonem, cum reliquum apparatus ut profusum & luxuriosum perstringebat, tum vinum negabat debere percolatum diffundi, sed esse id ex Hesiodi præscripto à dolio hauriendum, dum genituum robur adhuc & vires retinet. Quippe primum incidit ista defæcatio eius nervos, & feruorem restinguit. Exolescit enim & evanescit, dum tam crebro diffunditur. Deinde affectationem, fucum, & luxum refert, in delicias exhauriens emolumentum. Sicut enim gallinaceos castrare & porcos, quo delicata reddatur contra naturam & effœminata eorum caro, hominum est non sanorum, sed gula perditorum: sic, ut metaphora utar, euirant merum & effœminant, qui id colant: dum neque ferre id ex imbecillitate, neque potare moderate ex intemperantia queunt: sed fucus hic eis est & ad bibacitatem commentum. Detrahunt namque vino firmitatem relicto blandimento, sicut illi, qui affectis, cum impotenter frigidam cupiunt, decoctam propinat. Siquidem quæ acies & robur est vini, id in percolando auferunt & expellunt. Documentum magnum vitari ita vinum est, quod non consistat, sed desciscat, & cariem trahat, quando à fecce sicut à radice est excisum. Prisci haud obscure vinum etiam fecem nuncupabant, quomodo hominem nos animam & caput à præcipuis partibus solemus blandis vocabulis nominare, & fructum vitigineum metentes *την γῆν* dicimus, deducto à *της*, quod fecem significat, verbo. Homerus etiam vitiferum solum, *διὰ τὴν γῆν* dixit, vinum ipsum *αἶθρονα*, id est, nigricans & rubrum nominare solenne habet: non quomodo Ariston luridum & pallens ex magna defecatione nobis propinat. Ibi renidēs Ariston: Heus tu, non pallens, inquit, neque exanguis, sed gratum & placidum vel primo statim aspectu. Tu verò atro & nigricante ingurgitare te postulas, ac reprehendis defecatum: quod bile reiecta, & omni quod graurare & crapulam inducere valet & insalubre est, deposito, leue & citra fel nobis permiscetur: cuius generis vinum bibere ait Homerus heroas. Nam *αἶθρονα* non vocat atrum, sed pellucidum & limpidum. Quippe cum ante *δολιόνα* & *νύκτα* *χελκόν*, id est, splendidum & fulgens diceret æs, non id tamen *αἶθρονα* appellauit. Sicut ergo sapiēs ille Anacharsis, qui notabat quædam Græcorum, prunam commendabat: quod foris relicto fumo domum ignem deferrent: perinde nos aliis de causis reprehendatis potius vos sapientes. Quid autem peccamus, si vilis, quæ mentem sollicitat & infestat, eiecit & exclusa: ipsum vero iucundum redditum non fucatum: neque sicut à ferro acie & acumine deculso, sed potius velut rubigine & fordibus deterfis potamus? Nempe si diis placet, plus virium habet non percolatum. Nimirum etiam homo mihi Niger phreneticus & infaniens. Ceterum quando veratros vsus vel victus ratione ad animum rediit, vis illa & vehementia flaccescit atque exolescit, germana vero virtus & intellectus corpori accedit. Defecatio item vini vim illam, quæ caput tentat & est furiosa, detrahens ad statum redigit illud mitem & salubrem. Luxuriam autem plurimum abesse arbitror à munditie. Etenim foeminae, quæ fuco tinctæ, vnguentis delibutæ, auro excultæ sunt & purpura, luxuriosæ habentur: balneum, vinctionem, & comæ comptum carpit nemo. Eleganter Homerus discrimen in Iunonis cultu ostendit:

*Ambrosia primum florentis Iuno coloris
Deterfit sordes, vdoq, perunxit oliuo. ;*

Hactenus cura & mundities est. At ubi iam aureas fibulas addit atque elaboratas arte in aures, ac denique ad præstigias se conuertit cesti: ibi luxum est & abhorrens à matrefamiliâ lenocinium. Pari modo qui aloë tingunt vel cinnamomo, & croco condiunt vinum: hi non aliter ac mulierem id fucant & prostituunt lenocinio in conuiuio. Qui vero sordes ei demunt & inuilem materiâ, hi procurant id & purgant. Alioquin omnia dixeris luxum exorsus ab ædibus. Cur ita tectorio sunt inductæ? Cur apertæ aeri ea parte, unde potissimum liquidam auram recipiant, luménque admittant ad occasum tendens? Quid poculum quodque exterius sit & elutum vndique, ut niteat & reluceat? Si poculum non oportebat sordes & illuuiem resipere: num id, quod ex eo potatur, carie & putore redundare? Quid reliqua commemorem? Ipsum triticum, cum in panem ela-

FF

boratur, quod quid aliud quam purgatio est? considera, quāto cum labore peragatur. Nō solum enim aceris excussio, cribratio, euannatio & secretio est frumenti & farina: sed & subactio, quæ fermenti asperitatem elidit & emundat, massamque redigit eo, ut edendo sit. Quid ergo habet monstrum, si æque vino, quod foculenti inest fufuris modo vel aceris percolatio extrahat: cum ea purgatio nullius sumptus, nullius sit negocij.

Qua causa sit bulimi, quem nos appetitum caninum vocamus. U III.

SAcra quædam sunt patria, quibus Archon in ara publica operatur, alius quisq; domi suæ. Appellatur bulimi exterminatio, vnumq; ex feruis virgibus cadunt viticeis, inde expellunt domo his verbis: foras bulimum, intro opes & sanitatem. Igitur me archonte frequentes intererant rei diuinæ, peractisq; solennibus cum denuo accubuissemus: quærebatur primum de ipso nomine, deinde de voce, qua persequuntur eum, quem pellunt, præcipue de illo vitio, deq; iis, quæ in eo accidere solent. Ac bulimum quidem videbatur magnum vel publicum significare, maxime apud nos Aeoles, qui pro h, litera p vsurpamus. Neq; enim bulimum, sed polylymum quasi polymū denuo efferimus. Apparebat autem Bubrostim discrepare ab eo. Cuius rei documentum ex Metrodori libris de rebus Ionicis petebamus. Hic Smyrnæos tradit, quī quondā Aeoles fuere, Bubrosti taurum nigrum immolare, concisumq; in frustra totum non excoxiatum adolent. Quia vero germen esse morbi videtur famēs, præsertim canina hæc, affecto contra naturam corpore, scite opponunt illi ut inopia diuitias, & ut morbo sanitate. Quomodo autē nausea nomen invenit in hominibus, quorū in nauī & cursu ventriculus languet: post inualuit consuetudo, ut in quouis, qui pariter laboraret, nomen hoc vitij obtineret: sic sane bulimi nomen quoq; inde exortū huc vsq; est progressum. Hæc igitur dicta velut collatitiam cœnam ex omnibus communem implebant. Cæterum ut huius vitij causam attigimus: primo loco dubitationē attulit, quod fame canina potissimum tententur, qui per altam niuem iter faciunt, cœu Brutus, qui Dyrrachio Apolloniam contendens in magnum discrimen ex hac affectione venit. Nix alta erat: & qui commeatus portabant, nemo sequebatur. Cum igitur ille animo deficeret & animam ageret, necessario milites ad muros accurrerunt panem postulatū ab hostibus, qui illic stationem agebant. Quo statim accepto Brutum refecerunt. Quæ de causa vrbe potitus clementer habuit omnes. Implicatur eo vitio etiā equi & asini, præsertim si caricas aut mala portent. Et quod summe mirandum, nō homines modo, sed & iumenta præ cætero pastu panis recreat: adeo ut si vel admodum parum eius gustauerint, leuentur & ire pergant. Hic factio silentio ego advertens natu maiorū argumenta ignavos & inertes quali reficere & exatiare: generosis autem & studiosis aniam commodam & audaciam subministrare ad indagandam & investigandam veritatem, Aristorellis sententiā adduxi: qui ait algore circumfuso foris magno effervescere oppido interanea, ac magnam tabem efficere. Id si in crura deriuetur, lassitudines & gravitatē creare: Sin vero in motus & spirationis fontes animi defectum sicq; virtum debilitatem. Quod igitur par erat, ea dicta est consecutum, impugnantibus nonnullis hoc dogma, contra sustinentibus aliis. Soclarus vero initium demonstravit dictorum mirifice sibi probari. Nam magnopere corpora perfrigerari constipariq; per niuem euntū. Tabem à calore excitari, eamq; quali sanguinis globū occupare respirationis primordia: Potius tamen existimare se contractum calorem & exuberantem intus exhaurire alimentum: mox succedente eius penuria ignis in modum extrabescere. Hinc fit, ut flagrante corripiantur fame: atq; vbi pauxillum cibi sumperunt, confestim colligant se. Præbet namq; vicem fomitis cibus calori. Cleomenes medicus remere ostendit in componendo hoc nomine additum λιμὸν, id est, famē, re nō interveniente, sicut dictioni τῆς πίνεω, id est, deglutire & deuorare, τὸ πίνεω, quod significat bibere: & dictioni ἀνακλίπειν, id est, emergere, τὸ κλίπειν, quod est inclinare. Neq; enim esse famē, ut apparet, bulimiam, sed vitium ventriculi, quod concursu famis animi deliquitū efficiat. Quare sicut odorata defectis succurrūt, panem item recreare fame canina laborantes: nō quia cibū desiderēt. Quippe tantulo sumpto recipiūt animum: sed quod spiritū & vires revocet collabascētes. Nam animi illā defectionē non famē esse ostenditur eo, quod iumentis vsuvenit ex caricarū & pomorū odore. Siquidē alimētū desiderū nō creat, sed oris ventriculi potius vellitationē quandā & agitationē. Nobis quidē hæc satis visa probabiliter dici ex cōtrario capite, ac posse nos, si nō cōstrictionē, sed fluorē corporis ponamus,

mus, tueri probabilitatē. Quando aura, quam nix afflat, est velut eius concrementi aer & scobs subtilissima. Prædita est autem vi quadam incidendi & diuidendi non carnis tantum, verum etiam vaforum argenteorum & æreorum. Cernimus namq; non coerceri ab his niuem. Siquidem resoluta inflatum dissipatur, & faciem vasis exteriorē fallua oblinat tenui & glaciali, quam relinquit per spiramēta latenter permeans spiritus. Hic ergo, quia per niuem ingredientibus acris & flammeus occurrit, extremos artus amburere videtur incidenda & penetranda carne ignescentium modo. Soluitur itaq; maiorem in modum caro, effluitq; foras calor, qui auræ algore corium corporis oblidente expirans, sudorem exhalat roscidum & tenuem, ut contabescant dissipenturq; vires. Si ergo quiescas, non emittit copiosum corpus calorem. Si quando vero alimentum motio corporis ocyus in calorem conuerterit, calor autem dilabatur districta carne: vitium defectio ingens sequatur necesse est. Algorem autem non cōgelare solum, sed & fundere corpora in confesso est. Nam ingentibus frigoribus lamina plumbeæ non nunquam colliquescunt per exudationem: & quod multos nec esurientes corripit fames canina, arguit potius corpus digeri quam constipari. Fistulatur autem hyeme, vt est dictum, subtilitate: præsertim cum fatigatio & motus corporis calorem abraferint. Diductus enim & fatigatus fluit copiosus & per corpus dispergitur. Mala & caricas probabile est eiuscemodi quid exhalare, quod iumentorum calorem tenuet & atterat. Alia enim * aliis vt instaurari ita tabefieri solent.

* Alii, aliter.

Cur Homerus aliis liquoribus peculiaria epitheta tribuat, solum oleum vocet liquidum. I X.

QVæsitum est aliquando, cur ex multis liquoribus cæteros suis propriis epithetis ornare Homerus soleat, ac lac candidū, mel luteum, vinum rubeum vocare: oleum vnum accidente omnibus communi fere liquidum appelleret. Ad quod responsum fuit hoc dulcissimum esse, quod vnde quaq; est dulce, & candidissimum, quod vnde quaq; candidum. Tale est vnde quaq; cui contrariæ nature admistum est nihil. Ita liquidum potissimum dicendum, cuius est pars nulla arida. Id oleum habet. Primum eius fauor partium æquabilitatem demonstrat. In totum enim sibi ipsi consentit aduersus * mixturam. Deinde oculis præbet lucidissimi speculi vicem. Nulla enim ei aspritudō inest, quæ diuellere valeat lucis refultum, sed omni ex parte, ut est liquidum oleum, resilit vel minimum in aciem lumen: sicut vicissim lac inter liquores omnes vnum, quod multū secum terrestriæ materię confusum habeat, non regerit imaginem. Ad hæc quæ minimum sonitum ex omnibus liquoribus, si motitetur, edit. Quippe liquidum est in totum: cum reliquorum, dum fluunt & labuntur, partes rigide & terrestres, quia offensiones accipiunt & collisiones ex pondere suo, strepant. Ad hæc solum permanet syncerum, omnemq; mixtionem respuit. Est enim spississimum. Quando quidem non interueniunt hic siccis & terrestribus partibus vacua spacia & meatus, quibus recipiat quicquam, quod se interserere queat. Simul quia tanta est eius partium germanitas, aptum secum est & continens. Iam cum spumat, non admittit ob tenuitatem & continuationem ventum. Idem in causa est, quod alatur ab eo ignis. Alimentum enim nisi riguum nullum habet: quod vnum cremari potest. Siquidem lignis aer euolat, qui in fumum transit. Quod eius est terrestre, id in cinerem versus superest. Vnum ab igne cōsumitur vuidum. Hæc enim eius esca est. Aqua quidē & vinum & reliqua, quia multum habent fecis & terræ, quando incurrunt, flammam distrahunt scabritia sua, pondereq; opprimunt & extinguunt. Oleum vero, quia præ cæteris est syncere liquidum, propter subtilitatem cōuertitur, devictumq; inflammatur. Maxima liquidum esse, nota est, quod quantumvis exigua eius guttula latissime distrahitur & diffunditur. Neq; enim vel mellis vel aque vel succi vilius alius adeo exilis lachryma tantum capit incrementi, verum ob squallorē suum extemplo expirat & exhauritur. Oleum ductile omnem in partem & lentum trahitur per corpus, si id vngas: diffluitq; longissime ob partium suarum madorem cum mouetur, ut etiā cōtumax sit eluenti. Aqua quidem imbuta vestis, facile desiccatur. Olei maculas nō vulgaris est negocij extergere. Quippe quod summe sit tenuitatis & summæ humidum, intime penetrat. Etenim vinum permixtū tristius, è vestibis educunt, ut Aristoteles est author: quia subtilius est, altiusq; in meatus se insinuat.

* Alii, frigens.

Quamobrem suspensa ex ficu victima tenerescant. X.

Commendabatur à conviuis Aristionis cōquus, quod cum alia eleganter cōcinnasset, tum quod immolatum paulo ante Herculi gallum gallinacem appō-
fuisse tenerum, quasi heri mactatus, non modo esset & recens. Hic cum Aristion si-
gnificasset hoc fieri prope: si mox ut iugulatus est, ex ficu suspendatur: causam in-
vestigabamus. Nam quod auram expiret ficus validam acremq; & oculi testantur, &
illud, quod de tauris narratur: si ficu alligatus sit saviissimus, præbere se placidum, ac
contrectari sustinere, planeq; itas sicut deferuescentes deponere. Potissima causa &
vis eius acremento delegabatur. Arbor enim hæc omnium est succulentissima: ut &
ficus, & lignum, & rami satuti sint. Quapropter dum crematur, mordicat gravissime
fumus eius, & cinis concremata lixivium abstergendum maxima vi præditum præstat.
Quæ caloribus munere proveniunt cuncta. Quid quod coagulum lacti esse lachrymã
eiusdem non nulli censent: non quo vincinatis corpusculis amplectatur, & conpingat
partes lactis elisis in summum planis & globosis: sed quod feruore suo eliquet liquorẽ
non coeuntẽ & aquosum. Argumẽto est inutilitas: quod succus eius quantumvis dul-
cis sit quidem, sed potio tamen deterrima. Neq; enim quod læue est, ab hamatis illis,
sed quod frigidũ & crudũ cogitur à calore. Quo etiam proficit sal, quia est calidus. Cõ-
plexui vero, qui dicitur, & colligationi resistit: quod imprimis vim habeat liquandi &
diffundendi. Itaq; feruentem spiritum acremq; ficus & incidemẽ eructat. Is friat &
maturat volucris carnem. Idem ei vsuuenit, si acervo tritici obruta sit & nitro asperfa
agente id calore. Nam præditum calore triticum esse subiiciunt amphoræ: quibus in
frumenti acervum conditis, statim exhauritur vinum.

PLUTARCHI

Questionum conviualium Liber VII.

Præfatio.

ICTVM apud Romanos est Sossi Senecio hominis lepidi & popu-
laris, quisquis is author fuit, tritum: quo die solus cœnauerat, edisse
se non cœnasse: quasi colloquium cœna & festiuitatem semper
postulet oblectantem. Nam Euenus quidem ignem dicitur cõ-
dimentum suauissimum, salẽ Homerus diuinum, vulgus vero
Gratias vel Veneres appellat, quod plerosque cibos eius mistura
palato commendet iucundosque & gratos faciat. At cœnæ & men-
sæ condimentum vere diuinissimum est amici, sodalis, & familiaris præsentia, non ex
convictu & comotatione: sed quod sermonis fiat particeps & participet: modò
conducibilia dicta, idonea, & apposita sint. Quando vulgus hominum garrulitas nu-
gantium impellit ad animi sui mortis, atque insuper deprauat. Quo circa non minus
opus est, ut æque sermones atque amicos adhibeamus cœnis probatos: contraque
ac Lacedæmonij sentiamus & loquamur. Illi enim si quando iuuenem vel hospitem
ad phiditum admitterent monstrata ianua: Hac, inquiunt, non egrediuntur dicta.
Nos vero consuefacimus nos sermones tractare: quibus pateat omnibus & ad omnes
exitus: propterea quod argumenta habeant nulla suffusa lasciuia vel obtrẽtatione, vel
prauitate vel rusticitate. De quo existimes licet ex exemplis, quorum septimam deca-
dem hic liber continet.

*Aduersus eos, qui Platonem calumniantur, quod potum permeare
pulmonem dixerit. Quæst. I.*

VNi ex conviuis tempore æstiuo venit in mentem pervagatum omnibus hunc
versum pronuntiare.

Æstuat igne astrum, iam pulmo rigandus Iaccho.

Ibi Nicias Nicopolitanus medicus: Quid miri, inquit, Alcæum poetam ignoras-
se, quod Platonem fefellit philosophum? Et quidem Alcæo alioqui ex facili
subueniatur. Siquidem pulmonem non nihil accipere ex vicinõ ventriculo liquoris
acpro-

ac proinde rigari veri est simile. At philosophus hic, qui deserte, inquit, scriptum re-
liquit per pulmonem magna ex parte potionem percolari, ne promptissimis quidem
defensoribus suis probabilem materiam sui protegendi reliquit. Lapsus enim intõ-
lerabilis est. Primum cum alimentum liquidum necessario confundatur cum arido,
sinum probabile est ambobus seruire eundem ventriculum, qui subactũ & irriguũ
in inum ventrem cibum dimittit. Deinde per pulmonem, qui politus est atque pla-
ne astrictus, qui fiat, ut hausta miscella forbitiuncula farina permeet, neq; inhærescat.
Hoc enim ei recte atq; ordine obiecit Erasistratus. Atqui cum plerisq; in corporis par-
tibus, cuius gratia, & quem in usum quodque natura sit molita, fuerit persecutus, vel-
letq; quod decebat philosophum, non vulgaria adferre: ligula, epiglossis dicitur, mu-
nus esse ea gratia assignatum ostendit: quo in deglutendo cibo asperam arteriam cõ-
primens impediatur, nequid in pulmonem interciderat. Siquidem grauib; à tulli torque-
tur asperitatibus & punctis, quando elata anima est delapsus cibum. Hæc autem seque-
stra in vtramq; nutans partem, cum loquimur, occludit gulam: cum vescimur & pota-
mus, arteriam: quo curriculum seruet animæ & spirationem liberam & puram. Ad-
hæc, inquit, sensim bibentium exploratum est nobis ventres esse magis riguas quam
illorum, qui affatim liquorem ingurgitant. Rapitur enim hic confestim impetu per-
fluens in vesicam. cum ille longius cibo immoretur, subigatque eum, ut temperetur
cum eo & ab eo non discedat. Quæ profecto non fierent: si mox in deglutendo hu-
mor secerneretur. Cæterum humorem adhibemus, qui complectatur, & sicut vehicu-
lum deducat, ut dixit Erasistratus, cibum. Quæ cum disseruisset Nicias, grammaticus
Protophenes Homerum demonstrauit animadvertisse principem cibi ventriculum cõ-
ceptaculum esse, spiritus gurgulionem, qui ἀσφάλας, id est guttur veteribus Græcis
dicebatur. Vnde vocales ἀσφάλας nuncupare solebãt. Nam cum dixisset, quod He-
ctori Achilles telum

In stomachum infregit, qua mors subit ocyus atrox

Nec vero infecit guttur.

quod peculiaris est vocis & spiritus canalıs: verum gulam siue stomachum infecit.
Sub hæc dicta infecuto silentio Florus subiecit: Itane Platonem patiemur indicta da-
mnari causa? Minime vero, inquam ego, nos. Ita enim prodiderimus vna cum Plato-
ne Homerum: qui etiam cibum ex arteria relici tradidit, tantum abest, ut inde potum
auertat & deriuat. Ait enim.

De gutture vinum

Frustraq; proiectat terro fluitantia tabo.

Nisi Cyclopem dicas, ut oculũ habet vnum, ita rituum habere cibi & vocis eundẽ: aut
guttur contendas stomachum dictum, non gurgulionem: quomodo ab omnibus &
olim & nunc est nomen. Hæc ego non testiũ inopia, sed veritate impulsus in me-
dium adduxi. Quandoquidẽ testes Platoni frequentes & locupletes præsto sunt. Nã
Eupolium quidem, si libet missum fac: qui in fabula, quæ Colaces dicitur, ait.

Potare namq; iusserat Protagoras,

Pulmone ut eluro canem præuerteret.

Transmitte etiam festiuum Eratosthenem, qui ait.

Pulmonis latebras ille rigare mero.

Euripides certe haud obscure hisce verbis.

Vias means per pulmonis merum.

ostendit Erasistrato se esse oculatiorem. Quippe perspectum habuit caernosum &
fistulosum esse pulmonẽ, ut transmittere queat humorẽ. Neq; enim desiderabat anima
quibus educeretur, tubulos: sed liquorũ gratia, & eorum, quæ vna cum liquoribus eo
delabuntur, factus est spongiosus & pumicosus pulmo. Nec minus mi Nicia incon-
gruum est pulmoni quam stomacho cõmunicare farinam & polentã. Neq; enim gula
nostra læuis, ut quidã dicunt, vel lubrica est: sed habet salebras, in quas verisimile est
exiles ciborum micæ impingere, iisq; hærentes defugere deglutitionẽ. Cæterum neq;
illud recte dicitur. Quippe exprimi dicendo non potest naturæ in actionibus suis ar-
tificium: neq; quisquam valet organorum eius, quibus vtitur, spiritum dico & calo-
rem, satis pro merito exequi verbis exactum officium. Insuper ex testibus Platonis
laudo Locrum Philistionem virum sane quam antiquum, clarumque in arte vestra &

Hippocratem: qui non alium tramitem, nisi quem Plato, ab ore monstrant. Porro decantata illius ligulae non fuit Dioxippus imprudens: sed propter hanc docet humorem in deuorando diduci atque in arteriam decurrere, cibum vero in stomachum devolui, in arteriam nihil delabi esculenti, gulam vna cum pastu arido admixta liquoris portionem accipere. Probabile est enim arteriae ligulam obiectam esse interseptum & penuriam: quo sensim & minutatim percoleretur potio, non repente neque fulim irumpens spiritum elidat & interpellat. Hinc volucris non affinxit natura neque dedit ligulam. Neque enim trahendo vel lambendo: sed immerso rostro paulatim transmittendo potum irrigant sensim & diluunt arteriam. Sed satis iam testium est. Ratio vero Platoni primum ex sensu fidem facit. Nam sauciata arteria non deglutitur liquor: caeterum velut ex inciso canale foras emanare & proflire cernitur, quantumvis illaesa & integra gula constet. Quippe neminem latet morbis peripneumoniacis sitim comitari ardentissimam ex squalore vel estu vel qua alia causa, quae cum inflammatione appetentiam citet. Et quod clarius est documentum: quaecumque animantium exortes sunt pulmonis, vel per habent exiguum, ea penitus non indigent potu, neque appetunt eum: eo quod membrum singulis humoris aviditas inoleuerit. Quibus defunt pudenda, his neque usus neque propensio eorum munere est fungendi. Ac nimirum semel inutiliter apparebit vesicam iis qui eam habent, datam esse. Nam si vna cum cibo potum recipit, eumque ventriculo tradit: quorsum flagitet peculiarem canalē liquidū recrementum alimenti, cum vnus satis sit & communis: sicut fistula, qua eicitur sentina ambobus eodem eadem via inferendis. Nunc seorsum vesica addita, seorsum intestina sunt: quod alterum ex pulmone pergat, ex gula alterum discretum statim in deglutendo. Hinc non apparet in liquido aridi recrementi vllum omnino vestigium, quod vel colorem vel odorem eius representet. Tametsi naturae consonum erat: ut, quod confusum in ventriculo & subactum fuit, imbiberet illius proprietates, nec ita defecatum & limpidum expelleretur. Sed nec calculus in ventriculo vnquam concreuit: cum tamen consentaneum esset, ut aequae hic atque in vesica coiret & lapidesceret humor: si quicquid bibitur, in ventriculum per gulam vniuersum pergeret. Caeterum apparet gulam ex arteria ilico, quod satis est & modicam portionem ex praetervecto liquore accipere, eoque abviti ad emolliendam & insuccandam escam, vnde liquoris nullum efficere excrementum: At pulmonem quomodo spiritum, sic humorem membrum dispensans desiderantibus, residuum in viscam effundere. Haec multo quam illa propiora fidei sunt. Caeterum veritas fortassis hic in obscuro est, nec decebat in philosophi nomine & doctrina principem adeo insolenter invehī de re coeca, & quae tantum defensionis campum in evolendis scriptis Platonis aperiat.

Qui dicatur apud Platonem κερὰς βοῶν, & qua de causa semina, quae incidunt in boum cornua, effusa & indomita fiant. II.

Controversum vsque fuit, non qui esset, quem κερὰς βοῶν & ἀτεράμωνα appellant. In confesso erat, quia ex seminibus, quae in cornua boum incidunt, indomita & contumacē nasci frugem existimabant, ita hominē praefractum & durum κερὰς βοῶν, & ἀτεράμωνα appellasse: sed haesitabatur de causa, quam obrem hoc accideret incurrentibus in boum cornua seminibus. Equidē dubitavi de ea vel amicis instantibus disceptare. Cum autē innuat obscure Theophrastus causam eo loco, vbi multa contraxit & prodidit scripto, quorum nos eruere causam nō valemus: cuiuscemodi sunt ista. Gallinae a partu festuca se lustrant. Vitulus marinus cum pinam consumit, non deglutit eam tamen. Cerui decidua cornua defodiunt. Eryngium si vna capra ore teneat, vniuersum sistit gregē. In his enim recenset & semen, quod incidit in cornua boum, rem quae obtinet fidem ita fieri, sed causam desperatam aut spinosam certe. At Delphis super cornam contenderunt a nobis non nulli familiares, quando non modo

Rectior a Saturno est prudentia consiliumque.

verum etiā quaestiones longe promptiores & responsa efficit vinū audaciora: postulantque, ut hoc de problemate aliquid differeremus. Ego vero cum id detrectare, advocatos habebam nō contemnendos, Euthydemū in sacerdotio collegā & Patroclē generū, qui nō pauca eius generis in agricultura & venatu obseruata in mediū protulit: quale esse videbatur, quod illi, qui grandinem procurant, faciunt: quae talpe sanguine, vel

feminarum pannis obsoletis amoliuntur. Caprifici grossus sicui vitanae appensus fructus eius non patitur defluere: sed cohibet & perficit. Cerui falsas fundunt lachrymas, apri contra dulces cum capiuntur. At hoc, inquit, si quaeras, protinus postulabit Euthydemus etiam de apio & cymino reddi rationem: quorum illud protritum in fruticando & proculcatum rectius putant adulescere, hoc cum devotionibus & conuitiis serunt. Quod Florus cum pro ludo & deliramento haberet: illorum vero nullius causa investigationem ut deploratam proiciendam duceret: Inveni, inquam, remedium, quo ad differendum contra nos hunc adduces. Ut etiam tu nō nulla ex iis, quae proposita sunt, extrices. Igitur frigus meo iudicio frugibus & leguminibus contumaciam illam inducit, corpus eorum comprimendo atque ad duritiam cogendo. Calor autem fluidus est & laxus. Quare illi, qui aiunt,

Non tellus sed germinat annus,

non ex Homeri sententia dicunt. Si quidem arua, quae natura feruent, temperiem aere placidam largiente fruges edunt mitiores. Quae ergo confestim, ut manu est emissā, sementis in terram prolabitur: haec subiens humum, eaque tecta maiorem vsuram capit eius caloris & humiditatis. Quae vero incurrit in boum cornua, haec optimam, ut Hesiodi verbis utar, positionem non assequitur: sed deerrans & impingens potius accedit ad eam, quae proicitur, quam quae seritur. Hinc fit, ut algor eam vel semel labefactet, vel rigidam exuccamque nudis incumbens eius tunicis reddat. Vides enim & lapidum partes, quae terra tectae sunt gliscuntque, teneriores, quam quae extant, a tempore seruari. Quapropter quadratarum lapides operi destinatos, quo quasi a calore coquant, defodiunt. Subdiales & nudi ex rigore rebelles, refractarii, & contumaces sunt manui. Iam frumentum si in area diutius sub ditō manserit, obrigescere perhibent magis, quam quod est sublatum statim. Interim ventus quoque, dum ventilatur, superueniens propter frigus id in durat: quod Philippis Macedoniae fieri traditur. Reconditis autem iniecta prodest palea. Nec mirabimur, si ex rusticis audiamus sulcorum duorum coniunctorum alterum rigidam messem fundere, alteram minime: Et quod multo maximum est, fabarum folliculos alias huius generis, alias alterius: pro vniuersum plus vel minus vento gelido vel aqua pluuia infestati fuerint.

Cur vini media, olei summa, mellis ima praestantiora sint. III.

Ridebat gener meus Alexion praescribentem Hesiodū, ut incipiente cado & cum desinit, satiemus nos, medio ut temperemus: vbi vinum est excellentissimum. Quis est enim, inquit, qui nesciat media vini esse optima, oleū in summo, & ima mellis. Iste vero relinquenda praecipit vini media, & praestolari, dum degeneret subsidente cado. Quibus iactatis salutem dixerunt Hesiodo, atque ad causae disparitatem perrexerunt eruendam. Ac mellis quidem non adeo multum torlit nos ratio: quod neminem fere falleret, ut quidque rarissimum est, ita leuissimum esse. Quod vero spissum est & coactum, ponderis causa residere sub reliqua mole. Quod si vas inverteris, breui locum suum vtrunque proprium repetet: atque hoc ad inferiora illud tendet ad summa. Sed nec vinum deficitur probabilibus rationibus. Primum quia vis eius in calore omnis consistit. Ea umbelicum insidere praecipue iure videtur, eumque conseruare optimum: deinde ima eius propter fecem esse praua, porro cutis ob aeris vicinitatem vapora fieri. Nam detrahi ab aere vino suam bonitatem, quod inclinationem facile recipiat, scimus. Qua de causa defodiunt dolia ac tegmine muniunt, quo quam minime attingat ea aer. Praecipue vero nō deprauatur pleno vase ita facile vinum, ut subsidente. Spiritus enim in id, quod exhauritur, infundens se copiosus, citius reddit vappam. In plenis vinum a seipso vindicatur, multam labem foris non admittens. Enimvero oleum non leuem concertationem exhibuit. Erat, qui diceret infimū oleum deterius fieri ab amurca, a qua conturbetur, non praestantius esse tamen summum: sed quia longe sit ab noxa discretum, ita videri. Alius praetendebat partium eius densitatem, cuius beneficio infociale est praeter omnibus, nec liquorem in se alium, nisi vi & percussu verberatum, admittit vllum. Hinc neque aeris consortium recipit, imo submouet eum propter partium subtilitatem & globum. Quo fit ut inuictum ab eo minus vertatur. Huic rationi refragari Aristoteles videbatur, qui notasse demonstrat se, odoratius evadere & nobilius omnino illud oleum, quod in decapulatis est valibus: Mox aeri profectus causam ascribit. Affluentior enim est, polletque plus, quando in depletum descendit

vas. Haud scio igitur, inquam, an eadem aer potentia oleo proficiat & officiat vino. Siquidem vino commodat, contra oleo inimica est vetustas. Vtriq; autem allabens detrahit eam aer. Hoc enim recens postquam deseruit, excellit: illud, quia difflatu caret propter spissitudinem, cito senescit & inveterascit. Dicitur igitur est probabiliter, quod cutem contingens aer olei, iuuentutem ei conciliet. Inde fit, ut vinum in summo vilissimum, oleum sit præstantissimum. Aetas enim illi optimum, huic deterrimum statum conciliat.

Cur apud priscos Romanos solenne fuerit non pati, ut mensa tolleretur inanis, vel lucerna extingueretur. IIII.

STudiofus antiquitatis Florus tolli vacuum mensam non patiebatur, sed semper in ea aliquid edulij relinquebat. Neq; hoc modo, inquit, patrem & avum meum scio religiose observasse, sed neq; lucernam passos à cœna extinguere, ne oleum in cassum prodigerent. Tum Eustrophus Atheniensis, qui aderat: Quid tandem ea re profecerunt, nisi Polycharmi nostri commentum habuerunt notum: qui post longam deliberationem vix deniq; rationem, ne oleum pueri suffurarentur, se dicit invenisse. Nam sic restitutas explere lucernas, inde postridie rursus, ecquid adhuc essent plenæ, inspicere solitum. Ibi arridens Florus: Quando igitur, inquit, hæc est explicata quæstio, quin dissipimus rationem probabilem, cur veteres vsq; adeo in lucernis & mensis religiosi fuerint. Ibi priore loco agitatum fuit de lucernis quæstio. Ac gener eius Cæsernius ex germanitate harum cum perpetuo ac sacro igni, quicumque extinctus ignis esset, id ominosum arbitrabatur apud maiores fuisse. Nam est eius, uti reor, sicut hominis geminus interitus, vnus violentus extincti, alter quasi naturalis extabescens: Ac sacro quidem adversus vtrunq; illos subvenisse perpetuo eum alendo & seruando: alterum non laborasse quin sua sponte contabesceret. (Neq; enim vim ei intulisse vel permisit velut pecudi vitam extorquentes) ne nequicquam aleretur. Lucius Flori gener: Placent, inquit, mihi cetera. At sacrum ignem, non quo statuerent reliquo igni huc præstare vel esse augustiorem, tam sancte coluerunt & seruauerunt: verum ut ex Aegyptiis alios canum genus veneratos omne, luporum alios vel crocodilorum, vnum alere tamen, hos canem, illos crocodilum, alios lupum. Neq; enim poterant omnes. Perinde hic illius cultum & custodiam ignis reverentiæ, quam habemus omni, specimen esse. Res namq; nulla est alia, quæ animanti magis assimilis sit, quam ignis: qui movetur & vegetatur per se, splendoreq; suo instar animæ illustrat & manifestat cuncta. Præsertim dum extinguitur & suffocatur, elucescit vis eius seminis vitalis non exors. Vociferatur enim & loquitur, resistitq; iniuriæ, sicut anima præditum, quod expirat & vitam morte violenta ponit. Num quid tu, inquit, oculis in me coniectis habes melius? Nihil, inquam, ex dictis damno. Tantum attexam, etiam humanitatis eum morem magistrum esse. Nefas enim sit penam perdere, cum ipsi expleti sumus: & exatiati latice, fontem obstruere & tegere: & cursus marini vel viæ insignia delere, quibus ipsi sumus vsi: sed relinquendus eorum usus, quibus est iis opus. Quare neque lucernæ lumen, quamvis id non requiras, perdere ex sordibus rectum est, sed seruare & relinquere: si quis forte eo adhuc præsentem & lucente habeat opus. Quando & visum, si fieri queat & auditum accommodare officiosum sit alteri, & vero prudentiam quoque & fortitudinem, vbi ad somnum & quietem capiendum concessuri sumus. Quid autem, si etiam ut meditando causa beneficentiæ materias eiusmodi præberent, non absurde prisci vel quercus venerabantur frugiferas, & ficum quandam vocitauerunt sacram Athenienses, & morum interdixerunt detruncare. Hæc namq; non faciunt in superstitionem præcipites, ut ferunt non nulli, sed consuefaciunt in rebus sensu carentibus & furdis beneficentiam nostram & benignitatem in nos mutuo. Proinde recte Hesiodus ne ex ollis quidem, ex quibus non fuerint antelibamina oblata, vult apponi cibum vel pulmentum, sed prius primitias igni mercedemq; ministerij reddi. Ordine etiam Romani, postquam lucernis fuerunt vsi, quam tribuerant, non eripuerunt escam: sed frui ea permisit, quo viuerent & lucerent. Sic me fatis Eustrophus: Næ hoc, inquit, congruum aditum præbet quæstioni de mensa. Censent enim semper aliquid famulis de cœna eorūq; proli relinquendū. Quippe non est tam eis quod sumunt, quam quod domini eis impertiuntur, gratum. Hinc Persarum reges perhibent non solum amicis, ducibus, & satellitibus ex mensa sua semper portiones mittere solitum: verum etiam

etiam feruorum & canum quotidie cœnam in illorum mensa apponi: quo facerent, quatenus possent, omnes, quibus utebantur, mensæ suæ & Vestæ consortes. Etenim mitescunt passus communionem vel immanissimæ feræ. Hic ego arridens: Cædo, inquam, quin illum ex proverbio piscem conditum trahimus in medium cum choenice Pythagorica, cui vetat Pythagoras insidere, monens nos, ut semper ex copiis presentibus quid in posterum relinquamus, dieiq; crastini hodie simus memores. Nobis quidem Bœothis hoc dictum, Relinque Medis aliquid, in ore est ex ea die, qua Phocidem Medi & fines Bœothicæ igne & ferro vastarunt. Vsq; vero & vbiq; sub manum illud esse debet: Relinquit aliquid superventuris hospitibus. Nam equidem vacuum Achillis semper & famelicam deprehensam vituperò mensam. Nam cum supervenissent ei Ajax & Vlysses legati, nec quicquam ei esset parati, mactare necesse habuit de integro & coquere. Et Priamum cum benigne vellet excipere, rursus

Surgens mactat ovem niueam,

dissecat, & assat: qua in re magnam partem noctis consumit. At Eumæo, ut qui alumnus esset sapientis sapiens, nihil interveniens Telemachus exhibuit negocij: sed confestim considerare iussum inuitat, lances carniū apponens assarum,

Quæ nocte ex hesternis superessenti.

Hoc si tibi exigui momenti videtur: illud certe non est vulgare astringere & refrænare appetitionem, dum adsunt adhuc gulæ illecebræ. Qui enim temperare assueti sunt paratis, minus absentibus inhiant. Ibi excipiens Lucius ex auia sua meminisse narravit se audire sacrificium mensam esse. Oportere autem nullum esse ieiunium sacrificij. Mihi vero, inquit, telluris esse mensa videtur simulachrum. Nam præterquam quod alat nos, etiam rotunda est & stabilis, ac recte à quibusdam vesta dicitur. Ut enim terram vsquequaq; habere & proferre aliquid nobis frugiferi censemus debere: nec mensam item putamus inanem oportere aspici & cassam relictam.

Fugiendas esse imprimis voluptates, quæ ex inepta musica offeruntur, & quemadmodum sint fugiendæ. V.

CAllistratus Pythiis Amphyctionum curator aulæ dum quendam ciuem & amicum, qui serius ad profectum nomen suum venisset, lege à ludis reiecit. Eundem ad conuiuium, quo nos invitauerat, adduxit, amictu & coronis sicut in ludicris cum choro eximie exornatum. Erat hercle acroama initio festiuum. Inde pertentato & explorato conuiuio, ut complures præcipites & ex voluptate se eius voluntati permittentem animadvertit, ut lascivis tibiæ cantibus & motibus ipsos oppleret: detexit se proisus ostenditq; musicam maiorem quam vinum vim habere ad inebriandum illos, qui ea temere & largius ingurgitant se. Neque enim satis iam erat, ut recumbentes personarent & lauderent, sed complures denique exilierunt, vnaque cum eo motus indecoros illos quidem dederunt, sed istis tamen modulaminibus & modis congruos. Post vbi ab eo destiterunt, & pacari denuo conuiuium tanquam ex insania cœpit, cupiebat aliquid Lamprias dicere & corripere adolescentes: at veritus tamen, ne nimium molestus foret, offenderetque eos: ipse quasi ansam Callistratus præbuit hisce dictis. Impotentia quidem, inquit, ego quoque gratiam facio gliscentibus auribus & oculis: non assentior tamen Aristoxeni, qui illecebris hisce refert solis succlamari, Eleganter. Quippe & dapes elegantes & vnguenta elegantia vocant, & parata dicunt eleganter, cum opipare & splendide cœnauerint. Nec vero Aristotelem existimo iure spectaculum & acroamatū oblectamentis veniam dare impotentis, quasi hæc homini sola conveniant. Cætera etiam ad bestias pertinere autumant eaq; in horum venire consortium. Quando complura bruta etiam video musica demulceri, ceu cæruos fistulis. Equabus, quando ineuntur, cæruos tibia accinitur, quod hyppothoron appellat. Pindarus author est ad cantilenæ modos delphinum marinum saltasse cum gestu,

Quem mouit in maris tranquilli concinens

Suaue carmen profundo.

Saltantium autem lumina attollunt oblectati spectaculo, ac gestulatione simul huc illuc armos ad sonum iactant. Nihil igitur huiuscemodi voluptatibus esse video peculiare, quam obrem solæ animi sint, cæteræ corporis atq; in corpore exprent. At modi, numeri, saltatio & cantus traiciunt sensum, dum delinitur animus, infunduntq; blan-

dimentum & titillationem. Vnde nulla ex iis voluptatibus se recondit & tenebras quaerit ac circumiectos parietes, ut mulieres dicunt: sed & curricula his & theatra parantur: estque cum multis spectare & audire iucundius & honestius, non ut impotentiae profectio & animi effœminati, sed studij & occupationis liberalis testes nos quam plurimos adhibeamus. Quæ cum Callistratus memorasset, advertens Lamprias multo magis illos acroamatam designatores ferocire: Non hoc in causa est, inquit, Callistrate: verum parum mihi recte videntur filium veteres Lethes Liberum appellasse, cum oporteret patrem: qui te quoque immemorem videtur fecisse offensionum, quæ admittuntur in voluptatibus, partim impotentiam, partim inscitiam & hallucinationem authorem esse. Vbi enim noxa est perspicua, hic impotentia oppresso consilio offendunt, Quæ vero non ilico neque euestigio lasciuia mercedem infligunt, hæc ex nocummenti ignoratione approbant & delignant. Quapropter qui in cibo, in Venere, & potu claudicant: quos & morbi frequentes & census ruinae comitantur & infamia: hos impotentes vocamus, ut Theodectem illum, qui dixit, Salue charum lumen, cum oculos adficeret superveniens animæ: aut Abderitem Anaxarchum:

*Quis fuit & prudens miser, ut fert fama per aures:
Attamen abripuit natura hunc ille cebroso.
Quam plerique solent subformidare sophista.*

At quæ voluptates illorum, qui sibi ipsi in gula, penis, palati, & narium deliciis repugnant, ne capiantur, & attendunt sibi: clam circumfundunt se oculis & auribus dissimulantes & ex insidiis, his capti quamvis non minus quam illi sint commoti & libidinosi, non item tamen eos impotentes vocamus. Neque enim prudentes, sed ex imperitia labascunt, existimantque voluptatum se potentes esse, si in theatris ieiuni & sicci transegerint diem: tamquam si amphora sibi placeat: quod non ventre prehendatur vel fundo, cum auribus facile transferatur. Hinc Arcelilaus nihil interesse dixit, quibus membris quis cinædus sit, posterioribus an anterioribus. Extimescenda autem est etiam illa, quæ in oculis & in auribus titillat, mollitia & luxus. Neque vrbs existimanda inexpugnabilis ea, quæ portas alias seris, repagulis, & cataractis habet munitas, si una admiserit hostes: neque invictum a voluptatibus se, si non a gynæcio, sed a museo vel theatro expugnatus sit. Iuxta enim deflexit & tradidit voluptatibus agendum ferendum animum suum. Hæc vero dum acriora & magis picturata veneficia, quæ quam possit coquus aut pigmentarius, modorum & numerorum offundunt, iis illi-
ciunt nos pervertuntque nostro ipsorum iugulatos testimonio. * Horum enim, quæ in
mensis modo sunt apposita a pulchra tellure, ut ait Pindarus, & a ponti tactibus pro-
ducta, nihil est reprehendendum, nihilque expirat. Sed neque dapes, neque cibus, neque opti-
mum hoc vinum, quod bibimus, ita concitavit ex voluptate vocem, ut modo tibi arum
& fidium cantus domum hanc, si non etiam urbem totam complevit æstu, plausibus,
& clamoribus. Quare sunt hæc imprimis declinandæ voluptates. Sunt enim prævalen-
tissima. Quippe non sicut illæ, quæ palatum, tactum, & nares delinunt, in parte ani-
mæ bruta & naturali terminantur: sed eam, quæ sedes est iudicij & intellectus solici-
tant. Iam reliquis deliciis, ut ratio nos destituat, quæ eis reluctetur, certe ægritudines
animi quædam sæpe se obiciunt. Etenim in foro piscario sordes digitum popinatio-
ris retrahunt, atque a sumptuosa meretrice reflectit avaritia & ambitio: ut nimirum a-
pud Menandrum quisque compotorum insidiis petitus a lenone, qui inflatam puel-
lam eis adducebat.

Capite nutans ardebat bellaria.

Durum enim est intemperantiæ supplicium versura, ac soluere oculos non admodum est expeditum. Hisce vero liberalibus, quæ dicuntur, aures & oculos musicis & tibia-
libus insaniis gratis demulcemus & sine præmio. Quas quidem voluptates haurire
passim licet & percipere, in ludis, in theatris, in conviviis, alieno sumptu. Itaque prom-
pte corrumpuntur illi, qui auxilium & disciplinam non habent a consilio. Hic cum se-
cutum esset silentium: Quid igitur, inquit, postulamus, ut faciat consilium vel dicat ad-
ferendam opem? Neque enim aurium obices illas Xenocraticas accommodabit nobis:
neque cenantes, quando lyram sentimus aptari, vel moveri tibi am, excitabit. Minime
gentium, inquit Lamprias. Sed quoties in supradictas inciderimus, appellandæ sunt
Musæ, & in illum veterum Heliconem recurrendum. Amanti enim sumptuosam nequic-
quam

quam commendes Penelopem vel iungas coniugio Pantheam. At eum, qui ducitur hi-
strionibus, modis, & cantilenis malis & ineptis, traducas licet ad Euripidem, Pinda-
rum, & Menandrum, ut oratione dulci falsam auditionem, ut ait Plato, abluat. Etenim
sicut magi iubent eos, qui a dæmonibus vexantur, literas Ephelias recensere apud se
& nuncupare: item si nos in istiusmodi lascivis cantionibus & saltationibus, insaniisque
& strepitibus commoti, contumaci cum iactatione revocemus ad memoriam sacras
illas & graves literas, contendamusque cum iis cantilenas, poemata, & orationes ina-
nes: non seducemur ab iis, neque permittemus, ut velut vnda lenis transversos nos ra-
pant. Menelaum cecinit Homerus ad epulum, quod optimatibus præbebat Agamem-
non, vltro accessisse.

Namque premi mentem fraternam angore sciebat.

nec inscitia eius sustinuit ut in propatulum veniret, neque perstrinxit eum non venien-
do: quomodo queruli & morosi amicorum huiusmodi erroribus atque amentis im-
minent: qui quo materiam habeant exposulandi, negligi se quam honorari malunt.

*De umbris appellatis, & an ei, qui invitatus est ab altero eundem sit ad alte-
rius cenam, & quando, & apud quos. VI.*

Moris allectorum, quos nunc umbras vocant, qui invitati ipsi non sunt, sed ab
inuitatis ad cenam ducuntur, quæ essent incunabula, quærebatur. Videban-
tur autem ab Socrate esse ortæ, qui Aristodemum induxit non vocatum, ut iret secum
ad Agathonem, cui tocularium quiddam accidit. Imprudens ille reliquit in via post se
Socratem, ac ingressus prior est, plane umbra antecedens corpus, quod a tergo lumen
habet. Post tamen in prebendo hospitibus conviviis maxime principibus viris neces-
sarium fuit, ut cum ignorarent comites, qui in honore apud eos erant, hospiti permit-
terent inuitandi arbitrium, sed definirent numerum, ne accideret eis idem casus, qui
accipienti epulo ruri regem Philippum. Is multos secum traxit, cum veniret, & cenæ
instructa paucis erat. Conspicatus ergo perculsum hospitem significavit per internun-
cium amicis, ut placentæ locum relinquerent. Quam dum expectabant, parcius atten-
gebant apposita. Ita affatim cenæ omnibus fuit. Quæ cum ego apud præsentem ef-
funderem: placuit Floro, ut accurate aliquid agitaremus de umbris, ut appellatur: de-
ceatne vocatos ita venire, & illos ita comitari. Ac gener eius quidem Cæternus pro-
fus id damnavit, atque imprimis ex autoritate ostendit Helioidi debere nos

Inuitare ad convivia amicum.

Alioqui familiares inuitare & necessarios nostros ad libaninum & mensæ, ad sermo-
num in vino habendorum & comitatis commercium. Nunc quomodo, inquit, qui na-
ues meritorias habent, quod quisque velit oneris, id ut imponat, permittunt: Perinde
convivia nos tradimus aliis, facimusque potestatem illud quibusvis probis an impro-
bis complendi. Mirer autem, si vir probus accessurus sit allectus vel potius invo-
catus: quem quidem subinde omnino non cognouit conviator: & si nouerit, vsusque ei
cū illo intercedat, nec vocavit: multo iam est ire ad hunc turpius: quasi exprobet par-
ticipem se fieri illius rerum vi quodam modo & ipso invito. Præterea prævertere vel venire
post eum, qui apud alium invitavit, magnum facit pudorem, atque est inurbanum te-
stibus egentem ad conviatorem pergere, dicereque non inuitatum se sed umbram
cuiuspiam ad conviviū adesse. Rursus allectari & obseruare vngentem & lauantem
alterum vel commoditatem morantis aut properantis, oppido illiberale est & Gna-
thonium. Siquidem fuit Gnatho homo, qui supra omnes in eo callebat, cenis ut frue-
retur alienis. Quippe tunc si vnquam aliis vel maxime ius est hominibus dicere,

*Si lingua quid iactare modice velis,
Promas licet*

50 Ac libertas est multa cum in vino dictis admixta & factis. Hic ergo qui geras te, si iu-
stus non es neque vocatus, sed quodammodo nothus & ascriptitius convivia: Nam
siue libere loquaris, siue non loquaris, obrectationi inter convivas valde pateas. Por-
ro non leue malum est vel appellatorem licentia & vernilitas iis, qui non iniquo ani-
mo sed facile ferunt umbras se vocari & audire. Consuevit enim, qui facile a verbis du-
citur, ad turpia facta. Quare cum inuitarem alios, permisi eis nonnunquam umbras.
Validus est enim civitatis mos & importunus. Ipse vocatus ad alterum ab altero in

* Locus valde cor-
ruptus.

hunc vsque diem, ne parerem, me obfirmavi. Sub hæc dicta silentio factio Florus: Hoc, inquit, secundum implicatius est. Nam vocare ad eum modum, cum hospites excipimus conviuiis, ut est ante dictum, necessitas exprimit. Neque est enim absque amicis inuitare civile: neque expeditum, quos secum adduxit, cognoscere. Cui ego: Vide, inquam, an ne, qui ut ita vocarent, dederunt inuitatis, etiam ut parerent & irent, dederunt advocatis. Nam non est rectum vel dare vel petere, quod non convenit: neque plane rogare, quæ roganda non sunt, neque condicere, neque agere. Nam quod ad provinciarum rectores & hospites attinet, non habet id inuitationem neque delectum, sed sunt comites eorum excipiendi. Alio qui, si quando amicū inuitas, amicus est, ut eum ita voces, quasi non fugiat te, qui eius familiares, chari, & necessarij sint. Maior namque honor & benevolentia ei exhibebitur, si hos obscurum non sit ab eo potissimum diligi, libentissimeque eum cum his esse, & gratum sibi fieri, quod pariter honorentur & vocentur. Interim est tamen eius arbitrio hoc permittendum. Ac sicut illi, qui deo rem divinam faciunt, aræ eius & delubri focios in communi venerantur, etiam si illos sigillatim non appellent. Neque enim dapes vel vinum vel vnguentum ita ut convivia benevolus & suavis exhilarat. Caterum quibus pulmentis & dulcioribus potissimum delectetur, qui inuitatur, ac de vinorum & vnguentorum diversitate rogare & sciscitari, hominis importuni est & arrogantis. Cui vero amici, familiares, & necessarij multi sunt: ex iis rogare eum, ut quorum maxime capiatur consuetudine, & in quorū præsentia acquiescat, hos secum adducat: id neque molestum neque ineptum est. Nam na vigare, cohabitare, causam disceptare vna cum iis, à quibus abhorret quis, non est ita tediosum, ut est vna conviuium inire, & vice versa iucundum. Est enim communio serij, ioci, dictorum & factorum conviuium. Ita non quivis, sed chari & familiares sint inter se oportet, si libenter vna visitabunt. In parando dapes coqui ex discrepantibus saporibus, austera, lenia, dulcia, & acris inter se temperant. At conviuium non sit commodum & lætum, si homines inter se alieni nec consentientes sint in vnum confusi. Quia vero ut dicitur Peripatetici quiddam est, quod primum natura movens sit, nec moveatur tamen: aliud novissimum, quod moveatur, nec moveat tamen quicquam: aliud interiectum utriusque, quod & moveat alia & ab aliis moveatur. Eadem ratio sermonis est, cum tres sint: vnus, qui inuitat tantum: alter, qui inuitatur: tertius, qui inuitat & inuitatur. Quia expeditum est de inuitante, iam non incongruum sit, inquam, etiam de reliquis, quæ mihi videntur, persequi. Atque ille quidem, qui inuitatus ab alio inuitat alios, primum meo iudicio multitudinē parcere debet: ne sicut ex hostico vniuersis suis frumentetur: neve ut illi, qui regiones occupant, in effusa frequentia semper amicis suis omnes amicos eius, qui ipsum vocavit, expellat & summoveat: atque ita id vsu veniat conviuatoribus: quod illis, qui Hecata & Auerruncanis coenas efferunt, ut nihil vel ipsi vel familia ipsorum gustent, nisi quod in partem veniant fumi & turbæ. Imo vero illud nos illi, qui dicunt.

Ipsæ opsonatur carnes Delphis immolans.

Quod vere contingit iis, qui hospites vel amicos rudes excipiunt, qui multis cum vmbribus sicut harpyis deprædantur & diripiunt coenas. Deinde cauebit, ne cum quibuslibet ad alios coenatum pergat: verum conviuatoris potissimum vocabit cōiunctos & familiares, certans cum eo ac præveniens vocationibus. Alioquin ex amicis suis, quos cupisset ipse deligere conviuator, si civilis sit, civiles: si eruditus, eruditos: vel potentes, si ille præpollens, & quoquo modo eos convenire & colloqui cū eis desideret. Et inquit, qui ita est animatus, præbere & suppeditare consuetudinis & amicitia aditum magnæ dexteritatis est & vrbانيتatis. Qui vero homines, quorum abhorreant & diffoni sunt mores à conviuatore, inducit: verbis gratia, sobrio bibaces, frugali in victu luxuriosos & sumptuosos, aut è diverso biboso iuveni & festiuo senes tristes, superciliosos, ex barba sophistas: hic importunus est tedio remunerans comitatem. Decet enim non minus gratū conviuatori esse eū, qui est inuitatus, quā inuitato inuitantem. Erit gratus, si non se tantum, sed & eos, qui secū & sui gratia veniunt, vrbanos præstet & suaves. Porro qui superest tertius, qui ab alio ad aliū vocat, si repudiet abdicetque vmbre nomen, vere videbitur vmbra horrere. Multam hæc res desiderat cautionem. Neque enim quibusvis prompte se comitem præbere honestum, vel temere: sed reputandum, primum qui sit, qui vocat. Hic si non valde familiaris, sed diues aliquis vel potens, qui sicut in scena, splendidum satellitium quærit, aut magnum beneficium præstare inuitatione sua & honorem

norem habere sibi persuadet, afficiat te, statim reiciendus est. Sin amicus & familiaris: non est ei obsequendum, nisi requirere appareat eum necessarium colloquium & congressum, qui opportunitatem non admittit aliam, aut longo intervallo peregre veniens, aut discessurus demonsitret ex benevolentia contubernium tuum prægestire & sitire: nec frequentes vel alienos, sed te solum vel cum paucis sodalibus adiungat, vel denique consuetudinem laboret & amicitia rudimentū sua opera efficere inuitato cum inuitatore, qui vir bonus & amicitia sit dignus. Nam improbi sanè quo magis comprehendunt & complectunt, sicut rubi, eo magis elidendi et calcandi sunt. Quod si probi sint, qui ducunt: nec sint, ad quos ducunt, probi: non debemus hos comitari, neque sustinere, ut velut per mel venenum paremus perversum bono sequestro amicum. Est autem ineptum etiam ad ignotū neque vlla contūctum consuetudine ire: nisi ille virtute, sicut diximus, præcellat atque hinc facturus amicitia sis & charitatis auspiciū, quod prompte & candide ad ipsum venias cum altero. Iam inter familiares ad illos eundem est et, qui vocatus est ab altero, quibus etiam ipsis conceditur item cum aliis ad nos venire. Nam Philippo quidem videbatur scurræ, ipsum ire vltro ad coenam deridiculum magis esse, quam vocatum. Caterum viris bonis & amicis apud amicos & bonos honestius est & iucundius: si non inuitati neque expectati in loco aliis cum amicis accedant, ut lætitia afficiant pariter conviuatores & ductores suos honorent. Minime vero ad provinciarum præfides vel pecuniosos vel dynastas, si non vocatus ab eis sis sed ab aliis decet ire: quo impudentia, ignorantia, & ambitionis intempestiva notam non iniustam declines.

Adhibenda ne inter pocula sint tibicina. VII.

Deacroamatibus Cheroneæ verba inter pocula facta fuerunt Pergameno presentate Diogeniano: nec parum nobis negocij in refellendo erat sophista ex Stoa barbato: qui Platonem citabat carpentem illos, qui tibicinas inter pocula adhiberent, neque oblectare sermonibus inter se valerent. Quamvis eadem ex palæstra aderat Philippus Prusienis, qui missos faciendos dixit Agathonis convivas: quorum voces quavis tibia & fidibus essent dulciores. Neque enim tibicinam explosam fuisse illis viris mirandum est presentibus: verum quod non etiam potus & cibi obliuio conviuium ex voluptate & delinimento subisset. Et quidem non puduit Xenophontem in Socratis, Antisthenis, & aliorum talium virorum presentia scurram introducere Philippum, eumque sicut Homerus cepam potus condimentum adferre illis viris. Plato vero Aristophanis orationem de amoribus ut comœdiam inuexit in conviuium, ac postremo patefacto stabulo inducit fabulam imprimis variam temulentum & procaciter comestatum venientem coronatum Alcibiadem. Inde Socratis pro Agathone lutationes & Socratis laudatio sequuntur O Charites bonæ. Est igitur, inquit, sanctus, quod Apolline in conviuiis apparente cum aptata lyra supplicauerint conviuiæ deo, ut dum absolueretur & perageret sermo, sustineret: Ita ne verò illi viri, inquit, tanto in differendo lepore instructi vsurpauerunt tamen accersita, distinxeruntque eiuscemodī ludicris conviuiis. Nos cū vrbanis & forensibus confusi hominibus: cū multis etiam, si ita casus tulerit, plebeis & agrestioribus talem festiuitatem & oblectamentum ex conviuiis exigamus: vel subducemus nos, ut si intervenientes Sirenas fugiamus? Atqui si Clitomachus athleta, qui surgebat & abscedebat, si quis sermones inieciisset amatorios, celebratur: philosophus, qui tibiam refugit, et instruente se fidicina calceos sumit confestim, clamitans ut facula accendatur, nonne ridiculus est, innocentissimas qui voluptates, sicuti vnguenta scarabei, fastidiat? Nam si vnquam alias, in vino cum his est ludendum, ac commodandusque in hæc Deo est animus. Nam quamvis cætera placeat mihi Euripides, illius tamen non probo de musica scita, ad luctus eam & animi ægritudines relegandam. Illic enim sicut medicus præsto esse sermo debet serius & sobrius: ista vero illecebræ cū Libero patre coniungenda ac ludicri vice sunt habenda. Sane scitum est illud Laconis: qui, cum Athenis ludi fierent nouorum tragædorum, choragorum apparatus, curam magistrorū & contentionem cernens, parum sanam esse dixit civitatem, quæ tanto studio luderet. Siquidem revera ludentem oportet ludere, neque multa impensa neque articulis in alia conducibilibus socordiam liceri: verum in vino & animi remissione ea degustare, atque expendere, nunquid simul cum oblectatione aliquem ex iis fructum capere valeamus.

Qua potissimum acroamata inter cœnandum accersenda. VIII.

Quibus dictis reclamare de integro sophistam parantem ego sum mouens: Illud potius, inquam, dispiciendum Diogeniane sit, ex multis acroamatibus quod potissimum genus congruat, referamusque id ad huiusce sapientis iudicium. Nam cum re nulla moueatur vel deliniatur, haud titubaverit, ut pro meliore optet iucundius. Ut igitur & Diogenianus hortatus est & hos sophistam: nihil ille cunctatus: Cætera, inquit, ad scenam & orchestram reicio: Introduco morem Romæ nuper in conuiuia admissum, qui nondum est apud quosvis vulgatus. Nostis enim, inquit, in Platonis dialogis alios esse, qui rem gestam exponant, alios, qui fictam ac fabulosam. Ex his, qui rem fictam tractant, facilimos ediscunt pueri, ut memoriter eos recitare possint. Adiuncta est actio personarum argumenti moribus congruens, vocis conformatio, gestus, & affectiones verbis cōsentaneæ. Hæc viri graues & probi mirum in modum probauerunt. Effœminati, & quibus aures sunt delicatæ ex inscitia & rusticitate, quos dicit Aristoxenus bilem vomitione reiscere, ubi audiunt harmonicam, exigunt eum. Neque mirarer, si ex toto exploderent. Quandoquidem invaluit mollities. Ibi videns quosdam Philippus non nihil stomachantes: Abstine sodes, inquit, & ingerere in nos probra desiste. Nam nos primi sumus, qui hanc rem Romæ inuehi moleste tulimus, increpauimusque eos, qui Platonem pro ludicrâ inducunt in conuiuia, Platonisque dialogos inter bellaria & vnguenta audire student. Vbi etiam cum recipiuntur Sapphus & Anacreontis scripta, videor mihi deponere eorum reverentia pocula. Multa autem, quæ mihi in mentem veniunt vereor, expromere, ne studiose ita tecum disceptare videar. Itaque ut vides, sermone dulci imbutas falsedine auditiones amico cum hoc poculo trado abluendos. Quo accepto Diogenianus: Atqui hos etiam, inquit, audio sobrios sermones, ut videatur vinum vobis non sapere neque vos afficere. Quare ne ipse quoque poenas luam, extimesco. Cæterum multa resecanda acroamata sunt. Prima tragœdia, quod clamor eius abhorrens à conuiuio grauiorque sit, & rerum molliatur actiones moribus & miserationibus suffusarum. Reicio etiam ex saltationibus Pyladeam, quæ inflata, affectibus plena, & multarum est personarum, tumetque laudationibus illis, quas Socrates de saltatione peregit. Recipio Bathylleam, quæ ex seipsa est pedestris, & cordacem resonat non nihil, vel Panem aliquem, vel Satyrum cum Cupidine lasciuam, si cum illo comparetur. Ex comœdiis vetus propter asperitatem non est hominibus accommodata potantibus. Quippe seria libertas in eorum parabasis, quas vocant, immodica & rigida est, & licentia in dictis & vernilitate plus satis insolens laxaque & verbis scatens incomptis & nominibus lasciuis. Ad hæc ut in præsidium cœnis cuique assistit conuiuæ pincerna, ita necesse erit, ut grammaticus singulis singula explicet, qui Lespodias sit apud Eupolidem, qui Sinelias apud Platonem, Lampon apud Cratinum: & quisque, qui perstringitur: ut conuiuium sit futurum nobis ludus literarius, alio qui surda & involuta cauilla iactentur. De noua comœdia quid dicam? Ita contexta est cum conuiuio, ut citius citra vinum, quam citra Menandrum dispenses comotationem. Nam & dictio amœna & summissa aspersa rebus est: ut neque fastidiatur à sobriis, neque vinolentos fatiget. Scatet bonis sententiis & synceris, quæ in vino velut igne emolliunt reflectuntque ad summam ciuilitatem asperitatem morum. Iam grauitas cum ioco temperata nulla alia de causa videatur quàm ad vino incalescentium & lætitia perfusorum voluptatem pariter & profectum esse ficta. Amores etiam tractat tempestiue apud homines, qui vino indulerunt, & cubitum breui ad vxores sunt concessuri: neque pueri tam multis in fabulis amor extat, & virginum compressiones fere in nuptias exeunt. Consuetudines cum meretricibus, si hæc improba & elata sint, dirimuntur castigationibus non nullis vel pœnitentiis adolescentum. Probris & redamantibus aut pater aliquis reperitur iustus, aut tempus adiicitur amoris, quod conuersationem habeat humanam & verecundam. Hæc ab hominibus aliud quid tractantibus fortassis contemnuntur. At inter pocula non mirer, si suauitas eorum & lepores expolitionem simul & moderationem adferunt, quæ in mores proborum & humanorum forment homines. Hic Diogenianus vel quod finem dicendi fecisset, vel quod interquiesceret, obtulit. Quem cum adoriretur iterum sophista, & dicta desinaret

stinaret non nulla ex Aristophane recitare: Philippus me appellans: Hic, inquit, desiderio suo satisfecit, qui obiter suauissimum commendauit Menandrum. De reliquis nihil ultra eum laborare apparet. Reliqua sunt autem multa nobis nondum discussa acroamata, de quibus te cupiam audire. Nam sculptorum certamen, si placet, hospiti huic & Diogeniano, proponemus cras sobriis. Igitur, inquit, mimi sunt: quorum partim hypotheses, partim ludicra appellant: horum profecto genus conuiuio congruit neutrum, hypotheses propter fabularum prolixitatem & ingentem sumptum: ludicra multa referta scurrilitate & dicacitate ne pueris quidem, qui calcæamenta portant, qui quidem minorum sunt sanorum, conuenit spectare. Complures autem concubantium mulierum & puerorum simulachra repræsentant, rerum nimirum & dictionum, quæ plus quam vlla crapula tumultuari faciunt animos. Enimvero cithara olim Homeri etiam seculo nota fuit illius temporis conuiuio. Hanc tam diuturnam familiaritatem & consuetudinem non conuenit abrumper. Tantum orandi citharædi sunt, ut nimiam istam eximant cantibus lugubrem lamentationem, canantque læta & hominibus congrua conuiuantibus. Tibiam vero, etiam si cupias, non possis à mensa repellere. Siquidem libamina eam vna cum corona flagitant affonantque nomen pœani. Deinde personat penetratque aures affundens vocem suauem, quæ usque ad animum serenitatem adferat: ut siquid superet austeri vel solliciti, quod non discussit merum neque relaxauit, id festiuitate & comitate modorum inundatum & obrutum conticescat, modo hæc quoque modum seruet, nec mentem liquidam ex vino & lubricam permoueat vel conturbet, vel de statu dimoueat tinnitibus & sonorum diuersitate. Nam quomodo pecudes orationem, quæ sententia constat, non intelligunt, sed signis & popymis inconditis, fistulis, et siphonibus excitant & placant eas iterum pastores: sic quod bruti, beluini, ratione aspernantis, nec obedientis ei inest animo, hoc modis & numeris cantus & tibiarum demulcendo componunt & propitiant. Cæterum (ut id, quod mihi videtur, dicam) nunquam tibiæ per se neque lyrae modi absque oratione et cantu oblectent conuiuium, sed fluctu auferre arbitror. Nam ita assuefacere nos etiam in rebus seriis oportet, ut & voluptates ex sermone petamus, & tempus in sermone traducamus: modulos & numeros condimenti vice in sermone, nec per se solos gustemus vel deglutiamus. Ut enim oblectamentum vini & condimenti vna cum cibi usu os ingrediens nemo repellit, illi vero vnguentorum non necessario & supervacaneo Socrates colaphum infregit atque eiecit: ita psalterij vocem & tibiarum, quæ aures per se feriat, ne exaudiamus. Sed si comitans orationi & cantui inuiter nos & oblectet, introducamus eam. Equidem censeam Marlyam ab Apolline fuisse male mulctatam: quod phorbia & tibiis obturans os suum non dubitauit nudis modis cum cantu & cithara contendere. Hoc tantum, inquit, agamus: ut ne conuiuio, qui oratione & philosophia se mutuo exhilarare valent, quicquam accersamus foris tale, quod delinimentum interpellatio potius quam delinimentum sit. Quippe non solum illi, qui salutem domi atque à se ipsis habent

Si aliam velint sibi foris acciscere,

ut est apud Euripidem, stulti sint: sed & illi, qui cum multum in se habeant mulcimenti & blandimenti, extra elaborant, quæ ipsos deliniant, inducere. Etenim regis magni erga Antalcidam Laconem magnificentia sane quam putida & rustica visa est: cum coronam ex rosis & croco commixtis mersans in vnguentum illi misit, interim genitricem & propriam dotem extinxit & conspurcauit florum. Par est, si conuiuio, quod festiuitatem in se & humanitatem habet peculiarem, tibiis vel cantibus extraneis obruas, auferens peregrina domesticam. Tum demum locus sit acroamatibus, si conuiuium fluctuet, & impellatur in rixam & concertationem, ut conuiuia restinguant: & quando in contentionem disputatio odiosam & certamen sophisticum euehitur: ea ut comatum & tranquillum.

Consilium capere inter pocula non minus Græci quam Persici moris fuisse. IX.

Cœnantibus nobis apud Nicostratum sermo super cœnam fuit de iis, quæ tractaturi Athenienses in concione erant. Vbi cum diceret quidam. Morem Persicum inducitis vos, qui inter pocula deliberatis. Cui respondens Glaucias: Cur Persicum, inquit, magis quam Græcum. Quippe Græcus fuit, quit ait.

Rectior à saturo est prudentia consiliumque.

Græci etiam, qui duce Agamemnone Troiam obsidebant, quibus vescentibus & potantibus senex

Texere sermones ante omnia cepit:

fuitq; hic & inuitationis & optimorum consiliariorum regi author.

Sembus conuiuia præbe.

Multorum enim, inquit, in coetu capies sic, qui optima profert Consilia.

Quapropter pleræq; nationes Græciæ quæ bonam disciplinam habuerunt, & instituta retinuerunt prisca, in vino magistratus continebant. Nam andria apud Cretes appellata, & apud Spartiatis phiditia curiarum arcanarum & conciliorum optimatum instar fuere: sicut ni fallor, quod hic est Prytaneus & Themothelium. Nec procul ab his nocturnus consilius apud Platonem optimorum & prudentissimorum virorum est, ad quem reuocantur res maximæ & grauissimæ. Qui Mercurio ultimo libat, quando somnum appetit, nonne vino hi sermones sociant? Quippe quasi presenti & contemplanti prudentissimo deo primus, ut dimissi sunt, supplicat. At prisca velut non egentem Mercurij Liberum patrem ipsum Consultum, noctemque illius gratia *δὲ φερὸν* quasi sapientem appellabant.

Recte ne fecerint, quod consilia inter pocula caperent. X.

His à Glauca peractis apparuit nobis satis resedisse sermones illos turbulentos: 20
Hac quo magis etiam eorum mentio obrueretur, quaestionem Nicostratus aliam inferens: Ante hac, inquit, rem istam, quam arbitrabar Persicam, non admodum morabar. Sed quædo nunc est cõperta Græca, orationem flagitat, quæ ei aduersus absurditatem, quæ adferre videtur secum, succurrat. Quædoquidem ratio oculi modo in humore turbato ægre mouet à nobis atq; inhabilis ad munus suum est: & acerbitates, quæ omni ex parte sicut ad solem serpentes agitant ad vinum atq; emicant, mentem fluxam reddunt & instabilem. Quapropter ut lectus potantibus quæ sedes est convenientior: quod corpus detineat, atque ab omni auocet motione: ita requiescere optimum est animum. Sin minus id liceat: danda est sicut pueris, qui quiescere nequeunt, non lancea, non gladius, sed crepitaculum et globus: quomodo Liber ferulam solutis mero 30 tradidit leuissimum telum & mollissima arma: ut quia ad feriendum sunt promptissimi, quam minime offendant. Id est enim curandum, ut offensa sint temulentorum iocularia, non luctuosa, tragica, & valde calamitosa. Iam quod in deliberando de rebus summis summum est, ut consilij inops & rerum imperitus pareat cõsultis, & experientibus sit audiens, id marcidis admittit vinum: ut etiã nomen ex eo reperisse dicat *οἶνος*, id est vinum Plato, quod *οἶνος* *ὄψιν* *ὄψιν*, id est, putare se mentem habere faciat potantes. Neque enim ita eloquentem, vel formosum, vel opulentum habet se, quamvis id omnes arbitrentur potantes, ut intelligentem. Hinc fit, ut clamor sit vinum, loquacitateq; intempestiua, animisq; expleat homines imperatoria: quasi non audire, sed potius audiri à nobis, ac ducere non sequi conueniat eis. Sed enim inquit, quæ huc faciunt, facilia sunt collecta. 40 Sunt enim ante oculos posita. Verum contraria sunt audienda: si quis sit iuuenis vel maior: qui ea attexere velit. Hic frater noster dolo & sophistarum more agens: Putas scilicet, inquit, aliquem hoc loco quaestioni istius inuenire posse argumenta congruentia? Cum responderet Nicostratus: Quid ni putem tam multis eruditus & vinolis presentibus: Arridens ille: Itane vero putas te dicere apud nos commode de his posse, ad forensam vero & civilem deliberationem esse ob vinum inhabilem? An hoc perinde sit, ac si existimes, quia parum recte oculis perspicit, qui potat, nec recte etiam percipit auribus appellantes se vel disputantes, cantum vel tibiam eum exacte assecuturum. Ut enim hic propius fide est ea, quæ ex usu sunt, quæ quæ elegantia, sensum flexura esse & attentum redditura: ita animum quoque. Non mirer equidem, siquid ex philosophia depromptum arguti temulentum fugiat. Sed si ad negocia dispicienda applicet, mox cordatior fieri atq; ad prudentiam mentem eum convertere verisimile est, sicut Philippus: qui Charoneæ multum ineptiebat ex crapula, præbebatq; se ridiculum, simul atq; verba apud eum facta sunt de fœdere & pace, vultum composuit, supercilia contraxit, vertiginemq; & impotentia expulsa prouidum & sobrium dedit Atheniensibus responsum. Quanquam interest, potes an vino mersus sis. Ac ebrius ita, ut delirent, cubitum eundem esse putamus. At viri, qui vli vino sunt largius, atq; incaluerunt mero, si alioqui 50 sint

sint intelligentes, non est verendum, ne iudicio titubent, & rerum peritia destituatur: cum saltatores & citharistas videamus nihilo deteriores se in conuiujs quam in theatris præstantes. Nam rerum usus assistens corporis actiones dirigit & secure id impellit. Compluribus autem confidentiam audaciæ adiutricem tæmetum non insolentem neq; impotentem, sed gratam & blandam adiungit. Quomodo Aeschylum proditum est memoriæ tragœdias vino indulgentem scriptitasse: non sicut Gorgias dixit hanc Septem in Thebas, quæ est vna eius fabularum maxima, Martis esse, sed sunt Liberi patris omnes. Siquidem vinum, quod, ut est apud Platonem, vim habet animi cum corpore incendendi, corpus reddit expeditum, meatusq; rumpit visionum elicientium cum audenti animo orationem. Quippe non nulli, quorum indoles inueniendi facilitate est dotata, sed timidior, quando sicci sunt, & frigida: postquam poculis se dediderunt, thuris modo per calorem vaporem exhalant. Insuper timorem, qui siquid aliud deliberantibus est obstaculo, expellit: multosque alios motus ignavos & inertes opprimit, prauitatemq; et perversitatem ut diploidas aliquas evoluit animi, mores etiam omnes & ægritudines in oratione denudat. Adhæc profert præcipue liberam linguam, & per eam etiam veritatem. Quæ si absit, nihil rerum usus, nihil sagacitas prodest: verum multi, qui eò, quod in mentem venit, vtuntur, maiorem succellum habent: quam si id, quod se offert, insidiosè & astute premant. Non igitur metuendum, quod animi motus ciet, vinum. Quippe non ciet deterrimos, nisi in perversissimis: quorum est sobrium nunquam consilium. Cæterum sicut tonstrinas sicca conuiuia Theophrastus appellare solet: sic in animis indoctorum sicca semper ebrietas inhabitat & terrica: quæ exagitur ab ira aliqua vel similitate, vel æmulatione, vel illiberalitate: quorum vinum pleræq; perstringens potius quam inflammans, non amentes neq; vesanos, sed cãdidos: non astutos neq; vtilitatis securos, sed honesti sectatores reddit. Qui vero astutiam, solertiam, consilia fallacia & impudentiam esse putant prudentiam: hi iure stolidos dicunt esse illos, qui simpliciter & bona fide sententiam suam promunt. Contra Veteres Bacchum Liberum patrem & Lysium nuncupabant, munusque habere magnæ diuinationis arbitrabantur: non bacchationis causa, ut Euripides voluit, neque infamiae: sed quia ignauiam, trepidationem, & diffidentiam euellens & eiiciens ex animo 30 veritatem & liberam vocem inter se mutuo mortalibus vsurpare concedit.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiuialium liber octauus.

40 *De quorundam virorum illustrium natalibus: Ibidem de genitura, quæ dicitur deorum. Quæstio I.*

VI philosophiam Sossi Senecio summouent conuiujs, hi non æque offendunt, ac qui lumen tollunt, sed grauius: quatenus lucerna sublata viri modesti & temperantes nihilo erunt deteriores, qui verentur inter se potius quam contuentur. Ruditas autem & inscitia si cum vino coniuncta adsit, nec Mineruæ lucerna illa aurea delectabilem compositionem & modestam præstet. Quippe silentes ingurgitare inter se plane porcorum est, & fortasse res, 50 quæ fieri non possit. At qui sermonem relinquit conuiuio, non admittit autem, ut compositæ vtamur & frugifere sermone: hic longe magis deridiculus est illo, qui bibendum putat & comedendum cœnantibus: vinum vero propinat, dapesque apponit non conditas atq; immundas. Non est enim poculentum vel esculentum vllum æque odiosum vel noxiu, quod non est recte paratum, ac factatus intempestiue & inconsulte in conuiuio sermo. Siquidem crapulam, qui eam sunt infectati conuiujs philosophi nugacitatem temulentam dicunt. Nugari autem nihil est quam sermonem vsurpare vanum & futilem. Loquacitatis vero inconditæ & futilitatis, quando in vinum GG iij

incidit, contumelia & petulantia finis est à Musis & Gratiis alienissimus. Non incite igitur apud nos in festis Agroniis mulieres Bacchum vt fugituum requirunt. Inde desistunt, dicuntque eum ad Musas refugisse, ac delitescere apud illas: breui post cœna peracta sirpos & gryphos invicem proponunt. Quo mysterio significatur serendum inter pocula sermonem, qui aliquam commentationem & literatam disputationem habeat. Eiuscemodi sermo si additus crapulæ sit, tegi ferociam & furorem à Musis esse placide detentum. Quæ igitur pridem Platonis natalibus fortè audiuimus & retulimus, primo loco hic liber, qui est conuiuialium octauus, complectitur. Sexto die mensis Thargelionis Socratis diem natalem celebraueramus: inde Platonis die septimo agitauius: quod primum sermones nobis casui appositos subministrauit, quos Diogenianus exorsus est Pergamenus. Ostendit hic non absurde Iouem de Fortuna prædicasse, eam quamvis multum à sapientia sit aliena, hanc tamen in plurimis æmulari: atque hoc temerariam illam doctæ & scite egisse, vt non solum eorum ortus tam propinqui temporibus essent, verum etiam nominis gloria præcelleret natu maior & doctor. Mihi autem referre subiit iis, qui aderant, complura, quæ in idem tempus congruerant: ceu id, quod de Euripidis ortu & interitu proditum est: natum fuisse, quo die nauali prælio dimicauerunt cum Medo Græci: extinctum, eodem, quo Dionysius maior Siciliæ tyrannus in lucem prodit: simul fortuna, vt Timæus ait, effictorem ærumnarum tragicarum educente & histriorem introducente. Mentio etiam illata fuit Alexandri regis & Diogenis Cynici obitus, qui in eundem incurrit diem. Regem quoque Attalum conuenit inter omnes die suo natali vita excessisse. Pompeium Magnum alij natali suo, alij pridie eius diei in Aegypto perhibuerunt occubuisse. Occurrit item memoriæ Pindarus, qui Apollinaribus genitus multos & elegantes hymnos Apollini exhibuit. Florus nec Carneadem ait indignum esse, cuius fieret in Platonis natalibus mentio, virum, qui sacerdos Academicæ celeberrimus fuit. Vtrumque enim Apollinis solenni natum: vnum Thargeliiis Athenis, alterum quo die Gyrenæi Carnea celebrant. Septimo die vtraque ferias agitant: atque Apollinem vt hoc editum vos, inquit, prophetæ & sacerdotes Septimanigenam nominatis. Quare non arbitror quenquam fore, qui dicat eos, qui Platonis Apollini productionem attribuerunt, hunc deum sugillare: qui ad maiores ægritudines & morbos hunc nobis Socrate administro velut altero Chirone medicum præparauit. Simul mentionem fecit speciei & vocis Platonis patri, vt fama est, Aristoni secundum quietem oblata: quæ ne decem menses coniugem suam attingeret, interdixit. Ibi excipiens Lacedæmonius Tyndares: Par est, inquit, de Platone hoc canere & prædicare.

*Quandoquidem haud hominis sed filius esse videtur,
Diu.*

Numinis enim vereor immortalitati ne tam generare quam generari repugnare videatur. Siquidem est genitura conversio quædam & affectio: quod quidem etiã Alexander animadvertit, cum ait, mortalem & caducum se esse potissimum se ex mulieris complexu & somno deprehendere: quod somnus ex langore existat ob imbecillitatem: generatio quelibet sit, quando proprium quiddam in alterum effunditur atque dissoluitur. Rursus confirmor, cum ipsum audio Platonem, qui parentem & conditorem mundi aliorumque genitorum ingenitum & æternum deum nominat: non quod genitura ope gignat deus, sed quod vi alia materiæ principium, à quo moueatur & vertatur, foeticum infundat. Quanquam & ventorum afflatus implent aues foeminas, verum id quando foetandi hora instat. Nec monstruosum esse arbitror, si non humano more deus congregiatur, sed certis aliis contagionibus per alia & contrectationibus vertat & impleat diuiniore genituali corpus mortale. Neque est mea, inquit, hæc fabula: sed Aegyptij Apim hoc modo Lunæ contactu autumant gignere, imo profus deo cum mortali foemina consuetudinem relinquunt. Vice versa non admittunt virum mortalem deæ puerperij & foeturæ exordium præbere: quod deorum essentiam in aere, spiritibus, & teporibus quibusdam & humiditatibus consistere statuunt.

Quomodo Plato deum perpetuo dixerit geometren agere. I I.

Hinc subsecuto silentio, de integro exorsus Diogenianus: Placet ne vobis, inquit, quando verba sunt de diis habita, ipsum Platonem in Platonis natalibus confortem

fortem affiscamus disceptantes, in quam sententiã deum dixerit geometren agere: si tamen hoc dictum est Platoni ascribendum. Hic cum ego respondissem, id nullo in illius commentario relatum esse, sed tamen multum receptum, & characterem referre Platicum: repente excipiens Tyndares: Censeres vero, inquit, tu id dictum Diogeniane quid excellentius & involutius innuere: non quod ipse professus est & scriptum reliquit geometriam celebrans, quod affixos sensibus retrahat, conuertatque ad intellectibilem & sempiternam naturam, cuius aspectus philosophiæ est finis, velut initiationis inspectio. Quandoquidem voluptatis & doloris clauus, quo corpori animus affigit, summum malum habere hoc videtur: quod ea, quæ sensibus sunt subiecta, intellectibilibus faciat illustriora, cogatque mentem, vt ex turbulento motu potius quam ex ratione iudicium faciat. Quia enim consuevit ex immenso cruciatu vel delinimentis corporis errori & volumini se dedere, vt si sit ex eo, quod reuera est, occœatur: organumque sexcentis rependendum corporibus animi ac lumen, quo contemplamur diuinitatem, amittit. Atque in disciplinis quidem, quas dicunt mathematicas, omnibus sicut in speculis nõ distortis & politis elucet veritatis intellectibilibus vestigia & simulachra. Geometria vero potissimũ, quæ caput est & author iuxta Platonem reliquarum, mentem reuocat & reflectit quasi defecatam & à sensu paulatim discedentem. Hinc Plato ipse corripuit Eudoxum, Archytam, & Menæchmum: qui ad molitiones organicas & machinales solidi duplicandi rationem traducere instituebant: quod tentantibus ratione duas medias lineas proportionem non licet sumere. Ita enim everti & corrumpere geometriæ bonum: cum ea ad sensibus subiecta reuoluitur, neque in sublime tendat, vel æternas & corporibus immunes effigies apprehēdat. Quibus quia intentus est deus perpetuo, deus est. Secundum Tyndarem Florus, qui eius familiaris erat, assimilabatque & profitebatur ioco esse amatorem: Multum vidisti, inquit, qui orationem eam non tuam sed communẽ fecisti. Refellendi enim locū dedisti eius, qui demonstrat non esse diis geometricam sed nobis necessariam. Nam profecto scientia non eger deus mathematica velut machina, quæ à genitis retorquet ac circummagat ad ea quæ sunt reuera. Siquidem illo in ipso cum illo, & circa illum est ea. Sed potius vide, ecquid, quod tui sit officij & ad te pertineat, voluit significare Plato obscure, quod non animadvertis: sicut certe Socrati applicans Lycurgum non minus quam Pythagoram existimauit Dicæarchus. Quippe Lycurgus, quod procul dubio nosti, proportionem arithmetica vt popularem & plebeiam exterminauit Lacedæmone, induxit autem geometricam sane paucorum ditioni moderatæ & regnõ legitimo consentaneam. Illa enim numero æqualitatem, hæc proportione & merito iustum tribuit, neque vniuersa in vnum confundit: cæterum est proborum & improborum illustre in ea discrimen non bilancibus neque fortibus, sed virtutis & vitij disparitatibus sortes iustas accipientium. Hanc comparisonem deus rebus accommodat, quæ iustitia & Nemesis mi Tyndare dicitur, docetque nos iustum æquum non æquum iustum faciendum. Quam enim vulgus hominum se statur æqualitatem, cum sit omnium iniquitatum summa deus de medio tollit, & quoad eius fieri potest, quod cuique conueniens sit, seruat proportione & legitime definiens. Hæc nos laudauimus. Tyndares autem invidere dixit se, hortatusque est Autobulum, vt Florus increparet & orationem eius corrigeret. Id ille recusauit: sed singularem quandam sententiã obiecit. Demonstrauit non in locorum geometriam, imo nec in cuiusquam eorum casum, qui accidunt terminis, versari cõmentatione, neque ratione deum vlla alia mundũ esse architectatũ quã materiã terminando interminatã non mole & copia, sed propter eius cõfusionẽ atque inæqualitatem. Solebãt autem veteres immensum & interminatissimũ infinitum vocare. Etenim forma & figura, cuiusque rei, cui forma & figura imprimitur, terminus est: quibus spoliata per se informis erat & rudis. Vbi vero numeri ei & proportionem accesserunt, quasi vincula & cincta lineis est. Ex lineis formas primas & distinctiones corporum sicut fundamentorum præbuit planis & profundis ad productionem aeris, aquæ, terræ, & ignis. Nam octaedrorum & icosaedrorum, adhæc metarum & cuborum æqualitates in lateribus, & similitudines in angulis & concinentias ex materia indigesta & vaga sine circūscribente & digerente singula ratione geometrica spinosum erat & difficile producere. Itaque postquam additus infinito terminus est, vniuersitas aptata & temperata optime atque terminata facta est & sit, materia

quidem usque vit tendente ad infinitum recipere se & refugiente, ne limitetur geometricae: proportione vero occupante eam & circumscribente dispensanteque in species & differentias, ex quibus cuncta nascuntur ortum suum & constitutionem accipere. Sub hac postulavit a me, ut etiam sententiam meam ad hanc quaestionem ipsis adferrem. Ego vero sententias relatas ut iustas & peculiarias illis ipsis commendavi, & satis ostendi probabiles esse. Ceterum ne vosmetipsos, inquam, fastidiatis, neque omnino foras spectetis, audite rationem, quae de hoc imprimis probabatur doctoribus nostris. Est enim ex summis geometricis praecipis vel potius quaestionibus, formis positae duabus tertiam aliam comparare, vni aequalem, alteri similem: cuius inveni gratia Pythagoram ferunt diis sacrum fecisse. Quippe est longe hoc elegantius & doctius illo praecipito, quod hypotenusam demonstravit parem vim ac rectam lineam obtinere. Probe, inquit Diogenianus. Sed hoc quid ad praesentem quaestionem? Id facile cognoscetis, inquam, si refricetis illam in Timaeo distributionem, qua trifariam distinxit prima, a quibus traxit mundus originem: quorum vnum iustissima appellatione deum, alterum materiam, tertium formam dixit. Ac materia quidem existentium est omnium maxime incompositum, forma exemplorum pulcherrimum, deus causarum optima. Hic nihil, quatenus possit, relinquere infinitum voluit & interminatum: sed exornare proportione, modo, & numero naturam, vnum efficiens ex vniuersis, quae extant: quod simile esset formae, & par materiae. Itaque ex hoc praecipito datis ei duobus, quae existunt, tertium fecit & facit, conseruatque in aeternum, quod par materiae sit & simile formae, mundum. Nam cum perpetuo sit ex genitura corporis necessitate in productione, vicissitudine, & laboribus variis: sic currit ei parens & fabricator proportione ad exemplum essentiam finiens, vel elegantius ambitum vniuersitatis competentia.

Cur die nox sonrior sit. III.

Domus Ammonij, apud quem Athenis epulabamur, tumultu circumsonabat foris praetorem in clamantium. Erat Ammonius tertium praetor. Ut vero missis nonnullis de suis motum repressit, ac dimissi homines fuerunt, quaesiuimus nos: cur qui intus sunt, illos, qui foris stant, exaudiunt: qui foris, eos, qui intus sunt, non item. Hoc Ammonius expeditum ostendit ab Aristotele. Nam vocem eorum, qui intus sunt, in plenum delatam aerem & laxum confestim occaecari & dissipari. Externae intro penetranti nihil tale accidere, sed concludi manereque clarum. Illud potius disputandum, quid noctu plus sint voces sonorae: neque solum magne, sed & perspicuae maneant. Ac mihi quidem, inquit, providentia videtur, quando usus nullus aut per est exiguus vsus, auditui perspicuitatem esse machinata. Nam cum caliginosus, si Empedoceli credimus, sit aer

Solima noctis clarae,

quantum oculis detrahit provisionis, id pensat per aures. Sed quoniam causa rerum, quae etiam necessitate aliqua a natura eduntur, eruenda sunt, quae partes sunt physici, qui in principiorum versatur materialium & organicorum commentatione: quis inquit, inter nos princeps rationem aliquam adferet probabilem? Hic contentibus omnibus, Boethius narrauit, cum adolescens adhuc esset & sophistes, postulata, ita *ait* interpretor, ex geometria petita usurpare solitum, & sumere se nulla munitas demonstratione consultationes, quas Graeci hypotheses dicunt: nunc vsurum se quibusdam ante ab Epicuro demonstratis. Voluitur vniuersitas in eo, quod non extat. Si quidem multum vacui confusum est & commistum aeris atomis. Qui si quando diffusus est, laxusque, & vagus ex raritate, exigua & tenuia relinquuntur intermedia inania spacia, atque ingentem occupant atomi consitam regionem. Quando vero contrahuntur & in angustum coguntur, atque incurrunt in se mutuo: vi compulsa vastam laxitatem foris & distractiones efficiunt magnas: quod noctu fit a frigore. Calor enim laxat, dirimit, resoluitque densata. Quapropter spaciosiorem locum ebullientia, fusa, & liquescentia corpora occupant. Contra concreta & perfrigerata coeunt inter se & conglobantur, relinquuntque spatia vacua in vasis, quibus includuntur, atque in locis, quibus excefferunt. Vox autem appellens & occurrens frequent-

quentibus corporibus & confertis vel occaecatur semel, vel intervalla capit grandia, crebroque incurrit, & moras trahit. At in tractu inani & corporibus vacante curriculum nata planum, continentem, nec interpellatum permanat ad aures, ac celeritate sua simul orationis tuetur claritatem. Vides enim vasa casta, quando pulsantur, magis obsecundare ictibus, strepitumque longe porrigere: subinde etiam in orbem circumuolantem frequentem diffundi. Quod si impletum sit solido corpore vel liquore vas, plane obsurdescit & obmutescit, quod destituta via & spacio, qua permeet, sit vox. Ex ipsis autem corporibus aurum & lapis, quia plena sunt, etiam voce fusca sunt & obtusa, citoque in seipsis extinguunt tinnitum. Sonorum contra & loquax aë: quia spongiosum est, & mole corporis leue & tenue, non crebris constrictionibus aliis in alia corporibus, sed loquacem habet, quae nihil patitur nec contingitur, admixtam quandam essentiam: quae cum aliis motibus facilem cursum praestat, tunc vocem placide excipiens deducit: dum apprehendens quis sicut in via occupauerit & occaecauerit inane. Ibi subleuit, definitque propter obstaculum porro pergere. Hac mihi, inquit, noctem videntur reddere vocalem, & diem minus: quod tepore & fluore aeris non longa intervalla atomorum efficiat. Tantum, inquit, nemo primis reclamet consultationibus. Ibi ego, cum iuberet Ammonius, ut aliquid ad eum refutandum adferrem: Prima tua, inquam, optime Boethe consultationes, quae magnopere versantur in inani, permaneant. Ad vocem vero conseruandam, & ut moueatur, non recte inane posuisti. Silentij namque est proprium & quietis non attrahere, non pati, non pulsari. At vox pulsus personantis est corporis. Personat autem, quod sibi ipsi consentiens est & conserutum, agile tamen, laeue, aequabile, & cedens ei, quod firmum & continuum est: cuius generis est apud nos aer, aqua, terra, ignis: quae quidem per se muta sunt, sonum autem aeris appulsu omnia stridoremque & crepitum edunt. Aes vero nihil habet inane: verum aequabiliter laeui applicante se ad id aura pulsus facile recipit & sonorum est. Quod si oculorum fides sequenda, apparet ferrum potius cariosum aliquatenus & fistulosum esse & stridulum. Ceterum est oppido absolum & metallorum summe elinguae. Non erat igitur, quod nocti essetis molesti cogendo eius aere & astringendo: alibi contra spacia & inantibus relinquendis, quasi vocem pracludat aer & eius essentiam perimat, cuius ipse sit essentia, figura, & vis. Quod ni esset, oporteret profecto noctes turbidas ceu nebulosas & procellosas magis esse quam serenas & aequaliter temperatas sonoras: quod huc impellant atomos: illuc, vnde discessere, locum relinquunt inanem corporum: Et quod expeditissimum est, gelidum diem nocte esse tepida & aestiua vocaliorem, quorum est verum neutrum. Quare hac repudiata ratione subicio illam Anaxagorae, qui a sole docet cieri aera motu tremulo & palpitante: quod liquet ex tractionibus per lucem scobum & micarum minutarum, quas non nulli *πλάσ* dicunt. Hac quidem ait ille ad calorem stridentia interditu & obstrepentia obtusas ex crepitu voces reddere, quorum noctu fluctum & murmur conticescere. Ita me fateri Ammonius: Ridiculi fortasse, inquit, videamur: qui coarguere Democritum nos putamus, & corrigere volumus Anaxagoram. Attamen nudanda Anaxagorae corpora sibi. Neque enim est hic probabilis vel necessarius: sed sufficit corporum tremor & incitus in luce vibrantium ad voces discrepandas & dissipandas saepe numero. Aer enim, qui, ut est relatum, corpus se & essentiam praebet vocis, si placidus sit planusque, & continens, strepituum portiones & cursus longe diffundit. Est enim tranquillitas & serenitas canora, & contra, ut est apud Simonidem.

Non enim, quae folia concutit, procella tunc infremuit,

*Quae suaves solueret cantus, sonarent ne auribus
Congruenter humanis.*

Subinde nec vocis figuram permittit aeris fluctus plenam & informatam ad sensum aspirare: aliquid tamen semper ex frequenti & grandi adfert voce. Nihil ergo habet nox per se sola quicquam, quod aera contorqueat: dies rem ingentem solem, quod ipse testatur Anaxagoras. Excipiens ibi Ammonij filius Thrasyllus: Qua tandem, inquit, mente per deos immortales aeris motionibus, quae intellectu percipiuntur, huius rei causam tribuimus, interim perspicuam eius volutationem & iactationem praeterimus? Nam magnus dux in caelo Iupiter hic non

clam neque submisit subtilissimas aeris partes, verum confestim clare omnes res excitat & impellit,

Prospere significans operas hominum simul excit.

hi obsecundant velut ex alteris natalibus noua quotidie sentientes, ut ait Democritus, non mutis neque languidis actibus. Quae ratione diluculum non ineleganter κλυτὸν Ibycus appellauit: in quo κλυτὸν, id est, audire & loqui iam liceat. Nocte vero tranquillius fere & placidus aer quiescentibus cunctis merito vocem integram ad nos transmittit & synceram. Hic Aristodemus, qui aderat, Cyprius nobis: At vide, inquit, Thrasylla, ne hoc pugnae & expeditiones nocturnae magnorum exercituum refellant: in quibus nihilo minus sonorae sunt voces, quantumvis turbato & fluctuante aere. Aliquid etiam nobis haeret causae. Ipsi enim, quae noctuloquimur, pleraque turbate & urgente cum motu iubemus aliquibus, aut interrogantes vehementer luculentas edimus voces. Nam quo maxime tempore quietem agere solemus, excitari nos ad negocia & colloquia non parua res nec sedata est, sed magna & valde magno urgente vi maturanda. Quapropter voces mittuntur commotiores.

Quare sacra certamina aliud aliam habent coronam, palmam tamen omnia.

Ibidem, cur grandes palmae fructus Nicolaos vocent. IIII.

Isthmiorum celebritate cum iterum ludos Sospis faceret, caeteras epulas refugimus, ad quas frequentes simul hospites & vniuersos subinde ciues ille inuitauerat. Semel cum intimos amicos & eruditos domi exciperet conuiuio, nos quoque interfuisimus. Ibi sublatis primis mensis adfuit quispiam Herodi oratori a familiaribus quodam, qui vicerat laudatione, palmam & coronam floribus contextam ferens. Ille has comiter excepit & remisit. Ostendit autem haesitare se: qui nam certamina coronam aliud aliam habeant, palmam autem promiscue omnia. Neque enim accedo illis, inquit, qui foliorum paritatem ex aduerso inter se exurgentium & vna prodeuntium imitari certamen & contentionem dicunt, ipsamque victoriam *παρὰ τὸ μὴ εἶναι* id est a non cedendo Graece *ἕκαστος* vocitatum. Etenim alia permulta tantum non modis quibusdam & ponderibus ad vnguem alimentum dispensantia aduersis frondibus mirificam edunt paritatem & ordinem. Probabiliora sane adferunt quam hi illi: qui huius arboris decore & foecunditate delectatos fuisse veteres, ut Homerum, qui cum germine palmae formam contendit Phaeacidis, arbitrantur. Siquidem non praerit vos utique rosas eos & flammeis, non nullos pomis & malis puniceis victores, quo eos semper eximie honorarent, petisse. Caeterum nihil clare habet aliis palma praestantius: ut quae ne fructum quidem ferat in Graecia, qui edendo sit, sed inchoatum & crudum. Quod si hic ut in Syria & Aegypto efferret palmam oculis spectaculorum & dulcedine bellatorum suauissimam, nulla planta esset cum ea conferenda. Itaque cum imperator, uti ferunt, maiorem in modum charum haberet Peripateticum philosophum Nicolaum, qui moribus blandissimis, sed gracili corporis proceritate erat, ac puniceae ruboris facie plena: maximas & pulcherrimas palmas Nicolaos appellauit, atque in hunc usque diem ita dicuntur. Hinc verbis Herodes non iniucundiorum sermonem ipsa quaestione agitasse de Nicolao visus est. Itaque multo magis, inquit, Sospis studere quisque debet: ut, quod persuasum habet, id ad quaestionem adferat. Ego adfero princeps, gloriam permanere victorum immortalē, quoad eius fieri queat, atque a senectute inuolantam debere. Palma autem plantae vitae diuturnitate cedit nulli: quod certe Orphica haec testata sunt.

Ramis animans palmarum equalis editis.

Iam huic prope vni adest, quod de multis parum vere dicitur. Quidnam hoc est? Quod firma & sempiterna fronde vireat. Neque enim laurum vel oleam, vel myrthum, vel plantam ullam aliam, quae foliis negantur nudari, conspicimus perpetuo eadem tueri: sed primis defluentibus frondescunt nouis: atque ita ciuitatum modo quaelibet perpetuo viua manet duratque. Palma nihil, quod effudit, vltro dimittens constanter sempiterna viret coma. Atque hoc quidem robur eius praecipue victoriae firmitati dicat. Ut finem dicendi Sospis fecit, Protogenes grammaticus nomine compellens Praxitelem histori-

historicum: Ita ne oratores hos, inquit, permittemus peragere sua, ut argumentis ea verisimilibus & probabilibus demonstrent: nos ex historia nihil habebimus, quod ad praesentem quaestionem depromamus. Atqui videor meminisse nuper in commentariis Atticis legere, Thesea, cum in Delo primus ludos ederet, a sacra palma, quae etiam spadix dicta fuit, defregisse ramum. Tum Praxiteles haec retulit: Sed dicent ex ipso quaerendum Theseo, quamobrem palmae non lauri vel oleae frondem in ludorum curatione devulserit. Quid igitur, si Pythicum hoc sit victoriae praemium, ut Amphictionis. Vbi primum in Apollinis honorem laurea & palmea victores corona ornantur: quod Apollini non lauros vel oleas, sed palmas consecrarent: quomodo in Delo Atheniensium Nicias choragus, Delphis Athenienses, & ante Corinthius Cypselus. Quando alias etiam ipse hic deus certaminibus est & ambitioni victoriae deditus: qui cithara, cantu, discorum iactu, & ut non nulli dicunt, cestibus decertauit, hominibus etiam opem fert certantibus: ut est Homerus testis, qui Achille induxit dicentem:

*Cestibus edico super his pugnent duo, praestet
Florum qui, huic palmam Phoebeus det.*

Ex sagittariis vnum, qui preces Apollini adhibuerat, successum habuisse, eumque obtinuisse primas: ferocem alterum, qui votis deum non aduocauerat, a scopo aberrasse. Sed nec Athenienses credibile est Apollini sine causa & fortuito gymnasiū dedicasse: verum cui deo sanitatem acceptam ferimus, eundem valetudinem corporis & robur ad certamina tribuere existimarunt. Quia vero leuia sunt & graua certamina, Apollini Pugilli Delphos, Cursori Cretas tradunt & Lacedaemonios sacra facere. Quid autem manubiarum in Apollinis sano Delphis exuuiarumque hostibus detractarum & trophaeorum dedicationes, nonne communiter testantur plurimum posse hunc deum ad vincendum & superandum conferre? Dicentem adhuc interpellans Caphisus Theonis filius: Enimvero non olent haec, inquit, historiam aut libros cosmographicos, sed ex medijs eruta Peripateticorum locis probabiliter ad inducendos tractata sunt animos: & dum insuper tragice attollitis machinam, videmini percellere deo reclamantes. Caeterum est Apollo quidem, ut par est, equus & propitius. Nos vero Sospidem sequentes (Nam recte praet) redeamus ad palmam, quae vberem disputandi materiam suggerit. Nam praedicant & decantant Babylonij sexaginta supra trecenta commoditatum genera ipsi ab hac arbore subministrari. Nobis ea est Graecis minime frugifera: philosophiae vero athleticae etiam eius infœcunditas similis est. Siquidem haec quae pulcherrima est & grandissima ob lasciuiam non est apud nos genitalis, verum alimentum athletarum more in corpus luxuria prodigente, exiguum & tenue ei superest in semine. Praeter omnia haec, quod dicitur sum, habet peculiare, quod alteri datum est nulli. Lignum palmae si pondere imposito id degraues, non deprimitur, neque cedit deorsum, sed aduersus onus fornicatur, velut vim inferenti reluctans. Idem in certaminibus athleticis vsuuenit. Quippe eos, qui ipsis ex imbecillitate & mollitia cedunt, premunt & intorquent. Qui vero valide exercitationem sustinent, hi non modo corporibus, verum etiam animis eriguntur & gliscunt.

Cur ante lucem ex Nilo nauigantes aquentur. V.

Causam quidam requirebant, cur aquentur nauiculatores nocte non luce ex Nilo. Videbantur non nullis solem metuere, qui maturando humores excalefacere, putredini eos reddit opportunos. Quicquid enim calefactum est & redditum tepidum, semper conversioni magis patet, ac remissione proprietatis antegressa offenditur. Algorem vero constringendo retinere & tueri singula apparet in statu suo naturali, praesertim aquam. Siquidem aquam gelu natura compingit. Documento nix est, quae carnes a putredine vindicat diu. Contra calor cum alia tum mel a sua bonitate degenerare facit. Decoctum enim corrumpitur. Sin crudum relinquatur, etiam alia integra conseruat. Huic causae maximam fidem astruunt aquae lacustres. Horum nihil haustus ab aliorum discedens hyeme, aestate euadit prauus & insalubris. Itaque quando respondere hyemi nox videtur, & dies aestati: aquam arbitrantur, si hausta nocte sit, immotam manere & integram. His, quae satis probabilia videbantur, adiecta est ratio sicut firma & certa probatio, quae experientiam nauiticam confirmet. Noctu dixerunt eos aquam petere amne adhuc quiete. Interdum multis mortalibus aquantibus nauigantibusque, multis etiam per eam vagantibus bestiis conturbata reddi

crassam & terrestrem. Quæ autem eiuscemodi est, eam facile computrescere. Siquidem mixta omnia quam non mixta sunt in putredinem propensiora. Excitat autem mixtura pugnam, pugna mutationem. Putredo vero est quædam mutatio. Hinc est, quod colorum misturas pictores φλογοὺς appellent, & tingere δίνωαι Homerus vocauerit: & usus communis id, quod commixtum non est, purum, incorruptum, & syncerum. Imprimis confusa cum aqua terra inuertit & deprauat aquæ ingenium, ne potabilis sit. Quo circa quietæ & cauæ, quæ multa complentur terra, facilius putredinem sentiunt. Profluentes fugiunt & repellunt terram inuectam. Ac recte laudauit Hesiodus,

Annem perpetuum, fluidum, limoq; carentem.

Est namq; incorrupta salutaris. Quæ autem mixturam nescit & pura, incorrupta est. Potissimum autem terræ discrepantiæ dicta confirmant. Nam quæ per montanum & petrosam solum decurrunt, hæ palustribus sunt & campestribus solidiores. Siquidem non multum terræ atuellunt. Nilus vero mollibus circumfusis campis, vel potius sicut sanguis cum carne temperatus, dulcedine præditus est, liquoribusq; completur solidam vim & pinguem sortitis: sed confusus manat & turbidus. Quod si turbetur, multo magis. Siquidem agitatio humori affundit terram. Cum vero conuiescit, repens lente ob pondus defertur. Quare aquantur nocte, simul ut solem anteuertant: à quo id, quod subtilissimum est & leuissimum ex humoribus semper subuectum corrumpitur.

De tarde ad cœnam uenientibus. Ibidem, unde ientaculum, prandium, & cœna nomina traxerint. VI.

Adolescentiores ex filiis meis, quod in theatro intenti acroamatibus diutius constitissent, ac tardius uenissent ad cœnam, καλοσοιδέπνως & ζοφοδ'όγπιδος, quasi remoricænos & nocticænos & aliis cauillis iocosis appellabant Theonis filij. Illi inuicem repungentes hos τρεχέδ'έπνως quasi curricænos vocabant. Hic ex maioribus ætate quispiam τρεχέδ'έπνωρ esse ostendit eum, qui tardius ad cœnam ueniret. Maturius enim quam gressu properare, cum cunctatus est, uideri: ac Battii Cæsaris scurræ lepidum dictum commemorant. Ille cœnietas appellabat eos, qui sero ad cœnam pergerent. Hos est distineantur negociis, tamen quia cœnis inhient, non reitcere inuitationes. Ego adduxi Polycherimum concionatorem Atheniensem, cum uita rationem ad populum redderet, ita fatum. Præter cætera, quæ commemorauit Athenienses, si quando uocatus ad cœnam sui, nunquam adfui nouissimus. Nam uidebatur id oppido populare: atque è diuerso eos, qui accedunt serius, quia operiri homines coguntur eos, ut odiosos & factiosos grauantur. Tum Zoclarus purgans adolescentes: Enimvero nec Pittacum, inquit, Alcæus, quod tarde cœnaret, uocasse ζοφοδ'όγπιδου dicitur: sed quod obscuris fere & abiectis compotoribus gauderet. Atque olim ante capere cibum probrosus erat, & ἀκρότισμα, id est ientaculum, ita ait dictum ex intemperantia, quæ Græce ἀκροσία uocatur. Cui occurrens Theon: Minime, inquit, illis, qui præscorum hominum uiuendirationem refricant, est adiungenda fides. Nam perhibent illos, qui essent operosi & contentes, mane panem ex uino gustare solitos, nec quicquam præterea. Ideo dictum ἀκρότισμα ἀκρότισμα, id est, meri causa: & opsonium id, quod in cœnâ eis parabatur ab ὄψε, quod est sero: quia sero, cum ab negociis discessissent, cœnabant. Hinc etiam τὸ δ'έπνωρ & τὸ ἀρισον, id est, cœna & prandium, unde appellationem inuenissent, in quæstionem uenit. Atq; ἀρισον quidem & ἀκρότισμα idē esse uidebatur, testante Homero Eumæum

*Ornantem prandia statim
illucente die.*

Ac probabile uidebatur à tempore matutino ἀρισον esse dictum, sicut ἀρισον, id est, mane: δ'έπνωρ, quod δ'ιαπρωδω, id est recreet à laboribus. Quippe executi aliquid negocij, aut interim dum exequantur, cœnant: quod æque ab Homero discas licet, qui ait

Quando per lignum cadentem est cœna parata.

Nisi sane inde, quia prandium subito citra apparatus sumebant & expedite ex obuiis quibusque: δ'έπνωρ uero, id est, cœnam iam instructam: hanc quasi τρεχέδ'έπνωρ, id est elabo-

elaboratam, illud ἄρισον id est facilissimum uocabant. Frater autem meus, qui natura est luxurians & iocofus, Lamprias appellationes infinitis modis Romanas quam Græcas magis proprias esse ostendit, cum tanta licentia aperta sit nugandi. Cœnam enim ex communione quasi τρεχέδ'έπνωρ dictam. Soli enim ueteres Romani fere prandebant, cœnabant in cœtu amicorum. Prandium uocatum est ex tempore. Meridianum enim endium uocant, & quietem pomeridianam φ'δ'έπνωρ, aut cum matutinum aliquem significant pastum uel escam, qua utuntur ante, quam φ'δ'έπνωρ, id est, famelici fiant. Iam ut præteream stragula, inquit, uinum, mel, oleum, gustare, propinare, aliq; complura, quæ à Græcis mutuatis nihil immutatis nominibus dilucide usurpant: quis negauerit

Hæc iterum in pateris miscebat dulcia uina.

Et mensam eo, quod in medio quasi φ'δ'έπνωρ ponatur: panem quasi placantem τρεχέδ'έπνωρ, id est, famem. Coronam à capite: sicut Homerus quodam loco cassidem dixit coronam: δ'έπνωρ, cæde: ὀδόντας dentes: labra, quod his cibus præhendatur ἀπὸ τῆ λαμβάνειν τὴν βορῆν. Hæc autem accipienda ut serio dicta: aut nec illis ita facile aditus dabimus, ut uocabula sicut muros partim excindant, partim diminuant.

*De symbolis Pythagoricis, quibus hirundinem interdicebant domo recipere, ac stragula simul atq; surrexerint, præcipiebant dissi-
pare. VII.*

SYLLA *Carthaginensis cum longo intervallo Romam comesset, aduentitia, ut Romani uocant, cœnam denunciauit, aliosq; adiunxit non multos ac Moderati Pythagorici auditorem Lucium Tuscum. Hic cum Philinum nostrum uideret animantibus abstinentem, ut par erat, ad Pythagoræ præcepta deuolutus est, eumque Tuscum affirmauit fuisse, non origine, ut non nullos, sed in Hetruria natum, ibiq; eductum & institutum Pythagoram, nitens potissimum eius symbolis: ceu, dissipanda esse, ubi surrexeris ex lecto, stragula: ollæ ablata non relinquendum in cinere uestigium, sed confundendum: Hirundines tecto non recipiendas, non transgrediendas scopas neq; aduncum uinguibus domi alendum. Hæc demonstrabat, quæ dictis Pythagoricis & scriptis continentur, à folis caueri & deuitari Tuscis. Quibus à Lucio relatis illud potissimum de hirundinibus uidebatur alienum, animantē innoxiam atq; humanam æque atq; aduncas uinguibus arceri seuissimas & truculentissimas. Etenim quo uino non nulli antiqui explicare existimabant hoc symbolum, ut obrectatores & furrones familiares obscure notans, id nec ipse recipiebat Lucius. Sufurro enim nequaquam tenentur hirundines, loquacitate & garrulitate non plus quam picæ, perdices, & gallinæ. Quid igitur, inquit Sylla, an ob fabulam de filio trucidato detestantur hirundines, procul notantes infamiam apud nos casus illos: ex quibus Terea & mulieres illas partim intulisse, partim perpeffos esse nefanda & indigna referunt: atq; aues illas hac quoq; memoria Daulidas uocant. Gorgias autem sophista hirundine in latinam dimissa, respectans eam: Non sunt hæc, inquit, honesta philomela. An uero hoc commune est? Lusciniam enim, quæ isdem est tragœdiis implicata, non arcent tecto neq; eiiciunt. Fortassis, inquam ego, sint hæc Sylla consentanea. Cæterum uide primum, an ne qua ratione uincunguem non admittunt, eadem infamis apud eos hirundo sit. Siquidem est carniuora: ac præsertim cicadas, quæ sacræ sunt & musicæ, perimit & pascit, uolatusq; est eius humilis atq; minutus bestiolas uenatur, ut tradit Aristoteles. Deinde ex contubernalibus sola immunis ædibus fruitur, ibiq; incolit gratis. Et quidem ciconia, quæ neq; in tecti neq; in foci uenit consortium, neq; societatem à nobis uel opem habet uillam, mercedem tamen soli pendit. Siquidem insidiatores & hostes mortalium rubetas & angues circumuagans perimit. Hæc uero, cui ea deferuntur omnia, postquam eduxit & peregit foetus suos, auolat ingrata & diffidens. Iam quod grauissimum est, solæ ex domesticis musca & hirundo non mansuescunt erga hominem, nec contrectari sustinent, nec consuetudine uel commercio operæ uillius uel ludij cum eo tenentur: musca timida, quod male accipiat & abigatur subinde. At hirundo, quod natura abhorreat ab homine, atq; ex diffidentia in domita semper & suspiciosa sit. Si ergo ista non sunt directo, sed ex obliquo sicut simulachra in alijs aliorum speculanda, pro exemplo hirundines ponens infidi & ingrati, ve-

rat, ne eos, qui adiungunt se & insinuant temporis causa, faciamus nobis familiares, nec diu lares, focum, & omnia sacra eis participemus. Ita fatus licentiam dedisse videbar dicendi. Quippe audacter iam ad reliqua symbola accedebant atq; ethice eno dabant. Atq; ollæ vestigium docebat Philinus extinguere eos, vt doceant non esse illustre relinquendum iræ vestigiū: verum postq; deseruit & refedit, perpetua obruendam obliuione. Stragulorum dissipazione censebant non nulli nihil contineri arcani, sed per se liquere indecorum esse viro, si coniugis, quæ concubauit cum eo, locus & vestigium quasi expressa effigies conspiciatur. Syllæ coniectura erat, revocationem hoc symbolum esse à somno diurno, sustollendo somni iam mane paratu ad quietem, tanquam nocte quietescendum sit: interdium, postquam surreximus, operi incumbendū, nec relinquendum corporis vestigium. Nullus est enim viri somno strati vt nec mortui vsui. Hic astipulari videbatur id, quod etiam monent sodales Pythagorici, nequē onere leuent, sed insuper degrauent & onus adiciant: quod nullum ocium vel laborum leuamentum amplectantur. Quia vero Lucius, hæc, dum exponerentur, neq; im probabat neq; approbabat, sed quietem agens tacite & oculis demissis auscultabat: nomine compellans Syllam Empedocles:

Quamobrem Pythagorici ex animantibus maxime pisces respiciunt. VIII.

LVCIVS, inquit, amicus noster, si angitur sermonibus nostris, tempus est, vt nos quoq; finem dicendi faciamus. Sin hæc ex iis sunt, quæ sub silentium cadunt Pythagoricum: hoc certe non puto reticendum neq; celandum apud alios, quamobrem piscibus potissimum temperarent. quod de veteribus proditum Pythagoricis est, & cum æqualis nostri discipulis Alexicratis consuetudinem habui: qui vescebantur interim aliis animantibus, & vero etiam in sacrificiis eas adhibebant, sed gustare nullo modo sustinebant piscem. Quam vero Lacedæmonius Tyndares causam adferebat, hæc est. Demonstravit id honoris silentio haberi, vocariq; ab illis pisces *ἰστούς*, quasi *ἰστυ* *ἰστυ*, id est coercitam & astrictam vocem habentes, & cognominem mihi, qui absolueret dogmata destitit Pythagorice,

Quod minus est animo retinentes.

Atq; in summa silentium haberi à Pythagoricis deum: quod etiam dii factis & rebus citra vocem, quæ illis visum est, ostendant intelligentibus. Cum autem placide Lucius & candide dixisset, veram rationem abstrusam fortasse & reconditam esse, probabilem tamen & virisimile, nihil ob stare, quo minus vestigaremus: primus Theon grammaticus differuit, Pythagoram probare Tuscum fuisse, rem magnam esse et difficilem: Aegyptiorum certe sapientibus vsu longo tempore fuisse, id esse in confesso: Laudasse etiam multa & probauisse præsertim ex sacris ceremoniis, ceu illud de fabis. Neque serere vel pro cibo sumere fabam Aegyptios, imo ne aspicere quidem ait eos sustinere Herodotus. A piscibus vero etiam num abstinere sciunt sacerdotes. Quando autem castimoniam colunt, etiam sale reiciunt: vt ne pulmentum quidem gustet vltimum sale marino conditum. Atq; alij quidem alias adducunt causas: cæterum vna est vera, odium in mare vt alienum nobis & extraneum, vel potius prorsus hostile nature humane elementum. Namq; non ali ex eo, vt Stoici existimant sidera, deos: imo contra in hoc absumi illius parentem & conseruatorem regionis, quem Osiris effluuiū dicunt, lamentantēq; in partibus læuis genitum atq; in dextris intereuntem, Nilū inuunt obitum & occasum, qui in mari existit. Hinc neq; potabilem eius haustum neq; quicquam eorum, quæ alit producitq; mundum ducunt & commodū: quæ neq; communis habent aeris vel consentientis nobiscum pastus cōsortium. Verum qui omnia vegetat alia nutritq; est illis exitialis, aer, velut inuita natura & in nullum vsu ortis & viuentibus. Nec mirandum, si eas animantes maris causa alienas neq; vt coalescant sanguini & spiritui suo arbitrantur idoneas: qui neq; naucleros appellare in occursum, quod vitam petant ex pelago, dignentur. His Sylla approbatis attexuit Pythagoreos omnino carnes victimarum gustare solitos, cum immolarent diis, piscem vero immolari nullum vel in sacrificio adhiberi. Quibus conticescentibus ego: Aegyptij, in quæ pro mari frequētes & philosophi illiteratiq; propugnaturi sunt, quam multis commodis vitam nostram reddiderit affluentiorē & lætiorē, reputantes. Enimvero Pythagoricorum cum pisce induciæ propter eorum peregrinitatem absurde sunt & ridiculæ,

culæ, imo feræ prorsus: quæ Cyclopicum aliis honorem habent ob propinquitatē & necessitudinem, quæ in escam vertatur & absumatur ab eis. Et quidem iactum emisse aliquando piscium ferūt Pythagoram, inde laxari iussisse verriculū: non quod contempserit sicut alienigenas & hostes pisces: sed quasi pro amicis & familiaribus bello captis precium dependerit. Itaq; diuersum, inquam, suspicari cogit me illorum viroū humanitas & placiditas: an ne meditando gratia iustitiæ & mansuetudinis temperarint potissimum à marinis: quasi causam alia, cur lædantur, vt cunq; homini præbeant: pisces vero nihil male de nobis mereantur: nec vt eo sint nati, valeant. Licet etiam ex verbis & sacris veteres coniectare non solum escam, verum etiam animantis eadem innoxij pro facto execrabili habuisse & nefario. Effusa vero multitudine cum subacti essent & oraculo quodam, vt aiunt, Delphico moniti, vt fructibus subuenirent, qui la besiebant, adorti sunt ea immolare. Attamen percussi adhuc & formidantes sacrificare vocabant facere & *φαίεσθαι*: quasi magni quid agerent, cum, quod animatum esset, immolarent. Obseruant autem in hanc vsq; diem diligenter, ne macent: nisi quod, cum immolatur, annuat: vsq; eo religiosi ad omnem iniuriam erant. Atqui vt alia missa faciamus, si à gallinis tantum omnes abstinuissent vel à cuniculis: haud licuisset modico tempore per illorum numerum vel urbem colere vel fructibus frui. Quocirca in vectū primum ab necessitate iam propter voluptatem est compescere carniū esum arduū. Genus vero marinorū, quod neq; aerem eundem neq; aquam haurit, neq; accedit ad fruges: sed quasi alio cinctum est mundo atq; nos, ac suis est terminis circumscriptum: quos transcendentibus multa imminet lethum: neq; paruum neq; magnum gulæ prætextum aduersus se præbet: sed est cuiusvis piscis venatio & verriculatio helluationis & popinationis, quæ nullo iure maria sollicitat & profunda scrutatur, aperte molimur. Neq; enim nullum queas segetis vastatorem, vel scarum frumenti voratorem, vel mugiles vltos labracēve loquaces appellare, vt terrestria criminoſe vocamus. Imo nec quæ mustellæ & sorici, qui domo nunquam excedunt, fordide obiciunt, queas maximo pisci inurere. Itaq; quo coercerent se ipsi non lege modo ab hominibus, verum etiam natura ab omnibus, quæ damnum non inferrent, violandis, minime omnium pulmentorum piscibus vel omnino non utebantur. Etenim præter iniuriam intemperantiam quandam significare videtur & ingluuiem sedulitas circa hæc, quæ sumptuosa est & anxia. Hinc non Græcos modo Homerus à piscibus abstinentes finxit in statiuis ad Helleſpontum: sed nec delicatis Phæacibus, nec luxuriosis procis, quorum vtrique erant insulares, marinas posuit dapes. Socij autem Vlyſſis, qui tantum emetiebantur pelagus, nusquam, quando ad manum erat panis, hamum demiserunt, vel nassam, vel verriculum. Cæterum postquam nauis defecerunt viatica cuncta, aliquanto ante quæ Solis bobus manus admouerent, pisces venabantur non ad pulmentum sed ad necessarium alimentum

Incuruis hamis, ventremq; fames agitabat.

cum ab eadem expugnati necessitate piscibus vterentur, & boues Solis vorarent. Quare non apud Aegyptios tantum vel Syros, sed & apud Græcos pars fuit castimonie piscium abstinentia, cum iustitia simul lautitiam, ni fallor, pastus eius abdicantes. Hic subiticiens Nestor: Ciues, inquit, mei sicut Megarēses nullo numero sunt. Quamvis crebro ex me audisti referente, semper Neptuni sacerdotes, quos hieromnemonas vocitamus, piscibus temperare. Siquidem hic deus *φωρέδμθ* dicitur, id est, fructicationis præses. Ac posterij Hellenis illius præsci Neptuno Patrogenio immolant, ex humida essentia natum opinati hominem, vt Syri. Quapropter venerantur vt cognatum & collataneum piscem. Qui quidem philosophantur quam Anaximander ciuilius. Neq; enim in iisdem pisces ille & homines, sed in piscibus primum editos homines affirmat: ac cum educti essent vt præsci, valerētque semetipsi tueri, tunc eiectos fuisse ac terram cepisse. Ergo sicut ignis materiam, ex qua accensus est, quæ eius mater & pater, devorat: vt ille, qui Cyecis nuptias interiecit Hesiodi scriptis, ait: sic hominum Anaximander parentem & genitricem esse communem statuens piscem, eius pastum damnauit.

An oriri noui morbi ex esulentis queant. IX.

ELphantiasim, quam vocant, Philo medicus non ita pridem innotuisse asseuerabat. Neminem enim veterum medicorum mali huius fecisse mentionem: cum

aliis exiguis, sterilibus, & spinosis apud vulgus intenti essent. Huic ego testem ex philosophia commodabam Athenodorum, qui libro primo morborum vulgatorum prodit, primum Asclepiadis seculo non elephantiasim modo, sed & aqua metum, quem hydrophobiam vocant Graeci, visum fuisse. Cum praesentes admirarentur, si noui morbi tunc primum in natura orti essent & extitissent: non minus arbitrabantur stupendum tam ingentia vitia tam sefellisse diu. Sed defluerunt plures ad secundum vt humanius, minime naturam in his certe nouatricem esse & rerum nouarum in corpore sicut in ciuitate molitricem censentes. Diogenianus autem etiam animi ostendit morbos & aegritudines communi quadam & patria via progredi. Quamquam autem varia est, inquit, prauitas & mire audax, pollens vero animus & valens sua sponte variare & conuerti prompte: habet tamen ordinem aliquem eius confusio, modumque seruat in moribus suis, vt in effusionibus mare: neque nouum vllum, quod incognitum vetustati fuerit, effloruit vitij genus. Caeterum multiplicia cupidinum discrimina, sexcentas timoris motiones, angoris figuras, & formas voluptatis, ingentis laboris sit non fatiscere enumerantem: quae non nunc tamen & heri, sed ex omni aeternitate vigerunt: neque est, cui constet, vllus, quando & vnde extitit in corpore morbus nouellus, vel affectus serotinus: quoniam motiois sicut animus peculiare caput ex se non habet, sed ex naturae communibus aptum est causis, eaque praeditum temperatura, cuius intus cernens infinitatem vagatur, quomodo iactatum in vago cursu nauigium. Neque enim causa vacat morbi coagmentum corporis, quod generationem ex nihilo & potentiam rebus perverse inuehit. Causam autem non est erueri nouam expeditum, nisi aera nouum, peregrinam aquam, & cibos maioribus inexploratos ex aliis nescio quibus mundis vel huius conuersionibus statueris huc nunc primum irrepentes. Ex iisdem enim aegrotamus, ex quibus viuimus. Semina vero non extant peculiaris morborum: verum horum noxae aduersus nos, & nostrae in eis offensae naturam perturbant. Perturbationes autem aeternas obtinent differentias, quae vocabula subinde noua accipiunt. Quippe sunt consuetudinis nomina, affectus naturae. Itaque extra limites suos his emotis illa variata & distincta fecerunt. Vt autem orationis partibus harumque inter se contextibus nouus repente barbarissimus vel solocissimus accedere potest: ita corporis temperationes certos habent lapsus & offensiones. quod includantur quodam modo naturae etiam illa, quae a natura sunt aliena. Hoc modo arguti & fabularum scriptores prodigiosa prorsus & monstrosa in Gygan tum pugna extitisse memorant, cum defleceret de via luna, neque vnde solet, emergeret. Ipsi vero & morbos a natura vt monstra volunt produci, cum neque probabilis neque improbabilem vicissitudinis causam fingant. Intentionem enim & augmentum quorundam affectuum nouitatem & differentiam censent esse, parum bone Philo recte. Intensio enim atque accessio magnitudinem & frequentiam addit, genere subiectum non exturbat: sicut nec elephantiasim existimo vehementem scabiem esse, neque aqua metum stomachi vitium aut atrae bilis. Quamquam mirum hoc sit Homerum huius fuisse non imprudentem nos sefellisse: qui canem rabiosum dilucide eodem ex vitio, ex quo homines rabie teneri dicuntur, appellauit. Quae cum Diogenianus disseruisset, Philo cum ipse egregie eius orationi respondit, tum me ad veteres medicos, qui in socordia vel imprudentiae rerum maximarum crimen vocabantur, si affectus hosce non esse appareat illorum aetate inferiores, subleuandos adhortatus est. Ac primum Diogenianus non recte censere est nobis visus intentiones ac remissiones non efficere differentias neque genere summouere. Ita enim neque vappam ab acetoso distare dicemus, neque amarorem ab acerbitate, neque a tritico lolium, neque a meta mentastrum: quamvis clare haec degenerent & varient proprietatibus, sintque haec partim remissiones languescientium, partim intentiones incitatorum. Alioquin ne flammam quidem candida aura, neque flamma fulgorem, neque pruina rore, neque grandinem imbre alienari dicemus, sed intentiones esse haec omnia atque exaggerationes. Eadem ratione caecitatem nihil discedere contendemus ab luminum hebetudine, neque a nausea vomitum, sed enormitate & imminutione variare: tametsi ad rem praesentem haec nihil faciunt. Si enim intentionem ipsam & exaggerationem, quam probant, nunc ortam dicunt: primum quia existit in modo non in proprietate nouitas, aequae manet hoc admirabile. Deinde cum Sophocles de illis, quae, quia ante non fuerunt, fidem non accipiunt nunc existere, non male dixerit,

Nullum

Nullum est genus, quod non alias ante extitit,

videbatur consentaneum esse, non curriculo velut carcere vno effusos excurrere affectus ad natales suos, sed aliis affidue a tergo alios excipientibus singula aliquo in tempore exorta esse. Coniicias autem, inquam, natis ex penuria, & illis, quoscumque aetate vel algoris occursum conciliat, primum correpta corpora fuisse: helluationes vero & delicias popinationesque superuenisse ex necessariorum affluentia, quae multum excrementi gignunt prauis: in quo varias morborum formas, multiplicisque eorum inter se nexus & mixturas vsque aliquid nouare. Quod enim est naturale, id certo & limitato constat ordine. Siquidem natura ordo est vel ordinis opus. Confusio, vt arena Pindarica, numerum nescit. Ac quod contra naturam est, id continuo interminatam est & infinitum. Siquidem verum dicere vno modo, falsum infinitis per res licet. Numeri etiam & harmoniae proportionibus constant: claudicationes hominum in lyra, cantu, saltatione nemo percenseat. Et quidem tragœdiarum scriptor etiam de seipso Phrynichus ait,

Tot mihi figuras chorea ex se exhibet,

Quot facit fluctus hyeme in mari tota nox.

Chrysiippus decem duntaxat pronunciatorum, quae aegritudine dicunt, concursus narrat numero decies centena millia excedere. Caeterum hoc quidem refellit Hipparchus: qui demonstrauit affirmatiuum complecti connexorum centum millia supraque mille quadringenta nouem, eius negatiuum trecenta decem millia & extra haec nongenta quinquaginta duo. Syllabarum Xenocrates numerum, quem elementa mutua commixtione explent, esse retulit ducentis & decies millies decem millium myriadum. Quid igitur mirandum, cum adeo multas in se corpus virtutes contineat, adeo multas praeterea perpetuo hauriat ex esculentis & poculentis proprietates: adhibeat etiam motiones & conuersiones, quae neque idem tempus neque ordinem seruant vsquequaque eundem, si harum inter se commissurae omnium non nunquam novos & insolitos afferant morbos. Sicut luem Thucydides Athenis exortam describit: quam inuitatam ex eo coniecit fuisse, quod animantia carniuora non gustarent cadauera. Maris rubri accola ex morbo, vt Agatharchidas scriptum reliquit, cum aliis incommotis afflicti fuerint nouis & inauditis, tum dracones exiles, qui furas eorum depalcerentur & brachia, emicuerunt: ac si attingeret quis, refugiebant rursus intro, inflammationesque involutando se in partibus musculosis intolerandas creabant. Quam pestem neque viderat vllus ante, neque post alios nisi illos solos, quomodo multa alia tentauit. Namque cum vrinae difficultate quidam fuisset perditu tentatus, culmum reddidit hordeaceum geniculatum. Hospitem nostrum Athenis scimus Ephebum copiosa cum genitura bestiolam villosam frequentibusque pedibus currentem eiecisse. Timonis in Cilicia auiam tradidit memoriae Aristoteles delitescere solitam quoque anno spacium bimestre: quam nulla re alia quam spiratione viuere deprehenderunt. Insuper in Meloneis relata est vitij hepatici nota, si mures domestici sedulo obseruent & sectentur: quod nunc fieri nusquam comperitur. Proinde non habeamus pro monstro, siquid euenerit, quod visum prius non est, & postea euenerit. In causa est corporum indoles, quae aliam alias sortitur temperaturam. Porro aerem affiscere nouitium vel externam aquam, si est Diogeniano cordi, superseamur. Licet Democriteos sciamus & dicere & scribere mundis etiam extra concurrentibus & corporibus ex infinitate huc irrepentibus exteris semina subinde irrupere pestilentiarum & vitiorum inuisitatorum. Missas faciamus item contagiones singulares, quae apud nos ex terrae motibus, squalloribus, & imbribus oriuntur: a quibus ventos & flumina, quae terrae ingenium referunt, afficiantur & alterentur necesse est. Illud vero volumen, quod ex esculentis, dapibus, & reliquo corporis victu diuerso, quantum existat, non est praetermittendum. Complura enim, quae nemo vnquam ante gustauit & vorauit, nunc lautissima sunt facta, ceu mulsam & vulua. Ferunt etiam ne cerebellum quidem piscof esitasse, sed proiecisse ac detestatos fuisse illos, qui in cibo id simplissent. Cucurbitam vero & peponem, malum Medicum, & piper multos etiam nunc nouimus ex senioribus, qui gustare non sustineant. Ab horum insolentia offendi verisimile est corpora & variare temperaturis, quod sensum proprietatem & excrementum efficiant peculiare. Ordinem etiam esculentorum & variatio-

HH iij

nem non mediocre continere discrimen. Quippe mensæ, quæ appellabantur frigidæ prius, ostreorum, echinorum, & crudorum olerum, ut dixit Plato, ab ultimo agmine ad frontem traductæ ordinem obtinent loco nouissimi primum. Magnam etiam vim propomata, quæ vocantur, habent. Veteres enim ante cibum ne aquam quidem hauriebant. Nunc ieiuni prius onerant se vino, tum gustant cibum, inebriato & ebullienti corpori attenuantia, incidentia, & acetosa offerentes appetitioni stimulum, inde aliis se ingurgitant. Nihil minorem ad mutationem & ad morbos excitandos nouos potentiam habet immodica curiositas circa balnea corporis: quod ferri modo liquefcit & fluit, mox à frigida tingitur & solidatur.

Igni illuc Acheron sese infundit Phlegethonq.

Hoc enim quispiam ex priore seculo porta patefacta balnei dicere videtur potuisse. Illi enim vsque adeo in eorum vsu remissi & molles erant, ut rex Alexander in balneo febricitans quiesceret: Galatarum coniuges in balnea pulsis ollas deferrent & cum libris vna lauantibus vescerentur. Nunc vero rabidos, latrantes, & iactantes se balnea imitantur. Aer, qui in eis ducitur, humidus simul & igneus nullam partem corporis patitur quiescere: verum omnem atomum vibrat, exagitat, & se demouet: quoad incensos & feruidos eos restinxerimus. Nihil ergo, inquam, Diogeniane requirimus accersitas foris causas vel transfigurationes: sed sua sponte viuendi vices alios efferre, alios abolere possunt morbos.

Cur in somniis autumnalibus minimam fidem adhibeamus. X.

Cum problemata Aristotelis physica ad Thermopylas allata legeret Florus, tum ipse multis hæsitacionibus, quod fere accidere ingenii philosophicis solet, occupabatur, tum aliis participabat suffragans Aristoteli, qui docet multarum rerum cognitionem multa principia facere. Atq; cætera quidem posttridie non illepidam in spaciis ambulationum disputationem subministrarunt. Illud vero quod perhibent infida esse & falsa in somnia, potissimum iis mensibus, quibus decidit folia, haud scio quomodo alia tractante Fauorino, à cœna emerferit. Ac fociis quidem tuis, meis autem natis scrupulum eum sustulisse Aristoteles videbatur: neq; quicquam querendum aut dicendum aliud existimabant, quam in fructibus hæere sicut ille dixit causam. Nam nouitij etiam num & succo feruentes copiosum in corpore & turbulentum ventum excitant. Neq; enim vinum modo probabile est efferuescere & intumescere, vel olei tironium in lucernis strepitum edere iactante halitum calore: verum etiam esculentã recentia & poma omnia videmus inflata et turgentia, donec exhalauerint, quod in his est, flatuosum & crudum. Esse autem cibos nonnullos, qui grauia somnia edant & visa in somnis fluctuantia, testimonium adduxit fabarum & capitis polypi: quibus ut abstineant, præcipiunt quærentibus præflagitionem ex somniis. Fauotinus autem quamvis ipse cum aliis mirus Aristotelis amator est, tum nationi Peripateticæ plurimum probabilitatis tribuit: in præsentia tamen dictum quoddam Democriti vetus quasi ex fumo extrahens offuscatum sedulo deterfit & illustrauit, atq; peruulgatum, quod adfert Democritus, posuit, subire imagines per spiramenta corpora, efficeretque somniorum visa, cum subvehuntur, & accedere has vnde quæque desfluentes à vasis, vestibus, plantis, præcipue ab animantibus ex multo fluctu & feruore, quæ non solum formales habent corporis similitudines, ut Epicuri est opinio, qui hæc tenus Democrito assentitur, hic autem causam prodit: verum etiam motuum animi, consiliorum cuiusque, morum, & perturbationum repræsentationes excipiunt & secum rapiunt, occurrentesq; cum his animantium more subiciunt atq; aperiant eorum, qui ipsas emittunt, sententias, cogitationes, & impulsus, si quando absoluta & sincera applicent simulachra. Hoc potissimum efficiunt, quando per aerem laeuem impetus est eorum expe ditus & pernix. At aer autumnalis, in quo folia deperdunt arbores: qui quod magnã habeat varietatem & asperitatem, contorquet & deflectit passim simulachra, lucemq; reddit eorum exilem & imbecillam cursus tarditate infuscata: sicut è diuerso à gliscentibus atq; inflammatis exilientia frequentia velociterq; volantia repræsentationes recentes & dilucidat edunt. Tum coniectis in Autobulum oculis subridens: Ego vero vos, inquit, ad vmbra tili pugna cum simulachris digladiadum paratos video: atq; dum opinioni vetustæ sicut picturæ manus adfertis, putantes aliquid efficere. Ibi Autobulus: Desine, inquit, fucum nobis facere. Neq; enim fallit nos, dum Aristotelis senten-

sententiam vis celebrem esse, velut vmbra te ei illam Democriti adiunxisset. Illuc igitur conuertemus nos, illamq; oppugnabimus. Incusant nouos fructus & optima poma nullo iure. Si quidem æstas eis suffragatur & autumnus: cum maxime viridia iam & florentia, ut ait Antimachus, modoq; nata gustamus poma & fructus, minus vanis & fallacibus in somniis nos teneri. Menses vero, quibus folia decidunt, iam brumæ finitimi in maturitate frumentum & arborum superantes baccas exiles & rugosas atque ab omni defecatas compunctione & acerbitate habent. Iam vinum nouum qui præmature bibunt, Anthisterione bibunt mense post hyemem, ac diem illum nos boni genij, Athenienses Pthægia, quod relinunt tunc dolia, appellant. Ex musto autem, cum feruet, ne mens titubet, etiam opifices extimescentes cernimus. Superfedeamus itaque deorum damnare munera, atq; alia ingrediamur via, quam monstrat nomen illius tempestatis, friuolorumq; & fallorum somniorum. *φωλογος* dicitur, quod tunc ob gelu & siccitatem folia desflant: nisi qua arbor calida aut pinguis sit, ceu oleæ, lauri, & palmæ: vel madescens, ut myrtus & hederæ. His enim sua subuenit temperies, reliquis non. Neq; enim retinent gluten & vinculum foliorum: quod vel spissetur rigore succo vel exarescat penuria aut imbecillitate. Ergo virefcunt adolefcuntq; madore & calore plantæ, magisq; animantes. E diuerso est eis frigus & squallor perniciosus. Hinc eleganter solet mortales humidos Homerus nuncupare, & gaudere *εὐδαιμόνως* quasi diffusis: acerbum & horrendum *βίγδαλον* & *κενέρον*: ἀλίβας & σκελετός, id est, exuccus & ossis mortuus ex infami ariditate vocabula sunt tributa. Insuper sanguis, qui ex iis, quæ corpori insunt, præcipuam vim habet, simul calidus & humidus est: quorum vtriusq; inopia senectus laborat. Videtur autem anni circulantis quasi senectus esse autumnus. Nondum enim accedit humiditas, nec vltra viget tepor. Itaque ut germanum specimen siccitatis & frigoris opportuna reddit morbis corpora. Corporibus porro animi necesse est consentiant, ac præcipue densato spiritu præstrinat diuinatione, sicut speculum nebula obrutum. Ita nihil perspicue, nihil plene, nihil dilucide visionibus offert: quam diu asper, caliginosus, & contractus est.

PLUTARCHI

Quæstionum conuiualium liber

nonus.

De versibus in loco vel contra pronuntiatis. Quæst. I.

Liber quæstionum conuiualium nonus complectitur Sossi Senecio sermones, qui habitus Athenis Musarum solenni frere: quando præcipue hic numerus est Musis peculiaris. Quod si numerus vilitatem quæstionum decadem transfiliat, non est quod mirere. Omnia enim, quæ Musarum sunt, erant Musis reddenda, neq; quicquam velut à sacris subtrahendum: quando quidem plura & elegantiora quam hæc eis debemus. Ammonius, qui prætor Atheniensis erat, documentum Diogenio capiebat adolescentium, qui literis, geometriæ, rhetoriæ, & musicæ operam dabant, præceptorésq; celebres ad cœnam invitauit. Alij etiam eruditi aderant frequentes, omnésq; propemodum eius familiares. Atque Achilles quidem solos ad cœnam vocauerat illos, qui ex provocatione depugnauerant: quod, ut aiunt, si qua in armis indignatio inter ipsos & offensus esset contracta, hanc abiicerent & deponerent conuiuij communis & mensæ conforres. Longe aliter Ammonio evenit. Efflagrauit enim longe acrius conflictatio & concertatio inter pocula præceptorum. Iamq; quæstiones & denunciationes erant effusæ & inconditæ. Quare præcepit primum carere Eratoni ad Ilyram. Qui cum exordium Operum cecinisset:

Haud sane vnam habuit solam contentioformam.

laudauit eum, quod id tempore decenter accommodasset. Inde sermonem mouit de versuum opportunitate, eam non tantum gratiam, verum etiam vtilitatem non nunquam continere. Ac mox omnibus in ore erat rhapsodus ille, qui in Ptolemæi nuptiis, cum sororem duceret vxorem, ac rem existimaretur designare absurdam & nefariam, auspiciatus est à carminibus illis,

HH. iij

*Iuppiter affatur Iunonem, quae fuit illi
Et foror & coniunx.*

Idem apud regem Demetrium paratus erat à coena canere. Quare filium suum puerum etiam num misit Philippum, addiciens statim, filium hunc meum, ut Hercule nobisque est dignum, educ. Anaxarchus, cum ab Alexandro super coenam peteretur malis, exurgens dixit,

Te hominis petet deorum quispiam manu.

Omnium comodissime puer Corinthius captivus, cum vrbs illa excisa esset, & Mommius ex ingenuis pueros, qui literas nossent, iussisset se inspectante scribere, versum scripsit,

Ter Danaï atq; quater, qui tum periire, beati.

Namq; ita commotum fuisse, ut lachrymas profunderet, perhibent Mommium, omnibusq; qui puerum genere contingebant, libertatem concederet. Commemorabatur etiam Theodori tragœdi vxor, quae concubitum eius instantibus ludis non admiserat. Ut vero palmam consecutus ad eam est ingressus, complexa illum ait,

Agamemnonis proles tibi illa nunc licent.

Hinc multa etiam intempestiva subiit non nullis commemorare, quae non ab re esset scire & cauere. Verbi gratia: Pompeio Magno fama est à magna illa reduci expeditione magistrum eius filiae specimen dantem, cum allatus liber esset, puellae huiusmodi exordium praebuisse:

Es iam ex Marte redux, vinam tu illic perisisses.

Ad Cassium Longinum cum rumor incerto authore filium eius peregre decessisse alatus esset, neq; verum posset dicere neq; eximere suspicionem: vir senatorius adiens eum natum iam grandior: Non contemnes, inquit, Longine incertam futilitatem & improbam famam: quali nescias, neq; legeris hoc,

Fama semel non vnquam extinguitur vlla?

Ille, qui Rhodi versum poscenti grammatico, cum in theatro ederet sui specimen, obtulit.

Abcede hinc hominum celeri deterrime cursu.

Incertum iocône insultauerit ei, an inuitus errauerit. Atq; haec quidem turbam compresserunt vrbane.

Cur inter elementa Alpha primum ordinem teneat. II.

Et, Quanam convenientia vocalium & semivocalium ordinatus numerus sit. III.

CVm moris esset, ut Musarum feriis sortes circumferrentur: & qui sorte comparati essent, quaestiones doctas invicem ponerent: verens Ammonius, ne earundem artium professores aliqui inter se committerentur, praescripsit: ut extra sortem geometres grammatico poneret, & rhetorico musicus, inde rursus vices ad alteros redirent. Ibi posuit Hermias geometres Protogeni grammatico princeps, ut causam redderet, quam obrem anponatur literis omnibus Alpha. Ille in scholis iactatam attulit: Vocales omnes mutis iure praeferi & semivocalibus. Quia vero sunt in his longae aliae, aliae breues, non nullae communes & ancipites, has merito virtute antecellere. Iam inter eas principem locum obtinere illam, quae duabus reliquis praeciace, neutri autem valet subiungi, eam Alpha esse. Haec enim siue litera: siue v subtexatur: non vult cum eis quadrare aut comes esse, neque valet syllaba ex ambabus vna effici: verum sicut stomachans & resiliens principium suum vsque quaerit: illarum vero vtrivis praefacens assecla vtitur ea & consonante, syllabasque dictionum edit: ut *αἰριον* id est cras, *αὐλῆν* id est tibia canere, *αἰων* id est Aiacis, *αἰδῶν* id est vereri, & sexcentarum aliarum. Itaque tribus modis sicut pentastili superat & vincit: multitudinem, quod vocalis sit: iam vocales, quod & breuis sit & longa: & confortes suas, quod ductrix sit, secundaria nunquam vel assecla. Postquam finem dicendi Protogenes fecit, appellato me Ammonius: Nullasne, inquit, tu qui Boeotius es, suppetias feres Cadmo: quem perhibent, quod Phoenices ita bouem vocent, omnibus Alpha anteposuisse, non secundum neque tertium, ut Hesiodus, sed

sed omnium primum posuisse necessariorum. Nullas, inquam ego. Quippe auo meo, siquid queam, iure subueniam potius, quam Liberi patris auo. Nam auus meus dixit Lamprias primam naturam vocem ex iis, quae absoluta sunt, vi litera Alpha proferri. Spiritum enim oris labiorum praecipue motionibus formari: quae cum primum dehiscunt sursum diducuntur, effundi sonum hunc simplicem admodum citra vltimum negocium: neque advocare linguam vel eam respicere, sed quiescente emitti illa. Hinc infantes primam eam edere vocem. Nomen autem invenisse ex eo, quod *αἰ*, id est semper in voce sentiat: multaque eiusdem generis, ut *αἰετ*, id est canere, *αὐλῆν*, id est tibia canere, & *ἀλαλάειν* id est clamare. Mea vero sententia etiam *αἰετ*, id est eleuare, & *αἰδῶν*, id est aperire non ab re ex labiorum apertione & sublatione, qua hic ore excidit sonus, appellationem sortita sunt. Hinc literarum mutarum vocabula extra vnam omnia Alpha asseciscunt quasi caecitatis suae lucem. Litera *ω*, dum taxat abest haec vis. Nam *φ* & *χ*, haec litera cappa, illa litera *ω* aspirata est. Hic cum Hermias vtramque orationem ostendisset sibi probari: Quin tu ergo, inquam, quae nam ratio elementorum numeri sit, recensuisti? Nam esse mihi quidem videtur. Indiciu capio ex eo, quod non fortuito mutarum & semivocalium inter se & cum vocalibus comparatarum, extiterit numerus: sed iuxta primam proportionem, quae a nobis arithmetica dicitur. Siquidem cum nouem sint & octo, medius numerus neque excedit neque exceditur. Et si conferantur extremi, maximus ad minimum proportionem habet, quam ad Apollinis numerum ille Musarum. Quippe nouenarius Musis, septenarius Musarum duci obvenit. Quod si inter se coniungantur, merito medium duplicant. Quando semivocales quoque vtrarumque potentiae & caloris sunt confortes. Mercurius, inquit, ex diis literas in Aegypto princeps invenit. Quapropter literarum Aegyptij primam lbim scribunt quasi Mercurio peculiarem: caeterum parum, ni fallor, recte muto & lingui primum inter literas subfellium assignauere. Mercurio autem praecipue quaternarius dicitur est. Multi etiam quarto die mensis natum scribunt. Quae porro primum inventae fuerunt & Phoeniceae Cadmi gratia sunt dictae, eas quater quaternio ductus expleuit. Istarum, quae post reperta fuerunt, Palamedes prior quatuor, Simonides inde totidem alias adiecit. Adde his, quod in confesso sit numerum primum perfectum omnium esse ternarium: quod principium, medium, & finem habeat: senarium, quia paribus constat partibus. Horum senarius quaternario multiplicatus primum cubum primus plenus numerum effecit quatuor & viginti. Dicentem adhuc grammaticus Zopyrion non dissimulauit se ridere, obstrepuisque. Ut vero finem dicendi fecit, non temperauit sibi, sed ea aniles fabulas vocauit. Nulla enim ratione, sed forte quadam tam numerum extitisse literarum tantum, quam ordinem ita fuisse comparatum: quomodo, inquit, Iliadis versus primus pares habet atque Odyssae syllabas, rursusq; postremo postremus fortuito & casu respondet.

Vtram Veneris Diomedes manum sauciauerit. IIII.

40 **D**Einceps molientem Heriam aliquid Sopyrioni ponere repressimus. At Maximus orator procul requisit de eo ex Homeri carminibus, vtram manum vulnerasset Veneris Diomedes. Rogante vicissim Zopyrione, vtro crure Philippus claudus fuisset. Non est inquit simile Maximus. Nullam enim Demosthenes huius argumentum dedit. Tu vero si nescire fateare te, alij ostendent: vbi sauciatam manum intelligentibus demonstrat Homerus. Ac nobis quidem Zopyrionem apparebat haerere, Maximumque obticente illo, vt id explicaret, orauimus. Tum Maximus: cum ad hunc modum se habeant versus:

*Illic magnanimus Tydides progrediendo
Summa transiliens manum hasta vulnus acuta
Influxit.*

50 Liqueat, si ferire statuisset sinistram, nihil opus fuisse, vt transiliret: quando aduersam habuit sinistram dextram, qui fronte cum ea congregiebatur. Etenim consentaneum erat, vt manum robustiorem, & magis Aeneam, qui vi rapiabatur, amplectentem ille percusserit, sauciaque demiserit illa corpus. Deinde, cum in coelum esset regressa, cachinnans ait Pallas:

*Cypria cupiam Achaidum sane dare Trois
Oscula concedens, praesentes oppido amavit,
Atq; dum Achaidum vestem stringit fluitantem,
Fibula concidit Veneris palmam aurea mollem.*

Equidem vel te arbitror optime praceptor, si quando discipulum quempiam comiter excipiens contrectas blande & demulces eum, non facere id te laeva, sed dexa: sicut veri est simile & Venerem deam vrbaniissimam ita complexam esse heroidas.

*Cur vigesimam dixerit Aiacis animam Plato ad sortem
venisse. V.*

HAec reliquorum animos diffuderunt. Solum grammaticum Hylam orator Sospis conspiciens tacitum & exacerbatum (Neq; enim successum habuerat & commendationem in documentis illis dandis) exclamavit.

Quales Aiacis manes Telamoniadai.

Cætera voce iam altiore ad illum recitavit.

*At ades huc o rex, & nostra capefisto diæta,
Comprimasq; animum simul implacabile pectus.*

Hylas autem adhuc ira flagrans respondit ferociter atq; Aiacis ostendit animam vigesimam apud inferos sorte mutavisse ex Platonis sententia suam leonis natura: Sibi vero venire crebro in mentem illud senis comici.

*Prestare nasci asinum certe quam cernere
Deteriores plus quam se inclarescere.*

Ibi arridens Sospis: Verum dum clitellas induimus, siquam tu Platonis rationem ducis, expedi nobis: quanam ratione Aiacis Telamonij animam finxit forte pergentem vigesimam ad optandum. Quod cum Hylas reiecisset: Existimabat enim, quia res sibi sinistra cesserat, haberi se ludibrio: excipiens frater noster: Quidnam, inquit, minus secundas Aiax formæ, proceritatis, & virtutis fert clarum sub Achillem? Efficit autem numerus xx. alterum denarium. Denarius porro est ex numeris præcellentissimus, ut inter Achæos Achilles. Ridentibus nobis: Hæc, Ammonius inquit, Lampria luseris cum Hyla. Nobis agere citra ludum & serio, quando orationem vltro accepisti, causam expone. Ibi iustus Lamprias, mox non longo spacio interposito, Platonem ostendit passim iocari nobiscum nominibus: Sicuti vero fabulam aliquam disputationi de anima aspergit, tum mentem maxime adhibere. Etenim intellectibilem cæli indolem currum eum vocare volentem, id est harmonicam mundi circumvectionem: & hic eum, qui ipse inferorum enunciat, Pamphylum Harmonij sobolem patris & matris lunonis nominare, obscure innuentem generari animas concinentia, conglutinarique corporibus: quibus exolutas vna evolare vndiq; in aera, inde ad secundos denuo natales se convertere. Quid ergo causæ sit, quin etiam *εἰς ὅσον* id est vigesimum directum sit ad non verum, sed *εἰς ἄσπετον λόγον*, id est probabile dictum & factum, vel ut ad defunctum temere & fortuito prolatum. Nam vbiq; generalium causarum tria attingit: quod videlicet primus vel præ cæteris percepisset: quando fatale cum fortuito, rursusque quod arbitrij est nostri vtrique vel ambobus simul confundi & connecti possit. Hic vero mirifice, quid polleat nostris in negociis quodq; denunciavit: delectum vitæ arbitrio nostro tribuens: (Nam virtus & vitium libera sunt): quod vero pietatem colant illi, qui recte elegerunt, contra ij, qui secus, id fati necessitati assignans. Sortium promiscue dispensatarum casus fortunam invehunt, educationibusque & rerum actionibus, quas quisque sortitur, multas res nostras occupant. Quare vide, an ne fortuitorum causam stultum sit scrutari. Quippe si qua est ratione fors delata, non est iam fortuita neque temeraria, verum ex fato aliquo & providentia. Differente adhuc Lampria grammaticus Marcus iam videbatur reputare nescio quid & subducere secum: Inde illo conticescente omnes, quas in *ἑρμῆϊ* Homerus, recensuit, atque: Elpenoris anima nondum inferis addita, quod nondum corpus eius esset humatum, quasi in confinibus palatur. Animam Tirefiæ nihil referebat recensere

Cui

Cui dedit ex animo quoq; mentem Persephonia,

Quæ prudens esset.

& differere & comprehendere res viventium, ante quam sanguinem potasset. Si ergo his exceptis Lampria reliquos enumeres, fiet, ut Aiacis anima Vlyssi se vigesima obtulerit: quo alluisse apparet subsequentem *ἑρμῆϊ* Homericam Platonem.

Quid significet de victo Neptuno fabula. Ibidem, cur diem secundum Athenienses mensi Boedromioni eximant. VI.

Frementibus cunctis Menephyllus Peripateticus Hyla appellato: Videtis, inquit, rogatiunculam nihil habuisse ludibrii vel contumeliæ. Cæterum missum fac quæro

Inauspicatum Aiacem hunc atq; tetricum,

ut est apud Sophoclem, & aggrega te Neptuno, quem hic describere solet nobis subinde succumbentem, hic Mineruæ, Delphis Apollini, Argis lunoni, Aeginæ Ioui, Naxi Libero patri, Ienem ramem vbiq; in durioribus casibus & sedatum. Atq; hic etiam fanum habet cum Minerua commune, in quo ara est obliuionis erecta. Ibi Hylas ut hilarior factus: At illud, inquit, Menephyllus præterit te exemisse nos secundum Boedromionis diem, non lunæ habita ratione: cæterum quod eo de hoc solo illi dii disceptauerint. At quanto, inquit Lamprias, extitisset Thrasibulo Neptunus ad remp. tractandam intelligentior, si minus ut ille victor, sed victus

Desiderantur huius questionis reliqua, & cæterarum questionum explanationes vsq; ad partem duodecimæ. Quæstiones, quæ desiderantur, hæc sunt.

Quæ causa sit, cur in numerum ternarissimæ modi distribuantur. VII.

Quid distent intervalla modulata à concentibus. VIII.

Quæ concinentia causa sit. Ibidem, cur cum concentus vna sonant, grauioris efficiatur modus. IX.

Cur, cum orbis ecliptici solis & lunæ numero sint pares, luna longe crebrius quam sol cernatur deficere. X.

De eo, quod essentia fluente non permaneamus iidem. XI.

Utrum probabilius, parem esse omnium stellarum numerum, an impariorem. XII.

ex qua questione hæc tantum supersunt

Iureiurando viros circumveniendos. Tum Glaucias: Equidem, inquit, in Polycratem **40** accepi tyrannum dictum hoc memorari, sed dici verisimile est in alios. At tu quo hoc quæris? Nempe, inquit Sospes, quia pueros video talos, Academicos verba captantes. Nihil enim inter hos stomachos interest & eos, qui sciscitantur, vtrum paria manu continent an imparia contendant. Hic exurgens Protogenes, ac nomine me compellans: Quam ob causam, inquit, oratores hoc ludere sinimus atq; alios irridere: nec quicquam interrogari, nec symbola dare sermonum: nisi sane allegabunt non venire se in societatem colloqui inter pocula Demosthenis laudatores & æmulos viri, qui per omnem vitam nunquam vinum bibit. Id non est, inquam ego, in causa: sed nos nihil sumus ex eis sciscitati. Quod nisi tu quid habes commodius, ego ponere statui eis ex quæstionibus Homeri rhetoricis vnam secum pugnantem.

50 *De questione ex tertia Iliadis rapsodia, quæ in pactorum pugnantia consistit. XIII.*

Quamnam, inquit. Dicam tibi, inquam, simulq; his ponam, quare animum nunc advertant. Paris certis legibus provocationem fecit in hunc modum

Me vero in medio fortem simul & Menelaum

Ut pro Helena atq; opibus pugna committite cunctis

*Decernamus vtri victoria cesserit ista,
Hic Helenam simul & fortunas auferat omnes.*

Iterumq; Hector omnibus eius provocationem pronuncians & proponens, pene iisdem verbis utitur.

*Troiani reliqui cunctiq; edicit Achivi
Arma sua ut terra ponant in luxuriosa:
Hic vero in medio fortis simul & Menelaus
De cunctis pugnent opibus.
Victorem mulier simul & bona cuncta sequantur.*

Comprobata à Menelao conditione pactum iuramento firmant, & author intercedit Agamemnon.

*Si Paris afficiat fortem letho Menelaum,
Ille extemplo Helenam ducat secum & bona cuncta:
Si vero occidat flammis Paridem Menelaus,
Vxorem simul & fortunas auferat omnes.*

Cum igitur superasset, non tamen occidisset Paridem Menelaus, repetita vtriq; alterius partis postulatione vrgebant verba hostium: atq; hi vt victo Paride repetebant, ille vt non occiso non reddebant. Quomodo igitur, inquit, rectissime de hac causa pronuncians, & legum harum diuersitatem disceptes: id non ad philosophos neq; grammaticos, sed ad oratores & ad literarum vt vos estis, & facundia studiosos pertinet. Ac sospis quidem provocati ostendit orationem velut legem firmiorem & magis ratam esse. Illi enim, quibus legibus essent dimicaturi, denunciauerunt: hi cum eas accepissent & comprobassent, non vltra habebant auctoritatem adiiciendi. Provocatio autem non de caede & interitu facta erat, sed de victoria obtenta & de ea concessa, idque optimo iure. Debebat enim sequi praestantior mulier. Praestantior erat, qui vincebat. Occumbere vero saepe contingit etiam praclaris viris ignauorum manu: vt postea perit iustus sagitta à Paride Achilles. Neq; sane letho Achillem duxerimus superatum fuisse: neq; vicisse, sed iniusta prosperitate vsum fuisse illum, qui eum telo percussit: sed victus fuit ante etiam, quam caderet, Paris: qui non substituit, sed ignauiter profugit irruentem Achillem. Qui namq; elanguit, & terga dedit: hic nihil praetextere potest, quin succubuerit, & praestantior sit aduersarius. Itaq; primum Iris rem Helenae nuncians ait.

*Prolongis de te gladius certamen imbunt,
Tu quoq; victoris coniunx nominabere chara.*

Inde Menelao Iupiter pugnae palmam tribuit hisce verbis.

Esse quidem fortis Menelai palma videtur.

Etenim ridiculum sit, si Achillem vicerit, qui eminens telo pedem fixit nec expectantis nec cauentis: Paride autem elanguescente in fugam effuso, atq; in sinum abdente se coniugis, cui detracta spolia viuenti fuerunt, indignus esset Menelaus, qui victoriae praemium ferret: cum praestantior illo & victor ex ipsius extitisset provocatione. Cui occurrens Glaucias ita verba fecit. Primum in decretis, legibus, foederibus, & pactis conventis validiora posteriora habentur & firmiora prioribus. Pacta autem per Agamemnonem interposita secunda fuerunt, quae nece definitantur non profligatione superati. Deinde illa verbis, haec iureiurando & devotionibus non stantium sancta fuere, non vno ab homine, sed ab omnibus comprobata & contraeta. Itaq; fuerunt haec proprie pacta conventa, illae duntaxat provocationes. Testatur id Priamus, qui postquam in foedus iuratum fuit, digressus est.

*Iuppiter hoc nouit, diui reliquiq; beati,
Viri horum lechi finem fato statuere.*

Quippe his conditionibus pactum sciebat. Quare Hector paulo post ait.

Iuppiter altisonans iurata haud pacta peregit.

Siquidem claudicabat certamen, nec finem acceperat neutro sublato non controversum. Hinc mihi quidem videtur in pactorum pugnantia questionem non versari, prima pacta secundis complectentibus. Quippe ille, qui occidit, victoriam obtinuit: non tamen occidit, qui obtinuit victoriam. Possumus etiam hoc allegare. Non fustulit

Hecio-

Hectoris Agamemnon provocationem, sed explanauit: neque immutauit, sed attexit, quod caput erat, in caede collocaus victoriam. Haec est enim consummata. Aliae velamenta habent & controuersias: sicut haec Menelai, qui neq; vulnerauit neq; insectus est. Quomodo igitur in veris legum repugnantibus iudices pronunciant pro ea, quae nullam habet ambiguitatem praeterita obscuriore: perinde hic pactum, quod confesso & explorato sine nititur, firmius & magis ratum ducendum. Quod vero maximum est, ille ipse, qui victor videtur, non relinquit fugientem, neque quiescit, sed in omnem partem se vertit.

Sicubi formosum in coetu Paridem reperiret.

10 Qua re cassam ostendit & inchoatam palmam esse. Cum igitur ille effugisset, suorum ipsius verborum immemor fuit.

*Ex nobis vtri lethum est & fata parata,
Is animam amittat, reliqui discedite statim.*

Quare requirendus ei Paris erat, vt interfecto illo certamen conficeret. Non caso neque capto victoriae mercedem nullo iure poscebat. Neq; enim victoria penes eum erat, si coniectura ex ipsius verbis est capienda Iouem incusantis & elusum se lamentantis.

*Iuppiter haud diuum est te perniciosior alter.
Ire ego iactabam foedum Paridis scelus vltum,
Nunc est in manibus gladius mihi segnis, & hastam
Emisi vanam, mansit Paris int eger à me.*

20 Haud enim obscure fert ipse nullius momenti esse, quod illius clypeum traiecisset, & cepisset prolapsam cassidem, nisi hostem percussisset & trucidasset. Hinc libamenta Musis dedimus: ac postquam Musarum ducem Apollinem praene celebrauimus, accinimus ad Iyram Eratoni ex Hesiodo Musarum natales. Secundum cantilenam Herodes orator: Audite, inquit, vos, qui Calliopen à nobis retrahitis. Eam cum regibus ferunt versari, non iis, qui enodant syllogismos, vel interrogant eos, qui magnifica sonant: verum qui haec agunt, quae oratorum sunt & politicorum. Opificum aliorum Chio laudationem adiungit. Laudes enim καλῶν dicebant: Polymnia historiam.

30 Quippe multorum est memoria. Imo non ita pridem vt in Chio Musas Mneias id est memorias perhiberet nuncupatas fuisse. Ego vero vendico etiam aliqua ex parte * Euterpen: si, vt est author Chrysisippus, aliquam ea ad coetus hominum retinendos gratiam & leporem est sortita. Affabilis enim non fecus est quam forensis orator & consiliorum dator. Habet enim facultas haec etiam comitates, patrocinia, & defensiones. Plurimum autem versamur in celebrando & vituperando: assequimurque non leuia neque vulgaria, si hoc agamus perite, praemia: sin imperite & incite, defraudamur iis. Hoc enim,

Pape quam charus cunctis est & venerandus,

40 hominibus potius, vt qui eam, quae posita est in congressibus, habent comitatem, leporem, & Veneres, convenire puto. Tum Ammonius: Non est, inquit, quod tibi Herode succenseamus, idque multa manu Musis continentibus. Nam communia amicorum omnia. Qua de causa multas genuit Iupiter Musas: quo omnibus liceat haurire assatim ea, quae elegantia sunt. Neque enim venatione omnes, vel militia vel navigatione vel vulgari opificio, sed eruditione, sed literis indigemus omnes,

Capimus qui commoda terra.

Quare Mineruam vnam & Dianam, Vulcanumque vnum, Musas procreauit numerosas.

50 De Musarum numero, quae vulgo non feruntur. XIII.

ERgo cur nouem, non plures nec rariores sint, explicabis nobis. Id enim commentatum arbitror te hominem adeo Musarum studiosum, & multis Musis insignitum. Quid hoc habet inquit singulare Herodes. Siquidem omnibus in ore est omnibusque decantatus numerus nouenarius, vt qui primus ex primo impare quadrus sit, atque impariter impar. Quippe in tres aequales dissecatur impares. Ibi Ammonius arridens: fortiter haec, inquit commemorasti. Quin adiciis etiam illud, eum

numerum ex primis esse concinnatum, monade & octenario: rursusque alio cōtextu extriquetris duobus ternario & senario, quorum etiam est uterque plenus. Sed quid Musis hæc præ diis congruunt aliis: quod Musas habeamus nouenas: Cereres, Minervas, Dianam non habeamus? Neque enim hoc vel tibi sit verisimile, quod nomina earum genitricis totidem literis cōstet. Cum arrisisset Herodes, essetque insecutum silentium: exhortabatur Ammonius nos, ut rationes adferremus. Ibi frater meus treis retulit cognitas fuisse antiquitati Musas: quod demonstrare velle hominis rudis esse & inepti apud tot talesque viros. Causam esse non, quam adferunt nonnulli, modulationum genera, diatonon, chromaticon, & enharmonion: neque terminos, qui interualla præstant, neten, mēfen, & hypaten. Quamquam Delphi quidem parum recte in disciplina mathematica vel potius portione disciplinæ mathematicæ vnus musicæ harmonico additi ita Musas nuncuparunt. Sed cum omnes meo iudicio, quæ doctrina efficiuntur, scientias & artes animaduertissent veteres in generibus cōsistere tribus, philosophico, rhetorico, & mathematico: ea trium finxerunt dona & munera esse dearum, quas Musas dixerunt. Insequentibus seculis & Hesiodi ætate, cum earum virtutes detegerentur clarius, carpentes eas in partes & formas, trinas iterum viderunt includere in se vnā quamque differentias. In mathematico musica continetur, arithmeticaque, & geometria. In philosophico logica, ethica, & physica. In rhetorico demonstratiuum extitisse primum memorant, alterum deliberatiuum, supremum iudiciale: quorum nullum cum abhorre ab diis & Musis, vel præcellentioris expers fontis esse & ductus existimarent: haud absurde totidem Musas non fecerunt, sed existentes inuenerunt. Ut igitur numerus nouenarius in tres distribuitur ternarios: quorum rursus distrahuntur in monadas singuli totidem: ita vnū est & cōmune, doctrina in præcellenti recta. Deducitur autem in partes tres hoc commune genus, rursus singula in ternas: quarum vnaqueque virtutem vnā sortita eam excolit & exornat. Neque enim poetas arbitror & astrologos, quasi ipsorum omiserimus artes, inculcare nos: cum iuxta ac nos astrologiam geometriæ & poeticam contributa musicæ intelligant. Sub hæc dicta medicus ait Tryphon. Enimvero nostram artem qua mente Museo exclusisti? Mox Dionysius Melitenensis: Complures, inquit, conuocas & imploras ad illum accusandum. Etenim nos agricultores Thalam ad nos trahimus, cui plantarum & sementis gliscentium & germinantium curam & tutelam attribuimus. Imo facitis, inquam ego, iniuriam. Quippe Ceres vobis alma est, & qui

*Magnum arborum auget pascuorumque iubar,
Purum iubar, Liber pater autumnis;*

ut est apud Pindarum. Medicos etiam ducem habere scimus Aesculapium, & Apollinem Pæana ubique adhibere, Musegetam, id est, Musarum præsidem nusquam. Quandoquidem omnes mortales deorum pleni sunt, sed non omnes omnium. Caterum illud demiror, quo pacto Lampriam præterierit id, quod à Delphis refertur. Refertur illi non sonos nec fides apud se nomina à Musis accepisse: sed tributa mundi vniuersitate trifariam, primam esse stellarum fixarum portionem, vagarum alteram, nouissimam lunæ subiectorum. Has esse omnes coaptatas & concinnatas harmonica conuenientia: quarum cuiusque tutelam agere Musam, primæ hypaten, postremæ neten, mēfen, mediam cōtinentem simul & conuertentem: perinde ac posteriora sunt mortalia diis, & terrena celestibus. Quod etiam per inuolucra significauit Plato Parcarum nominibus: qui vnā Atropon, alteram Lachēsīn, tertiam appellauit Clotho. Nam octo sphaerarum quidem vertiginibus Sirenas non Musas totidem imposuit. Tum Menephilus Peripateticus: Delphorum quidem dictum, inquit, non prorsus probabilitate vacat. Plato vero non est ferendus, qui gyris æternis & diuinis Musarum loco Sirenas præficit non admodum humanos neque placidos genios: Musas vel præterit prorsus, vel Parcarum nominibus appellat, nominatque necessitatis filias. Abhorret enim à Musis necessitas, quibus lepos potius congruens & amicus mea sententiā, quam Empe-

Duritiam odit eius, quod oportet.

Sane, Ammonius inquit, coactam in nobis causam & non spontaneam. At necessitas, quæ in diis est, non est dura neque difficilis vel violenta nisi malis: sicut est lex in ciuitate res optimis optima: quam deflectere illi non valent neque violare, partim

partim quod non possint, partim quod nolint eam mutare. Enimvero Homeri Sirenes immerito nobis fabulofitate metum iniiciunt. Caterum ille probe inuit earum in musica dotes non illas quidem inhumanas & exitiales, sed auolantibus hinc illuc animis nimirum vagantibusque ab excessu cupidinem ad celestia & diuina, simul rerum caducarum obliuionem infundentes retinent & demulcent delinitas. Hæ vero exultantes sequuntur, vnaque cum eis circumcursant. Huc ad nos sicut fuscus quidam sonus illius musicæ pertinens per orationes reuocat ac reducit animis in illarum rerum memoriam: quarum maxima pars obturata & obseptata carnis est septis perturbationibusque non synceris. Quod si anima per bonam indolem eas percipiat, & in memoriam reuocet: motus eius insanissimo amoris, dum gestit & ariet, non valet autem seipsam corpore exoluere, non cedit. Non tamen equidem his assentior: sed videtur mihi Plato ut axes fufos & colos, stellas verticilla hic noue, ita Musas Sirenas vocare, renunciantes res diuinas prædicantibusque apud inferos: quomodo Vlyffes Sophocleus refert

*Serenas ingressus domum
Phorci puellas, qui leges Orci accipit.*

Musæ autem obtinent octo sphaeras, vna telluri proximum sortita est locum. Quæ igitur octo orbibus præfunt, hæc errantium siderum cum affixis & inter seipsas continenturque concentum. Vna tractum inter terram & lunam interiectum procurans oberransque mortalibus, quatenus sentire & percipere valent, tantum lepore, modulorum, & concentus sermone interprete & cantu largitur. Ea suadam in vrbānitatis ciuilibus & socialis subsidium adducit: quæ, quod in nobis est turbulentum, lenit & mulcet, errantesque nos quasi ex loco inuio reuocat leniter & componit.

*Quæ non amavit Iuppiter,
Hæc obstupescunt grauius,
Cum Pieridum audiunt vocem.*

ut ait Pindarus. His cum Ammonius more suo succlamasset Xenophanis illud,

Hæc vero sancire affinia veris,

& ad proferendam & explicandam sententiā suam quemque hortaretur: Ego postquam aliquantisper conticuissem: Plato, inquam, illis nominibus quasi vestigiis deorum eruere potentias studet. Nos item cœlo locemus & circa cœlestia Musarum vnā, quæ Vrania dicitur. Nec videtur illa magnam & variā tractationem, cum vnā habeant & planam authorem naturam, postulare. Vbi vero multa offensa, multæ enormitates, & decessiones existunt ab officio: eo octo sunt illæ traducendæ: quarum alia aliam vitij & inconcinnitatis formam corrigat. Quia vero vita partim serio, partim ioco continetur, quarumque concentum & modum: actiones nostras serias Calliope, Clio, & Thalia, scientiæ de diis ac deabus dux videbuntur restituere & emendare. Cæteræ, id quod in voluptatem deflectit ex imbecillitate & in ludum, id non relinquere, ut luxu & beluino modo diffuset: sed saltatione, cātu, & chorea, quæ sit numerofo concentu & proportione temperata, decore & modeste repellere & coercere. Ego autem, cum Plato in vnoquoque duo principia reliquerit actionum, vnū natium voluptatum cupidinem, alteram aduentitium opinionem optimisitentem. atque hoc rationem, illud perturbationem interdum appellet: præterea alias horum vtrumque differentias habeat, vnūquodque video accurato & diuino reuera egere tyrocinio. Exempli gratia. Ratio partim politica & regia est, cui præsidere Heliodus perhibet Calliopen: partim gloriæ auida, hæc præcipue ornanda & excitanda euenit Clio. Polymnia pars animi, in qua discendi cupiditas & memoria inest, attribuitur. Hinc Sicyonij vnā ex tribus his Musis Polymathiam, id est multiuagam cognitionem nuncupant. Euterpæ omnem veritatis naturalis speculationem assignes, neque puriores vel speciosiores alij generi relinquantur delicias & oblectationes. Cupiditatis partem illam, quæ circa esculenta & poculenta versatur, Thalia ex inhumana & ferina socialem & conuiualem reddit. Quocirca eos, qui comiter & hilariter inter se agunt, *θεωρία* id est conuiuari dicimus, non illos, qui insolefcunt & debacchantur. Fœderibus nuptialibus Erato assistens cum lepore, quam ratio & opportunitas comitantur, extrahit ex extinguit mollitiam voluptatis & ardorem: ut in amicitiam & fidem, non in perulantiam neque in luxuriam terminet.

Oculorum voluptatem, siue ea pars ad rationem magis, siue ad perturbationem pertinet, siue ambabus est promiscua, relique duæ Melpomene & Terpsichore accipiunt cohonestantque: quo hæc non præstigiæ, sed oblectatio: illa latitia, non delinimentum sit.

Partes choreæ tres esse, χοροῦ, σχῆμα, & δ᾿ ἄξιον: quæ sit earum quæque, & quæ artis poetica & saltandi sint communia. XV.

Hinc placenta omnibus posita fuit, qui superior in saltando fuisset, præmium. Iudex designatus fuit cum Menisco pædotriba Lamprias frater noster. Saltauit enim Pyrrichen eleganter, gestulationibusque in palæstris præcellere reliquis pueris videbatur. Tripudiantibus autem multis alacrius quam concinnius, duos qui probabantur & studebant motus decoros tuenti, orabant non nulli, ut phoram paraphoram saltarent. Itaque requisit ex Ammonio Thrasylbulus, quid phoræ appellatio sibi vellet, præbuitque Ammonio de saltationis partibus laxiorem differendi materiam. Ostendit ille partes eius tres esse, phoram, schema & dixim. Siquidem constat saltatio ex motionibus & habitibus, ut ex sonis & intervallis modi cantici. Hac autem in re motionum stationes sunt termini. Ac motiones quidem phoras dicunt, habitus & actiones schemata, in quibus motionum impetus finem capit: quando Apollinis vel Panis vel Bacchæ cuiuspiam gestu expresso in corpore, exacte illis inhærent formis. Tertia pars dixim non imitatur sed demonstrat vere. Ut enim poetæ nominibus propriis rei declarandæ gratia vtuntur: cum Achillem, Vlysssem, terram, cœlum nominant, sicut vulgo dicuntur: ad rem vero repræsentandam & exprimendam nominum fictiones & translationes vsurpant, dicuntque κλαυψον & κηλεύον, id est resonare & strepere vndas & tela volare

Petere affectantia corpus, ἰσοπέπον, id est æquam pugnam, Hæc æqualia pugna habuit capita.

Multas etiam nominum compositiones in cantilenis exprimendæ rei gratia figurant: ceu Euripides,

Sacrum volans per æthera Gorgophonus Iouis. De equo item Pindarus. Cum corpus hoc dant iuxta Alphæum in cursibus Sine stimulis.

Iam de ludo equestri Homerus. Compacti stanno curvus atq; ære caballis Acribus incurrunt.

Haud aliter in saltatione schema figuras & simulachra adumbrat. Phora motum aliquem animi vel actionem vel facultatem exprimit. Dixibus proprie ipsas ostendunt res, terram, cœlum, ipsos assistentes: quod ordine quodam & numero efficitur, atq; affine est appellationibus in arte poetica proprie cum elegantia quadam & nitore prolatis. Cuiuscemodi hæc sunt.

Formosamq; oculis Venerem Thetidemq; verendam Iunonemq; caput cultam pulchramq; Dionem. Iuris patroni Hellenes ex sanguine reges Iam Dorus, Xuthus quoq; equorumq; Aeolus altor.

Alioquin nimium humilibus & obsoletis: cuius generis ea sunt. Sunt Hercule hi quidem exorti, illi at Iphito. Huic pater & natus virq; & fratres quoq; reges Atq; atami, celebrat Græcia Olympiadem.

Pares offensiones incidunt circa saltationem in dixibus, nisi concinne, & venuste, decoreq; & citra affectationem fiant. Breui ait Simonidis dictum à pictura ad saltationem traducendum, tacitam eam poesim esse, contra poesim loquentem saltationem. Quare, inquit, nihil habet cum poesim pictura germanitatis, neq; poesim cum pictura, neque habent quicquam inter se commercij. At inter artem saltandi & poeticam omnis societas & cõmunio intercedit. Ac præsertim effingens in hyporchematibus genus actiuo sum

sum vtraque simulachrum edit illud, quod per schemata & nomina fit. Demonstrat autem sicut in pictura lineis, quibus suntur imagines, ita pedibus poemata efficit. Ostendit vero, qui censeatur præclarissime egisse hyporchematibus ac venustissime, alteram alterus ope indigere. Hoc enim,

Ferocem equum canemue Amyclæam horreo Dum torqueo pede flexibile carmen sequens Mimo.

Velhoc,

*Locus mendosus.

οἷδ' ἀνὰ δῶπιον ἀνθεμδεντα, πᾶδιον πᾶτα τοῦ βασιτοῦ κερσοῦ ἐν γυμνῶ μανῶν ἐλάφῳ τὰ δ' ἐπ' ἀλγῆνι σφαιροῦν ἕτερον κῆρα πάλτα ἐτοιμον.

& quæ sequuntur: tantum non imprudentia saltationis actionem accersuerunt poemata: manusq; & pedes, imo totum onodis quasi funibus quibusdam traxerunt corpus & intenderunt. Hæc cum recitantur & cantantur, non potest conquescere. Ipse certe sui verecundiam non habet, quod in saltando non secus atque in poesim quali fanaticus fiat. Postquam vero consenuit, tunc saltationem pedum scio eum leuem adhibuisse, quem modum Creta dicunt. Cæterum nihil nunc quidem tantum habet in musica inconcinnitatis, quantum saltatio. Itaq; accidit ei, quod veritus Ibycus egit.

Vereor, ne apud deos frustratus gloriam Ego inter humanos commutem.

Etenim hæc afficta vulgari quapiam poetica, delapsa autem ab illa ætherea stolidi & amentia retinet theatra, postquam sicut tyrannus parentem sibi reddidit pauculã quãdam musicam: omnem vero apud cordatos & diuinos viros reuera honorem effudit. Hæc fere Soffi Senecio nouissima sunt ex iis, quæ tunc in Musarum festo apud Ammonium sermonibus agitata fuere.

PLUTARCHI De Fato Commentarius.

VID de fato sentiamus, quam clarissime & succinctissime potero, tentabo tibi charissime Piso conscribere: quando id flagitasti non ignarus, quam ad scribendum sum religiosus. Primum non fugit te bifariam & dici & intelligi fatum. Vnum enim actione censeatur, alterum natura. Primo loco actionem summam Plato adumbravit tum in Phædro, ubi ait: Lex Adrastia hæc est. Quæcunq; anima dei fuerit comes: tum in Timæo: Leges, quas secundum vniuersitatis naturam deus animis immortalibus sanxit. In rep. Puellæ Lachesis Necessitatis filia fatum rationem esse ostendit, non tragice sed theologice sententiam suam declarans. Quod si quis hæc vulgatiore modo velit, aliis mutata verbis delineabo: ut in Phædro dictum sit fatum ratio diuina inuitabilis propter causam, cui oblitisti non potest. Ut in Timæo, consequens vniuersitatis naturæ lex, ex cuius præscripto dispensantur, quæ sunt, omnia. Hoc enim efficit Lachesis, quæ vere filia est necessitatis: sicut & iam ante accepimus, & cognoscemus post liquidius, ubi per ocium de iis differemus. Atque fatum quidem, quod in actione est positum, hoc est. Fatum vero pro sua essentia vniuersus esse videtur mundi animus tripertito dissectum: in partem perennem, in eam quæ vagari putatur, tertiam quæ sub cælo circa terram versatur: quarum summa Clotho, proxima huic Atropos, infima dicitur Lachesis: quæ quidem cœlestes sororum suarum actiones recipit, connectitque has atque infert subiectis sibi terrenis. Fere igitur retulimus, quicquid de fato, quod natura censeatur, dicendum est. Nam quæ sit, quotuplex & qualis, quemadmodum ordinata, quemadmodum aduersus seipsam comparata & vero aduersus nos, quasi per compendium explicatum est. De his membratim alia fabula in rep. satis innuit, nosque quantum valuimus, tibi ea enixi sumus explanare. Iam quod in actione versatur, fatum repetamus ac declarem. Siquidem circa hæc plæræq; quæstiones, physice, morales, & dialecticæ vertuntur. Ac quid sit, abunde est definitum. Quale autem sit, etsi multis absurdum videtur, deinceps persequamur. Quod enim infinita ex infinito in infinitum orientia omnia ambitu comprehendit, fatum non infinitum sed terminatum est. Neq; enim vel lex vel ratio vel res diuina esse infinita villa queat. Iam intelligas, quod dico, si conside-

res totam conuersionem atq; vniuersum tempus, quo octo sphaerae, vt ait Timaeus, cō-
fectis suis curlibus ad eosdem carceres redierunt, cumq; eos perueniens est idem sem-
perque sui similis orbis. In hac enim definita & rata ratione, quaecunque in cœlo, que-
cunq; in terra ex necessitate superne formantur, eodem rursus relabuntur: atq; denuo
quaecunq; consistunt, eodem similiter reuoluentur. Solus itaq; cœli habitus cum erga
femetipsum tum erga terram terrenaq; omnia fixus ratūsq; manet: qui longis anfracti-
bus redibit aliquando, & deinceps alius quisq; proximus cōtinentq; alternam rerum
feriem mutuo nexu repræsentat suum quisq; necessarium munus absoluens. Fac au-
tem, quo res clarior euadat, ea quæ nobis nunc eueniunt, accidere cœlestium efficacia
vt profus authorum: ceu quod hæc nunc scribam, atq; tu ita agas, quæ & quemadmo-
dum agis. Ergo vbi eadem redierit causa, eadem ac similiter iidem facti agemus. Pari
modo omnes mortales consequentiaq; ex continenti causa exorientur & gerentur:
atq; vniuersa, quæ consistunt, vno vniuerso ambitu & singulis vniuersorū pari modo
recurrent. Planū est igitur, quod diximus, fatum, quod quodam modo est infinitū, nō
esse infinitū: ac quod diximus ambitum & circulum id esse, satis perspicuū est. Vt enim
circuli meatus, & quod hunc permetitur tempus circulus est: item eorum, quæ orbe
aliquo eueniunt, ratio circulus dici potest. Atq; hoc quidem etiam fere qualenam sit
fatū, non tamen quale particulatim & singulatim, declarat. Quale igitur hoc, quod
hic tractamus: Nempe, vt aduermemus, qualis lex ciuilis. Primum pleraq; si non o-
mnia, ex consecutione præscribit. Deinde tamen in vniuersum, quæ ciuitatis referunt,
quatenus potest, complectitur. Quod vtrunq; etiam, quale sit, considerandum venit.
Consequenter lex ciuilis, de forti & desertore loquitur, pariq; de aliis modo. Verum
tamen de hoc aut de illo non agit ius ciuile: sed de generalibus: de illis, quæ his sunt
subiecta, consequenter. Nam vt honos habeatur cuiuspiam, qui strenue se gessit: & vin-
dicetur in illum, qui desertor fuit, id legitimum dixerimus: quasi vis legis & hoc præ-
scripserit. Quomodo lex medica & gymnastica, vt eo exemplo vtar, vi sua in vniuer-
sis singula complectitur: sic lex naturæ vniuersa præcipue, singula ex consequenti:
suntque illa quodammodo fatalia, & hæc omnia iis confatalia. Cæterum fortassis eo-
rum aliquis, qui hæc anxie scrutantur, diuersum censeat, præcipua esse singula ordina-
ta, atq; horum causa vniuersum. Id autem cuius causa, id est, finis, præpositum est huic,
tui causa. Sed de his alio loco agendum. Non omnia autem absolute & diserte conti-
nere fatum, sed vniuersa tantum, id hic declaratum consequenti orationi & paulo su-
periori congruit. Quippe decretum diuinæ prouidentiaæ peculiare in vniuerso po-
tius consideratur, atq; ea est lex diuina: verum politica infinitum in singulis conside-
rat: inde quale sit, ex consecutione. Quod autem tale, illud & fatum est censendum.
Ex consecutione diximus esse, quod nō per se atq; ex natura sua positum est, sed respe-
ctu alterius cuiuspiam vt verum est fictum, cuiuscemodi sunt, quæ consecutionem si-
gnificant: atq; est sanctio hæc Adrastia. Quaecunq; anima dei comes fuerit, periderit
que aliquid veri vsq; ad alterum ambitū, hanc inoffensam illasamq; esse: quod si facere
valeat perpetuo, esse innocuam. Tale est, quod ex consecutione & vniuersum dicitur.
Fatum eiusmodi esse, tum ex essentia eius, tum ex vocabulo liquet. Siquidem Græce
ἐπιταγή id est fatum appellatur, quasi ἐπιταγή τις, velut nexum quid: Sanctio & lex est,
quod cōsequentiā eorum, quæ existūt, ratione ciuili sint digesta. Hinc discutiamus ea,
quæ per relationem dicuntur, quomodo cū prouidentia fatum cōueniat, quomodo e-
tiam cum fortuna, quomodo cum eo quod in potestate nostra dicitur, & cum contin-
genti, & siquæ eius generis sunt. Ad hæc explicandum, quatenus verum, quatenus fal-
sum sit hoc: Omnia fato euenire. Si ergo cuncta fato denotat contineri, recipiendum
est pro vero: siue humanos, siue terrenos, siue cœlestes casus assignare omnes fato ve-
lis, hoc quoq; vt in presenti largiamur. Sin, quod magis apparet, fatale non omnia, sed
tantum, quod ei est consequens, significat: non omnia, etiam si fato consent omnia,
fatēdum esse fatalia. Neq; enim legitima sunt neq; ex lege omnia, quæ cōplexa lex est.
Siquidem prodicionem, desertionem, stuprum, multaq; id genus alia includit: quorū
legitimum dixeris nullum, quando neque strenue se gerere & tyrannos occidere, vel
quid aliud recte agere equidem appellem legitimum. Quippe quod legitimum
est, id iustum est legis. Hoc autem si lex iubet, nonne contumaces sunt & le-
gem violant, qui non se fortiter gerunt, neque tyrannos occidunt, & quicumque
similiter res rectas non agunt: Aut si legem violant hi, nonne eos iustum est punire?
Sin

Sin ista ratione carent, sola censenda legitima illa sunt & ex lege: quæ lege de rebus,
quæ quoquo modo geruntur, sunt definita: sola item fatalia atq; ex fato illa, quæ præ-
positis in diuina digestionem consequentiā sunt. Itaq; omnia, quæ sunt, fatum compre-
hendit. Pleraque fatalia tamen & fere omnia producta non recte dixeris ex fato esse.
Quæ cum ita se habeant, modo exequendum, id quod in nostra est potestate, fortun-
nam, possibile, contingens, & reliqua his confinia, si in productis censeantur, & cum
ipsa salua esse, tum conseruare fatum. Siquidem fatum cuncta, vt apparet, complecti-
tur. Illa vero nō euenient necessario, sed pro sua quodq; natura. Natura est eius, quod
possibile dicitur, vt ante id quod contingit sicut genus existat: natura eius, quod con-
tingit, vt sicut materia præcedat ea, quæ in nostra potestate sunt: eius, quod in nostra
est potestate dominantis modo vt contingenti vtatur: fortunæ ob contingentis in v-
tramq; partem nutum ei, quod in potestate est nostra, intercurrat. Quod dicimus li-
quidō perspicies, si reputes, quicquid gignitur, genituramq; ipsam haud esse sine po-
tentia, nec sine essentia potentiam. Verbi gratia: hominis siue genitura siue quid ge-
nitum sit, non sit sine potentia. Hæc circa hominem est: at homo essentia. Ex potentia
interdicente essentia pollet & potentiam habet: genitura vero & quod gignitur am-
bo possibilis. Cum igitur tria hæc sint, potentia, quod potest vel potentiam habet, &
possibile: prius quam potentia, in naturam cadit vt essentia id quod pollet vel pote-
statem habet, potentia antegreditur possibile. Dilucidum itaq; hoc modo est possibi-
le. Hæc crassius ita digerantur. Communius est, quod potentia fieri solet: propriū ta-
men magis id ipsum, cum id fieri nihil extrinsecus interpellat. Possibilia partim sunt,
vt nullus casus eis ob stare vnquam possit: vt in cœlo ortus & occasus, & quæ his sunt
germana: partim impediti valēt, ceu multa humana, & multa quæ in sublimi sub astris
sunt. Priora, vt quæ necessario fiant, necessaria dicuntur. Quæ in diuersum cadere pos-
sunt, contingentiā. Dirimantur & hæc quoq;. Aliud est necessarium possibile, quod
est impossibili oppositum: aliud contingens possibile, quo cum etiam impossibile pu-
gnat. Siquidem immergi solem iuxta necessarium & possibile est: cui aduersatur im-
possibile non immergi eum. At merso sole succedere imbres vel nō succedere, vtrun-
que possibile & contingens est. Iam contingentium aliud plerunq; aliud rarius, aliud
æquo & vtroq; modo accidit: quod quidem liquet ipsum secum pugnare: illud, quod
plerunq; & quod raro, inter se. Atque hæc quidem in natura consistunt: in nostro ar-
bitrio illud, quod ex æquo contingit. Nam æstus sub canicula vel gelu, alterum plæ-
runq; alterum rarius fit, & sunt naturæ ambo subiecta. At deambulare & non deam-
bulare & id genus alia ex æquo contingunt: quorum paret vtrunq; appetitioni no-
stra, idque in arbitrio nostro esse & delectu dicitur: sed est, quod nostri est arbitrii,
generalius. Sunt enim eius partes duæ: vna ex motu turbulento & iracundia vel con-
cupiscentia: altera ex iudicio & consilio, quod nunc ex delectu dicas. Non habet ean-
dem rationem possibile & contingens hoc, quod ex appetitione & in potestate no-
stra esse docuimus, neq; eodem nominae diuerso respectu dicitur: Nam ad futurū, pos-
sibile & contingens: ad præsens in arbitrio nostro atq; ex appetitione. Quæ ita distin-
guas. Contingens dicitur, quod tam ipsum quam eius contrariū fieri possit. Quod arbi-
trij nostri est, id altera pars est contingētis, quæ ex nostra appetitione iam fit. Quod igitur
possibile natura contingente prius sit: & contingens ante id, quod in potestate no-
stra est, existat, quale horum quodq; sit, vnde sunt nominata, ac quæ eis adiuncta, pro-
pmodum expediuimus. Nunc de fortuna & temeritate, & siquid præterea commen-
tandum venit, differemus. Igitur est in numero fortuna causarum reponenda. Causæ
autem alia per se, alia ex euentu censeantur: ceu ædificij vel nauis causa per se est ædi-
ficator, ex euentu musicus vel geometres, & quicquid ædificatoris corpori vel animo
vel foris acciderit. Hinc constat illud, quod per se censeatur, terminatum esse & vnum:
quod ex euentu, non vnum & interminatum. Multa enim & innumera vni inter se di-
structa suppetunt. Quod tamen in euentu positum est, quando non tantum in his fit,
quæ alicuius gratia sunt, verum etiam in iis, in quibus est delectus, tunc fortuitū no-
minatur: velut aurum inueniri ab eo, qui serendi causa pastinat, vel subire vel facere
insueti quid, dum fugis vel insectaris vel aliās pergis aliquo: vel dum te tantum con-
uertis non huius, quod accidit, sed alterius gratia. Quamobrem improuisam causam
& obscuram consilio humano fortunam esse ex veteribus aliqui declarauere. Plato-
nis affecta, qui propius definitione ad fortunam accedunt, ad hunc modum eam de-
II iij

finierunt: vt causa sit ex eventū eorum, quæ alicuius causa fiunt in his, in quæ cadit delectus. Post iam improvifum & humanæ rationi obfcurum attexerunt. Quanquam eadem ratione rarum & inopinatum in eo, quod dicitur ex eventū, perficitur. Quod quale fit, si non ex adductis in contrarium, ex iis certe, quæ in Phædone tractata sunt, liquidiſſime se offert. Vbi sic relatum est. Quid, an ne in iudicio quæ acta ſint, audierunt? Proſus. Nam nobis illa neſcio quis nunciavit, & vero obſtupuiſimus: quod eo iam tranſacto tanto poſt appareat mortuum. Quid igitur iſtud Phædo fuit? Fortuna ei quædam Echecrate accidit. Nam pridie quam iudiciū ageretur, fuerat forte puppis nauigiū, quod Delum mittit Athenienſes, coronata. Hic dictio Accidit, non intellegenda eſt pro Exiit: verum multo potius ex quodam cauſarum cōcurſu eventū alio aliud reſpicente. Quippe coronauerat nauem alterius cauſa non Socratis ſacerdos. Illi alia ex cauſa eum damnauerunt. Euentus vero fuit admirandus acque eſuſcemoſi, vt ſi ex induſtria id factum eſſet vel ab homine, vel ab homine maioribus. Atque de fortuna quidem hæcenus fati. Porro id quod poſſit & potentiam habet, vna in rerū natura exiſtere oportere dictum eſt, cum illo quod ab eo cognominatum eſt, & antecedere id quod in noſtra poteſtate eſt. Temeritas vero latius, quā fortuna patet. Nam cum hanc comprehendit, tum multa, quæ alias aliter cadere poſſunt. Significatur autem *αυτοματῶς* id eſt temeritatis nomine id, quod alterius cauſa exiit: cum id, cuius gratia exiit, non adest: quo ex genere eſt frigus ſub canicula. Interdum enim in ceſſit frigus non temere neq; * In ſumma quomodo id, quod in noſtra eſt poteſtate, pars eſt contingentis, ſic temeritatis fortuna. Eſt autem vtrumque vtriuſque accidens, temeritas contingentis, fortuna eorum, quæ in arbitrio noſtro ſunt, nō omnium tamen, ſed eorum, quæ in delectu ſunt poſita, vt eſt ſupra dictum. Quapropter eſt tam animatorum quam inanimorum temeritas communis: fortuna peculiaris hominis, qui iam agere valeat. Id ex eo liquet, quod fortunatum eſſe & felicem eſſe pro eodem habeantur. Felicitas autem in actionibus quædam proſperitas eſt. Proſperitas in actionibus in vnum & adultum hominē cadit. Hæcenus de iis, quæ fato continentur, de contingentibus, de poſſibili, de delectu, de eo quod eſt in noſtra poteſtate, deq; fortuna, temeritate, & ſiqua eis adiuncta ſunt: in quibus etiā ſunt forſan & fortalliſ: quæ quidem complectitur omnia fatum, nec eſt tamen eorum fatale quicquam. Super eſt, vt providentia fatum contineri exponamus. Eſt autem providentia ſumma illa & princeps principis dei ſiue conſilium ſiue voluntas in omnia benefica: qua primo omnia diuina per omne æuum optime & elegantiffime ſunt deſcripta. Secunda deorum eſt ſecundorum coelum permeantium, qua mortalia recte atque ordine diſpenſantur, eaque ad generis cuiuſque pertinent diuturnitatem & conſervationem. Tertia cenſebitur merito providentia & proſpicientia genitorum, qui terræ aſſignati actionum humanarum cuſtodes ſunt & arbitri. Cum ergo triplex providentia conſpiciatur, proprie tamen imprimis ac potiffimum uſurpetur prima: haud dubitauerim affirmare, vt cum philoſophis pugnare videamur, omnia fato & providentia, non tantum natura gerit: verum res quaſdam providentia, & quidem alias alia: quaſdam fato: fatum autem omnino providentia, providentiam minime fato. Agimus enim hoc loco de prima & ſumma. Quod autem poſterius eſt, id illo, de quo dicitur, eſt poſterius: ceu legitimum lege, naturale natura, fatale item fato adoleſcentius ſit. Omnium porro providentia antiſſima, extra eum, cuius hæc eſt ſiue voluntas ſiue conſilium ſiue vtrumque. Ea eſt, vt ſuperius demonſtrauimus, omnium parentis & conditoris. Dicamus igitur, inquit Timæus, qua de cauſa conditor originem rerū & vniuerſitatem mundi hanc condiderit, qui bonus eſt. Bonus autem nemo cuiquam vnquam invidet. Hoc vitio cum liber eſſet, omnia voluit quam maxime ſibi conſimilia fieri. Hunc ergo genituræ rerum & mundi qui fontem potiffimum à viris prudentibus receperit, rectiffime receperit. Nam cum voluiſſet omnia bona deus eſſe, malum autem, quo ad eius fieri poſſet, nihil: ita cum accepiffet, quicquid eſſet aſpectabile, non quietum, ſed motu agitatū incondito & conuſo, id ex conuſione in ordinem redegit, quod illo longe in omnem partem præſtare exiſtimabat. Neq; enim fas erat, neque eſt, vt optimus quicquam, niſi quod optimum ſit, agat. Hæc itaque ac quæ ex his pendent, ad animas vſq; humanas à providentia cenſendum prima eſſe compoſita. Quæ autem deinceps ſequuntur * ita dicta. Creata iam vniuerſitate, ſideribus animas ordinauit pares, quas ſingulis ſingulas aſſignauit, atque quali in curram in vniuerſitatem impoſuit,

com-

commonſtrauitq; leges fatales. * His igitur numquid non dilucide ſignificari fatum exiſtimet, ſicut baſim aliquam & politicam legum ſanctionem animis humanis congruentem: Cuius etiam mox ſubiicit cauſam. Secundam providentiā in hunc modum innuit, cum ait. Quæ cum eis omnia præſcripſiſſet: quo ſiquid poſtea fraudis vel vitij eſſet ab illo conceptum, omni ipſe culpa vacaret, ſparſit quali ſemen alios in terram, alios in lunam, alios in reliqua temporis organa. Sub hanc ſementem diis permiſiſit nouitiis mortalia corpora fingere: ac quod reliquum eſſet, quo claudicaret anima humana, hoc vt abſoluèrent: ac poſtquam omnia, quæ illis eſſent ſequentia, perpoliuiſſent, regere &, quantum eniti valerent, gubernare quam rectiffime & optime mor-
¹⁰ tales animantes, ne malorum ſibi ipſi authores exiſterent. Hic ea verba (Quo ſi quid poſtea fraudis & vitij eſſet conceptum, omni ipſe culpa vacaret) clariffimam cauſam cuius oſtendunt fati. Deorum nouitiarum ordo & molitio ſecundam providentiā denotat: & vero tertiam quoque perſtringere videntur. Siquidem huius cauſa formulas ſanciuit: quo ſiquid poſtea fraudis & vitij eſſet ab illo conceptum, omni ipſe culpa vacaret. Deus autem, qui vitij eſt expers, neq; leges neq; fatum requirat: verum genitoris providentia quiſq; eorum raptus res ſuas agit. Hæc verā atq; hanc ſententiā eſſe Platonis, apertiffime mihi teſtari videntur verba, quæ à legiſlatore in Legibus proferuntur. Hæc ſiquis aliquando mortalium ad eam felicitatem diuina ſorte natus accipere queat: hic nihil leges, quorum imperio regatur, requirat: quod neque lex neque
²⁰ ſcitum ſit ſcientia vllum præcellentiſ: neque fas eſt vlli vt pareat aut feruiat, ſed imperet omnibus, modo integer & natura vere ſit liber. Ego igitur priora Platonis hoc dicto capio. Nam cum ſit providentiā triplex: Vna, quæ quæſa præcreauit fatum, id quodammodo continet: altera vna cum fato edita omnino vna cum eo comphendi-
³⁰ ditur: tertiam poſt fatum ortam eodem illud complectitur modo, quo de eo, quod in arbitrio noſtro eſt & de fortuna diſſerimus. Quibus enim cumq; eſſentiæ genij viſ opitulatur (vt ait Socrates, qui tantum non legem quandam & ſanctionem ſpectatori Adraſtiæ cenſet) hi ſunt, quos tu quoque ſenſiſti. Propere namque & ſubito hi proficiunt. Proinde quod hic dicitur, opitulari nō nullis genium, delegandum ad tertiam providentiā eſt: illud, propere & ſubito proficere, ad fatum. Breui non eſt ob-
⁴⁰ ſcurum, id ipſum fatum quoddam eſſe. ac longe fortalliſ ita videatur probabilius, vt & ſecunda providentia fato contineatur, & omnia proſus, quæ ſunt: ſi certe fatum, quod natura ſua cenſetur, in tres parcas diſtributum eſt recte, & id, quod de cathena fertur, coeleſtes vertigines iis, quæ ex conſecutione eveniunt, accenſet. Cæterum de his equidem haud pugnem pluribus, ex conſecutione ne dicantur, an potius cum fato, cum ipſius fati ſit fatale antecedens. Noſtra igitur, vt ſummatim dicam, ea ſententia eſt. Diuerſa ab hac non tantum in fato, ſed & ex fato omnia ſtatuit eſſe. At omnia conſona alteri ſunt: quæ vero alteri concinunt, eadem etiam alteri conſentiunt. Hæc itaq; ſententia contingens & quod in noſtra eſt poteſtate, ſecundum dictum eſt, tertium fortuna & temeritas, & quæ eodem ſpectant, laus & vituperium & horum ger-
⁵⁰ mana, quartum: quantum denique preces & cultus deorum dicantur. Ignauæ enim & metentes rationes, & quæ præter fatum vocatur, reuera cauillationes ſunt. Iuxta adveſariam rationem præcipuum & primum eſſe videatur, nihil ſine cauſa fieri, ſed ex antegreſſis cauſis omnia: alterum diſpenſari natura hunc mundum, eumq; ſibi ipſum eſſe concinentem & conſtantem. Tertium, quæ his accedunt, teſtimonia potius eſſe cenſeas: diuinitatio omnibus probata mortalibus, vt quæ vere deo competat. Animus ſapientium omnibus in caſibus placidus cuncta fieri diuina ſorte cenſentium ſecundus: Tertium tritum hoc, pronuntiatum, omne vel verū vel falſum eſſe. Atq; hæc quidem hæcenus tractauimus, vt quaſi per compendium fatum cognofci poſſit, quæ diſcutienda ſunt acri vtriuſq; rationis indagine: quæ ſingulatim alias exequemur.

Contra Colotem Commentarius.

COLOTES, quem Epicurus Saturnine solebat blande Colotaram & Colotarium appellare, emisit librum, cui titulum fecit, Ne viui quidem ex aliorum philosophorum placitis posse: qui liber regi Ptolemæo nuncupatus est. Quæ vero nobis in Colotem disputare in mentem venit, hæc literis mandata te virum elegantem & anti-
 10 quitatis studiosum, qui meminisse in manibusque habere, quoad fieri potest, veterum præcepta in exercitio ponis maxime regio, existimo libenter lecturum. Nuper igitur cum recitaretur, familiarium nostrorū vnus Aristodemus Aegienſis (Noſtis enim hominē inter Academicos non fœrulam ferentem, sed Platonis cultorē maxime lymphatum) haud scio qua ratione præter forem magna patientia silentium tenuit, præbuitq; auditorem se ad vltimum modestum. Vt finita est lectio: Age, inquit, quem nam, qui cum hoc pugnet pro philosophis, excitamus? Neque enim Nestorem laudo magnopere: qui, cum deligendus de nouem esset optimus, fortunæ hoc commisit & ad sortem reuocauit. At vides, inquam, quemadmodum etiam ille in eam sortem se dederit, vt prudentissimo dispensante fieret il-
 20 le delectus.

Sors galeæ exiuit, quam illi Aiæcis cupiebant.

Veruntamen si tu iubes legere:

Quinam ego diuini post obliuiscar Pylis?

Itaque etiam atque etiam cogita, quomodo illi repugnes. Ibi Aristodemus: Noſti sane, inquit, quid fecerit Plato, qui cum in puerum esset inflammatus, non ipse inflaxerit plagas, sed Pseuſippū iusserit, addens iofaci se. Quare sodes tu hominem accipe: eumque, vt visum est, tracta. Ego enim irascor. Itaque aliis pari modo instantibus: Nempe dicendum, inquit, est. Ceterum vereor, ne videar ipse quoq; propter rusticitatem, venilitatem, & procacitatem istius, qui fœnum pro hordeo Socrati obicit: & quem-
 30 admodum ori inserat non auri cibum, quærit: plus satis esse in eum librum inflammatus. Cæterum moueant fortasse hæc cuiquam Socratis recordato placiditatis & festiuitatis risum. Cæterum pro vniuerso Græcorum exercitu aliorum philosophorum: inter quos Democritus, Plato, Empedocles, Parmenides, Melissus sunt, qui sunt fœde verbis lacerati, non solum tacere est turpe, verum etiam nefas remittere quicquam vel subtrahere de acerrima defensione illorum, qui ad hanc gloriam philosophiam pro-
 xere. Et quidem vitam parentibus cum diis acceptam ferimus, a philosophis quia iustitiæ & legis doctrinam adiutricem & cupiditatum refrenatricem accepimus, recte viuere nos arbitramur posse. Est autem recte viuere, sociabiliter viuere, comiter, frugaliter, & iuste viuere. quorum, qui alligatum ventri esse summum bonum clamant,
 40 relinquunt nihil, virtutes cunctas citra omnem voluptatem vndiq; exterminatâ vno asse non licitaturî. Illigant his de diis & de anima doctrinam, quod hæc intereat dissoluta, illis res humanæ nihil sint curæ. Siquidem aliis philosophis obiciunt per sapientiam suam, quod vitam tollant: cum illi his, quod ignauiter & bestiarum more viuere doceant. At qui hæc in texta sunt Epicuri scriptis & percrebuerunt in eius philosophia: Colotes vero, quod voces non nullas rerum inanes reuellat, & partes dictorum fragmentaq; mutila ab eo, quod confirmat & iuuat ad intellectum & fidem trahat, ac sic velut congeriem rerum venalium vel tabulam monstrorum componat librum suum, constat profecto præ omnibus, inquam, vobis, qui veterū lucubrationes in manibus habetis. Mihi vero videtur sicut Lydus in seipsum patefacere non vnam ianuam, sed
 50 plurimis Epicurum ac summis difficultatibus implicare. Siquidem ab Democrito auſpicatur, cui egregiam & dignā vt doctori mercedem persoluit: diuq; semetipſe Democritum Epicurus prædicauit: quod cum alij testantur, tum Leonteus vnus ex Epicuri discipulis, qui in verticem ascenderunt, ad Lycophronem scribens, atq; in honore ab Epicuro haberi ostendit Democritum, quod prior rectam cognitionem attingisset: atque in summa eam commentationem, quod ille inuenisset prior naturæ principia, vocari Democritiam, Metrodorus aperte de philosophia ait, nisi dux fuisset Democri-

democritus, nunquam peruenturum ad sapientiam Epicurum fuisse. At qui si ex Democriti decretis nō potest, quæ Colotis est opinio, viui: deridiculus fuit Epicurus, qui ducuntē ad doctrinā, ex qua viui non potest, sit Democritū secutus. Velliat autem eum
 4 primū, quod singulas res dicendo non magis tales quā tales esse, miscuerit vitam: sed tantū abest, vt quamq; rem non potius talem esse quam talem statuat: vt etiam sophistam Protagoram, qui hoc dixerat, oppugnauerit, compluraq; in eum scripserit & elegantia. Quæ cum ne per somnium quidem Colotes viderit, errauit in Democriti verbis: vbi explicat non magis rō dēp quam to mundē esse: dēp corpus nominans, mundē id est nihil, inane: quasi huic quoque sua sit peculiaris natura & substantia. Qui ergo decernit nihil magis esse tale quam tale, hic decretum sequitur Epicureum, omnia, quæ sensu apprehendimus visa vera esse. Si enim prædicarent duo, alter austerum vinum esse, dulce alter, neuter autem falleretur sensu, cur magis vinum austerum quam dulce sit? At qui balneo certe eodem alios vt calido, alios vt frigido videas vrentes. Hi namque calidam, illi affundi iubent frigidam. Ad Beronicen Deiotari ferunt venisse foeminam quandam Lacedæmoniam. Eas, vt inter se propius suggestæ sunt, statim discessisse, alteram scilicet vnguento, alteram butyro offensam. Si ergo non magis est alter quam alter verus sensus, consentaneum est etiam aquam non magis esse frigidam quam calidam, vnguentumq; & butyrum non magis odoratum quam putidum. Quod si id videri aliud alij dicas, imprudens ambo esse dixeris. Celebres autē illæ proportionēs &
 20 concinentiæ spiramentorum in sensuum sedibus & confusiones seminum, quæ quidem in liquoribus, odoribus & coloribus alium aliarum proprietatum sensum mouere autumant: nōne manifeste cum eis res in non magis coniciunt? Qui enim placaratos offendere sensum, quod motus contrarios offerri vrentibus ab iisdem cernant: hi docēt, implicatis & cōmixtis ferme omnibus, alio autem alij per naturā conueniente, non esse eiusdem proprietatis contrectationē & apprehensionē, neq; omnib. partibus simul omnes mouere subiectum: sed cū obiectis solis illis quisq; occurrat, quibus sensum habeat congruentem: parū recte digladiatur de eo, quod bona, candida, vel non candida res sit, dum interimendis aliorū sensibus stabilire existimat suos. At non sunt reiciendi sensus. Contingūt enim aliquid omnes: cum ex ingenti commixtione sicut
 30 fonte capiat quislibet, quod sibi accommodatum est & familiare: sed non arguemus, dum partim attingimus, vniuersum: neq; iuxta moueri omnes censebimus alios, alia eius proprietate & vi motos. Iam considerandum, qui nam homines potius illud non magis rebus inuehant: an qui, quicquid subiectum est sensibus, colluionem omnis generis proprietatum asserunt esse confusam velut mustum * tibicinatorium, sed intercidere normas sibi fatentur, atq; dilabi prorsus iudicium: si syncerum quodcunque sensui subiectum, nec esse multa quodq; relinquerent. Vide igitur, quid de vini calore in conuiuio Polydimum secum differentem induxit Epicurus. Nam interroganti: Negas esse, quos infert Epicure vinum calores? Respondit quispiam, non in vniuersum dicere se calefacere vinum. Ac mox. Nam apparet quidem in vniuersum non habere vim calefaciendi vinum, sed tantum vini dici posse non nullum calefacere. Rur-
 40 sus causam subiiciens, conſtrictionibusque & disputationibus atomorum, aliarumq; confusionibus ac copulationibus id delegas in vini cū corpore commixtione, addit. Quare non dicendum certe in vniuersum vim obtinere vinum calefaciendi: sed certæ huius esse naturæ atq; ita comparatæ eum vini modum calefaciendæ aut illius naturæ illum modum esse refrigerandæ. Insunt enim eiusmodi tali in congestu naturæ, ex quibus frigidum consistat: si modo cōmmodè aliis coniugatæ frigiditatis naturam effecerint. Inde falsi alij refrigerare in vniuersum credunt vinum, alij calefacere. Quare qui errare dicit vulgus hominum, id quod calefacit, vim habere calefaciendi: vel quod refrigerat, refrigerandi vim censens: nisi existimet, vt magis tale sit quam tale
 50 vnum quodq; esse consequens iis, quæ dixit, ipse errat. Subiungit etiam frequenter non penetrare in corpus, quod calefaciendi infundat vel refrigerandi vim vinum: sed mota mole, & loco dimotis corporibus efficientes caloris atomos modo concurrere atq; præbere ob acerrum suum calorem & ardorem corpori, modo dilabentes refrigerare. Insuper quod etiam voluit ita vsurpari illud, quod vocant & existimant, amarum, dulee, catharticum, soporiferum, lucidum: quasi nulli sit absoluta agendi potius quam patiendi proprietates & virtus, vbi subierit corpora, sed aliam in aliis diuersitatem accipiat & temperaturam, non dissimulat. Nam ipse quidem in secundo contra

Theophrastum libro Epicurus, dum colores negat corporibus natiuos esse, sed existere ex certis quibusdam structuris & locationibus ad aspectum: non magis prædicat iuxta hanc rationem carere corpus colore quam esse coloratum. Superius ad verbum hæc scripsit. Sed & citra hanc partem, haud scio quo pacto hæc, quando in tenebris sunt, dicenda sunt esse colore prædita. Et quidæ aere æque obscuro circumfuso alij percipiunt colorum discrimina, alij ex acie obtusa non percipiunt. Ad hæc quando domum sumus ingressi caliginosam, nullus aspectus offertur oculis nostris coloris: postquã aliquantisper illuc hæsimus, offertur. Itaque non magis habere prædicabitur quam non habere corpus quodque colorem. Quod si aliquo color refertur, etiam referetur album aliquo & nigrum. Iam si hæc, dulce item & amarum: ut omni in proprietate non magis prædicetur esse quam non esse. Nam his, ita qui sunt affecti, erit tale: non erit aliis ita non affectis. Quocirca luto & cæno eodem, in quo herere ait eos, qui nihil magis tale quam tale adiungunt rebus, respexit semetipsum & præceptorem suum Colotes. Num igitur hic solum egregius iste aliorum medicus vlcibus scaterere seipsum ostendit? Minime vero: sed longe magis secundo increpationum imprudens vna cum Democrito Epicurum vita eiecit. Nam more colorem esse, more dulce, more commixtionem, id offerre minuta corpuscula sensibus dictum ostendit à Democrito: atque eum, qui huic rationi inhæret, eamque usurpat, eum ipsum an homo sit vel viuat non animadvertere. Hicce dictis, quid reclamem, nihil habeo, sed dicere, non magis posse hæc ab Democriti dogmatibus dirimi, quam figuram & pondus ipsi ab atomo iactant. Nam quid ait Democritus? 20 Essentias innumeras, infecabilesque & diuersas, in super à qualitate immunes & impatibiles in inani iactari effusas. Vbi vero propius inter se admotæ sunt, vel concurrerunt, vel sunt connexæ: tunc videri ex iis coaceruatis aliud aquam esse, aliud ignem, aliud plantam, aliud hominem. Esse autem minuta hæc corpuscula cuncta, quæ ipse vocat, ideas, nec aliud quicquam. Neque enim ex eo, quod non est, posse quicquam gigni: neque ex iis, quæ existunt, gigni quicquam: quod ex soliditate sua corpuscula nihil patiantur, neque immutentur: ita neque colorem ex colore vacantibus, neque naturam vel animum ex qualitatis exortibus & impatilibus existere. Reprehendus igitur Democritus, qui non fatetur ea, quæ principis accidunt: verum sumit principia, quibus hæc accidunt. Neque enim inuariabilia ponere elementa oportebat: atque, cum posuit, non intelligere qualitatis 30 euanescente omnis ortum: negare autem, cum intelligeret absurditatem. At qui impudentissime ait Epicurus eadem ponere se elementa, sed non dicere de more colorem, dulce, album, ac reliquas proprietates. Si ergo id negare huiusmodi est, non confitetur ex vilitatis, quid faciat. Etenim dum providentiam tollit, religionem ait se non mouere: & dum voluptatis causa amicitiam expetit, amicorum causa summos cruciatus sufferre, & vniuersitatem esse ponere infinitam, nec tamen superius & inferius sustollere. In conuiuio autem, ubi calicem acceperis, quantum libeat, libas licet: tum redas, quod superest. At hac in disputatione illius sapientis dicti meminisse oportet. Quorum non sint necessaria exordia, eorum esse exitus necessarios. Itaque constitutere necessarium est vel potius extorquere Democrito corpuscula ista vniuersitatis esse principia: ubi vero posuit hoc dogma, & primas ostentauit eius probabilitates, etiam exhibendum quod molestum est: aut demonstrandum, quemadmodum defecta proprietatibus corpora proprietates omnis generis solo concursu suo edant. Verbi gratia, primum calor, quem vocamus unde accessit & qui accrescit corpusculis: si neque aduenerit calore prædita, neque sunt coitu reddita calida: Superius enim præditi est proprietate, aliterum ad patiendum comparati. quorum prædicatis neutrum corpusculis istis suppetere convenienter esse propterea, quod in corrupta sint. Quid ergo, non ne Plato quoque & Aristoteles & Xenocrates aurum ex non auro, lapidem ex non lapide, ac reliqua prodixerunt ex quatuor primis omnium elementis? Prorsus: sed illis à primo congregantur principia, quæ ad cuiusque genituram grandia momenta insitas sibi proprietates adferunt: 50 atque cum confluerunt in vnum & concurrerunt cum aridis humentia, frigida cum calidis, solida cum mollibus: corpora patibili à se mutuo agitata modo atque in totum immutata, simul aliam alia ex temperatura efferunt scaturam. At qui corpusculum hoc cum sua sponte expers & nudatum est facultatis omnis genitalis, ac impingens in aliud, concussum ex duritia & resulum, alium affectum obtinet vel efficit nullum: sed pulsant & pulsant perpetuo: tantumque abest, ut animantem vel animum vel naturam, ut nec globum ex se ipsis communem, neque acerrimum vnum, quod saliant assidue & dissiliant, valeant præbere. Enimvero

vero Colotes, quasi cum rege agat illiterato, affectatur Empedoclem spirantem,

Ast aliud referam, non est natura alicuius

Vsqum hominum, aut etiam ferulis semina mortis,

Mixtio sed tantum simul & permixtio natis,

Natura hæc inter mortales est vocitata.

Hæc ego non video quemadmodum ad vitam repugnent iis, qui censent neque ortum esse vilius, quod non existit: neque eius, quod existit, interitum: sed coeuntibus aliquibus inter se ortum, distractione secuta mutua mortem nuncupari. Nam quod pro ortu dixerit naturam, posita ex aduerso morte ipse ostendit Empedocles. Quod si, qui mixtura genituras constituit & interitus diuisione, non viuunt neque possunt viuere, quid agunt hi aliud? Quamquam elementa Empedocles, cum conglutinat & coapat ea calore, mollitia, & humiditate, misceri & coalescere facit in vnitatem quodammodo. Qui immutabiles & rigidas atomos in vnum contrahunt, cum ex eis nihil, tum frequentes earum impulsus & perpetuos efficiunt. Siquidem commissura, quæ ne diffuant, prohibet, magis intendit collisionem: ut neque commisceantur neque conglutinentur: sed iactatio & pugna, quam isti generationem dicunt, existat. At corpuscula infecabilia momento temporis vna sunt: cum tamen, quia nunc propter repercussum recedunt, nunc assultant remisso pulsu, bis tanto tempore seiuncta inter se sint non contingentes neque appropinquantes: nihil ut effici ex eis queat, neque quod inanimum quidem sit: sensus vero, animus, mens, & prudentia ne cupientibus quidem cogitationem offerunt, posse ipsos in vacuo & istis corpusculis existere: quorum per se nulla est proprietas, neque congressorum affectio vel variatio, imo nec coitus vel mutua confusio, quæ mixturam & conglutinationem efficiat, sed pulsus & summotiones. Itaque istorum dogmatibus, dum manca, rigida, immota, præterea talia, quæ commisceri vel confundi nequeant, principia ponunt, vita & animantis natura sustollitur. Quomodo igitur relinquunt naturam, animum, & animantem? Ut iuramentum, ut votum, ut sacrificium, ut adorationem verbis & dictis, atque hæcenus, quod dicant, quod simulent, & appellent ea, quæ elementis suis & placitis subvertunt. Sic ergo id ipsum, quod natum est, naturam: et quod genitum, dicunt generationem: sicut qui ligna contignationem, & concinentiam concentum vocant, pronuntiandi modo. Vnde venit ei in mentem ut huiusmodi verba obiciat Empedocli? Quid fatigamus, inquit, nos ipsi fatigando pro nobis ipsis, & appetendo res aliquas, & aliquas declinando. Neque enim nos sumus, neque aliorum vsum viuimus. Cæterum, Age vero, respondeat quis optime Colorarium. Non est, qui interpellat te, quin satagas pro temetipso, docens Colotem ipsum esse Colotis naturam, neque quicquam aliud, neque rebus vti. Res vobis voluptates sunt: ostendisque non esse placentarum naturam, neque odorum, neque concubitus: sed placentas, vnguenta, & scæminas. Neque enim grammaticus, qui vitam Herculeam ipsum dicit esse Herculeum, negat homines esse: neque qui concensus & opinioniones pronuntiationes tantum esse autumant, inficiantur simul sonos & opinioniones esse. Quando etiam non nulli, qui animam & prudentiam sustollunt, neque viuere sustollunt neque sapere. At cum Epicurus ait: Existentium natura corpora & forma est: vtrum sic intelligimus id, quasi naturam aliud atque existentia dicere intendat: an quod existentia indicent existentium naturam, neque quicquam aliud: sicut etiam vacui naturam ipsum vacuum, & vero etiam vniuersitatem vniuersitatis naturam nuncupare solet. Quod si dicas: Quid ais Epicure, hoc ne vacuum esse, illud vacui naturam? Bona verba dicet: sed consuetus est is vocabulorum usus. De more autem dici & consuetudine etiam ego aio. Quid igitur aliud admisit Empedocles, qui naturam docet præter nascens nihil esse, neque præter moriens mortem: verum quomodo poetæ subinde quando res representant, aiunt.

Est is, & est fatum ferale, est turba tumultus.

sic generationem aliquam & interitum appellat vulgus in iis, quæ constantur & dissoluuntur: tantum abest, ut existentia moueat & pugnet cum rerum evidentia: ut nec vocem ex consuetudine eiecerit: sed quatenus captionem in rebus crearet officientem, eam detrahen reddiderit eas denuo vocabulis, quod in iis est receptum.

illi, cum mixta est vel lux luci æthere summo

Aut fruticum generi aut volucrum quoque, sine ferarum,

*Tunc quorumq; ortum: sed si distracta fuerunt,
Iam infelix factum vocitant: mihi & hoc placet ipsi.*

Quo in medium adducto à se Colotes non est affecutus, lumina, feras, frutices, aues non sustulisse Empedoclem: quæ quidem absolui commixtis dicit elementis: sed illi, qui concretioni huic & secretioni naturam aliquam & sortem infelicem mortemq; tristem attribuunt, docens quomodo hallucinentur, non ademit receptum in iis vocum vsu. Mihi tamen videtur non hoc, quod ad loquendi ritum pertinet, Empedocles mouere: sed vt ante est relatam, perite disceptare de existentium genitura, quam aliqui naturam vocant, quod maxime hisce versibus ostendit

O stultos: neq; enim est illis multum sapiens mens.

Qui nasci sperant res, quæ non ante fuerunt.

Vel semel interitum post sentire exitumq;.

Siquidem hi versus intonantis aures habentibus non perimere eum demonstrant generationem, sed illam ex nihilo: neq; interitum, sed illum, qui semel, id est, qui in nihilum resoluit. Quando quidem si voles non ita ferociter neq; adeo stupide, sed lenius calumniari, quod consequitur, in diuersum trahendi occasionem dabit, cum dicat Empedocles,

Non etenim sapiens exoptet talia mente

Vt viuant, ipsis quamuis vita hæc nominetur.

Ergo tantisper sunt, quos bonaq; & mala tangunt.

Ante ortum vero & post occasum nihil hi sunt.

Quæ non sunt natos & viuentes inficiantis esse: imo potius esse existimantis tam eos, qui nondum nati sunt, quam qui iam fato sunt functi. Verum hoc prorsus Colotes non obiecit illi: cæterum dicit ex eius sententia neq; ægotaturos nos neq; vulneratū iri. Atqui quo pacto ille, qui & ante vitam & à vita cuiq; prædicat comitari grauiā & bona, viuos affici non concedat? Quibus ergo est Colote non lauciari neq; ægotare vere consequens? Nempe vobis, qui ex atomo & vacuo eos compegistis: quorum est compos sensus neutrum. Neq; est hoc indignum: sed quod nec voluptatis efficiētia in vobis sint, cum non recipiat efficiētia corpusculum, nec inane ab eis afficiatur. Porro quia deinceps vna cum Democrito instituit Colotes Parmenidem obruere: ego vero præteritis illius dictis ea, quæ retulit Empedocles, subleuare: quod magis consonent primis illius criminibus, resumamus Parmenidem. Ac quas quidem illum adferre falsas conclusiones iactat, his Parmenides non amicitiam magis infamem, nō ferociter voluptatem effecit, non honesto ademit, quin alliciat ad se nos, & propter semetipsum expetendum sit, non opiniones de diis confudit: nec quod vniuersitatem vnum esse asserat, video, quemadmodum viuere nos prohibuit. Etenim cum docet vniuersitatem Epicurus infinitam esse, nec originem habere vel occasuram, nec grandescere vel imminui, quasi de re vna differit de vniuersitate. Initio commentarij cum antedixisset, rerum naturam corpora esse & inane, velut rem vnam in duas partes carpsit: quarum altera reuera nihil est, nuncupatur tamen à vobis intractabile, inane, & incorporeum. Quare vobis quoque vnum est vniuersitas: nisi sane voces vsurpare de inani inanes intenditis vmbatili certamine cum veteribus pugnant. At enim innumera sunt corpora ex Epicuri sententia: atque oriuntur, quæ vsuntur, singula ex illis. Vide autem, quæ semina ponitis generationis, infinitatem & inane: quorum est hoc ignauum, impatibile, sine corpore vilo: illa incondita, temeraria, incomprehensibilis, se ipsa dissipans & conuellens, quod nullis comprehendatur & circumscribatur ob multitudinem finibus. Parmenides vero neq; ignem, neq; aquam, neq; rupes, neque vrbes, vt vult Colotes, deleuit in Europa & Asia habitatas: cum & digestionem fecerit, & elementa inter se temperans lucidum & obscurum, ex his omnia, quæ sub aspectum cadunt, & per hæc absoluerit. Namque de terra multis egit, ac de cælo, sole, luna, sideribus, neq; ortum hominum abrogauit, neque quicquam tacitum vt antiquus in naturæ commentatione præterit: qui scriptum peculiare composuit, & placitorum pugnam transmisit. Quia vero præ omnibus etiam præ Socrate animadvertit inesse quiddam naturæ opinabile, quiddam etiam intellectibile: esse autem opinabile instabile & patibile in laboribus multis & variationibus, dum atteritur & incre-

* Alij, vnum.

increfcit, aliterq; aduersus alium habeat, neq; aduersus eundem pariter sensu: intellectibilis formam aliam. Est enim

Et solida & simul immota atq; etiam ingenerata,

vt ille ait, similisq; sibi ipsi & stabilis sui natura. Hæc caullans ex voce Colotes, verbisq; non re vellicans eius dicta, semel dicitur eum conuellere vniuersitatem: quod ens esse Parmenides vnum constituat. Hic vero neutram evertit naturam: verum vtrique, quod ei conuenit, tribuens, vnius & entis speciei assignat intellectibile: qui ens vt æternum & immortale, vnum similitudine secum, & quia non admittit differentiam, appellat: incondita & vagæ sensibile: quarum etiam videre est arbitrum.

Hæc verum retinet, sincerum, morigerumq;.

Intellectibile & eodem in statu permanens similiter attingens,

Decreta illa hominum, non certa fides quibus hæret,

quod cum excipientibus omnis generis vicissitudines, affectus, & disparitates versentur rebus. Et quidem, qui reliquisset sensum & opinionem, qui sensibile non reliquerit neque opinabile, dicere nequeas: sed ei, quod reuera existit, conuenit perpetuo esse. Hæc autem nunc sunt, nunc non sunt: sed variant inflectuntque naturam suam assidue: vt aliam citius quam illius entis quærant appellationem. Habitus ergo de ente vnum id esse sermo ille fuit non opinabilem & sensibilem dissolutio, sed eorum ab intellectu dissociationis indicatio. Quam dum etiam dilucidius in commentario de speciebus Plato ostendit, materiam obstrepenti sibi dedit Coloti. Quare quæ contra hunc sunt dicta, visum mihi est deinceps tractare. Ac primum industriam & insignem eruditionem huius philosophi contemlemur: quod dogmata hæc Platonis comprobauerint Aristoteles, Xenocrates, Theophrastus, omnes denique Peripatetici. Vbi de terra inhabitabili librum scripsit: vt tu his congerendis criminibus non voluas illorum commentarios, neq; sumas in manus Aristotelis librum de cælo & de anima: Theophrasti contra phisicos scripta, Heracliti Zoroastrem, librum de inferis, & illum de questionibus naturalibus, Dicæarchi scripta de anima: in quibus de primis & maximis decretis naturalibus cum Platone concertant perpetuo & pugnant. Iam reliquorum Peripateticorum longe princeps Strato neq; Aristoteli in multis assentitur, & diuersa ac Plato de motu, de mente, de anima, de generatione sensit. Ipsum deniq; mundum esse negat animantem, ac naturale comitans esse ait fortuito. Quippe principium præberi à temeritate, post effici quemque affectum naturalē. Species quidem certe, quarum causa insectatur Platonem, dum passim exagitat, omnibusq; involuit nodis Aristoteles in commentariis ethicis & phisicis: illis populariter scriptis dialogis, quos *isotragias* dicunt, disputare quibusdam videtur ambitiosius quam pro Philosopho ex hisce decretis: quasi hoc ageret, vt Platonis philosophiam conuelleret: tantum aberat, vt eum sequeretur. Cuius ergo licentiæ est, cum illorum vitorum non cognouisset placita, falso eis affigere ea, quæ nunquam probauerunt: & cum sibi persuasisset alios se reprehendere, quasi tabulis à se consignatis inertiam suam prodere & audaciam, dum concinere iactat dissidentes & repugnantes suffragari. Esto, ait, Plato equos à nobis vane equos haberi & homines. Vbinam hoc in Platonis scriptis inuenit occultatum Colotes? Nam nos quidem hominem hominem, equum equum, ignem ignem ab eo opinatum ubique legimus: sicut opinabile horum quodque vocat. Iste vero quasi tantulum absit à sapientia, pro vno & eodem accepit non esse hominem ac esse non existens: cum tamen maiorem in modum interesse Plato inter non esse & non existens esse existimauerit. Quippe superiore omnis essentia eversionem, hoc diuersitatem significari participati & participis. quam isti in generis, formæ, & communium certarum ac peculiarium proprietatum differentiam rederunt tantum, sed altius non subvolauerunt in difficultates spinosiores delapsi. Siquidem ratio est participati cum particeps eadem, quam habet causa cum materia, & exemplum cum imagine, & potentia cum affectu. Qua quidem certe maxime quod per seipsum est & idem, semper distat ab altero, & eo quod nunquam eodem est in statu. Quando quidem illud neq; erit vnquam, quin existat, neq; fuit, atq; idcirco omnino & reuera existens est: hoc neq; quatenus ab alio forte particeps factum est, vt sit, stabile est: sed degenerat ex imbecillitate: quod circa for-

KK ij

mam materia labatur, affectusque multos & vices in essentia figuram, ut moueatur & agitur, accipiat. Quomodo igitur Platonem qui dicit Platonis non esse imaginem, non tollit eius ut imaginis sensum & substantiam: sed ostendit cuiuspiam, quod per se existit, & alterius, quod ad illud est factum, discrimen: sic neque naturam neque usum neque sensum evertunt hominum illi, qui communis cuiusdam communiōe peculiari fieri nostrum quemque imaginem eius, quod conciliauit generationi affinitatem, dicunt? Neque enim qui negat esse ferrum ignitum ignem vel lunam solem: sed ut verbis Parmenidis utar,

Nocte per errantem tellurem lucem alienam

perimit ferri usum vel naturam lunæ: verum si reclamet corpus esse & collustratum, iam sensibus repugnet: sicut qui corpus, animantem, generationem & sensum infirmat. Qui vero hæc in consortium venite essentia: & quantum cedant ei, quod existit semper, & ut existant, præbet eis, opinatur: hic cœcutit in sensibili, sed in intellectuabili neque sustollit, qui nobis existunt & apparent, affectus: verum esse firmiora his alia & stabiliora ad essentiam, quod non nascantur neque intereant, neque patiantur quicquam, ostendit docilibus, docetque clarius discrimen designando ipsis nominibus: ut alia existentia, alia nascentia siue orientia appellemus. Hoc iunioribus quoque vsu venit. Siquidem multas res & magnas existentis spoliavit vocabulo, inanè, tempus, locum, breui eligendorum genus: in quo vera sunt omnia. Hæc enim, cum sint, non esse, & quædam esse aiunt: quibus ut subsistentibus & existentibus in vita & philosophando utuntur perpetuo. Cæterum ipsum accusatorem libenter rogem: in suis ne ipsorum rebus hanc animadvertentem distinctionem, iuxta quam alia sunt stabili & immutabili essentia: sicut etiam atomos rigiditate & soliditate in æternum eodem manere statu perhibent: coagmenta autem omnia fluida sint, variant, nascantur, & intereant infinitis abscedentibus & diffluentibus speciebus, infinitis viceversa aliis, ut est consentaneum, ex aere affluentibus & aeruum explentibus, qui variatur ab hac conversione & transfunditur: quod nimirum atomi, quæ in coagmenti sunt alto nunquam motum desinere, ut ipsi prædicant, vel concussum inter se valeant. Cæterum est in rebus quidem ea essentia disparitas. Enimvero intelligentior Platone Epicurus, quatenus omnia pariter existentia appellat, quod intracabile est, vacuum: quod renititur, corpus: coagmenta principia, qui ne in communis quidem consortium essentia ventre existimat æternum cum nascente, immortale cum corruptibili: impatientes, durantes, immutabiles, & eas naturas: quæ nunquam amittere, quin sint, possunt: cum his, quorum in patiendo & vertendo se consistit essentia, quæ nullo tempore pari modo se habent. Quod si vere, quam maxime fieri potest, titubavit in his Plato, improperari debuerat ei vocabulorum confusio ab his accuratius Græce loquentibus, & liquidius differentibus: non quasi res nobis & vitam eripiat, in crimen vocari: quod nascentia & non existentia sicut hi appellauerit. Cæterum quia Socratem post Parmenidem transiliumus, est hic quoque vindicandus. Mox autem sermonem à sacra mouit anchora Colotes, ac postquam iactavit sortes, quas nouimus omnes, retulisse Delphis de Socrate Chærephontem, sic ait. Ac Chærephontis quidem dissertationem, quando plane est captiosa & importuna, relinquemus. Importunus ergo, qui id literis mandauit oraculum, ut alios taceam, Plato. Importuniores Lacedæmonij, qui sortes de Lycurgo in vetustissimis habent actis. Captiosa Themistoclis dissertatio, qua Atheniensibus, ut urbem desererent, impulsis prælio nauali barbarum superauit. Importuni Græciæ legumlatores, qui pluraque sacra ex Apollinis responsis instituerunt. Itaque si de Socrate viro ad virtutem lymphato relata ut de sapiente dictio importuna fuit & captiosa: quo nomine merito appellabimus vestros strepitus, ululatus, mixtos cum plausu fremitus, & iactantias: quibus in cœlum fertis, consecratis, & laudibus celebratis ad voluptates inuitantem perpetuas & crebras: qui in epistola ad Anaxarchum hæc scripsit. Ego autem ad voluptates assiduas cohortor, non ad inanes & fictiles virtutes, quæ spem fructuōnis habent turbidam. Attamen Timarchum Metrodorus provocans ait. Faciamus aliquid honesti honestorum causa, pene demersi similibus motibus, ac salute dicta vitæ abiectæ concedentes in Epicuri vere diuina Orgia. Colotes autem ipse de natura differentem audiens Epicurum propere genibus

genibus eius accidit: atque hæc glorians ipse scribit Epicurus. Postquam venerantem te ea, quæ tunc à nobis memorabantur, cepit mirificum desiderium: ut amplectereris nos genua nostra attingens, & omnem solitum gustares in deferendis honoribus & supplicationibus stuporem. Efficiebas ergo, inquit, ut nos quoque te vicissim consecraremus & veneremur. Ignoscendum hercle hæc dicentibus. Nam omnes optent illius spectaculi pictam imaginem contemplari: qua alter genibus advoluitur & amplectitur, alter invicem veneratur adoraturque: haud accepit tamen cultus hic quantumvis belle à Colote concinnatus meritum fructum. Neque enim renunciatus est sapiens: verum immortalis mihi, inquit obambula ac nos immortales habe. Atqui cum huiusmodi dictorum, motionum, & studiorum inter se sint conscij, alios importunos vocant. Et vero etiam cum suggereret subtilia hæc & præclara de sensibus Colotes: cibum esse nos, non fœnum: flumina, si magna sint, transmittere nauigiis: si vado transiri possunt, pedibus: exclamauit. At enim sermones Socrate vanos affectasti: atque alia in colloquiis expromebas, alia agebas. An non vana Socratis dicta, qui nihil se perhibebat scire, sed discere semper & verum inquirere? Quod si in eiusmodi Colote incidisses Socratis voces, quales scribit ad Idomeneam Epicurus: Mitte igitur nobis primitias ad diuini corporis cultum pro te liberisque tuis. Ita enim mihi in mentem venit dicere: Quæ cædo verba vsurpares insulsiora? Atqui Socratem aliter dixisse, aliter egisse, egregie testantur tibi gesta eius Delij, Potidææ, facta sub triginta tyrannis, acta cum Archelao, illa cum populo, paupertas, mors. Nempe non respondent hæc dictis Socraticis. Eo homo præclare Socrates redargui potuisset, quod aliter diceret, aliter faceret: si summum bonum ponens in iucunde viuendo ita vixisset. Hactenus male dictis respondimus. Quod autem, quæ obiecit de evidentibus, his ipse teneatur, non perspexit. Siquidem est ex Epicuri dogmatibus vnum, nihil quenquam præter sapientem firmiter credere. Quando igitur non fuit Colotes sapiens, ne post generationes quidem illas: interroget illa primo, cur tibi vescatur non fœno, dignus qui id faciat, palliumque corpori non columnæ iniiciat: cum neque pallium esse pallium, neque cibum esse cibum firmiter credat. Quod si & hæc agit, & amnes, si quando magni sint, pedibus non transit, serpentesque refugit & lupos, cum nihil horum esse, ut videtur, firmiter credat, sed agat quæque pro ut apparent: neque profecto obstitit quicquam Socrati opinio de sensibus, quin apparentibus pariter uteretur. Neque enim, si Coloti panis videbatur panis, & fœnum fœnum, quia cœlo delapsos voluerat canonas: Socrates ex insolentia panis ut fœni, fœni ut panis imaginationem cepit. Nam dogmatibus quam nos & præceptis utuntur hi sapientes potioribus. At sentire & informari ab evidentibus communis est passio, quæ causis efficitur temerariis. Enimvero illa, quæ sensus subicit doctrina non esse certos neque ad fidem faciendam firmos, non tollit, quin nobis vnaquæque res appareat: sed utentibus ut res apparent ad actiones sensibus, ut fidem adiungamus eis sicut veris vnde quæque & fixe, non largitur. Quod enim necessarium ex his est & conducibile, id sufficit: quoniam non est aliud melius. Cæterum quam desiderat animus studiosus scientiam de singulis & cognitionem adipisci, eam non habent. Sed de his igitur agendi præbebit Colotes, qui hæc multis improperauit, copiam. At ubi impense deridet & eleuat Socratem quærentem, quid homo sit: & insolenter agentem, ut iactat: qui ait ne se quidem scire, ostendit se nunquam in eo fuisse. Heraclitus vero quasi rem magnam & præclaram designasset: Dubitabam, inquit, de memetipso: atque ex scriptis apud Delphos diuinissimum videbatur hoc, Nosce teipsum. Quod certe scriptum ita dubitandi etiam Socrati & quærendi, ut memorat in Platonicis Aristoteles, dedit occasionem. Sed hoc Coloti ridiculum apparet. Quin igitur æque insultat in præceptorem suum, qui idem admittit, quoties scribit & agit de animæ essentia & congerie, quæ fuit in exordio. Nam si compositum ex ambobus, ut ipsimet volunt, corpore tali & anima homo est: qui investigat animæ naturam, is hominis ex præstantiore principio naturam investigat. Esse autem huius contortam rationi speculationem, & quæ sensum fugiat, id ne à Socrate sophista & inepto homine, sed à sapientibus his discamus: qui vsque ad animæ vires in carne, quibus calorem, molitudinem, & robur corpori præbet, essentiam eius compingunt ex materia quapiam

calida, spiritali, & aerea, nec tamen evadunt ad id, quod omnium est præcipuum, sed elanguescunt. Illud enim, quo iudicat, quo meminit, diligit, odit: denique quo sapit & ratiocinatur, ex qualitate quæpiam innominata ingigni ostendit. Iam pudendæ incitiæ esse hoc innominatum confessionem, non habere quemadmodum nomen, dicentium, quod intelligere nequeunt, non latet nos. Sed donetur etiam in hoc venia, ut aiunt. Quippe apparet non vulgare esse neque proclive, neque cuiusvis hoc exploratum habere: verum abditum in tortuosum locum, & mire involutum, cui appellatio in tam multis, qua significetur, est propria nulla. Itaque non est Socrates ineptus, qui, qui esset ipse, quærebat: verum omnes, qui aliud quicquam præ hoc quære instituerunt: quod, cuius est cognitio necessaria, adeo id ad inveniendum sit imped-
ditum. Quippe nullius speret se alterius assecuturum notitiam ille, qui potissimum sui partem percipere nequiuit. Cæterum demus ei nihil perinde, ut quære, qui ipse sit, infrugiferum esse & importunum: iam rogemus, quæ hæc confusio sit vitæ, aut quo pacto in vita permanere non valeat ille, qui forte apud seipsum reputet: Cædo qui nam hic sum ego? Vtrum concrementi more confusum quid ex animo & corpore, an potius corpore utens animus: sicut vir equestris, qui equo utitur, non compositum ex equo & viro: an vero princeps animi pars, qua sapimus, qua ratiocinamur, qua agimus, quisque nostrum: relique vero partes tam animi quam corporis virtutis animi sint organa? An denique essentia est nulla animi, sed ipsum corpus temperatum sapienti & vivendi obtinet vim? At his non evertit Socrates vitam, quæ omnes physici indagant: sed illa in Phædro sunt monstruosa, quæ actus perturbant omnes: ubi existimat sibi ipsum esse contemplandum, Typhone sit belua magis multiformis & insidiosior, an diuina alicuius & solidæ partis natura particeps. Atqui his certe considerationibus non vitam tollebat, sed vecordiam ex vita exigebat & factum, odiosaque & immodicas arrogantias & iactantias. Hic est enim Typhon & factus, quem copiose infudit vobis doctor vester deum & virorum hostis diuinorum. Secundum Socratem & Platonem oppugnat Stilponem: cuius quam fuerint vera dogmata & præcepta, quibus se, patriam, amicos, & reges eius studiosos componebat, non scripsit, neque quanta huius viri animo inesset cum lenitate & moderatione gravitas: verum ex sermocinationibus, quas ludens & iocans cum sophistis proiecit, vnam retulit: neque ea impugnata vel diluta probabilitate tragœdiam mouet Stilponi, labefactarique iactat ab eo vitam: quod aliud dicat de alio non prædicari. Nam quo pacto vitam agemus, si non dicamus hominem probum, hominem ducem: sed hominem hominem, & seorsum probum probum, ducem ducem: neque equites infinitos, neque urbem munitam, sed equites equites, infinitos infinitos, itemque cætera. Quis autem ideo incommodius vixit homo? Quis vero eam orationem simul atque audiuit, non percepit iocantis esse doctæ, aut meditationem hanc ponentis dialecticam? Non est Colote hominem non dicere probum, neque equitatum infinitum absurdum: sed deum negare neque purare deum esse, quod facitis vos: qui Iouem Natalitium, Cererem Legiferam, Neptunum Satorem confiteri recusatis. Hæc praua est nominum distractio, hæc vitam impia dissolutione & audacia implet: dum copulata diis vocabula avellendo simul tollitis sacrificia, mysteria, supplicationes, festa. Cui enim operabimur sacris, quæ protelia dicuntur? Cui soteria? Quomodo phosphoria, Bacchanalia, sacra nuptiarum initiatiua agemus: si non relinquimus Bacchos, Luciferos, Proerosios, & Seruatores? Hæc enim tentant summa & maxima, atque res implicat fallacia, non voces, non dictionum constructionem, non nominum usum. Nam si hæc quoque vitam labefactant, qui magis quam vos in loquendi proprietate offendunt? qui cum dictionum genus essentiam sermonis facitis, funditis tollitis voces: & cum tumultuarias & temere oblatas tantum relinquitis, significationes earum res, per quas fiunt disciplinæ, doctrinæ, antici-
paras animo informationes, intelligentias, impulsus, assensiones in totum esse negatis. Veruntamen, quod ad Stilponem attinet, ita se habet. Si de equo currere prædicamus: inficiatur id, quod prædicatur, idem esse illi, de quo prædicatur: sed diuersam esse de homine, quid sit, reddendam rationem, diuersam de bono: iam equum esse, ab hoc currentem esse, differre. Siquidem quando poscitur a nobis virtutisque ratio, non eandem de ambobus reddimus. Ita peccare illos, qui de altero alterum prædicant,

dicant, contendit. Etenim si idem est homini bonum & equo currere: quin etiam de cibo & medicamento bonum prædicatur, & vero etiam de leone & cane currere. Sed quia diuersum est, quod prædicatur, idcirco parum recte hominem bonum & equum dicimus currere. Si in his acriter fodiat Stilpo, dum eorum, quæ in subiecto & de subiecto dicuntur, nullam relinquit cum subiecto contextionem: verum vnumquodque eorum, nisi plane idem illi, cui acciderit, dicatur: nec ut accidens dicendum de eo existimat: a vocibus non nullis aversum se esse & repugnare consuetudini, non vitam tollere, neque actus rerum conuellere ostendit. Postquam iam discessit Colotes ab antiquis, ad suæ ætatis philosophos se convertit, nullum appellans: quamvis decebat & hos quoque refellere nominatim, aut ne veteres quidem. Verum qui Socratem, Platonem, & Parmenidem tam crebro perstrinxit stylo, trepidare se viuentis prodit, non modestum ex verecundia, quam non detulit præstantioribus, præstare. Instituit priores, ni fallor, vellere Cyrenaicos, inde Arcesilai assecelas Academicos. Siquidem hi erant, de omnibus qui assensum retinebant: illi animi motus & visiones in seipsis ponentes, non arbitrabantur horum fidem ad affirmandum de rebus satis esse: sed velut in obsidione abscedentes ab illis, qui foris sunt, intra animi motus concluderunt semetipsos: atque hoc verbum, Videtur, ponunt, & de externis negant, Est. Quapropter negat eos viuere posse Colotes vel rebus vti. Mox illudens: Hi, inquit, hominem, equum, murum esse non dicunt: sed se murari, equiri, & hominari. Vbi primum ipsa sycophantarum more fraudulenter usurpat vocabula. Sunt enim hæc profecto etiam illis consentanea: sed decebat, ut docent illi, rem ipsam exponere. Nam dulcescere dicunt & amarescere, collustrari & inuibrari: cum singuli hi affectus peculiarem in seipsis efficaciam atque indiuisam continent. Quod si dulce mel, amarus oleæ ramus, frigidam grandinam, calidum vinum, tenebrosam noctis aerem esse dicamus: reclamare frequentes & bestias & res & homines: ex quibus alij abhorrent a melle, alij oleæ ramo delectantur, aduruntur a grandine, a vino refrigerantur, caligant in sole, nocturni cernunt. Itaque persistens in affectibus opinatio ab offendendo se conseruat. Simul atque inde extulit se, ac scrupulose iudicat & affirmat de externis: cum seipsa sæpe sollicitat, tum pugnat cum aliis, qui ab iisdem contra afficiuntur ac visiones accipiunt diuersas. At Coloti idem visum venire apparet quod pueris, qui modo discere literas coeperunt. Hi notas assuescentes in tabulis proferre: quando extra eas in aliis descriptas conspiciunt, hæsitant & fluctuantur. Namque hic, quæ in Epicuri scriptis exosculatur & amplectitur præcepta, ea non assequitur neque agnoscit ab aliis relata. Qui enim, quando species occurrunt nobis rotunda, & alia infracta, sensui vere formam aiunt inprimi, sed affirmare non concedunt esse rotundam turrim & remum infractum: hi motus animi sui & visa stabiliunt, externa vero pariter comparata esse detrectant fateri: sed ut illis equiri & murari est dicendum, non equus aut murus: perinde turbinari & incuruari turrim & aciem, non incuruam vel turbinatam dicere est necesse. Nam visum, a quo affecta est oculorum acies, infractum est: remus, a quo manauit visum, non est infractus. Cum igitur affectus a subiecto foris dissideat: vel inhæreat persuasio oportet affectui, vel essentia apparendo ad affirmandum coarguatur: non vociferandum nec stomachandum de sensu. Porro non dicunt, quod foris est, esse calidum: sed affectus, qui in eo extitit, evalit talis. Itaque idem est ei, quod de gustu refertur: quod id, quod foris est, esse neget dulce, sed affectum quendam & motum in eo extitisse talem. Qui vero imaginis humanæ oblatam esse visionem ait sibi, sed an homo sit, non sentire: qua ex occasione ita censet, nonne inductus ab illis: qui figuræ incuruæ visionem accepisse referunt se: an vero incuruum sit, non etiam confirmare oculos, neque an rotundum: verum visum aliquod falsum in eis & impressio facta est figuræ teretis. Sane dixerit aliquis. At ego, postquam accessi ad turrim, & remum attigit dicam hunc esse rectum, illam multorum angulorum. Ille etiam si prope accesserit, videri & apparere, nihil præterea confitebitur. Certe, cum huius magis homo præclare consequens cernas, & serues hoc, visionem esse omnem æque dignam, cui de se fides habeatur, de alio nullam, sed pariter se habere. Tu vero perdis hoc, omnes veras esse, vanam & falsam nullam: si his arbitrare de extra positis assentiendum: illis ultra quam quod afficiare, nihil credebas. Nam si æque se habent, quando prope ad-

motæ sunt vtremotæ, ad fidem: aut vt omnibus, aut ne his quidem par est vt comitetur iudicium, quod affirmat esse. Sin discrimen oritur affectus disiectis & admotis: falsum est neque visionem neque sensum alio alium dilucidiorum esse: sicut testationes, quas dicunt, nihil sunt ad sensum, sed ad opinionem. Itaque in illis de extra positus præcipiunt affectis suis proferre opinionis iudicium, esse: dum vero affectui apparentiam attribuunt, ab eo quod ex toto verum est, iudicium ad vanum frequenter traducunt. Cæterum hæc quantam habeant confusionem & pugnam secum, quid attinet hoc loco commemorare. Enimvero Arcesilai apparet gloriam non mediocriter in Epicuri oculos incurrisse: quod illo seculo præ cæteris philosophis esset celebratus. Quippe eum perhibet, cum nihil de suo adferat, existimatio-
nem imprimere atque opinionem illiteratis hominibus, quasi literatus & eruditus sit. Arcesilaus vero tantum abfuit, ex nouitate vt gloriam aliquam affectaret, vt ei exprobrarent illius temporis sophistæ: quod Socrati, Platoni, Parmenidi, & Heraclito dogmata de assensus retentione & nihil comprehendere posse delegaret, qui illud non quærent: sed quo quasi reduceret illa ad viros illustres, atque eorum confirmaret autoritate. De quo quidem Coloti gratias habemus & omni alij, qui doctrinam Academicam altius repetendam asserit. At assensus de omnibus retentionem ne illi quidem, qui ea in re elaborauerunt & contenderunt multis conscriptis commentariis & præceptis, mouerunt: cæterum ex ipsa Sroa tandem tanquam Gorgona inertiam invehentes elanguere: vbi omnia molientibus eis & versantibus non respondit impulsus, vt evaderet assensus, neque propensionis exordium accepit sensum: verum sua sponte ducem esse apparuit eum ad actiones, non indigentem assensus. Iusti enim sunt cum illis conflictus: Et

Siquæ dixisti, paria in te conuicentur.

Coloti vero quod ad impulsum & assensum attinet, equidem puto alino lyra auditionem esse. Traditur assentientibus & auscultantibus, quod cum motus sint in animo tres, imaginatio, impulsus, & assensus, imaginationem, ne si velimus quidem, tollere queamus: sed quia priores incurrimus in res impressionem ab eis necesse sit accipiamus & afficiamur. Impulsus ab imaginatione excitatus ad convenientia sibi mouet efficaciter hominem: quod quasi momentum in principe animi parte & nutus accedat. Quod ipsum non perimunt, qui de omnibus inhihent assensum: sed adhibent impulsus naturaliter rapientem ad id, quod familiare videtur. Quid est ergo, quod vnum defugiunt? Nempe cui solo innascitur mendacium & deceptio, ne opinetur & impingat assensus: qui apparenti ex imbecillitate concedit, neque conducibile habet ququam. Siquidem duo postulat actio, imaginationem eius, quod est familiare, & ad id, quod familiare apparet, impulsus: quorum neutrum assensus retentioni repugnat. Nam ab opinione non ab impulsu neque ab imaginatione ratio abducit. Cum igitur apparuerit, quod iucundum est, id conueniens esse, nihil desiderat ad motum & impetum ad id opinionem: sed pergit extemplo impulsus, qui motus est & impetus animi. Atqui horum ipsorum sensum habere oportet, & carneum esse, vt appareat voluptas bonum. Proinde cohibenti quoque assensum bonum apparebit. Quippe & sensus compos est, & carneus, acceptaque boni imaginatione appetit ac ciatur, omniaque agit, ne prætereat se: verum, vt quoad fieri potest, semper adhæreat familiari, naturalibus non geometricis raptus necessitatibus. Siquidem nullo doctore sua sponte bonæ & suaves carnis titillationes, vt ipsi aiunt, extimulant vel dissimulantem & non confidentem, his vt flectatur & liquecat. At cur non in montem cursu pergit, qui inhihent assensum, sed in balneum: neq; ad parietem, sed ad ianuam exurgens contendit, cum statuit forum petere? Hoccine quæris, qui certos contendis esse sensus & visiones veras? Nempe quia non mons, sed ipsum balneum videtur ei balneum: non murus, sed ipsa ianua ianua: & perinde quæque alia. Quandoquidem quod traditur de assensus retentione, id non diuertit & in errorem impellit sensum: neque absurdis perturbationibus & motibus suis variationem, quæ vim visorum informatricem perverrat, infundit: verum opinaciones solum tollit, cæteris vititur pro natura sua. Iam fieri non potest, quin manifestis assentiamur. Nam inficias ire illa, de quibus est nobis facta fides, quam neque

neque negare neque astipulari est absurdus. Quis igitur mouet ea, quorum certa est fides, & evidentibus repugnat? Illi, qui diuinationem conuellunt, qui providentiam esse deorum abnuunt, & solem esse lunamque animantes, quibus omnes mortales sacra faciunt, quos adorant & venerantur: Nonne, quod omnibus apparet, vt parentes natos suos amplectantur, sustollitis? Nonne inter dolorem & voluptatem præter omnium sensum asseritis nihil esse medium: qui non dolere lætari, non lætari esse perhibetis dolere? Cæterum hæc vt missa faciam: quid clarius reuera est, quid magis probatum, quam hallucinari oculis & auribus eum, qui motibus est occupatus fanaticis & furiosis: quando mens hoc modo afficitur exagitatūq;

*Tædifeæ inflammant atrata hæc lumina nostra.
Adest meam matrem tenens vlnis suis.*

Et,

Hæc sane & plura his alia portentosiora proferunt Empedoclis germana monstris, quæ irident, hilsipoda, critochia, & bugena andropora, & quæ non, speciem vel naturam prodigiosam in vnum contrahunt ex insomniis & mentis alienationibus: quorum nihil esse aiunt visus lapsus, vel vanum, vel à rerum natura abhorrens: sed visiones veras omnes, corporaque & figuras, quæ ex aere commeent. Iam cædo, quæ res vltra adeo impossibilis est, cui detrahere quæis fidem, si his fieri potest, vt fides adiungatur. Nam quæ nullus vascularius vel fictor portentorum vel præcellens pictor miscere ad imposturam sustineat, figmenta & ludicra puerilia, hæc existere serio dum asseuerant: imo plane, nisi hæc existant, actum de fide, de firmitate, & iudicio iactant veritatis: ipsi conuicunt in inficiationem res cunctas, iudicijque metus, & suspiciones conciliant actionibus: si consueta negocia & vilitata & obvia in eadem visione vehantur & persuasione, atque insana, monstrifica & adulterina visa. Siquidem paritas, quam in omnibus vilitatis ponunt, detrahit citius quam adfert portentosis fidem. Hinc non nullos scimus philosophos maluisse nihil esse certi asserere, quam omnes integras visiones: ac citius voluisse, quibus præsto non fuerunt, hominibus, rebus, & sermonibus prorsus omnibus fidem adiungere, quam vnam veram & existentem visionem esse credere illorum, qui rabiolis vel furis agitatis vel dormientibus sunt oblata. Quæ igitur licet sustollere, licet etiam non esse ea assensionem de iisdem inhihent. Cum si nihil aliud, dissidium certe hoc teneamus causam suspicionis de rebus satis magnam: atque ita sani nihil, incertitudinem vero ac confusionem habeamus omnem. Nam illæ de mundorum infinitate, corporumque natura, indiuiduis, & in latius inclinationibus dissensiones tametsi permultos sollicitos habeant, hanc habent tamen confusam alleuationem, quod nihil eorum ad manum sit, imo penitus sint à sensu remota, cum de iis quæstio instituta est, singula. Enimvero hæc, quæ in oculis, auribus, manibus ponitur dissidentia, confusio, & ignoratio de iis, quæ sub sensum cadunt, & de visionibus, germanæ sint an mentitæ, quam opinionem non fluctuare faciunt, quam vero non sursum atque deorsum mouent assensionem & iudicium: Quippe si non temulenti neque potionati, neque delirantes, sed sicci, sani, & cum scribunt de veritate, de canonibus & partibus animi rerum æstimatricibus in affectibus & motibus manifestissimis sensus vel quod existere non valet, verum: vel verum esse falsum & existere non posse statuunt, mirandum est: neque incredibile, quod nullum sit eis de apparentibus iudicium, verum quod diuersa habeant. Siquidem neutrum statuere & assensum retinere de oppositis, quam pugnantia inter se & contraria dicere, minus mirere. Quoniam qui neque affirmat neque negat, sed silet: hic minus astruenti opinionem quam qui negat, & neganti quam qui astruit, repugnat. Quod si de his retinere possumus assensum: nihil impedit, quin de aliis quoque possimus, ex sententia certe vestra, qui nihil inter sensum & sensum, inter visionem & visionem quicquam interesse putatis. Non est ergo de assensus retentione doctrina, vt censet Colotes, fabula neque adolescentium captiua loquacium & temerariorum, sed habitus & tenor animi; qui cauet sedulo, ne fallatur: neque permittit ita coniectura ductis & inconstantibus sensibus iudicium; neque errorem sequitur horum: qui incerta, si appareant, fidem aiunt obtinere: cum instabilitatem & incertitudinem in apparentibus tantam conspiciant. Sed fabula est infinitas & imagines. Temeritate & dicacitate imbuit iuuentutem ille, qui de

Pythocle haud dum annos nato octodecim scribit non esse indolem tota in Græcia præstantiorem: monstrofe, ut edere valeat eius ingenium, & accidere sibi, quod mulieribus solet, optans, ne adolescentis excellentia in inuidiam & obrektionem veriat. Sophistæ sunt & insolentes, qui in viros claros adeo petulanter & arroganter scribunt. Quamquam Plato, Aristoteles, Theophrastus, & Democritus superioribus reclamauerunt: at librum cum inscriptione eiusmodi simul adversus omnes nemo sustinuit alius vulgare. Quare sicut qui piaculum in deos admiserit, prodens improbitates suas in calce iam libri ait, Leges, quæ ordinaverunt mores, ius civile, regibus vrbes & magistratibus constituerunt, multum quietis & ocij procurasse & tumultus arcessisse. Quæ si quis soluerit, vitam acturos nos beluinam, & obvium ab incidente devoratum iri. Nam hoc Colotes ad verbum exprompsit parum recte vel vere. Quando si everteris leges, & Parmenidis, Socratis, Heracliti, & Platonis reliqueris placita, minime devoraverimus alter alterum & more ferino vixerimus. Extimescemus enim turpia, in honore habebimus honesti gratia iustitiam: si deos, magistratus bonos & lares habere nos vitæ custodes arbitremur: neque quicquid auri super terram vel sub terra est, cum virtute conferemus: faciemusque vltro per doctrinam, ut ait Xenocrates, quæ nunc propter leges inviti. Quomodo igitur erit bestialis, fera, atque infocialis vita nostra? Quando, licet approbentur leges, maneat tamen quæ concitent ad voluptatem præcepta, deorum providentia repudietur, sapientes numerent eos, qui honestum respuant, si absit voluptas, subsannent hæc & rideant.

*Nil iustitiae est oculum possit quod fallere.
Prope est deus stans, conspicit qui cominus.*

Et,

Sicut profectò in veteri proverbio est,

Caput simul mediumq; qui tenet

Vniuersitatis, recta via incedit circulans:

Iustitia hunc sequitur

vindex eorum, qui legem diuinam non sectantur. Nam hæc qui contemnunt ut fabulas, & ventre summum bonum metiuntur, ac reliquos labores subeunt, per quos accersitur voluptas: his opus timore est, his verberibus, & rege aliquo & magistratu, vindictam qui in manu habeat, ne proximos devorent ex ingluvie, quæ impietate infolescat. Etenim bestiarum ea est vita: quod voluptate nihil norint rectius, neque deorum vindictam sciant, neque pulchritudinem venerentur virtutis. Cæterum si qua præditæ sint audacia vel versutia vel industria ex natura, eas ad corporis voluptatem atque ad explendam vtuntur appetitionem. Itaque sapiens habetur Metrodorus, quod dicat præclara omnia & scita & exquisita animi adiuventa ad voluptatem corpori conciliandam atque huius causa sperandæ constituta esse: ac quicquid agitur, nisi eo dirigatur, esse inane. Per hæc disputationes & commentationes sublati legibus vngues luporum, dentes leonum, bouum ventres, camelorum colla, & hos affectus & dogmata alligant sibi doctrinæ & literarum inopia. Fera rugibus & hinnitibus & fremitibus vtuntur: omnisque spectat vox earum ad ventris & corporis voluptatem: quam amplectuntur præsentem & adblandiuntur expectatæ, nisi quæ garrula natura & loquax sit. Nullus igitur laudem meretur ex iis, qui ad motus honeste beluinos leges tulerunt, rerum publ. regendarum rationes, magistratus, & legum ordinem digesserunt. At qui sunt, hæc qui permiscuerunt & funditus perverterunt? Nonne illi, qui magna imperia non comparanda cum confussionis corona esse iactant? Nonne qui regnare peccatum esse & errorem asserunt, & scribunt in hæc verba. Quod explicandum sit, quemadmodum optime quis naturæ finem tueatur, & quemadmodum nemo vltro accessurus sit à primo ad multitudinis regimen. Hæc insuper præter illa. Non sunt igitur posthac conseruandi Græci, neque sapientia nomine coronam ab eis debet quis consequi: sed esse & bibere Timocrate sine corporis iniuriâ & ad eius delinimentum. Atqui illius certe, quam Colotes commendat, legum digestionis caput est ac summa, opinio de diis: qua etiam Lycurgus Lacedæmonios, Numa Romanos, Athenienses Ion ille præscus, Græcos prope omnes Deucalion ad religionem converterunt: & precibus, iuramentis, vaticiniis, deorum respon-

* Puto legendū
reliqua labores nu-
merant, per quos
non accersitur vo-
luptas.

ponsis inflammatos ad deos colendos per spem & metum reddidere. Invenias, si videris, vrbes mœniis nudas, illiteratas, à dominatu liberæ regio, vastas, inopes, pecuniæ non desiderantes, theatrorum & gymnasiorum insolentes: sed delubris orbibus nec vlla deorum religione tactas, votis non vtentes nec iuramentis nec vaticiniis nec sacrificiis ob res lætas vel procurandorum gratia malorum, nemo est neque erit, qui contemplatus sit. Imo citius videatur mihi ciuitas sine solo, quam resp. opinione ex toto de diis sublata constitui vel durare posse constitutam. Atqui hoc omnis vinculum societatis, hoc sanctorum fulcimentum non per ambages neque tectè vel obscure, sed præcipuarum prima opinionum accersita ilico evertunt. Mox quasi si fame subacti rem indignam fatentur se designare, qui omnia iura confundant, & legum convellant ordinem, ut ne ignosci quidem eis possit. Nam ruere quidem in opinione, etsi non sapientum, humanum est tamen. Cæterum obicere aliis ea, quæ ipsimet admittunt, hoc quibus verbis exprimas, si temperes appositis ei rei nominibus. Quippe si in Antidorum aut in sophistam scribens Bionem legum & resp. ordinandæ mentionem fecisset, non illi diceret:

Mane miser tectis quietus in tuis,

agitem cura. Mecum de his, qui œconomice & politice vixerunt, expositulent. Fecerunt hi omnes, quos Colotes proscidit. Inter quos Democritus monet disciplinam esse civilem, quæ omnium sit prima, addiscendam, sectandisque labores: quibus ingens nomen & gloriam homines consequuntur. Parmenides optimis legibus patriam exornauit suam: ut magistratus quoque anno ciues iureiurando perfituros in Parmenidis legibus adigant. Empedocles, qui ciuitatis primores libidinis & peculatus convicit, regionem sterilitate & lue liberavit specubus montis, ex quibus Auster campum perflabat, oppilatis. Socrates post damnationem parato ei per amicos effugio non est usus, quo legum autoritatem sanciret: sed mori iniuste maluit, quam violatis incolumis esse legibus. Melissus prætor patriæ suæ Athenienses prælio naturali contudit. Plato egregia quidem in scriptis reliquit de legibus & rep. temperanda præcepta: sed multo præstantiora familiaribus suis inuolit. Quorum præsidio per Dionem fuit Sicilia liberata, & Thracia per Pythonem & Heraclidem, qui Cotynte interemerunt. Athenis Chabria & Phociones ex Academia ad præturam pervenere. At Epicurus in Asiam ablegavit non nullos ad insectandum Timocratem, eiecitque hominem aula regia, quod Metrodorum offendisset fratrem suum. Atque hæc in libris illorum sunt relata. Plato ex amicis suis misit Arcadibus ad ordinandam eorum remp. Aristonymum, Eliis Phormionem, Menedemum Pyrhæis. Iam Eudoxus Cnidii, Aristoteles Stragiritis Platonis familiares leges scripserunt. A Xenocrate instituta regni Alexander petiuit. Porro ille, qui legatus fuit ab Græcis Asiae ad Alexandrum, atque eum ad convertenda in barbaros arma potissimum accendit & acuit, Delius fuit Ephesius Platonis assecla. Quid quod Parmenidis Alumnus Zeno facta in Demyllum tyrannum conspiratione, cum successus eum fessisset, in igne Parmenidis disciplinam sicut aurum puram & probam factis præstitit & ostendit, turpitudinem magno viro terribilem esse: cruciatu pueros, mulieres, & mulierum animis præditos viros terreri. Quippe linguam suam abrosit expuitque in tyrannum. At ex Epicuri doctrina & præceptis non dico quis tyrannicida, aut quis victor, aut quis legislator, aut quis magistratus aut regis assecla, aut populi princeps, quis tortor patriæ, in legationem iuit, sumptum fecit? Vbi civilis vlla est actio vestra literis mandata? Quamquam, quod in Piræum descendisset stadia quadraginta Mithra cuidam Syro ex cohorte regia, qui ad supplicium comprehensus erat, præsto futurus, Metrodorus ad omnes scripsit, epistolisque omnibus iactavit Epicurus, atque illud iter extulit. Quid erant facturi: si tale quid effecissent, quale Aristoteles, qui patriam instauravit à Philippo excisam: quale Theophrastus, qui bis patriam à tyrannis oppressam in libertatem vindicauit? Nonne prius desistere oportuisset ferre papyrus Aegyptum, quam de istis scribere hos defatigari? Neque hoc intolerandum sit: quod inter tam multos philosophos soli pene fuci commodorum civilium sint consortes: sed quod, cum tragediarum scriptores & comœdiarum usque studeant aliquid, quod conducibile sit, de legibus & rep. efferre & dicere: hi etiâ si scribant, ita scribant de rep. ne eam capeffamus: de arte rhetorica, ne causas agamus: de regno, ut contubernium refugiamus regium:

viros describunt políticos ad irridendam et conculcandam gloriam: ac verbis tantum Epaminondæ fuisse aliquid boni ferunt, atque hoc *μικρον*, id est tantulum. Nam hoc verbum hic vsurpant, illumque intestinum ferreum appellant: rogantque, quid illi acciderit, ut permearet medium Peloponnesum: & cui ne pileolus quidem esset, donum desideret videlicet ventris curandi prorsus securus. Quæ verò Metrodorus in libro de philosophia reip. arcana prodens scripsit, non putavi prætereunda. Sapientes non nullos ait ex profuso fastu tam probe intellexisse officium eius, ut impingerent, dum de moribus & virtute tractant, in eisdem ac Lycurgus & Solon cupiditates. Ergo fastus fuit & effusus fastus, ut liberæ essent Athenæ, Spartæ præclare institueretur resp. ne insoleceret iuventus, neque ex meretricibus quærerent liberos, ne opes, luxus, & improbitas, sed lex & iustitia in hisce ciuitatibus dominaretur. Nam hæc cupiditates fuerunt Solonis. Ac contumeliose Metrodorus subiecit supradictis. Quare decet ingenuum cum in omnes mortales, tum in Lycurgos hosce & Solones reuera cachinnum edere. Imo non ingenuus hic Metrodore est, sed illiberalis & effrenis: qui nec ingenua requirat flagra, sed astragaloten illam: qua Gallos, qui piaculum in matris magnæ Ideæ admittunt sacris, castigant. Est ea scutica ex implicitis astragalus vel nodosum lorum. Nam quod non legumlatoribus sed legibus reclamarent, ex Epicuro audias licet. Rogat in disputando se, num aget quid sapiens, quod legibus interdictum, cum sciat id clam futurum: ac respondet non proum esse plane id & aperte prædicare: id est, agamus, sed fateri nolo. Iam ad Idomeneam ni fallor scribens mandata ne mancipatam legibus & gloriæ ducat vitam, nisi quatenus per eum, qui cum ver samur molestiam ex verberibus pariant. Itaque si illi, qui leges & rerum ordinem tollunt, vitam tollunt humanam: Epicurus autem & Metrodorus hoc agunt, dum a seclas suos revocant à rep. capeffenda, capeffentibus eam sunt infensi, primos & sapientissimos legumlatores concidunt, ad leges hortantur contemnendas, nisi verberum & vindictæ formidò adfit: haud video, quid tantopere oneravit mendaciis Colotes alios, quanto pere Epicuri doctrinam & præcepta vere obtinuit.

PLUTARCHI

Quæstiones Platonice.

VIDE ita Socrati præcepit deus, aliis ut obstetricaretur, ipsum liberos vetuit procreare, sicut in Theæteto refertur. Neque enim si cauillaretur & luderet, nomine esset abvius dei. Imò verò in Theæteto multa grandia & pomposa Socrati attribuit, ex quibus hæc sunt. Sane multi quidem homo præclare eo in me sunt animo, ut sine vlla dissimulatione, si quando ineptias aliquas eorum præcidam, mordeant me, neque hoc me facere arbitrantur benevolentia. Qui certe falluntur multum: quod nesciant nullum deum male hominibus velle: neque malevolentia ego eiusmodi quicquam facio. Caterum ut falso assentiar & suppressam verum, id mihi fas non est. Vtrum igitur indolem suam ut acutiore iudicio præditam & vegetiorem deum appellavit Menandri exemplo:

Mens est enim nostra hæc deus.

Et Heraclitus: Indoles hominis deus est? An verò cœlestis aliquis reapse & diuinus author ad hoc genus eum philosophiæ deduxit: quo alios explorans assidue, fastu, errore, & insolentia eos expedituit, & ne molesti essent primum sibi et ipsi, deinde familiaribus. Siquidem tunc quasi casu accidit, ut sophistarum in Græcia magnus proventus esset: à quibus iuventus magna mercede arrogantiam, sapientiæ ostentationem, & garrimenti studium hauriebat, cum congressus & disputationes steriles per rixas & concertationes agitare: quod autem honestum esset & frugiferum, nihil. Socrates igitur, cuius fuit resellens oratio sicut medicamentum purgans, magna cum authoritate coarguebat alios, quod affirmare nihil: grauiusque pungebat, dum putabant in communi quærere eum verum, non suæ opinionis seruire. Deinde res vtilis alios explorandi distinetur, si generes. Cæcutit enim in re amata is, qui amar. Diligitur autem ex propriis nihil perinde ac opinio & oratio ab earum parente. Nam quæ inter liberos iusti-

iustissima appellatur partitio, ea quo ad sermones est iniquissima: quod illic capiendum sit, quod suum est, hic quod optimum, licet sit alienum. Hinc qui propria generat, iudex sit deterior aliorum. Ac quomodo Elios sophista quidam fore ait arbitros ludicrorum Olympicorum meliores, si Eliorum nemo certaret: sic qui sermonibus præfaturus est recte: is non debet ipse victoriam captare, neque certare cum iis, de quibus est iudicium futurum. Græcorum duces suffragia de honore habendo ei, qui se gesserat præclarissime, cum laturo essent, semetipsum quisque iudicauit præstantissimum. Inter philosophos item, qui non pariter fecerit, est nemo: extra illos, qui ut Socrates profitentur nihil se suum asserere. Hi integros soli se atque innocentes veritatis iudices præbent. Ut enim qui in auribus est aer, nisi stabilis sit & voce vacet propria: sed sit tinnitus & stridoris plenus, haud exacte loquentes percipiat: ita iudicium de disputationibus philosophicis, si obstrepat intrinsecus & resonet, ægre intelliget ea, quæ extrinsecus dicuntur. Quippe domestica opinio & contubernalis quecumque recte agit, eorum habet philosophiam effectricem, reliquas omnes ad veritatem arbitras. Ad hæc si nihil ab homine percipi vel cognosci potest, iure prohibuit ei deus friuola, falsa, & incerta producere: verum alios cogit eum ut detegeret, qui talia opinabantur. Neque enim parum commo dabat, sed quam plurimum, qui à summo malo errore & vanitate liberabat sermo. Neque Aesculapij soboli certe hoc tribuit deus. Quippe non fuit Socratis medicina corporis, sed animi ægri & labefactati purgatio. Quod si veri est scientia, verum autem vnum: non minus habet ille, qui ab eo, qui non inuenit, didicit, quam ipse inventor. Accipit vero citius, qui sibi non persuasit habere, atque ex omnibus accipit optimum: sicut ille, qui non genuit liberos, optimum adoptat. Quid si cetera nullius erant momenti, poemata, disciplinæ, oratorum dictiones, & dogmata sophistarum: quæ generare Socrati deus interdixit: quam vero vnâ censebat Socrates sapientiam de deo & intellectuabili, quam nominauit ille amatoriam: huius genitura vel inventio hominibus nulla, sed est reminiscencia: Itaque nihil docebat Socrates: sed ingressionem aperiens dubitationum sicut puerperij iuuenibus, excitabat, suscitabat, & eliciebat genituias intelligentias: quod quidem obstetricandi artem dixit: non quæ extrinsecus infunderet, ut alij ostentabant, mentem illis, qui cum ipsis agebant: verum demonstraret habere eos domi propriam, quæ aleret, rudem tamen & inconditam.

QVID supremum deum omnium parentem & creatorem nuncupauit? Vtrum quia deorum genitorum & hominum pater est, quam appellationem ei Homerus tribuit: creator vero ratione non ventium & anima carentium. Neque enim secundarum ait patrem vocari eum, qui contulit genituram, quamvis genitæ sint ex genitura. An translatione utitur more suo, & authorem parentem mundi vocauit, ut sermonum amatorum Phædrum, qui eorum fuit architectus, parentem appellauit: Callipidam item in dialogo illi cognomini. Siquidem multi & præclari sermones illo elementum præbente generari in philosophia poterant. An discrimen est inter patrem & creatorem, itemque inter generationem & creationem? Sicut enim quod generatum est, idem est creatum, non vice versa: ita qui genuit, is etiam creauit. Animantis enim creatio generatio est: atque à factore vel creatore, ut est aedificator, vel textor, vel lyre artifex vel statuar, opus est alienum, quod effectum est. At quod manauit à genitore principium & vis, id temperatum est cum genito, conseruatque naturam eius, quæ fragmentum & portio est genitoris. Quando igitur non conditis mundus neque compactis conformis est opificiis, sed portio ei est larga vitalitatis & diuinitatis, quam ex se deus infudit materiæ confuditque cum ea: haud immerito simul parens mundi, qui animalis natus est, & conditor nominatur. Hæc cum imprimis consona sint Platonis sententiæ, adverte animum, an illa quoque, quæ dicam, convenientia sint. Duorum, ex quibus conflatus mundus est, corporis & animæ, superius non genuit deus, verum suppeditante materia formauit compegitque certis finibus & figuris ligans & terminans infinitatem. Anima vero, quæ compos est mentis, rationis, & concinentiæ, non est opus modo dei, verum pars quoque: neque ab eo, sed de eo & ex eo est facta. Atque in Rep. vniuersitate sicut vna linea in particulas dissecta impares, particulam iterum vtramque in duas sigillatim scindens eadem proportionem: aspectabilisque genus & illud intellectuabilis omnibus illigans, ex intellectuabili primum facit primas formas deinde disciplinas. Ex eo, quod sensibus est subiectum, primum corpora solida, secundo loco imagines horum & species. Iam arbitrum singulis horum quatuor suum attribuit,

mentem primo, intelligentiam disciplinis, sensibilibus fidem, speciebus & imaginibus efficiationem. Quo igitur consilio in portiones vniuersitatem partitus est inaequales: & vtra portionum intellectibilis ne an sensibilis maior est? Nam ille non expressit. Atqui apparebit illico esse sensibilem maiorem. Quandoquidem essentia, quae non diffecatur, & in suo statu persistit, ex intellectibilibus est, in breue & purum contracta. Quae vero in corpora est diffusa & multivaga, haec sensibilem praebuit. Adhuc incorporei terminus proprius est. Corpus vero materia quidem immensum est atque interminatum: euadit autem sensibile, quando intellectibilis consortio limitatum est. Praeterea ut ipsorum sensibilibus imagines obtinent singula plures, vmbraeque & species: & omnino vnum ad exemplum complura simulachra fieri tam natura quam arte valent: ita ea, quae hic sunt, ab illis, quae illic, numero discrepent Platone auctore est necesse: qui exempla & species intellectibilia sensibilibus velut imaginum & figurarum ponit. Hoc amplius specierum intellectus subducendo & resecano corpore consequens est disciplinarum ordini: qui deducit ex arithmetica in geometriam, hinc in astrologia, postremo loco harmonicen ponit. Siquidem existunt geometrica, quando modus in molem increfcit: solida corpora, quando moles profunditatem accipit: astrologica quando solidum motionem: harmonica, quando corpori, quod mouetur, vox accedit. Quare si detrahamus motis vocem, solidis motionem, profunditate planis, molem modis: iam deuenimus ad formas intellectibiles: inter quas nulla est vnius & solius gratia disparitas. Neque enim efficit monas numerum, nisi infinitam dyadem attigerit. Postquam numerum ita reddidit in puncta, mox in lineas, hinc planities, profunditates, & corpora: progreditur etiam in qualitates corporum, quae in affectibus existunt. Porro intellectibilibus vna est mens arbitra. Etenim intelligentia mens est in disciplinis, cum in iis sicut in speculis intellectibilia appareant. Ad corpora cognoscenda propter eorum magnam vim quinque facultates natura & discrepantes sensus nobis est largita. Non omnia tamen his assequitur, sed complura ob tenuitatem effugiunt sensum. Quamobrem sicut licet nostrum quisque ex anima & corpore constet, exiguus tamen animi principatus & intellectus est graui carnis mole involutus: sic verisimile est se habere in vniuersitate sensibile & intellectibile. Quippe principia praebent intellectibilia corporeis. Principio autem est omni laxius & maius id, quod ex hoc oritur. Contrarium hoc modo refellas. Primum dum comparamus intellectibilibus sensibilia, mortalia quasi diuinis adaequamus. Siquidem est deus in intellectibilibus. Iam vbiq; sane contentum minus continente est. Vniuersitatis autem natura intellectibili complectitur sensibile. Deus enim, qui in medio collocauit animam, per totum pertingit, forisq; corporibus vestiuit animam. Anima vero non cadit in conspectum, sensusq; effugit omnes: ut in legibus est expositum. Quocirca extinguit vnusquisque nostrum: Mundus non interibit. Nam in quoque nostrum vim vitalem continet mortalitas & corruptio. In mundo contra a potentiore atq; immutabili virtute corporeum in medio comprehensum conseruat perpetuo: ac indiuiduum vel indiuisibile dicitur, corpus paruitate sua, incorporeum & intellectibile ut simplex, syncerum, atq; ab omni defecatum soliditate et differentia. Alioquin etiam de incorporeis stultum est ex corporeis coniecturam capere. Praesens quidem et nunc, quod in diuiduum & indiuisibile vocatur, simul vbiq; instat, neque est pars orbis eius exors vlla: sed omnes per motiones, actiones, interitus omnes & ortus, qui in mundo sunt, in praesenti & nunc continentur. Aestimatrix autem solius intellectibilis mens est, ut luminis visus ob simplicitatem et affinitatem. Corpora, quia multa discrimina habent & disparitates, alia aliis arbitris & sensibus, quasi organis naturaliter apprehenduntur. Nec vero virtutem nostram intellectibilem & intellectuam contemnunt recte. Haec enim, quae multa est & ingens, omne exuperat sensibile atq; ad diuina vsque pertinet. Quod vero maximum est, ipse in conuiuio, vbi docet, quemadmodum vsurpare amores debeamus, traducens ab elegantibus sensibilibus ad intellectibiles animam: praecipit, ne corporis alicuius, neque instituti, vel scientiae splendori vilius submittamus nos vel seruamus: sed vt rebus hisce sordidis salutem dicamus, atque ad amplum nos vertamus honesti pelagus.

QVID autem, qui animam vbiq; antiquiorem asseruit esse corpore, huiusq; auctorem & principium originis: e diuerso non extituras ait animam fuisse absq; corpore, neque absque anima mentem: ceterum esse animam in corpore, & in anima mentem? Videbitur enim corpus & esse & non esse: quod simul cum anima extet, & generetur

* Alij, longinquitatem

retur ab anima. An id, quod subinde dicimus, verum est. Siquidem amens anima & informe corpus semper vna extiterunt, neutrumq; ortum vel exordium est sortitum. Postquam vero mentis compos anima & concinentiae est facta, ac reddita per concentum prudens, mutationis effectrix euasit materiae, ac victrix motus illius attraxit & flexit suis. Ita mundi corpus ab anima ortum est assecutum, conformatumque, & ei redditum consentaneum. Neque enim ex se ipsa condidit corporis anima naturam, neque ex nihilo: sed ex corpore incondito & incomposito compositum architectata est & obsequens. Quomodo enim si dicas seminis vim corpori adharere, factum esse tamen fici vel oleae corpus a semine, haud dixeris pugnantia. Quippe sicut ipsum corpus adiuncta ei a semine motione & conversione existit eiusmodi & fructat: haud aliter informis materia & infinita ab infusa ei figurata anima talem formam & faciem est sortita.

QVARE, cum corpora & figurae partim directa, partim sint circinata, directorum principia sumpsit trigonum isosceles & scalenum: quorum superius cubum, qui est terrae elementum, efficit: scalenum metam, octaedrum, & icosaedrum: quorum primum ignis semen, alterum aeris, postremum extitit aquae: circinatorum vero genus semel praeteriit: tamen mentionem fecit globosi: vbi ostendit enumeratarum figurarum quamque corpori circulari in partes aequas esse secando: Vtrum, quod suspicantur non nulli, dodecaedrum contribuit globoso, cum dicit hoc ad vniuersitatis naturam absum deum, dum illam depingit. Etenim quia numero potissimum elementorum & angulis obtusis rectum defugit, flexibile est, circumtensumque sicut dodecaedri globi rotundum efficitur & capax. Siquidem angulos viginti solidos continet, quorum singulos plani amplectuntur tres obtusi. Nam singuli recti sunt & quintae particularis. Compositum est enim & compactum ex duodenis pentagonis isogonis & isopleuris: quorum constant singula ex trigenis primis scalenis trigonis. Hinc apparet Zodiacum simul & annum referre partium paribus sectionibus. An vero natura prius rectum est circulari, vel potius vitium quodpiam rectae lineae circulus. Torqueri enim rectum dicitur, scribiturque circulus centro & spacio. Est autem haec sedes rectae lineae, quae etiam eam dimetitur. Nam id, quod continet, ab vmbelico vndiq; abest aequae. Gignitur turbo quoque & cylindrus ab rectis lineis: ille quando trigonus vnus latus consistens altero latere & basi circumplicat. Cylindrus quando idem evenit parallelo. Iam principij similius est id, quod est minus. Minima autem omnium recta. Quippe circuli quod intus est, concauum: quod extra, est repandum. Praeterea figuris sunt numeri priores: nempe puncto monas. Est enim punctum in positione monas. At est monas trigonus. Nam numerus trigonus octuplicatus adiuncta monade euadit tetragonus. Idem accidit monadi. Est ergo trigonus circulo prius. Quod si est, recta item circulari. His adde, quod elementum in nihil, quod eius sit portio, carpi: sed reliqua in elementum distrahuntur. Proinde si trigonum in nullum distrahitur circulum, circulum vero in quaterna trigona duae scindunt diametri: prius natura sit & magis elementi affine rectum quam circulus. Esse igitur praepositam lineam rectam, succedentem & accidentem circulum ipse demonstrauit Plato. Cum enim terram coagmentasset ex cubis, quorum quemque rectae planities complectuntur, globosum ait extitisse figuram eius & rotundam: nihil ut attinuerit elementum facere circulari peculiare. Quandoquidem compactis inter se rectis haec consequens est configuratio. Ad haec recta tam maior quam minor eundem rectum statum tuet: circulorum superficies, si contractiores fuerint, tortuosiores & curuitate videmus astrictiores: sin maiores, laxas. Itaque qui consistunt in circumferentia repanda, partim puncto, partim linea subiectas planities attingunt: ut intelligas rectas paulatim frequentes coaceruatas lineam efficere circulearem. Quid autem si ex circularibus his & globosis nullum est absolutum, sed ob intensionem & circumtensionem rectarum, vel ob partium exilitatem latente discrimine exoritur rotundum & circulare. Hinc etiam nullum, quod hic sit, corpus mouetur in orbem, sed directo omnia. Vere autem globosum non est subiecti sensibus corporis, sed animae & mentis elementum: quibus etiam motionem orbicularem vt natura convenientem assignat.

IN QVAM sententia dicitur in Phaedro alae naturam, a qua in altum pondus subvehitur, habere praeteris quae corpori adsunt, cum deo communionem? Vtrum quia de amore illic agitur? Versatur autem circa corporis formositatem amor. Formositas vero germanitate cum coelestibus animam mouet & commouet. An potius nihil hic que-

rendum scrupulose, sed nude accipiendum: inter animi virtutes, quæ numero corporeas superant, ratiocinandi & cogitandi vim diuinitatis potissimum habere confortium: quam ex diuinis dicit esse & ex cœlestibus, appellauitque eam non absurde aliam: quod animum ab rebus humilibus & caducis subuehat.

Quæ dicit Plato antiperistaltim motus, id est, cohibitum vndiq; & compressum motum, quod nusquam existat inane causam esse eorum, quæ in cucurbitula medica, in deglutendo, in ponderibus quæ proiciuntur, in aquarum fluxionibus, in tractione quam cernimus ad electrum & magnetem lapidem, & in vocu concentibus eveniunt. Videbitur enim absurdum, vt complurium causam & dissonorum ortum laborum producat. Nam quod ad spirationem attinet, eam fieri cohibito & compresso vndiq; aere, ipse demonstrauit ab vnde: Reliqua omnia postquam ostendit prodigiosa & vana esse, impellitque hæc in se mutuo, atque alternare ad sedes suas transeuntia, hæc nobis sigillatim reliquit explicanda. Ac primū in cucurbitula sic se res habet. Aer, qui comprehensus ab ea est, vbi carni adhæsit cum calore, inflammatus redditusque aeris spiramentis subtilior effert se non inanem in locum (Neque enim id posset) sed in eum, qui cucurbitulam foris complectitur, aerem, illumque dispellit: hic eum, qui sibi est obiectus: idque dum patitur assidue & agit anterior, cedit locum affectans, quem prior deseruit, vacuum. Ita in carnem recidens, quamprehendit cucurbitula, & feruefactens simul in cucurbitulam humorē exprimit. Ad eundem modum fit deglutitio. Siquidem oris & ventriculi caua aeris perpetuo sunt plena. Quando igitur cibus à lingua detruditur intensus vna tonsillis: aer, qui impellitur ad id, quod cedit, adhæret locum danti, simulque eam propellit. Moles, quæ iaciuntur, aerem findunt cum ictu eiaculata ac diuellunt. Ibi circumfluens à tergo, quod sponte natura suæ locum desolatū sefertur atque expleat, comitatū emissio motum eius vna vrgens. Fulminum eiaculationes imitantur iactus. Eliditur enim ab edito in nube ictu ignis in aera: hic contra erumpens cedit, ac dum denuo eodem concurrat, superne impellit deorsum contra naturam coactus fulmen. Electrum nihil trahit propinquorum, sicut nec magnes lapis, neque ex propinquis quicquam ad hæc assilit. Ceterum magnes effluuia effundit ponderosa & spiritalia, quibus continens repressus aer anteriorem propellit. Hic in orbem circulans & relabens iterum in vacantem locum detruditur, rapitque vna secum ferrum. Electrum vi aliqua præditum est flammea & flabili: quæ facies eius confricata reclusis spiramentis effundit. Id idem, vbi effluxit, agit quod magnes. Attrahuntur autem ex vicinis leuissima & aridissima ob tenuitatem & imbecillitatem. Neque enim est validum, neque libramentum habet, neque impetum, quo propellere confertur aerem atque exuperare moles grandiores vt magnes valeat. Qui fit autem, vt non lapidem non lignum aer, sed ferrum tantum protrudat & adigat ad lapidem hunc? Hæc communis est hæsitatio aduersus eos, qui tractu lapidis, & aduersus illos, qui ferri cursu conglutinationem fieri corporum suspicantur. Est ferrum neque præter modum spongiosum vt lignum, neque sicut aurum vel lapis spissum. Ceterum habet spiramenta, meatus, & asperitates ex scabritia aeri consentaneas: vt non prolabat, sed sedibus quibusdam insigatur & nexibus, quæ iustæ eum amplectunt: vt si in cursu suo impigerit in lapidem, vi pellat ferrum. Atque horum quidem ea sit ratio. Aquæ vero super terram fluor non æque liquidum habet cohibendi & comprimendi vndique modum. Sed considerandum aquas palustres quiescere & consistere, quod circumfusis eis sit & circumiectus vndique immotus aer, nullum qui vacuum locum faciat. Atque ideo summa aqua in paludibus & æquoribus agitatur & astuat fluctuante aere. Consequitur enim extemplo recedentem vnaque profluit ob inæqualitatem. Nam dum pellitur deorsum, cauitas vndique fit: dum sursum, tumor: quoad consistat & sedata sit, loco qui humores continet stante fixo. Fluores igitur labentium, quia in se quuntur semper cedentem aerem, cohibitioneque & compressione sunt pulsi, perennes sunt & perpetui. Quapropter rapidius evehuntur amnes, quando exvndant. Quando vero exigua & caua vnda est, labitur ex imbecillitate lente: quod non decedat aer neque multum cohibeatur & comprimatur. Perinde aquæ fontanæ ferantur necesse est in sublime, dum externus aer in regiones in fundo agitata delabitur, & vicissim foras eiaculatur aquam. Aedificij opaci, quod aerem contineat & auram, si aspersum aqua pavimentum sit, flatum & ventum ciet migrante ex sede sua ob irrupentem humorem atque impulsio aere. Ita natura comparata sunt, vt summoueantur à se invicem & decedant vicissim: quod non sit receptaculum vacuū, quo locatū alterū alterius vicissitudinem non

non sentiat. At concentus ipse exposuit quemadmodum efficiant voces. Celeris enim fit acuta, tarda grauis. Hinc citius pellunt sensum acuta. Ceterum quando his iam flaccescentibus & exolescentibus tarde succedunt exordientes, earum temperatura propter consensum auribus præbet oblectationem, quam concentum dicunt. Horum esse aerem organum facile ex supradictis perspicias. Siquidem vox ictus est, qui ab aere aurium sensui infertur. Ferit enim percussus à motione aer: si vehemens sit, celeriter: si lenta, mollius. Itaque acris & commota ictu auditum occupat prior: inde circumvecta ac deprehendens tardior comitatur & prosequitur sensum.

Quæ ratione dicit animos Timæus in terram & lunam & reliqua temporis instrumenta dissipari? Vtrum eodem modo contorsit terram, vt solem, lunam, & quinque stellas errantes: quos temporis organa conversionum causa appellauit: terramque oportuit rotatam circa polum perpetuo fixum non fingere retentam & consistentem, sed volubile & versatile cogitare, vt post Aristarchus & Seleucus demonstrauerunt. Id tamen Aristarchus ponit modo, Seleucus asserit. Scribit præterea Theophrastus Platonem iam ætate prouectiorem, quod non congruam terræ sedem vniuersitatis assignasset vmbelicum, pœnituisse. An vero multa his placita, quæ eius germana sunt, repugnant: sed corrigendum est, & loco temporis scribendum tempore, vt ablatiuus genitiui loco sumatur: accipiendumque non stellas organa, sed animantium corpora dici, quomodo definiuit Aristoteles animam esse entelechiā (id est actum & perfectiorem) corporis naturalis organici, quod vitam habet potestate. Vt ea sit sententia: animæ in convenientia corpora organica tempore demissa sunt. Ceterum id quoque cum eius sententia pugnat. Neque enim semel, sed frequenter temporis stellas dixit esse instrumenta: quando solem quoque ipsum ad discriminandum & seruandum temporis numeros factum esse cum aliis errantibus stellis tradit. Quare rectissime organum terram accipiemus temporis, non quod convertatur stellarum modo aliarum: sed quia loco suo hærens præbeat illis currentibus exortus & obitus: quibus modi temporum primi dies & noctes finiuntur. Quapropter etiam custodem & opificem eam noctis dieque veram appellauit. Etenim solarium vmbelicum, quos gnōmonas vocant, cum non migrent cum vmbri loco sed consistant, organa temporis & modi sunt, imitanturque terram, quæ obtensa est labenti circa eam soli: vt est apud Empedoclem

Occiduo noctem procurat lumine tellus.

Atque hoc quidem eo modo enodatum sit. Illud vero potius te fluctuare faciat, ne parum recte & absone referatur solem cum luna & stellis errantibus ad digerenda constitutos tempora esse. præsertim cum alioquin ingens sit solis dignatio, atque ab ipso Platone in repub. rex renunciatur vniuersi sensibilis & dominus, sicut intellectibilis bonum. Illius enim proles dicitur, à quo visibilia habent, vt simul appareant & extant: quomodo ab hoc, vt sint & cognoscantur, intellectibus suppetit. Itaque deum natura tali & potentia præditum tanta temporis instrumentum esse & luculentam mutua inter se tarditate & pernitate octo sphaerarum disparitatis mensuram non admodum decorum apparet, neque alias consentaneum esse. Dicendum igitur, quos hæc sollicitant ex inscitia, eos tempus arbitrari mensuram esse motus & numerum iuxta prius & posterius, vt est Aristoteles auctor, vel quantitatem in motu, vt Pseuippus: vel motus intervallum, præterea nihil, vt non nulli Stoici, qui hoc ab accidente definiunt: cum certe essentiam eius & potentiam non percipiant, quam Pindarum profecto non absurde animadvertisse, apparet, dum ait.

Per tempus, excellit diuis quod omnibus.

PYTHAGORAS, quid tempus esset, rogatus: Mundi anima, inquit. Neque affectus vel accidens cuiusvis motus est tempus, sed causa, potestas, & principium continentis omnia, quæ fiunt, competentia & ordinis: quo vniuersitatis natura animata mouetur. Imo hæc, quæ motus, ordo, & competentia est, tempus nominatur. Omnia namque via incedens plana iuste regit mortalia. Quippe animæ essentia ex præscorum sententia numerus est, qui seipso mouet. Hinc nimirum Plato tempus refert vna esse cum cœlo natum: motum & ante cœli natales: tempus vero non erat. Quando quidem nec ordo nec mensura vlla vel digestio, sed indeterminatus motus, sicut informis materia temporis & rudis. Postquam autem tinxit colore & informauit materiam figuris,

motum circumvectionibus: hunc simul tempus, illam fabricavit mundum. Sunt vero dei ambo effigies, essentia mundus, aeternitatis tempus quod in motu deus est, quemadmodum in genitura mundus deus. Hinc vna genitos ait, simul quoque interituros rursus, si quis eos opprimat interitus. Neque enim fieri potest, ut quod ortum est, sine tempore, sicut nec intellectibile sine aeternitate consistat: si alterum semper duraturum est, alterum nunquam interiturum nascendo. Quando igitur adeo est necessario & arcto cum coelo vinculo ac compage tempus connexum, haud nudus motus, sed ut diximus, motus est in ordine modum obtinente terminosque & ambitus: quorum est sol rector & praeses: qui determinat, dispensat, designat, & demonstrat vicissitudines & temporum articulos: qui cuncta, ut est apud Heraclitum, efferunt. Neque in vulgaribus tempus vel exiguis, sed in maximis & praecipuis operibus rectori & principi deo est adiutor.

DE ANIMAE potentia in repub. Platonis, qui rationis, animositate, & concupiscentiae consonantiam menses, hypates, & netes harmoniae aequiparat optime, ambigat: mens animositatem ne an rationem opposuerit. Siquidem hic in praesentia quidem non aperuit. Partium quidem, ut locatae sunt, series sedem menses assignat animositati, rationi hypates. Supremum enim & primum hypaton veteres Graeci dixerunt. Quapropter Xenocrates louem, qui agit in non variantibus, hypaton vocat: neaton id est nouissimum eum, qui subter lunam. Priorem Homerus hypaton crionton, id est supremum principum nuncupauit. Ac iure locum potentissimo attribuit natura supremum, quae regentis vice locauit in capite rationem, vltimum & neaton id est nouissimum procul remouit cupiditatem. Nam imus ordo neatos vocatur, ut appellationes declarant mortuorum: qui nerteri & eneri Graece vocantur, id est inferi & inferni. Sunt etiam, qui ventum inferne & ex occulto spirantem Nothum, id est Austrum dicant. Itaque quomodo primo opponitur nouissimum & neaton hypato: pari modo cum cupiditas rationi: haud valet suprema & prima esse, quin etiam ratio hypote, nec aliud sit. Nam qui ut excellentem ei menses vim tribuunt, hi imprudenter excellentiore denudant eam hypates vi: quae neque animositati neque cupiditati congruit. Vtraque enim parere & obsequi, neutra imperare vel dominari debet rationi. Multo magis apparebit natura animositatem loco medium tenere inter illos ordinem. Si modo rationi, ut imperet: animositati, ut & pareat & imperet, natuum est: quia subiecta rationi est: dominatur autem coercesque cupiditatem, quando haec rationis frenum mordet. Ac quomodo semivocales in literis mediae inter mutas & vocales sunt: quod minus his, plus illis sint sonorae: eodem modo in animo humano animositas non mera est passio, sed imagines subinde honesti habet cum bruta coniunctas vindictae appetitione. Ipse quoque, qui congenito iugo & aurigae aequiparat animae speciem Plato: rationem, ut omnibus liquet, esse declarauit aurigam: equorum alterum cupiditatem, contumacem & rebellem semel, calcitrosam, surdum, qui vix flagro cum stimulis cedat: animositatem obsecundantem plerumque rationi sociamque. Ut igitur in biga non est auriga virtute & potentia medius: sed equorum alter auriga est deterior, & melior coniugato: sic animae praepollenti parti ordinem non assignauit medium: verum ei, quae aegritudinis quam prima magis consors & rationis plus quam tertia est. Siquidem hic tenor etiam concentuum proportionem seruat, animositatis ad rationem, ut hypaten harmoniam diatessaron, ad cupiditatem ut neten harmoniam diapason. Quod si rationem in modicum trahamus, longius a cupiditate distabit animositas, quam aliqui philosophi eandem esse & cupiditatem ex germanitate existimant. An vero locis assignare primas, medias & extremas partes ridiculum est: cum ipsam hypaten in lyra cernamus supremam & primum, in tibiis imum & postremum obtinentem. Ad haec mensem quo posueris cum lyra loco, aequae aptes eius sonum, acutiorem hypate, nete grauiore. Etenim oculus non omni in animante ordinem sortitur eundem. Vbi-
cunq; vero & quocumq; in loco sedere habeat, perinde valet naturaliter cernere. Quomodo pædagogus, quantumvis non antecedit, sed sequatur, ducere dicitur: ac Troianorum dux
Nunc in principiis versans, nunc vltima lustrans,
vtrouique tamen primus erat, & potestatem obtinebat primam. Perinde animae partes non sunt locis neque appellationibus premeandae, sed vis excutienda earum & conuenientia. Nam quod sita prima locata sit in humano corpore ratio, id ex accidenti est. At primam & summam tenet potestatem, velut mese ad hypaten ad appetitionem, ad ne-

ad neten animositatem, remittendo, intendendo, & omnino concinentes & consonas faciendo vtriusque praecedens enormitatem, ac vicissim non sinens laxari eas in totum atque dormire. Quippe mediocritas & competentia definitur medio. Imo id non potest absolute potentiae rationis media efficere in affectibus, sacras essentias eas appellant: quibus extrema cum ratione & inter se mutuo per rationem sunt temperata. Neque enim medium habet biga quod iumentorum praestantius est, neque partes aurigandi in vertice locandae, sed in medio immoderationis inter equorum perniciousitatem & lentitatem: sicut rationis potentia, quae sustinet motuum brutorum impulsus componitque eos secum ad moderationem, defectus & excessus medium constituit.

30 CVR ORATIONEM Plato ex nominibus & verbis misceri refert. Ita namque orationes partes extra has duas videtur omnes nullo loco habere: ac delicias Homerus agere, qui vnum in versum cuncta infarserit hunc,

αὐτὸς ἰὼν κλισίῳδ' ἐπὶ σὸν γέρας ἰφθῆ δὲ ἀδ' ἦς.

Siquidem pronomen, participium, nomen, verbum, praepositio, articulus, coniunctio, & aduerbium in eo continentur. Nam de particula praepositionis *ἐς* vice est posita. Quando quidem κλισίῳδ' perinde dictum est ut ἀδ' ἰφθῆ? Quid hic pro Platonis defensione allegandum? An quod primam orationem veteres tunc *πρότασις*, id est, enunciationem dictam, nunc *ἐπίγραμμα*, id est pronunciatum, appellabant. quod quam primum dicunt, verum vel falsum dicunt. Id autem ex nomine & verbo constat: quorum hoc dialectici catogorema, id est praedicamentum, illud vocant casum. Quippe ubi audiuius hoc, Socrates philosophatur, itemque Socrates degenerat, hanc falsam, illam orationem veram nihil praeter ea desiderantes dicemus. Mortales enim probabile est in penuria primum orationis fuisse articulatae, cum actiones, earumque gerentes, passiones patientesque sibi invicem declarare ac significare vellent. Quando igitur actiones ac passiones verbo, nomine gerentes earum & patientes affatim aperimus, ut ipse ait, haec significare videbantur, caetera non dixeris significare: sicut gemitus & eiulatus histrionum, & vero saepenumero arrisus & reticentia orationem reddunt clariorem, haud necessariam tamen ad significandum quomodo verbum & nomen obtinent vim, verum adiectitiam quandam, quae orationem coloret: perinde ut elementa colorant, qui spiritus & densitates eorum, productionesque & correptiones aliquorum distincta elementa numerant: cum affectus citius accidentiaque & differentiae sint elementorum, quod ostendit antiquitas, cui sexdecim literae ad loquendum & scribendum satis erant. Deinde vide ne secus accipiamus Platonem, qui ex his temperatam orationem, non per haec dixit: mox sicut si quis pipam eum, qui dicit esse medicamentum ex cera & galbano confectum, quia ignem praetermisit & vas, sine quibus temperari non poterat, calumniatur: nos perinde incussemus, quod coniunctiones, praepositiones, & eius generis reliqua transilierit, Platonem. Neque enim ex his oratio: sed si quid certe, per haec neque sine his temperari potuit. Siquidem non ut qui dixit pulsare vel pulsari, similiter Socrates vel Pythagoras vtrouique ad intelligendum aliquid & concipiendum dedit: sic per se pronunciatum vel Enim, vel De, vltimum sensum rei vel corporis percipere queas: sed nisi circa illa vel cum illis efferantur, inanes imitantur strepitus & tintitus: quod neque significare sola per se haec neque coniugata inter se quicquam valeant: verum quomodo cunq; complicemus & contexamus in vnum copulas, articulos, & praepositiones, quo vnum quid ex his commune efficiamus: inaniter strepere potius quam sermocinari videbimur. At verbo non mini copulato, quod inde existit, statim sermo est & oratio. Hinc non ab re sola haec non nulli orationis partes censent. quod Homerus fortassis ostendere vult, qui ubique dicit,

ἔπειτα τ' ἔφατ' ἔπειτα ἰσχυρά. id est:

Dixit verbum & nominat ille.

30 *ἔπειτα* enim vocare verbum solet, ceu in his versibus:

ὦ γυναι ἢ μάλα τὸ πρὸ ἔπειτα θυμὰ γέης ἔπειτα. id est,

Prædurum mulier verbum sane hoc retulisti. Et,

καί γε πᾶσι τὸ ἔπειτα, ἔπειτα δ' ἔπειτα πλεονασμῶν ἀφ' ὧν τὸ φέροντι αὐτὰ πρᾶξιμα ἀέλλα. id est,

Vine parens hospes, si qua verba aspera dicta,

Tollant & rapiant feruentes illa procella.

Neque enim coniunctionem vel articulum vel praepositionem dicere durum est & acer-
LL iij

hum, sed verbum, quod rem significet infamiam ex motu quopiam incongruo. Quapropter poetas & scriptores cum celebramus vel obterimus, ita consueuimus dicere. Nominibus ille Atticis est vsus, vel elegantibus verbis: aut contra iste humilibus. Hic vero humilibus, vel ediuerso elegatibus & Atticis articulis, nemo dixerit Euripidem vel Thucydidem locutum. Quid igitur dicas, nihil ne hac ad sermonem conducunt? Prorsus, inquam, vt sal confert ad pulmentū atq; ad offam aqua. Euenus ignem quoq; inter condimenta esse dicit, dum ait neq; ignem neq; salem defruti vel cibi esse, quibus semper habemus opus: sic oratio frequenter illorum nō est indiga. Quod mihi in mentem venit de sermone Romano dicere, quo hoc tempore omnes mortales vtunt. Præpositiones enim extra paucas detrahit omnes, & articulū, quem vocant, nullum prorsus admittit, sed quasi lacinias vsurpat nomina. Neq; est id mirum, quando Homerus quoq; qui verborum nitore excelluit, paucis nominibus articulos ceu ansas poculis, quæ eis habent opus vel cristas galeis addit. Qua de causa supposititia habita sunt, in quibus hoc facit, carmina, velut hoc.

ἀλαντι δὲ μέλισσα δολιφρονί θυμὸν ὄρει,
ἔσ' τε λαμωνιάδῃ. id est,
Alaci ante alios bellacia pectora mouit. Ethoc,
ποίησ' ὄφρα τὸ κῆρ' ἔσσεκπεφύγῃ ἀλεόντο. id est,
Effecit, cetum quo vitaret fugiendo:

paucaq; insuper alia. Cæteris infinitis articulo vacantibus nihil dictionis lux vel splendor offenditur. lam neq; animans neq; organum, neq; arma, neq; res alia vlla parte aliqua trunca & mutilata solet venustior vel efficacior vel gratior euadere. Oratio exemptis copulis feruidiorem & concitatioem vim habet: vt hæc,

Hunc tenet inta ælum, vinum illum vulnere læsum,
Hunc raptat pedibus medio in certamine læsum.

Et Demosthenis hæc. Multa enim faciat, qui pulsatur: quorum qui pulsatur, quædam ne enunciare quidem queat alteri, gestu, obtutu, voce, cum insolēter, cum inimicus, cum pugnis, cum in maxilla. Hæc mouent, hæc homines cōtumelia insolentes de statu suo dimouent. Alio item loco. Verum non Midias: sed ex die hac dicit, in seclatur, vociferatur. Rogatio aliqua fertur, Midias Anagyrrhasius nominat. Plutarchi interpres est, arcanorum est conscius, ciuitas eum non capit. Hinc orationis figura vinculis soluta apud illos, qui de arte rhetorica scribunt commentarios, valde laudatur. Istos, qui nimium sunt religiosi, neq; cōiunctionem consueuerunt vllam omittere, culpant: quod mollem, languidam & odiosam, dum solum semper seruant idem, faciunt dictionem. Quod autem dialectici copulas maxime requirunt ad pronunciatorum cōtextionem, conglutinationes, & disiuunctiones velut iuga aurigæ, & Viyses vitilia ad oues copulandas Cyclopi: id non membrum orationis copulam, sed arguit organum aliquod eam esse: vnde etiam vocabulum trahit, coniunctiuum & copulatiuum non omnium, sed eorum, quæ non proferuntur simpliciter: nisi sanè sarcinæ lorum & codicis velint gluten partem esse, & reip. largitiones, vt dixit Demades, qui gluten nominauit pecuniam theatralem popularis ciuitatis. Que autem cōiunctio ita ex multis pronunciatum efficiat contextendo & connectendo, vt marmor ferrum igne colliquatum? Non est tamen pars nec dicitur ferri. Et hæc quidem, quæ misturæ se aliorum implicat colliquefuntq; agunt quid & patiuntur cōmune ex pluribus. Cōiunctiones vero sunt, qui nihil quicquam putent agere, verum genus hoc loquendi enumerationem velut archontum, qui ordine dierum recensentur. Ex reliquis pronomen plane nominis genus est, non modo quatenus casuum est particeps, verum etiam quod, cum hæc natura sit reliquorum, vt simul quam maxime propriam faciant demonstrationem mentis de certis prolata. Neq; satis scio, quid clarius, qui Socratem nominatim expressit, quæ qui hunc dixit, declarauerit personam. Participium, vt vocant, quod verbi & nominis est temperamentum, per se non consistit, sicut nec nomina fœmininorū & masculinorum communia, sed illis contribuuntur: acceduntq; ad verba temporibus, casibus ad nomina. Dialectici ea inflexus dicunt: vt φρονίμῳ ἀπὸ τῆς φρονίμῆς & σωφρονίμῳ ἀπὸ τῆς σωφρονίμῆς: vt quæ nominum & appellationum vim habeant. Porro præpositiones epistylis, basibus & fundamentis: vt quæ non orationes sed circa orationes potius sint, assimilēs. Possint etiam incisuris & fragmentis nominum adæquari: sicut literis truncis & apicibus,

apicibus, quando properant, scribunt aliqui. Quippe ingredi & egredi manifesta est syncope horū intro gradī & extra gradī, præripere huius prius rapere, deprime e huius deorsum premere: vt nimirum lapides cædentes lapicidas & homines cædentes homicidas, quando vrgent & astringunt elocutionem, dicunt. Itaque vsū aliquem præbent horum quodque orationi, pars tamen orationis & elementum non est, præterquam, vt diximus, verbum & nomen: quæ primam veri & falsi recipientem compositionem conficiunt: quam alij enunciationem, alij pronunciatum, Plato appellauit orationem.

PLUTARCHI

De Stoicorum pugnis Commentarius.

20 NTE omnia dogmatum volo professionem ex vita spectari. Neque enim perinde oratorem decet iuxta Aeschini dictum consona dicere legibus, ac philosophi vitam eius doctrinæ concinere. Si quidem doctrina est philosophi lex spontanea & propria: nisi pro ludo & nugis gloriæ feruentibus, non pro negotio maxime serio, sicut est, habeant philosophiam. Quia vero multa vt in disputationibus ipse Zeno, multa Cleantes, plurima literis prodidit Chrysippus de rep. de imperando, parendo, iudicando, orando: cum tamen in vita non offendas vllius, quod exercitum duxerit, leges tulerit, accesserit ad curiam, causam in iudiciis defenderit, pro patria arma induerit, legatus fuerit, in publicum quid erogauerit: sed peregre ocio sicut Ioto aliquo gustato omne vitæ curriculum, idque non breue, sed valde longum in disputationibus, in libris, & ambulationibus transegerint: nō est obscurum aliorum eos scriptis & dictis citius quam professionibus suis vitam accommodasse: qui quam Epicurus celebrat & Hieronymus quietem, in hac prorsus æuum traduxerunt. Ipse quidem in libro quarto de vitis Chrylippus nihil inter vitam ociosam & voluptariam interesse censet. Quin ipsa hominis verba attexam. Qui convenire potissimum philosophis vitam existimant ab initio ociosam, hi mihi hallucinari videntur: dum putant oblectamenti alicuius gratia vel rei alterius huic consimilis hoc institutum & vitam ita vniuersam traducendam, id est, si dilucide spectetur, iucunde. Neq; enim inuoluenda eorum est existimatio: cum multi id liquido iaciant, & non pauci rectius. At quis magis in vita hac consenuit soluta, quam Chrylippus, Cleanthes, Diogenes, Zeno, & Antipater? qui quidem & patrias reliquerunt suas nulla prouocati iniuria: verum quo quiete in vita suauiore & cingulo oscitantes sermonibus vacarēt. Ac Chrylippi discipulus & familiaris Aristocreon statuaræ æneæ, quam erexit, elegium hoc inscripsit.

40 *Chrylippum huncce nouum nodorum ad cuncta securim*
En. Academiaicum sacrat Aristocreon.

Id autem Chrylippus ille senex, ille philosophus, ille vitam qui regiam & politicā commendat: ociosam vero nihil abesse arbitratur à voluptaria. At quotquot alij ex iis ad remp. accesserunt, multo magis cum placitis suis pugnant. Etenim magistratus gerunt, iudicia exercent, cōsulunt, leges sanciunt, pœnas infligunt, honores habent: quasi ciuitates sint, in quibus remp. procurant: decuriones autem & iudices, qui quotannis sortito creantur: duces, qui per populum suffragiis designantur: leges sint, quas Clisthenes, Lycurgus, & Solon tulerunt: cum eos tamen malos fuisse & insipientes dicant. Ita cum vel remp. gerunt, sibi ipsi repugnant.

50 IAM ANTIPATER in libro de Cleanthis & Chrylippi discrepantia noluisse scripsit Zenonem & Cleanthem, ne lædere patrias sua viderentur, ciues Athenienses fieri. In quo, si recte hi, Chrylippum, qui ascriptus in eam ciuitatem fuit, minus recte egisse prætermittamus. Sed multam habet pugnam & absurdam: quod illi, qui corpora & vitæ consuetudinem tam longè remouerunt à patriis suis, nomina eis cōseruabant: non aliter atq; si vxore relicta cum alia viuas, vna dormias, atque liberos tollas ex alia: nec instrumenta tamen dotalia conscribas, ne facere priori iniuriam videare.

AD HÆC dum in libro de rhetorica Chrylippus scribit, ita acturum causas & tra-

etatum sapientem, tanquam diuitiæ, gloria, & sanitas bona sint, doctrinam suam testatur inexplicabilem à vita alienam ciuili & dogmata à rerum vñu & actu esse abhorrentia.

INSUPER dogma est Zenonis non esse ædes sacras deorum ædificandas. Sacrum eum, quod vile sit & profanum, nihil esse. Aedificatorum autem opificium & opificum nullum est non vile. Qui vero hæc & recta collaudant, initiantur in fanis, scandunt arcem, venerantur simulachra, coronis ornant templa, cum ea ædificatorum sint & opificum opera. Ita ne vero Epicureos, qui diis sacra faciunt, putant se coarguere: cum ipsi potius coarguantur: dum immolant in aris & templis, quæ neque extare neque extrui statuunt oportere.

VIRTUTES Zeno sicut Plato plures & diuersas ponit, ceu prudentiam, fortitudinem, continentiam, iustitiam, non distinctas quidem à se mutuo, sed alias tamen atque alias & diuersas. Contra cum definit eas singulas, fortitudinem docet prudentiam esse in rebus gerendis, iustitiam prudentiam in distribuendis: quasi vnica sit virtus, quæ ad negocia & actiones comparata discrepare videatur. Non solus autem hic apparet secum ipse pugnare Zeno, verum Chrysippus etiam, qui culpam Aristonem, quod vnus virtutis habitus ferat cæteras esse, & Zenonem fouet, qui ad eundem modum singulas virtutes definit.

CLEANTHES cum in commentariis physicis dixisset firmitatem ignis esse illisio nem: qui si in animo existat tantus, ut satis sit ad exequenda officia, vis & robur dicitur: hæc verba subiicit. Vis hæc & robur, quando in rebus obiectis perseveranter tuendis existit, continentia dicitur: quando in subeundis, fortitudo: in æstimationibus, iustitia: in delectibus & declinationibus, temperantia.

ZENO, illi qui dixerat,

Sustine iudicium, causam dum dixit uterq;

huiusmodi argumento reclamauit. Siue demonstrauit ille, qui prius dixit, non est audiendus secundus: Impositus enim questionis est finis: siue non demonstrauit. Quippe perinde est, ac si non exaudierit, qui citatus est: aut licet exaudiat, obstreperit tamen. Siue ergo demonstrauit, siue non: non est, qui secundo dicit, audiendus. Hoc ipse dilemmate vsus contra Platonis libros de rep. cauillationes diluit: ac dialecticam, quod hoc præstare valeat, ut arripiant, præcipit discipulis. Et quidem siue demonstrauit Plato, siue non demonstrauit ea, quæ in libris de rep. tractauit: neutro modo erat illa scribere necessarium, sed superuacaneum prorsus & ineptum. Idem de cauillationibus dicere licet.

CHRYSIPPI opinio est vacandum esse primum logicis iuuentuti, deinde moralibus, mox physicis, secundum hæc postremo præcepta de diis complectenda. His, quæ ab eo multis locis sunt disputata, sat erit verba ipsius ex libro quarto de vitis opponere, quæ sic habent. Ac primum quidem videntur mihi ex veterum recta sententia genera præceptorum philosophicorum esse tria, logica, moralia, physica: atque in his primum locum obtinere logica debere, secundum moralia, tertium physica. Ex physicis nouissima est de diis commentatio. Hinc veteres præcepta de rebus diuinis appellauerunt. At hæc præcepta certe de diis, quæ postrema esse locanda ostendit, moribus anteposuit, atque præ omni quaestione enarrat morali. Neque enim de finibus, neque de iustitia, neque de bonis & malis, neque de nuptiis & liberis tollendis, neque de legibus & rep. video eum quicquam adferre: nisi quomodo qui rogationes in ciuitatibus promulgant, prætexunt: Quod felix faustumque sit ipse item præscribit louem, fatum, prouidentiam, mundum vna vi vnum & finitum contineri: quorum nulli fides habeatur, nisi si funditus in præceptis his physicis versatus. Accipe nam, quæ de his libro tertio de diis tractat. Neque enim iustitiæ fontem alium neque ortum quam ex loue atque communi ex natura reperias. Quippe inde omne tale reperat oportet originem, siquid expromturi de bonis & malis simus. Iam in quaestionibus physicis. Siquidem non est via alia neque commodior ingrediendi in disputationem de bonis & malis, neque ad virtutes vel ad vitam beatam, quam ex communi natura & mundi procuratione. In sermone progressu alio loco. His annexenda de bonis & malis tractatio: quod caput eorum, quo referantur, sit aliud melius nullum. Neque vllam aliam ob causam commentatio est haurienda physica quam ad cognoscendam bonorum & malorum distractionem.

Itaque

Itaque antecedit & consequitur simul authore Chrysippo commentatio physica moralis. Imo semel est spinosa ordinis hæc inuersio: si locanda illa sub hanc, cuius pars nulla percipi citra illam queat. Ac manifeste secum pugnat iste, qui commentationem physicam fores esse illius de bonis & malis statuit, & præcipit non eam ante sed post illam tradit. Quod si scripsisse dixeris Chrysippum in libro de sermonis vsu, non vnde quæque abstinendum esse ab aliis ei, qui logicam accipit primum: sed & illas, quatenus queas, degustandas: verum quidem dicas, sed confirmabis tamen reprehensionem nostram. Repugnat enim sibi, dum modo extremam de diis tractationem & vitam addiscere iubet, quasi ea de causa dicta *τελευτη* sit: modo vice versa in primis simul hanc arripiendam censet. Siquidem actum est de ordine, si in omnibus omnia condiscenda sint. Iam hoc grauius est, quod qui commentationis de bonis & malis illam de diis exordium fecit, non ab hac præscribat auspiciam sumendum ad moralia complectenda: sed illis perceptis hanc, quatenus res facultatem habitura sit, arripiendam: mox ab illa ad hanc transeundum, citra quam vllum initium esse ab illis vel ingressum negat.

DISSERENDI in vtramque partem negat damnare se ratione, sed religiose eam sic vsurpandam ut in iudiciis non tuenda sed diluenda eius probabilitate. Retinentibus enim assensum in omnibus conuenit, inquit, hoc facere: atque est hoc eis ad quæuis adiumento. At illis, qui scientiam, qua constanter viuamus, imprimere volunt: in repugnantibus informare, tyronesque à capite ad calcem certis limitibus dirigere. Vbi conuenit ingerere etiam disputationes repugnantes dissoluendo eorum probabilitatem: sicut apud tribumalia fieri solet. Nam hæc ipsius sunt verba. Cæterum portentosum esse philosophos repugnantes inter se disputationem invehere debere, non eius tuendi gratia, sed causidicorum ritu causa fatigandi: quasi certamen eis non de veritate, sed de victoria sit, de eo egimus aduersus cum aliis. Ipsum vero non in disputationibus tantum, sed passim pugnantia cum placitis suis astruxisse acriter tantoque conatu & ambitione, ut quid probet, non cuiusuis sit intelligere, illi ipsi dicunt, ac solertiam hominis stupent: arbitranturque nihil Carneadem de suo adferre: sed argumentorum, quæ adduxit in diuersum Chrysippus, ope adoriri eius præcepta, ac subinde accinere

Te tua conficiet vis infelix.

quasi magna tela aduersus semetipsum fuggerat iis, qui dogmata sua agitare & lacerare petunt. In illis vero, quæ contra consuetudinem edidit, ita sunt gloriosi atque exultant, ut si libri Academicorum omnium omnes in vnum conferantur, non mereri aut tument eos, qui cum scriptis à Chrysippo ad premendos sensus conferantur. Sed sit hoc incitiae dicam istorum an insolentiae. Hoc vero certum est: quod cum statuisset e diuerso consuetudini & sensibus patrocinari, multum sibi ipsi extiterit impar, scriptumque hoc eius sit priore languidius: ut se ipse evertat, dum præcipit vbiq; pugnantia non ad ea tuenda, sed ad ostendendum falsum se esse, inter se opponere, suorumque ipsius dogmatum acriorem oppugnatorem esse quam defensorem: ac dum, ut disputationes pugnantes declinent, quod hæc perceptionem distineant, subiicit aliis, ipsemet argumenta evertentia eorum, quæ sumant perceptionem, maiore studio concinnat. Et quidem id ipsum illum formidare, quarto libro de vitis aperte ostendit: vbi ad hunc scribit modum. Haudquaquam temere & sine discrimine disputationes in vtramque partem pugnantes in medium adferendæ, neque probabilibus in contrarium adductis occurrendum: sed caute, ne ab iis distracti comprehensionem amittant: eo quod non satis percipere eorum solutionem valeant, neque comprehendant firmiter. Nam illi etiam, qui comprehendunt ex consuetudine sensa, & alia, quæ sensus subministrat, ea effundunt prompte, tam à Megaricis detorti, interrogationibus, quam ab aliis rogationibus pluribus & validioribus. Equidem libens requiram ex Stoicis, ecquid interrogationes Megaricas scriptis existiment à Chrysippo sex libris contra consuetudinem validiores: an vero de hoc ipse rogandus Chrysippus sit. Nam vide quaeso, quæ de disputatione Megarica libro de disputationis vsu scripsit ad hunc modum. Quod vsu venit in Stilponis & Menedemi disputatione. Siquidem cum celebris fuerit eorum sapientia, nunc eorundem disputatio in ipsorum versa est opprobrium, ut hominum, qui partim pinguius, partim manifestis cauillis negocia tractauerint,

Has disputationes homo præclare, quas ludificaris ac probra vocas eorū, qui iis quaestionibus sunt vsi, vt euidenti suffulas improbitate: vereris tamen, ne quos à perceptione retrahant. Ipse vero, qui tam multos libros contra consuetudinē scribis, quibus, quid adinueris præter alios, adiecisti superare elaborans Arcesilaum, neminem ne protelaturum te lectorum expectasti? Neque enim rationibus vtitur contra consuetudinem leuibus: sed velut in causa forensi cum affectu quodam ipse vna commotus subinde eam dicit ineptire & parum sanam esse. Ne autem relinquat vllum subterfugium, quin pugnantia dicat, in quaestionibus physicis ita scripsit. Licebit autem ei, qui comprehendit quid, in contrariam partem digladiari, ac quam res ipsa suppeditat, defensionem adhibere: interim etiā, qui neutrum perceperit, huic tamen in vtramque partem ea, quæ suppetunt differere. Iam postquam in libro de disputationis vsu dixit, non esse disputandi facultate, quando res non poscit, sic vt neque armis vtendum: hæc subiecit. Nam ad eruendam veritatem vtendum iis est & ad ei finitima: in partem diuersam, quod faciunt multi, minime. Multos ni fallor eos appellat, qui assensionem inhihent. At qui illi, qui neutrum percipiunt, in partem differunt vtramque, comprehendit eam posse: quasi eo efficiatur vno vel potissimo modo perceptionem sui veritatem præbere. At tu, qui incusas illos, dum ipse quoque repugnantia scribis iis, quæ comprehendis de consuetudine, & alios vt idem cum defensione faciant, adhortaris: in futilibus & noxiis non obscure fers disputationis vi vtentem consultrice ambitione iactare temere te & impotenter.

RECTE FACTVM legis aiunt præscriptum esse, peccatum legis interdictum. Quocirca multa legem improbis interdiceret, præscribere nihil, quod nihil facere possint recte. Quem autem præterit non valentem recte agere, eum facere non posse, quin peccet. Ita ipsam secum, pugnantem faciunt legem: quod ea, quæ præstare nequeant, præscribat: vetet autem ea, quibus non valeant temperare. Homo enim, qui viuere non valet temperanter, hic non potest non incontinenter viuere: ac qui sapere non potest, hic non potest non delipere. Attamen eas, quæ vetant, ipsi aiunt aliud quidem dicere, aliud vero vetare, & aliud imperare. Nam quæ dicit: Ne fureris: dicit quidem hoc ipsum, ne fureris, sed interdicit furari. Nihil igitur interdicit lex peruersis, alioquin imperauerit aliquid. Ac medicum iubere aiunt discipulo, vt fecet & vrat, omissis his dictionibus opportune & modice: musicumque vt lyram pulset & cantet, non additis his dictionibus scite & numerose. Quapropter eos, qui id faciunt in scite & absone, plectunt: quia id, quod recte est eis præceptum, non executi sint recte. Itaque sapientem quoque, qui ministro dicere quid vel agere præcipit: & ni agat id commode & decenter, eum punit, constat recte factum imperare, non rem mediam. Quod si res medias imperant sapientes improbis: quid vetat, quin legis quoque eiuscemodi sint præcepta? Quid quod naturalis impulsus, vt ipse certe est author, hominis est sermo imperans sibi, vt agat: quod in libro de lege tradidit. Ergo etiam auersio sermo sit interdicens, & declinatio bene consulta declinatio. Igitur cautio item sermo est vetans sapienti. Siquidem ca- uere sapientum est non stultorum proprium. Quare si aliud est sapientis sermo, aliud lex: repugnantem legi sermonem habent sapientes cautionem. Sin non aliud lex est quam sapientis sermo: iam constat legem vetare sapientibus, quæ declinant, agere.

TURPIBUS ait Chrysippus nihil esse vtile, turpiumque nullius vsu habere, neque eis indigere. Hoc qui dixit libro primo officiorum, alio loco ostendit beneficentiam & liberalitatem ad media pertinere officia: quorum ex ipsorum sententia est vtile nullum: nec vero esse quicquam conueniens turpi vel consentiens dicit hifce verbis. Sua sponte verò probo viro nihil est alienum, improbo nihil familiare. Quandoquidem eorum hoc malum est, illud bonum. Qui sit ergo, vt obtundat nos viceuersa toto in libro physico sigillatim & in morali, vbi scribit nos, simul atque natifumus, in nos ipsos propensos esse, in membraque nostra & sobolem. In primo mo autem libro de iustitia vel feras ait piscibus exceptis competenter pro sobolis vsu esse in eam propensas. Ipsos namque horum foetus ab seipsis ali. Atqui nullus est sensus his, quibus est sensibile nihil: neque conciliatio, quibus nihil est familiare. Est enim conciliatio ni fallor sensus & comprehensio eius, quod familiare est: quod dogma præcipuis est dogmatibus eius consentiens. Etiam Chrysippus, quamtumvis multa

multa in diuersum scripserit, non obscure assentitur huic sententiæ nullum vitium vel peccatum esse altero maius, neque virtute virtutem vel officio officium: quod certe libro tertio de natura tradit. Sicut louem decet sui & vitæ suæ causa efferre se & de se gloriari, & si ita dicendum est, spiritus tollere, ostentare se, ac grandiloquum esse, quod dignam grandiloquentia vixerit vitam: bonos item decet hæc omnia, cum nihilo eis sit Iupiter præcellentior. At ipse è diuerso ostendit libro tertio de iustitia, iustitiam tollere illos, qui finem bonorum esse statuunt voluptatem. Qui vero hanc solum bonum asserunt esse, hos eam non tollere. Asscribam ipsa illius verba. Nam fieri potest, vt si voluptati donemus hoc, bonum vt sit, non finis tamen bonorum, ex rebus autem propter se ipsa expetendis sit honestum, iustitiam tueamur, dum maius bonum honestum & iustum relinquimus voluptate. Enimvero si solum honestum est bonum: errat, voluptatem qui esse decernit bonum: minus peccat tamē quam ille, qui finem statuit eam esse bonorum. Quippe sustollit hic iustitiam, ille seruat. Ex huius sententia communio casta est & euanescit, ille benignitati & humanitati tribuit locum.

IAM QVOD dicit ipse in libro de loue alii virtutem & permeare, ne captare videar verba, omitto: tamen si acerbe hoc in genere tam Platonem quam alios Chrysippus perstringat. At dum non quicquid cum virtute geritur, præcipit laudari, discrimen aliquod significat esse officiorum. Ita ait in libro de loue. Siquidem quæ cum virtute fiunt, ea sunt hominum naturæ amica. Ex his etiam quædam sunt producta, ceu digitem fortiter protendisse, continenter abstinuisset à capulari vetula, citra errorem intellexisse tria non esse plene quatuor. Quantam præ se fert, qui earum rerum causa aliquos prædicare aggreditur & celebrare, ieiunitatem? Consimilia his protulit libro tertio de diis. Quippe arbitror, inquit, laudes remotum iri ab huiusmodi casibus, qui tamen ex virtute oriuntur, vt si à capulari vetula temperaueris; & morsum toleraueris muscæ. Quem iam iste dogmatum suorum manet insectatorem? Si enim ieiunus est, hæc qui extollit: longe certe ieiunior, qui horum quodque officium, rem magnificam, atque adeo esse statuit magnificentissimam. Etenim si paria sunt muscæ morsum tolerasse casteq; abstinuisset vetula, ac fortiter agere, nihil mea opinione refert, ex his vir honestus an ex illis commendetur. Adde quod libro secundo de amicitia, cum docet non ex offensis omnibus amicitiam deponendā, vsus sit hifce verbis. Sunt enim quædam in totum dissimulanda, quædam leuiter castiganda, alia acrius, ob alia semel ab amicitia discedendum. Quod vero est eo grauius, maiorem dicit cum his consuetudinem, cum illis habendam nobis minorem: vt necesse sit hos magis, minus illos amicos esse. Imo longius progrediente hac varietate hi tali, illi tanta sunt amicitia digni, atque hi hæcenus fidem merebuntur, atque ita in cæteris. Quid enim egit illic aliud, quam quod ingentia in his discrimina reliquerit. Quin etiam in libro de honesto ad ostendendum solum esse honestum bonum, ita locutus est. Quod bonum est, id & expetendum: quod expetendum, id etiam gratum: quod gratum, id laudabile: quod laudabile, id honestum quoque. Post item. Quod bonum, idem lætabile est: quod lætabile, idem simul amplum: quod amplum, id etiam honestum. Atqui hæc dicta discrepant ab illo. Siue omne quod bonum est, id est laudabile, etiā caste abstinuisset vetula laudabile sit: siue non quicquid bonum est, idem amplum & laudabile. Sed iacet hoc argumentum. Potest namque fieri fortasse, vt si alij istorum nomine celebrentur, frigidum sit: & idem, si horum gratia exultent & sibi placeant, non sit ridiculum. Ac cum talem ille passim se præbet, tum in oppugnandis aliis nihil plane moratur, ne quid sibi ipsi dicat repugnans & dissonum. Siquidem in commentariis de exhortando mordens Platonem, quod dicat ei, qui non didicit neque nouit viuere, ei conducere non viuere, hæc verba effudit. Hæc oratio & secum pugnat, neque seruit exhortationi. Primum enim, dum id agit, vt probet non viuere optimum esse, & quasi censet emoriendum: ad alia nescio quæ citius quam ad philosophiam sectandam excitauerit nos. Neque enim potest, qui non viuunt, philosophari: neque igitur qui prauā & imperitam vitam diu duxerit, euadere prudens. Et infra, etiā turpibus differit, vt in vita maneant, cōvenire. Mox addit hæc verba. Primum sicut virtus simpliciter non facit, vt viuendum nobis sit: ita nec vitium tantum valet, ea vt sit deponenda. Nec vero alios Chrysippi cōmentarios evoluamus, necesse est, vt pugnet eum secum monstremus: cū in his ipsis nunc Antisthenem prædicans iaciat aut mentem aut laqueum parandum, & Tyrtaei illud:

Mentis prius aut sati tenendus terminus.

Et quidem quid hæc significant aliud, nisi non viuere quam viuere malis & insipientibus compendiosius esse? Nunc Theognin emendans: Non dicendum, inquit, erat

Pauperiem fugias.

Sed potius:

*Fac vitium fugias, potiusq; in æquora vastâ
Rupeq; de celsa te dato præcipitem.*

Quid igitur facere eum dicas aliud, quã quas res & sententias infercit scriptis suis, eadem ex aliorum expungere: cum Platonem increpet, quod non viuere, quam turpiter & imperite viuere doceat præstare: contra consulat Theognidî, quo declinet improbitatem, vt præcipitet se & vndis obruat. Siquidem ducem Antisthenem cum probat, quod mente expertes ad restim redegerit: se ipse notauit, qui dixit non tantum valere vitium, vt vita eius causa sit excedendum. In illis vero, quæ de iustitia contra ipsum scripsit Platonem, mox à limine adoritur disputationem de diis, iactatque & parum recte deterrere Cephalum deorum metu ab inferenda iniuria, & illam de vindicta diuina disputationem refelli facile posse, multasque effundere ex se in diuersum trahentes probabiles rationes & repugnantes: vt quæ germana sit Accûs & Alphi-
tûs: quarum terrorè pueros à malorum studio mulieres reprimunt. Postquam ad eum modum obtriuuit Platonem, alibi rursus multus est in commendando eum & ci-
tandis his Euripidîs.

*Si videat quis hæc, videbunt Iuppiter
Et ceteri diui clades mortalium.*

Pari modo libro primo de iustitia: vbi allegauit Hesiodia hæc.

*Cœlitus his cladem Saturnius intulit ingens
Et pestem atq; famem, populum hæc vulgantur in omnem.*

Hæc deos facere perhibet: quo coercitis improbis moniti his exemplis ceteri à simili-
libus facinoribus temperent.

QVID QUOD, cum in libris de iustitia prædixisset eos, qui voluptatem in bonis
numerant, sed non pro summo bono, tueri simul iustitiam posse. Hoc, inquam, cum
posuisset, ita ad verbum ait. Nimirum si in bonis ponatur voluptas, non summum bonum
tamen constituitur: ex his autem, quæ propter se expetenda sunt, honestum: tenuerimus iustitiam, dum bonum malus esse sinimus honestum & iustum voluptate.
Hæc ille in libris de voluptate. At in libris, quos contra Platonem scripsit, carpens
eum, quod videatur in bonis sanitatem censere, non tantum iustitiam offendit, verum
etiam magnanimitatem eum & temperantiam ceterasque virtutes tollere omnes, si
voluptatem vel sanitatem vel quid aliud, quod honestum non sit, bonum statua-
mus esse. Ac quæ protegendi causa Platonis adferenda sunt, alias aduersus eum sunt
scripta. Hic vero euidentis est pugna: dum modo, si quis vna cum honesto volupta-
tem esse bonum ponat, stare ait iustitiam: modo vice versa his, qui non solum hone-
stum esse bonum constituunt, omnes virtutes obicit ab ipsis conuelli. Cæterum ne
vllum prætextum relinquat pugnis suis: in Aristotelem de iustitia scribens, hallucinari
prædicat eum: dum contendit, si voluptas summum bonum sit, cum iustitiam e-
uertit, tum vna cum iustitia quamlibet reliquarum virtutum. Nempe iustitiam qui-
dem per eos vere tolli, sed virtutes ceteræ nihil causæ esse quin subsistant: & si minus
propter se ipsas concupiscendæ, at bonæ certæ & virtutes sint permansuræ. Mox sin-
gulas nominatim nuncupat. Sed operæ precium est illius verba repetere. Vt volu-
ptas, inquit, ea ratione summum bonum esse videatur: non tamen genus illud iudico
simul vniuersum comprehendî. Quare dicendum neque virtutem suo nomine vl-
lam expetendam esse, vel vllum defugiendum vitium, verum omnia ad præsens pro-
positum reuocanda. Nihil ex eorum sententiâ obstabit tamen, quin fortitudo, pruden-
tia, continentia, tolerantia, atque eius generis virtutes ex bonis sint, contraria ve-
rò declinanda. Quis hoc fuit in disputando impudentior: qui duobus summis phi-
losophis impedit, alteri quod omnem virtutem perimat, qui non vnum honestum sta-
tuat bonum esse: alteri, si voluptas summum bonum sit, quod reliquam virtutem ex-
cepta iustitia existimet concidere. O licentiam portentosam. De rebus differens iis-
dem,

dem, quæ ponit ipse, ea notat in Aristotele: contra quod hæc tollat, improperat Pla-
toni. Adde his, quod in argumentis, quæ de iustitia adducit, diserte dicit omne offi-
cium etiam legitimam & iustam actionem esse. Quod autem continenter, vel toleran-
ter, vel sapienter, vel fortiter sit, id officium est, ergo etiam iusta actio. Quin ergo, qui-
bus sapientiã, fortitudinem, & continentiam relinquit, his relinquit iustitiam: cum hi,
quæcunq; recte agunt in memoratis virtutibus, etiam iuste agant. Quod Plato ait, cū
iniustitia labes animi & tempestas sit, ne in illis quidem, qui ea sunt suffusi, hanc ab-
icere vim suam: verum ipsum secum committere, exagitare, & infestare perversum: ra-
xans hoc Chrysippus absurde ait dici, ledere semetipsum. Iniuriam enim alteri, non si-
bi ipsi inferri. At horum oblitus diuersum in argumentis de iustitia violari asserit à se-
metipso iniuriosum, atque sibi ipsi iniuriam imponere, cum aliū iniuria lacessit, quod
sibi ipse iuris violandi fuerit auctor, vulneretque immerito semetipse. At in illis, quæ
contra Platonem scripsit, quod iniuria non in semetipsum: sed in alterum dicatur, i-
sta attulit. Nam priuatim qui iniusti sunt, ex pluribus constant talibus pugnantibus,
cum alioquin accipiatur in pluribus, qui iniuriose contra se mutuo sunt affecti: in v-
num vero nihil tale competat, sed quatenus aduersus alterum ita sit comparatus. Con-
tra in demonstrationibus agit iniustum etiam sibi metipso iniuriam facere, hoc modo.
Sancit lex, nequis delicti affinis sit, est autem iniuriam facere delictum. Qui ergo eius
sibi culpæ affinis fuerit, vt iniuriam fecerit, is delinquit in seipsum. Qui vero delinquit
in vnum, is iniuria illum afficit. Qui ergo hunc quemlibet afficit iniuria, hic se ipse
iniuria afficit. Rursus. Peccatum ex genere est læsionum: & quisquis peccat, in se-
metipsum peccat. Quisquis igitur peccat, seipsum lædit immerito. Itaq; iniuriam in-
fert ipse sibi. Præterea hoc modo. Qui alterum violando se ipse lædit, hic se ipse im-
merito lædit: id erat autem iniuriam facere. Quare quisquis iniuriam offert, etiam in
quolibet semetipsum iniuria afficit.

COMMENTATIONEM de bonis & malis, quam inuehit ipse & comprobat, con-
cinere demonstrat imprimis vitæ ingenitissque nobis connexam prænotionibus esse.
Ita enim libro tertio exhortationum loquitur. In primo hanc commentationem o-
stendit aliis ab omnibus hominem auocare, quasi nullius sint momenti, neque quic-
quam ad vitam referant beatam. Hic mihi vide quam sibi consonet: qui eam com-
mentationem, quæ à vitæ, secunda valetudine, indolentia, & sensuum integritate retra-
hit, hæcque nihil ad nos affruit pertinere, quæ ab diis immortalibus poscimus, potis-
simum vitæ & cõmunibus prænotionibus cõcinere dicit. Verum nequis eum inficias
eat pugnantia inter se dicere, libro tertio de iustitia hæc prodit. Quapropter ob eximiã
magnitudinem & elegantiam fabulis videmur similia narrare, supraque cõditionem
& naturam humanam. Qui autem possit fieri, vt quisquam clarius confiteatur re-
pugnantia sibi ipsum proferre quam ita: quæ propter excellentiam haberi factar pro
commentis, supraque conditionem & naturam dici humanam, ea concinere si prædi-
cet vitæ atq; imprimis cum natiuis connexa notionibus esse.

MATERIAM pronunciat miseræ vitium esse: atque per omnes libros physicos
& morales scribit contenditque, in vitio viuere nihil aliud esse quam misere viuere.
At libro tertio de natura cum præmississet præstare amentem viuere quam non viue-
re, etiam si sana mente sis futurus nunquam: subiicit. Hæc enim bona ad homines
pertinent, vt quodammodo mala mediis potiora sint. Ac quod ille, qui dixit alias
conducibile nihil amentibus esse, hic conducere ferat amenter viuere, relinquo.
Quod vero mediis, quæ apud ipsos neque mala neque bona sunt, potiora esse ma-
la dicit: id nihil habet argumenti, nisi quod non malis mala præponderent, vt mise-
rum esse vtilius sit quam nō miserum esse: Ita non miserū esse quam miserum inuilius
sit: quod si inuilius, simul sit damnosius. Quam importunitatem cum mollire vel-
let, hoc subiicit de malis. Non sunt autem hæc potiora, sed ratio, qua cum con-
gruentius est, vt amentes simus viuere. Primum igitur mala vitium appellat, i-
temque quæ in consortium veniunt malorum, nec quicquam aliud. Est autem vi-
tium rationale, imo adulterata ratio. Quid igitur est aliud cum ratione viuere, si
amentes simus, quam viuere cum vitio. Iam viuere amentes est miseros viuere. Qua-
tenus præstat hoc mediis? Neque enim admittebatur, vt vita beata inquit ille, præ-
cellat miseræ. At nullo modo, inquit, existimat Chrysippus vel in vita man-
sionem bonis; vel excessum malis annumerandum: sed in genere eorum, quæ na-
MM ij

tura sunt media, locandam. Ita beatis interim educere seipfos ex vita, & contra manere in vita miseris convenit. Iam quid eo magis repugnet expetendo & fugiendo: si summe beatis alicuius rei indifferentis desiderio convenit praesentia bona deserere: & indifferentium nihil expetendum vel declinandum esse, verum vnum esse bonum, quod expetendum sit, solumque deslectendum putant malum. Ita sit eorum sententia, vt neque ad expetenda neque ad refugienda actionum rationes dirigant: sed alia spectantes, quae nec fugiant nec secentur, ad ea & viuant & moriantur.

SVMMAM dissociationem confitetur Chrysiippus inter bona & mala esse: quod quidem necesse est: si haec illos, qui eis tenentur, reddit statim extreme miseros, illa summe beatos. Bona autem & mala sensibus accipi dicit, priore libro de finibus in hac verba scribens. Cadere enim sub sensum bona & mala & hinc convenit asserere. Non enim veri animi motus cum partibus suis, ceu dolor, metus, & quae eius generis sunt: sed & furti, adulterij, & consimilium sensum capias licet: Breui insipientiae etiam & ignaviae aliorumque non paucorum vitiorum: neque solum gaudij, beneficentiae, & aliorum non paucorum officiorum: sed & prudentiae, fortitudinis, reliquarumque virtutum. Horum vt aliam absurditatem missam faciamus, quis causam dixerit haec pugnare cum iis, quae de sapiente, quem dicunt falli, tradunt? Nam cum praesens bonum sensu accipitur, magnamque habeat cum malo distractionem: eum, qui ex malo euadit bonus, id ipsum ignorare, nec virtutis sensum accipere praesentis, sed in vitio se putare versari, nonne est maxime hoc absolum? Nam aut nemo nescire vel dubitare potest, an virtutibus sit omnibus exornatus: aut tenuis est & vix animaduerti potest distinctio a vitio virtutis, beatitudinis a miseria, honestissima vitae a turpissima: si qui his loco illorum est instructus, sui ipsius imprudens sit. Volumen conscripsit vnum de vitis, quod libros quatuor complectitur. Horum in quarto sapientem dicit quietum nec curiosum esse & rerum suarum tantum satagentem. Eius haec verba sunt. Equidem sapientem arbitror & quietum esse & paucis se ingerere & sua curare: cum rerum suarum curam agere & paucarum cura se distingere iuxta sit laudabile. Paria fere in libro de rebus propter seipfos expetendis in hac verba dixit. Reuera apparet quietam vitam tutam & securam esse, quod quotuscumque de vulgo potest animaduertere? Hunc quidem a tollente deorum vacatione providentiam Epicuro non dissidere licet. Enimvero Chrysiippus ipse libro primo de vitis, regnum praedicat sapientem vltro subire, vitam sibi ex eo quaeritanti subsidium. Qui si regnare ipse non possit, in contubernio tamen viuet regis, comitabiturque in expeditionem regem: quod fecerunt Hydanthyrsus Scythae & Ponticus Leucon. Subtexam & hanc eius disputationem: num quomodo ex nete & hypate existit concentus, ita consentanea sit hominis vita ocium sectantis & rerum curam paucarum, inde equitantes comitantis Scythas & tyrannorum Bosphori negotia ex qualicunque necessitate gerentis? Nam quod ait, Etiam cum dynastis militabit & viuet, rursus consideremus his consequenter: quod tamen sunt qui consimilibus rationibus adducti non sentiunt: nos vero haec quoque consecrariis de causis praetermittimus. Et paulo post. Non solum vero cum iis, qui aliquantam progressionem fecerunt, & institutionem morum aliquam sunt sortiti, vt apud Leuconem & Hydanthyrsus. Callisthenem, quod ad Alexandrum instaurandae Olympi spe nauigaerit, sicut Stagira Aristoteles, non nulli culpant. Contra Ephorum, Xenocratem, & Menedemum, qui Alexandro praeciderunt, laudibus ferunt. Chrysiippus vero lucri gratia in caput sapientem praecipitem dat in Panticapaeon & in vastitatem Scythiam. Quod vero compendij causa & quaestus haec agat, ante demonstrauit, cum tria quaestus genera sapienti potissimum congruentia proponit, ex regno, ex amicis, tertium praeterea ex docendo. Quamvis autem haec multis locis ad fastidium vsque celebret.

Mortalibus quid opus sit praeter haec duo, etc.

In libris item, de natura sapientem praedicat, si maximas opes perdidit, vnum sibi visum iri effudisse denarium. Quem tamen illic tantopere extulit & inflauit, eum hic e diuerso ad operam mercenariam & ad ludum aperiendum deicit. Etenim postularum & praecipiturum mercedem, nunc statim a primo, nunc tempore discipulis praeterlapso: quod esse ostendit benignius: sed tutius ante capere, quod hoc

hoc loco expectanda iniuria sit. Sic namque ait. Exigunt mercedem non omnes, qui sapiunt, pari modo, sed alio hominum vulgus pro occasione nata, quod non ostendit bonos viros se redditurum, idque intra annum, sed quod ad se attinet, ad constitutam diem. Et infra. Tempus nouerit, mox ne ab ipso ingressu pensionem, quod fecerunt plerique, capturus sit, an spacium eis largiturus: quod hic articulus, licet sit humanior, magis tamen opportunus sit iniuria. Quomodo autem aut pecuniae fastidians sit sapiens, qui virtute argento sub syngrapha tradit: & licet non tradiderit, exprimat mercedem quasi partibus suis functus: aut facturae contemptor: qui prouidet, ne in mercedula laedatur. Quippe nullus, qui non fraudatur, laeditur. Itaque qui iniuria affici negauit alibi sapientem, hic eum articulum dicit iniuriae patere.

IN LIBRO de rep. nihil voluptatis causa acturos aut concinnaturos ait ciues, celebratque Euripidem, cuius verba allegat.

Quid enim est opus praeter duo haec mortalibus

Tantum, Cerevis munus, etc.

Hinc paulo infra Diogenem fert laudibus purgantem in publico penem factantemque ad coronam, famem vitam aequae propulsare queam ventre. Quam igitur habet rationem, vt eodem loco summouentem praedicet voluptatem, simulque ea voluptatis causa agentem & tam se turpem praebentem.

CVM IN LIBRIS de natura complures animantes scripisset pulchritudinis gratia a natura esse productas elegantiae studiosa & varietate gestiente, adiecissetque dictum absurdum, pauonem caudae gratia ob eius elegantiam genitum: e diuerso in libro de rep. increpat acriter illos, qui pauones ac luscinas alunt, quasi contrarius legislator mundi legislatori, deridensque naturam, quae elegantiae studium sum iis in animantibus exprimat, quibus in ciuitate locum sapiens non relinquit. Nonne monstruosum est carpere alentes molliter, si prouidentiam laudat? Libro quinto de natura postquam monstrauit cimices ex fomno nos commode excire, & attentos reddere mures, ne in quaque securi simus reponenda: Elegantiae autem esse naturam studiosam, quae varietate ducatur, esse probabile: haec ad verbum protulit. Huius videas in cauda pauonis specimen. Hic enim animal hoc caudae gratia significat, non contra, genitum. Ita marem nascentem secuta est foemina. Porro postquam in libro de rep. ait. Breui etiam sterquilina pingemus. Mox: Rem rusticam, inquit, exornant nonnulli topiario & myrthis: pauones, columbas, & perdices alunt, vt caccabent ipsis, luscinas quoque. Equidem libenter eum rogem, de apibus quid ac de melle sentiat. Quippe consequens erat, si cimices vtiliter, apes inutiliter natas dicere. Quod si his locum in ciuitate tribuit, cur iis, quae mulcent aures & oblectant, interdicit ciuibus. In summa, sicut qui conuiuas insectatur, quod bellariis, vino, pulmentariis vtantur: conuiuatorem vero, qui haec apparauit, laudat: ineptus est: perinde qui extollit prouidentiam, quae pisces, aues, mel, vinum parauit: & vellicat eos, qui ista non reiciunt non contenti

Donis Cerevis benigna poculisque aquae,

Sunt quae ad manum passim, & nutrire nos solent:

hunc nihil pudet sibi ipsi adferre pugnantia. Item qui in libro exhortationum ostendit genitricibus vel filiabus vel sororibus illulisse, edisse quid, processisse a funere vel cadauere ad templum, perperam improbari: respiciendas dicit bestias, atque ex illarum exemplis, nihil eius generis alienum & diuersum a natura esse, coniecturam ducendam. Commode enim cum his aliarum animantium fieri contentiones ad hoc, quod nec coeuntia nec generantia nec emorientia in fanis deos polluant. Vice versa libro quinto de natura ostendit recte atque ordine Hesiodum, nequis in amnes fons resve vrinam reddat, vetare: multo minus ferendum id vt ad aram quis faciat vel ad dei simulachrum: neque ad rem pertinere, si canes & asini hoc agant infantisque, qui haec non morantur, neque vllam eorum habent rationem. Nouum est igitur brutorum illic percommodam asserere efferationem, hic absurdam.

QUIDAM philosophi statuunt ex eo, quod cogi quis ab extrinsecus oblati causis videtur appetitiones dimittere, in animi principatu motionem esse quandam aduentitiam, quae potissimum in rebus variantibus prodat se. Nam cum ex duobus aequipollentibus pariterque comparatis alterum summi necesse est, causa nulla ad alterum rapiente, quod nihil discrepet ab altero, vis haec animi aduentitia propensionem ex se

ipsa nacta præcidit fluctuationē. Cum his Chrysiippus lucians, quasi naturæ per contrarium in multis vim adferant, adducit taxillum & stateram compluraque, quæ non valent aliâs aliter cadere vel nutare citra aliquam causam vel diuersitatem, quæ illis omnino ex ipsis vel exterius superueniat. Nam causæ quod exors sit & temere fiat, prorsus in rerum natura non existere. In illis vero adventitiis, quæ fingunt nonnulli & sic appellant, causas occultas irrepere, atque imprudentibus nobis appetitum in alteram partem trahere. Hæc quidem ex notissimis eius scriptis, in quibus crebro ista repetit, desumpta sunt. Quæ vero iste in diuersum tradidit, quia non perinde sunt omnibus obuia, hæc ipsis eius verbis ascribam. In libro de iudicando, cum duos cursores sinxisset vna inter se metam attigisse: fluctuat, quod officium sit brabeutæ: liceat ne brabeutæ, vtri libebit, dare palmam, etiam si ei sint familiaritate coniuncti: an hic de suo aliquid sit largiturus potius, quam alterum fraudet palma, quæ velut forte dubia sit communis vtriusque facta. Vtrum, inquam, ei libebit ex propensione palmam tribuere? Appello propensionem fortuitam, qualis existit, cum denariis duobus propositis ceteroquæ paribus, in alterum proni eum sumimus. In sexto de officiis postquam res non nullas non vsque adeo magnam industriam vel attentionem ostendit mereri, permittendam in his censet fortuitæ mentis propensioni sicut sibi electionem: velut, inquit, si duos hosce oblatos denarios experientes aliquantisper, hi hunc, illi illud prædicent pulchrū esse, & sit capiendus vnus: tunc ommissa longiore exploratione alterutrum, quem fors tulerit, ea cum alio ducta accipiemus, etiam si deteriore ex 20 eis sumus accepturi. Quippe in his fors & temeraria mentis inclinatio nulla motæ causa ad sumendum indifferentia impellit.

LIBRO tertio de dialctica cum præmississet magnam industriam posuisse in dialctica Platonem, Aristotelem, eorumque successores ad Polemonem vsq; atq; Strattonem, præ cæteris autem Socratem, cum hoc elogio, optaturum quemq; cum tot tantisque viris vel errare: subiicit hæc verba. Nam si obiter de his disseruissent, fortassis locum hunc pro ludo habeas. Quia vero adeo de his disputauerunt accurate, quasi in præcipuis & maxime necessariis dialctica facultatibus sit: non est vsque eo illos titubare credibile, qui vbiq; tales sint, quales existimamus. Quid tu igitur, obicitas ei, tot talesq; viros allatras ac reprehendis, vt tibi videris, quasi in rebus præcipuis & primis 30 caligantes. Qui sane, si de dialctica accurate: de elementis, de finibus, de diis, de iustitia non scripserunt oscitanter & dissolute: in quibus cœcam eorum disputationem secumq; pugnantem vocas & sexcentis ruinis suffusam.

GAVDIVM ex malis alienis interim nusquam extare ait: quando honestus malis alienis haudquaquam gaudet vllus. Libro secundo de bono postquam invidiam declarauit dolorem esse ex bonis alienis, quod scilicet deprimere alios velint, quo præcellant ipsi: annectit ei gaudium ex alienis malis. His proximum est gaudium ex alienis malis, dum abiectos reddere similibus de causis alios cupiunt. Desiderantibus hominibus ad alias naturales incitationes nascitur misericordia. Hic propalam vt invidiam, vt misericordiam, item gaudium ex malis alienis relinquit in rerum natura, ex 40 qua alibi exterminauit, sicut etiam improbitatis & turpis lucri studium.

QUI MULTIS locis diem asseruit ad felicitatis magnitudinem nihil referre: sed æque felices esse nec magis eos, qui diutissime in felicitate fuerunt, ac qui momento temporis: viceversa frequenter dixit ne digitum quidem decere momentaneæ gratiæ prudentiæ, quæ instar fulgetri præteruolet, portendere. Sat autem fuerit ea, quæ libro sexto de quæstionibus moralibus ille scripta de his reliquit, adficere. Nam cum præmississet, non omne bonum æque gaudium excitare, nec quodvis officium gloriam, subiicit hæc. Etenim si extremo vitæ momento vel puncto temporis tantum obtinebit prudentiam, ne digitum quidem tantisper duraturæ apud eum prudentiæ gratiæ porrigeret par sit: quævis ex longiore tractu sit nemo beator, neq; perpetua beatitudo 50 momentaneæ præoptanda. Quod si prudentiâ ille sicut Epicurus efficiens dicebat beatitudinis bonū esse: ipsa dogmatis modo reprehendenda sit monstrosa absurditas. Sed quia nihil est prudentiæ aliud ac beatitudo per se, sed ipsa beatitudo: nonne repugnantiæ sunt paræ momentaneæ felicitatem esse ac sempiternā, & nauici non esse momentaneæ?

VIRTUTES ait sibi invicem comitari: non tantum quod vnâ qui tenet, teneat omnes: verum etiâ quia, qui vna quid agit, omnibus agat: neq; virū dicit consummatū qui virtutum non sit compos omnium: neq; omnes numeros habere actionem, quæ non

non omnibus ex virtutibus instituitur. At libro de quæstionibus moralibus sexto Chrysiippus non semper prædicat eum, qui honestus sit, virum fortem esse: neq; ignauium, qui turpis: quasi debeat, quando offerunt se aliqua visionibus, hic relinquere, ille tueri iudicia sua. Probabile item iactat esse nec semper in lasciuia agere improbum. Si ergo fortem esse tantum valet ac fortitudinem explicare, & ignauium esse ac timide agere: pugnantia loquuntur, dum dicunt omnibus simul virtutibus & vitis eum, cui illa insunt, agere: non autem semper eum, qui honestus sit, virum esse fortem: neq; ignauium, qui turpis.

RHETORICAM definit esse artem, quæ de ornatu & pronuntiandæ orationis elegantia digestionem tractat. Præterea libro primo hæc scripsit. Non modo ingenui & simplicis ornatus est in oratione habenda ratio, sed & convenientis actionis in congruentibus modis vocis & oris manuumq; conformationibus. Iste qui tam hic ambitiosus, accuratus, & exactus fuit, è diuerso eodem in libro cum de vocalium collisione prius egisset: Non solum hæc, inquit, negligenda, incumbendumque potioribus: verū etiam obscuritates non nullas, defectiones, & vero solœcismi, quorum causa alij non pauci erubescunt. Certe quod nunc vsque ad manuum & oris decentiam orationem permittit dicentibus exornare, nunc nec de defectibus laborare nec de obscuritatibus, nec si solœcismis vtantur quicquam expalescere, hominis est, qui, quicquid venerit in buccam, dicat.

IN QUÆSTIONIBVS naturalibus postquam monuit: vt in iis, quæ experimentum & oculum requirunt, ne assentiamur, ait: Nec Platonis suffragemur alimentum humidum in pulmonem transmitti, in ventrem aridum: neque alia huius generis sequamur errata. Ego vero existimo, quando quis culpatur alios, mox incurrit in eadem, quæ culpatur, neq; ea euitat, eam pugnantiam maximam & lapsum esse fecidissimum. Etenim vero ipse denorum pronuntiatorum complexiones numero excedere asserit decies centena millia: cum id non excusserit per se sedulo, neq; per experientes verū cognouerit. Atqui Plato astipulantes habet medicorum clarissimos Hippocratem, Philistionem, Dioxiippum Hippocratium: ex poetis Euripidem, Alcaum, Eupolim, Eratosthenem: qui potionem aiunt per pulmonem permeare. Chrysiippum verò omnes 30 notant arithmetici, inter quos Hipparchus est: qui planum facit in errore eum calculi impigisse grauissimum. Siquidem gentis affirmatiuum efficere contextorum pronuntiatorum centum millia præter que tria millia quadraginta nouem: negatiuum nongenta quinquaginta duo supra trecenta decem millia.

VETERVM non nulli idem, quod illi, qui vinum acidum habebat, quod neq; pro aceto posset neque pro vino distrahere, euenire aiēbant Zenoni. Quippe productum ei neque boni neque indifferentis rationem habere. At Chrysiippus rem longe magis reddidit spinosam. Nunc enim insanire dicit illos, qui opes, sanitatē, doloris vacuitatem, & corporis integritatem nihili faciunt, nec amplectuntur, allegatoq; Hesiodo:

Instes Perse operi diuūm genus:

40 subiicit dementis esse diuersum admonere Hoc: Ne

Instes Perse operi diuūm genus.

Iam in commentariis de vitis sapientem ait contubernium regum quæstus gratia sectaturum, ludumq; mercede habiturum: vt ab aliis eam præcipiat, cum aliis paciscatur auditoribus. Libro septimo de officiis, etiam in caput ter saltaturū talenti præmio. Libro primo de bonis aliquatenus concedit & dat, vt producta nuncupes, si voles bona: mala diuersa, hisce verbis. Si libet ex iis vicissitudinibus hoc bonum: illud malum appelles licet: modo ad has res iudicio deferaris: neque sine delectu aberres, vt harum tibi significata elabantur, sed maxime vsum conseceris appellationum. Qui productum tam prope hic aggregauit & colligauit bono, aliis locis contra nihil plane istorum dicit nostra interesse: verum rationem ab omnibus istis reuocare nos & retrahere debere. Ita enim libro primo exhortationū scriptū reliquit. In tertio de natura ait, quod suspiciantur vt beati non nulli reges & copiosi: id esse perinde, ac si, qui aurea matula vel aureis laciniis vtuntur, beati habeantur: at vno bono patrimoniū iacturam non grauiorem quam drachmæ amissionem esse, atque ægrotare perinde ac pedem offendisse. Ita his pugnis non solum virtutem, sed providentiā quoq; referit. Quippe sordidam prorsus virtutem apparebit esse & stolidam, quæ in his se fatiget, horumque causa præcipiat in Bosphorum nauigare & iactare se in caput: ridiculum vero lo-

uem, cui appellationes gratę sint Dicatoris, frugiferi, & Gratificatoris: quod nimirum matulas aureas & laciniās aureas hominibus tetrīs largiatur: bonis quīquiliās, quę denario valeant, vbi ex Iouis providentiā locupletes euaserunt. Longe Apollinē magis ridiculum, qui de aureis matulis & laciniīs oraculis vacat reddendis & de pedum expediendis offensionibus. Multo reddunt sua demonstratione hanc pugnam clariorem. Quo enim vti recte & secus licet, id neq; bonum perhibent neq; malum esse. Diuitiis & corporis tempestiuitate roboreq; vtuntur stulti omnes perperā. Ita est horum nihil bonum. Si ergo non confert mortalibus deus virtutem, sed sponte nostra honestum expetimus: opes autem et integram valetudinem sine virtute tribuit: non recte eas vsurpaturis largitur, sed male, id est, cum noxa, sed turpiter & perniciose. Et quidem si valent impertiri virtutem dii: non sunt, nisi eam præsent, benigni. Sin efficere nequeant bonos, ne commodare quidem possunt: cum res sit nulla alia nec bona nec vitilis. At *illos, qui casu euaserunt boni, iudicare ex virtute & firmitate, id vanum est. Etenim malos iudicant ex virtute & firmitate boni. Quare nihil plus commodant, quam commodum ipsi ab hominibus accipiunt. Iam nec se ipsum pronunciat Chryssippus virum bonum, neq; quenquam ex discipulis vel præceptoribus suis. Quid igitur de cæteris sentiant, nisi sic, vt dicunt, insanire omnes, delirare, impios, exleges esse, ad infortunij & miserij omnis apicem aspirare: at tamen adeo afflictorum res mortalium providentiā dispensari diuina. Quin etiam si mutata dii sententia infestare & affligere nos statuunt fatigareq; & etiam atq; etiā conficere, haud queant nos peiorem ad conditionem, quam nunc sumus, redigere: sicut Chryssippus dicit nihil ad vitā nostrā improbitatem vel miseriam addi posse, vt ea si loqui possit, hæc Herculis sit dictura.

Refertur sum malis, nec est locus nouis.

Quas igitur reperias magis inter se dissonas sententias illa de diis Chryssippi, & illa de hominibus: cum superiores quam fieri potest optime hominibus consulere, cum his agi dicit pessime.

INSECTANTVR eum Pythagoreorū non nulli, quod in libris de iustitiā de gallicis gallinaceis ex vsu eos genitos esse scripserit. Siquidem illos exuscitare nos, venari scorpiones, pugnis suis commouere nos, qui stimulum ad virtutem insigant. Vesci tamen oportere hos, ne natorum agmen plus satis crescat. Cæterum vsque adeo substantiat ille hos, qui ipsum hic reprehendunt: vnde Ioue Seruatore, genitore & parente iustitię, equi & boni, pacisq; libro tertio de diis in hunc modum scribat. Vt ciuitates prægrauante ciuium, multitudine colonias deducunt, bellaque mouent aliquibus: ita pestes & strages deus invehit: Euripidemq; testem edit atque alios, qui aiunt bellum Troianum ab diis frequentię hominum exonerandę causā conflatum fuisse. Sed horum dictorum portenta alia missa fac. Neque enim siquid parum recte, verum quę sibi ipsis adferunt repugnanter, ea destinatum est excutere. Ac mihi vide quam speciosa deo et popularia vbique vocabula, facta vero atrocias, barbara, & Galatica assignent. Neque enim conformes sunt coloniis deducendis tot pestes & mortalium interneciones, quot Mars Troianus inuexit, & postea Medicus Peloponnesiacusque: nisi quas in Orco & sub terra sciant istius conditi vrbes. Cæterum æquiparat deum Chryssippus Galatę Deiotaro: qui, pater cum esset multorum filiorum, vni autem regnum cuperet & hereditatem relinquere, omnes illos trucidauit, quasi vitis palmites putaret & recaret: quo iste, quem relinqueret, pollens foret & magnus. Quanquam vitator teneris adhuc & debilibus palmitibus hoc instituit, & nos cæcis etiamnum catulis frequentiam eorum cani subtrahimus, quo matris rationē habeamus. Iupiter vero, postquam non modo permisit & passus est homines adolefcere, verum etiam ortum ipse dedit & incrementum, supplicio afficit, pestis & cladis colores machinans, cum naturalium causas & semina præbere non debuisset. Cæterum hoc leuius est, illud cupidas, aliud ambitio aliqua vel imperij cupido conflatur. Quare si bellorum deus author est, etiam improbitatis est, qui inflammet & pervertat mortales: cum tamen ipse in libro de iudicando, itemque secundo de diis dicat facinorum longe à fide esse architectum existere deum. Quomodo namq; violandi se non sit lex molitrix, pariter nec impietatis deos rationi est consonum vel vilius flagitij effectores esse. Quid igitur tetrius hominibus quam ab se mutuo excitata pestis: cuius dicit Chryssippus à deo invehit originem. At hercle, dixerit quispiam, laudat vice versa Euripidis dictum.

Si quid

Si quid malifaciant dii, dii sunt minime. Tum hoc. Facillimum est dictis deos incesse.

Quasi vero aliud nos hic agamus, quam quod pugnatē illius voces & sententias inter se contendamus. Verum enim vero id ipsum certe quod nunc commendatur, non semel, non bis, non ter, sed sexcenties est contra Chryssippum dicere.

Facillimum est dictis deos incesse.

Primum in libro de natura postquam motus perennitatem cum confusa ex multis portione, quę alia aliter vertit & conturbat nascentia, contulit: sic fatur. Quando vniuersitatis ordo ad eum modum procedit, pro eo necesse est, quomodo nos cumq; comparati sumus, ita simus comparati: siue contra naturam nostram laboremus, siue mutilati, siue gramatici, siue musici simus. Ac mox. Hac ratione pariter de virtute nostra dicemus & vitio, breui etiam de artibus & inscientiis, vt dixi. Iam paulo infra, cum omnem ambiguitatem præcidit. Nihil rerum singularum ne minimū quidem aliter quam pro natura communi eiusq; ratione fieri potest. Quod vero natura communis & naturę communis ratio fatum, providentiā, & Iupiter sit, id nec illos, qui aduersa nobis vrgent vestigia, quos antipodas appellant, fugit. Vulgo namque hoc ab eis vbique iactatur, &

Iouis est expleta voluntas.

Homerum ait dixisse, qui recte atque ordine illa ad fatum & vniuersitatis naturam, ex cuius præscripto cuncta dispensantur, referat. Qui ergo ista simul consistere possunt, nullius vt turpitudinis deus author sit, neque res minima secus fieri queat quam pro communi natura illiusque ratione: Si quidem in omnibus, quę fiunt, etiam turpia diis sunt assignanda. Et quidem Epicurus certē in omnem partem versat se, omnemque mouet lapidem, dum liberare & exoluere liberum arbitrium molitur sempiterna motione, ne extra reprehensionem improbitatem relinquat: cum interim laxissimam fenestram ei aperiat causandi, non tantum necessario & ex fato, sed & ex dei ratione & natura esse optima factam. Iam hæc quoque ita ad verbum reliquit scripta. Quando enim natura communis in cuncta pertinet: non poterit, quicquid quo cunque fiat modo in vniuersitate & qualibet eius parte, non fieri ex illa eiusque ratione consequentia congruenter: quod extra sit nihil, quod obstaculo esse huic ordini valeat: neque aliter moueri aut se habere quam ex communis præscripto naturę pars possit vlla. At quinam partium sunt tenores & motus? Nempe proculdubio vitia, morbi, auaritię, libidines, ambitiones, ignauię, iniustitię sunt tenores: adulterię, furta, proditiões, homicidia, parricidia genitorū motus. Horum sentit Chryssippus citra Iouis consilium, legem, iustitiām, & providentiām nihil vel paruum vel magnum existere: vt neque citra legem legis fiat violatio, neq; citra iustitiām iniuria, neq; citra providentiām scelus. Atqui deum vindicare dicit improbitatem multaq; in prauorum supplicia designare, vt in secundo de diis: interdū dura obici ostendit bonis, non quomodo malis, in pœnam, sed alia ex dispensatione, sicut vsurvenire in ciuitatibus solet. Idem his verbis. Mala itidem accipienda sunt ac supra dicta. Inde. Sciendum ea ex Iouis consilio vel ad pœnam infligendam vel ex alia quapiam congruente vniuersitati dispensatione distribui. Atque est hoc sane indignū, quod ex Iouis consilio & existat & plectatur malitia. Exaggerat autem pugnam hanc libro secundo de natura, vbi sic scribit. Malitia vero ad atroces casus rationem quandam obtinet peculiarem. Provenit enim ea quodammodo iuxta naturę rationem: atque vt ita loquar, provenit ad vniuersitatem non inuitiliter. Alioquin non essent bona. Ita ne vero perstringit eos, in vtramque partem qui differunt ex æquo: cum ipse præ ardenti studio aliquid omni de re singulare & nouum dicendi iactet oculos præcidere, calumniari, & delirare non esse inuitile: neque inuitiliter inuitiles, damnosos & miseros existere. Qualis vero Iupiter iste (Chrysopeū dico) rem qui male mulctat, quę neque sua sponte neque inuitiliter fit? Nam ex Chryssippi ratione vacat prorsus malitię culpa: verum est culpę affinis Iupiter, siue rem inuitilem produxit malitiām, siue productam ab se non infrugifere, castigat. Rursus libro primo de iustitiā cum de diis loquitur, quod non nullorum sceleribus obstant. Malitia, inquit, vt funditus tollatur, neque fieri potest, neque conuenit tolli scelus, iniustitiām, stoliditatem. Quam hoc verum sit, non est instituti nostri discutere. Enimvero ipse improbitatem, quantum præstare valuit, per philosophiam extirpando, quam

* Alii, atrocitatis

non oportuit extirpatam, pugnans quid & cum ratione & cum deo agit. Adhuc dum non nullis sceleribus deum obfistere dicit, innuit delictorum esse * imparitatem

CVM saepe nihil esse in mundo scripserit, quod reprehendi vel culpam possit, cum omnia ex optima natura efficiantur: alibi contra improbandas quasdam incurias non vulgaribus neque leuibus in rebus relinquit. In tertio certe de essentia, mentione illata incidere optimis quibusque talia: Vtrum, inquit, quod aliqua negligatur, quemadmodum amplis in aedibus obiter cadunt furfura quaedam & tritici tantulum, dum tamen vniuersitas rite procuratur: an quia istis praesident maligna quaedam daemonia, in quibus reuera culpandae remissiones existunt. Sed & necessitatis res magna contagione refert teneri. Hic tales optimorum quorumque casus sicut Socratis damnationem, Pythagoram viuum a Cyloneis crematum, Zenonis a Demylo tyrano & Antiphontis inter tormentorum cruciatus neces fufuribus obiter cadentibus aequiparare, quantae sit leuitatis, non exequar. At malos genios talibus provinciis ex providentia praefectos esse, id crimen profecto pertinet ad deum ut regem, qui peruersis & stultis praesidibus & ducibus procuraciones credat, conniueatque his nullam curam optimorum virorum gerentibus in eosque debacchantibus. Iam si multum necessitatis est rebus admistum: non est omnipotens deus, neque ex illius arbitrio omnia administrantur.

OBSTREPIT Epicuro & iis, qui providentiam sustollunt maximo opere ex notionibus, quas de diis habemus, quos beneficos humanosque intelligimus. Quae quia passim apud istos commemorantur, nihil verba eorum opus est attexere. Atqui benignos esse deos non omnes opinione anticipant. Nam Iudaei & Syri considera quae de deo sentiant. Poetarum vide sententiae quanta refertae sint superstitione. Mortalem certe & genitum esse nemo prope dixerim substituit animo deum. Quorum ut alios praeteream, Tharsensis Antipater in libro de diis ita scribit ad verbum. Ad vniuersae disputationis illustrationem, quae de diis sensa habeamus, strictim consideremus. Deum igitur intelligimus animal beatum, immortale, bene de hominibus merens. Mox haec singula exponit hisce verbis. Immortales sane arbitrantur eos omnes. Ex omnibus igitur est Chrylippus ex Antipatri sententia nullus. Quippe nullum putat deorum nisi Iouem incorruptum, verum & genitos & interitus iuxta omnes. Haec licet vbi que fere ab eo referantur, ascribam tamen ex libro tertio de diis ipsius verba. Diuersa ratione alij geniti sunt dii & caduci, alij ingeniti: cuius demonstrationem a capite arcessere, potius ad commentationem physicam pertinet. Etenim sol, luna, caeterique dii, quorum par ratio est, ortum habent. Iupiter vero aeternus est. Et infra. Pari modo de intellectu & ortu dicitur, de quo diis reliquis & Ioue. Huius enim sunt partes interitus expertes, illi interitum agnoscunt. His adhuc pauca ex Antipatri dictis adiacere statui. Quicumque exipiunt diis beneficentiam, hi aliquatenus ad eorum informationem accedunt. Aequae illi, qui ortus eos & interitus consortes existimant. Proinde si pariter importunus est, qui interitui obnoxios deos arbitratur, atque ille, qui non consulere eos putat hominibus neque esse humanos: aequae Chrylippus atque Epicurus concutit. Hic enim deos aeternitate, ille expoliat beneficentia. Iam libro tertio de diis Chrylippus tractans aliquos deos alij, sic ait. Alimento vtuntur caeteri dii aequae, quo conseruantur. Iupiter & mundus alia ratione, quam illi qui conficiuntur & ex igne sunt orti. Hoc loco omnes asserit alios deos, si discesseris a mundo & Ioue, nutriti. At in primo de providentia Iouem refert augeri, dum in se cuncta absumperit. Quando enim mors est animae ex corpore excessus: Mundi vero non excedit ex eo animus, sed perpetuo augetur, quoad exhauserit materiam, non emori astruendum est mundum. Quem igitur quaeo magis sibi loquentem audisti repugnantia, quam eundem deum qui alij & non alij dicit: Neque attinet hoc subducta colligere ratione, cum ipse eodem loco scripserit. Mundus nihil foris querere, sed se ipso contentus esse perhibetur: quod vnus in seipso omnia, quibus eget, habeat, alaturque ex se ipso augeturque, cum reliqua partes in seipsas digerantur. Itaque non tantum illic, vbi deos reliquos affirmat exceptis mundo & Ioue alij, & hic mundum alij refert, pugnat secum: caeterum multo magis, quod augeri tradit mundum, qui alimentum ex seipso petat. Cum contra oportet hunc solum, qui ex sua ipsius alatur tabe, non augetur: caeteris vero diis, qui foris capiunt alimentum, incrementum accedere & auctum, citiusque in hos absumi mundum: si certe mundo ex seipso, his capere assidue quid ex illo & alij contingit. Deinde etiam deorum

tum notio felicitatem & beatitudinem complectitur, & per se ipsum esse absolutum. Hinc Euripidem laudant, qui dixit.

Eget deus, deus si vere est, nullius.

Sed verba sunt haec infelicia admodum.

Chrylippus vero quo citauit loco, solum esse, cui nihil desit, mundum ait: quod vnus omnia, quibus indiget, in se habeat posita. Quid iam huic, soli nihil deesse mundo, consequens sit, nisi illud, neque soli, neque lunae, neque alij deo vlli nihil deesse. Quod si est, nec felices vel beati sint.

FOETVM existimat in vtero plantae ritu vegetari: Vbi iam editus est, frigescentem ex aere indurescentemque mutare spiritum & animal fieri. Quare non esse abre animam Graece dictam ψυχή a ψύξω, id est refrigeratione. Item repugnans sibi ipse Chrylippus animam putat esse rariorem naturam subtilioremque auram. Qui enim fieri possit, ut refrigerando constringendoque tenuem ex crasso & rarum fiat. Quod vero maius est: quomodo qui refrigeratione astruit infantem animam, animam censet, qui igneus sit natusque ex transeunte in ignem euaporatione, solem. Nam libro tertio de natura ait. Ignis conuersio ea est. Transit per aerem in aquam: ex aqua subsidebat terra aer exhalatur. Tenuato aere coeretur aether circulatim. Stellae ex mari vna cum sole accenduntur. Quid igitur est succendendis magis quam refrigeratio contrarium, vel diffundendis quam spissatio: cum haec aquam & terram ex igne & aere efficiat, illa in ignem & aquam humidum & terrestre convertant. Nihilominus modo succensionem modo refrigerationem animandi ponit principium. Atqui postquam inflammatus mundus est in torum, tunc viuere ait eum & esse animantem. Qui si rursus restinguatur & spissetur, in aquam & ignem & corpus degenerare. Porro dicit libro primo de providentia. Quia enim ex toto est igneus mundus, continuo etiam anima est sui & mens: Quando vero in humidum vertitur & relictam intus animam, quia in corpus quodammodo & animam mutatur, ut ex his constat, tunc alio se modo habet. Hic profecto diserte inflammatione etiam inanima dicit mundi in animatum abire: vice versa restinctione resolui humescereque animam in corpus transeuntem. Absurdum igitur apparet Chrylippum esse, qui refrigeratione nunc ex torpentibus facit animata, nunc in sensu carentia & inanima maximam mundi partem convertit.

ET VERO citra haec eius de mundi ortu disputatio repugnantem continet ipsius placito probationem. Quippe nasci refert animam, quando in lucem edito partu refrigeratione velut consolidatione variat spiritus. Probat autem genitam animam & posteriori esse natiuitate eo potissimum: quod mores & indolem nati referant parentum: cum diuersum cernatur. Neque enim fieri possit, ut anima, quae post puerperium nascatur, informetur ante puerperium moribus. Alioquin hoc eueniret, ut prius quam generata anima sit, similis ea fuerit anima: id est, ut sit affinitate & non sit, quia haud dum genita. Quod si dicas, quia corporum temperaturis innascitur similitudo, nascentes variare animas: subverteris argumentum natam animam esse. Ita namque fieri poterit, ut, quamvis sit ingenita, postquam extrinsecus fuerit ingressa, similitudinis temperatura variet.

AEREM aliquando subvolare & leuem asserit esse, aliquando ponderosum nec leuem. Ac libro secundo de motu tum ignem ut non ponderosum sublime petere dicit, tum aequae aerem: atque aquam magis terrae, aerem igni contribui. In artibus naturalibus in alteram sententiam inclinatur, neque pondere sua sponte neque leuitate praeditum aerem esse.

AEREM natura caliginosum esse affirmat: quo argumento vtitur etiam frigidum primo esse. Si quidem oppositum esse eius caliginem ignis splendori, & frigus calori. Haec qui libro primo quaestionum naturalium agit, rursus in commentariis de habitibus nihil aliud refert habitus quam aeras esse. Quippe circumfunduntur ab his corpora: & cur tale quiddam sit vnum quodque eorum, quae habitu continentur, causa est ambiens aer: quem duritiem in ferro, spissitudinem in lapide: candorem in argento nunc cupant. Quae quidem cum mira absurditate coniuncta sunt omnia. Etenim si permanet talis, qualis natura est, aer: quoniam nigrum pacto in non candido sit candor, molle in non duro duritia, rarum in non denso densitas: Quod si confusus his variat & assimilis sit horum: qui habitus sit vel potentia vel causa horum, a quibus vincitur: Patientis est enim non agentis, neque continentis sed elanguescens ea conuersio, cuius vi

suas amittit qualitates. Et quidem passim materiam inertem sua sponte & immotam qualitatibus esse pronunciant subiunctam: qualitates spiritus, eos autem potentias aereas: quas, quibuscunque infusa partibus materia fuerint, eas singulas figurare & informare. Hæc qui possunt dicere isti, qui natura aerem ponunt esse talem: Quippe cum habitus sit & vis, corpus quodque sibi assimilabit: ut nigrum & molle sit futurum. Sin temperatura cum illis diuersas assumit, quæ sua sponte habet materia, figuras: iam quodammodo materia nec causa nec potentia erit.

INANE, quod mundi extra est, infinitum esse: infinito autem neque initium esse neque medium neque terminum, frequenter asseritur à Chrylippo. Qua quidem ratione illum appellatum ab Epicuro ad inferiora nutum atomi spontaneum tollunt: cum in infinito nullum sit discrimen, quo aliud sursum, aliud deorsum ferri intelligatur. Sed libro quarto *πῶς δὴ κενὸν* locum certum constituit medium, in eoque locatum mundum autumat. Sunt eius verba hæc. Quocirca etiam de mundo asserendum, interitui esse eum obnoxium: quamvis id disputationem requirere videtur. Veruntamen id magis ego probo. Multum certe quali ad eius perennitatem confert regionis huius occupatio, puta quod in medio sit. Quando si alibi esse cogitetur, conueniet ei omnino interitus. Mox infra. Nam hoc quodam modo etiam essentia medio loco occupato ab eterno constitit: quod statim ab exordio talis fuerit, ut si nullo alio modo, ob loci certe fortitionem interitui non pateat, atque ita sit sempiterna. Hæc unam habent perspicuam & ante oculos positam contradictionem: quod in infinito locum certum relinquat medium mediamque regionem. Iam obscuriorem quidem alteram sed magis nouam hæc. Siquidem non permanens rursus mundum æternum, si alia ora vacui esset sedem fortitus, non obscure timet, ne si partes essentia locum non peterent medium, dissolutio mundi & interitus sequeretur. Quod nequaquam timeret, nisi corpora vndique rapta sua sponte ad medium existimaret non essentia, sed complectentis essentiam regionis: de quo frequenter rem impossibilem esse & contra naturam dixit. Neque enim esse in inani discrimen: quo corpora huc potius quam illuc applicent: sed mundi descriptionem motus esse ad centrum & ad eius medium, causam, vergentibus eo vndique nutu suo corporibus. Hic satis sit verba eius ex secundo de motu adicere. Pramisso enim corpus esse mundum absolutum, non autem consummatas partes eius: quod referantur ad totum, nec per se subsistant: itemque cum verba de motu mundi fecisset: quod, quo consistat & cohæreat, comparatus sit, ut per partes omnes suas cieatur, nec diuelatur vel concidatur: sic ait. Ita tendente vniuersitate pulsaque in idem, partibusque ex corporis indole eandem obtinentibus motionem: probabile est corporibus esse omnibus à natura primum impressum nutum ad mundi medium: mundo quidem, sic ut impellatur ad se ipsum, partibus vero ceu partibus eius. Heus tu, dixerit hic aliquis, quid tibi accidit, ut horum verborum obliuisceris: ac mundum, nisi mediam regionem forte fortuna infedisset, dissipationi & mortalitati, assereres patere. Si namque sua ipse sponte ad sui * ipsius medium usque quaque vergit, eiusque partes eodem vndeque tendunt, profecto quamcunque in partem traiciatur vacui, qui coeret ita se-
* Alij, idem

* Alij, idem

ipse & complectitur, immortalis indissolutusque durabit. Siquidem illis, quæ conciduntur & dissipantur, hoc accidit, quando vnaquæque pars discreta & diuisa ad locum suum proprium ex alieno per naturam suam defluunt. Tu vero, qui, si alio vacui loco mundus ponatur, ita prorsus coalescere putas ei occasum: ac dicis proinde medium esse iure, quæ per naturam nullum habet medium, in inani, inquam: tensiones quidem illas, cohærentiasque & nutus, quod firmi nihil ad conseruationem habeant, missos fecisti, & loci occupationi æternitatis causam assignasti. At supra commemoratis, quasi te ipsum revincere studeas, hæc annectis. Quemadmodum mouetur vnaqueque pars, quæ corpori reliquo cohæret, perinde moueri eam etiam per se solam est contentaneum, etiam si disputationis gratia finxerimus hanc & posuerimus esse in huius mundi inani aliquo. Ut enim coeacta vndique ad medium moueretur: ita eodem in motu, etsi disputationis gratia repente faciamus circa illum inane apparere, perstabit. Ita se vero pars quævis ab inani circumfusa non amittit, quod rapit ad mundi umbelicum, momentum: ipse vero mundus, nisi adornauerit ei temeritas locum, virtutem perdet continentem, aliaque alio partes essentia eius dilabentur. Atque hæc quidem ingentes continent cum ratione naturali pugnas: Illud etiam cum dei & providentia: quod qui causas ad has minutissimas delegauit, præcipuam detraxerit & maximam. Quæ est namque

namque potior quam mundi æternitas, aut essentiam suis partibus vnitam secum cohærare? At accidit hoc, ut est Chrylippi opinio, temere. Nam si est loci occupatio immortalitatis effectrix: ea autem forte contingit: ita nimirum casus conseruandæ est vniuersitatis non fatum & providentia auctor.

IAM DISPUTATIO *πῶς δὴ κενὸν* id est, de iis, quæ fieri possunt, quin illi de fato aduersaria sit, quam causam dicit. Nam si non est in iis, quæ fieri possunt, quod est aut erit verum, iuxta Diodorum: sed quicquid natura admittit, ut fiat, etiam si nunquam sit futurum, id in iis est, quæ fieri possunt: multa fieri poterunt, quæ ex fato tamē inuicta, in expugnabili, omniumque domitore non fierent. Aut igitur vim fatalem evertit: aut si hæc, ut vult Chrylippus, maneat hoc, quod natura, ut fiat admittit, subinde incurret in id, quod non est possibile. Ac quicquid verum est, idem necessarium erit summa omnium constrictum necessitate, omne falsum impossibile: quod maximam causam habeat sibi, ne esse verum possit, repugnantem. Cui enim in æquore fatum est perire, qui fieri poterit, huic ut mors in terra contingat: Qui ille, qui Megaræ est, facere poterit, si fato prohibetur, ut Athenas proficiscatur.

SED & ea, quæ de visionibus dicuntur, valde fato aduersantur. Siquidem visionem cum intenderet non esse per se solam assensionis causam probare: dixit sapientes in fraudem nos coniecturos, adulterinas visiones imprimendo, si per se solæ efficiant visiones assensus. Quando quidem crebro vtuntur apud improbos sapientes falso, visionemque repræsentant eis probabilem, non tamen assensionis causam. Quippe ita etiam suspicionis fuerit fallacis & fallacia causa. Hæc si à sapiente ad fatum traducas, dicatque non propter fatum fieri assensiones (Ita enim propter fatum extiterint falsæ assensiones, suspensiones, & imposturæ, acceperintque ob fatum homines in commodum) profecto doctrina, quæ sapientem vindicat, ne quemquam lædat, simul non omnium esse fatum causam demonstrat. Si enim neque opinantur neque læduntur fato: certe nec recte faciunt, nec sapiunt, nec intelligunt constanter, nec iuuantur fato: sed vanum iam est illud omnium esse fatum causam. Quod si quis dicat fatum statui à Chrylippo non per se solum horum causam, sed antegressam modo: hic rursus sibi illum ostendet repugnare, ubi Homerum in cælum fert de Ioue canentem.

30 Ferte eque, immisit vestrum quodcunque cuique,
Sive malum sit sive bonum.

Similiter Euripidem.

Quid o deus sapere miseris nos dicimus.

Ex namque te pendemus, nec quicquam edimus,

Nisi tuum quod consilium sanciuerit.

Ipse quoque complura his consentanea literis mandat. Postremo ait nihil sibi, nihil moueri, ne minimum quidem, quam ex Iouis sententia, quam eandem & fatum esse. Ad hæc causa antegressa invalidior est, quam illa per se absoluta: neque effectum peragit ab aliis
40 superata insurgentibus. Fatum vero Chrylippus qui causam inuictam, expeditam, immutabilemque affirmat, eam Atropon, Adrastiam, necessitatem, & *ἀναγκήν*, quasi omnibus finem imponentem appellat. Quid igitur num assensiones in manu esse nostra negabimus: itemque virtutes, & vitia, & officia, & delicta, si fatum dicamus claudicans esse, & *τὸ πρῶτον ἀδύνατον* & *ἀπὸ τῆς φύσεως*, id est, finitricem vim finiendi & efficiendi non habere, Iouisque consummare motus & voluntates non valere: Quippe illa sequuntur, si per se fatum causa est absoluta: hæc, si antecedens tantum. Si causa per se sola est, omnem voluntatem nostram & liberum arbitrium perimit: sin antecedens, non poterit esse expedita liberaque & plene efficax. Neque enim vno aut altero loco, sed passim, in commentariis naturalibus scripsit, obstacula singularibus naturis & motionibus
50 & vincula multa obici, vniuersitatis naturæ nullum. Quomodo autem qui ad singulas naturas pertinet vniuersitatis motus, alligatis ac retardatis illis expeditus hic & solutus sit. Neque enim effrenata sit hominis natura, nisi simul pedis & manus: neque nauis laxus morus, si ea, quæ circa malum & remigium aguntur, habent impedimenta. Præterea si visiones ex fato non fiunt, quomodo assensionum erit causa fatum? Sin ideo, quia ducentes ad assensionem efficit fatum visiones, fato fieri assensiones dicuntur: non potest fatum ipsum non secum pugnare: quod subinde maximas diuersis in rebus visiones obiciat, distrahatque in diuersa mentem: quædo eos, qui alteri visionum

accedunt, nec sustinent assensum, peccare dicunt: ac si ad incerta & obscura se acci-
nent, offendere: si ad falsa, falli: si ad ea, quæ communiter comprehendî nequeunt, in
opinationibus versari. cum tantû tria sint: vt aut non omnis sit visio fati opus, aut om-
nis probatio & assensio visionis non erret, aut ne ipsum quidem careat reprehensione
fatum. Haud scio enim, qui vacet culpa, quod eas efficiat visiones: quibus non repu-
gnare neque reniti, sed sequi & cedere est * culpabile. Atqui in concertationibus
aduersus Academicos maxima & ipsi Chrylippo & Antipatro contentio fuit de eo,
quod nihil agamus, neque impellamur ad quid citra approbationem: sed fabulas &
inanes positiones adferant illi, qui arbitrantur visione oblata convenienti statim nos
impelli, non cedentes neque assentientes. Item ipsum deum & sapientem ait Chrylippo
visiones falsas obicere: neque quærere, vt nos assentiamur vel cedamus, sed vt aga-
mus tantum cieamurque ad visum: at nos, qui sumus prauis, ex imbecillitate eiuscemodi
visionibus assentiri. Harum sententiarum confusio & inter se pugna non sane est ob-
scura. Nam qui non requirit, vt visionibus, quas immittit, assentiamur nos, sed vt aga-
mus tantum, siue ille deus siue sapiens sit: idem satis esse nouit ad agendum visiones &
supervacaneas esse assensiones. Quippe si, cum à visione sciat non excitari ad agen-
dum citra assensionem impulsus, falsas imprimis & probabiles visiones: vltro author
est, vt iis, quæ percipi non valent, assentientes offendamus & eremus.

* Alij, propensio, et
melius.

PLUTARCHI

Quæstiones centuriatæ Romanæ.

VR nubentem attingere ignem & aqua iubent? Vtrum quod ho-
rum inter elementa & principia hæc foemina, ille mas sit: atque ille
motus exordium infundat, hæc subiecti & materia vim. An quia
ignis purgat & aqua expiat. Debet autem munda & sancta, que nu-
pta est, permanere. An quoniam sicut ignis sine humore exuceus
& aridus est, sterilis autem & exilis sine igne aqua: perinde mas im-
becillus & foemina seorsum, sed amborum congressus præstat viro
& vxori vitæ contubernium: quod non deferendum, sed in consortium veniendum
omnis fortunæ, etiam si nihil boni inter se, nisi ignem & aquam collaturi sint.

QVARE non plura neque pauciora, sed quinque funalia accendunt in nuptiis, quæ
cereos appellant? Vtrum, vt Varro author est, quod cum vnanter prætores tribus, ædi-
libus permittant plures: ab ædilibus autem accendant, qui matrimonio iungunt, ignem?
An quod, vbi plures numeri vsurpantur, cum ad alia melior atque absolutior impar habe-
retur, tum ad nuptias congruentior sit. Siquidem par etiam diuortium recipit, & æqua-
litas eius concertationem habet & repugnantiam. Impar vero non potest vnde quaque
distrahî, sed relinquitur semper aliquid partiendum: Ex impari autem maxime est qui
narius connubialis. Quippe ternarius primus est impar, primusque par binarius. Ex
his quasi mare & foemina temperatus est quinaris. An potius, quando generationis
lumen nota est: mulier autem vsque ad quinque simul parere cum plurimum solet, tot
vtuntur cereis? An quod quinque matrimonium diis opus habeat, Ioue geniali, Lu-
none geniali, Venere, Suada, denique Diana: quam in puerperis & partus doloribus
mulieres cient?

CVR, cum sana Dianæ sint Romæ frequentia, in vnum, quod est in vico patricio
appellato non penetrant viri? An fabulæ causa, quæ commemoratur: Mulierem enim,
quæ Dianæ illic honorem habebat, quidam per vim compressit, qui à canibus lacera-
tus fuit. Hinc ortâ superstitione non ineunt id viri.

CVR in cæteris ædibus Dianæ ceruorum cornua figunt, bouum in Auentino? An
quod veteris casus memoriam referant. Bos in Sabinis nata Antroni Coratio dicitur
fuisse mira specie & magnitudine præter cæteras præcellente: Cui cum nunciasset va-
tes quidam, cuius ciuitatis ciuis eam in Auentino immolasset, hanc in fatis esse maxi-
mam, atque ibi totius Italiæ imperium fore: mox profectus Romam homo, vt bouem
immolaret: Eo vaticinio ad regem à seruo delato Seruium, à quo ad Cornelium antisti-
tem, Cornelius Antroni, præcepisse, vt ante sacrificium aqua Tyberis perfunderet se:
quod erat solenne iis, qui litare cupiebant. Illo ad amnem digresso, maturasse Seruius
im-

immolare Dianæ bouem, ac cornua in templo fixisse. Hæc luba scripta reliquit & Var-
ro: nisi quod nomen Varro non prodidit Antronis, neque à Cornelio tradit Sacerdo-
te, verum ab ædituo delusum Sabinum.

QVARE eos, quos fama peregre defunctos falso vulgavit, si reduces sint, non exci-
piunt foribus: sed consensu tecto eos intrò demittunt? Huius causam Varro plane fa-
bulosam reddit. Memorat enim cum bello Siculo pugna naualis ingens commissa esset,
multosque rumor vanus manasset occubuisse, reuersos breui spacio omnes mortem obis-
se. Vni ingredienti fores occurrisse sponte se claudentes, neque laxatas fuisse molien-
tibus pandere. Illi ibidem sopito pro ianua speciem in somnis monstrasse, vt se ex tecto
in aedes demitteret. Cui parentem fortunatum euasisse & grandeum. Hinc morē man-
sisse posteris. At considera, an ne hæc aliquatenus Græcorum affinitas sint: qui non duce-
bant esse puros, neque in cœtus suos recipiebant, neque accedere permittebant ad templa
illos, quorum ductum funus fuerat, & factæ ceu mortuis exequiæ. Aiunt quendam hæc
contactum superstitione Aristinum misisse Delphos precatum Apollinem, supplica-
tumque, vt liberaretur angustis, quibus ex lege tenebatur. Ei cecinisse Pythiam

Quodque tibi mulier lecto dum parturit, egit:

Illud idem nunc rursus obi, & fer sacra tonanti.

Ita Aristinum prudentem præbuisse se quali denuo editum mulieribus, vt se laurent, incu-
nabulis colligarent, mammam præberent. Eum morem seruare ceteros omnes, qui dicti
histeropotmi, id est, viui elati fuere. Alij & ante Aristinum in histeropotmis ferunt hæc
obseruata, ac morem esse vetustum. Quare non est mirum, si Romani habitis semel pro-
humatis & numeratis inter exanimis non duxerunt accedendum vestibulum: quo
sacrificaturi exeunt, & factis sacris ingrediuntur, sed superne inferunt sub dio descen-
dere ex aere. Etenim omnes fere expiationes sub dio peragunt.

QVARE propinquos osculo salutant foeminae? Vtrum quia, vt plurimi putant, vi-
num mulieribus bibere interdictum erat? Quo igitur non fallant, quæ biberunt, sed de-
prehendantur oblatae necessariis, osculum eis ferre moris erat. An ea de causa, quam
philosophus prodidit Aristoteles. Nam per celebratum illud, quod multum authori-
tatis scilicet habuisse dicitur, designatum à foeminis Troianis & in Italia est. Cum viri,
vt appulerunt, exensionem fecere: incenderunt mulieres classem: quod explicari om-
nino ab erroribus & pelago cuperent. Quod autem timerent viros, salutauerunt occur-
rentes propinquos & necessarios osculo & complexu. Postquam sic ira deseruit, & re-
conciliata est gratia, hac comitate deinceps erga illos vsæ sunt. An potius datum hoc
mulieribus fuit, quod honorem iis pariter & dignationem adferret: quo frequenter vi-
derentur & bonos habere propinquos & necessarios. An quod cognatas ducere vxo-
res solenne non esset, ad osculum vsque familiaritas est progressa. Atque relicta est hæc so-
la significatio & consortii propinquitatis. Ante enim non iungebant sibi nuptiis con-
fanguineas, vt neque nunc nutrices vel sorores secum coniungunt, verum diu post ius fe-
cerunt patruales & consobrinas habere in matrimonio ex huiuscemodi occasione. Vir
tenuibus facultatibus, cætera frugi, ac supra omnes, qui remp. tractabant, ad plebem
gratiosus consobrinam orbam cum lauto patrimonio habere videbatur, atque per eam
locuples esse. Hac de causa nomine eius delato populus omnia causa quæstione no-
men eius aboleuit, ac lege sanciuit liberis omnibus esse ad patruales & consobrinas
vsque nuptias, in superioribus gradibus interdixit.

QVARE munus capere viro ab vxore, aut à viro vxori vetitum fuit? Vtrum vt Solon,
qui donationes ratas esse morientium sanciuit, nisi quis vi astrictus vel vxoris inductus
esset blanditiis: necessitatē vt cogentē excepit, voluptatē vt circumuenientē: Ita suspe-
ctæ vxorū & viroū fuerunt donationes. An quod leuissimam duxerint amicitiam notam
donare: Donant enim etiam alieni, & qui non diligunt: eiuscemodi gratiam susulerunt:
ne mercenarium sed gratuitum esset, & propter se non propter aliud mutuo amare. An
quod muneribus capiendis corruptæ maxime admittant alienos, visum est non dan-
tes diligere suos honestum? An potius, quod vxoribus bona viroū, & viris vxorum
communiam esse debeant? Discit enim, qui accipit donum, quod datum non est, esse exi-
stimare alienum. Itaque qui modicum dant invicem, spoliant inter se vniuerso.

CVR à genero & à socero accipere illis est interdictum donum? An à genero, ne per pa-
trem videat ad vxorem pervenire donum: à socero, quod visum æquum est, vt is, qui
non dat, etiam non accipiat.

CVR siue rure, siue peregre redierint, præmissio nuncio adesse se vxoribus significat: Vtrum quia hoc, nihil vxorem secus agere credentis est: subito autem & inexpectato supervenire instar est insidiarum & captionis: properant velut exoptantibus & expectantibus lætū nunciū de se præmittere: An potius de illis audire ipsi cupiunt, salvas ne & cupientes domi inventar? An pluribus curis domesticis mulieres negociisque, cū absunt viri, sunt districtæ, pluresq; rixas & motus aduerfus domesticos habent? Quo igitur his discussis pacatæ virum & hilariter excipiant, hæc datur significatio.

CVR inter adorandum deos obnubant caput: cū si hominibus occurrant reverendis, etiāsi velatū habeant toga caput, adaperiant. Quod quidem etiā dubitationē illam videt intendere: Si quæ de Aenea referunt, vera sunt, & hic Diomede prætereunte factum obuelato capite peregit: nō sine ratione consequens est, ut qui obvoluunt apud hostes caput, amicis et bonis viris, oblati ut id revelent. Nā quod apud deos, id nō singulare, sed ex casu est, atq; ab eo in vsu mansit. Quod si aliud dicendū est: dispice, hoc ne tantū excutiendum, quid deos qui adorāt, velent caput: quādo alterum huic sit consequens. Siquidem hominibus aperit caput potentioribus, non honoris illorū causa, sed invidiæ eorum gratia magis leuandæ: ne pares deorū postulare videant honores, neve sustinere vel gaudere pariter ac illi colī. Deos autem ad eum modū venerantur, vel quod demittant semetipsi caput operiendo: vel magis quod provident, ne qua vox ipsis accidat precātib; inauspicata vel ominosa ad aures vsq; vestē iniiciat. Nam quantopere id vitarent, patet ex eo, quod cū consulendis diis vacarent, æramenta adhiberent, quorū tinnitu personabant. Aut ut refert Castor, qui Romana Pythagoricis accommodat, indigere quod in nobis est demoniū, ut precetur deos exteriores, iisq; supplicet caput velando, enigmate ostendens intectum & involutū a corpore animū.

CVR Saturno aperto capite sacra faciunt: Vtrū, quia obnubere caput proditum ab Aenea est, cum Saturni per sit vetustum sacrificiū: An quod, cū celestibus immolant, contegan: Saturnū vero deum arbitran subterraneum & inferū. An quod veritatis nihil involutū sit vel inuibratum. Veritatis autem habent Romani Saturnū parentē.

QVID Saturnum veritatis parentē existimant: Vtrum quod sicut nonnulli philosophi Saturnum, quem *κρόνος* vocant Græci, tempus, quod dicunt *χρόνος*, esse putent. Veritatem autem tempus eruit: An fabulosam sub Saturno vitam, si iustissima fuit, plurimum verisimile est veritatis habuisse.

CVR Honori quoq; revelato capite sacrum faciunt: Vtrum quia res est clara gloria, splendidaque, & aperta: Qua de causa bonis & ornatis viris adaperiunt caput, ac proinde consecratum honori deum ita adorant.

CVR parentes filij obuelatis, filia nudis capitibus, capillisq; resolutis efferunt: Vtrū, quod venerari a filiis, ut dij patres, lugeri ut mortui debeant a filiabus, vtriq; proprium suum lex dedit, atq; ex vtriusq; fecit decorum: An luctus propriū est quod insuetum sit. Assuetum porro est sceminis tecto capite, viris aperto in publicum prodire: Namque apud Græcos, quando calamitas aliqua est accepta mulieres tondent, viri comā summittunt: quod his tonderi, illis solenne sit comam promittere. An filius obnubere caput ob eam, quā diximus, causam moris fuit. Siquidem in exequiis, ut est author Varro, convertuntur sicut deorum sana monimenta colentes paterna, crematisq; parentibus ut primum os offenderunt, deum aiunt eum, qui defunctus est, effectum. Mulieribus vero tegere plane nefas erat caput. Ac mandatum est memoriæ primū vxori nunciū ob sterilitatem Sp. Caruilium remisisse, secundū Sulpitium Gallum, quod eā capiti vestem iniectisse vidisset: tertium Sempronium, quod ludos funebres spectasset.

CVR Terminum, cui Terminalia agunt, ac deum habent, nihil immolabat animatum: An quia non terminavit Romulus agrum Romanum: quo progredi liceret, eripereq; & ducere omnem fū, ut ait Lacon ille, quo lancea pertingat: At Numa Pompilius, qui vir fuit iustus, politicus, atq; in philosophia versatus, agrumq; cum vicinis limitavit, sinibusq; consecrauit Terminum ut societatis & pacis speculatorem & custodem, mundum a sanguine & cæde ac purum putavit conferuandum.

CVR ancillis ædes est Matutæ inaccessa: vnam vero sceminæ solam inducūt, cuius maxillam cædunt & alapis percutiunt: An quod hanc alapis cædunt, nota est nefas id esse. Arcent autem fabulæ causa ceteras. Siquidem Ino ancillam de viro habens suspectam, in filium scuisse perhibet. Ancillam illam memorant Aetholia oriundam Græci, dictamq; Antipheram fuisse. Hinc apud nos Chæroneæ pro fano Matutæ tenens ædituus flagellū proclamat: Ne feruus intro eat, neu ancilla, nec Aetolus vel Aetola.

CVR apud hanc deam propriis liberis non precantur bona, sed fratrum & sororū: Vtrum quod sororis amans Ino fuerit, & sororis filium ablaçtauerit, propriis in filiis fortuna sit vsa parum prospera: An etiam alioquin ciuilis est & honestus hic mos, magnamq; necessitudinibus benevolentiam conciliat.

QVA de causa Herculi complures diuites facultatum suarum decimas soluebant: Vtrum quod ille Geryonis bouum Romę decimas polluxerit: An quia Romanos, qui ab Hetruscis decimabantur, liberauit: An hæc quidem a fide absona est historia: ceterum ut voraci Herculi & comessabundo splendide & largiter sacrificabant: An potius, quo ut inuidiosas ciuibus immodicas opes præciderent, & quasi de bono habitu, qui ad summam corporis bonitatem peruenit, detraherent, arbitrabantur potissimum colī Herculem & capi eiuſcemodi profusionibus & redundantie contractionibus: quod frugalis contentæ suæ rebus & minime luxuriantis vitæ fuerit.

QVARE nouum annum a mense Ianuario auspicantur. Nam olim Martius numerabatur primus: ut cum ex aliis clarum est indicis, tum præsertim ex eo, quod quintum a Martio Quintilem, sextum Sextilem appellant, aliosq; deinceps vsq; ad nouissimū, quem Decembrem nuncupant: qui censetur a Martio decimus. Hinc visum non nullis est existimare & dicere non duodecim mensibus, sed decē compleſse illius temporis Romanos annum, ac certis mensibus, dies supra triginta adiecisse. Alij Decembrem scribunt a Martio decimum esse, vndecimum Ianuariū, Februariū duodecimum, quo vtunt lustrationibus, ac defunctis in anni exitu parentant: quos transpositos esse, factumq; Ianuariū primū: quod Cal. Ianuarii creati sint exactis regibus primi consules. Probabiliora illi afferūt, qui a Romulo aiunt bellaci viro Martiſq; studio flagrantem, ac stitpe habito Martiſ prærogatiū mensem fecisse eū, a Marte qui nomen traxit: Numam contra, qui quietus erat, ciuitatemq; ad agriculturā convertere cupiebat, atq; a bellis abducere, Ianuario tribuisse principatū, Ianumq; ad ingentes honores proxiſse, ut eum, qui politicus fuisset, agriculturalisq; quā bellandi potius studiosus. Vide autem, an ne natura Numa accommodatius quantū ad nos anni exordium cepit: Nam in vniuersum quidem eorū, quæ in gyrum circumuoluuntur, nihil est natura neq; extremū neq; primū: sed ex more aliud aliq; temporis caput capiunt, atq; optime illi, qui capiūt a solstitio brumali: vbi procedere sol vterius inhibitus recipit se rursusq; ad nos reflectit. Nam hoc fit illis aliquatenus etiā natura: quo luminis spacium auget nobis, imminuat tenebrarum, adducatq; propius omnis materiæ fluxæ dominum & ducem.

CVR Bonæ deæ quæ ornant ædem sceminæ, myrtū non important: quāvis omnibus vti studeant germinatibus, & florentibus: Vtrum ut fabularū scriptores produnt, Phaulij vxor illa fuit diuinatrix: quæ vino furtim vsa cū non sefellisset, myrteis virgis a viro castigata fuit. Qua de causa myrtum nō inferunt, libant ei vinū, quod lac appellant. An a multis puræ maxime a re Venerea sacrificium illud perpetrant. Non solum enim extrudunt domo viros, verum etiā, cum solennia huius deæ agūt, masculum omne expellunt. Myrtū ergo ut Veneri sacram abominant. Quippe quam nunc Venere Murciam dicunt, eam quondam Myrtiam, ni fallor vocauerunt.

CVR picum Martium Latini colunt, omnesq; plane ab ea aue temperant: Vtrum, quod Picum memorent medicamentis ab vxore acceptis vertisse naturam, redditūq; picum Martium succincta vaticinia & oracula consulentibus fuisse: An hoc incredibile semel & monstruosum, altera autē est probabilior fabula, Romulo & Remo expositis non modo a lupa præbitam mammam, sed & a pico Martio, qui eō subinde aduolabat, eos pastos. Fere enim nunc quoq; ad radices montium & locis quercubus consitis, vbi visit picus Martius, illic item lupus, ut Nigidius tradit. An potius ut aliā aliq; deo, ita hanc Marti sacram auem arbitrantur. Est enim audax & ferox, rostrumq; est ei adeo validum, ut quercus sternat, vbi tondendo ad medullam pervenerit.

CVR Ianum fuisse bifrontem opinantur, pinguntq; eum ita & fingunt: Vtrū quia Græcus natione ex Perrhebia fuit, vti memoria est proditum, transgressusq; in Italiā commigravit illius regionis barbaris, vnaq; linguam & mores eorū mutauit: An potius quod Italiā incolentes feris & peruersis moribus præditos hic in aliam vitæ formam inducendo ad agriculturam & ciuilitatem convertit & transformauit.

CVR ad funus necessaria in templo Libitinæ distrahunt, Libitinamq; existimant Venere esse: Vtrum & hoc ex regis Numæ commentationibus est vnū, ut discant non abhorre ab iis, neq; hæc ut piamentū defugere: An potius admonitio est esse, quod

genitum est, caducum: quod vna dea ortus & occasus præses sit. Etenim Delphis sigillum est Veneris Epitymbiæ, quo defunctos ad inferias evocant.

CVR tria mensis initia & præfinitas dies habent, qui idem dierum intervallum intercedens capiunt? Vtrum ut Iuba scribit: quod Calendis populi conciliū magistratus indicerent in quintam, quæ sunt Nonæ, Idus diem festā dicebant? An potius, quod lunæ disparitatibus tempus definiens cernerent tres varietates lunam quoque mens accipere maximas: Primam, cum occultatur coitu cum sole: Secundam, quando effugit solis radios ac primum ad occidentem nitescit. Tertiam pleno orbe eius in plenilunio: nominant silentem lunam & interlunium Calendas à clam & celare. Primam autem Nonas iustissimo nomine *νεφέλαι* esse, quasi novam, id est, nascentem & adolescentem lunam, ut illi vocant. Idus propter decorem & formam, quam Græci *Ἰδὸς*, plena iam luna: aut à Ioue nomen trahentes. Non oportet autem dierum exactissimum numerum captare, neque in modico calumniari. quādo nunc quoque tanta accessione facta astrologiæ superat mathematicorum experientiam motus discrepantiam calculumque fugit.

QVARE dies postridie Cal. Non. & Idus ad peregre proficiscendum aut signa educenda nefastos habent? Vtrum, ut plerique arbitrantur, & scribit Livius, postridie Id. Quint, quas nunc Iulias vocant, educitis tribuni militum legionibus ad Alliam amnem sunt à Gallis fusi, urbemque amiserunt. Habita autem die postridie Idus nefasta extendit, ut solet, longius morem superstitio, atque in eandem religionem traxit diem postridie Nonas & Cal. An hoc est multis modis controversum? Nam cum alia die victi fuerunt pugna, 20 quam Alliensem à fluvio nomine imposito atram habent: tum etiam dies nefasti complures sint, non quovis in mense religioni habent cognominas: verum unum quocumque, qua accidit clades, & diebus postridie Nonas & Cal. omnibus superstitione in vestram esse minime consentaneum est. Vide igitur, an ne sicut ex mensibus primum diis superis consecrarunt, alterum inferis, quo lustrationes certas celebrant, ac defunctis dant inferias: ita ex diebus principes & statos, quæ, ut est dictum, tres sunt festas & sacras fecerunt: sequentes dæmonias & manibus nuncupaverunt nefastasque & feriatas putaverunt. Namque Græci, qui Numenia deos colunt, diem secundam heroibus & dæmonias dicaverunt, & crater fecidus heroibus libatur & heroidibus. Brevi tempus numerus est, numeri divinum initium. Quippe est monas. Qui eam sequitur numerus binarius principio 30 est aduersarius & pariter primus. Est autem numerus par egenus, mancus, & infinitus: sicut ipse impar finitus, completus, & absolutus. Quapropter sequuntur quinta die Nonæ Calendas, Nonas Idus nona. Terminant enim exordia impares. Pares, qui succedunt exordiis, nullum obtinent ordinem aut vim. Quare in his nullam rem vel profectioem auspicantur. Qua ratione illud Themistoclis dictum est recte. Altercatam aliquando esse cum die festa postera. Siquidem dum illa laboribus & sudoribus est distracta multis, se fruenda præbere per otium & quietem ad festum apparatus. Ad quæ respondisse festam. Recte sane: At ni ego fuisset: tu non esses. Id Themistocles Atheniensium ducibus, qui ei successerunt, ait: quasi nunquam conspicui fuissent, nisi urbem ipse, conservasset. Quando igitur profectio & actio postulat omnem dispensationem & paratam: Romani autem diebus festis olim nihil dispensabant vel procurabant: nisi quod diis vacarent atque 40 hoc agerent, ut etiam nunc proclamant sacerdotes, cum ad sacra faciendā accedunt: consentaneum est non extemplo solere à festis eos peregre proficisci, aut aliquid agere, quod imparati essent, sed habebant illa die domi negotiis intenti, eaque parabant se. An ut etiam hac memoria, postquam precati sunt & adoraverunt deos, remanere consueverunt & considerare in templis: sic non confestim festis diebus negotiosas subiecebant, sed aliquod interstitium faciebant & intervallum negotiorum, quæ multa afferebant aspera & aduersa.

CVR stolas mulieres in luctu candidas vittasque candidas ferebant? Vtrum sicut magos memorant ut Orco & tenebris obsistant atque ad lucidum splendidumque sese comparant, hoc facere? An quomodo defuncti corpus candidis amictiunt, sic volunt propinquos? Corpus eo modo exornant, quādo non possunt animam. Eum volunt lucidum purumque prosequi tanquam exauthoratam iam decertato ingenti certamine & vario. An tenuitas in hisce potissimum & simplicitas decet. Infecta autem referunt partim luxum, partim curiositatem. Neque enim minus est de atro quam de purpureo dicere. Fucata vestes, fucati & colores. Nam sua sponte quod atrum est, non ab arte, sed est à natura tinctum, mistumque vmbroso temperatur. Vnum ergo est syncerum nec confusum, sed defecatum

fecatum infectura, nec fucatum candidum. Ita est iis, qui efferuntur, accommodatissimum. Siquidem mortuus evasit simplex quiddam atque à contagione liquidum: qui nihil reuera, quam corpore ut veneno inficiente liberatus est. Argis ferunt in luctu candida, ut Socrates ait, aqua abluta.

CVR murum omnem inviolatum & sanctum existimant, portas non existimant? An sicut scripsit Varro, ducendum murus sanctus est, ut eum defendant impigre, animamque pro eo profundant. Sic enim Romulum apparet fratrem, quod locum inviolatum & sacrum transilire coepisset, efficereque superabilem & profanum, interemisse. At portæ fieri non potest, ut consecrentur: quibus cum multa alia necessaria, tum mortuos efferunt. Hinc qui primum urbem condunt, quantum loci in edificare statuerunt, circumdant aratro iunctis boue mare & fœmina. Postquam muros definierunt, quando portarum spacia dimetiuntur, vomer subducunt, atque ita aratrum traiciunt.

QVARE liberis, cum iurant Herculem, hoc facere prohibent sub tecto, ac sub dieo progredi iubent? Vtrum, ut non nulli ferunt, quod domi residuum ignaviam Herculi non gratam, verum vitam subdilem & rusticam arbitrantur? An potius, quod deus hic non sit indigena, sed è longinquo peregrinus? Neque enim Liberum patrem iuratum sub tecto, qui item est hospes: si modo ille est, quem nos Græci vocamus Dionysum. An hæc per ludum dicuntur apud pueros: cum alioquin ea reprehensio sit facilitatis & promptitudinis ad iurandum, ut author est Favonius. Nam cum apparatu quod sit, id cunctationem adfert, & permittit deliberare. Astipuleris Favonino in eo, quod non vulgare id, verum proprium huic deo sit, ex illis, quæ de Hercule commemorantur. Scriptis enim mandatum est adeo hunc ad iusiurandum accessisse religiose, ut semel modo adiuraverit, atque vni Philo Augei filio. Hinc Pythiam Lacedæmonias hoc sacramenti genus proposuisse: quod confirmare absque iureiurando satius & melius sit.

CVR nubentem non sinunt ipsam ædium limen transire: verum illi, qui eam deducunt, extollentes transferunt? Vtrum quod primas uxores raptu paratas ita domum intulerunt, non ingressæ ipsæ sunt? An videri volunt vi compulsas non ultro in domum penetrare, ubi virginitatem sunt resoluturæ? An ea re significant neque excessuram per se, nisi coacta sit, neque deserturam domum: quomodo est, cum ingredere tur, coacta. Siquidem & apud nos in Bœotia axem currus pro ianua incendunt, significantes inire sponsam debere, velut sublato eo, qui sit eam abducturus.

QVARE cum introducunt sponsam, dicere cogunt eam: Vbi tu Caius, ego Catia? Vtrum quasi certa lege statim ingrediatur ad omnium rerum consortium atque ad vnam dominandam: significaturque, ubi tu dominus & paterfamilias, ego quoque domina & materfamilias? Nominibus hisce alias vtuntur promiscuis: sicut vlturpant iurifconsulti Caium Seium & Lucium Titium: philosophi Dionem & Theonem à maioribus vlturpant. An Caiæ Cecilie causa honestæ & probæ fœminæ, quæ matrimonio iuncta vni ex Tarquinij filiis fuit: cui in M. Ancie aede statua ærea fuit posita. Posita fuerunt olim etiam sandalia & fusi, hæc industriæ eius, illa quod domi se ea contigit nota.

CVR celebris ille canitur in nuptiis Talassius? Vtrum à latificio. Siquidem qualium talathum vocant, sponsamque quando introducunt, pellem caprinam substernunt. Illa infert colum lana circumvolutum & fustum, lanaque viri fores obducit. An quod proditur ab historicis, est verum, iuuenem fuisse bello fortem ac cætera probum Talassium nomine. Cum autem raperent Romani Sabinorum filias, quæ ad spectaculum venerant, adducebatur à popularibus & clientibus Talassij forma virgo præcellenti, clamantibus securitatis gratia & nequis manus admoveret, aut corripere puellam, eam Talassio ferri. Igitur reliqui honoris Talassij causa gratulabundi applaudentesque comitati sunt & profecti. Hinc quia feliciter cessit hoc connubium, aliis quoque obtinuit, ut acclamarent Talassium, sicut Hymenæum Græci.

CVR eas hominum effigies, quas mense Maio de ponte sublicio in fluvium deiciunt, Argiuos appellant? An olim, qui eum locum incolebant barbari, si quos Græcos caperent, eo modo sustulerunt: Hercules vero, quem magnificerunt, reuocavit eos à necandis peregrinis. Instituit autem, ut morem eum & superstitionem representantes præcipitarent imagines. Græcos prisca iuxta omnes Argiuos dixere. Nisi sane quod Argiuos Arcades ex vicinitate pro hostibus habuerint, Evander Græcia extorris, qui iisdem locis consedit, offensionis memoriam & odium conservavit.

CVR olim absque filiis adhuc in ætate positis puerilli non cenabant foris? An hoc ex institutis est Lycurgi, qui in conviua, quæ phiditia appellabatur, pueros induxit: ut affuecerent non pecudum more vel incompositè, sed cautè deliciis frui, quod maiores natu custodes haberent & spectatores. Præterea ut patres ipsos hoc in maiore verecundia & frugalitate præsentibus filiis contineret. Vbi enim impudentes sunt senes, ut Plato ait, ibi iuuentus quoque impudentissima sit, oportet.

* Alij Lythas.
 QUID, cum Romani cæteri mense Februario inferias afferant & parènt defun-ctis, Decimus Brutus, ut extat apud Ciceronem, Decembri hoc agebat? Hic fuit, qui Lulitania arma intulit, & princeps ulterius progressus. Lethes amnem superavit. Vtrum sicut die exeunte & mense expirante manes vulgus propitiare solet, rationis est, ut & vertente anno postremo mense inferias sepultis dent. Est autem mensium December nouissimus. An honores hi deorum inferorum sunt. Colere porro inferos tempestiuum est fructibus vniuersis collectis. An cum mouent tellurem, qui semen-tem facere instituant, recordari eos præcipue decet manium. An Saturno mensis hic est ab Romanis sacratus. Numerant autem inter inferos deos non superos Saturnum. An cum Saturnalia solenne apud eos summum sit institutum, conviuaque in iis pluri-ma agitentur & genio indulgeatur: visum est eo festo etiam nonnulla libamina sepul-tis dare. An hoc vnum Brutum parentasse hoc mense falsum est. Namque parentant Laurentia, libamenta que dant ad eius tumulum mense Decembri.

CVR Laurentia, quæ meretrix fuit, honorem tantum habent? Alteram enim esse scribunt Accam Laurentiam Romuli nutricem, quam mense Aprili colunt. Meret-rici Laurentia cognomen fabulam esse ferunt. Nobilitata fuit huiuscemodi ex occa-sione. Aedituus quidam Herculis solebat per ocium diem fere alea & taxillis tradu-cere. Cum aliquando ex iis, qui ludere cum eo & eius studiij socij solebant esse, nullo forte præsentem langueret: deum ad ludendum secum alea provocauit certa condi-tione: si vicisset, ut ille quippiam sibi conferret boni: victus ut deo ipse lautum epu-lum & formosæ puellæ concubitum præberet. In hanc legem iacit pro deo, inde pro se, ac victus fuit. Quia vero stare pactis volebat, mentam instruxit deo splen-didiorum, Laurentiamque excepit conviuis, quæ quæstum corpore publice facie-bat, eique in sacello lectum stravit, foresque digrediens occlusit. Fama tenet congres-sum cum ea Herculem non humana specie præcepisse, ad forum se mane conferret, at-que in quem incidisset primum, ad eum ut maxime se conuerteret faceretque amicū. Ergo ut surrexit Laurentia, concessisse eam ad forum, conuenisseque diuitem quen-dam cælibem & magno natu virum Tarutium nomine. Cum hoc iunctam familiarita-te & viuentis rei familiari præfuisse & hæredem extitisse mortui. Postea loci morien-tem hæreditatem suam reip. reliquisse. Inde hos honores ei esse.

CVR portam vnam nominant fenestram, iuxta quam fortunæ cubile, quod vocat, est? Vtrum quod Seruius, qui rex fuit fortunatissimus, consuetudinem cum fortuna, quæ ad eum ventitaret per fenestram, habuisse existimatus est? An hæc fabula est. Sed cum rege defuncto Prisco Tarquinio vxor eius Tanaquil, quæ foemina cordata & regalis erat, ex fenestra prospiciens ciues est affata persuasitque eis, ut regem dicerent Seruium, inde locus hic appellationem inuenit.

CVR inter ea, quæ diis sunt dedicata, solas manubias negligunt de more tractu ab-olescere, neque venerantur ea vel restituant? Vtrum, quia gloriam cum primis putant deflorescere, ut semper recens monumentum enitantur virtutis referre? An potius quod, cum dies notas cum hostibus controuersia obliteret, si ipsis eas reponant & re-nouent, inuidiosum sit & odiosum. Neque enim apud Græcos, qui lapideum primi & æneum trophæum excitauerunt, commendati sunt.

CVR Q. Metellus, qui pontifex maximus fuit, aliasque prudens habitus & in rep. versatus, post mensem Sextilem, qui nunc Augustus dicitur, vetuit auspicari? Vtrum quia medio aut ineunte die agimus ea, ineunteque atque crescente mense: senescetes ut nefastos religioni habemus. Pari modo tempus post octo menses, quasi vesper aliquis anni & serum præcipitis & vergentis est censendus. An etiam aubus vtendum vigen-tibus & vegetis, cuiusmodi sunt ante ætatem. Circa autumnum alia infirmæ & affe-ctæ sunt, alia pulli & imperfectæ, alia semel evanidæ propter anni tempus alio de-migrant.

QVARE stipendia non faciētibus, licet alias versarentur in castris, hostem ferien-di vel

di vel vulnerandi ius non erat: quod Cato maior in epistola quadam ostendit scribens ad filium, cui præcepit, si exauthoratus esset completis stipendiis, ut reuerteretur do-mum: aut si remaneret, copiam a duce vulnerandi & occidendi hostis peteret. Vtrū quia solam necessitatem oportet facultatem dare interficiendi hominis. Id qui citra le-gem & iussum admittit, homicida est. Itaque Chryfantam laudauit Cyrus, quod obtrun-caturus hostem, sublatumque tenens gladium, ut tubam audiuit receptui canentem, ho-minem missum fecisset, neque ut prohibitus percussisset. An debet cum hostibus qui con-greditur dimicantque, si locum deseruerit, noxa solutum non esse nec impune ferre. Neque enim tantum qui cecidit quempiam & sauciavit, profuit: quantum, qui fugit & pedem retulit, nocuit. Qui ergo dimissus est, hic legibus militaribus est solutus. Enim-vero qui licentiam postulauit obeundi munera militaria, is iterum se legi & imperato-ri subiunxit.

CVR Flamini Diali sub dio vngi fas non est? Vtrum quod & liberos inspectante patre denudari & foecero generum nefas est & inhonestum, neque quondam vna lau-bant. Est autem pater Iupiter: ac sub dio quod est, maxime videtur sub oculis esse lo-uīs. An sicut in delubro & templo est nudare seipsum nefandum: sic aer sub dio & æ-therē, qui deorum & dæmoniorum sit plenus, religiosus illis fuit. Quapropter com-plura necessaria sub tecto tractamus adibus tecti & ab oculis deorum reconditi. Cæ-terum alia vni sacerdoti, alia omnibus à lege edicta sunt per sacerdotem. Hinc apud nos coronatum esse & comatum ferrumque gestare, atque in Phocensium fines non pe-netrare ad officium pertinet summi magistratus. Non gustare ante autumnale æquino-ctium arborum fructus, neque vitem putare ante æquinoctium vernale, fere omnibus per illum præferbitur. Vtriusque enim illa est hora. Perinde meo iudicio sacerdotis apud Romanos proprium est neque equo vti, neque plus tribus noctibus extra urbem a-gere, neque deponere pileum, unde etiam est flamen dictus. At multa alia, ex quibus est sub dio non vngi, per sacerdotem suggeruntur omnibus. Namque vngi citra lauatio-nem admodum erat Romanis religio. Atque Græcis nihil seruitutem & mollitiam perinde arbitrantur inuexisse, ut gymnasia: ac palastras multum languoris & ocij in-tulisse ciuitatibus artiumque studium malarum atque amare pueros, labefactare iuuenum corpora somnis, ambulationibus, motionibus concinnis & arguta victus ratione: per quæ exciderunt imprudentes ab armis: malueruntque lepidi, palestricæ, & pulchelli, quam pedites & equites fortes dici. Hæc igitur arduum est declinare eos, qui sub dio exuunt se. Qui vero vnguntur & curant se domi, nihil offendunt.

CVR olim nummi nunc Iani bifrontis imagine, nunc nauis puppi vel prora signa-ti fuerunt? Vtrum ut vulgus ait honoris gratia Saturni, qui nauigio in Italiam trans-misit? An hoc accommodare est multis. Etenim Ianus, Euander, Aeneas mari sunt aduecti. Illud conicias citius: cum quædam ciuitatibus ornamento sint, quædam ne-cessaria, maximo ornamento esse rectam publicam disciplinam, inter necessaria potis-simam rerum copiam. Quando igitur compositum reip. ordinem iis Ianus domitis

eorum moribus constituit, affluentiam necessariorum fluuius, qui nauigabilis est, sub-ministrat: quo alia ex mari, alia rure deportantur, signum habuerunt nummi legisla-toris geminam faciem, ut dictum est, ob vicissitudinem, fluminis pontonem. Alio ge-nere nummi utebantur, qui bouis, ouis, & porci fuit effigie signatus: quod facultates potissimum ex pecore quærent, consistenterque in hoc eorum opes. Quapropter multa nomina veteribus Suillius, Bubulcis, Porciis, ut est Fenestella author, fuerunt.

CVR in templo Saturni est ærarium, simulque in eo tabulæ seruantur? Vtrum quia opinio obtinuit & fama non fuisse inter mortales regnante Saturno vel iniquitatem vel iniustitiam, sed fidem & iustitiam? An quod frugum hic deus atque agriculturæ sit præses? Hoc enim falx denotat, non ut prodidit Hesiodum sequens Antimachus.

Aduersus Cælum Saturnus iniqua parentem

Arma mouet, refecans obliqua falce pudenda.

fructuum autem vbertas mater nummorum est. Quamobrem authorem etiam cu-stodem faciunt opulentia. Astipulatur huic, quod conventus, qui nono quoque die in forum aguntur, nundinas nuncupant, Saturno habeantur sacri. Nam venditionis & emptionis fontem laxitas fructuum aperit. An sunt hæc quidem vetusta. Aerarium vero constituit in templo Saturni princeps oppressis regibus Valerius Poplicola, quod locum eum crederet securum, & conspicuum esse, neque ita insidiis opportunum?

QVID legati Romam vndecunq; missi concedunt ad templum Saturni, vbi præfectis arario in acta eorū nomina referuntur? Vtrum quia peregrinus Saturnus fuit atq; idcirco accepti ei exteri sunt? An vero hoc explicatur historia. Nam olim sane munera, quæ dicebantur lautia, legatis quæstores mittebant, agrorumq; curam habebant, & defunctos funerabant de publico. Nunc vero ob advenientium frequentiam legatorum hic sumptus expirauit. Manet tamen hoc, vt præfectos ararij primo loco per professionem conueniant.

CVR flammī Diali non est fas iurare? Vtrum quia quæstio quædam est iusiurandum hominum liberorum? Debet vero exolutum quæstione esse corpus & animus sacerdotis. An quod fidem derogari in exiguis ei, cui diuina & summa commissa sunt, non deceat? An quod iusiurandum in devotionem exeat periurij? Est autem dira res & tristis devotio. Quare nec aliās solenne est sacerdotibus deuere. Atq; commendata Athenis est antistes illa, quæ execrari in caput Alcibiadis imperante populo recusauit. Voti enim non devotionis, inquit, sacerdos facta sum. An periculum est periurij publicum, si homo impius & periurus vota nuncupet & sacra faciat pro ciuitate.

CVR solenni Veneralium vinum ex delubro Veneris affatim effundunt? Vtrum, vt pleriq; autumant, Thuscorum dux Mezentius legatos ad Aeneam fœderis icienti causa misit hac lege: vt acciperet vinum, quod eo anno natum esset. Quod abnuente illo Thuscis pronunciauit victorem prælio se vinum præbiturum. Cuius Aeneas acceptis promissis, vinum diis consecrauit, atque post victoriam obtentam coactum, quod erat natum, profudit pro fano Veneris. An vero id significat celebrandum sicis festum non temulentis: quasi gratiores diis sint illi, qui multum meri effundunt, quam qui hauriunt.

QVARE delubrum Hortæ perpetuo veteres apertum habebant? Vtrum vt Antistius Labeo scriptū reliquit, dea, quæ quasi incitat & hortatur, oportere existimabant, vt quæ strenua esset assidue, nullam vnquam moram faceret, neq; concluderetur vel seris constringeretur. An potius, vt nunc appellant eam Horam priore producta syllaba industriam & circumspectam deam, eamq; tutricem & curatricem nusquam esse fœcundem vel securam putabant rerum humanarum. An sicut alia multa hoc quoque ex nominibus est Græcis, significatq; deam inspectricem contemplatricemq;. Quo-
30 circa vt excubantis & insomnis semper templum patebat. Sit tamen Horam recte Labeo à verbo hortari dictam ostendit: dispice, an ne oratorem, qui author est aut concionator acuens & cohortans, ita nuncupatum esse dicendum sit: non ab imprecatione & votis, vt non nulli volunt.

CVR ædem Vulcani Romulus extramœnia ædificauit? Vtrum ob fabulosam cū Marte Vulcani æmulationem Veneris causa ille, qui filius Martis habitus est, non donauit eum ciuitate neq; vrbe recepit? An hoc ineptum est: verum excitatum est initio templum hoc, quod esset confessus ei & curia arcana cum regni consorte Tatius: quo coacti ibi cum senatoribus sine interpellatione de rep. quiete deliberarent? An quia obnoxia antiquitus fuit incendio Roma, placuit colere quidem, sed summouere
40 vrbe Vulcanum.

CVR consualium festo tam equos quam asinos fertis redimunt permittuntq; ferriari? Vtrum quod Neptuno Equestri eum diem festum agant? Asinus autem ea vacatione vnà cum equo fruitur, in eiusq; partem venit. An quia postquam extitit nauigatio & comæatuum subiectio mari, non nihil ocij & quietis iumentis contigit.

QVARE candidatis moris erat in toga sine tunica, vt tradidit Cato, prensare? Vtrum ne ad nundinandum in sinu pecuniā ferrent? An potius magistratu dignos non imaginibus, non censu, non dignitate, sed vulneribus & cicatricibus, censebant? Quo igitur hæc conspicua essent appellantibus eos, sine tunica ad comitia descendebant. An sicut prensando, petendo, & supplices se præbendo, ita nuditate demittendo se subibant
50 plebem?

CVR flamen Dialis defuncta vxore sacerdotium, vt author est Teius, eiurabat? Vtrum quia eo, qui non duxit vxorem, ille, qui duxit, inde coniugem amisit, est infelicio? Quippe est domus eius, qui vxorem duxit, integra. Enimvero qui duxit, post perdidit eam, eius non solum non integra, verum mutila etiam. An consecratur simul cum viro vxor. Nam complura sacra non licet nisi præfente matrefamilias obire. Iungere aut sibi ex templo amissa priore alteram, neq; forsitan integrum est, neq; alioquin
huma-

humanum. Hinc nec dimittere vxorem ante liberum eis erat, neq; sane nūc est. Cæterum memoria nostra ad cuiusdam postulationem Domitianus veniā dedit. Dirimebantur nuptiæ coram pontificibus, qui multa horrenda, monstrosa, & dira peragebant. Minus hoc mireris, si id quoque legeris, quod etiam vno cenfore mortuo alter oportebat magistratu se abdicaret. Cum decessisset Lilius Drusus, collega eius Aemilius Scaurus detrectabat magistratum eiurare, donec pars tribunorum plebis iusserunt eum in carcerem duci.

CVR laribus, quos proprie præstites vocant, assistebat canis, atq; isti sagis ex pelibus caninis vestiuntur? An præstites quasi antistites sunt & præfides. Præfides autem domus custodes esse decet, formidabileq; vt est canis alienis, blandos mitesque domesticis. An potius quod Romani non nulli aiunt, est verum, atque vt opinio est Chryssippi philosophi, mala dæmonia vagari: quibus dii aduersus flagitiosos & iniustos publicis vtuntur tortoribus & vindicibus: ita lares furiosi quidem sunt & vltiores dæmones, obseruatores morum & familiarum. Vnde etiam nunc tergis amiciuntur, canemque habent afflorem vt sagaces ad inuestigandum & mulctandum improbos.

CVR EI, quæ Geneta Mana dicitur, canem immolant, imprecanturq; ne vllus domi natus evadat bonus? An quia dæmon est Geneta, quæ fœtus & puerperia procurat. Siquidem fluxionem quandam significat hoc nomen & generationem, aut manam generationem. Quomodo igitur Hecatæ Græci, item Romani Genetæ Manæ canem pro domi natis immolant. Arguios narrat Socrates Ilithiæ victimam facili par tus gratia canem cedere. Quantum ad votum, vtrum id non aduersus homines dominatos, verum aduersus canes est nequis existat bonus. Acerbos enim & truces sint oportet canes. An quod placidi & boni dicantur morientes, ænigmate per exordium precantur, nequis ex domesticis emoriatur. Neq; est hoc mirandum. Etenim Aristoteles in Arcadum cum Lacedæmonis fœdere relatum ostendit, vt nequem placidum faciant suppetias ferendi gratia Tegeatis, qui faciunt cum Lacedæmonis: id est, neminem interficiant.

CVR ludis Capitolinis nunc quoq; proclamant, Sardeis venales: ac senex quispiā
30 per ludibrium traducitur, cui addunt bullam puerilem? An quia cum Romulo diu bellum gesserunt ex Tuscis illi, qui dicuntur Veientani, quorum vrbe recepit postremam, frequentesq; captiuos cum rege sub hasta vendidit, illudens illius stoliditati & insipientiæ. Quia vero stirps sunt Tusci Lydorum, authores autem Lydorum Sardeis, ad eum modum proclamarunt Veientanos, atq; ad hæc vsq; memoriā mos hic per ludum obseruatur.

QVARE forum, vbi carnes venduntur, macellum vocant? Vtrum à Græca dictione *μάγειρον*, quod coquum significat, nomen corruptum sicut multa alia vsu obtinuit. Quippe literæ c. & g. sunt apud Romanos cognatæ. Sero enim vsurpauerunt g. quam literam Sp. Caruilus adinuenit. Iam literam L. ex linguæ hæsitantia delabentes à litera r. balbutiendo proferunt. An vero hoc quoque ex historia discutiendum. Nam fama est Romæ ferum hominem & latronem fuisse, qui multis spoliatis vix tandem captus & supplicio est affectus. Hunc dictum Marcellum fuisse: cuius ex bonis publicum est extructum macellum, quod nomen ab illo mutuatum est.

CVR Idibus Ianuariis circuire in vestitu muliebri concessum est tibicinibus? An eam ob causam, quæ commemoratur. Nam magnos sane honores obtinebant, quos eis tribuit rex religiosissimus Numa. His post spoliati à decemviris, qui consulare imperium obtinebant, reliquerunt vrbe. Quos cum requirerent, & non nulla religione tenerentur sacris operantes sine tibicinibus sacerdotes: neq; accersentibus illi auscultabant, verum Tybure hærebant: libertinus homo ostendit clam magistratibus
50 reducturum se illos, apparatoq; magnifico epulo, vt si rem diuinam diis fecisset, acciuit tibicinas. Adiunxerat conuiuio mulieres, pervigiliumq; plausibus agitabatur ludentium & saltantium. Inde homo repente iniecto sermone quasi patronus ipsi superueniret, percussus induxit tibicines, vt conscendentes plaustra pellibus vndiq; tecta Tybur veherentur. Impositura ea erat. Siquidem circumacto curru imprudentes ob vinum & noctem clam deportauit omnes summo mane Romam. Erant multi ex pervigilio & crapula stolis pictis & muliebribus vestiti. Vt igitur à magistratibus blauditiis inducti & placati sunt, receptum est, vt illo die ita amici per vrbe discurrant.

CVR Carmentæ ædem initio fama est à matronis fuisse conditā, quam nunc quoque præcipue colunt? Fabula narratur, cum vetitum fuisset à senatu mulieribus carpentis, quæ equis iuncta essent, uti, coitionem eas ad vlciscendum viros inter se fecisse, ne conciperent nec parerent: dum mutata sententia hæc eis indulgere. Matres autē factæ liberorum proborum & multorum Carmentæ ædem extruxerunt. Carmentam alij Euandri matrem fuisse & venisse memorant in Italiam ac fuisse nominatam Themin, alij Nicosratam: quæ quod oracula carminibus caneret, dictam fuisse à Latinis Carmentam. Alij Carmentam parcam esse putant, eaq; de causa sacrificare ei matronas. Explicatio eius nominis est carens mente ex numinis afflatu. Ita non Carmentæ appellationem carmina dedere, verum hæc potius nomen ab illa invenere: quod fortes versibus & metris fanatica caneret.

CVR, qui Ruminæ sacra faciunt, victimæ infundunt pro libamine lac, nec vinum adhibent? An quod mammam Latini rumam vocarent, & Ruminalem dicunt nominatam pro eo quod mammam Romulo lupa præbuit. Vt igitur Græci eas, quæ nutriunt paruulas lacte, *θηλοναὶ* & *τῆς θηλῆς* vocant: ita rumina, quæ est nutrix, alitrix, & educatrix non admittit tanquam noxium infantibus vinum.

QVARE senatores partim patres conscriptos, partim simpliciter appellarunt patres? An eos, qui ab initio centuriati in senatum à Romulo fuerunt, patres appellarunt & patricios: quasi qui essent generosi, ut qui patres suos haberent monstrare: postea alios ex popularibus patres conscriptos nominauerunt?

CVR ara fuit Herculis & Musarum communis? An quia literas docuit Hercules Euandrum, ut in historia lura prodidit: & censebantur facere præclare illi, qui amicos & propinquos erudiebant. Sero cœperunt mercede docere, ac primus aperuit ludum literarium Sp. Caruilius Caruilius illius, qui coniugem princeps repudiavit, libertus.

CVR ex duobus Herculis altaribus, quæ in maiore immolata sunt, ex his nihil accipiunt mulieres neq; gustant? Vtrum quod ad sacra venerit Carmenta tardius, sero etiam venit gens Pinariorum: ita summoti sunt à conuiuio epulantibus aliis. Vnde Pinarij ab esuriendo sunt dicti? An ob fabulam, quæ de tunica & Deianira refertur.

CVR deum illum, in cuius potissimum tutela & præsidio est Roma, siue mas siue femina sit, dicere, quærere, & nominare est vetitum: quam sanctionem superstitione confirmant, dum scribunt Valerium Soranum, quod id effutisset, male perisse? Vtrū quod, ut non nulli Romani scriptum reliquerunt, deorum evocationes & fascinoes sunt: quibus quia arbitrabantur evocasse se deos ab hostibus, eosq; ad ipsos migrasse, metuebant ne idem ipsis accideret ab aliis. Vt igitur Tyrj vinculis signa alligasse feruntur, alij sponsores postulasse, cum ad balnea illa vel ad expiationem aliquā dimitterent: Ita Romani, si secretum esset & ignotum dei sui nomen, tutissimam rati sunt eius & fidelissimam custodiam. An sicut cecinit Homerus,

Omnibus est tellus communis

quo homines omnes deos venerentur colantq; terram qui habet in communi: sic superprimebant salutis authorē prisca Romani: ut non tantum hic, sed & omnes à ciuibus dij colerentur.

CVR ex fecialibus paterpatratus maximus habebatur? Est hic, cui viuus pater & liberi sunt. Tribuitur etiam ei prærogatiua quædam & fides. Prætores enim corpora, quæ ob formam & venustatem vigilantem & castam flagitant custodiam, apud hos deponunt. Vtrum, quia hi id habent, ut vereantur liberos & timeant patres? An causam nomen suggerit? Vult enim esse patratus, quasi perpetratum & consummatum, tanquam absolutior sit aliis ille, cui contingit, cum genitorem habeat, genitori esse. An decet iurisiurandi & pacis præsidem simul ante & à tergo secundum Homerum videre. Talis autem sit præsertim is, cui stirps est, pro qua consilium capit, & pater, qui cum consilium capit.

CVR regi sacrorum magistratum capere & concionari est interdictum? An olim reges plerumq; & præcipua sacra faciebant, ac rebus diuinis ipsi cum sacerdotibus operabantur. Vt vero insolescere cœperunt, arrogantesq; & duri esse plerumq; Græci detracto eis imperio solum sacra faciendi diis facultatem reliquere. Romani regibus semel expulsis præfecerunt alium sacris, cui omnem potestatem & concionis habendæ ius ademe-

ademerunt: quo tantum in sacris regem habere, regnumq; deorum causa existimetur sustinere. Atq; est in foro iuxta comitium solenne sacrificium: quo perpetrato fugiens ex foro rex raptim se subducit.

QVARE mensam sustolli non sinebant inanem, sed ut omnino aliquid in ea superesset? Vtrum quo significarent debere semper se aliquid ex præsentibus in posterum facere reliquum, dieiq; craftini hodie meminisse? An rati sunt contrahere appetitionē & inhilare præsentibus adhuc illecebris elegans esse. Minus enim inhilant remotis, qui temperare præsentibus sunt assueti. An etiam aduersus seruos mos est ille humanus. Neq; enim ita, quod capiant, ut quod participes sint, delectat eos, consortes quodammodo arbitantes se mensæ dominorum. An sacrorum nunquam vacuum quicquam fieri permittendum. Mensa autem sacra est?

CVR cum sponsa primum non congregitur ad lumen vir, sed per tenebras? Vtrū quod pudeat eum, priusquam consuetudinem cum ea habuerit, quod alienam cœseat? An ut accedere vel ad suam cum verecundia consuescat? An quomodo sanciuit Solon, ut adeso sponsa malo cydonio conclaue ingrederetur, ne primus esset molestus & ingratus complexus: sic legislator Romanus, siquid esset in corpore vitij aut quid insuauis, textit. An ea res illegitimæ infectatio Veneris est, quasi etiam in legitimis sit aliquis pudor.

CVR circus vnus dicitur flaminius? An quod cum Flaminius quispiam ex veteribus agrum præbuisset, impenderent eius vectigal in ludos circenses. Cum autem adhuc pecunia superesset, viam muniuerunt, quam item vocauerunt Flaminiam.

CVR apparitores licitores appellant, an quod alligarent hi homines perditos, Romulumq; stiparent, qui lora in sinibus ferebant? An nunc interiecta est litera c. cum olim litores dicerentur: qui *λίτιτροι* quidam, id est, ministri publici erant. Nam *τὸ λῆτρον* in hanc vsq; memoriam, *τὸ δημόσιον*, id est publicum in multis Græcorum legibus esse scriptum, neminem fere præterit.

CVR canem Luperci immolant? Luperci sunt, qui Lupercalibus nudi in subligaculis discurrent, caduntq; obuios scutica? Vtrum quia ea, quæ aguntur, lustratio sunt vrbis, mensamq; Februarium vocant, atq; diem illum, quo scuticis de more verberant occurrentes, februarium vel februarum. Siquidem februlare lustrare significat. Canem omnes fere Græci adhibebant, adhibentque in hunc vsque diem non nulli victimam in expiationibus: atq; Hecata canes cum piamenis aliis efferunt, caniniscq; eos, qui expiatione habent opus, pellibus abstergunt. quod genus lustrationis vocant *σκυλακισμὸν*. An à lupo dicta Lupercalia sunt. Lupo autem est canis hostis, ideoq; Lupercalibus immolatur. An quod Lupercos allatrent & interpellent canes per urbem discurrentes. An Pan hoc sacrificium celebratur. Pani vero acceptus est ob caprarum greges canis.

Cur Septimontio obseruabant, ne vehiculis, quæ equis essent iuncta, vterentur: atque nostra etiam memoria, qui antiquitatis non sunt contemptores, id obseruant. Septimontium celebrant, quod Septimus collis adiectus, & facta Roma sit septem collium. Vtrum, ut quorundam Romanorum fert opinio, quod nondum copulata protius omnibus suis partibus vrbis esset. An hoc forte nihil ad rem. Cæterum opere grandi ad amplificandam confecto vrbem, quod fecisse eam existimarent iam incrementi finem: cum relaxauerunt semetipsi, tum remissionem dederunt iis, quæ in labore adiuuerunt, iumentis, fruiq; publici festi fertis permifere. An festum quidem volebant omne ciuiū præsentia ornari & celebrari, præsertim vero quod amplificatæ causa vrbis agebant, atq; ut vrbem, cuius est dies festus, ne relinquerent, non erat vehiculis iugatis illo die vti licitum.

CVR in furto deprehensos aut aliis in seruilibus noxis furciferos vocant? An & hoc priscorum est diligentæ indicium. Qui enim vernam suum de aliquo flagitio iudicasset, huic imperabant, ut duplex lignum, quod plaustris subdunt, sustolleret, atque per vicum vel viciniam sub omnium oculis transiret, ne ei siderent in posterum, sed ab eo cauerent. Hoc lignum Græci *σχιγγμα*, Romani appellant furcam. Vnde dicitur, qui hoc circumtulit, furcifer.

CVR boum cornupotentium, quo deuitent eos occurrentes, cornu cœnū alligant? An ex saturitate & fagina boues, equi, asini, homines lasciuunt, ut ait Sophocles?

*Vt pullus exultat tu rerum copia,
Nam buccas & venter tibi plenus.*

Hinc M. Crassum Romani foenum habere in cornu dicebant. Declinabant enim eum illi, qui alios in rep. vellibant, vt ad vindictam acrem atq; durum adorientibus. Verum enimvero postea rursus dictum est. Crasso Cesar detraxit foenum. Hic enim Crasso primus se actionibus suis obiecit atq; eum despexit.

CVR eorum, quos ante auspices, nunc vocant augures, oportere putabant semper esse apertas lucernas, neq; operculum impositum? An sicut Pythagorici reru fecerunt magnarum tenues notas: qui prohibebant super chœnicem sedere, ignem gladio fodere: sic veteres multis ænigmatibus utebantur, præcipue apud sacerdotes, vt est illud lucernæ. Affinis est enim cõplectenti animum corpori lucerna. Nam animus intus lumen est, debetq; pars eius, qua intelligit & sapit semper patere & esse intentâ, nunquã vero occlusa, vel expirare. Vbi venti sunt, ibi parũ quietæ sunt aues, neq; signa edunt certa: quod huc atq; illuc motu inæquali ferantur. Docent igitur eo more non spirante aura, sed tranquillo & silenti celo tractare hoc augures, cũ lucernis vti valeat apertis.

CVR interdictum fuit sacerdotibus, qui vlcere laborabãt, auspicio operã dare? Vtrum hæc quoq; nota est non debere pungi, neq; propriũ vlcus vel vitium habere in animo illos, qui rebus diuinis vacãt: verũ expertes esse ægritudinis, sanos, nõ interpellatos. An cõueniens est, si nec victima vititur quis ad rē diuinã vlcerosa, neq; ad auspiciũ aibus, vt multo magis in semetipsis ea vitent: mundiq; & sani atq; integri ad capiendã auguria ab diis procedant. Videtur enim vlcus mutilatio corporis & pollutio esse.

CVR Breuis fortunæ ædem Seruius Tullius rex extruxit? Vtrum quia paruus initio humilisque atque ex matre natus captiua Romæ aspirante fortuna regnavit? An ipsa volumina potius magnitudinem ob oculos ponunt fortunæ quam exilitatē. Præceteris autem apparet fortunæ Seruium vim diuinis honoribus affectisse, resq; ad eam retulisse omnes. Non solum enim fortis fortunæ, Auerruncanæ, Blandæ, Primogeniæ, & Mascule ædes condidit: verum etiam est propriæ fortunæ ædes, alia Conuersæ, alia Bene sperantis, alia Virginis. Et quid alia cognomina recenseas, cum fortunæ Viscatæ ædes sit: quod procul ab ea capiamur & adhærescamus negociis. Reputa etiam, an ne, cum consideraret fortunæ momentum exiguum multũ semper pollere: & quia factum quid pene est aut non est, subinde id quibusdam fuisse causam, vt affectu summa vel ludificati sint: Breuis fortunæ ædem construxerit, quo intendendum præciperet rebus, nec quantumvis modicæ sint, eas, quæ accidunt, esse contemnendas.

CVR lucernam non extinguebant, sed ipsam sinebant sua sponte extabescere? Vtrum vt congenerem & germanam inextincti & æterni ignis. An hæc nota est non esse vllam animantem nisi nocuam conficiendam vel necandam: quasi æmulus animantis ignis sit. Siquidem eam desiderat, sua sponte mouetur, ac cum extinguitur, mittit quali interficiatur vocem. An docet nos hic mos non debere nos neq; ignem, neq; aquam, neq; quid ex necessariis aliud, quando eo abunde vsi sumus, perdere, sed permittere huius vsu opus habentibus ac relinquere aliis, siquãdo id ipsi vltra nõ requiramus.

CVR in calciamentis lunulas, qui splendidis natalibus, præfulgēt ferunt? Vtrum vt author est Castor, nota id est habitatiõnis, quæ esse in luna narratur: & quod ab excessu rursus animæ lunam pedibus habebunt subiectam. An id fuit vetustissimis præcipuũ. Hi Arcades erant ex Euandri posteritate, qui dicti προσελανοι fuere, quod se fuisse ante lunam contenderent. An sicut alia multa etiam hoc elatis & inflatis rerum humanarũ vltro citroq; conuersionem subiicit, capientibus ex luna exemplum:

*Ex abdita vt primum procedit hæc noua
Faciem comans & lumine complens cornua,
Et vt fuit longe vultu mitidissima,
Dilabitur rursus atq; euãescit semel.*

An disciplina est ea obedientiæ consulentiũ, vt non ægre feramus: sed sicut auscultare luna vult præstantiori & esse secundaria, respectans assidue iuxta Parmenidem solis radios: perinde in secundo loco acquiescamus sequentes ducem, potentiaq; & honore ab eo concessio fruentes.

CVR annum existimant Iouis esse, lunonis menses? An quia inter deos invisibiles

Ies & mente apprehensos regnum Iupiter & Iuno obtinent: Inter eos, qui sub aspectum cadunt, sol & luna. Author est autem sol anni, luna mensium. Porro oportet esse illorum hos imagines non simpliciter arbitrari: ceterum solem ipsum in materia Iouẽ, lunam ipsam lunonem in materia esse. Vnde dicta est Iuno: quod nomẽ iuuenem vel adolescentem significat à luna. Ac Lucinam vocant lunonem quasi lucidam & illuminantem: tenetq; eos opinio in puerperis eam & partus doloribus opem ferre, vt lunam quoq;

*Cerulei per sidera cœli,
Et per lunam etiam obstetricantem.*

10 Quippe apparet potissimum plenilunius facillime mulieres parere.

CVR auis sinistra est secunda? Vtrum non est hoc verum, sed multis loquendi genus imponit. Nam sinistrum læuum significat. Potest etiam deduci à verbo linere. Eã igitur, quæ rem sinit, auem, cum sinestria sit, parum recte arbitratur esse & vocat vulgus sinistram. An vt ait Dionysius, cum Ascanio Aeneæ in acie aduersus Mezentium stanti fulgur à sinistra victorale micasset, in augurium id verterit, ac deinceps ita obferunt, aut vt alij, cum id Aeneæ accidisset. Etenim Theban cum sinistro cornu ad Leuctra hostem profligassent & superassent: seruarunt, vt omnibus in conflictibus sinistro imperium tribuerent. An potius, vt est author Iuba, respicientibus orientem Aquilo ad sinistram est: quem sane sunt qui mundi habeant partem dextram & supremã.

20 At dispice, ne sinistris, quæ natura imbecilliores sunt, assistentes aues eas quasi corroborant confirmatq; id, quo in viribus claudicant, adæquant. An quia terrestria & cadauca cœlestibus & diuinis censebant opposita, putabant nobis ea, quæ sinistra sunt, deos à dextra ostendere.

CVR viri triumphalis, qui decesserat & cõbustus erat, licebat os in urbem inferre ac deponere: quod Pyrho Liparenis scripsit? An hoc honori est extincti delatum. Siquidem, aliis quoq;, qui temp. in bello bene gessissent, & ducibus tribuerunt, vt non illi solum, verum etiam posteri eorum in foro humarentur, velut Valerio & Fabricio: referuntq; horum nepotibus, vbi decesserunt, in forum delatis subiecti ardentem facẽ, mox attolli: qui ita vtuntur sine inuidia honore, probantq; solum sibi licere.

30 **CVR** qui inuitabãt triumphales, publice rogabant cõsules, ne venirent, ac per nuncios, ne accederent ad cœnã, petebant? An locus erat viro triumphali & sedes danda honoratissima, & ille à cœna deducendus: quæ fas non est alteri præsentibus consiliibus tribui, sed illis.

CVR non gerit tribunus plebis prætextã, cum eam magistratus alij gerant? An nõ est ille magistratus? Neq; enim lictores habent, neq; ex sellis curulibus agunt cũ populo, neq; principio anni vt ceteri omnes magistratũ ineunt, neq; dictatore dicto abeunt: sed cum imperium ad se omne traduxit ille, hi soli manent: quasi non magistratũ gerant, sed ordinem habeant alium. Sicut autem non nulli oratores nolunt prescriptionem actionem esse, quæ diuersum atq; actio agit: Hæc enim inducit & constituit iudiciũ,

40 illa elidit & sustollit: tribunatum item arbitrantur inhibitionem citius esse magistratus atq; aduersus magistratum intercessionem quam magistratum. Nam intercedendi aduersus magistratus potestatem & effusam vim detrahendi ius & arbitrium est eius. An hæc quidem & similia adferas, vbi verba fundere velis. Enimvero quando ortum suum tribunatus ex plebe accepit, popularitas inualecit atq; ingens est eo, quod non sustollat animos supra ceteros: verum gestu, vestitu, & victu ad quoslibet ciues se cõformet. Fastus enim consuli conuenit & prætori. Tribunum plebis, vt M. Curio dixit, esse oportet demissum, neq; graue supercilium præferre, neq; esse aditum difficilem, neq; multitudinĩ acerbum, sed pro aliis, & popularibus facile. Quare nec domus illius obtinebat vsus, vt fores obderetur: verum noctu interdũq; patebat vt portus & refugium

50 ope indigentibus. Quo autem plus deprimitur specie, hoc eius autoritas plus amplificatur. Quippe vsus eius cõmunem esse promptumq; cunctis instar aræ voluit: honore verò faciunt eum sacrosanctum & inuolabilem. Quando etiam * cum in publico incedit, omnibus moris est expiari & lustrare corpus vt pollutum.

CVR maioribus magistratibus virgæ annexis securibus colligatæ præferuntur? Vtrum quod nota sit non debere præcipitem & solutam iram esse magistratus. An mora allata & cunctatio, dum sensim virgæ soluuntur, identidẽ cõsiliũ mutauit delectando. Quãdo aut vitia sunt quædã corrigibilia, deplorata alia: castigant virgæ, quod

* Hic desideratur aliquid, aut est locus mendosus.

relocari valet, in emendabile seculum praecidunt.

QVARE barbaros quosdam, quos vocant Bletonesios, cum eos hominem immo-
lasse diis Romani accepissent, exciuerunt eorum magistratus, ut in eos animaduere-
rent. Qui ut certa lege hoc se demonstrarunt fecisse: illos quidem noxae exemerunt, ve-
rum id in posterum venterunt: cum ipsi non multis ante annis viros duos & duas fo-
minas in foro Boario alteros Graecos, alteros Gallos sub terra viuos demississent. Ab-
sonum namque videtur hoc ipsos facere, & culpae de nefario facinore barbaros. Vtrū
diis mactare homines duxerunt impium, sed daemoneis necessarium? An eos, qui de
more & lege hoc designabant, offendere existimauerunt, ipsi ex praescripto egerunt
hoc librorum Sibyllinorum. Siquidem fama tenet Helviam virginem, quae equo vehe-
batur, fuisse de caelo icata, ac nudum repertum iacentem equum, nudam etiam illam qua-
si de industria amota de pudendis tunica: calceis, anulis, & vitia alio disiectis seorsum
a caeteris, atque exerta ex ore lingua. Hic cum vates foedam infamiam virginibus Vestali-
bus adherere denunciaissent, ac pervulgatum iri: contactos etiam esse labe aliqua equi-
tes: detexit Barbari cuiusdam ex equestri ordine feruus tres virginibus Vestales, Aemi-
liam, Liciniam, & Martiam sub idem tempus stupratis, ac consuetudinem perditi ha-
bere cum viris, in quibus erat Buterius Barbarus indicis dominus. Atque in illas quidem
compertas animadversum est. Quia vero res atrox habita: visum est, ut sacerdotes li-
bros Sibyllinos consulere. Inuenta ferunt oracula, quae haec ad res perniciem nun-
ciarent futura, praescriberentque, ut aliena quaedam & peregrina daemonia ad procuran-
dum instans malum duobus Graecis & duobus Gallis sub terra defossis propitiarent.

CVR exordium diei a medio nocte capiunt? Vtrum quia institutum resp. initio mi-
litare habuit? Multa autem conducibilia noctu in expeditionibus praecipiantur. An
actionis exortum solis primordium, apparatus faciebant noctem? Paratos enim age-
re decet, non parari agentes, ut Chiloni sapienti Myson dixisse fertur, cum hyeme ven-
tilabrum pararet. An ut meridies est multis publica & feria tractandi clausula, sic ex-
ordium placuit statuere mediam noctem. Cuius magnum est indicium, quod dux Ro-
manus a medio diei foedus non feriret nec formulam conscriberet. An ab solis abscel-
su & emerfu capere licet principium diei & finem. Nam si ut vulgus dirigit sensu, ex-
ordium diei ab solis adventu, noctem ab occultato semel sidere petemus, non habe-
bimus aequinoctium: caeterum quam maxime diei noctem adaequare videbimur, haec
die apparebit solis magnitudine contractior. Quod vero iam mathematici ad occur-
rendum huic absurditati solis centrum statuunt, quando horizontem attigit, diei esse
& noctis interpunctionem: haec euerfio est euidentia. Siquidem eueniet, ut multa lu-
ce adhuc terram illustrante & illucescente nobis sole haud dum esse cofiteamur diem,
sed noctem etiam tum esse. Quoniam igitur in exortibus & occasibus solis aegre ca-
pitur ob supra dictas absurditates initium: superest, ut ab eo, cum medium caelum te-
net, aut locum huic aduersum, principium capiamus. Est porro rectius secundum.
Rapitur enim ex meridie ad occasum a nobis, atque ex noctis conticinio ad nos in-
orientem.

CVR mulieres olim neque molere neque coquere permittebant? An foederis, quod cum
Sabini ierant, memores. Quippe cum filias eorum rapuissent, mox collatis armis pax
conuenisset, in legibus pacis aliis hoc relatum est, ne viro Romano vxor moleret, ne-
que eius coquinariam faceret.

CVR mense Maio non ducunt vxores? Vtrum quod interueniat inter mensem A-
prilem & Iunium: quorum hunc Iunoni, illum Veneri deabus conjugalibus sacrum
rati praeveniunt paulisper aut operiuntur. An quod mense hoc maximam lustratio-
nem obeant, ac nunc imagines de ponte in amnem praecipitent, ut quondam homi-
nes. Quapropter flaminicam, quae sacerdos Iunonis habetur, solenne est tunc mae-
stitiam praese ferre, nec lauare, nec comi. An quod complures Latini hoc mense ma-
nibus dent inferias? Quia de causa Mercurium fortasse venerantur hoc mense, & a
Maia hic mutuatur nomen. An quod non nulli ferunt, Maius a maiore, Iunius a iunio
re aetate est dictus. Nuptiis autem congruentior iuventus est, ut Euripides quoque ait.

Atqui senectutem Cypris repudiat.

Abhorret atque a grandibus natu Cypris.

Non iungunt igitur mense Maio nuptias, sed expectant, qui eum consequitur, Iu-
nium.

CVR

CVR nubentium comam hastae cuspede discriminant? An nota haec est vi & bello
primarum conciliata concubia fuisset? An discunt, ut viris iuncte pugnacibus & bellico-
sis non mollem & effoeminatum, sed modestum cultum sibi adhibeant Lycurgi exem-
plo: qui ferra & securi sanciendo ianuas, fenestras, & fastigia aedium fabricari, neque o-
mnino instrumentum adhibere aliud, omnia arguta & exquisita opificia exterminavit.
An diuortium ea res denotat, ut solo ferro nuptias dissociandas? An pleraque concubialia
ad Iunonem referuntur, cui hasta existimatur sacra, ac signa eius pene omnia hasta su-
stantantur, dictaque ea cognomine Quiritis est. Hastam enim quirim praefici dixerunt:
Hinc & Martem vocatum praedicant Quirim.

10 QVARE quod impenditur in spe etacula, lucar dicitur? An multa sunt circa urbem
alia diis attributa, quae lucos vocabant, & collectum inde vectigal in ludos erogabant.

QVARE Quirinalia stultorum festum nominant? An quod diem hunc tribuerint,
ut est author Iuba, iis, qui curias suas ignorarent? An iis, qui non sacrificauerunt ut re-
liqui per tribus furnicalibus ob negocia vel peregrinationem vel inscitiam, concessum
est eo die solenne illud agere.

CVR cum sacra fuerit Herculi, nullum alium deum nominant, neque conspicitur canis in-
tra septa, ut est apud Varronem relatum? An deum non nuncupant alium, hunc quod se-
mideum putent. Ut vero non nulli alij autumant, quod agenti etiam num inter homi-
nes aram erexisset ei Euander, & sacrificium fecisset. Cani vero praeter omnibus animan-
20 tibus infestus fuit. Quippe hic eum semper multum fatigavit, & Cerberus: & super om-
nia Licymnio puero Oeoni a cane interempto ab Hippocoontidis pugnam con-
ferere compulsus cum multis alios amicos, tum fratrem desideravit Iphiclem.

CVR non licebat in Capitolio patriciis habitare? Vtrum quia Manlius, cuius ibi
domicilium fuit, tyrannidem machinatus est: cuius causa scitum est, ne cui ex Manlio-
rum familia nomen Marco foret. An vetus hic metus fuit. Nam Poplicolam virum im-
primis popularem non destiterunt suspectum habere potentes & timere plebs: quo-
visque domum ipse suam, quae foro videbatur imminere, diruit.

CVR eum, qui in bello ciuem seruauit, corona quercea donant? Vtrum quod ubique
& facilis copia sit in expeditionibus quercus. An quia Ioui & Iunoni, quos ciuitatum
30 praesides putant, haec sacra corona est. An vetus ab Arcadibus sumptus mos est, qui-
bus intercedit cum quercu necessitudo. Primi namque homines terra geniti habentur,
ut planta prima quercus.

CVR ad auspicia capienda praecipue vtuntur vulture? Vtrum quod Romulo duo-
decim, cum conderet Romam, conspecti sint? An quia inter alites haec minime fre-
quens & maxime insolens est. Haud temere enim vulturis nidum offendas, sed longe
alicunde adveniunt subito. Vnde conspectus est eius ominosus. An hoc quoque ab Her-
cule accepere, si verum dicit Herodotus, oblati in actionis alicuius auspicio potissi-
mum gausum Herculem: qui cum ceterum vulturem carniuorum putavit iustissimum.
Primum namque omni viuo abstinet, neque quicquam, quod spirat, extinguit, ut aqui-
40 lae, accipitres, & noctiuaga. Pascit aliis cadaveribus. Iam ex his quoque a cognatis tem-
perat. Volucrum enim nemo conspexit a vulture gustatum: quomodo aquilae & acci-
pitres praeter caeteris cognata appetunt & inuadunt. Et quidem, ut ait Aeschylus,

Immunda avis sit, si qua auem depascitur.

Homines vero est pene innocentissimus: qui neque fructum perdit, neque plantam, vel
animal laedit domesticum. Quod si, ut fabulantur Aegyptij, omne est eorum foemini-
num genus, concipiuntque aspirantem excipientes subfolanum, ut Zephyrum arbores:
etiam omnino certa signa ab eis & fixa sit edi probabile. In caeteris impotentiae infestae
dum coeunt, adhaec raptus, fugge, insectationes multum habent fluctuationis & instabilitatis.

CVR Aesculapij delubrum extra muros est? An quia comorations rusticas urbanis
50 salubriores habent. Etenim Graecis in locis liquidis & cellis fere locata sunt Aescula-
pij sana. An quoniam hunc deum Epidaurum aescitum arbitrant. Epidauris autem non in op-
pido, sed procul templum est Aesculapij. An quia anguis ex tritremi in insula exscendit,
atque ex oculis ablatum est, ideo eum ipsum putarunt templo aedificando locum designasse.

CVR moris fuit leguminibus abstinere expiatis? Vtrum ut Pythagorei auerfiantur
ob causas, quae referuntur, fabas: cicerulam, quam Graeci dicunt *καθυρα*, & cicer quod
καθυρα tanquam nomen trahentia ab Erebo & Lethe. An quia in parentationibus
& iuuationibus manium legumina adhibent praecipue. An potius quod in expiatio-

OO ij

nibus & sacrificiis pura habēda sint & gracilia corpora. Sunt autem legumina flatuosa, adferuntque redundantiam, quae multam purgationem requirit. An quoniam etiam ad Venerem stimulant, quod natura sint flatuosa & ventosa.

CVR virgines Vestales alio genere supplicij non multat, sed viuas sub terrā demittunt. Vtrum quia comburunt mortuos, funerare vero igne eam, quae sacrum ignē non custodiuit sancte, non erat æquum. An corpus maximis consecratum ceremoniis occidere, manusque sacrae mulieri afferre nefas ducebāt. Struentes igitur, ut sua spōte exanimaretur, deducebant eam sub terram in constructam ad ædiculam: vbi lucerna posita erat ardens, præterea panis lactisque aliquantum & aqua, inde domunculam terra desuper iniecta contegebant. Neque ad hunc tamen modum procurato piaculo superstitionem effugere. Verum nūc quoque sacerdotes eum in locum eunt parentatū.

CVR Idibus Decembribus à ludis Circensibus dexter equus, qui vicit, sacer Marti immolatur, præcisamque caudam quispiam ad Reginam appellatam portat, aramque sanguine conspergit. De capite quidam à sacra via, alij à Suburra descendentes depugnant: Vtrum, ut aiunt non nulli, quod equo captam arbitrentur Troiam, equum multat, ut qui

Troia mixta essent soboles præclara Latinis.

An quod ferox, bellax, & Martialis equus sit, gratissima & maxime congruentia diis immolant: Immolatur victor, quod victoriæ author hic sit deus: vel potius, quod stabilitatis opifex Mars sit: ac superant, qui locum tenent in acie, illos, qui deserunt locū & fugam capiunt: puniuntque ut timiditatis occasio pernicitas, discuntque per ænigma 20 eam fugientibus non esse salutarem.

CVR censores inito magistratu omnibus aliis prævertunt alimenta sacrorum anserum & signi polituram locare: Vtrum à leuissimis ordiuntur & ab iis, quæ non magnā impensam vel multū negocij flagitant: An vetus ea gratia hifce animalibus refertur ex cladis Gallicæ memoriæ quod barbaros munimentum Capitolij iam transcendentibus noctu sopitis canibus anseres aduerterunt, clangoreque stationem ex somno exciuerunt: An cum custodes sint censores præcipuorum, sitque eorum officij afferuare & diligenter scrutari sacra, publica, ritus, mores, & vitæ instituta, vigilantissimi animantis rationem habent: vnaque cum horū cura ciues, ne soluti & lenti sint in sacris, cohortantur. Politura autem signi est necessaria. Cito enim deflorescit color rubeus, quo veteres signa pingebant. 30

CVR ex cæteris sacerdotibus si quis iudicatus sit atque in exiliū iuerit, eum abire sacerdotio cogunt, ac sublegunt alium, augurem, dum viuunt, quamuis maximorū criminum eum damnauerint, non spoliāt sacerdotio: Vtrum, ut sunt quidā authores, nolunt quenquā, qui sacerdos non sit, arcana scire sacrorū. An sacramento deuictum, ne cuiquā enunciet, quæ ad sacra pertinent, augurem nolunt, si priuatus fuerit, sacramento soluere: An honoris nō est neque magistratus, sed scientiæ nomē & artis augur: Par est enim vati prohibere non esse vatem, ac musicum non esse musicū, medicumque non medicum decernere: cum exuere non valeant eum facultate, licet appellationem detrahant. Alium non sufficiunt merito, quod pristinum numerum tueantur augurum. 40

CVR Idibus Augusti, quæ ante diem fuerūt sextiles, serias agūt ancillæ & serui omnes, mulieresque maxime tergere & mūdare corpus studēt: An quod Seruius rex eo die ex ancilla natus sit captiua, ideo vacationem operarū famuli habent. Enimvero mos lauandi capitis festi causa ab ancillis ad liberas quoque progressus est.

CVR bullis pueros ornāt: Vtrum honoris causa raptarū mulierū hoc sicut alia multa decreuerūt iura procreatis ex illis: An virtutis decorandæ gratia Tarquinij. Fama est enim puerū adhuc in pugna adversus Latinos simul et Tuscos intulisse in hostes se: quāvis effusum ex equo, irruentes tamē subsistentē animose Romanos cōfirmasse. Ingenti fuga edita hostiū, cōtrucidatisque sexdecim millib. hoc premij à patre & rege retulisse. An priscis formosos seruos amare nō erat inhonestū vel turpe, ut etiā nūc comœdiæ testant. Ceterū à liberis pueris magnopere abstinebāt: ac ne, si incidissent quidē in nudos, incerti forent, gestabāt pueri hoc insigne. An hoc ad cōseruandā castitatē est & libidinis quoddā frenū verētib. virilia agere prius, quā pueritiæ signū deposuerint. Nā quod adfert Varro, parū est cōsentaneum, quia bella ab Aeolis dicitur bolla, notā hanc recti consilij addere sibi pueros. Quid si hoc lunæ causa ferant. Nam figura lunæ, quā videmus, cum dimidia sit, nō globosa, sed curuata est in cornua: ut vero Empedoclis est opinio, etiam illa quæ subiecta est.

CVR

CVR pueris maribus nono die, foeminis octauo nomina reddunt: An quod citius foeminis, id ex natura causam trahit. Siquidem crescit foemina, adolescitque, ac iustam magnitudinem ante marem recipit. Dies post septimum capiunt. Est enim septimus infantibus cum ad alia, tum ad vmbelicum anceps. Nam die septimo resoluitur. Quo usque resolutus sit, refert potius infans plantam quam animal. An Pythagoreorum more numerum parem foeminam, marem imparem ducebant. Quippe foecundus est præporetque pari compositus. Ac quando discernuntur in monadas, par ut foemina locum in medio vacuum aperit, imparis pars semper aliqua remanet plena. Quapropter hunc mari, illum congruentem foeminæ putant. An quia numerorum omnium nouenarius primus est ex impari & perfecto numero ternario quadratus. Octonarius prima tessera ex pari numero binario. Debet vero quadrus vir esse, & præstans, & absolutus: foemina sicut tessera stabilis, domi hærens, & ægre mobilis. Iam hoc addendum octonarium tesseram esse ex numero binario, nouenariū quadrum ex ternario. Utuntur autem nominibus foeminæ duobus, tribus viri.

QVARE eos, qui patre carent, Spurius filios vocant. Non enim ut arbitratur Greci, & oratores dicunt in iudiciis, ex miscellaneo & promiscuo geniti semine sunt: ceterum est ex pronomibus Spurius, sicut Sextus, Decimus, Caius. Prænomina autem non scribunt integra, sed vel vna litera, ceu T. L. M. vel duabus, ut Ti. Cn. vel tribus, vel ut Sex. Ser. Ex iis, quæ literis duabus scribuntur, est Sp. lisdem scribunt orbem patre, Sp. quasi sine patre: ac denotat S. sine, P. patre. Atque hoc quidem errorem induxit, quod literis iisdem sine patre & Spurius scribantur. Addam aliam fabulam, quæ est magis absurda. A Sabinis referunt muliebria spurium dici. Inde contumeliæ causa ita ab eis dici ex inupta muliere & concubina natum.

CVR Bacchum Liberum patrem vocant: Vtrum quia potantibus libertatis pater existit: Redditur enim per vinolentiam vulgus hominum audax, ac libertate linguæ impletur. An quod libamen præbuit: An ut vult Alexander, à libera Bœotia Bacchus Liber dictus est.

QVAM OB REM in festis publicis nubere non est fas virgines, cū tamen viduæ tunc nubant: Vtrum, ut Varro est author, quod moesta nubant virgines, mulieres lætæ: Festo autem non liceat quicquam per moestitiam agere, nec coacte. An potius quod virginibus honestum sit non paucis, viduis turpe multis nubere præsentibus. Hinc primæ optabiles nuptiæ, odiosa secunda sunt. Erubescunt namque si viuus prioribus viris elocent se aliis: si defunctis, lamentantur. Itaque silentio malunt, quam cū tumultu deduci. Festa autem retrahunt vulgus, his ut vacare nequeant. An quod, cū Sabinorum natas, quæ virgines erant, festo rapuissent, implicati fuerunt bello: pro inauspicato habuerunt, si filia diebus festis nubere.

QVARE Romani fortunam Primigeniam colunt: Vtrum quia Seruius per fortunam, uti fama est, ex ancilla genito Romæ regnare clare contigit. Siquidē ea est complurium Romanorum opinio. An potius, quod vrbi Romæ fortuna exordium contulit & ortum. An rationem id magis naturalem & philosophicā habet: quasi omnium fortuna sit exordium, consistatque fortuito natura, cum quibusdam temere constitutis accedit ordo.

QVARE scenicos appellant histriones Romani: An ob eam, quam * Cl. Rufus ** Alij, Clunius* prodit, causam. Hic scribit admodum veterum memoria C. Sulpitio & Licinio Stolo ne consulibus vulgatam Romæ pestilentiam scenicos æque omnes absumpisse. Igitur accitos venisse ex Hetruria frequentes & egregios ludiones: in quibus eum, qui cum laude diutissime pluribus in spectaculis placuit, fuisse Histrum dictum, à quo omnes histriones appellatos.

CVR genere propinquas non ducunt vxores: Vtrum quia nuptiis necessitudines augere intendunt, frequentiamque parare cognatorum, elocando aliis & accipiendo ab aliis vxores. An quod existentes in matrimoniis timeant necessariorum altercationes, quæ etiam iura naturalia conuellant. An quod cum foeminis animadvertant multis opus esse ob earum imbecillitatem adiutoribus, noluerunt genere propinquas iungere: ut si lædant eas viri, cognati succurrant.

QVARE sacerdoti Iouis, quem Flaminem Dialem nuncupant, farinā vel fermentum nefas fuit attingere: An alimentum est farina inchoatum & crudum: Neque enim, quod fuit, manet viticum: neque quod debet fieri, facta est panis: sed simul & seminis fa-

OO iij

cultatem amisit & cibi usum non accepit. Hinc *μυλῆροσ* per metaphoram poeta farinam appellauit, quasi in molendo peremptum & corruptum. Fermentum namque cum ipsum ex corruptela genitum est, tum corrumpit eius mistio massam. Quippe lan guida & infirma efficitur. Breui apparet fermentationem putredinem esse. Quasi copiosior sit, exasperat & labefactat farinam.

QVARE est insuper huic sacerdoti carnem crudam attingere vetitum? Vtrum mos peruetustus à crudorum passu reuocat? An eadem de causa, qua farinam auersantur eam carnem. Neque enim est animans, neque factum est dum pulmentum. Dum enim elixando & assando alteratur & mutatur, inuertit formam suam. Recens vero & cruda nec aspectum habet purum & impollutum, sed foedum vlcerosumque.

QVAMOBBREM sanxerunt, ut idem sacerdos canem & capram vel attingere vel nominare caueret? Vtrum quia caprae detestantur lasciuiam & virus, an quod eam ut morbosam metuant. Apparet enim praeter ceteris animantibus hanc morbo comitali esse obnoxiam, ac contagione afficere vescentes vel tangentes eo morbo occupata. In causa esse ferunt angustias spiritalium meatuum eius, qui subinde occupantur: coniecturam capiunt ex vocis exilitate. Etenim habent hoc homines, qui morbo comitali tentantur, in loquendo ut germanam caprarum balatui vocem edant. Canis minus forsitan lasciuia & graueolentia est obnoxius. tametsi authores sunt in arcem Atheniensem vel in Deliorum insulam non penetrare canem: quod in aperto ineant, cum boues, sues, equi in stabulis non in publico & inuerecunde conueniant. At ueram causam ignorant: quod canem, qui bellax est, ab inuolatis & sacris templis arceant, quo securum refugium concedant supplicibus. Est igitur probabile etiam flammam Diale velut animatum & sacrum signum, quo perfugiunt, pateat precantibus & supplicibus nemine summouente vel exterrente. Qua de causa lectulus eius in vestibulo domus erat locatus. Et genibus eius aduoluti, liberi illo die à uerberibus & supplicio erant. Quod si uinctus ad eum confugisset, soluebatur. Vincula non foras per ianuam, sed sub tecto proficiebant. Nihil igitur referebat adeo ipsum praebere lenem se & humanum, si seruaret vestibulum canis, qui perfugium requirentes terreret & prohiberet. Iam nec purum plane censebant praesci hoc animal esse. Siquidem nulli ex diis superis sacratus est. At Hecatae infera in cenam mittitur ad triuia, & piaculo-
rum vice fungitur lustralium. Lacedaemone deo truculentissimo canes mactant Neptuno. Boeotis lustratio est publica per canis disseciti membra transisse. Ipsi Romani Lupercalibus mense Iuliali Februario canem immolant. Hinc non absurde illis, quorum partes sunt summo & purissimo deo seruire, familiarem & domesticum facere canem est prohibitum.

QVAMOBBREM ne hederam attingere Flamini Diali liberum erat, nec viam transire protensa superne vite? Vtrum hoc refert illa, Ne cibum sumas ex cella, neque choenici insidias, neque stateram transgrediare: non quod haec vereantur & religiosa habeant Pythagorici, verum quod alia his verent. Nam progredi sub vite ad uinum refertur, quod vino grauari huic sacerdoti nefas sit. Siquidem ebriorum super caput uinum est, deprimunturque hi & degrauantur: cum oporteat eos superare & domare semper omnem voluptatem, nec ab ea uinci. Hederam uero utrum ut infrugiferam & mortalibus inutilem, adhuc infirmam, atque ex imbecillitate aliorum adminiculorum indigam, iam umbra sua & uiriditatis aspectu praestringentem multorum oculos, existimauerunt in aedibus nequicquam alii, neque ut implicet se, ferendam esse: cum accipientibus noxia sit plantis solo inherens tenaciter. Qua de causa à deorum superiorum delubris remouetur: neque in Iunonis Athenis, neque Thebis in Veneris uideas hederam syluaticam. Ceterum sacris Liberi patris & nocturnis, quae fere per tenebras obeuntur, adhibetur. An uero & id obscurum erat thiasorum & bacchationum interdictum. Nam foeminae motibus contactae Bacchicis, repente hederam petunt, eamque manibus prehensam discernunt, adeduntque ore. Ut non profus absurde dicant nonnulli praeditam esse afflatu, quae infantiam inducat, mentemque in furorem agat, & de statu suo dimoueat sollicitetque, breui ebrietatem citra uinum moueat, ac conciliet illecebras furori Lymphatico opportunis.

CVR hisce sacerdotibus magistratum capere vel petere non permittebatur, sed honoris causa & ad pensandum, quod magistratus exortes sint, licetorem habent & sellam curulem: Vtrum quod sicut in Graecia alicubi maiestas sacerdotis aequaret regiam, & non

non uulgares homines sacerdotes creauerint. An potius quod cum praefinita munera habeant sacerdotes, incerta reges & indefinita: fieri non poterat, ut concurrentibus simul illorum temporibus, ambobus unus sufficeret: uerum oportebat alterutra idem tamen utriusque uigentibus praetermittendo, nunc religionem deorum violare, nunc laedere ciues. An, cum humanis imperiis non minorem potestate coniuncta animadverterent necessitatem: rectoremque populi, sicut ait Hippocrates medicum, grauius uiderent, grauius etiam tangere, atque alienis ex malis proprias molestias capere: parum censuerunt sanctum sacra diis facere & hostias immolare eum, qui damnandis & necandis interfuisset ciuibus, subinde & propinquis, quod Bruto uisuerit.

PLUTARCHI

Quaestiones centuriatae Graecae.

QVI sunt Epidauri Conipedes & Artyni? Illi octoginta & centum uiri erant, qui reipub. regimini praerant. Ex his legebant senatores, quos Artynos dicebant. Populus autem maxima ex parte ruri agebat. Vocabantur Conipedes: quod, ut coniectare licet, cum ad urbem descenderent, ex pedibus cognoscerent puluerulentis.

QVAE est illa, quae apud Cumanos appellatur Onobatis? Mulierem in adulterio deprehensam in forum trahebant. Ibi in saxo, ut ab omnibus conspiceretur, eam locabant, inde asino imponebant, ac toto oppido circumuectam oportebat iterum eodem in saxo consistere ac reliquam uitam infamem transigere atque appellari Onobatis. Lapidem, quod eum ex hoc impitrum existimarent, auersabantur. Fuit & Phylactae certus magistratus apud eos. Eum qui obtinebat, hic per reliquum tempus custodiebat carcerem: sed senatum in concilio nocturno ingrediebatur, ac reges manu educebat detinebatque: dum de iis, male meriti nec ne essent, cognoscebat senatus, in occulto sententiam dicens.

QVAE est apud Solos hypecaustria? Mineruae antistitem eo nomine appellant: quod ad mala auerruncanda rem diuinam & sacra quaedam faciat.

QVI sunt Cnidi Amnemones, & q Aphester? Sexaginta delectis uiris ex optimatibus uelut custodibus probitatis causa utebantur, qui maximis in rebus praedicebant. Dicti fuerunt Amnemones, ut licet coniectare, quod causam non dicerent, aut uero quod multarum rerum memoriam haberent. Qui sententias rogabat, Aphester appellabatur.

QVI sunt illi apud Arcadas & Lacedaemonios chrestoi? Quo tempore cum Tegeatis componebant Lacedaemonij pacem, pacta interposuerunt, columnaque Alpheo munem imposuerunt: cui inter cetera inscriptum fuit, ut Messenios regione exigerent, neque liceret chrestos facere: quod Aristoteles exponens ait: non licere Thegeatis interficere eos, qui supplicias Lacedaemoniis tulissent.

QVI ille apud Opuntios crithologus? Plurimumque Graeci ad peruetusta sacrificia, quando libabant ciues, hordeo utebantur. Illum ergo, qui sacris praerant, atque haec accipiebat libamina, nuncupabant crithologum, quod apud eos *κριθα* hordeum dicatur. Sacerdotes apud hos duo erant: quorum alter deorum, alter demonum sacrificiis erat praefectus.

QVAE sunt Ploiaes nubes? Pluuias potissimum & vagantes nominabant Ploiaes, ut in quarto meteororum Theophrastus ait, cuius haec sunt uerba. Cum autem Ploiaes haec nubes, & coagmentatae, immobiles consistunt albicantesque, significant discrimen aliquod materiae, quae neque in pluuiam neque in flatum resoluitur.

QVI ille apud Baeothos Platychetas? Aedibus uicinos aut praediis conterminos lingua Aeolica ita uocant, quasi prope habentes. Adiciam dictionem unam ex lege Thesmophylacia, quae plures sunt *Defiderantur hic aliqua.*

QVI ille apud Delphos Hosiotes? quae de causa unum mensum appellant Byssion? Hosiotes dicunt uictimam, quae immolatur, quando *βυσσιον*, id est, sanctus renunciatus est. Sunt sancti per uitam totam quinque, ac pluraque cum uatibus transigunt, simulque sacris operantur, quod prognati putantur Deucalione. Mensis Byssus ex vulgi sententia Phylus est, quasi germinus. Incipit enim uere, frutescuntque pluraque tunc ac germinant. Secus tamen habet. Neque enim ui-

ce φ. vsurpant β. Delphi: quomodo Macedones, qui βίλιππου, βαλαρόν & βορονικώ dicunt: verum vice ω. Namque πατήρ, βατήρ, πικρόν, βικρόν fere dicunt. Est igitur Bylius, Pylius, quo sciscitantur & consulunt Apollinem. Nam ita loqui est eis patrium. Siquidem hoc mense reddebatur oraculum, diemque eius septimum Apollinis natalem esse existimant, vocantque eum * πολύφθορον: non quia parentur φθόσι, quod est placenta genus: verum quod tunc frequentes deum consulant, ac crebra oracula reddantur. Se ro enim, ut quoque mense fortes ederent petentibus; permittum est. Antea semel quoque anno respondebat eo die sacerdos: ut scriptum reliquerunt Callisthenes & Alexandridas.

QVID est Phyximelum? Ex humilibus est & pusillis stirpibus: quarum appetentes pecudes arrodunt germina laeduntque, ac nocent incremento. Postquam ergo in altitudinem assurrexerunt, ut tutae sint ab illis, quae postea accedunt, vocantur Phyximela. Testis est Aeschylus.

QVI sunt Aposphendonei? Corcyram insulam Eretrienfes habuere. Cum autem classe profectus cum copiis Corintho Charicrates, illos bello superasset, conscensis Eretrienfes nauibus vela ad patriam fecerunt, quod odorati ciues, arcuerunt eos terra, excensionemque fundis prohibuere. Quos ubi inducere verbis non valuerunt, nec vi adigere multos & implacabiles: in Thraciam cursum flexerunt, occupatoque agro, in quo ante habitasse Methonem scribunt, cuius fuit stirps Orpheus, urbem Methonem dixerunt, ipsi ab accolis cognomento appellati sunt Sphendonei.

QVAE est apud Delphos Charila? Treis agunt Delphi ordine ennaeteridas: quarum vnam Septerion vocant, alteram Heroidem, Charilam tertiam. Septerion esse apparet pugnae cum Pythone Apollinis monumentum, fugaque post pugnam in Tempe, atque insecutionis. Siquidem fugisse aiunt quidam Apollinem, quod caedis causa expiationem requireret. Alij faucio Pythoniae profugienti via, quam nunc sacra vocant, instituisse illum, ac parum abfuisse, quin expirantem sit assecutus. Occupauit enim modo ex vulnere exanimatum: quem filius, qui Aex fuit dictus, ut fama est, funerauerat. Atque est horum Septerion aut similitum representatio aliorum. De Heroide praeraque * fabulosa commemorantur, quae norunt Thyades. At ex iis, quae in aperto aguntur Semeles educationem esse augurere. De Charila ista fabulantur. Fames ex

squallore infestauit Delphos, qui ad fores regis supplices cum liberis & coniugibus profecti sunt. Ille farinam & legumina nobilioribus eorum praebuit. Neque enim sufficiebant omnibus. Cum obtulisset se puella adhuc paruula parentibus orba, quae precibus eum vrgebat: percussit hanc calciamento, incussitque id illius faciei. Quae quamvis paupercula & desolata, moribus tamen non degener abscessit, solutoque cinctu se ipsam suspendit. Gliscente fame, accedentibusque morbis respondit regi vates, propitiaret virginem Charilam, quae sibi mortem ipsa obtulerat. Ut tandem id nomen caesae calciamento puellae compererunt fuisse, mistum lustrationi sacrificium susceperunt: quod etiam nunc nono quoque anno perpetrant. Praesidet rex farinam & legumina omnibus peregrinis & ciuibus largiens. Adducitur Charilae puerili specie simulachrum. Postquam omnes iam acceperunt, caedit rex simulachrum calciamento, quod princeps Thyadum tollit, portatque ad locum cauum, ubi collo simulachri funiculum deligant, idque defodiunt, quo loco strangulatam tumulauerunt Charilam.

QVAENAM illa apud Aenienses emendicata caro? Migrationes Aeneanum plures extiterunt. Primum coluerunt ad campum Dotion. Inde a Lapithis in Aethicas eiectioni sunt. Hinc oram in Molossis ad Arauam infedere. Vnde nuncupati Parauae sunt. Tum Cirrham tenuerunt. Cirrhæ cum saxis regem obruissent Oenocum, Apollinis praeproto in regionem Inacho adiectam descenderunt, quam habebant Inachienfes & Achei. Fuit editum oraculum, his, si impertiti essent regionem, amissuros vniuersam: illis, si a volentibus accepissent, seruatuos. Igitur Temon vir inter Aenienses cordatus veste sumpta pannosa & peram mendici specie ad Inachienfes contulit se. Cui ad contumeliam & ludibrium cum glebam rex dedisset, acceptam in peram condidit. Non intelligebant eum amplexari donum. Confestim enim digressus est, nihil amplius poscens. Quod maiores natu stupentes in oraculi memoriam redierunt, regemque adeuntes, ne rem vilipenderet, monuerunt, neque hominem missum faceret. Quorum Temon percepto consilio instituit fugam consulere, atque centum bobus Apollini votis effugit. Hinc ex provocatione regem dimicauerunt: ac conspiciens Inachienfium regem rex Aeniens-

Aeniensium Phemius Hyperochum cum cane se adorientem, demonstrauit agere eum inique, qui alterum pugnatorem adducat. Dum canem abigit Hyperochus, conuertentem se lapide Phemius ferit, consumitque. Potiti ea regione Inachienfibus cum Acheis pulsus lapidem illum ut sacrum venerantur, eique rem diuinam faciunt, obteguntque victimam aruina. Quando Apollini centum bobus operantur, immolant Ioui bouem, cuius portionem Temenis nepotibus eximiam tribuunt, eamque nuncupant carnem emendicatam.

QVI apud Ithacensios Coliadae, & qui Phagilus? In Ulysses post procorum necem necessarii interfectorum coierunt. Accitus ab utrisque partibus. Neoptolemus arbiter decreuit, ut homicidii causa Ulysses excederet solumque verteret ex Cephalonia, Zacyntho et Ithaca: procorum amici & necessarii quoque anno Ulyssis ob illam domui eius iniuriam multam penderent. Ille in Italiam exulatum concessit. Multam filio sacratam ut soluerent Ithacensij, praecipit. Illa haec erat, farina, vinum, faui, sal, victimaeque honoratioris Phagilorum. Phagilum agnum esse Aristoteles refert. Eumaei posteros asseruit Telemachus in libertatem admiscuitque ciuibus. Atque est genus Coliadarum Eumaei soboles, & Philactij Bucoliorum.

QVAENAM est illa apud Locros columna lignea? Phiscij parte nati Amphycione fuit Locrus filius. Ex hoc & * Cabya natus est Locrus. Cum eo disceptans pater, trahebatque secum ciuium agmen de colonia oraculum sciscitatus est. Ut sortes reddidit deus: vbicumque morsus forte a cane lignea esset, eo loco ut conderet oppidum: transgressus in alterum maris litus calcavit caninum rubum. Vulnere fatigatus ibidem dies complures hestit: quibus perfecta agri indole, condidit oppida Phisces, Hyantheam, caeteraque, quae Locri Ozolae appellati habuere. Ozolas Locros alij Nessi causa, alij Pythons draconis vocatos autumant eiectionum a mari, qui computruerant in agro Locrorum. Quidam, quod ouium pelles cum villis & hircorum gestarent & agerent inter caprarum greges, graue oluisse. Contra alij regionem, quod magnam vim anthemiferat, ex flagrantia nomen inuenisse: in quibus Amphissenlis est Architas, qui ita scriptum reliquit.

Macynam gratam fragrantem vitiferamque.

QVIDNAM illud, quod a Megarenfibus Aphabroma dicitur? Nisus, a quo appellationem Nisaea inuenit, regnans ex Boeotia matrimonio sibi iunxit Onchefti filiam Abroten, Megarei sororem mira sane mulierem prudentia, & supra caeteras castam. Hanc mortuam vitro Megarenfes luxerunt: ac Nisus, quo memoriam & gloriam eius sempiternam constitueret, stolum, qua amiciri illa solebat, ossibus eius induci, eamque stolum illius causa Aphabroma dixit. Et profecto huius mulieris gloriae deus fauit. Nam cum mutare vestes saepe instituerent foeminae Megarenfes oraculo interdixit.

QVINAM Doryxenos? Habebatur quondam Megaris vicatim distributis in quinque partes ciuibus. Appellabantur Hiraenses, Pirraenses, Megarenfes, Cynofurenfes, & Tripodiscæi. Eos cum bello inter se Corinthij commisissent (Id enim perpetuo struebant, ut Megaricen sui iuris facerent) ex animi tamen moderatione habita conjunctionis ratione bellum gerebant placide. Siquidem agricolas nihil profus laedebant. Captiuus certum precium, quo redimerent se, statutum erat. Id accipiebant, postquam iam eos dimisissent, ante non exigebant: sed quem quisque ceperat, eum abducebat domum, participatoque sale & mensa ad suos eum remittebat. Itaque qui precium tulerat, commendabatur, atque amicis perpetuo esse perseuerabat eius, qui precium acceperat, ex δουραλώτης δουρξενος, id est, ex bello capto belli hospes dictus. Qui fide in pendendo precio fefellerat, hic non solum apud hostes, verum etiam apud ciues ut iniustus & perfidus notabatur.

QVAE palinto cia? Megarenfes tyranno expulso Theagene rempub. paulisper in magnamoderatione rexere. Inde cum affatim meram, ut verbis Platonis vtar, libertatem eis concionatores propinarunt: semel proterui cum alias egerunt cum locupletibus proterue, tum ingressi domum ad eos tenues conuiuia & cenae lautas poscebant. Quae nisi praebentur, violentè & contumeliose omnes accipiebant. Denique legelata vsuras, quas intulerant, repetierunt a foeneratoribus: quod factum palinto cia dixerunt.

QVAENAM est Anthedon illa, de qua Apollinis sacerdos ait.

Fac potes fecem, Antedon, tibi nam patria haud est.

Nam haec in Boeotia non est multi vini ferax: Calauria olim Irenen appellabant a fo-

mina Irene, quam ex Neptuno & Melanthia Alpei filia fabulantur natam. Post cum Anthus & Hyperes sedes ibi posuissent, insulam Anthedoniam & Hyperiam vocauerunt. Sortes autem hæ fuerunt, ut author est Aristoteles.

*Fac potes fecem, Antedon tibi nam patria haud est,
Nec sacrata Hypera, quod fecem etiam biberistu.*

Ita Aristoteles. Mnaligiton Hyperæ fratrem ait Anthum perditum fuisse adhuc infantem. Hyperesq; dum eum investigat, vagantem Pheras ad Acastum & Adrastum venisse, ubi forte seruebat Anthus ad cyathum & vinum stans. Inter epulandum, cum fratri puer poculum ministraret, eum agnouisse, ac dixisse ei submisit.

Fac potes fecem, Anthedon tibi nam patria haud est.

QUIS ille, qui Priene dicitur apud quercum Scotos? Samij & Prienenses bellantes inter se cum alias clades invicem satis magnas intulerunt & acceperunt, tum commissa ingenti pugna mille Samiorum obruncarunt Prienenses. Anno septimo post signa cum Mileiis iuxta quercum appellatam contulerunt, atq; fortissimum quenq; & primum in civibus desiderauerunt. Qua tempestate Bias ille sapiens legatus Priene missus celebris fuit. Priensium autem mulieribus secundum luctuosam hanc cladem & calamitatem devotio & sacramentum maximis in rebus fuit, ille apud quercum Scotos: quod earum filij, patres, & viri illic occubissent.

QUI sunt illi, apud Cretenses qui Catacauta dicuntur? Tuscos memorant Atheniensium filias ac coniuges ex Baurone rapuisse, quo tempore Lemnum & Imbrum insidebant: inde eiectos Laconiam petisse, ubi cum foeminis indigenis consuetudinem usque ad sobolis procreationem habuisse. Iterum ex suspitione & querela excedere Laconia compulsos cum liberis & coniugibus Cretam applicuisse Poli & fratre eius ducibus: Ibi dum bellum cum regionis incolis gerebant, multos, qui in consiliis ceciderant, humare prætermisisse: primum quod bello districti essent & periculo, postea quod tabida longa die cadauera & marcida attingere declinarent. Ac Polim comentum certos honores, prærogativa, & immunitates tribuisse ea partim sacerdotibus, deorum immortalium, partim illis, qui sepultura affecerant defunctos, ac consecrasse eos diis inferis, quo permanerent sacrosancti. Inde ducta cum fratre sorte nuncupatos illos sacerdotes fuisse, hos catacautas, id est, polinctores. Vivere autem eos seorsum, habereq; inter cætera beneficia iniuriarum securitatem, quas inferre cæteri Cretenses invicem solent rapientes furtim & prædantes. Illos enim nulla iniuria afficere, aut furari quicquam, aut eripere.

QUOD est puerorum sepulchrum apud Chalcidenses? Cothus & Arclus Xuthi filij ad quærendas sedes in Eubœam venerunt, quo tempore pluraq; insulae Aeoles tenebant. Data erat Cotho dictio felicem fore ac victoriam reportaturum de hostibus, si illud solum emisset. Quare paulo post descendit in terram, offenditq; in litore pueros ludentes: quibuscum comiter ludens multas res ludicras eis ac peregrinas ostendit. Ut vidit his pueros captos, negavit aliàs illas daturum se eis, nisi terram ab ipsis accepisset. Ita pueri humum tollentes illam dederunt ei, acceptisque rebus illis ludicris digressi sunt. Quod ubi Aeoles resciverunt, simulq; eos classe hostes sunt adorti: ira & moestitia consultricibus necauerunt pueros, quos iuxta viam, quæ fert ex urbe ad Euripum, condiderunt, vocaturq; locus Puerorum sepulchrum.

QUIS Argi Mixarchageuas, & qui Elafij? Mixarchageuam appellant Castorem, quem apud se funeratum arbitrantur. Pollucem vero ut ex diis superis vnum colunt. Eos, qui putantur morbum comitiam depellere, vocant Elafios. Hi Alexida Amphiarai filia posteri habentur.

QUID illud, quod apud Argiuos enclisma dicitur? Qui amiserunt propinquum aut familiarem, his moris est, mox sub luctum ut Apollini operentur, diebus triginta post Mercurio. Arbitrantur enim, quomodo corpora mortuorum terra recipit, ita Mercurium animas. Apollinis ministro hordeum dant & carnes hostiae accipiunt: extinguunt ut pollutum ignem, eumq; ab aliis accendunt, quo carnes assant, quas enclisma nuncupant.

QUIS Alastor, aliterius, palamnæus? Neq; enim assentiendum his est, aliterius qui dicunt vocatos illos, qui captant in charitate annonæ molentem ac farinam diripiunt. Cæterum alastor dicitur est, qui & *Alisa*, id est, in obliuionem non ventura facta, quorum sit in

sit in longum ætium duratura memoria, perpetravit. Aliterius, quæ ob improbitatem decet *ἀλοβάδης*, id est, fugere & devitare. Hæc, ut author est Socrates, in tabulis æreis scripserunt.

QUID sibi vult, quod illos, qui bouem abducunt Aeno Cassiopæam, prosequentes virgines usque ad fines accinant.

Isihinc vos nunquam dulcem in patriam remeetis?

Aenienses excitati à Lapithis primum circa Athaciam incoluerunt, deinde apud Molossos & Cassiopolos. Eam regionem cum parum commodam experirentur, grauesq; haberent accolæ, in campos Cirrheos rege ductore Onoclo concessere: ubi Onoclo, quod ingentes squallores successissent, ex oraculo, ut fama obtinet, lapidibus cooperuerunt, iterumq; palatos hæc accepit regio, quam nunc obtinent bonam & feracem. Hinc merito precantur deos, ne veterem patriam repetant, cæterum illic in felicitate hæreant.

QUA de causa apud Rhodios non penetrat in Ocriidionis heroum præco? Antiqua filiam Cydippam Ochimus Ocriidioni despondit. Cercaphus autem Ochimi frater, qui puellam amore deperibat, induxit præconem (Nam sponsas de more interprete præcone petebant) cum accepisset Cydippam, domum eam ad se deduceret. Eo facto potitus Cercaphus puella fugam conscivit. Post, cum iam consensisset Ochimus, domum regressus est. Huius iniuriæ causa apud Rhodios est receptum, ne ad Ocriidionis heroum accedat præco.

QUARE apud Tenedios Teni fanum non est tibi cinem fas inire, nec Achillis habere inter sacrificandum mentionem? An quod cum Tenem detulisset nouerca appellasse de incestu se, falsum testimonium tibi cen Molpus in eum dixerit: atq; idcirco factum, ut Tenes cum sorore in Tenedum fugeret. Achilli autem acriter edixisse fama est matrem Thetin, ne Tenem, qui magni fiebat ab Apolline interficeret, vni que ex seruis dedisse in mandatis, ut attenderet, Achillique id in memoriam redigeret, ne imprudens perimeret Tenem. Ut vero Tenedum populans sororem Tenis insectatus est formosam puellam, occurritq; ei ad protegendam sororem Tenes, atq; illa euasit, Tenes autem est peremptus: exanimem cognoscens Achilles confodit serum: quod præsens sibi id non refricasset. Ac Tenem iunerauit, ubi nunc fanum eius est. Eo neq; tibi cen ingreditur, neq; Achilles appellatur.

QUIS ille apud Epidamnios poletes? Affines Illyriis Epidamnij adverterunt eos, qui rationem cum illis haberent, ciues deprauari, ac rerum nouarum metu designabant quoq; anno ad ea commercia & permutationes vnum ex probatis ciuibus suis: qui ad barbaros concedens mercatum & distractionem cunctis ciuibus concedebat. Hic à nundinis est Poletes dicitur.

QUAENAM illa est apud Thracas aræni ac tæ? Andrij & Chalcidenses cum in Thraciam ad quærendas sedes nauigassent, oppidum Sanen per prodicionem communibus auspiciis receperunt. Accepto autem desertam esse à barbaris Acanthum, speculatores duos emisserunt. Ut ad oppidum ventum est, ac profugisse animadverterunt omnino hostes: Chalcidicus ad oppidum Chalcidensibus occupandum præcurrit. Non equans cursu Andrij alterum lanceam iaculatus est. Qua portæ cum iactu infixæ, Andrij ait se telo oppidum præoccupasse. Hinc controversia citra bellum orta conuenit inter eos, ut Erythræis, Samiis, & Paris omnium arbitrium permitterent. Postquam vero Erythrei & Samij secundum Andrij iudicauerunt, secundum Chalcidenses Paris: conceperunt eo in loco contra Paris Andrij devotiones, ne elocarent Paris vel acciperent ab eis uxorem. Hinc dixerunt Acten Aræni, id est, littus devoti, cum ante draconis appellatum esset.

CVR solennibus Cereris Eretrienium coniuges non ad ignem sed ad solem carnes assant, & Calligentiam non cient? An quia foeminis captiuas, quas Troia ducebat Agamemnon eo loco forte sacra Cereris celebrarunt. Cum autem nauigium esset eis oblatum, inchoatum relinquentes sacrum extemplo soluerunt.

QUI sunt apud Milesios Anautæ? Tyrannis oppressis Thoante & Damafenore factiones ciuitatem tenuerunt duæ: quarum vna Plontis, altera nominabatur Chiro-macha. Cum autem pollerent, qui in autoritate erant, remq; publ. traxissent ad suam factionem: deliberabant de summa nauigia conscendentes, vectiq; procul terra in altum deliberatione habita in portum decurrebant. Hinc Anautæ appellati sunt.

CVRNAM Chalcidenses locum ad Pyrsophion Acmaon Ieschen, id est, iuuentutis conventum dicunt. Nauplium ferunt, cum insequerentur eum Achæi, supplicem se ad Chalcidenses contulisse, ac partim crimen diluisse, partim invicem criminatum fuisse Achæos. Quem cum dedere Chalcidenses non statuisent, vererentur autem, ne per dolum trucidaretur, custodem ei florem iuuentutis dederunt, collocaeruntque eum hoc loco, ubi conversabantur inter se, ac Nauplium asseruabant.

QVI s fuit, qui boue benefactori immolauit? Naui prædatoria erat apud Ithacensiam in statione: in qua erat senex cum amphoris picem continentibus. In eam forte intentus erat portitor Ithacensius Pyrrhias nomine, senemque liberauit cum eius nihil interesset, sed precibus eius & misericordia adductus. Accepit autem partem instante senex amphorarum. Postquam prædones abscesserunt, securus iam senex adduxit Pyrrhiam ad amphoras, in quibus magnam auri & argenti in picem coniecti vim esse demonstra-¹⁰ uit. Factus igitur repente Pyrrhias pecuniosus cum aliam curam habuit senis, tum bouem ei immolauit. Ea res in proverbium cessit, ac dicunt, Bouem benefactori nisi Pyrrhias immolauit nemo.

QVANAM de causa Bottiæorum virginibus solenne fuit in saltado dicere, Eamus Athenas? Cretas fama est hominum primitias Delphos ex voto misisse. Missos, cum non viderent esse, unde se tolerarent, illinc ad quærendas sedes contendisse, ac primum in Iapygia cõsedisse, inde hoc Thraciæ loco potitos allectis esse Atheniensibus. Nam parum verisimile est à Minoe fuisse necatos, quos tributis causa mittebant Athenien-²⁰ ses adolescentes, verum ad seruitia apud eum detentos. Illorum posteri aliqui, qui habebantur Cretenses cum aliis missi Delphos fuerunt. Unde reminiscentes Bottiæorum filiarum originis suæ canebant in solemnibus, Eamus Athenas.

QVI D Liberum patrem Eliorum mulieres, cum eius laudes canunt, præcantur, ut bouino pede ipsis præsto sit. Habet hymnus in hunc modum. Veni heros Bacche marinum ad templum intemeratum, cum Gratiis in templum bouino pede sacrificans. Inde bis accinunt, Digne taure? Vtrum quod boue prognatum appellent quidam Liberum patrem & taurum. An quod magno pede bouino dicat: ut boopin poeta eam, quæ grandibus est oculis, & *Boyâioy* magna iactantem? An potius quod pes innocuus est bouis, & cornigerum nocuum: ita deum ciet, ut placidus mitisque adsit. An quod³⁰ arationis & sementis hunc deum multi arbitrentur authorem fuisse.

QVARE Tanagræis pro vrbe Achilleum est locus ita appellatus? Quippe similtas Achilli potius quam amicitia cum illa vrbe extitisse dicitur: quod Pœmandri matrem rapuerit Stratonice, filiumque Ephippi Acestorem interemerit. Ephippi pater Pœmander, cum habitaretur adhuc ager Tanagricus vicatim, in Stephonte appellato ab Achæis obsessus, quod militare recusaret cum ipsis, nocte præsidio illo excessit, ac Pœmandriam muro sepsit. At Polycritus architectus, qui aderat, despiciens deridensque opus transiit fossam. Hinc ira inflammatus Pœmander institit ingerere ei ingentem lapidem, qui erat ibi reconditus, ac sacris Liberi patris antiquitas nocturnis incubabat. Atque à Polycrito quidem aberrauit, sed Leucippum filium occidit. Oportebat itaque eum ex lege cedere Ephestium Bœotia, ac supplicem peregre ad alienos proficisci⁴⁰ lares: quod non primum erat incurstantibus Tanagraicam Achæis. Quare Ephippum filium ad Achilli supplicandum misit. Qui & hunc exoratum induxit & Tlepolemmum Herculis, & Penelem Hippalcmi, qui omnes erant eorum gentiles. Quorum ope Chalcidem Pœmander emissus, expiatusque apud Ethenorem à cæde honorem illis habuit, ac lucos omnibus sacrauit: quorum vnum Achillis retinuit suum nomen.

QVI sunt illi apud Bœothos Psoloes & Aeolei? Natas ferunt Minyi Leucippen, Arfinoen & Alcathoen mente commotas flagrasse carnum humanarum cupiditate, ac liberos suos in sortem dedisse. Cum evenisset Leucippæ fors, ut filium Hippasum Ianiandum præberet: fuisse earum viros vocatos, quod lugubri veste ex mœrore & lu-⁵⁰ tu vterentur, Psoloes, Aeolæas Oenoloas. Atque ad hanc usque memoriam posteros eorum Orchomenij ita nuncupant: sitque alternis annis in festo, quod Agrionia dicunt, earum fuga & infectatio à Liberi patris sacerdote, qui ensem tenet. Ac ius est occupatam interficere, interfecitque nostra memoria sacerdos Zoilus. Quæ res parum feliciter eis cessit. Sed & Zoilus ex leui vlcusculo in egritudinem incidit, marcescensque per diu tandem expirauit: & Orchomenij publicis iudiciis damni iniuria damnati & pœnis afflicti sacerdotium ex ea gente transtulerunt, atque ex omnibus designant optimum.

CVR

CVR eos, qui sponte Lycæum ingrediunt, lapidibus Arcades obtrunt: sin ex imprudentia, ad Eleutheras dimittunt? Vtrum quasi libertatem absolute adepti sint, fidem accepit fama: atque id vult illud ad Eleutheras tanquam in securitatis regionem, & illud, Venies in placentis sedem. An iuxta fabulam: quando ex Lycaonis liberis Eleuther & Lebeadus admissi in Iouem piaculi non fuerunt consortes, sed in Bœotiam fugerunt, vtuntur Lebadenses iisdem legibus & iure cum Arcadibus. Ad Eleutheras igitur dimittunt eos, qui inaccessum Iouis fanum imprudentes inierunt. An vt Architimus in Arcadicis est author, aliqui, qui eo imprudentes penetrarunt, fuerunt Phliasii ab Arcadibus, Megarensibus à Phliasii dediti. Dum autem deportant Megaram Thebas, iuxta Eleutheras imbribus, tonitruis, ac prodigijs detenti. Ex quo etiam eum locum Eleutheras quidam autumant appellatum. Enimvero quod dicitur non reddi ab iis, qui Lyceum intrauerunt, vmbra, haud est verum, quod tamen magnam fidem accepit. Vtrum quod aer in nubes vertitur, & ingredientium causa tristis euadit. An quia necatur is, qui intrauit. Extinctorum autem aiunt Pythagorici animas non iacere vmbra nec conuiere. An vmbra quidem reddit sol, sed solem eripit lex ingressu. Quod obscure & per ænigma significant. Etenim ceruus vocatur ille, qui eo se intulit. Hinc Cantharionem Arcadem, quod ad Elios, qui cum Arcadibus bellum gerebant, transisset, templumque inaccessum transmisisset cum præda, & transacto bello Spartam perfugisset, dederunt Arcadibus Lacedæmonij: cum iussisset deus, vt²⁰ ceruum redderent.

QVI s est Eunostus heros Tanagræ, & qua de causa lucus eius sceminis est inaccessus? Eliei Cephisi & Sciadis Eunostus filius fuit, quem fama est à nymphea ductum Eunosta hoc nomen accepisse. Qui cum pulcher & iustus, tum continens fuit & austerus. Huius amore vnam ex Coloni filiabus Ochnam illius confobrinam fuisse captam perhibent. Eam Eunostus, cum ipsum appellasset de stupro, resecit, probrisque conscissam abiit criminaturus apud fratres. Cæterum occupauit virgo id aduersus illum facere: concitauitque fratres Ochnum, Leontem, & Bucolum: vt Eunostum, quasi vi ipsam compressisset, interficerent. Illi insidijs exceptum trucidauerunt iuuenem. Tum Ochne, quam facti pœnituit, sollicitudinis plena, simul quo se mœrore ex amore expediret, simul miserans fratres Elieo totam rem exposuit, ille Colono Iudice Colono solum fratres Ochne verterunt. Illa se, vt Myrtis Antedonia poetria modorum reliquit scriptum, in præcepit dedit. Heroum illud & lucum seruabat Eunostus ita inaccessum ac nulli inuitum mulieri: vt subinde cum terramouisset, vel alia prodigia accidissent, accurate exquisierint & anxie excusserint Tanagræi, ecqua scemina ad eum locum clam accessisset: ac memorent non nulli, ex quibus vir clarus fuit Clidamus, oblatum fuisse eis Eunostum, qui lotum ibat ad mare, quod scemina in lucum successisset, Refert etiam in commentario de heroibus Diocles decretum Tanagræorum de his, quæ annunciauit Clidamus.

VNDE in Bœotia amnis ad Eleonem Scamander vocatus est? Deimachus Eleonis filius sodalis Herculis bello Troiano interfuit: qui per belli longinquitatem Scamandri filiam ipsius amore captam admisit & fecit grauidam. Postea hic cum Troianis confligens occubuit. Meruens autem Glaucia, ne comperta foret, recepit se ad Herculem, cui reuelauit amorem suum consuetudinemque, quam cum Deimacho habuerat. Ille simul mulieris miseratione, simul lætus viri fortis & familiaris sui stirpem superesse, Glauciam in naues accepit. Edito filio dicitam in Bœotia reddidit Eleoni infantem simul & illam. Nomen tulit puer Scamandri, regnumque eius regionis tenuit, amnemque Inachum nomine suo Scamandrum, flumen finitimum nomine materno dixit Glauciam, fontem Acidusam nomine coniugis suæ, ex qua tulit tres filias, quas colunt ad hanc usque memoriam, ac virgines appellant.

VNDE dictum est proverbium, Hæc rata? Dinon Tarentinus prætura fungens, qui vir bello egregius fuit, cum eiecissent quandam eius sententiam ciues vt pronunciauit præco eam, quæ obtinebat: protensa manu: Hæc, inquit, potior est. Nam ita memoriæ prodidit Theophrastus. Adiecit in Rytino Apollodorus, cum retulisset. Hæc plures, præco: At hæc, illum dixisse, meliores, ratumque fecisse pauciorum suffragia.

VNDE Ithacensium oppidum Alalcomenæ nuncupata est? Quod Anticlia à Sisypho compressa virgo Vlyssæm conceperit, vt à compluribus traditur. Alexandrinus

PP ij

Ister in commentariis adicit: quod Laerti nuptum data, dum educitur ad Alalcomenion in Bœotia, enixa sit Vlyfsem: atq; hinc ille sicut vrbis, quæ caput gentis est, referens appellationem, oppidum quod in Ithaca est, ita memorat fuisse appellatum.

QUI sunt illi in Aegina monophagi? Aeginetæ, qui bello Troiano meruerunt, frequentes in præliis, plures in cursu vi tempestatis ceciderunt. Paucos ergo, qui reliqui erant, excipientes necessarii, cū ciues alios in luctu esse & mœrore conspicerent, neque exultare in propatulo ducerent oportere, vel diis honorem habere, cæterum occulte & domi sospites epulis quisque comiter accipere, atque ipsi ministrare genitoribus, gentilibus, fratribus, & necessariis, alieno nullo admissio. Hoc representantes Neptuno solenne faciunt, quod Thiasos dicunt: in quo dies sedecim soli silentio epulantur: nec interest seruus. Inde sacro Veneri factio festum soluant. Hinc dicuntur Monophagi.

QUARE Iouis Labradei, id est Securigeri in Caria signum, quod securim tenet, non sceptrum aut fulmen, factum est? Quod Hippolyta Hercules interfecta, inter cætera arma, quæ ei detraxit, securim Omphalæ dono dedit. Ac reges Lydorum, qui Omphalæ successerunt, gerebant eam, quam ut quid aliud sacri ex successione accipiebant: donec Candaules dedignatus vni ex familiaribus ferendam dedit. Ut vero desciuit ab eo, atque ei arma mouit Giges, venit Gigi Arselis ex Myleis suppetias cum copiis: qui Candaulem amicumque eius sustulit, ac securim in Cariam cum spoliis aliis deportauit, parauitque Iouis signum addita in manu securi, vocauitque Iouem Labradea. Lydi enim securim labren appellant.

QUARE nominant orobum Tralliani catharterem, eoque potissimum in procurationibus & expiationibus vtuntur? An quod Leleges quondam & Minyæ his exactis oppidum & agrum eorum infederunt. Post reduces Tralliani victoresque, quotquot ex Lelegibus non fuerunt absumpti neque profugerunt, sed propter inopiam & imbecillitatem remanserunt ibi: horum nulla ratione habita, viuerent an interirent, lege sanxerunt: Siquis Trallianus Minyam vel Lelegem necasset, id ne fraudi ei esset, si medimnum oroborum interempti necessariis esset admensus.

CVR apud Elios proverbio dicitur, Atrociora Sambico patit? Fama tenet Sambicum quendam Elium multis cinctum adiutoribus magnum numerum abstulisse ex Olympia donariorum, diffraxisseque, demum expilasse Dianæ Custodis sanam. Est hoc Elide, diciturque Aristarchion. Fuisse autem mox ab hoc sacrilegio præhensum, quæstioneque totum annum habita interrogatum de singulis consortibus, in ea expirasse, ac natum ex illius cruciatibus proverbium.

QUARE apud Leucippidarum ædem Lacedæmone Vlyffis heroum ædificatum est? Ex Diomedis sobole Ergiæus vnus Timeni impulsu depeculatus est Argis Palladium conscio & adiutore in sacrilegio Leagro. Fuit hic ex Temeni familiaribus vnus. Post infestus Temeno Leager profugit Lacedæmonem reportans Palladium. Læte id reges acceperunt, quod locauerunt iuxta Leucippidarum ædem, ac missis Delphos legatis consuluerunt Apollinem de eo seruando & custodiendo. Ut respondit Apollo, vnum vt ex iis, qui id surripuerant, custodem facerent, ædificauerunt ibi Vlyffis heroum. Nam alioqui etiam affinem esse illum heroa ciuitati ob Penelopes nuptias putabant.

QUARE Chalcidonarum mos est, siquando inciderint in viros alienos præsertim eos, qui honores gerunt, vt alteram maxillam obnubant? Bellum his contra Bithynos erat, quod ex quavis cōcitantur occasione. Cum autem regnū apud eos ageret Zipœtes, omnibus copiis suis adiunctisque ex Thracia auxiliariis igni & ferro regionem vastabant. Qui adorto eos apud Phalion appellatum Zipœte male obferociam & aciem incompositam pugnaverunt: Quo in prælio plus octo millia militum desiderauerunt: non tamen ad internecionem tunc sunt cæsi: quod Zipœtes in Byzantinorum gratiam foedus cum eis fecerit. Cæterum quia magna infrequentia virorum ciuitas laborabat, pleræque mulieres necessario libertinis & incolis matrimonio se iunxerunt. Aliæ, quod mallent sine viris agere, quam eiusmodi nuptias conciliare, per se procurabant, quæ apud iudices & magistratus opus erant, detrahentes ex altera faciei parte velum. Quas nuptiæ ex pudore vt se meliores imitantes eundem modum vsurpauere.

CVR ad Agenoris lucum compellunt oues Argiui, atq; iis ibi admissuram dant? An

An quoniam ouium Agenor optime curam egit, atque inter reges plurimos habuit greges?

CVR Ballachradas se Argiuorum liberi certo festo per ludum appellant? An quod eos, qui e montibus ab Inacho primi in campos fuerunt deducti, piris, quæ Achrades dicuntur, tolerasse se autument: hæc autem in Peloponneso prima Græcis fuisse conspecta, cum regio illa etiam tum Apia vocaretur. Vnde Apij verso nomine dicti Achrades sunt.

QUA ENAM causa est, cur equabus equirentibus extra fines abactis admissuram dant Elij? An quod regum omnium Oenomaus equorum studiosissimus, qui hoc animal dilexit plurimum, multa & dira execratus est in capita equorum, qui ineunt Elide equas: cuius metu devotionis auersantur eas.

QUARE mos apud Gnosios obtinuit, vt scœnore accipientibus eriperent nūmos? An quo decoctores obnoxij raptoribus, atque ita moderatiores essent?

QUARE est causa, quamobrem Sami Dexicreontis Venerem nominant? An quod eorum coniuges ex luxu & petulantia lasciuientes Dexicreon præstigiator certa lustratione liberauerit libidine? An quod Dexicreon, qui nauclerus erat, in Cyprum ad mercatum nauigauerit: & onerato nauem præceperit Venus: vt aquam, prætereant huius imponeret, & vela faceret quam ocyffime. Qui audiens ei, magna vi aquæ imposita soluit. Mox sereno cœlo & sopito mari laborantibus siti aliis mercatoribus & naucleris aquam vendidit, ex qua multum argenti coegit. Ex eo factum Veneris signum nomine suo appellauit. Quod si verum est, apparet non vnum Venerē ditare, sed multos per vnum voluisse seruare.

CVR Samiis, cum rem diuinam Mercurio Benefactori faciunt, cuiuslibet furari & compilare ius est? Quod ex oraculo relicta ea insula commigrantes Mycalen ex latrociniis annos decem se tolerauerint: post repetentes insulam suam opprefferint Samij hostes.

VNDE locus in Samo Panema dicitur? An quia profugientes Dionysium Amazonas ex Ephesiorum finibus in Samum evolauere. Mox ille nauibus compactis transmisit, commissoque prælio magnum earum numerum concidit apud locum hunc, quem ex vi manantis sanguinis stupore correpti, qui spectabant, Panama appellauerunt. Ex iis, quæ occubuerunt, aliqua feruntur ad Phlœon cecidisse, quorum ossa ibi monstrantur. Sunt qui dicant etiam Phlœon ab eis fuisse, quod grandi clamore & acuto vterentur, diruptum.

QUA de causa Andron Sami dicitur Pedetes? Cum remp. ibi secundum Demoteles cædem illiusque oppressum dominatum Geomori tenerent, Samiorum colonis Megarenfes Perinthiis arma intulerunt, ac vincula, vt fama est, ad constringendos captiuos attulerunt. His Geomori ad se delatis mature suppetias miserunt. Duces creauerunt nouem, naues triginta instruxerunt: quarum duæ, quæ euectæ erant, pro portu à fulmine dissipatæ sunt. Duces cum reliquis advecti superauerunt Megarenfes: quorum sexcentos viuos ceperunt. Hac elatis victoria Geomorum in ciuitate sua factionem obtinere deliberatum fuit. Materiam suggererunt illi, qui præerant reip. dum scribunt iis, vt Megarensium captiuos deportarent suis ipsorum vinculis cōstrictos. Eas literas, vbi reddita ipsis fuere, clam Megarensium captiuos ostenderunt. quos adduxerunt, vt conspiratione secum facta ciuitatem in libertatem assererent. Deliberantibus in commune de re agenda, visum vinculorum anulos dissecare, atq; ita circumiectos Megarensium cruribus deligare loris ad baltheos, ne defluerent neque eis se illi in progrediendo laxatis explicarent. Postquam ad eum modum istos adornarunt, & cuique gladium dederunt: Sami decurrerunt, atq; exscensione facta duxerunt eos medio foro in curiam vbi Geomori omnes fere considerant. Mox signo dato adorti eos sunt Megarenfes contrucidaueruntque. Ita liberata ciuitate Megarenfes, quibus placuit, in ciuitatem ascripserunt, atq; magnifica extructa domo vincula, quæ *ῥαῖες* vocant Græci, consecraverunt, atq; inde domus illa est Pedetes appellata.

QUA MOBRE HERCULIS apud Coos antistes veste velatus muliebri, capiti adiecta mitra in Antimachia perpetrat sacrum? Hercules nauibus sex suis cum Troia soluisset, tempore conficiatus est in alto, nauibusque fractis vna sola ad Con compulsus apud locum Laceterem appellatum est eiectus, nihilque extra arma & viros seruauit. Ibi incidens in oues à pastore arietem petiit. Fuit huic Antagoræ nomen: qui vicens cor-

poris robore provocavit ad secum luctandum Herculem. Si se prostravisset, laturum arietem. Vt congressus hic cum Hercule est, subsidium ferentes Antagoræ Meropes, Herculi Græci acrem pugnam commiserunt: in qua fama est multitudinem oppressum refugisse Herculem ad mulierem Tressam, atque amictu occultentem se muliebri fefellisse. Vt verò post superavit Meropas, lustratusque uxorem duxit Alciopi filiam, vestem pictam induit. Hinc rem divinam facit sacerdos, quo loco commissa pugna fuit, sponsas autem sponsi stola muliebri amicti amplectuntur.

Vnde est Megaræ Hamaxocylistarum genus? Lasciuente populari ditione, in qua etiam eo sunt progressi, ut foenus iam solutum fuerit creditoribus, & sacrilegium admissum: profecti sunt Peloponnesiorum theori per fines Megaricos Delphos, ac cum liberis & coniugibus tumultuarie in vehiculis pernoctarunt in Aegiris apud lacum. Ibi Megarensum audacissimi crapula pleni petulantia & crudelitate provecti vehicula subverterunt, atque in lacum impulerunt, ut multi theori submersi fuerint. Quam iniuriam Megarenses disciplina soluta reip. non sunt executi. At Amphycitiones, quod theoria sacrosancta esset, cura suscepta impiatorum partim exilio, partim ultimo supplicio mulctarunt: quorum posterum ab subversis vehiculis sunt Hamaxocylistæ appellati.

PLUTARCHI

De dictione EI, quæ apud Delphos est inscripta, commentatio.

IN VERSICULOS non nullos mi Serapion incidit nuper non inelegantes, quos retulisse existimat Dicæarchus Euripidem Archelao.

Ego diviti nolo donare quicquam inops, Ne fatuus videar tibi, vel dans poscere.

Haudquam enim rem gratam facit is, ex paucis qui modica donat multa possidentibus. Nam cum fides ei non habetur, quod gratis donet, tum insuper notam incurrit improbitatis & impudentiæ. Iam quatenus ingenuitate & elegantia munera pecuniaria cedunt iis, quæ ex literis & sapientia sunt depropterea: hætenus dare quoque hæc honestum est: & ubi dederis, paria ab illis, qui acceperunt recipere. Ego itaque ad te & tui causa amicis, qui istis sunt, non nullas disputationes Apollinæ sicut primitias mitto, fateorque alias à vobis: utpote qui urbem colitis ampliolem, & ocio magis in librorum copia & confabulationibus variis abundatis, meliores & meliores expectare. At propitius Apollo sane scrupulis, qui ad vitam pertinent, medetur eximitque eos oracula consulentibus ipsum reddens. Qui vero consistunt in doctrina, hos animo sua sponte philosophiæ studio delegat & proponit, appetitionem infundens ad veritatem ducem: sicut constat cum aliis ex multis, tum ex facratione dictionis EI. Hanc enim probabile est non fortuito, neque quasi ex literarum sorte tantum primo loco apud Apollinem locatam fuisse, atque accepisse sacri dignationem doni & spectaculi: sed cum vel vim perciperent eius singularem & insignem, vel symbolo vterentur hoc ad rem aliquam grauiorem illi, qui in principio munifici in Apollinem fuerunt, ita approbasse. Atque qui sæpe alias disputationem hanc in schola obiecta silentio deflexi ac transmisi, nuper à filiis meis eo impulsus fui, cum studio accommodarem me hospitum quorundam, quos extemplo discedere parantes Delphis parum erat producere vel reiicere decorum, cum omnino aliquid audire gestarent. Vt confedimus apud delubrum, institui alia ipse disputare, alia ex illis percunctari, incitatus ab ipso loco & sermonibus, quos quondam, quo tempore venerat huc Nero, ex Ammonio & non nullis aliis audieramus differentibus hic de eadem quaestione, quæ tunc similiter incidit. Nam quod non minus Apollo philosophus quam vates recte videatur omnibus, accommodata ad id esse Ammonius singula eius nomina docuit. Am Pythiæ esse discere & diligenter sciscitari auspiciatibus. Delium & Phanæum illis, quibus iam quid liquet & dilucescit veritatis: sicut enim habentibus scientiam: Leschenorium, cum eam scientiam exercent, ea fruuntur in visum educentes disputationis & commentationis philosophicæ communicationem.

Quia

* Alii, qui de Apolline philosophantur. * fortasse, proposuisse

Quia vero commentationis est philosophicæ, ut inquiramus, ut admiremur, & ambigamus: haud immerito complura, quæ apud hunc deum conspiciuntur, involuta videntur gryphis esse, ac rationem poscere, Quare, ac causæ explicationem, ceu de æterno igni, cur omnibus ex lignis cremetur vna abies, Iaurusque adoleat: cur dedicatæ ibi due Parcæ sint, cum tres ubique habeantur: cur mulieri nulli fas sit oraculi sedi se admouere. De cortina item, & si qua eiusmodi alia non prorsus stiptibus & stupidis occurrerit ad considerandum quid & ad audiendum & differendum de his stimulant & invitant. Iam contemplare hæc proscripta, Nosce teipsum, Nequid nimis, quam multas philosophicas mouerint quaestiones, & quam multarum disputationum acervus ex utroque sicut semine suppullulauerit: quarum arbitror nulli cedere hoc quod nunc quaeritur, fecunditate. Ita fato Ammonio frater Lamprias ait. Atqui quam nos accepimus, oratio vnusmodi est & sanequam concisa. Siquidem sapientes illos, qui à non nullis appellati fuerunt sophistæ, numero quinque fuisse perhibent, Chilonem, Thalem, Solonem, Biam, Pittacum. Postquam vero Cleobulus Lindiorum tyrannus, inde Corinthius Perianther, qui nulla ornatu virtute vel sapientia fuerunt, sed opibus, amicis, & beneficiis vim fecerunt gloriæ, ac nomen invaserunt sapientum, sententiasque aliquas & dicta emisissent & diffuderunt in Græciam illorum dictis germana: stomachantes sane illos noluisse quidem istorum detegere insolentiam, neque publice de gloria offensionem suscipere, & digladiari cum hominibus præpollentibus: sed convenisse eos solos huc, collocutosque inter se literam, quæ ordine est quinta, & numerum quinarium significat, sacrasse contestantes pro se ipsi apud Apollinem, esse quinque se, repudiantesque & reiicientes ut ab se alienos septimum & sextum. Non referri hæc ab re cognoscas, si eos, qui apud sanum agunt, audieris: qui aureum EI Liviæ donum esse dicunt coniugis Cæsaris, æreum Atheniensium: primum & antiquissimum, quod materialigneum est, etiam nunc sapientum illorum vocant donum, non quod vnus, sed commune dedicauerint omnes. Hic Ammonius leniter arrisit, priuatam suam Lampriam opinionem attulisse suspicatus: fingere autem, quo libere posset mentiri, historiæ & audisse se ex aliis. Iam alius ex eo coetu affinia dixit hæc esse iis nugis, quæ hospes Chaldaeus nuper effuderat, literas esse, quæ explanatam vocem redderent, septem, septem item sidera, quæ suo per se & absoluto in caelo motu cieantur: esse autem serie alteram inter vocales ab exordio E, & solem à luna inter sidera errantia. Solem vero & Apollinem omnes penè Græcos pro eodem habere. Cæterum hæc, inquit, omnino extrinsecis sunt ineptiis & Pylæa. At Lamprias imprudens mea sententia ad suum dictum illos à templo excitavit. Nam ipse quæ attulit, nemo sciebat Delphorum: sed vulgarem & peruagatam opinionem in medium afferbant, qui non aspectum censebant neque sonum, sed nomen solum huius scripturæ aliquod symbolum continere. Est enim, ut Delphis placet, & princeps dicebat sacerdos Nicander, aditus & formula cum Apolline agendi, locumque in consulendo antesignanum obtinet, quo percunctantur assidue & requirunt: id est an palmam referent, an matrimonium conciliabunt, an expediat nauigare, agrum colere, peregre proficisci. Sapiens autem Apollo salutem dixit dialecticis, qui nullam putant ex particula EI & annexa ei enunciatione rem effici: cum cunctas huic subiectas rogationes intelligat ut res & admittat. Quando vero sciscitari proprium est ut ad vatem nobis, & vota nuncupare ut ad deum commune: non minus huic scripturæ quam in terrogandi vim voti inesse existimant. Quippe & φελορ, id est, utinam si, dicit, quisquis vota facit. Et Archilochus:

EI γὰρ φελορ, inquit, γινωσκο χερα νεοβούλης θίγερ, id est: Vnam manum mihi Neobules detur Contingere

& dictionis εἰδῆ, id est utinam ait secundam syllabam accessoriam esse: quomodo hoc τὸ σωφρόνιον ἄμα τέκνον θηυ δ' εὐθύμνα. id est, Castam & simul desiderantia liberos

& Homericum hoc ὠσθημ καὶ σὸν ἐγὼ λυσώμεθε. id est, Vtq; tuum vabie percussus ego.

At in dictione EI votum satis significari. Hæc ut retulit Nicander (Nam nostri utique amicam Theonem) rogavit Ammonium: an dialecticæ tanta affectæ contumelia re-

spondendi locus daretur. Cum iussisset Ammonius, diceret atque eam tueretur. Imo dialectices, inquit Apollinem esse peritissimum multas sortes testantur. Nemp̄ eiusdem est & soluere & proponere sermones ambiguos. Ad hæc, ut Plato est auctor, oraculo reddito, ut in Delo aram geminarent, quod hominis est plurimum in geometria versati, non hoc tantum præcepisse ostendit Apollinem, verum etiam ad colendam geometriam Græcos incitasse. Perinde nimirum dictionibus edendis Apollo ancipitibus alit & illustrat dialecticam, ut eis, qui ipsum sunt accepturi, necessariam. In dialectica profecto vim habet summam vinculum hoc copulatiuum: ut quod pronūciatum ad vsū dissidendi maxime appositum formet. Quid n̄ enim habeat eam vim conexum? Siquidem existere res vel bestia cognoscunt: verum consequentis dedit natura vni homini speculationem & iudicium. Nam diem & lucem esse, sentiunt sane etiam lupi, canes, & volucres: sed si dies est, lucem esse, præter hominem nullum aliud capit: qui præcedentis & desinentis, tectæ significationis, connexionis horum mutar, coherentia, & discrepantia, ex quibus demonstrationes præcipuum sumunt principium, est capax vnus. Quando igitur philosophia circa veritatem versatur, veritatis autem est demonstratio lumen, & demonstrationis principium conexa: merito quæ hæc coaptat & efficit, vis à viris sapientibus ei, qui summe diligit veritatē, deo est sacrata. Iam vates Apollo: Vaticinatio autem ars de adueniente est ex præsentī & præterito. Siquidem nullius est absq̄ causa exortus, neq̄ citra rationē præsenlio. Sed quia omnia præteritis instantia, & instantibus consequentia sunt & apta futura ex deorsu, à principio ad finem pertinente: qui causas in vnū conferre, atq̄ inter se nouit naturaliter complicare: is, Quæ sunt, quæ venient, etiam quæ antea facta fuerūt, nouit & prælagit. Ac scite loquitur Homerus primo ordine præsentia, inde futurum & præteritum. Siquidem ex eo, quod existit, collectio efficitur vi connexi: ut hoc est, hoc præcessit: itē si hoc est, illud sequetur. Quippe ars & ratio sicut est dictum, est serie rerum cognitio: præsenlionem vero sensus rationi tribuit. Hinc quamvis turpe est, dicere haud verebor hoc, esse veritatis cortinam rationem: quæ termini cum capite seriem componit, inde adiuncta rei veritate demonstrationis conclusionem infert. Apollo igitur si musica mulcetur cygnorumque vocibus & citharæ cantu: quid miri est, si dialectices cupidine hanc amplectitur & amat orationis partem, quam potissimum & plurimum à philosophis vsurpari cernit. Hercules, cum nondum Prometheus soluisset, neque esset cum Chirone & Atlante locutus, sed adolescens adhuc & mire Boæotius tollendo dialecticam irridendoq̄ hanc dictionem è primū, mox subruisse vi habitus est cortinam, atq̄ in concertationem de arte cum deo descendisse. Nam temporis progressu hinc quoq̄ vaticinandi & dialecticæ euasisse visus est peritissimus. Ut finem dicendi fecit Theon, Eustrophum Atheniensem arbitror fuisse illū, nobis qui dixit: Viden, ut pro dialectica Theon strenue propugnat, ac pene induit leoninam: cum nondum nos quidē, qui res vniuersas, naturaliq̄ & principia diuinorum iuxta & humanorum numero metimur, ac multo maxime rerum hūc præclararum & laudabilium ducem facimus & principem, intelligat cōquiescere, sed charæ mathematicæ offerre deo primitias intēdere. Ita enim censemus, ipsam literam & per se neq̄ virtute, neq̄ specie, neque dictione cæteris elementis præcellere: sed præcipue sicut magni ad vniuersitatem & præcipui notam numeri quinarij, *ωμνισδϑ* à Græcis dicit, à quo numerare sapientes *ωμνισδϑ* dixerunt, prærogatiuā habere. Hoc nobis retulit non ioco Eustrophus. Sed quoniam tunc ardenti studio disciplinis mathematicis addictus eram: ita tamē fortassis, ut semper ante oculos haberem hoc dictum, Nequid nimis, qui in Academia eram versatus: dixi elegantissime ab Eustropho scrupulum nostrum expediri numero. Quando enim, inquam, in parem omnī dītributo numero & imparē ambobus virtute est monas promiscua: quocirca accessione sua etiam imparē reddīt parem, & parē imparē: principium autē paris numeri binarij, imparis ternarij efficit, quibus inter se confusis quinarij nascitur: optimo iure in honore est, qui primus ex primis efficitur, & connubium est appellatus, ex paris cum foemina, ex imparis cum mare affinitate. Siquidem numerorum in pares partes sectionibus, par vsque quaq̄ discedens in diuersa principium quoddā in se qua si capax & spacium relinquit. In impari si idē acciderit, mediū semper superest partitionis foetificans: qua re est altero foecundior, atq̄ in mistura vincit semper, nunquā vincitur. Nulla enim mistura nascitur ex ambobus par, sed vbiq̄ impar. Multo magis appli-

applicatus sibi ipsi copulatusq̄ discrimen vterq̄ ostendit. Etenim par cum pari copulatus imparē nullus producit, neq̄ excedit naturam suam ex imbecillitate, quod alterius non sit genitilis & claudicat. Impares cum imparibus pares multos ex omnimoda fertilitate reddunt. Cæteras parum in loco percurram hīc numerorum facultates & discrimina. Quod igitur maris & foeminae imaginē representet numerus quinarus, connubium Pythagorici eum appellauere. Interdum natura dictus est, quod multiplicando se terminet in seipsum. Vt enim natura, cum frumentum in semine accepit & cōplexa est, multas interim gignit figuras & species, per quas absoluit opificiū: tandem efficit triticum reddens in fine totius principium: ita dum numeri reliqui, quādo se ipsi multiplicant, in alios exeunt crescendo: solus quinarus & senarius toties aucti se ipsos referunt & restituunt. Quippe sexies sex $\times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times$, quinquies quinq̄ $\times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times \times$ evadunt. Iam senarius semel hoc facit & vno tantum modo, quando ipse ex seipso quadrus fit. Quinario etiam hoc quidem multiplicato vsuuenit, singulariter vero fecum tantum composito: qua cōiunctione decadem efficit: cum is minutatim applicat se sibi metip̄si: quod perpetuo fit representante hoc numero, quod describit vniuersitatem, principium. Vt enim conseruat illud ex seipso mundum, & ex mundo inuicem seipsum efficit. (Igni permutantur & omnia, inquit Heraclitus, & omnibus lignis, sicut auro res, & rebus aurum.) Perinde numeri quinarij cum seipso cōgressus nihil mancum vel alienum potest parere, sed conversiones habet definitas. Siquidē aut se ipsum aut decadem edit, id est, aut familiare aut plenum. Si roges igitur, quid hæc ad Apollinem? Respondebimus, non solum ad eum, verum etiam ad Dionysum, id est Liberum patrem, qui non minus iuris Delphis quam Apollo habet. Quippe audimus ex theologis, qui partim in poematibus, partim sine versu memorant & canunt hunc deum, qui sua natura incorruptus est & sempiternus, haud sine certo fati cōsilio & ratione subinde convertere se, atq̄ alias ignescere omnia omnibus adæquantem: alias multifariū formis, affectibus, & virtutibus diuersis existere: ut nunc fit mundus, nuncupatur tamen notissimo nomine. Sapientiores, qui celant hæc vulgus, conuersionem eius in ignem Apollinem ex vastatione, Phœbum, quod purus & impolutus sit, dicunt. Transitus eius & digestione in spiritus, aquam, terram, astra, plantarum & hominum foeturas ipsum affectum & commutationem dilaceratione & dilaniatione quadam obscure significant, vocantq̄ eum Dionysum, Zagrea, Nycteliū, & Isodatē: interitusq̄ quosdam, & dissipationes, & occasus, & regenerationes per accommodata relatis commutationibus ænigmata & fabulas ostendunt, canuntque huic carmina dithyrambica perturbationū plena & mutationis cum vagatione quadam & iactatione coniuncta.

Clamorus, inquit Aeschylus, ut dithyrambus fit decet comes,

Partemq̄ Liberum sequatur.

illi Pæanem compositum & moderatum cantum: seni expertem hunc perpetuo iuuenemq̄, illum multiplicem & multiforem, cum pingitur & fingitur, formant. Breui huic paritatem, ordinem, & summam seueritatem: illi commistum ludum quendam, lasciuam, festinationem, furorem & inconstantiam accommodant. Eiusdem * monti uagum foeminae cinctum furientibus Dionysum florentem honoribus cient, nec male vtriusq̄ variationis proprietatem vsurpant. Quia vero par non est anfractuum in vicissitudinibus tempus, sed proluxius alterius: quem Coron, id est, saturitatē appellant: minus vaticinandi: competentiam hic seruantes, per totum reliquum annum pæane in sacrificiis vtuntur, ineunte bruma compresso pæane excitant tres menses dithyrambum, ac pro illo hunc devocant deum: quod sicut tria cum vno comparantur, sic mundi digestionem descriptionemq̄ spacio temporis cū eius deflagratione cōparari existiment. Cæterum in his longius æquo evagata est oratio. Cōstat certe numerū quinarium Apollini consecrari ab illis, qui eum numerum modo sibi seipsum ut ignem, modo decadem creare ex se ut mundum memorant. Quid vero, numerum hunc arbitramur à gratissima Apollini musica esse alienum? Nam maxima fere ex parte posita harmonice in concentibus est. Hi quia quinque non plures sunt: proportio redarguit eum, qui in fidibus & tibiarum foraminibus captare hæc temere intēdit sensu. Omnes enim in proportionibus ortum ex numero accipiunt: & proportio est huius diatessa-ron epitrita, illius diapente sesquialtera, duplaris illius diapason, illius diapason & diapente triplaris, illius disdiapason quadrupla, Quem vero hīc aggregant harmonici,

* Vide an verum sit, Mulierum concitatorum.

diapason & diatessaron vocant, modum excedentem non operæ est recipere, quo aurium temeritati eum contra competentiam quasi nomon, id est legem metricam doneamus. Ut igitur omittam quinque tetrachordarum theses & quinque primos, siue tonos, siue tropos, id est conversiones, siue harmonias dicemus, ut intentione & remissione nunc plus nunc minus variantium, reliquæ graues sunt & acutæ. Nonne vero intervalla, quæ multa, imo innumera sunt, sub modulationem quinque sola cadunt, diesis, hemitonion, tonus triemtonion, & ditonon: neque aliud vllum vel maius vel minus in vocibus intervallū, quod incitatione & gravitate efficitur, in modulamē cadit. Multa his consimilia alia, inquam ego, omittam: ac Platonem laudabo, qui vnum esse mundum asserit: Quod si præter hunc alij sunt, nec solus hic, quinque esse vniuersos, nec plures. Quin etiam, ut solus hic sit vniuersus, quæ Aristotelis quoque opinio est, & hunc quodam modo ex quinque compositum & conflatum mundis esse: quorum vnus terræ, alter aquæ, tertius ignis, quartus aeris est: quintus cœlum, alij lumē, alij nuncupant æthera, alij hunc ipsum quintam naturam: cui in orbem volui ex corporibus soli natium est, non ut faciat id necessario neque temere aut fortuito. Quo circa etiam figuras quinque elegantissimas & plenissimas, quas natura habet, cōtemplatus, metam, cubum, octaedrum, icosaedron, dodecaedron, singulis singula proprie assignavit. Sūt qui sensuum totidem virtutes primis illis accommodent: cum tactum videant durum esse & terreum, gustum humiditate saporum proprietates recipientem. Aeris percussus in auditu vox redditur & strepitus. Reliquorum duorum odor, quem fortitus est odoratus (est hic exhalatio ex calore nascens) igneum quiddam est. Quia vero ethere & luce ex affinitate refulget visus, temperatura eius fit ex ambobus consentiens & coaptatio. Alium neque animans sensum, neque habet mundus naturam simplicem & incōpositam: verum mirifica profecto facta est distributio numeri quinarij cum quinariorum & consortium. Hic cum aliquantisper substitissem & conticuissem: Quid, inquam, Eustrophe egimus, quod pene prætervicti sumus Homerum, quasi non princeps ille in portiones quinque mundum digesserit: qui positas in medio tres tribus diis assignavit, extremas duas cœlum & terram, quorum est hæc inferiorum, superiorum illa extremitas, communes reliquit & indiuisas. Enimvero pertexenda est, ut ait Euripides, oratio. Nam numerum quaternarium qui prædicat, non male docent ex huius proportionē ortum omne corpus fuisse. Cum enim in longitudine & latitudine profunditate coniuncta omne sit solidum, & ante longitudinem existat punctum, quod monade censetur, linea autem longitudo sine latitudine vocetur, & hæc ipsa sit longitudo: Motus porro lineæ in latum superficiæ partem in numero ternario exhibuerit: cui si accesserit profunditas, per quatuor in solidum progreditur auctio: constat omnibus, ubi eo naturā quaternarius provexit, eo usque ut corpus absoluerit, duplicemque præbuerit molem & solidam, mox reliquisse eam in maximo mancum. Nam res inanima, ut summatim dicam, orba, rudis, neque rem ad vllam, nisi eo vtatur anima, est apta. Quæ vero animam infundit motio vel affectio, quæ mutatio est per numerum quaternarium, ea plenitudinem materiæ præstat: atque eo proportionem habet numero quaternario potentiorē, quo præstat inanimato animatum honore. Plus etiam pollens numeri quinarij competentia & vis progredi animatum in genera innumera non permisit, sed quinque animantium omnium species produxit. Nam sunt dii scilicet, daemones, heroes, inde secundum hos quartum genus humanum, nouissimum & quintum brutum & bestiarum. Iam si animam ipsam pro natura dispertias, prima pars eius & obscurissima est visatrix, secunda sensibilis, inde concupiscendi motus, sub hunc excandescēs. Postquam vero ad rationis virtutem aspirauit, atque absoluit naturam, in quinta sicut in vertice conqueuit. Præter tot talesque virtutes, quas hic numerus habet, est ortus quoque eius præclarus, non ille, quem modo exposuimus, ex dyade & ternario, sed quæ principium primo copulatum quadro exhibuit. Caput enim numeri est omnis monas, numerus quaternarius primus quadrus. Ex his tanquam ex materia & forma est numerus exortus quinaris. Si vero monadē quoque quadram recte non nulli statuunt, quæ vis sit sui ipsius atque in seipsam terminans: ex duobus primis natus quadrus quinaris nulli est nobilitate inferior. Cæterum quod summum est, inquam, vereor, ne si relatum sit, premat Platonem nostrum, sicut ille ait premi lunæ nomine Anaxagoræ: qui opinionem de eius illustratione per vetustam sibi propriam asseruit. Quid hoc dixit ne in Cratylō? Sane quidē, Strophilus inquit, Verum quæ hic similitudo sit, non percipio.

espio. Nempe nosti, inquam facere principia eum in Sophista præcipua tria, id quod est, idem, alterum: quartum & quintum ab his motum & quietem. Alia ratione distributionis in Philebo vtitur: vbi id quod est, esse ait interminatum, alterum terminatum: horum temperatura omnem consistere productionem. Causam, a qua temperantur, quartum genus ponit. Quintum reliquit nobis cogitandum: quo mista rursus distractionem & separationem habent. Coniicio autem hæc illorum velut imagines dici: eius, quod est, id quod nasci, motus interminatū, terminū quietis, eiusdē miscens principium, alterius distrahēs. Sin hæc alia sunt, siue hoc siue illo res se modo habeat, erunt in quinque generibus & differentiis. Igitur quispiam, qui hæc ante Platonem audiuit vel intellexit, geminatum, E. Apollini numeri vniuersitatis significationem & notam sacrauit. Quin & bonum in generibus quinque animo conceptum contemplatus, quorum est primum moderatio, alterum competentia, tertium mens, quartum hærentes in animo scientiæ, artes, & opiniones veræ: quinta siqua voluptas est liquida & ab offensa remota: hic subsistit, hoc Orpheo addito.

At sobole in sexta ardorem deponite cantus.

Sub hæc dicta ait nobis: Breuiter prudenti Nicandro canam. Siquidem sexto noui mensis die, quando in Prytaneum Pythiā deducit: * prima nobis cedit ex tribus fortibus, in quinque inter vos mutuo illis tria, tibi duo iacis. An nō ita se habet: Cui Nicander: * Alij legunt: Prima fortitionum vestrarum, quarum tres sunt, in quinarium numerum, educitur: ita ut tres inter se nō duo comparentur. Ita, inquit: sed causam non est apud alios exponere fas. Igitur, inquam ego, dum verum nobis deus iam sacris factis cognoscere concedit, adicietur hoc iis, quæ in laudē numeri quinarij referuntur. Hunc exitum, quantum equidem memini, institutus de arithmeticiis & mathematicis literæ E. laudibus sermo habuit. Ammonius vero, qui non parum philosophiæ mathematicæ tribuebat, oblectatus dictis ait. Pugnare de his nimium argute cum adolescentibus non est operæ: nisi quod singuli numeri nō pauca nobis, si libuerit, ad commendandum eos suggerēt. Ac quid attinet de reliquis commemorare. Nam sacer Apollinis septenarius diem consumet citius, quam virtutes eius recensere cunctas valeam. Deinde cum ritu communi simul ac cum temporis diuturnitate viros illos sapientes arguemus: si septenarium primo loco mouebimus, ac quinarium numerum Apollini consecrabimus ut magis ei convenientē. Quare neque numerum, neque ordinem, vel vinculum, neque aliam particulam vllam mutillam meo iudicio ea scriptura denotat: sed est plena dei appellatio & salutatio, quæ vna cum verbo loquenti virtutis dei intelligentiam subiicit. Apollo enim vnū quemque nostrū, qui huc accedit, sicut salutans affatur hoc dicto, Nosce te ipsum: quod profecto non minus valet quā salua. Nos vicissim deo respondentes, E I, id est, es dicimus. Quo dicto ut verum, ut solidum & solum ad solum illum pertinens vocabulum, quod sit, ei tribuimus. Nobis nihil suppetit, ut simus: sed natura mortalis omnis in medio ortus & interitus posita visionem præbet & opinionem exilem & vacillantem sui. Quod si cogitationem adprehendendam eam intenderis, sicut vehemens aquæ circumplexus comprimendo in vnum & stringendo diffluentem amittit, quam comprimit: ita si motionum transeuntium cuiusque exactam perspicuitatem consecratur ratio, aberrat modo in ortum eius, modo in occasum: nec potest quicquam, quod consistat vel vere sit, corripere. Annem enim haud queas, ut est apud Heraclitum, bis eundem ingredi, neque naturam mortalem bis attingere in vno tenore: verum mutationis pernitate & celeritate dissipatur, & vice versa coit, accedit & recedit. Vnde nec ortus eius, ut sit, consequitur absolute: quod nunquā definat generatio nec cedit: sed ex femine perpetua cōuersione fortum efficiat, inde infantē, tū puerū, mox adolescentē, hinc iuuenē, post virum, senem, decrepitū, primas perimēs generationes & ætates succedentibus. At vnam nos ridicule trepidamus mortem, toties iam mortui & morientēs. Non modo enim, ut dixit Heraclitus, ignis mors aeri est ortus, & aeris mors aquæ ortus: verum longe id in nobis ipsis cernas clarius. Interit enim vir, ubi senescit: Perit iuuenis, quando vir euasit: puer, quando iuuenis: quando puer, infans: atque hefternus in hodiernum decessit: hodiernus in crastinū expirat. Manet nemo neque est vnus, sed circa vnam visionem & communem imaginem circulante & lapsante materia effici-mur multi. Qui enim, iidem si maneremus, aliis nunc duceremur, alias diuersa diligeremus, aut odissemus, admiraremur, carperemus? Imo aliis vtimur sermonibus, aliis animi motibus: quod neque speciem, neque formam, neque sententiam retineamus vltra

eandem. Neque enim sine variatione consentaneum sit aliter affici nos: neque est, qui variat, idem. Quod si idem non sit, neque est, sed statim hoc ipsum variat, quod fiat alius ex alio. Mentitur autem sensus ignorantia eius, quod est, esse quod apparet. Quid igitur illud est, quod reuera est? Aeternum, quod neque oritur, neque obit, cui tempus vicissitudinem affert nullum. Siquidem est tempus quid mobile: vnaque cum materia, quae in motu est, menti representatur: perfluitque perpetuo, neque est solidum sicut vas ortus & occasus tempus. De quo quidem cum dicatur posterius, prius, erit & fuit: est confessio statim rem non esse. Nam esse affirmare id, quod nondum extitit, aut iam desinit esse, sanequam ineptum & absurdum est. Cui autem temporis portioni cogitationem intendimus, quando loquimur, instat, praesens est, nunc: hoc rursus mire excutiens ratio amittit. Extruditur enim in futurum & praeteritum, sicut cernere qui vult acie, quod longe distat. At tempori idem, quod mensuram agenti, accidit: vel mensura est natura, cuius nihil est, quod duret aut sit: sed quae nascuntur omnia & cadunt ea duce, cum tempore commissa sunt. Vnde nefas est quicquam eius, quod est, dicere fuisse aut esse futurum. Haec namque inclinationes quaedam sunt, traiectionesque & variationes eius, quod consistere, in eo quod est, nequit. Verum dicendum, est deus, neque villo circumscriptus tempore est, sed est seculo immoto & a tempore & inclinatione libero: quo nihil est vel prius vel posterius, vel recentius: sed vnus est, & vno tempore instanti perpetuum compleuit. Atque solum eius natura reuera est id quod est, non praeteritum nec futurum, nec exorsum, nec desitutum. Sic illum debemus venerabundi salutare, & ad id adluere nos: aut certe ut non nulli ex priscis, *ἄετις*, id est, es vnum. Neque enim numen multa, ut nostrum quisque ex sexcentis diuersitatibus, quae in affectibus existunt, colluuiis varia promiscue confusa: sed vnum sit oportet, quod est: sicut quod vnum est, sit. Alternatio vero, quia ab eo, quod est, discedit, degenerat in foeturam eius, quod non est. Itaque rectum est nomen Apollinis primum, secundum & tertium. Quippe Apollo est velut abnuens *ἄπολλος*, id est, multa & multitudinem repudians. Ietus est, quasi vnus & solus. Phœbum videlicet mundum & purum omne veteres vocabant, sicut sacerdotes Thessali etiam hodie diebus neatis sibi ipsos exodia parantes, ni fallor *ἄπολλοιοῦσθαι*, id est, puritatem consequi dicunt. Quod autem est vnum, id syncerum est & purum. Quoniam alterius mistura contaminatio existit: ut nimirum ebur Homerus, quod rubeo colore tangebatur, contaminari dicit: & colorum misturas inferiores *ἄβλαστα*, id est, corrumpi, & eam misturam *ἄβλαστα*, id est, corruptionem vocant. Quare vnum ut sit & merum ad incorruptum & purum pertinet. Porro qui eundem esse Apollinem & solem existimant: hi merentur, ut eos amplectamur & diligamus ob bonam eorum indolem: quatenus in eo, quod praecipue venerantur ex iis, quae norunt & desiderant, dei cogitationem ponant. Ut nunc vero in optimo infomnio Apollinem somniantes excitemus nos & exhortemur: ut propius accedamus & contemplemur id, quod supra nos est, & essentiam: colamus etiam imaginem hanc & veneremur vim, quae in ea est, foeticam, quantum consequi potest sensus, eius, quod mente comprehenditur: & id quod rapitur impetu, consistentis: quae quidem species quasdam & simulachra illius placiditatis & beatitudinis elucetia exhibet. Degenerationes vero eius & conuersiones ignem emittentis simulque semetipsum fundentis, ut perhibet, sicut viceversa constringentis hic & cogentis in terram, mare, ventos, animantia, & diaras animantium & plantarum calamitates ne audire quidem fas est. Alioqui puero erit poetico deterior: qui quem ille arena congesta iterumque a seipso dissecta ludit ludum, hoc in vniuersitate vtatur semper & mundo, non existentem fingendo, inde disturbando natum. Nam contra quod eius est mundo infusum: hoc omnimodo naturam conglutinat & coeret imbecillitatem rerum corporearum in interitum ruentem. Ac mihi videtur potissimum repugnans ei orationi verbum hoc *ἄετις* id est, es dicere ad deum, testantque nullam immutationem in eo aut conuersionem existere: sed alij deo vel potius daemone praeposito naturae, quae genitura & interitu continetur, ut hoc faciat & sustineat, convenire, sicut statim ex appellationibus liquet velut pugnantibus & contrariis. Nam dicitur hic Apollo, ille Pluto: hic Delius, ille Aidoneus: hic Phœbus, ille Scotius. Apud hunc sunt Musa & Memoria, apud illud Oblitio & silentium: hic Theorius & Phanæus, ille

Obscure noctis somni dominus quoque inertis.

ille

Dius summus cunctis simul & mortalibus hostis.

In quem

In quem Pindarus non inuenuste dixit.

Dammatus est, esse his quem infœcundissimum

Oportuit.

Atque non absurde Euripides ait.

Libamina extinctorum Phœbo haud grata sunt

Cantus mortalium.

Et antiquior etiam hoc Stesichorus.

Quam maxime ludicris Phœbus cantibus

Mulcetur, at gemitus sortitur funebres

Pluto.

Sophocles vero etiam aperte suum vtrique organum attribuit hoc versu.

Non nauia Cocytis non lyra grata sit.

Etenim tibia sero & nuper adeo vocem in rebus gratis mittere sustinuit. Primum tempus traxit apud lucus: ac munus, quod in his obeat, non admodum honorificum neque lætū sortita est. Inde admista omnibus profus fuit. Potissimum autem, qui res deorum & daemonum confundunt, hos duos inter se commiserunt. Denique huic dictioni *ἔτις*, id est, es, illud dictum, Nosce teipsum oppositum esse aliquatenus, & viceversa concinere quodam modo videtur. Superius enim stupore & reuerentia Apollinis, ut qui per omnem æuum sit, dicatum est: hoc mortalem suae naturae admonet & imbecillitatis.

INFORMATIO

Magis inopinata à Stoicis quam à poetis adferri.

INDARI Cæneus reprehendebatur, quod ei prodigiose corpus formatum esset, ferro resistens & ab eo illatum

Deinde tellus subit

Sine vulnere, ac recto fudit terram pede.

At Stoicis Lapithes sicut ex materia adamantina indolentia ab Stoicis fabricatus, haud immunis quidem est à vulneribus, valetudine, dolore: manet tamen, dum vulneratur, dolet, cruciatur in parturientis excidio, in malis eiuscemodi, imperterritus, solutus doloribus, invictus, inuolatus. Ac Pindari Cæneus quidem ictus non fauciatur. Stoicorum vero sapiens inclusus non coercetur: dum praecipue agit, non cogitur: dum torquetur, non affligitur: non offenditur, dum igne torretur: lapsus inter luctandum invictus est, circumvallatus non obditur, venditusque ab hostibus liber est, nihil differens a nauibus, quibus est inscriptum secunda nauigatio, prouidentia seruatrix, remedium: procellis tamen consistatur, frangitur, & deprimitur. Euripideus Iolaus ex imbecilli & decrepito precibus certis iuuenis & validus repente ad pugnam euasit. At Stoicorum sapiens, qui heri fuit infestissimus, & nequissimus hodie subito ad virtutem est conuersus: extititque ex rugoso, pallido, & ut est apud Aeschylum, ex ilioso & aliis doloribus cruciato, tristisque sene speciosus, venustus, formosus. Vlyssi Minerua rugas, caluitiē, deformitatem detraxit: quo specie esset decora. Horum sapiens non deferente corpus senio, imo magis ingrauescente atque invalescente, cum maneat gibbosus exempli gratia, edentulus, luscus: nec turpis, nec deformis, nec obscœna facie est. Siquidem Stoicus amor, sicut scarabeos vnguentum defugere referunt & sectari putore, perinde cum foedissimis & horridissimis conuersans, quando transierunt ex sapientia in eximiā & liberalē formā, deuitat eos. Quis apud Stoicos teterrimus est, verbi gratia mane, vesperi est optimus: ac conferens dormitū se stolidus, iners, iniustus, proteruus, & hercle seruus, inops, & mendicus: eodem die exurgit rex, opulentus, & beatus factus, continensque, & iustus, & fortis & clarus: non quod flore genas habeat vestitas nec lanugine pubertatis corpore in adolescente & delicato: verum quod in tenero & molli animo ignauroque ac vobili mentem consummatā, summam prudentiam, diuinas animi dotes, scientiā incredibilem, & habitum sit nactus immobilem, nihil eius extenuata ante improbitate: verum repente pene dixerim heros aliquis aut genius ex fera peruersissima redditus. Siquidem ei, ex Stoa qui virtutem accepit, licet dicere: opta quidlibet, omnia ob-

QQ

tingent: opes affert, regnum habet, fortunam largitur, fortunatos efficit nulliusque rei indigos & rebus contentos suis eos, quibus in patrimonio ne denarius quidem est vnus. Nam fabula poetica quidem probabile retinens nusquam destituit laborantem Herculem necessariis: verum tanquam ex fonte ei & sodalibus affluunt. At Stoicam qui accepit Amaltheam, opulentus quidem est factus, at mendicat ab aliis victum: rex est, at precio syllogismos resoluat: cuncta possidet solus, at habitationis mercedem pendit, cibumque mercatur saepe facto aere alieno vel ab nihil habentibus petens. Atque Ithacorum quidem rex mendicat cupiens, qui sit, celare, faciensque sese quam maxime tristi mendico affine. Ille vero ex Stoa, qui intonat & vociferatur: Solus ego sum rex, solus ego sum diues: conspicitur identidem ad aliena ostia dicens. 19

*Da tegmen Hipponacti: valde frigeo,
Rigoreque horreo.*

PLUTARCHI De Musica Commentarius.

Colloquij persona, Onesicrates, Soterichus, Lysias.

MVNDVM suum Phocionis illius probi viri vxor res bello gestas Phocionis esse iactabat. Ego vero non meum modo proprium, verum etiam familiarium commune omnium cetero preceptoris mei in literis industriam. Siquidem facta ducum splendidissima salutem tantum ex repentinis periculis scimus paucis militibus vel vni ciuitati vel certe genti vni adferre: quae tamen haudquaquam militis, vel ciues, vel nationem eorum reddunt meliorem. Literas vero, in quibus posita felicitas est, & quae prudentiae sunt authores, non solum vni familiae vel ciuitati vel genti frugiferas, sed vniuerso mortali generi reperias. Itaque quo ex eruditione quam ex omnibus rebus bello gestis emolumentum accedit maius, eo memoria est eius commendabilior. Igitur altero Saturnalium die bonus ille Onesicrates ad epulum musicae scientia expolitos inuitauerat. Hi fuerunt Soterichus Alexandrinus & Lysias vnus ex iis, qui stipendium ab eo accipiebant. Vt peracta solennia fuerunt: Quanae vocis humanae, inquit, causa amici sit, hoc tempore indagare alienum est a conuiuio. Est enim oculi magis sobrii ea commentatio. Quia vero definiunt optimi grammatici vocem aera esse impulsam, quo percipiendum est auditus: disputauimusque heri de grammatica, artem eam esse appositam ad voces literis concinnandas atque in memoria condensas: videamus eoque secundum hanc congruens altera voci sit scientia. Ea est meo iudicio musica. Nam canere piuum est, & praecipuum hominum munus deos, qui vocem solis eis articulata sunt largiti. Id testimoniumque Homeri comprobatur hoc.

Magnam perpetuo numen cantu celebrabant.

Carmen Achiuorum soboles scitum modulando

Phoebum cantabant, aures hoc illi hilarate.

Agite dum igitur vos Musicae myste, quis inuentor musicae fuerit, quid dies ei adiecerit, qui in arte tractanda musica clari extiterint, commemorare sodalibus. Adhaec quaerere & quo studium hoc conducat. Sic facta preceptore subiicitur Lysias: Propositionem, inquit, apud multos agitatae optime Onesicrate moues. Nam & Platonici plerique & Peripateticorum philosophorum primi de antiqua musica, & quemadmodum ea post fuerit adulterata, scribere elaborarunt. Sed & grammatici & harmonici, qui summam eruditionem consecuti fuerunt, multum in eo defudarunt, variantque authores multum. Heraclides in musicorum breuiario principem citharae & citharodicae poesis architectum fuisse Amphionem scribit Iouis & Antiopae filium, in ea institutum a patre. Cui rei fidem faciunt, quae Sicyone seruantur acta: ex quibus sacerdotes Argiuras, poetas, & musicos nuncupat. Eodem seculo Linum Euboeensem lamentationes, Anthem ex Anthedone Boeotiae hymnos, Pierium ex Pterea poemata in Musarum laudem condidisse ait. Adhaec Delphi Philammonem Latonae, Dianae, & Apollinis ortum carminibus edidisse, ac choros circa templum Delphicum instituisse primum. Thamyrim genere Thracem praeter ceteros illius aetatis omnibus canore cecinisse & numerose: ut in certamen descenderit, si poetis credimus, cum Musis. Hunc panxisse memoriae proditum est bellum cum diis Titanum. Fuisse & Demo-

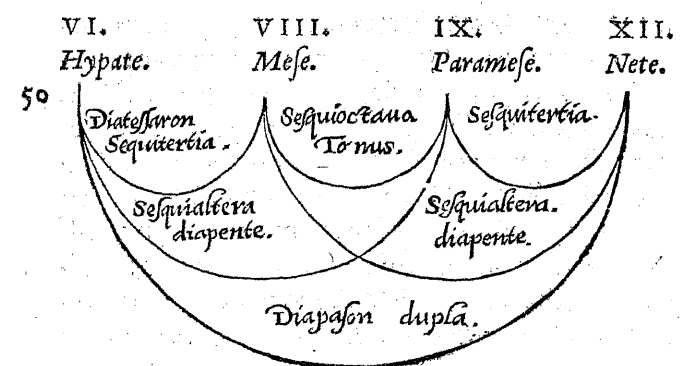
Demodocum Corcyraeum veterem musicum, quem carmine excidium Troianum condidisse, Venerisque & Vulcani nuptias: & vero Phemium Ithacum reditum eorum, qui cum Agamemnone reduces Troia fuerunt, versibus conscripsisse. Non fuisse autem solum memoratorum poeticam dictionem, nec metri expertem, sed sicut Stesichori & priscorum poetarum, qui versus, quos pangebant, vestiebant modulis. Siquidem Terpandrum narrat, qui poeta citharodiorum carminum fuit, pro singulis carminibus versus suos & Homeri numeris adornasse, eosque cantasse in praeliis. Eundem memorat vocabula primum carminibus Citharodiceis reddidisse. Cuius exemplo Clonam, qui carminum tibialium prosodiorumque princeps fuit author elegias & versus condidisse, ac Colophonum Polymnestum, qui fuit infra hunc, eadem usurpasse poemata. Carmina & leges metricae, nomos dicunt Graeci, quibus sunt hi vsi, tibialia optime Onesicrate sunt, apothetus, elegi, comarchij, schenion, cepion, dius, & trimeles. Inferior aetas insuper Polymnestia appellata ad inuenit. Carmina citharodica diu ante tibialia Terpandri aetate composita fuerunt. Ille etiam citharodiceis nomina imposuit, Boeotio, Aeolio, trocheo, acuto, Cepioni, Terpandrio: adhaec tetraedico. Fudit Terpander etiam versibus praeludia ad citharae cantus. Nam carmina vetera citharodica ex versibus constituisse Timotheus ostendit. Cum igitur prima carmina admisceret versibus, ne statim antiquam musicam conuelleret videretur, dictionem dithyrambicam cecinit. Apparet in arte Terpandrum citharodica excelluisse. Siquidem ludis Apollinaribus sexies victorem fuisse in actis est, ac temporibus admodum fuit antiquus. Prior certe facit eum Glaucus Italicus Archilocho in commentario quodam, quem de veteribus poetis & musicis scripsit. Quippe fuisse demonstrat eum a primis illis, qui tibiae cantus condiderunt secundum. Alexander in Breuiario musicorum Phrygiorum pullandarum fidiu Olympum rationem docet in Graecia principem attulisse, insuper Idaeos dactylos. Primum tibia cecinisse Hyagnim, inde huius filium Marsiam, mox Olympum. Aemulatum Terpandrum Homeri versus, Orpheum modos. Orpheus neminem imitatus videtur. Nullus enim dum extiterat nisi tibialium conditores. Ceterum hos nihil opus Orphicum refert. Clonas tibialium carminum poeta, qui paulo posterior Terpandro fuit, ut perhibent Arcades, Thegeates fuit: ut Boeothij, Thebanus. Terpandrum & Clonam Archilochus, ut est memoriae proditum, secutus est. Alij non nulli scriptores Ardalum Troezenium ante Clonam Musae tibialis auctorem fuisse referunt. Fuisse Polymnestum quoque Meletis Colophonij filium poetam, quem & Polymnestum & Polymnestem carmina condidisse. A Clona carmen apotheton & schenionem fictum meminerunt auctorum conditores. Polymnesti tam Pindarus quam Alcman modorum opifices mentionem habuere. Certa autem carmina citharodica, quae ad auctorem Terpandrum referuntur, a Philamnone perhibet illo prisco Delpho ficta. Omnino mansit citharae cantus Terpandri ad Phrynidis usque aetatem oppido tenuis. Neque enim ius erat quondam pro sua cuiusque libidine ut nunc fidibus canere, neque harmonias & numeros immutare. Siquidem singulis carminibus sua retinebant intensionem. Hinc cognomen apud Graecos inuenerunt, ut *vouoi* dicantur quasi leges: quod cuiusque intensiones receptam formam violare nefas foret. Nam procurata, ut voluit, ira diuina repente ad Homeri & aliorum poesim pro arbitrio conuolabant: quod ex Terpandri praeludis liquet. At citharae etiam figura tunc primum, ut Terpandri assecla Cepio est author, formata fuit, atque est Alias appellata: quod citharodica ea Lesbij, qui Aliam accollunt, vterentur. Nouissimum Periclitum autem citharodum Carnis Lacedaemone victoriam obtinuisse natione Lesbium. Quo defuncto perpetua apud Lesbios citharodorum successione expirasse. Quidam autem errore ducti equaliter fuisse temporibus Terpandri Hipponactem arbitrantur. Atqui apparet Hipponacte vel Periclitum fuisse superiorum. Expositis simul tibialium & aulcedorum carminibus antiquis, conuertamus nos nunc ad tibialium propria. Fama est Olympum, de quo supra mentionem fecimus, ex tibialibus Phrygiis vnum tibiale carmen in Apollinis laudem condidisse, id, quod polycephalum est dictum. Fuisse Olympum hunc primi Olympi Marsyae discipuli, qui carmina in deorum laudes panxit, stirpem referunt. Nam cum a Marsya, qui eum in deliciis habebat, canere didicisset tibia, carmina harmonica quibus hoc tempore in deorum festis Graeci vtuntur, inuexit in Graeciam. Alij polycephalum carmen ascribunt Crateti, qui Olympi discipulus fuit. Pratinas Olympo posteriori assignat hoc carminis genus. Carminis, quod Harmonation dicunt, primum praedicant Olympum Marsyae assectatorem fuisse auctorem.

Marfiam sunt qui dicuntur Massem vocari: quod alij negant, ac nomē ei Marfya esse. Eū Hyagnidīs, qui artē tibia canēdi princeps inuenit, fuisse filiū. Esse autē carmen Harmation Olympi ex Glauci de poetis antiquis cōmentario discas. Insuper cognoscas Stefichorū Himeratū neq; Terpandri, neq; Antilochi, neq; Thaletæ, sed Olympi fuisse æmulū ac carmine vsū Harmatio ac forma, quā ex dactylo vocat. Eam nō nulli ex cæmine, quod orthiū dicunt, aiunt esse: alij à Mysis inuentū hoc carmen. Fuisse enim Myfos antiquos tibicines. Aliud quoq; vetustū est carmen cradias dictū, quod memorat Hipponax Mimnetmū ad fistulā cecinisse. Nam initio elegia modulīs inclusa aulædi canebat: quod Panathenæorū ostendunt de ludicris musico monumenta. Fuit & Sacadas Argiūs modorū & elegiorū modulīs astrictorū cōditor eundēq; poetā egregiū fuisse & ludis Apollinaribus ter palmā obtinuisse est in acta relatum. Huius meminit Pindarus. Cū autē toni sint authoribus Polymnesto & Sacada tres, Dorius, Phrygius, & Lydius: in singulis his tonis fecisse aiunt Sacadā flexionē, ac docuisse chorū cantare Dorii prima, Phrygiū altera, Lydium tertia: dictumq; perpertitū ob eam varietatē hoc carmē. Quāquā in cōmentarios Sicyonios, in quibus poetę recententur, Clonas inuentor relatus sit carminis tripertiti. Porro primum ordinē apud Lacedæmonios musicę Terpader designauit, secundus Thaletę Gortynio, Xenodamo Cytherio, Xenocrito Locro: Polymnesto Colophonio, & Argiūo Sacadæ vt ducibus & authorib. ascribit potissimū. Nā cum hi ludorū gymniorum Spartę fuissent architecti: apodixes quasi specimina, quas vocat, inuēta sunt apud Arcadas, & Argis endymatia quæ vocat, fuerunt autē Thaletas, Xenodamus, & Xenocritus pæanum cōditores, Polymnestus orthiorum appellatorū, Sacadas elegiorū. Alij Xenodamū hyporchematū (Hæc cantiones erāt, quæ saltationibus accinebant) poetā fuisse nō pæanū referunt, vt Pratinas: eiusdemq; Xenodami commemorat canticū, quod plane est hyporchema. Hoc quoq; genere poematis est Pindarus vsus. Nā pæana discedere ab hyporchematibus Pindari arguit poemata. Scripsit enim tā pæanas quā hyporchemata. Tibialia carmina machinatus est etiā Polymnestus. Hic in orthio adhibuit numeros, vt dicuntur harmonici. Nam nos certū dicere, quia huius apud veteres nulla est mentio, nō habemus. In ambiguo quoq; est, an Cretensis Thaletas pæanū poeta fuerit. Siquidem Glaucus, qui inferiorē prædicat Archilocho Thaletam fuisse, effinxisse eum memorat Archilocho modos: tātū produxisse eos maroneq; & Creticis modulos numeris tinxisse, quos non fuisse ab Archilocho vsurpatos: imo neq; ab Orpheo neq; Terpandro. Quippe ex Olympi fistulatione hæc effinxisse Thaletam, habitumq; bonum poetā. Xenocritus vero, qui genere fuit Locrus ex Italia ambigitur an poeta fuerit pæanum. Argumenta certe gestorum heroicorū poesi sua eum tractasse ferunt, vnde dici argumenta eius à quibusdā dithyrambos. Thaletā prædicat Glaucus Xenocrito atate fuisse superiorē, Olympus, vt est Aristoxenus author, existimatur à musicis generis enharmonij inuentor fuisse. Quippe ante eum omnia diatona & chromatica fuerunt. Inuentum autem hoc modo. Cum versaretur in diatono Olympus, modumq; subinde in diatonon parypaten nunc a paramese, nunc a mese traiceret, ac transiliret diatonum licanum, elegantiam animaduertisse eius affectus. Itaq; cum contextum ex conuenientia conflatum obstupuisse atq; probasset, hoc genus tono Dorio inseruisse. Neq; enim ea, quæ diatoni propria sunt vel chromatīs, sed nec quę harmonię illum attingere. Fuisse autem ei enharmoniorum huiusmodi principia. In his primum ponunt spondæum, in quo nulla dissectio diatoni peculiarē naturam demonstrat: nisi sane, cum ad intentionē spondei tonum respicis, hoc ipsum diatoni specię habere arbitris. Verum hoc qui ponit, etiā falsum & dissonum posuerit: falsum, quia dies minus est tono, qui proxime ducem est: dissonum, quod, etiam si in tonie vi proprietatem intentionis toni spondaici pōnas, eueniat vt duo continua ponantur diatona, alterum in compositum, alterum compositum. Nam crebrum hoc in melis enharmonium, quod nunc est in vsu, non apparet illius poetæ esse. Id prompte perceperis, si more veteri quem tibia canentem audieris. Incompositum enim esse vult etiam mesarum hemitonium. Ac primordia quidem enharmoniorū huiusmodi sunt. Post distractum est tum in Lydiis tum in Phrygiis hemitonium. Videtur autē amplificasse Olympus musicā, quod a superioribus nondum inuētum quid & incognitum introduxerit, architectusq; fuerit Græcæ & concinnæ musicæ. Est etiā numerorū quædam ratio. Sunt enim genera quædam & formæ excogitata numerorū, & vero etiā eorum, qui modulos & numeros conde-

condebant. Siquidem nouatio Terpandri prior genus quoddam probum in musicam inuexit. Post Terpandriam Polymnestus aliam, qua est ipse vsus, retinens tamen ipse quoq; probæ est figuræ: Thaletas item & Sacadas. Qui sane in condendis numeris felices fuerunt, neq; exceperunt probam figuram. Est alia Alcmanica & Stefichoria nouitas: quæ etiam non reliquerunt probam figuram. Crexus, Timotheus, Philoxenus, reliquiq; ætatis eiusdem poetæ liberiores & nouitatis amantes fuere: qui figuram, quam philanthropon & thematicum nunc vocant, sunt sectati. Siquidem fidium infrequentia, simplicitatem, & grauitatē in musica plane amplexa est vetustas. Quia vero pro facultate mea de prima musica disserui, deque inuentoribus eius primis, & quibus inuentorum incrementis adoleuit: hic vela contraham, ac sermonem amico nostro tradam Sotericho: qui non modo in musica desudauit, verum etiam in genere disciplinarum alio omni. Nam nos quidem in eo genere musicæ, quod manu redditur, elaborauimus magis. Ita fatus Lyllias conticuit, quem excipiens Soterichus ita orsus est. De studio præclaro atque diis gratissimo optime Onesicrate nos, vt verba faceremus, excitasti. Equidem solertia magistram cōprobo Lylliam, & vero etiam memoria: cuius nobis dedit specimen, dum recensuit primæ musicæ architectos, & illos, qui ea scriptis prodiderunt. Hoc submonebo tamen, secutum eum acta tantum, dicta sua comprobasse. Nos vero non hominem accepimus ornamentorum musicæ inuentorem vllum fuisse, sed virtutibus excultum omnibus Apollinē. Neq; enim Marfya vel Olympi vel Hyagnidīs, vt quorundam fert opinio, inuentum est tibia. Nec vero vnus Apollo citharæ, sed & tibiæ & fidium est cantus ille deus inuentor: quod ex choris liquet & ex sacris, quæ Apollini ad tibiās faciebant: vt cum alij, tum in hymno quodam Alcæus tradit. Ac signum, quod in Delo ei est sacratum, habet ad dextram arcum, ad laeuam Gratiās: quarum habet vnaquæq; organum aliquod musicum. Vna tenet lyram, alia tibiās, ad motam ori mediā fistulam. Neque à me finguntur hæc, sed Anticles & Ister in commentariis de viris claris ea docuere. Vique adeo autem est huius dedicatio signi vetusta, vt opifices eius compares ætatis Herculis ferant fuisse. Iam puerum, qui Delphos Tempicam laurum deportat, comitatur tibicen. Victimās quoq; ex gentibus Hyperboreis ad tibiās, fistulas, & citharam Delum perhibent missas. Alij ipsum etiam Apollinem fistulā cecinisse memorat, vt est summus modulorum conditor Alcman author. Corinna didicisse quoq; ostendit tibiā Apollinem à Minerua. Omnibus igitur modis ampla est, vt quæ deorum inuentio sit, musica. Vbi sunt ea sicut studiis aliis omnibus veteres reuerenter. Nostri vero temporis homines grauitate eius repudiata, pro virili illa & admiranda & diis grata eneruem & garrulam in theatra inducunt. Proinde in tertio de rep. Plato in huiusmodi musicam stomachatur. Lydiam quidem harmoniam reuicit, quod lamentationibus ea sit accomodata. Nam & primum eius contextum aiunt lugubrem fuisse. Siquidem Olympum Aristoxenus principem libro primo de musica in Pythonis obitum carmen funebre ait modis Lydiis cecinisse. Sunt qui Menalippidem modulorum horum referant authorem. Pindarus in Pæanibus Lydiam harmoniam vult in Niobes nuptiis doceri cœptam. Alij Torebum hanc vsurpasse harmoniam primum: vt tradit Dionysius lambus. Ac mixolydia affectibus est referta & consentanea tragœdiis. Apud Aristoxenum est relatum principem Sappho mixolydiæ inuentricem fuisse, à qua eam accepisse tragicos, qui mox eandem cum Dorica copulauerunt: quorum hæc magnificentiam refert & maiestatem, illa affectus ciet. His est autem temperata tragœdia. In commentariis harmonicis tibicen Pythoclidēs proditur eius author. Lamprocle Atheniensem Lyllias prædicat: cum non ignoret ei seiunctionem non ibi esse, vbi omnes fere arbitrantur, sed ad acutum, eam huius figuram effecisse: sicut eam, quæ est à paramese ad hypaten hypatarum. Sed & laudatam Lydiam, quæ mixolydiæ est aduersa assimilem ladi ab Atheniensi inuentam memorant Damonē. Has harmonias, quia altera lugubris est, languida altera, merito abdicauit Plato, ac Doricam vt bellacibus viris & temperantibus congruā elegit: Non mediū fidiū quod ignoraret, vt in secundo musicorum tradit Aristoxenus, referre eas aliquid ad rem circumspiciam. Multū enim studij posuit in arte musica Plato. Auditor Draconis fuit Atheniensis & Metelli Agrigentini. Cæterū quando, vt est ante à nobis relatum, ponderis multū Doricæ inest, hanc antetulit. Non fallebat eum cōplura Dorica Parthenia alia Alcmanem, Pindarū, Simonidē & Bacchylidē condidisse, & vero etiā

profodia & pæanas, quin & tragicos planctus genere Dorio fuisse modulatos & amatoria quoque non nulla. Verum satis illi erant illa, quæ in Martis & Mineræ honorem condita fuerant & Spondeæ. Hæc enim abunde viri moderati animū confirmare iudicabat posse. Nec vero nesciebat de Lydio & Iade. Nouerat namque eiuscemodi modulorū in tragœdia vsum esse: & antiquitas omnīs nullius rudis cōcentus, certis est vsa. Neque enim inscitia eas angustias & fidium raritatē illis inuexit, neque ex inscitia Olympus & Terpander, & qui eorū seque adhaerunt, fidium summouerunt frequentiā & varietatē: quod Olympi, Terpandri, omniumque, hos qui sunt emulati, poemata testatur. Quæ licet ex tribus constet neruis & vniformia sint, variis tamen & iis, quæ crebris cōstant chordis, adeo antecellunt: vt Olympi exprimere nemo queat genus, & hi, quavis etiam in frequentibus fidibus & distinctis figuris versentur, ei concedant. Nam priscos non imprudētia tēperasse tertia in genere spondæica, id docet pulsandi vsus. Neque enim, si vsus eis esset incōpertus, eam parhypatæ consonantē vsurpassent. Ceterum honestā grauitatē, quæ genere spondæico per tertiā representatur, incitasse liquet eorū sensum, vt ad parhypatē modulos traicerent. Par est in nete ratio. Hanc enim in pulsando adhibebant, & ad paraneten dissonorū & ad mesen consonorū. At in modulīs nō videbatur illis cum genere spondæico cōgruere. Nec vero his tantum, verum etiā connexi nete perinde vsi sunt omnes. Siquidem pulsīs fidibus dissonabāta paranete, paramese, & lichano: in modulīs vero is, qui ea utebatur, pudorē faciebat ex eo, qui per illam edebatur, affectu. Constat item ex Phrygiis nō peregrinū ei Olympū huiusque sectatores fuisse. Siquidē adhibebant hanc non modo in pulsu, sed & in modulīs, cū ageretur matris Ideæ solenne, & certa alia Phrygia. Planū item est ex hypatis nō rusticitate abstinuisse eos in Doris ab hoc tetrachordo. Quippe cū tonis in reliquis eo vteretur, liquet hos illius fuisse peritos. Ceterū vt affectū tuerentur, reiciebant hoc ex tono Dorio, vt huius honestatē colerēt: quod pariter in poetis tragicis animaduertimus. Nam genere chromatico & numeris nondū est in hæc vsque diē via tragœdia. Vsa est a primo, quæ multis antecessit ætatib. tragœdiā, cithara. Chroma vero harmonia in aperto est fuisse antiquitas. Antiquius accipiendū pro humanæ conditionis cōsuetudinē & vsu. Quod enim ad ipsam generū horū naturam attinet, nō est altero alterū antiquius. Qui ergo Aeschylum vel Phrynichū ex ruditate tēperasse chromate dixerit, sane quā absurdus est. Quippe idē Pancratē dicit in chromatico genere hospite fuisse. Abstiniuit enim fere hic etiā eo: quo est tamē alicubi vsus. Ita non ex ignorantia certe, sed cōsulto superferit eo. Nimirū æmulabatur, vt ipse est testatus, figurā Pindariæ & Simonidiarū & plane illam quā nunc antiquā vocant. Par ratio est Tritæi Mantinēsis, Andree Corinthij, Thrasylli Phlasiij, multorumque aliorū: quos nouimus oēs deliberato temperasse a chromate, variatione, frequentia fidium, multis aliis intercurrētib. numeris harmoniis, dictionibus, modulīs & elocutionib. Verbi gratia, Telephanes vsque adeo infestus hostis extitit fistulis, vt tibiariū opifices nunquā permisserit tibiis eas addere. Sed & eadē de causa potissimū abstiniuit ludis Apollinaribus. In summa si ex nō vtendo cōiectura ductus æstimabis quē imperitū, multos profecto vel huius seculi prius cēsueris imperitos, vt Dorionios, qui genus despiciūt Antigēnidū, quia id non vsurpāt: & qui Dorionū pari de causa, Antigēnidios: & citharædos, qui Timothīā genus. quādoquidē ad Polyidis sutelas & poemata propemodū recessere. Pari modo si de varietate recte & scienter vetera & nostra inter se cōparata scruteris, varietatē fuisse tunc quoque reperies receptā. Siquidem in numeris condendis utebantur varietate magis varia prisci. Habebatur enim apud illos in honore numerorū variatio: & veso pulsandi proprietates tunc magis variæ erant. Siquidem huius seculi homines plus modulos sectantur, illius numeros. Hinc antiquatā constat non ignorantia, sed cōsilio ab infractis modis abhorruisse. Neque est mirū. Quando multa huius vitæ alia studia exoleuerunt sublati eorum vsu non inscitia, sed quod aliquid in iis fieri animaduersum esset contra decorum. Platonē autē neque ignorantia neque inertia aspernatū reliqua, verū vt non contentanea eiuscemodi reip. demonstrabimus deinceps, simulque scientē fuisse cōcinentiā, quā Græci harmoniā vocant. In animæ genitura, quā molitur in Timæo, industriā suam in disciplinas mathematicas & musicā probauit hunc in modum. Initio portionē vnā ex vniuerso detraxit, deinde secundā primæ duplam, mox secundā sesquialterā & primæ triplam tertiā: post quartā secundā duplam, hinc quintā tertiā triplā, tum sextam octuplam primæ: postremam septimam, quæ septem & viginti partibus superaret primam. Postea

Postea dupla & tripla intervalla expleuit, partesque inde defecauit & intermediis horū spaciis inferciuit: vt intervallis in singulis duæ essent medietates. Nā specimen est hoc exordium, vt, mox ostendemus, peritiæ harmoniæ. Media prima, à quibus mediū petitur omne, tria sunt, arithmeticum, harmonicum, geometricum. Horum primum pari numero excedit & exceditur, pari alterum proportionē, tertium neque proportionē neque numero. Cum igitur Plato harmoniā animalem quatuor elementorum causamque concentus ex disparibus mutui harmonice demonstrare intenderet: in quolibet intervallo mediatus duo animalia proportionē musica effecit. Quippe concentui musico, qui diapason dicitur, duo intervalla obtigerūt media, quorum convenientiā explicabimus. Hic enim diapason in dupla proportionē consideratur. Efficient autem in numero exempli gratia duplam proportionē sex & duodecim: quod intervallum est ab hypate meson ad neten seiunctorum. Quia ergo sex et duodecim extrema sunt, continet hypate meson numerū senarium, nete seiunctorum duodenarium. His itaque adiungendi sunt intercedentes numeri: quorum extremi, alter sesquitercius, alter sesquialter comperietur. Hi sunt numerus octonarius & nouenarius. Senarij enim octonarius sesquitercius, nouenarius est sesquialter. Vnum extremum huiusmodi est: alterum numerus duodenarius, qui nouenarij est sesquitercius octonarij sesquialter. Quare cum hi numeri inter sex & duodecim medij sint, intervallum autē diapason ex diatessaron & diapente constat: planum est mesen octonarium numerum, paramesen habituram nouenarium. Hoc constituto erit hypates ad mesen proportio, vt parameses ad neten seiunctæ. Ab hypate enim ad mesen est diatessaron, à paramese item ad neten seiunctæ diatessaron. Eadem convenientia in numeris reperitur. Quæ enim proportio numeri est senarij ad octonariū, eadem ad duodenarium octonarij est: Pari modo quæ senarij ad nouenarium, eadem nouenarij ad duodenarij. Quippe est sesquitercius senarij octonarius, & duodenarius nouenarij: Sesquialter nouenarius senarij, itaque octonarij duodenarius. Hæc sufficiunt ad demonstrandum, quantum elaborauerit, quantumque excelluerit in disciplinis mathematicis Plato. Quam vero sit veneranda harmonia diuinaque & ampla discipulus Platonis Aristoteles his verbis declarat. Harmonia cœlestis est, indolisque diuina, præclaræ & admirandæ. Ea potentia quadripartita medias obtinet binas, arithmetica & harmoniā, eiusque partes, magnitudines & exuperantiæ numero & mensuræ parilitate conspiciuntur. Binis enim in tetrachordis concinnantur moduli. Habes Aristotelis verba. Compactum eius corpus esse ex disparibus ostendit, quæ inter se concinnant tamen: concinere item media eius proportionē arithmetica. Siquidem nete cum hypate dupla proportionē compositū centum diapason reddit. Continet enim, vt demonstrauimus ante, neten duodenis constantem monadibus, hypaten sex, paramesen consonam hypatæ proportionē sesquialtera nouenarum monadum. Meses monadas esse octo ostendimus: ex quibus contexta sunt præcipua musicæ intervalla, diatessaron, quod proportionē constat sesquitercia: diapente, quod sesquialtera: diapason, quod dupla: Sed & sesquioctaua consistit, quæ est in toniæi proportionē. Ita evenit, vt iisdem exuperantiis exuperent atque exuperentur partes harmoniæ à partibus, à mediisque media tam exuperantiā numerorum quam virtute geometrica. Has facultates eis tribuit Aristoteles: vt mesen nete tertia sui parte superet, hypate à mese æque superetur: vt exuperantiæ mutua relatione respondeat. Partibus enim iisdem superant & superantur. Itaque iisdem proportionibus extremæ meses & parameses exuperant & exuperantur sesquitercia & sesquialtera. Ea est exuperantiā harmonica.

Netes & meses exuperantiā iuxta proportionem arithmetica superans paramesen, & paramese pari portione antecedens hypaten exuperantiā declarat. Existit vis etiam geometrica, cum nete meses sit sesquialtera, & paramese hypates sesquialtera. Siquidem paramese vincit paramesen parte octaua. Rursus nete hypates dupla est, sesquialtera

paramese hypates, mese eiusdem hypates sesquitertia. Partibus itaque & frequentis etiam ex Aristotelis sententia sic harmonia comparata est. Conflata est autem ab eo ratione imprimis naturali cum ipsa tum partes eius omnes, ex infinita & finita, ac parimpari natura. Hæc est enim tota pars: quæ quadripartita est terminis. Partes eius & proportionibus, pares, impares, & parimpares. Siquidem neten paræ habet duodenarium monadum, impari paramesen novenum, mesen parem octonum, hypaten parimpari rem fenum. Ad hunc modum cum comparata sit tum ipsa tum partes eius vicem exuperantis & proportionibus, tota toti & partes consonæ sunt partibus. Quin & sensus corporibus ex harmonia infusi, cœlestes quidē, qui divini sunt, ope divina sensum præbentes hominibus, visus in quâ & auditus cū voce et lumine harmoniâ representant: ceteriq; horum comites, quatenus sensus sunt, constant harmonia. Nam hi quoq; officia sua non citra harmoniam obeunt. Qui licet sint illis inferiores, non cedunt eis tamen. Nā illi divini numinis præsentia ex certa ratione adiuncti corporibus valentē & præclarā indolem obtinent. Ex his omnibus liquet, veteribus Græcis nō ab re præ omnibus aliis curæ fuisse, ut in musica institueretur adolescentia: cuius animos musica arbitrabant formandos & dirigendos ad decorū: quod referat musica ad omnia, atq; ad actionem omnem seriam, præsertim ad discrimina bellica. ad quæ alij tibias ut Lacedæmonij adhibebant: apud quos carmen, quod Castorium dicit, quando dimicaturi composito gradu concurrebant cum hostibus, tibiis canebatur. Alij ad Lyrā prælium inibant, ut est proditum memoriæ hoc modo in expeditionem euntes per diu Creten ses esse vsos. Alij & nostra memoria persistant in tubarum vsu. Argivi ad Stheniorum, ut vocabant, luctam tibiam adhibebant. Hoc ludicrum in Danaï honorem institutum prædicant primum, post consecratum Ioui fuisse. Sed & nunc quoq; pentathlis moris est ad tibiam canere non carmen quidem vllum insigne aut vetustum, nec quale illo seculo erat solenne, ceu illud, quod ad certamen hoc Hierax condidit, quod Incursus dicebatur. At licet languidum & obscurum, certe aliquid tamen qualecunq; accinitur. Vetustioribus seculis ne notam quidem ferunt Græcis musicam theatralē, sed artem eius totam in deorum laudem & disciplinam fuisse acceptam iuventutis, nullo dum profus illa ætate extructo theatro, sed versante adhuc musica in sacris: in quibus deos venerabantur & viros fortes celebrabant. Probabile est autem esse theatrum posterius, ac multo ante verbum *θεωπαι*, id est spectare, à deo, qui *θεός* Græce dicitur, appellationem mutuatum. Enimvero nostris temporibus tantam fecit hoc diversum genus progressionem: ut forma illius, quæ faciebat ad erudiendam adolescentiam, totum iam exoleverit neque vindicari queat: sed omnes, qui sese musicæ dedunt, ad Musam applicant se theatralem. Hic dicas: Heus tu, nihil ergo adinvenit antiquitas vel novavit? Ego vero adinvenisse fateor, sed cum gravitate & decore. Nam ista qui memoriæ mandauerunt, Terpandro neten tribuerunt Doriam, quam in modis superiores non adhibuerant. Iam totum mixolydium tonum ab eo adiectum ferunt. Ad hæc ex cantus orthij genus id, quod trocheus signidator dicitur. Præterea modorum scolorum, ut vult Pindarus, fuit Terpander inventor. Sed & Archilochus trimetrorum numeros adiecit, & illam in numeros non eiusdem generis intentionem immutationemque & horum pulsum. Eidem primo epoda, tetrametra, procriticum, & prosodiacum ascripta sunt: etiam primi auctus, à non nullis elegium quoque ad hæc iambei ad pæanem epibatam, & aucti heroi tum in prosodiacum tum in Creticum intensio. Insuper, ut iambeorum alia ad pulsum dicerentur, alia cantarentur, monstrasse dicitur Archilochum, inde poetas tragicos ita vsurpasse: Crexum autem ab eo hoc mutuatum deduxisse in dithyrambum. Ad hunc quoq; authorem referunt pulsum sub cantionem. Antiquiores existimant fere omnes cum concentu fides pulsasse. Polymnasto cum hypolydium nunc appellatū tonū attribuunt, tum *remissionem & digressionem longe ab eo factā tradunt maiorem: & vero ipsum Olym-
pum illum, cui sane originem Græcæ & legitimæ Musæ acceptā referunt, genus invenisse autumant harmoniæ, numerosq; prosodiacos, in quib. est Martis carmen, & quo vsi crebro in Matris deūm sacris sunt, choreum. Sunt qui & Baccheum ad Olympum inventorem trahant. Ac quod ad præscos modos attinet, ita se rem habere clarum est. Lasus Hermionenlis traductis in rationem dithyrambicā numeris vocem sectatus tibiarum multiplicem, sonisq; vsus pluribus & diffusis ad inflexionem antea inauditam traduxit musicam. Melanippides item modorū conditor, qui successit, in musica non persti-

* Alij, trachium

perstitit priorē, neq; etiam Philoxenus. Timotheus lyram, quæ nisi septem fides vsque ad Terpandrum Antissæum habuerat, in plures chordas disiecit. Sed & tibiæ cantus, qui simplicior ante fuerat, in musicam transiit maiore varietate distinctam. Quondam enim vsq; ad Melanippidem dithyramborum poetam solebant mercedem à poetis accipere tibicines, obtinente tunc priores partes in ludis poetæ, quod essent eorum, qui fabulas docerent, tibicines administrari. Post & hic mos quoq; est depravatus. Hinc Pherecrates comicus musicam muliebri cultu & corpore toto fœde lacerato introducit. Inducit autem iustitiam, quæ causam eius sugillationis requirit, ac respondentem poësim.

10 *Promam libens, nam audireque gratum erit tibi
Mihique dicere. Quippe mihi Melanippides
Prima exitit labes mali præ cæteris.
Hic irruens remisit & duodenis
Me laxiorem chordis reddidit. Meis
At hic tamen non finis ærumnis fuit.
Cinesias imo scelestus Atticus
Exharmonios includens anfractus strophis
Dissoluit ita me, in condendis ut suis
Iam dithyrambis non aliter quam in clypeis
Eius sinistra iam videantur dextera.
Neque hic tamen mea substitit miseria.
Phrynus strobilo intexendo quodam suo
Flectensque me versansque totam perdidit.
Qui quinque chordis bis senas harmonias
Expresit, at tamen tolerabilis hic erat.
Namque illico reparabat, cum titubaverat.
At Timotheus charum ò caput totam obruit
Me, laceravit que omnino fœdisime.
30 *Quis iste Timotheus? Est Pirrhias quidam
Milesius, qui afflixit me, superavit hic
Quos commemoravi omnes, & inuexit crucis
Dirasque peruersasque. Qui si incidit
Mea via in solam incedentem, me obterit
Chordisque discerpit miseram duodenis
Raphanique contorquens modo totam semel
Exharmonios referit nec non impius
Hyperboleis, addidit quoque niolos.**

40 Ita ait musica. Philoxeni meminit etiam Aristophanes comicus, dicitque modos eum in choros cyclios invexisse. Nec secus alij comici eorum, qui post musicam conciderunt, importunitatem detexere. Corrigi autem vel distorqueri iuventutem educatione & disciplina demonstravit Aristoxenus: qui ex equalibus suis refert Telesiam Thebanum forte adolescentem etiam tum, cum educatus fuisset in optima musica, hausissetq; cum aliam nobilium poetarum artem, tum etiā Pindari, Dionysij Thebani, Lamprî, Pratinæ, cæterorumq; Lyricorum, qui viri præstantes in pulsandarum fidium ratione fuerant, tibia præclare cecinisse, reliquisque vniuersæ disciplinæ partibus egregie fuisse excultum: verum ætatis flexu à scenica & picturata musica vsq; adeo delinitum, ut præstantibus illis, in quib. creuerat, despectis Philoxeni & Timothei poemata
50 edisceret, atq; ex his ipsis illa, quæ præ cæteris varietate & nouitate præstarent: cumq; contulisset se ad modulos condendos, periculumq; faceret in vtroq; genere Pindareo & Philoxeneo, nihil potuisse in genere Philoxeneo præstare. In causa fuisse optimam eius institutionem. Quare sicui recte & cum iudicio musicam tractare visum est, genus sequatur antiquum, nec non aliis disciplinis eam exornet, assciscatq; magistrâ philosophiam, quæ de convenienti musicæ modo & conducibili existimare valet. Nam cum partes sint, in quas in vniuersum tota digeritur musica, diatonus, chroma, harmonia: debet is, qui ad musicam applicat, callere eam, quæ his vititur, poësim; tenereque

eam, quæ poemata tradit, elocutionem. Primum est considerandum disciplinam musicam omnem assuetudinem esse: quæ nondum est affectu hoc, ut certum sit: quamobrem singula, quæ traduntur, sint condiscenda. Deinde hoc animadvertendū, quod ad eam disciplinam & institutionem nondum generum enumeratio adhibeatur: sed plerique temere, quod magistro aut discipulo probetur, arripiant. At qui sapiunt, temeritatem repudiant: sicut olim Lacedæmonij, Mantinenses, & Pellenses. Hi delecto vno genere, aut certe paucis, quos ad tingendos congruere censebant mores, ipsa musica vtebantur. Id perspicuum erit, si quid quæque spectet disciplina, scruteris. Patet enim harmonicam generum concinnis vocum temperamenti, quod Græci harmosmenon vocant, intervallorum, constitutionum, quas systemata dicunt, sonorum, tonorum, & mutationum in constitutionibus cognitionem in se continere. Longius nondum progredi hac valeas. Itaque frustra ex ea discere tentes discernere, an proprie sumperit poeta, esse dicere simile in musica hypotonium tonum in principio, vel myxolydium & Dorium in exitu, vel hypophrygium & phrygium in medio. Neque enim eo aspirat commentatio harmonica, quæ multorum est aliorum inops. Quippe proprietatis vim ignorat. Neque enim genus chromaticum vel enarmonium proprietatis absoluta vi unquam cernitur præditum: ex qua conditi moduli affectus, qui $\mu\upsilon\chi\omicron\lambda\upsilon\delta\iota\omicron\mu$ dicitur, elucescat: verum sunt hæ artificis partes. Perspicuum namque est constitutionis, quam systema dicunt, vocem à concinnatis in constitutione modis discedere, quæ contemplatio non est muneris harmonici. Par est numerorum ratio. Siquidem numeri nulli adferunt secum absolute proprietatis vim. Nam quod ubique proprie dicitur, id ita affectus alicuius respectu dicimus. Huius autem causam contextum certum dicimus vel temperaturam esse vel ambo: ceu Olympo enarmonium genus tono compositum Phrygio pæone epibato confusum fuit. Hunc enim exordij affectum in Minervæ carmine edidit. Asscito enim modulorum & numerorum officio, sciteque converis solis numeris & trocheo pæonis vice effecto genus exortum est enarmonium. Atqui ut genus enarmonium & tonus Phrygius insuperque constitutio tota constarent, magnam conversionem affectus habuit. Siquidem harmonia quæ dicitur, in Minervæ carmine affectu à communi usu longe distat. Itaque si adiunxerit musica sciens iudicandi facultatem: hic plane fuerit in musica absolutus. Nam qui Dorice scit absque peritia de iudicij proprietate existimandi, is haud sciet, quid agat: imo nec affectum tuebitur. Quando etiam de ipsis Doris modis condendis controversum est, commentatio harmonica, quæ est non nullorum opinio, iudicandis sit Doris, nec ne. In eadem causa est tota numerorum scientia. Quippe pæonem qui tenet, usus eius non noscet proprietatem: quod solam pæonis intelligendi solertiam habeat. Quandoquidem inter eos item de ipsis condendis numeris pæonicis ambigitur, utrum numerorum commentatio his sit diiudicandis: an, quod aliqui volunt, eo non aspiret. Duo igitur ut minimum cognoscant oportet, qui proprium ab alieno discreturus est: primum affectum, cuius gratia facta est compositio: deinde hæc, ex quibus ea constat. Quare neque harmonicam neque numerorum commentationem, neque aliam ullam earum, quæ singularum partium dicuntur solam per se affectui esse cognoscendo & aliis discernendis, abunde est explicatum. Porro cum genera sint tria, in quæ concinnum vocum temperamentum est distributum, paria constitutionum magnitudinibus & vocum itemque tetrachordorum virtutibus: de vno tantum pertractauerunt veteres: quando neque de chromate, neque de diatono maiores nostri fuerunt solliciti, verum de vno enarmonio, eoque in vna magnitudine constitutionis, quam diapasone vocant. Nam de chromate dissentiebant, sed vnam eam esse harmoniam, id inter omnes conveniebat. Nunquam ergo tenebit harmonicam tractationem is, qui ad hanc vnam est cognitionem progressus: verum ille haud dubie, qui vnaquaque in arte se atque in uniuerso musices corpore partiumque temperamentis compositionibus excoluit. Quando qui harmonicus solum est, hic quodammodo est circumscriptus. Breui conspirent oportet ad partes musicæ disceptandas sensus & mens: neque præcurrant, quod faciunt præcipites & præproperi sensus: neque ut segnes & languidi, tardent. Evenit autem interim quibusdam sensibus ex natura aliqua inconstantia vtrunque simul, ut idem & tardiores sint & maturiores. Præcidendam igitur sensui hæc, si cum mente est concursurus. Semper enim necessarium est tria ut minimum in auditum cadant, vox, tempus, & syllaba vel litera. Fiet autem, ut ex vocis incessu apta temperatio, ex temporis numeri, ex literæ vel syllabæ id, quod dicitur,

dicitur, cognoscatur. Quia vero pariter progrediuntur, vna incursum sensus fieri necesse est. Iam illud quoque clarum est, cum non valeat singula antedicta sensus distinguere, ut neque assequi, quæ in singulis efficiantur, neque errata in singulis eorum, neque rectum animadvertere queat. Primum igitur de coherencia & perpetuo tenore cognoscendum. Siquidem facultati coherencia suppetat oportet. Neque enim recte & secus in segregatis existit vocibus vel temporibus vel literis, verum in continentibus: quod temperatura quædam sit partium in usu incompositarum. De assequendo hætenus. Deinde attendendum musicæ intelligentes non statim esse per se ad iudicandi officium habiles. Quippe non valeat quisquam vllus in musica & iudicando consummatus evadere ex ipsis, quæ habentur totius musicæ partibus: ceu ex organorum notitia & cantus, præterea ex socia sensus exercitatione, illa inquam, quæ ad aptum temperamentum intelligendum atque etiã ad numeros tendit: hæc ex numerorum & harmoniæ cōmentatione, pulsusque & dictionis contemplatione, & siquæ aliæ sunt reliquæ musicæ partes. Quamobrem autem non valeas ex his ipsis fieri ad iudicandum habilis, age exploremus. Primum ex hoc, quod ea quæ nobis proposita sunt ad iudicandum, partim perfecta, partim sint imperfecta. Perfectum, vnumquodque poema, ceu illud, quod canitur voce vel tibia vel cithara: vel cuiusque eorum elocutio, quæ $\epsilon\gamma\upsilon\upsilon\upsilon\epsilon\iota\alpha\mu$ vocant: ut tibia vel vocis cantus ceteraque eius generis. Imperfecta, quæ ad hæc spectant, & quæ horum causa sunt: huiusmodi sunt partes elocutionis. Deinde ex poesi. Perinde enim ex hac existimet, qui audit tibicinem, concinant tibia, an minus: clarum sit genus dictionis, an contra. Horum quodque tibialis est elocutionis pars, non finis tamen, sed finis gratia sit. Præter hæc enim atque ex huius generis omnia de elocutionis affectu iudicium fiet, an congrua reddatur affecto poemati, quod tractare & eloqui constituit, qui id suscepit. Eadem est in affectibus ratio, quæ in poematibus à poeta significantur. Quia autem de affectu fuerunt imprimis veteres solliciti: ideo antiquæ musicæ gravitatem ad arguta sedulitate alienam prætulere. Arguios namque à musicæ violatore pæcula exegisse ferunt, multamque dixisse illi, qui plus septem cordis uti apud ipsos ac musicam myxolydio adulterare aggressus fuerat. Grauis ille Pythagoras iudicium musicæ per sensum eiecit: quod tenuem eius virtutem esse prædicaret. Quocirca non auditu sed harmoniæ convenientia iudicium de ea faciebat, atque ad diapasone usque sistere musicæ cognitionem esse satis censebat. Enimvero nostræ ætatis musici quod genus præcipua in dignatione erat gravitatis causa apud veteres, id semel repudiaverunt adeo, ut ne minima quidem in re vindicare vulgus intervalla enarmonia valeat. Usque eo autem sunt inertes et socordes, ut omnino dies in enarmoniam ne representare quidem sub sensum cadentia arbitrentur, exterminentque eam ex modulamentis, ac pro nugatoribus habeant illos, qui aliquam de ea opinionem habuerunt, & genus hoc usurpauerunt: sumuntque se vera dicere præsertim ex stupore suo argumentum: quasi quicquid ipsos prætereat, id in rerum natura aut vlli usui esse nequeat: deinde quasi capi magnitudo non valeat per concentum, sicut semitonium, tonus, & eiusce-
4.0 modi intervallorum reliqua. Non animadvertunt autem quod eadem opera tertia magnitudo quintaque & septima summoueat: quarum prima tribus, quinque altera, vltima septima septem diebus constat. Breui omnia quæ imparia videntur intervalla, pro sterilibus reiciantur: quatenus eorum nullum per concentum deprehendere licet. Ea sint, quæ ceteris minima diebus metiri impariter. Quibus necessario consequens est ex diebus tetrachordicis vtillem esse nullam extra hanc vnam, per quam paribus intervallis uti possumus. Hæc est syntoni, diatoni & toniæ chromatis. Ceterum ista cum dicunt, & sentiunt, non tantum istis, quæ sensibus percipiuntur, adversantur: verum etiam pugnant secum ipsi. Videmus enim eos potissimum tetrachordorum videntes eiuscemodi diebus: in quibus plerumque intervalla vel imparia sunt vel instar imparium. Semper enim
5.0 lichanos & parasetas emolliunt. Iam vero aliquas etiam de stabilibus vocibus male remittunt temerario aliquo intervallo & insuper cum eis laxant tum tertias tum parasetas, eumque constitutionum usum imprimis existimant esse celeberrimam: in quo plerumque intervalla sint absurda vocibus non modo istis, quæ ceteri solent, sed & non nullis, quæ non valent cieri, remissis, quod clarum est istis, qui ista percipere valent. Usum musice viro convenienter bonus ille docuit Homerus. Nam ut demonstraret passim musicam conducere, Achillem finxit iram, quam aduersus Agamemnonem conceperat, musica, quam ex sapientissimo hauserat Chirone, conquire.

*Hunc se mulcentem dulci, inquit, citharā repererunt.
Dedalus ille iugum argento excornauerat olim.
Quod retulit spoliū captae Heetionis ab Urbe.
Hac se oblectabat cantans decora ille virorum.*

Disce, inquit Homerus, quemadmodum vsurpanda musica. Canebat enim, quod iustissimi filium Pelei Achillem decebat, clarorum virorum decora & heroum facta. Preterea tempus oportunitate docēs vtendi musica Homerus, negociis vacuo exercitium inuenit vtile et iucundum. Nam cum bellator esset & strenuus Achilles, ex offensione, quam contra Agamemnonem conceperat, periculis bellicis abstinebat. Dignum igitur heroi illo existimabat, vt animum eius optimis modulamentis exaceret: quo ad expeditionem, quam breui post suscepit, esset paratus. Id sane efficiebat veterum res gestas ad memoriā reducendo. Ea erat prisca musica, quæ eo conducebat. Accepimus ipsum quoque musicam tractasse Herculem, Achillemque, & alios cōplures, quos vir sapientissimus Chiron, vt est memoriā traditum, docuit: qui pariter musicæ, iustitiæ, & artis medicæ fuit doctor. Quid multis non scientis homo cordatus vitio verteret, si quis parum rite eas tractet, verum peculiari id ascriber ventium improbitati. Quare si quis in recta percipiendæ musicæ ratione elaborauerit, atque institutionem in ætate puerili fortitus sit convenientem, hic comprobabit & amplectetur recta, ac diuersa cum in aliis tum in musica culpabit: atque erit hic omni vacuus foeda actione, fructuque accepto ex musica maximo grande afferet cum sibi ipsi tum reip. emolumentū: quod nihil acturus vel dicturus sit inepte, sed obseruaturus omni tempore et loco decori, temperantiæ, & modestiæ. Enimvero optime constitutis ciuitatibus, vt studium in egregia hac musica ponerent, magnæ curæ fuisse, testimonia multa adducere licet. Terpandrum citabo, qui motum Lacedæmone excitatum quondam compressit: Cretensem Thaletam, quem aiunt ex Apollinis dictione Lacedæmonem profectum, ciues ope sua pestilentia, quæ Spartam infestabat, vt est author Pratinus, expedisse. Sed & Homerus luem, quæ in Græcorum castris grassabatur, musica fuisse refert procuratam. Eius hæc verba sunt.

*Magnum perpetuo numen cantu celebrabat
Carmen Achiuorum soboles scitum modulando.
Phæbum cantabat, quo aures illi exhilaratæ.*

His versibus optime præceptor meæ de musica orationi fastigium imposuerim, quando tu prior vim nobis musicæ proposuisti. Nam profecto munus eius primum & pulcherrimum est gratiarum erga deos actio: proximum huic & secundum animi lustralis, concinnus, & consonus status. Ita fatus Soterichus: Habes, inquit, populares optime præceptor de musica sermones. Soterichus dicta admirationem inculserunt. Etenim facultatē & vsum musicæ vultu et voce præ se ferebat. Ibi doctor meus: Inter cætera, inquit, hoc quoque in vtroque vestrum probō, quod ordinem vterque retinuit suum. Siquidem Lysias quæ ad citharæ manu vtentem tantum pertinet scire, his nobis conuiuium condidit. Soterichus vero etiam quæ ad emolumentum, ad contemplationem, & vero etiam quæ ad facultatem & vsum diriguntur musicæ docendo excepit nos opipare. Illud vero mihi, ni fallor, ipsi vltro reliquerunt. Neque enim eos iudicauero timidos, quasi musicā in conuiuia detrahere verecundentur. Nam si vsquam, in conuiuio certe est vtilis: quod Homerus confirmauit.

Saltatus simul & cantus conuiuia possunt.

Nec mihi quisquam hinc Homerum suspicetur ad oblectandum modo conferre musicam arbitrari, sed altior quædam in hisce verbis est mens. Quippe ad vtilitatem & adminiculum in tempore accersiuit musicam, ad cœnas, inquam, & conuiuia priscorum. Solebat enim introduci musica: quod elidere vim feruidiorem vini valeat, vt 50 noster alicubi refert Aristoxenus. Ille enim induci musicam dixit: quia cum vinum de statu deicere soleat illorum, qui eo sunt large vsi, corpora & mentes, musica modico suo temperamento & competenti ad diuersum statū reuocat ea et mollit. Hoc ergo in articulo musicam veteres remedij vice Homerus vsurpasse refert. Enimvero quod primum est, ac præ cæteris ostendit esse musicam amplissimam, id vobis amici effluxit. Vniuersitatis namque incitum siderumque cursum Pythagoras, Architas, Plato, cæteri que antiqui philosophi haud absque musica fieri & consistere affirmauerunt. Quippe

Quippe cuncta à deo concentu esse referunt condita. Cæterum hoc longius profectum non est huius loci: sed est antiquissimum & maxime concinnum omni in re modum convenientem seruare. Sub hæc pæanem cecinit, ac postquam Saturno eiusque liberis diis omnibus & Musis libauit, conuiuium soluit.

PLUTARCHI,

De casibus comparatis Græcorum

& Romanorum, Commentarius.

ETERES historias plerique ob exempla rerum gestarum inuitata pro fabulis habent. Quia vero casus huius memoriæ pares reperit eos, qui Romanis seculis euenerunt, excerpti: singulisque rebus prius recentioribus eis affinem subtexui: laudauitque authores, qui ea memoriæ prodiderunt.

Apparet plane hunc commentariū non esse Plutarchi.

DATIS Persarum satrapa cū tricenis millibus militum in campum terræ Atticæ Marathonē irrumpens castris ibi locatis bellum incolis indixit. Horum barbarorum Athenienses tanta colluue contempta nouē millia misere: quibus duces præfecerunt Cynegirū, Polyzelum, Callimachum, Miltiadem. Signis collatis Polyzelus cum speciem humana augustiorem conspexisset, visum amittit, factusque est cæcus. Callimachus multis traiectus iaculis, etiam cū expirasset, constitit. Cynegiro recipientem se nauem Persicam detinenti detruncatæ manus fuerunt.

ASDRUBAL rex capta Sicilia bellum populo Romano denunciavit. Adversus quem missus cum imperio Metellus fudit eum prælio: in quo L. Glaucō vir nobilis, dum Asdrubalis nauem retinet, iacturam fecit manuum suarū: vt scribit Milesius Aristides, à quo argumentum mutuatus est Dionysius Siculus.

XERXES cum militibus quingentis millibus, postquā decurrat ad Artemisium, cultoribus indixit bellum. Athenienses percussit speculatorem miserunt Themistoclis fratrem Agesilaum, quāvis genitor eius in somniis amisisse eum ambas manus vidisset. Ingressus barbarorum castra habitu Persico Mardonium vnum ex regis stipatoribus, Xerxem esse ratus, interemit. Prehensus à corona in vinculis ad regem estraptus. Quo immolaturō in solis ara igni dextram iniicit, nulloque edito suspirio cū pertulisset tormenti vim vinculis solutus est. Tū fatum. Omnes tales sunt Athenienses. Si mihi fidem non habes, immittam læuam quoque. Qua re Xerxes percussus, præcepit, vt in custodia haberetur: sicut tradit libro secundo rerum Persicarum Agatharchides.

PORSENNA Tuscorum rex trans Tyberim agmine ducto arma intulit Romanis: interceptaque, quæ Romanis aduehebatur, annona pressit eos fame. Exanimato senatu Mutius vir clarus sumptis secum quadringentis æqualibus habitu hominis priuati annem traiecit. Qui cenens quendam tyranni satellitem necessaria præbentem militibus, eumque esse Porsennam arbitratus hominem obruncauit. Mox tractus ad regem viuis carbonibus manū dextrā intulit, toleransque dolores fortissime arrisit atque. Exolutus sum barbore vel invito te, ac quadringentos scito esse nos in te instructos in hisce castris, qui te occidere quærimus. Quare ille expauescens pacem cū populo Romano composuit. Hoc Aristides Milesius in tertio historiarum scriptum reliquit.

ARGIVIS & Lacedæmonis bello inter se de agro Thyreatide disceptantibus iudicantur Amphyciones, vt vtrique acie decernerent, cessurum victoribus agrum. Igitur creauerunt Othryadem Lacedæmonij ducem, Argiui Therandrum. Commissa pugna duo ex Argiuis superstites fuerunt Agenor & Chromius, qui victoriā ciuitati suæ annunciauere. Solitudine facta Othryades ex cadaveribus excitauit se, semis fractisque innitens hastis spoliavit cæcorum corpora, ac clypeos eis detrahit, erecto trophæo sanguine suo inscripsit, IOVI VICTORI. Mouentibus illis duobus contouersia Amphyciones re inspecta secundum Lacedæmonios pronunciauerunt: quod apud Chrysernum extat libro tertio rerum Peloponnesiacarum.

ROMANI inito cum Samnitibus bello ducem Posthumium Albinum legere. Hic ad furcas Caudinas (Locus est angustissimus) insidiis exceptus treis amisit legiones, atque ipse vulnere lethali accepto cecidit. Noctē adulta aliquantū

RR

lum recepto spiritu detraxit hostium cadaveribus clypeos, tinctaq; in sanguinem manu trophæum excitavit cum hac inscriptione. Romani de Samnitibus IOVI VI-C-TORI. At Marcus cognomento Gurges dux inissus conspecto trophæo accepit læte augurium, signisq; collatis victoriam retulit: ac regem, qui captus fuit, Romam misit: ut est apud Aristidem libro tertio de rebus Italicis.

PERSIS cum quingentis millibus militum superfundentibus se Græciæ Leonidas cum trecentis ad Thermopylas fuit à Lacedæmoniis missus. Quibus ibi epulantibus colluuiis supervenit barbarorū. Tum Leonidas, ut contemplatus est barbaros: Ita prandete, inquit, ut apud inferos coenaturi, factaq; in barbaros impressione multis confixus telis petiit Xerxem: cui diadema detraxit. Eius extincti barbarus cor excidit, reperitq; hirsutum. Quod libro primo rerum Perlicarum prodidit Aristides.

ROMANI bello cum Pœnis inito miserunt duce Fabio Maximo trecentos milites: qui in conflictu omnes has copias amisit. Ipse lethali vulnere affectus cum ardore Annibalem adortus est: ablatoq; ei diademate vna cum eo occubuit: sicut scriptū reliquit Aristides Milesius.

APVD Celænas Phrygiæ urbem terra ex aquarum vi defedit, frequentiaque ædificia in cavernam detraxit: Rex autem Midas fortes accepit: si, quod haberet præciosissimum in eam eluuiem demississet, tellurem coituram. Ille aurum & argentū ingerendo nihil profecit. At Anchurus Midæ filius reputans secum nihil in vita dignius anima esse humana, complectitur parentem & coniugem Timotheam: mox equum conscendit, atq; in hiantē locū se intulit. Constricta terra aram aureā struxit Iovi Idæo manu iniecta. Hæc ara circa illam tempestatē, qua labe terræ facta fuit, lapidescit. Vbi defluxit dies præfinita, aurea visitur: ut Callisthenes in secundo metamorphoseon.

PER medium forū Tyberi ex Iouis Tarlij ira vecto in ingentem sinum terræ labe confedit, multaq; edes hausit. Responsum autem oraculo est id cessaturum, si id quod maximo in honore esset, eo intulissent. Romanis aurū argentumq; iniectentibus Curtius conspicuus iuuenis expendens oraculum, reputansq; animā maioris esse dignationis conscendit equum, ac præcipitem se in cavernam illam dedit, suosq; calamitate exemit. Vt libro quadagesimo rerum Italicarum Aristides.

ORDINVM ductoribus, qui Polynicem sunt secuti, comessantibus aquila librans ex alto se sustulit in sublime Amphiarai lanceam, inde dimisit. Ea terræ defixa in laurum versa est. Postero die dum præliantur, labe terræ Amphiaras cum curru devoratus est eo loci, vbi nūc oppidum Harma, id est, currus nuncupatur. Vt Thrasimachus libro tertio urbium conditarum.

MOTIS inter Romanos & Pyrrhum Epirotam armis Paulo Aemilio data dictio est victorem fore: si quo loco terræ labe reconditum vidisset virum illustrem cū curru, aram erexisset. Triduo post Valerius * Gonatus, cum secundum quietem capere se sacerdotis ornatum vidisset (Erat namq; diuinandi scientiæ peritus) atq; in conflictu multos contrucidasset, terra absorptus est. Aemilius vero ara erecta hostes superavit, centumq; sexaginta elephantos turrigeros Romam misit. Hac ex ara oracula reduntur eo articulo, quo Pyrrhus victus fuit. Ita Critolaus libro tertio rerum Epiroticarum retulit.

REGEM Eubœæ Pyrachmen Bœotos bello lacescentem Hercules etiam tum iuuenis devicit: quem pullis equinis deligatum, atq; in partes duas discerptum proiecit in sepulchrum. Locus dicitur Pyrachmæ pulli. Iacet iuxta Heracliū amnem. Hinnitum edit bibentibus ex amne equis. Ita libro tertio de Fluviis.

TULLVS Hostilius rex Romanus bellum faciebat Albanis, quorum rex erat Metius Sufferius, pugnamque subinde extraxit. Illi Tullo post pugna victo converterūt se ad epulas. Hic vino mersos adortus est, regemq; duobus pullis equinis adalligatum discerpsit. Sic Alexander libro quarto rerum Italicarum.

CVM Methonem & Olynthum Philippus obsidere intenderet, magna; vi cōtenderet Sandanum fluvium superare: à ciue Olynthio Astere nomine oculus eius sagitta ictus est: cum dixisset ille, Asther Philippo lethale telum mittit. Qui retro ad suos transfatans euasit. Author Callisthenes libro tertio rerum Macedonicarum.

PORSENNA Tuscorum rex trans Tyberim agmine ducto arma intulit Romanis: interceptaq; quæ Romanis advehebatur, annona pressit eos fame. At Horatius Coeles dux creatus pontem subliciū infedit, agmenq; barbarorū, quod tendebat transire, re-

re, repressit. Cum premeretur ab hostibus, militibus, quos secum habebat, imperavit, ut pontem interrumperent, maniq; hostium transitum vrgentium obstitit. Ceterum cum telo esset oculus eius vulneratus, abiecit se in amnem, atq; ad suos enavit. Hoc Theotimus libro secundo rerum Italicarum.

FABVLA de Icaro, à quo Liber pater hospitio fuit exceptus, Eratothenes in Eri-gone. Saturnus apud agricolam divertit, cui filia venusta erat Entoria: ex qua vi compressa filios sustulit Ianū, Hymnum, Faustum, & Felicem. Quibus cum rationē tradidisset vini vsus & vitis, voluit vicinis ut participarent. Quod cum illi fecissent, ac plus satis potassent, somno ultra modum graui oppressi sunt. Hi, cum potionatos existimarent se, lapidibus Icarium obruerunt: cuius neptes despondentes animos laqueo vitam finierunt.

LABORANTIBVS pestilentia Romanis oraculum edidit Apollo remissurū malum, si Saturni iram placassent, geniosq; eorum, qui iniique sublati erāt. Hic Lucatius Catulus vir insignis edem Saturno struxit, quæ proxime attingit montem Tarpeium, summamq; aram statuit quadrifrontem, siue neptium gratia, siue quod quadripartitus annus sit, mensemq; fecit Ianuariū. Saturnus omnes in stellas convertit, dicunturq; alia Protrygeteres. Ianus vero ante eas exoriens visitur stella pro Virginis pedibus. Sic Critolaus libro quarto Phenomenon.

MARS cum Althea concubuit, genuitq; Meleagrū, ut Euripides in Meleagro prodidit * Hoc solum Plutarchi extat. At Ovidius Metamorphoseon octavo tres Parcas scripsit matri partu leuata imponuisse visas igni stipitem, dixisseq; natum tantisper victurum, dum stipēs duraret, eoq; dicto abisse: matrem autem stipitē extraxisse & conseruasse: donec mater filio, quod fratri interfecti apri Calydonij honorem præripuisset, infensa cum stipite simul filium exussit. At Ovidius primo Tristium.

*Viq; cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestius, & melior matre fuisse soror.*

SEPTIMIVS Marcellus Syluia sibi matrimonio copulata venationi nō infrequēs incumbebat. Illam autem recens nuptam Mars in veste pastorali grauidam fecit: ac se ipse, qui esset, parefecit: deditq; hastam, in qua eius, qui nasceretur, inesse genefim assereret: Tuscum autē occidit Septimius. Ceterum MAMERCVS diis ob fructuū vberatam sacra faciens vnam neglexit Cererem. Quæ ob id aprum emisit. Igitur collecta venatorum manu hunc letho dedit Mamercus, caputq; & exuuias mitti pactæ sponsæ curauit. Scimbrates autem & Muthias vterini fratres puellam interemerunt. Indignatus ille, acerbq; id ferens cognatos occidit. Mater vero hastam cremavit.

TELAMON Aëaci ex Endeide filius profectus in Eubœam etiam noctu abierat. Quod cum sensisset pater, ciuium aliquem suspicatus puellam in mare deiciendam stipatorum cuidam mandauit. Hic misertus eam vendidit. Salamina autem naue appulsa puellam sibi Telamon comparauit, ex qua susceptus est Ajax: ut Aretades Cnidius in secundo Insularum scriptum reliquit.

L. TROSCIVS ex Patride filiam nomine Florentiam sustulit, quæ Romanus Calpurnius compressisse fertur. Hanc pater cuidam de satellitio suo submergendam tradidit. Verum puella cum misericordiam à stipatore sibi promeruisset, Calpurnio forte fortuna in Italiam naue appulso venditur, illa post Contruscum est enixa.

POPVLANTIBVS Græciam Persis Lacedæmoniorum dux Pausanias acceptis à Xerxe quingentis auri talentis promisit Spartam prodere. Quo deprehenso pater Agesilaus eum vsque ad adem Mineræ Chalcioecæ consecratus est, foribusque delubri latere obstructis fame necauit: genitrix & insepultum proiecit. Vt est apud Chryserium libro secundo historiarum.

ROMANI cum Latinis belligerantes ducem P. Decium legere. Tum iuuenis ex nobilitate pauper Cassius Brutus nomine certa mercede portas patefacere delibatum habebat. Ceterum detectus in adem Mineræ Auxiliaris confugit. quam Cassius Signifer eius parens conclusit, illumq; fame peremit, atq; proiecit in sepulchrum. Ita in rebus Italicis Clitonymus.

DARIVS Perles postquam conflictum cum Alexandro fuit ad Granicum: quo in prælio septem satrapas curruq; falcatos duos & quingentos amisit: dimicaturus cum eo erat iterum. Cuius filius Ariobarzanes Alexandri cupidus parentem recepit se

proditurum. Vnde ira pater incensus ceruicem eius defecuit. Author Aretades Cnidius libro tertio rerum Macedonicarum.

BRVTVS à tota ciuitate consul creatus tyrannidem agentem Tarquiniū Superbum in exilium egit. Ille contulit se ad Tuscos, atq; armis petiit Romanos: cui confusis filij prodendi patris consiliū inierant. Quamobrem præcidit eis pater caput. Ita Aristides Milesius in historia Italica.

THEBANORVM Epaminondas prætor, dum res gerit aduersus Lacedæmonios domum ad comitia profectus est, edixitq; filio, vt abstineret à pugna. De cuius absentia facti Lacedæmonij certiores, iuuenem vt ignauum increpabant. Qui frendens oblitterata paterni edicti memoria signa cum iis contulit, ac victoriam reportauit. Quod grauius ferens pater coronato ceruicem dempsit. Hoc scribit Ctesiphon libro tertio rerum Bœoticarum.

BELLO Samnitico Romani consulem creauerunt Manlium Imperiosum cognomine. Hic ad comitia consularia Romam pergens, nato suo interdixit, ne acie decerneret. De quo edocti Samnites maledictis prosciderunt adolescentem. Qui concitatus hostes fudit. Eum Manlius securi percussit. Id Milesius Aristides tradit.

HERCVLES, postquam Iolæ nuptiis excidit, Oechaliam expugnauit. Iole sese de muro præcipitem dedit. Verum contigit, dum vestem eius ventus inflat, nihil vl' lade retur. Id memoriæ prodidit Nicias Maleotes.

BELLO, quod cum Tuscis gerebant, Romani consulem fecerunt Valerium Torquatum. Hic Tuscorum regis filiam contemplatus Clusiam nomine, postulauit eam à Tusco. Reiectus expugnauit urbem. Ibi Clusia se ipsam de muro in præceps iecit. At Veneris ope sinuata veste salua est ad terram delata: quam imperator stuprauit. Quorum omnium causa publico decreto in exilium à populo Romano in Corsicam obiectam Italia insulam expulsus est. Ita Theophilus libro tertio rerum Italicarum.

POENIS & Siculis societatem contra populum Romanū molientibus dux Metellus vni sacrum non fecit Vestæ. Hæc ventum nauibus aduersum excitauit. Ibi C. Iulius aruspex quieturū ostendit, si natam immolasset. Ille exprimente necessitate Metellam altari admouit. At miserans eam Vestæ buculam loco eius subiecit, puellamq; in Lamusium deportauit, sacerdotemq; draconis, qui apud eos colitur, creauit. Vt est author Pytoles libro tertio rerum Italicarum.

IDEM de Iphigenia in Aulide Bœotia tradit Meryllus libro 1. rerū Bœoticarum.

BRENNVS Gallorum rex, cum Asiam depopularetur Ephesum delatus, ibique puellæ popularis amore est captus. Illa, si armillas & mundum mulierum sibi daret, promisit ei concubitu ac proditurum se ei Ephesum. Rex militibus imperauit, vt aurum, quod haberent, in sinum conicerent auaræ. Parentibus illis copia auri viua est obruta. Id prodit Clitophon in primo historia Gallicæ.

TARPEIA vna ex honestis virginibus Capitoli custos bello, quod gerebat populus Romanus cum Albanis, ostendit Tatio intromissuram se eum in arcem Tarpeiam, si mercede acciperet monilia, quæ pro ornamento gestabant. Eam Sabini re deliberata spirantem obruerunt. Ita Aristides Milesius in rebus Italicis.

TEGEATÆ & Pheneatæ diutino bello conflictati deliberauerunt trigeminos fratres ad dimicandum de victoria mittere. Ac Tegeatæ quidem Reximachi filios, Pheneatæ Demonstrati nominauerunt. Commisso certamine duo de Reximachi filiis interfecti sunt. Tertius Critolaus nomine consilio superauit aduersarios duos. Quippe compositam fugam fingens insectantes singulatim obruncauit. Revertenti gratulantibus aliis vna non est soror gauisa Demodice. Interemerat enim sponsum eius Demodicum. Quod moleste ferens Critolaus peremit eam. Cum autem homicidij postularetur à matre, fuit à crimine liberatus. Hoc apud Demaratum est libro secundo rerum Arcadicarum.

ROMANI & Albani inter se bellantes trigeminos fratres, qui pro patria dimicarent, legere: Albani Curiatios, Horatios Romani. Commisso certamine duos ex aduersariis Curiatij oppresserunt. Qui reliquus erat, opem à simulata mutuatus fuga, insectantes singulos occidit. Exultantibus cunctis sola soror non applausit Horatia interfectori sponsi sui Curiatij. Ille peremit sororem: quod Aristides Milesius in rebus Italicis memorat.

FANO Mineræ Ilij incenso aduolans Ilus cœlo demissum Mineræ signū rapuit, atq;

atq; oculis captus est: quod id spectari nefas esset à viro. Post propitiata dea lumen recepit. Ita Dercyllus libro primo de urbibus conditis.

MELETVS vnus procerum, cum peteret suburbium, interpellatus est à coruis, qui alis verberabat. Is trepidans augurium repetit urbem. Qui cū adem Vestæ cereret flagrantem, raptò Mineræ simulachro luminibus orbatu est. Verum post placata dea visum recuperauit. Ita Aristides Milesius in rebus Italicis.

CVM facerent bellum Atheniensibus Thracæ sortes acceperunt, si à Codro temperassent, victoriam ipsos relatuos. Ille accepta falce impressionem fecit in aduersarios in veste fordida, vnoque obruncato ab altero est confossus. Hoc apud Socratem est libro secundo de Thracibus.

P. DECIO res gerenti contra Albanos somniū fuit, si occubisset, rem Romanam se aucturum. Qui in medios se intulit hostes, multisq; contrucidatis cecidit. Pari modo filius eius Decius bello Gallico Romanos incolumes præstitit. Id Aristides Milesius est author.

CYANIPPVS natione Syracusius vni sacrum non faciebat Libero patri. Hinc infestus deus crapulam ei incussit. Ita hic loco opaco filiam suam Cyanen compressit. Quæ detractum ei anulum nutrici suæ dedit, vt nota esset ad cognoscendum corruptorem. Cum laboraretur autem pestilentia, ac respondisset Apollo non esse diis cordi, vt diis Victoribus nefarius immolaret: Ibi cæteris ignorantibus, quid vellet oraculum, Cyane id intelligens correptum capillis ipsa parentem macrauit, atq; super eum iugulauit semetipsa. Vt est apud Dositheum libro tertio historia Sicula.

DVM aguntur Romæ Bacchanalia, Arnutius à puero aquæ potator despexit Liberi patris potestatem. Qui ebrietate ex illius ira correptus stuprū filia suæ obtulit. Ea ex annulo patrem agnoscens, supraq; ætatem animosa temulentum patrem fecit, coronatumq; ad altare fulguris duxit, ac lachrymabunda virginis suæ insidiatorem peremit. Author Aristides libro tertio rerum Italicarum.

ERECHTEVS in Eumolpum arma ferens victoriam responsum est ei suam fore, si filiam ante prælium immolasset. Qui re cum coniuge communicata Praxithea puellam immolauit. Meminit huius in Erechtheo Euripides.

MARIVS bello Cymbrico fufus in quiete vidit, si filiam suam prius victimam cecidisset, victorem se fore. Erat filia ei Calpurnia. Hic autem, qui potiores haberet natura ciues suos, sacrum perpetravit, victoriamq; obtinuit. Sunt autem hac quoq; etate in Germania aræ duæ, quæ illo tempore tubarum tinnitum reddunt. Author Dorotheus libro quarto rerum Italicarum.

CYANIPPVS genere Thessalus venatum assidue proficiscebatur. Noua vero nupta, quam habebat, suspicata, quod subinde in syluis moraretur, consuetudinem habere eum cum alia vestigiis Cyanippum secuta est, atq; inter densa arbuta delitescens futurum expectabat. Ramis agitatis canes feram ratī accurrerunt, viriq; amantem instar bestia rationis expertis dilacerauerē. Contemplatus rem inexpectatam ipse Cyanippus interemit se. Ita poeta Parthenius.

IN oppido Italia Sybari adolescens mira specie Aemilius venator fuit. Noua nupta alteri arbitrata eum consuescere ingressa est saltum. Vibrantibus ramis canes eam aduolantes discerperunt: super quam ille se confodit. Sic Clitonymus libro secundo rerum Sybariticarum.

MYRRHA Cinyri nata ex Veneris offensa genitoris amore deperit, nutriciq; amoris vim aperuit. Hæc dominum pellexit dolo, vicinam virginem ferens in eum exarsisse, verum erubescere in aperto ipsum adire. Ille concubuit cum puella: atq; affectas aliquando amantem cognoscere lumen postulauit. Eam vt vidit, arrepto gladio lasciuissimam puellam consecutus est. Illa Veneris ope in cognominem est arborem mutata, quod tradit in libro metamorphoseon Theodorus.

VALERIA Tusculana ex Veneris ira Valerij patris amore flagrans rem ad nutricem suam detulit. Hæc herum subiit dolo, ac virginem vicinam ostendit esse, qui concubitu eius petat, sed congregi vereatur aperte. Pater temulentus poscit lumen. Ibi nutritrix prævertit eam excitare: quæ prægnans in villis vixit, atq; aliquando egit se præcipitem, regressaq; salua domū statò tempore edidit Syllanū. Valerius despondens animum de eodem præcipitio se deiecit. Vt est apud Aristidem Milecium libro tertio rerum Italicarum.

POST Ilij vastationem eiectus est in Africam Diomedes, ubi rex erat Lycus, qui in more habebat Marti genitori suo hospites immolare. Ceterum filia eius Diomedis amore capta Calliroa patrem prodidit, ac Diomedem vinculis solutus saluum praestitit. Hic bene merita nulla habita ratione vela fecit. Vnde illa vitam laqueo finiuit. Ita libro tertio historiae Africanæ luba.

CALPURNIVS Crassus ex principibus Romanis, qui sub Regulo merebat, missus fuit in Messulos ad arcem munitissimam, quod Garatium dicebatur, expugnandam. Hunc bello captum immolaturi erant. At regis filia Byfalia illius deperiens amore prodito parente victoriae illum fecit compotem. Quo digresso puella sibi ipsa manus intulit. Author Hesianax lib. III. historiae Africanæ.

PRIAMVS Polydorum clam in Thraciam cum auro ad generum Polymestorem dimisit. Vt in propinquo fuit urbis capta direptio, puerum quaerendi auri gratia necavit. Ad ea loca Hecuba delata, circumveniensque eum quasi aurum data sua & captiuarum manibus oculos ei eruit. Ita Euripides tragicus.

VASTANTE Campaniam Annibale L. Imbricus Rustium filium cum multa pecunia apud Valerium Gestium deposuit generum suum. Cum victoriam Annibalis accepisset Campanus, avaritia consultrix eius naturam violauit, puerumque trucidauit. Post per villam profectus Imbricus offenso caduere filij misit ad generum quasi thesauros commonstraturus. Vt venit, oculos illi effodit, eumque in crucem egit. Ita Aristides libro tertio rerum Italicarum.

PHOCVM Aeaci ex Psamathe filium quem diligebat pater, Telamon, qui eum oderat, duxit venatum. Ostendente se repente apro lanceam in eum torlit, quem interfecit. Illum pater exterminauit: vt scribit Dorotheus libro primo metamorphoseon.

C. MAXIMVS cum filios haberet Similium & Rhesum, ex quibus hunc ex America procreauerat. Illum Rhesus hic fratrem dedita opera inter venandum confecit, regressusque domum casu fortuito caufatus est id, non ex composito factum. Cui pater cognito vero exilium irrogauit. Hoc apud Aristotelem est in tertio rerum Italicarum.

MARS ex Althææ concubitu Meleagrum genuit. * Author Euripides in Meleagro.

SEPTIMIUS Marcellus ducta vxore Syluia fere sectabatur venationem. Nouam sponsam in veste pastoralis violauit Mars ac repleuit, aperuitque ei, qui esset, & hastam dedit, vitam eius, qui edendus erat, in illa residere ferens. Igitur occidit Septimius Tuscinum. Mamerus autem pro laeto fructuum proventu, diis sacra faciens solius rationem non habuit Cereris. Quæ aprum immisit. Hunc ille frequentibus venatoribus coactis occidit, caputque & tergo pactæ sibi coniugi seposuit. Auunculi Scimbrates & Mutius ademerunt ea puellæ. Quare ira flagrans propinquos suos necavit. Cuius mater hastam cremauit. Hoc Menylus libro tertio rerum Italicarum.

TELAMON Aeaci & Endeidis filius ingressus Eubœam compressit virginem quandam, ac nocte profugit. Quod vt pater rescituit, suspectans ciuem quendam puellam dedit cuiusdam ex satellitibus suis submergendam. Hic misericordiam eius capiens diraxit eam. Cum nauis Salaminem applicuisset, mercatus est Telamon puellam, quæ edidit Atacem. Id apud Aretadem Gnidium est libro II. de rebus insularibus.

L. TROSCIO filia fuit Florentia nomine à patria sumpto. Hanc compressit Calpurnius Romanus. Puellam ille fluctibus dedit obruendam: quæ stipatoris miseratione fuit venundata. Cum forte ad Italiam nauis appulisset, Calpurnius comparauit eam, tulitque ex ea Contruscum.

TUSCORVM rex Aeolus habuit ex Amphithea filias sex, totidemque stirpis virilis. Quorum Macareus natus minimus ex amore stuprum intulit vni, quæ partum concepit. Vnde detecta, cum pater ei gladium misisset, damnauit seipsam sceleris, ac sibi met ipsa mortem intulit. Idem fecit Macareus; vt Softratus scribit libro secundo de rebus Tuscorum.

* Alij, Volucer. PAPIRIUS * Tolucer, qui in matrimonio Iuliam Pulchram habebat, sustulit ex ea filias sex & totidem filios. Horum ætate maximus Papius Romanus fororem Canuliam, cuius amore flagrabat, grauidam fecit. Id ubi rescituit pater, ensen filiam misit, quæ semetipsam morte affecit. Quam imitatus est Romanus. Ita Softratus libro secundo rerum Italicarum.

ARI.

ARISTO Aristonymus Ephesius Demostrati filius, qui a mulieribus amore abhorrebat, asinam iniit. Ea suo tempore puellam edidit forma eximia Onoschelin nomine. Author Aristoteles libro secundo paradoxorum.

FVLVIVS Stellus a mulieribus auersus iunxit se equæ: quæ stato tempore puellam decoram genuit, quam appellauit Hipponam. Ea est dea, in cuius tutela sunt equi: quod Agellius refert libro tertio rerum Italicarum.

SARDIANI cum Smyrtaeis bellantes iuxta eorum moenia castra posuere, significaueruntque eis per legatos non ante recepturos se, quam concubitu vxorum suarum ipsis permisissent. Cum autem urgente necessitate probrum accepturi essent Smyrtaeis ancilla quædam venusta accurrens domino suo demostrauit Philarcho consultum esse, vt ancillas excultas ingenuarum loco mitterent: quod consilium secuti sunt. Illi ab ancillis fatigati in hostium potestatem venere. Vnde hac quoque ætate solenne apud Smyrnaeos agitur, quod Liberalia dicitur, in quo ancillæ dominarum cultum gerunt: sicut tradit Dositheus libro tertio Lydiacarum.

ATEPOMARVS Gallorum rex bellum faciens Romanis non ante ostendit se abscessurum, quam concubandi cum coniugibus suis ipsis potestatem fecissent. Cum autem ancillarum consilio ancillas misissent, fatiscientes continuo coitu barbari obdormierunt. Ibi Retana (Hæc enim consilij fuit author) subnixæ caprifico murum scandit, ac rem consulibus exponit. Qui Gallos adorti eos fuderunt. Hinc ancillarum festum nominatur. Ita Aristides Milesius libro primo rerum Italicarum.

ATHENIENSIBVS inito cum Eumolpo bello cum angusta annona esset, Pyran der frumenti publici dispensator de modo detraxit restitit præbendo, quæ populus vt proditor suspectum saxi obruere. Author Callisthenes libro tertio historiae Thraciæ.

ROMANIS bello Gallico annonæ difficultate laborantibus Cinna congiarium publicum subtraxit. Quem populus vt regni affectantem lapidibus cooperuit. Author Aristides libro tertio de rebus Italicis.

BELLO Peloponnesiaco Pisistratum Orchomenium, qui odium habebat nobilitatis, & vilem plebem complectebatur, destinauit senatus necare: ac disceptum in sinus suos coniecerunt, terramque raserunt. Enimvero sex plebis suspitione capta concurrunt in curiam. Ibi minor natus regis filius Tlesimachus coniurationis conscius ex concione plebem retraxit, spectasse satis se parentem subito impetu ad montem Pisæum rapi specie quam humana augustiore. Ita delusa plebs fuit. Sic Theophilus libro secundo de rebus Peloponnesiacis.

FINITIMORVM bellorum causa senatus Romanus congiarium publicum antiquauit. Quod ægre ferens Romulus id populo reddidit, multosque principum multauit. Hi in senatu eum trucidauerunt, conciliumque in sinus suos coniecerunt. Populus vero cum ardentibus titionibus in curiam concurrunt. Ibi Aetius Proculus vir clarus Romulum retulit in monte se conspexisse omni humano modo ampliore, ac deum factum. Cui attribuens populus fidem digressus est. Author Aristobulus libro tertio rerum Italicarum.

PELOPS Tantalus & Euryanassa ex coniuge Hippodamia Atrea & Thyeste tulit, atque ex Danaide nympha Chrysiptum: quæ supra legitimos liberos charum habuit. Hunc Thebanus Laius amore pueri flagrans rapuit, correptusque a Thyeste & Atreo amoris gratia miserabilis Pelopi fuit. Ceterum Hippodamia institit apud Atrea & Thyestem, vt eum de medio tollerent, insidiarum sciens regno. Quibus abnuentibus ipsa scelere manus commodaui. Siquidem concubia nocte stricto sopiti Laij ense fauciauit Chrysiptum, gladiumque ei infixit. Suspectus cum esset ex gladio Laius a seminece seruatur Chrysipto, qui verum falsus est. Ille hoc humato Hippodamiam exterminauit: quod prodidit Dositheus in commentario de Pelopidis.

HEBIUS Tolux ex coniuge Nuceria filios genuit duos, atque ex miræ formæ liberta Firmum, quem præ legitimis dilexit. At Nuceria priuigno infesta filios ad illum de medio tollendum concitauit. His pie id detrectatibus eadem ipsa patrauit, ac nocte spiculatoris districto gladio lethale vulnus sopito inflexit, reliquitque in vulnere gladium. Ad ducto in suspitione spiculatoris, puer id, quod erat, exponit. Quare Hebius hoc funerato in exilium expulit vxorem. Author Dositheus libro tertio de rebus Italicis.

THESEVS reuera Neptuni filius, cum haberet ex Amazone Hippolyta Hippolytum, induxit ei nouercam Minois filiam Phædrum. Quæ priuigni deperiens amore nutricem suam ad eum allegauit. Ille profugiens Athenis Træsenem contulit se, ubi

RR. iij

venando tempus terebat. Destituta lasciuia voto epistolas aduersus castum adolescentem fallaces scripsit, ac laqueo gulam sibi fregit. Literis Theseus fidem habens, ex tribus votis, quæ a Neptuno habebat, interitum precatus est Hippolyti. Neptunus in littore curru vehenti taurum immisit, atq; equos exterruit: qui Hippolytum eliserunt.

COMMINIVS Super Laurentinus, qui filiū ex nymp̄ha Aegeria Comminium generauerat, nouercam ei Gidicam superduxit: quæ amore priuigni capta, cum libidinem explere non valeret, laqueo vitam finiuit epistolis relictis commentitiis. Comminius perlectis criminibus, amoriq; vxoris fidens Neptunum aduocauit: qui puero curru vehenti taurum ostendit: ac raptantes equi adolescentem confecere. Id apud Dositheum est libro tertio rerum Italicarum.

PESTILENTIA Lacedæmonie vulgata responsum dedit Apollo finē fore mali, si generosam virginem de more immolassent. Sorte aliquando ductam Helenam, vbi ornatam produxerunt, aquila demittens se rapuit ensem atq; in armenta portans super buculam eum posuit. Qua de causa abstinerunt a virginibus mastrandis: vt tradidit Aristodemus in tertio fabularum compendio.

POPVLANTE Falerios pestilentia, cum magna strages facta esset mortalium: oraculum editum est remissum iri luem, si virginem lunoni quotannis immolarent. Cum superstitio hæc perpetuo teneret, forte vocata Valeria Luperca ensem strinxit: quem demissa aquila abstulit, carbonibusq; virgam minutam cum malleo imposuit. Ensem in buculam quandam apud fanum pascentem profecit. Quam rem cum animaduertisset virgo, boue immolata, malleoq; ablato singulas domos perlustrauit, laborantemque leniter percutiendo excitauit, vale vniciq; dicens. Inde hac quoq; memoria id mysterium agitur. Author Aristides libro nonodecimo de rebus Italicis.

PHILONOMEN Nyctimi & Arcadiæ filiã, dum venatur cum Diana, Mars vestitu pastorali prægnantem fecit. Quæ vt gemellos enixa est, timens patris in Erymanthum infantes proiecit. Hi deorum ope circumuecti ad cauam quercum appulere. Lustra sua sibi habebat recens enixa lupa, quæ catulos proprios in profluentem proiecit, infantibusq; mammam præbuit. Cuius rei cum pastor spectator Tyliphus fuisset: accepit pueros, ac quasi suos eduxit: quorum hunc Lycastum, alterum dixit Parrhasium, qui post in regnum Arcadiæ successerunt. Id apud Zopyrum Parrhasium libro tertio historiarum reperitur.

AMVLIVS odio imbutus fratris Numitoris filium eius Aenitem interuenadum peremit. Filiam Rheam Syluiam lunonis sacerdotem creauit. Hæc ex Marte concepit peperitq; gemellos, ac rem ipsam tyranno aperuit. Qui trepidans ambos flumine miserit abiecitq; ad ripam Tyberis. Infantes applicuerunt ad locum, vbi cubilia erant fœtæ lupæ. Ea proiectis catulis suis hos nutriuit. Quod pastor conspicatus Faustulus pueros educauit, quorum alterum Remum, Romulum alterum dixit: qui conditores vrbis Romæ fuerunt. Ita Aristides Milesius in historia Italica.

CAPTO Ilio Agamemnon cum Cassandra est sublatus. Orestes autē apud Strophium eductus expetiuit a percussoribus patris pœnas. Vt est apud Pyrandrum libro IIII rerum Peloponnesiacarum.

FABIVS Fabricianus magni Fabij gentilis capto Tuscio, quod Samnij erat caput, Venerem Victricem, quæ apud eos colebatur, Romam misit. Huius Fabia vxor ab iuvene quodam formæ eximie Petronio Valentino nomine stuprata, virum suum per insidias interemit. Fabia fratrem etiamnum infantem Fabricianum periculis expedit, misitq; furtim educandum. Qui postquam adoleuit, & matrem & eius adulterum occidit: eumq; senatus noxa soluit. Proditum hoc est a Dositheo libro III de rebus Italicis.

BVSIRIS ex Neptuno & Anippa Nili filia natus viatores insidiosa hospitalitate immolabat: a quo interfectorum vltio piacula exegit. Siquidem adortus eum est Hercules & claua trucidauit: vt est apud Agathonem Samium.

HERCVLES Geryonis boues per Italiam agens hospitio a rege exceptus est Fauno: qui Mercurij fuit filius, hospitesq; genitori immolabat. Is ab Hercule, quem adoriebatur, interemptus est. Author Dercyllus libro III de rebus Italicis.

PHALARIS Acragantinorum truculentus tyrannus commeaes eo hospites tormentis lacerabat. Huic Perillus statuarius vaccam æream formauit, vt hospites in ea spiran-

spirantes cremaret. Phalaris hac tantum in re iustum se præbens illum in vaccam coniecit. Videbatur autem reddere bucula mugitum. Hoc proditum est libro secundo caularum.

OPPIDVM est Sicilia Aegesta, vbi tyrannus fuit atrox Aemilius Censorinus. Hic nouorum quæstionis generum artifices muneribus prosequabatur. Quidam autem Aruntius Paterculus æream equum molitus eum huic tyranno dono dedit, quo in eum impingeret ex cruciandos. Ille tunc demum ad æquitatem cõuertens se artificem in eum ante alios ingessit: vt quam aliis commentus fuerat quæstionem, eam ipse experiretur primus. Hinc eum ex monte Tarpeio præcipitem dedit. Ab illo apparet eos, qui in regno saui extiterunt, esse Aemilios nuncupatos. Author Aristides libro quarto de rebus Italicis.

EVENVS Marte & Sterope genitus ex coniuge Alcippe Oenomai filia natam tulit Marpissam, quam virginem asseruabat. Qua Apharetus, postquam vidit eam, raptam ex regione profugit. Hunc insectatus pater, vbi non comprehendit hominem, in amnem se Lycormam profecit, assecutusq; est immortalitatem: vt apud Dositheum est libro I. de rebus Italicis.

TVSCORVM rex Annius, cui filia erat formosa * Salia nomine, seruabat eam virginem. Hanc Cathetus nobili genere natus, cum contemplatus esset ludentem, cepit eius amore deperire. Qui libidini impar raptam virginem Romam deportauit. Eum consecratus pater nec adeptus insiliit in fluuium Pareusium, qui mutato nomine est Anien dictus. Ex complexu Salia genuit Cathetus Latinum & Salium: ad quos clarissimi genus retulerunt. Id authores sunt Aristides Milesius & Alexander Polyhistor libro tertio de rebus Italicis.

HEGESISTRATVS ciuis Ephesius cæde patrata tribulis sui Delphos confugit, consulitq; Apollinem, vbi sedes poneret. Cui responsum Apollo dedit, vbi cunque saltantes rusticos & frondibus oleaginis coronatos vidisset. Postquam in regionem quandam Asia delatus est, contemplatus foliis oleaginis rusticos coronatos & tripudiantes, oppidum ibi condidit, vocauitque Elæontem. Ita Pythocles Samius libro tertio Georgicorum.

THELEGONVS Vlyssis & Circes filius ad peruestigandū ablegatus patrem responsum accepit: ibi vt urbem excitaret, vbi coronis redimitos & saltantes spectasset agrestes. Vt deuenit ad oram quandam Italiae, rusticosq; conspexit iliceis coronatos frondibus & saltatui indulgentes, urbem ibi condidit, quam ex casu Prinistum appellauit, eamq; Romani corrupto nomine Præneste dixerunt: vt scribit libro tertio de rebus Italicis Aristocles.

Decem oratorum vitæ.

ANTIPHON I.

ANTIPHON patrem habuit Sophilum, populo Ramnusius fuit. Hic cum patris fuisset auditor (Nam fuit ille sophistes, cuius ludum etiam Alcibiadem aiunt puerum adhuc frequentasse) facultateq; dicendi natua præditus, vt nonnulli authores sunt, contulit se ad rem. ludumq; aperuit, atq; ab Socrate philosopho in disputationibus dissentiebat non contentiose, sed veritatis inquirendæ gratia: vt in dictis memorabilibus relatum est a Xenophonte. Scripsit etiam orationes quasdam ciuibus, qui id ab eo contenderunt, ad certamina forensia: primus, qui ei rei se dedit, vt nonnulli sunt authores. Ex his certe, hunc qui antecesserunt, nullius extat iudicialis oratio: sed nec ex coæuis ei: quod haud dum conscribere orationes esset moris: non Themistoclis, non Aristidis, non Periclis: quamvis materiam & necessitatē eis tempora multis modis subministrarent. Neq; enim inertia a scribendo abstinerunt, vt liquet ex his, quæ de vnoquoque supradictorum virorum ab historicis sunt relata. At quos habemus, si ex summa antiquitate repetamus, commemorare, qui genus hoc tractauerint orationum: hos suppare Antiphonti tam senī reperias fuisse, ceu Alcibiadem, Critiam, Lysiam, Archinonum. Princeps artificium hic rhetoricum ingenio acuto præditus vulgauit. Vnde est Nestor dictus. Cecilius in commentatio, quem

de eo scripsit, alumnum fuisse Thucydidis historiographi conicit ex eo, quod Antiphon apud eum celebretur. Est in orationibus accuratus, impellens animorum, in uentione acris, atq; in causis perplexis callidus, adoritur ex occulto, ad leges & affectus contorquet orationes, & decori imprimis rationem habet. Vixit bello Persico, & Gorgiae sophistae fuit aequalis, aetate tamen eo inferior: peruenitq; ad illud temporis, quo reip. popularis status est a quadringentis tyrannis dissolutus: ad quod molendum hunc apparet adiutorem fuisse: qui modo duas triremes armauit, modo exercitum duxit, multis praeliis victoriam retulit, socios illis multos conciliauit, iuuentutem in arma coegit, triremes compleuit LX, legatus, quando munitur Etionia, ad Lacedaemonios fuit. Oppressis quadringentis tyrannis postulat cum Archeptolemo vno ex quadringentis & damnatus est, suppliciumq; de eo ut proditore sumptum, atq; inhumatus est proiectus, & cum stirpe sua infamia notatus. Alij a triginta tyrannis scribunt necatum: inter quos Lysias est in oratione pro Antiphontis filia. Nata enim erat ei filiola, cum qua de hereditate Caleschryus ambigebat. Sublatum a triginta viris etiam Theopompus in quintadecima Philippica scribit. At hic placidior fuit & patrem habuit Lysiondam: cuius Cratinus quoq; ut non improbi meminit in Pityne. Quomodo enim, qui ante defunctus erat & interfectus a quadringentis tyrannis, iterum sub triginta fuisset. Iam alia quoq; est de eius fato fama, legatum Syracusas nauigasse, quo tempore Dionysij maioris dominatio virebat. Cum autem incidisset quaestio, quod optimum aet foret, inter multorum dissentiones esse illud eum ostendisse optimum, ex quo Harmodij & Aristogitonis statua facta essent. Quo audito suspicantem Dionysium id dictum cohortationem esse ad conspirandum in se, praecipisse, ut hic de medio tolleretur. Alij, quod tragaedias suas carpisset, inflammatum. Huius oratoris versantur in manibus orationes LX: in quibus adulterinas esse refert Cecilius quinque & viginti. Traducitur in Platonis comedia eius & Pysandri avaritia. Aiunt eum tragaedias seorsum & cum Dionysio tyranno composuisse. Dum poesi etiamnum incumbebat, mœroris tollendi artem contextuit, quomodo praestatur a medicis curatio agris. Corinthi aedificium iuxta forum extruxit: cui inscripsit, posse mœstis se oratione opitulari: requisitisq; causis aegros animi consolabatur. Sed quia eam artem se existimabat indignam, transiit ad artem dicendi. Sunt qui Glauci Rhegini de poetis libellum ad Antiphontem authorem referant. In prima gloria est oratio eius de Herodoto, & aduersus Erasistratum de speciebus, & ea, quam pro se perduellionis reo scripsit: illaq; aduersus Demosthenem ducem de rogatione contra leges lata. Scripsit & contra Harpocratem medicum orationem, damnauitq; eum indicta causa ex plebiscito, quod Theopompo archonte factum est, sub quo quadringenti illi conciderunt. Legem, qua Antiphontem putauerunt damnatum, ascripsit Cecilius. Visum est senatui vigesima prima die prytaniae. Demonicus Alopeccensis scriba erat. Philostratus Pellonenfis Ephesitij ait. De viris, quos defecerunt praetores legatos profectos in perniciem reip. Atheniensis Lacedaemonem fuisse, ex castrisq; in nauis hostili nauigasse, ac pedibus per Dicaliam iter fecisse, ut Archeptolemus, Onomacles, & Antiphon praehendantor, atq; in carcerem condantor, quo supplicia praebent, Praetores eos exhibentor: decemq; ex curia, quos praetoribus visum, sibi allegantor: ut de his, ubi praesentes fuerint, cognoscatur. Eos Thesmothetae cogentor postero die, ac iudicium constituendo: postquam in iudicium vocati erunt, perduellionis postulantor eos caudidici antedicti & praetores, & sicui alij praeterea visum sit. Qui a consilio damnatus fuerit, in eum ex lege, quae de perduellionibus lata est, consulator. Hoc subscriptum decreto fuit. Perduellionis damnatio. Peracti rei sunt Archeptolemus Hippodami Agrylethenfis praefens. Antiphon Sophili Ramnusius praefens. His est lis aestimata, ut vndecim viris dedantur, & pecunia eorum in publicum redigatur, Mineruae decima pars sacrasit, tecta eorum dissipentur, areae terminentur, eisq; inscribatur: Archeptolemi & Antiphontis perduellionum: Demarcho domus de publico aedificetur: ne liceat Archeptolemum & Antiphontem Athenis humare, neque in sinibus, qui iuris sint Atheniensis: infames sint Archeptolemus & Antiphon eorumque progenies tam notha quam iusta: Siquis quem ex Archeptolemi & Antiphontis familia adoptauerit, infamis sit, qui adoptauerit. Haec in pila aerea incidatur: & ubi rogationes de Phrynicho, ibi & quae de his sunt lata, locantur.

ANDOC-

ANDOCIDES. II.

ANDOCIDES patre fuit Leogora, qui pacem quondam inter Athenienses & Lacedaemonios pepegerat, populo Cydathenus vel Thurensis, nobili genere natus: ut autem Hellanicus tradit, ex Mercurij stirpe. Ad eum enim vsq; caduceatorum gens pertinet. Hinc cum Glauco aliquando designatus fuit ad ferendum viginti nauium classe Corcyrae, quibus bellum erat cum Corinthiis, suppetias. Post insimulatus impietatis, quasi ipse quoq; signa mutilasset, & sacra Cereris profanasset, ex eo quod priore vita fuisset proteruus ac comessabundus nocte vnum ex Cereris signis fregisset: ac delatus, cum feruum nollet ad quaestionem postulantibus accusatoribus dedere, infamis fuisset, ac de crimine secundo, de quo iterum est postulatus, esset suspectus. Id factum est non multo post quam missa in Siciliam classis fuit. Nam submissi Athenas a Corinthiis Leontini quidam & Segestani, quibus priuatim Athenienses auxilia mittere decreuerant, nocte signa, quae in foro erant, ut tradit Cratippus, truncauerunt. Ibi inter ceteros nomen eius delatum est, & quod etiam sacra Cereris profanasset. Ideo vocatus in iudicium, euasit hac lege, ut huius culpe affines detegeret. Qui etiam in rem omni studio incumbens sacrorum violatores eruit: in quibus parentem quoq; suum denunciavit, conuictosq; alios omnes rei capitalis damnauit: patrem tamen quamvis iam vincum eripuit, multum eum ostendens reip. comodatorem. Nec fefellit eos. Coplures enim pecuniam publicam auerisse aliasq; fraudes admisisse cogit, qua de causa noxae exemptus fuit. Cum autem ob remp. bene gestam in magna gloria esset Andocides, affectauit naucleriam, fuitq; ei cum Cypriorum regibus multisq; aliis claris viris hospitium. Quo tempore puellam ciuem Aristidis filiam consobrinam suam insciis propinquis euexit, ac regi Cypriorum dono misit. Haec de re cum periculum ei crearetur, rursus eam furtim ex Cypro abduxit, captusq; a rege & in carcerem datus est. Ex quo cum profugisset, venit Athenas, quo tempore quadringenti tyranni rerum potiebantur: a quibus in vincula datus, denuoq; post elapsus conuulsa paucorum ditione, postquam summa rerum peruenit ad triginta tyrannos, in exilium iuit. Consedit tempore exilij Elide, regressaq; Athenas ab exilio Thrasymbuli factione rediit ipse quoq; in patriam, ac missus Lacedaemonem pacificatum ex noxae suspitione exilio solum vertit. Haec omnia tractat in orationibus, quas scripsit. Quibusdam enim purgat se de Cereris sacris, quibusdam tantum deprecatur. Salua est de sua delatione oratio, item defensio aduersus Phaeacem, & de pace. Floruit Socratis philosophi tempore. dies eius natalis incidit in LXXVIII Olympiadem: quo tempore Archon fuit Athenis Theogenides. Ita inferior hoc Lysias fuit circiter centum annis. Ab hoc nomen trahit signum, quod Andocidis dicitur, a tribu possum Ageide. Cognominatum Andocidis est, quod iuxta eius domum esset locatum. Praebuit etiam sumptum tribui suae choro cyclo, qui dithyrambo certabat: victorq; in sublimi mensam posuit e regione Porinae Selini. Ieiunus est & incomptus in orationibus facilisq; & figuris caret.

LYSIAS. III.

LYSIAE pater Cephalus fuit Lysanie filius, q; patre ortus fuerat Cephalo Syracusis oriundo. Hic Athenas urbis desiderio & Periclis Xantippi filij, qui huic amico & hospiti homini in primis pecunioso id author fuit, comigravit: vel, ut sunt alij authores, patria exacto: cum dominatione Syracusis Gelo obtineret. Natus Athenis Philocle archonte, qui Phrasicli successit octogesima secunda Olympiadis anno altero, primum in contubernio institutus fuit clarissimorum Atheniensium. Cum autem coloniam deducerent Athenienses Sybarim, qui post mutato nomine appellati sunt Thuriij, eo se cum fratre maximo contulit Polemarcho (Nam fratres erant ei praeterea duo Eudidus & Brachillus) patre iam defuncto tanquam sortem habiturus, annos iam natus quindecim Archonte Praxitele: ibiq; haesit atq; erudiebatur apud Tisiam & Niciam Syracusanos, paratisq; aedibus in senatum cooptatus remp. rexit vsq; ad Clearchum Atheniensem archontem annos LXXIII. Cuius successore Callia archonte Olympiade nonagesima secunda, cum ex eo, quod dicti calamitatibus in Sicilia Athenienses essent, exurgerent cum alij socij, tum praecipue qui Italiam incolabant, quod cum Atheniensibus facere diceretur, in exilium cum aliis tribus est pulsus. Ita reuerus Athenas sub Callia, qui a Clearcho fuit archon, tenentibus iam remp. quadringentis egit illic. At pugna nauali ad Aegos fluuium commissa, cum iam remp. obtineret

triginta tyranni annos septē profugus fuit, exutusq; re familiari & fratre orbatus Polemarcho. Ipse domo, qua ad necem asseruabatur, bifori excidens vixit Megaræ. Molientibus iam patriam recipere illis qui Phylæ coierant, vtilissimus omnium numerabatur, præbuitq; drachmarū duo millia & clypeos ducentos, missusq; cum Hermane milites auxiliāres conduxit trecentos duos, atq; hospitem suum induxit Elium Thrasyllæum, vt talentum donaret. Ob hæc merita cum promulgante Thrasybulo esset ei ciuitas data per interregnum, quod ante Euclidem fuit, populi scito est ei donum hoc firmatum. Quam rogationem quasi cum legibus pugnantem, quod sine curiæ autoritate fuisset lata, impugnavit Archiuus. Ita inductum est populi decretum, atq; iure ciuitatis hic deiectus reliquum tempus æquo cum ciuibus iure Athenis egit, 10
fatoque functus est annos natus tres & octoginta, aut vt nonnulli volunt, sex & septuaginta, aut vt alij octoginta maior, cum adolescentem vidisset Demosthenem. Natum ferunt archonte Philocle. Vulgatæ sunt orationes eius quadringentæ viginti quinque: ex quibus germanas eius esse referunt Dionysius & Cecilius ducentas triginta: nec nisi in duabus offendisse dicitur. Extat etiam eius illa, quam pro illo plebiscito Archinus habuit: quæ eius in rep. actiones continet: extat etiam alia in triginta tyrannos, fuit facundissimus ac succinctissimus, vulgavitq; populo & plebi orationes suas. Scripsit etiam de arte rhetorica, conciones, epistolas, laudationes, orationes funebres & amatorias, Socratis defensionem, quam in iudicis direxit. Videtur esse, si dictionem eius respicias, facilis: cum eum tamen non quibus facile imiteretur. Demosthenes in oratione contra Nearam amasse narrat eū Metanirā, quæ iisdem in ædibus cū Neara seruierat. Post vxorem duxit fratris filiā Branchyli. Meminit eius vt eloquē 20
tissimū etiam Plato in Phædro & Socrates ætate prouectioris. Composuit in eum epigramma Philiscus Socratis familiaris & Lysia amicus. Vnde liquet ætate eum antecessisse: quod etiam ex Platonis dictis demonstratur, quæ sic habent. Calippes tu filia Polyegore, ecquid sapias, & an quare excellas, sollicitudine demonstrabis. Tu enim, qui in figuram conversus es aliam, aliisque in mundis vitæ corpus aliud induisti, debes virtutis præconem parere aliquem Lyliadimon, Vindicantem mortuos ac sapientia immortalē: qui amicum se esse animi mei cunctis & mortalibus omnibus defuncti virtutem ostendat. Composuit quoq; orationes Iphicrati vnā aduersus 30
Harmodium: alteram, qua perduellionis Timotheum accersit, atq; vtranque causam tenuit. Professus enim cum Iphicrates fuisset, quicquid gessisset Timotheus, se gestum authore, ratione reddita actorum perduellionis crimen reparans defendit se Lysia oratione: atq; fuit ipse quidem absolutus, sed Timotheo magna multa pecuniaria dicta. Recitauit etiam in conuentu solenni Olympiaco prolixissimam orationem, Græcos incitans, vt inter se reconciliati Dionysium euertent.

ISOCRATES. IIII.

ISOCRATES Theodori filius fuit pontificis ex mediis ciuibus, qui seruos tibiārum Lopices habebat: Vnde ita rem auxit, vt subministrare choro & filiis erudiendis sumptus posset. Fuerunt ei insuper alij Teleippus & Diomnestus. Habuit & filolam. 40
Hinc tibiārum causa traduxerunt eum in comœdiis Aristophanes & Stratis. Fuit octogesima sexta Olympiade Lysimacho Myrrhinulio archonte annis viginti duobus natus, Platone septem maior. Puer nihilo secius quam quisquam Atheniensium institutus est. Audiuit Prodicum Chium, Gorgiam Leontinum, Syracusum Tisiam, Theramenem oratorem. Qui cum corripere à triginta tyrannis, confugissetque ad Vestam Bulxam, omnibus consternatis solus obtulit se ad ei opem ferendam: atque in initio * silentium per diu tenuit. Post ab eo postulauit ille, vt temperaret, acerbis sibi ostendens fore, si quis amicorum in ipsius calamitatis societatem veniret: atq; in technis quibusdam struendis fuisse illum huius adiutorem ferunt, cum in iudiciis exagitareretur, quæ inscriptæ Botanæ sunt. Vt adoleuit, ne ad remp. accederet, in causa fuit 50
linguæ hæsitantia, animi timiditas, & quod patrimonij bello Peloponnesiaco naufragium fecisset: aduocatum autem præstitisse se aliis apparet. Vnam tantum causam orauit illam de antidosi. Habuit autem coetus atq; ad philosophiæ studium & ad scribendum, vbi id animaduertit, contulit se. Orationem Panegyricā & nonnullas in genere deliberatiuo conscripsit, quas partim ipse recitauit, partim aliis parauit, ea ratione ratus Græcos se ad recta studia capiendā excitaturum. Quod institutum cum eum falleret, temperauit ab orationibus scribendis, ac ludum aperuit primum, vt nonnulli autu.

* Alij magistrati
bus restitit.

autumant, Chij: vbi auditores nouem habuit. Quo tempore cum numerari vidit mercedem, in lachrymas effusus: Nunc nimirum hoc me precio venūdatum agnosco. Vacauit quibuslibet, distinxitq; princeps actiones iudiciales a publicis, in quibus elaborauit. Magistratus etiam Chij ordinauit, eandemq; quæ in patria sua erat, reip. rationē tantumq; quantum nemo sophista alius pecuniæ quæsiuit, vt instructam suis impensis præberet triremem. Auditores habuit ad centum, inter multos alios Timotheū Cononis. Quem ad multas vrbes proficiscentem comitans epistolas, quas ille Atheniensibus mittebat, cōposuit. Quapropter donauit Timotheus ei talentum de ea pecunia, quæ ex Samo parata erat. Dedit Theopompus Chius quoq; ei operam, Ephorus Cumanus, Asclepiades scriptor tragicus, & Theodectes Phaselites, qui post tragœdias scripsit: cuius est monumentum ad Cyamitum pergentibus sacra via, quæ tendit Eleusina: quod hoc tempore dirutum est: vbi statuas cum sua posuit illustrium poetarum, ex quibus Homeri poetæ integra vna est. Leodamus Atheniensis, Lacritus legislator Atheniensis, item, vt quidam memorant, Hyperides & Isæus: ac Demosthenes studiosē audiuerunt, vt fama est docētē adhuc rhetorica, ac mille drachmarum, quod vnūm precium exigebat, hunc non posse dixisse se ferunt pendere, sed ducentas, quo quintā artis partem disceret, daturum: Respondisse illum, Non concidimus Demosthenē commentationem nostram frustulati, verum vt insignes pisces totos vendimus: ita ego tibi, si lubebit à me accipere disciplinam, integrā artem distrahā. Decessit archonte Charontide, cum accepta ad Chæroneam cladis nuncium in Hippocratis palæstra audiuiisset. Mortem sibi quatruduana inedia cōsciuit, præfatus tria Euripidis tragœdiarum exordia.

Natus Danaus qui quinquaginta protulit.

Pisan Pelops magnus petens Tantalus.

Sidoniam Cadmus quondam urbem deserens.

Vixit annos nonaginta vel, vt alij, centum, non sustinens quater videre subiugatam Græciam. Anno vno, vel vt nonnulli perhibent, quatuor ante mortem scripsit orationem Panathenaicam, Panegyricam decem annis, alij volunt quindecim, quam eū ex Gorgia Leontino & Lysia fuisse mutuatum: Orationem de antidosi duos & octoginta natus, orationes contra Philippum breui ante obitum. Fuit ei filius iam seni Aphareus ex Platone Hippia oratoris filia adoptiuus. Ex filiis tribus, quos eius vxor edidit, minimus natu satis locuples fuit: quod ipse non solum mercedem exigeret à discipulis, verum etiam à Cypriorum rege Nicole Euagora filio viginti talenta pro oratione ad eum scripta accepisset. Ob id inuidia flagrans ter nominatus est trierarchus, ac bis valetudinem causatus per filium excusauit se, tertio surgens magnas impensas tulit. Patri, qui dixit nullum se præterquam mancipium filio suo adiunxisse: faceisse igitur, inquit. Duo enim habeis pro vno mancipia. Certamen etiā obiit, quod in Mausoli honorem commisit Artemisia, scripta tamen ab eo laudatio desideratur. Composuit & Helenæ laudationem & Areopagiticam. Excessisse vita eum alij nono die ferunt voluntaria inedia, alij quarto: quo die funerabantur illi, qui ad Chæroneam ceciderant. Scriptitauit & filius eius Aphareus orationes. Humatus est cum propinquis suis iuxta gymnasium Cynofarges in colle: Ad sinistram filius, pater eius Theodorus, mater, huius soror matertera eius Anaco, filius adoptiuus Aphareus, cōsobrinus eius Socrates matris Socratis sororis Anacus filius, frater patri cognominis Theodorus, nepotes filij eius adoptiui Apharei, huiusq; pater Theodorus, vxor Plathane adoptiui mater Apharei. Impositæ his mensæ fuerunt sex, quæ perierunt. Super ipsius Socratis monumentum positus fuit triginta cubitorum aries, cui insidebat Siren cubitorum septem ænigmatice, qui nunc nūc extat. Iuxta erat mensa eius: cui impositæ fuerunt poetæ & præceptores eius: inter quos Gorgias spheram astrologicam aspectans ipseque assistens Socrates. Simulachrum eius etiam Eleusine est positum: areum pro porticus vestibulo à Timotheo Cononis, habetq; hanc inscriptionem.

Vsus & hospitij causa posuit simulachrum

Cum diis Socrates hoc tibi Timotheus,

Leocharis quidem opus.

Verfantur in manibus orationes eius LX: quarum sunt germanæ authore Dionysio viginti quinque, Cecilio XXXIII, aliæ falsæ ei ascribuntur. Alienus fuit ab artis suæ

ostentatione: vt, cum tres aliquando ad eum audiendum adessent, duos retinuerit, tertium dimiserit, dixeritque, rediret postmodum, in praesentia spectaculum sibi in fastigio domus esse. Solitus erat discipulis suis dicere, minis se decem docere: qui ipsum docuisset animosum esse & vocalem, ei se decem millia daturum. Roganti, Quid, qui ipse ineptus esset ad dicendum, alios aptos faceret: Quia, inquit, nec cotes incidere valent, quae tamen ferrum ad incidendum reddunt aptum. Sunt qui artem rhetoricam eum autem conscripserit, alij non via & ratione, sed usu valuisse. A ciue mercedem nunquam exegit. Praecipiebat affectis suis, qui ad conciones accederent, vt quae dicta forent, ad ipsum referrent. Non mediocriter tulit Socratis mortem, ac postero die pullatus in publicum progressus est. Alij requirenti ex ipso, Quid ars oratoria polleteret, respondit 10 parua magna & magna reddere parua. Epulans aliquando apud Nicocreontem Cypri tyrannum exhortantibus eum conuiujs, vt dissereret: Quibus ego, inquit, valeo, ea non sunt huius temporis: Quae huius sunt temporis, his ego non valeo. Sophoclem tragicum contemplatus affectantem amatorie puerum: Non modo manus, inquit, Sophocle, verum etiam oculi sunt continendi. Cum Cumanus Ephorus ex eius ludo sine villo fructu discessisset, eodemque a patre Demophilo remissus esset de pensurus alteram mercedem, ludens diphron eum appellauit. Magnam curam tamen in eo posuit excolendo: & quemadmodum arte commode vteretur, ipse ei praecpta dedit. Fuit autem in Venerem effusus: vt cum ceruical croco madentem haberet, etiam substramine in cubili expanso vteretur: in aetate nuptijs abstineret, gradatius consuetudine vteretur meretricis, quae Lagisce dicta fuit, ex qua sustulit filiam. Hac annos 20 nata duodecim, ante quam nuberet, decessit. Hinc Platanem Hippie oratoris sibi nuptijs iunxit, cui filij erant tres: ex quibus Apharea, vt supra demonstrauimus, adoptauit. Is statuam ei ex aere iuxta Iouem Olympium in columna posuit cum hac inscriptione.

Isoeratis statuam hanc Aphareus patris aere locauit.

Virtutem vt coleret numinis atq; patrum.

Fama est puerum etiam num conuicasse. Extrat enim in arce statua eius aerea in Arrephorum sphaeristra vt non nulli voluerunt, pueri adhuc conuicantis. In duo per totam vitam vocatus fuit certamina. In prius, cum ad antidosim eum Megaclides prouocaret: cui iudicio ex causa fontica non occurrit, sed filio misso Aphareo causam obtinuit. In secundum, cum de trierarchia ad antidosim a Lysimacho prouocaretur. Caeterum cum causa cecidisset, trierarchiae munus subiit. Fuit praterea imago eius picta in Pompeo. Scripsit autem Aphareus orationes, paucas tamen iudiciali & deliberatiuo genere. Scripsit etiam tragodias ad triginta septem: quarum sunt duae controuersae. Coepit docere fabulas a Lysistrato ad Sosisgenem usque, atque annis octo & viginti fabulas vrbanas dedit sex: ac bis vicat, cum fabulas sub Dionysij nomine dedisset. Dedit & sub aliorum nominibus alias duas Lenaicas. Matris ipsius Isoeratis & Theodorij illiusque sororis Nacus imagines in arce fuerunt positae. Ex quibus imago matris iuxta Mineruam nunc locata est mutata inscriptione. Nacus imago intercidit. Filios habuit ex Coece Alexandrum, Vsclem ex Lysia. 40

ISAEVS. V.

ISAEVS genere fuit Chalcidensis. Hic cum Athenas se contulisset, in dictionum structura & rerum solertia operam Lysiae dedit: vt nisi admodum peritus horum formarum sis, vtrius horum orationes sint, haud facile discernas. Floruit post bellum Peloponnesiacum, vt ex eius orationibus est conicere, pertinuitque ad Philippi regnum. Docuit Demosthenem ab ocio auocatum decem millium drachmarum mercede. Vnde vel maxime inclaruit. Hic etiam orationes aduersus tutores, vt quidam volunt, scripsit Demostheni. Reliquit orationes LXIII: quarum sunt verae eius quinquaginta. Reliquit insuper artificia sua. Primus etiam conformare coepit & conuertere ad genus dicendi politicum mentem, quod potissimum Demosthenes aduimbravit. Meminit eius in Theseo Theopompus comicus. 50

AESCHINES. VI.

AESCHINES Atrometo natus patre, qui sub triginta tyrannis solum vertit, fuit: que inter eos, qui populum in urbem reducerunt, & matre Glaucothea, populo Cothocides neque natalibus clarus neque copiis fuit. Hic iuuenis & corpore firmus ad gymnasia opera & studium conuertit. Post, quod voce canora esset, in tragodia se exercuit. Vt autem narrat Demosthenes, perpetuo scribam se & vilem histrionem Bacchanalibus.

ibus sub Aristodemo praebuit, addiscens per ocium veteres tragodias. Puer etiam nulli literas cum patre docuit: ac postquam adoleuit multis in bellis meruit. Audiuit vt nonnulli memorant, Isoeratem & Platonem: vt Cecilius, Leodamantem, sectamque tenens non obscure in rep. Demostheni aduersam: legationes cum multis alias obiit, tum super pace ad Philippum: cuius causa postulatus a Demosthene est, quod excisa gens esset Phocensium, & quod fax belli fuisset, quo tempore Pylagoras creatus erat publico Graecorum concilio ad Amphissenses, munitibus portum Amphycionibus: ex quo contigit, vt Amphyciones ad Philippum refugerent: hic autem adiutore Aeschine summam rerum immineret, ac Phocidem occuparet. Sed Eubuli filij Spinthari 10 Probullusij hominis factiosi patrocinio a triginta iudicibus est absolutus. Sunt qui scripsisse quidem asserant hosce oratores illas orationes: caeterum interueniente clade Charonensi non fuisse causam in iudicium delatam. Postea Philippo defuncto, cum iam in Asiam Alexander transcendisset, accessit Ctesiphontem, quod rogationem contra legum interdicta de Demosthenis honoribus promulgasset: ac cum minus quinto quodque calculo tulisset, Rhodum iuit exulatum, quod mille drachmas multatae dependere nollet. Alij notatum insuper infamia dicunt, quod cedere recufaret vrbe, profectumque Ephesum ad Alexandrum. Quo mortuo fugiens exortum tumultum Rhodum illinc nauigauit: vbi scholam aperiens docuit, recitauitque Rhodijs 20 venditandae eloquentiae suae causa orationem contra Ctesiphontem. Mirantibus cunctis eum hac oratione habita succubuisse: Haud miraremini, inquit, Rhodij, si huic respondentem Demosthenem audiuissetis. Vbi scholam quoque, qui ludus Rhodiacus fuit appellatus, reliquit. Inde Samum nauigauit, degenisque in ea insula breui post extinctus est. Fuit voce canora, vt ex Demosthenis verbis & Democharis oratione patet. Orationes eius in manibus versantur quatuor, contra Timarchum, de legatione fordium insimulata, contra Ctesiphontem: quae sola iusta & vera sunt. Nam illa, quae Deliaica inscribitur, non est Aeschinis. Siquidem designatus fuit & optatus ad iudicium pro fani Deliaci iure defensor eius. Verum tamen non habuit eam orationem: quod in eius locum Hyperides, vt ait Demosthenes, subrogatus esset. Habuit etiam fratres, vt ipse meminit, Aphobum & Democharem. Denunciavit quoque 30 primus Atheniensibus alteram ad Tamynas victoriam: qua de causa corona est donatus. Sunt auctores nullo usum fuisse praecptore Aeschinem: sed ex scriba in tribunalijs, vbi tunc versabatur, inclaruisse: Primum oppugnauisse ad populum Philippum: vnde cum celebris esset factus, creatum ad Arcadas legatum. Quos vt adiit, decem illa millia in arma coegisse aduersus Philippum. Iam litem Timarcho scortationis intendit. Cui ille cum occurrere dubitaret, seipsum suspendit, vt quodam loco Demosthenes ait. Delectus ad Philippum fuit contra Ctesiphontem & Demosthenem legatus de pace: in qua res ei quam Demostheni cessit felicius. Iterum cum decimus esset, ac sacramentis pacem firmasset in iudicium tractus est, sed liberatus.

LYCVRGVS. VII.

LYCVRGVS patre genitus Lycophrone Lycurgij filio, quem triginta tyranni necauerunt: cuius necis author fuit Aristodemus Batethenlis, qui quaestura Graeciae functus tenente rempubl. populo in exilium iuit: Populo Butades fuit, genere Beteoburadarum. Auditor Platonis initio philosophiae operam dedit. Inde Isoeratis oratoris assecla cum fuisset, rempubl. magna cum gloria dicendo & agendo tractauit, & vero etiam administrationi ararij praefectus. Nam quaestor fuit tribus lustris quatuordecim millium talentum, aut vt volunt aliqui octodecim millium sexcentorum quinquaginta. Qui autem hos honores ei decreuit Stratoles orator, primum ipse designatus, deinde cuiuspiam ex amicis nomen mutuatus ipse procuracionem obiit: 50 quod ante legem rogasset, ne designatus quaestor vltra quinquennium in ea dispensatione esset: semperque instans assiduus publicis operibus aestate & hyeme, & apparatus bellico impositus multa in ciuitate correxerat, triremes populo parauit quadringentas, gymnasium illud in Lyceo fecit, quem locum arboribus conseruit, palastram aedificauit, & theatro in Liberi patris struendo praefectus obiit. Cum fiduciaria apud eum ducenta quinquaginta talenta a priuatis essent deposita, eam pecuniam custodiuit, vasaque ad pompas ciuitatis aurea & argentea & victorias argenteas facienda locauit. Multa opera, quae acceperat inchoata, absoluit, naualia etiam & armamentaria. Stadio

Panathenaeo basim addidit: & cum hoc effecit, tum specum complanauit, Dinio quodam, qui hoc praedium possidebat, quo Lycurgo in omnibus gratificaretur, id ciuitati permittente. Fuit etiam praefectus vrbi & comprehendendis facinorosis, quos in exilium omnes egit. Hinc dicebant sophistae non nulli, Lycurgum non a tramentum, sed mortem illinere contra facinorosos calamo, & sic scribere. Quare cum eum Alexander depoposcisset, non dedit populus. Quo tempore arma Philippus Atheniensibus iterum intulit, legatus cum Polyucto & Demosthene in Peloponnesum, & ad non nullas alias ciuitates est profectus. Fuit Atheniensibus perpetuo probatus, habitusque iustus est, vt & in iudiciis Lycurgi dictum pro patrociniis esset ei, cui advocatus esset. Iam rogauit leges, vt ludii comici pariter illis, qui chytri dicuntur, 10 agerentur in theatro: & qui vicisset, quod ante ius non erat, in ciuitate ascriberetur, exoletos referens illos ludos. Aliam, vt statuae ex aere poetis ponerentur, Aeschulo, Sophocli, Euripidi, eorumque tragicediae publicis mandatae tabulis seruantur, atque alitricus haec lex ciuitatis ex aduerso histrionibus recitaretur: neque enim ius esse eas agere. Tertiam, ne cui liceret ciui Atheniensi vel Athenas incolenti hominem liberum ex bello captis in seruitutem nisi ex prioris domini sententia mercari. Adhaec vt ludii Neptunei in Piraeo non minus tribus cycliis choris fierent: victoribus praemium esset non minus decem minis: iis, qui secundum locum obtinuissent, octo: qui tertium, sex. Rheda ne mulier Eleusina proficisceretur, nequa opulentioribus cederet. Si qua id admisisse conuicta esset, vt sex millia drachmarum multam solueret. 20 Cui legi cum non paruisset vxor eius, & comperta ab delatoribus esset, dedit eis talentum. Hoc ei cum post exprobraretur ad populum: At certe, inquit, ego dare non accipere deprehensus sum. Cum publicanus aliquando manus Xenocrati philosopho iniicisset, eumque ad metoecium, quod carceris locus Athenis est, duceret, occurrens baculum capiti eius impexit, ac Xenocratem liberauit: illum, quod inhoneste egisset, in carcerem coniecit. Quo ex facto quia celebrabatur, breui post cum incidisset in Lycurgi filios Xenocrates: Cito patri vestro, inquit, retuli filij gratiam. Commendatur enim, quod mihi succurrerit, a multis. Tulit rogationes quoque Euclidis cuiusdam opera vsus ad rogationes appositissimi. Quamuis autem esset pecuniosissimus, pallium vnum idemque aestate & bruma gestabat, calceosque inducebat, quando dies postulabant. Meditabatur & noctu & interdum, quod non bene esset ad subito dicendum comparatus. Ac quo facilius excitaretur & meditare- 30 tur, in lectulo cubabat, in quo villus tantum & puluinus erat. Obtrestanti cuidam ei, quod exercens se ad dicendum mercedem sophistis penderet: Ego vero, inquit, si quis filios meos mihi se ostendat redditurum meliores, non mille drachmarum, sed dimidiu censum mei impendam. Lingua utebatur ex generis claritudine libera. Ac cum Athenienses aliquando concionantem non ferrent, exclamauit, cum exploderetur: O flagrum Corcyraeum quam multis talentis vales? Item cum in numerum deorum Alexandrum referrent: Qui autem deus, inquit, cuius templo qui egrediuntur, aqua lustrentur oportet: Defuncti liberos * Menesachmo accusatore, Thra- 40 cycle delatore tradiderunt vndecim viris. Cum autem Demosthenes exilij sui tempore scripisset Atheniensibus male eos liberorum Lycurgi gratia audire, mutata voluntate missos fecerunt Democle Theophrasti discipulo pro eis causam dicente. Elatus est hic & non nulli eius posterii publice, extantque eorum monumenta ex aduerso Mineruae Medicatricis in Melanthij philosophi hortis, mensae factae, quae inscriptionem habent Lycurgi eiusque liberorum, quae sunt in hanc vsque aetatem incolumes. Quod maximum est, vectigalia ciuitatis intendit ad mille ducenta talenta, cum antea sexaginta redissent. Instante fato in Cereris matris fanum & curiam iussit se deferri, quod vellet rationes reddere actionum suarum, cum accusare nemo eum praeter Menesachmum sustineret: ac dilutis calumniis domum relatus expirauit. Vir est moderatus, quam diu 50 vixit, habitus in dicendoque commendatus: qui nulla in causa quamvis multis accusantibus succubuit. Liberos tres habuit ex Callisto Abronis nata Calci Abronis * Catethes filij sorore illius, qui quaestor stipendij Charonda archonte fuit. De hac necessitudine in oratione contra Pastium Dinarchus verba facit. Filios reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem: ex quibus Abron & Lycurgus in orbitate decesserunt. Abron tamen republica praclare gesta e vita emigrauit. Lycophron Callistomache Philippi Aixenis ducta vxore Callisto genuit. Hac in matrimonio habuit Cleom-

* Alij, Menesachmo.

* Alij, Bontethen sic.

Cleombrotus Dimocratis filius Acharnensis, tulitque ex ea Lycophronem, quem auus afficiuit Lycophron. Hic orbus obiit. A Lycophronis exitu vxorem duxit Callisto Socrates, habuitque filium Symmachum: quo est Aristonymus natus, hoc Charmides, eo Philippa, hac & Lysandro Medius, qui & legum doctor ex Eumolpidis fuit. Huius & Timotheae Glauci liberi fuerunt Laodamia & Medius, qui Neptuni Erechthei fuit sacerdos, ac Philippa, quae antistes post Mineruae fuit, ante matrimonium tenuit Dioclis Melittensis, qui ex ea genuit Dioclem. Hic aduersus grauem armaturam cum imperio missus fuit. Sustulit ex vxore Hediste Abronis filia Philippidem & Nicostratem. Ex Nicostrates nuptiis generauit Themistocles 10 Theophrasti filius tedifer Theophrastum & Dioclem. Ordinauit etiam Neptuni Erechthei sacerdotium. Huius oratoris sunt in manibus orationes xv. Corona a populo donatus est septies, obtinuit statuas quoque. Posita est ei in Ceramico statua ex aere Anaxicrate archonte: sub quo etiam accepit ex eadem rogatione ius publice in Prytaneo epulandi cum ipse Lycurgus tum ex eius posteritate natur maximus. Defuncto Lycurgo filiorum maximus Lycophron hoc donum vendicauit. Orationes etiam de sacris habuit multas, accusauitque Areopagitam Autolycum, Lysiclem praetorem Demadem Demiae, Menesachmum, atque alios multos, quos omnes damnauit. Nomen quoque Diphili detulit, quod ex metallis argentariis fulcimenta mesocrines appellata, quae impositas moles sustinebant, subtraxisset, atque inde magnas opes contra leges conlasset: ac cum litem capitis aestimasset, peregit eum: ex cuius bonis populo quinquagenas drachmas viritum diuisit, quarum summa efficiebat talenta CLX: aut vt sunt alij auctores, totidem minas. Adhaec quaestionem exercuit status contra Aristogitonem, Leocratem, & Autolycum. Dicitur fuit cognomento Lycurgus Ibis, quod ei tributum fuit, sicut Xenophonti vespertilio nis. Laudabant enim auctores originis suae has & Erechthea Telluris & Vulcani filium: proxime autem Lycomedem & Lycurgum, quos populus honoris causa publico funere extulit. Ipsa stirpis propago eorum, qui sacerdotio functi sunt Neptuni, extat in ampla tabula, quae in Erechthei fano sacra est a Chalcidensi picta Ismenia, 30 statuaeque lignae Lycurgi & eius filiorum Abronis, Lycurgi, Lycophronis, Timarchi manu & Cephalodotis Praxitelis filiorum. Eam tabulam posuit filius eius Ambron, cui ex familia sorte obuenerat sacerdotium, quod fratri Lycophroni cessit: eaque de causa expressus est Ambron fuscinae ei tradens. Porro omnia, quae gessit, vt exposita omnium oculis essent notata posuit in pila pro palaestra, quam excitaue- rat. Nemo sane interuersarum pecuniarum hunc virum coarguere valuit. Tulit quoque ad populum de decernenda Neoptolemo Anticlis corona & de statua ei collocanda: quod aram Apollinis ex eius oraculo in foro se ostendisset inauraturum. De- creuit & Euonymi Diotimi Diopithis filio Ctesicle archonte honores.

DEMOSTHENES. VIII.

40 DEMOSTHENES Demosthenis & Cleobules vxoris filiae Gelonis filius, populo Praenientis septem natus annos relictus a patre orbus cum quinq; annorum sorore, orbitatis tempore in contubernio egit matris Isocrati, vt non nulli praedicant, vacans: sed, vt plerique, Chalcidensi Isao, qui Isocratis erat auditor, & Athenis degebat. Aemulus Thucydidis fuit & Platonis philosophi, quem sunt qui perhibuerunt praecipue eum instituisse. Rogauit paedagogum, quod Hegesias Magnes tradit, vt Callistratum Empædi Aphidnaeum clarum oratorem, qui praefectus equitum fuerat, & dedicauerat aram Mercurio Agoraeo, orationem habiturum ad populum audiret. Quem vt audiuit, captus illius orationibus eum modico tempore, quam diu fuit in vrbe, audiuit. Vt vero in Thraciam ille fugit, Demosthenes autem ex ephebis excessit, tunc applicuit se ad Isocratem & Platonem. Inde Isao in domesticam consuetudinem 50 ascito exprimens eius orationes quadriennij spacio seipsum subegit. Ctesibius in libro de philosophia est auctor opera eum Calliae Syracusani nactum Zethi Amphipolitani orationes, & per Chariclem Carystium Alcidamantis memorie eas comprehendisse. Porro vt in aetate venit, tutelae egit cum tutoribus suis, qui partem patrimonij eius interuerterant, Timocrate archonte. Tres erant, Aphobus, Theripides, Demophon vel Demea: quem praecipue accusauit auunculum suum, singulisque litem aestimauit denis talentis, eosque damnauit. Verum ex condemnatione nihil exegit, sed alios pecunia, alios gratia inductus liberauit. Porro cum Aristophon ex senio praeside-

di loco cessisset, factus choragus est, ac Mídiā Anagrasium, qui est in theatro chora-
 rāgi fungentem munere pulsauerat, in iudicium vocauit: actionem tamen tribus mil-
 libus drachmarum acceptis reliquit. Ferunt iuuenem etiam num in speluncam con-
 cedere solitum, atque illic exercere ad dicendum se parte dimidia capitis rasa, ne pro-
 dire in publicū auderet, angustoq; in grabato cubare, quo cito excitaretur somno, vi-
 resq; ad dicendi facultatem exercuisse: ac cum humerum in meditando indecore mo-
 ueret, id correxisse veruculo, vel vt alij ferunt, pugione ex lacunari suspenso, vt eius
 metu quiete ageret. Ita cum progressum in dicendi facultate faceret, speculū ad cor-
 poris sui modum parasse, atq; ad id contuentem fuisse commentatum, vt vitia sua emē
 daret: ad Phalericum quoq; descendisse, ibiq; ad fluctuum impetum tractasse medita-
 tiones: ne, si quando fremeret populus, de statu dimoueretur. Cum autem spiritu ar-
 ctiore foret, dedisse Neoptolemo mimo decem millia drachmarum, vt integros ver-
 borum ambitus vno spiritu pronunciare posset. Postquam contulit se ad remp. ciui-
 tate in duas partes dissecta: atq; his cum Philippo sententibus, illis libertatem con-
 cionibus suis defendentibus sectam eorum, qui Philippi conatibus resistebāt, est secus
 tus. Neq; vquam desistit, quin iis, quibus Philippi imminēbat iugum, consuleret ag-
 gregans se ad Hyperidis, Nausiclis, Polyucti, Diotimi actiones. Itaq; socios afficiūt
 Atheniensibus Thebanos, Euboenses, Corcyraeos, Corinthios, Bœothos, multosque
 insuper alios. Explosus aliquando in concione pergebat animo abiecto domum. Cui
 occurrens Eunomus Thriasius ætate iam prouectus excitauit Demosthenem, maxi-
 20 me tamen mimus Andronicus: qui dictionem eius demonstrauit præclaram esse, tan-
 tum defici eum actione: commemorauitq; quæ concio de eo prædicasset. Qui fide ha-
 bita tradidit Andronico se. Vnde requisitus, quidnam primum in oratore esset: Actio,
 inquit, Quid secundum, actio: quid tertium, actio. Cum iterum se ad concionandum cō-
 tulisset, ac noue quædam dixisset, risu fuit exceptus: vt perstrinxerint eum in comœ-
 dia Antiphanes & Timocles.

Per terram, & fontes, per fluios, & latices.

Ita cum iurasset ad populū, tumultum exciuit. Iurauit per Aesculapium quoq; pronū-
 cians antepenultima acuta, docebatq; se dicere recte. Esse enim blandum hunc deum.
 Qua de causa sapius ei obfrepitū est. Cæterum cū Ebulidē dialectico Milesio ope-
 30 rā dedisset, correxit omnia. Profectus ad Olympiā Græciæ celebritatē, audiensq; i-
 bi Lamachum Terinæum, qui Philippi & Alexandri laudationē recitabat, Thebanos
 aut & Olynthios insectabatur: obiecit se ei, atq; veterū poetarū egiā de rebus à The-
 banis & Olynthiis præclare gestis protulit, vt obmutesceret deinceps Lamachus atq;
 ex cōuentu fugeret: Philippus vero illis, qui deferebant ad ipsum cōciones eius, dice-
 ret etiā se ipsum, si dicentem audisset Demosthenem, designatū illum fuisse ad gerē-
 dum secum bellum. Cōparabat huius orationes propter pomposos neruos militibus,
 Iocratidis athleticis. Oblectationem enim præbere has theatralem. Annos natus septem
 & triginta, si supputationem à Dexicheo ineamus ad Callimachum: quo archonte le-
 gatio Olynthiorum, qui bello premebantur à Philippo, venit suppetias petitum: au-
 40 thor fuit auxilia submittēdi. Sequenti anno, quo vita Plato excessit, Philippus Olyn-
 thios excidit. Cognouit eum etiā Xenophon Socraticus vel accedentem primum ad
 remp. vel in ea florentem. Siquidem illo tempore bellum terminatum est Græcū, hoc
 ad Mantineam archonte Charicle dimicatum. Demosthenes aut sub Timocrate tuto-
 res suos damnauit. Porro fugientē post damnationem Aeschinē equo consecutus
 est. Quem cōprehendi se ratum, atq; ad genua se submittentem, caputq; velantem ex-
 citauit, donauitq; ei talentum argenti. Consuluit etiā populo, vt in Thaso conductitiū
 militem aleret, eaq; de causa trierarchus nauigauit. Annonæ præfectus creatus ac pe-
 culatus cum accusatus esset, absolutus est. Occupante Eliam Philippo fuit in exer-
 citu, qui constitutus erat ad Chæroneam: quo in prælio apparet eū locum nō tenuis-
 50 se. Effusi in fugā Batum fama estprehendisse chlamydē, ac Demosthenem cōuersum
 dixisse: Cape me. Inscriptū erat clypeo eius, Secunda fortuna, At tñ cū tumularent, qui
 ceciderāt, orationem funebrē habuit. Hinc in urbē instaurandā incumbens, ac muris
 reficiēdis ex plebiscito præpositus, de censu suo intulit impensam centū minarū: the-
 ris quoq; drachmas decem millia est largitus, cōscensaq; triremi circū nauigauit ad pe-
 cuniā à sociis cogendā: quibus de causis frequēter est corona donatus, primū à Demo-
 mele, Aristonico, Hyperide aurea corona: postremo à Ctesiphōte. Cuius rogationē cū
 quali

quali cōtra leges promulgatā Diodorus & Aeschines postularēt, defendit ac causam
 tenuit, vt minus quinto quoq; calculo accusator ferret. Postea res gerēte in Asia Alexā-
 dro cū pfugisset cū pecuniis Harpalus Athenas: primū admitti eū dissuadebat. Verū
 postquā eo appulit nauigio, redēptus mille Daricis invertit se, parantibusq; Harpalū
 Atheniensibus tradere Antipatro repugnauit, rogationemq; tulit, vt pecuniā in arce
 deponeret, qui iam summā apud populum erat professus. Affirmauerat Harpalus esse
 septingenta quinquaginta talenta, vel paulo plura, vt extat apud Philochorum. Hinc
 cum effugisset Harpalus ex carcere, in quo asseruabatur, dum adveniret ab Alexan-
 dro aliquis, contulissetq; in Crētā se, vel vt volunt alij, Tenarū Laconia: Demosthe-
 10 nes captæ pecuniæ delatus est: & quod ea de causa neq; summam deportatæ pecuniæ
 renunciasset, neq; custodum negligentiam. Cum nomen eius esset in iudicium dela-
 tum ab Hyperide, Pythea, Menesachmo, Himeræo, Patrocle, quorum opera à consi-
 lio ex Areopago damnatus est: iudicatus in exilium fugit, quod quintuplū eius, quod
 ceperat, soluere non valeret. Nam triginta talēta obiectum est eum cepisse: vel, vt alij
 credunt, quod occurrere iudicio nō sustineret. Miserunt inde legatum Polyuctum
 Atheniensis ad conciliū Arcadum, vt retraheret eos à Macedonū societate: Quos
 cum inducere Polyuctus non valeret, offerens se Demosthenes, eamq; causam susci-
 piens Arcadas eo perpulit. Quod ob factum commendato aliquanto post reditus in
 patriam est decretus, deq; eo lex lata ac missa ei triremis. Sciuerunt etiam Athenien-
 20 ses, vt illis triginta talentis, in quæ erat damnatus, adornaret in Piræo Iouis Seruato-
 ris aram, atq; ita liberaretur. Hanc rogationem cum Damon Pæaniensis eius patre-
 lis promulgasset, retulit se ad remp. gerendam. Antipatro Lamiaæ obfesso à Græcis,
 Atheniensibusq; læti nunciij causa diis honorem habentibus, cuidam ex familiaribus
 Agelistrato ostendit non esse in eadem sententia se cum aliis de iis, quæ gerentur.
 Siquidem noui, inquit, stadio quidem Græcos bellum gerere & scire & valere, doli-
 cho vero non item. Vt cepit Pharsalum Antipater, obfidionemq; denunciaret Athe-
 nienensibus, nisi oratores sibi dederent: relicta Demosthenes urbē profugit, primum
 Aeginam, conseditq; ad Acræon, mox metuens Calauriā traiecit. Vt sciuerunt dedi-
 tionem oratorum Atheniensis, atq; inter eos Demosthenis: supplex in Neptuni fano
 30 sedebat. Profecto ad eum corripiendum Archia, qui dictus fuit Phygadotheras, id
 est, exulum venator, Anaximenes oratoris assecla fuerat, suadentiq; ei, vt exurgeret,
 quasi Antipatri futurus amicus: Neq; cum tragœdias, inquit, ageres, mouebas me: ne-
 que nunc mouebis, cum consulis. Parantem vim represerunt ciues. Ibi Demosthe-
 nes: Non salutis causa, inquit, confugi Calauriam: verum vt Macedonas etiā deorum
 esse violatores demonstrarem. Postulata autem tabella scripsit, vt demonstrat Deme-
 trius Magnes, carmen elegium: quod statua eius Atheniensis postea inscripsere.

Menti Demosthenes par si tu robur haberes,

Non erat Amathia Græcia victa manu.

Posita ea statua est prope fori septū & duodecim deorum aram Polyucti manu. Alij
 40 tradunt hoc inuentum fuisse scriptum. Demosthenes Antipatro Salutem. Expirasse
 eum narrat Philochorus hausto veneno: Saryrus historicus calamū, quo scribere exor-
 sus erat, insectum fuisse veneno, quo gustato extinctū. Bratossthenes iam pridem Ma-
 cedonum metu anulum brachium circumiectum, in quo esset venenum, gestasse. Sūt
 qui ipsum sibi spiritum interclusisse dicant: Alij gustato, quod in sigillo habebat ve-
 neno. Remp. annos duos & viginti gessit. Cum decessisset Philippus, veste splendida
 sumpta prodit in publicum, quamvis defuncta nuper eius filia, morte lætus Macedo-
 nis. Rebellantibus Alexandro præsto fuit Thebanis, Græcosq; alios semper confir-
 mauit. Quapropter dirutus Thebis exposcit ab Atheniensibus eum Alexander com-
 50 minans, nō dederent. Mouenti in Persas, classemq; ab Atheniensibus petenti reclama-
 uit, incertum esse ostendens, ane contra subministrates ea esset vsurus. Liberos duos
 reliquit vna ex vxore filia Heliodori ex claris ciuibus cuiusdam. Filia ei fuit vnica,
 quæ admodum puella nondum nubilis obiit. Habuit forem quoq; ex qua & Lache
 Leuconensi propinquus eius natus est Demochares vir & bello egregius et in foren-
 si ditione nulli secundus. Extat statua eius in Prytaneo ad focum ingredientibus ad
 dexteram, gladio super vestem accincta. Ita enim ferunt, cum exposceret Antipater
 oratores, fuisse concionatum. Postea loci decreuerūt Demosthenis propinquis Athe-
 nienensibus epulandi in Prytaneo ius, eiq; statuam in foro Gorgia Archonte posuere.

Quos honores postulauit ei fororis filius Demochares. Cui eidem invicem filius Laches Democharis Leuconensis honores Pytharato archonte decimo anno post petiuit: ut statueretur ei in foro statua, & ius epulandi in Prytaneo decerneretur ei atque ex posteris eius illi, qui semper natu maximus esset, omnibusq; in ludis primum subbellum. Ea populi scita sunt in acta publica relata. Democharis statua, de qua supra retulimus, in Prytaneum translata est. Versant in manibus orationes eius verae LXXV. Sunt qui dissolutam vitam autument eum egisse, ut vestibus vteretur muliebribus, & comestationibus assidue indulgeret, atq; inde nomen inuenisse Batali. Alij diminuto nomine nutricis ita praedicant eum dictum a maledicis. Diogenes Cynicus, cum aliquando eum in caupona vidisset erubescens & secedentem: Quanto magis secedis, inquit, tanto eris in caupona magis. Dixit per cauillum in dicendo eum Scytham, in praeliis esse urbanum. Cepit de Ephialte concionatorum vno aurum: qui ad regem functus legatione clam attulit pecuniam: qua concionatoribus diuisa bellum adversus Philippum conscisceret: atque ipsum seorsum ab rege aiunt Daricorum redemptum fuisse tribus millibus. Anaxilam quendam Oritem, qui cum ei hospitium erat, corruptum pro speculatore torsit: a quo cum nihil esset quaestione expressum, tulit ad populum, ut vndecim viris traderetur. Cum vetarent ei aliquando Athenienses in concione verba facere: pauca habere ait se, quae ipsis referret. Quibus conticescentibus: Adolescens, inquit, sub aetatis tempus asinum Athenis Megaram conduxit. Flagrante meridie sole, vterque eorum asini umbra quarebat se tegere, repellebatq; alter alterum: atq; hic locasse praetendebat se asinum, non eius umbram: qui eum conduxerat, omnem eius usum suum esse. Quae postquam narrauit, recedebat. Retinentibus eum Atheniensibus, atq; ut absolueret sermonem, rogantibus: Ita ne vero de asini umbra, inquit, vultis audire, dicentem de rebus seriis non vultis? Cum Polus histrio ei aliquando dixisset, quod duos dies in scena egisset, talentum se mercedis accepisset: Ego, inquit, quinque talenta, quod biduum tacuerim. Cum quod in concione vocem obtudisset, strepitum esset exceptus: Histriones, inquit, censendi ex voce, oratores ex sententia sunt. Improperanti ei Epicli, quod perpetuo meditaretur: Nempe puderet, inquit, me si cum tanto populo consulam, oratione vterer tumultuaria. Nunquam eum extinxisse scriptum est lucernam, dum vsq; ad annum aetatis quinquagesimum pervenisset, formantem dictionem suam. Ipse aquam ostendit se potasse. Cognouit eum Lysias orator, viditq; remp. tractantem ad aciem vsq; Cheronensem. Isocrates ac nonnulli philosophi Socratici. Pluresq; orationes habuit ex tempore, quod ad eam facultatem habilis esset. Primus, qui rogationem tulit, ut corona aurea donaretur, Aristonicus fuit Nicophanis filius Anagyrasius: intercessit Diondas.

HYPERIDES. IX.

HYPERIDES patre natus Glaucippo Dionysij filio fuit, populo Colyttensis. Filium habuit patri cognominem Glaucippum oratorem, qui orationes ab se scriptas reliquit: inde genuit Alcippum. Hic primum Platonis philosophi fuit vna cum Lycurgo & Isocrate oratore auditor. Inde remp. Atheniensem tractauit, qua tempestate ad res Graecas Alexander applicuit animum. Hic, cum posceret ille ab Atheniensibus duces & classem, intercessit. Author etiam fuit, ne praesidiarii ad Tanaum mercenarii milites exauthorarentur. Qua de causa habitus est animo propenso esse in ducem. Principio causas mercede dixit: ac cum pecunia Persica vna cum Ephialte videretur authoratus, triarchus est lectus, quo tempore obsidebat Byzantium Philippus, missusq; ad supplicia ferendas Byzantiis eodem anno subiit choragi munus, cum ceteris data in totum immunitas esset. Rogationem etiam de quibusdam Demosthenis honoribus tulit: ac cum rogatio eius ut contra leges promulgata a Dionda accusaretur, est absolutus. In amicitia, quae ei cum Demosthene, Lysicle, & Lycurgo intercedebat, non persistit perpetuo: sed postquam decesserunt Lysicles & Lycurgus, Demosthenes autem ut ab Harpalo redemptus in crimen est vocatus: praeter ceteris delectus est, quod abstinens vnus mansisset, qui eum accusaret. Postulatus ab Aristogitone, quod post cladem Charonensem, rogationem contra leges promulgasset, ut incolis ciuitas daretur, serui manumitterentur, sacra, liberi, & coniuges in Piraeo deponerentur, iudicio est liberatus. Obiicientibus ei quibusdam, quod multas leges in ea rogatione posthabuisset: Tenebras, inquit, mihi Macedonum arma offuderunt. Rogationem hanc ego non promulgavi, sed praelium Charonense. Inde tamen inducias Philippus

Philippus metu adductus, quas ante missis Lebadia caduceatoribus denegauerat, concessit ad humandos casos. Postea sub casum Cranonensem, cum Antipater eum depoposcisset, & esset eum populus dediturus, vrbe Aeginam vna cum damnatis a populo profugit: congressusq; cum Demosthene, cui de pristina similitudine satisfacere, illinc discessit, atque ab Archia Phygadothera cognomine dicto, qui Thurius origine fuit, ac primo fuerat histrio, tunc vero partes sequebatur Antipatri, in delubro Neptuni ab ara vi est abstractus: raptusq; Corinthum ad Antipatrum, cum quaestio de eo haberetur, abrolit linguam, nequa ciuitatis arcana prodere posset, atque ad eum modum exprauit die nono mensis Pyanepsionis. Hermippus linguam ei, cum in Macedoniam venisset exactam, ipsumq; tradit abiectum fuisse inhumatum: Alphenum autem eius consobrinum, vel, ut alij volunt, Glaucippi cuiusdam filium opera Philopithis nescio cuius medicis permissum sibi corpus cremasse & ossa Athenas deportasse ad necessarios eius contra Atheniensium & Macedonum decreta. Non modo enim pulsus in exilium fuisse, verum etiam, ne in suo sepeliretur, interdictum. Alij Cleonis necatum perhibent, cum eo esset vna cum alijs abductus, vbi lingua mutilata ad supra dictum modum interisse. Propinquos ossa accepta in tumultu parentum condidisse pro Hippadis portis Heliodorus libro tertio de monumentis est author. Id monumentum hoc tempore dirutum est, neq; apparet. Omnibus in concionando fama est eum praecelluisse, praeferturq; a quibusdam Demostheni. Sunt in manibus orationes eius LXXVII: quarum sunt germanae eius LII. Fuit in Venerem effusus, ut domo eiiceret filium, Myrrhinem autem induceret sumptuosam meretricem, in Pyraeo Aristagoram haberet, Eleusine in praedijs suis Thebanam Philten, quam XX minis ab hostibus redemit. Deambulationem faciebat quotidie in piscaria. Apparet eum Decephrynæ quae meretrici, cum violatae religionis causam diceret, advocatum fuisse: quod in capite orationis ipse innuit. Hanc ille, cum iam damnanda esset, in medium adduxit, ac veste laerata pectus eius detexit, in cuius pulchritudinem cum contuiti essent iudices, liberata fuit. Concinnauit Demostheni clam crimina, in quo etiam compertus fuit. Aegrotum enim Hyperidem ut inuiseret, venientem domum eius Demosthenem fama est oppressisse libellum adversus se tenentem: Quo stomachante: Amicum, inquit, neminem laedam. Quod si quis extiterit inimicus, eum quicquam in me tentare prohibebo. Tulit etiam ad populum, ut honos Iolae, qui Alexandro propinauerat venenum, haberetur. Associavit se Demostheni in bello conflando Lamiaeo, orationemq; funebrem in laudem eorum, qui ceciderant, mira eloquentia peregit. Cum expeditionem maritimam Philippus in Euboeam adornasset, agerentq; Athenienses timidius, classem coegit ex priuatorum liberalitate XL triremium, ac princeps suo filijq; nomine triremes duas armauit. Nata cum Delis controuersia, vtri sacris praesent, cum lectus Aeschines esset defensor, Areopagi curia Hyperidem designauit. Extat oratio eius Delia inscripta. Legatus etiam ad Rhodios fuit. Eo cum adessent ab Antipatro quoque legati, qui Antipatrum ut benignum celebrarent, occurrens eis: Noui, inquit, benignum esse: verum nos ne benignum quidem quaerimus dominum. Fama est citra vllam actionem dicere solitum, tantum quae gesta essent, exponere. Missus quoque fuit ad Elios ad causam dicendam pro Callippo athleta: cui obiiciebatur, quod ludos labefactasset: obtinuitq; causam. Intercessit etiam, ne scisceret Phocioni populus donum, quod promulgabat Midias Midiae Anagyrasius Xenio archonte XXXIII die Gamelonis: qua in causa offendit.

DINARCHVS. XI.

DINARCHVS Socratis vel Softrati, ut aliqui volunt, filius indigena, ut alij, Corinthius adolescens etiam num, quo tempore Asiam Alexander petierat, Athenas se contulit, collocatisq; ibi sedibus audiuit Theophrastum, qui Aristotelis scholam susceperat. Consuetudinem etiam cum Demetrio Phalereo habuit. Maxime tractando post Antipatri excessum remp. oratoribus partim interfectis partim exterminatis, & amicitia vsus Cassandri plurimum profecit, quod pecuniam ex orationibus, quas requiritibus scribebat, exigeret. Cum clarissimis oratoribus pugnabat, non in concionem prodeundo, quod facere dubitabat, sed orationes aduersariis eorum scribendo: ac postquam effugit Harpalus, in eos, qui in crimen vocabantur captae pecuniae, orationes conscripsit complures, quas accusatoribus precio subministrabat. Postea loci in simu-

latus cum Antipatro & Cassandro sermonem cōtulisse, cum occuparetur Munichia, cui ab Antigono & Demetrio Anaxicrate archonte praesidium erat impositum, re familiari in argentum pene omnireducta Chalcidem profugit. Cum iam annos ad xv in exilio egisset, ingentemq; comparasset censum, confecto ei vna cum aliis exulibus a Theophrasto reditu Athenas regressus est. Qui cum diuertisset hospitio publico ad amicum, atq; aurum amisisset aetate iam provec̄ta & acie imbecilli, paranti de eo hospiti quaestione habere dicitur iudicium, ac tunc primum ad tribunal dixit. Extat adhuc eius oratio. Orationes feruntur illius germanae LXIII: quarum quaedam Aristogitonis habentur. Aemulus fuit Hyperidis aut, vt non nulli volunt, propter affectus & nervos Demosthenis, ac colores orationum eius exprimit. 10

PLEBISCITA.

DEMOCHARES Lachetis filius Leuconthensis postulat Demostheni Demosthenis filio Paenienti statuam ex aere in foro, ius in Prytaneo epulandi, & primū subfellium ei & ex sobole eius semper natu maximo, quod beneficus in populum Atheniensem authorq; multorum & bonorum consiliorum ei fuit, facultatesq; suas in vsum publicum convertit, intulitq; talenta octo & triremem, cum populus in libertate Euboeam assereret: alteramq; quando in Hellepontum cum classe nauigauit Cephisodorus: aliam, quādo Chares & Phocion praetores Byzantium cum imperio missi a populo fuere: & quod multos eorum, qui Pydnae & Methonae & Olynthi in Philippi 20 testatem venerunt, aere suo redemit, sumptumq; classis subministravit: quando imparibus ad sumptus suscipiendos Pandionidis impensas praebuit: armauitq; ciues eos, qui impares erant: in muros reficiendos impendit ex sua liberalitate ei operi praefectus a populo tria talenta, Piraeum suo sumptu duplici fossa cinxit, sub praelium Chaeironense talentum est largitus: ad annonam comparandam, cum laboraretur fame, talentū: quod populo Atheniensi socios inducendo, bene merendo, & consulendo, qua ratione perpulit eos, afficiuit Thebanos, Euboenses, Corinthios, Megareses, Achaeos, Locros, Byzantios, Messenios, copiasq; quas populo Atheniensi & sociis adiunxit, peditum decem millia, equites mille: quod ad conferendum stipendium legatus 30 perpulit socios plus quingenta talenta: quod largienda pecunia & legatione suscepta, ne Alexandro Peloponnesij ad Thebas suppetias ferrent, obstitit: multorumq; aliorum & egregiorum consiliorum populo author fuit, remq; pub. praeter aetatis suae reliquos ad tuendam libertatem & populi principatum gessit optime: quod etiam populo paucorum vi oppresso cessit Athenis, vitamq; Calauriae propter benevolentiam in populum Atheniensem deposuit, missis ab Antipatro in eum militibus in benevolentia erga plebem & charitate perstitit: & cum in potestatem venit inimicorum, nihil in ipso discrimine populo Atheniensi egit indignum. Archon Pytharatus.

LACHARIS Democharis filius Leuconensis postulat a senatu & populo Atheniensi donum Demochari Lachetis filio Leuconensi statuam ex aere in foro & ius in Prytaneo epulandi, atque ex eius sobole semper natu maximo, primumq; in omnibus 40 ludis subfellium: quod beneficus in populum Atheniensem eiq; optimorum consiliorum author fuit, haec benefacta apud populum collocauit in legationibus, rogationibus, & actionibus publicis, murorum aedificationem: armorum, telorum, machinarum apparatus: quod urbem bello quadriēnali muniit: pacem, inducias, societatem cum Thebanis sanxit: quorum causa ab illis, qui ciuitatem prosligauerunt, actus in exilium fuit: reuocatusq; Archonte Diocle a populo compressit primus actiones tam eorum, qui facultatibus suis pepercerant, quam legatorum ad Lysimachum: donum parauit populo triginta talentorum argenti, iterumq; centum: rogationem tulit de mittenda in Aegyptum ad Ptolemaum legatione, qua legati, qui missi eo fuerant, talenta argenti 50 quinquaginta populo reportauerunt: ad Antipatrum legatus xx talenta argenti accepit, sacra Cereris Eleusinia recepit, horum author sciscendorum populo fuit, haec gessit, reip. causa in exilium iuit, paucorum potentiae nunquam se aggregauit, populo oppresso nullum magistratum cepit: solus ex iis, qui sua memoria remp. tractauerunt, nulla actione reip. statum mouere tentauit alia, nisi auctoritate tuenda populi: iudicia, leges, tribunalia, patrimonialia Atheniensibus omnibus in tuto actionibus suis collocauit, nihilque neque verbo neque facto aduersus populi principatum est molitus.

LYCO.

LYCOPHRON Lycurgi Butades promulgatione proscripta postulat sibi ius epulandi in Prytaneo scisci, quod donatum a populo fuit Lycurgo Butadae Anaxicrate archonte ex tribu Antiochide in Prytania. Stratocles Euthydeda filius Diopithensis promulgat. Quando Lycurgus Lycophronis filius Butades accepta a maioribus suis gentilitia iam inde antiquitus aduersus populum benevolentia: cuius maiores Diomedes & Lycurgus cum viui honores a populo consecuti sunt, tum defunctis virtutis ergo dedit populus publicam in Ceramico sepulturam: ipse etiam remp. gerens Lycurgus multas patriae & praecelas leges tulit: quaestor a ciuitate creatus Panathenaea concessit, dispensatq; ex uectigalibus publicis octodecim millibus nongentis talentis, magnaq; pecunia a priuatis fide sua sumpta impensaque in vsum ciuitatis & populi ad sexcentorum quinquaginta talentorum summam, quia omnia haec constabat recte eum atq; ordine administrasse, identidem est a populo corona donatus: praeterea ad eam rem a populo designatus magnam vim pecuniae in arce coegit, parauitq; Mineruae mundum, victorias ex solido auro, vasa ad pompas aurea & argentea, mundum aureum ad centum canephoras: praefectus apparatusi bellico armorum magnum numerum, telorum quinquaginta millia comportauit, triremes ad deducendum in aquam aptas parauit quadringentas, quarum partim refecit, partim nouas aedificauit: in super cura inchoatorum operum suscepta, naualia, armamentarium, & theatrum Dionysiacum absoluit, effecit circum Panathenaeicum, gymnasiumq; & Lyceum instruxit, multisq; aliis opificiis urbem exornauit: Alexandro regi, qui totam subiugauerat Asiam, totiq; semel Graeciae imperare parabat, cum Lycurgum ille, quod conatibus suis obstitet, exposceret, non est illius terrore adductus populus, vt eum dederet: ac cum actionum suarum rationes frequenter in libera & populari ciuitatis statu dedisset, integer & abstinens perpetuo mansit: quo cognoscant omnes populum eos, qui actiones suas ad publicam libertatem & ad conseruandam popularem remp. dirigere student, & viuos in summo honore habere & defunctis gratiam immortalem referre: quod felix faustumq; sit, vsum populo est Lycurgum Lycophronis filium Butadem virtutis & iustitiae causa celebrare ac locare ei in foro statuam ex aere, nisi quo loco interdictum est lege non locare, donare etiam epulandi in Prytaneo ius stirpis Lycurgi maximo nati 30 in omne auum: vtq; rogationes eius ratae sint, referatq; scriba eas in columnas lapideas publiceq; proponat & statuat in arce iuxta dedicata ibi ornamenta. Vt haec in columnas perscribantur, quaestor populi quinquaginta drachmas numeret ex ea pecunia, quae expensa populo in plebiscita refertur.

PLUTARCHI,

De liberata vrbe Thebis, & de So-

cratis daemone, Commentarius.

40 **P**ICTORIS cuiusdam nuper Caphisia de contemplantibus tabularum pietas sermonem audiui non malum per comparisonem relatum. Dixit enim rudes & imperitos spectatores illis esse similes, qui magnam frequentiam simul salutant vulgi: scitos vero & elegantes illos, qui singulatim, vt quisq; occurrit, appellant. Siquidem superiores non accurate, sed per transennam solum opera spectant: hi cum iudicio minutatim opus examinant, neq; quicquam obiter transmittunt ac quasi insalutatum eorum, quae fabrefacta aut secus sunt. Perinde meae 50 quidem sententia in rebus gestis segniorum animus satis habeat ex historia, si ipsam summam & exitum rei acceperit. Elegans vero & cupidus spectator, qui a virtute ad vnguem est factus, a singulis partibus magis incenditur: quod magnam habeat exitus cum fortuna societate. At ex causis casibusque, quae particulatim inciderunt, obiecta virtuti certamina aususq; in periculis prudentes perspicere, id considerationis est, quae temporis & affectus rationem simul perpendeat. Hoc in genere nos numero spectatorum, ac negocium a capite recense, quod fuerit, quemadmodum actum sit, qui sermones vltro citroq; sint habiti, consiliaq; rei peragenda te Caphisia praesente inita.

Nam ego vel Thebas proficisci eo nomine non dubitem: nisi nunc quoque Atheniensibus plus satis haberet Bœothorum cupidus. Sane debebam Archidame, cum tu ita cupide ex benevolentia ea gesta intelligere labores, vel præferre occupationibus meis iuxta Pindarum, ut ad ea exponenda huc venirem. Nunc qui legationis causa huc appulimus, atque otium agimus, quoad responsum tulerimus a populo, si renitatur & morosos nos adversus candidum amicum præbeamus: videar vetus illud Bœothorum adversus bonas literas odium ab Socrate vestro detortum, quod est extinctum, resuscitare, nosque apud duos sacerdotes, cum rem seriam ageremus, ita visum. Cæterum considera tu, an his, qui adsunt, vacet res simul ac dicta tam multa audire. Neque enim brevibus expediri potest hæc expositio: quando tu, ut dicta insuper complectar in narrando, præcipis. Haud nostri Caphisia hos: & profecto operæ precium est eos nosse. Bonis parentibus prognati sunt nobisque familiaribus. Hic Lythides est Thrasybuli fratris filius: Hic Cononis filius Timotheus: hi Archini, cæteri sodalitates in bonis studiis nostræ omnes. Quare theatrum habebit oratio tua benevolam & familiarem. Bene habet. Sed unde ordiar commode eas, quas nostris res, exponere. Nos Caphisia fere, quo in loco res fuerint Thebanæ ante exulum reditum, tenemus. Etenim quemadmodum Archias & Leontides inducto Phœbida, ut per inducias Cadmiam occuparet, alios ciues patria exegerint, alios metu subegerint, atque ipsi perruptis legibus vi imperium sumpserint, novimus: quod priuatim nobis hic cum Melone & Pelopida ius, ut scis, hospitij intercesserit: ac quam diu in exilio fuerunt, magnum cum eis usum habuerimus. Post quemadmodum Phœbida, quod Cadmiam cepisset, multauerint removerintque ab expeditionis adversus Olynthum ductu, ac suscepto illi cum duobus Lysandrida firmiore præsidio tenuerint arcem, accepimus. Insuper intelleximus Ismeniam non levi morte defunctum mox peracto de eo iudicio. Quæ omnia Gorgias huc per literas exulibus significavit. Itaque superest tibi, qua ratione ab exilio domum redierint amici nostri, atque oppressi tyranni fuerint, exequendum. Sane illis diebus Archidame omnes, qui huius consilij participes eramus, in Simmia solebamus, qui læsum crus suam curabat, domo convenire, atque ibi colloqui quidem inter nos, siquid opus foret, sed palam tractare de literis & philosophia: ac sepe Archiam & Leontidam ad amovendam suspicionem ab eiusmodi studiis non omnino abhorrentes eo adducebamus. Siquidem Simmias qui per diu peregrinatus fuerat & vagatus inter nationes extraneas, paulo ante Thebas venerat, variis fabulis & dictis barbaricis distentus: quem, si quando feriabatur, Archias considens cum iuuenibus libenter audiebat: qui hoc studebat, ut tempus in disputando transigeremus potius, quam animum eis, quæ illi agebant, adverteremus. Die illa, qua sub tenebras veniendum clam erat ad moenia exulibus: ecce adest hinc quidam a Phœnice missus nulli ex nostris extra Charonem notus. Hic indicavit duodecim de exulibus natu minimos cum canibus apud Citheronem venari, quos adfore ad vesperam, præmissum qui hoc nunciaret se: atque ut domum, quo ad se occultandos sub adventum reciperent, qui esset præbiturus intelligerent: ut ea re explorata illico illuc contenderent. Hærentibus nobis ac considerantibus ipse professus est Charon se domum suam præbiturum. Tum ille, qui missus fuerat, statuit ocyus exules repetere. Vates autem Theocritus manum meam valde prescit: ac coniectis in Charonem, qui præcedebat, oculis: Hic, inquit, Caphisia philosophus non est, neque præstanti & eximia excultus doctrina, ut frater tuus Epaminondas. Sed cernis, ut sua sponte a legibus ad honestum ductus ultro se summo pro patria discrimini offert: cum Epaminondas, quamvis Bœothus, qui ad virtutem instituti videntur, omnibus præstare velit, mollis sit & parum alacris: quod hæc vel ita non agenda putet, vel in aliud tempus differenda: quod se opportunius nunquam offeret ea indole prædito atque ita instructo, quo ita recte uti queat. Cui ego: Impigerrime, inquam, Theocrite nos consilium nostrum exequamur. Epaminondas, cum nobis non persuadeat, sicut ipse censet rectius esse, ne hæc instituamus, merito reluctatur coëptis, ad quæ factus non est, & quæ non probat accitus. Neque enim medicum qui sine ferro & igne ostendat se morbum propulsaturum, candide ageres meo iudicio, si secare vel cauterium ad-mouere cogeres. Pari modo nec ille eiusmodi probat remedia: nec solum ut per cliuim quorundam conspirationem interfecturis quemquam indicta causa, verum etiam ut civili sanguine & cæde liberaturis civitatem impigre sese aggreget, haud putat decere.

decere. Quia vero plerisque non adducit in sententiam suam, sed hanc viam instituit, ipsum petit ut sinamus à cæde purum & insontem occasionem instare, se cum iustitia simul utilitatem seclatorem. Neque enim consistet hoc coëptum: sed Phœnicum fortasse & Pelopidam aggressuros puto fontes maxime & improbos: At Eumolopidam et Samiadam homines ira flagrantem & feroces licentiam nocte noctos, gladios non sante quam civitatem totam sanguine impleverint, multosque ex primoribus oppresserint, deposituros. Hæc cum Theocrito agentem me exaudiens Anaxidorus (Nam prope assistebat) Mitte hæc, inquit: Archiam video & Lysanoridam Spartiarem ex Cadmia sicut ad nos contendentes. Ita nos conticuimus. Archias autem accersito Theocrito adductoque seorsum ad Lysanoridam, longo spacio loquebatur, paululum ex itinere sub Amphion desectens: ut æstuaemus nos, nequa suspicio eis allata esset vel indicium, de quo quæreret ex Theocrito. Interea Phillidas (Nosti Archidame hominem, qui tunc Archiam scriba erat) adfuit, qui consilij huius erat conscius: ac manu me more suoprehendens aperte gymnasia & urbem derisit: hinc procul ab aliis abductum percunctabatur de exulibus, an diem obirent. Annuente me: Igitur recte, inquit, conviviium paravi hodie: quo invitatum Archiam præbeam exulibus in vino & crapula opportunum. Optime, inquam, Phillida: atque id stude, ut omnem vel maiorem partem hostium in vnum contrahas. Id vero, inquit, non est facile. Imo fieri non potest. Nam Archias, qui nobiliores aliquot scæminas tunc ad ipsum sperat venturas non vult Leonidem adesse. Ita distrahendi nobis sunt socij in cædes diuersas. Archia enim & Leontide oppressis non molestos cæteros arbitror futuros, sed profugituros: aut si manserint, quieturos, qui bene secum putabunt actum, si securi esse queant. Ita inquam, agemus. Sed quid his cum Theocrito rei est, de qua colloquuntur? Tum Phillidas: Accepi, inquit, sed non pro certo & explorato portenta & vaticinia tristia & dira Spartæ oblata. Reverso ad nos Theocrito Phidolus Tius occurrens: Paulisper, inquit, operari hic vos iubet Simmias. Deprecatur per Leontidem pro Amphitheo, ut exilium homini pro morte impetret. Cui Theocritus: Opportune, inquit, & quasi ex composito. Institueram enim rogare, quænam reperta sint, & quæ omnino aperti apud vos Alcmenæ tumuli facies: si modo quoque adfuit, quando missas Agelilaus Spartam reliquias transtulit. Hic Phidolus: Non adfui, inquit: ac multum stomachatus sum femurque adversus ciues, quod desertus fuerim ab eis. Repertum est cum corporis reliquiis brachiale æreum non magnum, amphoraque duæ siglinæ, quæ terram iam ex temporis spacio lapidescentem & concretam continebant. In monimentilatore tabula inventa est ærea cum multis mirandis ut pervetustis literis: ex quibus, quamvis abluto ære dilucidæ forent, nihil poterat disci, sed extraneus quidam & barbaricus erat earum forma & typus Aegyptiis germanissimus. Quare Agelilaus, uti dicunt, regi exemplum misit, rogans, ut ostenderet sacerdotibus, an eas intelligerent. Cæterum de his habet fortassis etiam Simmias, quod vobis declaret: cui id temporis cum sacerdotibus propter philosophiam magnus usus intercedebat. Haliartij autem magnam illam sterilitatem & lacus restagnationem non temere arbitrantur extitisse: sed ex ultione diuina, quod sustinuisent refodi hoc sepulchrum, accidisse. Ibi Theocritus, cum paulisper subticuisset. Atqui ne ipsis quidem, inquit, videtur Lacedæmonius propitius esse deus, ut ostenta demonstrant, de quibus modo est Lysanoridas locutus: qui nunc Haliarton proficiscitur, ut bustum rursus terra operiat, & libamina det Alcmenæ, Aleumque ex oraculo certo investiget: cum, qui sit Aleus, nesciat. In reditu statuit Dirces indagare conditorium, quod Thebanis, nisi iis, qui præfecti equitum fuerunt, est ignotum. Nam qui deponit hunc magistratum, hic successorem solum solum ducens nocte id ei monstrat, operatique certis citra ignem sacris, quorum confundunt & delent notas, sub noctem diuersi recipiunt se. Ego vero hac de re Phidolæ nihil speraverim, quod non recte existimem reperturos. Siquidem patria profugisunt, qui iusti magistri equitum fuerunt, vel potius præterquam Gorgidas & Plato omnes: quos ne tentent quidem, quod eos metuant, sciscitari. Qui vero nunc in eo magistratu sunt, lanceam in Cadmia & sigillum accipiunt: qui nec sciunt quicquam de tumulo, nec poterunt indicare. Dum hæc verba Theocritus facit, egressus est cum amicis Leontides. Nos ingressi salutauius Simmiam, qui in lecto sedebat, quod nihil datum esset precibus suis, ni fallor, valde cogitabundus & æger animi. Intuitus enim nos omnes: O dij immortales, inquit, feros & barbaros mo-

res. An ne supra modum recte Thales ille vetus peregre post longum spacium re-
versus, rogantibus amicis, quid maxime novum vidisset: Tyrannum, inquit, senem.
Etenim etiam quem nulla priuatim perculit iniuria, is tamen supercilio ipso & a-
cerbitate colloquij offensus, illegitimarum & legibus solutarum hostis est potesta-
tum. Ceterum hac deo forsitan erunt cura. At hospitem, qui huc ad nos est Ca-
phisia profectus, qui sit, nostin? Non intelligo, inquam ego, quem dicas. At-
qui, inquit, Leontides narrauit quendam conspectum apud Lysidis monumentum:
qui nocte intempesta surrexit, comitum caterua & apparatu pomposum. Hic su-
per torum ex herbis ibi pernoctauit. Conspici enim vluæ, & myricæ humiles to-
ros, præterea victimarum reliquias & lactis libamina. Hunc mane ex omnibus per-
cunctatum, an Polymnis liberos esset domi inuenturus. Quidnam hominis est, in-
quam, hospes ille? Etenim, vt ex verbis tuis coniecto, præcellens aliquis nec pri-
uatus homo esse videtur. Minime, inquit, Phidolauus. Verum hunc, vbi ad nos
venerit, excipiemus. Nunc de quibus modo quærebamus Aegyptios coniectura as-
secutos fuisse tabulæ literas, quas Alcmenæ tumulo excusso Agelilaus accepit. Mox
recordatus Simmias: De tabula, inquit, Phidolæ nihil scio: verum literas multas ab
Agelilaio adferens Spartiatis Agetoridas Memphim ad Chonuphim venit vaticinū.
Ac cum aliquando commentantes de literis ageremus ego, Plato, & Ellopion Pepar-
ithius, interuenit hic ab rege missus: qui Chonuphi, siquid conicere de literis istis va-
leret, iussit vt eas interpretaretur, ac propere remitteret. Hic cum tres dies solus peruo-
lutasset veterum librorum diuersas notas, rescripsit regi, nobisq; retulit, præcipere eam
scripturam ludos edi Musis: esse eos typos literaturæ, quæ regnante fuit Proteo: eos
Herculem Amphitryonis filium memoriæ mandasse. Præscribere autem atque mo-
nere per eam scripturam deum Græcos, octium vt agant & colant pacem ludosque fa-
ciant semper per philosophiâ Musis, ac verbis de iure abiectis armis disceptent. Nos
vero cum tunc probe dicere existimauius Chonuphim, tum multo magis cum na-
uigantibus ex Aegypto nobis circa Cariam Delij non nulli occurrerunt: qui Plato-
nem sicut Geometricum orarunt, vt eis prodigiosum ab Apolline redditum enoda-
ret oraculum. Oraculum hoc fuit, liberatum iri Delios cæterosq; Græcos malis præ-
sentibus, si aram Deli duplicassent. Huius cum sententiam non possent illi coniecta-
re, atq; in struenda aram ridiculam committerent: Singulis enim ex quatuorlateri-
bus duplicatis cum imprudentes eo augmento locum solidum effecissent, octuplum
per ruditatem proportionis, quæ longitudine duplum præbet: ad tollendum scrupu-
lum opem implorarunt Platonis. Hic Aegyptij memor deridere Apollinem ostendit
Græcos, qui literas contemnerent velut exprobrantem nobis inscitiam, atq; imperan-
tem, vt sedulo in geometriâ incumbamus. Neq; animi male & obtuse cernentis, sed
summe in lineis versati opus esse duarū mediarū proportionem respondentē sumptio-
nē: qua sola duplicat corporis figura cubici ex omni aucta dimensione. Id Cnidium
Eudoxum eis vel Heliconem Cyzicenum absolaturū. Apollinē autem non respon-
dere opus habere se, neq; concupiscere id: sed iubere omnibus Græcis, vt bellis et eius
malis omittis cum Musis rationem habeant, literisque ac disciplinis clades alleuantes
innocuam inter se & frugiferam consuetudinem agitent. Dum Simmias ita fatur, pa-
ter noster interuenit Polymnis, confidensq; iuxta Simmiam: Epaminondas, inquit, te
& hos rogat omnes, nisi quod negocium avocet maius, vt hic operiamini. Cupit vo-
bis conciliare hospitem illum cum virum egregium, tum cum egregia & honesta huc
profectum, voluntate. Est quidem ex Pythagoricis Italicenlibus vnus. Huc autē con-
tulit se, quo Lysidi seni ad tumulum ex insomniis quibusdam, vt narrat, & manifestis
spectris libamina det. Affert auri magnam vim, mercedem debere putās soluere Epa-
minonda se, quod illius senectutem fouerit: atq; est promptissimus ad non petenti-
bus nobis & recusantibus inopiæ nostræ subueniendum. Tum Simmias admodū læ-
tus: Insignem prædicat, inquit virum & philosophiâ dignum. At quænam est causa,
quo minus è vestigio ad nos pergat? Illum, inquit, quia hac nocte excubauit apud bu-
stum vt opinor, Lysidis, duxit vt se abluat Epaminondas ad Ismenū. Inde ad nos con-
cedent. Ante autem quam nos conveniret, in monumento tetenderat, deliberatum
habens tollere corporis reliquias, atq; in Italiam id deportare, nisi nocte dæmonium
quoddam obstitisset. Ac pater quidē sic fatus cōticuit. Tum * Anaxidorus: Papæ,
inquit,

* Alij, Galaxi-
dorm.

inquit, quam est aliquem vanitate & superstitione invenire liberum difficile: quando
alij inviti his perturbationibus implicantur ex imperitia aut imbecillitate animi: alij,
quo viri religiosi & præcellentes habeantur, actionibus suis diuinitatis opinionem
adiungunt: somniaq; & spectra & aliam eiusmodi speciem obtundunt iis, quæ ipsis
in mentem veniunt. Quod sane remp. tractantibus atq; illis, qui ad præfracti & effre-
nis vulgi nutum vitam instituere coguntur, non est fortassis invtile, vt superstitione
tanquam freno retrahant & traducant plebem. A philosophiâ verò non solum eius-
modi videntur phaleræ abhorrere, verum etiam repugnare eius professioni: quæ
cum omne ostēdit honestum & vtile ratione se doctrinam, referat ad deos rerum mo-
10 menta, quasi rationem despiciat: ac suggillata, qua videtur præcellere, demonstratio-
ne cōfugiat ad vaticinia & somniorum visiones: in quibus deterrimus non minorem
subinde quam optimus successum habet. Quocirca videtur mihi Socrates Simmia
convenientiorem philosopho formam institutionis & sermonis induisse: qui genus
hoc nudum nec fucatum vt ingenuum & veritatis amicum elegit: factum vt quen-
dam philosophiæ funum relegauit ad sophistas. Huic occurrens Theocritus: Quid
Anaxidore, inquit, tibi ne etiam persuasit Melitus contemni à Socrate res cœlestes?
Nam hoc est crimen, de quo eum ad Athenienses delulit. Minime vero, inquit, res cœ-
lestes: sed cum spectris, fabulis, & superstitione referat accepisset à Pythagora & Em-
pedocle philosophiam atq; ad miram insaniam perductam, assuescit in rebus ipsis
20 prudentiam quærere & sobria ratione persequi veritatem. Esto, inquit Theocritus.
Dæmonium vero mi Anaxidore illud Socratis, num rem vanam, aut quid esse dici-
mus? Mihi certe, quomodo Vlyssi finxit Homerus Mineruam laboribus in cunctis
assistentem, talem videtur Socrati vitæ ducem quendam à primo associaſſe dæmo-
nium oculi vice,

Qui solus lumen præcedens adderet illi

Rebus in obscuris, quæ humana intelligentia & cōsilio expendi non possunt. Quip-
pe assentiebatur sæpe ei dæmonij diuinitatis opinionem eius cōsiliis addens. Ac reli-
qua quidē & maiora de Simmia & aliis Socratis familiaribus requirenda sunt. Me au-
tem, quādo ad vatem Euthyphronem veni, Socrates forte Simmia (Meministi enim)
30 ad Symbolon & ad Andocydis domum pergebat, simulq; percunctabatur & excutie-
bat cum ioco Euthyphronem. Subito autem restitit, commotusq; longo tempore at-
tendit, mox revertens per arculariorum plateam ibat, ac sodales, qui antecesserant,
iussit reuocari, obviam sibi factum dæmonium, atque illa via ne contenderet memo-
rans prohibuisse. Ita cum illo regrediebantur pleriq; & in his ego Euthyphroni ad-
hærens comes. Iuvenes non nulli recta pergentes, quo scilicet Socratis dæmonij de-
prehenderent, traxerūt secum tibi cinē Charillum, qui mecum Athenas ad Lebetem
venerat. Concedentibus per statuariorum vicum præter forum iudiciale grex por-
corum cœno merforum ac se invicem ob multitudinem impellentiu occurrauit. Cum
diuerticulum non esset, alios impressione data strauerūt, alios conspurcauerunt. Ve-
40 nit ergo Charilius domum eruribus & vestibibus luto opertis: ita vt Socratis dæmonij
cum risu recordaremur atq; illius prædictionis, mirantes an nunquam eum desereret,
neq; curam eius abiceret deus. Ibi Anaxidorus: Putas vero, inquit, Theocrite pecu-
liari Socratis dæmonium & singulari fuisse præditum virtute, non communis par-
tem necessitatis vsu illum confirmasse, atque in rebus cœcis & ancipitibus consilio
eius momentum addidisse. Vt enim drachma per se non detrahit lancem, sed stanti in
æquilibrio ponderi adiecta totam ad se trahit: item vox ominosa, vel alia quæpiam
eius generis nota applicatione per se, sola imbecillis est & leuis momenti, & gravem
quidem animum attrahere ad actionem nequit. Ceterum si ex consiliis duobus pu-
gnantibus vni accesserit, dubium sublata æqualitate discutit, vt motus sequatur & im-
50 pulsus. Tum excipiens pater: Atqui, inquit, ego quoq; ipse Anaxidore ex Megarico
quodam accepi, ille ex Terpsione, Socratis dæmonij sternutationem fuisse tam suam
quam aliorum. Alio præsentem ex dextra siue à tergo siue à fronte accidisset, conten-
disse illum ad actionem: sin ex sinistra, deterritum fuisse. Ex ipsius sternutationibus il-
lam cunctantis confirmasse, hanc iam agentis inhibuisse & repressisse impetum.
Enimvero hoc mihi mirum videtur: quod cum sternutatione vteretur, non eam fa-
miliaribus, sed dæmonium esse, à quo veraretur & concitaretur, diceret. Factus il-
lud Anaxidore inanis & insolentia fuisset, non veritatis & candoris: quibus virum il-
T T ij

luna revera magnum & vulgo hominum praestantiorum fuisse iudicamus: ut a voce for-
 * Alii, vel compo-
 buret consilium sibi.
 tis accidenti vel sternutamento percussus desereret actionem, * & de sententia de-
 duceretur. At Socratis impulsus vim & ardorem videntur habuisse ad omnia, ut ex
 recto & firmo profecti iudicio & principio. Etenim quod in paupertate perstiterit to-
 ta vita sua spontanea, cum dives esse beneficio late & cupide dantium valeret, nec re-
 pudiauerit inter tot obstacula philosophiam: postremo cum ad salutem & fugam stu-
 dium amicorum & ratio facilis suppeteret, neque flexus fuerit ab obstantibus, ne-
 que cesserit in morte ludens, sed mentem adhiberet in periculis immotam, non est viri
 ex vocibus ominosis vel sternutamenti animum mutantis, nec temerario consilio
 praediti, sed praeside a maiore & authore ad honestum rapti. Audio etiam cladem
 eum in Sicilia exercitus Atheniensis non nullis amicis ante denunciasset. Praeterea an-
 te haec Pyrilampes Antiphontis filius, cum in insectatione apud Delion captus a
 nobis esset, qui erat lancea vulneratus: ut accepit ab eis, qui Athenis ad inducias pe-
 tendas venerant, Socratem cum Alcibiade, & * Lachete in Resititendens descendere
 * Alii, Pachete
 recipientem se, multum eum illum revocasse narravit, multum etiam amicos aliquot &
 manipulares: quibus accidit, ut fugientes cum illo praetor Parnetem ab equitatu nostro
 conciderentur: quod non auscultantes Socratis daemone alia, quam qua ille ducebat,
 ex praelio deflexissent. Haec arbitror & Simmiam audivisse: Frequenter, inquit Sim-
 mias, & ex multis. Celebratum fuit enim Athenis multum ex his Socratis daemone.
 Quid ergo, inquit Phidolaus, permittemus Simmiam Anaxidorum conicere tantum va-
 20 tinationis exemplum in sternutamenta & voces ominosas: quibus vulgus & indo-
 cti in rebus nihili videntur idque per ludum. At quando pericula ingruunt grauiora & gran-
 diora negocia, tum illud sit Euripideum.

Nugatur admoto nemo ense talia.

Tum Anaxidorus: Simmiam quidem, inquit, Phidolae de his, siquid ex Socratis ipse
 ore intellexit, paratus sum audire, eique vobiscum parcere. Quae vero tu & Polymnis at-
 tulistis. non est evertere laboriosum. Ut enim in arte medica pulsus vel pustula, quam-
 vis res sit modica, rem tamen non modicam significat: & gubernatori pelagi fre-
 mitus, vel conspectus avis, vel parvae nubeculae traectio ventum denunciat & flu-
 ctum maris asperiores: ita animo fatidico sternutamentum vel vox non est ma-
 30 gni per se ponderis, sed casus tamen nota magni. Quippe nulla in arte contemnitur
 ex parvis magna & ex paucis multa praesagire: sed quomodo siquis, qui, cum litera-
 rum virtutis sit rudis, raras numero videat & figura exiles, non credat grammaticum
 ex his colligere magna a praescis gesta bella, vrbes conditas, res perpetratas & calami-
 tates regum: sed sibi videri iudicet: quod horum is vnumquodque indicaret & re-
 citaret memoriter, rideres Phidolae hominis rusticitatem suaviter: haud aliter vide-
 ne nos, qui quoque fatiloqui cuiusque ignoramus vim, quatenus ad providenda con-
 ferat consequentia, stulte stomachemur: quod homo intelligens aliquid ex his predi-
 cat de obscuris, eaque ferat sibi non sternutamentum, neque vocem, sed daemone ad
 res instituendas subiicere. Nam ad te iam Polymni converto me. Socratem miraris, 40
 qui nullo adhibito fastu vel furo maxime philosophiam in hominum commercium
 deduxit, non ex sternutamento neque ex voce ominosa ea sibi, sed sanequam tragice
 a daemone dixerit significari. Ego vero diversum mirarer in homine ad differendum
 & proprie loquendum acutissimo, qualis Socrates fuit, si non daemone ea, sed ster-
 nutamentum sibi iactasset denunciare: ut siquis a telo ictum se dicat, non telo a sagit-
 tario: pensatum auri pondus a libra, non libra ab appendente. Non enim organi est fa-
 ctum, sed illius, cuius est organum, quod ad factum adhibet. Est autem signum orga-
 num quoddam, quo vitur, ille, qui significat. Caeterum, quod dixi, siquid referendum
 Simmias habet, ut qui ea exactius novit, id audiendum est. Tum Theocritus: An-
 te, inquit, contemplemur, quinam sint, qui ingrediuntur. Certe hospitem illum ap-
 50 paret nobis ab Epaminonda adduci. Contuentes igitur ad ianuam praegredien-
 tem vidimus Epaminondam: atque ex amicis, qui conspiraverant, Iimenodorum,
 Bacchilidam, & Melissum tibicinem: sequentem autem hospitem forma non illibe-
 rali, sed placiditatem & comitatem morum praeferebant & honeste amicum. Qui
 cum assedisset ad latus Simmiae, frater ad meum, & reliqui, ut fors tulit, facto silen-
 tio Simmias fratrem nostrum appellavit, ac: Cedo, inquit, Epaminonda: quo nomi-
 ne hic hospes, qui & vnde est salutandus? Siquidem hic ingressus quidam est al-
 loquij

loquij & familiaritatis solennis. Cui Epaminondas: Theonori, inquit, Simmia no-
 men est, patria est Crotoniatis, ex illius regionis philosophis, qui ingens decus non
 dehonestat Pythagorae. Sed nunc quoque huc contulit se longa via ex Italia egregis fa-
 ctis egregiam firmans doctrinam. Ibi excipiens hospes: Tu vero prohibes, inquit,
 Epaminonda ex factis omnibus honestissimum. Nam si beneficia collocare honestum
 est in amicos, non est ab amicis accipere turpe. Siquidem beneficium, quod non minus
 accipientem requirit quam dantem, ex ambobus ad honestum consummatum. Qui vero
 non excipit sicut pilam recte adiectam, dedecore afficit in vanum cadens beneficium.
 Quod enim propositum ferire adeo petenti iucundum & aberrare est molestum, quam vi-
 10 rum beneficio dignum afficere affectanti. Verum illic, quem destinato manente fessit
 fortuna, destituitur per semetipsum: hic qui recusat & reicit, beneficentiam afficit in-
 iuria, quae quo tendebat, id non compleat. Ac causas quidem, cur huc nauigauerim,
 etsi tibi exposuerim, volo his quoque, ut eis adversus te vtar iudicibus, recensere. Post-
 quam sodalitates, quae passim fuerunt Pythagoricorum seditione oppressorum in e-
 xilium sunt actae: & illos, qui adhuc erant consociati, concilium in domo quadam Me-
 taponti agitates Cyclonij flamma circumventos ibi omnes necauerunt, extra Philo-
 laum & Lysiam, qui iuvenes robore & agilitate igne repulerunt: Philolaus ad Lucanos
 refugit, atque inde hospes ad alios amicos iam conglobatos & Cycloniorum victores con-
 20 tulit se. Lysis autem, ubi gentium foret, diu ignoratum fuit: nisi certe quod Gorgias Leonti-
 nus ex Graecia repetens naue Siciliam Arceso nunciavit pro certo agentem apud Thebas
 se convenisse Lysim, ac constituit Arcesius illius desiderio confestim conscendere. Ca-
 eterum quia plane ex senio & imbecillitate languebat, in mandatis dedit amicis, maxime
 ut vium deportarent in Italiam Lysim, vel certe defuncti reliquias. Quod munus quo
 minus huic viro amici praestiterint, intermedia bella, seditiones, & tyrannides obsti-
 tere. Quia vero nobis Lysidis demonium clare obitum eius indicavit: ac quemadmodum
 apud vos Polymni cultus ille & sustentatus fuerit, qui certum sciebant, nobis nuncia-
 uerunt: quod tenui in tecto laute habitus senex fuerit, atque civibus * Thebanis ascri-
 ptus, beatus decesserit: missus ego sum iuuenis & vnus a multis & natu grandioribus,
 & a pecuniosis: qui egentibus, pecunia magnas gratias referunt, & vicissim amicitiam fe-
 30 runt. Lysis autem humatus a vobis honeste, ac sepulchrum honestum consecutus est. Par igitur
 est, ut collatum in illum beneficium rependatur amicis ab amicis & familiaribus. Dum
 ita fatur hospes, pater noster Lysidis memoriae longo spacio illachrymatus est. At fra-
 ter arridens suo more mihi: Quid agemus, inquit, Caphisia, condonemus pecuniam pau-
 pertate & taceamus? Minime, inquam ego, charam & bonam iuuentutis altricem, sed propu-
 gna pro ea. Tuum est enim dicere. Atqui ego, inquit, pater hac via domum nostram vna pos-
 se verebar expugnari a pecunia, per Caphisiam videlicet corpus, quod speciosam vestem
 requirit: quo amatoribus, qui tam multi sunt, vendit se: affluentem etiam & copiosum vi-
 ctum: ut exercitationes & certamina palestra sustinere queat. Quando vero non prodit
 40 paupertate, neque sicut tincturam relinquit patriam paupertatem: sed quavis adolescens glo-
 riatur frugalitate & presentibus est contentus: quo nos applicemus pecuniam, aut quem
 in usum vertamus? Num auro inducemus arma, & clypeum purpura auro intertexta,
 sicut Atheniensis Nicias, distinguemus? Iam tibi pater chlamydem Milesiam, matricam
 quae vtrinque purpuram habeat attextam, mercabimur? Neque enim in vestrem absumemus
 donum excipientes nos ipsi lautius, quasi Plutum sicut grauiorem inuitauerimus hospitem.
 Bona verba inquit filii pater. Nunquam ego talem vitae conversionem aspiciam. Atqui nec
 ociosas, inquit, seruabimus domi resides diuitias. Ita enim ingrata fuerit gratia, & pos-
 sessio eius infamis. Quorsum igitur, inquit pater? Proinde, inquit Epaminondas, la-
 soni Thessalorum praetori, cum nuper ingentem auri vim huc ad nos misisset, orasset
 50 que, ut eam caperemus, plus satis rustice sum respondere visus, iniquarum manu eum
 auctor esse, qui dominationis vnus studiosus hominem popularem ex libera & immu-
 ni quae suis legibus vitur, civitate pecunia attentaret. Tuam vero hospes promptam volun-
 tatem (Est enim honesta & philosopho digna) amplector & exosculor mirifice: sed ad-
 ducis non laborantibus amicis medicamina. Ut igitur si inferri audisses nobis arma,
 & ad nauigantes, ut armis & telis succurreres: inde amicitiam & pacem offenderes pa-
 ctam: non duceres danda & relinquenda illa non indigentibus: sic socius ades
 contra paupertatem, quasi ab ea fatigemur: sed est ea facilis nobis tolerata & chara con-
 tubernalis. Quapropter nihil est nummis opus neque armis in eam nihil infestam. Sed
 T T iij

familiaribus vestratibus renuncia, cum rectissime uti ipsos opibus, tum recte utentes paupertate hic amicos habere. Lyfidis vero vicium & sepulturam ipse pro se persolvit nobis: qui cum alia tum paupertatem non moleste nos docuit ferre. Ibi Theanor: An igitur, inquit, si paupertatem ignavi animi est moleste ferre divitias formidare & fugere non importunum: praesertim si quis non ratione eas, sed simulatione vel insolentia vel ostentatione aliqua repudiet? Quae autem, inquit, ratio honeste parva & iuste repellat, ut Epaminondas? Imo (Ante enim hoc Thesalo dedisti, ut pro his responderes) dic mihi, vtrum dari aliquando recte putet pecuniam, capi non recte: an vero prorsus peccare tam qui dant, quam qui accipiunt? Nequaquam, inquit, Epaminondas, sed sicut rem aliam ego, sic divitias donari & teneri existimo modo turpiter, modo laudabiliter. Quid igitur, inquit Theanor, num qui, quod debet, vitro & prompte dependit, non honeste dat? Annuit. Qui vero, quod est datum honeste, accepit, non honeste cepit? Num iustius capiatur pecunia quam ab eo, qui iuste dat? Minime, inquit. Igitur si ex duobus, inquit, amicis ab altero est dandum, alteri profecto sumendum est. Nam in pugnis quidem hostis, qui bene est meritis, declinandus est. At in beneficiis amicum, qui recte largitur, neque refugere neque repellere sit verum. Nam si non gravis est paupertas, nec est diverio usque adeo sunt ignominiosae opes nec abiectae. Non sane, inquit Epaminondas: sed poteris nobiscum rem expendere. Sunt nimirum cupiditates multae & multorum, quaedam naturae insitae, uti vocant, & in corpore pullulantes ad necessarias voluptates, alia peregrinae, quae sunt propter inanem gloriam: roburque, & vim a tempore & consuetudine in prava educatione mutuantur subinde trahunt & deiciunt animos quam necessariae validius. At usus & meditatio multum etiam de natiis aegritudinibus rescandi dedit doctrinae facultatem. Omnis autem exercitationis vis mihi Theanor adventitiae & superflua est cupidinibus admouenda, atque has subigere amputareque debemus vinculis & coercionibus reprimendo. Nam si sitim domat & famem obluens dicitur cibo & potui ratio: longe certe est facilius avaritiam & ambitionem refrenare abstinentia ab eis, quibus inhiant, & repressione tandem devictas. Num tu aliter sentis? Assensus est hospes. An non discrimen, inquit, vides inter meditationem & effectum, cuius gratia suscipitur meditatio. Atque ut athletices effectum dixeris cum adversario de corona concertationem: meditationem, corporis ob id per exercitia praeparationem: virtutis item alium fateris opus esse, aliud meditationem? Assentiente hospite: Age iam, inquit, in continentia fcedis & pravis temperare voluptatibus, meditationem an potius opus & documentum esse censes meditationis? Nempe opus, inquit, ego & documentum. Meditationem autem & commentationem cum continentia nonne afflicebatis etiam num hac ratione vos omnes: quando exercitantes vos & agitantes ut bestias appetitiones splendidis mensis & variis dapibus longo tractu admouetis: mox seruis vestris eas ad epulandum conceditis, ipsi tenuibus & frugalibus vescimini cohercitis iam cupiditatibus. Siquidem voluptatum temperantia licitarum est ad vetitas commentatio. Vero, inquit, Est ergo quaedam etiam iustitiae adversus avaritiam & pecuniae cupiditatem exercitatio: non ne furetur quis inersu nocturno res aliorum, neque grassetur: nec, si non pecunia redemptus patriam & amicos prodat, iam exercet se adversus avaritiam. Etenim lex fortassis hic & timor rapacitatem ab inferenda iniuria retrahit. Sed qui iustis & concessis ab lege lucris crebro absistit, hic seipsum vitro subiigit & consuefacit abhorre ab iniusta omni & improba captura. Neque enim magnis in voluptatibus, pravis tamen & noxiis poterit mens conquescere: quae non frequenter, cum copia esset data fruendi, non respuit eas: neque compendia flagitiosa & immanes aviditates, quae ipsum adoriantur, superare est illi proclive: qui non multo ante contraxit & retudit aviditatem aliis artibus magnopere ad quaestum faciendum educatam. Qui namque iniquitate gliscit, is sane quam aegre & difficile a fraudando temperaverit. At vir, qui non amicorum gratiae neque muneribus regum se permittit, sed & fortunae sortis renunciauit, & thesauro invento inhiantem repressit avaritiam: hic ad iniuriam non insurgit neque sollicitatur animo: sed se vitur ad honestum facill, magnos gerens animos, & optime sibi conscius. Horum ego hominum cum ego & Cephalias mihi Simmia sumus amatores: oramus hunc hospitem, ut nos sedulo in paupertate ad illam virtutem exerceri sinat. Ita postquam

frater

frater differuisset, Simmias cum bis vel ter capite annuisset: Magnus, inquit, magnus est Epaminondas vir. In causa est a primo hic Polymnias qui optimam educationem liberis in philosophia paravit. Caeterum de his ipse hospes cum eis transiit. Lysim autem, si nobis audire fas est, vtrum ex sepulchro mores & transfers in Italiam, an remanere hic fines apud nos benevolis & amicis, illuc cum venerimus, vsurum contubernibus. Hic arridens Theanor: Apparet Lysim, inquit, Simmia huius loci amore duci, qui re nulla honesta Epaminondae beneficio eguit. Sunt enim pia quaedam Pythagoreorum in sepulturis ceremoniae: quae nisi affecuti, non putamus nos beatam & convenientem habere finem. Ut igitur percipimus ex fominis Lyfidis exitum (Internoscimus autem certo signo, quod offertur in somniis, defuncti an viventis sit spectrum) cogitatio multos subiit, aliter Lysim in terra peregrina funeratum esse, atque inde nobis mouendum: ut iusta ei exequiarum apud nos soluerentur. Hac mente huc contendi, atque ad bustum statim ab incolis ductus, sub vesperum iam inferias dedi Lyfidis manes euocans ut descenderet, quemadmodum haec agenda essent, responsura. Multa iam nocte nihil equidem vidi, sed vocem visus sum mihi audire: Immota ne moue. Nam iusta exequiarum praebita sunt amicis Lyfidis corpori. De anima iam iudicatum, ea ad alias dimissa natales est, & alium genium sortita. Et quidem iam congressus mane cum Epaminonda, modo intellecto, quo extulerat Lysim: cognouit eum ad arcana usque ab illo esse institutum, atque uti ad vitam eodem genio, nisi ex cursu ego de gubernatore male conicio. Quippe semitae vitarum sunt multae: sed quibus genij homines ducant, paucae. Sic fatus Theanor intuitus est Epaminondam, quasi de integro ex eius specie ingenium speculans. Interea medicus accessit, resoluitque Simmiae fasciam, qua obligauerat crus, ut corpus eius curaret. Interueniens autem cum Hippostenida Phyllidas me, Charonem, & Theocritum excitauit, abduxitque in atrij angulum mire, ut vultus eius demonstrabat, exanimatus: ac me, nunquid noui Phyllida, quaerente: Mihi quidem, inquit, noui Cephalias nihil. Namque praecieram & praedixeram vobis Hippostenidae ignauiam. Quare orauit vos, ne rem cum eo confociaretis, neque ad hoc consilium hominem adhiberetis. Attonitus his dictis nobis Hippostenidas: Noli quaeso, inquit, ita Phyllida dicere, neque praecipitiam fortitudinem censens perditum eas & nos & ciuitatem: sed sine tuto, si ita in factis est, illos ab exilio redire. Tum exardescens Phyllidas: Cado, inquit, Hippostenida quam multos arbitrare huius arcani consilij ad rem patrandam esse nobis conscios? Equidem, inquit ille, non minus triginta noui. Quid ergo, inquit, quod tam a multis fuit deliberatum, rescidisti vnus interpellasti que, per nuncium, quem ad illos, qui huc iam contendunt misisti, ut reuertantur iubens, nec ut hodie pergant, quando quae ad reditum spectant, pleraque etiam casus praestruxit. Quae cum exposuisset Phyllidas, omnes quidem fuerunt perplexi. Charonem autem multum aspere coniectis in Hippostenidam oculis: Quid homo teterrime, inquit, fecisti nobis? Nihil inquit mali Hippostenidas, si deposita vocis truculentia hominis coetanei & pariter cani rationem habes. Nam si periculorum securam magnanimitatem probare ciuibus atque contemptorem vitae animum Phyllida certum est, multum diei spacium superest adhuc, nec operamur noctem: sed correptis ensibus pergamus in tyrannos, trucidemus eos, emoriamur, ruamus praecipites in pericula. Quod si haec neque perpetrare neque in ea incurrere difficile est: sed eripere Thebas tam multis hostilibus armis cinctas, & Spartatarum praesidium non est proclive duorum vel trium caede expellere (Neque enim tantum vini ad conuiuium & epulas Phyllidas parauit, ut mille Archiae satellites onerentur mero: sed ut obrunauerimus illum, stationem agit hac nocte sobrius Cripidas & Arceus) quid amicos & propinuos domum in certam perniciem reducere properamus, idque cum non sint in totum imprudentes illorum reditus hostes? Cur Thespiensibus est edicto praecipitium in certam hanc diem, ut in armis sint, & Spartatarum ducibus, quando eos euocarent, dicto audientes? In Amphitheum hodie, ut audio, quaestione de eo habita, ubi redierit Archias, animaduertent. Non sunt magna haec non esse clam consilium nostrum indicia? Nonne praestat in tempus non longum, sed tantisper, dum procurauerimus prodigia, rem protelare? Etenim Cereri immolarites bouem vates ingentem motum & discrimen denunciari ostendunt ex holocausto: & quod tibi magnopere Charon est cauendum, heri rure mecum rediens Hippatiodorus Eriantis filius vir caetera

TT iij

bonus & mihi familiaris, sed instituti nostri plane ignarus: Est tibi Hippothenida, inquit, magnus cum Charone vsus, mihi vero non admodum est coniunctus. Huic, si tibi videtur, nuncia, vt caueat periculum quoddam ex insomnio tristi admodum & ominoso. Proxima superiore nocte visa mihi est eius domus pręnantium more parturire: illum & amicos de ea sollicitos vota facere & pręsto esse: mugire illam & voces quasdam mittere inconditas, postremo flammam eluxisse ex ea foras copiosam & vehemētem, vt vrbs fere tota inflammaretur, Cadmiā solo fumo involutam fuisse, sed incendium superiora non depascere. Ac visio quidem Charon, quam ille prędicauit, ea est. Ego vero extemplo trepidaui, longeque magis, postquam hodie accepi exules domicilium tuum petitorios, aestuo, ne ingentibus malis obruamus nos ipsos: cum nihil magnopere offenderimus hostes, sed tantum permouerimus. Ciuitatem enim a nobis stare existimo, Cadmiā, sicut est, ab illis. Cui respondens Theocritus represso, qui aliquid Hippothenidę dicere volebat, Charone: At mihi quidem, inquit, nulla vnquam res tantum animi Hippothenidę ad rem aggrediendam dedit: tametsi in immolando pro exulibus semper læta mihi exta fuerint, vt hoc visum. Siquidem lumen ingens & clarum in ciuitate narras ex domo socia effuluisse, fumo autem obfuscatum hostium domicilium, id nihil vnquam adferet lachrymarum nec fluctus, neque quicquam potest fieri melius quam incertas voces a nobis emitti. Itaque si quis etiā quicquam denunciare de voce velit, id hoc erit. In suspicionem hoc negocium incertam & cęcam veniet, simulque effulget & conficietur. Nam non litare haud pertinere ad statum publicum, sed ad dominantes. Adhuc loquente Theocrito dico Hippothenidę. Quem nam ad exules emisisti? Nam si non multum anteuertisti, persequemur hominem. Haud scio, inquit Hippothenidas, Caphisia (Verum enim est vobis dicendum) an assequi eum, quod equo vtatur Thebanorum pręstantissimo, poteris. Est autē nobis ille familiaris, aurigarum Melonis prępositus, ac per Melonem huius consilij ab initio conscius. Ego, de quo deceret, considerans: Dicisne Hippothenida, inquam, Chlidonem, qui solenni lunonis celeri equo palmam retulit. Imo illum ipsum, inquit. At quisnam, inquam hic est, qui ad ianuam vestibuli iam diu stat, & nos contuetur? Ibi respiciens Hippothenidas: Chlidon, inquit, mediusfidius est. Hem vereor, vt quid fecius acciderit. Ille vt vidit nos in illum intentos, a foribus sensim ad nos perrexit. Cui cum innuisset Hippothenidas, iussissetque, vt coram omnibus, siquid vellet, expromeret. Omnes enim esse ex nostris: Satis, inquit, hoc Hippothenida noui. Te autem cum neque domi reperissem neque in foro, huc coniectaui ad hos profectum, quo etiam statim contendi: vt nihil eorum, quę mihi acciderunt, ignoretis. Nam sicut pręceperas, vt maturarem, quantum possem, in monte exulibus occurrere, domum ad capiendum equum ingressus sum. Poscenti frenum mihi non potuit vxor dare, sed per diu morata est in conclauis. Postquam longo spacio illic quarendo & omnia versando satis me delusit, tandem est falsa vicino se frenum commodasse, cum vesperi id rogasset illius vxor. Fremente me & verbis vxorem meam increpante vertit illa se ad diras execrationes, imprecans malum mihi iter & malum redditum: quę deos pręcor, vt in illam ipsam vertant. Denique ad verbera vsque ex flamma prouectus, mox concursu facto vicinorum & fęminarum fędissime illam accepi & acceptus sum, atque ita ægre ad vos perueni, quo ad illos alium mittatis. Equidem parum nunc sum mei potens & animo tumultuante. Hic magna nos ex eo casu animi mutatio cepit. Qui paulo ante fueramus insensu, quod impeditum esset consiliu, nunc propter pręcipitem temporis occasionem & pernicitatem, quod nulla esset procrastinatio, in sollicitudinem & metum coniciebamur. Verum enim vero appellauit Hippothenidam comiter & confirmaui, quod etiam dii ad rem aggrediendam hortarentur. Hinc Phyllidas digressus est, vt pararet conuiuium, & Archiam statim in vinu coniceret: Charon, vt domum curaret. Ego & Theocritus Simmiam repetiui, quo Epaminondam oblata occasione conueniremus. Illi iam multum progressi erant in quęstione pręclara, quam paulo ante Anaxidorus & Phidolaus attigerat, Socratis dęmonij, quod vocant, quę natura & vis fuisset. Illa quidem, quę contra Anaxidori dicta disputauit Simmias, non audiuimus. Ipse Socrates ostendit cum aliquando de his rogasset, non accepisse responsum se: quare iterum non quęsisset. Sępe autem conuenisse alios, qui per visionem dicerent cum deo aliquo eum colloqui solitum, quos se pro vanis habuisse: alios, qui audisse vocem quandam animum aduer-

advertenti & sedulo percunctanti loquentem. Quare nobis rem inter nos priuatim volutantibus venit in mentem cogitare, anne Socratis dęmonium non visio, sed vocis alicuius perceptio vel sermonis conceptio fuerit, qui nouo & prodigioso quodam modo ad eum deferretur, quomodo in somnis qui sermonum aliquorum opiniones & informationes accipiunt, arbitrantur loquentes se exaudire. Cęterum aliis verę per somnium notio talis offertur propter corporis quietem & tranquillitatem, cum somno sunt sopiti. Aliorum animus ægre exaudire valet humana conditione pręstantiores, succumbentescque turbulentis animi motibus & circumacti negociis attendere animum nequeunt iis, quę significantur, neque accipere. Socrati mens pura fuit & immota, quę parum commercij cum corpore necessariorum grętia habebat: ideoque mollis & tenuis, vt celeriter ab occurfante verteretur. Illud autem, quod occurfabat, non sonum sed sermonem conicias genij fuisse: qui attingeret ipsa re significata intelligentem. Imitatur enim vox pulsus, animo per aures vt orationem, quando inter nos colloquimur, recipiente. At eius, qui supra conditionem humanam est, mens ducit animum generosum perstringens eum re percepta non indigentem pulsus: atque hic prębet se facilem remittenti & intendenti appetitionem non violenter ex permotionibus reluctantis, sed facilibus & mollibus tanquam freno obsecundantibus. Neque id mirari debemus: cum videamus a paruis clauis grandes circumagi naues onerarias, hinc rotarum figlinarum vertiginem summę manus contrectatione recte contorqueri. Nam licet inanima sint illa, si tamen structa in rotunditatem sint, ex laeuore cedunt momento accedente ad id, quod mouet. At animus humanus sexcentis impulsibus sicut stimulis intentus multo omnium est organorum versatillimum, si quis rite tractauerit eum, quando momentum cepit: vt ad id, quod est conceptum, flectatur. Huc namque ad id, quod concipit informationes, permotionum & appetitionum contendunt capita. Quo agitato, dum rapiuntur, rapiunt & dirigunt hominem. Quare imprimis, quantum roboris obtineat informatum, facultatem dat vt intelligamus. Siquidem ossa sensus sunt expertia, nerui & caro humoribus turgida, quorum ponderosa moles quiescens & iacens, simul vt animus in ieiunium conicitur, appetitionemque ad id ciet, tum tota excitata & connitens omnibus partibus tanquam alata volat ad agendum. Neque motionis, directionis, & representationis imaginum difficilis est modus, aut in totum perplexus ad perspicendum, quo animus informatus rapit appetitionibus ad se illam molem: sed quomodo citra vocem conceptus animo sermo mouet placide: sic mea quidem sententia non infeliciter comparatum est, vt ab excellentiore mens mente & ab animo diuiniore trahatur foris attingente, sicut solet contractum sermo habere ad sermonem, & lumen ad luminis refultum. Nam reuera nostras inuicem intelligentias quasi in tenebris per vocem contingentes indicamus. At dęmonium intelligentię, quę sunt lucidę & capaces, irradiant, nec desiderant verba & dictiones: quas adhibent inter se homines notas, vt species conceptionum animi & simulachra cernant: sed ea ipsa non cognoscunt, pręterquam illi, quibus singulare aliquod & cęleste, sicut diximus, inest lumen. Quamuis id, quod circa vocem sit, aliquatenus non credentibus satisfacit. Aer enim, quando ex sonis perfectis formam accepit, redditusque est ex toto sermo & vox, ad animum audientis animi conceptione defert. Itaque mirandum sit, si eadem ratione per hoc animo conceptum ab naturis augustioribus moueri animum non credas. Quid namque habet monstri, si aer a dęmonio mutatus, qui facile mutatur, enunciet diuinis & excellentibus viris eius, qui animo agitauit quid, sermonem. Quomodo enim pulsus eorum, qui remoti sunt, ex clypeis æreis propter resonantiam percipiuntur, quando ex profundo sublatis accidunt aliorum obscure discurrentes fugiunt: item dęmoniorum sermones, quamuis per omnes ferantur, resonant tamen in solis, quibus placidum ingenium & tranquillus est animus: quos nimirum sanctos & diuinos vocamus. At vulgus cum hominibus dormientibus existimat dęmonium habere consuetudinem: sin vigilantes compositosque mente perinde pellant, incredibile arbitrantur & miraculum: velut si putes musicum, qui remissa vtitur lyra, eum neruis instructam & concinnatam non recte pulsare & tractare posse. Siquidem causam non considerant tumultuantem incongruentiam suam, qua vacauit amicus noster Socrates: vt oraculu, quod patri eius etiam num pueri fuit redditum, pręcinuit. Id pręcepit huic, vt sineret eum, quicquid ei in mentem veniret, agere: nec eo geret, vel ab instituto abduceret, sed impulsui indulgeret pueri, ac vota

faceret Ioui Agoræo & Musis. Cætera ne laboraret magnopere de Socrate: vt qui excellentiorem haberet in se sexcentis magistris & pedagogis vitæ ducem. Nobis Phidolæ & viuientis Socratis & mortui de dæmonio ita sentire visum. Voces ominosæ vel sternutamenta, vel eius generis reliqua abiicimus. Quæ autem ex Timarcho Charoneo audiuius, cum de his differeret: haud satis scio an proferenda sint, ne fabulas nos fingere aliqui existiment. Minime, inquit Theocritus: Imo exprome illa. Quamvis enim non vsq; quæq; aliquatenus tamen assequuntur & fabulosa veritatem. Primum tamen, hic qui fuerit Timarchus, expone. Neque enim noui hominem. Merito sane inquit Caphisia Theocritus. Siquidem admodum adolescens excessit e vita, atq; à Socrate contendit, vt apud Lampronem Socratis filium, qui paucis diebus ante ipsum defunctus fuerat, amicum & æqualem suum tumularetur. Hic igitur, cum dæmonij Socratis, quæ vis esset, cognoscere gestiret: vt qui adolescens esset egregius, & modo philosophiam gustasset, re mecum tantum & cum Cebete communitata in Trophonij manteum solemnibus peractis descendit. Cum hæssisset in specu duas noctes & diem: ac multi eum iam pro deplorato haberent, & complorarent familiares eius, summo diluculo fronte perquam læta prodit: ac postquam salutauit venerabundus deum, & explicuit se turba hominum, multa nobis vidisse se & audiuisse miranda memorauit. Narrauit, postquam descendit in manteum, offusum se primū multa fuisse caligine. Inde obsecrationibus factis diu iacuisse, non satis clare, vigilaret somniaretne, intelligēs: nisi quod visæ ei essent capitis strepitu accidente percussis dehiscentēs futuræ animam emittere. Quæ vt excedens cum aere commixta fuit læta rutilante & limpido, primum respirare tunc visam esse tandem per diu atque expositi, & quam ante fuisset, ampliorem fieri instar veli passi: inde percipere parum clare stridorem quempiam supra caput circumvolatatum, qui vocem suauem emitteret. Cum autem oculos circumtulisset, terram nusquam circumspexisset, sed micantes molli flamma insulas, commutantes inter se alium alias colorem tanquam tincturam accipere variante in commutationibus luce. Visas eas numero infinitas, granditate immensas, non pares tamen inter se omnes, sed æque orbiculatas, arbitratum autem se æthera his in gyrum circumactis illum stridorem edere, dum leniter inter se concursabant. Esse enim germanam incitus lauari vocis illius lenitatem ex omnibus concinatas: Interiecum illis mare vel lacum effusum colore pellucidum ex admixta grandine. Ex insulis illis paucas vehi recto meatu & decurrere ultra riuum: alias frequentes à recto cursu aberrare vel retrahi impetu, quasi gurgitibus haurirentur. Esse pelagus hoc alibi valde altum versus Austrum. Præcipue autem esse ibi rara vada & breuia: alicubi effundi rursusq; contrahere se mare, nec multum se effundere, ac colores trahere modo indilutum & pelagium: modo non liquidum, sed turbulentum & limosum. Impetum fluctus insulas ad littus simul delatas reducere, neque finem coaptare cum principio, neq; circulum efficere: sed leniter anteuertere applicationes, anfractumque efficere, dum voluuntur, vnum. Harum ad mediā potissimum aeris & maximam partem vergere mare paulo minus octo partibus vniuersi, vt ei apparebat. Duo esse maria ostia, quæ ignis irrupentis aduersos amnes recipiebant: ita vt longissimo spacio retro inhibitum mare repellatur, & candescat glaucedo. Hæc dum contemplabatur, oblectatum se fuisse eo spectaculo. Cum deorsum aciem demississet, vastum apparuisse hiatus rotundum sicut globi carinati mire horribilem & profundum, ingentibus tenebris fœcundum non sedatis, sed turbatis & frequenter restagnantibus: vnde exaudiri infinitos rugitus & gemitus animantium, infinitorum ploratum puerorū, permixtorumq; virorum & foeminarum eiulatus, strepitus varios, & tumultus ex alto procul obscuros sublatos, quibus se non medio critter fuisse percussum. Procedente tempore dixisse quempiam, quem non videbat, sibi. Quid desideras Timarche interrogare? Respondisse se: Omnia. Quid enim hic est, quod non sit stupendum. At nobis, dixisse illum, parum est iuris in superis. Quippe sunt aliorum illa deorum. Persephones fortem, quam nos dispensamus, ex quatuor vnam, vt eam terminat Styx, conspicias, si libet, licet. Rogante se, quænam Styx esset. Via dixisse illum ad Orci regnum, proceditq; ex aduerso ea secans vertice quidem lumen, extendens autem se, vt conspicias, ex Orci regno ab imo, quæ contingit illud reuoluta, atq; ab luce partem extremam disterminat vniuersitatis. Porro sunt vniuersitatis quatuor principia: vitæ primum, secundum motus, tertium generationis, postremum interitus. Copulat secundo primū monas

monas in eo, quod est imperispectabile: secundum tertio mens in sole, tertium quarto natura in luna. Coniunctionis cuiusq; Parca clauigera Necessitatis filia sedet: prima Atropos, secunda Cloto, illius in luna Lachesis, circa quam flexus est genitura. Nam reliquas dii incolunt insulas. Luna vero, quæ dæmoniorum est inferorum, declinat Stygem paululum extollens se. Occupatur semel in secundis modis centum septuaginta septem: atq; incurrente cum impetu Styge animæ vociferantur ex formidine. Quippe multas abripit Orcus delabentes, alias subvehit ex loco inferiore adnantes luna: quibus opportune cecidit natalium finis: extra quam siquæ consecelera-
¹⁰ re: verum fortē lamentantes suam delabuntur, deferunturq; rursus ad aliam, vt vides, natiuitatem. Ego vero, dixisse Timarchum, nihil video: nisi frequentes stellas circa hiatus saltitantes, alias demergi in specum, alias rursus ex imo euehi. Nempe, dixisse illum, ipsos, cum id non intelligas, vides dæmonas. Ita autem res se habet. Anima est omnis mentis compos, nullaq; est hominis, quæ rationis sit expers. Sed quatenus ea carnis contagione tenetur & perturbationibus, alteratur vertiturq; ex viciis & doloribus, vt rationis exors euadat. Temperatur autem non eodem omnis modor sed aliæ demerguntur in corpus totæ, atq; omni ex parte perturbatæ prorsus à vitiis huc illuc in vita iactantur. Aliæ retinuerunt, aliæ foris reliquerunt partem purissimam non attractam: sed vt in summa aqua natantem, quæ contingat ex capite hominem, vt
²⁰ si in alto mersum funis excelsus subleuet, qua anima se erigit: quatenus huic paret, nec perturbationibus succumbit. Quod igitur submersum in corpore impetu aufertur, anima dicitur. Quod vero ex corruptione est reliquum, vulgus mentem appellat, atque intra se esse id arbitrat: quomodo ea, quæ in speculis apparent per luminis repulsum: Qui recte iudicant vt extra se positam, vocant dæmonem vel genium. Stellas ergo dixisse illum, quæ extingui videntur, cum vides: animas illas, totæ quæ in corpus sunt demersæ, conspicias puta te: alias, quæ relucet, atq; redeunt in lucem ex loco inferiore caliginem quandam & tenebras sicut cœnum excutiunt, eas esse, quæ à morte ex corporibus remeant. Quæ vero in sublimi vltro citroq; cursitant, genij sunt hominum, qui mentem dicuntur habere. Age autem considera cuiusq; connexionē,
³⁰ quatenus animæ sit conglutinata. Quibus auditis accuratius se attendisse, & esse contemplatum stellas in salo iactari has minus, illas magis, sicut subera, quæ retia in mari indicant, conspicias fluitantia: Non nullas circumuolutorum fusorum in modum cursum confusum & inæqualem trahentes, nec valentes motum ad rectam viam componere. Dicere autem vocem illam eas, quæ rectum & compositum meatum tenerent, animis vt obsequentibus ex institutione & disciplina honesta: quæ non in terra lutulentam & feram exhibeant partem animi rationis expertem. Quæ sursum ac deorsum subinde inconstanter & turbulente vergunt, quasi ex vinculis moliantur se, cum contumacibus & indomitis ob ruditatem luctari ingenitis, nunc eorum potentes ac deducentes has ad dextram, nunc detortas à perturbationibus atq; abreptas à peccatis, mox renitentes magna vi in diuersum. Nam connexionem freni vice partem animi rationis experti iniectam, cum retrahit, pœnitentiam quam vocant ex noxis mouere: & illum ex voluptatibus, siquæ prauæ sint & effusæ, pudorem: qui cruciatus & morsus est, vnde anima à dominante & imperante refrenatur: quoad sic coercita obsequens fiat & placida sicut pecus citra plagam & cruciatum per notas celeres & signa genium sentiens. Cæterum hæc quidem sero tandem & tarde instituuntur & componuntur ad rectum. Extra stabilibus illis, quæ mox à primis incunabulis genio suo peculiari parent, genus fatiloquorum est & deorum vocem audientium: de quibus Hermodori Clazomenij animam audisti certe relicto in totum corpore nocte dieq; longe palari, inde remeare solitam: cum multa, quæ locis remotis dicta & gesta essent, audisset & vidisset, donec corpus eius vxore prodente nacti anima destitutum domi hostes cremauerunt. Cæterum non est hoc verum. Neq; enim excessit corpore anima: sed dum obsecundat & laxat genio vinculum, permittebat ei liberum & vagum cursum, vt multa foris conspicias & audita renunciaret. Qui vero corpus sopiti extinxerunt, supplicium in hodiernum vsq; diem in Tartaro persoluunt. Hæc intelliges, dixisse vocem illam, liquidius adolescens tertio abhinc mense: ad præfens fa-
⁵⁰ cesse. Silente voce respexisse se ac voluisse narrauit Timarchus, qui ille esset, qui loquebatur, spectare: verum ex ingenti iterum capitis dolore quasi vi collisi prorsus de-

statu mentis dimotum fuisse, omniq; orbatum sensu. Paulo post sui factum compositem vidisse in Trophonij specu se ad vestibulum, ubi initio decubuerat, iacentem. Haec enus de Timarchi fabula. Ut autem Athenas regressus tertio mense ex vocis, quæ ei fuerat oblata, prænuntiatione expiravit, ac rem Socrati stupentes retulimus: increpavit nos Socrates, quod non superstiti adhuc Timarcho id ipsi exposuissimus. Libenter enim illum ipsum auditurum se fuisse, & liquidius etiam excussurum. Habes Theocrite mixtam historiæ fabulam. Sed vide, an ne hospitem ad hanc quæstionem accersimus. Nam valde conveniens ea est viris divinis atq; ad illos proprie spectat. Quid autem, inquit Epaminondas, qui in isdē exercetur atq; nos disciplinis, non adducit in medium sententiam suam? Hic arridens pater: His est, inquit, hospes hic moribus, taciturnus atq; ad loquendum religiosus, sed discendi & audiendi supra modum avidus. Quapropter Tarentinus Spintharus, qui diu eo usus est hic familiariter, semper in ore habet, in nullum se vnuquam incidisse hominem, neque qui plura sciret, neq; parcius loqueretur. Itaq; tu, quæ ipse sentis de ante dictis, expedi. Ego sane, inquit, ea, quæ retulit Timarchus pro sacrosanctis & deo dicatis esse aio habenda. Demirer autem, si quis parum fidei sit Simmiæ dictis adiuncturus: & cum cygnos sacros & dracones, & canes, & equos nominent, homines cœlestes esse & diis gratos non credat, præsertim cum deum non avium sed hominum amore existiment teneri. Quomodo ergo homo equitij studiosus non perinde omnium, qui eius generis sunt, curam gerit: sed semper aliquem eximium habet, diligitq; ex cæteris, quem ipsemet exercet, alit, & diligit singulariter: item illi, qui supra sortem sunt humanam, optimum quemq; ex nostris sicut ex grege signant & singulari aliquo tyrocinio & præcellenti dignantur: eosque non freno & flagellis, sed doctrina per signa corrigunt: quorum vulgus & plebei sunt rudes. Neq; enim vulgares canes notarum venatoriarum, neq; vulgares equi equinarum sunt intelligentes, sed qui docti sunt, confestim ex leui sibilo vel popysimo imperata intelligentes, facile quò oportet vertuntur. Nec videtur etiam Homerus huius, quod dicimus, imprudens discriminis esse. Siquidem vatum aliquos augures vocat & sacerdotes, alios deorum ipsorum intelligentes colloquentium & capientes denunciare puta futura, ubi ait:

*Horum Priamides Helenus præsensit acute
Consilium, divinum quod consultatio suasit.
Sic æternorum percepi verba deorum.*

Et,

Sicut enim regum & imperatorum animi externi percipiunt & cognoscunt ex facibus, præconiis, & tubis: fidis & familiaribus ipsi exponunt: sic deus paucos appellat per semetipsum & raro: vulgo hominum dat significationes, ex quibus constat ea, quæ dicitur divinationo. Nam dii quidem parcissimorum hominum mores exornant, quos summe beatos & divinos reuera volunt reddere. Quæ vero exolutæ sunt à genitura animæ, ac de cætero vacant à corpore velut plane manumissæ genij sunt hominum iuxta Hesiodum curatores. Ut enim athletæ, qui desierunt ex senio certamina, non ex toto concertandi & curandi corporis deposuerunt desiderium: sed exercitantes se alios quando videt, diffunduntur, exhortantur eos, vna in curriculo versantur: item qui abstiterunt certaminibus ex animi virtute ac facti sunt genij, hi non poenitus despiciunt humana negotia, sermones, & studia: verum eos, qui meditationibus suis eodem tendunt, fausti feruientesq; eorum contentioni excitant ad virtutem hos acuuntq;: quando prope ad metam iam contententes eamq; attingentes cernunt. Neq; enim cum quibuslibet intercedit daemone interior usus: sed quomodo inter natantes in pelago illos, qui adhuc in alto procul à terra fluitant, homines in terra consistentes quiete spectant solum: ad illos vero, qui iam prope sunt, accurrentes & mare ingredienti, simulq; manu & voce succurrentes, eripiunt eos. Idem est genij Simmia mos. Nos etenim, qui negotiis deprimimur infinitis, corporaq; multa quasi vehicula sortiti sumus, ipsos finit eniti & tolerantiam exercere, ut nostra propria virtute conemur salutem adipisci & portum tenere. Quod si qua per sexcentas iam natiuitates longa subierit certamina recte & impigre anima, ac dum ad metam iam orbis sui periclitans elaboransq; in excensione multo sudore aduehitur ad terram: huic non invidet deus, ut genij familiaris opem ferat, sed liberum id facit cupienti. Cupit autem alius aliam conferuare adhortando. Illa vero exaudit, eo quod prope accedat, seruaturq;. Quæ genio non auscultat, ab eo

deserta

deserta parum feliciter discedit. His dictis Epaminondas in me versus: Tempus est, inquit, Caphisia, ut ad gymnasium concedas, nec relinquant sodales. Nos Theonem curam dimisso, quando visum erit, colloquio agemus. Cui ego: Hoc, inquam, agamus. Cæterum non nihil, ni fallor, vult Theocritus hic vnaque ego & Anaxidorus tecum agere. Bonis auius, inquit, colloquatur, exurgensque processit in porticus anfractum: ac nos eum cingentes tentabamus exhortari ad cœpta. Ille diem satis intellexisse ostendit se reditus in patriam exulum, ac cum Gorgia amicos ad occasionem decuriatos esse, nec esse interempturos indicta causa vllum ciuem, nisi magna necessitas exprimat. Convenire etiam alioquin, ut essent nonnulli Thebani vacui & liberi ab hoc consilio, minus fore hos suspectos civibus, quod rectissime eos sibi consulere sint existimaturi. In hanc sententiam discessimus. Ille digressus est ad Simmiam. Nos in gymnasium descendimus, convenimusque amicos: agensque quisque seorsum cum alio interluctandum alia rogabat, alia narrabat, atque instruebat se ad exequendum consilium. Videbamus etiam Archiam & Philippum vinctos ad cœnam pergentes. Nam veritus Phyllidas, ne maturarent Ampitheum necare Archiam, simul atque Lyfanoridam fuit persecutus, abduxit, ostensaque spe mulierem, quam concupiscebat, ad convivium adfuturam, coniecit eum in socordiam & animi dissolutionem cum iis, quos libidinis socios habere solebat. Præcipite iam die intendit se spirante vento frigus: ac cum ideo multitudo se domum recepisset, nos Damoclidam, Pelopidam, & Theopompum, quibus occurrimus, excepimus, alij alios. Nam simul ut superarant Citharonem, partiti fuerunt se, acceperuntque ex tempestate occasionem, ut faciem operirent, atque sic sine periculo transirent urbem: Quibusdam etiam, dum ingrediuntur per portas, fulmen citra tonitru dextra accidit, visumque prodigium est secundum incolumitatemque & gloriam spondere: quasi cœpta splendida iuxtaque secura essent futura. Postquam omnes intro sunt ingressi duodequingenta numero, Theocrito iam solo seorsum sacrificante in cellula quadam: ingens audiebatur forium crepitus. ac paulo post adfuit, qui apparitores duos nunciaret Archiæ ianuam vestibularem pulsare festinanter ad Charonem missos, atque aperiri iubere, stomacharique quod tardius exaudissent. Percussus Archias illos confestim intromitti præcepit, occurrentesque coronatus, quasi sacrificasset & potaret, percontabatur apparitores, quidnam vellent. Respondit alter. Archias & Philippus miserunt nos, qui imperant, ut quam ocyssime sis eis præsto. Requirente Charone: Quidnam rei grauioris esset, cur id temporis accerserent se: nunquid noui? Nihil scimus inquit præterea apparitor. Sed quid renunciabimus eis? Nempe, inquit Charon, simul atque modo coronam posuero, ac sumpsero pallium, sequi me. Nam si nunc vadam vobiscum, commouero aliquos, quasi a vobis ducar. Ita, inquit, fac. Etenim nos nunciare oportet sub urbem excubitoribus præceptum certum a magistratibus. Ita illi digressi sunt. Ut rediit ad nos Charon, atque hæc nobis exposuit, stupor incessit omnibus, proditam rem ratis: ac plerique Hipposthenidam suspectabant, qui impedire exulum reditum parauerat per Chlidonem. Quod quando non successit, & iam instabat discrimen: credebatur ex timore ceptum detexisse. Neque enim aliis in domo Charonis se aggregauerat, sed semel videbatur deprauatus fuisse & mutasse fidem. Attamen Charoni censebamus omnes eundem esse, & magistratibus parendum accersentibus. Ille iusso adesse filio, qui puer omnium Archidame erat Thebanorum formosissimus, atque in exercitationibus maxime industrius, annorum quidem fere quindecim, sed viribus & proceritate longè æqualibus præstans. Hic, inquit, amici vnicus mihi & charus, ut nostis, est. Eum vobis dedo obsecrans omnes per deos & lares, si quid in vos molitus fuero improbe, ut eum occidatis, nec nobis parcatis. Quod reliquum est, adversus conuiuium istud instruite vos. Nolite admittere, ut homines teterrimi corpora vestra per ignauiam & dedecus trucident: sed defendite vos atque animos vestros patriæ seruate invictos. Ita fati Charonis spiritus omnes stupuimus: verum de suspitione indignabamur, amouerique iussimus puerum. Denique, Non recte, inquit Pelopidas, videris nobis Charon consuluisse, qui non in aliam domum ablegasti filium. Cur enim nobiscum deprehensus in periculum conficietur? Vel nunc amandandus sit: quo si quid nobis factum fuerit, generosus succrescat tyrannorum

VV

vindex. Minime vero, inquit Charon: sed hic manebit, eandemque nobiscum aleam subibit. Neque enim ut obnoxius fiat hostibus, fuerit ei honestum. At tu ne dubita præter ætatem filii certamen degustare honestum, teque cum multis & fortibus civibus pro libertate & virtute discrimini offer. Magna spes adhuc superest, & vero aliquis nos respicit de legibus dimicantes deus. Huius viri dictis multi Archidame illachrymauerunt. Ille constante vultu atque animo infracto traditoque Pelopidæ filio ianua excessit complectens quemque nostrum atque confirmans. Multo magis admiratus esses ipsius alacritatem pueri ad periculum intrepidum sicut Neoptolemi, qui neque expalluit, neque fuit consternatus, sed strinxit Pelopidæ gladium exploravitque id. Interea Cephisodori amicorum quidam Diotimus adiunxit se nobis gladio succinctus, & sub pallio lorica ferrea armatus: qui audito accitum ab Archia Charonem, cunctationem nostram increpabat, accendebatque nos, ut ad ades pergeremus tyrannorum. Præventuros nos, si subito eos esse adorti: & alio qui præstare, ut congressi sub dio confligamus inter nos incompositi & diffusi, quam ut maneamus in angusto conclavi, ibique nos includamus examinibus modo, quos exempturi inde sint hostes. Vates etiam incitabat eos Theocritus, exta docens fuisse sibi salutaria, læta, atque securitatem spondentia. Dum arma capimus & nos instruimus, ecce adest Charon vultu exporrecto ridens, atque in nos contuitus, bono animo esse iussit, nihil mali esse, sed rem recte procedere. Archias, inquit, & Philippus, ut intellexerunt me vocatum adesse, iam mero graues, animisque cum corporibus dissoluti ægre exurrexerunt, atque foras ad ianua progressi sunt. Cum autem dixisset Archias: Exules audimus Charon fursum in urbem irrupisse: non mediocriter percussus: Vbi esse, inquam, dicuntur & qui? Nescimus, inquit Archias, atque hac te de causa acciuius, ecquid fortasse intellexeris clarius. Ibi ego paulisper sicut percussus animum recipiens iudicium reputabam ab incerto profectum rumore, non enunciatum ab vilo conscio consilium. Neque enim ignoraturos fuisse domum, si quis rem compertam detexisset, sed suspicionem vel famam obscuram per civitatem temere vulgatam & ad eos fuisse delatam. Itaque dixi ei viuo Androclida frequenter scire me rumusculos eiuscemodi increvuisse inanes, & falsos sermones nos sollicitasse. Caterum nunc nihil Archia tale audiui. Perpendam tamen hoc, quod narras, si iubes: ac siquid audiero, quod mouere nos debeat, non latebit vos. Nempe sane, Phyllidas inquit, nihil Charon inexcusum & inexploratum in his transmittas. Nam cur vlla in re simus supini? Imo omnia cauenda sunt & attendenda. Bonum est enim providere & securitatem sectari. Simul Archiam prehensum abduxit in conclaue, vbi potabant. Sed agite, maturemus, inquit, ac votis deo factis progrediamur. Itaque Charone pacem deorum precibus exposcebamus, atque inter nos exhortabamur. Tempus erat, quo mortales cœnitant. Ventus autem acrius invalescens niuem spargebat minutatim, ut per vicus euntibus magna solitudo esset. Qui ergo ordinati erant in Leontidem & Hypatem, qui vicini erant, palleati exierant, nulla re alia quam ensibus armati. Inter hos Pelopidas, Damioclidas, & Cephisodorus erant. Charon, Melon, & his attributi, qui Archiam erant adorituri, semithoracibus muniti & coronis redimiti densis partim abiegnis partim pineis, partim etiam tunicis amicti muliebribus: & ebrios, qui cum mulieribus lasciuiunt, incitabantur. Et quod maius est, fortuna Archidame insuper hostium languorem & imprudentiam nostram adæquans audacia & apparatus, & cœptum nostrum velut fabulam ab initio distinguens epifodis ancipitibus in ipsa adfuit re gerenda, quæ præcipites & miros eventus fortuiti ludos subiecit. Nam postquam congressus fuit cum Archia & Philippo Charon, dum regressus domum ad rem aggrediendam instruit nos, allata fuit hinc a vobis epistola ab Archia hierophante ad Archiam illum amicum & hospitem, ut credo, suum: quæ reditum & insidias exulum edebat: domumque, quo se contulissent, & coniurationis participes. Erat iam & vino Archias mersus, ac multorum expectatione gestiens accepit epistolam: ac cum diceret tabellarius de re seria ei esse scriptam: Ergo seria, inquit, in crastinum. Ita literas puluino subiecit, postulatoque poculo iussit infundi, ac Phyllidam emittebat assidue ad fores speculatum, adessent ne mulieres. Dum hac spe delinitur conuiuium, irrupimus

mus nos, & per medios seruos ilico ruentes ad andronem, parumper ad fores subintramus singulos conuiuas intuentes. Ac coronarum quidem & vestitus species errore inuoluens adventum nostrum vocem omnium clauit. Postquam vero princeps Melon infecta capulo ensi manu provolauit: Cabirichus Cyamistus, qui archon erat, eum prætereuntem brachio retrahens exclamavit: Est ne hic Phyllida Melon? Caterum hunc obsistentem reiecit, simulque districto ense, insultuque facto ægre molientem se Archiam non ante ferire destitit, quam eum interfecisset. Philippum vulneravit Charon secundum collum. Quem, cum poculis, quæ ad manum erant, se defenderet, Lythæus ex lecto detractum in terram prostravit trucidavitque. Cabirichum nos permulcebamus orabamurque, ne tyrannis succurreret, sed qui sacrosanctus esset, ut diis pro patria consecratus, socium se in patria præberet liberanda. Ut autem ex vino non facile traduci ratione potuit ad id, quod expediebat: sed suspensus & tumultuans surrexit, hastæque, quam de more semper apud nos ferunt archontes, cuspidem obiecit: ego media correpta hasta, sublataque supra caput clamaui, ut eam dimitteret, seruarietque seipsum, nisi vellet feriri. * Theopompus autem a dextris assidens gladio eum percussit, ac: lace ibi, inquit, cum his quibus assentatus es. Neque enim cum liberis coronaberis Thebis, neque immolabis diis, quibus multum deuouisti patriam, cum vota pro hostibus fecisti. Postquam cecidit Cabirichus, sacram hastam Theocritus astans ex cruore rapuit. Ministros paucos repugnare audientes obruncauimus. Eos, qui non mouebant se, in androne conclusimus: ne si elapsi essent, prius enunciarent, quod actum erat: quam intellexissemus, an cepta cæterorum recte processissent. Ea hunc in modum gesta fuerunt. Pulsauerat Pelopidæ agmen fores Leontidæ Atrienses, quo silentio accesserant: ac seruo, qui accurrat, adferre se dixerunt Athenis a Callistrato literas, quas Leontidæ redderent. Quod ut hero renunciauit, ac iussus aperire, amouit repagulum, paululumque laxauit ostium, agmine facto irruerunt: homineque prostrato cursu per aulam ad cubiculum ruerunt. Ille extemplo suspicatus id, quod erat, pugionem expediuit, ac propulsare vim institit, homo violentus & tyrannicus quidem, sed animo imperterritus & manu promptus. Caterum non venit ei in mentem, ut lucernam euerteret, atque per tenebras manum consereret cum irruentibus: sed ad lumen ab eis fuit conspectus: qui, simul atque referata fuit ianua, inguina hausit Cephisodori. Mox congressus cum Pelopida ingenti sublata voce famulos inclamaui. Verum illos Samidæ cohors summouit cum clarissimis civibus congregari & virtute præstantibus non sustinentes. Certamen cum Leontida Pelopidæ erat ac dimicatio in arcta thalami ianua, concideratque in medio eorum Cephisodorus emoriebaturque, ut alij subuenire ei non valerent. Postremo plaga nostra accepta non magna & inflicta multis stratam Leontidem super calidum adhuc iugulauit Cephisodorum. Siquidem conspexit cadentem ille hostem, dextramque porrexit Pelopidæ, ac cæteris salutatis simul lætus expirauit. Quare perpetrata pergunt in Hypatem, patefactaque pariter eis ianua fugientem per tectum ad vicinos interimunt. Inde ad nos advolant, coniunguntque se nobis foris apud Polystelon. Amplexi inter nos mutuo ac collocuti ad carcerem contendimus, evocatoque Phyllidas carceris præfecto: Archias, inquit, & Philippus imperauit tibi, ut ocyus ad eos Amphiteum ducas. Qui cum horæ consideraret intempestiuitatem nec composito animo alloqui se Phyllidam, sed calentem ex pugna & fluctuantem, certamen nostrum suspicatus: Quando, inquit, Phyllida tam sero accurrerunt polemarchi vincitum? Quando per te? Quamnam adfers tesseram? Dum hæc dicit, traicit ille latus eius hasta equestri quam tenebat, hominemque improbum occidit: quem postero die conculcauerunt conspueruntque frequentes mulieres. Nos foribus custodia refractis appellauimus nomine Amphiteum, inde alios, prout cuique cum quoque intercedebat coniunctio. Illi, cum vocem agnoscerent, existerunt ex stratis alacres catenas trahentes. Illi, quorum pedes erant compedibus ligneis astricti, manus porrigentes clamabant orabantque, ne relinquerentur. Quibus solutis multi ex eis, qui in propinquo habitabant, rem odorantes & exultantes provolabant. Foemina, ut quæque de propinquo audiebat, neglecto Bœothorum more ad se mutuo excurrerant, percunctabanturque obvios.

Quæ vero parentes vel viros offendissent, sectabantur eos, nec impediebat quisquam. Etenim magis commouebant occurrentes miseratio, lachrymæ, & obtestationes pudicarum foeminarum. Cum hoc loci res esset, & Epaminondam intellexissemus & Gorgidam cum amicis iam esse ad Mineræ delubrum conglobatos, contendimus ad eos. Conueniebant eo frequentes & præstantes ciues, pluresque semper affluebant. Quibus ut exposui minutatim, quæ gesta essent, & exhortabar, ut profecti in forum rem vna capefferent: omnes simul confestim ad libertatem conciuerunt per præconem ciues. Multitudini, quæ tunc conspirauit, arma suppeditabant tum basilicæ omni genere spoliolum refertæ, tum propinquæ officinæ gladiatorum. Præsto fuit & Hipposthenidas cum amicis & seruis, tubicines, qui forte ad Herculis solenne eo se contulerant, affiscens. Hi exemplo in foro classicum cecinerunt, alij alijs ex locis, & vndique offuderunt aduersarijs, quasi rebellarent omnes, pauorem. Alij ad conuiuia se parantes, quasi recuperatam celebraturi libertatem, fumum excitabant. Aduersarij ad Cadmiam refugerunt, trahentes secum eos, qui primores dicebantur, & excubare erant in arce soliti. Qui in arce erant, cum hi incondite atque effuse accurrerent, nos in foro edito despicerent, nulla parte vrbis quiescente, sed vndequaque strepitu, & tumultu elato: ut descenderent quidem, non induxerunt in animum: quamvis ad quinque millia numero essent, sed percussi periculo prætexerunt tantum Lyfanoridam. Permanisse enim apud ipsos hunc semper nisi eo die. Quapropter post, ut accepimus, redemerunt certos pecunia, qui eum Corinthi occupatum perimerent. Cadmia autem nobis dedita illi fide publica cum militibus discessere.

Comparationis Aristophanis cum Menandro Breuiarium.

VT in communi & in vniuersum dicam, longe Menandrum præfert: singulatim hæc etiam addit. Dicitio, inquit, est illepidi, scenica, & fordida Aristophanis, Menandri minime. Etenim prior indoctus & plebeius iis, quæ ille dicit, arguitur: hic doctus ab iisdem abhorret: antitheta dico, similiter cadentia, & paronymias, quibus hic apte & raro vtitur, estque in iis religiosus: ille frequenter, parum in loco & frigide. Commendatur enim, inquit, quod quæstores demerferit, qui quæstores non essent, sed lamia. Et, Hic vel malitias vel calumnias spirat: viuitque ventri, abdomini, & aluo. Et: Exrisu ridere cogar. Et, Quid tibi faciam infelix amphora in exilium acta. Et: Fera vos sane foemina mala, ut qui in feris ipse sit oleribus nutritus: verum crinibus pasta cristam meam deuouerunt. Et: Adfer huc Gorgoneum clypei orbem, ac mihi placentæ tortuosum da orbem: atque id genus multa. Ita est nominum structura eius tragica, comica, insolens, humilis, obscura, plebeia. Inest ei fastus, leuitas, dicacitas, & vernilitas nautica. Ac cum tam multas habeat eius dicitio varietates & disparietates, ne decorum quidem cuiusque & proprium reddit: regi, inquam, fastum, oratori facundiam, mulieri simplicitatem, plebeio humilem orationem, concionali importunam: sed quasi forte tribuit personis, quæcunque in buccam veniunt nomina: neque internoscas, qui loquitur, filius sit, an pater, an agrestis, an deus, an auus, an heros. Menandri dicitio adeo sui est similis, consona, & sibi consentiens: ut quamvis in diuersis versetur animi motibus & moribus, variis tamen congrua personis vnaque videatur, germanitatemque tueatur in vulgaribus, promiscuis, & tritis nominibus. Quod si res portenti quid vel strepitus postulet, quasi tibiæ erigit omnia foramina: verum cito & apposite vocem ad modum convenientem reducit & componit. Cum autem multi extiterint laudati artifices, at tamen nec calciamentum sutor, nec personam molitor instrumenti scenici, neque vestem quisquam simul eandem viro, foemina, adolescenti, sceni & vernæ congruam fecit. At Menander ita struxit dictionem suam, ut omni sexui, conditioni, & ætati congruat: idque cum admodum adolefcens huic negotio se dederit, atque in flore & vigore componendi & docendi fabulas

fabulas decefferit: quo tempore præcipue maximum incrementum, ut ait Aristoteles, oratio scribentium capit. Si ergo cum primis Menandri fabulis media & nouissima conferas: inde perspicies, quanta accessio, si vita longior superesset, his fuisset futura. Nam poetæ partim se plebi & populo in scribendo accommodant, partim principibus. Quod vero in vtroque genere quadraret, haud temere, cui omnium contigerit, dixeris. Aristophanes autem neque multitudini placet, neque tolerabilis est prudentibus: verum poematis eius ut meretricis deflorescentis, mox matronam mentientis neque vulgus procacitatem tolerat, ut viri graues lasciuam & peruersitatem detestantur. Menander sociis Gratiis præcipue probauit se theatris, confabulationibus, conuiujs: siue legere, siue discere quid, siue contendere velis, communem. Hic efficit, ut inter præclara, quæ edidit Græcia, poësis numeretur: ostenditque, quæ & quanta sit orationis dexteritas: quæ, quoquo se conuerterit, mire flectit animos, tenetque aures & mentes omnium, qui Græcæ linguæ sint. Cuius enim vere decet theatrum petere hominem eruditum quam Menandri gratia? Quando theatra complentur literarum cultoribus, quam comica apparente persona? In conuiujs cui iustius mensa cedit & locum Bacchus dat? Philosophi & industrii, sicut pictores quando aciem defatigauerunt, ad colores floridos & virides convertunt se, ita recolligunt a docendo se & ab intento studio in Menandro: qui quasi in florido, opaco, & auræ pleno prato mentem excipit. Quippe licet comœdiæ actores hoc seculo ciuitas Atheniensis fuderit multos & bonos, Menandri comœdiæ tamen plurimi participes sunt salis & sacrorum quasi ex illo natorum mari, ex quo orta Venus est. Aristophanis sales amari & asperi acedine præditi sunt aculeata & mordaci. Nec video, ubi iactata illa & celebrata eius sit dexteritas, in oratione an in personis. Denique si quando quid effinxit, in eo repræsentauit deteriora. Argutiæ eius non ciuiles, sed malevolentia sicut suffusa: rusticitas non aperta, sed stupida: ridiculum non iocularare, sed deridiculum: amores non amœni, sed lasciuji. Siquidem nulli iste homini moderato scripsisse poësim suam, sed foeda & obloccena proteruis, maledica & amarulenta inuidis & malevolis videtur.

PLUTARCHI

De Herodoti malignitate commen.

HERODOTI Halcarnassei etsi multis Alexander historia & dicitio ut simplex & explicata, & facile rebus intercurrentis imposuit: plures tamen grauitate eius capti fuerunt. Neque enim solum, ut est apud Platonem, videri esse, cum non sis, iustum extremæ est iniustitiæ: verum etiam summæ specimen improbitatis, candoris specie & ingenuitatis fel suum maxime tegere. Ea prauitate quia licet potissimum Bæothos asperit & Corinthios, non temperauit tamen quoquam alio: conuenire arbitror nobis, ut hac in parte lucubrationum nostrarum vicem maiorum nostrorum simul ac veritatis eum viciscamur. Nam reliqua mendacia & commenta, si exequenda essent, multos libros postulent. At mire valet leporis frons, ut ait Sophocles: præsertim quando orationi venustate & tanta vi compta adiuncta est, cum alia vitia tum sensum occultare scriptoris. Nam Philippus dixit Grecis, qui ab eo deficiebant, & associabant se T. Quintio, quod catenam priorem politiore quidem, sed longiore commutarent. Herodoti peruersitas est illa quidem quam Theopompi glabrior & mollior, sed mordet & pungit acius: sicut qui per angustias spirant venti quam diffusij. Existimo autem præstare, ut summatim excerpamus ea, quæ in communi non synceræ sunt neque candida, sed maligna tanquam vestigia & notæ narrationis, atque ad ea vnumquodque, quod exploramus, an congruat, referamus. (Ac primum quidem, qui vocabula & verba, quando suppetunt leniora vsurpat in exponendis rebus gestis atrocissima quæque) ceu si superstitioni plus satis mancipatum cum dicere liceat Niciam esse, qui fanaticum appellet, vel audaciam & furorem Cleonis citius quam in dicendo leuitatem: hic non candidi est, sed oblectantis se animi in eo, ut quam amarissime rem explanet. Deinde cui hæret alias vitium, quod tamen est ab historia alienum, id si author vellicet, & rebus inculcet, cum res non postulet: sed historiam extrahat & per ambages ducat alicuius naufragium vel factum

turpe & inhonestum: is non dissimulat delectari se obreclatione. Quare Thucydides nec Cleonis offensas, quamvis multae essent, traduxit in scriptis suis: atque Hyperbolum concionatorem contentus fuit verbo vno attigisse, & improbum hominem appellasse. Philistus etiam Dionysij admissas in barbaros iniurias, quae rebus Graecorum non coherebant, omnes praetermisit. Quippe digressiones & excursions fabulis potissimum conceduntur & originibus. Ad haec qui laudibus contexit probra & laebes, is videtur in tragicam incidere devotionem mortalium calamitates seligens. Iam quoque quod huic est par, patet egregie & recte facti alicuius esse omissionem quae res non recidere videtur in reprehensionem, nisi malignitate fiat, si quod ommissum est, incidat in locum ad historiam spectantem. Nam grauate laudare quam detractioe duci nihil probius est, fortassis etiam deterius. Quartum numero insigne animi in historia non simplicis, quando duae sunt vel plures eadem de re famae, astipulari duriori. Siquidem sophistis datur ad quastum, vel ut nomen sibi compareret, interdum ut sumptam causam peiorem exornent. Neque enim fidem validam faciunt in re, neque inficias eunt subinde res a fide abhorrentes ad conciliandam admirationem se argumetorum vi astruere. Historiam vero qui componit, hic quae vera nouit esse, ea debet adferre: at ex incertis verius commemorari videntur, quae meliora sunt, quam deteriora. Complures deteriora etiam semel praetereunt: ceu de Themistocle Ephorus postquam exposuit non inscium fuisse Paulaniae proditiōis, eorumque, quae hic cum regis ducibus tractabat: Caterum non potuit, inquit, adduci neque accepit eas, quas secum participabat & ad quas incitabat ipsum, spes. Thucydides hanc rem, quod eam non reciperet, prorsus praetermisit. Itaque si in rebus, quae circa controuersiam gestae sunt, sed obscurum est, qua ex causa actae sint, & qua mente: qui eas interpretatur in partem deteriore, maleuolus est & malignitate suffusus: quomodo comici, qui bello a Pericle subditas faces fuisse Aspasiae vel Phidiae gratia perhibent, non ambitione potius atque aemulatione ad spiritus infringendos Lacedaemoniorum, & quod nulla in re concedere vellet Lacedaemoniis. Nam qui praeclearis factis & gestis laudabilibus subicit causam turpem, demittitque se calumniis in suspiciones alienas de consilio ancipiti illius, qui ea gessit: cum factum clare non habeat cur culpet: sicut ille, qui Alexandri tyranni patratam a Thebe caedem non magnanimitati neque odio improbitatis, sed aemulationi & aegritudini muliebri assignauit: & Catonem sibi ipsi manus intulisse: quod formidaret, ne a Caesare cum contumelia interficeretur: hunc constat nihil ad summam malignitatem & liuorem reliqui fecisse. Recipit etiam ex facti modo expositione historica malignitatem: si pecunia ostendat, non virtutem consecratam: ut a Philippo non nulli tradunt: si nullo cum labore & facile, ut ab Alexandro: si non prudenter, sed feliciter: ut a Timotheo inimici, qui in tabulis pingebant nassam ipsos pisces illo stertente ingredientes. Liqueat enim rerum magnitudini eos detrahere & splendori: qui fortiter, strenue, cum virtute, & ipsorum consilio non tradunt gestas. Ad haec illis, qui ex professo maledicunt, obicere volunt asperitatem, audaciam & insaniam, si immodice hoc faciant. At qui oblique velut ex occulto ut tela ingerunt calumnias, inde circumveniunt a tergo & dissimulant, dum credere negant se, quae magnopere cupiunt credi, inficiando perversitatem animi, impudentiam cum perversitate coniunctae notam subeunt. Quibus affines sunt, qui maculis laudes aliquas adiungunt: sicut Aristoxenus, cum indoctum Socratem pariterque rudem & lasciuum appellasset, subiecit: ceterum nullo scelere fuit contactus. Nam quomodo illi, qui perite & ingeniose assentantur, interim multiplicibus & ingentibus laudibus infectiones affundunt leues, increpationem adulationi condimenti vice admiscetes: item malignitatis ad fidem faciendam probris, quae ingerunt, praetextunt commendationem. Plura insignia recensere valeam: sed sunt haec satis ad animum hominis & ingenium perspicendum. Primum igitur ut a caelestibus tanquam ab ipso lae exordiar, ab Ino Inachinata, quam Graeci cuncti diuinis honoribus consecratam a barbaris arbitratur, atque appellationem multis equoribus & fretis maximis ex se per claritatem suam reliquisse, caput etiam & fontem illustrissimarum & splendidissimarum familiarum edidisse: Hanc iste homo praeclearus tradit permisisse nauibus onerariis se Phoenicis, cum stuprata non inuita ab nauiculatore fuisset, metueretque, ne esse praegnantem se palam fieret, atque onerat Phoenicas mendacio, qui haec illos praedicare de ea narrat. Rumorem etiam apud Persas vulgatum testari postquam memorauit, hanc cum aliis mulie-

mulieribus fuisse a Phoenicibus raptam: mox ostendit pulcherrimum Graeciae factum & primum stultitia perpetratum fuisse improbae causa mulieris bellum Troianum. Quippe patet, inquit, quod nisi voluissent ipsae, raptae non fuissent. Proinde deos quoque stulte fecisse dicemus, qui ob Leucitri filias vi compressas infecti fuerint Lacedaemoniis, & in Aiace propter Cassandrae stuprum vindicauerunt. Quippe perspicuum est, ut vult Herodotus, quod nisi ipsae voluissent, non esset oblatum eis stuprum. Et quidem Aristomenem perhibet ipse viuum ab Lacedaemoniis captum fuisse. In eandem post incidit Achaeorum praetor Philopoemenes fortunam, & M. Regulus in potestatem hostium venit consul Romanus: quibus haud temere inuenias pugnaciores & belliciosiores viros. Nec est mirum, quando etiam Perdales viuas & Tigres comprehendunt homines. Herodotus vero in crimen vocat oppressas foeminas, raptos purgat. Vsq; eo autem facit cum barbaris, ut liberato immolatorum hominum, uti fama est, & necatorum hospitem noxa Busrri, ingentiq; tributa omnibus Aegyptiis testimonio suo diuinitate & iustitia piaculum illud & latrocinium retorqueat in Graecos. Libro secundo Menelaum docet accepta a Proteo Helena, a quo etiam magnis donis iussit honoratus, iniquissimum hominem & teterrimum fuisse. Nam cum retineret tempestatibus, ne nauigare posset, machinatum nefarium facinus, puerosque incolarum, quos ceperat, duos in frustra dissectos immolasse. Inuisum ex eo cum infectarentur, actutum aufugisse nauibus in Libyam. Quod haud scio quis retulerit Aegyptiorum: Imo contra, multi Helena, multi Menelai extant apud eos honores. Porro insistens instituto suo scriptor Persas ait a Graecis doctos pueris consuescere. At qui quomodo a Graecis Persae huius libidinis acceperint institutionem, apud quos testantur fere omnes prius quam mare aspexissent Graecum, extinctos fuisse pueros: Graecos vero ab Aegyptiis accepisse supplicationes, celebritates publicas, duo decim deorum cultum: Liberi patris etiam nomen ab Aegyptiis Melampodem didicisse & tradidisse aliis Graecis. Mysteria & Cereris ceremonias ab Danae filiabus ex Aegypto importata: ac pulfare se ostendit Aegyptios et lugere, nec velle eos se appellare, sed lingua fauere in rebus diuinis. Iam in Hercule & Libero patre, quos Aegyptij deos esse asserunt, homines Graeci annis confectos, nusquam hic eam ostendit religionem: quavis Herculem Aegyptium minorum gentium diis annumeret, & tertij ordinis Liberum patrem: quod initium sortiti ortus nec aeterni sint. Attamen illos pronunciat esse deos, his ut mortalibus & heroibus parentandum, non ut diis sacrificandum censet esse. Eodem modo de Pane est locutus Aegyptiorum vanitatibus & fabulis religiosissima & augustissima Graecorum sacra conuellens. Neque hoc sit intolerandum: sed qui Herculis stirpem retro ad Persea egit, Persea ex Persarum fama fuisse iactat Assyrium. Dorientium vero duces, inquit, germani esse Aegyptij videant, ordine recensentes Danaes & Acrisij stirpis authores. Nam Epaphum, Io, Iasum, et Argum semel repudiauit, contendens non modo reliquos Hercules Aegyptios & Phoenicas esse astruere: verum hunc etiam, quem fuisse ipse tertium memorat, ex Graecia ad barbaros relegare: cum tamen ex praecis & eruditus viris non Homerus, non Hesiodus, non Archilochus, non Pisander, non Stesichorus, non Alcman, non Pindarus mentionem habuerint Aegyptij Herculis vel Phoenicis: verum vnum agnouerunt omnes hunc Boeotium nostrum & Argium Herculem. Adde his, quod ex septem sapientibus, quos ipse sophistas dixit, Thalem loco Phoenicem ex patria Toane barbarum esse refert. Iam proscindens conuictis sub Solonis persona deos ita fatatur. Me Croese, qui deos scio omnes invidos esse & infestos de rebus humanis percunctaris. Hic cum, quid ipse de diis sentiebat, inuolat Soloni, malignitatem conuictio adiungit. Pittaci, cuius leuiter & tenuiter meminuit, factorum maximum & pulcherrimum transiit. Nam bello inter Athenienses & Mitylenaeos de Siggeo exorto, cum dux Atheniensium Phrynon provocasset ad pugnandum extra ordinem secum, cuiunque placeret: obrulit se Pittacus: qui plagis implicatum hominem robustum & vastum obruncavit. Huic cum offerrent Mitylenaei magnifica dona, misso iaculo, eum fundum tantum postulauit, quatenus telum occupasset, vocaturque etiam nunc Pittacium. Quid igitur Herodotus, cum hunc locum attigisset, loco decoris Pittaci poetae fugam ex acie Alcei, qui proiecit clypeum, recensuit. Certe non tradendo praecleara, & foeda non transiliendo assentitur illis, qui vno ex vitio inuidiam scaturire & malevolentiam dicunt. Hinc Alcmaeonidas, qui se viros praestiterunt, & patriam tyrannide liberauerunt, crimine aspergens proditiōis recepisse

refert exulem Pisistratū, atq; adiutores fuisse ei, vt pacis filia Megacis nuptiis domū rediret. Puellam autem dixisse matri suā: Vides mater non iustam consuetudinem habere tecum Pisistratū. Hac de causa Alcmaonidas id facinus indigne ferentes tyrannum exegisse. Ac ne minorem portionem ferrent Lacedaemonij quam Athenienses fellis, celebratissimum inter eos & laudatissimū vide quemadmodū fugillauit Othryadam. Hunc vnū ostendit ex trecentis reliquum, cū puderet eum Lacedaemonē regredi totā cohorte sua perempta, seipsum scutis eorū obruisse. Supra enim dubia victoria vtrāq; partem ostendit discessisse, hic ad fugillandum Othryadam succubuisse testatur Lacedaemonios. Si quidē erat victo turpe viuere, superesse victori pulcherrimū. Mitto iam, quod qui Crœsum insanum, vanum, & ridiculum dixit in omnibus fuisse, ab hoc doceat captiuo instructū & correctum Cyrum: quē prudentia, virtute & magnanimitate longe omnibus regibus prestitisse apparet: & qui aliud nihil præclari tribuat Crœso, nisi quod deos multis donis & magnificis honorauerit, id ipsum facinus ostendit fuisse maxime nefariū: fratrem cum eo Pantaleontē de regno viuo etiam num patre disceptasse: Crœsum post, vt regnum est adeptus, ex familiaribus & amicis nobilib. Pantaleontis vnū super tumulum dilacerasse atq; occidisse: ex cuius pecunia donaria confecta diis misisse. De iocem Medum, qui virtute & iustitia imperium quaesierat, nō natura talem fuisse, sed iustitiæ simulatione. At missos facio barbaros. Quando quidem in Græcis abvnde materiā suppeditat. Igitur Athenienses & plerōsq; aliorum Ionū hoc nomen erubescere, qui vocari Iones nolint & refugiant: atq; eos, qui existimant se inter eos esse præstantissimos, & orti sunt ex Atheniensium Prytaneo, liberos ex foemina barbaris suscepisse, quorū patres & filios interfecerant. Quare mulieres legem faxisse: vt iuramentū exigerent & traderent filiabus, ne vnquā vna cibum cum viris suis caperent, neq; vlla nomine compellaret virum suum, ac Milesios huius temporis ex illis natos mulieribus esse. Cum ante dixisset germanos Ionas fuisse, qui solenne Apaturia dictū celebrant: Celebrant autem id omnes, inquit, præter Ephesios & Colophonios. Ita hos nobilitate exclusit. Pactyem, qui defecerat à Cyro, Cymēos & Mitylenēos dedere mercede parasse. Neq; enim habeo, quod nō constet, quanta merces fuerit, exacte dicere. Tantū ne exprobrare illum ciuitati Græcæ dedecus, quasi plene exploratum habeat. Chios tamen Pactyem attractū ad ipsos ex Mineræ Præsidis fano tradidisse: atque id admisisse Chios agro * Aarneo mercede accepto, Tametli Charon Lampfacenus vir antiquior, cū de Pactye tractaret, nullum tale neq; Mitylenæis neq; Chios scelus impedit: sed ita ad verbum scripsit. Pactyes vt copias Perficæ aduentare accepit, ilico coniecit se in fugam nunc Mitylenen, mox Chion: vbi eū in potestatem redegit Cyrus. Libro tertio, vbi Lacedaemoniorū in Polycratem tyrannum expeditionem exponit, existimare ait se & memorare Samios, gratiā referentes illos, quod suppetias eis ad Messenen misissent, cū exercitu venisse, vt ciues suos exules in patriā reducerēt, & bellum inferrent tyranno, sed refellere hanc causam Lacedaemonios ac dicere, non succurrendi causa, neq; in libertatē vindicandi Samios, sed ad exigendas ab eis poenas suscepisse eam expeditionē: quod craterē, quem mittebant ipsi Crœso: & thoracē, qui ab Amalide portabat, interceptissent. Et quidem ciuitatē ea tempestate neq; perinde generosam neq; tyrannū infestā aliam vt Lacedaemoniorum fuisse scimus. Cuius enim gratia thoracis, aut cuius crateris alterius Cypselidas expulerunt Corintho & Ambracia, Xenago Lygdamin, Athenis Pisistrati filios, Sicyone Aeschinē, Thaso Symmachū, ex Phocensibus Aulin, Mileto Aristogenem: iam factionē deleuerunt, quæ apud Thessalos erat oppressis per regē Leotychidā Aristomede & Angelo: de quibus alio loco scriptū est accuratius. Sin audimus Herodotum, nihil ad eorum improbitatē & stoliditatem addi poterit: si speciosissimum & iustissimum expeditionis obtentum negauerunt, & ex offensionum memoria & sordibus homines facti sunt se inuasisse miseros & afflictos. Cæterum Lacedaemoniis quidē, cum forte in sti- lum eius incidissent, eam labem alleuit. Corinthiorū vero ciuitatē, quæ hoc loco extracursum erat, tamen vna complexus obiter, quod aiunt, eā atroci crimine vt scēdissima infamia involuit. Arma enim sua, inquit, coniunxerūt in bello, quod Samo fuit illatū: ad quam expeditionē prompti fuerunt Corinthij, quod priores ante ipsos Samij iniuria affecissent. Fuit ea hæc. Principum Corcyraeorū liberos Periander Corinthiorū tyrannus trecentos vt castrarent, ad Alyatem miserat. Eos, postquam in insulam descenderunt, docuerunt Samij, vt in Dianæ delubro supplices considerent, quibus esculen-

ta ex

ta ex sesamo & melle dederunt: qua ratione hos seruauerunt. Eam contumeliā Samiorum historicus hic Corinthiis attribuit: atq; adeo ostendit eos concitasse Lacedaemonios, quod liberos illi Græcorum in custodia habuissent. Qui hoc Corinthiis obiicit probrum, hic facit tyranno eorum ciuitatem duriorē. Ille certe poenas repetiuit à Corcyraeis, quod filium suum peremissent. Corinthij vero qua de causa multauerunt Samios, qui crudelitati & facinori tanto obstiterant, atq; adeo post ætates tres fel & offensionem reduxerunt tyrannidis gratia, cuius oppressa omne monumentū & omne vestigium delere & abolere, quod tristis ipsis fuisset & grauis, non desistebant. Habes iniurias in Corinthiis Samiorū. Iam quod repetiuerunt de Samiis Corinthij supplicium: Nam si incensierant in Samios: nō inflammare, sed auertere potius Lacedaemonios ab armis Polycrati inferendis debuerāt, ne tyranno oppresso liberifuerēt Samij, eriperenturq; ex seruitute. Quod autē maximum est, quid succensebant Corinthij Samiis, qui cum cuperent Corcyraeorum liberos conseruare, nō valebāt: in Gnidios, qui conseruauerunt eos & restituerunt, non exarserunt. Atqui Samiorū Corcyraei hac de causa non magnam rationē habent: Gnidiorū memoriā conseruant, quibus sunt apud ipsos honores, immunitates, & decreta. Hi nāq; infesta classe illuc profecti Periandri custodes templo summoerunt, acceperuntq; pueros, quos Corcyram deportauerūt, vt est Anthenor Creticus author & Dionysius Chalcidensis in libris de conditis vrbibus. Enimvero nō ad vindicandum in Samios, sed ad eripiendos eos ex tyrannū manibus & seruandos mouisse arma Lacedaemonios, Samios ipsos licet laudare testes. Si quidem Archia ciui Spartiata, qui impigre tunc dimicans cecidit, tumulum de publico paratum Sami fuisse, & in honore apud eos habitū prædicant: Quamobrē etiam eius nepotes perpetuo cum Samiis amice & benigne agere: quod quidē ipse attestatus Herodotus est. Libro quinto Clithenem, qui in optimatibus & principibus Atheniensium fuit, adduxisse ait Pythiam, vt falsa vates fieret, dictionem semper dādo Lacedaemoniis, vt exoluerēt à tyrannū Athenas. Ita pulcherrimo facto & iustissimo atexit tanta impietatis maculam & fallitatis, deicitq; Apollinem vaticinio honesto & probato: ac Themidem, quæ assistere dicitur oraculo huic, dignitati. Isagoram coniugem suam cōmeanti ad eam Cleomeni prædicat concessisse, atq; more suo admiscens ad fidem conciliandam probis laudes aliquas: Isagoras, inquit, Tisandri filius claro loco natus fuit: sed originem nō habeo dicere, nisi quod eius propinqui Ioui Cario sacra faciunt. Scita & vrbana cauillatio scriptoris: qui ad Caras quasi ad coracas, id est in malam rem ablegat Isagoram. Aristogitonem vero non iam circuitione, sed aperte per portā in Phoeniciam emouet, quem origine ex Gephyreis esse prædicat. Gephyreos non ex Eubœa, neq; Eretrienſes, vt putant nō nulli, sed esse refert ipse Phoenicas, atq; id se credere. Cum ergo detrahere Lacedaemoniis non valeret liberationis à tyrannū Atheniensū gloriam, obſcœnissimo vitio præclarissimū facinus præstringere & defœdare studet. Cito enim poenituiffe narrat eos vt non recte facti, quod fortibus incitanti adulterinis hospites suos, qui ostenderant redacturos se in eorū potestatem Athenas, exegissent patria tyrānos, atq; ingrato populo vrbem tradidissent. Mox exitum Hippiam Sigeo reduxisse Athenas: verum obstitisse eis Corinthios ac revocasse commemorante Sophocle, quæ Cypselus & Periander, cū tyrannidem obtinerēt, in vrbe Corinthiorum designassent. Quāvis Periandri indignius & atrocius nullum attulit facinus trecentorum illorū * ablegatione: quos quia Samij exemerunt atq; ab ea calamitate prohibuerunt, inſensos esse eis & odisse Corinthios dicit, quasi graui contumelia fuissent affecti. Tanta confusione & dissonantia orationis illius fel est refertū, quæ qualibet ex occasione insinuat se narrationi. Deinceps gesta ad Sardeis exponēs, quæ maxime interpellauit & corruptit eam actionem, dum quam classem Athenienses miserunt Ionibus, qui ab rege descuerant, vtricem authorem malorum fuit ausus appellare, quod tot tantaq; vrbes Græcorū exoluere seruitute barbarorum aggressa sit. Eretrienſiū plane in transcursu mentionem infert, atq; ingens eorū decus ac celebre silentio obliterat. Sciebat enim Eretrienſes circa Ioniam conturbatam infesta inferente se classe regia occurrentes extra in pelago Pamphylio prælio nauali devicisse Cyprios, inde retro regressos classe Ephesi relicta Sardeisq; aggressos circumſediſſe Artaphernem, qui in arcem refugerat, quo Miletum exoluerent obsidione. Quod quidem effecerunt, hostesq; inde abegerunt ingenti percusso terrore, ceterū multitudine circumfusi abſceſſere. Hæc cum alij, tū Lyſanias Malotes in libris de Eretria narravit. Decue-

* Alij, Aternus

* Alij, exelione

rat autem, si nulla alia de causa, expugnationi certe & excidio oppidi hoc partū decus ac strenuum factū adicere. At iste etiā fufos eos à barbaris & in naues narrat fuisse redactos: cū nihil eiusmodi Lampfacenus Charon prodiderit, sed ita ad verbum scribat. Athenienses viginti trirēmib. perrexerūt opitulatū Ionibus, atq; expeditionem in Sardeis fecerūt, omnibusq; circa Sardeis excepto Muro regio sunt potiti. His perpetratis receperunt se Miletum. Libro sexto postquā exposuit de Plataensibus, quod Spartiatis se permisissent: alij autē authores essent, vt respicerent potius Athenienses conterminos sibi atq; firmos adiutores: subiicit non ex suspitione vel opinione, sed vt rem sibi certo cognitam, id consuluisset Lacedaemonios, nō quod studerent Plataensibus, sed quod Athenienses vellent cū Bœothis commissos implicari difficultatibus. Quare si nō est Herodotus malignus, fraudulentus sunt & maligni Lacedaemonij: stupidi autem Athenienses, qui circūventi fuerunt: Plataenses deniq; non benevolentiae vel honoris causa sed belli materia in mediū sunt proiecti. Præterea plenilunium aperte iam ad conspurcandos mendacis Lacedaemonios captauit: quod operientes non succurrisset ostendit in Marathonē Atheniensibus. Quippe non tantū innumeras expeditiones alias fecerunt & conferuerunt pugnas noua luna nō expectata plena, verum etiam paulo post hunc conflictū, qui die sexto mensis Boedromionis commissus est, supervenerunt: vt etiā adventantes in campū spectarent caecos, nihilominus illud de plenilunio scriptis mandauit: Non posse continuo facere illa se, qui legem conuellerent nollent. Erat enim dies mensis primus. Noua vero luna non moturos signa se dixerunt, orbe lunæ nō pleno. Hi ergo plenā lunam expectabant: tu plenilunium in initium transfers dimidiā lunæ, cœlumq; & dies & res omnes cōmisces. Et qui Græciæ historiam scripturū te vere professus es, et studuisti ciuitati Atheniensi singulariter, ne Agrotæ quidē celebritatē scripsisti, quam agūt hac quoq; memoria vigesima luna, vota pro accepta victoria persoluentes. Verum ea res certe subleuat Herodotū in illo crimine, quo notatus est: quod ob id, quod vendidisset se Atheniensibus, magnā pecuniā vim ab eis acceperit. Nam hæc si recitasset Atheniensibus, non sciuisent, neque permisissent, vt Philippides, qui ex prælio execrabilis redditus fuit, ad prælium Lacedaemonios concitaret: idq; is, qui secundo die Spartam Athenis, vt ipse ait, advenerat: nisi post adeptam palmam acciuerunt Athenienses socios. Nam quod decem talenta ab Atheniensibus dono acceperit ex Anyti rogatione ciuis Atheniensis non ex infamis in historia Diyllus narrauit. Quid quod in explicanda pugna Marathonica Herodotus, vt pleriq; perhibent, etiā casorum numero eleuauit illud decus. Nam cū vouissent, inquit, Athenienses Dianæ immolatos se capras anniculas tot, quot barbaros strauissent, & mox secundum prælium strages innumerorū cadaverum reperta esset, orauerunt ex plebiscito deam, vt singulis annis quingenas capras ei macerēt. Ceterū hoc omisso videamus ea, quæ pugnam sunt consecuta. Reliqua classe barbari retro cedentes receptis ex insula, in qua ea reliquerant, mancipiis Eretrienibus circumuehantur Sunium: quo anteuerterent Athenienses, qui ad urbem contendebāt. Male autem audiebant apud Athenienses, quod ex Alcmaonidarū machinamento illi id consiliū cepissent. Hos enim cū Persis constituisse clypeum se eis, postquā conscendissent, pro signo ostensuros. Igitur hi flecebant Sunium. Hic quod Eretrienēs mācipia appellauerit, qui neq; animi magnitudine neq; promptitudine cuiquā Græcorum concesserunt, atq; in cladē inciderunt virtute sua indignam, ei condonē. Ac infamatorum Alcmaonidarum machinamento, inter quos maximæ familiæ & nobilissimi viri fuerūt, minor ratio habeat. At corruit victoriæ splendor, & euanescit exitus præclari & celebris facti: neq; certamen apparet vel negociū fuisse tantū, sed offensionem exiguā barbarorum, qui in terram descenderant, vt detractores & inuidi dicunt: si à prælio non fugiunt incisis nauium rudentibus, abducenti quā remotissime à terra Attica permitentes seipos vento: sed clypeus eis prodicionis signum attollit, atq; infestis nauibus petunt Athenas potituros se eis sperantes: ac cū silentio flexissent Suniū, ex alto contemplati sunt Phaleria: primi q; & clarissimi viri vrbe deplorata profugerunt. Etenim eximēs post prodicionis crimine Alcmaonidas id delegat ad alios. Ostēsus enim fuit clypeus: atq; id non est aliud, quā vt si dicat, dicere se, quia ipse viderit. Id vero fieri non poterat, si cetera & integra victoria penes Athenienses fuerit. Quod etsi factum esset, haud potuisset à barbaris conspici: si effusi magna difficultate, vulneribus, & telis in naues compulsi fuerint, & campum pro se quisq; quam ocyllime reliquerint. At cum

vice-

viceversa purgare Alcmaonidas simularet ab iis criminibus, quæ primus inter mortales illis impedit, negat recipere se eum rumorem, Alcmaonidas vnquam extulisse ex composito Persis clypeum: ac cum vellent Athenienses ductorē habere Hippiam, incilia quadam retulit eos occupasse: quæ, vbi occupassent, erāt relicta. Tu vero accusas, mox vindicas, scribisq; aduersus claros viros calumnias, quas iterum propullas, diffidens nimirum tibi ipsi. Quippe audieras teipsum dicentem, extulisse clypeū profligatis & terga dantibus barbaris Alcmaonidas. Atqui vbi Alcmaonidas subleuas, ibi teipsum prodis esse sycophantā. Nam si magis vel æque ac Calliā Phœnippi filium patrem Hipponici apparet fuisse, vt hic scribis, tyrānis infestus Alcmaonidas: vbi eorundem locabis coniurationem, quam in primis libris memoriæ prodidisti: quod contracta cum Pisistrato affinitate reduxerint eum ab exilio restituerintq; in tyrannidem, neq; exegerint rursus: quoad infamis fuit, quod vxori nefario concubitu iungeretur. Atq; hæc quidem eiusmodi habent confusiones Alcmaonidarum infestationis & suspitionis. Iam dum laudibus celebrat Phœnippum, ac cōnectit ei filium Hipponicum, qui Herodoto authore ex locupletissimis fuit Atheniensis: cōfiteatur extra propositum, tantum honore & gratia Hipponici Calliam adiecisse. Quando autem Argiuos omnibus notum est abnuisse Græcis societatem, sed postulasse, ne Lacedaemoniis, qui infestissimi eorum hostes erant, dicto audientes esse semper & eos sequi cogentur, neq; id sine causa erat: hic causam subiicit inuidiosissimā, cū scribit. Postquam ipso comperit Græcos id certo scire nemini Lacedaemonios imperium participaturos, communionem eius illos flagitasse, vt quiescendi colorem haberent. Horū post memoriam renouasse docet Artaxerxem Argiuorum legatis, qui Susa venerāt, dixisseq; illum, nullam habere se Argis amiciorē ciuitatem: Inde testato retractans ea more suo, nihil de his se scire liquido prædicat: hoc scire suas esse omnibus mortalibus culpas, neq; Argiuos turpissime se gessisse. Ego verō dicere debeo, atq; hoc meū dictum per totum hunc commentarium repetitum volo. Quādoquidem hoc etiam iactatur, Argiuos fuisse, qui Persem in Græciam acciuerint. Quoniam, inquit, aduersus Lacedaemonios non satis eis hasta firma erat, Persem accersuerūt: quo haberent eum præsentis doloris sui vindicem. Nonne igitur, quod iste ad vnguenta & purpuram dixisse narrat Aethiopem: Fallaces liquores, fallaces vestes sunt Persarum, hoc torquere possis in ipsum: Fallacia verba, fallaces figura Herodoti dictionis, tortuosa, neq; quicquam sani habent, sed sunt omnes flexuosa: qui sicut splendida pictores reddunt vmbra clariora: item negando crimina ipse amplificat, suspicionesq; verbis ambiguīs facit altiores. Quod Argiui coniunxerint se Græcis, & cesserint Lacedaemoniis virtutis causa imperio, nemo refellat. Deturpassent enim Herculem & nobilitatem suā. Quippe cum Siphniis & Cythniis tueri præstabat Græcorum libertatem, quam concertando cū Lacedaemoniis de imperio, in discrimine defugere tot & talia certamina. Quod si ipsi fuerunt, Persem qui in Græciam attraxerunt, quod parum ipsis esset firmā cōtra Lacedaemonios hasta, quin in eius partes, postquā venit discesserunt: aut, si cōsuetudine regi arma noluerunt, Laconiam domi manentes vastauerunt, vel Thyream iterum tentauerunt, vel regem alia via iuuerunt, vel interpellarunt Lacedaemonios: cum istis rationibus multum Græcis in commodare valuissent, si obstetissent, ne rā magnas copias Plateas educerent. At Athenienses certe verbis in cœlum tulit, ac Græciæ seruatores appellauit: Recte sane & merito, nisi multa probra admixta laudib. essent. Nunc dum forte futurum dicit fuisse, vt ab aliis Græcis Lacedaemonij proderentur: forte autem desolatos susceptis rebus magnificis fortiter occumbere ante maluisse, quā etiam Græcos Medo se coniungentes & facientes cum Xerxe fœdus videre: liquet eū non hoc ad celebrandos prædicare Athenienses: sed celebrare Athenienses, quo omnes alios obterat. Nam quid iam indignetur quis Thebanos perpetuo & Phocenses acerbe & effuse maledictis laceranti: quando Græciæ propugnatores prodicionis, quæ facta, forte fuisset, vt ipse coniectat, damnat: Ipsi autem Lacedaemonij, vt incertum faceret hæsitauit, cecidissent ne pugnantes cū hostibus, an deditionem fecissent, ita minutis omnino argumentis laudem detrahit eis ad Thermopylas quesitam. Porro vbi exponit naufragium, quod classi regiæ accidit, ac iactura facta ingentis opulentie Aminoclem Cresineo filium ciuem Magnetem magnam prædam auertisse, immensamq; auri & pecuniæ vim collegisse: neq; hoc sine vellicatione transit: cæterum hic, cui res alioquin tenuis erat, lucro insperato euasit opulentus. Causam enim aduersus hūc tur

pem & fordidam collegit. Atq; hoc quidem cuius est perspicuum, ideo aurea hæc verba & thesaurum, atq; eiectas à mari opes eum inclusisse in historia: quo locū & sedem pararet, vbi exponeret Aminoclem filij Parricidam fuisse. Aristophanes autē Bœotus, qui pecuniam se scripsit flagitasse sed non accepisse à Thebanis: ac cū fermocinari cœpisset cum iuuentute, fuisse id sibi interdictum à magistratibus propter eorum rusticitatem & literarum odium, omni deficitur argumēto, nisi quod testimonio suo Herodotus Aristophani suffragetur: dum alia falso, alia ex perversitate sua, alia ex odio et æmulatione Thebanis obiicit. Thessalos quidem exprimente necessitate Medorum sectam dicit secutos primum, ac verum dicit: atq; de aliis Græcis vaticinans deserturos eos fuisse Lacedæmonios, subicit nō sua voluntate, sed necessitate cogente, quod oppidatim opprimerentur. At Thebanis eiusdē necessitatis non dat eandem veniam: licet milites quingentos ad Tempe & ducem miserint Mnamiā: ad Thermopylas, quot petiuit Leonidas: qui cum Thespianis soli adhæserunt ei à cæteris, quando circumdatus fuit, deserto. Vt verò transitu occupato in montibus barbarus fuit, ac Spartiatis Demaratus ex hospitij iure cupidus Apagini, qui princeps erat paucorum factionis, conciliauit ei amicitiam & hospitij ius cum rege: Græci autem naues conscenderāt, neq; vllus se terra offerrebat: tūc ex graui necessitate foedus derelicti acceperūt. Neq; enim mare eis vel naues vt Atheniensibus præsto erāt: neq; remotissimo in Græciæ angulo vt Spartiatis sedes habebant: verum cum Medo, qui sesquidiei itinere aberat, signis collatis in faucibus præliati solis Spartiatis & Thespianis sociis & oppressi fuerunt. Enimvero scriptor hic adeo est æquus: vt, etsi Lacedæmonios proditos atq; ab sociis destitutos fortassis ostendat foedus admissuros fuisse: maximum tamen & pulcherrimum factum cum opprimere non valeret, quasi gestum non esset, foedo crimine & suspicione maculans ita scripserit. Ac socij quidem cum remitterentur, receperunt se ac paruerunt Leonidæ. Soli verò Thespianes & Thebani apud Lacedæmonios remanserunt. Ex quibus Thebani manserūt inuiti ac nolentes. Retinuit enim hos Leonidas, vt pro obsidibus eos haberet. Thespianes libères maxime, qui nequam ostenderunt se derelicto Leonidæ ac sociis eius recessuros. Quid iam nonne priuatam suam in Thebanos offensam & inuidiam prodit: qua prouectus non solum calumniatus est falso & immerito ciuitatē Thebanam: verum nec, quam probabilis esset calumnia, laborauit: neq; qua ratione tegat apud paucos homines saltē non conscium sibi ipsum esse, ipsum secum pugnare? Nam cum ante demōstrasset Leonidam, vbi languescere sensit socios, & detrectare vna discrimen subire pugne, iussisse eos discedere: Rursus paulo post Thebanos narrat inuitos ab eo retentos fuisse, quos debuerat, vel si manere voluissent abigere: si erant, quod partium essent Medicarum, suspecti. Quo enim requirebat segnes? Quo conducebat pugnantibus homines suspectos permisceri? Neq; enim sanus fuisset Spartiatarum rex & dux Græciæ, si retinere voluisset obsidum loco suis trecentis quadringentos armatos, cum simul à fronte & à tergo hostes instarent. Nam etiam si eos, quos ante pro obsidibus habuit, duxisset secum: postremo certe articulo illos verisimile erat despecto Leonidæ recessuros fuisse, ac Leonidam formidaturum fuisse, ne ab illis citius quam à barbaris circumveniretur. Adhæc an non ridiculus fuit Leonidas, qui aliis Græcis recipere se iussit, quasi iam iam interiturus: & Thebanis prohibuit, vt à se, qui moriturus erat, Græcis seruarētur. Nam si reuera vt obsides, imo mancipia illos circumducebat: non detinere eos, cum periturus esset, sed ab euntibus tradere debebat Græcis. Quod vero reliquum erat dicere * ideo eos se retinuisse, quod fortassis ibi occubituri essent: id etiam evertit scriptor hic, vbi de Leonidæ magnanimitate hæc verbis loquitur. Hæc igitur reputantem Leonidam, ac decus asserere solis instituentem Spartiatis, dimisisse socios potius quam sententiis dissidentes retinuisse. Quippe summa fuisset stultitia, si à qua repellebat gloria socios, retinisset, vt in partem venirent eius, hostes. Quod igitur nihil Leonidas secus de Thebanis cogitauerit, sed etiam pro amicis eos habuerit, ex actis liquet. Nam & ingressus est Thebas ducens secum exercitum, ac precibus obtinuit, quod nemo vnus alius, vt in Herculis delubro cubare sibi liceret, ac visionē, quæ ei fuit oblata, exposuit postridie Thebanis. Videbantur ei in mari, quod atroci et aspero estuabat fluctu, clarissimæ Græciæ & maximæ ciuitates huc illuc iactari & agitari, vrbs autem Thebana inter omnes eminere & extolli ad cœlum sublimis, inde repente ex oculis auferri. Atq; hæc quidem representarūt ea, quæ longo post tempore vrbi huic

* *Locus mendosus.*

huic evenere. At Herodotus in enarrando conflictu summum ipsius Leonidæ factum obscurauit, qui omnes narrauit in faucibus circa iugū montis Colonus cecidisse, cum res aliter sint gestæ. Postquam acceperunt nocte hostium circuitum, exurgentes contenderunt ad castra ac prope ad tentorium vsq; regis, eo animo, vt eum trucidarent, & circa eum vitam deponerent. Igitur ad tentorium vsq; occidendo obvium quencq; & alios profligando progressi sunt. Sed cum non inveniretur Xerxes, dum quærūt eum in magnis & vastis castris vaganturq; ægre à barbaris vndiq; circumfusis concili fuerunt. Quæ vero alia facinora & dicta prætermisit Lacedæmoniorū, ea etsi in vita Leonidæ tradentur: nō ab re fuerit tamen etiam hic pauca recensere. Ludos suos funebres fecerunt, antequam in expeditionem irent, quos spectarunt eorū parentes. Ipse Leonidas ei, qui dicebat paucos admodum adducere eum ad prælium: Multos, inquit, morituros. Vxorī proficiscentem roganti, nunquid vellet, cōversus: Vt bonis, inquit, nūbas & bonos parias. In Thermopylis iam circumdatus cū duos ex magna familia seruare vellet, alteri, vt eum dimitteret, dedit epistolam: quam ille non accepit, cū stomacho respondens: Bellator te non tabellarius sum secutus. Alteri aliquid Lacedæmoniorum magistratibus nunciare præcepit. Ille factis respondit, ac capto clypeo in ordinem suum iuit. Hæc quis alium prætereuntem non insimulet? At hic, qui Amasidis exhibitionem, alinorum furis accessum, & verum congiarium, ac multa huius generis collegit & executus est: non incuria videatur & despicientia omisisse hinc præclara facta, hinc præclara dicta, sed quod parum candidus & æquus fuerit non nullis. Thebanos primum narrat Græcis iunctos necessitate adigente pugnasse. Nimirum non Xerxi modo, verum etiam Leonidæ lictores erant, qui castra sequerentur, à quibus Thebani contra animi sententiam compellebantur flagellis cæsi præliari. Præliatos dicit ex necessitate illos, qui discedere vel fugere poterant: cum Medis autem sensisse libentes, quibus nemo fuit qui optularet. Sub his prodidit: Properatibus ad Colonus aliis, dilapsi Thebani manus porrexerunt, ac cū prope venissent ad barbaros, demonstrarunt rem verissimam, stare se à Medis, terramq; & aquā se regi dedisse: necessitate adactos ad Thermopylas venisse, ac vulneris regi infligti esse infontes. Hæc cum allegarent, incolumitatem sunt assecuti. Habebant enim horum dictorum Thessalos testes. Vide hic per tam multos inter vociferationes barbaras & mixtum tumultum, inter fugas & insectationes audientiam fieri defensionis, & interrogari testes, Thessalorque inter eos, qui trucidabantur & proculcabatur inter se mutuo (Omnia enim in angustiis gerebantur) Thebanis patrocinantes: quod Græciā potitos eos vsq; ad Thespianes non ita pridem summouissent prælio, in quo peremerant ducem eorum Lartamiam, victores. Hæc enim inter Thebanos & Thessalos invicem tunc intercedebant: officij vero vel humanitatis nihil. At enim Thessalorum testimonio quomodo sunt incolumitatem Thebani consecuti: Partim eorum conciderant, qui in manus eorum inciderant, barbari, vt ipse retulit: partim adhuc spirantes Xerxe imperare notis compunxerunt regis à prætoze Leontiade exorsi. Nec fuit ad Thermopylas Leontiades prætor, sed Anaxander: sicut Aristophanes in annalibus scripsit & Nicander Colophonius, neq; nouit ante Herodotum mortalium vllus cōpunctos à Xerxe Thebanos. Quandoquidem depulso fuisset criminis maxima, & merito potuisset gloriari ciuitas: quod ipse iudicasset Xerxes hunc & Leonidam se expertū sibi infestissimos fuisse. Siquidem huius corpus exanimis contumelia affecti, illius viui compunxit notis. Iste immanitate ea in Leonidam significauit barbarum maxime in Leonidam incensum fuisse viuum. Thebanos vero dum memorat in Thermopylis compunctos fuisse, ac compunctos propenso studio ad Platæas in Medorum parte fuisse: videt mihi sicut Hippoclidis histrion, qui cruribus gesticulabatur in mensa, dicere posse: Prodere veritatem non est magnæ curæ Hippoclidis. Libro octauo Græcos narrat ex igna uia trepidantes ex Artemilio fugere in Græciam deliberasse: ac cum orarent eos Euboenses, vt aliquantisper illic consisterent, quo clam exportarent sobolem suam & seruitium, nihil fuisse motos: dum captam Themistocles ab eis pecuniam impertiuit Eurybiadæ & Corinthiorū prætori Adimanto: Tunc commoratos prælio nauali cum barbaris certasse. Pindarus quidem, qui ex ciuitate non fuit socius, sed de studio in Medos suspecta, tamen cum mentionem facit Artemisij, exclamat.

*Cecropidæ clarum libertatis posuere
Fundamentum.*

Herodotus, à quo celebratam fuisse non nulli Græciam volunt, adulteratam & furtivam prædicat victoriâ illam fuisse, Græcosq; invitos conflixisse ab ducibus nummariis deceptos. Neq; hic malignitas eius substituit: verû mortales fere omnes vno ore dicunt præliis navalibus illis Græcos victores tamen cessisse barbaris nunciato vulnere, quod ad Thermopylas erat acceptû, Artemisio. Nihil enim referebat, ut ibi sedentes, occupatis ab hoste Piliis & tenente transitum Xerxe, mare custodirent. Herodotus vero nondum allato Leonidæ interitu, iam facit consilium inire Græcos de fuga: cuius hæc sunt verba. Cum magna in rerum asperitate versarent, præsertim Athenienses, quorum dimidia pars navium quassata erat, fugam meditabantur in Græciam. At qui illum ante pugnam receptum ita appellari vel potius exprobrari condonemus. Hic vero & ante fugam dixit, & nunc fugam vocat, & paulo infra nominabit fugam. Adeo ei dictioni inheret acerbè. Barbaris ilico post hæc nauigio advenit quidam Elistæensis qui fugam annunciarat ab Artemisio Græcorum. Illi, quod non crederent, nuncium in custodiam dederunt, ac naues celeres eo præmiserunt speculatum. Quid ais Herodote, profugere ut victos, quos hostes post pugnam non credunt ut longe superiores fugam faceret? Hic scilicet fidem meretur, cum vno de viro vel civitate scribit, qui vno verbo spoliât Græciam laurea, ac trophæum evertit: inscriptionesque, quas posuerunt apud Dianam virginem, arrogantiam esse & iactantiam prædicat, Epigramma sic habet,

Diversas, Asiæ gentes certamine quondam

Nauali hoc fudit ventisq; in pelago

Victor Cecropidum populus, Medisq; peremptis

Dichymna hæc posuit clara trophæa tibi.

Iam in præliis, ut instructa fuit Græcorum acies, non prodidit, neq; quem quæq; civitas locum in pugna navali tenuit: sed in classis discessu, quem iste fugam appellat, primos Corinthios, Athenienses nauigasse ait novissimos. Atqui non debebat fautoribus quidem partium Medorum nimium insultare: idq; cum Thurius ab aliis sit habitus, ipse autem in Halicarneseos irrepsit. Qui quidem Doreas cum forent, cum gynaegio in Græcos arma tulerunt. Hic vero tantum abest, ut ante cum Medis facientium angustias exponat: ut etiam, postquam de Thessalis narravit, quemadmodum ad Phocenses inimicos & hostes suos miserint, ostendentes agrum se illorum, si quinqueaginta talenta mercedis ipsis darentur, integrum præstaturus: hæc de Phocensibus ad verbum scripserit. Phocenses enim inter huius tractus homines soli à Medoïum secta fuerunt alieni. Quod prædicasse eum ex bonis rationibus colligens propter acerbum eius in Thessalos animum invenio. Quod si rem Græcorum amplificassent, ut equidem puto, Thessali, in partes Medorum Phocenses discessissent. At qui paulo post ipse narrat oppida Phocensium tredecim fuisse à barbaro inflammata, fines vastatos, templum in Abis incensum, viros & foeminas, qui non præverterant ad Parnasum refugere, contrucidatos: attamen illos, qui extrema pati, ne ab officio discederent, sustinuerunt, eadem ac Medorum cupidissimos aspergit improbitate. Ac cum illorum facta carpere non posset, causas & suspiciones foedas per ocium adversus eos stylo commentus est detrahitque his, non ex eorum gestis: sed existimare placet ei de Thessalorum animo: nisi vindicatus esset ab aliis eorum ager, remotos futuros à prodicione. Si ergo paret quis à Medorum partibus Thessalos purgare, præterdens non affectasse hos eas: sed ex similitate, quam habebant cum Phocensibus, quos Græcis associatos viderent, contra animi sententiam ad partes se Medorum aggregasse: nonne is turpissime blandiri videatur, atq; in aliorum gratiam causas bonas in rebus foedis commiscendo veritatem pervertere? Equidem ita censeo. Constat itaq; clarissime eum calumniari: qui neq; ob virtutem optimas partes dicit Phocenses secutos, sed quia diuersæ sectæ Thessalos esse cognoverant. Neq; enim ad aliquos delegat more suo calumniam, audisse ostendens se: sed ita invenire se ostendit coniectura ductum. Expromere igitur debebat vestigia: quibus adductus fuit, ut crederet: quorum cum paria atque optimorum extiterint facta, eadem hos consilia atq; improbissimos cepisse. Nā quod de inimicitia est allegatum, ridiculum est. Neq; enim Aeginetis obstitit alienatio ab Atheniensibus vel Chalcidensibus ab Eretrienibus, vel à Megarensibus Corinthiis, quo minus Græcis se adiungerent. Nec contra Thessalos castigantes infestissimi Macedones à barbari amicitia avertere. Siquidem priuatas inimicitias periculum commune

mune oppressit: ut relictis motibus animi aliis vel ad honestum propter virtutem, vel propter necessitatem applicarent ad utilitatem animum. Enimvero etiam post necessitatem illam, quæ eos Medorum iugum accipere compellebat, rursus desierunt illi ad Græcos: ut de eis aperte Spartiades Laocrates est testatus. Ipse vero Herodotus, quasi vi expugnatus in rebus ad Plateas gestis suppetias Græcis Phocenses tulisse confitetur. Nec mirandum est, quod clades mordeat amare: quando etiam illos, qui subsidium Græcis tulerunt, & eandem belli aleam subierunt, inter hostes numerat & proditores. Etenim miserunt Naxii auxilio barbaris triremes tres. Cæterum vnus ex trierarchis cæteros, ut Græcorum partes sequerentur, induxit. Ita ne laudare quidem absq; probro nouit: sed si vnus vir celebratur, civitatem totam vel populum male audire oportet. Astipulatur ei ex vetustioribus Hellanicus, & ex recentioribus Ephorus: quorum hic quinque, ille sex nauibus ipsos Naxios suppetias venisse scripsit Græcis. Atq; adeo seipse Herodotus omnino coarguit hæc fingere. Siquidem ipsi Naxiorum chorographi dicunt etiam Prorum Megabatem summouisse, qui infestis ducentis nauibus ad insulam contendebat, ac Datim denuo ducem expulisse, qui fines Naxiorum vserat & cœdauerat. Quod si, ut est Herodotus alibi author, oppidum eorum flamma devastarunt, inicolæ autem fuga ad montes salutem petierunt: num patriæ suæ everforibus subsidium mittendi, nō assistendi pro communi patria propugnantis iustam causam habuerunt? Nam non, quo Democritum commendaret, sed ad Naxiorum infamiam mendacium illud eum concinnasse patet ex eo, quod præterit prorsus & suppressit Democriti præclarum factum & decus, quod epigrammate Simondes explicauit.

Democritus pugnam, quam commiserit per a quor

Cum Medis Græci, tertius ag greditur.

Quinque rates capit hostiles, sextam prope captam

Persarum illi vix eripere manus.

Sed quid indigneris Naxiorum causa? Nam si sunt, qui adversa nobis vrgent vestigia, ut non nulli sunt authores, qui partem terræ inferiorem incolant: non dubito, quin ad illos quoq; Themistoclis nomen eiusq; consilij pervenerit: quo author fuit Græciæ, ut pro Salamine classe confligerent, ac sacrarium Dianæ consularis Melitæ barbaro extruxerit profligato. Hoc Themistoclis consilium egregius iste historicus, quantum in ipso fuit, abdicans, atq; ad alium hanc gloriam transferens: ita scribit ad verbum. Hic Themistoclem, qui in nauem venerat, rogavit Mnesiphilus civis Atheniensis, quid deliberatum haberent. Ut intellexit esse constitutum, classem ut ad Isthmum reducerent, ac pro Peloponneso depugnarent: Non igitur, inquit, si remoueant ab Salamine classem, de vna vitra patria dimicabis. Distrahentur enim per vrbes. Ac aliquanto infra. Sed si qua ratione potes, perge & hanc sententiam disturbare tenta: ac quantum entipotis, effice: ut mutet Eurybiades consilium, atq; hic maneat. Mox cum hoc consilium subiecisset Themistocli magnopere placuisse, ac nullo ad ea reddito responso adisse eum Eurybiadem, rursus sic ad verbum scripsit. Hic Themistocles Eurybiadi illam admonitionem expromit & exponit: illaq; ex Mnesiphilo quæ acceperat, sibi vendicat, & alia attexit. Vides notam quemadmodum iste Themistocli inurat improbitatis, quem sibi asserere illud consilium, quod fuit Mnesiphili, docet: iam multo magis deridens Græcos Themistoclem prædicat, quid ex re foret, non intellexisse, sed cæcurnisse, qui propter solertiam fuit Vlysses appellatus: Artemisiam autem Herodoti civem à nemine doctam, sed ex suo ipsius invento Xerxi prænucciassè: non futurum, ut diu eum Græci subsisterent, sed dissipaturos seipsos, atq; ad oppida quemq; sua fugituros: neq; verisimile esse eos, si ipse in Peloponnesum copias terrestres moueret, quieturos: neq; curæ habituros, ut pro Atheniensibus prælio navali decertarent. Quod si exemplo classe properaueris cum eis concurrere: vereor, ne si copia afflicta sint tuæ naves, etiam terrestres perstringant. Hic opus sit Herodoto versibus ad declarandam Artemisiam Sibyllam, quæ consequentia tam præcinit liquido. Quapropter etiam commisit ei liberos suos, ut Ephesum eos abduceret. Nam oblitus fuerat videlicet ex Suis secum ducere mulieres, si comitatu pueri indigebant muliebri. Ceterum reliqua ego, quæ est mentitus, nihil moror: tantum, quæ in aliorum probrum sinxit, discussio. Igitur Athenienses ait prædicare Corinthiorum prætorem Adimantum inferentibus

signa hostibus mire percussam & trepidantem fugam conscisse, non in his buisse navem, non silentio per medios evalisse praeliantes: sed ciare velis in altum datis, sed nauibus omnibus auersis: Inde tamē celocem currentem circa fines Salaminios fuisse ei oblatam, ex qua quempiam hanc vocem misisse. Tunc Adimante Græcis proditis fugam capefcis? Illi vero vincunt, sicut votis conceperunt, vt hostes superarent. Celox hæc fuit nimirum celo delapsa. Quid enim machinam tragicam opus erat ei, qui Tragædos aliis in omnibus vanitate supergreditur, adhibere? Ergo huic fidem Adimantus adiunxit, & re ab aliis confecta ad exercitum est regressus. Hæc obtinet apud Athenienses fama: quod tamen Corinthij non fatentur, sed in pugnae navalis prima acie se contendunt stetitisse: quibus & ceteri quoque Græci suffragantur. Is iste est passim, aliisque alios calumniis & criminationibus aspergit: ne fallatur, quin prorsus quæ improbum fuisse ostendat: quod ei hic integrum est: si fides criminis adhibeatur, vt infames Corinthij sint: sin abrogetur, Athenienses. Ita neque Corinthiis neque Atheniensibus parcat, sed onerat hos utroque mendaciis. Quippe Thucydides, qui reclamantē inducit Lacedæmone Corinthio Atheniensem, & multis ostentantem gesta contra Medos & navalem ad Salaminem pugnam, nullum crimen Corinthiis proditoris vel ignaviae intentat. Neque enim verisimile erat, vt hæc maledicta Athenienses Corinthiorum civitati invrent: quam tertiam videbant secundum Lacedæmonios & se monumentis, quæ de barbaris erexerant, incisam. Etiam Salamine iuxta urbem concesserunt eis, vt mortuos suos, quod viros fortes præstitissent se, humarēt atque inscriberent hoc elegiū. 20

Vndosam hospes nos habitavimus ante Corinthum

Nunc vero sitiens insula habet Salamis:

Classe hic Phoenissa simul & Persis superatis

Cum Medis, per nos Græcia salva fuit.

Honorarius in Isthmo tumulus hanc habet inscriptionem.

Ancipiti in gladio quæ constitit, horum animis, quos

Hic servat tumulus, Græcia salva fuit.

Dona, quæ Diodorus ex trierarchis Corinthiis vnus in Latonæ delubro dedicavit, hoc habent epigramma.

De Medis nante Diodori hæc arma sacrarunt

Latonæ donum signaq, naumachia.

Ipsæ porro Adimantus, quem sine fine Herodotus morderet, solumque ex ducibus perhibet discessisse, vt fugeret ab Artemisio, nec prælij exitum expectaret, vide qua in gloria fuerit.

Cernis Adimanti tumulum, ob quem Græcia palma

Evinxit sero liberata tota caput

Neque enim defuncto probabile sit delatum eum honorem fuisse ignavo & proditori: neque ausus esset ex filiabus suis vni Nausinice, alteri Acrothini, tertiæ Alexibia, filio Aristeo nomen reddere, nisi quam claritatem & splendorem ex rebus illis gestis que-
sisset. Iam in foeminis Græcis solas Corinthias præclarum illud ac diuinum votum fecisse, vt viris desiderium Venus dimicandi cum barbaris infunderet, ne novissimum quidem Carem, nedum non præterisse Herodotum verisimile est. Siquidem divulgatum id fuit, fecitque Simonides epigramma simulachris æreis in templo Veneris positis, quæ sacrasse ferunt Medeam, alij hanc viro orbatam, alij vt revocaret à Thetidis amore Venus Iasonem. Epigramma hoc est. 40

Pro Græcis posita hæc validis & civibus ampla

Sunt, quæ diuinæ vota dedere Cypri:

Quippe sagittiferæ Veneris causa haud voluere

Arcem Græiorum prodere barbaria.

Hæc enim mandanda scriptis atque horum facienda erat mentio citius, quam Aminocelis inferendum parricidium filij. Porro postquam immodice atque impudenter Themistoclem est criminatus, dum compilasse eum & pecuniam interceptisse clam aliis ducibus sine vilo modo circa insulas narrauit: tandem ipsis coronam Atheniensibus detrahit imponitque Aeginetis, qui ita scribit. Missis Delphos hostium spoliis Apollinem Græci in communi suscitati sunt, an integras & gratas prædæ primitias accepisset. Ille ab aliis quidem Græcis se habere præterquam ab Aeginetis respondit, sed prælij navalis 50

navalis apud Salaminem persecutum hos decus. Hic non Scythiis iam vel Persis vel Aegyptiis dicta, quæ ipse confinxit, sicut coruis & simiis Aesopus, attribuit: sed Apollinis Pythij personam adhibens, primis submouet Athenas. Themistocli autem cum secundæ in Isthmo delatae essent, quod sibi quisque dux primas tribuisset & secundas illi: denique cum iudicium finem non inveniret, et culpanda ducum esset ambitio, omnes Græcos, quod renunciare Themistoclem nolent primum, soluisse ostendit. Libro nono & postremo quicquid reliqui erat Lacedæmonios & celebre apud Plateas decus facit civitatis Atheniensis. Scripsit enim prius eos metuisse Athenienses, ne assenti Mardonio Græcos defererent: cæterum postquam illi muro septo Peloponnesum in tuto collocauerant, neglexisse & postmisisse reliquos, festos dies domi agentes, Athenensiumque legatos deludentes & moram trahentes. Quomodo igitur moverunt Plateas quinque & mille Spartiatæ: quorum singuli septenis Ilotis septi erant: aut quomodo in tantum periculum demitterent se palmam retulerunt, ac tam multas oppresserunt legiones? Audi causam probabilem. Observabatur, inquit, forte Lacedæmone quidam ex Tegea Chileos nomine: cui cum non nullis ephoris amicitia et hospitij ius intercedebat. Hic impulit eos, vt exercitum mitterent: docens nihil Peloponneso muri propugnaculum, si Mardonio se Athenienses adiunxissent, profuturum. Hoc extraxit Pausaniam cum exercitu Plateas. Quod siquid Chileum negocij Tegeæ detinuisset, non esset victoria potita Græcia. Rursus incertus, quid cum Atheniensibus agat: alias extollit, alias deprimit hanc civitatem, sursum ac deorsum eam rapiens: Atheniensesque cum Tegeatis concertantes de secundis memorat Heraclidas allegasse, resque contra Amazonas gestas protulisse: ac Peloponnesiorum, qui sub Cadmia occubuerunt, humationes: postremo in Marathonem descendisse verbis exultantis, ac præclare agi secum putantes, quod leuam cornu obtinerent. Paulo post Pausaniam eis & Spartiatas imperio cessisse, petisseque vt ex adverso Persis in cornu dextro confisterent, ac sibi concederent sinistrum, insuetos pugnare se allegantes cum barbaris. Atqui ridiculum erat, nisi cum consuetis nolle dimicare hostibus. At cæteros Græcos, dum in alia castra ab ducibus ducuntur, vt signa mora fuerunt, libenter profugisse dicit equitatum ad Plateensium urbem: effusosque in fugam ad lunonis sanum venisse. Vbi accusat ferè vniuersos rebellionis, ignaviae, & proditoris. Postremos solos memorat cum barbaris Lacedæmonios, & Tegeatas, cum Thebanis Athenienses signis collatis dimicasse: Reliquas civitates iuxta omnes illo decore spoliavit, neminem attigisse illud prælium, sed confidentes in armis omnes in propinquo deseruisse & prodidisse illos, qui pro ipsis certabant. Tandem Phliasios & Megarenses audito Pausaniam vincere, accessisse, ac cum in Thebanorum equitatum incidissent incircumspecte, concisos fuisse. Corinthios non occurrisse ad prælium, sed post victoriam accelerantes perrexisse per colles, ne in Thebanorum equites incurrerent. Thebani enim fuis barbaris proveci ante hos, enixe eis subveniebant: quo scilicet pro impressis apud Thermopylas notis grates eis referrent. Cæterum quem locum Corinthij in acie tenuerint, cum præliarentur cum barbaris, & quantum honorem ex conflictu Plateensi pepererint, audias licet ex Simonide, qui ita scribit.

Fontibus irriguum medius qui pontem habitarunt,

Virtutibus varia has constituere notas

Bellicæ, & urbem qui Glauci coluere Corinthum, &

Hoc monumentum operum qui posuere bonum

Auro ex laudato super æthera, tum amplificarunt

Hinc abavis, ipsis hinc sibi grande decus.

Hæc enim non, vt qui Corinthi ludum haberet, vel carmen in illius civitatis laudem faceret: sed sicut elegia ob res illas gestas scriberet memoriae prodidit. At hic occupat, ne deprehendatur mendacium ab iis, qui rogabunt: Vnde igitur tumuli, loculi, & monumenta defunctorum, in quibus in hanc usque memoriam assistentibus Græcis Plateenses eis parentant: Nempe multo scædus meo iudicio quam proditorem improperat nationibus illis crimen hisce verbis. Cæterorum sunt, quæ visuntur apud Plateenses, sepulchra. Hi vero vt ego accipio, ex rubore, quod sero supervenissent prælio, pro se quisque tumulos illos propter insequentem ætatem excirauere. Ignauiam illarum civitatum & desertionem hanc prælij, quæ proditio est, solus inter mortales 50

omnes audiuit Herodotus: Pausaniam, Aristidem, Lacedæmonios & Athenienses præterit Græcos illud discrimen declinasse: neq; Aeginetas Athenienses aduersarios suos arcuerunt inscriptione, neq; Corinthios ostenderunt, antequam victoriam obtinerent, fugam à Salamine fecisse, reclamante eis Græcia. Aggesserit Cleadas Plataensis annis decem post bellum Medicum in Aeginetarum gratiâ, ut ait Herodotus, tumultum, qui ex eis cognomen habet. Athenienses & Lacedæmonij qua re moti, cum tunc recentiore pene ad manus propemodum venissent trophæi statuendi causa: Græcos, qui rem ignauia prodiderunt et fugam conscuerunt, non repulerunt à præmiis victorialis, sed inscripserunt horum nomina trophæis & colossis, eosq; in partē prædæ vocauerunt: Aræ deniq; epigramma hoc conscriptum insculperunt.

*Vindictis hanc quondam, Persæ cum terga dedissent,
Aræ communem Græciæ erexere Pelasgi
Victores patriæ clara trophæa iouis.*

Num hoc quoq; Cleadas aut quis alius Herodote ciuitatibus adulās inscripsit? Quid ergo opus habebant, ut tellurem incassum fodientes facerent sibi ipsi negocium, tumulosq; molirentur & monumenta propter ætatem insequentem pararent: cum in nobilissimis & summis monumentis, quæ diis erant dicata, gloriam suā cernerent consecratam? Et vero Pausanias, cum tyrannidem iam, uti ferunt, affectaret, inscripsit donis, quæ dedicauit apud Delphos, hoc epigramma.

*Græcorum postquam dux Medorum agmina sudis
Phæbo Pausanias hæc monumenta dedit.*

Præterea cur ascripsit aliis gloriam illorum, quorum se dixit ducem: quod cum Græci non ferrent & improbarent, missis Delphos legatis Lacedæmonij hoc eraserunt: ciuitatū nomina, ut æquum erat, inciderunt: Et quidem qui consentaneum sit Græcos, quod inscriptionis exortes essent, indigne tulisse, si deserti prælij fuissent sibi ipsi conscrij: vel Lacedæmonios, qui imperatorem & ducem insculperant, illos, qui in discrimine ipsos deseruerant & reliquerant, inscripsisse? Quippe absurdissimum est, si cum Sochares, Dipnistus, & omnes, qui insigniter decertauerunt in illa acie, nec quod Cychnij & Melij trophæis inscriberentur, fuerint stomachati: Herodotus ciuitatibus solis tribus illum confictum tribuens, cæteras ex trophæis & sacris expungat omnes. Quippe cum certamina ea tempestate cum barbaris quatuor extiterint, ex Artemisio Græcos refert diffugisse: ad Thermopylas imperatore et rege discrimini se pro Græcia offerente, domi relides & supinos mansisse Olympiæ & Carniæ celebrâtes. Porro cum res ad Salaminem gestas exponit, tot verbis de Artemisia scripsit, quot non impendit in totum explicandum prælium nauale. Ad vltimum desidentes apud Plataas vsq; ad exitum nesciuisse Græcos, sicut si pugna contracta ranarū & murium esset, dimicationem. Pigres Artemisii filius ludens & iocans versibus scripsit silentio signis collatis illos, quo fallerent alios, coitione facta conflixisse: Lacedæmonios nihilo virtute barbaris prestuisse, sed cum inermibus & nudis manus conferentes victoriâ reportasse. Siquidem sub Xerxis oculis vix flagris à tergo impulsis cum Græcis cōgressi sunt. Ad Plataas scilicet alios mutuatim animos virtute & robore non fuerunt inferiores, sed destituta armis vestis offecit eis. Quippe cum grauis armaturæ milite leues ipsi milites prælium iniere. Quid ergo illis ex certaminibus gloriosum Græcis vel magnificum superest, si cum inermibus dimicauerunt Lacedæmonij, ceteros pugna præsentis fugit, tumuli inanes coluntur ab vniuersisq; ciuibus, scriptura adulterina completi sunt tripodes & altaria coram diis: Vnus verum nouit Herodotus, mortales omnes alios, qui opinionem habent de Græcis, fama rerum ea tempestate gestarum, quasi eximia fuissent, frustrata est: Quid tandem dices? Elegans est vir, suauis dictio, Veneribus & prædita & florida narratio. Fabulam ut poeta non docte quidem, sed canore & poteste pronunciauit. Nimirum hæc mulcent & alliciunt omnes. Cæterum quomodo in rosolis cantharis, item detractio & maligna oratio in rebus celebrâdis amplis sunt eius cauenda, quæ nitidis coloribus & mollibus subeunt: ne imprudentes alienas & fallaces de excellentissimis & primis Græciæ ciuitatibus & vitis existimationes suscipiamus.

P L V.

Plutarchi de Homero liber.

G. XILANDRO Augustano interprete.

VPERVA CANEVUM fortasse nonnullis videbitur, de Homeri patria parentibusq; inquirere, cum ne ipse quidem de suis rebus quicquam dicere dignatus sit: immo adeo se continuerit, ut ne nominis quidem sui vllam faceret mentionem. Attamen quando quidem multarum rerum peritiâ facit saltem ad institutionem eorum qui erudiri incipiunt, conabimur exponere quæ de eo antiqui memoriæ prodiderunt. Iam Ephorus Cumæus in libro quem de Cumæis rebus inscripsit, hoc agens ut eum gentilem suū fuisse ostendat: Atellem, Mæonem, & Diū fratres, Cumā oriundos perhibet fuisse. Ex his Diū æris alieni causa Ascræ, qui est Bœotia pagus, commigrasse: ibiq; Pycimeda vxore ducta, Hæliodum procreasse. Atellem Critheidis filia suæ tutela Mæoni mandata, in patria mortem cum vita commutasse. Ab hoc autunculo vitiatam puellam: ab eodēque eam, cui uium ob perpetratum facinus damnationem metuente, Phemio Smyrnæ litreras doctenti nuptum traditam. Porro eam, cum ad lauacra, quæ propter annum Meletem sunt, deambulare: partu Homerum edidisse, iuxta ipsum amnem: inde Melesigenem filium appellatum. Mutato autem nomine Homerum vsurpatum fuisse, cum luminibus esset captus. Tales enim à Cumæis & Ionibus *δυναμοι* vocantur, quod *δυναμιον*, id est, ductorum indigeant. Hæc Ephorus. Aristoteles tertio de Poëtica scribit, in insula Ios, quo tempore Neleus Codri filius coloniæ in Ioniam ducēda præfuit, puellam indigenam, à genio quodam ex eorum numero qui cum Musis choros ducent compressam, cum intumescēte vtero facti pudore moueretur, devenisse in quendam locum, cui nomen est Aegina. Ibi à prædonibus, qui eo excursionem fecissent, captam, Smyrnâq; adductam ab his, Lydorum (sub his enim tunc erat Smyrna) regi Mæoni socio suo dono datam: ab hocq; pulcritudinis causa in matrimonium eam adscitam. Hanc, cum ad Meletem fluium commoraretur, partus doloribus circumventam, ad ipsum fluium peperisse Homerum, statimq; exirasse. Infantem à Mæone susceptum, filiiq; loco enutritum: paulo post ipsum Mæonem in fata cōcessisse. Secundum hæc cum Lydi ab Aeolibus affligerentur, ac de Smyrna relinquenda cogitarent, & duces per præconem sequi iussissent eos qui vellent exire vrbe, Homerum puerulum etiamnum, se quoq; *δυναμῶν* (id est, sequi) velle dixisse. Inde pro Melesigene Homerum appellatum. Adulus iam, & poetica arte nomen consecutus, de parentibus & patria Deum consuluit, isq; sic respondit:

*Insula Ios matris patria est. Vita hæc quoq; functum
Accipiet: sed tu iuuenile ænigma caueto.*

Alterum quoq; oraculum tale fertur:

*Felix & miser (ad sortem es quia natus vtramq;)
Perquiris patriam: matris tibi, non patris extat
Patria. in vndoso iacet hæc ponto insula, Creta
Non adeo vicina, & non longè vsq; remota.
Hic te fata tua cogent decedere vita,
Cum pueri ignotis obscurum ambagibus olim
Sermonem inuoluent, teq; hunc euoluere poscent.
Quippe duplex vita fatum tibi contigit: orbum
Luminibus, superis Musa immortalibus æquat:
Post mortem te vita manet secura senecta.*

Non multo post tempore Thebas nauigās ad Saturnalia (certamē ibi hoc musicū celebratur) lum venit. ibi saxo insidēs, piscatores vidit adnavigātes, eosq; Ecquid haberēt, interrogauit. Illi, q; nihil cepissēt, sed præde inopia pediculos legisēt, ita responderūt:

Non capta asserimus: fuerant quæ capta, relicta.

Per ambages autem innuebant, se pediculos, quotquot cepissent, interfectos dimississe: quos verò non cepissent, eos se in vestibus suis secum ferre. Hoc cum non posset conicere Homerus, præ mœrore vitam finit. Ienses eum magnificè sepeliuerunt, hæc addita sepulcro inscriptione:

XX iij

*Terra sacrum caput hic diuini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.*

Non defunt qui Colophonium fuisse demonstrant, maximo vtentes argumento, elegiacis versibus, qui inscripti sunt statuae. Eorum hæc est sententia:

*Nate Meletis Homere, ornasti nomine Graios
Aeterno, & patriam qui Colophona tuam.
Semideum gemino complexo volumine laudes,
Diuina mentis prole Vigēs duplici.
Vna vagum duplicis reditum decantat Vlysis,
Alter a luctifera proelia Dardania.*

Dignū etiā est Antipatri epigramma, quod ascribatur, non carēs grauitate, est autē tale:

*Sunt Colophona tibi patriam qui ventur Homere,
Sunt & qui Smyriam, quicq; fuisse Chium.
Quidam & Ion dicunt: alij Salamina beatam,
Ast alij Lapithas quæ tulit Aemoniam:
Diuersi diuersa ferunt. Oracula Phoebi
Quod si iam pleno mi licet ore loqui:
Omnipatens coelum est tibi patria, nec muliere
Mortalis peperit, sed dea Calliope.*

Qua ætate vixerit, ambigitur. Quidam tempore belli Troiani aiunt, eiusq; fuisse inspectorem: alij centum post annis, alij centum & quinquaginta. Duo scripsit poemata, Iliadem & Vliſſeam. Quidam, non tamen verē ij, exercitationis & lusus gratia addidisse & Batrachomyomachiam & Margitem asserunt. Belli Troiani quidam fuisse de sententia Homeri principium tradunt, de dearum Iunonis Mineruæ & Veneris formæ præstantia iudicium à Paride factum. ita enim canere Poetam:

Iliad. 2. 7.

*Nam Paris iniusta damnauerat arbiter olim
Voce deas, pastoralem in certamine formæ
Cum subiere casam: reliquis tunc prætulit illam,
Munus adulterij quæ præbuit exitialis.*

Iliad. 7. 445.

Iliad. 8. 303.

Iliad. 7. 205.

Iliad. 2. initio.

Iliad. 4. sub fine,
& initio 7.

Iliad. 2.
Iliad. 8.

Enimverò isti versus haud immeritò pro non genuinis habiti sunt: quod neque deos hominum submittere se iudicio decorum sit, neque huius rei Homerus alibi meminerit. Præstat igitur dicere, Alexandrum Priami F. cum Græcam vitæ degendæ rationem cognoscere cuperet, Spartam nauigasse, vñumque ibi hospitio Helenæ, absente marito Menelao, ei persuasisse vt secum abiret: vt in insulam nomine Cranaam peruenit, primùm cum ea corpus miscuisset: inde per Sidonem & Phœniciam nauigio Ilium delatum. Agamemnonem re cognita, Aulide, quæ est vrbs Bœotia, exercitum collegisse. Ibi eis sacrificantibus draconem in vicinam arborem ascendisse, octòque pullos passeris, nonamque quæ iis accubabat matrem perdidisse. eo ostento indicatum, Græcos nouem annis ad Ilium bello gesto, decimo urbem capturos. Postquam ad Troiam Græcorum naues appulissent, Græci post primum conflictum, in quo Protesilaus occubuit, Menelaum & Vliſſem legatos reposcendæ Helenæ causa miserunt. Troianis negantibus, rursus commissa pugna superiores facti Græci, partem exercitus obsidendæ vrbi reliquerunt: cæteri duce Achille circumiacentes vrbes vastauerunt, vt auxilio Troianos spoliarent. Inter alias capta Chrysa, Chryseidem, Chrysa, qui sacerdos erat Apollinis, filiam Agamemnoni muneris eximij loco dederunt. Chryses redimendæ filia causa ad stationem nauium profectus, & per contumeliam ab Agamemnone habitus, ab Apolline votis contendit, vti Græcos is vlceretur. Deus rata vota ea habuit, pestemque Græcis immisit. Quo tempore cum Achilles iuberet Chryseidem reddi, irritatus Agamemnon, minatus est se erepturum Achilli Briseidem, quæ ei honoris causa obtigerat. Hic ergo Thetidi matri persuadet, vt à Ioue impetret, vt Græci in bello succumbant. Id cum evenisset, Patroclus Nestoris monitu Achillem exorauit, vt ipsius armatura sibi vtī aliquantisper ad repellendos à nauibus Troianos permitteret. itaque egressus, re fortiter gesta mox interfectus est. Achilles hoc ægre ferens, ira, qua aduersus Agamemnonem flagrabat, missa, armis à Vulcano factis indutus, cum multis alios, tum ipsum tandem Hectorem occidit. Hæc est series rerum. Cæterum Poeta à nono demum anno orsus est: quod quæ Achillis

chillis iram antecesserunt, minus essent grandia, neq; vellongas vel crebras actiones haberent. Nam Achille inter Græcos pugnante,

*Nunquam Dardanidis ausi se emittere portis
Troes erant, vim Pelidæ telumq; timentes.*

Iliad. 5. 788.

At eo militiam deserente, receptis animis progrediebantur: & æquo vtrinq; Marte pugnatum est, virtusq; multorum heroum continentibus præliis eluxit.

HOMERVM poetam tempore quidem plerisq; virtute autem omnibus priorem, recte primū omnium legimus: cum & ad sermonem, & ad intelligentiam, & ad multarum rerum peritiā plurimum nobis conferat. De poesi eius dicemus, paucis prius de genere eius commemoratis. Homerum ergo Pindarus & Chium & Smyrnum fuisse ait: Chium Simonides, Antimachus & Nicander Colophonium: Aristoteles autem philosophus Iensem, Ephorus historicus Cumæum. Quidam Salamine Cypri vrbe oriundum dicere non dubitant: Argiuum alij, Aristarchus & Dionysius Thrac Atheniensem. Filius à nonnullis dicitur Mæonis & Critheidis: ab alijs, Meletis fluuij. Non minor dubitatio est de tempore, quo vixerit. Aristarchus eum in id tempus reicit, quo Ionum colonia deducta est. fuit hoc annis post Heraclidarum reditum sexaginta: & is reditus octoginta annis Troiano bello est posterior. Crates eum ante Heraclidarum reditum extitisse tradit: vt ne octoginta quidem prorsus annis Troianum bellum sit subsecutus. Apud plerosq; pro certo habetur, centum annis eum Troiano bello posteriorem fuisse, nō multo ante Olympicorum ludorum institutionem, à qua Olympiades numerantur. Duæ sunt eius poeses, Ilias & Vliſſea: vtraq; numero litterarum in libros diuisa, non hoc ab ipso poeta, sed ab Aristarcho grammaticeo. De his Ilias à Græcis barbarisq; res ob raptum Helenæ gestas complectitur, ac præcipue Achillis eo in bello demonstratam fortitudinem. Vliſſea reditum Vliſſis à bello Troiano in patriam habet, ac quæ in reditu errans pertulerit: vtq; insidiantes familiaræ suæ vltus sit. Vnde liquet, eum Iliade fortitudinem corporis, Vliſſea autem animi excellentiam proposuisse contemplandam. Neq; culpandus est poeta, quod non virtutes tantum, sed & vitia animi in poesibus suis descripserit: dolores nimirum, gaudia, metus, atque cupiditates: quasi verò & hæc ad imitandum proposuerit. Enimverò citra hæc res magna & minime vulgares non fiunt. Licet autem auditori ea deligere, quæ præstant. Deos hominum consuetudine vtentes introduxit, non delectandi modò, aut animum percellendæ causa: sed vt hoc ipso quoque ostenderet, curæ esse dijs homines, neque ab eis negligi. In summa autem, narrationem rerum à communi hominum opinione diuersam, fabulosamque adornauit, vt auditoris animum suspenderet, ac admirationis impleret, auditionemq; eam efficeret quæ animos percelleret. Inde est quòd quædam parum consentanea dixisse videtur: qd non semper fidem inuenit id, quod prima fronte à cōmuni hominum opinione alienū ac sublime apparet. Ob id non res modò amplificat, & à cōsuetudine hominū auersas proponit: sed etiam verba. Nemo autē ignorat, noua & non in promptu posita admirationē sui excitare, auditoremq; allicere. Enimverò in his ipsis fabulosis sermonibus, si quis non obiter, sed accurate singula quæ dicuntur obseruet, videbit eum omni dicēdi scientia, omniq; artificio vsum, multasq; occasiones ac quasi semina omnis generis dīctorū factorūq; posteris præbuisse: neq; id poetis tantum, sed & iis qui soluta oratione historias aut de contēplatione rerū scripserunt. Nos priore loco dictionis Homericæ multiplicem copiam perspiciemus: inde ad rerum doctam varietatem nos conferemus. Omnis poesis vocibus certo ordine quodam compositis, numero & mensura terminatur. Nam cum leuitate & facundia maiestas coniuncta, atque firmitas, delectando attentionem conciliat. Ita fit eadem opera, vt non modò iis quæ percellunt animum, atq; voluptate afficiunt, delectetur auditor: sed etiam iis quæ ad virtutem conducunt, facile assentiatur. Homeri verò poesis perfectissimo constat carminis genere: nimirum senario, quod & heroicum dicitur. Senarium, (id enim hexametrum dico) quod quivis versus sex pedibus absoluitur, qui vel duabus longis syllabis constant, ac spondei dicuntur: vel vna longa, & duabus quæ sequuntur breuibus, dactylum vocant. (tantundem autem temporis vtriq; competit, quòd duæ breues vnius longæ spacium explent) atq; hi pedes inter se compositi, hexametrum versum perficiunt. Heroicum autem dicitur, quòd eo res heroum gestas percenfer. Varia autem vsus dictione Homerus, omnis Græci sermonis diuersitatis (dialecon ipsi appellant) notas operi

Poesis.

Carmen heroicum
cum senarium.

Dialecton apud
Homeros.

fuo intexuit. unde liquet, eum vniuersam Græciam, omnẽsq; eius nationes obiuisse. Dorienſium vſitatum vocabulorum diminutionem vſurpauit, δὴ pro δῶμα dicens: — ἀἴψα δὲ οἱ δῶα ἀφνειὸν παρέεται. & pro δπτι poſuit δ. — δμοπατέρος ἐκτανοχλίους. & pro δπτι-σω dixit δψ, mutato o in α, & ps in duplicem quæ ex iſis fit. Pro ἀλλοσι, ἀλλο poſuit, ἡδὴ γὰρ με κῶα. ἀλλο τῆν ἐπίπυος γνῆφετμῆ. ac quæ alia huiusmodi ſunt. Ita etiam media vocabula concidens, pro δμοστρηας & δμοστεις, dixit δπρηας, οἰετίας. — ac pro δμοπατέριον, δπάπριον: & pro πρέμεν, πρέμ: pro τιμῶ, τίω. Eorundem est etiã litterarũ traiectio. vt cū κάρτισοι pro κῆρτίσοι ponitur. A eolensium concisione in compositis vtitur, καδδραβέτημ dicens, pro κατεδραβέτημ: & ὑββάλεμ, pro ὑπόβάλεμ. Tertie personæ singularis numeri preteriti imperfecti temporis, aliis in α, Aeolibus in u finiuntur: vt ἐφίμ, ἐφῆ. Ita Homerus quoq; fecit: — δἰδμῶμοσι, λύγοισι, pro ἰδμῶ, λιγάbat. Et alibi, τῶς μὲν ἄρ ὄντ ἀνέμων δἰαπμῆν ὄντο ἄεντων. Aeolicum etiam est, quod σ in δ mutat: vt in δδμῆ, ἰδμῆ: & quod aliquando littera abundat, vt in ἔνκλῶ, ἀντῆρ: quæ recta sunt ἐκκῆῶ, ἄτῆρ. Sic & κεκλήγοντες, p κεκλήγῶτες. Tum quod secundæ verborum personæ adicitur θα, vt in ἐφῆδα ἐπίηδα. Geminationem consonantium alij Doribus, alij Aeolibus adscribunt: qualis est ἔλλαβε pro ἔλαβε, δππότερῶ pro δπότερῶ. Ελλαβε πορφύρεθ δάννατῶ. — &, οππῶτῶρ τὰ δερῶγα. — Ab Ionibus habet, quod præteritorũ verborũ principio aliquid detrahit: vt in βῆ, & δῶκεμ, quæ sunt pro ἔβη & ἔδῶκεμ. nam Iones præterita ab iisdem incipiūt litteris, à quibus præfens. Item quod e litterā detrahit ex ἱερεὺς & ἱεραξ, pro quibus ponit ἱερεὺς & ἱεραξ. Itẽ quod tertiis subiunctiuorũ personis σι in fine adicit: vt ἐλθῆσι, λάβῆσι. Itẽq; datiuis, δύρησιμ, 20 ὄλησιμ, Itẽ q; pro ἴνομα, νόσῶ, κενόμ, μέλας, ponit ἴνομα, νόσῶ, κενόν, μέλας. Itẽ q; α lögum in u mutat: vt in ηεη, ἀδῆη, pro ἠεα, ἀδῆνα. Aliquãdo vice versa, λελασμένῶ p λελησμένῶ. Nec nõ q; cōtracta verba solute effert, p φρονῶμ, νόῶμ, dicens φρονέωμ, νόέωμ: quod idẽ in genitiuis in vs exeuntibus vſurpat, διομήδεῶ dicens & σαπφῶῶ: & in genitiuis pluralibus cōtractis idem pro πηλέωμ, νυμφῶμ, ponēs πηλέωμ, νυμφῶμ: atq; plurales nominatiuos neutrorum in y exeuntes, & eorundem genitiuos dissolūēs dixit σῆθεα, μέλαι, σῆδεωμ, μέλειωμ, pro σῆθη, μέλη, σῆθῶμ, μέλειωμ. Peculiare etiam Ionibus est τετρατάω, & similia. Attica præcipue vſus est dialecto, quæ reliquis permiscebatur. Itaq; cum Attici pro λαὸς, dicant λέως: ea ipse consuetudine ductus, πηλέωμ dixit, ac χρέως. Solent iisdem aliquando duas syllabas in vnã confiare (quod genus Synaliphe dicitur) quale est τῶπῶ, & δοιμάτωμ, quorum 30 integra sunt τῶπῶ, τῶιμάτωμ. Talia sunt apud Homerũ, Τετῶς δὲ πρῶντυψαι αολλῆες. — id est, προῖτυψαι, & πῶδῶ λωτεύηται, pro λωτῶνοντα. Eorundem est, optatiuis adimere y, vt ex δκοίης fiat δκοίος, de τιμῶς fiat τιμῶς. qua forma dixit Homerus, — ἄλλοι δὲ διακριθῆτε τῶσινα. Atticum etiã est, οἱ πλιονες κελίος, πῶσοι δὲ πὲ πατρὸς ἀρέας, pro κακίονες, ἀρέονες. Et quod similes accusatiui contracte enunciantur, τῶς βῆς, τῶς ἰχθύς: quæ communis lingua βῆας, ἰχθύας effert. Homerus autem, βῆς πῶντεμνομῶς. Item — ἰχθύς ἀρνίος τε. Id quoq; Atticẽ dixit — δδὲ τὲ μὲν δένει ὀγνῆσι ῥεόντες. vt eorum sunt ὀγνῆσι, ὀρνῆσι. Atticum etiam est, breues vocales elidere, ac pro λῆτες, οἶμα scribere λῆ, οἶμα. Sic ille λῆτο poſuit pro ἐλῆτο. Eorundem est supervacanea appositio elementi ε, in, εῶρων, εῶνοσάμω. inde Homerus suum εῶνοχῶε effinxit. Tum quod in vnam cum alia syllabam y coire facit, in ἠόνες, νηρῆδες. Est & eorum, εφῶ δὲ μάλ ἠθελετωμ. & in datiuis qui in i purum præcedere a definūt, κῆρα, γῆρα, σῆρα. Est & hoc Atticum, dicere ἔσων, ἐπέδωμ, pro ἔσωσαν & ἐπέδωσαν. Item vt i optatiuis loco præteritorum indicatiui modi: quod crebro facit Homerus. Tum, cum femininis articulos, participia, adiectiuave masculini generis coniungere: vt τῶ χῆρε, τῶ γυνῆκε: quomodo & apud Platonem est ἄγυσε κῆρ φῆροντε, & ἡ σφῶς γυνῆ, & ἡ δῆκαιῶ. Sic ergo Homerus etiam de lunone ac Minerua dixit, Οὐκ ἂν ἐφ ὕμετέρωμ ὀχέωμ πηλγῆντε κεραινω. Et alibi: ητοι ἀθηναιῶ ἀκῆωμ ἦμ. — &, κλυτὸς ἱπποδάμεια. Iam cum in vocabulorum constructione propria multa singula habeant dialecti, Atticam consuetudinem exhibet 50 Poeta, cum dicit: ἀλλ ἄγ ὀϊσῶσον μινελάου κηδάλιμοιο. Cum autem dicit, Δέξωτο οἱ σκῆπτρον. & — Θέμισιδὲ καλλιπαρήω Δέκτο δέπας, Doricẽ loquitur. Manifestum autem est, eum, vt varietatem orationi conciliaret, omnes Græcorum voces collegisse: ac modò peregrinis vſum, vt sunt quas modò retulimus: modò vetustis, vt cū ἄρ & σῆκῶ pro fert: modò communibus aut vulgatis, vt cum εἶφῶ & ἀσπίδια. Ac miretur aliquis maiestatem orationis apud eum vulgatis quoq; vocabulis conseruari. Enimverò quoniam artificio omni adornata oratio, aliquid à communi consuetudine requirit alienum

Odyss. 4, 392.
Odyss. 7, 543.
Iliad. 5, 249.
Iliad. 8, 765.
Odyss. 4, 491.
Iliad. 7, 80.
Iliad. 4, 105.
Odyss. 1, in fine.
Iliad. 1, 83.
Iliad. 7, 318.
Iliad. 4, 306.
Iliad. 7, 102.
Odyss. 4, 277.
Odyss. 4, 401.
Iliad. 5, in fine.
Iliad. 4, 781.
Iliad. 8, 455.
Iliad. 4, 22.
Iliad. 8, 742.
Iliad. 4, 100.
Iliad. 8, 186.
Iliad. 8, 87.
Ad tropos digreditur.

num, quod ei vel evidentia, vel maiestatis, vel omnino delectationis amplius adferat: porrò autem vocabulorum à sua significatione in aliam averso Tropus, compositionis immutatio Schema appellatur, & vtriusq; generis species in artis præceptionibus annotata sunt: contemplerur aedem, ecquid horum Homerus prætermiserit: aut num aliquid posteri invenerint, quod non primus ille extulerit. De tropis Onomatopœia (nominis noui fabricationem possis Latine dicere) admodum ei est familiaris. Norat enim vetustam vocabulorum originem: nempe eos qui primi rebus nomina fecerunt, multas ab accidente aliquo appellationes traxisse: sonòsq; articulatum non editos, scriptis vocibus expressisse. Cuius generis sunt φουῶμ, quod est sufflata re: & πρῆξωμ, id est, ferra findere & μυκῆδαι mugire, & βοοῖξωμ tonare, ac horum similia. Proinde ipse quoq; nomina quædam noua finxit, ea rebus quas designarent conformans: vt δῶπῶ est, & ἀραβῶ, & βόμβῶ, & ῥοῦθῶ, & ἀνέβρωξ, & σῆξ, ac quæ talia porrò sunt, quibus significantiora non inuenias. Rursus quædam vocabula aliis rebus imposita, in alium vſum tranſtulit: quorum est, φλέγμα κἀκὸν φορέσσαι. significat enim efficaciam vrendi. & πορετῶμ, quo nomine febris intelligitur, pro igne poſuit, & χαλκοτύπος ἀπειλῆς dixit, ab are impressa vulnere. Omnino autem multa vſus est nouitate magna cum licentia, quædam à consueta significatione aliò traducens, quorundam significationem augens, quo orationem elegantiorẽ & amplioreẽ redderet. Magna etiam ei est Epithetorum (adiectiua hæc dicuntur, quæ eorum quibus adduntur naturam aut accidens aliquod insigne expriment) copia, quæ proprie & coherenter subiectis adaptata, tantundem atq; propria nomina valent. Ita cuius deorum peculiarem appellationem accommodauit, Iouem μωπιέτω vocans, & ὑψιβρεμέτω, hoc est, consultorem & altitonantem: Solem ὑπερβόνα, quod in sublimi feratur: Apollinem, à nitore aut mundicie φῶβωμ. Sed videamus etiam alios post Onomatopœiam tropos. Catachresis, quæ vocabuli vſum à propria significatione ad aliam rem proprio nomine catentem transfert, est apud Homerum: vt vbi σεσῆν χυσεύλω dicit, hoc est, catenam auream. etenim σεσῆ proprie de fune dicitur. & cum dicit αὐγέλω κῶκεμ. nam galerus ab eo κῶξ dicitur, quod ex pelle canis fieri receptum esset: hinc eo nomine eam vocat, quæ ex capræ exiuit. Metaphora, quæ est vocis à proprio significato in aliam rem priori certa similitudinis ratione respōdentem translatio, & frequens ei & multiplex est. Quale est, Tum magni nauim iaculatus vertice montis. Et alibi, Insula, quam totam immensa equoris vnda coronat. Quo enim modo se ad hominem habet vertex, hoc montis summitas ad montem ipsum: & quæ ratio est coronæ ad id cui circumdata est, eadem maris ad insulam. Ceterum venustior fit & evidenter oratio, vbi similia nomina priorum loco ponuntur. Sunt autem variae apud eum translationes. Quædam ab animatis ad animata; vt, Navis caruleæ tum sic auriga profatur. aurigam dixit pro nauta. Item, Iuit pastorem populorum Agamemnona quærens. id est, regem. Alia ab animatis ad inanima; vt, — imo Ida sub pede montis. — ita radicem montis appellans. &, — Vbere terra, designans fertilitatem. Rursus ab inanimis ad animata: σιδῆραον νῦτοι ἦτορ, id est, ferreum habes pectus. ferreũ dixit pro duro. Et ab inanimis ad inanima: Σπέρμα πωρὸς σάσωμ. — Ignis conseruans semen. id est, principium, ei producẽdo aptum. Neq; nominum modò, sed & verborum translationibus vtitur. vt, Eructante saloq; vnda, dant litora vocem. id est, resonant. Alius tropus est Metalepsis, vbi communi nomine res diuerse notantur. vt, Ενθῶ δ ἄν νήσοισιμ ἠδῆπρόνηε βοῖσι. Vult enim denotare insulas eas, quæ proprie dicuntur ὄφθα, id est, acuta. At in Græco sermone θοδῶ idem est quod ὄφθ: ὄφθ non modò id quod in motu velox est, sed id quoq; significat quod in figuris acutum est, atq; in tenuem mucronem definit. Inde est illud — ἐγὼ δὲ θῶσα παρῆας, id est, adfians exacui. Alius tropus est Synecdoche, quæ propria vocabuli significatione aliquid aliud sub eodem genere comprehensum in-

10
10
20
30
40
50

Onomatopœia.
Iliad. 8, 337.
Iliad. 7, 25.
Epitheta.
Catachresis.
Iliad. 8, in fine.
Metaphora.
Odyss. 1, 481.
Odyss. 4, 195.
Iliad. 8, 824.
Iliad. 1, 141.
Iliad. 4, 205.
Odyss. 5, in fine.
Iliad. 1, 205.
Metalepsis.
Odyss. 8, 298.
Odyss. 1, 327.
Synecdoche.

nuit. Non minus in hoc est varietatis. nā aut totius appellatione partē accipimus: vt, Iliad. 4, 137. — πρὸς τῶν εὐδαιμόνων εὐας αἴας. de bobus tergora intelligit voluit, ex quibus scuta fierent. Aut a parte totum indicatur: vt, Odyss. 2, 343. Talis me capitis desiderium tenet. — per caput virum vult intelligi. sic formosam indicat vocabulo δουλώλησθαι, quod significat humeris albis præditam: & bene armatos voce ἐκνημιδάω, qui crura bene munierint. Aut ab vno multa: vt cum de Vlisse dicit, Initio Vlisse. — Troia sacra ex quo diruit urbem. Iliad. 4, 380. Non enim is solus, sed cum aliis Græcis Troiam excidit. Aut a multis vnum: vt Pectus 10 ra chara, — id est, pectus. Aut a specie genus: vt, Marmore percutiens rigido. nimirum lapide, cuius marmor est species. Aut contra: Odyss. 7, 159. Noscere aues fatiq; ratos prædicere iussus. genus pro specie. Non enim omnes aues vult intelligi, sed diuinationi tantum aptas. Aut actionem ab iis quæ eam comitantur: vt, Iliad. 6, 827. Pandarus, ipse arcum dederat cui magnus Apollo. arcus enim peritiam sagittandi denotat. Item, Odyss. 4, 172. Inde maris lymphas fusi per transstra dealbant. & Odyss. 7, 938. Illi lora die, quam longā est, concutiebant. horum prius impulisse eos remis nauim ostendit, posterus equorum cursum: vtrumq; 20 ab accidente rei indicatum. Aut a priori consequens: vt, Virgineam soluit xonam. sequitur enim, immittuisse virginitatē. Aut contra, vt cū pro interficere ponit ἐναίεσθαι, quod est spoliare. Ex posteriori enim prius intelligitur. Alius tropus est Metonymia, cum vocabulum aliud propriè, aliud relatione quadam, sine certo respectu significat: vt, Cum vero Cererem metit agris lecta iuuentus. frumentum innuens, quod a Cerere inventum est. Item cum dicit, Iliad. 6, 424. Viscera Vulcano veribus fixa imposuerunt. nomine enim Vulcani ignis intelligitur. Tale est etiam — Meam quicunq; virorum. Chœnicem atigerit. — chœnicem contenta dicit. Est autem Chœnix, mensura 30 frumenti. Alius tropus est Antonomasia, cum proprium nomen per epitheta, aut idem significantia vocabula enunciat: Iliad. 2, 223. Rursum Pelides duris conuicia verbis Iecit in Aride. — hoc Agamemnonem, illud Achillem designat. Iliad. 4, 39. Nata bono mea sis animo Tritonia. — & Iliad. 4, 39. In torsus Phœbus. — quorum hoc Apollinem, illud Mineruam exprimit. Est & Antiphrasis, contrarium eius quod præ se fert significante voce: vt, Iliad. 4, 530. Nec vero hos cernens animo est gauisus Achilles. contrarium enim voluit dicere nimirum Achillem iis visis indoluisse. Est & Emphasis, quæ occulto sensu eius quod dicitur significationem intendit: vt, Odyss. 4, 522. Verum postquam in equum descendimus. — nam descendendi vocabulo equi magnitudinem notat. Item, Iliad. 7, 333. Incaluit gladius tum sanguine totus. — Est enim in hoc maior significandi vis: scilicet cum intelligi velit, ita immersum fuisse corpori gladium, vt is calefieret. Hæc de tropis Homericis sufficiant. Iam & constructionis immutationes videamus, quæ vocantur Schemata: ecquid ea primus omnium Homerus ostenderit. Schema est oratio, a communi consuetudine varians fictione aliqua, idque ornatus aut vtilitatis gratia. Ornatum quidem conciliat orationi varietate & mutatione sermonis, dictionique aliquid maiestatis adicit. Vtilis vero est, ad rerum qualitatem & vim extollendam atq; amplificandam. De schematibus Pleonasmum (is est, cum supervacaneum ponitur vocabulum) vsurpat, aliquando versus complendi causa: vt, Iliad. 7, 246. Χρυσὸν δὲ σῆσας ὀδυσσεὺς δέκα πάντα τέλειαντα. nam πάντα illud insertum est nulla significatione. Aliquando ornatus gratia: vt, Iliad. 7, 12. ἢ μάλα δὲ τέλειαν κενότατος ἄλλοι μὲν υἱός. hic μάλα abundat, Attico more. Alicubi pluribus verbis rem exprimit, quæ vocatur Periphrasis: vt cum filios Achivorum pro Achivis dicit, & vim Herculeam pro Hercule. Quin

Quin & Enallagen (immutationem ad verbum dices) adhibet, consuetum inver- tens ordinem. Idq; vel in medio vocabulum inferens, quod Hyperbaton dicitur vt, Hyperbaton. Αἷμα ποῖος ὄς τις τῆ λείω κατὰ τοῦρου ἐδυσσεὺς, pro λείω τοῦρου κατὰ τοῦρου. Aut totam orationem: vt, — Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἰαχον, ἀμφὶ δ' ἐνὶ δὲ Σμόροδο λείω κισθάβησαν αὐσάντων ἕσσι' Ἀχαιῶν, κισθον ἐπαινήσαντο οὐλοσὴν θεοῖο. Iliad. 6, 333. Ordo enim est, ἰαχον μύθοι ἐπαινήσαντο. Eiusdem generis est & quæ Parenthola vocatur, quasi interiectio, cum aliunde quædam ad propositam rem nihil pertinentia inferitur: quibus etiam sublati, nihil tamen constructioni adimatur. Tale est: 10 Per sceptrum hoc iuro, nunquam illud germinā fundet, Postquam in monte semel summo florere recisum Dedidicit, posuitq; comas & brachia ferro. Iliad. 2, 234. ac quæ alia ibi de scepro sunt, quibus infert, id quod cum initio (Per sceptrum hoc iuro) coharet: Pelide Graius desiderium insidet olim. Est etiam iteratio (pallogiam Græcus vocat) cum repetitur aliqua pars eorum quæ Epanalepsis. dicta sunt, aut etiam compluria vocabula: duplicationem etiam appellant, seu ingeminationem: vt, 20 Contra ibo, vel si manuum vis ignea ei sit, Sit manuum vis ignea, certet robore ferro. Iliad. 2, 371. Aliquando interiectis aliis quibusdam, priora repetuntur: vt, Aethiopes longè sed adiuerat ille remotos, Aethiopes hominum extremi qui sedibus hærent Diuisi geminis. — hoc schema & motum dicentis indicat, & simul auditorem excitat. Et est eiusdem generis Epanaphora, cum eadem particula in principio multorum membrorum ponitur, cuius exemplum habet Homerus: Iliad. 6, 671. Νηεὺς δ' αὖ σύμβησιν ἄγε τρεῖς ἦσας εἰσας. Νηεὺς Ἀγλαίης υἱός, Χαροπόσιος ἀνακτορῶ. Νηεὺς δὲ καλλις αὖτις ἐπὶ ἱλίω ἦλθε. schema hoc & mouendo, & elegantiae sermonis est aptissimum. Est apud eum etiam Epanodos: quæ fit, cum duabus rebus atq; vocabulis propositis, nondum sententia finita retrò redimus, ac de vtroq; id quod sententia deerat exponimus: vt, Ἄρης τε φρότολον ἄρης τ' ἀμότορ μεμαίησ. Ἡ μὲν ἔχρησεν ἰσχυρῶ ἀνακτορῶ δὲ δῆσιν ἦσ. Ἄρης δ' ἔφ' ἠλαστάσσι πελώροισιν ἐχρησεν ἠνάσσει. Iliad. 6, 692. schema hoc ad varietatem & perspicuitatem conducit. Est etiam apud eum Homœoteleuton, siue similiter desinens, cum membra in eadem syllabas terminatis vocabulis, in eundem sonum exeunt: vt, 40 Χρὸν φῆνον παρῖοντα θελεῖν, ἐθελεῖν δὲ πῆμπερ. Οὐλυμπόρ δ' ὀδὲ φασὶ θεῶν ἐδ' ἀσφαλις αἰεὶ ἐμυθναί, οὐτ' ἀνέμοισι πνέσασσεν, οὐτ' ἄσπιδ' ὄμβροσιν ἀδύσσει, ἢ τε χιτῶν ὑπὸ πύργων, ἀλλὰ μάλα ἀδύσσει πῆπταται ἀνέφελ' ἄσπιδ' ἐπὶ δεδουμένον ἀγλῆ. Et in eo: Odyss. 4, 74. Odyss. 4, 42. Cum autem conversiones desinunt in nomina eodem modo declinata, eosdemq; casus, Homœoptoton id peculiari nomine appellatur, quod est similiter cadens: vt, Iliad. 6, 87. ἦν τε ἔθνη εἰς μέλισσων ἀδύσσει, Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέου ὄρχομενάων. His & similibus maxime delectatio & suauitas orationi additur. Quantum artificio 50 componendi studuerit, vel hoc indicio est, quod sæpe simul duobus schematis, Epanaphora & Homœoteleuto vsus est: vt in his versibus, Εὐ μὲν τις δὲρυ θυξέωδ' ἀσπίδα θεδῶ, Εὐ δὲ τις ἵπποισιν δαίπνου δῆτω ἀκνυπόδ' ἔοισιν. Ibid. 381. Parison quod vocatur schema, his adiunctum est, quod fit ex duobus aut pluribus membris æquali vo cum numero contentis. Hoc primus Homerus posuit: vt, Iliad. 4, 92. Iliad. 7, 282. Μελιδόμορ μὲν ἀπὸρ ἔτα, θελότῃ δ' ἐλῆσθ. & YY

Manifestum est autem, hac ratione admodum exornari dictionem. Eadem venustas etiam est Paronomasia, cum vox priori similis non longo post intervallo statim subiungitur: vt,

Ilid. l. 130. οὐδ' ἔγρη δὲ Δρύωντος πῶς κρατερὸς Λυκόργος. Et alibi: — ἦν ἢ τοι τρώεσσι θεὸς ἢ γεμόνδον.

Atque hæc quidem quæ hæcenus commemorauimus, aut abundantia aut fictione aliqua figurata sunt. Aliud eorum est genus, quæ fiunt defectu dictionis: qualis est Ellipsis, cum vocabulum aliquod etiam si non efferatur, sententia tamen ex antecedentibus liquet: vt,

Ilid. l. 328. Δάδεια μὲν σὺν νηυσὶ πόλις ἀλάπτει ἀνδρώπων, Πέρος δ' ἐν δεικᾷ φημι δεῖσθαι. Est & in hoc Ellipsis, sed quod ex antecedentibus facile suppleas. Est & in hoc Ellipsis,

Ilid. l. 243. Εἰς αἰῶνος ἄριστος ἀμύνεσθαι πατρὶος.

Ilid. l. 293. Ω ποποι, ἦ μοι ἄχθος μεγαλήτορος Αἰνείαο.

deest enim verbum substantiuum, & deest ἄριστος, aut συμβέβηκεν, aut aliquid tale. Affine huic est Asyndeton, cum coniunctiones omittuntur, quarum est dictionem coniungere: idque non modo celeritatis, sed etiam affectuum exprimentorum causa adhibetur. Exemplum:

Odys. l. 251. Ἴαυλον ὡς ἐκέλευεν αἰὶάδην ἀφαιδ' ἰμὸν Ὀδυσσεύς, Ἐύρωμεν γὰρ βίησιν τε τυγχεύει δώματα Κίρκης.

nam eo qui narrabat breuitate summa cupiente rem referre, copulam ipse omisit. In Schematum numero est etiam Asyntacton, id est, non constructum: quod & Allæosis, quasi alteratio dicitur: fitque tum, cum visitata constructio mutatur. Fit hoc variè, idque ornatus causa, & venustatis: cum coherere verborum structura ob insolentiam non videtur, & tamen suam habet peculiari ad certum aliquid respectu coherentiam. Sæpe numero id evenit generibus nominum mutatis, vt in κλυτὸς Ἰπποδάμεια, pro κλυτή: & θύλας ἔειπεν, pro θύλα. Solebant enim antiqui masculina etiam pro femininis ponere, vt pote præstantiora, ac maioris momenti, non hoc tamen immodicè, aut sine ratione: sed tum, cum attribuendum esset adiectiuum substantiuo tale, quod in eius corpore non inhaereret. Nam magnus magna, pulcher pulchra, & horum similia, in ipso insunt corpore. Extra sunt, gloriosus, fortunatus. Ac præterea hæc, idè quia composita sunt, (ὄψις ἔστιν ἰνὸν, & θυτύχης) communia sunt. Nam in vniuersum adiectiua composita vtriusque sunt generis. Item cum nominibus masculino & feminino commune adiectiuum aut participium responderet, tunc masculinum genus præualeat: vt,

Ilid. l. 567. Παρθενικαὶ τε καὶ ἡθελὸν ἀποιλάφρονόεντες. Quædam etiam fecus extulit, quam vel dialectorum natura ferret, vel eius temporis vsus: vt,

Odys. l. 53. — ἔχρη δ' ἐκείνοισι αὐτὸς Μακρᾶς. Sæpe etiam metri causa genus mutat, vt in eo, Δωρὸν τοι κρεῖττον ἔγωγε τίκνον ἔλεγε τὸ δίδωμι.

nam ad personam respiciens, masculinum φιλε neutro τίκνον apposuit, cuius simile est in verbis Diones ad Venerem,

Ilid. l. 382. Τέτλαθι τίκνον ἐμὸν, καὶ ἀνέχεο κηδομένη περ. Eandem rationem ac respectum etiam illud obtinet,

Odys. l. 90. Ἥλθε δ' ἔπειτα ψυχὴ θυβαῖος Τειρεσίαιος. Χρύσειον σκῆπτρον ἔχων. — nam ἔχων refertur non ad ψυχὴν, sed ad ipsum Tiresiam. Sæpe enim non ad vocabula, sed ad rem significatam accommodauit constructionem: vt in hoc, Γᾶσιν ἀρήθην θυμὸς ἐκίνησεν δὲ φέλαγγος, Ἐλπίομενοι παρὰ νεῖον ἄμυμονα Πηλεΐωνα.

nam hic ἐλπίομενοι non aptatur ad φέλαγγος, verum ad ἀνδρῶν, scilicet ad viros, ex quibus phalanges erant compositæ. Alio quoque modo genus mutat: vt cum dicit, — νεφέλη δέ μιν ἀμφιβεβηκε.

Odys. l. 75. Κουαῖος, ἦ μὲν οὐ ποστ' ὄρωσι. — nam quia idem significant νεφέλη & νέφος, priore posito, adiectiuum ad posterius accommodauit. Talia sunt & hæc, Τῶν δ' ὡς ὀρέσθων περικνηνῶν ἔθνεα πολλὰ, Χηνῶν, ἢ γερᾶων ἢ κύνων δολιχοδείρων, Ἐνθα γὰρ ἔθνη ποτῶντα ἀγαλλόμενοι πῆδον γέουσι.

Ilid. l. 459.

nam

nam cum neutro genere genera auium proposuisset, ac species masculino explicasset: rursum inferit neutrum genus κλαγγῆδον προκαθίζοντων. — quod ad ὀρέσθων respicit. Præter genus numeros quoque permutat sæpe poeta: vt cum scribit, ἠπληθύνεσσι ἔθνεσσι Ἀχαιῶν ἀπονέοντο.

proposito enim singulari, plurale intulit, respectu nimirum significationis. Nam πληθύνεσσι multitudinem significat: estque numero singulare, cum in se multa completatur. Contra plurali proposito, singulare ei applicat: vt, — οἱ δ' ἄλλοι μὲν ἦτορ ἔχοντες, Πέρος δ' ἔπειτα πᾶσι πᾶσι.

10 πᾶσι enim, quod omnino est, numero singulare, plurali respondet, quia idem significat quod πᾶσι. Eandem formam hoc habet, οἱ δὲ Πύλοιοι κηλοῖοι ἐκπύλοιοι Πηλοῖοιοι ἔχοντες, τοῖ δ' ἔπειτα θαλάσσης ἰσθμὸν ἔχοντες.

τοῖ enim Pylios notat, quorum vrbs modo nominata fuit. Iam casum quoque apud eum est permutatio. Vocatiuus pro nominatiuo positus, θύεσσι pro θύεσσι: Ἄνταρ δ' αὐτὸς οὐκ ἄγαμέμνονι λῆπει φερέμεναι. & νεφέλη γερετα Ζῆος, pro νεφέλη γερετῆς. Item, Δὸς Ζήλου ἔγρη μοι δὸς οὐκ ἔδ' ἄκακτος Ἀχαιῶν.

Datiuus pro genitiuo: Τρωσὶ μὲν προμάχησεν Ἀλέξανδρος θεοδόχης. 20 pro τρώων. & contra σπέεσσι pro σπέεσσι, ἢ δ' αὐτῶν τεταύνησσι σπέεσσι γλαφυροῖοι.

Causa est, quod cognati inuicem videntur, rectius, accusatiuus & vocatiuus casus: itaque & in neutris omnino, & in multis masculinis ac femininis sunt iidem. Iidem & datiuus genitiuo videtur cognatus quodammodo: vnde fit vt in duali numero in omnibus generibus iidem sint. Quare & casuum a recepto vsu varians mutatio aliquam habet consentaneam. Quamquam causa nonnunquam etiam adferri potest, vt in ἐφιστάμενοι πεδίοιο, & in δειπνεσομεν πεδίοιο: hoc enim est perinde ac si dixisset ἐπίεσθων δὴ τῶν πεδίοιο. Bene habet etiam apud eum mutatio casuum in initio vtriusque poematis, cum accusatiuo posito, deinde nominatiuus locatur pro eo. Μῆνιν ἄειδε θεὰ —

30 μῆνιν Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν, & Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μή με πάρος ποιοι, δὸς μάλα πολλὰ Πλάγχεθι. — Aliquando genitiuo rectum subiicit: vt, Τῶν οἱ νῦν εἰροτοῖσσι.

Multa etiam alia forma protulit: vt, Φημί γὰρ ἔμ' καταδύσσει ὑπὸ ῥηιδίᾳ Κρονίωντα ἤματι τῷ, ὅτε νηυσὶν ἐπ' ὠκυπέδοισιν ἔβανον Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φοναὶ καὶ κήρα φέροντες, Ἀσράπτερον ἐπίδραξι, γνάσσιμα σήματα φαίνων.

Cuius simile est illud: — ἔδ' ἄγλαϊφρι πεποιθὸς, Ρίμφα ἔγρη φέρει. —

40 Atque hæc ipsa quoque more antiquo quodam extulit, neque nulla ratione. Quippe participiis per verba explicatis, coherentia apparebit. nā ἀσράπτερον id valebit quod ἄσραπτε, & πεποιθὸς idem quod ἐπεὶ πεποιθὸς. Germana horum sunt: Οἱ δὲ δύο σκοπέλοιο, δὲ μὲν ἄρα τὸν θύρον ἰκανῶ. & alibi: Τῶ δὲ διακρινθῆντε δὲ μὲν μετὰ λαθὸν Ἀχαιῶν.

ἢ δ' ὅδ' ἐς Τρώων ἕμαλλον κίε. — & similia, Non enim a ratione alienum est, diciturum de duobus, rectum casum præmittere, in quo id quod commune est alteri cum altero seruatur: quam communitatem nemo non videt multum gratia orationi apponere. Alicubi communi casu præposito: verba de altero deinde facit: vt, Ἀμφὼ δ' ἐζόμενον, γορραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς.

50 Species quoque nominum permutat: sæpe ponens pro positiuo comparatiuum: vt, — σαώτορος ὡς κενεαῖα. Aliquando superlatiuum pro eodem: vt, Δικαιοτάτος κρηταίων. Talis ergo est in nominibus immutatio. In verbis porro aliquando modos permutat, vt cum loco imperatiui infinitiuum ponit: vt, Ὁρασῶν νῦν Διόμηνδον ἔπειτα Τρώεσσι μάχεσθαι, pro μάχεσθαι. Aut pro optatiuo indicatiuum, Πληθύνει δ' ἄκαλ' ἐγὼ μνησσομαι, ἔδ' ὄνομίω pro μνησσομαι, ὄνομίω. Ac vice versa optatiuum pro indicatiuo: Καὶ νύ κεν ἐνδ' ἀπόλοιο Ἄρης. — pro ἀπώλετο. Aliquando tempora præsens pro futuro: Ilid. l. 388.

YY ij

Iliad. 29. τὴν δὲ ἐγὼ δὲ λέγω, πρὶν μὲν καὶ γῆρας ἐπεισι. erat enim dicendum, ἐπιλέγουσθε. Aut pro
præterito imperfecto:
Odyss. 15. εὐδ' ἂν τοὶ πολυμήχανοι ἐπικετανοί, πολλὸ δ' ὕδαρ
καλὸν ἕσπετο. — pro ἔρρει. Aut futurum loco præsentis:
Odyss. 24. οἱ μὲν δὲ νόστον ἔχουσιν, οἱ δὲ ἀπὸ νηυσίν. Vel idem loco præteriti.
Iliad. 19. Δείδω μὴ μοι πάντ' ἅε νυμφορτὰ ἔπι. pro ἔπει.
Genera sæpenumerò permutat. Passiuū ponit pro actiuo, aut mediū: vt *Iliad.* 8° ἐκ
κολλοῖ μέγα ἔϊψο. — pro ἔλακε, & κεθεράμην. — pro ἔδωκε. Ac vicissim actiuū loco passiuū:
Iliad. 19. Δωρήσω τέπειδ' ἄρ' ἔστ' ἀπὸ γούνατον. — cum esset dicendū δωρήθημαι. Numerū quoq; pro nume-
ro ponit. pluralem pro singulari: quod vilitatum est, cum quis de se ipso loquitur: vt
Odyss. 10. Τῶν ἀμύθων γὰρ θεῶν δύνατον δῖος ἔπει καὶ ἡμίιδ. id est, ἔμοι: Est & vbi permutat personas: non
modò sic,
Iliad. 877. Ἄλλοι μὲν γὰρ πάντων ὅσοι θεοὶ εἰσὶ γ' ὀλύμπου,
σοὶ δ' ἄθιπρόβουτος, καὶ δεδμημένα ἐκείνου.
Multi enim cum sint dij, quorum vnus etiam est ea quæ loquitur persona, vtrumq; re-
ctè extulit ἀθιπρόβουτος, & δεδμημένα prima persona. Aliàs, cum misso eo de quo
fermo est, ab vna persona transit fit ad aliam, quod ἀκροφῆν seu auersio proprie dicitur:
atq; hæc figura imitatione verborū loquentis, auditorē mouet atq; ducit, tale est,
Iliad. 346. Ἐκταρὴ πρόωστιν ἐκείλιτο μακρὸν ἀύχου
κηνουτῆρ' ἄθιπρόβουτος, ἔξεν δ' ἕναρα βροτόγοντα.
ὣν δ' ἄν ἐγὼν ἔπαυθ' ἰθὺς νεῶν ἐτέρωθεν ἰήσω.
A narratione enim & oratione obliqua ad mimesim, i. directam, qua ipsius Hectoris
verba referunt, descit. Quin & in ipsa narrativa oratione sæpe apostropha vitæ: vt,
Iliad. 22. Ἀμφισέ Φηλέσ' ἵε μέγας ἀνὸρ τοὶ ἀχαιοί.
Etiam personas in eo sermone mutat, quo verba alterius referuntur: vt
Iliad. 337. — ἠδ' ἡ παυσίτητος τὸν ἀγορέαδ' εἶπε
νῆν πᾶσι, ὅς οὐδ' ἔμελλε πολεμικά ἔργα.
Ατρεΐδην, σὺ δ' ἐδ' ὡς παρ' ἔχων ἀσεμφία βελών.
Αρχὸν Ἀργείων κατὰ κρατῆρας ὕσμινας.
Aliud genus Apostrophæ hoc est:
Iliad. 85. τὴν δὲ δὴν δ' ἐκ ἀγνοίης ποτῆροισι μετέειπε. pro ἐκ αὐτῆς γνοίης. Et alibi,
Odyss. 209. — ὄδ' μὴ δ' ἠδ' εἰσαὶ ἀπὸ λητῆρος ὄδ' ὄδ' εἶπε
θεοπέσι, πρὶν δ' οὐ τοὶ ἀρχαῖοι φίλον ἦγον.
Participiis vtitur loco verborum: vt,
Iliad. 306. — σὶ κῆρυ καρπὸν βελθημένα. — pro βελθητέ.
Odyss. 113. εὐδ' οἴγ' εἰσελάσαν πέλι ἀδ' ὄδ' εἶπε. — pro ἀδ' ἔλασαν.
Sæpenumerò etiam articulos permutat, loco subiunctorum præpositiuus vtens: vt,
Iliad. 7. 150. τὸς ἔτακε ζεφύρω ἀνέμο ἀρπύια Πυδάργων. pro οὗς:
Iliad. 460. Et, καὶ θάρμῃ, ὁ γὰρ ἦν οἱ, ἀπώλεσε πηδῆσ' ἐταίρο. pro ὄς. ac vice versa.
Ita præpositiones etiam solet commutare: vt,
Iliad. 724. χθιζὸς ἔβη μετὰ δαίτῃ. pro ἄθι δαίτῃ Sic &,
Ibid. 10. καὶ σὺν αὐτῶν ἄρα τὸν ὄρωσε κελύ. —
Ac præpositionibus præterea nomen alieno casu subdit: vt,
Iliad. 4. 101. κῆν πῶς καὶ εἶν' ἠντιμὸν κλυτοπόνοισι μέγασθι, pro δὲ ἀντιμὸν. Aliquando præpositio-
Iliad. 4. 694. nes omittuntur, vt, Τῆς ὄγ' ἔπειτ' ἀγέμην. — id erat, ποτῆρ' ἦν. & — ποτῆρ' ἔπειτ' ἔλεμιν ἔπει. pro
Odyss. 191. προσέειπε. & alias quoque præpositiones quæ permutat, quæ omittit. Adverbiis quoq;
Iliad. 219. localibus, ad locum, in loco, vel de loco significantibus, promiscuè vtitur: vt,
γῖωναι δ' ἐτέρωσε κελύ. pro ἐτέρωθεν. &,
Αἴας δ' ἔγγυθον ἦλθε. pro ἔγγυθεν. Coniunctionum quoq; permutationem apud
eum deprehendas. Εὐνὴ δ' οὐ ποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικὸς: pro γὰρposito δέ. Hæc sunt
Odyss. 433. dictionis figuræ, quibus & reliqui omnes non poetæ modò, sed & solutæ orationis
scriptores vtuntur. At verò sententias multis figurarum modis idē variavit. Est eius
generis & προαναφώνησις, quæ fit, cum aliquid narrans, interim id prædicat, quod post
futurum, & alio loco deinde dicendum erat: vt,
Odyss. 98. Γυστὰρ ἦν ἦν πρῶτος ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. &,
ἀθιπρόβουτος, seu acclamatio:
Iliad. 32. Nam rem, quando vsu venit, stultus quoq; sentit.

Multæ

Multæ quoq; sunt apud eum & variæ profopopœiæ. nā multas ac varias inducit per-
sonas loquentes, usq; omnis generis mores affectusq; attribuit: nonnunquam etiam
eas confingens personas, quæ nullibi sunt, vt,
Iliad. 2. 1257. Proh quantus dolor annosum nunc Pelea tangat.
Est & Diatyposis, descriptio eius quod vel fit, vel est, vel fore dicitur, perspicuitatis
causa propolita. vt in his:
Iliad. 1. 589. Quippe viros cadunt, urbem flamma improba delet,
Abducit miseris natos cum matribus hostis.
Aut fit hoc miseratōnis mouendæ gratia. vt,
Iliad. 2. 60. Me miserum, in senij Iupiter quem limine sæuus
Aduerso perimet fato, mala plurima passum:
Occidi postquam natos, nataq; videre
Raptari, excindi thalamos, duræq; misellos
Allidi infantes terræ me cernere adegit.
Est & Ironiā, vbi contrarium verbis indicatur, ciuili quadam simulatione, quale illud Ironia.
Achillis:
Iliad. 1. 346. Nunc tecum Laertiade, & cum regibus ille
Hostiles alis depellere nauibus ignes
Cogitet. — & paulò post.
— alium sibi quærat Achiuū,
Ipsi qui quadret rectè, & mage regius extet.
Atq; hic est modus, cum de seipso aliquis abiectè loquitur, vt contrariū innuat. Alius,
cum simulamus nos aliquem laudare, quem reipsa vituperamus. Ita apud Homerum
Telemachus:
Odyss. 1. 397. Antinoe, vt genitor nato, sic tu mihi certè Consul. —
Et vicissim, cum subfannandi causa magni aliquid alteri tribuimus:
Odyss. 8. 325. Nimirum exitium parat illerabile nobis
Telemachus, socioq; Pylo Spartaue vocatos
Adducet: quorum, toto quod pectore tractat,
Auxilio expedit facinus. —
Ironiæ species est & sarcasmus, cum contrariis verbis exprobrās quippiam alteri, sub-
ridere se fingit: vt Achilles in his,
Iliad. 1. 336. Dona alius sua tuta iacent. Graiūm mihi soli
Abstulit ille meam: grata cum coniuge porro
Obletetur sese. —
Affinis horum est Allegoria, cū aliquid aliud quàm quod dicitur, intelligi volumus. Allegoria.
Tale est,
Odyss. 10. 195. Certè equidem hanc duces omnino Melanthis noctem
In molli stratus, nam conuenit hoc tibi, lecto.
qui enim erat in vinculis, ac suspensus, illum in molli strato dormiturum ait.
Hyperbola sæpe est vsus, quæ rem extollendo excedit veritatem, magnam intenden-
di vim habens: vt,
Iliad. 2. 437. Vincebant candore niues & flamina cursu.
Hisce ergo vsus est figuris ac tropis Homerus, vsūq; eorum posteris ostendit: quo
nomine ab omnibus gloria, quæ istis rebus debetur, meritò illi defertur. Iam cum
tria sint genera orationis, quas effictiones vocant, grande, tenue, ac mediū: videa-
mus, omnium ne apud Homerum sint exempla. Nam qui eum subsecuti sunt & poe-
tæ & oratione soluta scribentes, vni de his aliquid sectati sunt: vt, verbi gratia, Thucy-
dides grande, Lyfias humile, mediū Demosthenes. Grande est, in quo & dictionum
& sententiarum apparatus vim in se quandam magnam habet. exemplum est:
Odyss. 1. 291. Ως ἐπὶ, συναγγνὸν νεφέλαις, ἐτάρραξέ δέ πόντον,
Χερσὶ τριάντων ἑλῶν, πᾶσαι δ' ἄρθουνοι ἀέλλαις
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δέ νεφέεσσιν ἀκαλυψέ
Γαῖαν ἕως καὶ πόντον, δρωρὸ δ' ἄρα πᾶσι νύξ.
Tenue, quod & materiam dicendi sumit exilè, & dictione gracili cōprehenditur: vt,
Y Y iij

Iliad. 1. 466.

Ως ἔπαυε τὸ παιδὸς ὄρεξαστο φαίδιμον ἑλπίσας,
Αὐτὸ δ' ὁ παῖς πρὸς ἠλποῦ ἐξάνοισι τήκευς
Ἑλινὸν ἰάχων, πατρὸς ἑλπίσας ἄτυχθεις,
Ταρβήσας χαλκῶν τ' ἠδ' αὐτὸν ἰπποχαιτέων.

Medium quod vtrique interiectum, hoc grandius, illo humiliter est: vt,

Initio Odys. 7.

Αὐτὰρ ὃ γυμνώθη ῥακείων πολὺ μῆκος Ὀδυσσεύς,
Ἄλλο δ' ἐπὶ μέγαλον ἔδωκεν ἔχων βίον ἢ δὲ φασγέτην
ἰὼν δὲ πλείων, ταχέας δ' ἐκχόουσι δίσκος
Αὐτὸν πρόθετον ἰδὼν, μετὰ δὲ μνηστῆρων ἔειπεν.

Frequens esse apud hunc poetam orationis etiam id genus quod floridum dicitur, quia floris instar pulcritudinem habeat, gratiamque oblectando aptam, quid dicere attinet? Nam tali apparatu repleta est eius poesis. Forma igitur dictionis Homericæ eam habet varietatem, quam indicauimus paucis expositis exemplis, ex quibus etiam alia intelligere liceat. Cæterum quoniam omnis sermo qui inter homines usurpatur, aut historicus est, aut civilis: agedum dispiciamus, num & horum principia apud Homerum extent. Historica oratio est, quæ rerum præteritarum continet narrationem. Omni narrationi occasionem præbent hæc: persona, causa, locus, tempus, instrumentum, actio, affectio, modus: neque extra hæc quicquam vlla in historica narratione inest. Inuenias autem apud Poetam multas non modò rerum aut gestarum, aut tanquam gestarum narrationes: sed & singularum circumstantiarum. Personæ: vt,

Iliad. 2. initio.

Inter Dardanidas præstans virtutis opumq;
Laude Dares erat, atq; tuus Vulcane sacerdos.
Huic duo erant nati quæcumq; ad prælia docti
Phægeus, Ideiūq; & noti fortibus armis.

Aut cum formam alicuius describit: vt Therisitæ,
Lumina distortus, claudum crux ille trahebat:

Iliad. 5. 217.

Conuexi in pectusq; humeri, deformis acumen
Insuper in summo capitis, tum glabra capilli
Caluities illum turpabant. — & multa alia, quibus aut formam, aut mores, aut a-

ctionem, aut fortunam alicuius personæ solet enarrare. cuius generis est & hoc, Principio Iouis est de semine Dardanus ortus: ac quæ sequuntur in genealogia Aenæ. Loci descriptio: vt cum insulam insulæ Cyclopum vicinam, quæ eius forma, quætitas, ac qualitates, quid in ea & circum eam sit, explicat. Item cum narrat, quæ circa antrum Calypsonis fuerint,

Iliad. 5. 215.
Odys. 5. 116.

Υλη δὲ σπιθῆρα μὲν πεφίλει ταλθόωσα,
Κλήθρη τ' ἀργεῖος τε καὶ δὴ δούλιος κυπρίδος.

Odys. 5. 63.

Temporis: vt,
Quippe nouem toti fluxerunt cælitus anni. Et rursus:
Aulide cum classis quondam conuenit Achiuūm,
Troibusq; Priamo tristem allatura ruinam.

Iliad. 2. 134.
Ibid. 303.

Causæ, cum indicat propter quid fiat res aliqua, aut facta sit. quale est illud initio Iliadis:

Quisnam illos superum tam dira ad iurgia adegit?
Quem Latona Ioui peperit, deus ille Pelasgum
Iratu regi, pestem per castra malignam
Dispersit, populum sæuo exitioq; necauit:
Pontifici nullum quod honorem habuisset Atrides
Chrysa: & cætera. Nam hic causa contentionis, quæ extitit inter Achillem

Iliad. 5. 478.
inde.
Iliad. 5. 318.

& Agamemnonem, refertur: pestis, pestis causa, ira Apollinis: huius, iniuria qua sacerdos ipsius erat affectus. Instrumenti, vt cum scutum describit, quod Achilli Vulcanus fabricatus est, & breuior alia hastæ Hectoris:

Huc superum gratus regi sese intulit Hector,
Vndecimum in cubitum porrectum hastile gerebat
Ille manu, erata prefixum cuspide, & illam

Fibula

Fibula committens circumdabat aurea ligno.

Actionum sunt cum aliæ, tum hæc:

Atq; illi, vt vacuo concursum est equore campi,
Inuadunt Martem clypeis, & robore & hastis,
Dintq; fragorem arma, inter sese vmbonibus asper
Collis late resonatq; tumultus in auras.

Iliad. 4. 446.

Affectio, cum id quod accidit, aut causa, aut actione aliqua declarat: qualia sunt, quæ commemorat de iis quos ira, metus, dolorve incessit, aut qui vulnerantur, occiduntur, vel tale aliud quippiam patiuntur. A causa: vt,

Indoluit, sæuo præcordia concitatq; æstu
Intumuerunt, oculis arsitq; furentibus ignis.

Iliad. 2. 103.

Ab actione,

Sanguine sædata est coma ei pulcherrima, qualem
Formosa ostentant Charites: aurōq; & amæno
Intorti argento maduerunt sanguine cirri.

Iliad. 1. 51.

Modus est, qui efficit actionem aut affectionem aliquam, aut respectum, cuius causa alterum certo modo agit, alterum certo modo afficitur: isq; omnibus talibus narrationibus adhæret exemplum est,

Huic intentata guttur iuuenile sagitta
Transadigit Laertiades: moribundus at ille
Voluitur in latus eq; manu patera excidit icti,
Fistulāq; extemplo per nares crassa cruoris
Erupt. — & cætera.

Odys. 8. initio.

Narratio apud eum plerumque dilatata verbis est, & pro rei quæ refertur magnitudine absoluta. aliquando breuis, ac iuxta efficax: vt hæc,

Patroclus perit tibi, deq; cadauere nudo
Certatur: tenet arma, illum quibus exiit Hector.

Iliad. 7. initio.

quæ forma se penumerò utilis est, quòd breuitate & apud eum qui dicit, & apud eum qui audit, plus valet, ac faciliè id quod vult consequitur. Aliquando rem nudam narrat, aliquando exemplo, aut similitudine, aut comparatione adhibita. Exemplo: vt,

Egyessa est thalamo tum prudens Penelopea,
Filia Latonæ vel vt, aut Venus aurea qualis.

Odys. 7. 53.

Similitudine:

Verum tanquam aries, Graias obit ille cæteras.

Iliad. 7. 196.

Comparatione, cum similibus rebus iuxta se collocatis atq; expositis, ad presentem rem accommodationem facit. Sunt autem varia apud eum comparationum genera: quòd assidue & multifariam humanis actionibus atq; affectionibus, aliorum animarum naturas atque actiones confert. Aliquando à minimis similitudinem petit, non

Comparationes
Homericæ.

ad corporis magnitudinem, sed ad naturam eorum quæ comparat respiciens. Ita per uicaciam muscæ exemplo expressit:

Atque animo illius muscæ indidit improbitatem.

Iliad. 5. 570.

& multitudinem continuam, eodem:

Qualia muscarum quis crebrarum agmina cernat.

Iliad. 8. 469.

multitudinem verò bono ordine compositam, apum:

Qualia apum densa volitant examina turba.

Ibid. 87.

Iram quoq; & insecutionem ita expressit:

Mox sese toto effuderunt agmine, quales
Sape viam propter cernis se effundere vespas,
Iritant quas more suo pueri. —

Iliad. 7. 259.

quod additum est, vt naturalis vesparum iracundia puerorum iritatione acrior facta, intelligeretur. Item de continuo sermone ita dixit:

Fundere verba boni: quales vbi sylua cicadas.

nam cicada animal est, vt ita dicam, loquacissimum, ac vocem edere nunquã desinens. Promiscuas voces eorum qui nullo ordine incederent, ita expressit:

Iliad. 7. 151.

Viq; gruum it caelo clangor. —

Ibid. initio.

& multitudinem quæ in ordinem componitur, a uibus comparat confidentibus,
Cum clangore sedem capiunt. —
 Iliad. 8, 463. Celeritatem visus & actionis accipitri confert: qui,
 Iliad. 2, 283. Cæde palumbibus infensus; Volucrumq; supremus
 Impete pennarum celeri. —
 aliquando aquilæ:
 Iliad. 6, 675. *illa etiam sublimis volans, cæloq; propinquans,
 Velocem pedibus leporem videt eminens, atque
 Arripit.* — visus acumen eo indicans, quod tam procul cernit: veloci-
 tatem, quod animal celerrimum capit. Perterritum ad spectu hostis, assimilauit ei qui
 serpentem conspexerit, non dedignatus etiã ab humili reptantibus exemplum sumere,
 Iliad. 7, 333. *Vt cum conspecto gressum quis retulit angue.*
 Ab aliis animalibus, a lepore & ceruo timiditatis,
 Iliad. 2, 434. *Quid statis? cur himuleorum instar ve pauetis?*
 A canibus aliquando fortitudinis.
 Iliad. 3, 360. *Vtq; canes validis duo freti dentibus.* —
 aliquando amoris erga prolem,
 Odyss. 17, 144. *Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat.*
 aliquando ad studium diligentiamq; custodiendi eam comparisonem adhibet:
 Iliad. 4, 183. *Non secus atque canes, pecoris custodia clausi
 Quis data, peruigiles sonitus cum fertur ad aures.*
 Raptum, qui animosè simul & nullo metu fit, lupis ad similitudinem:
 Iliad. 7, 352. *Vtq; agnos hædôs ve lupi in vase feroces.*
 Fortes, & qui se de statione pelli non sinant, exemplis aprorum, pardorum, & leonum
 depinxit: vnicuique id tribuens, quod esset naturæ ipsius proprium. Apris impetum
 ad pugnam, qui subsisti nequit:
 Iliad. 2, 255. *Qualis apris, ad pugnam talis tunc impetus acrens
 Idomeneæ tulit.* —
 Pardali, audaciam compesci nesciam. 30
 Iliad. 9, 577. *Nec transfixa graui sauiam vim desinit hasta.*
 Leonibus cunctationem, sed quæ in animosum erumpat facinus,
 Iliad. 6, 170. *Tum geminum latus ille, & verberat illa cauda.*
 Rursum viri fortis cursum equo cibi saturo confert,
 Iliad. 6, sine. *Qualis vbi satur, & stare ad præsepe recusans
 Fertur equus.* —
 Contra tardum incessum, ac in victam in eo perseverantiam sic indicauit,
 Iliad. 3, 557. *Qualis vbi inuitis asinus cum fertur in agros, Et pascit puerus.* —
 Formam regiam & excellentem, sic: 40
 Iliad. 8, 480. *Qualis in armento bos præstantissimus omni.*
 Nec maritimorum quidem animalium similitudines præterit. Polypii permansione,
 & quam vix a saxo avelli possit, in his extulit,
 Odyss. 1, 432. *Vt cum polypodem cæca extraxere caverna.*
 Delphini principatum & imperium in alios, ita:
 Iliad. 9, 22. *Ingentem vel vti pisces delphina marini, &c.*
 Sepenumero etiam quæ ab hominibus agerentur, aliis comparat actionibus: vt,
 Iliad. 3, 67. *Quales messores, qui parte ab vtraque locati,*
 & cætera: quibus virorum sedulitatem ac laboris tolerantiam exponit.
 Perspicua similitudine exprobrat parum virilem fletum, 50
 Iliad. 7, initio. *Quid ploras instar teneræ Patrocle puellæ?*
 Elementis quoq; comparare ausus est humanas actiones. vt,
 Iliad. 8, 394. *Sic fatum populus clamore excepit Achivus
 Ingenti, qualis resonat vox litore in alto,
 Cum procurrenti scopulo in mare turbidus Auster
 Allidit fluctus, quem nunquam non grauis vnda
 Verberat omnigenis agitantibus aquora ventis.*

Appa-

Apparet autem hic eum & auxelium vsum esse, & hyperbola. Non enim contentus fuit
 clamorem sonitui fluctus conferre: sed addidit talis fluctus, qualis ad altum litus ap-
 pellitur; ibiq; elatus in sublime, maiorem sonitum dat. neq; fluctum simpliciter dixit;
 sed ab austro excitatum, qui maximè humida mouet: idq; in scopulo qui in mare pro-
 tenditur, ab eoq; alluitur: itaque perpetuò fluctibus feritur, vnde cumq; venti incidant.
 Hoc ille modo narrationes suas elaborauit: quod ex his paucis exemplis liceat etiã in
 multis deprehendere. Consideremus nunc alia quoque orationis genera, vt & ea pri-
 mum omnium Homerus animo conceperit, euidenterq; composuerit. Hic quoq; limi-
 liter pauca exempla proposita, reliquorum intelligentiam patefacient. Oratio con-
 70 templatiua (sic appellemus theoreticam) est, quæ ea quæ theorematata dicuntur, com-
 phica. plectitur: sunt autem ea disciplinarum percepta, siue veritatis artificiosa cognitio, per
 hæc naturam diuinarum, humanarumque rerum cognoscere, virtutes ac vitia morum
 distinguere datur: ac præterea intelligere, arte ne aliqua differendi indagare veritatem
 conveniat. Tractauerunt ista ij, qui philosophiæ studium sum, vitamq; addixerunt: Philosophiæ
 & adhuc partes philosophiæ habentur, Physica, Ethica, ac Dialectica. Quod si ergo partes.
 deprehendamus omnium horum initia ac semina Homerus scriptis suis inseruisse, cur
 non is maiori, quam quivis alius, admiratione dignus habeatur? Neq; alienum a ratio-
 ne videri debet, si quædam per ambages & fabulas indicauit. Hæc enim causa est poe-
 20 teos, isq; mos veterum: vt & qui discendi studio tenentur, quadam subtilitate illecti,
 eo facilius inquirent veritatem, atq; inuenirent: & indociles ea non contemnerent,
 quæ nequirent assequi. Nescio enim quomodo id quod occultè dicitur, in admiratio-
 ne habetur: cum contra vile videatur, quod manifestò effertur. Initium ergo sumamus
 ab vniuersi exordio & ortu, quæ Thales Milesius ad aquæ substantiam refert. Videamus,
 mus, an non primus hoc senserit Homerus, cum diceret:
 Præbuit Oceanus cunctis primordia rebus. Iliad. 8, 246.
 Post hunc Xenophanes Colophonius principia rerum autumans aquam esse ac ter-
 ram, videtur ansam arripuisse de Homero isto, Iliad. 2, 99.
 Vos verò in terram cuncti redigamini, aquamq;
 30 Significat enim dissolutionem vniuersi in principia ea, ex quibus ortum habet. Maxi-
 me autem vera opinio quatuor elementa perhibet, ignem, aerem, aquam & terram: quæ
 Elementa. videntur ipsa quoque Homero nota fuisse. singulorum enim non semel meminit. Quin
 & ordinem eorum intellexit. Nam quod terra infimum sit omnium, consideremus.
 Cum mundus sit globosus, rectè quidem superiorem locum cælo, quod complecti-
 tur omnia, tribueris. Terra autè in medio prorsus constituta, inferiori continente eam
 cælo est. Id Poeta præsertim sibi ostendit, vbi Iupiter ait, se demissa è cælo catena terram
 ac mare sursum attracturum, ita vt omnia in sublimi pendeant. Locus est Iliadis octa-
 uilibræ initio. Porro cum supra terram sit aer, hoc ipso sublimiorem atherem facit:
 Abiete conscensa proceræ, quæ super Idæ
 Iliad. 8, 287. Vertice ad ætheream sublata per æreæ sedem
 Creuerat. — Aethere cælum superius.
 40 — Sterilemque per æthera longè
 Iliad. 8, 424. It strepitus cælo vehemens pugnantibus illis.
 Item illud:
 Iliad. 2, 467. *νεοτα δ' αὐτὸς θεὸς ἔραυεν ἔλυμπόν τε.*
 Partem enim aeris purissimam, quæ summo loco est, longissimèq; à terra & eius exha-
 lationibus remota, Olympum aiunt dici, quasi *ὄλυ λαμπρόν*, id est, totum splendidum.
 Quod autem Iuno Iouis vxor dicitur, cuius est soror, videtur eo sensu dictum, quod Iu-
 no intelligatur esse ær, quæ est humida substantia, vnde etiã dicit,
 50 — *νεοτα δ' ἔραυεν ἔλυμπόν τε.* —
 Iliad. 9, initio. Iupiter autem ather sit, quæ est substantia ignea, & calida, vnde illud,
 Iliad. 1, 192. *Sorte Ioui datus est ather, cælum, nebulaq;.*
 Germani itaq; videbantur propter contiguitatem ac quandam similitudinem: vtrūq;
 enim elementum leue, & quod in motu sit: coniuges dicuntur, quod eorum coitu om-
 60 nia nascant. Itaq; etiã in Ida congregiuntur, terræque eis herbas ac flores edit. Eo-
 dem pertinet, quod Iupiter dicit, se suspendisse Iunonem, appensis ad pedes eius dua-
 bus incudibus: nimirum hæc sunt terra & aqua. Maxime autem elementorum confi-

Ibid. 185.

ciunt explicationē, quæ apud eum loquitur Neptunus, tres esse filios Saturni & Rheæ, Iouem scilicet, se, & Plutonem, qui inferis imperet: in tres partes vniuersum esse tributum, ita ut cuiusvis sua obtigerit dignitas. Ioui enim cessisse ignis substantiam, sibi Neptuno aquæ, Plutoni aeris: eum enim vocat *Ἐφ' ἡμῶν τῆς γῆς*, quia lumen proprium non habet, sed à Sole, Luna, reliquisque illustratur stellis. Quarta communis omnibus relicta esse dicitur terra. Nam cum trium elementorum natura in perpetuo sit motu, sola terra immobilis permanet. Atque huic Olympum adiungit: qui si mons sit, pars utique est terræ: sin' cœli splendidissima & purissima pars, etiam hæc erat quinta cum elementis essentia: in qua sententia nobiles quidam fuerunt philosophi. Itaque convenienter vtrumque commune dixit: & terram quæ infima est ob grauitatem, & cœlum quod ob leuitatem est summum. quippe versus hæc ea quæ in medio sunt aliàs deferuntur, aliàs efferuntur. Porro cum elementorum natura ex contrariis constet, siccitate, humiditate, caliditate, & frigiditate: eademque ob mutuam proportionem atque temperamentum vniuersas res producant: cumque partes vniuersi mutationibus sint obnoxia, interim tamen ipsum nequaquam dissoluatur: hæc inquam cum sint, Empedocles vniuersa constare dixit,

Vinculo amicitia coalescant cum modò cuncta,

Disidij in diuersa aliàs cum pondere vergant

Singula. — elementorum enim concordiam & vnitionem amicitia vocabulo afficit, discordia contrarium. At Homerus eo prior, per ambages amicitiam

istam, discordiamque innuit, his verbis:

Nunc terra fines vado in spectura feracis,

Principiumque deum Oceanum, & Thetyn genitricem,

Disidius quorum longis imponere finem Visendo institui. —

Tale est etiam, quod Martis ac Veneris fabula innuit, quorum hæc Empedocleæ amicitia, ille discordia respondet. Itaque aliquando congregiuntur, aliquando disiunguntur. Indicat eos Sol, ac vinculis eos cōstringit Vulcanus: soluit autem Neptunus. Unde apparet, calidam naturam ac siccam, tum huic contrariam quæ frigida est & humida, aliquando omnia componere, aliquando dissoluere. Quibus convenit id quod ab aliis est poetis traditum ex Martis & Veneris coitu Harmoniam ortam: nimirum ex contrariis, grauibus ac leuibus certa ratione temperatis, quandam convenientiam. Quomodo autem repugnent sibi invicem ea quæ contraria sunt naturæ, id occulte indicauit Poeta, ubi deorum aduersos ordines describit, Græcis partim, partim Troianis auxiliantium, singulorum vim sub involucre proponens. Ac Apollinem quidem Neptuno opponit, calidum & siccum frigidum humidumque: Mineruam verò Marti, ratione præditum ei quod rationis est expers, hoc est bonum malo. tum lunonem Dianæ, id est, aerem stabilem Lunæ mobilissimæ. item Mercurium Latonæ, cum ille rationem notet, quæ semper inquirat & meminit: hæc obliuionem, ei contrariam, denique Vulcanum fluuio eadem ratione, qua Solem mari. Spectatorem pugna, eaque gaudentem, facit deorum principem. Apparet porro ex prædictis, id quoque Homerum innuisse, vniuersum esse mundum, eumque finitum. Nam si infinitus esset, non divideretur in partes finito numero comprehensas. Et quidem ipsum Vniuersi nomen, vnum aliquid designat: sicut & in aliis multis pro singulari vtitur plurali. Idque ipsum apertius ostendit, dicens: — *fines terræ. & rursus:*

Non si telluris fines adeas, pelagi vè

Extremos. — Item:

Multitugi super extremo tum vertice Olympi.

Vbi enim est summitas aut extremum, ibi etiam finis. De Sole quoque quid senserit, manifestum est: nempe eum motu circulari ferri, ac modo supra terram extare, modo infra eam descendere. Hoc enim illi versus docent:

Ὅσ' ἴ, neque enim noctis qua parte tenebræ

Ναῖcantur, vel qua roseis aurora quadrigis

Vecta diem referat, præceps vbi lampada condat

Titani, qua curru terram superet vè supino,

Nonimus. — Sensit etiam, eum semper supra nos ferri, itaque eum Hyperionem appellat. Eundem ex aqua terram circumdante, id est, Oceano oriri, inque eandem occidere scribit. Ortum ita explicat:

Iliad. 5. 200.

Odyss. 4. 266.

Iliad. 6. 67: & 210.

Mundus vnus & finitus.

Iliad. 5. 200.

Iliad. 4. 478.

Iliad. 2. 499: Sol.

Odyss. 11. 191.

Interea

Interea stagnum Phœbea relinquit amœnum

Lampas, & arato sublata accedit Olympo,

Præbeat vè diuis lucem. —

Occasum sic:

Incidit Oceano clari lux splendida Phœbi,

Fringifera noctem tellurique intulit atram.

Formam quoque eius monstrat:

— splendebat solis & instar.

Magnitudinem:

Vt supra terram nitidus sese extulerat Sol.

Item disertius,

Vt medium cursu Titan superavit Olympum.

Vim,

Sol qui cuncta videt, qui præsens omnia inaudit.

Animatum esse eum, suaque sponte & arbitrio moueri, indicat his verbis:

Sub terras lucem laturus manibus ibo.

A quo eum Iupiter dehortans, inquit:

Phœbe tuam lucem tu diis ostendere perge,

Quique tenent terram mortalibus. —

Ex quibus liquet, solem non esse ignem, sed aliam præstantiorem naturam: quod & Aristoteles censuit. Quippe cum ignis sursum feratur, anima careat, facile interceptatur, interitumque sit obnoxius: Sol in orbem fertur, viuus est, eternus, & interitus securus. Reliqua enim cœli sidera Homero non fuisse incognita, ex his constat, quæ scripsit:

Pleiadasque Hyadasque, & vim grauis Orionis.

Descripsit etiam Vrsam, quæ perpetuo cōvertitur circa polum Septentrionalem, quæ nobis semper apparet, ac quæ propter sublimitatem nunquam horizontem tangit. Ostendit etiam eodem tempore rotatione circumagi, & minimum Vrsæ, & maximum Orionis circulum. Meminit & tardè occidentis Bootis, qui rectus deferatur, ac de-

scendunt cum eo quatuor signa, qualia sex toti nocti tribuuntur. Neque mirari quisquam debet, quod non omnia quæ de siderum contemplatione habentur percensuit, sicut fecit Aratus: non enim hoc instituerat. Elementorum quoque accidentia quæ sunt, ut motus terræ, & luminis defectus, quibus de causis existerent, non ignorauit. Cum enim vniuersa terra in se aliquid aeris, ignis & aquæ, à quibus ambis etiam, contineat: consentaneum est, in eius profundo vapores ventosos coire. Hos, aiunt, si foras efferantur, aerem commouere, intus autem detentos intumescere, cum vi foras erumpere nitantur. Quod autem spiritus intra terram concluditur, mari adscribitur eius rei causa, quod aliquando exitus obthuret: quo etiam aliquando cedente, aliqua partes terræ corruant. Hæc Homerus cum sciret, causam terræ motuum Neptuno tribuit, *γαιῶν*

4° *χου* eum, quasi telluri tenentem & *ἄνοσιθονα*, quod est motorem terræ, passim appellas. Quia verò ventis intra terram conclusis, tranquillitas aeris existit, & caligo, & Solis obscuratio: videamus an id quoque nouerit. Finxit ergo Neptunum terram concutere, de Sarpedone loquens:

Iupiter ipse atra velauit prælia nocte.

Etrursus de Patroclo:

Non adeò Solem, non tunc superesse Dianam

Dixisses, tantæ crassus caliginis aer

Obstabat. —

5° & paulo post precatur Aiæ:

Iuppiter è denso serua pater aere Graios,

Atque oculis lucem miseratus redde serenam.

Post terræ motum verò, cum iam spiritus erupisset, vehemētes oborti sunt venti. hinc Iuno dicit:

Ipsa Noti celevem à ponto, Zephyriq; procellam

Excubo impellens. —

Odyss. 7. initio.

Iliad. 4. 486.

Odyss. 7. 234.

Iliad. 2. 734.

Iliad. 4. 68.

Iliad. 7. 276.

Odyss. 4. 381.

Iliad. 2. 487.

Odyss. 11. 273.

Terræ motus.

Iliad. 5. initio.

Iliad. 2. 567.

Iliad. 4. 366.

Ibid. 646.

Iliad. 336.

- Iliad.* 9, 213. **Postridie ventos Iris ad Patroclirorum excitat,**
— at illi
*Ingenti stridore ruunt, sed ante frequentes
Conturbant nubes.*
- Eclipsis Solis.* **Quin & defectum Solis apparet eum intellexisse naturaliter fieri, cum Luna cum eo
coiens, inter nos eumq; ad rectam lineam intercedit, eiusq; conspectum nobis aufert.**
Cum enim prædixisset venturum Vliffem,
*Iam finito alio mense, atque alio incipiente,
(hoc est coeunte Luna cum Sole: tum enim finis mensis prioris, & initium sequentis
est) postquam Vliffes venit domum, vates hæc procis ait:*
- Odyss.* 5, 163. **Unde malum hoc miseris? vobis nox desuper atra
Inuoluit capita & vultus, & fertur ad imos
Vsq; pedes: sed & vmbrosi vadentium ad Orcum
Vestibulum simulacra replent, aulamque tremenda:
Disperit caelo Titan, ac luminis exors
(Insandum) tristi caligine inhorruit aer.**
- Odyss.* 5, 351. **Ventorum porrò naturam accuratè cognitam habuit. Ortus iis ex humore, nam in
aerem mutatur aqua, & ventus est fluens aer. Hoc ille cum multis aliis locis indicat,
tum his præsertim verbis:**
- Venti.* **Humida ventorum vis.**
Ordinem eorum recte explicauit ita:
*Vna Eurûsque Notûsq; ruunt, Zephyrûsque procellis
Creber, & ingentem, qui caelo nubila pellit,
Aduoluens fluctum Boreas.*
- Primus horum ab ortu flat, secundus à meridie, tertius ab occasu, à septentrionibus
quartus. Et Subsolanus cū sit humidus, in Austrum calidum mutatur: is tenuior factus
in Fauonium abit: atq; hic adhuc tenuior redditus expurgatusq; fit Aquilo. Inde hoc:**
Impulit hic celere Boream, fluctûsque retudit.
- Ibid.* 385. **Naturæ convenienter etiam eorum oppositionem extulit:**
*Nunc auster Boreæ dimisit quippe ferendum,
Nunc impellendum Zephyrus rapido dedit Euro.*
- Ibid.* 279. **Nouit etiam polim Septentrionalem supra terram esse eleuatum, nobis quidem qui
hoc clima habitamus: & contra Austrinum infra terram depressum. Itaque de Borea
cum dicit, eum serenitatem efficere, & magnum fluctum torquere, ad vim desuper in-
cidentis venti respexit. Vocabulo *δθς*, nifum à cauo ad sublime innuit. Pluuias ex hu-
mida exhalatione fieri intellexit, atq; his indicauit verbis:**
*Sanguinis humentes stillauit ab ethere guttas. &
Sanguinem in terras rorem diffudit.*
- Iliad.* 3, 54. **nam ante dixerat:**
Iliad. 4, 59. **Quos vita exuerat dulci Gradinus, eorum
Sparserat effuso Xanthi ripasque cruore.**
- Iliad.* 7, 329. **Vndeliquet, quod quæ ab aquis terrestribus sursum efferuntur humida aquisq; per-
mixta, eadem similiter decidunt. Eodem pertinet & hoc:**
*Lucè autumniâli quando largissimus imber
— Decidit: tunc enim Sol ex profundo terræ, quæ sicca admodum est, hu-
morem eleuat turbidum, ac terræ permixtum: isque ob pondus confertim decidit. Vt
autem exhalationes humidæ pluuias gignunt, ita sicca ventos. At cum in nube ven-
tus includitur, eamq; vi perripit, tonitrua fiunt & fulgura, & simul fulmẽ emittitur.*
- Iliad.* 5, 385. **Quod Poeta sciens, ita dixit:**
- Iliad.* 5, 594. **Intonuit grauius cum fulgure. — &
Tum simul horrendum intonuit Saturnius, atq;
Imiecit nauis fulmen.**
- Odyss.* 4, 414. **De diis. Deos esse, omnes sana mente præditi arbitrantur: interque hos Homerus primus est.
Semper enim mentionem facit deorum, vt cū dicit, *θεοὶ καὶ βεατοὶ δῖοι*, beati dii: & fa-
cilè viuentes, cum enim sint immortales: facilem, & non cessaturam habent viuendi
natu-**

naturam, neq; cibo opus habent, sicut mortalium animalium corpora:

*Nam ne que edunt panem, neque vini ducere succos
Consueuere dii: quapropter sanguine casti,
Atque immortales perhibentur.*

Quoniam verò poësis deos requirerebat agentes aliqua: vt sensibus quoque obiceret
quæ de iis dicebat, corpora illis affinxit. Et quia nullum corpus, excepto humano,
sermone ac scientia præditum esse potest: itaq; singulos deos hominibus assimilauit.
Porrò magnitudine & pulcritudine eos exornans, simul hoc quoque ostendit imagi-
nes & simulacra deorum humana forma expressa ac dedicata esse propterea, vt etiam
qui minus sapiunt, deos tamẽ esse admonerentur. Ac quia præstantissimi philosopho-
rum corpore vacare iudicant deorũ principem atq; imperatorẽ, menteq; potissimum
esse intelligendum: videtur id quoque Homerus sensisse, apud quem Iupiter dicitur

— hominum pater atq; deorum. Item,
O pater, & diuum princeps supreme potentum.

Atque ipse ait:

*Quam generi humano, diuisque potentior ipsis
Sim, cernitis. & Minerua Ioui:
Nam satis inuictis cinis terobore fretum:*

Quòd si id quoque queratur, an mente sola percipi posse deum sciuerit: tamen id pa-
lam non proflessus sit, quippe poësin condens fabulis permultis temperatam, tamen
intelligi hoc potest ex iis quæ dicit:

*Inuenit solum secreta in sede sedentem
illa Iouem, — Item:
Solutus in excelsis caeli maneo ipse recessu,
Inde hæc grata mea capiam spectacula menti.*

Ipsa enim solitudo, & quòd non permiscetur reliquis diis, sed secum se esse gaudet, seq;
vltur in ocio, semp̄q; vniuersas res temperat: hæc inquam deum exhibent, qui sola
mente sentiat. Sciebat autem hoc etiam, Deum esse mentem quæ omnia sciret, &
administraret. Ita enim loquitur Neptunus:

*Idem vtrique pater sanè est, eadem patria ambos
Protulit: in lucem sed me prior editus ille,
Nouit plura. —*

Sæpe etiam hoc ponit,

His actis, aliud secum pater ipse volutat:

id nimirum significans, eum semper cogitare aliquid. Ad cogitationes Dei pertinent
etiam providentia & fatum: de quibus multa apud philosophos disputantur, quibus
omnibus ansam prebuit Homerus. Ac de providentia quidẽ quid dicamus? cum per
totam poësin dii non tantũ ipsi inter se de hominibus colloquantur, sed etiam in ter-
ram descendant, atq; cum illis versentur. Pauca exempli causa consideremus. Tale est
illud Iouis ad Neptunum:

*Quæ mea sit nostri frater sententia: curam
Illorum, quanquam pereunt, gero. — Et alibi,
Proh mihi quam charus sua nunc vira mœnia circum
Cursu agitur, nostrumque vrget miseratio pectus.*

Regiam quoq; dignitatem, & humanitatem, indicat his:

*Nos Laertiade capiat ne obliuio magni?
Cuius in humana summa est sapientia gente,
Sacra deum summaque colit qui religione.*

In quibus vides, vt Vliffem laudet primũ à prudentia, deinde à deorum cultu. Pas-
sim autem licet animadvertere, quomodo deos inducat hominibus operam nauates:
vt Mineruam aliquando Achilli, semper Vliffi: Mercurium Priamo, & rursum Vliffi.
In vniuersum autem arbitratu deos semper hominibus adesse. Sic enim ait:

*Namque peregrini sub forma sæpe, vagiq;
Hospitis occultè superi plerunque latentes
Perlustrant vrbes, hominumque immittia facta,
Iustitiamque vident coram. —*

Providentiæ deorum proprium est, quod volunt homines iuste vivere. Id evidentiffimè pronunciat Poeta:

Odyss. 5. 83. Nam non facta hominum superis inhonesta probantur, Sed scelerum pœnas infligunt fontibus acres. Item, Iliad. 7. 387. Iusta Iovem quando in mortales asperat ira, Iudicia exercent qui vi, non legibus æquis.

Quemadmodum autem deos hominum curam gerere, ita homines quoque eorum quacunque fortuna memores inducit. Itaque & Imperator rebus secundis ait,

Iliad. 9. 527. Damnabit voti Iupiter me, spero, dii quæ. Hinc divos arcebo cænes, abigamque.

& in periculo constitutis,

Iliad. 6. 646. Iuppiter è denso serena pater aere Graios;

Item interfecto hoste, ille:

Iliad. 8. 381. Hunc hominem postquam superi inugulare dederunt,

at moriens alter:

Ibid. 359. Tu caue, me propter tibi ne diuim ingruat ira.

Vnde ergo, nisi ex his, ortum est Stoicorum illud decretum? Proinde vnum esse mundum, in quo cum diis homines versentur tanquam in republica, iustitiæ communicatione coniuncti, docet. Cum enim scribit,

Iliad. 2. initio. Concilium Themidem superis indicere mandat Iuppiter. — & paulo post, Cur ad concilium Saturno nate vocasti Cœlicolas? num res Danaum Troumque volutas?

quid aliud hæc ostendunt, quam civitatis in morem gubernari mundum, consiliisque capere deos, principe deliberationis eo qui est deorum & hominum pater? De fato sententiam perspicue his verbis indicat:

Iliad. 1. 488. Nemo adeo, siue ille malus, siue est bonus, unquam Natus homo, se se potuit subducere fato.

atque aliis etiam locis vim fati confirmavit. Sensit autem id, quod post eum nobilissimi philosophi, Plato, Aristoteles & Theophrastus, non omnia fato evenire, sed & in hominibus aliquid esse positum, quibus initium quidem à voluntate est: cum eo autem coniungitur quodammodo necessarium, cum quis eo quod volebat actio, in id quod nolebat incidit. Hoc multis locis aperte monstravit, atque adeo vtriusque poeseos initio. Nam in Iliade dicens, iram Achillis causam exitij Græcis fuisse, tunc louis voluntati satisfactum ita scribit. In Vlissea monstrat, socios Vlissis sua stultitia in perniciem prolapsos: peccauerunt enim cum sacros Soli boues aggressi sunt, quibus abstinere licebat, erat enim prædictum,

Odyss. 4. 138. Si cordi reditus vobis, neque tangere Solis Armenta est: Ithacam, quam vis mala plurima passis, Ibitis: exitio stabit tetigisse supremo.

Itaque ergo in ipsorum erat potestate, abstinere ab iniuria: quod autem ob illatam iniuriam perierunt, fato consecutum est. Licet etiam id quod alias eventurum erat, prudentiæ auxilio effugere, quod hoc exemplo docet:

Odyss. 5. 327. Hic etiam præter fatum periisset Vlisses, Quantum vis patiens: in mentem cæsa Pallas Consilium præsens illi nisi prompta dedisset. Irruit, atque manu saxum complexus utraque, Multa gemens retinet, dum fluctus transeat ingens.

Hic enim vice versa cum esset periturus, à providentiâ seruat. Cæterum quemadmodum Philosophi de multis ac variis rebus diuinis loquendi ansas ex Homero perunque sumserunt, ita etiam de humanis. Primum hoc in disputatione de Anima experiemur, Omnium de hac opinionum nobilissima est Pythagoræ ac Platonis, qui eam immortalem asserunt: & quidem ei Plato etiam alas affingit. Quis ergo primus hoc pronunciauit? Homers, qui præter alia hoc quoque dixit:

Iliad. 5. 363. Ψυχὴ δ' ἐκ πέτρῳ πταμένη, αἰὶδ' ἔδ' ἐβόηκε.

voca-

vocabulo αἰδ' intelligit locum qui videri non possit: siue aerem quis accipiat, siue locum sub terra. Tum in Iliade Patrocli animam fingens dormienti adstare Achilli,

(Inde Menœtiadæ miserandi anima adstare illi)

Iliad. 4. 66.

sermonem ei attribuit, in quo & hæc sunt:

Nam simulacra procul me arcent, & lumine vitæ

Iam cassorum animæ. —

In Necya autem quid aliud tota agit, quam vt post mortem superesse animas ostendat & loqui, simulatque sanguinem biberint? Sciebat enim, sanguinem esse alimentum spiritus: ac spiritum esse vel ipsam animam, vel animæ vehiculum. Apertiffimè autem hoc quoque pronunciauit, se hominem nihil aliud existimare, quam animam. Ita enim scribit.

Ἠλθε δ' ἐπὶ ψυχὴν θηβαίου Τερσετιάδου Χερύστου σκῆπτρον ἔχου. —

Odyss. 11. 91.

Dedita enim opera cum substantium ψυχῆς fœminino genere posuisset, masculino genere adiectiuum applicauit, vt ostenderet ipsam animam esse Tiresiam. Atque iterum post:

Τὸς δὲ μετ' εἰσενόησα βίβω Ηρακλεῖδω Ἐὶ δ' ὄλω, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Ibid. 600.

nam hic quoque ostendit quod simulacrum, quod à corpore avolat, neque quicquam secum illius materiæ traheret, imaginatus sit: purissima autem animæ pars quæ discensisset, ipse fuerit Hercules. Hinc philosophis id quoque videtur, corpus esse quodammo do carcerem animæ. Quod & ipsum primus ostendit Homerus. Corpus enim viuentium semper appellat δέμας: vt,

οὐ δέμας, οὐτε φῦλιν. Et,

— δέμας δ' ἦν κρο γῶνακτι. Et iterum,

— ἦτοι ἐμὴν ἀφ' ἑλίου, εἰδ' ἔτε δέμας τε.

Iliad. 2. 115. Odyss. 4. 796. Odyss. 2. 251.

Id autem, quod amisit animam, δέμας, neque aliud quicquam appellat: vt in his,

Σῶμα δὲ οἶκα δ' ἐμὸν δόμῳ καὶ πάλῳ. Et,

Σῶμα τ' ἀκνὸς καὶ κείται γῆνι μεγάροισι Οδυσσῆος. Et,

Σῶμα γάρ γ' ἔμ' ἀγροῖσι Κίρκης κατελείπομην αὐτοῖ.

Iliad. 3. 343. Odyss. 2. 185. Odyss. 7. 54.

Idem enim corpus viuo homine veluti vinculum quoddam erat animæ: & eo mortuo, quasi δέμας, id est monimentum relinquitur. His consequens est aliud Pythagoræ decretum mortuorum, nempe animas transire in formas alias corporum. Sed ne hoc quidem ab opinione Homeri alienum est. Qui enim induxit Hectorem cum equis colloquentem, & Antilochum, ipsumque Achillem: atque hunc quidem non loquentem modo, sed & audientem verba equi: tum canem qui hominibus prius, usque domesticis, Vliffem cognouerit: quid aliud quam communitatem rationis agnationemque humanæ cum brutorum animis ostendit? Ii quoque qui Solis boues ederunt, ideoque perire, monstrant, non boues modo, sed & alia quevis animalia, vt eandem viuendi naturam sortita, à diis magni fieri. Tum quod socij Vlissis mutantur in porcos, & alia id generis animantia, eo enigmate innuitur, dementium hominum animas in bestiarum corpora immigrare, cum incidant in vniuersi circularem revolutionem: quam Circe ipse appellat, & (vt par erat) Solis filiam facit, habitantem in insula Aea: cui insula à verbo αἰδ' (ay) nomen dedit, quia homines propter mortem lamentantur. Atqui Vliffes, qui esset sapiens, istam mutationem perpessus non est: contra eam à Mercurio, id est ratione, munitus. Ac idem ille ad inferos descendit, quasi indicans, à corpore animam posse separari, inspectorque fit animarum cum bonarum, tum malarum. Ipsam porro animam Stoici definiunt spiritum cognatum, & exhalationem sensibus præditam, quæ ex humore corporis accendatur. In hoc Homerum secuti sunt, dicentem:

— Dúmque halitus hos reget artus.

Iliad. 2. 89.

Et iterum,

Ἴψα ἰνφρα τερὰν τενὺς κεν ἴσμιος ἀβίη.

Iliad. 2. 102.

In his animam viuificantem humidæ rei comparat: eam verò quæ iam extinguitur, fumo. Quin & ipso spiritus vocabulo vtitur, de anima loquens:

Sic ait, atque animi magnam inspirauit ei vim.

Iliad. 2. 162.

Et alibi:

Expirans animam. — Item,

Ἐκ τῶν ἰσπνῶν ἰσπνῶν, ἔν τῶν πρᾶκτοῖν ἰσπνῶν.

Iliad. 1. 524.

Iliad. 2. 475.

Vis animi est collecta. — id est, postquam spiritum dispersam collegit. Item, Tum respiravit rursus, Borea simul afflans Poenē exhalantem vitam leuis aurarefecit.

Nam animo deficientis spiritum externus flatus refocillans, quippe cognatus, in vitam revocat. Huc facit, quod & externo spiritui id nominis tribuit, vnde animā Græci deducunt,

ἢ αὐτὰρ ἄλλοι ψύχασα. — volens dicere, Contra spirans. Iam Plato atque Aristoteles in corpoream esse animam senserunt, sed quæ semper circa corpus versaretur, eoque vehiculi loco vteretur: inde etiam à corpore digressam, spirituale quoddam quasi impressum simulacrum sæpe secum trahere, servantem eam qua in corpore fuerat prædita formam. Ita Homerum quoque nunquam in sua poesi invenies corpoream dicere animam: corporis enim vocabulum cadaveri ubique attribuit, ut & antè paucis ostendimus. Cum autem animæ, etiam philosophorum iudicio, pars ratione prædita, in capite sit collocata: altera ratione carens, cuius ea vis, qua irascimur, in corde sedem habet: quæ appetit, in ventri propinquis partibus: videamus nūmnam iis prior

Homerus hoc nouerit discrimē. Finxit enim Achillis rationem iræ reluctantē, eumque eodem momento delibantem, vtrum vlsceretur eum, à quo fuerat læsus, an verò iram comperceret:

Hæc inter mentis iussus, animiq; furorē Voluebat dubius. — nimirum recta ratione & ira luçantibus inter se: ab illa autē superatam fuisse irā, Minerua superveniens indicat. Atque alibi etiā rationem ostendit, quæ irascenti parti præcipiat, atque tanquam subdito magistratus imperet:

Passe anime his grauiora, feras.

Sic animi motum satus reprehendit: & illi Paruit, exemplo rationis, consilio cor.

Sic & ea pars qua dolemus, rationis dicto audiens inducitur:

Nunc quanquam tristes, quæ præcessere sinamus: Cogamusq; animo iustum parere dolorem.

Aliquādo iram rationi prævalentē ostēdit: non obscure ostendēs, se id nō laudare, sed vituperare. ut cum Nestor Agamemnoni exprobrat iniuriā, qua Achillem affecerat:

Non equidem arbitrio nostro: nam plurima contra Dicebam, cordis motus tu verò secutus Indomiti, charum superis iniustus Achillem Laesisti. — Similia horum sunt Achillis ad Aiācem verba:

Recte cuncta quidem mihi tu dixisse videris, Sed mihi cor penitus turgescit tristibus iris, Cum decore atque omni me orbatum laude recorder.

Sic & à metu nonnunquam ratio vincitur. ut cum Hector cogitasset pugna Achillem subsistere,

Præstat quamprimū seuis concurrere telis, Et superum quæ sit ferro tentare voluntas.

mox appropinquante Achille, retro cedit:

Hunc simul aspexitq; timoreq; inhorruit Hector, Nec iam stare loco valuit, sed territus intra Portam abiit.

Id quoque manifestum est, affectus ab eo in corde collocari. Iram: vt,

— Intus latrabat ei cor. Dolorem: vt,

Quo tandem usq; tuum cor edes mi nate dolendo?

Metum: vt,

Cor mihi quippe fuga linquit præcordia, & extra Procurrit, mihi membra metus quassatq; tremore.

Eodem modo etiam audaciam, siue animi confidentiam in corde reponit:

Perpetuiq; iubet cor prælia Martis obire.

Ex prædictis visum est, Stoicis principatum animi in corde esse, concupiscentiam circa ventrem habitare. Id Homerus multis indicat: atque hoc etiam,

Ad pu-

Ad pugnam sed me ventem damnosus adegit. Et,

Non occultari ventris damno sa cupido

Sustinet. — Causas quoque & naturam affectuum, qui irascenti animæ ac-

cidunt, monstravit. Iram ab iniuria excitari, esse sanguinis efferuescentiam, & eius qui huic inest spiritus, ostendens ait:

Indoluit, seu præcordia concitāq; aestu

Intumescere, oculis arsitq; furentibus ignis.

Pro estu habet metum, quo spiritum notat vocabulo, qui insit, & iratis incendatur. Idem rursus spiritus in metu percussis, confunditur atque refrigeratur: & ob id horrores & tre-

10 mores, ac pallores in corporibus eveniunt. Hæc enim omnia refrigeratio efficit: pallorem, quæ calore in medio concurrente rubor superficiem relinquit: tremorem, quod intus collectus agitatq; spiritus, corpus pulsat: horrorem, quod humore densato pi-

li pressi eriguntur. Hæc omnia Homerus disertè indicat, ita:

Pallentēq; metu. — &

Pallidus inuasit metus hos. — &

— mihi membra metus, quassatq; tremore. Item:

Sic fatur: sed mens longæuo protinus ingenti

Est confusa metu, recti per membra piliq;

Tunc steterunt. — Eadem de causa, pro extimuit, si non ponit, quod est, diri-

20 guit: & metum ἀποδύω vocat, id est gelidum: & cum audaciam, tum bonam spem, βαρ- πωγλή appellat, quasi calorē diceret. Atque hoc modo ille prauos affectus diuisit. Cum verò Aristoteles indignationem (id enim Nemesis intelligi volumus) & miseratio-

nem bonos affectus cenfeat: (nam Nemesis est, cum boni ægrè ferunt rebus secundis indignos vti: miseratio, cum ægrè ferunt bonis malè esse) etiam hæc Homerus bonis

convenire cenfet, cum ipsi adeo loui tribuat. Nam inter alia sic quoque scribit:

Maiori tamen Aiāci concurrere casuit,

Succensebat ei quoniam Saturnius ipse,

Obuius aduerso si se ferret meliori.

30 Atque idem Iupiter alibi eundem Hectorē miseratur, cum circa moenia fugaretur. De virtute porro & vitio animi quid senserit, passim significat. Cum enim animi pars aliqua intelligentia sit & ratione prædita: altera bruta, & affectibus obnoxia: ideo que

medium inter Deum & bestiam homo locum teneat: Poeta summam virtutem, diuinam cenfet: & extremum vitium, belluinū: quod ipsum postea Aristoteles indicauit.

Atque hoc in comparationibus declarat. Semper enim bonos θεοειδῆς, id est, deorum similes appellat:

— Consiliōq; pares diuinum genitori.

De vitiosis, timidos fugacibus ceruis adsimilat, & pastore carentibus ouibus, & lep-

40 poribus agitat. De iis autem qui temerè & inconsideratè ira efferuntur, scribit:

Non furor est tantus pantheræ, siue leonis,

Sine immanis apri, quo vix vehementius vlla

Perfuit, aut rabie desinit bestia tanta,

Panthoide claris est quantæ ferocia in armis.

Dolore grauiori affectorum eiulatus vocibus lusciniæ contulit, quæ

Amisos queritur foetus: quos durus arator

Observans, nido implumes detraxit. —

Virtutem porro Stoici in vacuitate affectuum ponunt, ea secuti, quæ Homerus dicen-

50 do omnem affectum sustulit. ut de dolore ait,

Quo magis est æquum tumulis mandare peremptos,

Immaniq; animo fletum donare diurnum? &

Quid teneræ ploras instar Patrocle puellæ?

De ira autem,

O vtinam ex hominum & diuinum contentio coetu,

Iraque tollatur. — De metu:

Vt metuam nobis, frustra ne perge monere. &

Eminus at si quis nostrum, vel cominus ictus

Occumbat, pereat sanè. —

Odyss. 2, 346

Odyss. 8, 287

Iliad. 2, 103

Iliad. 2, initio

Sæpe

Iliad. 2, 93

Iliad. 2, 347

Iliad. 2, 168

Iliad. 2, 167

Iliad. 2, 103

Iliad. 2, 474

Iliad. 2, 20

Odyss. 7, 172

Iliad. 7, 228

Iliad. 7, initio

Iliad. 2, 108

Iliad. 2, 252

Iliad. 2, 494

Iliad. 2, 161

Ita etiam ad singulare certamen provocati, absq; metu parent, plurisque vnus loco prodeunt. Et qui vnus acceperat, nihilominus forti est animo, atq; ait,

Iliad. 7, 385.

Te strinxisse pedis calcem mihi vulnere iactas.

In Iliade passim 7, 782. &c.

Et fortis quisq; confertur leoni, apro, torrenti, aut procellæ. Contrà Peripateci vacillatam affectuum humana conditione superiores iudicantes, moderationem eorum statuunt, excessuq; eorum sublato virtutem mediocritate describunt. Ita Homerus etiam præstantissimum quenque neque abiecto animo, neque tamen omni timore vacuum atque dolore, sed hoc præstantem deterioribus inducit, quod non omnino ab affectibus regatur. Hæc enim eius sunt:

Iliad. 7, 381.

*Semper degeneris mutatur enim color, atque
Stare loco haud patitur mens irrequieta pauentem,
Vsq; metu mortis quatiens præcordia, & ipsos
Collidens trepido dentes stridore sonantes.
Semper at est forti color idem, nec grauis illum
Pertentat nimium metus. —*

Quibus perspicue nimium metum generoso animo adimēs, moderatum aliquem eadem relinquit. Quod idem de similibus affectionibus, dolore nimirum, & ira, intelligendum est. Tale est & hoc,

Iliad. 7, 215.

*Troibus Aiacei membra intremuere videndo:
Ipse etiam pulsum persensit pectoris Hector.*

nam cum alij etiam aspectu tremere, is qui in periculo esset constitutus, fortis quia erat, tantum animi motu afficiebatur. Sic aliter Dolonem vel Lycaonem fugere facit, aliter Aiacei & Menelaum: retro cedentes hos, & pedetentim se recipientes, veluti leones a stabulo profligatos. Eodem modo dolentium & latentium discrimina constituit. Verbi gratia: Vlisses, narrans quomodo Cyclopibus imposuisset, ait,

Iliad. 7, 373.
Iliad. 7, 374.
Iliad. 7, 546.
Iliad. 7, 109.
Odys. 7, 412.

— Est mihi tunc in pectore visus abortus.

At proci cum prostratum viderunt Irum,

Odys. 7, 99.

Sublatis manibus visu tum disiluerunt.

Discrimen autem vtriusque in inferioribus apparet. Et Vlisses quidem uxorem suam 30

Odys. 7, 211.

*Intra palpebras, vel vti si cornea haberet,
Ferreæ siue, immota manebant lumina. —*

Odys. 7, 211.

At proci amore eius correptis, cum eam cernerent,
*Genus labant, vis alta animum permutat amoris,
Concubitusque eius voto sibi quilibet optat.*

De felicitate.

Talia Homerus habet de animi facultatibus atq; perturbationibus. Cum verò de bonis & felicitate multa sint à philosophis dicta, id apud omnes constat, maximum bonorum esse virtutem animi. Sed Stoici virtutem sufficere putant ad beatitatem: occasione ex Homericis petita, qui sapientissimum ac prudentissimum virum Vlisssem 40

Odys. 7, 243.

*Qualesuit facinus, cui fortiter ille subiuit?
Verberibus proprium corpus turpauit acerbis,
Inuoluensq; humeros pannis, seruique miselli
Assumta hostilem forma penetravit in urbem.*

Posterius hoc modo:

Odys. 7, 30.

*Sanè detinuit secum me diua Calypso,
Atque Aëxa domi tenuit me callida Circe,
Vtraque me gaudere suo conata marito:
Sed nunquam nostram suadendo impellere mentem
Eualuere. —*

Maximè autem virtutis gloriam commendat, cum Achillem quidē facit non fortem modo, sed & formosissimum, & pedibus velocissimū, & natalibus summis ortum, illustriq; patria, & summi deorum auxilio adiutum: Vlisssem autem sapientem sanè, & animo infracto præditum: sed neque statura, neq; forma eadem, parentibus non admodum claris, patria ignobili, inuisumq; Deo alteri: quorum tamen nihil obstitit, quin gloriam

gloriam egregiam consequeretur, eo quod animi virtute præditus erat. Peripatetici verò primas partes bonis animi deferunt, prudentiæ scilicet, fortitudini, temperantiæ, iustitiæ: secundas, bonis corporis: vt sunt bona valetudo, robur, pulcritudo, celeritas, externa bona, tertiæ sunt is classis: vt gloria, vt natalium nobilitas, vt diuitiæ. Ac laudabile quidem esse statuunt, & admiratione dignum, in doloribus, morbo, paupertate, aliisque non sponte nostra accitis calamitatibus vt animi virtute malis resistente: nō tamen expetendum hoc, neque beatum. At in prosperitate sapere, id vera esse felicis. Neque enim possessionem tantum virtutis, sed vsum etiam efficaciamq; esse honestam. Atque hæc ipsa palam demonstrat Poeta noster. Deos enim vocat *δοτίνες* 10 *δαίμονες*, id est, datores bonorum, quæ etiam homines votis à diis poscunt: nimirum, nō vt nulli sibi vsui futura, aut neque vtilia, neque inuutilia, sed vt ad felicitatem conductura. Quæ ergo sint bona, quæ ab hominibus expetunt, & ob quæ beati habentur, passim declarat. Simul omnia de Mercurio,

10

*Qualis corpore tu pulcher, formaq; stupenda,
Atq; animo prudens, & natus patre beato.*

Odys. 7, 324.

Iliad. 7, 350.

Tribuit ei pulcritudinem corporis, prudentiam & nobilitatem. Aliquando singula:

Huic formam superi dederant, & amabile robur.

Iliad. 7, 156.

& rursus de alio quodam.

Diuitias diuim genitor superaddidit amplas.

Iliad. 8, 670.

20 Nam diuitiæ quoq; donum sunt Dei,

Distribuit generi humano quas Iuppiter ipse.

Iliad. 7, 188.

Aliquando & honorem bonum esse censet:

Ac mihi Palladis & Phœbi tribuantur honores.

Iliad. 7, 541.

Aliquando prolem.

Quam prodest natum extincto superesse parenti.

Odys. 7, 195.

Et fruitionem domesticarum suarum rerum:

*Nunc pateris libate Deo porroq; valere,
Mæg; domum incolumem patria dimittite vestra.*

Odys. 7, 40.

*Omnia enim consecra, mea quæ mente volebam,
Aspicio: comites, & splendida munera cerno,
Quæ mihi fausta precor diorum & læta voluntas
Esse velit, socios cara vt cum coniuge saluos
Inueniam patriam reduci cum corpore tangam.
Vos hinc in dulci patria præbere manentes
Gaudia coniugibusq; & natis plurima vestris.
Prospera cuncta dij mittant: sit publica vestro
Læticia, & securamalorum tempora regno.*

30

In comparatione autem bonorum ostendit virtutem præstantius esse bonum, quam diuitias.

40

*Qui tunc bellum auratus adibat more puella,
Stultus: non auro potuit depellere pestem. Item,
Quam non læta opes ego diues possideam istas.*

Eine Boetie.

Odys. 7, 93.

Item prudentiam pulcritudine esse potiorē.

*Inuenias formæ cui non sit tanta venustas:
Prudenti eloquio sed quem Deus exornauit.*

Odys. 7, 169.

Manifestum ergo est, etiam corporis dotes eum, & quæ sunt externæ istius felicitatis, in bonis numerare. Quod autem sine his ad vitam beatam virtus non sufficiat, ita ostendit. Duos viros perfecta virtute præditos inducit, Nestorem & Vlisssem, aliis præstantiores, & inter se prudentia, fortitudine atq; facundia pares: cæterum diuersa vsos fortuna. Nam Nestori quidem,

50

*Cum chara primum matris prodiret ab aluo,
Et cum querenda faceret connubia proli,
Fausta dedere dij, & vitam tribuere beatam.*

Odys. 7, 208.

*Ipse domi longum felix pertexuit æuam,
Consiliisq; bonos natos, & fortibus armis
Spectauit. —*

Contrà Vlisssem quantumvis consultum, & astutum, & cor-

datum, sæpe interim infelicem nominat. quippe cum Nestor reditum in patriam suam citò & turò confecerit: Vlisses diu admòdum vagatus, labores & pericula innumera subierit. Adeò optabile & beatù est, virtuti fortunam non repugnare, sed adminicula-ri. Virtutis porro, nisi agat, possessionem nihil prodesse, ex verbis apparet, quibus Patroclus Achillem obiurgat:

Iliad. 7, 31.

O virtute quidem, at nullius prædite frugis,
Ni turpe exitium miseris defendis Achivis,
Quis virtute tua fretus letabitur olim?

αὐτοπειρτω, id est infelici virtute præditum eum appellans, qui eam invtilem nihil agèdo redderet. Atq; hoc ipsum suum ocium Achilles deplorans, ait:

Iliad. 7, 104.

Nauibus assideo telluris inutile pondus,
Inter magnanimos virtute ego primus Achivos.

Indignatur se virtute sua non uti. nam iratus Græcis,

Iliad. 2, 489.

Non ad concilium, non ille ad prælia adibat:
Seq; domi residens miserè cruciabat, & acri
Pugnandi desiderio proprium cor edebat.

erat verò à Phœnice edòctus,

Iliad. 4, 442.

Vt sermone simul, rebusq; valerè agendis.

Itaq; etiam mortuus molestè fert istud ocium:

Odys. 4, 487.

Mallem equidem in terris serui tolerare labores
Paupere sub domino, quàm manibus imperitare.

& paulo pòst causam explicat:

Nam non talis ei nunc sum defensor, ad altam
Qualis eram Troiam, supera cum vescever aura.

Porro quod Stoici dicunt, bonos viros diis caros esse, ab Homero acceperunt. De Amphiarao enim dicit:

Odys. 6, 245.

Iuppiter hunc magno, Phœhiusq; amplexus amore.

Et de Vlisse:

Odys. 7, 52.

Gauisa est sapiente viro, iustòq; Minerua.

Eorundem decretum est, disci posse virtutè, principiumq; eius esse bonam indolem, (quod & Homerus docet:

Odys. 4, 206.

Nam tali genitore satis rectè omnia dicis.)

perfici autem institutione. Virtutis enim scientia, est rectè viuere: id est, scire quæ agèda sint rectè vituris. Hæc quoq; apud Homerum sunt:

Iliad. 1, 440.

Infantem, nondum belli ve fori ve peritum. Et alibi.

Iliad. 3, 444.

Nec mi animus tamen hoc suavit: nam viuere rectè
Doctus eram.

Et Phœnix de Achille ait:

Iliad. 7, 442.

Idcirco hæc opera voluite discere nostra,
Vt sermone simul valeas, & rebus agendis.

Quia enim vita in actione & sermone consistit, propterea horum se doctorem adolefcenti datum ait. Ex quibus liquet, quòd omnem virtutem discendo percipi fenserit. Ad hunc ergo modum primus omnium Homerus de natura & moribus philosophatus est. Eiusdem considerationis sunt, Arithmetica etiam, quæ est numerorum scientia, & Musica, quas plurimi fecit Pythagoras. Videamus an de his quoq; aliquid Homerus dixerit. Ac dixit sanè plurima: sed pauca adduxisse, satis erit. Pythagoras, cum maximam vim numeris tribueret, omniaque iis accepta ferret, tam conversiones siderum, quàm ortus animalium: duo suprema principia constituit eorum: finitum alterum, quòd est vnitas, alterum infinitum, qui est binarius: alterum bonorum, alterum 50 malorum principium. Vnitatis enim natura si aeri insit, bonam temperiem: si animo, virtutem: si corpori, sanitatem: si ciuitatibus & familiis, pacem & concordiam præstat. Omne enim bonum concordia cognatum est: contra, binarij natura aeri temperiorem, animo vitium, corpori morbos, ciuitatibus & familiis seditiones ac odia infert. Omne enim malum ex diffidio oritur. Itaque & de reliquis ordine numeris, parem, imperfectum & indigentem: contra impari, plenum ac perfectum appellauit: quòd scilicet hic cum pari mixtus, semper suam retinet naturam, ab vndante semper

Arithmetica.

per impari: idem que impar secum ipse compositus parem generat. Fœcundus enim est, & habet principij vim, neque diuisionem admittit, semper in eo vnitate superante. at par, neque impari producit secum compositus, neque diuisionis est expers. Proinde etiam Homerus vnitatis naturam in bono, & binarij in malo posuit non raro. Apparet hoc & ex his, quòd bonus ei vnitas, ac talis affectio vnitas aliquoties dicitur: ac contrarium. d. v. Huc & id facit.

— Dominos plures non expedit esse:

Iliad. 5, 212.

Esto vnus dominus. — Et:

Non in consilio, non nos dissensio in ipsa

Odys. 7, 126.

Turbauit pugna: semper fuit vna voluntas.

30

Semper autem impari numero, vt præstantiori, vtitur. Nam totum quoque mundum in quinque partes diuidens: tres, quæ in medio sunt, distribuit:

Iliad. 4, 188.

Nam tribus est mundus diuisus partibus omnibus,

Quisq; suum sortitus honorem. —

Itaque etiam Aristoteles quinque elementa esse sensit: quasi impari & perfectò numero in omnibus plurimam vim obtinente. Quin & diis superis imparia dedicat. Nam & Nestor Neptuno nouies nouem bobus litat, & Vlissen iubet Tiresias immolare suo vetaurilia. Et Achilles parentat Patroclo paribus omnibus: quatuor equos, duo-

Odys. 7, initio.

Odys. 7, 130.

Iliad. 4, 171, etc.

20

decim Troianos adolefcetes, & de nouem (quos habebat) canibus duos rogo iniicit, vt sibi septem seruet. Sæpe autem alias ternario, quinario & septenario vtitur numero: præcipue autem nouenariò: vt,

Surrexere nouem ad pugnam, sic Nestore fato. Item,

Iliad. 4, 160.

Annos quippe nouem nati, iam pectore lato

Odys. 4, 310.

Ter tres æquabant cubitos, procerasq; in vlnas

Corpora tollebant totidem. — &

Tela nouem Phœbi volitabant dira diebus.

Et

Iliad. 2, 330.

Ter tribus hospitium cui præbuit ille diebus,

Iliad. 1, 174.

Maestauitq; boues totidem. —

30

Cur autem nouenarius numerus est perfectissimus? quia quadratus est, primùm impari numerum radicem habens: estq; impariter impar, in tres diuisibilis terniones, quorum quilibet in tres vnitates diuiditur. Neque vim modò numerorum, sed & logarithmicam methodum docuit. Nam in Bæotia scripsit,

Quinquaginta ibant naues, & quæq; ferebat

initio.

Centum & viginti iuuenes. — & rursum.

Quinquaginta fuere viri. — Vnde supputare licet, cum naues vniversæ fuerint ferè mille ducentæ, quarum singulae haberent centum vectores, totum numerum hominum fuisse centum viginti millium. Iterum de Troibus dicens:

Mille rogi in campo flagrabant: cuiuslibet horum

Fine Iliad. 6.

40

Quinquaginta viri adstant: — colligendum nobis præbet, fuisse Troium numerum quinquaginta millia, præter sociorum copias. Musicam porro, quæ animo maxime convenit, quatenus est concinnitas ex diuersis temperata principijs, ac cantilena & numeris cum relaxatum animum intendit, tum nimis intentum remittit: Pythagorici magni fecerunt, atq; his prior Homerus. Laudes eius Sirenum verbis celebrat, ita ea claudens:

Pòst variis auido satiatu pectore Musis

Odys. 4, 188.

Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras.

40

Atibi in conuiujs citharam adhibet: vt,

Odys. 1, 270.

Et lyra, quam sociam dapibus superi iunxerunt.

50

Et apud Alcinoem citharædus:

Odys. 7, 267.

— Incœpit amabile carmen. Et in nuptijs:

Iliad. 5, 495.

Fistula cum cithara vocem dabat. —

50

Et in faciendo opere, cum in vindemia

Ibid. 569.

— puer cithara persuasue sonante

Iucundum cecinit: argutam chordaq; vocem

Tacta dedit. —

Et in bello tibiaram ac fistularum sonitum audiri facit, Nec non luctui adhibet Mu-

- Iliad. 2, 13. ficam, cantore lamentationi sua voce præire inducens: vt qui carminis lenitate, animi
Iliad. 2, 720. asperitatem demulceat. Non est autem ignotum, duplex esse genus canendi: vnum vo-
Odyss. 2, 60. cis, instrumentorum alterum, quæ vel inflatur, vel tenduntur: tum sonorum alium esse
graue, alium acutum. Horum quoque discrimina Homero nota fuerunt. Nam pueris,
mulieribus & senibus acutam vocem attribuit, ob tenuitatem spiritus: viris autem gra-
uem, cum alibi, tum hic:
- Iliad. 2, 71. *Astitit alta graui suspiria voce trahenti,
Atq; amplexa caput nati Nereis, acuto
Lamentata sono est. — Et alibi:*
- Iliad. 1, 16. *Ille graues ducens gemitus, sic fatur Achæis.*
- Iliad. 2, 151. Senes autem cicadis similes, animalibus acuta voce præditis, facit. Instrumentorum
porro fides, quæ sunt tenues, & identidem mouentur, facile aerem secant, eoque acu-
tum edunt sonum: crassæ contra, ob tardum motum, grauem. Ea ratione flagellum Ho-
merus acutè sonans (id esto enim *λυγυρη μέδεις*) dixit, quod cum sit tenue, sonitum exhi-
beat acutum. Hæc de Homeri Musica. Ac quoniam facta à nobis est Pythagoræ men-
tio, cui maxime probatum fuit silentium, & eorum quæ dicere nihil attineret taciturnitas:
consideremus, an eiusdem Homerus quoque fuerit sententiæ. Equidem de ebrio dicit:
- Iliad. 2, 530. *Quodq; fuit melius tacuisse, improvidus effert.*
- Odyss. 2, 465. At Therstem obiurgans Vlisses, inquit: *Suauius ut dicas, tamen heus ignare loquendi
Quis modus, aut quæ sit ratio, Thersta, taceto.*
- Iliad. 2, 244. Et Atax Idomeneum reprehendens, ait: *Mos garrire tibi multa est: neq; fundere verba
Te tamen, atq; adeo semper decet esse loquacem.*
- Iliad. 2, 478. Copiis quoque ad proelium euntibus: *Ibant cum clangore auium instar vociferantes
Dardanidae. — & mox:
Spirantes robur taciti sed Iacones ibant.*
- Initio Iliad. 2. Vociferatio enim barbarorum est, silentium Græcorum. Itaque vt quisque prudentissimus
ab eo, ita & linguæ continentissimus esse idem dicitur. Et Vlissem facit ita filio
præcipientem:
- Odyss. 2, 300. *Si meus es vere, nostro si sanguine cretus,
Sentiat hucreduisse domum caue ne quis Vlissem,
Non hoc Laertes intelligat aut Eumæus,
Non vel seruorum quisquam, vel Penelopea
Ipsa sciat. — & alibi eidem:
Parce loqui, sed mente tene, neq; quæuere cura.*
- Odyss. 2, 42. Hæc sunt nobilium philosophorum sententiæ, ab Homericis principiis profectæ. *40*
Quod si mentio est faciendæ eorum quoque qui sibi sectas peculiare instituerunt,
inueniemus sanè & eos ab Homero occasione accepisse. Democritum quidem, cum
vifa seu simulacra sua comminisceretur:
- Iliad. 2, 448. *Arcitenens verò simulacrum fecit Apollo.*
- Quosdam deceptos, cum quæ non ita sentiens, sed occasione inserviens aliquis dixe-
rat, arripere. Nam cum Vlisses apud Alcinoium detentus, luxuriæ & voluptatibus
deditum, in gratiam eius hæc diceret,
- Odyss. 2, initio. *Nam nihil in vita iucundius arbitror esse,
Quàm cum laticia populus perfunditur omnis,
Conuiuereq; domi, digno ordine quisq; locati,
Percipiunt suaves cantus: mensæq; grauata
Muneribus Cererisq; & gratis caribus adstant:
Vinâq; depromens largo cratere minister
Insundit patris: summè hæc mihi vita probatur.*
- Odyss. 2, 225. his seductus Epicurus, voluptatem summum esse bonum statuit. Et quoniam ipse V-
Odyss. 2, 194. lisses quandoque veste amictus fuit villosa & delicata, aliquando pannis & cento.
Odyss. 2, 197. nibus peram gestans: ac modò cum Calypsone dormiit, modò ab Iro & Melan-
Odyss. 2, 232. thio

- thio est per contumeliam habitus: hanc vitæ imaginem arripens Aristippus, cum pau-
pertatem & labores fortiter tulit, tum voluptatibus affatim vsus est. Homeri sapientiæ
hoc quoque est documentum, quod præclara & multa sapientum dicta prior ipse
extulit. Quale illud, Deum sequere, ille ita,
- Qui superis pareat, rata vota is nuncupat illis:*
- Et, Ne quid nimis, hoc modo:
- Ipse modum si quisquam excedit amando;
Aut odio nimis indulget, succensco: præstat
Cuncta modo fieri. — &*
- 10 Sponde, præstò noxa est: sic ille, *Pro prauis spondere equidem est res plena pericli.*
- Et Pythagoras, quod quidam quærenti. Quid est amicus, respondit, Alter ipse, sic:
— Non secus atq; meum caput.
- Eiusdem cum apophthegmatis forma est & Gnome, siue sententia: quæ est, vniuersa-
lis paucis verbis comprehensa de rebus ad vitam humanam pertinentibus enuncia-
tio. Quæ cum vsi sint omnes poætæ, philosophi, aliq; librorum conditores, operamq;
dederint, vt sententiose quædam dicerent: princeps Homerus multas atque præcla-
ras sententiâ protulit, per totam sparsas poësin: easque partim exponentes quale sit
id de quo agitur: quo sensu hæc dixit,
- 20 *Quippe potens vbi rex succenscat inferiori, etc,*
- partim aliquid præcipientes, *Non decet hunc nocti somnos aquare, regendus
Cuius consilio est populus. —*
- Cum autem multas Homerus sententiâ, ac de officiis præceptiones præclaras extu-
lerit, multi posteriorum eas transtulerunt: cuius rei aliquot apponere exempla, in tem-
pestiuum non est. Homerus ergo ita:
- Quæ nos vana Iouem stolidos recordia contra
Incitat? ane adeo verbis vel viribus illum
Proposito aggressos spes est deducere posse?
Ille sedens solio solus, nos, ceptaq; tenet
Nostra, nec illorum curam dignatur habere:
Vt qui robore se multum præstare potenti
Cœliibus ferat, & scepro rebûsq; potiri.
Ergo quæ vestrum cui vis incommoda mittet,
Ferte dij, vestram tacitiq; agnosce sortem.*
- Hinc illud Pythagoræ, *Iam cum fatali mortalibus instigantur
Fortuna, & diuum vexent mala plurima nutu:
Quæ tibi contigerint, animo æquo ferre labora.*
- 30 Tum Euripidea hæc: *Rebus etenim aduersis frustra succenscas:
Nihil hæc tua mouentur ira: sed sua
Quicunq; sorte, ceu decet, vitur, sapit.*
- Rursum Homerus ait: *Quò nate immensum produces vsq; dolorem,
Ipse tuum cor edens?*
- Pythagoras verò: *Parce tuæ vitæ, neq; eam perdas cor edendo.*
- 40 Iterum Homerus cum dixisset: *Humana talis nam stat sententia menti,
Qualem quotidie lucem ipse Diespiter affert.*
- Archilochus cum alia imitatus, tum hoc quoque transcripsit: *Mortalium mens, Glaucie Leptina
Create, talem præbet identidem
Sese, Tonantis summa qualem*
- 50

Apophthegma
Iliad. 2, 217.

Odyss. 2, 69.

Odyss. 2, 351.

Iliad. 2, 826
Gnome.

Iliad. 2, 79.

Iliad. 2, 24.

Iliad. 2, 103.

Aur. car.

Ibid. 2, 126.

Odyss. 2, 75.

Quotidie exhibuit voluntas.

Item cum alibi Homerus dixerit,

Ilia. v. 730.

Namq; alicui dono diuorum bellica virtus
Obtigit: ast alium prudenti pectore iussit
Pollere, ac mentis præclaris dotibus vri,
Iuppiter: atque huius prodest sapientia multis,
Adfert integris sed & Urbibus illa salutem.
Conscius ipse sibi propria virtutis honorem
Vindicat, & Vanæ ridet conuicia turba.

Huius loci imitatione Euripides ita scripsit:

Nam civitas prudentis consilio viri
Bene temperatur, & domus: inq; bellica
Vel plurimum conducit hoc re, scilicet
Multas manus consilium vincit unicum
Bonum: damno est inscitia multitudinis.

Iam quibus verbis focium Idomeneus adhortatur,

Ilia. ii. 322.

Si mortis vitam exsortem, duræq; senectæ,
Fata darent bellum subterfugientibus istud
Tecum, chare mihi, spesq; hæc nos certa maneret:
Non equidem aut acies primos ipse inter obirem,
Aut tibi famosi mandarem proelia Martis.
Nunc cum circumstent nos mille pericula mortis,
Extra etiam pugnas, & inevitabile fatum
Omnigena rapiat mortales cade cateruas:
Ibimus acturi famam nobis, aliiſve,

Ea Aeschylus ita expressit,

Neq; multa vir qui pectore vulnera percipit,
Moritur: nisi vitæ concurrat terminus.
Neq; ad focum quis desiderans domi suum,
Fatale vitat eo magis infortunium.

De corona.

Demosthenes aut ita soluta oratione: Omnibus hominibus vitæ terminus est mors: etiam si quis eam in domuncula conclusam asseruaret. Itaq; præclari viri est, omnia honesta quovis tempore aggredi: ac quod Deus iniunxerit, ferre forti animo.

Rursum Homerus:

Ilia. v. 630.

Nam præclara deum non sunt dona abiicienda

Sophocles ita hoc transtulit:

Est munus hoc Dei, proinde quæ dii
Dederint, nihil fugiendum eorum sentias.

Dixerat Homerus,

Ilia. ii. 248.

Illius à lingua vox ipso melle fluebat
Dulcior. — Hinc Theocritus.
Dulce eius nectar quia Musa effuderat ore.

Aratus quoq; Homerica transcripsit: vt,

Odyss. v. 275.

Ilia. v. 628.

Arctos, Oceani est expers quæ sola lauacri. &
Nam vitam morti eripiunt. Pro his Aratus,
Visas Oceani metuentes aequore tingi. &
Et paruum gelido lionum defendit ab Orco.

Rhetorica.

At de his quidem fatiis. Ciuilis oratio est in Rhetorica: cuius peritiam primum fuisse præditum Homerum apparet. Si enim est Rhetorica, ad persuadendum appositè dicendi facultas: quisnam hac Homerum superauerit? quippe qui & grandiloquentia reliquos omnes excellat, & in sententiis non minorem ea vim ostendat. Primum in arte locum obtinet dispositio. Hanc ille per totam poesin ostentat: maximè autem initio operum. Non enim longè repetiit Iliadis principium, sed ab eo tempore, quo vehementiores actiones ac frequentiores extiterunt. Quæ verò languidiora erant, ac ante gesta, ea alibi compendio recensuit. Idem in Vlissea fecit, à postremis errorum

Dispositio.

10

20

30

40

50

Vliff.

Vliffis temporibus sumto initio, cum tempestiuum esset etiam Telemachum iam introduci, ac procorum libidinem declarari. Quæ verò his priora Vliffi erranti evenissent, ipsum ea narrante introducit: vt ab eo qui ipse perpeffus ista erat enumerata, plus fidei, & ad mouendos animos virium haberent. Porro cum Oratores principium in quavis adhibeant oratione, vt auditorem vel beneuolum sibi, vel attentum reddat: ipse Poeta vsus est exordii, quæ ad mouendum, adque auditionem alliciendum maximè conducant. Nimirum in Iliade primo loco profitetur se explicaturum, quæ mala Græcis propter Achillis contumeliosè ab Agamemnone tractati iram euenerint: & in Vlissea, quantos labores, ac quæ in pericula Vliffes inciderit, quæ tamen omnia sapientiæ & tolerantia ope superauerit. In vtroque poemate Musam inuocat, vt dictis diuinitatis atque probabilitatis eo plus conciliaret. Cum verò multas introducat personas, quæ ad suos aut amicos, aut hostes, aut populum verba faciant: singulis decorum sermonem attribuit. Ita initio statim Chryses in sua ad Græcos oratione principio vtitur commodissimo. Comprecatur enim primo loco iis, vt victis hostibus domum redeant, beneuolentia eorum sibi paranda gratia: atq; ita tandem filiam petit. Achilles autem minis Agamemnonis iritatus, iis quæ de seipso diceret, sermonem pro omnibus Græcis admiscet, vt eos sibi auditores beneuolentiores redderet. Vniuersos ait ad bellum id profectos esse non priuatarum causa inimiciciarum, sed in gratiam Agamemnonis, & fratris eius. Se, cum præclare meritis esset, non ab his, sed à cõmunitate Græcorum munus cepisse. His contradicenti Agamemnoni, ipsi quoque non deest quo populum demulceat. Cum enim Achilles dixisset, se in patriam abiturum propter iniuriam acceptam: non ait illi Agamemnon, Abi: sed, Fuge: id quod simpliciter fuerat dictum, ignominiosè pervertens. Et, Non, ait, te vt maneas oro: adfunt enim & alij qui me honore dignabuntur, quod ipsum erat auditoribus gratum. Post hos inducitur orator Nestor, quem suauiloquum & iucundum fermocinatore appellat,

Cuius & à lingua fluebat vox dulcior ipso

Melle. —

qua maior laus oratori tribui nequit. Quid autem ille dicendo conficit? Exordium nempe adhibet, quo efficere conatur, ut poenitendum sibi rixarum putet principes: significans eis, quod drixando ipsi laticiam hostibus essent præbituri. Tum pergit vtrunq; dictis castigare, sibiq; vt seniori vt obtemperent adhortari: ac dum alterum castigat, alteri simul grata loquitur. Agamemnonem quidem hortatur, ne præmium magnorum laborum alteri eripiat: Achillem, ne cum rege ipsi præfecto contendat: ac vtrunq; decenter laudans, illum vt pluribus imperantem, hunc vt virtute priorem, ita eos mitigare intendit. Quid? quæ sequitur narratio, cum in somnio Agamemnon, quod à loue missum bona ipsum spe impleuerat, excitatus, Græcos arma capere iubet: an nõ in ea re oratorio vsus est artificio? quippe contrarium eius quod ipse volebat, populo suadet, vt de eorum voluntate periculum faceret: neq; molestus esset, si sui eos causa pugnare cogeret. Itaq; ipse quidem verbis populo blandit, alius aut aliquis, qui persuadendi facultate esset præditus, manere iubet: scilicet hoc re ipsa velle regem, & in sua oratione id inuere affirmans. Vliffes est, cui hæ partes dantur. Is libertate decenti vtitur, præstantissimis comi oratione suadens, & minores minaciter cogens: tumultum multitudinis & motum in compositum sedans, omnibus prudenti sermone persuadens: & qua leuiter exprobrans eis, quod non staret promissis: qua venia eos dignans, quod tanto tempore nulla re gesta, iis quæ charissima habentur, carerent: tum cõsolationem quoque ex oraculis adhibens, ad fiduciam erigit, & manere persuadet. Similiter & Nestor orationem habet diuersam quidem, sed eodem tamè tendentem: maioriq; libertate ad iam mollitos vtens, populo suadet: causamque contentus regis in paucos quosdam nullius precij homines conferens, pudorem incutit plebi. minatur quoq; inobedientibus statimq; consultit regi, quomodo ordines militares sint constituendi. Rursum in bellicis actionibus, cum Græci modò prosperis vterentur rebus, modò aduersis, atque in metum venissent: Diomedes, vt qui nuper præclare gesta re libertatem dicendi sibi parasset, cum ante nondum sua virtute declarata conuicium à rege sibi factum silentio dissimulasset, tunc eum increpat, vt qui timiditate adductus fugam suaderet. Ita enim loquitur:

Contra te primum, quia stultè dicis, Atrida,
(Quam libertatem sibi poscit concio) dicam:

Ilia. v. 320.

Aaa

Sed caue tu stomachere.—

Quibus verbis cum eum castigare vult, tum iram quoque amolitur, inde res à se gestas citra importunitatem ita commemorat:

Nam mea facta senes Graij norunt, iuuenesq;

Deinceps Græcos exhortatur, laudans eos artificiosè:

Infane, vsq; adeon imbelles dicere Achiuos,

Vsque adeon audes molles?—

Atque ipsum Agamemnonè pudore afficit, cōcedens ei vt abeat si velit: satis virium ita reliquis fore. Quinetiā si omnes fugiant, tamen se cum socio mansurū & pugnaturū:

Ipse equidem, & Sthenelus mecum pugnabimus.—

Ibid. 55.

Ibid. 1. 225.

At Nestor cum huius & in consulendo & in agendo virtuti testimonium tulisset, quia in fine deliberationis dissentiebat, se vt senioreni audiri par esse ostendit, orationeque progressus, de mittenda ad Achillem legatione cōsultat. Qua ipsa in legatione Homerus variū oratorib. tribuit artificium. Nam Vlisses, qui primus orat, non hoc statim dicit, Agamemnonem pœnitentiā raptā Briseidis ductum, hanc reddere, & dona cum iam mittere, tum alia post daturum polliceri. neque enim in rem erat futurū, turgēte adhuc animo horum memoriam renouare. Itaque primum miserationem Græcarum calamitatum conatur in animum Achillis inducere: deinde ostēdit, fore vt posthac vbi viderit cladibus eorum succurrere: non possit. post, Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à se quod molestum erat: & patris Pelei personæ, vt quæ maius momentum afferre posset, orationem tribuens. inde cum iam placatus aliquantum videretur, donorum Agamemnonis meminit: rursūque orationem ad deprecationem pro Græcis convertit, quos Achilles, tametsi iuste iratus Agamemnoni, seruare tamen deberet, nulla ab iis læsus iniuria. Nam & per orationem oportebat omnibus quæ offendere auditorē possent, vacare: quia maximè ea pars orationis animo inhæret. Et quidem extrema adhortatio facit aliquid ad excitandum in hostes, à quibus eum contemni ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, si te sublestat: nam nullum is Græcorum sibi parem ait. At Phœnix metuens ne deprecatio iusto languidior esset, lacrymas addit. Ac primum assentitur instituto in patriam abeundi, dicens se nolle relin-

Ibid. 432.

Ibid. 619.

qui, eo nauigante: id quod erat Achilli gratum. causamque refert, quomodo sibi eum Peleus crediderit, educandū puerum etiamnum, docendūque & dicere & agere. inserit etiam narrationi peccata per ætatem à seipso, innuens consilij expertem esse iuuentutem. In progressu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificiosè omnia capita tractans: Honestum esse reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præstantissimos, & maximè apud omnes honoratos. Se quoque meritò impetrare quod petat, quippe alumnū & præceptorem. Pœnitentiā correptum iri, si præsentem dimiserit occasionem. exempli causa narrationem de Meleagro inserens, qui ipse quoque à suis rogatus vt patriæ opitularetur, non antè assensus sit, quam necessitas patriæ iam calamitatibus circumventæ eò adēgit. At verò Ajax miseratione & precibus nequaquam sibi vtendum ratus, Achillis nimis altos spiritus ad humilitatem aliquam detrudere instituit: partim tempore stitue increpando, partim ingenuè adhortando, ne prorsus iritaret. Hæc enim oratio decebat hominē virtute præditum. Cæterum Achilles singulis respondendo, ingenium suum generosum iuxta atque simplex demonstrat. Nam reliquis ita se opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iustas iræ causas afferens, Aiaci sese excusat. Ac Vlissi quidem dixerat se postridie naui discessurum. Inflexus autem quodammodo Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiakis, fatetur quicquid instituerat facere: scilicet non antè se ad pugnam exiturum, quam Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, cenfeo à me Hectorem, quamvis summa vehementia pugnantem, repressum iri. Addit autem hoc vt responderet ei quod Vlisses de impetu Hectoris reprimendo dixerat. Porro id quoque Homerus in oratione Phœnicis ostendit, rhetoricam esse artem. Ita enim is ad Achillem:

Te puerum pater, ignarum, bellij, cruenti

Misit, & orandi, quo virtus maxima claret,

Iccirco tibi me presfecit, qui doceam te

Ibidem 440.

Dicendo

Dicendo rectè prestare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque inest, facundia viris summam parari gloriam. In multis quoque aliis poeseos locis orationes inventas artificio rhetorico factas. Accusationis etiā & defensionis modum indicauit, cum aliās tum vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobrans, & luxuriā: ac quod, talis cum esset, iniuriam remotas regiones habitantibus intulisset, malāque eo facto suis parasset. & Alexander iram fratris mitigat, fatens se iuste increpatum, ac promittens se cum Menelao singulari pugna congressurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimverò nemo sanus non facile & ex his, & omnino legendis eius scriptis depræhendat, artificem orationis fuisse Homerū.

10 Notas quoque suas oratoribus adere non neglexit. Nestorem introducit suauem, & auditoribus gratum: Menelaum breuem, gratiosum, ac propositi tenentem: Vlissē multa ac varia dicendi viuentem. Hoc enim his duobus heroibus testimonium Antenor perhibet, qui ipsos audiuerat, cum legati Ilium aduenissent. Atque has orationis formas per vniuersam poesin ipse Homerus exhibuit. Nouit etiam, in quavis re oppositi contrarias orationes, fierique peritiā dicendi abvndantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait:

Lingua hominum quippe est versatilis: atque in vtranque

Hinc atque hinc magna est sermonis copia partem,

Qualia dixisti, tibi talia verba vicissim

Redduntur.—

20

Nouit etiam eadem multis verbis persequi, & paucis in summa repetere, quod Anacephalæosis dicitur: estque apud oratores in vsu, cum multas res narratas in memoriam compendio reuocari oportet. Sic que Vlisses apud Phæaces quatuor totis rhapsodiis enarrat, eadem paucis verbis recenlet, ibi:

Cœpit, qua primum Ciconas ratione domavit, &c,

Ciuili orationi adhæret legum scientia. Ne huius quidem expertem Homerum inuenimus. Ipsum legis nomen, quod est νόμος, an eius tempore in vsu fuerit, certò dici non potest. Sunt qui notum id ei fuisse dicant, argumento versus:

Ἀνθρώπων νόμον τε καὶ θεῶν μίλλιν ἐφορῶντο.

30 Aristarchus θενομίαν dictā putat, à recta distributione. Et quidem inde apparet etiam νόμον appellatum, quod æqualiter omnibus, aut cuiuis pro eo atque dignus est distribuitur. Sanè multis locis Homerus demonstrat, se vim legum intellexisse, si non scriptarum, at saltem in hominum animis conseruatarum. Sic enim facit Achillem de scepro loqui:

— Quod nunc manibus gestatur Achiuum,

Qui dant iura Iouis iussu.—

40 iura autem legibus comprehenduntur, quarum autorem Iouem facit: cuius etiam cōsuetudine Minōem Cretæ regem ysum scribit. Ea autem consuetudo fuit discendarum legum, quod & Plato testatur. Apertè etiam ostendit legibus parendum, neque iniuste agendum esse, his verbis:

Non ergo illicitis sese quisquam efferat ausis:

Sed tacite his, superi quæ donauerunt, fruatur.

Enimverò respublicas primus Homerus distinxit. Nam in scuto, quod totius mundi Reipublicæ exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur spiritus vis) duas fecit vrbes, vnam in paucis & læticia degentem, alteram deditam bello: ac vtriusque confectaria enarrans, ostendit aliam esse ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne rusticam quidem præterit: sed hanc quoque demonstrauit, oratione cum perspicua, tum ornata. Iam quod in omnibus ciuitatibus leges iubent senatus esse quoddam concilium, quod de rebus consultet, antequam populus coeat: id liquet ex his Homericis esse petitum:

Cogere magnanimum sed regi cura senatum

Prima fuit.—

50 Senes enim ibi Agamemnon convocat, cumque his deliberat de armanda ad pugnam multitudine. Et quod præ aliis principem oporteat de omnium salute esse sollicitum, in eadem persona docet, cum ita monetur,

Non decet hunc somno totus impendere noctes,

A a a ij

Ibid. 22.

- Cuius consilio populus committitur.* —
- Ibid.* 136. Item quod magistratui parere subditi debeant, ac quomodo is singulos tractare debeat, Vliffes docet: præstantiores sermone mansueto compellans, iis qui de plebe erant acerbis obiurgatis. Iam quod receptum est apud omnes, ut assurgatur præstantioribus, id dii quoque faciunt. Ioue enim intrante,
- Iliad.* 2, 533. *Assurgunt omnes superi, neque sede sedere sustinuit quisquam.*
- Lex est, ut in concione maximi natu verba faciant. Ergo Diomedes belli necessitate coactus, ut primus dicendi partes sibi sumeret, veniam precatur:
- Iliad.* 5, 110. *Ne mihi quis vestrum succenscat, oro, loquenti, Quod minimus natu vobiscum verbor.* —
- Id quoque leges ubique iubent, spontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipsum Poeta docet, apud quem sic cantor Phemius Vliffi,
- Odyss.* 7, 349. *Hoc tibi Telemachus verum ipse fatebitur heros, Me neque sponte mea, neque spe mercedis in ades Huc intrasse tuas, conuiuiaque arte proconum Delectasse mea: sed viri rapere potentes Ac plures numero, et mensa apposuisse coactum.*
- Cum autem tres sint formæ reipublicæ ad iustitiam & leges aptæ: regnum, optimatum administratio, ac popularis potestas: hisque tres opponantur iniustæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potentia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignorasse. Regnum quidem per totam poelin celebrat, ac commendat: ut & in his,
- Iliad.* 8, 194. *Namque animus regi Iouis altitonantis alumno Magnus inest, Iupiterque illum dignatur honore, Atque amat.* —
- Apertè etiam ostendit, qualis debeat esse rex:
- Odyss.* 8, 234. *Imperio populos mansuetus ut ille paterno Rexerat.* — Et,
- Odyss.* 4, 690. *Nec quenquam è populo factis verbisue superbis Læsit: sed regis munus præstantis obiuit.*
- Optimatum gubernationem descripsit, cum Bœotorum quinque reges numerat: & apud Phæaces Alcinous hæc,
- Odyss.* 9, 410. *Bis seni populum reges hunc iure gubernant: Tercius his supra decimum superadditus ipse Sceptra gerens.*
- Popularis status reipublicæ picturam in scuto exhibuit. duabus enim ei urbibus inferis, alteram populari administratione facit contentam, nemine imperante, sed omnibus sua sponte secundum leges viuentibus: ubi & tribunal collocat. Quin & his verbis eam reipublicæ formam indicat,
- Odyss.* 7, 725. *Iratum fugiens populum: quia foedere iunctos Nobis Thestros socio violauerat ipse, Prædones Taphios, atque arma iniusta secutus.*
- At eum qui per vim & contra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quod ea vox recentior est: qualia autem is agat, ita demonstrat:
- Odyss.* 2, 34. *Ad regem te mittam Echetur: notissima cuius Senitua in quosuis homines, qui vulnere nares Immani, et ferro truncabit protinus aures.*
- Ægisthum quoque tyrannum inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus sit Mycenis: neque post mortem sepultura fuerit afficiendus, siquidem Menelaus adfuisse. Ea 5° enim poena tyrannis constituta est:
- Odyss.* 7, 257. *Non huic puluereo tumulassent membra sepulcro, Verum grata canum iacisset, et esca volucrum In campo: facinus quoniam crudele patrarat.*
- Paucorum potentiam videtur innuere, cum de procorum scribit auaricia, inter alia hæc dicens,
- Odyss.* 2, 247. *Atque Ithacæ quotquot dura dominantur.* —

Plebis

Plebis autem dominationem in Troianorum republica monstrat, in qua & vniuersi Alexandro optulantes infortunium habuerunt, & ipse Priamus liberos ut malorum causam increpat:

Nati infelices hæc mihi properate. —

Et alius quidam Antimachus:

Aurea cum Paridis cepisset dona, negabat

Reddendam esse Helenam Menelao. —

Quandoquidem autem hoc apud homines iustum censetur, vnicuique pro eo atque meretur tribuere: in quo præcipue inest pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac necessariis debetur: religionem quidem sapienter docet, introducens heroes sacrificantes, vota facientes, & dona diis consecrantes, eorumque hymnis honorantes, ab usque auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipue Telemachi persona ostendit, & in quibus laudat Orestem:

Non audis quantam laudem præclarus Orestes

Retulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,

Quod patris interfectorem læto dedit. —

Et quod in senectute à liberis ali parentes naturæ lex iubeat, idque compensandi causa ij debeant, vna dictione aperuit:

Non alimenta suis genitoribus ille rependit.

2° Fratrum benevolentiam & fidem mutuam in Agamemnone & Menelao, amicorum in Achille & Patroclo proposuit, vxoris pudicitiam & amorem mariti in Penelopa, mariti desiderium vxoris in Vliffæ. Quo autem modo pro patria sit agendum, in hoc maxime versu declarauit:

Vnicum id augurium est, patriam defendere, verum.

Rursum, quomodo reipublicæ participes amicitiam oporteat colere:

Ille tribu mihi, iure, domoque carere videtur,

Quem populare inuadit crudele & lugubre bellum.

Item quam præclarum sit, esse veracem, quamque fugiendum mendacium:

Pæne mihi est Orca portis inuisior ipsis,

Cuius verba sonant aliud quam mente recondit.

Et alibi.

Qui mala moliri suerunt, grata loquentes.

Cum familiæ salutis plurimum hoc conuacat, ut neque in arcana viri mulier curiosè inquirat, neque iniussu illius agere quicquam intendant: vtrumque exemplo Iunonis significauit. Prius, hunc Ioui sermonem tribuens:

Iuno, ne mea te speres cognoscere posse

Omnia consilia. —

Alterum, ita loquentem fingens Iunonem,

Ne mihi ad Oceanum post te ignorante profectæ,

Irafcare. —

Neque præterit poetam id quod vsu apud omnes est receptum ut qui in bellum exeunt, aut alioqui sunt in periculo constituti, aliquid necessariis mandent. Nam Hecctorum deplorans Andromacha, sic loquitur:

Nam neque mihi moriens de lecto perdit dextram

Porrexti: neque te suprema voce monentem

Audiui, semper quæ condita mente tenerem

Assiduos inter fletus noctesque dies que

At Penelope Vliffis præceptorum memor est: qui discedens ita mandauerat,

Illic an peream, an verò me fata reducant

In columem, dubium est: hæc tu seruare memento

Interea, ut cura tibi sint socrusque, socerque,

Quantæ iam pridem, vel (postquam filius absum)

Maiores, natus postquam lanugine malas

Tectus erit, tunc arbitrio secura maritum

Quære tuo, atque illi patrios concede penates.

Notat & curatores:

Aaa iij

Odyss. A, 220.

Quippe domum, soluens Ithaca, commiserat omnem
Huic Laertiades, cunctos parere seniq;
Iusserat, & fidei mandauerat omnia amici.

Luctus propter familiarium mortem neq; nimios voluit esse (est enim nequaquam ingenuum) neq; planè nullos: quòd vacuitas affectionum supra humanam esset conditionem. Itaq; hæc cecinit,

Iliad. 4, 48.

Sanè aliquis se plorato solatur amico:
Namq; homini mentem patientem fata dederunt.

Alibi autem dicit:

Iliad. 7, 228.

Quo magis est æquum tumulis mandare peremptos,
Immaniq; animo fletum donare diurnum.

Nouerat & ista, quæ nunc in sepulchris consueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Iliad. 7, 455.

Hic illum focij tumulabunt, atq; propinqui,
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumulo figentq; columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Iliad. 2, extreme mo.

Te vermes comedent, raptabunt membra canesq;
Postmodò: cum vestes iaceant tibi in ædibus amplis,
Tegmina (heu frustra) muliebritexta labore
Solertes: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non rectora tuum miserande marite cadauer,
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Odyss. A, 98.

Sic & Penelope Laertæ heroi vestem sepulchralem textit. Atq; hæc quidem mediocria. At præterea refert supervacanea, Achillem cum rogo Patrocli cremasse cum alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat,

Iliad. 4, 176.

Facta agitans animo mala. —

Quin & sepulchra primus excitauit, vbi multi simul humarentur:

Iliad. 4, 336.

In campo tumulum nos exaltabimus vnum.

Iliad. 4, 157.

Primus quoq; sepulchralia certamina memoriæ prodidit. Atq; hæc communia belli patrisq; sunt. Peritiam verò bellicam, quam scientiam ordinum instruendorum nonnulli appellant, ei non defuisse, docet tota poësis, p edestribus ac nauium etiam, tū oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & singularibus certaminibus varie exornata: ac multa quoq; consilij imperatorij artificia comprahendens, quorum quædam referre conuenit. Cum in acie instruenda semper prior loco equitatum poni, sequi peditatum oporteat, id sic indicat:

Iliad. 4, 296.

Prima equites & equos acie, curruq; locauit:
Illis à tergo pedites multosq; bonosq;

Item in singulis ordinibus militum esse ductores:

Iliad. 4, 84.

Namq; duces septem præsumt custodibus, horū
Hastati centum comitantur quensq; —

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine versari, ac reliquos ad proelium adigere:

Iliad. 4, 283.

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, valido se robore agebat:
Merione extremas pellente in proelia turmas.

Iliad. 4, 223.

initio Iliad. 4.

Et quòd fortissimi in extremitatibus castrorum debeant tendere, muri instar reliquis obiecti: rex autem in tutissimo, id est, in medio: ostendit: cum extremas nauium partes tentoriis fortissimorum Achillis & Aiæcis adsignat, mediū Agamemnoni & reliquis præstantissimis. Iam vallum iacere cum castra figuntur, fossas in longum latumque ducere, easq; palis in orbem munire, vt & latitudo transilire, & altitudo transire prohibeat, Homerus ita docuit:

Iliad. 4, 52.

— nam fossa absterruit illos
Ampla, nec hanc vlli saltu superare dabatur,
Nec pressu transire. etenim præceps ab vtraque

Margo

Margo parte viros arcebat: & vndique acutis,
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hostibus aptum.

Moriuntur quoq; fortiter pugnantes, qui hæc eius verba sequuntur:

Non sanè ignauam mortem sine laude subibo,
Sed feri accipient mea fortia facta nepotes. &
Eminus ac si quis vestrū, vel comminus ictus
Occumbat, pereat sanè, neque dedecus illi
Pro patria cecidisse sua est. —

Iliad. 8, 304.

Iliad. 4, 493.

Iis quorum virtus claruit, honores dantur:

Regibus, & meritis præclare munera prebet.

Iliad. 3, 334.

Desertoribus autem supplicium denūciatur.

Si quem se rigida subducere sensero pugna,
Hic illum ad naues occidam. —

Iliad. 2, 348.

Quid verò commemorem, quomodo & quàm variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero esse petitum, quòd qui aduerso corpore vulnerati sunt, eos gloria dignos iudicamus, vt qui hostem substituto, locumq; suum tenendo fortitudinem suam declarauerint: contraq; ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fuga acciderit. Sic ille,

20

Namq; inter Martis si fors feruere laborem,
Non in posticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergum de hostiles sentiet ictus.
Verum inter primos obeunt prælia, pectus
Aut venter telis occurret. — Item:
Non tua mi tergo fugientis lancea stabit:
Verum traicies contra mihi pectus eunti.

Iliad. 2, 288.

Iliad. 2, 283.

Vtiliter etiam monet, fuis hostibus non debere prædæ statim intentos esse, neque fugiendi tempus iis concedere victores: sed instandum, & persequendum victos:

30

Ne studio quisquam spoliūm prælia linquat,
Idq; agat vt præda naues accedat onustus.
Cedere nunc hostes præstat: post inde quietis
Per campos spoliare cadauera fusa licebit.

Iliad. 5, 70.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemvis hominem excitandum faciant. Iuuenis, exemplo Achillis excitari potest, & Aiæcis, & Diomedis: adolescens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlissis: senex, Nestoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiusmodi apud Homerum sunt ciuiliū orationum & actionum documenta. Medicæ quoque rei videamus quàm non fuerit ignarus. Magni eum fecisse artem eam, vel hic versus docet:

40

Namq; vir est multis medicis præstantior vnus.

Iliad. 7, 514.

Porro medicina scientia videtur esse salubrium, & saluti aduersorum. Quod hinc discas. Esse scientiam,

Ast medicum reliquis diuina scientia maior
Instruit. —

Odyss. 4, 230.

Esse salubrium & insalubrium:

Atque bonis medicamentis permixta venena.

Ibid. 229.

Medicinæ altera est pars in contemplatione posita, quæ vniuersalibus rationibus certaque via doctrinæ ad singulorum cognitionem perducit: cuius alia pars signa, alia causas tractat. Altera est effectrix, quæ opus facit: cuius partes sunt, victus rationem præscribens, manuum opera vtens, & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus singula attigerit. Contemplatricem medicinam sibi notam fuisse, hoc versu obsecrè indicat:

50

Τὰς διὸς θυγάτηρ ἔχει φάρμακα μνησθῆναι.

Ibid. 227.

μνησθῆναι dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparatus. Signa tractantem disertè in Achille proponit. Is enim vt Chironis discipulus, primus causam luis,

Iliad. 2, 831.

Aaa iij

- quæ Græcos invaserat, deprehēdit: nimirum sentiens morbos qui populum simul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline esse, qui idem est sol. Is anni tempestates adducit: quæ ubi inæquali temperie constant, morbos gignunt. Et in vniuersum adeo salutem ac exitiū virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc est, lunæ harum, soli illorum adscribit: sagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem masculum à femineo, quòd illud natura est calidius. Propterea ait Telemachi tantā esse staturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuisse. Mortem iisdem imputat cum sæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabusq; ubi loquitur, ita distinguens:
- Hos Titan, illas pernix Diana necavit.*
- Caniculæ quoque ortum refert, signum ac causam æstus morborumq; 10
- Exsuperat splendore suo qui sidera cuncta:
Sed mala designat, magnum mortalibus æstum
Ille ferens.*
- Causas etiam persequitur, de iis hæc scribens:
- Nam neque edunt Cereris, neque Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & casti sanguine viuunt.*
- Alimentum quippe tam siccum, quam humidum, sanguinem gignit: sanguis corpus alit, idemq; abvndans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars est etiam ea quæ victus ratione vitur. Primum discrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his: 20
- Nam quæ te mortis species dulcissima mater
Abstulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipsa suis telis subito iaculata peremit?*
- Manifestum quoque est, eum tenuem victus rationem existimasse salubrem. Facit enim heroas affatis carnibus vesci, ciborum curiosum apparatus omnem amputans. Et quoniam venter semper indiget iterata alimentorum suggestione, postquam priores cibi concocti, corpori suum succum, ac quod idoneum est in cor & venas transfuderunt, & superflua excreta sunt: itaq; sic scribit,
- Me finite interea quam vis coenare dolentem,
Nam nihil in viso ventre importunius usquam est,
Qui meminisse sui nolentem cogit, & irget. Et statim:
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumq; iubet se tantum explere.*
- Vini quoque diuersos vsus nouerat: nimum, damnosum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita describit,
- Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus ante
Obfuit immodicè vinosis faucibus haustum. Posterius sic:
Auge enim membris quæ languent fracta labore
Egregias vinum vires.*
- Et quòd robur gignat: 40
- Ast vir, Lenæi quem dona cibis que refecit,
Per totam durent quantum vis proelia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adest: neque eum vires & strenua virtus
Destituunt, campo prius atq; eiecerit hostes.*
- Ac suaue quidem conuiuio adhibet:
- Sic ait, & grata præstans dulcedine vinum
Fudit Pontonous.*
- Vehemens, & grauem soporem gignens, Cyclopi Vlisses præbet. Adstringens autē, 50 ad medicinam facit. Tale enim est πικρὺν & ἀπὸ, quod Machaoni saucio datur. Excitationibus vtendum esse hortatur, Semper enim agentes aliquid fingit, vel opus facientes cōueniens, vel animi causa, quando etiam deditissimos voluptatibus Phæaces, & luxuriosos procos exercere corpora facit. Ac sufficientes quidem labores facere ad sanitatem existimat: eorum verò quibus corpus aggrauetur remedium ponit somnum. Ait enim, Vlissi à maritima iactatione defatigato somnū immisissum, qui eum quam

quàm celerrimè liberaret molesta illa defatigatione. Natura enim requirit, vt defessum corpus requiescat: & in quo calor est exiguus, cum is nō possit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quòd autem quiescat corpus animo remisso, & solutis membris corporis, id euidenter dixit:

*illa reclinata obdormiuit, & omnia membra
Dissoluit sopor.*

Odyss. d. 794.

Quòd autem in omnibus rebus ea quæ modum excedunt, inuilia sunt, id de somno quoque pronunciauit, cum ita,

*Est etiam nimio coniuncta molestia somno:
— totam quippe molestem est
Noctem per vigilare.*

Odyss. d. 392.
Odyss. v. 52.

10 tum sic,

Bonam quoque aeris temperiem ad sanitatem conducere cognitum habuit: vt apparet ex his,

*Sed te, quæ terra postremus terminus exstat,
Elysium ad campum cœlestia numina mittent,
Quem Rhadamantus habet: quæ vita facillima longe
Ducitur, haud campos Iupiter niue conspuit illos,
Miscetur Variis neq; tempestatibus aer.
Nulli imbres: tantum spirat leuis aura Fauoni,
Missaq; ab Oceano nimos refrigerat æstus.*

Odyss. d. 563.

20

In quibus duo hæc rectissime vidit, cum ventorum principium ab humore existeret, tñ animalis innatum calorem refrigeratione indigere. Affectuum quoque corporis remedia sciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita de Sarpedone scribens:

*Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans
Penè exhalantem vitam leuis auræ refecit.*

Iliad. i. 697.

Frigoris, calefactionem esse remedium. Sic Vlissem iactatum salo & tempestate, facit sub arbusco occultari, ubi & à ventis & à pluuiis esset tutus, & se presenti materia teget. Lauacris quoque & vnctionibus suum vsu tribuit: vt cum iis Vlissem & Diomedem se refecisse scribit, qui infomnem exegissent noctem. Maximè etiam his verbis vsu lauacri docet:

*Tunc animo gratam supra caput, atq; humeros mî
Diua effudit aquam.*

Odyss. v. 360.

manifestum est enim, quod cum nerui inde exoriantur, rectè etiam defatigationis remedium inde auspicietur, quod consistit in calefaciendo & humectando: labor enim siccat. Restat vt videamus, quomodo chirurgiã intellexerit. Menelaum ergo Machaon curat, primum sagittam extrahens, deinde vulnus cōtemplans, atq; sanguinem exprimens, ac siccantia medicamenta inspergens. Id secundum artem fieri, totum evidens est. Eurypylo porrò, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cultello oblato sagittam execat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem iniicit. Multæ autem passim nascuntur vulnerariæ. Nouit autem hoc quoque, quòd amara medicamenta ad siccandum sunt apta: vulnera autem sic cari debent. Neque statim Patroclus adhibita medicina abijt: sed

Astidet, oblectatque suis sermionibus.

Ibid. 638.

Alloquio enim indigebat, qui vehemēti dolore vexabatur. At Machaonem, qui neque magnum, neq; periculosum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vt non absurdè facit: fortassis artem quoque eius eo ipso indicans. nam quacumq; vteretur victus ratione, seipsum nimirum curare poterat. Id quoque apud eum est obseruare, quòd non ignorarēt medicamentorum alia esse quæ mollita imponantur, vel inspergantur: vt cum ait,

Leniaq; insperfit medicamenta.

In cura Eurypyli.
Odyss. d. 220.

Alia quæ bibatur: vt cum Helena in cratere temperat medicamentum, quod omnem dolorem & acerbitem animi aboleat, & obliuionem omnium malorum adducat. Eodem modo sciebat venena alia illini, dicens,

*Quærebat, posset quo tela linire, Venenum. alia potari: vt,
Crateri iniicit, nos illoq; enecat omnes.*

Odyss. d. 261.
Odyss. d. 330.

Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum est. Vtilitatem porrò homi-

- Diuinitio. nes percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio consistere, vt extispicium, augurium, omina, signa: quae vno verbo artificiosa nuncupant. aliam artis & disciplinae expertem: vt insomnia, vt afflatus diuinos. Ne haec quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, sacrificulos, somniorum confectores, augures: & quendam in Ithaca, qui aues nosset, & futura inde vaticinaretur. Quin & Uliſſes precatur:
- Odyſſ. 2. 159. *Omen nunc aliquis hominum intus mi vigilantum Exhibeat, Iupiterq; foris signo omina firmet.*
- Odyſſ. 2. 100. Sternutatio quoq; apud eum inter felicia signa ponitur. Et prociſ adſtat diuino furore correptus vates, futura quibusdam indicis praesagittens. Ac cum Helenus dicat, se voce deorum immortalium auribus suis percepisse, fidem facit Socrati, qui genij voce monitus diuinaſſe perhibetur. Anne aliqua praeterea dicendi ars aut scientia superest: Nimirum ipsa etiam Tragodia sui principium ab Homero accessit, rerum verborumq; elata magnitudine. Extant omnes apud Homerum formae tragodiae: actiones grandes, & a communi opinione alienae, deorum apparitiones, orationes ab elato animo profectae, quibus quaevis ingenia, quouis mores exprimantur. In summa, nihil aliud sunt Homeri poemata, quam fabulae quae in scena agantur. Graues proponuntur res: & amplificate verbis, sententiis, actionibusque. Neq; tamen adſunt nefariorum facinororum commemorations, qualia sunt incesta nuptiae, parentum aut liberorum caedes, aut quae alia portenta nouae tragodiae sunt inventa: quin etiam cum aliquid tale commemorat, lenire potius peccatum, quam exprobrare conatur: vt de Clytaemnestra. Ait enim, eam probam fuisse, quoadiu cantorem habuit secum: id est, magistrum quandam vxori ab Agamemnone adiunctum, qui ei optima praeciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulterium Aegisthus persuasit. Etiam Orestem laudans, qui caede Aegisthi vltus patrem sit, necem matris reticuit. Multa etiam alia huiusmodi apud hunc poetam inuenias, vt qui tragodiam, magnificam quidem illam, sed non inhumanam quoq; scripserit. Nihilominus comedia quoq; hinc ansam cepit. Inuenias enim apud eum, qui res maxime sublimes atq; grandes referat, quaedam esse etiam, quae inter risum materiam praebent. Itaque & in Iliade Vulcanus claudicans inducit, qui sum dat vinum diis: qua occasione,
- Odyſſ. 2. 266. *Immensus cepit caelestia numina risus.*
- Et Therſites turpissimus animo ac corpore, tumultuando, maledicendo, ac sese iactando Uliſſem concitans, ab eoq; verberatus, omnibus risum mouet:
- Iliad. 2. 270. *Quantumuis maestis, suauem tamen omnibus ille Elicuit risum.*
- Odyſſ. 2. 267. Et in Uliſſea, apud diffluente voluptate Phaeaces Demodocus Martis cum Venere adulterium catat: vtq; in vincula Vulcani incidentes risum caeteris diis mouerint, hicq; festiue inter se iocati sunt. Et apud intemperantes procos, Irus mendicus fingitur cum Uliſſe praestantissimo viro palaestra congregi, ipsaque in actione fit ridiculus. Omnino enim humanae naturae consentaneum est, non intendi modo animum, sed remitti etiam, vt sufficere possit ad vitae labores. Itaq; talis animi oblectatio a poeta inuenta est. Quod autem ij qui postea comedias ediderunt, risus captandi gratia turpibus, & nimis aperte obscenis verbis vsi sunt: certe non possunt dicere, se melius aliquid inuenisse. Sobrie enim Homerus amatorias affectiones ac sermones memorauit, vt cum Iupiter dicit:
- Iliad. 5. 333. *Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido.*
- Et de Helena:
- Non equidem indignum est, quod talis femina tantis Aerumnis, tanto petitur iam tempore vtrinq;*
- Iliad. 2. 156. Et quae alia id genus sunt. At reliqui poetae incontinenter, ac vltra modum isto affectu captos homines proponunt. Et haec quidem haecenus. Elegans etiam est genus orationis epigramma, siue inscriptio: quod inventum est imaginum & monumentorum gratia, compendio indicans, qualis sit cui honoris causa aliquid tale obtigit. Hoc ipsum quoq; Homeri est. Sic enim alicubi:
- Iliad. 2. 89. *Hic situs est vitae iam pridem lumina linquens, Qui quondam Hecoreo percussus concidit ense. & iterum:*

Hectoris

Hectoris haec vxor, quo circum Pergama nemo Fortior hostiles Graiorum inuasit acervos.

Iliad. 2. 486.

Neq; aberrauerit a vero, si quis pingendi quoq; magistrum fuisse Homerum dicat. Dixit sane quidam sapientum poesis esse picturam loquentem, & picturam esse poesis tacentem. Quis ergo vel prius, vel posterius Homero, sententiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit deos, homines, loca, actiones varias: Idem materia verborum effinxit etiam omnis generis belluas, maxime fortissimas: vt leones, apros, pantheras: quorum imperus & affectiones depingens, usque humanas actiones comparans, vtriusq; proprietates demonstrauit. Ausus est etiam diis hominum formas affingere. Vulcanus vero scutum Achilli fabricans, aurōq; insculpens terram, caelum, mare, magnitudinem Solis, Lunae pulchritudinem, multitudinem stellarum vniuersum hoc coronantium, vrbes diuersis moribus ac diuersa fortuna vtetes, animalia mortu & sermone praedita: quo tandem non pictore praestantior in hoc genere artifex videbitur? Ex vno saltem de multis exemplo consideremus, visu potius quam auditu percipi poemata videri. Qualia sunt, quae Euryclae tribuit verba, cum ea Uliſſis cicatriem esset conspicata:

Quam pronis nutrix manibus complexa, per ipsum Agnosens tactum, subito perterrita casu est, Dimisitq; pedem: simul impulit iste lebetem Delapsus, sonitumq; dedit fuditq; liquorem. Verum laticia simul & correpta dolore Est anus: atque oculos lacrymae impleuere, repressa Est vox, & mentum tangens ita satur Uliſſes Omnino meus es: neque te tamen antea fidi Agnouit, quam te contrectans omnia sensi. Sic ait, atque ad Penelopem sua lumina vertit, Effari cupiens. —

Odyſſ. 2. 467.

Hic sane plura iis quae in picta tabula oculis subici possunt cernas, non visu, sed sola intelligentia percipienda, qualia sunt, pes propter subitam consternationem e manibus dimissus, aheni tinnitus, effusa aqua, vetulae dolor laticiae mixtus, eius ad Uliſſem verba, & quae dictura erat ad Penelopem, in quam coniecerat oculos. Multa & alia quasi pictoria arte poeta ob oculos ponit: quae inter legendum licet spectare. Caeterum hic finem orationi imponere, tempestiuum est: quam tanquam ex prato multis floribus variegato coronam cum texuerimus, Musis consecramus. Neq; mouebimur, si quis reprehendat nos, quod cum Homeri poesis malum argumentum tractet, nos ei physicas, politicas, ethicasq; orationes, tum etiam varias adscribimus scientias. Necesse enim habuit poeta, pro materia sibi actiones admirabiles, itemq; affectus & mores varios sumere. Cuius rei causa est, quod bona ipsa per sese simplicia sunt vnus generis, & ornatus non capacia. Quando vero cum rebus malis permiscuntur, tum varios modos, & omnis generis formas admittunt: vnde rerum materia existit. In qua ipsa tractanda cum iuxta se bona & mala collocentur, facilius meliorum & agnitio demonstrat, & electio. In summa autem, huiusmodi argumentum occasionem poetae tribuit omnis generis orationes referendi, alias a se, alias a personis quae introducuntur: ex quibus magna ad lectores redeat utilitas. Deniq; cur non omnis virtutis laudem Homero tribuamus? cum posterius etiam ea in ipsius poesi animaduerterint, quae ipsi fortuito, etiam nihil tale cogitanti exciderunt. Nam & quidem versibus eius ita vtuntur, vt oraculis deorum: & alij, cum aliam sibi materiam sumserint, versus eius transcribentes atque componentes eo accommodant.

FINIS.

Rerum & verborum, quæ hoc Plutarchi

Chæronæi Moralium Volumine continetur maxime memorabilium, accuratissimus

INDEX.

A	litera cur primo ponatur loco 644,32	Abderite 228,42	Abſorpti à terra 746,30	abſtinentia 217,53	abſtinentiæ exemplum 218,23	Abuſum nõ uſum rerum eſſe tollendum 744,16	Academia 196,28	acanthus 721,37	Accipenſer 465,50	accipere rectè quis videatur 774,25	accipiter myſticè quid noſet 62,8	quibus polleat dotibus 67,37	accipitris uſus 812,3	Accuſationis & deſenſionis exemplum 833,2	Aceti natura 585,27	Acheos per T. Quintium reſpreſſos 216,27	acheron fl. 174,34	acherontis tractatus 110,11	Achilles 285,53	à quo fuerit occiſus 648,30	erga Priamum qualis 30,6	nectare & ambroſia paſtus 508,57	ocij impatiens 90,35	qualis ab Homero introducatur 28,21	achillis ad Priamum oratio 137,13	continentia 31,40	fortitudo 246,33	baſta 302,43	ingenium 603,2	in medica arte peritia 26,33	iracundia 30,16	magnanimitas 282,40	pater qui 744,6	832,19	præceptor 3,14	26,55	602,50	837,57	achillem fuiſſe medicum 692,55	inter puellas deſidentem vti reprehenderit 32,56	in Achille quæ probanda, quæ ſecus 26,36	Acies quemadmodum inſtrueda 561,21	836,36	Acragantini populus 157,8	362,50	Acroamata quemam cœnis adhibenda 616,1	acroſi medicus per quæ inclaruerit 75,26	acrotatus 244,42	acrotati apophtheg. 223,40	Aethæonis mors 116,45	actio quâ tum habeat in oratore mo-
----------	---	------------------------	--------------------------------	---------------------------	------------------------------------	---	------------------------	------------------------	--------------------------	--	--	-------------------------------------	------------------------------	--	----------------------------	---	---------------------------	------------------------------------	------------------------	------------------------------------	---------------------------------	---	-----------------------------	--	--	--------------------------	-------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------------------	------------------------	----------------------------	------------------------	---------------	-----------------------	--------------	---------------	---------------	---------------------------------------	---	---	---	---------------	----------------------------------	---------------	---	---	-------------------------	-----------------------------------	------------------------------	--

Plutarch. Moral.

æoli ſanctitas 196,40	Aequalitatis bonum 81,42	83,52	æquinoctia 447,43	Aer autumnalis qualis 642,51	aer cur interdiu magis quàm noctu moueatur 633,36	cur nequeat eſſe rerum principium 374,34	quæ elementum 813,47	quæ admodum auditui inſeruiat 673,10	quibus congelari poſſit 497,42	quomodo ſonum edat 633,23	Aeris generatio 536,47	natura 75,10	102,9	qualitas 695,43	Aera facillime mutari 777,45	primam frigoris cauſam 417,36	Aerugo 515,2	eruginis in medicina uſus 590,2	Aes Corinthium 514,37	es cur magis ſit ſonorum 633,11	cur uocatur 590,4	quo medio conſolidetur 88,33	Aechylus 18,48	31,21	42,33	105,45	110,4	174,11	182,12	209,20	276,47	350,49	418,27	422,48	424,15	464,35	498,23	541,13	565,4	564,8	576,17	713,42	quando comœdias ſcribere ſit ſolitus 629,5	vbi etatem exegerit 197,40	Aechyli patria 197,39	Pſichoſtaſta 18,48	ſuauloquentia 191,18	Aechines 11,1	173,54	681,14	aechini laus 308,25	præceptor 759,3	oratoris uita 758,52	aechinus & Ariſtippi reconciliatio 356,21	aechinus & Demoſthenis contrarie orationes 149,35	Aeſculapius 326,53	aeſculapij commendatio 363,10	fanum 713,50	aeſculapium medicorum eſſe duccem 650,35	Aefopus 37,44	Crœſi legatus 546,42	quid in homine carperit 580,6	Aefopi fabule 17,12	mors 365,30	Aeftas 389,2	æſtatis cauſa quæ 377,25	384,36	menſes quot 447,51	æſtatem qui uenerem appellent 72,8	Aetas ad remp. gubernandam apta, quæ 126,2	Aeternitas 178,18	182,55	434,51	Aether 194,45	quale elementum 813,50	Aethera demoniorum eſſe plenum 126,13	Aethes 260,57	Aethiopes 358,12	cur mature ſeneſcant 402,4	Aethiopia regio 314,18	Aethna 473,24	500,42	¶ Affabilitas 157,56	affabilitatis commendatio 6,45	affectiones 296,19	rectæ quæ 51,6	affectionibus naturalibus obniti diſficile 364,37	affectus 47,8	grauiffimi qui 170,44	an quid à ratione diuerſum 49,28	an tolli queant 52,37	cani comparati 90,11	cur non ſint iudicium 51,9	quomodo uirtutibus inſeruiant 52,30	uentis comparati 53,15	effectuum & rationis pugna 50,30	effectuum ſedes vbi 822,49	vehementia 292,32	effectibus ratione opus eſſe 47,30	Africanus 146,36	Africa 221,8	¶ Agamemnon Græcorum ad Troiam dux 628,2	qualis in concione ab Homero introductus 26,45	282,31	agamemnonis libido 262,39	agamemnoni imperare Græcis graue fuiſſe 91,21	Agameſtor Academicus 563,33	Aganica quomodo lunam cœlo deducere credita fuerit 123,33	agafacles Lacedæmoniorum rex 223,45	agatharſidas 641,29	agathocles 287,47	agathocles tyrann. 365,40	agathoclis moderatio 353,38	agathoclis Siciliae regis apophtheg. 203,1	agathon 341,37	agaue 291,19	agaues furor 315,36	agesianax 496,31	Ageſilaus 75,16	Perſarum regi cur bellum intulerit 224,23	regi magno quomodo ſe compararit 37,33	quod ex ephoris vni bonum donaffet, cur multatus 82,46	agesilai apophtheg. 212,22	223,50	clauditas 517,23	¶ conſtantia 298,17	cōtinētia 30,20	282,37	erga amicos ſtudium 148,40	in liberos indulgentia 227,23	ingenium 224,45	iuſticia 246,34	mors 228,17	præceptor 146,29	probitas 323,13	ſenectus 225,7	ſtrategema 224,23	uiuia ſenectus 270,46	qua atate res ſuas geſ-
------------------------------	---------------------------------	--------------	--------------------------	-------------------------------------	--	---	-----------------------------	---	---------------------------------------	----------------------------------	-------------------------------	---------------------	--------------	------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------	---------------------	--	------------------------------	--	--------------------------	-------------------------------------	-----------------------	--------------	--------------	---------------	--------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	--------------	---------------	---------------	---	-----------------------------------	------------------------------	---------------------------	-----------------------------	----------------------	---------------	---------------	----------------------------	------------------------	-----------------------------	--	--	---------------------------	--------------------------------------	---------------------	---	----------------------	-----------------------------	--------------------------------------	----------------------------	--------------------	---------------------	---------------------------------	---------------	---------------------------	---	---	--------------------------	---------------	---------------	----------------------	-------------------------------	--	----------------------	-------------------------	-----------------------------------	-------------------------------	----------------------	---------------	-----------------------------	---------------------------------------	---------------------------	-----------------------	--	----------------------	------------------------------	---	------------------------------	-----------------------------	-----------------------------------	--	-------------------------------	---	-----------------------------------	--------------------------	---	-------------------------	---------------------	---	---	---------------	----------------------------------	--	------------------------------------	--	--	----------------------------	--------------------------	----------------------------------	------------------------------------	---	-----------------------	---------------------	----------------------------	-------------------------	------------------------	--	---	---	-----------------------------------	---------------	-------------------------	----------------------------	------------------------	---------------	-----------------------------------	--------------------------------------	------------------------	------------------------	--------------------	-------------------------	------------------------	-----------------------	--------------------------	------------------------------	--------------------------------

Index in

ferit 223, 16 quas condiderit ciuitates 272, 38 quos ex amicis suis perdidit 307, 4 vti ad tantum imperium cunctus 271, 12 Alexander Phereorum tyrannus 214, 6 276, 23 Alexandri adulatores 307, 4 apophtheg. 204, 29 bella prima 282, 10 commentus contra Darium quantus 282, 16 continentia 329, 7 168, 22 cum aliis principibus comparatio 282, 36 dicta 274, 9 discipuli qui 272, 28 equus 453, 31 cum philosophis comparatio 272, 14 exercitus quantus 271, 46 factum crudele 365, 38 fortuna Cyclopi comparata 278, 23 fortunane an virtus maior 271, 1 et seq. frugalitas 405, 36 430, 50 generosus animus 95, 3 habitus 273, 20 Alexandri imitatores peruersi 298, 47 in multos imperium 373, 33 in philosophos liberalitas 274, 33 laus 279, 30 liberalitas 248, 19 282, 18 magnanimitas 224, 24 281, 4, 2 mater quot et quibus fuerit appellata nominibus 518, 44 modestia 206, 10 obitibus 630, 20 obsonia 205, 14 pueritia 282, 2 quanta fuerint pericula 283, 8 seculum quale 276, 8 simulachrum 277, 36 stolidus fletus 91, 15 vinolentia 564, 50 virtutes 271, 54 275, 8 282, 36 281, 17 vulnera 271, 25 vxor 279, 32 alexandrum Cassandri F. quid perdidit 320, 17 alexandro an qui inuiderint 358, 48 diuinitatis persuasionem quid emerit 307, 16 alexandria ab Augusto C. expugnata cur non deleta 152, 19 alexandriae auctor 272, 38 alexandriae Leontis F. apophtheg. 229, 17 alexandrinorum rex 218, 46 Aleximus sophista 324, 10 Aliattes 319, 8 Alica 469, 34 Aliente 409, 33 Aliterius 721, 1 Aliterius 329, 30 Allegoria quid 809, 37 allegoriae quae olim in uicibus ad Alliam fl. a Gallis victos fuisse Romanos 702, 17 Allium 164, 26 Aloae sapor 121, 7 Alofa 452, 31 Alpes 248, 21 Alpha cur inter elementa primum tenet ordinem 644, 30 quid nomen Phoenicum lingua 644, 55 vnde nomen traxerit 645, 8 Alphei vnda 540, 41 Alterationis natura 732, 24 Alui profluum quid compefcant 585, 3 purgationes 410, 8 Alveus 23, 21 Alynomi fortuna 280, 55 Alynis 520, 31 Alysius 581, 55 Amantis anima 107, 9 Amantium ingenium 111, 3 571, 52 voluptatem cur 271, 14 dixerint Graeci 605, 8 amantibus ex Orco ad lucem vti sit regressus 109, 6 Amara qua sint facultate praedita 470, 98 39, 40 amare an amari inter coniuges gratius 114, 38 565, 27 amaritudo 565, 27 ab Amasis occisi 114, 6 amasis Aegyptiorum rex 257, 55 amasidis Aegyptiorum regis cum Aethiopiae rege de sapientia cōcēratio 547, 30 amator 300, 57 ad amores vti se comparare debeat 30, 19 amatores 41, 47 amatorum sermones 338, 3 amazones 725, 28 Ambitio 123, 34 563, 48 reipub. perniciosi 155, 50 ambitionis bonum 53, 16 vitium 16, 17 4, 1, 41 ambitiosus 352, 36 ambrosia 508, 57 ambulatio iucundissima vbi 563, 20 Amētes diuina cur metuant 32, 39 Amēstis dirum facinus 318, 32 amēstus herba et gemma 581, 27 Amie 464, 46 Amicitia 297, 6 an inter multos constet 165, 36 importuna monetae adulterina comparata 166, 8 iusta quot et quae requiratur 165, 53 multiuaga qualis 166, 33 167, 54 quatenus colenda 147, 56 amicitiae causa quae 167, 39 descriptio 296, 16 exempla 835, 23 effectus 88, 46 fons 80, 32 297, 26 fructus qui 167, 4 genera quot et quae 106, 26 gradus 88, 39 vox 297, 17 amicitiae coniuncta quae 52, 52 amicitiam colere quorum sit 133, 23 non esse temere contrahendam 8, 31 rem esse honestam 201, 6 quae conciliant 136, 29

Plutarch. Moral.

110, 44 fraterni exemplum 87, 33 86, 52 85, 12 incesti exitus 749, 16 750, 50 impotentis dirum exemplum 116, 21 117, 7 subiectum 675, 56 vis 107, 1 109, 18 113, 14 254, 34 564, 1 605, 2 672, 55 vocabulum 100, 35 amori repugnare arduum 104, 10 de Amore disputatio 99, 22 Amphiarai casus 746, 30 Amphiloehus 369, 50 amphiloehi oracula 541, 30 amphion musicus 734, 49 amphipolitani 244, 23 Amphylioniae maifestus 132, 47 Amygdalarum virtus 565, 21 Anacampserotes 509, 53 Anacephaleosis 833, 22 anacharces 37, 45 545, 50 anacharxis accubitus 332, 5 domicilium 550, 6 in Graecos iocus 37, 47 anacreon poeta 246, 23 anaxagoras 345, 2 375, 7 381, 38 385, 7 389, 48 504, 46 a Platone reprehensus 542, 23 antiquus philosophus 79, 55 anaxagoras Clazomenius 374, 38 honores sibi delatos repudiavit 156, 15 cur impius sit habitus 317, 16 vti filii mortem tulerit 97, 4 anaxagoras carcer 41, 50 199, 54 cum Pericle vsus 136, 4 anaxander 229, 30 anaxarchus Alexandro adulator 139, 15 anaxarchus philosophus ab Alexandro donatus c. talentis 205, 7 pistillis ferreis contusus 51, 32 anaxilas 229, 32 anaximader Milesius 399, 54 374, 24 385, 6 anaximenes Milesius 389, 47 374, 31 271, 47 Anchises 267, 32 Ancus Martius 268, 23 Andocides pictor 594, 14 andocidis oratoris vita 755, 1 androclidae fortitudo 229, 34 Angues quibus animantibus in nutrimentum cedant 160, 49 Anguillarum generatio 574, 41 Anien fl. 753, 21 Anima humana 779, 14 an corpore sit antiquior 674, 53 an ex materia genita 444, 6 an sit immortalis 392, 34 athletae comparata 368, 9 corpore soluta 74, 51 cur Graecè dicatur ψυχή 695, 11 cuius et quomodo dicatur materia 69, 33 cur sit immortalis 367, 39 368, 7 ostreis comparata 199, 47 quid 391, 26 437, 7 vnde constet 375, 14 Anima à vitis purgata color 371, 6 definitio Aristotelica 677, 19 essentia quid 677, 53 438, 23 391, 35 facultates quot et quae 730, 46 822, 14 genitura 436, 43 medicina 360, 44 motus proprius 450, 7 392, 30 officia 437, 20 ortus 99, 44 695, 33 partes 392, 8 538, 21 potentiae harmonis musicis comparatae 678, 12 principatus qui et in qua parte 392, 20 procreatio Platonica 529, 3 animam Dei partem à Philosophis statui 673, 52 esse immortalem qui statuerint 820, 31 incorpoream qui ponant 391, 35 sensus omnes effugere 674, 36 animarum locus 370, 10 animalia vnum diem viuētia vbi nascantur 178, 22 animalium domesticorum inersificationem quod 67, 23 seuissimum quod 304, 12 animantia an omnia sensu et ratione sint praedita 400, 8 pulmone carētia cur potius non appetat 618, 16 animantium caedem deestati qui fuerint 639, 10 connubium 121, 43 corpora cur hyeme sint calidiora 413, 56 genera certis esse distincta temperamenti 400, 3 generatio 399, 50 pastus 263, 4 pulcherrimum quod 377, 41 solertia 451, 41 animantia multa ex limo orta 574, 39 singula suas habere proprietates 95, 52 inter Animantia quanam minimum requirant alimentum 609, 20 animantibus vnde fiant appetitiones 401, 33 (21 animati inanimato praestantur 74, animositas cur mese comparata 678, 14 animus 581, 49 an in somno quiescat 43, 20 aduersus perturbationes quando muniendus 90, 8 agro comparatus 260, 23 igni comparatus 188, 39 lumini comparatus 710, 12 musicae comparatus 53, 1 nutritibus comparatus 599, 29 solo comparatus 318, 49 vasi comparatus 39, 25 animus ne corpori an corpus animo plus debeat 411, 15 qua re purgetur 12, 53 quanto sit mente villior 512, 16 quo sentiat 429, 1 vti cor rumpatur 131, 37 vti hic viuat 435, 28 animi egritudines an deteriores sint quam corporis 290, 28 deliquit vti fiat 614, 39 839, 26 diuifio 46, 3 effeminati iudicium 319, 5 cum corpore coniunctio 88, 49 facultates 47, 7 gaudium quae impediunt 43, 35 morbi qua progrediantur via 640, 9 quales 314, 10 motus quot et quae 668, 27 organum 520, 52 ornamenta quae 135, 14 partes 304, 15 pars bruta, cur dicatur 45, 41 cur iumentis comparata 40, 37 perturbationes diuturnae quid valeant 605, 55 perturbationes vti domandae 353, 52 praestantia in quo 260, 23 sollicitudo 83, 33 tranquillitas in quo sit posita 90, 45 91, 31 in quo non consistat 90, 18 quib. infringatur 94, 46 tranquillitatem quae promoueat 93, 35 virtutes an quam corporis sint plures 676, 2 animum corpore esse praestantiorē 428, 50 corporis sequi constitutionem 643, 25 animum humanum omnium organorum versatissimum 777, 21 animi imbecillum quae arguant 352, 25 quae debilem reddant 95, 22 quae perturbent 91, 4 tollere qui queant 95, 43 37, 34 animo extrinsecus accidens 689, 54 animorum diuersitas notanda 29, 11 animos pertractare apud quosdam oratoribus cur interdiclum 50, 6 Annibal 269, 28 ad concionem ineptus 151, 3 apud Antiochum regem exul 198, 42 vnde victus 136, 11 Annon cur in exilium pulsus 142, 15 de Annona Socratis cum amico collatio 94, 16 Annus 386, 34 cur Ioui tributus 710, 56 hominis aetas cur sit distinctus 529, 15 Anni auctor qui 711, 2 tempora quot et quae 447, 51 Annum à quo mense auspiciati fuerint Romani 701, 13 Anser pueri amore captus 460, 2 Anseres sacri 714, 27 vigiles 270, 10 anserum in Cilicia solertia 456, 12 ingenium 335, 33 Antagoras poeta 207, 6 596, 15 Antaclidas Agefilai inimicus 227, 5 antalcidae Lacedaemonij apophtheg. 213, 14 229, 37 antanorium 362, 38 anthenodori modestia 83, 46 antias piscis 465, 46 antigēnes Pelleneus 280, 2 antigenidas tibicen 114, 19 antigonus 333, 9

Index in

antigonis Macedonum rex, mon-
culus 73,34
antigonis senex 321,12
antigonis solis F. appellatus 59,42
antigoni apophtheg. 206,31 inge-
nium 288,31 moderatio 352,53
senectus 131,5
antigoni II. apophtheg. 207,25
antigoni III. apophtheg. 207,45
antimachus Colophonius 332,34
64,33 705,49
antiochus Ephorus 219,49
antiochus Hierax 207,49
antiochus Seleuci F. 281,11
antiochi exercitus à C. Domitio cæ-
sus 216,38
antiochi ephori apophtheg. 213,12
antiochi Perthici apophtheg. 208,
16
antiochi regnandi cupiditas 87,12
Antipater 204,36 205,36 475,
42 486,7
antipater Stoicus 338,10
antipater Tharconis poeta 69,4,29
antipatri apophtheg. 207,43 pa-
tria 197,51
Antiphanes 37,4,7
antiphona 386,4
antiphonis cauillatio morte punita
308,44
antiphonis oratoris vita 73,42
antiphraſis quid 804,35
antipodes 389,7 499,1
antiquissimum quid 549,2
antiquus vti accipiendum 738,28
antisthenes Labeo 706,25
antisthenis agellus 137,4
Antonius 222,46 à Cesare debel-
latus 126,5
antonij assentatores 303,57 insolentia
266,33 luxus 303,10
antonomastia quid 804,31
anticyra 356,4 465,31
anubis 65,33 57,27
Aornus rupes 206,4
Apelles Chius 305,42
Apelles pictor 302,20 246,20
Alexandro adulatus 59,45. quã-
do vixerit 277,9
Apes cur sumum ferre nequeat 475,
15 quos facile stimulent 473,
51
apes vti sanum inueniant 473,
51
Apum Creticarum solertia 456,
12
apum ingenium 12,32 38,7 31,
29 76,42 91,48 122,51 158,
27 399,56
Apis cur Nilii aquam non bibat 54,
51
Apium 601,48

apij natura 619,5
Apollo 224,19 coelo exul 199,32
cum Neptuno comparatus 418,
30 cur Loxias dictus 336,18
cur Septimanigena dictus 630,
30 Musarum antistes 649,25
513,29 quæ inuenerit instrumen-
ta musica 737,22 quo dicatur
apud Aegyptios nomine 56,7
apollinis statuae cur gallus additus
518,17 epibeta varia & vnde
deducta 726,54 729,31 ety-
mon 732,26
apollini cur gymnasium Athenis de-
dicatum 635,18
apollinem non minus philosophum
quam vatem 726,52
apollocrates 267,22
apollodorus pictor 189,29 365,11
427,13
apollodori somnium 364,15
apollonia 362,38 614,27
apollonius peripateticus 86,16
Apophthegmata Homericæ 829,4
apophthegmata varia 200,1
Apops solis frater cur cum Ioue bel-
lum gesserit 63,18
Apophthegmonet 718,13
apophthegmonet quid 62,34
Apparatores cur lectores dicti 799,
23
Apparatus quid 452,21
appetenda per se quæ sint 484,42
appetentia quibus irretitur 592,43
appetitio 452,21 quando sit ma-
ximè cohíbenda 709,6
appetitioes 291,27 vti fiant 401,
33
appetitioes quandoq; morbi natu-
ram indicare 474,2
appetitionum differentia 261,45
de Appetitu & assensionis retentio-
ne 668,27
Appius Claudius cæcus 218,31 vir
prestantissimus 133,7
Aprilis mensis 712,45
apri cur quam sues minus sint foecun-
di 472,52
aprorum & elephantorum odium
318,20
aprorum ingenium 455,43 lachry-
ma 619,3 cur sit dulcis 472,43
natura 812,26 robar 261,17 te-
peramentum 472,44
Aqua 556,3 an per se consistat
495,18
aqua algida cur infrugifera 414,
17
aqua calfacta cur frigori sit opportu-
nior 417,46
aqua cur bruma sit pōderosior 470,
34 cur in profundo spectetur ni-
gri 473,49

aqua fiant 469,16 cur citius glâ-
cietur 417,33
aqua lacustris 469,8
aqua marina qualis sit 567,10 160,
35 cur arbores non vegetet 468,
41 cur incendium inuet 468,53
aqua montana 420,56
aqua pluuia 469,9
aqua putealis 420,56 cur minus
alat 475,1 vti reddatur frigidior
611,26 612,3
aqua color 417,5 corpus 507,58
elementum foemina comparatum
698,24 generatio 376,29 hu-
miditas qualis 409,12 ingenium
quæ corrumpant 636,6
aqua marina vti adimenda salitudo
470,4
aqua natura 62,20
aqua potioni cur assuescendum
408,55 proprietates 419,32
aqua refrigeranda modus 417,36
aqua vsus quantus 412,55
aquam ante ignem extitisse 413,6
cur attingere iubeatur sponsa
698,23 esse primū frigidū 417,
igni miscere, Prouerb. 418,38
omnium principium qui statuunt
62,31
aqua dulci cur potius laentur ve-
stes quam pelagica 566,53
ex Aqua omnia gigni qui & cur cre-
diderint 374,16
sine Aqua an vllum animal queat vi-
uere 413,14
aque calide 413,36
aque fontane cur in sublime feran-
tur 676,51
aque Lacustris cur hyeme sint salu-
briores 635,51
aque marina 414,27
aque minus putredini obnoxia quæ
636,7
aque palustres cur in salubres 414,
6 cur sint immotæ 676,43
aque potabiles cur æstate malicio-
siores 470,53
aquarum vnde vti fiant 676,46
Aquila visus 812,6
aquila 455,4
aquilarum & draconum inimicitia
358,17
aquilarum genera 100,52 ingref-
sus 328,23 pennæ 604,47
aquilo 816,29
Arabes 358,12
Arachosiorum regio 281,4
aranearū frequentia quid notet 525,
26 opificia 456,1
aranens cur Aegyptiis sacer 597,
27
Arasthofij 272,29
aratio sacratissima quæ 222,36
arationis

Plutarch. Moral.

arationis & sementis author 722,31
arationem quis primum docuerit
597,19
arationum sacrarum apud Athenien-
ses tria genera 122,34
aratus 145,46 384,37 469,28
607,4
Arbela 431,6
in Arbitrio nostro esse quæ dicantur
655,43
Arbores calidæ quæ 643,15
arbores cur potius ex aquis pluu-
is quam affluentibus alantur 469,
3 quibus maximè offendantur
468,50
Arcades 723,1 ab Archidamo vi-
cti 230,36 cur pōderosior fue-
rint dicti 710,45
arcadici vatis factum 80,20
arcadio Achuius 352,55
Arcana non elimanda 202,4 non
inquirenda 241,50 325,56 so-
brie tractanda 77,43
Arceflaus 300,16 404,52 476,
26 an scripta ediderit 272,6
arceflaus Batti F. tyrannus 257,26
arceflai erga amicū liberalitas 303,
42 cōiuium 355,35 crux 490,
11 philosophia 668,9
Archedemi patria 197,52
archelaus rex 374,51 321,5 334,
47
archelaus physicus 421,19
archelai apophtheg. 293,14 tena-
citas 276,30
Archeſtratus poeta 276,13
Archias 192,38
archias Thebanorum polemarchus
62,3
archidamæ apophtheg. 230,11
archidamus Ageſilai F. 212,48
archidamus Lacedæmoniorum rex
1,24
archidamus vti omne tempus sustu-
lerit 492,40
archidami apophtheg. 211,50
archidami Ageſilai F. apophtheg.
230,30
Archidami Zeuxidami F. apoph-
theg. 230,14
Archilochus 14,37 23,26 330,
44 144,38 327,51 462,38
468,17 504,29 589,11
archilochus poeta Sparta cur ciectus
243,37
archilochi mors 367,57 vitium
14,28
archimedes 426,49
archimedis incredibile studiū 127,21
archita quo nomine à Platone re-
prehensus 631,18
architas Tarentinus vti temp. gesse-
rit 535

archite Tarentini moderatio 7,10
361,35
architimus 723,8
Arcus celestis 388,12 vti fiat
496,48
Ardeolarum solertia 456,27
Area vti conficiatur 390,40
Arena Pindarica 461,11
Areopagite 132,47
areopagitis ne comœdias compone-
rent cur interdictum 191,9
Arctaphila Cyrenæ virtus 254,16
Argeus 262,39
Argileonis apophtheg. 244,23
argilla 342,21 601,31
Arginifæ 231,26
arguarum virtus 247,47
argui 791,27
Argo nauis 127,40 inter sidera
relata cur 59,17
argonautæ 355,41 262,42
Argus 165,17
Ariamenes Xerxis frater ad Salami-
na occisus 87,11
Arideus 278,14 50
Arigei apophtheg. 229,51
Arimanius 66,10
Arimenis p̄iand̄apia 200,50
Arion citharœdus delphino victus
554,14
Arionis fabula 554,2
Aristagoras Mileſius 244,33
Aristarchus 265,55 504,48 509,
14 677,15
Aristides 282,47
aristides Mileſius 75,120
aristides quomodo temp. per omnem
vitam gesserit 124,44
aristidis cum Themistocle similitas
148,43 exilium 41,50
apophtheg. 209,11 mode-
ratio 353,23 preceptor 146,
37 victoria 192,37
de Aristino fabula 699,13
Aristippus 325,21
aristippus Socraticus 273,35
aristippi & Aeschini reconciliatio
356,21
aristippi lepide dictum 3,35
Aristo 325,42 409,43 485,20
aristo Chius cur apud Sophistas ma-
le audierit 135,34
Aristonis apophtheg. 230,3 de vir-
tute sententia 45,19 patria
197,50
Aristobulus 271,49 281,26 282,
17 294,12
Aristocrata 834,31
aristocratis supplicium 359,55
aristodemus Argiuis 139,33
aristodemus tyrannus 258,33
aristodemi superstitio 316,33
aristogiton 332,31 346,51

Aristomenes à Ptolemæo suo disci-
pulo cur occisus 311,5
aristoteles vnde dictum 636,50
Aristonicus citharœdus 277,1
aristophanes 29,40 311,10 428,
20 627,1
aristophanes de amoribus oratio
625,34 Nephela 755 facundia
143,46
Aristoteles 37,32 69,51 74,
41 75,21 95,43 288,20
330,44 341,27 353,44
354,41 379,26 380,5 373,
11 374,2 376,5 378,43
382,30 383,8 384,49 387,
23 389,51 391,28 397,20
400,9 410,2 413,18 418,
9 416,19 460,13 462,
41 463,42 464,34 483,
45 496,38 515,1 516,29
538,33 543,19 556,55 567,
14 583,25 584,47 587,
52 590,4 612,6 614,37
632,32 637,47 642,24
660,48 699,28 Alexandri
preceptor 271,54 patriæ
sue restaurator 426,18 cur
à Platone dissenserit 663,37
cur quinq; ponat elemēta 827,17
aristotelis balbuties 298,45 ad
garrulum responsum 330,46
de animo humano sententia 46,
10 de fato sententia 820,31 de
Homero sententia 799,23 dia-
logi 801,16 663,37 doctrina
534,37 in schola sua successor
qui 765,51 locus de vita hu-
mana 181,8 patria 197,49
politica 426,35 preceptor
719,28
Aristoteli cum Philippo & Ale-
xandro familiaritas obiecta 196,
32
Aristotimus Eliorum tyrannus occi-
ditur 251,16 252,37
Aristoxeni Vita 426,36
Arithmetica 650,16 quid 826,
46
Arius Alexandrinus Augusti amicus
152,21
Armigerorum corpora qualia esse
debeant 213,20
Aron syluaticum 460,52
Arrogantia vituperata 28,38
Ars quid sit 728,25
Artes 276,18 573,37 parua
quædam prudentia 169,39
Artium bonarum amor 599,55 ie-
iunitatem quid arguat 5,3
artium quæ doctrina conficiuntur,
genera 650,13
inter Artes quas maxime adamarit
Pythagoras 826,46

Index in

Arsinoe regina 178, 42
Artium rigor 402, 45
Artaphernes 343, 13
Artaxerxes 281, 11 qua occasione
 fit mortuus 81, 15
artaxerxis Xerxis F. apophtheg.
 201, 1
artaxerxis fortuna 271, 24
Artemisium 362, 17
Artifices 518, 14
Artyni 717, 16
Asclepiades 398, 17 400, 23 402, 3
Ascrea 799, 16
Asdrubal rex 745, 24
Asie cultores quales 212, 22 incolae
 321, 50
Asinus 452, 46
asinus animi quale 547, 15 673, 23
 cur apud Aegyptios infamis 547,
 20
asini ingenium 61, 43 812, 36 ossa
 tibiis stentis apta 547, 10 vngu-
 la 421, 2
Asinum qui sacrificijs et quomodo
 adhibuerint 61, 25 qui colue-
 runt 597, 41
Asto uti capiatur 452, 32
Asparagion herba 119, 33
Asperitas quid 490, 36
Aspidem cur quidam honorent 73,
 38
Assicani populus 281, 20
Assentatio 297, 3
Assentantium ingeniose consuetudo
 786, 45
assentatores aulici quibus comparan-
 di 142, 26
Aspiditas 127, 51
Astirij 506, 54
Asyla 315, 12
Asyntacton quid 806, 23
Astracide apophtheg. 220, 43
Astringentia 565, 37
 ex Astris colligi Deum esse 377, 23
Astrologie cultores 520, 3 obiecta-
 tio 426, 43
Astus maliebris 253, 32
Astuti cur polybo comparati 472,
 20
 Ate cur ab Ioue precipitata 556,
 29
Ateas 428, 21 Scytharum rex 201,
 43 276, 31
Athamæ furor 515, 36
athamas 555, 4
atheij qui dicunt 487, 44
Atheneus Gorgiae oratoris affectus
 185, 4
athesis fl. 219, 56
Athletarum corpora 635, 33 honos
 458, 16 pulvis 420, 43
Athene artium mater 189, 28 a quo
 condita 199, 20 a quo muro cir-

Atene 191, 14 a Sylla euerse 332, 14
athenarum coelum temperatum 197, 33
athenas columnen Graeciae dictas 192,
 28
athenis factiones quot et quae fue-
 rint 110, 17 146, 20 summus ma-
 gistratus qui 151, 35 vii pederat-
 stia exerceatur 83, 4
athenienses bellone an sapientia fue-
 runt clariores 189, 1 intempesti-
 ue pugnaces 405, 16 per Militia-
 dem in libertate asserti 191, 15
atheniensium ditissimus 341, 34 im-
 perium 269, 26 in fabulas insa-
 ni sumptus 191, 37 ingenium 142,
 5 in Sicilia clades 334, 49 pra-
 clari duces 192, 8 Prytaneum
 628, 13 spectacula 402, 31
Athenodorus 276, 51
athenodorus philosophus Augusti
 familiaris 223, 13 Catoni fami-
 liaris 136, 6
Atho mons 351, 30 94, 10 277,
 27 507, 25
Athy mensis 57, 10
Atlas 498, 23
Atomus 375, 44
aduersus Atomus 661, 17
Atossa 280, 40
Atreus Eteoclis frater 81, 45
Atropos 513, 56 650, 46
Atrum quid 702, 57
Aitalus rex quo die fuerit mortuus
 630, 22
attali erga fratrem pietas 87, 49
attalorum quanta in Sicilia fuerit
 cop. et unde 574, 19
Attica dialectus 802, 28
attica argentifodinae 541, 11
 Auaritia 256, 36 punita 257, 12
 605, 36
aurea color 371, 2 exemplum
 748, 33 750, 13
auiditiam politico praecipue vitan-
 da 155, 45 quae comitetur 364, 56
aduersus Auaritiam animus vii mi-
 niendus 774, 41
auri 340, 21 352, 35 Tantalo compa-
 rati 343, 12
auroarum liberi 341, 19
de Audiendo 9, 40
Auditio qualis esse debeat 11, 4 29
auditionis entolumentum 10, 29 11, 39
auditioni quam diu vacandum 16, 39
circa Auditionem error 11, 48
post Auditionem quae agenda 11, 48
auditor conuiuia comparatus 13, 11
 molestus qui 13, 57
auditoris officium 12, 6 15, 3
auditori quae fugienda 11, 10
auditores apibus collati 12, 31
auditus sensus 10, 7 qd 395, 35 730,
 19 vii fiat 394, 33 542, 46

auditum maxime ad animum perti-
 nere 17, 20 maxime patibile esse
 594, 47
in Auditum quot et quae cadat 742, 55
Augeri 493, 47
augens 369, 31
Augmentationis ratio 401, 30
Augur 714, 38
augures 710, 7
auguratus 461, 21
auguria 704, 50
Augustus Caesar Alexandria potitus
 vise gesserit 152, 19 quam diu
 imperarit 266, 26
Augusti Caesaris equitas 223, 24
 ibid.
Auis ne prior an ouum 573, 33
aues cur deorum appellatae caduca-
 tores 461, 27 quibus cadauerib.
 abstineant 594, 12
Aulemata 575, 6
aulicorum ingeniam 298, 8
Aures cur cullibet binæ datae 10, 58
 330, 11
aures tangendo puerorum quid ve-
 teres notarint 10, 22
Auspices olim cur nunc augures di-
 cantur 710, 7
Auster 816, 28
in Authoribus legendis quae sint co-
 sideranda 38, 8
Autumnus cur morbidus sit 643, 24
 senectuti comparatus 643, 23
autumni mensis 447, 52 natura 62, 21
autumno cur coelum frequenter to-
 net 469, 49 cur folia decidant
 642, 51 cur simus voraciores 572,
 42
Aurum corpori adhiberi cur noxae-
 rit Plato 155, 53 cur citò in seipso
 tinnitum extinguat 632, 8
auri natura 676, 38
 Axillarum titillatio 404, 23
 aferre quot secundum Chryssippum
 641, 17

B
pro φ qui vsurpent 718, 2
Babylon 197, 16
in Babylonia qualis sit caeli constitutio
 tio 583, 19
babylonij in Darij potestatem vii ve-
 nerint 1200, 40
babyloniorum situs 582, 13
Bacchantes 564, 32
bacchatio 106, 39 540, 24
bacchus cur Liber pater dicitur 715,
 26 cur Lydius dicitur 557, 26 cur
 Methymnaeus 582, 28 cur Phloeus
 607, 8
bacchi adulatores 303, 28 furor vii
 coercendus 17, 40 nomina 598,
 31 facta 716, 48
bacchum cui rei praefecerint 601, 22
 baccho

Plutarch. Moral.

Baccho cur picea sacra 601, 21
de Baccho hymnus 722, 25
bacchylides poeta 198, 4
bacchus vaticinium 246, 24
Bactra 282, 28
Bagoas eunuchus 278, 56
Bal apud Aegyptos qd notet 75, 24
Ballachrad 725, 3
Balneum frigidum 408, 10 quibus
 noxium 406, 14
balnei calidi commendatio 40, 8 im-
 puri nullus vsus 12, 48
balnei vsus 592, 3
balnea quandoq; nouorum morbo-
 rum esse causam 642, 8 403, 11
à balneis cur magis refrigerantur
 417, 45
Barbari 231, 18 353, 33 qui 273, 2 à
 Miltiade caesi 208, 29 vii glaciei
 explorent firmitatem 417, 39
barbarorum cultus 273, 19 luctus
 179, 28 superstitio 597, 23
barbarorum et Graecorum discrimē
 29, 33
Basis femina comparata 69, 2
Bathyllea qualis sit siltatio 626, 32
Batrachus leno 19, 50
Battus poeta 300, 16 511, 40
Bauron 720, 21
Beatitas Stoica 483, 24
ad Beatitatem an virtus sufficiat 824,
 39
beatitudo in quibus consistat 4, 17
 353 159, 13
beatius quis 32, 53 43, 10 vulgo quis
 putetur 94, 10
beatorum insula 185, 10 locus 371, 20
Bebaeonis vox quid notet 67, 19
Bebryces populus 354, 1
Belesticae apud Alexandrinos sacra
 103, 33
Bellerophonis continentia 327, 37
 equis 319, 46 virtus 319, 249,
 26
Belligerandum noctes atq; dies ora-
 culum, quid notet 36, 22
belligerare saepius contra eosdem cur
 non expediat 227, 31 235, 37
Bellum Cimbricum 219, 50
bellum inter Peloponnesios et Athe-
 nienses gestum 198, 3
bellum qualis requirat corpora 5, 50
bellum Troianum 692, 16
belli Troiani occasio 800, 35
belli dirimendi compedium 748, 34
belli pita in qua re sit posita 836, 34
belli sumptus an definitur queat 211, 51
 230, 41
bello cur musicum à Lycurgo adiu-
 tum studium 243, 2 cur tube ad-
 hibeantur 53, 17 quae conueniat
 etas 129, 29 148, 2
bello Luctrico causam qd praebuierint
 in Bello offendere periculosum 209,
 bella vnde 530, 17 47
Belon 76, 46
Beneficentia virtus rara 165, 39
beneficium 483, 5 exprobratum 306,
 5 dare an accipere iucundius 137,
 9 429, 10 306, 5
beneficij natura 773, 6 590, 24
beneuolentia 433, 10 vii paretur
 beneuolentiae causa 41, 40
 170, 50 definitio 357, 56 quanta
 vis 156, 57 femina 77, 39
beneuolentiae coniuncta 52, 53
Bepolitani fortuna 256, 36
Beronica 659, 14
Bessi parricidium per aues vii pro-
 ditum 363, 23
bestiae anchoris comparatae 76, 26
 quib. sint homine meliores 169, 20
bestiarum nuptiae quales 76, 30 vita
 qualis 670, 34 prudentia 263, 20
bestias esse quam homines temperan-
 tiores 262, 36 hominib. esse praer-
 ceptorum loco 460, 46 industria
 cicurari 2, 24 magis quam homi-
 nes morbis obnoxiae 592, 17 mul-
 tas multas dotib. homine praesta-
 tiores 453, 25 nulla laborare im-
 uidia 358, 15 quam homines ma-
 gis sequi naturam 76, 21
 Bis 34, 8 304, 12 359, 54
 Biantis de lingua iudicij 10, 18 for-
 tuitudo 230, 51 petacitas 321, 13
 politia celebris 124, 24 praestan-
 tia 547, 43
Biblus 57, 27
Bilis 470, 16
bilis amara quomodo purgata 498, 51
Binarij mysterium 826, 53
Bion 22, 4 40, 21 302, 37 316, 25
 454, 47
bion philosophus 5, 11
bion sophistes 115, 5
 23, 13
Biton 302, 25
bitonis pietas vii à diis remunerata
 Blestas 453, 36 1176, 16
Bletonesij populus 712, 3
Bocchorides Aegyptius 319, 49
Boedromion mensis apud Athenien-
 ses 87, 22
Boeotarchia 151, 36
Boeothus 387, 37
boethus geometres 515, 35
boeti 346, 57
boeotorum ritus 705, 20
boeotos pugnaces esse 108, 39
Bonae deae sacra 701, 35
bonum an die amplificetur 477, 17
 quid 485, 31
bonum quod non est, an statim ma-
 lum 481, 33
bonum summum 477, 20 552, 45
quale 484, 5 422, 33
bonum vii à Pythagora appellatum
 66, 51
boni summi natura 4, 25 656, 47
bona 637, 25 an sub sensum ca-
 dant 688, 12
bona externa sine virtute qualia 34,
 39 825, 45
bona humana quo loco habenda 3, 54
bona quae 93, 23
bona cum malis conferenda 93, 5
 malis esse permista 65, 43
bonorum fines an plures esse queant
 484, 38 gradus 825, 1 magi-
 tudo vnde estimanda 273, 45
bonorum conuiuia qualia sint 54, 6,
 56 officium 275, 42
bonus pro mortuo 707, 23
boni athletis comparati 435, 19 cur
 comedant 22, 29 quibus ab Ho-
 mero ornentur epithetis 60, 2
bonos Dei esse amicos 433, 30 in-
 uidiae esse expertes 433, 9 non
 esse oppugnandos 146, 10
Boopis quae dicatur 722, 28
Borboris fl. 196, 33
Boreas 388, 52 816, 27
Bos cornupeta 709, 56
bos Ostridis imago 64, 7
bos seuus vii placandus 616, 12
Bouis natura 812, 41 722, 8
bouem benefactori, etc. prouerb.
 bouem cur in honore habeant Aegy-
 ptij 73, 28 immolare qui soli-
 ti 61, 40
de Boue et camelo fabula 412, 23
de Boue Sabino vaticinium 698, 55
boues an insaniant 453, 43
boues apud Susa 461, 11
boum cornua Diane in Auentino
 templo cur affixa 699, 2
Bottici 722, 16
 Branchidae 365, 38
Brasidas 283, 1
 (20)
brassida à muro capto lesi dicitur 28,
 brassida apophtheg. 211, 52 230, 53
 audacia 282, 38 cum Dolone co-
 paratio 35, 55 fortitudo 359, 37
Brennus Gallorum rex 748, 33
Briareus Centimanus 165, 14 510, 57
Brisis 26, 45 354, 56 Achilles pel-
 lex 26, 46
Brison cum Alexandro cursu certans
 Britanni 497, 9 595, 3
Britannorum senectus 402, 5
britannia 510, 54
Bruma 424, 25 447, 52
brumae causa quae 377, 25 mensis
 brumae qui Saturnum appellat 72, 7
bruma an aestate animalium corpo-
 ra sint calidiora 417, 56
bruma cur coelum rarissime tonet
 469, 48

Index in

Brundisium 222,34 266,12
 Brutij 270,44
 Bruta an cum homine habeant iusticie commercia 454,14 an ratione utantur 259,19 in quibus sint nobis imitanda 689,43 quomodo placentur 627,23
 brutorum anima 260,28 foetus quanto tempore formentur in utero 400,26 fortitudo 260,29
 bruta musca demulceri 621,49
 cum Brutis an homini aliqua societas 458,18
 brutus 222,48
 bruti casus 614,25
 ¶ Bubonem febris comitans 86,46
 Bubulus pes 722,27
 Bucephala Alexandri equus 132,30
 bucephalas 458,30
 bucephalia ciuitas 272,39
 Bugenus 62,45
 Bulimia quid 614,50
 bulimi vocabulum vnde 614,23
 Bullæ 714,47
 Buridis Spartiate erga patriam pietas 241,26
 Buftrides latrones 281,51
 buftridis inhospitalitas 722,50
 buftrite Aegypti populus cur tubis non utatur 61,27
 buftritis cur tuba audire nefas 547,51
 ¶ Byssina 515,17 (29)

C
 Literæ & G. affinitas 707,38
 ¶ Cadavera 596,35 cur putrescant 414,11
 Cadmea victoria 6,46 quæ 86,36
 Cadmeorum vrbs 607,33
 Cadmus alpha literæ inuentor 644,55
 Cæcius 161,55
 Cæcilij Metelli apophtheg. 219,29
 Cædes punita 118,8
 Cæliaci 43,41
 Celibatus reprobatas 235,49
 Cepa 55,27
 Cepionis & Catonis amicitia 86,5
 Cæsar Augustus 222,50 Alexandrie ciuitati capte cur pepererit 223,4
 Cæsar dictator 476,36
 C. Cæsar quid populo Romano legarit 223,52
 Cæsaris ambitio 222,25 apophtheg. 222,10 fortuna 222,36 266,10 20
 Caie Cecilie laus 303,40
 in Calamitatibus virtute animi nititur quorum sit 825,6
 Calbie ingenium 254,33
 Calcei lune signo notati quid notent 710,43

Calchas vates 28,47
 Calendæ 342,34 vnde sint dictæ 702,10
 Calippi perfidia 320,16
 Callias diues 341,34
 callie adulatores 137,17
 callicratidas 155,35
 callicratide apophtheg. 231,7 abstinentia 231,22
 callicratidis artificium 494,4
 Callimachus Cyrenensis 190,32 377,47 602,16
 callimachi strenuitas 568,13
 Calliope Musa 649,27 651,38
 Callipi nefaria perfidia 363,12
 Callisthenes cur Alexandro noluit vno respondere 350,43
 callisthenes cur oderit Alexandræ 565,1
 Callistratus 149,47 214,1
 Callondes corax 368,1
 Caltipides tragœdiarum histrio 226,51
 Calor natium quibus excitetur 410,2 vti seruetur 414,6
 caloris definitio 416,26 fons qui 584,13 nutrimentum quod 421,12 609,22 officium 632,53 proprietates 420,38
 Calumnia 307,1 238,43
 Calumniatores 329,48
 calumniatores qui non metuant 314,17
 Calypso 27,5 810,36
 Camarini ciuitate Romana donati à Mario 219,50
 Cambysts in fratrem impietas 87,52
 de Camelo & boue fabula 412,23
 Camillus 394,23 alter Romæ conditor 198,13
 canilli moderatio 353,23
 Canine pudicitia 113,36 255,50
 Campus Elysus 513,11
 Cancri 263,25
 Canendi genus quotuplex sit 828,2
 canere an sit hominis 734,37
 Candauius Lydi stultum factum 564,14
 candidissimum quid 615,26
 Canicula cædem prodit 117,10
 canicula stella 59,5 607,3
 canicule exortus 461,16 838,9
 Canis Aesopicus 551,36
 canis apud quos regnet 479,50
 cur Pani acceptus 709,36 Diæne facer 72,39 fidum suo domino animal 457,46 458,22
 Mercurio cur assignatus 56,22
 canis animositas 169,14 natura 716,17 812,16
 canem cur venerati sint Aegyptij 65,33
 de Canis exemplum mirandum 460,36
 canes 263,28 cur deuorent herbam 83,14

460,51 quemadmodum purgent bilem 473,46 quibus temperent cadaveribus 564,12
 Canum erga prolem amor 77,19
 ira 605,26 rabies 453,44
 solertia 457,35 ingenium 458,40
 morsus qui maxime periculosi 605,31
 Cantharis 363,32
 cantharides 340,42
 cantharolethron apud Olynthios 96,36
 cantus cur conuiujs congruat 627,25
 Caphena virgo 248,36
 Capitolij Rom. oppugnatio 270,9
 Capparis 609,41 366,39
 Capræ Creticæ 263,27 461,6
 capræ Euripideæ 592,12
 caprarum ingenium 293,8 716,12
 Caput cur mentis sedes 377,1
 Cares 261,5 248,32
 Carmenta 708,1
 carmen heroicum vbi primum fuerit auditum 519,47
 carminis genus perfectissimum quod 801,51
 Carnea sacra 630,27
 carneades 302,34 476,23 486,7 an scripta ediderit 272,7
 carneades Stoicorum aduersarius 338,31
 carneades de dolore ferendo sententia 97,12 laus 630,25 vox 337,42
 Caro 716,8 optima & pessima quæ 333,4 544,43
 carnis procreatio 400,31 putredo vti fiat 589,46
 carnis vsus 95,20 408,36
 carnem contra putredinem quid conseruet 589,57
 carne vti vescendum 408,39
 carnes multum excrementi gignentur 54,44
 carniuum esus vnde primum ortus 639,19
 carnes vorare cur ab hominis natura alienum 346,28
 inter Carnes optime quæ 17,3
 Carthaginenses liberos immolare soliti 362,10
 carthaginensium mores 14,27
 carthago per quem fuerit expugnata 215,46
 Casus 408,30
 Cassander 152,6
 cassandre vatis scientia cur ciuibus suis fuerit inutilis 156,44
 cassandro cur productum supplicium 362,41
 Castus 222,48
 castus Seuerus 303,36
 castigationis finis quis esse debeat 83,14

Plutarch. Moral.

castitatis exemplum 204,55
 Castor 700,21 710,42
 castores stella 384,29 720,45
 Castra cur sepius transferenda 236,20
 Castum quæ maxime moueant 313,13
 casti 102,3
 casti qui cibum vitandus 607,57
 Casus cognati qui 807,22
 casus exemplum 776,28
 casus templum 153,44
 Catachresis quid 803,25
 categorema quid vocent dialectici 679,20
 Cato 17,6 29,3 144,51 145,55 347,30 357,15 287,52 408,28 596,8 cur statuum sibi erigi noluerit 156,4 in rep. gerenda qualis fuerit 149,2 Murene accusator 164,6 præfractus 148,26
 Cato puer præceptor vti paruerit 27,44
 Cato senior 343,44 vti popularis procellas sedarit 155,4
 Catonis cum Cæpione amicitia 86,27 in puniendis delictis seueritas 217,23 iusticia 246,33 abstinentia 217,52 apophtheg. 217,16 mors 222,45 præceptor 146,28 seueritas 119,41 323,3
 Catonis Uticensis mors 139,29
 Catulus 146,56 222,18
 Catuli dignitas 323,5
 Caucasus 272,28 277,36
 cauere quorum sit 684,40
 cauillum 570,23
 caulli definitio 570,17
 caulina furca 745,56
 causa quid 379,24
 causam in omnibus eruere operosum esse 577,18
 sine Causa nihil fieri 66,5
 cause quales sint, tales esse & effectus 376,48
 causarum diuisio 379,25 655,47
 genera quot 646,41 optima quæ 632,16
 cautes vnde existant 420,32
 Carya 581,21
 ¶ Cecilius Metellus Macedonicus 265,32
 Cecrops cur biformis dictus 362,1
 Celene vrbs Phrygiæ 746,16
 celtiberi 336,4
 Censorum mos 707,7
 centaurium 509,54
 centaui 262,53
 centauri an sint 344,15
 centimani 80,3
 Cepa 569,43

ceparum natura 164,26
 Cephisophon cur Sparta ciclus 243,47
 Cerebello priscos abstinuiffe 641,52
 cerebri qualitas 75,24 temperamentum 581,44
 Cerdous deaster 95,16
 Ceres 345,53 511,54 quibus sit alima 650,31 quid noiet mysticè 64,14
 cereris errores 59,56 sacra Athenis vti celebrentur 72,2
 Certamina athletica qualia 635,36
 certamina militaria 5,48
 certaminum antiquissimum quod 574,55 genera & ordo 576,17
 Ceruja 612,18
 Cerui atas 518,26 natura 812,15
 cerui cur in aëre dicti 462,23 quibus instrumentis mulceantur 452,31 vbi reponant cornua delapsa 520,28
 ceruorum ingenium 459,16 lachryma cur sit salsa 472,43 619,3
 temperamentum quale 472,44
 cervos cornua decidua defendere 618,48
 Cetus piscis 465,25
 ¶ Chabrias 192,20
 Chabrie apophtheg. 210,10
 Chæron 324,40
 Chalcidenses 721
 apud Chalcidenses puerorum sepulchrum 720,36
 Chalcodryte 598,41
 Chaldaei diuinationibus dediti 397,4
 Chameleon 463,53
 Chamelontis color 472,42
 Chæmon 522,18
 Chares 281,23
 Charilaus 278,46
 Charilli regis apophtheg. 211,42
 Charitas 187,18
 de Charitate in progeniem natua 76,1 & seq.
 Charillus 358,28
 Charmides 336,55
 Chaos 69,13 559,24
 Chersias poeta 551,21
 Chersoneus 249,12
 Chiarum virtus 247,35
 Chilon 34,8
 Chilonis dictum 160,17
 Chimæra 249,39
 Chimærbus pirata 249,25
 Chiron 591,1 837,57 præceptor 602,50
 Achillis 744,14
 Chironis scientia 839,35
 Chirurgia 247,20
 Chij 239,24
 Chomæ pudicitia 256,16
 choreæ partes 652,5

Chromæ 738,27
 Chrysiippus 30,38 52,3 381,16 394,25 476,25 484,23 489,1 493,27 515,30
 Chrysiippi de virtute sententia cur absurda 45,30 patria 197,51 præclarum præceptum 32,41 statuæ aeneæ inscriptum elegium 681,39
 Chrysiippum sibi repugnare 685,55
 ¶ Cibus ad conficiendum facilis qui 590,44 596,52 (617,22)
 cibi delectus 408,29 receptaculum cibum caloris natui esse somnientis 614,47
 cibi qui vitandi 329,2 404,1
 cibos non omnes nutrire 304,23
 cibus egrotorum cur assuescendum 402,51
 cibus quibus abstinerint veteres 641,52
 Cicada 453,4 811,54
 Cicero 221,26
 Cicero 144,50 163,38
 Ciceronis apophtheg. 221,27 bene dicendi studium 222,7 vitium 285,27
 Ciconiæ ingenium 263,44 637,50
 ciconiam qui honorent & cur 73,32
 ciconiarum pietas 453,12
 Cicuta 335,18
 contra Cicutam remedium 304,8 585,17
 Cilia quemadmodum restituantur 590,3
 Cilicia 271,21 335,34
 Cimbri 269,31
 cimmerij populus 317,17
 Cimon 362,15 Aristidis in politicis discipulus 133,38 Periclis collega 151,8
 cinædus 404,52
 cinamonum 262,21
 cinarius 195,42
 L. Cincinnatus 265,10
 cinestas dithyramborum poeta 191,8 317,27
 cinis aque mistus cur abstergendis foridibus sit aptus 567,16
 cinis omnium aridissimum 609,33
 Ciorum castitas 250,30
 Circe 298,10 483,20
 circes fabula exposita 821,41 poculum 347,31
 Circulus 675,27
 circus flaminius 709,19
 Cirrheis ab Apolline quale datum oraculum 36,21
 Cissoessa fons 116,20
 cithara à quo sit inuenta 737,22
 citharæ ab antiquitate commendatio citharædi impostura 12,26 (627,13)
 citharædi in quo peccent 627,15
 Cuius quo loco habendus 149,4

Index in

ciuitas beata quæ 120,17 felicissima quæ 549,48	muni 578,13	fundamentum 83,55
ciuitatis corruptela quæ 217,18 definitio 366,51	inter Cœnandum quæ potissimum adhibenda acroamata 626,1	concupiscentiæ sedes 822,56
¶ Claudicatio 453,35	cœnei transformatio 35,44	condimentum optimum quod 430,50 suauissimum quod 616,32
Claudij Marcelli ingenium 215,25	cœnipetæ qui 626,30	confusionis natura 641,10
apud Claudum habitans, prouerb. 3,5	Cœpionis legiones à Cimbris cæsæ 220,15	Congrus piscis 464,35
Cleantes 30,32 487,47	cum Collegis vti viuendum 153,23	conipedes 717,18
Cleantes patria 197,51 indefessum studium 344,10	Colophoniorum imperium 269,27	Coniugium iuuentutis vinculum tutissimum 9,19
clearchus 309,22 443,38 497,16	Color pulcherrimus qui 377,2 quid 379,51	coniugij discidium 707,2
clearchus Heracleæ tyrannus 279,15	colores sine qua re mouere nequeant 596,33	coniugia quæ reddant felicitatem 120,30
clearchus Ponticus tyrannus 139,32	colorum discrimina vti fiant 379,57	coniugum amor quando fit diuturnus 119,35 inter se mutuo donationes cur apud Rom. fuerunt prohibita 699,45
Cleobis 302,25	colorum mixtura cur dicatur 636,4	quibus tollantur modis 122,14
cleobis pietas vti à dijs remunerata 176,16	colotis et Epicuri mutua veneratio 664,57	coniugibus communia esse quæ debeant 120,14
Cleobulus Lindiorum tyrannus 727,15	Columba Veneri sacra 72,38	numera dare et accipere inuicem apud Rom. cur interdicitum 121,49
Cleombrotus Paufaniae F. 231,43	columbae 453,12	quæ vi-tanda 119,9
cleombroti mors 231,55	Comam hasta discernere 713,2	conterorum numerus 691,25
Cleomenes rex 452,11	Combibonum prefectus 562,27	contubium 121,43
cleomenis Anaxadridæ apophtheg. 231,44	Cometa quid 387,30	conon Atheniensis 189,19
cleomenis apophtheg. 212,53	Comitis 356,16	confscientia scelerum 98,37
Cleon ad rempub. accedens omnibus amicis renunciauit 147,10	Comitiali morbo vti resistendū 351,21	confscientiæ cruciatus quanta poena 364,4
Cleon Daulliensis 543,37	Comitales quibus reficiantur 350,10	consilium prauum cui precipue notum 34,14
Cleonei 362,53	Commendationes exemplum 322,14	363,30
Cleopatra 266,34	Commercia 413,42	consilium virib. potius 129,56
Clepsydra 395,52 470,35	Commixtio 490,10	consulium festi apud Rom. 706,42
Clio Musa 649,29	Commuere maxime quæ queant 25,55	confuetudo 16,2
Clisthenes 362,54	Communisimum quid 549,6	suspecta quæ habenda 300,25
Clitomachus 272,21	Comœdia vnde ansam cepit 840,27	visura amicitiae 166,22
clitomachus athleta 625,42	Comœdia noua cur conuiujs adhibenda 626,41	confuetudinis vis 408,38
clitophontes 272,16	Comœdia vetus cur potantib. minus sit apta 626,34	606,1
clitus 279,6 ab Alexandro cur oc-cisus 311,3	Compotationes 403,26	confuetudinem multorum esse anno-rum 2,27
Claudia 250,41	Comparationes Homericae 811,36	contemptus aliorum 28,44
Cloto 513,56 650,46	Comparationes quales instituendæ 93,40	contenti cõmimente minus 674,34
Clypei protectio cur fumosa 232,45	Comparatiua pro simplicibus sepe vsurpari 602,40	continens quibus moueri videatur 388,13
¶ Cneph Aegyptiorum deus 59,8	compotatio an sine sermone celebra-ri possit 629,47	continentia an eadem cum temperan-tia 48,8
Cnidij populus 717,31	compotorem memorem odi, dictū quid notet 556,44	continentiæ definitio 168,29
¶ Cochleæ vita 340,35	Concentus 446,6 quid 677,4	682,21
Cocytus fl. 174,34	de Conceptione 77,49	exempla 215,47
Codrus 196,24 199,23	conceptus vti fiant 297,40	329,4
Codri in patriam pietas 749,7	concertationes 563,47	contingens quid 655,42
Cocitas 45,19 453,36	concionator vti ad dicendum venire debeat 14,56	contubernium beneuolentiæ vincu-lum 2,46
Cœlum cur pater habitus 377,26	concionatori quæ spectanda 12,55	contumelia à politico longe absint 149,33
cur ethynni corde notetur 56,13	concoctio 469,14	conuictum retortum 161,53
vnde sit genitum 382,43	concoctionem quæ iuuent 410,3	conuictum vti ferendum 33,48
vti ter-re dicatur amans 114,52	concordia 336,24	conuicta quomodo perpenda 162,37
caeli circuli quot et qui 383,36	concordiæ bonum quantum 158,54	conuictior contemptus 215,19
538,27		conuicta molestus 545,23
essentia quæ 383,30		conuictæ officium 13,10
habitu fixum permanere semper 654,5		conuictæ à quibus cauere debeant 563,26
intellectibile indolem cur volatē curru Plato vocet 646,38		conuictarum accubitus 561,27
		conuictas quæ minus deccant 579,7
Cœna cur huius dicta 637,5		in Conuictis vocandis modum adhi-bendum 603,23
cur huius dicta 636,57		conuictor ineptus q 578,33
cœne condimentum quod 616,36		603,27
à Cœna an protinus cubandū 409,45		conuicta-
cœnandum ne ex portione, an ex cõ-		

Plutarch. Moral.

conuictor ne confessum assignare conuictus debeat 559,1	afficiatur 605,25	crocodili ingenium 73,42
(545,17)	corporis amor 41,29	crocodilum qui colant 597,16
conuictiores quales esse conueniat conuictum quid 563,14	bona consi-tutio 423,53	crocus 581,38
624,23	bona temperatura 608,47	Croesus 302,23
fluctuans quæ sedandū modis 627,50	corporis bona quo loco habuerit Ho-merus 33,23	cræsi donum Dolphos missum 365,30
conuictij magister et modiperator qualis esse debeat 562,28	condimentum 405,12	crudelitatis color 371,2
conuictio quales conueniant disputa-tiones 558,20	exercitatio non negligenda 5,40	788,54
quæ adhibenda saltatio 626,32	morbus 290,39	cruditas quid 469,14
conuictio qui adhibendi 616,41	motus 555,56	cruditates 405,53
in Conuictio quæ agenda 590,28	perturbatio 347,8	Cryassa regio 248,33
conuictia Homerica 578,43	424,23	Ctesypho pancratiastes 352,26
conuictia Pindarica 578,43	temperatura quæ præstet 43,34	¶ Cubus 421,6
conuictiorum apparatus 568,36	¶ Corporis virtutes an animi sint plu-res 676,3	441,7
36 scopus 578,30	Corpus animæ esse carcere 821,12	537,30
conuictia quid reddat iucunda 559,28	in Corpore organa maxime necessa-ria bina cur creata 79,52	Cubi duplatio 770,30
ad Conuictia qui imitandi 623,33	corpore diuisio 121,41	Cucumeris dulcedo per Democrutū inuestigata 568,3
in Conuictiis accubitus ad quid ac-commodandi 560,54	corpore directorum principia 675,14	641,53
in Conuictiis temperantiam retinere operosum 403,19	Correctionis exemplum 89,9	cucurbitam veteres non gustasse cucurbitule 935,67
Conus 427,17	correctionis vis 53,26	culices 486,14
490,11	Corfica insula 748,25	culicum generatio 573,47
Copie cornu 265,27	Coruus Apollini sacer 72,39	culpate alios facillimum 595,10
Coptite Aegypti populus cur rufos rideant 61,24	Coruus etas 528,30	cupediæ 404,46
Copto vrbi nomen vnde 57,15	460,5	cupido cœlestis qualis 111,19
Corcyrae populus 365,40	456,8	cupidinis multiplicia esse discrimi-na 640,12
365,55	592,20	sedes vbi 52,19
Coreta Delphici oraculi primus in-uentor 542,11	Corobantæ 513,18	107,52
Corinna 190,56	Corydalos qui honorent 37,31	109,12
M. Coriolanus 265,56	Cossi 295,50	cupidines esse plures 110,39
Corinthus à quo fuerit euerfa 644,9	Cotyis 286,46	cupiditas cur nete comparata 678,21
Peloponnesi arx oportunijsima 116,33	Cotys 203,25	21 eqs indomitis cõparata 678,38
Corinthii 517,54	Crana insula 800,35	cupiditatis finis 100,40
Cornelia magnanimitas 246,34	Crantor 180,28	cupiditates an sint opinionones 49,35
Cornelij Scipionis præmaturus hono-res 145,50	Crantor Soliensis 437,8	cupiditates quæ et quomodo sint re-frenandæ 774,23
265,37	Crapula 404,1	cupiditatum genera 774,20
588,17	quid 629,56	cupressus 75,19
cornicum et nostrarum inimicitiae cornicum ingenium 261,39	contra Crapulam quæ iuuent 581,20	cur non inocule-tur 576,33
713,30	587,40	curæ mordaces 90,36
637,15	Crassij murena 462,6	curiositas quid 324,49
coronæ florea quos deccant 580,17	Criſſon Himeræus 302,32	327,25
coronæ 226,18	Craterus dux Alexandri familiaris 206,14	329,27
coronei 247,26	333,14	(20)
Corpulenti cur sint infocudi 576,56	Crates 121,1	curiositas vitæ ratio 326,6
corpulentia vti resoluenda 470,29	278,9	344,6
corpulentus vti resoluenda 470,29	Crates philosophus 91,18	curiosi et industrii discrimē 477,50
cruciatu an voluptates magis ferat 423,3	Crates apud Delphos seditio vti punita 159,24	curioso cur ois derogata fides 327,35
corpulentus vti resoluenda 470,29	cratetis cum Demetrio de exilio ser-mocinatio 309,40	in Curioso dictum 93,3
corpulentus vti resoluenda 470,29	de liberorum institutione sententia 3,30	curiosi adulteris comparati 327,22
corpulentus vti resoluenda 470,29	cratippus 189,19	ventis comparati 325,43
corpulentus vti resoluenda 470,29	inter Creationem et generationem discrimen 673,41	M. Curij apophtheg. 214,52
corpulentus vti resoluenda 470,29	inter Creatorem et patrem discrimē 673,40	curtius Roman. 746,27
corpulentus vti resoluenda 470,29	Cretâ virulētis bestius vacare 160,13	¶ Cyclades insule 196,24
corpulentus vti resoluenda 470,29	Cretenses pugnaces 108,40	cyclops 541,53
corpulentus vti resoluenda 470,29	cretensium andria 628,10	577,45
corpulentus vti resoluenda 470,29	causæ 720,20	44,9
corpulentus vti resoluenda 470,29	cretinas Magnes 148,46	cygnorum ingenium 554,26
corpulentus vti resoluenda 470,29	Critias 272,16	cylindrus vnde conficiatur 675,31
corpulentus vti resoluenda 470,29	318,21	cylindri motus 606,6
corpulentus vti resoluenda 470,29	critolai patria 197,50	cymini natura 619,5
corpulentus vti resoluenda 470,29	Crocodilus 573,56	Cynegirus 190,32
corpulentus vti resoluenda 470,29	quomodo exem-plar Dei 73,40	Cyphi mixtura qualis 75,25
corpulentus vti resoluenda 470,29		Cypseli casus 556,7
corpulentus vti resoluenda 470,29		Cyrenæis Plato cur leges præscribere abnuerit 138,7
corpulentus vti resoluenda 470,29		423,31
corpulentus vti resoluenda 470,29		Cyrenæicorum philosophia de sensu-

Index in

bus explicata 667,13	Deliciae 405,31 592,46	na oratio 286,18
Cyrus minor Lacedaemoniorum fo-	Deliciarum noxa 641,5	Denarium numerum esse praecellen-
cius 231,12	delicias an natura postulet 409,4	tissimum 646,31
Cyrus Perscis charissimus 200,30	esse fugiendas 6,51 execrabiles	Densum an idem tenue esse qucat
Cyri ad Lacedaemonios epistola	fuisse apud priscos 55,35	515,17
562, 29 apophtheg. 200,30	Delphi homines tetri 366,46	Dercyllidas dux 235,50
30	delphica sacrificia 718,21	Dercyllide apophtheg. 252,56
Cyri iunioris apophtheg. 201,9 cō-	apud Delphos aeris qualitas quae	Desertores 837,13
limentia 30,20 329,4 inge-	515,6 oraculi inuentor primus	Desidia 8,19
niū 288,30 laus 788,12 ma-	542,12	Despiciens 453,39
gnanimitas 282, 36 successio	delphinus 463,18	Deucalion 457,17
vii a regno exciderit 87,54	delphini cursus 464, 27 ingenium	Deuotio 706,11
Cyro an qui inuiderint 358,49	467,38 555,25	Deus 194, 49 369,15 549,2
D	à Delphinibus puellam seruata 555,	beatus quomodo dicatur 139,12
	32	bonorum autor 53, 43 cur nul-
Demonēs 60, 13 quid 539, 34	Demades 144,36 405,16	lius virtutis indigus 534, 7 cur
demonem veteres quid appella-	Demades orator 206,25	omnium parens et creator à Pla-
rint 66,9	demadis oratoris auarus animus 211,	tone dictus 673, 31 cur tarde pu-
demonum differentia 530, 1 for-	4 340, 27 politicum factum	niat 361, 18 omnium bonorum
mae 301,57 intelligentiae 777,	4 340, 27 politicum factum	exemplum 361,9 omnium do-
36	4 340, 27 politicum factum	minus 433,19 omnium princi-
Daiphantus 214,34 247,6	4 340, 27 politicum factum	pium 495,9 quae odio habeat
Damatia 244,28	4 340, 27 politicum factum	239,8 qualis 488, 14 quara-
Damidas Lacedaemonius 232,36	4 340, 27 politicum factum	tione mundum sit architectatus
Damonidas 232,40	4 340, 27 politicum factum	631, 47 quid non sit 71, 29
Damonide apophtheg. 213,1	4 340, 27 politicum factum	quid secundum Socrate 378, 40
Danaides 553,38	4 340, 27 politicum factum	quid sit secundum Stoicos 376,
Danaus 50 filiarum pater 78,49	4 340, 27 politicum factum	51 quomodo cognoscatur 816,
dans 23, 3 Macedonica lingua	4 340, 27 politicum factum	55 vti dicatur gignere 630,
quid ibid.	4 340, 27 politicum factum	45
Danubij accolae 365,55	4 340, 27 politicum factum	Dei amici quales sint 433, 21 con-
Daphnus annis 555,13	4 340, 27 politicum factum	silia nobis non constare 361,4
Darius Hystaspis F. 280,39	4 340, 27 politicum factum	familiarē esse, quid sit Platoni
Darij Athenas misilegati 343,13	4 340, 27 politicum factum	135,50 natura 433, 14 notio
contux 279,37 commenda-	4 340, 27 politicum factum	vnde hominibus infusa 376,51
tio 87,55 fortuna 271,17	4 340, 27 politicum factum	providentia 368,8
darij Xerxis genitoris apophtheg.	4 340, 27 politicum factum	Deo chari qui sint 139, 12 quere-
200,34	4 340, 27 politicum factum	pugnent 692,51
dario ab Alexandro iusta facta 282,	4 340, 27 politicum factum	Deū esse in intellectibilib. 674, 33
42	4 340, 27 politicum factum	esse qui negarint 377, 46 ho-
Datis 343,13 745,19	4 340, 27 politicum factum	minibus non male velle 672,42
Deambulare qui dicantur 134,27	4 340, 27 politicum factum	non esse mali auctorem 433, 8
Deambulationes 410,2	4 340, 27 politicum factum	nullo circūscriptum esse tempore
Dearū de forma contentio 800,34	4 340, 27 politicum factum	732,17 omnium esse auctore 608,
December cur ita dictus 701,16	4 340, 27 politicum factum	19 perpetuo agere geometrē, Pla-
Decij Rom. erga patriam pietas	4 340, 27 politicum factum	tonis dictum 631, 26 quem ve-
292,55 749,12	4 340, 27 politicum factum	teres appellarunt 66,8
Decimus Brutus 704,9	4 340, 27 politicum factum	Deum sequi quid 9,52
Declamator bonus qui 243,49	4 340, 27 politicum factum	apud Deū quae temporis ratio 363,
Defatigationis remedium 839,1	4 340, 27 politicum factum	49
Definitum 487,8	4 340, 27 politicum factum	à Deo quae petenda 610,4
Deglutitio vti fiat 676,19	4 340, 27 politicum factum	de Deo opinio 432,18
Deianira 378,35	4 340, 27 politicum factum	de Deo sapientiam non esse nisi re-
Deiotarus 659,14	4 340, 27 politicum factum	miniscentiam 673,26
Deorum vnde dictum 636,52	4 340, 27 politicum factum	ex Deo fructus qui percipiatur ma-
Deorum in quibus rebus con-	4 340, 27 politicum factum	ximus 361,17
ueniat 229,28	4 340, 27 politicum factum	sine Deo nihil 521,28
in Deliberando summum quid 628,	4 340, 27 politicum factum	Dij noxij qui 377,31
33	4 340, 27 politicum factum	Dij poenarum apud inferos quot &
Deliberationes de quibus rebus su-	4 340, 27 politicum factum	qui 370,42
scipiantur 47, 23	4 340, 27 politicum factum	Dij quales sint 694, 20 quibus
	4 340, 27 politicum factum	maxime praecellant 488,25
	4 340, 27 politicum factum	Dij salutiferi qui 377,30 vti vene-
	4 340, 27 politicum factum	randi

Plutarch. Moral.

vandi 314,42	Dimidium toto maius 34,14	de Differendo in vtranque partem
Deorum essentia 630,53 inter se	Dinarchi oratoris vita 765,48	pag. 682,16
diffentio mystice quid notet 814,	dinomenes 520,17	Diuina quibus sint terrore 32,39
33 mater 199, 24 maximum	Diocles 398,8 401,46	diuinitio 397,3 840,2
munus quod 53, 43 omnia ple-	diodotus rhetor 221,37	diuinationis materia 543,2 scatu-
na 650, 38 ordines 377,	diogenes 12,21, 22,32 Alexandro	rigo 540,20
31 quando praecipue colenda me-	admirationi 139, 49 274,37	diuini cur pauper donare non debeat
moria 90, 7 rex cur uacantibus	diuinarum contemptor 34,157	pag. 726,28
dictus 333,19	in quibus se Perfarum regi com-	diuitum filij quid tantum bene discat
Dius cur non sint aedificanda templa	pararit 37,32	pag. 302,33
682,5 non irascendum 182, 15	Diogenes Sinopenfis muris vti se fo-	diuitiae 339,13 apud Spartiatas con-
quae sit ingrata hostia 61,37	latus sit exemplo 37,6	temptae 235, 13 cur paruipen-
Deos cur immortales esse crediderit	Diogenis ad furibundum adolefcentem,	denda 33,5 quando non sint di-
Homerus 553,32	dictum 1,19 apud Philip-	uitiae 603,50
deos se facientes homines 59,35	pum dicendi libertas 310, 20	diuitiarum circūscripti limites 35,2
de Diis error vnde ortus 72,20	patria 197,51 praecipuum 313,	contemptus 206,16 cupiditas
de Diis varie opiniones 21,22	19 seruitus 292,50 uenū pro-	339,2 finis 340, 5 studium
di Diis vere sentientes qualem gerat	positi animus 91,4	pag. 244,10
animum 37,34	diogenis Cynici de somno sententia	diuitias donum esse Dei 825,21
Dexicron nauclerus 725,15	175,24 obitus 630,21	diuitias summum bonū putare quan-
Diagoras 318,21	diagnetus 253,27	tus error 313,49
Diagoratis inventor 427,12	diomedes 282,43 521,30 cur fo-	diuitiis cur non superbiant 171,52
dialectica 728, 11 super cenam	lertem potius quam fortem sibi	quomodo vitandum 229,14
409,37	adiungi petat 153,32 qualis ab	diuortium 707,1
dialogorum personae 626,11	Homero introducat 28,30	diuortij exemplum 120,31 primus
diametri inventor 426,53	Diomedē Veneris vulnerasse dextrā	author 700,46
diana cur fungatur perpetua virgo	pag. 645,55	Dixis saltationis species 62,16
509,27 cur dicitur dicta 589,40	dion 298,57 429,16 310,2	Docere quam discere praeclearius
diana Ephesia 342,49	dion Syracusanus vti temp. gessit	pag. 460,12
diana Orithia 243,50	rit 5,36	doctrina 1,35 an mercede traden-
diana quo dicatur apud Aegyptios	dionis apophthegmata 203,10	da 136,27 cibis salubrib. compa-
nomine 56,7	dionem quid perdidit 320,16	rata 350,7 in quot & quas par-
dianae sacerdotes Ephesi 133,49	dionysius 711,15	tes distribuatur 377,23
Diacae 570,15	dionysius Siciliae tyrannus 242,6	doctrinae & boni feminis collatio 2,
dicacitas 580,1	vti citharcedum deceperit 276,	versu 1
dicarchus 391,29	versu 20	doctrinam ad actiones tradendam
dicarchi scripta de anima 663,29	dionysij assentatores 299,6 auli-	4,122 mentis esse ancillam 4,8
dice dea 370,43	ci 298,8 calamitas 157,2	Dodecagoni natura 61,34
dicentes qualia proferre debeant	dionysij iunioris apophtheg. 202,50	Dodecaedri natura 675,19
12,8	insolentia 279,16 improbum di-	Dolobella 222,46
Dictamus 461,1	ctum 273,50	dolor 422, 54 cur non moleste fe-
dictami vis 263,28	dionysij senioris apophtheg. 202,12	rendus 34,20 47,32
dictij definitio 570,26	immoderati affectus 95,2	doloris & voluptatis pugna vti ex-
dicteria 15,30	diophantus Themistoclis F. 1,21	citetur 58,9
dictis abstinerere qui debeant 353,	diophanti sophisma 1,19	dolus 21,56
16 an in oratione vitandū 144,	dioxippus athleta 328,36	Domitianus. 329,36
50 vitens quenam obseruare de-	dioxippus medicus 691,28	domitius 164,3
beat 571,23	Dis pater quis dicatur 60,52	C. Domitij apophtheg. 216,37
ex Dictione qui minus proficiant 12,	disciplina pulcherrima quae 153,52	domus optima quae 550,21
versu 2	disciplina militaris exemplū 219,6	Donationes coniugum 699,46
dictys poeta 173,50	discipline quales 53,31	Dorienfium dialecti 802,2
Dies 715,4 cur conditus 638,10	disciplinarum hostes qui 5,46	dormientium corpora qualia 594,35
cur minus sit sonorus 632,51	discipuli peccatum pedagogo impu-	dormientes fulmine non peti 593,16
634,10 aestati comparata 635,	tari 44,27	594,33
versu 53	discipuli quales esse debeant 136, 43	Draco 260, 56 cur Baccho sa-
dici causa 174,37 quae 377,25	discordia incendio comparata 159,9	cer 585, 32 cur Minervae asso-
509,22 exordium 712, 21 tem-	dissolutio Homericā 830,55	ciata statuae 74, 4 virginis cor-
peramentum 75,47	in Disputando quales esse conueniat	reptus amore 459,52 vti oculo-
dies nefasti apud veteres qui fuerint	pag. 38,38	rum pellat caliginem 460,52
pag. 702,16	disputationes 407,38	draconum cū aquilis inimicitiae 358,
diebus festis quid agendum 702,41	de Disputationib. philosophicis qui	17 in factum amor 77,19
Digressiones 786,5	recte iudicent 673,11	Drusus 565,20
Diluculum 586, 47 cur Graecē		

Index in

¶ Dulce et suave an sint idem 587,37	elephas femina correptus amore 459,51	furians arietis compressus 577,14	pag. 354,2
Dulcissimum quid 615,25	elephantii 461,3	epicharmus 177,5	690,33
Duris 271,49	elephantorum docilitas 457,4	epicharmus comicus 202,11	277,53
ducis officium 210,10	ingenium 122,54	epicharmi in Hierone scōma 308,38	392,21
ducum bonorum raritas 203,30	pietas 459,39	epicurei 573,21	573,21
in exercitu vsus 501,15	elephantorū & aprorū odiū 358,20	epicureorū absurda dogmata 669,3	669,3
¶ Dyas 375,23 333,27 537,42	cleutheræ vnde dictæ 723,11	impietas 432,14	summum bonum 422
dyadis vocabulum 56,7	Elij 198,3	epicureos de oraculis doctrinam contemnere 541,34	541,34
dyadem esse infinitam 674,20	eliorum certamina 673,4	epicurus 375,36 535,28	cur sit videri diculus 277,32
de Dyete fabula 55,26	elipsis quid 806,6	epicurus vt voluptatem summum statuerit bonum quia re fuerit impulsus 828,53	828,53
Dysenterici 43,41	Eloquentie vis 143,43	epicuri atomi 438,51	circa vniuersitatis femina error 65,41
Dyrrachium 222,34	¶ Emathion 277,32	decreta damnosa 670,18	de summo bono sententia 137,7
	Empedocles 19,21 260,22 66,49	de summo bono sententia 137,7	86,11
	96,44 104,47 199,34 318,22	monstruosa dicta 427,57	epicides concionator 208,34
	347,19 344,22 348,14 357,29	epidamiorum prudens factū 721,31	721,31
	380,7 381,2 385,19 397,46	epidauri 717,18	717,18
	398,16 400,22 417,52 419,33	epigenes 387,36	387,36
	434,6 446,12 454,24 472,24	epiglottidis vsus 617,11	617,11
	473,6 478,52 496,19 497,43	epigramma 481,6	840,53
	502,51 502,51 560,10 583,1	epilepsia cur morbus sacer sit dicta 95,15	95,15
	592,27 610,7 632,37 650,48	epilepsie causa 716,15	716,15
	661,2 677,30	epimenides 156,16	510,25
	Empedocles phisicus 324,41	epimenidis somnium 125,43	125,43
	Empedoclis de natura defensa sententia 661,2	epitroæ 215,1	215,1
	emphasis quid 804,39	epitheta quid sint 803,18	803,18
	emptio 705,54	Epponine erga mariti pietas 115,33	115,33
	¶ Enallage quid 806,23	Epularum varietatē vitandā 591,45	591,45
	Enalius deaster 95,15	inter Epula quod maxime illustre pag. 595,12	595,12
	Enchiridion 393,24	¶ Equa bona inbelli prælata homini 261,1	224,31
	Ens æternum 663,8	Equites emeriti 220,47	220,47
	Entelechia Aristotelica 376,7	equus animal philanthropon 88,48	88,48
	enthusiasmus 106,35	cur Marti sacer 714,14	714,14
	¶ Epenetus 233,5	equus flusiatilis mystice quid notet 62,9	453,11
	¶ Enallage quid 806,23	equus inter animalia ad bellum cur aptissimus 58,20	qua re ducatur 32,29
	epaminondas 283,26	Aganemnoni vti se comparat 286,26	cur miles lectum subire non permisit 128,27
	283,26	peculiarum contemptor 213,50	quo nomine fuerit celebris 95,36
	283,26	vti temp. gesserit 53,6	epaminonde apophtheg. 213,18
	283,26	constantia 298,17	de patria liberanda sententia 768,51
	283,26	frugalitas 430,47	in repub. adversarius 146,10
	283,26	laus 775,2	780,11
	283,26	magnanimitas 285,16	mors 227,53
	283,26	paupertas 92,8	præceptor 146,29
	283,26	scientia & silentiū commendatū 10,50	vigilantia 139,27
	283,26	Epaminondæ spiritus vnde creuerint pag. 189,43	epaminondam quid maxime in vita delectarit 429,50
	283,26	epanalepsis quid 805,18	Ephestion ab Alexandro reprehensus quomodo & cur 278,32
	283,26	ephebus 224,27	Ephorus historiographus 391,15
	283,26	Ephori 229,32	360,54
	283,26	ephororū apud Spartas dignitas, pag. 42	691,29

Erabus

Plutarch. Moral.

erabus 420,4	va sententia 59,27	pag. 198,6
¶ Erabus vnde dicatur 613,56	eucenus 78,42 144,15	296,21
eretria per quos prodita 335,38	pag. 432,54	525,19
eretrienses 519,19	Eumenes 333,13	de Exilio 193,24
Eri Aegyptia lingua quid notet 56,	eumenis apophtheg. 207,53	in Exilio qui quæ scripserint 198,2
versu 12	eumolpus 199,21	non Existens 663,49
erinaccorum astus 459,18	Euphorion 95,34	existentia an idem quod natura 661,
erinnus 370,43	euphranor pictor 189,37	versu 41
eriper quis dicatur 560,29	euphrates 220,56	Exordij vsus 831,4
Erotes Aegypti procurator 223,6	eupolis 137,19 299,22	617,39
Erubescencia 29,5	Euripides 4,21 6,47	7,54 14,38
an pallor sit in homine laudabilior 319,8	quam 38 15,46	21,41 23,26 25,38
latè pateat 321,23	quos perdidit 32,44	41,52 65,46 72,39
320,16	96,35 107,53	109,14 112,12
erubescencia comes 322,27	150,16 151,5	167,5 170,39 172,13
vis 319,50 350,5	175,1 177,7	182,15 184,24
eruditio bonorum omnium optima 197,27	198,19 246,17	284,11
pag. 3,53	4,6	292,7 296,19
304,48 309,14	310,49	321,53 330,12
341,1	357,23	359,46 365,19
377,14	399,52	408,45 424,33
435,13	447,50	450,50 455,15
461,27	522,3	541,53 579,1
594,5	652,30	689,11 692,56
ubi atatem transegerit 197,37	eripidis de musces vsu sententia 625,	50
de vulgo sententia 4,22	ortus & interitus 630,16	630,16
patria 196,26	sapientia 191,17	191,17
vitiū 14,29	Eurota fl. 236,11	236,11
Eurota fl. 236,11	curus 816,27	816,27
curus 816,27	eurybiades 208,39	208,39
eurydice 9,32	eurydices erga liberos charitas 9,30	9,30
eurymedontes 362,17	Eustathia 512,34	512,34
Euteliades seipsum fascians 605,50	Euterpe Musa 649,33	649,33
Euthyocrates 168,21	335,36	335,36
Euthydemus Socratis familiaris 355,	versu 37	37
Euthymenes 391,8	¶ Excandescencia 349,47	349,47
excandescencia remedia vnde & quando petenda 350,20	excandendi modus 328,45	328,45
Exempla à quibus petenda 352,52	exemplorū pulcherrimū quod 632,	16
vis 246,16	exercitatio 1,36	1,36
exercitatio studioforum 407,26	exercitationis vis 29,13	38,17
exercitationi quantulus sufficiat locus 407,54	exercitia 609,21	609,21
exercitus ad pugnandum quando minus aptus 217,43	Exilium 193,43	an infamet 198,10
philosophādi ansam quibus præbuerit 160,46	Exilij commoda 197,15	197,15
exilium qui forti animo pertulerint		

Ccc ij

Index in

fati essentia quæ	381,14	ficus ficci	408,29	fœtificationis finis	78,17
fati & necessitatis discrimen	381,10	Fides	256,19	fœtus an vteri pars	401,22
necessitas	183,10	fides in hostem	215,10	fœtus humanus quanto tempore for-	
fatum bifariam dici	653,32 vt Græ-	fidicen	233,23	metur in vtero	400,21
ci appellentur cur ita	654,42	fiducia sui	31,26 285,28	fœtus in vtero formatio	399,16
fato evenire omnia, quatenus verum		Figlina cur à gelu quandoq; rumpan-		animatio	695,9
pag.	654,50 820,31	tur	419,26	Fontane cur hyeme quam æstate te-	
Fauonius ventus cur vinum vappam		Figulus figulo, proverb.	96,1164,21	pidiores	471,30
faciat	587,27	figura firmissima quæ	455,56	Forma 397,48	amoris concilia-
fauorinus	703,19	præstantissima quæ	376,57	trix 486,17	cur non magni fa-
fauustus Syllæ F.	221,51	figure an sint numero priores	675,33	cienda	33,7
fauus	473,52	figure mathematicæ	382,47	formicarum ingenium	125,35 seduli-
Febriticanti cibum non offerendum		figure perfectæ quot & quæ	730,15	tas	456,28
591,15 omnia videri amara	92,15	figurariu directarum principia	675,15	formio	433,31
febriticantes 352,32 366,7 422,56		figuræ, deorum appellationibus qui		formositas	675,57
febris an malum sit aduentiu	401,	insignierint	74,6	fortè quæ maximè moueant	313,13
44 bubonem comitans quale st-		Fillie patres produnt	750,2	fortes qui sint	227,49
gnum	86,46	filiorum mortem forti animo qui tu-		fortissimum quid	549,9
febris definitio	461,40	lerint	183,26	fortitudo 353,33 quid	682,13
febres	468,56 610,21	Fistulis quæ demulceantur animalia		an iustitia præstantior	212,25
februare quid significet	709,30	pag.	453,31	an sit disciplina	30,45
februarius mensis	701,19	Flamma quid	506,18	fortitudinis an aliquis sine iustitia v-	
Feciales	708,43	flamen Dialis	715,56	lus	227,9
Felicitas momentanea	690,42	flamini diali cur sub dio inuigas		fortitudinis definitio	168,32 extre-
felicitas quibus metienda	35,3	non est	705,13	ma 48,2 mucro	261,20
pag. 477,27 quid	656,26	flores	580,52	fortitudinis muliebris exemplū	256,
Felicitatis conseruande ratio	233,	florus	630,24	17 252,50	
versu	48	Flumina terræ ingeniu referre	641,	fortuita	376,54
in Felicitate sapere cuius sit	825,7	versu	49	fortuitorum causam scrutari stultum	
felis bestia fecunda	70,45	fluminu ima an glaciuntur	418,52	pag.	646,50
felis ingenium	122,46	Flumina cur philosophiam discere		fortuna	24,49 168,15
felem qui colant	597,16	debeat	123,30	fortuna aduersa 358,54	cur for-
fele cur lunam notarint veteres	70,	foemine Aegyptiæ	121,24	ti ferenda animo	93,19
versu	46	foemine an sint quam viri frigidio-		fortuna an in numero causarum sit	
felix perpetuo an quis esse queat	171	res 584,1	an viris ad lectu sint	reponenda	655,46
versu	23	promiores	179,27	fortuna Primogenia	715,37
Fœmina Romanæ	342,43	foemine Carthaginenses	342,45	fortuna qualis 172,35 381,23	quid
Fera quælibet an dometur	160,32	foemine cur difficilime inebriuntur		381,23 656,1	quos exexerit 265,
à Feris nutriti	752,26	583,31	cur duas habeant mam-	20 quos inslet	140,22 quos red-
feræ cur vere difficulter investigen-		mas 2,44	cur viris iracundio-	dat miseros	293,10
tur	473,19	res 352,33	cur magis resistant	fortuna secunda 309,14	turbare
fermentum	716,2	frigoris quam viri 584,25	quæ-	quos nequeat	40,28
ferrum candens cur lapidum ramen-		dam cur steriles 398,37	quando	fortuna varia	188,7
tis aspergatur	420,42	matrimonio copulandæ	102,28	fortune apud Rom. templum	265,54
ferru vti à magnete atrahatur	676,	vti gignantur	397,46	bona quo loco habuerit	Homerus
30 vti detergatur	336,5	foeminarum & viroru an eadem vir		33,24	cognomina 710,27 cum
ferri aciem cadaueribus secandis ledi		tus	246,14	virtute bellu	264,30 cum Vene-
414,13	natura 676,37	foeminarum garrulitas	333,56	re consortium	265,44 (26
in quo	542,43	foeminis procu ambire turpe	102,35	fortune et temeritatis discrimē	381,
Festa vti celebranda	706,32	an natura inditum sit viri deside-		fortune templa 268,31	vis 97,52
festi curiose apud veteres celebrata		rium	100,32	vocabulum vnde deriuatū	265,55
pag.	54,41	foeminas citius quam mares crescere		fortune nihil permittendum	357,26
in Festis quid sit quod sacrificantium		715,3	quid domi continere queat	fortunam à sapientia alienā	630,14
exhilaret animum	432,42	pag.	121,27	contemnere qui possunt	97,2
Fictiones poetice cur adhibeantur		à Foenerando quæ nos deterrere de-		nemini exprobrandam	33,55
pag.	652,23	terrere debeant	344,2	qui contempserint	292,48
ficus à Fico, proverb.	489,31	foenerantibus nummos eripere vbi		aduersus fortunā vti animus munien-	
ficus arbor qualis 616,10	cur fru-	permissum	725,12	dus	172,37
ctum edat ita dulcem	607,21	foeneratores 343,21	harpys com-	fortuna secunda generose vti, quoru sit	
ficus folia, quæ habeat allegoria	62,55	parati	345,8	5,26	qui impoteter sint vti 279,6
ficu de celo nō tangi & cur	607,27	foeneris causa	342,27	in Fortuna aduersa quid agēdū	42,2
ex Ficu victimæ suspensæ cur tenere-		foenum	471,39	Forum	590,29
scant	616,7	foenum in cornu	709,55	Fratricidium	750,23

fratris

Plutarch. Moral.

fratris etate maioris erga minorem		Gabij	267,8	tudines notandæ	28,56	
officium	85,53	Galatarum balnea	642,13	Geometre 512,55	quomodo suos	
fratris amorem quæ concilient	83,8	cia	318,17	rones doceant	111,17	
fratri multa condonanda, & cur	82,23	Galatia regio	314,18	geometrarum præceptum	119,52	
fratres discordes, vti reconciliandi		Galaxion	524,23	geometria	650,16	
88,33	cur eosdem honores pete-	Galci in prolem charitas	466,10	geometriæ oblectatio	426,42	
re non debeant	85,17	Galerita	148,41	præceptum	632,8	
facile reconcilientur	81,52	Gallarum virtus	248,22	geometriam mathematicæ disciplinæ		
quibus facile à se invicem alienen-		Gallina Aesopica	88,7	esse caput	361,16	
tur	84,4	Gallinae qua re se à partu lustrēt	618,	Geradatas Spartiata	236,7	
fratrum bella tristissima	81,16	versu	47	γῆρας quid Græcè notet	129,45	
cordia quibus comparata	80,14	Gallarum erga pullos charitas	77,	γῆρας vnde dicti	583,41	
imparitates vti lenienda	85,35	pag. loquacitas	637,37	germanicus imp.	358,10	
inter se animus qualis esse debeat		Gallinaceum qui coluerint	507,36	geryones cur multa crura & manus		
85,5	invidia vti declinanda	Gallinacci cur caprentur	613,13	habuisse dicatur	155,27	
17 & seq. rara charitas	79,41	Gallinaceorum cū leone odiū	358,19	Geryonis boues	701,6	
Fratres quæ ad charitatem debeant		Gallumgallinaceum Leoni inuisum		Geta	364,33	
incitare	80,1	pag.	466,3	Gigantes	44,9	
Frictioes quales esse debeāt	407,46	Gallogræci	255,38	Glabrities in corpore cuius rei sit		
frigidum primum	416,46	Gallorum fortitudo	170,30	fignum	584,35	
frigus an caloris sit priuatio	415,8	Gallorum Romam expugnasse	266,5	glacies	418,17	
frigoris causa prima quæ	417,36	Ganeo	352,45	glaciei natura	193,42	
definitio	416,25 474,27	Garrulitas cuius rei indicium	828,31	subter Glaciem pisces vti venandi		
officiū	632,55	Garrulitas quam multos perdidit		pag.	417,41	
frigore quandoque plumbum colli-		332,9	334,12 34	gladiatores	430,38	
quescere	615,14	Garrulitatis medicina	335,54	gladius instrumentū mortiferū	56,26	
Fructus an arborū sint partes	398,57	rosa 330,7	poena	163,17	glandes	345,48
vbi frigore facile ledatur	509,49	Garrulus idem & proditor	335,39	glauce fidicina	515,47	
fructuum vbertas vnde	276,17	Garruli cur etiam sint curiosi	334,21	glauca fl.	723,48	
frugali quid cauendum	121,13	cur fide careant	331,4	glaucias orator	568,11	
frugalitatis commendatio	342,50	inanibus comparati	330,26	glaucus	434,32	
conmoda	355,28	Garruloru ingeniu	230,9	glaucus medicus	402,13	
¶ Fuce	466,8	qualis 335,30	oratio qualis 330,52	glauci furtum 365,12.	permuta-	
Fulgur	140,11	Gaudere Græcè vti dicatur	643,19	tio	479,35	
fulguris ignis 608,15	causa 816,51	Gaza	271,26	Globi caput 382,42	motus 606,5	
fulmē	281,37 387,50	¶ Gedrosoru regio	281,4	gloria 4,2	an ad vite tranquillita-	
tes percutiat	593,15	¶ Gelatio	417,25	tem proficit	90,2	
vbi nō me-		Gellius censor	220,50	cur magni haud		
tuendum	314,18	Gelon tyrannus	362,4	estimanda 33,7	naugio Delia-	
fulminis nidor qualis	594,10	Gelonis tyranni apophtheg.	201,53	co comparata	127,43	
fulmine percussa corpora non putre-		scere	594,33	quib. de-		
scere	594,33	fulmine quæ non petantur	607,30	beatatur	217,38	
fulmine quæ non petantur		pag.	594,29	da	33,18	
de Fulmine miracula	593,50	de Fulmine miracula	593,50	glorie paradæ via	225,33	
fulminum causa	68,47	fulminum causa	68,47	stis	365,2	
eiaculationes vti fiant	676,23	fuluius	334,8	studium	431,25	
fuluius	334,8	Fumus 12,52	417,17	gloriam quatenus expectat vir poli-		
Fumus 12,52	417,17	exofus	475,15	ticus 156,31	quando non comi-	
fumi natura	127,7	fumi natura	127,7	tetur invidia	145,41	
Funerum apud veteres ratio	701,55	Funerum apud veteres ratio	701,55	gloria cur non superbiendū	171,41	
fungi quomodo nascantur	593,42	fungi quomodo nascantur	593,42	Glyconis patria	197,50	
Fur	369,13	Fur	369,13	¶ Gnatho qualis fuerit homo	623,47	
furca	709,52	furca	709,52	Gnome quid	829,14	
furcifer	709,49	furcifer	709,49	gnofij	725,12	
furiosus	217,36	furiosus	217,36	¶ Gobius piscis	465,23	
M. Furius Camillus peculatus dāna-		M. Furius Camillus peculatus dāna-		gobrias	296,52	
tus	269,46	tus	269,46	in Gorgiā oratorem scomma	122,41	
furoris exemplum	722,50	furoris exemplum	722,50	gorgones an sint	235,46	
in Furto deprehensorū poena	709,49	in Furto deprehensorū poena	709,49	¶ C. Gracchus	141,43	
G		G		C. Gracchi concertatio	219,23	
G. litera à quo inventa	707,40	G. litera à quo inventa	707,40	in dicendo vehementia	351,43	
G. litera & C. cognatio	707,39	G. litera & C. cognatio	707,39	graculi	458,50	
gentes quædam sine igne vitam de-		gentes quædam sine igne vitam de-		graculorum ingenium	165,36	
gere	413,10	gere	413,10	Græciæ aduersus Alexandrū rebellio		
gentium dij 56,30	diuerse consue-	gentium dij 56,30	diuerse consue-	græci 372,47	ad quid nummis vti	

C c c iij

Index in

folii 37,47 per T. Quintiū in libertate vindicati 216,22 provi di 29,9 qui censendi 273,2 unde vitem atulerint 413,43

Greecorum ad Troiam dux 628,2 dij 547,6 in deliberando mos 627,57 in prelio cōsuetudo 29,1 sapientissimi qui 55,57

Greco cur à piscibus abstimuisse in stantius finxerit Homerus 639,32 omnes antiquitatis Argiuos dictos fuisse 703,55

Gramen cur devorent canes 473,46 gramatica quib. cōstet literis 96,33 grammaticorum curiositas 526,41 precepta 23,35 grandis 418,17 grandinis generatio 388,6 granicius 271,21 gratia prestigii comparata, fugax 21,8 vii paranda 229,43 gratia cur Musis sociata 246,18 gratiarum nomina 137,10 gratias sacrificare qui debeāt 121,9 gratias Mercurius cur sociatus 14,20 gratitudo 366,37 graue quid sit 379,38 graua an innum petāt semper 501,31 graua quae 619,37 grauitas quid 486,50 Grus Aesopica 58,29 gruum solertia 456,16 volatilis 464,12

Gubernator 128,19 gubernatores nauium cur sacerdotibus Aegyptiis inuisti 62,6

Gula temperandū 347,37 Gurgulionis vsus 617,23 Gustatus quid 395,36 gustus vii fiat 394,46 Gutturis vsus 617,28

Gyarus 195,41 Gyantes 318,30 gyantū bellū 59,56 pugna 640,31 gyges 564,15 Gylippus Lacedaemonius 6,56 Gymnasticē 5,15 gymnastica 654,26 gymnasticā medicīnā primus quis iunxerit 363,43

gymnasticorum 217,19 Gypsum 471,2 Gyrenaei 630,27 gyrtias 244,42

H

Habitus 47,9 habendi cupiditas quid gignat pag. 563,46 habitus et priuatiōis pugna 415,40 habitus optimus cur lubricus 606,8 habitus summe bonus 424,36 Hereditatis diuisio saepe inimicitias gignit 83,27

Hereditatibus qui inhiēt magna copia 78,48 halcyones 466,44 halartum Boeotiae oppidum 116,3 halitus oris vii frigescat 416,27 halitus vnde producantur 63,42

Harina oppidum 746,33 Hamadryades vnde dictae 528,43 harmonia 739,28 ex dissonantibus 167,45 melior quae 446,22 quo constet 641,13 vnde orta 66,41 harmonia generatio 814,31 harmonia numerorum 441,12 harmonicos esse imitandos 96,39 harmonij soboles 646,39 harpalus 320,41 harpocrates deaster 71,46 harpyiae 409,24 hasta pro Lena 247,35 hastam quiriū dictam 713,8

Hebdomas 56,8 Hecate 214,16 hecate quae et Anubis 65,29 hecates recessus 513,8 hecate cur inmoletur canis 707,20 hecateus Abderites 55,53 hecateus sophista 230,12 hector ab Homero qualis introduce tur 29,17 hectoris ad Andromachē oratio 183,7 cadauer 282,41 hasta 810,53 hecuba 27,36 317,43 Hedera cur nō crescat Babylone 582,15 cur perpetuo frondeat 583,3 hederæ qualitas 582,10 643,16 716,52 hederam vino repugnare 581,18 Hegeſte in differendo vis 79,11 hegeſtippī Crōbyli apōphth. 210,14 Helena Homericā 558,10 helenæ diuinitatū fuisse auidā 120,30 helenæ rapiendæ occasio 800,34 helicon 516,42 helicon Cyzicenus 322,13 helicon mathematicus 356,57 hellopolitani qui 54,56 hellanicus 252,33 hellepontis 596,30 hellepontum pontē iungere quis vo luerit 273,15 Heliuationis incommodum 641,5 Hemitonium 442,31 Heraclē 279,15 heraclidarum familia 280,44 heraclides 385,13 heraclides Ponticus 389,33,190,27 heraclidis bibacitas 565,13 heraclitus 65,45 66,43 120,5 168,56 314,51 336,20 352,49 375,30 381,7 385,8 454,35 469,11 512,41 515,52 596,35 672,4 678,9 hydropticus 411,31

heracliti dogma 367,12 parado xum 174,27 Zoroastres liber 663,28 hermacēus 464,10 herbae quando dulciores 593,38 herbis quibusdam noctē quam diem gratiorem esse 75,45 hercules 281,48 323,29 quid no tet mystice 64,35 soli insidere cur fingatur 64,43 LXXII liberorum pater 89,31 herculis Antisthenij preceptū 324,2 versu 16 herculis adulatores 303,28 amo res 108,44 cōlumnæ 536,6 cum Antagorā pugna 726,2 frugalitas 701,12 furor 315,37 in Grecoſ merita 366,21 intena perantia 262,41 mors 378,38 ortus 266,48 pater 199,26 sacrificia 713,16 studium 216,6 herculem sub tecto iurare, cur apud Romanos fuerit vetitum 703,13 herculi cur decimas persoluerint Ro mani 701,4 hermionis Theſſali paupertas 157,45 hermodius 332,31 hermodotus 206,42 hermodotus poeta Antigonī adula tor 59,43 hermogenes 433,32 hermolauſ Alexandri ſtipator 317,55 hermopolis 54,17 herodicus medicus 363,43 herodotus 368,39 herodotus Halicarnasseus vbi vixit 197,42 herodotus historicus 390,15 herodotus 199,34 248,7 348,27 426,32 429,47 436,21 528,32 530,4 713,37 herodoti historia qualis 426,32 herodes 59,49 quid sint 379,32 herondas 233,33 herophilus 326,52 392,21 396,2 397,15 380,41 401,48 Hesiodus 6,37 24,24 25,22 32,42 54,38 88,35 90,24 102,25 173,26 316,51 320,27 322,10 341,24 363,27 368,51 405,50 412,45 417,12 454,7 501,9 510,23 515,29 526,52 528,25 539,34 551,15 552,4 573,53 603,33 619,17 623,33 636,8 686,23 hesiodi caesores qui 457,54 cōmen datio 541,3 cum Homero con certatio 549,20 mors 555,11 Musarum discipulus 81,29 Meruo an sit cōparandus 173,27 philoſophia 519,56 poeſis quae tractet 231,46 scripta 552,12 ſeculum quale pag. 650,16 Heſi-

Plutarch. Moral.

Hesichia 520,14 Hetruria cur Pythagore credita pa tria 637,25 Hetruscariū erga maritos suos amor 249,1 Hetruscis paruisse Romanos 701,7 Hiene corium 607,20 fel 362,46 Hieroglyphica 56,5 Hieromnethone qui 639,43 Hieron tyrannus 362,4 Hieronis tyranni apophtheg. 202,3 Hieronymus 350,53 354,47 566,27 Hierophori qui 54,19 Hierostoli qui ibid. Himerius assentator 303,39 Hinnulorum ossa 547,9 Hipparchus 394,2 641,19 Hipparchus arithmeticus 691,30 Hipparchi somnium 364,17 Hippasus Metapontinus 375,31 Hippes Rheginus 533,32 Hippo 397,35 Hippocentauri 44,9 Hippoclus 247,21 Hippocrates 399,33 424,29 606,8 618,1 691,27 717,5 Hippocratis candor 40,17 Hippocratidas 233,35 Hippocratius medicus 691,38 Hippodanus Spartiata 233,41 Hippobolus à Phædra nouerca ada matus 27,38 Hippoboli mors 752,4 Hippomachus aliptes 339,5 Hippona 751,5 Hipponax 397,50 Hircaniae canes 458,23 Hircani 272,28 Hircus 460,3 Hircus Mendisus 261,34 Hirci saginati cur minus sint fecun di 474,37 hirundinum ingenium 455,51 637,47 hirundines cicadarū hostes 462,22 hirundines tecto nō recipiendas, sym bolum Pythagor. quid sibi uelit 637,34 de Hirundinibus fabula 637,39 Histeropotmi qui dicantur 699,20 historia 190,41 767,45 786,16 historia amatorie 116,2 historico quae uitanda 785,51 786,5 historici an cum ducibus comparari queant 190,26 historici hiberni. cōparati 189,24 historiographus optimus quis 190,14 Histriones 564,26 Homerus 18,43 19,2 20,22 24,4 25,25 26,8 33,10 66,44 81,24 100,52 105,25 149,21 172,40 175,16 180,6 182,37 190,43 282,30 285,20 288,34 290,30 316,52 319,39 322,41 333,31 337,48 350,56 362,55 367,44 374,23 388,15 393,53 402,17 405,15 409,54 416,12 418,30 419,21 435,35 458,19 498,18 504,31 506,40 512,7 513,31 515,18 542,44 551,19 560,24 565,30 578,7 589,13 590,4 592,17 607,43 613,23 617,31 625,32 635,13 639,31 643,18 652,34 673,32

Homerus Hesiodo gloria et etate prior 173,26 quam multos alit mortuus 202,9 quibus sit usus dialectis 801,56 unde Troianiū bellum sit auspiciatus 800,57 qua re lectorem detineat 331,50 Homeri admiranda cognitio 426,36 cōmendatio 172,40 laus 680,12 de affectibus sententia 820,49 de anima 818,53 de arithmetica 824,43 de dijs 816,55 de diuina tione 840,2 de elementis 813,26 de fato 817,41 de felicitate 822,36 de mundo 714,39 de musica 825,42 de pluuiis 816,33 de sole 816,5 de terrae motu 815,37 de ventis 816,17 de virtute et vitiiis 821,31 mors 799,55 nomen 799,35 de principijs rerum sententia 62,30 error 560,19 cum Hesiodo certamen 549,20 Ilias 426,20 ingenium 197,43 uia cōmen data 18,39 patria 801,11 poeſis 20,21 271,56 840,17 quae tractet 231,45 primus uerſus qualis 38,52

Homerum in unū uersum omnes ora tionis partes infaruisse 979,13 Homicida qui 705,5 homicidia pro sacrificiis 787,18 Homo à brutis qua differat 168,56 an bestijs fortitudine praestet 261,16 an bestijs sit temperantior 261,33 apibus comparatus 599,57 cur animal sapientissimum 79,56 cur animatū pulcherrimum 377,41 cur à ueteribus Phos appella tus 294,54 et seq. cur inermis nascatur 169,11 cur sit mortalis 674,37 in bruta an dici possit iniuriosus 454,14 in quibus constitutus differentiis 52,33 maxime ſecundum naturam factus 501,40

plantis comparatus 172,50 quale animal 194,34 quando et quemadmodum ordiatur perſi ci 400,36 quantum aliis ani mantibus praecellat 453,23 quot et quibus constet partibus 512,14 stirps caelestis 518,9 homo sua opinione felix, quale sit animal 138,10

Hominis beatitas 199,52 cibatus qui 263,15 etas 528,25 explo randi modus 580,7 finis 53,35 generales partes ex quibus singulae constent elementis 400,28 interitus quatuorplex 620,23 laboriosam educationem 78,36 natiuitas qualis 78,12 patria 194,41 principales partes quot et quae 428,46 homini imprimis quae cognoscenda 181,54 in mundo quae conside randa 99,3 proprium quid 132,8 hominem esse natura geminum quid arguat 52,7 732,53 homi ni quid conciliet 156,39 inter Deum et bestiam medium tenere locum 823,33 homines an sine solido cibo uiuere queant 510,23 cuius rei gratia nati sint 481,23 omnes exules 199,40 formicis cōparati 195,2 heroi an ob res gestas inter deos apud ueteres sint relati 59,37 hominum clades 692,32 genera quot et quae 434,13 mores platarum femini comparati 200,33 hominibus optimum quid 181,23

Honestas difficilia, Prouerb. 4,31 honestas Stoica 483,24 honorare an honorari sit honorificē tius 154,7 honos 276,19 825,21 an facti merces esse debeat 156,23 honoris custos fidelissimus qui 156,27

Honoris templū apud Rom. 265,48 honores cur paruificandi 33,7 Hoplites amnis 523,40 Hora dea 706,27 M. Horatius 265,11 Horatius Cocles 156,22 746,56 Horatij Romani fratres trigemini 748,51

Hordeum in sacrificiis 717,43 ubi felicissime crescat 471,46 Horizon 65,26 503,14 de Horo exposita fabula 64,29 horror 416,9 Hortensius orator 221,45 hortae delubrum cur perpetuo pa teat 706,24

Index in

Horus, qui & Apollo	56, 42	63, 40	pag.	643, 19	801, 21	primus & ultimus ver-
hori oculi qui	67, 52		à Ianuario mense cur annum auspiciati sint Romani	701, 28	707, 21	sus
Hospes quis sit	19, 4, 46		Lanus	701, 25	271, 40	Illyrij
hospites quo loco habendi	54, 7, 33		frons	701, 51	351, 34	ilotæ
hospitalitates	55, 2, 7		Iani templum	268, 6	456, 45	Imbrium significatio
in Hostem fides	215, 10		Iansenfes populus	468, 10	26, 26	imitatio peruersa
cum Hoste pugnare quibus vetitum	pag.	705, 2	Iason Theſſalorum princeps	154, 36		immortalitatis omnes eſſe cupidos
hostes quouſq; ſint in fuga perſequendi	236, 30		Iafonis Theſſali dictum.	ibid.	435, 3	pag.
hostes vti Cyrus inuaserit	122, 4		Ibycus	63, 4, 6	91, 20	imperare aliis, rem eſſe grauem
hoſtiũ 50000 vno prælio caſa	216, 4, 2	100000 vno prælio caſa	Ibyci percussores	335, 24	138, 35	pag.
hoſtia diis minus grata quæ	61, 3, 7		Ibis	597, 32	223, 3	imperare qui neſciant
Humana qualia ſint	96, 32		Ibidis ingenium	460, 55	200, 31	ne ſatellitio vti quis queat
humanae victimæ	712, 3		Ibidis ingenium	460, 55	128, 3	quibus conueniat
humanitatis ſemina	452, 4, 4		Icaro fabula	747, 5	52	Imperator qualis eſſe debeat
humanitati coniuncta	52, 5, 3		Ichneumon	455, 49	225, 4, 1	verſu
humidi proprietates	420, 3, 9		Ichneumenè in honore cur habeant	pag.	171, 5, 4	imperatoris officium
humor caloris eſca	421, 12	cur	Ictericorum remedium	605, 14	140, 22	imperio non ſuperbiendum
cibi dictus vehiculum	610, 25	617, 21	Ictericorum remedium	605, 14	313, 4, 0	imperitos quid arguat
humores cur motu frigeſcant	470, 4, 1		Ictericorum remedium	605, 14	313, 4, 0	impictas
humorum maxime pellucidus qui	418, 6		Ictericorum remedium	605, 14	313, 4, 0	impictatis definitio
Hyanthica ciuitas	719, 23		Ictericorum remedium	605, 14	314, 4	pag.
Hybridica apud Argiuos ſacra vnde	pag.	248, 5	Ictericorum remedium	605, 14	314, 6	Impij & ſuperſtitioſi diſcrimen
Hydaſpes	283, 2, 4		Ictericorum remedium	605, 14	523, 20	verſu
Hydrophobia morbus an ſit ſtomachi vitium	640, 3, 9	quando	Ictericorum remedium	605, 14	315, 2, 3	Impietatis vitium
coeperit	640, 4	41	Ictericorum remedium	605, 14	314, 6	Impius qualis
Hydropiſſis morbus	366, 3, 9		Ictericorum remedium	605, 14	523, 20	Impoſtores
Hymis	389, 2		Ictericorum remedium	605, 14	365, 4	Improbitas
Hymenis cauſa	384, 3, 6		Ictericorum remedium	605, 14	363, 32	Impiſus ſupplicium
Hymeneus	586, 50		Ictericorum remedium	605, 14	292, 28	inanno comparata
Hypate	441, 6		Ictericorum remedium	605, 14	261, 26	Improbis proprium
Hyperbaton quid	805, 1		Ictericorum remedium	605, 14	40, 11	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyperbola quid	809, 4, 3		Ictericorum remedium	605, 14	369, 11	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyperbia	196, 21		Ictericorum remedium	605, 14	83, 7	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyperides	149, 3, 6	308, 6	Ictericorum remedium	605, 14	363, 46	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyperidis uita	764, 3, 7	07atio	Ictericorum remedium	605, 14	22, 28	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyperochus Ithacenſium rex	719, 3		Ictericorum remedium	605, 14	365, 14	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyphe	30, 3, 8		Ictericorum remedium	605, 14	279, 5	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypotenufa	69, 2		Ictericorum remedium	605, 14	366, 32	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypotenufa definitio	427, 16		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypotheſes	632, 4, 5		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypotypoſis quid	809, 5		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypothymide	581, 50		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hyparchus	497, 13		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypolithi caſtitas	136, 3, 9		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypothorus qualis muſicus modus	pag.	118, 4, 3	Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hypſoreon	253, 1, 9		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hycania	281, 1, 9		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Hysiris idem qui Oſiris	62, 3, 6		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
I			Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Iaktantia	289, 16		Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit
Iaktantia cur gaudere ſignificet	pag.	118, 4, 3	Ictericorum remedium	605, 14	30	Improbis an ab incunabilis talis ſit

Plutarch. Moral.

verſu	43	pag.	687, 18	Iphicratis apophtheg.	209, 4, 7
indolentia commendatio	41, 4	inopinatum	51, 27	Ira	433, 10
indolis bonæ argumentum	250, 11	infania	540, 24	Chryſippo dicta	51, 52
indolis & ſoli comparatio	2, 6	infantia an tegenda	13, 39	comparata	350, 50
Indorum conſuetudo	292, 5, 6	inſipientes	96, 8	ſocia	331, 9
industria	2, 9	diuina metuant	32, 39	ſania	331, 10
induſtrius	132, 38	inſipientia	31, 4	quos maxime	
induſtrij & curioſi diſcrimen	477, 50	inſomnia	364, 14	uſeſet	352, 31
inedia	406, 8	inſomnium cauſa	543, 39	rit	353, 28
inediam eſſe noxiam	593, 3	inſomniis autumnalibus cur minima	642, 21	irae moderate exempla	352, 53
infantes cur aſpectu lædi queant	pag.	adhibeamus fidem	642, 21	irae remedium	351, 9
infantibus vinum eſſe noxium	708, 15	ex inſomniis quid colligendum	40, 30	354, 16	de-
apud Inferos iudices qui	185, 28	inſtitutionis quanta viſ	2, 29	351, 23	352, 19
de Inferis poete que tradiderunt, an	19, 3	Inſula ab Homero commendata	196, 33	Irae mancipati quibus temperare de-	
vera, ipſi crediderint	19, 3	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	beant	355, 48
inſinitas cur rerum nequeat eſſe prin-	374, 27	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	ta virtus	30, 2
cipium	374, 27	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	non relinquen-	
inſinitum	178, 19	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	dum veſtigium	638, 4
pag.	631, 48	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	repu-	
inſocundi qui	330, 51	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	gnare arduum	352, 48
infortunati cur iracundiores	352, 34	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iram ante ſolis occaſum deponenda	
infra	500, 30	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	86, 44	tenere cuius ſit
ingenium humanum	164, 13	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	pag.	6, 57
heroicum	362, 21	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	per iram nihil agendum	223, 14
ingenta ambitioſa	85, 16	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iracundia an ſeruiat fortitudini	52, 50
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iracundia definitio	350, 27
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iracundorum ingenium	605, 56
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	de non iracundo	349, 24
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iratus à ſurioſo vti differat	217, 36
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iratuſi	350, 17
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	iratis concedendum	8, 33
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Irene	246, 34
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iris	388, 16
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iridis color	388, 29
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	pag.	58, 41
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	in iride reflexio vti ſit	111, 47
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Ironia quid	809, 16
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſiacus quis dicendus	54, 26
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſion Iſidis templum	54, 13
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſis allegorice quid notet	61, 54
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	cuius ſit filia	54, 15
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	cur mu-	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	ſic ut dicitur	68, 15
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	eadem que	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	& Perſephone	60, 40
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	qui-	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	bus appellata uocabulis	69, 54
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	pag.	70, 1
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſidis effigies quid notet allegorice	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	70, 42	ſtolæ cur verſicol-
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	res	74, 31
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	vocabulum	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	quid notet	54, 5
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	de Iſide	53, 41
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſmenias tibicen	276, 31
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſmenias Thebani diuitiæ	341, 34
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	verſu	34
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſmenius ſi.	199, 11
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſocles	529, 32
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſopleurum	529, 32
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſocrates	192, 43
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſocrates rhetor cur inter pochlanu-	
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	quam dicere voluerit	557, 16
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſocratis oratio Panegyrica	193, 2
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	uita	756, 38
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſter	282, 11
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſter Alexandrinus	724, 1
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52	Iſthaca regio qualis	260, 17
ingratum cur iracundiores	295, 52	Intellectibile quid uocet Plato	68, 52		

Index in

ithacenses infulares	365,41	227,12	qualis	56,13	quali-	Lacedaemonios honestatis esse stu-	306,24
¶ Iuba	459,33	ter ab Hesiodo depicta	139,21	138,57	Lacedaemonios ob libidinem puni-	tos	117,35 plurimum
702,3	708,21	Iustitiae definitio	45,25	682,14	honorare senectutem	134,4	
Iudaei cur suilla abstineant	597,52	Iustitiae exemplum	231,9	extre-	pugnaces esse	108,40	
versu	52	ma	48,5	Iustitiae rationem potissimum ducen-	Lacharis	424,46	
Iudaeorum festa	598,23	Iustitiae rationem potissimum ducen-	dam	8,18	Lachesis	513,57	650,46
perfitio	317,31	Iustitiae quae coniuncta	52,51	extra iustitiam neminem dominari	laconum apophtheg.	223,39	
Iudaeos maxime odisse lepram	597,52	possit	139,19	Iusti extrema quae	frugalitas	406,24	insti-
versu	52	Iusti in appetitibus cur sint ar-	19	iuvenes an ad temp. admittendi	tuta	242,2	oratio 326,6
Iudex sui cur quisq. pessimus	349,37	dentis	52,17	quibus maxime	lacteus circulus	387,11	
versu	37	delectentur scriptis	17,10	Iuuentus	2,52		
Iudicis officium	14,17	Iuuentutis officium	129,38	Iuuentutem virtute qui spoliunt	217,31		
versu	33	versu	31	¶ Ixion pro Iunone nu-	136,32		
Iudicium apud Thebanos simulachrum	56,14	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	error	90,27		
mutuum	56,14	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	letificare quid	416,12		
Iudicium musicum	742,53	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lais meretrix	404,12		
Iudicium quae impediunt	673,12	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	laidem ob nimiam venustatem occi-	311,25		
Iudicij principia quot et quae	44,5	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	latus	469,4		
versu	17	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lamachi apophtheg.	209,45		
Iugurtha per quem sit captus	146,52	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lampis nauicularius	127,46		
versu	52	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lampsaecae probitas	254,4		
Iulia C. Augusti filia	223,21	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lampsaecum ciuitas	197,50		
Iulius Drusus	142,55	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	pag.	254,10		
Iuniperus	75,19	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lana vnde nascatur	54,35		
Iuniperi species	75,27	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lapis cur cito in seipso tintinnum ex-	633,9		
Iuno vnde dicta	711,4	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	tinguat	612,19		
cur Iouis fingatur vxor	813,45	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lapidis definitio	612,19		
cur Dianae fingatur opposita	814,36	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lura	193,41		
61,52	allegoricè quid notet,	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lapidem ad amussim accommodan-	35,47		
versu	3	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	dum, proverb.	35,47		
Iunonis vox	376,31	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lapides quorum animantium cibus	50		
de Iunone fabula quid notet	20,54	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lares praestites	707,9		
versu	54	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lares qui dicantur	59,49		
Iupiter	433,15	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	largitiones quales esse debeant	157,23		
pag.	813,5	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	versu	23		
Iupiter Amus	55,51	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	larices arbores quibus in locis pro-	ueniant melius	582,21	
patris dictus	678,17	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lariſſa	226,4		
Iupiter Dodoneus	224,17	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	larix cur non inoculetur	576,34		
Iupiter Labardeus	724,12	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lasciua	33,10		
Iouis annus	386,34	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	lascitudo vti fiat	614,38		
apud Cretas	74,1	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lasithenes Olynthus	203,57		
fignum	74,1	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lasithenes proditor	168,21		
42	173,19	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lasius Hermionensis	220,35		
644,1	epitheton	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	latini cur picum Martium coluerint	pag.	701,45	
Iouis Hospitalis honores	197,45	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Latona	317,36		
versu	45	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Latoniae fabula	475,45		
Iouis imperium	53,53	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Lauacrum	839,29		
10	virtutes quae	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	Laurentia meretrix cur tanto in ho-	nore ab Romanis habita	704,20	
cabulum	24,7	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	laurus	401,26		
Iouem ab Aegyptiis ventum dici	63,19	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	rata	634,51		
19	omnium esse patrem	¶ Ixion pro Iunone nu-	31	cur perpetuo vi-	reut		
31	705,15	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
crediderunt	487,49	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
de Ioue claudo fabula exposita	70,32	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
versu	32	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
Iureconfulti quibus vtantur in fictio-	703,36	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
ne nonimibus	703,36	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
Ius non scriptum	235,29	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
Ius civile de generalibus loqui	654,23	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
versu	23	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
Iusturandum	706,8	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
Iustitia	360,44	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				
fortitudo praestantior	212,25	¶ Ixion pro Iunone nu-	31				

Plutarch. Moral.

veat	582,24	¶ quid significet	709,25	libido	340,17
lauri qualitas	643,15	Leucadij	382,40	libido effrenis punita	117,34
laudare laude dignum	14,9	Leucippus	383,5	751,12	427,8
laudare seipsum citra inuidiam vti	401,4	Leuconia cur Chij habitauerunt	24,7	16	248,26
quis posset	284,5	leue quid sit	379,38	libidinis horrendae exempla	74,9
laudatio qualis esse debeat	13,54	leuia an semper sursum tendant	619,37	versu	50
laudationes uti adducendae	288,4	leges multae cur videantur absurdae	628,27	libidinis vis	43,23
laus propria	284,30	legum scientia	833,27	pag.	51,1
569,28	legum scientia	833,27	repugnā	libidinem ardentem quae comitentur	364,56
laus perniciosa quae	301,4	legum scientia	833,27	pag.	364,56
laude nil dulcius	127,34	legum scientia	833,27	libidinosi ingenium	347,49
laudes immodicae	151,4	legum scientia	833,27	Libitina dea	701,55
¶ Leander tyrannus	255,27	legum scientia	833,27	librorum vsus	5,38
Lebadenses cur cum Arcadibus iisdē	513,18	legum scientia	833,27	Libyae temperamentum	419,16
vtantur legibus	723,6	legum scientia	833,27	Licentia	9,44
lectus cur quam sedes potantibus est	628,27	legum scientia	833,27	licentia cur parce vtendum	217,3
conuenientior	628,27	legum scientia	833,27	versu	30
lectus genialis	122,15	legum scientia	833,27	Licinus consul Rom.	216,43
lectio	407,39	legum scientia	833,27	lictores vnde sint dicti	709,23
Leda quae et Mnesticoe	528,45	legum scientia	833,27	Lienis tumor	354,47
Legitima quae	614,51	legum scientia	833,27	Ligna coctis maxime obnoxia quae	295,51
legumina	54,44	legum scientia	833,27	odorata quae	75,18
Leleges populus	724,23	legum scientia	833,27	vti inducenda	109,19
Lemnum	507,25	legum scientia	833,27	Ligustri flos	581,39
Leocrates	198,16	legum scientia	833,27	Linnæus	271,32
Leo Byzantius	145,20	legum scientia	833,27	ex Limo multa orta animalia	574,2
Leo Homeritius	76,56	legum scientia	833,27	versu	40
Leonis Byzantij ad conuicatorum	162,5	legum scientia	833,27	linea	524,13
reſponſum	162,5	legum scientia	833,27	linea recta mari comparata	69,1
Leonis Eucratidae apophthegma	234,1	legum scientia	833,27	lineam rectam circulari esse priorem	675,37
pag.	234,1	legum scientia	833,27	pag.	675,37
leonem cur soli sacrent Aegyptij	597,30	legum scientia	833,27	Lindij	727,14
pag.	597,30	legum scientia	833,27	lingua	333,4
leonem ex vnguibus pingere, prover-	525,13	legum scientia	833,27	565,28	cur co-
bium	525,13	legum scientia	833,27	hibenda	7,21
leonem inaccessus	328,23	legum scientia	833,27	lingua optima et pessima caro, à	10,17
in gallinaceos odium	358,19	legum scientia	833,27	Biante iudicata, et cur	262,16
natura	459,13	legum scientia	833,27	quorum sit iudex	262,16
minus	597,31	legum scientia	833,27	unica cur homini data	10,52
Leonidas Alexandri paedagogus	204,56	legum scientia	833,27	330,11	
pag.	204,56	legum scientia	833,27	linguae continentia	163,9
Leonide Anaxandride apophtheg.	234,6	legum scientia	833,27	linum	471,38
pag.	234,6	legum scientia	833,27	Linius Eubœensis musicus	734,52
Leonide in patriam pictas	234,21	legum scientia	833,27	lini commendatio	54,43
Leophanes	397,53	legum scientia	833,27	liquidum quid	615,27
Leosthenes	278,23	legum scientia	833,27	Litera pronuntiatio facilis, quae	645,7
Leotychide apophthegma	333,4	legum scientia	833,27	pag.	645,7
versu	47	legum scientia	833,27	literae vbi primum inventae	413,45
Leotychide Aristonis F. apophtheg.	233,52	legum scientia	833,27	literarum commendatio	734,25
gma	233,52	legum scientia	833,27	pag.	679,32
Lepidus	266,33	legum scientia	833,27	linor malum pessimum	84,6
lepram quid inducat	55,32	legum scientia	833,27	senecur maxime dedecet	134,11
lepus	597,45	legum scientia	833,27	lixium	468,55
lepus marinus	257,31	legum scientia	833,27	optimū quod	607,3
leporis imagine cur auditum notent	597,51	legum scientia	833,27	ex quo fiat ligno	607,3
Aegyptij	597,51	legum scientia	833,27	versu	27
leporum astutia	459,8	legum scientia	833,27	¶ Logica	650,17
812,15	partus	legum scientia	833,27	Lochagus	234,33
Lesbos insula	196,36	legum scientia	833,27	Locri	365,48
Lesches	549,22	legum scientia	833,27		
Lethe fl.	704,9	legum scientia	833,27		

Index in

Locri Ozole	719,23	504,57	cur terra esse nequeat	Lyci inhospitalitas	750,2
locumentum quid	380,28	507,45	cur Triuia dicta	Lyccon comœdus	276,56
locus 489,42 549,3	quid	39	feli comparata	Lycophane	242,17
380,21		quomodo animantis epati compa		Lycopolite Aegypti populus cur tu	
locus consularis	561,45	rata 502,5	foli propinqua splic	bis non utatur	61,26
loci descriptio	810,37	dorem amittit	119,30	cur soli	
locorum dignitas	561,45	spendorem vnde mutuatur	502,	Aegyptiorum vescatur oue	73,5
lologo piscis tempestatis nuncia cur	472,3	40	Veneri copar	110,55	cur vi
		de nutriatur	64,46	tae prescripserit	200,14
lolum	589,33	luna à sole distantia	386,30	cur vi	
longitudo	730,35	terra spatium	500,5	tes exciderit	17,45
loquacitas importuna punita	7,24	510,47	color natiuus	quid præci	
loquacitas in vino	630,1	cor-	pus 497,17	puè in legibus spectari	133,56
Loxias	336,18	pus	497,17	cur candidis vsi fuerint	vestibus
Lucani	270,44	cur sus quot perfici	atur	702,	
Lucar	713,10	dicibus	64,53	760,10	231,34
lucernam veteres cur non exstinxerint	710,35	diameter	447,36	225,2	548,2
lucidum & calidum esse eiusdem essentiae	417,56	447,36	504,47	4	patria
lucifer stella Veneris	384,12	507,14	luna defectus	759,43	preceptior
luciferi diameter	447,38	504,14	386,11	759,45	rhethoræ
Lucina	513,55	504,14	an	760,33	vitâ
lucina 239,29	263,45	monstrosus	316,42	759,41	studium
lucinarum cantus	460,12	vi fiat	65,21	4, quo, &	
Lucius Diadematus	265,35	effectus	385,41	cur	235,25
Lucis commendatio	295,3	essentia	385,41	Lydiadas tyrannus	362,11
Lucretiae castitas	250,46	luna & Noctis oraculum	371,43	Lydi 707,33	populus mollis
lucte etymon	575,17	luna & solis coitus	505,1	31	
luctum certaminu esse antiquissimu	575,3	luna & solis repugnans indoles	510,	Lydorom fames	409,21
		13		Lygdamis tyrannus	241,43
Luctatus Catulus	219,56	luna facies vnde	496,42	Lynces	453,15
luctus 31,45	292,33	figura	385,53	Lyncus	494,1
luctum mortem qualis esse debeat	836,4	illuminatione	386,4	Lyncus	494,1
174,5		in	defectu colores	Lyncus	494,1
luctus proprium	700,37	defectu	506,22	Lyncus acutus visus	160,56
luctu esse moderandum	170,51	lumen	quale	Lyra quomodo conuiuia oblectet	pag.
ad luctum promiores qui	179,29	589,56	magnitudo	62,7,27	
in luctu qualem se quis gerat	186,	50	504,46	lyrae usus	122,8
47	res insolite	512,55	motus	lyra quomodo Pythagorei vsi	75,37
Luculli apophtheg.	220,12	39	509,32	Lysander	311,15
Pompeio contentio	127,3	orbis	507,14	Lysandri abstinentia	120,55
fratre amor	84,14	species	386,21	212,13	236,34
luxus	221,1	56	umbra quid	Lysias orator	192,37
præceptor	146,28	510,6	504,38	Lysias orationes	115,51
131,36		pag.		Lysias oratoris uita	755,40
ludere uti conueniat	625,54	lunam aliâs Mimerum dici	509,1	Lysimachus rex	198,34
ludus qualis esse debeat	563,21	cur Deum appellauere veteres	377,29	à Getis circumuolutus	405,21
ludum literarium primus qui aperuerit	708,25	qui & in quibus inuocent	68,11	Lysimachi apophtheg.	207,37
ludi Capitolini apud Romi	707,30	tres quoq; mensis	uarietates accipere maximas	702,7	
ludi Circenses	709,20	in Luna an uenit existant	508,52	insolentia	279,10
Lugendi ritus	720,50	sub Luna cur citius quam sub sole	carne putrescant	589,28	
Lugendum cur non sit	173,43	carne putrescant	589,28	Lysippus plastes	59,43
Lugentes uti compellandi	178,51	Lupa nutritrix	267,1	quod euo	277,13
Lugentium habitus	702,50	Lupa nutritrix	267,1		
Lugere quorum sit	179,27	Lupa nutritrix	267,1		
Lumbrici	314,1	Lupa nutritrix	267,1		
Lumen	394,23	Lupa nutritrix	267,1		
Luna 139,4	384,12	Lupa nutritrix	267,1		
Diana dicta	509,26	Lupa nutritrix	267,1		
cur murti appellata genitrix	65,14	Lupa nutritrix	267,1		
cur sepius quam sol deficere uideatur		Lupa nutritrix	267,1		

Plutarch. Moral.

apud Veteres quae fuerit eligendi ratio	8,34	manus calidae	402,42	105, 25	stella	384,10
magistratu fungi & remp. gerere an idem	134,22	ad Marathonem pugna	790,15	vis & natura		4,11
magnanimitas vti exercenda	163,31	Marathonem	362,16	vocabulum		24,4
magnanimitatis argumentum	13,19	Marathum	460,52	martis & Syluiae concubitus		266,
magnes	577,17	Cl. Marcellus	265,9	versu		50
vti ferrum trahat	676,30	Marcodartæ	271,27	martis & Veneris explicata fabula		814,
magnetæ populi	519,19	mare	55,21	814,		26
Magi apud Persas cur nures interficiant	358,12	an, quam tellus meliores dapes	suppeditet	595,27		20,52
cur candidis vsi fuerint vestibus	702,	cur hyeme minus sit amarum	470,	50		351,57
maius mensis	712,44	cur minus cedat oneri, quam aqua dulcis	567,11	50		627,34
maledicta	161,55	cur non congelat	470,40	50		627,34
maleuolentia	433,11	cur sit inuisum sacerdotibus Aegyptiis	638,42	50		701,14
326,	48	qua arte sedetur	418,7	50		250,2
maleuolentia & inuidia cognatio	787,	quid	390,14	50		120,43
787,	56	Saturni cur dicatur lachryma	62,	50		121,6
maleuolus quis	786,24	versu	11	50		31
vim mordendus	161,43	mare Caspium	511,7	50		121,
malignus quis	786,24	mare rubrum	468,57	50		7,
Mallota	271,19	2		50		39
malua	552,8	maris aestus vnde	510,8	50		121,55
malum	481,33	amaritudo vnde	390,20	50		533,34
vnde	488,49	aqua cur minus mundat	567,20	50		495,
thagora appellatum	66,53	color	506,40	50		450,2
malum cur à Thagora dixerit Homerus	606,41	motio	401,42	50		69,37
malum cydonium	709,15	purgatio	352,6	50		439,5
cur à sponsa deuorandum	119,2	reciprocatio vti fiat	390,26	50		69,28
malum Medicum non commedisse uerter	641,55	vsus	160,35	50		12
malum Punicum	409,37	413,	41	50		573,43
585,	28	maris rubri accole quibus fuerint infestati malis	641,31	50		12
mala	687,25	mare cur detestentur sacerdotes Aegyptij	62,3	50		69,23
an sub sensum cadant	988,12	mare ebibere	547,38	50		68,52
grauissima quæ	179,13	mare esse oleaceum	468,52	50		45
malorum declinatio an summum bonum	425,4	mundi esse vesicam	502,4	50		427,28
an auctor Deus	692,52	oleo respersum reddi pacatum	471,	50		650,14
causa secundum Plato nem quæ	439,5	quintum esse elementum	431,37	50		631,15
vnde	826,53	vnde probetur esse calidum	470,	50		752,40
remedrum quod	188,3	versu	44	50		100,25
mala propria non curiose inquirenda	181,20	in Mari nauigantes cur nauiscant	471,	50		102,
Mamertotes musces iuuentor	57,52	471,	9	50		26
Mamertini	153,11	marina cur quam terrestria sint fecundiora	608,31	50		113,13
Mammæ cur à natura comparate	78,	marinorum cædem cur magis detestati sint Pythagorici	639,22	50		113,2
Mandragora	17,55	C. Marius	265,10	50		113,32
Mandronis integritas	254,2	C. Marij apophtheg.	219,36	50		119,32
Manethi Lapidis ingenium	70,27	honores	265,39	50		229,
manis vir bonus	59,34	in Syllam odium vnde ortu	14,6,	50		54
C. Manlius	256,9	si fœnera disciplina	219,46	50		5
mansuetudo vti exercenda	163,30	Maritus	121,39	50		5
mansuetudinis extrema	48,4	vuxori patris & præceptoris loco esse debet	123,23	50		5
Manimea	227,48	mares quænam modu gignantur	397,	50		5
Maninei Græciæ populus	189,55	versu	46	50		5
Manimensium musica	742,6	Marfi	267,52	50		5
Mantous deaster	95,15	Mars cur Quiris dictus	713,8	50		5
manus cur in multos dissecta digitos	519,5	Martis annus	386,35	50		5
		epitheta		50		5

Index in

474	11	mclancholicorum infomnia	543,40
matrimonialis causa quæ	469,49	liberi	368,42
matuta	236,21	Melanthius	350,12 361,29
matute apud Romanos festum	89,	Melanthus Messenius	199,23
versu	36	Melanthius parasitus	296,40
maximum quid	549,3	Melanthij de Diogenis tragœdia sen- tentia	12,20 de oratorum Athe- nis disidiis sententia
Media	197,17	Melanurus piscis	8,26
medicandi artem vnde homines di- dicerint	460,50	Meleager	278,50 27,1
medicamenta	485,10	de Meleagro fabula	747,17
medicamentorum natura	369,23	meletes fluvius	799,20
medicina	5,15	meliorum peregrinatio	248,32
367,27 quid	837,49	Melitis et Platonis comparatio	55,55
medicinæ commendatio	402,31	Melissus	658,34
inuentio	294,1	Melpomenes musæ officium	652,2
partes	837,49	Memmius tribunus militum	219,12
medicus ineptus qui	578,33	Memnon Theſſalus	156,8
medici officium	170,30	Memnonis apophtheg.	201,27
219,	19	memoria cur exercenda sedulo	6,32
medici periti quid in ægrotis obser- uent	474,1	quid	452,22
medicorum in morbis curandis mos	32,	Menæchmus cur à Platone reprehen- sus	631,19
48		Menæchmus	254,20
medicorum veterum celeberrimi qui	691,	Menander 20,16 22,11 25,34 32,	
691,	29	52 51,6 80,26 88,4,6 90,	
mediocritas qua re definiatur	679,	4,9 97,24 98,27 109,56	
versu	3	143,27 171,32 184,14 265,	
meditatio attenda quid præstet	38,	45 290,2 302,50 340,1 347,	
versu	22	1 409,28 409,28 488,41	
meditationis utilitas	4,33	586,37	672,44
medium	379,39	Menandri comœdiæ quales sint	626,
505,	17	versu	42
medij significatio an simplex	47,48	mendaces quantorum malorum cau- sa	233,5
medium difficulter teneri	5,1	mendacium quam veritas acceptius	
medi	506,54	Meneclidas	286,27 (18,10
medorum luxus	281,53	Meneclatis medici arrogatia	212,28
medos à Pausania superatos	237,	superbia	226,53
versu	51	Menedemus	300,14
Megabates Mithridatis F.	224,39	Menedemi constantia	324,13
Megabyzes	302,21	de Athenæ studiorum causa ab eun- tibus sententia	39,47 de virtuti- te sententia
Megabyzus Persæ vti ab Apelle re- prehensus	95,8	Menelaus	281,31
Megalepolis	230,48	mens	45,39
362,	11	277,54 429,2 452,9 450,	
Megaram à Demetrio bello captam	4,	8 674,23 777,14 an absq[ue]	
4,	13	anima futura fuisset	674,56
Megareses	527,29	doctrinæ domina	4,8 guber- natori navis comparata
Megaresium filij	341,3	quantò sit animo præstantior	513,
hamaxocylisæ	726,9	versu	16
petulantia	719,50	quorum sit æstimatrix	674,
Megasthenes	509,3	versu	45
Megisto	252,3	specierum receptaculum	69,36
mel 585,30 quibus noxium	43,41	viti aduersus fortunam præparan- da	97,7
crudum quomodo alia a putredine conferret	635,50	mentis apud Rom. templum	265,
cur magis putredini obnoxium	635,	versu	49
50		mentis egræ medicina quæ	170,37
mellis epithetum	615,23	mentis sedes quæ	377,1
optima 619,35 natura	302,55	vis	179,12
mel vini vim retundere	587,40		
Melanchleni	348,27		
mclancholia laborantes quales	39,52		
mclancholici	453,46		

Plutarch. Moral.

metus ignavissimus qui	314,16	Mitius Argivus	363,14	morborum generatio	838,19
meus bos	62,25	Mitylena	551,52	præcones qui	405,53
Meum & Non meum è rep. tollen- dum censuit Plato	83,54 120,	mixta omnia in putredinem cur sint	737,2	signa	290,50
versu	18	propensiora	563,16	morbos indies oriri novos, cur non sit mirandum	641,27
Mexentius Tuscorum dux	706,17	cur potè dicatur	732,32	morbis occurrendum	405,49
¶ Miccæ castitas	251,30	quorum sit	114,43	an sit na- lum	174,23, 453,27
Micyli industria	344,6	¶ Mnemonis apophthegmata	201,	cur non trepidanda	731,49
Midas	181,6	versu	15	lenis quæ	335,19
Midae Prisci superstio	316,32	Mnesarete meretrici statua posita	pag.	optima quæ	122,44
miles malus qui	217,25	Mnesiphilus Themistoclis in politi- cis præceptor	133,39	pulcherrima quæ	213,19
militum ingenium	337,47	Mnesitheus medicus	474,2	quando vitæ præferenda	234,
quæ	126,4	¶ Moeliba vrbis	523,37	27 quotuplex sit	512,20
Mileſiæ	253,19	Maccenas	107,30	¶ somno comparata	175,9
Mileſorum aiantæ qui	721,53	amicus	223,11	mortis causa	553,34
Militiæ leges	705,2	Mæroris immodicus	194,19	tempus	32,47 229,8
Miltiades	362,14	Mæroris tollendi medicina	180,28	definitio	176,42 401,14 14,
beneficium in Athenienses contu- lerit	191,16	pag.	272,3	12 830,34 timor	365,1
Miltiadis fortitudo	41,25	moderatio	168,31	mortem à diis in bonis numerari	
phæum	142,36	moderationis definitio	261,43	276,10 amicorum modè	
Milius	453,4	modestia commendata	28,37	rate ferendam	97,32
mimi cur minus adhibendi conuiuio	pag.	modi cantici ex quibus consent	652,	nihil nostra referre	35,1
627,7		versu	16	de morte diuersa iudicia	51,40
mirorum genera quot & quæ	627,	modulaminum interualla	538,30	mortalia quo loco habenda	196,
versu	5	modulationum genera quot & quæ	pag.	versu	20
Minerva ab Aegyptiis vti vocetur	56,9	pag.	650,9	mortalium meta quæ	315,15
cur Marti fingatur op- posita	814,35	Molæ vocabulum	123,37	mortui cur Demetrii appellati	512,
quæ Isis	55,47	Molionide	79,44	21 cur nerteri & eneri vo-	
Minerva quibus gaudeat	29,54	Molionidarum cædes	518,31	centur	678,22
Minerva Optilete	235,27	Molionides	493,50	mortuorum conditio	184,36
Minerva lucerna	629,47	molles facile turbantur	23,8	mortuis cur albus conveniat color	
pag.	351,53	Molossus	270,43	pag.	703,2
Minervam aliâs Isim appellari	70,	Molus	530,20	mortuos cur Greci ἀλκαστοὶ dicant	413,1
23 aliâs lunam dici	509,1	Molycria	555,16	pag.	369,
decem artificum esse	169,32	Mommius	644,9	versu	54
Minus	55,37	Mommius Scipionis collega	153,30	mos violentus tyrannus	623,57
Minos Cretæ rex	833,40	Monas	333,27	mores ad persuadendum apti	32,
cur dei familiaris habitus	135,	375,13 437,16	441,16	29 probati	12,13
49 apud Inferos iudex	pag.	185,28	537,43	in rep. quantum momenti habe- ant	143,23
Minotaurus	262,52	Monas an numerum efficiat	674,	quid	
Minui	493,48	versu	20	46,56 vti græcè dicantur	361,57
Minutus Fabij collega	215,21	monadem puncto esse priorem	675,	& cur ita	
Minyæ populus	724,23	versu	34	morum diuersitatem quid arguat	88,
miracula	593,50	Monarchia	548,24	et	142,29
Mirica	589,30	moneta	522,21	mores non subito mutari	141,56
Miroclis paupertas	292,48	monodia	5,4	motus quid	380,38
Miseratio quid	823,26	monstrum	546,24	motus causa quæ	439,9
misereri pariter & sapere difficile	pag.	monstra vti fiant	398,2	in Moiu concentus vnde	439,9
212,27		Mopfi oracula	541,31	motuum diuisio	380,39
Miseriæ materia an sit vitium	687,	morbis sacer	104,15	mouens cuncta an vnum	521,
versu	40	morbi causa	80,12	versu	37
miseriarum causa quæ	292,26	cedentis signum	41,13	mugilis astutia	462,45
Mithridates cur Bacchus dictus	565,	definitio	401,52	mugiles Italicæ	404,6
versu	7	morbi cuius nos moneant	206,40	mugiles Pisces	639,25
Mithridatis crudele factum	256,	cur moderatè ferendi	97,32	mule cur steriles	398,47
30 in arte medica peritia	301,55	Epidemij	838,2	mulcta in exorabilis	452,30
lupus	565,	lumbicis comparati	313,57	mulier an vlla citra viri consortium concepit	123,37
versu	5	noui an ex esculentis oriri queant	pag.	perniciosi qui	
Mithris dictio Persica	66,13	pag.	291,3	perniciosi qui	

Index in

non concipiat 398,7	telluri cō parata 574,48	mulieris ornatus quis 120,56	121,4	mulieres an orationibus funcibribus vti viri celebrandæ 246,10	quibus notæ esse debeant 233,8	mulierum prægnantium appetitus 474,1	mulierum Romanarum libertas 712, versu 41	mulierum virtutes 246,3	mulieres quàm viros perturbationibus magis obnoxias 90,24	mulieribus cur non committenda pecunia 102,23	mulionum generatio 573,47	mullus piscis 597,36	639,23	mussum veteribus fuisse incognitum 641,52	multitudo 437,14	multi solertia 458,54	mulo de publico annonæ apud Athenienses decreta, & cur 458,16	de Mulo apologus 546,45	mundus 361,12	438,7	549,3	an animans sit 382,18	an ingenuus 440,12	an sine igne ab solutus esse possit 64,20	an sit æternus 382,26	an sit vniuersitas 376,35	cur non interibit 674,37	cur sit finitus 814,42	quomodo sit coagmentatus 376,13	vnde sit conflatus 673, versu 51	mundus & Totum an idem 382, versu 12	mundi alimonia 382,33	animus 45,54	378,37	conflagratio Stoica 529,8	concentus 96,31	color 54,31	cor quod 502,2	corpus vnde sit ortum consecutum 675,6	essentia 438,8	fabrica à quo elemento inchoata 382,39	qualis 501,50	figura 813,34	forma 382,13	locus 696,13	materia 69,12	medium 534,53	origo Platonica 632,13	partes dexteræ & sinistræ quæ 383,26	plagæ 62,31	principia 69,11	264,34	pulchritudo 376,56	semen 489,21	structura 383,1	mundum conflagraturum 489,38	esse absolutissimum 574,4	ex pugnantibus esse compositum	67,8	templum esse sacrificiosum 99,1	extra Mundum quid sit 383,24	an sit vacuum 280,19	de Mundo fabulis inuoluta explicata sententia 68,36	pag. 69,13	de Mundo variæ sententiæ mundi an plures 91,14	mundos infinitos esse cur quidam crederent 376,46	munificentiâ commendata 157,18	munus vnde estimandum 200,13	Murena ambitus accusatus 164,6	Muria 609,40	murum cur sanctum appellent Romani 703,5	597,37	mures aquatici 608,2	pag. 501,44	murices 551,1	Muse cur Mneie dictæ fuerint 649,31	musarum antistes quis 515,26	cur tanta multitudo dux qui 649,25	mater quæ 6,33	munera ad amicitiam conciliandam apta 136,30	numerus 448,19	numerus peculiaris qui præses qui 650,36	Musas cur nouem finxerit vetustas pag. 650,12	Musis ante prælium cur immolentur Thebani 233,30	Musis cur Gratiæ sociatæ 246,18	muscæ pernicacia 811,41	muscarum natura 637,53	muscum à quo primò instructum pag. 428,10	muscæ cur ab vrbibus remota 328,49	musica 460,48	650,14	an conuiuuii adhibenda 744,46	antiqua qualis fuerit 743,25	quanto in honore à Pythagora habita 826,49	quibus constet sonis 96,33	musica corruptores 741,11	finis 315,26	genera 428,37	in bello vsus 243,2	inuentor quis 57,52	laus 277,4	oblectatio 426,42	quanta vis sit 744,25	radices quot & quæ 564,21	vsus vbi sit congruens 625,51	741,54	744,1	Muscam deorum esse inuentum pag. 737,33	quàm vinum ad inebriandum esse potentio rem 621,37	musculus absolutus quis dicendus, 742 versu 29	musci primi 734,49	musgeta 650,36	Musonius 343,55	mustella cur pro deo à quibusdā honoretur 733,4	733,4	mustelli marini 76,53	mustum cur in frigore tardius accescat 474,8	cur minime inebriet 587,34	muta per se tamen sonum edere possent 633,23	Mutius Scauola 745,39	Myrina 519,18	Myrmecidis artificium 499,4	Myron 139,2	362,3	versu 55	Myronides quomodo Bæothos superaret 189,15	Myrrha vis 75,16	Myrtus 583,2	634, versu 51	Myrti qualitas 643,16	Myrtum Veneri esse sacram versu 39	Mysteriis imitandi modus 39,40	N	Namertes 237,20	Naphtham Medicum 605,11	Naratus 438,6	Narcissus cur pregnantibus inimica pag. 581,24	narrationi quæ occasionem præbeat pag. 810,19	Nasica 567,32	natales 1,33	334, versu 46	natura 1,35	264,26	361,11	438	528,9	an delicias postulet 409,4	an diuersum quid ab extintia 661,41	an perfecta 77,42	figula comparata 174,31	quæ fugiat 184,35	quid extimecat 434,56	qualis 65,57	731,35	quid 373,25	641,10	661,5	natura humana quibus viuat contenta 34,53	in Natura humana præcipua quæ pag. 47	naturæ corruptio 298,53	lex qualis 654,27	vitia an & quomodo corrigantur 2,6	naturæ obtemperare quid 477,20	vim non adhibenda 95,25	135,7	naturam gaudere numero quinario 538,32	nihil frustra produxisse 580,45	paucis esse contentam 24	rem esse sanctissimam 80,38	naturale quid 641,8	nauigatio iucunda quæ 563,20	nauigium Delicum 127,43	nauis
---------------------	--------------------------	------------------------------	-------	--	--------------------------------	--------------------------------------	---	-------------------------	---	---	---------------------------	----------------------	--------	---	------------------	-----------------------	---	-------------------------	---------------	-------	-------	-----------------------	--------------------	---	-----------------------	---------------------------	--------------------------	------------------------	---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------------	-----------------------	--------------	--------	---------------------------	-----------------	-------------	----------------	--	----------------	--	---------------	---------------	--------------	--------------	---------------	---------------	------------------------	--------------------------------------	-------------	-----------------	--------	--------------------	--------------	-----------------	------------------------------	---------------------------	--------------------------------	------	---------------------------------	------------------------------	----------------------	---	------------	--	---	--------------------------------	------------------------------	--------------------------------	--------------	--	--------	----------------------	-------------	---------------	-------------------------------------	------------------------------	------------------------------------	----------------	--	----------------	--	---	--	---------------------------------	-------------------------	------------------------	---	------------------------------------	---------------	--------	-------------------------------	------------------------------	--	----------------------------	---------------------------	--------------	---------------	---------------------	---------------------	------------	-------------------	-----------------------	---------------------------	-------------------------------	--------	-------	---	--	--	--------------------	----------------	-----------------	---	-------	-----------------------	--	----------------------------	--	-----------------------	---------------	-----------------------------	-------------	-------	----------	--	------------------	--------------	---------------	-----------------------	------------------------------------	--------------------------------	---	-----------------	-------------------------	---------------	--	---	---------------	--------------	---------------	-------------	--------	--------	-----	-------	----------------------------	-------------------------------------	-------------------	-------------------------	-------------------	-----------------------	--------------	--------	-------------	--------	-------	---	---------------------------------------	-------------------------	-------------------	------------------------------------	--------------------------------	-------------------------	-------	--	---------------------------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------	------------------------------	-------------------------	-------

Plutarch. Moral.

nauigia cur plus oneris hyeme quam æstate portent 470,37	cur bruma cursum habeant in annib. tardiorum 470,30	salem vehementia cur muribus abundant 469, versu 44	naues an sine pice aduersus aquam niri queant 601,28	quæ à muribus maximè infestentur 608,3	versu 20	nauibus fabricandis quæ aptæ arboribus 601,25	Naula 575,5	Nauseæ vocabulum 614,21	nauseam qui moueat sensus versu 12	Nauseæ proteruitas 27,8	nausthous 196,21	nautarum vitium 441,5	Naxij 253,20	¶ Neanthes Cyzicenus 567,51	Necessarium 820,23	necessaria quæ dicantur 655,24	Necessitas 97,34	446,19	549,9	quid 380,54	necessitatis essentia 381,33	quæ 653,42	necessitati cedendum 182,18	nectabus 228,13	Nectar 508,57	Necyia Homerica 646,56	Necyia Homerica argumentum 821	versu 8	negocia 131,22	an sint perturbationum animi causa versu 16	Neleus 369,31	Nemeffis 526,53	quæ dicatur 631,39	quid 823,24	Nephelia 409,18	598, versu 45	Nephte quæ & Venus 56,45	Nephtis 65,25	quid 63, versu 44	Nephtis effigies quid notet versu 43	Neptunus ab Aegyptiis vti vocetur 56,9	cuius rei sit præses 601,21	cur Apollini fungatur oppositus 814,27	cur in eodem quo Ceres colatur templo 596,29	cur & quæ dictus 639,43	quid notet mysticè 64,35	Neptuni fratres qui 185,8	facerdotes cur piscibus temperent 639,40	tridens quid notet 74,5	neptuno cur picea sacra versu 21	de Neptuno victo fabula 647,10	Ne quid nimis, Apollinis præceptum 181,53	336,14	556,17	nequid nimis dicti commendatio 524, versu 6	orbis 317,35	Nisea 719,31	Niseus 367,22	Nix 418,17	quid 582,55	vbi conseruari possit 612,23	Niuis aura qualis 615,2	generatio 388,5	liquor 419, versu 1	Niuis futuræ signum 417,28	per Niuem euntes cur magis esuriat pag. 614,46	Niue carnes à putredine vindicari pag. 635,49	Niues Aethiopicæ 391,9	¶ Nobilium insigne 710,43	Nobilitas 354	no centissimum quid 549,8	noctuarum & cornicum inimicitia 358,17	nomina multa per cognomina superprimi 518,42	nomina vetera 705,43	Nomen vnde habeat nomen versu 28	Nomi 735,11	Nonius 222,4	nona vnde sunt dictæ 702,10	nonus dies decretorius 26,31	Nosce te ipsum Apollinis præceptum 182,1	95,24	336,14	556,17	162,16	295,47	Nosce te ipsum, dicti commendatio 524,6	vilitas 307,13	nosce te ipsum dictum, multarum disputationum extitisse causam pag. 727,9	678,23	notiones 393,14	vii fiant 19	contra Notiones communes quæ sint 484,38	de Notionibus communibus contra Stoicos 476,10	& seq. 816,27	notus 414,13	nouacula 649,55	nouenarius cur prisca adeo decantatus fuerit 827,30	perfectissimus 751,40	nouercalia 770,1	quo fiat 62,2	nox cur condita 638,9	cur die sit sonior 632,51	634,9	cur & quæ dicta 328,48	628,17	hyemi comparata 635,53	cur & ab Homero dicta 498,20	quid 504,38	Noctis causa 174,37	377,25	509,22	mater quæ 420,6	temperamentum 75,47
--	---	---	--	--	----------	---	-------------	-------------------------	------------------------------------	-------------------------	------------------	-----------------------	--------------	-----------------------------	--------------------	--------------------------------	------------------	--------	-------	-------------	------------------------------	------------	-----------------------------	-----------------	---------------	------------------------	--------------------------------	---------	----------------	---	---------------	-----------------	--------------------	-------------	-----------------	---------------	--------------------------	---------------	-------------------	--------------------------------------	--	-----------------------------	--	--	-------------------------	--------------------------	---------------------------	--	-------------------------	----------------------------------	--------------------------------	---	--------	--------	---	--------------	--------------	---------------	------------	-------------	------------------------------	-------------------------	-----------------	---------------------	----------------------------	--	---	------------------------	---------------------------	---------------	---------------------------	--	--	----------------------	----------------------------------	-------------	--------------	-----------------------------	------------------------------	--	-------	--------	--------	--------	--------	---	----------------	---	--------	-----------------	--------------	--	--	---------------	--------------	-----------------	---	-----------------------	------------------	---------------	-----------------------	---------------------------	-------	------------------------	--------	------------------------	------------------------------	-------------	---------------------	--------	--------	-----------------	---------------------

Index in

noctis & Lunæ oraculum versu 371,	nutrices 599,28	Oeconomica 835,33
¶ Nubentes apud Romanos cur ferantur in ædes maritii 703,25	nutricum habendus delectus 2,50	Oedypus 329,17
nubes 556,3	nux cur carya dicta 581,21	cidia 149,48
nubium generatio 388,4	¶ Nymphæ vti generentur 593,43	se ipsum occidit 79,10
nugari quid 629,56	nymphæus dux 248,38	Oenomaus rex 725,8
Numa Pompilius 265,30	nymphis scriptor 249,45	Oenopides Chius 383,43
Numæ ingenium 701,24	¶ O	¶ Officia omnia an sint æqualia pag. 685,3
¶ pietas 707,46	¶ O Arses 278,15	¶ Ogygie insula 510,53
pag. 267,26	¶ Obediendiæ argumentum 29,3	¶ Oinas 23,9
numen diuinum 53,50	Obesitas 469,38	¶ Olymmon 628,34
bus adombretur 74,29	obesi cur sint infœcundi 576,56	¶ Olympeus 331,17
numen non esse multa 732,22	oburgationes 310,40	¶ Olea riuus 526,24
numini cur generari repugnet 630,	obliuio turpium 556,52	Olea 401,26
versu 38	obsequii vis 307,6	petuo virorem seruet 582,24
numantia à Scipione minore capta pag. 219,23	obsonia optima quæ 205,13	ciuitati comparata 634,51
numantimorum fortitudo 218,53	Obtrectatio 605,27	Oleæ lignum 589,31
numenia 702,27	obtrectationes vitandas 122,25	qualitas 643,14
numerare quo verbo Græci appel- lent 69,6	¶ Oceanus 385,22	Olera 408,31
numerus impar 728,48	aliâs Ostris 62,32	cruda cuius sint qualitatis 642,
numerus multiplicans 85,5	Ochus cur Apim occiderit 61,47	versu 2
numerus quid 537,48	Ochus Perfarum regum trucidatis- simus 56,26	Oleum cur in summo optimum 619,
numerus ternarius 63,10	Ochi fortuna 271,23	50 cur maxime pellucidum 418,7
numeri caput quod 730,50	pater qui fuerit 81,15	cur non omne igni a- lendo aptum 526,2
numeri esse diuinum 702,32	¶ fordidus animus 248,17	in- spersum cur mare reddat lucidum pag. 471,19
numeri imparis natura 702,30	Ocinum 577,16	oleum omnium esse humorum liqui- dissimum 615,27
715,	ocium 131,21	plantis infectum 576,36
numeri paris natura 702,31	ocium fugiendum 638,13	Olei maculam extergere cur diffici- le 615,32
715,5	in Ocio degentibus qualis conueniat victus 602,53	olfactus sensus 730,21
numeri an sint figuris priores 675,	Ocrista virgo 268,42	pag. 395,35
33	offocæpenticontagomi natura 613,4	Oligarchia 834,54
quibus constent 641,	ofocadrum 536,49	olivæ primus sapor 469,54
versu 12	ofocalus an sine lumine videat 540,50	olle vestigium extinguere, symbo- lum Pythagoricum quid velit 638,
numerosum proportionem 441,12	oculi signum mysticè quid notet 67,	versu 3
numeris quantum tribuant Pytha- goræi 826,57	versu 32	olorum cantus 460,12
numeros deorum appellatiombus qui insignierint 74,6	oculum humore suffusum minus vi- dere 628,24	Olympias Philippi vxor 120,41
principium dixerit 374,56	oculorum acie qui valuerint 494,3	204,
de Numeris ternario, quaternario, etc. expostio 69,4	caligo quibus pellatur 460,52	41
numi Persici sagittario signati pag. 225,44	eiaculatio 328,32	olympie magnanimitas 246,34
numisma prisicum 705,34	pag. 347,5	olympie porticus 330,21
numitor 267,8	Ocytocium 454,17	olympus 533,40
numidarum cibis 454,2	¶ Odiosi qui 358,23	pag. 813,47
numularij 181,43	odium an idem quod inuidia 357,	olympus historicus 738,9
nunc tempus quale 492,41	versu 53	olympus musicus 736,54
nundina 705,54	timcturæ comparatum 86,42	Olynthus ciuitas 11,53
nuptiæ cum propinquis 699,	odium fratrum quæ pariat 85,	olyntus à Philippo euersa 228,20
versu 40	versu 14	353,
nuptiæ prohibitiæ 715,50	odij causa 358,3	¶ Olympe quid 699,34
nuptiarum apud Spartiatas ratio pag. 235,55	odiorum magnorum quandoq; leuè esse causam 86,23	¶ Olympe qui dicantur 799,22
nuptiarum præses 121,5	odoratorum vis 75,37	onomi herba 66,14
apud veteres 116,20	odoratus 262,17	Omphale 126,56
51	vti fiat 394,40	versu 14
703,29	Odyssæ Homericæ primus et vlti- mus versus 645,37	¶ Onesicratus 274,33
ad Nuptias certos homines tantum licuisse inuitare 595,2	¶ Oecetes Pythagoreus 389,	Onesicritus 271,42
in Nuptiis præstare quæ conueniat pag. 118,53	versu 7	Onoclus rex 721,9
	Oecetes Pythagoreus 389,	Onomademus 151,18
	versu 7	Onomademi commendatio 164,
	Oecodespote 399,41	versu 17
	Oechalia 330,14	Onomatopœia quid 803,5
		Op4-

Plutarch. Moral.

¶ Opacum 585,39	Orestes matricida 149,48	214,3
opes 774,18	vulgo Acheus dictus 318,47	
Opum contemptus 773,45	Orgilao sponso crater in libando ca- su ruptus 199,20	
Opes difficulter recuperari 195,18	Origanum 460,49	
Ophthalmia laborantes 88,11	origani vis 263,27	
Opinabile quid 662,56	orion sidus 59,5	267,32
opinatio 445,19	orionis circulus 815,25	domicilium pag. 195,48
nec Opinatum quid 57,20	Ornamenti definitio 121,2	
opinio 375,26	ornatus proprius 237,27	
opinionem cuiq; placere suâ 672,56	orneate 518,36	
opinionem quæ censenda 194,29	Orobum 724,21	
Opportunitas 308,55	oromaxes 66,11	
Opsonium vnde dictum 636,43	orontes 232,43	
Opsonij definitio 596,20	orontis apophtheg. 201,24	
opsoniorum delicatissimum quod iucundissimum quod 596,29	Orpheus carnis abstinuit 553,2	
optimum quod 596,21	orphi ad inferos descensus 371,38	
¶ Opulenti qui 595,49	Orphica philosophia 519,56	
Opulentia 340,3	Orthogoras tyrannus 362,54	
tranquillitatem an proffit 90,2	ortum & interitum qui negarint 380,	
opulentorum an fugienda conuictu- do 135,36	versu 44	
opuntij 519,15	ortus & interitus vti fiant 380,51	
¶ Oraculi Delphici laus 542,13	¶ Osculandi necessarios apud Roma- nos nos vnde 246,47	699,26
oracula 364,14	osiris allegoricè quid notet 61,53	
cur allegorici apud veteres involuta fuerint 523,22	osiridis anima cur immortalis pute- tur 68,23	appellatio quàm mul- ta significet 65,3
cur expirarint 524,43	ostentatio ab amicitia aliena 305,	
oraculis cur multi fuerint decepti pag. 523,43	ostentum 546,24	252,21
oracula quemadmodum fieri credide- runt veteres 341,2	ostreum 456,26	266,3
oratio animi alimentum 838	ostrea 501,44	
bal- neo comparata 12,48	ostreorum caro cuius sit qualitatis 642,	
freno com- parata 143,31	¶ Ostrades 788,5	
cum fumo colla- ta 12,52	Ostrides 465,36	
selektioni comparata 15,43	¶ Ouem cur in honore habeant Ae- gyptij 73,27	
historica 810,16	¶ Ouum vox 230,45	
philosophica 813,9	¶ Ouum caro cur suavior 577,48	
qualis esse debeat 4,51	Oues vti lupus investiget 462,23	
vti excutienda 12,15	Ouillam carnem excrementosam 54,	
orationis malignæ indicia 785,53	versu 46	
partes quot & quæ 679,10	¶ Ouum an ex limo vllum natum 574,	
vis 170,37	39 priusne an auis 573,33	
orationem cui libet placere suâ 672,	¶ Ouum Tyndarium 574,15	
57 esse operis vmbra 643	Oua elixa 408,30	
rebus accommodandam 233,45	¶ Oxvrinchitæ Aegyptiorum popu- lus canes omnes Cynopolitarum cur devorarint 73,6	
virtuti esse familiare instrumentum pag. 32,30	Oxvrinchus pifeis Aegyptiis sacer pag. 55,11	
oratione quali ad populum vtendum pag. 145,11		
orator bonus quis 223,56		
in Oratore primum & præcipuum pag. 762,24		
oratores an cum ducibus comparari queant 192,34		
oratores clamosi claudis comparati pag. 221,30		
oratorum epilogi quales sint 564,25		
vite 753,40		
Orbis motus salutaris manetho lapi- di comparatus 70,29		
Orchomenij 360,2		
541,25		
555,32		
Orcus 74,48		
294,53		
cur dicitur dictus 417,8		
Orci à terra intervallum 510,46		

P	¶ Pacta posteriora prioribus esse fir- miora 648,43
¶ Pædagogus bonus, qualis esse debeat 313 quemadmodum dicatur diu- cere 678,50	
¶ Pædagogi quæ pueros docere debeant pag. 44,37	
¶ Pædagogorum delectum habendum 3,8	
¶ Pæderastia 101,29	
¶ Pæderastiam qui cõprobarint 75,0	
¶ Pædotribæ 409,34	
¶ Paguri vti è cauernis suis evocentur pag. 452,31	
¶ Palæstra 575,6	
¶ Palamedes quot literas invenerit 645 versu 29	
¶ Palamnei 330,43	
¶ Palea 612,51	
¶ Paleæ in aurificinis vsus 589,29	
¶ Palemonis prædiolum 196,29	
¶ Palladium 724,38	
¶ Pallas dea artificum 169,32	
¶ Palma 401,26	
athletis comparata ta 635,33	
cur onere imposito for- nicetur 474,55	
¶ Palma apud Babylonios quantus sit vsus 635,30	
fructus 469,55	
fructus grãdiores cur Nicolai sint dicti 634,41	
qualitates 643,15	
viuacitas 634,48	
ex Palma cur victores gestent coro- nam 634,46	
¶ Palodes 531,24	
¶ Pamphylus Harmonij soboles 646, versu 39	
¶ Pamyliorum festum 63,6	
¶ Pan 433,29	
vnde dicitur 637,14	
¶ Panis mors 531,25	
¶ Panætius philosophus Scipionis mi- noris amicus 218,51	
¶ Pancretium 575,12	
¶ Pandarus 315	
521,30	
¶ Pandora 173,27	
¶ Panicus terror vnde dicitur 50,13	
¶ Panis virius 614,32	
¶ Panes 57,12	
¶ Pantha 266,33	
¶ Panthoedæ apophtheg. 273,37	
¶ Papauer 581,55	
¶ Pascarum nomina 513,55	
¶ Pædagogorum error reprehensus 3,20	
¶ iniuria liberis ferenda 83,16	
¶ peccata an in filiis deus puniat 369,25	
probra 17,17	
proles 28,5	
369,40	
vitia 28,5	

Index in

parentum & progenitorum similitudo aut dissimilitudo vnde 398,23
 parentes secundum deum honorandos pag. 80,46
 parembesius quid 805,8
 paris voluptuosus 120,30
 paradisi de die concubitus 20,13
 Lyra 274,24 iudicium 800,33
 paradisi & Helenae cur infelix coniugium 120,28
 parison quid 805,56
 parmenides 105,6 383,2 389,56
 pag. 501,7
 parmenidis defensio 662,31
 vitium 14,29
 parmenio dux 203,29 ab Alexandro occisus 207,43
 parmenionis sus 19,46
 paronomasia quid 806,2
 parorum & spinorum inimicitiae 358, versu 17
 parthasius pictor 189,34
 parthocidia 749,16
 parthenius poeta 749,40
 participium quid 680,50
 parturientium dolor 78,23
 partus an in utero animas sit 398,55
 partus quando sint faciliores quemadmodum alantur 399,11
 septimestres 399,20
 patris factis 280,41
 Pasiades 279,14
 Paspheas amor 119,23
 280,27
 Pater LXXX liberorum 336,24
 paterpatrus 708,43
 inter patrem & creatorem discrimen pag. 673,40
 patres cur filias magis diligat 121,57
 patres conscripti vnde dicti 708,19
 patria 237,43 natura nulli 194,32
 quibus fiat omne solum 195,19
 in Patriam amor 781,55
 in Patria paucos sapientes effert 197, versu 25
 patroclus 302,42 285,42
 patricij Romani 708,18
 Paulus Aemilius 136,10
 pauli Aemilij abstinentia 217,6
 apophtheg. 216,47 de convitiis ordmandis dictum 559,20
 victoria 265,31
 pauper cur diviti donare non debeat pag. 726,28
 pauperes maxime qui sint 40,15
 paupertas 22,8 774,19 philoso-
 phandi ansam quib. dederit 160, versu 46
 paupertatem suam fateri an animi sit abiecti 157,15 an turpe 322,4
 fortiter qui tulerint 92,8
 de Paupertate diversa iudicia 51,37
 Pausanias Lacedaemoniorum rex 173,2

Pausanias Philippi stipator 317,55
 Pausaniae facinus 364,20
 Pausaniae Cleombroti F. apophtheg. pag. 237,40
 Pausaniae Plistonactis F. apophtheg. pag. 237,54
 Paxae 531,20
 Pacis commoda quado rectissime intelligamus 93,27
 Peccatum quid 51,21 684,21
 a Peccato vel minimo abstinendum pag. 42,23
 peccata aliorum vti intuenda 11,45
 peccata an omnia sint aequalia 51,20
 pag. 685,2
 peccata spontanea 834,11 propin-
 quorum nulli impropetanda 92,
 17 propria quae dicenda 92,23
 peccatorum occasiones fugiendas 162,
 versu 40
 peculiare quid dicitur 560,31
 pecunia cuius rei causa quaeratur pag. 175,36
 pecuniae contemptus 95,23 214,53
 pag. 215,2
 pecuniam luxur esse matrem 102,23
 pecoribus cur sal obiciatur devoran-
 dum 469,31
 Pediculorum natura 296,1
 Pedasus 249,26 319,44
 Pelagus Saturnium 510,57
 pelamydes 464,47
 peleus 267,32
 pelenensium musica 742,6
 pelopidas 155,34 283,24
 pelopidae apophtheg. 214,37 fra-
 ctus animus 285,16
 pelops Thebanorum dux 117,43
 214,37 vnde dictum 728,43
 214,37 apud Graecos quid 69,6
 cur numerare significet 538,12
 penelope Vlyssis vxor 27,13
 penelopes castitas 361,37
 penelopes & Vlyssis cur felix coniu-
 gium 120,30
 Peniae & Pori concubitus allegoricè
 quid notet 69,23
 538,12
 penuria 342,34
 Pepones non esitasse veteres 641,54
 Perdiccas 282,19
 perdicces 453,4
 perdicum astus 459,3 ingenium
 77,12 263,4
 perduellionis damnatio 754,47
 peregrinus quis sit 194,46
 perensius fl. 753,20
 perfectum 487,8
 perfidia 320,16
 perfidia exemplum 231,47 251,39
 perlander Ambracatarum tyrannus
 pag. 114,7
 perlander Corinthi tyrannus 314,55

an vnus ex Graecia fuerit sapien-
 tibus 727,15
 perlander medicus 230,33
 perianthi tyrannis 545,4 788,55
 pericles 342,38 cur Olympius co-
 gnominatus 183,34 nisi medita-
 tus dicere noluit 4,34 vti ad
 concionem venire solitus 145,12
 periculis apophtheg. 219,14 elo-
 quentia 144,12 282,39
 industria 191,15 imperii 562,33
 in rep. adversarius 346,10
 moderatio 151,8 morientis dictu
 287,10 mors 366,46 mu-
 tatio 142,37 senectus qualis fue-
 rit 126,8 stirps qualis 363,3
 perillus statuarius 752,57
 perinithium legatus 228,56
 peripatetici 373,11
 peripateticorum a Platone diffensio
 603,24 virtus 824,5
 periphrasis quid 804,57
 perse quo duce a Medis defecerint
 248,11 quos homines maxime a-
 ment 200,30
 persarum convivia 557,12 deus pa-
 trius 279,46 erga Cyrum amor
 157,10 in consiliis capiendis con-
 suetudo 627,55 luxur 237,52
 imperium 269,27 rex 138,38
 120,1 magnus appellatus 212,24
 supplicandi genus summum quod
 pag. 418,34
 apud Persas cenandi mos 621,1
 quae suppliciorum ratio 370,47
 persephone 513,12
 perseus Macedonum rex 87,45
 97,15 ad Pydnam a Rom. victus
 310,10 a Paulo Aemilio captus
 pag. 217,5
 persica planta cur Deo sacra 71,50
 persicae fructus qualis 71,51
 persides 248,10
 persidis erga fratrem amor 82,14
 persone descriptio 810,22
 perturbationis descriptio 313,44
 perturbationum cause 52,23
 perturbationes non esse pares 51,25
 perueritas 364,7
 perueritas solitudinis contubernalis
 pag. 148,17
 Pedem ligneum natiui qui praetule-
 rit 80,20
 Pestilentia 541,26 530,14 vti
 fuganda 75,17
 pestilentiam invistatam esse, vnde col-
 ligatur 641,27
 Petron Himeræus 533,30
 T. Petronius Neronis assentator 303,
 versu 41
 Pheacenses populus 55,18
 phaeacum deliciae 693,33
 phaeon louis stella 384,10
 phae-

Plutarch. Moral.

phaeton 199,55
 phaeontis incendium 378,15
 interioris 365,56 stultitia 91,26
 phalangia 340,42
 phalaris 362,49 Acragantinorum
 tyrannus 157,8
 phalaridis Acragantinorum tyranni
 crudelitas 752,56
 Phantas Ereffeus 533,32
 phanocles 598,9
 phantasia vnde dicta 393,37
 phantasia 393,34
 phantasia 393,39
 pharabazus 227,1
 pharalum 222,41
 pharali populus 226,13
 pharus quanto intervallo ab Aegy-
 pto distet 64,29
 Pheneon 365,45
 pherecydes 509,2
 Phidias 139,1 patriam suam libera-
 vit 436,18
 Phiditia cur a Lycurgo instituta
 pag. 704,5
 philadelphie exemplum 835,21
 philadelphus sorore Arsinoc in v-
 xorem duxit 7,26
 philarchus scriptor 282,17
 philautia 307,11
 philautiae vitium 94,51
 philippides comediarii scriptor 334,
 versu 19
 philippus a Quinto devictus 216,23
 philippi Macedonum regis apoph-
 theg. 203,26 experientia 282,37
 moderatio 353,2
 philippo nimia fortuna suspecta 173,
 versu 6
 philistio Locrus 617,57
 philistio medicus 691,29
 philistius 86,4
 philo 33,46
 philochorus 189,23
 philocolax 295,41
 philocrates 335,36
 philolaus Pythagoricus 384,50
 philophanes sophista 223,47
 philopemenes 154,28
 philopemenes Achaeorum praetor 216,
 versu 34
 philoxeni qui 595,50
 philosophandi desiderium quale esse
 debeat 36,48
 in Philosophando an sit progressio-
 nis statio 20,36
 philosophantes comparati amatoribus
 41,48
 philosophantium error 37,42
 philosophari inter pocula an conve-
 niat 556,43
 philosophari qui dicendi 134,25
 philosophia 604,35 an e convi-

uis summoenda 629,46
 cur iuuenibus primum minus gra-
 ta 16,4 mandragore compara-
 ta 17,55 quibus macroribus me-
 deatur 98,38 quib. in rebus con-
 sistat 272,5 272,5 quid 373,5
 philosophiae encomium 670,10
 770,25 finis 631,7 fructus 5,
 16 10,6 obiectum 728,14
 praecipua 118,47 quae quot
 sint partes, & quae primum discen-
 da 682,37 813,14 successiones
 374,15 utilitas 271,54 vis 14,7
 39,22 43,49 135,39 139,47
 275,46
 philosophiam ceterae disciplinae ca-
 pit 5,14 politica miscenda 5,27
 primum versibus traditam 519,55
 ad philosophiam copendium quod 95,23
 in Philosophia progressus argumen-
 tum 36,49 38,3
 philosophus actionum suarum testes
 non requirit 39,3 agricolae com-
 paratus 319,21 quibus a vulgo di-
 stet 49,21
 philosophi officium 274,30
 philosopho diuites obseruare turpe
 pag. 121,35
 philosophi an eum principibus ver-
 sari debeant 136,55 quam reli-
 gionis partem tradant 377,21
 quibus vtantur in fictione nomi-
 nibus 705,35 vti erudiant 21,15
 vti audiendi 13,51
 philosophi Elpistici qui, & cur ita
 dicti 596,23
 philosophi Peripatetici 197,48
 philosophi Stoici 197,50
 philosophorum grauisimi qui 272,
 6 placita 373,2 sectae 828,42
 philosophorum verorum cum Epi-
 curo comparatio 671,20
 philosophis quantum debeat 658,
 versu 38
 philotas 280,2
 philotimus medicus 312,17
 philtron potentissimum quod 120,
 versu 43
 philoxenus 17,4 320,42 345,4
 philoxenus poeta cur in Latoniis
 compactus 95,1
 philoxeni gnathonis scurrilitas 293,
 versu 36
 phineus 345,8
 Phlegethon fl. 642,10
 Phoca 465,45
 phocae coagulum 362,46
 phocion 289,1 306,19 322,1 in rep.
 gerenda qualis fuerit 149,2
 securi comparatus 145,9
 phocionis Atheniensis apophtheg.
 230,22 frugalitas 340,25 ma-
 gnanimitas 285,44 mors 211,10

oratio qualis 145,7 paupertas
 157,41 praceptor 146,28
 severitas 147,53 vxor 734,20
 phocides 246,53 250,31
 phocylides 3,1 14,38 16,25
 phocylidis poetae de pueris instituen-
 dis sententia 3,2 vitium 14,29
 Phocum quid 729,29 732,28
 phoei pater 519,26
 phaedrus fl. 57,44
 phoenix Achillis praceptor 2,14
 phoenix auis 311,38
 phoenix riuus 526,24
 phoenicis cerebrum 409,36
 etas 528,30
 phoenice 459,11
 phoenice vnde dicta 394,54
 phora saltationis species 652,15
 phormionis victoriae nauales 189,12
 phos 294,54
 Phraates Parthorum rex 220,56
 phrenesi laborantes quales 39,52
 phrygia 224,20 deum mater 199,24
 phryne meretrix 404,11
 phrynes meretricis statua 278,9
 phrynes musicus 233,3
 phrynichus poeta 152,5
 phrynichus tragaeus 641,14
 phrynichi comediae 558,39
 phrynicus quid 732,31
 Phthibis 291,11
 phthibis 291,11
 phthora quid 189,30
 Phycion mons 260,55
 phylarchus 604,41
 phyleus 360,30
 physica 650,18 quid 373,9
 physica de rerum principis 813,23
 physicomum dogma 343,25
 pag. 416,41
 phyximelum stirps. 489,18
 718,10
 Piceae studium 460,21
 picarum loquacitas 637,37
 picea cur Neptuno sacra 601,12
 picea cur non inoculetur 576,34
 piceae vbi feliciter crescant 582,20
 pictor gallos gallinaceos pingens
 pag. 306,52
 pictorum mos 349,33
 pictura 302,7 quid 190,10
 vbi primum inventa 189,29
 in Pictura quid praecipue moueat 18,
 versu 15
 picus auis 267,2 cur Marti sit sa-
 cra 701,47
 Pieria 253,5
 pictas 835,11
 pietatis erga patriam exemplum 220,
 31 749,7
 de Pietate erga fratres 79,24
 Pigris spontaneae quid nuncient
 pag. 405,54

Index in

Pili	54,35	Plantarum fructus quid	401,23	ingenium 356,53 patria 346,57
pilorum generatio	584,11	plantas omnes non eodem gaudere		Vita 200,20
Pimiorum genus	708,27	solo 509,55 vna perpetua via		Pluto cur <i>alms</i> dictus 318,34
Pindarus 19,3 21,46 52,45 58,37		pergere 76,24		cur <i>sp̄</i> 814,4
62,56 105,56 125,4 172,10		plantis vnde augmentum 413,23		plutonis coniux 512,7 prata 512,29
174,50 182,4 184,36 190,53		plato comicus 143,12		plutus cæcus 235,14
265,25 268,15 284,19 309,33		plato 7,57 11,43 14,31 19,27		pluuiarum generatio 818,37
315,33 324,19 347,2 352,37		34,16 38,10 48,15 54,32 66,		Podagra 291,16
360,45 366,15 368,50 412,43		56 69,11 74,41 81,24 148,16		podagram calceolo repando non le-
417,17 433,28 463,47 467,3		155,54 157,27 161,56 164,43		uari, proverb. 90,1
40 475,28 498,29 504,30		169,9 175,55 179,17 185,1 194,		podagricorum liberi 368,42
515,53 520,4 522,8 527,6 560,		35 199,47 264,33 294,23		podaretii apophtheg. 212,55
28 561,4 564,30 621,51 650,35		295,33 296,49 300,56 310,2		pag. 237,28
651,28 652,31 781,41		315,26 318,33 323,15 332,18 336,		Pœna dea infernalis 370,41
pindari Chæneus 733,27 de Homæ-		2 342,20 343,9 347,16 348,1		pœnæ vti iumentæ 361,17
ro sententia 801,10 laus 366,11		23 352,9 356,57 357,11 361,7		pœnitentia 452,29
pinguia 567,20		363,27 379,24 380,9 374,2		poësis 190,40 an sine mendacio
pinna piscis 464,52		376,3 377,1 378,12 379,1 383,		esse queat 18,20 polypodis ca-
pimiotheras 464,50		6 384,47 385,44 390,3 391,		piti comparata 17,31 viti com-
pinus cur non inoculetur 576,36		26 392,7 394,4 397,24 400,		parata 28,11 quibus constet
vbi optimè crescat 582,20		13 404,17 407,2 411,5 412,		801,44 quibus fugienda 17,57
Piorum animæ 512,28		29 414,48 416,42 425,24		poeseos argumentum simulatum 25,
Piscationis genus 119,16		435,34 442,3 445,34 448,13		43 cum pictura collatio 19,33
piscis cibus qualis 55,17 595,47		455,22 470,5 508,35 509,22		poesim de virtute parum sollicita 19,
piscem quam bouè Romæ pluris ven-		512,48 518,9 533,10 556,54 558,		19 loquentem esse saltationem
ditum 596,8		16 562,27 563,56 565,27 572,38		652,52 morum simulachrum
piscēs cur aduerso flumine nati		600,48 603,19 607,49 623,3		26,19 philosophia temperadama
464,16 cur inter animia à Py-		625,34 628,35 629,7 642,3		17,54 picturâ loquentē 190,10
thagoricis maxime respiciantur 638		704,5 à Diogene quo nomine		sermonis condimentum 114,28
27 cur partu instante placidissi-		reprehensus 53,30 alios peccare		in Poese que vitanda 26,19
mas querunt aquas 465,42		videns que facere solitus 11,45		Pœta 323,15 bonus 450,43 non
gelu constricti 420,38		cur à Dionysio venditus 95,3		bonus 147,24
piscium abstinentia apud quos fuerit		cur ad Dionysium fuerit profectus		poetæ araneis comparati 58,40
castimonie pars 639,40		137,43 Dionysij familiaris 308,		cur multa falsa scribant 18,9
inter Pisces optimi qui 17,4		24 vti mores suos corrigere so-		quam religionis partem doceant
ex Piscibus qui vaticinari soliti 462,		litus 161,57		377,21 quomodo legendi 17,3
versu 17		Platonis constantia 298,20		et seq. vetusti 542,49
pissistratus 333,6		conuiuia 608,47 cū Dionē con-		poetarum contraria sententia 21,
pissistratus Hippocratis F. 362,5		suetudo 136,4 de anime immor-		22 de diis opinio 110,11 lectio
pissistrati Atheniensis tyranni apoph-		talitate locus 185,1 820,55		quem fructum adferat 33,45
thegmata 211,15		de fato 653,35 820,31 de Ly-		poetis quatenus fides adhibenda 27,
piso 223,37 336,31 Ciceronis ge-		stæ orationibus sententia 14,36		versu 45
neri 221,56		de pueris informandis sententia		poetas esse supersticiosos 694,24
Pittacus 333,3 545,3		2,56 dialogi 626,11 discipuli		legenti que obseruanda 23,8
pittacus Mitylenæorum tyrannus 110,		272,15 gibbus 26,26 invita-		sine noxa legere qui queant 18,28
25 551,52		tores perversi 298,45 in arte		in Poetis que querenda 28,13
pittaci lex contra ebrietatem 550,		musica præceptores 737,56		que reprobanda 19,41 non
versu 39		in vita sua corrigenda mos 407,9		omnes eadem querere 29,37
pittaco quantus honos habitus 156,		laus 2,3 663,25 mathematica		poeticæ et saltationi communia que
versu 19		556,29 moderatio 7,11 761,32		dam esse 652,21
pilyocesseni 253,52		natalis 630,10 prædiolum 96,28		poeticæ vetus certamen fuisse 600,
Pix an melle calidior 418,18		Platonem à iuuenibus non intelligi 37		versu 29
piscis vsus 601,28		si rerum muscarum fuisse peri-		Polemarchus philosophus 348,34
Planetæ 36,17 538,27		tum 738,51		polemon 138,46 311,20
planetarum cum fixis stellis concen-		in Platone que notanda 38,13		polemon Atheniensis 483,46
tus 651,19 motus 197,2		plebisciti exemplar 766,12		pag. 600,53
plantæ Arabicæ 509,57 frigide		plenilunia 505,51		pollager leno 27,14
cur folia cito dimittant 582,24		pleonasmus quid 804,51		politæ vocabulum 124,19
oleosæ cur nō inoculentur 576,31		Plisarchi Leonidæ F. 238,7		polidori Alcamenis apophthegmata
præstantissimæ que 178,16		238,15		pag. 238,16
quædam cur cito folia deperdant		Ploides 717,46		politicus an amicitias renuntiare de-
401,24 sine quibus nasci ne-		Plumbi qualitas 612,17		beat 147,15 malus qui 217,25
queant 508,53		Plutarchi ad vxorem epistola 186,1		politicus apud auci comparatus 151,29

Plutarch. Moral.

gubernatori comparatus 150,48	popinatio que dicatur 100,32	de Priapo fabula quid mysticè notet
hederæ comparatus 146,24	popinationis incommoda 641,5	pag. 63,15
medico comparatus 155,5	23,5	prienēsi et Samiorū pugna 720,12
comparatus 142,1 quibus pol-	poppius 218,27	princeps priuatis quo prestare de-
lere debeat virtutibus 143,45	populus in vitiis magistratus obser-	beat 225,1 quomodo Dei sit mi-
politici descriptio 147,32 industria	uandis qualis 142,44	nister 138,48 simulachrum Dei
158,5 mores quales sint 142,28	vti ducendus 144,20	139,1 regula comparatus, et
officium 135,27 152,50 159,13	populi ingenium 151,14 apud po-	cur 138,33 canibus vti compa-
oratio qualis esse debeat 144,4	pulum quali vtiendū oratione 145	ratus 139,25
versu 34	porcia 246,29	principes quando sibi amicos parare
politicum facere magni esse negocij	porci cur castrentur 613,13	debeant 146,42
133,54 que faciant 130,23	porcorum oculi 598,3	principum an fugienda consuetudo
politico que agenda in seditionibus	porfenna Tuscorum rex 250,47	155,37 vitia cur grandiora vi-
pag. 158,40	porfenna moderatus animus 353,6	deantur 142,55
politicorum facultas que 131,41	portæ 703,12	principes sectari qui debeant 136,54
pollucis erga fratrem amax 84,15	portenta 364,14	principium 267,24 495,6
polyx Thoracum rex 201,32	porus 275,13 ob virtutem ab Ale-	quid 374,7
polus Septentrionalis 816,29	xandro honoratus 206,17	principij et elementis discrimē 374,6
polyarchus 257,53	pori elephas 458,27	principia tria qui et que dixerint
polybius 270,34	pori et Peniæ concubitus quid notet	pag. 376,4
polybij præceptum 218,10	pag. 69,23	principia vniuersitatis que 376,12
fenestus 131,16	Postidonius 419,19 562,56	de Principiis varie sententiæ 663,
polychermus orator Atheniēsis 636,	postidonij error 444,9	versu 40
versu 33	Postibile quid 655,9	priscus ex Tarquiniis 265,30
polycletus 139,2 573,39	postibile contingens quid 655,26	priscorum cum feris certandi scopus
polycrates Sami tyrannus 314,55	necessarium quid 655,25	160,24 mos 293,56
788,35	postulata vti Græci vocent 632,43	pruatio 415,18 46 an sit multi-
polycratidas 238,26	posthumus Labienus 218,4	faria 415,57
polycrita 252,29	Potandi finis 405,9 550,45	pruatiōnis definitio 415,49
polygnotus pictor 542,40	inter Potandum an floreis vitendum	pruatiōnis et habitus pugna 415,
polymnia Musa vnde dicta 649,29	coronis 580,12 consultare qui	versu 40
polypercon 312,17	sunt soliti 627,54 cur videatur	prus quid 573,43
polypus 430,19 cur colorem va-	non esse consultandum 628,25	probitatis fons 3,16
riet 472,10 viuis devoratus	potentia cum improbitate conimicta	probrum quam reprehensionem ma-
413,12 346,48	quantum noceat 140,7	gis metuendum 319,9
polypi astutia 463,47 caro	potentibus vt diu potentes sint quid	probus an aliquis sit 692,16
qualis 472,34 cirri 359,33	agendum 217,30	Procles Epidauri tyrannus 520,20
natura 812,43	potus vitandus qui 329,3	prodicus 405,11
polyxenus sophista 202,51	potus condimentum quod 625,33	prodigium 516,21 601,52
polyzelus 190,33	Præceptoris et agricolæ compa-	proditor 335,36 punitus 747,
Pompeia Cæsaris vxor 222,20	ratio 2,1	versu 46
C. Pompeij Magni cædes 266,25	præceptores quales esse debeant 3,15	proditoris pœna 746,36
clementia 220,37 error 222,40	præceptorum habendus delectus 3,6	proditores an amentur 223,2
gratia 266,27 fauor 223,23	prægnans rei capitalis damnata 362,	Proegmena seu præcipua bona 691,
heroicum factum 153,15 in rep.	versu 31	versu 35
adversarius 146,10 mors 221,	prænominata 715,17	Progressio non multum ab extrema
23 630,23 prematurus trium-	præpositiones epistylis comparate	insipientia distans, enigma vnde
phus 145,48 prematura vir-	pag. 680,56	ortum 35,52
tus 220,24 stirps 363,3	præfens 96,10	erga Prolem anor an sit ex natura
statuæ deiectæ à Cæsare iussu re-	præstigia 452,30	pag. 77,30
poni 163,38 222,7	Prandium 636,56	prometheus sapientiæ inventor 54,15
pompeij et Luculli contentio 127,2	pratinus 744,26	promethæi Thesali fortuna 162,30
in Pompeio quid calumniati sint ini-	prauitatem esse variam 640,10	promethæi vocabulum quid notet
mici 142,50	praxiteles 519,1	pag. 169,2
Ponropolis ciuitas 322,54	praxiteles historicus 601,14	pronomēn 680,48
pontificis Hebræorum habitus 598,	Præneste vrbs 753,33	pronunciatum vnde constet 679,19
versu 38	128,11	pronunciatorum genera quot iuxta
C. Pontij industria 269,52	præsterum causa 68,46	Chrystippum 641,18
pontus Euxinus 465,45	Priami infelicitas 262,1	prophethasia ciuitas 272,39
pontus regio qualis 419,16	rem oratio 180,6	propomata 642,4
Popiliones apum hostes 462,22	priapus 341,48	proportio geometrica cur regno le-
C. Popilius iurisperitus 221,43	priapi festum 636	gitimo conueniat 631,35
popinæ 404,44		Proportione arithmetica cur Lace-

Index in

demone exterminari Lycurgus 631,35	pueroris vocabulum 50,49	sententia 821,32 excellentia 2,5
proportiones muscorum intervallo- rum 739,32	puerorem mulieris esse vestem 119, versu 34	musica 45,49 obiurgationes quales 310,40 preceptor 56,3
proportiones Pythagoricæ 441,4	Pneumonia 474,3	symbola explicata 8,25 637,23
propositum quid 452,20	pueri raptus cælitus punitus 116,46	Pythagorei 321,34 de numeris & fi guris quæ sentiant 74,7 iram ante occasum solis deponere soli- ti 86,45
proprium quid 452,20	puella raptus 116,22	Pythagoreorum ad misericordiam ex- ercitiâ 451,20 cubitum euntium consuetudo 75,36 in sepulturis ceremoniæ 775,8 iusiurandum 375,11 silentium 327,26 super- stitio 597,35
proprium vti dicatur 742,21	pueri an verberandi 6,4	Pythagoreos carnib. abstinuiffe 345, versu 16
proserpina 511,54 cur Soligena di- cta 512,24 mystice quid notet 64,35 nunc apud Inferos, nunc apud Superos cur dicatur esse 512, versu 6	à quibus examinandi 6,26	Pythæ apophtheg. 210,19
proserpinæ festum cur in ætæ dictu pag. 72,3	artes quas debeant discere 3,7 cur cœnis adhibendi 704,3 cur quæ senes sint voraciores 609,16 quales esse debeant 4,57 quibus affuescendi 10,49 vti tractan- di 6,8	Pythæa apophtheg. 210,19
prospicit quid 656,27	puerorum ingenium 93,17	Pythias cur sortes non det versibus 514,13 & seq.
proteruorum ingenium 605,57	pueris an ex tempore vt dicant, con- venit 4,34 quæ discenda 22,7 16 233,49 quæ imprimenda 37,2 55,44	Pythias orator 145,23
protogenes pictor 207,15	pueros ab obscœnis abstinentes 6,43 à malorum consuetudine retra- hendos 8,23 vera vt dicant, af- fuescendos 7,43	Pythias motus 523,56
providentia diuina 316,29 819,42	pueritia cere comparata 2,55	Pythium quid sit 726,54
quotuplex sit 657,22	Pugiles 575,23	Pythij effeminatus animus 259,7 mors ibid. in metalla insanus amor 258,42
providentiæ diuinæ decretu vti con- siderandum 654,32 definitio 656,31 proprium 820,1	Pugna Leucetricæ occasio 117,37	Pythocles 427,29 748,31
providentiæ diuinam negantes vti sint affecti 432,49 433,22	Pulmonis motio 396,9	Python Aeniuis 286,46
Prudens 98,5 qualis 31,3	pulcherrimum quid 549,4	Python Atheniensis cur deo asscripse rit res à se preclare gestas 153,45
prudens officium 171,17	pulchritudo 4,2	Pythonis & Apollinis concertatio- nes 59,56
prudentiæ quæ requirat 47,19	pulmenta 242,4	Q
prudentiæ causæ 734,26 definitio 45,21 481,31 485,33 enco- mium 30,51 obiectum 47,17 regulæ 171,21	pulmonis inflammati argumentum caro qualis 617,46	Qvadranguli natura 61,33
prudentiæ muliebris exemplum 258, versu 49	pulsus in homine 411,53	Qvadruplatores 329,50
prudentiæ an fortitudine vincere melius 230,38	Punctum 730,35	Qvæstiones inviles fugiendas 13,20
sine Prudentia an reliquarum artium sit vsus 44,52	Purgandi ratio optima quæ 410,35	Qvæstiones conviviales quomodo di- spensari author 568,51 natu- rales 468,42 & seq.
Pruna 506,17	purum quid 567,25	Qvæstiones de diis ordo 682,42
Pruritus 610,11	Puteus 417,35	Qvæstiones ab Aethiopiæ rege, Ama- sidi propositæ 548,42
Prytanæum 195,24 458,17	putredo quid 414,11 589,5 636,3	Qvæstiones centuriatæ Græcæ 717, 12 & seq.
¶ Pseustippus 310,5 ab auunculo Platone vti frugi factus 89,10	putredinis causa 655,46	Qvæstiones Platonicæ 673,30
¶ Psittacorum docilitas 460,5	putredini quæ resistant 468,50	Qvæstus iustus cur quandoque sper- nendus 329,12
¶ Pfora 55,31	¶ Pydna 310,9	Qualitates an sint corpora 495,31
¶ Pythæa quid 943,9	Pythæa qualis saltatio 626,30	Qualitates simplices quot & quæ sint pag. 416,19
ptolemaeus 371,46 353,12	Pylij 239,1	Quaternarius cur Mercurio dicatus 273,16
ptolemaeus Philadelphus 281,11	Pyramides Aegyptiacæ 395,27	Religio 318,41
ptolemaeus Soter 60,43	pyrander 752,41	Religio priscorum 377,19
ptolemaei bibliotheca 428,10 mol- litia 301,7	pyrriche saltatio 652,9	Religiosus 569,56
ptolemaei Lagi frugalitas 206,26	pyrrho Eleus 274,33	Remora piscis 577,25
ptolemaei Cerauni somnium 364,19	pyrrho Lipareses 711,25	Remus cur à Romulo fratre sit oc- ciscus 703,8
¶ Publicola consul 250,54	pyrrhus Epirotarum rex 215,7	Reprehendendi locus 316,34
publica priuatis præferenda 147, versu 23	pyrrhi apophtheg. 208,5	Reprehensio proximî 289,46
publicani 343,25	Pythagoras 8,24 317,11 382,5 391,24 453,34 829,37 an scri- pta ediderit 272,6 cuius fuerit 637,25 cur capturam piscium re- demptam dimiserit 639,4 ne quid stupret, vnde paravit 14,4 quibus familiaris fuerit 136,5 vbi docuerit 376,11	Quercus 345,49 713,36
Pudere & verecundari an idem 319, versu 36	Pythagoras Mnesarchi Samius 374,5	Quercus flores 475,43
Pudicitie exemplum 113,36 117,7	Pythagore de animarum migratione 31,21	Querc-

Plutarch. Moral.

quercu apud Priscos in honore fuis- se 620,46	reprehensio vtilis quæ 11,42	reprehensio vti frædæ 15,25 39,54	reprehensio color optimus 217,24	Requies alterna 6,20	Rhesus 47,12	Res humanæ 315,35	Rerum circumstantiæ 80,19 com- paratio 74,21 diuisio 479,57	causas indagare quorū sit 632,40	verum fortuitarum possessio qualis pag. 97,4	verū gerendarū subsidia quæ 271,52	Rebus cur non sit irascendū 91,34	Resina odor qualis 75,14	vsus 601,28	Respiratio 395,45	responiones exquisitæ quæ 569,11	responionis genera quot 337,28	respublica nauigio comparata 128,45	optima quæ 549,49 quibus au- rea mæsis 141,41	respublicæ administratio quæ pariat 160,15 administratio an volupta- tibus desitatur 127,17	Rempublicam administrandā qui ne gent 141,34	remp. gerere quid 134,21	ad Repub. adiut quot & qui 145,33	quo animo accedendum 141,41	Rempublicarū bona suprema quæ 158,46 formæ 124,30 833,44	Respub. quid maximè ornet 705,38	in Rebuspub. quæ sint necessaria 705, versu 39	res secundæ malorū exordium 488, versu 43	Res sacras in belli vsum conuersas pag. 342,38	Retia cur hyeme quàm æstate magis putrescant 471,28	Reverentia 139,23	Rex qualis esse debeat 834,23	quatenus mansuetus esse debeat pag. 232,10	Rex sacrificulus 708,53	Rex vii maximè fiat clarus 548,7	Regis & tyranni discrimen 139,37	regs apud Priscos vnde creati soliti 5,42 cur reverēdi fuerint appel- liti 139,22 iidē qui & sacerdotes fuerunt apud priscos 55,1 quātis astringantur curis 130,3 quibus vrbis sint monendi 201,23	regum beneficia suavissima quæ 325, 51 gratia qualis 201,25	Regum Persarū migrationes 197,17	rege bonos multis prodesse 135,53	¶ Rhodanus apud Inferos iudex pag. 185,28	Rhæteorum mater 68,33	de Rha fabula 538,25	Rhetoricæ definitio 691,9	Rhetorices genera 650,18	Rhetricæ Lycurgi leges 348,4	Rhij populus 555,17	Rhion promontorium ibid.	Rhodijs 721,14	Rhodi summus magistratus qui 151,35	Rhymetalces rex Thraciæ 222,57	Ridiculi qui 217,37	¶ Rhodanus cur horrendum significet pag. 643,19	Rigidi qui fiant 53,12	riglus pancratiasta 403,45	Risus effusus 186,53	Risus Sardonius 317,6 426,39	in Risum profuso quæ agenda 289, versu 49	¶ Robur 4,3	Rodopis meretricis obelisci 518,34	Roma 264,38 à Gallis obsessa pag. 269,40	romæ colles quot 709,39	romani ad Cannas ab Annibale cæsi 215,26 cur hominum effigies de ponte præcipitare sint soliti 703,50 cur nisi sub dio Hercu- lem non iurant 703,13	cur vulture ad capiendâ auspicia præ cipue sint vsi 713,32 vti legat- tos excipere consueverint 706,3	Romanorum ærarium 705,45	apophtheg. 214,50 auguria 794,50 cœnæ quales fuerint 637,4 conuiuia 626,9 cum Albanis diuturnum bellum vti di- reptum 748,51 disciplina militaris 705,3 duces 270,31	foeminae quales 217,19 virtu- na 269,16 264,10 in anti- cos studii 152,17 luctus 700,37	luxus 596,7 numisma 705,34	nuptiæ 698,21 699,40 715, 29 potentia 269,16 præci- pium numen nominare cur veti- tum 708,35 prenomina 715,20	primi consules quo anni tempore creati 701,21 principes viri 265,8 reges 267,25	romanorum & Græcorum casus in- ter se comparati 745,10	romanos ab Hetruscis fuisse decima- tos 701,7 ad Alliam an- nem cæfos 702,17 Sabino- rum filias rapuisse 703,43	romulus 250,43	romuli ingenium 701,21 mors 751,36 nuptiæ quæ 704,21 ortus 266,45 virtus 267,25	romulum et Remum lupæ mammam suxisse 701,45	Ros cur Lunæ & Iouis dicatur sobo- les 580,54	Roris definitio 473,33	propriæ- tas 470,25
---	------------------------------	-----------------------------------	----------------------------------	----------------------	--------------	-------------------	---	----------------------------------	--	------------------------------------	-----------------------------------	--------------------------	-------------	-------------------	----------------------------------	--------------------------------	-------------------------------------	---	---	--	--------------------------	-----------------------------------	-----------------------------	--	----------------------------------	--	---	--	---	-------------------	-------------------------------	--	-------------------------	----------------------------------	----------------------------------	--	---	----------------------------------	-----------------------------------	---	-----------------------	----------------------	---------------------------	--------------------------	------------------------------	---------------------	--------------------------	----------------	-------------------------------------	--------------------------------	---------------------	---	------------------------	----------------------------	----------------------	------------------------------	---	-------------	------------------------------------	--	-------------------------	---	---	--------------------------	--	---	----------------------------	---	---	--	---	----------------	---	---	---	------------------------	---------------------

Index in

vore sapius conspersi cur lepra se- dentur 470,21	versu 35	dormire credatur 72,9	quales 700,27
rore herbas reddi dulciores 593,38	sanguis 584,12	deus 700,27	
Rose 580,36 cur euaporationes repellant 581,37 vti fiant me- liores 164,26	sanguis corruptus 155,6	saturni annus 386,34	antru 511,30
Roxane Alexandri vxor 279,32	viti detrahendus 194,18	saturni ex Eutorio filij 747,7	falx
pag. 275,17	sanguinis qualitas 643,22	quid notet 705,49	insula 510,56
Rubicon fl. 222,29	sanguinis taurini vis 316,32	stella 384,10	fidus vti Graeci ap- pellent 511,13
rubigo quae occupet semina 470, versu 23	sanitas 4,3	templum Romae	qua occasione structum 747,15
Rufi apud quos ludibrio habeantur pag. 61,24	sanitatis bonum quando recte intelli- gamus 93,27	de Saturni filijs explicata fabula 81,4	4 59,56
Ruma quid 267,5	sanitatis causa 80,10	satyri 57,12	353,44
ruminae sacra 708,12	io 80,10	Saxa cur insecunda 413,55	
Rupes vnde existant 420,32	definitio 401,50	Scalena 416,32	529,38
rupes auis 605,15	effectus 43,34	Scamander Boeotiae fl. 723,39	
Ruta 460,50	praecipua 462,13	scarabeus anulo insculptus 56,15	
ruvulus 343,54	sanitati quae repugnent 411,39	scarabei natura 625,46	ibid.
S	sanitatem quae conferunt 407,21	scarabei vnguenta, proverb. 625,46	
Sabbus 598,32	de Sanitate iudicia diuersa 51,42	scarabeu cur quida honorent 73,35	
Sacerdotes Aegyptij a piscib. cur abstineant 55,15 cur tanto sint in honore 137,24 quae luceant pag. 64,9	Sapere quibus difficile 309,16	qui colant 597,16	
Sacerdotum apud priscos superstitio pag. 54,44	sapiens 302,27 477,4 479,19	scarus piscis 639,24	
sacrum quid 465,47	an quae sum captet 688,47	scaurus 164,33	
Sal 567,21 cur ad Venerem stimu- let 607,56 cur diuinus sit ap- pellatus 608,4 vti ad potio- nem sit condimentum 596,41	qualis sit 49,5	Sceleratorum animus 512,27	
falis commendatio 616,32	quibus gaudeat 32,38	Scelera cur puniantur a Deo 368,28	
54,47 vis 469,33 596,28	sapiens secundum Stoicos qualis 93, versu 13	Scelera quamprimum puniri expedi- re auctoribus 364,29	
vjus Aegyptijs sacerdotibus cur interdictus 62,4	sapientis officium 182,16	re auctoribus 364,29	
sal macilentis noxium 475,4	sapientia quae vitandae vocet 97,10	Scetrum mystice quid notet 67,32	
salaces 330,51	sapientes 483,12	M. Scevola 265,12	
salamantica vrbs 249,51	qui 347,3	Schema quid 803,2	
salamantides 250,3	sapientes apud priscos quot & qui fuerint 727,14	Schema saltationis species 652,15	
salsamentu vti reddatur dulcius 566, versu 56	sapientum compendiosa dicta sumi- nibus comparata 524,10	Schisma quid 803,2	
salsamenta cur macilentis conueniat pag. 469,36	uia qualia sint 546,54	Schisma saltationis species 652,15	
falsi proprietates 470,9	sapientum Graecoru de familia opti- ma sententia 550,21	Scitula 449,41	quarum sit re- rum 673,20
saltatio quae magis coenis conueniat pag. 626,33	tyranno sententia 548,7	Scitula materia quae 69,32	
saltationem tacitam esse poestim 652, versu 53	de re- pub. sententia 549,48	Scitularu quae doctrina conficiun- tur, genera 690,12	
saltationum genera 626,30	in sapientes Aristarchi scomma 79, versu 39	Scitulus Scytharum rex 336,23	
partes quot & quae 652,15	de septem sapientibus 787,41	Scitulus LXXX filiorum pater pag. 201,49	
saluberrima quae sint 403,14	sapientia quarum sit rerum 47,6	Scipio 265,10	
de Sambico proverbium 724,29	quid 373,4	Scipio Africanus invidiam vti decli- nari 150,32	Annibalem devicit pag. 136,12
Sami 788,54	sapientiae apud Aegyptios studium pag. 55,56	Scipio minor Carthaginem expugna- uit 218,17	cur hystioni compa- ratus 135,8 146,33
samum petit, qui seipsum non habet, proverb. 238,47	sapientiae commendatio 53,15	Scipionis minoris apophtheg. 215,45	
samiorum respub. 725,33	sapientiam de Deo esse reminiscen- tiam 673,16	218,6 abstinentia 218,23	accu- satores 216,13
samiorum & Prieniensiu pugna 720, versu 12	sapientissimum quid 549,5	disciplina mili- taris 219,4	fiducia 285,28
sami a Pericle devicti 192,57	sapores 596,14	perpetuatio 218,42	vir- tus 266,27
samnites a M. Curio devicti 214,55	saporum genera quot 460,54	in Scipione inimici quid sint calum- niam 143,49	
Sanctitas illecebras non admittit 515, versu 12	ingratus quid 565,27	Scopa Theffalus 341,42	
	sappho poetria 123,49	scopuli vnde existant 420,32	
	sapphus carmina 246,23	Scorpionum quorum animantium ci- vitas 211,19	
	Sarapis idem qui & Pluto 60,39	Scythae 409,25 545,52	cur ser- uos exoculent 44,47
	pag. 6,14	qualis po- pulus 201,45	
	Sarcasumus quid 809,31	Scytharum dii 547,8	mos 272,20
	sardanapali epitaphium 278,7	sacrificia 518,17	
	pag. 278,7	apud Scythas non nasci vites 547,6	Scythia
	sardanapali fortuna 271,19		
	sardinia 121,8		
	Saturitas quando noxia 592,57		
	saturnalia 704,17		
	saturnus ad superos ne an ad inferos pertineat deos 704,15		
	te quid notet 61,51		

Plutarch. Moral.

Scythia qualis regio 419,16	in Senibus ratio cur invalescat 52,20	seruij Tullij regnum 268,26
Scythius 519,24	senij causa 402,2	seruorum serie 714,42
Securitas periculosa 161,27	Sepiae piscis astus 463,27	liberi pag. 341,2
Seditiones 530,17	Septimontium 709,38	Sesostheris magnificentia 246,29
de nascen- tur 404,41	Septimius Marcellus 747,28	Seth idem qui & Typhon 67,17
seditionibus sedulo occurrenti 159, versu 33	Sepulchra 836,30	Seueritas parentum in liberos 747, 46 748,4
in Seditionibus politico quid agen- dum 138,40	Sepulchri honor 711,26	Seueritatis exemplum 119,41
Sedulitas 357,20	Sepultura veterum 434,31	Sexilis mensis cur ita dictus 701,15
Seleucia ciuitas 272,38	Sensibilia 742,37	Sexij Romani philosophadi studium pag. 36,56
Seleucus scriptor 677,14	Sensilia intelligibiliu simulachra 99, versu 5	Sibyilla 515,51 522,18
Seleucus 207,27	Sensus 396,18 415,46 428,57	Sibaritarum conuiuia 545,17
Seleuci de regno dictum 130,5	quid 392,42	Sibylle 246,25 371,50
exercitus a Galatis ad internecio- nem deletus 87,15	Senilia vocabulum quam multa notet pag. 392,53	Siccantia vulneribus apta 839,40
leges 286,52	Senium cur multa effugiant 674,27	Siccitatum causa 68,48
Seleuci Callinici cum Galatis pugna pag. 334,27	quid acuat 38,22	Sicilia 221,8
Semele 198,36	quid 452,11	Sicilia attelaborum examine vexata 574,18
semen muliebre 584,27	ad Sensem an omnia reducenda 374, versu 46	cur sit adeo fertilis 469,53
seminis genitalis essentia 397,26	an sint veri 392,56	per Dionem tyranni de liberata 429,16
semina cur potius ex pluuiis aquis, quam affluentibus alantur 469,3	an sint sine intelligetia 452,14	quae facilius percipiant 420,19
semitrans 200,42 268,2	quos mini- mum agitent 318,47	quot & qui 393,7
semitrans magnificencia 246,28	vti fiant 393,13	Sicily 362,51
semitrans 59,32	Sensuum hebetudo vnde 414,17	Sida 606,48
semitrans 537,9	inter se collatio 10,9	officia 168, 51
semitrans numerus quae conuenien- tia sit ordinatus 644,47	virtutes quot & quae 730,17	Sidera caelestia 384,38
Senatores Romani 708,17	serfibus quae subiecta 673,56	cur vin- bran iaculari nequeant 505,5
senatus apud Romanos summum con- cilium 129,43	vnde vigor 565,56	Siderum alimentum secundum Stoi- cos 638,42
seneca 355,52	Sensus per intervalla renouandos 349, versu 34	motus qualiter fiat pag. 744,55
seneca apud Lacedaemonios hono- rata 134,4	de Sensus 665,25	Signa caelestia 377,8
cuius rei labore in- opia 643,22	Sentientia sensus expertibus esse me- liora 74,22	Signa dissociabilia quae appellent ma- themati 399,41
voluptates an im- minuat 127,10	Serapion poeta 515,30	Silentium 415,19 232,47
semitrans beneficiu 128,15	Seria 563,22	opor- tunum 7,19
340,17	Serij 217,37	198,29
fundamentum quod 5,42	Sermo 331,4	Silentium Pythagoricum 638,31
offi- cium 129,38	animi index 273,49	Silentium quibus loco sit respōsi 321, versu 53
solatium quod 98,50	Sermo diuinus voce non indignus 73, versu 41	Silentij commendatio 10,52 163, 18
semitrans viuidae exempla 126,9	Sermo in conuiuio iactus intempesti- ue 629,55	221,15
semitrans multis malis obnoxiam 343,43 217,33	Sermo monetae comparatus 522,21	proprium 633,21
quae accersant pag. 25,26	Stragulis comparatus 209,3	Silenuntij 517,55
seni an ducenda vxor 129,10	quid 446,65	Silo Popedius 219,53
an tractanda respublica 125,1	Sermo Romanus 680,9	Simiae 369,3
senem quae non deceat studia 134,10	Sermonis commendatio 71,52	vti capiantur 297, versu 49
senes cur adolescentium esse debeant verentes 123,7	commercium 331,54	Simile a simili an afficiatur 592,36
vicibus compa- rati 828,11	Sermones impuri 21,1	Similia similibus, proverb. 30,2
cur cito inebrientur 583,41	optimi qui 193,24	Similium ad similia applicatio 32,41
cur Graecae dicantur Xpov 583,42	quales inter pocula se- rendi 630,5	Simonides 173,39 38,6 41,36 125, 30 126,23 130,35 164,13 174, 47 295,53 306,49 320,1 327, 46 338,48 364,43 404,27
cur iracunden- diores 352,34	Sermonum genera quot & quae 136, versu 12	519,38 633,48
cur mero delecten- tur impensius 565,42	Serpentes a ceruis devorari 462,23	quot literas invenit 645,29
cur scri- pta e loquendo rectius legat 565,2	ad solem agitari 628,25	Simonidis ad Pausaniam dictu 173,3
quali delectentur vino 602,48	Sertorius 220,52	de Homero sententia 801,11
senum consilia salubria 129,39	Seruilis 220,43	Simulatio 785,35
impudentia quid operetur 122,8	Seruitij lex 315,3	in quibus ipsa re sit gratior 599,45
officium 310,50	Seruitus 315,7	Simulataem excitantibus vti respon- dendum 88,8
temperamen- tum 583,44	Seruius Romanorum rex 269,3	quae pariant pag. 160,15
senes in appetitibus minus esse arden- tes 52,19	fortunatissimus 704,38	Simatus 255,34
	Seruij prudentia 246,29	Singultum quid pellat 151,56

Index in

Siniftra 711,11
 finiftrum vnde dictum 711,12
 finopenfes 195,25
 finorigis felus 255,40
 Sirenes Homericæ quid fabulose no-
 tent 65,3
 Sisyphus 19,50
 Sisyphi progenies 363,2
 Sitientes cur magis, si commédant,
 stiant 610,54
 Sitis 610,19 an ratione dometur
 774,27
 Sitis causa 609,27
 Smyrnæos quondam fuisse Aeoles
 614,17
 Socordia 2,7
 Societatis humanae initium quod
 452,44
 Socrates 311,31 361,25 506,43
 721,2 an scripta ediderit 272,6
 cur damnatus 272,27 cur ho-
 mines arguere sit solitus 672,40
 cur minus mendaciorum appofi-
 tus architectus 18,19 diuiniarum
 contemptor 341,56
 Socratis accusatores qui 97,49
 commendatio 2,3
 contra Colotem defenfio 664,
 40 contra tram remedium 351,3
 demonium 433,28 771,21
 de beatitudine fententia 4,16
 de morte fententia 176,1 difci-
 puli 272,15 exercitium 403,
 56 in corripicdo efficitas 309,
 37 in dicendo vis 325,22 in mor-
 te ferenda constantia 91,26 laus
 772,1 moderatio 7,2 333,34
 355,37 mors 292,53 natalis 610,
 9 oratio medicamento purganti
 comparata 672,53 paupertas
 41,51 sub mortem ad familiares
 adhortatio 199,56 temperantia
 337,25 403,50
 Socratem nihil suum docuisse 673,8
 de Socrate oraculum 777,56
 Scabide apophtheg. 238,28
 Sogdiani 272,19
 Sol 139,4 550,6 an fit ignis 110,
 41 cur caliginofus appareat no-
 bis 539,45 cur idem qui et A-
 pollo 294,50 cur nauigiorum
 vehiculis dicatur vti 62,29 cur
 refistat putredini 468,50 vnde
 inuitatur 64,46 vti lunæ dica-
 tur amans 114,53
 Solis annus 386,35 à terra diuortiu
 500,2 corpus quale 67,44 cū lu-
 na coitus 505,1 defectus 385,26
 505,13 eclipsis qui fiat 816,6 quid
 67,15 diameter 426,55 447,
 36 dignatio 677,35 effentia 384,
 43 forma 385,12 fulgor 508,5
 magnitudo 385,6 motus 814,
 50 quando minimi, quando ma-
 ximi 447,43 munus 64,41
 partus 510,30 quantum bene-
 ficium 138,54 168,56 413,42
 soli quando et quare facrificent Ae-
 gyptij 67,52
 Solem cor effemundi 502,2 cur
 Decem putarint veteres 377,29
 luna feruidiorem 589,1 post
 nebulam esse feruidiorem 110,43
 qua nota exprimant Aegyptij
 518,6
 soles gemini 388,44
 foli populus 717,29
 solidum 730,33
 Solon 37,26 55,57 151,53 146,44
 343,7 506,13 545,3 ab amicis
 suis vti circumuentus 148,43
 Pifistrati tyrannidi refistit 133,17
 qua occasione ab Athenienfibus. le-
 gislator factus 110,19 146,21
 Solonis apud Crcesum in dicendo li-
 bertas 309,56 de felicitate fen-
 tentia 302,24 de matrimonio
 leges quales 114,16 laus 55,57
 præceptor 56,3 540,20 282,
 54
 Solstitia 447,43 701,26
 solutos quid reddat 42,33
 Somnia 543,39 vti fiant 397,12
 Somnia grauius gignentia 642,36
 Somnia fua qui libenter prædicent
 569,55
 fonniorum monstra quid notent
 406,53
 ex Somnijs præfagationem queren-
 tes quibus debeant abstinere cibis
 642,36
 fonnus 5,46 307,16 406,54
 609,34 animæ an corporis fit
 408,54 contractus 603,3 cur
 publicano comparatus 414,42
 nimius 839,12 quando noxius
 410,2 vti fiat 400,45
 fonnus causa 75,40 commendatio
 314,24 vñus 6,20
 fonnus quæ concilient 581,39
 585,7
 sub Somnum exercitia quæ conueni-
 ant 409,55
 in Somno an animus quiefcat 43,20
 Sonus 446,6
 Sonorum diuerfitas vnde 828,6
 Sophifma 367,1 (37
 fophifma in authorem retortiu 682,
 fophifmæ 287,27 786,13 cum autē
 Homericæ comparati 38,32 quid
 iuuentem docuerint 672,52
 tragædis comparati 13,49
 fophifmarum quantus fuerit Socratis
 feculo prouentus 672,48
 Sophocles 14,39 18,6 19,3 21,52
 22,5 23,31 41,20 83,18 92,27
 126,26 131,20 162,19 168,38
 174,51 221,26 265,40 294,31
 298,43 313,8 331,34 335,9
 336,43 353,30 354,52 357,33
 426,45 431,32 433,31 498,
 52 522,48 527,56 564,38
 576,18 581,23 640,56 709,57.
 830,37 quæ in Aefchylo repre-
 henderit 37,54
 Sophoclis continentia 427,39 fa-
 cundia 191,17 fenectus 126,26
 temperantia 340,35 vitium 14,29
 Sorex 639,27
 Solades loquaciatis poenam pendēs
 7,27
 Spartam quid perdidit 244,7
 fpartam fortitus es, hanc omnia, pro-
 uerb. 95,38 195,38
 Spartiatæ cur alijs feliciores 226,28
 cur comati 236,27 pueros à
 vinolentia vti auocent 243,33
 Spartiatarum erarium 229,30
 conuiuia 242,3 dij cur armati
 omnes 231,40 erga senes re-
 uerentia 241,5 fortitudo 229,
 23 ingeniū 142,23 moneta 234,
 56 phiditia 628,11 studiū 228,33
 Spartiatas aliorum commercijs cur
 interdicitum 243,16
 fpartiatas Herculis esse pofteros
 234,46
 Specierum fides quæ 69,34
 ex Spectaculis fructum qui capere
 queant 38,16
 fpectatores quales esse conueniat
 767,50
 fpectra diurna 364,14
 fpectra lacinata 508,13
 fpectulum 394,12 bonum quod
 119,44 quibus offerendum 351,
 51
 fpectula repanda 503,22
 in fpeculis vti formæ repræfenten-
 tur 779,24
 489,18
 Spes 43,36 549,6
 fpeuffippus vti à Platone emendatus
 311,18
 Sphinx 221,45 260,55
 Sphinxis figurâ quid notet 55,45
 Sphinxes 262,53
 Sphragifmæ facerdoes qui 61,42
 Spicæ optimæ quæ 39,17
 Spinorum et parorum inimicitie
 358,17
 Spinthari de Epaminonda iudicium
 10,50
 Spiratio vti fiat 676,11 (821,10
 fpiritus in animatib. vnde generetur
 fpiritus receptaculum 617,23
 fpiritus diuini 541,21
 fpiritus in aere oberrantes 60,14
 Spifitudo 515,6
 Sponde

Plutarch. Moral.

Sponde fed prefto noxa est, dicti ex-
 plicatio 556,28
 Sponfa 709,12
 Sponfam præco accersit 721,14
 qualem esse conueniat 521,43
 Sponse, cur malum cydonium vi co-
 medat præceptum 119,3
 Sponfo 336,15
 Sponfus 709,12
 Spurij 715,16
 Squallore plantas destrui 643,17
 Statura 197,49
 Stasirates architectus 277,21
 Stella pifcis 463,31
 Stella 546,6 vnde illustrentur
 384,23
 Stellarum effentia 383, 44 for-
 mæ 384,2
 ordo et stus ibid. 7
 motus 384,16 partus 510,30
 Stenialus qualis ab Homero intro-
 ducatur 28,33
 Stenij erga patriam pietas 220,31
 Stenonis erga patriam pietas 153,
 12
 Sterilitas 530,15
 Sterilitatis causa 398,37
 Stermutatio 771,52
 Stermutatiōis diuinitio 840,11
 Stefichorus 564,9 468,33
 504,30 733,7 387,41
 Stilbon 384,11
 Stilpon 97,38
 Stilpon quantus fuerit philofophus
 92,14
 Stilponis Megarenfis defenfio 666,
 26 dictum memorabile 4,12
 Stilponis fonnium 40,49
 Stirps quid 468,42
 Stipes an sint animantes 401,9
 an terre sint pars 401,22
 Stipium generatio 401,21
 Stoa 451,33
 Stoicus nullus absurditatis expers
 486,9
 Stoici 381,29 cur culicibus com-
 parati 486,14 cur inter pu-
 dere et verecundari diftinxerint
 319,36 reprehenti 25,47
 35,53
 Stoicorum absurditates 424,25
 circa deorum notionem error
 487,27 circa vniuerfitatis fe-
 mina error 65,41 dialectica
 484,20 decretum 275,4 de
 dijs fententia 487,56 de di-
 uinatione fententia 840,2 de
 elementis error 489,39 de
 mundo fententia 489,9 do-
 gma de peccatorum paritate re-
 probatum 51,20 de tempo-
 re fententia 492,29 error
 de communibus notionibus 484,
 12 in phifcis error 486,38
 paradoxa 477,4 perplexi-
 tates 438,46 peruersum do-
 gma 483,24 fapiens qualis
 fit 733,35 fectæ author quis
 272,44 summum bonum qua-
 le 484,9 477,20 virtus
 823,46 vitam, eorum placitis
 repugnare 681,23
 Stoicos quam poetas absurdiora ad-
 ferre 733,21
 Soliditatis argumentum 198,54
 Stragula esse, vbi surrexeris ex lecto,
 difsipanda, fymbolum Pythag.
 quid notet 638,7
 Stratagemata militare 745,51
 Strato 387,34 396,21 397,13
 398,4 452,3
 Strato comædus 599,46
 Strato peripateticus 663,31
 Stratonis patria 197,49
 Stratocles 141,41
 Stratocles Spartiatæ 142,22
 Stratonice 256,3
 Stratoniceus 195,27
 Stratoniceus Rhodius 340,19
 Strenuitatis argumentum 29,3
 Studia trifia quæ 526,43
 studia literaria otium flagitare 95,
 19
 Struthias 301,18
 Stultitia humana 363,36
 Stultus 478,1 479,21
 Stulti dolijs inanibus comparati
 347,3
 Stupidi qui fiant 53,12
 Stuprum punitum 530,20
 Sturmorum docilitas 460,4
 Styx 315,18 421,1 778,52
 Stygis aqua quam fit frigida 421,2
 Styx 651,21
 Suauis et dulce an idem sint 587,37
 Subfolanus 388,52
 Subtilitas 515,13
 Suffimenta 262,21
 Sui cognitio 665,47
 Suilla caro qualis fit 597,53
 Suillam carnem excrementofam esse
 54,46
 Superficies Stoica 490,19
 Superflui cupidus 553,17
 Superstitio 33,10 315,41 qui-
 bus fe imgat vitijs 364,57 vn-
 de oriatur 72,41
 Superftitionis definitio 315,47 re-
 medium 123,31 vis 314,5
 Superftitionem vitare difficile esse
 771,1
 Superftitiofus 314,6 432,54 cur
 deos oderit 317,51 569,56
 Superftitiofus et impij difcrimen
 318,1
 Supplicandi ritus 716,26
 Supplicium 363,57
 Supplicium fumere recte qui norint
 354,39
 Supplicia humana qualia fint 361,
 42
 Suppliciorum ratio apud Inferos
 370,37 372,19
 Suppliciorum fcopus 368,28
 Supra 500,30
 Sura 462,17
 Surditas 415,19
 Sus Crommyonia 260,52
 Sus pro animali profano cur habita-
 55,29
 Suis lac 55,31 ingenium 29,38
 406,47 597,17
 Suum cur appellari Ariftote-
 les 473,10 elephantis esse in-
 uifam 466,3
 Sues cur frequentius pariant 472,
 51
 Sues quo pacto capitis dolorem cur et
 473,47
 Susa 271,20
 Sufæ 197,17
 Sybaritæ quales homines 366,46
 Sycophantæ nomen vnde 329,54
 Sycophantas fedulo fugiendos 88,19
 Syene 509,45 525,38
 Sylla felix 220,3 127,31
 Sylla cur Athenas euerterit 332,14
 vti inuidiam declinarit 286,50
 Syllæ animi impotentia cum Mario
 odij causa 146,51
 Syllabarum numerus 641,23
 Syllæ et Martis concubitus 266,
 50
 Synaugia Platonica 394,9
 Syncretifmus vnde ortus 88,2
 Synecdoche quid 803,56
 Syracufe à quo et quando conditæ
 116,52
 Syracufas quid euerterit 159,23
 Syri populus mollis 179,30
 Syftitia 242,3
 T
 T Acere quam loqui qui prius di-
 fcant 333,8
 Tacere quando turpe 618,33
 Taciturnitas cuius rei indicium 828,
 30
 Taciturnitatis fymbolum apud vete-
 res quod 71,48
 Tactus fensus 730,18 quid 395,
 36
 Talafium cur cantent Romani in
 nuptijs 703,41
 Talis celibatus 586,30
 Taleta patria 744,26
 Tenarus 421,1
 Tanagra 723,21
 Eee iij

Index in

Table with multiple columns listing names and page numbers. Includes entries like Tanagraei, tanais, tanquil, etc.

Plutarch. Moral.

Table with multiple columns listing names and page numbers. Includes entries like Theophilus, Theopompus, theopompus Lacedaemoniorum rex, etc.

Index in

figura	79,30	ventorum afflatu aues quasdam fieri	tortum	221,32
Tyrannis punita	124,37 252,37	gravidas 630,53 cursum quid	Verrucæ	369,33
255,27 257,45 258,33 520,29		impediat 475,12 causa 68,	Verfusia	260,33
834,44		45 generatio 816,19 nomina	Vesicæ usus	618,20
Typhon 513,50 allegorice quid		388,51 ordo 816,27 ocyrimus	Vesper	586,47
notet 61,55 67,14 cur Isidi		qui 475,7	vesparum ingenium	811,51
hostis 54,6		ventos quæ animalia prænunciant	Vestaliū impudicaru poena 714,4	
de Typhone fabula exposita 64,17		406,47 terræ referre inge-	vestes an hominem calfaciant 42,	
de Typhone Pythagoræorum sen-		nium 641,49	47 612,35	
tentia 61,31		venus 307,16 550,37 556,2	Vetera scripta cur comparanda 5,38	
Typhones 318,29 (8)		apud Delphos curru appellata	veteres animantium cadem pro ne-	
Tyrannus vti maxime fiat clarus 54,8,		114,13	sario factio habuisse 639,10	
tyranni mors 257,30 520,29		venus qua in re consistat 405,7	veterum balnea 642,12 cœne	
tyranni & regis discrimen 139,37		quibus noxia 406,31	578,14 in rebus significandis di-	
à Tyranno an beneficium accipien-		venus Epitymbia. 702,2	ligentia 581,20 nuptia 595,1	
dum 202,43		venus Murcia vnde appelletur 701,	religio 377,19 theologia 55,	
tyranni quam sint exosti 157,2		39	45 viuendi ratio 642,5	
tyrannorum amici cur trucidentur		venus Saligena cur dicta 608,29	Verum simplex 641,12 673,21	
137,20 exploratores 329,44		veneris annus 386,36 appetitio-	verum quod non est an statim falsum	
tyrannos Dei esse carnisces 362,45		nes 261,46 finis 405,8 ma-	481,33	
esse omnes iniustos 317,54		nus à Diomede vulnerata 645,55	¶ Vicenarij natura. 646,31	
770,3		opus 551,3 simulachrum testu-	Victime humane 748,30	
aduersus Tyrannos præsidium opti-		dini instans quid notet 121,32	749,29 752,12 787,17	
num quod 156,41		stella 384,11 usus immodicus	Victoria cur Græcè vni dicta 634,	
Tyræus poeta 237,46 685,56		quam sit noxius 407,23	31	
Tytanes 59,56		veneris & Martis explicata fabula	Victoria dea 56,46	
		20,52 814,26	Victorum gloria 634,47	
		venerem è maris spuma natam cur	Victus frugalis 410,28 parabilis	
		fungant poetæ 608,29 saginæ	403,14	
		esse comitem 472,55	Victus salubris ratio in quare consti-	
		ad Venerem quæ stimulent 607,56	stat 592,49 ratio optima quæ	
		a Venerem quando abstinentium 585,	838,28	
		19	Viduarum nuptiæ 715,29	
		sine Venerem amor esse an possit 103,	Vigilantium corpora qualia 594,	
		51	34	
		Veris cū autumno proportio 447,	Vigilie nimie 839,11	
		48 menses 447,52 natura	vigilum præfectus 562,26	
		62,20	Vinci quam vincere vbi melius 6,46	
		Ver qui Proserpinam appellent 72,	Vindicta 215,0 255,50 256,17	
		versu 8	361,28 qualis esse debeat 53,12	
		vere cur cœlum frequenter tonet	Vindicta diuina cur tarda 361,20	
		469,49 cur feræ difficulter in-	Vindictæ diuinæ cur diuersæ formæ	
		dagentur 473,19	362,48	
		Veratrum 613,38	Vindictæ comes 363,29 exempla	
		veratrum vti corpus purget 588,14	363,16	
		veratri natura 350,6 567,27	de Vincis fabulosa veterum sententia	
		485,9	55,6	
		Verba alata cur 333,31	Violentia 331,17	
		Verecundari & pudere an idem 319,	Violentiam in quibus explorarint	
		36	Lacedæmonij 351,34	
		verecundia 310,52 an metus comes	Violenti cur multi sint 1,18	
		354,9 403,43	Violenti impense cur minus à pote-	
		verecundia immodica an sit in vitio	state exeat quæ leuiter ebrij 588,6	
		318,54	Vinosus ad temulentiam vti se com-	
		Vereri quem maxime conueniat 217,	parare debeat 30,19	
		27	Vinosi cur cito consenescant 585,24	
		Veritas donum deorum 53,45 men-	Vinum 304,9 716,40 an sit per-	
		dacio austerior 18,10 Tempo-	colandum 613,10 cuius rei gratia	
		ris filia 700,20	fit inuentum 331,52 cur aqua di-	
		veritatis demonstratio quæ 728,15	luendum 409,8 cur vni dictum	
		perceptio 426,21	628,35 cur reddat clamorosos 628,	
		veritate nihil grandius 53,45	36 dilutum quibus minus conue-	
		Verris maledictū à Cicero vti re-	niat 602,52 in quibus malos cieat	
			motus	

V

Vacuum	415,51
Valeria	250,41
Valetudinarij 160,51 an ad temp.	
accedere debeant 131,4	
valetudinis aduersæ commoda 405,	
4	
ad Valetudinem secundam quæ fa-	
ciant 75,24	
Vapores 417,21	
Varietas 5,5	
Varro 698,35 703,6 715,29	
vasa cassa cur magis timiant 633,5	
Vaticinatio quid 728,17	
Vatis officium 28,47	
¶ Vegetationis ratio 401,30	
Veientani Tusciæ populus 707,32	
Venditio 705,55	
Venatores 273,27 302,7 328,17	
578,2	
Venatorum consuetudo 589,4	
Venia quam supplicium ad correctio-	
nem melior 354,6	
Venter auribus caret, proverb. 217,	
17	
cum Ventre contendere cur difficile	
408,28	
ventriculi usus 617,23	
ventriculo imbecillo quid conueniat	
585,1	
in Ventriculo an calculus crescat	
618,27	
ventus quid 388,49 vti in ædificijs	
opacis cieri queat 676,54	
venti maxime iniusti qui 325,42	

Plutarch. Moral.

motus	629,20	fons 512,17	gradus 35,31	vitam humanam supplicium qui iu-
modice sumptum	579,50	bonos 217,31	laus 373,6	dicarint 181,4
quibus noxiū 43,41 406,32		materia quæ 69,32	maturitas	partim ioco partim serio conti-
viti conseruandum 601,34		quæ 362,29	possessio qualis	neri 651,37 (da 93,37
Vini commendatio 592,3		95,39	quando sit inuitis 82,6,	potius quam poemata inspicien-
defecatio 613,40		9 scientia quid 82,6,34	voca-	quæ faciant iucundam 91,18
epithetum 615,24		bulum quid notet 25,3		quibus acceptam ferre debeamus
humiditas 409,12		Virtutis contemplatiuæ forma 45,		658,36
inmutatio 543,31		versu 5	vites cur vno rigata exarescat 474,	
inuentor qui 581,17		virtutis moralis obiectum 45,8	41 luxuriantes cur minus sint	
media cur sint optima 619,35		virtutis apud Romanos templum	feraces 474,35	
natura 141,56 562,39		265,48 268,16	vitæ 577,21	
præstata aut vilitas vnde 401,28		4,15 dijs esse acceptam 30,1	vitiositas 481,13	
qualitas 58,5		instituzione perfici 92,6,34	vitiositate abstinentium 357,31	
vis 550,37 629,7		mnibus diuitijs esse præstantiorē	vitium 290,39 548,8	
viti retundenda 585,40		37,27	an corpus 313,51	
Vini usus 95,20 408,45 838,35		ad Virtutem contententi quæ facien-	an sit liberi arbitrij 646,47	
vinum in infantibus esse noxiū 708,15		da 38,55	an sit miseræ materia 687,40	
iucundissimū esse medicamentū 581,		ad Virtutem quæ requirantur 1,33	vitium extremum 832,35	
17 mixtum cur vident potores		virtute propria nitendum 28,5	vnde 361,47	
591,25 moribus misceri potan-		in Virtute vti te proficere sentias. 35,	per quæ fugiendum 307,32	
tium 522,18 mutationi maxime		12 & seq.	vitiij definitio 687,53	
oportunum 471,4		virtutes 415,15 an argenio venia-	vitia an sint paria 35,53	
vinu cur affundatur marina 471,7		les 339,12 an perturbationibus	an sint culpanda 694,4	
vinu cur quidam abstinentur 55,6		sint obnoxia 445,47	vitia in quibus maxime sint conspi-	
in vino tacere, qui nequeant 331,21		virtutes morales quid 47,4	cua 140,20	
in vino veritas 580,6 629,16		virtutes omnes an sint æquales 685,2	vitiorum effectus 292,26	
Viola cur euaporationes repellant		rare quæ 165,39	natura 43,8	
581,37 vti fiant meliores 164,		virtutum cohesio 690,56 diuisio	propriij colores 371,3	
Vipere 340,42 (25)		373,7 numerus 682,11 semi-	violentiâ 292,36	
Viperarum partus 334,27		naria vnde petenda 483,45	virum vti fundatur 589,30	
Vir cordatus qui 540,11		Species 825,2	vitulus marinus 618,47 607,30	
vir in vxorem dominū quale 121,38		virtutes morales assuetudine indu-	viuendi alimentum 553,34	
viru bono omnis dies festus 98,57		ctas 2,26	rationes quot & quæ 5,31	
viru an sint feminis calidiores 584,1		de Virtutibus diuersæ philosophorū	viuere recte quid sit 658,39	
matrimonio quando iungendi		sententiæ 45,15	¶ Vlisseæ Homericæ argumentum	
102,26 quidam cur steriles 398,		Vitio 450,27 quid 445,23	801,24	
37		visiones an vere sint 392,56	vlysses 483,21 577,46	
virorum & feminarum an eadem		visus sensus 730,23 quid 395,35	cur gaudet Minerva 29,56	
virtus 246,14		viti fiat 542,45	cur Penelopen à procijs accepisse	
viru an à natura inditum feminæ		visus humani hebetudo 508,7	dona letetur 27,17	
desiderium 100,32 (30)		visus opera 605,1	in sua peregrinatione pisces non	
viru an à spiritu conseruentur 407,		vita ciuilis 833,46	comedit 55,19	
virgines cur resecta facie in publicū		vita scæda 12,10	mortuo cani illachrymatur 97,20	
prodeant 231,36		vita humana 421,10	vlyssis clypeus 468,22	
virginum apud Spartiatas studia		æquori comparata 171,25	commendatio 373,9	
235,43		alæ comparata 91,36	exilium 719,10	
virgines vestales 133,45		deposito comparata 181,42	genitrix 282,45	
Virgule 388,44		folijs comparata 424,25	moderatio 30,21	
Viroris in plantis causa quæ 643,17		iucunda sine honestate an queat	maiores 264,5	
virtus 260,32 264,19 316,57		esse 422,32 labor 184,28	mores 332,51	
549,7 an corpus 313,51 an		optima quæ 178,6	nafragium 567,31	
per doctrinam tradi valeat 44,2		qualis deligenda 172,28	pater 723,56	
& seq. an sit arbitrij liberi 64,6,		195,37 403,6	patria 260,18	
47 an omnis mediocritate fiat		quibus temperata 66,3	peregrinatio 639,35	
47,41 quas & quantas pariat		94,20	prudencia celebrata 29,56 24,6,	
voluptates 127,23 secundum		viti instituenta 183,2	33 824,41	
Peripateticos quid 824,5 sum-		vite humane breuitas 174,43	sapientia 196,41	
ma quæ 823,34 Stoica 823,47		excitus cur incognitus 226,28	scij 821,40	
virtutis accessio latens 36,13		felicitas quibus metienda 125,20	somnolentia 27,27	
admiratione 41,32 quid opere-		130,7	vlyssis & Penelopes cur felix con-	
atur 37,24 cum fortuna bellum		iucunde causa vnde petenda 42,56	ingium 120,30	
264,30 descriptio 45,35 di-		rationes plures esse 124,17	vlyssis & Phæacorū error 426,37	
gnitas 164,42 effectus 43,7			vlysses cur Circe dilexerit 119,23	

Index in

umbelicus in factu anchoræ compa- ratus 77,51	vti fiant 401,36	festi qualia 99,7
umbra 172,25,507,27	voluptatum quæ potissimum sint fugiendæ 622,37	ingenium 142,41
umbra definitio 505,5	temperantia vti instituenda 774,3	praua consuetudo 92,22
figura 505,15	versu 40	vulgus ægypti flecti 142,32
magnitudinem quæ faciunt 507,3	vomeris utilitas 597,20	curiosum esse 143,7
versu 27	vomitibus 410,9	vulneribus curandis quæ conueniât 839, 40
vinguenta 236,3	vomitum medicinis excitare an con- ueniat 410,33	Vulpes Aesopica 130,17
cur per hyemem minus redoleant 473, 44	vox 777,13	290, 42
vingues vnde nascantur 54,35	an incorporea 395,16	vulpes Telmeſta 260,55
vinguium aduncitas quid notet 577,3	vocis contentio quibus fugienda 408, 1	vulpes piscis 462,50
versu 23	definitio 364,50	vulpes an insant 453,43
vnitatis mysterium 826,51	446,4	vti glaciæ explorent firmitatem 417, 39
vniversi vocabulum quid notet 814,3	633,23	de Vulpe apologus 550,14
versu 44	734, 34	vulpes & serpentes cur amicitiam colant 465,34
vniversitas 487,9	vocis exercitium quantum ad valetu- dinem conferat 407,27	vulpium solertia 457,20
an sit infinita 662,39	instrumentum 617,28	vulpes quando enecat amygdalarum 565,39
in quot & quas partes & quo- modo sit distributa 674,5	materia quæ 633,46	vultures 473,52
vti sit terminata 631,57	voces quæ sonoræ magis quæ minus 632, 32	vulturum ingenium 161,5
Vniuersitatis medium 500,20	¶ Vrania Musa vnde dicta 651,32	de Vulturibus fabula 344,40
motus qualiter fiat 744,54	vrbium munitiones quæ 225,25	¶ Vxor maritum vti sibi devincire queat 122,1
natura triangulo comparata 68,3	vrinatores 471,21	qualem se marito præbere debeat 120, 12
versu 54	Vrſa fidus 59,6	qualis querenda 9,20
princeps qualis 74,2	vrſæ circulus 815,25	103,14
principia quot & quæ 778,56	vrſæ factus 76,54	quibus fidere debeat 120,35
ſemina in quib. nõ poneda 65,40	manus cur adeo sit eſui grata 437,3	ſpeculo comparata 119,45
vniversitatem cur Græci vocent 74,3	versu 12	vxoris affectus qualis eſſe debeat 119, 53
¶ vna 538,13	vrſarum solertia 459,11	119, 53
vnium 437,13	vrſus cur formicas deuoret 460,53	vxori quæ declinanda 122,17
vocabula ambigua 23,8	vrſi dentes 474,16	in Vxorem parvam iocus 82,22
vocabulorum abusus 72,30	interſector 451,12	in Vxorem vir dominari vti debeat 121, 38
de Vocabulis non ſolicite pugnandũ 70, 19	vrſorum infantes 369,3	in Vxore quid eligendũ 1,24
vocales ſeptem 727,29	vrſicidæ 597,36	120, 53
cur reliquis literis præferendæ pag. 644,47	¶ Vrſura 343,16	vxores vti per viros corrumpantur 120, 9
vocalium numerus qua ſit conuenien- tia ordinatus 644,47	vnde gignatur 343,26	
vociferationes nimis commotæ cur fugiendæ 407,41	vrſus quid 393,17	
Voconius 221,47	rerum magiſter 217,2	
volucres omnes carere ligula 618,7	¶ Vrſinum quid 549,7	
voluntas humana 820,32	¶ Vulcanus allegorice quid notet 61,3	
voluptas 8,15 262,13 406,1	versu 53	
an bonum 686,31	cum flumine comparatus 418,30	
ſi ſummum bonum ſtatuatur qua- le ſequatur inconueniens 484,3	cur artium dicatur author 414,3	
27 genialis quid præcipue po- ſulet 118,56	versu 40	
voluptatis ſons 512,17	cur claudus fungatur 497,35	
gratia an quid agendum 689,10	vulcani parens 706,36	
voluptatis corporeæ breuitas 422,3	vox 23,51	
versu 46	ſcutum 833,45	
voluptatis & doloris pugna vti ex- citetur 50,9	vulgus 4,20	
voluptatem fugiendam 22,33	300,40	
quid commendet 105,7	cur infelicitatem ſuam animo mi- nus ferat æquo 182,23	
rem eſſe ſordidam 101,6	maxime in vino ſe prodiit 579,53	
voluptates quales eſſe conueniat 53,11	quibus metiatur gloriam 136,31	
11 127,14	quomodo ducendum 151,25	
quando corpori nocent 411,35	verum amorem non aſſequitur 111, 53	
	vulgi æquabilitas qualis ſit 631,39	
	error 138,36	
	circa mentem 779,23	
	de diis error 71,11	

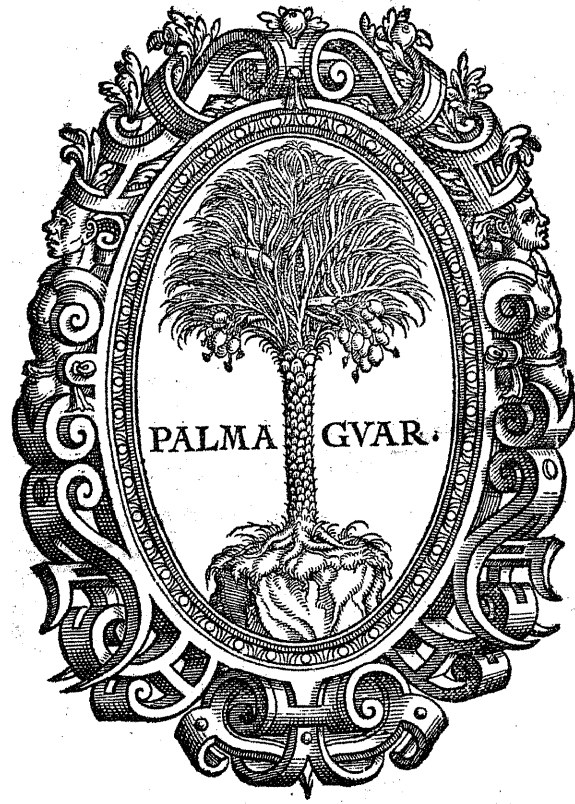
Plutarch. Moral.

Xenophanes 19,24 320,35	clafis quanta fuerit 490,14	de ſuis diſcipulis ſententia 37,38
382,28 385,31 387,40	in Græcos expeditio 745,27	de libertate ſententia contra So- phoclem 32,9
389,8 397,6 494,3	pons 94,8	de virtutibus ſententia 45,28
45 651,28	ſoliditas 273,15	patria 197,51
Xenophanis de diis & mundo ſen- tentia 19,24 110,13	ſtultitia 351,29	taciturnitas 331,28
philofophia 519,56	copias ad Salamina caſas 87,10	tolerantia 312,30
Xenophanes Colophonius 202,6	Xerxis Darij F. apophtheg. 200,3	Zenoni vt philoſopharetur cauſam quid præbuerit 160,47
Xenophanis Colophonij de diis lau- dabilis ſententia 72,26	Xeuxis pictor 246,20	16, 42
Xenophanis Phyſici ad Aegyptios dictum 318,34	Y	Zephyrus 388,52 816,27
Xenophon 7,51 11,36	¶ cur apud Græcos vomer dicatur 597, 21	cur ventorum occyſſimus 475,10
126,13 160,19 189,19 284,3	Z	Zeuxidamus 239,5
29 300,23 309,23 426,32	Zacynthij inſulares 316,26	Zeuxis pictor 166,14
521,43 556,55 568,53 625,31	Zacynthi ſpelunca 468,17	¶ Zodiacus à quo primum obſerua- tus 383,43
31 753,47	Zaratæ Pythagoræ doctior 437,3	Zoili caſus 722,56
Xenophon vbi ſenex vixerit 196,3	versu 15	Zona in coelo quot 383,36
versu 27	Zelotypia 749,37	in terra quot 389,43
Xenophonis cognomen 761,24	Zelotypus 352,36	Zopyrus 200,40
Zopyrus hiſtoricus 189,20	Zeno 32,6 37,35 272,44	Zopyrus hiſtoricus 752,31
Perſica hiſtoria 426,32	322,42 356,35 376,9	Zoroaſtres 446,14
in Xenophonte que ſpectanda 38,3	483, 46	Zoroaſtris diſcipuli quas beſtias co- lant 597,37
versu 13	Zeno cur Athenienſis ciuis fieri recu- ſarit 681,50	de principis ſententia 66,10
Xerxes à Themiftole proſtigatus 294,3	cur ædes ſacras non putarit edi- ficandas diis 682,5	¶ Zythum 293,12
Helleſponticum mare ponte iun- xit 177,32	fortunam aduerſam vti tulerit 91,52	
Xerxis ad Leonidam literæ 134,20	versu 52	
	Zenonis aſſectæ qui 379,29	

Errata ſic corrigito.

Pag. 32, verſ. 21 lege dicemus 74, 51 interitum 129, 52 Achiui 182, 56 diutius 218, 7 ſerunt 244, 47 vero 263, 44 cernis 268, 21 ſana 313, 46 Atomi 346, 38 voras 385, 24 ſolem 401, 29 auctu 420, 51 quædam 495, 26 per ſe 550, 5 facultatis 553, 40 molemur 580, 4 ſucatarum 583, 54 germanius 682, 5 enim 689, 56 ſumi 726, 29 Haudquaquam 792, 7 Thebani 804, 57 Herculeam.

B A S I L E Æ,
APVD THOMAM GVARINVM
SALVTIS HVMANAE,
M. D. LXXIII.

Deel Palm Ant' Pena De la Academia de la Lengua Española

Real Academia de la Lengua Española